P

p smi **1** A nouăsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei p (**1**), consoană oclusivă bilabială surdă. **3** Semn grafic pentru p (**2**).

***pa*[1]** *i* [At: GALACTION, O. A. I, 122 / E: ger *pa*, mg *pá*] Termen de salut folosit la despărțire de către copii și în vorbirea cu copiii sau, familiar, între adulți Si: *la revedere! salutare!* (reg) *servus!*

pa*[2]** *pp* vz ***pe

paar *sn* vz ***pahar***

paarnici *v* vz ***păharnici***

pac*[1]** *i* [At: CARAGIALE, O. XIV, ap. DLR / V: ***paca, paci / E: fo] (Are) Cuvânt care redă: **1** Zgomotul produs de o loviură puternică. **2** Ciocnirea unor obiecte tari. **3** Sunetul căderii unui obiect tare sau greu. **4** Declanșarea unei arme de foc Vz *poc*. **5** (Îf *paca*) Țăcănitul roților de tren Vz *țac*. **6** Rapiditatea, caracterul brusc și neașteptat al unei mișcări, al unei acțiuni, al unei întâmplări etc.

pac*[2]** *sn* [At: ALECSANDRI, ap. DLR / V: ***poc / Pl: *~uri* / E: ger ***Pack***, it ***pacco***, fr ***pacque***, mag ***pakk***] (Reg; udp „de" „cu") **1** Pachet. **2** Ghem. **3** (Spc) Pachet de tutun Si: *pachă* (**1**). **4** (Trs; îf *poc*) Pungă de hârtie.

paca *i* vz ***pac*[1]**

pacâmpăr *s* vz ***pocumpăr***

pace [At: PSALT. HUR. 124/3 / Pl: *păci* și (îvr) *~, ~ci* / E: ml ***pax, pacis***] **1** *sf* (Îoc *război*) Stare de bună înțelegere între state, popoare, populații, fără conflicte armate sau războaie. **2** *sf* (Îlav) **Cu (bună) ~** Fără vărsare de sânge Si: *liniștit, pașnic*. **3** *sf* (Îvr) Siguranță. **4** *sf* (În legătură cu verbe ca „a cere", „a face", „a încheia") Tratat de încheiere a unui conflict armat. **5** *sf* (Îs) *Sol de ~* Trimis al uneia dintre părțile beligerante pentru a cere sau a duce tratative în vederea încetării războiului. **6** *sf* (Îs) *Lada păcii* Ladă în care, în templele evreiști, se păstrau tablele cu legile lui Moise și toiagul lui Aron Si: *chivotul legii*. **7** *sf* (Îoc *ceartă, neînțelegere, vrajbă*) Stare lipsită de tulburări Si: *armonie, împăciuire, înțelegere*, (rar) *concordie*. **8** *sf* (Îs) *Judecătorie de ~* (sau *de ocol*) Primă treaptă în ierarhia judiciară din trecut, cu atribuții limitate. **9** *sf* (Îs) *Judecător de ~* (sau *de ocol*, reg, *om de ~*) Magistrat care conducea o judecătorie de pace (**8**) Si: *pacient* (**7**). **10** *sf* (Îlv) **A se** (sau **a-și**) **face (bună) ~ (cu cineva)** A se împăca. **11** *sf* (Îe) **A cădea** (sau, înv, **a veni**) **la ~** A ajunge la o înțelegere Si: *a cădea la învoială, a se învoi*. **12** *sf* (Îe) **A strica ~a (cu cineva)** A rupe relațiile de prietenie cu cineva. **13** *sf* (Îe) **O mie de ani ~** Formulă familiară de salut. **14** *sf* Liniște sufletească. **15** *sf* Odihnă. **16** *sf* Lipsă de zgomot și de mișcare Si: *calm, liniște, tăcere*. **17** *sf* (Îs) *Eterna ~* Totală nemișcare presupusă a fi existat înainte de crearea Universului. **18** *sf* (Îlav) **În** (sau, rar **cu**) **(bună) ~** În liniște. **19** *sf* (Îe) **A da (cuiva) (bună) ~** sau **a lăsa (pe cineva) în ~** (sau **în ~a lui**) A nu deranja pe cineva. **20** *sf* (Îe) **Dă-i ~ !** Nu te sinchisi. **21** *sf* (Îae) Asta e ! **22** *sf* (Reg; îe) **A nu avea ~ de cineva** A fi chinuit de cineva. **23** *sf* (Reg; îe) **A sta pe ~** A sta nemișcat. **24-25** *sf* (Ca formulă de despărțire; îe) **Mergi** (sau **du-te, umblă, rămâi,** (înv) **pasă** etc.) **în** (sau **cu**) **~** (Mergi sau) rămâi cu bine. **26** *sf* (Îe) **A se da la ~** A se liniști. **27** *sf* (Îe) **Fii pe** (sau, rar, **în**) **~** Fii liniștit, căci totul se va rezolva! **28** *sf* (Reg; îe) **~ bună!** Formulă de salut folosită mai ales la despărțire. **29-30** *sf* (Bis; îe) **~ vouă!** Formulă (de salut sau) de binecuvântare. **31** *sf* (Bis) Odihnă de veci a omului după moarte Si: (rar) *pacificare*. **32** *av* (Reg) Bine. **33** *av* (Pop; ș*îs ~ bună*) Nimic. **34** *sf* (Îe) **(E) ~ de** (sau, rar, **cu**) **cineva** (sau **ceva**) S-a terminat cu cineva sau ceva. **35** *sf* (Pop; îs) *Și ~ bună* Gata.

pacea *sf* [At: ȘIO II$_1$, 279 / V: ***paicea, patea*** / Pl: *~ele* și (reg) *păcele* / E: tc ***paça***] **1** (Înv) Parte de la genunchi în jos a piciorului la animalele cu blană. **2** (Pex) Blană prelucrată, de calitatea a doua, de pe picioarele unor animale cu blană. **3** (Pex) Căptușeală confecționată din pacea (**2**). **4** (Dob; mpl) Mâncare asemănătoare cu piftia, preparată din picioare de vițel sau de miel, mai rar din burtă de vacă, din pasăre etc., cu adaos de ouă și oțet sau usturoi. **5** (Olt; îf *păcele*) Căpățână de oaie umplută cu usturoi și ardei copt. **6** (Înv; Trs) Cusur.

paceagerie *sf* [At: ȘIO II$_1$, 279 / V: ***~ceg~*** / Pl: *~ii* / E: ***paceagiu*** + *-erie*] (Înv) **1** Îndeletnicire a paceagiului. **2** (Csc) Diferite feluri de pacele (**2**).

paceagiu *sm* [At: MAG. IST. II, 177/13 / Pl: *~ii* / E: tc ***paçaci***] (Înv) **1-2** Persoană care (prepara sau) vindea pacele (**2**).

pacearâs, ~ă *smf, a* vz ***peceariz***

pacearât, ~ă *smf, a* vz ***peceariz***

peceariz, ~ă *smf, a* [At: CADE / V: ***~râs, ~rât, ~eriz, păcer~*** / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***pačariz*** „stricăciune", „pagubă"] **1-2** (Ban și Olt) (Persoană) care are un defect fizic. **3-4** (Ban; Olt) (Persoană) urâtă. **5-8** (Copil sau om) mic de statură, vioi, poznaș, obraznic.

paceaură *sf* [At: I. GOLESCU, ap. ȘEZ. XVIII, 146 / V: (reg) ***~avur*** *sm*, ***~avură, panc~, pancevu~, panciu~, păc~***, (înv) ***pasa~*** / Pl: *~re* / E: tc ***paçavra***, ngr ***πατζαβοῦρα, πατζαοῦρα***] **1** (Reg) Cârpă de șters praful, de spălat vasele, podelele etc. **2-4** (Dep) Femeie (proastă) (urâtă sau) murdară. **5-6** Femeie (prefăcută sau) rea de gură. **7-8** Femeie (vulgară sau) destrăbălată.

paceavur *sm* vz ***paceaură***

paceavură *sf* vz ***paceaură***

pacefăcător *sm* [At: CORESI, TETR., ap. DLR / Pl: *~ri* / E: ***pace*** + ***făcător***] (Înv) Pacificator.

pacefic, ~ă *a* vz ***pacific***

pacegerie *sf* vz ***paceagerie***

peceriz, ~ă *smf, a* vz ***peceariz***

pacesă *sf* vz ***pacisă***

pacesiu *s* vz ***pacișă***

pacește *sf* vz ***pacișă***

pacești *sfp* vz ***pachește***

pacfon *sn* vz ***pacfong***

pacfond *sn* vz ***pacfong***

pacfong *sn* [At: BULETIN. G. (1840), 299 / V: ***pacfon, ~nd, pakto~***, (reg) ***ba~, ~nt, pafint*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Packfong***, fr ***pacfung***] **1** Aliaj de cupru, nichel, zinc, care imită argintul, utilizat mai ales la fabricarea

tacâmurilor. **2** (Reg; îf *pacfont*) Alamă. **3-4** (Reg; lpl) Obiecte din pacfong (**1-2**).

pacfont *sn* vz ***pacfong***

pachebot *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: ***~uri*** și (înv) ***~e*** / E: fr ***paquebot*** cf eg *packet-boat*] Navă maritimă mare care transportă mai ales călători.

pachebotă *sf* vz ***pachebot***

pacher *sn* [At: LTR[2] / S și: ***~cker*** / Pl: ***~re*** / E: ger ***Packer***, rs ***пакер***, fr ***packer***] Dispozitiv pentru închiderea etanșă a spațiilor inelare dintre pereții găurii de sondă și diferitele elemente tubulare introduse în aceasta.

pacheșcă *sf* [At: PANN, ap. CONTRIBUȚII, I, 41 / V: ***~ștă***, ***pacești***, ***patașci*** *sfp*, ***pate~*** / Pl: ***~ști*** / E: rs ***подтяжки***] (Mol; lpl) Bretea pentru pantalonii bărbătești.

pacheștă *sf* vz ***pacheșcă***

pachet [At: PETROVICI, P. 148/3 / V: (reg) ***păc~***, ***poc~*** / Pl: ***~e*** și (îrg) ***~uri*** / E: fr ***paquet***, ger ***Packet***, mg ***paket***] **1** *sn* Grup de obiecte de același fel strânse și legate la un loc sau înfășurate într-o învelitoare de protecție, pentru a se putea păstra sau transporta mai ușor Si: *legătură*, (reg) *pac*[2]. **2** *sn* (Spc) Teanc. **3** *sn* (Pex) Obiect împachetat în hârtie, carton etc., împreună cu ambalajul. **4** *snp* (Prc) Ambalaj de hârtie, carton etc. în care se păstrează diverse obiecte. **5** *sn* (Ecn; îs) ***~ de*** (sau *cu*) *acțiuni* Număr de acțiuni emise de o anumită societate și aflate în posesia unui acționar. **6** *sn* (Rar; îs) ***~ de lemne*** Stivă de lemne Vz *stânjen*. **7** *av* (Pe lângă verbe ca „a trimite", „a trece", „a zvârli") În mod silit Vz *rumburs*. **8** *sn* Ansamblu de piese identice, suprapuse sau alăturate și legate între ele pentru a forma o singură piesă, utilizabilă într-un sistem tehnic. **9** *sn* (Reg) Ogor mărginit de patru drumuri care se întretaie. **10** *sn* (Glg) Succesiune de straturi cu aproximativ aceleași caractere litologice, dar deosebite din anumite puncte de vedere de rocile din pat[1].

pachețel *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 98 / Pl: ***~le*** / E: ***pachet*** + ***-el***] **1-8** (Șhp) Pachet (**1-4**) (mic). **9** (Prc) Pungă de hârtie Si: (reg) *paclă* (**2**).

pachiderm *sn* vz ***pahiderm***

pachidermie *sf* vz ***pahidermie***

pachimeningită *sf* vz ***pahimeningită***

pachioană *sf* [At: I. CR. VI, 315 / Pl: ***~ne*** / E: nct] (Reg; dep) Femeie proastă.

pachiont *a* [At: ALR II, 899 / E: cf *chiomp*] (Reg) Sașiu.

pachistanez, ~ă *smf, a* vz ***pakistanez***

paci[1] *sm* [At: CV 1952, nr. 1, 36 / Pl: ? / E: nct] (Olt) Par[1] (**1**).

paci[2] *i* vz ***pac***[1]

pacică *sf* vz ***pașcă***

pacient, ~ă [At: CUCIURAN, D. 11/12 / V: (înv) ***~iinte***, ***pati~***, ***patiente*** / P: ***~ci-ent*** / Pl: ***~nți***, ***~e*** / E: lat ***patiens, -ntis***, fr ***patient***, ger ***Patient***] **1** *smf* Persoană bolnavă care se găsește în tratamentul unui medic. **2** *smf* (Înv) Persoană supusă unui supliciu. **3** *a* (Asr; d. oameni) Care are sau manifestă răbdare Si: *calm, îngăduitor, răbdător*. **4** *a* (Pex; înv; d. acțiuni) Care este făcut cu răbdare Si: *perseverent, stăruitor*. **5** *a* (Reg; d. oameni) Căruia îi place liniștea și buna înțelegere între oameni Si: *pașnic*. **6** *a* (Pex) Împăciuitor. **7** *sm* (Buc) Judecător de pace (**9**).

pacienta *vi* [At: CADE / P: ***~ci-en~*** / Pzi: ***~tez*** / E: fr ***patienter***] (Frr) A fi răbdător.

pacientă *sf* [At: HELIADE, O. I, 231 / P: ***~ci-en~*** / V: (înv) ***~iință***, ***pați~*** / Pl: ***~țe*** / E: lat ***patientia***, fr ***patience***] (Asr) **1** Răbdare. **2** Îngăduință.

paciește *sfp* vz ***pacișele***

paciești *sfp* vz ***pacișă***

pacific, ~ă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST, 282 / V: (înv) ***pacef~*** / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: lat ***pacificus***, fr ***pacifique***] (Înv) **1** *a* Pașnic[2]. **2** *a* (Pex) Care exprimă liniște sufletească, blândețe. **3-4** *sm, a* (Înv; Ggf; îs) *Mare* ***~ă*** sau *ocean* ~ (Ocean) cu ape liniștite, situat între Asia, Australia, America și Antarctica. **5-6** *sn, a* (Rar; îs) *Locomotivă* ***~ă*** Locomotivă cu viteză mare, folosită la trenurile de călători. **7** *a* Care tinde spre un acord de soluționare pe cale pașnică[2] a conflictelor.

pacifica *vt* [At: CR (1846), 23[1]/30 / Pzi: *pacific* / E: cdp fr *pacifier*] **1** A restabili pacea. **2** (C. i. conflicte, certuri, neînțelegeri) A pune capăt. **3** (Rar) A restabili liniștea sufletească a celui chinuit de păcate. **4** (Rar) A atenua durerea fizică. **5** A potoli.

pacificare *sf* [At: NEGULICI / Pl: ***~cări*** / E: ***pacifica***] **1** Restabilire a păcii Si: (înv) *pacificație* (**1**), *păceluire* (**1**), *păciuire* (**1**), *păciuilire* (**1**). **2** Trecere treptată spre o viață pașnică[2] (**2**) Si: (înv) *pacificație* (**2**), *păceluire* (**2**), *păciuire* (**2**), *păciuilire* (**2**). **3** Înlăturare a neînțelegerilor, a conflictelor, a dezordini Si: *aplanare*, (înv) *pacificație* (**3**), *păceluire* (**3**), *păciuire* (**3**), *păciuilire* (**3**). **4** (Rar) Împăcare cu cineva cu care s-a aflat în conflict Si: (înv) *pacificație* (**4**), *păceluire* (**4**), *păciuire* (**4**), *păciuilire* (**4**). **5** (Fig; rar) Liniște de veci a omului după moarte Si: *odihnă de veci, pace*.

pacificat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ***~ați***, ***~e*** / E: ***pacifica***] **1** (D. teritorii, colectivități) În care s-a restabilit pacea. **2** Care nu mai are neînțelegeri. **3** Împăcat. **4** Liniștit.

pacificator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: fr ***pacificateur***] **1-4** (Persoană) care pacifică (**1-2**).

pacificație *sf* [At: AR (1829), 128[1]/12 / V: ***~iune*** / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***pacification***, lat ***pacificatio, -onis***] (Înv) Pacificare (**1-4**).

pacificațiune *sf* vz ***pacificație***

pacifism *sn* [At: CADE / E: fr ***pacifisme***] **1** Atitudine de pacifist. **2** Propovăduire a politicii de pace. **3** Curent politic ai cărui reprezentanți se pronunță împotriva oricăror războaie, condamnându-le indiferent de conținutul lor politic.

pacifist, ~ă [At: CADE / Pl: ***~iști***, ***~e*** / E: fr ***pacifiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al pacifismului (**3**). **3** *smf* (Pex) Umanitarist. **4-5** *smf, a* (Persoană) care dorește pacea. **6-8** *a* Care ține de pacifism (**1-3**). **9-11** *a* Care se referă la pacifism (**1-3**). **12** *a* Care are ca scop menținerea păcii.

paciinte *smf, a* vz ***pacient***

paciință *sf* vz ***pacientă***

pacilă *sf* [At: BUGNARIU, N. 262/63 / Pl: ***~le*** / E: nct] (Trs) Femeie scundă și slabă.

pacin *sm* [At: ALR II, 27 / A și: *pacin* / Pl: ***~i*** / E: ger ***Patschen***] (Reg; mpl) Papuc de casă făcut din cârpă sau din lână.

pacinați *smp* [At: FILIMON, O. II, 32 / E: lat ***pacinatae***] (Înv) Pecenegi.

pacinic, ~ă *a* vz ***pașnic***[2]

pacinicie *sf* vz ***păcinicie***

paciоc[1] *sn* [At: ȘEZ. III, 83 / Pl: ***~oace*** / E: ucr, rs ***пачка***] (Reg) **1** Pachet (**1**) de tutun. **2** (Prc) Tutun Vz *pașcă*.

paciоc[2] *s* [At: DL / Pl: nct / E: cf ger *Patschokieren*] Prim strat de var aplicat direct pe tencuială sau pe glet.

paciоșă *sf* vz ***pacișă***

pacisă *sf* vz ***pacișă***

pacișă *sf* [At: I. IONESCU, C. 154/23 / V: (înv) ***~cesă***, ***~isă***, (reg) ***~cesiu*** *smn*, ***~cește***, ***~ieși*** *sfp*, ***~ioșă***, ***~iță***, ***~iuci*** *sp*, ***~iușă***, ***păcâși*** *sp*, ***păcesi*** *sfp*, ***păciș*** *smn*, ***păcișe*** *sfp*, ***păciușe*** *sfp* / A și: *paci~* / Pl: ***~și***, ***~șe*** / E: ucr ***пачоси***] (Pop; mpl; șls csc) Fire de in sau de cânepă de calitate inferioară, care rămân în piepteni în timpul operației de pieptănare a fuiorului ieșit din ragilă Si: (reg) *câlți*.

pacișele *sfp* [At: SBIERA, F. S. 88 / V: ***~ieșele***, ***~iucele***, ***păchiușel*** *sn*, ***păcișale***, ***păc~***, ***păciușea*** *sf*, ***pătieș~*** / E: ***pacișă*** + ***-ele***] **1-2** (Reg; shp) Pacișă (puțină) Si: (reg) *câltișori, păștunele*.

paciță *sf* vz ***pacișă***

paciuci *sp* vz ***pacișă***

paciucele *sfp* vz ***pacișele***

paciui *v* vz ***păciui***

paciuli *sfi* [At: VLAHUȚĂ, D. 278 / V: ***~e*** *sf* / S și: *patchouli* / E: fr ***patchouli***] **1** Plantă erbacee labiată din regiunile tropicale, din care se extrage un ulei eteric cu parfum puternic (*Pogostemon patchouly*). **2** (Pex) Parfum fabricat din uleiul extras din frunzele de paciuli (**1**).

paciulie *sf* vz ***paciuli***

paciușă *sf* vz ***pacișă***

pack *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***pack***] (Ggf) Porțiune a unei banchize provenite în urma sfărâmării acesteia datorită furtunii.

paclă *sf* [At: VICIU, GL. 103 / V: ***pagla*** / Pl: *~le* / E: mg ***pakli***] (Reg; udp „de") **1** Pachet (**3**) de tutun, de țigări, de bumbac. **2** (Trs) Pachețel (**9**). **3** (Lpl) Chibrituri.

pacliși *v* vz ***pâcliș***

paclomă *sf* vz ***plapumă***

pacmiez *sn* vz ***pecmez***

pacoste *sf* [At: MOXA, 352/19 / Pl: ~ și (rar) *~oști* / E: slv ***пакость***] **1** Ceea ce provoacă cuiva mari neplăceri, necazuri, suferințe Si: *belea, năpastă, nenorocire*. (îrg) *nafaca*. (reg) *păcostenie*. **2** Situație în care se află cel asupra căruia s-a abătut o năpastă. **3** (Îe) **A lăsa** (**pe cineva** sau **ceva**) **în ~** A nu se mai ocupa de cineva sau de ceva. **4** (Ccr) Ființă care provoacă cuiva tot felul de neplăceri Vz *belea, năpastă*. **5** (Îvr) Neînțelegere. **6** (Înv) Abatere de la o normă religioasă Si: *greșeală, păcat*^{2}, *vină*. **7** (Înv; îlav) **Cu ~** În mod nedrept. **8** (Pop; îe) **Este ~** Nu se cuvine.

pacostnic, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 403/27 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пакостьникъ***] **1-3** (Înv) Care aduce pacoste (**1-2, 4**). **4-5** Păgubitor (**2, 4**).

pacotilă *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 81 / E: fr ***pacotille***] (Frm) Marfă de calitate inferioară.

pact^1 *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***pacte***, lat ***pactum***, ger ***Pakt***] **1** Înțelegere scrisă între două părți Si: *convenție, învoială, legământ*. **2** (Pex) Contract. **3** (Jur; rar; îs) *~ fundamental* Constituție a unui stat. **4** (Jur; rar; îs) *~ constituțional* Înțelegere dintre cetățenii unei țări de a respecta stipulațiile constituției. **5** (Jur; îs) *~ succesoral* Înțelegere prin care una dintre părți se obligă să cedeze celeilalte o parte din drepturile sale de moștenire. **6** Tratat internațional, bilateral sau multilateral, cu caracter solemn, privind relații politice între state, încheiate în special în scopul menținerii păcii sau al colaborării strânse între semnatari.

pact^2 *sn* [At: ALR II, 3637/2 / V: ***paht*** / Pl: *~e* / E: ger ***Paht***] (Buc; Ban) Arendă.

pacta *vi* [At: BARCIANU / Pzi: *~tez* / E: ***pact***^{1}] (Trs) A pactiza (**2**).

pactiza *vi* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 253 / Pzi: *~zez* / E: fr ***pactiser***] (Udp „cu") **1** A se înțelege cu cineva. **2** (Spc) A face cauză comună cu un adversar, trădând interesele propriei comunități Si: (reg) *a pacta*.

pactizare *sf* [At: PAS, Z. III, 237 / E: ***pactiza***] **1** Înțelegere cu cineva. **2** Trădare a intereselor propriei comunități, prin aderarea la cauza unui adversar. **3-7** Încheiere a unui pact^1 (**1-5**). **8** (Pex) Întâlnire pașnică cu inamicul, pe front.

pactol *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 152 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Râu mic.

pacui *vt* [At: I. CR. II, 40 / Pzi: *~esc* / E: ***pac***^{2}, cdp ger *packen*] (Buc) **1** A împacheta. **2** (Pex) A așeza.

pacusti *vi* [At: TEAHA, C. N. 248 / Pzi: *~tesc* / E: ***pacoste***] (Trs) A i se întâmpla cuiva ceva rău Si: *a păgubi*.

padău *sn* [At: GLOSAR REG. / Pl: *pădie* / E: ***padoc*** css] (Reg) Ocol pentru vite.

padela *vi* [At: DN^2 / Pzi: *~lez* / E: ***padelă***, cdp ger ***paddeln***, eg ***paddle***] (Rar) A vâsli cu ajutorul padelelor.

padelă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~le* / E: ger ***Paddel***] Vâslă de formă specială, cu una sau cu două pale, folosită la canoe sau la caiac pentru înaintare rapidă pe apă.

padi *i* [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / E: rs ***поди***] (Înv; Mol; are) Cuvânt cu care se îndemnau la mers caii înhămați la căruță.

padie *sf* vz ***padină***

padimă *sf* vz ***padină***

padiment *sn* [At: KLEIN, D. 177 / Pl: *~e* / E: mg ***pădimentom***, ***pădimentum***] **1** (Reg) Pardoseală de scânduri, la casă. **2** (Reg) Fund al scocului la moară.

padină *sf* [At: I. IONESCU, M. 22 / A și: *padină* / V: ***~imă, ~ie, păd~*** / Pl: *~ni, ~ne*, (reg) *pădini* / E: bg ***падина***] **1** Loc aproape plan sau ușor scobit, acoperit cu iarbă, pe vârful unui munte sau al unui deal, între doi munți sau două dealuri, pe coastă ori la poalele muntelui sau dealului Vz *plai, platou, zăpodie*. **2** Mică depresiune circulară sau alungită, formată de obicei pe loess Si: *crov*. **3** (Reg) Ogor între două răzoare. **4** (Reg) Teren umed, mlăștinos, mocirlos. **5** (Reg) Jgheab la moară. **6** (Mun) Spărtură naturală la un lemn retezat. **7** (Bot; reg) Molid (*Picea excelsa*).

padiș *ss* [At: ȘEZ. V, 115 / V: *~ă sf* / E: nct] (Mol; Buc; csc) Rugi mici de zmeură, merișoare, afine, încărcați de fructe.

padișah *sm* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 230 / V: (înv) ***pati~*** / Pl: *~hi* / E: tc ***padișah***, fr ***padishak***] **1** Titlu purtat în trecut de monarh în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu. **2** Persoană care poartă titlul de padișah (**1**) Vz *sultan*. **3** (Îs) *~ sultan* Șahinșah.

padișă *sf* vz ***padiș***

padiște *sf* vz ***pajiște***

padlagină *sf* vz ***pătlagină***

padleț *sm* [At: SCL 1969, 131 / Pl: *~ți* / E: rs ***подлец***] (Rsm) Om ticălos.

padnoșcă *sf* [At: CIHAC, II, 237 / V: ***patn~, pod~*** / Pl: *~ște*, (rar) *~ști* / E: rs ***подножка***] (Mol) **1** Scară la un vehicul. **2** Curea de elastic cusută la marginea ghetrei sau a pantalonului și petrecută pe sub talpă, pentru a ține pantalonii întinși pe picior sau pentru a fixa pintenii. **3** (Îf *pănoșcă*) Gaică ce strânge la spate o haină.

padoc *sn* [At: ENC. VET. 24 / Pl: *~uri* / E: fr ***paddock***, eg ***paddok***] **1** Loc îngrădit într-o pășune, rezervat pentru unele animale domestice. **2** Teren împrejmuit și amenajat în mod special, în apropierea grajdurilor sau a cotețelor, destinat întreținerii și mișcării animalelor domestice în aer liber Vz *ocol*. **3** (Spc) Loc îngrădit lângă boxa unui cal de curse sau lângă un hipodrom, unde sunt lăsați în libertate sau plimbați caii, înainte de alergări.

padri *pp* vz ***pedri***

padruped *sn, a* vz ***patruped***

paduană *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 175 / P: *~du-a~* / Pl: *~ne* / E: ***Padua*** + *-ană*] Găină de rasă originară din Padova.

padzerh *sn* vz ***panzehru***

paesagiu *sn* vz ***peisaj***

paf *i* [At: BOLINTINEANU, O. 372 / E: fo, cf ger *paff* „încremenit, înmărmurit", fr *paf* „beat, lovit"] **1** (Îcr *pif, puf, poc*) Cuvânt care imită zgomotul produs de o apăsare puternică, de o lovitură, de o pocnitură etc. **2-3** (Fam; îe) **A rămâne** (sau **a face pe cineva să rămână**) **~** (A rămâne sau) a face pe cineva să rămână uimit peste măsură. **4** (Fam; îe) **A face ~** (**pe cineva**) A uimi pe cineva.

pafnoduri *snp* [At: DDRF / E: ger ***Backnudeln*** „tăiței la cuptor"] (Ban) Prăjitură de casă făcută din aluat.

pafont *sn* vz ***pacfong***

pafta *sf* [At: BUL. COM. IST. IV, 68 / V: (reg) ***pahta*** / Pl: *~ale* / E: tc ***pafta***] **1** (Mpl) Încheietoare ornamentală la haine, la cingători etc., executată din metal sau din alte materiale, uneori bătută cu pietre prețioase. **2** (Pex) Cingătoare alcătuită din plăci de metal legate între ele cu lănțișoare sau fixate între ele cu ținte. **3** Dispozitiv metalic de închidere a unei cărți, cutii etc. **4** (Îrg) Încuietoare la ușă. **5** (Îrg) Balama. **6** Piesă simplă din tablă de oțel folosită la fixarea cablurilor pe zidurile clădirilor.

pag^1 *sm* vz ***paj***

pag^2***, pagă*** [At: BIBLIA (1688), 608^1/19 / V: (îrg) ***peag***, (reg) ***peg*** / Pl: *pagi, page* / E: slv ****пѣгъ***] **1** *a* (D. culoarea cailor; pex, d. alte animale) Negru sau roșcat cu pete albe Vz *bălțat, pătat, pestriț, tărcat*. **2** *sm* Cal pag (**1**). **3** *a* (Mol; d. gâște) Cu penajul jumătate de culoare albă și jumătate de culoare neagră. **4** *a* (Olt; d. oameni; îf *peg*) Cu pete de culoare închisă pe față.

pagaie *sf* [At: DN^2 / Pl: *~găi* / E: fr ***pagaie***] Vâslă scurtă cu o singură pală, care se manevrează cu ambele mâini, fără a o sprijini de ambarcație.

pagalău *am* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: *~ăi* / E: ***pag***^{2} + *-alău*] (Mar; d. berbeci) Care are lână roșcată.

paganism *sns* [At: STAMATI, D. / V: *~nizm* / E: fr ***paganisme***] (Frm) Păgânism.

paganiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***paganiser***] (Frr) A păgâniza.

paganizm *sn* vz ***paganism***

paghină *sf* vz ***pagină***

pagina *vt* [At: BARCIANU, V. / Pzi: *~nez* / E: ***pagină*** cdp fr *paginer*] **1** (C. i. pagini) A numerota. **2** (C. i. materiale tipografice culese în spalturi) A aranja în pagini pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește. **3** (C. i. fie materiale tipografice neculese încă, fie periodice; fșa) A schița cu anticipație, înainte de culegere, locul în pagină al fiecărui material. **4** A include un material în pagina unui periodic Si: *a insera*.

paginare *sf* [At: DDRF / Pl: *~nări* / E: ***pagina***] **1** Numerotare. **2** Aranjare în pagini a materialelor tipografice pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește Si: *paginat*[1] **(2)**, *paginatură* **(2)**, *paginație* **(3)**. **3** Schițare făcută cu anticipație, înainte de culegere, a locului în pagină al fiecărui articol Si: *paginat*[1] **(3)**, *paginatură* **(3)**, *paginație* **(4)**. **4** Includere a unui material în pagina unui periodic Si: *paginat*[1] **(4)**.

paginat[1] *sn* [At: DLR / Pl: (nob) *~uri* / E: ***pagina***] **1** Numerotare. **2-4** Paginare **(2-4)**.

paginat[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pagina***] **1** (D. un text) Numerotat[2]. **2** (D. un material tipografic) Inclus în pagina unei publicații.

paginator, ~oare *smf* [At: PETICĂ, O. 302 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pagina*** **+** *-tor*] Muncitor tipograf calificat care face paginația.

paginatură *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 355 / Pl: *~ri* / E: ***pagina*** **+** *-tură*] (Înv) **1** Paginație **(2)**. **2-3** Paginare **(2-3)**. **4** Paginație **(5)**.

paginație *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pagination***] **1** Numerotare. **2** Șir de numere succesive care reprezintă numerotarea paginilor Si: (înv) *paginatură* **(1)**. **3-4** Paginare **(2-3)**. **5** Mod în care se face paginarea **(2)** Si: (înv) *paginatură* **(4)**. **6** Secție într-o tipografie unde se execută paginarea **(2)**.

paginațiune *sf* vz ***paginație***

pagină *sf* [At: AȘEZ. 69/25 / V: (rar) ***~ne***, (înv) ***paghi~*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: lat ***pagina***, ger ***Pagina***] **1** Fiecare dintre cele două fețe ale unei foi de hârtie dintr-o carte, dintr-un caiet, ziar, registru etc. Si: *față*. **2** (Îlav) **A pune în ~** A pagina **(2)**. **3** (Bot; rar) Fiecare dintre cele două fețe ale unei frunze. **4** Text al unei pagini **(1)**. **5** (Pex) Fragment dintr-o scriere sau din ansamblul unei opere mai mari. **6** (Pgn) Scriere. **7-9** (Fig) (Moment) (eveniment sau) fapt demn de reținut. **10** (Fig) Dată importantă. **11** (Fig) Episod însemnat din viața unui om.

pagine *sf* vz ***pagină***

pagira *sf* vz ***pajura***

pagire *sf* vz ***pajura***

pagirn *sm* vz ***pantir***

pagiște *sf* vz ***pajiște***

pagiu *sm* vz ***paj***

pagla *sf* vz ***paclă***

pagodă *sf* [At: LEON ASACHI, B. 88/1 / Pl: *~de* / E: fr ***pagode***] **1** Templu la unele popoare din Orient, compus din mai multe etaje care se retrag succesiv, dând edificiului o formă piramidală. **2** (Îdt) Idol adorat într-o pogodă **(1)**. **3** (Rar) Bibelou chinezesc sau japonez de porțelan, reprezentând o figură grotească cu capul mobil.

pagon *s* [At: SCL 1959, 405 / Pl: nct / E: rs ***погон***] (Rsm; rar) Epolet.

pagubă *sf* [At: CORESI, L. 470/2 / Pl: *~be*, (reg) *păgubi* / E: slv ***пагѹба***] **1** Pierdere materială adusă cuiva sau suferită de cineva. **2** Stricăciune care provoacă o pierdere Si: *daună*. **3** (Pex) Neajuns[1]. **4** (Pex) Necaz. **5** (Pex) Nenorocire. **6** (Îe) **~n ciuperci !** Nu este o pierdere importantă. **7** (Îlav) **În ~** Fără folos material Si: *în pierdere*. **8** (Reg; îlav) **Pe ~ba lui** Riscând. **9** (Îlav) **A da (pe cineva) de ~** A păgubi pe cineva. **10** (Îe) **A fluiera, a vorbi, a sufla** etc. **a ~** A fluiera, a vorbi etc. manifestându-și părerea de rău, surprinderea pentru o pierdere suferită, sau nedumerirea în fața unei anumite situații. **11** (În superstiții; îe) **E rău de ~** E semn rău. **12** (Îe) **A scoate, a plăti, a întoarce ~ba** A plăti prețul pierderii suferite de cineva sau pricinuite cuiva. **13** (Înv) Risipă. **14** (Fig) Pierdere a calității unui lucru. **15** (Fig) Prejudiciu moral. **16** (Îlpp) **În ~ba (cuiva** sau **a ceva)** Știrbind calitatea, prestigiul, autoritatea etc. cuiva sau a ceva. **17** (Reg; îe) **E ~ că...** (sau **de...**) E păcat că s-a întâmplat... **18** (Reg; îe) **E ~ să...** E păcat dacă se întâmplă...

pagubnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 72[v]/28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пагѹбьникъ***] (Înv) **1** Vătămător. **2** (Fig) Care aduce prejudicii morale.

pagur *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr ***pagure***] **1** (Lpl) Crustacee decapode marine al căror abdomen moale este adăpostit într-o cochilie goală de gasteropode. **2** (Șls) Crustaceu din grupul pagurilor **(1)**.

paha *sfa* [At: GCR II, 172/8 / V: ***piha, puha*** / E: nct] (Îrg; euf; în superstiții) Drac.

pahar *sn* [At: PSALT. HUR. 8[r]/1 / V: (îrg) ***păh~***, (înv) ***păghar, păhariu, peh~***, (reg) ***paar, par, păar, păr, poh~*** / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: mg ***pahar, pohar***, srb ***pehar***] **1** Mic vas de sticlă, de material plastic, de metal etc., de diferite forme și mărimi, din care se bea apă sau alte lichide Si: *cupa, pocal, potir*, (reg) *mesel*. **2** (Reg; îe) **A bea dintr-un ~ (cu cineva)** A fi intim cu cineva. **3** (Îae) A fi prieten cu cineva. **4** (Îae) A fi de aceeași teapă cu cineva. **5** (Udp „de" sau „cu") Conținut al unui pahar **(1)**. **6** (Reg; îs) *~ dulce* (sau *de dar*) Conținut al unui pahar **(1)** de vin sau de țuică, de obicei îndulcit cu miere, care se oferă oaspeților la nuntă, când aceștia dăruiesc bani mirilor. **7** (Pex; îas) Obicei de a oferi un pahar **(6)**. **8** (Îlav) **La un ~ de** (sau **cu vin**) În timp ce se bea împreună cu alții. **9** (Pex; îal) La chef. **10** (Fig) Necaz. **11** (Îls) *~ul morții* (sau, rar, *mortal*) Moarte. **12** (Îe) **A bea** (sau **a primi**) **~ul morții** (ori **de moarte**) A muri. **13** (Bis; înv) Har. **14** (Trs; Mar) Cană. **15** (Pop) Ventuză de sticlă în care se face vid cu spirt și cu o flacără și se aplică strâns pe spinarea bolnavilor, în scopuri curative. **16** (Reg) Lingură de lemn, cu coada foarte scurtă, cu care se bea apă din izvoare Vz *căuș, scafă*. **17** (Reg) Măsură cu care se ia vama la moară. **18** (Mol; Buc) Sticlă de lampă. **19** (Pop; pan) Caliciu al florii Vz *cupă*. **20** (Reg; lpl; art.) Dans popular nedefinit mai de aproape. **21** (Reg; lpl; art.) Melodie după care se dansează paharele **(20)**.

paharnec, ~ă *smf* vz ***paharnic***

paharnic, ~ă *sm* [At: PALIA (1581), 162/7 / V: (îrg) ***păh~***, (înv) ***~nec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pahar*** **+** *-nic*] **1** (Rar) Titlu dat în Evul Mediu, în țările române, boierului care avea grijă de băutura domnului, iar la ospețe sau în împrejurări deosebite îl servea pe domn, gustând băutura înaintea acestuia pentru a se convinge că nu este otrăvită. **2** (Rar) Boier care avea titlul de paharnic **(1)** Si: (reg) *ceașnic* Vz *cupar*. **3** (Îs) *Vel* (sau *mare*) *~* ori *marele ~, ~ mare, ~ul cel mare* Dregător de curte cu atribuții speciale la ospețele domnești Si: *șeful paharnicilor*. **4** Titlu dat boierului care strângea, de obicei la oraș, dările de pe vinul vândut. **5** Persoană care avea titlul de paharnic **(4)**. **6** (Îrg; pgn) Persoană care toarnă băutura în pahare, la ospețe, nunți etc.

paharniceasă *sf* vz ***păhărniceasă***

paharnicel *sm* vz ***păhărnicel***

pahă *sf* vz ***palhă***[2]

pahibă *sf* [At: IORGA, S. D. XVII, 17 / Pl: *~be* / E: cf *hibă*] (Reg) Cusur.

pahiderm *snm* [At: J. CIHAC, I. N. 15/26 / V: ***packi~, pași~*** / Pl: *~e, ~i* / E: lat ***pachyderma***, fr ***pachyderme***] **1** Denumire generică dată animalelor masive cu piele groasă și cu păr puțin, ca elefantul, hipopotamul, rinocerul, porcul, care fac parte din diferite categorii taxonomice. **2** (Rar; dep) Epitet pentru o persoană obraznică.

pahidermie *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***pach~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pachydermie***] (Med; rar) Elefantiazis.

pahiglosie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***pachyglossie***] (Med) Îngroșare anormală a limbii.

pahimeninge *sni* [At: DER / E: fr ***pachyméninge***] (Atm) Duramater.

pahimeningită *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***pach~*** / Pl: *~te* / E: fr ***pachyméningite***] (Med) Meningită a pahimeningelui.

pahipleurită *sf* [At: DN[2] / P: *~ple-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pachypleurite***] (Med) Îngroșare și alipire a foițelor pleurei, ca urmare a unui proces inflamator cronic.

pahiu *s* [At: BORZA, D. 59 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*).

pahnă *sf* [At: V. ROM. iunie 1960, 67 / Pl: *~ne* / E: cf *bahnă*] (Reg) Noroi[1].

pahont, ~oantă [At: FILIMON, O. II, 181 / V: (reg) ***poh~*** / Pl: *~i, ~oante* / E: cf rs *пехотинец* „infanterist"] (Pop) **1-2** *sm* (Soldat sau) cărăuș din armata țaristă. **3** *sm* (Îdt) Birjar de origine rusă. **4** *smf* Epitet depreciativ pentru o persoană grosolană, necioplită sau murdară.

pahornită *sf* vz ***podhornită***

paht *sn* vz ***pact***[2]

pahta *sf* vz ***pafta***

pahui *vr* [At: LEXIC REG. 105 / Pzi: 3 *~este* / E: nct] (Buc; d. ochi) A se împăienjeni.

pahuiac *s* [At: LEXIC REG. 105 / P: *~hu-iac* / Pl: nct / E: ***pahui***[1] **+** *-ac*] **1-2** (Buc) Băț (mare).

pahuială *sf* [At: LEXIC REG. 105 / P: *~hu-ia~* / E: ***pahui*** **+** *-eală*] (Buc) Încețoșare a ochilor.

pahuiște *sf* [At: TEAHA, C. N. 249 / E: ***pahui***[1] **+** *-iște*] (Trs) **1** Pădure tânără de păhui[1]. **2** Copaci tineri, drepți și înalți.

pahută *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: ***paha*** **+** *-ită*] **1-2** (Reg; șhp) Palhă[2] (mică).

pai[1] *sn* [At: PALIA (1581), 126/18 / V: (reg) ***~e*** *sn* / Pl: *~e*, (reg) *~uri* / E: ml ***palea***] **1** Tip de tulpină simplă, subțire, tubulară, în general neramificată, cu internodurile lipsite de măduvă, caracteristic pentru cereale și pentru alte plante din familia gramineelor. **2** (Lpl) Grămadă de tulpini uscate de graminee rămase după treierat, având diferite utilizări. **3** (Rar; îs) *Țigară cu ~* Țigară cu filtru. **4** (Pop; d. grâu; îlav) **În ~e** Care nu a fost secerat sau treierat. **5** (D. cereale; îe) **A da în ~** A începe să le crească tulpina. **6** (Îe) **A-și aprinde ~e-n cap** A-și atrage nemulțumirea cuiva. **7** (Îe) **A pune ~e pe** (sau **peste**) **foc** sau **a stinge focul cu ~e** A atâța pe cineva deja nervos. **8** (Îae) A înrăutăți o situație deja dificilă. **9** (Fig; d. sentimente; îe) **Arde focu-n ~e ude** A mocni fără a se manifesta. **10-11** (Îs) *Foc de ~* (Entuziasm trecător sau) pasiune trecătoare. **12** (Îe) **A întemeia (ceva) pe ~e** A clădi ceva pe temelii nesigure. **13** (Îe) **A nu ridica un ~ de jos** A nu face absolut nimic. **14** (D. oameni; îe) **A nu se pricepe să împartă un ~ la doi boi** sau **a nu ști să încurce două ~, a fi bun de ~e** A nu fi bun de nimic. **15** (Îs) *Om* (sau, rar, *soț, tată* etc.) de *~e* Persoană lipsită de personalitate, de valoare, de caracter pe care cineva o folosește drept paravan, pentru a-și atinge scopul. **16-17** (Fam; îs) *Văduvă* (sau rar) *văduv de ~e* (Soție sau) soț care a rămas puțin timp fără soț, respectiv, fără soție. **18** (Reg; îe) **A fugi ca tăunul cu ~ul** A fugi foarte repede. **19** (Reg; îe) **Fân ori ~e?** Bine sau rău? **20** (Îe) **Ăl cu ~e, ăl cu fân!** Se spune, ironic, unui ostaș care nu știe să țină cadența în mers într-un grup, de parcă nu ar ști care este piciorul drept și care cel stâng. **21** (Pop; îe) **La ~e!** Strigăt cu care se gonesc câinii. **22** (Pex; d. oameni; îae) Se spune ironic, oamenilor care cască sau chicotesc. **23** (Îae) Se spune cuiva pentru a-l determina să tacă sau să stea de-o parte. **24** Fragment de pai[1] (**1**) sau tub subțire dintr-un material plastic, cu care se sorb unele băuturi. **25** (Pex; cu determinări care indică planta) Tulpină a unor plante nepăioase. **26** (Pan; șîs *~ de chibrit*) Băț de chibrit. **27** (Mol; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii în care jucătorii stau așezați în cerc și așteaptă cu mâinile la spate paiul[1] (**1**) pe care unul dintre ei îl poartă pe la fiecare. **28** (Ast; reg; îs) *~ele țiganului* (sau *țiganilor, lui nănașu*) ori *carul* (sau *cărarea, calea, drumul*) *de ~e* (sau cu *~ele*) ori *cărarea* (sau *drumul*) *~elor* ori *calea* (sau *drumul*) *țiganului cu ~e* Calea Lactee. **29** (Reg; șîs *~ lung*) Plantă din familia pirului (*Carex canescens*). **30** (Bot; Mun) Flori-de-paie (*Helichrysum bracteatum*).

pai[2] *sn* [At: DR, I, 416 / E: nct] (Reg) **1** Lână nouă, mărunță, care le crește oilor primăvara, înainte de a fi tunse. **2** Grăsime de pe lâna oilor.

paia[1] *sf* [At: LET. III, 201/11 / Pl: *~iele* / E: tc ***pâye***] **1** Funcție înaltă în Imperiul Otoman. **2** Titlu onorific dat, în ierarhia boierească din țările române, boierilor care nu aveau slujbă de stat Si: (îvr) *paielâc* (**1**). **3** Persoană care avea titlul de paia (**2**) Si: (îvr) *paielâc* (**2**) Cf *mazil*. **4** (Îrg; îe) **A da ~elc (cuiva)** A măguli pe cineva. **5** (Îae) A îngădui cuiva prea multe.

paia[2] *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10, 47 / A: nct / Pl: *~iele* / E: nct] (Mun) Piatră lată folosită de copii la anumite jocuri.

paiajân *sm* vz ***păianjen***

paiajen *sm* vz ***păianjen***

paiandru *sm* vz ***paiantă***

paiangân *sm* vz ***păianjen***

paiangânel *sm* vz ***păienjenel***

paiangen *sm* vz ***păianjen***

paiangin *sm* vz ***păianjen***

paianginâ *sf* vz ***păianjen***

paianginel *sm* vz ***păienjenel***

paianginos, ~oasă *a* vz ***păinjinos***

paianjen *sm* vz ***păianjen***

paianjeniș *sn* vz ***păienjeniș***

paianjin *sm* vz ***păianjen***

paianjine *sm* vz ***păianjen***

paiant *sn* vz ***paiantă***

paiantă *sf* [At: IORGA, S. D. XXI, 416 / V: (reg) ***paiant*** *sn*, ***~ndru*** *sm*, ***~ient*** *sn*, ***~ientă*** / Pl: *~te*, *~iente* / E: tc ***payanda*** „proptea, suport"] **1** Fiecare dintre piesele de lemn, rotunde sau fasonate, care proptesc stâlpii caselor țărănești Si: *chezaș*. **2** Sistem de construcție a pereților unor case, constând dintr-un schelet de lemn ale cărui spații goale sunt umplute sau acoperite cu diferite materiale, împletituri de nuiele tencuite cu lut, chirpici etc. **3** (Prc) Material care umple sau acoperă scheletul de lemn de paiantă (**2**). **4** (Pex) Perete construit prin paiantă (**2**). **5** (Reg; îf *paiant*) Cui lung și gros, cu floarea mare, pentru fixarea căpriorilor sau a grinzilor. **6** (Pan; reg) Cartilagiu al nasului.

paianț *sm* vz ***paiață***

paiaț *sm* vz ***paiață***

paiațarlâc *sn* [At: ULIERU, C. 71 / Pl: *~uri* / E: de la ***paiațărie***] **1-4** Paiațărie (**1-4**). **5** (Fig) Fleac.

paiață *sf* [At: CR (1830), 108[1]/37 / V: (înv) ***paiaț*** *sm*, *~anț sm* / Pl: *~țe* / E: rs ***паяц***, fr ***paillasse***, ger ***Paiazze***] **1** Personaj comic în reprezentațiile de circ, la diferite serbări populare etc. Si: *clovn, măscărici, saltimbanc*. **2** Bufon. **3** Epitet depreciativ pentru un om neserios, ridicol etc. **4** Păpușă îmbrăcată ca o paiață (**1-2**).

paiațărie *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 242 / V: (înv) ***~țer~*** / Pl: *~ii* / E: ***paiață*** **+** *-ărie*] **1-4** (Artă sau) meserie de paiață (**1-2**) Si: *bufonerie, clovnerie*, (rar) *paiațarlâc* (**1-4**). **5** (Pex; dep) Reprezentație scenică lipsită de valoare. **6-7** (Fig) Purtare sau atitudine (neserioasă sau) caraghioasă.

paiațerie *sf* vz ***paiațărie***

paic *sm* [At: HERODOT (1645), 38 / V: (înv) ***~ciu, păic, peic*** / A și: *paic* / Pl: *~ici* / E: tc ***peyk***] **1** Soldat din garda personală a sultanului sau a domnitorilor țărilor române. **2** Soldat din garda unui suveran. **3** (Pex) Sol.

paică *av* vz ***parcă***[1]

paicea *sf* vz ***pacea***

paiciu *sm* vz ***paic***

paidantă *sf* vz ***paiantă***

paidaș *sn* vz ***păitaș***

paideia *sf* [At: DEX – S / P: *pa-i-de-ia* / E: gr ***παιδεία***] Concepție educativă în Grecia antică ce urmărea cultivarea spiritului uman prin filozofie și știință.

paidos [At: URICARIUL, IV, 402 / A și: *pai~* / E: tc ***paydos***] (Înv) **1** *s* Repaus după muncă. **2** *i* Exclamație care reprezintă un semnal de încetare a lucrului.

paidușcă *sf* [At: PÎRVESCU, C. 48 / Pl: ? / E: bg ***пайдушка***] **1** (Cor: Dob; art.) Învârtita (**2**). **2** (Dob; art.) Melodie după care se execută învârtita (**1**).

paie *sn* vz ***pai***[1]

paiejân *sm* vz ***păianjen***

paiejine *sm* vz ***păianjen***

paielâc *sn* [At: URICARIUL, VIII, 137 / P: *pa-ie~* / Pl: *~uri* / E: ***paia***[1] + *-lâc*] **1-2** (Îvr) Paia[1] (**2-3**).

paiengin *sm* vz ***pâianjen***

paiengine *sm* vz ***pâianjen***

paienjen *sm* vz ***pâianjen***

paienjeniș *sn* vz ***pâienjeniș***

paienjin *sm* vz ***pâianjen***

paienjine *sm* vz ***pâianjen***

paient *sn* vz ***paiantă***

paienta *vt* [At: CHEST. II, 124/22 / V: (cscj) ***pâienți*** / P: *pa-ien~* / Pzi: *~tez* / E: ***paiantă***] (Olt) A construi din paiantă (**3**).

paientă *sf* vz ***paiantă***

paiercic *sn* vz ***paieric***

paieric *sn* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***~rcic*** / A și: *~ric* / P: *pa-ie~* / E: slv ***пакрьчикъ***] Semn grafic în scrierea chirilică, de obicei fără valoare fonetică, pus după consoană, pentru a înlocui ierul mic (ъ) sau ierul mare (ъ) în poziție neintensă.

paieș *sm* [At: TEAHA, C. N. 249 / P: *pa-ieș* / Pl: *~i* / E: ***pai***[1] + *-aș*] (Reg) Persoană care se ocupă cu strânsul paielor[1], în timpul treieratului.

paiet *sn* [At: DN[2] / P: *pa-iet* / Pl: *~e* / E: fr ***paillet***] Dispozitiv pentru astuparea provizorie, din exterior, a spărturilor mici produse în bordajul unei nave, sub linia de plutire.

paietă *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 35 / P: *pa-ie~* / Pl: *~te* / E: fr ***paillette***] (Mpl) Mică piesă rotundă, din foi metalice, sticlă subțire, celofan etc., cu o gaură la mijloc, cusută sau lipită pe haine, pe stofe etc., obținându-se astfel un anumit efect de strălucire, care înfrumusețează obiectul, în special la lumina de seară Si: (pop) *fluture*.

paijân *sm* vz ***pâianjen***

pailaghen *s* [At: RÎND. JUD. 231/12 / Pl: nct / E: ger ***Beilagen***] (Îvr) Anexă la un document.

paing [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 114[r]/20 / P: *pa-ing* / Pl: *~ngi*, (**2**) *~uri* / E: slv ***паѭкокъ***] **1** *sm* Păianjen. **2** *sn* (Pex; lpl) Păienjeniș.

paingarită *sf* vz ***paingărită***

paingân *sm* vz ***pâianjen***

paingărită *sf* [At: BARONZI, L. 140 / V: ***~gar~***, ***pâi~*** / P: *pa-in~* / Pl: *~te* / E: ***paing*** + *-ărită*] (Reg) Plantă din familia scaietelui, nedefinită mai îndeaproape.

paingân *sm* vz ***pâianjen***

paingânăraie *sf* [At: PAMFILE, CR. 112 / P: *pa-in~* / E: ***paingân*** + *-ăraie*] (Reg; csc) Păienjeniș.

paingen *sm* vz ***pâianjen***

paingeniș *sn* vz ***pâienjeniș***

paingin *sm* vz ***pâianjen***

paingine *sm* vz ***pâianjen***

painginel *sm* vz ***pâienjenel***

paingini *v* vz ***pâienjeni***

painjen *sm* vz ***pâianjen***

painjenel *sm* vz ***pâienjenel***

painjeni *v* vz ***pâienjeni***

painjenire *sf* vz ***pâienjenire***

painjeniș *sn* vz ***pâienjeniș***

painjenit, ~ă *a* vz ***pâienjenit***

painjigă *sf* vz ***pâianjen***

painjin *sm* vz ***pâianjen***

painjină *sf* vz ***pâianjen***

painjine *sm* vz ***pâianjen***

painjini *v* vz ***pâienjeni***

painjiniș *sn* vz ***pâienjeniș***

painjinit, ~ă *a* vz ***pâienjenit***

painjinos, ~oasă *a* vz ***păinjinos***

paiol *sn* [At: CV 1950, nr. 5, 29 / P: *pa-iol* / Pl: *~oale* / E: rs ***пайол***] Pardoseală de lemn, linoleum, material plastic etc. care acoperă fața interioară a navelor, împiedicând contactul direct dintre încărcătura din magazii și podea sau protejând mărfurile de umezire.

paion *sn* [At: NICA, L. VAM. / P: *pa-ion* / Pl: *~oane* / E: fr ***paillan***] (Rar) **1-2** (Con sau) cilindru de paie[1] care servește ca ambalaj de protecție pentru sticle. **3** Unealtă nedefinită mai îndeaproape folosită la descărcatul vapoarelor.

paipanele *sfp* [At: CIAUȘANU, GL. / E: cf *paipanog*] (Olt) Papainoage.

paipanoagă *sf* vz ***papainog***[1]

paipanog *sn* vz ***papainog***[1]

pair *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 355 / V: (rar) ***par*** / P: *per* și (rar) *pa-ir* / S și: *per* / Pl: *~i* / E: fr ***pair***] **1** Titlu purtat de marii vasali ai regelui în Franța și în Anglia, în epoca feudală. **2** Titlu purtat între anii 1814-1848 de membrii uneia dintre cele două camere legislative din Franța. **3** Titlu purtat în prezent de membrii Camerei Lorzilor din Anglia. **4-6** Persoană având titlul de pair (**1-3**).

pairească *sf* [At: NEGULICI / P: *per~* și (rar) *pa-ir~* / Pl: *~ese* / E: fr ***paiesse***] (Frm; îvr) **1-3** Soție de pair (**4-6**).

pairie *sf* [At: CALENDAR (1861), 79/24 / P: *pe~* / S și: *peerie* / E: fr ***pairie***] (Îdt) **1-3** Demnitate de pair (**1-3**). **4-6** (Rar; csc) Totalitate a pairilor (**1-3**). **7** Feudă de care era legată demnitatea de pair (**1**).

pais *sn* [At: ARVINTE, TERM. 91 / V: ***paiț*** / Pl: *~uri* / E: rtr ***paès***] (Plu) **1** Mișcare de deplasare a unui bușteam, într-o anumită direcție, cu țapina, fără a-l rostogoli. **2** Bucată de lemn pusă sub țapină pentru a ridica un bușteam. **3** Țapină cu vârful în sus.

paisagiu *sn* vz ***peisaj***

paisăc *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~sâc***, ***pâisac*** / E: nct] (Mpp; Trs) Furuncul.

paisâc *sm* vz ***paisăc***

paispce *nc, sm* vz ***paisprezece***

paispci *nc, sm* vz ***paisprezece***

paispie *nc, sm* vz ***paisprezece***

paisprece *nc, sm* vz ***paisprezece***

paisprecela, ~cea *no* vz ***paisprezecelea***

paisprezece [At: COD. VOR. 92/20 / V: ***patrus~***, (reg) ***~pce***, ***~pci***, ***~pie***, ***~rece***, ***~rizce***, ***~ispce***, ***~ispe***, ***pasprâz~***, ***patrusprăz~***, ***patruspre~*** / E: ***patru***[1] + ***spre*** + ***zece***] **1** *nc* Număr care în numărătoare are locul între treisprezece și cincisprezece. **2** *no* Al paisprezecelea, a paisprezecea. **3-4** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul paisprezece (**1-2**). **5** *sm* Desen, figură în forma semnului paisprezece (**3**). **6** *nd* (Îcs) *Câte ~* Arată gruparea elementelor unei mulțimi în submulțimi cu paisprezece membri. **7** *na* (Îcs) *De ~ ori* Arată reiterarea unei acțiuni de un număr de paisprezece ori.

paisprezecelea, ~zecea [At: COD. VOR. 90/5 / V: ***patrusprezecil~***, (reg) ***~recelea***, (înv) ***patrasprăzeac~***, ***patrasprezeac~***, ***patrusprăzeacele***, ***patrusprăzecil~***, ***patruspre~*** / E: ***paisprezece*** + *-lea*] (Precedat de art. „al", „a") **1-2** *no, a* (Număr) care se află între al treisprezecelea și al cincisprezecelea. **3** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul al paisprezecelea (**1**).

paisprizece *nc, sm* vz ***paisprezece***

paiș *sn* vz ***păiș***

paispce *nc, sm* vz ***paisprezece***

paispe *nc, sm* vz ***paisprezece***

paiște *sf* vz ***păiște***

paită *sf* [At: LB / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) **1** Covată pentru frământat pâinea. **2** Scândură pe care se împarte aluatul înainte de a fi pus la copt.

paiț *sm* vz ***pais***

paivan *sn* [At: LB / V: ***pai~***, ***poi~*** / Pl: *~ne*, *~uri* / E: srb ***pajvan***] (Reg) **1** Funie pentru priponit sau împiedicat animalele la păscut Si: *pripon*. **2** (Pgn) Funie. **3** Țăruș de care se leagă frânghia de priponit vitele la păscut Si: *pripon*.

paj *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 118/14 / V: (înv, **1**) ***pagiu***, ***pag*** / Pl: (**1**) *~i* / E: fr ***page***, ger ***Page***] **1** (În orânduirea feudală, în Europa apuseană) Tânăr nobil aflat în serviciul unui senior, al unui rege, al unui pricipe etc. pentru a învăța meșteșugul armelor și pentru a se deprinde cu manierele

de la curte. **2** (În sec. XIX și începutul sec. XX) Copil de casă. **3** (Înv) Pieptănătură feminină cu breton, asemănătoare cu cea a pajilor (**1-2**).

pajă *sf* [At: ALR II, 3305/386 / Pl: ? / E: ns cf *palhă*[2]] **1** (Buc) Clin la o mânecă de cămașă Vz *palhă*[2]. **2** (Reg) Bucată de pământ.

pajără *sf* vz ***pajură***

pajăre *sf* vz ***pajură***

pajeră *sf* vz ***pajură***

pajere *sf* vz ***pajură***

pajește *sf* vz ***pajiște***

pajimă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 144 / A: nct / Pl: ~*me* / E: nct] (Reg) Cobiliță.

pajiră *sf* vz ***pajură***

pajiște *sf* [At: PSALT. HUR. 63[v]/17 / V: (înv) ***pagi~, ~jeș~***, (reg) ***padi~, pajoș~, pajuș~, parâșcă, parâș~, pari~, pavi~, pla~, poarâș~*** / Pl: ~*ti*, (înv) *păjiști* / G-D: ~*tii*, (înv, **1-3**) ~*tiei* / E: slv ***пашишτе***] **1** Teren acoperit cu vegetație ierboasă perenă, măruntă și deasă, folosită ca nutreț Si: (reg) *pajiștine* (**1**). **2** (Prc) Vegetație ierboasă care acoperă pajiștea (**1**) Si: (reg) *pajiștine* (**2**). **3** (Înv; după verbe ca „a zidi", „a face", „a ridica"; îlav) **Din ~** De la început. **4** (Trs; Mol) Cantitate de pământ cât se poate lua dintr-o dată cu hârletul. **5** (Înv) Fond dominant al unei picturi, al unei țesături etc. Si: *câmp*. **6** (Plu; Mol; Buc) Țărm drept al unui râu, unde pot fi ancorate plutele.

pajiștine *sf* [At: ALR I, 1980/231 / Pl: ~*ni* / E: ***pajiște*** + *-ină*] (Reg) **1-2** Pajiște (**1-2**).

pajnic *s* vz ***pasnic***

pajor *s* vz ***pajură***

pajoră *sf* vz ***pajură***

pajore *sf* vz ***pajură***

pajoște *sf* vz ***pajiște***

pajură *sf* [At: URICARIUL, XI, 275/11 / V: (reg) ***pagiră, pagire, ~jără, ~jăre, ~jere, ~jiră, ~jor*** *sm*, ***~joră, ~jore, ~re***, (nob) ***pazăre*** / Pl: ~*ri*, (înv) ~*re*, (reg) *pajuri* / E: ucr ***пажера*** „ființă lacomă, nesățioasă"] **1** (Șîc **~imperială, ~împărătească, ~mare, ~de-munte**) Pasăre răpitoare de zi, din familia acoilidelor, mai mică decât vulturul, dar mult mai puternică și mai iute în mișcări decât acesta, cu gheare lungi și ascuțite, cu ciocul masiv și tăios, cu privirea ageră și cruntă, care se hrănește numai cu carne proaspăt sfâșiată Si: *acvilă, iepurar*, (reg) *acără, hoală, ortanuligaie, vultan, vultur, zgriptor, zgriptoroaică* (*Aquila chrysaëtor*). **2** (Șîc **~de-câmp**) Acvilă imperială (*Aquila heliaca*). **3-4** Două specii de acvilide de dimensiuni mai mici, cele mai întâlnite în țara noastră (*Aquila pomarina* și *pennata*). **5** (Îc) **~porumbacă** Acvilă cu pene pestrițe (*Aquila fasciata*). **6** (Îc) **~de-stepă** Acvilă care trăiește în stepă (*Aquilla nipalensis orientalis*). **7** (Îc) **~de-mare** Vultur-pescar (*Pandion heliaëtus*). **8** (Reg) Barză (*Ciconia*). **9** (Reg) Pasăre de noapte, nedefinită mai îndeaproape. **10** (Mtp) Pasăre uriașă, cu înfățișări variate, de obicei fioroase, înzestrată cu puteri supranaturale. **11** Figură simbolică reprezentând o pajură (**1**) sau un vultur cu unul sau două capete, de obicei cu aripile întinse, care servește ca semn convențional distinctiv pe stemele, steagurile, pecețile sau monedele unor țări. **12** Stemă reprezentând pajura (**11**). **13** (Înv; îe) **A merge înainte ca ~ra nemțească** A înainta fără întrerupere. **14** Una dintre cele două fețe ale unei monede, pe care este imprimată stema țării Vz *revers*. **15** (Mun) Graniță.

pajure *sf* vz ***pajură***

pajuște *sf* vz ***pajiște***

pakistanez, ~ă [At: DLR / V: ***pachi~*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***Pakistan*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Pakistanului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Pakistan. **5** *smp* Popor care locuiește în Pakistan. **6-7** *a* Care aparține (Pakistanului sau) pakistanezilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Pakistan sau) la pakistanezi (**5**).

paktong *sn* vz ***pacfong***

pal[1] *s* vz ***pală***[1]

pal[2] *sn* [At: DEX – S / Pl: ~*uri* / E: *p*(lacă) + *a*(glomerată din) + *l*(emn)] Material lemnos sub formă de placă obținut prin presarea de așchii de lemn în combinație cu diferiți lianți.

pal[3], ***pală*** *a* [At: EMINESCU, O. IV, 18 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***pâle***] **1-5** (Asr) Palid (**1-3, 5-6**). **6** (D. momente ale zilei) Cu insuficientă luminozitate Vz *întunecat, mohorât*. **7** (D. ochi) Cu o privire ștearsă, inexpresivă. **8** (Fig; rar; d. sunete) Lipsit de intensitate.

palabră *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 481 / Pl: ~*re* / E: fr ***palabre***] (Frm) Palavră.

pala-buhă *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: ~*he* / E: cf *buhă*] (Buc) **1** (Orn) Bufniță (*Bubo bubo*). **2** (Dep) Femeie nepieptănată.

palachidă *sf* [At: AETHIOPICA, 35[v]/13 / Pl: ~*de* / E: ngr ***παλλακίς, ίδος***] (Grî) Concubină.

paladin *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ni* / E: fr ***paladin***] **1** Nobil slujitor la palatul unor regi din apusul Europei. **2** (Pex) Cavaler rătăcitor din Evul Mediu, în continuă căutare de aventuri eroice Vz *palatin*[2]. **3** (Fig) Bărbat curajos, însuflețit de sentimente cavalerești.

paladiu[1] *sn* [At: ASACHI, S. L. I, 129 / V: (înv) ***~m*** / Pl: ~*ii* / E: lat ***palladium***, fr ***palladium***] **1** Statuie a zeiței Pallas Atena, considerată, în antichitate, protectoare a cetățenilor. **2** (Fig; asr) Ceea ce servește ca mijloc de apărare Si: *chezășie, garanție*.

paladiu[2] *sni* [At: STAMATI, D. / E: fr ***palladium***] Metal alb-cenușiu, lucios, foarte maleabil, din familia platinei, folosit drept catalizator în unele reacții sau ca înlocuitor al platinei la fabricarea unor instrumente de precizie, a unor obiecte de artă etc.

paladium *sn* vz ***paladiu***[1]

paladizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: ~*zări* / E: ***paladiu***[2]] Operație de depunere, de obicei prin procedee electrolitice, a unui strat subțire de paladiu[2] pe suprafețe metalice.

palafită *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 230 / Pl: ~*te* / E: fr ***palafitte***] Locuință lacustră din epoca neolitică, construită pe piloți sau pe un podium susținut de pari.

palagină *sf* vz ***patlagina***

palamar[1] *sm* vz ***palamar***[1]

palamar[2] *sn* vz ***palamar***[2]

palamidă *sf* vz ***palamidă***[1]

palamojdii *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: nct] (Mun) Palavre.

palan[1] *sn* [At: CADE / V: ~*c* / Pl: ~*e*, ~*uri* / E: fr ***palan, palanc***, it ***palanco***] (Mrn) **1** Utilaj de ridicare manuală sau mecanică, format din doi sau mai mulți scripeți în jurul cărora sunt înfășurate cabluri, frânghii sau lanțuri Vz *macara, mulfa, pastică*. **2** (Spc; îf *palanc*) Macara folosită în marină Vz *bigă*.

palan[2] *sn* vz ***palancă***[1]

palanc[1] *sn* vz ***palan***[1]

palanc[2] *sn* vz ***palancă***[2]

palancă[1] [At: HERODOT (1645), 493 / V: (îrg) ***~ngă***, (reg) ***ba~, palan*** *sn*, ***palanc*** *sn*, ***~ng*** *sn*, ***~nt*** *sn*, ***pâlan*** *sn*, ***pâlanc*** *sn*, ***pâl~*** *sn*, ***pâland*** *sn*, ***pâlane*** *snp*, ***pâlang*** *sn*, ***palangă, pâlant*** *sn*, ***pâlănc*** *sn*, ***pâlânc*** *sn* / Pl: ~*lănci* / E: tc ***palanka***, pn ***palanka***, mg ***palánk***] **1** *sf* (Asr) Palisadă. **2** *sf* (Pex) Loc întărit pentru apărare, construit de obicei din lemn și pământ Si: *cetate*. **3** *av* Lungit la pământ. **4** *av* (Îe) **A da** (sau **a face ceva**) **~ la pământ** A culca la pământ Si: *a doborî*. **5** *sf* (Reg; spc) Pădure doborâtă de vânt Si: (reg) *plavie, picătură*. **6** *sf* (Trs; pan; îf *pâlane*) Parte bătută cu scânduri la pridvor. **7** *sf* (Prc; îf *pâlanc*) Scândură. **8** *sf* (Reg; îf *pâlang*) Par în care se pun oalele la uscat. **9** *sf* (Olt) Loc pe lângă casă împrejmuit cu scânduri groase, așezate puțin înclinat, în care se adăpostesc iarna oile sau caprele. **10** *sf* (Reg) Construcție rudimentară de adăpostit oile și caprele. **11** *sf* (Reg) Adăpost rudimentar pentru vite, făcut în câmp sau la munte din doi stâlpi înfipți în pământ, care susțin prăjini peste care se pun paie, frunziș sau stuf. **12** *sf* (Olt) Plasă în prelungirea acoperișului casei, pentru a-l adăposti de intemperii. **13** *sf* (Olt) Șopron lipit de o clădire. **14** *sf* (Olt) Șopron deschis. **15** *sf* (Reg; îf *palangă*) Acoperământ de lemn care adăpostește cuptorul construit afară din casă. **16** *sf* (Trs) Acoperământ

al unui gard sau al unei porți. **17** *sf* (Ban) Fiecare dintre parii groși din care se fac garduri sau pe care se împletesc nuiele la casele ai căror pereți sunt făcuți din gard de nuiele. **18** *sf* (Reg) Fiecare dintre bârnele pe care se urcă butucii în vagoane. **19** *sf* (Reg) Rangă pe care se urcă trunchiurile la joagăr. **20** *sf* (Reg) Punte a stavilei. **21** *sf* (Reg) Postată. **22** *sf* (Reg) Epitet pentru un cal slab sau rău.

palancă² [At: DAME, T.$_2$ / Pl: *~lănci, ~nce, pălănci* / E: ucr ***палянка***] (Mol) **1** *sf* Turtă din făină de porumb, coaptă în spuză. **2** (Îe) **A fi ~** A fi foarte beat.

palancel *sn* [At: ABC MAR. / Pl: *~le* / E: ***palanc¹*** **+** *-el*] **1-4** (Mrn; șhp) Palanc¹ (**1-2**) (mic).

palanchin [At: NICOLAU, P. 58/16 / Pl: *~e, ~uri*, (rar) *~i* / E: fr ***palanquin***] (Asr) Lectică.

palaneț *sn* [At: CADE / V: ***pălăniță*** *sf* / Pl: *~e* / E: ucr ***паляница***] (Trs) **1** Turtă făcută din aluat de pâine, coaptă pe vatră sau pe plită, uneori umplută cu brânză, cu urdă, cu magiun etc. Si: (reg) *langălău, grăbițel*. **2** (Pex) Pâine nedospită și prost coaptă.

palanețe *spl* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, nr 3-4, 56 / E: nct] (Bot; Trs) Ruși-de-toamnă (*Callistephus chinensis*).

palang *sn* vz ***pălancă¹***

palangă *sf* vz ***pălancă¹***

palaniță *sf* vz ***balanță***

palant¹ *sn* vz ***pălancă¹***

palant² *sn* vz ***pălant¹***

palanță *sf* vz ***balanță***

palanție *sf* vz ***balanță***

palas *sn* [At: VINEA, L. I, 122 / S și: *Palace* / Pl: *~uri* / E: fr ***palace***] (Frm) Mare hotel de lux.

palască¹ *sf* [At: KLEIN, D. 149 / V: ***~așcă, ~atcă, ~loțca, păl~, pălațcă*** / Pl: *pălăști* / E: mg ***palaszk***] (Trs; Ban) Ploscă în care se ține băutura.

palască² *sf* vz ***palașcă¹***

palașcă¹ *sf* [At: ȘIO II$_2$, 93 / V: ***~ască, păl~, pălea~*** / Pl: *pălăști, pălășci, ~ște* / E: tc ***palaska***, ngr ***παλάσκα***] (Îrg) **1** Cartușieră. **2** (Pex) Geantă care se poartă la șold. **3** (Reg) Pungă pentru tutun.

palașca² *sf* vz ***palașcă¹***

palat¹ *sn* [At: CORESI, EV. 524 / V: (îvp) ***păl~***, (înv) ***~tă*** *sf*, ***~at, ~leat***, (reg) ***~lută*** *sf* / Pl: *~e*, (îvp) *~uri* / E: ngr ***παλάτι***, lat ***palatium***, pn ***palac***, slv ***палата, полата***] **1** Clădire somptuoasă care servește ca reședință unui suveran, unei personalități, unei autorități, unei instituții etc. **2** (Pgn) Clădire mare, luxoasă. **3** Suveran împreună cu anturajul său.

palat² *sn* [At: I. NAT. 48 / E: lat ***palatum***] **1** (Șîs ***~ tare, ~ dur***) Perete superior al cavității bucale, în formă de boltă, alcătuit din apofizele palatine[1] ale celor două maxilare superioare, precum și din oasele palatine[1], acoperite de o mucoasă groasă Si: *cerul-gurii*, (înv) *părați*. **2** (Îs) ***~ moale*** sau ***vălul ~ului*** Porțiune musculară care continuă, în partea posterioară a cavității bucale, palatul² (**1**) Si: *văl palatin¹*. **3** (Îs) ***~ artificial*** Mulaj al palatului² (**1-2**), folosit în fonetica experimentală pentru a se vedea suprafața atinsă de limbă la pronunțarea unui sunet.

palatal, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palatal***] **1-3** (Atm) Relativ la palat² (**1-3**) Si: *palatin¹* (**1-3**). **4-6** Care aparține palatului² (**1-3**) Si: *palatin¹* (**4-6**). **7** Din regiunea palatului² Si: *palatin¹* (**7**). **8** (Fon) Care se produce în regiunea palatului² Si: *palatin¹* (**8**), (înv) *palatinal¹* (**1**). **9** (Spc; d. sunete) Care se articulează prin atingerea sau prin apropierea dosului limbii de palat² Si: *palatin¹* (**9**), (înv) *palatinal¹* (**2**). **10** Care conține sunete a căror articulație se face în regiunea palatului² Si: *palatin¹* (**10**), (înv) *palatinal¹* (**3**). **11** (D. timbrul sunetelor) Care este propriu sunetelor articulate în regiunea palatului² Si: *palatin¹* (**11**), (înv) *palatinal¹* (**4**).

palatiza *vt* [At: CADE / Pzi: *~zez* / E: fr ***palataliser***] (Fon) A modifica o consoană oarecare într-o consoană palatală (**8-11**), mutându-i locul de articulație în regiunea palatului² Si: *a muia*.

palatalizare *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I. 249 / Pl: *~zări* / E: ***palataliza***] (Fon) Modificare fonetică prin care o consoană devine palatală (**8–11**) Si: *muiere²*.

palatalizat, ~ă *a* [At: CONTRIBUȚII, I, 10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***palataliza***] (Fon; d. consoane) Care a suferit fenomenul palatalizării Si: *moale¹, muiat²*.

palată *sf* vz ***palat¹***

palatin¹, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 107/22 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palatin***] (Atm) **1-11** Palatal (**1-11**). **12** (Îs) *Vălul ~* Vălul palatului² (**2**).

palatin², ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 390/37 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palatin***] 1 *sm* Titlu dat, în orânduirea feudală, unui mare demnitar care îndeplinea anumite funcții la curtea sau la palatul¹ unui mare senior. **2** *sm* Principe posesor al unui palatinat. **3** *sm* Guvernator al unei provincii în Germania sau în Polonia. **4** *sm* Vicerege în Ungaria. **5-8** *sm* Persoană care avea titlul de palatin (**1-4**). **9-12** *a* Care aparține unui palatin² (**5-8**). **13-16** *a* Privitor la un palatin² (**5-8**). **17** *a* Care ține de un palatinat (**5**). **18-19** *sn, a* (Rasă de porci) originară din palatinatul Podoliei, cu greutate mare Si: *podolian*.

palatinal¹, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 374 / Pl: *~i, ~e* / E: ***palatin¹*** **+** *-al*] **1-4** (Înv; d. sunete) Palatal (**8-11**).

palatinal², ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ***palatin²*** **+** *-al*] (Rar) **1-4** Referitor la palatin² (**1-4**). **5-8** Al palatinului² (**5-8**).

palatinat *sn* [At: CR (1830) 110²/44 / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***palatinat***] **1-4** Demnitate de palatin² (**1-4**). **5** Provincie guvernată de un palatin² (**3**). **6** (Pex) Populație a unui palatinat (**5**).

palatină *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ne* / E: fr ***palatine***] (Rar) **1-2** Etolă sau pelerină femeiască scurtă de blană, care se poartă la gât și pe umeri.

palatită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***palatite***] (Med) Inflamație a cerului gurii.

palatogramă *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 59 / Pl: *~me* / E: fr ***palatogramme***] (Fon) Reprezentare grafică a suprafeței palatului² atinse de limbă în timpul emiterii unui sunet.

palaț *sn* vz ***palat***

palațandră *sf* [At: CIHAC, II, 239 / V: ***~țon~*** / Pl: *~re* / E: nct] (Rar) Prostituată.

palațcă *sf* vz ***palască¹***

palațondră *sf* vz ***palațandră***

palaurdi *vt* [At: ȘEZ. V, 116 / V: ***pălău~, părlaudi*** / Pzi: *~desc* / E: cf rrm *pale* „îndărăt"; *hau orde* „vino aici"] (Reg; îe) **A o ~** A fugi pe furiș Si: *a o șterge, a o tuli, a spăla putina*.

palavatic, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

palavra *v* vz ***pălăvri***

palavrageala *sf* vz ***pălăvrăgeală***

palavragi *v* vz ***pălăvrăgi***

palavragioaică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ice* / E: ***palavragiu*** **+** *-oaică*] Femeie care spune palavre Si: *flecară, guralivă, limbută*.

palavragiu *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: tc ***palavrau***] Persoană care spune palavre Si: *flecar, limbut, guraliv*, (reg) *pălăvatic, pălăvrăgit²*, *pălăvrăgitură*, (fam) *farfara, moftangiu*.

palavră *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***~abră*** / Pl: *~re* / E: tc ***palavra***, ngr ***παλάβρα***] (Fam; mpl) Vorbă lipsită de seriozitate sau de temei Si: *fleac, minciună*, (fam) *baliverna, brașoavă*, (grî, rar) *mateologhie*.

pală¹ *sf* [At: LB / V: ***pal*** *sn*, ***~lie*** / Pl: *~le*, (reg) *pele* / E: cf alb *palë*] **1** Cantitate de iarbă sau de păioase care se taie dintr-o singură tragere cu coasa. **2** Cantitate de fân, de paie etc. care se poate lua o dată cu furca. **3** (Pex) Grămadă mică de fân, de iarbă, de paie etc. Si: (reg) *palhă¹*. **4** (Pex; nob) Furcă pentru fân, pentru paie etc. **5** (Pex) Strat. **6** (Pex) Fâșie. **7** (Pex) Val. **8** (Pex) Undă. **9** Semifabricat în formă de bandă sau de panglică, obținut după ce fibrele au fost pieptănate și înfășurate pe bobine, în cruce.

pală² *sf* [At: HELIADE, O. I, 233 / Pl: *~le* / E: tc ***pala***] (Înv) Paloș.

pală³ *sf* [At: LM / Pl: *~le* / E: ger ***Pale***] **1** (Îvr) Lopată. **2** (Spc) Lopată de scos pâinea din cuptor. **3** (Pex) Sapă.

pală⁴ *sf* [At: ABC MAR. / Pl: *~le* / E: fr ***pale***] Organ al unei elice de avion, de vapor etc. sau al unui rotor de mașină hidraulică, pneumatică

sau eoliană, ca o aripă, încastrat sau articulat, la unul din capete, în butucul elicei sau al rotorului, având rolul de a asigura transferul de energie de la rotor la mediul fluid în care se rotește, sau invers Si: *paletă*.

pală[5] *sf* [At: PANN, P. V. II, 99/8 / Pl: *~le* / E: cf *păliu*[3]] (Îrg; mpl; în legătură cu verbe ca „a avea", „a apuca") Capriciu.

pală[6] *sf* [At: ȘEZ. I, 282 / Pl: *~le* / E: cf *păli*] (Reg; îe) **A-i păzi ~la (cuiva)** A pândi pe cineva.

pală[7] *sf* [At: DN[2] / Pl: *~le* / E: lat ***palla***] Veșmânt dintr-o bucată de pânză dreptunghiulară pe care o puneau, peste rochie, femeile romane.

palahă *sf* vz ***palhă***[1]

palc *sn* [At: CR (1846), 32[1]/26 / Pl: *~uri* / E: it ***palco***] (Itî) **1** Loc mai ridicat într-o sală de spectacole, destinat spectatorilor. **2** (Prc) Lojă. **3** Eșafod.

palcă[1] *sf* [At: CREANGĂ, O. 140 / Pl: *~ce* / E: rs ***палка***] (Mol; mpl) **1** Nuia. **2** Lovitură dată cu varga.

palcă[2] *sf* vz ***opalcă***

paleal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***palléal***] (Zlg) **1** Al paliumului. **2** De palium.

paleantrop *sm* [At: DN[3] / P: *~le-an~* / Pl: *~i* / E: lat ***Palaeoanthropus***] (Pal) Om fosil din pleistocenul mediu.

palearctic, ~ă *a* [At: LINȚIA, P. III, 5 / P: *~le-arc~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléarctique***] **1-3** (Care corespunde) (aparține sau) este specific Europei și părții nordice și temperate a Asiei.

paleativ, ~ă *a, sn* vz ***paliativ***

paleaț *sn* vz ***palaț***[1]

paleci *sn* vz ***palici***

palee[1] *sfi* [At: DM / E: fr ***palée***] Element intermediar de susținere a unui pod de lemn sau a unui cintru, cu rolul de a transmite către fundație sarcinile cu care este încărcat podul sau cintrul.

palee[2] *sfi* [At: LTR[2] / E: nct] Înveliș floral al plantelor graminee, alcătuit din două frunzișoare care se află pe axa spiculețului.

palegorisi *v* vz ***parigorisi***

palelă *sf* [At: DLR / Pl: *~le* / E:nct] (Reg) Om prost.

paleo- [At: DN[3] / P: *~le-o-* / E: fr ***paleo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „vechi".

paleoantropolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o-an~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléoanthropologue***] Specialist în paleoantropologie.

paleoantropologic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoanthropologique***] **1** Care aparține paleoantropologiei. **2** Referitor la paleoantropologie. **3** Specific paleoantropologiei. **4** De paleoantropologie.

paleoantropologie *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o-an~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoanthropoligie***] Parte a antropologiei care studiază omul fosil, preistoric.

paleoarheologic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o-ar-he-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoarchéologique***] **1** Care aparține paleoarheologiei. **2** Referitor la paleoarheologie. **3** Specific paleoarheologiei. **4** De paleoarheologie.

paleoarheologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o-ar-he-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoarchéologie***] Arheologie a preistoriei.

paleoastronaut *sm* [At: DEX – S / P: *~le-o-as~* / Pl: *~uți* / E: ***paleo- + astronaut***] Ființă despre care unele documente atestă că ar fi călătorit cu vehicule ce aveau atribute tehnice proprii aeronavelor și astronavelor.

paleoastronautic, ~ă [At: DEX – S / P: *~le-o-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoastronautique***] **1** *sf* Cercetare a celor mai vechi informații despre preocupări astronautice. **2** *a* Care aparține paleoastronauticii (**1**). **3** *a* Referitor la paleoastronautică (**1**). **4** *a* Specific paleoastronauticii (**1**). **5** *a* De paleoastronautică (**1**).

paleobiogeografie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléobiogéographie***] Disciplină care studiază fauna și flora din trecutul geologic al Pământului.

paleobiologic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o-bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléobiologique***] **1** Care aparține paleobiologiei. **2** Referitor la paleobiologie. **3** Specific paleobiologiei. **4** De paleobiologie.

paleobiologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o-bi-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléobiologie***] Ramură a biologiei care studiază organismele fosile animale și vegetale Vz *paleontologie*.

paleobotanic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléobotanique***] **1** Care aparține paleobotanicii Si: (rar) *paleofitologic* (**1**). **2** Referitor la paleobotanică Si: (rar) *paleofitologic* (**2**). **3** Specific paleobotanicii Si: (rar) *paleofitologic* (**3**). **4** De paleobotanică Si: (rar) *paleofitologic* (**4**).

paleobotanică *sf* [At: LTR[2] / P: *~le-o~* / E: fr ***paléobotanique***] Parte a paleontologiei care se ocupă cu studierea plantelor fosile și cu modul lor de evoluție în decursul timpului geologic Si: *paleontologie vegetală, paleofitologie*.

paleobotanist, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***paléobotaniste***] Specialist în paleobotanică.

paleocen, ~ă [At: LTR[2] / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paléocène***] **1-2** *a* Care aparține primei epoci (a paleogenului (**3**) sau) a eocenului. **3-4** *a* Care se referă la (paleogen (**3**) sau) la eocen. **5-6** *sn* Primă epocă (a paleogenului (**3**) sau) a eocenului, caracterizată prin apariția unor noi asociații de foraminifere și prin dezvoltarea rapidă a mamiferelor placentare. **7-8** *sn* Serie de straturi geologice din paleocen (**5-6**).

paleoclimat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***paléoclimat***] Climă a vechilor epoci geologice Si: *paleoclimă*.

paleoclimatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoclimatique***] **1** Referitor la paleoclimat. **2** Care ține de paleoclimat.

paleoclimatologie *sf* [At: LTR[2] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoclimatologie***] Studiu al variațiilor climei în decursul perioadelor geologice trecute, în diferitele etape ale dezvoltării pământului.

paleoclimă *sf* [At: DER / P: *~le-o~* / Pl: *~me* / E: ***paleo- + climă***] Climă din trecutul geologic al pământului, studiată indirect pe baza distribuției geografice a solurilor, a fosilelor de plante și animale, a formațiunilor geologice, precum și pe baza unor trăsături ale reliefului.

paleocreștin, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***paleo- + creștin***] Vechi creștin.

paleodendrologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléodendrologie***] Ramură a paleobotanicii care se ocupă cu studiul plantelor lemnoase fosile.

paleoecologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~le-o-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoécologique***] **1** Care aparține paleoecologiei. **2** Referitor la paleoecologie. **3** Specific paleoecologiei. **4** De paleoecologie.

paleoecologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o-e~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoécologie***] Ramură a paleontologiei care studiază condițiile de viață ale plantelor și animalelor din trecut.

paleoetnolog, ~ă *smf* [At: DN[2] / P: *~le-o-et~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléoethnologue***] Specialist în paleoetnologie.

paleoetnologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o-et~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléoethnologique***] **1** Care aparține paleoetnologiei. **2** Referitor la paleoetnologie.

paleoetnologie *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o-et~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléoethnologie***] Știință care studiază popoarele azi dispărute.

paleofitografie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléophytografie***] Ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul morfologiei plantelor fosile.

paleofitolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléophytologique***] Specialist în paleofitologie.

paleofitologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléophytologique***] (Rar) **1-4** Paleobotanic (**1-4**).

paleofitologie *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o~* / E: fr ***paléophytologie***] Paleobotanică.

paleogen, ~ă [At: DM / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paléogène***] **1** *a* Care aparține paleogenului (**3**). **2** *a* Care se referă la paleogen (**3**). **3** *sn* Primă perioadă a neozoicului, caracterizată printr-o floră în care predomină fanerogamele dicotiledonate și monocotiledonate și printr-o faună variată Si: *numulitic*. **4** *sn* Serie de straturi geologice din paleogen (**3**).

paleogenetică *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ici* / E: fr ***paléogénétique***] Studiul genetic al fosilelor.

paleogeofizic, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléogéophysique***] **1** Care aparține paleogeofiziciei. **2** Referitor la paleogeofizică. **3** Specific paleogeofiziciei. **4** De paleogeofizică.

paleogeofizică *sf* [At: DN[2] / P: *~le-o-ge-o~* / Pl: (rar) *~ici* / E: fr ***paléogéophysique***] Știință care studiază legile și modificările fenomenelor geofizice.

paleogeografic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o-ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléogéographique***] **1** Care aparține paleogeografiei. **2** Referitor la paleogeografie. **3** Specific paleogeografiei. **4** De paleogeografie.

paleogeografie *sf* [At: LTR[2] / P: *~le-o-ge-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléogéographie***] Ramură a geologiei care are ca obiect studierea și reprezentarea pe hartă a condițiilor fizicogeografice care au existat în diferite epoci ale istoriei geologice a pământului.

paleograf, ~ă *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paléographe***] Specialist în paleografie.

paleografic, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 281 / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléographique***] **1** Care se referă la paleografie. **2** Care aparține paleografiei. **3** De paleografie.

paleografie *sf* [At: VALIAN, V. / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléographie***] Știință auxiliară a istoriei, care se ocupă cu descifrarea corectă, cu datarea și cu stabilirea autenticității documentelor vechi.

paleolitic, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 421 / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléolithique***] **1** *a* Care aparține paleoliticului (**3**). **2** *a* Care se referă la paleolitic (**3**). **3** *sn* Cea mai veche fază din istoria omenirii, care începe o dată cu apariția omului, cuprinzând primele etape ale orânduirii comunei primitive. **4** *sn* Serie de straturi geologice din paleolitic (**3**).

paleolog, ~a *smf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~le-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléologue***] (Rar) Persoană care se ocupă cu studiul limbilor vechi.

paleontolog, ~ă *smf* [At: DM / P: *~le-on~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***paléontologue***] Specialist în paleontologie.

paleontologic, ~a *a* [At: BARASCH, M. II, 16/19 / P: *~le-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléontologique***] **1** Care aparține paleontologiei. **2** Care se referă la paleontologie. **3** Care datează din timpurile geologice. **4** Care este specific timpurilor geologice.

paleontologie *sf* [At: NEGULICI / P: *~le-on~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléontologie***] **1** Știință care se ocupă cu studiul complex al organismelor animale și vegetale fosile, care au populat pământul în timpurile geologice. **2** (Îs) *~ vegetală* Paleobotanică. **3** (Îs) *~ animală* Paleozoologie.

paleopatologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléopathologique***] **1** Care aparține paleopatologiei. **2** Referitor la paleopatologie. **3** Specific paleopatologiei. **4** De paleopatologie.

paleopatologie *sf* [At: DN[3] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléopathologie***] Ramură a patologiei care studiază bolile vieţuitoarelor fosile.

paleopedologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléopédologique***] **1** Care aparține paleopedologiei. **2** Referitor la paleopedologie. **3** Specific paleopedologiei. **4** De paleopedologie.

paleopedologie *sf* [At: DEX[2] / P: *~le-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléopédologie***] Ramură a pedologiei care studiază solurile formate în pleistocen sau mai vechi.

paleoslav, ~ă [At: BARCIANU / P: *~le-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***paleo*** + ***slav***] **1** *a* Care se referă la limba veche slavă. **2** *a* Care este scris în limba veche slavă. **3** *sf* Limbă veche slavă. **4** *smf* Persoană care aparține celor mai vechi popoare slave.

paleosol *sn* [At: DEX – S / P: *~le-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***paléosol***] Sol format în condițiile de climă și vegetație din trecutul geologic al Pământului.

paleoteriu *sm* [At: ALEXI, W. / V: ***~um***, (sst) ***palest~*** / P: *~le-o-te-ri-u* / Pl: *~ii* / E: fr ***paléothérium***] Animal mamifer fosil erbivor, din prima jumătate a erei terțiare, asemănător cu tapirul.

paleoterium *sm* vz ***paleoteriu***

paleozoic, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 7 / P: *~le-o-zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléozoïque***] **1** *a* Care aparține paleozoicului (**3**). **2** *a* Care se referă la paleozoic (**3**). **3** *sn* A doua eră geologică, a cărei floră se caracterizează prin prezența talofitelor, prin predominanța criptogamelor vasculare și prin apariția gimnospermelor și în a cărei faună se întâlnesc toate grupele de nevertebrate și primele vertebrate. **4** *sn* Grupă de straturi geologice din paleozoic (**3**).

paleozoolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~le-o-zo-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Paleozoolog***] Specialist în paleozoologie.

paleozoologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~le-o-zo-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paléozoologique***] **1** Care aparține paleozoologiei. **2** Referitor la paleozoologie. **3** Specific paleozoologiei. **4** De paleozoologie.

paleozoologie *sf* [At: LTR[2] / P: *~le-o-zo-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paléozoologie***] Parte a paleontologiei care studiază animalele fosile Si: *paleontologie animală*.

paler[1] *sm* [At: LB / V: ***~lier, ~lir, palearíu, pál~, pálir*** / A și: *paler* / Pl: *~ri* / E: mg ***pallér***, ger ***Palier***] **1-2** (Trs) Contramaistru (zidar sau dulgher). **3-4** (Arhitect sau) conducător de șantier. **5** (Reg) Cantonier. **6** (Buc) Caporal.

paler[2] *sns* [At: IORGA, S. D. VIII, 3 / E: srb ***paler***] (Înv) Praf de pușcă.

palesteriu *sm* vz ***paleoteriu***

palestinean, ~ă *smf, a* vz ***palestinian***

palestinian, ~ă [At: DRLU / V: ***~nean*** / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Palestina*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Palestinei sau) este originară de acolo. **5** *smp* Popor din Palestina. **6-7** *a* Care aparține (Palestinei sau) palestinienilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Palestina sau) la palestinieni (**5**).

palestră *sf* [At: CANTEMIR, IST. 196 / Pl: *~re* / E: lat ***palaestra***] **1-2** (Ant) (Școală sau) loc în care tinerii erau pregătiți în domeniul educației fizice, al luptelor etc. **3** (Pgn) Școală. **4** (Ant) Loc special amenajat pentru exerciții corporale de gimnastică, de luptă etc. **5** (Pex) Exerciții corporale. **6** Armă de luptă asemănătoare cu arbaleta.

palestric, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***palestrique***] **1-4** Care aparține palestrei (**1-4**). **5-8** Privitor la palestră (**1-4**).

paletă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~te* / E: fr ***palette***] **1** Placă de lemn, de metal etc., cu o deschizătură pentru a putea fi ținută cu mâna, pe care pictorii își așază și își amestecă culorile. **2** (Fig) Gamă cromatică specifică unui pictor sau unei picturi Si: *colorit, cromatică*. **3** (Pex) Măiestrie artistică a pictorului Si: *pastă*. **4** (Pgn) Măiestrie artistică. **5** Piesă plată de forme variate, folosită ca unealtă de presat, de netezit, de fățuit etc. sau la diferite mecanisme și instrumente. **6** (Prc) Pală[4]. **7** Lopățică rotundă sau ovală de lemn, acoperită cu cauciuc sau cu plută, cu care este lovită mingea la tenisul de masă Vz *rachetă*. **8** Bucată de carton sau placă, transparentă și colorată, de material plastic, celuloid etc., fixată deasupra parbrizului, în interiorul mașinii, care protejează pe conducător de razele soarelui.

paletizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***palettisation***] (Mrn) Manipulare și transportare a mărfurilor cu ajutorul unor platforme speciale.

paletă *sf* vz ***palită***

paleucă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uci* / E: ucr ***полівка*** (dal ***полеўка***)] (Trs) Mâncare preparată din pâine uscată sau din mămăligă unsă cu ulei și muiată în apă caldă.

palhă[1] *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***~laha*** / Pl: *~he, ~huri, pálhi* / E: nct] (Reg) Pală[1] (**3**).

palhă[2] *sf* [At: KLEIN, D. / V: ***~lvă, palhă, pavă*** / Pl: *~he* / E: mg ***pálha***] (Reg) Petic de forma unui pătrat sau a unui romb pus la răscroiala de la subsoara cămășilor țărănești, pentru a le da lărgime Si: (reg) *pălăcrinț* Vz *clin*.

pali *sms* [At: DN[3] / E: fr ***pali***] Limbă veche, indo-europeană, folosită astăzi ca limbă liturgică budistă și ca limbă de cultură în India, Sri Lanka, Birmania, Thailanda.

paliac *sn* vz ***paliag***

paliag *sn* [At: DEX – S / V: *~ac* / E: ger ***Paliag***] Aliaj de paladiu și argint, inoxidabil, rezistent, folosit în stomatologie.

paliativ, ~ă [At: NEGULICI / V: ***~lea~*** / P: ***~li-a~*** / Pl: ***~i, ~e*** (înv) ***~uri*** / E: fr ***palliatif***] **1-2** *sn, a* (Medicament) care ameliorează sau înlătură simptomele unei boli pentru un timp scurt, care are un efect aparent, fără să suprime cauza bolii. **3-4** *sn, a* (Fig; mpl) (Soluție, măsură) care rezolvă temporar sau aparent o situație dificilă.

palicar *sm* [At: BOLLIAC, O. 145 / Pl: ***~i*** / E: ngr ***παλικάρι***] **1** Voluntar grec în războiul pentru independență al Greciei din 1821. **2** (Pex) Bărbat voinic, viteaz.

palici *sn* [At: CIHAC, II, 273 / V: ***~u, ~leci*** / Pl: ***~uri*** / E: cf srb *polič*] (Mol; Buc) **1-8** (Șhp) Păhăruț (**1-8**).

paliciu *sn* vz ***palici***

palicriseri *sm* vz ***paracliser***

palid, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 13 / Pl: ***~izi, ~e*** / E: lat ***pallidus***, it ***pallido***] **1** (D. față sau d. părți ale feței) Care este fără culoare Si: *livid*, (asr) *pal*[2] (**1**). **2** (Pex; d. oameni) Cu obrazul fără culoare Si: *livid*, (asr) *pal*[2] (**2**). **3** (D. lumină sau d. corpuri de iluminat) Care răspândește o lumină slabă Si: (asr) *pal*[2] (**3**). **4** Care este fără strălucire Si: *pălit*[2], *stins*. **5** (D. culori) Care este puțin intens Si: *estompat, spălăcit, șters*, (asr) *pal*[2] (**4**). **6** (D. obiecte, ființe etc.) Care are o culoare puțin intensă Si: *pal*[2] (**5**). **7** (Fig) Lipsit de vigoare. **8** (Fig) Scarbăd.

paliditate *sf* [At: ROM. LIT. 298[1]/36 / Pl: ***~tăți*** / E: ***palid*** + ***-itate***] **1-6** Însușire de a fi palid (**1-6**) Si: *paloare* (**1-6**). **7** Aspect al unei persoane care are fața palidă (**1**) Si: *paloare* (**7**). (pop) *gălbejeală, gălbeneală*.

palie[1] *sf* [At: PALIA (1581), 3/14 / A și: *palie* / Pl: ***~ii*** / E: ngr ***παλαιά***] (Bis; înv) Carte care conține Vechiul Testament.

palie[2] *sf* vz ***pală***[1]

palier[1] *sn* [At: ENC. TEHN. I, 284 / P: ***~li-er*** / Pl: ***~e*** / E: fr ***palier***] **1** Organ de mașină care servește la rezemarea și la ghidarea unui arbore sau a unei osii și care permite o mișcare de rotație sau de oscilație a acestora Si: *lagăr*. **2** Platformă orizontală amenajată pe parcursul scării interioare a unei clădiri, care permite accesul în apartamentele unui etaj și care servește ca loc de odihnă pentru cei care folosesc scara Si: *odihnă*, (înv) *podest, podestru*. **3** Porțiune orizontală din traseul unei căi ferate sau al unui drum.

palier[2] *sm* vz ***paler***[1]

paligori *vt* [At: BUL. FIL. IV, 109 / Pzi: ***~resc*** / E: drr ***paligorie***] (Arg) A ocârî.

paligorie *sf* vz ***parigorie***

paligorisi *v* vz ***parigorisi***

palilalie *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***palilalie***] Tulburare a vorbirii care constă în repetarea involuntară a unuia sau a mai multor cuvinte dintr-o frază.

palimar[1] *sm* vz ***pălămar***[1]

palimar[2] *sn* vz ***pălămar***[2]

palimar[3] *sn* vz ***pălimar***[1]

palimargiu *sn* [At: CIHAC, II, 240 / V: ***~ina~*** / Pl: ***~ii*** / E: ***palimar***[3] + ***-giu***] (Înv) Băț cu fitil la vârf, pentru aprins felinarele.

palimă *sf* [At: COMAN, GL. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **Nici ~** Nici vorbă.

palimpsest *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: ***~e*** / E: fr ***palimpseste***] Pergament pe care s-a șters sau s-a ras scrierea inițială, pentru a putea fi utilizat din nou, și pe care de obicei se mai pot citi urmele vechiului text.

palinargiu *sn* vz ***palimargiu***

palincă[1] *sf* [At: LB / V: ***păl~*** / A și: *pal~* / Pl: ***~nci*** / E: mg ***pálinka***, ucr ***палинка***] (Trs; Ban) **1** Rachiu. **2** (Prc) Țuică. **3-4** Cantitate de rachiu sau de țuică dintr-un pahar, dintr-o cinzeacă etc.

palincă[2] *sf* [At: I. CR. III, 378 / V: ***păl~*** / Pl: ***~nci*** / E: cf *palancă*[2]] (Mol) **1** Mămăligă mică și moale. **2** (Îf *pălincă*) Turtă făcută din făină de porumb învelită în foi de porumb și coaptă în vatră, sub cenușă Si: (reg) *bulcă, sfârleică*.

palincuță *sf* vz ***pălincuță***

palindrom *sn* [At: DN[2] / Pl: ***~uri*** / E: fr ***palindrome***] **1-2** Grup de cuvinte sau cuvânt care poate fi citit de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga fără să-și piardă sensul. **3** (Pex) Joc distractiv constând în găsirea unui cuvânt care, citit normal sau invers, fie să aibă același înțeles, fie să dea un cuvânt cu alt sens. **4** Vers care se poate citi și de la sfârșit către început fără să-și piardă sensul.

palingeneză *sf* [At: DM / Pl: ***~ze*** / E: cf fr *palingénésie*] Fenomen de formare a magmei prin topirea unor roci preexistente, ca gnaise, șisturi, granite etc.

palingenezic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***palingénésique***] **1** Referitor la palingeneză. **2** Care aparține palingenezei. **3** De palingeneză.

palingenezie *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***palingénésie***] **1** Concepție metafizică, strâns legată de teoria ciclului istoric, care susține renașterea, învierea periodică a tuturor ființelor Si: *metempsihoză, reîncarnare, transmigrație*. **2** (Fig) Înnoire morală.

palinodic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***palinodique***] (Rar) **1** De palinodie. **2** Care retractează cele spuse. **3** Care își schimbă părerea.

palinodie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 42 / Pl: ***~ii*** / E: fr ***palinodie***] (Rar) **1-2** Operă literară sau discurs în care autorul retractează idei și sentimente exprimate anterior. **3** (Pex) Schimbare de părere Si: *retractare*.

palinodist *sm* [At: DN[2] / Pl: ***~isti*** / E: fr ***palinodiste***] (Rar) Autor de palinodii.

palinologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***palynologique***] (Bot) **1** Care aparține palinologiei. **2** Referitor la palinologie. **3** Specific palinologici. **4** De palinologie.

palinologie *sf* [At: DER / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***palinologie***] Ramură a botanicii care studiază polenul și sporii.

palipaș *sm* [At: BĂCESCU, P. 42 / Pl: ***~i*** / E: nct] (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

palir *sm* vz ***paler***[1]

palirie *sf* [At: CHESARIE, M. ianuarie (1779), IV/19 / V: ***pol~*** / Pl: ***~ii*** / E: ngr ***παλίρροια***] (Înv; mpl) **1** Maree. **2** Reflux.

palisa *vt* [At: LTR[2] / Pzi: ***~sez*** / E: fr ***palisser***] (C. i. ramurile pomilor fructiferi) A lega de un suport, de un spalier, pentru a împiedica ruperea ramurilor în caz de furtună sau pentru a le da o anumită formă.

palisadă *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 132 / Pl: ***~de*** / E: fr ***palissade***] **1** Element de fortificație, folosit în amenajările defensive mai vechi, alcătuit din pari groși și lungi, bătuți în pământ, legați între ei cu scânduri, frânghii etc. și având între spații împletituri de nuiele, uneori și umplutură de pământ bătut Si: (asr) *palancă*[1] Vz *parapet*. **2** (Bot) Mod de așezare a unor celule alungite, cilindrice sau prismatice, care stau una lângă alta, perpendiculare pe suprafața organului. **3** (Bot) Celule așezate în palisadă (**2**).

palisadic, ~ă *a* [At: DER III, 644 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***palissadique***] (Bot) **1-2** În felul palisadei (**2-3**). **3-4** De palisadă (**2-3**).

palisaj *sn* [At: DER / Pl: ***~e*** / E: fr ***palissage***] Palisare.

palisandru *sm* [At: DRĂGHICEANU, C. 114 / Pl: ***~ri*** / E: fr ***palissandre***] (Bot) **1** Arbore exotic cu lemn tare, de culoare neagră-violetă, cu miros plăcut, din care se fac mobile (*Jacaranda obtusifolia*). **2** (Prc) Lemn de palisandru (**1**).

palisare *sf* [At: LTR[2] / Pl: ***~sări*** / E: ***palisa***] Legare a ramurilor pomilor fructiferi de un suport, de un spalier, pentru a împiedica ruperea lor în caz de furtună sau pentru a le da o anumită formă Si: *palisaj*.

palisă *sf* [At: A II, 12 / Pl: ***~se*** / E: *pală*[1]] (Reg) Pală[1] de fân.

palisâcreri *sm* vz ***paracliser***

palița *sf* [At: VARLAAM, C. 76 / V: (îrg) ***~leță*** / Pl: ***~țe*** / E: slv ***палица***] **1** (Trs) Par[1]. **2** (Trs) Nuia. **3** (Trs) Băț. **4** (Reg) Epitet dat unui om foarte înalt și subțire. **5** (Reg) Năravă.

paliu[1] *sns* [At: MAIOR, I. B. 33/26 / V: ***~m*** (S și: *pallium*) / P: ***~li-u*** / E: lat ***pallium***] (Ltm) **1** Ornament sacerdotal de lână albă pe care sunt brodate cruci negre, purtat în jurul gâtului de papă și de înalții prelați catolici. **2** Mantie regească. **3** Mantie purtată de vechii regi și adoptată de romani.

paliu[2]***, ~ie*** [At: VISSARION, ap. SCL 1969, 132 / V: ***paniu, ~ie*** / Pl: ***~ii*** / E: nct] (Mun; Olt) **1** *a* (D. picioare; pex; d. oameni sau animale)

Schilod. **2** *a* Paralizat. **3** *a* Șchiop. **4** *av* Șontâc. **5** *a* (D. ochi; pex; d. oameni) Sașiu. **6** *av* Strâmb.

paliu[3], ***~ie*** *a* [At: SCRIBAN, D. / V: ***paniu, ~ie*** / Pl: ***~ii*** / E: cf *pală*[5]] (Mun; Olt) **1** Nebun. **2** Prost.

paliu[4], ***~ie*** *a* [At: CHIRIȚESCU, GR. 252 / Pl: ***~ii*** / E: cf *pala*[2]] (Mun) Viteaz.

palium[1] *sn* [At: DEX – S / Pl: ***~uri*** / E: lat, fr ***pallium***] (Zlg) Manta.

palium[2] *sns* vz ***paliu[1]***

palivan *sm* vz ***pehlivan***

paliz *s* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 36/33 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Apoplexie.

palm *sm* [At: ODOBESCU, ap. CADE / Pl: ***~i*** / E: cf *palme*, ger *Palme*, cf *palmă*[1]] (Rar) Palmier.

palmac *smn* [At: CAT. MAN. II, 231 / V: ***parm~*** / Pl: ***~aci, ~ace*** / E: tc ***pamak,*** ctm *palmă*[1]] Veche unitate de măsură pentru lungime, folosită mai ales în Moldova, egală cu 3,484 cm și echivalând aproximativ cu a opta parte dintr-o palmă[1] (**50**).

palmacee *sfi* [At: LTR[2] / E: lat ***palmaceae***] **1** (Lpl) Familie de plante monocotiledonate, având ca reprezentant tipic palmierul. **2** (Șls) Plantă din această familie.

palmar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***palmaire***] (Rar) **1** Care aparține palmei[1]. **2** Din regiunea palmei[1].

palmares *sn* [At: CONTEMP, 1956, nr. 483, 2/5 / Pl: ***~uri*** / E: fr ***palmarès***] **1** Listă a succeselor sau a victoriilor sportive, artistice etc., obținute de cineva. **2** Totalitate a unor succese sau victorii obținute de cineva.

palmat, ~ă *a* [At: MN (1836), 89[1]/9 / V: (înv) ***pal~*** / Pl: ***~ați, ~e*** / E: fr ***palmé***] **1** (D. frunzele simple sau foliolele unei frunze compuse) Care are marginile cu crestături adânci și cu ieșituri dispuse ca degetele răsfirate ale unei palme[1] (**1**) Si: (rar) *digitat, palmiform*. **2** (D. picioarele păsărilor înotătoare sau ale unor animale acvatice sau semiacvatice) Cu degetele împreunate printr-o membrană.

palmatifid, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~izi, ~e*** / E: fr ***palmatifide***] (Bot) Cu lobi de forma degetelor de la mână.

palmatură *sf* [At: DN[2] / Pl: ***~ri*** / E: fr ***palmature***] (Rar) Malformație care constă în reunirea printr-o pieliță a degetelor mâinii la om.

palmă[1] *sf* [At: (a. 1550-1580) GCR I, 7/13 / Pl: *~me*, (pop) *pălmi* / E: ml ***palma***] **1** Parte interioară a mâinii, de la încheietura cu antebrațul până la vârful degetelor. **2-3** (Îljv) **Ca în ~** (Care are suprafața) fără asperități, neted(ă). **4-5** (Îal; d. capul omului) (Care este) chel. **6-7** (Reg; îal) (Care nu există) deloc. **8-9** (Reg; îal) (Care nu există) nicăieri. **10-11** (Îal) (Care este) foarte bine. **12-13** (Îal) (Care se face) în cele mai mici amănunte. **14-15** (Îal) (Care se face) cu mare ușurință. **16-17** (Îal) (Care este) clar. **18** (Rar; îlav) **Ca din ~** Pe nevăzute. **19** (Îlav) **Bătând din ~me** sau **cât ai bate din** (ori **în**) **~me** Foarte repede. **20** (Rar; îae) Câtuși de puțin. **21** (Îlv) **A bate din** (sau **în**) **~me** A aplauda. **22** (Îe) **A ține** sau **a duce, a purta,** (înv) **a căuta (pe cineva ca) pe** (sau **ca în**) **~** (sau **~me**) A îngriji foarte bine pe cineva. **23** (Îae) A răsfăța pe cineva. **24** (Îe) **A bate ~ma cu cineva** A da mâna cu cineva. **25** (Îae) A ajunge la o înțelegere cu cineva. **26** (Îe) **A avea (pe cineva** sau **ceva) în** (sau **ca în**) **~** A avea pe cineva sau ceva la discreția sa. **27** (Îe) **A cădea în ~ma cuiva** A ajunge în puterea cuiva. **28** (Îe) **A juca (pe cineva) pe ~** A dispune de cineva după bunul plac. **29** (Rar; îe) **A fi în ~** A fi la îndemână. **30** (Îe) **Cu ~ma** sau **cu ~mele** Cu brațele. **31** (Îe) **A fi greu la ~** sau **a avea ~ grea** A lovi tare pe cineva. **32** (Îe) **A fi cu sufletul** sau **cu zilele în ~** (sau **în ~me**) A fi în mare primejdie. **33** (Îae) A fi cu un picior în groapă. **34** (Reg; îe) **A(-i) pune ~ma (în spate cuiva)** A părtini pe cineva. **35** (Îae) A ocroti pe cineva. **36** (Îae) A răzgâia pe cineva. **37** (Rar; îe) **A face ~ma bici** A bate pe cineva. **38** (Îe) **Când va crește păr în ~** Niciodată. **39** (Îe) **A se bate cu ~ma peste gură** A regreta cele spuse. **40** (Îe) **A-l mânca (pe cineva) ~ma** (sau **~mele**) A simți dorința nestăvilită să bată pe cineva. **41** (În superstiții; îe) **Îl mănâncă ~ma dreaptă** Simte o senzație de mâncărime în palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani. **42** (Îe) **Îl mănâncă ~ma stângă** Simte o senzație de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani. **43** (Rar; îe) **A căuta peri în ~** A-și pierde vremea în zadar. **44** (Reg; îe) **A vedea pe Sfântul Gheorghe în ~** A scăpa de iarnă. **45** (Îcs) *De-a ~ma* sau *~ma furată* Joc la priveghi. **46** (Îcs) *Spin în ~* Joc de copii, care constă în a face un spin să dispară și să reapară, înfigându-l în palmă[1] (**1**). **47** Lovitură aplicată cuiva, de obicei peste obraz cu palma[1] (**1**) Si: (rar) *pălmită*, (pop) *leapșă*, (reg) *cleapșă*. **48** (Îlv) **A lua (pe cineva) în** (sau **la**) **~me** A bate pe cineva cu lovituri de palmă (**1**). **49** (Îe) **A duce** sau **a purta (pe cineva) în ~me** A bate într-una pe cineva în timpul mersului. **50** Unitate de măsură pentru lungime, folosită în trecut, egală cu aproximativ 25-28 cm, corespunzând distanței dintre extremitatea degetului celui mare și a celui mic, bine întinse lateral. **51** (Îs) *~ îngenuncheată* (sau *domnească*) Veche unitate de măsură pentru lungime, mai mare cu aproximativ 3 cm decât palma (**50**). **52** (Îe) **A scurta de o ~ (pe cineva)** A tăia capul cuiva. **53** (Reg; îe) **A fi de șapte ~me în piept** A fi om voinic. **54** (Reg; îe) **A fi de șapte ~me în frunte** A fi foarte deștept. **55-56** (Udp „de") (Distanță sau) suprafață foarte mică din ceva. **57** (Reg) Mistrie. **58** Bătător de covoare. **59** (Bot; reg) Limbă (*Phyllocactus ackermannii*). **60** (Bot; reg; îc) **~-cu-spini** Broască (*Opuntia Ficus indica*). **61** (Bot; reg; îc) **~-ma-Sfintei-Mării** Mâna-Maicii-Domnului (*Anastatica hierochuntica*). **62** (Reg; îc) **~ma-Maicii-Domnului** Plantă cu frunza în formă de palmă (**1**), folosită în medicina populară Si: (reg) *bujor, iarba-șarpelui, limba-cucului, mâna-Maicii-Domnului* (*Orchis maculata*). **63** (Reg; îc) **~ma-pământului** Plantă cu frunze palmate, folosită în medicina populară împotriva sifilisului Si: (reg) *urâ, limba-cucului, mâna-Maicii-Domnului* (*Gymnadenia conopea*). **64** (Bot; reg; îc) **~ma-tâlharului** Salată-sălbatică (*Lactuca serriola*). **65** (Bot; reg; îc) **~ma-voinicului** Cinci-degete (*Potentilla alba*).

palmă[2] *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 133 / Pl: *~me* / E: fr ***palme***] (Rar) **1** Ramură de palmier, considerată ca semn al biruinței. **2** Motiv ornamental în formă de ramură de palmier. **3** (Îs) *~mele academice* Distincție în formă de frunză de palmier stilizată, acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor.

palmer *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: ***~e*** / E: fr ***palmer***] Șurub micrometric (**5**).

palmetă *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: ***~te*** / E: fr ***palmette***] **1** Motiv ornamental reprezentând o frunză de acant stilizată. **2** Formă dată arborilor fructiferi ale căror ramuri sunt susținute de spaliere, pentru ca să crească într-un singur plan.

palmar *sn* [At: DLR / Pl: ***~e*** / E: ***palmă[1]*** + ***-ar***] **1-2** Palmieră (**1-2**).

palmier *sm* [At: ISIS (1859), 21/1 / P: *~mi-er* / Pl: ***~i*** / E: fr ***palmier***] **1** (Lpl) Genuri de arbori cu trunchiul drept, neramificat, având în vârf o coroană de frunze penate sau palmate, care cresc în zonele tropicale și subtropicale și au o mare importanță economică. **2** (Șls) Arbore care face parte genul palmierilor (**1**) Si: (rar) *palm*. **3** (Bot) Curmal (*Phoenix dactylifera*). **4** (Bot; îc) **~cu-nuci** Cocotier (*Cocos nucifera*).

palmieră *sf* [At: PREV. ACCID. 22 / V: (reg) ***păl~*** / Pl: ***~re*** / E: ***palmă[1]*** + ***-ieră***] **1** Bucată dreptunghiulară de piele groasă care protejează palmele[1] (**1**), folosită la mânuirea anumitor materiale Si: *palmar* (**1**). **2** (Reg) Instrument cu care se netezește tencuiala Si: *dreptar, fătuitoare, palmar* (**2**) Vz *mistrie*.

palmiform, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 542 / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***palmiforme***] **1** (Rar) Palmat (**1**). **2** (D. unele coloane egiptene) Care are capitelul ca un mănunchi de frunze de palmier (**2**).

palmiped *sn* [At: NEGULICI / Pl: ***~e*** / E: fr ***palmipède***] **1** (Lpl) Grup al păsărilor acvatice cu picioare palmate (**2**). **2** (Șls) Pasăre care face parte din grupul palmipedelor (**1**).

palmitat *sm* [At: MACAROVICI, CHIM. CANT. 539 / Pl: ***~ați*** / E: fr ***palmitate,*** ger ***Palmitat***] Sare a acidului palmic.

palmitic *a* [At: MACAROVICI, CHIM. CANT. 539 / E: fr ***palmitique***] (Îs) *Acid ~* Acid gras în stare solidă, de culoare albă, inodor și insipid,

care se găsește în cele mai multe uleiuri și grăsimi naturale și care are diverse utilizări în industrie.

palmitină *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 127 / E: fr ***palmitine***] Substanță solidă, grasă, obținută prin combinarea acidului palmic cu glicerina.

palnisi *v* vz ***planisi***[1]

paloane *sf* vz ***păloaie***

paloare *sf* [At: HELIADE, D. J. 139/7 / Pl: *~ori* / E: fr ***pâleur***] **1-7** Paliditate (**1-7**). **8** Culoare ștearsă.

palog *sn* vz ***polog***[1]

palograf *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***palographe***] Instrument care înregistrează oscilațiile verticale și orizontale ale unei nave.

palogramă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: fr ***palogramme***] Curbă de reprezentare a oscilațiilor unei nave, obținută cu ajutorul palografului.

palonier *sn* [At: DM / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***palonnier***] Mecanism alcătuit dintr-o pârghie articulată cu două pedale la extremități, legată prin tije și cabluri de organul mobil al unui avion, al unei ambarcații etc. și folosit la dirijarea acestora.

palos *sn* vz ***paloș***

paloș *sn* [At: NECULCE, L. 26 / V: (reg) *~os*, ***~luș*** / Pl: *~e* / E: mg ***pallos***] Sabie lată cu două tăișuri, uneori încovoiată la vârf Si: *spată*, (înv) *pală*[2].

paloși *vi* [At: MAT. FOLK. 674 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *paloș*] (Reg) A vorbi într-una Si: *a forfeca*, *a melița*[1].

palotă *sf* vz ***polată***

palotie[1] *sf* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Mol; Buc) **1** Istorioară hazlie Si: *snoavă*. **2** Șotie.

palotie[2] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 121 / Pl: *~ii* / E: ns cf *pală*[1]] (Trs) Mănunchi de fire de grâu Vz *otcoș*, *polog*.

paloțcă *sf* vz ***palașcă***[1]

palp *sm* vz ***palpă***

palpa *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~pez* / E: fr ***palper***] **1** (C. i. părți ale corpului) A atinge ușor cu mâna, pentru a determina dimensiunile, modificările de formă și de consistență, sensibilitatea unor țesături sau organe și pentru a putea stabili diagnosticul Si: *a pipăi*. **2** (C. i. suprafața unor obiecte) A examina gradul de netezime, cu mâna sau cu palpatorul (**2**).

palpabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***palpable***] **1** Care poate fi pipăit Si: (fam) *pipăibil*, *pipăicios*. **2** Concret. **3** Evident.

palpabilitate *sf* [At: CARAGIALE, O. I. 60 / E: fr ***palpabilité***] (Rar) **1-2** Însușire de a fi palpabil (**1-2**). **3** (Fig) Claritate.

palpare *sf* [At: DM / Pl: *~pări* / E: ***palpa***] **1** Atingere ușoară cu mâna, pentru a determina dimensiunile, modificările de formă și de consistență, sensibilitatea unor țesături sau organe și pentru a putea stabili diagnosticul Si: (rar) *palpație* (**1**), (înv) *pipăire*. **2** Examinare a suprafeței unor obiecte, cu mâna sau cu palpatorul Si: (rar) *palpație* (**2**).

palpator *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oare* / E: ***palpa*** + *-tor*] **1** Element sensibil al unui instrument de măsurat sau de controlat neregularitățile de pe suprafețele corpurilor solide, de obicei metalice. **2** (Pgn) Instrument cu palpator (**1**).

palpație *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***palpation***, lat ***palpatio, -onis***] (Rar) **1-2** Palpare (**1-2**).

palpațiune *sf* vz ***palpație***

palpă *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 178/28 / V: ***palp*** / Pl: *~pe* / E: fr ***palpe***] Fiecare dintre cele două organe în formă de apendice, așezate sub maxilarul inferior al insectelor, care servesc pentru a pipăi alimentele și pentru a le ține în gură în timpul mestecatului.

palpebral, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 156/24 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***palpébrale***] **1** Care se referă la pleoapă. **2** Care aparține pleoapei.

palpebrație *sf* [At: PROT. – POP. N. D. / Pl: *~ii* / E: ***palpebră***] (Înv) Clipire deasă din ochi, constituind simptomul anumitor boli.

palpebră *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~re* / E: lat ***palpebra***] (Înv) **1** Pleoapă. **2** (Pex) Geană.

palpit *sn* [At: PR. DRAM. 200 / A și: *pal~* / Pl: (rar) *~e* / E: pvb ***palpita***] (Înv) Palpitație.

palpita *vi* [At: CALENDARIU (1794), 36/38 / Pzi: *~it* și *~tez* / E: fr ***palpiter***] **1-2** (D. inimă) A bate (mai puternic decât e normal, sau) neregulat, din cauza unei emoții, a unui efort sau a unei boli Si: *a zvâcni*. **3** (D. oameni) A fi stăpânit de o emoție puternică. **4** (Pan) A se legăna. **5** (Pan) A tremura. **6** (Pan) A licări. **7** (Fig) A se manifesta cu putere. **8** (Fig) A vibra.

palpitant, ~ă *a* [At: CR (1848), 18[3]/57 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***palpitant***] **1** (Îvr; d. oameni) Care este cuprins de o emoție puternică, de un viu interes. **2** Care trezește un interes viu, puternic Si: *captivant*, *pasionant*.

palpitare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tări* / E: ***palpita***] **1-2** Batere (mai puternică decât e normal sau) neregulată, din cauza unei emoții, a unui efort sau a unei boli Si: *palpitație* (**1-2**). **3** (Rar) Emoție puternică Si: *palpitație* (**3**). **4** (Pan) Legănare. **5** (Pan) Tremurare. **6** (Pan) Licărire. **7** (Fig) Manifestare puternică a unui fenomen Si: *palpitație* (**7**). **8** (Fig) Vibrare.

palpitație *sf* [At: FILIMON, O. I, 135 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***palpitation***] **1-3** Palpitare (**1-3**). **4** (Pan) Legănare. **5** (Pan) Tremurare. **6** (Pan) Licărire. **7** (Fig) Palpitare (**7**). **8** (Fig) Vibrare.

palpitațiune *sf* vz ***palpitație***

palpitător, ~oare *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 75 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***palpita*** + *-tor*] (Rar) Tremurător.

palpitând, ~ă *a* [At: BOLLIAC, ap. SFC IV, 261 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: ***palpita***] (Rar) Care palpită (**1-3**).

palplanșă *sf* [At: CV 1949, nr 7, 31 / Pl: *~șe* / E: fr ***palplanche***] Element de construcție din lemn, oțel sau beton, de forma unei grinzi cu lungime mare, folosit la executarea unor pereți ce susțin săpăturile, sprijină malurile înalte etc.

palten *sm* vz ***paltin***

paltin *sm* [At: ST. LEX. 174[v]/2 / V: (pop) ***~ten***, (reg) ***~e***, ***~ir*** / Pl: *~i* / E: lat ***platanus***] **1** (Șîc ***~-de-munte***) Arbore mare, cu frunzele crestate adânc, cu florile mici și fructele prevăzute cu aripi, având trunchiul din lemn tare, folosit la fabricarea mobilei, a unor instrumente muzicale etc. și care crește prin pădurile din regiunea montană și subalpină și se cultivă uneori prin parcuri, ca plantă ornamentală Si: (reg) *mojdrean* (*Acer pseudoplatanus*). **2** (Bot; șîc ***~-de-câmp***) Arțar (*Acer platanoides*). **3-4** Lemn al paltinului (**1-2**).

paltine *sm* vz ***paltin***

paltir *sm* vz ***paltin***

palton *sn* [At: POLIZU / V: (reg) ***ba~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***paletot***] **1** Haină de iarnă făcută din stofă groasă, care se poartă peste celelalte obiecte de îmbrăcăminte. **2** (Reg) Veston bărbătesc civil. **3** (Reg) Polcă.

paltonaș *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 171 / V: (reg) ***ba~*** / Pl: *~șe* / E: ***palton*** + *-aș*] **1-4** (Shp) Palton (**1-2**) (mic). **5-6** (Reg) Scurteicuță (femeiască). **7** (Reg) Piept al iei, împodobit cu broderii Si: (reg) *ciupag*.

paltonat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 85 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***palton*** + *-at*] (Nob) Care este îmbrăcat cu palton.

paltrauă *sf* vz ***paltău***

paltău *sn* [At: LB / V: ***~trauă*** *sf*, ***păl~*** / Pl: *~ăie* / E: mg ***pálca***] **1** (Trs) Par[1] (**1**). **2** (Trs) Nuia. **3** (Trs) Băț. **4** (Trs) Lambă la crucea căruței. **5** (Reg) Băț din interiorul știubeiului, pe care albinele își construiesc faguri Si: (reg) *pretce*. **6** (Trs) Băț împodobit cu funde de diferite culori, folosit de staroste la nunți. **7** (Reg) Cheie de fier cu care se desfac șuruburile la căruță.

paludă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘAN, C. 11 / V: ***~diu*** / Pl: *~de* / E: lat ***palus, -udis***] (Înv) **1** Baltă. **2** Mlaștină.

paludean, ~ă *a* [At: DDRF / V: ***~dian*** / P: *~de-an* / Pl: *~eeni*, *~e* / E: fr ***paludéen***] (Rar) Palustru.

paludian, ~ă *a* vz ***paludean***

paludic, ~ă [At: ULICERU, C. 61 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***paludique***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) bolnavă sau infectată cu paludism Si: *malaric*. **3** *a* Care provine din paludism. **4** *a* Care se referă la paludism.

paludism *sns* [At: BABEŞ, O. A. I, 342 / E: fr ***paludisme***] Boală infecţioasă provocată de hematozoar (transmis prin înţepătura ţânţarilor anofeli) Si: *friguri* (*palustre*), *friguri paludeene*, *impaludism*, *malarie*.

paludiu *s* vz ***paludă***

paludolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: drr ***paludologie***] Specialist în paludologie.

paludologie *sfs* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paludologie***] (Med) Malariologie.

paludos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: lat ***paludosus***, it ***paludoso***] (Liv) Mlăştinos.

paludoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paludothérapie***] (Med) Malarioterapie.

paludrină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***paludrine***] Preparat farmaceutic care se prezintă sub formă de pulbere albă, cu gust amărui, fără miros, puţin solubilă în apă, folosit împotriva paludismului.

palugă *sf*, *i* vz ***pălugă***

palură *sf* [At: CHEST. V, 6/75 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lână trasă în pieptănuşi.

palustru, ~a *a* [At: FONTANIN, C. 109/18 / Pl: *~ri*, *~re* / E: fr ***palustre***] (Asr) **1** De baltă. **2** Din regiunea bălţilor. **3** Băltos. **4** (Îs) *Friguri ~re* Paludism. **5** (Rar; îs) *Locuinţe ~re* Locuinţe lacustre.

paluş *sn* vz ***paloş***

paluşcă *sf* [At: H II, 243 / Pl: *~şti*, *~şte* / E: nct] **1-2** (Dob; şhp) Căţea (**1**) (mică) Si: *paluşchiţă* (**1-2**). **3** Câine mic de casă. **4** (Ast; reg) Stea nedefinită mai îndeaproape.

paluşchiţă *sf* [At: H II, 252 / Pl: *~ţe* / E: ***paluşcă*** + *-iţă*] **1-2** (Reg; şhp) Paluşcă (**1-2**).

palută[1] *sf* vz ***pălută***

paluta[2] *sf* vz ***palat***[1]

palvă *sf* vz ***pallhă***[2]

palux *sus* [At: DEX – S / E: *pa*(rchct) + ***lux***] (Dc) Lac incolor care se aplică pe suprafaţa parchetului.

pama [At: DN[3] / Pzi: *~mez* / E: fr ***pâmer***] (Frr) **1** *vi* A leşina. **2** *vr* A se pierde.

pamât *sn* vz ***pamet***[1]

pamblică *sf* vz ***panglică***

pamblicuţă *sf* vz ***panglicuţă***

pambliu *sn* vz ***pambriu***

pambrâu *sn* vz ***pambriu***

pambria *sf* vz ***pambriu***

pambriu *sn* [At: DOC. EC. 372 / V: ***~bliu, ~brâu, ~ia*** *sfa* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Înv) Stofă de lână merinos. **2** (Mun) Haină. **3** (Mun) Testemel. **4** (Mun) Năframă. **5** (Reg) Brâu de încins peste mijloc. **6** (Mun; îf *pambria*) Horă nedefinită mai îndeaproape **7** (Mun; îf *pambria*) Melodie după care se execută pambria (**6**).

pamente *sf* [At: PSALT. HUR. 81[r]/12 / V: (îrg) ***pamet*** *sm*, (înv) ***~ete, ~min~, ~mite*** / Pl: *~nţi* / E: slv ***памѧтнк***] **1** (Înv) Amintire. **2** (Pex) Ceremonie religioasă pentru un mort. **3** (Trs; îf *pamet*) Necaz.

pameş *sn* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fiecare dintre cele două părţi ale sacului umplut cu paie sau fân, care se pune pe spatele calului, spre a-l apăra de rosătura greutăţilor pe care le poartă.

pamet[1] *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~mât*** / Pl: ? / E: srb ***pamet***] (Ban; Olt) **1** Pricepere. **2** Înţelepciune.

pamet[2] *sm* vz ***pamente***

pamete *sf* vz ***pamente***

pamflet *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~e* / E: fr ***pamphlet***] **1** Specie literară în versuri sau în proză, în care autorul înfierează anumite tare morale, concepţii retrograde, trăsături de caracter ale unei persoane etc. Si: (înv) *paschil*, *paschindă*. **2** (Pgn) Scriere cu caracter satiric.

pamfletar [At: ALECSANDRI, T. 1711 / Pl: *~ri* / E: fr ***pamphlétaire***] **1** *sm* (Sdp) Autor de pamflete Si: *pamfletist*. **2** *a* Care are caracter de pamflet.

pamfletăresc, ~ească *a* [At: STANCU, R. A. II, 163 / Pl: *~eşti* / E: ***pamfletar*** + *-esc*] (Rar) **1** Care se referă la pamfletar. **2** De pamfletar. **3** Care este specific pamfletului.

pamfletist *sm* [At: RUSSO, S. 112 / Pl: *~işti* / E: ***pamflet*** + *-ist*] Pamfletar (**1**).

paminte *sf* vz ***pamente***

pamite *sf* vz ***pamente***

pampa *sf* vz ***pampas***

pampas *sn* [At: GENILIE, G. 120/29 / V: ***pampa*** / E: fr ***pampa***] Câmpie întinsă, acoperită cu ierburi, caracteristică regiunilor cu climă subtropicală şi temperată din America de Sud Si: *stepă*.

pamplicuţă *sf* vz ***panglicuţă***

pampon *sn* vz ***pompon***

pampuşcă *sf* [At: GLOSAR REG. / V: ***panp~*** / Pl: *~şte*, *~şti* / E: ucr ***пампушка***] (Buc) Gogoaşă de mâncat.

pan[1]***-*** [At: DLR / E: fr ***pan-***, ngr ***παν***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Tot. **2** Întreg.

pan[2] *sm* [At: ROSETTI, B. 46 / Pl: *~i* / E: pn ***pan***] **1** Titlu dat în Evul Mediu nobililor polonezi. **2** Persoană care purta acest titlu Vz *magnat*. **3** Titlu dat marilor boieri moldoveni. **4** (Mol) Boier care purta acest titlu.

panabrici *anp* [At: BIANU, D. S. 445 / V: ***~avr~*** / E: nct] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere, de mărime mijlocie, de culoare galbenă, asemănătoare cu merele pătule.

panacadă *sf* vz ***panacod***

panacagiu *sm* [At: SCL 1969, 132 / Pl: *~ii* / E: cf *panacodar*] (Rar) Panacodar.

panacee *sf* vz ***panaceu***

panaceu *sn* [At: VEISA, I. 172/28 / V: (înv) ***~ee*** *sf*, ***~chie*** *sf*, ***~cie*** *sf* / Pl: *~ee* / E: ngr ***πανάκεια***, lat ***panacea***, fr ***panacée***] (Alh; Med; înv) Leac despre care se credea că avea puterea să vindece orice boală.

panachidă[1] *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 547 / V: ***pânăc~, pin~*** / Pl: *~de* / E: bg ***панакида***, ngr ***πινακίς, -ίδος***] Tăbliţă sau plăcuţă de metal, lemn etc., pe care şcolarii învăţau în trecut scrierea alfabetului.

panachidă[2] *sf* vz ***panachidă***

panachie *sf* vz ***panaceu***

panacidă *sf* vz ***panachidă***

panacie *sf* vz ***panaceu***

panacoadă *sf* vz ***panacod***

panacod *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: (reg) ***~ot, ~cadă*** *sf*, ***~oadă*** *sf* / Pl: *~oade* / E: ngr ***πινακωτή***] Scândură de anumite dimensiuni, care se acoperă cu o cârpă curată şi pe care se aşază bucăţile de aluat, înainte de a fi introduse în cuptor Si: *formă*, *tipar*.

panacodar *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~otar*** / Pl: *~i* / E: ***panacod*** + *-ar*] Lucrător care duce pâinea la cuptor Si: (rar) *panacagiu*.

panacot *sn* vz ***panacod***

panacotar *sm* vz ***panacodar***

panadă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~de* / E: fr ***panade***] (Rar) Supă falsă preparată dintr-o fiertură de pâine, unt şi lapte.

panafrican, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***panafricain***] **1-2** Care se referă la (toată) Africa. **3** Din întreaga Africă.

panafricanism *sns* [At: DN[3] / E: fr ***panafricanisme***] Doctrină care tinde să dezvolte unitatea şi solidaritatea popoarelor africane.

panaghiar *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 195/6 / P: *~ghi-ar* / Pl: *~e* / E: ***panghie*** + *-ar*] **1-2** (Taler sau) cutie de metal, de obicei de aur sau argint, împodobite cu încrustaţii artistice, pe care se puné panaghia. **3** Icoană a Maicii Domnului.

panaghie *sf* [At: (a. 1645) ap. TDRG / V: (înv) ***~ion*** *sn*, ***~iu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: slv ***панагнѣ***, ngr ***παναγία***] **1** (Art.) Sfânta Fecioară. **2** (Pex) Iconiţă cu chipul Fecioarei Maria. **3** (Pex) Iconiţă cu Dumnezeu, Iisus Hristos, purtată de ierarhi pe piept Si: (grc) *engolpion*. **4** Ceremonie care se face pentru sfinţirea pâinii în cinstea Maicii Domnului. **5** Parte din pâinea în cinci colţuri care se aşază pe o măsuţă înaintea icoanei Maicii Domnului. **6** Bucată de prescură care se mănâncă în mănăstiri, în prima săptămână

după Paști Vz *anafură*. **7** Prescură pe care preotul o ridică de pe masă, în timpul slujbei religioase făcute la patruzeci de zile după înmormântarea cuiva. **8** (Îe) **A ridica (cuiva) ~ia** A ucide pe cineva. **9** (Îae) A înjura.

panaghion *sn* vz ***panaghie***

panaghiu *sn* vz ***panaghie***

panahidă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 39[v]/15 / V: ***~ach~, ~aci~, ~nih~*** / Pl: *~de*, (reg) *~ize*, *~izi* / E: slv ***панахида, панихида***, ngr ***παννυχίς***] **1** Serviciu religios care se face după moartea cuiva, la scoaterea mortului din casă. **2** Parastas (**1**). **3** (Reg) Colivă. **4** (Mol; Buc) Colac mare care se aduce la biserică.

panaic *sm* [At: H XVIII, 71 / A: nct / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Frasin (*Fraxinus excelsior*).

panair *sn* [At: DR, V, 216 / Pl: *~e* / E: tc ***panayir***, bg ***panair***] (Dob; Mun) Târg de țară anual Si: *bâlci*, *iarmaroc*.

panaj *sn* vz ***panaș***

panama[1] *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 96 / Pl: *~le* / E: fr ***panama***] **1** Împletitură făcută din paie de Panamá. **2** (Pex) Țesătură care imită împletitura din paie de Panamá. **3** Pălărie moale, foarte mlădioasă, împletită din foile unui arbust din America Centrală.

panama[2] *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 7/6 / Pl: *~le* / E: ***Panamá***] **1** Afacere frauduloasă de mari proporții, în care sunt implicate multe persoane, asemănătoare cu delapidările comise cu ocazia săpării canalului Panamá. **2** (Pex) Escrocherie în stil mare.

panamerican, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 12/1 / S și: *pan-american* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***panaméricain***] **1-2** Care privește (toată) America.

panamericanism *sns* [At: DN[3] / E: fr ***panaméricanisme***] Doctrină care tinde să dezvolte o mai strânsă colaborare între statele americane.

panamericanist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***panaméricaniste***] **1-2** (Adept) al panamericanismului.

panamez, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Panamá*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a statului Panamá sau) este originară din Panamá. **3** *smp* Locuitori din Panamá. **4-5** *a* Care se referă (la panamezi (**3**) sau) la Panamá. **6-7** *a* Care este specific (panamezilor (**3**) sau) statului Panamá.

panar *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Floare albă de grădină nedefinită mai îndeaproape.

panara *sf* vz ***panoramă***

panarab, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***panarabe***] **1-2** Care se referă (la ansamblul țărilor de limbă arabă sau) la civilizația acestora.

panaramă *sf* vz ***panoramă***

panard, ~ă *a* [At: ENC. VET. 123 / Pl: *~rzi*, *~e* / E: ***panard***] (D. cai) Cu picioarele posterioare strâmbe în afară, din cauza devierii copitei de la poziția normală.

panariciu *sn* vz ***panarițiu***

panaris *sn* vz ***panarițiu***

panarițiu *sn* [At: N. LEON. MED. 125 / V: (rar) ***~iciu, panaris*** / Pl: *~ii* / E: lat ***panaris***, fr ***panaris***] Infecție localizată la degete, în jurul unghiilor Si: (pop) *sugel*, *sugiu*, (reg) *păducel* (**13**), *pușit*.

panariu *sm* vz ***pănar***

panaș *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 389 / V: (pop) ***~aj, păn~*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: fr ***panache***] **1** Mănunchi de pene[1] colorate care împodobea odinioară, în unele țări, și astăzi, chipiul sau coiful militarilor Si: (rar) *pampon*, *penaj*, *peniș*, *surugi*. **2** (Pgn) Orice mănunchi de pene[1] folosit ca podoabă. **3** Element de decor care constituie un semn distinctiv de noblețe Vz *blazon*.

panașat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***panaché***] **1-2** (Rar) Împodobit cu un panaș (**1-2**).

panatenaic, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~na-ic* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***panathénaïque***] (Rar) **1** De panatenee. **2** Care se referă la panatenee. **3** Care aparține panateneelor.

panatenee *sfp* [At: DN[2] / E: ***panathénées***] Cea mai importantă festivitate religioasă și politică din Atena antică, celebrată anual sau la patru ani o dată, în cinstea zeiței Atena, cu care prilej aveau loc întreceri la alergări, la lupte, la aruncarea cu discul, curse de care, concursuri poetice, muzicale etc.

panaorici *a* vz ***panabrici***

pană[1] *sf* [At: PSALT. 157 / V: (îrg) ***pea~*** / Pl: *pene*, (reg) *~ne*, (înv) *peni* / E: ml ***pinna***] **1** Fiecare dintre formațiile epidermice cornoase care acoperă corpul păsărilor, servind la protecția lui și la zbor, compusă dintr-un cotor pe care, lateral, sunt așezate simetric fire pufoase. **2** (Rar; îe) **Ușor în pene** Îmbrăcat subțire. **3** (Îae) Prost îmbrăcat. **4** (Rar; îe) **Smuls de pene** Rușinat. **5** (Rar; îe) **A lua (pe cineva) în** (sau **prin**) **pene** A mustrului. **6** (Îe) **A se umfla în pene** A se lăuda. **7** (Reg) **A umbla cu pălăria** (sau **cu căciula**) **~** A ține pălăria sau căciula pe vârful capului. **8** (Irn; îae) A se fuduli. **9** (Reg; îe) **A scăpa ca prin pene** A scăpa cu greu dintr-o situație complicată, dintr-o primejdie etc. **10** (Reg; îe) **A scăpa din pene rele** sau **a-i da (cuiva) penele cele bune** A ajunge să-și câștige singur existența. **11** (Îae) A se însănătoși. **12** (Reg; îe) **A scoate pene** A ajunge într-o situație bună. **13** (Îae) A se îmbogăți. **14** (Reg; îc) **~na-zburătorului** Plantă erbacee cu frunze păroase și cu flori mari, violete sau albe, fără miros (*Lunaria annua*). **15** (Bot; îac) Ferigă (*Struthiopteris officinale*). **16** (Bot; îc) **~na-gâștei** Specie de mușchi cu tulpina puternică, dreaptă, cu ramuri dispuse regulat formând tufe mari, verzi sau gălbui (*Hylocomium triquetrum*). **17** (Reg; îc) **~na-cocoșului** Plantă din familia liliaceelor (*Aspidistra elatior*). **18** (Pex; rar) Aripă. **19** (Spc) Aripă, mai ales de gâscă, folosită la măturatul vetrei, la ștersul prafului etc. **20** Smoc de pene[1] de la aripă sau din coada păsărilor, care servește la uns foile de plăcintă. **21** (Fig) Pasăre. **22** (Lpl) Fulgi și pene[1] (**1**), de obicei curățate de cotoare, folosite la umplerea pernelor, saltelelor etc. **23** (Pex) Așternut bun de pat, cu perne de puf. **24** (Fig; lpl) Situație bună. **25** (Fig; lpl) Comoditate. **26** Pană[1] din aripă, mai ales de gâscă, ascuțită și despicată la vârf, folosită altădată ca ustensilă de scris cu cerneală Si: (înv) *penuș*[1]. **27** (Pgn; lit) Tot ceea ce servește ca ustensilă de scris cu cerneală. **28** (Rar) Penel. **29** (Fig) Scriere. **30** (Rar; îe) **A avea ~ (frumoasă)** A avea scris frumos. **31** (Fig) Stil de a scrie al unui autor. **32** (Fig) Măiestrie de scriitor. **33** (Fig) Artă de a scrie. **34** (Pex) Scriitor. **35** Plută făcută din cotorul unei pene[1], folosită pentru a ține cârligul undiței la adâncimea voită. **36** (Reg) Nadă artificială. **37** Podoabă, făcută din una sau mai multe pene[1], care se poartă la pălărie, în păr etc. **38** (Prc) Penaj. **39** (Reg) Floare de grădină sau de câmp, nedefinită mai îndeaproape. **40** (Pex) Podoabă pentru pălărie, purtată mai ales de flăcăi, confecționată din flori naturale sau artificiale Vz *păun*. **41** (Înv; îs) **~ grecească** Floare artificială. **42** (Bot; reg; îc) **Pene-feciorești(-mierii)** sau **pene-de-toamnă, pene-de-ale-domnești** Ruși-de-toamnă (*Callistephus chinensis*). **43-44** (Bot; reg; îc) **Peană-de-iarnă** sau **pene-de-iarnă** Tufănică (*Chrxsanthemum indicum* și *sinense*). **45** (Bot; reg; îc) **Pene-de-mătase** Arșinic (*Lychnis chalacedonica*). **46** (Bot; reg; îc) **Peană-de-hohic** Drobiță (*Geanisa tinctoria*). **47** (Bot; reg; îc) **Peană-de-turc** (*Phyteuma tetramerum Schur*). **48** (Bot; reg; îc) **~na-vâzgoiului** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **49** (Reg; îc) **~na-leului** Plantă nedefinită mai îndeaproape, probabil, gura-leului. **50** (Bot; reg; îc) **~na-soarelui** Floarea-soarelui (*Helianthus annuus*). **51** (Bot; reg; îc) **~na-cucului** Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **52** (Bot; reg; îac) Mierea ursului (*Pulmonaria mollissima*). **53** (Bot; reg; îc) **Peană-crudă** Floare-grasă (*Sedum spurium*). **54** (Bot; reg; îc) **Pene-domnești** Canale (*Impatiens balsamina*). **55** (Bot; reg; îc) Mușcată[1] (*Pelargonium zonale*). **56** (Bot; reg; îc) **Pene-albe** Moșițel-prost (*Matricaria inodora*). **57** (Bot; reg; îc) **Pene-bătucite** Cârciumăreasă (*Zinnia elegans*). **58** (Bot; Mol) Trestie (*Phragmites communis*). **59** (Bot; reg) Lemnul-vântului (*Syringa josikaea*). **60** (Reg) Cunună de spice folosită ca podoabă. **61** (Reg) Pămătuf de busuioc cu care se aghesmuiește Si: (reg) *penița*. **62** (Reg) Bor al pălăriei. **63** (Trs; Ban) Motiv ornamental în formă de floare pentru broderii, țesături sau pentru imprimat pe piele Si: (reg) *păun*. **64** (Reg) Pănușă (**1**). **65** (Rar) Înotătoare de pește. **66** (Spt; îs) *Categoria* ~ Categorie în care intră boxerii având greutatea corpului între 54 și 57 kg. **67** Bucată de lemn sau de metal,

de obicei de forma unei prisme triunghiulare, folosită pentru despicarea lemnelor, pentru detașarea unor bucăți dintr-un material etc. Si: (reg) *ic, nadă¹, pemuș¹*. **68** (Tip) Piesă care se intercalează între matrițele de linotip, pentru a le spația. **69** (Reg) Felioară de slănină pentru împănat carnea, când se gătește. **70** Piesă de lemn sau de metal în formă de prismă, folosită la fixarea sau la înțepenirea unor obiecte sau părți ale lor, la asamblarea demontabilă a unor organe de mașini, a unor elemente de construcție etc. **71** Grindă de lemn, de oțel sau de beton armat, așezată transversal pentru a susține căpriorii și învelitoarea acoperișului unei construcții. **72** (Pop) Bucată de lemn care ridică sau coboară, fixând piatra morii. **73** (Pop) Schimbătoare la plug. **74** Betișor cu care se răsucește frânghia ferăstrăului pentru a întinde pânza Si: *codar*, (reg) *încordător, sucitor*. **75** (Reg) Lemn crestat care se fixează pieziș în vârtejul din acoperișul strânii și de care se prinde căldarea în care fierbe laptele. **76** (Mol; Buc) Cui de lemn de care se atârnă strecurătoarea cu caș. **77** Scândurică pe care se așază strecurătorile pentru a se scurge cașul. **78** Parte a ciocanului, opusă capului, prelungită și subțiată spre vârf. **79** Lamă metalică a unor instrumente de tăiat. **80** Tăiș. **81** (Rar; la instrumentele muzicale de suflat) Ancie. **82** Parte turtită a undiței, opusă cârligului, de care se leagă sfoara. **83** Parte lată de la capătul vâslei, care intră în apă. **84** Parte a cârmei unei nave, care poate fi rotită în jurul unui ax vertical și asupra căreia se exercită presiunea apei când se schimbă direcția de mișcare a navei. **85** (Trs; Mar) Fiecare dintre paletele de scândură de la roata morii de apă. **86** (Trs) Fiecare dintre arătătoarele ceasornicului. **87** (Tip) Lopățică pentru frecarea și ungerea literelor cu cerneală. **88** Placă mică de os, de celuloid etc. cu care se ating coardele la unele instrumente muzicale Si: *plectru*. **89** (Reg) Cordar la cobză. **90** (Îs) *~na căpăstrului* sau *~ de căpăstru* Șteang sau curea cu care se prinde calul. **91** (Reg) Șfichi la bici. **92** (Reg) Crestătură făcută la urechea oii, pentru a o recunoaște Si: (reg) *furculiță*. **93** (Reg) Tăietură în formă de pană¹ care se face la diferite procedee de altoire. **94** (Îe) **A tăia-n ~ (ceva)** A despica în curmeziș, oblic, ascuțit, în formă de pană¹ (**68**). **95** (Îs) *~ de somn* Bucată de carne de somn de la burtă sau de la coadă, de obicei sărată. **96** (Reg; îla) **Plin ~** Umplut până la refuz Si: *doldora, ticsit*.

pană² *sf* [At: GHICA, S. 400 / Pl: *pene*, (rar) *~ne* / E: fr ***panne***] **1** (Mrn) Orientare a velelor unei nave cu pânze astfel încât să se opună vântului și să rămână pe loc. **2** Oprire incidentală a funcționării unui mecanism, a unui vehicul, a unei instalații etc. provocată fie de un deranjament al unui organ al mașinii sau al vehiculului, fie de lipsa unui material de consum sau de întreținere. **3** (Fam; îe) **A lăsa în ~** A pune pe cineva în încurcătură. **4** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **în ~** A se afla într-o situație materială neplăcută. **5** (Îae) A duce lipsă de ceva. **6** (Îac) A nu mai avea bani.

panăt *sn* [At: REV. CRIT. III, 163 / Pl: *penete* / E: pvb ***pănăta***] (Reg) Chin.

panc¹ *i* vz ***bang***

panc² *sm* vz ***opancă***

panc³, ~ă [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~nci, ~nce* / E: cf *panceaur*] **1-2** *smf, a* (Mun) (Om) nebun. **3** *a* (Îe) **A umbla ~** A umbla fără rost. **4** *a* (Îae) A bate câmpii.

pancalism *sns* [At: DN³ / E: fr ***pancalisme***] Doctrină filozofică ce subordonează întreaga realitate frumosului.

pancartă *sf* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***pancarte***] Bucată dreptunghiulară de carton, pânză, lemn, tablă, pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc. Si: *placardă*.

pancă *sf* vz ***bancă***

panceaur, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 37 / V: ***panuc~, pauc~, plenceur*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *paceaură*] (Reg) Zăpăcit.

panceaură *sf* vz ***paceaură***

pancevură *sf* vz ***paceaură***

panchioană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: ns cf *panchioancă*] (Reg) **1** Femeie nebună. **2** Femeie necîndemânatecă. **3** Femeie șasie.

panchioancă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: cf *panchioană*] (Reg) Femeie care nu vede bine.

panchiță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: nct] Femeie de moravuri ușoare.

pancilită *af* [At: I. CR. II, 134 / A: nct / Pl: *~te* / E: nct] (Reg; d. femei) **1** Fudulă. **2** Gătită.

pancioc *sm* [At: LEXIC REG. 106 / Pl: *~oci* / E: ***panc¹***] (Buc) Papuc de casă.

panciură *sf* vz ***paceaură***

pancof *sn* vz ***pancovă***

pancoș *sn* vz ***pancovă***

pancotă¹ *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, 56 / Pl: *~te* / E: ns cf *panc²*] (Mun) **1** Om îndărătnic la muncă Vz *cârnic*. **2** Om fără căpătâi.

pancotă² *sf* vz ***pancovă***

pancov *sn* vz ***pancovă***

pancovă *sf* [At: KLEIN, D. 394 / V: ***pancof*** *sn*, ***pancoș*** *smn*, ***~otă***, ***pancov*** *sn* / Pl: *~ve* / E: mg ***pánkó***] (Acl; pop; mpl) **1** (Trs; Ban) Gogoașă. **2** (Trs; Ban) Minciunică. **3** (Trs; Ban) Uscățele. **4** (Reg) Clătită. **5** (Buc; Trs) Colțunași. **6** (Reg) Ouă ochiuri. **7** (Reg; îf *pancoș*) Omletă.

pancratiast *sm* [At: DN³ / P: *~ti-ast* / Pl: *~aști* / E: fr ***pancratiaste***] Atlet care practică pancrațiul.

pancrațiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pancrace***] Probă atletică la vechii greci, constând în trântă și pugilat.

pancreas *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 280ᵛ/8 / V: (înv) ***~at***, ***pancree*** *sf* / P: *~cre-as* / Pl: *~uri* / E: lat ***pancreas***, ngr ***πάγκρεας***, fr ***pancréas***, it ***pancrea(s)***] Glandă mixtă, de formă alungită, situată înapoia stomacului, care are legătură cu splina și cu duodenul Si: (înv) *gâlca folcuțului*.

pancreat *sn* vz ***pancreas***

pancreatec, ~ă *a* vz ***pancreatic***

pancreatic, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 277ᵛ/6 / V: (înv) ***~tec*** / P: *~cre-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***pancreaticus***, ngr ***παγκρεατικός***, fr ***pancréatique***] **1** Care aparține pancreasului. **2** Al pancreasului. **3** Privitor la pancreas.

pancreatină *sf* [At: BIANU, D. S. 5 / P: *~cre-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***pancréatine***] Substanță extrasă din pancreasul animalelor, folosită în tratamentul tulburărilor intestinale.

pancreatită *sf* [At: BELEA, P. A. 172 / P: *~cre-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***pancréatite***] Boală manifestată prin inflamația acută sau cronică a pancreasului.

pancree *sf* vz ***pancreas***

pancromatic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panchromatique***] (D. materiale fotografice) Care este sensibil, dar nu în mod egal, la radiații luminoase din întregul spectru vizibil.

pancronic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pan¹-*** + ***cronic***] Valabil pentru orice epocă.

panda *smi* [At: DEX – S / E: eg ***panda***] Mamifer ierbivor asemănător cu ursul, care are blana neagră cu pete albe și trăiește în Himalaia (*Ailurus fulgens*).

pandahuză *sf* vz ***pantahuză***

pandajmetrie *sfs* [At: DEX – S / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pandagemétrie***] (Glg) Determinare a înclinării și a direcției straturilor geologice din adâncime, în scopul cunoașterii structurilor geologice.

pandalale *sfp* vz ***pandalic***

pandalie *sf* [At: CARAGIALE, S. N. 57 / V: (reg) ***~lale*** *sfp*, ***~ara***, (înv) ***~dolie*** (A și: *~olie*), ***~nta~*** / Pl: *~ii* / E: cf *Pantelimon*] (Pop; mpl) **1** Criză nervoasă Si: (fam) *nevrica*. **2** (Spc) Criză epileptică Si: (pop) *năbădaie*, (reg) *hachiță*, (îrg) *nafaca*.

pandalios, ~oasă *smf, a* [At: LEXIC REG. II, 29 / P: *~li-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pandalie*** + *-os*] (Mun; Olt) **1-2** (Persoană) care are pandalii. **3-4** *smf, a* (Om) furios.

pandant *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***pendant***] Obiect care formează, împreună cu altul, o pereche simetrică.

pandantif *sn* vz ***pandantiv***

pandantiv *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 390 / V: (rar) ***~if*** (Pl: şi *sm* ***~ifi***), ***penden~*** (Pl: şi *sm*, ***~ivi***) / Pl: ***~e*** / E: fr ***pendentif***] **1** Bijuterie care se poartă la gât atârnată de un lănţişor sau de o panglicuţă Vz *breloc*, *medalion*. **2** Element arhitectural în formă de triunghi curbat, cu vârful în jos, situat în colţurile arcurilor mari care sprijină o cupolă sau o turlă.

pandara *sf* vz ***pandalie***

pandea *sf* [At: CHEST. II, 80/233 / Pl: ***~ele*** / E: nct] (Reg) Lemn fasonat pentru construcţii, cioplit pe două părţi.

pandecte *sfp* [At: MAIOR. IST. 239/33 / V: ***~etă*** / E: lat ***pandectes***, ngr ***πανδέκτης***, fr ***pandectes***] **1** Culegere de opinii ale juriştilor romani asupra principalelor probleme de drept, publicate în vremea lui Iustinian şi puse de acord în timp cu cerinţele noilor instituţii Vz *digeste* (**1**). **2-3** (Pgn) (Lege sau) hotărâre cu caracter de lege.

pandel *sn* vz ***bandieră***

pandelaş *sn* [At: SEVASTOS, N. 282 / V: ***~dil~*** / E: ns cf ***Pandele***] (Mun; Mol; art.) **1** Dans popular de tipul brâului. **2** Melodie după care se execută pandelaşul (**1**).

pandelă *sf* vz ***bandieră***

pandele *sfp* [At: DLR / E: nct] (Reg) Specie de prune nedefinită mai îndeaproape.

pandemic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***pandémique***] (D. boli) **1** Care are caracter de pandemie. **2** De pandemie.

pandemie *sf* [At: DN / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pandémie***] Epidemie care se extinde pe un teritoriu foarte mare.

pandemonion *sn* vz ***pandemoniu***

pandemoniu *sn* [At: HELIADE, O. I, 239 / V: (grc; îvr) ***~ion*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pandémonium***, ngr ***πανδαιμόνιον***] **1** (Liv) Loc unde domneşte corupţia, dezordinea. **2** Adunare zgomotoasă în care se complotează, se pun la cale fapte reprobabile. **3** (Îdt) Capitală imaginară a Infernului. **4** Consiliu al demonilor.

panderă *sf* vz ***bandieră***

pandespane *sn* vz ***pandişpan***

pandeşpane *sn* vz ***pandişpan***

pandetă *sf* vz ***pandecte***

pandieră *sf* vz ***bandieră***

pandilaş *sn* vz ***pandelaş***

pandişpan *sn* [At: MUMULEANU, C. 147/19 / V: (îvr) ***~despane, ~deşpane*** / Pl: ***~uri, ~e*** / E: ngr ***παντεσπάνι***] Prăjitură pufoasă din făină, ouă şi zahăr, în părţi egale, cu adaos de diferite substanţe aromatice.

pandilică *sf* vz ***panglică***

pandit *sm* [At: DEX[2] / Pl: ***~iţi*** / E: fr ***pandit***] Titlu dat învăţaţilor brahmani din India.

pandlică *sf* vz ***panglică***

pandlicea *sf* vz ***panglicea***

pandocrator *sn* vz ***pantocrator***

pandolie *sf* vz ***pandalie***

pandor *sm* vz ***pandur***

pandoră *sf* [At: DEX – S / Pl: ***~re*** / E: fr ***pandore***] Instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta, folosit în sec. XVI-XVII.

pandosi *vr* [At: BUGNARIU, N. 262/121 / Pzi: ***~sesc*** / E: nct] (Trs) A se duce în lume, astfel încât să i se piardă urma.

pandosit, ~ă *a* [At: BUGNARIU, N. 262/121 / Pl: ***~iţi, ~e*** / E: ***pandosi***] **1** (Trs; d. oameni) Prăpădit. **2** (Reg; d. plante) Pipernicit.

pandul *sn* vz ***pendul***

pandur *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~dor*** / Pl: ***~i*** / E: srb ***pandur***, mg ***pandúr***] **1** Soldat care făcea parte dintr-unul din corpurile armatei habsburgice din sec. XVIII. **2** (Pex) Soldat din sec. XIX care făcea parte din oastea pământeană neregulată a Ţării Româneşti. **3** (Spc) Soldat din armata lui Tudor Vladimirescu. **4** (Pgn) Ostaş. **5** Militar din divizia „Tudor Vladimirescu". **6** (Mun) Luptător în revoluţia de la 1848. **7** (Îvp) Haiduc. **8-9** (Trs; iuz) (Agent de poliţie sau) jandarm. **10** (Reg) Persoană care are sarcina de a păzi şi de a întreţine un drum Vz *picher*.

panduresc, ~ească [At: C. PETRESCU, A. R. 44 / Pl: ***~eşti*** / E: ***pandur*** + *-esc*] **1-4** *a* Care aparţine pandurilor (**3-4, 6-7**). **5-8** *a* Privitor la panduri (**3-4, 6-7**). **9-12** *a* De panduri (**3-4, 6-7**). **13** *sfs* (Art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **14** *sfs* (Art.) Melodie după care se execută pandureasca (**13**).

pandurime *sf* [At: BOLLIAC, O. 151 / Pl: (rar) ***~mi*** / E: ***pandur*** + *-ime*] **1-7** (Csc) Mulţime de panduri (**1-7**). **8** (Spc) Armată a lui Tudor Vladimirescu.

panduroaică *sf* [At: BOLLIAC, O. 138 / Pl: ***~ice*** / E: ***pandur*** + *-oaică*] (Nob) **1-6** Soţie de pandur (**1-6**). **7** (Pex) Femeie aprigă şi vitează ca un pandur.

pane[1] *ai* [At: S. MARIN, C. B. 119 / S şi: *pané* / E: fr ***pané***] (D. carne, caşcaval etc.) Prăjit în grăsime, după ce a fost dat prin făină, ou şi pesmet.

pane[2] *sf* vz ***pangea***

panegerist, ~ă *smf* vz ***panegirist***

paneghiric, ~ă *sn, a* vz ***panegiric***

panegiri *vt* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 12 / Pzi: ***~resc*** / E: drr ***panegiric***] (Îvr) **1-2** A panegiriza (**1-2**).

panegiric, ~ă [At: MARCOVICI, C. 61/14 / V: (înv) ***~ghi~, ~nghi~*** / Pl: ***~ice*** / E: ngr ***πανηγυρικός***, fr ***panégyrique***] **1** *a* (Înv; d. discursuri, aprecieri etc.) Elogios. **2** *sn* Discurs public, îndeosebi la vechii greci şi la romani, pentru elogierea unei personalităţi de seamă contemporane oratorului, pentru preamărirea faptelor eroice ale precursorilor etc. **3-4** *sn* (Pex) Laudă (exagerată).

panegiricesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: ***~eşti*** / E: ***panegiric*** + *-esc*] (Îvr; d. discursuri, aprecieri) Elogios.

panegirist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~gerist*** / Pl: ***~işti*** / E: fr ***panégyriste***] **1** Persoană care face un panegiric (**2**). **2-3** Persoană care aduce laude (exagerate) la adresa cuiva sau a ceva.

panegiriza *vt* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 237 / Pzi: ***~zez*** / E: ngr ***πανηγυρίζω***] (Îvr) **1-2** A elogia pe cineva sau ceva (în mod excesiv) Si: (îvr) *a panegiri* (**1-2**).

panel *sn* [At: CV 1949, nr. 9, 28 / Pl: ***~e, ~uri*** / E: ger ***Paneel***] Placă alcătuită dintr-un miez de şipci, de scânduri înguste, de fâşii de lemn, de talaş, acoperit şi încleiat pe ambele feţe cu un strat de furnir.

panelenic, ~ă *a* [At: OŢETEA, T. V. 117 / S şi: ***~nhelle~*** / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***panhellénique***] (Rar) **1-4** Panelenistic (**1-4**).

panelenism *sn* [At: FILIMON, O. I, 281 / Pl: (rar) ***~e*** / E: fr ***panhellénisme***] Concepţie politică preconizând unirea tuturor populaţiilor elenice într-un singur stat.

panelenist, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~işti, ~e*** / E: ***panelenism***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panelenismului. **3-5** *a* Panelenistic (**2-4**).

panelenistic, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C. VI, 83 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***pan***[1] + ***elenistic***] **1** Care ţine de panelenism Si: (rar) *panelenic* (**1**). **2-3** Privitor (la panelenism sau) la panelenişti (**1**) Si: (rar) *panelenic* (**2-3**). *panelenist* (**3-4**). **4** Care cuprinde toate populaţiile elenice Si: (rar) *panelenic* (**5**), *panelenist* (**6**).

paner[1] *sn* [At: GCR II, 89/3 / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, (înv) ***~nir, pân~, pinără*** *sf*, ***pin~*** / Pl: ***~e***, (îvr, *sm*) ***~i*** / E: ngr ***πανάρι***, it ***paniera***, lat ***panarium***] **1** Obiect de diferite forme, făcut dintr-o împletitură de nuiele, de papură, de rafie etc., de obicei mai mic decât coşul, care serveşte la transportarea sau la depozitarea unor obiecte, mai ales a unor alimente Si: (frr) *panier* (**2**). **2** (Reg) Traistă de pus merindele pentru drum. **3** (Reg) Leasă de nuiele care se foloseşte la pescuit. **4** (Mol) Trăsură uşoară cu coşul făcut din nuiele.

paner[2] *sn* vz ***panier***

panerar *sm* [At: BARCIANU / V: (înv) ***pân~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***paner***[1] + *-ar*] (Rar) Persoană care face panere[1] (**1-2**).

paneraş *sn* [At: DRĂGHICI, R. 105/18 / Pl: ***~e*** / E: ***paner***[1] + *-aş*] **1-4** (Şhp) Paner[1] (**1-2**) (mic). **5** (Rar) Lumânare subţire şi lungă, de 2-3 metri, împletită ca nuielele de la paner[1] (**1**). **6-7** (Mol; şhp) Paner[1] (**4**) (mic).

paneră *sf* vz ***paner***[1]

paneuropean, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~e-u~* / Pl: *~eni, ~ene* / E: eg ***paneuropean***] Din toate țările Europei.

panevghenie *sf* [At: FILIMON, O. I, 101 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πανευγένεια***] (Grî) Termen reverențios cu care se adresa cineva unui boier.

panfobie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***panphobie***] (Med) Teamă morbidă față de orice lucru, care apare ca simptom al anumitor boli mintale Si: (rar) *pantofobie*.

pangal *sn* vz ***pangar***

panganet *sn* [At: DIONISIE, C. 177 / V: ***pângân~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***panganet***] (Înv; Trs) Baionetă.

pangar *sn* [At: POLIZU / V: (rar) *~al* / Pl: *~e* / E: ngr ***παγκάρι***] **1** Masă sau tejghea la care se vând lumânările în biserică. **2** Vânzare a lumânărilor în biserică. **3** Venit realizat de biserică din pangar (**2**).

pangea *sf* [At: CIHAC, II, 603 / V: *~ne* / Pl: *~ele* / E: tc ***pancar***] (Bot; Mol) **1** Sfeclă (*Beta vulgaris*) Si: *pangică* (**1**). **2** (Șîc **sfeclă-~, sfeclă-~ele**) Sfeclă roșie (*Beta rubra*) Si: *pangică* (**2**).

pangenează *sfs* [At: DEX – S / E: fr ***pangenese***] Teorie evoluționistă care susține transmiterea, prin ereditate, a tuturor însușirilor dobândite.

pangermanic, ~ă [At: DEX – S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pangermanique***] **1-2** *smf, a* (Adept) al pangermanismului Si: *pangermanist*.

pangermanism *sns* [At: CADE / V: (rar) *~izm* / E: fr ***pangermanisme***] Concepție politică preconizând unirea tuturor populațiilor de origine germană într-un singur stat.

pangermanist, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. II, 169 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pangermaniste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care susține pangermanismul. **3** *a* Care aparține pangermanismului. **4** *a* Privitor la pangermanism.

pangermanizm *sn* vz ***pangermanism***

panghi *vi* [At: BUL. FIL. IV, 103, 107 / Pzi: *~ghesc* / E: rrm ***pando***] (Arg) A fura.

pangică *sf* [At: BORZA, D. 30 / Pl: *~ici, ~ele* / E: ***pangea*** css] (Bot; reg) **1-2** Pangea (**1-2**).

pângin *sm* vz ***păianjen***

panglicar *sm* [At: EMINESCU, O. I, 150 / Pl: *~i* / E. ***panglică*** + *-ar*] **1-2** (Iuz) Persoană care (fabrica sau) vindea panglici. **3** Artist de circ care făcea scamatorii cu panglci Si: *boscar, scamator*. **4** (Fam; fig) Șarlatan.

panglică *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 45 / V: (reg) ***pambl~, ~ndl~, ~nti~, ~ntli~, pâncl~, pânti~, pântl~, plambi, planti~*** (A și: *~tică*), ***plantigă, plânti~, plânti~, plenti~*** / A și: *~lică* / Pl: *~ici*, (pop) *~ice* / E: mg ***pântlika***] **1** Fâșie subțire și îngustă de țesătură de bumbac, de mătase, de catifea etc. folosită mai ales ca podoabă Si: (reg) *bantă, cordea, petea, primă, salbă, sârmă, țop*. **2** (Îe) **A scoate ~ci pe nas** A inventa. **3** Bandă dintr-un material textil special impregnată pe una din părți cu cerneală și rulată pe un mosor special, folosită la mașina de scris și la diverse aparate înregistratoare. **4** (Pgn) Fâșie. **5** (Teh) Obiect flexibil de metal sau din alt material, cu grosime și lățime mici în raport cu lungimea Si: *bandă*. **6** Instrument pentru măsurarea directă a distanțelor, confecționat dintr-o bandă de oțel lungă, de obicei, de 50 m, și lată de cca 15 mm, cu două inele de alamă la capete, care servesc la întinderea ei Vz *ruletă*. **7** (Ban; îf *pantli-, plant-*) Șiret de ghete. **8** (Zlg; pop) Tenie (*Taenia*). **9** (Bot; reg; îpl) Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*). **10** (Olt) Basma subțire.

panglicărie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***panglicar*** + *-ie*] **1-2** (Fabrică sau) prăvălie de panglici (**1**). **3** (Csc) Cantitate mare de panglici. **4** Sorturi de panglici. **5-6** Scamatorie (cu panglici). **7** (Fam; fig) Șarlatanie. **8** (Fam; fig) Intrigă.

panglicea *sf* [At: BARONZI, L. 95 / V: ***planticele*** / Pl: *~ele* / E: ***panglică*** + *-ea*] **1-8** (Reg; șhp) Panglicuță (**1-8**).

panglicuță *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 48 / V: ***pân~***, (reg) ***pambl~, pampl~, pantel~*** / Pl: *~țe* / E: ***panglică*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Panglică (**1, 3-5**) (mică) Si: (reg) *panglicea* (**1-8**). **9** (Bot) Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*).

pangolin *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: fr ***pangolin***] Gen de mamifere tropicale din ordinul edentatelor care au corpul și coada acoperite cu solzi cornoși, printre care sunt presărate fire răzlețe de păr, și care se hrănesc cu insecte (*Manis*).

panic, ~ă [At: VĂCĂRESCU, IST. 268 / E: ngr ***πανικός***, fr ***panique***] **1** *a* (Înv; d. spaimă, frică etc.) Care se produce brusc, intens și de obicei fără motiv. **2** *sf* Spaimă subită și violentă, în general neîntemeiată și având de obicei caracter colectiv. **3** *sf* (Îe) **A intra în ~ă** A se neliniști în cel mai înalt grad.

panicard, ~ă *smf, a* [At: SFC II, 122 / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***paniquard***] **1-4** (Prt) (Persoană) care se lasă cuprinsă de panică (și-i influențează și pe alții, răspândind panică).

panicat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***paniqué***] (Liv) Care este cuprins de panică (**1**).

panicul *sn* [At: J. CIHAC, I. M. 282/8 / V: (înv) ***~là*** *sf*, ***~icură*** *sf* / Pl: *~e* / E: lat ***panicula***, fr ***panicule***] (Bot) Inflorescență formată dintr-un ciorchine compus, ale cărui ramuri secundare sunt și ele ramificate și poartă spiculețe sau capitule.

paniculat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 131 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***paniculé***] (Bot) **1** (D. plante) Care are florile în panicul. **2** (D. inflorescențe) Care are formă de panicul.

paniculă *sf* vz ***panicul***

panicură *sf* vz ***panicul***

panier *sn* [At: CR (1848), 21[1]/71 / V: (rar) ***~ner*** / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***panier***] **1** Jupon cu balene care servește pentru a ține fusta înfoiată pe șolduri. **2** (Pex) Rochie cu un astfel de jupon. **3** (Frr) Paner[1] (**1**).

panifica *vt* [At: DM / Pzi: *panific* / E: fr ***panifier***] (C. i. făină) A transforma în pâine, cornuri, chifle etc.

panificabil, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2752 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panifiable***] (D. cereale, făină) Care poate servi ca materie primă pentru fabricarea pâinii, cornurilor, chiflelor etc.

panificare *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~cări* / E: ***panifica***] Proces de transformare a făinei de grâu și de secară în pâine, în produse de franzelărie etc. Si: (rar) *panificație*.

panificație *sf* [At: CADE / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***panification***] Panificare.

panificațiune *sf* vz ***panificație***

panighir *sn* [At: GÁLDI, M. PHAN. 217 / Pl: *~uri* / E: ngr ***πανηγυρίς***] (Grc; îvr) Târg.

panighiric, ~ă *sn, a* vz ***panegiric***

panihidă *sf* vz ***panahidă***

panir *sn* vz ***paner[1]***

panislamic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panislamique***] **1** Care aparține panislamismului. **2** Referitor la panislamism. **3** Specific panislamismului. **4** De panislamism.

panislamism *sn* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***panislamisme***] Concepție politico-religioasă de la sfârșitul sec. XIX, larg răspândită în Orient, care propovăduia unirea tuturor popoarelor de religie islamică.

panită *sf* [At: IORGA, S. D. XV, 85 / Pl: *~țe* / E: pn ***pannica***] **1** Termen de politețe cu care cineva se adresa fiicei sau soției unui pan[2]. **2** (Pex; înv; Mol) Boieroaică.

paniu[1], ~ie *a* vz ***paliu[2]***

paniu[2], ~ie *a* vz ***paliu[3]***

panjan *sm* vz ***păianjen***

panjanită *sf* vz ***păienjenită***

panjen *sm* vz ***păianjen***

panjene *sm* vz ***păianjen***

panjin *sm* vz ***păianjen***

panjine *sm* vz ***păianjen***

panlirism *sns* [At: LOVINESCU, C. VII, 63 / E: ***pan[1]-*** + ***lirism***] (Nob) Lirism integral.

panlogism *sns* [At: DN[2] / E: fr ***panologisme***] Doctrină idealist-obiectivă potrivit căreia tot ce este real este integral inteligibil și poate fi construit după legile proprii ale spiritului.

panlogist, ~ă [At: RALEA, S. T. I, 282 / Pl: *~iști, ~e* / E: de la ***panlogism***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panlogismului. **3** *a* Care se referă la panlogism. **4** *a* Specific panlogismului.

panmieloftizie *sf* [At: DER / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***panmyélophtisie***] (Med) Boală a măduvei osoase hematopoetice, provocată de agenți fizici, toxici sau infecțioși, caracterizată prin scăderea până la dispariție a celulelor care fabrică elementele celulare ale sângelui.

panmixie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: eg ***panmixia***] (Blg) Încrucișare întâmplătoare din punct de vedere genetic între doi indivizi de sex opus.

pannaturism *sn* [At: RALEA, S. T. III, 35 / Pl: (rar) *~e* / E: ***pan^1- + naturism***] Concepție care susține că, în afara realităților naturii, nu există nimic altceva.

panoftalmie *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***panophtalmie***] (Med) Infecție supurativă acută care cuprinde în întregime ochiul.

panon *sm, a* [At: ASACHI, S. L. I, 52 / Pl: *~i* / E. drr ***Panonia***] (Îvr) **1-4** (Persoană) care (făcea parte din una dintre populațiile Panoniei sau) era originară de acolo.

panonian, ~ă [At: LTR^2 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***panonien***] (Glg) **1** *sm* Pliocen din bazinul panonic. **2** *sm* (Prc) Etaj inferior al pliocenului din Europa Orientală. **3** *sm* Subetaj superior al sarmațianului. **4-6** *sm* (Prc) Substraturi geologice din panonian (**1-3**). **7-9** *a* Care aparține panonianului (**1-3**). **10-12** *a* Care se referă la panonian (**1-3**).

panonic, ~ă *a* [At: XENOPOL, I. R. I, 89 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Panonia*** + *-ic*] **1** Care aparține Panoniei. **2** Referitor la Panonia. **3** Originar din Panonia.

panoplie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1316 / Pl: *~ii* / E: fr ***panoplie***] **1** Colecție de arme aranjate pe un panou. **2** Panou pe care sunt așezate arme. **3** (Pex) Obiecte care servesc la practicarea unor sporturi, trofee vânătorești sau sportive etc.

panoptic *sn* [At: NEGULICI / V: (Iiv) ***~um*** / Pl: *~ice* / E: fr ***panoptique***, ger ***Panoptikum***] **1-2** Sală, de obicei muzeu, construită pentru a se putea cuprinde cu ochii, din oricare punct, întreg teritoriul. **3-5** (Expoziție) (muzeu sau) colecție de figuri de ceară Si: (rar) *panoramă* (**10-12**).

panopticum *sn* vz ***panoptic***

panorama^1 *sf* vz ***panoramă***

panorama^2 *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~mez* / E: eg ***panoram***] (Cig) A realiza un panoramic.

panoramare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~mări* / E: ***panorama***] (Cig) Realizare a unei panorame.

panoramă *sf* [At: HELIADE, D. J. 81/26 / V: (înv) ***~ma***, (Pl: *~ale*), (reg) ***panara*** (Pl: *pănărăli*), ***panar~***, ***pănăr~*** / A și: (înv) *panor~* / Pl: *~me*, (pop) *~rămi* / E: fr ***panorama***, ger ***Panorama***, ngr ***πανόραμα***] **1** Tablou de mari dimensiuni plasat de jur-împrejurul unei încăperi circulare în care spectatorul se află în centru, de unde privește imaginile luminate ale tabloului. **2** (Pex) Clădire circulară în care se află un asemenea tablou. **3-4** Vastă priveliște (circulară) din natură, văzută din depărtare sau de la înălțime. **5** (Fig) Privire de ansamblu consacrată unui domeniu, unei probleme etc. Si: *frescă*. **6** Spectacol de bâlci cu vizionări de panorame (**1**), cu scamatorii, cu reprezentații acrobatice etc. **7** (Pex) Baracă unde se dă un astfel de spectacol. **8** (Fam; fe) **A (se) face de ~** A (se) face de râs. **9** (Fam) Ceartă care atrage pe curioși Si: (fam) *bâlci, teatru*. **10-12** (Rar) Panoptic (**3-5**).

panoramic, ~ă [At: VIANU, A. P. 107 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***panoramique***] **1-2** *a* Care ține de panoramă (**3-4**). **3-4** *a* Privitor la panoramă (**3-4**). **5-6** *a* De panoramă (**3-4**). **7** *a* Care are orizont larg. **8** *a* (Fig) De ansamblu. **9** *a* (Îs) *Fotografie ~ă* Fotografie luată, de obicei, din avion, care cuprinde un peisaj extins. **10** *a* (Îs) *Ecran ~* Ecran de cinematograf de formă semicirculară, cu lățimea mult mai mare în raport cu înălțimea. **11** *sn* (Rar) Privire de ansamblu.

panortodox, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~oc̦și, ~e* / E: ***pan^1 + ortodox***] **1** Privitor la toate bisericile ortodoxe. **2** Al întregii ortodoxii.

panou *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 9 / Pl: *~uri* / E: fr ***panneau***] **1** Planșă, tăblie de lemn, de tablă, de carton etc., de mărimi variate, pe care se scriu sau se lipesc lozinci, afișe etc. **2** (Îs) *~ de comandă* Placă de marmură, de bachelită etc. pe care sunt centralizate toate dispozitivele de comandă ale unei mașini, ale unei uzine, ale unei nave etc. **3** (Mil; sîs *~ de tragere*) Țintă în formă de panou (**1**), pe care sunt trasate cercuri concentrice și care este folosită pentru trageri. **4** (Spt) Placă dreptunghiulară din lemn sau din material plastic, pe care este fixat coșul de baschet. **5** Element de construcție în formă de perete plin sau alcătuit din bare, care are grosimea mică și e asamblat de obicei cu alte elemente asemănătoare, pentru a forma un sistem tehnic, o construcție etc. **6** (Min; îs) *~ de exploatare* Porțiune dintr-un câmp de exploatare cuprinsă între două galerii.

panpsihism *sn* [At: DN^2 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***panpsychisme***] Concepție potrivit căreia toate elementele naturii ar fi însuflețite și înzestrate cu psihic.

panpușcă *sf* vz ***pampușcă***

panromanic, ~ă *a* [At: HEM 1557 / Pl: *~ici, ~ice* / E. ***pan^1 + romanic***] **1-2** Care se referă (la toate popoarele sau) la toate limbile romanice. **3-4** Care aparține tuturor (popoarelor sau) limbilor romanice. **5-6** Care este specific tuturor (popoarelor sau) limbilor romanice.

panromânism *sn* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 554 / Pl: (rar; irn) *~e* / E: ***pan^1- + românism***] (Rar) Concepție politică preconizând unirea tuturor românilor într-un singur stat.

pansa *vt* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 199 / Pzi: *~sez* / E: fr ***panser***] **1** A aplica un pansament (**4**) Si: *a bandaja*, (îvp) *a obloji*. **2** (Mdv; rar) A țesăla.

pansaj *sn* [At: ENC. VET. 161 / Pl: *~e* / E: fr ***pansage***] (Mdv; rar) Țesălare.

pansament *sn* [At: KRETZULESCU, M. 76/6, 171/14 / V: (înv) ***pansem~*** / Pl: *~e* / E: fr ***pansement***] **1-2** Pansare (**1-2**). **3** (Îlav) **A face ~e** A pansa (**1**). **4** Material folosit pentru pansare (**1-2**). **5** (Spc) Bandaj. **6** (Mdv; rar) Țesălare.

pansare *sf* [At: ABC SĂN. 7 / Pl: *~sări* / E: ***pansa***] **1** Mijloc de a proteja contra infecțiilor, a traumatismelor etc. o rană, un organ bolnav etc. prin acoperirea lor cu comprese sterile, cu calmante, dezinfectante sau cicatrizante lichide Si: *pansament* (**1**). **2** Aplicare a unui pansament (**4**) Si: *pansament* (**2**). **3** (Mdv; rar) Țesălare.

pansat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pansa***] **1** (D. oameni) Care a fost tratat prin pansare (**1**). **2** (D. plăgi) Peste care s-a aplicat un pansament (**4**).

pansea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1008 / Pl: *~ele* / E: ngr ***πανσές***, fr ***pensée***] (Mpl) **1** Plantă erbacee din familia violaceelor cu tulpina mică, simplă sau ramificată, cu frunze late, ovale, de culoare verde-închis, cu flori nemirositoare cu cinci petale inegale diferit colorate, în culori foarte variate, cultivată ca plantă decorativă Si: (reg) *barba-împăratului, guș̦a-găinii, trei-frați-pătați* (*Viola Wittrockina*). **2** (Bot; șîc **~ele-sălbatice**) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **3** Plantă cu tulpina înaltă, cu frunze ovale, lanceolate, cu inflorescență ramificată, cu flori de culoare roz (*Silene Armeria*). **4** (Bot; Mun; îc) **~ele-boierești** Zorea (*Pharbitis purpurea*).

panseluță *sf* [At: GRECESCU, FL. 89 / Pl: *~țe* / E: ***pansea*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Pansea (**1-4**) (mică). **9** (Bot; reg; mpl; șîc **~e-de-câmp**) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **10** (Bot; reg; îs) **~e-de-munte** Unghia-păsării (*Viola declinata*).

pansement *sn* vz ***pansament***

panseu *sn* [At: CĂLINESCU, S. 370 / Pl: *~uri* / E: fr ***pensée***] (Frm) **1** Maximă. **2** (Irn) Părere.

pansexualism *sn* [At: RALEA, S. T. II, 43 / Pr: *~xu-a* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pansexualisme***] (Flz) Teorie care exagerează în mod nejustificat rolul instinctului sexual în viața psihică.

pansinuzită *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***pansinusite***] (Med) Inflamație a tuturor sinusurilor oaselor craniene Vz *sinuzită*.

pansion *sn* vz ***pensie***

pansiona *v* vz ***pensiona***

pansionar, ~ă *smf* vz ***pensionar***

pansionat *sn* vz ***pensionat***

pansioner, ~ă *smf* ***pensionar***

pansionist, ~ă *smf* ***pensionist***

pansiv, ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 36/6 / V: (înv) ***pen~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pensif***] (Frm; asr; irn; d. oameni) Meditativ.

panslav, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***panslave***] **1-2** Care aparține (tuturor) popoarelor slave. **3-4** Referitor la (toate) popoarele slave. **5-6** Specific (tuturor) popoarelor slave.

panslavism *sns* [At: RUSSO, S. 75 / E: fr ***panslavisme***] Curent politic, apărut în sec. XIX în Rusia, care preconiza unirea într-un singur stat a tuturor popoarelor slave.

panslavist, ~ă [At: CADE / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***panslaviste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panslavismului. **3** *a* Care este specific panslavismului. **4** *a* Privitor la panslavism.

pansofie *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~ii* / E: ngr ***πανσοφία***] (Îdt) Înțelepciune universală.

panstereorama *sf* [At: NEGULICI / P: *~re-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***panstéréorama***] (Îdt) Reprezentare în mărime naturală și în relief a unui obiect.

panstură *sf* vz ***pâsturâ***[2]

pantacuză *sf* vz ***pantahuză***

pantagruelic, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. I, 229 / P: *~gru-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pantagruélique***] **1** (Liv; d. poftă, foame) Demn de Pantagruel Si: *colosal, devorant, extraordinar*. **2** (D. ospățuri) Extraordinar de bogat Si: *sardanapalic*.

pantahuză *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 158 / V: (reg) *~acuză, ~nda~* / Pl: *~ze* / E: ngr ***πανταχοῦσα***] (Înv) **1** Listă de subscripție, de obicei în formă de registru, cu care se strângeau fonduri pentru construirea sau repararea unei biserici, pentru o operă de binefacere etc. **2** Cutie închisă și sigilată în care se strângeau astfel de fonduri. **3** (Îe) **A umbla** (sau **a pleca**) **cu ~a** A umbla cu o listă de subscripție, pentru a strânge fonduri. **4** (Îae; dep) A umbla din loc în loc purtând vorbe, minciuni.

pantaler *sn* vz ***banduliera***

pantalie *sf* vz ***pandalie***

pantalon *sm* [At: GOLESCU, Î. 123 / V: ***pântâl~*** / Pl: *~ni* / E: ngr ***πανταλόνι***, fr ***pantalon***] **1** (Mpl) Îmbrăcăminte bărbătească purtată peste lenjerie și care acoperă, de la brâu în jos, corpul și fiecare dintre membrele inferioare Si: (reg) *berneveci, cioareci, ițari, nădragi, șalvari*. **2** (Prin sinecdocă) Bărbat. **3** (Șîs ~ *de damă*) Piesă de îmbrăcăminte ca pantalonii (**1**), având mici adaptări, purtată de femei. **4** Chiloți. **5** Izmene. **6** (Teh) Piesă de tablă sau de metal turnat în formă de pantalon (**1**), goală în interior, folosită la bifurcarea unei conducte. **7** (Teh; îs) *~i frecători* Dispozitiv la mașina de țesut, care are rolul de a transporta materia primă spre diferite părți ale mașinii. **8** (Fam; lpl) Gaură făcută cu tacul în postavul mesei de biliard.

pantalonadă *sf* [At: CARAGIALE, O. V, 86 / Pl: *~de* / E: fr ***pantalonnade***] (Frn) **1** Comedie burlescă în care apare Pantalone, personaj din comedia dell'arte. **2** (Pex) Bufonerie.

pantalonar *sm* [At: GHICA, în SCL 1953, 104 / Pl: *~i* / E: ***pantalon*** + *-ar*] **1** (Înv; dep) Denumire dată, la începutul sec. XIX, de către boierii reacționari îmbrăcați oriental tinerilor cu idei progresiste, care adoptaseră îmbrăcămintea occidentală Vz *bonjurist, duelgiu*. **2** (Pop; dep) Poreclă dată de țărani persoanelor care nu poartă ițari, ci pantaloni după moda de la oraș. **3** (Spc) Orășean. **4** (Rar) Croitor specializat în confecționarea pantalonilor (**1**). **5** (Rar) Vânzător de pantaloni (**1**).

pantalonaș *sm* [At: BRĂTESCU, O. A. II, 37 / Pl: *~i* / E: ***pantalon*** + *-aș*] (Mpl) **1-8** (Șhp) Pantalon (**1, 3-5**) (mic). **9** (Înv) Obiect de lenjerie femeiască purtat sub rochie, care acoperea fiecare dintre membrele inferioare și care era împodobit cu volănașe de dantelă Vz *chilot*.

pantanog, ~oagă *a* vz ***pintenog***

pantaraua *av* vz ***pantaura***

pantarcă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS, 119 / Pl: *~rce* / E: ucr ***пантарка***] (Orn; Buc) Bibilică (*Numida meleagris*).

pantasie *sf* vz ***pantazie***

pantaura *av* [At: BARBU, G. 405 / V: *~araura* / E: cf *pantahuză*] (Olt; Mun; îe) **A umbla ~** A umbla toată ziua de colo până colo fără rost.

pantazie *sf* [At: TDRG / V: *~asi~* / Pl: *~ii* / E: ns cf *fantazie*] (Bot; Mol) Mușcată[1] (*Pelargonium*).

pantă[1] *sf* [At: I. IONESCU, M. 324 / Pl: *~te* / E: fr ***pente***] **1** Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal, care formează de obicei versanții unor forme de relief Si: *clină, coastă, muchie, povârniș*, (îrg) *piază*, (reg) *piezișea*. **2-3** (Îljv) **În ~** (Care este) înclinat. **4** (Îe) **A cădea** (sau **a aluneca**) **pe** (o) **~** A se lăsa antrenat de..., în... **5** (Îae) A se îndrepta către... **6** (Gmt) Unghi ascuțit format de o dreaptă sau de un plan, cu o dreaptă orizontală sau cu un plan orizontal. **7** (Gmt) Tangentă trigonometrică a acestui unghi. **8** (Teh) Înclinare față de orizontală.

pantă[2] *sf* vz ***patâ***

panteism *sn* [At: BOLINTINEANU, O. 310 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***panthéisme***] Concepție filozofică monistă potrivit căreia divinitatea și natura sunt identice.

panteist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***panthéiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al panteismului. **3** Referitor la panteism Si: (rar) *panteistic* (**1**). **4** *a* Care susține panteismul Si: (rar) *panteistic* (**2**). **5** *a* (Rar) Care provine din panteism Si: (rar) *panteistic* (**3**).

panteistic, ~ă *a* [At: BENIUC, M. C. I, 189 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***panteist*** + *-ic*] **1-3** (Rar) Panteist (**1-3**).

panteon *sn* [At: CUGETĂRI, I, 103[r]/1 / P: *~te-on* / Pl: (rar) *~oane, ~uri* / E: fr ***panthéon***] **1-2** Monument consacrat memoriei oamenilor iluștri ai unei țări (în care se află rămășițele pământești ale acestora). **3** (Pex) Totalitate a oamenilor iluștri dintr-o țară sau din lume. **4** (Ant) Templu consacrat tuturor zeilor din religia politeistă greacă sau latină. **5-6** (Pex) Totalitate a divinităților (unei mitologii sau) ale unei religii politeiste.

panter *sm* vz ***pantera***

pantera *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***panter*** *sm* / Pl: *~re* / E: fr ***panthére***] Animal mamifer carnivor din familia felidelor, cu corpul suplu și musculos, cu blana gălbuie cu pete negre sau, rar, cu blana neagră, lucioasă, puternic, agil și feroce, care trăiește în Africa și Asia Si: *leopard*, (înv) *pardos*[1], (îvr) *pardal* (*Felis pardus*).

pantică *sf* vz ***panglică***

pantin *sm* [At: MARIN, F. 268/25 / Pl: *~i* / E: fr ***pantin***] (Înv) Jucărie reprezentând o figură comică ale cărei membre sunt mișcate cu ajutorul unei sfori.

pantină *sf* vz ***patină***[2]

pantioagă *sf* [At: DLR / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Femeie înaltă.

pantiș, ~ă *a* [At: ALR I, 1492/283 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. cai) Șarg.

pantlică *sf* vz ***panglică***

pantlicuță *sf* vz ***panglicuță***

pantocrator [At: CUV. D. BĂTR. I, 195/8 / V: (rar) *~ndo~* / E: ngr ***παντοκράτωρ***] **1** Pictură pe cupola de deasupra naosului din bisericile ortodoxe, reprezentând pe Iisus Hristos ca împărat al lumii. **2** (Pex) Cupolă de deasupra naosului, unde se află această pictură. **3** (Îvr) Icoană reprezentând pictura descrisă mai sus.

pantof *sm* [At: IORGA, S. D. VIII, 8 / V: (reg) ***~flă*** (Pl: *~le*) *sf*, ***~flu*** / Pl: *~i* / E: ger ***Pantoffel***] **1** Încălțăminte de stradă care acoperă laba piciorului până la gleznă Si: *papuc*, (reg) *jumătăți* Vz *condur, iminei*. **2** (Înv; îe) **A sta sub ~ul cuiva** A fi sub autoritatea cuiva Si: *a fi sub papuc*[1] (**3**). **3** (Reg) Papuc[1] (**2**). **4** (Bot; reg; îc) **~ul-doamnei** Blabornic (*Cypripedium calceolus*). **5** (Bot; reg; îc) **~ii-doamnei** Papucul[1] (**18**)-doamnei (*Impatiens roylei*).

pantofag, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***pantophage***] (Rar; d. animale) Omnivor.

pantofagie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pantophagie***] (Rar) Însușire de a fi omnivor.

pantofar *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~flar*** / Pl: *~ri* / E: ***pantof*** + *-ar*] **1-2** Persoană care (face sau) repară pantofi (**1**). **3** (Pgn) Cizmar. **4** (Pex) Negustor de încălțăminte.

pantofăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***pantofar*** **+** *-easă*] **1-4** (Rar) Soție de pantofar (**1-4**).

pantofărie[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***pantofar*** **+** *-ie*] Meserie a pantofarului.

pantofărie[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***pantof*** **+** *-ărie*] **1-2** Atelier în care se (confecționează sau) se repară pantofi (**1**) ori (pgn) orice fel de încălțăminte Si: *cizmărie*. **3** (Pex) Magazin în care se vinde încălțăminte.

pantofior *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pantof*** **+** *-ior*] **1-4** (Șhp) Pantof (**1, 3**) (mic).

pantoflar *sm* vz ***pantofar***

pantofla *sf* vz ***pantof***

pantoflu *sm* vz ***pantof***

pantofobie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pantophobie***] (Rar) Panfobie.

pantograf *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: fr ***pantographe***] (Teh) **1** Aparat pentru reproducerea unui desen, a unui plan, a unei hărți etc., la aceeași mărime sau la scară diferită de cea a modelului. **2** Dispozitiv instalat pe acoperișul unor vehicule electrice, prin care se realizează un contract electric mobil între firul de contact și instalația electrică montată pe vehicul.

pantografic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pantographique***] **1** Care aparține pantografiei. **2** Referitor la pantografie. **3** Specific pantografiei. **4** De pantografie.

pantografie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pantographie***] (Teh) Reproducere a unui desen cu ajutorul pantografului.

pantometru *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E. fr ***pantomètre***] Instrument topografic utilizat pentru măsurarea prin vize scurte a unghiurilor orizontale.

pantomicesc, ~ească *a* [At: (a. 1819) URICARIUL, VII, 79 / Pl: *~ești* (și, *af*) *~este* / E: ***pantomie*** **+** *-icesc*] **1-6** (Învr) Pantomimic (**1-6**).

pantomie *sf* vz ***pantomimă***

pantomim, ~ă [At: CR (1834), 34[1]/26 / V: (pop) *~imă*, (învr) ***~omie*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pantomime***, ger ***Pantomime***] **1** *sf* Exprimare a ideilor și a sentimentelor prin gesturi, mimică, dans. **2** *sf* Ansamblu de gesturi, de mișcări prin care se exprimă idei și sentimente. **3** *sf* Gen de reprezentație teatrală în care actorii exprimă diverse acțiuni dramatice numai prin pantomimă (**1-2**). **4** *sf* Piesă de teatru creată și jucată în acest gen. **5** *sf* (Pop; fc) **A i se întâmpla (cuiva) o ~mă** A avea ghinion. **6** *sf* (Rar) Baracă unde se joacă pantomime (**3-4**). **7-8** *smf, a* (Actor) care exprimă idei și sentimente numai prin gesturi, mimică, dans.

pantomimic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pantomimique***] **1-3** De pantomimă (**2-4**) Si: (învr) *pantomicesc* (**1-3**). **4-5** Ca într-o pantomimă (**3-4**) Si: (învr) *pantomicesc* (**4-5**). **6** Exprimat prin pantomimă (**2**) Si: (învr) *pantomicesc* (**6**).

pantomimă *sf* vz ***pantomimă***

pantopon *s* [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: fr ***pantopon***] (Far) Substanță extrasă din opiu, care se prezintă ca o pulbere brună, cu gust amar, solubilă în apă, cu acțiune analgezică similară opiului, morfinei etc.

pantrop, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***pantropic***] (Blg; d. microbi, viruși) Care se poate localiza în orice parte a organismului.

pantum *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***pantoum***] Specie fixă a poeziei lirice, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor.

pantarola *sf* [At: BV II, 519 / Pl: *~le* / E: pn ***pancerola***, it ***panzeruola***] Joc de cărți care se joacă în trei persoane.

pantă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: cf ger *Panzer*] (Reg) Veston de pânză ordinară cu care se îmbracă minerii în timpul lucrului.

pantâr *sm* vz ***pantir***

pantir *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 238/36 / V: ***pangirn, ~târ, ~tur, pantâr*** / Pl: *~i* / E: pn ***pancerz***, rs ***панцырь***, ger ***Panzer, pancir***] **1** (Învr) Platoșă. **2** Mercenar dintr-un corp de oaste călare din trecut, însărcinat mai ales cu paza granițelor, cu transmiterea știrilor și cu aducerea la îndeplinire a unor porunci, hotărâri etc. ale autorităților. **3** (Pgn; pop) Ostaș. **4** (Mol) Personaj din jocul de copii „de-a mânzulica". **5** (Reg) Disc mic de metal, sclipitor, folosit ca ornament la diferite obiecte de îmbrăcăminte femeiești Vz *fluture, paietă*.

pantoher *sn* vz ***panzehru***

pantur *sm* vz ***pntir***

pantură *sf* [At: POLIZU / A și: *pan~* / Pl: *~re* / E: cf *pantur*] (Îdt) Femeie ușuratică.

pantușcă *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uște* / E: ***panâura*** css] (Reg) Femeie ușuratică.

panuceaur, ~ă *a* vz ***panceaur***

panunional, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/4 / P: *~ni-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pan***[1]***-*** **+** ***unional*** cdp rs ***всесоюзный***] (Iuz) **1** Care se referă la întreaga Uniune Sovietică. **2** Din tot cuprinsul Uniunii Sovietice.

panus *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pannus***] (Med) **1** Vascularizație anormală a unei membrane, însoțită de formare de țesut conjunctiv. **2** Adenită nesupurată.

panză *sf* [At: ALR SN I, h 137/836 / Pl: *~ze, pânși* / E: cf *pânză, paianjen, pauză*] (Trs; Olt) Fiecare dintre prăjinile care se leagă împreună la unul dintre capete și care se așază pe vârful stogului de fân Si: (reg) *pausă* Vz *martac, paianjen, pauză*.

panzân *sm* vz ***paianjen***

panzehru *sn* [At: CANTEMIR, IST. 307 / V: ***~ntoher, padzerh*** / Pl: *~uri, (sm) ~i* / E: tc ***panzéhir***] (Înv) Piatră formată în organele unor animale, considerată de medicii orientali ca un antidot.

panzer *sn* [At: STANCU, R. A. II, 374 / P: *~nter, ~ntari* / Pl: *~e* / E: ger ***Panzer***] **1** (Rar) Tip de tanc german din cel de-al doilea război mondial. **2** (Pgn; gmr) Tanc.

panzootie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***panzootie***] Extindere a unei boli contagioase a animalelor pe teritorii foarte întinse, putând cuprinde țări și continente întregi Vz *epizootie*.

paor *sm* vz ***paur***

paorat *sn* [At: JAHRESBER. IV, 330 / Pl: *~e* / E: ***paur*** **+** *-at*] (Reg; sst) Agricultură.

paoră *sf* [At: ALR II, 36 / Pl: *~re* / E: cf *paur*] (Ban) Unitate de măsură pentru pământ, egală cu 32 de iugăre.

paore *sm* vz ***paur***

paos *sn* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/1 / V: ***apaos, paus, paust, pauz*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ml ****pausum***] **1** (Îrg) Repaus. **2** (Îrg) Liniște. **3** (Fig) Decădere. **4** (Bis; îvp) Pomană la îmnormântări, la parastase etc. care constă în a împărți colaci, mâncăruri și, mai ales, băuturi sau apă. **5** (Cer) Ceea ce se dă de pomană cu acest prilej. **6** (Îe) **A-i mânca (cuiva) ~ul** A-i mânca pomana cuiva. **7** (Ant; rar) Jertfă, constând din vin, adusă, în antichitate, morților sau zeilor. **8** (Îlav) **A face ~** A jertfi. **9-11** (Pop) Vin, untdelemn sfințit sau agheasmă cu care preotul stropește mortul, înainte de a-l îngropa. **12** (Îe) **A-i face ~ul (cuiva)** A îndeplini ritualul de stropire a mortului cu vin, cu untdelemn sfințit sau cu agheasmă. **13** (Trs) Vin sfințit folosit în ceremonialul cununiei religioase. **14** (Reg) Lumânare specială pentru mort, făcută din ceară curată, de lungimea mortului, în formă de spirală, și care arde tot timpul cât stă mortul în casă. **15** (Reg) Cuvântare la o înmormântare.

pap *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 137 / Pl: (rar) *~uri* / E: ger ***Papp***] **1** Substanță preparată din gluten și utilizată la lipiri rezistente, în special la încălțăminte. **2** Material de lipit, preparat în casă din făină și apă Si: (pop) *coca*, (reg) *cir, ciriș, mlat* Vz *clei, lipici*.

papa *sms* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: fr ***papa***] (Frm) **1** Tată, în raport cu copilul sau cu copiii lui. **2-3** (Rar) Termen familiar folosit de cineva pentru a vorbi cu un bărbat mai în vârstă.

papacioc, ~oacă [At: LUC. VI, 449 / V: (fam) ***~ancioacă*** *sf* / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] **1** *a* (Reg; d. oameni) Urât. **2** *a* (Reg; d. oameni) Urâcios. **3** *sf* (Fam; dep; îf *papancioacă*) Epitet pentru o persoană îmbrăcată ridicol. **4** *sm* (Reg) Epitet pentru un om șiret și mucalit. **5** *sn* (Reg) Rachiu. **6** *sn* (Reg) Pahar cu rachiu.

papaciocar *sm* [At: ARHIVA, XXIV, 72 / Pl: *~ri* / E: ***papacioc*** **+** *-ar*] (Mol) Om bețiv și vagabond.

papaciocăriță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: ***papaciocar*** **+** *-iță*] (Mol) **1-2** Femeie (care face pe hamalul în piață și) la nevoie, cerșește.

papaciufă *sf* vz ***papaciupă***

papaciupă *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: *~ufă* / Pl: *~pe* / E: cf *papacioc, ciufă*] **1-2** (Mun; dep) Femeie (urâtă și) îmbrăcată ridicol.

papadea *sf* vz ***păpădie***

papadia *sf* vz ***popadie***

papadie *sf* vz ***păpădie***

papagai *sm* vz ***papagal***

papagaie *sf* vz ***papagal***

papagal *sm* [At: FL. D. (1680), 84^{v}/5 / V: (îrg) *~ai, ~aie sf, păpăgai,* (reg) *~lă sf,* (îvr) *~lo* / Pl: *~i* / E: ngr ***παπ(π)αγάλ(λ)ος***, it ***pappagallo,*** ger ***Papagei***] **1-3** Păsări arboricole cățărătoare, caracteristice zonelor tropicale, cu ciocul mare și încovoiat, cu pene felurit și viu colorate, care, dresate, pot imita vorbirea omului (*Ara macao, Psittacus erythacus* și *Palaeornis torquata*). **4-5** (Fam; îe) **A avea ~** A vorbi mult (și convingător). **6** (Fig) Persoană care repetă mecanic părerile sau cuvintele altuia. **7** (Orn; reg; îc) **~-tigănesc** Stăncuță (*Coloeus monoedula*). **8** (Orn; reg; îc) **~-de-brazi** Forfecuță (*Loxia*). **9** Clește cu dinți, folosit la lucrările de montare sau de reparare a țevilor. **10** (Olt; îf *papagaie*) Ciocan pneumatic de abataj. **11** (Reg; îf *papagală*) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

papagală *sf* vz ***papagal***

papagalic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***papagal*** **+** *-ic*] **1-4** (Rar) Papagalicesc (**1-4**).

papagalicesc, ~ească *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 264 / Pl: *~ești* / E: ***papagal*** **+** *-icesc*] (Rar) **1-2** (Ca) de papagal (**1**) Si: (rar) *papagalic* (**1-2**). **3** (Pex; dep; d. memorare) Mecanic, fără a gândi Si: (rar) *papagalic* (**3**). **4** (Fig; dep) Imitat în mod servil Si: *copiat,* (rar) *papagalic* (**4**).

papagalicește *av* [At: VLAHUȚĂ, D. 47 / E: ***papagal*** **+** *-icește*] **1** Ca papagalul (**1**). **2** (Pex; dep) În mod mecanic. **3** (Pex; dep) Fără a gândi.

papagalici *vt* [At: C. GANE, TR. V, 329 / Pzi: *~cesc* / E: ***papagal*** **+** *-ici*] (Rar; dep) **1** A reproduce în mod mecanic. **2** A imita în mod servil.

papagalism *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: ***papagal*** **+** *-ism*] (Rar; dep) Reproducere mecanică, lipsită de judecată.

papagaliță *sf* [At: IORDAN, L. R. 186 / Pl: *~țe* / E: ***papagal*** **+** *-iță*] (Rar) **1-3** Femelă a papagalului (**1-3**).

papagalo *sm* vz ***papagal***

papaia *sfi* [At: DN^{2} / E: it ***papaia***] Plantă tropicală din care se extrage papaina (*Carica papaya*).

papaină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 638 / Pl: *~ne* / E: fr ***papaine,*** ger ***Papain***] (Blg) Enzimă extrasă din planta numită papaia, care acționează asupra proteinelor, desfăcându-le în peptone și în aminoacizi.

papainog^{1} *sn* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / V: (reg) ***paipanoagă*** *sf,* ***paipan~*** / Pl: *~oage* / E: ns cf srb *panoga* „ciot"] (Mpl) **1** Fiecare dintre cele două prăjini, prevăzute cu câte un suport pe care se pun picioarele, cu care se umblă la înălțime, în locuri noroioase, prin ape mici etc. Si: *cataligă, piciorong.* **2-3** (Îljv) **În ~oage** (Care este) în echilibru nestabil. **4** (Reg; îe) **A merge** (sau **a călca, a umbla**) **în ~oage** A merge ca și când ar avea catalige. **5** (Reg; îe) **A călca** (sau **a umbla**) **în ~oage** A-și da aere. **6** (Reg; îe) **A vorbi în ~oage** A vorbi cu aroganță, de sus. **7** (Mun; Olt) Proptea.

papainog^{2} *sn* [At: CHEST, V, 153/73 / Pl: *~oage* / E: nct] (Reg) **1** Pâine făcută din amidonul obținut din cartofi rași, amestecat cu puțină făină. **2** Mâncare ciobănească nedefinită mai îndeaproape.

papal, ~ă *a* [At: CR (1848), 2^{2}/2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***papal***] **1** Care aparține papii^{2} Si: (înv) *păpesc* (**1**), (îvr) *papicesc* (**1**). **2** Care provine de la papă^{2} Si: (înv) *păpesc* (**2**), (îvr) *papicesc* (**2**). **3** Privitor la papă^{2} Si: (înv) *păpesc* (**3**), (îvr) *papicesc* (**3**). **4** De papă^{2} Si: (înv) *papesc* (**4**), (îvr) *papicesc* (**4**). **5** Care reprezintă pe papă^{2} Si: (înv) *păpesc* (**5**), (îvr) *papicesc* (**5**). **6** (Pex) Catolic.

papalaie *sf* vz ***pălălaie***

papală *sf* vz ***păpălău***

papalău *sm* vz ***păpălău***

papalău *sm* vz ***păpălău***

papalei *sm* vz ***păpălău***

papalete *sm* vz ***parpalec***

papalitate *sfs* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: lat ***papalitas, -atis***] **1** Demnitate de papă^{2} Si: (rar) *păpie.* **2** (Pex) Timp cât un papă^{2} ocupă demnitatea pontificală. **3** Instituție centrală de conducere religioasă și politică a bisericii catolice, în fruntea căreia se află papa^{2} Si: (îrg) *papistășie,* (înv) *papat.*

papaluda^{1} *sf* vz ***paparudă***^{1}

papaluda^{2} *sf* vz ***păpăluda***^{1}

papalugă^{1} *sf* vz ***paparudă***^{1}

papalugă^{2} *sf* vz ***paparugă***^{1}

papalunga *sf* [At: PANȚU, PL. DR. IV, 839 / Pl: *~nge* / E: cf *păpădie, paparudă*] (Bot; Trs) **1** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **2** Podbal (*Tusilago farfara*).

papanaș *sm* [At: GANE, N. III, 64 / V: (reg) ***păpân~, popa~*** / E: cf *papă*^{1}] (Mpl) **1-2** Preparat culinar, (fiert sau) prăjit, făcut din brânză de vacă cu ouă și făină sau griș Si: (reg) *găluștele.* **3** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori mici, alburii sau trandafirii Si: (reg) *cercură, chercară, clopoțel, coada-mâței, cotocei, culbeceasă, ghizdei, iarba-somnului, mâțișor, mâțucă, mieluțel, mohorel, motocei, păpușoi, pepenări, pepenea, pepenei, pepenită, pepinariță, pisici, pufușor, trifoi, trifoi-iepuresc* (*Trifolium arvense*).

papancioacă *sf* vz ***papacioc***

papandecăl *sn* vz ***papăndecăl***

papandeclu *sn* vz ***papăndecăl***

papandură *sf* [At: CHEST, II, 262/133 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Deschizătură în acoperișul unei case, prin care pătrunde lumina și aerul în pod sau prin care iese fumul.

papapungă *sf* [At: BORZA, D. 173 / Pl: *~ngi* / E: cf *păpădie, paparudă*] (Bot; Trs) Podbal (*Tussilago farfara*).

paparadă *sf* vz ***păpăradă***

papară *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 119/15 / V: (reg) ***păp~, pop~, pup~*** / Pl: *~re, păpări* / E: bg ***попара***, ngr ***παπάρα***] **1** Mâncare preparată din bucăți de pâine prăjită sau nu, de obicei presărate cu brânză și opărite în apă, în supă, în lapte etc. ori puse la coptor Si: (reg) *moieți, păpăruie*^{3}. **2** (Îe) **A mânca** sau **a înghiți** (o) **~** sau **~a** (**cuiva**) A mânca bătaie de la cineva. **3** (Îae) A fi învins. **4** (Îac) A fi aspru certat. **5** (Îe) **A trage cuiva o ~** (**ca aceea** sau **ca acele**) A bate pe cineva. **6** (Îe) **A face** (**pe cineva** sau **din ceva**) **~** A bate pe cineva sau ceva. **7** (Îae) A învinge pe cineva sau ceva. **8** (Îae) A distruge pe cineva sau ceva. **9** (Reg) **A** (**i se**) **găti** (**cuiva**) **o ~** sau **a** (**i se**) **fierbe** (**cuiva**) **~** A i se întinde cuiva o cursă. **10** (Îe) **A ști păpara cuiva** A cunoaște foarte bine firea aspră a cuiva. **11** (Fig; înv) Bătaie. **12** (Fig; înv) Înfrângere. **13** (Reg) Omletă. **14** (Reg) Mâncare făcută din mălai copt, ceapă și miez de nucă sau sâmburi de dovleac. **15** (Reg; îs) **~** *acră* Mâncare preparată din slănină și ceapă fierte cu pastă de făină de grâu. **16** (Reg; îs) **~** *domnească* Delicatesă.

paparec *sm* vz ***parpalec***

paparet *sm* vz ***parpalec***

paparigă *sf* vz ***păpurică***

paparoană *sf* vz ***paparună***

paparudă^{1} *sf* [At: POGOR, HENR. 231 / V: (reg) ***babarugă, ~aludă, ~alugă, ~ugă, păpălu~, păpălugă, păpâr~, păpărugă*** / Pl: *~de* / E: bg ***пеперуда, пеперуга***] **1** (Pop) Fată sau femeie care, în vreme de secetă, își înfășoară corpul gol în verdeață, cântă și dansează pe uliță și invocă ploaia, fiind stropită cu apă de țărani Si: (reg) *mutoașcă, păpăruie*^{2}. **2-3** (Lpl) (Dans și) ritual al paparudelor (**1**). **4** Zi în care are loc jocul și ritualul paparudelor (**1**), de obicei, a treia joi după Paști. **5** (Mtp) Personaj mitologic închipuit ca o femeie îmbrăcată zdrențuros care, arătându-se în lume, aduce ploaia. **6-7** (Fam; dep) Epitet pentru o femeie (îmbrăcată ridicol sau) fardată exagerat. **8** (Pgn) Persoană caraghioasă. **9** (Reg) Persoană care, la nuntă, se îmbracă caraghios și înveselește nuntașii cu glume, măscări etc. Vz *măscărici.* **10** (Îrg) Momâie (**1**). **11** (Pex) Epitet

dat unei persoane care produce frică Si: *sperietoare*. **12** (Mol; dep; îf *păpălugă*) Epitet pentru o persoană înaltă și foarte slabă. **13** (Orn; reg; îf *păpălugă*) Lipitoare (*Caprimulgus europaeus*).

paparudă[2] *sf* vz ***paparugă***[1]

paparugă[1] *sf* [At: MARIAN, INS. 107 / V: ***~aluga, ~udă, păparuză, păpăluză, păpărudă, păpăr~, păpărujă*** (Pl: ***~ji***), ***păpăruză, peperuge*** *sfp*, ***pipiliu~, pipirig*** *sm*, ***pipirigă, pipirujă*** / Pl: ***~ge*** / E: cf ***păpăruie***[1], ***păpăruță***[2], ***buburuză***] (Ent; reg; șîs ***păpăr~*** *lungăreață*) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

paparugă[2] *sf* vz ***paparudă***[1]

paparuie *sf* vz ***păparuie***[1]

paparună *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~roană, păpăr~*** / Pl: ***~ne, ~ni*** / E: ngr ***παπαροῦνα***, bg ***папаруна***] (Bot; reg) **1-2** Mac[3] (**1, 3**) (*Papaver somniferum* și *Rhoeas*). **3-4** (Lpl) Floare uscată a paparunei (**1-2**), din care se face ceai. **5-6** Mac(**10-11**)-cornut (*Glaucium corniculatum* și *phoeniceum*). **7** Albăstrea (*Centaurea cyanus*). **8** Rostopască (*Chelidonium majus*).

papat *sns* [At: HASDEU, I. V. XIX / E: fr ***papat***] (Înv) Papalitate (**3**).

papataci *si* [At: DLR / E: (Phlebotomus) ***pappatasi***] (Îs) *Febră* ~ Boală infecțioasă și contagioasă care se manifestă prin dureri de cap și musculare, oboseală și febră, produsă de un virus transmis de insecta *Phlebotomus pappatasi*.

papaveracee *sf* [At: BARASCHI, I. N. 186 / Pl: (rar, **2**) ***~ei*** / E: fr ***papavéracées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee, anuale și perene, cu flori solitare sau grupate în inflorescențe, cu fructul o capsulă sau o nucula, folosite ca plante de consum, medicinale sau în tehnică. **2** (Șls) Plantă din familia papaveracee (**1**).

papaverin *sn* vz ***papaverină***

papaverina *sf* [At: BIANU, D. S. 533 / V: (rar) ***papaverin*** *sn* / E: fr ***papavérine***, ger ***Papaverin***] Alcaloid extras din opiu sau preparat sintetic, cu diverse utilizări în medicină, datorită acțiunii sale spasmolitice.

papă[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: (rar) ***~pe*** / E: lat ***pappa***] **1** (Îvp) Mâncare pentru copii mici făcută din lapte sau apă, cu adaos de făină, de griș etc. **2** (Pgn; în limbajul copiilor) Mâncare. **3** (Bot; reg; îc) ***~pa-găinii*** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **4** (Reg; șîs ***~ domnească***) Delicatesă. **5** (Reg) Mâncare preparată din mălai și bucăți de slănină. **6** (Reg) Mâncare preparată din smântână cu unt, îngroșată cu mălai. **7** (Reg) Mâncare, nedefinită mai îndeaproape, preparată din mămăligă. **8** (Reg) Omletă. **9** (Reg) Mâncare ciobănească preparată din caș și urdă prăjite împreună. **10** (Trs) Mălai amestecat cu apă, care se dă ca hrană puilor mici de găină. **11** (Trs; Ban; șîs ***~pa puietului***) Lăptișor-de-matcă. **12** (Trs) Urdoare.

papă[2] *sm* [At: CORESI, EV. 183 / Pl: ***~pi*** / E: slv ***папа***, lat ***papa***] **1-2** Șef (al bisericii romano-catolice și) al statului Vatican Si: (îvr) *papij* (**1-2**).

papădie *sf* vz ***păpădie***

papal *sm* vz ***păpălău***

papălău *sm* vz ***păpălău***

papândec *sn* vz ***papândecăl***

papândecăl *sn* [At: ALR II, 3666/2 / V: ***papan~, ~ec, ~clă*** *sf*, ***~cli, ~clu, ~pândecă*** *sf*, ***păpun~, popândecl*** / Pl: ***~uri*** / E: ger ***Pappendeckel***, mg ***popondekli***] **1** (Reg) Carton. **2** Mucava. **3** (Buc; îf *papândecă*) Carton gudronat.

papândeclă *sf* vz ***papândecăl***

papândecli *sn* vz ***papândecăl***

papăradă *sf* vz ***păpăradă***

papără *sf* vz ***papură***[1]

papândecă *sf* vz ***papândecăl***

papca *sf* [At: PASCU, S. 232 / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg) Rață (*Anas*).

papegioare *sfp* [At: BORZA, D. 77 / E: nct] (Bot; reg) Pupezele (*Lapyrus vernus*).

papel *sm* vz ***păpălău***

papelă *sf* vz ***păpălău***

papelcă *sf* [At: ARH. OLT. VI, 108 / Pl: ***~ci*** / E: nct] **1** (Olt) Fată care nu știe să se îmbrace și să se comporte în mod corespunzător. **2** (Reg) Femeie neserioasă.

papelcraut *s* [At: CALENDARIU (1814), 184/23 / Pl: nct / E: ger ***Pappelkraut***] (Bot; gmî) Nalbă (*Malva*).

paperină *sf* [At: BORZA, D. 18 / A: nct / Pl: ***~ne*** / E: ngr ***παπερίνα***] (Bot; îvr) Scânteiuță (*Anagallis arvensis*).

papetar, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: ***~i, ~e*** / E: drr ***papetărie***] **1-2** *sm* (Fabricant sau) vânzător de articole de papetărie (**2**) Si: (îdt) *papetier* (**1-2**). **3** *a* (Înv) Care se folosește la fabricarea hârtiei.

papetărie *sf* [At: CADE / V: (rar) ***~terie*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***papetărie***] **1-2** (Magazin sau) raion într-o librărie în care se vând caiete, hârtie, creioane, peniță etc. **3** Articole care se vând într-o papetărie (**1-2**). **4** (Rar) Fabrică de hârtie. **5** (Rar) Editură.

papeterie *sf* vz ***papetărie***

papetier *sm* [At: ALEXI, W. / P: ***~ti-er*** / Pl: ***~i*** / E: fr ***papetier***] (Îdt) Papetar (**1-2**).

papicaș *sn* vz ***papricaș***

papicesc, ~ească *a* [At: CR (1832), 83[1]/33 / Pl: ***~ești*** / E: ***papă***[2] + ***-icesc***] (Îvr) **1-5** Papal (**1-5**). **6** (Pex) Catolic.

papici *smp* [At: BORZA, D. 19 / A: nct / E: mg ***pápics***] (Bot; Trs) Dediței de pădure (*Anemone silvestris*).

papicuț *sm* [At: VINEA, L. II, 306 / Pl: ***~i*** / E: ***papa*** + ***-icuț***] **1-2** (Rar; șhp) Papa (**1**) (mic).

papie *sf* vz ***păpie***

papier mâché *s* [At: DEX[2] / P: *papie maşe* / Pl: ? / E: ***papier mâché***] Pastă de hârtie amestecată cu ghips sau cu caolin și cu clei de colofoniu, folosită în confecționarea unor obiecte decorative și în sculptură.

papij *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 248[v]/2 / E: slv ***папежь***, pn ***papież***] **1-2** (Îvr) Papă[2] (**1-2**).

papilar, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***papillaire***] **1-2** Cu papile (**1-2**). **3-4** Format din papile (**1-2**).

papilă *sf* [At: ANTROP. 167/16 / Pl: ***~le*** / E: lat ***papilla***, fr ***papille***] **1** (Atm) Mică proeminență conică a pielii, a unor mucoase sau a feței interne ori externe a unui organ. **2** (Bot) Mică ridicătură conică pe stigmatul plantelor.

papiliform, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***papilliforme***] (Atm; Blg) Care are formă de papilă.

papilionaceu, ~ee [At: BARASCH, B. 25 / P: ***~li-o~*** / Pl: ***~ei, ~ee*** / E: fr ***papillionacé***] **1** *sf* (Lpl) Familie de plante dicotiledonate cu corola asemănătoare unui fluture. **2** *sf* (Șls) Plantă din această familie. **3** *a* (D. corola unor plante) Care seamănă cu aripile unui fluture. **4** *a* (D. plante) Care are o corolă papilionacee (**3**).

papiliotă *sf* vz ***papiotă***

papilom *sn* [At: DN[2] / Pl: ***~oame, ~uri*** / E: fr ***papillome***] (Med) Tumoare epitelială benignă care se formează pe piele și pe mucoase.

papilomatos, ~oasă *a* [At: DEX[2] / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: fr ***papillomateux***] (Med) Care are aspect de papilom.

papilomatoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: ***~ze*** / E: fr ***papillomatose***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile cutanate în care apar papiloame.

papilos, ~oasă *a* [At: GRECESCU, FL. 90, 225 / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: fr ***papilleux***] (Bot) Acoperit cu papile (**2**).

papilotă *sf* vz ***papiotă***

papină *sf* [At: GORJAN, H. II, 204/4 / Pl: ***~ne*** / E: bg ***папиня***] (Pop) Femeie desfrânată.

papion [At: ENC. VET. / P: ***~pi-on*** / Pl: (**1**) ***~oane***, (**2**) ***~i*** / E: fr ***papillon***] **1** *sn* Cravată bărbătească înnodată în formă de aripi de fluture. **2** *sm* (Rar) Rasă de câine pitic cu urechile lungi, clăpăuge, cu părul lung de diferite culori.

papionare *sf* [At: DEX[2] / P: ***~pi-o~*** / Pl: ***~nări*** / E: fr ***papillonnage***] Mișcare în zigzag a drăgilor în canale.

papiotă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1105 / V: (îrg) ***~ilotă***, (înv) ***~iliotă*** / P: ***~pi-o~*** / Pl: ***~te*** / E: fr ***papillote***] **1** Sul mic de hârtie pe care femeile

își răsucesc părul pentru a-l bucla Vz *bigudiu, moț*[1]. **2** Sul mic de hârtie pe care se înfășoară ața de cusut. **3** (Pex) Ață de cusut înfășurată pe acest sul, împreună cu sulul.

papir *sn* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***~os*** (A: nct), ***~rușe*** *sfp* (A: nct), ***pap~, ~ros*** (A: nct), ***papirus*** (A: nct), ***piporos*** (A: nct), ***popiros*** (A și: *popiros*), ***popiroș*** (A și: *popiroș*), ***popirus*** (A și: *popirus*), ***popirușă*** *sf* / Pl: ***~re*** și (rar) ***~uri*** / E: ger ***papier***, mg ***papír, papirós***] **1** (Reg) Hârtie. **2** Foaie de hârtie scrisă. **3** (Spc) Scrisoare. **4** (Trs) Registru. **5** Foiță de țigară. **6** (Trs; Mar) Carton. **7** (Trs; Mar) Mucava. **8** (Trs; lpl; îf *papirușe*) Specie de nuci cu coaja foarte subțire. **9** (Bot; înv) Papirus (**1**) (*Cyperus papyrus*). **10** (Îvr) Papirus (**2**).

papira *sf* vz ***papir***

papiresc, ~ească *a* [At: DLRU / Pl: ***~ești*** / E: ***papir*** + *-esc*] (Îvr) De hârtie.

papirig *sm* vz ***pipirig***[1]

papirolog *sm* [At: DN[2] / Pl: *~ogi* / E: fr ***papyrologue***] (Rar) Specialist în papirologie.

papirologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***papyrologique***] **1** Care aparține papirologiei. **2** Referitor la papirologie. **3** Specific papirologiei. **4** De papirologie.

papirologie *sf* [At: DM / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***papyrologie***] Ramură auxiliară a științei istorice care studiază papirusurile, documentele scrise pe pergament, lemn și alte materiale.

papiros *sn* vz ***papir***

papirotipie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ns] (Pgr) Fotolitografie în care desenul e copiat pe un film de gelatină sensibilă, pe suport de hârtie.

papirus *sn* [At: CARAGIALE, O. III, 78 / Pl: *~uri* / E: lat ***papyrus***, fr ***papyrus***] **1** Plantă erbacee acvatică, cu tulpina formată din foițe membranoase, care crește mai ales în Delta Nilului și în Africa centrală Si: (îvr) *papir* (**8**) (*Cyperus papyrus*). **2** Material sub formă de foiță, fabricat din tulpina papirusului (**1**), pe care se scria în antichitate Si: (îvr) *papir* (**9**). **3** Manuscris pe papirus (**1**).

papirușe *sfp* vz ***papir***

papism *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 36 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***papisme***] (Înv) **1** Supunere la autoritatea papei[2]. **2** Catolicism.

papist, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***papiste***] (Asr) **1-2** Catolic (**7-8**).

papistaș, ~ă [At: (a. 1650-1675) GCR I, 189/18 / V: ***pop~***, (înv) ***pip~***, (reg) ***~traș, popist~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pápista***] (Îrg; dep) **1** *smf* Catolic (**8**). **2** *smf* (Reg; dep) Greco-catolic. **3-4** *smf* (Reg; îf *popistaș*) Sas (luteran). **5-6** *smf* (Îrg) Ungur (catolic). **7** *smf* (Rar) Eretic. **8** *a* Catolic (**7**).

papistășesc, ~ească *a* vz ***papistășesc***

papistășesc, ~ească *a* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 411 / V: (înv) ***~tașesc, pap~, pop~*** / Pl: *~ești* / E: ***papistaș*** + *-esc*] (Sdp) **1** (Îvr) Catolic (**7**). **2** (Rar) Eretic.

papistășește *av* [At: POLIZU / E: ***papistaș*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca la catolici (**7**). **2** În felul catolicilor (**7**).

papistași *vtr* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 41 / V: ***pap~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***papistaș***] **1-2** (Îrg) A (se) catoliciza (**1-2**).

papistășie *sf* [At: (a. 1699) GCR I, 238/29 / V: (înv) ***pap~*** / Pl: (rar) *~ii* / E: ***papistaș*** + *-ie*] (Îrg; sdp) **1** Papalitate. **2** Catolicism.

papistic, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***papistisch***] (Îvr) Catolic (**8**).

papistraș, ~ă *smf, a* vz ***papistaș***

papiște *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 54 / Pl: *~ti* / E: ***papă***[1] + *-iște*] (Reg) Om lacom, apucător.

papită *a* [At: SCL 1969, 133 / A: nct / Pl: *~te* / E: cf ***papa***] (Fam; csnp) Mâncăcioasă.

paplămă *sf* vz ***plapumă***

papleagă *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ege* / E: cf *bleg*] (Reg) Femeie proastă.

paplec *sm* [At: CV 1950, nr. 3, 36 / A: nct / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) **1** Papuc[1] (**1**). **2** Pantof vechi.

paplin *sn* vz ***poplin***

paploamă *sf* vz ***plapumă***

paploma *sf* vz ***plapumă***

paplona *sf* vz ***plapumă***

papluma *sf* vz ***plapumă***

papoară *sf* [At: DR. IX, 430 / Pl: ? / E: nct] **1-2** (Reg; sdp) Urdoare (mare).

papolatru, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***papôlatre***] Partizan fervent al papei sau al catolicilor.

papora *sf* vz ***papură***[1]

paporniță *sf* [At: FILIMON, O. I, 186 / V: (reg) ***pop~*** / Pl: *~ți* / E: ***papură***[1] + *-oriță*] (Mun) **1** Coș împletit din papură[1]. **2-3** (Pgn) Coș din nuiele. **4** (Rar) Papură[1]. **5** Sticlă îmbrăcată cu împletitură de papură[1].

paporotnec *s* [At: BORZA, D. 11 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*).

papos *sn* vz ***popas***

paprica *vt* [At: ALR I, 733/333 / V: ***pop~*** (Pzi și: *papric*) / Pzi: *~chez* / E: ***paprica***] **1-2** (Trs; Mar) A condimenta cu boia de ardei iute.

papricaș *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 29 / V: (reg) ***papic~, păp~, pop~, prăpi~*** / A și: *pap~* / Pl: *~uri* / E: mg ***paprikás***] **1** Tocană cu carne, cu multă boia de ardei roșu și cu găluști de făină Si: (reg) *paprică* (**4**). **2** (Reg; îf *papricaș*) Friptură de pui Si: (reg) *paprică* (**5**). **3** (Mol) Boia de ardei.

papricat, ~ă *a* [At: MAROIANU, S. 22 / V: ***pop~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***paprica***] (Trs; Mar) **1** Iuțit cu boia de ardei iute. **2** (Pex) Pipărat.

paprica *sf* [At: LB / V: ***pop~*** / A și: *~rică* / Pl: *~ici, ~ice* / E: mg ***paprika***] **1** (Trs; sîc **~-verde, ~-roșie**) Ardei (*Capsicum annuum*). **2** (Prc) Fruct comestibil, de culoare roșie, al acestei plante, folosit ca aliment sau condiment. **3** (Trs) Boia de ardei. **4-5** (Mol) Papricaș (**1-2**).

papșer *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ger ***Pappschere***] Foarfece pentru carton și mucava.

papuaș, ~a [At: MEHEDINȚI, G. F. 200 / P: *~pu-aș* / Pl: *~i* / E: fr ***papouas***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de rasă neagră a Melanezici. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Melanezia. **5** *smp* Populație de rasă neagră din Melanezia.

papuc[1] *sm* [At: HERODOT (1645), 117 / V: (îvp) ***păp~***, (reg) ***păpucă*** *sf*, ***pep~*** / Pl: *~uci* / E: tc ***papuç***, mg ***papucs***] **1** Încălțăminte ușoară, fără călcâi, care se poartă în casă Si: (reg) *pantof* (**1**), *paplec* (**1**). **2** (Pgn) Încălțăminte ușoară, de vară Si: *pantof* (**3**) Vz *cipic*. **3** (Îe) **A fi sub ~(ul cuiva)** A se lăsa condus de cineva. **4** (Îe) **A ține** (sau **a pune pe cineva**) **sub ~** A ține sau a pune sub ascultare pe cineva. **5** (Îe) **A o lua** (sau **a o șterge**) **la ~** A pleca repede de undeva. **6-7** (Îe) **A-i da** (sau **a i se da cuiva**) **~ucii** (A da pe cineva afară sau) a fi dat afară. **8** (Îe) **A călca** (**pe cineva**) **pe ~ci** A supăra pe cineva. **9** (Îe) **A-și pierde ~cii** A muri. **10** (Îe) **A lăsa** (**pe cineva**) **la ~ci** A sărăci complet pe cineva. **11** (Îe) **A fi cu ~ci galbeni** A se găsi foarte rar. **12** (Îe) **A bate** (sau **a toca**) **la ~** A cheltui mulți bani în jocuri și petreceri. **13** (Reg) Gheată. **14-15** (Trs) Bocanc (de armată). **16** (Bot; reg; sîc **~ul-doamnei, ~ul-Maicii-Domnului, păpucul-domnului, păpucul-vinerei**) Blabornic (*Cypripedium calceolus*). **17** (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **18** (Bot; îc **~ul-doamnei**) Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunzele lungi, cu flori mari de culoare roz-liliachie Si: (reg) *pantofii* (**5**)*-doamnei, papucaș* (*Impatiens roylei*). **19** (Bot; reg; îac) Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **20** (Bot; reg; îac) Călțunul-doamnei (*Geum rivale*). **21** (Bot; reg; îc) **~cul-domnișoarei** Planta *Impatiens sultani*. **22** (Bot; reg; îac; îf *păpucii-domnișoarei*) Canale (*Impatiens balsamina*). **23** (Bot; reg; îc) **~cul-cucului** Ciubotica-cucului (*Primula officinalis*). **24** (Bot; reg; îac) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **25** (Teh) Piesă metalică fixată la capătul inferior al unui pilon, pentru a împiedica strivirea capătului acestuia când este bătut în pământ. **26** (Min; reg) Capăt de jos, acoperit cu fier, al stâlpilor șteampului. **27** (Teh) Palier pentru rezemarea pe capre a cablului purtător al unui funicular. **28** (Reg) Calup la casele țărănești. **29** (Reg) Bucată de lemn triunghiulară care se așază între acoperiș și căpriori, pentru a ridica

streașina casei și pentru a feri pereții de ploaie. **30** (Olt) Bucată de lemn sau de fier care se adaugă unei grinzi ca umplutură sau ca întăritură. **31** (Teh) Piesă de cupru sau de aluminiu care servește la legarea capătului unui conductor electric la bornele unei instalații electrice sau ale unui aparat electric, în vederea stabilirii unui contact demontabil.

papuc*[2]** *sm* vz ***papucă

papucar *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 115/26 / V: ***~riu, păp~, păpucariu*** / Pl: ***~i*** / E: ***papuc*[1] + *-ar***] (Îrg;) **1** Meseriaș care confecționează papuci[1] **(1-2)**. **2** (Pgn) Cizmar. **3** Vânzător de papuci **(1-2)**.

papucariu *sm* vz ***papucar***

papucaș *sm* [At: SLAVICI, N. I, 27 / V: (reg) ***păp~*** / Pl: ***~i*** / E: ***papuc*[1] + *-aș***] **1-4** (Șhp) Papuc **(1-2)** (mic) Si: *papucel* **(1-4)**, *papucior* **(1-4)**. **5** (Bot; reg) Papucul-doamnei (*Impatiens roylei*). **6** (Bot; reg; lpl; îf *păpucași*, șîc **păpucași-deși**) Canale (*Impatiens balsamina*). **7** (Bot; reg; lpl; îf *păpucași*) Cocoșei (*Aconitum soerkianum*).

papucă *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~uc, păp~*** / E: ngr ***παπποῦς***, pbl ctm *babacă*] (Înv) Bunic.

papucăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: ***~ese*** / E: ***papucar* + *-easă***] (Îdt) **1-2** Femeie care (făcea sau) vindea papuci[1] **(1-2)**.

papucărie*[1]** *sf* [At: LM / Pl: ***~ii / E: ***papucar* + *-ie***] (Îdt) **1-3** Meserie a papucarului **(1-3)** Si: (reg) *papucătorie* **(1-3)**, (îvr) *papugire* **(1-3)**.

papucărie*[2]** *sf* [At: DDRF / V: ***păp~ / Pl: ***~ii*** / E: ***papuc* + *-arie***] (Îdt) **1-2** Atelier în care se (confecționează sau) se repară papuci[1] **(1-2)**. **3** (Pex) Magazin de papuci[1] **(1-2)**.

papucătorie *sf* [At: H XVII, 152 / Pl: ***~ii*** / E: ***papuc* + *-ătorie***] (Reg) **1-3** Papucărie **(1-3)**.

papucel *sm* [At: ȘIO II[1], 283 / V: (reg) ***păp~*** / Pl: ***~ei*** / E: ***papuc*[1] + *-el***] **1-4** (Shp) Papucaș **(1-4)**. **5** (Ban; Trs; lpl) Ghete pentru copii. **6** (Bot; reg; lpl; îf *păpucei*) Surguci (*Consolida ambigua*). **7** (Bot; reg; lpl; îf *păpucei*) Cocoșei (*Aconitum stoerkianum*).

papucior *sm* [At: MAT. FOLK, 210 / Pl: ***~ri*** / E: ***papuc*[1] + *-ior***] (Pop) **1-4** (Shp) Papucaș **(1-4)**.

papugerie *sf* [At: DDRF / Pl: ***~ii*** / E: ***papugiu* + *-erie***] (Îvr) Înșelătorie.

papugire *sf* [At: (a. 1837) DOC. EC. 694 / Pl: ***~ri*** / E: ***papugiu***] **1-3** (Îvr) Papucărie[1] **(1-3)**.

papugiu *sm* [At: (a. 1791) ȘIO II[1], 283 / V: (reg) ***păp~*** / Pl: ***~ii*** / E: tc ***papuççu***] **1** (Îrg) Cizmar. **2** (Fam; fig) Om de nimic, fără nici un rost, care trăiește din șiretlicuri Si: (fam) *pișicher*, *potlogar*, *șarlatan*.

papulă *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: ***~le*** / E: lat ***papula***] Leziune superficială a pielii, caracterizată printr-o mică ridicătură roșiatică sau neagră, dură, de mărime variabilă, care apare în unele boli de piele și în sifilis Si: *bășicuță*, *coș*.

papună *sf* [At: MOROIANU, S. 61 / Pl: ***~ne*** / E: nct] (Reg) **1** Muma-pădurii. **2** (Pex) Femeie foarte urâtă.

papură*[1]** *sf* [At: KLEIN, D. 60 / V: (îrg) ***~pură, (reg) ***~pără*** / Pl: (rar) ***~ri*** / E: ml ***papura*** cf ngr *πάπυρος*] **1** (Șîc) **~-de-baltă** Plantă acvatică cu tulpina neramificată, înaltă și subțire, cu flori unisexuate grupate într-un spic compact, cu frunzele îngust-lineare, în formă de uluc în partea inferioară (*Typa angustifolia*). **2** Plantă acvatică asemănătoare, cu frunzele lat-lineare, plane în partea inferioară (*Typa latifolia*) Si: (reg) *bățea*, *berbecuț*, *bucșău*, *culm*, *speteză*, *șovar*. **3-4** (Prc) Frunze ale papurei[1] **(1-2)**, (din care se fac rogojini, coșuri etc. sau) care servesc ca material de legat. **5** (Bot; îc) **~-mică** (sau **~-mititică**) Târsă (*Typha minima*). **6** (Îe) **A căuta** (sau **a găsi cuiva**) **nod în ~** A căuta să găsești cuiva defecte cu orice preț. **7** (Reg; îe) **Cât ~ în baltă** În cantitate foarte mare. **8** (Reg; îe) **A avea dinți de ~** A amenința, fără a fi în stare să treacă la fapte. **9** (Pex; îvr) Rogojină. **10** (Pex; rar) Paporniță. **11** (Bot; reg) Pipirig[1] (*Holoschoenus vulgaris*). **12** (Bot; reg; șîc **~-de-baltă**) Rogoz (*Carex*). **13** (Bot; reg) Stânjen-galben (*Iris pseudocorus*). **14** (Bot; reg; îc) **~-de-câmp** (sau **~-de-șes**) Săghioară (*Iris halophita*). **15** (Bot; reg; îc) **~-de-rogojină** Crin-de-baltă (*Butomus umbellutus*). **16** (Bot; reg; îc) **~-flocoasă** Mălaiul-cucului (*Lusula campestris*). **17** (Bot; reg; îc) **~-rosie** Obligeană (*Acorus calamus*). **18** (Bot; reg; îc) **~-rotundă** Pipirig (*Schoenopiectus lacustris*). **19** (Bot; reg; îc) **~-bună** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **20** (Bot; reg; îc) **~-albă** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

papură*[2]** *sf* [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / Pl: ***~re / E: nct] **1** (Înv) Țesătură cu fir, nedefinită mai îndeaproape. **2** (Nob) Pernă.

papuros, ~oasă *a* vz ***păpuros***

papus *sn* [At: DEX[2] / Pl: ***~uri*** / E: lat ***pappus***] (Bot) Grupare de perișori la extremitatea superioară a fructului matur la compozite.

par*[1]** *sm* [At: PSALT. HUR. 71[r]/8 / Pl: ***~i / E: ml ***palus***] **1** Lemn potrivit de lung și de gros, ascuțit sau fasonat la unul dintre capete, folosit, mai ales, ca element de susținere, de fixare etc. în diferite construcții rudimentare sau ca pârghie, ca ciomag etc. Si: (reg) *măciucă*, *paci*[1], *paltău* (1), *pălpag* Vz *stâlp*, *țăruș*. **2** (Reg; îs) *Legatul ~rilor* Obicei după care fata, în ajunul Crăciunului, leagă cu fir roșu, la întâmplare și pe întuneric, unul dintre parii[1] (1) înfipți special în curte, pentru ca, după forma parului[1] legat, să deducă cum va arăta persoana cu care se va mărita. **3** (Reg; îs) *Pus pe ~* Criminal. **4** (Reg; îas) Tâlhar. **5** (Reg; îas) Ocnaș. **6** (Reg; îas) Bătăuș. **7** (Îlav) **Cu ~rul** Cu forța. **8** (Îlav) **Cât cioara în ~ (și apa în ciur)** Forate puțin timp. **9** (Îe) **A sta** (sau **a ședea, a se simți) ca cioara în ~ (și găina în lemne)** A se afla într-o situație foarte neplăcută. **10** (Reg; îe) **A sta ~ (în calea** sau **în drumul, înaintea cuiva)** A sta neclintit, încurcând în acțiune pe cineva sau încercând să-l împiedice. **11** (Reg; îe) **A(-i) pune (cuiva) ~rul în** (sau **la) ușă** A împiedica pe cineva să iasă din casă. **12** (Reg; îae) A pune cuiva sechestru pe avere. **13** (Pex; îae) A sărăci pe cineva. **14** (Reg; îe) **A pune ~rul în ușă și mărăcini la fereastră** A părăsi locuința. **15** (Îrg; îe) **A bate ~(ul) (în cutare loc)** A se stabili într-un anumit loc. **16** (Reg; îe) **A pune potcapul în ~** A fugi de la mănăstire. **17** (Reg; îe) **A umbla cu ~rul pe sus** (sau **în spinare**) A se ține numai de certuri. **18** (Îe) **A-i da (cuiva) cu ~rul în cap** A bate foarte tare pe cineva. **19** (Pex; îae) A omorî pe cineva în bătaie. **20** (Pex; îae) A împiedica în mod brutal pe cineva să promoveze, să acționeze etc. **21-22** (Îe) **Parcă mi-a** (sau **ți-a, i-a** etc.) **dat cu ~rul în cap** Cineva (a primit, pe neașteptate, o veste neplăcută sau) a fost insultat grav. **23** (Îe) **A lua (la goană) cu ~rul (pe cineva)** A alunga pe cineva. **24** (Îe) **Parcă a stat** (sau **s-a ținut numai) cu ~rul la drum** Se spune când cuiva îi merg rău treburile. **25** (Spc; reg) Prăjină ascuțită la capete și înfiptă în pământ, în jurul căreia se clădesc clăile de grâu sau de fân. **26** (Pex) Claie de grâu sau de fân clădită în jurul unui par (**25**). **27** (Spc; Trs; șîs ***~ de vie***) Arac. **28** (Îe) **Vita de la ~ nu se delungă** Femeia întotdeauna se sprijină pe bărbat. **29** (Spc; reg) Stâlp din mijlocul arici de treierat cu cai Si: (reg) *steajăr*. **30** (Îe) **A (i) se apropia** (sau **a i se strânge) (cuiva) funia la** (sau **de) par** A îmbătrâni și a se apropia de moarte. **31** (Îae) A se apropia termenul fixat pentru îndeplinirea unei activități. **32** (Îe; reg) **A dezlega funia de la ~** A găsi soluția cea mai potrivită pentru rezolvarea unei situații foarte dificile. **33** (Rar; îs) ***~ de telegraf*** Stâlp de telegraf. **34** Cracă groasă de copac. **35** (Reg; șîs ***~ de oale***) Par[1] (1) lung și gros, înfipt în pământ, făcut dintr-un copac mai tânăr, prin tăierea crăcilor aproape de tulpină, astfel ca să se obțină crăcane și clenciuri de care se atârnă diferite obiecte casnice, mai ales vase, ca să se scurgă, să se usuce etc. Si: (pop) *prepeleac*. **36** (Reg) Lemn ascuțit la unul dintre capete, cu ajutorul căruia se fac gropile în pământ când se seamănă, în cuiburi, porumbul sau fasolea Si: (reg) *chitong*. **37** (Reg) Furcă cu rețea pentru pleavă Si: (reg) *lingură*. **38** Furcă cu coadă lungă pentru aruncat fânul pe claie. **39** (Trs; șîs ***~ de legat***) Bucată de lemn cu care se răsucește funia trecută peste o sarcină de fân, de lemne etc., pentru a o strânge Si: (reg) *ceatlău*. **40** (Reg) Fiecare dintre țărușii cu un capăt în formă de furcă, pentru tras urzeala.

par*[2]** *sm* vz ***pair

par*[3]** *sn* vz ***pahar

par*[4], *~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: ***~re*** / E: lat ***par***] (D. numere întregi, puteri etc.) Care este divizibil cu numărul 2.

para*[1]-** [At: TDRG / E: ngr ***παρά] **1** Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Foarte. **2** Tare. **3** Puternic. **4** Dincolo de. **5** Mai mult decât. **6** (Dep) Mult. **7** (Dep) Prea numeros.

para²- [At: DLR / E: fr ***para-***] Element prim de compunere cu semnificațiile: **1** Care apără. **2** Împotriva.

para³ *sf* [At: NECULCE, L. 382 / V: (reg) ***pâra, pârauă*** / Pl: *~ale*, (reg) *~auă* / E: tc ***para***] **1** (Înv) Monedă turcească mică, de argint, care a circulat în țările române și a cărei valoare era egală cu a patruzecea parte dintr-un leu (**1**) nou. **2** (Înv) Unitate divizionară monetară românească egală cu a suta parte dintr-un leu (**3**) vechi. **3** Ban de valoare mică. **4** (Pop; îs) *La o ~ cinci* Ruletă. **5** (Îlav) **Până într-o ~** sau **până la (o) ~** Până la ultimul ban. **6** (Îe) **A nu avea (nici o) ~ (chioară** sau **frântă** ori **de ac)** A nu avea bani. **7** (Îae) A fi sărac. **8** (Îe) **A ști câte ~le face (cineva)** A ști că cineva nu prețuiește prea mult. **9** (Reg; îe) **A nu ști** (sau **a nu vedea**) **câte ~le face sfantul** A nu prețui ceva sau pe cineva la timpul potrivit. **10** (Îe) **A nu(-i mai) face (pielea nici) două ~le** sau **a nu plăti două ~le** ori **a nu face ~le** (sau **nici o ~chioară**) ori (reg) **a fi trei de o ~** A nu avea nici o valoare. **11** (Îe) **A lega ~aua cu zece noduri** A fi zgârcit. **12** (Fam; îe) **A lua** (sau, reg, **a apuca**) **la trei ~le (pe cineva)** A-i cere socoteală cuiva pentru ceea ce a făcut. **13** (Îe) **A lua la** (sau **în**) **trei ~le (pe cineva)** A-și bate joc de cineva. **14** (Îe) **A face (pe cineva) de trei** (sau **de două**) **~le** A certa aspru pe cineva. **15** (Fam; îe) **Ca o ~** Fără discuție Si: (fam) *ca un leu*. **16** Monedă. **17** (Reg) Bancnotă. **18** (Fam; mpl; lsg csc) Bani. **19** (Pex) Avere. **20** (Îe) **~le bune** Bani mulți. **21** (Fam; îe) **A face ~le** A fi de preț. **22** (Reg) Model de împletitură de ciorapi, făcută cu andrelele.

para⁴ *vt* [At: BARCIANU / V: ***pâra*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***parer***] **1-2** (La scrimă; c. i. o lovitură a adversarului) A evita, răspunzând cu o contralovitură. **3** (Pgn) A face față.

parabal *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***pare-balles***] Panou de pe un poligon în care se opresc gloanțele.

parabază *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~ze* / E: fr ***parabase***, ger ***Parabase***] Parte a comediei vechi grecești situată, de obicei, la începutul piesei, alcătuită dintr-un grup de cântece sau de pasaje recitate și în care, prin gura corifeului, autorul își expunea propriile păreri în legătură cu faptele înfățișate.

parabellum *sni* [At: DN³ / E: ger ***Parabellum***] Pistolet semiautomat, folosit mai ales ca armă de război.

parabil, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parable***] **1-2** (Spt; d. lovituri, goluri etc.) Care poate fi (evitat sau) apărat.

parabiont *sn* [At: DN³ / P: *~bi-ont* / Pl: *~e* / E: ger ***Parbiont***] (Blg) Organism care trăiește în parabioză.

parabiotic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parabiotique***] (Med) **1-2** Care aparține parabiozei (**1-2**). **3-4** Referitor la parabioză (**1-2**). **5-6** Specific parabiozei (**1-2**). **7-8** De parabioză (**1-2**).

parabioză *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***parabiose***] **1** (Med) Pierdere a conductibilității normale a unui nerv. **2** Stare a unui organism aflat la limita de jos a condițiilor vitale.

parabol *sn* vz ***parabolă¹***

parabolă¹ *sf* [At: DRLU / V: (îvr) ***parabol*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***parabole***, lat ***parabola***] **1** Povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral Si: *pildă*. **2** Producție literară apropiată, prin structura alegorică, de fabulă. **3** (Pex) Exprimare alegorică Vz *alegorie, fabulă, metaforă*.

parabolă² *sf* [At: SIBINEANU, C. 55/27 / V: (îvr) ***~le*** / Pl: *~le* / E: fr ***parabole***, lat ***parabola***] **1** Curbă plană care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de un punct fix, numit focar, și de o dreaptă fixă, numită directoare. **2** (Pex) Grafic având forma unei parabole (**1**). **3** (Pex) Obiect cu forma unei parabole (**1**).

parabole *sf* vz ***parabolă²***

parabolic¹, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***parabolicus***, fr ***parabiloque***] (Îdt) **1-3** De parabolă¹ (**1-3**). **4-6** Specific parabolei¹ (**1-3**). **7** Alegoric.

parabolic², ~ă *a* [At: STAMATI, F. 109/22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parabolique***, ger ***parabolisch***] **1** Care are forma unei parabole² (**1**) Si: *curbat*. (îvr) *paravolicesc* (**1**). **2-4** Referitor la parabolă² (**1-3**) Si: (îvr) *paravolicesc* (**2-4**). **5-7** Specific parabolei² (**1-3**) Si: (îvr) *paravolicesc* (**5-7**).

parabolistic, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. II, 123 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parabolă¹*** **+** *-istic*] (Nob) Alegoric.

paraboloid *sm* [At: ORESCU, T. 116/8 / Pl: *~izi* / E: fr ***paraboloïde***] (Mat) Suprafață descrisă de o parabolă² care se deplasează astfel încât planul ei rămâne mereu paralel cu el însuși, iar vârful ei descrie o altă parabolă² fixă, conținută într-un plan perpendicular pe planul parabolei² mobile.

paraboloidal, ~ă *a* [At: LTR² / P: *~lo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paraboloïdal***] **1** Care are formă de paraboloid. **2** Ca paraboloidul.

parabuclă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: ***para¹-*** **+** ***buclă***] (Mrn) Parâmă folosită pentru ridicarea unui scondru pe punte.

parabulie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***paraboulie***] (Med) Tulburare funcțională la psihopați, manifestată prin scăderea activității voluntare.

parabutea *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: cf *bute*] (Reg; îlav) **De-a ~** De-a rostogolul.

paracatatichi *sf* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 218 / Pl: ? / E: ngr ***παρακαταθήκη***] (Grî; rar) Depozit în păstrare.

paracazeină *sfs* [At: DN³ / P: *~ze-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***paraceséine***] Produs obținut prin coagularea cazeinei din lapte.

paracăzător *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***para²-*** **+** ***căzător***] (Min) Dispozitiv de siguranță pentru oprirea din cădere a coliviei ascensorului, în cazul ruperii cablului sau al defectării instalației.

paracenteză *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr ***paracentèse***] (Med) Puncție într-o cavitate naturală, în vederea evacuării lichidului conținut în aceasta.

paracetamol *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***paracétamol***, eg ***paracetamol***] (Dc) Produs farmaceutic cu acțiune analgezică și antipiretică.

paracheratoză *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***parakeratose***] (Blg) Cheratinizare incompletă a celulelor epiteliale ale stratului cornos al epidermei.

parachernită *sf* [At: BARCIANU, V. / V: (îrg) ***~rec~***, (înv) ***~esn~***, ***părăc~***, ***părec~***, ***~cheri~*** / Pl: *~te* / E: cf lat *parietarius*] Plantă erbacee din familia urticaceelor, acoperită cu peri, cu tulpina dreaptă, cu frunzele ușor alungite spre vârf și cu flori verzui, care crește prin locuri umbroase și umede și care este folosită ca plantă medicinală Si: (reg) *grâul-potârnichii, mătrice, politrică, urzică-moartă*, (înv) *parietarie* (*Parietaria officinalis*).

parachesniță *sf* vz ***parachernită***

parachinezie *sf* [At: DN³ / S și: *~kinezie* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parakinésie***] (Med) Tulburare a funcției motorii constând în efectuarea unor mișcări anormale.

parachinisi *vt* [At: GÁLDI, M. PHAN. 218 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρακινῶ***] (Înv) **1** A îndemna. **2** A stimula.

parachinisis *sn* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 218 / Pl: ? / E: ngr ***παρακίνησις***] (Grî) Imbold.

paracistită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***paracystite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul vezicii urinare.

paracivilizație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***para²-*** **+** ***civilizație***] **1** Stare inferioară nivelului de dezvoltare a societății moderne. **2** Manifestare ce mimează civilizația autentică.

paraclază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***paraclase***] (Glg) Falie.

paraclău *sn* vz ***parapleu***

paracles *sn* vz ***paraclis***

paraclinic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***para¹-*** **+** ***clinic***] Care depășește domeniul clinicului.

paraclis *sn* [At: PARACLIS (1639), 244 / V: (îvr) ***~les*** / Pl: *~e, ~uri* / E: slv ***параклисъ***, ngr ***παραχλήσιον***] **1-2** (Bisericuță sau) capelă construită de obicei alături de o biserică mai mare sau în interiorul unei clădiri. **3** (Bis) Slujbă religioasă oficiată în cinstea Fecioarei Maria sau a unui sfânt. **4** (Bis) Rugăciune închinată Fecioarei Maria sau unui sfânt, citită sau cântată la un paraclis (**3**). **5** (Pex) Carte care cuprinde paraclisuri (**3-4**). **6** (Reg) Sfeștanie.

paracliser *sm* [At: (a. 1838) IORGA, S. D. XIII, 74 / V: (îrg) ***~sier***, (înv) ***~siar***, (reg) ***palicriseri, palisâcreri, părăclisări*** / Pl: *~i* / E: ***paraclis*** + *-ar*] Persoană însărcinată cu îngrijirea și paza unei biserici, îndeplinind și unele servicii la oficierea cultului Si: (pop) *târcovnic*, (reg) *crâsnic, făt, pălămar*[1].

paracliseriță *sf* [At: ARGHEZI, ap. SCL 1969, 134 / Pl: *~țe* / E: ***paracliser*** + *-iță*] (Nob) Femeie care îngrijește și păzește o biserică, îndeplinind și unele servicii la oficierea cultului.

paraclisiar *sm* vz ***paracliser***

paraclisier *sm* vz ***paracliser***

paracronism *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***parachronisme***] (Rar) Eroare care constă în a situa un eveniment mai târziu decât a avut loc în realitate Si: *anacronism*.

paracuzie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paracousie***] **1** Hipersensibilitate auditivă. **2** Iluzie auditivă.

parada *vi* [At: EMINESCU, N. 105 / Pzi: *~dez* / E: fr ***parader***] (Irn) **1** A se arăta ca la paradă. **2** A face caz de ceea ce face ori spune Si: (nob) *a părăduí*[2] Vz *afișa, expune*.

paradaică *sf* vz ***paradaisă***

paradais *s* vz ***paradaisă***

paradaisă *sf* [At: DDRF / V: ***~s*** *s*, ***~ică*** (Pl: *părădăici, părădaice*), ***~dăisană***, ***~dice*** *sfp*, ***~dide*** *sfp*, ***~diză***, ***părădaică***, ***părădaie***, ***părăd~***, ***părădași*** *sfp*, ***părădăi*** *sfp*, ***părădică***, ***piridăici*** *sfp*, ***porobici*** *sfp*, ***porodaică***, ***porodaie***, ***porodăici*** *sfp*, ***porodeici*** *sfp*, ***porodic*** *sn*, ***porodică***, ***porodiciuri*** *sfp*, ***prăd~***, ***prădaiste*** *sfp* / Pl: *~se* / E: ger ***Paradeis***, mg ***paradicsom***] (Bot; Trs) **1** Pătlăgea (**4**) (*Lycopersicum esculentum*). **2** Varietate de viță-de-vie nedefinită mai îndeaproape.

paradă *sf* [At: (a. 1788) URICARIUL, XIV, 181/1 / V: (îrg) ***~die***, ***părădie***, (reg) ***~de***, ***~di***, ***păr~***, ***părade***, ***părădi***, ***părodie***, ***por~***, ***porade***, ***prădie*** / Pl: *~de*, (pop) *~răzi, părăzi*, (reg) *părăduri* / E: ger ***Parade***, fr ***parade***, mg ***parádé***] **1** Festivitate militară la care defilează trupele Si: *ceremonie, serbare*, (înv) *parisie*[1]. **2** Defilare a trupelor cu prilejul unei festivități militare. **3** (Pex) Cortegiu solemn. **4-6** (Îla) **De ~** Care participă la o paradă (**1-3**). **7** (Îal) Festiv. **8** (Fig) Atitudine, comportare etc. ostentativă, prin care cineva încearcă să producă impresie, să atragă atenția asupra sa. **9-10** (Îljv) **De ~** (Care se face, este etc.) de formă. **11-12** (Îljv) **Cu ~** (În mod) ostentativ. **13-14** (Îe) **A (se) face ~** (**de** sau **cu ceva**) A (se) face ceva ostentativ pentru a produce efect Si: *a parada* (**1**). **15-16** (Îae) A (se) face caz de ceva sau de cineva. **17-18** (La duel, scrimă etc.) Evitare a unei lovituri încercate de adversar (urmată de o contralovitură).

paradaisană *sf* vz ***paradaisă***

paradău *s* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 56 / V: ***părăd~*** / E: cf *paradi*[1]] (Olt; Mun; îe) **A se alege (ca praful și) ~l (de ceva** sau **de cineva)** A nu se alege nimic de ceva sau de cineva Si: *a se alege praful*.

parade *sf* vz ***paradă***

paradeltă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: eg ***paradelta***] Porțiune dintr-o deltă care a început să fie erodată.

paradentoză *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***paradentose***] Boală degenerativă a țesuturilor de susținere și de fixare a dinților, caracterizată prin formarea locală de pungi de puroi cu distrugerea țesuturilor ligamentare și a alveolelor dentare, urmată de căderea dinților Si: *gingivită expulzivă*.

paradenție *sn* vz ***paradonție***

paradi[1] [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~desc* / E: rrm ***phaldo*** (Par *pharaz*)] (Pfm) **1-2** *vtr* A (se) strica. **3-4** *vtr* A (se) distruge. **5-6** *vr* (D. oameni) A se șubrezi (de boală sau) de bătrânețe.

paradi[2] *sf* vz ***paradă***

paradiabet *sn* [At: DN[3] / P: *~di-a~* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***paradiabète***] Stare patologică asemănătoare diabetului, dar având alte cauze.

paradiafonie *sf* [At: DN[3] / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***paradiaphonie***] **1** Trecere nedorită a semnalelor de pe un canal pe altul la sistemele audio cu două sau mai multe canale. **2** (Spc) Percepție în receptorul unui circuit telefonic a convorbirii dintr-un alt circuit Si: *diafonie*.

paradice *sfp* vz ***paradaisă***

paradichiu *sn* [At: IOVESCU, N. 60 / V: ***~ciu***, ***pur~*** / E: cf *paradău*] (Mun; Olt; îe) **A se alege (praful** sau **pulberea și) ~l (de cineva** sau **ceva)** A nu se alege nimic de cineva sau de ceva Si: *a se alege praful*.

paradiciu *sn* vz ***paradichiu***

paradie *sf* vz ***paradă***

paradigmata *sfp* vz ***paradigmă***

paradigmatic, ~ă *a* [At: SCL 1955, 46 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paradigmatique***] (Grm) **1** Care face parte dintr-o paradigmă. **2** Care are paradigmă. **3** Care are loc în paradigmă.

paradigmă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 269 / V: (grî; rar) ***~mata*** *sfp* / A și: (înv) *paradigmă* / E: lat ***paradigma***, ngr ***παράδειγμα***] **1** (Înv) Exemplu. **2** (Înv) Model. **3** (Înv) Pildă. **4** (Înv) Învățătură. **5** (Grm) Totalitate a formelor unui cuvânt, a unor opoziții fonologice etc. **6** (Grm) Tablou al formelor unui cuvânt dat ca model pentru flexiunea unei părți de vorbire sau a unei clase din cadrul unei părți de vorbire.

paradire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***paradi***[1]] (Pfm) **1** Stricare. **2** Distrugere. **3-4** Șubrezire a oamenilor (de boală sau) de bătrânețe Si: (pfm) *șubrezit*[1] (**3-4**).

paradis *sn* [At: DRLU / V: (reg) *~iz* / Pl: *~uri* / E: fr ***paradis***, ger ***Paradies***] **1** (Rel) Grădină fabuloasă din cer în care ar fi trăit Adam și Eva până la săvârșirea păcatului originar și în care ar ajunge după moarte sufletele oamenilor fără păcare Si: *eden, rai*. **2** (Îc) **Măr-~** Varietate de măr nedefinită mai îndeaproape. **3** (Îla) **De ~** Splendid. **4** (Sfg) Peisaj foarte frumos. **5** Loc splendid, care oferă cele mai bune condiții de trai, de dezvoltare spirituală etc. **6** Ceea ce încântă privirea, sufletul. **7** Fericire supremă. **8** (Trs) Șotron.

paradise *sfp* vz ***paradaisă***

paradisiac, ~ă *a* vz ***paradiziac***

paradiș *a* [At: DR, V, 99 / Pl: *~i* / E: mg ***parádés***] (Reg; d. cai; îs) *Cal ~* Cal de trăsură.

paradit, ~ă *a* [At: STANCU, R. A. I, 257 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***paradi***[1]] (Pfm) **1** (D. obiecte) Stricat. **2** (D. obiecte) Distrus. **3-4** (D. oameni) Șubrezit (de boală sau) de bătrânețe.

paraditură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***paradi*** + *-tură*] (Fam) **1** Obiect stricat. **2** Obiect uzat. **3** Obiect de proastă calitate.

paradiz *sn* vz ***paradis***

paradiză *sf* vz ***paradaisă***

paradiziac, ~ă *a* [At: AR (1830), 22[2]/33 / V: (rar) ***~isiac***, (îvr) ***~izic*** / P: *~zi-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***paradisiaque***, ger ***paradisisch***] **1-2** (Ca) în paradis Si: *încântător, minunat, splendid*.

paradizic, ~ă *a* vz ***paradiziac***

parados[1] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***parados***] (Mil) Parapet de pământ în spatele unei tranșee, care apără pe cei adăpostiți de loviturile venite din spate.

parados[2] *sn* vz ***paradosis***

paradosi [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 219 / V: ***~oxi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραδίδω***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) preda inamicului. **3** *vt* A înmâna. **4** *vt* A da. **5** *vt* (C. i. rezultate obținute într-un domeniu de activitate, învățătură, cunoștințe etc.) A preda. **6** *vt* (Îvr) A îndruma. **7** *vr* A se informa. **8** *vr* A se interesa. **9** *vt* A raporta. **10** *vt* A relata.

paradosie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***paradosi*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Paradosire (**1-3**). **4** Dăruire. **5** Îndrumare. **6** Informare. **7** Interesare. **8** Raportare. **9** Relatare.

paradosire *sf* [At: CR (1832), 30[1]/33 / V: ***parod~*** / Pl: *~ri* / E: ***paradosi***] (Înv) **1** Predare la inamic Si: (înv) *paradosie* (**1**), *paradosit*[1] (**1**). **2** Înmânare a unui bun, a unui obiect Si: (înv) *paradosie* (**2**), *paradosit*[1] (**2**). **3** Predare a învățăturii, cunoștințelor Si: (înv) *paradosie* (**3**), *paradosit*[1] (**3**). **4** Dăruire. **5** Îndrumare. **6** Informare. **7** Interesare. **8** Raportare. **9** Relatare.

paradosis *sn* [At: CANTEMIR, IST. 16 / V: ***parados*** *smn* (Pl: *~i* și *~uri*) / Pl: ? / E: ngr ***παράδοσις***] (Grî) **1** Tradiție. **2** Raport. **3** Capitulare. **4** Învățământ.

paradosit[1] *sn* [At: (a. 1803) GÁLDI, M. PHAN. 219 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***paradosi***] (Înv) **1-3** Paradosire (**1-3**). **4** Dăruire. **5** Îndrumare. **6** Informare. **7** Interesare. **8** Raportare. **9** Relatare.

paradosit[2]*, *~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 357 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***paradosi***] (Înv) **1** Predat inamicului. **2** Înmânat. **3** (D. cunoștințe, învățătură) Predat. **4** Dăruit. **5** Îndrumat. **6** Informat. **7** Interesat. **8** Raportat. **9** Relatat.

paradox *sn* [At: CR (1829), 236[2]/27 / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: ngr ***παράδοξος***, fr ***paradoxe***] **1** Enunț contradictoriu și în același timp, demonstrabil Si: (îvr) *paradoxie* (**1**). **2** Părere absurdă, contrară unui adevăr unanim recunoscut Si: (îvr) *paradoxie* (**2**). **3** (Pex) Enormitate a unei afirmații, a unei situații etc. Si: (îvr) *paradoxie* (**3**). **4** (Pex) Situație în care două idei, elemente, fenomene etc., deși ar trebui să se excludă reciproc, coexistă. **5** (Pex) Ciudățenie.

paradoxal, ~ă *a* [At: MARIN, F. 219/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paradoxal***] **1-4** Care (conține sau) constituie un paradox (**1, 4**). **5-6** Care este contrar (unui adevăr unanim recunoscut ori) bunului-simț. **7** Care folosește paradoxul (**1**). **8** Care este plin de contradicții. **9** (Pex) Ciudat. **10** (Pex) Absurd.

paradoxi *v* vz ***paradosi***

paradoxie *sf* [At: F (1884), 38 / Pl: *~ii* / E: ***paradox*** + *-ie*] **1-3** (Îvr) Paradox (**1-3**). **4** (Pex) Ciudățenie.

parafa *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 20 / Pzi: *~fez* / E: fr ***parafer***] **1** (C. i. acte, documente etc.) A semna prin parafă (**4-6**). **2** A întări prin semnătură cu parafă (**7**). **3** A aplica o parafă (**4-7**). **4** (Spc; c. i. proiecte de tratate ori acorduri internaționale) A întări prin semnătură prescurtată acordul împuterniciților statelor participante. **5** (C. i. registre, dosare) A pecetui cu ceară roșie ca să nu se poată scoate sau adăuga foi Vz *sigila*.

parafare *sf* [At: LEG. EC. PL. 228 / Pl: *~fări* / E: ***parafa***] **1** Semnare prin parafă (**4-6**). **2** Întărire prin semnătură cu parafă (**7**). **3** Aplicare a unei parafe (**4-7**). **4** Întărire prin semnătură prescurtată a acordului împuterniciților statelor participante la un tratat sau acord internațional. **5** Pecetluire cu ceară roșie a unor registre sau dosare, pentru a nu se putea scoate ori adăuga foi.

parafat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parafa***] **1** (D. acte, documente) Prevăzut cu parafă. **2** (D. registre, dosare) Pecetuit cu ceară roșie pentru a nu se putea scoate sau adăuga foi.

parafazic, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraphasique***] **1-2** (Persoană) care suferă de parafazie.

parafazie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paraphasie***] (Med) Tulburare maladivă de vorbire caracterizată prin substituirea și deformarea cuvintelor.

parafă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 459 / Pl: *~fe* / E: fr ***paraphe, parafe***] **1** (Înv) Trăsătură adăugată la o iscălitură spre a o deosebi de altele sau spre a o împodobi. **2** (Înv) Iscălitură cu o astfel de trăsătură, pusă, de obicei, pe un act, pe un document, pentru a le întări. **3** (Pex; înv) Linie de ornament. **4** Iscălitură prescurtată, formată din inițiale. **5-6** Ștampilă cu iscălitura sau cu numele cuiva, întreg, cu prescurtări sau cu inițiale. **7** (Pgn) Ștampilă a unei instituții.

parafern *sn* vz ***parafernă***

parafernal, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 58 / Pl: *~li, ~e* / E: fr ***paraphernal***] (Jur) **1** Care aparține parafernei. **2** Care se referă la parafernă Si: *extradotal*.

parafernă *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***parafern*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ngr ***παραφέρνα***] (Jur) Avere ce aparține soției căsătorite sub regim dotal, care nu este constituită ca dotă și asupra căreia soția își păstrează dreptul de administrare și de folosință.

parafilatelie *sfs* [At: DEX[2] / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: ***para[1]- + filatelie***] Ramură a filateliei care studiază documente poștale.

parafimoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ger ***Paraphimose***, fr ***paraphimosis***] (Med) Complicație a unei fimoze, în care inelul prepuțial strangulează glandul la bază.

parafina [At: DM / Pzi: *~nez* / E: fr ***paraffiner***] **1** *vt* (C. i. probe de rocă obținute prin carotaj) A acoperi cu un strat subțire de parafină, pentru a conserva conținutul de fluide. **2** *vr* (D. parafine) A se depune în procesul de producție a țițeiului.

parafinare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***parafina***] (Teh) **1** Acoperire cu un strat subțire de parafină, pentru a conserva conținutul de fluide al probelor de rocă. **2** Depunere a parafinelor în procesul de producție a țițeiului.

parafină *sf* [At: PONI, CH. 290 / Pl: *~ne* / E: fr ***paraffine***] (Chm) **1** Substanță solidă, albă și translucidă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi saturate, obținute la distilarea țițeiului sau a cărbunilor, folosită la fabricarea lumânărilor, la impregnarea hârtiei și a țesăturilor pentru a le face impermeabile, ca materie primă în industria chimică etc. **2** (Lpl) Alcani.

parafinic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 450 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parafină*** + *-ic*] **1** Care aparține parafinei. **2** Privitor la parafină. **3** De parafină.

parafinos, ~oasă *a* [At: DM / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***paraffineux***] Care conține parafină.

parafiză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***paraphyse***] (Bot) Perișor care acoperă organele de reproducere la muschi[1], alge și ciuperci.

paraflacără *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~lăcări* / E: ***para[2]- + flacără***] (Teh) Piesă metalică pentru protecția tijei pistonului contra flăcărilor din cilindru la motoarele cu autoaprindere.

paraflow *sn* [At: DN[3] / S și: *~flau* / P: *~flau* / Pl: *~uri* / E: eg ***paraflow***] (Chm) Paragel.

parafoc[1] *sn* [At: MDT / Pl: *~uri* / E: ***para[2]- + foc*** cdp fr ***para-feu***] Zid care apără de flăcări o parte mai sensibilă a unui cazan de aburi.

parafoc[2] *sn* [At: DLR / Pl: nct / E: ***para[1]- + foc***] (Reg) Culoare galbenă-portocalie folosită la vopsirea lânii și a țesăturilor.

parafonie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***paraphonie***] (Med) Boală care constă în pronunțarea nazalizată a sunetelor.

paraformaldehidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***paraformaldéhyde***] (Chm) Produs de polimerizare al aldehidei formice care, prin încălzire, se transformă în formaldehidă.

parafrastic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraphrastique***] (Rar) **1** Care ține de parafrază. **2** Care constituie o parafrază. **3** Care este redat printr-o parafrază. **4** De parafrază. **5** Cu parafrază.

parafraz *sn* vz ***parafrază***

parafraza *vt* [At: (a. 1840-1850) CAT. MAN. II, 265 / Pzi: *~zez* / E: fr ***paraphraser***] (C. i. un text, o comunicare orală etc.) A exprima prin parafraze Si: (rar) *a perifraza*.

parafrazare *sf* [At: IORGA, L. I, 387 / Pl: *~zări* / E: ***parafraza***] Exprimare prin parafraze a unui text, a unei comunicări orale etc.

parafrazat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parafraza***] (D. un text, o comunicare orală etc.) Exprimat prin parafraze.

parafrază *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***parafraz*** *sn* (S și: *~as*; Pl: *~uri*) / Pl: *~ze* / E: fr ***paraphrase***] **1** Exprimare, expunere într-o formulare personală, amplificată, dezvoltată, a ideilor dintr-un text, dintr-o comunicare orală etc. **2-3** (Text scris sau) comunicare orală formulat(ă) prin parafraze (**1**). **4** (Muz) Piesă instrumentală de virtuozitate care constituie o prelucrare liberă a unei teme muzicale cunoscute.

parafrenic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraphrénique***] (Med) Referitor la parafrenie.

parafrenie *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paraphrénie***] (Med) Boală psihică cu simptome asemănătoare paranoiei și schizofreniei.

parafucsină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***parafuchsine***] (Chm) Colorant extras din fucsină.

parafulger *sn* [At: PONI, F. 230 / Pl: *~e* / E: ***para[2]- + fulger*** cf fr *parafoudre*] **1** (Înv) Paratrăsnet. **2** Dispozitiv de protecție contra supratensiunilor în instalațiile de telecomunicații pe linii aeriene.

parafum *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***para[2]- + fum***] Dispozitiv așezat la podurile metalice care traversează liniile de cale ferată pentru a le feri de eroziunea gazelor degajate de locomotivele cu abur.

paragangliom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***paraganglíome***] (Med) Tumoare alcătuită dintr-un grup de celule desprins din sistemul simpatic embrionar, răspândite în diferite regiuni ale organismului.

paragat *sn* [At: ANTIPA, P. 318 / Pl: *~e* / E: tc ***paragat***] Unealtă de pescuit marin, alcătuită dintr-un șir de cârlige cu nadă, fixate pe un odgon și folosită, mai ales, la pescuitul calcanului și al sturionilor.

paragel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: it ***paragele***] (Chm) Produs sintetic obținut prin condensarea parafinei clorurate cu hidrocarburi aromatice, folosit pentru coborârea punctului de congelare a uleiurilor minerale Si: *paraflow*.

paragen *sn* vz ***paragină***

paragenetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***paragenetisch***] Referitor la parageneză.

parageneză *sf* [At: MDT / Pl: *~ze* / E: fr ***paragénèse***] (Zlg) **1** Formare, în aceeași epocă, a mai multor minerale asociate. **2** Asociație de minerale din zăcăminte, formată în urma unui anumit proces geologic.

parageuzie *sf* [At: DN[3] / P: *~ge-u-zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parageusie***] (Med) Alterare a senzației gustative.

paraghie *sfs* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Joc de copii care constă din aruncarea unei pietre pe deasupra apei astfel încât să atingă apa de cât mai multe ori și să ajungă cât mai departe Si: (reg) *părăluțe*.

paragin *sn* vz ***paragină***

paragină[1] *sf* [At: (a. 1725) URICARIUL, VII, 16 / V: (înv) ***~gen*** *sn*, ***paragin*** *sn*, ***păragen*** *sn*, ***păr~***, (reg) ***părang~, părăg~*** / Pl: *~ni, ~ne*, (reg) *părăgini* / E: cf mg *parrag*] **1-2** Pământ (care nu a fost lucrat niciodată sau) care a fost lăsat multă vreme nelucrat, neîngrijit Si: *părăgineală, pârloagă, țelină* (îrg) *ogor*, (reg) *părăginitură*. **3** Teren neproductiv. **4** Ruină. **5** Construcție dărăpănată Si: *dărăpănătură*. **6-7** (Stare de) părăsire a unui teren, a unei construcții etc. Si: (asr) *neîngrijire*.

paragină[2] *sf* vz ***păragnină[1]***

paraginos, ~oasă *a* vz ***părăginos***

paraglobină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: fr ***paraglobine***] (Blg) Paraglobulină.

paraglobulină *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***paraglobuline***] Substanță proteică din sânge care ajută la formarea fibrinei Si: *paraglobină*.

paragogă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (iuz) ***~goage*** / Pl: *~ge* / E: fr ***paragoge***] **1-2** (Fon; rar) Adăugare (a unui sunet sau) a unei silabe la sfârșitul unui cuvânt Si: (rar) *epiteză*.

paragoage *sf* vz ***paragogă***

paragogic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paragogique***] (Fon; rar; d. cuvinte) **1-2** Cu paragogă (**1-2**). **3-4** Care este format prin paragogă (**1-2**). **5** (D. sunete sau silabe) Care se adaugă la sfârșitul unui cuvânt. **6-7** Referitor la paragogă (**1-2**). **8-9** De paragogă (**1-2**).

paragraf *sn* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. XII, 50 / V: (grî; rar) ***~os*** / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: ngr ***παράγραφος***, lat ***paragraphus***, fr ***paragraphe***] **1** Fiecare dintre subdiviziunile unui capitol dintr-un text de lege, dintr-un tratat, dintr-un statut etc., însoțită adesea de un număr de ordine pus înainte sau de un semn grafic special. **2-3** (Prevedere sau) afirmație conținută într-un paragraf (**1**) Vz *alineat, articol*. **4** (Nob) Principiu. **5** (Nob) Regulă. **6** Semn grafic special care se pune pentru a marca începutul unui capitol, al unui articol sau al unui alineat dintr-o lucrare, dintr-un text etc. **7** Pasaj al unei lucrări, despărțit de restul textului printr-un alineat nou și, uneori, printr-un paragraf (**6**). **8** Fragment dintr-un text, care prezintă o anumită unitate de gândire sau de compoziție. **9** (Reg) Motiv ornamental care se coase pe pieptar, deasupra buzunarului.

paragrafi *sf* vz ***paragrafie***

paragrafie *sf* [At: (a. 1782) GÁLDI, M. PHAN. 219 / V: ***paragrafi*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παραγραφή***] (Jur; înv) Prescripție.

paragrafisi *vr* [At: ALEXI, W. / Pzi: 3 *~sește* / E: ngr ***παραγράφω***] (Îvr; d. drepturi, prevederi, legi etc.) A se prescrie.

paragrafisire *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: ***paragrafisi***] (Îvr) Prescriere.

paragrafisit, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. I, 13 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***paragrafisi***] (Îvr; d. drepturi, prevederi, legi etc.) Care s-a prescris.

paragrafos *sn* vz ***paragraf***

paragramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***paragramme***] **1** Greșeală de ortografie constând în substituirea unei litere cu alta. **2** Figură de stil constând în pronunțarea echivocă, involuntară sau intenționată, de obicei a ultimelor sunete dintr-un cuvânt.

paraiele *sfp* [At: PAMFILE, B. 26 / E: ***para[1]- + iele***] (Reg; îs) *Luat din* ~ Paralizie (**1**).

paraistas *sn* vz ***parastas***

paraimunitate *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***para[2]- + imunitate***] Rezistență pe care un organism imun față de un germen o prezintă și față de un alt germen, cu o structură relativ asemănătoare.

paralactic, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parallactique***] **1** Care aparține paralaxei. **2** Referitor la paralaxă. **3** De paralaxă. **4** (Îs) *Mașină ~ă* Ecuatorial.

paralaghie *sf* [At: (a. 1843) GÁLDI, M. PHAN. 220 / V: ***parl~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παραλλαγή***] (Înv) Solfegiu.

paralaghisi *vi* [At: TDRG / Pzi: *~sesc* / E: ***paralaghie*** + *-isi*] (Înv) A solfegia.

paralalie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paralalie***] (Med) Tulburare a vorbirii care constă în dificultatea de a găsi cuvântul potrivit.

paralax *sn* vz ***paralaxă***

paralaxă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~x*** *sn* / Pl: *~xe* / E: fr ***parallaxe***, lat ***parallaxis***] **1** (Ast; și îs ~ *astronomică*, ~ *geocentrică*) Unghi sub care se vede, din centrul unui astru, depărtarea dintre centrul pământului și un observator de pe suprafața pământului. **2** (Și îs ~ *anuală a stelelor*, ~ *astronomică*, ~ *stelară*) Unghi maxim sub care se vede, dintr-o stea, raza orbitei pământului în jurul soarelui Si: (înv) *semiosie*. **3** (Gmt) Unghi dintre dreptele care unesc un punct foarte depărtat cu extremitățile unei baze de observare.

paralâc [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***para[3]*** + *-lâc*] (Îrg; csc) **1** *sn* Mărunțiș. **2** *sn* (Îlav) **Cu ~ul** sau (reg) **la ~** În cantitate foarte mică. **3** *sn* (Îal) Cu bani puțini. **4** *av* (Îe) **A o șterge ~** A se duce aiurea. **5** *sn* Bănet.

paralâu, ~âie *a* [At: ȘIO I, 277 / Pl: *~âi, ~âie* / E: tc ***parali***] (Înv; d. oameni) Bogat.

paraldehidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***paraldéhyde***] (Chm) Produs de polimerizare al aldehidei acetice, cu acțiune hipnotică.

paraleasă *sf* [At: (a. 1815) IORGA, S. D. XIX, 59 / V: ***parâl~*** / Pl: *~ese* / E: nct] **1** (Reg) Oală mică. **2** (Îrg; csnp) Toartă.

paralel, ~ă [At: GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ș. 250 / V: (înv) ***~lil, ~lilo*** (S și: *~llilo*), ***~lilos*** / S și: (înv) *~llel* / Pl: *~i, ~e*, (rar, *sn*) *~uri* / E: lat ***parallelus***, it ***parallelo***, fr ***parallèle***, ger ***Parallele***, ngr ***παράλληλος***] **1** *sf* (Rar *sn* și *sm*; și îs ~ *terestru*, ~ *pământesc*, ~ *de latitudine*) Fiecare dintre cercurile imaginare care unesc punctele de aceeași latitudine de pe suprafața pământului și care rezultă din intersectarea pământului cu un plan paralel cu planul ecuatorului Vz *cerc polar, tropic*. **2** *sn* (Mat) Cerc situat pe o suprafață de rotație, obținut prin intersecția acestei suprafețe cu un plan perpendicular pe axa ei de rotație. **3** *sn* (Ast; îs) ~ *ceresc* Cerc mic al sferei cerești descris de o stea în mișcarea ei diurnă. **4-5** *sf, a* (Dreaptă, plan etc.) care are toate punctele la aceeași distanță de o dreaptă sau de un plan cu care nu se întretaie, oricât s-ar prelungi. **6** *sf* (Îs) *Legătură (electrică) în* ~ Ansamblu de două sau mai multe conductoare electrice, acumulatoare, pile etc. care au aceeași tensiune electrică la borne. **7** *a* Care există concomitent cu altceva. **8** *a* Care se produce concomitent și evoluează în mod similar cu altceva. **9** *a* Asemănător. **10** *av* (Udp „cu") Concomitent. **11-13** *sf* Comparare (a două persoane) (a două opere sau) a două fenomene Si: *paralelism* (**1-3**), (rar) *paralelizare*. **14-15** *sf* (Îe) **A (se) pune în ~ă** (sau **în ~**) (**cu...**) A (se) compara. **16** *sf* (Lit) Variantă compozițională a portretului care constă în prezentarea simultană a două personaje și în compararea lor, în scopul sublinierii trăsăturilor specifice fiecărui personaj. **17** *sf* (Lpl) Aparat de gimnastică format din două bare orizontale și paralele (**5**) așezate la înălțimi

diferite sau identice pe stâlpi. **18** *sf* (Șls) Fiecare dintre cele două bare ale acestui aparat. **19** *sf* (Pex; Ipl) Probă de gimnastică practicată la acest aparat. **20** *sn* Instrument folosit la trasarea, pe o piesă, a unor distanțe sau a unor linii paralele (**4**) cu un plan dat.

paralelepiped *sn* vz ***paralelipiped***

paralelipiped *sn* [At: GHEOM.-TRIGON. 120^{v}/4 / V: (înv) ***~lepiped, ~pid, ~lelop~, ~lile~, ~lilepipedon, ~lilopiped*** / S și: *~llelipiped* / Pl: *~e* / E: fr ***parallélipipède, parallélépipède***, it ***parallelepipedo***, ger ***Parallelepipedon***, ngr ***παραλληλεπίπεδος***] Prismă ale cărei baze sunt paralelograme și care are șase fețe, opt vârfuri și douăsprezece muchii.

paralelipipedic, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 27/6 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parallélipipédique***] **1** Care are forma unui paralelipiped. **2** Care seamănă cu un paralelipiped. **3** De paralelipiped.

paralelipipid *sn* vz ***paralelipiped***

paralelism *sn* [At: HELIADE, PARALELISM / Pl: *~me* / E: fr ***parallélisme***] **1-3** Paralelă (**11-13**). **4-5** Dezvoltare paralelă (**7-8**). **6-9** Însușire de a fi paralel (**5, 7-9**) Si: (rar) *paralelitate* (**1-4**).

paralelitate *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 125 / Pl: *~tăți* / E: ***paralel*** + *-itate*] (Rar) **1-4** Paralelism (**6-9**).

paraleliza *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***paralléliser***] **1** (C. i. obiecte sau părți ale unor obiecte) A așeza paralel (**5**). **2** (Rar; c. i. persoane, opere literare, fenomene etc.) A compara.

paralelizare *sf* [At: VIANU, M. 86 / Pl: *~zări* / E: ***paraleliza***] **1** Dispunere paralelă Si: *paralelizat*^{1} (**1**). **2** Comparare.

paralelizat^{1} *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 89 / E: ***paraleliza***] (Rar) **1** Paralelizare (**1**). **2** Comparare.

paralelizat^{2}***, ~ă*** *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 145 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***paraleliza***] Care este dispus paralel (**5**).

paralelogram *sn* [At: CĂLĂTORIE, I, 186^{v} / V: (înv) ***paralil~, ~lilograma*** *sfp*, ***~lilogramon*** / S și: *paralle~* / Pl: *~e* / E: ger ***Parallelogramm***, fr ***parallélogramme***, ngr ***παραλληλόγραμμον***] **1** Patrulater care are laturile opuse paralele și egale. **2** (Îs) *~ul forțelor* (sau, îvr, *puterilor*) Regulă și construcție grafică cu ajutorul căreia se determină rezultanta a două forțe concurente. **3** Obiect, construcție, teren etc. de forma unui paralelogram (**1**).

paralelopiped *sn* vz ***paralelipiped***

paraleoaică *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 89 / Pl: *~ice* / E: ***paraleu*** + *-oaică*] (Nob; dep) Femeie care se consideră înzestrată cu calități excepționale.

paralesi *sn* vz ***paralizie***

paraleu [At: CANTEMIR, IST. 196 / Pl: *~ei* / E: ***para***^{1}***- + leu***] **1-2** *sm, a* (Îcr *leu*) (Leu) care este deosebit de mare și de puternic, considerat ca prototip al vitejiei și curajului. **3** *sm* (Pex) Ființă înzestrată cu însușiri supranaturale. **4-5** *a* (Îe) **A se face** (sau **a face pe cineva**) **leu ~** A (se) înfuria peste măsură. **6** *sm* (Dep) Epitet dat unui bărbat care se consideră înzestrat cu calități excepționale.

paralexem *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~me* / E: fr ***paralexème***] (Lin) Formație lexicală compusă din două elemente care nu sunt recunoscute ca un singur compus.

paralexematic, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paralexématique***] (Lin) **1** De paralexem. **2** Referitor la paralexem.

paralexie *sf* [At: DN^{3} / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***paralexie***] (Med) Tulburare a vorbirii constând în citirea deformată a cuvintelor.

paralipomene *snp* [At: DN^{3} / E: fr ***paralipomènes***, it ***paralipomeni***] **1** Cărți istorice ale Bibliei. **2** Operă care constituie continuarea sau completarea unei opere precedente.

paralie *sf* [At: PAMFILE, B. 26 / Pl: *~ii* / E: ns cf *paralizie, paraiele*] (Reg; îs) *Luat din ~* Paralizie (**1**).

paralij *sn* vz ***paralizie***

paralil, ~ă *a* vz ***paralel***

paralilepiped *sn* vz ***paralelipiped***

paralilepipedon *sn* vz ***paralelipiped***

paralilo *sf* vz ***paralel***

paralilogram *sn* vz ***paralelogram***

paralilograma *sfp* vz ***paralelogram***

paralilogramon *sn* vz ***paralelogram***

paralilopiped *sn* vz ***paralelipiped***

paralilos *sf, a* vz ***paralel***

paralipsă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~se* / E: ger ***Paralipse***] Preterițiune.

paralis *sn* vz ***paralizie***

paraliterar, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paralittéraire***] Al paraliteraturii.

paraliteratură *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ri* / E: fr ***paralittérature***] Scriere considerată la periferia creației literare propriu-zise.

paralitic, ~ă *smf, a* [At: IST. AM. 80^{r}/15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***παραλυτικός***, fr ***paralytique***] **1-2** (Om) bolnav de paralizie Si: (pop) *damblagiu*.

paraliza [At: ASACHI, S. L. II, 82 / V: (înv) *~zi* / Pzi: *~zez*, 3 (înv) *paralizâ* / E: fr ***paralyser***] **1-2** *vtir* (D. oameni, d. corpul ori d. părți ale corpului lor) A (se) îmbolnăvi de paralizie Si: (pop) *a (se) damblagi*. **3** *vtf* (C. i. ființe sau părți ale corpului lor) A face să-și piardă nobilitatea și sensibilitatea Si: *a amorți, a înțepeni*. **4** *vtf* A electrocuta. **5** *vt* (C. i. oameni) A face incapabil de a se mișca, de a simți, de a acționa, de spaimă, de emoție etc. Si: *a imobiliza, a încremeni*. **6** *vt* (C. i. sentimente, acțiuni) A împiedica să se manifeste Si: *a anula, a neutraliza*. **7** *vt* A face să stagneze Si: *a opri*.

paralizant, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 280 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***paralysant***] **1** Care face ca un organism, un organ etc. să-și piardă mobilitatea și sensibilitatea. **2-4** Care (împiedică) (stânjenește sau) neutralizează o manifestare, o acțiune etc.

paralizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***paraliza***] **1** Îmbolnăvire de paralizie Si: (pop) *damblagire*. **2** Pierdere a mobilității și a sensibilității Si: *amorțire, înțepenire*. **3** Împiedicare a manifestării unor sentimente, acțiuni Si: *anulare, neutralizare*. **4** Incapacitate a oamenilor de a se mișca, de a simți, de a acționa, datorită spaimei, surprizei, unei emoții puternice etc. Si: *încremenire*. **5** (Pex) Electrocutare. **6** (Pex) Stagnare.

paralizat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. III, 4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***paraliza***] **1** (D. oameni, d. corpul ori d. părți ale corpului lor) Bolnav de paralizie Si: (reg) *mereu*. **2** (D. oameni) Incapabil de a se mișca, de a simți sau de a acționa, de spaimă, de emoție etc. Si: *imobilizat, încremenit*. **3** (Reg) Nebun.

paralizație *sf* [At: DRĂGHICI, D. 21/26 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***paralysation***] **1-2** (Înv) Paralizie (**1-2**).

paralizațiune *sf* vz ***paralizație***

paralizâ *sf* vz ***paralizie***

paralizi *v* vz ***paraliza***

paralizie *sf* [At: CALENDARI (1733), 24/14 / V: (înv) ***~lesi*** *sn*, ***~lij, ~liș, ~zis*** *sn*, ***~zâ*** / Pl: *~ii* / E: fr ***paralysie, paralizie***, ngr ***παράλυσις***, lat ***paralysis***] **1** Boală care se manifestă prin pierderea totală sau parțială a mobilității voluntare și a sensibilității corpului sau a unei părți a lui, datorită unei leziuni a sistemului nervos central sau periferic Si: *apoplexie*, (pop) *dambla, gută, poceală*, (înv) *paralizație* (**1**), (reg) *luat din iele, luat din paraiele, luat din paralie*. **2** (Îs) *~ infantilă* Boală infecțioasă epidemică datorată unui virus specific și care se manifestă prin febră, tulburări digestive, somnolență, dureri în mușchii membrelor și prin paralizarea membrelor inferioare, care sunt oprite din creștere Si: *poliomielită*, (înv) *paralizație* (**2**). **3** (Fig) Imposibilitate de a acționa. **4** (Fig) Imposibilitate de a se dezvolta. **5** (Fig) Încremenire. **6** (Fig) Stagnare.

paralizis *sn* vz ***paralizie***

paralogîzm *sn* vz ***paralogism***

paralogic, ~ă *a* [At: DN^{2} / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paralogique***] **1** (Rar; d. cuvinte și d. forma lor) Rezultat prin paralogie. **2** (D. comunicări) Cu paralogie. **3** Referitor la paralogie. **4** De paralogie.

paralogie *sf* [At: FILIMON, O. I, 378 / Pl: *~ii* / E: fr ***paralogie***] (Rar) **1** Transformare analogică a formei unui cuvânt prin apropierea lui formală

de alt cuvânt asemănător. **2** Cuvânt rezultat printr-o astfel de transformare. **3** Enunț care conține asemenea cuvinte.

paralogism *sn* [At: VÎRNAV, F. M. I, 135v/20 / V: (înv) ***~ghizm*** (Pl: ***~uri***) / Pl: ***~e*** / E: fr ***paralogisme, paraloghizm,*** ngr ***παραλογισμός***] Raționament fals făcut din ignoranță, fără intenția de a induce în eroare.

paralui *vim* [At: CV 1951, nr. 3, 43 / Pzi: 3 ***~este*** / E: cf *para*[3]] (Mar) A-i merge cuiva bine.

paramagnetic, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 394 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***paramagnétique***] **1** Care prezintă fenomenul de paramagnetism Vz *diamagnetic*. **2** Care are paramagnetism. **3** Referitor la paramagnetism. **4** De paramagnetism.

paramagnetism *sn* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 402 / Pl: ***~e*** / E: fr ***paramagnétisme***] Proprietate a unor corpuri sau substanțe de a se magnetiza temporar prin mărirea intensității locale a câmpului magnetic.

paraman *sn* [At: (a. 1877) ap. TDRG / V: ***perim~*** / Pl: ***~e*** / E: ngr ***παραμανδύας***] Bucată de postav pe care este brodată o frază cu conținut religios, purtată de călugări pe spate, sub rasă, timp de câteva zile după ce intră în tagmă.

parameci *smi* [At: DEX / V: ***~um*** / Sg: ***~ce*** / E: fr ***paramécie***] **1** Gen de animale infuzoare de formă oval-alungită, care trăiesc în apele stătătoare dulci (*Paramoecium*). **2** (Șls) Animal din genul parameci (**1**).

parameciu *sn* vz ***parameci***

parament *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: ***~e*** / E: ger ***Parament,*** fr ***parement***] **1** (Rar; csc) Odăjdii bisericești. **2** Față exterioară, finită, a unei construcții, a unui element de construcție, a unui zid etc., acoperită cu blocuri de piatră cioplită și fățuită sau cu cărămidă specială. **3** Material care îmbracă, în scop ornamental, această față.

paramer *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~e*** / E: eg ***paramere***] (Blg) Fiecare dintre cele două părți simetrice ale unui organism sau organ cu simetrie bilaterală.

parametric, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***paramétrique***] **1** Care ține de parametru. **2** Referitor la parmetru. **3** De parametru.

parametrită *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~te*** / E: fr ***paramétrite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul uterului.

parametrium *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~uri*** / E: it ***parametrio***] (Ant) Țesut conjunctiv care înconjoară uterul.

parametron *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~oane*** / E: fr ***paramétron***] Circuit folosit la înregistrarea informațiilor sau la efectuarea operațiilor logice în telecomunicații sau în cibernetică.

parametru *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: ***~ri*** / E: fr ***paramètre***] **1** Mărime ale cărei valori permit să se deosebească între ele elementele unei mulțimi. **2** Mărime proprie a unui obiect sau fenomen, care determină caracteristicile lui, în comparație cu alt obiect sau fenomen. **3** (Pex) Caracteristică.

paramilitar, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***paramilitaire***] **1** (D. formații, detașamente etc.) Care este înarmat în cadrul unei organizații politice, spre a sprijini acțiunile acesteia. **2** (D. acțiuni și manifestări ale oamenilor) Care are un pronunțat caracter militar. **3** (D. acțiuni și manifestări ale oamenilor) Care susține militarismul.

paramimie *sf* [At: DN[3] / P: ***~mi-e*** / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***paramimie***] (Med) Parachinezie constând în neconcordanța dintre expresia mimică și trăirea bolnavului.

paramiotonie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***paramyotonie***] (Med) Afecțiune congenitală caracterizată prin contracții spastice ale părților corpului expuse la rece.

paramnezie *sf* [At: DEX / P: ***~zi-e*** / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***paramnésie***] (Med) Tulburare a memoriei care constă în interpretarea unor realități abia percepute ca pe niște amintiri.

paramorfie *sf* [At: DN[3] / P: ***~fi-e*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***paramorphie***] (Med) Anomalie privind forma Si: *paramorfism*.

paramorfism *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~e*** / E: fr ***paramorphisme***] (Med) Paramorfie.

paranestezie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: ns cf *para*[1] + *anestezie*] (Med) Anestezie generală.

paramorfoză *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ze*** / E: ger ***Paramorphose***] (Chm) Proces de transformare a structurii corpurilor, cu păstrarea compoziției chimice și a formei exterioare a cristalului inițial.

paramuzie *sf* [At: DN[3] / P: ***~zi-e*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***paramusie***] (Med) Tulburare a posibilității de a reproduce tonuri muzicale.

parangin *sn* vz ***părangină***[1]

parangină *sf* vz ***părangină***[1]

parangonaj *sn* [At: V. MOLIN, V. T. 61 / Pl: ***~e*** / E: fr ***parangonnage***] (Tip) Așezare a unui cuvânt cules cu litere mai mici între cuvinte culese cu un corp de literă mai mare Si: *parangonare*.

parangonare *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~nări*** / E: ***parangonaj*** css] Parangonaj.

parangoz *sm* vz ***marangoz***

parangu *a* vz ***parangun***

parangun *a* [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 159 / V: ***parangu*** / E: tc ***parangon***] (Înv) Roșu aprins.

paranimf *sm* [At: DN[3] / Pl: ***~i*** / E: fr ***paranymphe***] (La vechii greci) Prieten al mirelui care mergea alături de el în car.

paranimfa *sf* [At: DRLU / A și: *para~* / S și: ***~infă*** / Pl: ***~fe*** / E: lat ***paranympha,*** ngr ***παρανύμφος***] (Asr) **1** Fată care însoțește mireasa la cununie și care are anumite atribuții la nuntă Si: *domnișoară de onoare*. **2** (Fig; pex) Însoțitoare.

paranoia sfi [At: ENC. ROM. / E: fr ***paranoia***] **1** Nume generic pentru un grup de boli psihice cronice care se manifestă prin lipsă de logică în gândire, prin idei fixe, prin susceptibilitate, prin orgoliu exagerat, prin mania persecuției, prin halucinații etc. **2** Boală care face parte din acest grup.

paranoic, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 138, 6/1 / P: ***~no-ic*** / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***paranoia*** + ***-ic***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de paranoia Si: *paranoid* (**1-2**). **3-4** *a* Care ține (de paranoia sau) de paranoici. **5-6** Privitor (la paranoia sau) la paranoici.

paranoid, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: ***~izi, ~e*** / E: ger ***paranoid***, fr ***paranoide***] **1-2** Paranoic (**1-2**).

paranomie *sf* [At: R. POPESCU, ap. CM, I, 545 / Pl: ***~ii*** / E: ngr ***παρανομπαρανομία***] (Grî; rar) Ilegalitate.

paranplei *sn* vz ***parapleu***

parantelie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***paranthélie***] (Ast) Fenomen optic constând dintr-o pată luminoasă rotundă colorată, cu diametrul aproximativ egal cu al Soarelui, care apare uneori pe cercul parhelic.

parantetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ger ***paranthetisch***] **1** Referitor la paranteză. **2** Situat între paranteze.

parantes *sn* vz ***paranteză***

parantez *sn* vz ***paranteză***

paranteză *sf* [At: (a. 1651) BV I, 189 / V: (înv) ***~s*** (S și: *~renthezis:* Pl: ***~uri***) *sn,* ***~ză, parantez*** *sn,* ***parentez*** *sn,* ***paren~, ~renthezis*** *sn*, ***parentis*** *sn,* ***parintez*** *sn,* ***parin~, parintyjis*** *sn* / Pl: ***~ze***, (îvr) ***~uri*** / E: ngr ***παρένθεσις***, lat ***parenthesis,*** ger ***Parenthese,*** fr ***paranthèse***] **1** (Șîs ~ *rotundă*) Semn de punctuație care constă din două arcuri de cerc dispuse cu deschiderea spre textul intercalat, care reprezintă un adaos, o completare, o explicare, o precizare făcută tot de autor. **2** (Șîs ~ *dreaptă*, ~ *franceză*) Semn de punctuație care constă din două dreptunghiuri cărora le lipsește latura lungă situată spre textul intercalat, care reprezintă de obicei un adaos citat din alt text Si: (înv) *cuprinzătoare, închizătoare*. **3** Paranteză (**1-2**) în care apare o expresie algebrică, pentru a arăta că operația dată se efectuează asupra întregii expresii. **4** (Îs) ~ *acoladă* Paranteză în formă de acoladă folosită în expresiile algebrice, care include parantezele drepte și rotunde. **5** (Pex) Expresie algebrică situată între paranteze (**3-4**). **6** Cuvânt, text etc. cuprins în paranteză (**1-2**). **7** Explicare. **8** Completare. **9** Digresiune. **10** (Îlav) **În ~** În treacăt.

parantiselenă *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ne*** / E: fr ***parantisélène***] (Ast) Fenomen similar paranteliei, care se produce în cazul Lunii.

paraoache *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: nct / E: nct] (Trs) **1** Femeie proastă. **2** Femeie zăpăcită.

parapangele *sfp* vz ***parpangică***

parapanghelos *i* [At: ALECSANDRI, T. 65 / E: nct] (Mol; înv) Exclamație care marchează: **1** Sfârșitul unei situații. **2** Sfârșitul unei acțiuni. **3** Concluzia unei afirmații Si: *adio, amin*.

paraparezǎ *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: cf gr *παρά* + *πάρεσις*] (Med) Paralizie incompletă a membrelor inferioare.

parapei *sn* vz ***parapet***

parapet *sn* [At: ASACHI, S. L. I. 223 / V: (reg) ***~ei, pir~*** / Pl: *~e* / E: fr ***parapet***, ger ***Parapett***] **1** Parte din față a lucrărilor de fortificație de companie, amenajată sub forma unui mic terasament, din pământul rezultat la săparea lucrărilor, pentru observarea terestră a inamicului și protejarea luptătorilor contra focului. **2** Perete puțin înalt de piatră, de lemn, de metal etc., care servește la îngrădirea teraselor, a podurilor, a marginii unei șosele etc. Vz *balustradă, parmac*[1], *parmaclâc, pălimar*[1], *plimb*. **3** Perete care mărginește puntea superioară a unei nave și care protejează oamenii, instalațiile și obiectele de pe punte contra valurilor. **4** Obstacol artificial așezat la capătul unei linii ferate. **5** (Reg; îf *parapei*) Pervaz (**4**) la fereastră.

parapitec *sm* [At: DN[3] / Pl: *~eci* / E: fr ***parapithèque***] **1** (Lpl) Gen de primate fosile din oligocen. **2** (Șls) Primată din genul parapiteci (**1**).

paraplasmă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***paraplasme***] (Blg) Structură citoplasmatică temporară care apare în anumite perioade funcționale ale celulei.

paraplegic, ~ă *smf, a* [At: PARHON, B. 98 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paraplégique***] **1-2** (Persoană) care suferă de paraplegie.

paraplegie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 330/17 / Pl: *~ii* / E: fr ***paraplégie***] Boală care se manifestă prin paralizia membrelor inferioare.

paraplei *sn* vz ***parapleu***

parapleu *sn* [At: LB / V: ***~aclău*** (Pl: *~aclaie*), ***~anplei*** (Pl: *~eauă*), ***~ei, ~liău*** (Pl: *~liauă*) ***~lie*** *sf* (Pl: *~ii*), ***~lou, ~lui, părap~, părlapreu, pralapoi, pralău*** / Pl: *~ee, ~eauă* / E: mg ***paraplé***, fr ***parapluie***] (Îrg) Umbrelă.

paraplexie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***paraplexie***] Paralizie care nu afectează decât o parte a corpului.

parapliău *sn* vz ***parapleu***

paraplie *sf* vz ***parapleu***

paraplou *sn* vz ***parapleu***

paraplui *sn* vz ***parapleu***

parapod *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***parapode***] (Zlg) Apendice decanotor al polichetului, care reprezintă o prelungire laterală a corpului acestuia.

parapon *sn* [At: GÁLDI, M. PHAN. 220 / V: (îvr) ***~no*** / Pl: (rar) *~uri*, (îvr) *~oane* / E: ngr ***παράπονον***] (Fam) **1** Supărare. **2** Tristețe. **3** Jale. **4** Necaz.

paraponiseală *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 274 / Pl: *~eli* / E: ***paraponisi*** + *-eală*] (Îvr) **1** Supărare. **2** Necaz.

paraponisi [At: (a. 1779) ARH. OLT. IV, 189 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραπονῶ***] (Înv) **1** *vr* A se plânge de cineva. **2** *vr* A se supăra. **3** *vri* (Ccd) A se dușmăni.

paraponisire *sf* [At: (a. 1784) CAT. MAN. II, 76 / Pl: *~ri* / E: ***paraponisi***] (Înv) **1** Plângere. **2** Supărare. **3** Dușmănire.

paraponisit, ~ă *a* [At: (a. 1810) GÁLDI, M. PHAN. 220 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***paraponisi***] (Fam) **1** Supărat. **2** Dezamăgit. **3** Amărât. **4** Nemulțumit.

părapono *sn* vz ***parapon***

parapsihic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***parapsichico***, fr ***parapsychique***] Metapsihic.

parapsihologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***parapsychologie***] Ramură a psihologiei care studiază fenomenele care par a nu intra în ansamblul legilor normale din psihologia actuală, ca telepatia, percepția extrasenzorială etc. Si: *metapsihologie*.

pararocă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ci* / E: nct] Rocă metamorfică provenită din transformarea rocilor sedimentare.

pararoșu, ~șie *a* [At: I. CR. III, 311 / Pl: *~șii* / E: ***para***[1]***- + roșu***] (Mtp; rar) Roșu intens.

parasang *sn* [At: HERODOT (1645), 296 / V: (înv) ***părâs~*** / Pl: *~nge, ~ghe* / E: ngr ***παρασάγγης***] Veche unitate de măsură a lungimii, echivalentă cu patru mile[2] sau cu 3750 de pași.

parascântei *sn* [At: MDT / Pl: ? / E: ***para***[2]***- + scânteie***] (Teh) **1** Dispozitiv montat la locomotive, la cubiluri etc., care reține particulele solide incandescente, pentru a preveni incendiile. **2** Ecran izolant care previne descărcările electrice sau deteriorările pe care acestea le-ar putea produce.

parascovenie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 258 / Pl: *~ii* / E: nct] (Fam; șdp; mpl) **1** Nerozie. **2** Absurditate. **3** (Cu sens atenuat) Fleac Si: *ciudățenie*.

paraselen *sn* [At: ȘINCAI, ÎNV. 89 / V: ***~lin*** / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***parasélène***, it ***paraselene***] (Înv) Cerc luminos în jurul lunii Vz *halo*.

paraselenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***parasélène***] (Ast) Parantiselenă.

parasilabic, ~ă *a* vz ***parasilabic***

parasimă *sf* [At: COD. VOR. 99/1 / V: ***părîs~*** / Pl: ? / E: ngr ***παράσημα***] (Înv) **1** Stemă. **2** Semn distinctiv.

parasimbioză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***parasymbiose***] Simbioză secundară a unei ciuperci cu un lichen.

parasimpatic *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parasympathique***] (Îs) *Sistem (nervos)* ~ Una dintre cele două părți periferice ale sistemului nervos neurovegetativ.

parasîn *sm* [At: COTEANU, PL. 14 / V: ***păr~, părâșin*** / Pl: *~i* / E: cf bg *перушина*] (Bot; reg) **1** Tremurătoare (*Briza media*). **2** (Îf *părâșin*) Mălaiul-cucului (*Lusula pilosa*). **3** (Îf *părâșin*) Horșt (*Lusula luzuloides*).

parasină *sf* [At: CIHAC, II, 245 / V: ***părâs~*** / Pl: ? / E: rs ***парусина***] (Îdt) Pânză groasă.

parasintetic, ~ă *sn, a* [At: SCL 1954, 297 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parasynthétique***] **1-2** (Cuvânt, derivat etc.) care este format atât cu un prefix, cât și cu un sufix.

parasnic *sm* [At: LEX. MARS. 193, 242 / Pl: *~ici* / E: srb ***parasnik***] (Înv) Țăran.

parasol *sn* [At: (a. 1778) IORGA, S. N. 125 / V: (îrg) ***~azol***, (reg) ***~azor, parozol, pălăzol, părăzol, părăzor, părânzor, părizol*** / Pl: *~uri, ~oale* / E: ger ***Parasol***, fr ***parasol***] **1** (Îrg) Umbrelă de soare. **2** (Pex; îvr) Paraștută (**1**). **3** (Îvr) Apărătoare împotriva mușteior, a țânțarilor etc., confecționată din fâșii subțiri de pânză, din fire de rafie, din șiraguri de mărgele din lemn etc., fixată în partea de sus a tocurilor unei uși pentru a acoperi întreaga deschidere a ușii și a permite totodată aerisirea continuă a încăperii. **4** Aripă de avion monoplan așezată deasupra fuzelajului.

parasolar *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: ***para***[2]***- + solar*** cdp fr ***parasoleil***] **1** Apărătoare montată la obiectivul aparatului de fotografiat sau de filmat, pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat. **2** Apărătoare formată dintr-o placă transparentă, colorată sau opacă, montată în interiorul unui autovehicul, deasupra parbrizului, pentru a proteja pe șofer sau pe cel care stă lângă șofer de lumina directă a soarelui.

parastas *sn* [At: (a. 1738) BUL. COM. IST. IV, 74 / V: (reg) ***parais~, ~aț, ~aț, parâs~, părâistaș, părăs~, părăstaș, perestaș*** / Pl: *~e, ~uri* / E: slv ***παραστасъ***, ngr ***παράστασις***] **1** Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea morților Si: *panahidă* (**2**). **2** (Pex) Praznic care se face după o astfel de slujbă Si: *pomană*. **3** (Îe) **A-i purta (cuiva) ~sele** A-i dori cuiva moartea. **4** (Reg) Colivă. **5** (Reg) Sumă de bani care se dă unui preot pentru oficierea unui parastas (**1**). **6** (Pop) Colac dat preotului la oficierea unui parastas (**1**) sau a unui maslu, ori persoanelor care au luat parte la un parastas. **7** (Trs) Colac folosit la îndeplinirea unor ritualuri de nuntă. **8** (Bot; reg; îc) **~sul-popii** Salbă-moale (*Evonymus europaeus*).

parastaț *sn* vz ***parastas***

parestaț *sn* vz ***parastas***

parastiseală *sf* [At: PR. DRAM. 263 / Pl: *~seli* / E: ***parastisi*** + *-eală*] (Îvr) Spectacol.

parastisi *vt* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 220 / V: ***~tui, părăstui*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρασταίνω***] (Înv) **1** A comunica. **2** A explica. **3** (C. i. piese de teatru) A reprezenta. **4** (C. i. personaje sau roluri din piese de teatru) A interpreta.

parastisire *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL, VII, 226 / Pl: *~ri* / E: ***parastisi***] (Îvr) **1** Comunicare. **2** Explicare. **3** Reprezentare a unor piese de teatru. **4** Interpretare a unor roluri.

parastui *v* vz ***parastisi***

parașiut *sn* vz ***parașută***

parașiută *sf* vz ***parașută***

parașut *sn* vz ***parașută***

parașuta [At: CĂLINESCU, S. 724 / Pzi: *~tez* / E: fr ***parachuter***] **1-2** *vtr* (C. i. oameni sau obiecte) A (se) lansa din avion cu parașuta. **3** *vt* (Fig; fam) A fi alungat cu brutalitate de undeva. **4** *vr* (Fig; fam) A apărea pe neașteptate undeva.

parașutare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2807 / Pl: *~tări* / E: ***parașuta***] **1** Lansare din avion cu parașuta. **2** (Fig; fam) Alungare cu brutalitate de undeva. **3** (Fig; fam) Apariție neașteptată.

parașutat*[2]*, ~ă *a* [At: BENIUC, V. CUC. 38 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parașuta***] **1** Care a fost aruncat din avion cu parașuta. **2** (Fig; fam) Care a fost alungat cu brutalitate de undeva. **3** (Fig; fam) Care a apărut pe neașteptate undeva.

parașută *sf* [At: AR (1832), 272[2]/25 / V: (înv) ***~șiut*** *sn*, ***~șiută***, ***parașut*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***parachute***] **1** Dispozitiv în formă de umbrelă cu suprafață mare, folosit pentru aterizarea lentă a unui corp lansat de la înălțime, de obicei dintr-un avion în zbor Si: (înv) *parasol* (**2**). **2** (Îs) ***~ luminoasă*** Parașută cu care se lansează spre sol un material pe bază de magneziu, care se aprinde în contact cu aerul, luminând puternic terenul de aterizaj, obiectivul de recunoaștere etc. **3** (Fig; arg) Femeie de moravuri ușoare.

parașutism *sn* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2761 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***parachutisme***] **1** Ramură sportivă care cuprinde probe de lansare cu parașuta de la diferite înălțimi. **2** Tehnică a executării unor astfel de lansări.

parașutist, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***parachutiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care s-a specializat în lansările cu parașuta. **3-5** *a* (Rar) De (parașutist (**1**) sau) de parașutism (**1-2**). **6-8** *a* Caracteristic (parașutistului (**1**) sau) parașutismului (**1-2**).

paratactic, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 241 / Pl: *~ice, ~ici* / E: fr ***paratactique***] (Grm) **1** (D. raporturi sintactice) Exprimat prin parataxă. **2** (D. fraze, propoziții, texte etc.) Care alcătuiește o parataxă. **3** (D. propoziții sau părți de propoziție) Care constituie unul dintre elementele parataxei.

parataʟasia *sf* [At: URSU, T. Ș. 23 / Pl: ? / E: ngr ***παραθαλασσία***] (Grî; rar) Fiord.

parataxă *sf* [At: IORDAN, STIL. 251 / Pl: *~xe* / E: fr ***parataxe***] Mijloc de exprimare a raporturilor sintactice de coordonare sau de subordonare dintre elementele componente ale unei propoziții sau fraze, care constă în simpla lor alăturare, fără ajutorul vreunui cuvânt de legătură Si: *juxtapunere*.

parataxis *s* [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 221 / Pl: (pbl) *~uri* / E: ngr ***παράταξις***] (Grî; udp „cu") **1-2** Ceremonie (deosebită). **3** Alai.

pratarisi *v* vz ***paratirisi***

paratesi *v* vz ***paretisi***

parathormon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***parathormon***] (Blg) Hormon secretat de glandele paratiroide.

paratic, ~ă *a* vz ***păratic***

paratică *a* vz ***peratic***

paratific, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paratyphique***] (Med; d. simptome, procese etc.) **1** Care se referă la paratifos. **2** Care ține de paratifos. **3** (D. microbi, bacili) Care provoacă paratifosul.

paratiflită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***paratyphlite***] Flegmon al țesutului celular al fosei iliace.

paratifoidă *a* [At: DL / Pl: *~de* / E: fr ***paratyphoïde***] (Med; îs) *Febră ~* Paratifos.

paratifos *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: ***para*[1]*- + tifos***] Boală infecțioasă din grupul febrei tifoide, produsă de un bacil specific Si: *febră paratifoidă*.

paratifoză *sf* [At: ENC. VET. 640 / S și: *~iphosă* / E: fr ***paratyphose***] (Med. vet) Salmoveloză.

paratirisi *vt(a)* [At: (a. 1796) GÁLDI, M. PHAN. 221 / V: ***~terisi, paret~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρατηρῶ***] (Înv) A observa.

paratirisis *sn* [At: (a. 1809) GÁLDI, M. PHAN. 221 / Pl: (rar) *~uri* / E: ngr ***παρατήρισις***] (Grm; înv) Inspecție.

paratiroidă *sf, af* [At: ENC. VET. 9 / Pl: *~de* / E: fr ***parathyroïde***] **1-2** (Șîs *Glandă ~*) (Fiecare dintre cele patru glande cu secreție internă) care sunt situate, două câte două, de o parte și de alta a glandei tiroide și care au rol în metabolismul calciului.

paratiroidectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***parathyroïdectomie***] (Med) Ablațiune chirurgicală a glandelor paratiroide.

paratiroidian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***parathyroïdien***] **1** Care aparține paratiroidelor. **2** Referitor la paratiroide. **3** Specific paratiroidelor.

paratiroidită *sf* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***parathyroïdite***] (Med) Inflamație glandelor paratiroide.

paratisi *v* vz ***paretisi***

paratisire *sf* vz ***paretisire***

paratoner *sn* [At: UNIVERSUL (1846), 186/37 / Pl: *~e* / E: fr ***paratonnerre***] (Frm; asr) Paratrăsnet.

paratonie *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***paratonie***] **1** (Med) Tulburare a tonusului muscular, constând în contractarea mușchilor atunci când ar trebui să se relaxeze. **2** (Bot) Întârziere a unor mișcări la plante, sub influența unor stimuli externi.

paratrăsnet [At: ARDELEANU, U. D. 107 / Pl: *~e* / E: ***para*[2]*- + trăsnet***] cdp fr ***paratonnerre***] Instalație de protecție a construcțiilor împotriva efectelor produse de loviturile directe de trăsnet Si: (asr) *paratoner*, (înv) *ferifulger, feritun, magnet de trăsnet, parafulger, paratunet*.

paratrofie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: gr ***παρά + τροφή***] (Blg) Formă de parazitism în care energia necesară creșterii unui microorganism este furnizată de gazdă.

paratuberculoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***paratuberculose***] **1** (Med) Totalitate a tulburărilor observate la unii tuberculoși. **2** Boală infecțioasă la animalele rumegătoare, provocată de un microb înrudit cu bacilul tuberculozei.

paratunet *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: ***para*[2]*- + tunet*** cdp fr ***paratonnerre***] (Înv) Paratrăsnet.

parau *sn* vz ***pârâu***

paraulă *sf* [At: I. CR. VIII, 344 / V: ***pârâură*** (A: nct) / Pl: ? / E: nct] **1** (Mun; Olt) Obicei rău. **2** (Reg; îf *pârâură*) Gând. **3** (Reg; îe) **A sta la ~ (cu cineva)** A se considera egal cu cineva.

paraur *a* [At: ȘEZ. IV, 21 / Pl: *~i, ~e* / E: pbl ***para*[1]*- + aur***] (Reg; rar; csnp) **1** Ca aurul. **2** De aur.

paravalanșă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~șe* / E: fr ***paravalanche***] Construcție de piatră sau de beton destinată apărării unei căi de comunicație de pe coasta unui munte de avalanșe de zăpadă.

paravalisi *vt* [At: (a. 1791), GÁLDI, M. PHAN. 221 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραβάλλω***] (Înv; c. i. texte, registre, socoteli, acte etc.) A confrunta spre a vedea dacă se potrivesc.

paravan *sn* [At: CUCIURAN, D. 37/19 / V: (reg) ***~văn, părăv~, per~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***paravent***] **1** Perete subțire sau piesă de mobilier alcătuită, de obicei, din unul sau mai multe panouri articulate, acoperite cu placaj, mătase, carton etc. frumos decorate și care servește pentru a despărți o anumită porțiune dintr-o încăpere. **2-3** (Șfg) Ceea ce servește (să protejeze sau) să ascundă. **4** (Fig) Ceea ce maschează. **5** (Îdt) Apărătoare de metal care se pune în fața unei sobe, a unui cămin etc. pentru a feri podeaua de scântei sau de dogoarea focului. **6** (Rar) Parazăpadă (**3**). **7** (Rar) Baraj de tablă, cu baza în formă de semicerc, fixat în pământ în fața stolurilor de lăcuste călătoare. **8-9** (Mol) Încăpere mică într-o gospodărie țărănească, care servește de obicei (ca magazie pentru unelte sau) ca adăpost pentru vite ori păsări Vz *chiler, polată, șopron*. **10** Cutie din sfoară împletită, pentru prinderea suveicilor la războiul de țesut Si: *plasă*.

paravat, ~ă *smf, a* [At: MINEIUL (1776), 52[1r]/17 / Pl: *~ați, ~e* / E: ngr ***παραβάτης***] (Grî) **1-2** (Om) renegat.

paravăn *sn* vz ***paravan***

paravânt *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: ***para[2]- + vânt*** cdp fr ***paravent***] Dispozitiv de protecție împotriva curenților de aer, format din șiruri de arbori sau de panouri situate de-a lungul liniilor unei stații de triaj.

paravenos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: ger ***paravenös***] **1** Care este lângă o venă. **2** Care se face lângă o venă.

paravertebral *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paravertébral***] (Îs) *Ganglion ~* Fiecare dintre ganglionii simpatici care se află de-a lungul ambelor părți ale coloanei vertebrale.

paravlepsi *vt* [At: (a. 1824). DOC. EC. 317 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παραβλέπω***] (Înv) **1** A trece cu vederea ceva. **2** (C. i. probleme, afaceri) A rezolva.

paravolicesc, ~ească *a* [At: GHEOM.-TRIGON. 148[2]/5 / Pl: *~ești* / E: cf ngr *παραβολικός*] **1-7** (Înv) Parabolic[2] (**1-7**).

paraziu *sn* vz ***porozău***[1]

paraxân, ~ă *a* vz ***paraxin***

paraxen, ~ă *a* vz ***paraxin***

paraxenie *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 270 / Pl: *~ii* / E: ngr ***παραξενία***] (Grr) **1** Ciudățenie. **2** Capriciu.

paraxial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~xi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paraxial***] (D. raze de lumină, puncte) Care este situat în apropierea axei unui sistem optic.

paraxin, ~ă [At (a. 1779) GÁLDI, M. PHAN. 221 / V: *~axen, ~ne, ~axân* / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***παράξενος***] (Grc; asr) **1** *a* Ciudat. **2** *av* (Îe) **A-i fi (cuiva) ~** A i se părea ciudat. **3** *av* (Îe) **A-i veni (cuiva) ~** A nu-i conveni ceva. **4** *av* (Îae) A fi șocat de ceva. **5** *sn* Capriciu.

paraxine *sn* vz ***paraxin***

parazăpadă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~pezi* / E: ***para[2]- + zăpadă***] **1-2** (Mpl) (Construcție de pământ, de zid etc. sau) plantație așezată lângă o șosea sau lângă o cale ferată, pentru a le feri de înzăpezire. **3** (Mpl) Mijloc de reținere și repartizare uniformă a zăpezii pe semnături, constituit din panouri de scânduri, din împletituri de nuiele, din plantații etc. Si: (rar) *paravan* (**6**). **4** Grilaj metalic, montat la marginea streșinii unei clădiri, pentru a opri căderea zăpezii de pe acoperiș.

parazios, ~oasă *a* [At: ATILA, P. 48 / P: *~zi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] **1** (Rar) Care conține nisip fin. **2** Care este acoperit cu nisip fin.

parazit, ~ă [At: DRLU / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***parasitus***, ger ***Parasit***, fr ***parasite***] **1-2** *smf, a* (Organism animal sau vegetal) care trăiește și se hrănește pe seama altui organism, de obicei provocându-i boli sau chiar moartea Si: *parazitar* (**1**). **3-4** *smf, a* (Fig) (Persoană, clasă socială etc.) care trăiește din munca altora Si: *parazitar* (**3**) Vz *profitor, trântor*. **5** *smf* (Ant) Persoană care era invitată la masa unui bogătaș, pentru a-l amuza. **6-7** *smf, a* (Iuz) (Persoană) care mănâncă întotdeauna la masa altuia Si: *parazitar* (**4**). **8** *a* (Fig) Care este de prisos Si: *inutil, parazitar* (**5**). **9** *smp* (Șîs *~iți electromagnetici*) Perturbații electromagnetice de origine externă, de tipul zgomotelor, produse în transmisiile radiofonice, de telecomunicații etc., din cauza descărcărilor electrice din atmosferă, a scânteilor de la unele aparate electrice etc. **10** *sm* (Rar) Fibră secundară pe firul unei gogoși de mătase.

parazita [At: BELEA, P. A. 162 / Pzi: *~tez* / E: fr ***parasiter***] (Rar) **1** *vt* (C. i. organisme animale sau vegetale) A infesta. **2** *vt* A trăi pe un organism ca parazit (**1**). **3** *vt* A cauza unui organism o boală. **4** *vi* (Fig) A trăi din munca altora. **5** *vi* (Fig) A trăi mâncând mereu la masa altora.

parazitar, ~ă *a* [At: ANGHEL, PR. 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parasitaire***] **1** (D. organisme animale sau vegetale) Parazit (**2**). **2** (D. boli; simptome etc.) Care este cauzat de un parazit (**1**). **3** (Fig; d. oameni, clase sociale etc.) Parazit (**4**). **4-5** (Fig) Parazit (**7-8**).

parazitare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***parazita***] **1** Infestare. **2** Existență pe un organism ca parazit (**1**). **3** Provocare a unei boli. **4** (Fig) Trai din munca altora. **5** (Fig) Trai mâncând mereu la masa altora.

parazitat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parazita***] **1** Infestat. **2** (D. organisme) Căruia i s-a provocat o boală de către un parazit (**1**). **3** (Fig; d. oameni) Din a cărui muncă trăiesc alții. **4** (Fig; d. oameni) La a cărui masă mănâncă mereu alte persoane.

parazitemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parasitémie***, cg ***parasit(a)emia***] (Med) Prezență patologică a unor paraziți în sânge.

paraziti- vz ***parazito-***

paraziticid, ~ă [At: BIANU, D. S. / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***parasiticide***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care are proprietatea de a distruge paraziții (**1**) Si: *insecticid*.

parazitism *sn* [At: MAN. SĂNĂT. 24/7 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***parasitisme***] **1** Relație între două organisme de specii diferite, în cadrul căreia unul dintre ele devine, parțial sau în totalitate, mediu necesar de viață pentru celălalt. **2** Mod de viață specific paraziților (**1**). **3-4** (Fig; d. oameni sau d. clase sociale) Trai ca un parazit (**3, 6**). **5-6** (Fig) Mod de viață al paraziților (**3, 6**).

parazito- [At: DN[3] / V: ***paraziti-*** / E: it, fr ***parasito-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) parazit.

parazitofobie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***parazitophobie***] (Rar) Teamă bolnăvicioasă de paraziți (**1**) Si: *microbofobie*.

parazitolog, ~ă *sm* [At: CONTEMP. 1950, nr. 180, 6/5 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***parasitologue***] Specialist în domeniul parazitologiei.

parazitologie *sf* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parazitologie***] Disciplină care se ocupă cu studierea organismelor parazite și cu măsurile de prevenire a infestării și de combatere a paraziților (**1**).

parazitotrop, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parasitotrope***] **1-2** *sn, a* (Substanță medicamentoasă) care acționează în mod direct asupra paraziților (**1**) din interiorul unui organism.

parazitoză *sf* [At: CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/5 / Pl: *~ze* / E: fr ***parasitose***] **1** Infestare a organismului uman sau animal cu paraziți (**1**). **2** Boală provocată de paraziți (**1**).

parazol *sn* vz ***parasol***

parazor *sn* vz ***parasol***

pară[1] [At: PSALT. 224 / V: (reg) ***pără*** / Pl: (rar) *~re*, (reg) *pări, peri, pere* / E: slv ***пара***] **1** *sf* (Îvr) Emanație puternică. **2** *sf* (Îvr) Sul de fum. **3** *sf* Parte luminoasă, mobilă și dogoritoare care se înalță dintr-un corp aprins Si: *flacără*. **4** *sf* (Spc) Vâlvătaie. **5** *sf* (Pex) Dogoare. **6** *sf* (Îla) **De** (sau **în**) **~** Arzător. **7** *sf* (Îal) Roșu aprins, ca para focului. **8-9** *sf* (Îljv) **(Cu) foc și ~** (În mod) înverșunat. **10-11** *sf* (Îal) (În mod) îndârjit. **12-13** *sf* (Îal) (Care este) furios. **14-15** *sf* (Reg; îal) (Care este) sprinten. **16** *sf* (Îe) **A trece** (sau **a sări**) **prin foc** (sau, rar, **prin apă**) **și ~** A înfrunta orice primejdie pentru atingerea unui scop. **17** *sf* (Îe) **A se face foc și ~ (de mânie)** A se supăra foarte tare Si: *a se înfuria, a se mânia*. **18** *av* (Asr; îs) *Roșu ~* Foarte intens. **19** *sf* (Fig; îvr) Intensitate. **20-21** *sf* (Fig) Sentiment puternic (și chinuitor). **22** (Fig) Entuziasm. **23** (Fig) Chin sufletesc. **24** (Fig) Dorință chinuitoare Vz *foc*. **25** (Reg) Trăsnet. **26** (Orn; reg; îc) **~ra-focului** Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **27** (Bot; reg; îac) Garofițe (*Dianthus chinesis*). **28** (Bot; reg; îac) Arșinic (*Lychnis calcedonica*). **29** (Reg) Tăiș al toporului.

pară[2] *sf* [At: NECULCE, L. 363 / V: (îrg) ***pe***a~ / Pl: *pere* / E: ml ***pira***] **1** (Bot) Fruct al părului[2], cu partea inferioară sferică, iar cu cea superioară mai îngustă, alungită. **2** (Îc) **~pădureață** Fruct al părului[2] pădureț. **3** (Reg; îe) **A-i bate** (**cuiva**) **perele** A-i arăta cu de-amănuntul ce să facă. **4** (Îe) **A-i pica** (sau **a-i cădea cuiva**) **~ra (mălăiață) în gură** A obține ceva fără efort. **5** (Îe) **Nu plătește (nici) o ~ putredă** Nu face nici doi bani. **6** (Reg; îe) **A face** (**averea**) **pere-mere** A risipi. **7** (Îe) **A mânca și pere pădurețe** A mânca orice, de foame mare. **8** (Reg; îcs) *De-a perele scuturate* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **9** (Trs; șîc **pere-galbene, ~de-pământ**) Cartof (*Solanum tuberosum*). **10** (Reg; șîc **~de-brad**) Con de brad. **11** (Bot; Trs; îc) **~de-pământ** Oreșință (*Lathyrus tuberosus*). **12** (Bot; reg; îac) Nap (*Brassica napus esculenta*). **13** (Bot: reg; îc) **Pere-iernatice** Nap (*Helianthus tuberosus*). **14** (Bot; reg; îc) **Pere-bolânde** Bostănei chinezești (*Thladiantha dubia*). **15** (Bot; reg; îc) **Pere-curcubete** Tidvă (*Lagenaria sinceraria*). **16** (Pan) Ciocan la războiul mecanic de țesut, în formă de pară[2] (**1**). **17** (Pan) Întrerupător de lumină, de sonerie etc., în formă de pară[2] (**1**). **18** (Trs) Bec electric. **19** (Spc) Parte de sticlă a becului electric. **20** (Reg) Greutate de cântar. **21** Unealtă pentru

îndreptarea, prin lovire, a burlanelor turtite dintr-o coloană în exploatarea petrolieră. **22** (Mpl) Preparate culinare în formă de pară (**1**). **23-24** (Trs) Sarma (cu păsat). **25-26** (Trs) Perișoară (cu păsat). **27** (Reg; îf *peară*) Gogoașă. **28** (Reg) Cap al calului. **29** (Reg; îs) *~ua gâtului* Laringe.

parău *sn* vz ***pârâu***

parâma *vt* [At: SCRIBAN, D. / P: *~mez* / E: ***parâma***] (Mrn; Dob) A lega cu parâme.

parâmă *sf* [At: DDRF / Pl: *~me* / E: tc ***parima***] **1** Cablu textil sau metalic folosit la bordul unei nave. **2** (Pgn) Odgon.

parâmărie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) *~ii* / E: ***parâmă*** + *-ărie*] **1-2** (Dob; csc) Cantitate mare de parâme (**1-2**).

parânc *sm* vz ***părâng[1]***

parâng *sm* vz ***părâng[1]***

parângă *sf* vz ***părângă***

parâșcă *sf* vz ***pajiște***

parâște *sf* vz ***pajiște***

parbriz *sn* [At: ARDELEANU, U. D. 172 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***pare-brise***] Apărătoare transparentă din sticlă, contra curenților de aer, a prafului etc., dispusă în partea din față a unui vehicul.

parc *sn* [At: CR (1830), 241[1]/24 / Pl: *~uri* / E: fr ***parc***] **1** Suprafață de teren întinsă, cu plantații, cu alei și bănci, adesea cu lacuri sau bazine, cu diferite construcții adecvate, amenajată ca loc public de odihnă și agrement. **2** (Îs) *~ național* Suprafață întinsă de teren, păzită și îngrijită, în care exploatările de orice fel, silvică, minieră, vânătorească, agricolă etc., sunt oprite, pentru a se păstra neschimbată natura, care conține exemplare rare. **3** (Șîs *~ de vânătoare*) Teren împrejmuit unde vânatul este crescut și îngrijit pentru reproducție și vânătoare Vz *rezervație*. **4** Grădină mare în jurul unei clădiri, cu alei, copaci, adesea cu bazine, chioșcuri etc. **5** Suprafață de teren parcelată pentru locuințe, având numeroase spații verzi. **6** (Rar; cuf) Cimitir. **7** (Reg) Țarc al oilor. **8-10** Loc neacoperit și neîngrădit (de staționare mai îndelungată a vehiculelor și) (a animalelor de tracțiune sau) de depozitare a materialelor. **11-13** (Pex) (Vehicule) (cu animalele de tracțiune și) materiale aflate într-un parc (**8-10**). **14** (Udp „de", rar „din") Totalitate a vehiculelor, a mașinilor, a aparatelor etc. unei întreprinderi, ale unei instituții, ale unei armate etc. **15** (Udp „de") Totalitate a instalațiilor mecanice de pe un teren de unde se extrage minereu sau unde sunt amenajate sonde. **16** (Îs) *~ electric* Rețea centrală de distribuire a curentului electric.

parca [At: ALEXI, W. / Pzi: *~chez* / E: fr ***parquer***] **1** *vt* (Îvr; c. i. animale, prizonieri) A închide temporar într-un țarc mare, într-o îngrăditură etc. **2-3** *vt(a)* (C. i. mașini, vehicule) A opri pentru un anumit timp (într-o parcare sau) în alt loc accesibil. **4** (C. i. materiale, utilaje etc.) A depozita într-un parc (**10**).

parcagiu *sm* [At: GL (1959), nr. 25, 2/3 / Pl: *~ii* / E: ***parca*** + *-giu*] (Rar) Îngrijitor al unui parc (**8-10**).

parcaj *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***parcage***] **1-2** Parcare (**2-3**). **3-5** Parching (**1-3**).

parcal *sn* vz ***percal***

parcală *sf* vz ***percal***

parcan *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 110/32 / V: (reg) *~nă sf*, ***pârcam*** (Pl: *~uri*), ***pâr~, pârcană*** *sf*, ***pârcam, pârcan*** / Pl: *~e* / E: pn ***parkan***, ucr ***паркан***, mg ***párkány***] **1** (Mil) Fortificație făcută în trecut din bârne, scânduri etc. Si: *zid de apărare*. **2** (Reg; îf *pârcan*) Parte a podului casei construită rudimentar pe capetele ieșite în afară ale grinzilor. **3** (Reg) Perete despărțitor făcut din scânduri. **4** (Reg) Zid care alcătuiește temelia casei și pe care se pun tălpile. **5** (Reg) Gard din scânduri sau din nuiele. **6** (Mar; Buc) Gard al stânii. **7** (Reg) Strungă prin care trec oile la muls. **8** (Reg) Stâlp folosit la diferite construcții. **9** (Reg) Îngrămădire de bușteni aduși de ape. **10** (Trs) Toc al ușii. **11** (Trs) Toc al ferestrei. **12** (Trs) Pervaz la fereastră. **13** (Reg; îf *parcan*) Prag la ușă. **14** (Reg) Bucată de scândură subțire din partea de sus a unui cuier, care este puțin ieșită în afară. **15** (Reg) Șipcă așezată de-a lungul peretelui, în unghiul pe care acesta îl face cu podeaua. **16** (Reg) Fiecare dintre cele două piese care opresc jugul joagărului să sară din șanțul pe care alunecă Si: (reg) *cioacă*. **17** (Trs) Ramă la un tablou, la o oglindă etc. **18** (Pex) Chenar. **19** (Reg; îf *pârcan*) Dungă colorată trasă în partea de jos a peretelui casei. **20** (Reg) Ramă a dulapului. **21** (Trs) Șanț de îmbinare a șindrilei. **22** (Reg) Cuțit special cu care se execută înfloriturile în lemn. **23** (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape. **24** (Trs; îf *pârcan*) Model de înfloriturâ în lemn nedefinită mai îndeaproape. **25** (Reg; îf *pârcan*) Cărare printre straturile grădinii.

parcană *sf* vz ***parcan***

parcanie *sf* [At: PASCU, S. 226 / Pl: *~ii* / E: ***parcan*** + *-ie*] (Buc) Închidere a unei părți sau a unui braț dintr-un râu, spre a putea fi prinși butucii sau plutele scăpate din grămadă.

parcare *sf* [At: MIHALE, O. 93 / Pl: *~cări* / E: ***parca***] **1** (Îvr) Închidere temporară a unor animale sau a unor prizonieri într-un țarc mare, într-o îngrăditură. **2-3** Oprire pentru un timp a unor mașini, vehicule (într-o parcare sau) în alt loc acesibil Si: *parcaj* (**1-2**). **4** Depozitare a unor materiale, utilaje etc. într-un parc (**10**). **5-7** Parching (**1-3**).

parcă[1] [At: MARCOVICI, C. 8/6 / V: (reg) ***paică, ~rică*** / E: ***pare*** (Pzi: 3 *părea*) + ***că***] **1** *av* Exprimă îndoială. **2** *av* Exprimă aproximație. **3** *av* Exprimă probabilitate, restrângând sau făcând ipotetică informația verbului determinat. **4** *av* Cam. **5** *av* (Încn) Nu prea. **6** *av* Exprimă posibilitatea. **7** *c* Introduce o propoziție circumstanțială de mod. **8** *c* (Rar) Introduce o propoziție predicativă. **9** *c* Introduce o construcție comparativă condițională Si: *ca și cum*.

parcă[2] *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~rce* / E: lat ***parca***, fr ***parque***] (Mit; mpl) **1** Fiecare dintre cele trei zeițe ale destinului oamenilor, reprezentate, în mitologia romană, cu chipul unor femei bătrâne, dintre care una torcea, alta depăna, iar a treia tăia firul vieții oamenilor Si: *ursitoare*. **2** (Rar) Personificare a morții.

parcea *sf* [At: ANTIPA, P. 237 / V: (înv) ***pârec*** / Pl: *~ele* / E: tc ***parça***] **1** (Îvp) Bucată mică din ceva. **2** (Reg) Parcelă (**1**). **3** (Înv) Pachet compus dintr-un număr de obiecte de același fel strânse împreună pentru a forma, la vânzare, o unitate Vz *testea*. **4** (Pes; rar) Carmac.

parcealagiu *sm* [At: ARHIVA, XXVIII, 74 / Pl: *~ii* / E: ***parcea***] (Mun) Parlagiu (**1**).

parcel *sn* vz ***parcelă***

parcela *vt* [At: BARCIANU / V: (reg) ***pârțâla*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***parceller***, ger ***Parzellieren***] (C. i. loturi, terenuri, păduri etc.) A împărți în parcele Si: (reg) *a răclui*.

parcelar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 108 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parcellaire***] (Rar) **1-2** (Care este sau) care se face pe porțiuni delimitate.

parcelare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, P. 149 / Pl: *~lări* / E: ***parcela***] **1** Împărțire în parcele. **2** (Ccr) Teren împărțit în parcele. **3** (Ccr) Grup de parcele care alcătuiesc un ansamblu aranjat conform unui plan.

parcelat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parcela***] (D. terenuri) Împărțit în parcele.

parcelator, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 68 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***parcela*** + *-tor*] (Rar) Persoană specializată în operația de parcelare (**1**).

parcelă *sf* [At: BARCIANU / V: (îrg) ***parțe~***, (reg) ***parcel*** *sn*, ***~rțăl*** *sn*, ***pârțală, pârțălă, pârțale*** *sfp* / Pl: *~le* / E: fr ***parcelle***] **1** Porțiune de teren precis delimitată, destinată unei anumite utilizări Si: (îrg) *raclă*, (reg) *parcea* (**2**). **2** (Buc; îf *parțal*) Suprafață de teren de aproximativ douăzeci de ari. **3** (Reg) Loc unde închid ciobanii oile noaptea pentru a îngrășa pământul.

parcheriza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: fr ***parkériser***] (C. i. piese de fier sau de fontă) A trata la cald cu o soluție de fosfat de fier și de mangan, pentru a acoperi cu un strat protector, anticorosiv.

parcherizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***parcheriza***] (D. piese de fier sau de fontă) Tratare la cald cu o soluție de fosfat de fier și de mangan, pentru a acoperi cu un strat protector, anticorosiv.

parchet *sf* [At: LEON ASACHI, B. 29/27 / V: ***pâr~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***parquet***] **1** Pardoseală executată prin asamblarea în forme geometrice a unor piese din lemn tare, prelucrate special. **2** (Prc) Fiecare

dintre piesele utilizate la executarea unei astfel de pardoseli. **3** Fiecare dintre suprafețele delimitate în care este împărțită o pădure, în vederea exploatării ei. **4** (Pex) Suprafață delimitată de teren de pe care a fost tăiată o parte a pădurii sau pădurea Si: (reg) *curătură*. **5** Instituție judiciară pe lângă unele instanțe judecătorești, cu atribuția de a exercita acțiunea penală și de a susține acuzarea la judecarea proceselor penale. **6** Local în care funcționează parchetul (**5**). **7** Funcționari prin care se exercită atribuțiile parchetului (**5**).

parchet**a vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***parqueter] **1** (C. i. încăperi, camere) A pardosi cu parchet (**1**). **2** (C. i. terenuri împădurite, păduri) A împărți în parchete (**3**).

***parchetar** sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***parchet** + -ar*] Meseriaș care se ocupă cu montarea parchetului (**1**).

parchetare** sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***parcheta] **1** Pardosire cu parchet (**1**) a unor încăperi. **2** Împărțire a unei păduri în parchete (**3**).

parchetat, ~ă** a* [At: I. IONESCU, D. 413 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parcheta] **1** (D. camere, încăperi) Pardosit cu parchet (**1**). **2** (D. păduri) Delimitat în parchete (**3**).

***parchetărie** sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***parchetar** + -ie*] (Rar) Meserie a parchetarului.

parchimetru** sn* [At: DN[3] / V: ***parcom~ / Pl: *~re* / E: it ***parchimetro***] Aparat care înregistrează durata staționării unui vehicul într-un loc de parcaj.

parching** sn* [At: CINEMA, 1968, nr. 1, 30 / S și: *~rki~* / Pl: *~uri* / E: eg ***parking] **1-3** (Loc) (teren sau) construcție special amenajată unde se parchează mașinile Si: *parcaj* (**3-5**), *parcare* (**5-7**).

parcimonie** sf* [At: CN 29 / V: (înv) ***parsi~ / A și: *~onie* / Pl: *~ii* / E: fr ***parcimonie***, lat ***parcimonia***] (Liv) **1** Economie excesivă și meschină, legată mai ales de lucrurile mărunte. **2** (Fig) Pondere.

parcimonios, ~oasă** a* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 81 / V: (înv) ***~risi~ / P: *~ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***parcimonieux***] (Liv; d. oameni) **1** Care manifestă parcimonie (**1**). **2** (Fig) Măsurat[2].

parciuhă** smf* [At: DLR / A: nct / Pl: ? / E: ucr ***паршивка] (Reg; dep) Evreu.

parcometru** sn* vz ***parchimetru

parcur**a v* vz ***parcurge

parcurge** vt* [At: GHICA, A. 52 / V: (înv) ***perc~, (csej) ***~ga*** / Pzi: *parcurg* / E: ctm fr ***parcourir*** + rom ***curge***] **1** (C. i. spații, distanțe etc.) A circula pe toată întinderea, în diverse sensuri, de la un capăt la altul. **2-3** (Pgn) A merge până la capăt. **4-5** (Fig) A privi succesiv și repede. **6** A citi repede și superficial. **7** A răsfoi. **8** (Pgn) A citi.

parcurgere** sf* [At: LOVINESCU, C. IV, 86 / Pl: *~ri* / E: ***parcurgere] **1-2** Străbatere a unei distanțe de la un capăt la altul Si: *parcurs*[1] (**1-2**). **3-4** Citire rapidă și superficială Si: *parcurs*[1] (**3-4**). **5** Răsfoire.

parcurs**[1] sn* [At: DDRF / V: (înv) ***perc~ / Pl: *~uri* / E: fr ***parcours***] **1-4** Parcurgere (**1-4**). **5** Răsfoire. **6-7** (Ccr) Drum (pe care îl efectuează sau) pe care trebuie să-l efectueze cineva sau ceva pentru a se deplasa de la un punct la altul. **8** (Îlav) **Pe ~** În timpul. **9** (Îal) Între timp. **10** (Îal) În interval. **11** (Îlpp) **Pe ~sul** În limitele. **12** (Îal) În decursul.

pacurs**[2], ~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~rși, ~i* / E: ***parcurge] **1** (D. drumuri) Străbătut. **2** (D. cărți) Citit. **3** (D. cărți) Răsfoit.

parda** i* vz ***varda

pardaf** sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ctm tc ***padavra + rom ***perdaf***] (Mun; Olt) **1** Scândură subțire, tăiată de la marginea unui buștean Vz *lătunoaie*. **2-3** (Îe) **A-i merge ~ul** sau **a (se) face ~** A (se) distruge. **4** (Îe) **A face (pe cineva) ~** A certa cu asprime pe cineva. **5** (Îae) A bate. **6** (Îs) *~ de bătaie* Bătaie straşnică. **7** (Îs) *~ de somn* Somn adânc.

pardal** sm* [At: GOLESCU, E. 300/13 / Pl: *~i* / E: ngr ***πάρδαλις] (Zlg; îvr) Panteră (*Felis pardus*).

***pardale** sfp* [At: UDRESCU, GL. / E: cf *pardaf*] (Mun; îe) **A face (ceva) ~** A nimici.

pardalidă** sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***pardalide] (Mit; Ant) Piele de panteră purtată de Bachus.

***pardesiaș** sn* [At: C. PETRESCU, R. DR. 206 / P: *~si-aș* / Pl: *~e* / E: ***pardesiu** + -aș*] **1-2** (Shp) Pardesiu (**1**) (mic).

pardesiu** sn* [At: DELAVRANCEA, S. 116 / V: (reg) ***~disiu / Pl: *~uri, ~ie* / E: fr ***pardessus***] **1** Obiect de îmbrăcăminte, mai subțire decât paltonul, care se poartă peste îmbrăcămintea obișnuită, de obicei, primăvara și toamna. **2** (Arg) *~ de scânduri* Sicriu.

pardisiu** sn* vz ***pardesiu

pardon [At: INSTR. D. 1/7 / Pl: (rar) *~oane* / E: ger ***Pardon***, fr ***pardon***] **1-2** *sn* (Înv; cu verbele „a cere", „a da", „a avea" etc.) Absolvire (de o pedeapsă sau) de o obligație. **3** *sn* Iertare. **4** *sn* Scuză. **5** *i* Folosit ca formulă de politețe, exprimă scuze. **6** *i* Cuvânt cu care se cere o permisiune. **7** *i* Cuvânt cu care se cere îngăduința. **8-9** *i* (Fam; gmț; îe) **~ cu capul spart** Se spune ca răspuns unei persoane care își cere scuze după ce (te-a lovit zdravăn sau) ți-a cauzat un prejudiciu grav. **10** *sn* (Fam; euf) Cur. **11** *sn* (Fam; euf) Penis.

pardon**a vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 724 / Pzi: *~nez* / E: fr ***pardonner] **1-2** (Înv) A scuti (de o pedeapsă sau) de o obligație. **3** A grația. **4** A ierta. **5** A scuza.

pardonabil, ~ă** a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pardonnable] (Frî) Scuzabil.

pardonare** sf* [At: LM / Pl: *~nări* / E: ***pardona] (Îvr) **1-2** Scutire (de o pedeapsă sau) de o obligație. **3** Grațiere. **4** Iertare. **5** Scuzare.

pardos**[1] sm* [At: MOXA, 362/19 / V: ***~oț, ~duț / A și: *~os* / Pl: *~oși* / E: slv ***пардось***, ngr ***πάρδος***, mg ***párduc***] (Înv) **1** (Zlg) Panteră (*Felis pardus*). **2** (Fig) Om curajos. **3-4** (Piele sau) blană de panteră.

pardos**[2] s* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 237[v]/24 / Pl: nct / E: pvb ***pardosi] (Înv) Pardoseală.

pardose**a sf* vz ***pardoseală

pardoseală** sf* [At: (cca 1660-1680) GCR I, 176/26 / V: (rar; lsg) ***pardosea, (înv) ***părtăs~***, (reg) ***părdosa~*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***pardosi** + -eală*] **1** Înveliș care acoperă planșeul unei încăperi sau al unui spațiu pe care se circulă mai ales cu piciorul, confecționat din diferite materiale, scândură, mozaic, piatră etc. Si: *podea*, (înv) *pardos*[2], *pardositură*, (grî) *patos*[2], (ltî) *paviment*. **2** (Pex) Pavaj. **3** (Mol) Apărătoare făcută din nuiele, din stuf, din ogrinji etc., care protejează împotriva vântului sau a ploii Si: (reg) *dos, zaluată*. **4** (Reg; csnp; îf *părdosală*) Căptușeală la haină.

pardosi** vt* [At: (a. 1660-1680) GCR I, 176/34 / V: (înv) ***părtăsi / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1-2** (Udp „cu") (A acoperi sau) a căptuși cu pardoseală (**1**). **3** (Pex) A pava. **4** (Pgn; rar) A acoperi. **5** (Pgn; rar) A căptuși o haină.

pardosire** sf* [At: (a. 1827) BV III, 552 / Pl: *~ri* / E: ***pardosi] **1-2** (Acoperire sau) căptușire cu pardoseală (**1**). **3** (Pex) Pavare. **4** (Pgn; rar) Acoperire. **5** (Pgn; rar) Căptușire a unei haine.

pardosit, ~ă** a* [At: IST. AM. 22[r]/13 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pardosi] **1** Care are pardoseală (**1**). **2** (Pgn; rar) Pavat. **3** (Pgn; rar) Acoperit. **4** (D. haine) Căptușit.

***pardositor** sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***pardosi** + -tor*] Meseriaș care execută pardoseli (**1**).

***pardositură** sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***pardosi** + -tură*] (Înv) Pardoseală (**1**).

***pardoț** sm* vz ***pardos**[1]*

***parduț** sm* vz ***pardos**[1]*

***pare** v* vz ***părea**[1]*

pareasimi** sfp* vz ***păresimi

pareatcă**[1]* [At: TDRG / Pl: *~etce* / E: rs ***порядка (G *порядок*)] (Îvr) **1** *sf* Birocratism. **2** *sf* Tipic. **3** *sf* Rutină. **4** *smf* Epitet dat unui om birocrat, tipicar. **5** *smf* (Pex) Epitet dat unei persoane cu obiceiuri și cu concepții învechite.

***pareatcă**[2] sf* [At: DDRF / Pl: *~etce* / E: nct] (Îrg) **1** Cârpă. **2** Zdreanță.

parecherniță** sf* vz ***paracherniță

***paregoric** sn* [At: CARAGIALE, O. V, 185 / Pl: *~ice* / E: cf *paregorie*] (Nob) Mângâiere.

paregorie** sf* vz ***parigorie

parelic, ~ă** a* vz ***parhelic

parelie *sf* vz ***parhelie***

paremiar *sn* vz ***parimiar***

paremiariu *sn* vz ***parimiar***

paremic *sn* vz ***parimic***

paremie *sf* vz ***parimie***

paremiolog, ~ă *sm* [At: CADE / P: *~mi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***parémiologue***] Specialist în paremiologie.

paremiologic, ~ă *a* [At: CADE / P: *~mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parémiologique***] **1-2** Care ține (de proverbe sau) de studiul lor. **3-4** Privitor (la proverbe sau) la studiul lor.

paremiologie *sf* [At: CADE / P: *~mi-o~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parémiologie***] **1** Disciplină care se ocupă cu culegerea și studiul proverbelor. **2** (Csc) Totalitate a proverbelor dintr-o limbă.

parenchim *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 241[v]/5 / V: (rar) ***~ă*** *sf*, (înv) ***~nhim, ~nhimă*** *sf*, ***~nșim*** / Pl: *~e* / E: it ***parenchima***, fr ***parenchyme***] **1** (Bot) Țesut vegetal fundamental, moale și bogat în spații intercelulare. **2** (Atm) Țesut spongios, vascularizat, specific organelor glandulare.

parenchimatic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parenchim*** + *-atic*] (Rar) **1-6** Parenchimatos (**1-6**).

parenchimatos, ~oasă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***parenchymateux***] **1-2** Care se referă la parenchim (**1-2**) Si: (rar) *parenchimatic* (**1-2**), (înv) *parenchimic* (**1-2**). **3-4** Care aparține parenchimului (**1-2**) Si: (rar) *parenchimatic* (**3-4**), (înv) *parenchimic* (**3-4**). **5-6** Caracteristic parenchimului Si: (rar) *parenchimatic* (**5-6**), (înv) *parenchimic* (**5-6**).

parenchimă *sf* vz ***parenchim***

parenchimic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parenchim*** + *-ic*] (Înv) **1-6** Parenchimatos (**1-6**).

parenetic[1], ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parénétique***] (Frm) Moralizator.

parenetic[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *parrain*] **1** Care se referă la naș (**1**). **2** Al nașului (**1**). **3** (Fam) Referitor la porecle.

pareneză *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ze* / E: fr ***parénèse***] (Frm) **1** Discurs moral. **2** Îndemn la virtute. **3** Exortație.

parenhim *sn* vz ***parenchim***

parenhimă *sf* vz ***parenchim***

parensim *sn* vz ***parenchim***

parentalia *sfp* vz ***parentalii***

parentalii *sfp* [At: ENC. ROM. / V: ***~ia*** *sfp* / E: lat ***parentalia***, fr ***parentalies***] (Ant) Sărbătoare anuală la romani, pentru pomenirea morților.

parenteral, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parentéral***] (D. modul de administrare a medicamentelor) Care se face pe altă cale decât prin tubul digestiv.

parentes *sn* vz ***parantează***

parentesă *sf* vz ***parantează***

parentez *sn* vz ***parantează***

parenteză *sf* vz ***parantează***

parenthesis *sn* vz ***parantează***

parep *sm* vz ***parip***

paresime *sfp* vz ***păresimi***

paresimi *sfp* vz ***păresimi***

paresimier *sn* vz ***păresimier***

parestezie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***paresthésie***] Tulburare subiectivă de sensibilitate, furnicături, amorțeli, înțepături etc., datorată unor afecțiuni la nivelul nervilor sau al sistemului nervos central.

pareș, ~ă *a* vz ***pariș***

paretcar *a* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***pareatcă[1]*** + *-ar*] (Îrg) **1** Tipicar. **2** Birocrat.

parete[1] *sm* [At: TEAHA, C. N. 249 / Pl: *~eți* / E: ***par[1]*** + *-ete*] (Trs) Bârnă.

parete[2] *sm* vz ***perete***

paretesis *sn* vz ***paretisis***

paretirisi *v* vz ***paratirisi***

paretis *sn* vz ***paretisis***

paretisă *sf* vz ***paretisis***

paretisi [At: (a. 1812) GÁLDI, M. PHAN. 221 / V: *~ratesi, ~ratisi, ~ritisi* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρήτησα*** (aor *παραιτῶ*)] (Înv) **1** *vt* (C. i. funcții, demnități) A părăsi. **2** *vi* A demisiona. **3** *vi* A abdica.

paretisire *sf* [At: AR (1829), 216[2]/17 / V: ***parat~*** / E: ***paretisi***] (Înv) **1** Părăsire a unei funcții, demnități. **2** Demisie. **3** Abdicare.

paretisis *sn* [At: ANTIM, P. XXVII, 9 / V: ***~tesis, ~tis, ~tisă*** *sf*, ***~ritis*** / E: ngr ***παραίτησις***] **1** (Înv) Demisie, mai ales dintr-o înaltă funcție bisericească. **2** (Îvr) Oprire a unei activități, funcționări etc.

pareză *sf* [At: ALEXIS, W. / Pl: *~ze* / E: ger ***Parese***] **1** Lipsă de activitate a unui organ. **2** (Pex) Parezie. **3** (Pgn) Paralizie.

parezie *sf* [At: ENC. VET. 76 / Pl: *~ii* / E: fr ***parésie***] Paralizie ușoară, incompletă, care permite mișcări de amplitudine redusă și cu forță diminuată Si: *pareză* (**2**).

parfanar *sm* [At: ALR II, 2885/520 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vagabond.

parfe *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 21 / V: ***~eu*** / S și: *parafait* / Pl: *~uri* / E: fr ***parfait***] **1-2** Înghețată (de ciocolată) preparată cu frișcă bătută.

parfeu *sn* vz ***parfe***

parfie *sf* [At: CV 1851, nr. 5, 26 / E: nct] **1** (Olt) Nărav. **2** (Mun) Cauză.

parfum *sn* [At: AR (1829), 176[1]/37 / V: (înv) ***prof~*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***parfum***, it ***profumo***] **1** Miros plăcut și de obicei pătrunzător, emanat mai ales de flori Si: *mireasmă*. **2** Miros îmbietor, apetisant răspândit de produsele comestibile Si: *aromă*. **3** (Rar) Miros. **4** Substanță aromatică. **5** (Spc) Produs lichid cu miros plăcut obținut prin amestecarea unor substanțe odorante naturale, de origine vegetală sau animală, ori sintetice. **6** (Pex) Parfum (**5**) împreună cu ambalajul lui. **7** (Lpl) Sorturi de parfum (**5**). **8** (Fig) Notă specifică. **9** (Fig) Atmosferă caracteristică. **10** (Bot; reg) Petunie (*Petunia hybrida*).

parfuma [At: MN (1836), 26/5 / V: (înv) ***prof~*** (Pzi: 3 și: *profumă*) / Pzi: *~mez* / E: fr ***parfumer***, it ***profumare***] **1** *vt* A impregna cu un miros plăcut și pătrunzător Si: *a îmbălsăma, a înmiresma, a miresma*. **2-3** *vtr* A(-și) da cu parfum (**5**). **4-5** *vtr* (Înv) A (se) înmiresma cu anumite plante plăcut mirositoare. **6** *vt* (Rar) A aromatiza alimente.

parfumar *sm* [At: ALAS 22 III, 1931, 4/4 / Pl: *~i* / E: ***parfum*** + *-ar*] **1-4** (Nob) Parfumier (**1-4**).

parfumare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***prof~*** / Pl: *~mări* / E: ***parfuma***] **1** Impregnare cu un miros plăcut și pătrunzător Si: *îmbălsămare, înmiresmare, miresmare*. **2** Stropire cu parfum (**5**). **3** Înmiresmare cu anumite plante plăcut mirositoare. **4** Aromatizare a alimentelor.

parfumași *smp* [At: BORZA, D. 43 / E: ***parfum*** + *-aș*] (Bot; reg) Pejimă (*Amberboa moschata*).

parfumat, ~ă *a* [At: CR (1848), 12[2]/ 75 / V: (înv) ***prof~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parfuma***] **1** Care miroase frumos Si: (înv) *parfumator* (**1**). **2** Care răspândește parfum Si: (înv) *parfumator* (**2**). **3** Care este impregnat cu parfum Si: *îmbălsămat, înmiresmat, miresmat*, (înv) *parfumator* (**3**), (îvr) *miresmător, mirosnic*. **4** (D. produse comestibile) Aromat și plăcut la gust.

parfumator, ~oare [At: DESCR. APE, 31/21 / V: ***profumăt~, ~mătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***parfuma*** + *-tor*] **1-3** *a* (Înv) Parfumat. **4** *sn* Aparat special cu ajutorul căruia se face odorizarea gazelor combustibile.

parfumărie *sf* vz ***parfumerie***

parfumer, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parfumeur***] **1-4** Parfumier (**1-4**).

parfumerie *sf* [At: CR (1848), 12[1]/9 / V: (înv) ***~mărie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***parfumerie***] **1** (Lpl) Nume generic sub care sunt incluse parfumuri (**5**), articole de toaletă, cosmetice etc. **2** Artă de a prepara parfumuri (**4-5**). **3** Industrie a parfumurilor (**5**). **4-5** Meserie de parfumier (**1-2**). **6** (Rar) Fabrică de parfumuri (**4-5**), articole de toaletă, cosmetice etc. **7** Magazin unde se vând parfumuri (**5**), articole de toaletă, cosmetice.

parfumier *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / P: *~mi-er* / Pl: *~i* / E: ***parfum*** + *-ier*] **1-2** Persoană care (fabrică sau) vinde parfumuri (**5**) Si: (frr) *parfumer* (**1-2**), *parfumor* (**1-2**), (nob) *parfumar* (**1-2**). **3-4** Persoană care (fabrică sau) vinde produse de parfumerie (**1**) Si: (frr) *parfumer* (**3-4**), *parfumor* (**3-4**), (nob) *parfumar* (**3-4**).

parfumor *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i* / E: fr ***parfumeur***] **1-4** (Frm; rar) Parfumier (**1-4**).

pargamen *sn* vz ***pergament***

pargament *sn* vz ***pergament***

pargamină *sf* vz ***pergament***

pargamit, ~ă *a* vz ***pergamut***

pargamut, ~ă *a* vz ***pergamut***

parhaită *sf* vz ***prahaită***

parhal *sm* [At: CONV. LIT. XV, 205 / V: ***~ar*** / Pl: *~i* / E: cf *parhă*] (Mol) **1** Om plin de râie Si: *râios*. **2** (Reg) Râie. **3** (Dep) Evreu.

parhar *sm* vz ***parhal***

parhă *sf* [At: DR I, 338 / Pl: ? / E: ucr ***парх***] (Mol) **1** Râie. **2** (Dep) Evreu. **3** (Reg; dep) Om murdar și plin de bube.

parhelic, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***pare~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parhélique***] **1** Care ține de parhelie. **2** Referitor la parhelie.

parhelie *sf* [At: ȘINCAI, ÎNV. 89 / V: (înv) ***pare~*** / A și: *~helie* / Pl: *~ii* / E: fr ***parhélie***] Fenomen optic care constă în apariția în jurul soarelui a unor pete luminoase, rotunde, adesea colorate Si: (înv) *sorior*.

parhiu *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 94 / Pl: *~ii* / E: cf *spahiu*] (Reg) Spahiu.

pari¹- [At: DN⁴ / E: lat ***par***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Divizibil cu 2. **2-3** (Referitor la) pereche. **4** Egal.

pari² *sn* vz ***pariu***

paria¹ *smi* [At: LEON ASACHI, B. 95/27 / V: (înv) ***~ah, ~at*** / P: *~ri-a* / E: fr ***paria***] **1** (În India; în concepția brahmanilor) Persoană care se află în afara castelor și care este lipsită de orice drepturi. **2** (Pex) Clasă socială din care face parte o astfel de persoană. **3** (Fig) Persoană disprețuită, urgisită, căreia nu i se recunoaște nici un drept. **4** (Pex) Colectivitate disprețuită, urgisită.

paria² *vi* [At: ALECSANDRI, T. 785 / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***parier***] **1** A stabili, adesea formal, o convenție prin care fiecare dintre persoanele care susțin lucruri contrare se obligă să plătească o sumă sau o compensație de altă natură celui care se va dovedi că are dreptate. **2** A lua parte la o întrecere cu obligația de a plăti o sumă sau de a da o altă compensație celui care va câștiga. **3** A participa la anumite jocuri de noroc, în special la curse de cai, angajând sume de bani.

pariah *smi* vz ***paria¹***

parian *sns* [At: DN³ / P: *~ri-an* / E: fr ***parian***] Porțelan moale nesmălțuit care imită marmura de Paros, folosit în lucrările de sculptură.

pariat *smi* vz ***paria¹***

paric *s* [At: SCL 1958, 236 / Pl: *nct* / E: rs ***порик***] (Rsî) Perucă.

parică *av* vz ***parcă¹***

paricid, ~ă [At: HELIADE, O. I, 433 / V: (înv) ***~diu*** *sn*, ***~rucid*** / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***parricide***] **1** *sn* Ucidere a părinților de către copii Si: (rar) *patricid* (**1**), (îvr) *paricidere* (**1**). **2** *sn* Crimă de paricid (**1**) Si: (rar) *patricid* (**2**), (îvr) *paricidere* (**2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care și-a ucis părinții. **5** *a* Care se referă la uciderea părinților.

paricidere *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***paruc~*** / Pl: *~ri* / E: ctm ***patricid*** **+** ***ucidere***] **1-2** (Îvr) Paricid (**1-2**).

paricidiu *sn* vz ***paricid***

paricopitat *sn* [At: SIMIONESCU, F. R. 37 / Pl: *~e* / E: ***pari-*** **+** ***copitat***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere erbivore mari, terestre, cu piciorul adaptat pentru fugă, terminat cu două degete dezvoltate, acoperite cu câte o copită, și cu două degete mici, reduse. **2** (Sls) Animal care face parte din acest ordin.

parie¹ *sf* [At: KLEIN, D. 395 / Pl: ? / E: lat ***paria***, mg ***pária***] (Înv) Copie (după un act).

parie² *sf* [At: LEXIC REG. 71 / Pl: ? / E: mg ***párja***] (Reg) Pereche.

pariere *sf* [At: DN² / P: *~ri-e~* / E: ***paria²***] **1** Stabilire, adesea formală, a unei convenții prin care fiecare dintre persoanele care susțin lucruri contrare se obligă să plătească o sumă sau o compensație de altă natură celui care se va dovedi că are dreptate. **2** Participare la o întrecere cu obligația de a plăti o sumă de bani sau de a da o altă compensație celui care va câștiga. **3** Participare la anumite jocuri de noroc, în special la curse de cai, angajând sume de bani.

parietal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 101/4 / V: (înv) ***~ar*** / P: *~ri-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parietal***] **1-2** *a* (Atm) Care se referă la peretele (unei cavități a organismului sau al) unei părți a lui. **3** *a* (Atm) Care aparține peretelui unei cavități. **4-5** *sn, a* (Șîs *Os ~*) (Fiecare dintre cele două oase) care formează partea de mijloc a bolții cutiei craniene, situate între osul frontal și osul occipital. **6** *a* (Rar) Mural.

parietar, ~ă *a* vz ***parietal***

parietară *sf* vz ***parietarie***

parietarie *sf* [At: ȘINCAI, în DR, V, 560 / V: ***~ră*** / Pl: *~ii* / E: lat ***parietaria, parietară***, fr ***parietaire***] (Bot; înv) Parachemiță (*Parietaria officinalis*).

parigină *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: it ***parigina***] (Îdt) Sobă de fier cu ardere lentă și continuă.

parigorie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 292 / V: (înv) ***pali~, ~reg~*** / A și: *~orie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***παρηγορία***] **1** (Îrg) Mângâiere. **2** (Îrg) Consolare. **3** (Îlav) **În** (sau **de-o**) **~** De hatârul cuiva. **4** (Îal; pex) De formă. **5** (Mol) Măgulire. **6** Prostie.

parigorisi *vt* [At: LET. III, 201/20 / V: (înv) ***paleg~, palig~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***παρηγορῶ***] (Îvr) **1** A consola. **2** A desfăta. **3** A sfătui.

parigorisire *sf* [At: DDRF / Pl: (rar) *~ri* / E: ***parigorisi***] (Îvr) **1** Consolare. **2** Desfătare. **3** Sfătuire.

parigorisit, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, O. 164 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***parigorisi***] (Îvr) **1** Consolat. **2** Împăcat.

parihlă *sf* [At: LEXIC REG. 106 / Pl: *~le* / E: cf *parhă*] (Buc) **1** Câine fără stăpân. **2** (Dep) Om rău.

parimei *sn* vz ***parimie***

parimiar *sn* [At: DRLU / V: (înv) ***~remiariu, ~ier, ~ieriu*** / P: *~mi-ar* / Pl: *~e* / E: ***parimie*** **+** *-ar*] Carte bisericească în care se cuprind fragmente din proverbele lui Solomon Si: *parimie* (**5**), (îvr) *parimic* (**3**).

parimic *sn* [At: LM / V: ***parem~*** / Pl: *~ice* / E: ***parimie*** **+** *-ic*] (Îvr) **1** Proverb. **2** Maximă. **3** Parimiar.

parimicesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***parimic*** **+** *-icesc*] (Îvr) Proverbial.

parimicește *av* [At: DRLU / E: ***parimic*** **+** *-ește*] (Îvr) **1** Ca în proverbe. **2** Proverbial.

parimie *sf* [At: HERODOT (1645), 351 / V: (înv) ***parem~, ~mei*** *sn*, *~ină, pâr~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***παροιμία***] **1** (Asr) Proverb. **2** (Asr) Maximă. **3** Pildă. **4** (Mpl) Fragment din Biblie, în special proverbele lui Solomon, citit seara la diferite slujbe bisericești. **5** Parimiar. **6** (Rar; lpl) Formule în versuri la jocurile de copii.

parimier *sn* vz ***parimiar***

parimieriu *sn* vz ***parimiar***

parimină *sf* vz ***parimie***

parin¹ *s* [At: BIBLIA (1688), 355²/42 / E: ngr ***πάριvον*** „construit cu marmură din insula Paros"] (Îvr) **1-2** Marmură¹ (din insula Paros).

parin² *sm* vz ***parâng¹***

parina *v* vz ***parini***

parină *sf* [At: DLR / Pl: *~ne* / E: ucr ***парина***] (Buc) **1** Arătură făcută toamna pe un ogor, care primăvara se ară din nou. **2** Arătură repetată a unui ogor, înainte de a-l semăna.

parinc *sm* vz ***pârâng¹***

parindie *sf* vz ***pârângă***

parineală *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~eli* / E: ***parini*** **+** *-eală*] (Reg) Dezmiriștire.

paring *sm* vz ***pârâng¹***

parini *vt* [At: F (1885), 316 / V: (cscj) ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: ***parină***] **1-2** (Buc; c. i. terenuri, ogoare) A ara (a doua oară sau) de mai multe ori înainte de a fi semănat. **3** (Reg; îf *parina*) A dezmiriști.

parintez *sn* vz ***paranteză***

parintează *sf* vz ***paranteză***

parintjiș *sn* vz ***paranteză***

parior *sm* [At: DN[3] / P: *~ri-or* / Pl: *~i* / E: fr ***parieur***] Persoană care pariază.

parip *sm* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~rep***, (reg) ***~pa*** *sf*, ***păip***, ***pâr~*** / A şi: *parip* / Pl: *~i* / E: mg ***paripa***] (Trs) **1** (Ioc *mârţoagă*) Cal tânăr, sprinten şi frumos, folosit, mai ales, pentru călărie Si: *bidiviu, telegar*. **2** (Pex; reg) Copil mic. **3** (Înv) Cal lăturaş, care merge pe lângă cel din ham. **4** Pui de măgar. **5-6** (Şdp) (Cal sau) mânz mic, slab, nedezvoltat Si: *mârţoagă*.

paripenat, ~ă *a* [At: CADE / V: ***~pinat*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: fr ***paripenné***] (D. frunzele compuse) Cu un număr pereche de foliole dispuse în formă de pană.

paripinat, ~ă *a* vz ***paripenat***

parisie[1] *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II. 322 / V: ***~rusie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παρουσία***] (Înv) **1** Prezenţă. **2** Participare. **3** Paradă. **4** Alai. **5** Fast.

parisie[2] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 148 / E: ngr ***παρησία***] (Înv; îlav) **În ~** Sincer.

parisilab, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parisyllabe***] (Rar; îoc *imparisilab*) Parisilabic.

parisilabic, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / V: (rar) ***paras~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parisyllabique***] (D. substantive, adjective; îoc *imparisilabic*) A cărui temă păstrează acelaşi număr de silabe în cursul declinării, cel puţin la formele cazuale considerate fundamentale Si: (rar) *parisilab*.

parisimi *sf pl* vz ***păresimi***

paristas *sn* vz ***parastas***

paris, ~ă [At: LB / V: ***par~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***paris*** (alma)] **1-2** *sm, a* (Reg; şîs *Măr ~*) (Varietate de măr) care are fructe mari, de culoare albă-verzuie sau roşie-gălbuie. **3-4** *sn, a* (Prc) (Fruct) al parişului (**1**).

parişoşir *sm* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 85 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Înv; csnp) Epitrop.

pariște *sf* vz ***pajiște***

paritate *sf* [At: IORGOVICI, O. 79/14 / Pl: *~ăţi* / E: fr ***parité***, lat ***paritas, -atis***] **1-2** (Înv) Egalitate (în drepturi). **3** Egalitate numerică. **4** (Mat) Proprietate a unui număr întrg de a fi divizibil cu doi. **5** (Ecp; fin) Egalitate valorică.

paritis *sn* vz ***paretisis***

paritisi *v* vz ***paretisi***

pariu *sn* [At: C. PETRESCU, I. II, 3 / V: ***~ri*** / Pl: *~uri* / E: fr ***pari***] **1** Convenţie prin care fiecare dintre persoanele care susţin lucruri contrare se obligă să plătească o sumă sau să dea o compensaţie de altă natură celui care se va dovedi că avea dreptate Si: (pop) *prinsoare, rămăşag*. **2** Joc de noroc, în special la cursele de cai, constând dintr-o miză pe unul sau mai mulţi cai care, în caz de câştig, dă participantului dreptul la o cotă din totalul sumelor mizate de cei care au pierdut.

parizăr *sn* vz ***parizer***

parizen *sn* vz ***parizer***

parizer *sn* [At: CONV. LIT. XXXVI, 63 / V: ***~zăr***, (fam) ***~zen*** / E: ger ***Pariser***] **1** Sortiment de mezel proaspăt din carne de vită tocată sub formă de pastă şi din slănină tocată, afumate la cald şi apoi fierte. **2** (Dep) Epitet dat unei persoane grase.

parizian, ~ă [At: FL (1838), 68[1]/11 / S şi: *~isian* / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***parisien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populaţia de bază a Parisului sau) este originară de acolo. **5** *smp* Locuitori ai Parisului. **6-7** *a* Care aparţine (Parisului sau) parizienilor (**5**) Si: (nob) *parizienesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor (la Paris sau) la parizieni (**5**) Si: (nob) *parizienesc* (**3-4**). **10-11** *a* Specific (Parisului sau) parizienilor (**5**) Si: (nob) *parizienesc* (**5-6**). **12** *a* Adus din Paris Si: (nob) *parizienesc* (**7**).

parizianca *sf* [At: CADE / P: *~zi-an~* / Pl: *~nce* / E: ***parizian*** + *-că*] **1-2** (Rar) Femeie care (locuieşte în Paris sau) este originară de acolo Si: *pariziană* (**1, 3**).

parizianism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 138 / P: *~zi-a~* / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***parisianisme***] (Rar) **1-2** Fel (de a fi sau) de a vorbi propriu parizienilor (**1**).

parizianiza *vt* [At: BUL. FIL. II, 225 / P: *~zi-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***parisianiser***] (Rar) **1-2** A da caracter, aspect parizian (**10-11**).

parizienesc, ~ească *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 38 / P: *~zi-e~* / Pl: *~eşti* / E: ***parizian*** + *-esc*] **1-7** (Nob) Parizian (**6-12**).

parizon *s* [At: ALR II, 4359/250 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Şotron.

parjă *sf* vz ***perjă***

parjur *sm* vz ***sperjur***

parkinson *sns* [At: DEX[2] / E: fr ***parkinson***] (Med; şîs) ~ *boala lui Parkinson* Boală degenerativă a sistemului nervos central caracterizată prin tremurături cu caracter static ale membrelor şi capului şi prin rigiditate musculară.

parkinsonism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***parkinsonisme***] Denumire generică pentru sindroame asemănătoare cu parkinsonul.

parlac[1] *sn* [At: ALR I, 920/750 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Postată.

parlac[2] *s* [At: BORZA, D. 115 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Mar) Ţăpoşică (*Nardus stricta*).

parlaghie *sf* vz ***paralaghie***

parlagea *sf* vz ***pătlăgea***

parlagică *sf* vz ***pătlăgea***

parlagină[1] *sf* vz ***pârangină***

parlagină[2] *sf* vz ***patlagină[2]***

parlagiu *sm* [At: BARONZI, L. 116 / Pl: *~ii* / E: tc ***parlaci***] **1** Măcelar care se ocupă cu tăierea vitelor de consum, la abator Si: (Mun) *parcealagiu*. **2** (Fig; rar) Asasin.

parlament *sn* [At: GHEOGRAFIE, 43[r] / V: (îvr) ***~lement*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***parlement***] **1-2** (Înv) Adunare (a conducătorilor). **3** (Înv) Sfat. **4** Organ legislativ compus din una sau din două camere şi constituit din reprezentanţi ai diferitelor partide politice, aleşi prin votul cetăţenilor. **5** (Pex) Totalitate a deputaţilor care formează parlamentul (**4**). **6** (Pex) Sesiune de lucru în care se întruneşte parlamentul (**4**). **7** Clădire în care au loc sesiunile parlamentului (**4**).

parlamenta *vi* [At: BĂLCESCU, M. V, 174 / Pzi: *~tez* / E: fr ***parlementer***] **1** A duce tratative cu duşmanul, în vederea încheierii unui armistiţiu, a păcii, a schimbului de prizonieri etc. **2** (Udp „cu") A duce tratative pentru a ajunge la o înţelegere Si: *a negocia, a trata*. **3** (Pex; irn) A discuta cu cineva despre o anumită chestiune.

parlamentar[1], ~ă [At: CR (1830), 18[1]/1 / V: (îvr) ***~lem~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parlementaire***] **1-3** *a* Care aparţine parlamentului (**4-6**). **4-6** *a* Privitor la parlament (**4-6**). **7-9** *a* Din parlament (**4-6**). **10-12** *a* Care are loc în parlament (**4-6**). **13** *a* (D. o formă de stat) Cu parlament (**4**). **14-16** *a* Conform uzanţelor din parlament (**4-6**). **17** *a* (Pex) Care este de o politeţe riguroasă şi rigidă Si: *ceremonios, convenţional, protocolar*. **18** *sf* (Fam; irn) Ceartă. **19** *smf* Membru al parlamentului (**4**) Si: *deputat, senator*.

parlamentar[2], ~ă [At: PIRAMIDA, 16/8 / V: (înv; **1**) ***~riu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parlamentaire***] **1** *sm* Persoană delegată pentru a duce tratative de armistiţiu, de pace etc. cu inamicul Si: *delegat, sol, trimis*. **2-4** *a* Care ţine de acţiunea de a parlamenta (**1-3**). **5-7** *a* Privitor la acţiunea de a parlamenta (**1-3**). **8** *a* (Îs) *Steag ~* Steag alb arborat de o solie.

parlamentare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***parlamenta***] **1** Purtare de tratative cu duşmanul, în vederea încheierii unui armistiţiu, a păcii, a schimbului de prizonieri etc. **2** (Udp „cu") Purtare de tratative pentru a ajunge la o înţelegere Si: *negociere*. **3** Purtare de discuţii în legătură cu o anumită chestiune.

parlamentarism *sn* [At: ŞĂINEANU, D. U. / E: fr ***parlamentarisme***] **1** Sistem de guvernare în statele cu regim parlamentar[1] (**13**). **2** Tactică politică bazată pe utilizarea formelor parlamentare (**13**) în lupta politică.

parlamentariu *sm* vz ***parlamentar[2]***

parlando *av* [At: DN[3] / E: it ***parlando***] (Muz; ca indicaţie de execuţie) Vorbind liber, din punct de vedere ritmic.

parlatoriu *sn* [At: (a. 1836) DOC. EC. 626 / Pl: *~ii* / E: cf *parlöar*] (Înv) Cameră unde se primesc vizitatori la internat, la un cămin, la o închisoare etc. Si: *vorbitor*, (frm) *parloar*.

parlement *sn* vz ***parlament***

parlementar, ~ă *a* vz ***parlamentar***[1]

parloar *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~e* / E fr ***parloir***] (Frm) Parlatoriu.

parlovancă *sf* [At: H VI, 173 / E: nct] (Reg; art.) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul parlovanca (**1**).

parmac[1]***, ~ă*** [At: (a. 1715) ȘIO II$_1$, 284 / V: (reg) ***pârâmaci, pârm~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: tc ***parmak***] **1** *sm* (Înv) Grilaj. **2** *sm* (Înv) Balustradă. **3** *sm* Par[1] sau stâlp de susținere folosit la diverse construcții deschise, prispe, pridvoare, garduri etc. **4** *sm* (Reg) Par[1] gros care se trece prin urechile hârdăului pentru ca acesta să poată fi transportat de două persoane. **5** *sm* (Olt) Ciomag mare. **6** *sm* (Rar) Bastonaș. **7** *sf* (Reg) Greblă mică aplicată la coasă, ca să așeze în brazdă grânele sau iarba când se coseşte Si: (reg) *hreapcă*.

parmac[2] *sn* vz ***palmac***

parmaclâc *sn* [At: GOLESCU, Î. 132 / V: ***~alâc,*** (reg) ***~lic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***parmaklik***] **1** Construcție de lemn, de piatră etc. de forma unui perete sau a unui gard scund, folosită pentru a mărgini o altă construcție, pod, casă etc. sau un element de construcție, pridvor, balcon, scară etc. Vz *balustradă, parapet, pălimar*[1]*, plimb*. **2** (Nob) Perete de sticlă colorată, mată, etc. al unei marchize. **3** Gard de leaturi. **4** Grilaj. **5** (Rar) Fiecare dintre leaturile, scândurile, barele etc. care formează un gard sau un grilaj. **6** (Reg; îf *parmalâc*) Pârghie.

parmaclic *sn* vz ***parmaclâc***

parmagea *sf* vz ***pătlăgea***

parmalâc *sn* vz ***parmaclâc***

parmangele *sfp* vz ***pătlăgea***

parmazan *sn* vz ***permezan***

parmen [At: COMȘA, N. Z. 48 / V: (reg) ***~min*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***parmain*** (d'or), ger ***Parmäne***] **1-2** *sm, a* (Sîs ***Măr ~*** sau ***~ aurîu***) (Măr[1]) care este originar din Anglia, cu fructele de culoare galbenă-aurie cu dungi carmin. **3-4** *sn, a* (Îas) (Fruct) care aparține acestei varietăți de măr[1].

parmezan [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 67 / V: (înv) ***~maz~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Parmesan,*** fr ***parmesan***] **1** *sn* Specialitate italienească de caşcaval mai uscat, care se poate rade mărunt. **2-3** *sn, a* (Brânză) care este preparată ca un parmezan (**1**). **4** *sn* (Pex) Caşcaval uscat. **5** *sn* (Pex) Caşcaval ras.

parmin *a* vz ***parmen***

parnajac *sn* vz ***pârnăjac***

parnas *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***parnasse***] (Fig) **1** Lăcaș al poeziei. **2** Poezie. **3** Poetică.

parnasian, ~ă [At: IONESCU-RION, C. 100 / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***parnassien***] **1** *a* Care aparține parnasianismului. **2** *a* Care se referă la parnasianism. **3** *a* Care este specific parnasianismului. **4-5** *a* Care (scrie sau) este scris în maniera specifică parnasianismului. **6-7** *smf* (Reprezentant sau) adept al parnasianismului.

parnasianism *sn* [At: DN[2] / P: *~si-a~* / E: fr ***parnassianisme***] Curent poetic apărut în Franța, pe la jumătatea sec. XIX, care transformă poezia într-un joc gratuit, dar savant, de virtuozități imagistice și care cultivă evocarea grandioasă a civilizațiilor trecute sau a naturii, descrierea strălucirii exterioare a lucrurilor, mai ales a podoabelor rare și prețioase.

parnasie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: lat ***parnassia***] (Bot; rar; și**c ~-de-mlaștini**) Șopârliță-albă (*Parnassia palustris*).

parnat *s* [At: ALRM SN I, h 225/574 / Pl: nct / E: mg ***párnát*** „cuzinet"] (Reg) **1** Pod al osiei la car. **2** Telegău la car.

parnavel *sms* [At: BL II, 119 / E: rrm ***parnave*** (pll *parnavo* „prieten")] (Arg) Copil de țigan.

parnic[1] *sn* [At: SCL 1969, 135 / Pl: *~ice* / E: rs ***парник***] (Mol) Vas mare pentru păstrat vinul.

parnic[2]***, ~ă*** *smf* vz ***partnic***

parniu, ~ie *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 1, 63 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Zăpăcit. **2** Capiu.

paroc *sm* vz ***paroh***

parocaș *sm* [At: KLEIN, D. 395 / Pl: *~i* / E: mg ***parókás***] (Înv; Trs) **1-2** Peruchier (**1-2**).

parocă *sf* [At: KLEIN, D. / V: ***pâr~*** / A și: (nob) *parocă* / E: mg ***paróka***] (Trs; Ban) Perucă.

parochimen *sm* vz ***prochimen***

parocuș *sm* vz ***paroh***

parod *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***parodo***] **1** Prim cântec al corului, în tragedia greacă, intonat la intrarea în orchestră (**1**). **2** Fiecare dintre intrările orchestrei dintr-un teatru grec.

parodesc [At: H IX, 389 / Pl: *~eşti* / E: ns cf *rod*] **1-2** *sm, a* (Reg; și*s Măr ~*) (Măr[1]) dintr-o specie nedefinită mai îndeaproape. **3-4** *sn, a* (Fruct) care aparține acestei specii de măr[1].

parodia *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***parodier***] **1-2** (C. i. opere literare, autori etc.) A imita, preluând temele, motivele, mijloacele artistice, (cu intenții satirice, pentru a demonstra lipsa de valoare sau) pentru a obține efecte comice Si: (nob) *a parodiza* (**1-2**). **3-4** (C. i. vorbirea, aspectul fizic, gesturile cuiva) A imita (în glumă sau) într-o manieră grotească, pentru a-și bate joc Si: (nob) *a parodiza* (**3-4**).

parodiant, ~ă *smf, a* [At: TEODORESCU, M. II, 293 / P: *~di-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***parodiant***] (Rar) **1-2** (Persoană) care parodiază pe cineva.

parodiare *sf* vz ***parodiere***

parodiat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***parodia***] **1-2** (D. autori, opere) Imitat (cu intenții satirice, pentru a demonstra lipsa de valoare sau) pentru a obține efecte comice. **3-4** (D. vorbirea, aspectul fizic, gesturile cuiva) Imitat (în glumă sau) într-o manieră grotească, pentru a-și bate joc.

parodic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parodique***] (Rar) **1-6** Parodistic (**1-6**).

parodie *sf* [At: VÎRNAV, F. M. II, 149^{v}/24 / Pl: *~ii* / E: fr ***parodie***] **1-2** Imitație (neizbutită sau) caricaturală a unui original. **3** (Pex) Bătaie de joc. **4-5** Creație literară în care se preiau temele, motivele și mijloacele artistice ale unei opere literare sau ale unui autor, (cu intenții satirice, demonstrând lipsa de valoare sau) cu scopul de a obține efecte comice.

parodiere *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~iare*** / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***parodia***] **1-2** Imitare a unei opere literare, a unui autor, cu preluarea temelor, a motivelor, a mijloacelor artistice, (cu intenții satirice, demonstrând lipsa de valoare sau) cu scopul de a obține efecte comice. **3-4** Imitare a vorbirii, a aspectului fizic, a gesturilor cuiva (în glumă sau) într-o manieră grotească, pentru a-și bate joc Si: *parodizare*.

parodist *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~işti* / E: fr ***parodiste***] (Rar) **1-2** Autor de parodii (**4-5**).

parodistic, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 156, 15/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parodie*** + *-istic*] **1-2** *a* Care se referă la parodie (**4-5**) Si: (rar) *parodic* (**1-2**). **3-4** *a* Care este specific parodiei (**4-5**) Si: (rar) *parodic* (**3-4**). **5-6** *a* Care aparține parodiei (**4-5**) Si: (rar) *parodic* (**5-6**). **7** *sf* Gen literar al parodiei.

parodiza *vt* [At: F (1872), 225 / Pzi: *~zez* / E: ***parodie*** + *-iza*] (Nob) A parodia (**1-2**).

parodontal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***parodontale***] (Atm) **1** Al parodonțiului. **2** De parodonțiu. **3** (Îs) *Țesut ~* Țesut marginal moale, cu formațiuni fibroase, care înconjoară dintele și alveola dentară.

parodontită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***parodontite***] (Med) Inflamație a parodonțiului.

parodontogramă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***parodontogramme***] (Med) Diagramă a datelor obținute prin parodontometrie.

parodontologie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parodontologie***] Ramură a medicinii care se ocupă de parodontopatii.

parodontom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***parodontome***] (Med) Tumoare a țesutului parodontal.

parodontometrie *sf* [At: DEX[2] / P: *~tri-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parodontométrie***] (Med) **1** Măsurare a pungilor gingivale, a retracției și mobilității dinților. **2** Diagramă a datelor obținute prin parodontometrie (**1**).

parodontopatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / P: *~ti-e* / E: fr ***parodontopathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile dentare.

parodontoză *sfs* [At: DN[3] / V: ***paraden~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***parodontose***, ger ***Parodontose***] (Med) Proces patologic al parodonțiului, constând în retracția gingiilor și descoperirea pronunțată a dinților.

parodonțiu *sn* [At: DN[3] / P: *~țiu* / Pl: *~ii* / E: ger ***Parodontium***] (Atm) **1** Complex morfologic funcțional care asigură fixarea dinților în osul maxilar. **2** (Îs) ~ *moale* Țesut marginal moale, cu formațiuni fibroase, care înconjoară dintele și alveola dentară. **3** (Îs) ~ *osos* Porțiune osoasă în care sunt săpate alveolele dentare și pe care se inserează parodonțiul moale.

parodosire *sf* vz ***paradosire***

parof *sm* vz ***paroh***

parofial, ~ă *a* vz ***parohial***

parofian, ~ă *smf* vz ***parohian***

parofie *sf* vz ***parohie***

paroh *sm* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. XIII, 126 / V: (îrg) ***~uș,*** (reg) ***~of,*** (îvr) ~oc (A și: *paroc*), ***~ocuș*** / S și: *~och* / Pl: *~i* / E: lat ***parochus***, ger ***Parochus***, mg ***parochus***] Preot care conduce o parohie.

parohial, ~ă *a* [At: HELIADE, D. C. 236/14 / V: (îrg) ***~ofial*** / S și: *~ochial* / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***parochialis***, ger ***Parochial***] **1-5** Care aparține (parohului sau) parohiei (**1-4**) Si: (înv) *parohialnic* (**1-5**). **6-10** Privitor (la paroh sau) la parohie (**1-4**) Si: (înv) *parohialnic* (**6-10**). **11** (Îs) *Biserică ~ă* Biserică în care slujește parohul Si: (înv) *biserică parohialnică* (**11**). **12** (Îs) *Casă* (sau *locuință*) *~ă* Clădire, proprietate a bisericii, în care se află locuința și cancelaria parohului.

parohialnic, ~ă *a* [At: FUND. 42/8 / P: *~hi-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parohie*** + *-alnic*] (Înv) **1-10** Parohial (**1-10**). **11** (Îs) *Biserică ~ă* Biserică parohială (**11**).

parohian, ~ă *smf* [At: DRLU / V: (reg) ***~ofian*** / S și: *~ochian* / P: *~hi-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: lat ***parochianus***, ger ***Parochian***] (Îrg) Enoriaș.

parohie *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 125/32 / V: (îrg) ***~ofie, părafie, pârofie*** / S și: *~ochie* / Pl: *~ii* / E: lat ***parochia***, ger ***Parochie***] **1** Cea mai mică unitate administrativă bisericească. **2** (Pex) Sediu al acestei unități. **3** (Pex) Comunitate religioasă creștină care ține de această unitate administrativă bisericească. **4** (Pex) Biserică dintr-o astfel de unitate Si: (îrg; liv) *matcră* Vz *enorie*. **5** (Mol; îf *parofie*) Porțiune de sat în care un grup de flăcăi umblă, la sărbători, cu colindul, cu plugușorul etc., rezultată în urma unei împărțiri a teritoriului între grupuri.

parohuș *sm* vz ***paroh***

paroi[1] *sn* [At: I. IONESCU, D. 249 / Pl: *~uri* / E: ucr ***парій***, rs ***паро́й***] **1** Roi ieșit dintr-un alt roi din aceeași vară. **2** (Reg) Roi care n-a roit într-o vară. **3-4** (Mol) Ceară produsă de un paroi[1] (**1-2**). **5** Ceară de naft.

paroi[2] *vi* [At: I. IONESCU, M. 380 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***paroi***[1]] A roi a doua oară în aceeași vară.

paroit *sn* [At: DDRF / E: ***paroi***[2]] (Pop) Al doilea roit în aceeași vară.

parol *i* vz ***parolă***

parolă [At: M. COSTIN, ap. GÎDEI / V: (frm) ***parol*** / Pl: *~le* / E: lat ***parola***, it ***parola***, ger ***Parole***, rs ***пароль***, fr ***parole***] **1** *sf* (Asr) Promisiune. **2** *sf* (Asr) Cuvânt de onoare. **3** *sf* (Îla) **De ~** (D. oameni) Care se ține de cuvânt Si: *punctual*. **4** *sf* (Îlv) **A(-i) da** (sau **a-și da**) (**~la de onoare**) sau (înv) **a(-i) da** (ori **a pune**) **~** A se angaja în mod solemn Si: *a făgădui, a promite*. **5** *sf* (Reg; îe) **A duce** (sau **a bate**) **~la** A cădea la învoială. **6** *sf* (Reg; îe) **A se ține de ~** sau **a(-și) ține** (ori, înv, **a-și păzi**) **~la** A se ține de cuvânt. **7** *i* (Frm; îf *parol*) Zău. **8** *sf* (Înv) Vorbă. **9** *sf* (Înv) Afirmație. **10** *sf* (Îlv) **A da ~** A ordona. **11** *i* (La unele jocuri de cărți; îf *parol*, șîs *pas parol*) Pas[1] (**2**). **12** *sf* (Fam) Sfat. **13** *sf* (Fam) Discuție facilă. **14** *sf* (Îe) **A sta la o ~** A sta de vorbă. **15** *sf* (Îae) A flecări. **16** *sf* (Gms) Lozincă. **17** *sf* Cuvânt secret, convențional, folosit de militarii care au anumite misiuni, pentru a fi recunoscuți de alți militari cunoscători ai consemnului. **18** *sf* (Îe) **A da ~la** (sau ~) A stabili cuvântul secret de recunoaștere. **19** *sf* (Îae) A comunica celor în drept acest cuvânt. **20** *sf* (Îae) A rosti cuvântul secret, de recunoaștere. **21** *sf* (Pgn) Cuvânt secret de recunoaștere. **22** *sfa* (Înv) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **23** *sfa* (Înv) Melodie după care se execută dansul parola (**22**).

paroli *smi* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***paroli***, it ***paroli***] (La unele jocuri de cărți) **1** Dublare a sumei mizate în jocul precedent. **2** Mizâ realizată în acest fel.

parolist, ~ă *smf, a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~iști, ~e* / E: ***parolă*** + *-ist*] **1-2** (Fam) (Persoană) care își respectă angajamentul luat.

parolită *sf* [At: H X, 357 / A: nct / Pl: *~te* / E: ***parolă*** + *-ită*] (Reg) Inel.

parom *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 774 / V: ***por~*** / Pl: *~oame* / E: ucr, rs ***паром***] (Mol; Buc) Pod plutitor Vz *bac*.

paron *a* [At: (a. 1713) GÁLDI, M. PHAN, 222 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***παρών***] (Grî) Prezent.

paronichie *sf* [At: DN[3] / P: *~chi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***paronychie***] (Med) Tumefacție inflamatorie în jurul unghiei.

paronim *sn* [At: VALIAN, V. / Pl: *~e* / E: fr ***paronyme***] Cuvânt asemănător, ca formă, cu un alt cuvânt, dar deosebit ca sens și ca origine de acesta.

paronimic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paronymique***] **1** Care ține de paronime. **2** Referitor la paronime.

paronimie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***paronymie***] **1** Însușire a două sau mai multe cuvinte de a fi paronime. **2** Situație în care se află mai multe paronime.

paronomasie *sf* [At: MOLNAR, RET. 209/2 / V: ***~azie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παρονομασία***, fr ***paronomasie***] (Rar) Paronomază.

paronomastic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paronomastique***] (Rar) **1** Care ține de paronomază. **2** Privitor la paronomază.

paronomază *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ze* / E: fr ***paronomase***] Figură de stil care constă în asocierea a două cuvinte asemănătoare ca formă, dar deosebite ca înțeles Si: (rar) *paronomasie*.

paronomazie *sf* vz ***paronomasie***

parorexie *sf* [At: DN[3] / P: *~xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parorexie***] (Med) Dorință patologică de a ingera substanțe necomestibile.

parosie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 342/1 / Pl: *~ii* / E: cf ngr *παρουσία*] (Înv; csnp) **1** Cerere. **2** Jalbă.

parosism *sn* vz ***paroxism***

parosmie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parosmie***] (Med) Tulburare olfactivă constând în percepția falsă a unui miros.

paroș, ~ă *a* vz ***paroșu***

paroșcă *sf* vz ***piroșcă***

paroșu, ~șie *a* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 100 / V: ***paroș*** / Pl: *~și, ~șii* / E: ***pa(ra)***[1] **- + *roșu***] (Olt; rar) Foarte roșu.

parotidă [At: KRETZULESCU, A. 282/24 / V: (îvr) ***~ită*** / Pl: *~de* / E: fr ***parotide***] **1-2** *sf, af* (Șîs *Glandă ~*) (Fiecare dintre cele două glande salivare) care sunt așezate în dosul urechilor, de o parte și de alta a maxilarului inferior. **3** *sf* (Rar; îf *parotită*) Oreion.

parotidectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parotidectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a glandei parotide.

parotidian, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 79/23 / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***parotidien***] (Îvr) **1** Care se referă la parotidă (**1**). **2** Care ține de parotidă (**1**).

parotidită *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: fr ***parotidite***] (Șîs *~ epidemică*) Oreion.

parotită *sf* vz ***parotidă***

paroxism *sn* [At: DRLU 100/28 / V: (înv) ***~osi~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***paroxysme***, ger ***paroxysmus***, it ***parossismo***] **1** Intensitate maximă a simptomelor unei boli Si: *acces, criză*. **2** (Înv) Febră. **3** (Înv) Frison. **4** Punct culminant la care ajunge o senzație, un sentiment, o stare, un proces, o acțiune în desfășurare etc. **5** (Îlav) **(Până) la ~** Cu intensitate maximă. **6** Surescitare extremă.

paroxismic, ~a *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paroxysmique***] (Îvr) Paroxistic (**1-2**).

paroxistic, ~a *a* [At: ENC. VET. 26 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***paroxystique***] **1-3** Care a ajuns la paroxism (**1, 4, 6**) Si: *extrem*, (îvr) *paroxismic* (**1-3**). **4-5** (D. boli, simptome) Care (survine brusc sau) atinge un maximum de intensitate Si: (îvr) *paroxismic* (**4-5**).

paroxiton, ~a [At: PUȘCARIU, L. R. I, 28 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paroxyton***] **1-2** *sn, a* (Cuvânt, formă gramaticală) care are accentul pe silaba penultimă.

3 *a* (D. modul de accentuare a cuvintelor, rime etc.) Care se caracterizează prin plasarea accentului pe silaba penultimă.

paroxitonie *sf* [At: SCL 1954, 87 / Pl: *~ii* / E: ***paroxiton*** **+** ***-ie***] **1-2** (Rar) Însușire de a fi paroxiton (**1-2**).

parozol *sn* vz ***parasol***

parpalac[1] *sm, i* vz ***pitpalac***

parpalac[2] *sn* vz ***pârpălac***

parpalac[3] *s* [At: ȚOPA, C. 221 / Pl: ? / E: ns cf ucr *перекотиполе*] (Bot; reg) Săricică (*Salsola kali*).

parpalag *sn* vz ***pârpălac***

parpalec *sm* [At: LB / V: (reg) ***papalete, paparec, paparet, ~ete, ~ct, păpăreț*** / Pl: *~eci* / E: nct] **1** (Înv) Vânzător ambulant grec, de covrigi și plăcinte. **2** (Pex) Negustor de mărunțișuri. **3** (Dep) Grec. **4** (Mol; Mun; dep) Epitet dat unei persoane de la oraș. **5** (Mun; dep; îf *papalete*) Epitet dat unui om prostănac, bleg. **6** (Îdt) Grataragiu.

parpalete *sm* vz ***parpalec***

parpalet *sm* vz ***parpalec***

parpalic *s* [At: GOROVEI, C. 274 / Pl: nct / E: nct] (Pop; euf) Penis.

parpandel *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***~ngel, ~nghel*** / Pl: *~ei* / E: nct] **1** (Pop) Copil de țigan Si: (pop) *danci, puradel*. **2** (Ban) Făt.

parpangel *sm* vz ***parpandel***

parpanghel *sm* vz ***parpandel***

parpangică *sf* [At: PAMFILE, A. R. 254 / V: ***parapangele*** *sfp*, ***părpângel*** *sm* / Pl: *~gele* / E: ns cf *arpagic*] (Trs) Arpagic.

parpariță *sf* vz ***pârpăriță***

parpeleac, ~ă *a* [At: AL. LUPULUI, P. G. 13 / Pl: *~eci, ~ece* / E: ns cf *cepeleag, parpalec, părpelatic*] (Reg: csnp) Peltic.

parpian *sm* [At: COTEANU, PL. 29 / V: (înv) ***~ien, păr~, per~*** / P: *~pi-an* / Pl: *~i* / E: nct] **1** Mică plantă erbacee cu flori dispuse în capitule albe care trăiește prin locuri usate Si: (reg) *floarea-patului, flocoșele, laba-mâții, lânariță, măruncă, parălei, siminoc, scânteiuță-de-munte, sunătoare-de-munte, talpa-pisicii* (*Antennaria dioica*). **2** Plantă erbacee, cu flori în capitule roz (*Gnaphalium dioicum*). **3** (Bot; reg) Flocoșele (*Filago arvensis*). **4** (Bot; reg) Firicică (*Filago germanica*).

parpien *sm* vz ***parpian***

parsec[1] *sm* [At: DM / Pl: *~eci* / E: fr ***parsec***] Unitate de lungime folosită în astronomie, care corespunde unei distanțe de la care raza orbitei pământești se vede sub un unghi de o secundă și care este egală cu distanța parcursă de lumină în 3,26 ani-lumină.

parsec[2] *sn* vz ***parsechi***

parsechi *sn* [At: (cca 1700) IORGA, S. D. IV, 69 / V: (îrg) ***parsec, peha~***, (reg) ***~rșiet, ~rșit, păharsec, pâr~, pârset, pâr~, per~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***pohárszék***] (Trs) **1** Dulap de bucătărie cu ușă de sticlă Si: *bufet*. **2** (Reg; prc) Parte de jos a dulapului. **3** Șifonier. **4** Poliță de scânduri. **5** Firidă.

parselin *sn* vz ***parasele***

parsemat, ~ă *a* [At: LĂCUSTEANU, A. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***parasemé***] (Frr) Presărat.

parasimonie *sf* vz ***parcimonie***

parsimonios, ~oasă *a* vz ***paracimonios***

parsism *sns* [At: DEX / E: fr ***parsisme***] Religie a popoarelor iraniene, întemeiată de Zoroastru Si: *zoroastrism*.

parșemin *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: fr ***parchemin***] (Frî) Pergament.

parșiet *sn* vz ***parsechi***

parșit *sn* vz ***parsechi***

parșiv, ~a [At: CIHAC, II, 247 / Pl: *~i, ~e* / E: ucr ***паршивий***, rs ***паршивый***] **1-2** *a* (Asr) (Foarte) murdar. **3** *a* Scârbos. **4** *a* Neîngrijit. **5-6** *smf, a* (Pfm) (Om) care are caracter josnic Si: *mârșav, mizerabil, ticălos*. **7** *a* (Reg) Cicălitor. **8-9** *smf, a* (Om) vagabond. **10-11** *smf, a* (Pfm) (Om) desfrânat. **12-13** *a* Care exprimă o senzualitate (exagerată și) vulgară Si: *insinuant, provocator*.

parșivărie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***parșiv*** **+** ***-ărie***] (Mun) Ticăloșie.

parșivenie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***parșiv*** **+** ***-enie***] **1** (Rar) Murdărie. **2** (Pfm) Ticăloșie. **3** (Pfm) Nerușinare.

parșivi [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~vesc* / E: ***parșiv***] (Rar) **1-2** *vtr* A (se) murdări. **3** *vr* A se ticăloși. **4-5** *vtr* A (se) deprava. **6** *vt* A adresa cuiva epitetul de „parșiv".

part i [At: CARAGIALE, O. I, 135 / E: fo] (Îcr *șart*) Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură dată cu palma.

partac *s* [At: ALR SN IV, h 1126/172 / Pl: nct / E: cf *parte, partal*] (Reg) Bucată.

partagiu *sn* ***partaj***

partaj *sn* [At: FIS, 244/20 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***partage***] (Jur) **1-2** Partajare (**1-2**). **3-4** Act oficial în care se consemnează modul în care a fost efectuată partajarea (**1-2**).

partaja *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~jez* / E: fr ***partager***, cf *partaj*] (Jur; rar) **1-2** A împărți o avere (la divorț sau) la moștenire între persoanele îndreptățite să o stăpânească.

partajabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partageable***] Care poate fi împărțit.

partajare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~jări* / E: ***partaja***] (Jur) **1-2** Operație de împărțire (a unei averi la divorț sau) a unei moșteniri între persoanele îndreptățite să o stăpânească Si: *împărteala, partaj* (**1-2**).

partal *sn* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 180 / V: (reg) ***~la*** *sf*, ***pâr~, pâr~*** / Pl: *~e* / E: bg ***партал***] **1-2** (Pop; udp „de") Parte (**1-2**). **3** (Reg; îf *partal*) Postată. **4** (Reg) Cârd de oi despărțit din turma cea mare. **5-6** (Reg) Parte (**51-52**).

partala *sf* vz ***partal***

partalaș, ~a *smf* vz ***partaleș***

partaleș, ~a *smf* [At: LB / V: ***~lâș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***partal*** **+** ***-eș***] (Trs) Pârtaș.

partam *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ctm ***parte*** **+** ***hartam***] (Mol; Buc) **1-2** Parte (mai mare).

partant, ~ă [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 89 / Pl: *~nți* / E: fr ***partant***] (Frr) **1** *smf* Participant la jocuri sportive. **2** *a* Care pleacă.

partă[1] *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 298 / Pl: *perți, părți, perte* / E: mg ***párta***] **1** (Mar; Ban) Panglică întărită, împodobită cu monede de aur sau de argint ori cu mărgele, care se poartă în păr, legată pe frunte sau la pălărie. **2** (Ban) Salbă de mărgele sau de bani. **3** (Ban) Cingătoare cu mărgele. **4** (Mar) Betelie. **5** (Reg) Fiecare dintre dungile colorate ale unei țesături, ale unei pături.

partă[2] *sf* vz ***hartă***

partău *s* [At: DLR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fânaț.

parte *sf* [At: COD. VOR. 10/5 / Pl: *părți*, (înv) *parți* / E: ml ***pars, -tis***] **1** (Csn; udp „de", „din") Ceea ce se desprinde dintr-un tot, dintr-un ansamblu, dintr-un grup etc., ca rezultat al unei fragmentări, în raport cu întregul Si: *bucată, fragment, porțiune*, (pop) *partal* (**1**). **2** Cantitate oarecare, nedeterminată precis, din ceva Si: (pop) *partal* (**2**), (îrg) *pârtenie*. **3** (Înv; îla) **În ~** Personal. **4** (Îlav) **În ~** Separat. **5** (Îal) Pe rând. **6** (Îal; îoc *în general*) În special. **7** (Îal) Parțial[1]. **8** (Îal) Reciproc. **9** (Îal) Și de-o parte și de alta. **10** (Îe) **A vorbi în ~** A vorbi făcând abstracție de unii dintre cei de față. **11** (Îae) Aparte. **12** (Îae) Confidențial. **13-14** (Îlav) **În (cea mai) mare ~** sau (îvr) **spre cea mai multă ~** În foarte mare măsură. **15-16** (Îla) **(Cea mai) mare ~ (din...** sau **dintre...)** Cei mai mulți din... sau dintre... **17-18** (Pop; îe) **A (se) face (în) părți** A (se) rupe în bucăți. **19-20** (Îae) A (se) împărți. **21-22** (Îae) A (se) risipi. **23** (Îcrî) Atât..., cât și... **24** (Îcrî) Unii oameni..., alți oameni... **25** (Îcrî) Unele lucruri..., alte lucruri... **26** Element care intră în structura unui tot, fiind precis delimitat în cadrul lui Si: *element constitutiv*. **27** Element legat de componența, de esența, de calitatea unui lucru. **28** (Pex) Compartiment. **29** (Grm; îs) *~ de vorbire* (sau, înv, *de cuvânt*) Fiecare dintre clasele de cuvinte grupate după sensul lor lexical fundamental și după caracteristicile morfologice și sintactice. **30-31** (Grm; îs) *~ de propoziție* (Cuvânt sau) grup de cuvinte din alcătuirea unei propoziții, care poate fi identificat ca unitate sintactică aparte, după funcția specifică îndeplinită în cadrul

propoziții. **32** (Îe) **A lua** (sau, îvr, **a avea**) **~ la ceva** A participa la ceva. **33** (Îae) A contribui la ceva. **34** (Îe) **A face ~ din...** (sau **dintre...**) A fi unul dintre elementele componente și principale ale unui tot. **35** (Îae) A fi membru al unei grupări, al unei organizații etc. **36** (Spc) Porțiune a corpului unui om sau al unui animal care formează de obicei o unitate cu caracteristici proprii în cadrul întregului Vz *regiune*. **37** (Îvr; îs) *~ nobilă* Viscere. **38** (Euf; îs) *Părțile rușinoase* (sau, rar, *naturale*) Organe genitale Si: *sex*. **39** (Îvr; euf; îs) *Părțile bărbătești* Organe genitale masculine. **40** (Îvr; euf; îs) *Părțile femeiești* Organe genitale feminine. **41** (Reg; îs) *~a albă* Cornee. **42** (Spc) Diviziune a unei lucrări, a unei opere literare, muzicale etc. cu caracteristici bine precizate în cadrul ansamblului Si: *secțiune*. **43** (Pex) Capitol. **44** (Pex) Pasaj. **45** (Spc; Muz) Ceea ce revine fiecărui interpret sau fiecărui instrument dintr-o partitură muzicală scrisă pentru ansambluri. **46** (Spc; înv) Rol în teatru. **47** (Spc; îvr) Moleculă. **48** (Ggf; îvr) Grad de longitudine. **49** (Îvp; lpl) Trăsătură caracteristică Si: *particularitate*. **50** (Spc) Defect. **51-52** Ceea ce (revine sau) urmează să-i revină cuiva printr-o împărțire, printr-o învoială, dintr-o moștenire etc. Si: *drept*, (rar) *părtășie*, (reg) *partal* (**5-6**). **53** (Îe) **A(-i) face** (**cuiva**) **~** (**de...** sau **din...**) sau, înv, **a scoate ~** (**cuiva**) A-i da cuiva ceva ce îi revine de drept. **54** (Îae) A-i face rost cuiva de ceva. **55** (Îae) A avea în vedere pe cineva cu... **56** (Îae) A hărăzi. **57-58** (Îe) **A (nu) avea ~** A (nu) avea dreptul la... **59-60** (Îae) A (nu) primi. **61** (Îe) **A-și face ~** (**din...**) A lua în mod abuziv ceva. **62** (Reg; îe) **A căpăta ~** (**din...**) A moșteni. **63** (Îe) **A-i cuveni** (**cuiva**) **~a** A-i da dreptate cuiva. **64** (Îe) **A(-i) fi** (sau **a-i veni**) (**cuiva**) **~a** (sau, rar, **~**) A-i reveni cuiva ceva. **65** (Îe) **A lua ~a leului** (sau, rar, **a lupului**) Cea mai mare cantitate dintr-un bun, arogată de cel mai puternic în calitate de stăpân. **66** (Îae) Cel mai de seamă folos sau câștig dintr-o afacere, dintr-o acțiune realizată în comun, pe care cineva și le rezervă fără să le merite, prin abuz. **67** (Înv; îs) *~a sufletului* Mulțumire sufletească. **68** (Pop; îas) Ceea ce pune cineva deoparte, încă din timpul vieții, cu scopul de a fi folosit la îndeplinirea obiceiurilor și ritualurilor legate de înmormântare. **69** (Îvp) Zestre. **70-71** Contribuție egală (în bani sau) în muncă la o întreprindere, la o afacere, dând drept la o cotă corespunzătoare din beneficiu. **72** Cotă care revine fiecărui participant. **73** (Pes; iuz; îs) *~a apei* (sau *a propietății*) Cotă sau sumă realizată prin vânzarea peștelui pescuit de o echipă de pescari, care revenea proprietarului bălții din care s-a scos peștele. **74** (Pes; iuz; îs) *~a năvodului* Cotă din suma realizată prin vânzarea peștelui pescuit de o echipă de pescari, care revenea proprietarului uneltelor de pescuit. **75** (Pes; iuz; îs) *~a muncii* Cotă din suma realizată din vânzarea peștelui pescuit de o echipă de pescari, care revenea membrilor echipei respective, proporțional cu rolul pe care-l avea fiecare în munca echipei. **76** (Iuz; îs) *~ socială* Contribuție în bani, în unelte etc. pe care o aducea fiecare membru cooperatar la intrarea în cooperativa agricolă de producție. **77-78** (Îljv) **În ~** (În mod) proporțional. **79-80** (Îal; în sistemul de arendare a pământurilor) (Care se face) în dijmă. **81-82** (Îljv) **La ~** (În sistemul de retribuire a angajaților la un patron) (Care este angajat) cu plata într-o anumită cotă din beneficiul realizat, mai mare decât cel mai ridicat salariu fix. **83** (Îs) *~ și ~* Contribuție egală în bani sau în muncă la o întreprindere, dând drept la cotă egală de beneficiu. **84** (Trs) Fiecare dintre acțiunile pe care le deține cineva la o întreprindere, la o mină etc. **85** (Îvr) Obligație de îndeplinit. **86-87** (Pop; îe) **A (nu) avea ~** A (nu-)i fi sortit cuiva, în bine sau în rău. **88** (Pop) Destin. **89** (Pex) Șansă. **90** Bucurie. **91** Folos. **92-93** (Pfm; în urări, jurăminte sau imprecații; îc) **A (nu) avea ~ de** (sau, înv, **cu**) **cineva** A (nu) se bucura de ajutorul, de prietenia, de tovărășia sau de existența cuiva. **94-95** (Îae) A (nu) avea fericirea să conviețuiască cu cineva drag. **96** (Pop) Persoană considerată ca fiind predestinată să devină soț sau soție cuiva. **97** (Reg; îe) **A-și face pe ~** A face vrăji pentru a-și afla ursitul. **98** (Pop) Partidă. **99** (Cu sens spațial) Regiune geografică. **100** (Cu sens spațial) Loc. **101** (Cu sens spațial) Țară. **102** (Îla) **Din** (sau **de prin**) **~a** (sau, rar, **părțile**) **locului** Care este din sau de prin regiunea despre care se vorbește Si: *băștinaș, originar*. **103** (Îal) Care se află situat în regiunea despre care se vorbește. **104-105** (Îlav) **În** (sau **din, prin**) **toate părțile** sau (îrg) **de toate părțile** ori **de toată ~a** sau **în toate părțile** (De) pretutindeni. **106-107** (Îal) (În sau) din toate direcțiile. **108** (Îlav) **În altă ~** Altundeva. **109** (Îlav) **(Pe) de o ~...., (pe) de altă ~** Într-un loc..., în altul. **110-111** (Îal) (Pe) aici..., (pe) dincolo. **112** Veche unitate teritorial-administrativă din epoca feudală, care servea la împărțirea pământurilor obștii Si: *judecie, unghi*. **113** Margine. **114** (Spc) Fiecare dintre cele două laturi, dreapta și stânga, ale corpului unei ființe sau ale unui lucru, ale unui drum etc., ori fiecare dintre fețele sau muchiile unui obiect. **115** (Îlav) **Într-o** (sau **la o**) **~** Pieziș. **116** (Îlav) **La o** (sau **într-o**) **~** La oarecare distanță. **117** (Îal) Deoparte. **118** (Îal) Izolat. **119** (Îe) **A se da la o** (sau **într-o, de-o**) **~** A se da în lături. **120** (Îae) A se retrage din calea cuiva. **121** (Pex; îae) A se eschiva. **122** (Cu sens imperativ; îc) **La o ~!** Fă loc! **123** (Îae) Ferește-te! **124** (Îe) **A da la o ~** A deplasa în lături pe cineva sau ceva. **125-126** (Fig; îae) A priva pe cineva (de un avantaj sau) de un drept. **127** (Îe) **A lăsa la o ~** A nu mai face un lucru. **128** (Îae) A abandona. **129** (Îae) A nu mai vorbi despre... **130** (Îe) **A pune la** (sau **de**) **o ~** A economisi. **131** (Îae) A strânge. **132** (Reg; îe) **A da într-o ~** A ocoli. **133** (Reg; fam; îe) **A pune mai** (sau **prea**) **mult într-o** (sau **de o, pe o**) **~** sau **a fi nea-ntr-o ~, a-l atârna într-o ~** A se îmbăta foarte rău. **134** (Pop; îe) **A se pune** (sau **a o apuca**) **într-o ~** (**ca Uca**) A nu asculta, a fi încăpățânat, a o lua razna. **135** (Îe) **A fi** (**cam**) **într-o** (sau **pe o**) **~** sau (reg) **a fi nea-ntr-o ~, a alunea într-o ~, a fi hop, de o ~** A fi nebun. **136** (Îs) *~a aceea* sau *ceea ~* Mal[1]. **137** (Îas) Țărm. **138** (Fig) Aspect pe care îl ia un anumit lucru Si: *latură*. **139-140** (Îcr *alta*) Direcție în spațiu. **141** (Fig) Punct de vedere. **142** (Îlav) **(Pe) de o ~** (sau, îvp, **pe o ~**)...., **(pe) de altă ~** (sau, îvp, **pe altă ~**) Într-o privință..., în altă privință... **143** (Îs) *Din* (sau *dinspre*, îvp, *despre*) *~a* (cuiva sau a ceva) În ceea ce privește pe cineva sau ceva. **144** (Îas) Sub aspectul... **145** Tabără. **146** Partidă. **147-148** (Îla) **Din** (sau **dinspre**) **~a mamei** (sau **a tatălui**) Care face parte din familia (mamei sau) a tatălui. **149** (Îs) *Din* (sau, înv, *despre*) *~a* (*cuiva*) În numele cuiva. **150** (Îas) Trimis de cineva. **151** (Îas) De către cineva. **152** (Îe) **A fi** (sau **a se declara**) **de ~a cuiva** A fi alături de cineva susținându-l pe cel în cauză. **153** (Îe) **A avea de ~a** A fi susținut de... **154** (Îvp; îe) **A trage** (**pe cineva**) **în** (sau **spre**) **~a sa** A face să adere la... **155** (Îe) **A-i lua** sau **a**(**-i**) **ține cuiva ~a** (sau **~** ori, înv, **de ~**) A apăra pe cineva. **156** (Îae) A susține. **157** (Îac) A favoriza. **158** (Pop; îe) **A se arunca** (sau **a se da**) **în ~a cuiva** A semăna cu cineva. **159** Categorie socială, profesională etc. Si: *tagma*. **160** (Csc) Reprezentanți ai uneia dintre aceste categorii Si: *breaslă*. **161-162** (Pop; îls, îla) **~**(**a**) **bărbătească** sau (reg) **~a bărbatului** (Ființă) de sex masculin. **163** (Îal) Totalitate a bărbaților. **164-165** (Îls, îla) **~ femeiască** (sau, îrg, **muierească**) (Ființă) de sex feminin. **166-167** (Îal) (Totalitate) a femeilor. **168-169** Fiecare (dintre persoanele sau) dintre grupurile de persoane angrenate, interesante într-o acțiune, în special într-o afacere sau într-un proces Vz *părtaș*. **170-171** (Jur; îs) *~ adversă* (sau *în proces, litigantă*) Fiecare (dintre persoanele sau) dintre grupurile de persoane care valorifică un drept sau se apără în fața unui organ de jurisdicție, împotriva dreptului valorificat de altă (persoană sau) grup de persoane. **172** (Jur; îs) *~ civilă* Persoană care, în cadrul procesului penal, exercită acțiunea civilă. **173** (Jur; îs) *~ responsabilă civilmente* Persoană care, în cadrul procesului penal, răspunde de pagubele pricinuite prin infracțiunea săvârșită de o altă persoană, aflată sub tutela sa sau pe care o reprezintă. **174** (Jur; îs) *~ vătămată* Persoană căreia, prin săvârșirea unei infracțiuni, i s-a cauzat o vătămare, pe care încearcă să o recupereze printr-un proces penal. **175** (Jur; îs) *~ contractantă* Fiecare dintre persoanele sau dintre grupurile, statele etc. între care a fost încheiat un contract, un acord etc.

partecipa *v* vz ***participa***

partener, ~ă *smf* [At: LĂCUSTEANU, A. 100 / V: (rar) ***partner*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partenaire,*** ger ***Partner***] **1** Fiecare dintre participanții la o întrecere sportivă, la un joc de cărți etc., considerat în raport cu ceilalți participanți Si: *coechipier*. (îvr) *partizan*. **2** (Pex) Fiecare dintre persoanele care formează un cuplu, un grup, o societate, o asociație etc., considerată în raport cu celelalte persoane ale grupului Si: *pereche, tovarăș*.

soț. **3** (Spc) Fiecare dintre cele două persoane, care execută împreună, într-un spectacol, un număr, o scenă etc., considerată în raport cu cealaltă.

parteno- [At: DN[3] / E: fr ***parthéno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) fecioară.

partenocarpic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parthénocarpique***] Care prezintă partenocarpie.

partenocarpie *sf* [At: DEX / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parthénocarpie***] (Blg) Fenomen de dezvoltare a ovarului unui organism vegetal fără ca fecundația să fi avut loc și de transformare a ovarului în fruct lipsit de semințe.

partenofilă *sf, a* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***parthénophile***] **1-2** (Femeie) care prezintă partenofilie.

partenofilie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e* / Pl : *~ii* / E: fr ***parthénophilie***] (Med) Atracție homosexuală a femeilor adulte față de adolescente.

partenogamie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***parthénogamie***] (Blg) Proces de fuzionare a două nuclee sexuale formate în interiorul aceleiași celule.

partenogenetic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***parthénogénétique***] (Blg) **1** Care se referă la partenogeneză. **2** Care aparține partenogenezei.

partenogeneză *sf* [At: MARINESCU, P. A. 67 / Pl: *~ze* / E: fr ***parthénogénèse***] (Blg) Formă de înmulțire sexuală, la unele animale inferioare și la unele plante, care constă în dezvoltarea unui nou organism dintr-un ovul nefecundat.

partenogenon *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***parthénogenon***] (Blg) Organism rezultat prin partenogeneză.

parter *sn* [At: ASACHI, FABULE, 72/17 / Pl: *~e* / E: fr ***parterre***] **1** Parte a unei săli de spectacol situată la nivelul solului și cuprinsă între scenă și fundul sălii. **2** Totalitate a spectatorilor care ocupă locurile din această parte a sălii. **3** Totalitate a locurilor situate în această parte a sălii. **4** Parte a unei clădiri situată la nivelului solului, sau foarte puțin deasupra lui. **5** Totalitate a încăperilor din această parte a clădirii. **6** Parte plană dintr-o grădină sau parc, rezervată pentru cultivarea florilor sau a gazonului.

partețiune *sf* vz ***partițiune***

partezan, ~ă *smf* vz ***partizan***

partic, ~ă *a* [At: CORNEA, E. I, 28/34 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parte*** + *-ic*] (Îvr) Parțial[1].

particip *sn* vz ***participiu***

participa *vi* [At: HELIADE, D. J. 174/25 / V: (rar) ***~tecipa*** / Pzi: *particip* / E: fr ***participer***, lat ***participare***] (Udp „la") **1** A se implica într-o acțiune Si: *a lua parte*. **2** A contribui la ceva. **3** A împărtăși starea de spirit sau sentimentele cuiva.

participant, ~ă *smf* [At: BARCIANU / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***participant***] Persoană care prticipă la ceva Si: *părtaș*.

participare *sf* [At: ROM. LIT. 337[2]/30 / Pl: *~pări* / E: ***participa***] **1** Implicare într-o acțiune Si: *participație* (**1**). **2** Contribuire la ceva Si: *participație* (**2**). **3** Împărtășire a stării de spirit sau a sentimentelor cuiva Si: *participație* (**3**), (înv) *parisie*[1], (îvr) *părtnicie*.

participativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***participatif***, it ***participativo***] **1** Care participă afectiv, punându-și tot sufletul într-o activitate Si: *implicat, dedicat*. **2** Care manifestă spirit de colaborare. **3** (Pex) Entuziast. **4** Cu caracter de participare.

participație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***participation***] **1-3** (Asr) Participare (**1-3**). **4** Implicare într-o întreprindere comercială, investind bani sau alte bunuri materiale. **5** Cotă cu care participă cineva la o întreprindere comercială.

participațiune *sf* vz ***participație***

participial, ~ă *a* [At: SFC II, 45 / P: *~pi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***participial***, lat ***participialis***] **1** Care se referă la un participiu. **2** Care provine dintr-un participiu. **3** Care este exprimat printr-un participiu. **4** (Îs) *Construcție ~ă* Grup sintactic care cuprinde un participiu și are funcție de parte de propoziție dezvoltată.

participiu *sn* [At: VĂCĂRESCU, GR. 17/5 / V: (înv) ***~ip*** (Pl: *~uri*), ***~iție*** *sf*, ***~itipiu, ~itipium*** / Pl: *~ii* / E: lat ***participium***, it ***participio***, ger ***Partizip***, fr ***participe***] (Grm) **1** (Înv; și *~ trecut*) Mod verbal nepersonal și nepredicativ, care, mai ales sub formă de adjectiv, denumește acțiunea suferită de un obiect Si: (înv) *împărtășire, părtășire, părtișiv*. **2** (Înv; și *~ prezent* Gerunziu. **3** (Îvr; îe) **A vinde ~uri** A da lecții particulare de gramatică.

particolar, ~ă *sm, a* vz ***particular***

particolarnic, ~ă *a* vz ***particularnic***

particoler, ~ă *sm, a* vz ***particular***

particul *sn* vz ***particulă***

particular, ~ă [At: RÎND. JUD. 353/2 / V: (îvp) ***~colar, ~coler, ~ler***, (înv) ***~e, ~lier*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***particularis***, ger ***Partikular, partikular***, it ***particolare***, fr ***particulier***] **1** *a* Care este propriu unei singure ființe, unui singur lucru sau unei singure categorii de ființe sau de lucruri, cărora le dă un caracter original și distinctiv Si: *caracteristic, specific*. **2** *a* (Pex) Special. **3** *sn* (Îlav) **În ~** În mod deosebit. **4** *a* (Îoc *general*) Care se referă la indivizi izolați, care privește fiecare caz în parte, fiind apanajul exclusiv al unuia Si: (înv) *particularistic* (**1**), *particularnic* (**1**), *partnic*, (îvr) *părtnicesc*. **5** *sn* (Îlav) **În ~** De către fiecare individ în parte. **6** *sn* Categorie filozofică a materialismului dialectic, reprezentând o treaptă de generalitate mai mare a singularului în raport cu el însuși. **7** *a* (Îoc *oficial, public*) Care are caracter strict personal, neoficial Si: *confidențial, intim, privat*, (înv) *particularistic* (**2**), *particularnic* (**2**). **8** *a* (Îs) *Viață ~ră* Viață intimă, de familie. **9** *sn* (Îlav) **În ~** Într-un grup restrâns, separat. **10** *sn* (Îal) În așa fel încât să nu devină public, oficial. **11** *sn* (Îal) Confidențial. **12** *a* (D. bunuri, obiecte etc.) Care aparține unei persoane fizice. **13** *a* (D. școli) Care nu aparține statului. **14** *a* (Îs) *Lecție* (sau *oră*) *~ră* Lecție pe care un profesor o predă unui elev în afara școlii, în schimbul unei remunerații. **15** *a* (Îs) *Profesor ~* Profesor care predă cuiva lecții în afara școlii. **16-17** *smf, a* (Îs *Elev ~*) (Elev) care se pregătește fără a frecventa cursurile unei școli, prezentându-se numai la anumite date pentru a susține examene. **18** *av* (Îlav) **În ~** Fără a urma cursurile unei școli. **19** *sm* Persoană care nu deține o funcție oficială. **20** *sm* (Pex) Persoană considerată ca individ, în raport cu statul sau cu o instituție a statului. **21** *sm* (Pex) Persoană care nu face parte dintr-un grup social constituit, considerată în raport cu acesta.

particulare *sm, a* vz ***particular***

particularism[1] *sns* [At: ȘĂINEANU / E: fr ***particularisme***] Concepție ideologică și politică conform căreia se pretinde autonomia unei provincii, a unei părți dintr-un stat.

particularism[2] *sn* [At: SCL 1950, 247 / Pl: (rar) *~e* / E: ***particular*** + *-ism*] (Rar) Caracter intim, personal, specific al cuiva sau a ceva.

particularist[1], ~ă *a* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 325 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***particular*** + *-ist*] (Rar) Caracteristic.

particularist[2], ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***particulariste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al particularismului[1]. **3** *a* Care se referă la particularism[1]. **4** *a* Care este caracteristic particularismului[1].

particularistic, ~ă *a* [At: F (1877), 530 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Partikularistisch***] **1-2** (Înv) Particular (**4, 7**).

particularitate *sf* [At: MN (1836), 12[1]/10 / Pl: *~tăți* / E: fr ***particularité***] **1-6** Caracter a ceea ce este particular (**1-2, 4, 7, 12-13**). **7** Trăsătură caracteristică prin care o persoană, un lucru, un fenomen etc. se deosebește de altele de același fel.

particulariza *vrt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***particulariser***] **1-4** (A deveni sau) a face să devină particular (**4, 7**) Si: *a (se) individualiza*.

particularizant, ~ă *a* [At: V. ROM. iulie 1961, 99 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***particulariza*** + *-ant*] (Rar) Care individualizează.

particularizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***particulariza***] **1-2** Transformare în obiect cu însușiri particulare (**4, 7**). **3** Căpătare a unor particularități (**7**).

particularizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***particulariza***] **1-2** Care are însușiri particulare (**4, 7**). **3** Care are particularități (**6**).

particularnic, ~ă *a* [At: LEON ASACHI, B. 10/10 / V: ***~colarnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***particular*** + *-nic*] **1-2** (Înv) Particular (**4, 7**).

particulă *sf* [At: ŞINCAI, Î. 3/5 / V: (înv) ***particul*** (Pl: *~uri*) / Pl: *~le* / E: lat ***particula***, fr ***particule***] **1** (Lin) Afix sau alt element invariabil, lipsit de sens, atașat la un cuvânt. **2** (Lin) Termen generic pentru diverse cuvinte cu corp fonetic redus, mai ales pentru părți de vorbire neflexibile ca: prepoziții, conjuncții, adverbe de afirmație și de negație etc. **3** (Lin; lsg) Parte de vorbire care cuprinde diverse cuvinte cu corp fonetic redus, mai ales neflexibile. **4** Cuvânt utilizat înaintea numelor unor boieri, pentru a le preciza poziția ierarhică. **5** Prepoziție utilizată înaintea numelui de familie, indicând un titlu de nobleță. **6** Parte foarte mică de materie Si: *părticică*. **7** (Fiz; îs) *~ elementară* Particulă constitutivă a materiei care își conservă individualitatea și care, în stadiul actual al cunoștințelor, nu poate fi divizată.

particuler, ~ă *a, sm* vz ***particular***

particulier *sm* vz ***particular***

partid *sn* [At: CR (1829), 40[1]/36 / V: (înv) ***~it*** (pl: *~uri*) / Pl: *~e* / E: it ***partito***, ngr ***παρτίδον***, fr ***parti***] **1** (Înv) Partidă. **2** (Șîs *politic*) Grupare de oameni uniți și organizați în vederea realizării unor scopuri generale cu caracter politic. **3** (Îs) *~e muncitorești* Partide care reprezintă interesele clasei muncitoare. **4** (Îs) *Membru de ~* Persoană care face parte dintr-un partid. **5** (Îs) *~e istorice* Partide care s-au succedat la conducerea țării noastre până în anul 1945. **6** (Îla; iuz) **Fără de ~** (D. oameni; în țările în care clasa muncitoare deține puterea) Care nu face parte din partidul unic, comunist sau muncitoresc, aflat la putere.

partidă *sf* [At: AR (1829), 7[1]/25 / V: (înv) ***~ită*** / Pl: *~de*, (îvp) *~izi* / E: ngr ***παρτίδα***, it ***partita***, fr ***partie***] **1** (Udp. „de") Desfășurare completă a unui joc distractiv sau sportiv, cu toate fazele succesive și în urma căreia se stabilesc câștigătorii. **2** (Udp „de") Întrecere între doi jucători, între doi sportivi, între două echipe etc. **3** (Fam; îe) **A pierde ~da** A nu reuși într-o acțiune sau într-o întreprindere. **4** (Fam; îae) A nu mai avea nici o șansă. **5-6** (Asr; șîs *~ de plăcere, ~a plăcerii*) Petrecere (cu orgii sexuale) organizată în grup. **7** Grup de persoane care susțin și apără aceleași opinii, au aceleași năzuințe etc. Si: *grupare, parte, tabără*, (înv) *partid* (**1**). **8** (Îs) *Spirit* (sau înv, *duh*) *de ~* Atitudine părtinitoare față de un anumit grup. **9** (Îas) Solidaritate cu concepțiile unei grupări. **10** (Înv; îe) **A fi de ~da cuiva** A aparține unui grup. **11** (Înv) **A lua ~da cuiva** A fi de partea cuiva. **12** (Rar) Partid (**2**). **13** (Ctb) Cont. **14** (Ctb; îs) *~ dublă* (sau, înv, *îndoită*) Înregistrare și reflectare în două conturi a unei operații economice și care constă în trecerea aceleiași sume atât în debitul unui cont cât și în creditul altui cont. **15** (Ctb; îs) *~ simplă* Înregistrare și reflectare a unei operații economice într-un singur cont. **16** Cantitate de mărfuri care formează un lot, vândut sau cumpărat cu ridicata. **17** Proiect de căsătorie. **18** Persoană vizată pentru un astfel de proiect, considerată din punctul de vedere al situației sale sociale sau materiale Si: (pop) *parte*. **19** Căsătorie. **20** (Îe) A se căsători cu cineva pentru a obține avantaje materiale sau poziție socială. **21** (Muz) Parte dintr-o compoziție armonică executată de unul dintre membrii unui ansamblu sau de mai mulți membri la unison. **22** (Îf *partită*) Veche denumire a suitei. **23** (Îs) *~de sex* Contact sexual considerat ca divertisment și performanță, de obicei între persoane necăsătorite.

partie *sf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 416 / V: ***pâr~*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Partie***, cf mg *párti*] **1** (Reg) Echipă de muncitori. **2** (Reg) Grup constituit de către oameni. **3** (Trs) Căsătorie.

partifilu *sm* [At: ARVINTE, TERM. 158 / Pl: ? / E: ger ***Partieführer***] (Reg) Șef al unei echipe de lucrători forestieri.

partinic, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 177 / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***партийный***] **1** Care reprezintă interesele unui partid și luptă pentru realizarea lor. **2** (Spc; iuz) Care reprezintă și apără interesele partidului clasei muncitoare. **3** (Spc; iuz) Care corespunde cu spiritul, ideologia, programul acestui partid.

partinitate *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 9/5 / E: ***partinic*** + *-itate*] **1** Caracteristică principală a unei ideologii, exprimând faptul că reprezintă interesele unui partid și constituie o armă de luptă pentru realizarea lor. **2-3** (Spc; iuz) Caracter partinic (**2-3**) al partidului clasei muncitoare.

partit *sn* vz ***partid***

partită *sf* vz ***partidă***

partitiv, ~ă *a* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 57/11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partitif***] **1-2** (Grm; d. părți de propoziție, de vorbire, forme flexionare sau construcții) Care exprimă ideea de (parte dintr-un întreg sau) de întreg din care s-a luat o parte. **3** (D. articole) Care se atașează la un cuvânt, dându-i sens partitiv.

partitură *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: it ***partitura***, ger ***Partitur***] **1** Notație care cuprinde toate părțile orchestrale sau vocale ale unei compoziții muzicale, scrise astfel încât să poată fi urmărite separat sau concomitent Si: (înv) *partițiune* (**1**). **2** (Pex) Compoziție muzicală Si: (înv) *partițiune* (**2**).

partiție[1] *sf* vz ***partițiune***

partiție[2] *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***partition***] **1** (Mat; îe) **~ a unei mulțimi** Mulțime formată din submulțimi ale unei mulțimi date, disjuncte două câte două și a căror reuniune este mulțimea dată. **2** (Lin) Clasificare a cuvintelor după flexiune.

partițipie *sf* vz ***participiu***

partițipiu *sn* vz ***participiu***

partițipium *sn* vz ***participiu***

partițiune *sf* [At: CR (1846), 31[1]/2 / V: ***~ie***, (înv) ***~tețiune*** / Pl: *~ni* / E: fr ***partition***] **1-2** (Înv) Partitură (**1-2**).

partiu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***parti***] Concepție de ansamblu a unei lucrări de arhitectură, de pictură, de sculptură sau de decorație, privind stabilirea proporțiilor, a destinației lucrării etc.

partizan, ~ă *smf* [At: CUGETĂRI, II, 32[r]/14 / V: (înv) ***~nt, ~tezan*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partisan***, rs ***партизан***] **1** Persoană care adoptă și susține cu convingere o opinie, o teorie, o ideologie. **2** Cel care e de partea cuiva, sprijină pe cineva, luptând alături de el pentru o cauză comună Si: *susținător*, (rar) *părtaș*, (înv) *părtean*. **3** Persoană care, fără a face parte din forțele armate regulate, participă la lupta populară organizată împotriva unui cotropitor Si: *franctiror*. **4** (Îvr) Partener.

partizanat *sn* [At: RALEA, S. T. III, 18 / E: ***partizan*** + *-at*] (Rar) **1-9** (Statut) (atitudine sau) activitate de partizan (**1-3**).

partizant, ~ă *smf* vz ***partizan***

partner *sm* vz ***partener***

partnic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 155[v]/22 / V: ***~rnic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parte*** + *-nic*] (Înv) **1** *smf* Părtaș. **2** *smf* Fiecare dintre persoanele care aparțin unei grupări, unei colectivități etc. **3** *smf* Fiecare dintre cei care sunt adepții unei idei, ai unei credințe etc. **4** *a* Parțial. **5** *a* (Înv; îs) *Product ~* Produs parțial. **6** *a* Particular.

partoș *a* [At: ALR I, 1552/148 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pártos***] (Reg) Fătarnic.

parturiență *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-en~* / Pl: *~te* / E: fr ***parturiente***] (Liv) Femeie care naște.

parturiție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***parturition***] (Liv) Naștere (**1**).

parțal *sn* vz ***parcelă***

parțelă *sf* vz ***parcelă***

parti *smp* [At: XENOPOL, I. R. I, 92 / E: fr ***parthes***] Populație scitică stabilită în vestul Asiei, unde a întemeiat un regat puternic pe la anul 260 î. H.

parțial[1], ~ă *a* [At: (a. 1690) IORGA, S. D. XII, 233 / V: (înv) ***~lis, ~icl, pâr~*** / P: *~ți-al* / E: lat ***partialis***, fr ***partiel***] **1** Care reprezintă numai o parte dintr-un tot Si: (înv) *parțialnic* (**1**). **2** Care se efectuează numai în parte Si: (înv) *parțialnic* (**2**). **3-4** Care (nu cuprinde sau) nu acoperă întregul sau totalitatea Si: (înv) *partnic* (**3-4**), *partialnic* (**3-4**), (îvr) *partic*. **5** (Îs) *Produs* (sau, înv, *product*) *~* Fiecare dintre produsele separate ale unei înmulțiri în care înmulțitorul are mai multe cifre și care, adunate, dau produsul total Si: (înv) *product partnic* (**5**). **6** (Rar; îs) *Deîmpărțit ~* Fiecare dintre resturile obținute la o împărțire și care servesc ca un nou deîmpărțit.

parțial[2], ~ă *a* [At: DDRF / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***partial***] (Rar) Părtinitor.

parțialiș *a* vz ***parțial***[1]

parțialitate *sf* [At: MAIOR, I. B. 247/19 / P: *~ți-a~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: lat ***partialitas, -atis***, fr ***partialité***] (Rar) Părtinire.

parțialnic, ~ă *a* [At: CALENDARIU BUDA (1816), 32/20 / P: *~ți-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***parțial***[1] + *-nic*] **1-4** (Înv) Parțial[1] (**1-4**).

parțiar *a* [At: HAMANGIU, C. C. 133 / P: *~ți-ar* / E: lat ***partiarius***] (Jur; îs; iuz) *Colon* ~ Persoană care ia o bucată de pământ în arendă, cu condiția de a împărți beneficiul cu proprietarul.

partiel, ~ă *a* vz ***parțial***[1]

parțon *sn* [At: CIAUȘANU, V. 187 / Pl: *~oane* / E: cf *porțon*] (Olt; Mun) **1** Porție. **2** Tain. **3** Cantitate de lucruri repartizată, la muncile agricole, fiecărui om.

parucic *sm* vz ***porucic***

parucid, ~ă *s, a* vz ***paricid***

parucidere *sf* vz ***paricidere***

parulie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***parulie***] (Med) Abces gingival, apărut ca o complicație a parodontozei.

parură *sf* [At: HELIADE, D. J. 141 / P: *~rură* / Pl: *~ri* / E: fr ***parure***] **1** Podoabă. **2** (Spc) Podoabă din flori de lămâiță și beteală pe care o pun miresele pe cap.

parusie *sf* vz ***parisie***[1]

paruș *sm* [At: H XIV, 21 7 Pl: *~i* / E: nct] (Zlg; reg) **1** Șoarece (*Mus musculus*). **2** Popândău (*Citellus citellus*).

parușcan *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***par***[1] + *-ușcan*] (Reg) Om foarte înalt.

paruzie *sf* vz ***parisie***[1]

parvac *sm* vz ***pârvac***

parveni *vi* [At: ROMÂNUL (1857), nr. 2, 23/80 / V: (rar) ***per~*** / Pzi: *parvin*, (fam) *~viu* / E: fr ***parvenir***] **1** A obține fără merite, prin mijloace neoneste, o foarte bună situație materială sau socială. **2** A pătrunde într-o pătură socială înaltă Si: (pop) *a se ajunge*. **3** (Frm) A reuși să... **4** (D. știri, scrisori etc.) A ajunge la destinație Si: *a sosi*. **5** (D. lumină, zgomote etc.) A se propaga prin spațiu până la un anumit punct. **6** (D. lumină, zgomote etc.) A se face simțit.

parvenire *sf* [At: FILIMON, O. I, 121 / V: (rar) ***per~*** / E: ***parveni***] **1** Obținere fără merite, prin mijloace neoneste, a unei situații materiale sau sociale foarte bune. **2** Pătrundere într-o pătură socială înaltă. **3** Ajungere a unei scrisori la destinație. **4** Propagare a luminii sau a zgomotului prin spațiu până la un anumit punct.

parvenit, ~ă [At: ASACHI, S. L. I, 226 / V: (rar) ***per~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***parveni***] **1-4** *smf, a* (Dep) (Persoană) care a reușit să parvină (**1-2**). **5** *a* (D. scrisori) Care a ajuns la destinație. **6** *a* (D. lumină, sunet) Propagat prin spațiu până la un anumit punct.

parvenitism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 119 / Pl: (nob) *~e* / E: ***parvenit*** + *-ism*] **1-2** (Tendință sau) dorință de a parveni (**1-2**). **3** Situație de parvenit. **4** Atitudine de parvenit.

pas[1] *i* [At: BUL. FIL. V, 192 / E: fr (je) ***passe***] **1** (La diferite jocuri de cărți) Cuvânt pe care îl rostește un jucător pentru a arăta că nu vrea sau nu poate să deschidă jocul. **2** (Șîs ~ *parol*) Formulă rostită de un jucător care nu vrea sau nu poate să participe la joc în turul respectiv.

pas[2] [At: DOSOFTEI, PS. 21/9 / V: (îrg) ***paș*** / Pl: (**1-50**) *pași*, (**51-53**) *~uri* / E: ml ***passus***] **1** *sm* Mișcare pe care o face un om sau un animal punând un picior înaintea celuilalt, pentru a se deplasa. **2** *sm* Distanță efectuată cu asemenea mișcare. **3** *sm* (Pex) Distanță mică. **4** *sm* (Ccr) Picior văzut în mișcare. **5** *sm* (Ccr; prc) Talpă a piciorului văzut în mișcare Si: (îrg) *pășituri*. **6** *sm* (Fig; îls) **~ înainte** Progres. **7** *sm* (Fig; îls) **~ înapoi** Regres. **8** *sm* (Îlav) **~ cu** (sau, rar, **de,** înv, **la, din**) **~** (În legătură cu verbe de mișcare) Încetul cu încetul. **9** *sm* (Îal) Din aproape în aproape. **10** *sm* (Îal) Rând pe rând. **11** *sm* (Îal) Mereu. **12** *sm* (Îlav) **La tot ~ul** sau **la fiecare ~** La orice mișcare. **13** *sm* (Îal) Pretutindeni. **14** *sm* (Îal) Necontenit. **15** *sm* (Îlav) **Nici (un** sau, pop, **de-un) ~** Deloc. **16** *sm* (Îrg; îlv) **A da ~** (sau **~ul**) A merge. **17-18** *sm* (Îlv; îls) **(A face) primul** (sau **cel dintâi, cel întâi) ~** (A face) începutul. **19-20** *sm* (Îal) (A avea) inițiativă. **21-24** *sm* (Îe) **A (nu) da (cuiva) ~** A (nu)-i da cuiva (voie sau) posibilitatea să facă ceva Si: *a (nu) permite, a (nu) îngădui*. **25-28** *sm* (Îe) **A (nu) avea ~** A (nu) avea (voie sau) posibilitatea să facă ceva. **29** *sm* (Îe) **A da** (sau **a ceda**) **~ul** A se lăsa depășit de cineva în mers, într-o acțiune etc. **30** *sm* (Fig) Stadiu. **31** *sm* (Fig) Înaintare. **32** *sm* (Fig) Acțiune. **33** *sm* (Fig) Hotărâre. **34** *sm* Mod de a umbla. **35** *sm* Mers[1]. **36** *sm* (Mil; îs) *~ alergător* Mers în fugă. **37** *sm* (Mil; îs) *~ de front* (sau *de defilare*) Mers de paradă, cu cadență bine marcată. **38** *sm* (Înv; îla) **Bun de pași** Care merge repede. **39** *sm* (Îlav) **La ~** sau (rar) **în ~** (ori **pași**) sau **în ~ul calului** În ritm de mers obișnuit. **40** *sm* (Îal) Domol. **41** *sm* (Îe) **A se ține de ~ul cuiva** A urmări pe cineva. **42** *sm* (Îe) **A ține ~ul** (sau, reg, **pas**) A păstra cadența într-un grup organizat. **43** *sm* (Îe) **A ține ~ul** (sau **~**) **cu cineva** ori **a fi, a merge** etc. **în ~ cu cineva** A avea același mers, ritm, cadență etc. cu cineva. **44** *sm* (Îae) A se menține pe același plan, la același nivel cu cineva sau cu ceva. **45** *sm* (Îlv) **A da ~** sau **a-i da drumul** (ori **vânt, brânci** etc.) **~ului** (sau **la ~**) A se grăbi. **46** *sm* (Îlv) **A-și iuți** (sau **lua**) **~ul** A fugi. **47** *sm* Mișcare ritmică a picioarelor, caracteristică unui anumit dans. **48** *sm* Unitate de măsură a lungimii folosită în trecut pentru terenuri, distanțe etc., care variază între patru și șase palme și reprezintă distanța dintre cele două picioare depărtate în mersul obișnuit al unui om. **49** *sm* (Pex) Distanță reprezentată de această unitate de măsură. **50** *sm* Urmă lăsată de talpa piciorului sau a încălțămintei în mers. **51** *smn* (Înv; îe) **A călca** (sau **a urma, a merge**) **pe pașii** (sau **~urile**) **cuiva** A urma exemplul cuiva. **52** *sn* (Pan) Distanță între două elemente consecutive identice ale unui sistem tehnic, măsurată în direcția în care se repetă elementele. **53** *sn* (Îs) *~ de filet* sau *~ul filetului* Distanță dintre laturile paralele a două spire consecutive, măsurată de-a lungul axei filetului. **54** *sn* (Îrg) Unealtă de lemn în formă de compas, folosită în dulgherie, rotărie, dogărie etc. Si: (îrg) *pasnic* (**5**), (reg) *pășari*.

pas[3] *sn* [At: AR (1829) 79/21 / S și: *pass* / Pl: *~uri* / E: ger ***Pass***] **1** (Îrg) Pașaport. **2** (Reg) Autorizație pentru vânzarea-cumpărarea vitelor. **3** Loc mai coborât, de obicei de-a lungul văii unei ape, care permite trecerea peste o creastă sau o culme de munte ori de deal Si: *trecătoare*, (reg) *obârșie* Si: *chei, defileu*.

pas[4] *sn* vz ***pasă***[1]

pasa *vt* [At: ODOBESCU, ap. CONTRIBUȚII, I. 121 / Pzi: *~sez* / E: fr ***passer***] **1-4** (Frm; fam) (A da sau) a ceda (pe timp limitat). **5** A face să ajungă în mâna cuiva. **6** (C. i. fructe sau legume) A trece prin sită. **7** (Pex) A zdrobi. **8** (Spt; c. i. mingea; fșa) A trimite unui coechipier.

pasabil, ~ă *a* [At: HELIADE, în SFC I, 93 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passable***] (Fam) Care este destul de bun, de frumos etc. pentru a fi acceptat sau utilizat Si: *mediocru*.

pasacalie *sf* [At: DN[2] / S și: *passacaglia* / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: it ***passacaglia***] **1** Vechi dans spaniol și italian, cu o mișcare lentă și gravă, executat pe o temă muzicală cu repetate variațiuni. **2** Melodie după care se execută pasacalia (**1**). **3** (Pex) Piesă muzicală instrumentală, în formă de variațiuni polifonice pe o temă expusă la început, care se execută într-un tempo moderat sau lent și în măsura de trei timpi.

pasachină *sf* vz ***pațachină***

pasager, ~ă [At: (a. 1847) N. A. BOGDAN, C. M. 155 / V: (înv) ***~ajer,*** (reg) ***pașașir, pășușer*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passager***] **1** *smf* Persoană care este numai în trecere, în cursul unei călătorii, printr-un loc, printr-o localitate etc. **2** *sm* Persoană care circulă sau călătorește folosind un mijloc de transport în comun Si: *călător*. **3** *sm* (Trs; îf *pașașir, pășușer*) Haimana. **4** *a* (Rar; îoc *permanent*) Vremelnic.

pasagiu *sn* vz ***pasaj***

pasaj *sn* [At: FL (1838), 104/2 / V: *~agiu* / Pl: *~e*, (rar) *~ii* / E: fr ***pasage,*** it ***passaggio,*** ger ***Passage***] **1** Fragment dintr-un text scris, dintr-o lucrare literară sau muzicală, citat sau reprodus de cineva. **2** Figură muzicală relizată, în urma dezvoltării unui motiv, dintr-un șir de note scurte, egale, cântate repede și care face trecerea între diferite teme ale unei piese muzicale. **3** (Înv) Deplasare în spațiu. **4** (Înv) Trecere. **5** (Înv) Succedare. **6** (Ccr; rar) Loc de trecere Si: *drum*. **7** Spațiu amenajat între două rânduri

de clădiri sau în interiorul unei clădiri, așezat de obicei la nivelul străzii, care servește pentru trecerea pietonilor sau, rar, a vehiculelor dintr-o stradă în alta, de la un corp la altul etc. **8** Porțiune de stradă cu marcaje speciale, folosită ca loc de traversare pentru pietoni. **9-10** (Îs) ~ *de nivel* (sau ~ *denivelat*) Încrucișare între o cale ferată și o cale de circulație rutieră, amenajată, după importanța căilor, (la același nivel sau) la nivele diferite. **11** Încrucișare la nivele diferite între două sau mai multe căi de circulație rutieră. **12** (Blg) Migrație periodică a păsărilor de la locurile de cuibărit la cele de iernare și înapoi. **13** (Blg) Deplasare a păsărilor sau a unor animale sălbatice, la anumite ore ale zilei, de la locul de odihnă la cel de hrană și înapoi. **14** (Blg; pex) Loc de trecere străbătut în cursul migrațiilor. **15** (Blg; îla) **De** ~ Care este în trecere prin țara noastră, în perioada migrațiilor. **16** (Blg) Stol aflat în deplasare, în migrație. **17** (Teh; șîs ~ *de laminare*) Trecere consecutivă a metalelor, a fibrelor textile etc. printre doi sau mai mulți cilindri metalici, care sunt așezați în laminor la distanță reglabilă și se rotesc în sens invers. **18** (Pex) Loc de trecere a acestor metale, fibre textile etc., de dimensiuni diferite, după distanța la care sunt fixați cilindrii.

pasajer *sm* vz ***pasager***

pasament *sn* vz ***pasmant***

pasamentariu *sm* vz ***pasmantier***

pasametru *sn* [At: LTR[2] / Pl: ~*re* / E: fr ***passamètre***, rs ***пассаметр***, ger ***Passameter***] Instrument mecanic de măsură, folosit pentru măsurarea cu precizie a dimensiunilor exterioare ale unor piese, prin indicarea abaterii față de un etalon de comparație.

pasant *a* [At: RL 1968, nr. 1417 / Pl: ~*e* / E: fr ***passant***, ger ***Passant***] **1-2** *sn, a* (Șîs *Contor* ~) (Contor) care înregistrează consumul de energie electrică defalcat din consumul înregistrat de un contor general.

pasaport *sn* vz ***pașaport***

pasare[1] *sf* [At: DLR / Pl: ~*sări* / E: ***pasa***] (Rar) **1-2** Cedare (pe timp limitat). **3** Trecere prin sită a fructelor sau legumelor. **4** (Pex) Mărunțire. **5** (Spt) Trimitere a mingii către un coechipier.

pasare[2] *sf* vz ***pasăre***

pasarelă *sf* [At: ABC MAR. / V: ***paser***~ / Pl: ~*le* / E: fr ***passerelle***] **1** Pod îngust de lemn, de metal sau de beton armat, construit la înălțime peste o cale ferată, o șosea, un canal etc., pentru a permite trecerea pietonilor. **2** Punte mobilă, de lemn sau de metal, care leagă de chei un vapor ancorat, pentru a permite îmbarcarea sau debarcarea pasagerilor. **3** Galerie care face legătura directă între două clădiri, la nivelul etajelor. **4** Punte îngustă de lemn, de metal sau de beton armat, care face legătura între două construcții sau între două părți ale aceleiași construcții.

pasat[1] *sn* [At: GENILIE, G. 109 / Pl: (nob) ~*uri* / E: ger ***Passat***(wind)] (Ggf; înv) Alizeu.

pasat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***pasa***] **1-2** (D. obiecte) Cedat (temporar). **3** (D. legume, fructe) Trecut prin sită. **4** (Pex; d. legume, fructe) Mărunțit. **5** (Spt; d. minge) Trimis către un coechipier.

pasatrice *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***passatrice***] Mașină pentru prelucrarea prin strecurare a fructelor crude.

pasaură *sf* vz ***paceaură***

pasă[1] *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 142 / V: ***pas*** *sn* / Pl: ~*se* / E: fr ***passe***, eg ***pass***] **1** Miză pe care trebuie să o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. **2** (Rar) Tur la jocul de cărți. **3-4** (Îe) **A avea** (sau **a fi în**) ~ **bună** (sau **proastă**) A trece prin împrejurări (favorabile sau) nefavorabile. **5-6** (Îae) (A-i reușì sau) a nu-i reușì cuiva ceea ce întreprinde într-o anumită perioadă. **7-8** (Îae) A avea (noroc sau) nenoroc. **9** Mișcare pe care un hipnotizator o face cu mâna pentru a adormi un mediu[1]. **10** (Spt) Trimitere a mingii către un coechipier. **11** (Spt) Înaintare către adversar, la scrimă.

pasă[2] *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 137 / Pl: ~*se* / E: cdp fr ***passée***] (Teh) Trecere a metalului de forjat în tiparele sau în matrițele care-l fasonează.

pasămite *av* [At: POLIZU / S și: *pasă-mi-te* / E: ***pasă*** „a cântări" **+ *mite*** „chiar"] (Îvp) **1** Pesemne. **2** Probabil. **3** Într-adevăr. **4** Vezi bine că...

pasăre *sf* [At: PSALT. HUR. 5[r]/12 / V: (îvp) ~***sere*** (Pl: *păseri*), (îrg) ~***sire***, (reg) ~***sare***, ~***sâre***, ***păsare***, ***păseare*** / Pl: *păsări*, (asr) ~*ri*, (reg) *păsuri* / E: ml ***passer***] **1** Vertebrată ovipară, cu trupul acoperit cu pene, cu membrele anterioare transformate în aripi pentru zbor și cu maxilarele acoperite de formații cornoase în formă de cioc. **2** (Reg; șîc **~a-mălaiului, ~a-șurii, ~-căsăreancă, ~de-casă, ~de-șură, ~porcească, ~suratică, ~țigănească**) Vrabie (*Passer domesticus*). **3** (Orn; îc) **~de-munte** Specie de vrabie care trăiește în regiunile de munte (*Passer montanus*). **4-5** (Orn; reg; șîc) **~de-fân, ~de-holdă, ~galbenă** Presură (*Emberiza citrinella* și *calandră*). **6** (Orn; reg; îf *păsare*) Gaiță (*Garrulus glandarius*). **7** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **8** (Pop; îe) **Toată ~a pe limba ei piere** Fiecare plătește într-un fel sau altul pentru faptele sale. **9** (Mtp; îs) ~ *măiastră* Pasăre fermecată. **10** (Mtp; îs) ~ *cu cioc de fier* Ființă fabuloasă din basme. **11** (Reg; dep; îas) Epitet dat unui om lacom și hrăpăreț. **12** (Îs) ~ *rară* (cdp lat *rara avis*) Se spune despre ceva deosebit de rar și greu de găsit. **13** (Îcs) *De-a ~a zboară* Joc de copii în care jucătorii trebuie să reacționeze rapid la întrebările unei persoane, ridicând în sus mâinile în cazul când aceasta se referă la o pasăre și ținându-le nemișcare când ea se referă la altceva. **14** (Fig) Avion. **15** (Prt) Epitet la adresa țiganilor Si: *cioară*. **16** (Spc; mpl; șîs ~*a casei*, ~ *de casă*, ~ *de curte*, ~ *de poiată*, ~ *domestică*) Nume generic pentru păsările (**1**) crescute pe lângă casa omului Si: *orătanie*, (reg) *cobaie*, *cojbăliță*, *galiță*, *oară*. **17** (Prc) Găină. **18** (Prc) Carne de pasăre (**16-17**), folosită ca aliment. **19** (Pex) Mâncare preparată din astfel de carne. **20** (Îc) **~a-liră** Pasăre cu coada în formă de liră, care trăiește prin pădurile din Australia (*Menura superba*). **21** (Orn; îc) **~a-muscă** Colibri (*Trochilus*). **22** (Îc) **~a-paradisului** sau (rar) **~-de-paradis, paserea-raiului** Pasăre cu pene bogate și frumos colorate, care trăiește în insulele Malaeziei, în China și în India (*Paradisea apoda*). **23** (Îc) **~a-omătului** Pasăre mică cu penajul în diferite culori printre care predomină albul, care trăiește în Munții Carpați, coborând numai rareori, iarna, și în regiunile de dealuri sau de câmpie Si: (rar) *presură-de-iarnă*, *presură-de-omăt* (*Pleotrophenax nivalis*). **24** (Orn; îc) **~a-furtunii** (sau, rar, **~vijeliei**) Furtunar (*Puffinus puffinus yelkouan*). **25** (Orn; pop; îc) **~galbenă-n-cioc** Mierlă (*Turdus merula*). **26** (Orn; îc) **~-câinească** Privighetoare-roșie (*Luscinia megarhynchos*). **27** (Orn; Trs; îc) **~-de-aur** Specie de pitulice (*Phylloscopus trochillus*). **28** (Trs; îc) **~-de-bere** Cinteză de iarnă (*Fringilla montifringilla*). **29** (Trs; îc) **~-de-brădet** Cocoș-de-munte (*Tetrao urogallus*). **30** (Mar; îac) Forfecuță (*Loxia curvirostra*). **31** (Ban; îc) **~galbenă** Scatiu (*Carduelis spinus*). **32** (Trs; îac) Grangur (*Oriolus oriolus*). **33** (Trs; îc) **~de-pădure** Grangur (*Oriolus oriolus*). **34** (Trs; îc) **~de-hârău** Sfrancioc-de-iarnă (*Lanius excubitor*). **35** (Reg; îac) Berbecel (*Lanius collurio*). **36** (Trs; îc) **~de-uli** Sfrancioc-de-iarnă (*Lanius excubitor*). **37** (Trs; îc) **~țigănească** Berbecel (*Lanius collurio*). **38** (Buc; îac) Codobatură (*Motacilla alba*). **39** (Trs; Mar; îc) **~ea-plugului** Ciocârlie (*Alauda arvensis*). **40** (Trs; îac) Codobatură (*Motacilla alba*). **41** (Trs; îac) Pițigoi (*Parus major*). **42** (Trs; îc) **~a-aratului** (sau **~ea-plugului**) ori (Mun) **~turbată** Ciocârlie (*Alauda arvensis*). **43** (Mol; îc) **~de-jir** Ciocârlie-sibirică (*Melanocorypha leucoptera*). **44** (Mol; îc) **~de-mătase** sau (Trs) **~a-frigului** Mătăsar (*Bombycilla garrulus garrulus*). **45** (Trs; îc) **~de-cai** sau **~a-scaiului** Sticlete (*Carduelis carduelis*). **46** (Reg; îc) **~ea-mugurilor** sau **~roșie** Căldăraș (*Pyrrhula*). **47** (Trs; îc) **~domnească** Cinteză (*Fringilla coelebs*). **48** (Îac) Sticlete (*Carduelis carduelis*). **49** (Îac) Căldăraș (*Pyrrhula*). **50** (Trs; îc) **~împărătească** Ieruncă (*Terastes bobasia*). **51** (Trs; îc) **~legănată** sau (Mar) **~de-apă**, (Buc) **~de-gheață** Pescărel-negru (*Cinclus cinclus*). **52** (Trs; îc) **~cerească** Pescărel-albastru (*Aleedo atthis*). **53** (Olt; îc) **~mânuitoare** Cojoaică (*Certhia familiaris*). **54** (Trs; îc) **~pistriță** Coțofană (*Pica caudata*). **55** (Buc; Mol; îc) **~tătărească** Nagât (*Vanellus vanellus*). **56** (Ban; îc) **~vorbitoare** Gaiță (*Garrulus glandarius*). **57** (Ban; îac) Papagal (*Psittacus*). **58** (Trs; îc) **~a-ai-mare** Bibilică (*Numida meleagris*). **59** (Trs; îc) **~a-câmpului** sau (Mun) **~cu-pup** Ciocârlan (*Galerida cristata*). **60** (Reg; îc) **~a-cânepii** Cânepar (*Carduelis cannabina*). **61** (Reg; îc) **~ea-inului** Inăriță (*Carduelis flammea*). **62** (Reg; îc) **~a-mortului** (sau **~a-morții, ~a-mortilor**) ori **~de-moarte, ~a-sărăciei** Cucuvea (*Athene nocturna*). **63** (Trs; îc)

~a-pământului sau (Dob) **paserea-ciobanului** Sitar (*Scolopax rusticola*). **64** (Olt; îc) **pasere-pustielnică** Bufniță (*Bulo bulo*). **65** (Reg; îc) **~-de-balegă** Pupăză (*Upupa epops*). **66** (Reg; îc) **~a-lui-Hristos** sau **~-cu-cioc-încrucișat** Forfecuță (*Loxia curvirostre*). **67** (Rar; îc) **~a-ogorului** Ploier-ochios (*Burhinus oedicnemus*). **68** (Trs; îc) **~-de-noroc** Specii de papagali sau canari pe care flașnetarii le foloseau pentru scoaterea biletelor de noroc. **69** (Trs; îc) **~-de-spini** Pasăre nedefinită mai îndeaproape. **70** (Îrg; euf) Organ genital la oameni sau, uneori, la animale.

pasâre *sf* vz ***pasăre***

pascal[1] *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***pascal***] (Fiz) Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea exercitată de un newton pe o suprafață de un metru pătrat.

pascal[2]***, ~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pascal***] **1** Privitor la Paști[1]. **2** Din zilele de Paști[1]. **3-4** De (la) Paști[1]. **5** (Îs) *Ciclu ~* Perioadă de 532 de ani după care sărbătoarea Paștilor[1] revine exact la aceeași dată.

pascalău *sn* vz ***păscălău***[2]

pascalie *sf* [At: VARLAAM, C. 193 / V: (îvp) ***pascal~***, (înv) ***~sha~*** (A și: *~shalie*) / Pl: *~ii* / E: ngr ***πασχαλία***, lat ***paschalia***] **1** (Bis) Calendar special cu care se poate stabili dinainte, pe o perioadă lungă de ani, data Paștilor[1] și a altor sărbători religioase care nu au loc la date fixe. **2** (Îe) **A-și pierde ~ia** (sau **~iile**) A face erori de calcul. **3** (Îae) A pierde socoteala. **4** Carte astrologică populară cu ajutorul căreia se crede că se poate ghici viitorul cuiva Si: *zodiac*.

pascarăl *sm* vz ***pescărel***

pască *sf* vz ***paști***[1]

păscălău *sf* vz ***păscălău***[2]

paschil *sn* [At: DRLU / V: ***~cuil, ~cvil, palcvil*** / Pl: *~e* / E: fr ***pasquin***, it ***pasquillo***, ger ***Pasquill***] (Înv) Pamflet.

paschinadă *sf* [At: CUGETĂRI, I, 73[r]/2 / Pl: *~de* / E: fr ***pasquinada***] (Înv) Pamflet.

paschină *sf* [At: H V, 211 / Pl: *~ne* / E: nct] (Olt) Bluză.

pascom *s* [At: ALR SN II, h 317/157 / Pl: nct / E: mg ***páskom***] (Reg) Pășune.

pascuil *sn* vz ***paschil***

pascvil *sn* vz ***paschil***

paseism *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 181 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***passéisme***] **1** Atitudine de admirație puternică față de trecut, proprie mai ales romantismului și unor concepții filozofice, manifestată prin idealizarea trecutului și prin preconizarea întoarcerii omenirii la epoci istorice din trecut. **2** Predilecție pentru trecut.

paseist, ~ă [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 3/3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***passéiste***] **1** *a* Care se referă la paseism. **2** *a* Caracteristic paseismului. **3** *a* De paseism. **4-5** *smf, a* (Adept) al paseismului. **6-7** *smf, a* (Admirator) al trecutului.

paselnic *sn* [At: DLR / Pl: ? / E: ns cf ucr *пасеник*] (Reg) Loc unde pasc viteii.

pasență *sf* vz ***pasiență***

pasere *sf* vz ***pasăre***

paserelă *sf* vz ***pasarelă***

paseri *v* vz ***păsări***

paseriformă *sf* [At: ZOOLOGIA, 158 / Pl: *~me* / E: fr ***passeriformes***] **1** (Lpl) Ordin de păsări de talie în general mică, vrăbii, rândunici, sau mijlocie, ciori, sturzi, rareori mare, corbi, pasărea-liră, ai căror pui ies din ou golași și orbi. **2** (Șls) Pasăre din acest ordin.

paserit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 33 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pasere***] (Îvr; crp) Care a dobândit unele trăsături caracteristice păsărilor.

paserită *sf* vz ***păsărită***

pasetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***passette***] Lamelă de oțel care conduce firul la mașinile de tricotat.

pashalie *sf* vz ***pascalie***

pashă *sf* vz ***paști***[1]

pasians *sn* vz ***pasiență***

pasiansă *sf* vz ***pasiență***

pasiant *sn* vz ***pasiență***

pasibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passible***] **1-2** (Udp „de") Care (poate sau) trebuie să fie supus la ceva. **3** (Udp „de") Susceptibil de ceva.

pasibilitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~tăți* / E: lat ***pasibilitas, ~atis***] **1-3** (Rar) Însușire de a fi pasibil (**1-3**).

pasie *sf* vz ***pasiune***

pasiență *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***pase*** (înv) ***~ians*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~iansă, ~iant*** *sn* / P: *~si-en~* / Pl: *~țe* / E: ngr ***πασιέντσα***, fr ***patience***, rs ***пасьянс***] **1** Combinare a cărților de joc după anumite reguli, de reușita căreia jucătorul superstițios leagă împlinirea unei dorințe. **2-3** (Fam; îc) **A (nu) ieși pasență** A (nu) obține rezultatul dorit. **4-5** (Îae) A (nu) reuși într-o acțiune.

pasifloral *s* [At: LTR[2] XII, 150 / Pl: nct / E: ***pasifloră*** **+** ***-al***] (Cmr) Medicament calmant sub formă de soluție, preparat din extractul fluid al plantei *Passiflora incarnata*, cu adaosuri de alte substanțe sedative și de sirop.

pasifloră *sf* [At: DL / V: (nob) ***patifloare*** / Pl: *~re* / E: lat ***passiflora***, fr ***passiflore***] **1** Grup de plante tropicale agățătoare, cu tulpina lemnoasă, cu frunze palmate și cu flori albăstrii, folosite, de obicei, ca plante decorative (*Passiflora*). **2** Plantă din acest grup, folosită în industria farmaceutică pentru extragerea pasifloralului (*Passiflora incarnata*).

pasigrafie *sf* [At : DEX / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pasigraphie***] Sistem de scriere universală.

pasimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***passimètre***] (Teh) Instrument de măsurat asemănător cu pasametrul, folosit pentru măsurarea cavităților pieselor.

pasing *sn* vz ***passing***

pasion *sn* vz ***pasiune***

pasiona [At: NEGULICI / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***passionner***] **1** *vt* A trezi interes deosebit Si: *a captiva*. **2** *vr* A se preocupa cu pasiune de ceva. **3** *vr* A pune pasiune în... **4** *vr* A face ceva cu pasiune.

pasional, ~ă *a* [At: LAURIAN, ap. CONTRIBUȚII, I, 187 / V: (îvr) ***~iunale*** / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***passionel***, lat ***passionalis***] **1** Care ține de pasiuni. **2** Care se referă la pasiuni. **3** (D. însușiri, sentimente, acțiuni etc.) Determinat de pasiune Si: *pasionat* (**1**). **4** (D. manifestări, acțiuni etc.) Izvorât dintr-o mare pasiune Si: *pasionat* (**2**). **5** (D. manifestări, acțiuni etc.) Care exprimă o mare pasiune Si: *pasionat* (**3**). **6** (D. manifestări, acțiuni etc.) În care se ciocnesc pasiuni violente Si: *pasionat* (**4**). **7** (Rar) Care trezește pasiune. **8** (D. oameni) Pasionat (**9**).

pasionalism *sn* [At: CONSTANTINESCU, S. I. 69 / P: *~si-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: ***pasional*** **+** ***-ism***] (Rar) Pasionalitate.

pasionalitate *sf* [At: CĂLINESCU, S. 797 / P: *~si-o~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***pasional*** **+** ***-itate***] (Rar) Însușire de a fi pasional Si: (rar) *pasionalism*.

pasionant, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~si-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***passionnant***] **1** Care trezește interes deosebit Si: *captivant, palpitant*. **2** Care se manifestă cu pasiune Si: *aprig, violent*.

pasionat, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 29/5 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasiona***] **1-4** Pasional (**1-4**). **5** (Pex) Pătimaș. **6** (D. voce, ton, gesturi etc.) Care exprimă pasiune. **7** (D. oameni) Dominat de pasiuni sau de patimi Si: *pătimaș*. **8** (Rar; d. oameni) Părtinitor. **9** (D. oameni) Care pune pasiune în tot ceea ce face Si: *fervent, entuziast*, (rar) *pasional* (**8**).

pasire *sf* vz ***pasăre***

pasiunale *a* vz ***pasional***

pasiune *sf* [At: CALENDARIU (1794), 37/3 / V: (înv) ***~ie, ~ion*** *sn* / S și: (îvr) *passi~* / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***passio, -onis***, fr ***passion***, ger ***Passion***, it ***passione***] **1** Dragoste manifestată ca o înclinație puternică și de durată față de o persoană de sex opus Vz *adorație, iubire, patimă*. **2** (Înv) Stare sau fenomen afectiv involuntar, ca frica, aversiunea, lăcomia, mânia etc. Vz *emoție, impuls, sentiment*. **3** (Psh) Stare afectivă și intelectuală deosebit de intensă și stabilă, manifestată ca o tendință care polarizează procesele psihice ale omului, dominându-l prin intensitatea efectelor sau prin permanența acțiunii lor. **4** (Îlav) **Cu ~** Entuziast. **5** (Îal)

Intens. **6** (Îe) **A face (o) ~ (pentru cineva** sau **pentru ceva)** A se simți atras în mod deosebit de cineva sau de ceva Si: *a se pasiona* (**2-4**). **7** (Ccr) Ceea ce deșteaptă un sentiment deosebit. **8** Înclinație vie, durabilă, însoțită de atașament și plăcere pentru obiectul studiat sau urmărit, precum și pentru activitatea, pentru profesiunea desfășurată. **9** Tendință lăuntrică spre realizarea sau dobândirea unui lucru Si: *aspirație, dorință*. **10** Tendință puternică și nestăpânită însoțită de o preocupare exagerată și obsedantă pentru satisfacerea anumitor dorințe Si: *patimă, viciu*, (fam) *boală*. **11** (Rar) Părtinire. **12** (Înv) Patimă.

pasiv, ~ă [At: TEMPEA, GRAM. 150/2 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***passivus***, fr ***passif***, ger ***Passiv***] (Îoc *activ*) **1-2** *sf, a* (Diateză, conjugare, formă verbală) care arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. **3** *a* (D. oameni) Care nu reacționează în nici un fel la o excitare sau la o acțiune din afară. **4** *a* (Spc; d. oameni) Care nu participă direct la acțiune. **5** *a* (Spc; d. oameni) Care este lipsit de inițiativă. **6** *a* (Pex; d. oameni) Care manifestă o stare de indiferență. **7-9** *a* (D. manifestările oamenilor) Care exprimă, indică, trădează etc. (inactivitate) (lipsă de inițiativă sau) indiferență Vz *imobil, inactiv, indiferent, inert, neutru, resemnat*. **10** *a* (Îs) *Vocabular* (sau, *lexic, fond*) *~ (al limbii)* Parte a vocabularului care nu este folosită în mod frecvent în vorbire, deși este cunoscută de vorbitor. **11** *a* (Îs) *Drept electoral* ~ Drept de a fi ales în diverse organe legislative. **12** *a* (Îs) *Apărare* ~ Formă de apărare a populației civile de atacurile aeriene inamice. **13** *a* (Îas) Totalitate a măsurilor necesare pentru realizarea acestei acțiuni. **14** *a* (Chm; rar) Care nu intră într-o reacție. **15** *a* (D. metale, aliaje) Care are pasivitate. **16** *sn* (Fin) Totalitate a mijloacelor economice ale unei interpretări, ale unei instituții sau ale unei organizații economice, privite din punctul de vedere al surselor de constituire și al destinației lor. **17** *sn* (Fin) Parte din dreapta a bilanțului, în care sunt înscrise, în expresie valorică, sursele de constituire a pasivului (**16**) și rezultatele financiare ale activității unei întreprinderi, ale unei instituții sau ale unei organizații economice la un moment dat. **18** *sn* (Fin; jur) Parte a patrimoniului unei persoane fizice sau juridice, alcătuită din datorii și din obligații evaluabile în bani care depășește bilanțul activ al unei întreprinderi, al unei instituții sau al unei organizații economice.

pasivism *sn* [At: CV 1949, nr. 1, 26 / Pl: (rar) *~e* / E: ***pasiv*** + *-ism*] **1-7** (Rar) Pasivitate (**1-7**). **8** (Rar) Tendință spre pasivitate. **9** (Spc) Tactică politică adoptată în 1869 la conferința de constituire a Partidului Național Român din Transilvania, prin care membrii acestui partid, nerecunoscând dualismul austro-ungar și alipirea Transilvaniei la Ungaria, au hotărât să boicoteze alegerile și viața parlamentară din Ungaria.

pasivist, ~ă *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 474 / Pl: *~iști* / E: ***pasiv*** + *-ist*] (Îoc *activist*) **1-2** (Membru sau adept) al Partidului Național Român, care adoptase tactica pasivismului, în sec. XIX, în Transilvania.

pasivitate *sf* [At: EPISCUPESCU, O. I. 126/10 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***passivité***, ger ***Passivität***] **1-7** Atitudine a omului pasiv (**3-9**) Si: (rar) *pasivism* (**1-7**). **8** Lipsă de participare la o acțiune. **9** Lipsă de inițiativă. **10** Renunțare la acțiune Si: *inactivitate, inerție, indiferență, nepăsare, resemnare*. **11** (Chm) Proprietate a unor metale ca: fier, crom, aluminiu etc. sau a unor aliaje de a rezista la acțiunea unor acizi concentrați, deși sunt atacate de aceiași acizi diluați.

pasiviza [At: LTR^2 XII, 150 / Pzi: *~zez* / E: ***pasiv*** + *-iza*] (Chm) **1** *vr* (D. metale, aliaje) A rezista la acțiunea unor acizi concentrați. **2** *vt(f)* (Chm; c. i. metale, aliaje) A face să capete pasivitate (**11**). **3** *vt* (Grm) A transforma o construcție sintactică cu verb la diateza activă în una cu verb la diateza pasivă.

pasivizare *sf* [At: LTR^2 XII, 151 / Pl: *~zări* / E: ***pasiviza***] **1** (Chm) Rezistență a unor materiale, aliaje la acțiunea unor acizi concentrați. **2** (Chm) Dobândire de către materiale, aliaje, a rezistenței la acțiunea unor acizi concentrați. **3** (Grm) Transformare a unei construcții sintactice cu verb la diateza activă în una cu verb la diateza pasivă.

pasivizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasiviza***] **1** (Chm; rar; d. materiale, aliaje) Care a dobândit rezistență la acțiunea unor acizi concentrați. **2** (Grm; d. construcții sintactice) Care a fost transformată astfel încât verbul să treacă de la diateza activă la cea pasivă.

pasivizație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***passivisation***] Pasivizare.

paslion *s* [At: BORZA, D. 161 / A: nct / Pl: net / E: nct] (Bot; reg) Zârnă (*Solanum nigrum*).

pasmant *sn* [At: KLEIN, D. 153 / V: ***~sament, ~ment, posom~, posomont*** / Pl: *~uri* / E: fr ***passement, posomant, posomont***, ger ***Posament***, mg ***poszomónt***] (Îrg) Firet pentru împodobit haine, draperii etc.

pasmanter *sm* vz ***pasmantier***

pasmanterie *sf* [At: MANOLESCU, I. 174 / V: (înv) ***posom~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***passementerie***] **1-2** (Rar; lsg csc) (Obiecte, sortimente de) ceaprazărie. **3** Garnitură la haine sau la mobile etc. din astfel de materiale. **4-5** (Înv; îf *posomanterie*) (Atelier sau) magazin de ceaprazărie. **6** Ramură a industriei textile care produce, cu mașini adecvate, un sortiment variat de articole textile ca panglici, broderii pentru perdele, articole de lenjerie, costume naționale, mânuși și pălării, fireturi pentru uniforme militare, șireturi, panglici elastice etc.

pasmantier *sm* [At: POLIZU / V: ***~samentariu, ~ter~, ~mentariu, posomantar, posomantariu, posomanter*** / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***passementier***, ger ***Posamentier***] (Îrg) Ceaprazar.

pasmarghiol *sm* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 31 / Pl: *~i* / E: cf *marghiol*] (Mun) Șarlatan.

pasment *sn* vz ***pasmant***

pasmentariu *sm* vz ***pasmantier***

pasnic, ~ă [At: LB / V: (îrg) ***paşn~***, (reg) ***pajn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pas***^{2} + *-nic*] **1** *a* (Mun; Olt; d. cai) Cu pasul^2 mare. **2** *a* (Mun; Olt; d. cai) Care merge repede. **3** *sm* (Reg) Vierme nedefinit mai îndeaproape. **4** *sm* (Reg; îf *pașnic*) Persoană care măsoară cu pasul^2 (**48**) un teritoriu. **5** *sn* (Îrg) Pas^2 (**54**).

paso *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: sp ***paso***] (Înv) Farsă scurtă care se juca între actele unei piese mai lungi în teatrul spaniol.

pasoc *s* [At: S. C. ȘT. (IAȘI) 1958, 176 / Pl: nct / E: ucr ***пасок***] (Buc) Curea îngustă de piele folosită ca cingătoare.

paso-doble *sni* [At: DN^3 / E: sp ***paso-doble***] **1** Dans popular de perechi de origine spaniolă, gen de step foarte rapid. **2** Melodie după care se execută dansul paso-doble (**1**).

pasole *sf* vz ***fasole***

pașoș^1 *a, av* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~i* / E: ***pas***^{2} + *-oș*] (Reg; d. oameni) **1-2** (Care merge) cu pași^2 (**1**) mari.

pașoș^2 *sn* vz ***pașuș***

paspai *sn* vz ***pospai***

paspaler *sn* vz ***paspoal***

paspartu *sn* [At: DEX / S și: *passe-partout* / Pl: *~uri* / E: fr ***passe-partout***] **1** Cheie cu care se pot deschide mai multe broaște Si: *șperaclu*. **2** Ramă de hârtie sau de carton care se așează între sticlă și fotografie la înrămarea fotografiei. **3** (Fer) Gabarit internațional. **4** (Fig) Mijloc general de introducere într-un anumit cerc, într-o anumită problemă etc.

paspoal *sn* [At: PELIMON, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 77 / V: (îvr) ***~paler*** (A: nct) / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***passepoil***] **1** Șiret sau fâșie îngustă de stofă, de mătase sau de bumbac aplicată ca garnitură la rochii sau la haine, de obicei de-a lungul unei cusături, la marginea buzunarelor, la gulere etc. **2** (Prc) Vipușcă. **3** Bandă, de obicei din piele sau din material plastic, fixată la unele fețe de pantofi sau la diferite obiecte de marochinărie pentru a le întări marginile sau pentru a ascunde unele cusături și a crea efect decorativ.

paspoala *vt* [At: DLR / Pzi: *~lez* / E: ***paspoal***] (C. i. obiecte de îmbrăcăminte) **1-2** A împodobi cu paspoal (**1-2**). **3** A fixa paspoalul (**3**).

paspoalare *sf* [At: LTR^2 XII, 151 / Pzi: *~lări* / E: ***paspoala***] **1-2** Împodobire a unor obiecte de îmbrăcăminte cu paspoal (**1-2**). **3** Fixare a paspoalului (**3**).

pasport *sn* vz ***pașaport***

pasprâzece *nc, sm* vz ***paisprezece***

passe-montagne *sn* [At: DN[3] / P: *pas-montani* / Pl: *~uri* / E: fr ***passe-montagne***] (Frm) Căciulă care acoperă ceafa și urechile.

passepied *sns* [At: DN[3] / P: *pas-pie* / E: fr ***passe-pied***] **1** Dans popular de origine franceză, asemănător menuetului, dar mai vioi. **2** Melodie după care se execută dansul passe-pied (**1**).

passim *av* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: lat ***passim***] (Fil; în lucrări științifice; exprimă trimiteri la pasaje din alte opere) **1** În diverse locuri. **2** Ici și colo. **3** Din loc în loc. **4-5** În numeroase alte locuri (din aceeași operă).

passing *sn* [At: DN[3] / S și: *pasing* / Pl: *~uri* / E: eg ***passing***] (Spt) Pasă[1] (**10**).

passing-shot *sn* [At: DN[3] / P: *pasing-șot* / Pl: *~uri* / E: eg ***passing-shot***] (Spt) Lovitură la tenis cu traiectorie foarte întinsă, care trece de adversarul venit la fileu.

pastarnac *sm* vz ***păstârnac***

pastă *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 80/2 / Pl: *~te* / E: ngr ***πάστα***, ger ***Pasta***, fr ***Paste***, it ***pasta***] **1** Materie vâscoasă și densă cu aspect omogen, constituită dintr-o pulbere fină și o cantitate de lichid care umezește această pulbere, cu diverse utilizări. **2** Materie comestibilă, obținută din făină și alte ingrediente, umezită cu lichide, folosită pentru diverse preparate culinare Si: *aluat, cocă*. **3** (Și/s ~ *alimentară*) Produs concentrat sau semifabricat, conservat, obținut prin tocarea, strecurarea etc. unor produse alimentare precum carne, pește etc. și prin amestecarea lor cu diverse condimente, conservante etc. **4** (Îs *~te făinoase*) Produse alimentare de diferite forme și dimensiuni obținute prin uscarea unui aluat nedospit din făină de grâu, cu adaosuri de lapte, ouă etc. **5** Culoare folosită în pictură, de obicei preparată cu ulei. **6** (Fig; rar) Paletă coloristică.

pastânac *sm* vz ***păstârnac***

pastârnac *sm* vz ***păstârnac***

pastel *sn* [At: ALECSANDRI, POEZII, 1 / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***pastel***, it ***pastello***] **1** Creion moale de pictură, colorat, în general, în tonuri deschise, făcut din pigmenți sau din coloranți în pulbere fină, amestecați cu talc și cu o soluție de gumă arabică. **2** Desen în culori, executat cu pastel (**1**). **3** Pictură reprezentând un peisaj după natură, executată în tonuri deschise de acuarelă sau ulei. **4** Poezie descriptivă cu fond liric, în care poetul exprimă stări afective prin prezentarea unor tablouri după natură. **5-6** Lucrare muzicală lirică (descriptivă sau) compusă pe versurile unui pastel.

pastelat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pastel*** + *-at* cdp fr ***pastellisé***] **1** Desenat în culoare pastel (**1**). **2** Vopsit în culoare pastel (**1**).

pastelcă *sf* vz ***pestelcă***[1]

pastelic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pastel*** + *-ic*] (Rar) **1** Referitor la pastel. **2** De pastel.

pastelist, ~ă *smf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pastelliste***] **1-2** Pictor de pasteluri (**2-3**). **3** Poet care compune pasteluri (**4**).

pastelistică *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ici* / E: cf it *pastellistica*] **1-3** Procedeu de realizare a pastelului (**2-4**).

pasteliza *vi* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: ***pastel*** + *-iza*] (Rar) **1-3** A crea un pastel (**4-6**). **4-6** A da impresia de pastel (**4-6**).

pastelizant, ~ă *a* [At: V. ROM. ianuarie 1960, 125 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***pasteliza*** + *-ant*] (Rar) **1** Care dă impresia unui pastel (**5**). **2-4** Ca de pastel (**4-6**).

pastet *sn* [At: KLEIN, D. 395 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***~ită*** *sf*, ***paşt~*** (Pl: *~uri*), ***paştetă*** *sf*, ***paştetom***, (reg) ***paştitom*** / Pl: *~e* / E: ger ***Pastete***, it ***pasteta***, mg ***pástétom***] **1-2** (Îrg) Pateu (**1-2**).

pastetă *sf* vz ***pastet***

pasteureloză *sf* [At: ENC. VET. 575 / P: *~tör~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pasteurellose***] **1** Boală microbiană gravă a animalelor Si: *septicemie hemoragică*. **2** Holeră a păsărilor.

pasteuriza *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 43 / P: *~tör~* / S și: *~ter~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***pasteuriser***] (C. i. produse alimentare, mai ales lapte) A încălzi în pasteurizator, la temperaturi cuprinse, de obicei, între 70° și 75° și a răci apoi brusc, pentru a obține și a menține sterilizarea fără alterarea gustului sau distrugerea vitaminelor, pentru a obține învechirea pe cale artificială sau pentru a conserva.

pasteurizare *sf* [At: MDA ms / P: *~tör~* / S și: *~ter~* / Pl: *~zări* / E: ***pasteuriza***] Încălzire a unor produse alimentare, în special a laptelui, la temperaturi cuprinse, de obicei, între 70° și 75° și a răci apoi brusc, pentru a obține și a menține sterilizarea fără alterarea gustului sau distrugerea vitaminelor, pentru a obține învechirea pe cale artificială sau pentru a conserva.

pasteurizat, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 485 / P: *~tör~* / S și: *~ter~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pasteuriza***] (D. produse alimentare, mai ales d. lapte) **1** Care a fost supus pasteurizării. **2** Sterilizat prin încălzire în pasteurizator.

pasteurizator *sn* [At: LTR[2] / P: *~tör~* / Pl: *~oare* / E: ***pasteuriza*** + *-tor*] Aparat folosit în industria alimentară pentru pasteurizare Si: *sterilizator*.

pastică *sf* [At: ABC. MAR., ap. DLR / Pl: *~ici* / E: it ***pastecca***] (Teh) Muflă.

pastifiant, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~anți, ~e* / E: ctm ***pastă*** + fr ***plastifiant***] **1-2** (Substanță) care permite obținerea unei paste.

pastilă *sf* [At: KRETZULESCU, M. 27/11 / Pl: *~le* / E: fr ***pastille***, ger ***Pastille***] **1** (Udp „de") Mic preparat farmaceutic sau zaharos de formă circulară Vz *bomboană, comprimat, drajeu, pilulă, tabletă*. **2** (Îs *~le de parfumat*) Mici cornuri în a căror compoziție intră diferite substanțe care, în momentul când ard, parfumează aerul. **3** (Teh) Piesă în formă de disc mic folosită la unele mașini sau la unele mecanisme.

pastilină *sf* vz ***plastilină***

pastinac *sm* vz ***păstârnac***

pastinacă *sf* vz ***păstârnac***

pastirnac *sm* vz ***păstârnac***

pastiș *sn* vz ***pastișă***

pastișa *vt(a)* [At: IBRĂILEANU, S. L. 69 / Pzi: *~șez* / E: fr ***pasticher***] (C. i. stiluri, maniere ale unor scriitori, ale unor pictori, muzicieni etc.) **1** A imita. **2** A copia.

pastișare [At: DLR / Pl: *~și* / E: ***pastișa***] **1-2** (Imitare sau) copiere a stilului, manierei unor pictori, muzicieni.

pastișă *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înv) *~iș sn* / Pl: *~șe* / E: fr ***pastiche***] Lucrare literară, muzicală sau plastică, lipsită de originalitate și de valoare, în care autorul preia temele sau motivele și mijloacele de expresie ale unei personalități artistice Si: *copie, imitație*.

pastișor, ~oare *smf, a* [At: M 1961, nr. 1, 45 / Pl: *~ori, ~oare* / E: fr ***pasticheur***] **1-4** (Rar; dep) (Persoană) care pastișează (**1-2**).

pastită *sf* vz ***pastet***

pastoi *s* [At: CR (1830), 249[2]/5 / Pl: nct / E: rs ***постой***] (Înv) Încartiruire.

pastor *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/29 / Pl: *~i* / E: lat ***pastor***, ger ***Pastor***] Preot protestant.

pastoral, ~ă [At: (a. 1812) IORGA, S. D. XII, 18 / V: (înv) ***~liș*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pastoralis***, fr ***pastoral***, ger ***pastoralich***, it ***pastorale***] **1-2** *sf, a* (Parte a teologiei) care inițiază pe preoți în problemele conducerii bisericești și religioase. **3** *a* (Înv) Care se referă la pastori. **4** *a* (Înv) De pastor. **5** *a* (Înv) Caracteristic pastorilor. **6** *a* (Înv) Care aparține pastorilor. **7** *a* (Pgn) Care se referă la preoți Si: *preoțesc*. **8** *a* (Pgn) Care aparține preoților Si: *preoțesc*. **9** *a* (Pex) Episcopal. **10** *sf* (Ccr) Mesaj al unui arhiereu, episcop, mitropolit, patriarh, adresat preoților și credincioșilor cu ocazia marilor sărbători religioase sau a unor evenimente importante. **11** *a* Care aparține păstorilor Si: *ciobănesc, păstoresc*. **12** *a* Privitor la păstori Si: *ciobănesc, păstoresc*. **13** *a* Specific păstorilor Si: *ciobănesc, păstoresc*. **14** *a* De păstor Si: *ciobănesc, păstoresc*. **15** *a* (Pex) De la țară Si: *câmpenesc, rustic, țărănesc*. **16-17** *sf, a* (Operă literară sau fragment literar) care prezintă în mod idilic viața păstorilor sau a țăranilor în general Vz *bucolic, eglogă, idilă, idilic*. **18-19** *sf, a* (Lucrare muzicală) care evocă crâmpeie din viața păstorească sau țărănească.

pastoralism *sn* [At: V. ROM. ianuarie 1957, 13 / Pl: (rar) *~e* / E: ***pastoral*** + *-ism*] Curent în literatură și în artă, caracterizat prin folosirea temelor idilice din viața de la țară.

pastoraliș *s, a* vz ***pastoral***

pastra *sf* [At: H II, 262 / Pl: ? / E: tc ***pastra***] (Dob) Tabinet.

pastraholț *s* [At: CHEST. II, 100/5, 201/11 / V: ***pos~, poșter~*** / E: ger ***Pflasterholz*** „pavaj de lemn"] (Reg) Fiecare dintre lemnele pe care se sprijină podeaua sau temelia casei.

pastrama *sf* vz ***pastramă***

pastramar *sm* vz ***păstrămar***

pastramagiu *sm* [At: CARAGIALE, O. VI, 10 / Pl: ~*ii* / E: ***pastramă*** + *-agiu*] **1-2** (Iuz) Persoană care (făcea sau) vindea pastramă Si: (îrg) ***păstrămar***. **3** (Fam; dep) Om de nimic cu apucături grosolane Vz *bădăran, derbedeu, țopârlan*.

pastramă *sf* [At: MAN. GÖTT. 11 / V: (îrg) ***pâs~,*** (înv) ***~ma, păstrăma*** / Pl: ~*me, păstrămuri,* (înv) ~*muri* / E: ngr ***παστραμᾶς,*** tc ***pastirma***] **1** Preparat din carne, mai ales de oaie sau de capră, din anumite regiuni musculare, conservat prin sărare sau prin băițuire și supus afumării sau uscării. **2** (Fam; îe) **A face (pe cineva) ~** A bate foarte tare. **3** (Reg; îe) **A ține (pe cineva) la ~** A ține pe cineva închis. **4** (Îe) **A se face** (sau **a fi**) **~** A slăbi foarte tare. **5-6** (Lpl) Sortimente sau bucăți din pastramă (**1**) preparate după diferite rețete.

pastraval *sn* vz ***prăstăvală***

pastravală *sf* vz ***prăstăvală***

pastrugă *sf* vz ***păstrugă***

pastrungă *sf* vz ***păstrugă***

pastură *sf* vz ***păsturâ***[2]

pasulă *sf* vz ***fasole***

pasule *sf* vz ***fasole***

pasuș *sn* vz ***pașuș***

paș[1] *sm, sn* vz ***pas***[2]

paș[2] *sm* vz ***pașă***[1]

paș[3] *sn* vz ***pașuș***

paşa *sf* vz ***pașă***[1]

pașalâc *sn* [At: M. COSTIN, ap. DLR / V: (înv) ***~lic, ~lug*** / Pl: ~*uri* / E: tc ***pașalık,*** srb ***pašaluk***] **1** Provincie a Imperiului Otoman guvernată de un pașă[1]. **2-3** (Pex) (Provincie sau) țară care era subjugată de turci și condusă de un pașă[1] Si: (rar) *pășie, raia, vilaet*. **4** (Fig) Țară, regiune etc. în care domnește despotismul. **5** (Fig) Guvernare despotică. **6** Reședință a unui pașă[1]. **7-11** Reședință de pașalâc (**1-5**). **12** Titlu de pașă[1] Si: (rar) *pășie*.

pașalic *sn* vz ***pașalâc***

pașaliu *sm* [At: DIONISIE, C. 185 / Pl: ~*ii* / E: tc ***pașalı***] **1** Persoană aflată în slujba unui pașă[1]. **2** Om al pașii[1].

pașalug *sn* vz ***pașalâc***

pașan, ~ă *a* vz ***pâșin***

pașaport *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 283 / V: (rar) ***pasa~, pasp~,*** (înv) ***pașop~, pașp~*** / Pl: ~*oarte,* (înv) ~*uri* / E: it ***passaporto,*** ngr ***πασαπόρτι,*** fr ***passeport,*** rs ***паспортъ, паспортъ***] **1** Document eliberat unui cetățean de către autoritatea competentă a statului său, prin care se certifică identitatea și cetățenia posesorului și i se dă acestuia dreptul de a călători în străinătate, servindu-i acolo ca act de identitate Si: (îrg) *pașuș, pas*[3]. **2** (Fam; îe) **A-i da (cuiva) ~ul** A alunga pe cineva. **3** (Pex; îae) A da afară din serviciu pe cineva Si: (reg) *a-i da (cuiva) pășușul*. **4** (Înv) Certificat eliberat unui vas de comerț, prin care se dovedește că s-au plătit taxele și că vasul are dreptul să părăsească portul. **5** Dosar care cuprinde toate actele necesare editării unei cărți.

pașaportar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: ~*i* / E: ***pașaport*** + *-ar*] (Rar) **1** Persoană care aparține ca cetățenie altei țări decât cea în care se află și care stă în țara respectivă cu pașaport. **2** Traficant de pașapoarte.

pașașir *sm* vz ***pasager***

pașă[1] [At: MOXA, 406/5 / V: (înv) ***~ș*** *sm,* ***~șa*** *sf* (Pl: ~*ale,* ~*ali*) / Pl: ~*și* / E: tc ***paşa***] **1** *sm* Titlu conferit, în Imperiul Otoman, vizirilor și beilerbeilor, iar, din sec. XIX, și altor înalți funcționari civili sau militari, miniștri, guvernatori de orașe sau de provincii turcești ori supuse turcilor, generali, care aveau ca semn al demnității lor două sau trei tuiuri. **2** *sm* Însărcinare exercitată de acești demnitari. **3** *sm* (Pex) Persoană care avea acest titlu. **4** *sm* (Pgn; înv) Conducător de stat sau de armată. **5** *sfi* (Înv; îf ~*șa*) Titlu onorific, adăugat după numele propriu, conferit ca semn al unei înalte demnități militare sau civile Vz *bei, baș*. **6** *sm* (Îc) **Căpitan ~** Comandant al flotei turcești.

pașă[2] *s* [At: SĂM. I, 11 / Pl: nct / E: bg ***паша***] **1** (Reg) Pășune. **2** (Bot; Mun) Rogoz (*Scirpus maritimus*). **3** (Mun) Plantă cu tulpina patrunghiulară, comprimată, verde-roșiatică, ramificată, cu frunze roșietice la baza tulpinii și verzui în partea superioară, cu flori verzui, pedunculate, unite în spice, ce crește în ape stătătoare sau lin curgătoare (*Potamogeton crispus*). **4** (Bot; Mun) Broasca-apei (*Potamogeton lucens*). **5** (Bot; Mun) Broscatiță (*Potamogeton natans*).

paşc *sm* vz ***paști***[1]

paşcă *sf* [At: CREANGĂ, A. 82 / V: ***pacică, poa~*** / Pl: ***păști*** / E. ucr, rs ***пачка***] **1-2** (Buc) Pachet de tutun. **3** (Mol; Buc) Tutun de calitate inferioară Vz *mahorcă*.

paşchiulă *sf* [At: LB / V: ***pâsc~*** / Pl: ~*le* / E: ns cf ***paşcă***] (Înv) Săculeț de piele pentru bani Si: *tașcă*.

paşculie *sf* [At: TEAHA, C. N. 250 / V: ***pâș~*** / Pl: ~*ii* / E: ns cf *pască*] (Trs) Colac mare care se face la pești[1].

paşcvil *sn* vz ***paschil***

paşiderm *sn* vz ***pahiderm***

paşime *sf* [At: ZILOT, CRON. 353 / Pl: (rar) ~*mi* / E: ***paşă***[1] + *-ime*] **1-4** (Îvr; csc) Grup de pești[1] (**1-4**).

paşiuş *sn* vz ***paşuş***

paşli *vt* [At: CREANGĂ, A. 99 / V: ***pâş~*** / Pzi: ~*lesc* / E: rs ***пошли*** (Pfs lui ***пойти***)] (Mol) **1** (Îe) **A o ~** A fugi pe furiș. **2** (Fig) A fura.

paşmagi *smp* [At: MOXA, CRONOGRAF, ap. CUV. D. BĂTR. I, 337 / V: (sst) ~***ați*** / E: srb dal ***pašmadzí*** (pll *pašmag*)] (Înv) Pantofi fără călcâi Vz *bușmachiu*.

paşmaţi *smp* vz ***paşmagi***

paşnic[1] *sm, sn* vz ***pasnic***

paşnic[2]***, ~ă*** [At: HERODOT (1645), 404 / V: ***pacin~*** / Pl: ~*ici, ~ice* / E: ***pace*** + *-nic*] **1-2** *a* (D. oameni sau colectivități umane) Care (iubește și) susține pacea. **3** *a* (D. oameni sau colectivități umane) Care trăiește în pace. **4-5** *a* (D. vorbele și manifestările oamenilor) Care (exprimă sau) susține pacea. **6** *a* (D. fenomene sociale, politice etc.) Care se desfășoară în pace Si: (înv) *nepricinuitor, pacific, păciuit* (îvr) *nezărvitor*. **7** *sm* (Îvr) Judecător rural de pace, ales dintre săteni. **8** *a* Calm. **9** *a* Potolit. **10** *a* Liniștit. **11** *a* Tihnit. **12** *a* Care inspiră liniște, tihnă.

paşniţă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: nct] (Mun) Femeie stricată.

paşoală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: cf *pas*[2]] (Mun) Femeie care merge cu pași mari, greoi și apăsați Vz *pașolea*.

paşol *i* [At: ALECSANDRI, T. 1675 / E: rs ***пошёл***] (Rsm; reg; prt) Cuvânt cu care alungi pe cineva Si: *marș!*

paşoldie *sf* vz ***başoldină***

paşolea *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~*li* / E: cf *pas*[2]] (Mun) Bărbat care merge cu pași mari, grei și apăsați Vz *pașoală*.

paşoport *sn* vz ***paşaport***

paşopt *nc* [At: SFC I, 125, 181 / E: ***pa***(truzeci) + ***ș***(i) + ***opt***] (Rar) **1-2** (Anul revoluționar) o mie nouă sute patruzeci și opt.

paşoptism *sns* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 146 / V: ***patruzecio~*** / E: ***paşopt*** + *-ism*] (Rar) Ideologie a participanților la revoluția de la 1848 din țările române.

paşoptist, ~ă [At: PASCU, S. 422 / V: (rar) ***patruzecio~*** / Pl: ~*iști, ~e* / E: ***paşopt*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține generației participanților la revoluția de la 1848 din țările române și care a susținut ideile lor. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a participat la revoluția din 1848 din țările române. **5-6** *a* Care aparține (pașoptismului sau) pașoptiștilor (**1, 3**). **7-8** *a* Privitor (la pașoptism sau) la pașoptiști (**1, 3**). **9-10** *a* Caracteristic (pașoptismului sau) pașoptiștilor (**1, 3**).

paşoş *sn* vz ***paşul***

paşport *sn* vz ***paşaport***

paște[1] *sf* vz ***paștie***

paște[2] *sm* vz ***paști[1]***

paște[3] [At: CORESI, EV. 232 / Pzi: *pasc* / E: ml ***pascere***] **1** *vt(a)* (D. animale erbivore) A se alimenta la pășune Si: *a pășuna*. **2** *vt* (Pan; înv) A culege. **3** *vt* (Pan; înv) A-și procura. **4** *vt* (Pex) A hrăni. **5** *vt* (Fig; c. i. stări sufletești, facultăți psihice etc.) A întreține. **6** *vt* (Fig; c. i. stări sufletești, facultăți psihice etc.) A dezvolta. **7** *vt* (Fig; c. i. stări sufletești, facultăți psihice etc.) A întări. **8** *vt* (Înv; d. viermi, boli etc.) A roade. **9** *vt* (Înv; d. viermi, boli etc.) A distruge. **10** *vt* (Înv; îe) **A ~ cinstea (cuiva)** A dezonora pe cineva. **11** *vi* (Îvr) A rătăci. **12** *vr* (Pop; d. păr) A se toci. **13** *vt* (Fig; rar) A tunde. **14** *vt* (C. i. terenuri, culturi etc.) A folosi ca loc de pășune. **15** *vt* (D. oameni; c. i. animale erbivore) A duce la pășune Si: *a păstori, a pășuna*. **16** *vt* (Îe) **A ~ boboci** (sau **bobocii, muștele,** înv, **vântul, vânturile**) A pierde vremea. **17** *vt* (Fam; îe) **A ~ mingea** A se juca mult cu mingea. **18** *vt* (Fam; la unele jocuri cu mingea; îae) A fi la prinsul mingii. **19** *vt* (Fam; îe) **N-am păscut porcii** (sau **gâștele, bobocii** etc.) **împreună** (sau **cu tine, cu el** etc.) Se spune pentru a-i atrage cuiva atenția că se comportă prea familiar. **20** *vt* (Rar; îe) **A ~ (pe cineva) cu prăjina** A-l pândi pentru a-l bate. **21** *vt* (Înv; îe) **A ~ cinstea cuiva** A respecta pe cineva. **22** *vt* (Îae) A se îngriji de bunul renume al cuiva. **23** *vt* (Pfm; îc) **~-vânt** Pierde-vară. **24** *vt* (Bis; înv) A conduce, având grijă de sufletele unei comunități. **25** *vt* (Bis; înv) A fi duhovnic. **26** *vt* (Nob; îe) **A-și ~ privirea** A se sătura privind. **27** *vt(a)* (Subiectul sunt primejdii, păcate, moarte, etc.) A urmări cu perseverență. **28** *vt(a)* (Subiectul sunt primejdii, păcate, moarte etc.) A amenința dintr-un moment în altul Si: *a pândi*. **29** (Subiectul este norocul) A favoriza pe neașteptate. **30** *vt* (Îe) **Să nu te pască păcatul să...** Să nu cumva să... **31** *vt* (Fam; îe) **Ce ~ti (aici** sau **acolo)**? De ce nu ești atent? **32** *vt* (Îae) Ce urmărești? **33** *vt* (Îae) Ce faci? **34** *vt* (Fam; îae) Ce păzești aici? **35** *vt* (Înv; îe) **A(-și) ~ prilejul** (sau **vremea**) A pândi momentul potrivit. **36** *vt* (Îe) **A ~ sâmbetele (cuiva)** A dușmăni pe cineva.

păstealui *vi* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: ~*esc* / E: ***paști[1]*** + *-alui*] (Buc) A înjura de paști[1] Si: (reg) *a paști[2], a păstui*.

păstere *sf* [At: LB / V: (reg) ***pâș~*** / E: ***paște[3]***] **1** Alimentare a animalelor erbivore la pășune Si: *păscut[1]* (**1**), *pășunat*, (rar) *păștunare*, (îrg) *pășune*, (reg) *păscare, pășuneală*. **2** (Pan; înv) Culegere. **3** (Pan; înv) Procurare. **4** (Pex) Hrănire. **5-6** (Fig) (Întreținere sau) dezvoltare a unor stări sufletești, facultăți psihice etc. Si: *păscut[1]* (**5-6**). **7** Apogeu al unor stări sufletești, facultăți psihice etc. Si: *păscut[1]* (**7**). **8** (Înv) Roadere de către viermi, boli Si: *păscut[1]* (**8**). **9** (Înv) Distrugere provocată de viermi, boli Si: *păscut[1]* (**9**). **10** Pierdere a cinstei Si: *păscut[1]* (**10**). **11** (Îvr) Rătăcire a drumului Si: *păscut[1]* (**11**). **12** (Reg) Tocire a părului Si: *păscut[1]* (**12**). **13** (Reg) Tundere a părului Si: *păscut[1]* (**13**). **14** Folosire a unui teren ca loc de pășune Si: *păscut[1]* (**14**). **15** Însoțire a unor animale erbivore de către păstor pentru a paște (**1**) Si: *păscut[1]* (**15**). **16** (Bis; înv) Activitate a duhovnicului Si: *păscut[1]* (**16**). **17** (Fig; rar) Noroc neașteptat Si: *păscut[1]* (**17**). **18** (Fig) Primejdie amenințătoare Si: *păscut[1]* (**18**). **19** (Fig) Dușmănire a cuiva Si: *păscut[1]* (**19**).

păștet *sn* vz ***pastet***

păștetă *sf* vz ***pastet***

păștetom *s* vz ***pastet***

paști[1] [At: CORESI, EV. 123 / V: ~***te*** *sm*, ***pască*** (Pl: *~pești, ~păști, ~paște*), (înv) ***pașha*** *sf*, (reg) ***~șc*** *sm* / Pl: *~*, (pop) *~uri* / E: ml ***pascha, -ae***, ngr ***πάσχα***] **1** *sm* Sărbătoare religioasă celebrată de creștini în amintirea Învierii lui Hristos Si: (reg) *păscuță*. **2** *sm* Sărbătoare religioasă celebrată de mozaici în amintirea exodului lor din Egipt și a eliberării lor din robia egipteană. **3** *sn* (Reg; îs) ***~le*** (*alea*) *mici* sau *~șcul al mic* ori ***~le blajinilor*** Sărbătoare prăznuită de credincioși în duminica Tomii. **4** *sn* (Reg; îs) ***~le blajinilor*** Sărbătoare prăznuită de credincioși în prima luni de după duminica Tomii. **5** *sn* (Reg; îs) ***~le rohmanilor*** (sau *rogmanilor*) Sărbătoare prăznuită în miercurea a patra de la paști[1] (**1**). **6** *sn* (Reg; îas) Înălțarea Domnului. **7** *sn* (Îlav) **Din an** (sau **din joi, de joi, din ~**) **în ~** sau **din ~ în Crăciun** Foarte rar. **8** *sn* (Îlav) **la ~ile cailor** (sau **calului**) Niciodată. **9-10** *sn* (Îe; îla) **(A fi) dat în ~te** (sau **în ~tele mă-sii**) (A fi) foarte șmecher. **11** *sm* (Bot; reg; îc) **~ile-calului** (sau **cailor**) Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). **12** *sm* (Îac; șîf **~ile-câinelui**) Stupitul-cucului (*Cardamine pratensis*). **13** *sm* (Bot; îc) **~tele-găinilor** Struna-cocoșului (*Cerastium vulgatum*). **14** *sm* (Îc) **~ile-porcului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **15** *sf* (Bot; Buc; îc) **Pasca-găinii** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **16** *sm* (Ent) Vaca-domnului (*Lxgaeus equstris*). **17** *sf* Pâine sfințită care se împarte în biserică în ziua de paști[1] (**1**). **18** *sf* (Îf *pască*) Miel pe care îl sacrificau evreii, conform ritualului, la sărbătorirea zilei de paști[1] (**2**). **19** *sf* Preparat alimentar tradițional, făcut din aluat nedospit, copt în foi subțiri, pe care îl mâncau evreii la paști[1] (**2**), în locul pâinii Si: *azimă*. **20** *sf* (Îf *pască*) Cozonac făcut din aluat dospit umplut cu brânză de vaci, zahăr și stafide, cu smântână sau cu orez fiert în lapte și îndulcit, care este mâncat la paști[1] (**1**) de către creștinii ortodocși, după ce a fost sfințit de preot la slujba învierii.

paști[2] *vi* [At: LEXIC REG. 144 / Pzi: *~tesc* / E: ***paști[1]***] (Buc) A paștelui.

paștică *sf* [At: PANN, P. V. III. 6/26 / Pl: *~ici* / E: ***paști[1]*** + *-ică*] (Gmț; îlav) **Din florică în ~** Foarte des.

paștie *sf* [At: CHEST. IV, 125/162 / V: ***~te*** / Pl: ? / E: ***paște[3]*** + *-ie*] (Trs) Loc nearat.

paștile *a* [At: BULET. GRĂD. BOT. I, 77 / A: nct / E. nct] (Reg; îs) *Mere* ~ Specie de mere de calitate inferioară.

paștitom *s* vz ***pastet***

paștită *sf* vz ***păștită***

pașuș *sn* [At: (a. 1770) FURNICĂ, I. C. 23 / V: (înv) ***~șiuș, ~șoș***, (reg) ***pasoș, pasuș*** (A: nct), ***paș, pășuș, pâș~, poș~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***passzus***] **1** (Îrg) Pașaport. **2** (Reg; îe) **A-i da (cuiva) pășușul** A alunga pe cineva din undeva Si: *a-i da pașaportul*. **3** (Trs; îf *pășuș*) Bilet. **4** (Reg) Bilet pentru vânzarea vitelor. **5** (Trs) Ordin scris. **6** (Reg; sst) Primar.

pat[1] *sn* [At: PSALT. HUR. 4[r]/24 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ngr ***πάτος*** „drum bătut"] **1** Mobilă de lemn sau de metal, prevăzută, de obicei, cu saltea sau cu somieră, pe care se culcă oamenii Si: (reg) *pătul[1]* (**27**). **2** (Pex) Așternut. **3** (Îe) **A cădea la ~** A se îmbolnăvi grav. **4** (Îe) **A sta în ~** A nu se putea deplasa. **5** (Îe) **A părăsi ~ul** A se însănătoși. **6** (**A fi) pe ~ul de moarte** sau **pe ~ul morții** A fi gata să moară. **7** (Rar; îe) **A da ~** A adăposti peste noapte. **8** (Îvr; îe) **Vremea ~ului** Timp de culcare. **9** (Bot; îc) **~ul-vântului** Ciuperă parazită care trăiește pe ramurile unor specii de arbori (*Melampsorella cerastii*). **10** (Reg; îe) **A avea ~ (cu cineva)** A avea relații sexuale cu cineva. **11** (Înv; îls) **Despărțire de ~** Divorț. **12** (Înv; îls) **Muiere de ~** Amantă. **13** (Fig; îal) Femeie. **14** (Fig; îal) Nevastă. **15** (Pex) Culcuș. **16** (Reg) Așternut pentru vite Si: (reg) *pătul[1]*. **17** (Pop; șîs ~ *mortuar*) Năsălie. **18** (Teh) Parte a unei instalații sau a unui sistem tehnic, cu fața superioară plană și aproximativ orizontală, pe care se reazemă, alunecă sau se rostogolesc materiale sau anumite părți ale instalației ori ale sistemului tehnic. **19** (Reg) Pătul[1] (**6**). **20** (Înv) Instalație rudimentară pe care se creșteau viermii de mătase. **21** (Înv) Raft pe care se fabricau lumânările. **22** Parte de lemn a unei arme pe care se fixează țeava și mecanismele și care servește la imobilizarea lor în poziția dorită în timpul tragerii, prin sprijinire de umărul trăgătorului Si: (reg) *maiul[2] puștii*. **23** (Rar; îe) **A împușca cu ~ de pușcă grecesc** A bate cu bățul. **24** (Rar) Mâner al revolverului. **25** Parte de jos, mai masivă, a vârtelniței sau a sucalei, pe care se sprijină întreaga unealtă Si: *butuc, scaun, talpă*, (reg) *pitrucă*. **26** Parte a războiului de țesut alcătuită din mai multe lemne groase, care susține celelalte părți ale uneltei Si: (reg) *reazem, strat, trup*. **27** (Trs) Căpătâi la joagăr. **28** (Trs; Ban) Parte superioară a jugului. **29** (Ban; Mol) Pod al osiei la căruță. **30** (Mol) Grindei la plug. **31** (Reg) Parte a mesei de tras doage. **32** (Reg) Parte a ragilei de pieptănat fuioarele, formată dintr-o placă de lemn pe care este fixat pieptenele Si: (reg) *coadă, scândură*. **33** (Trs) Față la gealău. **34** (Mol; Trs) Scaun al coșului la moară. **35** (Olt) Podeț pe care stă cel ce prinde pește. **36** (Reg) Schelă. **37** (Mol; Mun) Temelie a casei. **38** (Reg) Scândură de jos a ferestrei. **39-40** (Pop) Pătul[1] (**3, 18**). **41** (Teh) Strat de material, orizontal sau înclinat, cu fața superioară aproximativ plană pe care se așează de obicei alte materiale.

42 (Glg) Strat care se află dedesubtul unui anumit strat sau al unei falii. **43** (Pex) Strat. **44** (Reg; cdp mg *melegágy*; şîs ~ *cald*) Pătul[1] (**28**). **45** Albie a râului. **46** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **47** (Reg; art.) Melodie după care se dansează patul[1] (**46**).

pat[2] *sn* [At: DM / Pl: *~uri* / E: fr ***pat***] Situaţie ivită în cursul unei partide de şah atunci când toate piesele rămase ale unui jucător sunt blocate, iar regele, neatacat, nu poate fi mutat, deoarece toate câmpurile din jur sunt atacate, partida încheindu-se remiză.

-pat[3] [At: DN[3] / E: fr ***-pathe***, it ***-pato***] Element secund de compunere savantă cu semnificaţia „bolnav".

patac *sm* vz ***pitac***[1]

pataca *sf* vz ***pitac***[1]

patachir *s* [At: PLOPŞOR, V. O. 13 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Leasă paralelipipedică, aşezată pe un lemn scobit ca o albie, în care sunt călcaţi strugurii ca să curgă mustul.

pataci *s* [At: BORZA, D. 19 / Pl: nct / E: cf *patașcă*[1]] (Bot; reg) Floarea-paştilor (*Anemone nemorosa*).

patagiu *sn* [At: DN[3] / P: *~giu* / Pl: *~ii* / E: eg ***patagium***] Pieliţă care se întinde între membrele dinainte şi dinapoi, ca şi spre coadă, la unele animale mamifere şi care serveşte la planat.

patagon, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 5/5 / Pl: *~oni, ~e* / E: fr ***patagon***] (Asr) **1-9** Patagonez (**1-9**).

patagonez, ~ă [At: SFC II, 219 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Patagonia*** + *-ez*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populaţia de bază a Patagoniei sau) este originară de acolo Si: (asr) *patagon* (**1-4**). **5** *smp* Populaţie care locuieşte în Patagonia Si: (asr) *patagon* (**5**). **6-7** *a* Care aparţine (Patagoniei sau) patagonezilor (**5**) Si: (asr) *patagon* (**6-7**). **8-9** *a* Privitor (la Patagonia sau) la patagonezi (**5**) Si: (asr) *patagon* (**8-9**).

patalama *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***ba~*** / Pl: *~le* / E: tc ***batalama***, bg ***баталама***] (Şdp) **1** Dovadă scrisă. **2-3** (Certificat sau) diplomă de studii.

patarama *sf* vz ***pataramă***

pataramă *sf* [At: GORJAN, H. IV, 102/7 / V: (îrg) ***pătar~***, (reg) ***~ma*** / Pl: *~me*, (înv) *patarămi* / E: cf *pătăraie*] **1-2** (Îrg) Întâmplare (neplăcută). **3-4** (Îe) **A da** (sau **a cădea**) **în** (sau **a ajunge, a gusta**) **~ma cuiva** A o păţi la fel cu altcineva. **5** (Îe) **A şti ~ma cuiva** A cunoaşte firea, obiceiurile, cusururile cuiva Si: (reg) *a şti moarea cuiva*. **6** (Îdt) Năsălie.

pataraţină *sf* [At: ABC, MAR. / Pl: *~ne* / E: cf it ***paterazzo***] (Nav) Parâmă folosită la fixarea de borduri şi spre pupă a arborilor unei nave cu vele.

patașcă[1] *sf* [At: NECULCE, L. 74 / V: (reg) ***pat~*** / Pl: *~şte*, *pătăşti*, *~aşti* / E: ns cf ucr, rs ***тачка***] **1** (Mol; Buc) Targă pentru transportat materiale. **2** (Mol) Brancardă. **3** (Mol) Năsălie. **4** (Mol) Dric. **5** (Mol) Roabă. **6** (Mol) Platformă de scânduri care formează fundul căruţei. **7** (Reg) Corlată la car sau la căruţă. **8** (Reg) Loitră la car sau la căruţă. **9** (Reg) Fiecare dintre drugii care se leagă la laturile unui autovehicul imobilizat în noroi, zăpadă etc., pentru a putea fi scos cu ajutorul animalelor de tracţiune. **10** (Rar) Platformă folosită ca şa pentru femei. **11** (Reg) Taşcă. **12** (Reg) Fiecare dintre cele două lemne între care stă animalul când este potcovit. **13** (Trs; îf *pătașca*) Colţunaşi cu griş. **14** (Bot; reg; lpl) Dediţei de pădure (*Anemone silvestris*).

patașcă[2] *sf* [At: CHIRIŢESCU, GR. 182 / V: ***pătacică*** / Pl: *~şte* / E: rs ***пятачка*** (G lui *пятачок*)] Veche monedă austriacă de argint, care a circulat şi în ţările române Si: *pitac*.

patașci *sfp* vz ***pacheșcă***

patată *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***patate***] Tubercul de cartof dulce Si: *batat*.

pată *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***pea~***, (reg) ***pantă*** (Pl: *pente*), ***pearta*** / Pl: *pete* / E: nct] **1** Urmă lăsată pe suprafaţa unui obiect de o substanţă străină obiectului, prin acoperire sau impregnare. **2** Suprafaţă pe care se întinde această urmă. **3** Substanţă care a lăsat această urmă Si: (reg) *pătătură*, (nob) *maculatură*[2]. **4** Porţiune pe corpul animalelor, păsărilor, peştilor etc. unde părul, penele, solzii etc. sunt de altă culoare faţă de rest. **5** Păr, pene, solzi etc. din această porţiune Si: (reg) *pătătură*. **6** Porţiune a pielii corpului omenesc sau a animalelor diferit colorată faţă de rest. **7** (Reg) Aluniţă. **8** Element, porţiune colorată care apare în câmpul vizual, pe un fond de culoare mai mult sau mai puţin uniform. **9** (Şîs ~ *de culoare*) Porţiune pe o pictură, colorată diferit de cele înconjurătoare. **10** Mijloc principal de exprimare a artistului, alături de punct şi linie, în desen, pictură, grafică. **11** Porţiune de nuanţă diferită care se observă cu ochiul liber sau cu telescopul pe discul soarelui, al lunii sau al altor corpuri cereşti. **12** (Îe) **A căuta pete-n soare** A căuta cu orice preţ defecte acolo unde nu sunt. **13** (Fig) Faptă, atitudine contrară principiilor morale Si: *păcat*, *ruşine*, *stigmat*. **14** (Îlav) **Fără (de) ~** Curat. **15** (Fig; îal) Inocent.

patâng *sm* vz ***potâng***

patcea *sf* vz ***pacea***

pate *sn* vz ***pateu***

patefon *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 188 / V: (reg) ***~if~*** / Pl: *~oane*, (înv) *~uri* / E: fr ***pathéphone***] **1** Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe un disc aşezat pe un platan care se roteşte cu ajutorul unui arc Si: *gramofon* Vz *picup*. **2** (Bot; reg; lpl; îf *patefoane*) Zorele (*Pharbitis purpurea*).

patelar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patellaire***] (Atm) **1** Referitor la patelă[2] (**2**). **2** Al patelei[2] (**2**).

patela[1] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~le* / E: ucr ***патела***] **1** (Reg) Tingire. **2** (Reg) Tigaie.

patela[2] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***patelle***, lat ***patella***] **1** (Zlg) Gasteropod marin comestibil, având cochilia în formă de con puţin înalt, cu diametrul bazei de 5 cm. **2** (Atm) Rotulă. **3** (Ant) Farfurie de pământ sau de metal în care se punea mâncarea.

patelectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***patellectomie***] (Atm) Ablaţiune a rotulei.

patelin, ~ă *a* [At: CR (1846), 31[2]/22 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patelin***] (Frr) Mieros.

patelita *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***patellite***] (Med) Inflamaţie a rotulei.

pateloplastie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***patelloplastie***] (Med) Refacere chirurgicală a rotulei fracturate.

patemă *sf* vz ***patimă***

patenă *sf* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 162 / Pl: *~ne* / E: fr ***patène***, ger ***Patene***] **1** (Îvr) Farfurie. **2** Vas sfinţit, de aur sau de argint aurit, de formă circulară plată, cu picior-talpă, folosit în ritualul bisericii catolice, pentru a primi pâinea sfinţită.

patent[1] *sn* vz ***patentă***

patent[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. I, 431 / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***patent***] (D. însuşiri, acţiuni, manifestări etc. ale oamenilor) **1** Evident. **2** Autentic. **3** Notoriu.

patent[3]***, ~ă*** [At: C. PETRESCU, C. V, 44 / Pl: *~nţi, ~e* / E: ger ***Patent***] **1** *a* (D. sisteme şi obiecte tehnice) Constituit în chip special pentru a prezenta garanţii de soliditate, de bună funcţionare sau pentru a putea fi folosit uşor Si: *practic*. **2-3** *sn, a* (Şîs *Cleşte* ~) (Cleşte) cu suprafaţă mare de prindere, cu care se pot executa diferite operaţii de apucare, de tăiere etc. **4** *sf* (Reg) Capsă de încheiat hainele. **5** *sn* (Reg) Târnăcop special, folosit în mine Si: (reg) *chilaviţă*. **6** Punct, ochi de tricotaj care permite o elasticitate mai mare.

patent[1]***, ~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~nţi, ~e* / E: lat ***patens***] (Blg; d. părţi similare ale unui organ) Bine distinct şi răsfirat.

patenta *vt* [At: MAIORESCU, CR. I, 331 / Pzi: *~tez* / E: fr ***patenter***, ger ***Patentieren***] **1-11** (Înv) A acorda cuiva o patentă (**1-11**). **12** (Asr; c. i. o invenţie) A breveta. **13** (Înv) A supune la patentă (**10**). **14** (Teh; c. i. sârme sau benzi de oţel) A trata termic pentru a mări rezistenţa la prelucrarea la rece.

patental, ~ă *a* [At: BARIŢIU, P. A. II, 189 / Pl: *~i, ~e* / E: ***patentă*** + *-al*] **1-4** (Îvr; d. salarii, indemnizaţii etc.) Care este acordat în virtutea unei patente (**7-10**).

patentar *sm, a* [At: (a. 1833) DOC. EC. 530 / V: ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ***patentă*** + *-ar*] (Înv) **1-2** (Persoană) care plătea patentă (**10**) Si: (îvr) *patentaş* (**1-2**). **3-4** (Persoană) cu patentă (**11**) Si: (îvr) *patentaş* (**3-4**).

patentare *sf* [At: NOM. MIN. I, 90 / Pl: *~tări* / E: ***patenta***] **1-11** Acordare cuiva a unei patente (**1-11**). **12** (Asr) Brevetare a unei invenții. **13** (Înv) Supunere la patentă (**10**). **14** (Teh) Tratare termică a unor sârme sau benzi de oțel pentru mărirea rezistenței la prelucrarea la rece.

patentariu *sm*, *a* vz ***patentar***

patentaș *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: ***patentă*** + *-aș*] **1-4** (Îvr) Patentar (**1-4**).

patentat, ~ă [At: MACEDONSKI, O. III, 82 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***patenta***] **1-22** *smf*, *a* (Persoană) căreia i s-a acordat o patentă (**1-11**). **23** *a* (D. invenții; asr) Brevetat. **24-25** *smf*, *a* (Înv) (Persoană) care plătește patentă (**10**). **26** *a* (Fig; prt; d. oameni și însușirile lor) Notoriu. **27** *a* (Fig; prt; d. oameni și însușirile lor; rar) Care are o proastă reputație Si: *interlop*.

patentă *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 183/17 / V: ***patent*** *sn* (Pl: *~uri*) / Pl: *~te* / E: ger ***Patent***, fr ***patenté***] **1-3** (Înv) (Act) (lege sau) dispoziție care emana de la o autoritate supremă și care conferea o funcție, un gard, stabilea un drept sau un privilegiu. **4** (Pex) Certificat. **5** (Îs) *~ consulară* Scrisoare de acreditate a unui consul. **6** (Mar; îs) *~ de sănătate* Act care se dă unui vas la plecarea dintr-un port și prin care se confirmă starea sanitară bună a echipajului și a portului respectiv. **7** Drept exclusiv care se acordă unui inventator de a-și exploata o invenție proprie. **8** (Pex) Document care atestă acest drept Si: *brevet*. **9** (Înv) Drept de a profesa. **10** (Înv) Impozit anual plătit de negustori, meseriași, liber-profesioniști etc. pentru acest drept. **11** (Pex) Dovadă prin care se confirmă plata acestui impozit. **12** (Fig; rar) Sistem original.

pater[1] *a* [At: CV 1951, nr. 11, 38 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Nebun.

pater[2] *sm* [At: (a. 1723) IORGA, S. D. XII, 22 / Pl: *~i* / E: lat ***pater***] **1-2** (Ltm) (Călugăr sau) preot catolic. **3** (Trs) Nălucă.

patera *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~re* / E: fr ***patère***, lat ***patera***] **1** Cupă largă și puțin adâncă folosită de antici în timpul sacrificiilor, la libațiuni etc. **2** Cuier. **3** (Elt) Rozetă.

pateric *sn* [At: CAT. MAN. I, 158 / Pl: *~ice, ~uri* / E: slv ***патерикъ***, ngr ***πατερικόν***] **1** Colecție de texte bisericești în care sunt cuprinse viețile unor părinți canonizați ai Bisericii creștin-ortodoxe. **2** Text care face parte dintr-o astfel de colecție Si: (înv) *otecinic*.

paterița *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/16 / A și: *~ter~, pat~* / Pl: *~țe* / E: ngr ***πατερίτσα***] Toiag episcopal.

patern, ~ă *av*, *a* [At: CR (1848), 28[1]/67 / Pl: *~ni, ~e* / E: fr ***paterne*** cf lat *paternus*] **1-2** (Liv) (În mod) părintesc.

paternal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paternel***] (Liv) Patern.

paternalism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***paternalisme***] **1** Sistem social caracterizat prin predominanța prestigiului celor mai vârstnici sau a unuia dintre ei, care deține o influență personală asupra grupului. **2** Doctrină social-politică ce susține că patronii sau conducătorii de întreprinderi ar trebui să manifeste interes față de bunăstarea muncitorilor, față de atmosfera de la locul de muncă și față de relațiile interumane.

paternalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***paternaliste***] **1-2** *a* Referitor la paternalism (**1-2**). **3-6** *smf*, *a* (Adept) al paternalismului (**1-2**).

paternitate *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 384 / Pl: *~tăți* / E: fr ***paternité***] **1** Calitate de tată. **2** Relație dintre tată și fii. **3** (Jur) Filiație pe linia tatălui. **4** (Fig) Calitate de autor al unei lucrări, al unei idei etc.

paternoster *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Paternoster***] **1** Ascensor cu mai multe cabine de funcționare continuă. **2** Elevator pentru materiale de construcție cu cupe fixate pe două benzi rulante. **3** Ornament arhitectonic dintr-un șir de proeminențe ovale sau rotunde.

pateșcă *sf* vz ***pachești***

patetic, ~ă [At: HELIAE, GR. P. 11/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathétique***, ger ***Pathetisch***] **1-2** *a*, *sn* (Plin de) patos[1] (**3**). **3-4** *av*, *a* (Într-un mod) care impresionează. **5-6** *av*, *a* (În mod) emoționant. **7-8** *av*, *a* (În mod) înduioșător. **9** *av* Cu afectare. **10-11** *av*, *a* (În mod) emfatic. **12** *a* (Atm; d. nervi) Care inervează mușchii oblici ai ochiului.

patetico *av* [At: DN[3] / E: it ***patetico***] (Muz; ca indicație de execuție) Cu pasiune.

patetism *sn* [At: VIANU, A. P. 53 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pathétisme***] **1-3** Însușire (de a impresiona) (de a emoționa sau) de a înduioșa puternic. **4** Caracter emoționant al unui lucru, al unei opere etc. **5-8** Atitudine patetică (**4, 6, 8, 11**). **9** (Îlav) **Cu ~** În mod patetic.

patetiza *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***pathétiser***] (Rar) **1** A simula patosul. **2** A pune patos în ceva.

pateu *sn* [At: GALACTION, O. A. I, 34 / V: (fam) *~te* / Pl: *~uri* / E: fr ***pâté***] **1** Preparat de patiserie din aluat cu mult unt, umplut cu brânză sau cu tocătură de carne, de șuncă, de pește etc. care se consumă, de obicei, ca aperitiv Si: (îrg) *pastet* (**1**). **2** Pastă condimentată de ficat, de carne, de pește etc., care se consumă unsă pe felii de pâine, proaspătă sau conservată Si: (îrg) *pastet* (**2**).

pathola *sf* [At: IST. Ț. R. 74 / V: ***~oma*** (A: nct) / A: nct / Pl: *~le* / E: nct] (Îvr) Urâ.

pathoma *sf* vz ***pathola***

patibar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***pati***(serie) + ***bar***] Bar cu specific de patiserie.

patibular, ~ă *a* [At: ANGHEL, PR. 104 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patibulaire***] (Rar) Care merită să fie spânzurat.

patibule *sfp* [At: DN[3] / E: lat ***patibulum***] (Ltm) Furci în care erau spânzurați condamnații la moarte.

patic, ~ă [At: CIHAC, II, 248 / A și: *~tic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***паттика*** „neisprăvit"] **1** *a* (Mol; d. ființe) Cu picioare scurte. **2** *a* (Mol; d. ființe) Cu picioare strâmbe. **3** *a* (Reg) Pipernicit. **4** *sm* (Mtp; rar) Pitic.

paticarie *sf* [At: MEȘT. DOFT. II, 33[v]/18 / Pl: *~ii* / E: ***pâticar*** + *-ie*] (Îvr) Farmacie.

-patie [At: DN[3] / E: fr ***-pathie***, it ***-patia***] Element secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Boală. **2** Suferință. **3** (Med) Afecțiune.

patifon *sn* vz ***patefon***

patimă *sf* [At: HERODOT (1645), 204 / V: (înv) ***~ină, ~temă*** / Pl: *~mi*, (rar) *~me* / E: ngr ***πάθημα***] **1** (Înv) Nenorocire. **2** (Înv) Necaz. **3** Suferință fizică la care este supus cineva Si: *caznă, supliciu, tortură*. **4** (Pex) Chin moral Si: (înv) *pasiune*. **5** (Bis; lpl; și *săptămâna ~milor*) Chinuri îndurate de Iisus Hristos în săptămâna premergătoare răstignirii Sale Si: *supliciu*. **6** (Înv) Boală. **7** (Îvr; îs) *~mile mării* Rău de mare. **8** Tendință puternică și nestăpânită însoțită de o preocupare exagerată și obsedantă pentru satisfacerea anumitor dorințe Si: *pasiune*, (fam) *boală*. **9** Deprindere rea Si: *năravi, viciu*, (reg) *natură*. **10** Iubire intensă, excesivă. **11** Plăcere exagerată. **12** Subiectivism. **13** (Îlav) **Cu ~** Pătimaș. **14** (Îe) **A cădea în ~ma băuturii** (sau **a alcoolului, a jocului** etc.) A bea, a juca jocuri de noroc etc. în mod excesiv. **15-20** (Ccr) Obiect al unei patimi (**8-12**).

patin *sn* vz ***patină***[2]

patina[1] [At: C. PETRESCU, Î. I. 263 / Pzi: *~nez* / E: fr ***patiner***] **1** *vr* (D. obiecte de cupru sau de orice alt metal oxidabil, de piatră, d. construcții, clădiri etc.) A căpăta patină Si: *a se învechi, a se oxida, a se rugini*. **2** *vr* (Pan; d. obiecte de îmbrăcăminte) A se uza. **3** *vtf* (D. obiecte de artă, de metal, de piatră etc.) A trata suprafața cu anumite substanțe, pentru a face să capete patină[1].

patina[2] *vi* [At: AGÂRBICEANU, A. 339 / Pzi: *~nez* / E: fr ***patiner***] **1** (D. oameni) A se deplasa pe gheață cu patinele[2] prin alunecare. **2** (Pgn) A se deplasa, prin alunecare, pe o suprafață lucie. **3** (D. roțile motoare ale vehiculelor, ale angrenajelor etc.) A se învârti în gol, fără a se antrena unele pe celelalte. **4** (D. vehicule) A nu putea înainta din cauza roților care se învârtesc pe loc, pe un teren alunecos. **5** (D. roțile vehiculelor, ale angrenajelor etc.) A aluneca pe calea de rulare cu, sau, mai ales, fără învârtire. **6** (D. vehicule) A se deplasa prin alunecarea roților, abătându-se de la direcția de înaintare Si: *a derapa*. **7** (Teh) A glisa.

patinaj *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 20 / Pl: *~e* / E: fr ***patinage***] **1** Patinare[2] (**1**). **2-3** (Ramură sau) probă sportivă practicată pe gheață cu ajutorul patinelor[2]. **4** (Pex; rar) Temperatură foarte scăzută, potrivită pentru patinare[2]. **5** Patinoar.

patinare[1] *sf* [At: DM / Pl: *~nări* / E: ***patina***[1]] **1** Dobândire a patinei[1] pe obiecte din cupru sau din alt metal oxidabil, obiecte de piatră,

construcții, clădiri, prin oxidare sau învechire Si: (rar) *patinat*[1] (1). **2** (Pan) Învechire a unor obiecte de îmbrăcăminte prin purtare îndelungată Si: (rar) *patinat*[1] (2). **3** Tratare a suprafeței unor obiecte de artă cu anumite substanțe, pentru a face să capete patină[1].

patinare[2] *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 346 / Pl: *~nări* / E: ***patina***[2]] **1** Deplasare pe gheață cu patinele[2] prin alunecare Si: *patinaj* (1). (rar) *patinat*[2] (1). **2** (Teh; și ~ *de rostogolire*) Învârtire în gol a pieselor unui mecanism, fără a se antrena unele pe celelalte Si: (rar) *patinat*[2] (2). **3** (Și ~ *de alunecare*) Alunecare a roților unui vehicul sau ale unui angrenaj pe calea de rulare, cu sau fără a se învârti Si: (rar) *patinat*[2] (3). **4** (Teh) Glisare.

patinat[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~uri* / E: ***patina***[1]] **1-2** (Rar) Patinare[1] (1-2).

patinat[2] *sn* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 146 / Pl: *~uri* / E: ***patina***[2]] **1-3** (Rar) Patinare[2] (1-3). **4** (Teh) Glisare.

patinat[3]***, ~ă*** *a* [At: S mai 1960, 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***patina***[1]] Care are patină[1] (1-2).

patinator, ~oare *smf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 153 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***patina***[2] + *-tor*] Persoană care practică patinajul (1-3) Si: (iuz) *patinor*[2] (1-3).

patină[1] *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 301 / Pl: *~ne* / E: fr ***patine***] **1** Strat de cocleală care se formează cu timpul pe suprafața obiectelor de cupru sau de aliaje de cupru, de obicei sub acțiunea agenților atmosferici. **2** Strat asemănător cu cel descris mai sus care se formează, cu timpul, pe suprafața unor obiecte de metal, de piatră, a unor clădiri etc. **3** Culoare, aspect mai întunecat pe care-l capătă cu vremea anumite obiecte, clădiri etc. **4** Culoare, lustru care i se dă unui obiect, în scop decorativ, pentru a crea impresia de vechime sau pentru a-l proteja împotriva coroziunii.

patină[2] *sf* [At: NICA, L. VAM. / V: (reg) ***patîn*** *sn* (Pl: *~teni*), ***pant~*** / Pl: *~ne*, (reg) *~ni* / E: fr ***patin***] **1** (Mpl) Obiect de metal format dintr-o șină cu elemente de legătură care o fixează pe talpa ghetelor de patinaj și cu care cineva se deplasează prin alunecare pe gheață Si: (reg) *corcie, mâță, pinten*. **2** (Și ~ *cu rotile*) Obiect de metal prevăzut cu patru rotile și cu elemente de legătură care le fixează de talpa ghetelor, cu care cineva se deplasează pe sol. **3** (Rar) Fiecare dintre cele două tălpi ale saniei. **4** (Rar) Schi. **5** (Teh) Piesă prin intermediul căreia un mecanism cu ghidaje poate executa o mișcare alternativă de translație. **6** Organ al mașinilor agricole de recoltat, destinat rezemării pe sol a aparatului de tăiere și reglării înălțimii de tăiere a plantelor.

patină[3] *sf* vz ***patimă***

patinoar *sn* [At: BACOVIA, O. 17 / V: *~or* / Pl: *~re* / E: fr ***patinoire***] Teren special amenajat pentru practicarea patinajului (1-3) Si: *patinaj* (5).

patinor[1] *sn* vz ***patinoar***

patinor[2]***, ~oare*** *smf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***patineur***] 1-3 (Iuz) Patinator (1-3).

patinsonare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: cf fr *patinsonage*] Procedeu de separare a argintului din minereul de plumb argentifer, prin topirea minereului.

patio *sn* [At: DN[3] / P: *~ti-o* / Pl: *~uri* / E: sp ***patio***] (Ahn) Curte interioară pavată, înconjurată de arcade, specifică locuințelor spaniole.

patiserie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ii* / E. fr ***patisserie***] **1** Aluat fin, cu diferite compoziții, din care se fac pateuri (1), plăcinte, prăjituri etc. **2-4** (Csc) Pateuri, plăcinte, prăjituri etc. **5-7** Magazin unde (se prepară sau) se vând (și se consumă) produsele de patiseie (1) Si: *plăcintărie*.

patisier, ~ă *smf* [At: CR (1848), 24[2]/39 / P: *~si-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patissier***] **1-2** (Rar) Persoană care (prepară sau) vinde produse de patiserie (1).

patison *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pâtisson***] Legumă puțin cunoscută în România, din aceeași familie cu dovleacul, având mărimea unui măr și forma unei farfurii răsturnate, cu marginile dințate.

patișah *sm* vz ***padișah***

patită *sf* [At: CIHAC, II, 685 / A și: *pat~* / Pl: *~țe* / E: nct] (Înv) Talpă la saboți.

patlage *sfp* vz ***pătlăgea***

patlagea[1] *sf* vz ***pătlăgea***

patlagea[2] *sf* vz ***pătlăgină***

patlageană *sf* vz ***pătlăgea***

patlageniu, ~ie *a* vz ***pătlăginiu***

patlagică *sf* vz ***pătlăgea***

patlagină *sf* vz ***pătlăgină***

patlagine *sf* vz ***pătlăgină***

patlaginiu, ~ie *a* vz ***pătlăginiu***

patlaj *sn* vz ***podlaș***

patlanjer *sn* vz ***pătlăgină***

patlăci *sfp* [At: BORZA, D. 189 / E: nct] (Bot; Olt) Cârciumărese (*Zinnia elegans*).

patlăgean *sm* vz ***pătlăgea***

patmă *sf* [At: PAMFILE, C. 49 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Gaică ce strânge la spate o haină Si: *patnoșcă*.

patnog *s* vz ***podnojie***

patnoja *sf* vz ***podnojie***

patnoscă *sf* [At: PAMFILE, C. 49 / A: nct / E: rs ***подножка***] (Reg) Patmă.

pato- [At: DN[3] / E: fr ***patho-***, it ***pato-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificațiile: **1** Boală. **2** Suferință. **3** (Med) Afecțiune.

patofiziologie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pathophyisiologie***] (Med) Studiu al disfuncțiilor organismului.

patofobie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pathophobie***] Teamă patologică de boli.

patogen, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pathogène***] (D. microbi, agenți, factori de mediu) Care provoacă infecții.

patogenetic, ~ă *a* [At: PARHON, B. 106 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathogénétique***] **1** Care aparține patogeniei Si: (rar) *patogenic* (1). **2** Care se referă la patogenie Si: (rar) *patogenic* (2). **3** De patogenie Si: (rar) *patogenic* (3).

patogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pathogenèse***] Patogenie.

patogenezie *sf* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pathogénésie***] (Învr) Patogenie.

patogenic, ~ă *a* [At: PARHON, O. A. I, 343 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathogénique***] **1-3** (Rar) Patogenetic (1-3).

patogenie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***pathogénie***] Ramură a medicinii care studiază mecanismul prin care o boală provoacă în organism tulburări funcționale sau organice care stau la baza simptomelor bolii Si: *patogeneză*, (învr) *patogenezie*.

patogenitate *sf* [At: BABEȘ, O. A. I, 233 / Pl: *~tăți* / E: ***patogen*** + *-itate*] Proprietate de a provoca infecții.

patognomonic, ~ă [At: FIS, 7/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pathognomonique***] (Med) **1** *sf* (Înv) Semiologie. **2** *a* Care este caracteristic unei boli. **3** *a* Pe baza căruia se poate stabili diagnosticul unei boli.

patognomonie *sf* [At: FIS, 7/11 / Pl: *~ii* / E: cf *patognomonic*] (Med; învr) Semiologie.

patolog, ~ă *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Patholog***] (Rar) Specialist în patologie.

patologhic, ~ă *a* vz ***patologic***

patologhicește *av* [At: VASICI, M. II, 241/9 / E: ***patologhie*** + *-icește*] (Învr) Din punct de vedere patologic.

patologhie *sf* vz ***patologie***

patologic, ~ă *a* [At: AR (1829), 191[1]/4 / V: (înv) ***~ghic, ~ă*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pathologique***, ngr ***παθολογικός***, ger ***pathologisch***] **1** Care se referă la patologie. **2** Care aparține patologiei. **3** De patologie. **4** Care se referă la starea unei boli. **5** Care indică o boală fizică sau psihică. **6** Care este provocat de boală. **7** De boală. **8** Care prezintă anomalii Si: *anormal, bolnav, morbid*. **9** (Îs) *Anatomie ~ă* Parte a anatomiei care studiază transformările anatomice intervenite în structura țesuturilor și a organelor, sub influența unei boli.

patologie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA 99/3 / Pl: *~ii* / V: (înv) *~ghie sf* / E: ngr ***παθολογία***, fr ***pathologie***, ger ***Pathologie***] **1** Ramură a medicinii care studiază bolile din punctul de vedere al naturii, al cauzelor, al mecanismului de producere, al simptomelor etc. lor. **2** Totalitate a manifestărilor unei boli Vz *simptom*.

patologist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pathologiste***] (Rar) Patolog.

patomimie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pathomimie***] Stare morbidă caracterizată prin nevoia de a simula o boală, uneori chiar cu prețul unei automutilări.

patomorfologie *sfs* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: ***pato- + morphologie***] Anatomie patologică.

patonea *sf* [At: BORZA, D. 81 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Floarea-soarelui (*Helianthus annus*).

patos[1] *sn* [At: HELIADE, O. II, 400 / Pl: *~uri* / E: ngr ***πάθος***, fr ***pathos***] **1** (Înv) Ură. **2** (Înv) Ciudă. **3** Însuflețire pasionată. **4** Patetic (**2**). **5** (Îlav) **Cu ~** În mod entuziast Si: *avântat, înflăcărat, pasionat*. **6** (Îal; iru) În mod afectat Si: *emfatic*. **7** Patetism deplasat Si: *afectare, emfază*.

patos[2] *sn* [At: (a. 1645) ap. TDRG / Pl: ? / E: ngr ***πάτος*** „strat"] (Grî) Pardoseală.

patpăduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

patrachir *sn* vz ***patrafir***

patrafir *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/3 / V: ***epitrahil***, (rar) ***epitrafil, epit~***, (îrg) ***epitrahir, ~arhir***, (înv) ***epatrahir, epetepetrahir, epetrafil, ~ahil, pătrahil, petrahil, petrail***, (reg) ***epitrachil, epitrâhiliu, ~achir, petrachir*** / Pl: *~e* / E: slv ***петрохиль***, ngr ***ἐπιτραχῆλι***] **1** Obiect din odăjdiile bisericești, în formă de fâșie lungă de stofă brodată cu motive religioase, pe care preoții ortodocși îl poartă petrecut pe după gât, în față, în timp ce oficiază Si: *orar*[1], *paliu, stolă*. **2** (Fig) Îndeplinire a obligațiilor de preot. **3** (Fig) Ceea ce câștigă un preot de pe urma oficiilor făcute în parohie. **4** (Fig) Autoritate preoțească. **5** (Pex) Forță spirituală.

patrahil *sn* vz ***patrafir***

patrahir *sn* vz ***patrafir***

patralion *sn* vz ***catralion***

patrangele *sfp* vz ***pătlăgea***

patrangular, ~ă *a* vz ***patrunghiular***

patranoaște *sfp* ***patrunoaște***

patrant *sm* ***cvadrant***

patrasprăzecelea, ~zeacea *no* vz ***paisprezecelea***

patrasprezecelea, ~zeacea *no* vz ***paosprezecelea***

patrat, ~ă *sn, a* vz ***pătrat***

patratic, ~ă *a* vz ***pătrati***

patratura *sf* vz ***cvadratură***

patraulă *sf* vz ***patrulă***

patravanghel *sn* [At: COCEA, ap. SCL 1969, 137 / Pl: *~e* / E: ctm ***patru + tetraevanghel***] (Nob; în imprecații, csnp) Tetraevanghel.

patrâlea *no* vz ***patrulea***

patrâlea *no* vz ***patrulea***

patrântaș *sn* vz ***patronaș***

patrânzăl *sm* vz ***pătrunjel***

patreot, ~ă *smf* vz ***patriot***

patrer *sm* [At: LEXIC REG. II, 126 / Pl: *~i* / E: ***patru + -er***] (Reg) **1** Carte de joc marcată cu numărul patru Vz *decar, nouar, optar, șeptar*. **2** Notă de patru la un examen.

patret *sn* vz ***portret***

patri- [At: DN[3] / E: fr ***patri-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Părinte. **2** Tată.

patriac *s* [At: ALR II, 95 / Pl: ? / E: ***patru + -iac***] (Reg) Grup de patru obiecte de același fel.

patriaj *sm* vz ***patriarh***

patriarc *sm* vz ***patriarh***

patriarcal, ~ă *a* vz ***patriarhal***

patriarcat *sn* vz ***patriarhat***

patriarh *sm* [At: CORESI, EV. 224 / P: *~tri-arh* / V: (îrg) *~rc* (Pl: *~rci, ~ierci*), (reg) *~aj* (Pl: *~ieji*) / S și: *~rch* / Pl: *~i*, (îrg) *~rși*, (înv) *~ierhi*, (reg) *~iersi* / E: slv ***патриархъ***, ngr ***πατριάρχος***] **1** Fiecare dintre strămoșii mitici ai omenirii înfățișați în Biblie ca șefi ereditari, spirituali și politici, ai unor mari familii gentilice erbaice. **2** (Pex) Personaj venerabil din Biblie. **3** Șef de familie în faza superioară a orânduirii gentilice. **4** (Pex) Bătrân venerabil cu numeroși descendenți. **5-6** (Fig) Întemeietor (din vechime sau) în vârstă al unei doctrine, al unei concepții etc. **7-8** (Fig) (Îndrumător sau) inițiator în vârstă și cu foarte mare experiență într-un domeniu spiritual. **9** Cel mai înalt rang în ierarhia unora dintre bisericile ortodoxe sau eterodoxe autocefale. **10** Persoană care deține rangul de patriarh (**9**).

patriarhal, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 213/4 / V: (înv) *~rcal* / S și: *~rchal* / P: *~tri-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patriarcal*** (după *patriarh*)] **1** Care amintește de vechime Si: (înv) *patriarhicesc* (**1**), *patriarșesc* (**1**). **2** Care este ca în vremurile de demult Si: (înv) *patriarhicesc* (**2**), *patriarșesc* (**2**). **3** Care are simplitatea obiceiurilor și a traiului din trecutul îndepărtat Si: (înv) *patriarhicesc* (**3**), *patriarșesc* (**3**), *simplu*. **4** (Pex) Liniștit. **5** (Pex) Bătrânesc. **6** (Pex) Țărănesc. **7** Care ține de patriarhat Si: (înv) *patriarhicesc* (**4**), *patriarșesc* (**4**). **8** Care se bazează pe patriarhat Si: (înv) *patriarhicesc* (**5**), *patriarșesc* (**5**). **9-13** De patriarh (**1-3, 9-10**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**6-10**), *patriarșesc* (**6-10**). **14-18** Referitor la patriarh (**1-3, 9-10**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**11-15**), *patriarșesc* (**11-15**). **19-23** Care aparține patriarhului (**1-3, 9-10**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**16-20**), *patriarșesc* (**16-20**). **24-26** Care aparține patriarhiei (**4-6**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**21-23**), *patriarșesc* (**21-23**). **27-29** Referitor la patriarhie (**4-6**) Si: (înv) *patriarhicesc* (**24-26**), *patriarșesc* (**24-26**).

patriarhalism *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 394 / S și: *~rcha~* / P: *~tri-ar~* / E: ***patriarhal + -ism***] **1** Tendință de întoarcere la tradițiile și datinile din trecut. **2-7** Obicei, tradiție, mod de viață care amintește de timpurile patriarhale (**1-6**).

patriarhalist, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 151 / P: *~tri-ar~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***patriarhal + -ist***] (Rar) **1-7** Care ține de patriarhalism (**1-7**). **8-14** Privitor la patriarhalism (**1-7**). **15-21** Caracteristic patriarhalismului (**1-7**).

patriarhalitate *sf* [At: PERPESSICIUS, M. III, 227 / P: *~tri-ar~* / Pl: *~tăți* / E: ***patriarhal + -itate***] **1-7** Însușire de a fi patriarhal (**1-7**). **8-14** Aspect patriarhal (**1-7**). **15-21** Viață patriarhală (**1-7**). **22** Simplitate.

patriarhat *sn* [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 379 / V: (înv) *~rcat* / P: *~tri-ar~* / Pl: (**1**) *~e* / E: fr ***patriarcat*** cf *patriarh*] **1** (Rar) Patriarhie (**5**). **2** (Îdt) Demnitate de patriarh (**9**) Si: (înv) *patriarhie* (**2**). **3** Denumire a ultimei perioade din istoria orânduirii comunei primitive, corespunzătoare epocii bronzului și începutului epocii fierului, în care bărbatul avea rol predominant în viața economică și socială, iar apartenența la gintă se stabilea pe linie descendentă paternă.

patriarhicesc, ~ească *a* [At: (a. 1785) URICARIUL, I, 118 / S și: *~rch~* / P: *~tri-ar~* / Pl: *~ești* / E: ***patriarh + -icesc***] **1-26** (Înv) Patriarhal (**1-3, 7-29**).

patriarhie *sf* [At: MOXA, 380/1 / V: (înv) ***~rșie, ierhie, ~iersie*** / S și: *~rch~* / P: *~tri-ar~* / Pl: *~ii* / E: slv ***патриархия***, ngr ***πατριαρχία***] **1** (Înv) Funcție de patriarh (**9**). **2** (Îdt) Patriarhat (**2**). **3** Timp cât își exercită funcția un patriarh (**10**). **4** Organizație bisericească ortodoxă sau eterodoxă, autocefală, condusă de un patriarh (**9**). **5** Sediu al patriarhiei (**4**) Si: (rar) *patriarhat* (**1**). **6** Biserică centrală a unei patriarhii (**4**). **7** Biserică unde slujește un patriarh (**9**).

patriarhism *sn* [At: HASDEU, I. C. I, 43 / S și: *~rchism* / P: *~tri-ar~* / Pl: (rar) *~e* / E: ***patriarh + -ism***] (Rar) **1** Conducere politică exercitată de patriarh (**9**). **2-4** Epocă de dominație a patriarhilor (**1-3**).

patriarșesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 123[v]/8 / V: ***~iersesc, ~ească, patriesc~*** / P: *~tri-ar~* / Pl: *~ești* / E: ***patriarh + -esc***] **1-26** (Înv) Patriarhal (**1-3, 7-29**).

patriarșie *sf* vz ***patriarhie***

patrichian, ~ă *smf* vz ***patrician***

patrichie *sm* vz ***patriciu***

patrichiu *sm* vz ***patriciu***

patricial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ci-al* / Pl : *~i, ~e* / E: fr ***patricial***] Referitor la patriciu Si: *patrician* (**3**).

patrician, ~ă [At: GTN (1836), 56[1]/19 / V: (înv) ***~chian, ~isian*** / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~i, ~e* / E: fr ***patrician***] **1** *smf* (Ant) Persoană care aparținea, prin naștere, aristocrației gentilice și care se bucura de toate privilegiile Si: (înv) *patriciu* (**3**). **2** *a* Care aparține patricienilor (**1**) Si: (înv) *patriciu* (**4**). **3** *a* Privitor la patricieni (**1**) Si: (înv) *patriciu* (**5**). **4** *a* De patricieni (**1**) Si: (înv) *patriciu* (**6**). **5** *smf* (Pgn) Nobil. **6** *a* Care aparține nobililor. **7** *a* Privitor la nobili. **8** *a* De nobili. **9** *sm* Cârnat preparat din tocătură de vită care se consumă fript la grătar.

patriciat *sn* [At: NEGULICI / P: *~ci-at* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***patriciat***, lat ***patriciatus***] **1** Calitate de patriciu (**1**). **2** Calitate de patrician (**1**). **3** Instituție a patricienilor (**1**). **4** Totalitate a patricienilor (**1**). **5** Totalitate a nobililor.

patricid, ~ă [At: POLIZU / V: (înv) ***~idiu*** *sn* / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***patricida***] (Rar) **1** *sn* Paricid (**1**). 2 *smf* Paricid (**2**).

patricidiu *sn* vz ***patricid***

patriciu *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 226[v]/6 / V: (înv) ***~chie, ~chiu, ~țiu*** / Pl: *~ii*, (rar) *~ci* / E: ngr ***πατρίκιος***, lat ***patricius***] **1** Titlu instituit în Imperiul Roman de către Constantin cel Mare, păstrat și în Imperiul Bizantin, reprezentând cel mai înalt rang după împărat. **2** (Ccr) Persoană care avea acest titlu. **3-6** (Înv) Patrician (**1-4**). **7** (Asr) Aristocrat.

patridă *sf* [At: (a. 1757) CAT. MAN. II, 339 / Pl: *~de* / E: ngr ***πατρίδα***] **1-3** (Grî) Patrie (**1-3**).

patrie *sf* [At: BIBLIA (1688) pref 7/47 / Pl: *~ii* / E: lat ***patria***, fr ***patrie***] **1** Mediu politic, social și cultural în care își desfășoară viața și lupta fiecare popor Si: (grî) *patridă* (**1**). **2** Teritoriu locuit de un popor Si: (grî) *patridă* (**2**). **3** Țară în care s-a născut cineva și al cărei cetățean este Si: (îvp) *moșie*[1], (înv) *naștere*, (grî) *patridă* (**3**), (îvr) *moștenire*. **4** (Îs) ~ *mumă* (sau *mamă*) Țară din care s-a desprins o altă țară, o provincie etc., care este legată de prima prin unitate națională, de limbă, cultură etc. **5** Țară în care locuiește sau în care se stabilește cineva, fără a-i aparține ca origine. **6** Loc de origine al cuiva sau a ceva. **7** Loc, climat propice dezvoltării cuiva sau a ceva.

patriehie *sf* vz ***patriarhie***

patrierșesc, ~ească *a* vz ***patriarșesc***

patrierșește *av* [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 58 / E: ***patriarh*** + *-ește*] (Îvr) **1-4** Ca un patriarh (**1-4**). **5** În calitate de patriarh (**9**).

patrierși *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 70[v]/21 / Pzi: *~șesc* / E: ***patriarh***] (Îvr) **1** A fi patriarh (**10**). **2-3** (A deține și) a exercita funcția de patriarh (**9**).

patrierșie *sf* vz ***patriarhie***

patrieșesc, ~ească *a* vz ***patriarșesc***

patrihoț *sm* [At: ALECSANDRI, T. I, 96 / Pl: *~i* / E: ctm ***patriot*** + ***hoț***] (Fam; mpl) Fals patriot.

patrilater *sn* vz ***patrulater***

patriliniar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrilinéaire***] (D. sistemul de filiație și de organizare socială) În linie paternă.

patrilocal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrilocal***] (D. un sistem de relații conjugale) În care femeia vine să locuiască cu familia soțului.

patrimonial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrimonial***] **1-7** Care constituie un patrimoniu (**1-7**). **8-14** Care se referă la patrimoniu (**1-7**). **15-21** Care aparține unui patrimoniu (**1-7**). **22** (Îs) *Raporturi ~e* Raporturi juridice care au un conținut economic. **23** (Îs) *Bunuri ~e* Bunuri care pot fi evaluate în bani.

patrimoniu *sn* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: lat ***patrimonium***, fr ***patrimoine***] **1** (Jur) Totalitate a drepturilor și obligațiilor cu valoare economică, precum și a bunurilor materiale la care se referă aceste drepturi, aparținând unei persoane fizice sau juridice. **2** Bun moștenit de la părinți Si: *posesiune ereditară*, (îvp) *moșie*[1]. **3** Avere părintească. **4** (Pgn) Proprietate. **5** Totalitate a bunurilor materiale care aparțin întregului popor și sunt administrate de către organele statului Si: *bun public*. **6** Bunuri spirituale moștenite din generație în generație, care aparțin întregului popor Si: *moștenire culturală*. **7** (Pex) Bunuri spirituale, culturale etc. care aparțin întregii omeniri.

patrioată *sf* vz ***patriot***

patriot, ~ă [At: (a. 1773) GCR II, 86/18 / V: (înv) ***~tă*** *sm*, ***~oată*** *sf*, ***~reot*** *smf* / P: *~tri-ot* / Pl: *~oți, ~e* / E: ngr ***πατριώτης***, fr ***patriot***, ger ***Patriot***] **1** *sm* (Înv; determinat de *aps*) Compatriot. **2** *smf* (Înv) Persoană originară din locul despre care se vorbește Si: *localnic*. **3** *smf* Persoană care își iubește patria. **4-8** *a* (Îvr) Patriotic (**2-4, 6-7**).

patriotard, ~ă *smf, a* [At: GALACTION, A. 449 / P: *~tri-o~* / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***patriotard***] **1-4** (Persoană) care face paradă de patriotism (**1-2**).

patriotă *sm* vz ***patriot***

patriotesc, ~ească *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 297/18 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ești* / E: ***patriot*** + *-esc*] **1-6** (Înv) Patriotic (**2-7**).

patriotic, ~ă *a* [At: HELIADE, F. 9/18 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***patriotique***] 1 (D. sentimentele, manifestările, acțiunile oamenilor) Care exprimă patriotism. **2** (D. sentimentele, manifestările, acțiunile oamenilor) Care servește patria Si: (înv) *patriotesc* (**1**), *patrioticesc* (**1**), (îvr) *patriot* (**4**). **3-4** (D. acțiunile oamenilor) Făcut din patriotism (**1-2**) Si: (înv) *patriotesc* (**2-3**), *patrioticesc* (**2-3**), (îvr) *patriot* (**5-6**). **5** (Îvr; d. oameni) Care își iubește patria Si: (înv) *patriotesc* (**4**), *patrioticesc* (**4**). **6** (Înv) Care aparține patriei Si: (înv) *patriotesc* (**5**), *patrioticesc* (**5**), (îvr) *patriot* (**7**). **7** (Înv) Din patrie Si: *autohton, național*, (înv) *patriotesc* (**6**), *patrioticesc* (**6**) (îvr) *patriot* (**8**).

patrioticesc, ~ească *a* [At: URICARIUL, II, 235/26 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ești* / E: ***patriot*** + *-icesc*] **1-6** (Înv) Patriotic (**2-7**).

patrioticește *av* [At: NEGRUZZI, S. I, 318 / P: *~tri-o~* / E: ***patriot*** + *-icește*] (Îvr) **1-3** (Înv) Ca în patrie (**1-3**). **4-6** După obiceiurile din patrie (**1-3**). **7-9** Ca patrioții (**1-3**).

patriotism *sn* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 224 / V: (înv) ***~mos, ~izmos*** / Pl: (rar) *~e* / E: ngr ***πατριωτισμός***, fr ***patriotisme***] **1-2** Sentiment de dragoste (față de patrie sau) față de poporul din care face parte.

patriotismos *sn* vz ***patriotism***

patriotiza *vr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 142 / P: *~tri-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***patriot*** + *-iza*] **1-2** (Îvr) A se însufleți de sentimente patriotice (**2, 5**).

patriotizmos *sn* vz ***patriotism***

patrisian, ~ă *smf* vz ***patrician***

patristic, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***patristique***] **1** *sf* Doctrină teologică-filosofică prin care s-au pus bazele dogmaticii și cultului creștin, completând Biblia și studiind viața, opera și concepția părinților Bisericii Si: *patrologie* (**1**). **2** *a* (Rar) Care se referă la părinții Bisericii. **3** *a* (Rar) Care ține de doctrina părinților Bisericii. **4** *a* Specific doctrinei părinților Bisericii.

patriță *sf* [At: V. MOLIN, V., T. 61 / Pl: *~țe* / E. ger ***Patritze***] **1** Piesă cu care se presează materialul într-o matriță și al cărei relief constituie negativul obiectului matrițat. **2** (Tip) Piesă de oțel a mașinii tipografice pe care se gravează în relief o literă sau un semn tipografic și cu ajutorul căreia se obține matrița necesară la turnatul literelor și al semnelor tipografice.

patrițiu *sm* vz ***patriciu***

patroană *sf* vz ***patron***[2]

patroancă *sf* [At: GRAIUL, I, 552 / Pl: ? / E: cf *potronic*] (Reg) Monedă.

patrocina *vb* [At: BARCIANU / Pzi: *~nez* / E: lat ***patrocinari***] (Ltî; îdt) A patrona.

patrociniu *sn* [At: BARIȚIU, P. A. III, 26 / Pl: nct / E: lat ***patrocinium***] (Ltî; îdt) Patronaj.

patroclin, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***patrocline***] (Blg; d. organisme) Care a moștenit predominant caractere paterne.

patrol *sm* vz ***patrulă***

patrola *v* vz ***patrula***

patrolă *sf* vz ***patrula***

patrologie *sf* [At: CONTEMPORANUL, III, 619 / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***patrologie***, ger ***Patrologie***] **1** Patristică (**1**). **2** Colecție care cuprinde scrierile Părinților Bisericii. **3** (Prc; ccr) Carte din această colecție.

patroloi *sm* vz ***petrol***

patron[1] *sm* vz ***potron***

patron[2] *sn* [At: LB / V: ***~oană*** *sf*, ***pătrăvană*** *sf*, ***pătrăvoane*** *sm* (Pl: *~oni*), ***pătrăon***, ***păt~*** / Pl: *~oane* / E: ger ***Patrone***] **1** (Trs; Ban) Glonț. **2** (Și ~ *de dinamită*) Bucată cilindrică de exploziv folosită în mine Vz *cartuș*. **3** (Reg) Potricală[1].

patron[3] *sn* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~oane* / E: ger ***Patrone***, fr ***patron***] **1** (Rar) Tipar după care se execută un obiect de îmbrăcăminte. **2** Desen, model după care se execută o țesătură Si: *patern*.

patron[4]***, ~oană*** *smf* [At: (a. 1696) URICARIUL, V. 140/19 / V: (rar) *~onă* *sf*, ***~nos*** (A: nct) / Pl: *~i*, *~oane* / E: lat ***patronus***, ger ***Patron***, fr ***patron***, mg ***patrónus***] **1** Sfânt considerat protector al unei persoane, al unui așezământ, al unei comunități etc. (care, de obicei, îi poartă numele). **2** Zi a numelui unei persoane. **3** (Îe) **A face ~** A-și serba ziua numelui. **4** Ocrotitor. **5** (Reg) Cap de familie. **6** (Reg) Persoană însărcinată cu paza unei comune în timpul nopții. **7** Proprietar al unei întreprinderi, al unui local, al unui atelier etc. care folosește munca salariată, în raport cu angajații sau cu clienții săi Vz *meșter*, *stăpân*. **8** (Ant) Patrician roman considerat în raport cu liberții și cu clienții săi. **9** (Jur; înv) Cetățean care, în Imperiul Otoman, făcea oficul de apărător al administrației locale în litigiile acesteia cu administrația centrală Si: *defensor*.

patrona [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XII, 178 / V: (înr; cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: ***patron***[4] cf fr *patronner*] **1** *vt* A ocroti o persoană sau o colectivitate Si: *a proteja*, *a sprijini*, *a susține*, (ltm; îdt) *a patrocina*. **2-3** *vti* A conduce o întreprindere, un colectiv de salariați, în calitate de proprietar al bazei materiale. **4** *vi* (Înr) A da sprijin și ascultare unei legi, rânduieli.

patronagiu *sn* vz ***patronaj***

patronaj *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 23 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***patronage***] **1** Ocrotire. **2** Conducere. **3** Asociație, societate de binefacere. **4** Acțiune de ocrotire a săracilor și a celor incapabili de muncă pe care o desfășoară societățile de binefacere.

patronal, ~ă *a* [At: CR (1846) 88[1]/48 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***patronnal***] (Rar) **1** Care ține de ziua numelui cuiva, de patron[4] (**2**). **2** Al patronului[4] (**1**). **3** Care se referă la patron[4] (**7**). **4** Format din patroni[4] (**7**).

patronare *sf* [At: DRLU / V: (înr) ***~nire*** / Pl: *~nări* / E: ***patrona***] **1** Ocrotire. **2** Conducere.

patronat[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 246/35 / Pl: (nob) *~uri* / E: lat ***patronatus***, fr ***patronat***, ger ***Patronat***] **1** Drept pe care îl avea în trecut un prelat sau un senior laic de a numi pe cineva într-o demnitate ecleziastică. **2** (Îdt) Ocrotire. **3** (Îdt) Conducere. **4** Calitate de patron[4] (**7**). **5** (Csc) Mulțime de patroni[4] (**7**). **6** (Csc) Asociație a patronilor[4] (**7**). **7** (Csc) Totalitate a patronilor[4] (**7**).

patronat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***patrona***] **1** Ocrotit de un patron[4] (**1**). **2** Condus de un patron[4] (**7**).

patronă *sf* vz ***patron***[4]

patroneasă *sf* vz ***patronesă***

patronesă *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 101 / V: ***~easă*** / Pl: *~se* / E: fr ***patronesse***] (Frr) Femeie care patronează o acțiune culturală, de binefacere etc.

patroni *v* vz ***patrona***

patronic *sm* vz ***potronic***

patronie *sf* [At: (a. 1821), IORGA, S. D. XII, 178 / Pl: *~ii* / E: ***patron*** + *-ie*] (Îrg) Patronaj (**2**).

patronim *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***patronyme***] Nume de familie.

patronimic, ~ă *sn, a* [At: BARCIANU / Pl: *~ice* / E: fr ***patronymique***] **1-2** (Și *Nume* ~) (Nume) de familie. **3-4** (La unele popoare) (Nume după tată, format cu ajutorul unui sufix special) care este dat membrilor unei familii.

patronimie *sf* [At: DEX[2] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: ***patronim***] Ramură a genealogiei care studiază evoluția numelor după tată într-o familie.

patronire *sf* vz ***patronare***

patronit *sn* [At: MACAROVICI, CH. 401 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***patronite***] (Chm) Sulfură naturală de vanadiu.

patronoș *sm* vz ***patron***[4]

patrontaș *sn* [At: AR (1829), 248[1]/22 / V: (reg) ***~rân~***, ***pătrân~***, ***pătrân~***, ***păt~***, ***pătrun~***, ***potân~*** / Pl: *~e* / E: rs **патронташ**, ger ***Patrontasche***] (Pop) Cartușieră.

patrontașcă *sf* [At: RETEGANUL, P. III, 13 / V: ***~rân~***, ***potrân~***, ***potrun~*** / Pl: *~ște* / E: ctm ***patrontaș*** + ***tașcă***] (Reg) Cartușieră.

patru [At: COD. VOR. 26/13 / Pl: (rar) *~uri* / E: ml ***quattoor***] **1** *nc* Numeral care, în numărătoare, are locul între trei și cinci. **2** *a* Care sunt în număr de patru (**1**). **3** *a* (Înv; îs) ~ *clase* Învățământ elementar. **4** *a* (Înv; îas) Curs inferior al liceului Si: *gimnaziu*. **5** *a* (Îs) ~ *scânduri* Sicriu. **6** *a* (Îe) **Între ~ ochi** (sau **pereți**) În taină, confidențial, fără martori Si: *în doi*. **7** *a* (Îlav) **În cele ~ zări** (sau **colțuri**, **vânturi** etc.) Spre toate punctele cardinale principale, în toate părțile, pretutindeni. **8** *a* (Îal; pex) Fără urmă. **9** *a* (Reg; îe) **În ~ ițe** Beat. **10** *a* (Îls) **Cu ~ picioare** sau **în ~ picioare** Patruped. **11** *a* (Reg; îls) **~ popi** Capră cu care se ridică piatra unei mori. **12** *smf* Grup de obiecte de același fel format din patru membri. **13** *sn* (Îlav) **În ~** Împărțit în patru părți egale Si: *în sferturi*. **14** *sn* (Îe) **A(-și) deschide** (sau **a-și face**, **a avea** etc.) **ochii** (**și urechile** sau, rar **urechile în**) **~** sau (**a fi**) (**cu**) **ochii** (**în**) **~** A fi foarte atent. **15** *sn* (Îae) A proceda cu mare băgare de seamă. **16** *sn* (Îe) **A despica** (sau **a tăia**) **firul** (**de păr** sau, rar, **un fir de păr**, **părul**) **în ~** A cerceta în mod amănunțit, a se ocupa de ceva cu minuțiozitate exagerată, mai mult decât este necesar. **17** *sn* (Pop; îe) **A face pe dracul în ~** A depune toate eforturile, a utiliza toate posibilitățile pentru a izbândi într-o acțiune. **18** *sn* (Reg; îe) **A se face în ~** A munci din greu, a se strădui, a depune eforturi mari. **19** *sn* (Îlav) **Cât ~** Foarte mult, depășind limitele obișnuite. **20** *a* (Îcr *trei*, *cinci*) Care este într-o cantitate sau care reprezintă un interval ce poate fi trecut cu vederea, neluat în considerație. **21** *nc* Număr abstract corespunzător. **22** *na* (Îcs) *De ~ ori* În mod repetat sau reluat de acest număr de ori. **23-24** *nd* (Îcs) *Câte ~* (Într-un mod) care este ordonat în serii de patru (**1**). **25** *no* Al patrulea, a patra. **26** *nf* (Înv) Pătrime. **27** *sn* Semn grafic care reprezintă numărul patru[1] (**1**). **28** *sn* (Pex) Desen, figură în forma acestui semn. **29** *sn* Notă cuprinsă între notele trei și cinci. **30-31** *sn* (Carte de joc sau) fațetă a zarului marcată cu patru puncte.

patrucolțurat *sn* [At: TEM. GHEOM. I, 4[v]/1 / Pl: ? / E: cdp ngr **τετράγονον**] (Înr) Patrulater.

patrufoliat, ~ă *a* [At: NAUM, IST. ART. 106 / P: *~li-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: cdp fr ***quadrifolié***] **1** (Rar; d. frunze) Care este alcătuit din patru lobi. **2** (Aht; rar; pex; d. construcții) Care are forma unei frunze cu patru lobi.

patruilă *sf* vz ***patrulă***

patrul *no* vz ***patrulea***

patrul *sm* vz ***patrulă***

patrula *vi* [At: LM / V: (îrg) ***~rola***, ***pătrola***, ***peat~*** / Pzi: *~lez* / E: ***patrulă***] **1-4** (D. formații militare) A înainta pe jos, călare, pe apă, pentru a îndeplini o misiune (de cercetare) (de pază) (de control sau) de legătură.

patrulare *sf* [At: REBREANU, N. 288 / Pl: *~lări* / E: ***patrula***] **1-4** Misiune (de cercetare) (de pază) (de control sau) de legătură îndeplinită prin deplasarea pe teren ori pe apă.

patrulater [At: ASACHI, G. 57[v]/17 / V: (înv) ***cuadril~***, ***cvadril~***, ***patril~***, ***~latnic***, ***~latur***, ***~lature*** / Pl: *~e* / E: cdp lat ***quadrilaterus***, fr ***quadrilatère***] **1** *sn* Poligon cu patru[1] (**1**) laturi Si: (înr) *patrucolțurat*, (îdt) *patrunghi*. **2-3** *sn, a* (Suprafață, teren) care este mărginit de un patrulater (1) Si: (înv) *patrulateral*. **4** *a* (D. corpuri geometrice) Care are baza un patrulater (**2**). **5-6** *sn, a* (Obiect, construcție) care are forma unui patrulater (**4**).

patrulateral, ~ă *a* [At: GEOMETRIA A. M. 16[2]/11 / V: ***~latural***, ***~lăturat*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***quadrilatéral***] (Înv; d. obiecte) Patrulater (**2**).

patrulatnic *sn* vz ***patrulater***

patrulatur *sn* vz ***patrulater***

patrulatural, ~ă *a* vz ***patrulateral***

patrulature *sn* vz ***patrulater***

patrulă *sf* [At: LB / V: (îrg) ***~rolă*** (Pl: *~oale*), (înv) ***~raulă, ~rol*** *sm, ~ul sm, ~ulie, ~uilă, pătrăulă, pât~, peat~* / Pl: *~le* / E: ger ***Patrulle***, fr ***patrouille***, rs ***патрулъ***] **1-4** Grup de militari, rar de civili, pe jos, călare, pe mașini de luptă sau pe nave izolate, care îndeplinește o misiune (de cercetare) (de pază) (de control sau) de legătură. **5-8** (Prc) Persoană care face parte dintr-o patrulă (**1-4**). **9** (Îe) **A face de ~** A păzi. **10** (Îe) **A merge în ~** A cerceta, a iscodi. **11** Formație de zbor alcătuită din trei sau patru avioane de luptă.

patrulăturat, ~ă *a* vz ***patrulateral***

patrulea, ~ra [At: CORESI, EV. 262 / V: (îvp) ***~râlea, ~râlea, patru, patrul*** / E: ***patru[1] + -lea***] (Cu *arp* „al", „a") **1-2** *no, a* (Număr) care se află între al treilea și al cincilea. **3** *smf* Obiect care ocupă locul patru[1] (**1**) într-un șir. **4** *sm* (Îe) **A fi al ~** A nu-i fi dorită prezența. **5** *a* (Îcs) *A ~ra parte* Care reprezintă cu aproximație una din porțiunile rezultate în urma împărțirii întregului în sferturi. **6** *a* (Îlav) **A ~ra oară** În mod repetat de patru[1] (**1**) ori.

patrulie *sf* vz ***pătrulă***

patruman, ~ă *a* vz ***cvadruman***

patrumânal, ~ă *a* vz ***cvadruman***

patrunghi *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~uri* / E: ***patrunghi + -ar***] (Îdt) Patrulater (**1**).

patrunghiar, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ***patrunghi + -ar***] (Îvr) Patrunghiular.

patrunghiular, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***~rangular*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***patru[1] + unghiular***] (D. figuri geometrice, planuri construcții etc.) Care are patru unghiuri Si: (îvr) *patrunghiar*.

patrunjel *sm* vz ***pătrunjel***

patrunoște *sfp* [At: VICIU, GL. / V: ***~ranoaș~*** / E: lat ***pater-noster***] (Trs) Mătănii.

patruped, ~ă [At: PLEȘOIANU, C. 40/15 / V: ***cadr~, catr~, cuadr~, cvadr~, padr~*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: lat ***quadrupes, -dis***, fr ***quadrupède***] **1-2** *sn, a* (Animal) care are patru[1] (**1**) picioare.

patrupedic, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 224 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***patruped + -ic***] (Înv) Patruped (**2**).

patruplu, ~ă *a* vz ***cvadruplu***

patrusprăzeacele, ~zeacea *no* vz ***paisprezecelea***

patrusprăzece *nc, sm* vz ***paisprezece***

patruspreăzecilea, ~zecea *no* vz ***paisprezecelea***

patrusprece *nc, sm* vz ***paisprezece***

patrusprezecelea, ~cea *no* vz ***paisprezecelea***

patrusprezece *nc, sm* vz ***paisprezece***

patrusprezecilea, ~zecea *no* vz ***paisprezecelea***

patruzecelea, ~zecea *no* vz ***patruzecilea***

patruzeci [At: COD. VOR. 50/16 / E: ***patru[1] + zece***] **1** *nc* Număr care, în numărătoare, are locul între treizeci și nouă și patruzeci și unu. **2** *a* (Udp „de") Care sunt în număr de patruzeci (**1**). **3** *a* (Îe) **A aștepta (pe cineva) cu ~ de ochi** A aștepta pe cineva cu mare nerăbdare. **4** *nc* (Îe) **A fi cu ~ de inimi** A fi foarte atent, a fi numai ochi și urechi. **5** *nc* (Îc) **(Cei-)~(și-patru)-de-sfinți** (sau **-de-mucenici**) Mucenic[2] (**5**). **6** *a* (Ent; îc) **~-de-picioare** Scolopendră. **7** *smf* Grup de patruzeci (**1**) de obiecte. **8** *a* (Îcr „treizeci", „cincizeci") Care sunt în număr apropiat de patruzeci (**1**). **9** *smf* Grup mare de obiecte sau de persoane. **10** *sm* (Înv; îs) *Postul ~lor* Păresimi (**1**). **11** *sn* (Rar; în imprecații) Desconsiderare a celor sfinte ale celui apostrofat. **12** *nc* Număr abstract corespunzător lui patruzeci (**1**). **13** *na* (Îcs) *De ~ de ori* În mod repetat de patruzeci (**1**) de ori. **14** *nd* (Îcs) *Câte ~* Care este repartizat în grupuri de patruzeci (**1**) de obiecte. **15** *no* Care ocupă locul patruzeci (**1**) într-un șir. **16** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul patruzeci (**1**). **17** *nc* (Lpl; reg) Număr al colăceilor sau al pâinișoarelor care se dau la pomana mortului.

patruzecilea, ~zecea *no* [At: LB / V: (înv) ***~celea*** / E: ***patruzeci + -lea***] (Cu *arp* „al", „a") Care se află între al treizeci și nouălea și al patruzeci și unulea.

patruzecime [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~mi* / E: ***patruzeci + -ime*** cf lat *quadragesima*] **1** *nf* (Îdt) A patruzecea parte dintr-un întreg. **2** *sf* Păresimi (**2**).

patruzecinic, ~ă *a* [At: (f. a.) URICARIUL II, 198/7 / E: ***patruzeci + -nic***] (Înv; d. slujbe religioase) Care se face după patruzeci de zile de la moartea cuiva.

patruzecioptism *sn* vz ***pașoptism***

patruzecioptist, ~ă *smf, a* vz ***pașoptist***

patulic *sm* vz ***pitulici[1]***

patuogi *sp* vz ***podnojie***

patvagon *sn* [At: CV 1951, nr. 6, 26 / Pl: *~oane* / E: ger ***Packwagen***] (Pop) Vagon de bagaje.

pațacherii *sfp* [At: SCL 1969, 137 / E: ***Pațac***] (Iuz) Mezeluri.

pațachin *sm* vz ***pațachină***

pațachină [At: COSTINESCU / V: (îrg) ***ba~, batia~, pasa~, pațachin*** *sm, pățăc~* / Pl: *~e* / E: cf srb *pasjakovina*] **1** *sf* (Bot; reg) Verigar (*Rhamnus cathartica*). **2** *sf* (Bot; reg) Crușân (*Rhamnus frangula*). **3** *sf* (Bot; reg) Roibă (*Rubia tinctorum*). **4** *sf* (Bot; reg) Tulichină (*Daphne mezereum*). **5** *sm* (Bot; reg; îf *pațachin*) Vișin sălbatic (*Prunus fructicosa*). **6** *sf* (Rar) Cerneală tipografică de culoare roșie. **7** *sf* (Fam; dep) Epitet pentru o femeie îmbrăcată și fardată strident. **8** *sf* (Fam; dep) Epitet pentru o femeie de moravuri ușoare. **9** *smf* (Fam; dep; șîf *pațachin*) Om de nimic. **10** *sf* (Reg; dep) Femeie leneșă și proastă.

pațai *vr* [At: LEXIC REG. 117 / Pzi: ? / E: nct] (Buc; dep) A se bâlbâi.

pațailă *sms* [At: LEXIC REG. 117 / E: nct] (Buc; dep) Persoană bâlbâită Si: (reg) *pațareagă*.

pațait, ~ă *a* [At: LEXIC REG. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pațai***] (Buc; dep) Gângav.

pațareagă *sms* [At: LEXIC REG. 117 / E: nct] (Buc; dep) Pațailă.

pațâlă *sf* vz ***pațilă***

pațăr *sm* [At: CV 1950, nr. 3, 34 / Pl: *~i* / E: ger ***Patzer***] (Rar; dep) Desenator litograf care lasă urme și pete pe desen.

pațârcă *sf* [At: DEX[2] / V: ***~țir~*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie ușuratică.

pațâiene *sfp* vz ***pițiană***

pațient, ~ă *smf, a* vz ***pacient***

pațiente *sm* vz ***pacient***

pațientă *sf* vz ***pacientă***

patifloare *sf* vz ***pasiflora***

pațilă *sf* [At: BUD, P. P. 13 / V: ***pațâlă*** / Pl: *~le* / E: ***păți + -ilă***] (Mar) Pățanie.

patîrcă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 323 / V: ***~târ~*** / Pl: ? / E: nct] (Rar) Femeie ușuratică.

patoc *sm* vz ***potoc***

patog *sm* vz ***potoc***

patoncă *sf* vz ***pătoancă***

pauăr *sm* vz ***paur***

paucă[1] *sf* [At: BARONZI, L. 116 / V: (reg) ***peucă*** / Pl: *~uce* / E: ger ***Pauke***] **1** (Îrg) Timpan Vz *tâmpină, tobă*. **2** (Mol; îf *peucă*) Fluier cu care se joacă copiii, făcut dintr-o coajă de salcie, dintr-o frunză de ceapă etc.

paucă[2] *sf* vz ***poc[2]***

pauceaur, ~ă *a* vz ***panceaur***

pancenie *sf* vz ***poucenie***

pauliană *af* [At: DELAVRANCEA, T. 6 / P: *pa-u-li-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***paulienne***] (Îs) *Acțiune ~* Acțiune judiciară prin care un creditor poate cere debitorului său rezilierea unui contract, anularea unui act etc., dacă acestea sunt posterioare creanțelor.

paunj *sm* vz ***păianjen***

paunjin *sm* vz ***păianjen***

paunjine *sm* vz ***păianjen***

pauușin *sm* vz ***păianjen***

pauper, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pauper***] (Liv; d. oameni) Lipsit de mijloace de existență, redus la starea de extremă sărăcie.

pauperism *sn* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 80 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***paupérisme***] (Liv) Paupertate (**1**).

pauperiza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: ***pauper*** + *-iza*] (Liv; c. i. oameni sau colectivități) A aduce în stare de mizerie, a reduce la treapta cea mai de jos a sărăciei, prin exploatare.

pauperizare *sf* [At: LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3-4, 91 / E: vz ***pauperiza***] (Liv) Aducere în stare de mizerie, reducere la treapta cea mai de jos a sărăciei.

pauperizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pauperiza***] (D. oameni) Adus în stare de mizerie, redus la treapta cea mai de jos a sărăciei.

paupertate *sf* [At: DDRF / Pl: *~tăți* / E: lat ***paupertas, -atis***] **1** (Liv) Stare de extremă sărăcie în care se află cineva Si: (liv) *pauperism*. **2** (Îuz; îs) *Act* (sau *certificat*) *de ~* Act prin care se atestă că o persoană nu posedă nici un fel de avere.

paur *sm* [At: MOLIN, R. B. 418 / V: ***paor, paore, pauăr, ~re*** / Pl: *~i* / E: ger dal ***Pauer***] (Ban) **1** Țăran. **2** Muncitor agricol care locuiește la oraș.

paure *sm* vz ***paur***

paurî *vt* [At: ALR I, 1430/40 / Pzi: *~răsc* / E: nct] (Reg) A jefui.

paus *sm* vz ***paos***

paust *sn* vz ***paos***

paușal [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / V: ***păușală*** *sf* / P: *pa-u~* / Pl: (rar) *~e* / E: ger ***Pauschale***] **1** *sn, a* (Sistem de plată pentru o prestație de serviciu, pentru un consum de energie, de apă, de combustibil) care fixează cu aproximație o sumă globală. **2** *sf* (Îuz; îf *paușala*) Sumă globală pusă la dispoziția cuiva pentru anumite cheltuieli.

pauz *sn* vz ***paos***

pauză *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ze* / E: lat ***pausa***, fr ***pause***, ger ***Pause***] **1** Întrerupere a unei acțiuni sau a unei activități pentru un interval cu o durată variabilă. **2** Interval de timp cât are loc o pauză (**1**) Si: (înv) *păuzare* Vz *oprire, repaus*. **3** (Îlav) **Fără ~** Fără încetare, continuu, neîntrerupt. **4** (Spc) Întrerupere, de durată variabilă, în cursul vorbirii, al unei lecturi, recitări etc. **5** (Spc) Perioadă de timp dintre două acte sau două părți ale unui spectacol, când reprezentația este întreruptă Si: *antract*. **6** (Spc) Recreație la școală. **7** (Spc) Întrerupere a executării unei bucăți muzicale pentru un anumit interval de timp. **8** (Ccr; și îs *bară* sau *linie de ~*) Semn de punctuație în formă de linie orizontală, care marchează o oprire în lectură, aproximativ similară cu aceea indicată de virgulă, pentru a delimita o enunțare incidentă, pentru a reda diferite valori stilistice etc. **9** Semn grafic pus pe portativ, care notează întreruperea și durata intervalului de tăcere în executarea unei bucăți muzicale.

pava *vt* [At: FILIMON, O. I, 265 / Pzi: *~vez* / E: fr ***paver***] **1** (Fșa; c. i. șosele, curți) A acoperi cu pavaj (**2**) Si: (înv) *a pavelui*, (îvr) *a pavela* Vz *pietrui*.

pavagiu[1] *sm* [At: BL IX, 54 / Pl: *~ii* / E: ***pava*** + *-giu*] (Rar) Pavator.

pavagiu[2] *sn* vz ***pavaj***

pavaj *sn* [At: POLIZU / V: (înv) *~agiu* (Pl: *~ii*), ***pavegii*** *snp* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***pavage***] **1** Acțiune de a pava. **2** (Ccr) Strat neted de blocuri cubice de piatră, bucăți de lemn, cărămizi, dale etc., așezate strâns unele lângă altele pe o fundație de nisip sau de mortar, cu care se acoperă un drum, o curte, a încăpere etc. Si: *caldarâm*, (ltî) *paviment*, (îuz) *pavea* (**3**), *pardoseală*.

pavană *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 71 / Pl: *~ne* / E: fr ***pavane***] **1** Dans vechi de origine spaniolă sau italiană, cu ritm și mișcări lente și cu caracter solemn. **2** Melodie după care se execută pavana (**1**).

pavare *sf* [At: DDRF / Pl: *~vări* / E: ***pava***] Acțiune de a acoperi cu pavaj Si: *pavat*[1], *pietruire*.

pavat[1] *sn* [At: DL / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pava***] Pavare.

pavat[2] *a* [At: TOPÎRCEANU, P. O. 25 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pava***] (D. șosele, curți) Acoperit cu pavaj (**2**).

pavator *sm* [At: NOM. PROF. 39 / Pl: *~i* / E: ***pava*** + *-tor*] Muncitor calificat care execută pavaje Si: (îvr) *pavagiu*[1].

pavă[1] *sf* vz ***palhă***[2]

pavă[2] *sf* vz ***pavea***

pavată *sf* vz ***pavăză***

pavăză *sf* [At: MOXA, 375/22 / V: (înv) *~ață, paveză, pla~, plaveză, povază* (A: nct) / Pl: *paveze*, (înv) *~ze* / E: pn ***pawęź*** it ***pavese***] **1** Armă defensivă de diverse forme, precum dreptunghiulară, rotundă, ovală etc. sau mărimi, confecționată din metal, lemn, piele etc. și folosită în antichitate și în Evul Mediu Si: *scut*. **2** (Fig) Ajutor. **3** (Fig) Apărare. **4** (Fig) Sprijin. **5** (Fig) Protecție pentru cineva sau ceva. **6** (Înv) Stemă. **7** (Înv) Copcă. **8** (Bot; reg) Jaleș (*Stachys germanica*). **9** (Bot; reg) Jaleș-de-câmp (*Stachys recta*).

pavea *sf* [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 132/19 / V: (înv) *~ală, pava* / Pl: *~ele* / E: fr ***pavé***] **1** (Mpl) Bucată, de formă cubică, prismatică etc., de piatră, de lemn, mai rar de beton, de cărămidă etc. folosită la executarea unui pavaj. **2** (Îe) **A bate** (sau **a număra**) **~le** A umbla fără nici un rost Si: *a umbla creanga*. **3** (Lsg; îuz) Pavaj (**2**). **4** (Îvr) Impozit, taxă pe care o plătea un proprietar pentru construirea sau întreținerea pavajului (**2**).

paveală *sf* vz ***pavea***

pavecernie *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 84 / Pl: *~ii* / E: slv ***павечерник***] (Înv) Pavecerniță.

pavecerniță *sf* [At: PRAV. GOV. 135[r]/10 / Pl: *~țe* / E: slv ***павечерница***] **1** Slujbă religioasă scurtă care se face seara la mănăstiri, după vecernie Si: (înv) *pavecernie*. **2** Carte bisericească cuprinzând rugăciunile și tipicul slujbei de pavecerniță (**1**).

pavegii *snp* vz ***pavaj***

pavela *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / Pzi: *~lez* / E: pavea] (Îvr) A pava.

pavelui *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~esc* / E: ***pavea*** + *-ui*] (Înv) A pava.

pavezar *sm* [At: ALEXANDRIA, 26/8 / Pl: *~i* / E: ***pavăză*** + *-ar*] (Înv) Meșteșugar care făcea paveze (**1**).

pavezată *sf* vz ***pavăză***

pavian *sm* [At: STAMATI, D. / P: *~vi-an* / Pl: *~i* / E: ger ***Pavian***] **1** (Lpl) Gen de maimuțe cu capul mare, cu botul ascuțit ca de câine, cu caninii dezvoltați și cu corpul acoperit cu peri lungi și rari (*Papio*). **2** (Șls) Maimuță care face parte din acest gen. **3** (Fig; dep) Epitet pentru un om urât.

pavie *sf* [At: A III, 5 / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) Curea de la șa care se trece pe sub coada calului Vz *curar, bucar, hamut, vânar*.

pavilion *sn* [At: AR (1829), 13[1]/30 / V: (înv) *~lon* / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***pavillon*** ger ***Pavillion***] **1** Construcție ușoară de dimensiuni reduse, situată într-un parc, într-o grădină etc. și care servește ca umbrar sau ca loc de adăpost Si: *chioșc*. **2** (Pex) Clădire izolată, de dimensiuni reduse, situată într-o pădure, pe malul unui lac etc. **3** Fiecare dintre clădirile de sine stătătoare ale unui ansamblu de clădiri care formează o singură unitate administrativă sau care sunt destinate aceluiași scop Vz *secție*. **4** Cort mai mare, de formă cilindrică și cu vârful ascuțit, care servea de obicei ca locuință căpeteniilor armatei în timpul campaniilor. **5** Drapel de forme și culori diferite, arborat de o navă pentru a-i indica naționalitatea, compania de navigație căreia îi aparține, un semnal din codul special de semnalizare etc. **6** (Pex) Naționalitate pe care o indică un asemenea drapel. **7** Drapel arborat de unele autorități portuare pe fațada sediului lor. **8** Drapel al pionierilor, al unor asociații sportive etc. care se înalță la anumite festivități. **9** Parte largă ca o pâlnie a unor instrumente muzicale de suflat. **10** (Îs) *~ chinezesc* Instrument de fanfară militară, format dintr-o pâlnie conică de metal, de care sunt atârnați clopoței. **11** Pâlnie acustică a unui receptor telefonic, a unui megafon etc. **12** (Șis *~ul urechii*) Parte vizibilă, cartilaginoasă, a urechii externe. **13** Porțiune dilatată, în formă de pâlnie, situată la extremitatea anumitor conducte ale organelor interne.

pavilon *sn* vz ***pavilion***

pavimənt *sn* [At: FL (1838), 18[1]/19 / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***pavimentum***] (Ltî) **1** Pavaj (**2**). **2** Pardoseală.

pavimentos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, oase* / E: fr ***pavimenteux***, it ***pavimentoso***] (Med; d. un epiteliu) Format din celule poliedrice.

paviște *sf* vz ***pajiște***

pavit *s* [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: ns cf *viță*] Viță de vie.

pavlicean, ~ă *smf* vz ***pavlichian***

pavlichian, ~ă [At: IORGA, S. N. 94 / V: ***~cean*** / P: ***~chi-an*** / Pl: ***~ieni, ~iene*** / E: slv ***павликианинъ***] **1-2** *a, smf* (Care este) participant la mișcarea socială antifeudală din sec. VI-IX din Imperiul Bizantin, care-și îmbrăca protestul în haină religioasă, pretinzând că adepții săi sunt urmași fideli ai apostolului Pavel și preconizând suprimarea ierarhiei bisericești, simplificarea cultului, abolirea cultului icoanelor etc.

pavlichianca *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 20^{v}/3 / P: ***~chi-an~*** / Pl: ***~ience*** / E: ***pavlichian*** + ***-că***] Pavlichiană (**2**).

pavlovian, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: ***~vi-an*** / Pl: ***~ieni, ~iene*** / E: fr ***pavlovien***] Pavlovist (**1-4**).

pavlovism *sn* [At: DER / Pl: (nob) ***~e*** / E: ***Pavlov*** + ***-ism***] Orientare în medicină și în psihologie bazată pe descoperirile lui I. P. Pavlov privitoare la activitatea nervoasă superioară.

pavlovist, ~ă [At: DLR / Pl: ***~iști, ~e*** / E: ***Pavlov*** + ***-ist***] **1** *a* Privitor la pavlovism Si: *pavlovian*. **2** *a* Care se bazează pe pavlovism Si: *pavlovian*. **3-4** *smf, a* (Adept) al pavlovismului Si: *pavlovian*.

pavoaz *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL, VIII, 181 / V: (îvr) ***~azea*** / Pl: (rar) ***~e*** / E: fr ***pavois***] (Mrn) **1** Ansamblu de pavilioane sau de lumini pe care le arborează o navă cu ocazia unor sărbători. **2** (Îs) *Marele ~* Ansamblu al pavilioanelor codului internațional de semnalizare dispuse în ordinea culorilor naționale ale statului sărbătorit și ridicate la catargele de la proră și pupă. **3** (Îs) *Micul ~* Ansamblu al pavilioanelor naționale arborate la proră, la pupă și la catargele navei.

pavoaza [At: BARCIANU / Pzi: ***~zez*** / E: ***pavoiser***] **1** *vt* (C. i. săli, fațade, nave) A împodobi cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. **2** *vt* (Pgn) A împodobi. **3-4** *vtr* (Pgn; îrn) A (se) găti. **5** *vr* (Fig) A se înfrumuseța pe cale naturală.

pavoazare *sf* [At: DM / Pl: ***~zări*** / E: ***pavaza***] **1** Împodobire a unor nave, săli, fațade etc. cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. **2** (Pgn) Împodobire. **3** (Pgn; irn) Găteală. **4** (Fig) Împodobire pe cale naturală.

pavoazat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pavoaza***] **1** (D. nave, săli, fațade) Care este împodobit cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. **2** (Pgn) Împodobit^{2}. **3** (Pgn; irn) Gătit. **4** (Fig) Împodobit pe cale naturală.

pavoazea *sf* vz ***pavoaz***

pavor *sn* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: ml ***pavor***, it ***pavore***] (Liv) Stare de groază, provocată de imagini terifiante, care apare la copii în timpul somnului.

paximat *s* [At: (a. 1792) ȘIO II$_{2}$, 94 / V: ***peximedii*** / Pl: nct / E: ngr ***παξιμάδι***] (Înv) Pesmet.

pazar *sn* vz ***bazar***

pazarghian *sn* vz ***pazarghidean***

pazarghidan *sn* vz ***pazarghidean***

pazarghidean, ~ă *smf* [At: NECULCE, L. 301 / V: ***ba~, bazarghiden, ~ian, ~dan, ~den*** / Pl: ***~deni*** / E: tc ***pazara-giden***] (Trî) Persoană care se ocupă cu achizițiile de mărfuri, cu aprovizionarea cu alimente într-o gospodărie, care făcea cumpărăturile pentru alții sau servea ca intermediar într-o tranzacție.

pazarghiden *sn* vz ***pazarghidean***

pazarlâc *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1237 / V: ***ba~, ~lic*** / Pl: ***~uri*** / E. tc ***pazarlık***] (Trî) Comerț.

pazarlic *sn* vz ***pazarlâc***

pazarnic *sm* [At: PR. DRAM. 238 / Pl: ***~ici*** / E: ***pazar*** + ***-nic***] (Înv) **1-2** Gardian, polițai însărcinat cu paza unei piețe, a unui târg.

pazavan *sm* vz ***pazvan***

pază *sf* [At: CORESI, EV. 30 / Pl: ***~ze***, (înv) ***pâzi***, (reg) ***peze*** / E: drr ***păzi***] **1** Veghere, supraveghere ca ceva sau cineva să fie în siguranță, să nu fugă, să nu fie luat, să nu dispară etc. Si: *străjuire*, (rar) *păzit*^{1}, (înv) *păzire*, (reg) *păzeală* Vz *veghe*. **2** (Reg; îs) ***~za usturoiului*** Petrecere tradițională din noaptea Sfântului Andrei, la care fiecare mesean ține în față o căpățână de usturoi, pe care se crede că trebuie s-o păzească tot timpul ca să nu i-o fure strigoii. **3** (Rar; îs) ***~ de sine*** Stăpânire de sine Vz *reținere, tact, rezervă*. **4-5** (Îljv) **De pază** (Într-un mod) care păzește. **6-7** (Îal) (Într-un mod) care ocrotește. **8** Vânătoare la pândă Vz *pândă*. **9** (Rar) Grijă pentru cineva sau pentru ceva. **10** (Asr) Ocrotire. **11** (Pop) Băgare de seamă. **12** (Pop) Prudență. **13** (Înv) Respectare a unei legi, porunci, a unui angajament etc. Si: (înv) *păzitură*. **14** (Înv) Supunere. **15** (Rar) Rânduială. **16** (Îvr; ccr) Cântec bisericesc cu un anumit tipic. **17** (Îvr) Păstrare, menținere a ceva. **18** (Rar) Preocupare, străduință de a face ceva Si: *râvnă, zel*. **19** (Ccr) Om sau grup de oameni care păzesc pe cineva sau ceva Vz *paznic*^{2}, *gardă, escortă*. **20** (Înv) Loc unde era închis cineva Si: *închisoare*. **21** (Reg) Regim alimentar. **22** (Reg) Tratament. **23** (Îrg; mpp) Boală caracterizată prin crampe la stomac. **24** (Reg) Insectă imaginară care se crede că ar provoca paza (**23**).

pazăre *sf* vz ***pajură***

pazie^{1} *sf* [At: TDRG / Pl: ***~ii*** / E: cf *păzi*] **1** (Mol) Fiecare dintre leaturile transversale fixate pe stâlpii unui gard. **2** (Mol; Buc) Leat care se pune între stâlpi și de care se fixează scândura care închide ceardacul. **3** (Reg) Fiecare dintre grinzile din care sunt alcătuite prispa, pridvorul sau târnațul. **4** (Reg) Stâlp care leagă grinzile prispei cu cele ale acoperișului. **5** Bucată de tablă așezată între cârligul de susținere al burlanului și acoperișul de tablă al casei, pentru a împiedica infiltrarea apei pe sub acoperiș.

pazie^{2} *sf* [At: PSALT. 262 / Pl: ***~ii*** / E: ngr ***τοπάζιον***] Topaz.

pazmangie *sf* vz ***pazvangie***

pazmangiu *sm* vz ***pazvangiu***

paznic^{1} *sn* [At: ANTIPA, P. 442 / A: nct / Pl: ***~ce*** / E: rs ***пазник*** „scobitură"] (Pes; Olt) Deschizătură făcută la marginea laterală a oriei Si: (reg) *ghizdă*.

paznic^{2}***, ~ă*** [At: CORESI, EV. 442 / Pl: ***~ici, ~ice***, (reg) ***~năci*** / E: ***pază*** + ***-nic***] **1** *smf* Persoană sau ființă care are sarcina de a păzi pe cineva sau ceva Si: *navectăr, pazvan, păzitor, străjă, străjer*. **2** *smf* (Rar) Persoană care observă ce face cineva, care iscodește, spionează. **3** *sm* Membru al consiliului comunal care era însărcinat cu strângerea impozitelor. **4** *sn* (Reg) Arătător de ceas.

pazvan *sm* [At: ȘIO III$_{2}$, 94 / V: (înv) ***pazavan, ~and*** / Pl: ***~i*** / E: tc ***pazvan***] (Îrg) Paznic^{2} (**1**).

pazvand *sm* vz ***pazvan***

pazvangie *sf* [At: MAT. FOLK. 60 / V: ***pazma~*** / Pl: ***~ii*** / E: ***pazvangiu***] **1** Rang de bei. **2** Termen de reverență pentru o persoană care deținea acest rang.

pazvangiu *sm* [At: DIONISIE, C. 187 / V: (reg) ***pazma~*** / Pl: ***~ii*** / E: ***pazvant***^{1} + ***-giu***] **1** Ostaș care făcea parte din trupele lui Pazvan-Oglu, care au participat la dese incursiuni de pradă în Țara Românească la sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX Vz (înv) *pazvantlâu, pazvant*^{1}, *pazvantoglu*. **2** (Pex; înv) Tâlhar. **3** (Reg; îf *pazmangiu*) Bufon.

pazvant^{1} *sm* [At: DIONISIE, C. 201 / V: ***~e*** / Pl: ***~nți***, (rar) ***~nzi*** / E: ***Pazvant***(oglu)] (Înv) Pazvangiu (**1**).

pazvant^{2} [At: (a. 1594) HURMUZAKI, XI, 398 / V: (înv) ***~at*** *sn*, (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: ***~e, ~uri*** / E: tc ***pazvend***] (Trm) **1-2** *sf* (Reg) Brățară (groasă). **3** *sn* (Înv; îf *pazvat*) Piedică.

pazvantă *sf* vz ***pazvant***^{2}

pazvante *sm* vz ***pazvant***^{1}

pazvantlâu *sm* [At: FILIMON, O. I, 166 / V: ***~liu*** / Pl: ***~âi*** / E: ***pazvant***^{1} + ***-lâu***] (Înv) Pazvangiu (**1**).

pazvantliu *sm* vz ***pazvantlâu***

pazvantoglu *sm* [At: ZILOT, ap. ȘIO II$_{2}$, 94 / Pl: ***~li*** / E: ***Pazvantoglu***] (Înv) Pazvangiu (**1**).

pazvat *s* vz ***pazvant***^{2}

pă *pp* vz ***pe***

păar *sn* vz ***pahar***

păaruț *sn* vz ***păharuț***

păbață *sf* [At: I. CR. VI, 252 / Pl: nct / E: nct] (Olt) Prăjină lungă.

păbâi *vi* [At: GOROVEI, C. 230 / Pzi: nct / E: nct] (Buc; d. păsări) A fâlfâi.

păc *sn* vz ***pacure***

păca *vt* [At: (sec. XII) DR. III, 698 / Pzi: *pac* / E: ml ***pacare***] (Îvr) **1** A supune. **2** A îmblânzi.

păcală [At: KLEIN, D. 392 / Pl: (**1**) *~le*, (**2-6**) *~li* / E: pvb ***păcăli***] **1** *sf* (Reg) Păcăleală (**4**). **2** *sm* Om isteț, glumeț și poznaș, care își bate joc de toată lumea Si: (pop) *pepelea*. **3** *sm* Om sucit. **4** *sm* (Îe) **S-a găsit ~ cu tândală** Se zice despre două persoane care se potrivesc în a face glume și cărora le place să-și bată joc de toată lumea. **5** *sm* (Îvr) Șarlatan. **6** *sm* (Mol) Persoană care spune vorbe de duh, glume etc. Si: (reg) *păcălici* (**3**).

păcat^{1} *i* [At: DDRF / E: fo] (Are) Cuvânt care imită strigătul pe care-l scoate bibilica.

păcat^{2} *sn* [At: PSALT. HUR. 70^{v}/23 / V: (înv) ***păcăt*** / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: ml ***peccatum***] **1-2** Încălcare (gravă) a unei legi sau a unei porunci bisericești Vz *fărădelege*. **3-4** (Pgn) Abatere (gravă) de la preceptele morale, de la ceea ce este bun și drept Vz *greșeală* Si: *vină, vinovăție*, (înv) *pacoste*. **5** (Înv; șîs *căderе în ~*) Pierdere a virtuților înalte prin lipsă de rezistență la tentații vinovate. **6** (Șîs *~ greu, capital, ~ de moarte*) Crimă. **7** (Fig; șîs *~ negru*) Abatere gravă de la morala creștină care este asociată cu ideea de pedepsire după moarte prin căderea în infern. **8** (Bis; îs) *~ul strămoșesc* (sau *originar*, rar, *omenesc*, înv, *neascultării, născutului*) Greșeală a neascultării săvârșită față de Dumnezeu de primul om, Adam, și care ar apăsa asupra omenirii. **9-10** (Îljv) **Cu ~** (În mod) vinovat. **11-12** (Îal) (În mod) nedrept. **13-14** (Îljv) **Fără (de) ~** sau (pop) **fără leac de ~** (În mod) nevinovat. **15** (Îe) **(E) ~ de...** sau **să..., că...**, sau **(e) ~ de Dumnezeu, (e mai) mare ~ul, ~ mare** E o faptă sau o atitudine care duce la călcarea preceptelor bisericești, morale etc. **16** (Îae) E regretabilă o situație, o întâmplare neplăcută, o greșeală etc. **17** (Îe) **A-și face ~** (sau **~e**) **cu cineva** A comite o faptă rea în dauna cuiva Si: *a nedreptăți, a oropsi*. **18-19** (Îe) **A vorbi** (sau **grăi**) **cu ~** A se face vinovat spunând lucruri (neadevărate sau) nedrepte și prejudiciind astfel pe cineva. **20** (Îe) **A intra** (sau **a cădea**) **în** (ori, înv, **întru**) **~** sau (rar) **a da de ~** A face ceva condamnabil, a comite o greșeală. **21** (Îe) **A vârî pe cineva în ~** A determina pe cineva să comită o faptă condamnabilă. **22** (Îe) **A trage ~ul** (sau **~ele**) **cuiva** A suporta consecințele greșelii altuia. **23** (Îe) **A-și lua ~ele pe cineva** A bănui pe cineva, a avea suspiciuni asupra cuiva. **24** Desfrâu. **25** (Îvp) Osândă primită pentru ispășirea unei vini Si: *canon, pedeapsă*. **26** Defect. **27-28** (Slăbiciune și) neputință de a se dezbăra de un viciu. **29** (Îe) **A împinge** (sau **a îndemna, a duce**) **pe cineva ~ul** (sau **~ele să...** sau **de...**) A simți un imbold spre ceva oprit. **30** (Pop; îs) *~ul copiilor* Epilepsie. **31** (Pop) Nenorocire. **32** (Udp „de") Amărât. **33** (Îlav) **Din ~e** Spre regretul cuiva Si: *din nenorocire*. **34** (Reg; îal) Din întâmplare. **35-38** (Îe) **(Vai de) ~ele mele** (sau **tale, noastre** etc.) sau **~ele mele cele** (sau, reg, **ale**) **grele!** Exclamație care exprimă (supărarea) (regretul) (nemulțumirea sau) neputința cuiva. **39** (Îe) **Ce ~!** Cât îmi pare de rău! **40** (Îe) **Mai știi ~ul?** Se prea poate. **41** (Reg; îe) **~e amărâte** (sau **încrosniate**) Exprimă compătimirea și regretul în legătură cu o nenorocire prin care trece cineva. **42** (Reg; îe) **Atâta ~ de...** O cantitate atât de mare, încât îți crează probleme și încurcături. **43** (Reg; îs) *~e femeiești* Menstruație. **44** (Euf; art.) Drac. **45** (Euf; în imprecații) Soartă rea profetită cuiva care nu merită altceva. **46** (Îlav) **Al ~lor** (**de**) Strașnic de... **47** (Îe) **Ce ~ul** (sau **~ele**)? Atât mai trebuia!

păcăi *v* vz ***pâcâi***^{2}

păcăleală *sf* [At: CARAGIALE, O. VI, 521 / Pl: *~eli* / E: ***păcăli*** + *-eală*] **1-3** Păcălire (**1-3**). **4** Glumă cu care este păcălit cineva Si: *farsă, păcală* (**1**), *păcălire* (**5**), *păcălit*^{1} (**5**), *păcălitură* (**2**), *renghi, șotie*.

păcălеț, ~eață *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***păcăli*** + *-eț*] (Îdt; dom) Păcălitor.

păcăli *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 223^{r}/19 / Pzi: *~esc*, (reg) *păcăl* / E: nct] **1-2** *vt* (Fșa; c. i. oameni) A induce în eroare prin viclenie sau minciună, (pentru a trage un folos sau) pentru a se amuza Si: *a înșela, a amăgi*, (fam) *a pingeli, a pingelui*. **3** *vr* A aprecia greșit într-o împrejurare, în defavoarea sa Si: *a se înșela*. **4** *vi* (Îvr) A unelti împotriva cuiva.

păcălici [At: POLIZU / E: ***păcăli*** + *-ici*] **1-2** *smi, ain* (Persoană) care are obiceiul să păcălească pe alții, să facă farse pe socoteala cuiva. **3** *smi* (Reg) Păcală (**6**). **4** *smi* Joc de copii care se joacă cu un set de cărți de joc speciale, care reprezintă mai multe perechi de figuri și o carte fără pereche și în care fiecare jucător caută să-și împerecheze cât mai repede cărțile din mână, iar cel care a rămas cu cartea care nu are pereche a pierdut Vz *popa-prostu*. **5** *smi* (Prc) Carte fără pereche de la acest joc. **6** *smi* (Pex) Set de cărți folosit la acest joc.

păcălire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***păcăli***] **1-2** Inducere în eroare prin violenie sau minciună (pentru a trage un folos sau) pentru a se amuza Si: *înșelare, amăgire, păcăleală* (**1-2**), *păcălit*^{1} (**1-2**), *păcălitură* (**1-2**), (fam) *pingelire, pingeluire*. **3** Apreciere greșită într-o împrejurare de către cineva în propria defavoare Si: *înșelare, păcăleală* (**3**), *păcălit*^{1} (**3**), *păcălitură* (**3**). **4** (Îvr) Uneltire. **5** Păcăleală (**4**).

păcălit^{1} *sn* [At: CREANGĂ, P. 168 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păcăli***] **1-3** Păcălire (**1-3**). **4** (Îvr) Uneltire. **5** Păcăleală (**4**).

păcălit^{2}***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcăli***] **1** Indus în eroare, (pentru a fi prejudiciat în folosul cuiva sau) pentru a se amuza Si: *amăgit, înșelat*.

păcălitor, ~oare [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păcăli***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care păcălește (**1-3**) Vz (îdt) *păcăleț*. **7** *a* (D. cuvinte, afirmații) Cu care este păcălit cineva. **8** (Trs; Mol; d. oameni) Cicălitor.

păcălitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***păcăli*** + *-tură*] **1-3** Păcălire (**1-3**). **4** Păcăleală (**4**). **5-6** Întorsătură sau joc de cuvinte (spuse pentru a păcăli).

păcălui vz ***pocoli***

păcăneală *sf* [At: UDRESCU, GL / Pl: *~eli* / E: ***păcăni*** + *-eală*] Zgomot scurt, repetat și sacadat, produs de ceva sau de cineva Si: *păcănire, păcănit*^{1} (**1**), *păcănitură, țăcănit, țăcănitură*.

păcăneață *sf* [At: LEXIC REG. 83 / Pl: *~ețe* / E: ***păcăni*** + *-eață*] **1** (Reg) Clopot mic de aramă care se pune la oi. **2** (Reg; dep) Epitet pentru un om prost.

păcănel, ~ea [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***păcăni*** + *-el*] **1** *sm* (Zlg; Olt) Brotăcel (*Hyla arborea*). **2** *sfp* (Mun) Fiecare dintre cele două bețe de la războiul de țesut, ale căror capete sunt legate de câte o iță, iar mijlocul de prăjină.

păcăni *vi* [At: SĂM. II, 503 / Pzi: 3 *păcăne, ~nește* / E: ***pac***^{1} + *-ăni*] A produce un zgomot scurt, repetat și sacadat Si: *a țăcăni*.

păcănire *sf* [At: LABIȘ, P. 366 / Pl: *~ri* / E: ***păcăni***] Păcăneală.

păcănit^{1}***, ~ă*** *sn* [At: V. ROM. septembrie 1958, 31 / Pl: *~uri* / E: ***păcăni***] **1** Păcăneală. **2** (Spc) Bătăi ale inimii cauzate de emoții puternice.

păcănit^{2}***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcăni***] (Mun; d. oameni) Smintit.

păcănitoare *sf* [At: CONV. LIT. XLV, 368 / Pl: *~, ~ori* / E: ***păcăni*** + *-toare*] **1** (Rar) Castanietă. **2** (Reg) Morișcă.

păcănitură *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 31 / Pl: *~ri* / E: ***păcăni*** + *-tură*] (Rar) Păcăneală.

păcăraie *sf* vz ***pocăraie***

păcăt *sn* vz ***păcat***^{2}

păcătos, ~oasă [At: PSALT. HUR. 112^{v}/11 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păcat***^{2} + *-os*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care a încălcat normele (religoase sau) morale, care a comis multe păcate^{2} (**1-4**) Si: (îvr) *păgânicios* (**1-4**). **5-6** *smf, a* (Pex) (Om) nemernic Si: *nelegiuit, netrebnic, ticălos*. **7** *a* (Fig; d. fapte) Care reprezintă păcate. **8-9** *av, a* (În mod) defectuos. **10** *a* Plin de cusururi. **11** *a* Care aduce neplăceri Si: *defavorabil, supărător*. **12** *a* (Fam) Care este vrednic de milă^{1} Vz *biet, nefericit, nenorocit, sărac, sărman*, (liv) *mizer*. **13** *a* Slab. **14** *a* (Udp „de") Sărman. **15** *smf* (De obicei ca epitet) Incapabil.

păcătoșenie *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 82 / Pl: *~ii* / E: ***păcătos*** + *-enie*] **1-4** Însușire de a fi păcătos (**1-4**) Si: *păcătoșie* (**1-4**). **5** Faptă de om păcătos Si: *păcătoșie* (**5**), (îvr) *păcătuință*. **6** Stare de decădere Si: *nemernicie, ticăloșie*. **7-8** (Rar) Boală gravă (care duce la degradarea fizică).

păcătoși *vr* [At: CARAGIALE, O. VII, 454 / Pzi: *~șesc* / E: ***păcătos***] (Fam) **1** A deveni păcătos. **2** A ajunge în stare de decădere Si: *a se strica, a se ticăloși*.

păcătoșie *sf* [At: JIPESCU, O. 125 / Pl: *~ii* / E: ***păcătos*** + *-ie*] **1-5** Păcătoșenie (**1-5**).

păcătoșire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***păcătoși***] **1-4** Transformare în păcătos (**1-4**). **5-7** Evoluție spre o stare de decădere (materială) (morală sau) fizică.

păcătoșit, ~ă [At: JIPESCU, O. 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcătoși***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care a decăzut din punct de vedere (material) (moral sau) fizic. Si: *ticăloșit*.

păcătui *vi* [At: BIBLIA (1688), 580²/3 / Pzi: *~esc* / E: ***păcat²*** + *-ui*] **1-2** A încălca (grav) normele religioase, comițând un păcat² (**1-2**). **3-4** A se abate (în mod grav) de la preceptele morale, comițând un păcat² (**3-4**). **5** (Pgn) A comite o greșală Si: *a greși*. **6** (Spc) A avea relații sexuale în afara căsătoriei Si: *a curvi, a preacurvi*.

păcătuință *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ***păcătui*** + *-iință*] (Îvr) Păcătoșenie (**5**).

păcătuire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***păcătui***] **1-2** Încălcare (gravă) a normelor religioase, comițând un păcat² (**1-2**). **3-4** Abatere (gravă) de la preceptele morale, comițând un păcat² (**3-4**).

păcătuitor, ~oare *smf, a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păcătui*** + *-tor*] (Îvr) **1-4** Păcătos (**1-4**). **5-6** (Spc) (Persoană) care are relații sexuale în afara căsătoriei.

păcătuț *sn* [At: MAIOR, P. 104 / Pl: *~e* / E: ***păcat²*** + *-uț*] **1-4** (Înv) Păcățel (**1-4**).

păcățel *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 427 / Pl: *~e* / E: ***păcat²*** + *-el*] **1-4** (Shp) Păcat² (**1, 3**) (mai puțin grav) Si: (înv) *păcătuț* (**1-4**).

păcău *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 122 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Orn; reg) Dumbrăveancă (*Coracias garrula*).

păcăuț *sm* [At: CHEST. II, 8/411 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Chiriaș.

păcâși *sp* vz ***pacisă***

păceaură *sf* vz ***paceaură***

păcel *sn* vz ***pătucel***

păcelui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pace*** + *-elui*] **1-3** (Înv) A împăca (**1, 3, 13**). **4-5** A pacifica (**1, 3**).

păceluire *sf* [At: (a. 1829) AR 36¹/12 / Pl: *~ri* / G-D (înv) *~rei* / E: ***păcelui***] **1-3** Împăcare (**1-2, 11**). **4-7** Pacificare (**1-4**).

păceluit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcelui***] (Înv) Mulțumit.

păceriz, ~ă *sm, a* vz ***pacearic***

păceși *sfp* vz ***pacișă***

păchet *sn* vz ***pachet***

păchiușel *sn* vz ***pacișele***

păcicar *sm* vz ***apotecar***

păcică *sf* vz ***apotecă***

păcicuță *sf* [At: GLOSAR REG / P: *pă-ci~* / Pl: *~țe* / E: ***pacică*** + *-uță*] (Reg) **1-2** (Shp) Pachet de tutun (mic) Vz *pașcă*.

păcinicie *sf* [At: DDRF / V: ***pac~*** / Pl: *~ii* / E: ***pacinic*** + *-ie*] (Înv) **1** Stare de pace. **2** Stare de liniște.

păciș *s* vz ***pacișă***

păcișale *sfp* vz ***pacișele***

păcișă *sf* vz ***pacișă***

păcișe *sfp* vz ***pacișă***

păcișele *sfp* vz ***pacișele***

păcitură *sf* vz ***pocitură***

păciui *vir* [At: (a. 1650) IORGA, D. B. I, 91 / V: (înv) ***păcui***, ***pac~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pace*** + *-ui*] (Îrg) **1-2** A împăciui (**1-2**). **3-4** A pacifica (**1, 3**). **5** A trăi în bună înțelegere cu cineva, a fi în relații amicale. **6** A se astâmpăra. **7** A se potoli.

păciuilire *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 200 / P: *~ciu-li~* / E: cf *păciuire, păceluire*] (Îvr) **1-2** Împăcare (**1-2**). **3-6** Pacificare (**1-4**).

păciuire *sf* [At: (a. 1761) IORGA, S. D. XII, 73 / Pl: *~ri* / E: ***păciui***] **1-2** Împăcare (**1-2**). **3-6** Pacificare (**1-4**).

păciuit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 47ᵛ/32 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păciui***] **1** (Înv) Pașnic². **2** Calm. **3** De pace. **4** În care are loc pacea.

păciuitoriu, ~oare [At: DRLU / Pl: *~ii, ~oare* / E: ***păciui*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Împăciuitor. **2** *sm* (Înv) Persoană care pacifică.

păciumb *sm* vz ***pociumb***

păciund *sm* vz ***pociumb***

păciurcă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 122 / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

păciușe *sfp* vz ***pacișă***

păciușea *sfp* vz ***pacișele***

păclie *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 98 / V: ***pec~*** / Pl: *~ii* / E: srb ***opáklija***] (Ban) Haină ciobănească, fără mâneci și fără guler, lungă până la glezne, făcută din piele de oaie cu lâna afară și având o glugă din piele de miel.

păclișa *v* vz ***pâclișa***

păclișit, ~ă *a* vz ***pâclișit***[1]

păcornită *sf* [At: CIHAC, II, 236 / V: (reg) ***păsc~***, ***poc~***, ***posc~*** / Pl: *~țe* / E: ***păcură*** + *-orniță*] Vas confecționat mai ales din lemn sau din scoarță de copac, în care țin țăranii păcura pentru uns roțile căruței Si: (reg) *dohotniță*.

păcostaș, ~ă *a* [At: ALR I, 1564/61 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pacoste*** + *-aș*] (Reg) Cicălitor.

păcosteală *sf* [At: MARIAN, Î. 247 / Pl: *~eli* / E: cf *pocosti*] (Buc) **1-2** (Foiță de) poleială.

păcostenie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pacoste*** + *-enie*] (Reg) Pacoste (**1**).

păctui *vt* [At: CHEST. II, 7/30 / Pzi: *~esc* / E: ***pact²*** + *-ui* cf ger *(ver)pachten*] **1** (Buc; c. i. terenuri cultivabile) A arenda. **2** (Reg; c. i. imobile) A închiria.

păcui[1] *sm* vz ***picui***[1]

păcui[2] *v* vz ***păciui***

păcuin, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 327 / Pl: *~i, ~e* / E: ***păcui***[2]] (Trs; d. oameni) **1** Blând. **2** Liniștit. **3** Pașnic².

păcuină *sf* [At: CIHAC, I, 200 / V: ***pec~*** / A: (și) *păcu~* / Pl: *~ni, ~ne* / E: ml ***pecuina***] **1** (Reg; mpl) Vite mici. **2-3** (Spc; csc) Oi (cu lapte) Vz *mânzare*. **4** (Trs; lpl) Orătănii. **5** (Trs) Fermă.

păcular *sm* vz ***păcurar***[1]

păcumpar *s* vz ***pocumpăr***

păcurai *sm* vz ***păcurar***[1]

păcurar[1] *sm* [At: PALIA (1581), 23/18 / V: (îrg) ***~ai, ~riu, pec~***, (reg) ***~ular, pecuar***, (înv) ***poc~*** / Pl: *~i* / E: ml ***pecorarius***] **1** (Îrg) Păstor. **2** (Fig) Preot creștin. **3** (Îs) ***~ul cel mic*** Strungar la oi. **4** (Îcs) ***~ul cu oile*** Joc de copii Si: *cloșca*. **5** (Reg) Păstor de capre. **6** (Reg) Văcar. **7** (Reg) Porcar. **8** (Trs: art.) Dans popular în ritm de horă. **9** (Trs; art.) Melodie după care se execută păcurarul (**8**). **10** (Orn; reg; șîc ***~mare***) Ciocârlan (*Galerida cristata*).

păcurar[2] *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***păcură*** + *-ar*] **1** (Reg) Muncitor care se ocupă cu extragerea păcurii (**1**) din pământ. **2-3** (Înv) Negustor (ambulant) care vindea prin sate păcură și petrol lampant Vz *găzar*.

păcurariu *sm* vz ***păcurar***[1]

păcuraș *sm* vz ***păcurăraș***

păcură *sf* [At: HERODOT (1645), 116 / Pl: (rar) *~e* / E: ml ***picula***] **1** Țiței brut. **2** Lichid vâscos, negru sau brun-închis, rămas de la distilarea atmosferică a țițeiului, care se utilizează drept combustibil și ca materie primă la fabricarea motorinei grele, a uleiurilor minerale și a asfaltului Vz *mazut*. **3** (Ctc) Foarte negru, negru strălucitor etc. **4** (Fig) Păcat (**1**) mare. **5** (Fig) Întuneric nepătruns. **6** (Pop) Exploatare de țiței. **7** Lichid vâscos asemănător cu păcura (**1**), extras din diferiți arbori și utilizat, de obicei, la ungerea roților carului. **8** (Înv) Infern. **9** (Trs) Ceață deasă. **10** (Reg) Nor de praf. **11** (Fig; reg) Cantitate, număr mare Si: *mulțime, grămadă* Vz *negură*.

păcurăraș *sm* [At: VARONE, D. / V. (reg) ***~raș, pecuraraș, pocăraș*** / Pl: *~i* / E: ***păcurar*** [1] **+** *-aș*] **1-10** (Șhp) Păcurărel (**1-10**). **11** (Art.; îf *pecuraraşu*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **12** (Art.; îf *pecuraraşu*) Melodie după care se execută păcurărașul (**11**).

păcurăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***păcurar*** [1] **+** *-easă*] (Reg) Păstoriță.

păcurărel *sm* [At: MARIAN, Î. / Pl: *~ei* / E: ***păcurar*** [1] **+** *-el*] **1-10** (Șhp) Păcurar[1] (**1-2, 5-7**) (mic și simpatic) Si: *păcurăraș* (**1-10**).

păcurăresc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***păcurar*** [1] **+** *-esc*] **1-4** (Îrg) Care aparține păcurarilor[1] (**1, 5-7**) Si: *păstoresc* (**1-5**). **5** (Îs) *Câine ~* Câine ciobănesc. **6** Zdravăn.

păcurărește *av* [At: LB / E: ***păcurar*** [1] **+** *-ește*] (Îrg) **1-4** Ca păcurarii[1] (**1, 5-7**) Si: *păstorește* (**1-4**).

păcurări *vit* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***păcurar*** [1]] (Îrg) **1-2** A păstori (**1-2**).

păcurărie [1] *sf* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: ***păcurar*** [1] **+** *-ie*] **1-4** (Îrg) Păcurărit[1] (**1-4**).

păcurărie [2] *sf* [At: (a. 1806) URICARIUL, X, 214 / Pl: *~ii* / E: ***păcură*** **+** *-ărie*] (Înv) Prăvălie în care se vindea păcură (**2**).

păcurărit [1] *sn* [At: LĂNCRĂNJAN, C. II, 97 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păcurări***] **1-4** (Reg) Exercitare a ocupației de păcurar (**1, 5-6**) Si: *păcurărie* (**1-4**), *păstorie* (**1-4**), *păstorit*[1] (**1-4**).

păcurărit [2]***, ~ă*** *a* [At: MARIAN, Î. 504 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păcură***] (Reg) **1** Plin de păcură (**2**). **2** Negru ca păcura. **3** (Pex) Murdar.

păcurărița *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 161 / Pl: *~țe* / E: ***păcurar*** [1] **+** *-iță*] (Îrg) Ciobăniță.

păcurăroaie *sfi* [At: D. BOGDAN, GL. / E: ***păcurar*** [1] **+** *-oaie*] **1-4** (Înv) Soție a păcurarului[1] (**1, 5-7**).

păcurăroi *smi* [At: BUD, P. P. 49 / E: ***păcurar*** [1] **+** *-oi*] **1-8** (Șdp) Păcurar[1] (**1, 5-7**) (mare).

păcure *sfp* [At: CIHAC, I. 199 / V: (sst) ***păc*** (Pl: *pecuri*) / E: ml ***pecus, -oris***] (Îrg) **1-2** (Turmă de) oi. **3-4** (Turmă de) vite.

păcurele *sfp* [At: BUDAI-DELEANU, I, 256 / E: ***păcure*** **+** *-ele*] **1-4** (Înv; Trs; șhp) Păcure (**1, 3**) (mici).

păcureț *a* [At: (a. 1823) DOC. EC. 272 / Pl: *~i* / E: ***păcură*** **+** *-eț*] **1-2** (Înv) Care se ocupă (cu exploatarea și) cu vânzarea păcurii.

păcuri *vr* [At: PĂSCULESCU, L. P. 244 / Pzi: *~resc* / E: ***păcură***] (Reg) **1** A se face negru ca păcura (**1**). **2** (Pex) A se murdări.

păcurime *sf* [At: ARH. FOLK, VI, 298 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***păcure*** **+** *-ime*] **1-2** (Reg; csc) Turmă (mare) de oi.

păcuriu, ~ie *a* [At: BARONZI, L. 95 / Pl: *~ii* / E: ***păcură*** **+** *-iu*] **1** De culoarea păcurii (**1**) Si: *negru*. **2** Ca păcura.

păcuros, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păcură*** **+** *-os*] **1** Care conține păcură (**1**). **2** Plin de păcură (**2**). **3** Care seamănă cu păcura (**1**).

pădăi [1] [At: VICIU, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] **1** *vr* (Trs; Mar) A se găti. **2** *vt* (Reg; c. i. casa) A vărui.

pădăi [2] *vr* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pzi: *~esc* / E: ucr ***подаватися*** „a porni"] (Mar) A se grăbi.

pădăi [3] *v* vz ***pădăia***

pădăia *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~iez* / E: ucr ***подавати*** „a da"] (Trs) **1** A lovi tare. **2** A bate zdravăn.

pădăit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 112 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pădăi*** [1]] (Reg; d. case) **1** Curățat. **2** Văruit.

pădastru, ~ă *a* vz ***pedestru***

pădestru, ~ă *a* vz ***pedestru***

pădină *sf* vz ***padină***

pădinos, ~oasă *a* [At: LIUBA – IANA, M. 86 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***padină*** **+** *-os*] (D. terenuri) **1** Care are aspect de padină. **2** Care este ușor scobit. **3** (Reg) Care este apătos, umed, mocirlos.

pădinuță *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~țe* / E: ***padină*** **+** *-uță*] **1-10** (Buc; Mol; șhp) Padină (mică și drăguță) Si: *pădioară* (**1-10**).

pădioară *sf* [At: LUNGIANU, ap. CADE / P: *~di-va~* / Pl: *~re* / E: ***padie*** **+** *-ioară*] (Rar) **1-10** Pădinuță (**1-10**).

pădișoară *sf* [At: A II, 12 / Pl: *~re* / E: ns cf *pod*] (Reg) Policioară la jug.

pădlagină *sf* vz ***pătlagină***

pădri *pp* vz ***pedri***

păducariță *sf* [At: BORZA, D. 164 / Pl: *~țe* / E: ns cf *păduche*] (Reg) Bălbisă (*Stachys silvatica*).

păducea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***păducel*** css] (Trs) Fruct cărnos, de culoare roșie și cu sâmbure lemnos al păducelului.

păducel *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 190/1 / V: (îrg) ***ped~*** / E: ml ***peducellus***] **1-2** Păduche (mic). **3** (Îc) **~de-lemn** Specie de furnică albă (*Termes bellicosus*). **4** Insectă parazită care trăiește pe plante și care, mai ales toamna, atacă și animalele, provocându-le erupții purulente, uneori mortale (*Leptus autumnalis*). **5** (Șîc **~mic, ~alb**) Arbust spinos din familia rozaceelor, înalt până la 8 m, cu flori albe mirosind a migdale, dispuse în buchețele, cu frunze ascuțite și crestate și cu fructul globulos, care se cultivă ca plantă ornamentală sau în perdele de protecție Vz (reg) *căcădară, gherghin, mărăcine* (*Crataegus monogyna*). **6** Arbust din aceeași familie, cu frunze rotunjite și fructe ovale, cu aceleași utilizări Vz (reg) *gherghin, măceș,* (înv) *ramn* (*Crataegus oxycanthai*). **7** (Îc) **~negru** Specie de păducel care crește pe coastele pietroase ale munților (*Crataegus nigra*). **8** (Îc) **~pătat** Plantă asemănătoare cu păducelul (**1**) (*Mespilis melanocaspa*). **9** Boală de piele care se manifestă prin mâncărime puternică pe tălpi sau între degetele picioarelor și care provoacă îngroșarea pielii în locul respectiv Si: (reg) *bătătură, funigel, furnicel, must, păduchelniță* (**4**), *trântitură*. **10** (Pgn; reg) Bătătură. **11** (Mun; Olt) Umflătură care se face sub pielea de la gâtul unor vite de tracțiune, din cauza jugului. **12** (Olt; Ipl) Râie la vite. **13** (Reg) Panarițiu.

păduche *sm* [At: HERODOT (1645), 105 / Pl: *~chi* / E: ml ***peduculus***] **1** (La om; șîc) **~de-cap** Insectă de circa 2 mm lungime, cu corpul oval-alungit, de culoare cenușie, cu marginile mai întunecate și cu numeroși peri, care trăiește pe pielea și în părul omului, depunând ouă, numite lindini, care se lipesc de firele de păr, și care transmite tifosul exantematic și febra recurentă Si: (reg) *mișcoace, mișcoi, nicoreț*[1], *păducheare* (**1**) (*Pediculus capitis*). **2** (Șîc) **~de-cămașă, ~de-corp, ~de-haine, ~de-rufe, ~de-straie** Insectă lungă de circa 3 mm, cu corpul oval-alungit, de culoare albă-cenușie, cu un punct negru pe spate și cu peri puțini, care trăiește și își depune ouăle în încrețiturile hainelor omului și care transmite tifosul exantematic și febra recurentă Si: (reg) *păducheare* (**2**) (*Pediculus vestimenti* sau *corporis*). **3** (La om; șîc) **~ lat** Insectă lungă de circa 1, 5 mm, cu corpul lat, de culoare albicioasă sau galbenă, care stă nemișcată înfigându-și adânc capul în pielea de la rădăcina părului din regiunea pubiană, uneori și în regiunea axilară Si: (reg) *păducheare* (**3**) (*Phthirius pubis* sau *inguinalis*). **4** (La om; șîc) **~ de-piele** Insectă mică ce se înmulțește foarte repede, răspândindu-se mult pe întreg corpul Si: (reg) *păducheare* (**4**) (*Pediculus tabescentium*). **5** (Îe) **Nu mi-i ciudă că trece ~ pe iarbă, dar mi-i ciudă că face cărare** Se spune despre un lucru care e supărător nu atât pentru ceea ce reprezintă el, cât mai ales pentru marea lui frecvență. **6** (Îe) **Caută ~i în capul altuia** Se preocupă de defectele altuia, fără să-și vadă propriile lipsuri. **7** (Îe) **Are ~i în loc de bani** Este complet lipsit de mijloace de trai. **8** (Îs) *Az, buche și-un ~* Se spune despre cineva care nu știe carte. **9** (Îe) **A ieși ca ~le (în frunte** sau **înainte)** A căuta să se pună în evidență. **10** (Îae) A apărea la timpul și la momentul nepotrivit, a stingheri. **11** (Îls) **~ leșinat** Om lacom, apucător. **12** (Îal) Om foarte slab și lihnit de foame. **13** Om care parazitează pe alții. **14** (Șîc) **~de-vită** Mică insectă parazită care trăiește mai ales pe vitele rău întreținute Si: (reg) *hără* (*Pediculus vituli*). **15** (Șîc) **~de-bou** Insectă parazită care trăiește pe vitele cornute (*Haematopinus eurysternus*). **16** (Șîc) **~de-porc** Insectă parazită care trăiește pe porci (*Haematopinus suis*). **17** (Șîc) **~de-câine, ~câinesc** Insectă parazită care se prinde de firele de păr din blana câinelui (*Haematopinus piliferus*). **18** (Șîc) **~de-găină** Parazit din familia arahnidelor, de dimensiuni foarte mici, care trăiește pe găini (*Dermanysus avium*). **19** (Șîc) **~le-crapului** Crustaceu mărunt care trăiește ca parazit

pe crap, prinzându-se de solzii acestuia cu ajutorul a două ventuze (*Argulus foliaceus*). **20** (Șîc) **~le-albinelor** Insectă foarte mică, de culoare roșie-întunecată, acopeită de perișori negri, care se lipește de perii albinelor, mai ales ai trântorilor și ai mătcii (*Braula coeca*). **21** (Zlg; pop) Căpușă la oi (*Ixodes ricinus*). **22** Insecte parazite pe frunzele pomilor sau ale altor plante, și care se hrănesc cu sucul acestora Vz *mușiță*. **23** (Îc) **~-țestos** Insectă parazită, de formă variată, caracterizată prin însușirea de a secreta o ceară care formează un scut protector solzos unde sunt adăpostite ouăle și, mai târziu, adulții, și care aduce prejudicii arborilor fructiferi, viței-de-vie, plantelor ornamentale de tipul leandrului etc. (*Chermes*). **24** (Îc) **~le-ulmului** Insectă parazită care atacă puieții de ulmi (*Chermes ulmi*). **25** (Îc) **~-roșu** Insectă parazită care atacă mai ales merii, înmulțindu-se repede și pricinuind uscarea pomului (*Schizoneura lanigera*). **26** (Îs) *~-de-* (sau *-din*) *San-* (ori *St)-José* Insectă parazită originară probabil din China, descoperită în California și răspândită pe întreg pământul, de dimensiuni foarte mici, aproape invizibilă, acoperită cu un fel de solzișor protector, și care atacă pomii fructiferi (*Aspidiotus perniciosus*). **27** (Îc) **~-de-câmp** Ploșniță de câmp (*Palomena prasina*). **28** (Ent; pop; îc) **~-de-lemn** sau (Trs) **~-de-perete** Ploșniță (*Cimexlectularius*). **29** (Ent; Trs; îc) **~-de-cal** Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*). **30** (Bot; pop; îc) **~-le-calului** (sau **calicului, elefantului**) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*). **31** (Bot; pop; îc) **~i-de-țigan** Dentiță (*Bidens tripartitus*). **32** (Bot; reg; îc) **~ii-popii** Spânz (*Helleborus purpurescens*).

păduchea*[1]** *sf* [At: PANN, P. V. I, 74/12 / Pl: *~ele* / E: ***păduche] **1-4** (Înv) Femelă a păduchelui (**1-4**).

păduchea*[2]** *v* [At: BIBLIA (1688). 521[2]/28 / V: (reg; cscj) ***~chi / Pzi: *~chez*, (reg) *păduchi* / E: ***păduche***] **1-2** *vtr* A (se) căuta de păduchi (**1-4**) pentru a-i omorî Si: *a (se) deparazita, a (se) despăduchea*. **3** *vt* (Fig; fam) A examina ceva cu de-amănuntul Si: *a purica*.

păducheare *sf* [At: BUDAI-DELENU, LEX. / Pl: *~eri* / E: ***păduche***] **1-4** (Înv) Păduche (**1-4**).

păduchearița *sf* [At: BORZA, D. 117 / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-ariță*] (Bot; reg) Clocotici (*Rhimanthus minor*).

păducheaș *sm* [At: LB / V: ***~cr*** / Pl: *~i* / E: ***păduche*** + *-eș*] **1-8** (Șhp) Păduche (mic) Si: (reg) *păduchel* (**1-8**).

păduchel *sm* [At: MARIAN, INS. 466 / Pl: *~ei* / E: ***păduche*** + *-el*] **1-8** (Reg; șhp) Păducheaș (**1-8**).

păduchelnița *sf* [At: KLEIN, D. 66 / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-elniță*] **1** (Reg; dep) Persoană plină de păduchi (**1-4**) Vz *păduchios*. **2** (Bot; reg) Păducherniță (*Lepidium ruderale*). **3** (Bot; reg) Vârtejul-pământului (*Pedicularis verticillata*). **4** (Mpp) Păducel (**9**).

păducheoaie *sf* [At: H XVII, 424 / Pl: nct / E: ***păduche*** + *-oaie*] (Reg) Plantă erbacee nedefinită mai de aproape.

păducher *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***păduche*** + *-er*] **1** (Bot; reg) Vârtejul-pământului (*Pedicularis verticillata*). **2** (Bot; reg) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*).

păducherie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***păduche*** + *-arie*] **1** (Csc) Mulțime mare de păduchi. **2** Cuib de păduchi.

păducheriță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-ariță*] **1** (Bot; reg) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*). **2** (Bot; reg; îc) **~-de-apă** Cornaci (*Trapa natans*).

păducherniță *sf* [At: BRANDZA, FL. 112 / Pl: *~țe*, *~ți* / E: ***păduche*** + *-erniță*] **1** (Dep) Loc, casă în care mișună păduchii (**1-4**). **2** (Pex) Locuință murdară, veche și sărăcăcioasă. **3** (Pex; lpl) Lucruri vechi, fără valoare Vz *boarfe, zdrențe*. **4** (Reg) Femeie murdară, plină de păduchi (**1-4**). **5** (Bot) Plantă erbacee din familia cruciferelor, urât mirositoare, cu tulpina ramificată și cu flori fără petale (folosită în popor pentru stârpirea ploșnițelor) Si: (reg) *mărăraș-de-friguri, moarteа-stelnițelor, păduchelniță* (**2**), *păsățel* (*Lepidium ruderale*). **6** (Bot; reg) Colțul-babei (*Tribulus terrestris*). **7** (Bot; reg) Vârtejul-pământului (*Pedicularis verticillata*).

păduchеș *sm* vz ***păducheaș***

păduchi *v* vz ***păduchea*[2]**

păduchios, ~oasă [At: (a. 1691) ap. TDRG / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***păduche*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Om) care are mulți păduchi (**1-4**). **3-4** *smf, a* (Pex) (Om) murdar. **5-6** *smf, a* (Fig; dep) (Om) lipsit de mijloace materiale. **7-8** *smf, a* (Om) de nimic, ticălos. **9** *a* (Reg; d. țesături de bumbac) Făcut din fire de calitate inferioară în care au rămas prinse puncte negre. **10** *sf* (Reg) Specie de presură nedefinită mai îndeaproape, care are pe penele capului larve de căpușe, luate din iarba în care ciugulește (*Emberiza*).

păduchioșie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***păduchios*** + *-ie*] (Rar) Boală de piele nedefinită mai îndeaproape provocată de păduchi (**1-4**).

păduchița *sf* [At: BORZA, D. 171 / Pl: *~țe* / E: ***păduche*** + *-iță*] (Bot; reg; îs) *~ța pământului* Colțul-babei (*Tribulus terrestris*).

pădurar *sm* [At: KLEIN, D. 392 / V: ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ***pădure*** + *-ar*] **1** Persoană însărcinată cu paza unei păduri (**1**) Si: (îrg) *gornic*, (reg) *pădurareș, păduraș*. **2** (Trs; Mar) Lucrător care muncește la pădure (**1**). **3** (Zlg; euf) Lup (*Canis lupus*). **4** (Împ) Păduroi (**9**).

pădurareș *sm* [At: GREGORIAN, CL. 60 / Pl: *~i* / E: ***pădurar***] (Reg) Pădurar (**1**).

pădurariu *sm* vz ***pădurar***

păduraș *sm* [At: ALRM SN I, h 395/872 / Pl: *~i* / E: ***pădure*** + *-aș*] (Reg) Pădurar (**1**).

pădurat, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, O. 434 / Pl: *~ați*, *~e* / E: dl ***pădure***] (Rar; d. terenuri) Împădurit.

păduratec, ~ă *a* vz ***păduratic***

păduratic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 208 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pădure*** + *-atic*] **1** (Asr) Împădurit. **2** (Rar; d. plante) Pădureț (**1**).

pădurănesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 182 / Pl: *~ești* / E: ***pădurean*** + *-esc*] (Înv; d. ființe) Care trăiește în pădure (**1**).

pădurăresc, ~ească *a* [At: I. IONESCU, M. 129 / Pl: *~ești* / E: ***pădure*** + *-ăresc*] (Înv) Care există în pădure (**1**).

pădurărie *sf* [At: JIPESCU, O. 105 / Pl: *~ii* / E: ***pădurar*** + *-ie*] **1-2** Pădurărit (**1-2**). **3** (Înv) Silvicultură. **4** (Înv) Pădure (**1**). **5** Locuință în pădure. **6** Gospodărie a pădurarului. **7** (Înv) Impozit plătit de proprietarii de pădure.

pădurărit *sn* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / Pl: *~uri* / E: ***pădure*** + *-ărit*] **1** Ocupație a pădurarului (**1**) Si: *pădurărie* (**1**). **2** Viață de pădurar (**1**) Si: *pădurărie* (**2**). **3** Silvicultură. **4** Impozit sau taxă plătite în trecut de proprietari pentru păduri (**1**). **5** Plată pentru paza pădurii.

pădurăriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***pădurar*** + *-iță*] **1-2** (Rar) Soție de pădurar (**1-2**).

pădure *sf* [At: (a. 1560) GCR I, 4/40 / Pl: *~ri* / E: ml ***padule*** cf *palus, -udis*] **1** Întindere mare de teren acoperită de arbori. **2** Ansamblu al arborilor care cresc într-o strânsă dependență pe această suprafață de teren. **3** Arbori care fac parte din acest ansamblu, împreună cu numeroase specii de plante, mușchi, ciuperci, ierburi, arbuști etc. și de animale care cresc aici Si: *codru*, (înv) *pădurărie* (**4**). **4** (Reg; îs) *~ neagră* Pădure de brad. **5** (Mtp; îas) Ținut îndepărtat și pustiu. **6** (D. plante și animale; îoc „domestic"; îla) **De (la) ~** Sălbatic. **7** (Îal) Care parcă a crescut în pădure (**1**). **8** (Îal; pex) Deprins cu pădurea (**1**). **9** (Îal; d. oameni) Fără maniere civilizate. **10** (Plu; îlav) **La ~!** La dreapta! **11** (Îe) **(A fi) butuc de ~** sau **parcă ar fi născut** (sau **crescut**) **în ~** Se spune despre un om a cărui comportare denotă lipsă de educație. **12** (Îe) **Ciuhă, buhă, din ~** Se spune despre o femeie neîngrijită. **13** (Îe) **A fura ca în** (sau **într-o**) **~** sau **a fura ca în ~a Vlăsiei** A fura mult și cu îndrăzneală, fără nici o teamă Si: *a fura ca în codru, a jefui, a prăda*. **14** (Îe) **A căra lemne în ~** A face un lucru de prisos. **15** (Fig; udp „de") Cantitate mare sau mulțime nesfârșită de obiecte sau de ființe de același fel, aflate de obicei în poziție verticală. **16** (Fig; udp „de") Întins și des. **18** (Înv) Deal mare sau munte păduros.

pădurean, ~ă [At: KLEIN, D. 392 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***pădure*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care trăiește, locuiește în pădure (**1**) sau într-o regiune cu păduri Si: *pădureț* (**19-20**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară de acolo. **5-6** *smf, a* (Spc) (Persoană) care locuiește în partea de est a județului Hunedoara. **7-8** *a* (D. animale, plante) Care (trăiește sau) se

găsește în pădure (**1**). **9** *a* (Îvr) Acoperit cu pădure (**1**). **10** *sfa* (Mtp; reg) Muma-pădurii. **11** *smf* Vită născută în pădure (**1**). **12** *smf* Vită de culoare neagră sau roșie-închis.

pădureancă *sf* [At: ALESCANDRI, T. I, 437 / Pl: *~ence* / E: ***pădurean*** **+** *-că*] **1** Femeie care trăiește în pădure (**1**) sau într-o regiune cu păduri Si: *pădureană* (**1**). **2** (Mtp; reg; art.) Muma-pădurii.

pădurésc, ~ească *a* [At: (a. 1702) IORGA, S. D. I, 87 / Pl: *~ești* / E: ***pădure*** **+** *-esc*] **1** (Îrg; d. plante) Pădureț (**1**). **2** Al pădurii (**1**).

pădurește *av* [At: V. ROM. septembrie 1962, 57 / E: ***pădure*** **+** *-ește*] (Rar) **1** Ca la pădure (**1**). **2-3** În felul pădurarilor (**1-2**).

pădurete *sm* vz ***pădureț***

păduréț, ~eață [At: PRAV. 21 / V: (reg) *~ete* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pădure*** **+** *-eț*] **1** *a* (D. arbori fructiferi) Care trăiește, crește, se dezvoltă fără să fi fost cultivat, îngrijit, altoit Si: *sălbatic*, (rar) *păduratic* (**2**), (îrg) *pădurésc* (**1**). **2** *sm* Arbore fructifer pădureț (**1**). **3** *sm* (Spc) Măr pădureț. **4** *sm* Puiet sau lăstar de pom sălbatic care dă fructe de calitate inferioară celor din pomi altoiți și care se folosește ca portaltoi. **5** *sm* (Pex) Portaltoi. **6** *sm* (Ban; îf *pădurete*) Copac. **7** *a* (D. fructe) Produs de un arbore pădureț (**2**) Vz (pop) *mistreț*, (reg) *mistrețat, mistricit*. **8** *a* (Pex) Cu gust acru, astringent. **9** *a* (Îe) **A mânca și mere** (sau **pere**) **~** A fi foarte flîmând. **10** *a* (Îae) A accepta să facă orice. **11** *a* (Îe) **A se sătura (de ceva** sau **de cineva) ca de mere ~e** A fi foarte plictisit de ceva sau de cineva. **12** *a* (Îe) **A alege ca în pere ~e** A nu avea de unde alege. **13** *a* (Îs) *Cireșe ~e* Cireșe amare. **14** *sn* Fruct produs de un pădureț (**2**). **15** *a* (Rar; d. animale) Care trăiește în pădure (**1**) Si: *sălbatic*. **16** *a* (Rar; d. terenuri) Împădurit. **17** *a* (Reg) Care a fost despădurit de curând. **18** *a* (Trs; d. sol) Înțelenit, sterp. **19-20** *smf, a* (Pop; d. oameni) Pădurean (**1-2**). **21-22** *smf, a* (Persoană) necivilizată. **23-24** *smf, a* (Pex) (Persoană) grosolană, necioplită. **25-26** *smf, a* (Fig) (Persoană) nesociabilă, retrasă Si: (reg) *păduricios*. **27** *a* (Fig) Rușinos. **28** *sn* (Pop; euf) Sifilis. **29** *sma* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **30** *sma* (Reg) Melodie după care se execută păduretul (**29**). **31** *sma* (Reg; șîcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

păduréție *sf* [At: CIAUȘIANU, R. SCUT. 90 / Pl: *~ii* / E: ***păduréț*** **+** *-ie*] (Rar; fig) Grosolănie.

păduri *v* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pzi: *~resc* / E: ***pădure***] **1** *vi* A tăia pentru gospodăria proprie lemne din pădure. **2** *vr* (D. vița de vie) A crește mare și stufoasă fiind neîngrijită.

pădurícă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rele* / E: ***pădure*** **+** *-ele*] **1-6** (Rar; șhp) Pădurice (**1-6**).

pădurice *sf* [At: GOLESCU, Î. 52 / Pl: *~ci* / E: ***pădure*** **+** *-ice*] **1-6** (Șhp) Pădure (**1-3**) (mică) Si: (rar) *pădurică* (**1-6**), *păduriște* (**1-6**), *păduriță* (**1-6**). **7** (Pan) Porțiune neîngrijită de teren, unde plantele cresc în voie, din abundență. **8** (Fig; udp „de") Mulțime.

pădurícios, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pădure*** **+** *-icios*] (Reg; d. oameni) Grosolan.

pădurídă *sf* [At: GORJAN, H. II, 174/32 / Pl: *~de* / E: ***pădure*** **+** *-idă*] (Mtp; îvr) Muma-pădurii.

păduriște *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 219 / Pl: *~ti* / E: ***pădure*** **+** *-iște*] **1-2** (Rar; șhp) Pădurice (**1-6**).

pădurit[1] *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 649 / Pl: *~uri* / E: ***păduri***] (Reg) Tăiere a lemnelor din pădure pentru gospodăria proprie.

pădurit[2]***, ~ă*** *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: dl ***pădure***] (Rar) Împădurit.

păduriță *sf* [At: CANTEMIR, IST. 70 / Pl: *~țe* / E: ***pădure*** **+** *-iță*] **1-6** (Rar; șhp) Pădurice (**1-6**).

păduroáică *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 74 / Pl: *~ice, ~oici* / E: ***pădure*** **+** *-oaică*] **1** (Mtp; reg) Muma-pădurii. **2** (Bot; reg) Muma-pădurii (*Lathrarea squamariai*).

păduroi, ~oaie *snf* [At: DDRF / Pl: *~, ~oaie* / E: ***pădure*** **+** *-oi*] (Rar) **1-6** *sn* Pădure (**1-3**) (mare). **7** *sm* Proprietar de pădure (**1**). **8** *sf* (Mtp; reg) Muma-pădurii. **9** *sm* (Mtp; reg) Personaj fantastic masculin care trăiește în păduri Si: *pădurar* (**4**). **10** *sm* (Bot; Ban) Condroniu (*Melampyrum arvense*).

păduros, ~oasă *a* [At: HERODOT (1645), 241 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pădure*** **+** *-os*] (D. terenuri) **1** Împădurit. **2** Bogat în păduri (**1**).

păfăi *v* vz ***pufăi***

păfăit *sn* vz ***pufăit***[1]

păfăitură *sf* vz ***pufăitură***

păftăliță *sf* [At: ȘEZ. XII, 147 / Pl: *~țe* / E: ***paftă*** **+** *-iță*] **1-2** (Reg) Păftăluță (**1-2**).

păftălui *vt* [At: KLOPȘTOCK, F. 170 / Pzi: *~esc* / E: ***pafta*** **+** *-ălui*] (Rar) **1** A închide cu paftale (**1**). **2** A dota cu paftale (**1**).

păftăluță *sf* [At: (a. 1801) IORGA, S. D. VIII, 38 / Pl: *~țe* / E: ***pafta*** **+** *-uță*] (Mpl) **1-2** Pafta (**1**) (mică) Si: *păftăliță* (**1-2**).

păfuga *vt* [At: KLEIN, D. 393 / V: ***pe~***, (cscj) ***pefugi*** / Pzi: *păfug* / E: ***pe*** **+** ***fugă***] (Trs) A alunga.

păgân, ~ă [At: PSALT. HUR. 7[r]/22 / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***paganus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se închină la zei sau la idoli Vz *idolatru, politeist*, (îvr) *păgânean*. **3-4** *smf, a* (Ioc *creștin*) (Persoană) care este de altă religie decât cea creștină. **5** *smf* (Spc) Musulman. **6** *sm* (Csc) Păgânătate. **7** *a* Care aparține unei religii politeiste sau cultului idolilor Si: (îvr) *păgânatic*. **8** *a* Care se referă la o astfel de religie. **9** *a* (Pcx) Care aparține civilizației antice greco-romane. **10** *a* (Pex) Care se referă la antichitatea precreștină. **11** *a* Care aparține unei alte religii decât cea creștină. **12** *a* Care aparține păgânilor (**1**). **13** *a* Care se referă la păgâni (**1**). **14** *a* (Prc) Turcesc. **15** *a* (Fig) Care se referă la elemente ale naturii, viețuitoare, ce nu pot primi religia creștină. **16** *a* (Pex; îoc *spiritual, sufletesc*) Trupesc. **17-18** *smf, a* (Persoană) care este de altă confesiune creștină decât cea ortodoxă. **19-20** *smf, a* (Persoană) care se abate de la dogmele unei religii, în special de la dogmele religiei creștine Vz *eretic, schismatic*. **21-22** *smf, a* (Persoană) care nu are nici o credință religioasă Vz *ateu*. **23-24** *smf* (Prt) Persoană care (nu respectă dogmele sau practicile religiei creștine și) are o atitudine insultătoare față de ele. **25-26** *smf, a* (Om) lipsit de pietate, de smerenie, de evlavie. **27-28** *smf, a* (Pex) (Om) nemilos, crud, nelegiuit. **29** *smf* (Reg) Ucigaș. **30** *a* Cumplit. **31-32** *av, a* (În mod) înverșunat. **33-34** *av, a* (În mod) pătimaș. **35** *a* (Fig) Vrăjmaș.

păgânatic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 244[r]/11 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***păgân*** **+** *-atic*] (Îvr) Păgân (**7**).

păgânătate *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 111/11 / V: ***~nit~*** / Pl: *~tăți* / E: ***păgân*** **+** *-ătate*] **1** (Înv) Păgânism (**1**). **2** Însușire de a fi păgân (**1**) Si: *păgânătie* (**2**). **3** Stare de păgân (**1**) Si: *păgânătie* (**3**). **4-5** (Înv) Păcat[2] (**1-2**). **6** (Înv) Greșeală gravă. **7** (Csc) Mulțime de păgâni (**1**) Si: *păgânime* (**1**). **8** (Csc) Neam, popor păgân (**2**) Si: *păgânime* (**2**). **9** (Prc) Turcime. **10** (Pop) Epocă anterioară apariției creștinismului Si: *antichitate, păgânism* (**3**).

păgânătie *sf* [At: DOSOFTEI, P. S. 69/95 / Pl: *~ii* / E: ***păgân*** **+** *-ătie*] (Îvr) **1** Păgânism (**1**). **2-3** Păgânătate (**3-4**).

păgânean, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 217[r]/16 / Pl: *~eni, ~e* / E: ***păgân*** **+** *-ean*] (Îvr) Păgân (**1**).

păgânesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 91 / Pl: *~ești* / E: ***păgân*** **+** *-esc*] **1-7** Care aparține păgânilor (**1, 3, 5, 17, 19, 21, 23**). **8-11** Privitor la păgâni (**1, 3**) sau la păgânism (**1-2**). **12-15** Caracteristic (păgânilor (**1, 3**) sau) păgânismului (**1-2**). **16** (Cu valoare de superlativ; șdp) Foarte mare. **17** (Pop) Păcătos (**1**). **18** (Pex) Ticălos. **19** Crud.

păgânește *av* [At: (a. 1569-1575) GCR I, 16/22 / E: ***păgân*** **+** *-ește*] **1-7** În felul păgânilor (**1, 3, 5, 17, 19, 21, 23**), ca păgânii. **8** Cu cruzime. **9** În mod necruțător (**1**).

păgâni [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 74[r]/23 / Pzi: *~nesc* / E: ***păgân***] (Îvp) **1-2** *vi* (A trăi sau) a se comporta ca un păgân (**1, 3**). **3** *vi* A se abate de la normele religiei creștine Vz *a păcătui*. **4** *vr* A se înrăi. **5-6** *vtr* A (se) converti la o altă religie decât cea creștină Si: *a (se) păgâniza* (**1-2**). **7-8** *vtr* (Spc) A (se) converti la islamism Si: *a (se) turci, a (se) păgâniza* (**3-4**).

păgânicios, ~oasă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 244[r]/24 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păgân*** **+** *-icios*] **1-4** (Îvr) Păcătos (**1-4**).

păgânie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 41[r]/25 / Pl: *~ii* / E: ***păgân*** **+** *-ie*] (Înv) **1** Păgânism (**1**). **2** Păcat[2] (**1**). **3** Greşeală gravă Si: *infamie, mârşăvie, mişelie, ticăloşie,* (îvr) *păgânitură* (**2**).

păgânime *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ţ. 76 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***păgân*** **+** *-ime*] (Csc) **1-2** Mulţime de păgâni (**1, 3**). **3-4** Neam păgân (**2, 4**) Vz *păgânitate* (**5-6**). **5** (Prc) Turcime.

păgânire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***păgâni***] **1-2** (Trai sau) comportare ca de păgân (**1, 3**) Si: *păgânit*[1] (**1-2**). **3** Abatere de la normele religiei creştine. **4** Înrăire. **5** Convertire la o altă religie decât cea creştină. **6** (Spc) Convertire la islamism. **7** (Spc) Adoptare a unor convingeri ateiste.

păgânism *sn* [At: NEGULICI / Pl: (rar) *~e* / E: ***păgân*** **+** *-ism*] **1** (Îoc *creştinism*) Credinţă religioasă a păgânilor (**1, 3**) Si: (înv) *păgânătate* (**1**), (îvr) *păgânăţie* (**1**) *păgânie* (**1**), (frm) *paganism*. **2** (Pex) Credinţă religioasă a antichităţii greco-romane. **3** Epocă anterioară apariţiei creştinismului Si: (pop) *păgânătate* (**10**). **4** (Pan) Atitudine filozofică, religioasă, artistică asemănătoare cu cea care se atribuie antichităţii greco-romane.

păgânitate *sf* vz ***păgânătate***

păgânitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 130 / Pl: *~ri* / E: ***păgâni*** **+** *-tură*] (Îvr) **1** Păcat[2] (**1**). **2** Păgânie (**3**).

păgâniza *vrtf* [At: SFC III, / Pzi: *~zez* / E: ***păgân***] **1-4** (Rar) A (se) păgâni (**4-7**).

păgânos, ~oasă *a* [At: GORJAN, H. IV, 70/17 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***păgân*** **+** *-os*] (Îvr) Nelegiuit Si: *netrebnic, ticălos*.

păghar *sn* vz ***pahar***

păgingii *sf* vz ***pecingine***

păginioară *sf* [At: DRLU / V: ***~noa~*** / Pl: *~re* / E: ***pagină*** **+** *-oară*] **1-2** (Rar; şhp) Pagină (**1**) (mică).

păginoară *sf* vz ***păginioară***

păgnie *sf* vz ***pâlnie***

păgubaş, ~ă [At: PRAV. 120 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pagubă*** **+** *-aş*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care suferă o pagubă (materială sau) morală Si: *păgubit*[2] (**1-4**), *păgubitor* (**7-10**). **5** (Îe) **A se lăsa ~ (de ceva** sau **de cineva)** A renunţa la ceva sau la cineva.

păgubi [At: CORESI, EV. 200 / Pzi: *~besc* / E: ***pagubă***] **1-2** *vt* A lipsi pe cineva sau ceva (de un câştig sau) de un bun material. **3** *vt* A pricinui o pagubă Si: (înv) *a nevoi*. **4** *vt* (C. i. un bun material) A pierde. **5** *vt* (Rar) A distruge. **6** *vrp* (Îrg) A i se provoca o pagubă. **7** *vi* (Îrg) A suferi o pierdere. **8** *vi* (Îrg) A fi lipsit de... **9** *vt* A aduce un prejudiciu moral. **10** *vt* A pricinui o ştirbire a valorii. **11-12** *vtrp* (Îvp) A (se) supune judecăţii Si: *a (se) osândi*.

păgubicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***păgubi*** **+** *-cios*] **1-2** (Îvr) Păgubitor (**2, 4**).

păgubie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***păgubi*** **+** *-ie*] (Îvr) Condamnare.

păgubire *sf* [At: NECULCE, L. 177 / Pl: *~ri* / E: ***păgubi***] **1-2** Lipsire a cuiva sau a ceva (de un câştig sau) de un bun material. **3** Pricinuire a unei pagube Si: *nevoire*. **4** Pierdere a unui bun material. **5** (Rar) Distrugere a unui bun material Si: *stricare*. **6** (Ccr) Pagubă. **7** (Ccr) Pierdere. **8** Prejudiciere morală. **9** Devalorizare. **10** (Ccr) Prejudiciu.

păgubit, ~ă *smf, a* [At: LB / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***păgubi***] **1-2** Păgubaş (**1-2**).

păgubitor, ~oare [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 49/17 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păgubi*** **+** *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care provoacă o pagubă (materială sau) morală Si: (înv) *păgubos* (**1-2**), *pacostnic* (**4-5**), (îvr) *păgubicios* (**1-2**). **5** *a* (Pex) Dăunător. **6** *a* (Pex) Primejdios. **7** *a* (Pex) Neprielnic. **8** *a* (Pex) Dezavantajos. **9-10** *smf, a* (Reg) Păgubaş (**1-2**).

păgubitoriu, ~oare *a* vz ***păgubitor***

păgubitură *sf* [At: N. TEST. (1648), 188[r]/9 / Pl: *~ri* / E: ***păgubi*** **+** *-tură*] (Înv) **1** Moarte. **2** Pierzanie.

păgubos, ~oasă [At: ECONOMIA, 91/2 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pagubă*** **+** *-os*] **1-2** *a* (Înv) Păgubitor (**2-4**). **3** *a* (Rar) Care prejudiciază onoarea, prestigiul cuiva sau a ceva. **4-5** *a* Care trădează o stare de degradare (materială sau) morală Si: *degradant*. **6-7** *smf, a* (Persoană) care suferă mereu pagube. **8-9** *smf, a* (Pex) (Persoană) care nu are succes sau noroc în ceea ce întreprinde Si: *ghinionist*. **10** *a* (Fig) Care aduce ghinion. **11** *a* Zdrenţăros.

păguri *sfp* [At: ARH. FOLK. VI, 260 / E: nct] (Reg) Pistrui.

păhai, ~e [At: CONTEMPORANUL, I, 835 / V: ***~huie*** / Pl: *~hăi* / E: cf ucr *пах*] **1** *sn* (Mol) Miros. **2-3** *smf* (Mol; Buc; dep) Câine (jigărit) Si: *javră*. **4** *smf* (Reg) Nume generic pentru urşi şi lupi. **5-8** *sf* (Reg; dep) Om (rău) (urât) (prost sau) bătrân. **9** *sf* (Reg; dep) Om netrebnic.

păhar *sn* vz ***pahar***

păhariu *sn* vz ***pahar***

păharnic, ~ă *smf* vz ***paharnic***

păharnicel *sm* vz ***păhărnicel***

paharsec *sn* vz ***parsechi***

păhăială *sf* vz ***pufăială***

păhărar *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 69 / Pl: *~i* / E: ***pahar*** **+** *-ar*] (Pop; pbl) **1-2** Persoană care (face sau) vinde pahare.

păhăraş [At: LB / Pl: *~e, ~i* / E: ***pahar*** **+** *-aş*] **1-8** *sn* (Pop; şhp) Păhărel (**1-8**). **9** *smn* (Rar; îdt) Plantă cu floarea în formă de potir, nedefinită mai îndeaproape.

paharea *sf* vz ***paharel***

păhărel *sn* [At: ANON. CAR. / V: (rar; css) ***~ea*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***pahar*** **+** *-el*] **1-8** (Şhp) Pahar (**1, 14-16**) (mic) Si: (pop) *păhăraş* (**1-8**), *păhăruţ* (**1-8**), (reg) *palici* (**1-8**). **9-16** (Udp „de", „cu") Conţinut al unui păhărel (**1-8**). **17** (Îe) **A bea un ~** A obişnui să bea băuturi alcoolice Si: (fam) *a trage la măsea*. **18** (Reg; lpl) Model de cusătură la cămăşile populare. **19** (Bot; Buc; lpl; şîs) *~ul-Maicii-Domnului* Trâmbiţa-muşchiului (*Cladonia pyxidata*). **20** (Reg; lpl; art.) Horă care se joacă la nuntă, după masa de cununie. **21** (Reg; lpl; art.) Melodie după care se dansează păhărelele (**20**).

păhărniceasă *sf* [At: GORJAN, H. I, 91/2 / V: ***~har~*** / Pl: *~ese* / E: ***paharnic*** **+** *-easă*] **1-3** Soţie a paharnicului (**2-3, 5**). **4** (Îrg) Femeie care toarnă băutură în pahare, la diverse ocazii, ospeţe, nunţi etc.

păhărnicel *sm* [At: (a. 1642) GCR I, 103/8 / V: (înv) ***~har~*** / Pl: *~ei* / E: ***paharnic*** **+** *-el*] **1-2** Titlu dat în ierarhia boierească din trecut boierului de rang inferior, subaltern al paharnicului, care avea sarcina, (la curte, de a turna vinul în pahare oaspeţilor domnului sau) la sate şi oraşe, de a strânge dările de pe vinul vândut. **3-4** Boier care avea acest titlu.

păhărnici *vi* [At: MAN. GÖTT. 18 / V: (înv) ***paar~*** / Pzi: *~icesc* / E: ***paharnic***] (Îvp) A turna băutură în pahare, la ospeţe.

păhărnicie *sf* [At: 1627 BUL. IST. V, 135 / Pl: *~ii* / E: ***paharnic*** **+** *-ic*] **1-3** Demnitate sau funcţie de paharnic (**1, 3-4**). **4** Bir pe care îl încasau păhărniceii de pe vinul vândut, la sate şi la oraşe.

păhăroi *sn* [At: DLR / Pl: *~oaie* / E: ***pahar*** **+** *-oi*] **1-8** (Şdp) Pahar (**1, 14-16**) (mare).

păhăruş *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 214 / Pl: *~e* / E: ***pahar*** **+** *-uş*] **1-8** (Pop; şhp) Păhărel (**1-8**). **9-16** (Udp „de", „cu") Conţinut al unui păhăruş (**1-8**).

păhăruţ *sn* [At: CORESI, EV. / V: (reg) ***păă~*** / Pl: *~e* / E: ***pahar*** **+** *-uţ*] **1-8** (Pop; şhp) Păhărel (**1-8**). **9-16** (Udp „de", „cu") Conţinut al unui păhăruţ (**1-8**). **17** (Bot; pan; pop) Caliciu al florii. **18** (Bot; Ban; Trs; lpl) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*).

păhău *sm* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: cf *păhai*] (Reg) **1-2** Bărbat prostănac (pe care îl înşală nevasta). **3** Câine bătrân.

păhoc *s* [At: DLR / Pl: nct / E: cf ger *Bahnhof*] (Reg) **1** Gară. **2** Depozit de lemne, la gară.

păholţ *sn* [At: CHEST. II, 201/46 / Pl: *~uri* / E: ger ***Bauholz*** „lemn de construcţie"] Fiecare dintre bârnele pe care se sprijină podeaua de lemn a casei.

păhui[1] [At: LB / Pl: ~ / E: mg ***pagony***] **1** *sm* (Reg) Pădure tânără Si: *desiş, mladă*. **2** *sm* (Prc) Copăcel. **3** *sm* (Spc) Fag mic. **4** *sm* Fag subţire şi înalt. **5** *sm* Copac mai gros, retezat în partea de sus. **6-7** *sm* Copac (netăiat şi) mai subţire. **8** *sm* Copac înalt şi cu coroana largă, lăsat după tăierea pădurii, pentru sămânţă. **9** *sm* (Reg) Om înalt şi bine făcut. **10** *sm* (Reg)

Molid (*Picea excelsa*). **11** *sm* (Trs) Cânepă de toamnă, semănată în porumbiște Si: *haldan*. **12** *s* (Olt) Loc unde se adăpostesc găinile peste noapte.

păhui², ***~e*** *ai* [At: LEXIC REG. 93 / E: ns cf *tehui*] (Reg) **1** Năuc. **2** Prost.

păhuie¹ *sf* [At: DENSUSIANU, T. H. 327 / Pl: ~*ui* / E: ***păhui¹*** + *-ie*] **1** (Reg) Ramură de fag care se pune la stâlpul porții în ziua de 23 aprilie. **2** (Trs) Căpiță mare de fân. **3** (Mun; mpl) Fiecare dintre prăjinile lungi, care, legate la vârfuri, se așează pe vârful clăilor de fân sau peste coama șirelor de paie, pentru a face să reziste împotriva vântului, furtunii etc. Si: *martac, panză, păienjeniță* (**3**), *păușă, păuză*. **4-6** (Mun; dep) Persoană (înaltă) (slabă sau) neîndemânatică. **7** (Dep) Femeie neisprăvită.

păhuie² *sf* vz ***păhai***

păhuieș *sm* [At: ARH. FOLK. VII, 58 / P: ~*hu-ieș* / Pl: ~*i* / E: ***păhui¹*** + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Păhui¹ (**1**) (mic).

păi¹ *a, av* vz ***apoi***

păi² [At: I. IONESCU, C. 186/8 / Pzi: ~*esc* / E: ***pai¹***] **1** *vt* (Îrg; c. i. paiele de la treierat; fșa) A aduna și a îndepărta de pe arie. **2** *vrp* (Mun; c. i. paiele de la treierat) A întoarce cu furca și a scutura de boabele rămase. **3** *vt* (Mol; Buc; c. i. grâul, paiele de grâu) A îmblăti.

păiagen *sm* vz ***păianjen***

păiajen *sm* vz ***păianjen***

păiajene *sm* vz ***păianjen***

păiajin *sm* vz ***păianjen***

păiajine *sm* vz ***păianjen***

păiajun *sm* vz ***păianjen***

păială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~*ieli* / E: ***păi²***] **1** Adunare și îndepărtare de pe arie a paielor de la treierat. **2** Întoarcere cu furca a paielor de la treierat și scuturare a boabelor rămase. **3** Îmblătire a grâului.

păiangin *sm* vz ***păianjen***

păianjen [At: PSALT. HUR. 33^{v}/4 / V: (reg) ***paiangân, paiangen, paiangin, paiangină*** *sf*, ***paiajân, pai~, paianjin, paianjine, paiegine, paiejân, paiengin, paien~, paienjin, paienjine, paijân, paingân, paingân, paingen, paingin, paingine, pain~, painjină*** *sf*, ***painjine, pangin, panjan, pan~, panjene, panjin, panjine, panzân, paunj, paunjin, paunjine, paunșin, ~agen, ~ajen, ~ajene, ~ajin, ~ajine, ~ajun, păiejine, ~ngin, ~ne, ~jin, ~jini, păiejin, păienjin, păingan, păingin, păinjâne, păinjen, păinjin, păunjân, păunjen, poiajen, poiajin, poianjin, poiejin, poiejine, poienje, spaienjine*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: slv ****паежина*** cf bg *паяжина*] **1** *smf* (Lpl) Grup de animale arahnide din ordinul araneidelor, caracterizate prin cefalotoracele cu patru perechi de picioare și două glande veninoase și cu abdomenul nesegmentat, care se hrănesc cu insecte mici prinse, de obicei, într-o pânză fină, țesută dintr-o substanță vâscoasă pe care o secretă. **2** *sm* (Ctc) Nemilos. **3** *sm* Inexorabil. **4** *sm* (Fig) Persoană care are caracterul unui păianjen. **5** *sm* (Pex; mpl) Păienjeniș (**1**). **6** *sm* (Pan; reg; în superstiții; îf *painjină*) Două fire de arnici negru care se pun cruciș peste mort, în sicriu, ca să nu se facă strigoi. **7** *sm* (Reg; mpl) Păhuie¹ (**3**). **8** *sm* (Teh) Unealtă folosită pentru prinderea și extragerea diferitelor piese de dimensiuni mici și de formă neregulată sau a bucăților de cablu rămase sau căzute în sondă. **9** *sm* (Spt) Fiecare dintre colțurile de sus ale porții la fotbal, handbal, polo sau hochei. **10** *sm* (Atm; reg; îf *paiangen*) Diafragmă. **11** *sm* (Bot; reg) Chica-voinicului (*Nigella damascena*). **12** *sf* (Bot; reg; îf *paiangină*) Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*).

păianjenaș *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 411 / Pl: ~*i* / E: ***păianje*** + *-aș*] **1-2** (Rar; șhp) Păienjenel (**1-2**).

păianjene *sm* vz ***păianjen***

păianjenel *sm* vz ***păienjenel***

păianjin *sm* vz ***păianjen***

păianjine *sm* vz ***păianjen***

păiânginel *sm* vz ***păienjenel***

păiânginel *sm* vz ***păienjenel***

păiânginos, ~oasă *a* vz ***păinjinos***

păic *sm* vz ***paic***

păidaș *sn* vz ***păitaș***

păiejenel *sm* vz ***păienjenel***

păiejin *sm* vz ***păianjen***

păiejine *sm* vz ***păianjen***

păienjenel *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***paiangânel, paianginel, painginel, pain~, păian~, păiej~, păiânginel, păienginel, păinginel, păinj~, păinjinel*** / Pl: ~*ei* / E: ***păianjen*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Păianjen (**1**) (mic) Si: (rar) *păienjenaș* (**1-2**). **3** (Bot; reg) Liliuță (*Anthericum ramosum*).

păienjeni *v* [At: COD. VOR. 104/24 / V: (reg) ***paingini, pain~, painjini, păijini, păingâni, păingini, păin~, păinjini, pănjini*** / Pzi: ~*nesc* / E: ***păianjen***] **1-2** *vri* (D. ochi) A avea senzația că se acoperă sau este acoperit cu o pânză de păianjen, cu un fel de ceață, de negură, care împiedică claritatea vederii. **3-4** *vri* (Pex) A (se) vedea neclar, ca prin ceață, din cauza unei boli, a unei emoții, a oboselii etc. Si: *a (se) împăienjeni*. **5** *vtf* A tulbura vederea cuiva. **6** *vi* (Trs; îf *pânjini*) A se transforma în păianjen (**1**).

păienjenire *sf* [At: C. PETRESCU, Î. I, 258 / V: (reg) ***păin~, rain~*** / E: ***păienjeni***] **1** Senzație de acoperire a vederii cu o pânză ca de paianjen, cu un fel de ceață, de negură, care împiedică claritatea vederii. **2** (Pex) Vedere neclară, ca prin ceață, din cauza unei boli, emoții, a oboselii etc. **3** Transformare în păianjen (**1**).

păienjeniș *sn* [At: EMINESCU, O. I, 87 / V: (rar) ***pain~***, (reg) ***paian~, paien~, paingeniș, pain~, painjiniș, păinganiș, păingeniș, panzeniș*** / Pl: ~*uri* / E: ***păianjen*** + *-iș*] **1** Pânză subțire țesută de păianjeni (**1**) Si: *păianjen* (**5**), (rar) *păinjinar*, (reg) *paingināraie*, (îvr) *păioară*. **2** (Ctc) Ca prin ceață. **3** (Fig; d. vedere) Fără claritate, printre gene. **4** (Fig) Riduri multe la ochi, pe față. **5** (Fig) Imagine tulbure, ștearsă. **6** (Reg) Culcuș pe care și-l fac moliile în faguri. **7** (Fig) Rețea, împletitură deasă Si: *desiș*. **8** (Fig; rar) Uneltire, intrigă ce se țese în jurul cuiva.

păienjenit, ~ă *a* [At: EMINESCU, G. P. 65 / V: (reg) ***pain~, painjinit, painjenat, painjinit*** / Pl: ~*iți, ~e* / E: ***păienjeni***] **1** Acoperit cu păienjeniș (**1**). **2** (Fig; d. vedere) Lipsit de claritate, ca prin ceață. **3** (D. ochi) Acoperit cu un fel de ceață, de negură care împiedică claritatea vederii. **4** (Pex; d. vedere) Tulbure.

păienjeniță *sf* [At: ARGHEZI, VERS. 191 / V: ***panjân~, păin~, pân~*** / Pl: ~*țe* / E: ***păianjen*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Femelă a păianjenului (**1**) (mică) Si: (reg) *păinjenoaică*. **3** (Reg; îf *pânjeniță, panjaniță*) Păhuie¹ (**3**).

păienjin *sm* vz ***păianjen***

păienți *v* vz ***păienta***

păier [At: MARIAN, NA. 313 / Pl: ~*e*, ~*i* / E: ***pai*** + *-ar*] **1** *sn* (Reg) Saltea umplută cu paie¹ sau cu fân Vz *mindir, părnăjac, sălmăjac, străjac*. **2** *sn* (Reg) Construcție amenajată pentru păstrarea nutrețului, mai ales a fânului și a păioaselor Si: *fânar, magazie, șopron, șură*. **3** *sm* (Reg) Fiecare dintre cele două lemne cu care doi oameni cară o grămadă de fân până la locul unde se clădește claia Si: (reg) *drug, rudă*. **4** *sm* (Reg) Parte a batozei prin care ies paiele. **5** *sm* (Reg) Muncitor care cară paiele¹.

păierar *smn* [At: DRLU / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***păier*** + *-ar*] (Îrg) Loc în care se păstrează paiele¹ (**1**).

păiere *sp* vz ***păioară***

păiet *sns* [At: GL. OLT. / E: ***pai¹*** + *-et*] (Reg; csc) Mulțime de paie¹.

păietică *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 131 / Pl: nct / E: ***paiață*** + *-ică*] **1-2** (Îvp; șhp) Paiață (mică).

pâinjini *v* vz ***păienjeni***

pâime *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) ~*mi* / E: ***pai¹*** + *-ime*] (Rar; csc) Paie¹ de nutreț.

păingân *sm* vz ***păianjen***

păingâni *v* vz ***păienjeni***

păingâniș *sn* vz ***păienjeniș***

păingăriță *sf* vz ***paingăriță***

păingeniș *sn* vz ***păienjeniș***

păingin *sm* vz ***păianjen***

păinginel *sm* vz ***păienjenel***

păingini *v* vz ***păienjeni***

păinichiu *s* [At: (a. 1600-1630) CUV. D. BĂTR. I, 296 / E: ml *paniculus*] (Îvr) **1** Cerealã. **2** (Spc) Specie de mei.

păinjâne *sm* vz ***păianjen***

păinjen *sm* vz ***păianjen***

păinjenat, ~ă *a* vz ***păienjenit***

păienjenel *sm* vz ***păienjenel***

păinjeni *v* vz ***păienjeni***

păinjenire *sf* vz ***păienjenire***

păinjeniș *sn* vz ***păienjeniș***

păinjeniță *sf* vz ***păienjeniță***

păinjenoaică *sf* [At: GR. S. VI, 137 / Pl: *~ice* / E: ***păianjen*** + *-oaică*] (Olt; în descântece) Păienjeniță (**1**).

păinjin *sm* vz ***păianjen***

păinjinar *sm* [At: GALACTION, O. 47 / Pl: *~i* / E: ***păinjin*** + *-ar*] (Rar) Păienjeniș (**1**).

păinjinea *sf* [At: JAHRESBER. V, 324 / Pl: *~ele* / E: ***păinjin*** + *-ea*] (Bot; reg) Liniuță (*Anthericum ramosum*).

păinjinel *sm* vz ***păienjenel***

păinjini *v* vz ***păienjeni***

păinjinit, ~ă *a* vz ***păienjenit***

păinjinos, ~oasă *a* [At: J. CIHAC, I. N. 12/18 / V: (reg) ***paiangi~, pai~, păiângi~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păinjin*** + *-os*] (Reg) **1** Care este în felul păianjenului (**1**). **2** Ca păianjenul. **3** Plin de păienjeniș (**1**). **4** Acoperit cu păienjeniș. **5** Ca un păienjeniș (**1**). **6** În felul pânzei de păianjen (**1**).

păioagă *sf* [At: ALR II, 5248/833 / P: *pă-ioa~* / Pl: *~age* / E: ***pai***^{1} + *-oagă*] (Reg) Fân păios (**1**).

păioară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 82^{v}/26 / V: (reg) ***păiere, pări~, pei~, peri~, pui~*** / P: *~pă-ioa~* / Pl: *~re*, (reg) *~ori* / E: ml ***palliola***] (Pop) **1** Văl cu care își învelesc fața femeile de la țară, ca să se apere de soare. **2** Văl de mătase cu care se îmbrobodesc femeile de la țară în zilele de sărbătoare. **3** Țesătură fină și străverzie de in, de bumbac sau de mătase. **4** (Spc) Giulgiu. **5** (Spc) Tifon. **6** Cămașă făcută dintr-un material subțire. **7** (Îvr) Păienjeniș.

păios, ~oasă [At: DRLU / P: *pă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pai***^{1} + *-os*] **1-2** *a* (D. plante) Cu tulpina (de forma paiului^{1} sau) formată dintr-un pai^{1}. **3** *a* (Prc) Cu tulpina prea dezvoltată, prea groasă și aspră, plin de cotoare. **4** *a* (D. culturi) Care este format din plante cu asemenea tulpini. **5** *a* (Înv) Care este plin de paie^{1}. **6** *a* (Înv) Care este plin de pleavă. **7** *a* (Înv) Care este făcut din paie^{1}. **8** *sf* (Bot; mpl) Cerealã a cărei tulpină este un pai^{1}.

păiosi *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~șesc* / E: ***păios***] **1** (Rar; c. i. păioase) A aduna de pe câmp. **2-4** (C. i. cotoarele păioaselor) (A tăia) (a smulge și) a strânge.

păiosie *sf* [At: COSTINESCU / P: *pă-io-și-e* / Pl: *~ii* / E: ***păiosi*** + *-ie*] Adunare a paielor de pe câmp.

păip *sm* vz ***parip***

păisac *sm* vz ***paisăc***

păiș *sn* [At: KLEIN, D. 393 / V: (reg) ***paiș, ~șă*** / P: *pă-iș* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***pai***^{1} + *-iș*] **1** (Îrg) Păiuș (**4**). **2** Fir de iarbă. **3** (Îrg; csc) Mulțime de paie^{1} (**1**) Si: (pop) *păiuș* (**6**). **4** (Reg) Fir de cerealã rămas nesecerat pe miriște. **5** (Mun; csc) Fire de in sau de cânepă subțiri, galbene, care rămân după cules Si: (reg) *păiște* (**3**). **6** (Mun; csc) Fire de fân rare, subțiri, nedezvoltate normal, din cauza solului sărac Si: (reg) *păiște* (**5**). **7** (Pex) Miriște. **8** (Reg; șîc **~-arămiu**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina în formă de pai^{1} (**1**) groasă și cu flori de culoare violet-închis care se găsește în vegetația pajiștilor naturale Si: (pop) *păiuș* (**12**), (reg) *păișor* (**5**), *păiușcă* (**2**)-*uriașă* (*Festuca porci*). **9** (Bot; reg) Păiuș (**10**) (*Festuca pratensis*). **10** (Reg) Planta *Festuca sylvatica*. **11** (Reg) Planta *Festuca hirsuta*. **12** (Reg) Planta *Festuca supina*. **13** (Bot; reg) Păiuș (**9**) (*Festuca ovina*). **14** (Reg) Planta *Festuca xanthina*. **15** (Bot; reg; șîc **~-subțire**) Păiuș (**8**) (*Aira caespitosa*). **16** (Reg) Planta *Aira flexuosa*. **17** (Reg) Planta *Aira canescens*. **18** (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*). **19** (Bot; reg: îc **~-dulce**) Bărboasă (*Andropogon Ischaemum*). **20** (Bot; Trs) Rogoz (*Carex riparia*).

păișă *sf* vz ***păiș***

păiși *vr* [At: UDRESCU, GL. / P: *pă-i~* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***păiș***] (Reg; d. fân, iarbă) A se usca Si: *a păli*^{1}, *a se trece*.

păișit, ~ă *a* [At: LUNGIANU, CL. 122 / P: *pă-i~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păiși***] (Reg) **1** (D. fân) Care s-a uscat prea tare. **2** (D. iarbă) Care s-a trecut, s-a pălit de arșiță.

păișită *sf* [At: GRECESCU, FL. 640 / P: *pă-i~* / Pl: *~te* / E: ***păiș*** + *-ită*] (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

păișor *snm* [At: ALECSANDRI, T. 412 / P: *pă-i~* / Pl: *~oare, ~i* / E: ***pai***^{1} + *-işor*] **1-2** (Șhp) Pai^{1} (**1**) (mic). **3** (Îcs) *De-a ~ul (dracului)* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** Bețișor cu ajutorul căruia se înnegresc sprâncenele. **5** (Bot; reg) Păiș (**8**) (*Festuca porci*).

păiște *sf* [At: POLIZU / V: (rar) ***pai~*** / Pl: *~ti* / E: ***pai***^{1} + *-iște*] **1** (Îdt) Mulțime de paie^{1} (**1**) care se află neadunate pe câmp. **2** (Pex) Loc îngrădit în care se păstrază paiele^{1} (**1**). **3** (Reg) Păiș (**5**). **4** (Pex) Loc acoperit cu păiș (**5**). **5** (Mun; csc) Păiș (**6**).

păit *sn* [At: PAMFILE, A. R. 209 / Pl: *~uri* / E: ***păi***^{2}] **1** Adunare și îndepărtare de pe arie a paielor^{1} (**1**). **2** (Mun) Întoarcere cu furca a paielor^{1} (**1**) și scuturare a boabelor rămase. **3** (Mol; Buc) Îmblătire a grâului.

păitaș [At: ARH. FOLK. VI, 168 / V: (reg) ***paidaș, păidaș*** / Pl: *~i*, (reg) *~e* / E: mg ***pajtás***] **1** *sm* (Trs; Ban) Prieten. **2** *sn* (Trs; csc; îf *paidaș*) Ceată de colindători formată din patru persoane. **3** *sn* (Pgn) Grup.

păitoniu *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 144 / Pl: nct / E: nct] (Reg; d. oameni) Care este cam aplecat într-o parte.

păituire *sf* [At: MAIOR, IST. 4/24 / Pl: *~ri* / E: cf *păitaș*] (Îvr) **1** Învoială. **2** Convenție.

păituit, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 4/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *păitaș*] (Îvr) **1** Asupra căruia s-a căzut de acord. **2** Convenit^{2}.

păiță *sp* [At: CAMILAR, N. II, 397 / E: ***pai***^{1} + *-iță*] (Rar) Resturi de paie^{1} (**1**), făcute șomoiog, cu care se ațâță focul.

păiugă *sfs* [At: H VI, 207 / E: ***pai***^{1} + *-ugă*] (Reg; csc) Buruieni.

păiuș *snm* [At: PSALT. 310 / Pl: *~e, ~uri*, (înv) *~i* / E: ***pai***^{1} + *-uș*] **1-2** (Șhp) Pai^{1} (**1**) (mic) Si: *păiuț* (**1-2**). **3** (Spc) Pai^{1} (**1**) de grâu. **4** (Pex) Tulpină sau cotor de plantă erbacee Si: (îrg) *păiș* (**1**). **5** (Reg) Parte lemnoasă a tulpinii de cânepă. **6** (Pop; csc) Mulțime de paie^{1} (**1**) Si: (îrg) *paiș* (**1**). **7** (Reg) Fân păios (**1**) Si: (reg) *păiușag*. **8** (Pop; îc **~ul-bălților**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina în formă de tufă și cu flori violacee Si: (pop) *iarbă-lungă, iarba-bălții, păiș* (**15**), (reg) *pipiriguță, târsoacă* (*Aira caespitosa*). **9** (Pop; șîc **~-de-oi**) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele răsucite și cu flori verzui sau violacee Si: (pop) *păiș* (**13**) (*Festuca ovina*). **10** (Bot; reg; șîc **~-de-livezi**) Păiș (**9**) (*Festuca pratensis*). **11** (Reg; șîc **~-roșu**) Planta (*Festuca rubra*). **12** (Bot; reg) Păiș (**8**) (*Festuca porci*). **13** (Reg; șîc **~-de-nisipuri**) Plantă erbacee din familia gramineelor care crește în regiuni nisipoase, cu tulpinile foarte ramificate în formă de smocuri verzi Si: (reg) *părul-poculuí* (*Festuca vaginata*). **14** (Reg) Plantă erbacee din familia gramineelor cu teaca frunzelor dezvoltată, cu unele frunze mai late și altele mai înguste situate pe aceeași tulpină (*Festuca tenuis*). **15** (Bot; reg) Iarba-câmpului (*Agrostia alba*). **16** (Bot; reg) Păiușină (*Agrostis tenuis*). **17** (Bot; reg) Năgară (*Stipa capillata*). **18** (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*). **19** (Bot; reg) Bărboasă (*Andropogon Ischaemum*). **20** (Șîc **~-de-sărătură**) Iarbă-de-sărătură (*Puccinelia distans*). **21** (Bot; reg) Pir (*Agropyrum repens*). **22** (Pop) Loc pe care crește păiușul (**8-21**). **23** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

păiușag *s* [At: AL. LUPULUI, P. G. 76 / P: *pă-iu~* / Pl: nct / E: ***pai***^{1} + *-ușag*] (Reg; csc) Păiuș (**7**).

păiușan *sm* [At: BORZA, D. 33 / P: *pă-iu~* / Pl: *~i* / E: ***păiuș*** + *-an*] (Bot; reg) Specie de obsigă (*Bromus arvensis*).

păiușcă *sf* [At: GRECESCU, FL. 628 / P: *pă-iu~* / Pl: ? / E: ***pai***^{1} + *-ușă*] (Reg) **1** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina subțire și cu flori mici reunite în panicule (*Festuca pseudovina*). **2** (Îc) **~-uriașă** Păiș (**8**) (*Festuca porci*).

păiușină *sf* [At: BORZA, D. 13 / P: *pă-iu~* / Pl: *~ne* / E: ***păiuș*** **+** *-ină*] (Bot; reg) Păiuș (**16**) (*Agrostis tenuis*).

păiușiță *sf* [At: PANȚU, PL. / P: *pă-iu~* / Pl: *~țe* / E: ***păiuș*** **+***-iță*] (Bot; reg) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

păiuț *sn* [At: TDRG / P: *pă-iuț* / Pl: *~e* / E: ***pai***[1] **+** *-uță*] **1-2** (Șhp) Păiuș (**1-2**). **3** (Reg; îe) **A pierdut ~ul** S-a încurcat rău. **4** (Reg) Băț de chibrit.

păivan *sn* vz ***paivan***

păivăni *vt* [At: F (1872), 340 / V: ***poivăna, poi~*** / E: ***paivan***] (Trs; Ban; c. i. cai) **1** A priponi. **2** A împiedica.

păjestos, ~oasă *a* [At: SCL 1969, 138 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pajiște*** **+** *-os*] (Reg; d. terenuri) Acoperit cu pajiște (**1**).

păjiști *vi* [At: BÎRLEA, B. 43 / Pzi: *~tesc* / E: ***pajiște***] (Mar) A se acoperi cu pajiște (**1**).

păjui *vt* [At: CIHAC, II, 238 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îdt) **1** A scobi. **2** A lămbui.

păjurel *a* [At: VASILIU, C. 56 / Pl: *~ei* / E: ***pajură*** **+** *-el*] (D. cai) Care se mișcă cu ușurință, care este vioi, iute, sprinten.

păjurit, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 245 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Rar) Împodobit.

păjuroaică *sf* [At: I. CR. VII, 186 / V: (sst) ***pră~*** / Pl: *~ice* / E: ***pajură*** **+** *-oaică*] **1-2** (Pop; sdp) Pajură (mare).

pălagină *sf* vz ***pătlagină***

pălalaie *sf* vz ***pălălaie***

pălamojdi *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~desc* / E: nct] (Mun) A pălăvrăgi.

pălan *sn* vz ***palancă***[1]

pălanc *sn* vz ***palancă***[1]

pălancă *sf* vz ***palancă***[1]

păland[1] *sn* vz ***palancă***[1]

păland[2] *sn* vz ***pălant***[1]

pălandru *s* [At: CHEST. II, 403/281 / Pl: nct / E: ***pălan*** **+** *-andru*] (Reg) Gard de scânduri Vz *palancă*[1].

pălane *sn* vz ***palancă***[1]

pălang *sn* vz ***palancă***[1]

pălangă *sf* vz ***palancă***[1]

pălangie *sf* [At: BORZA, D. 189 / A: nct / Pl: *~ii* / E: cf *pălan*] (Bot; reg) Telegraf (*Zebrina pendula*).

pălant[1] *sn* [At: CHEST. IV, 102/299 / V: ***pal~, ~nd, ~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: mg ***palánta***] **1** (Trs) Răsad. **2** (Spc; reg) Arpagic. **3** (Reg) Pădure tânără, semănată de curând. **4** (Reg) Vie tânără.

pălant[2] *sn* vz ***palancă***[1]

pălantă *sf* vz ***pălant***[1]

pălanță *sf* vz ***balanță***

pălască[1] *sf* vz ***palască***[1]

pălască[2] *sf* vz ***plașcă***[1]

pălașcă *sf* vz ***palașcă***[1]

pălat *sf* vz ***palat***[1]

pălată *sf* vz ***pălută***

pălatcă *sf* vz ***palască***[1]

pălăcică *sf* [At: GRAIUL, I. 143 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Monedă nedefinită mai îndeaproape.

pălăcrint *sm* [At: LIUBA–IANA, M. 16 / V: ***părăclint*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Ban) Petic de forma unui pătrat sau a unui romb, care se pune la răscroiala de la subsuara cămășilor țărănești, pentru a le da lărgime Si: (reg) *palhă*[2]. **2** (Reg; îf *părăclint*) Platcă la cămășile bărbătești.

pălădui *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *pălădui, ~esc* / E: cf *hălădui*] (Mun) A locui sau a trăi undeva.

pălăgean *sm* vz ***pătlăgea***

pălăgină *sf* vz ***pătlăgină***

pălăi *vi* [At: PSALT. 25 / V: ***pâlâi***, (cscj) *~a* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pală***[1] **+** *-ăi*] **1** *vi* (Îrg; d. foc) A pălălăi[1] (**2**). **2** *vi* (Reg; d. obraz) A se înroși. **3** *vi* A fâlfâi. **4** *vt* (Reg; c. i. sămânța) A vântura. **5** *vi* (Reg; subiectul este „vântul") A sufla.

pălăia *v* vz ***pălăi***

pălăială *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***pălăi*** **+** *-ală*] (Olt) Flecăreală.

pălăior *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oare* / E: ***pălan*** **+** *-ior*] (Reg; șhp) **1-12** Palancă[1] (**6-11**) (mică) Si: (reg) *pălănuț* (**1-12**).

pălăit *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pălăi***] (Olt) Flecăreală.

pălăitură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***pălăi*** **+** *-tură*] (Rar) Pâlpâire.

pălălaică *sf* [At: SCL 1969, 132 / Pl: *~ice* / E: ***pălălaie*** **+** *-că*] (Rar) Pălălaie (**1**).

pălălaie *sf* [At: DONICI, F. 71 / V: (reg) ***papal~, pălal~*** / Pl: *~lăi* / E: ***pălălăi***[1]] **1** Flacără mare Si: *flăcăraie, vâlvătaie,* (rar) *pălălaică,* (reg) *bobotaie, pălălăială.* **2** (Fig) Pasiune. **3** Cantitate mare de fum care se ridică în rotocoale Si: *fumăraie.*

pălălăi[1] *vi* [At: CREANGĂ, O. 231 / Pzi: *~esc*, (reg) *pălălăi* / E: ***pală***[1] **+** *-ălăi*] **1** (D. foc) A arde cu flacără mare, producând un zgomot caracteristic. **2** (D. flăcări, incendii) A se înălța, a se întinde, a se răspândi Si: (îrg) *a pălăi* (**1**). **3** (Pop) A fâlfâi. **4** A pâlpâi. **5** (Olt) A flecări.

pălălăi[2] *v* vz ***bălălăi***

pălălăială *sf* [At: PLOPȘOR, C. 111 / Pl: *~ieli* / E: ***pălălăi***[1] **+** *-eală*] (Olt) Pălălaie (**1**).

pălălăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***pălălăi***] **1** Ardere a focului cu flacără mare și cu zgomot caracteristic. **2** Întindere a unui incendiu. **3** (Pop) Fâlfâire. **4** Pâlpâire. **5** (Olt) Flecăreală.

pălălău[1] [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DLR / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1** *sn* Prăjină groasă. **2** *am* Înalt și subțire.

pălălău[2]***, ~aie*** *a* vz ***bălălău***

pălălâie *sf* vz ***pălălie***

pălălie *sf* [At: REV. CRIT. IV, 86 / V: ***~lâie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **2-3** (Îf *pălălâie*) (Plantă sau) femeie foarte înaltă.

pălămar[1] *sm* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 106 / V: ***palamar, palimar, ~riu, pălimar, pălimariu, ponomar*** / Pl: *~i* / E: ucr ***паламар***] **1** (Reg; Mol) Paracliser. **2** Unul dintre personajele jocului de copii numit „clopotul".

pălămar[2] *sn* [At: LB / V: (reg) ***palamar, palimar, pălimar, polimar*** / Pl: *~e, ~mări* / E: tc ***palamar***, ngr ***παλαμάρι***] (Pop) Odgon.

pălămar[3] *sn* vz ***pălimar***[1]

pălămariu *sm* vz ***pălămar***[1]

pălămărie *sf* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ii* / E: ***pălămar*** **+** *-ie*] (Reg) **1-2** (Funcție sau) ocupație a pălămarului[1] (**1**).

pălămăti *vi* [At: LEXIC REG. II, 29 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A vorbi în somn.

pălămidar *s* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 29 / Pl: *~e* / E: ***pălămidă***[3] **+** *-ar*] (Pes; rar) Năvod pentru prins pălămidă[3].

pălămidă[1] *sf* [At: COTEANU, PL. 16 / V: (reg) ***colomidă, palam~, polom~, polomnidă*** / Pl: *~izi, ~de* / E: bg ***паламида***] (Bot) **1** (Șîc **~seacă**) Plantă erbacee perenă din familia compozitelor, cu tulpina înaltă și rădăcini adânci, cu frunze spinoase, întregi sau crestate, și cu flori roșii, care este foarte dăunătoare pentru semănături Si: (reg) *crăpușnic, scaiete* (*Cirsium arvense*). **2** (Bot; reg; îc) **~grasă** Susai (*Sonchus asper*). **3** (Bot; reg) Limba-oii (*Cirsim canum*). **4** (Reg) Holeră (*Xanthium spinosum*). **5** (Reg) Scai (măgăresc) (*Onopordon acanthium*). **6** (Reg) Scai-galben (*Centaurea solstitialis*). **7** (Reg) Volbură (*Convolvulus arvensis*). **8** (Reg; șîc **~da-boiangiilor**) Gălbinare (*Serratula tinctoria*).

pălămidă[2] *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 393 / Pl: *~de* / E: nct] (Mol; șîs *~da lăzii*) Despărțitură mică, în formă de cutie, în interiorul unei lăzi sau al unui dulap, în care se păstrează lucruri de valoare, diferite mărunțișuri etc. Vz *chichiță.*

pălămidă[3] *sf* [At: ANTIPA, P. 274 / Pl: *~de, ~izi* / E: ngr ***παλαμίδα***] **1** Pește marin răpitor, lung de 30-40 cm, de forma unei torpile, cu solzi mici și cu numeroși dinți pe fălci (*Sarda sarda*). **2** (Reg; îc) **~-de-baltă** Pește mic de baltă cu corpul acoperit cu plăci osoase și cu spini Si: (rar) *osar,* (reg) *moș-Antoci, moș-de-baltă, peștele-dracului, pește-țigănesc*

(*Pungitus platygaster*). **3** (Iht; reg; îac) Moș (**38**) -cu-trei-ghimpi (*Gasterosteus aculeatus pontecus*).

pălămizit *sn* [At: GL. OLT. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pălămidă***^{1}] (Reg) Plivit^{1}.

pălănc *sn* vz ***palancă***^{1}

pălăncărie *sf* vz ***pălincărie***

pălăncuță *sf* [At: I. CR. I, 103 / Pl: *~țe* / E: ***palancă***^{2} **+** *-uță*] **1-2** (Șhp) Palancă^{2} (**1**) (mică).

pălăndic *sm* [At: LEXIC REG. 21 / Pl: *~ici* / E: ns cf *pălăncuță*] (Trs) Turtă făcută din făină de porumb amestecată cu semințe de floarea-soarelui și coaptă pe plită.

pălăngi *vt* [At: ȘEZ. IV, 100 / Pzi: *~gesc* / E: ***pălangă***] **1-2** (Reg) A lovi cu putere (doborând la pământ). **3** (Îe) **Fură de ~gește** Fură mult și fără teamă.

pălăniță *sf* vz ***palanet***

pălănțioară *sf* vz ***bălănțioară***

pălănuț *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~e* / E: ***pălan*** **+** *-uț*] **1-12** (Reg; șhp) Pălăior (**1-12**).

pălăpăi *v* [At: MARIAN, S. R. I 187 / Pzi: *~esc* / E: fo cf *pâlpâi*] **1** *vi* (Ban; d. păsări) A fâlfâi. **2** *vt* (În descântece) A lovi pe cineva cu aripile. **3** *vi* A da din mâini în aer sau în apă, înotând.

pălărear *sm* vz ***pălărier***

pălăria *vr* [At: GLOSAR REG. / P: *~ri-a* / Pzi: 3 *~ază* / E: ***pălărie***] (Mol; d. roata carului) A lua forma unei pălării (**1**).

pălăriaș *sm* [At: SFC I, 83 / V: ***~ieș*** / P: *~ri-aș* / Pl: *~i* / E: ***pălărie*** **+** *-aș*] **1-3** (Reg) Pălărier (**1-3**).

pălăriat, ~ă *a* [At: DRLU / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pălărie***] **1** (Rar) Care poartă pălărie (**1**). **2** (D. lămpi cu petrol) Prevăzut cu abajur.

pălărie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 69/14 / Pl: *~ii* / E: it ***cappelleria***] **1** Obiect folosit pentru acoperirea capului, format dintr-o calotă cu boruri de forme variate și confecționat din fetru, catifea, pai, piele, fibre sintetice etc. **2** (Fam; îe) **A lovi** (sau **a pocni, a plesni**) **pe cineva în ~** sau **a-i turti** (**cuiva**) **~ia** A nimeri punctul slab al cuiva. **3** (Îae) A atinge pe cineva cu o vorbă ofensatoare. **4** (Îal) A da cuiva o veste neașteptată. **5** (Reg; îe) **A azvârli cu ~ia după lună** A acționa necugetat. **6** (D. femei; îe) **A purta ~ia** A fi mai mare în casă, a porunci. **7** (Reg; îe) **A umbla cu flori la ~** A nu-i păsa de nimic, a umbla fără nici o grijă. **8** (Reg; îe) **A avea casa sub ~** A fi foarte sărac. **9** (Bot; Mol; îc) **~ia-șarpelui** Bureți pestrițI (*Amanita muscaria*). **10** (Îac) Burete șerpesc (*Lepiota procera*). **11** (Îac) Ciupercă veninoasă cu partea superioară neagră și cu piciorul alb, cu miros urât, care crește în locurile umbroase din păduri și livezi (*Coprinus picaceus*). **12** (Îc) **~ia-cucului** Plantă erbacee din familia geraniceelor, cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze palmat-lobate și cu flori roșii-brune sau violete închis, folosită ca plantă medicinală Si: (reg) *andrișea, pliscariță, priboi, sovârf* (*Geranium phaeum*). **13** (Îc) **~ia-cioarei** Burete necomestibil nedefinit mai îndeaproape. **14** (Pan) Parte superioară, în formă de pălărie (**1**). a unei ciuperci. **15** (Pan) Disc al florii-soarelui, în care sunt înfipte semințele. **16** (Pan) Abajur. **17** (Pan) Căpăcel de metal de la o lampă cu petrol, prin care se scoate fitilul Si: (reg) *pleasca*. **18** (Glg; îs) *~ de fier* Parte superficială din zona de oxidație a zăcămintelor metalifere, bogată în limonit, minerale silicoase, diverși oxizi și hidroxizi, săruri greu solubile ale unor metale. **19** (Reg) Roată dințată făcută din fontă, care învârtește, la mașina de secerat, altă roată, numită pepenoaică. **20** (Reg) Dâmb acoperit cu copaci, mai ales cu goruni. **21** (Trs) Oaie cu capul negru.

pălărier, ~ă *smf* [At: (a. 1793) IORGA, S. D. XII, 116 / V: (înv) ***~rear*** / P: *~ri-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pălărie*** **+** *-ar*] **1-3** Persoană care (confecționează) (repară sau) vinde pălării (**1**) Si: (reg) *pălăriaș* (**1-3**).

pălăriereasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***pălărier*** **+** *-easă*] (Îvr) **1-3** Soție a pălărierului (**1-3**) Si: (îvr) *pălărieriță* (**1-3**). **4** Modistă.

pălărierie^{1} *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-e~* / Pl: *~ii* / E: ***pălărie*** **+** *-arie*] (Rar) **1-2** (Fabrică sau) atelier de confecționat pălării (**1**). **3** (Pex) Magazin specializat în vânzarea pălăriilor.

pălărierie^{2} *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-e~* / Pl: *~ii* / E: ***pălărier*** **+** *-ie*] (Rar) **1-3** Meserie de pălărier (**1-3**).

pălărieriță *sf* [At: (a. 1793), IORGA, S. D. XII, 116 / V: ***~ăriță*** / P: *~ri-e~* / Pl: *~țe* / E: ***pălărier*** **+** *-iță*] (Îvr) **1-3** Pălărieriească (**1-3**). **4** Modistă.

pălărieș *sm* vz ***pălăriaș***

pălărioară *sf* [At: DDRF / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pălărie*** **+** *-ioară*] **1-8** (Șhp) Pălărie (**1, 14-16**) (mică) Si: *pălăriuță* (**1-8**).

pălăriță *sf* vz ***pălărieriță***

pălăriuță *sf* [At: LB / P: *~ri-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pălărie*** **+** *-uță*] **1-8** Pălărioară (**1-8**).

pălăscaș *sm* [At: ALR II/I, h 161/53 / Pl: *~i* / E: ***palască***^{1} **+** *-aș*] (Reg) Vornicel care invită la nuntă.

pălăscuță *sf* [At: BENIUC, M. C. I, 198 / Pl: *~țe* / E: ***palască***^{1} **+** *-uță*] **1-2** (Trs; șhp) Palască^{1} (mică).

pălătar *sn* vz ***păretar***

pălătui^{1} *vi* [At: PAMFILE, A. R. 253 / Pzi: *~esc* / E: ***palat***^{1} **+** *-ui*] (Reg) **1** A locui într-un palat^{1}. **2** (Pex) A trăi în belșug, fără a duce lipsă de nimic. **3** A locui împreună cu cineva.

pălătui^{2} *vi* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *palat*^{2}] (Mun) **1** A se sfătui cu cineva. **2** A pune ceva la cale.

pălătuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pl: *~ieli* / E: ***pălătui***^{1} **+** *-eală*] (Olt) **1** Locuire într-un palat. **2** (Pex) Trai din belșug, fără a duce lipsă de nimic.

pălătuș *sm* vz ***părătuș***

pălăurat, ~ă *a* [At: CADE / V: ***pălu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Ban; d. oameni) Smintit.

pălăurdi *v* vz ***palaurdi***

pălăvatec, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

pălăvatic, ~ă [At: LM / V: ***palav~, ~tec, ~vratic, polov~*** / E: ns cf bg *палав* „neastâmpărat"] **1** *a* (Reg) Ticălos. **2** *a* (Pop) Zănatic. **3** *a* (Pop) Prost. **4** *smf* (Reg) Palavragiu.

pălăvăcăi *v* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf *pălăvrăgi*] (Mun) A pălăvrăgi.

pălăvăcăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***pălăvăcăi***] (Reg) Pălăvrăgeală (**1**).

pălăvratic, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

pălăvrăgeală *sf* [At: CV 1949 nr. 6, 2 / V: ***palav~*** / Pl: *~eli* / E: ***pălăvrăgi*** **+** *-eală*] **1** Discuție despre lucruri lipsite de importanță Si: *flecăreală, trăncăneală*, (reg) *pălăvăcăială, pălăvrăgitură, pălăvrit*^{1} (**1**). **2** Vorbă multă și fără rost Si: *flecăreală, trăncăneală, vorbărie*,

pălăvrăgi *v* [At: REBREANU, R. I, 238 / V: ***palav~*** / Pzi: *~ăgesc* / E: drr ***palavragiu***] **1** A discuta despre lucruri lipsite de importanță Si: *a flecări, a pălamodi, a pălăvăcăi, a pălăvri* (**1**), *a pichirisi*^{1}. **2** A vorbi mult și fără rost Si: *a flecări, a trăncăni*.

pălăvrăgit, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pălăvrăgi***] (Reg) **1-2** (Om) care pălăvrăgește Si: (reg) *pălăvrit*^{2} (**1-2**).

pălăvrăgitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***pălăvrăgi*** **+** *-tură*] **1** (Mun) Pălăvrăgeală (**1**). **2** (Mun; udp „de") Palavragiu.

pălăvri *v* [At: ISIS (1859) 12/1 / V: (îvr; cscj) ***palavra*** (Pzi: 3 *palavră*) / Pzi: *~resc* / E: ***palavră***] **1** *vit* (Reg) A pălăvrăgi. **2** *vt* (Mun) A cicăli.

pălăvrit^{1} *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pălăvri***] **1** (Reg) Pălăvrăgeală (**1**). **2** (Mun) Cicălire.

pălăvrit^{2}***, ~ă*** *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pălăvi***] **1-2** Pălăvrăgit (**1-2**).

pălăzol *sn* vz ***parasol***

pălăc *sn* vz ***palancă***^{1}

pălciană *sf* [At: DDRF / V: ***pâl~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*).

păldău *sm* [At: PAMFILE, A. R. 253 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *pălălău*^{1}, *haldău*] (Reg) Flăcău.

păleacă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 80 / V: ***pel~, pelele~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***păli***^{1} **+** *-eacă*] **1** (Mun) Prăjină de lemn lungă și subțire Si: *ciomag*. **2** (Mun; îf *peleancă, peleleacă*) Nuia groasă.

păleală *sf* [At: H II, 39 / Pl: *~eli* / E: ***păli***[1] **+** *-eală*] (Reg) Zbârcire a fructelor din cauza arșiței, secetei etc.

păleariu *sm* vz ***paler***[1]

păleașcă *sf* vz ***palașcă***[1]

păleată *sf* vz ***păleață***

păleață *sf* [At: ANTIPA, P. 126 / V: *~ată* / Pl: *~ețe, ~eți* / E: ***păli***[1] **+** *-ață*] **1** (Olt) Par[1]. **2** Prăjină lungă și subțire. **3** Nuia cu utilizări diverse. **4** (Reg) Bucată scurtă de lemn cu care se aruncă prin pomi după fructe. **5** Epitet dat unui om foarte înalt. **6** Om slab, gălbejit.

păleiană *sf* [At: BORZA, D. 20 / V: *~ină* / Pl: *~iene* / E: nct] (Bot; Mol) Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*).

păleină *sf* vz ***păleiană***

păler *sm* vz ***paler***[1]

păletar *sm* vz ***păretar***

păleu *sm* [At: ALR SN I, h 130/27 / Pl: *~ei* / E: ***pală***[1] **+** *-eu*] (Reg) Fiecare dintre drugii de lemn cu ajutorul cărora oamenii transportă o grămadă de fân până la locul unde se clădește claia.

păli[1] [At: PSALT. HUR. 71[r]/11 / Pzi: *~lesc* / E: slv ***палити***] **1** *vt(a)* (Îrg; d. căldură sau surse de căldură) A încălzi prea tare Si: *a arde, a dogorî, a pârjoli, a pârli*. **2** *vr* A se încălzi la soare, la foc etc. **3-4** *vtr* A (se) bronza Si: *a se înnegri*. **5** *vt* (Mol; c. i. mămăliga) A lăsa un timp la foc după preparare, pentru a ieși mai ușor din ceaun. **6** *vi* (Reg; d. fructe) A fi pe punctul de a se coace. **7-8** *vir* (D. plante) A(-și) pierde prospețimea, a începe să se usuce din cauza arșiței, a secetei, a frigului, a unei boli etc. Si: *a (se) îngalbeni, a se ofili*, (reg) *a se pâhăvi*. **9** *vtf* (Subiectul e soarele; c. i. fire, țesături) A decolora. **10** *vr* (D. semințe, fructe, plante) A se pipernici. **11-12** *vtr* (Pop) A (se) lovi. **13-14** *vit* A ținti (ceva). **15** *vt* (Șîs *a ~ la pământ*) A doborî. **16** *vt* (Rar) A omorî. **17** *vt* (Fig; d. sentimente, senzații) A copleși dintr-o dată, pe neașteptate. **18** *vi* (Mol; Trs) A sosi undeva pe neașteptate.

păli[2] [At: CR (1848), 19[1]/60 / Pzi: *~lesc* / E: fr ***pâlir***] **1** *vi* (D. oameni și fața lor) A deveni palid, mai ales din cauza unei emoții. **2** *vr* (Înv) A se îngălbeni. **3-4** *vir* (Rar; d. surse de lumină) A-și pierde intensitatea, strălucirea, a deveni palid. **5** *vt* (Fig) A deveni șters, nesemnificativ, neimportant.

păli[3] *vt* [At: PAMFILE, A. R. 133 / Pzi: *~lesc* / E: ***pală***[1]] (Reg; c. i. iarbă, păioase) A așeza în pale[1] Si: (reg) *a pălui*[1] (**1**).

păliandă *sf* [At: H IV, 374 / Pl: *~de* / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pălici *si* [At: BARONZI, L. 116 / E: ***păli***[1] **+** *-ici*] **1** (Reg) Acțiune a soarelui, a vântului sau a gerului, care ofilește plantele. **2** (Mun) Vreme friguroasă cu vânt și ploaie.

păliciune *sf* [At: BIBLIA (1688), 407[1]/42 / Pl: *~ni* / E: ***păli***[1] **+** *-ciune*] **1** (Înv) Arșiță, dogoare a soarelui. **2** (Înv) Ofilire a plantelor datorită arșiței soarelui. **3** (Îrg) Rugină a plantelor.

pălie[1] *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 113 / V: (reg) ***pârlie*** / Pl: *~ii* / E: ***păli***[1] **+** *-ie*] (În credințele populare; șîs) *Ilie ~, Ilie cu ~* Sărbătoare ținută în preajma zilei de Sfântul Ilie, cu scopul de a preveni focul, trăsnetele și mai ales arșițele prea mari care distrug semănăturile Si: (pop) *opârlie*.

pălie[2] *sf* [At: ALR I, 833/9 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Cobilă la plug. **2** Un fel de leasă care se adaugă la sanie pentru a o înălța spre a putea încărca în ea ceva.

pălimar[1] *snm* [At: BIBLIA (1688) 247[1]/58 / V: (înv) ***pal~***, ***pălămar***, ***polemar***, ***pol~***, ***polinar*** / Pl: *~e, ~i* / E: nct] **1** Par[1] folosit de obicei ca element de susținere în construcția caselor țărănești. **2** (Spc) Fiecare dintre stâlpii care mărginesc pridvorul sau prispa caselor țărănești, susținând partea corespunzătoare a acoperișului. **3** (Reg) Stâlp de telegraf. **4** (Ban) Țăruș de care se leagă un animal. **5** (Mun; Olt) Cumpănă la fântână. **6** Împrejmuire de scânduri la prispa sau la pridvorul unei case țărănești, la un balcon, la un pod etc. Vz *balustradă, grilaj, parmaclâc*. **7** (Înv) Întăritură de scânduri la o cetate. **8** Cerdac. **9** Foișor. **10** Balcon. **11** (Reg) Acoperiș oblic care apără de ploi, de zăpadă etc. treptele de la intrare, la casele țărănești fără pridvor. **12** (Reg) Șopron. **13** (Trs; Mol) Îngrăditurâ acoperită, lângă strungă, folosită de ciobani când mulg oile. **14** (Reg) Corlată. **15** (Reg) Targă de transportat răniții. **16** (Reg; esc) Paie rezultate de la treierat. **17** (Reg) Cablu întins de-a curmezișul unui râu, de care se ține podul plutitor.

pălimar[2] *sm* vz ***pălămar***[1]

pălimar[3] *sn* vz ***pălămar***[2]

pălimariu *sm* vz ***pălămar***[1]

pălimăresc, ~ească *a* [At: ARVINTE, TERM. 158 / Pl: *~ești* / E: ***pălimar***[3] **+** *-esc*] (Plu; Mol; d. noduri) Care se face pentru a uni două capete de frânghie, de sârmă etc.

pălimărește *av* [At: ARVINTE, TERM. 158 / E: ***pălimar***[3] **+** *-ește*] (Plu; Mol) În felul în care se înnoadă odgoanele.

pălincă[1] *sf* vz ***palincă***[1]

pălincă[2] *sf* vz ***palincă***[2]

pălincărie *sf* [At: CADE / V: ***pălan~*** / Pl: *~ii* / E: ***palincă***[1] **+** *-ărie*] (Trs; Ban) Loc, instalație în care se fabrică palinca[1] Si: (reg) *pălincie* Vz *povarnă, velniță*.

pălincie *sf* [At: ARH. FOLK. VI, 298 / Pl: *~ii* / E: ***palincă***[1] **+** *-ie*] (Trs; Mar) Pălincărie.

pălincuță *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 387 / V: ***pal~*** / E: ***palincă***[1] **+** *-uță*] **1-8** (Reg; șhp) Palincă[1] (**1-4**) (puțină).

pălind[1]***, ~ă*** *a* [At: PETICĂ, O. 92 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***păli***[1]] (Rar; d. plante) Care se ofilește.

pălind[2]***, ~ă*** *a* [At: EMINESCU, O. I, 42 / Pl: *~nzi, ~de* / E: ***păli***[2]] (Rar) **1** (D. oameni) Care devine palid (**1**). **2** (D. surse de lumină) Care își pierde strălucirea, intensitatea.

pălir *sm* vz ***paler***[1]

pălire[1] *sf* [At: MINEIUL (1776), 85[r2]/32 / Pl: *~ri* / E: ***păli***[1]] **1** (Îrg) Încălzire prea tare de către o sursă de căldură. **2** Dogoare. **3** Bronzare. **4** Ofilire a plantelor. **5** Pârguire a fructelor. **6** Decolorare a țesăturilor Si: *spălăcire*. **7** Pipernicire a fructelor. **8** (Pop) Lovire. **9** (Pop) Doborâre. **10** (Rar) Omorâre. **11** (Fig) Apariție bruscă a unui sentiment copleșitor. **12** (Bot; reg) Cornul-secarei (*Claviceps purpurea*).

pălire[2] *sf* [At: DLRU / Pl: *~ri* / E: ***păli***[2]] **1** Îngălbenire a feței din cauza unei emoții. **2** (Pex) Paloare (**1**). **3** Pierdere a intensității luminii. **4** (Fig) Pierdere a importanței.

păliș, ~ă [At: CADE / Pl: *~uri, ~e* / E: ***păli***[1] **+** *-iș*] **1** *av* (Olt; Mun) Oblic Si: *pieziș*. **2** *av* (Olt; Mun) Dintr-o parte. **3-4** *av, s* (Îe) **A o lua ~** (sau **în ~**) A o lua de-a dreptul Si: *a o lua (în) pieptiș*. **5-6** *av, s* (Îe) **A lua ~** (sau **în**) **~ (pe cineva)** A-i vorbi cuiva răstit Si: *a certa, a dojeni*. **7-8** *av, s* (Îae) A se uita chiorâș, neprietenos sau ironic la cineva. **9** *sn* (Îe) **A se întinde** (sau **a se da, a se lăsa**) **în ~ul soarelui** A se prăji la soare. **10** *sn* (Pex; îae) A lenevi. **11** *av* (Fig) În mod greșit. **12** *sn* (Reg) Vânt amestecat cu ninsoare sau ploaie, care te izbește pieziș. **13** *sf* (Olt; fig) Vorbă prostească. **14** *av* (Fig; reg) În mod peltic.

pălișat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***păliș***] (Olt) Oblic.

păliște *sf* [At: SADOVEANU, O. XI, 275 / Pl: *~ti* / E: ***păli***[1] **+** *-iște*] **1** (Reg) Arșiță a soarelui Si: *dogoare*. **2** (Pex) Loc situat în bătaia soarelui. **3** Câmp ars de arșița soarelui Si: (reg) *pălitură* (**3**), *pârlitură* (**3**).

pălit[1]***, ~ă*** *a* [At: ECONOMIA, 32/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păli***[1]] **1** (Reg; d. oameni) Bronzat. **2** (D. plante) Veștejit de arșiță, vânt, brumă etc. Si: *ofilit* (**1**), (reg) *pâhăvit*. **3** (Fig; d. oameni) Necăjit. **4** (Trs; d. plante) Atins de rugină sau de tăciune. **5** (Ban; Trs; d. holde) Crescut prea repede și fără rod Si: (reg) *hulpit*. **6** (Reg; d. semănături) Insuficient dezvoltat. **7** (Reg; d. semințe) Copt înainte de a fi ajuns la maturitate Si: *chircit, sec, zbârcit*. **8** (Fig; reg; d. oameni) Slab. **9** Lovit. **10** (Fig; nob) Pornit. **11** Doborât la pământ. **12** (Fig; d. oameni) Nebun.

pălit[2]***, ~ă*** *a* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 90 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păli***[2]] **1** (D. oameni) Palid (**1**). **2** (D. surse de lumină) Lipsit de intensitate Si: *estompat*.

pălitari *sn* vz ***păretar***

pălitor, ~oare [At: TEODORESCU, P. P. 373 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păli***[1] **+** *-tor*] **1** *a* Care pălește[1] (**11**). **2** *sn* (Reg) Hădărag la îmblăciu.

pălitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 146²/52 / Pl: *~ri* / E: ***păli***[1] **+** *-tură*] **1** Ofilire a plantelor din cauza soarelui, vântului, brumei etc. **2** (Îrg) Rugină a plantelor. **3** (Reg) Pălişte (**3**). **4** Lovitură. **5** Urmă de lovitură Si: *contuzie, rană*. **6** (Mun) Spaimă.

păliur *sm* [At: BRANDZA, D. 98 / Pl: *~i* / E: lat ***Paliurus*** (spina Christi)] Arbust spinos de origine mediteraneeană, cu frunzele ovale, netede, prevăzute cu doi spini puternici, cu flori mici, galbene-verzui şi cu fructul în formă de pălărie Si: (reg) *dracă, spinul-asinului, spinul-lui-Hristos* (*Paliurus spina Christi*).

pălivan *sm* vz ***pehlivan***

pălivăn *sm* vz ***pehlivan***

pălmar [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i, ~e* / E: ***palmă***[1] **+** *-ar*] **1** *sm* (Reg) Peşte de lungimea unei palme[1] (**1**). **2** *sn* Mănuşă specială de piele, cauciuc, material plastic etc., folosită pentru protecţia palmei[1] (**1**) în diverse locuri de muncă.

pălmaş *sm* [At: I. IONESCU, D. 422 / Pl: *~i* / E: ***palmă***[1] **+** *-aş*] Ţăran sărac, fără vite de muncă, fără inventar agricol şi de obicei fără pământ, care îşi câştigă existenţa muncind cu braţele la moşieri sau chiaburi Si: (reg) *brâncaş, nopsamoş, palmaşer, zilier*.

pălmat, ~ă *a* vz ***palmat***

pălmăjer *sm* vz ***pălmăşer***

pălmăli *vt* [At: ARH. FOLK. VII, 89 / Pzi: *~lesc* / E: ***palmă***[1] **+** *-ăli*] **1-2** (Trs) A pălmui (**1-2**).

pălmălui *vt* [At: ALR I, 1435/90 / Pzi: *~esc* / E: ***palmă*** **+** *-ălui*] **1-2** (Trs) A pălmui (**1-2**).

pălmăşer *sm* [At: ALR I, 455/269 / V: ***~ăjer, pălnişer*** / Pl: *~i* / E: ***pălmaş*** **+** *-ar*] Pălmaş.

pălmăşesc *a* [At: DLR / Pl: *~eşti* / E: ***pălmaş*** **+** *-esc*] (Mol; îs) *Pământ ~* Pământ dat pălmaşilor la împroprietărirea din 1864.

pălmăzui *vt* [At: ALR I, 1438/247 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *pălmui*] **1-2** (Reg) A pălmui (**1-2**).

pălmi *vt* [At: DRLU / Pzi: *~esc* / E: ***palmă***[1]] **1-2** (Reg; Trs) A pălmui (**1-2**). **3** (Reg) A apăsa cu palma[1] pentru a da o anumită formă unui obiect.

pălmică *sf* [At: ARGHEZI, C. S. 49 / Pl: *~ici* / E: ***palmă***[1] **+** *-ică*] **1-8** (Şhp) Pălmuţă (**1-8**).

pălmie *sf* vz ***pâlnie***

pălmieră *sf* vz ***palmieră***

pălmire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pălmui***] (Reg) **1-2** Pălmuire (**1-2**).

pălmiţă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ţ. 264 / Pl: *~ţe* / E: ***pălmi***] **1** (Rar) Palmă[1] (**47**). **2** (Reg; îcs) *De-a ~tele* Joc de copii în care jucătorii stau faţă în faţă şi îşi bat reciproc genunchii şi palmele[1] (**1**).

pălmiţă *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 190 / Pl: *~ţe* / E: ***palmă***[1] **+** *-iţă*] **1-8** (Rar; şhp) Pălmuţă (**1-8**).

pălmoacă *sf* [At: TEODOREANU, M. U. 290 / Pl: *~ace* / E: ***palma***[1] **+** *-oacă*] **1-8** (Nob; şdp) Pălmoi (**1-8**).

pălmoi *sn* [At: DOINE, 51 / Pl: *~oaie* / E: ***palmă***[1] **+** *-oi*] **1-6** (Şdp) Palmă[1] (**1, 55-56**) (mare) Si: (nob) *pălmoacă* (**1-6**). **7-8** (Pex) Lovitură de palmă[1] (**47**) (dată cu putere) Si: (nob) *pălmoacă* (**7-8**).

pălmui *vt* [At: LB / Pzi: *~esc*, (rar) *păl~* / E: ***palmă***[1] **+** *-ui*] **1** A lovi cu palma[1] (**1**) obrazul cuiva Si: (reg) *a pălmăli* (**1**), *a pălmălui* (**1**), *a pălmăzui* (**1**), *a pălmi* (**1**). **2** A bate cu palma[1] (**47**) Si: (reg) *a pălmăli* (**2**), *a pălmălui* (**2**), *a pălmăzui* (**2**), *a pălmi* (**2**). **3** (Îvr) A măsura cu palma[1] (**50**).

pălmuială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***pălmui*** **+** *-eală*] **1-2** Pălmuire (**1-2**).

pălmuire *sf* [At: MINEIUL (1776), 123^{v}1/2 / Pl: *~ri* / E: ***pălmui***] **1** Lovire cu palma[1] (**1**) a obrazului cuiva Si: *pălmire* (**1**), *pălmuială* (**1**). **2** Bătaie cu palma[1] (**47**) Si: *pălmire* (**2**), *pălmuială* (**2**). **3** (Îvr) Măsurare cu palma[1].

pălmuit, ~ă *smf, a* [At: ODOBESCU, D. I, 9 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***pălmui***] **1-2** (Persoană) care a fost lovită cu palma[1] (**1**) peste obraz. **3-4** (Persoană) care a fost bătută cu palma[1] (**47**).

pălmuliţă *sf* [At: MARIAN, Î. 198 / Pl: *~ţe* / E: ***palmă***[1] **+** *-uliţă*] **1-8** (Îvp; şhp) Pălmuţă (**1-8**).

pălmuşoară *sf* [At: CDDE 198 / Pl: *~re* / E: ***palmă***[1] **+** *-uşoară*] **1-8** (Rar; şhp) Pălmuţă (**1-8**).

pălmuţă *sf* [At: DM / Pl: *~ţe* / E: ***palmă***[1] **+** *-uţă*] **1-6** (Şhp) Palmă[1] (**1, 55-56**) (mică) Si: *pălmică* (**1-6**), *pălmiţă* (**1-6**), *pălmuliţă* (**1-6**), *pălmuşoară* (**1-6**). **7-8** (Pex) Lovitură de palmă[1] (**47**) (dată uşor) Si: *pălmică* (**7-8**), *pălmiţă* (**7-8**), *pălmuliţă* (**7-8**), *pălmuşoară* (**7-8**).

pălnişer *sm* vz ***pălmăşer***

păloaie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 158 / V: ***paloane, paloanie, ~oniu*** / Pl: *~oi* / E: ***pală***[1] **+** *-oaie*] (Trs; Ban) **1-6** (Şdp) Pală[1] (**1-3**) (mare). **7-8** Grămadă de fân, de paie[1] etc. (mai mică decât stogul).

păloniu *sm* vz ***păloaie***

păloni *vt* [At: A I, 12 / Pzi: *~esc* / E: ***paloane***] (C. i. spice, fân) **1** A aduna în mănunchiuri. **2** A clădi în stog.

păloşel *sn* [At: ALEXANDRI, P. P. 64 / V: ***păluşel*** / Pl: *~e* / E: ***paloş*** **+** *-el*] **1-2** (Pop; şhp) Paloş (mic).

păloşte *sf* [At: CADE / Pl: *~ti* / E: nct] (Ban) Staul pentru vite.

pălpag *sn* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Par[1] (**1**).

păltăgea *sf* vz ***pătlăgea***

păltănuţ *sm* vz ***păltinuţ***

păltinaş *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ţ. 184 / Pl: *~i* / E: ***paltin*** **+** *-aş*] **1-4** (Şhp) Paltin (**1-2**) (mic) Si: (pop) *păltinel* (**1-4**), *păltior* (**1-4**), (reg) *păltiniţă* (**1-4**), *păltinuţ* (**1-4**). **5** (Bot; reg) Păltior (**5**) (*Ribes petraeum*).

păltinat, ~ă *a* [At: ALR SN III, h 810/848 / Pl: *~aţi, ~e* / E: nct] (Reg; d. planuri) Care este situat pieziş, oblic.

păltinărie *sf* [At: F D IV, 260 / Pl: *~ii* / E: ***paltin*** **+** *-ărie*] **1-4** (Rar) Păltiniş (**1-4**).

păltinăriştе *sf* [At: F D IV, 260 / Pl: *~ti* / E: ***paltin*** **+** *-ăriştе*] **1-4** (Reg) Păltiniş (**1-4**).

păltinel *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 51 / Pl: *~ei* / E: ***paltin*** **+** *-el*] **1-4** (Bot; pop; şhp) Păltinaş (**1-4**). **5** (Reg; îe) **A umbla de(-a) frunza ~ului** A umbla fără rost. **6** (Reg; îae) A fi haimana. **7** (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestru*). **8** (Bot; reg) Coacăz (*Ribes rubrum*). **9** (Bot; reg) Coacăză (*Bruckenthalia spiculifolia*).

păltinele *sfp* [At: BIANU, D. S. / E: ***păltinel***] (Bot; reg; şîs *~ roşii*) Coacăz (*Ribes rubrum*).

păltinet *sn* [At: DRLU / Pl: *~uri* / E: ***paltin*** **+** *-et*] **1-4** (Reg) Păltiniş (**1-4**).

păltinior *smi* vz ***păltior***

păltiniş *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 63 / Pl: *~uri* / E: ***paltin*** **+** *-iş*] (Csc) **1** Pădure de paltini (**1**) Si: (rar) *paltinărie* (**1**), (reg) *păltinăriştе* (**1**), *păltinet* (**1**), *păltiniştе* (**1**). **2** Grup de paltini (**1**) Si: (rar) *păltinărie* (**2**), (reg) *păltinăriştе* (**2**), *păltinet* (**2**), *păltiniştе* (**2**). **3** Paltini (**1**) care alcătuiesc o pădurice, un crâng Si: (rar) *păltinărie* (**3**), (reg) *păltinăriştе* (**3**), *păltinet* (**3**), *păltiniştе* (**3**). **4** Crescătorie cu răsaduri de paltini (**1**) Si: (rar) *păltinărie* (**4**), (reg) *păltinăriştе* (**4**), *păltinet* (**4**), *păltiniştе* (**4**).

păltiniştе *sf* [At: DR. XI, 71 / Pl: *~ti* / E: ***paltin*** **+** *-iştе*] **1-4** (Reg) Păltiniş (**1-4**).

păltiniţă *sf* [At: ŞEZ. VII, 163 / Pl: *~ţe* / E: ***paltin*** **+** *-iţă*] **1-4** (Trs; şhp) Păltinaş (**1-4**).

păltinuţ *sm* [At: MARIAN, NA. 434 / V: ***~tănuţ*** / Pl: *~i* / E: ***paltin*** **+** *-uţ*] **1-4** (Reg; şhp) Păltinaş (**1-4**).

păltior *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***~inior*** / P: *~ti-or* / Pl: *~i* / E: ***paltin*** **+** *-ior*] **1-4** (Pop; şhp) Păltinaş (**1-4**). **5** Arbust cu frunze cu lobi ascuţiţi, cu flori verzi punctate cu roşu, cu fructe în formă de boabe roşii Si: (reg) *păltinaş* (**5**), *pomuşoară, coacăz-de-munte* (*Ribes petraeum*). **6** (Bot; reg) Agriş (*Ribes grossularia*).

păltău *sn* vz ***paltău***

pălucă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 145 / Pl: *~uce* / E: nct] (Reg) Mămăligă moale.

păluga *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 176 / V: ***pal~*** / Pl: *~ugi* / E: srb ***poluga***] **1-2** *sf* (Ban; Trs) Par[1] (**1**) (care serveşte ca pârghie) Si: *drug*. **3** *av* (Îe) **A da ~** A rostogoli o bârnă, un trunchi pe o rampă în sus.

pentru încărcarea în vagoane. **4** *i* (Buc; îf *paluga*) Comandă care se dă la ridicatul buștenilor cu țapina.

păluí[1] [At: (a. 1847) URICARIUL X, 404 / Pzi: *~esc* / E: ***pală[1]*** **+** *-ui*] **1** *vt* (C. i. iarbă, fân) A păli[3]. **2** *vt* A așeza în straturi, în grămezi. **3** *vt* (C. i. cereale) A vântura. **4** *vi* (D. obraz) A se înroși.

păluí[2] *vt* [At: DIACONU, P. 11 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Mol; c. i. o tranzacție) A încheia.

păluială[1] *sf* [At: CHEST. V, 94 / Pl: *~ieli* / E: ***păluí[1]*** **+** *-eală*] **1** (Reg) Așezare a ierbii, a fânului etc. în pale[1] (**1**) Si: *păluire* (**1**), *păluit[1]* (**1**). **2** Așezare în straturi, în grămezi Si: *păluire* (**2**), *păluit[1]* (**2**). **3** Dărăcire a lânii Si: *păluire* (**3**), *păluit[1]* (**3**). **4** Vânturare a cerealelor Si: *păluire* (**4**), *păluit[1]* (**4**).

păluială[2] *sf* [At: DIACONU, P. 11 / Pl: *~ieli* / E: ***păluí[2]*** **+** *-eală*] (Mol) **1** Tranzacție. **2** (Spc) Învoială cu privire la administrarea unei stâne.

păluială[3] *sf* vz ***păruială[1]***

păluire *sf* [At: PAMFILE, A. R. 215 / Pl: *~ri* / E: ***păluí[1]***] **1-4** (Reg) Păluială[1] (**1-4**).

păluit[1] *sn* [At: PAMFILE A. R. 215 / Pl: *~uri* / E: ***păluí[1]***] **1-4** (Reg) Păluială[1] (**1-4**).

păluit[2]*, *~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 115/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păluí[1]***] (Reg) **1** Care a fost așezat în pale[1] (**1**). **2** (D. lână) Dărăcit. **3** (D. cereale) Treierat.

pălurat, ~ă *a* vz ***pălăurat***

pălușcă *sf* [At: BORZA, D. 179 / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Călin (*Viburnum opulus*).

pălușel *sn* vz ***păloșel***

pălută *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 149/5 / V: ***pal~ ~lată*** / Pl: *~te, ~uți* / E: mg ***palota***] **1-2** (Trs) Palat[1] (**1-2**). **3** (Pex) Casă mare, frumoasă.

pămătuc *sn* vz ***pămătuf***

pămăranță *sf* vz ***pomeranță***

pămătuc *sn* vz ***pămătuf***

pămătuf *sn* [At: C. STAMATI, ap. CADE / V: ***mătuf, pămatuc, ~uc, ~tug, ~tuh, ~tuș, ~tuv, ~tuz, pământuș, pănă~, pănătuv, plămătufc, pomătoc, pom~, pomătug, pomotuf, pomotuș, pum~*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: slv ****помєтоуҳъ*** cf slv *помєсти* „a mătura"] **1** Ghemotoc de cârpe, cârlți etc. legat la capătul unui băț sau mănunchi de paie, de pănușe, de pene etc., având diverse utilizări Vz *feleștioc, mătăuz*. **2** Smoc sau moț de păr. **3** (Spc) Obiect format din fire de păr prinse într-un mâner, cu care se săpunește fața la bărbierit Si: *poanson*, (reg) *pomoci*. **4** (Spc; reg) Bidinea. **5** (Spc) Mănunchi de busuioc cu care preotul stropește cu agheasmă Si: *sfeștoc*, (reg) *mătăuz*. **6** Floare a unor plante ca trestia, papura etc. **7** (Trs) Fire mici care rămân după ce se smulge cânepa.

pămătug *sn* vz ***pămătuf***

pămătuh *sn* vz ***pămătuf***

pămătujel *sn* vz ***pămătușel***

pămătuji *v* vz ***pămătuși***

pămătuș *sn* vz ***pămătuf***

pămătușel *sn* [At: DDRF / V: ***~ujel, pomătujel*** / Pl: *~e* / E: ***pămătuș*** **+** *-el*] **1-8** (Shp) Pămătuf (**1-3, 7**) (mic).

pămătuși [At: COMAN, GL. / V: ***~uji, pănătuvi*** / Pzi: *~șesc* / E: ***pămătuș***] **1** *vt* (Mol; Dob; c. i. vatra) A domoli căldura cu un pămătuf (**1**) înmuiat în apă. **2** *vt* (Reg) A vărui. **3-4** *vtr* (Reg) A (se) badijona.

pămătuv *sn* vz ***pămătuf***

pămătuz *sn* vz ***pămătuf***

pămăzalcă *sf* vz ***pământzalcă***

pămâlzalcă *sf* vz ***pământzalcă***

pământcior *sn* [At: LB / V: (reg) ***pemin~*** / Pl: *~oare* / E: ***pământ*** **+** *-ior*] **1-2** (Pop; shp) Pământ (mic, puțin).

pământ *sn* [At: PSALT. HUR. 69[v]/16 / V: (îrg) ***pem~***, (reg) ***pom~***, (îvr) ***pomont*** / Pl: *~uri*, (înv) *~ure*, (reg) *~e, ~minte* / Vc: *~tule*, (înv) *~e, păminte* / E: ml ***pavimentum***] **1** Scoarță a globului terestru pe care trăiesc oamenii și celelalte vietăți. **2** (În imprecații; îe) **Înghiți-te-ar ~ul!** sau **Mâncate-ar ~ul!** De-ai muri! **3** (Interogativ retoric; îe) **Cum te (îl, vă** etc.) **rabdă** (sau **ține**) **~ul?** Exprimă indignarea față de lipsa de omenie a cuiva. **4** Mormânt. **5** (Îlav) **~ îngăurit** Epitet pentru un om leneș. **6** (Îlav) **Din ~** De jos. **7** (Îlav) **De la ~** De jos. **8** (Îe) **A uita ca ~ul** A uita cu desăvârșire, de tot. **9** (Îe) **A dormi ca ~ul** A dormi profund. **10** (Îe) **A nu ști ca ~ul** A nu ști deloc. **11** (Îe) **Din ~ (din iarbă verde)** sau **din fundul ~ului** Cu orice preț, prin orice mijloace. **12** (Îe) **A se înclina până la** (sau **în**) **~** A se înclina foarte adânc, cu o politețe exagerată. **13** (Îlav) **În** (sau **la**) **~** Aplecat până jos (de teamă, de emoție, de modestie etc.). **14** (Îe) **A pune** sau **a băga (ceva) în ~** A însămânța. **15** (Îae) A planta. **16** (Îe) **A băga (pe cineva) în ~** A înmormânta. **17** (Îae) A omorî. **18** (Îae) A intimida, a speria pe cineva. **19** (Îe) **A cădea la ~ (în fața cuiva)** A se prosterna, a îngenunchea cu fața la pământ. **20** (Îae) A se umili în fața cuiva. **21** (Îe) **A lăsa totul** (sau **toate**) **la** (sau, reg, **în**) **~** A abandona totul Si: *a lăsa baltă*. **22-24** (Îe) **Nu-l încape ~ul** Se spune despre o persoană (lacomă) (îngâmfată sau) foarte fericită. **25** (Îe) **A nu-l (mai) ține (pe cineva) ~ul (de bucurie)** A fi foarte bucuros. **26** (Îe) **A nu mai călca pe ~** A fi foarte fericit. **27** (Îe) **A nu atinge ~ul** sau **a nu se ști** sau **a nu se (mai) simți pe ~ (de bucurie)** A fi foarte fericit. **28** (Îe) **A nu avea nici cer, nici ~** A nu avea nici un adăpost. **29-30** (Îe) **A (nu) fi (cu picioarele) pe ~** A (nu) avea simțul realității. **31** (Îcn; îae) A fi foarte distant. **32** (Îe) **A tăcea** (sau **a fi mut**) **ca ~ul** A nu spune nici un cuvânt. **33-34** (Îe) **A face** (sau **a ține**) **umbră ~ului (degeaba)** A trăi degeaba. **35** (Îae) A nu fi bun de nimic. **36** (Îe) **A nu(-l) ști** sau **a nu(-l) afla, a nu(-l) auzi, a nu(-l) simți** etc. **nici ~ul** A nu-l ști, a nu-l afla etc. absolut nimeni. **37** (Îe) **A așterne** (sau **a trânti, a culca, a da** etc.) **la ~** (sau, rar, **~ului**) A doborî. **38** (Pex; îae) A omorî. **39** (Îe) **(Nu) se dărâmă ~ul** Se zice când cineva se arată îngrijorat sau zorit, în mod nejustificat. **40-41** (Îe) **A ieși** (sau **a răsări, a se ivi, a apărea** etc. **ca) din ~ (din iarbă verde)** A apărea pe neașteptate (și fără să fi fost observat înainte de cineva). **42** (Reg; îe) **A pune fața la ~** A muri. **43** (Îe) **Plânge de udă ~ul** Plânge mult. **44** (Reg; îe) **A sta cu burta la ~** A trândăvi. **45** (Îe) **A-i fugi cuiva ~ul de sub picioare** A-și pierde echilibrul din cauza unei proaste stări fizice sau din cauza unui pas greșit. **46** (Îae) A fi pe punctul de a pierde o anumită situație materială, socială etc. **47** (Îe) **Cu o falcă în cer (și) cu una** (sau **alta**) **în ~** Cu mare mânie, cu mare supărare. **48** (Îe) **A-i veni cuiva să intre în ~** A se simți foarte stânjenit. **49-50** (Îe) **A intra în ~ (de frică** sau) **de rușine** A avea un puternic sentiment (de frică sau) de rușine. **51** (Îe) **Parcă a intrat în ~** sau **parcă l-a înghițit ~ul** Se spune despre cineva sau ceva care a dispărut fără urmă, care nu poate fi găsit cu nici un preț. **52** (Reg; îe) **A răsturna ~ul într-o dungă** A realiza lucruri extraordinare. **53** (Îla) **La ~** Nimicit. **54** (Îal; d. oameni) Distrus sufletește, într-o situație disperată. **55** (Îae; la box) Cnocdaun. **56** (Îae; în armată, sport etc., ca formulă de comandă) Culcat! **57** (Îe) **A duce la ~** A face să eșueze. **58** (Îe) **Plânge ~ul sub el** (sau **ea** etc.) Se spune despre o persoană foarte supărată. **59** (Rar; îe) **Geme ~ul sub cineva** Se spune despre cei care se vaită și gem întruna. **60** (Rar; îe) **Doarme și ~ul sub om** Se spune când este mare liniște, când domnește calmul. **61** (Reg; îe) **Cu inima pe ~** Foarte trist. **62** (Reg; îe) **A-i crăpa (cuiva) ~ul (undeva)** A muri undeva. **63** (Îe) **A frământa** (sau **a pisa** etc.) **~ul** A juca, a dansa cu pasiune. **64** (Îe) **A mânca** (sau **a pupa**) **~ul** A atinge pământul în treacăt, din zbor. **65** (Rar; d. avioane; îe) **A lua ~** A atinge pământul cu roțile, la aterizare. **66** (Spt; îe) **Mingea a mâncat ~** Se spune când mingea a depășit linia de marcație reglementară. **67** (Îe) **A nu(-l) primi pe cineva (nici) ~ul** Se spune despre un om foarte păcătos care moare. **68** (Îe) **A-i fi greu (și) ~ului (cu cineva)** Se spune despre un om rău. **69** (Reg; îe) **A da** (sau **a răsturna** etc.) **~ul cu fundul** (sau **cu dosul, cu curul**) **în sus** A căuta, a scotoci peste tot pentru a găsi un lucru. **70** (Reg; îae) A fi foarte harnic. **71** (Reg; îe) **Ce ~?** Ce Dumnezeu? **72** (Reg; îe) **~e răsufli ?** Se zice cuiva tăcut, care nu scoate nici o vorbă. **73** Planetă a sistemului solar locuită de oameni. **74** (Pex) Oameni care locuiesc pe această planetă. **75** Arată o calitate sau un defect avut în gradul cel mai înalt sau un număr foarte mare. **76** (Îlav) **La** (sau **de la, până la, din) capătul** (sau **marginea** ori **marginile, toarta,** rar **capetele**) **~ului** sau **peste ~** etc. De foarte departe. **77** (Îe) **A curma ~ul** A colinda toată lumea. **78** (Îlav) **De când (lumea și) ~ul** Din

totdeauna. **79** (Îae; îcn) Niciodată. **80** (Reg; îe) **Când s-or roade furnicile ~ului** Niciodată. **81** (Îla) **Vechi ca ~ul** Foarte vechi. **82** (Îe) **Nu e peste ~** Nu e departe de aici. **83** (Îe) **Ca de la cer la ~** sau (rar) **cât cerul de ~, ca între cer și ~** Se spune pentru a arăta marea deosebire care există între două ființe, două lucruri, două fenomene. **84-85** (Îe) **A (se) jura cu cerul și cu ~ul** A (se) jura cu multă convingere, invocând atât forțele de pe pământ cât și pe cele cerești. **86-90** (Îe) **A făgădui (a cere) (a căuta) (a se ruga** sau**) (a jurui) cerul și ~ul** (A făgădui) (a cere) (a căuta) (a se ruga sau) a se jura mult. **91-95** (Îae) (A făgădui) (a cere) (a căuta) (a se ruga sau) a jura totul. **96-100** (Îae) (A făgădui) (a cere) (a căuta) (a se ruga sau) a jura lucruri nerealizabile, imposibilul Si: *marea cu sarea*. **101** (Îe) **A șterge** (sau **a rade, a stinge** etc.) **de pe** (sau **după, înv. din) fața ~ului** A distruge. **102** (Îae) A ucide. **103-104** (Reg; îe) **(A veni** sau**) a se duce cu ~ul** (A veni sau) a se duce în număr mare, cu tot neamul. **105** (Îlav) **De stinge** (sau **zvântă,** rar, **sfârșește** etc.) **~ul** Foarte mult, peste măsură, exagerat. **106-107** (Îls; irn) **Buricul ~ului** Persoană (care se crede) foarte importantă. **108** (Îe) **A fi urechea ~ului** A fi foarte atent. **109** Substanță, materie din care este alcătuită partea solidă a globului terestru Vz *glod, tină, țărână*. **110** (În imprecații; îe) **Taci, astupa-ți-ar ~ul gura** De-ai muri. **111** (Bis) Materie din care a fost creat omul, care este o ființă cu viață limitată și se va transforma după moarte în aceeași materie. **112** (Fig; îoc *spirit*) Materie. **113** (Îs) *~ negru* (sau, reg, *mare*) Cernoziom. **114** (Îs) *~ roșu* Pământ ars. **115** (Îs) *~ de turnătorie* Amestec format din nisip de turnătorie, dintr-un liant, de obicei argilă, și din alte substanțe Si: *amestec de formare*. **116** (Îe) **A face** (**lut** sau **tot o apă și un**) **~** sau **una cu ~ul** sau (rar) **a amesteca** (sau **a asemăna, a face asemenea) cu ~ul** A distruge. **117** (Îe) **A fi (toți) o apă și un ~** A fi deopotrivă, la fel. **118-119** (Îe) **A fi** (sau **a se face**) **negru ~** (ori **negru ca ~ul**) A fi foarte (mâhnit sau) mânios. **120** (Îe) **A se face ~ la față** sau **a i se face fața ca ~ul** ori (reg) **a-i ieși (cuiva) ~ul în față, a-i prinde cuiva fața ~** A slăbi. **121** (Îe) **E a ~** Prevestește moarte. **122** (Îe) **Trage a ~** Se spune despre cineva care este aproape de moarte Si: *cu un picior în groapă*. **123** (Îe) **A duce ~ din deal în vale** A face o muncă inutilă. **124** (Îla) **Cu inima ca ~ul** Foarte supărat. **125** (Spc; șîs *~ galben*) Argilă. **126** (Rar; îs) *~ de porțelan* Caolin. **127** (Îs) *~ stabilizat* Pământ argilos amestecat cu gudroane, var gras, ciment etc., rezistent la pătrunderea apei și folosit la fundații de drumuri, la construcții agro-zootehnice etc. **128** (Îs) *~ activ* (sau *decolorant*) Material natural asemănător argilei, format din hidrosilicați de aluminiu, calciu și fier și având proprietatea de a absorbi și a reține substanțe colorante din uleiuri animale, vegetale și minerale. **129** (Îe) **~ amar** Oxid de magneziu. **130** (Îs) *~uri rare* Grup de oxizi ai unor metale rare, foarte asemănătoare din punct de vedere al proprietăților lor chimice. **131** (Îs) *~ metalice* Oxizi ai metalelor aluminiu, bor, galiu, indiu și taliu. **132** Sol, considerat sub raportul productivității sau al configurației. **133-135** Suprafață (delimitată) de teren (agricol). **136** (Îe) **Sărac** sau **calic lipit ~ului** Foarte sărac. **137** (Îcs) *De-a ~ul furat* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **138** Teritoriu. **139** Regiune. **140** Ținut. **141** (Pex) Țară. **142** Patrie. **143** (Îs) *~ul făgăduinței* (sau *făgăduit*) Nume biblic dat Palestinei. **144** (Pex; îas) Ținut bogat, fericit. **145** (Fig; îas) Situație de care cineva leagă mari speranțe. **146** (Îe) **A trăi ca în ~ul făgăduinței** A trăi foarte bine Si: *a trăi ca în sânul lui Avram*. **147** (Îs) *Obiceiul ~ului* Totalitate a normelor de viață nescrise, stabilite în decursul timpului între membrii unei comunități și transmise prin tradiție, din generație în generație Si: (înv) *obicei pământesc* (**16**). **148** (Pex; îas) Obicei specific al unei țări, al unei regiuni etc. păstrat din vechime Si: (înv) *obicei pământesc* (**17**). **149** (Îs) *Birul* (sau *darea, vama*) *~ului* Impozit nedefinit mai îndeaproape. **150** (Înv; îla) **De ~** Pământean. **151** (Reg) Punct cardinal. **152** (Îoc *mare, ocean*; șîs *~ul cel sănătos, ~ cuprinzători, ~ tare, ~ statornic*, reg *~ uscat*) Țărm. **153** (Pex) Continent. **154** Unitate de măsură pentru suprafețe de teren agricol, folosită în trecut, a cărei mărime a variat în timp și spațiu.

pământal *sn* [At: PLEȘOIANU, C. 59/4 / Pl: *~e* / E: ***pământ*** + *-al*] (Îvr) Mineral.

pământaș, ~ă *a* [At: SEVASTOS, N. 181 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pământ*** + *-aș*] **1-2** (Reg) Pământean (**5, 8**).

pământean, ~ă [At: (a. 1633) GCR I, 83/10 / (înv) ***pămin~, pemen~, pemin~*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***pământ*** + *-ean*] **1** *a* De pe pământ (**73**), care se află sau trăiește pe pământ (**73**) Si: *pământaș* (**1**), *pământeancă* (**1**). **2** *a* Privitor la pământ (**73**). **3** *a* Specific pământului (**73**). **4** *smf* Locuitor al pământului (**73**) Si: (îvr) *pământos* (**4**). **5-6** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) născută într-o anumită țară, specificată în context Si: *pământeancă* (**2-3**), *pământenesc* (**1**), *pământesc* (**10**). **7-8** *smf, a* (Persoană) originară din acea țară, care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește Si: *de baștină, pământaș* (**2**), *pământeancă* (**4-5**), *pământenesc* (**2**), *pământesc* (**11**). **9-10** *a* Care aparține (țării sau) poporului despre care este vorba Si: *pământesc* (**12-13**), (rar) *pământenesc* (**3-4**), (reg) *pământaș* (**1-2**). **11-12** *a* Specific acelei țări Si: *autohton, băștinaș, indigen, neaoș, pământesc* (**14-15**), (rar) *pământenesc* (**5-6**), (reg) *pământaș* (**3-4**). **13** *smf* (Rar) Locuitor din aceeași regiune cu altcineva Vz *concetățean, consătean*.

pământeancă *smf, a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 8 / Pl: *~ence* / E: ***pământean*** + *-că*] **1-5** Pământeană (**1, 5-8**).

pământenesc, ~ească *a* [At: CR (1830) 25[1]/12 / Pl: *~ești* / E: ***pământean*** + *-esc*] **1-6** (Asr) Pământean (**6, 8-12**).

pământeni [At: GRAIUL, I, 422 / Pzi: *~nesc* / E: ***pământean***] **1** *vr* (Olt) A se stabili într-un anumit loc. **2** *vt* (Reg) A împroprietări.

pământenit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pământeni***] **1** (Olt) Care s-a stabilit într-un anumit loc. **2** (Reg) Împroprietărit.

pământesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 126/4 / V: (înv) ***pămen~, pămin~, pemen~, pemin~*** / Pl: *~ești* / E: ***pământ*** + *-esc*] **1** (Îoc *ceresc*) Care aparține pământului (**73**). **2** De pe pământ (**73**). **3** Care trăiește pe pământ (**73**) Si: *terestru*. **4** Privitor la pământ (**73**). **5** Specific pământului (**73**). **6** Care există în mod real, material, concret. **7** (Pex; irn) Prozaic. **8** (Fig) Specific firii omului Vz *omenesc*. **9** (Pex) Trupesc. **10-15** Pământean (**6, 8-12**). **16-17** (Înv; îs) *Obicei ~* Obiceiul pământului (**147-148**). **18** (Îvp; îoc *bisericesc*) Laic.

pământește *av* [At: VARLAAM, C. 83 / E: ***pământ*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca pe pământ (**73**). **2** Ca pământenii (**5**).

pământi *vr* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~nți*** / Pzi: *~tesc* / E: ***pământ***] (Reg) **1** A deveni palid, căpătând culoarea pământului (**109**). **2** A se stabili definitiv undeva Vz *împământeni*.

pământire *sf* [At: CHIRIȚESCU, GR. 136 / Pl: *~ri* / E: ***pământ***] (Reg) **1** Dobândire a unei palori asemănătoare cu culoarea pământului (**109**). **2** Stabilire definitivă undeva. **3** (Ccr) Parcelă de pământ (**109**) împărțită țăranilor în urma exproprierii moșierilor.

pământit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 163 / V: ***~nțit, pămințit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pământi***] **1** (Mar; Trs; îf *~nțit*) Pământiu. **2** (Trs) Nevoiaș. **3** Care s-a stabilit definitiv undeva.

pământiu, ~ie *a* [At: GORJAN, H. IV, 79/14 / Pl: *~ii* / E: ***pământ*** + *-iu*] De culoarea pământului (**109**) Si: *cenușiu, întunecat*, (reg) *pământit* (**1**), *pământos* (**3**).

pământos, ~oasă [At: MOLNAR, RET. 40/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pământ*** + *-os*] **1** *a* Care conține mult pământ (**109**). **2** *a* Care are o compoziție asemănătoare cu cea a pământului (**109**). **3** *a* Pământiu. **4** *smf* (Îvr) Pământean (**4**).

pământurește *av* [At: (a. 1623) ap. PANAITESCU, O. Ț. 170 / E: ***pământuri*** (pll *pământ*) + *-ește*] **1-2** (Îvr) După obiceiul pământului (**147-148**).

pământuș *sn* vz ***pământuf***

pământel *sn* [At: DRLU / V: (reg) ***pominței*** / Pl: *~e* / E: ***pământ*** + *-el*] **1-2** (Shp) Pământ (**109**) (puțin). **3** Argilă colorată folosită în pictură sau la zugrăveli Si: *lutișor*. **4** (Glg; reg) Diatomit.

pământi *v* vz ***pământi***

pământit, ~ă *a* vz ***pământit***

pământzalcă *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***pământz~, pământz~, pământz~*** / Pl: nct / E: nct] **1** (Mun) Bucată de piele, de meșină sau de pânză groasă cu care se leagă de jur-împrejur caierul de furcă. **2** (Îdt) Amestec de mălai

cu apă, în care se moaie firele de bumbac înainte de a se țese, spre a căpăta apret.

pământea *sf* vz ***pomoste***

pământzalcă *sf* vz ***pământzalcă***

pământesc, ~ească *a* vz ***pământesc***

pământean, ~ă *a* vz ***pământean***

pământesc, ~ească *a* vz ***pământesc***

pământit, ~ă *a* vz ***pământit***

pământoacă *sf* vz ***pământucă***

pământoasteală *sf* vz ***pomosteală***

pământi *v* vz ***pomosti***

pământucă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 98 / V: ***~moacă*** / Pl: ? / E: srb ***pamuk***] (Ban; Trs) **1** Bumbac. **2** Vată.

pământui *v* vz ***pomosti***

pănă *v* [At: LEXIC REG. II, 29 / Pzi: ***~nez*** / E: ***pană***^{1}] (Olt; c. i. butucii de vie) A înlocui, a schimba cu alți butuci tineri.

pănar *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***panariu*** / Pl: ***~i*** / E: ***pană***^{1} **+** ***-ar***] (Bot) **1** (Trs; Ban) Salcâm (*Robinia pseudacacia*). **2** (Reg; îf *penari*) Liliac (*Syringa vulgaris*).

pănaș *sn* vz ***panaș***

pănat, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 70 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pană***^{1}] (Mar) Înflorit.

pănaț *sn* vz ***părat***

până *pp, c* vz ***până***

pănăchidă *sf* vz ***panachida***^{1}

pănăramă *sf* vz ***panoramă***

pănășită *sf* vz ***pănușită***

pănășli *v* [At: CHEST. II, 386/4 / Pzi: nct / E: mg ***penészed***] (Reg; d. pereți) A se mucegăi.

pănăta *v* [At: PSALT. SCH. 527/12 / V: ***bă~*** / Pzi: ***~nat, ~nez*** / E: ml ***paenitere***] (Înv) **1** *vi* A pătimi. **2-3** *vir* (Trs) A (se) plânge.

pănătare *sf* [At: COD. VOR. 164/16 / V: ***păripț~*** / Pl: ***~tări*** / E: ***pănăta***] (Înv) **1** Pătimire. **2** Suferință.

pănătate *sf* [At: PSALT. 133 / Pl: ***~tăți*** / E: ***pănăta***] (Înv) **1** Pătimire. **2** Suferință.

pănătuf *sn* vz ***pămătuf***

pănătuș *sm* vz ***părătuș***

pănătuv *sn* vz ***pămătuf***

pănătuvi *v* vz ***pămătuși***

păncăneală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~eli*** / E: ***păncăni*** **+** ***-eală***] **1** (Reg) Activitate a celui care face ceva, pentru a nu sta degeaba. **2** Activitate a celui care face lucruri neînsemnate, mărunte. **3** Mers fără rost.

păncăni *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: ***~nesc, păncăn*** / E: nct] (Mun) **1** A face ceva, pentru a nu sta degeaba. **2** A face lucruri neînsemnate, mărunte. **3** A umbla fără rost.

păncănit, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***păcăni***] **1-2** (Om) aiurit Si: *zănatic, zăpăcit*.

pănclică *sf* vz ***panglică***

păngă *pp* vz ***pângă***

păngări *v* vz ***pângări***

păngăriciune *sf* vz ***pângăriciune***

păngărit, ~ă *a* vz ***pângărit***

păngău *sm* vz ***pengheu***

pănglicuță *sf* vz ***panglicuță***

pănie *sf* vz ***pâlnie***

pănînc *sm* vz ***părâng***^{1}

pănjenință *sf* vz ***păienjenință***

pănji *vt* [At: I. CR. III, 168 / Pzi: ***~jesc*** / E: nct] (Mun) A ocroti.

pănjini *v* vz ***păienjeni***

pănoj *sm* vz ***podnojie***

pănos, ~oasă *a* vz ***penos***

păntanog, ~oagă *a* vz ***pintenog***^{1}

păntălon *sm* vz ***pantalon***

păntănog, ~oagă *a* vz ***pintenog***^{1}

păntece *sn* vz ***pântece***

păntică *sf* vz ***panglică***

pănticos, ~oasă *a* vz ***pântecos***

păntlică *sf* vz ***panglică***

păntre *pp* vz ***printre***

păntrâjăl *sm* vz ***pătrunjel***

păntrijăl *sm* vz ***pătrunjel***

păntru *pp* vz ***pentru***

păntrui *vt* [At: SFC IV, 166 / Pzi: ? / E: ucr ***пантрувати***] (Reg) A avea grijă de cineva sau de ceva.

păntruit, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***păntrui***] (Reg) Bine întreținut.

păntu *pp* vz ***pentru***

pănțăr *sm* vz ***panțir***

pănțoi *s* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / Pl: nct / E: nct] (Îrg; îs) ***~ de Brașov*** Pânză deasă și groasă, de calitate inferioară.

pănui *vt* [At: SFC IV, 125 / Pzi: ***~esc*** / E: ***pană***^{1} **+** ***-ui***] A ciopli, dând formă de pană^{1} (**67**).

pănuja *sf* vz ***pănușă***

pănurar *sm* [At: DDRF / Pl: ***~i*** / E: ***pănură*** **+** ***-ar***] (Îdt) Persoană care țese pănură.

pănură *sf* [At: ECONOMIA, 168/12 / V: ***ponoră, punără*** / Pl: ***~ri***, (înv) ***~re*** / E: ml ***paenula***] **1** Țesătură groasă de casă, făcută din fire de lână, care se folosește mai ales la confecționarea hainelor țărănești Si: *aba, postav*, (reg) *dimie*. **2** (Pgn; reg) Țesătură. **3** (Pgn; reg) Stofă. **4** (Reg) Bor la pălărie. **5** (Fig; reg) Fel. **6** (Fig; Trs) Categorie. **7** (Îe) **A fi (tot) de-o ~ (cu cineva)** A fi la fel, a fi de aceeași categorie cu cineva. **8** (Îvr) Origine.

pănuș *sn* vz ***pănușă***

pănușă *sf* [At: ECONOMIA, 82/12 / V: ***~uș*** *sn*, (reg) ***~ujă, penuș*** *sn* / Pl: ***~și, ~șe*** / E: ***pană***^{1} **+** ***-ușă***] **1** (Reg; șîs ***~și mânânțele***) Fiecare dintre foile care înfășoară știuletele de porumb Si: (reg) *pană*^{1} (**65**), *pănușie* (**1**), *penușură, pițiană*. **2** (Pgn) Orice frunză care acoperă un fruct. **3** (Reg; îs) ***~și mari*** Tulpini uscate de porumb, folosite ca nutreț. **4** (Trs; Buc) Știulete de porumb cu sau fără boabe. **5** (Reg) Înveliș al bobului de grâu Si: (reg) *pănușită, pleavă*. **6** (Atm; îrg) Peritoneu. **7** (Reg; îf *pănuș*) Abdomen. **8** (Ban) Pieliță. **9** (Buc) Semn de recunoaștere făcut la urechea oilor Si: (reg) *pănușită* (**3**).

pănușeie *sf* vz ***pănușie***

pănușer *sn* [At: SFC III, 147 / Pl: ***~e*** / E: ***pănușă*** **+** ***-ar***] (Buc) Loc special amenajat, unde se păstrează, peste iarnă, pănușile (**1**).

pănuși *vr* [ALR I, 1182/290 / Pzi: 3 ***~șește*** / E: ***pănușă***] (Reg; d. șerpi) A năpârli.

pănușică *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: ***pănușă*** **+** ***-ică***] (Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape, care crește prin lunci.

pănușie *sf* [At: ALR I, 904/355 / V: ***~șeie*** / Pl: ***~ii*** / E: ***pănușă*** **+** ***-ie***] **1** (Trs) Pănușă (**1**). **2** (Reg) Păpușă.

pănușit, ~ă [At: H XVIII, 141 / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***pănușă***] **1** *a* (Reg; d. piei) Curățat de pielițe și de păr. **2** *a* (Pex) Prelucrat. **3** *sf* (Reg) Pănușă (**9**).

pănușită *sf* [At: BRANDZA, FL. 488 / V: (reg) ***pănăș~*** / Pl: ***~țe*** / E: ***pănușă*** **+** ***-ită***] **1-10** (Șhp) Pănușă (**1-2, 5, 8-9**) (mică). **11** (Reg) Năgară (*Stipa capillata*). **12** (Reg) Colilie (*Stipa pennata*). **13** (Reg) Trestie de câmp (*Calamagrostis epigeios*). **14** Spic al papurei^{1} (**1-2**) (*Typa*).

pănuță *sf* [At: LB / V: (îrg) ***pen~*** / Pl: ***~țe*** / E: ***pană***^{1} **+** ***-uță***] **1-46** (Reg; șhp) Pană^{1} (**1, 19-21, 27-29, 36-38, 61-62, 64, 70-71, 82, 87-90, 93-95**) (mică).

pănzătură *sf* vz ***pânzătură***

pănzeniș *sn* vz ***păienjeniș***

păoană *sf* [At: MARIAN, INS. 175 / Pl: ***~ne*** / E: ***păun***] (Reg; mpl) **1-2** Pană^{1} (**38, 41**).

păoance *sfp* [At: ȘEZ. XI, 100 / E: nct] (Bot; Buc) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

păoji *v* vz ***păuji***

păorime *sf* [At: DLR / Pl: (rar) *~mi* / E: ***paur*** + *-ime*] (Reg; csc) Țărănime.

păoriță *sf* vz ***păuriță***

păosa *vi* [At: MURNU, I. 178 / Pzi: *~sez* / E: ***paos***] (Nob) A face o libație, a aduce jertfă în vin morților sau zeilor.

păpa *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX / Pzi: *pap* / E: ml ***pappare***] **1** (Fam; în vorbirea copiilor sau irn) A mânca. **2** (Îe) **A ~ bătaie** A mânca bătaie. **3** (Pex) A suferi alte pedepse. **4-5** (Îc) **Papă-lapte** (Persoană) care este lipsită de energie și de inițiativă. **6** (Îc) **Papă-tot** Mâncău. **7** (Pex) A consuma. **8** (Pex) A termina. **9** (Fig; c. i. bunuri materiale) A-și însuși pe nedrept. **10** (Fig; c. i. bani) A cheltui. **11** (Fig; c. i. bani) A irosi. **12** (Fig; c. i. bunuri materiale) A distruge. **13** (Pex; c. i. oameni) A scoate din luptă.

păpară *sf* vz ***papară***

păparuză *sf* vz ***paparugă***[1]

păpădie *sf* [At: BIBLIA (1688), 47[1]/45 / V: (reg) ***papadea***, ***papadie***, ***pap~***, ***popodie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***παπαπαδιά*** „preoteasă", bg ***попадия***] **1** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze lungi, crestate, care, atunci când sunt tinere, se mănâncă uneori sub formă de salată, dispuse în formă de rozetă, din mijlocul căreia pornesc lujerele purtătoare de flori galbene Si: (reg) *buhă, cicoare, creștățea, curu-găinii, floarea broaștei, floarea-găinii, floarea-mălaiului, floarea-sorului, floarea-turcului, flori-galbene, gălbinele-grase, gușa-găinii, lăptucă, lilicea, mâță, pana*[1]*-văzgoiului, papa*[1]*-găinii, papalungă, părăsita-găinilor, pilug, pui-de-gâscă, ouăle-găinilor, turci* (*Taraxacum officinale*). **2** (Prc) Frunze de păpădie (**1**). **3** (Prc) Floare de păpădie (**1**). **4** (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

păpagai *sm* vz ***papagal***

păpălașcă *sf* vz ***păpălașcă***

păpălașcă *sf* [At: VICIU, GL. / V: *~ască* / Pl: ? / E: ***păpăli*** + *-așcă*] **1** (Trs) Mortar[1]. **2** (Reg) Lut frământat cu apă, folosit ca material de construcție la casele țărănești. **3** Fleșcăraie care se formează, după ploaie, pe drumurile pe unde circulă cirezile de vite Si: *noroi*[1].

păpălău *sm* [At: POLIZU / V: ***papală***, ***~lele***, ***papalău***, ***papalău***, ***papalei***, ***papăl***, ***păp~***, ***papel***, ***papelă***, ***pupele*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Bot) **1** (Reg; sîc **papăl-bețicos**) Plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori albe-gălbui și cu fructe roșii-portocalii, de mărimea unei cireșe, folosită în medicina populară Si: (reg) *bășică, bășicuță, boborea, bobuschii, bubuclie, cireașa-evreului, cireșică-jidovească, curcubețică, dălac, fusul-sălbatic, gheorghinar, gogoașă, iarba-bubei* (*Physalis alkekengi*). **2** (Reg; îf *papalău*) Mătrăgună (*Atropa belladonna*). **3** (Reg; îf *papelă*) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridum*).

păpăli *vr* [At: CV 1952, nr. 2, 37 / Pzi: 3 *~lește* / E: ***papă***[1] + *-ăli*] (Trs; d. fructe) A se strivi.

păpălică *sf* [At: DDRF / V: *~igă* / Pl: *~ici*, *~icuri* / E: nct] (Reg; mpl) Surcea.

păpăliga *sf* vz ***păpălică***

păpăluda[1] *sf* [At: CIHAC, II, 251 / V: ***papal~*** / Pl: *~de* / E: nct] Pasăre de culoare cenușie, cu corpul lunguieț, cu aripi lungi, înguste și ascuțite, cu coada trunchiată, cu gâtul scurt și cu ciocul mic, puțin încovoiat Si: *lipitoare*, (reg) *caprimulg, ciobănaș, lipici, mulge-capre, mulgătorul-caprelor, rândunea-de-noapte, spaimă, strigă, șișineab, văcăraș* (*Caprimulgus europaeus*).

păpăluda[2] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpăluga[1] *sf* [At: CV 1949, nr. 1, 33 / Pl: *~ugi* / E: cf *papă*[1]] (Olt) Mâncare pentru copii pregătită cu mămăligă fierbinte și unt.

păpăluga[2] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpălugar *sm* [At: ȘEZ. XVIII, 115 / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *păpăluga*[2]] (Trs) Fiecare dintre flăcăii care, conform unui obicei al locului, primăvara, la o anumită dată, acoperiți cu frunze verzi, ajută ciobanului să ducă oile în sat, pentru a li se măsura laptele.

păpăluză *sf* vz ***paparugă***[1]

păpănaș[1] *sm* vz ***papanaș***

păpănaș[2] *sm* vz ***pepenaș***

păpănărie *sf* vz ***pepenărie***

păpănoaică *sf* vz ***pepenoaică***

păpănoi *sm* vz ***pepenoi***

păpărădă *sf* [At: KLEIN, D. 64 / V: ***papar~***, ***pap~***, ***~ragă***, ***~raie***, ***pip~*** / Pl: *~de* / E: ***papară*** cf săs *paperade*] (Ban; Trs) Jumări de ouă.

păpăragă *sf* vz ***păpărădă***

păpăraie *sf* vz ***păpărădă***

păpărangină *sf* vz ***părangină***[1]

păpărău *s* [At: CADE / Pl: nct / E: ***păpară*** + *-ău*] **1** (Ban) Un fel de papară făcută din felii de mălai opărite cu apă. **2** (Reg) Băutură preparată din spirt amestecat cu apă Si: *spirtuș*.

păpărăzi *vr* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pzi: 3 *~zește* / E: cf *paparudă*] (Reg; d. mâncăruri) **1** A se prinde. **2** A face cocoloașe. **3** A se tăia.

păpărăzit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***păpărăzi***] (Reg; d. mâncăruri) **1** Prins. **2** Cu cocoloașe. **3** Care s-a tăiat.

păpăreț *sm* vz ***parpalec***

păparică *sf* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: ***papară*** + *-ică*] (Buc) Mâncare preparată din mălai amestecat cu smântână, coaptă la cuptor.

păpărudă[1] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpărudă[2] *sf* vz ***paparugă***[1]

păpărugă[1] *sf* vz ***paparudă***[1]

păpărugă[2] *sf* vz ***paparugă***[1]

păpăruie[1] *sf* [At: REV. CRIT. III, 164 / V: ***papar~*** / Pl: *~ui* / E: ***păpăruță***[2] css] (Ent; reg) Gărgărița (*Coccinella septempunctata*).

păpăruie[2] *sf* [At: ALR IV, 21 / Pl: *~ui* / E: ***paparudă***[1] css] **1-5** (Ban) Paparudă[1] (**1-5**).

păpăruie[3] *sf* [At: ALR II, 4083/27 / Pl: *~ui* / E: ***papară*** + *-uie*] (Reg) **1** Papară (**1**). **2** Omletă. **3-4** Papară (**3-4**).

păpăruie[4] *sf* [At: PANȚU, FL. / Pl: *~ui* / E: ns cf lat *papaver*] (Bot; reg) Mac[3] (*Papaver Rhoeas*).

păpărujă *sf* vz ***paparugă***[1]

păpărună *sf* vz ***paparună***

păpărași *sp* [At: CHEST. VIII, 8/2 / E: ***papară*** + *-uș*] (Trs) Păpăruță[3].

păpăruță[1] *sf* [At: ALRT II, 70 / Pl: *~țe* / E: ***paparudă*** css] **1-2** (Reg; Shp) Paparudă[1] (mică).

păpăruță[2] *sf* [At: ALR I, 85 / Pl: *~țe* / E: cf *mămăruță*] (Ent; Trs) Gărgărița (*Coccinella spetempunctata*).

păpăruță[3] *sf* [At: CHEST. VIII, 8/2 / Pl: *~țe* / E: ***papară*** + *-uță*] (Trs) Mâncare preparată din resturi de plăcinte rămase de la sărbători, mărunțite și prăjite în unt Si: (reg) *păpărași*.

păpăruză *sf* vz ***paparugă***[1]

păpău *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***păpa*** + *-ău*] (Reg) Mâncău[1].

păpânuț *sm* vz ***pepenuț***

păpâșoi *s* vz ***păpușoi***

păpâșoiște *sf* vz ***păpușoiște***

păpesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 116 / Pl: *~ești* / E: ***papă***[2] + *-esc*] (Înv) **1-5** Papal (**1-5**). **6** (Pex) Catolic.

păpică *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 62 / Pl: *~ici* / E: ***papă***[2] + *-ică*] **1-14** (Shp) Papă[1] (**1-2, 5-9**) (puțină). **15** (Pex; fam) Hrană. **16** (Pex; fam) Existență.

păpie *sfs* [At: POLIZU / V: ***papie*** / E: ***papă***[2] + *-ie*] **1-3** (Rar) Papalitate (**1-3**).

păpir *sn* vz ***papir***

păpiros *sn* vz ***papir***

păpiruș *sn* vz ***papir***

păpistășesc, ~ească *a* vz ***papistășesc***

papistășie *sf* vz ***papistășie***

păplaz *s* [At: ALR II, 6784/27 / Pl: nct / E: ns cf *zplaz*] (Reg) Fiecare dintre lemnele care țin pe loc piatra zăcătoare la moară.

păpricaș *sn* vz ***papricaș***

păpriște *sf* [At: VARLAAM, C. 69 / V: ***pop~*** (A și: ***pop~***) / A și: ***păp~*** / Pl: *~ti* / E: slv ***пъприще***, ***поприще***] **1** (Înv) Unitate de măsură pentru

lungime, egală cu aproximativ 200 m. **2** (Îvr) Întindere de teren cât se poate cuprinde cu privirea. **3** (Îvr) Perioadă de timp Si: *durată*.

păpșoi *s* vz ***păpușoi***

păpșoiște *sf* vz ***păpușoiște***

păpuc *sm* vz ***papuc***[1]

păpucar *sm* vz ***papucar***

păpucaraș *sm* [At: ALR I, 1664/320 / Pl: *~i* / E: ***păpuc*** + *-araș*] (Reg) Cizmar.

păpucariu *sm* vz ***papucar***

păpucaș *sm* vz ***papucaș***

păpucă[1] *sf* vz ***papuc***[1]

păpucă[2] *sm* vz ***papucă***

papucărie *sf* vz ***papucărie***[2]

papucăriță *sf* [At: ALRT II, 32 / Pl: *~țe* / E: ***papucar*** + *-iță*] (Ban) Soție a papucarului.

papucel *sm* vz ***papucel***

păpucichi *smp* [At: BORZA, D. 87 / E: ***papuc***] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

papuci[1] *sm* vz ***papuc***[1]

papuci[2] *vt* [At: ALRT II, 32 / Pzi: *~cesc* / E: ***papuc***] (Reg; c. i. încălțăminte) **1** A repara. **2** A cârpi.

păpucuț *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***păpuc*** + *-uț*] (Trs) Ghetuță de copil.

papugiu *sm* vz ***papugiu***

păpura *v* vz ***păpuri***

păpurar *sm* [At: NOM. PROF. 33 / Pl: *~i* / E: ***papură***[1] + *-ar*] (Rar) Persoană care confecționează obiecte împletite din papură[1].

păpureza *vt* [At: LUNGIANU, CL. 212 / Pzi: *~zez* / E: cf *păpa*] (Reg) A cheltui repede.

păpuri *vt* [At: SĂGHINESCU, V. 63 / V: (rar; cscj) *~ra* / E: ***papură***[1]] (C. i. butoaie, vase de lemn) **1** A introduce șuvițe de frunze de papură[1] în spațiile dintre doage, pentru a asigura etanșeitatea recipientului. **2** A astupa fisurile cu papură[1].

păpurică *sf* [At: BARONZI, L. 140 / V: *~iga, paparigă* / Pl: *~ici* / E: ***papură***[1] + *-ică*] (Bot; reg) **1** Crin de baltă (*Butomus umbellatus*). **2** Stânjenel (*Iris germanica*). **3** Stânjenel galben (*Iris pseudacorus*). **4** Pipirig[1] (*Schoenoplectus lacustris*). **5** Țipirig (*Schoenoplectus tabernaemontani*). **6** Șovar (*Sparganium ramosum*). **7** (Îc) **~galbenă** Crin galben (*Hemerocallis fulva*).

păpurigă *sf* vz ***păpurică***

păpuriș *sn* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 44 / Pl: *~uri* / E: ***papură***[1] + *-iș*] **1** Desiș de papură[1] (**1-2**) Si: *păpuriște* (**1**). **2** Loc unde crește multă papură[1] (**1-2**) Si: *papuriște* (**2**). **3** (Bot; reg) Săbioară (*Iris halophila*).

păpuriște *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ti* / E: ***papură***[1] + *-iște*] **1-2** Păpuriș (**1-2**).

păpuroi *s* [At: ALR I, 1907/594 / Pl: nct / E: ***papură***[1] + *-oi*] (Reg) Inflorescență a papurii[1].

păpurojnie *sf* [At: ALR II, 4032/791 / Pl: *~ii* / E: cf rs *папорожник*] (Reg) Un fel de colac lung care se face cu ocazia botezului, la nunți, înmormântări etc. Si: (reg) *pupăză*.

păpuros, ~oasă *a* [At: DRLU / V: ***pap~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***papură***[1] + *-os*] (Rar; d. terenuri) **1** Pe care crește multă papură[1] (**1-2**). **2** Cu papură[1] (**1-2**).

păpuscă *sf* vz ***prepuscă***

păpușa *v* vz ***păpuși***

păpușar [At: ALECSANDRI, T. ~8 / V: (reg) ***pop~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***păpușă*** + *-ar*] **1-2** *sm* (Rar) (Fabricant sau) negustor de păpuși (**1**). **3** *sm* (Înv) Persoană care dădea reprezentații cu păpuși (**11**) prin bâlciuri, piețe etc. **4** *sm* Artist la un teatru de păpuși care, în cadrul spectacolelor, mânuiește păpușile (**11-12**). **5** *sm* Actor lipsit de talent Si: *cabotin*. **6** *sm* (Fig) Escroc. **7** *sm* (Reg) Perinoc la car. **8** *sn* Tipar de lemn încrustat, în care se pun brânzeturile proaspăt preparate, pentru a li se da diferite forme.

păpușare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~sări* / E: ***păpușă***] (Îs) *~a coloanei* Accident tehnic în gaura de sondă, caracterizat prin deformarea coloanei de burlane în sens transversal.

păpușauă *sf* vz ***păpușică***

păpușă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 163[v]/28 / V: ***pop~, pup~*** / Pl: *~și*, (rar) *~șe* / E: ns cf lat *pupa*] **1** Jucărie pentru copii confecționată din carton presat, cârpă, cauciuc, material plastic etc., care reprezintă de obicei o fetiță frumoasă, îmbrăcată frumos. **2** (Pex) Figurină cu chip de om, care nu este destinată jocului. **3** (Îe) **A fi ~șa cuiva** A se lăsa dirijat de cineva. **4** (Îae) A fi lipsit de voință. **5** (Îe) **A ști de ~șa (unui lucru)** A ști rostul unui lucru. **6** (Îae) A fi complice cuiva într-o afacere necinstită. **7** Epitet dat unei fete sau unei femei frumoase. **8** Epitet dat unui om fără personalitate, care execută servil și orbește ceea ce i se cere Si: *manechin, marionetă*. **9-10** (Fig) (Lucru de) joacă Si: *bagatelă, fleac*. **11** Personaj în teatrul de păpuși, alcătuit dintr-un cap și două brațe, confecționat din cârpă, călți, lemn etc., care se îmbracă pe mână, ca un fel de mănușă, de către mânuitor. **12** Marionetă, acționată în teatrul de păpuși prin sfori. **13** (Pop; îe) **A juca ~șile** A da un spectacol, o reprezentație cu păpuși (**11-12**). **14** (Fig; îe) A spune minciuni, a înșela pe cineva. **15** (Îs) *Teatru de ~și* sau, înv, *jocul ~șilor* Gen de spectacol popular, de obicei cu caracter satiric, realizat de către un păpușar (**2**) prin manevrarea păpușilor (**11**) Si: *teatru păpușăresc* (**9**), *păpușărie* (**1**). **16** (Pan) Mănunchi alcătuit dintr-un anumit număr de fire, frunze, foi etc. **17** Legătură de mai multe obiecte de același fel făcută într-un anumit mod. **18** (Pop) Rod tânăr al porumbului, înainte de a se forma mătasea și boabele Si: (reg) *pănușie*. **19** (Pex) Știulete de porumb. **20** (Bot; reg) Porumb (*Lea mays*). **21** (Ent; pop) Nimfă. **22** (Reg) Bucată de brânză sau de cașcaval căreia i s-a dat o anumită formă prin presarea în tipare speciale. **23** (Pop) Model antropomorf de alesătură sau broderie pe pânză. **24** Unealtă de dogărie folosită pentru a fixa cercurile la vase Si: (reg) *băschie, bătic, ciochie*. **25** Parte fixă sau mobilă a unor mașini-unelte care servește la prinderea, susținerea și rotirea pieselor de prelucrat.

păpușaresc, ~ească *a* [At: CONTEMP. 1962, nr. 833, 4/1 / Pl: *~ești* / E: ***păpușar*** + *-esc*] **1-2** Care se referă la (teatrul de) păpuși (**11-12**). **3-4** Referitor la păpușari (**3-4**). **5-6** Care aparține (teatrului de păpuși sau) păpușilor (**11-12**). **7-8** Care aparține păpușarilor (**3-4**). **9** (Îs) *Teatru ~* Teatru de păpuși (**15**).

păpușărește *av* [At: T septembrie 1962, 60 / E: ***păpușar*** + *-ește*] **1** (Rar) Conform cu principiile teatrului de păpuși (**15**). **2** (Pop) În felul dansului păpușeasca (**1**) Si: (pop) *păpușește*.

păpușărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 64 / V: (reg) ***pop~*** / Pl: *~ii* / E: ***păpușă*** + *-ărie*] **1** Teatru popular de păpuși (**15**), frecvent prin bâlciuri. **2** (Fig; rar) Prefăcătorie. **3** (Fig; rar) Înșelătorie.

păpușeasca *sfa* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***păpușă*** + *-easca*] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul păpușeasca (**1**).

păpușește *av* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***păpușă*** + *-ește*] (Pop) Păpușărește (**2**).

păpuși *v* [At: PANN, P. V, II, 155/21 / V: (cscj) *~șa* / Pzi: *~esc* / E: ***păpușă***] **1-2** *vtr* (Îvr) A (se) găti ca (pe) o păpușă (**7**). **3-4** *vtr* (Irn) A (se) găti în mod exagerat, fără gust Si: *a (se) împopoțona*. **5** *vt* (Reg; c. i. foile de tutun) A lega în mănunchi, a face păpuși (**16**). **6** *vr* (Înv; d. larvele insectelor) A deveni nimfă. **7** *vt* (Reg; îf *păpușa*) A micșora.

păpușică *sf* [At: IORGA, S. D. VIII, 81 / V: *~șauă* / Pl: *~șele* / E: ***păpușă*** + *-ică*] **1-14** (Șhp) Păpușă (**1-2, 7, 11-12, 16-17**) (mică) Si: (reg) *papușită* (**1-14**), *pupușită* (**1-14**). **15** (Îcs) *De-a ~șelele* Joc distractiv pentru copii care se joacă la priveghi cu un fel de păpuși (**1**). **16** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **17** (Reg) Melodie după care se dansează păpușica (**16**). **18** (Reg) Mănunchi de fire de tort sau de bumbac legate împreună, pe rășchitor sau la urzitul pânzei.

papușit *sn* [At: LTR[2] / E: ***papuși***] **1** Gătează ca a unei păpuși (**7**). **2** (Irn) Gătează exagerată, de prost gust Si: *împopoțonare*. **3** Legare în mănunchi, făcând păpuși (**16**). **4** (Înv) Transformare în nimfă a unei larve a unei insecte. **5** (Reg) Micșorare.

păpușită *sf* [At: ALEXICI, L. P. 194 / Pl: *~țe* / E: ***păpușă*** + *-iță*] **1-14** (Reg; șhp) Păpușică (**1-14**).

păpușoaică *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ice* / E: ***păpușă*** **+** *-oaică*] **1-12** (Reg; șdp) Păpușoaie (**1-12**). **13** (Bot; reg) Costrei (*Sorghum halepense*).

păpușoaie *sf* [At: UDRESCU, GL. / E: ***păpușă*** **+** *-oaie*] **1-12** (Șdp) Păpușă (**1-2, 11-12, 16-17**) (mare) Si: *papușoaică* (**1-12**), *păpușoi* (**1-12**). **13** Mănușă de in sau de cânepă. **14** Grămadă făcută din mănuși. **15** (Bot; reg) Costrei (*Sorghum halepense*).

păpușoi *s* [At: NECULCE, L. 122 / V: (reg) ***păpâșoi, păpșoi, popișoi, popșoi, pop~*** / Pl: *~oaie* / E: ***păpușă*** **+** *-oi*] **1-12** *sm* (Șdp) Păpușoaie (**1-12**). **13** *sm* (Spc) Păpușă care reprezintă o figură masculină. **14-15** *sm* Epitet dat (unui bărbat fără personalitate sau) unui om de nimic. **16** *sn* (Olt) Sperietoare de păsări Si: *momâie*. **17** *sm* (Reg; Mol) Porumb (*Zea mays*). **18** *sm* (Îc) **~-olog** Varietate de porumb cu știuletele mic. **19** *sm* (Îc) **~-de-măturí** Mătură (*Sorghum vulgare*). **20** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cioarei** Săbioară (*Iris halophila*). **21-22** *sm* (Mol) Rod al porumbului (sub formă de știuleți sau) de boabe. **23** *sm* (Îs) *~ de papură* Inflorescență a papurii[1] (**1-2**). **24** *sm* (Îs) *~ de brad* Con de brad. **25** *sm* (Îe) **A-i lua (cuiva) ~ui de pe foc** A-i răsturna cuiva planurile Si: *a-i lua (cuiva) porumbul de pe foc*. **26** *sm* (Îae) A lovi cu putere. **27** *sm* (Fam; îe) **A se face mort** (sau **a face pe mortul**) **în ~** A se ascunde. **28** *sm* (Fam; îae) A nu recunoaște ce a făcut. **29** *sm* (Fam; îe) **A o lăsa moartă în ~** A renunța. **30** *sn* (Mpl; șls; csc) Porumbiște. **31** *sm* (Îe) **A scăpa boii în ~** A-și pierde autoritatea sau controlul asupra cuiva. **32** *sm* (Bot; reg) Papanaș (*Trifolium arvense*). **33** *sm* (Bot; reg) Lușcă-albă (*Ornithogalum caudatum*). **34** *sm* (Bot; reg; îf *popușoi*) Belșiță (*Canna indica*). **35** *sa* (Reg) Dans popular executat de fete și băieți. **36** *sa* Melodie după care se execută acest dans.

păpușoiaș *sm* [At: SEVASTOS, N. 332 / V: ***~ieș, popușoieș*** / Pl: *~i* / E: ***păpușoi*** **+** *-aș*] **1-18** (Reg; șhp) Păpușoi (**16-24**) (mic). **19** (Lsg; csc) Porumbiște. **20** (Bot; reg) Crin galben (*Hemerocallis fulva*).

păpușoieș *sm* vz ***păpușoiaș***

păpușoină *sf* [At: DLR / Pl: *~ne, ~ni* / E: ***păpușoi*** **+** *-ină*] (Buc; csc) Porumbiște.

păpușoiște *sf* [At: I. IONESCU, C. 23/5 / V: ***pâpâș~, pâpș~, popș~, pop~*** / A și: *păpușoiște* / Pl: *~ti* / E: ***păpușoi*** **+** *-iște*] (Reg; csc) Porumbiște.

păpușornița *sf* [At: ALRM / Pl: *~țe* / E: ***păpușoi*** **+** *-orniță*] (Reg; csc) Porumbiște.

păr[1] *sm* [At: PSALT. HUR. 34[v]/2 / V: (îvr) ***per*** / Pl: *peri, ~uri* / E: ml ***pilus***] **1** Formație de origine epidermică, cornoasă, filiformă, flexibilă, care crește pe corpul omului și mai ales pe al unor animale. **2** (Csc) Totalitate a acestor formații care acoperă corpul omului sau al animalelor. **3** (Spc) Fiecare dintre firele de felul celor de mai sus care, crescând lungi și dese, acoperă capul omului. **4** (Csc) Totalitate a firelor de păr[1] (**3**). **5** (Îc) **Lupul își schimbă ~ul, dar năravul ba** Se zice despre un om rău, care, deși pare a se fi îndreptat, nu își schimbă niciodată firea. **6** (Trs; Buc; îs) *Fată în ~* Fată care a rămas nemăritată Si: *fată bătrână*. **7** (Ban; Olt; îs) *~ul pintenului* Smoc de fire de păr[1] (**1**) lungi și aspre care cresc pe pintenul calului. **8** (Mol; îs) *~ul pământului* Plante cultivate, semănături. **9** (Pop: d. animale; îla) **În doi peri** Care are părul[1] (**1**) în amestec de două culori Si: *sur*. **10** (D. oameni; îal) Cărunt. **11** (Pex; d. oameni; îal) Care este între două vârste. **12-13** (Reg; dom; îljv) **În doi peri** (Care este) amețit de băutură Si: *cherchelit, afumat*. **14-15** (Îal) (Care este) neprecizat. **16-17** (Îal) (Care este) nehotărât. **18-19** (Îae) (Care este) îndoielnic Si: *confuz, echivoc*. **20** (D. modul de a călări; îlav) **Pe ~** sau **pe ~ul calului** Fără șa Si: *pe deșelate*. **21** (Reg; îlav) **În ~** (Îoc *în răspăr*) În sensul direcției normale de creștere a firelor de păr[1] (**1**). **22** (Îal) Cu toții prezenți, fără să lipsească vreunul. **23** (Îlav; d. povestit) **Din** (sau **de-a**) **fir în** (ori **a**) **~** sau (reg) **până într-un ~** De la un capăt la altul și cu lux de amănunte, în întregime și cu multe detalii. **24** (Îe) **A atârna de un fir de ~** A depinde de foarte puțin. **25** (Îae) A avea o poziție primejdioasă. **26** (Îc) **A se lua cu mâinile** (ori, rar, **a se smulge**) **de ~** sau **a-și smulge ~ul** (sau **perii**) **(din cap)** A fi foarte supărat, cuprins de disperare. **27** (Îe) **A se lua** (sau **a se prinde**) **(cu cineva) de ~** A se lua la bătaie Si: *a se încăiera*. **28** (Îe) **A i se ridica** (sau **a i se sui**) **(tot) ~ul** (**în cap** sau **în vârful capului**) sau **a i se face** (sau **a i se ridica** etc.) **~ul măciucă** (sau **vâlvoi**, reg, **puică**) **(pe cap** sau **în vârful capului)** sau **a i se zbârli** (ori, reg, **a i se arici, a i se înspica tot**) **părul (în cap)** A fi cuprins de o spaimă puternică Si: *a se îngrozi, a se înspăimânta*. **29** (Îe) **A despica** (sau **a tăia**) **~ul** (sau **firul de păr, un fir de păr**) **în patru** (sau **în șapte** etc.) A cerceta ceva în mod amănunțit, a se ocupa de ceva cu minuțiozitate exagerată, mai mult decât este necesar. **30-31** (Îe) **(Nici) un ~ (mai mult)** sau **nici cât e un fir de ~** (Nici) oricât de puțin. **32** (Îe) **Cât s-ar** (ori **ai**) **rupe un ~ (din cap)** Foarte puțin. **33-34** (Îe) **N-am ~ în cap** (sau **în barbă**) sau **cât ~în cap, ca ~ul din cap** Se spune pentru a arăta că ceva este (în număr sau) în cantitate foarte mare. **35** (Reg; îe) **Cât ~** (sau **câți peri**) **în palmă** (ori **pe broască**) Deloc. **36** (Îla) **Tras de ~** Se spune despre o concluzie, o afirmație etc. forțată sau exagerată, care denaturează adevărul, despre un lucru nefiresc, silit. **37** (Îe; reg) **A-i lua** (**cuiva**) **~ul foc** A intra în mari încurcături sau primejdii Si: *a da de belea*. **38** (Îe) **A scoate (cuiva) peri albi** A pricinui cuiva multe necazuri și supărări. **39** (Îae) A sâcâi pe cineva. **40** (Îe) **A-i ieși (cuiva) peri albi** A îmbătrâni înainte de vreme din cauza prea multor necazuri. **41** (Îae) A fi hărțuit și tracasat de ceva. **42** (Îe) **A-i ieși** (sau **a-i trece**) **cuiva ~ul prin căciulă** A face eforturi deosebite trecând peste multe greutăți, a ajunge la limita răbdării, fiind silit să suporte multe neajunsuri. **43** (Reg; îe) **A întoarce ~ul pe dos** A se mânia. **44** (Reg; îe) **A se ține în ~** A arăta bine, a se menține tânăr, sănătos. **45** (Reg; îla) **Cu ~ pe limbă** Lipsit de educație. **46** (Pop; îe) **A-și da ~ul pe mâna altuia** sau **a fi cu ~ul în mâna altuia** A-și încredința soarta cuiva, a fi la discreția cuiva. **47** (Reg; îe) **A ține** (sau **a apuca**) **pe cineva de ~** A avea influență asupra cuiva. **48** (Reg; îae) A depinde cu totul de cineva. **49** (Pop; îc) **A se da** (sau **a se lăsa**) **după ~** A accepta să se comporte așa cum i se cere, să facă ceea ce i se cere Si: *a se acomoda, a se conforma*. **50** (Îe) **Cu mari peri** Cu deosebit efort. **51** (Fam; îls) **~ de câine** Om de nimic. **52** (Îe) **Arc peri de lup** Este un om rău, hain la inimă. **53** (Îvr; îls) **~ul purcelei** Capac al lăzii. **54** Fiecare dintre firele chitinoase care se găsesc pe unele organe sau părți ale corpului insectelor. **55** (Pan; mpl) Fiecare dintre firele scurte, ieșite în afară, care acoperă suprafața unei țesături, în special a unui covor. **56** (Pan; Trs; Ban) Mătase de porumb. **57** Păr[1] (**1**) tăiat sau smuls de pe corpul unor animale pentru a fi folosit în diverse scopuri, mai ales ca materie primă. **58** (Îrg) Blană de animal. **59** (Pop) Lână de calitate superioară, cu firul lung, separată prin pieptănare sau dărăcire. **60** (Îe) **~ pe** (sau **în**) **~** Se spune pentru a arăta că se face un schimb între lucruri echivalente sau în proporții egale. **61** (Reg) Fuior de cânepă. **62** Denumire generală dată fibrelor textile de origine animală. **63** (Pex) Țesătură făcută din păr[1] (**62**). **64** (Reg) Fibră de lemn. **65** (Pan; lsg) Fiecare dintre filamentele (foarte fine) de origine epidermică existente pe anumite organe ale unor plante. **66** (Pan; pop) Abces foarte dureros care se face de obicei la degetele de la mână. **67** (Pan) Arc în formă de spirală la ceas. **68** (Bot; reg; îc) **~ul-doamnei** Strașnic (*Asplenium trichomanes*). **69** (Bot; reg) **~ul-ciutei** Verigar (*Rhamnus cathartica*). **70** (Bot; reg; îc) **~ul-zânelor** Colilie (*Stipa pennata*). **71** (Bot; reg; îae) Năgară (*Stipa capillata*). **72** (Reg; îc) **~ul-Maicii-Domnului** (sau **~ul-Maicii-Preciste**) Plantă erbacee cu frunzele lunguiețe, triunghiulare și penate, care crește prin păduri, în locuri umede și umbroase sau prin crăpăturile stâncilor Si: (reg) *~ul-fetei, ~ul-Sfintei-Marii* (*Asplenium adianthum nigrum*). **73** (Bot; reg; îac) Părul-fetei (*Adianthum capillus-Veneris*). **74** (Bot; reg; îac) Strașnic (*Asplenium trichomanes*). **75** (Bot; reg; îac) Năfurică (*Artemisia annua*). **76** (Reg; îc) **~ul fetei** (Șîf **~ul-fetei-mișele, ~ul-orfanei**) Plantă criptogamă înrudită cu feriga, cu pețiolurile lungi și subțiri, folosită în medicină și cultivată, uneori, ca plantă ornamentală Si: (reg) *buricul-Vinerei, buruiana-de-bubă-neagră, părul-Maicii-Domnului, percica-fetei* (*Adianthum capillus Veneris*). **77** (Bot; reg; îac) Părul-Maicii-Domnului (*Asplenium adianthum nigrum*). **78** (Reg; îc) **~ul Sfintei-Marii** Planta *Asplenium septentrionale*. **79-80** (Bot; reg; îac) Torțel (*Cuscuta epithymum* și *europaea*). **81** (Bot; reg; îac) Părul-Maicii-Domnului (*Asplenium adianthum nigrum*). **82** (Bot; reg; îac) Părul-fetei (*Adianthum capillus-Veneris*). **83** (Bot; reg; îc) **~ul-porcului**

Coada-calului (*Equisetum telmateja*). **84-85** (Bot; reg; îac) Coada-calului (*Equisetum arvense* și *silvaticum*). **86** (Bot; reg; îac; ș̂if **~-de-porc, ~-de-lup**) Țăpoșică (*Nardus stricta*). **87** (Reg; îac) Plantă graminee care crește prin locuri nisipoase Si: (pop) *păiuș-de-nisipuri* (*Festuca vaginata*). **88** (Bot; reg; îac) Păiuș (*Festuca ovina*). **89** (Bot; reg; îac) Iarba-calului (*Festuca sulcata*). **90** (Bot; reg; îac) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **91** (Reg; îac) Plantă erbacee cu tulpina împărțită în numeroase ramificații subțiri și aspre, care crește prin locurile umede de pe lângă pâraie (*Juncus trifidus*). **92** (Bot; reg; îac) Rugină (*Juncus effusus*). **93** (Bot; reg; îac) Brădățel (*Juncus compressus*). **94** (Bot; reg; îac) Cornișor (*Lycopodium annotimpum*). **95** (Bot; reg; îac) Piedicuță (*Lycopodium claviatum*). **96** (Bot; reg; îac) Brădișor (*Lycopodium selago*). **97** (Bot; reg; îac) Alior (*Euphorbia cyparissias*). **98** (Bot; reg; îc) **~ul crâjei** Specie de lichen Si: (reg) *puricească* (*Lecanora confluens*). **99** (Reg; îc) **~ul ursului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **100** (Pop; îs) *Peri răi* Boală de ochi care se caracterizează prin creșterea anormală a unor fire pe gene pe partea inferioară a pleoapei, provocând iritarea ochiului. **101** (Pop; pex; îac) Corp străin intrat în ochi și care provoacă iritarea acestuia. **102** (Reg; îs) *~ul porcului* Boală la copiii mici, care se manifestă prin apariția unor peri scurți și aspri pe spinarea copilului, care îi provoacă dureri și înțepături. **103** (Ast; îc) **~ul-Berenicei** Constelație din emisfera boreală.

păr² *sm* [At: NECULCE, L. 238 / Pl: *peri* / E: ml ***pirus***] **1** Pom fructifer din familia rozaceelor, cu coroana piramidală, cu frunze ovale, cu flori mari, albe, cultivat pentru fructele lui comestibile (*Pirus sativa*). **2** Lemn de păr² (**1**), care se utilizează în strungărie, sculptură etc. **3** (Reg; îc) **Măr-~** Specie de măr¹ (**1**) cu fructe mici.

păr³ *sm* [At: BORZA, D. 140 / Pl: *peri* / E: nct cf lat *porrum*] (Bot; Ban) Sparanghel (*Asparagus officinalis*).

păr⁴ *sn* vz ***pahar***

pără¹ *sf* vz ***para***

păra² *vtr* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 59ᵛ/19 / Pzi: *par* / E: mi ***parare***] **1-2** (Înv) A (se) apăra.

păra³ *v* vz ***para¹***

păracă *sf* [At: ALR I, 1260/63, 112 / Pl: ? / E: nct] (Ban; Trs) Chiciură.

părădă *sf* vz ***paradă***

părade *sf* vz ***paradă***

părădi *sf* vz ***paradă***

părădie *sf* vz ***paradă***

părag *s* [At: ALR SN I, h 123/36 / Pl: nct / E: ns cf *părangină¹*] (Reg) Fân de calitate inferioară, plin de buruieni.

părageană *sf* vz ***paragină¹***

părăgină¹ *sf* vz ***paragină***

părăgină² *sf* vz ***părangină¹***

părăgină *sf* vz ***părangină¹***

părangână *sf* vz ***părangină¹***

părangină¹ *sf* [At: LB / V: ***parag~, parangin*** *sn*, ***par~, parlag~, părag~, părăg~, ~gână, părlag~, părla~, păpăra~*** / E: ns cf *paragină¹*, *pătlagină*] (Bot; reg) **1** Vițelar (*Anthoxanthum odoratum*). **2** (Îf *parangină*) Iarba-Sfintei-Mării (*Hierochloë odorata*). **3** (Îf *paragină*) Trestie de câmp (*Calamagrostis epigeios*). **4** (Îf *parangin*) Tremurătoare (*Briza media*).

părangină² *sf* vz ***paragină¹***

părasin *sm* vz ***parasin***

părăș¹ *sm* [At: ANTIPA, P. 473 / Pl: *~i* / E: ***par¹*** + *-aș*] (Reg) Pescar care mânuiește parul[1] de care este fixată luntrea când se scoate năvodul.

părăș² *s* [At: ALR I, 956/782 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Curătură în pădure.

părat *sm* vz ***împărat***

părătic, ~ă [At: I. IONESCU, M. 695 / V: (înv) ***per~***, (reg) ***par~***, / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *pară¹*] **1-2** *sn, a* (Îrg) (Culoare) portocalie. **3** *sn* Substanță colorantă care are această culoare.

părat *sn* [At: PSALT. 286 / V: ***pănat*** / Pl: *~uri* / E: ml ***palatium***] (Atm; înv) Palat² (**1**).

părauă *sf* vz ***para³***

părâ¹ *pp, c* vz ***până***

părâ² *sf* vz ***pară¹***

părâ³ *sf* vz ***pârâ***

părâ⁴ *sf* vz ***poară***

părăchernită *sf* vz ***parachernită***

părăclău *sn* [At: KLEIN, D. 150 / Pl: *~laie* / E: ns cf *păpăcli*] (Trs) Ciocan pentru spart piatră.

părăcli *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *părăclău*] (Reg; c. i. piatra) A sfărâma.

părăclint *sm* vz ***pălăcrint***

părăclișări *sm* vz ***paracliser***

părăcluire *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 43 / Pl: *~ri* / E: cf *părăcli*] (Trs) Sfărâmare a pietrei.

părădaică *sf* vz ***paradaisă***

părădaie *sf* vz ***paradaisă***

părădaisă *sf* vz ***paradaisă***

părădaiși *sfp* vz ***paradaisă***

părădăi *sfp* vz ***paradaisă***

părădău *s* vz ***paradău***

părădică *sf* vz ***paradaisă***

părădosit, ~ă *a* vz ***paradosit²***

părăduí¹ [At: MURNU, O. 72 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *paradău*] (Pfm; Mol) **1** *vr* (D. imobile, mobilă) A se dărăpăna. **2** *vt* A face de neutilizat Si: *a spurca*. **3** *vt* (C. i. averi) A consuma fără socoteală, până la epuizare Si: *a irosi, a risipi*. **4** *vt* A fura.

părăduí² *vi* [At: BRĂESCU, O. A. II, 29 / Pzi: *~esc* / E: ***paradă*** + *-ui* cf ger *paradieren*] (Nob; irn) A merge la paradă.

părăduială *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ieli* / E: ***părăduí¹*** + *-ială*] (Pfm) **1-3** Părăduire (**1-3**).

părăduire *sf* [At: (a. 1804) ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***părăduí¹***] **1** (Reg) Stare de dărăpănare, de ruină Si: *părăduială* (**1**). **2** Spurcare de către un animal sau un obiect necurat Si: *părăduială* (**2**). **3** (Pfm) Risipă mare Si: *părăduială* (**3**).

părăduit, ~ă *a* [At: PAS. Z. III, 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***părăduí¹***] (Pfm) **1** (D. imobile, mobilă) Dărăpănat. **2** (D. averi) Risipit până la epuizare.

părăduitor, ~oare [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părăduí¹*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Reg) (Om) risipitor. **3** *a* (Pex) Hoț.

părăfie *sf* vz ***parohie***

părăgeni *v* vz ***părăgini***

părăgenit, ~ă *a* vz ***părăginit²***

părăgi *v* vz ***părăgini***

părăgină¹ *sf* vz ***paragină¹***

părăgină² *sf* vz ***părangină¹***

părăgineală *sf* [At: DEȘLIU, G. 14 / Pl: *~eli* / E: ***părăgini*** + *-eală*] Paragină¹ (**1**).

părăgini [At: ALECSANDRI, T. 279 / V: *~ăgi*, (reg) *~geni* / E: ***paragină¹***] **1** *vr* (D. construcții) A ajunge în stare de paragină¹ Si: *a se dărăpăna, a se ruina*. **2** *vr* (Fig) A ajunge într-o stare de decădere Si: *a se distruge, a se prăpădi*. **3-4** *vtr* (A face un teren să ajungă sau) a ajunge în paragină¹ din lipsă de îngrijire. **5** *vt* (Fig) A lăsa ceva în părăsire, uitat cu totul.

părăginire *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 74 / Pl: *~ri* / E: ***părăgini***] **1** Stare de paragină¹ a unei construcții Si: *dărăpănare, ruinare*. **2** (Fig) Decădere fizică și morală a cuiva. **3** Stare de neîngrijire a unei culturi agricole. **4** (Fig) Părăsire totală.

părăginit, ~ă *a* [At: CR (1833) 220¹/16 / V: (reg) ***~genit, ~git, păringenit*** / E: ***părăgini***] **1** (D. construcții) Care a ajuns în stare de paragină¹ Si: *dărăpănat, ruinat*. **2** (D. terenuri) Care a devenit paragină¹, fiind lăsat neîngrijit Si: (reg) *părăginos*.

părăginitură *sf* [At: CHEST, IV 123/296 / Pl: *~ri* / E: ***părăgini*** + *-tură*] (Reg) Paragină¹ (**1**).

părăginos, ~oasă *a* [At: TDRG / V: ***parag~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***paragină¹*** + *-os*] (Reg) Părăginit (**2**).

părăgit, ~ă *a* vz ***părăginit***

părăguș *s* vz ***răpăguș***

părăi *v* vz ***pârâi***

părăiaș *sn* vz ***pârâiaș***

părăistas *sn* vz ***parastas***

părăistaș *sn* vz ***parastas***

părâitor, ~oare *sf, a* vz ***pârâitor***

părăleală *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~*eli* / E: ***părăli*** + *-eală*] (Fam) Jecmănire de parale[3].

părăleasă *sf* vz ***paraleasă***

părălei *s* [At: BORZA, D. 20 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Buc) Parpian *(Antennaria dioica)*.

părălesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*eşti* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-esc*] (Mol; înv) Care se face în numerar.

părălește *av* [At: TDRG / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-ește*] (Reg) **1** În bani. **2** Cu bani.

părălet *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) ~*uri* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-et*] (Fam; csc) Parale[3] multe Si: *bănet*.

părăli *vt* [At: JIPESCU, O. 61 / Pzi: ~*lesc* / E: ***para***[3]] (Fam) A jecmăni de parale[3].

părălui *v* vz ***răpălui***

părăluşă *sf* [At: MAT. FOLK. 175 / Pl: ~*şe* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-uşă*] **1-6** (Reg; şhp) Părăluță (**1-6**).

părăluță *sf* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 215 / Pl: ~*țe* / E: ***parale*** (pll *para*[3]) + *-uță*] **1-6** (Şhp) Para[3] (**1-3**) (mică) Si: (reg) *părăluşă* (**1-6**). **7** (Îe) **A face ~te** A agonisi avere cu începutul. **8** (Bot; reg; mpl) Bănuț (*Bellis perennis*). **9** (Bot; reg) Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **10** (Bot; reg; îc) **~-de-munte** Plantă erbacee cu flori albe, plăcut mirositoare, care crește în locurile umede și umbroase din pădurile de molid (*Pyrola uniflora*). **11** (Reg; lpl) Joc de copii care constă în aruncarea unei pietre pe deasupra apei, astfel încât să atingă apa de cât mai multe ori și să ajungă cât mai departe Si: (reg) *paraghie*.

părămet *sn* vz ***pecmez***

părănțuș *sm* vz ***părătuș***

părăpleu *sn* z ***parapleu***

părăros, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 264 / Pl: ~*oşi*, ~*oase* / E: ***părere*** + *-os*] (Înv) Părelnic.

părăsang *sn* vz ***parasang***

părăsătură *sf* vz ***părăsitură***

părăscuță *sf* [At: MARIAN, INS. 430 / Pl: ~*țe* / E: nct] (Ent; reg) **1** Ploșniță (*Cimex lectularius*). **2** Țânțar (*Culex*).

părăsete *ss* [At: ŞEZ. V, 144 / E: nct] (Reg) Boală de gât care se manifestă prin inflamare și dureri Si: (reg) *grumăzare* Vz *bolfă, gâlcă, uimă*.

părăsi [At: PSALT. HUR. 16[r]/2 / Pzi: ~*sesc* / E: ngr ***παρεάσω*** (Viit lui *παρεάω*)] **1** *vt* A pleca fără a se mai interesa de cineva sau de ceva. **2** *vt* A se despărți, lăsând singur pe cineva Si: *a abandona*. **3** *vt* (Pgn) A se despărți, plecând în altă parte. **4** *vt* (Rar; ccd) A lăsa la bunul plac al cuiva. **5** *vr* (Înv) A se debarasa de cineva sau de ceva. **6** *vt* A lăsa pe cineva, de bună voie sau silit de împrejurări, plecând în altă parte. **7** *vi* (Pex) A se evapora. **8** *vi* (Fig) A trece. **9** *vt* (Îe) **A ~ lumea** A muri. **10** *vt* (Îe) **A ~ patul** A se scula din pat[1] după o boală mai lungă. **11** *vt* (Pex; îae) A se însănătoși. **12** *vt* (Reg) **A ~ ulița** A nu mai bate drumurile. **13** *vt* A pleca de lângă cineva, ducându-se mai încolo. **14** *vt* (C. i. obiecte) A omite din cercul interesului, al preocupărilor Si: *a da uitării, a neglija*. **15** *vt* (C. i. abstracte) A respinge. **16** *vt* (C. i. abstracte) A nu ține seamă de ceva. **17** *vt* (C. i. acțiuni) A înceta de a mai face Si: *a conteni, a întrerupe, a opri*. **18** *vtr* (Îvp) A (se) lăsa de ceva. **19** *vr* (Îvr) A se codi.

părăsiciune *sf* [At: VARLAAM, C. 13 / Pl: ~*ni* / E: ***părăsi*** + *-ciune*] (Îvr) **1-3** Părăsire (**1-3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-13** Părăsire (**10-17**). **14-17** (Îljv) **Cu ~** În părăsire (**6-9**).

părăsină *sf* vz ***parasină***

părăsință *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*țe* / E: ***părăsi*** + *-ință*] (Îvr) **1-3** Părăsire (**1-3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-13** Părăsire (**10-17**).

părăsire *sf* [At: PSALT. HUR. 28[r]/3 / Pl: ~*ri* / E: ***părăsi***] **1** Despărțire, lăsând la voia întâmplării, cu dezinteres Si: *părăsiciune* (**1**), *părăsință* (**1**), *părăsitură* (**1**). **2** (Ccr; rar) Lucru abandonat, dat uitării, nefolositor Si: *părăsiciune* (**2**), *părăsință* (**2**), *părăsitură* (**2**). **3** Stare a persoanei, a locului etc. care a fost părăsit Si: *părăsiciune* (**3**), *părăsință* (**3**), *părăsitură* (**3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-7** (Îljv) **În ~** (În mod) uitat. **8-9** (Îal) (În mod) izolat. **10** Despărțire de cineva sau de ceva Si: *părăsiciune* (**6**), *părăsință* (**6**), *părăsitură* (**6**). **11** Lăsare la bunul plac al cuiva Si: *părăsiciune* (**7**), *părăsință* (**7**), *părăsitură* (**7**). **12** Debarasare de cineva sau de ceva Si: *părăsiciune* (**8**), *părăsință* (**8**), *părăsitură* (**8**). **13** Lăsare a cuiva sau a ceva, de bună voie sau silit de împrejurări, plecând în altă parte Si: *părăsiciune* (**9**), *părăsință* (**9**), *părăsitură* (**9**). **14** Plecare de lângă cineva, ducându-se mai încolo Si: *părăsiciune* (**10**), *părăsință* (**10**), *părăsitură* (**10**). **15** Omitere din cercul interesului sau preocupărilor Si: *părăsiciune* (**11**), *părăsință* (**11**), *părăsitură* (**11**). **16** Respingere a unei idei Si: *părăsiciune* (**12**), *părăsință* (**12**), *părăsitură* (**12**). **17** Încetare a unei activități Si: *părăsiciune* (**13**), *părăsință* (**13**), *părăsitură* (**13**). **18** (Înv) Înlăturare.

părăsimă *sf* vz ***paresimi***

părăsiște *sf* [At: MUSCEL, 31 / V: ***~tie*** / Pl: ~*ti*, ~*tiuri* / E: ***părăsi*** + *-iște*] **1** (Mun) Loc sau așezare omenească părăsită, neîngrijită, părăginită. **2** (Reg) Epitet dat unui om sărac sau neîngrijit.

părăsiștie *sf* vz ***părăsiște***

părăsit, ~ă [At: PSALT. 69 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***părăsi***] **1** *a* (D. ființe) Lăsat singur, la voia întâmplării, fără nici un sprijin Si: *abandonat*. **2** *a* (D. obiecte) Care nu se mai folosește. **3** *a* (Pex) Neglijat[2]. **4** *a* (D. abstracte) Respins. **5** *a* (Pop; îs) *Ou* ~ Ou de găină, mic sau cu coaja moale, după ouarea căruia găina încetează ouatul Si: (pop) *părăsitură*. **6** *a* (D. clădiri, construcții etc.) Care, fiind nelocuit sau nefolosit, a ajuns în stare de degradare. **7** *a* (D. ținuturi, terenuri, drumuri) Care a ajuns în stare de paragină[1] (**1**). **8** *a* (Pex) Izolat. **9** *a* (Pex) Singuratic. **10** *sf* (Bot; reg; îc) **~a-găinilor** (sau **~a-găinii**) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **11** *sf* (Orn; reg; îc) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

părăsitor, ~oare *smf, a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***părăsi*** + *-tor*] **1-12** (Îvr) (Persoană) care părăsește (**1-12**).

părăsitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ~*sătă~*, ~*ăşâtă~* / Pl: ~*ri* / E: ***părăsi*** + *-tură*] (Îvr) **1-3** Părăsire (**1-3**). **4** (Pex) Singurătate. **5** (Pex) Părăginire. **6-13** Părăsire (**10-17**). **14** (Pop; şîs *ou de* ~) Ou părăsit (**5**). **15** (Pan) Epitet dat unui copil degerat, mic și sfrijit.

părăstas *sn* vz ***parastas***

părăstaș *sn* vz ***parastas***

părăstui *v* vz ***parastisi***

părăşătură *sf* vz ***părăsitură***

părăşin *sm* vz ***parasin***

părătar *sn* vz ***păretar***

părătească *sf* vz ***împărătească***

părătură *sf* [At: STĂNOIU, C. I. 30 / Pl: ~*ri* / E: ***pârea***[1] + *-ătură*] (Reg; îe) **~ de bine** Bună dispoziție Si: *bucurie, fericire*.

părătuș *sm* [At: PSALT. 37 / V: ***pălă~, pănă~,~ănțuș, peretuș*** / E: ***împărătuș***] **1** (Atm; reg) Omușor. **2** (Atm; îrg) Palat[2] (**1**).

părățari *smp* [At: ALR II/I, h 220/53 / E: cf *perete*] (reg) Zidari.

părățel *sm* vz ***împărățel***

părăție *sf* vz ***împărăție***

părău *sn* vz ***pârâu***

părăuaș *sn* vz ***pârâiaș***

părăuga *sfa* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 146 / Pl: nct / E: nct] (Reg; îlav) **De-a ~** Fiind ținut de cap și de picioare.

părăuș *sn* [At: HODOŞ, P. P. 145 / Pl: ~*e* / E: ***părău*** + *-uș*] (Ban) Pârâiaș.

părăușă *sf* [At: H XI, 236 / Pl: ~*şe* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

părăut *sn* vz ***pârâut***

părăvan sn vz *paravan*
părăzel sn vz *porozău*
părăzol sn vz *parasol*
părăzor sn vz *parasol*
părâmaci sm vz *paramac*
părânc sm vz *părâng*[1]
părâncă sf vz *părâmgă*
părâng[1] *sm* [At: NECULCE L. 122 / V: ***paninc, parânc, par~, parin, parinc, paring, ~nc, părinc, păring, perânc, pering, perunc, perung*** / Pl: *~ngi* / E: ml ***panicum***] (Reg) **1** (Bot) Mei (*Panicum miliaceum*). **2** (Pex) Păsat de mei. **3** (Bot) Meișor (*Milium effusum*). **4** (Bot) Mohor[1] (*Setaria viridis*). **5** (Bot) Dughie (*Setaria italica*). **6** Fân. **7** (Pex) Fânaț.
părâng[2] *sm* vz *părângă*
părângă sf [At: BIBLIA (1688), 61[1]/43 / V: ***parîndie, parângă, ~ncă, ~ng sm, părunde, părunghe*** / Pl: *~ngi, ~nge* / E: ml ***phalangae***] **1** (Îrg) Prăjină. **2** (Spc) Prăjină, bară, drug cu care se poate transporta pe umeri o greutate de către două persoane Vz *dorângă* (**2**). **3** (Îlav) **În ~** (Determină verbe ca: „a căra", „a duce", „a purta") Apăsând în mod egal pe umerii a două persoane, cu ajutorul unei parângi (**1**). **4** (Îal) Apăsând pe umărul unei singure persoane, cu greutatea dispusă în mod egal pe piept și pe spate. **5** (Îcs) *Legat în ~* Joc de copii în care un copil legat este purtat de alți doi pe umeri cu ajutorul unei prăjini. **6** (Îe) **A se pune în ~ cu cineva** A se împotrivi cuiva. **7** (Îae) A-și măsura forțele cu cineva. **8** (Spc) Rangă. **9** (Trs) Targă.
părângău sm [At: VASILIU, P. L. 153 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg; îe) **Leu ~** Paraleu.
părângean s [At: H VI, 236 / E: dl ***Parâng***] (Olt) Vânt care suflă dinspre nord.
părângoare sf [At: CABA, SĂL. 39 / Pl: *~ori* / E: cf *Părâng*] (Trs) Parte a unui munte lipsită de vegetație.
părânzor sn vz *parasol*
părâș sm vz *părâș*
părâtori sm vz *părâtor*
părâtură sf vz *părâtură*
părău sm vz *părău*
părcam sn vz *parcan*
părcan sm vz *parcan*
părcană sf vz *parcan*
părcălab sm vz *pârcălab*
părcălan sm vz *pârcălab*
părcălăbesc, ~ească a vz *pârcălăbesc*
părcălăbie sf vz *pârcălăbie*
părcălăboaie sf vz *părălăboaie*
părcăni vt [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***parcan***] **1** (C. i. obiective militare) A întări cu un parcan. **2** (Trs; c. i. obiecte din lemn) A construi, întărind cu bare sau cu stinghii. **3** (Îrg; c. i. tablouri) A înrăma.
părcănire sf [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***parcăni***] **1** Întărire a unor obiective militare printr-un parcan. **2** (Trs) Construire a unor obiecte din lemn întărite cu bare și stinghii. **3** (Îrg) Înrămare.
părcea sf vz *parcea*
părchet sn vz *parchet*
părci s vz *pârci*[2]
părcin sm vz *porcin*[1]
părciun sm vz *perciune*
parculete sm vz *porculete*
părda vr [At: (sec. XVII) DR, III, 698 / Pzi: *pard* / E: ctm ***pără***[1] **+** ***depăra***] A se apăra.
părdălnic, ~a a vz *pârdalnic*
părdă pp vz *pedri*
părdi pp vz *pedri*
părdosală sf vz *pardoseală*
pare sf vz *pereche*
părea[1] [At: PSALT. 144 / V: (rar) ***pare*** / Pzi: *par*, (îrg) *pai*, 2 (îrg) *pai*, 3 (îrg) *paie*, Grz: (înv) *paînd* / E: ml ***parere***] 1 *vi* (Cu un adjectiv ori cu un verb la infinitiv, la conjunctiv sau la indicativ precedat de conjuncția „că") A da impresia. **2** *vi* A crea iluzii. **3** *vi* A avea aparența de... **4** *viim* (Îlv) **A-i ~ (cuiva) bine** A se bucura. **5** *viim* (Îlv) **A-i ~ (cuiva) rău** sau (fam ori gmț) **a-i ~ (cu) regret** A regreta. **6** *viim* (Îlv) **A-i ~ rău pe cineva** A avea necaz pe cineva. **7** *viim* (Îlav) **Pare că** Parcă[1]. **8** *viim* (Îe) **Pe cât (se) ~** sau (îvr) **de câte să par** După aparențe, după cum se observă. **9** *viim* (Înv; ccd) A atrage atenția, a impune, mai mult decât e cazul. **10** *vii* (Ccd) A avea impresia că. **11** *viim* (Îrg; îlv) **A-i** (sau **a i se**) **~ cu rușine** (sau, rar, **rușinae**) A se rușina. **12** *viim* (Ccd) A socoti că. **13** *viim* (Ccd) A considera că. **14** *viim* (Îrg; ccd) A-i conveni. **15** *viim* (Ccd) A se înșela.
părea[2] *v* vz *apărea*
pareasă sf [At: T. PAPAHAGI, M. 161 / Pl: *~ese* / E: nct cf *păresimi*] (Mar) Vădană bătrână care în fiecare sâmbătă a postului Paștilor duce prescuri la biserică.
păreasemi sf vz *păresimi*
păreasimi sf vz *păresimi*
parechea v [At: CIAUȘANU, V. 187 / V: (cscj) ***~chi*** / Pzi: *~chez* / E: ***pereche***] **1** (Ban) A împerechea. **2** (Olt; c. i. opinci) A croi perechi dintr-o piele.
părecheat, ~ă a [At: ALR II, 4587/36 / V: ***~chit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***părechea***] (Ban) Împerecheat.
părechere sf [At: ALECSANDRI, P. III, 48 / Pl: *~ri* / E: ***părechea***] (Îvr) Împerechere.
părecheriță sf vz *parachernită*
părchernită sf vz *parachernită*
părechi v vz *părechea*
părechit, ~ă a vz *părecheat*
părednic s vz *perednic*
părelnic, ~ă [At: CONACHI, P. 258 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***părea***[1] **+** *-elnic*] (Asr) **1** *a* Aparent. **2** *a* Imaginar. **3** *a* Înșelător. **4-5** *a, av* (Într-un mod) lipsit de claritate.
părelnicie sf [At: IORDAN L. R. A. 178 / Pl: *~ii* / E: ***părelnic*** **+** *-ie*] (Nob) Însușire a ceea ce este părelnic Si: *aparență*.
părere sf [At: CORESI, EV. 3 / Pl: *~ri* / GD și (rar) *~ei* / E: ***părea***[1]] **1-2** (Înv) Fel în care (se prezintă sau) dă impresia că este ceva sau cineva Si: *aparență, aspect, înfățișare*. **3** (Îlav) **La ~** În aparență. **4** (Îal) La prima vedere. **5** (Îlc) **Cu ~ că** Sub pretext că. **6** (Îal) Pe motiv că. **7** Convingere. **8** Credință. **9** Impresie neîntemeiată, care nu corespunde realității sau logicii faptelor Vz *amăgire, înșelare, rătăcire*. **10** Ceea ce înșeală simțurile sau mintea Vz *iluzie, impresie, închipuire*. **11** (Înv; îla) **Fără (de) ~** Neîndoielnic. **12** (Îlav) **Într-o ~** Într-o doară. **13** (Îal) Insistent. **14** (Îlav) **Pe ~** Pe bază de simple impresii. **15** (Îal) Din auzite. **16** (Îls) **O ~ de** O cantitate infimă, abia perceptibilă din ceva. **17** (Reg; îlv) **A-și ieși din ~ri** A se convinge că nu avea dreptate. **18** (Ccr) Nălucire. **19** (Înv) Deșertăciune. **20** Ceea ce gândește, crede sau afirmă cineva asupra unui subiect. **21** Fel de a gândi. **22** Punct de vedere. **23** Opinie. **24** Concepție. **25** (Îlv) **A fi de** (sau, înv, **întru**) **~** A crede. **26** (Îlv) **A(-și) da** (sau, rar) **a se da**) **(cu) ~a** (ori **câte o ~**) A opina. **27** (Îe) **A fi de aceeași ~ (cu cineva)** sau **a fi de** (sau, reg, **la**) **~a cuiva** A fi de acord cu cineva. **28** (Îe) **A fi de altă ~** A crede altceva. **29** (Îae) A considera altfel un anumit lucru. **30** (Îae) A nu fi de acord cu cineva. **31** (Îls) **~ de bine** sau (îrg) **~ bună** (înv) **bună ~** Sentiment de satisfacție, de bucurie. **32** (Îal; pex) Ceea ce provoacă satisfacție, bucurie. **33-34** (Îls) **~ de rău** sau (îrg) **~ rea**, (înv) **~ rău** Sentiment (de regret sau) de remușcare. **35** (Îal) Sentiment de supărare. **36** Mimică, atitudine care exprimă sau trădează părerea (**20**) cuiva.
părelnic, ~ă smf, a [At: CORESI, EV. 333 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***părere*** **+** *-nic*] (Înv; d. oameni) **1-2** (Persoană) care nu crede în reușita unui lucru, care se îndoiește de ceva Vz *pesimist, sceptic*.
părese sfp vz *păresimi*
păresemi sfp vz *păresimi*

păresimi *sfp* [At: (a. 1626) CUV. D. BĂTR. II, 243 / V: (îrg) ***pareasimi, paresime, par~, paris~, părăsimă*** *sfs*, ***~easemi***. (rar sls ***~easemă***) ***~easimi, ~ese, ~semi, ~eți*** / E: ml ***quadragesima***] (Îvp; îrc) **1** Post al Paștilor. **2** Perioadă de timp cât durează Postul Paștilor, egală cu patruzeci de zile Si: (îdt) *patruzecime* (**2**).

păresimier *sn* [At: PANN, ap. ȘĂINEANU, DU / V: ***par~*** / P: ***~mi-er*** / Pl: ***~e*** / E: ***păresimi*** + ***-ar***] (Rar) Carte bisericească în care este cuprinsă slujba păresimilor.

păretar *sn* [At: NEAGOE, ÎNV. 109/32 / V: ***pălătar, păletar, pălitari, părătar, ~e, ~iu, păritar, per~, peritar*** / Pl: ***~e*** / E: ml ***parietarius*** sau ***părete*** + ***-ar***] **1** Scoarță mică, bucată de pânză brodată, hârtie cu desene colorate etc., care se pune pe pereții caselor țărănești sau pe laviță, în scop decorativ. **2** Scândură lungă fixată de-a lungul pereților caselor țărănești, pentru a nu se atinge de perete cel care șade pe laviță. **3** (Înv) Hartă murală gravată pe o placă de metal. **4** (Trs) Dungă de muruială, lată de aproximativ o palmă, care se trage în partea de jos a pereților. **5** (Reg) Substanță colorantă care se pune în var, pentru a da pereților casei o anumită culoare. **6** (Reg) Scobitură, firidă făcută în perete, unde se păstrează diferite lucruri. **7** (Reg) Stâlp care sprijină streașina casei.

păretare *sn* vz ***păretar***

păretariu *sn* vz ***păretar***

părete *sm* vz ***perete***

păretnic *s* vz ***perednic***

păretnică *sf* vz ***perednic***

păreț *sm* vz ***perete***

păreți *sfp* vz ***păresimi***

părgament *sn* vz ***pergament***

părgan *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: nct] (Ban; Trs) Pânză subțire și fină, din care se fac cămăși.

părgar *sm* vz ***pârgar***

părgaviț, ~ă *a* vz ***pârgaviț***

părgăli *v* vz ***părgălui***

părgălit, ~ă *a* vz ***părgăluit***

părgălitură *sf* [At: LEXIC REG. 71 / Pl: ***~ri*** / E: ***părgăli*** + ***-tură***] (Trs) Părgăluială (**4**).

părgălui *vt* [At: ȘEZ VII, 114 / V: ***~li, pârgăli, pâr~*** / Pzi: ***~lesc*** / E: mg ***pergel***] (Reg) **1-2** A prăji (cu sau) fără untură. **3** A pregăti în tigaie, la foc, amestecul de ceapă, boia și grăsime, pentru rântaș sau pentru alte preparate culinare.

părgăluială *sf* [At: DIALECT. I, 185 / Pl: ***~ieli*** / E: ***părgălui*** + ***-eală***] (Reg) **1-2** Prăjire (cu sau) fără untură. **3** Pregătire a amestecului de ceapă, boia și grăsime pentru rântaș. **4** Ceapă prăjită în grăsime, care se pune într-o mâncare Si: (reg) *părgălitură*.

părgăluit, ~ă *a* [At: ALR SN IV, h 1096/235 / V: ***~lit, pârgălit*** / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***părgălui***] **1-2** (Trs; Ban; d. alimente) Care a fost prăjit (în untură).

părgui *v* vz ***pârgui***

pări *vt* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: ***~resc*** / E: ***par***^{1}] **1** (Buc; c. i. pari) A bate (pentru a fixa). **2** A bate pe cineva cu parul[1].

părimie *sf* vz ***parimie***

părinc *sm* vz ***părâng***^{1}

părincior *sm* [At: DDRF / Pl: ***~i*** / E: ***părinte*** + ***-ior***] **1-2** (Pop; șhp; mpl) Părinți (**1**) (dragi).

părîng *sm* vz ***părâng***^{1}

părîngenit, ~ă *a* vz ***părăginit***

părinte *sm* [At: PSALT. HUR. 36^{v}/119 / Pl: ***~nți*** / E: ml ***parens, -ntis***] **1** (Lpl) Tată și mamă. **2** (Îla) **Sărac de ~nți** Orfan. **3** (Îs; pfm) *Ultimul la ~nți* Ultima rezervă de bani. **4-5** (Rar; lsg) Fiecare dintre cei doi părinți (**1**) (considerați împreună sau formând o unitate. **6** Strămoși. **7** Bărbat considerat în raport cu copiii săi. **8** (La Vc) Termen cu care copilul se adresează acestui bărbat Si: *tată*. **9** (Îe) **De când te-au făcut doi ~inți** Niciodată. **10-11** Cap (bărbătesc) al familiei. **12** (Fig) Îndrumător. **13** (Fig) Protector. **14** (Reg; îs) ~ *sufletesc* Naș. **15** (Fig) Conducător. **16** (Fig) Fondator al unei științe, al unei mișcări culturale etc. Vz *creator, inițiator, întemeietor*. **17** (Bis; fig; cu determinările „milostiv", „ceresc", „veșnic", „atotțiitor") Dumnezeu. **18-19** (Întemeietor sau) conducător al bisericii creștine. **20** (Fig) Preot. **21** (Fig) Călugăr.

părintesc, ~ească *a* [At: PRAV. 97 / V: (îpp) ***~ntesc*** / Pl: ***~ești*** / E: ***părinte*** + ***-esc***] **1** De părinți (**1**). **2** Strămoșesc. **3** Care aparține părinților (**1**). **4** Care se referă la strămoși. **5-6** Care provine (de la părinte sau) de la strămoși. **7-8** Ca de la (părinți sau) de la strămoși. **9** Ca un părinte (**1**). **10** (Pex) Iubitor ca un părinte Si: (liv) *patern*. **11** Care aparține strămoșilor. **12** Moștenit de la strămoși.

părintește *av* [At: ȘINCAI, HR. I, 3/20 / V: (pop) ***~nteșce*** / E: ***părinte*** + ***-ește***] **1** Ca un părinte (**1**). **2** (Pex) Cu dragoste, cu căldură.

părințel *sm* [At: PANN, P. V. I, 75/13 / Pl: ***~ei*** / E: ***părinte*** + ***-el***] **1-4** (Fam; șhp) Părinte (**20-21**) (tânăr).

părintenie *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 304 / Pl: ***~ii*** / E: ***părinte*** + ***-enie***] (Rar) Calitate de tată, de părinte (**1**) Si: (rar) *părinție*.

părintesc, ~ească *a* vz ***părintesc***

părintește *av* vz ***părintește***

părinție *sf* [At: PSALT. 38 / Pl: ***~ii*** / E: ***părinte*** + ***-ie***] **1** (Rar) Părintenie. **2** (Îlav) **Cu ~** Părintește (**1**). **3** (Îrg) Bucată de pământ moștenită. **4** (Pex) Patrie (**1**).

părințime *sf* [At: PSALT. 200 / Pl: ***~mi*** / E: ***părinte*** + ***-ime***] (Îvr) Părinție (**3**).

părioară *sf* vz ***păioară***

părip *sm* vz ***parip***

păriptare *sf* vz ***pănătare***

părisimă *sf* vz ***parasimă***

părișor *sm* [At: BARCIANU, V. / Pl: ***~ri*** / E: ***par***^{1} + ***-işor***] (rar) Păruș.

părităr *sn* vz ***păretar***

părită *sf* [At: ALR I, 1697 / Pl: ***~te*** / E: mg ***pariltya***] (Reg) Praștie.

părițune *sf* vz ***piericiune***

părizol *sn* vz ***parasol***

părî *v* vz ***pârî***

parjol *sn* vz ***pârjol***

pârjoli *v* vz ***pârjoli***

pârlaghie *sf* vz ***pătlagină***

pârlaghină *sf* vz ***patlagină***

pârlagină^{1} *sf* vz ***părangină***^{1}

pârlagină^{2} *sf* vz ***patlagină***

pârlangină *sf* vz ***părangină***^{1}

pârlaz *sn* vz ***pârleaz***

pârlăgică *sf* vz ***pătlăgea***

pârlăpreu *sn* vz ***parapleu***

pârlăudi *v* vz ***palaurdi***

pârlea *sma* vz ***pârle***

pârmanent, ~ă *a* vz ***permanent***

pârmăcel *sm* [At: GR. S. VI, 120 / Pl: ***~ei*** / E: ***parmac***^{1} + ***-el***] **1-2** (Reg) Parmac[1] (mic).

pârmăcui *vt* [At: BIBLIA (1688), 247^{1}/14 / Pzi: ***~esc*** / E: ***parmac***^{1} + ***-ui***] (Îvr) A întări cu parmaci[1].

pârnâhai *sn* [At: DR. IV, 762 / Pl: ***~e, ~uri*** / E: mg ***párnahai***] **1** (Trs; Mar) Față de pernă. **2** (Mar) Epitet dat unui om neînsemnat.

pârnăjac *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 227 / V: ***parnajac, pâr~*** / Pl: ***~uri*** / E: mg ***parnazsák***] **1-2** (Îrg) Saltea (umplută cu paie) Vz *matrață, mindir, păier, sălmăjac, străjac*.

pârnuș *sm* [At: H X, 106 / Pl: ***~i*** / E: nct] (Mol) Specie de șoarece.

paroca *sf* vz ***parocă***

părodie *sf* vz ***parodă***

părofie *sf* vz ***parohie***

păros, ~oasă [At: HERODOT (1645), 81 / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***păr***^{1} + ***-os***] **1** *a* (D. ființe) Acoperit cu mult) păr[1] (**1**). **2** *a* (D. țesături) Acoperit cu un strat pufos, format din capetele firelor care ies afară. **3** *a* (Îe) **A spune moși ~oși** A spune lucruri fanteziste. **4** *a* (D. insecte, omizi) Acoperit

cu fire chitinoase, cu peri. **5** *a* (D. plante) Acoperit cu filamente foarte fine, cu fire de origine epidermică. **6** *sf* (Reg) Plantă erbacee nedefinită mai îndeaproape. **7** *sn* Cânepă de calitatea a doua.

părpărită *sf* vz ***pârpărița***

părpăduche *i, sm* vz ***pitpalac***

părpăgân *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: cf *păgân*] (Reg) Păgân.

părpălac^{1} *i, sm* vz ***pitpalac***

părpălac^{2} *sn* vz ***pârpălac***^{1}

părpălatic, ~ă *a* vz ***pârpălatic***

părpăli *v* vz ***pârpăli***

părpălicuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1** Rămășițe de crengi sau de surcele. **2** Crenguțe uscate care ard repede.

părpălită *sf* vz ***pârpărița***

părpângel *sm* vz ***parpangică***

părpăr *sm* vz ***perper***

părpărit *s* vz ***perperit***

părpărită *sf* vz ***pârpărița***

părpian *sm* vz ***parpian***

părsecat, ~ă *a* vz ***piersicat***

părsechi *sn* vz ***parsechi***

părsel *sn* vz ***parsechi***

părsle *sm* vz ***prâslea***

părșune *sf* vz ***pășune***

părtal *sn* vz ***partal***

partaș, ~ă *smf* [At: CORESI, EV. 437 / Pl: *~i, ~e* / E: ***parte*** + *-aș*] **1-2** Persoană (care primește sau) căreia i se dă o parte dintr-un bun material Si: (îrg) *pârtalaș* (**1-2**). **3-4** Persoană care (stăpânește ori) folosește un bun material împreună cu o altă persoană Si: (reg) *partaleș*, (îrg) *pârtalaș* (**3-4**) Vz *asociat, tovarăș*. **5** Persoană care beneficiază, împreună cu alta sau cu altele, de un bun spiritual. **6** Persoană care are de suportat, împreună cu alta sau cu altele, un necaz. **7** Persoană care participă, alături de alta sau de altele, la o activitate Si: *participant*. **8** (Spc) Persoană care participă, alături de alta sau de altele, la o acțiune reprobabilă Vz *complice*. **9** (Rar) Partizan al unei doctrine. **10** Persoană căreia cineva îi încredințează gândurile sale intime Si: *confident*.

părtălaș *smf* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: cf *părtaș, părtălui*] **1-4** (Îrg) Părtaș (**1-4**).

părtăli *v* vz ***părtălui***

părtălui *vt* [At: ANON. CAR. / V: (css) *~li* / Pzi: *~esc* / E: mg ***pártol***] (Trs; Ban) A părtini pe cineva.

părtăluitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părtălui*** + *-tor*] (Ban) Părtinitor (**1**).

părtășeală *sf* vz ***pardoseală***

părtăși *v* vz ***pardosi***

părtășanie *sf* [At: ALR I, 589/798 / Pl: *~ii* / E: drr ***împărtășanie***] (Reg) Sfîntă cuminecătură.

părtăși *vtr* [At: PAMFILE, CER. 122 / Pzi: *~șesc* / E: drr ***împărtăsi***] **1-2** A (se) cumineca.

părtășie *sf* [At: (a. 1654), ap. CADE / Pl: *~ii* / E: ***partaș*** + *-ie*] **1-2** (Înv) Situație de a fi părtaș cu cineva (la împărțirea unui bun material sau) la o acțiune. **3** Obținere a unei părți din ceva. **4** Participare. **5** (Înv) Părtinire. **6** (Îvr) Parte.

părtășire *sf* [At: VĂCĂRESCU, GR. 17/5 / Pl: *~ri* / E: ***părtăși***] (Grm; îvr) Participiu.

părtășitiv *sn* ***părtișitiv***

părtean, ~ă *smf* [At: ȘINCAI, HR. I, 229/4 / Pl: *~eni* / E: ***parte*** + *-ean*] (Înv) Partizan.

părteni *v* vz ***părtini***

părtenie *sf* [At: PISCUPESCU, O. 60/16 / Pl: *~ii* / E: ***parte*** + *-enie*] (Îrg) Parte.

părtenire *sf* vz ***părtinire***

părtenitor, ~oare *a* vz ***părtinitor***

părți *vi* [At: DOSOFTEI, PS. 324/13 / V: (reg) ***pârți*** / Pzi: *~tesc* / E: ***parte***] **1** (Îrg) A părtini. **2** (Reg; îf *pârți*) A-și alege o parte din ceva.

părțică *sf* vz ***părticică***

particea *sf* vz ***părticică***

părticică *sf* [At: (a. 1672) IORGA, S. D. VII, 34 / V: *~cea* (css) / Pl: *~cele* / E: ***parte*** + *-icică*] **1-16** (Șhp) Parte (**1-2, 26-28, 36, 50-51**) (mică). **17** (Reg) Anafură. **18** (Spc; înv) Moleculă. **19** (Spc; înv) Particulă.

părție *sf* vz ***partie***

părțiga *sf* vz ***părticică***

părtina *v* vz ***părtini***

părțini [At: URECHE, L. 68 / V: (înv; cscj) *~na* / Pzi: *~nesc* / E: ***părtean***] **1** *vt* (C. i. oameni) A avantaja în mod conștient în dauna altcuiva Si: *a favoriza*, (îrg) *a părăsi* (**1**), (înv) *a partui*, (reg) *a părtălui*. **2** *vi* (Înv; udp „la") A participa în folosul cuiva sau a ceva Si: *a contribui*. **3** *vt* (Îvr) A face părtaș (**1**). **4** *vi* (Înv) A împărtăși aceeași soartă cu cineva.

părtinie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***părtini*** + *-ie*] (Rar) Părtinire (**1**).

părtinire *sf* [At: MINEIUL (1776), 121^{r1}/31 / V: (înv) ***~ten~*** / Pl: *~ri* / E: ***părtini***] **1** Avantajare în mod conștient pe cineva în dauna altcuiva Si: *ocrotire*, (rar) *părtinie*. **2** (Înv; udp „la") Participare în folosul cuiva sau a ceva. **3** Atitudine părtinitoare, lipsă de obiectivitate Si: (înv) *părtășie* (**4**), Vz *patimă*, (rar) *partialitate, pasiune* **4** (Îlav) **Fără ~** În mod obiectiv. **5** (Îal) Fără excepție. **6** (Îlav) **Cu ~** În mod subiectiv, favorizând pe cineva în dauna altuia. **7** (Înv) Participare în folosul cuiva sau a ceva. **8** (Înv) Contribuție.

părtinit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***părtini***] (Rar; d. oameni) Care este favorizat.

părtinitor, ~oare [At: MINEIUL (1776), 14^{v2}/30 / V: (înv) ***~ten~, ~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***părtini*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care favorizează în mod conștient pe cineva Si: (rar) *partial*^{2}, (reg) *părtăluitor*, (înv) *ocrotitor, protector* Vz *subiectiv*. **3** *a* (Înv; d. circumstanțe) Favorabil. **4-5** *smf, a* (Înv) (Persoană) care participă la ceva. **6-7** *smf, a* (Înv) (Persoană) care contribuie la ceva.

părtinitoriu, ~orie *a* vz ***părtinitor***

părtinos, ~oasă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***părtini*** + *-os*] (Nob; d. circumstanțe) Prielnic.

partișitiv *sn* [At: SFC IV, 92 / V: ***~taș~*** / Pl: *~e* / E: ***parte*** + *-ișoară*] **1-2** (Nob) Părticică (**1-2**).

părtnicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 26 / Pl: *~ești* / E: ***partnic*** + *-esc*] (Îvr) Particular.

părtnicie *sf* [At: PSALT. 269 / Pl: *~ii* / E: ***partnic*** + *-ie*] (Îvr) Participare.

părtui *vi* [At: M. COSTIN, ap. DLR / Pzi: *~esc* / E: ***parte*** + *-ui*] (Înv; ccd) A părtini (**1**).

pârța *sf* vz ***pârțea***

pârțală *sf* vz ***parcelă***

pârțala *v* vz ***parcela***

pârțălan *sn* vz ***portelan***

pârțălă *sf* vz ***parcelă***

pârțea *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 327 / V: *~ța* / Pl: *~ele* / E: ***parte*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Părticică (**1-2**). **3-4** (Spc) Bucată (îngustă) de pământ arabil Si: *parcelă*.

pârți *vt* [At: SIMION DASC., ap. LET. I, 37/27 / Pzi: *~țesc, pârt* / E: ml ***partire***] (Înv) **1** A împărți în părți, în bucăți. **2** A împărți ceva la mai multe persoane.

pârțică *sf* [At: M. DRĂGHICI, F. I, 2^{v}/12 / V: ***~rți~, ~rțiga*** / Pl: *~ici* / E: ***parte*** + *-ică* ***pârțea*** css] **1-2** Părticică (**1-2**). **3** (Spc; înv) Atom. **4-5** (Îf *pârțigă*) Părticică (**5-6**).

pârțilaș *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: *~i* / E: ***pârțală*** + *-aș*] (Reg) Părtaș (**1**).

pârțitiv *a* [At: SFC IV, 92 / V: ***~itiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pârțit*** + *-iv*] (Înv; îs) *Numeral ~* Numeral fracționar.

pârțitoare *sf* [At: CHEST. II, 417/64 / Pl: *~ori* / E: ***pârți*** + *-toare*] (Trs) Parte a șurii în care se păstrează nutrețul.

părtitură *sf* [At: ȘANDRU – BRÎNZEU. JINA. 241 / Pl: *~ri* / E: ***părti*** + *-tură*] (Reg) Loc unde iarna se dă fân la oi Si: *părtitoare*.

părtitiv *a* vz ***partitiv***

părucă *sf* vz ***perucă***

părucean *sm* vz ***părugean***

părugean *sm* [At: TEODORESCU. P. P. 305 / V: ***~ucean*** / Pl: *~eni* / E: ***par***^{1} + *-ugean*] **1-12** (Reg; ṣdp) Părușteanu (**1-12**).

părugel *sm* [At: CIAUȘANU. V. 59 / Pl: *~ei* / E: ***par***^{1} + *-ugel*] **1-12** (Reg; ṣhp) Părușu (**1-12**).

părui^{1} [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***păr***^{1} + *-ui*] **1** *vt* (Tăb) A îndepărta prin procedee chimice părul de pe pieile crude Si: *a depila*. **2** *vt* (Îs) *Mașina de păruit* Mașină care face operația de îndepărtare a părului de pe piele. **3-4** *vtrr* (Fam) A (se) trage de păr^{1} (**1**) Vz *flocăi*. **5-6** *vtrr* A (se) bate trăgându-se de păr^{1} (**1**). **7-8** *vtrr* (Pgn) A (se) bate.

părui^{2} [At: ECONOMIA. 153/25 / Pzi: *~esc* / E: ***par***^{1} + *-ui*] **1** *vt* (Îrg) A bate pari^{1} (**1**) pentru a împrejmui sau a delimita un teren. **2** *vt* (Spc) A pune araci de susținere a viei sau a altor plante Si: *a arăci*. **3-4** *vtrr* (Trs; d. oameni) A (se) bate cu parul^{1} (**1**).

păruială^{1} *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pălu~*** / Pl: *~ieli*, (reg) *~iele* / E: ***părui***^{1} + *-eală*] (Fam) **1** (Tăb) Îndepărtare a părului de pe pieile crude Si: *păruire*^{1} (**1**), *păruit*^{1} (**1**). **2-3** (Bătaie prin) tragere de păr^{1} (**2-3**) Si: *păruire*^{1} (**2-3**), *păruit*^{1} (**2-3**). **4** (Pgn) Bătaie. **5** (Reg) Batjocură. **6** (Tăb; rar) Unealtă cu care se îndepărtează părul^{1} de pe cergi.

păruială^{2} *sf* [At: LEXIC REG. 62 / Pl: *~ieli* / E: ***părui***^{2} + *-eală*] **1** Împrejmuire sau delimitare prin pari^{1} (**1**) Si: *păruire*^{2} (**1**), *paruit*^{2} (**1**). **2** Punere a aracilor la vie sau la alte plante Si: *păruire*^{2} (**2**), *păruit*^{2} (**2**). **3** Bătaie cu parul^{1} (**1**) Si: *păruire*^{2} (**3**), *păruit*^{2} (**3**). **4** (Ccr) Totalitate a parilor^{1} (**1**) așezați vertical între buiandrugi, pentru a fixa vălătucii la casele de lut.

păruire^{1} *sf* [At: SFC II. 136 / Pl: *~ri* / E: ***părui***^{1}] (Fam) **1-5** Părui ală^{1} (**1-5**). **6** (Pgn) Bătaie. **7** (Reg) Batjocură.

păruire^{2} *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***părui***^{2}] (Înv) **1-3** Părui ală^{2} (**1-3**).

păruit^{1} *sn* [At: PAMFILE – LUPESCU, CROM. 205 / P: *~uri* / E: ***părui***^{1}] (Fam) **1-5** Părui ală^{1} (**1-5**). **6** (Pgn) Bătaie. **7** (Reg) Batjocură.

păruit^{2} *sn* [At: DRLU / P: *~uri* / E: ***părui***^{2}] (Înv) **1-3** Părui ală^{2} (**1-3**).

părulă *sf* [At: LEX. MARS. 206 / A: nct / Pl: nct / E: cf *para*^{1}] (Îvr) Flăcăruie.

părulet *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***par***^{1} + *-ulet*] **1-12** (Rar; ṣhp) Părușu (**1-12**).

părulut *sm* [At: BÎRLEA. C. P. 8 / Pl: *~i* / E: ***păr***^{2} + *-ulut*] **1-2** (Pop; rar; ṣhp) Perișor^{2} (**1-2**).

părumb *sm* vz ***porumb***

părunde *sf* vz ***părângă***

părunghe *sf* vz ***părângă***

părușu *sm* [At: BIBLIA (1688). 143^{1}/10 / Pl: *~i* / E: ***par***^{1} + *-uș*] **1-12** (Ṣhp) Par^{1} (**1, 25, 27, 35-36, 39**) (mic) Si: (rar) *părișor* (**1-12**), *părulet* (**1-12**), *părușor* (**1-12**), *părut*^{3} (**1-12**), *părugel* (**1-12**), *părușel* (**1-12**), *părușteț* (**1-12**).

părușcă *sf* [At: PĂCALĂ. M. R. 25 / Pl: *~ște* / E: ns cf *par*^{1}, *păr*^{1}] (Reg) **1** (Bot) Țăpoșică (*Nardus stricta*). **2** Iarbă aspră care se coseste greu. **3** Loc de pășunat pe un munte.

părușel *sm* [At: ANTIPA. P. 786 / Pl: *~ei* / E: ***părușu*** + *-el*] (Reg) **1-12** (Ṣhp) Părușu (**1-12**). **13** Par^{1} (**1**) pe care se fixează cârligele la pescuit Vz *pripon*. **14** (Lpl) Pari pe care se împletesc nuiele, la casele cu pereți din gard de nuiele Si: *părușeți* (**13**). **15** Scurtături din lemn care se pun pe acoperișul de paie al caselor fără streașină, pentru a feri pereții de ploaie.

părușor *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***par***^{1} + *-ușor*] **1-12** (Rar; ṣhp) Părușu (**1-12**). **13** (Bot; reg; îc) **~ul-babii-Năgară** Planta *Stipa capillata*.

părușteanu *sm* [At: I. IONESCU, C. 146/20 / Pl: *~eni* / E: ***par***^{1} + *-usteanu*] **1-12** (Rar; ṣdp) Par^{1} (**1, 25, 27, 35-36, 39**) (mare) Si: (reg) *părugean* (**1-12**).

părușteț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***par***^{1} + *-ușeț*] **1-12** (Reg; ṣhp) Părușu (**1-12**). **13** (Lpl) Părușei (**14**).

părut^{1} *sn* [At: COȘBUC. P. I. 52 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***părea***^{1}] (Rar) **1-2** Înfățișare (aparentă).

părut^{2}***, ~ă*** *a* [At: DIETET. 140/10 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***părea***^{1}] (Îrg) **1** Aparent. **2** Înșelător.

părut^{1} *sm* [At: SFC II. 211 / Pl: *~i* / E: ***păr***^{1} + *-ut*] **1-2** (Mar; Trs; ṣhp) Perișor^{1} (**1-2**).

părut^{2} *sm* [At: T. PAPAHAGI. M. 228 / Pl: *~i* / E: ***păr***^{2} + *-ut*] **1-2** (Mar; ṣhp) Perișor^{2} (**1-2**).

părut^{3} *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ***par***^{1} + *-ut*] **1-12** (Rar; ṣhp) Părușu (**1-12**).

părută *sf* [At: BUD P. P. 25 / Pl: *~te* / E: ***pară***^{1} + *-ută*] **1-2** (Mar; ṣhp) Pară^{1} (**1-2**) (mică).

pârvac *sn* vz ***pârvac***

pas *sn* [At: CORESI, EV. 410 / Pl: *~uri* / E: ml ***pensum*** cf *păsa*^{1}] **1** (Reg) Greutate, de obicei piatră, cu care se apasă brânza, varza etc. puse la butoi. **2** (Îlaj; înv) **~ pământului** Nenumărat, mult. **3** Durere sufletească greu de suportat și pe care simți nevoia s-o împărtășești cuiva Si: *chin, necaz, nemulțumire, suferință, supărare*. **4** Grijă. **5** Împrejurare dificilă Vz *impas*. **6** (Îlav) **Fără ~** Nepăsător Si: *indiferent*. **7** (Îe) **A nu avea ~ de...** A nu se sinchisi Si: *a nu-i păsa*^{1} *de...* **8** (Reg; îe) **A avea ~ pe cineva** A fi supărat pe cineva. **9** (Ban) Dorință. **10** (Reg) Boală. **11** (Spc) Astmă.

păsa^{1} [At: PSALT. 54 / Pzi: *pas*, 2 *pesi*, 3 *pasă* / Cj: *să pese* / Par: *păsat*, (reg) *păsut* / E: ml ***pensare***] **1** *vi* (Îvp) A cântări sau a atârna greu. **2** *vi* (Îvp) A se lăsa greu peste ceva Si: *a apăsa*. **3** *viu* (Ccd) A suporta cu greutate un lucru sau o situație, a-i fi sau a-i cădea greu cuiva. **4** *viu* (Ccd) A-i pricinui cuiva neplăceri. **5** *viu* (Ccd; udp „de") A simți o neliniște, o grijă supărătoare pentru ceva. **6** *viu* (Ccd; udp „de") A nu rămâne indiferent la ceva. **7** *viu* (Ccd; udp „de") A se îngrijora de ceva. **8-9** *viu* (Reg) A simți o durere (fizică) Si: *a durea*.

păsa^{2} *vi* [At: COD. VOR. 120/17 / Pzi: 3 *pasă, pas* / Imt: *pasă, pas*, (Mar) *pa* / E: ml ***passare***] **1** (Imt; îrg) A pleca Si: *a se duce*. **2** (Imt; îrg) A merge. **3** (Îe) **Pas, Burdele, la surcele** A pune pe alții să facă o treabă a cărei îndeplinire ne privește. **4-5** (D. oameni; ccd) A-i merge (bine sau rău. **6** (Pfm; urmat de *c* „de", „să") Încearcă să... Si: (pop) *caută de...* **7** (Pfm; urmat de *c* „de", „să") Îndrăznește să...

păsare^{1} *sf* [At: I. IONESCU, C. 170/6 / Pl: *~sări* / E: ***păsa***^{1}] **1** (Pop) Îngrijorare. **2** Preocupare pentru cineva sau ceva Si: *grijă, interes*. **3-4** (Îljv) **Fără (de) ~** Nepăsător.

păsare^{2} *sf* [At: PSALT. 87 / Pl: *~sări* / E: ml ***pausare***] (Pop; înv) Casă mare.

păsare^{3} *sf* vz ***pasăre***

păsat *s* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A 83/18 / V: (reg) ***pisat***, ***pâsat***, ***pusat*** / E: ml ***pinsatum***] **1-2** Semințe de mei (**1-2**), decorticate și pisate. **3** (Pex) Boabe de porumb, mai rar și de alte cereale, pisate sau măcinate mare Si: (reg) *bulgur, crupe, urluială*. **4** (Îc) **A face (pe cineva) ~** A nimici, a zdrobi pe cineva. **5** (Bot; Trs; ṣîc **~-mărunțel, ~-vrăbiei**) Mei (*Panicum miliaceum*). **6** Mâncare preparată din păsat fiert, care se mănâncă, de obicei, amestecat cu lapte, cu unt și brânză, cu untură etc. Si: (reg) *meșniță*. **7** Terci de mălai sau de făină Si: (reg) *cir*. **8** (Îe) **A-i curge** (sau **a-i cădea, a-i pica** etc.) **(cuiva) lapte** (sau **miere**) **în ~** Se zice despre cineva care are un noroc neașteptat sau când cuiva îi merge foarte bine. **9** (Îe) **A vărsa laptele în ~ul cuiva** A face un bine cuiva, a-i ajuta. **10** (Îe) **A-i cădea ~ în gușă** A-i veni cuiva ceva de-a gata, fără muncă și cam pe neașteptate. **11** (Îe) **A fi lapte cu ~** sau **a fi ~ dulce** A fi lucru bun și plăcut, de mare folos pentru cineva. **12** (Reg) Colivă. **13** (Pan; reg) Măzăriche Si: *mieluței*. **14** (Pan; reg) Alice. **15** (Pan; reg) Puroi care se scoate dintr-un coș Si: (pop) *viermuș, grăuncior*.

păsăi *v* vz ***pâsâi***

păsăli *vtr* [At: COMAN, GL. 33 / V: (ess) ***~lui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***pazol***] (Ban; Trs) **1-2** A (se) potrivi. **3-4** A (se) nimeri. **5-6** A (se) îmbina.

păsălui *v* vz ***păsăli***

pasamânt *sn* [At: VÎRCOL V. 97 / Pl: *~minte* / E: ***pasa*** + *-(ă)mânt*] (Olt) **1** Grijă. **2** Necaz.

păsângiu *sm* [At: H XVIII, 284 / Pl: *~ii* / E: cf *pasmant*] (Reg; csnp) Ceaprazar.

păsărar [At: (a. 1812) GCR II, 208/33 / Pl: *~i* / E: ***păsare*** + *-ar*] **1-2** *sm* (Înv) Vânător de păsări care vânează cu șoimi. **3-4** *sm* (Vânzător sau) crescător de păsări. **5-6** *sm, a* (Șîc **uliu-~**) (Specie de uliu) care are mărimea unui porumbel, spatele de culoare cenușie închisă, partea ventrală albă sau roșcată, dungi transversale dese, de culoare brună întunecată Si: *uliu păsăresc* (*Accipiter nisus*). **7** *sm* (Orn; reg; șîc **~-cu-gheare-scurte**) Ulișor (*Accipiter badius brevipes*).

păsărat *sn* vz ***păsăret***

păsăratic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT, 12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pasare*** + *-atic*] (Olt) **1** Lipsit de seriozitate Si: *ușuratic*. **2** Fără minte Si: *copilăros*.

păsărăresc, ~ească *a* [At: GALAN, B. I, 95 / Pl: *~ești* / E: ***păsărar*** + *-esc*] (Rar) Păsăresc (**2**).

păsărărie *sf* [At: GHICA, S. 534 / Pl: *~ii* / E: ***păsărar*** + *-ie*] **1** (Înv) Crescătorie de păsări. **2** (Înv) Prăvălie în care se vindeau păsări.

păsărărit *sm* [At: BARIȚIU, P. A. I, 651 / E: ***păsărar*** + *-it*] (Rar) **1-2** (Vânare sau) prindere a păsărilor. **3-6** Profesiune a păsărarului (**1-4**).

păsărea *sf* [At: N. TEST. (1648) 13[v]/9 / V: (reg) ***~uă, paserea*** / Pl: *~ele* / E: ***păsărică*** css] **1-4** (Șhp) Păsărică (**1-4**). **5** (Lpl) Ordin de păsări cu capul mic, cu picioare mici și acoperite cu puf, cu ciocul tare, de obicei cântătoare. **6** (Șls) Pasăre care face parte din ordinul păsărele (**5**). **7** (Îs) *~elele reginei* Dans popular asemănător cu hora. **8** (Îas) Melodie după care se execută dansul păsărelele reginei (**7**).

păsăreaua *sf* vz ***păsărea***

păsărel[1] *av* [At: UDRESCU, GL. / E: ***pe*** + ***seară*** + *-el*] (Reg) Pe înserat.

păsărel[2] *sm* [At: PANN, E. II, 43/4 / Pl: *~ei* / E: ***pasăre*** + *-el*] (Îrg; shp) **1-2** Bărbătuș (mic) de vrabie. **3-4** (Pgn) Bărbătuș (mic) de pasăre (**1**) Si: (reg) *păsărut* (**1-2**). **5** (Euf) Organ genital al băieților.

păsăresc, ~ească *a* [At: DRLU / V: (reg) ***păser~*** / Pl: *~ești* / E: ***pasăre*** + *-esc*] **1** Care aparține păsărilor Si: (reg) *păsărăresc* (**1**). **2** Privitor la păsări Si: (reg) *păsărăresc* (**2**). **3** De păsări Si: (reg) *păsărăresc* (**3**). **4** Pentru păsări Si: (reg) *păsărăresc* (**4**). **5** (D. limbaj) Greu de înțeles. **6** (D. limbaj) Cu aspect de argou sau de jargon. **7** (D. limbaj) Convențional. **8** (Orn; îc) **Uliu-~** Uliu păsărar (**6**) (*Accipiter nisus*).

păsărește *av* [At: LB / E: ***pasăre*** + *este*] **1** Ca păsările, în felul păsărilor. **2** (Îe) **A vorbi** (sau **a zice, a grăi** etc.) **~** (sau **pe ~**) A vorbi într-o limbă care nu se poate înțelege. **3** (Îac) A vorbi în argou sau în jargon. **4** (Îe) **A învăța ~** A învăța pe dinafară fără a înțelege Si: *papagalicește*.

păsăret *sn* [At: DELAVRANCEA, T. 154 / V: *~rat* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pasăre*** + *-et*] **1** (Csc) Mulțime de păsări Si: *păsărime* (**1**), (rar) *păsărghii*. **2** (Csc) Stol de păsări Si: *păsărime* (**2**). **3** (Csc) Totalitate a păsărilor Si: *păsărime* (**3**). **4** (Csc; spc) Păsări de casă Si: *păsărime* (**4**).

păsărghii *sfp* [At: SADOVEANU, O. III, 487 / E: cf *pasăre*] (Rar; csnp) Păsăret (**1**).

păsări *vtr* [At: CANTEMIR, IST, 39 / V: ***pas~*** / Pzi: *~resc* / E: ***pasăre***] (Îvr) **1-2** A (se) transforma în pasăre (**1**).

păsărica *sf* [At: MUREȘANU, P. 3/1 / V: ***păser~*** / Pl: *~ici* / E: ***pasăre*** + *-ică*] **1-2** Pasăre (**1**) (mică) Si: *păsărea* (**1-2**), *pasăruică* (**1-2**), (îrg) *păsăruie* (**1-2**), *păsăruță* (**1-2**), (reg) *păsărioară* (**1-2**), *păsăriță* (**1-2**), *păsăruca* (**1-2**). **3-4** (Fig; fam; shp) Apelativ dezmierdător pentru o fată (mică și veselă) Si: *păsărea* (**3-4**), *păsăruică* (**3-4**), (îrg) *păsăruie* (**3-4**), *păsăruță* (**3-4**), (reg) *păsărioară* (**3-4**), *păsăriță* (**3-4**), *păsăruca* (**3-4**). **5** (Îe) **A avea (o) ~** (sau **păsărele**) **la cap** (sau, rar, **sub pălărie**) A fi nebun. **6** (Îae) A fi excentric. **7** (Orn; reg) Vrabie (*Passer domesticus*). **8** (Orn; reg; șîc **~ca plugului, ~ca domnului**) Codobatură (*Motacilla alba*). **9** (Reg; îcs) *De-a ~ca* Joc de copii, care constă din baterea palmelor. **10** (Trs; Buc) Turtă din aluat în formă de pasăre, făcută special pentru copii Si: (reg) *pupăză, păsăruță* (**5**), *păsăruică* (**5**). **11** (Fam; la pocher) Pas[1] parol. **12-13** (Euf) Organ genital (femeiesc sau) bărbătesc la copii.

păsăricoi *smi* [At: ALR I, 1015/890 / E: ***păsărică*** + *-oi*] (Reg) Vrăbioi.

păsărie *sf* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: ***pasăre*** + *-ie*] (Îvr) Cușcă sau coteț de păsări.

păsărime *sfs* [At: MOXA, 390/31 / E: ***pasăre*** + *-ime*] **1-4** Păsăret (**1-4**).

păsărioară *sf* [At: MARIAN, O. I, 409 / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pasăre*** + *-ioară*] (Reg) **1-4** (Șhp) Păsărică (**1-4**). **5** Vrăbiuță.

păsăriță *sf* [At: CANTEMIR, IST, 114 / V: ***paser~*** / Pl: *~țe* / E: ***pasăre*** + *-iță*] **1-4** (Reg; shp) Păsărică (**1-4**).

păsăroaică *sf* [At: MERA, L. B. 66 / Pl: *~ice* / E: ***pasăre*** + *-oaică*] **1-2** (Reg; sdp) Pasăre (**1**) (mare) Si: *păsăroi* (**1-2**).

păsăroi *smi* [At: ȚICHINDEAL, F. 367/9 / E: ***pasăre*** + *-oi*] **1-2** (Sdp) Păsăroaică (**1-2**). **3** Bărbătuș de pasăre (**1**). **4** (Reg) Vrăbioi. **5** (Fam; gmț) Băiat.

păsărucă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS, 123 / Pl: *~uci* / E: ***pasăre*** + *-ucă*] **1-4** (Reg; shp) Păsărică (**1-4**). **5** (Orn; îc) **~uca-plugului** Codobatură (*Motacilla alba*).

păsăruică *sf* [At: PSALT, 272 / V: ***păser~*** / E: ***pasăre*** + *-uică*] **1-4** (Shp) Păsărică (**1-4**). **5** (Reg) Păsărică (**10**). **6** (Reg) Vrăbiuță. **7** (Orn; reg; șîc **~a-plugului**) Codobatură (*Motacilla alba*).

păsăruie *sf* [At: MOXA 390/32 / Pl: *~ui* / E: ***pasăre*** + *-uie*] **1-2** (Îrg; shp) Păsărică (**1-2**).

păsăruț *sm* [At: ALR I, 1047/295 / Pl: *~i* / E: ***pasăre*** + *-uț*] (Reg) **1-2** (Shp) Păsărel (**3-4**). **3** (Orn) Cinteză (*Fringilla coelebs*).

păsăruță *sf* [At: CANTEMIR, IST, 146 / V: ***păser~*** / Pl: *~țe* / E: ***pasăre*** + *-uță*] **1-4** (Shp) Pasărică (**1-4**). **5** (Trs) Păsărică (**10**). **6** (Orn; reg) Vrabie gulerată (*Passer montanus*).

păsătar *sm* [At: BĂCESCU, P. 43 / Pl: *~i* / E: ***păsat*** + *-ar*] (Buc) Puiet de pește foarte mic.

păsătic *sm* [At: ALR I, 747 / 348 / Pl: *~ici* / E: ***pasat***] (Mar) Caltaboș preparat cu sânge Si: *sângerete*.

păsătoare *sf* [At: ALR II, 6649/27 / Pl: *~ori* / E: ns cf *pas*[2]] (Reg) Uncaltă de dulgherie care servește la marcarea unghiurilor, la retezarea capetelor scândurilor etc.

păsător, ~oare *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păsa***[1] + *-tor*] (Îrg) **1** Care se îngrijorează de cineva sau de ceva. **2** Care pune totul la inimă Si: *grijuliu, sensibil*. **3** Care suportă ușor întâmplările neplăcute.

păsătos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păsat*** + *-os*] (Trs; d. fructe sau legume) Făinos.

păsătui *vi* [At: ALR SN III, h 797/574 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***păsat*** + *-ui*] (Reg) A ninge cu fulgi mari.

păsățel [At: I. CR. II, 175 / Pl: *~ei* / E: ***păsat*** + *-el*] (Reg) **1-2** *sm* (Shp) Păsat (**1**) (mic). **3** *a* (Îs *pere ~ele*) Varietate de pere lunguiețe, gălbui, cu miezul aspru și cu gust dulce. **4** *sm* Griș. **5** *sm* Specie de strugure cu boabe mici. **6** *sm* (Bot; șîc **~elul-vrăbiuței**) Păduchemiță (*Lepidium ruderale*).

păscar *sm* vz ***pescar***

păscare *sf* [At: CONV. LIT. IX, 7 / Pl: *~cări* / E: ***pasc*** (Pzi ***paște***[3])] (Reg) **1** Păscut[1]. **2** (Ccr) Pășune. **3** (Reg; la jocul cu mingea; îoc *bătaie*) Însărcinare de a prinde mingea Si: (reg) *păscăreală, pascut*[3] (**21**).

păscălar *sm* [At: BĂCESCU, PĂS, 123 / Pl: *~i* / E: cf *pescar*] **1** (Reg) Pescar. **2** (Orn; Trs; Mar) Pescăruș. **3** (Orn; reg) Specie de prundăraș nedefinită mai de aproape (*Charadrius*).

păscălăriță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: *~țe* / E: ns cf *pescărel*] (Orn; reg) Ciocârlie (*Alauda arvensis*).

păscălău[1] *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ăi* / E: ***păscăli*** + *-au*] (Trs) Păscălitor.

păscălău[2] *sn* [At: DR, IV, 1081 / V: ***pascal~, pas~*** / Pl: *~aie*, (reg) *~aua* / E: ***paște***[3] + *-alău* cf *cosalau*] (Trs; Mar) Pășune (**1**).

păscăli *vt* [At: LB / Pzi: *~lesc* / E: drr ***păscălie***] (Îvr) A prezice viitorul din pascalie.

păscălie *sf* vz ***pascalie***

păscălier *sm* [At: SCL 1969, 140 / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: ***păscăli*** + *-ar*] (Reg) Păscălitor.

păscălitor, ~oare *smf* [At: KLEIN, D. 395 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păscăli*** + *-tor*] (Îvp) Persoană care prezice viitorul, din pascalie Si: *astrolog, păscălău, păscălier, profet, zodier*.

păscălitoriu *sm* vz ***păscălitor***

păscălitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***păscăli*** + *-tură*] Prezicere pe baza pascaliei.

păscăliță *sf* [At: JAHARESBER. XII, 141 / Pl: *~țe* / E: ***păscăli*** + *-iță*] (Ent; reg) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

păscănaț *sm* vz ***păstârnac***

păscănaț *sm* vz ***păstârnac***

păscănel *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ***paște***[3] + *-ănel*] (Reg) Pășune (**1**).

păscăraș *sm* vz ***pescăraș***

păscăreala *sf* [At: PAMFILE, J. I, 20 / Pl: *~eli* / E: ***păscare*** + *-eală*] (Reg; la jocul cu mingea) Păscare (**3**).

păscărel *sm* vz ***pescărel***

păscăresc, ~ească *a* vz ***pescăresc***

păscări[1] *vi* [At: ALR SN, h 1293/514 / Pzi: *~resc* / E: ***păscare***] (Reg; la jocul cu mingea) A fi la prinsul mingii.

păscări[2] *v* vz ***pescări***

păscărie *sf* [At: PAMFILE, J. I, 21 / Pl: *~ii* / E: ***paște***[3] + *-ărie*] (Reg) Rol al jucătorului care trebuie să prindă mingea.

păscărime *sf* vz ***pescărime***

păscărit *sn* vz ***pescărit***

păscăriță *sf* vz ***pescăriță***

păscărui *smi* [At: ALR I, 1046/255 / E: ***păscar*** + *-ui*] (Om; reg) Pescăruș.

păscăruș *sm* vz ***pescăruș***

păscător, ~oare [At: BIBLIA (1688), 245[1]/35 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***paște***[3] + *-ător*] **1** *a* (Rar; d. vite) Care paște[3]. **2** *sf* (Pop) Pășune (**1**). **3** *sm* (Reg; la jocul cu mingea) Jucător care trebuie să prindă mingea.

păscătorie *sf* [At: CHEST. V, 22/100 / Pl: *~ii* / E: ***păscător*** + *-ie*] (Reg) Pășune (**1**).

păscătura *sf* [At: SBIERA, F. S. 30 / Pl: *~ri* / E: ***paște***[3] + *-ătură*] (Reg) Pășune (**1**).

paschiulă *sf* vz ***paschiulă***

păscior *sm* [At: L. CR. II, 228 / Pl: *~i* / E: ***pas***[2]+ *-cior*] **1-2** (Rar; șhp) Pas[2] (**1**) (mic).

păsciune *sf* vz ***păștiune***

păscoaie *sfi* [At: DLR / E: dl ***peșteț***[1]] (Reg) Femelă a păstrăvului[1].

păscoi *smi* [At: CONV. LIT. XLIV[2], 268 / E: ***peșteț***[2]] (Pop) Peșteț[2] mascul.

păscornița *sf* vz ***păcornița***

păscos, ~oasă *a* vz ***pescos***

păscrisă *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 138 / V: ***pră~*** / A: nct / E: ns cf *scris*] (Ban) Farmece de dragoste.

păscui[1] *vi* [At: NECULCE, L. 364 / Pzi: *~esc, păscui* / E: ***paști***[1] + *-ui*] (Înv) A serba Paștele[1].

păscui[2] [At: VICIU, GL. / Pzi: *păscui*, 3 *~eșțe* / E: ***paște***[3] + *-ui*] **1** *vt* (Trs) A presimți un rău, o nenorocire. **2** *viu* A face să presimtă, a da sentimentul că se va produce.

păscui[3] *v* vz ***pescui***

păscuială *sf* [At: H X, 489 / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

păscuit *sn* vz ***pescuit***

păscuitor, ~oare *smf, a* vz ***pescuitor***

păscură *sf* vz ***păstură***[1]

păscut[1] *sn* [At: (a. 1776) IORGA, S. D. V, 256 / Pl: *~uri* / E: ***paște***[3]] **1** Paștere (**1**). **2** (Pan; înv) Culegere. **3** (Pan; înv) Procurare. **4** (Pex) Hrănire. **5-19** Paștere (**5-19**). **20** (Reg; la jocul cu mingea; îoc *bătaie*) Păscare (**3**).

păscut[2]***, ~ă*** [At: PSALT. HUR., 165 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***paște***[3]] **1** *a* (D. iarbă, fân) Mâncat de către animale erbivore. **2** *a* (Pan; înv) Cules. **3** *a* (Pan; înv) Procurat. **4** *a* (Pex) Mâncat. **5** *a* (D. stări sufletești, facultăți psihice) Resimțit. **6** *a* (D. stări sufletești, facultăți psihice) Întreținut. **7** *a* (D. stări sufletești, facultăți psihice) Întețit. **8** *a* (Înv) Ros de către viermi, boli. **9** *a* (Înv) Distrus de către viermi, boli. **10** *a* (Înv) Dezonorat. **11** *a* (Îvr) Rătăcit. **12** *a* (Reg; d. păr) Tocit. **13** *a* (Reg; d. păr) Tuns. **14** *a* (D. un teren) Folosit ca loc de pășune. **15** *a* (D. animale erbivore) Însoțit de către păstor pentru a paște (**1**). **16** *a* (Bis; înv; d. colectivități) Condus de către un îndrumător spiritual. **17-18** *smf, a* (Bis; înv) (Om) Îndrumat de către duhovnic. **19-20** *smf, a* (Ființă) ocrotită, păzită. **21** *a* (Fig) Urmărit cu perseverență de noroc. **22** *a* (Fig) Amenințat de primejdii. **23** *a* (Fig) Dușmănit.

păscuț *sm* vz ***pescuț***

păscuța *sf* [At: SEVASTOS, N. 10 / Pl: *~țe* (reg) *~ți* / E: ***pască*** + *-uța*] **1-2** Paști[1] (**20**) (mic). **3** (Trs) Paști[1] (**1**). **4** (Bot; reg) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **5** (Bot; reg) Bănuță (*Bellis perennis*). **6** (Bot; reg) Traista-ciobanului (*Capsella bursa pastoris*).

păsdere *sf* vz ***puzderie***

păseare *sf* vz ***pasăre***

păserea *sf* vz ***păsărică***

păseresc, ~ească *a* vz ***păsăresc***

păserică *sf* vz ***păsărică***

păseruică *sf* vz ***păsăruică***

păseruță *sf* vz ***păsăruță***

păseșălat *a* [At: ALR SN I, h 113/36 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg; d. porumb) Care a rămas necrescut, pipernicit.

păsmângi *vr* [At: (a. 1951) CV nr. 11, 37 / Pzi: *~iesc* / E: ns cf *posmagi*] (Reg) **1** A se strădui. **2** A se necăji.

păsmângit, ~ă [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păsmângi***] **1** *a* (Mun; d. oameni) Slab, prăpădit. **2** *a* (Fig; reg) Amărât. **3** *a* (Fig; reg) Greu. **4-5** *smf, a* (Mun) (Om) zăpăcit Si: *aiurit, zănatic*.

păsoniu *s* [At: PSALT. HUR. 38[v]/5 / Pl: nct / E: nct] (Înv) **1** Casă. **2** Palat[1].

păstaică *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***pos~, posteică*** / Pl: *~tăici* / E: ***păstaie*** + *-că*] (Îrg) **1** Păstaie (**2**). **2** (Îc) **Postaică-galbenă** (sau **verde**) Fasole (*Phaseolus vulgaris*). **3** Roșcovă.

păstaie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~are***, (reg) ***~ară, ~tăl, ~tău, ~tie, pâs~, pos~, postavie, postău, postâie, postovie*** / Pl: *~tăi* / E: cf alb *pistaë*] (Bot) **1** (Udp „de") Fruct dehiscent în formă de teacă, al plantelor din familia leguminoaselor, cu una sau mai multe semințe prinse de-a lungul liniei de sudură a carpelei Si: *teacă*. **2** (Spc) Fruct verde al unor specii de fasole Si: (îrg) *păstaică* (**1**). **3** (Spc; reg; șîc **postaică-pentru-flori**) Diferite specii de fasole (*Phaseolus*). **4** (Reg; șîc **~-de-sânziană, ~tăi-de-miere**) Roșcovă. **5** (Reg) Ament de nuc, de alun etc. **6** (Reg; lpl) Ardei iuți (*Capsicum annuum*). **7** (Reg; îc) **~ia-lupului** Iarba-fiarelor (*Cynanchum vincetoxicum*).

păstară *sf* vz ***păstaie***

păstare *sf* vz ***păstaie***

păstă *pp* vz ***peste***

păstăcioară *sf* [At: I. CR. I, 22 / Pl: *~re* / E: ***păstaie*** + *-cioară*] **1-8** (Reg; șhp) Păstăioară (**1-8**).

păstăi *vt* [At: ALR I, 850 / 56 / Pzi: *~esc* / E: ***păstaie***] (Reg; c. i. plante leguminoase) A păstări[1].

păstăiată *sf* [At: ȚOPA, C. 220 / Pl: *~țe* / E: ***păstaie***] (Bot; reg) Lopățea (*Lunaria redivina*).

păstăicos, ~oasă [At: F (1876), 209 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păstaică*** + *-os*] **1-3** *a* (Reg) Păstăios (**1-3**). **4-5** *sf* (Rar; lpl) Păstăioase (**4-5**).

păstăieț, ~eață *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i, ~e* / E: ***păstaie*** + *-eț*] (Reg) **1-3** Păstăios (**1-3**).

păstăioară *sf* [At: BRANDZA, FL. 140 / Pl: *~re* / E: ***păstaie*** + *-ioară*] **1-8** (Șhp) Păstaie (**1-4**) (mică) Si: (reg) *păstăcioară* (**1-8**), *păstăiuță* (**1-8**). **9** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunzele lipite de tulpină, cu flori albe și cu fructul în formă de păstaie (**1**) Si: (reg) *punguliță* (*Thlaspi perfoliatum*).

păstăios, ~oasă [At: ECONOMIA, 124/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***păstaie*** + *-os*] **1** *a* (D. plante) Care are fructul o păstaie (**1**) Si: (reg) *păstăicos* (**1**), *păstăieț* (**1**). **2** *a* (Pex) Cu multe păstăi Si: (reg) *păstăicos* (**2**), *păstăieț* (**2**). **3** *a* (D. fructe) În formă de păstaie Si: (reg) *păstăicos* (**3**), *păstăieț* (**3**). **4-5** *sf* (Rar; lpl) (Familie de) plante leguminoase Si: (reg) *păstăicoase*

(**4-5**). **6** *sf* (Șls) Plantă din această familie. **7** *sf* (Lpl) Fructe ale plantelor leguminoase.

păstăiuță *sf* [At: ECONOMIA, 71/9 / V: ***~ăuță***, ***~teuță*** / Pl: ***~țe*** / E: ***păstaie*** + ***-uță***] **1-8** (Reg; șhp) Păstăioară (**1-8**).

păstăl *sm* vz ***păstaie***

păstânac *sm* vz ***păstârnac***

păstânag *sm* vz ***păstârnac***

păstânat *sm* vz ***păstârnac***

păstări[1] *vt* [At: I. CR. IV. 371 / Pzi: *~esc* / E: ***păstaie*** + ***-ări***] (Reg; c. i. plante leguminoase) A scoate boabele din păstăi Si: (reg) *a păstăi*, *a postăci*.

păstări[2] *v* vz ***păstori***

păstârnac *sm* vz ***păstârnac***

păstârnachi *sm* vz ***păstârnac***

păstârnap *sm* vz ***păstârnap***

păstârnat *sm* vz ***păstârnac***

păstârnoc *sm* vz ***păstârnac***

păstău *sm* vz ***păstaie***

păstăuță *sf* vz ***păstăiuță***

păstânac *sm* vz ***păstârnac***

păstârnac *sm* [At: (a. 1773) GCR II, 98/16 / V: (reg) ***pastar~***, ***pastânac***, ***pastinac***, ***pastinacă***, ***pastir~***, ***păscânat***, ***păscănat***, ***~tânac***, ***~tânag***, ***~tânat***, ***~târnac***, ***~târnachi***, ***~târnat***, ***~tarnoc***, ***~ânac***, ***~ternac***, ***~trânac***, ***~trânag***, ***~trânați***, ***~trânog***, ***~trânac***, ***~trânog***, ***~trenac***, ***pașcânat***, ***păștânac***, ***păștânat***, ***pestâr~***, ***pester~***, ***pestrenac***, ***pestrinac***, ***peșchenat***, ***peterznac***, ***piestenac***, ***postâr~***, ***postârnachi***, ***post~***, ***postornaci***, ***pot~***, ***potârnachi***, ***prăstanac***, ***pristinac*** / Pl: *~aci* / E: mg ***paszternák***, srb ***pasternak***, ger ***Pasternak***, ***Pastinak***] **1** Plantă erbacee leguminoasă bienală din familia umbeliferelor, cu rădăcina pivotantă fusiformă, cărnoasă, albă sau gălbuie, asemănătoare cu cea a pătrunjelului, comestibilă, bogată în substanțe nutritive și în vitamine Si: (îrg) *păstârnap* (*Pastinaca sativa hortensis*). **2** (Prc) Rădăcină a acestei plante. **3** (Bot; îc) **~sălbatic** Varietate de păstârnac care crește în mod spontan în regiunea de munte (*Pastinca sativa*). **4** (Bot; reg; îc) **~păduret** Angelică (*Archangelica officinalis*). **5** (Bot; reg; îc) **~ul-vacii** Crucea-pământului (*Heracleum sphondyloides*). **6** (Bot; reg) Gulie (*Brassica oleracea gongyloides*). **7** (Bot; reg) Leuștean (*Levisticum officinale*).

păstârnap *sm* [At: I. IONESCU, C. 27/18 / V: ***~târ~***, ***~trânap***, ***pesternap***, ***post~***, ***prăștânap*** / Pl: *~i* / E: ctm ***păstârnac*** + ***nap***] (Îrg) Păstârnac (**1**) (*Pastinaca sativa hortensis*).

păște *pp* vz ***peste***

păsternac *sm* vz ***păstârnac***

păsteuță *sf* vz ***păstăiuță***

păstie *sf* vz ***păstaie***

păștiță *sf* vz ***păștița***

păstoare *sf* [At: GR. S. II, 77 / Pl: *~ori* / E: cf *păzitoare*] (Trs) Servitoare.

păstor *sm* [At: COD. VOR. 150/29 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ml ***pastor***] **1-2** Persoană care păzește și îngrijește (oile sau) alte animale erbivore, ducându-le la păscut[1] (**1**) Si: *cioban*, *oier*, (îrg) *păcurar*[1] (**1-2**). **3** (Ast; pop; îc) **~ul-cu-oile** Cloșca cu pui. **4** (Reg) Paznic de câmp, de vie etc. **5** (Bis; fig; și/s ~ *sufletesc*, ~ *de suflet*) Preot. **6-7** (Pex; fig) Conducător. **8** (Pex; fig) Îndrumător spiritual.

păstoraș *sm* [At: EMINESCU, N. 5 / Pl: *~i* / E: ***păstor*** + ***-aș***] **1-4** (Rar; șhp) Păstorel (**1-4**).

păstorel *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ei* / E: ***păstor*** + ***-el***] **1-4** (Șhp) Păstor (**1-2**) (foarte tânăr) Si: (rar) *păstoraș* (**1-4**). **5** (Orn; reg) Codobatură galbenă (*Motacilla flava*).

păstoresc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 487 / Pl: *~ești* / E: ***păstor*** + ***-esc***] **1** De păstor (**1**). **2** Care aparține păstorilor (**1**). **3** Care se referă la păstori sau la viața de păstor Si: *ciobănesc*, *pastoral*, (îrg) *păcurăresc*. **4** (Înv; îs) *Câine* (sau *dulău*) ~ Câine ciobănesc. **5** (D. regiuni, suprafețe de pământ) În care se află pășuni, care este favorabil păstorului. **6** (Fig) De dragoste, de împlinire a dragostei idilice. **7** (Bis; fig) Preoțesc.

păstorește *av* [At: LB / E: ***păstor*** + ***-ește***] **1-4** Păcurărește (**1-4**).

păstori [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 13[v]/29 / V: (reg) ***~târi*** / Pzi: *~resc* / E: ***păstor***] **1** *vt* (D. oameni) A duce animale erbivore să pască[3] (**1**) Si: *a păștuna* (**2**), (îrg) *a păcurări* (**1**). **2** *vt* (D. oameni) A păzi animale erbivore în timp ce pasc Si: *a păștuna* (**3**), (îrg) *a păcurări* (**2**). **3** *vt* (Îe) **L-am ~t eu!** Îl cunosc bine! **4** *vt* (Îae) Știu la ce te poți aștepta de la el! **5** *vt* (Trs; Buc) A păzi terenuri cultivate. **6** *vt* (Trs; Buc; c. i. oameni) A urmări. **7** *vi* A se ocupa cu păstoritul Si: *a ciobăni*, (îrg) *a păcurări* (**3**). **8-9** *vt* (Bis; fig; fșa) A îndruma conform cu legile bisericii.

păstoricesc, ~ească *a* [At: SFC I, 112 / Pl: *~ești* / E: ***păstor*** + ***-icesc***] (Înv) Preoțesc.

păstorie *sf* [At: CORESI, EV. 486 / Pl: *~ii* / E: ***păstor*** + ***-ie***] **1** Ocupație de păstor Si: *oierit*[2] (**1**), *păstorit*[1] (**1**), (rar) *păstorire* (**3**), (îrg) *păcurarie*[1] (**1**), (reg) *păcurărit*[1] (**1**). **2** Creștere a vitelor Si: *oierit*[2] (**2**), *păstorit*[1] (**2**), (rar) *păstorire* (**4**), (îrg) *păcurărie*[1] (**2**), (reg) *păcurărit*[1] (**2**). **3** (Ccr; rar) Crescătorie de vite. **4** (Bis; fig) Îndrumare religioasă Si: *păstorire* (**5**). **5-6** (Funcție de conducător bisericesc sau) exercitare a acestei funcții Si: *păstorire* (**6-7**).

păstorire *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 227 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***păstori***] (Rar) **1** Conducere a animalelor erbivore la pășune. **2** Păzire a animalelor în timp ce pasc. **3-4** Păstorie (**1-2**). **5-7** (Bis; fig) Păstorie (**4-6**).

păstorit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***păstori***] Ocupație de păstor (**1**) Si: *păstorie*, *păstorire*.

păstoriță *sf* [At: CONACHI, P. 192 / Pl: *~țe* / E: ***păstor*** + ***-iță***] **1-2** Femeie sau fată care păzește și îngrijește (oile sau) alte animale erbivore ducându-le la păscut[1] Si: *ciobăniță*, (îrg) *păcurărită*, (reg) *păcurăreasă*. **3** (Orn; reg) Codobatură-galbenă (*Motacilla flava*).

păstoriu *sm* vz ***păstor***

păstornic, ~ă [At: (a. 1809) BV III, 9 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***păstor*** + ***-nic***] **1** *s* (Reg) Loc unde pasc caii. **2** *a* (Înv) Preoțesc.

păstornicesc, ~ească *a* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII, III, 105 / Pl: *~ești* / E: ***păstornic*** + ***-esc***] (Înv) Bisericesc.

păstos, ~oasă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 130 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pastă*** + ***-os***] Care are aspectul și consistența unei paste Si: (reg) *păsturos*.

păstra [At: R. POPESCU, ap. CM, I, 485 / Pzi: *~rez* / Cj: 3 (înv) *să păstre* / E: bg ***пастря***] **1** *vt* A ține la loc sigur păzind cu grijă, a pune bine. **2** *vt* A ține în bună stare, a avea grijă de... **3** *vt* A ține mai departe în posesia sa. **4-5** *vtr* (Spc) A (se) conserva în bună stare alimentele, ferindu-le de alterare. **6** *vt* (C. i. legi, norme de conduită) A respecta. **7** *vt* (C. i. angajamente) A nu călca. **8** *vt* (Îoc „a pierde") A izbuti să rămână în posesia unui bun amenințat, a unei atribuții, a unei însușiri etc. **9** *vt* A face să dureze, a nu lăsa să dispară. **10** *vt* (Îlv) **A ~ tăcerea(a)** A nu vorbi. **11** *vt* (Îal) A nu se destăinui. **12** *vt* (Îlv) **A ~ amintirea** (sau, înv) **suvenirul** (**cuiva** sau **a ceva**) sau **a ~ (pe cineva** sau **ceva) în amintire** (sau **în inimă**, **în minte**, **în suflet** etc.) A nu uita niciodată pe cineva sau ceva, a-și aminti fără încetare de cineva sau ceva. **13** *vt* (Îal) A oglindi, a reflecta ceva din trecut. **14** *vt* (Îe) **A(-și) ~ cumpătul** (sau **calmul** ori **sângele rece**) A rămâne calm, a nu se enerva. **15** *vt* (Îe) **A ~ în viață** A lăsa să trăiască. **16** *vr* A continua să existe sub același aspect, a rămâne neschimbat Si: *a dăinui*, *a dura*, *a se menține*. **17** *vt* (C. i. taine) A ține ascuns, a nu divulga. **18** *vt* (Ccd) A pune deoparte pentru cineva. **19** *vt* (Ccd) A lăsa pentru altă ocazie sau pentru un anumit scop. **20** *vr* (Înv; d. oameni) A se reține.

păstramă *sf* vz ***pastramă***

păstran *sm* [At: BĂCESCU, P. 43 / Pl: *~i* / E: cf *păstrăv*[1]] (Iht; reg) Păstrăv[1] (*Salmo trutta fario*).

păstrar *s* [At: DAMÉ / Pl: nct / E: cf *pastra*] (Reg) Păstură[1] (**2**).

păstrare *sf* [At: LB / Pl: *~rări* / E: ***păstra***] **1** Ținere în bună stare la loc sigur Si: *păstrat*[1] (**1**), (îrg) *păstru* (**1**). **2** Punere deoparte Si: *păstrat*[1] (**2**). **3** Conservare a alimentelor Si: *păstrat*[1] (**3**). **4** Deținere în posesia sa Si: *păstrat*[1] (**4**). **5** Reținere pentru un anumit scop Si: *păstrat*[1] (**5**). **6** (Îlav) **La** (sau **în, spre**) ~ (ori **bună** ~) La loc sigur, în siguranță. **7** (Îal) La adăpost. **8** (Îal) Sub pază. **9** (Îal; fam; irn) La închisoare. **10** Respectare. **11** Menținere. **12** Cruțare. **13** Tăinuire.

păstrat[1] *sn* [At: GANE, N. III, 15 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păstra***] **1-5** Păstrare (**1-5**). **6** Respectare. **7** Menținere. **8** Cruțare. **9** Tăinuire.

păstrat[2]***, ~ă*** *a* [At: SBIERA, P. 67 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***păstra***] **1** Care este bine îngrijit. **2** Ținut în stare bună. **3** Destinat cuiva. **4** (D. alimente) Conservat. **5** Deținut de cineva. **6** Reținut pentru un anumit scop. **7** Adăpostit. **8** Păzit. **9** (D. legi, angajamente) Respectat. **10** Menținut neschimbat. **11** Cruțat. **12** Tăinuit.

păstrav *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstravi *smp* vz ***păstrăv***[2]

păstră *pp* vz ***peste***

păstrăg *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrăgală *sf* vz ***prostolov***

păstrăgăli *vt* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *rostogoli*] (Olt) A rostogoli.

păstrăgușă *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: nct / E: ***gușă***] (Buc) Gușă neobișnuit de mare.

păstrăma *sf* vz ***pastramă***

păstrămar *sm* [At: DDRF / V: ***pastramar*** / Pl: *~i* / E: ***pastramă*** + *-ar*] **1-2** (Îrg) Pastramagiu (**1-2**). **3** (Fam) Persoană căreia îi place pastrama.

păstramăgit, ~ă *smf, a* [At: V. ROM. martie 1954, 61 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pastramă***] (Nob) **1-2** Păstrămit (**1-2**).

păstrămi *v* [At: L. ROM. 1959, nr. 3 / Pzi: *~mesc* / E: ***pastramă***] **1** *vt* (Mun; c. i. carne) A transforma în pastramă. **2** *vr* (Fig; Mun; Olt) A slăbi tare. **3** *vr* A se face ca pastrama.

păstrămioară *sf* [At: ȘIO II$_1$, 285 / Pl: *~re* / E: ***pastramă*** + *-ioară*] **1-6** (Pfm; ihp) Pastramă (**1, 5-6**) (mică).

păstrămit, ~ă *smf, a* [At: MAT. DIALECT. I, 233 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păstrămi***] **1-2** (Mun; Olt) (Individ) care a slăbit foarte mult, care s-a uscat ca pastrama Si: *păstrămăgit* (**1-2**).

păstrănac *sm* vz ***păstârnac***

păstrănag *sm* vz ***păstârnac***

păstrănap *sm* vz ***păstârnac***

păstrănați *sm* vz ***păstârnac***

păstrănog *sm* vz ***păstârnac***

păstrător, ~oare [At: LB / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păstra*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care păstrează (**1**) ceva în bună stare. **3** *a* (Spc; d. oameni) Care are deosebită grijă de un bun. **4** *a* Care nu risipește. Si: *econom*, (reg) *pastrielnic*. **5** *a* Care nu pierde ceva. **6** *a* (Înv; îs) *Partid* ~ Partid conservator. **7-8** *smf, a* (Persoană, colectivitate) care respectă legi, tradiții, obiceiuri etc. **9-10** *smf, a* (Persoană) care știe să țină un secret.

păstrătoriu, ~oare *a* vz ***păstrător***

păstrăv[1] *sm* [At: (a. 1698) IORGA, S. D. X, 307 / V: (reg) ***~rav, ~ag, ~ă, ~râv, ~riv, ~rov, păstru, ~rug, ~ruv, ~ruve, prăstav, prăstăv*** / A și: *~răv* / Pl: *~i* / E: bg пъстърва] **1** (Șîc ***~-de-Bistrița, ~-de-munte, ~-de-piatră***) Pește de apă dulce din familia salmonidelor, cu corpul fusiform, de 20-40 cm lungime, acoperit cu solzi mici, cu spatele verde-măsliniu, stropit cu puncte negre și roșii, care trăiește în apele limpezi și reci de munte, fiind apreciat pentru carnea lui gustoasă Si: (reg) *păstran*, *pătat* (*Salmo trutta fario*). **2** (Iht; îc) ***~-american*** (sau ***-irideu, -curcubeu, -sămănat***) Specie de păstrăv de culoare albastră marmorată, originar din râurile Americii de Nord și care, dezvoltându-se mai repede, se crește în pepinierele piscicole (*Salmo trutta iridea*). **3** (Iht; îc) ***~-de-mare*** Specie de lostriță care trăiește în mare (*Salmo trutta marina*). **4** (Iht; îs) ***~ icraș*** Păstrăv femelă în perioada de reproducere. **5** (Iht; îs) ***~ laptaș*** Păstrăv mascul în perioada de reproducere. **6** (Iht; îc) ***~-de-nisip*** Mreană (*Barbus meridionalis petenyi*). **7** (Iht; Mun; îf *~ru*) Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **8** (Bot; reg; îc) **Burete-~** Specie de ciupercă comestibilă care crește în grupuri pe trunchiul arborilor, cu pălăria brună-roșcată, cu lamele albe, cu sporii albi și cu piciorul scurt Si: *burete-negru* (*Pleurotus ostreatus*). **9** (Bot; reg; îac) Specie de ciupercă cu pălăria cenușie verzuie sau roșiatică, cu lamele gălbui și cu piciorul galben cu puncte negre (*Pleurotus serotinus*). **10** (Îe) **Doar n-am mâncat ~i** N-am înnebunit. **11** (Bot; reg; îc) ***~-de-nuc*** Specie de ciupercă comestibilă cu pălăria cărnoasă în formă de evantai, de culoare galbenă-roșiatică, care crește pe trunchiul nucilor, fagilor sau ulmilor Si: *burete-de-nuc* (*Polyporus squamosus*). **12** (Bot; reg; îc) ***~-i-roșii*** Ciupercă comestibilă cu pălăria zgrunțuroasă, de culoare roșie, cu porii rotunzi, tot roșii, care crește pe arbori (*Polyporus cinnabarinus*). **13** (Bot; reg; îc) ***~-de-pământ*** Ciupercă comestibilă moale, fără picior, cu pălăria membranoasă și albă, care crește pe ramuri putrede (*Merulius niveus*). **14** (Bot; reg; îc) ***~-(roșu)-de-stejar*** Ciupercă comestibilă cu pălăria bombată, purpurie, puțin catifelată, cu piciorul gros și cu dungi sau puncte roșii Si: *burete-de-stejar* (*Fistulina hepatica*). **15** (Bot; reg; îc) ***~-de-pădure*** Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **16** (Reg; lpl) Bureți-de-fag (*Dryodon erinaceus*).

păstrăv[2]***, ~ă*** [At: GLOSAR REG. / V: ***~ravi, pâstrav*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *păstrăv*[2]] **1** *a* (Buc) Pestriț la culoare. **2** *sm* (Buc) Piatră pestriță din care se confecționează cutea Si: (reg) *prundar*. **3** *smp* (Trs; îf *păstravi*) Pistrui pe față.

păstrăvar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***păstrav***[1] + *-ar*] Pescar specializat în prinderea păstrăvilor[1] (**1**).

păstrăvaș[1] *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ***păstrav*** + *-aș*] (Reg) Floare de glastră cu puncte argintii pe frunze, nedefinită mai îndeaproape.

păstrăvaș[2] *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ns cf *păstrăv*[1]] (Reg) Fel de plăcintă nedefinită mai îndeaproape.

păstrăvălean, ~ă *smf, a* [At: LEXIC REG. 93 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***păstră*** + ***vălean***] (Reg) **1-2** (Persoană) care locuiește peste o vale.

păstrăvărie *sf* [At: LINȚIA, P. II, 35 / Pl: *~ii* / E: ***păstrav*** + *-ărie*] Crescătorie de păstrăvi[1] (**2**).

păstrăvior, ~oară [At: RĂDULESCU-CONDIN, L. 21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păstrăv*** + *-ior*] **1-14** *sm* (Iht; ihp) Păstrăv (**1-7**) (mic). **15** *smp* (Bot; Mun) Bureți comestibili cu pălărie mare, neidentificați mai îndeaproape, care cresc la rădăcina unor pomi Vz *păstrav*[1] (**8-9, 11-16**). **16** *a* (Îs *pere ~oare*) Varietate de pere mici, alungite, galbene-aurii, pe partea însorită rumenite, cu puncte ruginii, asemănătoare cu cele de la păstrăv[1].

păstrăviță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***păstrăv***[1] + *-iță*] (Rar) Femelă a păstrăvului[1] (**1**).

păstrăviu, ~ie *a* [At: ENC. VET. 152 / Pl: *~ii* / E: ***păstrăv***[2] + *-iu*] (Rar; d. părul animalelor) De culoare albă sau cenușie, cu pete roșcate.

păstrenac *sm* vz ***păstârnac***

păstrielnic, ~ă *a* [At: ALR SN V, h 1260/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***păstra*** + *-elnic*] (Reg) Păstrător (**4**).

păstrâior, ~oară *a* vz ***pestrior***

păstrânac *sm* vz ***păstârnac***

păstrânog *sm* vz ***păstârnac***[1]

păstrâv *sm* vz ***pastrav***

păstriv *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrov *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstru[1] *s* [At: PANN, P. V. III, 74/27 / Pl: nct / E: drr ***păstra***] **1** (Îrg) Păstrare (**1**). **2** (Îrg) Economisire. **3** (Îrg) Cumpătare. **4** (Îlav) **Cu ~** Cu măsură. **5** (Îal) Cu economie. **6** (Îal) În mod cumpătat. **7** (Îrg) Persoană sau colectivitate care face să dăinuiască ceva. **8** (Fam) Închisoare.

păstru[2] *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrug *sm* vz ***păstrăv***[1]

păstrugarniță *sf* [At: DM / Pl: *~țe* / E: ***păstruga*** + *-arniță*] Plasă specială folosită la pescuitul păstrugilor.

păstrugă *sf* [At: (a. 1749) GCR II, 43/2 / V: (îrg) ***pas~, pastrungă, ~ungă, pis~, pos~, postrungă, răst~, răstrungă*** / Pl: *~ugi* / E: srb ***pastruga***] **1** Pește marin din familia acipenseridelor, lung de 1,20 până la 2 m și având greutatea de 7-30 kg, cu botul lung și turtit ca ciocul de rață, cu pielea pestriță pe spate și gălbuie pe pântece, apreciat pentru carnea lui gustoasă (*Acipenser stellatus*). **2** (Reg; îe) **A vorbi cegă și ~** A vorbi fleacuri, nimicuri.

păstrun, ~a *a* [At: MARIAN, INS. 341 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *păstrăv*[2]] (Reg) Pestriț la culoare.

păstrungă[1] *sf* vz ***păstrugă***

păstrungă[2] *sf* vz ***postrungă***[1]

păstruv *sm* vz ***păstrăv***[1]
păstruve *sm* vz ***păstrăv***[1]
păstrui *v* vz ***păsui***
pastură[1] *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***păscură***, ***pră~***, ***pres~*** / A şi: ***păs~*** / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: ml ***pastura***] **1** Polen depozitat de albine în celulele fagurilor şi folosit, pe lângă miere, ca hrană pentru ele şi pentru puiet. **2** Substanţă răşinoasă, aromată şi amară culeasă de albine de pe mugurii arborilor pentru a o folosi la astupatul crăpăturilor din stup, la lipitul fagurilor etc. Si: *propolis*, (reg) *păstrar*. **3** (Reg; îf *păscură*) Boştină obţinută din fagurele stors. **4** (Trs) Fagure.
păstură[2] *sf* [At: LB / V: ***pans~***, ***pas~*** / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: ns cf *pânzătură*] (Reg; Trs) **1** Şervet, ştergar în care se învelesc la ţară alimentele transportate la câmp Si: (reg) *merindare*[1]. **2** Năframă. **3** Batistă. **4** Catrinţă.
păsturiţă *sf* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~ţe* / E: ***pastură***[2] **+** *-iţă*] **1-8** (Reg; şhp) Păstură[2] (**1-4**) (mică).
păsturos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***păstură***[1] **+** *-os*] (Trs) Păstos ca pastura[1].
păsui[1] *v* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 194[v]/25 / V: (îvr) ***păstui*** / Pzi: *~esc* / E: ***pas***[2] **+** *-ui*] **1** *vt* (C. i. oameni sau instituţii) A da răgazul necesar pentru a face ceva, a permite să întârzie cu achitarea unei obligaţii băneşti, a mai lăsa timp Si: *a amâna, a îngădui*. **2** (Spc) A proroga. **3** *vi* (Înv) A înceta. **4** *vt* (Rar) A măsura cu pasul[2]. **5** *vt* (Reg) A urmări cu perseverenţă, pas cu pas, pentru a se răzbuna.
pasui[2] *vt* [At: SADOVEANU, O. XIV, 94 / Pzi: *~esc* / E: ger ***passen***] **1** (C. i. piese) A ajusta pentru a obţine o bună îmbinare Si: *a fixa, a încheia*. **2** (Reg) A vaccina. **3** (Reg) A injecta.
păsuf[3] *s* vz ***fasole***
păsuială *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 43/28 / Pl: *~ieli* / E: ***păsui***[1] **+** *-eală*] **1** Răgaz acordat cuiva sau solicitat de cineva pentru îndeplinirea unei obligaţii Si: *amânare, păsuire*[1], (îrg) *răzbun*. **2** (Îvr) Încetineală cu care are loc un proces, un fenomen.
păsuiele *sfp* [At: DR, I, 362 / E: nct] (Bot; Ban; Trs) Salcâm (*Robinia pseudacacia*).
păsuire[1] *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST, 277 / Pl: *~ri* / E: ***păsui***[1]] Păsuială (**1**).
păsuire[2] *sf* [At: CIŞMAN, FIZ, I, 274 / Pl: *~ri* / E: ***păsui***[2]] Ajustare pentru a obţine o bună îmbinare a pieselor unui ansamblu.
păsuit[1]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***păsui***[1]] (Rar) **1-2** Căruia i se dă un răgaz pentru a face ceva sau) i se permite să întârzie cu îndeplinirea unei obligaţii.
păsuit[2]***, ~ă*** *a* [At: SOARE, MAŞ, 12 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***păsui***[2]] **1** (D. piese, părţi ale unui ansamblu etc.) Care este ajustat, pentru a obţine o bună îmbinare sau fixare. **2** (Fig; rar) Chibzuit.
păsuitor, ~oare *a* [At: LĂNCRĂNJAN, C. III, 175 / P: *~su-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păsui***[1] **+** *-tor*] (Rar) **1** Care dă răgaz cuiva pentru a face ceva. **2** (Pex) Răbdător.
păsulă *sf* vz ***fasole***
păsule *sf* vz ***fasole***
păsulică *sf* vz ***fasolică***
păsulişă *sf* vz ***fasoliţă***
păsuş *sn* vz ***paşuş***
păşari *sp* [At: H XI, 517 / E: ***pas***[2] **+** *-ar*] (Reg) Pas[2] (**53**).
păşălui *v* [At: CIAUŞANU, R. SCUT, 79 / Pzi: *~esc* / E: ***paşă***[1] **+** *-ălui*] (Fam; irn) **1-2** (A stăpâni sau) a trăi ca un paşă[1].
păşca *v* vz ***pâşcăi***
păşcălău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg; gmţ) Flăcău.
păşcănat *sm* vz ***păstârnac***
păşcăvi *v* vz ***pâşcăvi***
păşcăvit, ~ă *a* vz ***pâşcăvit***
păşciune *sf* vz ***păstiune***
păşculie *sf* vz ***pasculie***
păşcuţe *sfp* [At: PANŢU, PL, / E: ns cf *păştiţă*] (Bot; reg) Bănuţi (*Bellis perenis*).
păşean, ~ă *a* vz ***pâşin***
păşen, ~ă *a* vz ***pâşin***
păşesc, ~ească *a* [At: (sec. XVIII) ŞIO II, 286 / Pl: *~eşti* / E: ***paşă***[1] **+** *-esc*] **1** Care aparţine paşei[1] (**1**). **2** Emis de paşă[1] (**1**).
păşi [At: PSALT. HUR. 29[v]/17 / Pzi: *~sesc* / Imt: (reg) *păşi* / E: ***pas***[2]] **1** *vi* A face unul sau mai mulţi paşi[2] (**1**). **2** *vi* A înainta pas cu pas. **3** *vi* A parcurge o distanţă mergând pe jos. **4** *vi* A se deplasa pe jos, călcând pe ceva. **5** *vi* (Fig) A progresa. **6** *vt* (Înv; îe) **A ~ pe cineva din urmă** A urma foarte de aproape pe cineva, a merge imediat după cineva. **7** *vt* (Îae) A se lua după cineva Si: *a urmări*. **8** *vi* (Cu determinările „înainte" sau „mai departe"; şfg) A înainta. **9** *vi* (Înv; cu determinarea „împotrivă") A se împotrivi. **10** *vi* (Înv; cu determinarea „la mijloc") A interveni ca mediator. **11** *vt* (Rar; c. i. distanţe) A parcurge. **12** *vi* (Udp „în") A intra. **13** *vi* (Fig) A se naşte. **14** *vi* (Fig) A se apropia de sau a atinge o anumită vârstă, a intra într-o anumită perioadă de timp. **15** *vi* A ieşi. **16** *vi* (Udp „peste") A trece cu un singur pas sau cu câţiva paşi dincolo de ceva. **17** *vi* (Fig; îrg) A încălca o lege, o înţelegere.
păşia *i* vz ***pâş***[1]
păşie *sf* [At: URECHE, L. 123 / Pl: *~ii* / E: ***paşă***[1] **+** *-ie*] (Rar) **1-2** Paşalâc (**1, 3**).
păşin, ~ă *a* vz ***pâşin***
păşire *sf* [At: CONACHI, P. 287 / Pl: *~ri* / E: ***păşi***] **1** Înaintare în spaţiu pas cu pas Si: *păşit*[1] (**1**). **2** (Pex) Fel de a păşi (**1**) Si: *păşit*[1] (**2**). **3** Efectuare a unui sau mai mulţi paşi[2] (**1**) Si: *păşit*[1] (**3**). **4** Capacitate de a păşi Si: *păşit*[1] (**4**). **5** Deplasare pe jos, călcând pe ceva Si: *păşit*[1] (**5**). **6** (Fig; rar; îs) **~ *înainte*** Progres. **7** (Fig; rar; îs) **~ *înapoi*** Regres. **8** Intrare într-un spaţiu Si: *păşit*[1] (**6**), *pătrundere* (**2**). **9** (Fig) Atingere a unei vârste Si: *păşit*[1] (**7**). **10** Trecere cu un singur pas sau cu câţiva paşi dincolo de ceva Si: *păşit*[1] (**8**). **11** (Fig) Afirmare în viaţă Si: *păşit*[1] (**9**). **12** (Îrg; îig) Încălcare a unei legi, a unei înţelegeri Si: *păşit*[1] (**10**).
păşit[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 298/15 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***păşi***] **1-10** Păşire (**1-5, 8-12**).
păşit[2]***, ~ă*** [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***păşi***] **1** *a* (Mun) Care este făcut, executat cu sărituri peste rândul obişnuit Vz *rar*. **2** *a* (Pex) Însăilat. **3** *sf* (Olt) Distanţă aproximativ egală cu un pas[2] (**1**) sau o jumătate de pas[2] (**1**). **4** Peste care cineva a făcut un pas[2] (**1**).
păşitor, ~oare *smf* [At: PSALT. HUR. 32/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***păşi*** **+** *-tor*] **1** (Zlg; înv; lpl; îc) **~oare-pe-unghii** Nume generic dat animalelor digitigrade. **2** (Reg; lpl) Pietre înşirate pe marginea unui drum, pentru a se putea păşi pe ele când e noroi mare. **3-4** *smf, a* (Înv) (Persoană) care încalcă o lege, o poruncă etc.
păşitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***păşi*** **+** *-tură*] **1** (Îrg) Pas[2] (**1**). **2** (Mun) Împunsătură rară de ac, făcută ici şi colo, sărind peste rând.
păşoaie *sfi* [At: NECULCE, L. 369 / E: ***paşă***[1] **+** *-oaie*] (Îvr) Soţie de paşă[1].
păştânac *sm* vz ***păstârnac***
păştânat *sm* vz ***păstârnac***
păşte *pp* vz ***peste***
păştele *sfp* [At: BORZA, D, 65 / E: ***Paşti***[1] **+** *-ele*] (Bot; reg) Flămânzică (*Erophila verna*).
păştere *sf* vz ***păstere***
păşticari *smp* [At: VICIU, GL. / E: cf *Paşti*[1]] (Trs) Persoane care îngrijesc de aprovizionarea bisericii cu prescură, ulei, tămâie, smirnă etc., mai ales în postul mare de Paşti[1] (**1**).
păştită *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***paş~***, ***păst~*** / E: ***Paşti***[1] **+** *-iţă*] **1-2** (Reg) Paşti[1] (**1**) (frumos). **3** (Bis; reg; lpl; art.) Bunavestire. **4** (Reg; îf *paştiţa*) Sărbătoare prăznuită în prima duminică după Paşti[1] Si: *duminica Tomii*, (reg) *Paştele (alea) mici*. **5** Mică plantă care are una sau două flori galbene-aurii, acoperite pe partea dinafară cu peri moi Si: *dediţei-galbeni, floarea-Paştilor, floarea-Paştilor-galbenă, floarea-păsărilor, floarea-vântului-galbenă, găinuşă, găinuşă-galbenă, gălbinele*, (reg) *breabăn, muscerici-galbeni, pâinea-Paştelui, pâinea-Paştilor-galbenă* (*Anemone ranunculoides*). **6** (Reg) Floarea-Paştilor (*Anemone nemorosa*).

păștiune *sf* [At: HERODOT (1645), 224 / V: ***păsci~***, ***păști~*** / Pl: *~ni* / E: ctm ***paște***[3] **+** ***păsune***] (Îrg) Păsune (1).

păștui *v* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***paști***[3] **+** *-ui*] **1** *vr* (Bis) A lua pești[1] (2). **2** (Pex) A se împărtăși. **3** *vt* A păstealui.

păsuna *v* [At: (a. 1735) URICARIUL, XXI, 157 / V: (reg; cscj) ***~ni*** / E: ***păsune***] **1** *vi* (D. animale erbivore) A paște[3] (1). **2-3** *vt* (Fșa; d. oameni) A păstori (**1-2**). **4** (Înv; c. i. plante, terenuri cu iarbă) A pune animalele să pască.

păsunar *s* [At: CHEST. IV, 116/102 / Pl: nct / E: ***păsune*** **+** *-ar*] (Reg) Păsune (**1**) situată pe o coastă de deal.

păsunare *sf* [At: LB / Pl: *~nări* / E: ***păsuna***] **1** (Rar) Pășunat (**1**). **2** (Buc) Păsune (**1**).

păsunărit *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 328 / Pl: *~i* / E: ***păsune*** **+** *-ărel*] (Reg) Proprietar de oi care își încredințează altuia turma pentru pășunat.

păsunat *sn* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. VI, 7 / V: ***~nit*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***păsuna***] **1** Alimentare a erbivorelor Si: (rar) *păsunare* (**1**), (îrg) *păsune* (**3**), (reg) *păsunească*. **2** (Rar) Păsune (**1**).

păsună *sf* vz ***păsune***

păsunărie *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***păsune*** **+** *-ărie*] (Reg) Păsune (**1**) pentru cai Si: (reg) *păsunărit*.

păsunărit *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păsune*** **+** *-ărit*] (Reg) Pășunărie.

păsune *sf* [At: PSALT. HUR. 68[2]/11 / V: (reg) ***~nă***, ***pârș~*** / E: ml ***pastio, -onem***] **1** Loc acoperit cu vegetație ierboasă perenă, unde pasc[3] vitele Si: (pop) *păscătoare* (**2**), (îrg) *pascom*, *pașă*[2], *păstiune* (reg) *păscălău*[2], *păscăneț*, *pascătorie*, *păscătură*, *păsunare* (**2**), *păsunat* (**2**), *păsunet* Vz *imaș*, *izlaz*, *suhat*. **2** (Prc) Vegetație ierboasă. **3** (Îrg) Pășunat (**1**).

păsuneală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***păsuni*** **+** *-eală*] (Reg) Pășunat (**1**).

păsuncle *sfp* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 188 / E: ns cf *pacișele*] **1-2** (Reg; șhp) Pacișele (**1-2**).

păsunet *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***păsune*** **+** *-et*] Păsune (**1**).

păsuni *v* vz ***păsuna***

păsunit *sm* vz ***păsunat***

păsuș *sn* vz ***pașuș***

păsușer *sm* vz ***pasager***

păsușoi *smi* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 115 / E: nct] (Reg) Proprietar.

păta [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***peta*** / Pzi: *~tez* / E: ***pată***] **1-2** *vtr* A(-și) face o pată. **3-4** *vtr* A (se) umple de pete, de murdărie Si: *a (se) mânji*, *a (se) murdări*. **5** *vt* (Rar) A stropi, făcând pete pe ceva. **6** *vt* A realiza o porțiune de altă culoare pe un fond mai mult sau mai puțin omogen colorat Si: *a împestrița*, *a smălța*. **7** *vt* (Fig) A aduce prejudicii morale numelui, reputației, cinstei etc. cuiva Si: *a dezonora*, *a pângări*, *a profana*.

pătac *a* vz ***pitac***[1]

pătaci *sf* vz ***patașcă***[2]

pătar *s* [At: H VI, 143 / Pl: nct / E: ***pat***[1] **+** *-ar*] (Reg; csnp) Cuvertură pentru pat[1].

pătare *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pet~*** / Pl: *~tări* / E: ***păta***] **1** Murdărire. **2** Pângărire. **3** Realizare a unei porțiuni de altă culoare pe un fond. **4** Nume generic dat unor boli ale plantelor provocate de ciuperci, bacterii și virusuri, care se manifestă prin pete de diferite forme, mărimi și culori apărute pe părțile atacate ale plantei.

pătașcă *sf* vz ***patașcă***[1]

pătat, ~a [At: BIBLIA (1688) 222/15 / V: (reg) ***pet~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***păta***] **1** *a* Cu pete (**1**), cu murdărie Si: *mânjit*, *murdar*, (îvp) *picat*[2], (reg) *perceat*. **2** *a* (D. oameni) Cu pielea pigmentată diferit și inestetic pe unele porțiuni Si: (reg) *perceat*. **3** *a* (D. piele) Care este pigmentată diferit și inestetic pe unele porțiuni. **4** *a* (Arg; d. femei) Gravidă. **5** *a* (D. animale și plante) Care are porțiuni de altă culoare pe un fond mai mult sau mai puțin omogen colorat Si: *bălțat*, (reg) *picat*. **6** *a* (D. animale și plante; pex) Pestriț. **7** *a* (Fig) Pângărit. **8** *a* (Fig) Compromis. **9** *a* (Fig) Dezonorat. **10** *sm* (Ihț; reg) Păstrăv (**1**) (*Salmo trutta fario*). **11** *sm* (Bot; reg; lpl) Dediței de pădure (*Anemone silvestris*).

pătavăt *s* [At: ALRM SN I, h 305/362 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bărbătuș la războiul de țesut.

patachie *sf* [At: I. CR. VII, 154 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Par[1] (**1**). **2** (Mun) Nuia groasă. **3** Pătăchir. **4** (Reg) Femeie urâtă.

patachir *sn* [At: GL. OLT. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Împletitură de nuiele cu care se înalță pereții teascului de struguri Si: (reg) *pătachie* (**3**).

pataleața *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 281 / Pl: *~ețe* / E: cf *patachie*] (Reg) Par[1] (**1**).

pătărama *sf* vz ***pataramă***

pătăranie *sf* [At: CIHAC, II, 685 / V: (pmz) ***tăpăr~*** / Pl: *~ii*, *~răniĭ* / E: ***pățit*** **+** *-ăranie* cf *pataramă*] **1** (Pop) Întâmplare neplăcută Si: *pățanie*. **2** (Reg) Ceartă. **3** (Reg) Zarvă.

patarânga *sf* [At: TOMESCU, GL. / V: (**1**) ***~nghie*** / Pl: *~ngi* / E: ns cf *matarângă*] **1** (Olt; Mun) Par[1] (**1**). **2** (Olt; Mun) Ciomag sau nuia lungă.

pătârânghie *sf* vz ***pătârânga***

pătârnivhe *sf* vz ***potârniche***

pătăroanca *sf* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Pește lat, asemănător cu carasul, nedefinit mai îndeaproape.

pătatura *sf* [At: MARIAN, INS. 353 / Pl: *~ri* / E: ***păta*** **+** *-ătura*] (Reg) **1-6** Pată (**1-6**).

patângele *sf* vz ***patlagea***

pătârnica *sf* vz ***potârniche***

pătârnice *sf* vz ***potârniche***

pătcean *sn* vz ***pătucean***

pătcel *sn* vz ***pătucel***

păteac *sn* [At: PASCU, S. 205 / V: ***pet~*** (Pl: *~ace*), ***petiac*** / Pl: *~uri* / E: ***pat***[1] **+** *-eac*] (Olt; Mun) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**). **5** Pătinc. **6** Claie de fân. **7** Ghiugă de coceni clădită între ramurile unui copac.

pătelat *sn* vz ***potilat***

pătiac *sn* vz ***pătuiac***

pătiag *sn* vz ***patuiac***

patic *sn* [At: ROSETTI, L. B. III, 76 / Pl: *~ice* / E: ***pat***[1] **+** *-ic*] (Mun) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătican *sm* vz ***poticar***

păticares *sm* vz ***poticaraș***

pătica *sf* vz ***potică***[2]

pătican *sn* vz ***poticărie***

paticean *sn* [At: BIBLIA (1688) 793[3]/22 / Pl: *~ene* / E: ***patic*** **+** *-ean*] (Înv) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătic*ș** *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 148 / Pl: *~i* / E: mg ***patikus] (Reg) Farmacist.

pătișele *sfp* vz ***pacisele***

pătilat *sn* vz ***potilat***

pătima *v* vz ***pătimi***

patimaș, ~ă [At: NECULCE, L. 266 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***patimă*** **+** *-aș*] **1-2** *smf, a* (Persoană) torturată de suferințe fizice sau morale. **3-4** *smf, a* (Pex) (Persoană) nenorocită. **5-6** *smf, a* (Îrg) (Persoană) suferind de o boală. **7-8** *smf, a* (Persoană) cuprinsă de o patimă Si: *pasionat*, *pătimitor* (**6-7**). **9-10** *a, av* (Pex) (În mod) părtinitor. **11-12** *a, av* (Într-un mod) care exprimă patimă. **13** *a* Determinat de patimă Si: *pasionat*, (înv) *pătimitor*.

pătimi [At: CORESI, EV, 327 / V: (reg; cscj) ***~ma*** / Pzi: *~mesc* / E: ***patima***] (ivp) **1** *vt* A suferi chinuri, necazuri, dureri fizice sau morale Si: *a îndura*, *a răbda*. **2** *vi* A fi bolnav grav.

pătimăreț, ~eață *a* [At: BUDAI-DELEANU, ap. SFC IV, 88 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pătimi*** **+** *-ăreț*] (Grm; înv; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătimicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pătimi*** **+** *-cios*] (Învr) **1** Care pătimește (**1**). **2** Dureros.

pătimind, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 67 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: ***pătimi***] (Învr) **1** Chinuit de suferințe fizice sau morale. **2** (D. situații, perioade) În care se petrec suferințe, necazuri, nenorociri etc.

pătimire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 109 / Pl: *~ri* / E: ***pătimi***] **1** Suferință fizică sau morală Si: *chin, durere, patimă*. **2** (Înv) Boală. **3** (Îvr) Patimă. **4** (Îvr; pex) Pârtinire.

pătimit, ~ă [At: (a. 1837) DOC. EC. 672 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pătimi***] **1** *a* (Îrg) Chinuit de suferințe fizice sau morale. **2** *sf* Suferință. **3-4** *smf, a* (Om) pățit[2] (**4-5**).

pătimitiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 92 / V: ***~itiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pătimitor*** css] (Grm; înv: d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătimitor, ~oare [At: (a. 1764) URICARIUL, I, 315 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pătimi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) chinuită de suferințe fizice sau morale. **3** *a* Care produce chin, suferință. **4** *a* Bolnav. **5** *a* Bolnăvicios. **6-7** *smf, a* (Om) pătimaș (**7-8**). **8** *a* (Grm; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătimitiv, ~ă *a* vz ***pătimitiv***

pătimiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 88 / S și: *pathi~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***patimă*** + *-iv*] (Grm; înv; d. diateze, conjugări) Pasiv.

pătișor *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oare* / E: ***pat***[1] + *-işor*] (Rar) **1-4** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **5-6** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătiuc *sn* [At: PAMFILE, A. R. 164 / Pl: *~uri* / E: ***pat***[1] + *-iuc*] (Mol; Trs) Postament de scândură pe care se așază fânul sau snopii în stog Si: (reg) *pateac* (**7**).

pătlagenă *sf* vz ***pătlagină***

pătlagină *sf* [At: COTEANU, PL. 15 / V: ***pat~***, (reg) ***bat~, padla~, pala~, parla~, patlagea, patlagine, patlanjer, pădla~, pâla~, pălăgină, pârlaghie, pârlaghină, pârla~, ~agenă, ~agniță, ~anginâ, ~lăgină, ~lăgine, ~trăgină, pârlaghină, pârla~, pârlangina, plantagea, plantaginâ, plata~, platangina, platarnită, plătagen, plătaginâ, plătangen, plătanger, plătangină, plătăg~, plătagine, plâtangina, plotaginâ, plotajnită, plotanger, plotanginâ, plotoajnâ, potajniță, potla~, potlajnița, prot~*** / Pl: *~ni* / E: ml ***plantago, -ginis***] **1** Plantă erbacee cu frunzele dispuse în formă de rozetă, din mijlocul căreia ies lujerele spicelor de flori, care crește pe câmp, mai ales în locuri umede; mică, cu frunze ovale, late, cu unul sau mai multe lujere care poartă spicele de flori de culoare roz, și care are întrebuințări în medicina populară Si: (reg) *iarba-bubei, iarbă-de-cale, iarbă-grasă-de-gâină, iarba-mare, limba-boului, limba-oii, mama-ploaiei, minciună, pindanică, plăcințica-vacii* (*Plantago major*). **2** Plantă erbacee mică, cu frunzele ovale dispuse în formă de rozetă, cu florile roz grupate în spice scurte și cu fructele mici capsule Si: (reg) *limba-oii* (*Plantago gentianoides*). **3** (Șîc **~-moale, ~-bună, ~-mică**) Plantă erbacee cu frunze dințate, dispuse în rozetă, cu un lujer lung, terminat printr-un spic scurt de flori care au staminele albăstrui și sunt plăcut mirositoare și care este utilizată în medicina populară în afecțiunile pulmonare Si: (reg) *iarbă-de-cale, limba-mânzului, limba-oii* (*Plantago media*). **4** (Șîc **~-îngustă**) Plantă erbacee cu frunzele lanceolate dispuse în rozetă, folosită în medicina populară pentru proprietățile ei astringente, contra tusei sau la răni Si: (reg) *căruțele, coada-șoricelului, iarba-tăieturii, limba-bălților, limba-broaștei, limba-oii, limbarită, limba-șarpelui* (*Plantago lanceolata*). **5** (Bot; îc) **~-de-apă** sau **~na-apei** (ori **~na-bălților**) Limbarniță (*Alisma plantago aquatica*). **6** (Îc) **~-maritimă** Mică plantă erbacee cu frunze lungi și înguste dispuse în rozetă și flori albe argintii, care crește în sărăturile de pe malul mării (*Plantago maritima*). **7** (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

pătlăguță *sf* vz ***pătlagină***

pătlangină *sf* vz ***pătlagină***

pătlăgea [At: 1749 GCR II, 43/28 / V: ***natlăgele, parlagea, parmagea, parmangele, patlage, patlagea, patlageană, patlagică, patlăgean, patrangele, pălăgean, paltă~, pătângele, ~an, ~ană, pâmpâjele, pitligeană, pitlijan, pitlingean, pitlingeană, platagea, plată~, plătăgean, plotajere, plotogele*** / Pl: *~ele* / E: tc ***patlıcan***] **1** *sf* (Șîc **~-vânătă, ~-neagră, ~-siniec**) Plantă de cultură din familia solanaceelor, cu tulpina ramificată, cu frunzele mari, ovale și alungite, cu florile violete și cu fructe comestibile, ovale, mari și cărnoase de culoare violetă, neagră sau roșiatică Si: *vânătă*, (reg) *godină, tomadele* (*Solanum melongena*). **2** *sf* (Prc) Fruct al pătlăgelei (**1**). **3** *sf* (Bot; reg) Zârnă (*Solanum nigrum*). **4** *sf* (Șîc **~-roșie**, reg, **~-galbenă, ~-de-paradis**) Plantă de cultură din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă, cu frunze mari, penate, adesea asimetrice, cu flori galbene și fructe comestibile, bace de culoare roșie (rar, galbenă), zemoase și bogate în vitamine Si: *pătlăgică* (**1**), *roșie, tomată*, (reg) *gălășană, paradaisă* (**1**) (*Lycopersicum esculentum*). **5** *sf* (Prc) Fruct al pătlăgelei (**4**) Si: *pătlăgică* (**2**). **6** *sf* (Fig; dep) Femeie mică și grasă Si: *pătlăgică* (**3**). **7** *sm* (Îrg; îf *pătlăgean, pitligean, pitlijan*) Rodiu (*Punica granatum*). **8** *sf* (Îrg) Rodie. **9** *sfp* (Ban) Pătrunjel (**1**) (*Petroselinum hortense*). **10** *sf* (Reg) Varietate de grâu nedefinită mai îndeaproape.

pătlăgean *sm* vz ***pătlăgea***

pătlageană *sf* vz ***pătlăgea***

pătlăgică *sf* [At: BARONZI, L. 135 / V: ***parlagica, parl~, platagică*** / Pl: *~ici* / E: ***pătlăgea*** css] **1-2** (Bot; șîc **~-roșie**, reg, **~-galbenă, ~-de-paradis**) Pătlăgea (**4-5**). **3** (Fig; dep) Pătlăgea (**3**). **4** (Bot: reg; îc) **~-de-dalac** Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). **5** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Reg; art.) Melodie după care se execută dansul pătlăgica (**5**).

pătlăginâ *sf* vz ***pătlaginâ***

pătlăgine *sf* vz ***pătlaginâ***

pătlaginiu, ~ie *a* [At: FILIMON, O. I, 138 / V: ***patlagen~, patlag~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***patlıcani***] (îvp) Violet închis Si: *vânăt*.

pătlăji *vt* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pzi: *~esc* / E: ***patlaj***] (Reg) A face patlaj.

pătpădac *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpădăc *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpăduche *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpăduchi[1] *i, sm* vz ***pitpalac***

pătpăduchi[2] *v* vz ***pitpalaci***

pătra[1] *v* [At: ȘINCAI, HR. II, 34/32 / Pzi: *~rez* și *patru* / E: lat ***patrare***] (Îvr) A săvârși o faptă reprobabilă Si: *a comite*.

pătra[2] *v* [At: POLIZU / Pzi: *~rez* / E: ***patru***[1]] (Îvr) A împărți în patru.

pătrahil *sn* vz ***patrafir***

pătraliom *sn* vz ***petrol***

pătrar, ~ă [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 208/11 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~e*, (rar) *~e*, (reg, *sm*) *~rări* / E: ***patru***[1] + *-ar*] **1** *a* (Îrg; d. cai) Care are sau urmează să împlinească patru ani. **2** *sn* (Îvp; udp „de") Pătrime (**1**). **3** *sn* (Pex; reg) Bucată mare din ceva Si: (reg) *pătrare* (**4**). **4** *sn* (Șîs ~ *de lună, al lunii*) Fiecare dintre cele două faze ale lunii când aceasta, aflându-se în creștere sau în descreștere, apare luminată numai pe jumătate. **5** *sn* Perioadă de timp corespunzătoare fiecăreia dintre aceste două faze ale lunii. **6-8** *sn* (Reg) Pătrare (**1-3**).

pătrare *sf* [At: (a. 1706) IORGA, S. D. XI, 94 / Pl: ~ și (înv, *sm*) *~ri, ~rări* / E: ***patru***[1] + *-are*] **1** (Îrg) Măsură de capacitate pentru cereale care variază, după regiuni, de la un sfert de baniță până la două banițe Si: *pătrar* (**6**). **2** Vas, recipient care are această capacitate Si: *pătrar* (**7**). **3** Cantitate de cereale, de lichide etc. egală cu această măsură Si: *pătrar* (**8**). **4** (Reg) Pătrar (**3**). **5** (Reg; îlav) **De-o ~** În vârstă de patru ani.

pătrariu *sn* vz ***pătrar***

pătrat, ~ă [At: ȘINCAI, ÎNV. 140 / V: ***pat~***, (înv) ***cfadrat, cfădrat, cuadrat, cvadrat, cvatrat*** / Pl: *~ați, ~e* și (înv, *sn*) *~uri* / E: ***patru***[1] + *-at* cdp lat ***quadratus***, it ***quadrato***, ger ***Quadrat***] **1** *sn* Patrulater cu laturile egale și unghiurile drepte. **2** *sn* (Înv; îs) ***~ lunguеț*** Dreptunghi. **3** *a* (Îs) ***~ logic*** Schemă construită în cadrul unui pătrat (**1**), destinată reprezentării și memorizării raporturilor dintre judecățile de contrarietate, de subcontrarietate, de contradicție și de subalternare. **4-5** *sn, a* (Obiect) care are formă de pătrat (**1**). **6-7** *sn, a* (Pex) (Obiect) care are formă de cub, de paralelipiped. **8** *a* (Îs) *Metru* (sau *centimetru, kilometru, milă, stânjen* etc.) ~ Unitate de măsură pentru suprafețe, echivalentă cu aria unui pătrat cu latura de un metru, sau de un centimetru, de un kilometru etc. **9** *a* (Fam; îs) *Cap* ~ Om mărginit, cu vederi înguste. **10** *sn* Șir, grup de obiecte, de ființe etc. care sunt astfel așezate încât formează un pătrat (**1**) Si: *careu*. **11** *sn* (Mat) Produs obținut prin înmulțirea unui număr cu el însuși. **12** *sn* (Mat) Număr ridicat la puterea a doua. **13** *sn* (Mat; îs) ~ *perfect* (sau,

înv. *complet*) Număr întreg și pozitiv, a cărui rădăcină pătrată este tot un număr întreg. **14** *a* (Mat; îs) *Rădăcină ~ă* (*a unui număr*) Expresie algebrică sau număr care, prin ridicare la puterea a doua, reproduce expresia algebrică dată sau numărul dat Si: (înv) *rădăcină pătratică* (**1**).

pătratic, ~ă *a* [At: LAZARINI, M. 185/21 / V: ***pat~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pătrat*** + *-ic* cf fr *quadratique*, ger *quadratisch*] **1** (Mat; înv; îs) *Rădăcină ~ă* Rădăcină pătrată (**15**). **2** (Chm; îs) *Sistem ~* Mod de cristalizare în care cristalele au formă de prismă cu baza pătrată.

pătrăgină *sf* vz ***pătlagină***

pătrăica *sf* vz ***pătrărică***

pătrăiel, ~ea *sn, a* vz ***pătrărel***

pătrăjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrămași *v* vz ***potromoci***[1]

pătrămășilor, ~oare *smf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pătrămăși*** + *tor*] (Buc) Persoană foarte cheltuitoare, risipitoare.

pătrăngai *sm* vz ***pătrunjel***

pătrănjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrănjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrănjeni *smp* vz ***pătrunjel***

pătrântaș *sn* vz ***patrontaș***

pătraoane *sf* vz ***patron***[2]

pătraon *sn* vz ***patron***[2]

pătrărel, ~ea [At: ODOBESCU, S. I, 161 / V: ***~ăiel, ~ăia*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***pătrar*** + *-el*] **1-6** *a* (Îrg; șhp) Pătrar (**1-3**) (mic) Si: *pătrărică* (**1-6**). **7** *sn* (Reg) Lemn tăiat în formă de dreptunghi.

pătrărește *av* [At: BÂRLEA, B. 19 / E: ***pătrar*** + *-ește*] (Reg) În patru[1] părți, în sferturi.

pătrăreț *s* [At: CHEST. V, 126/51 / Pl: nct / E: ***pătrare*** + *-eț*] (Reg) **1-2** (Conținut al unui) vas pentru lapte. **3** Pătrăreț (**2**) folosit ca măsură de capacitate pentru lichide.

pătrărică[1] *sf, a* [At: DLR / V: ***~ăică*** / Pl: *~ici* / E: ***pătrar*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Pătrărel (**1-6**).

pătrărică[2] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ici* / E: ***pătrare*** + *-ică*] **1-6** (Reg; șhp) Pătrare (**1-3**) (mică) Si: (Trs) *pătrărită* (**1-6**).

pătrărită *sf* [At: ALR II, 5230/316 / A și: *păt~* / Pl: *~țe* / E: ***pătrare*** + *-ită*] **1-6** (Trs; șhp) Pătrărică[2] (**1-6**) (mică).

pătrășcan, ~ă *a* [At: I. CR. XIII, 82 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Olt) Prost.

pătrăși *v* vz ***potroși***

pătrătură *sf* vz ***cvadratură***

pătrățea *sf* vz ***pătrățel***

pătrățel, ~ea *snf* [At: IORGA, ap. CADE / Pl: *~e* / E: ***pătrat*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Pătrat (**1, 4, 6**) (mic) Si: *pătrățică* (**1-6**).

pătrățică *sf* [At: SADOVEANU, O. VIII, 452 / Pl: *~ici* / E: ***pătrat*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Pătrățel (**1-6**).

pătrăulă[1] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Practică de a trage clopotul seara. **2** Sunet al clopotului care se trage seara.

pătrăulă[2] *sf* vz ***patrulă***

pătrâniche *sf* vz ***potrâniche***

pătrânichie *sf* vz ***potârniche***

potrânjei *sm* vz ***patrunjel***

pătrânjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrânjică *sf* vz ***pătrunjică***

pătrântaș *sn* vz ***patrontaș***

pătrântașcă *sf* vz ***patrontașcă***

pătrejel *sm* vz ***pătrunjel***

pătreneș *nc* [At: ȘEZ. XIII, 67 / E: ***patru***[1]] (În formule, la jocurile de copii) Patru[1].

pătrica *nc* [At: PĂCALĂ, M. R. 214 / E: ***patru***[1]] (În formule, la jocurile de copii) Patru[1].

pătrim, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Înv) Îngrozitor.

pătrime *sf* [At: ASACHI, E. I, 28/21 / Pl: *~mi* / E: ***patru***[1] + *-ime*] **1** A patra parte dintr-un întreg Si: *sfert*, (îvp) *pătrar* (**2**), (reg) *pătrită*. **2** (Muz; spc) A patra parte dintr-o notă întreagă. **3** (Pex) Notă care are valoarea unui sfert dintr-o notă întreagă.

pătrinjel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrișor *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: ***patru***[1] + *-ișor*] Piesă metalică, cu secțiunea pătrată, folosită în tipografie la spațierea cuvintelor sau la completarea rândurilor nescrise până la capăt.

pătrită *sf* [At: ALR SN IV, h 938/365 / Pl: *~țe* / E: ***patru***[1] + *-ită*] (Reg) Pătrime (**1**).

pătroană *sf* vz ***patron***[2]

pătrola *v* vz ***patrula***

pătron *sn* vz ***patron***[2]

pătrontaș *sn* vz ***patrontaș***

pătros *s* [At: BORZA, D. 120 / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Specie de osul-iepurelui (*Ononis arvensis*).

patrunjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunjel *sm* vz ***pătrunjel***

patrulă *sf* vz ***patrulă***

pătrunchios, ~oasă *a* [At: LB / V: ***pet~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Îrg) **1** Bădăran. **2** Nătărău. **3** Poznaș.

pătrunde [At: MOXA, 381/27 / Pzi: *~und* și (îvp) *pătrunz* / E: ml ***pertundere***] **1** *vt* A trece prin ceva până în partea opusă Si: *a penetra, a răzbate, a străbate, a străpunge*. **2** *vt* A perfora. **3** *vi* (D. sunete) A se propaga prin spațiu până la un anumit punct și a se face auzit. **4** *vt* A privi cu atenție, încercând să vadă clar, în ciuda dificultăților Si: *a scruta*. **5** *vt* (Îvr) A introduce. **6** *vi* A izbuti să străbată undeva. **7** *vi* A intra cu greu. **8** *vi* A se infiltra, a răzbi undeva, răspândindu-se. **9** *vt* A pune stăpânire pe cineva sau ceva Si: *a copleși, a cuprinde, a domina*, (liv) *a penetra*. **10** *vt* A umple. **11** *vt* (Spc) A îmbiba. **12** *vr* A fi cuprins de ceva, dominat. **13** *vt* A impresiona puternic Si: *a emoționa, a mișca, a tulbura*. **14** *vt* (Fig) A izbuti să cunoască și să înțeleagă ceva Si: *a afla, a intui, a pricepe*, (liv) *a penetra*. **15** *vr* A se încredința de ceva.

pătrundere *sf* [At: (a. 1778) MINEIUL 131[r]1/25 / Pl: *~ri* / E: ***pătrunde***] **1** (Asr) Trecere prin ceva până în partea opusă. **2** Perforare. **3** Propagare a unui sunet prin spațiu până la un anumit punct, făcându-se auzit. **4** Privire cu atenție, încercând să vadă clar, în ciuda dificultăților Si: *scrutare*. **5** Străbatere cu greu undeva. **6** Intrare dificilă în ceva. **7** Infiltrare a unui lichid, răspândindu-se și făcându-se simțit undeva. **8** Impresionare puternică Si: *emoție, înduioșare*. **9** (Fig; șîs ~ *cu minutea*) Capacitate de a înțelege în profunzime ceva Si: (înv) *pătrunzătate*. **10-12** (Fig; îas) Perspicacitate (**1-3**). **13** (Fig; îas) Iscusință. **14** Încredințare de ceva. **15** Fermitate.

pătrungel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunică *sf* vz ***potârniche***

pătrunice *sf* vz ***potârniche***

pătruniche *sf* vz ***potârniche***

pătrunjei *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunjel *sm* [At: GCR I, 356/14 / V: (îrg) ***~rân~, ~rejel, ~rin~***, ~ei, ***~nzel, petrân~, petrin~***, (înv) ***patrânzăl, pat~, pântrânjăl, pântrijăl, ~răjel, ~rângai, ~rânjei, ~rânjeni, ~rânjei, ~rânjel, ~ujei, ~ujel, ~ngel, pântrijăl, pentrijel, pentrunjel, petrânjel, petren~, petrijăl, petringel, petrinjei, petrinjiu, petrungel, pet~, pintrajel, pintrejel, pintrinjel, pitren~, pitrin~, prunjăl*** / Pl: *~ei* și (reg) *~eli*, (rar, *sn*) *~jăluri* / E: lat ***petroselinum*** cf mg *petrezselyem*, ceh *petr(u)šel*] **1** (Reg; șîs *petrinjei de casă*) Plantă erbacee bienală din familia umbeliferelor, cu tulpină înaltă și foarte ramificată, cu frunze adânc dințate și lucioase, cu flori mici, de culoare verde-gălbuie, care este cultivată pentru rădăcina ei pivotantă, conică sau tronconică și pentru frunzele ei aromate, folosite în alimentație și în medicina populară Si: (reg) *gagăuț, pătlăgele, pătrunjică, petersil* (*Petroselinum hortense*). **2-3** (Prc) (Frunze sau) rădăcină a acestei plante. **4** (Fam; îe) **Vinde ~** Se spune despre fetele care, nefiind invitate la dans, sunt nevoite să stea și să privească. **5** (Bot; reg; îc) **~ul-broaștelor** Mărăraș (*Oenanthe phellandrium*). **6-7** (Îc) **~-de-câmp** Două plante erbacee din familia umbeliferelor, cu frunzele situate la baza tulpinii, cu flori albe

sau trandafirii, ale căror rădăcini sunt folosite în medicină Si: (reg) *burtuiana-sarăciei, pătrunjel-sălbatic* (**10-11**), *petrinjelaș, pimpinelă, rădăcina-sarăciei* (*Pimpinella saxifaga* și *major*). **8** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina striată, cu flori galbene dispuse în umbrele compuse, folosită în medicina populară Si: (reg) *chimionul-porcului, cucută-mică, pătrunjel-sălbatic* (**12**), *pătrunjelul-câinelui* (**14**), *scaunul-ălor-bune, somnoroasă* (*Peucedanum oreoselinum*). **9** (Bot; reg; îc) **~sălbatic** Ruşinătoare (*Caucalis lappula*). **10-11** (Bot; reg; îac) Pătrunjel de câmp (**6-7**) (*Pimpinella saxifaga* și *major*). **12** (Bot; reg; îac) Pătrunjel-de-câmp (**8**) (*Peucedanum oreoselinum*). **13** (Îc) **~ul-câinelui** sau **~câinesc** Plantă erbacee otrăvitoare din familia umbeliferelor, cu frunza ca de mărar și cu flori albastre Si: (reg) *hucinis, cucută-mică pătrunjică* (**2**) (*Aethusa cynapium*). **14** (Bot; reg; îac) Pătrunjel-de-câmp (**8**) (*Peucedanum oreoselinum*). **15** (Bot; reg; îc) **~de-munte** Îngerea (*Selinum carvifolia*). **16** (Mol; art.; îf *pătrungelul*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **17** (Mol; art.; îf *pătrungelul*) Melodie după care se execută pătrungelul (**16**).

pătrunjică *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***~rân~, petrân~, petringică, petrun~*** / Pl: *~ici* / E: ***pătrunjel*** *css*] (Bot; reg) **1** Pătrunjel (**1**) (*Petroselinum hortense*). **2** Pătrunjelul-câinelui (**13**) (*Aethusa cynapium*).

pătruns, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~uși, ~e* / E: ***pătrunde***] **1** Străpuns. **2** (Pex) Străbătut. **3** Copt, fert, fript foarte bine, în toată masa sa. **4** (Reg; d. grâu) Copt în grabă Si: *pripit*. **5** Cuprins. **6** Emoționat. **7** (Fig) Gândit. **8** Aprofundat. **9** Încredințat.

pătrunsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***pătruns*** + *-ătură*] (Îvr) Pătrundere (**1**).

pătruntaș *sn* vz ***patrontaș***

pătrunzar *s* [At: ALRM SN I, h 365 / Pl: nct / E: ***pătrunde*** + *-ar*] (Trs) Priboi.

pătrunzăcios, ~oasă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pătrunde*** + *-ăcios*] (Îvr) **1-2** Pătrunzător (**1, 12**).

pătrunzătate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: ***pătrunde*** + *-ătate*] (Îvr) Pătrundere (**10**).

pătrunzător, ~oare [At: CANTEMIR, ap. CGR I, 323/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pătrunde*** + *-ător*] **1** *a* Care străpunge Si: (liv) *penetrat*, (îvr) *pătrunzăcios* (**1**). **2** *a* (D. ochi, privire) Care exprimă agerime Si: *ager, iscoditor, scrutător*, (rar) *penetrabil*. **3-4** *av, a* (În mod) stăruitor. **5** *sn* (Înv) Diametru. **6** *a* (D. sunete) Puternic. **7-8** *av, a* (În mod) copleșitor. **9** *a* Care impresionează puternic Si: *emoționant, impresionant, mișcător*. **10** *a* (Fig; d. oameni) Care acumulează cunoștințe, înțelegându-le în profunzime Si: *iscusit, perspicace, priceput*, (îvr) *pătrunzăcios* (**2**). **11-12** *a, av* (Care este) profund.

pătrunzel *sm* vz ***pătrunjel***

pătrunzibil, ~ă *a* [At: STAMATI, F. 6/18 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pătrunde*** + *-ibil*] (Îvr) Permeabil.

pătrupop *sm* vz ***protopop***

pătrupopa *sm* vz ***protopop***

pătruț *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 30 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

pătțean *sn* [At: GORJAN, H. IV, 26/26 / Pl: ? / E: ***patuț*** + *-ean*] (Îvr) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătuc *sn* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 127 / Pl: *~uri* / E: ***pat***^{1} + *-uc*] **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătucean *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 23^{r}/19 / V: ***pătc~*** / Pl: *~ene* / E: ***pătuc*** + *-ean*] (Pop) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătucel *sn* [At: KLEIN, D. 395 / V: ***păcel, pătcel*** / Pl: *~e* și (înv; *sm*) *~ei* / E: ***pătuc*** + *-el*] (Îrg) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**). **5** (Spc) Un fel de pat^{1} construit din scânduri puse pe două capre de lemn, pe care se așază și se păstrează zestrea și hainele de sărbătoare. **6** Loc de pe cuptor unde dorm de obicei copiii.

pătui^{1} *sn* [At: JAHRESBER. VII, 86 / Pl: *~e* / E: ***pat***^{1} + *-ui*] (Reg) **1-2** (Șhp) Pătuț (**1-4**). **3-4** (Spc) Pătuț (**5-6**).

pătui^{2} *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 175^{v}/18 / Pzi: *~esc* / E: ***pat***^{1} + *-ui*] **1** (Înv) A tortura. **2** (Sst) A necăji.

pătui^{3} *vt* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pzi: *~esc* / E: cf *pat*^{1}] (Mol; Buc; c. i. lemne) A așeza în stivă.

pătuiac *sn* [At: I. IONESCU, M. 403 / V: (reg) ***patiac, pătiag***, *~ag* / Pl: *~ace* și *~iece* / E: ***pătui***^{1} + *-ac*] (Reg) **1-6** Pătul^{1} (**1, 4, 11, 14, 20, 23**).

pătuiag *sn* vz ***pătuiac***

pătuieș *sn* [At: ALR II, 102 / Pl: *~e* / E: ***pătui***^{1} + *-aș*] (Reg) Pat^{1} cu două picioare la un capăt și cu celălalt capăt sprijinit de vatră.

pătul^{1} *sn* [At: (a. 1688) BIBLIA, 455^{2}/28 / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***pitul*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: pbl ml **patubulum*] **1** Construcție rudimentară în formă de platformă din scânduri, crengi, fixată pe pari^{1} sau într-un copac, care servește ca loc de observație pentru paznici, pentru vânători etc. Si: (reg) *pătuiac* (**1**). **2** (Reg; îe) **A face ~** A sta la pândă. **3** (Pop) Postament de scânduri, de crengi, de pari^{1} etc. așezat pe stâlpi, pe furci sau în copaci, pornind de la baza coroanei, pe care se clădește o claie de nutreț, pentru a o feri de vite, de umezeală etc. Si: (pop) *pat*^{1} (**39**). **4** (Pex) Claie de nutreț clădită pe o astfel de construcție sau direct într-un copac Si: (pop) *pătuiac* (**2**). **5** (Trs) Cantitate de fân rămasă dintr-o căpiță după ce s-a încărcat carul. **6** (Reg) Leasă de nuiele sau poliță sprijinită pe furci înalte, pe care se pune cașul să se scurgă Si: (reg) *comarnic*, (pop) *pat*^{1} (**19**). **7** (Reg) Un fel de podeț construit pe stâlpi, la suprafața unei ape, de pe care se pescuiește, uneori noaptea. **8** Construcție acoperită și închisă, cu pereții din șipci, din nuiele împletite etc., ridicată puțin de la pământ pentru a lăsa să circule aerul pe dedesubt și care servește la păstrarea porumbului Si: (reg) *porumbar*. **9** (Pex) Hambar pentru cereale Si: *coșar*, (reg) *mogtar*. **10** (Mun; Olt) Pod al casei folosit uneori în loc de hambar pentru a păstra cerealele. **11** (Pop) Coteț construit pe pari^{1} sau într-un copac, pentru păsările de curte Si: (reg) *cotineață, pătuiac* (**3**), *poiată*. **12** (Reg) Stinghie, culme de lemn fixată sus, în interiorul cotețului, sau pusă în copac, pe care se urcă și dorm găinile. **13** (Trs; are) Strigăt cu care se îndeamnă păsările de curte să intre în coteț. **14** Coteț pentru porumbei, așezat pe un par^{1} sau pe pari^{1} Si: (reg) *lulubarie, pătuiac* (**4**), *porumbar*. **15** (Mol; Trs) Grajd. **16** (Mol; Trs; spc) Staul. **17** (Olt) Șopron pentru unelte, căruță etc. **18** (Mol; Trs) Colibă ciobănească la stână Si: (reg) *pat*^{1} (**40**). **19** (Mol; Trs) Adăpost format de obicei dintr-un acoperiș susținut de pari^{1}, la câmp sau la stână Si: (reg) *pătuiac* (**5**). **20** (Reg) Chioșc. **21** (Reg) Postament improvizat din lemne, din crengi etc. așezat direct pe pământ sau, rar, pe tărușii sconzi, pe care se clădește un stog sau o claie, pentru a le feri de umezeală, se pun cânepa, fructele etc. la uscat, se așază stupii etc. Si: (reg) *podină*. **22** (Pop) Culcuș improvizat din frunze, din paie, din fân etc., în aer liber sau într-o încăpere. **23** (Pex) Pat^{1} (**1**) rudimentar și de dimensiuni mici Si: (reg) *pătuiac* (**6**). **24** (Reg) Cuib. **25** (Reg) Cuibar unde se ouă păsările de curte. **26** (Reg) Așternut pentru vite, format dintr-un strat de paie, de fân etc. **27** (Reg) Pat^{1} (**1**). **28** (Reg) Strat de gunoi de grajd pus peste pământul unei răsadnițe, pentru a ține cald semănăturilor Si: (reg) *pat*^{1} (**44**). **29** (Pex) Răsadniță. **30** (Reg) Postament de piatră sau de cărămidă pe care este clădit cuptorul de pâine. **31** (Trs) Raft cu polițe suprapuse pe care sunt așezate fructele sau unele legume care trebuie păstrate pentru iarnă. **32** (Reg) Corlată la car. **33** (Mol; Buc) Cursă pentru prins animalele sălbatice, care constă dintr-o groapă adâncă acoperită cu frunziș, pentru a nu fi observată. **34** (Olt) Băț special, care se acoperă la unul dintre capete cu mămăligă, iar cu capătul celălalt se înfige în pământ, pe fundul apei, servind ca nadă pentru pești. **35** (Reg; art.) Dans popular jucat de călușari. **36** (Reg; art.) Melodie după care se execută pătulul^{1} (**35**).

pătul^{2}, ***~ă*** *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 178 / V: ***bat~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Batullen*** (apfel), ***Batullen*** (baum)] **1** (Îc) **Măr**^{1}**-~** Varietate de măr^{1} răspândită mai ales în Transilvania și care produce fructe de calitate superioară, cu coajă subțire, de culoare galbenă-verzuie și roșie pe partea expusă la soare, cu miezul zemos, dulce-acrișor. **2** (Prc; îac) Fruct al acestui măr^{1}.

pătulaș *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***pătul***[1] **+** *-aș*] (Reg) **1-22** (Șhp) Pătul[1] **(1, 6-7, 12, 14, 19-20, 22-25)** (mic) Si: (reg) *pătuleț*[1] **(1-22)**. **23** Coș din nuiele împletite.

pătulat[1]***, ~ă*** *a* [At: H VI, 237 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pătel***[2]] **1** (Reg; îs) *Măr ~* Varietate de măr[1] cu fructe mari, de culoare albă, cu gust dulce-acrișor. **2** (Prc) Fruct al acestei varietăți de măr.

pătulat[2]***, ~ă*** *a* vz ***pătulit***

pătulă *sf* vz ***pătul***[1]

pătuleag *sn* [At: GL. OLT. / Pl: *~ege* / E: ***pătul***[1] **+** *-eag*] (Olt) Claie de fân sau glugă de coceni clădită pe un pătul[1] **(3)**.

pătuleț[1] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***pătul***[1] **+** *-eț*] **1-22** (Reg; șhp) Pătulaș **(1-22)**.

pătuleț[2] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***pat***[1] **+** *-uleț*] (Rar) **1-2** (Șhp) Pătuț **(1-4)**. **3-4** (Spc) Pătuț **(5-6)**.

pătuli [At: I. IONESCU / Pzi: *~lesc* / E: ***pătul***[1]] **1** *vt* (C. i. cereale, produse agricole) A strânge, a depozita în hambare, în pătule[1] **(8, 10)**. **2** *vt* A apăsa, a bate, a bătători, cu lingura sau cu alt instrument, ca să se așeze bine, ca să se netezească Si: (reg) *a păturі* **(4)**. **3** *vt* A se așeza în straturi Si: *a se îndesa, a se paturі* **(5)**, *a se tasa*. **4** *vt* (D. iarbă, semănături) A călca în picioare, culcând la pământ Si: (reg) *a păturі* **(6)**. **5** *vt* (Pex) A turti. **6** *vr* (D. iarbă, semănături) A se apleca, a se culca la pământ din cauza vântului, a ploii etc. **7** *vi* (Trs; îe) **Cum mai ~lești ?** Cum o mai duci?.

pătulire *sf* [At: I. IONESCU, C. 48/14 / Pl: *~ri* / E: ***pătuli***] **1** Depozitare în hambare, în pătule[1] **(8, 10)**. **2** Bătătorire spre a se așeza bine Si: *păturire* **(4)**. **3** Așezare în straturi Si: *păturire* **(5)**. **4** Călcare în picioare a semănăturilor, culcându-le la pământ Si: *păturire* **(6)**. **5** Turtire. **6** Aplecare spre pământ a ierbii din cauza vântului, a ploii etc.

pătulit, ~ă *a* [At: RETEGANUL, TR. 114 / V: (reg) *~lat* / E: ***pătuli***] **1** (Pop; d. iarbă, semănături) Călcat în picioare Si: *păturit* **(2)**. **2** (Pop; d. iarbă, semănături) Culcat la pământ Si: *păturit* **(3)**. **3** (Pex; reg; d. umeri) Lăsat în jos.

pătura *sf* vz ***păturі***

păturar *sm* [At: NOM. PROF. 35 / Pl: *~i* / E: ***pătură*** **+** *-ar*] (Rar) Muncitor care lucrează la confecționarea păturilor **(16)**.

pătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* și (reg) *~re* / E: ml ***pittula***] **1** (Îrg) Foaie de hârtie. **2** (Reg) Bucată. **3** (Reg) Foaie de aluat pentru plăcintă, tăiței etc. **4** (Reg) Plăcintă făcută din mai multe foi suprapuse sau dintr-un aluat care se desface în mai multe foi. **5** (Udp „de") Strat dintr-o substanță, dintr-o materie, care acoperă ceva în mod uniform. **6** (Udp „de") Fiecare dintre straturile suprapuse care alcătuiesc un tot. **7** (Îs) *~ vie* Totalitate a plantelor de dimensiuni mici (arbuști, ierburi, mușchi) care cresc într-o pădure. **8** (Îs) *~ moartă* Strat format din resturile vegetale descompuse care acoperă suprafața solului în pădure sau sub o vegetație bogată de fâneață Si: *litieră*. **9** (Îs) *~ cu semințe* Cotiledon. **10** (Spc) Semifabricat produs în filaturile de bumbac, ca un strat gros de material fibros. **11** (Trs; Mar) Fel de mâncare preparat din mămăligă și brânză aranjate în straturi succesive. **12** (Fig) Categorie, treaptă sau clasă socială. **13** (Fig; pex) Oameni care alcătuiesc o asemenea categorie, treaptă sau clasă socială. **14** (Reg) Îndoitură la haine Si: *cută, pliu*. **15** (Reg; lpl) Riduri pe frunte. **16** Bucată dreptunghiulară dintr-o țesătură deasă și groasă de lână, de fire sintetice, de bumbac, care servește la învelit Si: *cergă, pled, plocat, țol, velință*. **17** (Reg; îe) **A lua cu ~ (pe cineva)** A certa pe cineva rău. **18** (Îal) A goni. **19** (Ban) Cearșaf. **20** (Reg) Scoarță de pus pe perete. **21** (Reg) Sul de pânză.

păturel *sn* [At: CARDAȘ, C. P. 41 / Pl: *~e* / E: ***pat***[1] **+** *-urel*] (Îvp) **1-2** (Șhp) Pătuț **(1-4)**. **3-4** (Spc) Pătuț **(5-6)**.

păturі *vt* [At: I. C. 3 / V: *~ra* / Pzi: *~esc* / E: ***pătură***] **1** (Pop) A împături. **2** (Pop) A aranja un obiect de îmbrăcăminte Si: *a potrivi*. **3** A îndrepta. **4-6** (Reg) A pătuli **(2-4)**.

păturica *sf* [At: TOMICI, C. A. 174/13 / Pl: *~ici* / E: ***pătură*** **+** *-ică*] **1-12** (Reg; șhp) Pătură **(1-3, 14-16)** (mică). **13** (Spc) Bucată subțire de lemn Si: *scândurică*. **14** (Pex; rar) Preș pentru șters picioarele Vz *ștergătoare*.

păturire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 3 / Pl: *~ri* / E: ***păturі***] **1** (Pop) Împăturire. **2** Aranjare a unui obiect de îmbrăcăminte. **3** Îndreptare. **4-6** Pătulire **(2-4)**.

păturit, ~ă *a* [At: BART, S. M. 88 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păturі***] **1** (Pop) Împăturit. **2-3** Pătulit **(1-2)**.

păturnea *sf* vz ***potârniche***

păturnel *sm* [At: MARIAN, O. II, 218 / Pl: *~ei* / E: ***păturnea*** **+** *-el*] (Rar) Potârnic.

păturnic *sm* vz ***potârnic***

păturnică *sf* vz ***potârniche***

păturnice *sf* vz ***potârniche***

păturniche *sf* vz ***potârniche***

păturnichioi *sm* vz ***potârnichioi***

păturnicoi *sm* vz ***potârnicoi***

păturnița *sf* vz ***potârniche***

păturos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pătură*** **+** *-os*] (Glg; înv; d. terenuri, roci) Stratificat.

pătuț *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***pat***[1] **+** *-uț*] **1-4** (Șhp) Pat[1] **(1-2)** (mic) Si: *patuc* **(1-4)**, (rar) *patișor* **(1-4)**, *pătuleț* **(1-4)**, (pop) *pătucean* **(1-4)**, (îrg) *patucel* **(1-4)**, (înv) *păticean* **(1-4)**, (reg) *păteac* **(1-4)**, *pătic* **(1-4)**, *pătuț*[1] **(1-4)**, (îvr) *pătțean* **(1-4)**, (îvp) *păturel* **(1-4)**. **5-6** (Spc) Pat[1] **(1-2)** de copil Si: *pătuc* **(5-6)**, (rar) *pătișor* **(5-6)**, *pătuleț* **(5-6)**, (pop) *pătucean* **(5-6)**, (îrg) *pătucel* **(5-6)**, (înv) *păticean* **(5-6)**, (reg) *păteac* **(5-6)**, *pătic* **(5-6)**, *pătuț*[1] **(5-6)**, (îvr) *pătțean* **(5-6)**, (îvp) *păturel* **(5-6)**.

păț *sn* [At: MAT. FOLK, 98 / Pl: *~uri* / E: drr ***păți***] (Mun) **1-2** Pățanie **(1-2)**.

pățanie *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 276 / V: (reg) *~ție~* / Pl: *~ii* și (pop) *~ății* / E: ***păți*** **+** *-anie*] **1-2** Întâmplare (neplăcută) ieșită din comun, experiență neașteptată sau neobișnuită pe care o trăiește cineva Si: (pop) *pățăranie* **(1-2)**, *pățeală* **(1-2)**, (îrg) *pățarămă* **(1-2)**, *pățire* **(1-2)**, *pățit*[1] **(1-2)**, *pățitură* **(1-2)**, (reg) *opravă* **(1-2)**, *oroganie* **(1-2)**, *pățilă* **(1-2)**, *păț* **(1-2)**, *pățău* **(1-2)**, *pățitanie* **(1-2)**. **3** (Pex; lpl) Peripeții, aventuri prin care trece cineva.

pățachină *sf* vz ***pațachină***

pățătură *sf* vz ***pățitură***

pățău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ***păți*** **+** *-ău*] (Mun) **1-2** Pățanie **(1-2)**.

pățeală *sf* [At: HASDEU, ap. DDRF / Pl: *~eli* și (reg) *~ele* / E: ***păți*** **+** *-eală*] (Pop) **1-2** Pățanie **(1-2)**.

pățenie *sf* vz ***pățanie***

păți [At: CORESI, EV. 70 / Pzi: *~țesc* și (pop) *pat, pați*, (reg) *păt* / E: ml ***pati***] **1-2** *vti* (Îvp) A suferi chinuri fizice sau morale Si: *a îndura, a răbda*, (Trs) *a păula* **(1)**. **3-4** *vti* (Îvp) A trece prin întâmplări dezagreabile. **5-6** *vti* (Pex; imp) A suferi schimbări. **7-8** *vti* A i se întâmpla, a-i surveni cuiva ceva ieșit din comun, a da peste ceva neașteptat. **9** *vt* (Îe) **A o ~** A avea neplăceri, a intra într-un bucluc, într-o încurcătură mare. **10** *vt* (Îae) A da peste belea Si: *a i se înfunda*. **11** *vt* (Îe) **A o ~ cu cineva** A întâlni pe cineva care îți poate produce mari neplăceri, încurcături. **12** *vt* (Îae) A suferi mari neplăceri din cauza cuiva. **13** *vt* (Îe) **Ce-ai ~t?** Ce ți s-a întâmplat? **14** *vt* (Îae) Cum se explică? **15** *vt* (Îae) Ce te-a apucat?

pățire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. / Pl: *~ri* / E: ***păți***] **1-2** Pățire **(1-2)**. **3** Suportare a unor chinuri fizice sau morale Si: *pățit*[1] **(3)**. **4-5** Întâmplare sau șir de întâmplări (dezagreabile sau) ieșite din comun pe care le trăiește cineva Si: *pățit*[1] **(4-5)**. **6** (Pex) Peripeție.

pățit[1] *sn* [At: C. PETRESCU, R. DR. 180 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păți***] (Rar) **1-2** Pățire **(1-2)**. **3-5** Pățire **(3-5)**. **6** (Pex) Peripeție.

pățit[2]***, ~ă*** [At: CORESI, ap. DHLR II, 464 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***păți***] **1** *a* (Înv) Care îndură chinuri fizice sau morale Si: *chinuit, torturat*. **2-3** *smf, a* (Om) care a trecut prin multe încercări în viață, care a văzut și a trăit multe. **4-5** *smf, a* (Pex) (Om) cu experiență Si: (înv) *pătimit* **(3-4)**. **6** *sm* (Îe) **A fi Stan ~ul** A fi om cu experiența vieții, încercat.

pătitanie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pătit***[1] **+** *-anie*] (Reg) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~tat~*** / Pl: *~ri* / E: ***păți*** **+** *-tură*] (Îrg) **1-2** Pățanie (**1-2**).

pățoancă *sf* [At: H XIV, 444 / V: ***pațon~*** / Pl: nct / E: net] (Bot; Dob) Floarea-soarelui (*Helianthus annuus*).

pățoc *sm* vz ***poțoc***

pățog *sm* vz ***poțoc***

păucălău *a* [At: CV 1951, nr. 5, 26 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Olt; d. oameni) Zănatic.

păucălie *sf* [At: CV 1951, nr 5, 26 / Pl: nct / E: ns cf *păucălău*] (Olt) Om smintit.

păucenie *sf* vz ***poucenie***

pănioară *sf* vz ***păunioară***

păujeală *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***păuji*** **+** *-eală*] (Mun) Bunăstare.

păuji [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 6 / V: ***păoji*** / Pl: *~jesc* / E: nct] **1** *vt* (Mun; Olt) A purta de grijă cuiva. **2** *vr* (Mun; Olt) A se cruța. **3** *vr* (Mun) A avea grijă să-și asigure cele necesare Vz *chivernisi*.

păuța [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pzi: *~lez* / E: nct] **1** *vt* (Trs) A păți (**1**). **2** *vi* (Reg; îe) **Cum mai ~ți?** Cum o mai duceți?

păun *sm* [At: BIBLIA (1688), 137[1]/6 / V: (îrg) ***peun***, (reg) ***pehun***, ***peune*** / Pl: *~i* / E: ml ***pavo, -onis***] **1** Pasăre domestică mare, din ordinul galiformelor, masculul având penajul strălucitor, viu colorat, albastru-verzui cu reflexe metalice sau, rar, alb, cu coada foarte lungă pe care o poate ridica și răsfira în formă de evantai (*Pavo cristatus*). **2** (Fig) Persoană orgolioasă, caracterizată prin frumusețe și lipsă de inteligență. **3** (Fig; îe) **A se îmbrăca** (sau **a se împodobi**) **ca un ~** A se lăuda cu meritele altora Si: *a se împăuna*. **4** (Fig) Tânăr mândru. **5** Pană[1] din coada de păun (**1**) Si: *păuniță* (**5**). **6** (Pop; mpl) Podoabă făcută din una sau mai multe pene[1] de păun (**1**), pe care flăcăii o poartă la pălărie Si: *păuniță* (**6**). **7** (Pex) Buchet de flori naturale sau artificiale purtat ca podoabă la pălărie Si: *păuniță* (**7**). **8** (Buc; Trs) Motiv ornamental în formă de păun, pentru broderii, țesături etc. Si: (reg) *pană*[1], *păuniță* (**8**). **9** Motiv ornamental asemănător cu penele de păun (**1**) Si: *păuniță* (**9**). **10** (Reg; lpl) Tuleie în barbă, pe față. **11** (Trs; lpl) Perciuni. **12** (Bot; reg) Orz (*Hordeum vulgare*). **13** (Bot; Trs) Colilie (*Stipa pennata*).

păuna *v* vz ***păuni***

păunar [At: POLIZU / Pl: (**1**) *~e*, (**2-4**) *~i* / E: ***păun*** **+** *-ar*] **1** *sn* (Asr) Loc unde se țin sau se cresc păunii (**1**). **2-3** *sm* (Rar) Persoană care (crește sau) vinde păuni (**1**). **4** *sm* (Reg) Jandarm.

păunaș *sm* [At: ALECSANDRI, T. I, 352 / V: ***peu~*** / Pl: *~i* / E: ***păun*** **+** *-aș*] **1-12** (Șhp) Păun (**1, 5-9**) (mic) Si: *păunel* (**1-12**), (rar) *păunior* (**1-12**), (reg) *păuniț* (**1-12**). **13-14** Păun (**4**) (frumos). **15** (Îs) *~ul codrilor* Haiduc tânăr, frumos, voinic. **16** (Rar; dep) Om înfumurat și prost. **17** (Reg; art.) Cântec popular haiducesc.

păună *sf* [At: MARIAN, O. II, 263 / V: ***peu~*** / Pl: *~ne* / E: ***păun***] **1** (Rar) Femelă a păunului (**1**) Si: *păuneasă*. **2** (Reg) Femeie frumoasă.

păunărie *sf* [At: MAIAN, O. II, 266 / Pl: *~ii* / E: ***păun*** **+** *-ă*] (Rar; csc) Mulțime de păuni (**1**).

păuneasă *sf* [At: CIHAC, I, 199 / V: ***peu~*** / Pl: *~ese* / E: ***păun*** **+** *-easă*] (Rar) **1** Păună (**1**).

păunel *sm* [At: MARIAN, O. II, 265 / Pl: *~ei* / E: ***păun*** **+** *-el*] **1-12** Păunaș (**1-12**).

păunesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***păun*** **+** *-esc*] **1** (Rar) De păun (**1**). **2** Privitor la păuni (**1**). **3** Ca de păun (**1**).

păuni *vr* [At: RUSSO, S, 103 / V: (cscj) ***~na*** / E: ***păun***] **1** (Pop) A se îngâmfa Si: *a se fuduli*, *a se împăuna*. **2** (Îvr) A se ridica într-o funcție nemeritată.

păunică *sf* [At: MARIAN, O. II, 263 / V: ***peu~*** / Pl: *~ici* / E: ***păun*** **+** *-ică*] **1-4** (Reg; șhp) Păuniță (**1-4**).

păunioară *sf* [At: DDRF / V: ***păuio~*** / Pl: *~re* / E: ***păun*** **+** *-ioar*] **1-4** (Reg; șhp) Păuniță (**1-4**).

păunior *sm* [At: MARIAN, O. I, 387 / Pl: *~i* / E: ***păun*** **+** *-ior*] **1-12** (Rar; șhp) Păunaș (**1-12**). **13** (Orn; reg) Florinte (*Chloris chloris*).

păunire *sf* [At: MARIAN, O. II, 266 / Pl: *~ri* / E: ***păuni***] (Pop) Îngâmfare.

păuniț *sn* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***păun*** **+** *-iț*] **1-12** (Trs; Mar; șhp) Păunaș (**1-12**).

păuniță *sf* [At: DRLU / V: ***peu~*** / Pl: *~e* / E: ***păun*** **+** *-iță*] **1-4** (Șhp) Păună (**1-2**) (mică) Si: (reg) *paunică* (**1-4**), *păunioară* (**1-4**), *peunariță* (**1-4**). **5-9** Păun (**5-9**). **10** (Ent; reg) Diferite specii de libelule. **11** (Bot; reg) Horști (*Luzula luzuloides*). **12** (Bot; reg) Mălaiul-cucului (*Lusula pilosa*).

păunjan *sm* vz ***păianjen***

păunjen *sm* vz ***păianjen***

păunoaică *sf* [At: ALR I, 1020/190 / V: (reg) ***peu~*** / Pl: *~ice* / E: ***păun*** **+** *-oaică*] **1-2** (Reg; șdp) Păunoaie (**1-2**).

păunoaie *sf* [At: ALR I, 11020/160 / V: ***peu~*** / Pl: *~oaie* / E: ***păun*** **+** *-oaie*] **1-2** (Trs; șdp) Păună (**1**) (mare) Si: (reg) *păunoaică* (**1-2**).

păunoi *smi* [At: ALR I, 1019/283 / E: ***păun*** **+** *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Păun (**1**) (mare). **3** Păun mascul.

păunșor *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 518 / Pl: nct / E: ***păun*** **+** *-șor*] (Reg) Cusătură în desen stilizat, care se lucrează pe umărul mânecii de la ie.

păuresc, ~ească *a* [At: CADE / Pl: *~ești* / E: ***paur*** **+** *-esc*] (Ban) **1** Țărănesc. **2** Plugăresc.

păureț *s* [At: T. PAPAHAGI, M. 228 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csc) Câlți.

păuri *vi* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: ***paur***] (Ban; Trs) **1** A practica agricultura. **2-3** A lucra pământul (în calitate de plugar) Si: (pop) *a plugări*.

păurie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: ***paur***] (Ban) **1** Agricultură. **2** Plugărie. **3** (Csc) Țărănime. **4** (Csc) Plugărime.

păuriță *sf* [At: MOLIN, R. B. 418 / V: ***păor~, peor~*** / Pl: *~țe* / E: ***paur*** **+** *-iță*] (Ban; Trs) **1** Țărancă. **2** Soție de plugar.

păuș *sm* vz ***păușă***

păușală *sf* vz ***paușal***

păușcă *sf* [At: CADE / V: ***păuș*** / Pl: *~și* / E: nct] (Olt; Mun) Fiecare dintre prăjinile care, legate împreună la unul dintre capete, se așază pe vârful stogului de fân, pentru a-l apăra de vânt Si: (reg) *martac*, *panză*, *păianjen*, *păuză* (**1**).

păuza *vi* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 161 / V: (cscj) *~zi* / P: *pă-u~* / Pzi: *~zez* / E: lat ***pausare***] (Ltî; Trs; Buc) **1** A se odihni (**1**) Si: *a poposi*, *a se repauza*. **2** (Fig) A muri.

pauzare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 272 / P: *pă-u~* / Pl: *~zări* / E: ***pauza***] (Înv; Trs; Buc) **1** Odihnă (**1**). **2** Pauză. **3** (Fig) Moarte.

păuză *sf* [At: PAMFILE, A. R. 169 / Pl: *~ze* / E: nct cf *panză*, *păianjan*] (Reg) **1** Păușă. **2** (Mun) Un fel de jalon pentru îndreptarea hotarelor. **3** (Olt; Mun) Sperietoare de păsări.

păuzi *v* vz ***pauza***

păvățaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 317[1]/26 / Pl: *~i* / E: ***pavăță*** **+** *-aș*] (Îvr) Soldat înarmat cu pavăză.

păvăzar *sm* [At: ALEXANDRIA (1794), 41/12 / Pl: *~i* / E: ***pavăză*** **+** *-ar*] (Îvr) Meșter care făcea paveze.

păviță *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 12 / Pl: *~țe* / E: ***pavă***[1] **+** *-iță*] **1-2** Palhă[2] (mică) Si: (reg) *păvuță* (**1-2**).

păvui *vr* [At: ALR I, 3397/150 / Pzi: 3 *~este* / E: ***povoi***] (Reg; d. pământ) A se surpa.

păvuță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: ***pavă***[1] **+** *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Păviță (**1-2**).

păzală *sf* vz ***păzeală***

păzarliu *sm* [At: (cca 1683) IORGA, S. D. XVI, 224 / Pl: *~ii* / E: ns cf tc *pazarli* „târgoveț"] (Îvr; csnp) Târgoveț.

păzaș *sm* [At: ALR SN III, h 872/27 / Pl: *~i* / E: ***păzi*** **+** *-aș*] (Reg) Cantonier de la calea ferată.

păzător *sm* vz ***păzitor***

păzătură *sf* vz ***păzitură***

păzeală *sf* [At: ARH. FOLK. I. 166 / V: *~za~* / Pl: *~eli* / E: ***păzi*** **+** *-eală*] **1** (Olt) Pază. **2** (Trs; îe) **A-i fi (cuiva) de ~** A fi grăbit. **3** (Trs) Mâncare gătită Si: (reg) *păzitură* (**4**). **4** (Spc) Rântaș.

păzi [At: (a. 1521) HURMUZAKI, XI, 843 / Pzi: *~zesc*, (reg) *pazăsc*, 3 și (reg) *pază* / Imt și: 2 (pfm) *păzea*, (reg) *pazî*, *păza*, *păzi* / E: slv ***пазити***] **1** *vt* A fi însărcinat sau a-și propune să supravegheze, asfel încât ceva sau cineva să fie în siguranță, să nu fugă, să nu fie luat, să nu dispară etc. Si: *a străjui*. **2** *vt* (Fam; îe) **Ce ~zești (aici) ?** Ce urmărești? **3** *vt* (Îal) Cu ce-ți pierzi timpul? **4** *vt* (Îae) Ce ai în gând ? **5** *vt* (Reg) A priveghea un mort. **6** *vt* A avea grijă, a se ocupa de cineva sau de ceva Si: *a îngriji*, *a supraveghea*. **7** *vt* ((Îe) **A(-și) ~ gura** (sau, înv, **limba**) A vorbi cu prudență. **8** *vt* (Îae) A nu spune ce nu trebuie. **9** *vt* (Îae) A tăcea. **10** *vt* (îvp) A întreține focul Si: *a alimenta*, *a înteți*. **11** *vt* A apăra de primejdie. **12** *vt* A lua sub protecția sa Si: *a ocroti*, *a proteja*. **13** *vt* (Fam; îe) **A-și ~ cojocul** (sau **pielea**) A se teme de bătaie. **14** *vt* (Îae) A se feri, din prudență, să facă un anumit lucru. **15** *vt(a)* (Îe) **Doamne ~zește (și apără)** sau **~zească** (ori **~t-a) sfântul!** Dumnezeu să ne ferească de rău! **16** *vt(a)* (Îae) Vai de mine! **17** *vt(a)* (Îae; îcn) Nicidecum. **18** *vr* A se apăra de primejdie, de un neajuns etc. **19** *vr* A căuta să scapi. **20** *vr* A fi cu băgare de seamă să nu... **21** *vr* A evita. **22** *vi* (Pfm; îf *păzea*) Dă-te la o parte! **23** *vi* (Pfm; îf *păzea*) Atenție! **24** *vt* (Fam; îe) **A lua (pe cineva) la trei ~zește** A certa pe cineva. **25** *vt* (Fam; îe) **A o lua la trei ~zește** A o lua la fugă. **26** *vr* (Fam; îe) **Să te ~zești Pârleo!** Acum e acum! **27** *vr* (Îvr) A se ascunde cu grijă. **28** *vt* (Fșa; îrg) A păndi Si: *a iscodi*, *a urmări*. **29** *vt* (Fșa; îrg) A aștepta să i se ivească prilejul, momentul etc. **30** *vt* (Îe) **A ~** (sau **a ține**) **calea** (sau **drumul** ori, reg, **pala**) **cuiva** A aștepta trecerea cuiva pentru a i se adresa, pentru a-l ataca, pentru a-l prinde etc. **31** *vt* (Îae) A ieși în calea cuiva. **32** *vt* (Îae; reg) A avea necaz pe cineva, a-i purta pică. **33** *vt* (Înv; îe) **A ~ vreme** A aștepta momentul prielnic pentru a acționa. **34** *vt* (Trs) A se ține tot timpul după cineva, a nu lăsa în pace, a urmări cu perseverență. **35** *vt* (îvp) A respecta porunci, dispoziții, legi. **36** *vt* (îvp) A îndeplini o poruncă. **37** *vt* (îvp) A urma un comandament religios sau moral. **38** *vt* (Îvp) A se ocupa numai cu ceea ce i s-a cerut. **39** *vt* (Îe) **A-și ~ treaba** A nu se amesteca în treburile altora Si: *a-și vedea de treabă*. **40** *vt* (Îae) A fi prudent, rezervat. **41** *vt* (Îe) **A-și ~ calea** (sau **drumul**) A-și continua neabătut drumul. **42** *vt* (Înv) A păstra în aceeași stare Si: *a întreține*. **43** *vt* (Îvp) A conserva. **44** *vt* (Îlav) **A ~ tăcerea** A tăcea. **45** *vt* (Îal) A trece sub tăcere Si: *a nu pomeni*. **46** *vt* (Buc) A nu ceda cu nici un preț Si: *a persista*, *a persevera*. **47** *vt* (Îrg) A sta mereu într-un loc. **48** *vr* (Îrg) A se duce des pe la cineva sau undeva Si: *a frecventa*. **49** *vri* (Îrg) A se grăbi. **50** *vri* (Îrg) A se strădui. **51** *vt* (Trs; Ban) A pregăti mâncarea.

păzire *sf* [At: CORESI, EV, 68 / Pl: *~ri* / E: ***păzi***] **1** (Înv) Pază (**1**). **2** Supraveghere. **3** Întreținere a focului Si: *păzit*[1] (**3**). **4** (Reg) Priveghere a unui mort Si: *păzit*[1] (**4**). **5** Apărare de o primejdie Si: *păzit*[1] (**5**). **6** Luare sub protecție Si: *păzit*[1] (**6**). **7** Evitare a unui neajuns Si: *păzit*[1] (**7**). **8** (Îvp) Ascundere cu grijă Si: *păzit*[1] (**8**). **9** (Îrg) Păndire. **10** (Îrg) Așteptare a unui prilej favorabil Si: *păzit*[1] (**10**). **11** (îvp) Respectare a unei legi Si: *păzit*[1] (**11**). **12** (îvp) Îndeplinire a unei porunci Si: *păzit*[1] (**12**). **13** (Pop) Menținere în aceeași stare Si: *păzit*[1] (**13**). **14** (îvp) Păstrare a unui secret Si: *păzit*[1] (**14**). **15** (Pop) Conservare.

păzit[1] *sn* [At: GALACTION, A. 28 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***păzi***] (Rar) **1** Pază (**1**). **2** Supraveghere. **3-8** Păzire (**3-8**). **9** (Îrg) Păndire. **10-14** Păzire (**10-14**). **15** (Pop) Conservare.

păzit[2]***, ~ă*** *a* [At: IST. AM. 35[v]/12 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***păzi***] **1** Care este supravegheat ca să fie în siguranță, să nu fie luat, să nu dispară, să nu fugă etc. **2** Apărat de primejdii. **3** Luat sub protecție. **4** Ascuns cu grijă. **5** Păndit. **6** (D. un moment favorabil) Așteptat. **7** (D. legi) Respectat. **8** (D. porunci) Îndeplinit. **9** Menținut în aceeași stare. **10** Conservat. **11** (Îvr) Prevăzător Si: *grijuliu*, *prudent*, *suspicios*. **12** (Reg) Grăbit. **13** (Reg; îs) *Salce* ~ Băutură preparată dintr-o anumită specie de salcie tânără, exotică, fiartă în apă sau în vin și care se folosește în medicina populară. **14** (Reg) Bolnav.

păzitor, ~oare [At: TETRAEV, (1574) 253 / V: *~zăt~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***păzi*** **+** *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană sau ființă) care are sarcina de a păzi (**1**) pe cineva sau ceva Si: *paznic*[2] (**1**). **3** *sf* (Spc; înv) Gardă. **4** *smp* (Înv) Închisoare. **5-6** *smf, a* (Înv) (Persoană, divinitate) care ocrotește. **7** *sm* (Reg; art.; la jocul „de-a puia-gaia") Prim jucător din șir care îi apără pe ceilalți să nu fie prinși de gaie Si: *cloșca*. **8** *sm* (Înv; îs) *~ de stele* Astrolog. **9-10** *smf, a* (Înv) (Persoană) care respectă, nu încalcă o lege, un obicei etc. **11** *sm* (Înv; Trs; Ban) Bucătar. **12** *a* (Înv) Care știe să păstreze o taină Si: *discret*. **13** *a* (Îs) (*Mai*) *nainte* ~ Prevăzător.

păzitoriță *sf* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: *~țe* / E: ***păzitor*** **+** *-iță*] (Reg) Femeie de serviciu la primărie.

păzitură *sf* [At: 1648 N. TEST. 253[v]/12 / V: ***păzăt~*** / Pl. *~ri* / E: ***păzi*** **+** *-tură*] (Îvr) **1** Ocrotire. **2** Respectare a unei legi. **3** Îndeplinire a unei porunci. **4** (Trs; Ban) Pășeală (**3**). **5** (Trs; Ban; spc) Mâncare preparată din legume, fără carne. **6** (Trs; Ban; spc) Mâncare preparată cu smântână și cu făină. **7** (Trs; Ban; spc) Ciorbă sau supă.

păznă *sf* vz ***poznă***

păzui *s* [At: UDRESCU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *păzi*] (Reg) **1** Deal. **2** Pisc. **3** Culme.

pâc[1] [At: CREANGĂ, P. 131 / V: ***pâca*** / E: fo] (Are) **1** *i* Cuvânt care redă sunetul exploziv, surd, produs de fumători când trag fumul din lulea sau din țigară. **2** *sf* (Reg; îf *pâca*) Lulea. **3** *i* Cuvânt care redă sunetul produs de o lovitură dată cu un corp tare Si: *poc*. **4** *i* Cuvânt care redă sunetul produs de un fir întins, de o coardă care se rupe.

pâc[2] *s* vz ***pârci***[2]

pâca *i* vz ***pâc***[1]

pâcă *sf* [At: REV. CRIT. III, 162 / Pl: *pâce* / E: nct] **1** (Trs) Femeie mică de statură. **2** (Reg) Termen de alint la adresa fetelor sau copiilor.

pâcăi *v* vz ***pâcâi***

pâceală *sf* vz ***pârceală***[1]

pâci *s, i* vz ***pârei***[2]

pâcios, ~oasă *sf, a* vz ***pucios***

pâcâi *vi* [At: BARCIANU / V: ***pâcăi***, ***~câi*** / Pzi: *pâcăi*, (rar) *~esc* / E: fo] **1** (D. oameni) A trage din lulea producând un sunet caracteristic Si: (reg) *a pâșcâi*[2]. **2** (Reg; d. lumină, flăcări) A pâlpâi. **3** (Reg; d. firele de ață) A se rupe producând un sunet caracteristic. **4** (Reg; d. bibilici) A produce sunetul caracteristic speciei.

pâcâială *af* [At: UDRESCU, GL. / P: *~câ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâcâi*** **+** *-eală*] **1** Sunet produs de cineva care trage din lulea Si: *pâcâit* (**1**), (reg) *pâșcâială*. **2** Pâlpâire a focului Si: *pâcâit* (**2**). **3** Sunet produs de ruperea unui fir întins Si: *pâcâit* (**3**). **4** Sunet caracteristic bibilicilor Si: *pâcâit* (**4**).

pâcâit *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ***pâcâi***] **1-4** Pâcâială (**1-4**).

pâcârși *v* vz ***pâclisi***

pâclă *sf* [At: VARLAAM – IOASAF, 39[v]/1 / Pl: *~le* / E: slv ***пьклъ*** „păcură"] **1** (Șlp) Ceață deasă, care apare îndeosebi dimineața și seara și care reduce mult vizibilitatea Si: *negură*, (pop) *negureală*, *negureață*. **2-3** Întuneric (mare). **4** (Fig; înv) Ignoranță. **5** (Pex) Strat dens de fum. **6** Aer viciat, încărcat cu fum de țigară, dintr-un local public. **7** (Rar) Strat gros de nori. **8** (Fig; rar; udp „de") Mulțime. **9** (Fig; îvr) Plictiseală. **10** (Lpl; cu determinări nume de culori) Văl atmosferic de culori diferite, care micșorează claritatea atmosferei la orizont, fiind provocat în special de refracția inegală a luminii în straturile de aer cu temperaturi diferite, încălzite de suprafața solului. **11** Strat de aer foarte încălzit, care produce arșiță, zăpușeală în timpul verii. **12** (Înv) Mocirlă. **13** (Reg) Chiciură. **14** (Glg) Vulcan noroios Si: *pufnă*.

pâclău *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ***pâcla*** **+** *-au*] **1-12** (Buc; Mol; șdp) Pâclă (**1, 5-7, 11-12**) (mare).

pâcleș, ~ă *a* [At: MIRONESCU, S. 619 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pâcla*** **+** *-eș*] (Reg; d. ființe) **1** Pocit[2]. **2** Ciudat la înfățișare.

pâcliș, ~ă *a* [At: SADOVEANU, O. XVI, 74 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pâclă*** **+** *-iș*] (Mol) Morocănos.

pâclișî [At: SCRIBAN, D. / V: ***pâc~***, (reg) ***~cârși*** / Pzi: ~*șesc* / E: cf mg *poklosodik*, *poklșos* „a umple de lepră"] **1-2** *vtr* (Buc; Mar) A (se) schilodi. **3** *vt* (Buc; Olt; c. i. oameni) A poci[1] prin tundere. **4** *vr* (Mol; fam) A se strâmba. **5** *vr* A se înrăi. **6** *vr* (Reg) A se înșela.

pâclișit, ~ă *a* [At: CIHAC, II, 236 / V: ***pâc~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pâclișî***] (Mol; d. oameni) **1** Morocănos. **2** (Pex) Rău. **3** Foarte zgârcit. **4** Care nu reușește să facă corect un lucru. **5** Căruia nu-i iese nici un lucru cum trebuie. **6** Care a fost pocit[2] prin tundere.

pâclit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pâclă*** + *-it*] (Mun; d. oameni) Morocănos.

pâclâți *vtr* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pzi: ~*țesc* / E: ns cf ***pâclișî***] **1-2** (Mun; Olt) A (se) luxa.

pâclâțit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pâclâți***] (Mun; Olt; d. părți ale corpului omenesc) Luxat.

pâclos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***pâclă*** + *-os*] **1** Acoperit cu pâclă (**1**) Si: *nebulos*, *neguros*, (rar) *neguratic*, *neguriu*. **2** Cu pâclă (**7**). **3** (Pex) Întunecat. **4** (Fig; îvr) Plictisitor.

pâdholiță *sf* vz ***podholiță***

pâgnă *sf* [At: ALR I, 1045/825 / Pl: ~*ne* / E: nct] (Orn; reg) Sticlete (*Carduelis carduelis*).

pâhanie *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***pâlh~*** *sf* / Pl: ~*hănii* / E: cf *dihanie*] **1** (Mun; Olt) Dihanie. **2** (Mun) Om urât, dezgustător la înfățișare Si: *pocit*[2]. **3** (Olt; dep; îf *pâlhanie*) Țigan.

pâhav, ~ă *a* vz ***puhav***

pâhă *sf* [At: (a. 1619), GCR I, 54/38 / Pl: nct / E: slv ***пыха***] (Îvr) Orgoliu.

pâhăi *v* vz ***pufăi***

pâhăvi *v* vz ***puhavi***

pâhăvit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***pâhăvi***] (Mun) **1** (D. plante) Pălit[1]. **2** (D. oameni) Puhav.

pâhâi *v* vz ***pufăi***

pâhoi *sn* vz ***puhoi***[1]

pâi *vr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: 3 ~*eșe* / E: cf *hâi*] (Mol; d. construcții) A se înclina.

pâimă *sf* vz ***poem***

pâinar *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ner***, (reg) ***pân~*** / Pl: ~*i* / E: ***pâinar*** + *-ar*] **1** (Înv) Brutar. **2** (Olt; îf *pânar*; dep) Om pe care nu-l interesează decât câștigul pâinii. **3** (Bot; reg; îf *pânar*) Salcâm (*Robinia pseudacacia*).

pâinăreasă *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~*ese* / E: ***pâinar*** + *-easă*] (Înv) **1** Brutăreasă. **2** (Reg) Vânzătoare de pâine.

pâinărie *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ner~***, (reg) ***pân~***, ***pâner~*** / Pl: ~*ii* / E: ***pâinar*** + *-ie*] (Îdt) Brutărie.

pâine *sf* [At: PSALT. HUR 168/1 / V: (reg) ***pâne*** *sf* / Pl: ~*ni*, (reg) ~*nuri* / E: ml ***panis***] **1** Aliment preparat dintr-un aluat de făină (de grâu, de secară etc.), dospit și copt în cuptor Si: (îrg) *pită*. **2** (Îe) **A avea** (sau **a ține**, **a fi cu**) **~a și cuțitul (în mână) sau a pune mâna pe ~ și pe cuțit** A avea la îndemână toată puterea și toate mijloacele. **3** (Îae) A dispune de ceva sau de cineva cum dorește. **4** (Îe) **(A fi) bun ca ~a** (sau **ca o ~**) **caldă** sau **ca ~a cea de grâu** ori **~a lui Dumnezeu** sau (rar) **o ~ de om, ca ~ cea bună** A fi om foarte bun, blând, darnic. **5** (Îe) **(A avea) o bucată** (sau **un codru de**) **~** A avea un minim de hrană pentru existență. **6** (Îae) A avea resurse modeste de trai. **7** (Îe) **A lua (cuiva) ~a de la gură** A lipsi pe cineva de posibilitatea de a-și câștiga existența. **8** (Îe) **A mânca ~ și sare (de pe un talger) cu cineva** (sau **împreună**) sau **a mânca toți o ~ și o sare** A conviețui. **9** (Îe) **A împărți ~a cu cineva** A trăi împreună. **10** (Îe) **A umbla cu ~a după cineva** A căuta să ajute pe cineva împotriva voinței lui. **11** (Îe) **A mânca ~a (și sarea) cuiva** A fi întreținut de cineva. **12** (Îe) **A mânca ~a degeaba** A se întreține de pe urma cuiva fără a-i aduce un folos. **13** (Îe) **A nu gusta nici sare cu ~** A fi foarte zgârcit. **14** Aluat de făină frământat în vederea facerii pâinii (**1**). **15** (Pop) Turtă coaptă în spuză. **16** (Spc; înv; și ~ *nedospită*) Azimă folosită la săvârșirea unor ritualuri religioase. **17** (Reg; lpl; îf *pânuri*) Preparate din făină de grâu, coapte, aduse de nuntași miresei. **18** (Îs) ~ *de vamă* Colac din făină de grâu care se împarte în amintirea unui mort. **19** (Îs) ~*a uitaților* Turtă făcută din făină de grâu, care se dă de pomană pentru morții fără rude în viață. **20** (Rar; îs) ~ *de malai* Mămăligă. **21** (Reg) Cerculeț făcut pe suprafața apei, prin aruncarea unei pietricele (plate). **22** (Pgn; cu determinări ca „zilnică", „cea de toate zilele") Hrană necesară pentru trai. **23** (Pex) Mijloace materiale necesare vieții Si: (îrg) *pită*. **24** (Fig; rar) Existență. **25** (Pex) Serviciu. **26** (Îe) **A pune** sau **a băga (pe cineva) în ~** A angaja pe cineva într-un serviciu. **27** (Îe) **A scoate (pe cineva) din ~** A da pe cineva afară dintr-un serviciu Si: *a concedia*. **28** (Îe) **A-și pierde ~a** A fi dat afară dintr-un serviciu. **29** (Lsg; csc) Recoltă de cereale Si: *bucate*, *grâne*. **30** (Prc; lsg) Grăunțe de grâu. **31** (Șîs ~ *albă*, ~ *mărunțică*, ~ *mică*) Cereale, cu excepția porumbului. **32** (Bot; reg; îc) **~a-pădurii** Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **33** (Bot; reg; îac) Bureți-înți (*Lactarius piperatus*). **34** (Reg; îc) **~a-porcului** Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu frunze zimțate mărunt și cu flori purpurii sau trandafirii cu miros plăcut Si: (reg) *pita-porcului* (*Cyclamen europaeum*). **35** (Bot; reg; îc) **~a-paștelui, ~nile-paștilor, ~le-pastiului, ~a-peștelui** Floarea-paștelui (*Anemone nemorosa*). **36** (Bot; reg; îac; șîc **~a-pastilor-galbenă**) Păștiță (*Anemone ranunculoides*). **37** (Bot; reg; îc) **~a-oii** Mușcțel (*Matricaria chamomilla*). **38** (Bot; reg; îac) Margaretă (*Chrysantheum leucanthemum*). **39** (Bot; reg; îe) **~a-babei** Turtă (*Carlina acaulis*). **40** (Bot; reg; îc) **~a-lui-Dumnezeu** Coada-șoricelului (*Aachillea pannonica*). **41** (Bot; reg; îc) **~a-Domnului** Cașul-popii (*Malva pusilla*). **42** (Bot; reg; îc) **~a-pământului** Ciuperci comestibile numite „roșioare" (*Russula vesca*).

pâiner *sm* vz ***pâinar***

pâinerie *sf* vz ***pâinărie***

pâinică *sf* [At: DM / V: (reg) ***pân~*** *sf* / Pl: ~*ici* / E: ***pâine*** + *-ică*] **1-20** (Șhp) Pâine (**1, 14-16, 22-25, 29-30**) (mică) Si: (pop) *pâinișoară* (**1-20**), *pâiniță* (**1-20**), *pâniuță* (**1-20**).

pâinișoară *sf* [At: EUSTRATIE, PRAV. 36/13 / V: (reg) ***pân~*** *sf* / Pl: ~*re* / E: ***pâine*** + *-işoară*] **1-20** (Pop; șhp) Pâinică (**1-20**). **21** (Bot; reg; lpl) Ciupercă comestibilă, cu pălăria cărnoasă, de culoare roșie-violacee, cu gust și miros plăcut, care crește prin pădurile de stejar și de fag Si: (reg) *bureți-roșii*, *bureți-de-spini*, *oiță* (*Russula lepida*). **22** (Bot; reg) Ciupercă comestibilă cu pălăria de culoare roșie sau galbenă-roșiatică, cu gust dulce, care crește prin pădurile de brad Si: (reg) *vinețica* (*Russula integra*). **23** (Bot; reg; lpl) Hubuliță (*Russula aurata*). **24** (Bot; reg) Burete-de-spin (*Russula alutacea*). **25** (Bot; reg) Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **26** (Reg; lpl) Burete-dulce (*Lactarius volumus*). **27-28** (Reg; lpl) Bureți-de-mesteacăn (*Placodes belutinus* și *Cortinarius cinnamomeus*). **29** (Bot; reg) Zgârciogi-grași (*Gyromitra esculenta*). **30** (Bot; reg; îc) **~pipărată** Ciuperca *Russula emetica*. **31** (Bot; reg) Cașul-popii (*Malva pusilla*).

pâiniță *sf* [At: I. BOTEZ, B. I, 55 / V: (reg) ***pân~*** / Pl: ~*ițe*, (reg) ~*iți* / E: ***pâine*** + *-iță*] **1-20** (Pop; șhp) Pâinică (**1-20**). **21** (Reg) Colac din aluat.

pâj [At: CONACHI, P. 302 / V: (reg) ***pâș***, ***pinj*** / Pl: ~*e*, ~*uri*, (4) ~*i* / E: nct] **1** *sn* (Mol) Cui de lemn cu care se fixează între ele obezile unei roți de lemn Si: *pâjele*. **2** *sn* (Pex) Capăt ascuțit, proeminent, al unui stâlp, al unei bucăți de lemn etc. Si: *pișleag*. **3** *sn* (Reg; îf *pinj*) Cui la jug. **4** *sm* (Mol) Stâlp. **5** *sn* (Mol) Tigaie la vechile arme de foc. **6** *sn* (Îrg) Scobitură în lung, făcută la capătul unei piese de lemn sau de metal, pentru a o îmbuca cu alta. **7** (Îdt) Cuțit.

pâjele *sp* [At: DAMÉ, T. 8 / V: ***pâjiele*** / E: ***pâj***] (Mol) Pâjuri (**1**).

pâjiele *sp* vz ***pâjele***

pâl *i* [At: VĂN. PESC. iunie 1962, 8 / E: fo] (Rar; are) Cuvânt care imită zgomotul produs de bătaia din aripi a păsărilor.

pâlc *sn* [At: COD. VOR. 36/8 / V: (reg) ***~lg*** *sn* / Pl: ~*uri*, (înv) ~*ure* / E: slv ***плъкъ***] **1** (Înv) Unitate militară formată dintr-un număr redus de ostași Si: *ceată*, *steag*, *stol*. **2** (Pex) Loc unde era cantonată o astfel de unitate militară. **3** (Îvr) Linie de bătaie. **4** (Udp „de" care arată componența, felul etc.) Grup mic și neorganizat de oameni. **5** (Pex) Grup mic de animale, de plante sau de obiecte de același fel. **6** (Îrg) Pânză. **7** (Ban) Stână. **8** (Îrg) Mică porțiune de teren înconjurată de copaci. **9** Porțiune

de teren semănată pe care n-au răsărit plantele, sau au rămas rare, nedezvoltate.

pâlcă *sf* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~lci* / E: nct] (Reg) Oală mică, de o jumătate de litru.

pâlcianâ *sf* vz ***pâlcianâ***

pâlcui *vr* [At: PSALT. 45 / Pzi: *~esc* / E: ***pâlc*** **+** *-ui*] (Îrg; d. ființe) **1** A se aduna pentru a constitui un pâlc. **2** A se strânge laolaltă Si: (înv) *a se împreuna, a se îngloti, a se oști.*

pâlculeț *sn* [At: JIPESCU, O. 99 / Pl: *~e* / E: ***pâlc*** **+** *-uleț*] **1-10** (Rar; Șhp) Pâlcușor (**1-10**).

pâlcuros, ~oasă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 191 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâlc*** **+** *-uros*] (Mol; Trs; d. plante) Care crește în pâlcuri Si: *neuniform.*

pâlcușor *sn* [At: DM / Pl: *~oare* / E: ***pâlc*** **+** *-ușor*] **1-10** (Șdp) Pâlc (**4-8**) (mic) Si: (rar) *pâlculeț* (**1-10**).

pâlg *sn* vz ***pâlc***

pâlhanie *sf* vz ***pâlhanie***

pâlâi *v* vz ***pâlâi***

pâlman *s* [At: CHEST. IV, 90/176 a / Pl: nct / E: nct] (Reg) Dâmb.

pâlnaie *sf* vz ***pârnaie***

pâlnă *sf* [At: GL. OLT. / Pl: ? / E: nct] (Reg; csc) Fire de plante răsărite prea des.

pâlnâit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâlnie*** **+** *-it*] (Mun; Olt; d. recipiente) Plin până la refuz.

pâlne *sf* vz ***pâlnie***

pâlnie *sf* [At: (a. 1815), IORGA, S. D. XIX, 59 / V: (înv) ***pâl~***, (reg) ***păgne, păne, pănie, pâlne*** (Pl: *pâlne, pâlni*), ***punie*** / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: slv ****плъникъ***] **1** Obiect de metal, de sticlă, de porțelan etc. de obicei în formă de con, gol în interior, terminat în partea de jos printr-un tub cilindric ori tronconic subțiat, care se folosește în gospodărie, în laborator, în industrie etc. la turnarea lichidelor în vase cu gura strâmtă Si: (reg) *hunie, leică, tolcer, trifor.* **2** (Îe) **A face (burta butie și) gura ~** A bea mult. **3** (Îae) A se îmbăta. **4-5** (Îc) **A(-și) face** (sau **a-și duce**) **palmele** (sau **palma** ori **mâna**) **~ la gură** (sau **la** ori **peste ureche**) sau **cu palmele** (sau **palma** ori **mâna**) **~ la gură** (sau **la ureche**) A pune mâinile ca o pâlnie în dreptul (gurii sau) al urechii (pentru a fi auzit sau) pentru a auzi mai bine. **6** (Pan) Parte a gramofonului care amplifică sunetele. **7** Tub cu secțiunea transversală continuu variabilă, asociat unei surse sonore, folosit pentru mărirea suprafeței de radiație a acesteia și pentru dirijarea ei. **8** (Șîs *~ia telefonului, ~a receptorului*) Parte a receptorului telefonic folosită pentru a capta sau pentru a amplifica sunetele. **9** (Pgn) Receptor telefonic. **10** (Teh) Rezervor, încăpere sau locaș mai larg în partea de sus decât în cea de jos, amenajat pe un sistem tehnic pentru a înlesni introducerea sau evacuarea unui material. **11** (Reg) Parte a morii, prin care se introduc grăunțele pentru a fi măcinate. **12** Depresiune de teren în formă conică, în terenurile solubile. **13** Groapă făcută în pământ de un obuz sau de o bombă. **14** Loc în care se adună bușteni înainte de a fi coborâți pe jilip. **15** (Rar) Pavilion. **16** Organ în formă de tub care servește la mișcarea unor animale din clasa cefalopodelor.

pâlnioară *sf* [At: TDRG / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pâlnie*** **+** *-oară*] **1-8** (Șhp) Pâlnie (**1, 6, 8-9**) (mică).

pâlnios, ~oasă *s* [At: BARCIANU / P: *~ni-os~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâlnie*** **+** *-os*] (Rar) De forma pâlniei.

pâlpăi *v* vz ***pâlpâi***

pâlpăiere *sf* vz ***pâlpaire***

pâlpără *sf* vz ***pârpor[1]***

pâlpăriță *sf* vz ***pârpăriță***

pâlpâi *vi* [At: ALECSANDRI, POEZII, 414 / V: (rar) *~pâi* / Pzi: 3 *pâlpâie*, (rar) *~iește* / E: fo] **1** (D. flăcări) A crește și a descrește din intensitate în cursul arderii Si: *a se mișca, a tremura.* **2** (D. foc) A arde cu flacără tremurătoare, producând un pocnet ușor, caracteristic Si: (reg) *a pâcâi.* **3** (D. lumină) A crește și a scădea în intensitate în mod intermitent. **4** (D. surse de lumină) A produce o lumină care crește și descrește în mod intermitent, care sclipește (ușor și) intermitent Si: *a palpita, a pâlâlăi.* **5** (Rar; d. păsări, d. insecte; pex; d. aripile lor) A fâlfâi. **6** (Pan) A se mișca într-o parte și în alta, a se clătina ușor.

pâlpâială *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 63 / P: *~pâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâlpâi*** **+** *-eală*] Licărire.

pâlpâielnic, ~ă *a* [At: POPA, V. 271 / P: *~pâ-iel~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pâlpâi*** **+** *-elnic*] (Nob) Care pâlpâie.

pâlpâietor, ~oare *a* vz ***pâlpâitor***

pâlpâire *sf* [At: DDRF / V: (rar) *~pă~* sf / Pl: *~ri* / E: ***pâlpâi***] **1** Creștere și descreștere în intensitate a unei flăcări în timpul arderii Si: *pâlpâit[1]* (**1**), (rar) *pâlpâitură* (**1**). **2** Pocnire a focului în timpul arderii Si: *pâcâire, pâlpâit[1]* (**2**), (rar) *pâlpâitură* (**2**). **3** Creștere și scădere intermitentă a luminii Si: *pâlpâit[1]* (**3**), (rar) *pâlpâitură* (**3**). **4** Fâlfâit de aripi Si: *pâlpâit[1]* (**4**), (rar) *pâlpâitură* (**4**). **5** (Pan) Mișcare oscilatorie ușoară a unui ax de simetrie Si: *pâlpâit[1]* (**5**), (rar) *pâlpâitură* (**5**).

pâlpâit[1] *sn* [At: HOGAȘ, DR. I, 198 / Pl: *~uri* / E: ***pâlpâi***] **1-5** Pâlpâire (**1-5**).

pâlpâit[2], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâlpâi***] **1-3** (D. flăcări, foc, lumină) Care pâlpâie (**1-3**).

pâlpâitor, ~oare *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 1310 / V: (rar) ***~iet~*** / P: *~pâ-i~* / E: ***pâlpâi*** **+** *-tor*] **1-2** (D. lumină, d. surse de lumină etc.) Care pâlpâie (**3-4**).

pâlpâitură *sf* [At: BART, S. M. 16 / P: *~pâ-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pâlpâi*** **+** *-tură*] **1-5** (Rar) Pâlpâire (**1-5**).

pâlș *sm* vz ***pârș[2]***

pâmnită *sf* vz ***pivnită***

pân *pp* vz ***prin***

pânar *sm* vz ***pâinar***

până[1] [At: PSALT. HUR. 48[r]/10 / V: (îrg) ***pănă, părâ, par, pân,*** (înv) ***pană, pân***, (reg) ***par, pănî, pârâ, pene, punâ*** / E: ml ***paene-ad***] **1** *pp* Exprimă delimitarea unei întinderi sau a unei deplasări în funcție de un reper spațial mai mult sau mai puțin precis *Hai până afară să discutăm.* **2** *pp* (Îlpp) **De sus ~ jos, de jos ~ sus** Arată extinderea completă pe verticală a unei arii spațiale. **3** *pp* Planul spațial delimitativ este asociat cu punctul de localizare a unei circumstanțe *Du-te până afară, unde te așteaptă el.* **4** *pp* (Îlpp) **~ unde** Exprimă un punct de localizare foarte îndepărtat al reperului de atins *Mergi ~ până unde vezi cu ochii.* **5** *pp* (Îc) **~ de** Arată că delimitarea reperului final al acțiunii coincide cu punctul inițial al unei alte extinderi spațiale *Mirosul se simțea ~ de unde veneam.* **6** *pp* (Îc) **~ pe** Arată că delimitarea extinderii acțiunii se face în funcție de atingerea unui plan luat ca reper *Curge până pe podea.* **7** *pp* (Îc) **~ de pe** Exprimă depărtarea reperului spațial ales, care este și punctul inițial al unei extinderi *Mirosul se simțea până de pe deal.* **8** *pp* (Îc) **~ la** Arată că reperul final este o destinație precisă sau un nivel atins, privit ca posibilitate maximă *Au ajuns până la hotare.* **9-10** *pp* (Îlpp; Îlav) **~ la sfârșit, ~ la capăt** (Exprimă faptul că reperul acțiunii sau stării este precizat) de către limita finală. *Am stat până la sfârșit.* **11** *pp* (Îcr *de, din*) Arată că starea, acțiunea este cuprinsă complet între limitele extreme ale unei arii *E ud de la cap până la picioare.* **12** *pp* (Îc) **~ de la, ~ de pe la, ~ din** Delimitează depărtarea dintre o poziție oarecare și un reper spațial al limitei inițiale a unei extinderi *Vin nuntași până de (pe) la Zalău.* **13** *pp* (Îc) **~ pe la** Arată că delimitarea întinderii, deplasării este aproximată în funcție de atingerea unui nivel de extindere sau destinație *A plouat până pe la Bran.* **14** *pp* (Îc) **~ în, ~ întru** Exprimă faptul că delimitarea deplasării este precizată după situarea în cuprinsul unui plan spațial, al unui interior *Urcară până în turn.* **15** *pp* (Îlpp) **~ peste, ~ dincolo de** Arată că delimitarea deplasării este precizată prin depășirea unui reper spațial *Du-te până dincolo de drum.* **16** *pp* (Îlpp) **~ de peste, ~ de dincolo de** Exprimă depărtarea dintre o poziție și un plan spațial plasat înaintea începutului unei distanțe precizate *Au venit până de dincolo de Olt.* **17** *pp* (Îc) **~ spre, ~ înspre, ~ către** Arată că delimitarea întinderii este precizată prin perspectiva unui reper spațial *Curtea se întindea până spre marginea pădurii.* **18** *pp* (Îc) **~ dinspre, ~ despre** Exprimă depărtarea dintre o poziție și un reper spațial în perspectiva căruia este plasat punctul

inițial al unei extinderi *Ploaia a înaintat până dinspre Cluj.* **19** *pp* (Îc) **~ prin** Arată că delimitarea deplasării se face prin intrarea în cuprinsul unui reper spațial *A ajuns până prin părțile noastre.* **20** (Îc) **~ de prin** Arată că delimitarea se face luând ca repere spațiale mai multe puncte de demarcare a unei extinderi *Vin oameni până de prin toate colțurile țării.* **21** *pp* (Îc) **~ după, ~ pe după, ~ deasupra, ~ sub** Exprimă faptul că delimitarea este precizată după diferite planuri de orientare la un reper spațial *S-a ridicat până deasupra norilor.* **22** *pp* (Îlpp) **~ aproape de, ~ alături de, ~ lângă** Exprimă faptul că delimitarea se precizează față de învecinarea cu un reper spațial *Veni până lângă el.* **23** *c* (Îcr *de, de la, din*) Arată că delimitarea întinderii sau deplasării se face prin prezența unei circumstanțiale spațiale *De la noi și până se termină lotul experimental.* **24** *pp* (Îcr *de, de la, din*) Exprimă încetarea duratei acțiunii după un reper temporal de simultaneitate, posterioritate sau anterioritate la un moment oarecare al vorbirii *De azi până mâine să termini.* **25** *pp* (Îcr *de, de la, din*) Arată că delimitarea temporală este un reper final ce indică o zi, o parte a ei, o săptămână, un anotimp *Pleacă din oraș de vineri seara și până duminică dimineața.* **26** *c* Exprimă faptul că planul temporal delimitativ este asociat momentului desfășurării unei circumstanțiale *A mâncă până am venit eu.* **27** *c* (Îlc) **~ când, ~ ce,** (înv) **~ unde,** (îvr) **~ când ce** Exprimă faptul că momentul împlinirii unui fapt este luat ca reper final *Așteaptă-mă până când mă întorc.* **28** *pp* (Îc) **~ de** Delimitează durata unei stări de fapt gândită prin raportare la contrariul ei, în intervalul dintre un anumit moment și determinarea temporală anterioară *Până de curând, trăia.* **29** *pp* (Îc) **~ pe** Exprimă momentul încetării acțiunii, stării după un termen care indică o zi, o parte a ei, o săptămână, un anotimp etc. *Să lăsăm până la iarnă.* **30** *pp* (Îc) **~ la** Exprimă momentul încetării acțiunii după un reper temporal care reprezintă aspectul maxim al delimitării ei *A stat la oraș până la 10 ani.* **31** *pp* (Îac) Exprimă reperul temporal al expirării duratei ca punct de orientare pentru desfășurarea unei acțiuni *Sunt trei ore până la masă.* **32** *pp* (Îac) Arată că demarcarea temporală a expirării duratei este un termen în care se crede că ar fi posibilă efectuarea unui fapt *Așteaptă până la calendele grecești.* **33-34** *pp* (Îlpp; îlav) **~ la** (Arată ideea de expirare a unui interval de timp, indicată de o limită neexprimată, dar subînțeleasă ca sigură) Cât se poate de repede *Până una alta, pleacă.* **35-36** *pp* (Îlpp; îlav) **~ la sfârșit, ~ la urmă, ~ la capăt, ~ la căpătâi,** (înv) **~ la cumplit** (Exprimă limita absolută de demarcare a expirării duratei acțiunii, stării) În cele din urmă *Am stat până la sfârșit.* **37** *pp* (Înv; îlpp) **~ la curând** Arată ideea de rapiditate prin indicarea unei limite de expirare într-un viitor apropiat. **38** (Înv; îc) **~ de la** Exprimă incidența cu o demarcare temporală anterioară după care se apreciază trecerea la o stare de fapt, prin raportare la contrariul ei *Până de la o vreme, văzând că plouă, nu mai aștepta.* **39** *pp* (Îc) **~ pe la** Precizează momentul încetării acțiunii sau stării prin aproximarea apropierii de un reper temporal ca ultim termen al expirării *Până pe la toamnă se va rezolva.* **40** *pp* (Îc) **~ de pe la** Exprimă un reper temporal față de imediata depășire a căruia este aproximată durata petrecerii unei stări de fapt, prin rapotare la contrariul ei *Până de pe la Crăciun a nins.* **41** *pp* (Îc) **~ în, ~ întru** Arată că momentul încetării acțiunii, stării este precizat de o demarcare temporală prin împlinirea unei durate maxime *Mă judec până în pânzele albe.* **42** *pp* (Îac) Arată că demarcarea temporală a împlinirii unei durate este privită ca reper de orientare pentru o acțiune, o stare *Evoluția omenirii până în viitorul ei cel mai îndepărtat.* **43** *pp* (Îac) Exprimă faptul că demarcarea temporală a duratei este prezentată ca termen în care are loc sau ar fi posibilă efectuarea a ceva *E gata până într-o lună.* **44** *pp* (Îlpp) **~ peste, ~ dincolo de** Exprimă momentul încetării acțiunii, precizat prin depășirea unei durate *Până peste o oră vin.* **45** *pp* (Îlpp) **~ de peste, ~ de dincolo de** Delimitează intervalul dintre un moment oarecare și un plan temporal de dinaintea începutului duratei precizate *Aducea argumente până de dincolo de anii revoluției.* **46** *pp* (Îc) **~ din** Delimitează intervalul dintre un moment și unitatea temporală în care se încadrează momentul sau datarea inițială a ceva *Până din cele mai vechi timpuri a fost ocupația lor de bază.* **47** *pp* (Îac) Arată că momentul de datare inițială a unui fapt coincide cu momentul încetării altuia *Până din anul începerii războiului, nu cunoscuse foamea.* **48** *pp* (Îc) **~ prin, ~ spre, ~ înspre, ~ către** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este aproximat din perspectiva unui reper de orientare temporală *Te aștept până spre ora zece.* **49** *pp* (Înv; îc) **~ despre, ~ de către** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat de acela al demarării inițiale a unui reper de orientare temporală *Acolo au stat până despre toamnă.* **50** *pp* (Îc) **~ după** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat prin posterioritate față de o unitate temporală *Am așteptat până după ora trei.* **51** *pp* (Îlpp) **~ aproape de** Exprimă faptul că momentul încetării acțiunii, stării este delimitat prin anterioritate față de o unitate temporală *Timp urât până aproape de Paști.* **52** *pp* (Îc) **~ între** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat prin intercalarea într-o perioadă demarcată de două unități temporale *Activitatea sa s-a extins până între cele două războaie.* **53** *pp* (Îc) **~ a** Arată că momentul încetării acțiunii, stării, este delimitat de durata unui fapt a cărui încheiere este limita temporală finală *Plecăm până a nu răsări soarele.* **54** *c* Arată că încetarea duratei acțiunii, stării, coincide cu momentul încetării unei alte acțiuni, stări, corelate direct *Dormi până mai ai timp.* **55** *c* Exprimă faptul că încetarea unui interval inițiat din momentul vorbirii este delimitată în funcție de durata a ceva petrecut în acest răstimp *Stai un minut, până îmi iau cartea.* **56** *c* Exprimă faptul că încetarea acțiunii, stării, este raportată la manifestrea reală sau potențială a ceva care o succede *A dispărut până să mă uit la el.* **57** *c* Arată că încetarea acțiunii, stării, este marcată prin trecerea la un stadiu, un fapt care justifică întreruperea acestora *Au mers împreună până au ajuns acasă.* **58** *c* Arată că încetarea intervalului de timp scurs din momentul vorbirii este delimitată de producerea a ceva *Va trece timp până ne vom reîntâlni.* **59** *c* (Îcn) Exprimă faptul că încetarea unei restricții, a lipsei manifestării unui fapt este condiționată de împlinirea altuia, care îl anticipează *Până nu faci foc, nu iese fum.* **60** *pp* Arată că evaluarea maximă a intensității unei stări, unei situații, fixează cu o limită locală sau temporală punctul de unde nu mai este posibilă admiterea acesteia *Până aici ți-a fost!* **61** *pp* (Îlpp) **~ unde, ~ când** Evaluează în interogații retorice, momentul de încheiere a ceva ca pe o limită exagerată, abuzivă *Până când te joci așa cu mine?* **62** *pp* (Îlpp) **~ și, ~ chiar așa** Evaluarea maximă a aprecierii este făcută prin evidențierea voită a caracterului aparte *Până și vara ți-e frig.* **63** *pp* (Îc) **~ de** Arată că evaluarea maximă a intensității unui fapt, unei situații reiese din considerarea globală a numărului de repetări la un moment dat *Poți repeta până de trei ori.* **64** *pp* (Îc) **~ pe** Exprimă faptul că evaluarea maximă a intensității unui fapt, unei stări reiese din tangența cu limita de declanșare a consecinței *Îți iert multe, dar nici până pe acolo încât să minți.* **65** *pp* (Îc) **~ la** Arată că evaluarea maximă a intensității unui fapt, a unei situații reiese din considerarea modului de actualizare în corelație cu posibilitatea absolută de atins la un moment dat *Crește până la cer puterea sa.* **66-67** *pp* (Îlpp; îlav) **~ la sfârșit, ~ la urmă, ~ la urma urmelor** (Exprimă atingerea limitei decisive, ce permite trecerea de la o stare la alta) În cele din urmă *Vei accepta până la sfârșit.* **68** *pp* (Îc) **~ la** Exprimă atingerea sau intenția de a atinge limita de epuizare a modului de manifestare sau săvârșire a ceva *A plătit până la ultimul ban.* **69** *pp* (Îlpp) **~ la un punct** Arată evaluarea valabilității criteriului pentru aprecierea a ceva *Are dreptate până la un anumit punct.* **70** *pp* (Îc) **~ la** Evaluează atingerea limitei infime în însușirea unor cunoștințe *A învățat carte până la glezne.* **71** *pp* (Îlav) **De la mână ~ la gură** Într-un timp neobișnuit de scurt. **72** *pp* (Îcr *de la*) Exprimă unanimitatea unor elemente dispuse progresiv sau regresiv într-o ierarhie sau între limite antagonice *Toți s-au bucurat de la mic până la mare.* **73** *pp* (Îc) **~ la** Evaluează, prin generalizare numerică, plafonul maxim până la care se poate aproxima mărimea unei cantități *Au fost până la 50 de persoane.* **74** *pp* (Îac) Evaluează nivelul ultim în considerarea progresivă a elementelor de același fel *Până la șase rude.* **75** *pp* (Îac) Evaluează nivelul ultim atins în dispunerea prin ordonare a elementelor de același fel *A încercat să intre la facultate până la a patra oară.* **76** *pp* (Îc) **~ de** Evaluează, prin măsurare, gradația maximă, în sens pozitiv sau

negativ, atinsă la un moment dat *A accelerat până la 150 km pe oră*. **77** *pp* (Îc) **~ în, ~ întru** Evaluează valoarea maximă a intensității de manifestare a unui fapt, a unei situații, prin îndeplinirea lor integrală *Sătul până în gât*. **78** *pp* (Îcr *din*) Exprimă încadrarea totală a elementelor dispuse între limite antinomice, în săvârșirea sau suportarea a ceva *I-a spus totul, din fir până în păr*. **79** *pp* (Îlav) **~ într-atât(a), ~ în așa măsură,** (înv) **~ cât(ă), ~ în atât(a)** (Evaluează gradul ultim al cantității, în corelație cu o consecință reală sau posibilă) În cel mai înalt grad *Se enervase până în așa măsura, că nu putea vorbi*. **80** *pp* (Îc) **~ peste** Evaluează maximumul intensității unei stări, situații prin depășirea unei limite de suportabilitate sau toleranță *L-am suportat până peste orice limită*. **81** *c* Evaluează intensificarea maximă în efectuarea a ceva, prin atingerea unei limite ce nu poate fi depășită *Dansează până transpiră*. **82** *c* Evaluează imposibilitatea înfăptuirii unui lucru, prin extinderea locală sau temporală infinită *Proști vor fi până e lumea*.

până*[2]** *sf* vz ***penă

pânărie *sf* vz ***pâinărie***

pânc *sn* [At: VAIDA / V: (1) ***~nci*** *sm* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Trs) Sezon. **2** Timp. **3** (Trs; Ban; fig) Toană.

pâncă *sf* [At: I. CR. II, 109 / Pl: *~ci* / E: nct] Viciu.

pâncete *sn* vz ***pântece***

pânceti *sn* vz ***pântece***

pânci *sn* vz ***pânc***

pâncite *sn* vz ***pântece***

pâncui *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *pâncui* / E: nct] (Reg) A zăcea bolnav mult timp.

pânda *v* vz ***pândi***

pândaci, ~ace *a* [At: CONV. LIT. VIII, 47 / Pl: *~*, *~ace* / E: ***pândă* + *-aci***] **1-2** (D. oameni și animale) Care pândește (**1-2**) Si: *pândareț* (**1-2**), *pândeș* (**1-2**), (nob) *pândeț* (**1-2**). **3** (D. oameni) Care spionează.

pândar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: slv ***пждарь***] **1** Persoană care păzește un teren plantat, cultivat etc. Si: (îrg) *pândareț* (**3**), *pândaș* (**1**), (nob) *pândeț*, (reg) *jitar, meregiu, pânditor* (**8**), *pârgar* (**8**). **2** (Rar; îe) **A se băga ~ în cimitir** A muri. **3** (Pop) Santinelă. **4** (Pop) Străjă. **5** (Spc) Militar din artileria antiaeriană, care supraveghează spațiul aerian. **6** (Îvr) Spion.

pândareț, ~a *a* [At: COȘBUC. AE. 30 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pândă* + *-areț***] (Îrg) **1-2** Pândaci (**1-2**). **3-4** Pândar (**4-5**).

pândaș [At: LB / Pl: *~i* / E: ***pândă* + *-aș***] **1** *sm* Pândar (**1**). **2-5** *sm, a* (Persoană) care pândește (**1-2**) Si: *pândareț* (**3-4**).

pândă *sf* [At: MAIOR, IST. 218/13 / Pl: *~de*, (înv) *~nzi* / E: pvb ***pândi***] **1** (Îlv) **A sta** (sau **a sedea, a se pune la ~**) A aștepta atent și încordat, într-un loc ascuns, trecerea sau sosirea cuiva, pentru a-l prinde, a-l ataca Si: *pândire* (**2**), (rar) *pândit* (**2**), (înv) *pândeală* (**2**). **2** (Îs) *Vânătoare la ~* Vânătoare care se face, seara sau dimineața, așteptând trecerea animalului. **3** (Pex) Loc ascuns de unde cineva pândește (**1, 2**) Si: *ascunziș*, (rar) *pândiș* (**4**), (înv) *pândeală* (**3**).

pândaci *vt* [At: VICIU, S. GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg) A potcovi.

pândaraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. / Pl: *~i* / E: ***pândar* + *-aș***] (Ivp) **1-8** (Shp) Pândar (**1, 3-5**) (tânăr).

pândări *vt* [At: JAHRESBER. V, 326 / Pzi: *~resc* / E: ***pândar***] **1-2** (Reg) A pândi (**12, 15**). **3** A veghea.

pândărit *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ***pândar* + *-it***] **1** Ocupație a pândarului (**1**) Si: (reg) *jitărit, meregie*. **2** Muncă depusă în pădure (**1**) Si: (reg) *jitărit, meregie*. **3** (Reg) Plată arvunită pădurarului (**1**) Si: (reg) *jitărit, meregie*.

pândăroi, ~oaie *smf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~*, *~oaie* / E: ***pândar* + *-oi***] (Dep) Necioplit.

pândeală *sf* [At: BIBLIA (1688), 158[1]/28 / Pl: *~eli* / E: ***pândi* + *-eală***] (Înv) **1-3** Pândă (**1-2, 4**).

pândeș, ~a *a* [At: EMINESCU, N. 142 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pândi* + *-eș***] (Îvr) **1-2** Pândaci (**1-2**).

pândeț *sm* [At: MURNU, O. 2 / Pl: *~i* / E: ***pândi* + *-eț***] (Nob) Pândar (**1**).

pândi [At: PSALT. (1651), ap. TDRG / V: (cscj) ***~da*** / Pzi: *~desc* / E: slv ***пждити***] **1-2** *vti* (D. om) A observa atent, a urmări sau a cerceta pe ascuns ori dintr-un loc ascuns, pentru a prinde, a ataca, a afla, a surprinde etc. pe cineva sau ceva Si: *a iscodi, a observa, a spiona*. **3-4** *vti* (D. oameni) A aștepta cu atenție încordată, într-un loc ascuns, trecerea sau sosirea cuiva, pentru a-l prinde, a-l ataca etc. **5-6** *vti* (Rar; pgn; d. abstracte) A amenința. **7** *vt* (Rar; îlv) **A ~ cu urechea** A trage cu urechea. **8** *vt* (Rar; îlv) **A-i ~ (cuiva) calea** (sau **drumul**) A aștepta ocazia de a ieși în calea cuiva. **9** *vt* (C. i. bunuri materiale) A urmări cu dorință arzătoare de a obține, de a-și însuși. **10** *vt* (C. i. bunuri materiale) A aștepta prilejul de a acapara. **11** *vt* A urmări cu privirea pe ascuns. **12** *vt* A aștepta cu nerăbdare, cu atenția încordată Si: (reg) *a pândări* (**1**). **13** *vt* (Reg: îe) **A ~ vreme (cu prilej)** A aștepta ocazia favorabilă. **14** *vt* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) zilele** A aștepta momentul prielnic pentru a-i face cuiva un rău, pentru a-l omorî. **15** *vt* A face serviciul de pândă (**1**) Si: *a jitări, a pândări* (**2**). **16** *vt* (C. i. terenuri cultivate, animale) A păzi. **17** *vi* A sta de strajă. **18** *vi* A veghea. **19** (Trs; Mar) A merge pe ascuns, ferindu-se.

pândire *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 71/15 / Pl: *~ri* / E: ***pândi***] **1-2** Pândă (**1-2**). **3** Urmărire cu dorința arzătoare de a obține, de a-și însuși ceva Si: (rar) *pândit* (**3**). **4** Căutare a prilejului de a acapara ceva Si: (rar) *pândit* (**4**). **5** Urmărire cu privirea pe ascuns Si: (rar) *pândit* (**5**). **6** Așteptare încordată Si: (rar) *pândit* (**6**). **7** Așteptare a unei ocazii favorabile Si: (rar) *pândit* (**7**). **8** (Îdt) Pază. **9** Străjuire. **10** Veghere.

pândiș [At: EMINESCU, N. 138 / E: ***pândi***] (Rar) **1** *av* Încet și fără zgomot. **2** *av* Pe ascuns. **3** *av* Pe furiș. **4** *sn* (Ccr) Pândă (**4**).

pândit *sn* [At: MURNU, O. 65 / Pl: *~uri* / E: ***pândi***] (Rar) **1-2** Pândă (**1-2**). **3-7** Pândire (**3-7**). **8** (Îdt) Pază. **9** Străjuire. **10** Veghere.

pânditor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 158[1]/44 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pândi* + *-tor***] **1-4** *smf, a* (Om) care pândește (**1-2**) Si: *iscoditor*. **5-6** *smf, a* (Om) care trădează pe cel care pândește (**1-2**). **7** *a* (Înv) Spion. **8** *sm* (Înv) Pândar (**1**).

pâne*[1]** *sf* vz ***pâine

pâne*[2]** *sf* vz ***pâlnie

pâner *sn* vz ***paner*[1]**

pânerar *sm* vz ***panerar***

pânerie *sf* vz ***pâinărie***

pânganie *sf* [At: BOCEANU, GL. / V: *~arie* / E: dl ***pângani***] (Olt) **1** Păcătos. **2** (Îf *pângarie*) Copil neascultător.

pângar, ~a [At: CONV. LIT. III, 24 / Pl: *~i*, *~e* și (*sf*) *~gări* / E: pvb ***pângări***] **1-2** *smf, a* (Reg) (Om) ticălos. **3** *sf* (Mun) Spurcăciune. **4** *sf* (Fig) Obscenitate. **5** *sf* (Reg) Rușine. **6** *sf* Dezonoare.

pângarie *sf* vz ***pânganie***

pângă *pp* [At: MÂNDRESU, L. R. 18 / V: (reg) ***păn~, pin~, prân~*** / E: ***pe* + *lângă***] (Reg) Exprimă contactul cu un plan, indicând orientarea prin alăturare față de un reper *Pângă gard*.

pângălui, ~a *a* vz ***pângălit***

pângănet *sn* vz ***panganet***

pângăni *v* vz ***pângări***

pângănit, ~a *a* vz ***pângărit***

pângănitură *sf* vz ***pângăritură***

pângări [At: PRAV. 172 / V: (înv) ***pân~***, (reg) ***~ani*** / Pzi: *~resc* / E: ***păgân***] **1** *vt* A trata fără respectul cuvenit, cu dispreț, cu violență ceva considerat sfânt Si: *a profana*. **2** *vt* (Pgn) A nu respecta cinstea, curățenia morală a unei ființe venerabile Si: *a batjocori, a profana, a spurca*. **3** *vt* A face printr-o acțiune reprobabilă să nu mai fie demn de stimă, de respect Si: *a batjocori, a profana, a spurca*. **4-5** *vtr* A avea relații sexuale nepermise cu cineva. **6** *vt* (Șîe **a ~ așternutul cuiva**) A înșela în căsnicie. **7** *vt* (Spc) A viola. **8** *vr* (Trs) A mânca de dulce în zilele de post. **9-10** *vtr* (Rar) A (se) murdări. **11-12** *vtr* (Reg) A (se) nenoroci.

pângăricios, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pângări*** + *-cios*] (Mun; d. oameni) **1** Care vorbește urât, necuviincios. **2** Care mănâncă lucruri oprite, spurcăciuni.

pângăriciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 370/12 / V: (înv) ***pân~*** / Pl: *~ni* / E: ***pângări*** + *-ciune*] **1** (Înv) Păcat[2]. **2** (Îrg; ccr) Spurcăciune. **3** (Bis; Mun) Aliment interzis în perioada postului. **4** (Mun) Mâncare care produce scârbă. **5** (Mun) Mâncare gătită prost. **6** (Mun) Om care vorbește urât, necuviincios Si: (reg) *pângăritură* (**6**). **7** (Bis; Mun) Persoană care mănâncă de dulce în zilele de post Si: (reg) *pângăritură* (**7**).

pângărie *sf* [At: BOLLIAC, O. 165 / Pl: *~ii* / E: ***pângări*** + *-ie*] (Înv) **1-5** Pângărire (**1-5**). **6** (Spc) Violare. **7-8** Pângărire (**7-8**).

pângărire *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 32 / Pl: *~ri* / E: ***pângări***] **1** Comportament dispreţuitor, violent, lipsit de respect faţă de ceva considerat sfânt Si: *nesfinţire, pângărie* (**1**), *profanare*. **2** (Pgn) Lipsă de respect faţă de cinstea, curăţenia morală a unei fiinţe venerabile Si: *batjocorire, pângărie* (**2**), *profanare, spurcare*. **3** Acţiune nedemnă care ştirbeşte cuiva stima, respectul Si: *batjocorire, pângărie* (**3**), *profanare, spurcare*. **4** Înşelare în căsnicie Si: *pângărie* (**4**). **5** Întreţinere a unor relaţii sexuale nepermise Si: *pângărie* (**5**). **6** (Spc) Violare. **7** (Trs) Consumare a unor alimente de dulce în zilele de post Si: *pângărie* (**7**). **8** (Pop) Consumare a cărnii unor animale interzise de diferite religii sau datini Si: *pângărie* (**8**).

pângărit, ~ă [At: BIBLIA (1688) pref 7/12 / V: (înv) ***pân~***, (reg) ***~ânit*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***pângări***] **1-2** *smf, a* (Om) păcătos. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a fost tratată fără respectul cuvenit Si: *profanat*. **5-6** *sf, a* (Femeie) a cărei cinste şi curăţenie morală nu au fost respectate Si: *batjocorit, profanat, spurcat*. **7** *a* Care nu mai este demn de stimă, respect Si: *batjocorit, profanat, spurcat*. **8** *af* (Spc; d. femei) Violată. **9-10** *a* (Om) murdar. **11** *smf* (Reg) Nenorocos.

pângărităr, ~oare [At: MACEDONSKI, O. I, 103 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pângări*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care pângăreşte (**1-2**) Si: *batjocoritor, profanator, spurcător*. **5-6** *smf, a* (Persoană) care defăimează Si: *batjocoritor, profanator, spurcător*. **7** *sm* Violator.

pângărităr *sf* [At: ALR II, 848 / V: (reg) ***~âni~*** / Pl: *~ri* / E: ***pângări*** + *-tură*] **1** Faptă urâtă. **2** (Mun) Vorbă necuviincioasă. **3** (Olt; Mun) Spurcăciune. **4-5** (Mun) Pângăriciune (**6-7**).

pângeală *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 17 / Pl: *~eli* / E: nct] (Ban) Păstrare.

pânică *sf* vz ***pâinică***

pânişoară *sf* vz ***pâinişoară***

pâniţă *sf* vz ***pâiniţă***

pâniuţă *sf* [At: A V, 34 / Pl: *~ţe* / E: ***pâne***[1] + *-uţă*] **1-20** (Reg; şhp) Pâinică (**1-20**).

pânoi *sn* vz ***puroi***

pânpagcle *sfp* vz ***pătlagele***

pânprejur *av, pp* vz ***primprejur***

pântăce *sn* vz ***pântece***

pântănog, ~oagă *a* vz ***pintenog***[1]

pântce *sn* vz ***pântece***

pântec *sn* vz ***pântece***

pântecar *sn* [At: DRLU / Pl: *~e* / E: ***pântec*** + *-ar*] **1** (Mol) Diaree. **2** (Trs; Mol) Chingă la şa. **3** (Mun) Burtieră.

pântecare *sf* [At: BARCIANU / V: ***~tic~*** / Pl: *~cări* / E: ***pântec*** + *-are*] (Reg) **1** Diaree. **2** (Şîs ~ *cu sânge*) Dizenterie.

pântecariţă *sf* [At: DLR / Pl: *~ţe* / E: ***pântec*** + *-ariţă*] (Reg) Diaree.

pântecăraie *sf* [At: DELAVRANCEA, O. I, 115 / V: (reg) ***~tic~*** / P: *~ra-ie* / E: ***pântec*** + *-ăraie*] (Pop) Diaree.

pântecări *vtf* [At: SCL 1971, 399 / Pzi: 3 *~reşte* / E: drr ***pântecărie***] (Nob) A obliga să iasă afară pentru a defeca.

pântecărie *sf* [At: FILIPESCU, ap. TDRG / V: (reg) ***~tic~, pin~*** / Pl: *~ii* / E: ***pântec*** + *-arie*] **1** (Pop) Diaree. **2** (Pop) Dureri de stomac. **3** (Reg; şîs ~ *cu sânge*) Dizenterie.

pântecătură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***pântec*** + *-atură*] (Rar) Balonare a abdomenului.

pântece *sn* [At: PSALT. HUR. 34[r]/13 / V: ***~tec***, (înv) ***pân~***, (reg) ***~ncete, ~nceti, ~ncite, pântăce, ~eci, ~tice, ~tici, pântce, pin~, puncite, pun~*** / Pl: *~*, (rar) *~eci* / E: ml ***pantex, -icis***] **1** *sn* Parte a corpului, la om şi unele animale, dintre torace şi bazin, având în interior o cavitate cu stomacul, ficatul, pancreasul, splina şi intestinele Si: *abdomen, burtă*, (îvp) *maţ*, (reg) *bârdan, bufi, burduh, burduhan, dobă, foale, rânză, vintre*. **2** *sn* (Prc) Regiune exterioară, vizibilă, bombată, a pântecelui (**1**) Si: *abdomen, burta*, (reg) *bârdan, burduh, burduhan, doba*. **3** *sn* (Fig) Profunzime. **4** *sn* (Pop; îe) **A-i face (cuiva) ~le cobză** A bate pe cineva foarte tare. **5** *sn* (Fam; îe) **(Parcă) are oase în ~** Se spune despre cei care se apleacă greu. **6** *av* (Îvr; îe) **A cădea ~** A cădea la pământ pe toată întinderea corpului. **7** *av* (Îvr; îae) A cădea brusc. **8** *sn* (Înv) Porţiune de piele, de blană de pe pântecele (**2**) animalelor. **9** *sn* (Pop; prc) Stomac. **10-11** *sn* (Pop; îe) **Cu ~le lipit de coaste** (sau **de spate**) Se spune despre un om (foarte plăpând sau) foarte slab. **12-13** *sn* (Rar; îe) **A pune lume în ~** (A mânca sau) a bea cu lăcomie. **14-15** *sn* (Îe) **(A şti, a-i păsa** etc.) **(de) (cele) ale ~lui** A fi interesat numai (de hrană sau) de asigurarea celor necesare vieţii. **16** *sn* (Reg; îe) **A face (gâtul leică şi) ~le balercă** A fi beţiv. **17** *sn* (Pop; pex) Uter. **18** *sn* (Îlav) **Din ~le mamei** Încă dinainte de a se naşte. **19** *sn* (Pfm; d. femei; îla) **Cu ~le la gură** Însărcinată în stadiu avansat. **20-21** *sn* (Îvp; îe) **A lua** (sau **a avea, a purta**) **în ~** ori **a fi cu ciolane în ~** (A rămâne sau) a fi însărcinată. **22** *sf* (Pfm; îe) **A trăi** (sau **a fi, a se simti**) **ca în ~le mamei** (sau **maicii**) A trăi bine, în belşug şi în siguranţă. **23-24** *sn* (Reg; euf) Organe genitale (ale femeii sau) ale bărbatului. **25** *sn* (Înv; pex) Inimă Vz *rărunchi*. **26** *sn* (Mar; Trs; îf *pântice, pâncite*) Tobă de porc. **27-28** *sn* (Pan) (Parte bombată, ieşită în afară a unor obiecte, forme de relief etc. sau) interior, conţinut al acestei părţi. **29** *sn* (Pan) Interior. **30** *sn* (Spc) Cutie de rezonanţă la unele instrumente cu coarde.

pântecel *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 95[v]/20 / V: (reg) ***~tic~*** / Pl: *~e* / E: ***pântece*** + *-el*] **1-6** (Rar; şhp) Pântece (**1-2, 26**) (mic) Si: (reg) *pântecuţ* (**1-6**).

pânteci *sn* vz ***pântece***

pântecos, ~oasă [At: MINEIUL (1776), 18[r1]/34 / V: (reg) ***pantic~, ~tic~*** / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pântece*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană, animal) care are pântecele (**2**) mare Si: *burduhănos, burtos*. **3-4** (Pop) *sf, af* (Femeie) însărcinată. **5** *a* (Pan; d. obiecte) A cărui formă este foarte rotunjită în afară Si: *bombat, rotunjit*.

pântecuţ *sn* [At: ALRM I/II, h 314 / Pl: *~e* / E: ***pântec*** + *-uţ*] **1-6** (Reg; şhp) Pântecel (**1-6**).

pânticare *sf* vz ***pântecare***

pânticăraie *sf* vz ***pântecăraie***

pânticărie *sf* vz ***pântecărie***

pântice *sn* vz ***pântece***

pânticel *sn* vz ***pântecel***

pânticos, ~oasă *a* vz ***pântecos***

pânticoşie *sf* [At: (1829) 59[1]/32 / Pl: *~ii* / E: ***pânticos*** + *-ie*] (Îvr) **1-2** (Însuşire sau) stare de a fi pântecos (**2**). **3** Graviditate. **4** (Pan) Aspect rotunjit al unor obiecte.

pântă *pp* vz ***printre***

pântre *pp* vz ***printre***

pântrijăl *sm* vz ***pătrunjel***

pântru *pp* vz ***printru***

pântu *pp* vz ***printru***

pântui *vr* [At: GL. OLT. / Pzi: *pântuie* / E: nct] (Reg) A se presa.

pânzaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 154 / Pl: *~zăici* / E: ***pânză*** + *-aică*] **1** (Ban; Olt) Cearşaf. **2** (Reg) Ţesătură groasă şi mare de cânepă, lână, pe care se bate porumbul, fasolea etc. pentru a desprinde boabele. **3** (Ban) Saltea.

pânzar [At: BIBLIA (1688), 20[2]/27 / V: (reg) *~zer* *sm* / Pl: (**1-2**) *~i*, (**3-4**) *~e* / E: ***pânză*** + *-ar*] **1-2** *sm* (Îrg) (Ţesător sau) negustor de pânzeturi.

3 *sn* (Reg) Sul la războiul de țesut pe care se înfășoară pânza țesută. **4** *sn* (Înv; Mol) Corabie cu pânze.

pânzară *sf* vz ***pânzare***

pânzare *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: (sst) ***~ră*** / Pl: ***~zări*** / E: ***pânză*** + ***-are***] (Reg) **1-2** Pânză (**1-2**).

pânzat, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pânză*** + ***-at***] **1** *sf* (Îs) *Hârtie ~ă* Hârtie obținută prin lipirea pe una ori pe ambele ei fețe a unei țesături fine sau rare, spre a mări rezistența și durabilitatea hârtiei. **2-3** *a* (D. obiecte) (Căptușit sau) întărit cu pânză (**1**).

pânză [At: PRAV. GOV. 111[v]/1 / Pl: ***~e***, (îrg) ***~uri*** / E: nct] **1** *sf* Țesătură sau împletitură flexibilă, din fire, mai ales, vegetale, de bumbac, in, cânepă etc., folosită pentru confecționat lenjeria de corp, de pat, cămăși etc. Si: (îrg) *pânzătură* (**1**), (reg) *pânzare* (**1**). **2** *sf* Bucată de pânză (**1**) Si: (îrg) *pânzătură* (**2**), (reg) *pânzare* (**2**). **3** *sf* (Îs) *~ de casă* (sau *țărănească*) Pânză (**1**) țesută manual la război. **4** *sf* (Reg; îs) *~ goală* (sau *de tramă*) Țesătură de fuior. **5** *sf* (Reg; îc) **~-nvălită** Țesătură țărănească cu urzeală de bumbac și cu bătează de fuior. **6** *sf* (Înv; îs) *~ de masă* sau *~za mesei* Față de masă. **7** *sf* (Înv; îs) *~ de piele* (sau *de ceară, cerută*) Mușama (**1**). **8** *sf* (Rar; îs) *~ de calc* Hârtie de calc. **9** *sf* (Îs) *~ de cort* Foaie de cort. **10** *sf* (Îlav) **Până în ~zele albe** Fără încetare. **11** *sf* (Îal) La infinit. **12** *sf* (Îal) Până la capăt. **13** *sf* (Pop; îlv) **A pune ~** A țese. **14** (Pop; îe) **Tine-te** (sau **să te ții**) **~ (să nu te rupi)** Se spune când este vorba de o încercare grea și de lungă durată pentru cineva care are nevoie de curaj, răbdare, rezistență etc. **15** *sf* (Rar; îe) **A tese ~zele** A face intrigi. **16** *sf* (Rar; îe) **A (i) se încurca (cuiva) ~za** sau **s-a încurcat ~za** Se spune când o situație, o împrejurare, o afacere ia o întorsătură neprevăzută și neplăcută. **17** *sf* (Îe) **A i se ridica** (sau **a-i cădea cuiva**) **o ~** (sau, rar **~zele**) **de pe ochi** A începe să înțeleagă clar lucrurile, revenindu-și dintr-o eroare, confuzie. **18** *sf* (Îvr; îe) **A înălbit ~za** S-a făcut ziuă. **19** *sf* (Reg; d. două sau mai multe persoane; îe) **A fi ~** A fi extrem de uniți. **20** *sf* (Reg; îe) **A fi tot de ~za cuiva** A avea aceleași vederi cu cineva. **21** *sf* (Reg; îe) **A da pe ~ de fuioare** A schimba un lucru bun pe altul mai prost. **22** *sf* (Reg; îe) **A da pe ~ de groasă** A vinde ceva repede și pe un preț de nimic. **23** *sf* (Reg; îs) *~ înălbită* Pânză (**1**) de casă din bumbac, înălbită prin spălare repetată în apa de râu, bătută cu maiul și uscată la soare. **24** *sf* (Îas) Se spune despre un lucru foarte curat. **25** *av* (Reg; îe) **A veni ~** A veni drept, întins. **26** *av* (D. ploaie, ape etc.; îe) **A curge ~** A curge continuu și în mare cantitate. **27** *sf* (Înv; lpl; îf *pânzuri*) Sortimente de pânză (**1**). **28** *sf* (Reg; îcs) *~* (sau *de-a ~za*) *încâlcită* (ori *încurcată, lungă*) Jocuri în care copiii se țin de mâini și formează lanțuri pentru a executa diferite figuri. **29** *sf* (Reg; îcs) *~za încâlcită* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **30** *sf* (Îacs) Melodie după care se execută pânza (**29**). **31** *sf* (Rar) Țesătură rară sau împletitură specială din fire textile, metalice etc., folosită la fabricarea unor obiecte casnice, în industrie, laborator etc. **32** *sf* (Reg) Plasă de pescuit confecționată din ață subțire, cu ochiuri dese. **33** *sf* (Pan; îs) *~ de păianjen* Ansamblu de fire cu aspect de pânză (**1**) produse de glandele sericigene ale păianjenului ca un lichid văscos care se solidifică în aer Si: *plasă*. **34** *sf* (Îvp) Giulgiu. **35** *sf* (Pop; îe) **Parcă i-a luat** (sau **îi luase**) **~za de pe obraz** (ori **de pe ochi**) Se spune despre cineva foarte palid, ca un mort, sau foarte slab. **36** *sf* (Mpl) Bucată mare de țesătură rezistentă, de in, cânepă, bumbac, din mai multe fâșii cusute între ele, care se fixează de varga, picul, parâma etc. unor nave și care, împinsă de vânt, face să înainteze nava Si: *velă*, (înv) *vântrea, vetrela*. **37** *sf* (Îvr) Perdea. **38** *sf* Bucată de pânză (**1**) deasă, fixată pe un cadru, pe care se pictează. **39** *sf* (Pex) Pictură pe pânză (**38**). **40** *sf* Bucată de țesătură specială, albă, dreptunghiulară sau pătrată, pe care se proiectează imagini de la un aparat de proiecție Vz *ecran*. **41** *sf* (Rar; mpl) Cearceaf. **42** *sf* (Rar; pgn) Așternut. **43** *sf* (Trs; Buc) Bor al pălăriei. **44** *sf* (Înv) Zid de întărire la cetate. **45** *sf* (Înv) Fortificație la o cetate. **46** *sf* Desiș de copaci lung și îngust de-a lungul unui drum, al unei ape Vz *perdea*. **47** *sf* (Reg) Pâlc de oaste. **48** *sf* (Îrg) Pâlc de pești mici. **49-50** *sf* (Lamă sau) tăiș de metal al unor instrumente. **51** *sf* (Reg) Joagăr. **52** *sf* (Glg; îs) *~ freatică* Strat[1] de apă subterană care delimitează straturile de roci. **53** *sf* (Reg) Foaie de plăcintă sau de tăiețel. **54** *sf* (Buc; Trs; îs) *~za piciorului*) Laba gâștei. **55** *sf* (Ban) Albeață la ochi. **56** *sf* (Reg) Arac dintr-un trunchi de copac tânăr. **57** *sf* (Reg; îs) *~za ulucului* Podea a jgheabului prin care alunecă la vale bușteni.

pânzărie *sf* [At: DRLU / Pl: ***~ii*** / E: ***pânză*** + ***-arie***] **1-2** (Fabrică sau) atelier unde se țes pânzeturi. **3** Magazin de pânzeturi. **4** (Îdt) Comerț cu pânzeturi. **5** (Asr; csc) Pânzeturi (**3**).

pânzător *s* [At: A II, 6 / Pl: nct / E: ***pânză*** + ***-tor***] (Reg) Amnar la războiul de țesut.

pânzătură *sf* [At: CANTEMIR, HR, 186 / V: (rar) ***~zet~***, (îrg) ***păn~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***pânză*** + ***-tură***] **1-2** (Îrg) Pânză (**1-2**). **3** (Mpl) Pânzet (**1**). **4** (Îvr) Giulgiu. **5** (Îrg; și îs) *~ de masă*) Față de masă. **6-7** (Îvr) Lenjerie (de pat sau) de corp. **8** (Reg) Năframă. **9** (Reg) Broboadă. **10** (Bis; reg) Aer cu care se acoperă vasele liturgice. **11** (Îvr) Perdea. **12** (Trs; Mar) Fotă. **13** (Spc) Fotă din față. **14** (Reg) Strecurătoare de lapte. **15** Osânză (**1**).

pânzea *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~cle*** / E: ***pânză*** + ***-ea***] (Mun) Bandă de pânză (**1**) de pe marginile gherghefului.

pânzer *sm* vz ***pânzar***

pânzet *sn* [At: GOLESCU, Î. 114 / Pl: ***~uri*** / E: ***pânză*** + ***-et***] (Mpl) **1** Sortiment de pânză (**1**) Si: (îrg) *pânzeturi* (**3**). **2** Obiect din pânză (**1**). **3** Cantitate mare de pânză (**1**) Si: (rar) *pânzărie* (**4**).

pânzetură *sf* vz ***pânzătură***

pânzi [At: A V, 14 / Pzi: ***~zesc*** / E: ***pânză***] **1** *vta* (Trs; Buc; c. i. pânzeturi, stofe etc.) A țese (**1**). **2** *vt* (Buc; c. i. case, construcții etc.) A acoperi cu draniță nouă.

pânzica *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~ici*** / E: ***pânză*** + ***-ică***] **1-18** (Șhp) Pânzișoară (**1-18**). **19-20** (Dc) Sortiment de pânză (**1**) (subțire sau) de calitate inferioară. **21** (Mun) Mohair.

pânziș, ~ă [At: REBREANU, N. 263 / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***pânză*** + ***-iș***] **1** *sn* (Rar) Ceea ce seamănă cu o pânză (**1**). **2** *sn* (Rar) Strat din ceva care învăluie, se întinde ca o pânză (**1**). **3** *a* (Reg; d. ploaie) Care cade des pe o zonă întinsă. **4** *av* (Mol) De-a dreptul Vz *ață*. **5** *av* (Reg) Ca prin pânză (**1**).

pânzișoară *sf* [At: MARIAN, SA, 59 / Pl: ***~re*** / E: ***pânză*** + ***-işoară***] **1-18** (Șhp) Pânză (**1-2, 31-32, 34, 37, 41-42, 50**) (mică sau fină) Si: *pânzică* (**1-18**), (reg) *pânzucă* (**1-18**), *pânzuliță* (**1-18**), *pânzuță* (**1-18**).

pânzucă *sf* [At: RETEGANUL, P, IV, 67 / Pl: ***~uci*** / E: ***pânză*** + ***-ucă***] **1-18** (Reg; șhp) Pânzișoară (**1-18**).

pânzui [At: SĂGHINESCU, V, 99 / Pzi: ***~esc*** / E: ***pânză*** + ***-ui***] **1** *vt* (Reg; c. i. morți) A înfășura cu giulgiu. **2** *vr* (Reg; îe) **A i se ~ ochii** A i se împânzi privirea. **3** *vt* (Nob; c. i. pânzele unei nave) A fixa pe catarg. **4** (Reg; c. i. tăișul unei securi, al unui topor) A oțeli.

pânzuială *sf* [At: ALRM I/II, h 415 / P: ***~zu-ia~*** / Pl: ***~ieli*** / E: ***pânzui*** + ***-eală***] (Olt; Mun) Giulgiu.

pânzuire *sf* [At: PAMFILE, I, C, 116 / Pl: ***~ri*** / E: ***pânzui***] (Reg) **1** Înfășurare în giulgiu a unui mort Si: (nob) *pânzuit* (**1**). **2** Fixare pe catarg a pânzelor unei nave Si: (nob) *pânzuit* (**2**). **3** Ascuțire a tăișului unei securi, al unui topor etc. Si: (nob) *pânzuit* (**3**).

pânzuit *sn* [At: MURNU, O, 87 / Pl: (nob) ***~uri*** / E: ***pânzui***] (Nob) **1-3** Pânzuire (**1-3**).

pânzuliță *sf* [At: L, ROM, 192, nr, 4, 48 / Pl: ***~țe*** / E: ***pânză*** + ***-uliță***] **1-18** (Reg; șhp) Pânzișoară (**1-18**). **19** (Spc) Prelungire a tălpii, de pe porțiunea frontală a tocului înalt, la încălțămintea pentru femei.

pânzuță *sf* [At: LB / Pl: ***~țe*** / E: ***pânză*** + ***-uță***] **1-18** (Reg; șhp) Pânzișoară (**1-18**). **19** (Reg) Giulgiu.

pâr[1] *i, sn* [At: DRĂGHICI, R, 74/5 / E: fo] (Pronunțat cu „r" prelungit) Cuvânt care redă: **1-2** (Zgomotul surd produs de) ruperea, crăparea, despicarea sau presarea unui corp solid. **3-4** (Zgomotul produs de) arderea sau uscarea lemnelor. **5-6** (Zgomotul produs de) presiunea executată asupra zăpezii în timpul iernilor geroase. **7-8** (Reg) (Zgomotul produs prin) străbaterea cu viteză a aerului de către un obiect.

pâr[2] *sm* [At: MAT, FOLK, 105 / Pl: ***~i*** / E: pvb ***pârî***] (Reg) Pârâtor.

pâr[3] *sn* vz ***pâră***

pâraci *smi* [At: MAT, FOLK, 102 / E: ***pâră*** + ***-aci***] (Reg) Pârâtor.

pârai *sn* vz ***pârâu***

pâră *sf* [At: PSALT. HUR. 5^{v}/2 / V: (îrg) ***pără***, (înv) ***pâr*** *sn* / Pl: *~re*, *~ri* / E: pvb ***pârî***] **1** (Înv) Neînțelegere. **2** (Înv) Ceartă. **3** (Înv) Învrăjbire. **4** (Jur; spc) Judecată. **5** (Îrg; îlv) **A avea ~ (cu cineva)** sau **a se băga în ~ri** A se judeca. **6** (Îvp; îe) **A face (o) ~ (asupra cuiva)** sau **a da în** (ori **la**) **~ (pe cineva), a pune ~ (pe cineva), a băga ~ (după cineva)** A da în judecată pe cineva. **7** (Îvr) Pedeapsă pentru păcatele săvârșite. **8** (Îvp; înv; și *carte de ~*) Plângere făcută împotriva cuiva. **9** (Îvp; spc) Act prin care se cere deschiderea unui proces Si: *acțiune în justiție*. **10** (Îvp) Temei juridic al acțiunii în fața unui organ de justiție, a unei persoane care este împuternicită să judece. **11** (Îvp) Cauză supusă dezbaterilor unei instanțe Si: *pricină*. **12** (Pop; îlv) **A aduce ~, a ridica ~, a face ~, a porni ~** A acuza. **13** (Pop) Denunț. **14** (Pop) Defăimare. **15** (Pop) Clevetire.

pârâi *v* vz ***pârâi***

pârâiaș *sn* vz ***pârâiaș***

pârâita *sfa* [At: GL. OLT. / E: ***pârâi***] (Reg; îcs) *De-a ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pârâitoare *sf* vz ***pârâitor***

pârău *sn* vz ***pârâu***

pârăuaș *sn* vz ***pârâiaș***

pârâură *sf* vz ***paraulă***

pârâuț *sn* vz ***pârâut***

pârâcios, ~oasă *smf, a* [At: DRLU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pârî*** + *-cios*] (Fam) **1-6** Pârâtor (**2-9**).

pârâciune *sf* [At: STĂNOIU, C. I, 90 / Pl: *~ni* / E: ***pârî*** + *-ciune*] (Înv) **1-9** Pârâre (**1-9**). **10** Denunțare. **11** (Pex) Calomnie.

pârâi *vi* [At: DRĂGHICI, R. 10/7 / V: (înv) ***pârâi***, (reg) ***~râi*** / Pzi 3: *pârâie* / E: ***pâr***^{1} + *-îi*] **1** (Fam; d. corpuri dure) A produce un zgomot surd, ușor prelungit prin rupere, frângere, tăiere, zdrobire etc. Si: *a pârpâi* (**1**), *a pocni*, *a trosni*. **2** (D. corpuri dure) A se rupe, a se frânge brusc, producând un zgomot surd Si: *a pârpâi* (**2**), *a pocni*, *a trosni*. **3** (Rar; d. metale topite) A sfârâi în contact cu apa rece. **4** (D. obiecte de îmbrăcăminte prea strâmte) A plesni ușor, de obicei, la cusături prin întindere exagerată Si: *a pocni*. **5** (D. încheieturi; pex; d. oase, după verbe ca „a se întinde", „a strânge", indică intensificarea maximă a acțiunii) A produce, prin întindere sau la strângeri puternice, un sunet caracteristic Si: *a pocni*, *a trosni*. **6** (Îe) **Îi ~ie fălcile** Se spune despre cineva care cască cu zgomot, deschizând la maximum gura. **7** (D. pepenele verde foarte copt) A produce un trosnet ușor la strângerea în mâini Si: (rar) *a pocni*, *a trosni*. **8** (D. scânduri uscate, podele vechi etc.) A produce un zgomot prelung prin apăsare Si: *a scârțâi*. **9** (D. corpuri metalice sau d. obiecte prevăzute cu inele, arcuri, balamale neunse cu ulei) A produce un zgomot prelung, ascuțit și strident prin frecare Si: *a scârțâi*. **10** (D. obiecte din lemn) A începe să se desfacă din încheieturi cu zgomote caracteristice, sub acțiunea forței exercitate de un corp care apasă cu putere, se trântește sau cade brusc Si: *a pocni*, *a trosni*. **11** (Pan; d. zăpada înghețată) A produce zgomote specifice, surde, prin presare. **12** (Ban; d. alimente) A scârțâi în dinți din cauza unor impurități. **13** (Mol; Trs; d. crengi, desișuri) A foșni. **14** (Mol; d. foc și d. corpuri inflamabile) A arde repede cu pâlpâiri sau scăpărări dese și cu pocnete scurte, repetate Si: *a păcăi*, *a pâlpâi*, *a sfârâi*, *a țiui*. **15** (Trs; Mol; d. obiecte în mișcare) A produce un zgomot caracteristic provocat de viteza mișcării sau a rostogolirii Si: *a durăi*, *a sfârâi*. **16** (Îe) **Merge** (sau **fuge**) **de-i ~ie călcâiele** Se spune despre cineva care merge sau fuge foarte repede. **17** (Rar; d. păsări; îf *pârâi*) A-și lua zborul pe neașteptate. **18** (D. ploaie, grindină) A se izbi de o suprafață tare, producând zgomote dese, scurte și ritmice Si: *a răpăi*, *a ropoti*. **19** (D. ciocane) A produce zgomote ritmice, prin lovirea într-un obiect dur Si: *a bocăni*. **20** (D. motoare, motociclete) A produce zgomote sacadate și intense în timpul funcționării. **21** (D. arme de foc) A produce zgomote ritmice, repetate, prin declanșări succesive Si: *a răpăi*, *a șuiera*, *a tăcăni*. **22** (Pop; d. proiectile) A pocni repetat la atingerea țintei. **23** (D. pământ, construcții) A bubui din cauza unor lovituri, fenomene naturale, cutremure, tunete etc.

pârâia *vi* [At: GL. OLT. / Pzi 3: *~ază* / E: ***pârâu***] (Reg; d. pâraie) A izvorî.

pârâială *af* [At: POLIZU / P: *~râ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârâi*** + *-eală*] (Rar) **1-15** Pârâit (**1-15**).

pârâiaș *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 185 / V: ***pârâi~***, ***pârâuaș***, ***~âuaș***, (îrg) ***părâi~***, ***părăuaș*** / P: *~râ-iaș* / Pl: *~e* / E: ***pârâu*** + *-aș*] **1-18** (Shp) Pârâu (**1, 3-6, 10-13**) (mic) Si: *pârâuț* (**1-18**). **19** (Fig; rar) Zbârcitură a feței Si: *rid*. **20** (Fig) Cantitate dintr-un lichid care curge sub forma unui fir subțire.

pârâire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***pârâi***] (Rar) Pârâit (**1**).

pârâit *sn* [At: DUNĂREANU, CH., 135 / Pl: *~uri* / E: ***pârâi***] **1** Zgomot caracteristic surd, de durată relativ scurtă, produs de un corp tare, dur, neelastic, prin rupere, prin frângere, prin tăiere, prin zdrobire etc. Si: *pârâială* (**1**), *pârâitură* (**1**), (reg) *pârpăitură* (**2**), *pârpâit*^{1} (**1**). **2** Zgomot produs de încheieturi sau oase prea întinse sau strânse Si: *pârâială* (**2**), *pârâitură* (**2**), (reg) *pârpăitură* (**2**), *pârpâit*^{1} (**2**). **3** Zgomot produs de haine prea strâmte care se rup la cusături Si: *pârâială* (**3**), *pârâitură* (**3**), (reg) *pârpăitură* (**3**). **4** Zgomot produs de desfacerea din încheieturi a obiectelor vechi din lemn, ca urmare a apăsării Si: *pârâială* (**4**), *pârâitură* (**4**), (reg) *pârpăitură* (**4**). **5** Zgomot produs de arcuri, balamale metalice ruginite, neunse, prin frecare în timpul funcționării Si: *pârâială* (**5**), *pârâitură* (**5**), (reg) *pârpăitură* (**5**). **6** Sunet produs de zăpada înghețată pe care se calcă Si: *pârâială* (**6**), *pârâitură* (**6**), (reg) *pârpăitură* (**6**). **7** Sunet produs de crengile uscate la trecerea cuiva sau la bătaia vântului Si: *pârâială* (**7**), *pârâitură* (**7**), (reg) *pârpăitură* (**7**). **8** Zgomot al focului care pâlpâie în timpul arderii Si: *pârâială* (**8**), *pârâitură* (**8**), (reg) *pârpăitură* (**8**). **9** Zgomot produs de un vehicul care se deplasează repede pe un drum denivelat Si: *pârâială* (**9**), *pârâitură* (**9**), (reg) *pârpăitură* (**9**). **10** Zgomot sacadat al motoarelor în timpul funcționării Si: *pârâială* (**10**), *pârâitură* (**10**), (reg) *pârpăitură* (**10**). **11** Zgomote ritmice produse de armele de foc prin declanșare Si: *pârâială* (**11**), *pârâitură* (**11**), (reg) *pârpăitură* (**11**). **12** Zgomot al țintei lovite de proiectilele armelor de foc Si: *pârâială* (**12**), *pârâitură* (**12**), (reg) *pârpăitură* (**12**). **13** Zgomot produs de tunete sau de cutremurarea pământului, al construcțiilor Si: *pârâială* (**13**), *pârâitură* (**13**), (reg) *pârpăitură* (**13**). **14** (Rar) Fâlfâit de aripi Si: *pârâială* (**14**), *pârâitură* (**14**), (reg) *pârpăitură* (**14**). **15** (Rar) Răpăit de ploaie sau de grindină Si: *pârâială* (**15**), *pârâitură* (**15**), (reg) *pârpăitură* (**15**).

pârâitor, ~oare [At: GHICA, S. 301 / V: (îvr) ***pârâi~***, ***pârâitoare*** *sf* / P: *~râ-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pârâi*** + *-tor*] **1-23** *a* (Rar) Care pârâie (**1-23**). **24** *sf* Fâșie de hârtie care se leagă de cele două capete de sus ale spetezelor zmeului pentru ca, la înălțarea acestuia, să producă un zgomot specific puternic datorită acțiunii vântului Si: *vâjâitoare*, *zbârnâitoare*. **25-26** *sf* (Pop) Zbârnâitoare folosită (pentru speriat păsările sau) ca jucărie. **27** *sf* Specie de lăcuste de culoare cafenie sau neagră care, în timpul zborului, produce un zgomot specific, sacadat.

pârâitură *sf* [At: LB / P: *~râ-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pârâi*** + *-tură*] **1-15** Pârâit (**1-15**).

pârâre *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 155 / Pl: *~ri* / E: ***pârî***] **1** (Înv) Dispută cu cineva pentru un anumit lucru Si: (rar) *pârât*^{1} (**1**), (înv) *pârâciune* (**1**), *pârâtură* (**1**), *pricire*. **2** (Înv) Ceartă cu învinuiri reciproce Si: (rar) *pârât*^{1} (**2**), (înv) *pârâciune* (**2**), *pârâtură* (**2**). **3** (Îrg) Chemare în judecată a cuiva Si: (rar) *pârât*^{1} (**3**), (înv) *pârâciune* (**3**), *pârâtură* (**3**). **4** (Îrg) Reclamație făcută împotriva cuiva în justiție Si: (rar) *pârât*^{1} (**4**), (înv) *pârâciune* (**4**), *pârâtură* (**4**). **5** (Înv) Revendicare a unui drept Si: (rar) *pârât*^{1} (**5**), (înv) *pârâciune* (**5**), *pârâtură* (**5**). **6** Plângere cauzată de faptele cuiva Si: (rar) *pârât*^{1} (**6**), (înv) *pârâciune* (**6**), *pârâtură* (**6**). **7** Prezentare răutăcioasă, tendențioasă a faptelor cuiva, exagerând sau mințind, cu intenția de a provoca sancționarea acestuia Si: (rar) *pârât*^{1} (**7**), (înv) *pârâciune* (**7**), *pârâtură* (**7**). **8** Bârfire a cuiva cu intenția de discreditare Si: (rar) *pârât*^{1} (**8**), (înv) *pârâciune* (**8**), *pârâtură* (**8**). **9** Trădare a unui secret Si: (rar) *pârât*^{1} (**9**), (înv) *pârâciune* (**9**), *pârâtură* (**9**). **10** Denunțare.

pârâș, ~ă *smf* [At: CORESI, L, 440/21 / V: (înv) ***părâș***, ***pâr~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pârî*** + *-iș*] **1** *sf* (Îvr) Persoană care se plânge de faptele sale cuiva.

2 (Jur; înv; ŞÎS *~ul mare, ~ul de sus, ~ul deasupra*) Reclamant. **3** (Îvr; pex) Vrăjmaş. **4** *sm* (Jur; îrg; ŞÎS *~ul mic, ~ul de jos*) Împricinat. **5** (Jur; îvr; îas) Pârât[2] la un proces. **6** *sm* (Pop) Diavol.

pârâşeşte *av* [At: DOSOFTEI, PS. 421/9 / E: ***pârâş*** **+** *-este*] **1** (Îvr; îe) **A sta (cuiva)** ~ A sta cuiva împotrivă ca un pârâş (**1**). **2** (Îvr; îae) A se împotrivi.

pârât[1] *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***pârî***] **1-9** Pârâre (**1-9**). **10** Denunţare.

pârât[2], ~ă [At: CORESI, EV. 137 / Pl: *~âţi, ~e* / E: ***pârî***] **1-2** *smf, a* (Jur) (Persoană) împotriva căreia îşi îndreaptă reclamantul, în procesul civil, plângerea, cererea Si: *reclamat*. **3-4** *smf, a* (Om) învinuit de ceva. **5** *a* Căruia i se prezintă în mod tendenţios faptele, exagerând sau minţind, cu intenţia de a provoca sancţionarea sa. **6** *a* Care este bârfit cu intenţia de a fi discreditat. **7** *a* Al cărui secret este dezvăluit de cineva. **8** *a* Denunţat.

pârâtor, ~oare [At: PSALT. 10 / V: (înv) *~i* *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pârâ*** **+** *-tor*] **1** *smf* (Jur; Trs; Buc; iuz) Reclamant la un proces. **2-3** *smf, a* (Persoană) care pârăşte Si: (fam) *pârâcios* (**1-2**). **4-5** *smf, a* (Persoană) care arată în mod răutăcios faptele sau vorbele cuiva pentru a-l discredita Si: (fam) *pârâcios* (**3-4**). **6-7** *smf, a* (Persoană) care dă de gol pe cineva Si: (fam) *pârâcios* (**5-6**). **8-9** (Persoană) căreia îi place să pârască pe cineva Si: (fam) *pârâcios* (**7-8**). **10** *smf* (Pex) Trădător. **11** (Pex) Denunţător.

pârâtură *sf* [At: LB / V: ***pâ~*** / Pl: *~ri* / E: ***pârâ*** **+** *-tură*] (Înv) **1-9** Pârâre (**1-9**). **10** Denunţare.

pârâu [At: CORESI, PS. 15/8 / V: ***~rău***, (îvr) ***părău, pâriu, perâu***, (înv) ***~reu***, (reg), ***parau, parău*** / Pl: *~raie, ~uri*, (reg) *~rauă, ~rao, ~răie, ~reie, ~roaie* / E: cf alb *përrua*] **1** *sn* Apă curgătoare mică, permanentă sau temporară, având, în general, sub 50 km lungime Si: *râuleţ*. **2** *sn* (Pex) Râu. **3** *sn* (Reg) Albie a unei ape curgătoare. **4** *sn* Şiroi de apă provenind din ploi sau din topirea zăpezilor. **5** *sn* (Pex) Şanţ săpat de ape pe pantele de scurgere. **6** *sn* (Pex) Urmă lăsată de un lichid care s-a prelins pe ceva Si: *dâră*. **7** *sn* (Fig; mpl; udp „de") Cantitate mare. **8** *sn* (Fig; mpl) Şuvoi. **9** *av* (Pe lângă verbe de mişcare) În cantitate mare. **10** *sn* (Pan; reg) Jgheab la teascul de stors struguri. **11** *sn* (Pan; pop) Canal prin care se scurge murdăria de la grajd. **12** *sn* (Pan; Trs) Şanţ săpat în piatră. **13** *sn* (Pan; reg) Gardină la fundul unui butoi. **14** *sn* (Pan; Trs; Buc; îf *parău, părău*) Vâlcea. **15** *sn* (Pan; Trs; Buc; îs) *Părâul cel strâmt* Strâmtoare între doi munţi sau între două dealuri. **16** *sn* (Pan; reg) Hotar care desparte două ogoare, două proprietăţi.

pârâuaş *sn* vz ***pârâiaş***

pârâuţ *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XIX, 8 / V: ***~răuţ*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ***pârâu*** **+** *-uţ*] **1-18** (Şhp) Pârâiaş (**1-18**). **19** (Fig) Cantitate dintr-un lichid care curge sub forma unui fir subţire.

pârc *s* vz ***pârci[2]***

pârcam *sn* vz ***parcan***

pârcan[1] *sn* vz ***parcan***

pârcan[2] *s* [At: ST. LEX. 168/1 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Azimă.

pârcav, ~ă *a* vz ***pârgav***

pârcavit, ~ă *a* vz ***pârgavit***

pârcălab *sm* [At: CORESI, ap. TDRG / V: (îvp) ***pâr~***, (înv) ***per~*** (nob) ***percălabile*** *sp* art., (reg) ***cârpă~, pârcălan, pur~*** / Pl: *~i* / E: mg ***porkoláb***] **1** (În evul mediu, în ţările române) Conducător de judeţ, de ţinut, de cetate, cu atribuţii militare, administrative şi judecătoreşti Vz *staroste*. **2** (Mun) Administrator de sate boiereşti sau mănăstireşti. **3** (Trs) Comandant al unei închisori. **4-6** Persoană care avea funcţia de pârcălab (**1-3**). **7-9** (Pex) Titlu purtat de pârcălab (**4-6**). **10** (Olt) Primar rural. **11** (Mun; Olt) Perceptor rural. **12** (Olt; pan) Tânăr care tocmeşte lăutarii la horă plătindu-i cu banii pe care-i strânge în acest scop de la dansatori.

pârcălăbiţă *sf* vz ***pârcălăbiţă***

pârcălăbeasă *sf* [At: CADE / Pl: *~ese* / E: ***pârcălab*** **+** *-easă*] **1-3** Soţie de pârcălab (**4-6**) Si: *pârcălăboaie* (**1-3**), (reg) *pârcălăbiţă* (**1-3**). **4** Femeie cu funcţia de primar rural Si: (reg) *pârcălăbiţă* (**4**), (îrg) *pârcălăboaie* (**4**). **5** Soţie de primar rural Si: (reg) *pârcălăbiţă* (**5**), (îrg) *pârcălăboaie* (**5**). **6** Soţie de perceptor rural Si: (reg) *pârcălăbiţă* (**6**), (îrg) *pârcălăboaie* (**6**).

pârcălăbel *sm* [At: IORGA, S. D. XIII, 153 / Pl: *~ei* / E: ***pârcălab*** **+** *-el*] (În evul mediu; în ţările române) **1** Ajutor de perceptor rural. **2** Persoană care avea funcţia de pârcălăbel (**1**). **3** (Pex) Titlu de pârcălăbel (**1**). **4-15** (Pop; şhp) Pârcălab (**4-6, 10-12**) (tânăr şi drăguţ).

pârcălăbesc, ~ească *a* [At: (a. 1639) IORGA, S. D. V, 340 / Pl: *~eşti* / E: ***pârcălab*** **+** *-esc*] **1-6** Care aparţine pârcălabului (**4-6, 10-12**). **7-12** Privitor la pârcălab (**4-6, 10-12**). **13-18** Care provine de la pârcălab (**4-6, 10-12**).

pârcălăbi *vit* [At: FOLC. OLT.–MUNT. III, 40 / V: ***cârpă~*** / Pzi: *~besc* / E: ***pârcălab***] **1-6** (Reg) A fi pârcălab (**4-6, 10-12**).

pârcălăbie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[r]/31 / V: (înv) ***pârcă~*** / Pl: *~ii* / E: ***pârcălab*** **+** *-ie*] **1-6** (În evul mediu; Mun) (Funcţie sau) titlu de pârcălab (**1-3**). **7-9** (În evul mediu; Mun; pex) Perioadă cât cineva era pârcălab (**1-3**). **10-12** (În evul mediu; Mun; pex) Instituţie condusă de pârcălab (**1-3**). **13-15** (În evul mediu; Mun; pex) Local al pârcălăbiei (**10-12**). **16-18** (Olt; pex) (Funcţie sau) titlu de primar comunal. **19** (Olt; pex) Primărie. **20-21** (Mun; Olt; pex) (Funcţie sau) titlu de perceptor. **22** (Mun; Olt; pex) Percepţie. **23** (În evul mediu; Mun; pex) Dare plătită pârcălabului (**1**).

pârcălăbiţă *sf* [At: CADE / V: ***~lab~*** / Pl: *~ţe* / E: ***pârcălab*** **+** *-iţă*] (Reg) **1-6** Pârcălăbească (**1-6**).

pârcălăboaie *sfi* [At: (a. 1619) IORGA, S. D. V, 81 / V: ***~păr~*** / Pl: *~* / E: ***pârcălab*** **+** *-oaie*] (Îrg) **1-6** Pârcălăbească (**1-6**).

pârcească[1] *sf* [At: ALR I, 1783/960 / V: ***pâc~*** / Pl: *~eli* / E: ***pârci[4]*** **+** *-ească*] **1** (Olt; îf *pâcească*) Perioadă de împerechere la capre Si: (reg) *pârcit* (**3**). **2-3** (Reg) Pârci[1] (**8-9**).

pârcească[2] *sf* [At: H VII, 3384 / Pl: *~eli* / E: cf *pârci[3]*] (Reg) Ceaţă deasă Si: (reg) *pârci[3]* (**1**).

pârcel *sm* vz ***purcel***

pârceliv, ~ă *a* [At: STOIAN, PĂST. 63 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Mun; d. oi şi câini) Cu buza superioară mai proeminentă decât cea inferioară.

pârci[1] *sn* [At: PLOPŞOR, V. O. 12 / Pl: *~uri* / E: nct] (Ban; Olt) Limbă îngustă de pământ care a rămas, în mod accidental, nearată între brazde Si: (reg) *cliu, greş, jibiţă*.

pârci[2] [At: DOSOFTEI, ap. HEM 726 / V: (reg) ***pârci, pâc, pâci, ~re, pârşă*** *sf*, ***pârt, pirci*** / Pl: nct / E: bg ***пърч***, srb ***prč***] **1** *sm* (Îvp) Ţap de prăsilă în perioada împerecherii. **2** *sm* (Pgn) Ţap. **3** *sm* (Pop; îe) **A da (cuiva) *~ul babei*** A îmbrânci pe cineva. **4** *av* (Reg; d. copii; îe) **A umbla *pâci*** A umbla de-a buşilea. **5-6** *sm* (Reg; pan) Berbec (de prăsilă). **7** *sm* (Reg) Pui de iepure. **8** *sn* (Pop) Miros caracteristic al ţapului în perioada împerecherii Si: (reg) *pârceală[1]* (**2**), *pârcioc* (**1**), *pârcit* (**4**), *pârcitură* (**3**), *pârciţă* (**1**). **9** *sn* (Pop) Sudoare de ţap Si: *pârceală* (**3**), *pârcioc* (**2**), *pârcit* (**5**), *pârcitură* (**4**), *pârciţa* (**2**). **10** *sn* (Reg) Pârleală. **11** *s* (Reg) Hormoni sexuali la om. **12** *sm* (Reg) Tânăr desfrânat. **13-14** *sn* (Cuvânt pentru) chematul oilor sau al altor animale. **15** *sm* (Rar) Pipernicit. **16** *sm* (Rar) Copil. **17-18** *sm* (Reg) (Soi de) struguri cu boabe mici. **19-20** *s* (Reg; îs) *Pere de ~* (Soi de) pară foarte gustoasă, nedefinită mai îndeaproape.

pârci[3] *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 141 / Pl: nct / E: nct] **1** (Trs; Olt) Pârceală[2]. **2** (Reg) Ninsoare cu fulgi mărunţi şi rari.

pârci[4] [At: ANON. CAR. / V: ***pâci, pir~, pur~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pârci[2]***] **1** *vrr* (Reg; d. capre şi oi) A se împreuna. **2** *vt* (D. mascul) A fecunda.

pârcigan *s* [At: H XI, 5 / Pl: nct / E: cf *pârci[2]*] **1-2** (Reg) (Soi de) struguri cu boabele dulci, de culoare neagră-roşietică Si: (reg) *bramete*.

pârcioacă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~oace, ~oci* / E: cf bg ***пърпуура***] (Mun; Ban) Ţuică de calitate inferioară.

pârcioagă *sf* [At: PAMFILE, J. II, 159 / Pl: nct / E: cf *pârci[3], pârceală*] (Mol) Vreme întunecoasă, cu ceaţă deasă şi ploaie măruntă.

pârcioc *s* [At: ALR I, 1783/355 / E: ***pârci*** **+** *-oc*] (Reg) **1-2** Pârci[2] (**8-9**).

pârcioci *sp* vz ***picioică***

pârciog *sm* [At: A II, 7 / Pl: *~ogi* / E: nct] (Reg) Cocoş castrat Si: *clapon*.

pârcioşi *sp* vz ***picioică***

pârciotîn *sm* vz ***pârtotin***

pârcire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârci***[4]] (Reg) **1** Împreunare a caprelor sau a oilor Si: *pârcit* (**1**), *pârcitura* (**1**). **2** Fecundare a animalelor de către mascul Si: *pârcit* (**2**), *pârcitură* (**2**).

pârcit *sn* [At: LM / V: (reg) ***pâc~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârci***[4]] **1-2** (Reg) Pârcire (**1-2**). **3** (Olt; îf *pâcit*) Pârceală[1] (**1**). **4-5** (Trs) Pârci[2] (**8-9**).

pârcitură *sf* [At: ALR I, 1783/315 / V: ***pir~*** / Pl: *~ri* / E: ***pârci***[4] + *-tură*] **1-2** (Reg) Pârcire (**1-2**). **3-4** (Reg) Pârci[2] (**8-9**). **5** (Mun; îf *pircitură*) Ființă, plantă etc. rămasă nedezvoltată.

pârciță *sf* [At: ALR I, 1783/388 / Pl: ? / E: ***pârci***[2] + *-iță*] (Reg) **1-2** Pârci[2] (**8-9**).

pârciui[1] *vt* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pzi: *~esc* / E: ***pârci***[1] + *-ui*] (Reg) **1** (C. i. ierburi uscate, necosite) A da foc. **2** A pârli.

pârciui[2] *vt* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pzi: *~esc* / E: ***pârci***[2] + *-ui*] (Olt; c. i. oameni) A tunde prost.

pârciuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / P: *~ciu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârciui***[2] + *-eală*] (Reg) Pârciuire.

pârciuire *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pl: *~ri* / E: ***pârciui***[2]] (Olt) Tundere neregulată a unei persoane Si: (reg) *pârciuială*, *pârciuitura*.

pârciuit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 186 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârciui***[2]] (Olt; d. oameni) Tuns prost.

pârciuitură *sf* [At: CIAUȘANU, V. 186 / P: *~ciu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pârciui***[2] + *-tură*] (Olt) Pârciuire.

pârco *av* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 146 / V: (reg) ***~om***, ***~cu*** / E: cf srb *prkos* „încăpățânare"] (Ban) De-a curmezișul.

pârcom *av* vz ***pârco***

pârcu *av* vz ***pârco***

pârcui *vrr* [At: DLR / Pzi: nct / E: cf *pârco*] (Reg) A se certa.

pârdalnic, ~ă [At: CONACHI, P. 301 / V: (iuz) ***pur~***, (reg) ***pâr~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: nct] **1-2** *smf, a* (Pfm; șdp) (Om) blestemat. **3-4** *smf, a* (Pfm; șdp) (Om) nenorocit. **5-6** *sfa* (Pfm; în imprecații) Suferință grea (din dragoste). **7** *sfa* (Pfm; în imprecații) Nenorocire. **8** *sma* (Pfm; în imprecații) Diavol. **9** *sma* (Reg; în imprecații) Foc.

pârdie *sf* vz ***pârtie***

pârcu *sn* vz ***pârâu***

pârg[1] *sn* vz ***pârgă***

pârg[2] *s* vz ***pârghie***

pârgar *sm* [At: CORESI, L. 418/20 / V: (înv) ***par~***, ***prag~***, ***pur~*** / Pl: *~i* / E: mg ***polgár***, ger ***Bürger***] **1** (Înv) Concetățean. **2** (Înv) Orășean. **3** (În organizarea administrativă feudală) Membru al sfatului de conducere al unui oraș sau unui târg Vz *bătrân*, *jurat*. **4** (Pex) Funcție administrativă a pârgarului (**3**). **5** (Trs; în vechea organizare administrativă) Vătășel la primărie. **6** (Mol; Buc) Om ușuratic, neserios, pe al cărui cuvânt nu se poate conta. **7** (Trs) Flăcău din grupul celor care organiza programul petrecerilor tinerilor la Crăciun și la Anul Nou. **8** (Reg) Pândar (**1**). **9** (Înv) Muncitor la ocnele de sare.

pârgari *vi* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: nct / E: ***pârgar***] (Buc) **1** A nu munci. **2** A bate drumurile fără rost.

pârgat *s* [At: BIBICESCU, P. P. 386 / Pl: nct / E: nct] (Pop) Țesătură nedefinită mai îndeaproape.

pârgav, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. I, 156 / V: ***pircav*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pârgă*** + *-av*] **1** (Trs; Ban; d. fructe) Timpuriu. **2** (Trs; d. roade) Pârguit[2] (**1**). **3** (Reg; îs) *Roi* ~ Roi de albine ieșit din stup cu matca tânără, căutând alt adăpost.

pârgavit, ~ă *a* [At: DR, I, 360 / V: (reg) ***pâr~***, ***~rca~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pârgav***] (Trs; Ban; d. fructe) Timpuriu.

pârgă *sf* [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 37/39 / V: ***pârg*** *sn* / Pl: *~rge*, (rar) *~rgi* / E: slv ***пръгъ***] **1-2** Fruct, cereală care (a început să se coacă sau) abia s-a copt Si: *trufanda*. **3** (Csc) Primele grâne, fructe, legume sau flori etc. dintr-un an. **4** (Înv; îe) **A aduce (pe cineva sau ceva) ~** A aduce pe cineva sau ceva ca prinos, ca ofrandă. **5-6** Coacere (timpurie). **7-8** (Pex) Stare a fructelor și a cerealelor în pârgă (**5-6**). **9-10** (Îe; îla) **(A fi) în ~** (A fi) pe cale să se coacă. **11-12** (Pex; îae; îal) (A fi) aproape de timpul potrivit. **13** (Îe) **A da în ~** A începe să se coacă. **14** (Reg; îs) *~ de caș* Caș preparat din cel dintâi lapte mulș de la oi. **15** (Înv; pan) Persoană sau rod, produs etc. care este cel dintâi dintr-o serie. **16** (Îrg) Început.

pârgăi *vr* [At: PAMFILE, A. R. 115 / Pzi 3: *~ește* / E: ***pârgă*** + *-ăi*] (Reg; d. roade) A se pârgui (**1**).

pârgălaș *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / Pl: *~uri* / E: mg ***pergelés***] (Trs; Mol) Ceapă prăjită în untură, în ulei, adăugată la unele mâncăruri pentru a le face mai gustoase.

pârgălău *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: mg ***pergelő***] (Reg) Mâncare din bucățele de slănină prăjite cu ceapă, peste care se toarnă apă, supă, ciorbă.

pârgăh[1] *v* vz ***pârgălui***

pârgăli[2] *v* vz ***pârgălui***[1]

pârgălit, ~ă *a* vz ***pârgăluit***

pârgălui[1] [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 147 / V: (css) ***~ăli*** / Pzi: nct / E: ***pârgă*** + *-(ă)lui*] (Reg) **1** *vr* A se pârgui (**1**). **2** *vtf* A pârgui (**4**).

pârgălui[2] *v* vz ***pârgălui***

pârgăvi *vr* [At: ALR SN I, 114/53 / Pzi 3: *~vește* / E: ***pârgav***] (Reg) A se pârgui (**1**).

pârghi *sn* vz ***pâghie***

pârghie *sf* [At: GCR I, 357/4 / V: ***~ghi*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~ghină*** (Pl: *~ne*, *~ni*), (reg) ***pârg*** (Pl: nct) *s*, ***~gie***, ***~giu*** (Pl: nct) *s* / E: ml ***pergula***] **1** Bară de lemn, fier folosită la ridicarea, mișcarea sau transportarea unei greutăți Si: (reg) *mătărângă*, *parmaclâc*, (îvr) *mangeal* (**1**). **2** Bară rigidă cu un punct de reazăm pe care se exercită o forță activă și o forță de rezistență, cu diverse utilizări în industrie, tehnică etc. Si: (reg) *mătărângă*, *parmaclâc*, (îvr) *mangeal*. **3** (Pex) Element al aparatului locomotor la om. **4-5** (Fig) Mijloc (de propulsare a unei activități sau) cu care se realizează o acțiune Si: *punct de sprijin*, *element de susținere*. **6** (Pan) Braț de balanță. **7** Parte a leagănului de copii, în care se fixează scăunelul Si: (reg) *săgeată*. **8** (Pan) Parte a joagărului de tăiat bușteni situată între talpă și acoperiș Si: (reg) *pocanea*, *terteleci*. **9** (Pan) Drug de lemn cu care se rotește moara de vânt pentru a aduce aripile în poziția optimă spre a fi acționate de curentul de aer Si: *cârmă*, *oiște*[1], *protap*. **10** (Pan) Parte a morii pe care se ridică piatra de deasupra spre a o fereca cu ciocanul de fier Si: *capra*, *cumpănă*. **11** (Reg; pan) Par mic pe care se fixează în car încărcătura de fân, de lemn etc.

pârghină *sf* vz ***pârghie***

pârgie *sf* vz ***pârghie***

pârgiu *s* vz ***pârghie***

pârgoli *vr* [At: SCL 1971, 399 / Pzi: *~lesc* / E: ctm ***pârjoli*** + ***pârgui***] (Reg) A se încălzi.

pârgui [At: PANN, E. I, 84/17 / V: (reg) ***pâr~*** / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pârgă*** + *-ui*] **1** *vr* (D. fructe și cereale) A ajunge la maturitate și a începe să se coacă Si: (reg) *a se pârgăi*, *a se pârgălui*[1] (**1**), *a se pârgăvi*. **2** *vr* A se îngălbeni sau a se rumeni prin coacere. **3** *vr* (D. plante) A avea fructele ajunse la maturitate, pe cale de a se coace. **4** *vtf* A face să dea în pârgă (**13**) Si: (reg) *a pârgălui*[1] (**2**). **5** *vt* (Pan; d. cer) A se colora la răsăritul soarelui.

pârguială *sf* [At: POLIZU / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârgui*** + *-eală*] **1** Primă fază de coacere a fructelor, când acestea încep să-și schimbe culoarea și când crește conținutul de zahăr. **2** (Înv) **A da în ~** A se pârgui (**1**).

pârguire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârgui***] **1** Ajungere la maturitate și începere a coptului Si: *pârguit*[1] (**1**). **2** Stare a fructelor și a cerealelor maturizate care încep să se coacă Si: *pârguit*[1] (**2**). **3** Îngălbenire sau rumenire prin coacere Si: *pârguit*[2] (**3**). **4** Proces de coacere a fructelor ajunse la maturitate Si: *pârguit*[1] (**4**). **5** Timp când se pârguiesc (**1**) fructele sau cerealele Si: *pârguit*[1] (**5**).

pârguit[1] *sn* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 46 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârgui***] **1-5** Pârguire (**1-5**).

pârguit[2]***, ~ă*** *a* [At: ISPIRESCU, ap. DDRF / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârgui***] **1** (D. fructe, cereale) Care a ajuns la maturitate și începe să se coacă Si: (reg) *pârgav* (**2**). **2** (D. fructe, cereale) Aproape copt. **3** (Pan; d. oameni)

Rumen. **4** (Pan; d. plante) Care are fructele ajunse la maturitate, pe cale de a se coace.

pârhaită *sf* vz ***prahaita***

pâri *v* vz ***pârî***

pârî [At: COD. VOR. 2/25 / V: (înv) ***pârî, ~ri*** / Pzi: *~răsc* / E: slv **пърѣти**] **1** *vrr* (Înv) A avea o dispută cu cineva pentru ceva. **2** *vrr* (Înv) A se certa învinuindu-se reciproc. **3** *vrr* (Îrg) A fi în proces cu cineva. **4** *vt(a)* (Înv) A nu recunoaște fapta incriminată. **5** *vt(a)* (Înv) A contesta adevărul acuzației. **6** *vt* (Îrg; cu determinările „la județ", „la judecător") A chema în judecată, a reclama în fața justiției. **7** *vi* (Îvr) A revendica în baza unui drept. **8** *vt(a)* A se plânge de faptele cuiva Si: *a acuza, a învinui*. **9** *vt* A arăta în mod răutăcios și tendențios faptele cuiva, exagerând sau mințind. **10** *vt* A vorbi pe cineva de rău. **11** *vt* A trăda pe cineva. **12** *vt* A denunța.

pârjac *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) **1** Om sau animal nedezvoltat de ajuns. **2** Impotent.

pârjală *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / Pl: *~le* / E: nct] (Mun) Prăjină lungă și subțire cu care umblă oamenii să se apere de câini Si: (reg) *pârjalniță*.

pârjalniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***pârjală*** + *-niță*] (Reg) Pârjală.

pârjălniță *sf* [At: ARVINTE, TERM. 160 / Pl: *~țe* / E: cf *pârjol, pârjoli*] (Reg) **1** Loc unde a ars o pădure. **2** Arsură.

pârjâtură *sf* vz ***prăjitură***

pârjilită *sf* [At: LEXIC. REG. 106 / E: ns cf *prăji*] (Buc) Mâncare făcută în grabă și nu prea bună.

pârjitură *sf* vz ***prăjitură***

pârjoală[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 78 / Pl: *~le* / E: pvb ***pârjoli***] **1** (Reg) Bucată de carne sau de pește friptă la grătar. **2** (Reg) Friptură la grătar. **3** (Mol) Chiftea. **4** (Spc; sîs ~ *moldovenească*) Chiftea mare, de formă ovală, fragedă și pufoasă, dată prin pesmet și prăjită în grăsime încinsă. **5** (Îe) **A-i șterge (cuiva) ~la de pe foc** A priva pe cineva de un lucru dorit. **6** (Îae) A-i lua cuiva orice posibilitate de a realiza ceva.

pârjoală[2] *sf* vz ***pârjol***

pârjol [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***pâr~, per~***, (reg) ***~oală*** *sf* / Pl: *~uri*, (îvr) *~oale* / E: pvb ***pârjoli***] **1** *sn* Foc violent și mistuitor izbucnit mai ales pe vreme de secetă și arșiță mare Si: *incendiu*, (îvp) *pojar*, (reg) *pârjolaie* (**2**), *pârlitura* (**15**). **2** *sn* (Prc) Parte luminoasă, mobilă și dogoritoare care se înalță dintr-un corp aprins. **3** *sn* (Prc) Flacără vie care se întinde repede și arde ierburile uscate, mirișteа etc. Si: *pară*[1], *văpaie, vâlvătaie*. **4** *av* (Cu valoare de superlativ absolut) Extrem de... **5** *av* (Pe lângă verbe de mișcare) Foarte repede. **6** *sn* (Îlav) **Cu ~** sau **cu (mare) foc și cu ~** Foarte repede și cu mare intensitate. **7** *sn* (Îlav) **Foc și ~** Cu înverșunare Si: *aprig, aprins, îndârjit, înverșunat*. **8** *sn* (Îe) **A da** (sau, înv, **a lăsa, a slobozi**) **~** A aprinde un foc. **9** *sn* (Îae) A incendia. **10** *sn* (Reg; îe) **A lua ~** A se aprinde. **11-12** *sn* (Pfm; îe) **A face ~** A distruge totul (prin foc). **13** *sn* (Pex; îae) A face prăpăd. **14** *sn* **A i se aprinde (cuiva) ~ înaintea ochilor** sau (reg) **a se face foc și ~** A se înfuria foarte tare. **15** *sn* (Îe) **A plânge cu foc și cu ~** A plânge în hohote. **16** *sn* (Îe) **A purta ferul și ~ul** A distruge cu forța armată. **17** *sn* (Îvr; Ban; Trs) Loc în pădure ars de pârjol (**1**) Si: (pop) *pârlitură* (**16**), (reg) *pârjolitură* (**19**), *pârlealâ* (**11**). **18-19** *sn* Căldură mare în timpul verii (cu secetă care distruge vegetația) Si: *arșiță, zăduf, zăpușeală*. **20** *sn* (Înv; fig) Sentiment puternic, pornire violentă care copleșește pe cineva, întunecându-i adesea dreapta judecată. **21-22** (Înv; fig) Furie (nestăvilită). **23** (Înv; fig) Iubire pasională nestăpânită. **24** (Fig) Nenorocire mare care se abate asupra cuiva Si: *năpastă, păcoste*. **25** (Pex) Dezlănțuire de forțe provocată de om sau de elementele naturii, pricinuind mari distrugeri de bunuri sau de vieți omenești Si: *calamitate, dezastru, potop, potopenie, prapad, urgie*.

pârjolaie *sf* [At: ALR I, 692/285 / P: *~la-ie~* / Pl: *~lăi* / E: ***pârjol*** + *-aie* cf *vâlvătaie*] (Reg) **1** Pară[1]. **2** (Pex) Pârjol (**1**). **3** Ardere violentă cu flacără și cu degajare de căldură. **4** (Îs) *~ mare* Incendiu.

pârjoli [At: URECHE, L. 92 / V: (înv) ***pâr~*** / Pzi: *~lesc*, 3 și (reg) *~lejte* / E: mg ***perzsel, pörzsöl***] **1** *vt* (C. i. așezări omenești, terenuri cultivate, păduri, fânețuri etc.) A da foc cu scopul de a distruge Si: *a incendia*. **2** *vt* A pustii prin foc. **3** *vt* (Înv) A arunca un obiect în foc pentru a fi ars. **4** *vt* (Pgn) A face prăpăd Si: *a devasta, a distruge, a pustii*. **5** *vt* (Îvr; c. i. ființe) A mistui în flăcări. **6** *vr* (Îvr; c. i. ființe) A arde de viu. **7** *vr* (Reg) A muri prin ardere. **8** *vr* (Reg) A fi mistuit de foc. **9** *vr* (Reg) A muri în urma opărelii. **10** *vt* (C. i. părți ale corpului) A provoca arsuri. **11-12** *vtr* (Fig) (A provoca sau) a avea mari frământări sufletești Si: *a (se) chinui*. **13** *vt* (Înv) A pârli părul. **14** *vt* (Trs; Mar; c. i. animale tăiate) A pârli (**5**). **15** *vt* (Reg) A opări cu apă. **16** *vt* (Pop; c. i. alimente) A prăji. **17** *vt* (Pop; c. i. alimente) A coace la repezeală în mod superficial. **18** *vi* (D. soare) A încălzi peste măsură Si: *a arde, a dogorî*. **19** *vr* (Rar; d. oameni) A se expune la căldura soarelui pentru (a se încălzi sau) a se bronza. **20** *vt* (D. soare; c. i. vegetația) A usca din cauza căldurii puternice Si: *a ofili, a veșteji*. **21** *vr* (Îvr; c. i. materii organice) A se usca zbârcindu-se și înnegrindu-se sub acțiunea îndelungată și puternică a razelor solare. **22** *vt* (Înv; fig; rar) A păgubi (**1**) prin înșelătorie. **23** *vt* (Înv; fig; rar) A înșela.

pârjolire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârjoli***] **1** (Înv) Incendiere a unor așezări omenești, păduri, culturi, cu scopul de a le distruge Si: *pârjolit*[1] (**1**), *pârjolitură* (**1**). **2** (Înv) Azvârlire în foc a unui obiect pentru a fi ars Si: *pârjolit*[1] (**2**), *pârjolitură* (**2**). **3-4** (Pgn) Pustiire a unor așezări (prin foc) Si: *pârjolit*[1] (**3-4**), *pârjolitură* (**3-4**). **5-6** Mistuire în flăcări a unor ființe (de vii) Si: *pârjolit*[1] (**5-6**), *pârjolitură* (**5-6**). **7-8** Provocare a unor arsuri pe anumite părți ale corpului (prin foc sau) prin opărire Si: *pârjolit*[1] (**7-8**), *pârjolitură* (**7-8**). **9** Ardere a părului sau a penelor de pe animale tăiate Si: *pârjolit*[1] (**9**), *pârjolitură* (**9**). **10** Provocare a unor chinuri sufletești intense Si: *pârjolit*[1] (**10**), *pârjolitură* (**10**). **11-12** (Prăjire în ulei sau) frigere pe spuzeală a unor alimente Si: *pârjolit*[1] (**11-12**), *pârjolitura* (**11-12**). **13-14** Căldură insuportabilă a soarelui (și uscare a vegetației) Si: *pârjolit*[1] (**13-14**), *pârjolitură* (**13-14**). **15-16** Expunere a oamenilor la soare (pentru a se încălzi sau) pentru a se bronza Si: *pârjolit*[1] (**15-16**), *pârjolitură* (**15-16**). **17** Zbârcire a unor materii organice sub acțiunea îndelungată și puternică a soarelui Si: *pârjolit*[1] (**17**), *pârjolitură* (**17**). **18** (Fig; rar) Păgubire prin înșelătorie Si: *pârjolit*[1] (**18**), *pârjolitură* (**18**).

pârjolit[1] *sn* [At: VLASIU, A. P. 299 / E: ***pârjoli***] **1-18** (Rar) Pârjolire (**1-18**). **19** (Spc; Trs) Pârlire a porcului tăiat și curățat, în vederea îndepărtării perilor rămași.

pârjolit[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 263 / V: (înv) ***per~***, (reg) ***por~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârjoli***] **1** Nimicit de foc, de pârjol (**1**) Si: *ars, distrus, mistuit*. **2** (Reg; d. oameni sau părți ale corpului lor) Care este ars de foc sau de apă clocotită Si: *pârlit*[2] (**2**). **3** (Trs; Mar; d. păr, mustață, sprâncene) De culoare închisă. **4-5** (D. alimente) (Prăjit sau) fript. **6** (D. oameni) Bronzat prea tare Si: *pârlit*[2] (**3**). **7** Chinuit. **8** (D. vegetație) Uscat. **9** (Fig; d. oameni) Păgubit prin înșelătorie.

pârjolitură *sf* [At: CHEST. IV, 108/68 / Pl: *~ri* / E: ***pârjoli*** + *-tură*] **1-18** (Reg) Pârjolire (**1-18**). **19** Pârjol (**17**).

pârlac[1] *sm* vz ***pârlaci***

pârlac[2] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ns cf *pârle*] (Reg; esc) Resturi de păr, de oase etc. rămase dintr-o oaie mâncată de lup.

pârlaci *smi* [At: CONTEMPORANUL, II, 729 / V: (reg) *~ac* / E: ***pârli*** + *-aci*] **1** (Îvr; Mol) Șarlatan. **2** (Reg) Păcală.

pârlaghină *sf* vz ***pătlagină***

pârlagină *sf* vz ***pătlagină***

pârlanghină *sf* vz ***pătlagină***

pârlaz *sn* vz ***pârleaz***

pârlă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~le* / E: ns cf *pârlaci*] (Trs) Fată isteață, vioaie.

pârlăcie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***pârlaci*** + *-ie*] (Mol) Șarlatanie.

pârlăi *v* vz ***pârlui***

pârlălui *vt* [At: KLEIN, D. 548 / Pzi: *~esc* / E: mg ***paroló, párl***] (Înv; Trs) A pârlui.

pârlău *sn* [At: KLEIN, D. 148 / Pl: *~laie, ~ăie* / E: mg ***párló***] **1** (Reg) Vas mare, făcut din doage sau dintr-un trunchi de copac scobit în formă de cilindru, sau rar, din pietre puse una peste alta, în care se pun rufele la spălat (pentru a fi opărite cu leșie). **2** (Trs) Ciubăr în care se încheagă laptele, se culeg strugurii pentru vin etc.

pârle *sm* vz ***pârlu***

pârlea *sma* [At: POLIZU / V: (reg) ***pâr~*** / G-D: *~ei*, *~lii* / Vc: *~eo* / E: ***pârli*** + *-ea*] **1** (Fam) Persoană înșelată, escrocată. **2** (Pfm; îe) **Ține-te (sau să te tii, să te păzești) ~eo!** Bagă de seamă, aleargă cât te țin puterile să n-o pățești! **3** (Pfm; îae) Pe aici ți-e drumul! **4** (Îe) **Întinde-o (la drum) (sau tunde-o), ~eo!** Pleacă imediat! **5** (Reg) Om cu forțe fizice și morale epuizate. **6** (Reg) Om sărac. **7** (Rar) Om care se ține de pungășii, de potlogării Si: *potlogar*, *pungaș*, *șarlatan*. **8** (Fam; euf) Drac. **9** (Îe) **A se duce ~lii** A pleca departe fără gând sau posibilitate de întoarcere. **10** (Îae) A pleca încotro îl duc pașii, în lumea largă. **11** (Îae) A dispărea fără urmă.

pârleală *sf* [At: CREANGĂ, A. 111 / Pl: *~eli* / E: ***pârli*** + *-eală*] **1** Ardere ușoară la suprafață cu ajutorul flăcării, al unui corp de metal incandescent sau foarte încins Si: *pârlire* (**1**), *pârlit*[1] (**1**), *pârlitură* (**1**). **2** (Spc) Arsură a pielii provocată de atingerea cu un corp incandescent, cu o flacără sau în urma expunerii prea îndelungate la soare Si: *pârlire* (**2**), *pârlit*[1] (**2**), *pârlitură* (**2**). **3** (Rar) Miros provenit din arderea mocnită a unor ierburi. **4** (Fig; fam) Înșelăciune. **5** (Fig) Pagubă. **6** (Fam; îe) **A-și scoate ~la** A-și găsi o compensație. **7** (Îae) A se despăgubi de o pierdere materială, de un efort etc. **8** (Pan; reg) Pelagră. **9** (Pan; rar) Insolație. **10** (Trs) Pârjol (**17**).

pârleaz *sn* [At: PSALT. 299 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, (reg) ***~laz***, ***pârlaz***, ***pâr~***, ***pârleză*** *sf*, ***pirilaz***, ***pirlaș***, ***pirlaz***, ***pir~***, ***pirloag***, ***prelaz***, ***prilagiu***, ***prilaz***, ***prizlaz*** / Pl: *~uri* / E: bg ***прелаз***, srb ***prelaz***] **1** Trecătoare îngustă peste un gard la țară, făcută din una sau mai multe scânduri care străbat orizontal gardul, ca niște trepte, și se sprijină, la cele două extremități, pe câte un țăruș bătut în pământ, astfel încât să poată trece numai oamenii. **2** (Reg) Trecătoare îngustă peste un șanț, de obicei acoperită cu puțin pământ, pentru a permite trecerea unui om pe partea cealaltă. **3** (Îvr) Loc pe unde intră oile în strungă, care apoi se închide cu răzlogi. **4** (Reg) Întăritură făcută în malul unui râu, pentru a nu permite pătrunderea apei și erodarea malului.

pârleză *sf* vz ***pârleaz***

pârlegi *sp* [At: H VII, 487 / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pârlej[1] *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ns cf *pârli*] (Trs; îlav) **Cu ~** Foarte repede.

pârlej[2] *sn* vz ***prilej***

pârleji *v* vz ***prileji***

pârli *v* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pur~*** / Pzi: *~lesc* / E: bg ***пърля*** cf srb *prljiti*] **1** *vt* A arde ușor la suprafață cu ajutorul flăcării, al unui corp de metal incandescent sau foarte încins. **2** *vt* (Reg; îe) **A o ~ la** (sau **de**) **fugă** A pleca repede pentru a nu păți ceva. **3** *vt* (Îae) A o lua la fugă. **4** *vr* (Trs; d. mâncare) A se afuma. **5** *vt* (C. i. animale tăiate pentru hrană) A trece prin foc pentru a distruge, prin ardere, părul sau puful rămas pe suprafața pielii Si: (pop) *a pârpăli* (**6**), (reg) *a pârjoli* (**14**). **6** *vt* (C. i. fire textile, țesături) A distruge prin carbonizare fibrele ieșite în afara firului sau a țesăturii, pentru a se obține o suprafață netedă. **7-8** *vtr* A (se) bronza. **9** *vr* (D. plante sau părți ale lor) A se ofili din cauza acțiunii soarelui, a brumei etc. **10** (Reg; d. pământ) A rămâne lipsit de vegetație. **11** *vt* (Fig; fam; c. i. oameni) A induce în eroare prin viclenie, prin minciună, pentru a trage un folos sau pentru a se amuza Si: *a amăgi*, *a înșela*, *a păcăli*.

pârlice *s* [At: HELIADE, O. I, 129 / Pl: nct / E: de la ***pârli***] (Îvr) Cărbune.

pârlie *sf* vz ***pâlie***[1]

pârliji *v* vz ***prileji***

pârlire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pârli***] **1-2** Pârleală (**1-2**). **3** Afumare a mâncării Si: *pârlit*[1] (**3**), *pârlitură* (**3**). **4** Trecere prin foc a animalelor tăiate, pentru a distruge părul sau puful rămas pe suprafața pielii Si: *pârlit*[1] (**4**), *pârlitură* (**4**). **5** Ofilire a plantelor din cauza soarelui, a brumei Si: *pârlit*[1] (**5**), *pârlitură* (**5**). **6** (Fig) Păgubire a oamenilor prin înșelătorie Si: *pârlit*[1] (**6**), *pârlitură* (**6**). **7** Bronzare. **8** Operație de îndepărtare prin carbonizare a capetelor de fibre proeminente de pe suprafață produselor textile, fire, țesături, tricotaje. **9** (Tăb; îs) *~a marginii* Operație de finisare a marginii pieselor croite din piele, în urma trecerii lor prin flacără pentru a se arde fibrele ieșite în afară.

pârlit[1] *sn* [At: ISPIRESCU, L. 213 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârli***] **1-2** Pârleală (**1-2**). **3-6** Pârlire (**3-6**). **7** Bronzare.

pârlit[2]***, ~ă*** [At: MUSTE, ap. LET. III, 50/4 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârli***] **1** *a* Care a fost ars ușor la suprafață de flacără sau de un corp de metal incandescent foarte încins. **2-3** *a* (Înv; d. oameni) Pârjolit[2] (**2, 7**). **4** *a* (Reg; d. mâncare) Afumat. **5** *a* (D. animale tăiate pentru hrană) Cu părul sau puful distrus prin ardere. **6** *a* (D. plante sau părți ale lor) Distrus din cauza soarelui prea puternic, a brumei etc. Si: *ofilit*, *uscat*, *veștejit*. **7** *a* (Fig; rar) Pustiit. **8-9** *smf*, *a* (Fig) (Persoană) care are o condiție materială extrem de modestă, precară. **10-11** *smf*, *a* (Fig; pex) (Persoană) care nu are nici o situație, nici un rost, care este fără căpătâi Si: *neisprăvit*. **12-13** *smf*, *a* (Fig) (Om) păgubit prin înșelăciune.

pârlitină *sf* [At: MAT. DIALECT., I, 233 / Pl: *~ne* / E: cf *pârli*] (Olt) **1** Suprafață netedă, lipsită de vegetație. **2** Loc deschis. **3** (Îe) **A fi scos la ~** A nu mai avea scăpare.

pârlitură *sf* [At: I. GOLESCU, ap. DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pârli*** + *-tură*] **1-2** Pârleală (**1-2**). **3-6** Pârlire (**3-6**). **7** Bronzare. **8** (Îe) **A da pe** (sau **prin**) **~** A necăji pe cineva. **9** (Îae) A face cuiva zile fripte. **10** (Îae) A demasca. **11** (Îae) A lua ceva în râs Si: *a ironiza*. **12** (Înv) Arșiță a soarelui. **13** (Sil; îs) *~ra scoarței* Uscare a scoarței copacilor, cauzată de căldura prea puternică a soarelui. **14** (Fig; rar) Păcăleală. **15-16** (Reg) Pârjol (**1, 17**). **17** (Reg) Câmp ars de arșița soarelui Si: (reg) *pălitură* (**1**), *pâliște*. **18** (Reg) Luminiș de pădure. **19** (Reg) Pelagră.

pârloagă *sf* [At: PRAV, 10 / V: *~og* *sn*, (îvr) ***prilog*** *sn* (reg) ***parloacă***, ***parlog*** *sn*, ***pâr~***, ***pârlog*** *sn*, ***pirlog*** *sn*, ***prâlog*** *sn*, ***pril~*** / Pl: *~age*, (rar) *~ogi* / E: bg ***прелог***, srb ***prelog***, ***parlog***, mg ***parlag***] **1-2** Teren arabil lăsat nelucrat și necultivat timp de unul sau mai mulți ani în vederea refacerii fertilității solului (și folosit în această perioadă ca pășune) Si: *ogor*, (pop) *moină*[1], (reg) *morogan*, *morunică*, *nadaz*, *noroi*[1], *obleagă*, *rât*, *țelină*, *toloacă*. **3** (Ban; Trs; îf *prâlog*, *prilog*) Hotar care desparte două ogoare, două proprietăți. **4** (Lpl; lsg; csc) Ierburi, buruieni crescute pe o pârloagă (**1**). **5** (Pex) Ierburi cosite de pe un asemenea loc. **6** (Reg) Loc de pe care a fost cosit fânul Si: *cositură*. **7** (Reg; îf *pârlog*) Loc unde s-a tăiat pădurea.

pârlog *sn* vz ***pârloagă***

pârlogi *vtr* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (reg) ***pril~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***pârloagă***] **1-2** A (se) preface în pârloagă (**1**). **3-4** (Pex) A (se) părăgini.

pârlogire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***pârlogi***] (Reg) Părăginire a unor terenuri agricole nelucrate.

pârlogit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 351 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârlogi***] (D. terenuri agricole) **1** Devenit pârloagă (**1**). **2** (D. terenuri) Înțelenit. **3** (Pex) Părăginit.

pârloi *v* vz ***pârlui***

pârlu, ~lă [At: HEM 1880 / V: *~le* *sm* / Pl: *~li*, *~le* / E: pvb de la ***pârli***] **1-2** *smf*, *a* (Pop) (Oaie, berbec) cu lână scurtă, aspră, de obicei închisă la culoare și apropiată ca aspect de lâna oilor țurcane sau stogoșe. **3-4** *smf*, *a* (Trs; Mol) (Oaie, berbec) cu lână puțină, scurtă și rară sau tocită. **5** *a* (Reg; d. coama cailor) Cu părul scurt. **6** *a* (Reg; d. animale) Năpârlit. **7** *a* (Reg; d. oi) Mic și slab. **8** *sm* (Trs; îf *pârle*) Om chel.

pârlui *vta* [At: KLEIN, D. 148 / V: *~lăi*, *~loi* / Pzi: *pârlui*, *~esc* / E: mg ***parol*** „a fierbe ceva înnăbușit"] **1-2** (Reg; c. i. rufe, fire de cânepă etc.) A fierbe, a opări cu leșie (pentru a spăla sau) pentru a albi Si: (înv) *a pârlălui*.

pârmac *sm* vz ***pormac***[1]

pârnaie *sf* [At: JIPESCU, O. 130 / V: (reg) ***pâln~*** / P: *~na-ie* / Pl: *~năi*, (rar) *~* / E: ns cf *pârlaie* (pl *pârlau*), *pâlnie*] **1** Oală mare de pământ sau, rar, de aramă, cu capacitatea de 4-5 până la 12 litri, care servește la păstrarea și prepararea alimentelor. **2** Conținut al unei pârnăi (**1**). **3** (Pgn; Mun; îf *pâlnaie*) Obiect de mari dimensiuni. **4** (Arg) Închisoare. **5** (Mun; îf *pâlnaie*) Pâlnie (**1**) foarte mare făcută din doage, folosită pentru turnat țuica sau vinul în zăcători.

pârnăjac *sn* vz ***pârnăjac***

pârnău, ~aie [At: (a. 1783) IORGA, S. D. VII, 235 / Pl: *~ăi* / E: ns cf ngr περκνός] **1** *sf* (Rar *sm*) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **2-3** *smf, a* (Mol; Buc) (Oaie, berbec sau rasă de oi) cu lâna colorată alb cu negru.

pârnicit, ~ă *a* vz ***pipernicit***

pârnojie *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, T. S. 27 / Pl: *~ii* / E: ns cf *pârloagă*] (Mol) **1** Teren agricol arat și lăsat necultivat de câțiva ani. **2** (Udp „de") Epitet care sugerează calitatea inferioară.

pârnuș *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Specie de șobolan nedefinită mai îndeaproape.

pâroi *sn* vz ***puroi***

pârpalac *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pârpală [At: BARCIANU / Pl: *~le* / E: pvb ***pârpăli***] **1** *sf* (Îdt) Carne friptă în grabă. **2** *smf* (Îdt) Palavragiu. **3** *sfp* (Olt) Vreascuri.

pârpară *sf* vz ***pârpor[1]***

pârpărița *sf* vz ***pârpărița***

pârpă *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~pe* / E: cf *pârpăli*] (Reg) Coacere timpurie.

pârpăi *v* vz ***pârpâi***

pârpâit *sn* vz ***pârpâit[1]***

pârpâitură *sf* [At: BARCIANU / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pârpâi*** + *-tură*] **1** (Reg) Trosnet. **2** (Reg) Pârâit (**1**).

pârpălac[1] *sn* [At: RUSSO, S. 103 / V: (reg) ***parpal~***, ***parpalag***, ***pâr~*** / Pl: *~ace* / E: ***pârpăli*** + *-ac*] (Pop) **1** Frigere a cărnii pe jăratic sau în frigare. **2** (Ccr) Carne friptă pe jăratic sau în frigare Si: (reg) *pârpăleală* (**7**).

pârpălac[2] *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pârpălagă *sf* vz ***pitpalacă***

pârpălatic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 187 / V: ***pârpal~***, ***pâr~***, ***~pol~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pârpăli*** + *-atic*] (Mun; d. oameni) **1** Care vorbește repede, pripit și în vârful limbii. **2** (Olt; îf *pârpălatic*) Peltic. **3** Care este foarte activ Si: *iute*. **4** Care se agită mult și fără rost Si: *pripit, zorit*.

pârpăleală *sf* [At: TDRG / V: ***perpel~***, (reg) ***~pol~***, ***~pore~***, ***perpere~*** / Pl: *~eli* / E: ***pârpăli*** + *-eală*] **1** Frigere a cărnii la frigare sau la para focului pentru a mânca. **2** (Reg; d. carne; îla) **De ~** Expus la acțiunea rapidă a focului, fript numai pe desupra. **3** (Reg; îlav) **La ~** Rapid. **4** (Îal) La repezeală. **5** (Reg; șîf *pârpoleală*; îe) **A-i trage** (sau **a-i da**) **o ~ (bună)** A acționa cu mare grabă. **6** (Fig) Așteptare plină de nerăbdare, de frământări și de înfrigurare. **7** (Reg; ccr) Pârpălac[1] (**2**). **8** Frigere superficială a alimentelor, în special a porumbului. **9** Curățare prin foc sau prin opărire a părului sau a penelor animalelor sacrificate pentru mâncare. **10** (Pex) Jumulire a păsărilor tăiate. **11** Încălzire a cuiva la foc sau la soare. **12** (Fig) Zvârcolire de durere. **13** (Fig) Frământare din cauza unor chinuri sufletești.

pârpăli [At: CREANGĂ, A. 60 / V: ***pâr~***, ***perpeli*** (Pzi: 3 și. reg, *perpele*), (reg) *~âri*, *~pâli*, *~peri*, *~poli*, *~pori* / Pzi: *~lesc* / E: bg ***препалѝ***] **1** *vt* (C. i. animale sau carnea lor) A frige la frigare, pe jeratic sau la para focului, pentru a mânca Si: *a pârpăsi[1]* (**1**). **2** *vt* (C. i. alimente, mai ales porumb) A pune la foc iute sau a trece prin flacără pentru a se coace sau a se prăji la repezeală. **3** *vt* (C. i. alimente, mai ales porumb) A arde pe deasupra. **4** *vt* (C. i. alimente) A încălzi la repezeală Vz *pripi*. **5** *vt* (Pop; c. i. părul animalelor tăiate pentru hrană) A distruge prin atingere cu o sursă de căldură, uneori prin opărire. **6** *vt* (Pex; c. i. animale tăiate) A pârli (**5**). **7** *vt* (Reg; c. i. păsări tăiate; îf *perpeli*) A jumuli. **8-9** *vtr* (Reg; îf *perpeli*) A (se) curăța. **10** *vr* A se încălzi la dogoarea focului sau la soare. **11** *vt* (Înv; îf *pârpoli*) A dogori. **12** *vr* (Îf *perpeli*) A face mișcări spasmodice provocate de o durere puternică Si: *a se tăvăli, a se zbate, a se zvârcoli*. **13** *vr* (Îe) **A se perpeli de râs** A râde cu mare poftă. **14** (Îe) **A se perpeli de ceasul morții** A depune eforturi disperate pentru a realiza ceva. **15** (Fig) A se frământa din cauza unei situații grele. **16** A se răsuci continuu în așternut, fără a-și găsi somnul, din cauza unei stări fizice sau psihice chinuitoare Si: *a se foi*.

pârpălire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***pârpăli***] **1** Frigere (a cărnii animalelor). **2** Trecere prin flacără sau punere la foc iute a unor alimente, în special a porumbului. **3** Ardere pe deasupra a unor alimente, mai ales a porumbului. **4** Încălzire rapidă (a unor alimente). **5** Distrugere prin atingere cu o sursă de căldură sau prin opărire (a părului animalelor tăiate pentru hrană). **6** (Pex) Pârlire (**5**). **7** (Reg) Jumulire. **8** Încălzire a cuiva la dogoarea focului sau la soare. **9** (Înv) Dogorire. **10** Mișcări spasmodice cauzate de o durere puternică. **11** (Fig) Frământare sufletească provocată de o situație dificilă. **12** (Pex) Neliniște manifestată prin răsucirea în așternut din cauza unei dureri fizice sau sufletești.

pârpălit, ~ă *a* [At: DEX / V: ***per~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârpăli***] Fript sau prăjit în grabă, numai pe deasupra (la frigare, pe jăratic sau la para focului).

pârpălița *sf* vz ***pârpărița***

pârpăloi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pârpără *sf* vz ***pârpor[1]***

pârpări *v* vz ***pârpăli***

pârpărița *sf* [At: BIBLIA (1688), 142[2]/16 / V: ***pârpar~*** (A și: *~pari~*), ***pâr~*** (A și: *pârpări~*), (reg) ***parpar~***, ***pârpăli~***, ***pâlp~***, ***~par~*** (A și: *~par~*), *~âli~*, *~pâli~*, *~pâri~*, *~peli~*, *~pori~*, ***perpelița***, ***prepelița*** (A și: *prepeliță*) / A și: *~riță* / Pl: *~țe* / E: slv ***пръприца***] **1** (Înv) Titirez la moară. **2** Mică piesă metalică fixată în piatra alergătoare de la moară, în care intră capătul de sus al fusului Si: (reg) *gânjei*. **3** (Reg) Bucată de lemn de esență tare, fixată în gaura roții de piatră, la râșnița țărănească. **4** (Reg; îf *pârpălită*) Cilindru care susține pietrele morii și care este pus în mișcare prin acțiunea roții cu măsele Si: (reg) *crâng, prâsnel*. **5** (Ban) Osie de lemn, la morile de apă, care pune roata în mișcare Si: (reg) *fus, grindei*. **6** (Reg) Gaură în mijlocul pietrei alergătoare de la moară, în care cad grăunțele din teică, pentru a fi măcinate Si: (pop) *gârlici*. **7** (Reg) Jgeab sau scândură prin care curge făina de sub piatra morii, după măcinat Si: *vrană*. **8** (Trs; Mar; îf *pâlpărită, pârpăliță, pârpărită*) Teică la moară. **9** (Îvr; imp) Piatră alergătoare la moară. **10** (Mar; fig; îf *pârpărită*) Gură, considerată ca organ al vorbirii. **11** (Fig; reg) Om flecar Si: *meliță*.

pârpâduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpâi *vt* [At: CIHAC, II, 240 / V: ***~păi*** / Pzi: 3 *pârpâie*, *~ește* / E: fo] (Reg) **1-2** A pârâi (**1-2**). **3** A trosni.

pârpâială *sf* [At: GLOSAR REG. / P: *~pâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pârpâi*** + *-eală*] (Reg) Foc cu pară[1] mare.

pârpâit[1] *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***~păit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pârpâi***] (Reg) **1-2** Pârâit (**1-2**). **3** Trosnet.

pârpâit[2] *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârpâi***] (Reg) **1-2** (Persoană) care vorbește repede și neclar.

pârpâlac *i, sm* vz ***pitpalac***

pârpâli *v* vz ***pârpăli***

pârpâlit, ~ă *a* [At: SCL 1971, 400 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pârpâli***] (Reg; d. oameni) Extrem de beat.

pârpâlița *sf* vz ***pârpâlița***

pârpâr *sm* vz ***pârpor[1]***

pârpără *sf* vz ***pârpor[1]***

pârpârița *sf* vz ***pârpărița***

pârpelița *sf* vz ***pârpâlița***

pârperi *v* vz ***pârpăli***

pârpoală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~le* / E: cf *pârpor[1]*, *pârpoli*] (Mol) Mana viței de vie.

pârpolatic, ~ă *a* vz ***pârpălatic***

pârpoleală *sf* vz ***pârpăleala***

pârpoli *v* vz ***pârpăli***

pârpor[1], ~ă [At: CIHAC, II, 246 / V: (reg) ***pâlpără*** *sf*, ***~pară*** *sf*, ***~pară*** *sf*, ***~pâr***, ***~pâră*** *sf* (Pl: *~peri*), ***~ă*** *sf*, ***~pur*** / A și: *pârpor* / Pl: *~i*, *~e* / E: srb ***prpor***] **1** *sms* Cenușă udă din ciubărul în care se opăresc rufele. **2** *sms* Soluție preparată din sodă caustică dizolvată în apă. **3** *sms* (Olt) Tăciune stins cu apă, folosit, în medicina populară, la vindecarea rănilor provocate de înțepătura cu un cui. **4** *sn* (Olt; Mol) Foc de paie. **5** *sf* (Îe) **A trece prin** (sau **printr-o**) **~ă** A trece prin împrejurări grele, prin emoții. **6** *sn*

(Îe) **Își dă** (sau **își face**) **~ul** Se spune despre cineva care este foarte schimbător. **7** *smf* (Lsg; reg) Căldură. **8** *smf* (Reg) Arșiță. **9** *smf* (Ban) Pojar. **10** *sf* (Fig) Agitație. **11** *sf* (Fig) Zbucium. **12** *sf* (Fig) Entuziasm. **13** *sn* (Reg) Mana viței de vie. **14** *sf* (Reg; și *pârpără de ploaie*) Aversă. **15** *a* (Olt; Mol; d. oameni) Care nu rezistă la frig Si: *plăpând*.

pârpor² *sn* vz ***purpură***

pârporariu *s* [At: ALR SN IV, h 1225/836 / Pl: nct / E: ***pârpor¹*** **+** *-ar*] (Reg) Bucată de pânză prin care se strecoară leșia Si: (reg) *cenușar*.

pârporă *sf* vz ***pârpor¹***

pârpore *s* [At: ALR II. 6108/64 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Butaș.

pârporeală *sf* vz ***pârpăleală***

pârpori *v* vz ***pârpăli***

pârporiță *sf* vz ***pârpăriță***

pârpoși [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 154 / V: ***~puși*** / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *pârpor¹*, *pârpăli*] **1** *vt* (Ban; c. i. bucăți de carne; îf *pârpuși*) A pârpăli (**1**). **2** *vr* (Reg) A se opări.

pârpoșit, ~ă *a* vz ***pârpușit***

pârpur¹ *sm* vz ***pârpor¹***

pârpur² *sn* vz ***purpură***

pârpuși *v* vz ***pârpoși***

pârpușit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / V: ***~poș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârpuși***] **1** (Ban; d. carne) Care nu este bine fript sau prăjit. **2** (Reg; d. limbă; îf *pârpoșită*) Încărcată.

pârsechi *sn* vz ***parsechi***

pârsete *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 323 / Pl: *~eți* / E: cf *pârș²*] (Reg) Șobolan (*Mus decumanus*).

pârsiială *sf* [At: PSALT. 163 / Pl: *~ieli* / E: ***pârsni*** **+** *-eală*] (Înv) Întărâtare.

pârslea *sm* vz ***prâslea***

pârnel *sn* vz ***prâsnel***

pârsnet *sn* vz ***prâsnet***

pârsni *v* vz ***prâsni²***

pârș¹ *i* [At: ALR II. 5525/899 / E: fo] (Olt; Mun; are) **1-2** Strigăt cu care (se cheamă sau) se alungă măgarul.

pârș² *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 57 / V: (reg) ***pâlh, pârș, pâș*** / Pl: *~i* / E: slv ***плъшь***] **1** (Șîc **~-cenușiu, ~-comun**) Animal asemănător cu veverița, cu blana de culoare cenușie, cu nuanțe cafeniu-negricioase pe spate, și albicioasă pe burtă, cu coada lungă și stufoasă, care duce o viață nocturnă prin păduri și se hrănește mai ales cu semințe și cu fructe, dar mănâncă și insecte, păsărele, ouă (*Glis glis*). **2** (Șîc **~-roșu, pâs roșu**) Animal cu înfățișare de maimuță, cu ochi mari, vioi, cu blana mătăsoasă, de culoare galbenă-roșcată pe spate și albă pe piept, cu coada lungă terminată cu peri lungi, care trăiește în păduri, prin iarbă, prin tufișuri sau cățărat în copaci și se hrănește în special cu alune Si: (reg) *alunar* (*Muscardinus avellanarius*). **3** (Șîc **~-de-stejar**) Animal cu blană de culoare cenușie, cu câte o pată roșie pe obraji, cu coada lungă, păroasă numai la vârf, care trăiește prin păduri, dar mai mult pe pământ decât în copaci, și se hrănește mai ales cu insecte, viermi, melci, păsărele și șoareci (*Eliomys quercinus*). **4** (Șîc **~-mic**) Animal cu corpul zvelt, lunguieț, cu blana cenușie-roșcată, albă pe pântece, cu coada stufoasă, lungă aproape cât corpul, cu botul asemănător celui de șoarece, cu urechile mari, care trăiește prin păduri și se hrănește cu fructe, semințe, insecte, șoareci (*Dryomys nitedula*). **5** (Reg; îlav) **Ca pâlșu** Pe furiș. **6** (Zlg; reg; îf *pâls*) Hârciog (*Cricetus cricetus*). **7** (Zlg; reg; îf *pâș*) Orbeț (*Spalax microphthalmus*). **8** (Mol; Buc; îf *pâș*) Șobolan (*Mus decumanus*).

pârșă¹ *sf* [At: PAMFILE, J. III, 92 / Pl: *~șe* / E: nct] **1** (Mun; Olt) Bucată de mușchi[2] preparată în diverse feluri. **2** (Trs) Carne de calitate proastă care are multe pielițe. **3** (Reg) Jupuială a pielii, pe față și pe membre. **4** (Reg) Murdărie a capului. **5** (Îvr; gmț) Pâine (**1**).

pârșă² *sf* vz ***pârci²***

pârșcău *sn* vz ***prâșcău***

pârșete *sm* [At: CV 11949, nr 9, 33 / Pl: *~eți* / E: cf *pârș²*] (Olt) Persoană vicleană și lipsită de caracter.

pârșni *v* vz ***prâsni²***

pârșoacă *sf* [At: GL. OLT. / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Țuică de calitate inferioară.

pârșoaică *sf* [At: GR. S. VI, 137 / Pl: *~ice* / E: ***pârș*** **+** *-oaică*] (Zlg; Olt) **1-7** Femelă a pârșului[2] (**1-4, 6-8**).

pârști *i* [At: COMAN, GL. / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se cheamă iepurele de casă.

pârtac *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: slv ***прътъ***] (Reg) Petic.

pârtal *sn* vz ***portal***

pârtă¹ *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 147 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Povară mai mică pe care o poartă, pe cap femeile.

pârtă² *sf* vz ***pârtie***

pârtăg *sn* vz ***pârtag***

pârte *sf* vz ***pârtie***

pârti *v* vz ***pârti***

pârtic *sn* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: mg ***portika***] (Trs; mpl) Mărunțiș.

pârtie *sf* [At: GHICA, S. XVII / V: (reg) ***pârtă, pârte, pârdie*** / Pl: *~ii* / E: slv ****прътъ*** cf scr *prt, prta*] **1** Drum făcut prin zăpadă. **2** (Spc) Drum amenajat prin zăpadă, pentru practicarea unor sporturi de iarnă. **3** (Îe) **A deschide** (sau **a rupe, a croi, a tăia** etc.) **~** A merge primul dintr-un șir prin zăpadă înaltă, neatinsă, înaintând greu și făcându-le celorlalți mersul mai ușor. **4** (Fig; îae) A face ceva pentru prima dată. **5** (Fig; îae) A începe ceva, luptând cu dificultățile. **6** (Fig; îae) A-și croi singur un drum în viață. **7** (Reg; îe) **A-i da (cuiva) în ~** A descoperi însușirile, intențiile sau faptele tainice ale cuiva. **8** (Îae) A identifica pe cineva. **9** (Reg; îe) **A-și da în ~** A deveni om de treabă. **10** (Pex) Loc de trecere printr-o mulțime de oameni. **11** (Pop) Cărare făcută printre semănături, printr-un desiș de pădure etc. **12** (Reg) Loc deschis într-o pădure, în pantă, pe care sunt rostogoliți butucii. **13** (Reg) Arie pe care se bat snopii.

pârtioară *sf* [At: BOLLIAC, O. 99 / P: *~ti-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pârtie*** **+** *-oară*] **1-12** (Șhp) Pârtie (**1-2, 10-13**) (mai mică) Si: (reg) *pârtiuță* (**1-12**).

pârtiță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: ns cf *pârtac*] (Reg) Haină de cerșetor.

pârtiță *sf* [At: DR. V, 325 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Parte a corpului calului situată între pulpa picioarelor din spate și coaste, care prezintă o adâncitură Si: *abdomen*.

pârtiuță *sf* [At: CHEST. IV, 28/916 / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pârtie*** **+** *-uță*] **1-12** (Reg; șhp) Pârtioară (**1-12**).

pârtuș, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Buc; d. oameni) Care are nasul lat.

pârț¹ [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: (reg) ***~a,*** (fam) ***~i*** / Pl: (**4**) *~uri*, (**5-7**) *~i* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care imită zgomotul produs de gazele eliminate din organism prin orificiul anal. **2-3** *i* (Fam; îf *pârți*; îcr *hârți, scârți*) Exclamație ironică rostită (după o încercare neizbutită sau) după un mare efort zadarnic. **4** *sn* Emanație gazoasă, urât mirositoare, care se elimină cu zgomot din intestinul gros prin orificiul anal Si: (pop) *bășină, fâsâitală*, (fam) *vânt*. **5-6** *sm* (Reg) Epitet depreciativ dat (unui om de nimic sau) unei persoane neînsemnate. **7** *sm* (Gmț) Epitet dat unui copil. **8-9** *i* (Mun; îe) **Hârț-~** Se spune când cineva (spune o prostie sau) face o gafă. **10** *av* (Mai ales d. tineri; îe) **A umbla hârța-~a** A pierde vremea.

pârț² *s* vz ***pârci²***

pârța¹ *i* vz ***pârt***

pârța² *sfs* [At: DLR / E: ***pârt¹***] (Reg; art.) Dizenterie.

pârțac *sn* vz ***pârtag***

pârțag *sn* [At: PANN, P. V. II, 99/26 / V: ***~ac, ~rțăg*** / Pl: *~uri* / E: ctm ***pârț¹ + artag***] **1** (Pfm) Acces de furie. **2-3** (Pfm) Chef (de ceartă sau) de bătaie. **4** (Pex) Capriciu. **5** (Pex) Defect. **6** (Pex) Năravi. **7** (Mol; îf *pârțac*) Bună dispoziție. **8** (Mol; îaf) Hatâr.

pârțaică *sf* [At: H XVIII, 146 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cămașă subțire.

pârțale *sfp* vz ***parcelă***

pârțav, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***pârț¹*** **+** *-av*] (Reg; d. oameni) Nervos și repezit.

pârță *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: cf *pârț*[1]] (Mun) Femeie ușoară Si: *curvă*.

pârțagos, ~oasă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pârță*** + *-os*] **1-2** (Mun) (Persoană) supărăcioasă, arțăgoasă.

pârțagușa *sf* vz ***partigușa***

pârțăi *v* vz ***pârțâi***

pârțău *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ăi* / E: cf *pârț*] (Mun) Tânăr flușturatic, care umblă de colo până colo fără să facă nimic Si: *pierde-vară*.

pârțavit, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârțav***] (Ban; d. oameni) Urât la față Si: *slut*.

pârțâgăiat, ~ă *a* vz ***pârțigăiat***

pârțâgâit[1]***, ~ă*** *a* vz ***pârțigăiat***

pârțâgâit[2]***, ~ă*** *a* vz ***pițigăiat***

pârțâgușa *sf* vz ***pârțigușa***

pârțâi *vi* [At: CALENDARIU (1814), 87/4 / V: (înv) *~ăi* / Pzi: *pârțâi, ~esc* / E: ***pârț***[1] + *-âi*] **1** A elimina cu zgomot gaze din intestinul gros, prin orificiul anal Si: (pop) *a se băși*. **2** (Îvr; d. lumânări; îf *pârțai*) A sfârâi în timpul arderii. **3** (Reg; fig; îf *pârțai*) A merge țanțoș.

pârțâit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pârțâi***] Care elimină mereu pârțuri[1] (**4**) Si: (pop) *bășinos*.

pârțâitor, ~oare *a* [At: H XI, 455 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pârțâi*** + *-tor*] (Reg) Care elimină pârțuri[1] (**4**) Si: (pop) *bășinos*.

pârți *i* vz ***pârț***[1]

pârțigăiat, ~ă *a* [At: I. CR. II, 302 / V: ***~tâg~, ~tâgâit*** / P: *~gă-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *pârț*[1], *pițigăiat*] **1** (Buc; d. firele de tors) Care este tors neuniform. **2** (Mol; d. oameni; îf *pârțâgăiat, pârțâgâit*) Slab.

pârțiguș [At: GLOSAR REG. / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~uri* / E: cf *pârț*[1]] **1** *sm* (Buc) Specie de prun ale cărui fructe sunt foarte mici și cu sâmburi care se desprind ușor. **2** *sn* (Reg; mpl) Lucru mic.

pârțigușa *sf* [At: CADE / V: ***~tâg~, ~tâg~*** / Pl: *~șe* / E: ***pârțiguș*** + *-ă*] (Buc; Olt) Fruct al pârțigușului (**1**).

pârțioane *sfp* [At. PAMFILE, A. R. 158 / P: *~ți-oa~* / E: ger ***Portion***] (Reg) **1** Căpițe. **2** Porțiuni mici de teren cultivabil.

pârțotin, ~ă [At: POLIZU / V: (înv) ***porțotină*** *sf*, ***purțotină*** *sf*, (reg) ***~rcio~*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *pârț*] **1** *sf* (Îvr) Femeie depravată Si: *curvă*. **2** *smf* (Reg) Persoană neserioasă, leneșă, flecară. **3** *sm* (Trs; Mun) Mârțoagă. **4** *sm* (Reg) Arbore nedefinit mai îndeaproape.

pârțuica *sf* [At: ȘEZ. IV, 24 / V: ***pâr~*** / Pl: *~ici* / E: ***pârț***[1] + *-uică*] (Pop) Diaree.

pârv, ~ă *a* [At: DAMÉ, T. 67 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** (Reg; d. oi) Cu puțină lână, scurtă și creață. **2** (Reg; d. capre) Fără păr. **3** (Înv; d. oameni) Scund.

pârvac[1] *sm* [At: I. IONESCU, M. 380 / V: (reg) ***par~, pâr~*** / Pl: *~aci* / E: bg ***първак***] (Apc) **1** Primul roi care se desprinde de stup. **2** (Mol) Stup bătrân, de cel puțin un an, care a roit o dată sau de mai multe ori Si: (reg) *matcă, roi*.

pârvac[2] *sm* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / Pl: *~aci* / E: srb ***prvat***] (Ban) Om bogat și gras.

pârvă *sf* [At: LB / Pl: *~ve* / E: nct] (Înv) Femeie depravată Si: *curvă*.

pârve *sfp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 147 / V: ***~vie*** / E: nct] (Ban) **1-2** Bureți (comestibili).

pârvie *sfp* vz ***pârve***

pârvișta *i* [At: LEXIC. REG. 106 / E: nct] (Buc) Cuvânt folosit drept comandă pentru mânatul cailor.

pârvodiacon *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. pref 2[v]/17 / P: *~di-a~* / Pl: *~i* / E: slv ***пръводиаконъ***] (Îvr) Arhidiacon.

pârvomucenic, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. pref, 2[v]/17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пръвомоученикъ***] (Îvr) Cel dintâi dintre mucenici[2] (**1**).

pârvoseadanie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 12[v]/22 / Pl: *~ii* / E: slv ***пръвосѣдѣнїе***] (Îvr) Conducere.

pârvozvan *a, sm* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 108[v]/16 / Pl: *~i* / E: slv ***пръвозванъ***] (Bis; îvr) **1-2** (Care este) întâiul chemat.

pâs *i* vz ***pis***[2]

pâsat *s* vz ***pâsat***

pâsăi *v* vz ***pâsâi***

pâsăială *sf* [At: COMAN, GL. / P: *~să-ia~* / Pl: *~ieli* / E: cf *pâsâi*] (Reg) **1** Tăcere. **2** Vorbire în șoaptă.

pâscan *sm* [At: ALR I, 1192/341 / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Zlg; Mar) Șobolan (*Mus decumanus*). **2** (Orn; reg) Pescăruș (*Larus*).

pâscav, ~ă *a* vz ***pâscav***

pâscăli *v* vz ***piscăli***

pâscui *vi* [At: ALR I, 69/388 / Pzi: *~esc* / E: ***pâs***] (Reg; fam) A pâstui.

pâsâi [At: MIRONESCU, S. 619 / V: (reg) ***pasăi, ~sâi*** / Pzi: *~esc, pâsâi* / E: ***pâs*** + *-âi*] **1** *vt* (Rar) A chema pisica. **2** *vi* (Pop) A emite un zgomot șuierător și surd Si: *a fâsâi*. **3** *vi* (Reg; spc; d. gâscan; îf *pâsăi*) A emite un zgomot surd caracteristic speciei Si: *a fâsâi, a sâsâi*. **4** *vi* (Reg; îf *pâsăi*) A vorbi peltic. **5** *vi* (Reg; îf *pâsăi*) A sufla cu presiune aerul printre buzele rotunjite. **6** *vi* (Reg; d. foc; îf *pâsăi*) A mocni. **7** *vi* (Reg; d. frunze) A fâșâi.

pâsâire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pâsâi***] **1** (Rar) Chemare a pisicii Si: (îvr) *pâsâit* (**1**). **2** (Înv) Emitere a unui zgomot șuierător și surd Si: (îvr) *pâsâit* (**2**). **3** (Spc) Emitere a unui zgomot caracteristic de către gâscan Si: (îvr) *pâsâit* (**3**). **4** (Reg) Vorbire peltică Si: (îvr) *pâsâit* (**4**). **5** (Reg) Suflare cu presiune a aerului printre buzele rotunjite Si: (îvr) *pâsâit* (**5**). **6** (Reg; spc) Șuierare pentru îmblânzirea cailor Si: (îvr) *pâsâit* (**6**). **7** (Reg) Mocnire a focului Si: (îvr) *pâsâit* (**7**). **8** (Reg) Foșnire a frunzelor Si: (îvr) *pâsâit* (**8**).

pâsâit *sn* [At: DRLU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pâsâi***] (Îvr) **1-8** Pâsâire (**1-8**).

pâslar *sm* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. VI, 45 / Pl: *~i* / E: ***pâslă*** + *-ar*] **1-2** (Înv) (Fabricant sau) vânzător de pâslă (**1**). **3** (Lpl) Încălțăminte din pâslă (**1**) asemănătoare cu ghetele sau cu cizmele, folosită pe timp friguros, care adesea se punea peste pantofi sau peste bocanci. **4** Papuci de casă confecționați din pâslă (**1**), pentru timpul friguros.

pâslă *sf* [At: M. COSTIN, LET. I, 28/2 / Pl: *~le* / E: slv ***пълсть***] **1** Material textil nețesut, obținut din fibre netoarse de păr de animale, din fire de lână sau fibre sintetice, prin arderea firelor sau fibrelor cu ajutorul unor procedee speciale, folosit pentru confecționarea pălăriilor, a unor obiecte de încălțăminte, ca izolant acustic și termic etc. Si: *fetru*. **2** (În) **Obraz de ~** Se spune despre o persoană lipsită de rușine, îndrăzneață sau necuviincioasă Si: *obraz de toval*. **3** (Mol; Buc) Țesătură țărănească groasă, făcută din păr de cal, care se așterne pe pat, în sanie etc. **4** (Îs) *~-minerală* Material termoizolant, în formă de plăci, fabricat din fibre minerale, vată de sticlă sau vată de zgură, și o cantitate mică de bitum, folosit în construcții. **5** Strat păros care acoperă frunzele sau ramurile unor plante. **6** (Trs) Bubulițe care se fac pe cap, la unii copii, până la vârsta de nouă-zece ani. **7** (Reg) Pădure foarte tânără.

pâslărească *sf* [At: LM / Pl: *~ești* / E: ***pâslar*** + *-ească*] (Îvr) **1-2** Femeie (care fabrică sau) vinde pâslă (**1**). **3-4** Soție a pâslarului (**1-2**).

pâslărie[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***pâslar*** + *-ie*] (Rar) Meșteșug al pâslarului (**1**).

pâslărie[2] *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***pâslă*** + *-arie*] **1** Cantitate mare de pâslă (**1**). **2-3** (Fabrică sau) prăvălie de pâslă (**1**).

pâsleg *sm* vz ***pișleag***

pâsli *vt* [At: TDRG / Pzi: *~lesc* / E: ***pâslă***] **1** (Reg; c. i. diferite obiecte casnice) A îngrămădi. **2** (Rar; c. i. pământul sau diferite suprafețe) A acoperi cu un strat des, ca o pâslă (**1**).

pâslit, ~ă *a* [At: (a. 1784), ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâsli***] **1** (Pop) Confecționat din pâslă (**1**). **2** (Îvr) Pâslos.

pâslos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pâslă*** + *-os*] Asemănător ca aspect, în special ca desime, cu pâsla (1) Si: (îvr) *pâslit* (**2**).

pâslui *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~esc* / E: ***pâslă*** + *-ui*] (Rar; c. i. saci, saltele etc.) A umple cu lână sau cu păr[1].

pâstaie *sf* vz ***pastaie***

pâstrav *sn* vz ***păstrav***[2]

pâstui *vti* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***pst*** + *-ui*] (Fam; rar) **1-2** A obliga la tăcere, rostind interjecția „pst" Si: (reg) *a pâscui*.

pâș[1] *i* [At: CARAGIALE, O. I, 117 / V: (reg) ***păsia, pâșa*** / E: fo] (Are) Cuvânt care redă zgomotul slab produs de pașii cuiva care merge în vârful picioarelor, pentru a nu fi auzit.

pâș[2] *i* vz ***piș[2]***

pâș[3] *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *pâșin*] (Reg) Om tăcut și rău, care privește pe sub sprâncene.

pâș[4] *sm* [At: PAMFILE, A. R. 132 / Pl: *~i* și (n) *~uri* / E: nct] **1** (Trs) Snop de paie, de grâu, de secară etc., adesea îmblătit. **2** (Reg) Cocean de porumb.

pâș[5] *sm* vz ***pârș[2]***

pâș[6] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E. nct] **1** (Reg) Adaos făcut la un dulap care este prea scurt. **2** (Mol) Tip de încheietură la tocurile ferestrelor sau ale ușilor. **3** (Reg) Crestătură ornamentală care se face la piciorul de sus al prispei.

pâș[7] *s* [At: PĂCALĂ, M. R. 299 / Pl: nct / E: nct] Unealtă de pescuit formată din nuiele de mesteacăn care alcătuiesc un fel de stavilă mobilă.

pâș[8] *s* vz ***pâj***

pâșa *i* vz ***pâș[1]***

pâșan, ~ă *a* vz ***pâșin***

pâșcav, ~ă *a* vz ***pâșcav***

pâșcâi *v* vz ***pâșcâi[1]***

pâșcâială *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 225/5 / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâșcâi*** + *-eală*] (Îvr) **1-2** Dezaprobare (și batjocură).

pâșcăv, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 148 / V: ***pâscav, ~cav, ~cov*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** (Ban; d. alimente) Alterat. **2** (Ban; d. alimente) Mucegăit. **3** (Reg; d. fructe; îf *pâscav*) Viermănos. **4** (D. fructe) Zbârcit, stafidit din cauza acțiunii soarelui.

pâșcăveală *sf* [At: ALR SN I, MN h 244/47 / Pl: *~eli* / E: ***pâșcăvi*** + *-eală*] (Ban) **1** Mucegai. **2** Mucegăială.

pâșcăvi *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / V: ***pâș~, ~covi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***pâșcăv***] **1** (Ban; d. alimente) A se altera. **2** (Ban; d. alimente) A se mucegăi. **3** (Reg; d. vin) A face floare. **4** (Reg; d. fructe; îf *pâșcovi*) A se zbârci prin acțiunea soarelui.

pâșcăvit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / V: ***pâș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pâșcăvi***] (Ban; d. alimente) **1** Alterat. **2** Mucegăit.

pâșchea *sf* vz ***puschea***

pâșcâi[1] *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 228/13 / V: ***~căi***, (cscj) ***pășca*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) **1** A face de rușine. **2** A lua în râs. **3** A batjocori.

pâșcâi[2] *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~esc* / E: cf *pâcâi*] (Mun; d. fumători) A pâcâi (**1**).

pâșcâială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pâșcâi[2]***] (Reg) Pâcâială (**1**).

pâșcov, ~ă *a* vz ***pâșcăv***

pâșcovi *v* vz ***pâșcăvi***

pâșen, ~ă *a* vz ***pâșin***

pâșenie *sf* [At: COD. VOR. 132/2 / Pl: *~ii* / E: ***pâșen*** + *-ie*] (Îvr) **1** Mândrie. **2** Trufie.

pâșin, ~ă [At: PSALT. 195 / V: (înv) ***pășen, pâș~, ~șen*** (A și: *pâșen*), (reg) ***~șan*** (îvr) ***pășean*** / A și: *pâșin* / Pl: *~i, ~e* / E: ucr ***пишний***] **1-2** *smf, a* (Îvr) (Persoană) mândră. **3-4** *smf, a* (Persoană) gravă. **5** *a* (Reg) Rău. **6** *a* (Reg; d. oameni) Blajin. **7** *a* (Reg) Timid. **8** *a* (Reg) Spășit. **9** *a* (Reg) Ipocrit. **10** *a* (Reg) Drăguț.

pâșăit, ~ă *a* [At: BUL. FIL. I, 124 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *pâș[1]*] (Reg) Mocăit (**1**).

pâșlan *sm* [At: ALR II, 4969/836 / Pl: *~i* / E: cf *pârș[2]*, *pâlș*] (Zlg; reg) Hârciog (*Cricetus cricetus*).

pâșlegi *smp* vz ***pișleag***

pâșlete *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: nct / E: nct] (Ban) Vânt slab care bate dinspre nord.

pâșli *v* vz ***pașli***

pâșlic *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ici* / E: ns cf *poșdic*] (Reg) Copil mic.

pâșoi *smi* [At: H VI, 182 / E: cf *pâș[5]*] (Zlg; Mol) Șobolan (*Mus decumanus*).

pâșpai *sn* vz ***pospai***

pâșpăi *v* vz ***pișpăi***

pâșpăit *sn* vz ***pișpăit***

pâșpăitor, ~oare *a* vz ***pișpăitor***

pâșpâi *v* vz ***pișpăi***

pâșpâială *sf* [At: H IV, 14 / P: *~pâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) **1** Boală pe care o fac oile și vitele când mănâncă cu lăcomie prea multă iarbă și din cauza căreia animalul bolnav se umflă, tremură și nu se poate ține pe picioare. **2** Iarbă care provoacă pâșpâiala (**1**).

pâști *v* vz ***piști***

pâștit, ~ă *a* [At: DR. V, 293 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf ***păști***] (Trs; d. coama calului) Cu părul scurt și rar.

pâștița[1] *af* [At: ALR I, 1780/98 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg; d. oi) Stearpă.

pâștița[2] *sf* [At: DR. V, 303 / A: nct / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) Smoc de păr la pintenul calului.

pâr[1] *i* [At: GOROVEI, CR. 352 / E: fo] (Are; în superstiții) Termen care se rostește pentru apărare împotriva vârtejului de ape.

pât[2], ***pâtă*** *a* [At: LEXIC. REG. 9 / Pl: *pâți, pâte* / E: nct] (Trs) Miop.

pâtcav, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 368 / V: ***~căv*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Ban; d. oameni) **1** Bâlbâit. **2** (Îf *pâtcâv*) Peltic.

pâtcâi *vi* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 368 / V: ***~ăvi, ~chi*** / Pzi: *~esc* / E: ***pâtcav***] (D. oameni) **1** (Ban) A se bâlbâi. **2** (Ban) A bolborosi. **3** (Ban) A vorbi peltic. **4** (Reg) A vorbi pe nas.

pâtcăv, ~ă *a* vz ***pâtcav***

pâtcăvi *v* vz ***pâtcâi***

pâtchi *v* vz ***pâtcâi***

pâtea *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *piti*] (Reg; îcs) *De-a ~* De-a prinselea.

pâtârniche *sf* vz ***potârniche***

pâtpalac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpălac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpâdac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpâdacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpâdâc *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpâlac *i, sm* vz ***pitpalac***

pâtpâlacă *sf* vz ***pitpalacă***

pâtpâlăcoi *sm* vz ***pipălăcoi***

pâță[1] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 265 / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) Scamă.

pâță[2] *sf* vz ***pită[2]***

pâțâi *vr* [At: ALR SN V, h 1256/29 / Pzi: *pâțâi* / E: cf *fâțâi*] (Reg) A se răsfăța.

pâțâr *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 148 / Pl: nct / E: cf *pâțâi*] (Ban) **1** Gust. **2** Plac. **3** Poftă. **4** (Îlav) **Pe ~** Pe plac.

pâțian *sm* vz ***pitian***

pâțiană *sf* vz ***pitiană***

pâțișoară *sf* [At: DLR / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Cui de lemn care se trece prin bufleu pentru a susține policioara jugului.

pâțâc *s* [At: DR. VII, 131 / Pl: *~âci* / E: ns cf *pitic*] (Reg) Pitic.

pâțâgoi *sm* vz ***pitigoi***

pâțâguș *sm* vz ***pitiguș***

pâțâiană *sf* vz ***pitiană***

pâțârânga *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Persoană slabă și sprintenă.

pâțoc *sm* vz ***potoc***

pâțur *sm* vz ***pitur[1]***

pâture *sm* vz ***pitur[1]***

pâzdărie *sf* vz ***puzderie***

pâzdăros, ~oasă *a* vz ***pozderos***

pâzderie *sf* vz ***puzderie***

pe *pp* [At: PSALT. HUR. 114[r]/3 / V: (îvp) ***pa, pre***, (îrg) ***pi***, (înv) ***pri***, (reg) ***pa, pî, prâ, prî*** / E: ml ***super, per***] **1** Exprimă situarea în contact

direct a două elemente, dintre care unul este suprapus celuilalt *Stă pe masă.* **2** Exprimă localizarea într-o parte definită a unei suprafețe *S-a rupt pe mijloc.* **3** Arată sprijinul pe o parte a corpului *Se ține pe picioare.* **4** Situarea este între limitele unei suprafețe *Stă pe pat.* **5** Suprapunerea este realizată fără contact *Era ceață pe oraș.* **6** Exprimă trecerea printr-o suprafață prin care se realizează accesul într-un spațiu delimitat *Intră pe ușă.* **7** Deplasarea în spațiu se face printr-o mișcare longitudinală *Merge pe drum.* **8** Ceea ce trece dintr-un spațiu în altul poate fi privirea *Se uită pe fereastră.* **9** Privirea poate cuprinde un spațiu delimitat *Privi pe câmpie.* **10** Exprimă orientarea verticală a unui obiect spre o suprafață cu care va intra în contact *Sămânța a căzut pe piatră.* **11** Exprimă orientarea, fără contact direct *Fereastra dădea pe bulevard.* **12** Exprimă ideea de destinație spațială spre care se orientează o acțiune *Au năvălit pe el.* **13** (Îc) **~ la** Exprimă un reper spațial accidental sau provizoriu *Poftiți pe la noi.* **14** Reperul spațial este în apropiere, nu în contact direct *Satul era pe apa Tisei.* **15** Exprimă contactul dintre un element și un punct de sprijin spațial *Purtat pe umăr.* **16** (Îvp) Exprimă transmiterea a ceva prin intermediar *Trimite bani pe poștă.* **17** Cu sens distributiv, exprimă încadrarea elementelor în grupuri *Mergeau pe trei șiruri.* **18** (Îlpp) **~ lângă, ~aproape, ~ deasupra, ~ alături** etc. Exprimă orientarea unei mișcări față de un reper spațial. **19** Arată situarea precisă în dreptul unui reper *Haine strâmte pe talie.* **20** Exprimă raportarea exactă la un reper temporal *Pe 19 aprilie.* **21** Orientarea temporală poate fi imprecisă *Plecăm pe toamnă.* **22** Exprimă încadrarea în niște limite temporale *Pe vremea lui Duca Vodă.* **23** (Îlav) **~ atunci, ~ vremuri** (Exprimă depărtarea nedeterminată a momentului vorbirii față de reperul temporal trecut) Cândva. **24** (Îlav) **~ drum, ~ cale** (Referirea se face la un moment nedeterminat din timpul deplasării) Undeva. **25** Exprimă încadrarea în tot cursul unei perioade *Salariu pe luna mai.* **26** (Fig) Exprimă spațiul parcurs într-o unitate de timp *Kilometri pe oră.* **27** (Îlav) **~ viitor** (Exprimă un reper temporal neprecizat situat după momentul vorbirii) De acum înainte. **28** Exprimă un reper temporal viitor față de care este programată o acțiune *Plecăm pe duminică.* **29** Exprimă depășirea de curând a unui reper temporal *Nu mâncase de două zile pe a treia.* **30** (Îc) **~ la** Exprimă un reper temporal aproximativ *Pe la 1840.* **31** Exprimă raportul dintre timpul activității și recompensa primită *Șaizeci de mii de lei pe zi.* **32** Exprimă încadrarea în unități temporale repetabile *Cinci pâini pe zi.* **33** (Îlav) **~ urmă, ~ urma** (Exprimă încadrarea ulterioară față de un eveniment) În cele din urmă. **34** Exprimă coincidența a două repere temporale *A căzut 1 mai pe o duminică.* **35** (Îlpp) **~ când** Exprimă concomitența a două circumstanțe. **36** Exprimă raportul cauzal a două circumstanțe *Când apă pe osteneală, s-a îmbolnăvit.* **37** (Îlav) **~ dată, ~ loc** (Exprimă o circumstanță care reprezintă o reacție la o altă circumstanță) Imediat. **38** (Înv) Arată asupra cui se exercită o autoritate *Domn pe o țară bogată.* **39** (Îlpp) **~ seama, ~ pe socoteala** Exprimă asumarea unei răspunderi de către cineva. **40** Exprimă un element dominant care este o circumstanță favorabilă sau nu, suportată de cel dominat *Necaz pe capul meu.* **41** Exprimă o stare sufletească apăsătoare *Stă pe gânduri.* **42** (Îlav) **~ cât... ~ atât** (Exprimă un raport de proporționalitate între efectele a două fenomene) În mod egal. **43** Circumstanța este definită printr-un reper temporal de întindere nelimitată *Nu adunași bogății pe acest pământ.* **44** Exprimă o colectivitate asupra căreia acționează o circumstanță *Ședință pe sector.* **45** Exprimă o raportare cantitativă la un întreg *Pe jumătate adormit.* **46** (Îlpp) **~ lângă, ~ deasupra** Exprimă anexarea cumulativă la un tot. **47** Exprimă aglomerarea excesivă a elementelor *Veneau scrisori pe scrisori.* **48** Exprimă intensificarea unei acțiuni *Se pune pe citit.* **49** Exprimă intensificarea maximă și scopul acțiunii *Bătaie pe omor.* **50** Restrânge săvârșirea unei acțiuni la un singur domeniu de aplicare *A pus șechestru pe avere.* **51** (Îlpp) **~ socoteala, ~ seama** Restrânge domeniul de aplicare al unui comentariu, de obicei critic, ironic. **52** Restrânge sfera de cuprindere a unei tematici *Poezii pe subiecte triste.* **53** (Înv) Exprimă scopul acțiunii *Să-l chemăm pre ajutor.* **54** (Înv) Introduce beneficiarul sau destinatarul unei acțiuni *Are milă pre tara noastră.* **55** Însoțește un nume de ființă care reprezintă destinatarul pasiv al acțiunii, reluat printr-un pronume substitut, considerat gramatical complement direct cu prepoziția pe *Îi goneа pe ei.* **56** (Înv) Exprimă iminența unei acțiuni sau unui proces *Bolnavul era pre vindecare.* **57** Introduce un determinant cu sens modal *Povești pe scurt.* **58** Introduce termenul care exprimă mijlocul de garantare a adevărului unei afirmații *Pe cuvânt de onoare.* **59** Exprimă garantarea mijlocului de finanțare *Pe socoteala lui.* **60** Exprimă limba țintă în care se face sau traduce o comunicare *Spune asta pe sârbește.* **61** Exprimă un mijloc de identificare *Îl cunosc pe grai că e învățat.* **62** Exprimă o modalitate de obținere a unui bun, serviciu *Pe credit.* **63** Exprimă un criteriu de clasificare *Așezate pe culori.* **64** (Îlav) **(Rând) ~ rând** (Exprimă ordinea de eșalonare a unor elemente) Unul după altul. **65** (Înv) Exprimă raportul de conformare la ceea ce indică termenul de după prepoziție *Trăiesc pre învățăturile sfinte.* **66** (Înv) Exprimă motivarea săvârșirii unei acțiuni *Pedepsit pre vină.* **67** Exprimă compensarea cantitativă sau calitativă în cadrul unui schimb *Vinde un litru pe zece lei.* **68** (Înv) Exprimă adevărul unei afirmații *Pre adevăr este că...* **69** Exprimă nonechivalența între rolul unei persoane și esența ei *Face pe mironosița.* **70** (Îcs) **~ motiv că** Exprimă argumentul explicativ al unei acțiuni. **71** Exprimă compatibilitatea sau nu a două alternative *Schimbă obiceiurile cele bune pe cele rele.* **72** (Îcs) *Tot atât... pe cât (de)...* Exprimă echivalența între proporțiile a două calități.

peag, ~ă *a* vz ***pag***

peaj *s* [At: ALEXI, W. / P: *pe-aj* / Pl: nct / E: fr ***péage***] (Rar) **1** Taxă percepută la trecerea peste un pod, pe o cale de acces la acostarea navei într-un port etc. **2** Loc unde se percepe peaj (**1**). **3** Drept de a folosi o cale ferată la transportul de mărfuri cu vagoane proprii.

pean *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *pe-an* / Pl: *~e* / E: ngr ***παιάν***, fr ***péan***] (Liv) **1** Imn închinat victoriei zeului Apolo asupra Pitonului. **2** (Pgn) Cântec de biruință în luptă. **3** (Pgn) Cântec de bucurie.

peană^{1} *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 407 / E: lat ***poena***] (Ltî; îlpp) **În ~a (cuiva** sau **a ceva)** În paguba cuiva sau a ceva.

peană^{2} *sf* vz ***pană***^{1}

peanig *sm* vz ***peaning***

peaning *sn* [At: VARLAAM, C. 244 / V: (înv) ***~nig, penig, pening*** / Pl: *~ngi* / E: slv ***пѣнязь***, ger ***Pfennig***] (Înv) **1** Monedă a cărei valoare a variat în timp și spațiu, echivalentă uneori cu o groșiță, alteori cu un dinar, cu un talant sau un ban mărunt. **2** (Pgn; lpl) Bani. **3** (Pgn; lpl) Avere în numerar.

peantă *sf* vz ***bantă***

peapân *sm* vz ***pepene***

peapene *sm* vz ***pepene***

peapine *sm* vz ***pepene***

peară *sf* vz ***pară***^{1}

pearcă *sf* vz ***ciuperca***

peartă *sf* vz ***pată***

peasnă *sf* [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 521 / V: ***pesnă*** / Pl: *~ne* și *pesne* / E: slv ***пѣснь***] (Înv) **1** (Bis) Psalm. **2** Imn. **3** (Pgn) Cântec.

peată *sf* vz ***pată***

peatec *sn* vz ***petic***

peatrula *v* vz ***patrula***

peatrulă *sf* vz ***patrulă***

pebegaz *sn* [At: SFC I, 200 / Pl: *~uri* / E: ***pe***(trol) + ***be*** (=Block) + ***gaz***] (Dc; iuz) Amestec de gaze lichefiate comprimat în butelii speciale și folosit drept combustibil.

pebrină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***pébrine***] Boală parazitară a viermilor de mătase.

pec^{1} [At: FD, I, 202 / V: ***peic*** *sm* / Pl: (**1**) *peci*, (**2**) *~uri* / E: mg ***pék***] (Reg) **1** *sm* Brutar. **2** *sn* Brutărie.

pec^{2} *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 155 / Pl: nct / E: ger ***Pech***] (Ban) Smoală (**1**).

pecar *sm* [At: CIHAC, II, 250 / V: (reg) ***pecer***, ***pie~*** / Pl: *~i* / E: ***pec***^{1} + *-ar* cf ger *Bäcker*, scr *pekar*] (Trs; Ban) Brutar.

pecari *sm* [At: MAIORESCU, L. 179 / A: și (rar) *pecari*, *~cari* / Pl: (nob) *~is* / E: fr ***pécari***] Mamifer înrudit cu porcul sălbatic, care trăiește în America (*Dicotyles tajocu*).

pecariza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: ger ***pekarisieren***] A determina culoarea făinii de grâu sau de secară prin compararea cu o făină etalon.

pecarizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***pecariza***] Metodă de determinare a culorii făinii de grâu și de secară prin compararea culorii făinii uscate cu aceea a unei făini etalon.

pecăraie *sf* [At: TEAHA, C. N. 251 / Pl: ? / E: ger ***Bäkerei***] (Reg) Brutărie.

pecărie *sf* [At: L. ROM. 1960, nr. 2, 20 / Pl: *~ii* / E: ***pecar*** + *-ie*] (Trs; Ban) Brutărie.

pecariță *sf* [At: MAT. DIALECT. I. 185 / Pl: *~țe* / E: ***pecar*** + *-iță*] (Trs) **1** Brutăreasă. **2** Soție a brutarului.

pecitori *sm* vz ***perceptor***

pece[1] [At: LM / E: lat ***pix, picis***] (Ltî) **1** *sfs* Smoală (**1**). **2** *av* (Îs) *Negru ~* Foarte negru.

pece[2] *sf* vz ***pecie***

pecealnic *sn* vz ***pecetnic***

peceată *sf* vz ***pecete***

peceate *sf* vz ***pecete***

peceatie *sf* vz ***pecete***

pecectori *sm* vz ***perceptor***

pecedlar *sm* vz ***pecetlar***

peceli *v* vz ***pecetlui***

pecelnic *sn* vz ***pecetnic***

pecene *sfp* [At. VICIU, GL. / E: nct] (Mar) Pănuși de porumb.

peceneg, ~eagă [At: XENOPOL, I. R. II. 186 / Pl: *~egi*, *~ege* și (înv) *~eghi*, *~eghe* / E: ger ***Petschenege***, fr ***Petchenègues***, rs ***печенег***] **1** *smp* Popor migrator din familia popoarelor turcice care a migrat prin estul și sud-estul Europei în sec. IX-XI Si: (înv) *pacinați*. **2-3** *smf*, *a* (Persoană) care aparține acestui popor. **4** *a* Privitor la pecenegi (**1**). **5** *a* Care provine de la pecenegi (**1**). **6** *a* Care este specific pecenegilor (**1**).

pecer[1] *sm* vz ***pecar***

pecer[2] *sn* vz ***picior***

pecerlear *sm* vz ***pecetlar***

pecerpeală *sf* vz ***pocerpeală***

pecet *sn* vz ***pecete***

pecetar [At. BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pecete*** + *-ar*] **1** *sm* Gravor de peceți (**1**). **2** *sn* (Rar) Pistornic (**1**).

pecetărie *sf* [At. POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***pecetar*** + *-ie*] Atelier pentru gravat peceți (**1**).

pecete *sf* [At: (a. 1591) GCR. I. 38/36 / V: ***~tie***, (înv) ***~eată***, ***~eate***, ***~eatie***, (reg) ***~et***, ***~eție***, ***picet*** / Pl: *~eți*, (înv) *~*, (reg) *~turi* / slv ***печать***] **1** Placă de metal, cu mâner sau montată pe un inel, pe a cărei suprafață liberă este gravată o emblemă, o efigie, o monogramă, care se aplică pe ceară sau cu tuș, pentru a garanta autenticitatea și integritatea unui act Si: *sigiliu*, (îrg) *muhur*, *pecetlar* (**1**), *pecetnic*, *peciu*. **2** (Pex) Ștampilă. **3** (Reg; îs) *~a dracului* Umflătură la piciorul calului Si: (îrg) *pecetlar* (**2**). **4** (Bot; reg; îc) **~a-lui-Solomon** Coada-cocoșului (*Polygonatum latifolium*). **5** (Bot; reg; îac) Coada-cocoșului (*Polygonatum multiflorum*). **6** (Bot; reg; îac) Coada-cocoșului (*Polygonatum odoratum*). **7** (Înv) Emblemă. **8** (Înv) Stemă. **9** (Reg) Timbru poștal. **10** Ceară roșie sau plumb care se aplică sau se leagă la un document, la un pachet și pe care se aplică o pecete (**1**). **11** Semn imprimat prin aplicarea unei peceți (**1**). **12** (Pex) Semn lăsat de o ștampilă înmuiată în tuș și aplicată pe un document. **13** (Îlav) **Închis (sau ferecat) cu șapte peceți** Ascuns cu desăvârșire, imposibil de a fi găsit. **14** (Îal) Interzis. **15** (Îal) Tăinuit, imposibil de cunoscut. **16** (Îlv) **A pune sub ~eți** A sigila. **17** (Pex; îal) A tăinui. **18** (Pex; îal) A interzice. **19** (Îvr) Tatuaj. **20** (Reg; îf *pecet*) Aluniță. **21** (Reg; îs) *~tul mortului* Stropire a mortului cu ulei și vin înainte de a se închide sicriul. **22** (Îrg) Act întărit cu o pecete (**1**). **23** (Spc; îrg) Chitanță prin care se specifică suma pe care trebuie să o plătească sau a plătit-o un contribuabil. **24** (Fig) Semn caracteristic. **25** (Fig) Trăsătură distinctivă. **26** (Spc; fig) Stigmat.

peceți *vt* [At: MAT. DIALECT. I. 84 / V: (îrg; cscj) ***piceta*** / Pzi: *~tesc* / E: ***pecete***] (Îrg) **1-3 A** pecetlui (**1-2**, **9**).

pecetie *sf* vz ***pecete***

pecetlar *sm* [At: ȘINCAI, HR. III. 201/27 / V: (reg) ***~edl~***, ***~erl~*** / Pl: *~i* / E: ***pecetlui*** + *-ar*] (Îrg) **1** Pecete (**1**). **2** (Reg; îs) *~ul dracului* Pecete (**3**).

pecetli *v* vz ***pecetlui***

pecetlui [At: N. TEST. (1648) 307[r]/11 / V: (îvr) ***~trui***, ***~tli***, ***~tui***, ***~celi*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***печатьлѣти***, mg ***pecsételni***] **1** *vt* A autentifica un act prin aplicarea unei peceți (**1**) Si: (înv) *a peceti* (**1**). **2** *vt* A pune pe ceva o ștampilă Si: (înv) *a peceti* (**2**). **3** *vt* (Pex) A sigila. **4** *vt* (Îvp; pex) A închide o ușă, o casă, o cameră. **5** *vt* (Înv) A sigila îmbrăcămintea condamnaților pedepsiți să nu se poată dezbrăca cât timp durează condamnarea. **6** *vt* (Înv) A înfiera condamnații. **7** *vt* (Fig) A dezonora. **8** *vt* (Rel) A face semnul crucii cu hârletul la cele patru colțuri ale gropii, înainte de a coborî sicriul. **9** *vt* (Trs; îf *pecetli*) A păta un obiect de îmbrăcăminte Si: (înv) *a peceti* (**3**). **10** *vt* (Fig) A consfinți. **11** *vt* (Fig) A consolida. **12** *vt* (Fig) A definitiva. **13** *vt* (Fig) A confirma. **14** *vt* (Fig) A decide destinul cuiva. **15** *vt* (Înv) A crea. **16** *vt* (Înv) A statornici. **17-18** *vtr* A (se) fixa în memorie. **19** *vt* (Fig) A imobiliza. **20** *vt* (Nob) A anchiloza.

pecetluință *sf* [At: NECULCE, L. 194 / Pl: *~țe* / E: ***pecetlui*** + *-iță*] (Înv) **1** Hârtie de valoare. **2** (Spc) Bon de tezaur.

pecetluire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pecetlui***] **1** Autentificare a unui act prin aplicarea peceții (**1**) Si: *pecetluit*[1] (**1**), *sigilare*. **2** Aplicare pe ceva a unei peceți (**2**) Si: *pecetluit*[1] (**2**), *ștampilare*. **3** (Înv; ccr) Act întărit cu o pecete (**2**) Si: *pecetluitură* (**1**). **4** (Pex) Sigilare. **5** (Pex; îvp) Închidere a unei uși, case, camere Si: *pecetluit*[1] (**4**). **6** (Înv) Sigilare a hainelor condamnaților pedepsiți să nu se poată dezbrăca cât timp durează condamnarea Si: *pecetluit*[1] (**5**). **7** (Înv) Înfierare a condamnaților Si: *pecetluit*[1] (**6**). **8** (Fig) Dezonorare. **9** (Rel) Săpare a semnului crucii cu hârletul la cele patru colțuri ale gropii înainte de coborârea sicriului Si: *pecetluit*[1] (**8**). **10** (Trs) Pătare a unui obiect de îmbrăcăminte Si: *pecetluit*[1] (**9**). **11** (Fig) Consfințire. **12** (Fig) Consolidare. **13** (Fig) Definitivare. **14** (Fig) Confirmare. **15** Decidere a destinului cuiva Si: *pecetluit*[1] (**14**). **16** Fixare în memorie Si: *pecetluit*[1] (**15**). **17** (Fig) Creare. **18** (Fig) Statornicire. **19** Imobilizare. **20** (Nob) Anchilozare.

pecetluit[1] *sn* [At: (a. 1679) IORGA, S. D. VI. 90 / Pl: *~uri* / E: ***pecetlui***] **1-2** Pecetluire (**1-2**). **3** (Pex) Sigilare. **4-6** Pecetluire (**5-7**). **7** (Fig) Dezonorare. **8-9** Pecetluire (**9-10**). **10** (Fig) Consfințire. **11** (Fig) Consolidare. **12** (Fig) Definitivare. **13** (Fig) Confirmare. **14-15** Pecetluire (**15-16**). **16** (Fig) Creare. **17** (Fig) Statornicire. **18** Imobilizare. **19** (Nob) Anchilozare. **20** (Îvr) Plic sigilat.

pecetluit[2]***, ~a*** [At: BIBLIA (1688), pref 4/27 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pecetlui***] **1** *a* Autentificat. **2-3** *sf*, *a* (Document) care a fost pecetluit (**1**). **4** *a* (Pan) Ștampilat. **5** *a* (Pan) Zăvorât. **6-7** *sf*, *a* (Pop; pan) (Sticlă cu vin) astupată ermetic cu un dop ceruit sau smolit Si: *înfundat* (**3-4**). **8-9** *smf*, *a* (Condamnat) înfierat. **10** *a* (Fig) Dezonorat. **11** *a* (Trs; d. haine) Pătat. **12** *a* Consfințit. **13** *a* (Fig) Consolidat. **14** *a* (Fig) Definitivat. **15** *a* (Fig) Confirmat. **16** *a* Fig) Definitiv hotărât. **17** *a* Predestinat[2]. **18** *a* (Fig) Statornicit. **19** *a* Imobilizat[2].

pecetluitor *sm* [At: (a. 1714) URICARIUL, V. 251/14 / P: *~tlu-i~* / Pl: *~i* / E: ***pecetlui*** + *-tor*] (Înv) Persoană însărcinată cu pecetluirea (**1**) actelor.

pecetluitură *sf* [At: R. POPESCU, I. 576 / P: *~tlu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pecetlui*** + *-tură*] **1** (Înv) Pecetluire (**3**). **2** (Îvr) Plic sigilat.

pecetnic *sn* [At: ȘINCAI, HR. I. 234/20 / V: ***~celn~***, ***cealn~*** / Pl: *~ice* / E: ***pecete*** + *-nic*] (Înv) Pecete (**1**).

pecetrui *v* vz ***pecetlui***

pecetui *v* vz ***pecetlui***

pecetie *sf* vz ***pecete***

pechei *i* vz ***pechi***

pecheș *sm* [At: ALRM SN I, h 332/325 / Pl: *~i* / E: cf *pec*[1]] (Reg) Brutar.

pechi *i* [At: GHICA, S. 28 / V: ***pechei*** (P: *~che-i*) / E: tc ***peki, pekeyi***] (Trî) Cuvânt care exprimă: **1** Admirație. **2** Mirare. **3** Bucurie.

pechin *s* vz ***peching***

pechinez, ~ă *smf* [At: ENC. VET. 714 / V: (frm) ***~noaz*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pékinois***] **1-2** (Rasă de) câine de apartament, cu corpul mic, ochii bulbucați, botul scurt și turtit, urechile lăsate, picioarele scurte și părul lung și mătăsos.

peching *si* [At: LTR[2] / V: ***~in*** / S și: *peking* / E: ***Peking***] **1** Țesătură din mătase naturală, cu dungi, din fire de grosime diferită sau divers colorate. **2-3** (Rasă de) rață cu penaj alb, bună producătoare de carne.

pechinoaz *sm* vz ***pechinez***

peci *sn* vz ***peciu***

pecia *vtrp* [At: MUSCEL. 103 / Pzi: *~ciez* / E: ***pecie***] (Mun; c. i. carne sau animale tăiate) **1-2** A (se) tranșa.

pecie *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 166/1 / V: (reg) ***pece, ~cină, ~cine, piccină*** / P: *~ci-e* / Pl: *~cii* / E: mg ***pecsenge***] **1** (Îrg) Carne macră de vită, de oaie sau de porc. **2** (Reg; îs) *~ afumată* (sau *brudită*) Pastramă. **3** (Olt; mpl) Bucată sau felie de carne macră, sărată și afumată. **4** (Îrg) Friptură. **5** (Mar) Tocană de carne. **6** (Trs) Bucată de slănină cât toată lungimea porcului. **7** (Reg) Peritoneu. **8** (Reg) Măruntaie (**1**). **9** (Reg; îs) *~cia popii* Bucată de colac pe care o ia preotul la biserică.

pecină *sf* vz ***pecie***

pecine *sf* vz ***pecie***

pecingână *sf* vz ***pecingine***

pecingene *sf* vz ***pecingine***

pecingin *sn* vz ***pecingine***

pecingina *vit* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (cscj) ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: ***pecingine***] (Îrg) **1-2** A (se) acoperi cu pecingine (**1**).

pecinginat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116[v]/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pecingina***] (Îrg) **1-2** (Acoperit) cu pecingine (**1**).

pecinginâ *sf* vz ***pecingine***

pecingine *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***păgingii, ~gână, ~gene, ~gin*** *sn*, ***~nă, pepi~, pici~, pipingen*** *sn*, ***pipingină, pipi~*** / Pl: *~ni* / E: ml ***petigo, -ginis***] **1** Nume popular dat mai multor boli de piele contagioase, caracterizate prin erupții cu bășicuțe, care, uscându-se, lasă niște pete scorțoase ce provoacă mâncărimi Si: (pop) *cur-de-găină*. **2** (Pgn) Eczemă. **3** (Pgn) Spuzeală (**1**). **4** (Îe) **A se întinde** (sau, rar, **a se răspândi, a cuprinde** etc.) **ca ~a** (sau, rar, **ca o ~, ca ~nile**) A se propaga foarte mult, nestăvilit, pretutindeni. **5** (Îs) *~ rea* Pelagră. **6** (Reg) Om obraznic, care se întinde la vorbă. **7** (Fig) Porțiune de teren într-o semănătură cu vegetația dispărută din cauza plantelor parazite sau a unei boli. **8** (Fig) Pată de mucegai, de igrasie sau de murdărie pe un zid, pe o clădire etc. **9** (Bot; Ban; îf *pecinginâ*) Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

pecingini *v* vz ***pecingina***

pecinginos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 87[2]/8 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pecingine*** + *-os*] **1-4** (Înv) Cu pecingine (**1-3, 5**).

pecioaică *sf* vz ***picioică***

pecioasă *a* [At: GL. OLT. / P: *~ci-oa~* / Pl: *~se* / E: ***pecie*** + *-oasă*] (Olt; d. carne) Macră (**1**).

peciog *sm* vz ***picioică***

pecioică *sf* vz ***picioică***

peciță *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~țe, ~ți* / E: scr ***petica***] **1-2** (Ban) (Jumătate de) claie de grâu Si: *cruce, picior*.

peciu *sn* [At: (a. 1719) URICARIUL, VI, 351 / V: ***peci*** / Pl: *~ri* / E: cf *pecete*] **1** (Înv) Pecete (**1**). **2-3** (Înv) Act scris (întărit cu o pecete). **4-5** (Îrg; spc) (Dispensă sau) certificat de căsătorie. **6** (Reg; spc) Decret de numire a preoților, dascălilor.

peciucă *sf* [At: LEXIC REG. 12 / P: *~ci-u~* / Pl: ? / E: ***pecie*** + *-ucă*] (Mmr) **1-10** (Shp) Pecie (**1-5**) (mică) Si: (reg) *peciută* (**1-10**).

peciuță *sf* [At: GL. OLT. / P: *~ci-u~* / Pl: ? / E: ***pecri*** + *-uță*] **1-10** (Reg; shp) Peciucă (**1-10**).

peclie *sf* vz ***păchi***

pecmed *sn* vz ***pecmez***

pecmes *sn* vz ***pecmez***

pecmez *sn* [At: TOMICI, C. A. 166/5 / V: (reg) ***pacmiez, pârâmet, ~med, ~mes, ~nez, ~csâmet, pedzmiez, pegmez, pemnez, petm~, pezmiet, picmiez, pigmiez, pimnăz, plimez*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pekmez, petmez***, scr ***pekmez***, bg ***пекмез, петмез***] **1** (Înv; îf *petmez*) Must de fructe. **2** (Trs; Ban) Magiun. **3** (Trs; Ban) Dulceață.

pecnez *sn* vz ***pecmez***

pecopteris *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iși* / E: fr ***pecoptéris***] Ferigă fosilă din carbonifer și permian.

pecsâmet *sn* vz ***pecmez***

pectază *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pectase***] Enzimă din fructe care transformă, coagulând, pectimele solubile în acizi insolubili.

pecten *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***pecten***] (Zlg) Moluscă bivalvă comestibilă.

pectic, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 331 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pectique***] **1** Referitor la pectină. **2** Care este specific pectinei. **3** Care conține pectină (**2**).

pectină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***pectine***] **1** (Lpl) Clasă de compuși organici care se găsesc în țesuturile celulelor vegetale și care, pentru calitățile lor de a forma gelatine, sunt folosite în industria alimentară, în cea farmaceutică și în cosmetică Si: (rar) *pectoză* (**1**). **2** Compus organic vegetal din pectină (**1**) Si: *pectoză* (**2**).

pectineu *sm, am* [At: DN[3] / Pl: *~ei* / E: fr ***pectiné***] **1-2** (Mușchi) al coapsei.

pectoral, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 171/7 / V: (înv) ***~toral*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pectoral***, lat ***pectoralis***] **1-2** *a* Referitor la piept (**1-2**). **3-4** *a* Din regiunea pieptului (**1-2**). **5-6** *a* Al pieptului (**1-2**). **7** *sm* Mușchi din sistemul muscular al omului, situat în regiunea pieptului. **8** *a* Care se folosește ca remediu în bolile de piept. **9** *sn* Pieptar de metal care constituia una dintre piesele armurii romane. **10** *sn* Ornament dintr-o bucată de stofă împodobită cu pietre scumpe, pe care îl purta pe piept faraonul egiptean sau marele preot la evrei.

pectoralț *sm, a* vz ***pectoral***

pectoză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pectose***] (Chm; rar) **1-2** Pectină (**1-2**).

pecuar *sm* vz ***păcurar***[1]

pecui *sn* vz ***picui***[1]

pecuină *sn* vz ***păcuină***

pecul *sn* vz ***peculiu***

peculat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr ***péculat***, lat ***peculatus***] (Frr) Delapidare.

peculiar, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***peculiaris***] **1** Propriu. **2** Caracteristic.

peculiaritate *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~li-a~* / E: ***peculiar*** + *-itate*] **1** Proprietate. **2** Specificitate.

peculiu *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~ul* / E: lat ***peculium***, fr ***pécule***] (Ant) **1** Sumă de bani economisită de un sclav pentru a-și câștiga libertatea. **2** Gratificație dată unui sclav de către stăpânul său sau unui soldat la eliberare. **3** Sumă de bani primită de un condamnat după ispășirea pedepsei, pentru munca prestată în timpul detențiunii. **4** (Pex) Bani economisiți Si: *agoniseală*.

pecuniar, ~ă *a* [At: MN (1836), 32[1]/6 / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / P: *~ni-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pécuniaire***, lat ***pecuniarius, -a, -um***] (Liv) **1** Bănesc. **2** (Pex) Material.

pecuniariu, ~ie *a* vz ***pecuniar***

pecunie *sf* [At: NEGULICI / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***pecunia***] (Ltî; csc) **1-2** (Avere în) bani. **3** (Prc) Monedă (**1**).

pecunios, ~oasă *a* [At: PROT.– POP., N. D. / P: *~ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***pecuniosus***] (Ltî; d. oameni) Care are mulți bani.

pecurar *sm* vz ***păcurar***[1]

pecuraraș *sm* vz ***păcurăraș***

ped[1]*-* vz ***pedo***[1]*-*

-ped² [At: DN³ / E: fr ***pède***, it ***-pedo***] Element secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Educator. **2** Crescător.

-ped³ [At: DN³ / E: fr ***pède*** cf lat ***pes, pedis***] Element secund de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) picior.

pedactar *sn* vz ***petactar***

pedagoaga *sf* vz ***pedagog***

pedagog, ~ă *smf* [At: CUGETĂRI, II, 22ʳ/18 / V: (rar) ***~oagă*** *sf*, (înv) ***~os*** / Pl: ~*ogi*, ~*oge* și (înv) ~*oage*, ~*oghi*, ~*oghe* / E: fr ***pedagogue***, ngr ***παιδαγωγός***, lat ***paedagogus***, ger ***Pädagog***] **1** Persoană cu pregătire specială, care se ocupă, teoretic și practic, cu munca didactică și educativă Si: *educator, institutor, învățător, profesor*. **2** Persoană care supraveghează și ajută elevii la pregătirea lecțiilor într-o școală sau într-un internat. **3-4** (Ant) Sclav instruit care (învăța sau) însoțea pe copiii stăpânului la școală.

pedagoghic, ~ă *a* vz ***pedagogic***

pedagoghicesc, ~ească *a* vz ***pedagogicesc***

pedagoghie *sf* vz ***pedagogie***

pedagogic, ~ă [At: AR (1830) 356²/39 / V: (înv) ***~oghic*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***pedagogique***, ger ***pödagogisch***] **1** *a* Care aparține pedagogiei (**1**) Si: (înv) *pedagogicesc* (**1**). **2** *a* Privitor la pedagogie (**1**) Si: (înv) *pedagogicesc* (**2**). **3** *a* Care este specific pedagogiei (**1**) Si: (înv) *pedagogicesc* (**3**). **4** *a* Care se ocupă cu pedagogia (**1**) Si: (înv) *pedagogicesc* (**4**). **5** *a* (Îs) *Consiliu* ~ Organ consultativ, format din profesorii dintr-o instituție de învățământ, cu diverse atribuții legate de bunul mers al instituției respective. **6-7** *a, av* (Într-un mod) care corespunde cerințelor și normelor pedagogiei (**1-2**). **8-9** *a, av* (Într-un mod) care respectă regulile pedagogiei (**1-2**) Si: *educativ*.

pedagogicesc, ~ească *a* [At: ST. INST. 5/2 / V: ***~oghi~, ~oghicească*** / Pl: ~*ești* / E: ***pedagogie*** + ***-esc*** cdp rs ***педагогический***] (Înv) **1-4** Pedagogic (**1-4**).

pedagogicește *av* [At: POLIZU / E: ***pedagogic*** + ***-ește***] (Rar) **1-2** Pedagogic (**6, 8**).

pedagogie *sf* [At: ST. INST. 11/16 / V: (înv) ***~oghie*** / Pl: ~*ii* / E: lat ***paedagogie***, fr ***pedagogie***, ngr ***παιδαγωγία***] **1-2** Știință care se ocupă cu metodele de educație și de instruire (a tinerei generații sau) a oamenilor în general. **3** Carte care are ca obiect pedagogia (**1-2**). **4** (Fam) Facultate care pregătește profesori, specialiști în pedagogie (**1-2**). **5-6** Metodă pedagogică (**7, 9**).

pedagogism *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 206 / Pl: ~*e* / E: fr ***pédagogisme***] **1** Metodă pedagogică rigidă. **2** Manie pedagogică. **3** Mecanicism în practica pedagogică.

pedagogos *sm* vz ***pedagog***

pedal *sn* vz ***pedală***

pedala *vi* [At: CARAGIALE, O. VII, 448 / Pzi: ~*lez* / E: fr ***pédaler***] **1** A acționa pedalele (**1**) unei biciclete, bărci, ale unui mecanism, spre a pune în mișcare mobilul sau mecanismul. **2** (Pex) A merge cu bicicleta. **3** (Spc) A acționa cu piciorul pedala (**1**) pianului, spre a mări, a reduce sau a prelungi intensitatea unui sunet.

pedalaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr ***pédalage***] (Rar) **1-3** Pedalare (**1-3**).

pedalare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*lări* / E: ***pedala***] **1** Acționare a pedalelor (**1**) unei biciclete, ale unui mecanism, spre a pune în mișcare mobilul sau mecanismul Si: (rar) *pedalaj* (**1**). **2** (Pex) Mers cu bicicleta Si: (rar) *pedalaj* (**2**). **3** (Spc) Acționare cu piciorul a pedalei (**1**) pianului, spre a mări, a reduce sau a prelungi intensitatea unui sunet Si: (rar) *pedalaj* (**3**).

pedala *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***pedal*** *sn* / Pl: ~*le* / E: fr ***pédale***] **1-2** Pârghie acționată cu piciorul (pentru antrenarea unui mecanism sau) pentru efectuarea unei comenzi. **3** (Spc) Paletă pe care se apasă cu piciorul pentru a merge cu bicicleta. **4** (Spc) Fiecare dintre cele două pârghii aflate sub pian, pe care se apasă pentru a mări sau a micșora durata și intensitatea vibrației sunetului. **5** (Îe) **A pune ~la** A insista asupra unui lucru. **6** Presă tipografică mică, acționată cu piciorul, folosită pentru imprimat bilete, coli cu antet etc. **7** (Muz) Sunet prelungit de bas, însoțit pe treptele superioare de acorduri variate.

pedaler *sn* vz ***pedalier***

pedalier *sn* [At: DN² / P: ~*li-er* / Pl: ~*e* / E: fr ***pédalier***] Sistem de pedale (**4**) la orgă, corespunzătoare sunetelor grave.

pedalizare *sf* [At: DN² / Pl: ~*zări* / E: cf *pedală*] Amplificare sau reducere a sonorității sunetelor la pian, prin folosirea pedalelor (**4**).

pedant, ~ă [At: HELIADE, O. II, 81 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***pédant***, ger ***pedant***] (D. oameni) **1** *a* Care are pretenții de erudiție și de competență Si: (înv) *pedantesc* (**1**), *pedantic* (**1**). **2-5** *av, a* (Într-un mod) (exagerat de) meticulos Si: (înv) *pedantesc* (**2-3**), *pedantic* (**2-3**). **6-7** *smf, a* (Persoană) care face mereu paradă de erudiție, de competență deosebită. **8-9** *smf, a* (Persoană) care supără prin minuțiozitate exagerată în lucrurile cele mai neînsemnate. **10** *smf* (Frî) Profesor. **11** *smf* (Frî) Învățător.

pedanterie *sf* [At: HELIADE, GR. ROM. XVI / Pl: ~*ii* / E: fr ***pédanterie***] **1** Paradă de erudiție și competență caracteristică pedantului Si: *pedantism* (**1**), (fam) *pedantlâc* (**1**). **2** Meticulozitate excesivă și formală Si: *pedantism* (**2**), (fam) *pedantlâc* (**2**). **3** Exagerare până la manie în lucruri de mică importanță Si: *pedantism* (**3**), (fam) *pedantlâc* (**3**).

pedantesc, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ești* / E: fr ***pédantesque***, it ***pedantesco***] (Înv) **1-3** Pedant (**1, 3, 5**).

pedantic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***pedant*** + ***-ic***] (Înv) **1-3** Pedant (**1, 3, 5**).

pedantism *sn* [At: HELIADE, GR. ROM. XVI / Pl: (rar) ~*e* / E: fr ***pédantisme***] **1-3** Pedanterie (**1-3**).

pedantlâc *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / Pl: ~*uri* / E: ***pedant*** + ***-lâc***] **1-3** (Fam) Pedanterie (**1-3**).

pedăsât, ~ă *a* vz ***pedepsit***

pedăst, ~ă *a* vz ***pedestru***

pedăstru, ~ră *a* vz ***pedestru***

pedea *sf* [At: BELDIMAN, E. 128/8 / V: ***pid~*** / Pl: ~*ele* / E: tc ***pide***] (Trî) Lipie.

pedeacsă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeacstră *sf* vz ***pedeapsă***

pedeapsa *sf* [At: (a. 1652), ap. TDRG / V: (înv) ***~epsă***, (reg) ***~acsă, ~acstră, ~aptă, ~asă, ~astă, ~astră, ~eptă, pid~*** / Pl: ~*epse* (reg) ~*epsi*, (înv) ~*se*, (reg) ~*epsuri* / E: pvb ***pedepsi***] **1** (Înv) Creștere. **2** (Înv) Educație. **3** (Înv) Instrucție. **4** Măsură represivă aplicată celui care a greșit Si: *pedepsire* (**7**), *sancțiune*, (îrg) *ceartă, straf*[1], (înv) *pilduire, strânsoare*, (reg) *pedepsie*[2] (**1**). **5** (Spc) Măsură de constrângere prevăzută de lege și aplicată cuiva de o instanță judecătorească ca sancțiune pentru o infracțiune Si: *condamnare, pedepsire* (**8**), *osândă* (**1**) (liv) *penă* (**1**), *penitență*, (îrg) *lege, straf*[1], (înv) *certare, judecată, pilduire*, (reg) *pedepsie*[2] (**2**). **6** Situație a celui pedepsit, condamnat Si: *pedepsire* (**9**), (înv) *certare*, (reg) *pedepsie*[2] (**3**), *pedepsitură*. **7** (Pex) Suferință fizică sau morală la care este supus sau pe care o îndură cineva Si: *chin, pedepsire* (**10**), *supliciu*, (înv) *pedepsitură* (**1**). **8** (Pex) Necaz (**2**).

pedeaptă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeasă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeastă *sf* vz ***pedeapsă***

pedeastră[1] *a* vz ***pedestru***

pedeastră[2] *sf* vz ***pedeapsă***

pedecă *sf* vz ***piedică***

pedecuță *sf* vz ***piedicuță***

pedel *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: ~*i* / E: ger ***Pedell***] **1** (Înv) Aprod la tribunal. **2-3** (Rar) (Portar sau) om de serviciu la o instituție de învățământ.

pedepsă *sf* vz ***pedeapsă***

pedepsi [At: BIBLIA (1688), pref 4/44 / V: (îvr) ***~pți*** / Pzi: ~*sesc* / E: ngr (***ἐ)παίδευσα*** (aor *παιδεύω*)] **1** *vt* (Înv) A învăța. **2** *vt* (Înv) A educa. **3** *vt* (Înv) A instrui. **4** *vt* (Înv) A deprinde. **5** *vt* (Fșa) A aplica cuiva o pedeapsă (**4**) pentru o greșeală, o infracțiune săvârșită Si: *a condamna, a judeca, a osândi*, (înv) *a bintălui, a certa, a hotărî, a oblici*[1], (reg) *a cerca*. **6** *vt* (Reg) A defăima. **7-8** *vtr* (Îrg) (A face să sufere sau) a suferi Si: *a (se) chinui, a (se) tortura*.

pedepsibil, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VI, 28 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***pedepsi*** + ***-bil***] Care poate fi pedepsit (**5**).

pedepsibilitate *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 462 / Pl: *~tăți* / E: ***pedepsibil*** **+** *-itate*] (Jur) Caracter a ceea ce este susceptibil de pedeapsă (**4**).

pedepsie[1] *sf* [At: CREANGĂ, A. 84 / Pl: *~ii* / E: ctm ***epilepsie*** **+** ***pedeapsă***] (Pop) Epilepsie.

pedepsie[2] *sf* [At: MAT. FOLK. 192 / Pl: *~ii* / E: ***pedepsi*** **+** *-ie*] (Îvp) **1-2** Pedeapsă (**4-6**).

pedepsire *sf* [At: MINEIUL (1776), 154[22]/11 / Pl: *~ri* / E: ***pedepsi***] **1** (Înv) Învățare. **2** (Înv) Educare. **3** (Înv) Instruire. **4** (Înv) Deprindere. **5** (Înv) Defăimare. **6** Aplicare a pedepsei (**4**) pentru o greșeală, o infracțiune săvârșită Si: *condamnare, osândire, sancționare,* (înv) *certare, oblicire, pedepsitură* (**1**). **7-10** (Pex) Pedeapsă (**4-7**). **11** (Pex) Necaz (**2**).

pedepsit, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. I, 323 / V: (reg) ***~dăs~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pedepsi***] **1** *a* (Înv) Învățat. **2** *a* (Înv) Educat. **3** *a* (Înv) Instruit. **4-5** *smf, a* (Om) căruia i se aplică o pedeapsă (**4**) pentru o greșeală, o infracțiune săvârșită Si: *condamnat, osândit,* (îrg) *judecat,* (înv) *certat.* **6** *a* (Pex) Care este supărat, nemulțumit. **7** *a* (Înv) Care are de îndurat o suferință fizică sau morală. **8** *a* (Trs; îf *pedăsit*) Obosit.

pedepsitor, ~oare [At: CORESI, L. 266/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pedepsi*** **+** *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care pedepsește (**5**). **3-4** *av, a* (Într-un mod) care constituie o pedeapsă (**4**).

pedepsitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***pedepsi*** **+** *-tură*] **1** (Înv) Pedeapsă (**6**). **2** Necaz (**2**).

pedeptă *sf* vz ***pedeapsă***

pedepți *v* vz ***pedepsi***

pederast *sm, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~aști* / E: fr ***pédérast***] **1-2** Homosexual (**1-2**).

pederastie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***pédérastie***] Homosexualitate.

pedestal *sn* vz ***piedestal***

pedestra *v* vz ***pedestri***

pedestrame *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~mi* / E: ***pedestru*** **+** *-ame*] (Mil; îvr; csc) Infanterie.

pedestraș [At: SIMION DASC., ap. LET. 262 / V: (îvr) ***peze~*** / Pl: *~i* / E: ***pedestru*** **+** *-aș*] (Înv) **1-2** *sm, am* (Persoană) care se deplasează sau călătorește pe jos Si: (asr) *pedestru* (**1-2**). **3** *sm* Pieton. **4** *sm* Trecător. **5** *sm* (Mil; pop) Infanterist.

pedestri [At: URECHE, L. 73 / V: (cscj) *~ra* / Pzi: *~resc* / E: ***pedestru***] (Înv) **1** *vr* A descăleca. **2** *vr* (Înv) A merge pe jos. **3** *vt* (C. i. luptători, armate) A sili să descalece, pentru a participa la o luptă.

pedestrie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI / Pl: *~ii* / E: ***pedestru*** **+** *-ie*] (Înv) **1** Infanterie. **2-3** Infirmitate (a ochiului sau) a altui organ.

pedestrime *sf* [At: URECHE, L. 80 / V: (îvr) ***peze~*** / Pl: *~mi* / E: ***pedestru*** **+** *-ime*] (Mil; îvp; csc) Infanterie.

pedestritate *sf* [At: DN[3] / Pl : (nob) *~tăți* / E: ***pedestru*** **+** *-itate*] **1** (Liv) Caracter a ceea ce este pedestru. **2** (Fig) Prozaicitate.

pedestru, ~ă [At: NECULCE, L. 347 / V: (înv) ***~eastră,*** (reg) ***pedăstru, pădăstru, ~dăst, ~dăs~, pidăs~, predest*** / Pl: *~eștri, ~re* / E: ml ***pedester, -tris***] **1-2** *smf, a* (Asr) Pedestraș (**1-2**). **3** *a* (Asr) Care asigură mersul pe jos. **4** *av* (Asr) Pe jos. **5-6** *a* (Spc; d. luptători) Care (se deplasează sau) luptă mergînd pe jos. **7** *sm* (Mil; înv) Infanterist. **8** *a* (D. lupte) Care se poartă către infanteriști. **9** *a* (Reg) Olog. **10** *a* (Reg) Șchiop. **11** *a* (Trs; Mar) Ciung. **12** *a* (Trs; Mar; pex) Slab. **13** *a* (Trs; Mar; pgn) Infirm. **14** *a* (Trs; Mar; pex) Cerșetor.

pedi- vz ***pedo-***[2]

pediatric, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pédiatrique***] **1** Care aparține pediatriei. **2** Referitor la pediatrie. **3** Care este specific pediatriei.

pediatrie *sfs* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 10/2 / P: *~di-a~* / E: fr ***pédiatrie***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul fiziologiei și patologiei copilului.

pediatru, ~ă *smf, a* [At: DL / P: *~di-a~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***pédiatre***] (Med) **1-2** (Specialist) în pediatrie.

pedică *sf* vz ***piedică***

pedicel *sn* [At: GRECESCU, FL. 39 / Pl: *~ele* / E: fr ***pédicelle***] Peduncul (**1**) mic care susține frunza, floarea într-o inflorescență etc.

pedicelat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 172 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pedicellé***] (Rar; d. frunze, flori) Cu pedicel.

pedichiur, ~ă [At: ALEXI, W. / S și: *pedicur* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédicure***] **1** *sm* (Îdt) Pedichiurist. **2** *sf* Îngrijire specială a unghiilor, a bătăturilor picioarelor.

pedichiurist, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 54 / S și: *pedicur~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pedichiură*** **+** *-ist*] Specialist în pedichiură (**2**) Si: (înv) *pedichiur* (**1**).

pedicul *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***pédicule***, lat ***pediculus***] **1-2** (Bot; asr) Peduncul (**1-2**). **3** Formație anatomică specială ca un cordon, care conține artera, vena, nervul etc. unui organ, servind ca suport sau legând un organ de restul corpului Si: *pedunculă* (**3**).

pedicular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédiculaire***] **1** Care aparține păduchilor. **2** Privitor la păduchi. **3** Care provine de la păduchi. **4** Care este specific păduchilor. **5** Cu păduchi.

pediculat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pédiculé***] **1-2** (Rar; d. plante) Pedunculat (**1-2**). **3** Care are pedicul (**3**).

pediculă *sf* vz ***pedicul***

pediculoză *sf* [At: DM / Pl: *~ze* / E: fr ***pédiculose***] Totalitate a manifestărilor morbide provocate de păduchi pe suprafața pielii.

pedicură *sf* vz ***pedichiură***

pedicuță *sf* vz ***piedicuță***

-pedie [At: DN[3] / E: fr ***pédie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) educație.

pedig *c* [At: CABA, SĂL. / E: mg ***pedig***] (Trs) **1** Deși. **2** Măcar că. **3** Însă.

pedigree *sn* vz ***pedigri***

pedigreu *s* vz ***pedigri***

pedigri *sn* [At: ENC. VET. 125 / S și: *~ree* / V: (îvp) ***~reu, ~riu*** / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***pedigree***] **1** Genealogie a unui animal domestic reproducător de rasă. **2** Listă a ascendenților din pedigri (**1**), întocmită pentru mai multe generații.

pedigriu *s* vz ***pedigri***

pediluviu *sn* [At: DN[3] / P: *~lu-viu* / Pl: *~ii* / E: fr ***pédiluve***] (Liv) Baie de picioare.

pediman, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédimane***] **1-2** (Animal) care are degetul mare de la picioare opus celorlalte, ca la mână.

pediment *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pédiment***, eg ***pediment***] Câmpie de eroziune, cu aluviuni, de la poalele munților din deșert.

pediogeneză *sf* vz ***pedogeneză***[2]

pediometrie *sf* [At: DEX–S / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pédiométrie***] Măsurare a lungimii și a greutății copiilor.

pediometru *sn* [At: DM / P: *~di-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***pédiomètre***] Aparat cu care se măsoară înălțimea și greutatea copiilor.

pedios, ~oasă *a* [At: DN[3] / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pédieux***] (Liv) Al piciorului.

pediplanație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pédiplanation***] Proces de formare a pediplenei.

pediplenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***pédiplene***] Câmpie netedă de eroziune, formată la poalele munților prin retragerea versanților.

pedo[1]***-*** [At: DN[3] / V: ***ped-*** / E: fr ***pédo-*** cf gr ***παίς, παίδος***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** (Referitor la) educație. **2** Creștere.

pedo[2]***-*** [At: DN[3] / V: ***ped-*** / E: fr ***pédo-*** cf gr ***πέδον***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Sol. **2** Teren.

pedoclimatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pedo***[2] **+** ***climatic***] Referitor la condițiile de sol și de climă.

pedofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédophile***] **1-2** (Persoană) care suferă de pedofilie.

pedofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pédophilie***] Atracție sexuală a oamenilor maturi față de copii.

pedogenetic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pédogénétique***] **1-2** Care aparține pedogenezei[1] (**1-2**). **3-4** Privitor la pedogeneză[1] (**1-2**). **5-6** Care provine din pedogeneză[1] (**1-2**). **7-8** Care este specific pedogenezei[1] (**1-2**).

pedogeneză[1] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pédogenèse[1]***] **1-2** (Parte a pedologiei care se ocupă cu) formarea și evoluția solului.

pedogeneză[2] *sf* [At: DM / V: ***~dioge~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***pédogenèse[2]***] Înmulțire sexuală, în stare larvară, la unele insecte, care se face, de obicei, dintr-un ovul nefecundat.

pedograf *sm* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Pedograph***] Pedometru înregistrator.

pedolog[1], ~ă *sm* [At: NOM. PROF. 11 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***pédologue[1]***] Specialist în pedologie[1].

pedolog[2], ~ă *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***pédologue[2]***] Specialist în pedologie[2].

pedologic[1], ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1953, nr. 2788 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pédologique***] **1** Care aparține pedologiei[1]. **2** Privitor la pedologie[1]. **3** Care este specific pedologiei[1].

pedologic[2], ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pedologie[2]*** + *-ic*] **1** Care aparține pedologiei[2]. **2** Privitor la pedologie[2]. **3** Care este specific pediologiei[2].

pedologie[1] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pédologie***] Știință care se ocupă cu studiul multilateral al solurilor și al legilor de formare, evoluție și distribuire geografică a acestora, în scopul stabilirii gradului lor de fertilitate și a posibilităților de ameliorare a fertilității.

pedologie[2] *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr 164, 7/1 / Pl: *~ii* / E: fr ***pédologie***] **1** Curent pedagogic după care soarta și caracterul copilului sunt influențate fatal de ereditate și de mediul social, conceput ca invariabil. **2** (Blg) Studiu al caracterelor somatice determinate de factorii biologici, de ereditate etc.

pedometru *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~re* / E: fr ***pédomètre***] **1-2** Instrument de măsură pentru înregistrarea numărului de pași efectuați de un pieton (și a vitezei de deplasare) Si: *podometru*.

pedon *sm* vz ***piton***

pedonal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***pedonale***] (Liv) Pietonal.

pedoncul *sm* vz ***peduncul***

pedonom *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***pédonome***] (Ant) Magistrat din statul Spartan care supraveghea educația.

pedonosologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pédonosologie***] Studiu al bolilor copilăriei.

pedopsihiatrie *sf* [At: DN[3] / P: *~hi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pédopsychiatrie***] Disciplină medicală care studiază bolile psihice ale copilului.

pedosferă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***pédosphère***, eg ***pedospher***] Strat solidificat de la suprafața solului.

pedotrib *sm* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pédotribe***] Maestru de gimnastică pentru copii în Grecia antică.

pedpedec *i, sm* vz ***pitpalac***

pedre *pp* vz ***pedri***

pedri *pp* [At: CONV. LIT. XX, 1014 / V: (reg) ***padri, pădri, părdă, părdi, ~re, petre, petri*** / E: nct] (Trs) **1** Înaintea. **2-3** (În sau) prin față. **4** Vizavi.

pedrică *sf* vz ***predică***

peducel *sf* vz ***păducel***

peduncul *smn* [At: CAIET, 76[r]/15 / V: (înv) ***~don~*** / Pl: *~i*, (rar) *~e* / E: lat ***pedunculus***, fr ***pédoncule***] **1** Codiță a florii sau a fructului Si: (Asr) *pedicul* (**1**). **2** Picior al sporogonului sau sporangelui la mușchi, ciuperci etc. Si: (asr) *pedicul* (**2**). **3** (Atm; rar) Pedicul (**2**). **4** Formație din creier cu aspect de cordon rotunjit, formată din substanță nervoasă albă.

peduncular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pédonculaire***] **1-2** (Bot; atm) Care aparține pedunculului (**1-2**). **3-4** Referitor la peduncul (**1-2**).

pedunculat, ~ă *a* [At: CAIET, 75[v]/21 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pédonculé***] **1-2** (D. plante) Care are peduncul (**1-2**) Si: (rar) *pediculat* (**1-2**).

pedunculotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pedonculotomie***] Secționare chirurgicală a pedunculului (**4**).

pedzmieg *sn* vz ***pecmez***

pefele *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: *p*(lacă) + *f*(ibro-) + *l*(emnoasă)] Material lemnos în plăci aglomerate.

pefniță *sf* vz ***pivniță***

pefuga *v* vz ***păfuga***

pefugi *v* vz ***păfuga***

peg, peaga *a* vz ***pag[2]***

pegamoid *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 172 / V: ***perg~*** / Pl: ? / E: fr ***pégamoïde***] Imitație de piele dintr-o țesătură de bumbac, în, acoperită cu un strat lăcuit și colorat pe bază de nitroceluloză.

pegas *sm* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~az*** / A și: ***pegas*** / Pl: ***~ași*** / E: fr ***pégase***] **1** (Mit) Cal năzdrăvan cu aripi. **2** (Fig) Inspirație poetică. **3** (Art.) Constelație din emisfera boreală situată între constelațiile Peștii și Delfinul și formată din patru stele strălucitoare dispuse în pătrat Si: (reg) *putul, toaca*. **4** Pește care trăiește în Oceanul Indian și care are înotătoarele ca aripile liliacului (*Pegasus draco*).

pegaz *sm* vz ***pegas***

pegmatit *sn* [At: PONI, CH. 237 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***pegmatite***] Rocă magmatică cu mineralele bine cristalizate și structură specifică din cuarț, feldospat și muscovit.

pegmatită *sf* vz ***pegamatit***

pegmatitic, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 175 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pegmatit*** + *-ic*] (Rar) Care conține pegmatit.

pegmatolit *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: nct] Varietate de ortoză folosită ca fondant în industria ceramică.

permez *sn* vz ***pecmez***

pegniță *sf* vz ***pivniță***

pegomanție *sf* [At: DN[3] / G: *~i* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pégomancie***] Pretinsă artă de a ghici observând apele din fântâni.

pegră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***pégre***] (Liv) Lume interlopă.

pegula *sf* [At: (a. 1800) GRECU, P. 397 / E: it ***pegola***] Materie vâscoasă din rășină de brad fiartă folosită, în vechea pictură, la prepararea vernisului.

peh *sn, i* [At: CONV. LIT. XIX, 493 / Pl: *~uri* / E: fo] (Rar) **1-2** (Exclamație) care exprimă dispreț.

pehar *sn* vz ***pahar***

peharsechi *sn* vz ***parsechi***

pehblendă *sf* [At: MACAROVICI, CHIM. CANT. 187 / S și: *pech~* / E: fr ***pechblende***, ger ***Pechblende***] Oxid natural de uraniu, cristalizat, de culoare neagră ca smoala și cu luciu gras.

pehin *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ns, cf *pin[2]*] (Bot; reg) Jep[1] (**1**) (*Pinus mugo*).

pehlevi *sf* vz ***pahlavi***

pehleivan *sm* vz ***pehlivian***

pehlivan *sm* [At: NECULCE, L. 69 / V: (îrg) ***pal~, păl~, ~leivan, peil~, pelivan, pel~*** / Pl: *~i*, (îvr) *~veni* / E: tc ***pehlivan***] **1** (Înv) Personaj comic, acrobat, jongler, scamator, etc. în reprezentațiile de circ la diferite serbări populare sau de curte etc. Si: *mascărici*. **2** (Dob) Flăcău care participă la întreceri de luptă voinicească, cu premii, organizate, de obicei, cu ocazia nunților turcești. **3-4** (Fam) Epitet dat unui bărbat (șmecher sau) escroc. **5-6** (Fam) Om (glumeț sau) poznaș.

pehlivănesc, ~ească *a* [At: TDRG / V: ***pel~*** / Pl: *~ești* / E: ***pehlivan*** + *-esc*] (Reg) **1-2** Care se referă la pehlivani (**1-2**). **3-4** Care aparține pehlivanilor (**1-2**). **5-6** De pehlivani (**1-2**). **7-8** Specific pehlivanilor (**1-2**).

pehlivănește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***pehlivan*** + *-ește*] (Rar) **1-6** Ca pehlivanii (**1-6**).

pehlivănie *sf* [At: NECULCE, L. 120 / V: (îvr) ***pel~*** / Pl: *~ii* / E: ***pehlivan*** + *-ie*] **1** (Înv) Reprezentație dată de pehlivani (**1**). **2** (Dob) Luptă voinicească, cu premii, între doi flăcăi, orgnizată de obicei cu ocazia nunților turcești. **3-4** (Fam) Faptă de pehlivan (**3-4**) Si: *escrocherie, șarlatanie, șmecherie*. **5-6** (Fam) Manifestare de pehlivan (**5-6**) Si: *ghidușie, glumă, poznă, strengărie*.

pehnală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ale* / E: ***pehni*** + *-eală*] (Înv; Ban) **1** Lipsă. **2** Pierdere.

pehni *vi* [At: ANON. CAR. / Pl: *~nesc* / E: nct] (Înv; Ban) A duce lipsă de ceva.

pehnit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pehni***] (Înv; Ban) Care duce lipsă de ceva.

pehniță *sf* vz ***pivniță***

pehun *sm* vz ***păun***

pei[1] *ai* [At: LB / E: mg ***pej***] (Trs; d. cai) **1** Cenușiu. **2** Murg[2] (**1**).

pei[2] *s* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: nct / E: tc ***pey***] (Înv) Acont.

peic[1] *sm* vz ***pec***[1]

peic[2] *sm* vz ***paic***

peignoir *sn* [At: DN[3] / P: *pe-nioar* / Pl: *~e* / E: fr ***peignoir***] (Frm) **1** Halat de baie. **2** Rochie de casă.

peilivan *sm* vz ***pehlivan***

peioară *sf* vz ***paioară***

peiorativ, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / V: ***pejo~*** / P: *pe-io~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pejoratif***] **1** (D. cuvinte, expresii) Care are sens defavorabil Si: *depreciativ, disprețuitor*. **2** Care conferă cuvântului la care se atașează un sens depreciativ.

peisagist, ~ă [At: DDRF / V: (rar) ***~aji~, ~iza~, ~izaji~*** / P: *pe-i~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***paysagiste***] (Rar) **1** *smf* Pictor de peisaje (**1**). **2** *smf* (Pex) Scriitor care se ocupă frecvent de descrierea naturii. **3-4** *a* De peisagist (**1-2**). **5-6** *a* Caracteristic peisagiștilor (**1-2**). **7** *smf* Compozitor specializat în muzica descriptivă.

peisagistic, ~ă [At: VIANU, M. 201 / P: *pe-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***peisagist*** + *-ic*] **1** *a* Care aparține peisajului (**1**). **2** *a* Privitor la peisaj (**1**). **3** *a* Care are în vedere peisajul (**1**). **4** *sf* (Csc) Tablouri cu peisaje (**1**). **5** *a* (D. pictură, opere literare sau muzicale) Care își propune descrierea naturii. **6** *sf* Ramură a picturii care se ocupă de tehnica peisajului (**5**).

peisagiu *sn* vz ***peisaj***

peisaj *sn* [At: PLEȘOIANU, A. L. 39/12 / V: (înv) ***paesagiu, paisagiu, ~agiu, ~izagiu, ~izaj*** / P: *pe-i~* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***paysage***, it ***paesaggio***] **1** Parte din natură care formează un ansamblu și este prinsă dintr-o singură privire Si: *priveliște*. **2** Aspect propriu unui teritoriu oarecare rezultat dintr-o anumită combinație între factorii naturali și acțiunea societății umane. **3** Teritorii care au aspectul descris mai sus. **4** Gen de pictură sau de grafică având ca obiect reprezentarea pe primul plan a priveliștilor din natură, oamenii sau animalele apărând doar ca elemente accesorii. **5** (Ccr) Tablou care prezintă un peisaj (**1**). **6** Fotografie care înfățișează un peisaj (**1**). **7** Descriere, reprezentare a naturii într-o operă literară. **8** Compoziție literară descriptivă. **9** Compoziție muzicală care își propune să descrie tablouri din natură.

peisajer, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *pe-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***paysager***] Care dă impresia de peisaj.

peisajist, ~ă *smf, a* vz ***peisagist***

peizagist, ~ă *smf, a* vz ***peisagist***

peizagiu *sn* vz ***peisaj***

peizaj *sn* vz ***peisaj***

peizajist, ~ă *smf, a* vz ***peisagist***

pejin *av* vz ***pesin***

pejma *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pesmă, pesmă*** / Pl: *~me* / E: mg ***pézma***] **1** Plantă erbacee cu tulpina rigidă, ramificată, cu frunze dințate și cu flori violete-purpurii sau albe, cu miros plăcut de mosc Si: (reg) *bumbi, cânăfior, didinele, parfumași, pufuleți, scaișori, spoitori* (*Amberboa moschata*). **2** Plantă erbacee cu tulpina rigidă și ramificată, cu frunzele cu lobi dințați, cu flori galbene plăcut mirositoare (*Amberboa odorata*). **3** (Bot; reg) Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*).

pejorativ, ~ă *a* vz ***peiorativ***

peladă *sf* [At: CADE / Pl: *~de* / E: fr ***pelade***] Boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap pe anumite porțiuni (rotunjite), care, prin extindere, pot fuziona în placarde neregulate.

peladic, ~ă *a*[At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***peladique***] Care se referă la peladă.

pelag *sn* [At: HELIADE, O. I, 358 / Pl: *~e* / E: ngr ***πέλαδος***] (Grî) **1** Mare[2] (**1**). **2** (Fig) Imensitate.

pelagâr *s* ***pelagră***

pelagial *sn* [At: DN[3] / P: *~gi-al* / Pl: *~e* / E: ger ***Pelagial***] Zonă pelagică.

pelagian, ~a [At: DN[3] / P: *~gi-an* / Pl: *~gieni, ~giene* / E: fr ***pélagien***] **1** *a* Care se referă la pelagianism. **2-3** *smf, a* (Adept) al pelagianismului.

pelagianism *sn* [At: DN[3] / P: *~gi-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pélagianisme***] Doctrină eretică creștină care nega urmările păcatului originar, susținând că oamenii pot face binele și fără harul lui Dumnezeu.

pelagic, ~a *a* [At: ANTILOPA, P. 53 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pélagique***] **1** (Îs) *Zonă* (sau, rar, *regiune*) *~ă* Totalitate a apelor din lacuri, din mări și din oceane situate deasupra zonelor de fund (începând de la o adâncime de circa 200 m). **2** Care se referă la zona pelagică (**1**). **3** Care aparține zonei pelagice (**1**). **4** Specific zonei pelagice (**1**). **5** (D. plante și animale) Care trăiește, plutind liber, în apele zonei pelagice (**1**). **6** (Rar) Marin.

pelagonie *sf* vz ***pelargonie***

pelagoscop *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~oape* / E: fr ***pélagoscope***] Instrument optic folosit pentru cercetarea fundului apelor.

pelagră *sf* [At: BARCIANU / V: (reg) ***~gâr*** *sn*, ***~argă, ~leac*** *sn*, ***~leagă, ~lea~, pilagara, prelagă, preleagă*** / Pl: *~re* / E: fr ***pellagre***] Boală provocată de lipsa din alimentație a anumitor vitamine și proteine și manifestată prin inflamarea pielii, apariția unor plăgi pe corp, tulburări gastrice și nervoase Si: (pop) *pecingine rea, roșeață*, (reg) *jupuială, leprică, pârlealâ*.

pelagroid, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~gro-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pellegroïde***] Care seamănă cu pelagra.

pelagros, ~oasă [At: CONTEMPORANUL, VI, 507 / V: (reg) ***~largos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pellagreux***] **1** *a* Care aparține pelagrei. **2** *a* Privitor la pelagră. **3** *a* Provocat de pelagră. **4-5** *smf, a* (Om) care este bolnav de pelagră.

pelagrozeină *sf* vz ***pelagrozină***

pelagrozerie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E. ***pelagros*** + *-erie*] (Rar) Spital pentru bolnavii de pelagră.

pelagrozină *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI, 507 / V: *~zei~* / E: fr ***pellagrosine***] Substanță toxică existentă în porumbul alterat.

pelaj *sn* [At: DEX–S / Pl: *~uri* / E: fr ***pelage***] (Frm) Blană a unui animal.

pelargă *sf* vz ***pelagră***

pelargon *sn* vz ***pelargonie***

pelargonie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / V: (rar) ***pelagonie, ~iu*** *sn*, (reg) ***pelargon*** *sn*, ***perg~, pilargoan~, pilargone, pil~, pirigoane, pirirgoane*** / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Pelargonie***] **1** Mușcată[1] (*Pelargonium zonale*). **2** (Îf *pilargonie*; și *pilargonie roz*) Colăcel (*Pelargonium pellatum*). **3** (Îf *pergonie*) Mușcată[1] (*Pelargonium grandiflorum*).

pelargoniu *sn* vz ***pelargonie***

pelasg, ~ă [At: RUSSO, S. 89 / Pl: *~sgi, ~sge* / E: fr ***pelasge***] **1** *smf* Persoană aparținând unor triburi care, din timpuri străvechi, au populat partea de sud a Peninsulei Balcanice, litoralul de apus al Asiei Mici, precum și câteva insule din această regiune. **2** *smp* Populație a triburilor care locuiau în regiunile enumerate mai sus. **3** *a* Care aparține pelasgilor (**1**) Si: (rar) *pelasgic* (**1**). **4** *a* Privitor la pelasgi (**1**) Si: (rar) *pelasgic* (**2**). **5** *a* De la pelasgi Si: (rar) *pelasgic* (**3**).

pelasgic, ~ă *a* [At: MURNU, I. 43 / V: *~azg~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***πελασγικός***] **1-3** (Rar) Pelasg (**3-5**).

pelavră *sf* vz ***pelagră***

pelazgic, ~ă *a* vz ***pelasgic***

pelârgos, ~oasă *a, smf* vz ***pelagros***

pelcar *sn* vz ***pilcar***

pelcă *sf* vz ***pilc***

peleac *s* vz ***pelagră***

peleacă *sf* vz ***păleacă***

peleag, ~a [At: ȚICHINDEAL, F. 355/21 / V: *~cg*, ***pil~, pileg*** / Pl: *~egi, ~ege*, (**5**) *~uri* / E: cf *pilug*] (Trs; Ban) **1** *a* (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Care este fără păr. **2** *a* (Spc) Chel. **3** *a* (D. păsări) Care este fără pene

Si: *golaș*. **4** *a* (Îs) *Grâu* ~ Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape. **5** *smp* (Olt) Teren despădurit. **6** *a* (Fig; d. oameni) Fără bani Si: *sărac*. **7** *a* (Fig; d. oameni) Care este fără căpătâi Si: *haimana*.

peleagă *sf* vz ***pelagră***

peleagră *sf* vz ***pelagră***

pelecan *sm* vz ***pelican***

peleg, ~ă *a* vz ***peleag***

pelegrin *sm* vz ***peregrin***

pelegrina *v* vz ***peregrina***

pelegrinagiu *sn* vz ***peregrinaj***

pelegrinaj *sn* vz ***peregrinaj***

peleleacă *sf* vz ***păleacă***

pelence *sf* vz ***pelincă***

peleniță *sf* vz ***peliniță***

pelerin[1] *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: fr ***pèlerin***] **1-2** Persoană care întreprinde un pelerinaj (**1-2**) Si: (înv) *peregrin* (**1-2**). **3** (Rar) Peregrin (**3**).

pelerin[2] *sn* vz ***pelerină***

pelerinagiu *sn* vz ***pelerinaj***

pelerinaj *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (asr) ***~agiu*** (Pl: *~agii*) / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***pèlerinage***] **1-2** Călătorie la un loc (considerat sfânt sau) de mare importanță istorică ori culturală Si: (înv) *peregrinaj* (**1-2**), *peregrinare* (**1-2**), *peregrinat* (**1-2**). **3** Călătorie prin diferite locuri îndepărtate. **4** Trecere continuă Si: *perindare*. **5-6** (Rar) Loc unde se face un pelerinaj (**1-2**).

pelerină *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***pelerin*** *sn* (reg) ***pereli~*** / Pl: *~ne* și (rar) *~ni* / E: fr ***pèlerine***] **1** Haină largă, de lungimi variabile, fără mâneci, dar care acoperă deopotrivă corpul și mâinile, în formă de clopot, adesea cu glugă, care se poartă peste altă îmbrăcăminte. **2** Haină de forma unei pelerine (**1**), din material impermeabil, purtată pentru a se feri de ploaie. **3** (Iuz) Guler mare care acoperea umerii și care se purta peste palton sau peste rochie.

pelerinuță *sf* [At: CAZIMIR, GR. 131 / Pl: *~țe* / E: ***pelerină*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Pelerină (**1-3**) (mică).

peleș, ~ă [At: CORESI, PS. 120/4 / Pl: *~uri, ~i, ~e* / E: scr ***pèleș***] **1** *snm* (Îvr) Ciucure. **2** *snm* (Îvr) Franj. **3** *a* (Reg; îs) *Oaie ~ă* Oaie cu lâna lungă. **4** *sn* (Reg) Îndoitură de sus a pantalonilor țărănești, prin care trece brăcinarul. **5** *sn* (Pex; reg) Brăcinar. **6** *sn* (Olt) Șnur care se petrece pe la mijlocul cămășii naționale, pentru a o strânge pe corp.

peleșei *smp* [At: DDRF / E: ***peleș*** + *-ei*] (Bot; reg) Ghiocei-bogați (*Leucojum aestivus*).

peletă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: eg ***pellet***] Granulă obținută prin peletizare.

peletic[1] *sn* [At: DAMÉ, T. 73 / Pl: *~ice* / E: nct] Pensulă folosită în olărie pentru tragerea brâurilor, pictarea motivelor decorative etc.

peletic[2] *sn* [At: LEXIC REG. 31 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Bucăți de sânge închegat.

peletiuc *sn* [At: LEXIC REG. II, 121 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Pânză de păianjen plină de praf, care atârnă prin casele neîngrijite.

peletizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: nct] Procedeu de aglomerare mecanică a minereurilor și a concentratelor umede și foarte fine, care constă în rostogolirea materialului în tambure rotative, în timpul căreia particulele minerale se lipesc între ele.

pelican *sm* [At: HERODOT (1645) 114 / V: (înv) ***~lec~*** sm / Pl: *~i* / E: lat ***pelecanus***, fr ***pélican***] **1** Pasăre mare acvatică, migratoare, din ordinul palmipedelor, cu penele albe, cu ciocul lung și puternic și cu un sac elastic de piele galbenă sub cioc, în care adună peștii cu care se hrănește Si: *babită*, (înv) *nesaturat*, (îvr) *neiasită* (*Pelecanus onocrotalus*). **2** (Îs) *~ creț* Specie de pelican cu punga de sub cioc de culoare roșie, care are pe ceafă și pe partea posterioară a gâtului pene crețe (*Pelecanus crispus*).

pelicanol *ss* [At: LTR[2] / E: ***pelican*** + *ol*] (Dc) Produs sub formă de pastă preparat pe bază de dextrină și de glucoză, care servește la lipitul hârtiei și cartonului Si: *lipici*.

pelicioară *sf* vz ***policioară***

pelicular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pelliculaire***] **1** Care se referă la peliculă. **2** Care este în formă de peliculă.

peliculă *sf* [At: BARCIANU / A și: (rar) *~culă* / Pl: *~le* / E: fr ***pellicule***] **1** Membrană subțire. **2** Membrană care separă două medii. **3** (Frr) Mătreață[1]. **4** Strat subțire, pojghiță dintr-o anumită substanță, depusă sau formată pe suprafața altei substanțe. **5** (Și̇s ~ *fotografică*, ~ *cinematografică*) Bandă subțire și flexibilă de celuloid sau de alt material sintetic, acoperită cu un strat de substanță fotosensibilă și utilizată în industria fotografică și cinematografică. **6** (Pex) Film cinematografic considerat ca gen de spectacol.

peliculogen, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***peliculă*** + *-gen*] (D. substanțe organice) Care, aplicat în stare lichidă pe suprafața unui corp solid, formează pe acesta, după uscare, un strat protector sau ornamental.

pelie *sf* [At: DDRF / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: nct] (Pes) Unealtă cu care se susțin pripoanele sau năvoadele sau pe care se întind plasele pentru uscat și reparat.

pelimetru *sn* vz ***perimetru***

pelin [At: N. TEST. (1648), 309[v]/15 / V: (reg) ***pil~*** / Pl: *~i* și (**18-20**) *~uri* / E: bg ***пелин***] **1** *sm* (Reg: ș̂ic **~alb, ~adevărat, ~bun, ~de-grădină, ~de-rusalii, ~negru, ~verde**) Plantă erbacee din familia compozitelor, mirositoare și cu gust amar, cu rizom ramificat, cu tulpină dreaptă și înaltă, cu frunze compuse, spintecate, păroase și cenușii și cu flori galbene, folosită în medicină și la prepararea unor băuturi alcoolice Si: *iarba-fiarelor, lemnul-Domnului, peliniță* (**4**), *peliș*[3] (*Artemisia absinthium*). **2** *sm* (Bot; reg; ș̂ic **~alb, ~mic**) Peliniță (**1**) (*Artemisia austriaca*). **3** *sm* (Bot; reg, ș̂ic **~mic**) Peliniță (**2**) (*Artemisia pontica*). **4** *sm* (Reg; ș̂ic **~de-mături, ~de-purici**) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori verzui, dispuse în capitule ovale, care crește prin locuri nisipoase și din care se fac mături Si: (reg) *peliniță* (**3**) (*Artemisia scoparia*). **5** *sm* (Bot; reg; ș̂ic **~de-câmp, ~păsăresc, ~sterp, ~ul-calului, ~negru**) Pelinariță (*Artemisia vulgaris*). **6** *sm* (Îc) **~maritim** Plantă cu frunzele argintii, păroase, strânse în formă de tufă deasă la baza lujerului care poartă florile (*Artemisia maritima*). **7** *sm* (Reg; îc) **~nemirositor** (sau **de-drumuri**) Plantă cu tulpina aproape lemnoasă, culcată și ramificată de la bază, cu florile galbene-roșietice, care crește pe câmpuri nisipoase (*Artemisia campestris*). **8** *sm* (Bot; reg; ic) **~alb** Pelinuță (*Artemisia petrosa*). **9** *sm* (Bot; reg; îc) **~domnesc** Lemnul-Domnului (*Artemisia abrotanum*). **10** *sm* (Bot; reg; îc) **~bun** Lilicele (*Iberis amara*). **11** *sm* (Bot; reg; îc) **~nemțesc** Floare de grădină nedefinită mai îndeaproape. **12** *sm* (Fig) Amărăciune. **13** *sm* (Fig) Durere. **14** *sm* Necaz. **15** *sm* (Bot; reg) Crizantemă (*Chrysanthemum indicium*). **16** *sm* (Bot; reg) Liliac (*Syringa vulgaris*). **17** *sm* (Bot; reg) Plevaiță (*Xeranthemum annuum*). **18** *sm* (Bot; reg) Plevaiță (*Xeranthemum foetidum*). **19** *sm* (Bot; reg) Rogoz. **20** *sm* (Reg) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **21** *sn* (Și̇s ~ *de mai*) Vin cu gust amărui, obținut prin tratarea lui, după anumite procedee, cu pelin (**1**). **22** *sn* Cantitate determinată de pelin (**21**). **23** *sn* Ceai foarte amar preparat din frunze de pelin (**1**) și folosit în scopuri curative.

pelinariță *sf* [At: BRANDZA, FL. 277 / Pl: *~țe* / E: ***pelin*** + *-ariță*] Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu flori galbene, folosită în medicină pentru proprietățile ei toxice Si: (reg) *pelin* (**5**), *iarbă-bărboasă, peliniță-neagră, știr-negru, vătricel* (*Artemisia vulgaris*).

pelinaș *sm* [At: H III, 139 / Pl: *~i* / E: ***pelin*** + *-aș*] **1-32** (Bot; șhp) Pelin (**1-11, 15-19**) (mic).

pelinat, ~ă *a* [At: MOXA, 382/26 / V: *~nit* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pelin*** + *-at*] **1** (D. băuturi, mai ales d. vinuri) Preparat cu pelin (**1**) și având un gust amar. **2** (Reg; pbl) Veninos.

pelincă *sf* [At: CIHAC, II, 250 / V: (reg) ***~nje, ~lence*** *sfp* / Pl: *~nce* / E: mg ***pelinka***, ucr ***пелінка***] **1** (Mol; Trs; Ipl) Scutec. **2** (Prt; îs) *Abia ieșit din ~ci* Om foarte tânăr și fără experiență. **3** (Îs) *~ncile Domnului* Turte subțiri și rotunde, făcute din aluat nedospit, îndulcite cu miere sau cu zahăr și presărate cu miez de nucă, tradiționale la creștini, în ajunul Crăciunului Si: *pelincuțele* (**2**) *Domnului*.

pelincuță *sf* [At: PAMFILE, CR. 4 / Pl: *~țe* / E: ***pelincă*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Pelincă (**1**). **3** (Îs) *~țele Domnului* Pelincă (**3**).

pelingher *sn* [At: GR. BĂN. 1195 / Pl: *~i* / E: mg ***pellengér***] (Ban) Om de nimic.

pelinit, ~ă *a* vz ***pelinat***

pelinită *sf* [At: PISCUPESCU, O. 304/8 / V: (reg) ***~len~*** / Pl: *~țe* / E: ***pelin*** + *-ită*] (Bot) **1** Mică plantă erbacee, cu frunzele păroase și albicioase, cu florile gălbui Si: (reg) *pelin* (**2**) (*Artemisia austriaca*). **2** (Șîc ***~ța-mielului***) Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu frunzele alburii pe partea inferioară, cu flori galbene, dispuse în capitule Si: (reg) *pelin* (**3**), *iarba-sfintei-Sofia* (*Artemisia pontica*). **3** (Reg) Pelin (**4**) (*Artemisia scoparia*). **4** (Reg) Pelin (**1**) (*Artemisia absinthium*). **5** (Îc) ***~-neagră*** Pelinariță (*Artemisia vulgaris*). **6** (Reg; îc) ***~-grecească*** Tămâiță (*Chenopodium Botrys*). **7** (Reg; șîc ***~-minuntică***) Planta *Camphorosma ovata*.

pelinje *sfp* vz ***pelincă***

pelinuță *sf* [At: BORZA, D. 24 / Pl: *~țe* / E: ***pelin*** + *-uță*] Mică plantă erbacee cu tulpina și frunzele păroase, alburii, cu flori galbene mirositoare, care crește pe stâncile calcaroase și prin locurile pietroase Si: (reg) *pelin* (**8**) (*Artemisia petrosa*).

peliș[1] *s* [At: CHEST. V, 26 / Pl: nct / E: nct] Mlădiță de cireș crescută într-un an.

peliș[2] *s* [At: DIACONU, P. 38 / V: ***~iuș*** / Pl: nct / E: nct] (Mol) Crestătură făcută de ciobani în partea laterală a urechii oilor, ca semn de recunoaștere.

peliș[3] *sm* [At: CHEST. V, 9 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; pbl) Pelin (**1**) (*Artemisia absinthium*).

pelit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pélite***] (Glg) Material detritic, constituit din particule de dimensiuni foarte mici, care formează sedimente și roci ca nămoluri, argile etc.

pelitar *s* [At: H XII, 174 / Pl: nct / E: ns cf *pâreter*] (Reg) Țesătură țărănească nedefinită mai îndeaproape.

pelită *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 354 / Pl: *~țe* / E: ***pola***[1] + *-ită*] **1-2** (Șhp) Pală[1] (**1**) (mică).

peliuș *s* vz ***peliș***[2]

pelivan *sm* vz ***pehlivan***

pelivănesc, ~ească *a* vz ***pehlivănesc***

pelivănie *sf* vz ***pehlivănie***

pelvedea *sf* vz ***pervedea***

pelm *sn* vz ***pilm***

pelniță *sf* [At: VARONE, D. 123 / A: nct / Pl: *~e* / E: nct cf *perinită*] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se joacă pelnița (**1**).

peloid *sn* [At: DN[3] / P: *~lo-id* / Pl: *~e* / E: ger ***Peloide***] (Lpl) Substanțe rezultate din procese geologice, care se găsesc în stare fină în nămoluri și se folosesc pentru comprese și băi.

peloidoterapie *sf* [At: DN[3] / P: *~lo-i~* / G: *~i* / Pl: *~ii* / E: nct] (Med) Fangoterapie.

peloponezian, ~ă [At: SFC II, 218 / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***peloponnézien***] (Rar) **1** *smf* Locuitor al Peninsulei Peloponez. **2-3** *smf, a* (Persoană) care este originară din Peloponez. **4** *smp* Populație din Peloponez. **5-6** *a* Care se referă (la Peloponez sau) la peloponezieni (**4**). **7-8** *a* Care aparține (Peloponezului sau) peloponezienilor (**4**).

pelorie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Pelorie***] (Blg) Schimbare a formei unui organ.

pelotă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: sp ***pelota***, fr ***pelote***] **1** Perniță în care se înfig ace. **2** Joc sportiv originar din regiunile bascilor, care constă în aruncarea unei mingi de cauciuc brut, cu mâna sau cu o rachetă, într-un perete, de unde trebuie să ricoșeze într-un anumit sector al terenului. **3** (Prc) Mingea care se folosește la jocul pelota (**2**).

peloton *sn* vz ***pluton***

pelsci *sp* [At: BORZA, D. 98 / E: nct] (Bot; reg) Ghiocei-bogați (*Leucojum vernum*).

peltat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***peltatus***] (D. frunze) Care are limbul fixat de pețiol către mijlocul feței sale inferioare.

peltă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~te* / E: lat ***pelta***] (Ltî; rar) Scut mic.

peltea *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***be~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***pelte***, ngr ***πελτές, μπελτές***] **1** Jeleu preparat din zeamă de fructe și pectine, amestecat cu zahăr și fiert până capătă consistența unei paste transparente, bine legate. **2** (Fig) Expunere orală sau scrisă prolixă și inutil extinsă.

pelteag, ~ă *a* vz ***peltic***

peltec, ~ă *a* vz ***peltic***

peltic, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (reg) ***~teag, ~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: tc ***peltek***] **1** (D. oameni) Care rostește defectuos anumite consoane Si: *sâsâit*, (reg) *cepeleag*. **2** (D. vorbire, cuvinte etc.) Care reflectă rostirea defectuoasă a anumitor consoane.

pelticăi *vi* [At: ȘIO II[1], 289 / Pzi: *~esc* / E: ***peltic*** + *-ăi*] (Îvr) A pelticări.

pelticări *vi* [At: CADE / Pzi: *~resc* / E: drr ***pelticărie***] (Rar) A rosti defectuos anumite consoane Si: (îvr) *a pelticăi*.

pelticărie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***peltic*** + *-arie*] (Rar) Vorbire specifică omului peltic.

pelticeală *sf* [At: DM / Pl: *~eli* / E: ***peltici*** + *-eală*] (Rar) Pelticie.

peltici *vr* [At: TDRG / Pzi: *~cesc* / E: ***peltic***] (Rar) **1** A deveni peltic. **2** (Pex) A vorbi cu greutate.

pelticie *sf* [At: ȘIO II[1], 289 / Pl: *~ii* / E: ***peltic*** + *-ie*] Defect al omului peltic Si: (rar) *pelticeală*.

peltinerv, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***peltinerve***] (Bot; d. frunzele peltate) Cu nervuri ramificate în formă de raze de la centru spre periferie.

peltită *sf* vz ***petlită***

pelț *sn* [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Glastră. **2** Mușcată (*Pelargonium*).

pelucid, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pellucidus***] (Rar) **1** Transparent. **2** Translucid. **3** Clar.

pelungoasă *sf* vz ***prelungoasă***

pelur *si, ain* [At: LTR[2] / E: fr ***pelure***] **1-2** (Șîs *hârtie ~*) (Hârtie) care este foarte subțire și ușor transparentă, folosită pentru copii la mașina de scris.

peluză *sf* [At: REBREANU, R. I, 80 / Pl: *~ze* / E: fr ***peluse***] **1** Suprafață de teren, într-o grădină, într-un parc etc., acoperită cu iarbă deasă și scurtă, uneori și cu flori Si: *gazon*. **2** (Rar; îs) *~ de flori* Porțiune dintr-o peluză (**1**), de obicei de formă dreptunghiulară, cultivată cu flori. **3** Fiecare dintre cele două porțiuni ale tribunelor unui stadion situate în spatele porților terenului de joc.

pelvan *sm* vz ***pehlivan***

pelvectomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvectomie***] Operație chirurgicală care constă în extirparea unor organe care se află în bazin.

pelvi- [At: DN[3] / E: ml ***pelvis***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Care se referă la) bazin (**4**).

pelvian, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 67/2 / V: (înv) ***~ien*** / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pelvien***] **1** Care aparține pelvisului. **2** Privitor la pelvis. **3** Din regiunea pelvisului. **4** (Îs) *Oase ~iene* Oase care formează bazinul omului și al animalelor vertebrate superioare. **5** (Îs) *Centură ~ă* Centură osoasă formată din cele două oase coxale care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală. **6** (Med; îs) *Prezentare* (sau *prezentație, poziție*) *~ă* Poziție a fătului la naștere, cu bazinul înainte.

pelvicelulită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***pelvicellulite***] (Med) Inflamație a țesutului celular al bazinului (**4**).

pelvien, ~ă *a* vz ***pelvian***

pelvigrafie *sf*]At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvigraphie***] Pelvimetrie.

pelvimetrie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvimétrie***] Metodă obstetricală de măsurare a pelvisului Si: *pelvigrafie*.

pelvimetru *sn* [At: DEX–S / Pl: *~re* / E: fr ***pelvimètre***] Instrument folosit în pelvimetrie.

pelviperitonită *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***pelvipéritonite***] Boală infecțioasă care constă în inflamația peritoneului care căptușește bazinul.

pelvis *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~uri* / E: lat ***pelvis***] **1** Parte a scheletului uman situată la baza trunchiului, formată din cele două oase coxale și din osul sacru. **2** (Pex) Cavitate cuprinsă între oasele amintite mai sus Si: *bazin*.

pelvitomie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pelvitomie***] Operație chirurgicală efectuată pe oasele și articulațiile bazinului, în scopul lărgirii lui temporare, pentru a înlesni actul nașterii.

pemânt *sn* vz ***pământ***

pembe [At: I. IONESCU, C. 36/11 / V: (îvr) ***~ea***, ***~mpe*** / E: tc ***pembe***, ngr ***πεμπέ***] **1-2** *si* (Înv) Culoare (roșie deschisă sau) roz Si: *trandafiriu*. **3** *ain* (Asr) Roșu deschis. **4** *ain* (Asr) Roz. **5** *ain* (Fig; fam) Bizar. **6** *ain* (Fig; fam) Extravagant.

pembea *ain* vz ***pembe***

pembiu, ~ie *a* [At: ȘIO II$_2$, 289 / V: (reg) ***pim~***, ***pimpiu*** / Pl: *~ii* / E: ***pembe*** + *-iu*] (Îrg) De o culoare care se apropie de pembe (**2**).

pemelnic *sn* vz ***pomelnic***

pemeniță *sf* vz ***pivniță***

pementean, ~ă *sf* vz ***pământean***

pementeaște *av* vz ***pământeste***

pementesc, ~ească vz ***pământenesc***

pemfig *s* vz ***pemfigus***

pemfigus *s* [At: BIANU, D. S. / V: (îvr) ***pemfig*** (A: nct) / Pl: nct / E: fr ***pemphigus***] Boală de piele caracterizată prin apariția pe piele și pe unele mucoase a unor băsici pline cu lichid, care provoacă mâncărime.

pemincior *sn* vz ***pământcior***

pemintean, ~ă *a* vz ***pământean***

pemintesc, ~easca *a* vz ***pământesc***

pemiță *sf* vz ***pivniță***

pemnez *sn* vz ***pecmez***

pemni *vi* [At: L. ROM. 1959, nr. 6, 52 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A leșina.

pemniță *sf* vz ***pivniță***

pempant, ~ă *a* [At: REBREANU, R. I, 60 / V: ***pim~*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***pimpant***] (Frm; irn) **1** Aranjat cu gust, elegant. **2** Atrăgător, seducător.

pempe *ain* vz ***pembe***

pempers *snm* [At: MDA ms / P: *~pârs* / Pl: *~uri*, (nrc) *~rși* / E: eg ***pempers***] **1** Scutec de unică folosință pentru bebeluși, din material absorbant dublat cu material impermeabil, prevăzut cu sistem de fixare pe corp. **2** (Med) Scutec asemănător, pentru oamenii maturi care suferă de anumite boli.

pempiusie *sf* [At: (a. 1792) CAT. MAN. II, 630 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πεμπιουσία***] (Grî) Chintesență.

pemsel *sn* vz ***pensulă***

pena *vt* [At: MON. OF. (1906), 31 / E: ***penă***] **1-2** (Jur; rar) A penaliza (**1-2**).

penagiu *sn* vz ***penaj***

penaj *sn* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 128 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***pennage***] **1** (Rar) Panaș. **2** (Csc) Totalitate a penelor[1] unei păsări Si: (rar) *penet* (**1**), *peniș* (**2**).

penal[1] *sn* vz ***penar***

penal[2], ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***poenalis***, fr ***pénal***] **1** (D. legi) Care se ocupă de infracțiuni și prevede pedepsele aplicabile fiecărui împricinat în raport cu gravitatea infracțiunii comise. **2** Care are un caracter represiv. **3** (Îs) *Drept* ~ Ramură a științei dreptului care se ocupă de normele juridice cu caracter represiv. **4** (Îs) *Cod* (sau, înv, *codice*) ~ sau (înv) *condică ~ă* Ansamblu al principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor. **5** (Îas) Carte care cuprinde codul penal (**4**). **6** (Îs) *Fapt* ~ Infracțiune. **7** (Îs) *Sancțiune* (sau *pedeapsă*) *~ă* Pedeapsă prevăzută de codul penal. **8** (Îs) *Clauză ~ă* Clauză prin care părțile unui contract evaluează, anticipat, prin apreciere, daunele ce se cuvin creditorului, în caz de neexecutare, executare cu întârziere sau necorespunzătoare a obligațiilor contractului Si: *penalitate* (**3**).

penaliceste *av* [At: COD. PEN. R. P. R. 6 / E: ***penal[2]*** + *-iceste*] **1** Din punct de vedere penal[2] Si: (rar) *penalmente* (**1**). **2** Sub raportul penalității (**1**) Si: (rar) *penalmente* (**2**). **3** (Pex) În mod represiv Si: (rar) *penalmente* (**3**).

penalist, ~ă *smf* [At: STANCU, R. A. IV, 385 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***pénaliste***] Jurist specializat în probleme de drept penal[2].

penalitate *sf* [At: CONCORDIA, 18[1]/15 / Pl: *~tăți* / E: fr ***pénalité***] **1** Situație de a fi pasibil de o pedeapsă judiciară. **2** (Pex) Pedeapsă juridică aplicată. **3** (Spc; șîs ~ *convenită*) Clauză penală[2] (**8**). **4** (Șîs ~ *bănească*) Situație de a fi pasibil de o despăgubire în bani. **5** (Pex; îas) Despăgubire în bani. **6** (Pex; îas) Amendă. **7** (Spt; rar) Penalizare (**6**).

penaliza *vt* [At: DM / Pzi: *~zez* / E: fr ***pénaliser***] **1-2** (A prevedea sau) a aplica o anumită sancțiune penală Si: (rar) *a pena* (**1-2**). **3-4** (A prevedea sau) a cere o anumită despăgubire bănească. **5** A amenda. **6** A aplica o anumită sancțiune pentru încălcarea regulamentului de joc sau a normelor prevăzute de un concurs sportiv.

penalizare *sf* [At: DM / Pl: *~zări* / E: ***penaliza***] **1-2** (Prevedere sau) aplicare a unei anumite sancțiuni penale Si: (rar) *penalizație* (**1-2**). **3-4** (Prevedere sau) cerere a unei anumite despăgubiri bănești Si: (rar) *penalizație* (**3-4**). **5** Amendare. **6** Aplicare a unei anumite sancțiuni pentru încălcarea regulamentului de joc sau a normelor prevăzute de un concurs sportiv Si: (rar) *penalitate* (**7**).

penalizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***penaliza***] **1** Căruia i s-a aplicat o sancțiune penală. **2-3** Care a fost obligat să plătească (o despăgubire sau) o amendă. **4** (Spt) Căruia i s-a aplicat o sancțiune pentru încălcarea regulamentului de joc sau a normelor prevăzute de un concurs sportiv.

penalizator, ~oare *a* [At: DEX-S / Pl: *~ori*, *~oare* / E: ***penaliza*** + *-tor*] **1-6** Cu caracter de penalizare (**1-6**).

penalizație *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pénalisation***] **1-4** (Rar) Penalizare (**1-4**).

penalmente *av* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / E: fr ***pénalment***] **1-3** (Rar) Penaliceste (**1-3**).

penalti *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / S și: *~ty* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***penalty***] Lovitură de pedeapsă de la 11 m, la fotbal, de la 4 m, la polo, de la 7 m, la hambal etc., dictată împotriva echipei care s-a făcut vinovată de comiterea unei greșeli grave în zona de apărare.

penar *sn* [At: BARCIANU / V: *~al* / Pl: *~e* / E: ger ***Pennal***] Cutie paralelipipedică de lemn, de metal, de material plastic etc., de obicei prevăzută cu despărțituri, în care se păstrează stilouri, pixuri, creioane etc.

penari *sm* vz ***pânar***

penat, ~ă *a* [At: FLORA MOLD. I, 43 / Pl: *~ați*, *~e* / E: lm ***pennatus***, fr ***penné***] (D. frunze) Cu nervurile pornind perechi dintr-o nervură centrală.

penati- [At: DN[3] / E: ml ***penatus***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „crestat".

penatifid, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***pennatifide***] (D. frunze penate) La care diviziunile ating jumătate din lățimea limbului.

penatipartit, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***pennatiparti***] (D. frunze penate) La care diviziunile trec de jumătatea limbului, fără să atingă axa limbului.

penatisecat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***pennatiséqué***] (D. frunze penate) La care diviziunile ating nervura mediană.

penați *smp* [At: NEGULICI / E: lat ***penates***, fr ***pénates***] **1** (Mit) Zei protectori ai căminului și ai familiei la romani, care erau venerați sub forma unor statui așezate pe vatră. **2** (Fig) Casă părintească. **3** (Fig) Cămin.

pena *sf* [At: ASACHI, Î. 25/2 / V: ***pină*** / Pl: *~ne* / E: lat ***poena***, fr ***peine***] (Ltî) **1** Pedeapsă (**5**). **2** Amendă.

pence *sm* vz ***penny***

penche *sn* vz ***tenchi***

penchi *sm* vz ***pinchiu***

penchiu *sm* vz ***pinchiu***

penciu *sm* vz ***pinchiu***

pendadă *sf* [At: ZILOT. CRON. 76/29 / E: ngr ***πεντάδα***] (Grî; rar; îe) **A sui la ~** A ridica într-un rang boieresc pe cineva.

pendagon *sn* vz ***pentagon***

pendametru *sn* vz ***pentametru***

pendant *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pendant***] Obiect care formează împreună cu altul o pereche simetrică.

pendantiv *sn* vz ***pandantiv***

pendar *sm* [At: ȘIO II$_1$, 48 / Pl: *~i* / E: ngr ***πεντάρα***] (Grî) Monedă turcească echivalentă cu cinci parale sau cu cinci lei vechi, care a circulat și în țările române Si: (înv) *beșlic*.

pendel *sn* vz ***pendul***

pendeleu *sn* [At: CANDREA, Ț. O. 7 / V: ***pin~***, ***pindil~***, ***pintil~*** / Pl: *~ee* / E: mg ***pendely***] (Trs; Mar) Fustă din pânză albă pe care o poartă pe sub fotă femeile de la țară Si: *poală*.

pendent, ~ă *a* vz ***pendinte***

pendentiv *sn* vz ***pandantiv***

pendență *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~din~*** / Pl: *~țe* / E: lat ***pendentia***] (Înv) Dependență.

pendinte *ain* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (rar) ***~dent, ~ă*** / E: lat ***pendens, -ntis***, fr ***pendant***] **1** Care este subordonat cuiva, care depinde de... **2-3** (D. chestiuni teoretice sau practice) Care n-a fost încă soluționat (și este în discuție). **4** Care așteaptă să fie rezolvat de un for competent. **5-6** (Spc; d. probleme în litigiu) Care (urmează să fie judecat sau) este în curs de cercetare. **7** Asupra căruia nu s-a pronunțat încă o hotărâre judecătorească.

pendință *sf* vz ***pendență***

pendul *sn* [At: CR (1829), 198[1]/19 / V: ***~ă*** *sf*, (înv) ***~del, pan~*** / Pl: *~e* / E: fr ***pendule***, lat ***pendulus***, ger ***Pendel***(uhr)] **1** (Îf *pendulă*; și*s ceas cu ~*) Ceas de perete sau de masă, a cărui mișcare este reglată de un pendul (**3**) și care de obicei marchează orele și jumătățile de oră prin sunete. **2** (Îs) *~ă astronomică* Aparat de măsură a timpului bazat pe izocronismul micilor mișcări ale pendulului matematic. **3** Corp solid, suspendat într-un punct fix, care execută mișcări oscilatorii (într-un plan fix) de îndată ce este scos din poziția de echilibru stabil. **4** (Pex) Dispozitiv sau piesă a unui mecanism, a cărui oscilație reglează mișcările unei mașini sau ale unui instrument. **5** (Spc) Limbă a pendulului (**1**). **6** (Îs) *~ matematic* (sau *ideal, simplu*) Aparat alcătuit dintr-un corp de dimensiuni foarte mici (considerat ca un punct material greu) atârnat la unul dintre capetele unui fir extensibil și subțire, astfel încât, sub acțiunea propriei sale greutăți, oscilează în jurul celuilalt capăt fix al firului. **7** (Îs) *~ fizic* (sau *compus, real*) Pendul (**3**) considerat ca fiind compus dintr-o infinitate de pendule simple de lungimi diferite. **8** (Îs) *~ul lui Foucault* Pendul matematic al cărui punct de suspensie participă la mișcarea de rotație diurnă a pământului. **9** (Îs) *~ electric* Pendul (**3**) care este folosit ca electroscop. **10** (Îs) *~ compensator* Pendul matematic astfel construit încât să păstreze, la orice temperatură, aceeași lungime.

pendula *vi* [At: TEODOREANU, M. U. 27 / Pzi: *~lez* / E: ***pendula***] **1** (D. pendule) A se mișca alternativ, la intervale regulate și în sensuri opuse Si: *a oscila* (**1**). **2** (Pgn; d. alte obiecte, d. oameni) A face mișcări lente, asemănătoare cu acelea ale pendulului (**3**), alternativ în direcții opuse Si: *a se balansa, a se legăna*. **3** (Fig; rar; d. populații) A migra mereu dintr-un loc în altul și înapoi, la anumite intervale de timp. **4** (Fig; d. oameni) A trece ușor de la o stare la alta, a fi instabil Si: *a oscila*. **5** (Fig; d. oameni) A nu putea să ia o hotărâre.

pendular, ~ă *a* [At: SOARE, MAȘ. 87 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pendul*** + *-ar* cf fr *pendulaire*] **1** (D. organe de mașini, sisteme tehnice etc.) Care are o mișcare ca de pendul (**3**). **2** (D. mișcarea unor organe de mașini) Care este specifică mișcării pendulului Si: *oscilant* (**1**), *oscilatoriu*. **3** (Fig) Care se caracterizează prin treceri periodice de la o stare la alta și înapoi.

pendulare *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 123 / Pl: *~lări* / E: ***pendula***] **1** Oscilație a unui pendul (**3**) sau a unui obiect asemănător cu un pendul față de poziția de echilibru. **2** (Pgn) Legănare a unei persoane. **3** Variație lentă, oscilantă a valorii unei mărimi în jurul unei valori medii sau al unei valori de referință. **4** (Fig) Trecere periodică dintr-un loc într-altul a unei populații Si: *fluctuație*. **5** (Fig) Trecere bruscă și periodică de la o stare la alta și invers. **6** (Fig) Trecere frecventă a unei persoane de la o stare la alta. **7** (Fig) Imposibilitate a unei persoane de a lua o hotărâre.

pendularist, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 31 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pendular*** + *-ist*] Muncitor calificat care lucrează la un ferăstrău mecanic.

pendula *sf* vz ***pendul***

pene *pp, c* vz ***până***

peneag *sn* [At: ȘEZ. IX, 34 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Parte a cizmei situată deasupra călcâiului, de care se prinde pintenul.

penel *sn* [At: HELIADE, GR. P. 39/17 / Pl: *~uri, ~e* / E: it ***pennello***] **1** Pensulă mică având coada subțire și lungă, cu care se pictează Si: (rar) *pană*[1] (**29**). **2** (Fig) Stil, mod de a picta, măiestrie artistică specifică unui pictor. **3** (Pan; rar) Smoc de fire de păr care atârnă sub organul genital la cerb, la căprior, la mistreț etc.

penele *sfp* [At: I. CR. VI, 313 / E: ns cf *pană*[1]] (Mol) Fâșii de tei din care se fac funii, odgoane.

peneplenă *sf* [At: ONCESCU, G. 36 / Pl: *~ne* / E: fr ***pénéplaine***] (Glg) Formă de relief relativ netedă, larg ondulată, cu porțiuni mai înalte, rezultată în urma acțiunii de nivelare, prin eroziune și denudație, exercitate asupra regiunilor muntoase de cutări vechi.

peneplenizare *sf* [At: MG I, 161 / Pl: *~zări* / E: ***peneplenă*** + *-izare*] (Glg) Fenomen de reducere a înălțimilor relative ale unei regiuni până la nivelul fundului văilor și de secționare a formelor accidentale de relief din partea superioară a acestor înălțimi.

peneplenizat, ~ă *a* [At: MG I, 153 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***peneplenizare*** css] (Glg; d. regiuni muntoase vechi) **1** Care a suferit acțiunea de peneplenizare. **2** Care este transformat în peneplenă.

penet *sn* [At: EMINESCU, O. IV, 280 / Pl: *~uri* / E: ***pană***[1] + *-et*] **1** Penaj (**2**). **2** Totalitate a penelor[1] din coada unei păsări.

penetra [At: MARIN, F. 4/26 / Pzi: *~rez*, 3 și (înv) *penetră* / E: fr ***pénétrer***, lat ***penetrare***] (Liv) **1-4** *vti* A pătrunde (în adâncime sau) până în partea opusă. **5** *vr* (Spc; d. două corpuri sau două suprafețe) A se întrepătrunde intersectându-se după linii frânte sau curbe. **6** *vi* (D. lumină, căldură) A se răspândi în ceva. **7** *vi* (D. minte) A înțelege în profunzime o idee.

penetrabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pénétrable***] **1-2** Care poate fi străbătut (cu ușurință) de ceva. **3** Care lasă să treacă prin sine ceva. **4-6** Care poate primi în masa lui (un corp,) (un element sau) o substanță străină. **7** (Rar; d. privire) Pătrunzător (**1**).

penetrabilitate *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~tăți* / E: ***pénétrabilité***] **1-6** Însușire de a fi penetrabil (**1-6**).

penetrant, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pénétrant***] (Liv) **1-2** Pătrunzător (**1-2**).

penetrantă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***pénétrance***] **1-3** (Rar) Penetrare (**1-3**).

penetrare *sf* [At: MURGOCI – LUDWIG, M. 37 / V: (înv) ***~ațiune*** / E: fr ***pénétration***] **1-2** Pătrundere (în adâncime sau) până în partea opusă Si: *penetranță* (**1-2**), *penetrație* (**1-2**), *răzbatere, străbatere, străpungere*. **3** (Spc) Întrepătrundere a două corpuri sau a două suprafețe care se intersectează după linii frânte sau curbe Si: (liv) *penetrație* (**3**), (rar) *penetranță* (**3**). **4-6** (Infiltrare,) (extindere sau) circulație a luminii, căldurii într-un spațiu Si: *penetrație* (**4-6**). **7** (Fig; rar) Pătrundere în profunzime cu mintea a unei idei.

penetrat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***penetra***] **1** În care ceva a intrat în adâncime. **2** Care a fost străbătut de ceva până în partea opusă. **3** În care s-a infiltrat ceva. **4** În care s-a extins ceva. **5** Care se întrepătrunde cu altceva.

penetrație *sf* [At: MURGOCI — LUDWIG, M. 37 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pénétration***] **1-6** Penetrare (**1-6**). **7** (Îs) *Arteră de ~* Arteră de circulație prin care se pătrunde într-o localitate.

penetrațiune *sf* vz ***penetrație***

penetrometru *sn* [At: DEX–S / Pl: *~re* / E: fr ***pénétromètre***] Aparat pentru determinarea rezistenței la pătrundere a bitumurilor, a unsorilor consistente etc.

penetelușˈ *sn* vz ***pințălușˈ***

penețilușˈ *sn* vz ***pințălușˈ***

pengea *sf* vz ***pingea***

pengeli *v* vz ***pingeli***

penghеu *sm* [At: BL II, 59 / V: (reg) ***pângău*** / E: mg ***pengő***] (Trs) **1-2** (Monedă de metal sau) bancnotă maghiară. **3** (Îe) **A nu face (nici) un ~ găurit** A nu valora nimic.

pengica *sf* vz ***pingică***

peni *vt* [At: DRLU / Pzi: *~nesc* / E: ***pană***] **1** (Irg; c. i. păsări) A jumuli. **2** (Olt; c. i. fulgii penelor) A scărmăna. **3** (Buc) A bate o pană[1] pentru a despica sau pentru a detașa o parte din materialul respectiv. **4** (Buc) A fixa cu pene[1] (**71**).

penian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pénien***] Al penisului.

penibil, ~a [At: HELIADE, D. J, 177/16 / V: (înv) ***~ble*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pénible***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care cauzează o foarte mare frământare sufletească sau suferință morală Si: *amar* (**12-13**). **3-4** *av, a* (Într-un mod) care provoacă stări extrem de neplăcute, cu efect nedorit, foarte greu de suportat. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care face pe cineva să se simtă foarte încurcat, jenat, stingherit. **7** *a* (Înv) Care cauzează suferință fizică, durere Si: *chinuitor*. **8** *a* Care se face cu greutate Si: *anevoios, dificil, greu*. **9** *a* Care cere un efort deosebit Si: *extenuat, obositor*.

penibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: nct] Caracter a ceea ce este penibil.

penible *a* vz ***penibil***

penicea *sf* [At: POP., ap GCR II, 327 / Pl: *~ele* / E: ***pană[1]*** + *-icea*] Penișoară (**1**).

penicel *sn* vz ***pințălușˈ***

penicil *sn* vz ***pințălușˈ***

penicilat *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ml ***penicillatum***] Aglomerare de perișori la extremitatea unui organ.

penicilic *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pénicillinique***] (Îs) *Acid ~* Substanță cu acțiune antibiotică și bacteriostatică puternică, produsă de unele ciuperci.

penicilinază *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pénicillinase***] Enzimă care acționează asupra penicilinei și îi oprește acțiunea antibiotică.

penicilină *sf* [At: CONTEMP. 1953, nr. 307, 5/6 / Pl: *~ne* / E: fr ***pénicilline***] Substanță extrasă din culturile unor ciuperci, care se prezintă sub formă de pulbere albă sau galbenă și are acțiune bacteriostatică și bactericidă.

penicilinemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / G: *~i* / Pl: *~ii* / E: fr ***pénicillinémie***] Prezență a penicilinei în sânge.

penicilinorezistent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: cf fr *pénicillino-résistant*] (D. microbi) Care și-a pierdut sensibilitatea față de penicilină.

penicilinorezistență *sf* [At: DEX–S / Pl: *~te* / E: fr ***pénicillino-resistance***] Pierdere a sensibilității unor microbi față de penicilină.

penicilinoterapie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***pénicillinothérapie***] (Med) Tratament cu penicilină.

penicillium *si* [At: LTR[2] / E: lat ***penicillium***] Gen de ciuperci care se formează pe pâine, aluat etc. și care elaborează substanțe antibiotice Si: *mucegai*.

penicioară *sf* [At: HODOȘ, P. P. 50 / Pl: *~re* / E: ***pană[1]*** + *-icioară*] **1-20** (Reg; șhp) Penișoară (**1-20**). **21** (Ban) Peniță (**1**).

-penie [At: DN[3] / E: fr ***-pénie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „lipsă".

penig *sm* vz ***peaning***

penin *sn* [At: LTR / S și: *pennin* / Pl: *~e* / E: ***pénnine***, ger ***Pennin***] Mineral din grupa cloritului, care formează cristale pe rocile metamorfice și magmatice, fiind un constituent important al unor șisturi cristaline.

peninerv, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: ***penninerve***] (Rar; d. frunze) Care are nervuri penate.

pening *sm* vz ***peaning***

peninsolă *sf* vz ***peninsulă***

peninsular, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iu*** *sm, am* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***peninsulaire***] **1** *a* Care se află pe o peninsulă. **2** *a* Ca o peninsulă. **3** *a* Care e specific unei peninsule. **4** *a* De peninsulă. **5-6** *smf, a* (Locuitor) al unei peninsule. **7-8** *a* (Spc) Care este specific (Peninsulei Italice sau) italienilor. **9-10** *a* (Spc) Care este specific (Peninsulei Iberice sau) spaniolilor. **11** *smf* (Spc) Italian.

peninsulariu *sm, am* vz ***peninsular***

peninsulă *sf* [At: COSMOGRAFIE, 16/2 / V: (înv) ***~solă, ~ură*** (Pl: *~uri*), ***~nzulă*** / Pl: *~le* / E: lat ***peninsula***, it ***penisola***, fr ***peninsule***] Întindere de pământ care înaintează în mare ca o prelungire a uscatului, rămânând înconjurată din trei părți de apă.

peninsură *sf* vz ***peninsulă***

peninzulă *sf* vz ***peninsulă***

penis *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri* / E: fr ***pénis***, lat ***penis***] Organ genital masculin extern la om și la unele animale, care servește și la micțiune.

peniș *sn* [At: BARONZI, I. L. III, 204/10 / Pl: *~uri* / E: ***pană[1]*** + *-iș*] (Rar) **1** Panaș. **2** (Csc) Penaj (**2**). **3** Mulțime de pene[1] căzute de la păsări.

penișă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~șe* / E: fr ***péniche***] Navă fluvială asemănătoare cu un șlep, folosită la transportul mărfurilor.

penișoară *sf* [At: BELDICEANU, P. 99 / Pl: *~oare* / E: ***pană[1]*** + *-işoară*] **1-20** (Șhp) Pană[1] (**1, 20-23, 27, 36, 38, 61-62**) (mică) Si: *penicioară* (**1-20**), *peniță* (**1-20**), *penuș* (**1-20**). **21** (Reg) Numele mai multor specii de ciuperci nedefinite mai îndeaproape.

penitenciar, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 1105 / V: (înv) ***~ier, ~nțiar*** / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pénintencier***, lat ***poenitentialis***] **1** *sn* Loc în care sunt deținute preventiv persoanele arestate, până la judecarea lor, sau în care acestea își execută pedeapsa penală privativă de libertate Si: *închisoare*. **2** *a* Care se referă la închisoare. **3** *a* Care aparține închisorii. **4** *a* De închisoare.

penitencier, ~ă *sn, a* vz ***penitenciar***

penitent, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pénitent***, lat ***poenitens***] **1-2** *smf* Persoană căreia îi pare rău de păcatele săvârșite (și care, pentru a și le ispăși, se supune unor privațiuni sau pedepse) Si: *pocăit*. **3-4** *a* (Rar) (Ca) de penitent (**1**).

penitență *sf* [At: CALENDARIU (1794), 30/15 / V: (înv) ***~ție, ~ință*** / Pl: *~țe* / E: lat ***poenitentia***, fr ***pénitence***, it ***penitenza***] **1** (Rar) Pocăință. **2** (Bis) Pedeapsă, constând mai ales din post și rugăciuni, impusă de preot, în urma spovedaniei celui care a păcătuit Si: *canon*. **3** (Spc) Privațiuni și chinuri trupești pe care unii călugări și le impun, ducând o viață ascetică. **4** (Pex) Viață ascetică, plină de privațiuni, pe care și-o impune cineva. **5** (Pgn) Pedeapsă (**2**). **6** (Rar; îs) *Haine* (sau *straie*) *de ~* Haine negre din țesătură groasă, purtate de călugării asceți care practică penitența (**3**). **7** (Îe) **A face ~** A executa canonul impus de preotul confesor pentru ispășirea păcatelor. **8** (Fig; rar) Privațiuni cauzate de sărăcie. **9** Abstinență.

penitențiar, ~ă *sn, a* vz ***penitenciar***

penitenție *sf* vz ***penitență***

peniță *sf* [At: ISPIRESCU, L. 44 / Pl: *~țe* și (reg) *~ți* / E: ***pană[1]*** + *-iță*] **1-20** (Șhp) Penișoară (**1-20**). **21** (Bis; Mar) Pană[1] (**62**). **22** (Mun) Țandără mică de lemn. **23** Mică placă de metal, concavă, terminată la unul dintre capete printr-un vârf despicat, celălalt fixându-se în toc, care servește la scrisul cu cerneală. **24-25** (Pgn) Toc (împreună cu penița **23**). **26** (Îs) *Desen în ~* Procedeu de a executa un desen, de obicei în tuș negru folosind o peniță (**23**) specială. **27** (Îas) Lucrare executată prin procedeul descris mai sus. **28** (Îcs) *În ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **29** (Rar) Scrib. **30-31** Două specii de plante erbacee acvatice, cu flori alburii dispuse în verticile cu spice, care cresc în ape adânci, stătătoare sau lin curgătoare Si: (reg) *mălura bălții* (*Myriophyllum spicatum* și *verticillatum*). **32** (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*). **33** (Bot; reg) Năgară (*Stipa capillata*). **34** (Bot; îc) **~-bungeacului** Specie de mușchi de turbărie cu tulpinile cenușii

sau cafenii și cu vârfurile roșcate, roz sau roșii purpurii (*Sphagnum nudium*). **35** (Bot: reg; îac) Coada-mâței (*Sphagnum acutifolium*). **36** (Bot: reg; îac) Coada-mâței-de-baltă (*Sphagnum cymbifolium*). **37** (Reg) Schimbătoare la plug.

penitel *sn* vz ***pintâluș***

penițil *sn* vz ***pintâluș***

pennia *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Penni***] Monedă divizionară finlandeză valorând a suta parte dintr-o marcă.

penny *sm* [At: DN[3] / S și: *peni* / Pl: *pence* / E: eg ***penny***] **1-2** Monedă divizionară engleză, valorând (până în 1971 a douăsprezecea parte dintr-un șiling) astăzi a suta parte dintr-o liră.

penon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***pennon***] Flamură triunghiulară purtată de cavaleri în vârful lăncii.

penos, ~oasă *a* [At: PSALT. 306 / V: ***pân~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pană*** + *-os*] **1-2** (Înv; d. păsări) Cu (multe) pene (**1**).

penpregiur *av, pp* vz ***prinprejur***

penprejur *av, pp* vz ***prinprejur***

pensa *vt* [At: SCL 1969, 328 / Pzi: *~sez* / E: fr ***pincer***] **1** (C. i. porțiuni din piele, organe etc.) A apuca și a strânge cu pensa (**1**). **2** (C. i. haine) A face pense (**2**) pentru a da forma corpului. **3** (C. i. fire de păr) A smulge cu penseta.

pensare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~sări* / E: ***pensa***] **1** A apuca și a strânge cu penseta porțiuni din piele sau organe etc. **2** Coasere a unor pense (**2**) pe interiorul hainelor pentru a le da forma corpului. **3** Smulgere cu penseta a firelor de păr.

pensat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pensa***] **1** (D. piele, organe) Apucat și strâns cu pensa (**1**). **2** (D. haine) Care are pense (**2**). **3** (D. fire de păr) Smuls cu penseta. **4** (D. sprâncene) Subțiat prin smulgerea firelor de păr pe anumite porțiuni.

pensă *sf* [At: NICA, L. VAM. 189 / Pl: *~se* / E: fr ***pince***] **1** Mic instrument de metal alcătuit din două brațe îmbinate la un capăt sau încheiate în formă de foarfece, folosit în medicină, în tehnică etc. pentru a prinde, a fixa sau a scoate, a smulge obiecte mici sau substanțe care nu pot fi luate cu mâna Vz *penseta*. **2** Cută scurtă interioară la obiectele de îmbrăcăminte.

penseță *sf* [At: PARAB. 130/12 / V: (înv) ***pin~, pinț~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***pincette***] **1-2** (Shp) Pensă (**1**) (mică) folosită în laborator, în medicină, în cosmetică.

pensie *sf* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. XII, 197 / V: (înv) ***~nzie***, (reg) ***~nțâie, pindzâie*** / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: rs ***пенсия***] **1-2** Ajutor (periodic) în bani, plătit unei persoane pentru a-i asigura existența. **3** (Spc) Indemnizație bănească lunară acordată de stat sau de întreprinderi particulare persoanelor care au ieșit din producție, pentru limită de vârstă, pentru invaliditate etc. **4** (Spc) Indemnizație acordată persoanelor care și-au pierdut susținătorul și sunt incapabile să muncească. **5** (Îs) *~ de întreținere* (sau *alimentară*) Sumă de bani pe care cineva trebuie să o plătească unei persoane pe care justiția îl obligă să o întrețină. **6** (Îla) **La ~** Care este pensionar (**4**). **7** (Îlav) **La ~** În perioada în care cineva este pensionar (**4**). **8** (Îlv) **A ieși** (sau **a se retrage**) **la ~** A deveni pensionar (**4**) Si: *a se pensiona* (**4**). **9** (Înv; îlv) **A pune în ~** (**pe cineva**) A pensiona (**3**) pe cineva. **10** (Îlv) **A scoate** (**pe cineva**) **la ~** A pensiona (**3**) pe cineva. **11-12** (Arg, îal) A bate pe cineva rău (pănându-l astfel în imposibilitatea de a mai lucra). **13** (Înv) Subsidiu.

pensioară *sf* [At: ALECSANDRI, T. 100 / P: *~si-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pensie*** + *-oară*] **1-12** (Fam; shp) Pensie (**1-5, 12**) (mică).

pension *sn* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. XII, 39 / P: *~si-on* / V: (îvr) ***pansion, ~nzion, pinzion*** / Pl: *~oane* / E: fr ***pension***, ger ***Pension***, rs ***пенсион***] **1** Institut de grad elementar și mediu, în sistemul educativ din trecut, în care, pe perioada studiilor, copiii erau interni Si: *pensionat* (**1**). **2** (Arg) Închisoare.

pensiona [At: CUCIURAN, D. 57/31 / V: (înv) ***pan~, ~iana, ~nzi~*** / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***pensionner***, ger ***pensionieren***] (C. i. oameni) **1-2** *vt* (Înv) A acorda cuiva un ajutor (periodic) în bani, pentru a-i asigura existența. **3** *vt* (Spc) A scoate din producție în condițiile prevăzute de lege, acordându-i-se pensie (**3**) Si: *a scoate la pensie* (**10**). (înv) *a pune în pensie* (**9**). **4** *vr* A ieși la pensie (**8**). **5** *vt* (Îvr) A educa la pension (**1**).

pensionar, ~ă *smf* [At: ȘINCAI, HR. II, 199/24 / V: (înv) ***pan~, pansioner, ~ner, ~iun~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pensionnaire***, ger ***Pensionär***] **1** (Înv) Persoană căreia i se acorda de către împărat sau rege o sumă de bani ca răsplată pentru serviciile aduse. **2-3** (Înv) Persoană aflată (în subvenția sau) în serviciul cuiva. **4** Persoană care a ieșit din serviciu în condițiile prevăzute de lege și primește pensie (**3**) Si: (reg) *pensionist* (**1**). **5** Persoană care primește pensie ca urmaș al unui fost salariat. **6** (Înv) Elev al unui pension (**1**) Si: *pensionist* (**2**). **7-8** Persoană internată (într-un azil sau) într-un ospiciu. **9** (Înv) Persoană care stă într-o pensiune (**7**). **10** (Arg) Infractor închis într-o închisoare.

pensionare *sf* [At: DM / V: (înv) ***~iun~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***pensiona***] **1-2** Acordare cuiva a unui ajutor (periodic) în bani, pentru a-i asigura existența. **3** Scoatere din producție în condițiile prevăzute de lege, acordându-i-se pensie (**3**). **4** Ieșire la pensie (**6**) Si: *pensionărie* (**2**). **5** (Rar) Recompensă materială acordată cuiva pentru activitatea depusă.

pensionat[1] *sn* [At: CR (1832), 231[1]/8 / V: (înv) ***~iun~, pan~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***pensionnat***, ger ***Pensionat***] **1** Pension (**1**). **2** Timp petrecut ca elev într-un pension (**1**).

pensionat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pensiona***] **1-2** Căruia i se acordă un ajutor (periodic) în bani, pentru a-i asigura existența. **3** Care este scos din producție în condițiile prevăzute de lege, acordându-i-se pensie (**3**).

pensionarește *av* [At: UDRESCU, GL. / P: *~si-o~* / E: ***pensionar*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca pensionarii (**4**). **2** În felul pensionarilor (**4**).

pensionărie *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~si-o~* / Pl: *~ii* / E: ***pensionar*** + *-ie*] **1** Situație a celui care a ieșit la pensie (**8**). **2** (Pex) Pensionare (**4**).

pensioner, ~ă *smf* vz ***pensionar***

pensionist, ~ă *smf* [At: CR (1832) 231[1]/3 / V: (înv) ***pan~***, (reg) ***~nzi~, pinzi~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Penzionist***] **1** (Reg) Pensionar (**4**). **2** (Înv) Pensionar (**6**).

pensiuna *v* vz ***pensiona***

pensiunar, ~a *sf* vz ***pensionar***

pensiunare *sf* vz ***pensionare***

pensiunat *sn* vz ***pensionat***

pensiune *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 98 / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***pensio, -onis***, fr ***pension***] **1** Întreținere completă și educație, pe care le primesc elevii unui pension (**1**), contra unei sume de bani. **2-3** (Pex) Întreținere care constă din masă[1] (și casă) pe care o primește cineva în schimbul unei sume de bani. **4** (Îlav) **În ~** În gazdă. **5** (Înv) Sumă de bani care se plătea într-un pension, pentru întreținerea și educarea unui elev. **6** (Pex) Sumă de bani care se plătește într-o casă particulară în schimbul pensiunii (**2-3**), sau într-un local, pentru a lua zilnic masa[1]. **7-8** Casă particulară în care se dă unei persoane (găzduire completă sau) numai masă[1] contra unui preț dinainte stabilit. **9** Local, de obicei particular, în care se poate lua zilnic masa[1], contra unui preț modest, plătit la date dinainte stabilite.

pensiv *a* vz ***pansiv***

pensne *sm* vz ***pince-nez***

pensula *vt* [At: C. PETRESCU, C. V. 259 / Pzi: *~lez* / E: ***pensulă***] **1** A întinde cu pensula (**1**), pe o suprafață, un strat de vopsea, lac etc. **2-3** (A vopsi sau) a colora cu pensula. **4** (Med; spc) A badijona cu o pensulă (**1**). **5** (Rar) A aduna cu pensula.

pensulare *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 14 / Pl: *~lări* / E: ***pensula***] **1** Întindere cu pensula (**1**) a unui strat de vopsea, lac, pe o suprafață Si: *pensulație* (**1**). **2-3** (Vopsire sau) colorare cu pensula (**1**). **4** (Med; spc) Badijonare cu o pensulă (**1**).

pensulație *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: ***pensula*** + *-ție*] **1** Pensulare (**1**). **2** (Pex) Mod specific în care aplică culoarea un pictor Si: *pensula* (**3**).

pensula *sf* [At: LB / V: (înv) ***pemsel sn, ~ntel sn, ~nțâl sn, ~nzlu sn, pin~*** / Pl: *~le* / E: ger ***Pinsel***] **1** Instrument de diferite forme și mărimi

alcătuit dintr-un smoc de fire de păr (de porc, de cal etc.) sau de material plastic prinse într-o coadă de lemn sau de metal, folosit în pictură și în vopsitorie pentru întinderea culorilor, a vopselelor etc. sau pentru a șterge de praf o suprafață mică, a aduna sau a aplica o substanță etc. Si: (reg) *meciuc, meseleuaș, meseleu mic, meseluț mic, pămătuf, penel, pențăluș*[1], *perioară*[1] (2), *periucă*. **2** (Liv; îe) **A mânui ~la** A picta. **3** (Fig; rar) Pensulație (2).

pent *sm* vz ***pinten***

penta- [At: DN[3] / E: fr ***penta-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „cinci".

pentaclorură *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ri* / E: fr ***pentachlorure***] Clorură a elementelor pentavalente.

pentacord *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***pentacorde***] **1** Liră cu cinci coarde, folosită în antichitate. **2** Grup de cinci trepte succesive ale unei scări muzicale.

pentacrin *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***pentacrine***] Echinoderm cu corpul în formă de potir pe marginea căruia sunt prinse brațele bifurcate și penate cu aspect de floare, care duce viață sedentară, fiind fixat pe fundurile marine cu ajutorul unui peduncul Si: *crin-de-mare*.

pentadactil, ~ă *smf, a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentadactyle***] **1-2** (Animal vertebrat terestru) care are cinci degete la membrele anterioare sau posterioare. **3-4** (Membru anterior sau posterior al animalelor vertebrate terestre) care este prevăzut cu cinci degete.

pentadă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: ger ***Pentade***] (Met) Perioadă de cinci zile consecutive.

pentadecagon *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***pentid~*** *sn* / Pl: *~oane* / E: gr ***πεντηδεκάγονον***, fr ***pentadecagone***] (Gmt) Poligon plan cu cinsprezece laturi și cinsprezece unghiuri.

pentaedru *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~re* / E: fr ***pentaèdre***] (Gmt) Poliedru cu cinci fețe.

pentaeritrită *sf* [At: LTR[2] / P: *~ta-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***pentaerythrite***] (Chm) Compus organic din clasa polialcoolilor, obținut prin condensarea aldehidei acetice cu aldehida formică în prezența unor baze puternice și care se prezintă sub formă de substanță solubilă albă, cristalizată, folosită la fabricarea unor explozivi.

pentagon *sn* [At: GEOMETRIA A. M. 16[v]/11 / V: (înv) *~agonon, ~nda~* / Pl: *~oane* / E: fr ***pentagone***, ger ***Pentagon***, lat ***pentagonus***, ngr ***πεντάγωνον***] (Gmt) Poligon plan cu cinci laturi și cinci unghiuri Si: (înv) *cinciunghi*.

pentagonal, ~ă *a* [At: DESEN ARH. 9/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pentagon*** + *-al*] **1** (D. corpuri geometrice) Care are la bază un pentagon. **2** (D. obiecte, suprafețe etc.) Care are forma pentagonului. **3** (D. formă) Ca un pentagon. **4** (D. formă) De pentagon.

pentagonon *sn* vz ***pentagon***

pentagramă *sf* [At: GORUN, F. 58 / Pl: *~me* / E: fr ***pentagramme***] **1** (Gmt) Figură plană în formă de stea cu cinci colțuri. **2** Pentagramă (1) considerată de antici ca simbol al perfecțiunii. **3** Talisman în formă de pentagramă (1).

pentagrilă *sf* [At: DEX–S / Pl: *~le* / E: eg ***pentagrid*** (după *grilă*)] Tub electronic cu vid, cu un catod, un anod și cinci grile.

pentamer, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentamère***] **1-2** *a, sn* (Organ vegetal) care este format din cinci părți sau elemente. **3** (D. insecte) Al cărei tars este divizat în cinci părți.

pentamerie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pentamérie***, ger ***Pentamerie***] (Blg) Însușirea de a fi pentamer.

pentameron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* și *~uri* / E: it ***pentameron***] Operă conținând povestirile evenimentelor întâmplate în cinci zile.

pentametricesc, ~ească *a* [At: (a. 1827) BV III. 548 / Pl: *~ești* / E: ***pentametru*** + *-icesc*] (Înv; d. vers) **1** Care conține pentametri. **2** Care este format din pentametri.

pentametru *sm* [At: VĂCĂRESCUL, ap GÁLDI, M. PHAN. 224 / V: (înv) *~nda~* / Pl: *~ri* / E: ngr ***πεντάμετρον***, fr ***pentamètre***] (Lit; Ant) Vers alcătuit din cinci picioare, care formează două emistihuri, fiecare de două picioare și jumătate, adică doi dactili și o silabă lungă, și care, asociat de un hexametru, formează distihul elegiac.

pentan *sm* [At: DL / Pl: *~i* / E: fr ***pentane***] (Chm) Hidrocarbură saturată aciclică din seria parafinelor, care se găsește în gazele de sondă și în fracțiunile ușoare rămase de la distilarea țițeiului.

pentanol *sn* [At: DEX–S / Pl: *~uri* / E: fr ***pentanol***] (Chm) Alcool amilic.

pentaoxid *sm* [At: DN[2] / P: *~ta-o~* / Pl: *~izi* / E: fr ***pentaoxyde***] Oxid a cărui moleculă conține cinci atomi de oxigen.

pentapetal, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentapétale***] (Bot; d. corola florilor) Cu cinci petale.

pentarh *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***pentarque***] Membru al unui guvern format din cinci șefi.

pentarhie *sf* [At: DN[3] / P: *~hi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pentarchie***] Guvernare, de obicei dictatorială, a unui grup de cinci persoane.

pentasepal, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pentasépale***] (Bot; d. caliciul florilor) Cu cinci sepale.

pentasilabic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pentasyllabique***] (D. cuvinte) Care este format din cinci silabe.

pentastil *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pentastyle***] Templu grec cu cinci coloane.

pentasulfură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***pentasulfure***] Sulfură a cărei moleculă conține cinci atomi de sulf.

pentateuc *sn* vz ***pentateuh***

pentateuh *sn* [At: DRLU / V: (înv) *~uc* / S și: *~uch* / Pl: *~uri* / E: lat ***Pentateuchus***, ngr ***πεντατεῦχος***, fr ***pentateuque***] Biblie care cuprinde primele cinci cărți ale Vechiului Testament, atribuite de tradițiile iudaică și creștină conducătorului și legislatorului poporului evreu, Moise.

pentatlon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~lu*** (A: nct) / Pl: *~oane* / E: fr ***pentathlon***] **1** (Spt; Ant) Ansamblu de cinci exerciții sportive: aruncarea cu discul, luptă, salt, fugă, aruncarea cu suliță, practicat de vechii greci. **2** (Spt) Probă combinată de atletism alcătuită din cinci exerciții, diferite după sex. **3** (Spt; îs) *~ modern* Concurs sportiv complex constând din cinci probe diferite: scrimă, călărie, tir, înot și cros, la care participă aceiași sportivi, clasamentul făcându-se prin totalizarea punctelor obținute la fiecare probă.

pentatlonist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pentatlon*** + *-ist*] **1** Sportiv specializat în probele de pentatlon (2). **2** Sportiv care participă la pentatlon (2).

pentatlu *sn* vz ***pentatlon***

pentatonic, ~ă [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***pentatonisch***] **1** *a* (Îs) *Gamă ~ă* Gamă de cinci trepte fără semitonuri, care stă la baza muzicii populare tătare, chineze etc. **2-3** *sf, a* (Sistem) care este bazat pe o scară formată din cinci sunete de înălțimi diferite, în cadrul unei octave.

pentavalent, ~ă *a* [At: CHIM. AN. CALIT. 138 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pantavalent***] (D. elemente chimice) Care are valența egală cu cinci.

pentazol *s* [At: LTR[2] / S si: *~asol* / Pl: nct/ E: nct] (Dc) Substanță incoloră, cristalizată, cu gust amărui, solubilă în apă, folosită ca medicament cu acțiune analeptică, respiratorie și cardiacă Si: *cardizol*.

pentecoste *sf* vz ***penticostă***

penteleu[1] *sm* [At: CHEST. V, 3 / Pl: *~ei* / E: cf *meteleu, tontălău*] (Reg) Om prost.

penteleu[2] *sn* [At: DL / V: (reg) ***pintiliu*** / Pl: *~ri, ~eie* / E: ***Penteleu***] **1** (Dc) Specialitate de caşcaval preparat din laptele gras de toamnă al oilor. **2** (Reg) Bătător pentru unt. **3** (Reg) Coastă înclinată, dar netedă, pe care coboară oile de la strungă.

pentelică *a* [At: GALACTION, O. 96 / Pl: *~ici* / E: fr ***pentélique***] (Îs) *Marmură ~* Marmură statuară albă, fără striații, celebră în antichitate pentru frumusețea ei.

pentenog, ~oagă *a* vz ***pintenog***

penteră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***pentère***] Navă grecească cu cinci rânduri de vâsle.

penticostal, ~ă *smf* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***penticostal***] Adept al unei secte creștine, care, din cauza unor posturi severe și a unor servicii divine foarte lungi, ajunge la stări convulsive Si: (reg) *tremurici*.

penticostar *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196/6 / V: (înv) ***~ion*** / Pl: *~e* / E: ngr ***πεντηκοστάριον***] Carte bisericească cuprinzând ritualul slujbelor dintre Paști și prima duminică după Rusalii.

penticostarion *sn* vz ***penticostar***

penticostă *sf* [At: CANTEMIR, HR. 246 / V: (înv) ***~tecoste*** / Pl: *~te* / E: ngr ***πεντηκοστή*** „al cincizecilea, a cincizecea"] Sărbătoarea Rusaliilor.

pentidecagon *sn* vz ***pentadecagon***

pentiremă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***pentirème***] (Ant) Galeră de război cu vâslași așezați în șiruri de câte cinci.

pentodă *sf* [At: DM / Pl: *~de* / E: fr ***pentode***] Tub electronic cu cinci electrozi: un catod, un anod și trei grile, cu largă utilizare în electronică.

pentoxid *sm* [At: DEX–S / Pl: *~izi* / E: eg ***pentoxide***] (Chm) Oxid al unui element pentavalent.

pentoză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pentose***] (Chm) Compus organic din clasa glucidelor, cu cinci atomi de carbon în moleculă.

pentozurie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***pentozurie***] (Med) **1** Prezență a pentozelor în urină. **2** Cantitate de pentoză prezentă în urină.

pentre *pp* vz ***printre***

pentrijel *sm* vz ***pătrunjel***

pentru *pp* [At: (a. 1626) GCR I, 74/2 / V: (îrg) ***păân~, păn~, păntu, pân~, pântu, peân~, peân~, ~ră, ~tu, pin~, pintu, pre~, pun~*** / E: ***pe + întru***] **1** Semnifică ideea de referire retrospectivă la un element invocat ca sursă generatoare a ceva Si: *din cauza Pentru asta a plecat*. **2** (Îe) **Nu (e) ~ alta, ci...** Nu (e) din altă cauză. **3** Cauza decurgerii unui fapt e prezentată ca mediator indirect în producerea faptului *Am fost pedepsit pentru tine*. **4** Exprimă sursa din partea căreia se adresează cuiva, prin intermediar, faptul respectiv *Sărută-l de două ori, pentru tata și pentru mine*. **5** Exprimă ideea de fapt particularizator prin sursa de existență a unui fapt *Ieșiul e renumit pentru vin*. **6** Exprimă ideea că factorul determinant este un element de condiționare *N-a putut sta în pustie pentru lipsa hranei*. **7** Introduce un complement indirect cu nuanță de cauză cerut de anumite verbe care implică un factor de îndatorire morală *Mulțumește pentru ceva*. **8** (Îe) **~ puțin** (sau **nimic**, ori **nu ai ~ ce**) Formulă de politețe cu care se răspunde când cineva mulțumește. **9** (Îe) **~ nimic în lume** Cu nici un preț. **10** (Îae) În nici un caz. **11-12** (Îe) **~ (numele lui) Dumnezeu!** Exclamație care însoțește (o cerere sau) o rugăminte. **13-14** (Îae) Exclamație care exprimă (uimirea sau) indignarea cuiva. **15** Exprimă ideea de compensare pentru o faptă *Răsplătit pentru credința sa*. **16** Introduce ideea de restabilire a unei echități prin compensare *Se face moarte pentru moarte*. **17** În scopul... *Scrie pentru bani*. **18** Introduce un complement indirect cu nuanță de scop cerut de anumite verbe *Pledează pentru el*. **19** În interesul... **20** În folosul... **21** (Eliptic; îoc *contra*; îcs) *Voturi ~* Voturi favorabile. **22** Potrivit cu *Serviciul nu era pentru el*. **23** În măsură să. **24** După *Plânge pentru cel plecat*. **25** Față de *Are grijă deosebită pentru mama lui*. **26** Introduce un atribut cu sens de scop *Plic pentru scrisoare*. **27** Cu destinația *Autobuz pentru Pitești*. **28** Oferit cuiva *Cadou pentru Ion*. **29** Contra *Medicament pentru diabet*. **30** Împotriva *Leac pentru durerile de cap*. **31** Exprimă un raport de relație *S-au schimbat lucrurile pentru el*. **32** În legătură cu. **33** Cu privire la. **34** Referitor la. **35** În raport cu. **36** (Îe) **~ unii mumă, ~ alții ciumă** Se spune când cineva este părtinitor cu unii și persecută pe alții. **37** Exprimă un raport temporal *Pleacă pentru o clipă*. **38** (Îlav) **~ moment** Momentan. **39** (Îal) Deocamdată. **40** În compensație. **41** În echivalență. **42** În schimbul *A dat o rochie pentru un costum*. **43** Exprimă o relație consecutivă negativă *Subiectul e prea vast pentru a putea fi epuizat*. **44** Exprimă o relație consecutivă afirmativă *Nu i se pare prea mult pentru a reuși*. **45** (Îc) **~ ca să** În scopul să. **46** (Îc) **~ că** Fiindcă. **47** (Îac) De vreme ce. **48** Întrucât. **49** (Îc) **~ ce** De ce. **50** (Îc) **~ aceasta** (sau **~ aceea**) Așadar. **51** (Îac) De aceea. **52** (Îac) Drept care. **53** (Îac) Din care cauză.

pentrujel *sm* vz ***pătrunjel***

pentu *p* vz ***pentru***

pent *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Pinten.

pentăluș[1] *sn* [At: ALRM II/I, h 4405/228 / Pl: *~e* / E: ***pentel*** + *-uș*] Pensulă (**1**).

pentăluș[2] *sn* vz ***pintăluș***

pentâie *sf* vz ***pensie***

pentel *sn* vz ***pensulă***

pentelăuș *sn* vz ***pintăluș***

penti *sm* vz ***pinchiu***

pențiu *sm* vz ***pinchiu***

penulat, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***paenulatus***] (Ltr) Îmbrăcat cu penulă.

penulă *sf* [At: SEVERIN, S. 58 / Pl: *~le* / E: lm ***paenulă***] (Ltr) Un fel de manta scurtă, fără mâneci.

penultim, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 146 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***paenultimus***] **1-3** Care precedă pe cel din urmă (în spațiu) (în timp sau) într-o ierarhie. **4** (Pgn) Care se află printre ultimii. **5** Care nu este ultimul.

penumbră *sf* [At: GENILIE, G. 95/11 / Pl: *~re* / E: fr ***penombre***, cf *umbra*] **1** (Fiz) Zonă cu luminozitate intermediară, cuprinsă între zona umbrită și cea luminoasă din spatele unui corp opac. **2** (Pgn) Zonă slab luminată Si: *semiobscuritate*. **3** (Pct) Zonă de trecere între lumină și umbră Si: *clarobscur*.

penurie *sfs* [At: NEGULICI / A și: (înv) *~rie* / Pl: *~ii* / E: fr ***penurie***, lat ***penuria***] **1** Lipsă a unor lucruri necesare. **2** (Spc) Lipsă a mijloacelor de trai Si: *mizerie, sărăcie*.

penuș[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: ***pană[1]*** + *-uș*] **1-20** (Îvr; shp) Penișoară (**1-20**).

penuș[2] *sn* vz ***pănușă***

penușă *sf* vz ***pănușă***

penuși *vt* [At: ALR SN II, h 362/29 / Pzi: *~șesc* / E: ***pană[1]***] (Reg; c. i. păsări) A jumuli de pene[1].

penușură *sf* [At: ALR I, 904/229 / Pl: *~ri* / E: ***penușuri*** (pll *penuș[2]*)] (Reg) Pănușă (**I**).

penută *sf* vz ***pănută***

penzăl *sn* vz ***pensulă***

penzie *sf* vz ***pensie***

penzion *sn* vz ***pension***

penziona *v* vz ***pensiona***

penzionist *smf* vz ***pensionist***

penzlu *sn* vz ***pensulă***

peognie *sf* [At: BORZA, D. 126 / Pl: *~ii* / E: ns cf *begonie, petunie*] (Bot; Olt) Petunie (*Petunia hybrida*).

peon[1] *sm* [At: ANTONESCU, D. / P: *pe-on* / Pl: *~i* / E: fr ***péon***, sp ***péon***] Muncitor agricol sărac din America de Sud căzut în semirobie din cauza datoriilor Si: *clăcaș*.

peon[2] *sm* [At: DN[3] / P: *pe-on* / Pl: *~i* / E: fr ***péon***] (Lit) **1** Picior metric format din patru silabe, una accentuată și trei neaccentuate. **2** (Îs) *~ unu* (sau *doi, trei, patru*) Picior metric de patru silabe cu accentul pe prima, sau pe a doua, a treia, a patra silabă.

peonaj *sn* [At: DN[2] / P: *pe-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***péonage***] (Rar) Formă de exploatare a peonilor[1] care le crează acestora o dependență înrobitoare față de moșier.

peonia *sf* [At: DN[3] / P: *pe-o-ni-a* / Pl: *~ii* / E: lat ***paeonia***] Plantă erbacee cu rădăcini în formă de tuberculi și cu flori mari plăcut parfumate și colorate de la alb, roz, până la roșu Si: (pop) *bujor*.

peonic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pe-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf it *peonico*] **1** Care se referă la peon[2]. **2** (Îs) *Rimă ~a* Rimă cu accentul pe a patra silabă de la sfârșit.

peonier *sm* vz ***pionier***

peoriță *sf* vz ***păuriță***

pepe *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1014 / V: ***~pi*** / Pl: *~pi* / E: fo] **1** (Trs) Insectă. **2** (Ent; Trs) Băligar (*Geotrupes stercorarius*). **3** (Ent; reg; îf *pepi*) Cantaridă (*Lytta vesicatonia*). **4** (Ent; reg) Pisica-popii (*Oniscus*

murarius). **5** (Ent; reg; îc) **~pi-roșie** Șvab (*Periplaneta orientalis*). **6** (Ent; reg; îc) **~pi-luminos** Licurici (*Lampyris noctiluca*). **7** (Ent; reg) Molie (*Tinea pellionella*). **8** (Ent; reg; îc) **~pi-care-pute** Ploșniță-de-câmp (*Palomena prosina*). **9** (Ent; reg; îs) **~pi-cu-coarne** Rădașcă (*Lucanus cervi*). **10** (Ent; reg; îc) **~pi-mică** Repede (*Cicindela campestris*). **11** (Trs; art.) Ființă imaginară, urâtă și înspăimântătoare, cu care sunt speriați copiii Si: (reg) *caiă*. **12** (Mtp; îc) **~pi-lungă** Balaur. **13** (Reg; art.) Drac. **14** (Bot; reg) Specie de ciupercă parazită care produce mana viței de vie (*Plasmopara viticola*).

pepeiugă *sf* [At: GL. OLT. / P: *~pe-iu~* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Strat de cetină putrezită.

pepelcuța *sf* vz ***pipelcuță***

pepele *sm* vz ***pepelea***

pepelea *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***pepele,*** (reg) ***pipierl~*** / Pl: (rar) *~li* / E: ***Pepelea***] (Pop) **1** Om isteț. **2** Om glumeț, care își bate joc de toată lumea. **3** Om care face farse. **4** (Pex) Escroc.

pepelniță *sf* [At: BL X, 105 / Pl: *~țe* / E: rs ***пепелница***] (Rar) Scrumieră.

pepen *sm* vz ***pepene***

pepenar *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***pepene*** + *-ar*] **1-2** Persoană (care cultivă sau) care vinde pepeni. **3** (Pex) Zarzavagiu.

pepenarită *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***pepene*** + *-arița*] Plantă nedefinită mai îndeaproape, ale cărei frunze se usucă și servesc la scăpărat în loc de iască.

pepenaș *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***pâpân~*** / Pl: *~i* / E: ***pepene*** + *-aș*] **1-14** (Șhp) Pepene (**1-4, 12-14**) (mic) Si: *pepenuț* (**1-14**). **15** (Reg) Plăcintă făcută cu jumări de untură Si: (reg) *pogăcea*. **16** (Reg; art.; lpl) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pepenări *sfp* [At: BORZA, D. 171 / E: ***pepene***] (Bot; reg) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepenărie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 169 / V: (reg) ***~ner~, pâpân~*** / Pl: *~ii* / E: ***pepene*** + *-ărie*] **1-2** Loc unde (se cultivă sau) se vând pepeni Si: *bostănărie*, (reg) *harbuzărie*. **3** (Reg) Pepinieră (**1**).

pepenci *sm* vz ***popenchi***

pepene *sm* [At: BIBLIA (1688), 1012/6 / V: (îvr) ***pepen, ~pin,*** (reg) ***~pină*** *sf* ***~pine, peapân, pipen, popone*** / Pl: *~ni* / E: lat ***pepo****, ***pepinis***] **1** (Șîc **~galben, ~galben-la-miez, ~dulce, ~râios, ~înecăcios, ~scortos**) Planta erbacee, din familia cucurbitaceelor, originară din Asia tropicală, cu tulpina târâtoare lungă și acoperită cu peri aspri, cu frunze puțin lobate, cu fructul mare, sferic sau oval, care are coaja netedă sau zgrunțuroasă, cu miezul alb, verde sau galben, dulce parfumat și suculent (*Cucumis melo*). **2** (Prc) Fruct al pepenelui (**1**) Si: (reg) *bostan-galben, boșor, cantalos, cantalup, caune, gălboi, harbuz, haimunic, ietura, popone, vleg, zămos*. **3** (Șîc **~grecesc, ~negru, ~rosu, ~verde**) Plantă erbacee din familia cucurbitaceelor, originară din sudul Africii, cu tulpina târâtoare, cu frunzele adânc crestate, cu fructul mare, sferic sau oval, având coaja verde și adesea vărgată și miezul comestibil, roșu sau galben, dulce și foarte zemos (*Citrullus vulgaris*). **4** (Prc) Fruct al pepenelui (**3**) Si: (reg) *bostan, boșar, cucurbetă, die, duleți, harbuz, himanic, lubă, lubenița, șiarchin, tragulă, zămos, tigvă de tină*. **5** (Îla) **(Gras** sau **învelit) ca ~le** sau **ca ~nii, ca un ~** sau **~ de gras** ori **gras ~** Foarte gras. **6** (Îe) **A scoate (pe cineva) din ~ni (afară)** A face pe cineva să-și piardă răbdarea. **7** (Îae) A enerva pe cineva. **8** (Îe) **A-și ieși din ~ni** (sau, rar; **din ~**) **(afară)** A-și pierde răbdarea. **9** (Îae) A se enerva. **10** (Îe) **A ieși** (sau **a ajunge, a o scoate**) **la ~ni** A face o afacere proastă, a avea pagubă mare într-o afacere, într-o acțiune. **11** (Îae) A sărăci. **12** (Reg; șîc **~dulce, ~porcesc, ~de-porci, ~verde-lung**) Dovleac (*Cucurbita pepo maxima*). **13** (Reg) Bostan (*Cucurbita pepo melopepo*). **14** (Pop; șîc **~irinăci, ~murători, ~râios**) Castravete (*Cucumis sativus*). **15** (Îe) **A vinde ~ni la grădinar** A vinde cuiva ceva de care nu are nevoie. **16** (Îae) A încerca să păcălești pe cineva mai șmecher decât tine. **17** (Reg; lpl; euf) Testicule.

pepenea *sf* [At: BIANU, D. S. / V: *~ua* / Pl: *~ele* / E: ***pepene*** + *-ea*] (Bot; reg) **1** Crețușcă (*Filipendula ulmaria*). **2** Cununiță (*Spiraea ulmifolia*).

pepeneaua *sf* vz ***pepenea***

pepenei *smp* [At: VÂRCOL, V. 97 / E: ***pepene*** + *-ei*] **1** (Bot; Olt) Varietate de prun care face fructele cărnoase Cf *pepeniu, pepenos*. **2** (Buc) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*). **3** (Reg; îcs) *De-a ~nii* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pepenerie *sf* vz ***pepenărie***

pepenet *sn* [At: POLIZU / V: ***~pin~*** / Pl: *~uri* / E: ***pepene*** + *-et*] **1-2** (Reg) Pepeniște (**1-2**).

pepenică *sf* [At: BORZA, D. 70, 171 / Pl: *~ici* / E: ***pepenea*** css] (Bot; reg) **1** Crețușcă (*Filipendula ulmaria*). **2** Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). **3** Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepenie *a* [At: ALR II, 6082/848 / Pl: *~ii* / E: ***pepene*** + *-ie*] (Reg; îs) *Prună ~* Varietate de prune cărnoase produsă de pepenei (**1**).

pepeniște *sf* [At: DRLU / V: (reg) ***~pin~*** / Pl: *~ti* / E: ***pepene*** + *-iște*] (Pop) **1** Teren cultivat cu pepeni Si: (reg) *pepenet* (**1**), *pepenișting* (**1**). **2** Teren de pe care s-au recoltat pepenii Si: (reg) *pepenet* (**2**), *pepenișting* (**2**).

pepenișting *sf* [At: CADE / Pl: *~ne* / E: ***pepene*** + *-iștină*] **1-2** (Trs) Pepeniște (**1-2**).

pepeniță *sf* [At: ȘEZ. VIII, 10 / Pl: *~țe* / E: ***pepene*** + *-iță*] (Bot; reg) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepenoaică *sf* [At: PAMFILE, A. R. 174 / V: ***pâpân~*** / Pl: *~ice* / E: ***pepene*** + *-oaică*] **1** (Bot) Specie de pepene (**3**) de formă lunguiață și cu coaja vărgată cu dungi de culoare verde-închis și verde-deschis Si: *pepenoaie*. **2** (Reg) Roată dințată de la mașina de secerat, învârtită de o altă roată dințată.

pepenoaie *sfi* [At: CAMIL PETRESCU, O. III, 191 / E: ***pepene*** + *-oaie*] (Rar) Pepenoaică (**1**).

pepenoi *smi* [At: PAMFILE, A. R. 174 / V: (reg) ***pâpân~*** / E: ***pepene*** + *-oi*] **1-14** (Șdp) Pepene (**1-4, 12-14**) (mare).

pepenos, ~oasă [At: DELAVRANCEA, S. 31 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pepene*** + *-os*] **1** *a* (D. oameni) Gras, dolofan și îndesat. **2** *a* (D. părți ale corpului) Rotund ca un pepene. **3** *sf* (Olt) Prună pepenie.

pepenuț *sn* [At: LB / V: (reg) ***pâpân~*** / Pl: *~i* / E: ***pepene*** + *-uț*] **1-14** (Trs; șhp) Pepenaș (**1-14**).

peperig *sm* vz ***pipirig***[1]

pepermint *sn* vz ***pipermint***

peperuge *sf* vz ***paparuga***[1]

pepeș, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pépes***] (Reg; d. fructe) **1** Bătut. **2** Terciuit.

pepeșit, ~ă *a* [At: ALR II, 182 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pepeș*** + *-it*] (Reg) Turtit.

pepi *sf* vz ***pepe***

pepigioi *sm* vz ***pupezoi***

pepin *sm* vz ***pepene***

pepină *sf* vz ***pepene***

pepinărită *sf* [At: BORZA, D. 171 / Pl: *~țe* / E: ***pepin*** + *-ărița*] (Bot; reg) Papanaș (**2**) (*Trifolium arvense*).

pepine *sm* vz ***pepene***

pepinerie *sf* vz ***pepinierie***

pepinet *sn* vz ***pepenet***

pepigine *sf* vz ***pecingine***

pepingioi *sm* vz ***pupezoi***

pepinieră *sf* [At: STAMATI, D. / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* și (înv) *~ri* / E: fr ***pépinière***] **1** Teren cultivat cu material săditor pomicol, viticol sau dendrologic, pe care se aplică diverse lucrări până la plantarea pe locul definitiv Si: (reg) *pepenarie* (**3**). **2** Ansamblu de plante care cresc într-o pepinieră (**1**). **3** (Reg) Pădure tânără semănată de curând. **4** (Îvr) Răsadniță. **5** (Pan; udp „de") Creșcătorie de animale de rasă. **6** (Pan; udp „de") Creșcătorie de pești. **7** (Fig) Instituție, organizație etc. care pregătește un număr mare de oameni în vederea unei profesiuni, a unei activități. **8** (Rar) Mediu[1].

pepinierie *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~ner~*** / P: *~ni-e~* / Pl: *~ii* / E: ***pepinieră*** + *-ie*] (Rar) Meserie a pepinieristului.

pepinierist *sm* [At: NOM. PROF. 12 / P: *~ni-e~* / Pl: *~iști* / E: fr ***pépiniériste***] Persoană care lucrează într-o pepinieră (**1**).

pepiniște *sf* vz ***pepeniște***

pepit, ~ă *snf, a* [At: BART. E. 2285 / V: ***~a*** *ai.* (pop) ***pip~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ger ***Pepita***] **1-2** (Țesătură sau desen) cu pătrățele sau romburi mărunte de culori diferite, care alternează între ele.

pepita *ai* vz ***pepit***

pepită *sf* [At: MURGOCI – LUDWIG, M. 62 / Pl: *~te* / E: fr ***pepite***] **1-2** Bucată masivă de aur (sau, pgn; de alt metal nobil) nativ.

peple *smi* [At: PAȘCA, GL. / E: ns cf *peplehui*] (Reg) Om bleg.

peplehui *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf *peple*] Pălărie cu marginile lăsate.

peplu *sn* vz ***peplum***

peplum *sn* [At: HELIADE, O. I, 368 / V: (rar) ***peplu*** / Pl: *~uri* / E: lat ***peplum***] Mantie scurtă, fără mâneci, prinsă pe umeri cu o agrafă, purtată peste tunică de către femei în antichitatea greco-romană.

peponidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***péponide***] Fruct al cucurbitaceelor.

pepoșe *sfp* [At: COMAN, GL. / A: nct / E: nct] Joc de copii, de obicei pentru fete, care se joacă cu cinci pietre sferice.

pepsi sui [At: DLR / E: ***pepsi-cola***] (Fam) Pepsi-cola.

pepsic, ~ă *a* [At: MARINESCU, P. A. 46 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pepsique***] (Med) **1** Care aparține pepsinei. **2** Privitor la pepsină. **3** Provocat de pepsină.

pepsi-cola *sf* [At: RL 1967, nr. 7024 / Pl: *~le* / E: eg ***pepsi-cola***] (Dc) Băutură răcoritoare puternic acidulată, care conține esență de cola și pepsine Si: (fam) *pepsi*.

pepsie[1] *sf* [At: DN[3] / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pepsie***] (Med) Digestie.

-pepsie[2] [At: DN[3] / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***-pepsie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) digestie.

pepsin *sm* vz ***pepsină***

pepsină *sf* [At: POLIZU, P. 103/30 / V: (înv) ***pepsin*** *sm* / Pl: *~ne* / E: fr ***pepsine***, ger ***Pepsin***] (Med) **1** Enzimă conținută în sucul gastric și care, în timpul digestiei, transformă proteinele în peptide. **2** (Pex) Medicament extras din mucoasa stomacală a unor animale, administrat în tratamentul unor boli de stomac.

pepsinurie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pepsinurie***] Prezența pepsinei în urină.

peptidază *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***peptidase***] Enzimă care descompune pepsinele.

peptidă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~de* / E: fr ***peptide***] Substanță chimică rezultată din desfacerea hidrolitică a proteinelor.

peptizant, ~ă *a, sm* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***peptisant***] **1-2** (Substanță) care produce peptizarea.

peptizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: cf fr *peptisation*] Trecerea unei substanțe coloidale din stare de gel în stare de dispersie coloidală.

peptocat, ~ă *a* [At: BUL. FIN. V. 205 / Pl: *~ați, ~e* / E: ngr ***πέπτωκα,*** (Pf *πίπτω*)] (Arg; înv) Căzut la examen.

peptonă *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***peptone***] (Med) Substanță organică, albă-gălbuie, cu miros caracteristic, cu gust amar-sălciu, solubilă în apă sau în alcool diluat, asimilabilă de organismul uman și folosită în medicină.

peptonizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: cf fr *peptonisation*] Transformare a proteinelor dintr-un mediu de cultură în peptone.

peptonurie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***peptonurie***] Prezență a peptonelor în urină.

peptoral, ~ă *a* vz ***pectoral***

pepuc *sm* vz ***papuc[1]***

per[1] *pp* [At: GALAN, B. I, 60 / E: it ***per***, ger ***per***] (D. prețul unei mărfi raportat la o unitate de măsură) Pentru, de fiecare.

per[2] *sm* vz ***par[1]***

peracid *sm* [At: DN[3] / Pl: *~cizi* / E: fr ***peracide***] Derivat al peroxidului de hidrogen.

peratic, ~ă *a* vz ***păratic***

peravăn *sn* vz ***paravan***

perânc *sm* vz ***pârâng[1]***

perânda *v* vz ***perinda***

perău *sn* vz ***pârâu***

perborat *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ați* / E: fr ***perborate***] Produs rezultat prin adiționarea de hidrogen superoxidat unui borat, folosit la substanțele de spălare și de albire, precum și în pasta de dinți.

percaina *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***pecaïne***] (Med) Pulbere albă, cristalină, inodoră, solubilă în apă, cu o puternică acțiune anestezică locală.

percal *sn* [At: GOLESCU, Î. 135 / V: (reg) ***par~***, ***parcală*** *sf* / Pl: *~e* și *~uri* / E: ger ***Perkal***, fr ***percale***] (Iuz) **1** Țesătură ușoară de bumbac, folosită mai ales la confecționarea cămășilor. **2** (Lpl) Diferite sorturi de percal (**1**).

percalină *sf* [At: LM / Pl: *~ne* / E: fr ***percaline***] (Înv) Țesătură ușoară de bumbac, cu lustru, întrebuințată de obicei la căptușeala hainelor Si: (înv) *mitcal*, (reg) *pielea dracului*.

percan *s* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Stofă de păr de cămilă.

perca *sf* [At: DR, V, 559 / Pl: *~rci* / E: lat (Lucio) ***perca***] (Rar) **1** Pește asemănător cu știuca (*Lucio perca*). **2** (Îc) ***~de-râu*** Biban (*Perca fluviatilis*). **3** (Îc) ***~spinoasă*** Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

percăi *vrr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) A se judeca cu cineva.

percălab *sm* vz ***pârcălab***

perce *sm* [At: CHEST. V, 31/37 / Pl: *perci* / E: ns cf *nichipercea*] **1-2** (Reg) (Bărbat sau) copil care muncește la stână fără să aibă atribuții speciale.

percea[1] *sf* [At: ALR II/I, 7/514 / Pl: *~cele* / E: ***percică*** css] **1-4** Percică (**1-4**). **5** (Rar) Perciune.

percea[2] [At: CV 1950, nr. 3, 36 / Pzi: *~cez* / E: nct] (Mun) **1-2** *vtr* A (se) păta (**1-2**). **3-4** *vtr* A (se) murdări. **5-6** *vtr* A (se) împestrița. **7** *vt* A-i face cuiva vânătăi prin lovire. **8** *vt* (Pex) A bate pe cineva. **9** *vr* (D. femei) A se farda în mod exagerat.

perceat, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (reg) ***~cet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***percea[2]***] **1** (Mun) Pătat. **2** Murdar. **3** (Mun; Olt) Pestriț. **4** Bălțat. **5** Tărcat.

percecție *sf* vz ***percepție***

percele *sfp* [At: BARONZI, L. 95 / E: ns cf *percal*] (Rar) Obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai îndeaproape.

percent *sn* vz ***pertent***

percepe *vt* [At: IORGOVICI, O. 2/23 / Pzi: *percep* / E: lat ***percipere***] **1** (Psh; c. i. obiecte și fenomene din realitatea înconjurătoare) A sesiza cu ajutorul simțurilor și al gândirii, prin reflectare nemijlocită. **2** (Pex) A simți. **3** (Pex) A înțelege. **4** (Pex) A pricepe. **5** (Pex) A înregistra. **6** (Spc) A observa. **7** (Spc) A distinge un sunet slab. **8** (Fin; c. i. impozite, taxe) A încasa.

percepere *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 91 / Pl: *~ri* / E: ***percepe***] **1** (Psh) Sesizare cu ajutorul simțurilor și al gândirii a unor obiecte și fenomene din realitatea înconjurătoare, prin reflectare nemijlocită. **2** (Pex) Simțire. **3** (Pex) Înțelegere. **4** (Pex) Pricepere. **5** (Pex) Înregistrare. **6** (Spc) Observare. **7** (Spc) Distingere a unui sunet slab. **8** (Fin) Încasare a unor impozite, taxe Si: *percepție* (**10**).

percept[1] *sm* vz ***perceptor***

percept[2] *sn* vz ***percept***

perceptibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perceptible***] **1** (Psh) Care poate fi sesizat cu ajutorul simțurilor și al gândirii, prin reflectare nemijlocită. **2** (Pex) Care se poate înțelege Si: *evident, inteligibil*. **3** (Pex) Sesizabil. **4** (Pex) Vizibil. **5** (Fin; d. impozite, taxe) Care poate fi încasat.

perceptibilitate *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***perceptibilité***] (Psih) Calitate a unor obiecte și fenomene de a fi perceptibile (**1**).

perceptiv *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perceptif***] **1** Care aparține facultății de a percepe, care ține de percepere. **2** Care (poate) percepe.

perceptor *sm* [At: (cca 1750) IORGA, S. D. XIII, 242 / V: (reg) ***peccitori, pecectori, percept, ~cet~, ~cit~, ~rte~***, (pmz) ***precect, prece~, preteptore***

(A: nct). ***pretit~, pricept, pricict~, pricip~*** / A şi: *~cep~* / Pl: *~i* / E: lat ***perceptor***, fr ***percepteur***] (Fin; înv) Funcţionar de stat însărcinat cu încasarea impozitelor şi a taxelor oficiale Si: *agent de percepţie* (**9**).

perceptorat *sn* [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~cet~, protăp~*** / Pl: *~e* / E: lat ***perceptoratus, ~us***] (Trs) **1-2** Percepţie (**7-8**).

perceptorial, ~ă *a* [At: PREDA, M. 452 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***perceptor*** + *-ial*] (Rar) **1** Care aparţine perceptorului. **2** Care intră în atribuţiile perceptorului. **3** Privitor la perceptor.

perceptorie *sf* [At: PAŞCA, GL. / V: (reg; pmz) ***preţăt~, pretect~, preţep~*** / Pl: *~ii* / E: ***perceptor*** + *-ie*] (Trs) **1-2** Percepţie (**7-8**).

percepţie *sf* [At: IORGOVICI, O. 50/3 / V: (înv) ***~iune***, (reg) ***~ecţie, ~ceţie***, (pmz) ***precepte, price~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***preceptio, -onis***, fr ***perception***] **1** Proces psihic prin care obiectele şi fenomenele din lumea obiectivă care acţionează nemijlocit asupra organelor de simţ sunt reflectate în conştiinţa omului în totalitatea însuşirilor lor, ca un ansamblu unitar. **2** Imagine rezultată din percepţie (**1**). **3** (Pex) Facultate de a percepe fenomenele lumii exterioare. **4** (Pex) Înţelegere. **5** (Pex) Înregistrare. **6** (Pex) Sesizare a unor nuanţe, detalii sau sunete vagi. **7** (Fin; înv) Instituţie de stat care încasa impozitele sau taxele oficiale Si: (Trs) *perceptorat* (**1**), *perceptorie* (**1**). **8** (Fin; înv) Clădire în care îşi avea sediul percepţia (**7**) Si: (Trs) *pereceptorat* (**2**), *percepţie* (**2**). **9** (Îs) *Agent de ~* Perceptor. **10** (Pex) Percepere (**8**). **11** (Pex) Funcţie de perceptor.

perceptional, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1958, 111 / P: *~ţi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***percepţie***] (Nob) **1-2** Referitor la percepţie (**1, 3**). **3-4** Specific percepţiei (**1, 3**). **5-6** Care aparţine percepţiei (**1, 3**). **7-8** Care rezultă din percepţie (**1, 3**).

perceptionalism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Perzeptionalismus***] Percepţionism.

perceptionalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~işti, ~e* / E: cf fr *perceptionniste*] **1** *a* Care se referă la percepţionalism. **2-3** *smf, a* (Adept) al percepţionalismului.

perceptionism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perceptionnisme***, it ***percezionismo***] Teorie filozofică potrivit căreia structura lucrurilor este cognoscibilă prin percepţie Si: *percepţionalism*.

percepţiune *sf* vz ***percepţie***

percet, ~ă *a* vz ***perceat***

percetor *sm* vz ***perceptor***

percetorat *sn* vz ***perceptorat***

percetie *sf* vz ***percepţie***

percheziţie *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 30 / V: ***~rchiz~***, (înv) ***~rchiziţiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perquisition***] **1** Cercetare făcută asupra unei persoane sau într-o locuinţă de către organele de urmărire penală ori de către procuror, pentru găsirea şi ridicarea probelor materiale ale infracţiunii sau pentru descoperirea infractorului Si: *percheziţionare* (**1**). **2** (Pgn) Cercetare amănunţită Si: *perchezitionare* (**2**).

percheziţiona *vt* [At: ŞĂINEANU, D. U. / V: ***perchiz~*** / P: *~ţi-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***perquisitionner***] **1** (C. i. oameni, locuinţe) A supune unei percheziţii (**1**). **2** (Pgn) A cerceta amănunţit.

percheziţionare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***percheziţiona***] **1-2** Percheziţie (**1-2**).

perchiziţie *sf* vz ***percheziţie***

perchizitiona *v* vz ***percheziţiona***

perchizitiune *sf* vz ***percheziţie***

perci *s* [At: BORZA, D. 127 / Pl: nct / E: nct] (Bot; Ban) Iarbă-albă (*Phalaris arundinaceea*).

percică *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 333 / V: ***~ciucă, ~rici~*** / Pl: *~ici* / E: tc ***pürçek*** cf *păr*[1]] **1** (Mol) Cârlionţ la oameni Si: *percea* (**1**). **2** Moţ[1] de pe frunte Si: *percea* (**2**). **3** Coadă făcută prin împletirea părului Si: *percea* (**3**). **4** (Reg; rar) Smoc de păr de pe cap la cai Si: *percea* (**4**), *perciune* (**4**). **5** (Rar) Perciune (**1**). **6** (Bot; reg; îc) ***~ca-fetei*** Părul-fetei (*Adianthum capillus-Veneris*).

percioagă *sf* [At: BĂCESCU, P. 84 / Pl: ? / E: nct] (Iht; Trs) Zvârlugă (*Cobitis taenia*).

percion *sm* vz ***perciune***

percitor *sm* vz ***perceptor***

percită *sf* vz ***petită***

perciucă *sf* vz ***percică***

perciun *sm* vz ***perciune***

perciuna *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nez* / E: ***perciune***] (Mol; c. i. vârful cuielor) A îndoi după ce a străpuns o scândură Si: (reg) *a împerciuna*.

perciunat, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***perciune***] **1** *a* Care poartă perciuni Si: (rar) *perciunos* (**1**). **2-3** *smf, a* (Om) cu perciuni Si: (rar) *perciunos* (**2-3**). **4** *smf* (Dep) Evreu.

perciune *sm* [At: CIHAC, II, 251 / V: ***perciun***, (reg) ***părciun, ~cion*** / Pl: *~ni* / E: tc ***perçem***] (Mpl) **1** Fiecare dintre cele două şuviţe de păr, lăsate lungi şi răsucite, care încadrează obrazul, lângă urechi, de la tâmple în jos Si: (rar) *percică* (**5**). **2** (Rar) Favorit. **3** (Rar) Buclă de păr Si: *cârlionţ*. **4** (Rar; îf *percium*) Percică (**4**). **5** (Pan; reg; lpl) Aşchii subţiri şi răsucite care cad de la geluău Si: (reg) *geluiri*.

perciunos, ~oasă [At: CONV. LIT. IV, 315 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***perciune*** + *-os*] **1-3** *smf, a* (Rar) Perciunat (**1-3**). **4** *smf* (Dep) Evreu.

perclorat *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~aţi* / E: fr ***perchlorate***] Sare a acidului perlcloric.

percloric *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: fr ***perchlorique***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al clorului, lichid incolor, care fumegă în contact cu aerul şi se amestecă cu apa în orice proporţie.

perclorură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***perchlorure***] Clorură care conţine cea mai mare cantitate posibilă de clor.

perclu *sn* [At: ALR SN IV, h 1191/105 / Pl: *~uri* / E: mg (dal) ***perkli***] (Reg) Şiret pentru ghete.

percola *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: cf it, lat *percolare*] A supune operaţiei de percolare.

percolare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***percola*** cf fr ***percolation***] **1** Operaţie de extragere a unei substanţe solubile, cu ajutorul unui solvent, dintr-un amestec sau dintr-o soluţie de mai multe substanţe Si: *percolaţie*. **2** Apă din precipitaţii împreună cu substanţele pe care le conţine.

percolator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***percolateur***] Aparat în care se face percolarea (**1**).

percolaţie *sf* [At: DN[3] / P: *~ţi-e* / Pl: *~ii* / E: cf fr *percolation*, it *percolazione*] Percolare (**1**).

percure *vi* [At: MUREŞANU, P. 1103/15 / Pzi: 3 *percură* / E: lat ***percurro, -ere***] (Ltî; rar) **1** A trece repede. **2** A curge repede prin ceva.

percurge *v* vz ***parcurge***

percurs *sn* vz ***parcurs***

percusie *sf* vz ***percuţie***

percusiune *sf* vz ***percuţie***

percusiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***percussivo***] (Liv) **1** Care se referă la percuţie. **2** De percuţie.

percusiune *sf* [At: DN[3] / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***percussion***] (Liv) Percuţie.

percuta *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***percuter***] **1** (C. i. focoase, capse) A izbi cu percutorul pentru a provoca aprinderea încărcăturii. **2** (Med; c. i. oameni sau părţi ale corpului lor) A examina prin percuţie pentru a stabili diagnosticul.

percutant, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***percutant***] **1** (D. proiectile, focoase sau capse) Care are calitatea de a exploda la atingerea unui obstacol sau în urma unei percuţii. **2** (Min; îs) *Perforator ~* Perforator mecanic al cărui sfredel acţionează prin lovituri.

percutare *sf* [At: DLR / Pl: *~tări* / E: ***percuta***] **1** Izbire cu percutorul (**1**). **2** (Med) Examinare a pacientului prin percuţie.

percutor *sn* [At: ENC. TEHN. / Pl: *~oare* / E: fr ***percuteur***] **1** Piesă metalică la diferite instalaţii şi agregate tehnice care, prin percuţie, pune în mişcare sau opreşte diferite părţi ale instalaţiei Si: *ciocănel*. **2** Piesă la armele de foc, la focosul unui proiectil, care loveşte focosul, capsa etc. pentru a provoca aprinderea încărcăturii Si: *cocoş*.

percuție *sf* [At: STAMATI, D. / V: (rar) ***~iune***, (înv) ***~usie***, ***~usiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***percussion***] **1** Izbire a capsei la armele de foc, a focosului unui proiectil, pentru a provoca aprinderea încărcăturii. **2** (Teh; liv) Lovire. **3** Șoc. **4** (Med) Procedeu de exploatare clinică constând în producerea unor sunete, cu ajutorul degetelor sau al unui instrument special, pe o regiune a corpului, pentru a obține date asupra stării fizice a organelor plasate în profunzime. **5** Masaj care constă din aplicarea unor lovituri rapide asupra unei regiuni a corpului. **6** Procedeu special de a produce sunete prin lovirea cu un ciocănel special a unei membrane, a unei lame, a unei plăci de metal etc. de la un instrument muzical. **7** (Îs) *Instrument de ~* Instrument muzical care produce sunete în modul descris mai sus.

percutionist, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***percussionniste***] Muzician care cântă la un instrument de percuție (**6**).

percuțiune *sf* vz ***percuție***

perdaf *sn* [At: GHICA, C. E. II, 605 / Pl: *~uri* / E: tc ***perdah***] **1** (Înv) Luciu. **2** (Îe) **A da ~** A stropi pentru a lustrui. **3** (Îae) A presăra. **4** (Șîe **a da ~, a trage ~**) Radere de jos în sus, contra direcției în care crește părul. **5** (Fam; îe) **A da** (sau **a trage**) **cuiva** (**un**) **~** A mustra[1] foarte tare pe cineva. **6** (Fam; fig) Retuș făcut unei lucrări.

perdafagirie *sf* [At: (a. 1840) DOC. EC. 736 / Pl: *~ii* / E: cf *perdaf*] (Înv) Atelier în care se lustruiesc pieile.

perdagiu *sm* vz ***perdegiu***

perdăfi *vt* [At: SCL 1969, 328 / Pzi: *~fesc* / E: ***perdaf***] (Mun; c. i. rufele spălate) A stropi ușor cu apă înainte de a călca.

perdăfui *vt* [At: LM / Pzi: *~esc* / E: ***perdaf*** + *-ui*] **1** (Înv) A lustrui. **2** A stropi cu un lichid. **3** (Rar) A rade contra direcției părului. **4** (Fam; fig) A mustra[1] foarte tare pe cineva.

perdăfuire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***perdăfui***] **1** (Înv) Lustruire. **2** Stropire cu un lichid. **3** Presărare cu o pulbere. **4** (Rar) Radere contra direcției părului. **5** (Fam: fig) Mustrare foarte severă.

perdea *sf* [At: (a. 1693) ȘIO II$_1$, 290 / V: (reg) ***~uă*** / Pl: ***~ele***, (reg) *~eli* / E: tc ***perde***] **1** Obiect confecționat din pânză, stofă, dantelă etc. care se atârnă mai ales la ferestrele și la ușile locuințelor, pentru a împiedica pătrunderea luminii sau pentru a opri vederea dinafară, având totodată și scop decorativ. **2-3** (Îljv) **(Mai) cu ~** (Care este exprimat, spus, făcut) indirect, prin aluzii, discret, cu rezervă, cu bună-cuviință. **4-5** (Îljv) **Fără ~** (Care este exprimat, spus, făcut) pe față, fără înconjur, fără sfială, necuviincios, trivial. **6** (Îc) **A avea ~ la ochi** A nu pricepe clar un lucru. **7** (Îe) **A(-i) pune** (**cuiva**) **~** (sau **~ele**) **la ochi** A împiedica pe cineva să vadă lucrurile așa cum sunt. **8** (Îae) A înșela pe cineva. **9** (Îe) **A i se lua** (sau **a i se ridica** sau, rar, **a-i lua**) **cuiva o ~** (sau **~ua**) **de pe ochi** A înțelege deodată ceva sau a face pe cineva să vadă clar, să priceapă ceva. **10** (Îe) **A se da după ~** A se ascunde, lucrând din umbră. **11** (Îae) A se sustrage de la ceva. **12** (Îe) **A ridica ~ua** A arăta care este adevărul. **13** (Îae) A da lucrurile pe față. **14** (Îae) A spune fără ocolișuri. **15** (Îe) **A nu avea nici o ~** A nu avea nici o rușine. **16** (Îae) A depăși măsura. **17** (Îe) **A da cuiva o ~** A certa foarte tare pe cineva Si: *a da un perdaf* (**5**). **18** (Îe) **A avea ceva după ~** A ține un secret. **19** (Îae) A ascunde ceva. **20** (Pex) Obiect confecționat din șiraguri lungi și dese de mărgele atârnate perpendicular în dreptul unei intrări, în loc de ușă. **21** (Spc; înv) Draperie de la ușa de intrare în camera domnitorului sau a vizirului, unde de obicei stătea un perdegiu. **22** (Pex) Intrare. **23** (Pex; înv) Scenă sau act dintr-o piesă de teatru. **24** (Reg) Plasă deasă împletită în ochiuri care se întinde orizontal în interiorul capcanei și cu ajutorul căreia se prinde peștele în tolbă. **25** (Pan; udp „de"; șfg) Ceea ce are aspectul unei perdele. **26** Ceea ce acoperă vederea ca o perdea Si: (rar) *perdeluire* (**3**). **27** Ceea ce împiedică înțelegerea, perceperea etc. unui lucru, a unui fapt etc. **28** (Mil; îs) *~ de fum* Nor artificial de ceață sau de fum, creat pentru a împiedica observarea și focul inamicului. **29** (Înv; pop) Adăpost la stână, construit din stuf, din nuiele, din scânduri etc., de obicei neacoperit, făcut pentru a proteja oile, rar și alte animale, de intemperii. **30** (Pex) Stână. **31** (Reg) Îngrăditură neacoperită, făcută pentru a separa oile care trebuie să fete sau pe cele care trebuie mulse, de celelalte oi Si: *corlată, ocol, staul, strungă, țarc*. **32** (Mol) Îngrăditură unde dorm mieii. **33** (Mol; Trs) Îngrăditură mobilă în care se închid oile noaptea și care se mută din loc în loc pentru a gunoi terenul. **34** (Reg) Perete de scândură de la stână, prin care e făcută strunga. **35** (Mol) Acoperiș peste ocolul oilor. **36** (Reg) Colibă a ciobanilor la stînă. **37** (Olt) Cort din pânză. **38** (Reg) Șopron. **39** Șură. **40** (Reg) Acoperiș de lemn care adăpostește cuptorul clădit în curte. **41** (Reg) Parte a pridvorului închisă cu scânduri. **42** (Reg) Adăpost din trestie, făcut ca un gard în jurul răsadnițelor cu zarzavat timpuriu. **43** Perete mobil de lemn la unele instrumente. **44** (Udp „de") Fâșie de pădure. **45** Șir de copaci. **46** (Spc; șîs *~ de protecție, ~ forestieră de protecție*) Șir de copaci sădiți în linie dreaptă, cu scopul de a adăposti culturile împotriva vânturilor, de a opri zăpada pe ogoare etc. **47** (Îs) *~ antierozională* Plantație de arbori și de arbuști pe terenurile în pantă supuse eroziunii. **48** (Pan) Desiș. **49** (Pan) Păpuriș. **50** (Pan) Stufăriș. **51** (Mpp; șîs *~ albă*) Leucom. **52** (Mpp; îas) Cataractă. **53** (Atm; reg) Placentă. **54** (Reg; îe) **A lua** (**pe cineva**) **cu o ~ mai sus** A lua repede cu vorba pe cineva. **55** (Îae) A i-o lua înainte. **56** (Îae) A-i tăia apa de la moară.

perdeauă *sf* vz ***perdea***

perdegibașa *sn* [At: (a. 1783) ȘIO II$_2$, 291 / V: ***~șă*** *sm* (Pl: *~și*) / Pl: *~le* / E: tc ***perdecibaşı***] Șef al perdegiilor.

perdegibașă *sm* vz ***perdegibașa***

perdegiu *sm* [At: CIHAC, II, 605 / V: (înv) ***~dagiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***perdeci***] Slujbaș care era însărcinat cu paza la ușa cu perdea de la intrarea în camera domnitorului sau a înalților demnitari Si: (înv) *perdelegiu* (**1**).

perdejită *sf* [At: SCR 1969, 328 / Pl: *~te* / E: ***perdegiu*** + *-iță*] (Rar) Femeie de serviciu căreia îi era încredințată cheia ușii.

perdelegiu *sm* [At: CANTEMIR ap. CIHAC, II, 605 / V: (**1**) ***~lgiu*** / Pl: *~ii* / E: ***perdele*** (pll *perdea*) + *-giu*] **1** (Înv) Perdegiu. **2-3** (Rar) (Fabricant sau) vânzător de perdele (**1**).

perdelgiu *sm* vz ***perdelegiu***

perdeli *vr* [At: DLR / Pzi: 3 *~lește* / E: ns cf *bergheli*] (Reg) **1** A se strica. **2** A se pierde.

perdelui [At: CARAGIALE, M. 7 / Pzi: *~esc* / E: ***perdea*** + *-alui*] **1** *vt* A acoperi cu o perdea. **2** *vt* A învălui ceva ca o perdea. **3** *vr* A se lăsa ca o perdea.

perdeluire *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 199 / Pl: *~ri* / E: ***perdelui***] **1** (Rar) Acoperire. **2** Învăluire ca într-o perdea. **3** (Pex) Perdea (**24**).

perdeluit, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***perdelui***] **1** (Rar) Acoperit cu perdele (**1**). **2** (Pan) Care are aspectul unei perdele (**1**). **3** Care acoperă vederea, lumina etc. **4** Ca o perdea (**1**).

perdelușă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. ȘIO II$_1$, 291 / Pl: *~șe* / E: ***perdea*** + *-ușă*] **1-12** (Reg; shp) Perdeluță (**1-12**).

perdeluță *sf* [At: CARAGIALE, M. 71 / Pl: *~țe* / E: ***perdea*** + *-uță*] **1-12** (Shp) Perdea (**1, 18, 22-23, 29-30**) (mică) Si: (reg) *perdelușă* (**1-12**). **13** (Fig) Acoperire.

perdendosi *av* [At: DN[3] / E: it ***perdendosi***] (Muz; indică modul de execuție) Pierzându-se, micșorându-și treptat sonoritatea.

perditanță *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***perditance***] Conductanță electrică a izolației unei linii electrice de transmisiune a energiei sau de telecomunicații.

perdiție *sf* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~iune*** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***perdition***] **1** Stare de decădere morală în care se află cineva Si: *pierzanie*. **2** Ceea ce provoacă o decădere morală cuiva.

perdițiune *sf* vz ***perdiție***

pereche [At: N. TEST. (1648), 68[2]/33 / V: (reg) ***păr~*** / Pl: *~chi* / E: ml ***paric(u)la***] **1** *nc* (Udp „de") Doi. **2-4** *nc* (Îcs) *Două* (sau *trei, patru* etc.) *~chi* (Patru) (șasc) opt etc. **5** *sf* Grup format din două ființe de același fel, de obicei de sex opus, asociate statornic sau întâmplător. **6** *nd* (Lpl; are) Câte doi. **7** *nd* (Lpl; are) În coloană doi câte doi. **8** *sf* (Spc) Cuplu de dansatori. **9** *sf* (Spt; lpl) Probă în cadrul unei competiții de patinaj, de tenis etc., la care participă grupuri de doi sportivi. **10** *sf* (Prc) Grup format din două părți sau din două organe identice și simetrice ale corpului unei ființe. **11** *sf* (Îs) *~ de palme* Două lovituri succesive aplicate cuiva cu

ambele palme. **12** *sf* (Udp „de") Grup format din două exemplare din același fel de obiecte. **13** *sf* (Spc: udp „de") Grup de două obiecte de același fel, ciorapi, mănuși, pantofi, care formează o unitate, unul fără altul fiind nefolositor. **14** *sf* (Mat; înv; îs) *Număr fără ~* Număr impar. **15** *a* (Mat; înv; îs) *Număr ~* Număr par[4]. **16** *sf* (Lsg) Fiecare dintre cele două ființe, două obiecte, două fenomene care formează un grup, privit(ă) în raport cu cea de-a doua ființă, cu cel de-al doilea obiect, fenomen din grup. **17** *sf* Ființă, obiect, fenomen care seamănă și se potrivește perfect cu altă ființă, cu alt obiect, fenomen. **18** *sf* (Îla) **Fără ~** Care nu se poate compara cu nimic prin dimensiune, calitate, intensitate etc. **19** *sf* (Îal) Unic. **20** *sf* (Îal) Extraordinar. **21** *sf* (Îe) **A nu (mai) avea** (sau **a nu-și afla**) **~** (sau, înv, **~chi**) A poseda anumite însușiri într-un grad foarte înalt. **22** *sf* (Îae) A nu se putea compara cu nimic prin însușirile pe care le posedă. **23** *sf* (Îae) A nu-și găsi asemănare. **24** *sf* (Udp „de") Obiect alcătuit din două părți identice și simetrice unite între ele *Pereche de pantaloni*. **25** *sf* (Pex; îs) *~ de case* (sau, înv, *de curți*) Corp, rând de case care formează o unitate. **26** *sf* (Pex; îs) *~ de haine* Rând de haine. **27** *sf* (Pex; îs) *~ de cărți (de joc)* Pachet de cărți de joc care cuprinde toate cărțile ce formează o serie necesară la anumite jocuri de cărți.

perechiușă *sf* [At: TDRG / Pl: *~șe* / E: ***pereche*** + *-ușă*] **1-12** (Reg; șhp) Pereche (**5, 8, 12-13, 16-17**) (de dimensiuni reduse).

perechnic *s* vz ***perednic***

pereci *vrr* [At: PAMFILE, A. R. 113 / Pzi: *~cesc* / E: ucr ***перечитися***] (Buc) **1** A se contrazice. **2** A se certa.

perecliceă *sf* [At: CONTEMPORANUL, III$_2$, 615 / Pl: *~ici* / E: rs ***перекличка***] (Rsm; reg) Strigare a catalogului.

perednic *s* [At: ARVINTE, TERM. 159 / V: ***par~***, ***păretn~***, ***părctnică*** *sf*, ***~echnic***, ***~chnic***, ***~elnic*** / Pl: nct / E: ucr ***передник***] (Plu; reg) Parte anterioară a plutei, alcătuită din mai mulți butuci legați unul lângă altul cu sârmă groasă Si: (reg) *fruntar*.

peregrin, ~ă *sm* [At: DM / V: (înv) ***pele~*** / Pl: *~i* / E: lat ***peregrinus***, fr ***pérégrin***, it ***pellegrino***] **1-2** (Înv) Pelerin[1] (**1-2**). **3** Persoană care călătorește mult, rătăcind din loc în loc Si: *calator, drumet, pribeag*, (rar) *pelerin*[1] (**3**), (nob) *peregrinar*. **4** (Rar) Străin de partea locului Si: *venetic*.

peregrina *vi* [At: AR (1829), 204[1]/11 / V: (înv) ***pele~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***pérégriner***, lat ***peregrinare***, it ***pellyrinare***] **1-2** A merge în pelerinaj (**1-2**). **3** A călători cutreierând diverse locuri îndepărtate. **4** A rătăci din loc în loc. **5** A colinda prin lume.

peregrinagiu *sn* vz ***peregrinaj***

peregrinaj *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 423 / V: (înv) ***pelegrinagiu*** (Pl: *~gii*), ***pele~***, ***~agiu*** (Pl: *~gii*) / Pl: *~e* / E: ***peregrin*** + *-aj* cf it *pellegrinaggio*] (Înv) **1-2** Pelerinaj (**1-2**). **3** Peregrinare.

peregrinar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 164 / Pl: *~i* / E: ***peregrin*** + *-ar*] (Nob) Peregrin (**3**).

peregrinare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~nări* / E: ***peregrina***] **1-2** (Înv) Pelerinaj (**1-2**). **3** Călătorie lungă prin locuri depărtate. **4** (Înv) Cutreierare, perindare dintr-un loc în altul Si: (înv) *peregrinaj* (**3**), *peregrinație* Cf *peregrina*.

peregrinație *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 198[r]/21 / V: (înv) ***~iune***, ***~năciune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***peregrinatio, -onis***, fr ***pérégrination***] (Înv) Peregrinare (**4**).

peregrinațiune *sf* vz ***peregrinație***

peregrinăciune *sf* vz ***peregrinație***

peregrinoman *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***pérégrinomane***] (Îdt) Persoană căreia îi place exagerat de mult să călătorească.

peregrinomanie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***pérégrinomanie***] (Îdt) Plăcere exagerată de a călători.

perehnic *s* vz ***perednic***

pereia *vt* [At: DN[3] / P: *~re-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr ***perreyer***] A căptuși un taluz cu un strat de piatră cu pereu.

pereiere *sf* [At: DN[3] / P: *~re-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***pereia***] Căptușire a unui taluz cu un strat de piatră cu pereu.

perelină *sf* vz ***pelerină***

perelinic *s* vz ***perednic***

perelips *sn* vz ***perilipsis***

perelipsis *sn* vz ***perilipsis***

perem *sn* vz ***prim[1]***

peremet *sn* vz ***perimet***

peremetru *sn* vz ***perimetru***

peremtor *a* vz ***peremptoriu***

peremtoriu, ~ie *a* vz ***peremptoriu***

peremptoriu, ~ie *a* [At: MICU, ap. CONTRIBUȚII, III, 297 / V: (rar) ***~mtoriu***, ***~ie***, (înv) ***remtor*** / Pl: *~ii* / E: lat ***peremptorius***, fr ***péremptoire***] **1** (Jur) Care aparține perempțiunii. **2** Privitor la perempțiune. **3** (Liv) Care nu poate fi tăgăduit, combătut, răsturnat etc. cu nimic.

perempțiune *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: (rar) ***~mt~*** / P: *~pți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***péremption***] (Jur) **1** Stingere a unui proces în fața unei instanțe din cauza lipsei de acțiune în termenul legal. **2** Perimare.

perempțiune *sf* vz ***perempțiune***

peren, ~ă *a* [At: CALENDAR (1860), 120/20 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***perenis***, fr ***pérenne***] **1** (D. plante; îoc *anual*) Care trăiește mai mulți ani, fără a fi nevoie de o nouă însămânțare, și rodește în fiecare an Si: *vivace*, (rar) *perenal, perenant, perenic*. **2** (Îs) *Cultura ~ă* Recoltare de mai multe ori pe an a plantelor de pe o suprafață cultivată. **3** (Rar) Cu caracter stabil. **4** De lungă durată sau permanent Si: *veșnic*.

perena *vtr* [At: VASICI, M. I, 68/22 / Pzi: *~nez* / E: ***peren***, cdp fr ***pérenniser***] **1-2** (Îvr) A (se) permanentiza.

perenal, ~ă *a* [At: VASICI, M. I, 57/5 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***perennalis***] (Rar; d. plante) Peren (**1**).

perenant, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 62 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pérennant***] (Rar; d. plante) Peren (**1**).

pereneitate *sf* vz ***perenitate***

perenic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 70 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***peren*** + *-ic*] (Rar; d. plante) Peren (**1**).

perenitate *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 185 / V: (rar) ***~nei~*** / Pl: ? / E: fr ***pérennité***] **1** Însușire de a fi peren (**1**). **2** Caracter peren (**1**).

peret *sn* [At: CIAUȘANU, V. 187 / Pl: *~uri* / E: ***păr[2]*** + *-et*] (Olt) Loc în care cresc mulți peri[2] Si: (reg) *periș*.

peretar *sn* vz ***paretar***

perete *sm* [At: CORESI, EV. 118 / V: (îvp) ***pâr~***, (reg) ***par~***, ***păreț*** (Pl: și, *sn, păreturi*) / Pl: *~eți* / E: ml ***paries, -tis***] **1** Element de construcție făcut din diferite materiale, care limitează, separă sau izolează încăperile unei clădiri între ele și de exterior și care susține planșeurile, etajele, acoperișul Si: *zid*. **2** (Îla) **De ~** Care este conceput pentru a fi fixat pe un perete (**1**). **3-4** (Îljv) **~ în ~** (Care este construit, care se află) cu unul din pereți comun sau lipit cu cel al încăperii vecine. **5-6** (Pex; îal) (Care se află cu locuința, cu sediul etc.) în imediata vecinătate a cuiva. **7** (Îlav) **Sub ~** Foarte aproape de casă. **8** (Îal) Lângă casă. **9** (Îe) **A da** (sau **a deschide, a lăsa, a izbi, a trânti**) **ușa** (sau **poarta, fereastra** etc.) **de** (sau **la**) **~** A deschide larg. **10** (Îae) A deschide la maximum. **11** (Îae) A trânti ușa sau poarta, fereastra cu putere. **12** (Îe) **A se da** (sau **a se izbi, a se bate**) cu capul **de ~eți** (sau **de toți ~eții**) A fi desperat, deznădăjduit. **13** (Îae) A regreta foarte mult o greșeală făcută. **14** (Rar; îe) **A bate cu buretele piron în ~** A face ceva nepotrivit și fără efect. **15-16** (Îe) **A supune, a înșira, a îndruga** etc. **cai verzi pe ~eți** A spune (fantezii fără rost sau) minciuni. **17** (Reg; îe) **A avea doi ~eți** A avea o gospodărie bine închegată. **18** (Îe) **A ridica** (sau **a face**) **patru ~eți** A-și face o casă sau un adăpost. **19** (Îc) **A vorbi cu ~eții** (sau **~eților**) sau **a spune la ~eți** A nu avea cu cine să vorbească. **20** (Îae) A fi cu totul singur. **21** (Îae) A-i vorbi cuiva în zadar, fără nici un efect. **22** (Rar; îe) **(A avea) casă în doi ~eți** sau **a-i fi casa în trei ~eți și ușa prin pod** Se zice despre o căsnicie nereușită. **23** (Mtp; îlav) **De (pe) când scria musca pe ~** De demult. **24** (Spc; pop) Catapeteasmă. **25** (Pex; pop) Gard în jurul clăii de fân sau al șirei de grâu. **26** Masiv pietros care se înalță aproape vertical. **27** (Pan) Fiecare din părțile laterale care limitează de exterior un recipient sau un obiect care seamănă cu un recipient. **28** (Pan) Fiecare din părțile care

împarte interiorul unui recipient în mai multe compartimente. **29** (Olt; Trs) Margine de lemn a sitei Si: (reg) *vacalie, vescă*. **30** (Reg; Ipl; îf *pareți*) Carâmbi la cizmă. **31** (Pop) Bor la pălărie. **32** (Tip) Parte a mașinii de tipărit la care sunt prinse vergelele care scot din mașină coli cu textul tipărit. **33** (Reg) Copertă de carte.

perctru *s* vz ***piretru***

peretuș *sm* vz ***parătuș***

pereu *sn* [At: NOM. MIN. I, 303 / Pl: *~ce* / E: fr ***perré***] Strat de piatră care acoperă talazurile sau care căptușește șanțurile înalte, pentru a le proteja împotriva eroziunii sau a surpării.

pereusie *sf* vz ***periusie***

pereviză *sf* [At: (a. 1860) ap. CIHAC, II, 251 / Pl: *~ze* / E: rs ***перевязь***] (Rsî) Cartușieră purtată de-a curmezișul pieptului.

perexusiotită *sf* vz ***plirexusiotită***

perfecsiona *v* vz ***perfecționa***

perfect[1] *sm* vz ***prefect***

perfect[2]***, ~ă*** [At: ȚICHINDEAL, F. 24/17 / Pl: *~ți, ~e* / E: lat ***perfectus***, ger ***perfekt***] **1** *a* Care întrunește în cel mai înalt grad toate calitățile cerute. **2** *a* Care nu lasă nimic de dorit. **3** *a* Care este lipsit cu totul de defecte. **4** *a* Desăvârșit. **5-6** *av, a* (În mod) impecabil. **7-8** *av, a* (În mod) ireproșabil. **9** *a* (Îs) *Gaz ~* Gaz ale cărui molecule, de dimensiuni neglijabile față de distanțele dintre ele, nu exercită forțe de atracție una asupra alteia și care verifică, la orice temperatură, legile gazelor. **10** *a* Care este deplin Si: *absolut, total*. **11** *av* (Eliptic; cu valoare de exclamație) Îmi convine. **12** *av* (Eliptic; cu valoare de exclamație) Sunt de acord. **13** *av* Foarte bine. **14** *sn* (Grm) Timp al verbului care exprimă o acțiune săvârșită și încheiată în trecut Si: *trecut*. **15** *sn* (Grm; îoc *~ul simplu*; îs) *~ul compus* Perfect format cu auxiliar, specific dialogului, care exprimă acțiunea fără a o raporta la momentul vorbirii sau apropiind-o, în anumite împrejurări, de acest moment. **16** *sn* (Grm; îoc *~ul simplu*; îas) Perfect care exprimă, în stilul oral, o acțiune mai îndepărtată de momentul vorbirii decât acțiunea redată prin perfectul simplu. **17** *sn* (Grm; îoc *~ul compus*; îs) *~ul simplu* Perfect format cu sufix, specific narațiunii, care exprimă acțiunea fără a o raporta la momentul vorbirii. **18** *sn* (Grm; îoc *~ul compus*; îas) Perfect care exprimă, în stilul oral, o acțiune mai apropiată de momentul vorbirii decât cea redată prin perfectul compus. **19** *sn* (Grm; îs) *Mai mult ca ~ul* Timp al verbului care exprimă o acțiune săvârșită și încheiată în trecut înaintea altei acțiuni săvârșite și încheiate tot în trecut.

perfecta *vt* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~tez* / E: ***perfect***[2]] **1** (C. i. tranzacții, acorduri) A definitiva. **2** (C. i. tranzacții, acorduri) A desăvârși în condiții foarte bune.

perfectaminte *av* [At: SFC II, 197 / E: ***perfect***[2] cdp fr *parfaitement*] (Învr) În mod perfect[2].

perfectare *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 239 / Pl: *~tări* / E: ***perfecta***] **1-2** Definitivare (în condiții bune) a unei tranzacții, a unui acord Si: *perfectibilitate* (**3-4**).

perfectibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perfectible***] Care poate fi perfecționat.

perfectibilitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / G-D și (înv) ***~tăței*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***perfectibilité***] **1** Însușire a unei tranzacții de a putea fi perfectată. **2** Însușire a unui obiect de a putea fi perfecționat. **3-4** Perfectare.

perfectisim, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***perfectissimus***, fr ***perfectissime***] (Liv) **1** *a* Foarte bun. **2** *av* Extrem de bine.

perfectiv, ~ă *a* [At: IORDAN, G. 206 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perfectif***, ger ***perfektiv***] **1** (Grm; d. aspectul verbelor, îoc *imperfectiv*) Care exprimă acțiunea verbelor, eliminând noțiunea de durată și de depășire și insistând asupra începutului și sfârșitului sau a rezultatului acțiunii. **2** (D. verbe) Care are aspect perfectiv (**1**).

perfectiviza *vtf* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pzi: *~zez* / E: ***perfectiv*** + *-iza*] (Liv; rar) A face un verb imperfectiv să devină perfectiv (**2**).

perfectivizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***perfectiviza***] (Liv) Transformare a unui verb imperfectiv în verb perfectiv.

perfectivizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perfectiviza***] (D. verbe) Care a devenit perfectiv.

perfectiza *vtr* [At: DLR / Pl: *~zez* / E: ***perfect*** + *-iza*] (Rar) **1-6** A (se) perfecționa (**1-6**).

perfectie *sf* vz ***perfectiune***

perfectiona *vtr* [At: HELIADE, D. J. 24/16 / V: (înv) ***~csi~*** / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***perfectionner***] **1-2** A (se) face mai bun Si: (rar) *a (se) perfectiza* (**1-2**). **3-4** A (se) îmbunătăți calitativ Si: (rar) *a (se) perfectiza* (**3-4**). **5-6** A(-și) corecta defectele Si: (rar) *a (se) perfectiza* (**5-6**). **7-8** (A face să acumuleze sau) a acumula, prin studii sistematice, cunoștințe temeinice într-un domeniu.

perfectionare *sf* [At: GENILIE, G. 149/9 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***perfectiona***] **1** Îmbunătățire a calității. **2** Corectare a defectelor. **3** Acumulare de cunoștințe temeinice într-un domeniu.

perfectionat, ~ă *a* [At: BREZOIANU, R. 367/20 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perfectiona***] **1** Care a devenit mai bun din punct de vedere calitativ. **2** Care s-a îmbunătățit. **3** Care reprezintă un progres. **4** Care a urmat un curs pentru a-și îmbunătăți calificarea profesională.

perfectionism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perfectionnisme***] **1** Tendință de a atinge perfecțiunea. **2** Tendință de a atinge imposibilul, care poate merge până la obsesie.

perfectionist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***perfectionniste***] **1-2** *a* Care se referă la perfecționism (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Adept) al perfecționismului (**1**). **5-6** *smf, a* (Persoană) care suferă de perfecționism (**2**).

perfectiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 39/8 / V: *~cție* sf / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***perfectio, -onis***, ger ***Perfektion***, fr ***perfection***] **1-3** Însușire sau caracter de a fi perfect[2] (**1-3**). **4-6** Stare a ceea ce este perfect[2] (**1-3**). **7** Desăvârșire. **8** (Îlav) **La** (sau, înv, **în**) **~** Desăvârșit. **9** (Ccr) Obiect sau ființă perfectă. **10** (Rar; Ipl) Calități fizice sau morale deosebite.

perfid, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 36/28 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***perfide***] **1** (D. oameni) Care, sub o înfățișare binevoitoare sau indiferentă, ascunde răutate, viclenie, necinste Si: *fățarnic*. **2** (Asr) Care nu-și respectă cuvântul dat Si: *necinstit*. **3** (Pex; d. lucruri, fenomene) Care, în ciuda aparențelor, este periculos, vătămător. **4** (Pex; d. lucruri, fenomene) Care ascunde un pericol nebănuit. **5** Înșelător.

perfidie *sf* [At: CALENDARIU (1794), 36/32 / A și: *~fid~* / Pl: *~ii* / E: fr ***perfidie***] **1** Caracter perfid (**1**) al cuiva. **2** (Ccr) Manifestare perfidă (**1**) a cuiva.

perfoliat, ~ă *a* [At: CADE / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***perfolié***] (D. frunze sau d. pețiolurile lor) Care înfășoară astfel tulpina, încât pare străpuns de ea.

perfora [At: CARAGIALE, O. II, 95 / Pzi: *~rez* / E: fr ***perforer***] **1** *vt* (C. i. bilete, tichete etc.) A străpunge cu ajutorul unui dispozitiv special, pentru a anula, a viza Si: *a composta*. **2** *vt* (C. i. obiecte, materiale etc.) A găuri cu ajutorul unei unelte. **3** *vt* (C. i. pereții găurii de sondă) A executa orificii sau canale în dreptul stratului productiv, pentru a asigura căi de aflux fluidului din strat în gaura de sondă. **4** *vt* (C. i. părți ale corpului) A străpunge, a traversa lăsând în urmă o gaură. **5** *vr* (D. organe, țesuturi) A se găuri în urma unui proces inflamatoriu, a unui traumatism etc.

perforaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2396 / Pl: *~e* / E: fr ***perforage***] (Rar) **1** Perforare a terenului cu ajutorul unei sonde Si: *foraj*. **2-5** Perforare (**1-4**).

perforant, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***perforant***] **1** Care perforează (**2**). **2** (Atm; d. tendoane, artere etc.) Care străbate spațiile interosoase. **3** (Med; d. boli, procese inflamatorii, traumatisme etc.) Care duce la găurirea unui organ, a unui țesut etc.

perforare *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 55 / Pl: *~rări* / E: ***perfora***] **1** Străpungere a unui bilet, a unui tichet etc. cu ajutorul unui dispozitiv special, pentru a anula, a viza etc. Si: (rar) *perforaj* (**2**), *perforat*[1] (**1**), *perforație* (**1**). **2** Străpungere cu ajutorul unei unelte Si: (rar) *perforaj* (**3**), *perforat*[1] (**2**), *perforație* (**2**). **3** Străpungere a unei părți a corpului de către un glonț, un obiect tăios, care lasă o gaură Si: (rar) *perforaj* (**4**), *perforat*[1]

(**3**), *perforație* (**3**). **4** Găurire a unui organ, a unui țesut etc. în urma unui proces inflamatoriu, a unui traumatism etc. Si: (rar) *perforaj* (**5**), *perforat*[1] (**4**), *perforație* (**4**).

perforat[1] *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***perfora***] (Rar) **1-4** Perforare (**1-4**).

perforat[2]***, ~ă*** *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 45 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***perfora***] **1** (D. bilete, tichete etc.) Care este străpuns, găurit cu ajutorul unui dispozitiv special, pentru a anula, a viza etc. **2** (Pex; d. bilete, tichete) Care nu mai este valabil. **3** (D. obiecte, materiale etc.) Care este găurit cu ajutorul unei unelte. **4** (D. părți ale corpului) Care a fost străpuns de un glonț, de o armă ascuțită etc. având o rană în formă de gaură. **5** (D. organe, țesuturi etc.) Care s-a găurit în urma unui proces inflamatoriu, a unui traumatism. **6** (Spc; îs) *Apendicită ~ă* Complicație a unei apendicite acute care a evoluat rapid, constând din găurirea peretelui apendicelui și pătrunderea conținutului său în cavitatea peritoneală. **7** (Spc; îs) *Ulcer (gastric) ~* Ulcer gastric deschis în cavitatea peritoneală, determinând apariția unei peritonite.

perforator, ~oare [At: NICA, L. VAM. 190 / Pl: (**2-3**) *~i*, (**1, 4**) *~oare* / E: fr ***perforateur***] **1** *sn* Mașină, unealtă sau sculă cu care se găurește un material, se forează un teren etc. **2** *smf* Persoană care se ocupă cu perfoararea unei piese tehnice, a unui perete de stâncă etc. **3** *smf* (Iuz) Persoană care perfora biletele în mijloacele de transport în comun. **4** *sn* Dispozitiv în mijloacele de transport în comun, în care se introduc biletele pentru a fi perforate.

perforatură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: it ***perforatura***] Deschidere în peretele unei găuri de sondă în dreptul stratului productiv, care asigură calea de circulație a fluidelor între strat și gaura de sondă.

perforație *sf* [At: TURNESCU, MED. OP. 294[V] / 16 / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perforation***] **1-4** (Rar) Perforare (**1-4**). **5** (Ccr) Gaură făcută de un perforator (**1**). **6** (Ccr) Rană care străbate un mușchi, un organ.

perforațiune *sf* vz ***perforație***

performanță *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / Pl: *~țe* / E: fr ***performance***] **1** Rezultat obținut de un sportiv, de o echipă, de un cal de curse etc. într-o întrecere. **2** (Spc) Rezultat foarte bun obținut de un sportiv, de o echipă, de un cal de curse etc., în raport cu valoarea medie a performanțelor (**1**). **3** (Pex) Realizare deosebită într-un domeniu de activitate oarecare. **4** Cel mai bun rezultat dat de un sistem tehnic, de un aparat, de un motor etc. în ceea ce privește una din caracteristicile lui.

performer, ~ă *smf, a* [At: DN[2] / A și: *~for~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***performer***] **1-2** (Sportiv, echipă, cal de curse etc.) care a obținut o performanță (**2**) deosebită într-o întrecere.

perfuzie *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 32 / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perfusion***] Injectare lentă și continuă, picătură cu picătură, de obicei intravenoasă, a unei substanțe medicamentoase sau a sângelui, în scop terapeutic.

perfuzor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***perfuseur***] Instrument folosit pentru perfuzie.

pergam *s* [At: HELIADE, O. II, 40 / Pl: nct / E: it ***pergamo***] (Itî) Pergament.

pergamena *sf* vz ***pergament***

pergamenă *sf* vz ***pergament***

pergament *sn* [At: CUGETĂRI, I, 9[V]/17 / V: ***pargamen, par~, pargaminǎ*** *sf*, ***pâr~***, ***pergamena*** *sf*, ***~nă*** *sf*, ***~aninǎ*** *sf* / Pl: *~e* / E: lat ***pergamentum***, it ***pergamena***, ger ***Pergamen***] **1** Piele de oaie, de viței etc. tăbăcărită și prelucrată special pentru a se putea scrie pe ea și folosită în trecut în loc de hârtie Si: (înv) *membrană*, (itî) *pergam*, (frî) *parșemin*. **2** Document, text scris pe pergament (**1**). **3** (Șîs *hârtie ~*) Hârtie densă, translucidă, omogenă, cu rezistență mecanică mare și care nu lasă să pătrundă grăsimile sau umezeala Si: (rar) *hârtie pergaminată*.

pergamentos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pergament*** + *-os*] **1** Care are aspectul sau consistența pergamentului (**1**). **2** Ca de pergament (**1**).

pergamin *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Pergamin***] Hârtie groasă și lucioasă folosită în special la ambalarea produselor alimentare.

pergaminare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***pergamin***] Operație de obținere a unei hârtii pergament.

pergaminată *af* [At: NOM. MIN. I, 356 / Pl: *~te* / E: cf it *pergamenato*] (Rar; îs) *Hârtie ~* Pergament (**3**).

pergamoid *s* vz ***pegamoid***

pergamot, ~ă *a* vz ***pergamut***

pergamut, ~ă *a* [At: CR (1831), 148[2]/13 / V: (rar) ***bergamot, be~***, (reg) ***~mit, ~mot*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ngr ***περγαμότο***, fr ***bergamote***] **1** *a* (Îs) *Păr ~* Varietate de păr[2] cu fructele galbene, zemoase și parfumate. **2-3** *sf, af* (Șîs *pară ~ă*) (Fruct) care aparține varietății de păr[2] descrise mai sus Si: *pară pergheșă*.

pergan *s* [At: H XVIII, 70 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape.

perganină *sf* vz ***pergament***

pergău *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: mg ***pergö***] (Trs) Clopot mic care se leagă la gâtul vitelor.

pergelisol *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pergélisol***] Permafrost.

perghel *sn* [At: CANTEMIR, IST. 126 / V: (înv) ***pir~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pergel***, cf ger *Pergel* „pergolă"] **1** Instrument în formă de compas folosit pentru măsurarea sau compararea grosimilor. **2** (Pgn; reg) Compas. **3** (Îrg) Cerc. **4** Circumferință. **5** (Îlav) **În ~** Circular. **6** (Îlv) **A da ~** (sau **~uri**) A înconjura. **7** (Îal) A da târcoale. **8** (Îe) **A lua la ~** A certa foarte tare. **9** (Reg; mpl) Vârtej de apă. **10** (Pex; pop) Joc de copii, cu arșice, constând în așezarea arșicelor pe diametrul unui cerc și în încercarea de a scoate aceste arșice din cerc prin lovirea lor, de la distanță, cu ichiul Si: (reg) *cătea*. **11** Parte concavă a terenului, unde se formează o baltă. **12** Zidărie în formă de arc sau de semicerc.

perghelaș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***perghel*** + *-aș*] **1-10** (Trs; șhp) Perghel (**1-4, 9**) (mic).

perghelui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***perghel*** + *-ui*] **1** (Îvr; c. i. cercuri) A trasa. **2** (Rar) A construi în formă de arcadă sau de semicerc.

pergheluire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***perghelui***] (Rar) **1** Trasare. **2** Construcție în formă de arcadă sau de semicerc.

pergheșă *af* [At: PĂCALĂ, M. R. 2279 / A: nct / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg; îs) *Pară ~* Pară pergamută (**3**).

pergheteu *s* [At: VAIDA / Pl: nct / E: mg ***pörgettyii*** (dal ***pergerttyii***) „sfârlează"] (Trs) Talangă de format mic.

pergolă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 96 / Pl: *~le* / E: fr ***pergola***, it ***pergola***] Construcție ușoară din grinzi de lemn susținute de coloane sau de stâlpi, folosită în parcuri și în grădini pentru a susține plantele agățătoare decorative.

pergonie *sf* vz ***pelargonie***

perhidrol *s* [At: ENC. TEHN. I, 475 / Pl: nct / E: fr ***perhydrol***] **1** Soluție concentrată de peroxid de hidrogen care servește la prepararea apei oxigenate și ca agent pentru decolorarea părului. **2** (Dc) Soluție de apă oxigenată.

peri- [At: DLR / E: fr ***péri-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** În jurul. **2** Înconjurător.

peria [At: ANON. CAR. / Pzi: *perii* / E: ***perie***] **1-2** *vtr* A (se) curăța de praf, de scame, de noroi etc. cu ajutorul periei. **3-4** *vtr* A (se) netezi cu peria de cap, ca să se așeze părul. **5** *vt* (Fam) A linguși. **6** *vr* (Fig; fam) A se comporta mai civilizat ca înainte Si: *a se cizela, a se forma*. **7** *vt* (Fig; fam; c. i. opere literare, lucrări științifice etc.) A revizui pentru a aduce la o formă desăvârșită. **8** *vt* (C. i. plante textile) A trece de repetate ori cu peria de fuioare pentru a separa de impurități Si: *a piepteăna, a scărmăna*. **9** *vt* (Fig; gmț) A bate.

periact *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-act* / Pl: *~e* / E: fr ***périacte***] **1** Balistă mobilă. **2** Mașină care permitea schimbarea decorurilor în teatrul antic grec.

periadenită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***périadénite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul unui ganglion limfatic.

periadenoidită *sf* [At: DN[3] / P: *~no-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***périadénoïdite***] (Med) Flegmon al faringelui nazal dezvoltat în punctul de implantare a vegetațiilor adenoide.

perial *sm* vz ***imperial***

perială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~ri-a~* / Pl: *~ieli* / E: ***peria*** + *-ală*] (Fam) **1-2** Periat[1] (**1-2**). **3** (Fig) Linguşeală. **4-6** Periat[1] (**4-6**).

periamigdalian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***peri*** + ***amigdale***] Care este situat în jurul amigdalelor.

perianal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périanal***] Care este situat în jurul anusului.

periandric, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périandrique***] (Bot) Care înconjoară organele bărbătești ale florilor.

perianexită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périanexite***] (Med) Inflamație cu aderențe a ovarelor și a trompelor uterine.

periangeită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-an-ge-i~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périangéite***] (Med) Inflamație a țesutului perivascular.

periangiocolită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-an-gi-o~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périangiocolite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul canalelor biliare Si: *pericolangită*.

periant *sn* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-ant* / Pl: *~e* / E: fr ***périanthe***] Ansamblu al învelișurilor florale, format din caliciu și corolă Vz *perigon*.

periantic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / P: *~ri-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***periant*** + *-ic*] (Rar) **1** Care aparține periantului. **2** Privitor la periant. **3** Care este prevăzut cu un periant.

periantoid, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 520 / P: *~ri-an~* / Pl: *~izi, ~e* / E: ***periant*** + ***-oid***] (Rar) Care are forma, structura unui periant.

periapendicită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périappendicite***] (Med) Inflamație a apendicelui și a țesuturilor învecinate.

periapendicular, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périappendiculaire***] Care este situat în jurul apendicelui.

periapical, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périapical***] (Atm) Care este situat în jurul vârfului unei formațiuni anatomice.

periar *sm* vz ***perier***

periareolar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-a~re-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périaréolaire***] Care este situat în jurul areolei.

periartera *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-ar~* / Pl: *~re* / E: ***peri-*** + ***artera***] Suprafață care înconjoară arterele.

periarterial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périartériel***] Care este situat în jurul unei artere.

periarterită *sf* [At: DER / P: *~ri-ar~* / Pl: *~te* / E: fr ***périarthérite***] Inflamație a tunicii externe a unei artere, care se poate extinde la toate straturile peretelui arterial.

periarticular, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périarticulaire***] Care este situat în jurul unei articulații.

periartrită *sf* [At: DN[2] / P: *~ri-ar~* / Pl: *~te* / E: fr ***périarthrite***] Inflamație a țesutului din jurul unei articulații.

periastru *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-as~* / Pl: *~re* / E: fr ***périastre***, it ***periastro***, ger ***Periastron***] (Ast) Punct de pe semiaxa mare a unui sistem de stele duble care este cel mai apropiat de steaua principală.

periat[1] *sn* [At: I. IONESCU, C. 156/11 / P: *~ri-at* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***peria***] **1** Curățare de scame, de praf, de noroi cu ajutorul periei Si: *perială* (**1**), *periere* (**1**), *perietură* (**1**). **2** Netezire cu peria de cap, ca să se așeze părul Si: *perială* (**2**), *periere* (**2**), *perietură* (**2**). **3** (Fam) Linguşire. **4** (Fig; fam) Comportare mai civilizată ca înainte Si: *cizelare*, (fam) *perială* (**4**), *periere* (**4**), *perietură* (**4**). **5** (Fig; fam) Revizuire a unor opere literare, lucrări științifice etc., pentru a le aduce la desăvârșire Si: (fam) *perială* (**5**), *periere* (**5**), *perietură* (**5**). **6** Scărmănare a plantelor textile, cu peria de fuioare Si: *perială* (**6**), *periere* (**6**), *perietură* (**6**).

periat[2], ~ă *a* [At: ANON. CAR. / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***peria***] **1** Curățat cu peria de praf, de scame, noroi etc. **2** (D. păr) Netezit cu peria. **3** (Fig; fam) Linguşit. **4** (Fig; fam) Educat. **5** (Fig; fam; d. opere) Revizuit. **6** (D. plante textile) Scărmănat cu peria de fuioare.

periaxial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~a-xi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périaxial***] (Atm) Care este situat în jurul axului cerebrospinal.

periblastulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***périblastule***, eg ***periblastula***] (Blg) Rezultat al segmentării oului la animalele plurivalente.

periblem *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***périblème***] (Blg) Țesut al meristemului terminal al unei tulpini sau al unei rădăcini la plantele fanerogame.

periboină *sf* [At: DN[3] / P: *~bo-i-nă* / Pl: *~ne* / E: fr ***périboïne***] (Glg) Depresiune naturală produsă sub acțiunea valurilor mării, care separă marea de un lac litoral și prin care apele mării se unesc cu ale lacului.

peribol *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***pribol***] **1** Spațiu sacru în jurul templelor romane sau grecești, decorat cu monumente votive. **2** Incintă exterioară a unor edificii sacre.

peribranhial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péribranchial***] (Ant) Care este situat în jurul branhiilor.

peribronhial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péribronchial***] (Ant) Care este situat în jurul bronhiilor.

peribronșită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***péribronchite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul bronhiilor.

peric *s* vz ***pericol***

pericambiu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***péricambium***] Periciclu.

pericard *sn* [At: AMFILOHIE, G. 2257[1]/12 / V: (înv) ***~io, ~ion, ~iu*** / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***pericardium***, ngr ***περικάρδιον***, fr ***péricarde***] Înveliș care îmbracă inima ca un sac și care este format din mai multe membrane și foițe.

pericardectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***péricardectomie***] (Med) Rezecție operatorie a pericardului.

pericardic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péricardique***] **1** Care aparține pericardului. **2** Care se referă la pericard. **3** De pericard.

pericardio *sn* vz ***pericord***

pericardion *sn* vz ***pericord***

pericardită *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: fr ***péricardite***] Inflamație a pericardului.

pericardiu *sn* vz ***pericard***

pericarp *sn* [At: CAIET. 82[1]/3 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***pericarpium***, fr ***péricarpe***] Ansamblu al straturilor de țesuturi care alcătuiesc pereții unui fruct.

pericarpatic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***peri-*** + ***carpatic***] (Ggf; d. forme de relief, ținuturi etc.) Care este situat în jurul Munților Carpați.

pericarpiu *sn* vz ***pericarp***

pericentric, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péricentrique***] Care este așezat în jurul centrului.

pericentru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***péricentre***, eg ***pericentre***] (Ast) Punct de pe orbita unui corp ceresc situat la cea mai mică depărtare de corpul ceresc central în raport cu care se face mișcarea.

pericică *sf* vz ***percică***

periciclu *sn* [At: DN[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***péricycle***] Strat extern al cilindrului central al rădăcinilor sau al tulpinilor plantelor.

pericimentită *sf* [At: ABC. SĂN. 280 / Pl: *~te* / E: fr ***péricimentite***] (Med; rar) Periodontită.

pericistită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***péricystite***] (Med) Inflamare acută sau cronică a țesutului din jurul vezicii urinare.

periciun *sm* vz ***perciune***

periclaz *s* [At: CANTUNIARI, L. M. 108 / Pl: nct / E: fr ***périclase***] Oxid natural de magneziu.

periclin *sn* [At: GRECESCU, FL. 297 / Pl: *~uri* / E: fr ***péricline***] Ansamblu de frunze sau de bractee care formează involucrul florilor din familia compozeelor.

periclinal, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périclinal***] (Glg) **1** Care se referă la periclin. **2** Care este situat în jurul suprafeței axiale a cutelor scoarței pământului.

periclinic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 297 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***periclin*** + *-ic*] (Bot) **1** Care constituie periclinul. **2** Care este prevăzut cu periclin.

periclisa *vt* [At: EMINESCU, ap. BUL. FIL. II, 119 / V: (cscj) **~si** / Pzi: **~sez** / E: ns cf *periclita*] (Nob) A primejdui.

periclisi[1] *vt* [At: IORGA, S. N. 217 / Pzi: **~sesc** / E: ngr **περικλείσο** (aor περικλείω)] (Înv) A închide într-o scrisoare.

periclisi[2] *v* vz ***periclisa***

periclisit, ~ă *a* [At: (a. 1821) IORGA, S. N. 153 / Pl: **~iți, ~e** / E: ***periclisi***[1]] (Înv) Care a fost închis într-o scrisoare.

periclita *vt* [At: TELEGRAFUL (1854), 66[1]/17 / Pzi: **~tez** / E: fr ***péricliter***] (Liv) A primejdui.

periclitant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: **~nți, ~e** / E: fr ***périclitant***] (Frr) Primejdios.

periclitare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: **~tări** / E: ***periclita***] (Liv) Primejduire.

periclitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: **~tăți** / E: ***periclita***] Pericol.

periclitație *sf* [At: BARCIANU / V: **~iune** / Pl: **~ii** / E: lat ***periclitatio, -onis***] (Rar) Primejduire.

periclitațiune *sf* vz ***periclitație***

periclu *sn* vz ***pericol***

pericol *sn* [At: (a. 1790) GÁLDI, M. PHAN. 224 / V: (înv) **~clu, ~lon, ~cul, ~culă** *sf*, (reg) ***peric*** (A: nct) / Pl: **~e** și (înv, *sm*) **~i** / E: lat ***periculum***, it ***pericolo***, ngr ***περίκολον***] **1-2** Întâmplare, situație care amenință (securitatea sau) existența cuiva sau a ceva Si: *nevoie, primejdie*. **3** (Rar) Risc.

pericola *vtr* [At: POLIZU / Pzi: **~lez** / E: it ***pericolare***] (Înv) **1-2** A (se) primejdui.

pericolare *sf* [At: POLIZU / Pl: **~lări** / E: ***pericola***] (Înv) Primejduire.

pericolarisi *vt* [At: (a. 1833) FURNICĂ, I. C. XXXVII / V: **~cul~** / Pzi: **~sesc** / E: ***pericol*** + ***-arisi***] (Înv) A primejdui.

pericolarisire *sf* [At: POLIZU / Pl: **~ri** / E: ***pericolarisi***] (Înv) Primejduire.

pericolecistită *sf* [At: DEX[2] / Pl: **~te** / E: fr ***péricholécystite***] (Med) Inflamație a membranei care acoperă vezicula biliară și a țesutului care o înconjoară.

pericolită *sf* [At: DEX[2] / Pl: **~te** / E: fr ***péricolite***] (Med) Inflamație a țesutului din jurul colonului.

pericolon *sn* vz ***pericol***

pericolos, ~oasă *a* vz ***periculos***

pericolpită *sf* [At: DEX[2] / Pl: **~te** / E: fr ***péricolpite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul vaginului.

pericopă *sf* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / Pl: **~pe** / E: ger ***Perikope***] **1** Pasaj din scriptură care cuprinde o povestire sau o parabolă. **2** (Rar) Definiție exactă.

pericranion *sn* vz ***pericraniu***

pericranian, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: **~ni-an** / Pl: **~ieni, ~iene** / E: ***pericraniu*** + ***-an***] **1** Care aparține pericraniului. **2** Care se referă la pericraniu.

pericraniu *sn* [At: MEȘT. DOFT. I, 24[1]/14 / V: (înv) **~ion** / Pl: **~ii** / E: ngr ***περικράνιον***, fr ***péricrâne***] **1** Membrană care învelește creierul. **2** Țesut fibros aflat la suprafața exterioară a craniului.

pericul *sn* vz ***pericol***

pericularisi *v* vz ***pericolarisi***

pericula *sf* vz ***pericol***

periculos, ~oasă *a* [At: IORGOVICI, O. 58/1 / V: **~col~** / Pl: **~oși, ~oase** / E: lat ***periculosus***, it ***pericoloso***] **1-2** Care prezintă sau care poate prezenta un pericol (**1-2**) pentru cineva sau ceva Si: *primejdios*.

periculozitate *sf* [At: JN 1959, 1160 / Pl: **~tăți** / E: ***periculos*** + ***-itate***] **1-2** Caracteristică a unei situații de a fi periculoasă (**1-2**). **3** (Cer) Primejdie.

peridermă *sn* [At: DEX[2] / Pl: **~e** / E: fr ***périderme***] **1** (Atm) Pătură superficială a epidermei fetale. **2** (Bot) Totalitate a țesuturilor protectoare care înlocuiesc epiderma.

peridot *s* [At: CANTUNIARI, L. M. 107 / Pl: nct / E: fr ***péridot***] Silicat natural de fier și de magneziu, de culoare galbenă ori verzuie-măslinie sau incolor, cristalizat.

peridotit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 126 / V: (rar) **~ă** *sf* / Pl: **~e** / E: fr ***périridotite***, ger ***Peridotite***] Rocă eruptivă în care predomină peridotul.

peridotita *sf* vz ***peridotit***

peridrom *sn* [At: LTR[2] / Pl: **~uri, ~oame** / E: fr ***péridrome***] (Aht) **1** Galerie acoperită care înconjoară un edificiu și care servește ca loc de plimbare. **2** Spațiu exterior, cuprins între peretele naosului și coloane care înconjoară un templu peripter.

perie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: **~ii** / E: cf slv **перик** „pene"] **1** (Udp „de") Obiect de uz casnic constând dintr-un suport pe care sunt fixate fire de păr de animale, fire textile, de sârmă etc. și care servește la frecat, la curățat, la netezit etc. **2** (Îla) **În ~** Ca o perie (**1**). **3** (Îe) (Fam) **A trage cu ~ia** A linguși. **4** (Reg) Darac. **5** (Reg; și îs **~** *de șurluit, ~ de uns, ~ de var, ~ de văruit*) Bidinea. **6** (Reg; și îs **~** *mică, ~ de-ale mici, ~ dă farbuit, ~ da mânjit fereștile, ~ da molărit, ~ di tras brâie*) Pensulă. **7** (Fig; fam) Barbă deasă și aspră. **8** (Fam) Persoană care lingușește. **9** Unealtă, organ de mașină etc. alcătuite dintr-un suport pe care sunt fixate fire metalice, de păr de animale, textile etc. folosite la curățare, netezire sau înăsprirea suprafeței unui corp. **10** (Tip, înv) Unealtă asemănătoare cu o perie (**1**), cu care se bate hârtia așezată pe un șpalt, pentru a imprima pe ea textul. **11** (Pex) Text astfel imprimat, care servește corectorilor la depistarea și îndreptarea erorilor de culeș Si: *corectură, șpalt*. **12** Piesă componentă a mașinilor electrice, cu ajutorul căreia se realizează contactul electric alunecător cu colectorul sau cu inelele de contact. **13** (Bot; Trs; Mar; și îs **~** *ursului, ~ ursească*) Coada-calului (*Equisetum arvense*).

perice *sm* [At: DEX[2] / Pl: **~ei** / E: fr ***périèque***] Persoană din Sparta antică aparținând unei categorii sociale de oameni liberi, dar lipsiți de drepturi politice.

periegeză *sf* [At: CONSTANTINESCU, S. II, 153 / P: **~ri-e~** / Pl: **~ze** / E: fr ***périégèse***] (Liv) Călătorie.

periel *s* [At: DLR / P: **~ri-el** / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*).

perielie *sf* vz ***periheliu***

perieliu *sn* vz ***periheliu***

perier, ~a [At: DDRF / V: **~iar** / P: **~ri-er** / Pl: **~i, ~e** / E: ***perie*** + ***-ar***] **1-2** *smf* Persoană care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea periilor (**1**), a pensulelor sau a bidinelelor. **3** *smf* (Rar) Săculeț de ținut periile (**1**).

periere *sf* [At: POLIZU / P: **~ri-e~** / Pl: **~ri** / E: ***peria***] **1-2** Periat[1] (**1-2**). **3** (Fig) Lingușeală. **4-6** Periat[1] (**4-6**).

perierghie *sf* [At: (a. 1782) GCR II, 126/17 / V: (îvr) **~rie** / P: **~ri-er~** / Pl: **~ghii** / E: ngr ***περιεργία***] (Înv) **1** Curiozitate. **2** Interes. **3** Cercetare. **4** Anchetă. **5** (Nob) Stil căutat, prețios.

perierghisi *vt* [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 224 / P: **~ri-er~** / Pzi: **~sesc** / E: ***perierghie*** + ***-isi***] (Înv) A cerceta.

periergos, ~oasă *a* [At: ANTIM, P. 32 / P: **~ri-er~** / Pl: **~oși, ~oase** / E: ***perier*** + ***-gos***] (Grî) **1** Însetat de a cunoaște. **2** Dornic sau curios de a ști.

perierie[1] *sf* [At: DDRF / P: **~ri-e~** / Pl: **~ii** / E: ***perier*** + ***-ie***] **1** Atelier în care se fac perii (**1**). **2** Magazin de perii (**1**).

perierie[2] *sf* vz ***perierghie***

perierită *sf* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / P: **~ri-e~** / Pl: **~țe** / E: ***perier*** + ***-ită***] (Rar) **1-2** Femeie care se ocupă cu (confecționarea sau) vânzarea periilor, bidinelelor, pensulelor. **3-4** Soție a perierului (**1-2**).

periesofagită *sf* [At: DEX[2] / Pl: **~te** / E: fr ***périoesophagite***] (Med) Inflamație a țesutului din jurul esofagului.

perietor, ~oare *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 79 / P: **~ri-e~** / Pl: **~i, ~oare** / E: ***peria*** + ***-tor***] (D. organe de mașină) Care curăță, netezește, piaptănă, scarmănă.

perietură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) **~itură** / P: **~ri-e~** / Pl: **~ri** / E: ***peria*** + ***-tură***] **1-2** Periat[1] (**1-2**). **3** (Fig) Lingușeală. **4-6** Periat[1] (**4-6**). **7** (Reg; îf *peritură*) Ceea ce rămâne din fuior după ce acesta a fost periat. **8** Ceea ce se ia pe peria cu care a fost periat fuiorul.

perifan, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 183 / Pl: **~i, ~e** / E: ngr ***περίφανης***] (Grî) Vestit.

periferic, ~ă [At: ANTROP. 150/11 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périphérique***] **1** *a* Care este situat la margine. **2** *a* De margine. **3** *a* Care este situat în periferia unui oraș. **4** *a* Care ține de periferia unui oraș. **5** *a* De mahala[1]. **6** *a* Care este specific mahalalei[1]. **7** *a* Care caracterizează pe locuitorii periferiei unui oraș. **8-9** *smf, a* (Persoană) care locuiește la periferie. **10** *a* (Fig) De mică însemnătate Si: *secundar*. **11** *a* (D. ținuturi, teritorii etc.) Care este situat la margine, în raport cu centrul sau cu capitala.

periferie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 144 / Pl: *~ii* / E: lat ***peripheria***, ger ***Peripherie***, fr ***périphérie***] **1** Ținut mărginaș sau limitrof al unei țări, al unei unități teritoriale etc. în raport cu centrul sau cu capitala ei. **2** (Pgn; înv) Provincie. **3** (Îla) **De ~** Provincial. **4** Cartier situat la marginea unui oraș, în raport cu centrul acestuia Si: *mahala*[1]. **5** (Îla) **De ~** Periferic. **6** (Fig; îal) De mică importanță. **7** (Fig; îal) De calitate scăzută. **8** (Fig; îal) De mâna a doua. **9** Punct, zonă etc. depărtat de centru sau de un punct de referință Si: *margine*. **10** (Asr) Curbă închisă care delimitează o figură geometrică sau o suprafață Si: *circumferință*. **11** (Pex; înv) Perimetru. **12** (Înv) Suprafață cuprinsă într-o astfel de curbă sau într-un perimetru.

periflebita *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***périphlébite***, eg ***periphlebitis***] (Med) Inflamație a tunicii externe a venelor însoțită de reacția inflamatoare a țesutului înconjurător.

perifras *sn* vz ***perifrază***

perifrasis *sn* vz ***perifrază***

perifrastic, ~ă *a* [At: MOLNAR, RET. 187/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périphrastique***, ger ***periphrastisch***] (D. enunțuri, construcții de limbă etc.) **1** Exprimat prin perifrază Si: (înv) *perifrasticesc* (**1**). **2** Care conține perifraze Si: (înv) *perifrasticesc* (**2**). **3** Cu perifraze Si: (înv) *perifrasticesc* (**3**).

perifrasticesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, RET. 1187/19 / Pl: *~cești* / E: ngr ***περιφραστικός***] **1-3** (Înv; d. enunțuri, construcții de limbă etc.) Perifrastic (**1-3**).

perifraza *vt* [At: HASDEU, I. V. 240 / Pzi: *~zez* / E: fr ***périphraser***] (Rar) A parafraza.

perifrază *sf* [At: MOLNAR, RET. 187/3 / V: (înv) *~as* (Pl: *~asuri, ~ase*) *sn*, (înv) *~asis sn* / Pl: *~ze* / E: ngr ***περίφρασις***, ger ***Periphrase***, fr ***périphrase***] **1** Procedeu gramatical și stilistic de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce se poate reda și printr-un singur cuvânt, cu scopul de a evita echivocul unor termeni sau de a sublinia anumite semnificații. **2** Grup de cuvinte care înlocuiește un termen unic.

perigeu *sn* [At: GENILIE, G. 76/17 / Pl: *~gee* / E: fr ***périgée***, lat ***perigeum***] **1** Punct în care un astru sau un satelit artificial, în mișcarea lui arbitrară, se află cel mai aproape de pământ. **2** Timp în care un astru sau un satelit artifical se află în acest punct.

perigin, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périgyne***] (D. corole și stamine) Care este situat pe calicin, formând cerc în jurul ovarului.

periginie *sf* [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: *~ii* / E: fr ***périgynie***] **1** Însușire de a fi perigin. **2** Mod de așezare a elementelor florale specific plantelor periginice.

periglaciar, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périglaciaire***] **1-2** *sn, a* (Șîs *zonă* sau *regiune ~ă*) (Regiune) care este situată la periferia ghețarilor, caracterizată printr-o climă specifică și prin anumite procese și forme determinate de condițiile fizico-geografice respective. **3** (Îs) *Morfologie ~ă* Aspect morfologic al regiunilor situate la periferia ghețarilor sau în climatele reci.

perigon *sn* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***~iu*** *sn* / Pl: *~oane* / E: fr ***périgone***, lat ***perigonium***] Înveliș floral ale cărui foliole sunt uniforme Vz *periant*.

perigoniu *sn* vz ***perigon***

perigrafi *s* vz ***perigrafie***

perigrafie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 407 / Pl: *~ii* / E: ngr ***περιγραφία***] (Grî) Descriere.

perigrapsi *vt* [At: CANTEMIR, IST. 129 / V: ***~rap~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr (***ε***)***περιγράψα*** (aor *περιγράφω*)] (Grî) **1** A descrie. **2** A relata.

perigrapsi *v* vz ***perigrapsi***

perihelie *sf* vz ***periheliu***

periheliu *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ielie*** *sf*, ***~ieliu, ~ie*** *sf*, ***~m, ~iliе*** *sf*, ***~iliu*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***περιήλιος***, fr ***périhélie***, lat ***perihelium***] **1** Punct în care o planetă sau o cometă, în mișcarea lor în jurul soarelui, se află cel mai aproape de acesta. **2** Timp în care o planetă sau o cometă se află în acest punct.

perihelium *sn* vz ***periheliu***

perihepatită *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périhepatite***] (Med) Inflamație a porțiunii peritoneului care acoperă ficatul.

periliu *sn* vz ***periheliu***

periintestinal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-in~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périintestinal***] Care este situat în jurul intestinului.

perijejunita *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périjéjunite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul jejunului.

perilaringal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***perilaringeal***] Care este situat în jurul laringelui Si: *perilaringian*.

perilaringian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***périlaryngien***] Perlaringial.

perilaringita *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périlaryngite***] (Med) Inflamație acută sau cronică în jurul laringelui.

perilavi *s* [At: (a. 1801), GÂLDI, M. PHAN. 225 / Pl: nct / E: ngr ***περιλαβή***] (Înv) **1** Bun. **2** Avere.

perilenticular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périlenticulaire***, eg ***perilenticular***] Care este situat în jurul cristalinului sau al ochiului.

perilie *sf* vz ***periheliu***

perilimfatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périlymphatique***] **1** Al perilimfei. **2** Care se referă la perilimfă.

perilimfa *sf* [At: DM / Pl: *~fe* / E: fr ***périlymphe***] Lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii interne.

perilips *sn* vz ***perilipsis***

perilipsis *sn* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. IV, 156/30 / V: ***perelips, ~rel~, ~ps, ~ripl~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***περίλημψις***] **1** (Înv) Pricepere. **2** (Înv) Rezumat. **3** Conținut. **4** (Îlav) **În ~** Pe scurt. **5** (Înv) Dare de seamă. **6** Inventar. **7** Extras de cont. **8** Listă de cheltuieli.

perilobular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périlobulaire***] Care este situat în jurul unui lob hepatic, pulmonar etc.

perilobulita *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périlobulite***] (Med) **1-2** Inflamație (tuberculoasă) a traheelor conjunctive care învelesc lobulii pulmonari.

perilunar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***perilunaire***] Periselenar.

perima *vr* [At: ALEXI, W. / Pzi: 3 *~eaza, ~rima* / E: fr ***périmer***] **1** (Jur; d. acțiuni, căi de atac, executări silite în procese civile) A se stinge (în fața unei instanțe) din cauza depășirii termenului legal. **2** (D. idei, concepții, teorii etc.) A înceta să mai fie actual, să mai corespundă. **3** A ieși din uz. **4** A se învesteli. **5** A se demoda.

periman *sn* vz ***paraman***

perimare *sf* [At: PR. DREPT, 808 / Pl: *~mări* / E: ***perima***] **1** (Jur) Stingere a unei acțiuni, a unei căi de atac, a unei executări silite în cadrul procesului civil, din cauza depășirii termenului legal Si: *peremptiune*. **2** Ieșire din uz. **3** Învechire. **4** Demodare.

perimaritim, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périmaritime***, it ***perimaritimo***] Care este situat în jurul unei mări.

perimat, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 203 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***permia***] **1** (Jur; d. acțiuni, căi de atac, executări silite în procesele civile) Anulat, stins din cauza depășirii termenului legal. **2** (D. idei, concepții, teorii etc.) Care încetează să mai fie actual. **3** Care nu mai corespunde. **4** Care este ieșit din uz Si: *demodat, depășit, învechit*.

perimaxilită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périmaxilite***] (Med) Periostită a maxilarelor.

perimeningita *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périméningite***] (Med) Inflamație în jurul meningelui.

perimet *sn* [At: ANTIPA, P. 314 / V: ***~rem~*** / Pl: *~e* / E: rs ***перемёт***] (Pes; rsm) **1-2** (Funie de) pripon.

perimetral, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1961, 167 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périmetral***] (Rar) **1-5** Perimetric (**1-5**).

perimetric, ~ă *a* [At: GEOMETRIA, A. M. 16[r]/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périmétrique***] **1** Care ține de perimetru Si: (rar) *perimetral* (**1**). **2** Referitor la perimetru Si: (rar) *perimetral* (**2**). **3** Cuprins într-un perimetru Si: (rar) *perimetral* (**3**). **4** Format de un perimetru Si: (rar) *perimetral* (**4**). **5** De perimetru Si: (rar) *perimetral* (**5**).

perimetrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périmétrite***] (Med) Inflamație a membranei care învelește uterul.

perimetroanexită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périmétroanexite***] (Med) Perisalpingovarită.

perimetros *sn* vz ***perimetru***

perimetrosalpingită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périmétrosalpingite***] (Med) Inflamație care afectează uterul și salpingele.

perimetru *sn* [At: GHEOM. – TRIGON. 106[v]/9 / V: (reg) ***peli~, ~rem~***, (înv) ***~ros*** / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: ngr ***περίμετρον***, ger ***Perimeter***, fr ***périmètre***] **1** (Gmt) Sumă a lungimilor laturilor unui poligon. **2** Linie închisă care mărginește o suprafață. **3** (Înv) Împrejmuire. **4** (Med; îs) *~ de protecție (sanitară)* Linie închisă care delimitează un teritoriu sau o zonă în jurul unui obiectiv care trebuie protejat de impurificări, contaminări etc. **5** (Glg; îs) *~ de protecție hidrogeologică* Limite ale unei zone în interiorul căreia sunt interzise orice fel de lucrări a căror adâncime de execuție ar depăși depozitele geologice recente sau care ar putea tulbura condițiile de exploatare a apelor subterane. **6** Suprafață cuprinsă într-un perimetru (**1**). **7** Limită a teritoriului unei localități, a unei zone, parcele etc. **8** (Fig) Sferă. **9-10** (Med) Instrument folosit pentru determinarea (câmpului vizual sau) a circumferinței unui dinte.

perimisiu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***périmysium***] (Atm) Țesut conjunctiv care înconjoară fibrele musculare.

perimontan, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***perimontano***] Care este situat în jurul munților Si: *perimuntos*.

perimuntos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***peri-*** + ***muntos***] Perimontan.

perină *sf* vz ***pernă***

perinci *s* [At: PRIBEAGUL, P. R. 83 / V: ***~ringi, pir~*** / Pl: nct / E: srb ***pirinač***] (Ban; Trs) Orez[1] (*Oryza sativa*).

perinda [At: KLEIN, D. 223 / V: (reg) ***~rân~, prerân~*** / Pzi: *perind*, (rar) *~dez* / E: ***pe*** + ***rând***] **1** *vr* A trece sau a veni unul după altul, în spațiu. **2** *vr* A se succeda în timp Si: (îvp) *a se petrece*. **3** *vr* (Pex) A circula unul după altul. **4** *vr* (Spc; reg; d. albine) A trece des prin urdiniș Si: (reg) *a urdina*. **5** *vi* (Reg) A trece de la unul la altul. **6** *vt* (Reg) A lua pe rând. **7** *vr* (Rar) A alterna. **8** *vr* (Reg) A muta dintr-un loc în altul.

perindare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~dări* / E: ***perinda***] **1-2** Succedare (în timp sau) în spațiu. **3** (Spc) Pelerinaj. **4** (Pex) Circulare unul după altul. **5** (Spc; reg) Urdinare a albinelor. **6** (Rar) Alternare. **7** (Reg) Luare pe rând. **8** (Reg) Mutare dintr-un loc în altul.

perineal, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 107/16 / Pl: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périnéal***] **1** Care ține de perineu. **2** Privitor la perineu. **3** De perineu.

perinefretic, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. 634 / V: ***~fritic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périnéphrétique***] **1** Care se află în regiunea, în apropierea rinichilor. **2** Privitor la regiunea perinefretică (**1**).

perinefrită *sf* [At: BIANU, D. S. 634 / Pl: *~e* / E: ***périnéphrite***] Boală care constă în inflamarea supurativă a țesutului care înconjoară rinichii.

perinefritic, ~ă *a* vz ***perinefretic***

perinefroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***périnéphrose***] (Med) Colectare de urină aseptică în jurul rinichiului, ca urmare a rupturii traumatice a bazinetului, a unui caliciu sau a ureterului la partea sa superioară.

perinel *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~e* / E: ***perină*** + *-el*] **1-6** (Reg; șhp) Perniță (**1-6**). **7-8** (Cor; art.) Pernița (**13-14**).

perineo- [At: DN[3] / P: *~ne-o* / E: fr ***périnéo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) perineu. **3** Perineal.

perineocel *sn* [At: DN[3] / P: *~ne-o* / Pl: ? / E: fr ***périnéocèle***] (Med) Hernie perineală.

perineografie *sf* [At: DN[3] / P: *~fi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***périnéographie***] (Med) Radiografie a regiunii perineale.

perineoplastie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***périnéoplastie***] (Med) Plastie a regiunii perineale.

perineorafie *sf* [At: DN[3] / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***périnéorraphie***] (Med) Operație în ginecologie de refacere chirurgicală a rupturilor de perineu.

perineotomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***périnéotomie***] (Med) Incizie a perineului.

perinerv *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: it ***perinervo***, fr ***périnerf***, ger ***Perinerv***] (Atm) Țesut conjunctiv care unește fasciculele secundare ale fibrelor nervoase.

perineu *sn* [At: S. BĂRB. 28/11 / V: (înv) ***~m*** / Pl: *~ee* / E: lat ***perineos***, fr ***périnée***] (Atm) Porțiune cuprinsă între anus și scrot la bărbați și între anus și vagin la femei, închizând bazinul în partea inferioară.

perineum *sn* vz ***perineu***

perineural, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périnéural***] Care este situat în jurul canalului neural.

perineurium *sn* [At: DN[3] / Pl: fr ***périneurium***] (Atm) Teacă de țesut conjunctiv a unui fascicul de fibre nervoase.

perinevrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périnévrite***] (Med) Inflamație a perinervului.

pering *sm* vz ***pârâng***

peringă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 156 / A: nct / Pl: *~ngi* / E: ns cf ger *perlhuhn*] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

peringi[1] *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Loc în pădure unde nu mai sunt copaci.

peringi[2] *s* [At: H XIV, 358 / A: nct / Pl: nct / E: tc ***pirinc***] (Dob) Bronz.

peringi[3] *s* vz ***perinci***

perinioară *sf* vz ***pernioară***

periniță *sf* vz ***perniță***

perinoc *sn* [At: DAMÉ, T. 9 / V: (reg) ***~og, ~rn~, ~rnog, ~rnuc, pir~*** / Pl: *~oace* / E: rs ***перенога*** „stinghie, reazem"] **1** Piesă de lemn fasonată, așezată pe podul osiei carului sau căruței și prinsă de aceasta prin legături de oțel. **2** (Reg) Scaun. **3** (Reg) Pod al osiei de la car sau căruță. **4** (Buc) Bucată de lemn groasă de 10-15 cm, care servește la înlocuirea vârtejelor la telega cu care sunt transportați buștenii. **5** (Reg) Bucată de lemn pe care se sprijină broasca de la roata morii Si: (reg) *pernă*. **6** (Reg) Bucată mică de lemn pe care se sprijină un capăt al grindeiului de la plug Si: (reg) *căpătâi*.

perinog *sn* vz ***perinoc***

perinoi *sn* [At: ARH. FOLK. I, 206 / Pl: *~oaie* / E: ***perină*** + *-oi*] **1-6** (Reg; șdp) Pernă (**1, 8-9**) (mare). **7** Pilotă.

perintrol *s* [At: LTR[2] / Pl: nct / E: nct] Ulei sulfurat folosit la spălarea și la piuarea lânii.

perinucă *sf* [At: ALR II, 5 757/272 / Pl: *~uci* / E: ***perină*** + *-ucă*] **1-6** (Trs; Mar; șhp) Perniță (**1-6**). **7** (Spc) Perniță pentru ace și bolduri.

perinuclear, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périnucléaire***, eg ***perinuclear***] (Blg) Care este situat în jurul nucleului.

perinută *sf* vz ***pernuță***

perioadă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 128 / V: (înv) ***period*** (Pl: *~de, ~oduri*) *sn*, ***~odă, ~odos*** (Pl: *~odosuri*) *sn* / P: *~ri-oa~* / Pl: *~de* / E: lat ***periodus, periodos***, ngr ***περίοδος***, fr ***période***] **1** Interval de timp în cursul căruia se desfășoară un fenomen sau are loc un eveniment. **2** (Pgn; înv) Timp. **3** Etapă. **4** Subdiviziune a timpului geologic mai mică decât era. **5** (Fiz) *~ de înjumătățire* Interval de timp în care se descompune jumătate dintr-o cantitate de element radioactiv. **6** (Chm) *~ de inducție* Interval de timp necesar pentru ca o reacție să înceapă să se desfășoare cu viteza corespunzătoare condițiilor respective. **7** Interval repetabil de timp scurs între două momente în care se reproduce un fenomen astronomic. **8** Interval de timp după care un astru, în mișcarea sa, se află în aceeași situație relativă față de un anumit reper. **9** (Îs) *~ siderală* Perioadă calculată în raport cu poziția repetabilă a aștrilor. **10** (Îs) *~ sinodică* Interval de timp în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc. **11** (Fiz)

Interval de timp după care se repetă un fenomen, reproducându-se consecutiv valorile unei mărimi caracteristice acelui fenomen. **12** (Mat) Interval al creșterii minime a variabilei independente, după care se reproduc, în aceeași ordine, aceleași valori ale unei mărimi periodice. **13** Mulțime a numerelor de o cifră care se repetă indefinit într-o fracție zecimală periodică. **14** (Înv) Clasă de numere. **15** Diviziune de numere care cuprinde două clase. **16** Fiecare dintre cele șapte rânduri în care sunt aranjate, în ordinea maselor atomice crescătoare, elementele chimice din tabloul periodic al lui Mendeleev. **17** Interval de timp dintre două accese ale unei boli. **18** (Pex) Acces al unei boli cu manifestare periodică. **19** (Pop; îf *period*) Menstruație. **20** Fază amplă și complexă sau reunire de mai multe faze care formează un ansamblu unitar și armonios datorită, în special, simetriei structurale. **21** Parte unitară dintr-o compoziție muzicală, alcătuită din mai multe faze.

perioară[1] *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***perie*** + *-oară*] **1-10** (Șhp) Periuță (**1-10**). **11** (Reg) Pensulă.

perioară[2] *sf* vz ***păioară***

perioară[3] *sf* vz ***pernioară***

periocular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périoculaire***, eg ***periocular***] Care este situat în jurul ochiului Si: *perioftalmic, perioptic*.

period *sn* vz ***perioadă***

perioadă *sf* vz ***perioadă***

periodic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 124[v]/13 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***periodicus***, ngr ***περιοδικός***, fr ***périodique***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care parcurge repetat aceleași succesiuni de stări. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care se repetă regulat după anumite intervale de timp. **5** *a* (Îs) *Vânturi ~ice* Vânturi care își schimbă direcția după un anumit interval de timp sau care bat regulat într-o regiune, în anumite perioade ale anului. **6** *a* (Îs) *Ploi ~ice* Ploi care cad la intervale regulate de timp sau care cad într-o anumită perioadă a anului. **7** *a* (Îs) *Vulcani ~ici* Vulcani care devin activi la anumite perioade de timp. **8-9** *a* (Îs) *Sistemul ~ (al elementelor)* (Sistem de) clasificare a elementelor chimice după proprietățile lor, greutate atomică, număr de ordine etc. **10** *a* (Îs) *Tabloul* (sau *tabelul*) *~ al elementelor* Tabel care cuprinde elementele chimice, dispuse în șapte șiruri orizontale și nouă coloane verticale, potrivit sistemului periodic (**6**). **11** *a* (Mat; îs) *Fracție (zecimală) ~ă* Fracție zecimală în care, începând de la un anumit șir, aceleași cifre se reproduc indefinit în aceeași ordine. **12** *a* (Fiz; îs) *Mișcare ~ă* Mișcare a unei particule care, începând de la un anumit interval de timp, revine la aceeași stare de mișcare. **13-14** *sn, a* (Publicație) care apare la intervale regulate de timp, săptămânal, bilunar, lunar, trimestrial etc. **15** *a* (D. boli) Care se manifestă prin accese intermitente care revin la intervale regulate de timp. **16** *a* (D. manifestări ale bolilor) Care revine la intervale regulate de timp. **17-20** *a* (Ast) Care se referă la perioadă (**7-10**) Si: (înv) *periodicesc* (**1-4**). **21-24** (Ast) Privitor la perioadă (**7-10**) Si: (înv) *periodicesc* (**5-8**). **25-28** (Ast) Care ține o perioadă (**7-10**) sau mai multe Si: (înv) *periodicesc* (**9-12**).

periodicamente *av* [At: SFC II, 197 / P: *~ri-o~* / E: fr ***périodiquement***] (Rar)**1-4** Periodicește (**1-4**).

periodicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 61/26 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ești* / E: ***period*** + *-icesc*, cdp rs ***периодический***] (Ast; înv) **1-12** Periodic (**17-28**).

periodicește *av* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 128 / P: *~ri-o~* / E: ***period*** + *-icește*] (Înv) **1-2** Periodic (**1, 3**) Si: (rar) *periodicamente* (**1-2**). **3** Unul după altul Si: (rar) *periodicamente* (**3**). **4** Rând pe rând și la intervale de timp egale Si: (rar) *periodicamente* (**4**).

periodicitate *sf* [At: NEGULICI / P: *~ri-o~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***périodicite***] **1** Proprietate a unei mărimi, a unui fenomen sau a unei acțiuni de a fi periodică. **2** Repetare periodică a unui fenomen, a unei acțiuni etc. **3** (Îs) *~a elementelor* Repetare a proprietăților chimice la elementele cu structură analogă și cu număr atomic diferit, care formează un grup și care sunt cuprinse în aceeași coloană din tabelul periodic al elementelor. **4** (Îs) *Legea ~ății* Lege chimică pe care se bazează sistemul periodic al elementelor. **5** (Îs) *~ de rodire* sau *~a rodirii* Însușire a pomilor fructiferi de a alterna un an de rod bogat cu unul de rod extrem de scăzut.

periodism *sn* [At: DER / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: ***perioadă*** + *-ism*] (Blg) Proprietate a unor funcții fiziologice de a se repeta la intervale de timp regulate.

periodiza *vt* [At: DM / P: *~ri-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***perioadă*** + *-iza*] **1** A stabili perioade în cadrul unei discipline cu caracter istoric. **2** (Pex) A împărți pe perioade (**20**) un fenomen, un proces, pentru a le studia, sau o activitate, pentru a o organiza.

periodizant, ~ă *a* [At: VIANU, A. P. 162 / P: *~ri-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***perioadă***] **1** (Rar) Care folosește perioada (**20**) Si: (nob) *periodologic* (**1**). **2** Caracterizat prin perioade (**11**) Si: (nob) *periodologic* (**2**).

periodizare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 162, 7/1 / P: *~ri-o~* / Pl: *~zări* / E: ***periodiza***] **1** Împărțire în perioade (**20**). **2-3** (Mod de) împărțire în perioade (**16**) a elementelor chimice.

periodmetru *sn* [At: DEX[2] / P: *~ri-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***périodmètre***] Aparat electronic digital folosit pentru măsurarea perioadelor semnalelor periodice.

periodogramă *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***périodogramme***] Reprezentare grafică prin care se scot în evidență componentele unui proces.

periodologic, ~ă *a* [At: VIANU, M. 207 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***perioadă***] (Nob) **1-2** Periodizant (**1-2**).

periodont *sn* [At: DN[3] / V: ***~nțiu*** / P: *~ri-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***périodonte***, eg ***periodontium***, ger ***Periodontium***] Țesut care înconjoară dintele Si: *parodonțiu*.

periodontal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périodontal***] (Med) **1** Situat în jurul unui dinte sau al dinților. **2** Referitor la durerile de dinți.

periodontic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périodontique***] Care este al periodontului.

periodontită *sf* [At: ABC SĂN. / P: *~ri-o~* / Pl: *~te* / E: ***perioadă***] (Med) Inflamație a periostului dintelui Si: (rar) *pericimentită*.

periodonțiu *s* [At: ABC SĂN. / P: *~ri-o~* / Pl: nct / E: cf fr *périodonte*] Țesut care înconjoară dintele.

periodos *sn* vz ***perioadă***

perioftalmic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-of~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périophtalmique***] Periocular.

perioi *sm* [At: P. CONSTANT, R. 105 / P: *~ri-oi* / Pl: *~* / E: ***perie*** + *oi*] **1-10** (Șdp) Perie (**1, 5-8**) (mare).

periokie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: nct] (Blg) Formă de parazitism în care paraziții se găsesc în microclimatul ambiant al omului, haine, locuință Si: *periparazitism*.

perionixie *sf* vz ***perionixis***

perionixis *s* [At: ABC SĂN. / V: ***~ie*** *sf* / P: *~ri-o~* / E: fr ***périonyxis***] Îmbolnăvire a zonei de piele din jurul unghiei, provocată mai ales de stafilococi sau de ciuperci.

perionychium *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-o-ni~* / Pl: ? / E: fr ***périonychium***] (Atm) Margine a epidermei care înconjoară unghia.

periooforită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***périoophorite***] (Med) Inflamație a regiunii din jurul ovarului.

perioforosalpingită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***périoophorosalpingite***] (Med) Inflamație a țesutului din jurul ovarului și al salpingelui.

perioptic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-op~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périoptique***] Periocular.

perioral, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périoral***] Circumoral.

periorbital, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-or~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périorbital***] **1** Care se află pe o orbită Si: *circumorbital*. **2** Care se petrece pe o orbită Si: *circumorbital*.

periorhită *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-or~* / Pl: *~te* / E: fr ***périorchite***] (Med) Inflamație a tunicii testiculare.

periorhium *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-or~* / Pl: *~uri* / E: fr ***périorchium***] (Atm) Tunică a testiculului.

periorisealâ *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-o~* / Pl: *~eli* / E: ***periorisi*** + *-eală*] (Înv) **1** Limită. **2** Îngrădire.

periorisi [At: (a. 1816) GÁLDI, M. PHAN. 225 / P: *~ri-o~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***περιορίζω***] (Înv) **1** *vt* A restrânge. **2** *vt* A îngrădi. **3** *vt* A constrânge. **4** *vi* A interzice printr-o hotărâre. **5** *vt* A închide. **6** *vt* A izola. **7** *vt* A părăsi un loc.

periorisire *sf* [At: (a. 1833) GÁLDI, M. PHAN. 226 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ri* / E: ***periorisi***] (Înv) **1** Restrângere. **2** Îngrădire. **3** Interdicție formulată într-o hotărâre. **4** Izolare. **5** Părăsire a unui loc.

periorisit, ~a *a* [At: (a. 1848) GÁLDI, M. PHAN. 226 / P: *~ri-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***periorisi***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Om) care a fost internat, izolat undeva.

periost *sn* [At: AMFILOHIE, G. F. 257[r]/13 / V: (înv) ***~io*** / P: *~ri-ost* / Pl: *~uri* / E: fr ***périoste***, it ***periostio***] **1** Membrană conjunctiv-fibroasă care învelește osul. **2** (Îs) ~ *alveolar* Țesut fibros conjunctiv care se află în spațiul dintre alveola dentară și rădăcina dintelui și care fixează rădăcina în alveolă.

periosteal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-os-te-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***periosteal***] **1-2** Care se referă la periost (**1-2**). **3-4** Al periostului (**1-2**).

periostio *sn* vz ***periost***

periostit *sn* vz ***periostita***

periostita *sf* [At: POLIZU, T. 115/12 / V: (înv) ***periostit*** *sn* / P: *~ri-os~* / Pl: *~e* / E: fr ***périostite***] **1-2** (Boală care se manifestă prin) inflamarea periostului.

periostoză *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *~ri-os~* / Pl: *~e* / E: fr ***périostose***] (Med) Umflare sau îngroșare a periostului în urma unei periostite acute sau cronice.

periostractum *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***périostractum***] Epidermă a cochiliilor moluștelor.

periovarian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***périovarien***] Care este situat în jurul ovarului.

periovular, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périovulaire***] Care înconjoară ovulul.

perioz *s* [At: ANTIPA, F. I, 270 / Pl: nct / E: cf tc *poyraz*] (Reg) Crivăț.

peripancreatic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~cre-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripancréatique***] Care este situat în jurul pancreasului.

peripancreatită *sf* [At: DN[3] / P: *~cre-a~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péripancréatite***] (Med) Inflamație a țesutului din jurul pancreasului.

periparazitar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périparasitaire***] Referitor la periparazitism.

periparazitism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***périparasitisme***, eg ***periparasitism***, ger ***Periparasitismus***] Periokie.

peripatetic, ~ă [At: DRLU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripatétique***, lat ***peripateticus***] **1** *a* Care este întemeiat de Aristotel. **2** *a* Care urmează doctrina lui Aristotel. **3** *a* Care ține de peripatetism. **4** *a* Privitor la peripatetism. **5** *av* În felul peripateticienilor. **6-7** *smf* Peripatetician (**1-2**).

peripatetician, ~ă *smf* [At: VÂRNAV, F. M. I, 40[v]/17 / V: (înv) ***~atisian*** / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: fr ***péripatéticien***] **1** Adept al peripatetismului. **2** (Pex) Intelectual căruia îi place să discute plimbându-se.

peripateticism *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~e* / E: ***peripatetic*** + *-ism*] (Rar) Peripatetism.

peripatetism *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***péripatétisme***] Doctrină filozofică a lui Aristotel și a adepților săi Si: (rar) *peripateticism*.

peripatisian *sm* vz ***peripatetician***

peripatetiza *vi* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: ***peripatetic*** + *-iza*] (Liv) A discuta plimbându-se, după obiceiul lui Aristotel.

peripatetizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***peripatetiza***] (Liv) Discuție purtată, de obicei între intelectuali, în timpul unei plimbări.

peripato *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***péripato***] (Liv) Plimbare.

peripetie *sf* [At: HELIADE, O. II, 3387 / Pl: *~ii* / E: fr ***péripétie***] **1** Întâmplare sau serie de întâmplări sau de incidente neprevăzute și de obicei neplăcute. **2** (Lpl) Șir de întâmplări neprevăzute, impresionante, prezentate într-o operă literară.

peripiisi *vt* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 568 / V: ***piripisi*** / P: *~pi-i~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***περιποίησα*** (aor *περιποιῶ*)] (Înv) **1** A îngriji. **2** (Pex) A mângâia Si: *a alinta, a liniști*.

peripiisis *s* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 560 / P: *~pi-i~* / Pl: nct / E: ngr ***περιποίησις***] (Înv) **1** Grijă. **2** (Pex) Afabilitate.

peripiiticos, ~oasă *a* [At: (a. 1782) GÁLDI, M. PHAN. 226 / P: *~pi-i~* / Pl: *~oși, ~e* / E: ngr ***περιποιητικός***] (Grm; înv) Afabil.

peripiloric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripylorique***] (Atm) Care este situat în jurul pilorului.

peripiscă *sf* [At: (a. 1829) FURNICĂ, ap. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~iști, ~iște* / E: rs ***переписка***] (Înv) **1** Corespondență legată de un litigiu, de o neînțelegere. **2** (Pex) Motiv de proces. **3** (Pex) Ceartă.

periplegie *sf* [At: CORNEA, E. I, 63/22 / P: *~gi-e* / V: (înv) ***~ligie*** / Pl: *~gii* / E: fr ***périplégie***] (Med) Paralizie a tuturor membrelor.

peripleumonie *sf* vz ***peripneumonie***

peripleurită *sf* [At: DN[3] / P: *~ple-u~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péripleurite***] (Med) Inflamație a țesutului dintre pleura parietală și peretele toracic.

peripligie *sf* vz ***periplegie***

periplioturi *snp* [At: BUL, FIL, IV, 124 / E: rs ***переплёт*** „belea, dambla"] (Arg) **1** (Îe) **A lua (pe cineva) în ~** A bate pe cineva. **2** A pălmui.

periplipsis *sn* vz ***perilipois***

periplizon *sn* [At: C. PETRESCU, O. P, II, 235 / Pl: *~oane* / E: ngr ***περιπαίζων***] (Fam) **1** (Rar; îe) **A lua (pe cineva** sau **ceva) în ~** A-și bate joc de cineva sau de ceva. **2** (Îe) **A vorbi ~oane** A face aluzii mușcătoare.

periplocat *s* [At: (a. 1822) GÁLDI, M. PHAN. 226 / Pl: nct / E: cf ngr *περίπλοκος* „complicat"] (Înv) Țesătură cu desen neobișnuit.

periplu *sn* [At: M. I. CARAGIALE, C. 94 / Pl: *~le* / E: fr ***périple***] (Liv) **1** Expediție sau lungă călătorie pe mări și oceane. **2** (Pex) Călătorie lungă și adesea anevoioasă Si: *peregrinare*.

peripneumenie *sf* vz ***peripneumonie***

peripneumonic, ~a *a, smf* [At: DN[3] / P: *~pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péripneumonique***] **1-2** (Persoană) care suferă de peripneumonie.

peripneumonie *sf* [At: (a. 1785) GÁLDI, M. PHAN. 226 / V: ***~ple~, ~men~, ~evm~*** / P: *~pne-u~* / Pl: (rar) *~ii* / E: lat ***peripneumonia***, ngr ***περιπνευμονία, περιπλευμονία***, fr ***péripneumonie***] **1** (Înv) Afecțiune pulmonară. **2** (Spc) Pneumonie.

peripnevmonie *sf* vz ***peripneumonie***

peripolar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péripolaire***, it ***peripolare***] Circumpolar.

periporită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périporite***] (Med) Inflamație în jurul orificiilor glandelor sudoripare.

periproctită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périproctite***] (Med) Inflamație difuză perirectală.

periprostatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périprostatique***] Care este situat în jurul prostatei.

periprostatită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périprostatite***] (Med) Inflamație a țesutului celular periprostatic, care urmează unei prostatite.

peripsoită *sf* [At: DN[3] / P: *~so-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***péripsoïte***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul mușchiului psoas.

peripter *sn, a* [At: NAUM, IST. ART, 172 / Pl: *~e* / E: ngr ***περίπτερος***, fr ***périptère***] **1-2** (Edificiu) care este înconjurat pe toate părțile de o galerie de coloane.

perirectal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périrectal***] Care este situat în jurul rectului.

perirectită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périrectite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul rectului.

perirenal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périrénal***] Care este situat în jurul rinichilor.

perisabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périssable***] **1** Care este expus să se strice, să se distrugă, să se altereze. **2** Care își păstrează integral calitățile un timp limitat.

perisabilitate *sf* [At: LEG. EC. PL. 249 / Pl: *~tăți* / E: ***perisabil*** + *-itate*] Însușire a ceea ce este perisabil.

perisalpingită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsalpingite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul salpingelui.

perisalpingovarită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsalpingovarite***] (Med) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul salpingelui și al uterului Si: *perimetroanexită*.

periscop *sn* [At: CADE / Pl: *~oape* / E: fr ***périscope***] **1** Instrument optic în care razele de lumină sunt abătute de mai multe ori de la linia dreaptă, cu ajutorul oglinzilor sau al prismelor cu reflexie totală, și care servește la observarea unui punct inaccesibil ochiului observatorului. **2** ~ *solar* Aparat special care fotografiază poziția discului solar pe bolta cerească în raport cu orizontul.

periscopic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périscopique***] **1** (D. lentile) Care are una dintre fețe plană sau concavă și cealaltă convexă. **2** Care aparține unui periscop. **3** Care este montat la un periscop.

periselenar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périsélénaire***] Care este situat în jurul Lunii Si: *circumlunar, circumselenar, perilunar*.

perisferă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~re* / E: fr ***périsphère***] Înveliș intern al pământului, care s-ar întinde de la adâncimea de 100 km până la 1200 km și care se presupune că este construit în cea mai mare parte din compuși ai siliciului și magneziului Si: *sima*.

perisigmoidită *sf* [At: DN[3] / P: *~mo-i~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsigmoïdite***] (Med) Inflamație a valvulelor sigmoide.

perisinovial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périsynovial***] Situat în jurul sinoviei.

perisinovită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périsynovite***] (Med) Abces sau flegmon al tecii conjunctive care învelește o sinovială.

perisip *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: fr ***périsipe***] Fâșie de pământ la malul mării care închide un liman sau o lagună.

perisistolă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~le* / E: fr ***périsystole***] (Fzl) Interval de timp între sistolă și diastolă.

perisodactil *sn* [At: ENC. VET. 1 / S și: *~isso~* / Pl: *~e* / E: fr ***périssodactyle***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere cu un număr impar de degete Si: *imparicopitat, imparidigitat*. **2** (Șls) Animal care aparține acestui ordin.

perisperm *sn* [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: *~e* / E: fr ***périsperme***] Țesut care acumulează substanțele nutritive de origine nucleară aflate în unele semințe ale plantelor.

perispermatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périspermatique***] Al perispermului Si: *perispermic*.

perispermatită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périspermatite***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul cordonului spermatic.

perispermic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***périspermique***] **1** Care aparține perispermului Si: *perispermatic*. **2** Privitor la perisperm. **3** Prevăzut cu perisperm.

perisplanhnită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périsplanchnite***] Inflamație a țesuturilor din jurul viscerelor.

perisplenită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périsplénite***] (Med) Inflamație a capsulei seroase a splinei.

perispomen *sn* [At: CANTEMIR, IST. 98 / V: ***~ă*** *sf*, ***~on*** / A și: *~men* / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ngr ***περισπώμενον***] **1** Accent circumflex în limba greacă. **2** (Pex) Cuvânt care poartă accent circumflex pe silaba finală.

perispomenă *sf* vz ***perispomen***

perispomenon *s* vz ***perispomen***

perispondilită *sfs* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périspondilite***] Inflamație reumatică a țesuturilor din jurul vertebrelor.

perispor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***périspore***] (Bot) Înveliș extern al sporului.

peristaltic, ~ă *a* [At: CR (1829), 313[2]/14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péristaltique***] **1** (Îs) *Mișcare ~ă* sau (înv) *motiv ~* Mișcare de contracție a stomacului ori a intestinului, mergând de sus în jos, pentru a face ca alimentele să fie împinse de-a lungul tubului digestiv. **2** (Îas) Mișcare de contracție a inimii, care se propagă ondulatoriu.

peristaltism *sn* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 31 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***péristaltisme***] (Fzl) Mecanism al mișcărilor peristaltice.

peristas *sn* [At: CANTEMIR, IST. 217 / V: ***~is*** *si* / A și: *~tas* / Pl: *~uri*, *~ii* / E: ngr ***περίστασις***] **1** (Înv) Situație. **2** Conjunctură. **3-4** Eveniment (neplăcut) Si: *incident*.

peristasis *si* vz ***peristas***

peristil *sn* [At: GTN (1836), 36[2]/16 / V: (nob) ***~tol*** / Pl: *~uri* / E: fr ***péristyle***] **1** Galerie interioară sau exterioară formată dintr-un șir de coloane, care mărginește o clădire, o curte, o sală. **2** Ansamblu al acestor coloane. **3** A doua curte interioară a clădirilor romane, închisă și mărginită de porticuri și rezervată vieții domestice, familiale.

peristilic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péristylique***] **1-3** Referitor la peristil (**1-3**). **4-6** Caracteristic peristilului (**1-3**).

peristol *sn* vz ***peristil***

peristolă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***péristole***] (Med) Contracție a mușchilor unui organ cavitar.

peristom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***péristome***] **1** Regiune care înconjoară gura la unele animale inferioare cum sunt infuzorii. **2** Parte de la marginea cochiliei unor melci, formată dintr-un număr de dințișori vizibili după căderea operculului.

peristomal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péristomal***] **1-2** Referitor la peristom (**1-2**). **3-4** Al peristomului (**1-2**).

periston *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Periston***] Înlocuitor de plasmă sanguină.

peristrumită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péristrumite***] (Med) Tumoare malignă a celulelor din jurul vaselor mici.

periș *sn* [At: MAT. FOLK. 79 / Pl: *~uri* / E: ***păr***[2] + *-iș*] (Olt; Mun; esc) **1** Loc în care cresc mulți peri[2] Si: (reg) *peret*. **2** Regiune cu peri[2].

perișcolar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périscolaire***] **1** În afara programului din școală. **2** (Îs) *Activitate ~ă* Activitate care, fără a însemna instruire propriu-zisă, completează educația elevului pe plan moral, fizic sau intelectual, în afara programului de școală, în tabere, colonii, cercuri științifice sau distractive etc.

perișoară *sf* [At: POLIZU / Pl: *~re* / E: ***pară*** + *-işoară*] **1-4** (Șhp) Pară[2] (**1-2**) (mică) Si: (reg) *perușcă* (**1-2**). **5** (Mpl) Preparat de formă sferică din carne tocată, amestecată cu orez și cu alte adaosuri, care intră în componența unor ciorbe. **6** (Ban; Trs; mpl) Sarma. **7** (Reg; lpl) Găluște din aluat. **8** (Îvr; Ban) Gogoașă din aluat prăjit. **9** (Bot; reg) Brabănoi (*Pyrola rotundifolia*). **10** (Bot; Mol; lpl) Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). **11** (Reg; art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

perișor[1] *sm* [At: DONICI, F. I, 35/9 / Pl: *~i* / E: ***păr***[1] + *-işor*] **1-8** (Șhp) Păr[1] (**1-4**) (subțire și fin) Si: (reg) *părut*[1] (**1-8**). **9** (Mol; Buc) Fir de bumbac foarte subțire. **10** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze ovale, plane pe fața superioară și păroase Si: (reg) *iarba-părului, limă, secariță* (*Elymus asper*). **11** (Reg) Planta *Elymus sabulosus*. **12** (Buc) Mică plantă erbacee cu frunze late, cu flori mici, roșietice și cu frunzele acoperite cu peri scurți (*Circaea alpina*).

perișor[2] *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***păr***[2] + *-işor*] (Bot) **1-2** (Șhp) Păr[2] (**1**) (mic) Si: (reg) *părului* (**1-2**), *părut*[2] (**1-2**). **3** Plantă erbacee cu frunze ovale, cu florile albe-verzui și fructul o capsulă Si: *brăbănoc, merișor*[1], (reg) *verdeața-iernii* (*Pyrola secunda*). **4** Plantă cu flori roz sau albe, cu corola globuroasă închisă Si: *brăbănoc* (*Pyrola minor*). **5** (Reg) Brăbănoi (*Pyrola rotundifolia*). **6** (Reg) Planta *Pyrola media*. **7** (Reg) Saschiu (*Vinca minor*).

peritar *sn* vz ***păretar***

peritașcuri *sp* vz ***peritașcuri***

peritașcuri *sp* [At: ANTIPA, P. 309 / V: *~asc~*, ***~teaști*** / Pl: rs ***перетяжка*** „strângere, adunare"] (Pes; Dob) Pripoane pentru prins cega.

periteag *sn* [At: ANTIPA, P. 358 / V: *~ah* / Pl: *~uri* / E: rs ***перетяга***] Unealtă de pescuit alcătuită din trei perimete Si: *teag*.

periteah *sm* vz ***periteag***

periteaști *spl* vz ***peritașcuri***

periteliom *sn* [At: DN[3] / P: *~li-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***périthéliome***] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide Si: *periendoteliom*.

poeriteliu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***périthélium***] (Atm) Ţesut conjunctiv care înconjoară vasele mici.

peritendineu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ee* / E: fr ***péritendineum***] (Atm) Teacă conjunctivă care acoperă fibrele tendoanelor.

peritendinită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***péritendinite***] (Med) Inflamaţie a peritendineului.

peritendinos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***péritendineux***] (Med) **1** Referitor la peritendineu. **2** Al peritendineului.

peritendonită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***périténonite***] (Med) Inflamaţie a ţesutului peritendinos.

peritercstru, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~eştri, ~re* / E: ***peri- + terestru***] (Rar) **1** Care se află în jurul pământului. **2** Care se petrece în jurul pământului.

peritiflită *sf* [At: BIANU, D. S. 69 / Pl: *~te* / E: fr ***pérityphite***] Boală care constă în inflamarea peritoneului în regiunea cecului.

peritiroidită *sf* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: (nob) *~te* / E: fr ***périthyroïdite***] (Med) Inflamaţie a ţesuturilor din jurul glandei tiroide.

peritoan *sn* vz ***peritoneu***

peritoi *smi* [At: FD IV, 265 / E: ***perit*** + *-oi*] (Reg) Om slab.

peritomi *s* [At: R. GRECEANU, CM II, 157 / Pl: nct / E: ngr ***περιτομή***] (Grî) Sărbătoare religioasă creştină celebrată la 1 ianuarie.

peritomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***péritomie***] Circumcizie.

peritoneal, ~a *a* [At: KRETZULESCU, A. 267/28 / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péritonéal***] **1** Care aparţine peritoneului. **2** Privitor la peritoneu. **3** De peritoneu.

peritoneo *sn* vz ***peritoneu***

peritoneoscop *sn* [At: DN[3] / P: *~ne-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***péritonéoscope***] (Med) Instrument pentru examinarea cavităţii şi a organelor abdominale Si: *abdomenoscop, laparoscop*.

peritoneoscopie *sf* [At: DN[3] / P: *~ne-o-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***péritonéoscopie***] (Med) Examen endoscopic al cavităţii abdominale Si: *laparoscopie, ventroscopie*.

peritoneu *sn* [At: ALBINEŢ, M. 173/21 / V: ***~m***, (înv) ***~eo, ~oniu, ~oan, ~tuan*** / Pl: *~e* / E: lat ***péritonaeum***, it ***peritoneo***, fr ***péritoine***] Membrană seroasă subţire, transparentă, care căptuşeşte pereţii cavităţii abdominale şi care învelişte cele mai multe dintre organele cuprinse în această cavitate Si: (pop) *praptir*, (îrg) *pănuşă*, (reg) *pecie*.

peritoneum *sn* vz ***peritoneu***

peritonită *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 264/10 / Pl: *~te* / E: fr ***péritonite***] (Med) Inflamaţie acută, rar cronică, a peritoneului.

peritoniu *sn* vz ***peritoneu***

peritonsilită *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~te* / E: ***peri- + tonsilită***] (Med) Inflamaţie a ţesuturilor periamigdaliene.

peritoracic, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~cici, ~cice* / E: fr ***périthoracique***] (Med) Care este situat în jurul toracelui.

peritraheal, ~a *a* [At: DN[3] / P: *~he-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péritrachéal***] (Med) Care este situat în jurul traheei Si: *peritrahean*.

peritrahean, ~a *a* [At: DN[3] / P: *~he-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***péritrachéen***] Peritraheal.

peritraheită *sf* [At: DN[3] / P: *~he-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***péritrachéite***] (Med) Inflamaţie a ţesuturilor din jurul traheei.

peritrih *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***peri-*** + gr ***θρίξ*** „păr"] (Blg) Dispunere a cililor pe întreaga suprafaţă a corpului unei bacterii.

peritrofic, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***péritrophique***] Care se referă la nutriţia ţesuturilor înconjurătoare.

peritropical, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péritropical***] Care este situat în jurul tropicelor.

peritun *sn* vz ***peritoneu***

peritură *sf* vz ***perietură***

periţele *sfp* [At: BORZA, D. 137 / E: cf *pieri*] (Bot; reg) Scrântitoare (*Potentilla argentea*).

periţie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***peritia***] (Ltm) **1** Experienţă. **2** Cunoştinţă. **3** Dibăcie. **4** Talent.

periucă *sf* [At: ALRM II/I, h 405/362 / P: *~ri-u~* / Pl: *~uci* / E: ***perie*** + *-ucă*] (Reg) **1-10** (Şhp) Periuţă (**1-10**). **11** Pensulă.

periunghial, ~ă *a* [At: BELEA, P. A. 135 / P: *~ri-un-ghi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***peri- + unghial***] (Rar) Care este situat în jurul unghiei.

periureteral, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périuréteral***] (Med) Care este situat în jurul ureterelor.

periureterită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périurétérite***] (Med) Inflamaţie a ţesuturilor periureterale.

periuretral, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périurétral***] (Med) Care este situat în jurul uretrei.

periuretrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périurétrite***] (Med) Inflamaţie a ţesuturilor din jurul uretrei.

periusie *sf* [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 226 / V: ***~reu~, ~ru~*** / P: *~ri-u~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***περιουσία***] (Înv) Bunuri materiale Si: *avere*.

periuţă *sf* [At: DRLU / P: *~ri-u~* / Pl: *~ţe* / E: ***perie*** + *-uţă*] **1-10** (Şhp) Perie (**1, 5-8**) (mică) Si: *perioară* (**1-10**), (reg) *periucă* (**1-10**). **11** (Spc) Perie de dinţi. **12** (Reg) Parte păroasă de la piciorul albinei.

periuvular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périuvulaire***] (Med) Care este situat în jurul uvulei.

perivaginal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périvaginal***] (Med) Care este situat în jurul vaginului.

perivaginită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***périvaginite***] (Med) Inflamaţie a ţesutului celular al micului bazin situat în jurul vaginului.

perivascular, ~ă *a* [At: BABEŞ, O. A. I, 135 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périvasculaire***] (Atm) Care este situat în jurul vaselor.

periviscerał, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***périviscéral***] Care este situat în jurul viscerelor.

perivodi *vt* [At: (a. 1848), ap. CONTRIBUŢII, II, 121 / Pzi: *~desc* / E: rs ***переводить***] (Rsî) **1** A numi[1]. **2** A transfera.

perizonă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***périzonium***, it ***perizonna***, eg ***perizonium***] (Liv) **1** Centură. **2** Brâu. **3** Slip.

perj[1] *sm* [At: (a. 1712) URICARIUL XX, 87 / V: ***perş, piarj*** / Pl: *~i* / E: drr ***perja***] (Mol) **1** Varietate de prun. **2** (Pgn) Prun (*Prunus domestica*).

perj[2] *s* vz ***perşeie***

perjar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 271 / V: ***~jcriu*** / Pl: *~i* / E: ***perj[1]*** + *-ar*] **1** (Mol) Cultivator de pruni Si: (rar) *prunar*. **2** Epitet dat de către plutaşii de la munte celor de pe Bistriţa, de mai jos de Piatra-Neamţ. **3** (Reg) Vânt nedefinit mai îndeaproape.

perjă *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 133/7 / V: (reg) ***parjă***, (îvr) ***~rşă, piar~, piarşî*** / Pl: *~je*, (rar) *perji* / E: nct] (Mol) **1** Specie de prună care se desprinde uşor de pe sâmburc. **2** (Pgn) Prună. **3** (Îe) **A fi bun (de pus) cu ~jc** A nu fi bun de nimic. **4** (Fam; îs) *Rahat cu ~je* Nimic.

perjărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 270 / V: ***~jer~*** / Pl: *~ii* / E: ***perj[1]*** + *-ărie*] (Mol) **1** Livadă de perji. **2** (Pgn) Prunărie. **3-4** Cantitate mare de perje (**1-2**).

perjerie *sf* vz ***perjărie***

perjeriu *sm* vz ***perjar***

perjol *sn* vz ***pârjol***

perjolit, ~ă *a* vz ***pârjolit***

perjur, ~ă *s, a* vz ***sperjur***

perjuriu *s, a* vz ***sperjur***

perl *s* [At: MOLIN, V. T. / V: (pcf) ***perlă*** *sf* / Pl: nct / E: ger ***Perl***] Corp de literă având mărimea de cinci puncte tipografice.

perla *vi* [At: BRĂESCU, O. A. I, 228 / Pzi: *~lez* / E: fr ***perler***] (Rar) **1** A forma picături. **2** A se scurge în formă de picături.

perlaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: cf fr *perler*] **1** Execuţie perfectă a unei bucăţi muzicale, cântând clar şi distinct fiecare notă. **2** Degajare sub formă de bule a gazelor dizolvate în lichide. **3-4** Perlare (**1-2**).

perlare *sf* [At: SFC IV, 319 / Pl: *~ri* / E: ***perla***] **1** Formare de picături Si: *perlaj* (**3**). **2** Scurgere în formă de picături Si: *perlaj* (**4**).

perlat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***perla***] **1** Împodobit cu perle[1]. **2** Care are aspectul perlelor[1]. **3** Care are strălucirea perlelor[1]. **4** (Ca) de perle[1]. **5** (Muz; d. o bucată, d. un pasaj) Care este executat prin detaşarea

clară a fiecărei note. **6** (Îs) *Grevă ~ă* Grevă în care activitatea dintr-o întreprindere suferă prin oprirea sau prin încetinirea lucrului la o fază, la un stadiu de producție.

perlă¹ *sf* [At: ASACHI, S. L. I, 251 / Pl: *~le* / E: fr ***perle***, it ***perla***, ger ***Perle***] **1** Piatră prețioasă de podoabă, de culoare argintie cu luciu sidefiu, aproximativ sferică, produsă de anumite scoici Si: *mărgăritar*. (Ivp) *mărgărit*. **2** Imitație a acestei pietre, folosită ca obiect de podoabă, în șiraguri. **3** (Fig) Persoană cu merite deosebite. **4** Lucru de mare valoare Si: *mărgăritar*. **5** (Im) Eroare de exprimare grosolană și ridicolă. **6** Element decorativ de formă sferică, folosit la decorarea unor muluri arhitecturale.

perlă² *sf* vz ***perl***

perlier, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 180 / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perlier***] (Rar) Care ține de perle¹ (**1**). **2** Privitor la perle¹ (**1**). **3** Care se ocupă de perle¹ (**1**). **4** De perle¹ (**1**).

perlina *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 124 / Pl: *~ne* / E: cf ger *Perlhuhn*] (Orn; rar) Bibilică (*Numida meleagris*).

perlingual, ~ă *a, av* [At: ABC SĂN. 281 / P: *~gu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***perlingual***] **1-2** (D. administrarea unor medicamente) (Care este pus) pe limbă sau sub limbă pentru a fi resorbit rapid de mucoasa lingnală și pentru a asigura o acțiune cât mai rapidă.

perlit, ~ă [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***perlite***, ger ***Perlit***, rs ***перлит***] **1** *sn* Material de construcție cu structură spongioasă fină, obținută din sticlă vulcanică și folosit la executarea unor tencuieli termoizolante. **2** *sf* Constituent structural al oțelurilor, alcătuit din ferită și cementită.

perlofil *s* [At: LTR² / Pl: nct / E: ***perlon*** + ***fil*** „fir"] Fibră textilă din polimer sintetic, asemănătoare nailonului, caracterizată printr-o mare rezistență.

perlon *s* [At: LTR² / Pl: nct / E: fr ***perlon***, ger ***Perlon***, rs ***перлон***] Fibră textilă din polimer sintetic de tipul relonului.

perloșina *sf* [At: ALR SN IV, h 1127 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Țesut fibros, vâscos.

perlucid, ~ă *a* [At: NEGULICI, III, 15 / Pl: *~cizi, ~e* / E: lat ***perlucidus***] (Îvr) Foarte strălucitor.

permafrost *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Permafrost***, fr ***permafrost***] (Glg) Strat de sol și de roci care nu se dezgheață nici în timpul verii Si: *pergelisol*.

permaloi *s* [At: LTR² / S și: *~lloy* / Pl: nct / E: fr ***permalloy***, ger ***Permalloy***, rs ***пермаллой***] Aliaj de fier și nichel, care în câmpuri magnetice slabe, posedă o permeabilitate magnetică mare și care este folosit la confecționarea de miezuri pentru aparate de măsură, amplificatoare magnetice etc.

permanent, ~ă [At: NEGULICI / V: (reg) ***par~***, ***pir~*** *a* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***permanent***] **1** *a* Care există un anumit interval de timp sau veșnic, fără a se schimba și fără a se întrerupe Si: *constant, necontenit, neîntrerupt, stabil, statornic*. **2** *a* Care se desfășoară sau se repetă fără întrerupere Si: *necontenit, neîntrerupt*. **3** *a* (Îs) *Ondulație ~ă* Ondulație a părului făcută printr-un procedeu special pentru a se menține multă vreme. **4-5** *sn* (Procedeu prin care se obține o) ondulație permanentă. **6-7** *sn, a* (Șîs *păr ~*) (Păr) care a fost ondulat prin acest procedeu. **8** *a* (D. instituții, organizații etc. sau persoane care le reprezintă; îoc *provizoriu*) Care funcționează neîntrerupt o perioadă de timp determinată, exercitând anumite atribuții. **9** *a* (D. salariați; îoc *zilier*) Care este angajat definitiv în schema unei întreprinderi sau instituții sau care este asimilat salariaților angajați în schemă. **10** *a* (Îs) *Armată* (sau, înv, *oștire, oaste*) *~ă* Armată întreținută neîntrerupt de un stat prin recrutări periodice. **11** *a* (În vechea armată; îoc *cu schimbul*) Care presta serviciul militar fără întrerupere. **12** *a* (Chm: d. gaze) Care își conservă starea la toate temperaturile și sub toate presiunile.

permanentiza *vrt* [At: BUL. FIL. II, 225 / Pzi: *~zez* / E: ***permanent*** + *-iza*] **1-2** (A deveni sau) a face să devină permanent Si: *a (se) statornici*, (îvr) *a (se) perena*.

permanentizare *sf* [At: DN² / Pl: *~zări* / E: ***permanentiza***] Statornicie.

permanență *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~tie, ~nin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***permanence***] **1-2** Însușire a unui lucru, a unei acțiuni, a unui fenomen etc. de a fi permanent (**1-2**). **3-4** (Calitate a) ceea ce este durabil. **5** Durată lungă a anumitor lucruri, fenomene etc. **6** (Înv; îs) *Carte de ~* Act prin care se aprobă stabilirea cuiva într-o localitate. **7** (Îlav) **De ~** De serviciu. **8** (Îal) În exercițiul funcțiunii. **9** (Îlav) **În ~** Mereu. **10** (Îal) Fără întrerupere Si: *continuu*. **11** (Ccr) Serviciu însărcinat cu asigurarea funcționării neîntrerupte a unei instalații, instituții etc. **12** Însușire definitorie a unei familii, a unui neam, care se transmite din generație în generație.

permanenție *sf* vz ***permanență***

permaganat *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ați* / E: fr ***permanganate***] (Chm) Sare a acidului permanganic.

permanganic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 409 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***permanganique***] (Chm) **1** Care se referă la unii compuși ai manganului. **2** Care conține unii compuși ai manganului. **3** (Îs) *Acid ~* Acid care conține mangan, stabil numai în soluție apoasă, folosit ca oxidant.

permanință *sf* vz ***permanență***

permeabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / P: *~me-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perméable***] (D. membrane sau materiale poroase) Care permite trecerea prin el a unui fluid, supus unei diferențe de presiune Si: (îvr) *patrunzibil*.

permeabilitate *sf* [At: BREZOIANU, R. 54/16 / P: *~me-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perméabilité***] **1** Proprietate a unei membrane sau a unui material cu structură poroasă de a fi permeabil. **2** (Șîs *~ magnetică*) Mărime egală cu raportul dintre inducția magnetică dintr-un mediu izotop și intensitatea câmpului magnetic.

permeabiliza *vt* [At: DN³ / P: *~me-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***perméabiliser***] A face permeabil ceva.

permeabilizare *sf* [At: DN³ / P: *~me-a~* / Pl: *~zări* / E: ***permeabiliza***] Proces prin care ceva devine permeabil.

permeabilizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***permeabiliza***] Care a devenit permeabil.

permeametru *sn* [At: LTR² / P: *~me-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***perméamètre***, ger ***Permeameter***] Aparat pentru determinarea în laborator sau pe teren a permeabilității unui material.

permeanță *sf* [At: LTR² / P: *~me-an~* / Pl: *~țe* / E: fr ***perméance***] Mărime magnetică egală cu raportul dintre fluxul magnetic care trece printr-un circuit magnetic și tensiunea magnetică din lungul circuitului.

permeci [At: T. PAPAHAGI, M. 53 / Pzi: *~ecesc* / E: cf rs *пямочить* „a muia"] (Mar) **1** *vr* A se schimba. **2** *vr* A se strica. **3** *vr* A se ofili. **4** *vt* A răscoli. **5** A deranja.

permendur *s* [At: LTR / Pl: nct / E: nct] Aliaj de cobalt și fier, de obicei cu mare permeabilitate magnetică, folosit în electrotehnică.

permetezea *s* [At: ALRM SN I, h 156 / Pl: nct / E: mg ***permetezõ***] (Mgm; Trs) Vermorel pentru stropit via.

permetezi *vt* [At: ALRM SN I, h 155 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***permetez***] (Mgm; Trs; c. i. via) A stropi.

permetivitate *sf* vz ***permitivitate***

permian, ~ă [At: LTR² / P: *~mi-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***permien***] (Glg) **1** *a* Care aparține ultimei perioade a erei paleozoice Si: (înv) *permic* (**1**). **2** *a* Care se referă la această perioadă Si: (înv) *permic* (**2**). **3** *s* Ultimă perioadă a erei paleozoice. **4** *s* Serie de straturi geologice din permian (**3**).

permic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *permisch*] (Glg; înv) **1-2** Permian (**1-2**).

perminvar *a* [At: LTR² / Pl: nct / E: nct] Aliaj de nichel și cobalt sau de nichel, cobalt și molibden, cu permeabilitate magnetică mare, folosit în industria electrotehnică.

permis¹ *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 181 / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***permis***] **1** Autorizație oficială scrisă, eliberată de un for competent, în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune sau poate beneficia de anumite drepturi Si: *permisie, permisiune*. **2** (Reg) Permisie.

permis², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~iși, ~e* / E: ***permite***] Care este îngăduit, autorizat, încuviințat.

permisie *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 230 / Pl: *~ii* / E: fr ***permission***, lat ***permissio***] (Spc) Învoire acordată militarilor, de a părăsi serviciul pe o durată bine determinată de timp Si: (reg) *permis* (**2**).

permisionar [At: IORDAN, L. R. A. 164 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***permissionaire***] (Nob) Soldat care se află în permisie.

permisiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 53/13 / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***permission***, lat ***permissio, -onis***] **1** Învoire, aprobare cerută de cineva sau acordată cuiva de a face ceva Si: *încuviințare, îngăduință*. **2** (Pex; rar; ccr; îf *permisie*) Permis (**1**).

permisivitate *sf* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr ***permissivité***] Atitudine caracterizată prin îngăduință maximă, fără a pune nici o condiție.

permite [At: CALENDARIU (1794), 27/20 / Pzi: *permit* / Cj: 3 și (pop) *~miță* / E: lat ***permittere***, fr ***permettre***] **1** *vt* (Fșa) A lăsa, a accepta ca un lucru să se facă sau să se producă într-un anumit fel. **2** *vt* A nu împiedica să se producă ceva Si: *a încuviința, a îngădui*, (înv) *a ogodi*[1]. **3** *vt* A da cuiva dreptul, libertatea, posibilitatea de a face ceva. **4** *vt* A face ca ceva să fie posibil. **5** *vr* (Ccd) A-și lua libertatea Si: *a îndrăzni, a-și îngădui*. **6** *vr* A-și aroga anumite drepturi. **7** *vr* A dispune de ceva.

permitere *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: *~ri* / E: ***permite***] **1** Acceptare că un lucru să se petreacă într-un anumit fel. **2** Acordare cuiva a dreptului de a face ceva. **3** Autorizare a ceva. **4** Arogare a unor drepturi.

permitivitate *sf* [At: LTR[2] / V: (rar) ***~met~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***permitivité***] (Fiz) Mărime egală cu raportul dintre inducția electrică și intensitatea câmpului electric într-un mediu izotop.

permuta *vt* [At: ASACHI, ap. CONTRIBUȚII, III, 149 / V: (reg) ***prem~*** / Pzi: *permut* / E: fr ***permuter***, lat ***permutare***] **1-2** (Mat; Lin) A efectua o permutare (**1-2**). **3** A muta în altă parte cu serviciul Si: *a transfera*, (înv) *a premutarisi*.

permutabil, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***permutable***] Care poate fi permutat.

permutabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~tăți* / E: fr ***permutabilité***] Caracter a ceea ce este permutabil.

permutare *sf* [At: TEODOROVICI / Pl: *~tări* / E: ***permuta***] **1** (Mat; Lin) Operație prin care se schimbă între ele locurile a două sau mai multe elemente. **2** (Mat; Lin; mpl) Grupe distincte de obiecte astfel formate Si: (rar) *permutație* (**1**). **3** Mutare a cuiva în altă parte Si: *transferare*, (rar) *permutație* (**2**). **4** (Spc) Mutare a cuiva cu serviciul Si: *transferare* (rar) *permutație* (**3**). **5** (Ccr) Ordin, dispoziție de mutare, de transferare a cuiva.

permutație *sf* [At: ASACHI, E. I. 119/1 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***permutation***, lat ***permutatio***] (Asr) **1** (Mat; Lin) Permutare (**2**). **2** Permutare (**3**). **3** (Nob) Transferare.

permutațional, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***permutație*** + *-onal*] **1-3** De permutație (**1-3**). **4** Care conține o permutație (**1**).

permutațiune *sf* vz ***permutație***

permutit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***permutite***] (Chm) Silicat de aluminiu și de sodiu hidratat.

pernaj *s* vz ***pernej***

pernambuc *sn* vz ***fernambuc***

pernă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 23/10 / V: (pop) ***~rină*** (Pl: *~rine, ~rini*), (reg) ***piar~, pirină*** / Pl: *~ne* / E: srb ***perina***] **1** Obiect confecționat de obicei din două bucăți dreptunghiulare sau pătrate de țesătură de bumbac cusute între ele, înăuntrul cărora se pun fulgi, lână, puf, paie etc. și pe care, de obicei, omul își pune capul când se culcă. **2** (Îs) *~ de călcat* Ustensilă auxiliară asemănătoare cu o pernă (**1**), care se folosește la călcatul obiectelor de îmbrăcăminte, în special al mânecilor, piepților, umerilor. **3** (Îs) *~ electrică* Dispozitiv electrocaloric în formă de pernă (**1**), în care se găsesc rezistențe electrice izolate cu azbest și releuri de protecție și care servește la încălzirea unei regiuni a corpului. **4** (Îc) **A muri fără ~ la cap** A muri singur și în mare sărăcie. **5** (Reg; fe) **A-i cădea (cuiva) ~na** A pierde un avantaj. **6** (Îae) A-i merge cuiva mai puțin bine. **7** (Pex; reg: și îs *~ mare, ~ de cele mari, ~ de fulgi*) Pilotă. **8** Obiect de tapiserie executat din diferite materiale, umplut cu fulgi, cu lână, cu păr, cu iarbă-de-mare etc., uneori prevăzut și cu arcuri, care se fixează pe băncile unei trăsuri, ale unui automobil sau pe anumite mobile și pe care se stă. **9** (Pop) Așternut care se pune sub șa. **10** (Pan) Obiect asemănător cu perna (**1**), care are diverse utilizări. **11** (Reg) Perinoc. **12** (Trs) Pod al osiei de la căruță. **13** (Reg) Fiecare dintre căpătâiele joagărului. **14** (Reg) Nimfă a furnicii. **15** (Art.) Dans popular care se joacă la nunți, când se scoate din casă zestrea miresei. **16** (Art.) Melodie după care se execută acest dans. **17** (Trs; îf *pirină*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape, probabil perinița (**13**). **18** (Trs; îf *pirina*) Melodie după care se dansează pirina (**17**). **19** (Reg) Cuptor de gătit. **20** (Reg) Bidinea.

pernej *s* [At: BORZA, D. 38 / V: ***~naj, s~*** / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) **1** Iarbă-neagră (*Calluna vulgaris*). **2** Țăpoșică (*Nardus stricta*).

perneu *sn* [At: MÂNDRESCU, UNG. 96 / Pl: *~eauă, ~nauă* / E: mg ***pernye***] (Trs) Cenușă care rezultă din arderea paielor.

pernic *s* [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Instrument de pescuit nedefinit mai îndeaproape.

pernica *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: 3 *pernică* (A: nct) / E: ns cf *pernicie*] (Trs) **1-2** A distruge (ducând cu sine).

pernicie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~cii* / E: lat ***pernicies***] (Ltr) **1** Primejdie. **2** Pierzanie. **3** Distrugere.

pernicios, ~oasă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 655 / V: (înv) *~itios* / P: *~ci-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***perniciosus***, fr ***pernicieux***] (Livr) **1** Care provoacă un rău Si: *dăunător, vătămător*. **2** Care este periculos, în special pentru sănătate Si: *dăunător, vătămător*. **3** (Med; îs) *Anemie ~oasă* Formă gravă de anemie, în care numărul globulelor roșii scade foarte mult și care poate provoca moartea. **4** (Îs) *Febră ~oasă* sau (înv) *friguri ~oase* Formă gravă a paludismului.

perniciozitate *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~ci-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perniciosité***] (Rar) Caracter a ceea ce este pernicios.

pernioară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 356 / V: ***~rin~***, (reg) ***~ri~*** / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***pernă*** + *-ioară*] **1-6** (Pop; șhp) Perniță (**1-6**).

pernion *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-on* / Pl: ? / E: fr ***pernion***] (Med) Tumefiere cutanată la extremități care apare în urma unor degerături.

pernișoară *sf* [At: GCR II, 300 / Pl: *~re* / E: ***pernă*** + *-işoară*] **1-6** (Pop; șhp) Perniță (**1-6**).

perniță *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 107 / V: (pop) ***~rin~*** / Pl: *~țe* / E: ***pernă*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Pernă (**1-2, 8**) (mică) Si: *pernuță* (**1-6**), (pop) *pernioară* (**1-6**), *pernișoară* (**1-6**), (reg) *modiță* (**1-6**), *perinel* (**1-6**), *perinucă* (**1-6**). **7** (Spc) Puișor. **8** (Șîs *~ de ace*) Săculeț de diferite forme, umplut cu câlți, vată, nisip etc. în care se înfig, pentru a fi păstrate, ace și bolduri Si: *pernuță*, (reg) *pernuca*. **9** Piesă confecționată din vată de croitorie, care se aplică la umerii unor sacouri, paltoane, taioare, pentru a da îmbrăcămintei respective forma corespunzătoare umărului. **10** (Șîs *~ de ungere*) Un fel de perniță confecționată din țesătură de lână sau de bumbac, cusută cu sârmă subțire de cupru, montată în cutia de osie inferioară a vehiculelor de cale ferată și folosită la ungerea fusului osiilor. **11** Mică pernă care se pune sub șa Si: (pop) *pernioară*. **12** (Reg; îf *perinița*) Ochelari de cai. **13** (Îf *perinița*) Dans popular în care un băiat iese în centrul horei, își alege din horă o fată cu care îngenunchiază pe o pernă sau pe o batistă și o sărută, fata urmând să facă același lucru cu alt băiat Si: (reg) *perinel* (**7**). **14** (Îf *perinița*) Melodie după care se execută acest dans Si: (reg) *perinel* (**8**). **15** (Reg; îf *perinița*) Prăjitură nedefinită mai îndeaproape.

pernitios, ~oasă *a* vz ***pernicios***

pernoc *sn* vz ***perinoc***

pernod *sns* [At: DN[3] / E: fr ***pernod***] Varietate de vin franțuzesc care se bea ca aperitiv.

pernog *sn* vz ***perinoc***

pernuc *sn* vz ***perinoc***

pernuță *sf* [At: DRLU / V: (pop) ***~rin~*** / Pl: *~țe* / E: ***pernă*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Perniță (**1-6**). **7** (Spc) Puișor. **8** (Șîs *~ de ace*) Perniță (**8**). **9** Fiecare dintre proeminențele moi de la extremitatea degetelor unor feline, la adăpostul cărora acestea își pot retrage ghearele. **10** (Pex; ipr) Proeminență situată în partea extremă a copitei calului.

perocar *sm* vz ***perucar***

perocă *sf* vz ***perucă***

peron *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 95 / Pl: *~oane* / E: fr ***perron***] **1** Platformă, acoperită sau descoperită, amenajată într-o stație de-a lungul liniilor de cale ferată, pentru a ușura călătorilor urcarea în tren și coborârea din tren. **2** (Rar) Distanță care se lasă între două grupe de vagoane din fața stației. **3** Platformă, uneori decorată cu motive ornamentale, situată în fața intrării principale a unei clădiri și având, atunci când aceasta este înaltă, câteva trepte.

peronă *sf* vz ***peroneu***

peroneal, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***peroneu*** + *-al*] (Rar) Peronier.

peroneu *sn* [At: KRETZULESCU, A. 81/10 / V: (înv) ***peronă*** *sf* / Pl: *~ee* / E: fr ***peroné***] Os lung și subțire, situat între genunchi și gleznă, care se articulează la cele două extremități cu tibia, împreună cu care formează scheletul gambei.

peronier, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***péronier***] Al perineului Si: *peroneal*.

peronină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***péronine***] (Farm) Narcotic cu acțiune mai puternică decât morfina.

pernospora *sf* vz ***peronosporă***

peronosporă *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***~ra*** / Pl: *~re* / E: lat ***peronospora*** cf fr *péronosporacées*] Ciuperci inferioare, parazite ale plantelor fanerogame.

perora [At: EMINESCU, N. 88 / Pzi: *~rez* / E: fr ***pérorer***] **1** *vi* A vorbi mult, pe un ton însuflețit, emfatic. **2** *vt* (Nob) A susține, a dezbate cu înflăcărare.

peroral *av* [At: ABC SĂN. 281 / E: ***per***^{1} + ***oral***^{1}] (D. modul de administrare a unor medicamente) Pe cale bucală.

perorant, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***perora***] (Rar; irn) Persoană care vorbește mult.

perorare *sf* [At: DDRF / Pl: *~rări* / E: ***perora***] **1** Vorbire pe un ton însuflețit și emfatic. **2** Dezbatere cu înflăcărare.

peroratie *sf* [At: MARCOVICI, R. 82/2 / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***peroratio, -onis*** cf fr *péroraison*] **1** Parte finală, concluzie a unui discurs, a unei cuvântări, rostită însuflețit și emfatic. **2** (Pgn) Vorbire însuflețită și emfatică, destinată să convingă.

peroratiune *sf* vz ***peroratie***

per os *lav* [At: DN^3 / E: ml ***per os***] Peroral.

perosea *sf* vz ***peruzea***

perosid *sm* vz ***peroxid***

perostie *sf* vz ***pirostrie***

perot, ~ă [At: BOLINTINEANU, O. 271 / Pl: *~oți, ~e* / E: ngr ***περότης***] **1-2** *smf, a* (Persoană) de naționalitate străină care locuia în mahalaua Pera a Istanbulului. **3** *smp* Populație de naționalitate străină care locuia în Pera. **4-5** *a* Care aparține (mahalalei Pera din Istanbul sau) peroților (**1**). **6-7** *a* Privitor (la Pera sau) la peroți (**1**). **8** *a* Originar din Pera.

peroxid *sm* [At: PONI, CH. 104 / V: (înv) ***~osid*** *sn* / Pl: *~izi* / E: fr ***peroxyde***] Derivat al apei oxigenate rezultat prin înlocuirea hidrogenului acestuia cu metale sau cu radicali organici.

peroxidază *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***peroxydase***, ger ***Peroxydase***, rs ***пероксидаза***] (Blg) Enzimă care catalizează desfacerea peroxidului de hidrogen sau a peroxizilor organici.

perpedă *sf* vz ***perpetă***

perpedus *sm* [At: BĂCESCU, PĂS, 124 / Pl: *~i* / E: fo] (Orn; reg) Pițigoi albastru (*Parus coeruleus*).

perpegiel *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 156 / Pl: *~ei* / E: ns cf *pârpăduche*] (Ban) Om mic, pipernicit, nedezvoltat Si: *stârpitură*.

perpeleac *sn* vz ***prepeleac***

perpeleală *sf* vz ***pârpaleală***

perpeli *v* vz ***pârpăli***

perpeliag *sn* vz ***prepeleac***

perpeliciu [At: CADE / Pl: (**1**) *~ri*, (**2-3**) *perpelici* / E: ***perpeli*** + *-iciu*] **1** *sn* (Olt; Ipl) Vreascuri, surcele uscate, care fac flacără mare. **2** *sm* (Olt) Om neastâmpărat. **3** *sm* (Olt) Copil zburdalnic.

perpelig *sn* vz ***prepeleac***

perpelire *sf* vz ***pârpălire***

perpelit, ~ă *a* vz ***pârpălit***

perpelită^{1} *sf* vz ***pârpăriță***

perpelită^{2} *sf* vz ***prepelită***

perpendecular, ~ă *a* vz ***perpendicular***

perpendicolare *a* vz ***perpendicular***

perpendicoler, ~ă *a* vz ***perpendicular***

perpendicul *s* vz ***perpendicula***

perpendicular, ~ă [At: ȘINCAI, ÎNV. 102 / V: ***~dec~, ~erd~***, (înv) ***~colare, ~coler, ~e, ~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***perpendicularis, perpendicularius***, ger ***perpendikular***, it ***perpendicolare***, fr ***perpendiculaire***] **1** *a* (D. drepte sau planuri) Care formează între ele unghiuri adiacente egale sau unghiuri diedre adiacente egale Vz *vertical*. **2** *a* (D. aștri) Care se află la zenit. **3** *a* (Spc) (D. scriere) Care are caracterele dispuse vertical. **4** *sf* Dreaptă care este perpendiculară (**1**) pe altă dreaptă sau pe un plan Si: (înv) *perpendicula*.

perpendiculare *a* vz ***perpendicular***

perpendiculariamente *av* vz ***perpendicularmente***

perpendicularicește *av* [At: EGT 51^{r} / E: ***perpendicular*** + *-icește*] (Înv) Perpendicularmente.

perpendicularitate *af* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***perpendicularité***] **1** Însușire de a fi perpendicular (**1**). **2** Poziție perpendiculară. **3** Relație care există între două drepte sau planuri care formează între ele unghiuri adiacente egale sau unghiuri diedre adiacente egale.

perpendiculariu, ~ie *av* vz ***perpendicular***

perpendicularmente *av* [At: FIS, 46/10 / V: ***~riam~*** / E: ***perpendicular*** + *-mente*, cdp fr ***perpendiculairement***, it ***perpendicolaremente***] (Îvr) În mod perpendicular (**1**) Si: (înv) *perpendicularicește*, (îvr) *perpendicularește*.

perpendiculă *sf* [At: GEOMETRIA, A. M. 17^{v}/6 / V: ***~dicul*** *s* / Pl: *~le* / E: cf *perpendicular*] (Înv) Perpendiculară (**4**).

perpendicularește *av* [At: ȘINCAI, ÎNV. 24 / E: ***perpendicular*** + *-ește*] (Îvr) Perpendicularmente.

perper *sm* [At: MOXA, 374 / V: ***părpăr*** / Pl: *~i* / E: ngr ***ὑπέρπυρον***] **1** Monedă bizantină de aur, care a circulat, bătută cu stemă proprie, și în țările române, în secolele al XIV-lea și al XV-lea. **2** (În *părpăr; șîs ~ pe vii, ~ de bute*) Înzpozit pe vii și pe vin, care se plătea în perperi (**1**) în Țara Românească Si: (înv) *perperit*.

perperdicular, ~ă *a* vz ***perpendicular***

perpereală *sf* vz ***pârpaleală***

perperit *sn* [At: (a. 1709) IORGA, S. D. V, 368 / V: ***părpar~*** *s* / Pl: *~uri* / E: ***perper*** + *-it*] (Înv) Perper (**2**).

perpetă *af* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: *~edă* / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) **1** Fotă din față. **2** (Pex) Șorț purtat de femei în timpul lucrului.

perpetra *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~rez* / E: fr ***perpétrer***] A comite o crimă cu premeditare.

perpetrare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~rări* / E: ***perpetra***] Comitere cu premeditare a unei crime Si: *perpetrație*.

perpetrație *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perpétration***] Comitere cu premeditare a unui delict Si: *perpetrare*.

perpetua *vtr* [At: CR (1868), 7^{2}/22 / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez*, 3 (înv) *perpetuă* / E: fr ***perpétuer***] **1-2** (A face să dureze sau) a continua să dureze veșnic sau vreme îndelungată. **3-4** A (se) transmite din generație în generație, din veac în veac.

perpetual, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: ***~uel*** / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perpétual***] (Înv) **1-3** Perpetuu (**1-3**).

perpetuare *af* [At: NEGULICI / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***perpetua***] **1** Transmitere din generație în generație Si: (rar) *perpetuație*. **2** (Îs) *~a speciei* Continuare a existenței unei specii prin reproducere.

perpetuație *sf* [At: DN^2 / P: *~tu-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perpétuation***] (Rar) Perpetuare (**1**).

perpetuel, ~ă *a* vz ***perpetual***

perpetuitate *sf* [At: NEGRUZZI / P: *~tu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***perpétuité***] **1** Caracter a ceea ce este perpetuu. **2-3** Durată (veșnică sau) îndelungată.

perpetuu, ~uă *a* [At: MAG. IST. I. 70/12 / P: *~tu-u* / Pl: *~tui, ~tue* / E: lat ***perpetuus***] **1-2** Care durează (veșnic sau) vreme îndelungată Si: *continuu, etern, permanent, veșnic,* (înv) *perpetual* (**1-2**). **3** Care nu încetează Si: *continuu, etern, permanent, veșnic,* (înv) *perpetual* (**3**). **4** (Spc) Care are loc pe tot restul vieții cuiva.

perpetuum mobile *si* [At: LTR^2 / E: lat ***perpetuum mobile***] (Ltm) **1** Sistem fizico-chimic imaginar capabil să funcționeze continuu un timp nelimitat fără a primi din exterior lucru mecanic, căldură sau energie. **2** Gen de piese muzicale instrumentale de virtuozitate, cu ritm rapid, alcătuite din note scurte și de valoare egală, a căror succesiune lasă impresia unei mișcări continue.

perplesitate *sf* vz ***perplexitate***

perplex, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~eczi, ~e* (rar, *am*) *~i* / E: fr ***perplexe***, lat ***perplexus***, ger ***perplex***] **1** (D. oameni; șîs *a rămâne ~*) Care nu știe ce să gândească, ce să facă într-o situație neașteptată, confuză, dificilă etc. Si: *surprins, uimit.* **2** (D. oameni) Care este lipsit de reacție Si: *dezorientat, năuc, năucit, uluit.* **3-4** (D. atitudinea, manifestările oamenilor) Care arată perplexitatea (**1-2**).

perplexitate *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~esi~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***perplexité***, lat ***perplexitas***] **1** Stare a celui perplex. **2** Surprindere, uimire, dezorientare a cuiva în fața unei situații neașteptate, dificile, confuze.

perplin *s* [At: ARVINTE. TERM. 159 / Pl: nct / E: ns cf *preaplin*] (Reg) Canal plin cu apă la stăvilarul unui râu.

pers *sm* [At: (a. 1650) GCR I, 146 / Pl: *~rși,* (înv) *~i* / E: ngr ***πέρσης***, fr ***Perse***] **1-3** (Mpl; lsg înv; csc) Persan (**1-3**).

persan, ~ă [At: ȘINCAI, HR. II, 200/27 / V: ***~sian, ~ă*** *smf, a* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***persan***, it ***persiano***] **1-2** *smf* Persoană care făcea parte din populația de bază a Persiei sau care era originară de acolo Si: *pers* (**1-2**). **3** *s* (Lpl) Popor care locuia în Persia (**3**). **4-5** *a* Care aparține (Persiei sau) persanilor (**3**) Si: *persienesc* (**1-2**), (rar) *persic* (**1-2**), (înv) *persesc* (**1-2**), *persiesc* (**1-2**), *persicesc* (**1-2**), *persid* (**1-2**), *persidesc* (**1-2**). **6-7** *a* Care este caracteristic (Persiei sau) persanilor (**3**) Si: *persienesc* (**3-4**), (rar) *persic* (**3-4**), (înv) *persesc* (**3-4**), *persiesc* (**3-4**), *persicesc* (**3-4**), *persid* (**3-4**), *persidesc* (**3-4**). **8-9** Care se referă (la Persia sau) la persani (**3**) Si: *persienesc* (**5-6**), (rar) *persic* (**5-6**), (înv) *persesc* (**5-6**), *persiesc* (**5-6**), *persicesc* (**5-6**), *persid* (**5-6**), *persidesc* (**5-6**). **10-11** *sn, a* (Șîs *covor ~*) (Covor) confecționat, la origine, în Persia, cu modele orientale rafinate și cu bătătura alcătuită din fire înnodate și tăiate la o anumită lungime, pe toată suprafața covorului, ceea ce îi dă un aspect de blană mătăsoasă. **12** *sf* Limbă vorbită de persani (**1**).

persăcci *smp* [At: BORZA, D. 87 / E: nct] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

persăsc, ~sască *a* vz ***persesc***

perscrutație *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***perscrutation***] (Rar) Cercetare profundă, serioasă.

persec *sn* vz ***pesac***

perscchi *sn* vz ***parsechi***

persecuta *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *persecut* și (înv) *~rez* / E: fr ***persécuter***] **1** (C. i. oameni) A urmări cu perseverență și pe nedrept pentru a pricinui un rău Si: *a asupri, a oropsi, a prigoni.* **2** (Cu sens atenuat) A provoca necazuri, neajunsuri Si: *a nedreptăți.* **3** A urmări cu perseverență, deranjând, incomodând. **4-5** (A aprecia sau) a recompensa munca sau calitățile cuiva mai puțin decât pe ale altcuiva de valoare egală sau mai mică Si: *a defavoriza.*

persecutare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~tări* / E: ***persecuta***] **1** Urmărire perseverentă a cuiva pentru a-i pricinui un rău Si: *asuprire, persecuție* (**1**). **2** Provocare cuiva de neajunsuri, nedreptăți Si: *asuprire, persecuție* (**2**). **3** Urmărire cu perseverență a cuiva, deranjându-l Si: *asuprire, persecuție* (**3**), *prigoană.* **4-5** (Apreciere sau) recompensare a muncii sau calităților cuiva mai puțin decât pe ale altcuiva de valoare egală sau mai mică Si: *asuprire, persecuție* (**4-5**).

persecutat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. III, 61 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***persecuta***] (D. oameni) Urmărit pe nedrept și cu perseverență de cineva care vrea să-i provoace un neajuns, un rău etc. Si: *asuprit, oropsit, prigonit.*

persecutor, ~oare *smf* [At: IORGOVICI, O. 66/15 / V: (rar) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***persécutare***] Persoană care persecută Si: *asupritor, prigonitor.*

persecutoriu, ~oare *smf* vz ***persecutor***

persecuție *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***persécution***] **1-5** Persecutare (**1-5**). **6** (Îs) *Mania ~i* Stare patologică manifestată prin ideea fixă a cuiva că este persecutat de toată lumea.

persecuțiune *sf* vz ***persecutie***

perseidă *sf* [At: DN^3 / P: *~se-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***perséide***] (Ast) Stea căzătoare din direcția constelației Perseu.

persenesc, ~ească *a* vz ***persienesc***

persesc, ~ească *a* [At: HERODOT (1645), 204 / V: ***~săsc, ~sască*** / Pl: *~ești* / E: ***pers*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

perseșce *av* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 258 / E: ***pers*** + ***-ește***] (Înv) În limba persană Si: (înv) *persienește.*

persevera *vi* [At: ODOBESCU, S. II, 159 / Pzi: *~rez,* (nob) *persever* (A: nct) / E: fr ***persévérer***] **1** A rămâne ferm și constant la o idee. **2** A stărui cu răbdare și convingere într-o acțiune.

perseverant, ~ă *a* vz ***perseverent***

perseverantă *sf* vz ***perseverență***

perseverare *sf* [At: DN^2 / Pl: *~rări* / E: ***persevera***] **1** Fermitate într-o idee. **2** Stăruință într-o acțiune.

perseverație *sf* [At: PARHON, B. 73 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ***persevera*** + *-ție*, lat ***perseveratio, -onis***] **1-2** (Rar) Perseverență (**1-2**). **3** (Spc) Statornicie în anumite acte, gesturi sau atitudini, repetate cu încăpățânare bolnăvicioasă.

perseverațiune *sf* vz ***perseverență***

perseverent, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 498 / V: (înv) ***~rant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***persévérant***] **1** (D. oameni) Care rămâne ferm într-o idee. **2** (D. oameni) Care stăruie cu răbdare și convingere într-o acțiune Si: *stăruitor, tenace.* **3** (D. manifestările, acțiunile oamenilor) Care demonstrează perseverență, stăruință, tenacitate.

perseverență *sf* [At: MN (1836), 10^1/55 / V: (înv) ***~ran~, ~ție, ~rin~*** / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***persévérance***, lat ***perseverantia***] **1** Însușire de a fi ferm într-o idee Si: (rar) *perseveratie* (**1**). **2** Stăruință, tenacitate în îndeplinirea unei acțiuni Si: (rar) *perseveratie* (**2**).

perseverenție *sf* vz ***perseverență***

perseverință *sf* vz ***perseverență***

persi *vr* [At: HASDEU, I. C. I. 156 / Pzi: *~sesc* / E: ***pers***] **1** (Înv) A deveni persan (**1**). **2** A se asimila persanilor (**1**).

persian *smf, a* vz ***persan***

persiană *sf* [At: CR (1846), 31^1/50 / V: (rar) ***~iénă*** / P: *~si-a~* / Pl: *~iene* / E: fr ***persienne***] **1** Dispozitiv mobil format din lamele orizontale sau verticale de lemn sau de metal, montate într-un cadru, care servește la protejarea de soare și de ploaie a unei ferestre sau a unei uși, permițând totodată să treacă aerul printre ele Si: *oblon, stor.* **2** Jaluzea.

persic*^{1}, ~ă*** *a* [At: AR (1829), 171^1/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***περσικός***, ger ***persisch***] (Rar) **1-6** Persan (**4-9**).

persic*^{2}** *am* [At: DN^3 / E: fr ***persique] (Lsg; îs) *Ordin ~* Ordin arhitectonic în care antablamentul este purtat de figuri de captivi.

persicesc, ~ească *a* [At: AETHIOPICA, 32^v/24 / Pl: *~ești* / E: ***pers*** + *-icesc*] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

persid, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 148 / Pl: *~izi, ~e* / E: ngr ***περσίς, -ίδος***] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

persidesc, ~easca *a* [At: ALEXANDRIA, 67/13 / Pl: *~ești* / E: ***Persida*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Persan (**1-6**).

persiană *sf* vz ***persiană***

persienesc, ~ească *a* [At: R. POPESCU, CM. I, 526 / V: (înv) ***~sen~, ~sin~*** / P: *~si-e~* / Pl: *~eşti* / E: ***persian*** + *-esc*] (Asr) **1-6** Persan (**4-9**).

persieneşte *av* [At: POLIZU / P: *~si-e~* / E: ***persian*** + *-eşte*] (Înv) Persește.

persiesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 225 / P: *~si-esc* / Pl: *~eşti* / E: ***Persia*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Persan (**4-9**).

persifla [At: BARCIANU / Pl: *~lez* / E: fr ***persifler***] **1-2** *vtr* A (se) lua în râs. **3** *vt(a)* A vorbi pe un ton ironic Si: *a zeflemisi*.

persiflagiu *sn* vz ***persiflaj***

persiflaj *sn* [At: BARCIANU / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***persiflage***] (Rar) **1-3** Persiflare (**1-3**).

persiflant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***persiflant***] **1-2** Care persiflează (**1-2**).

persiflare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 193 / Pl: *~lări* / E: ***persifla***] **1-2** Luare în râs (a propriei persoane sau) a altcuiva Si: *persiflaj* (**1-2**). **3** Vorbire pe un ton ironic Si: (rar) *persiflaj* (**3**).

persiflator, ~oare *smf, a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***persifla*** + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) cărcia îi place să persifleze Si: *zeflemist, zeflemitor*.

persinesc, ~ească *a* vz ***persienesc***

persista *vi* [At: ROMÂNUL (1857), nr. 38, 1[1]/42 / V: (rar) ***~rzi~*** / Pzi: *persist* / E: fr ***persister***] **1** A rămâne neclintit în hotărârile, în ideile, în atitudinile, în sentimentele etc. sale Si: (înv) *a învesti*. **2** A stărui în continuare Si: (înv) *a învesti*. **3** A continua să existe, să fie, să se mențină Si: *a dăinui, a dura, a se menține*.

persistancie *sf* vz ***persistență***

persistent, ~ă *a* [At: BARASCH, B. 27 / V: (înv) ***~tinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***persistant***] **1** Care rămâne (multă vreme sau) veșnic neschimbat. **2** Care continuă să existe sau să dureze multă vreme. **3** Care se menține fără să slăbească în intensitate Vz *durabil, stăruitor*. **4** (Bot; îs) *Frunze ~e* Frunze care rămân verzi în timpul uneia sau mai multor ierni. **5** (Înv; îs) *Caliciu ~* Caliciu care nu cade imediat după fecundare, ci durează până la maturizarea fructului.

persistență *sf* [At: MARIN, F. 377/9 / V: (înv) ***~tancie*** *sf* / Pl: *~țe* / E: fr ***persistance***] **1** Stăruință. **2** Caracter a ceea ce este persistent Si: (îvr) *persistere* (**1**). **3** Însușire a de a fi persistent Si: (îvr) *persistere* (**2**). **4** (Îs) *~ta imaginilor* Fenomen care constă în menținerea senzației vizuale pe retină un anumit timp după dispariția obiectului văzut și pe care se bazează cinematografia. **5** (Rar) Ceea ce persistă, continuă să existe.

persistere *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ri* / E: lat ***persistere***] (Îvr) **1-2** Persistență (**1-2**).

persistinte *a* vz ***persistent***

persoaică *sf* [At: HERODOT (1645), 325 / Pl: *~ice* / E: ***pers*** + *-oaică*] (Îvr) Persană (**1**).

persoană *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. XII, 82 / V: (înv) ***~onă, ~rzonă*** / Pl: *~ne* / E: lat ***persona***, ger ***Person***, it ***persona***, fr ***personne***] **1** Individ al speciei umane, om considerat prin totalitatea însușirilor sale fizice și psihice Si: *creatură, ființă, ins*, (reg) *nat*, (înv) *obraz*. **2** (Pex) Personalitate. **3** (Îlav) **În ~** sau (înv) **în ~na sa** Personal, fără intermediul cuiva. **4** (Îal) Personificat. **5** (Înv) Personaj. **6** (Înv) Membru. **7** (Îs) *~ fizică* Om considerat ca subiect de drepturi și obligații și care participă, în această calitate, la raporturile juridice civile. **8** (Îs) *~ juridică* (sau *morală*) Organizație care, având o alcătuire de sine stătătoare și un patrimoniu propriu în vederea îndeplinirii unui anume scop admis de lege, este subiect al drepturilor și al obligațiilor, deosebit de persoanele fizice care intră în componența ei. **9** Categorie gramaticală specifică verbului și unor pronume (personal, reflexiv, posesiv, de întărire), prin care se indică vorbitorul, interlocutorul și orice obiect deosebit de vorbitor și de interlocutor. **10** Fiecare dintre formele flexibile ale verbului și ale unor pronume prin care se indică raporturile mai sus definite.

persoc *sm* vz ***piersic***

personagiu *sn* vz ***personaj***

persona grata *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne ~te* / E: lat ***persona grata***] Persoană agreată de un guvern pe lângă care este acreditată diplomatic.

personaj *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~agiu*** (Pl: *~agii* și *~age*) / Pl: *~e* / E: fr ***personnage***, it ***personaggio***] **1** Persoană (**2**) care deține o funcție importantă în viața politică, socială, culturală Si: *personalitate* Vz *figură*. **2** Fiecare dintre persoanele dintr-o operă literară Si: (înv) *persoană* Vz *erou*. **3** (Pan) Persoană (**1**) care are un rol în anumite împrejurări.

personal, ~ă [At: GOLESCU, Î. 39 / V: (înv) ***~e*** *a*, ***~nel*** *sn*, ***~rzo~*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***personalis***, ger ***personell, personal***, it ***personale***, fr ***personnel***] **1** *a* Care aparține unei anumite persoane (**1**) Si: (înv) *personalicesc*. **2** *a* Privitor la o anumită persoană (**1**). **3** *a* Care este specific, caracteristic pentru o persoană (**1**). **4** *a* Individual. **5** *a* (Îs) *Legături ~e* Legături de prietenie. **6** (Îs) *a Răspundere ~ă* Răspundere care îi revine cuiva sau pe care și-o asumă cineva individual. **7** *a* (Îs) *Drept ~* (îcr *drept real*) Drept al unei persoane de a obliga o altă persoană să dea, să facă sau să nu facă ceva. **8** *a* (Îs) *Fișă ~ă* Fișă care conține informații despre o persoană. **9** *a* Cu personalitate puternică. **10** *av* (Întărit prin „eu", „tu", „el") Din punctul de vedere al unei persoane. **11** *av* Direct. **12** *av* În persoană. **13** *av* Nemijlocit. **14** *av* Destinat unei anumite persoane (**1**) Si: (înv) *personaliceşte*. **15** *sn, a* (Șîs *tren ~*) (Tren pentru persoane) care are viteza mai mică decât acceleratul și care oprește în toate stațiile. **16** *a* (Îs) *Pronume ~* Pronume care substituie numele diverselor obiecte după locul sau funcțiunea lor în vorbire Si: (înv) *pronume frățesc*. **17** *a* (Îs) *Mod ~* Mod ale cărui forme se modifică după cele trei persoane. **18** *a* (Îs) *Verb ~* Verb care poate fi conjugat la toate persoanele. **19** *a* (Îs) *Gen ~* Categorie gramaticală existentă în unele limbi, care diferențiază persoanele (**1**) de animale și lucruri. **20** *sn* (Csc) Totalitate a salariaților unei întreprinderi, instituții, organizații obștești etc. **21** *sn* (Rar) Persoană (**1**) care aparține personalului (**22**). **22** *sn* Serviciu dintr-o întreprindere, într-o instituție etc. care se ocupă cu angajarea personalului (**22**), cu evidența lui. **23** *sn* Categorie de salariați din cadrul unei întreprinderi sau instituții care îndeplinesc aceeași muncă.

personale *a* vz ***personal***

personalia *sfp* [At: DN[3] / P: *~li-a* / Pl: *~ii* / E: ml ***personalia***] (Liv) Informații complementare în prezentarea persoanei căreia îi este dedicată o lucrare.

personalicesc, ~ească *a* [At: PRAVILA (1814), 18/1 / Pl: *~ceşti* / E: ***personal*** + *-icesc*] (Înv) Personal (**1**).

personaliceşte *av* [At: CR (1830), 113[1]/35 / E: ***personal*** + *-iceşte*] (Înv) Destinat unei anumite persoane (**1**) Si: *personal* (**1**).

personalism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 96 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***personnalisme***, ger ***Personalismus***] **1** Atitudine a cuiva care ia în considerație numai punctele de vedere și interesele personale (**1**) Si: *subiectivism*. **2** Curent în filozofia contemporană care pune la baza existenței o pluralitate de entități spirituale înzestrate cu voință, conștiință de sine etc. și subordonate lui Dumnezeu, ca ființă supremă.

personalist, ~ă [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 220 / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***personnaliste***] **1** *a* (Rar) Care manifestă personalism (**1**) Si: *subiectivist*. **2-3** *smf, a* (Adept) al personalismului (**1-2**).

personalitate *sf* [At: FL (1838), 98[2]/38 / Pl: *~tăți* / E: fr ***personalité***, ger ***Personalität***] **1** Ceea ce este propriu fiecărei persoane (**1**) și o distinge ca individualitate Vz *individualitate*. **2** Fel propriu de a fi al cuiva Vz *individualitate*. **3** Ansamblu de trăsături morale sau intelectuale prin care se remarcă o persoană (**1**) Vz *individualitate*. **4** (Îs) *~ juridică* Calitate de a fi persoană juridică. **5** Persoană cu aptitudini deosebite și cu alese însușiri intelectuale și morale, având o contribuție valoroasă într-un anumit domeniu de activitate. **6** (Spc) Conducător a cărui activitate, sprijinindu-se pe înțelegerea științifică a procesului social-istoric și întruchipând aspirațiile maselor, exercită o influență apreciabilă asupra desfășurării evenimentelor istorice. **7** (Îs) *Cultul ~tății* Tendință a unor conducători de a cere să li se acorde tot timpul atenție și importanță, să fie adulați. **8** Persoană (**1**) cu funcție importantă în viața politică, socială, culturală Si:

personaj (**1**). **9** (Asr; mpl) Aluzie tendențioasă și jignitoare la adresa unei persoane (**1**).

personaliza *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***personnaliser***] **1** (Rar) A personifica. **2** A individualiza.

personalizare *af* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***personaliza***] **1** (Rar) Personificare. **2** Individualizare.

personalizat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 39 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***personaliza***] **1** (Rar) Care ține de o anumită persoană (**1**). **2** Individualizat.

personalmente *av* [At: HASDEU, SFC II, 191 / V: ***~am~*** / E: fr ***personnellment***] **1** (Înv) În mod personal. **2** Din punct de vedere personal.

personalnic, ~ă *a* [At: MANIFEST (1813), 23 (**8**) / E: ***personal*** + *-nic* cdp rs **персональный**] (Înv) Personal.

personamente *av* vz ***personalmente***

persona *sf* vz ***persoană***

persona non grata *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne ~te* / E: lat ***persona non grata***] **1** Diplomat devenit indezirabil pentru guvernul țării pe lângă care a fost acreditat. **2** (Pgn) Persoană indezirabilă.

personel *sn* vz ***personal***

personifia *v* vz ***personifica***

personifica *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ia*** / Pzi: *personific* / E: fr ***personnifier***] **1** (D. lucruri, animale, fenomene) A evoca, a reprezenta trăsăturile unei persoane (**1**). **2** (C. i. lucruri, animale, fenomene) A atribui însușiri omenești Si: (rar) *a personaliza*, (înv) *a personisi*. **3** (Pex) A simboliza. **4** A găsi expresia concretă în cineva sau în ceva, a exemplifica printr-o persoană (**1**) sau printr-un personaj, care posedă în cel mai înalt grad o calitate, un anumit caracter, un defect Si: *a încarna, a întruchipa, a întrupa*.

personificant, ~ă *a* [At: VIANU, M. 41 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***personifica***] (Rar) Personificator.

personificare *sf* [At: FILIMON, CR. I, 14 / Pl: *~cări* / E: ***personifica***] **1-2** (Figură de stil care constă într-o) atribuire de însușiri omenești unui obiect, unui animal, unui fenomen din natură. **3** Evocare, reprezentare a trăsăturilor unei persoane. **4** (Pex) Simbolizare. **5** (Urmat de determinări în genitiv) Exemplificare printr-o persoană (**1**) sau printr-un personaj a unei calități, a unui caracter, a unui defect pe care acea persoană sau acel personaj le posedă în cel mai înalt grad Si: *încarnare, întruchipare, întrupare*, (înv) *personificație*.

personificat, ~ă *a* [At: VASICI, M. II, 88/29 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***personifica***] **1** (D. lucruri, animale sau fenomene din natură) Care e reprezentat sub înfățișarea sau cu însușirile unei persoane (**1**). **2** Care exemplifică prin persoana sa o calitate, un anumit caracter, un defect pe care îl are în grad înalt.

personificator, ~oare *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***personifica*** + *-tor*] (Rar) Care personifică (**1**) Si: (rar) *personificant*.

personificație *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***personification***] **1** (Înv) Prezentare a trăsăturilor unei persoane. **2** (Urmat de determinări în genitiv) Personificare (**5**).

personificațiune *sf* vz ***personificație***

personisi *vt* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 74 / Pzi: *~sesc* / E: ***persoană*** + *-isi*] (Înv) A personifica (**2**).

persorbție *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***persorbtion***] Absorbție pe un material foarte poros.

perspectiv[1] *sn* vz ***perspectivă[2]***

perspectiv[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***perspectif***] (D. desene, proiecții etc.) Care reprezintă un obiect, un peisaj etc. în perspectivă (**2**) Si: *perspectivic*.

perspectival, ~ă *a* [At: CONTEMP, 1966, nr. 1022, 7/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***perspectivă[1]*** + *-al*] (Rar) **1** Care este propriu unei perspective[1]. **2** De perspectivă[1].

perspectivă[1] *sf* [At: DESEN. ARH. 5/22 / Pl: *~ve* / E: fr ***perspective***] **1** Reprezentare a unui corp din spațiu pe o suprafață, prin proiecție conică sau paralelă. **2** (Îlav) **În ~** Respectând regulile de reprezentare a obiectelor în spațiu, ținând seama de depărtarea relativă a obiectelor. **3** Disciplină care se ocupă cu studiul metodelor folosite pentru realizarea perspectivei[1] (**1**). **4** (Pan) Procedeu de compoziție a unei opere literare. **5** Fel particular de a vedea lucrurile. **6** Aspect sub care se prezintă lucrurile. **7** Punct de vedere. **8** Aspect pe care îl capătă un peisaj, o scenă, un obiect văzut din depărtare Si: (înv) *prospect*. **9** Priveliște. **10** Posibilitate a realizării sau a desfășurării în viitor a unui plan, a unei acțiuni, a unui fenomen etc. **11** (Mpl) Ceea ce poate ajunge cineva sau ceva în viitor Vz *șansă*. **12** Posibilități de viitor Vz *șansă*. **13-14** (Îljv) **În ~** (Care este) pe cale sau cu șanse de a se îndeplini în viitor.

perspectivă[2] *sf* [At: TEODOROVICI, P. 114/23 / V: ***perspectiv*** (Pl: *~ve*) *sn*, ***~rspectiv*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~ve* / E: ger ***Perspektiv***] (Înv) Ochean[1].

perspectivic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***perspektivisch***] Perspectiv[2].

perspectivist, ~ă *smf* [At: VIANU, A. P. 391 / Pl: *~iști, ~iste* / E: ***perspectivă[1]*** + *-ist*] (Nob) Persoană după care întreaga cunoaștere se referă la punctul nostru de vedere general asupra lumii.

perspectivitate *sf* [At: DM / Pl: *~tăți* / E: ***perspectivă[1]*** + *-itate*] Corespondență între o figură geometrică și imaginea ei în perspectivă[1] (**1**).

perspectograf *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***perspectographe***] **1** Aparat cu ajutorul căruia se transformă reprezentarea descriptivă a unui obiect în reprezentare concretă. **2** Aparat folosit pentru redresarea fotogramelor aeriene care au fost înregistrate pe clișee înclinate față de planul orizontal.

perspicace *a* [At: BARCIANU / Pl: *~*, (nob) *~aci* / E: fr ***perspicace***] (D. oameni) **1** Care este înzestrat cu o minte ageră, pătrunzătoare. **2** Care este capabil să surprindă și să înțeleagă ceea ce scapă majorității oamenilor. **3** (D. mintea sau manifestările oamenilor) Care dovedește agerime, istețime, pătrundere, subtilitate, finețe spirituală Si: (înv) *observator*[2]. **4** Pătrunzător.

perspicacitate *sf* [At: TIMPUL (1856), nr. 3, 4 / Pl: *~tăți* / E: fr ***persipcacité***] **1-3** Calitate de a fi perspicace (**1-3**) Si: *agerime, ascuțime, istețime, pătrundere* (**11-13**).

perspirație *sf* [At: F (1877), 171 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***perspiration***] (Rar) Transpirație ușoară.

perspirațiune *sf* vz ***perspirație***

persuada *vt* [At: CARAGIALE, O. VI, 14 / P: *~su-a~* / Pzi: *~dez* / E: fr ***persuader***] (Liv; c. i. oameni) **1** A convinge să creadă în adevărul unei afirmații. **2** A convinge să își schimbe felul de a gândi într-o anumită problemă. **3** A determina să vrea să facă un anumit lucru.

persuadare *sf* [At: ALEXI, W. / P: *~su-a~* / Pl: *~dări* / E: ***persuada***] (Liv) **1** Convingere a cuiva de adevărul unei afirmații. **2** Determinare a schimbării felului de a gândi al cuiva într-o anumită problemă. **3** Determinare a cuiva să vrea să facă ceva.

persuasiune *sf* [At: BARCIANU / P: *~su-a-si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***persuasion***] (Liv) **1-3** Dar sau putere de a persuada (**1-3**) pe cineva.

persuasiv, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 193 / V: (înv) ***~sva~*** / S și: *~aziv* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***persuasif***] (Liv) **1-3** Care urmărește sau are darul de a persuada (**1-3**) pe cineva Vz *convingător, elocvent, insistent, staruitor*.

persulfat *sm* [At: DER / Pl: *~ați* / E: fr ***persulfate***, ger ***Persulfat***] Sare a acidului sulfuric, folosită ca agent oxidant în industria vopselelor, medicamentelor, panificației etc.

persulfură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***persulfure***] (Chm) Produs care conține o mare cantitate de sulf.

persvasiv, ~ă *a* vz ***persuasiv***

pers[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perche***] (Spt) Prăjină specială, folosită la săriturile în înălțime.

pers[2] *sm* vz ***perja***

pers[3] *sm* vz ***perj[1]***

perșaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***perchage***] (Teh) Dezvoltare a unei topituri metalice amestecând baia metalică cu o bucată de lemn verde Si: *barbotaj*.

perșa *sf* vz ***perja***

perșe *sf* vz ***perșeie***

perșei *sn* vz ***perșeie***

perșeie *sf* [At: ALRM SN I, h 223 / V: ***perj s, perșe*** *sf*, ***perșei*** *sn*, ***perșet*** *sn* / Pl: ***perșei*** / E: mg ***persely***] **1** (Reg) Pușculiță, cutie în care își adună copiii banii. **2** (Trs) Bucșă la roata căruței. **3** (Reg) Piuliță situată sub fusul crângului de la moară Si: (reg) *broască, piuă, țigaie*.

perșet *sn* vz ***perșeie***

perspectiv *sn* vz ***perspectiva***[2]

perteleac *sn* vz ***terteleac***

pertelușele *sfp* [At: A IV, 5 / E: ns cf *perdea*] (Reg) Îmbrăcăminte a ușorului.

perteni *sp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / A: nct / E: nct] (Reg) Șireturi la încălțăminte.

pertinacitate *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ***~tăți*** / E: fr ***pertinacité***] (Frr) Încăpățânare.

partinamente *av* [At: SFC II, 197 / E: fr ***partinemment***] (Rar) În mod pertinent (**1**).

pertinax *s* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4861 / Pl: nct / E: fr ***pertinax***, ger ***Pertinax***] Material electroizolant, cu aspect lucios și neted, obținut din straturi suprapuse de hârtie cu capacitate mare de absorbție, impregnată cu rășini sintetice.

pertinent, ~a *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 313 / Pl: ***~nți, ~e*** / E: fr ***pertinent***] **1** (Jur) Care se raportează exact la chestiune, la fondul cauzei. **2** Potrivit. **3** (Liv) Care se potrivește exact obiectului despre care este vorba. **4** Care este adecvat pentru ceea ce vrea să argumenteze Si: *convenabil, nimerit, potrivit*. **5** (Pex) Care denotă profunzime, competență. **6** (D. elemente lingvistice) Dotat cu o anumită funcțiune într-un sistem determinat. **7** (D. elemente fonetice) Care servește într-o limbă dată la diferențierea semnificațiilor.

pertinență *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 348/34 / V: (înv) ***~tie*** / Pl: ***~țe*** / E: lat ***pertinentiae, -arum***, fr ***pertinence***] **1** (Înv) Ceea ce ține de un lucru. **2** Ceea ce aparține unui lucru. **3** (Înv; pex) Dependințe. **4** (Înv) Împrejurimi. **5-7** (Jur) Caracter sau însușire a ceea ce este pertinent (**1, 4-5**). **8-9** Însușire a unui element lingvistic sau fonetic de a fi pertinent (**6-7**).

pertinenție *sf* vz ***pertinență***

pertracta *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 369 / V: (înv) ***rac~***, (reg) ***petrata, petrecta*** / Pzi: ***~tez*** / E: lat ***pertractare, pertrectare***] **1** (Liv; c. i. probleme, chestiuni în litigiu etc.) A dezbate, a discuta, a trata îndelung, amănunțit. **2** (Reg; îf *petrecta*) A da în judecată.

pertractare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 76 / V: (reg) ***~at~, ~rec~*** / Pl: ***~tări*** / E: ***pertracta***] (Liv) Discuție, dezbatere, tratare îndelungată, amănunțită a unei probleme, a unui litigiu etc. Si: (rar) *pertractație*.

pertractație *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***pertractatio, -onis***] (Rar) Pertractare.

pertractațiune *sf* vz ***pertractație***

pertratare *sf* vz ***pertractare***

pertracta *v* vz ***pertracta***

pertu *av* [At: IORDAN, STIL. 23 / E: ger ***per du***] **1** (Îe) **A fi ~ cu cineva** A-și spune reciproc „tu" când se adresează unul altuia Si: *a tutui*. **2** (Îae) A fi în termeni familiari cu cineva.

pertuizana *sf* [At: DER / P: ***~tu-i~*** / Pl: ***~ne*** / E: fr ***pertuisane***] Armă de fier, asemănătoare cu halebarda, folosită în sec. XV-XVIII.

perturba *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *perturb*, ***~bez*** / E: fr ***perturber***, lat ***perturbare***] **1** A tulbura liniștea Si: *a deranja*. **2** A deranja ordinea. **3** A împiedica funcționarea unui sistem, a unui organism etc.

perturbare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 396 / Pl: ***~bări*** / E: ***perturba***] **1** Tulburare a liniștii Si: *perturbație* (**1**). **2** Deranjare a ordinii Si: *perturbație* (**2**). **3** Împiedicare a funcționării normale a unui mecanism, a unui sistem, a unui organism Si: *perturbație* (**3**).

perturbativ, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. II, 141 / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***perturba*** + ***-tiv***] (Rar) **1-3** Perturbator (**1-3**).

perturbator, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, T. 718 / V: (rar) ***~băt~*** / Pl: ***~i, ~oare*** / E: fr ***perturbateur***] **1-3** Care perturbă (**1-3**) Si: (rar) *perturbativ* (**1-3**).

perturbație *sf* [At: BARASCH, M. III, 60/10 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***perturbation***, lat ***perturbatio***] **1-3** Perturbare (**1-3**). **4** Tulburare în viața unui individ sau a unei colectivități. **5** (Îs) ***~ii atmosferice*** Ansamblu de fenomene atmosferice care se produc în același timp și care determină schimbarea în rău a timpului. **6** (Med) Modificări patologice ale unui organ sau ale unei funcțiuni.

perturbațiune *sf* vz ***perturbație***

perturbator, ~oare *a* vz ***perturbator***

pert[1] *sn* [At: T. POPOVICI, SE. 488 / Pl: ***~uri*** / E: mg ***perc***] (Trs) **1** Minut. **2** Secundă. **3** Clipă.

pert[2] *sn* [At: ARVINTE, TERM. 159 / Pl: ***~uri*** / E: nct] (Reg) Canal prin care buștenii sunt purtați la vale cu ajutorul apei.

pertent *sn* [At: BUL. FIL. IV, 177 / V: (înv) ***~rcet*** / Pl: ***~e*** / E: ger ***Perzent***, mg ***percent***] (Trs) **1** Procent. **2** Camătă.

perteptor *sm* vz ***perceptor***

peruan, ~ă *smf, a* [At: AR (1829), 46[1]/23 / P: ***~ru-an*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: sp ***peruano***, cf rs ***перуанец***] **1-10** Peruvian (**1-10**).

perucar *sm* [At: DRLU / V: ***~roc~*** / Pl: ***~i*** / E: ***perucă*** + ***-ar***] (Înv) **1-2** Peruchier (**1-2**).

perucaș *sm* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. VIII, 50 / Pl: ***~i*** / E: ***perucă*** + ***-ar***] (Înv) **1-2** Peruchier (**1-2**).

perucă *sf* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. VIII, 50 / V: (reg) ***păr~***, (înv) ***~roacă*** / Pl: ***~uci***, (înv) ***~uce*** / E: fr ***perruque***, it ***perrucca***] Obiect confecționat din păr[1], din fire sintetice, lână etc., folosit odinioară de nobili, judecători, actori, iar azi mai ales de femei, în locul părului natural sau peste el Si: (înv) *paric*, (reg) *parocă*.

perucăreasă *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 6 / Pl: ***~ese*** / E: ***perucar*** + ***-easă***] **1-2** Femeie care (confecționează sau) vinde peruci. **3-4** Soție a peruchierului (**1-2**).

peruchier *sm* vz ***peruchier***

perucherie[1] *sf* [At: DLR / Pl: ***~ii*** / E: ***perucher*** + ***-ie***] **1-2** Meserie a peruchierului (**1-2**).

perucherie[2] *sf* [At: DLR / Pl: ***~ii*** / E: ***perucă*** + ***-erie***] **1** Atelier unde se confecționează peruci. **2** Magazin unde se vând peruci, meșe etc.

peruchiar *sm* vz ***peruchier***

peruchier *sm* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 81 / V: ***~ucher***, (nob) ***~chiar*** / P: ***~chi-er*** / Pl: ***~i*** / E: fr ***perruquier***] **1-2** Persoană care (confecționează sau) vinde peruci Si: (înv) *parocaș* (**1-2**), *perucar* (**1-2**), *perucaș* (**1-2**).

perumb *sm* vz ***porumb***

perunc *sn* vz ***pârâng***[1]

perung *sm* vz ***pârâng***[1]

perusie *sf* vz ***periusie***

peruș *sm* [At: ARGHEZI, B. 45 / Pl: ***~i*** / E: fr ***perruche***] **1** Specie de papagal mic, cu ciocul mai lung și cu coada ascuțită. **2** (Pgn; frm) Papagal.

perușcă *sf* [At: MÎNDRESCU, UNG. 76 / Pl: ***~ște*** / E: ***pere*** (pll *para*[2]) + ***-ușcă***] **1-2** (Reg; lpl) Perișoară (**1-2**). **3** (Trs; mpl) Cartof (*Solanum tuberosum*).

peruvian, ~ă [At: IST. AM. 29[v]/20 / P: ***~vi-an*** / Pl: ***~ieni, ~iene*** / E: fr ***Péruvien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) (care face parte din populația de bază a Peruului sau) care este originară de acolo Si: *peruan* (**1-4**). **5** *smp* Popor care locuiește în Peru Si: *peruan* (**5**). **6** *smp* (Înv) Vechi locuitori ai Peruului înaintea descoperirii Americii Si: (îvr) *peruan* (**6**). **7-8** *a* Care aparține (Peruului sau) peruvienilor (**5**) Si: *peruan* (**7-8**). **9-10** *a* Privitor (la Peru sau) la peruvieni (**5**) Si: *peruan* (**9-10**).

peruzea *sf* [At: IST. AM. 33[v]/5 / V: (rar) ***~roz~, piroz~, pir~*** / Pl: ***~ele*** / E: tc ***pervane***] **1** Piatră semiprețioasă, opacă, de culoare albastră sau verzuie Si: *turcoază*. **2** (Fig) Culoare albastră-verzuie.

pervanea *sf* [At: PANN, ap. TDRG / V: ***~ven~*** / Pl: ***~ele*** / E: tc ***pervane***] (Înv) Specie de fluture de noapte.

pervaz *sn* [At: I. IONESCU, P. 252 / V: (îrg) ***prev~, priv~***, (reg) ***prov~*** / Pl: ***~uri*** și (rar) ***~e*** / E: tc ***pervaz***] **1** (Asr) Ramă, cadru din lemn pentru un tablou, o oglindă, un instrument etc. **2** Fiecare dintre piesele de lemn,

simple sau profilate, fixate pe părțile laterale ale unui toc de ușă sau de fereastră, pentru a acoperi rostul dintre perete și toc. **3** Deschizătură în perete în care e situat cadrul unei uși sau al unei ferestre. **4** Parte de jos a tocului unei ferestre Si: (reg) *glav, parapet* (**5**). **5** (Reg) Cercevea la o fereastră, în formă de ramă sau cruce. **6** (Reg) Ansamblu alcătuit din stâlpii în care se fixează ușa, la casele cu pereți interiori din paiantă. **7** Șipcă sau scândură îngustă fixată la marginea dinspre perete a unei pardoseli de lemn, pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete. **8** Piesă de lemn așezată la partea superioară a unui lambriu, pentru a forma o cornișă mică. **9** Fiecare dintre cele două brațe ale ferăstrăului cu coadă. **10** (Reg) Bor al pălăriei. **11** (Rar; îf *privaz*) Șliț la indispensabili.

pervă *a* [At: SĂGHINESCU, S. 63 / V: ***~vi*** / Pl: *~ve* / E: rs ***первый***] **1** (Reg) Care este foarte bun, excelent, perfect. **2** (Spc; d. făină) De cea mai bună calitate Si: (reg) *lamură, mudmel, nulaș, piclă*. **3** De calitatea întâi Si: (reg) *lamură, mudmel, nulaș, piclă*. **4** (D. cartofi copți) Cu aspect făinos.

pervăzui *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***pervaz*** + *-ui*] (Rar) A încadra într-un pervaz (**1**) Si: *a înrăma*.

pervedea *sf* [At: CONV. LIT. III, 170 / V: ***pelv~*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Mun) Magiun uscat.

pervenea *sf* vz ***pervanea***

perveni *v* vz ***parveni***

pervenire *sf* vz ***parvenire***

pervenit, ~ă *a* vz ***parvenit***

pervers, ~ă *a* [At: IORGOVICI, O. 86/8 / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***pervers***] **1** (D. oameni) Care este înclinat spre rău. **2** Căruia îi face plăcere să facă rău sau să-l încurajeze. **3** Care manifestă o deviere de la normal a instinctelor, judecății, ideilor. **4** Imoral. **5** Corupt. **6** Fățarnic. **7** (D. manifestările, instinctele etc. oamenilor) Care exprimă perversitate (**8**).

perversitate *sf* [At: IORGOVICI, O. 44/12 / Pl: *~tăți* / E: fr ***perversité***] **1** Înclinare spre rău Si: *perversiune* (**1**). **2** Plăcere de a face rău sau de a-l încuraja Si: *perversiune* (**2**). **3** Deviere de la normal a judecății, moralității Si: *perversiune* (**3**). **4** Tendință patologică de a comite acte imorale, agresive Si: *perversiune* (**4**). **5** Imoralitate. **6** Corupție. **7** Falsitate. **8** Perversiune (**8**).

perversiune *sf* [At: ALEXI, W. / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***perversion***] **1-4** Perversitate (**1-4**). **5** (Pex) Imoralitate. **6** (Pex) Corupție. **7** Falsitate. **8** Deviere de la normal a instinctelor sexuale, astfel încât satisfacția sexuală se obține în mod nefiresc, prin acte de cruzime asupra sa însuși ori a partenerului, sau fără partener, neexistând posibilitatea de a perpetua specia Si: *perversitate* (**8**).

pervertí *vt* [At: MACEDONSKI, O. I, 120 / Pzi: *~tesc* / E: fr ***pervertir***] **1** (Fșa) A schimba ceva în rău Si: *a degrada, a strica*. **2** (C. i. oameni și manifestări ale lor) A face să devină crud, găsind plăcere în a face rău Si: *a corupe, a degrada*. **3** (Spc) A face să se devieze de la normal judecata morală a cuiva Si: *a corupe, a deprava, a strica*. **4** (C. i. simțuri, organe de simț) A denatura funcțiunea normală. **5** (C. i. instinctul sexual) A devia de la funcția de perpetuare a speciei, căutând satisfacție fără partener sau în relații însoțite de acte de cruzime.

pervertire *sf* [At: VLAHUȚĂ, O. A. I, 238 / Pl: *~ri* / E: ***perverti***] **1** Schimbare în rău Si: *degradare, stricare*. **2** Determinare a unei evoluții spre cruzime, spre plăcerea de a face rău Si: *corupere, degradare*. **3** (Spc) Deviere de la normal a judecății morale Si: *corupție, depravare, stricare*. **4** Denaturare a funcției normale a unui simț, a unui organ. **5** (Spc) Deviere a instinctului sexual a funcției de perpetuare a speciei, căutând satisfacție fără partener sau în relații însoțite de acte de cruzime.

pervertit, ~a *a* [At: DL / Pl: *~iți, ~e* / E: ***perverti***] **1** Schimbat în rău. **2** (Spc) Devenit crud. **3** Care găsește plăcere în a face rău. **4** Imoral. **5** (D. organe de simț) Care nu mai funcționează normal. **6** (D. instinctul sexual) Care nu mai funcționează pentru perpetuarea speciei, ci pentru obținerea satisfacției prin mijloace nefirești Si: *corupt, depravat*.

pervertitor, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***perverti*** + *-tor*] (Rar) **1-10** (Persoană) care pervertește (**1-5**) Si: *corupător*.

pervi *a* vz ***pervă***

pervibrare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: fr ***pervibration***] (Cns) Vibrare a betonului în plină masă.

pervibrator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***pervibrateur***] (Cns) Aparat care permite vibrarea betonului în plină masă.

pervinca *sf* [At: BORZA, D. 180 / Pl: *~nci* / E: lat ***pervinca***] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*).

pervitină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: fr ***pervitine***, ger ***Pervition***, rs ***первитин***] Substanță organică folosită în tratamente medicale pentru creșterea temporală a energiei și a puterii de muncă, pentru înlăturarea senzației de oboseală etc.

perzista *v* vz ***persista***

perzional, ~ă *a* vz ***personal***

perzonă *sf* vz ***persoană***

pesac *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 96 / V: ***persec, ~sag, ~săc, ~sec*** / A și: *pes~* / Pl: *~uri* / E: srb ***pesak***] (Ban) **1** Pământ nisipos. **2** Nisip. **3** Pietriș.

pesadă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~de* / E: fr ***pesade***] Mișcare a calului când se ridică pe picioarele dinapoi.

pesag *sn* vz ***pesac***

pesante *av* [At: DN[3] / P: *peza~* / E: it ***pesante***] (Muz; indică modul de execuție) Greoi, apăsat, ferm și cu gravitate.

pesar *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Pessar*** cf fr *pessaire*, gr ***πήσσος*** „tampon"] (Med) **1** Instrument în formă de inel, din cauciuc, metal sau material plastic, care susține unele organe interne. **2** Tampon.

pesăc *sn* vz ***pesac***

pesăcar *a* [At: ALR SN I, h 10/36 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pesac*** + *-ar*] (Reg) Nisipos.

pesăcos, ~oasă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / V: ***pisoc~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pesac*** + *-os*] (Reg) **1** Nisipos. **2** (D. cartofi) Cu aspect făinos.

pescador *sn* [At: TUDORAN, O. 127 / Pl: *~oare* / E: sp ***pescador***] Navă specială, construită și amenajată cu instalații de pescuit, de depozitare, de congelare și, uneori, de preparare a peștelui, folosită pentru pescuitul pe mare.

pescaj *sn* [At: ABC. MAR. / Pl: *~e* / E: it ***pescaggio***] (Nav) Distanță, măsurată pe verticală, între linia de plutire și punctul cel mai de jos al unei secțiuni transversale printr-o navă Si: *calaj*.

pescar *sm* [At: CORESI, EV. 208 / V: (îrg) ***păs~***, (reg) ***peșcariu, pis~*** / Pl: *~i* / E: ml ***piscarius***] **1-2** Persoană care se ocupă (cu pescuitul și) cu conservarea peștelui[2] pescuit Si: (înv) *măjar*[1], (reg) *păscălar* (**1-2**), *pescaș* (**1-2**), *pescuitor* (**3-4**). **3** Persoană care practică pescuitul sportiv. **4** (Pex) Persoană care vinde pește Si: (înv) *majar*[1], (reg) *păscălar* (**3**), *pescaș* (**3**). **5** Familie de păsări sălbatice care trăiesc pe lângă ape în cârduri mari și se hrănesc cu pește[2], de mărimea unei rațe, cu ciocul încovoiat, cu pene albe sau cenușii și negre pe cap. **6** Păsări sălbatice mai mici, cu penele de pe spate colorate în cenușiu, albastru sau verde, care trăiesc în cârduri și se hrănesc cu pește. **7** (Șîc **~argintiu, ~alb, ~de-mare, ~mare, ~de-case**) Pasăre cu capul, grumazul, abdomenul și coada albe, cu restul capului albastru-cenușiu, cu picioarele galbene Si: *pescarus* (**5**) (*Larus argentatus*). **8** (Șîc **~cenușiu, ~sur**) Pasăre de culoare albă, cu spatele și aripile cenușii Si: *petrel* (*Laurus canus*). **9** (Șîc **~negru**, reg. **păs~-d-ăl negru, păs~popesc**) Pasăre mică cu picioarele scurte, cu penele de pe gușă albe iar cu restul corpului negru Si: *pescărel* (**8**), *pescăruș* (**8**), (reg) *pietrar, râbar, pasăre-legănată, pasăre-de-apă, pasăre-de-gheață* (*Cinclus cinclus*). **10** (Șîc **~verde, ~vânăt**, reg. **păs~viorint**) Pasăre cu corpul scurt, cu cioc mare, cu penajul colorat în tonuri de albastru-verzui Si: *pescărel* (**7**), *pescaraș* (**7**), *pescăriță* (**6**), *pescăruș* (**7**), (reg) *pescuț* (**4**) (*Alcedo atthis*). **11** (Orn; reg; șîc **~vânăt, păs~mare, păscari-de-mare**) Bâtlan (*Ardea cinerea*). **12** (Orn; reg; șîc **~cu-cap-negru**) Chirighiță (*Sterna hirundo*). **13** (Reg) Pasăre cu partea superioară a capului neagră, cu coada bifurcată și albă, cu abdomenul alb Si: *chiră, chirighiță, pescăruș* (**3**), *rândunea-maritimă-mică* (*Sterna sandvicensis*). **14** (Orn; reg) Chiră-neagră (*Chlidorias nigra*). **15** (Orn; reg; îf *păscar*) Codobatură-sură (*Motacilla cinerea*). **16** (Orn; reg; îaf)

Lăstun (*Apus apus*). **17** (Orn; reg; îc) **~râzător** Pescăruș (**6**) (*Laurus ridibundus*).

pescaș *sm* [At: ALR I, 1738/289 / Pl: *~i* / E: ***pescar*** css] (Reg) **1-3** Pescar (**1-2, 4**).

pescăraș *sm* [At: BARCIANU / V: (reg) ***pas~*** / Pl: *~i* / ***pescar*** **+** *-aș*] **1-6** (Pop; șhp) Pescar (**1-3**) (tânăr) Si: *pescărel* (**1-6**). **7** (Orn; reg) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*).

pescărească *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***pescar*** **+** *-ească*] **1-2** Nevastă a pescarului (**1-2**) Si: (rar) *pescăriță*[1] (**1-2**). **3** Vânzătoare de pește[2] Si: (rar) *pescăriță*[1] (**3**). **4** Femeie care se ocupă cu pescuitul Si: (rar) *pescăriță*[1] (**4**).

pescărel *sm* [At: MARIAN, O. I, 51 / V: (reg) ***pascarăl, păs~, pischir~*** / Pl: *~ei* / E: ***pescar*** **+** *-el*] **1-6** (Șhp) Pescăraș (**1-6**). **7** (Orn; reg; șîc **~albastru, ~auriu, ~verde, ~vânăt**) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **8** (Orn; reg; șîc **~negru, ~de-gheață, ~de-pădure, ~de-pârâu, ~de-apă, ~de-munte**, reg. **păs~de-păreie**) Pescar (**9**) (*Cinclus cinclus*). **9** (Orn; reg) Cufundar (*Gavia immer*). **10** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

pescăresc, ~ească *a* [At: URECHE, L. 144 / V: (îrg) ***păs~*** / Pl: *~ești* / E: ***pescar*** **+** *-esc*] **1-3** Care se referă la meseria pescarului (**1-3**). **4-6** Care aparține pescarului (**1-3**). **7-9** Privitor la pescar (**1-3**). **10-12** Specific pescarului (**1-3**). **13-15** De pescar (**1-3**). **16** (Îs) *Ciorbă ~easca* sau *borș ~* Ciorbă preparată într-un anumit mod, conținând din abundență mai multe feluri de pește[2]. **17** (Îs) *Pantaloni ~ești* Pantaloni (de damă) strâmți, lungi până sub genunchi. **18** (Îs) *Ață ~ească* Fir de bumbac foarte rezistent, alcătuit din mai multe fire bine răsucite.

pescărește *av* [At: SFC II, 140 / E: ***pescar*** **+** *-ește*] **1** În felul pescarilor (**1**). **2** După obiceiul pescarilor (**1**). **3** Ca pescarii (**1**).

pescări *vi* [At: GOLESCU, Î / V: ***păs~*** *v* / Pzi: *~resc* / E: ***pescar***] (Îrg) A pescui (**1**).

pescărie *sf* [At: N. TEST. (1648), 181[r]/1 / V: (îrg) ***păs~*** / Pl: *~ii* / E: ***pescar*** **+** *-ie*] **1-2** (Îrg) Pescuire (**1-2**). **3** Pescuit (**3**). **4** Loc unde cineva pescuiește Si: (îvr) *pescuire* (**4**), *pescuit* (**4**). **5** Loc unde se aduce și se conservă peștele[2] prins Vz *cherhana*. **6** Loc, piață, prăvălie unde se vinde pește[2] Si: *pescărime* (**2**). **7** Negoț de pește[2]. **8** Totalitate a peștilor[2] dintr-o apă. **9** Mulțime de pești[2]. **10** (Lpl) Diferite soiuri de pește[2]. **11** (Lsg csc) Preparat culinar din pește[2]. **12** (Trs; Ban) Crescătorie de pește[2] Si: (reg) *pescăriță*[1] (**11**). **13** (Argotic) Ocupație a peștelui[2].

pescărime *sf* [At: CONACHI, ap. TDRG / V: (reg) ***păs~*** / Pl: *~mi* / E: ***pescar*** **+** *-ime*] (Rar; csc) **1** Mulțime de pescari. **2** Pescărie (**6**). **3** (Blg; înv) Clasă a peștilor[2].

pescărit *sn* [At: LB / V: ***pas~*** / Pl: *~uri* / E: ***pescări***] (Îrg) **1-2** Pescuire (**1-2**). **3** Pescuit (**3**).

pescăriță[1] *sf* [At: DRLU / V: (reg) ***~pas~*** / A și: (reg) *pes~* / Pl: *~țe* / E: ***pescar*** **+** *-iță*] **1-4** (Rar) Pescăreasă (**1-4**). **5** (Orn; reg; șîc **~neagră, ~neagră-înfrântă**) Chiră neagră (*Chlidonias negra*). **6** (Orn; reg) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **7** (Orn; reg; șîc **~cu-cap-negru**) Pescăruș (**4**) (*Sterna hirundo*). **8** (Orn; reg) Bâtlan (*Ardea cinerea*). **9** (Orn; reg) Cufundar (*Gavia arctica*). **10** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **11** (Reg) Crescătorie de pește[2] Si: (reg) *pescărie* (**12**).

pescăriță[2] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Putină mică cu capac, în care se păstrează produsele lactate.

pescăruș *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***păs~, pis~*** / Pl: *~i* / E: ***pescar*** **+** *-uș*] **1** Păsări de mare cu aripile lungi și ascuțite, care zboară la suprafața apei pentru a prinde pește[2]. **2** Păsări cu penajul colorat, cu ciocul puternic, drept și ascuțit, care trăiesc pe lângă ape și se hrănesc cu pește[2] Si: (reg) *păscălar, păscărui*. **3** (Orn; reg; șîc **~de-mare, ~de-aterină, ~mic**) Pescar (**13**) (*Sterna sandvicensis*). **4** (Reg; șîc **~de-baltă, ~cu-cap-negru**) Pasăre cu o dungă lată, neagră pe cap, cu pieptul sur-argintiu, cu partea ventrală albă, spatele și vârful aripilor sure-albăstrui Si: *chirighiță, rândunea-maritimă vulgară*, (reg) *pescăriță*[1] (**7**), *rândunică-de-mare* (*Sterna hirundo*). **5** (Orn; reg; șîc **~alb**) Pescar (**7**) (*Laurus argentatus*). **6** (Reg; șîc **~alb, ~de-hamsii**) Pasăre cu capul brun, cu corpul albastru-sur, cu ciocul și picioarele roșii Si: *martin, pescar* (**17**) *-râzător*, (reg) *gîușcă, carabaș-comun, porumbel-de-mare* (*Laurus ridibundus*). **7** (Orn; reg; șîc **~albastru, ~vânăt, ~verde, ~verzui**) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **8** (Orn; reg; șîc **~de-munte, ~negru, ~cu-gușă-albă, ~de-prund**) Pescar (**9**) (*Cinclus cinclus*).

peschir *sn* vz ***peșchir***

peschira *sf* vz ***peștoaica***

pescoas, ~oasă *a* [At: URECHE, L. 117 / V: ***pas~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pește***[2]] (Îrg) **1** Cu mult pește[2]. **2** Plin de pește[2].

pescui [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***pas~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pește***[2]] **1-2** *vt* A prinde (pește[2] sau) alte animale acvatice, de obicei cu ajutorul unor instrumente speciale Si: (îrg) *a pescări*. **3** *vi* (îc) **A ~ în (apă) tulbure** A profita de o situație încordată sau neclară pentru a trage foloase personale. **4** *vt* (Îe) **A tulbura apa ca să ~ască** A provoca neînțelegeri pentru a trage foloase personale din ele. **5-6** *vti* (C. i. obiecte, situații greu de obținut) A căuta cu insistență. **7** *vt* A face rost. **8** *vt* (Fam) A vâna. **9** *vt* (Arg; c. i. persoane de sex feminin) A acosta.

pescuiala *sf* [At: ALR I, 1738/896 / P: *~cu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pescui*** **+** *-eală*] (Reg) **1-2** Pescuire (**1-2**). **3** Pescuit (**3**).

pescuină *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 46 / Pl: *~ne* / E: ***pește***[2]] (Înv) Lac cu mult pește[2] Si: *heleșteu*.

pescuire *sf* [At: DLRU / Pl: *~ri* / E: ***pescui***] **1-2** Prindere (a peștelui sau) a altor animale acvatice, de obicei cu instrumente speciale Si: *pescuit* (**1-2**), (îrg) *pescărie* (**1-2**), *pescărit* (**1-2**), (reg) *pescuială* (**1-2**). **3** Pescuit (**3**). **4** (Îvr) Pescărie (**4**). **5** (Fig; fam) Căutare insistentă. **6** (Fam) Vânare. **7** Pescuit (**3**).

pescuit *sn* [At: LEX. MARS, 237 / V: (înv, reg) ***pas~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pescui***] **1-2** Pescuire (**1-2**). **3** Meserie a pescarului Si: *pescuire* (**6**), (îrg) *pescărie* (**3**), *pescărit* (**3**), (reg) *pescuială* (**3**). **4** (Îvr) Pescărie (**4**).

pescuitor, ~oare [At: (a. 1632) IORGA, S. D. XI, 258 / V: (înv) ***pas~*** / P: *~cu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pescui*** **+** *-tor*] **1** *a* (Îrg) În care se poate pescui. **2** *a* Care are pește[2]. **3-4** *smf* (Spc) Pescar (**1-2**). **5** *smf* (Îls) **~ în apă tulbure** Persoană care profită de situațiile încordate, neclare pentru a trage foloase personale. **6** *smf* (Fig) Persoană care caută cu insistență să obțină ceva Si: (fam) *vânător*.

pesculeț *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***pește***[2] **+** *-uleț*] **1-2** (Reg; șhp) Peștișor (**1-2**).

pescuț *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***pas~*** / Pl: *~i* / E: ***pește***[2] **+** *-uț*] **1-2** (Trs; Ban; șhp) Peștișor (**1-2**). **3** (Pan; reg) Fiecare dintre mușchii[2] coloanei vertebrale situați deasupra rinichilor, la porc. **4** (Orn; reg) Pescar (**10**) (*Alcedo atthis*). **5** (Bot; reg) Stânjenel (*Iris germanica*).

pesec *sn* vz ***pesac***

pesemne *av* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 42/7 / V: (înv) **~cne, ~sine, pisăni, pres~, psăni** / E: ***pe*** **+** ***semne***] (Pfm) **1** Se vede că)... **2** Se pare (că)... **3** Poate. **4** Probabil.

pesene *sf* vz ***pesemne***

pesetă *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: sp ***peseta***] Unitate monetară spaniolă.

pesimet *sm* vz ***pesemet***

pesimism *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 301 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pessimisme***, ger ***Pessimismus***] **1** (Îoc *optimism*) Atitudine a omului care privește cu neîncredere viața și pe semenii săi și care consideră că toate situațiile au deznodământ fatal. **2** (Flz) Concepție potrivit căreia răul, iluzia, suferința predomină în lume și nu pot fi înlăturate, fiindu-i inerente. **3** Sentiment de tristețe, de amărăciune și de neliniște. **4** Stare sufletească de deprimare.

pesimist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pessimiste***, ger ***Pessimist***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care manifestă pesimism (**1, 3-4**). **7** *a* Care se bazează pe pesimism (**2**). **8-9** *smf, a* (Adept) al pesimismului (**2**).

pesine *av* vz ***pesemne***

pesingea *av* vz ***pesingea***

pesmă *sf* vz ***pejmă***

pesmecior *sm* [At: ȘEZ. IX, 62 / V: ***pezm~*** / Pl: *~i* / E: ***pesmet*** **+** *-ior*] **1-8** (Șhp) Pesmet (**1-4**) (mic).

pezmed *sm* vz ***pesmet***

pesmeliți *smp* [At: CIAUȘANU, V. 52 / E: nct] (Olt: csnp) Pesmeți (**1**).

pesmet *sm* [At: (a. 1696) IORGA, S. D. V, 373 / V: ***~sim~, ~med*** *sm* / Pl: ***~eți*** / E: tc ***pecsimet***] **1** (Lsg; csp) Felie de pâine sau de cozonac uscată sau prăjită special, care servește ca provizie în condiții grele de aprovizionare. **2** Epitet dat unei persoane foarte slabe. **3** (Lsg) Produs alimentar obținut prin uscarea bucăților de pâine albă sau intermediară și măcinarea acestora. **4** Preparat culinar obținut prin coacerea și uscarea, sub diferite forme, în funcție de sort, a unui aluat fermentat, cu sau fără adaos de zahăr, unt (margarină, ulei), ouă, lapte etc., în diverse proporții Vz *biscuit*.

pesmetar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pesmet*** + *-ar*] (Îvr) **1-2** Persoană care (făcea sau) vindea pesmeți.

pesmete *sm* vz ***pesmet***

pesmeț *sm* vz ***pesmet***

pesnă *sf* vz ***peasna***

pesni *vt* [At: PR. DRAM. 157 / Pzi: *~nesc* / E: ***peasnă***] (Îvr) A cânta.

peso *sm* [At: DN[3] / Pl: *~s* / E: sp ***peso***] Unitate monetară a unor țări din America de Sud, Argentina, Columbia, Uruguay, Bolivia, Cuba, Mexic etc.

pespe *pp* vz ***peste***

pespre *pp* vz ***peste***

pesref *sn* vz ***pestref***

pestală *sf* vz ***pesteală***

pesta[1] *sf* [At: CORNEA, E. I, 115/35 / Pl: *~te* / E: fr ***peste***] **1** Boală gravă, infecțioasă și epidemică, provocată de bacteria *Pasteurella pestis* și manifestată prin tumori, hemoragii, febră mare etc. Si: *ciuma*. **2** (Mdv) Denumire generică dată unui grup de boli provocate de virusuri la taurine, porcine, cabaline și păsări.

pesta[2] *pp* vz ***peste***

pestărnac *sm* vz ***pastârnac***

peste *pp* [At: COD. VOR. 18/31 / V: (îrg) ***păstă, păs~, păște, pâstă, ~spe, ~spre, ~tă, ~tre, peșce, pista, pis~, piste, prăstă, prestă, pres~, pris~, pristi*** / E: ***pre*** + ***spre***] **1** Exprimă suprapunerea, directă sau mediată, în sau dincolo de limitele unei suprafețe sau ale unui spațiu conceput ca o suprafață. **2** Exprimă aplicarea pe o parte a unei suprafețe, pe un obiect etc. *Au tras peste ferestre foi de cort*. **3** (Îlav) **Unul ~ altul, una ~ alta, unii ~ alții, unele ~ altele** Suprapus în stivă. **4** Exprimă aplicarea violentă a unei lovituri pe o parte a corpului *O plesni peste cap*. **5** Arată aplicarea mediată, pe deasupra unei suprafețe, a unui obiect *Norii stau grămadă peste sat*. **6** Indică aplicarea transversală și mediată până dincolo de întinderea unei suprafețe *Pod peste mare nu se poate*. **7** Exprimă parcurgerea unei distanțe prin traversare *Trece peste câmp*. **8** Indică deplasarea pe o suprafață *Râul alunecă peste pruduș*. **9** Exprimă deplasarea superficială, lină pe suprafața unui obiect *Aerul rece îi trece peste față*. **10** Arată parcurgerea în întregime a întinderii *Trecea râul peste podul de lemn*. **11** Exprimă parcurgerea mediată a întinderii unei suprafețe *O flacără trecea peste munți*. **12** Arată că parcurgerea distanței se petrece prin intermediul privirii *Privi peste curte*. **13** Indică traversarea unei delimitări sau a unui obstacol prin depășire sau escaladare *Au fugit peste Dunare*. **14** Exprimă revărsarea dincolo de o limită *Ape revărsate peste maluri*. **15** Arată că depășirea unui obstacol spațial se produce prin intermediul privirii sau al unui flux sonor *Privesc peste ulucă*. **16** Urmat de un determinant calitativ, exprimă extinderea, de obicei prin răspândire continuă ori intermitentă, a unei realități, a unei stări etc. pe un cuprins spațial delimitat prin acest determinant *Zăpada s-a așternut peste sat*. **17** Exprimă cuprinderea cu ajutorul privirii a unei întinderi spațiale *Privea peste tot în căutarea unui adăpost*. **18** Urmat de un determinant numeric, indică situarea dincolo de limita unei distanțe, precizată prin acest determinant *Peste 100 de metri vei întâlni un parc*. **19** Exprimă extinderea, răspândirea etc. prin orientare dinamică înspre un reper *Căzuseră alți tovarăși peste leșurile lor*. **20** Exprimă faptul că reperul spațial constituie obiectivul supus sau expus în mod forțat unei acțiuni directe și de obicei neașteptate *Românii cad peste tabăra și bagajele turcilor*. **21** Indică localizarea unei realități prin raportare la depășirea unei limite *Se vedeau peste dealurile negre Bucegii*. **22** (Îlav) **~ drum** Față în față la o distanță mică. **23** Exprimă încadrarea unui fapt, a unui eveniment etc. nedeterminat ca durată, în cursul desfășurării unei perioade *Au măcinat grâul culeș peste vară*. **24** Indică posterioritatea scurgerii unei durate față de o unitate temporală determinată *Într-o zi, peste care au trecut multe zile, am intrat în acea casă*. **25** Exprimă scurgerea unei durate definite ca înșirare de perioade identice *Românii au trecut peste vremuri grele*. **26** Indică posterioritatea manifestării unei stări față de o perioadă scursă *Au trecut peste vârsta copilăriei*. **27** Exprimă încadrarea durativă a unei acțiuni, a unei stări etc. pe întregul cuprins al unei perioade, uneori marcat printr-un determinant cantitativ *Asta pentru a evita rămânerea peste noapte a unei lampi aprinse*. **28** Indică posterioritatea unui fapt, a unui eveniment etc. față de o limită temporală determinată cantitativ *Peste un ceas ieșise*. **29** Arată prelungirea unei durate prin suplimentare nedeterminată față de o limită temporală precizată *Vor trece zile peste zile*. **30** Exprimă perspectiva temporală durativă care constituie obiectivul încadrării unei acțiuni, a unei stări etc. *Să vă fie învățătură peste toată viața*. **31** (Îlav) **~ curând** Într-un viitor apropiat *O să mă întorc peste curând*. **32** Exprimă supraordonarea unei realități față de sfera, domeniul etc. asupra cărora își exercită o autoritate, de obicei ierarhică *Se făcuse stăpână peste toți din casă*. **33** Arată declanșarea unei circumstanțe, de obicei defavorabilă, asupra unei ființe sau a unui obiect *Scăpase de primejdia să mai dea vreun frig peste el*. **34** Indică superioritatea unei ființe sau a unui obiect asupra altora, prin depășire în importanță, în valoare etc. *El este cu mult peste ceilalți*. **35** Exprimă sfidarea cuiva prin ignorare, nepăsare etc. *Am jurat să trec peste dânșii*. **36** (Îe) **A privi ~ umăr** A desconsidera pe cineva prin dezinteres sau dispreț *El privește peste umăr la activitatea culturală*. **37** (Îe) **A lua ~ picior** A persifla *Ne iau oamenii peste picior*. **38** Exprimă depășirea unor situații, de obicei nefavorabile *Vor trece peste greutăți mari*. **39** Indică încălcarea unei norme, a unei dispoziții, a unei hotărâri etc. *Fata cu feciorul se căsătoresc peste voința părinților*. **40** (Îlav) **~ rând** Fără a respecta o ordine prestabilită *Medicul a primit-o peste rând*. **41** (Îlav) **~ tot** Acoperit integral. **42** Intră în componența unor formule de repetiție care exprimă aglomerarea, îngrămădirea etc. *Își punea întrebări peste întrebări*. **43** Intră în componența unor formule de repetiție care exprimă acumularea *A adunat moșii peste moșii*. **44** (Îlav) **Claie ~ grămadă** Aglomerat în dezordine *În trăsuri erau ofițeri claie peste grămadă*. **45** Urmat de un determinant cantitativ, indică depășirea limitei exprimate de aceasta *Peste o mie de bolnavi zăceau în camere*. **46** Exprimă depășirea unei limite prin adaos *Peste toate a venit și seceta*. **47** Arată depășirea unei cantități prestabile prin suplimentare *Funcționarii au lucrat peste program*. **48** Indică depășirea excesivă a unei limite *A fost peste așteptări*. **49** (Îe) **A da ~ cineva sau ceva** A se confrunta pe neașteptate cu un obiectiv întâlnit accidental *Dăm peste o femeie rezemată de zid*. **50** Arată intervenția inopinată asupra unui obiectiv *A intrat peste mine în casa*. **51** Indică imixtiunea în drepturile, în interesele, în atribuțiile cuiva *Ce te bagi peste treburile mele?*

pesteală *sf* [At: COD. VOR. 70/11 / V: *~ta~* / Pl: (rar) *~le* / E: ***pesti***[1] + *-eală*] (Înv) **1** Întârziere. **2** (Îlav) **Fără (de) ~** Imediat.

pestelcă[1] *sf* [At: RUSSO, S. 6 / V: (reg) ***pas~, pis~, pres~, pros~***, (înv) ***presterca, prosterca*** / Pl: (rar) *~lce, ~lci* / E: bg ***престилка***] **1** (Pop) Șorț de pânză sau de postav pe care-l pun femeile peste rochie și care uneori se poartă și de către bărbați Si: (reg) *presteleanca*. **2** (Spc) Fotă de dinainte Si: (reg) *presteleanca*. **3** (Pgn) Fată. **4** (Mol; Buc) Parte a batozei pe unde ies paiele la treierat. **5** (Nav) Bucată de pânză triunghiulară prinsă cu o latură de vergă, care servește la păstrarea la adăpost a burții velei, când aceasta este strânsă.

pestelcă[2] *sf* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~lci* / E: ns cf *chestealcă*] (Mol) Pește nedefinit mai îndeaproape.

pestelcuță *sf* [At: GÎRLEANU, N. 159 / Pl: *~țe* / E: ***pestelcă***[1] + *-uță*] **1-6** (Reg; shp) Pestelcă[1] (**1-3**) (mică).

pestemală *sf* vz ***peștiman***
pesteman *sn* vz ***peștiman***
pesternac *sm* vz ***păstârnac***
pesternap *sn* vz ***păstârnap***
pesti[1] [At: COD. VOR. 18/20 / Pzi: *~tesc* / E: ***peste***] **1** *vi* (Îrg) A rămâne într-un loc. **2** *vi* A întârzia un timp. **3** *vt* (Fșa) A amâna. **4** *vi* (Reg; îe) **Cât ~tește apa pe streașină** (sau **în ciur**) Foarte puțin timp. **5** *vi* (Înv) A persista. **6** *vi* A se strădui, a depune eforturi mari. **7** *vi* (Ban) A suferi. **8** *vi* (Reg; d. timp) A trece. **9** *vi* (Mol; d. găini) A întrerupe pentru un timp ouatul.
pesti[2] *vt* [At: PAMFILE, J. II, 159 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg; d. boli; c. i. oameni) A cuprinde.
pesticid, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~cizi, ~e* / E: fr ***pesticide***] **1-2** (Substanță) care combate dăunătorii din culturile agricole.
pestifer, ~ă *a* [At: AR (1829), 11[2]/26 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pestifère***] **1-2** (Liv) Pestilențial (**1, 8**). **3** (Pgn) Contagios.
pestifera *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr ***pestiférer***] **1** A contamina de pestă. **2** A strica. **3** A infecta. **4** A împuți.
pestiferat, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pestiféré***] (Liv; d. oameni, regiuni etc.) Contaminat de pestă Si: *ciumat*.
pestilent, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~lint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pestilent***] **1-2** (Îdt) Pestilențial (**1, 8**). **3** (Fig) Primejdios. **4** (Fig) Corupător.
pestilentifer, ~ă *a* [At: I. IONESCU, P. 177 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pestilență*** + *-fer*] (Îvr) Pestilențial (**1**).
pestilent *s* [At: CALENDARIU (1814), 183/2 / Pl: nct / E: ger ***pestilenz***(wurtz)] (Bot; gmî) Cucuruz (*Petasites albus*).
pestilență *sf* [At: F (1867), 370 / V: (înv) ***~ție, ~lin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***pestilence***, ger ***Pestilenz***] (Rar) **1** Boală contagioasă Si: *molimă*. **2** (Spc) Ciumă. **3** (Fig) Învățătură dăunătoare.
pestilențial, ~ă *a* [At: CALENDAR (1855), 127/4 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pestilentiel***, ger ***pestilenzial***] **1** (D. emanații, agenți patogeni etc.) Care răspândește ciumă Si: (liv) *pestifer* (**1**), *pestilent* (**1**), (îvr) *pestilentifer*. **2** (Pgn) Contagios. **3-4** Care ține (de ciumă sau) de o altă boală molipsitoare. **5-6** Care are caracteristicile ciumei sau ale altei boli molipsitoare. **7** De ciumă. **8** (D. mirosuri) Dezgustător și insuportabil Si: (liv) *pestifer* (**2**), *pestilent* (**2**). **9** (Pex; d unele lucruri) Care răspândește un astfel de miros.
pestilențializa *vr* [At: KLOPȘTOCK, F. 247 / P: *~ți-a~* / Pzi: 3 *~zează* / E: ***pestilențial*** + *-iza*] (Nob; d. aer) A deveni pestilențial.
pestilenție *sf* vz ***pestilență***
pestilînt, ~ă *a* vz ***pestilent***
pestilință *sf* vz ***pestilență***
peștiman *sn* vz ***peștiman***
peștire *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 296 / Pl: *~ri* / E: ***pesti***[1]] (Înv) Întârziere.
pestit[1] *sn* [At: CORESI, L. 363 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pesti***[1]] (Îvr) **1** Durere. **2** Necaz.
pestit[2], ***~ă*** [At: N. TEST. (1648), 176[v]/26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pesti***[1]] (Înv) **1** *a* Care zăbovește. **2** *a* Care întârzie. **3** *a* Care amână. **4** *av* Târziu. **5** *av* Cu întârziere. **6** *a* (Îvr) Mult.
pestitor, ~oare *a* [At: CONACHI, P. 283 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pesti***[1] + *-tor*] (Înv) **1-4** Care pestește[1] (**1-3, 7**).
pestitura *sf* [At: CORESI, L. 475/16 / Pl: *~ri* / E: ***pestit***[1] + *-tură*] (Îvr) **1** Durere. **2** Necaz.
pestol *sn* vz ***pistol***[1]
pestos, ~oasă *a* [At: ENC. VET. 684 / Pl: *~osi, ~oase* / E: ***pestă***[1] + *-os*] (Rar) **1** Care provoacă ciumă Si: (rar) *ciumos*. **2** De ciumă Si: (rar) *ciumos*.
pestră [At: LEXIC REG. 9 / V: ***~re*** *ss* / Pl: *~re* / E: mg ***pesztra***] (Reg) **1** *sf* Doică. **2** *smf* Susținător, tutore al cuiva. **3** (Îlav) **A ține în ~re** (**pe cineva**) A întreține pe cineva. **4** (Îal) A susține pe cineva.
pestrâi, ~e *a* vz ***pistrui***
pestre[1] *pp* vz ***peste***
pestre[2] *s* vz ***pestră***
pestreală *sf* vz ***pistreală***
pestrece *v* vz ***petrece***
pestrecut, ~ă *a* vz ***petrecut***[2]
pestréf *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. 327/12 / V: ***~sr~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***πεσρέφι***] (Înv) Uvertură în muzica turcească.
pestregală *sf* vz ***prăstăvală***
pestregăli *v* vz ***prăstăvăli***
pestrenac *sm* vz ***păstârnac***
pestric *a* [At: GOROVEI, C. 110 / Pl: *~ici* / E: drr ***pestricut***] **1-2** (Reg) Pestriț (**1-2**).
pestricat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 208 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pestric***] **1-2** (Îvr) Pestriț (**1-2**).
pestricel, ~cea *a* [At: ȘEZ. IV, 192 / V: ***pis~*** / Pl: *~cei, ~cele* / E: ***pestric*** + *-el*] **1-12** (Reg; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestricior, ~oară *a* [At: DDRF / V: ***pis~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pestrit*** + *-ior*] **1-12** (Pop; șhp) (Cam) pestriț (**1-2, 11-14**) Si: (reg) *pestricel* (**1-12**), *pestricut* (**1-12**), *pestrilus* (**1-12**), *pestrior* (**1-12**), *pestrișor* (**1-12**).
pestriciu, ~cie *a* vz ***pestrițiu***
pestriciune *sf* [At: CANTEMIR, IST. 105 / V: (reg) ***pis~*** / Pl: *~ni* / E: ***pestrit***] **1** (Înv) Amestec de culori diferite Si: *pestritatură* (**2**). **2** (Olt; îf *pistriciune*) Pistrui. **3** (Reg; lpl: csnp) Boală nedefinită mai îndeaproape.
pestricut, ~ă *a* [At: GOROVEI, C. 45 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *pestricior*, ***pestrit***] **1-12** (Reg; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrilus, ~ă *a* [At: GOROVEI, C. 391 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pestrit***] **1-12** (Buc; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrinac *sm* vz ***păstârnac***
pestrior, ~oară *a* [At: ȚIPLEA, P. P. 69 / V: ***pas~*** / P: *~tri-or* / E: ***pestrit***] **1-12** (Mun; Mar; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrișor, ~oară *a* [At: MARIAN, CH. 54 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pestrit***] **1-12** (Reg; șhp) Pestricior (**1-12**).
pestrit, ~ă *a* vz ***pestrit***
pestrit, ~ă [At: PALIA (1581), 150/8 / V: (înv) ***~it***, (reg) ***pis~***, ***pres~***, ***pristit***, ***pristit*** / A și: (reg) *pes~* / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***пьстръ***] **1** *a* Care are pete mici sau picături, stropi de culori diferite, de obicei alb cu negru Si: *bălțat*, (rar) *pestritat* (**1**), *pistruiat*, (îrg) *pestrițiu* (**1**), *pistrui*, (reg) *mistreț*, *mistricioi*, *mistriu*, *morajin*, *pestric* (**1**), *picur*[2], *picurat*[2], *picuriu*, *pistricos*, (îvr) *pestricat* (**1**). **2** *a* Cu culori diferite Si: *bălțat*, (rar) *pestritat* (**2**), *pistruiat*, (îrg) *pistrui*, *pestrițiu* (**2**), (reg) *mistreț*, *mistricioi*, *mistriu*, *morajin*, *pestric* (**2**), *picur*[2], *picurat*[2], *picuriu*, *pistricos*, (îvr) *pestricat* (**2**). **3** *a* (Îs) *Fontă ~ă* Amestec de fontă cenușie cu fontă albă. **4** *a* (Reg; îs) *Ouă ~e* Ouă încondeiate. **5** *a* (Îs) *Ață ~ă* Ață răsucită din fire de diferite culori. **6** *a* (Reg; îs) *Săptămâna ~ă* Cârnedeagă. **7** *a* (Reg; îc) **Șarpe-~** Viperă (*Pelias berus*). **8** *a* (Reg; îc) **Șopârlă-de-apă-~ă** Salamandră (*Salamandra maculosa*). **9-10** *sm, a* (Reg; șîc **Pește-~**) (Peștele) porcușor (*Golia gobio*). **11** *a* (Pan; pop) Dungat. **12** *a* (Reg; d. păr) Cărunt. **13** *a* (Reg; d. cai) Șarg, cu coada și coama albe. **14** *a* (Reg; d. oameni) Pistruiat. **15** *a* (Ban; Trs) Ciupit de vărsat. **16** *a* (Reg; d. ochi) Căprui. **17** *a* (Pex) Care este format din elemente de tot felul. **18** *a* Care este amestec. **19** *a* Variat. **20** *a* Eterogen. **21** *a* Împestrițat. **22** *a* (Fig) Ipocrit. **23** *a* Răutăcios. **24** *a* (Îc; pfm) **A fi ~ la mațe** sau **pe cerul gurii** ori **(a fi) cu mațe** (sau, rar, **cu oase**) **~e** sau **a avea mațe ~e** A fi rău la suflet. **25** *a* (Îae) A fi zgârcit. **26** *a* (Reg) Tare.
pestrita *vtf* [At: CARAGIALE, O. III, 108 / Pzi: *~tez* / E: ***pestrit***] (Rar) **1** A face să devină pestriț. **2** A împestrița.
pestritat, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 126 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pestrita***] (Rar) **1-2** Pestriț (**1-2**).
pestrițarie *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1956, 27 / Pl: *~ii* / E: ***pestrit*** + *-ărie*] (Nob) Amestec eterogen de diferite lucruri.
pestritătură *af* [At: CARAGIALE, O. III, 30 / Pl: *~ri* / E: ***pestrit*** + *-ătură*] **1** (Rar) Îmbinare de lucruri nepotrivite Si: *bălțătură*. **2** Pestriciune (**1**).
pestrițiie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 46[r]/9 / Pl: *~ii* / E: ***pestrit*** + *-ie*] (Îvr) **1** Calitate de a fi pestriț. **2** Varietate.
pestrițiu, ~ie *a* [At: CANTEMIR, IST. 105 / V: ***~iciu*** / Pl: *~ii* / E: ***pestrit*** + *-iu*] (Îrg) **1-2** Pestriț (**1-2**).

pestriturâ *sf* [At: ALR I/I, h 26/80 / Pl: *~ri* / E: ***pestrit*** + *-ură*] (Reg) Pistrui.

pestrui, ~ie *a sm* vz ***pistrui***

peș *a* [At: GHICA, S. 243 / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***peș***] **1** (Pop; ilav) **Într-un ~** Pe o parte. **2** (Îal) Într-o latură. **3** (Îal) Într-o rână. **4** (Îal) Înclinat.

pescariu *sm* vz ***pescar***

peșchegiu *sm* [At: FILIMON, O. I, 207 / Pl: *~gii* / E: tc ***peșkeșçi***] **1** Funcționar al saraiului însărcinat cu perceperea tributului și cu paza darurilor primite de la sultan. **2** (Rar) Persoană care obișnuiește să primească peșcheș. **3** Persoană care primește mită.

peșchenat *sm* vz ***pastârnac***

peșcher *sm* vz ***pișicher***

peșchergi *sm* vz ***peschirgiu***

peșchergiu *sm* vz ***peșchergiu***

peșcheș *sn* [At: SIMION DASC., LET. 23 / V: (înv) ***~schiș*** / Pl: *~uri* / E: tc ***peșkes***] **1** (Îvp; fam) Plocon. **2-3** (Fam; îe) **A da** (sau **a duce**) **pe cineva ~ (cuiva)** (A preda sau) a duce pe cineva prins, legat. **4** (Îae) A preda pe cineva dușmanului. **5** (Spc) Dar anual, în bani sau în natură, pe care domnii țărilor române îl ofereau Porții Otomane împreună cu haraciul. **6** (Pex) Haraci. **7** (Lpl) Bunuri din care se compunea acest dar. **8** Dar oferit de domnii țărilor române sultanului sau altor demnitari turci cu ocazia bairamului Si: *bairamalâc*.

peșcheșâc *sn* [At: ZILOT, CRON. 74 / Pl: *~uri* / E: ***peșcheș*** + *-âc*] (Înv) Plocon.

peschin *sn* [At: (a. 1848), ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~uri* / E: tc ***pișkin*** „copt"] (Trî) Aluat.

peșchina *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 141 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Buchet de flori.

peșchir *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193/15 / V: (înv) ***peschir***, (reg) ***peschiră*** *sf*, (înv) ***~știr, pichir, pischil, piscir, pișcher, piș~, știr*** / Pl: *~e* / E: tc ***peșkir***] **1** (Îrg) Ștergar. **2** Față de masă. **3** (Reg) Batistă dată de către rudele miresei colăcerilor. **4** (Reg) Năframă. **5** (Îuz; arg) Bancnotă de o sută de lei. **6** (Trs; art.) Dans popular care se joacă la nuntă. **7** (Trs; art.) Melodie după care se execută peșchirul (**6**).

peșchiraș *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***peșchir*** + *-aș*] **1-8** (Înv; șhp) Peșchir (**1-4**) (mic).

peșchirgi *sm* vz ***peșchirgiu***

peșchirgiu *sm* [At: (a. 1763) ȘIO II$_1$, 294 / V: (înv) ***~schergi, ~her~, peșchirgi*** / Pl: *~gii* / E: tc ***peșkirği***] **1** (Șîc **peșchirgi-basa**) Slujbaș al sultanului sau al vizirului care era însărcinat cu păstrarea prosoapelor și a șervetelor. **2** (În țările române) Boier de rang inferior care servea domnului prosopul și șervetul. **3** (Îc) **Vel-~** Șef al peșchirgiilor. **4-5** (Rar) Persoană care (făcea sau) vindea prosoape, ștergare, șervete etc.

peșchiș *sm* vz ***peșcheș***

peșchir *sm* vz ***pișicher***

peșim *av* vz ***peșin***

peșin [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 250/33 / V: (înv) ***pejin, ~im, ~â, ~știn*** / E: tc ***peșin***] **1** *av* (Pfm; îe) **A da** (sau **a plăti**) **~** În numerar. **2** *a* (Îs) *Bani ~* Numerar. **3** *av* (Înv) Îndată.

peșină *av* vz ***peșin***

peșingea [At: PANN, ap. ȘIO II$_1$, 294 / V: ***pesi~*** / E: tc ***peșinca***] **1** *av* (Înv) În numerar. **2** *a* (Îs) *Bani ~* Numerar.

peșingiu *sm* [At: I. GOLESCU, ap. PR. DRAM. 72 / Pl: *~gii* / E: ***peșin*** + *-giu*] Slujbaș care era însărcinat cu strângerea unor bani în numerar.

peșmă *sf* vz ***pejmă***

peștără *sf* vz ***peșteră***

pește^1 *pp* vz ***pește***

pește^2 *sm* [At: COD. VOR. 124/20 / V: (îvr) ***piste*** / Pl: *~ti* și (îvr) *~tiuri* / E: ml ***piscis***] **1** (Lpl) Clasă de vertebrate inferioare acvatice, cu corpul de obicei alungit, cu pielea acoperită de solzi și bogată în secreții mucoase, cu membrele transformate în înotătoare și cu respirație branhială, rar, pulmonară. **2** (Șls; și csc) Animal din această clasă. **3** (Îs) *~ alb* Pește comestibil cu carnea albă. **4** (Îs) *~ti albi* Albitură. **5** (Îs) *Untură de ~* Grăsime de pește, foarte bogată în vitamina D, folosită în combaterea rahitismului. **6** (Îs) *La ~* (sau *~ti*) La pescuit. **7** (Îlv) **A prinde** (sau **a da la**) **~** A pescui. **8** (Îlav) **Cât ai zice ~** Foarte repede. **9** (Îal) Într-o clipă. **10** (Îal) Imediat. **11** (Îe) **A tăcea ca ~le** (sau **ca un ~**) A nu spune nimic Si: *a nu scoate un cuvânt, a tăcea chitic*. **12** (Îe) **A trăi (a o duce, a se simți** etc.) **ca ~le în apă** A trăi bine. **13** (Îae) A se simți bine. **14** (Îae) A se simți la largul lui. **15** (Îe) **A trăi** (sau **a o duce, a se zbate**) **ca ~le pe uscat** A duce o viață grea. **16** (Îae) A face eforturi zadarnice. **17** (Fam; gmț; îlv) **A da (mâncare) la ~ti** A vomita. **18** (Îlav) **Când o prinde mâța ~** Niciodată. **19** (Rar; îc) **A vâna ~ în apă tulbure** A obține avantaje personale datorită unei situații incerte. **20** (Îvr; îf *peștiuri*) Soiuri de pește^2 (**1**). **21** Carne de pește^2 (**1**) folosită ca aliment. **22** Mâncare preparată din astfel de carne. **23** (Îe) **Asta-i altă mâncare de ~** Asta-i altceva. **24** (Îe) **A fi tot o mâncare de ~** A fi același lucru. **25** (Iht; reg; îc) **~-alb** (sau **~-albișor**) Obleț (*Alburnus lucidus*). **26** (Iht; reg; îc) **~le -ac** Boarcă (*Sygnathus rubescens*). **27** (Iht; reg; îc) **~le-de-arin** (sau **~-sărac**) Boarcă (*Rhodeus seriuus*). **28** (Reg; îc) **~-auriu** (sau **~-curcubeu, ~-soare**) Pește^2 de culoare verde-gălbui, cu pete roșii pe spate și cu dungi albastre pe părțile laterale ale capului Si: (reg) *biban american, biban-soare, sorete* (*Eupomotis gibbosus*). **29** (Iht; reg; îc) **~-bălan** Crap-caras (*Carassius auratus gibelio*). **30** (Iht; reg; îc) **~-de-bătaie** (sau **~-de-bătălie, ~-crăiesc**) sau **~le-doamnei** Boișteau (*Phoxinus phoxinus*). **31** (Îc) **~-ciocan** Pește^2 de mare cu capul în formă de ciocan (*Zygaena malleus*). **32** (Iht; înv; îc) **~-câinesc** Câine-de-mare (*Acanthias vulgarias*). **33** (Iht; reg; îc) **~le-dracului** Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **34** (Iht; reg; îae) Cără (*Cobis aurata balcanica*). **35** (Iht; reg; îae) Pălămidă-de-baltă (*Pungitius platygaster*). **36** (Îc) **~-ferăstrău** Pește^2 de mare cu botul lung, turtit și dințat (*Pristis pectinatus*). **37** (Iht; reg; îc) **~-firez** (sau **~-cu-tepi, ~-țigănesc**) Ghindrin (*Gasterosteus aculeatus ponticus*). **38** (Iht; reg; îc) **~-de-mare** Calcan (*Scophtalmus maeoticus*). **39** (Iht; reg; îc) **~-negru** (sau **~-țigănesc**) Țigănuș (*Umbra Krameri Walbaum*). **40** (Iht; reg; îc) **~-cu-două-nume** (sau **~-de-piatră**) sau **~le-țiganului** Pietrar (*Aspro zingel*). **41** (Îc) **~-păun** Pește^2 (**1**) mic, frumos colorat, cu jumătatea superioară a corpului albastră-verzuie cu reflexe aurii, iar cu cea inferioară argintie (*Coris julis*). **42** (Iht; reg; îc) **~-de-piatră** Fusar (*Aspro streber*). **43** (Iht; reg; îae) Zglăvoacă (*Cattus gobio*). **44** (Iht; reg; îc) **~-motănesc** (sau **~-pistrit, ~-porcesc**) Porcușor (*Gobio gobio și Kessleri*). **45** (Iht; reg; îc) **~-rău** Șalău (*Lucioperca lucioperca*). **46** (Îc) **~le-lui-Solomon** Specie de pește^2 (**1**) din familia salmonidelor (*Salmo labrak*). **47** (Îc) **~-cu-spadă** (sau **~-cu-suliță**) ori **~le-spadă** Pește^2 (**1**) mare, cu corpul fusiform, cu pielea fără solzi, cu capul mare și cu falca de sus prelungită ca o sabie ascuțită pe ambele muchii (*Xiphias gladius*). **48** (Iht; reg; îc) **~-lup** (sau **~-cu-șapte-nume, ~-țigănesc**) Avat (*Aspius aspius*). **49** (Reg; îc) **~-țigănesc** Diferite specii de pești^2 (**1**) mici și fără valoare economică. **50** (Iht; reg; îae) Caracudă (*Carassius carassius*). **51** (Iht; reg; îae) Lin (*Tinca tinca*). **52** (Iht; reg; îae) Pălămidă de baltă (*Pungitius platygater*). **53** (Bot; reg) **~-de-pădure** Hamei (*Humulus lupulus*). **54** (Zlg; reg; euf) Șarpe. **55** (Zlg; reg) Mormoloc. **56** (Lpl; art.) Constelație din emisfera boreală. **57** (Lpl; art.; și *Zodia ~tilor*) Una dintre cele douăsprezece zodii ale anului, care cuprinde perioada 22 februarie - 21 martie. **58** (Fig; cdp fr *poisson*) Bărbat întreținut de o femeie. **59** Proxenet. **60** (Pop) Parte musculoasă a brațului sau a gambei. **61** (Pex; reg) Mușchi^2 de la șira spinării. **62** (Îs) *~le în coteț* Motiv ornamental popular folosit ca model de cusătură sau ca model pentru încondeierea ouălor de Paști. **63** (Reg; îcs) *~le și apa* Joc de copii, constând în realizarea unor figuri dintr-o sfoară, cu ajutorul degetelor. **64** (Reg; îcs) *A vinde ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

peștemal *sn* vz ***peștiman***

pește *sn* vz ***peștiman***

peștoaică *sf* vz ***peștoaică***

peșteră *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 416/15 / V: (înv) ***~re***, (îrg) ***~tără, ~tiră, ~tire*** / Pl: *~ri* și (înv) *~re* / E: slv ***пещера***] **1** Cavitate naturală, adâncă și mare, formată prin dizolvarea rocilor solubile de către apele de infiltrație

Si: *cavernă, grotă,* (înv) *speluncă,* (reg) *ocnă.* **2** (Pex) Vizuină. **3** (Fig) Adăpost. **4** (Fig) Locuință. **5** (Fig) Ascunziș. **6** (Fig) Refugiu. **7** (Reg; îf *peștiră*) Groapă adâncă. **8** (Arg) Loc unde se întâlnesc pungașii.

peștere *sf* vz ***peșteră***

peșterean, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 342 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***peșteră*** + *-ean*] (Îvr; d. oameni) Care trăiește în peșteră (1).

peșteros, ~oasă *a* [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***peșteră*** + *-os*] (Rar; d. terenuri, ținuturi) 1 Cu peșteri (1). 2 Bogat în peșteri (1).

peștic *sm* [At: JIPESCU, O. 67 / Pl: *~ici* / E: ***pește***^{2} + *-ic*] **1-2** (Reg; șhp) Peștișor (1-2).

peștimal *sn* vz ***peștiman***

peștiman *sn* [At: (a. 1792) SIO II$_1$, 2295 / V: (reg) ***pestemală*** *sf*, ***pestem~, pest~, ~temal,*** (îrg) ***~tem~*** (înv) ***~al, pistimală*** / Pl: *~e* / E: tc ***peștimal***] **1** (Îpp) Obiect de îmbrăcăminte în formă de fustă, confecționat din stambă sau din alt material ușor, cumpărat de la oraș, pe care-l poartă țărăncile. **2** (Pex) Catrință. **3** Șorț pe care-l poartă meseriașii pentru a-și proteja hainele. **4** (Înv) Prosop mare. **5** (Îrg) Basma. **6** Tulpan purtat de femei pe sub broboadă.

peștin *av* vz ***pește***

peștină *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 113 / Pl: *~ne* / E: ***pește***^{2} + *-ină*] (Înv) Crescătorie de pește^2 (2).

peștioacă *sf* [At: CONV. LIT. XLIV$_2$, 268 / Pl: *~ace* / E: ***pește***^{2} + *-oacă*] (Reg) Peștoaică.

peștior *sm* [At: DAMÉ, T. 47 / P: *~ti-or* / Pl: *~i* / E: ***pește***^{2} + *-ior*] **1-2** (Reg; șhp) Peștișor (1-2).

peeștir *sn* vz ***peșchir***

peștira *sf* vz ***peșteră***

peștire *sf* vz ***peșteră***

peștișoară *sf* [At: GRECESCU, FL, 645 / Pl: *~re* / E: ***pește***^{2} + *-işoară*] Mică plantă erbacee cu frunze păroase, care plutește la suprafața apelor stătătoare sau a celor care curg încet (*Salvinia natans*).

peștișor *sm* [At: N. TEST. (1648), 20^v/29 / Pl: *~i* / E: ***pește*** + *-işor*] **1-2** (Șhp) Pește^2 (2) (mic) Si: (reg) *pesculeț* (1-2), *pescuț* (1-2), *peștic* (1-2), *peștior* (1-2). **3** (Pan; lpl) Felii, bucăți subțiri de carne, de varză, de ceapă etc., tăiate pentru gătit. **4** (Reg; art.) Horă nedefinită mai îndeaproape. **5** (Reg; art.) Melodie după care se execută această horă. **6** (Reg; art.) Sârbă nedefinită mai îndeaproape. **7** (Reg; art.) Melodie după care se execută această sârbă. **8** (Olt; art.) Dans popular cu strigături. **9** (Olt; art.) Melodie după care se execută acest dans. **10** (Reg) Colac lung și împletit, care se face la botez, nunți, înmormântări Si: *pupăză.*

peștit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST, 156 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pește***^{2}] (Îvr) 1 Care este ca un pește^2 (1). 2 Cu aspect de pește^2 (1).

peștoaică *sf* [At: VOICULESCU, P. I, 12 / V: (reg) ***pesteco~, ~teo~*** / Pl: *~ice* / E: ***pește***^{2} + *oaică*] (Rar) Femelă a peștelui^2 (1) Si: (reg) *peștioacă.*

-pct [At: DN^3 / E: it ***-peto***, fr ***-pète*** cf lat *pete*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Mișcare. **2** Tendință. **3** Dezvoltare către ceva.

peta *v* vz ***pâta***

petac^1 *sm* vz ***pitac***^{1}

petac^2 *s* [At: BORZA, D. 125 / Pl: nct / E: nct] (Olt) Mușcată^1.

petacă *sf* vz ***pitac***

petactar *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: ***peda~, ~tra~*** / Pl: *~e* / E: ngr ***πετακτάρι*** „din zbor"] (Dob) Undiță cu care se prind scrumbiile în largul mării.

petal *sm* vz ***petală***

petală *sf* [At: CAIET, 77^r/23 / V: (rar) ***petal*** / Pl: *~le* / E: fr ***pétale***] Fiecare dintre frunzișoarele modificate care alcătuiesc corola unei flori.

petalidă *sf* [At: GOLESCU, Î. 81 / Pl: *~de* / E: ngr ***πεταλίδα***] (Îvr) Specie de scoică marină.

petaloid, ~a *a* [At: DLR / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***pétaloïde***] **1** Cu aspect de petală Si: (rar) *petaloideu* (1). **2** Asemănător petalelor Si: (rar) *petaloideu* (2).

petaloideu, ~ee *a* [At: GRECESCU, FL, 22 / Pl: *~ee* / E: cf *petaloid*] (Rar) **1-2** Petaloid (1-2).

petaluda *af* [At: (a. 1824) URICARIUL, XX, 343 / Pl: *~de* / E: ngr ***πεταλοῦδα***] (Îvr) Montură de bijuterie în formă de fluture.

petardă *sf* [At: CR (1830), 40^1/15 / Pl: *~de* / E: ger ***Petarde***, fr ***pétard***] **1** Dispozitiv cu explozibil care era folosit în artilerie pentru a se arunca în aer ziduri, obstacole etc. **2** Mică încărcătură de pulbere neagră sau de alt exploziv, în înveliș de carton sau de hârtie cerată ori smolită, care produce, la explozie, zgomot și fum și care este utilizată la semnalizări, la marcarea tirului de artilerie, la focuri de artificii etc.

petare *sf* vz ***pătare***

petas *s* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~a*** *sf* / Pl: nct / E: ngr ***πέτασος***] (Ant) **1** Pălărie cu boruri largi pe care o purtau tinerii greci în timpul exercițiilor palestre, pentru a se feri de ploaie și de soare. **2** Coif cu două aripioare cu care este reprezentat, adesea, zeul Hermes.

petasă *sf* vz ***petas***

petat, ~ă *a* vz ***pătat***

petauristă *sf* [At: DN^3 / P: *~ta-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pétauriste***, it ***petauro***, gr ***πεταῦριστερ*** „acrobat"] (Ant) Dansatoare de circ.

petc *sn* vz ***petc***

petcă^1 *sf* [At: ALR II/I, h 273/2 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Firidă.

petcă^2 *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: ? / E: nct] (Reg; îs) *Sărăcă ~* Persoană care umblă neatentă, ca amețită.

petea *sf* vz ***beteală***

peteac *sn* vz ***păteac***

peteală *sf* vz ***beteală***

peteancă *sf* [At: F (1886), 307 / Pl: *~nce* / E: nct] (Trs) Șuviță de păr.

peteaua *sf* vz ***beteală***

petec *sn* vz ***petic***

peteca *v* vz ***petici***

petecar *smn* vz ***peticar***

petecă *sf* vz ***petic***

petecăraie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***petec*** + *-ăraie*] (Reg) Teren arabil mic și îngust Si: (reg) *petecărie* (4).

petecări *v* vz ***peticări***

petecărie *sf* vz ***peticărie***

petecărit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***petecări***] (Reg) **1-2** Peticit^2 (1-2).

petecătoare *sf* [At: A I, 12 / Pl: *~ori* / E: ***petec*** + *-ătoare*] (Reg) Piedică.

petecel *sn* vz ***peticel***

peteci^1 *s* [At: LB / Pl: nct / E: srb ***petici***] (Înv) Tifos exantematic.

peteci^2 *vi* [At: A I, 12 / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg; c. i. animale domestice) A împiedica la picioare, când pasc.

peteci^3 *v* vz ***petici***

petecire *sf* vz ***peticire***

petecit^1 *sn* vz ***peticit***^{1}

petecit^2***, ~ă*** *a* vz ***peticit***^{2}

petecitor *sm* [At: BUL. COM. IST. II, 122 / Pl: *~i* / E: ***peteci***^{3} + *-tor*] (Nob) Cârpaci.

petecos, ~oasă *a* vz ***peticos***

petecuț *sn* vz ***peticuț***

petehalița *sf* vz ***petehelița***

petehelița *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M, 104 / V: ***~hal~*** / Pl: *~te* / E: ns cf *petelută*] 1 (Trs) Basma. **2** Năframă. **3** (Reg; mpl) Zdreanță. **4** (Reg) Piele subțire de la stinghia piciorului la cai Si: (reg) *peteluță* (3).

petcica *sf* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / V: ***~telcă, ~teocă, ~teolcă, ~teucă, ~teulcă, ~tiocă, ~tiolcă, ~toacă, ~tocă, pit~, tcicâ*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: bg ***петелка***, ucr ***петелька***, mg ***petòke***] (Reg) **1** Împletitură, plasă de sfoară, de ață etc. în care se duc vasele cu mâncare la câmp. **2** Legătură de frânghie, de metal etc. cu care se prinde, la car, leuca de carâmbul de sus Si: (pop) *gânj.* **3** (Îf *peteucă*) Fâșic nedesirabilă (de 1 până la 3 cm) care mărginește pe lățime ambele extremități ale unui material textil. **4** Bucățică de pânză sau de postav care servește la cusutul plăpumilor sau

la despărțirea ițelor în grupuri de câte zece ochiuri. **5** Hârtie cu care se înfășoară caierul când se pune în furcă. **6** Butonieră la cămașă. **7** (Îf *piteică*) Încuietoare la ușă. **8** Parte a morii prin care cad grăunțele din coș între pietre.

petelca *sf* vz ***peteică***

peteleagă *sf* vz ***petileaga***

petelnic *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ici* / E: nct] (Mun) Persoană căreia îi place să petreacă.

peteluță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***peteală*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Beteală (**1**) puțină. **3** (Mar) Petecheliță.

petent *sm* [At: BARIȚIU, P. A. I, 605 / Pl: *~nți* / E: ger ***Petent***] (Înv) **1-2** Petiționar (**1-2**).

peteocă *sf* vz ***peteică***

peteolcă *sf* vz ***peteică***

peternică *sf* vz ***potârniche***

petersil *s* [At: JAHRESBER. X, 201 / Pl: nct / E: ger ***Petersilie***] (Reg) Pătrunjel (*Petroselium hortense*).

peterznac *sm* vz ***păstârnac***

petesie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***pétéchie***] Pată purpurie, mică și rotundă, care apare pe piele, din cauza unei rupturi capilare, de obicei în diferite boli infecto-contagioase.

petetist, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 184 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***P***(oștă) ***+Te***(legraf) + ***T***(elefon) + *-ist*] (Îvr; iuz) **1** Persoană care lucrează la poștă. **2** (Spc) Factor poștal.

petcucă *sf* vz ***peteică***

peteulcă *sf* vz ***peteică***

petiac *sn* vz ***păteac***

petic *sn* [At: N. TEST. (1648), 11[v]/26 / V: ***~tec*** *sn*, (reg) ***~tecă*** *sf*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~ice*, (rar) *~uri*, *~ici* / E: pbl ml *pittacium*] **1** (Udp „de", care indică felul materialului) Bucată, fâșie nu prea mare dintr-o țesătură. **2** (Pgn) Fâșie dintr-un material oarecare. **3** (Spc) Bucată dintr-un material cu care se repară un obiect rupt sau găurit, aplicându-se peste ruptură, gaură. **4** (Îe) **A-și da în ~** A-și da pe față, a-și arăta, fără voie, anumite cusururi, vicii. **5** (Îae; fam) A-și trăda lipsa de valoare. **6** (Rar; îe) **A-și cunoaște ~ul** A ști ceea ce i se cuvine. **7** (Îae) A-și cunoaște slăbiciunile, defectele. **8** (Reg; îe) **A face (pe cineva) ~ă** A certa rău. **9** (Îae) A insulta pe cineva. **10** (Îae) A istovi pe cineva prin muncă. **11** (Reg; îe) **A coase ~ la ~** A fi foarte zgârcit. **12** (Îe) **A-și găsi** (sau, înv, **a-și nimeri**) **sacul** (sau **gaura**) **~ul** Se spune disprețuitor sau ironic, pentru a arăta potrivirea dintre doi oameni, dintre două lucruri etc. fără valoare, fără importanță etc. **13** (Spc; reg) Platcă la cămășile bărbătești. **14** (Pex; reg) Val de pânură de circa 40 de metri. **15** (Reg; îf *petec*) Pată de murdărie. **16** (Îs *~ de pământ, ~ de loc, de moșie* etc.) Suprafață mică de teren cultivabil. **17** (Pan; udp „de") Suprafață mică de ceva, în raport cu întregul. **18** (Reg; îc) **~a-vântului** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

peticar [At: DLRU / V: ***~tec~*** / Pl: (**1-3**) *~i*, (**4**) *~e* / E: ***petic*** + *-ar*] **1** *sm* (Rar) Persoană care adună petice (**1**), cârpe, zdrențe. **2** *sm* Negustor ambulant de haine vechi Si: *telal*. **3** *sm* (Rar) Cizmar care pune petice (**1**) la încălțăminte Si: *cârpaci*. **4** *sn* (Reg; îf *petecar*) Covor din petice (**1**).

peticaș *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / Pl: *~i* / E: ***petic*** + *-aș*] (Reg) Om zdrențăros.

peticat, ~ă *a* vz ***peticit***[2]

petică *sf* vz ***petic***

peticări *vt* [At: TDRG / V: (reg) ***~tec~*** / Pzi: *~resc* / E: ***petic*** + *-ări*] (Rar) **1-2** A petici (**1-2**).

peticărie *sf* [At: POLIZU / V: ***~tec~*** / Pl: *~ii* / E: ***petic*** + *-ărie*] **1** Mulțime de petice, de cârpe, de zdrențe sau de materiale textile zdrențuite. **2** (Prc) Petic cu care se cârpește ceva. **3** (Rar; îf *petecărie*) Obiect peticit[2]. **4** (Reg; îf *petecărie*) Petecăraie.

peticel *sn* [At: PANN, P. V. I, 53/28 / V: ***~tecel*** / Pl: *~e* / E: ***petic*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Petic (**1-3**) (mic) Si: *peticuț* (**1-6**).

peticer *sn* vz ***petițar***

petici [At: DLRU / V: ***~teci***, (rar; cscj) ***~teca*** / Pzi: *~cesc* / E: ***petic***] **1** *vt* (C. i. obiecte rupte, zdrențuite, uzate) A pune petice (**3**) Si: *a cârpi*, (rar) *a peticări* (**1**). **2** *vt* A repara ceva cu petice (**2**) Si: *a cârpi*, (rar) *a peticări* (**2**). **3** *vt* (Fam; c. i. aparate, sisteme tehnice etc.) A repara pe cât posibil, provizoriu și cu mijloacele rudimentare pe care le ai personal la dispoziție. **4-5** *vtr* (Rar) A (se) rupe în bucăți Si: *a (se) sfâșia, a (se) zdrențui*. **6-7** *vtr* (A face să rămână sau) a rămâne numai petice din ceva. **8** *vt* (Fam; îe) **A-i ~ cojocul** (**cuiva**) A bate foarte tare pe cineva. **9** *vt* (C. i. gropile, denivelările unei șosele) A astupa cu material pietros.

peticire *sf* [At: DDRF / V: ***~teci~*** / Pl: *~ri* / E: ***petici***] **1** Cârpire a unui obiect textil rupt Si: *peticit*[1] (**1**). **2** Reparare a unui obiect găurit Si: *peticit*[1] (**2**). **3** Astupare a gropilor cu material pietros Si: *peticit*[1] (**3**). **4** (Rar) Zdrențuire.

peticit[1] *sn* [At: RETEGANUL, ap. CADE / V: ***~tecit*** / Pl: *~uri* / E: ***petici***] **1-3** Peticire (**1-3**). **4** (Rar) Zdrențuire.

peticit[2]***, ~ă*** *a* [At: SLAVICI, N. I, 160 / V: ***~tecit***, (reg) ***~icat*** / Pl: *~ iți, ~e* / E: ***petici***] **1** (D. obiecte rupte, zdrențuite, uzate) Cârpit cu petice (**3**) Si: (reg) *petecărit* (**1**), *peticos* (**1**). **2** Plin de petice (**3**) Si: (reg) *petecărit* (**2**), *peticos* (**2**). **3** (D. oameni) Care poartă haine cu petice (**1**) Si: *jerpelit, peticos* (**3**), *zdrențaros*. **4** Rupt în bucăți Si: *sfâșiat, zdrențuit*.

peticitură *sf* [At: BUL. FIL. III, 89 / Pl: *~ri* / E: ***petici*** + *-tură*] (Mol) Cârpitură.

peticos, ~oasă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~tec~*** / Pl: *~osi, ~oase* / E: ***petic*** + *-os*] **1-3** *a* Peticit[2] (**1-3**). **4-5** *smf, a* (Persoană) îmbrăcată prost, cu haine jerpelite. **6** (Rar; d. copii) Mic. **7** În fașă.

peticuț *sn* [At: (a. 1812) URICARIUL, IV, 348/15 / V: ***~tec~*** (Pl și: nob, *sm*, *~ecuți*), (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***petic*** + *-uț*] **1-6** (Șhp) Peticel (**1-6**). **7** (Reg) Crestătură făcută la urechile oilor, pentru a le însemna.

peticuță *sf* vz ***peticuț***

petilă *sf* [At: ANTIPA, P. 308 / Pl: *~le* / E: cf slv *петля*] (Pes; reg) Sfoară cu care sunt suspendate cârligele carmacului de ana.

petileagă *sf* [At: GR. S. VI, 242 / V: ***~tel~*** / Pl: ? / E: ns cf *petic*] (Reg) Haină ruptă, zdrențuită.

petimbroasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~se* / E: nct] (Bot; reg) **1-2** Cruciuliță (**8-9**) (*Senecio rupester* și *vulgaris*). **3** Bătătarnică (**3**) (*Senecio erucifolius*). **4** Bătătorniță (*Senecio cruentus*). **5** Spălăcioară (*Senecio vernalis*).

petină *sf* [At: ALR SN I, h 58/886 / Pl: *~ni* / E: nct] (Reg) **1-2** (Jumătate sau) o treime din claia de cereale păioase formată din snopi dispuși cruciș și al căror număr variază după regiuni Si: (pop) *picior*, (reg) *petiță*[2].

petinet *s* [At: (a. 1821), ap. REV. IST. III, 334 / Pl: nct / E: nct] (Înv) **1** Țesătură foarte subțire. **2** Voal.

petiocă *sf* vz ***peteică***

petiol *sn* vz ***petiol***

petiolcă *sf* vz ***peteică***

petit *si* [At: MOLIN, V. T. / E: fr ***petit***, ger ***Petit***] (Tip) Corp de literă cu mărimea de opt puncte tipografice.

petitio principii *ls* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / E: lat ***petitio principii***] (Log) Raționament greșit în care, pentru demonstrarea unei teze, se pleacă de la o asertiune întemeiată ea însăși pe acea teză.

petitoriu, ~ie *a* [At: PR. DREPT., 265 / Pl: *~ii* / E: fr ***petitoriu***] (Jur; d. acțiuni, cereri etc.) Care are ca obiect recunoașterea sau apărarea dreptului de proprietate sau a unui alt drept real.

petițar *sn* [At: CIHAC, I, 248 / V: ***~icer*** / Pl: *~re* / E: ***petiță***[1] + *-ar*] **1** Cutie în care se păstrează petițele[1]. **2** Cilindru mic în care se turna pulberea la armele de foc de tip vechi. **3** (Îf *peticer*) Locaș unde se pune petița[1] la armele de foc de tip vechi.

petiță[1] *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~țe* / E: bg ***петица***, srb ***petica*** „călcâi mic"] Capsă care se folosea la armele de foc de tip vechi.

petiță[2] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 135 / V: ***percita*** *sf* / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Jumătate din claia de cereale păioase formată din snopi dispuși cruciș și al căror număr variază după regiuni Si: (pop) *picior* (**207**), (reg) *petina* (**1**).

petiță**[3] sf* [At: DDRF / Pl: *~ți* / E: ***pată + *-iță*] **1-2** (Rar; șhp) Pată (1) (mică).

petiție** sf* [At: CR (1830), 23[1]/20 / V: (înv) ***~țiune / Pl: *~ii* / E: fr ***pétition***] **1** Expunere scrisă adresată de o persoană sau de un grup de persoane unei instituții, unei organizații, unei autorități, în care se formulează o cerere, o revendicare, o părere etc. Si: *plângere, reclamație, suplică*, (îvp) *jalbă*, (înv) *rugat*[1]. **2** (Îs) *~ de ereditare* Acțiune în justiție prin care urmașul direct își revendică succesiunea împotriva tuturor celor care se pretind moștenitori. **3** (Log; îs) *~ de principiu* Sofism prin care se consideră, de la început, ca adevărat tocmai ceea ce trebuie să fie demonstrat. **4** Cerc vicios de demonstrație.

petiționa** vi* [At: BARIȚIU, P. A. I, 531 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***pétitionner] (Rar) **1** A înainta o petiție, o cerere. **2** A revendica ceva printr-o petiție.

petițional, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***petiție + *-onal*] **1** Referitor la petiție. **2** Făcut prin petiție.

petiționar, ~ă** smf* [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pétitionnaire] **1** Persoană care adresează o petiție Si: (înv) *petent* (**1**). **2** Persoană care solicită, revendică etc. ceva printr-o petiție Si: (înv) *petent* (**2**).

petiționare** sf* [At: DDRF / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***petiționa] **1** Adresare a unei petiții. **2** Solicitare printr-o petiție.

petițiune** sf* vz ***petiție

***petlea** sf* [At: (a. 1870) ȘIO II$_2$, 158 / Pl: *~ele* / E: nct] (Înv) Fel de blană nedefinită mai îndeaproape.

petlită** sf* [At: TDRG / V: (rar) ***pelti~ / Pl: *~țe* / E: rs ***петлица***] **1** Bucată de stofă colorată aplicată pe partea din față a gulerului unor haine militare. **2** (Rar) Bentiță de stofă cu care se încheie nasturii la unele haine Si: *cheotoare*.

petmez** sn* vz ***pecmez

petoacă** sf* vz ***peteică

petocă** sf* vz ***peteică

petonie** sf* vz ***petunie

petpedec** i, sm* vz ***pitpalac

petrachir** sn* vz ***patrafir

petractar** sn* vz ***petactar

petrahil** sn* vz ***patrafir

petrail** sn* vz ***patrafil

petraliom** sn* vz ***petrol

petrarchism** sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: it ***petrarchismo, fr ***pétrarquisme***] Imitare a manierei de a scrie a poetului italian renascentist Francesco Petrarca, cântând alternanța de bucurii și dureri ale dragostei cu ajutorul unei poetici rafinate și utilizând metafora, antiteza, jocul subtil de cuvinte.

petrarchist, ~ă** smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pétrarquiste] **1-2** (Imitator) al lui Petrarca.

petrata** v* vz ***pertracta

petrăce** v* vz ***petrece

petrălău** sn* vz ***petrol

petranjel** sm* vz ***pătrunjel

petrânjel** sm* vz ***patrunjel

petrânjică** sf* vz ***pătrunjică

petre** pp* vz ***pedri

petreală** sf* [At: ALR II, 6 616/1105 / Pl: *~le* / E: ***piatra + *-eală*] (Reg) Argăseală folosită la tăbăcărie.

***petreancă** sf* [At: BORZA, D. 25 / Pl: *~nci* / E: ns cf *piatră*] (Bot; reg) Ceară (*Asclepias syriaca*).

petrec** sn* [At: PITIȘ, ȘCH. 233 / V: ***pit~ / Pl: *~uri* / E: pvb ***petrece***] **1-2** (Reg) Moarte (**1-2**). **3** (Îlv) **A-i face (cuiva) de ~** (sau **a-i face capului ~**) A omorî pe cineva. **4** (Îe) **A-și face capului ~** A-și face singur necazuri, neplăceri. **5** (Îae) A și-o face cu mâna lui. **6** (Plu) Însoțire a unei plute pe o anumită distanță. **7** (Plu; îe) **A face pitrec** A conduce o plută în trei oameni, în loc de doi. **8** (Reg) Petrecere (**21**). **9** (Îlv) **A-și face ~ul** A trăi. **10** (Art; îcs) *De-a ~ul* De-a capra. **11** (Îacs) Joc în care copiii dintr-o tabără aleargă după cei din tabăra adversă, pe care, atingându-i cu mâna, îi elimină din joc. **12** (Îacs) Joc executat de băieți care, așezați în linie dreaptă, lovesc cu picioarele o căciulă în diferite direcții, astfel ca proprietarul căciulii să nu o poată ridica pentru a o arunca în jucători. **13** (Îacs) Joc în care doi băieți stau așezați jos, față în față, cu picioarele depărtate și întinse în față în așa fel încât tălpile unuia să fie lipite de ale celuilalt, iar ceilalți jucători sar peste picioarele lor astfel ca să nu atingă picioarele întinse ale partenerului sau să nu pășească în interiorul lor.

petrecală** sf* vz ***potricala[1]

petrecanie** sf* vz ***petrecanie

petrecanie** sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 223/13 / V: (reg) ***~ne / Pl: *~ii*, (rar) *~căniii* / E: ***petrece*** + *anie*] **1** (Înv) Moarte. **2** (Fam; îc) **A-i face de ~ (cuiva)** A omorî pe cineva. **3** (Îae) A risipi, a strica, a distruge un bun, un obiect. **4** (Îae) A cheltui tot. **5** (Îe) **A-și face de ~** A se sinucide. **6** (Îe) **A i se face (cuiva) de ~** A-și căuta moartea. **7** (Îae) A căuta singur primejdia. **8-9** (Înv) Petrecere (**5-6**). **10** (Îvp) Înmormântare. **11** (Trs) Priveghi la mort. **12-14** (Înv) Petrecere (**10-11, 21**). **15** (Îrg) Întâmplare. **16** (Îrg) Pățanie.

petrecare** sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 209[r]/1 / Pl: *~cări* / E: ***petrece] **1** (Înv) Mod de viață dus de cineva. **2** (Reg) Înmormântare.

petrecănos, ~oasă** smf, a* [At: F (1884), 357 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***petrece + *-anos*] (Îvr) **1-2** Petrecăreț (**3-4**).

petrecăreț, ~ață** smf, a* [At: SCL 1969, 330 / Pl: *~i, ~e* / E: ***petrece + *-ăreț*] **1-2** (Persoană) căreia îi place să petreacă mult și des. **3-4** (Om) căruia îi place să chefuiască Si: (înv) *petrecănos* (**1-2**), *petrecător* (**7-8**).

petrecător, ~oare [At: PSALT. 129 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***petrece*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care conduce pe cineva Si: *însoțitor*. **3-4** *smf, a* (Reg) (Persoană) care însoțește un mort până la groapă. **5-6** *smf, a* (Înv) (Persoană) care trăiește undeva, într-un anumit fel Si: *trăitor*. **7-8** *smf, a* (Îrg) Petrecăreț (**3-4**). **9** *a* (Îvr) Distractiv. **10** *a* (Înv; d. fenomene, acțiuni etc.) Care durează puțin Si: *efemer*. **11** *a* Care trece repede Si: *efemer*. **12** *sn* (Mat; îvr) Cât. **13** *sf* (Reg) Tiv la saci sau la haine, prin care se introduce șnurul pentru strâns la gură.

petrecătură** sf* [At: CORESI, ap. BV I, 522 / Pl: *~ri* / E: ***petrece + *-ătură*] **1** (Înv) Cortegiu de înmormântare. **2** (Înv) Ceremonie de înmormântare. **3** (Reg) Trecătoare îngustă între doi pereți abrupți de munte. **4** Chei. **5** (Pgn) Loc de trecere.

petrece [At: PSALT. 12 / V: (reg) ***~răce, pest, pre~, tret~*** / Pzi: *petrec*: Viit și: (reg) *oi petre* / E: ml ****pertraicere***] **1** *vt* (Cu determinări locale) A trece sau a face să treacă prin, printre, pe după, peste, pe sub ceva. **2** *vt* (Îrg) A străpunge. **3** *vt* (Îrg) A înfige. **4** *vt* (Îrg) A cerne. **5** *vt* A strecura. **6** *vt* (Îrg; c. i. obiecte) A amesteca, a introduce printre altele. **7-8** *vtr* (Reg) A (se) suprapune marginile. **9-10** *vtr* (Pex) A (se) încheia prin suprapunerea sau apropierea a două margini. **11-12** *vtr* (Înv) A depăși un anumit număr. **13** *vr* (Reg) A rămâne. **14** *vr* (Reg) A prisosi. **15** *vt* (Îrg) A deplasa. **16** *vt* A duce până la... **17** *vt* (Îe) **A ~ ceva din mână în mână** A trece ceva de la unul la altul. **18** *vt* (Îc) **A-și ~ ochii** A-și plimba privirea asupra unor lucruri, ființe etc. **19** *vr* (Fig) (Îvp; și e **a se ~ din viață, a se ~ din lume**) A muri[1]. **20** *vt* (Îrg) A trece dintr-o parte în alta, sărind peste obstacole. **21** *vt* A trece dincolo de ceva. **22** *vt* (Fig; îvr) A trece dintr-o treaptă ierarhică inferioară în alta superioară. **23** *vr* (Fig; îvr) A se abate de la prescripții sau învățături morale bisericești. **24** *vr* (Reg; d. ape curgătoare) A (se) împrospăta mereu, prin curgere. **25** *vt* (Pop) A străbate. **26** *vr* (Îvp) A se perinda. **27** *vt* (Reg) A vizita. **28** *vt* A cerceta. **29** *vr* (Reg) A se întoarce. **30** *vt* (Rar) A parcurge. **31** *vt* (Îvr) A efectua operațiuni succesive. **32** *vt* A însoți pe cineva într-o călătorie, pe un drum, într-o acțiune. **33** *vt* A conduce o bucată de drum, la plecare. **34** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva** sau **ceva) cu ochii** (sau, rar, **cu ochiul, din ochi**) sau **cu privirea** (ori **cu privirile**) sau (înv) **cu vederea** A urmări cu privirea pe cineva care pleacă, trece, se îndepărtează de ceva. **35** *vt* (Îac) A observa. **36** *vt* (Reg) A boci morți Si: *a jeli*. **37** *vt* (Fig; îvr) A îndruma pe cineva din punct de vedere spiritual. **38** *vt* (Îrg) A goni, a fugări pe cineva. **39** *vti* A-și duce viața sau a-și ocupa timpul într-un anumit fel, într-un anumit

loc, la o anumită perioadă Si: *a trăi*. **40-41** *vti* (Îe) **A(-şi) ~ (ceva) în** (ori **prin**) **minte** (sau, rar, **în amintire**) A(-şi) reconstitui în minte trecutul. **42-43** *vti* (Îae) A depăna în gând firul amintirilor. **44-45** *vti* (Îae) A(-şi) aduce aminte. **46** *vi* (Rar; îe) **A ~ ca găina la moară** A trăi bine. **47** *vi* (Îae) A avea un trai îmbelşugat. **48** *vi* (Rar) **A ~ ca câinele în car** A trăi rău. **49** *vi* (Îpp) A conviețui. **50** *vr* (Pop; d. timp, viață) A se scurge. **51** *vi* (Înv) A menține. **52** *vi* A-şi duce viața sau a-şi ocupa timpul în chip plăcut, distrându-se. **53** *vi* A se înveseli. **54** *vi* A chefui. **55** *vt* (Rar) A distra pe cineva. **56** *vt* (Îrg) A îndura. **57** *vi* (Îvr) A scăpa pe cineva de necaz. **58** *vr* (Reg) A leşina. **59** *vru* A avea o anumită desfăşurare, o anumită evoluție, a se produce într-un anumit fel Si: *a se întâmpla, a se desfăşura*. **60** *vt* (Îvp) A se termina. **61** *vr* A dispărea. **62** *vt* (Mol) A termina de consumat un material de lucru. **63** *vrp* (Reg; d. mâncăruri, băuturi) A se consuma. **64** *vt* (Reg) A cheltui avere, bunuri. **65** *vt* (Reg; d. plante, flori etc.) A se veşteji. **66** *vt* A fi prea copt. **67** *vt* (Reg; c. i. sentimente puternice) A potoli. **68** *vt* (Reg) A vinde mărfuri. **69** *vt* (Înv; îf *pestrece*) A da.

petrecere *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/32 / V: (reg) ***pitrecire*** / Pl: ***~ri*** / E: ***petrece***] **1** Trecere prin, printre, pe după, peste, pe sub ceva. **2** (Înv) *Bilet de liberă* ~ Paşaport. **3-4** (Înv) Moarte (**1-2**). **5** (Înv) Plecare a cuiva, însoțită de alai, de o festivitate etc. Si: (înv) *petrecanie* (**8**). **6** Însoțire a cuiva într-o călătorie, pe un drum, la plecare Si: (înv) *petrecanie* (**9**). **7** (Îvp) Înmormântare. **8** (Pex) Convoi care însoțește mortul la groapă. **9** (Mol) Masă organizată cu prilejul unei înmormântări, în memoria celui mort. **10** Ocupare a timpului liber într-un anumit fel, într-un anumit loc, o anumită perioadă Si: (înv) *petrecanie* (**12**). **11** Mod de desfăşurare a vieții Si: (înv) *petrecanie* (**13**). **12** Viață. **13** Trai. **14** (Pex) Faptă săvârşită de cineva în timpul vieții. **15** (Înv) Comportare. **16** (Înv) Mod de desfăşurare a unei acțiuni, a unui fenomen etc. **17-18** (Mod de) folosire plăcută a timpului Si: *amuzament, distracție*. **19** (Îe) **~ frumoasă!** Formulă prin care i se urează cuiva, de obicei la despărțire, să petreacă în mod plăcut un anumit timp. **20** (Înv; îe) **A face de ~ cuiva** A face pe cineva să se distreze, să se înveselească. **21** Reuniune între prieteni, rude etc., de obicei însoțită de masă mare, de muzică etc., organizată cu prilejul unei sărbători, a unei sărbătoriri sau pentru a se distra Si: *chef*, (fam) *bairam, sindrofie*, (îrg) *petrec* (**7**), *petrecanie* (**14**), (reg) *gulai*. **22** (Îe) **A fi om de ~** A fi vesel, amuzant, antrenant într-o societate reunită pentru a se distra, pentru a chefui. **23** (Reg; îcs) *După pitrecire* Joc de copii în care băieții şi fetele merg ținându-se de braț şi apoi se schimbă unii cu alții din fugă. **24** (Înv) Loc sau locuință în care își duce cineva viața. **25** (Reg; îe) **A pica în ~** A da de o mare neplăcere, de un necaz etc. **26** (Mat; îvr) Cât al unei împărțiri.

petrecta *v* vz ***pertracta***

petrectare *sf* vz ***pertractare***

petrecut, ~ă [At: AMIRAS, ap. LET. III, 167/11 / V: (reg) ***pest~*** / Pl: ***~uți, ~e*** / E: ***petrece***] **1** *a* (Îrg; în construcții cu valoare de superlativ, udp „de", „cu") Care a trecut peste o anumită limită. **2** *a* Care a depăşit un anumit stadiu. **3** *a* (Trs; îs) ***~ de minte*** sau ***~ de simțiri*** Căruia i s-a făcut rău, pierzându-şi cunoştința Si: *amețit, leşinat*. **4** *a* (Îas) Care delirează Si: *zăpăcit*. **5** *a* (Rar; îas) Distrat, neatent la cele din jur. **6** *sf* Termen injurios la adresa unei femei. **7** *a* (Reg; d. mărfuri) Vândut.

petrefact *sn* [At: J. CIHAC, I. N. 464/7 / Pl: ***~e*** / E: ger ***Petrefakt***] (Glg; înv) Fosilă.

petrel *sm* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / Pl: ***~ei*** / E: fr ***pétrel***] Pasăre de culoare albă, cu spatele şi aripile cenuşii, care trăieşte pe lângă apele mari şi se hrăneşte cu peşte[2] Si: *pescar* (*Larus canus*).

petrenjel *snm* vz ***pătrunjel***

petreoloi *sn* vz ***petrol***

petreşti *s* [At: DER / E: ***Petreşti***] Cultură materială din perioada neoliticului târziu (2800-1900 î. Hr.), dezvoltată în partea centrală şi vestică a Transilvaniei denumită după localitatea unde s-au găsit vestigiile arheologice.

petri[1] *pp* vz ***pedri***

petri[2]***-*** [At: DN[3] / V: ***petro-*** / E: fr ***pétri-***, it ***petro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) piatră. **3** Pietros. **4** Mineral.

petrica *v* vz ***predica***

petricăli *v* vz ***potricăli***

petricol *sm* [At: DN[3] / Pl: ***~i*** / E: fr ***pétricole***] (Zlg) Moluscă bivalvă care trăieşte pe fundurile pietroase ale apelor.

petricoli *v* vz ***potricăli***

petrifia *v* vz ***petrifica***

petrifica *vtr* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***pie~***, (css) ***~fia*** / Pzi: *petrific* (A şi: *~fic*) / E: fr ***pétrifier***, ger ***petrifizieren***] **1-2** (A face să capete sau) a căpăta aspect de piatră, de mineral. **3-4** (A face să devină sau) a deveni piatră, mineral. **5-6** A (se) acoperi cu o crustă de piatră, de mineral. **7-8** (Spc) (A face să devină sau) a deveni fosilă. **9-10** (Fig) (A face să rămână sau) a rămâne mereu neschimbat. **11-12** (Mtp) A (se) preface în stană de piatră. **13-14** A (se) împietri.

petrificare *sf* [At: DDRF / Pl: ***~cări*** / E: ***petrifica***] **1** (Rar) Dobândire a unui aspect de piatră, de mineral Si: (rar) *petrificație* (**1**). **2** Transformare în piatră Si: (rar) *petrificație* (**2**). **3** Acoperire cu o crustă de piatră, de mineral Si: (rar) *petrificație* (**3**). **4** (Mtp) Prefacere în stană de piatră. **5** (Spc) Fosilizare. **3** (Rar) Petrificație.

petrificat, ~ă *a* [At: AR (1837), 190[2]/19 / V: ***pie~*** / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***petrifica***] **1** Care a căpătat aspect de piatră. **2** Care a fost prefăcut în piatră. **3** (Spc) Fosilizat. **4** (Fig) Care a rămas neschimbat. **5** (Fig) Încremenit, împietrit, înlemnit de uimire, de revoltă etc.

petrificație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***pie~***, (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pétrification***, ger ***Petrifikation***] **1-3** (Rar) Petrificare (**1-3**). **4** (Spc) Fosilizare. **5-7** (Ccr) Ceea ce rezultă în urma petrificării (**1-3**).

petrificațiune *sf* vz ***petrificație***

petrila *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 149 / Pl: ? / E: ***piatră***] (Ban) Drum pietros, neasfaltat.

petrileu *sn* vz ***petrol***

petrilion *sn* vz ***petrol***

petriloi *sn* vz ***petrol***

petringel *sm* vz ***pătrunjel***

petringică *sf* vz ***pătrunjică***

petrinjei *sm* vz ***pătrunjel***

petrinjelaș *sn* [At: BORZA, D. 131 / Pl: ***~i*** / E: ***petrinjel*** + ***-aș***] (Bot; reg) **1-2** Pătrunjel-de-câmp (*Pimpinella saxifraga* şi *mayor*).

petrinjiu *sm* vz ***pătrunjel***

petriol *sn* vz ***petrol***

petrion *sn* vz ***petrol***

petrior *sn* vz ***petrol***

petrisaj *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~e*** / E: fr ***pétrissage***] Procedeu de masaj cu mâna, constând în apăsarea şi frământarea țesuturilor.

petrişor *sm* [At: BĂCESCU, P. 146 / Pl: ***~i*** / E: ***piatră*** + ***-işor***] **1-2** (Iht; Olt) Porcuşor (*Gobio uranoscopus* şi *kessleri*). **3** (Bot; reg) Fluturaşi (*Cosmos bipinnatus*).

petritis *s* [At: (a. 1701) GÁLDI, M. PHAN. 227 / Pl: nct / E: ngr ***πετρίτης***] (Grî) Şoim (*Falco*).

petro- *ec* vz ***petri-***

petroacă *sf* vz ***potroacă***

petroc *sm* vz ***pitroc***

petrochimic, ~ă *a* [At: DM / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***péreochimique***] **1** Care aparține petrochimiei. **2** Privitor la petrochimie. **3** Specific petrochimiei. **4** (D. produse) Care e fabricat din țiței sau din derivatele acestuia.

petrochimie *sf* [At: V. ROM., iunie 1960, 48 / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***pétrochimie***] **1** Ramură a industriei chimice care prelucrează țițeiul şi fracțiunile lui, gazele de sondă şi de rafinărie şi gazul metan, în scopul transformării lor în produse chimice semifabricate sau finite, cu valoare mult mai ridicată. **2** Ramură a petrografiei care se ocupă cu studiul chimic complex al rocilor şi cu clasificarea lor chimică.

petrochimist, ~ă *smf* [At: SCÎNTEIA, 1964, nr 6347 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***petrochimie*** + *-ist*] **1** Specialist în domeniul petrochimiei. **2** Persoană care lucrează în domeniul petrochimiei.

petroci *v* vz ***pritoci***

petrodolar *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***pétrodollar***] Dolar american obținut prin vânzarea petrolului de către țările exportatoare de petrol.

petroduroscop *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***pétroduroscope***, ger ***Petroduroskope***, rs ***петродуроскоп***] Instrument pentru măsurarea durității rocilor în zăcământ, în scopul determinării comportării lor la perforare și la prelucrare.

petrofit, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***pétrophyte***] (D. plante) Care se dezvoltă în interiorul pietrelor.

petrogenetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***petrogenetisch***] Referitor la petrogeneză.

petrogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pétrogenèse***] Disciplină care se ocupă cu stabilirea proveniență rocilor.

petroglifa *sf* [At: DER / Pl: *~fe* / E: fr ***pétroglyphe***] **1-2** Rocă (șlefuită grosolan pe cale naturală sau) sculptată rudimentar cu mâna.

petrograf, ~ă *smf* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pétrographe***] Specialist în petrografie.

petrografic, ~ă *a* [At: ONCESCU, G. 20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pétrographique***] **1** Care aparține petrografiei. **2** Privitor la petrografie. **3** Care se referă la petrografie.

petrografie *sf* [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pétrographie***] Ramură a științelor geologice care se ocupă cu studiul descriptiv al rocilor, cu clasificarea și cu istoria lor naturală, cu formarea și cu transformările pe care acestea le suferă etc. Si: *petrologie*.

petrol *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***patroloi, pătralion, ~ralion, ~rălău, ~rilcu, ~rilion, ~riloi, ~riol, ~rion, ~rior, ~ci, ~cu, ~ion, ~oi, ~on, ~ruloi, pitriol*** / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***pétrole***, ger ***Petroleum***, mg ***petroleum***] **1** Rocă sedimentară lichidă uleioasă, de culoare brună-negricioasă, mai rar, gălbuie, cu reflexe albastre-verzui, cu miros specific, care se folosește ca materie primă în industria chimică sau drept combustibil Si: *țiței*. **2** (Îs) *~ sintetic* Combustibil sintetic cu proprietăți asemănătoare cu ale țițeiului, obținut din cărbune, prin hidrogenare catalitică. **3** (Îs) *~ lampant* Derivat lichid al petrolului (**1**), folosit la arderea în lămpi cu fitil pentru iluminat sau încălzit, în unele motoare cu explozie etc. Si: *gaz* (**9**), (îrg) *naft*, (reg) *gaită*.

petrolatum *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: fr ***pétrolatum***, ger ***Petrolatum***, rs ***петролатум***] Amestec de hidrocarburi cu consistență păstoasă, obținut din reziduriile de țiței ceroase sau din uleiuri corespunzătoare.

petrolei *sn* vz ***petrol***

petroleină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***pétroléine***] (Iuz) Vaselină produsă din derivate ale petrolului.

petroleu *sn* vz ***petrol***

petrolier, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 180 / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***pétrolier***] (D. produse) **1** *a* Care conține petrol (**1**). **2** *a* Care provine din petrol (**1**). **3** *a* Care ține de petrol (**1**). **4-5** *a* (D. ramuri industriale, instalații, procese tehnologice etc.) Care (extrage sau) prelucrează petrolul (**1**) Si: *petrolifer* (**6-7**). **6-7** *sn, a* (Șîs *Tren* sau *vas, tanc* ~) (Tren, vas, tanc) care servește la transportat petrol (**1**).

petrolifer, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pétrolifère***] **1** *a* (D. straturi, regiuni etc.) În care există zăcăminte de petrol (**1**). **2** *a* (D. regiuni) Bogat în petrol (**1**). **3** *a* (D. produse) Care conține petrol (**1**). **4** *a* Care provine din petrol (**1**). **5** *a* Care ține de petrol (**1**). **6-7** *a* (D. ramuri industriale, instalații, procese tehnologice etc.) Petrolier (**4-5**). **8** (Imp) *Tren ~* Tren petrolier (**7**). **9** *a* Care aparține unei societăți petrolifere. **10** *sf* Societate petroliferă. **11** *sf* Acțiune la o societate petroliferă.

petrolion *sn* vz ***petrol***

petrolist, ~ă *smf* [At: BARCIANU / Pl: *~iști, ~e* / E: ***petrol*** + *-ist*] **1** Proprietar de terenuri petrolifere (**1**). **2** Om de afaceri în industria petrolului (**1**). **3** Persoană care lucrează în industria petrolieră. **4** (Îdt) Persoană care incendiază cu petrol (**2**).

petroliza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: nct] A aplica metoda petrolizării.

petrolizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***petroliza***] Metodă de distrugere a larvelor de țânțar anofel cu ajutorul petrolului răspândit pe suprafața apelor contaminate.

petrologie *sf* [At: DER / Pl: (rar) *~gii* / E: fr ***pétrologie***] Petrografie.

petroloi *sn* vz ***petrol***

petromax *sn* [At: PREDA, D. 178 / Pl: *~uri* / E: cf *petrol*] (Dc) Lampă cu petrol care luminează prin încălzirea până la incandescență a unei site.

petrolon *sn* vz ***petrol***

petrosin *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: cf *petrol*] (Dc) Lichid incolor, ușor inflamabil, cu miros caracteristic, obținut dintr-un amestec de benzine ușoare, bun dizolvant, folosit mai ales în gospodărie, pentru curățarea obiectelor de substanțe grase solidificate.

petroșenean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Petroșani*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este originară din municipiul Petroșani. **3-4** *smf, a* (Persoană) care locuiește în municipiul Petroșani. **5** *smp* Locuitori ai municipiului Petroșani. **6-7** *a* Care se referă (la municipiul Petroșani sau) la petroșeneni (**5**).

petroșeneancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***petroșenean*** + *-că*] **1-2** Femeie care este originară din municipiul Petroșani sau locuiește acolo Si: *petroșeneancă* (**1, 3**).

petruloi *sn* vz ***petrol***

petrunchios, ~oasă *a* vz ***pătrunchios***

petrungel *sm* vz ***pătrunjel***

petrunjel *sm* vz ***pătrunjel***

petrunjică *sf* vz ***pătrunjică***

petulant, ~ă *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***pétulant***] (Frm) **1** Care manifestă sau trădează o ardoare exuberantă, bruscă și adesea dezordonată. **2** (Pex) Temerar.

petulanță *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 41 / Pl: *~țe* / E: fr ***pétulance***] (Frm) **1** Ardoare exuberantă bruscă și adesea dezordonată. **2** (Pex) Temeritate.

petun *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pétun***, por ***petum***] (Bot) Tabac.

petună *sf* vz ***petunie***

petunie *sf* [At: BRANDZA, D. 291 / V: ***betoană, betone, beton~, betu~, bitoane, peton~, petuna*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pétunia***, ger ***Betonie***] Plantă erbacee decorativă din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă și cu flori mari, diferit colorate, plăcut mirositoare, care au corola în formă de pâlnie Si: (reg) *bună-dimineața, leicuță, parfum, pognie, tolcerut, vinete* (*Petunia hyberida*).

petunizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: cf fr *pétuner*] Stropire a tutunului cu extract de petun.

petutîndenea *av* vz ***pretutindeni***

petutîndeni *av* vz ***pretutindeni***

petutîndinea *av* vz ***pretutindeni***

petzit *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***petzite***, ger ***Petzit***] Minereu de aur și argint de culoare cenușie spre neagră.

pet *sn* vz ***petc***

petanie *sf* [At: A V, 2 / Pl: *~ii* / E: ***peti*** + *-anie*] (Reg) Logodnă.

petâlă *sf* vz ***pitulă***

petc *sn* [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 45 / V: ***betc, petc, pet*** (Pl: *pețe*), ***petic*** / Pl: *~uri* / E: mg ***pecek***] (Ban; Trs) Drug de lemn pe care, în tăbăcărie, se întind pieile pentru a fi uscate.

petcheș *a* [At: VAIDA / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***peckes***] (Mag; Trs) Țanțoș.

peteală *sf* [At: P. CONSTANT, R. 99 / Pl: *~eli* / E: ***peți*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Petire (**1-2**).

peteariu *sm* vz ***peter***

peter *sm* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 32 / V: ***~tеariu*** / Pl: *~i* / E: mg ***pecer***] **1** (Trs) Îngrijitor de câini. **2** (Reg) Persoană care știe să aleagă cai buni. **3** (Trs) Negustor de cai.

peți *vt(a)* [At: ANON, CAR. / Pzi: *~țesc* / E: ml ***petere***] **1-2** (C. i. persoane de sex feminin) A cere în căsătorie (pentru sine sau) pentru

altcineva, de obicei adresându-se părinților sau rudelor fetei. **3** (Reg; c. i. afaceri, tranzacții) A intermedia.

petic *sn* vz ***petc***

petiene *sfp* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 285/2 / P: *~ii* / E: nct] (Îvr; csnp) Podoabă la ișlic.

petiitor, ~oare *smf* vz ***petitor***

petiol *sn* [At: CAIET, 74[v]/4 / V: (îvr) ***petiol*** / P: *~ti-ol* / Pl: *~uri*, (rar) *~oale*, *~e* / E: fr ***pétiole***, lat ***petiolus***] Parte a frunzei care susține limbul și care se prinde de tulpină sau de ramuri Si: *codiță*.

petiolar, ~ă [At: GRECESCU, FL, 24 / P: *~ti-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***pétiolaire***] (Rar) **1** Care aparține pețiolului. **2** De pețiol.

petiolat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL, 5 / P: *~ti-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***pétiolé***] (D. frunze) **1** Care are pețiol. **2** Cu pețiol.

petire *sf* [At: DLRU / Pl: *~ri* / E: ***peti***] **1-2** Cerere în căsătorie a unei persoane feminine (pentru sine sau) pentru altcineva Si: *petit* (**1-2**), (rar) *petează* (**1-2**), *petitorie* (**1**), *petitură* (**1-2**).

petit *sn* [At: LB / V: (îrg) ***~ă*** (Pl: *~e*) *sf* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***peți***] **1-2** Petire (**1-2**). **3-4** (Îlav) (În legătură cu verbele „a merge", „a pleca", „a veni", „a se duce" etc.) **În** (sau **la**) **~** sau (îrg) **în ~ă** Cu scopul de a cere în căsătorie o persoană de sex feminin (pentru sine sau) pentru altcineva, de obicei adresându-se părinților sau rudelor acesteia.

petitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 3[v]/3 / V: (reg) ***~tii~, pitii~, pit~*** / Pl: *~ori*, *~oare* / E: ***peți*** + *-tor*] **1** *sm* (Îvp) Bărbat care cere în căsătorie o femeie. **2** *sm* Pretendent la căsătorie. **3** *sm* Mire[1]. **4-5** *smf*, *a* (Persoană) care, în numele unui bărbat, cere în căsătorie o fată, de obicei adresându-se părinților sau rudelor acesteia Si: (înv) *mijlocitor*, *petitoreasă* (**1**), (reg) *mânător*. **6** *sm* (Îe) **Să ne sadă ~ii** Formulă glumeață cu care un musafir este invitat de o gazdă care are fete, să ia loc sau să mai stea. **7** *sm* (Pex; înv) Pretendent la domnie, la un titlu boieresc, la o demnitate etc. **8** *sf* Femeie mai în vârstă care mijlocește cunoștința a două persoane de sex opus, pentru a le înlesni căsătoria Si: (îvr) *petitoreasă* (**2**). **9** *sm* (Reg) Tânăr invitat la o nuntă. **10** *smf* (Reg) Cumpărător. **11** *sma* (Buc) Dans popular executat în ritm de horă. **12** *sma* Melodie după care se execută acest dans.

petitoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***petitor*** + *-easă*] (Îvr) **1-2** Peținor (**5, 8**).

petitorie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***petitor*** + *-ie*] **1** (Fam) Petire (**2**). **2-3** Îndeletnicire a peținoarei (**5, 8**) Si: (rar) *petitură* (**3-4**), (rar, dep) *petitorlâc* (**1-2**).

petitorlâc *sn* [At: PAS, L, I, 108 / Pl: *~uri* / E: ***petitor*** + *-lâc*] (Rar; dep) **1-2** Peținorie (**2-3**).

petitură *sf* [At: BARONZI, L, 116 / Pl: *~ri* / E: ***peți*** + *-tură*] (Rar) **1-2** Petire (**1-2**). **3-4** Peținorie (**2-3**).

petuda *sf* [At: GOLESCU, Î, 81 / Pl: *~de* / E: ngr ***πετσοῦδα***] (Iht; îvr) Ton (*Thunnus thynnus*).

peucă *sf* vz ***paucă***[1]

peun *sm* vz ***păun***

peunaică *sf* vz ***păunoaică***

peunărița *sf* [At: ALR I, 1020/144 / Pl: *~țe* / E: ***peun*** + *-ariță*] (Trs) Păunariță.

peunaș *sm* vz ***păunaș***

peună *sf* vz ***păună***

peune *sm* vz ***păun***

peuneasă *sf* vz ***pauneasă***

peunică *sf* vz ***păunică***

peunită *sf* vz ***păunită***

peunoaie *sf* vz ***păunoai***

pevecioară *sf* [At: BIBLIA (1688), 59[1]/47 / Pl: *~re* / E: ***pavăță*** + *-ioară*] (Îvr) Pavăză de dimensiuni reduse.

peveț *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 36[2]/24 / Pl: *~i* / E: slv ***пѣвьць***] (Îrg) Cântăreț la biserică.

peveți *vti* [At: BIBLIA (1688), 311[1]/6 / Pzi: *~țesc* / E: ***pevet***] (Îvr) A cânta la biserică, în calitate de dascăl Si: (îvr) *a pevețui*.

peveție *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 196[r]/34 / Pl: *~ii* / E: ***peveți*** + *-ie*] (Îvr) Cântare bisericească.

pevețui *vi* [At: BIBLIA (1688), 176[2]/11 / Pzi: *~esc* / E: ***pevet*** + *-ui*] (Îvr) A peveți.

pevnița *sf* vz ***pivnița***

pexie[1] *sf* [At: DN[3] / P: *~xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pexie***] (Med) Fixare în poziție normală a unui organ căzut.

-pexie[2] [At: DN[3] / P: *~xi-e* / E: fr ***-pexie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) fixare.

peximedii *spl* vz ***paximat***

peyotl *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***peyotl***] **1** (Lsg) Specie de cactus din Mexic, fără spini, care produce mescaline, alcaloid halucinogen. **2** (Slp) Plantă din specia peyote (**2**).

pezantă *a* [At: FILIMON, ap. CONTRIBUȚII, III, 161 / Pl: *~te* / E: it (cavalleria) ***pesante***] (Itm; rar; îs) *Cavalerie* ~ Cavalerie grea.

pezântin *s* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. VIII, 37 / V: ***pie~, pre~*** / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Înv) Produs alimentar nedefinit mai îndeaproape.

pezăvinchi *sn* vz ***pezevenchi***

pezestraș *sm* vz ***pedestraș***

pezestrime *sf* vz ***pedestrime***

pezevenc *sm* vz ***pezevenchi***

pezevenchi, ~che *smf* [At: (a. 1780) CAT. MAN II, 30 / V: ***pezăvin~***, (înv) ***~enc, ~eng, ~nghi***, (reg) ***pozov~, vezevenghe*** *sf* / Pl: *~chi*, *~che* / E: tc ***pezevenk***] **1** (Îrg) Proxenet. **2** (Pfm) Om șarlatan Si: *escroc*, *puneaș*. **3** (Reg; îf *pozovenchi*) Om îndărătnic.

pezevenchilâc *sn* vz ***pezevenclâc***

pezevenclic *sn* vz ***pezevenclâc***

pezevenclâc *sn* [At: (a. 1825), ap. TDRG / V: ***~chil~***, (înv) ***~clic, ~nglâc, ~nglic, ~ntlâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pezevenklik***] **1** (Înv) Proxenetism. **2** (Pex) Practicare a prostituției. **3** (Pfm) Șarlatanie.

pezeveng *sm* vz ***pezevenchi***

pezevenghicesc, ~easă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / Pl: *~ești* / E: ***pezevenghi*** + *-esc*] (Nob) **1-2** Care se referă la pezevenchi (**1-2**). **3-4** Care aparține pezevenchiului (**1-2**). **5-6** Care este specific pezevenchiului (**1-2**). **7-8** De pezevenchi (**1-2**).

pezevenghi, ~ghe *smf* vz ***pezevenchi***

pezevenglâc *sn* vz ***pezevenclâc***

pezevenglic *sn* vz ***pezevenclâc***

pezeventlâc *sn* vz ***pezevenclâc***

pezmecior *sm* vz ***pesmecior***

pezmet *sm* vz ***pesmet***

peznui *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN, II, 149 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *pizmui*] (Reg) A confunda pe cineva cu altcineva.

pezodrom *sm* [At: (a. 1815) GÁLDI, M. PHAN, 227 / Pl: *~i* / E: ngr ***πεζοδρόμος***] (Înv) **1** Curier. **2** Slujbaș la oenele de sare, cu funcție nedefinită mai îndeaproape.

pezodromie *sf* [At: (a. 1819) URICARIUL, VII, 74 / Pl: *~ii* / E: ***pezodrom*** + *-ie*] (Înv) **1** Călătorie întreprinsă în calitate de curier. **2** Misiune de curier.

pfenig *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~ing*** / Pl: *~igi* / E: ger ***Pfennig***] Unitate monetară divizionară din Germania, reprezentând a suta parte dintr-o marcă[3] (**2**).

pfening *sm* vz ***pfenig***

pfi *i* [At: CARAGIALE, O. VI, 181 / V: ***~u*** / E: fo] **1** Exclamație care redă fluieratul omului, al unei mașini etc. **2** Exclamație care trădează durere fizică. **3-5** Cuvânt care exprimă (dezaprobare) (nemulțumire sau) mirare.

pfiu *i* vz ***pfi***

pflasture *sn* vz ***plasture***

pftiui *i* vz ***pfui***

pfu *i* [At: CARAGIALE, O. VI, 225 / E: fo] **1** (Arc) Cuvânt care redă zgomotul produs de cineva când respiră cu greutate, în urma unui efort. **2** Exclamație care exprimă un sentiment de neplăcere, de apăsare, o senzație de greutate Si: *uf*. **3** Exclamație care exprimă dezgustul, disprețul.

pfug *sn* vz ***pfund***

pfui *i* [At: ȚICHINDEAL. F. 57/4 / V: ***pftiui*** / E: ger ***pfui***] (Trs; Buc; pronunțat cu „u" prelungit) **1** Cuvânt care redă sunetul produs prin acțiunea de a scuipa. **2-4** Cuvânt care exprimă (dispreț) (dezgust sau) mirare în fața unui lucru neașteptat.

pfund *sm* [At: (a. 1667) IORGA. S. D. IV. 60 / V: (reg) ***font, funt,*** (înv) ***pfug*** *sn*, ***pont, pund*** (îvp) ***punt*** / Pl: *~nzi* și (rar, *sn*) *~uri* / E: ger ***Pfund***] **1** (Îvp) Unitate de măsură a greutății egală cu circa 0.5 kg sau (reg) cu 0.25 kg Si: (rar) *livră*. **2** (Reg) Greutate la ceasurile fără arc. **3** Veche unitate monetară germană. **4** (Înv) *~ sterling* Liră sterlină.

phea *i* [At: PAS. L. I. 9 / E: fo] (Fam) Exclamație care exprimă dezgust.

phi *i* [At: EMINESCU. N. 98 / V: ***phiu, pi*** / E: fo] (Fam; pronunțat cu „i" prelungit) Exclamație care exprimă: **1** Bucurie. **2** Mulțumire. **3** Încântare. **4** Mirare. **5** Surpriză. **6** Dezaprobare.

phi-ha *i* [At: ALR II. 3256/172 / E: fo] (Reg) Exclamație care exprimă: **1** Admirație. **2** Mirare. **3** Surpriză. **4** Repulsie.

phiu *i* vz ***phi***

pi[1] *i* [At: DM / E: fo] (Are) Strigăt cu care se cheamă găinile sau rațele la mâncare.

pi[2] *i* vz ***phi***

pi[3]*smi* [At: DEX – S / S și: *π* / E: ngr ***π***. fr ***pi***] Simbol matematic ***π*** reprezentând raportul dintre perimetrul unui cerc și diametrul aceluiași cerc. egal cu cca 3.14.

piacetă *sf* vz ***piațetă***

piadecă *sf* vz ***piedică***

piafer *sn* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***piaffeur***] Cal care tropăie cu picioarele din față.

piamater *sfi* [At: DER / E: lat ***piamater***] Membrană vasculară care învelește suprafața creierului și a măduvei spinării. pătrunzând în șanțurile lor.

pian *sn* [At: CR (1829). 95[1]/15 / V: (rar) *~o* (P: *pia~*) / Pl: *~e*. (rar) *~uri* / E: ger ***Piano,*** fr ***piano,*** it ***piano*** (forte)] **1** Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță din lemn cu o formă mai alungită în spate. în partea stângă. astfel că formează un fel de coadă. și în care sunt așezate orizontal un anumit număr de coarde metalice. care vibrează când sunt lovite de niște ciocănele puse în mișcare pe un suport special din fața cutiei Si: (înv) *clavir*, (itr) *pianoforte*, (reg) *pompă*[1] Vz *clavecin*. **2** (Îs) *~ automat* Pian acționat de un mecanism care execută automat anumite melodii înregistrate în prealabil pe niște suluri de hârtie care se introduc în aparat. **3** (Îs) *~ cu manivelă* Pian automat care funcționează prin învârtirea unei manivele. **4** (Îs) *~ electric* Pian automat care funcționează cu ajutorul curentului electric. **5** Artă de a interpreta o compoziție muzicală la pian (**1**).

pianin *sn* vz ***pianină***

pianină *sf* [At: VLAHUȚĂ. D. 87 / V: (rar) ***~nin*** *sn* / Pl: *~ne* / E: it ***pianino,*** ger ***Pianino***] **1** Pian (**1**) de proporții și de sonorități mai reduse. care are cutia de rezonanță în formă de paralelipiped și coardele dispuse vertical. **2** *~ automată* Pianolă.

pianissimo *av* [At: CADE / E: it ***pianissimo***] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale; îoc *fortissimo*) **1** Cu cea mai slabă intensitate Vz *piano*[1]. **2** Foarte încet Vz *piano*[1].

pianist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU. C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pianiste***] **1** Persoană care cântă cu măiestrie și cu pricepere la pian (**1**) Si: (înv) *clavirist*. **2** Persoană care are profesiunea de a cânta la pian Si: (înv) *clavirist*.

pianistic, ~ă *a* [At: TEODOREANU. M. II. 364 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pianistique***, it ***pianistico***] **1** Referitor la pian (**1**). **2-3** Caracteristic (pianului sau) artei interpretative la pian. **4** Ca la pian. **5** De pian.

pianistică *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~ici* / E: it ***pianistica***] Ansamblu de mișcări ale unui pianist.

piano[1] *av* [At: STAMATI. D. / E: it ***piano***] (Îndică modul de executare a unei bucăți muzicale; îoc *forte*) **1** Cu intensitate slabă. scăzută. **2** Încet.

piano[2] *sn* vz ***pian***

pianoforte *sni* [At: SCRIBAN. D. / E: it ***pianoforte***] Pian (**1**).

pianolă *sf* [At: NICA. L. VAM. 192 / Pl: *~le* / E: it ***pianolă***] Pianină acționată de un mecanism care execută automat anumite melodii înregistrate. în prealabil. pe suluri speciale de hârtie care se introduc în aparat Si: (rar) *pianină* (**2**) *automată*.

pianota *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: fr ***pianoter***] **1** (Fam) A cânta la pian Si: (irn) *a zdrăngăni*. **2** (Fig) A lovi nervos cu degetele niște coarde imaginare.

pianta[1] *sf* [At: CV 1949. nr. 8. 31 / Pl: *~e* / E: it ***pianta***] (Reg) Parte de sub călcâi a unui obiect de încălțăminte.

piantă[2] *sf* vz ***plantă***[2]

piaptân *sm* vz ***pieptene***

piaptănat, ~ă *a* vz ***pieptănat***[2]

piaptănătură *sf* vz ***pieptănătură***

piapten *sm* vz ***pieptene***

piaptin *sm* vz ***pieptene***

piarist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Piarist***] **1-2** (Persoană) care aparține unui ordin catolic. fondat în 1621. care se dedica învățământului gratuit.

piarj *sm* vz ***perj***[1]

piarjă *sf* vz ***perjă***

piarnă *sf* vz ***pernă***

piarsec *sm* vz ***piersic***

piarsecă *sf* vz ***piersică***

piarșî *sf* vz ***perjă***

piartrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***pyarthrite***] Piartroză.

piartroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pyarthrose***] (Med) Artrită purulentă Si: *piartrită*.

piastăr *sm* vz ***piastru***

piastră *sf* vz ***piastru***

piastru *sm* [At: ȘINCAI. HR. III. 275/2 / V: (rar) ***~stăr, ~ră*** *sf* / P: *pi-as~* / E: ger ***Piaster,*** fr ***piastre***] Monedă turcească de argint a cărei valoare a variat în decursul timpului și care a circulat în diferite țări.

piatră *sf* [At: COD. VOR. 145/13 / Pl: *pietre*, (îrg) *pietri, pietruri* / E: ml ***petra***] **1** (Lsg) Nume generic al oricărei roci solide. dure și casante răspândite la suprafața sau în interiorul pământului. **2** (Lpl) Fragment de forme și de dimensiuni diferite dintr-o piatră (**1**). **3** (Pex) Material fabricat pe cale artificială pentru a înlocui roca naturală dură și care are diverse utilizări. **4** (Îs) *~ de încercare* (sau *~ de încercat, de probă, de cercare, de probat*) Rocă silicioasă foarte dură. folosită în trecut la verificarea purității metalelor prețioase. **5** (Fig; îas) Mijloc de verificare a capacității. a valorii. a sentimentelor cuiva sau a ceva. **6** (Fig; îas) Dovadă. **7** (Îs) *~ de temelie* sau (înv) *~a temeliei* Piatră care intră în construcția fundației unei clădiri și care adesea este pusă cu prilejul unei solemnități ce marchează începutul construcției. **8** (Fig; îas) Element sau principiu de bază. esențial. **9** (Îs) *~ unghiulară* (sau. înv. *de ugolniță*) ori (înv) *~ în margine de unghi* Piatră așezată în colțul fundației unei clădiri. **10** (Fig; îas) Element de bază. fundamental. **11** (Reg; îs) *~ sclipitoare* Cuarț. **12** (Îla) **De ~** Neclintit. **13** (Îal) Greu. **14** (Îe) **A avea** (sau **a i se pune, a-i sta cuva ca**) **o ~ pe inimă** A avea un mare necaz. **15** (Îae) A fi foarte îngrijorat. **16-17** (Îe) **A** (sau **a-i, a i se**) **lua** sau **a** (**i se**) **ridica** (**cuiva**) **o ~** (**de moară**) **de pe inimă** (sau **cuget** ori **suflet** etc.) (A face să se simtă sau) a se simți eliberat de o grijă sau de o teamă. **18-19** (Îae) (A face să găsească sau) a se găsi o soluție care pune capăt unei situații dificile. **20** (Îe) **A-și pune carul în pietre** A lua o hotărâre nestrămutată. **21** (Îae) A se încăpățâna. **22** (Îe) **A aduce** (sau **a scoate** etc. **ceva**) (**și**) **din ~ seacă** A realiza. a obține ceva cu orice preț. depunând toate eforturile. trecând peste toate greutățile. **23** (Îe) **A călca** (sau **a umbla**) **din ~n~** A face orice pentru a obține ceva. **24** (Îe) **A călca în ~ seacă** A se osteni zadarnic. **25** (Îae) A avea ghinion. **26** (Îe) **A număra pietrele** A umbla fără treabă. fără rost. **27** (Îe) **A pune cea dintâi ~** A începe o acțiune. o lucrare etc. **28** (Îe) **A nu** (**mai**) **rămâne** (sau **fi, sta**) ori **a nu se** (**mai**) **ține** etc. (**nici**) **~ pe ~** (**din ceva**) sau (reg) **a se alege ~a și uscata** (**de ceva** sau **de cineva**)

A se distruge complet, a nu mai rămâne nimic din ceva sau din cineva. **29** (Îe) **A nu mai lăsa nici ~ peste ~** A nimici. **30** (Îe) **A arunca (cu) ~a** (sau **~e**) **(în cineva)** A defăima pe cineva. **31** (Cdp fr; îc) **A arunca (cu) ~a** (sau **pietre**) **în grădina cuiva** (sau **vecinului**) A ataca pe cineva indirect, prin aluzii. **32** (Îe) **A arunca prima ~** sau **a arunca primul ~ra** A provoca un conflict. **33** (Îae) A fi sigur că numai ceilalți oameni au păcate. **34** (Îe) (**Frig** sau **ger de**) **crapă pietrele** Ger foarte mare. **35** (Îe) **(A fi) tare** (sau **sănătos**) **ca ~ra** A fi foarte sănătos și rezistent. **36** (Îe) **A sparge ~a în palmă** A fi foarte puternic. **37** (Rar; cdp fr; îe) **~ de scandal** Motiv de conflict. **38** (Îe) **(A fi) ~ (de moară) în casă** sau **~ra din casă** A fi fată bătrână, nemăritată, considerată ca o povară la casa părinților. **39** (Îe) **A sta ~ pe capul cuiva** A constitui o povară pentru cineva, în casa cuiva. **40** (Îe) **A ridica** (sau **a duce**) **~e de moară** A face lucruri foarte grele, care depășesc puterile unui om. **41** (Reg; îe) **A face (pe cineva) să mănânce ~e** A supăra foarte tare pe cineva. **42** (Îc) **~-linte** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori de culoare albă sau albă-gălbuie, care crește prin pădurile din regiunea alpină (*Astragalus australis*). **43** (Îc) **~-căprită** Plantă nedefinită mai îndeaproape, care dacă este arsă, se face ca o piatră. **44** (Îcs) *De-a pietrele* (sau *pietre*) Joc de copii cu mai multe pietre care se aruncă în sus și trebuie să fie prinse cu dosul palmei Si: *de-a pietricelaua* (**11**), *de-a pietricica* (**11**), *de-a pietrutele* (**11**), *la pietrucele* (**11**). **45** (Reg; îcs) *Zbârnâială cu ~a* Joc de copii în care se aruncă o piatră care trebuie să zbârnâie prin aer. **46** (Îs) *Epoca ~ei* (sau *de ~*) Cea dintâi și cea mai lungă perioadă din istoria omenirii, care a durat sute de mii de ani, începând odată cu desprinderea omului din lumea animală. **47** (Îs) *~ filozofală* Substanță imaginară, despre care alchimiștii credeau că poate transforma orice metal în aur și argint. **48** (Îs) *~ prețioasă*, (sau *scumpă*, *curată*, *semiprețioasă*) Mineral cristalizat cu aspect frumos, cu culori variate, cu duritate mare, de valoare, care se găsește în natură și se folosește, de obicei, la confecționarea bijuteriilor. **49** Piesă folosită la unele jocuri de societate, confecționată din piatră (**1**), sau (pex) din os, din lemn etc. **50** (Îvp) Meteorit. **51** (Reg; îs) *~ de foc* (sau *de trăsnet*) Trăsnet. **52** (Îrg) Greutate de cântar sau de balanță. **53** (În legătură cu verbele „a bate", „a cădea") Precipitație formată din particule de gheață, care cade atunci când în interiorul norilor de furtună există curenți ascendenți puternici Si: *grindină*. **54** Fiecare dintre particulele de gheață care formează această precipitație Si: *grindină*. **55** (Olt) Legătură de cânepă alcătuită din mai multe fuioare. **56** Crustă de săruri minerale depuse în decursul timpului pe pereții unui vas în care de obicei se fierbe apă sau pe pereții vaselor unde se păstrează anumite lichide, în special vin sau must. **57** Substanță calcaroasă de culoare gălbuie sau negricioasă care se formează uneori pe suprafața dinților neîngrijiți Si: *detritus*, *tartru*. **58** (Cu determinări care arată organul în care se formează) Calcul. **59** (Pex) Litiază. **60** (Pop; îc) **~-acră** Sulfat dublu de aluminiu și de potasiu Si: *alaun* (**2**). **61** (Îc) **~-(de-)pucioasă** Sulf sub formă de bucăți. **62** (Pop; îc) **~-de-var** Carbonat de calciu. **63** (Îrg) **~-a-șoricelului** Arsenic. **64** (Pop) **~-vânătă** (sau, reg; **~-mierie**) Sulfat de cupru hidratat. **65** (Pop; îc) **~-a-iadului** sau (înv) **~-infernală** Azotat de argint, topit și turnat în forme. **66** (Reg) **~-de-țipirig** Clorură de amoniu.

piaț *sn* vz ***piață***

piață *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***piaț*** (Pl: *~țuri*, *piețuri*) *sn*, (înv) ***pliaț*** *sn* / G-D: *pieței*, *pieții*, (înv) *~ței* / Pl: *piețe*, (rar) *pieți*, (înv) *piațe* / E: it ***piazza***, ngr ***πιάτσα***, mg ***piac***, ger ***Platz***] **1** Spațiu deschis și întins dintr-o localitate, unde se întâlnesc sau se întretaie mai multe străzi, adesea amenajat cu spații verzi, monumente, etc. **2** (Îs) *~ de apreciere* (sau *de experiență*) Porțiune de pădure căreia i se calculează volumul mediu de lemn, servind apoi ca unitate de apreciere pentru restul lotului Si: (rar) *piesă de experiență*. **3** Loc special amenajat, în interiorul sau la marginea unei localități, unde se face comerț cu diverse produse, mai ales agroalimentare Vz *halâ*, *maidan*, *obor*[1], *târg*. **4** (Îs) *Trăsură* (sau *mașină*) *de ~* Trăsură sau mașină care transportă, contra cost, persoane, bagaje etc. Vz *birja*, *taxi*. **5** (Îe) **A face ~a** A cumpăra alimentele necesare pentru hrana zilnică. **6** (Fam; îe) **Se ceartă ca la ~** Se ceartă folosind cuvinte vulgare, grosolane. **7** (Fam) Preț curent al mărfurilor. **8** (Ecp) Sferă a circulației mărfurilor. **9** Cerere și ofertă de mărfuri. **10** (Îs) *~ neorganizată* (sau *liberă*) Totalitate a relațiilor de schimb desfășurate de către agricultori, pe baza unor prețuri care oscilează, între anumite limite, în funcție de cerere și ofertă.

piațetă *sf* [At: LĂZĂRESCU, S. 19/20 / V: (îvr) *~ace~* / Pl: *~te* / E: it ***piazzetta***] Piață (**1**) mică.

piaucă *sf* [At: CIAUȘANU, V. 187 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Olt) Ființă urâtă.

piauni *v* vz ***piui***[1]

piază *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I. 29/25 / V: (îrg) ***piez*** *sm*, (reg) ***chijă*** / Pl: *pieze* / E: nct] **1** (Îrg; îf *piez*) Pantă[1]. **2** (Îlav) **În ~** (sau, rar, **în piezi**) Oblic. **3** (Îal) Cruciș. **4** (Îc) **A merge** (sau **a se duce**) **în ~** A colinda de Crăciun. **5** (Îe) **A se uita în ~** A fi șașiu. **6** (Îc) **A vorbi (a grăi) în** (sau **peste**) **~** A vorbi cu două înțelesuri. **7** (Îal) A lua în bătaie de joc, în derâdere. **8** (Mun) Fiecare dintre elementele care alcătuiesc linia șerpuită a cusăturii de pe o cămașă țărănească, de pe o ie etc. Vz *râu*. **9-10** (În superstiții; îs) *~ rea* (sau *~ bună*) Semn care prevestește (răul sau) binele Si: *augur*, *prevestire*. **11-12** (Ccr) Ființă, obiect care se crede că aduce cuiva (nenorocire sau) noroc. **13** (Mol; lpl) Dispoziție. **14** (Reg) Fel.

piaziș, ~ă *a* vz ***pieziș***

pia *sf* vz ***piuă***

pic[1] [At: PSALT. 140 / V: (înv) ***picură*** *sf*, (reg) ***picure*** *sm* / Pl: *~uri*, (reg) *~ure* / E: fo. cf alb *pikë*] **1** *i* (Are) Onomatopee care imită sunetul produs de căderea în picături a unui lichid pe un obiect dur. **2** *i* (Reg; îe) **A-i cădea cuiva ~** A-i fi drag, a se îndrăgosti brusc de cineva. **3** *i* (Rar) Onomatopee care imită zgomotul produs de ciocul păsărilor când ciugulesc. **4** *sn* (Udp „de") Picătură (**1**). **5** *sn* (Îc) **A fi** sau **a se face ~ de apă** (sau **de năduşeală**) A fi foarte asudat. **6** *sn* (Pex; Trs; Mun) Ploaie rece. **7** *sn* (Pex; reg) Vreme ploioasă și friguroasă. **8** *sn* (Precedat de *ne* „un"; udp „de") Cantitate foarte mică din ceva. **9** *sn* Măsură foarte mică. **10** *sn* Durată foarte mică. **11** *sn* (Îlav) **Fără (un** sau **nici un) ~ de...** Care este cu totul lipsit de ceva. **12** *sn* (Îlav) **Un ~** Puțin. **13** *sn* (Încn; îlav) **Nici un ~** sau **(nici) ~ de...** Deloc. **14** *sn* Cârlig de smuls paie. **15** *sn* **~ cu** (sau **de**, reg. **după**) **~** Puțin câte puțin. **16** *sn* (Îal) Începutul cu începutul. **17** *sn* (Reg; lpl) Medicament administrat sub formă de picături.

pic[2] *sn* [At: ALR SN I, h 27/325 / Pl: *~uri* / E: ger ***Pick*** (hammer, hacke)] **1** (Reg) Târnăcop. **2** Ciocan de abataj Si: *pichamar*. **3** (Rar) Picon.

pic[3] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***pic***] (Nav) **1** Bară de lemn sau metalică, articulată la un capăt de un arbore al unei nave cu pânze și de care se prinde marginea superioară a unei pânze trapezoidale. **2** (Cu determinări care indică locul) Fiecare dintre compartimentele etanșe situate la extremitățile dinspre prova sau pupa unei nave cu propulsie mecanică cu elice.

pic[4] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: cf *picătură*] Produs obținut dintr-un amestec de talc, acid oxalic și alte substanțe, cu ajutorul căruia se scot petele de cerneală de pe hârtie, țesături etc.

pic[5] *sn* vz ***pichi***

pica[1] [At: PSALT. HUR. 55[v]/9 / Pzi: *pic-* / E: ***pic***[1]] **1** *vi* (Îvp; d. lichide sau d. picături) A picura (**1**). **2** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) sânge din obraz** A fi rumen la față. **3** *vi* (Îe) **A nu-i fi ~at mucul** (sau **mucii**) **de la nas** (sau **casul de la gură**) A fi foarte tânăr și lipsit de experiență. **4** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) mucul** (sau **mucii**) **după cineva** A-i plăcea cuiva mult cineva, a fi îndrăgostit de cineva. **5** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) mucul** sau **mucii undeva** ori **la cineva** A se duce într-un loc mai des decât s-ar cuveni sau a zăbovi prea mult undeva ori la cineva. **6** *vi* (Pop; d. materii vâscoase) A se scurge Si: *a se prelinge*. **7** *vi* (Îc) **A-i ~ (cuiva) mierea-n păsat** A i se ameliora situația în mod neașteptat și nemeritat. **8** *vi* (Reg; d. rouă, brumă etc.) A se lăsa Si: *a se așeza*, *a se așterne*, *a cădea*. **9** *vtim* A ploua ușor, cu stropi rari Si: (pop) *a picura*, (reg) *a picureza*. **10** *vt* (Reg; subiectul e ploaia) A uda. **11** *vt* (Înv; subiectul e un corp îmbibat cu un lichid, un recipient care conține un lichid, o materie în curs de topire) A picura. **12** *vi* (Îvp; d. obiecte și ființe) A cădea de la o oarecare înălțime. **13** *vi* (Îc)

A-i ~ (cuiva) steaua A-i merge cuiva rău Si: *a decădea*. **14** *vi* (Îae) A muri[1]. **15** *vi* (Îe) **A ~** (sau **a fi ~at**) **(ca) din cer** (ori **din lună, din nori, din stele** etc.) (Fam) A veni pe neașteptate. **16** *vi* (Reg; fam; îae) A fi singur pe lume, a nu avea rude. **17** *vi* (Fam; îae) A fi dezorientat. **18** *vi* (Îae) A nu ști ce să facă. **19** *vi* (Îc) **A ~ cerul pe cineva** (Reg; fam) A se supăra foarte rău. **20** *vi* (Fam; îae) A rămâne uimit. **21** *vi* (Fam; îae) A se simți rușinat. **22** *vi* (Îvp; d. elemente componente ale unui tot, d. părțile unui obiect etc.) A se desprinde din ansamblu, căzând. **23** *vi* (Reg; îe) **~că de coaptă** Lucru din cale afară de exagerat, minciună prea evidentă. **24** *vi* (Trs; d. brațe, picioare etc.) A se scrânti. **25** *vi* (Reg; d. haine) A fi numai zdrențe. **26** *vi* (Reg; d. haine) A nu se mai ține pe corp Vz *curge*. **27** *vi* (Pfm; cu determinări locale) A cădea la pământ, a-și pierde poziția verticală, a se prăbuși, a se răsturna întins la pământ. **28** *vi* (Îe) **A ~ în** (sau, înv, **la**) **genunchi (înaintea cuiva)** A-i cădea cuiva în genunchi pentru a se ruga. **29** *vi* (Îe) **A ~ de somn** (sau **de oboseală, de mers, de beat** etc.) A fi foarte obosit sau beat etc. **30** *vi* (Îe) **Frumos** (sau **frumusel**) **de ~ă** Foarte frumos. **31** *vi* (D. construcții) A se nărui. **32** *vi* (Reg; d. plante) A se apleca spre pământ. **33** *vi* A se culca. **34** *vi* (Fig; îvp) A muri[1]. **35** *vi* (Fam) A nu reuși la un examen, la un concurs etc. **36** *vt* (Îvp; c. i. picături dintr-un lichid, sau, pex, obiecte stropite) A picura. **37** *vi* (Îcn; îe) **(Nici) să-l** (sau **să mă, să ne** etc.) **pici cu ceară** (sau **cu lumânarea**) Cu nici un chip, pentru nimic în lume. **38-39** *vit* A (se) păta cu ceva. **40** *vt* (Înv) A forma o porțiune de altă culoare pe un fond omogen colorat Vz *pată*. **41** *vtu* (Fam; ccd) A intra în posesia unui lucru. **42** *vtu* (Fam; ccd) A dobândi ceva în mod întâmplător. **43** *vtu* A câștiga ceva în mod ilicit. **44** *vtu* (Înv; fam; îe) **A-i ~ (cuiva) ceva în** (sau **sub**) **mână** (ori **mâini**) sau **a ~ ceva în mână** (sau **mâinile**) **cuiva** A ajunge în posesia sau la îndemâna cuiva. **45** *vtu* (Reg; fam) **A-i ~ (cuiva) cineva în** (sau **pe**, reg; **la**) **mână** (sau **mâini**, reg; **palmă, palme**) sau **a pica cineva în** (sau **pe**, reg; **la**) **mâna** (sau, reg; **mâinile, palma, palmele**) **cuiva** A ajunge la discreția sau în puterea cuiva. **46** *vtu* (Îae) A prinde. **47** *vi* (Pfm) A veni pe neașteptate, din întâmplare într-un loc. **48** *vi* A se ivi. **49** *vi* (Reg; îlv) **A ~ la învoială** A se învoi. **50** *vi* (Reg; îlv) **A-i ~ (cineva) drag** A se îngrăgosti de cineva. **51** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) carte** (sau **hârtie**) A primi o scrisoare, o adresă etc. **52** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) năpaste** A avea un necaz neașteptat. **53** *vi* (Îc) **A-i ~ (cuiva) greu** (sau **rău**) **(la stomac) ceva** A avea o indigestie. **54** *vi* (Îae) A avea dificultăți. **55** *vi* (Îae) A nu-i conveni ceva. **56** *vi* (Reg; fam; îe) **A-i ~ (cuiva) bine (ceva)** A-i fi de folos. **57** *vi* (Îae) A-i plăcea. **58** *vi* (Îae) A-i prii. **59** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva, ceva) prin minte** A-i veni o idee. **60** *vi* (Pop; d. zile, evenimente, ocazii festive, sărbători etc.) A se nimeri la o anumită dată, într-o anumită perioadă. **61** *vi* A se apropia un termen. **62** *vi* (Îvp; udp „în", reg, „la") A ajunge într-o anumită situație, stare, împrejurare. **63** *vi* (Îvp; îae) A fi cuprins de... **64** *vi* (Îe) **A ~ pe cugete** A cădea pe gânduri. **65** *vi* (Pop; c. i. ființe) A lovi la țintă.

pica[2] *vi* [At: DL / Pzi: 3 *~cheză* / E: fr ***piquer***] (Rar; d. avioane) A coborî în picaj.

pica[3] *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***pica***, lat ***pica*** „cotofană"] (Med) Pervertire a poftei de mâncare.

picador *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***picador***] Participant la luptele cu tauri, care stă în arenă călare, înarmat cu o lance și care are sarcina să readucă taurul în fața toreadorului și a matadorului și să intervină când viața acestora este în pericol.

picaj *sn* [At: SADOVEANU, O. XVII, 263 / Pl: *~e* / E: fr ***piquage***] **1** Coborâre a unui avion pe o traiectorie rectilinie foarte înclinată sau chiar verticală. **2** (Îlav) **În ~** Drept în jos. **3-4** (Îal) (Aproape) vertical.

picamer *sn* vz ***pichamăr***

picant, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***piquant***] **1** (D. mâncăruri, băuturi sau d. gustul lor) Care este condimentat, de obicei iute, pișcător. **2** (D. glume, anecdote etc.) Care este ușor indecent, piperat. **3** Plăcut, nostim, din cauza ironiei fine, a spiritului sarcastic, mușcător etc. **4** Care stimulează în mod agreabil atenția cuiva. **5** (Spc; d. femei) Atrăgător. **6** (Spc; d. femei) Simpatic. **7** (Spc; d. femei) Grațios.

picanterie *sf* [At: BUL. COM. IST. I, 88 / Pl: *~ii* / E: ger ***Pikanterie***, Cf. *picant*] **1** Calitate de a fi picant (1). **2** (Ccr; lpl) Mâncare picantă (1). **3** (Ccr; lpl) Glumă, anecdotă ușor indecentă.

picare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~cări* / E: ***pica***] **1** Picurare a unui lichid Si: *picat*[1] (1). **2** Scurgere a unei materii vâscoase Si: *picat*[1] (2). **3** Așezare a brumei Si: *picat*[1] (3). **4** Ploaie slabă Si: *picat*[1] (4). **5** Udare de către ploaie Si: *picat*[1] (5). **6** Picurare dintr-un corp îmbibat cu licid sau care este în curs de topire Si: *picat*[1] (6). **7** Cădere de la o oarecare înălțime Si: *picat*[1] (7). **8** Desfacere și cădere a părților componente ale unui tot Si: *picat*[1] (8). **9** Răsturnare pe pământ Si: *picat*[1] (9). **10** Năruire a unei construcții Si: *picat*[1] (10). **11** (Îvp) Moarte. **12** Nereușită la un examen Si: *picat*[1] (12). **13** Pătare cu picături dintr-un lichid Si: *picat*[1] (13). **14** Formare a unei porțiuni de altă culoare pe un fond omogen colorat Si: *picat*[1] (14). **15-16** Intrare în posesia unui lucru (din întâmplare sau) în mod ilicit. **17** A prinde pe cineva pe neașteptate Si: *picat*[1] (17). **18** Sosire pe neașteptate a cuiva undeva Si: *picat*[1] (18). **19** Coincidență a unui eveniment cu o anumită zi, dată, perioadă Si: *picat*[1] (19). **20** Ajungere a cuiva într-o situație neprevăzută Si: *picat*[1] (20). **21** Cădere pe gânduri Si: *picat*[1] (21). **22** (Pex) Lovire a cuiva cu un obiect solid Si: *picat*[1] (22).

picaresc, ~ească *a* [At: VIANU, L. U. 211 / Pl: *~ești* / E: fr ***picaresque***] **1** (D. literatură, d. genuri, specii sau opere literare) Caracterizat prin critica ascuțită a moravurilor și relațiilor sociale, cu ajutorul unor personaje recrutate din medii interpole dar dotate cu un viu spirit de observație, cu vervă satirică și umor și care folosesc un limbaj pitoresc, plin de elemente familiare, argotice etc. **2** (D. personaje literare sau d. oameni) Care are însușirile definite mai sus.

picarisi *vr* [At: (a. 1814) GÁLDI, M. PHAN. 227 / V: *~chiri~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πικάρω***] (Înv) **1** A se simți insultat, jignit. **2** A se supăra în urma unei jigniri.

picarism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***picarisme***] Tendință în literatura spaniolă de a înfățișa personaje ca: aventurieri, cerșetori, intriganți, declasați etc.

picaro *smin* [At: DN[3] / E: sp ***picaro***] Tip de aventurier, intrigant, șmecher și necinstit din literatura spaniolă din sec. XVI și XVII.

picăt[1] *sn* [At: I. IONESCU, C. 87/18 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pica***[1]] **1-22** Picare (1-22).

picat[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 120 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pica***[1]] **1** (D. licide) Care cade sub formă de picături. **2** (D. solide) Care cade de la oarecare înălțime. **3** (Reg; îe) **~ din cer** (sau **soare**) Foarte frumos. **4** (Îvp; d. obiecte sau ființe) Pe care a căzut un licid, formând mici pete. **5** (Reg; d. animale și plante) Care are mici porțiuni diferit colorate. **6** (D. ouă) Încondeiat. **7** (Reg; d. animale) Fără vlagă. **8** Slab. **9** Bătrân. **10** Prăpădit. **11** (Îrg) Mort. **12** (Fig) Sosit undeva pe neașteptate. **13-14** (Fig; d. un bun, un avantaj) Obținut (pe neașteptate sau) pe căi ilicite. **15** (D. o ființă) Prins într-o cursă.

pică[1] *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ? / E: ger ***Pike***] **1** (Pop; în legătură cu verbele „a avea", „a purta", „a prinde") Ură ascunsă, nemărturisită Si: *ciudă, necaz, ranchiună*. **2** Dușmănie împotriva cuiva Si: *ciudă, necaz, ranchiună*. **3** (Reg; îlpp) **În ~a** (**cuiva**) Pentru a necăji pe cineva. **4** (Îal) Pentru a-i crea neplăceri. **5** (Îal) Pentru a supăra pe cineva. **6** (Îal) Pentru a se răzbuna pe cineva.

pică[2] *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 454 / Pl: *pice* / E: ger ***Pike***] **1** (Înv) Lance. **2** (Buc) Unealtă cu care se cojesc copacii tăiați.

pică[3] *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *pici* / E: ger ***Pik***, fr ***pique***] **1** Semn de pe cărțile de joc, colorat în negru, în formă de frunză având o codiță sau de vârf de lance stilizat. **2** (Pex) Carte de joc care are acest semn.

pică[4] *sf* vz ***pichere***

pică[5] *sf* vz ***pichet***[2]

picăr *sn* vz ***picher***[2]

picătoare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îrg) *~tor sn* / Pl: *~ori* / E: ***pica***[1] + *-toare*] **1** (Îrg) Vas de tuci, de lut etc. care se pune sub grătar sau sub frigare ca să se scurgă în el grăsimea. **2** (Pgn) Vas de gătit.

3 (Fam) Pipetă. **4** (Reg) Praștie. **5** Vas în care se adună apa de ploaie din burlane.

picator *sn* vz ***picătoare***

picătură *sf* [At: PSALT. HUR. 61^{v}/15 / Pl: *~uri*, (îrg) *~ure* / E: ***pica***^{1} + *-tură*] **1** (Udp „de") Părticică sferică desprinsă dintr-o masă de lichid, formată prin condensarea unui gaz etc. Si: *pic*^{1} (**4**), *strop*, (îvr) *picurătură*. **2** (Pex) Cantitate mică dintr-un lichid. **3** (Îlav) **Printre ~ri** Din când în când. **4** (Pex; îal) În timpul liber. **5** (Pex; îal) Pe apucate. **6** (Îlav) **~ cu ~** Puțin câte puțin. **7** (Îal) Încetul cu încetul. **8** (Îal) Pe îndelete. **9** (Îal) Până la epuizare. **10** (Îlav) **Cu ~a** În cantitate mică. **11** (Îal) **Până la o ~** Tot. **12** (Reg; îlav) **A sta în ~** (D. cașul pus la scurs) A picura. **13** (Îe) **A semăna (cu cineva) ca două ~i de apă** A se asemăna perfect cu cineva Si: *a fi leit*. **14** (Îe) **A se strecura** (sau **a scăpa**) **ca printre ~i** A ieși cu mare greutate dintr-o situație neplăcută. **15** (Îal) A scăpa greu dintr-o primejdie. **16** (Îe) **Până la ultima ~ de sânge** Până la moarte Si: *până la ultima suflare*. **17** (Îe; înv) **A lua (cuiva) ~a** A uzurpa bunurile cuiva. **18** (Bot; reg; îc) **~-de-sânge** Ruscuță (*Adonis flammea*). **19-20** (Reg; lsg) Băutură alcoolică (în cantitate mică). **21** (Reg) Loc unde pică apa de pe streașină. **22** Cantitate neînsemnată de ceva. **23** Fărâmă. **24** (Lpl) Substanță medicamentoasă lichidă care se administrează sub formă de picături Si: (reg) *picuri*. **25** (Teh) Particulă de metal topit care se desprinde de pe electrod în cursul sudurii și care se depune pe suprafața pieselor care se sudează. **26** (Îs) *~i reci* Stropi metalici solidificați căzuți în forme în timpul turnării și care rămân în corpul piesei turnate. **27** (Reg) Pată. **28** (Reg) Model decorativ pe mobilele țărănești. **29** (Înv) Semn de punctuație echivalent cu punctul. **30** (Înv; îs) *Jumătate de ~* Virgulă. **31** (Trs; dep) Cal slab, bătrân, rău îngrijit. **32** (Mun) Lovitură. **33** (Mar; Trs) Pădure doborâtă de vânt Si: (reg) *plavie*, *palancă*^{1}.

picături [At: LB / V: ***~cutori*** / Pzi: *~resc*; 3 și *picătură* / E: ***picătură***] **1** *vi* (Trs; d. lichide) A picura (**1**). **2** *vt* (Trs; subiectul sunt picături dintr-un lichid, dintr-o materie topită) A păta.

picăturică *sf* [At: PISCUPESCU, O. 244/21 / Pl: *~rele* / E: ***picătură*** + *-ică*] **1-16** (Pop; șhp) Picătură (**1-2, 19-23, 27**) (mică) Si: (reg) *picăturită* (**1-14**), *picăturuță* (**1-14**), *picățel* (**1-16**), *picățică* (**1-16**).

picăturită *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: ***picătură*** + *-ită*] **1-16** (Trs; șhp) Picăturică (**1-16**).

picăturuță *sf* [At: LB / Pl: *~te* / E: ***picătura*** + *-uță*] **1-16** (Reg; șhp) Picăturică (**1-16**).

picățaua *sf* vz ***picățel***

picățel, ~ea [At: DELAVRANCEA, O. II, 276 / V: (reg) ***~țaua*** *sf* / Pl: *~ței*, *~e* / E: ***picat***^{2} + *-el*] **1-16** (Reg; șhp) Picăturică (**1-16**). **17-18** *smf* (Rar; șhp) Copil (mic). **19** *smf* (Lpl) Desen format din puncte mici dispuse regulat pe un fond de altă culoare Si: *picățică* (**17**). **20** *smf* (Lsg) Fiecare dintre aceste puncte Si: *bobiță*, *bulină*, (pop) *picățică* (**18**), *puchitel*. **21** *smf* (Reg; îla) **În ~** Care este cu picățele (**20**). **22** (Reg; îla) **Cu ~e** (D. ouă) Încondeiat. **23** *smf* (Fam; gmț; d. oameni) (**Nostim și**) **cu ~e** Plin de haz Si: *atrăgător*, *picant*. **24** *a* (Pop; d. obiecte de îmbrăcăminte; covoare etc.) Care are un desen cu picățele. **25** *smf* (Cul; reg; lpl) Uscățele. **26** *sf* (Reg; îf *picătaua*) Grădină la marginea satului, care reprezintă o întregire la intravilan.

picățică *sf* [At: GOROVEI, C. 296 / V: ***chic~*** / Pl: *~ici* / E: ***picățea*** css] **1-16** (Reg; șhp) Picăturică (**1-16**). **17-18** Picățea (**19-20**).

piceaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Butonieră.

picer *sn* vz ***picior***

picet *sn* vz ***pecete***

piceta *v* vz ***pecetlui***

piceucă *sf* vz ***picioică***

pichamar *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2386 / V: ***~mer***, ***~comer*** / S și: *pickamer*, *pikaer* / Pl: *~e* / E: ger ***Pickhamer***] **1** Ciocan de abataj Si: *pic*^{2}.

pichamer *sn* vz ***pichamăr***

piche *sf* vz ***pichere***

picher^{1} *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: fr ***piqueur***] **1** (Înv) Servitor călare care conduce câinii la o vânătoare sau care însoțește pe cineva la o vânătoare, într-o călătorie. **2** Tehnician care răspunde de buna întreținere a unei porțiuni de șosea sau de cale ferată. **3** (Iuz) Tehnician care asista pe conductor sau pe inginer la unele lucrări publice Vz *cantonier*.

picher^{2} *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 229 / V: ***~căr*** / Pl: *~e* / E: ger ***Picker***] Piesă, confecționată din piele, care este așezată la capetele suveicii războaielor mecanice de țesut și servește la amortizarea mișcării suveicii.

picherce *sf* vz ***picioică***

pichere *sf* [At: CIHAC, II, 254 / V: ***~că***, ***piche***, ***~chie***, ***~chiră***, ***~chire***, ***~chiure***, ***~cire*** / Pl: *~ri*, *~re* / E: drr ***pichiri***^{1}] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

picherea *sf* vz ***pichere***

picheroi *smi* [At: GÎRLEANU, L. 70 / V: ***~chir~*** / E: ***pichere*** + *-oi*] (Orn; Mol) Bărbătuș al bibilicii Si: (reg) *bibiloi*.

pichet^{1} [At: AR (1829), 59^{2}/5 / Pl: (rar) *~e* / (înv) *~uri*, *~e* / E: fr ***piquet***, ger ***Pichet***, rs ***пикет***] **1** *sn* Subunitate militară însărcinată cu siguranța trupelor în timpul marșului. **2** (Înv; și *~ de grăniceri*) Subunitate militară cu misiunea de asigurare a pazei unui sector de frontieră. **3** (Îas) Clădire în care se află o astfel de unitate. **4** Detașament militar însărcinat cu apărarea unor obiecte importante. **5** (Îs) *~ de incendiu* Subunitate militară sau grup de oameni instruit și înzestrat cu mijloace tehnice pentru stingerea incendiilor. **6** (Îs) *~ de grevă* Detașament de muncitori greviști care stau de pază la poarta întreprinderii pentru a aduce la cunoștința muncitorilor din afară știrea despre declararea grevei și pentru a împiedica pătrunderea în întreprindere a spărgătorilor de grevă. **7** *sm* Țăruș de lemn sau de metal care se înfige în pământ pentru a marca un punct al unei alinieri, al unui traseu etc.

pichet^{2} *sn* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 174 / V: (rar) ***pică*** *sf* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***piqué***] Țesătură deasă de bumbac sau, mai rar, de mătase, de nailon, executată cu două urzeli diferite, una de bază și alta care formează pe fața țesăturii desene în relief. **2** (Reg; csnp; pbl) Fir de bumbăcel.

pichet^{3} *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: ? / E: fr ***piquet***] Joc de cărți care se joacă în două persoane, cu treizeci și două de cărți.

pichet^{4} *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~e* / E: fr ***piquette***] **1** Rachiu de drojdie îndoit cu apă. **2** Vin de calitate proastă, contrafăcut.

picheta *vt* [At: SADOVEANU, O. VI, 479 / Pzi: *~tez* / E: fr ***piqueter***] **1** (C. i. punctele unei alinieri, ale unei măsurători, ale unui drum etc.) A marca prin picheți^{1} înfipți în pământ. **2** (C. i. picheți^{1}) A bate în pământ pentru a marca ceva.

pichetaj *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***piquetage***] Ansamblu al picheților^{1} care marchează un traseu, o aliniere, un drum etc.

pichetare *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~tări* / E: ***picheta***] **1** Marcare prin picheți^{1}. **2** Înfigere în pământ pentru a marca.

pichetaș *sm* [At: (a. 1842) DOC. EC. 776 / Pl: *~i* / E: ***pichet***^{1} + *-aș*] Grănicer la pichet^{1}.

pichcucă *sf* vz ***picioică***

picheucuță *sf* [At: ȘEZ. VII, 182 / Pl: *~te* / E: ***picheucă*** + *-uță*] 1-4 (Reg; șhp) Picioică (**1-2**) (mică).

pichi *s* [At: BARCIANU / V: ***bichi***, ***bichie***, ***pic*** / Pl: nct / E: ns cf mg *bige*] **1** (Reg; îcs) *De-a ~cul* Joc de copii care se joacă cu un bețișor care este lovit cu o lopățică. **2** (Pex; îacs) Țurca.

pichici *smi* [At: DR, IV, 1328 / E: ns cf *pichere*] (Olt) Pui de curcă.

pichie *sf* vz ***pichere***

pichinduță *sm* vz ***prichinduță***

pichioca *sf* vz ***picioică***

pichioici *spl* vz ***picioica***

pichir *sn* vz ***peșchir***

pichiră *sf* vz ***pichere***

pichire *sf* vz ***pichere***

***pichiri**[1] i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Are) **1** (Mol) Cuvânt care imită strigătul bibilicii. **2** (Mun) Cuvânt cu care se cheamă puii mici. **3** (Mun; irn) Cuvânt care imită o vorbire sau o discuție pretențioasă, neînțeleasă.

***pichiri**[2] s* [At: ALR I. 727/508 / Pl: nct / E: nct] Covor de lână.

***pichiri**[3] vi* [At: H X. 538 / Pzi: 3 *~reşte* / E: ***pichiri**[1]*] (Reg; d. bibilici) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: (reg) *a chercăni*.

***pichirică** sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici* / E: ***pichere** + -ică*] (Reg) Pichirin.

***pichirin, ~a** smf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***pichire** + -in*] (Reg) Pui mic de găină pitică Si: (reg) *pichirică*.

***pichiriseală** sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***pichirisi**[1] + -eală*] (Mun) **1** Vorbire rapidă, neînțeleasă, amestecată cu cuvinte necunoscute ascultătorilor Si: (reg) *pichirisit* (**1**). **2** (Lpl; ecr) Cuvinte neînțelese, necunoscute Si: (reg) *pichirisit* (**2**).

***pichirisi**[1] vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: ***pichiri**[1] + -isi*] **1** (Reg) A chema puii la mâncare. **2** (Mun) A vorbi repede, neînțeles, cu cuvinte necunoscute ascultătorilor. **3** A pălăvrăgi.

pichirisi**[2] v* vz ***picarisi

***pichirisit** sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pichirisi**[1]*] (Reg) **1-2** Pichiriseală (**1-2**).

***pichiriță** sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~țe* / E: ***pichire** + -iță*] (Orn; Mol) Bibilică (*Numida meleagris*).

***pichirlău** s* [At: CHEST. V. 87/32 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Putinei pentru unt.

pichiroi** sm* vz ***picheroi

pichiure** sf* vz ***pichere

***pichită** sf* [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: *~te* / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

***pici**[1] ai* [At: CABA, SĂL., ap. DLR / E: nct] (Trs) Miop.

pici**[2] smi* [At: CREANGĂ, O. 297 / E: tc ***piç] **1** (Fam; cu termen de adresare) Băiat foarte tânăr. **2** Copil de sex masculin Si: (fam) *puști*, (nob) piciulingă.

***picică** sf* [At: CADE / Pl: ? / E: ***pici**[2] + -că*] (Rar) Fată mititică, scundă.

***picicoaie** sf* vz ***piscoi**[1]*

piciformă** sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: it ***piciformi] **1** (Lpl) Ordin de păsări cuprinzând ciocănitoarea, tucanul etc. **2** (Șls) Pasăre din ordinul piciforme (**1**).

***piciganie** sf* vz ***pitigaie**[1]*

***picimoc** sm* [At: ALR II/I, h 79/250 / Pl: *~oci* / E: cf *pici*[2], *picinog*] (Reg) Pitic[2].

picingine** sf* vz ***pecingine

picinog, ~oagă** a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / Pl: *~i, ~oage* / E: ***pici**[3]*, ***picinog] (Ban; d. oameni) **1** Mărunt. **2** Sfrijit.

picioacă** sf* vz ***picioică

picioagă** sf* vz ***picioică

picioance** sfp* vz ***picioica

picioarcă** sfp* vz ***picioică

***picioc**[1] i* [At: DR. V. 218 / E: fo] Strigăt cu care se cheamă calul.

picioc**[2] sm* vz ***picioică

picioca** sf* vz ***picioica

piciocărie** sf* [At: DR. XI. 83 / V: ***pitio~ / Pl: *~ii* / E: ***picioc**[2] + -ărie*] (Trs) Loc cultivat cu cartofi S: (reg) *piciocăriște*.

***piciocăriște** sf* [At: DR. XI. 69 / Pl: *~ti* / E: ***picioc**[2] + -ăriște*] (Reg) Piciocărie.

***piciocească** a* [At: ALR II. 6015/353 / Pl: *~ești* / E: ***picioc**[2] + -esc*] (Reg; îs) *Ceapă ~ă* Arpagic.

piciog** sm* vz ***picioică

picionge** sp* vz ***picioica

picioică** sf* [At: (a. 1774) IORGA, S. D. XIII. 75 / V: ***bi~, pârcioci** sp, **pârcioși** sp, **peciog** sm, **pecioaica**, **piceugă**, **picherce**, **picheucă**, **pichioca**, **picioacă**, **picioagă**, **picioance** sfp, **picioarcă**, **~oc** sm, **~ocă**, **~og** sm, **~ogne** sp, **~onci** sp, **~orca**, **~oucă**, **piclioci**, **pitioci** sp, **putuoacă**, **putuoacă / Pl: *~oci, ~oce* / E: mg ***pityóka***] (Reg) **1** Cartof (*Solanum tuberosum*). **2** (Șis *~ de pământ, picioacă iernatică, ~icile lui Dumnezeu, piciucă porcească*) Nap (*Helianthus tuberosus*).

picionci** sp* vz ***picioica

picior** sn* [At: PSALT. HUR. 47[v]/41 / V: (înv) ***pecer, picer (Pl: (reg) *~cere*) / Pl: *~oare* / E: ml ***petiolus***] **1** Fiecare dintre cele două membre inferioare ale corpului omenesc, de la șold până la vârful degetelor Si: (pfm) *crac*, (reg; fam) *gaidă, gionat*. **2** Fiecare dintre membrele celorlalte viețuitoare, care servesc la susținerea corpului și la deplasarea în spațiu Si: (pfm) *crac*, (reg; fam) *gaidă, gionat*. **3** (Prc) Labă. **4** (Rar; îs) *~ de câine* Nod marinăresc. **5** (Înv; îs) *Cel cu patru ~oare* Animal patruped. **6** (Îla) **Bun** (sau **iute**) **de ~** (sau **de ~re**) Care merge repede. **7** (Îal) Sprinten. **8** (D. animale patrupede; îla) **În trei ~oare** Șchiop. **9-10** (D. vânători; îljv) **La ~** (Care vânează animale) în timp ce acestea se odihnesc, mănâncă etc. **11-12** (D. vânătoare; îal) (Care are loc) în timp ce animalele mănâncă, se odihnesc etc. **13** (Îlav) **În** (sau **pe**) **~oare** sau (fam) **de-a-n ~oare** (sau **~oarele, ~oarelea**) În poziție verticală. **14** (Îal) Sus. **15** (Îe) **A sări** (**drept** sau **ars**) **în ~oare** A se ridica brusc din locul în care se află așezat, culcat. **16** (Îe) **A fi** (sau **a sta, a veghea**) **în ~oare** A sta de pază. **17** (Îae) A fi gata oricând de acțiune. **18** (Îe) **A scula** (sau **a ridica, a pune**) **în ~oare** A mobiliza. **19** (Îae) A instiga la răscoală. **20** (Îlav) **Pe ~** Neîntârziat. **21** (Înv; îal; și îlav) **De-a-n oarele** Neoficial. **22** (Îal) Ocazional. **23** (Îal) Fără local. **24** (Îal) Ambulatoriu. **25** (În legătură cu verbele de mișcare; îlav) **În vârful ~oarelor** Cu corpul sprijinit numai pe vârful degetelor. **26** (Pex; îal) Fără zgomot Si: *tiptil*. **27** (Îlav) **Cu ~ul** (sau **~oarele**) ori **pe ~oare** Fără vreun mijloc de locomoție Si: *pe jos*. **28** (Îlav) **Din cap până în** (sau **la**) **~oare** În întregime Si: *de sus și până jos, din creștet până în talpi*. **29** (Îal) Cu desăvârșire. **30** (La unele jocuri sportive; îlav) **Pe ~ găsit** Nepregătit pentru a para acțiunea adversarului sau pentru a colabora cu partenerul într-o acțiune. **31** (Pgn; îal) Nepregătit. **32** (Îe) **A pune ~ul** (**undeva**) A păși. **33** (Pex; îae) A pătrunde undeva pentru prima oară. **34** (Pex; îae) A frecventa pe cineva sau ceva. **35** (Îe) **A se duce unde-l duc ~oarele** A pleca oriunde, cât mai departe. **36** (Îe) **A o lua** (sau **a o apuca**) **la** (înv; **pe**) **~** sau **a-și lua ~oarele la spinare** (sau **pe umeri**, înv; **la umăr**). (reg) **a lua drumul la ~** A începe să fugă din toate puterile Si: *a o hua la goană, a o tuli*. **37** (Îae) A porni în grabă. **38** (Îae) A se grăbi foarte tare. **39** (Îac) A încerca să se facă nevăzut prin fugă. **40** (Îe) **A-i lua cuiva drumul din ~oare** A urmări de aproape pe cineva. **41** (Reg; îe) **A-și face ~oarele fuse** A merge repede, grăbindu-se. **42** (Îe) **A-și bate** (sau **a-și rupe**) **~oarele** A umbla mult. **43** (Îae) A obosi de prea multă alergătură. **44** (În formule de amenințare cu moartea; îe) **Unde îți** (sau **îmi, îi**) **stau ~rele, îți** (sau **îmi, îi** etc.) **va sta și capul** Ți (sau mi, i etc.) se va tăia capul. **45** (Îe) **A nu-i** (**mai sta cuiva**) **~oarele** sau (reg) **a nu-și strânge ~oarele** A nu sta potolit, liniștit. **46** (Îae) A alerga de colo-colo. **47** (Îae) A nu se odihni. **48** (Reg; îe) **Mi-au trecut ~oarele prin mine** Sunt foarte obosit. **49** (Îe) **A fi** (sau **a sta**) **pe ~ de plecare** (ori **de ducă**) A fi pe punctul de a pleca. **50** (Îae) A fi pregătit de plecare. **51** (Pop; îe) **A prinde** (**undeva**) **~** A se stabili undeva. **52** (Îe) **A pune** (**pe cineva**) **pe** (sau **în**) **~oare** A îngriji un bolnav și a-l însănătoși. **53** (Îae) A iniția, a organiza, a face să funcționeze bine ceva. **54** (Îae) A scoate pe cineva din impas. **55** (Îac) A ridica o construcție. **56** (Îe) **A se pune** (sau **a fi**) **pe** (sau **în**) **~rere** A se însănătoși după o boală lungă și grea. **57** (Îae) A se reface din punct de vedere material. **58** (Îe) **A vedea** (**pe cineva**) **pe** (sau **în**) **~re** A vedea pe cineva sănătos. **59** (Îe) **Cu coada între ~oare** Rușinat. **60** (Îe) **A se stropi** (sau **a se usca, a zăcea, a pieri, a se strânge, a se pierde**) **pe** (sau, reg, **de pe, din**) **~oare** (sau, pop, **de-a-n ~rele**) A slăbi progresiv. **61** (Îae) A se prăpădi cu încetul, din pricina unor suferințe fizice sau morale. **62** (Îe) **A duce boala** (sau **a boli**) **pe ~re** A fi bolnav fără a zăcea în pat. **63-64** (Îe; îlav) (**A sta, a sedea** etc.) **~ peste ~** (Fam) (A ședea într-o poziție comodă) cu o parte a piciorului ridicată peste celălalt. **65-66** (Îae; îal) (A sta) degeaba, sfidător. **67-68** (Îae; îal) (A fi) fără nici o grijă. **69** (Îe) **A sta cu ~oarele pe pereți** A sta degeaba. **70** (Îe) **A fi cu ~ul** (sau **cu un ~**) **în groapă** (**și cu unul afară**) A fi foarte bătrân. **71** (Îae) A fi foarte bolnav. **72** (Îae) A fi aproape de moarte. **73** (Îe) **A-l scoate** (**pe cineva**)

cu ~rele înainte A-l scoate pe năsălie pe cineva pentru a-l înmormânta. **74** (Îe) **A-i vedea (pe cineva) cu ~oarele înainte** A vedea mort pe cineva. **75** (Îe) **A ieși cu ~oarele înainte** A fi mort. **76** (Fam; îe) **A-i rămâne cuiva ~oarele (pe undeva)** A-și pierde viața Si: *a-i rămâne oasele*. **77** (Îe) **A sta** (sau **a rămâne, a fi**) **în ~re** A continua să existe. **78** (D. teorii, ipoteze, planuri; îae) A nu fi infirmat de realitate. **79** (Îae) A continua să fie valabil, aplicabil. **80** (D. construcții; îae) A fi, a rămâne intact. **81** (D. copaci, păduri; îae) A rămâne în poziție verticală, cu rădăcinile înfipte în pământ. **82** (Îe) **A i se înmuia** (sau **a i se tăia**) **cuiva (mâinile și) ~oarele** A avea o senzație de slăbiciune fizică. **83** (Îae) A nu putea sta în picioare de spaimă, de durere etc. **84** (Îe) **A-i lua (cuiva) gura și ~oarele** A(-l) paraliza. **85** (Îe) **Nici** (sau **nici un**) **~ de...** (sau, reg, **din...**) sau **nici ~** Nimeni. Si: *nici țipenie, nici urmă de...* **86** (Pex; rar; îae) Nimic. **87-88** (Îe) **A lua pe cineva** (sau **a se lua**) **peste ~** (sau, înv, **în ~re**) A a-și bate joc (de cineva sau) de sine însuși Si: *a (se) ironiza*. **89** (Reg; îe) **A pune ceva sub ~** A desconsidera, a nu ține seama de ceva. **90** (Îe) **A călca (pe cineva) pe ~** A-i face semne cuiva să nu facă sau să nu spună ceva. **91** (Îae) A face sau a spune cuiva ceva supărător. **92** (Îe) **A sări într-un ~** A se bucura tare, a nu mai putea de bucurie. **93** (Îe) **A bate din ~** A se răsti. **94** (Îae) A încerca să-și înfrâneze voința. **95** (Îae) A comanda. **96** (Îe) **A-i pune cuiva ~ul în prag** A lua o atitudine hotărâtă. **97** (Îae) A se opune în mod energic. **98** (Îe) **A lega pe cineva de mâini și de ~oare** A aduce în stare de a nu putea face nimic. **99** (Îe) **A da din mâini și din ~oare** A face eforturi disperate. **100** (Îe) **A călca (pe cineva** sau **ceva) în** (sau, înv, **sub**) **~oare** A zdrobi. **101** (Îae) A înăbuși. **102** (Îae) A umili. **103** (Îe) **A da** (**cuiva** sau **la ceva**) **cu ~ul** A respinge pe cineva sau ceva. **104** (Îae) A sfida pe cineva sau ceva. **105** (Îae) A scăpa un prilej. **106** (Îae) A refuza și a pierde un avantaj. **107** (Îe) **A trăi pe ~ mare** A duce un trai costisitor, îmbelșugat. **108** (Îae) A cheltui mult Si: *a risipi*. **109-112** (Îe; îlav) (**A fi, a se afla, a se pune**) **pe ~ de pace** (sau **de război**) (A fi sau a se pune) în stare de (pace sau) de război. **113-114** (Îe) **A fi** (sau **a se pune, a se afla** etc.) **pe ~ de egalitate** (sau **pe același ~**) **cu cineva** (A avea sau) a considera că are aceleași drepturi cu cineva. **115-116** (Îae) (A avea sau) a considera că are aceleași merite ca altcineva. **117** (Îe) **Parcă (l-)a prins** (sau **apucat**) **pe Dumnezeu de (un) ~** A avea o bucurie foarte mare. **118-119** (Îe; îlav) (**A fi**) ... **în ~oare** sau **din** (sau **de la**) **cap până în (la) ~oare** (A semăna) leit cu... **120-121** (Îe) **A-(și) tăia (cuiva) craca** (sau **creanga**) **de sub ~oare** (sau, rar, **~**) (A face pe cineva să piardă sau) a pierde din vină proprie un mijloc de existență. **122-123** (Îae) (A periclita cuiva sau) a-și periclita singur situația. **124** (Reg; îe) **A-i pune** (**cuiva**) **capul sub ~** A distruge pe cineva. **125** (Reg; îe) **A se pune în cap și în ~oare** A depune toate eforturile posibile pentru a izbuti. **126** (Îae) A încerca prin toate mijloacele să obțină ceva. **127** (Îe) **A merge pe ~oarele altuia** A fi protejat sau ajutat de cineva. **128** (Pfm; îe) **A vorbi** (sau **a grăi, a scrie** etc.) **cu ~oarele** A vorbi sau a scrie greșit din punct de vedere gramatical sau logic. **129** (Îlav) **Fără cap și fără ~oare** Fără logică. **130** (Îal) Lipsit de sens. **131** (D. două persoane; îe) **A dormi** (sau **a sta, a se culca**) **de-a ~oare(le)** A se culca fiecare la câte un capăt al patului, cu picioarele întinse în sens invers. **132** (Rar; îe) **Cât de apucă ~ul** Foarte repede. **133** (Îe) **Cât te-ai întoarce** (sau **învârti**) **într-un ~** Într-o clipă. **134** (Fam; îe) **A sta cu ~oarele în apă rece** A se gândi profund. **135** (Îe) **A sta** (sau **a fi**) **în ~oarele cuiva** A încurca, a împiedica pe cineva. **136** (Înv; îe) **A sta pe un** (sau **pe mai**) **bun ~** A fi în siguranță. **137** (Îae) A se găsi într-o situație favorabilă. **138** (Îae) A avea o situație matrială bună Si: *a fi bogat*. **139** (Îe) **A călca cu ~ul stâng** A începe prost o activitate. **140** (Îe) **A călca cu ~ul drept** A începe bine o activitate. **141** (Îe) **A(-i) pune** (sau **asterne, închina, supune** etc. **ceva**) la **~oare** (sau, înv, **~oarele**) **cuiva** A oferi cuiva ceva în semn de omagiu, de prețuire, de supunere etc. **142** (Îe) **A cădea** (sau **a se arunca**) **la ~oarele cuiva** sau **a săruta ~oarele cuiva** A se prosterna în fața cuva, implorând iertare, milă, sau în semn de respect. **143** (Îae) A se ruga de cineva. **144** (Îae) A se umili înaintea cuiva. **145** (Reg; d. timp; îe) **A fi într-un ~** A fi schimbător. **146** (Fam; d. obiecte, bunuri; îe) **A face** (sau **a căpăta**) **~re** A dispărea. **147** (Îc) **~ul-caprei** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunze palmate cu trei diviziuni și flori albe sau roșietice Si: (reg) *laba-ursului* (*Algopodium podagraria*). **148** (Bot; reg; îac) Lobodă (*Chenopodium album*). **149** (Reg; îc) **~rul-cocoșului** Plantă erbacee din familia ranunculaceelor cu frunze adânc dințate și cu flori galbene strălucitoare Si: (reg) *buștean-broștesc, curpenița, floare-broștească, jap, jebdi, ochiul-boului, ochiul-broaștei, talpa-cocoșului* (*Ranunculus acris*). **150** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia ranunculaceelor cu frunze adânc dințate și cu flori galbene Si: (reg) *bogar, gălbenele, floare-de-leac, floricică-de-leac* (*Ranunculus pedatus*). **151** (Bot; reg; îac) Gălbenele-de-munte (*Ranunculus carpaticus*). **152** (Bot; reg; îac) Floare-de-leac (*Ranunculus repens*). **153** (Bot; reg; îac) Gălbenele (*Ranunculus polyanthemos*). **154** (Bot; reg; îac) Cornicei (*Ranunculus arvensis*). **155** (Bot; reg; îac) Buruiană-de-nouă daturi (*Ranunculus auricornus*). **156** (Bot; reg; îac) Boglar (*Ranunculus sceleratus*). **157** (Bot; reg; îac) Iarba-broaștei (*Hydrocharis morsusranae*). **158** (Bot; reg; îc) **~ul-cocoșului-târâtor** Rămurele (*Clavaria botrytis*). **159** (Bot; reg; îc) **~-de-gaită** Unghia-găii (*Astragalus glycyphyllos*). **160** (Bot; reg; îc) **~ul-găinii** Grozamă mare (*Cytisus nigricans*). **161** (Bot; reg; îc) **~-de-găină** Agurijoară (*Portulaca grandiflora*). **162** (Bot; reg; îc) **~gâștei** Talpa-gâștei (*Leonorus cardiaca*). **163** (Bot; reg; îac) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridus*). **164** (Bot; reg; îac) Lobodă (*Chenopodium album*). **165** (Bot; reg; îc) **~ul lupului** Cervană (*Lycopus europaeus*). **166** (Bot; reg; îac) Piedicuță (*Licopodium clavatum*). **167** (Bot; reg; îc) **~ul-păsărelei** Nemțișoari-de-câmp (*Delhpinium consolida*). **168** (Bot; reg; îc) **~ul-vițelului** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **169** (Bot; reg; îc) **~ul-vrabiei** Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*). **170** (Orn; reg; îc) **~oare-lungi** Piciorong (*Himantopus himantopus*). **171** (Pex; reg) Mers[1]. **172** Picior de animal sau de pasăre fript sau fiert pentru a fi mâncat. **173** Ciozvârtă de animal. **174** (Îe) **L-a ros ca pe-un ~ de porc** Se spune despre o persoană care și-a cheltuit averea cu cineva sau care a făcut pe cineva să-și cheltuiască averea cu ea. **175** (Arg) *~ de porc* Pistol. **176** (Arg) *~ de porc de mare* Pușcă. **177-179** (Reg; îcs) *Hora peste ~, pe ~, pe amândoua ~rele* Dansuri populare nedefinite mai îndeaproape. **180-182** (Reg; îacs) Melodii după care se execută aceste dansuri. **183** (Trs; Mun; îcs) *(La armeanu) într-un ~* Joc de copii Si: *șatron*. **184** (Îs ~ *de lemn*) Protecă a unui picior, la oameni Si: (rar) *pilug*. **185** (Reg; îls) **~re de lemn** Catalige. **186** (Pan) Fiecare dintre elementele pe care se sprijină partea de jos a unei mobile sau capul unei unelte. **187** Parte de jos, alungită, prevăzută cu un suport, care sprijină corpul unor obiecte. **188** (Olt; Trs) Fiecare dintre stâlpii pe care se sprijină podul morii de apă. **189** (Reg) Fiecare dintre cele două lemne lungi ale scării mobile, pe care se fixează fusceii. **190** (Reg) Fuscel la scara mobilă. **191** Element de construcție al unui pod, care transmite solului greutatea podului și sarcinile care îl solicită. **192** (Reg) Regulator la plug. **193** (Reg) Bârsă la plug. **194** Fiecare dintre lemnele înfipte vertical în oplencle saniei, pentru a sprijini loitra Si: *manușă, țepușa*, (reg) *mână*[1], *popic*. **195** Mâner fixat de coada unei coase Si: (reg) *măcău*[1], *popic*. **196** (Buc; Mol) Bucată rotundă de lemn în care se fixează nicovala de ascuțit coasa Si: (reg) *batca, butucier, pop*. **197** (Înv) Parte a cercelului care atârnă mai jos de lobul urechii. **198** (Reg; lpl; îs) *~ de fier, ~ de oală* Pirostrie. **199** Parâmă fixată cu un capăt de catarg și cu celălalt de cârligul unui palanc. **200** (Tip) Bucată de aliaj pe care se montează clișeul de alamă pentru tiparul în relief. **201** (Tip) Buză a paralelipipedului literei tipografice. **202** (Reg) Cui de lemn cu care se fixează jugul pe buștean la pluta de lemn. **203** (Mol) Parte a cimpoiului nedefinită mai îndeaproape. **204** (Mîn; îs) *~ de siguranță* Parte din masivul unui zăcământ lăsată neexploatată, în scopul protecției unor lucrări sau a unor construcții de la suprafață. **205** Parte de jos, masivă, a unui zid, a unei construcții etc. **206** Zonă mai largă de la baza unei forme de relief înalte, deal, munte, pisc etc. Si: *baza, poala*. **207** (Pop) Petiță[2]. **208** Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 30,48 cm, folosită și astăzi în unele țări. **209** (Îvr; îs) *~ cubic* Unitate de măsură a volumului egală cu volumul unui cub cu latura de un picior (**208**). **210** Unitate ritmică a unui vers,

alcătuită dintr-un număr fix de silabe lungi și scurte sau accentuate și neaccentuate.

piciorác *s* [At: H X, 495 / Pl: nct / E: ***picior*** + *-ac*] (Mol) Coamă abruptă a unui deal.

piciorág *sn* [At: BARCIANU / V: ***~răg*** (Pl: *~răgi*), ***pișto~*** / Pl: *~e*, *~răgii* / E: ***picior*** + *-ag*] **1** (Reg; mpl) Fiecare dintre cele două picioroange. **2** (Mol; Trs) Tălpig la războiul de țesut. **3** (Trs) Ciolan de porc, afumat sau nu.

picioránale *spl* vz ***piciorong***

picioráng *sn* vz ***piciorong***

picioránga *sf* vz ***piciorong***

picioránță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: cf *picior*, *piciorong*] (Nob; mpl) Piciorong.

picioráș *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~e* / E: ***picior*** + *-aș*] **1-16** (Pop; Shp) Picioruș (**1-16**).

piciorâ *sf* [At: H IX, 93 / Pl: *~re*, *~ri* / E: ***picior***] (Reg) **1** Râpă mare, abruptă. **2** Culme.

piciorăg *sn* vz ***piciorág***

piciarâș *av* [At: MAT. DIALECT. I, 85 / E: ***picior*** + *-âș*] (Reg; în construcții cu verbe ca „a se culca", „a sta" etc.) Unul la picioarele celuilalt.

piciorcă *sf* vz ***picioica***

piciorel *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~e* / E: ***picior*** + *-el*] **1-16** (Îrg; Shp) Picioruș (**1-16**).

picioroágă *sf* vz ***piciorong***

picioroambe *spl* vz ***piciorong***

picioroánga *sf* vz ***piciorong***

piciorog *sn* vz ***piciorong***

picioroi *sn* [At: DLR / Pl: *~ie* / E: ***picior*** + *-oi*] **1-16** (Șdp) Picior (**1-3, 173-174, 187-188, 198**) (mare, diform).

piciorong *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~rande*** *sp*, ***~rang***, ***~ranga*** *sf*, ***~roambe*** *sp*, ***~roaga*** *sf*, ***~roanga*** *sf*, ***~roaga*** *sf*, ***~rog*** / Pl: *~e* / E: ***picior*** cf *piciorag*] **1** (Mpl) Fiecare dintre cele două prăjini prevăzute cu un fel de treaptă pe care se pun picioarele și cu care cineva se poate deplasa fără să atingă pământul Si: *cataligă*, *papainog*[1], (reg) *piciorug*, (nob) *piciorânță*. **2** (Înv; Isg; îf *piciorangă*, *picioroangă*) Cârjă. **3** (Reg; Ipl; îf *piciorande*) Patine[2] primitive din lemn, întărite pe talpă cu șină de fier. **4** (Reg) Fiecare dintre tălpile cu ajutorul cărora se ridică și se coboară ițele la războiul de țesut. **5** (Reg) Parte a piesei pe care stă fusul de fier cu care se deapănă tevile sau mosoarele pentru țesut. **6** (Mpl; dep; fam și gmț) Picior lung. **7** (Reg) Ciolan de porc, afumat sau nu. **8** (Trs) Piftie. **9** (Orn; Ipl) Nume generic pentru păsările acvatice cu picioare înalte, cuprinse în ordine diferite. **10** (Șls) Pasăre cu picioare înalte. **11** (Mol) Barză (*Ciconia alba*). **12** (Șîc **sitar-cu-~ge**) Pasăre de apă cu corpul de culoare albă, cu spatele și aripile negre cu reflexe violete-verzui, cu picioarele foarte lungi, roșii și lipsite de degetul posterior, cu ciocul lung și subțiat spre vârf Si: (reg) *cataligă*, *picioare-lungi* (*Himantopus himantopus*).

piciorónga *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~ghez* / E: ***piciorong***] (Mun) **1-2** (D. puii animalelor sau d. copii) (A se putea ține pe picioare și) a începe să meargă Si: (reg) *a se împicioronga* (**1**). **3** (D. oameni) A-și reveni, a se întrena după o boală Si: (reg) *a se împicioronga* (**2**).

piciorongát, ~á *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***piciorónga***] (Mun) **1-2** (D. puii animalelor sau d. copii) (Care se poate ține pe picioare și) a început să meargă Si: (reg) *împicioróngat* (**1**). **3** (D. oameni) Care și-a revenit, s-a întremat după o boală Si: (reg) *împicioróngat* (**2**).

picioruc *sn* [At: LEXIC REG. 12 / Pl: *~e* / E: ***picior*** + *-uc*] **1-16** (Mar; Shp) Picioruș (**1-16**).

piciorug *sn* [At: GOROVEI, CR. 270 / Pl: *~e* / E: ***picior*** + *-ug*] (Reg; mpl) Fiecare dintre cele două picioroange.

picioruș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: ***picior*** + *-uș*] **1-16** (Shp) Picior (**1-3, 173-174, 187-188, 198**) (mic) Si: (pop) *picioraș* (**1-16**), *picioreI* (**1-16**), *piciorut* (**1-16**), (Mar) *picioruc* (**1-16**). **17** (Reg; îcn; îlav) **~ de ...** Nici urmă de... **18** (Mpl) Punct de lucrătură la împletitura cu croșeta Si: (pop) *piciorut* (**17**).

piciorut *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~e* / E: ***picior*** + *-ut*] **1-16** (Pop; Shp) Picioruș (**1-16**). **17** (Mpl) Picioruș (**18**).

piciouca *sf* vz ***picioica***

picire *sf* vz ***pichere***

picitoc *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: mg ***bécsitök***] (Trs) Dovleac (*Cucurbita melopepo*).

piciulinga *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: ***pici***[2]] (Nob) Puștiulică.

picker *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Picker***] Mașină agricolă de recoltat știuleții de porumb.

pick-up *sn* vz ***picup***

piclaj *sn* [At: CV 1951, nr. 5, 23 / Pl: *~je* / E: fr ***picklage***] Operație de tratare a picilor sămăluite cu soluții de acizi și clorură de sodiu, în vederea tăbăcirii lor Si: (rar) *piclare*.

piclare *sf* [At: DP / Pl: *~lări* / E: cf. *piclaj*] (Rar) Piclaj.

picla *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 170 / V: ***piclu*** *s* / Pl: (**1**) *~le* / E: mg ***pitte***] (Mar; Mol; Buc) **1** Sită la moară. **2** (D. făină; îla) **De ~lu** Care este cernută prin sita morii. **3** (D. făină; îal) Care este de cea mai bună calitate Si: (reg) *nulașă*. **4** (Pex) Făină de grâu de calitate superioară Si: (reg) *mudmel*, *pielm*.

piclázău *sn* vz ***tiglázău***

piclázi *v* vz ***tiglázi***

piclázit *sn* vz ***tiglázit***

piclázui *v* vz ***tiglázui***

picler *s* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: nct / E: nct] (Buc) Pluș.

piclerit, ~á *a* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***picler***] (Buc) Plușat.

piclu[1] *s* vz ***pâclă***

picla[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: eg ***pickle*** „saramură"] Soluție acidă cu care se tratează picile înainte de tăbăcire.

piclui *vi* [At: CIHAC, II, 259 / V: ***~tlui*** / Pzi: *~esc* / E: ***piclă*** + *-ui* cf pn *pitlowa*] (Mol; Buc) A cerne foarte fin, spre a obține o făină de calitate superioară.

picluire *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 155 / Pl: *~ri* / E: ***piclui***] (Mol; Buc) Cernere foarte fină, spre a obține o făină de calitate superioară.

picluită *a* [At: I. IONESCU, D. 508 / V: ***pitl~*** / Pl: *~te* / E: ***piclui***] (Reg; d. făină) **1** Care a fost cernută fin. **2** Care este de cea mai bună calitate.

picmiez *sn* ***pecmez***

picneala *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pign~*** / Pl: *~eli* / E: ***picni*** + *-eala*] (Mun) **1** Boală. **2** Infirmitate. **3** Junghi. **4** Rosătură la o haină. **5** Ruptură la un obiect de îmbrăcăminte, la un material textil etc.

picni *v* [At: MOXA, 403/40 / V: (reg) ***pigni*** / Pzi: *~nesc* / E: fo] **1** *vt* (Înv) A ochi. **2** *vt* (Pop; c. i. ființe) A lovi, țintind. **3** *vt* (Înv; fe) **A ~ (pe cineva) la coada ișlicului** A supăra pe cineva cu vorba. **4** *vt* (Fig) A atinge pe cineva unde îl doare mai tare, din punct de vedere moral. **5** *vt* (Iae) A jigni. **6** *vt* (Fig; subiectul este boala, moartea, durerea) A doborî pe cineva pe neașteptate. **7** *vi* (Reg; d. dinți) A apărea. **8-9** *vtr* (Mun; d. haine) A (se) toci. **10-11** *vtr* (Mun; d. haine) A (se) găuri.

picnic[1] *sn* [At: PANN, Ș. I, 24/3 / Pl: *~uri* / E: fr ***pique-nique***] Masă și petrecere comună în aer liber, de obicei cu contribuția fiecărui participant.

picnic[2], ***~á*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pycnique***] (Blg) Picnomorf.

picnire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***picni***] Țintire.

picnit, ~á *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pign~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***picni***] (Mun; d. haine, materiale textile etc.) **1** Tocit. **2** Rupt.

picnitură *sfs* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***picni*** + *-tură*] **1** (Pop) Lovitură. **2** (Mun) Junghi, ca simptom sau ca manifestare a unei boli. **3** (Mun) Rosătură. **4** (Mun) Ruptură la un obiect de îmbrăcăminte, la un material textil etc.

picno- [At: DN[3] / E: fr ***pycno-***, it ***picno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Dens. **2** Compact. **3** Frecvent. **4-5** (Referitor la) densitate. **6** Intensitate.

picnoleptic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pycnoleptique***] Referitor la picnolepsie.

picnolepsie *sf* [At: DN[3] / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pycnolepsie***] (Med) Varietate de epilepsie, manifestată mai ales la copii, sub formă de absențe frecvente și de scurtă durată.

picnometrie *sf* [At: DN[3] / P: *~tri-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pycnométrie***] Tehnică de măsurare a densităților.

picnometru *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 153 / Pl: *~re* / E: fr ***pycnomètre***] Instrument pentru măsurarea densității corpurilor lichide sau solide.

picnomorf, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pycnomorphe***] (Blg; d. un tip constituțional) Cu trunchiul îndesat și membrele subțiri Si: *picnic*[2].

picnostil *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***pycnostyle***] **1** Colonadă în care distanța între coloane este egală cu trei module. **2** (Pex) Templu sau edificiu care are coloane astfel așezate.

pico- [At: DN[3] / E: fr, ger ***pico-***] Element prim de compunere savantă, folosit în terminologia științifică la formarea numelor de unități de măsură și care arată că unitatea respectivă conține a bilioana parte din unitatea de bază.

picocurie *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***picocurie***] (Fiz) Unitate de radioactivitate egală cu a bilioana parte dintr-un curie.

picofarad *sm* [At: DN[3] / Pl: *~azi* / E: ger ***Picofarad***] (Elt) Unitate de măsură a capacității electrice, egală cu a bilioana parte dintr-un farad Si: *micromicrofarad*.

picogram *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***picogramme***] Unitate de masă, egală cu a bilioana parte dintr-un gram.

picol *sm* vz ***picolo***

picolică *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~ici* / E: ***picol*** + *-ică*] (Nob) Picoliță.

picolină *sf* vz ***piculină***

picolită *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~te* / E: ***picol*** + *-ită*] Femeie care servește într-un restaurant ca ajutoare a chelnerului Si: (nob) *picolica*.

picolo *sm* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 121 / V: ***picol*** / Pl: *~li* / E: it ***picolo***] Persoană care servește într-un restaurant ca ajutor al chelnerului.

picomer *sn* vz ***pichamăr***

picon *sn* [At: CV 1949, nr. 5, 25 / Pl: *~oane* / E: it ***piccone***] **1** Parte a ciocanului de abataj constituită dintr-o bară de oțel cu vârful ascuțit sau lat și care servește la ruperea sau la dislocarea rocilor de minereu. **2** (Pex) Ciocan de abataj.

picosecundă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: fr ***picoseconde***] (Fiz) A bilioana parte dintr-o secundă.

picoșă *sf* vz ***pipotă***

picot *sm* [At: DN[3] / Pl: *~oți* / E: fr ***picot***] (Min) Bucată de lemn tare, ascuțită la un capăt sub formă conică, servind la săparea galeriilor.

picota *v* vz ***picoti***

picotaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***picotage***] (Min) Consolidare cu ajutorul picoților, a rocilor în care se sapă o galerie.

picotare *sf* vz ***picotire***

picotă *sf* vz ***pipotă***

picoteală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***picoti*** + *-eală*] Stare a celui care picotește Si: *piroteală, moțăială, moțăit*[1], *somnolență*, (rar) *moțăire, pirotire*, (rar) *pârcoteală, pârcotit, picuială, pioceală*.

picoti *vi* [At: CARAGIALE, O. II, 29 / V: (reg; cscj) *~ta*, (Pzi: *~tez, picot*), (îrg) ***~cuti*** / Pl: *~tesc* / E: ***pica***[1] + *-oti*] **1** A moțăi[1] (**2**). **2** (Ban; Trs) A picura (**1**).

picotire *sf* [At: POLIZU / V: *~are sf* / Pl: *~ri* / E: ***picoti***] (Rar) **1** Ațipire. **2** Somnolență.

picou *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***picot***] **1** Colț de dantelă. **2** Nod mic.

picpalac *i, sm* vz ***pitpalac***

picrat *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ați* / E: fr ***picrate***] (Chm) Compus obținut pe baza acidului picric, utilizat la fabricarea explozivelor.

picric *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***picrique***] (Îs) *Acid ~* Acid coroziv și toxic, în formă de cristale galbene, fără miros și cu gust amar, folosit ca exploziv sau la prepararea explozivelor, a unor substanțe colorante, la tratarea rănilor ușoare provocate de arsuri etc.

picrit *s* [At: CANTUNIARI, L. M. 162 / Pl: nct / E: fr ***picrite***, ger ***Pikrit***] Rocă magmatică de origine vulcanică, de culoare verde-închis sau neagră.

picro- [At: DN[3] / E: fr, it ***picr-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „amar".

picromegdală *sf* vz ***picromigdală***

picromigdală *sf* [At: DDRF / V: ***prico~***, (nob) ***~meg~*** / Pl: *~le* / E: ngr ***πικραμύγδαλον***] **1** Prăjitură uscată, preparată din albuș de ou, zahăr, migdale, care pot fi înlocuite cu alune sau nuci. **2** (Rar) Migdală amară.

picrotoxin *s* vz ***picrotoxină***

picrotoxină *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (iuz) ***~in*** *s* / Pl: *~ne* / E: fr ***picrotoxine***] Substanță medicamentoasă utilizată în tratamentul intoxicațiilor cu barbiturice, al epilepsiei etc.

pics *sn* vz ***picsă***

picsa *sf* [At: TOMICI, C. A. 62/22 / V: (reg) ***bic~***, ***pics*** *sn*, ***~slă, ~sle, pisla*** / Pl: *~se, ~suri* / E: ger ***Büchse***] **1** (Reg) Cutie. **2** (Pan; Trs; Ban) Pușculiță. **3** (Reg) Tabacheră. **4** (Reg) Vas în care se ține unsoarea pentru car. **5** (Ban; îf *pics*) Corn în care se păstrează praful de pușcă. **6** (Trs) Stup. **7** (Trs) Piesă de tablă care leagă între ele foalele de suflat fumul asupra stupilor de albine. **8** (Ban; Trs) Bucșă la roata carului.

picsla *sf* vz ***picsă***

picsle *sf* vz ***picsă***

pict- vz ***picto-***

picta *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~tez* / E: drr ***pictor***] **1** (C. i. imagini, modele folosite) A reproduce, a reprezenta pe pânză, pe hârtie, pe sticlă etc. cu ajutorul pensulei și al culorilor Si: *a zugravi*, (înv) *a pictura* (**1**), (reg) *a pângăli*. **2** (Fșa) A face o pictură. **3** A se îndeletnici cu pictura. **4** (C. i. materialul pe care se execută pictura) A acoperi cu picturi Si: (înv) *a pictura* (**2**). **5** *vr* (Fam; dep; d. femei) A se farda exagerat Si: (reg) *a se boi, a se sulemeni*. **6** (C. i. opera de artă executată) A crea, a realiza cu mijloacele specifice picturii Si: (reg) *a pângăli*. **7** (Pan; c. i. ființe, situații, întâmplări, stări sufletești) A caracteriza sugestiv prin cuvinte, în sfera beletristică Si: *a descrie, a zugravi*. **8** (Pex) A analiza. **9** (Rar; c. i. oameni) A prezenta într-o lumină defavorabilă, defăimătoare.

pictare *sf* [At: DN[2] / Pl: *~tări* / E: ***picta***] **1** Reproducere a unor imagini, modele, pe pânză sau pe alt suport, cu ajutorul culorilor. **2** Îndeletnicire cu pictura. **3** Executare a unor tablouri în culori. **4** (Dep) Fardare exagerată. **5** (Pan) Caracterizare sugestivă prin cuvinte a unor situații, stări sufletești, personaje, în sfera beletristică. **6** (Pex) Analizare. **7** (Rar) Prezentare într-o lumină defavorabilă a unor persoane.

pictat, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***picta***] **1** (D. ființe, obiecte, peisaje) Reprezentat într-o pictură Si: *zugrăvit*, (reg) *boit, pângălit*. **2** (D. obiecte, materiale etc.) Pe care s-a executat o pictură. **3** (Fam; dep; d femei) Care s-a fardat exagerat Si: *sulemenită*, (reg) *boită*. **4** (D. opere de artă) Realizat cu mijloacele specifice picturii.

picto- [At: DN[3] / V: ***pict-*** / E: fr ***picto-***, it ***pitto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) pictură. **3** Pictural. **4** De pictură. **5** Imagistic.

pictografic, ~ă *a* [At: L. ROM. 1953, nr. 4, 20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pictographique***] **1** Care aparține pictografiei Si: *ideografic* (**1**). **2** Care se referă la pictografie Si: *ideografic* (**2**). **3** (Spc; d. scriere, semne etc.) Care redă obiectele și ideile prin desene simbolice, sugestive Si: *ideografic* (**3**).

pictografie *sf* [At: CONTEMP. 1953, nr. 366, 5/2 / Pl: *~ii* / E: fr ***pictographie***] Sistem primitiv de scriere în care obiectele și ideile sunt redate prin desene simbolice, sugestive Si: *ideografie*.

pictogramă *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 4, 20 / Pl: *~me* / E: fr ***pictogramme***] Desen sau șir de desene simbolice, sugestive, prin care sunt redate obiectele și ideile în unele sisteme primitive de scriere Si: *ideogramă*.

pictor *sm* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. XIV, 78 / V: (înv) ***pit~***, (reg) ***~tur*** / Pl: *~i* / E: lat ***pictor***, it ***pittore***] **1** Artist plastic care își desfășoară

activitatea de creație în domeniul picturii. **2** (Pan) Scriitor care descrie sugestiv fizicul și caracterul personajelor, scene din viața reală și din natură etc.

pictoră *sf* [At: BL XIV, 119 / Pl: *~re* / E: ***pictor*** + *-ă*] (Nob) Pictoriță.

pictoric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***pictorius***] **1** Referitor la pictură. **2** De pictor.

pictoriță *sf* [At: BL XIV, 119 / A și: (rar) *~riță* / Pl: *~țe* / E: ***pictor*** + *-iță*] Artistă plastică ce se ocupă cu pictura, care își desfășoară activitatea în domeniul picturii Si: (nob) *pictoră*.

pictur *sm* vz ***pictor***

pictura *vt* [At: ASACHI, ap. BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~rez* / E: it ***pitturare*** cf ***picta***] (Înv) **1-2** A picta (**1, 4**).

pictural, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. 109 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pictural***] **1** Care aparține picturii Si: *pitoresc, plastic*. **2** Privitor la pictură Si: *pitoresc, specific*. **3-4** Care are (caracter sau) aspect de pictură Si: *pitoresc, specific*.

picturalitate *sf* [At: DN[2] / Pl: *~tăți* / E: ***pictural*** + *-itate*] (Rar) **1** Caracter pictural. **2** Însușire de a fi pictural.

pictură *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: lat ***pictura***] **1** Operă artistică executată de un pictor Si: *pânză, tablou*, (reg) *chip*, (îvr) *nacazlâc*. **2** Ansamblu al operelor, stilurilor și procedeelor specifice pictorilor dintr-o țară, dintr-o epocă, dintr-o școală etc. **3** Ansamblu al creațiilor care definesc personalitatea unui pictor. **4** Ramură a artelor plastice care interpretează realitatea în imagini vizuale, prin forme colorate, bidimensionale, desfășurate pe o suprafață plană Si: (înv) *zugrăvire*. **5** (Pan) Descriere sugestivă, într-o operă beletristică, a fizicului și caracterului personajelor, a unor scene din viața reală și din natură etc.

picuar *sn* [At: DM / P: *~cu-ar* / Pl: *~e* / E: ***pic***[1]] (Rar) Pipetă.

picui[1] *sn* [At: ANTIPA, P. 192 / V: ***pâc~, pec~*** / Pl: *~ie* / E: ml **piculeus*] **1** (Trs) Pisc[2] (**1**). **2** (Olt; Mun; îf *pâcui*) Mică insulă aluvionară în apele Dunării. **3** (Reg) Piatră din care se face cutea.

picui[2] *vi* [At: POPA, V. 12 / Pzi: *~iesc* / E: ***pic***[2]] (Reg) A picura.

picuială *sf* [At: ALR I, 161/856 / Pl: *~ieli* / E: ***picui***[2] + *-eală*] (Olt) Picoteală.

piculă *sf* [At: ALR I, 1462/63 / Pl: *~le, ~li* / E: cf *piculină*] (Ban; Trs) Fluier pentru cântat.

piculete *ss* [At: BREBENEL, GR. P. / E: ***pic***[1] + *-ulete*] (Olt) **1-3** (Precedat de *nc* „un"; udp „de") Pic[1] (**8-10**).

piculeț *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***pic***[1] + *-ulet*] **1-8** (Pop; șhp) Pic[1] (**1, 8-10**) (mic) Si: (înv) *picuț* (**1-8**), (pop) *picuruș* (**1-8**), *picuș* (**1-8**), *picușor* (**1-8**), (reg) *picurele* (**1-8**), *picuruț* (**1-8**). **9** (Îlav) **Nici (măcar) un ~ de ...** Deloc.

piculinat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 58 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***piculină*** + *-at*] (Nob; d sunete) Care are un timbru asemănător cu cel al sunetelor emise de piculină.

piculină *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / V: ***~col~*** / Pl: *~ne* / E: it ***piccolino***] Instrument muzical de suflat, asemănător cu un flaut mic, care emite sunete din registrul acut.

picumpăr *s* vz ***pocumpăr***

picup *sn* [At: LTR[2] / P: *pic-ap* / S și: *pick-up* / A și: *picap* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***pick-up***] (Teh) **1** Doză de redare. **2** Aparat care redă și reglează, cu ajutorul dozei de redare, sunetele înregistrate pe un disc.

picur[1] *sm* vz ***pic***[1]

picur[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***picura***] (Mun) Pestriț.

picura [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 77[v]/8 / V: (reg; cscj) *~ri* / Pzi: *~picur* (îrg), *~rez* / E: ***picur***[1]] **1** *vi* (D. lichide) A cădea în picături Si: *a pica*[1] (**1**), *a picături* (**1**), *a picoti* (**2**). **2** *vi* (D. picături) A cădea. **3-4** *vti* (Pop) A stropi (ceva). **5** *vi* (D. corpuri îmbibate sau acoperite cu un lichid, d. recipiente care conțin un lichid, d. materii în stare de topire etc.) A lăsa să se scurgă, să se prelingă în picături Si: (înv) *a pica*[1], (reg) *a picoti*. **6** *vi* (Rar; d. răni) A supura. **7** *vi* (Rar; d. obiecte, ființe etc.) A cădea de la o înălțime oarecare. **8** *vt* (C. i. picături dintr-un lichid, dintr-o materie topită etc. sau, pex, din obiecte stropite) A turna peste cineva sau peste ceva Si: (îvp) *a pica*[1] (**11**). **9** *vt* (Pfm; îcn; îe) **Să-l** (sau **să mă, să ne** etc.) **~ri cu ceară** (sau **cu lumânarea**) Cu nici un chip Si: *pentru nimic în lume, nicidecum*. **10-11** *vtr* (Rar) A (se) păta cu ceva. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) strecura. **14** *vi* (Fig) A răsuna, a vibra cu un ton scăzut Si: (reg) *a picui*[2]. **15** *vi* (Îrg; îe) **A ~ de somn**, (sau **din picioare**) A moțăi[1] (**2**). **16** *vt* (Ban; Olt) A pișca. **17** *vt* (Olt; d. păsări) A ciuguli. **18** *vt* (Reg; d. urzici) A înțepa. **19** *vi* (Ban; d. vin) A avea gust înțepător, acidulat. **20** *vi* (D. alimente) A pișca la limbă.

picurar *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***picura*** + *-ar*] (Rar) Lăcrimar (**2**).

picurare *sf* [At: SADOVEANU, O. III, 120 / Pl: *~rări* / E: ***picura***] **1** Cădere în picături Si: *picurat*[1] (**1**), *picuriș* (**1**). **2** Stropire a ceva Si: *picurat*[1] (**2**). **3** Scurgere a lichidului dintr-un corp îmbibat, dintr-o materie care se topește, dintr-un recipient Si: *picurat*[1] (**3**). **4** Cădere a unui lichid de la o oarecare înălțime Si: *picurat*[1] (**4**). **5** Supurare a unei răni Si: *picurat*[1] (**5**). **6** Turnare a unui lichid peste ceva Si: *picurat*[1] (**6**). **7** Pătare cu un lichid Si: *picurat*[1] (**7**). **8** Vibrare a unor sunete, cu ton scăzut Si: *picurat*[1] (**8**). **9** Strecurare. **10** Atipire. **11** (Olt) Ciugulire. **12** Pișcare.

picurat[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / V: (reg) *~rit sn* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***picura***] **1-8** Picurare (**1-8**). **9** Strecurare. **10** Atipire. **11** (Olt) Ciugulire. **12** Pișcare. **13** (Mun; îf *picurit*) Burniță.

picurat[2]***, ~ă*** *a* [At: DELAVRANCEA, S. 239 / V: (reg) *~rit* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***picura***] **1** (Rar) Care este acoperit cu picături. **2** Murdărit de picături. **3** Udat. **4** (Mun; îf *picurit*) Pestriț. **5** (D. sunete) Care vibrează pe un ton scăzut. **6** Strecurat. **7** (Olt) Ciugulit. **8** (Reg; d. ouă) Încondeiat.

picură *sf* vz ***pic***

picurătoare *sf* [At: SFC III, 182 / Pl: *~tori* / E: ***picura*** + *-(ă)toare*] (Rar) Pipetă.

picurătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***picura*** + *-(ă)tură*] **1** (Îvr) Picătură. **2** (Fig; rar) Sunet care vibrează pe un ton scăzut.

picureală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***picura*** + *-eală*] (Mun) Burniță.

picurele *snp* [At: DENSUȘIANU, T. H. 124 / E: ***picuri*** (pll *pic*[1]) + *-ele*] **1-8** (Trs; șhp) Piculeț (**1-8**).

picureza *viim* [At: ALR I, 1266/122 / Pzi: 3 *~eaza* / E: ***picur***[1] + *-eza*] (Trs; d. ploaie) A pica[1] (**9**).

picuri *v* vz ***picura***

picuriș *s* [At: DELAVRANCEA, S. 97 / Pl: nct / E: ***picuri*** (pll *pic*[1]) + *-iș*] (Rar) **1** Cădere a apei sub formă de picături Si: *picurare* (**1**). **2** (Pex) Loc unde apa unui izvor curge sub formă de picături. **3** (Reg; csc) Picături.

picurit[1] *sn* vz ***picurat***[1]

picurit[2]***, ~ă*** *a* vz ***picurat***[2]

picuriu, ~ie *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 33 / Pl: *~ii* / E: ***picuri*** (pll *pic*[1]) + *-iu*] (Olt) Pestriț.

picuruș *sn* [At: CAMILAR, N. I, 440 / Pl: *~uri* / E: ***picuri*** (pll *pic*[1]) + *-uș*] **1-8** (Pop; șhp) Piculeț (**1-8**).

picuruț *s* [At: BL VI, 160 / Pl: nct / E: ***picuri*** (pll *pic*[1]) + *-uț*] **1-8** (Mar; șhp) Piculeț (**1-8**).

picuș *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***pic***[1] + *-uș*] **1-8** (Pop; șhp) Piculeț (**1-8**). **9** (Reg; îlav) **~ cu ~** Puțin câte puțin. **10** (Îal) Încetul cu încetul. **11-12** (Fam) Băutură alcoolică (în cantitate mică). **13** (Reg) Rachiu tare care curge din alambic la începutul distilării unui cazan de drojdie sau de tescovină. **14** (Rar) Masă lichidă sau solidificată formată din picurarea unui lichid sau din curgerea picătută cu picătură a unei materii topite. **15** (Reg) Piesă de lemn ascuțită la un capăt și despicată la celălalt, care închide (parțial) capătul țevii alambicului, pe unde curge rachiul. **16** (Reg) Ulue la streașină. **17** Câștig mic și întâmplător, neașteptat, obținut de obicei prin mijloace ilicite sau nepermise.

picușor *sn* [At: CANDREA, F. 107 / Pl: *~oare* / E: ***pic***[1] + *-ușor*] **1-8** (Pop; șhp) Piculeț (**1-8**).

picutori *v* vz ***picături***

picuț *sn* [At: REBREANU, I. 16 / Pl: *~uri* / E: ***pic***[1] + *-uț*] **1-8** (Înv; șhp) Piculeț (**1-8**).

picuți *v* vz ***picuti***

pidaleon *sn* vz ***pidalion***

pidalion *sn* [At: LM / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: ngr ***πιδάλιον***] Cod al canoanelor bisericești.

pidăstru, ~ă *a* vz ***pedestru***

pidea[1] *sf* [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pl: *~cle* / E: nct] (Reg) Grămadă mică în fân.

pidea[2] *sf* vz ***pedea***

pideapsa *sf* vz ***pedeapsă***

pideluș̦ă *sf* [At: ALR SN IV, h 1074/682 / Pl: *~șe* / E: ***pidea***[2] **+** *-eluș̦ă*] **1-2** (Reg; șhp) Pedea (mică).

pidosnic, ~a [At: CREANGĂ, P. 116 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pe dos*** **+** *-nic*] **1** *a* (Pop; d. oameni sau acțiunile lor, d. obiecte, fenomene etc.) Care este ieșit din comun, contrar așteptărilor, în sens rău. **2** *a* (D. oameni) Care se comportă în mod neobișnuit Si: *aiurit, ciudat, excentric, sucit, zăpăcit*. **3-4** *sn* (Bot; reg) Ceriță (**1-2**) *(Cerinthe minor* și *glabra)*. **5** *sm* (Bot; reg) Zmeoaică (*Laserpitium latifolium*). **6** (Bot; reg) Odagaci (*Saponaria officinalis*).

pidosnicie *sf* [At: V. ROM. februarie 1954, 33 / Pl: *~cii* / E: ***pidosnic*** **+** *-ie*] (Rar) **1-2** Însușire de a fi pidosnic (**1-2**).

piecar *sm* vz ***pecar***

piccină *sf* vz ***pecie***

piectâna *sf* vz ***pieptăna***

piectânat, ~ă *a* vz ***pieptănat***[2]

piecten *sn* vz ***piptene***

piedecă *sf* vz ***piedică***

piedestal *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL, VIII, 192 / V: (înv) ***ped~*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***piédestal***] Suport înalt pe care se așează o statuie, o coloană, un obiect decorativ etc.

piedică *sf* [At: PSALT. HUR. 25[v]/8 / V: (îrg) ***pedeca, pcd~***, (înv) ***piad~***, (reg) ***~decă*** / Pl: *~ici*, (îrg) *~ice* / E: ml ***pedica***] **1** (Înv; lpl) Cătușe, fiare în care erau băgați cei arestați, vinovați. **2** Pârghie sau lanț cu belciuge cu care se leagă picioarele de dinainte ale cailor, pentru a-i împiedica să fugă când sunt lăsați să pască Si: (tcî) *pazvat, pazvant*, (reg) *petecătoare*. **3** (Reg) Zăbală. **4** (Fig) Fapt care împiedică realizarea unui țel Si: *obstacol, opreliște, stavilă*, (îvp) *opreală*, (îvr) *nevoie*. **5** (Fig) Fapt ce stă în calea unei acțiuni Si: *obstacol, opreliște, stavilă*, (îvp) *opreală*, (îvr) *nevoie*. **6** (Fig) Dificultate. **7-8** (Îlv) **A (se) pune** (sau **a întinde**, înv, **a sta, a face (o) ~** sau **~ici**) A (se) crea dificultăți, a (se) opune la realizarea unui lucru. **9** (Înv; îlv) **A fi ~ cu cineva** A sta în calea cuiva. **10** (Îal) A fi certat cu cineva. **11** Mijloc de a face pe cineva să cadă, împiedicându-l cu piciorul Si: *împiedicare*. **12** (Îlv) **A-i pune (cuiva) (o) ~** (sau, rar, **~ci**) A pune cuiva piciorul înainte, pentru a-l face să se împiedice și să cadă. **13** (Îal) A face pe cineva să cadă, împiedicându-l cu piciorul. **14** (Rar) Greutate în vorbire. **15** Frână formată dintr-un lanț, cu un capăt de dricul carului, al căruței sau al saniei și prevăzut, la celălalt capăt, cu o bucată de lemn sau cu un cârlig ori cu o talpă de oțel, care se lasă să se târască între obadă sau talpa saniei și sol pentru a împiedica una dintre roți sau tălpi când vehiculul merge la vale Si: *opritoare*. **16** (Reg) Piesă la războiul țărănesc de țesut, făcută dintr-o scândură cu crestături care împiedică derularea sulului pe care sunt înfășurate ițele Si: (reg) *cățel, cordenci, proptar, răzuș, tocălie*. **17** Dispozitiv care blochează trăgaciul unei arme de foc, spre a evita o descărcare accidentală. **18** (Reg) Frânghie sau lanț cu care se ține în loc roata morii de vânt. **19** (Mun; Olt) Piesă făcută dintr-o vergea arcuită și prinsă cu cele două capete de partea de jos a mânerului coasei, pentru a culca, sub formă de brazde, iarba sau cerealele cosite. **20** (Pop) Zăvor la ușă. **21** (Reg) Plăcuță de fier care se pune între brațele cleștelui de prins pești pentru a le ține depărtate. **22** (Mun) Pană[1] (**71**). **23** (Îe) **A slăbi ~a** A da mai multă libertate cuiva. **24** (Reg; Mol) Curea cu ajutorul căreia cizmarul ține strânsă pe genunchi încălțămintea la care lucrează. **25** (Bot; reg; șîc **~a-calului, ~a-găinii, ~a-vântului**) Piedicuță (*Lycopodium clavatum*). **26** (Bot; reg; șîc **~a-ursului**) Brădișor (*Lycopodium selago*). **27** (Bot; reg; îc) **~a-găinii** Cornișor (*Lycopodium annatium*). **28** (Reg; îc) **~a-vântului** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze alungite de culoare verde-albăstruie, cu flori liliachii și albăstrii (*Lathyrus hirsutus*). **29** (Reg; îc) **~a-cerbului** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

piedicuță *sf* [At: BRANDZA, FL. 508 / V: (reg) ***pedec~, ped~*** / Pl: *~țe* / E: ***piedică*** **+** *-uță*] **1** Plantă cu tulpina lungă și târâtoare care are ramuri secundare îndreptate în sus, cu frunze mici, ascuțite și dese, cu inflorescența în formă de spic Si: (reg) *barba-ursului, brădișor, brâul-vântului, bunceag, bunget, coada-alor-din-vânt, iarba-ursului, laba-lupului, laba-ursului, mușchi-de-pământ, mușchi-de-piatră, parul-porcului, prafu-strigoilor, talpa-ursului* (*Lycopodium clavatum*). **2** (Bot; reg) Brădișor (*Lycopodium selago*). **3** (Bot; reg) Cornișor (*Lycopodium annotium*).

piedin *sn* [At: CLEMENS, ap. DLR / Pl: *~ne* / E: ml **pedinus*] (Pop) Totalitate a firelor de urzeală de la capătul pânzei, care rămân nețesute și care se taie când se scoate pânza din război Si: (pop) *urzior*.

pieire *sf* [At: PSALT. SCH. 359/13 / V: ***~eri~***, (înv) ***pii~*** / Pl: *~ri* / E: ***pieri***] **1-2** Moarte (năpraznică, violentă) Si: *masacru, pierzanie* (**1-2**), *pierzare* (**1-2**), (înv) *piericiune* (**1-2**), (îvr) *pierzăciune* (**1-2**), (reg) *pieișe* (**1-2**). **3** Ucidere. **4** Masacru. **5** (Reg; îlav) **În ~** Cu nici un chip. **6** (Îvr) Executare a unui condamnat la moarte. **7** Ofilire, uscare a unei plante sau a unei părți a plantei Si: *piericiune* (**5**). **8** (Bis; îoc *mântuire, salvare*) Pierdere a vieții veșnice ca urmare a degradării morale și a căderii în păcat Si: *pierzare* (**8**), (înv) *pierdere, piericiune* (**6**). **9** (Îrg) Pericol, primejdie de moarte. **10** (Pex) Necaz. **11** Dificultate mare. **12** (Reg; îs) **~ cu nevoie** Se spune despre asocierea mai multor oameni de aceeași teapă. **13** Decădere morală Si: *distrugere, nimicire, ruinare*, (înv) *piericiune* (**9**), *pierzare* (**9**). **14** Încetare. **15** (Înv; îs) **~a soarelui** Eclipsă de soare.

pieișe *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 46 / Pl: *~ți* / E: ***pieri*** **+** *-ișie*] **1-2** (Mun; Mol) Pieire (**1-2**). **3** Pierzanie (**3**). **4** (Mun; Olt) Primejdie de moarte. **5** (Pex) Necaz. **6** Dificultate mare. **7** (Îe) **A trage a ~** A prevesti o nenorocire. **8** (Mun; d. ființe; îla) **De ~** Prăpădit. **9** (Olt) Pierdere de vreme. **10** Zăbovire.

pieitor, ~oare *a* vz ***pieritor***

pielar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***piele*** **+** *-ar*] **1** Meseriaș care prelucrează piei de animale și care confecționează diverse obiecte din piele. **2** Comerciant de piei sau de obiecte din piele Si: *blănar, curelar, marochinier, tabacar*.

pielarepit *sn* [At: MIHALI, C. 111 / Pl: *~e* / E: cf *pielarip*] (Ent; îvr) Himenopter.

pielarip *sn* [At: STAMATI, M. 119/15 / Pl: *~pe* / E: ***piele*** **+** ***aripa*** cdp lat ***hymenoptera***] (Ent; îvr) Himenopter.

pielărie[1] *sf* [At: DRLU / Pl: *~ii* / E: ***piele*** **+** *-arie*] **1** (Lsg; esc) Mulțime de piei. **2** (Pex) Obiecte confecționate din piele.

pielărie[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***palar*** **+** *-ie*] **1** Meșteșug de prelucrare a pieilor. **2** Comerț cu obiecte din piele. **3-4** (Atelier sau) magazin unde (se prelucrează sau) se vând piei ori articole din piele Si: *cojocărie, curelărie, marochinărie, tabăcărie*.

pielărit *sn* [At: BARCIANU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pielar*** **+** *-it*] (Rar) Meserie de pielar (**1-2**).

pielcar *sm* [At: TEAHA, C. N. 252 / Pl: *~ri* / E: cf *pielcea, pielcuță*] (Reg) Tăbăcar.

pielcăluță *sf* [At: MARIAN, NA. 344 / Pl: *~țe* / E: ctm ***pielcele*** (pll *pielcea*) **+** ***pielcuță***] (Buc; Mol; Trs) Pielicică.

pielcani *v* vz ***chiorcăni***

pielcea *sf* vz ***pielicea***

pielceluș̦ă *sf* [At: PO 191 / Pl: *~șe* / E: ***pielcele*** (pll *pielcea*) **+** *-ușă*] **1** (Înv; îs) **~ a de dinainte** Preput. **2** (Reg) Pielică Cf *pielicică*.

pielcică *sf* vz ***pielicică***

pielcuță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***piele*** **+** *-icuță*] (Îrg) **1-10** (Shp) Pielicică (**1-10**). **11** (Îlav) **În ~ a goală** În pielea (**8**) goală. **12** Pieliță.

picle *sf* [At: PSALT. HUR. 86[v]/9 / G-D: *pielii, picii* / Pl: *piei* / E: ml ***pellis, -is***] **1** Țesut conjunctiv-epitelial care acoperă întreaga suprafață a corpului animalelor vertebrate și a celor mai multe dintre nevertebrate. **2** (Spc) Epidermă a omului. **3** (Înv; îs) **~a oului** Corion. **4** (Înv; îs) **~a**

oaselor Periost. **5** (Înv; îs) ~ *a foalelui* Diafragmă. **6** (Înv; îs) ~*a fecioriei* Himen. **7** (Reg; îs) ~ *groasa* Bătătură în talpa piciorului. **8** (Îlav) **În** (sau **cu**) **~a goală** (ori **~ile goale**) sau (îrg) **în ~** ori **cu ~a** (sau **~ile**) Complet dezbrăcat Si: *gol, nud*. **9** (Îlav) **(Până) la ~** În întregime Si: *de tot, complet, cu desăvârșire, total*. **10** (Îe) **Cât îl încape (pe cineva) ~a** sau **cât îi încape (cuiva) în ~** Cât poate îndura cineva. **11** (Îae) Cât îi este cu putință. **12** (Îae; pex) Mult. **13** (Îe) **A ști** (sau **a vedea**) **cât îi** (sau **ce-i**) **poate** (sau **îi face, îi plătește**) **~a cuiva** A ști sau a vedea de ce este în stare cineva. **14** (Îae) A cunoaște cât valorează cineva. **15** (Îe) **A nu-i face** (sau **a nu-i plăti**) **(cuiva) ~ a (nici) doi bani** (sau **nici două parale, nici o ceapă degerată**) A nu fi bun de nimic. **16** (Îae) A nu avea nici o valoare. **17** (Îe) **A nu(-și) mai încăpea în ~** A fi foarte bucuros, fericit etc. **18** (Îae) A nu ști ce să mai facă de prea mult bine. **19** (Îae) A fi extrem de îngâmfat, a fi plin de ifose, de pretenții. **20** (Îe) **A-i intra** (sau **a i se băga**) **cuiva (pe) sub ~** ori **a intra** (sau **a se băga**) **(pe) sub ~ a cuiva** A reuși prin insistențe, servicii, lingușire etc. să câștige încrederea sau simpatia cuiva. **21** (Îe) **A(-i) lua (cuiva) (și) ~a (de pe el)** sau **a(-i) jupui** (ori **a scoate**) **șapte** (sau **nouă**) **~i (de pe cineva)** (Rar) A omorî, a distruge pe cineva. **22** (Îae) A pretinde de la cineva mai mult decât poate da. **23** (Îae; spc) A estorca de bani. **24-25** (Îe; îla) **(A fi) numai ~ (a)și osul** (sau **oase, oasele, ciolanele**) (A fi) foarte slab. **26** (Îe) **A fi** (sau, rar, **a trăi**) **în ~ a cuiva** A fi, a se afla exact în aceeași situație cu altcineva. **27** (Îe) **A-i face (cuiva) ~a tobă** (sau **burduf**) A bate pe cineva tare, a-l stâlci în bătaie. **28-29** (Îe; îlav) **(A fi) vai (și amar) de ~a cuiva** (A fi) rău cuiva. **30-31** (Îae; îal) (A fi) vai de capul lui. **32** (Îe) **A-i da** (sau **a-i ieși cuiva ceva**) **prin ~** A suferi consecințele unui lucru Si: *a o păți, a-i ieși pe nas*. **33** (Îae) A-i fi ca învățătură de minte. **34** (Îe) **A-l mânca ~ a (pe cineva)**. **35** (Îe) **A i se face (cuiva) ~a găinii** (sau **~a de găină**) A i se încreți cuiva pielea de frică, de frig. **36** (Pex; îae) A-i fi foarte frică, frig etc. **37** (Îe) **A face ceva pe ~ a altuia** A face ceva în dauna cuiva, obligându-l să suporte el greutățile și neajunsurile. **38** (Îae) A-și crea avantaje pe spinarea altuia. **39** (Îe) **A-și pune ~a** (**în** sau **la saramură**) **pentru cineva** (sau **pentru ceva**) A se expune unui risc pentru cineva sau pentru ceva. **40** (Îae) A-și impune anumite restricții. **41** (Îae) A face sacrificii mari. **42-43** (Fam; îe) **A(-și) pune ~a pe băt** (sau **pe ciomag**) A (se) distruge. **44-45** (Îae) A (se) omorî. **46** (Fam; îe) **A da ~a popii** sau **a-și lăsa ~a pe undeva** A plăti ceva cu viața. **47** (Reg; îe) **A răbda în ~** A răbda cât poate de mult. **48** (Reg; îe) **A plăti cu ~a** A suporta o pedeapsă corporală, o bătaie. **49** (Îe) **A-i frige (cuiva) ~a** A chinui, a consuma pe cineva, a-i face zile fripte. **50** (Îae) A pedepsi foarte aspru. **51** (Îae) A se răzbuna pe cineva. **52** (Îe) **A-și vinde** (sau **a-și cheltui**) **(și) ~ a de pe el** A vinde tot ce are, pentru a scăpa de o anumită situație sau pentru a realiza un anumit lucru. **53** (Îae) A nu mai rămâne cu nimic. **54** (Îe) **A-și vinde scump ~a** A lupta cu înverșunare, provocând neajunsuri mari adversarului, chiar dacă nu sunt speranțe de izbândă finală. **55** (Îae) A-l face pe adversar să plătească scump victoria. **56** (Înv; reg; îe) **A i-o face cuiva pe ~** A contrazice pe cineva. **57** (Îae) A se opune cuiva. **58** (Îae) A-i face rău, a se răzbuna pe cineva. **59** (Îe) **A fi gros la ~** sau **a avea ~a** (sau, rar, **o ~**) **groasă** A fi lipsit de bun simț, a fi neobrăzat. **60** (Reg; îe) **A întări din ~** A se preface că nu înțelege o aluzie. **61** (Pop; îc) **Pici-roșii** Amerindieni. **62** (Reg; dep; îc) **Piele-lungă** Om foarte slab, căruia îi atârnă pielea. **63** (Reg; prin etimologie populară; îc) **Piele-largă** Pelagră. **64** (Fig) Ființă. **65** (Pex) Viață. **66** (Reg) Pieliță. **67** (Reg; dep) Mârțoagă. **68** (Dep) Femeie bătrână. **69-70** Piele (**1**) jupuită de pe un animal (și prelucrată). **71** (Spc) Blană. **72** (Fam; îe) **A umbla după piei de cloșcă** A-și pierde vremea. **73** (Îae) A fi fără ocupație. **74** (Reg; îe) **A semăna pe ~** A semăna direct pe mirișe, înainte de a ara. **75** (Îs) ~ *de drac* Țesătură deasă de bumbac, foarte rezistentă, cu o parte pufoasă, imitând antilopa Vz *diftină*. **76** (Rar; îas) Pistil[2]. **77** (Reg; fig; irn; îas) Om foarte rezistent. **78** (Îs) ~*a dracului* Țesătură ușoară de bumbac, cu lustru, utilizată de obicei la căptușeala hainelor Si: (înv) *mitcal, percalină*. **79** (Spc) Halat confecționat din piele (**76**). **80** (Reg; îs) (*Față de*) *masă de* ~ sau *pânză de* ~, *masai de* ~ Mușama. **81** (Reg; îs) Burduf de piele în care se transportă alimente sau se păstrează lichide. **82** (Mun) Coajă de copac tânăr.

pielectazie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *pyélectasie*] (Med) Dilatație a bazinetului.

pielectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: gr **πύελος + ἐκτομή**] (Med) Rezecție a unei porțiuni a bazinetului.

pieleji *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 157 / Pzi: *~jesc* / E: ***piele + coji***] (Ban) **1** A jupui de piele. **2** A juli.

pielgaș, ~ă [At: L. ROM. 1962, nr 3, 262 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *piele, pieligos*] (Reg; d. păsări, pui) Golaș.

pielgat, ~ă [At: MARIAN, S. R. II, 66 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *pielgaș*] (Reg) Chel.

pielgăsi *vt* [At: L. ROM. 1962, nr 3, 263 / Pzi: *~sesc* / E: ***pielgaș***] (Reg; c. i. păsări) A jumuli.

pielgăsit, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr 3, 263 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pielgăsi***] (Reg; d. păsări) Jumulit.

pielhoacă *sf* [At: DR, V, 218 / Pl: ? / E: ***piele*** + *-oaică*] (Reg) **1** Piele mare de animal. **2** (Dep) Epitet pentru o vită bătrână și foarte slabă, îndeosebi pentru cai. **3** (Dep) Femeie bătrână.

pielhos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 85 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piele*** + *-os*] (Reg; d. carne) Cu multe pieliță.

pieli *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~lesc* / E: ***piele***] (Rar) **1** A jupui de piele un animal. **2** A jupui de coajă un fruct, un copac etc.

pielicea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 276 / V: ***~lcea*** / Pl: *~cele* / E: ***pielicica*** css] **1-10** (Șhp) Pielicică (**1-10**).

pielicică *sf* [At: (cca 1726) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / V: ***pielci~*** / Pl: (rar) *~cici* / E: ***piele*** + *-icică*] **1-10** Picle (**1-2, 70-72**) (fină) Si: *pielicea* (**1-10**), (rar) *pielișoară* (**1-10**), *pieliță* (**1-10**), (îrg) *pielcuța* (**1-10**), (reg) *pielcăluță* (**1-10**), *pielușica* (**1-10**), *pieluță* (**1-10**).

pielucios, ~oasă *a* [At: MARIAN, INS. 457 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piele*** + *-icios*] (Rar) **1** Care are aspect de piele (**1**). **2** Asemănător cu pielea (**1**).

pieligos, ~oasă *a* [At: ARH. FOLK. I, 207 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piele***] (Trs) **1** Gol. **2** Dezbrăcat.

pielișoară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~re* / E: ***piele*** + *-işoara*] **1-10** (Rar; șhp) Pielicică (**1-10**).

pielița *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***piélite***] Boală care se manifestă prin inflamația bazinetului renal.

pieliță *sf* [At: PSALT. HUR. 71[v]/26 / A și: (**1-10**) *~liță* / Pl: *~te*, (înv) *~ți* / E: ***piele*** + *-ită*] **1-10** (Rar, șhp) Pielicică (**1-10**). **11** (Spc) Piele a obrazului. **12** (Înv; îs) ~*a mădularului* Prepuț. **13** (Reg; îe) **A-și trage ~tele** A fi pe moarte. **14** (Îae) A trage să moară. **15** Țesut intermediar între piele și mucoasă, care acoperă buzele. **16** (Mpl) Strat subțire, coriuos, care mărginește unghia. **17** (Atm) Nume generic pentru țesuturile animale subțiri și elastice, cu aspect de foiță, lamă sau pânză fină, care căptușesc, îmbracă, susțin, separă sau formează anumite organe sau părți de organe Si: *membrană*, (îrg) *pielicuță*, (reg) *pieloteie* (**3**), *pielușină* (**1**). **18** (Atm; înv; îs) ~*vânoasa* Corion. **19** (Atm; înv; îs) ~*a apei* Amnios. **20** (Reg) Albeață la ochi. **21** (Reg) Tendon. **22** (Îvp; cdp slv **плъть**) Carne, mușchi ai corpului omenesc. **23** (Pex) Trup. **24** Făptură. **25** (Bis; înv; îlv) **A lua** (sau **a primi**) **~** (sau **~te**) A se întrupa. **26** (Înv; esc) Oameni. **27** (Pan) Țesut vegetal subțire care acoperă, separă sau leagă unele părți ale plantelor, în special fructul sau semințele Si: *membrana*, (reg) *piele, pielușica, pieloteie* (**4**) Vz: *epicarp*. **28** (Mun) Pănușă subțire crescută pe știuletele de porumb, printre șirurile de boabe. **29** Pojghiță fină care se formează pe suprafața unor alimente lichide, lapte, supă etc. Si: (reg) *pieloteie* (**5**). **30** Intestin de animal sau membrană artificială care formează învelișul mezelurilor preparate din tocătură. **31** (Reg) Strat subțire de ceară cu care albinele acoperă celulele din fagure unde sunt depuse larvele.

pielițesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 146/7 / Pl: *~ești* / E: ***pieliță*** + *-esc*] (Înv) **1** Trupesc. **2** Carnal. **3** Senzual.

pielițos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pieliță*** + *-os*] (Rar) **1** Membranos. **2** (D. carne) Cu multe pieliță.

pieljoaca *sf* [At: LEXIC REG. II, 81 / Pl: *~ce* / E: ns cf *piele*] (Reg) Pieliță de pe carnea de vită.

pielm *sn* [At: BIBLIA (1688), 229²/34 / V: ***~emn, pe~*** / Pl: *~uri* / E: cf ngr ***πέλμα*** „talpă"] **1-2** (Pop) Făină de grâu, de porumb sau, rar, de alte cereale (de cea mai bună calitate) Vz: *mulaș, perva*. **3** (Spc) Făină de grâu adăugată în aluatul de mălai pentru turtă. **4** Făină albă care se pune pe aluatul de pâine, ca să nu se lipească. **5** (Îe) **A rămâne în sapă de lemn și în casă fără ~** A sărăci de tot. **6** (Reg) Pulbere fină de făină care se depune pe sită sau pe obiectele din moară Si: (reg) *pospai*. **7** (Înv) Aluat. **8** Plămădeală. **9** (Reg) Amestec subțire făcut din făină de grâu, la care se poate adăuga făină de porumb foarte fină, și din apă, cu care se ung unele aluaturi înainte de a fi băgate în cuptor Vz: *muruială*. **10** (Olt) Coajă de la turta de mălai formată din amestecul descris mai sus (**8**).

pielma *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~mez* / E: ***pielm***] (Reg) A pielmui.

pielmat, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pielma***] (Reg; d. făina de porumb) Amestecat cu făină de grâu pentru turte.

pielmui *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ***pielm*** + *-ui*] (Reg; c. i. făina de porumb) A amesteca cu puțină făină de grâu pentru a face turte Si: (reg) *a pielma, a împielma*.

pielo- [At: DN³ / P: *pi-e~* / E: fr ***pyélo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) bazinetul renal.

pielografie *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélographie***] Radiografie a rinichiului, a bazinetului și a ureterelor.

pielolitotomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélolithotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a bazinetului pentru extragerea calculilor.

pielonefrită *sf* [At: DER / P: *pi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***pyélanéphrite***] Boală inflamatorie a bazinetului și a rinichilor, provocată de diverși microbi.

pieloplastie *sf* [At: DN³ / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyéloplastie***] Plastie a rinichiului.

pielos, ~oasă *a* [At: CLEMENS, ap. DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piele*** + *-os*] 1 (Reg) Care are pielea (**1**) groasă. **2** (Fig; d. oameni) Care rabdă mult Si: *rezistent*. **3** Care poate face eforturi mari. **4** (Trs) Care are aspect de piele (**1**). **5** La fel ca pielea de rezistent, de neted etc.

pieloscopie *sf* [At: DN³ / P: *pi-e-los-co-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyéloscopie***] (Med) Examen radioscopic al ureterului și al bazinetului.

pielostomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélostomie***] (Med) Intervenție chirurgicală pentru devierea spre exterior a urinii din bazinet.

pieloteie *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-e-lo-te-ie* / Pl: *~ei* / E: ***piele*** + *-oteie*] (Reg) **1-2** Piele (de ovine). **3-5** Pieliță (**17, 27, 29**). **6** Carne de calitate inferioară, cu vine, tendoane etc. **7** Excrescență. **8** Chist. **9** Tumoare.

pielotomie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyélotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a bazinetului în caz de abces sau de calculi.

pieltui *vt* [At: ALR II, 4224bis/2 / P: *piel~* / Pzi: *~esc* / E: ***pilt*** + *-ui*] (Reg) A vaccina.

pielușică *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 272 / P: *pie~* / Pl: ? / E: ***piele*** + *-ușică*] **1-10** (Reg; șhp) Pielicică (**1-10**). **11** (Îe) **A fi vai de ~ca cuiva** A fi vai de pielea cuiva Vz *piele* (**1**). **12** (Reg) Pieliță.

pielușină *sf* [At: ANON. CAR. / P: *pie~* / Pl: *~ne* / E: ***piele*** + *-ușină*] (Reg) **1** Pieliță (**17**). **2** Albeață la ochi.

pieluță *sf* [At: AL LUPULUI, P. G. 47 / P: *pie~* / Pl: *~țe* / E: ***piele*** + *-uță*] **1-10** (Reg., șhp) Pielicică (**1-10**).

piemie *sf* [At: ENC. VET. 359 / P: *pi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyhémie***] Boală caracterizată prin formarea unor abcese supurative în diverse organe sau țesuturi, prin febră ridicată etc., datorită difuzării în sânge a unor microbi.

piemn *sn* vz ***pielm***

piemont *sn* [At: LTR² / P: *pi-e~* / Pl: *~uri* / E: fr ***piémont***] Formă de relief situată la intersecția unor munți cu o câmpie sau cu o depresiune, formată prin acumularea depunerilor aduse de apele curgătoare la schimbarea de pantă.

piemontan, ~ă [At: MG I, 157 / P: *pi-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Piemont*** + *-an*] **1** Care ține de un piemont. **2** Privitor la un piemont. **3** Care are caracteristicile unui piemont.

piemontez, ~ă [At: CR (1831), 66/38 / P: *pi-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piémontais***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Piemontului sau) este originară de acolo. **5** *smp* Populație care locuiește în Piemont. **6-7** *a* Care aparține (Piemontului sau) piemontezilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Piemont sau) la piemontezi (**5**).

piept [At: CORESI, EV. 513 / Pl: (**49-59**) *~pți*, (**1-49, 60-71**) *~turi*, (**72-79**) nct / E: ml ***pectus***] **1** *sn* Parte a corpului, la om și la animalele vertebrate, de la gât până la abdomen, cuprinzând cavitatea în care se află inima și plămânii Vz *torace*. **2** *sn* (Spc; îoc *spate*) Parte anterioară și exterioară a acestei regiuni. **3** *sn* (Prc) Organ din interiorul cavității toracice, în special plămâni. **4** *sn* (Fig) Piept (**1**), considerat ca sediu al sentimentelor, al vieții etc. **5** *sn* (Îs) *Capul ~ului* Parte de sus a pieptului (**1**). **6** *sn* (Îs) *Furca ~ului* Adâncitură unde se termină coastele și sternul. **7** *sn* (Îs) *Coșul ~ului* Cavitate toracică. **8** *sn* (Înv; îs) *Anghină de ~* Anghină pectorală. **9-10** *sn* (D. lupte, fel de a se lupta; îljv) **~ la ~** (Care se desfășoară) în mod direct, din apropiere Si: *corp la corp, pieptiș* (**9-10**). **11-12** *sn* (Îljv) **~ în ~** (Care luptă) unul contra celuilalt. **13-14** *sn* (Îal) (Care stau) față în față, aproape ciocnindu-se, nas în nas Si: (rar) *pieptiș* (**6-7**). **15** *sn* (Îlav) **Cu ~ul deschis** Fără teamă. **16** *sn* (Îal) Fără sfială. **17** *sn* (Îal) Fățiș. **18** *sn* (Îlav) **(Cu) capul (sau cu fruntea** ori, rar, **cu barba) în ~** Cu capul plecat, sprijinind bărbia în piept, de rușine, de supărare etc. **19** *sn* (Îlav) **Cu mâinile încrucișate** (sau, înv, **strânse**) **la** (sau **pe**) **~** Cu brațele încrucișate în față, în inactivitate. **20** *sn* (Înv; fal) Cu mâinile împreunate în față în semn de închinare, smerenie, respect. **21** *sn* (Îal) Mort. **22** *sn* (Îlv) **A strânge (pe cineva) la ~** A îmbrățișa. **23** *sn* (Îc) **A(-i) tine ~** sau (înv) **a sta-n ~** A rezista pe poziție. **24** *sn* (Îae) A nu se da bătut. **25** *sn* (Îae) A se împotrivi cuiva. **26** *sn* (Îae) A înfrunta pe cineva sau ceva. **27** *sn* (Îae) A face față. **28** *sn* (Pex; îae) A concura cu succes. **29** *sn* (Pex; îae) A rivaliza cu cineva sau ceva. **30** *sn* (Îlv) **A(-i) da ~ cu cineva** (sau **cu cineva**) A se lua la luptă cu cineva. **31** *sn* (Îal) A se împotrivi cuiva sau la ceva. **32** *sn* (Îc) **A se bate cu pumnii în ~** A exprima căință, remușcare, suferință morală. **33** *sn* (Îe) **A(-i) pune cuiva mâna în ~** A prinde pe cineva și a-l opri de la o acțiune nepermisă. **34** *sn* (Îlv) **A pune** (sau **a încrucișa, a împreuna**) **mâinile la ~** A muri. **35** *sn* (Îe) **A lua (ceva) în ~** A se strădui din toate puterile pentru a învinge sau a cuceri ceva. **36** *sn* (Îae) A înfrunta direct o greutate, o primejdie, un obstacol, străduindu-se să învingă, să rezolve. **37** *sn* (Reg; îc) **A(-i) lua în ~uri** sau (cu **~ul**) A lua pe cineva sau ceva cu forța. **38** *sn* (Îe) **A(-și) pune ~ul (pentru cineva** sau **ceva)** A veni în ajutor. **39** *sn* (Îe) **A-și sparge ~ul (vorbind, strigând)** A vorbi sau a striga inutil, fără a fi ascultat. **40** *sn* (Îae) A obosi vorbind tare și neprimind răspuns. **41-42** *sn* (Îe; îla) **(A fi) slab la ~** (A fi) debil pulmonar, predispus la tuberculoză. **43** *sn* (Înv; îe) **A face ~ (bărbătesc)** A avea curaj. **44** *sn* (Îae) A da dovadă de bărbăție. **45** *sn* (Îs) *Boala de ~* Tuberculoză pulmonară. **46** *sn* (Pop) Torace al unor insecte. **47** *sn* (Lsg) Carne de pe partea anterioară a cavității toracice a unor animale și păsări, folosită ca aliment. **48** *sn* (Lsg) Mâncare preparată din această carne. **49** *smn* (Lsg cu valoare de plural) Organ al femeii, care secretă lapte în perioada de alăptare Si: *mamelă, sân, țâță*. **50** *sm* (Rar; îs) *Copil de ~* Sugaci. **51** *sm* Penaj de pe partea din față a toracelui unei păsări. **52** *sm* (Orn; reg; îc) **~(ul)-roșu** Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **53** *sm* (Orn; reg; îc) **~-mohorât** Urzicar (*Saxicola rubetra*). **54** *sm* (Orn; reg; îae) Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **55** *sm* (Orn; reg; îc) **~-alb** Specie de porumbei nedefinită mai îndeaproape. **56** *sm* (Mpl; urmat de determinări în genitiv) Parte din față a unei piese de îmbrăcăminte, care acoperă pieptul (**1**). **57** *sm* (Îs) *Cămașă cu ~pți* Cămașă bărbătească cu plastron. **58** *sm* (Reg) Pieptar (**9**). **59** *sm* (Pan; urmat de determinări în genitiv sau udp „de") Coastă de deal, de munte etc. Si: *foiârnuș, pantă*[1], *pieptan, pieptar, pripor*. **60** *sn* (Îc) **A apuca** (sau **a lua, a înhăța pe cineva) de ~** A apuca sau a înhăța etc. pe cineva de partea din față a hainei, pentru a-i cere socoteală de ceva. **61** *sn* (Pex; îae) A lua pe cineva la bătaie. **62-63** *sn* (Îc) **A se prinde** (sau **a se apuca, a se lua de ~ cu cineva**) (A se certa sau) a începe să se bată cu cineva. **64** *sn* (Îae) A înfrunta pe cineva. **65** *sn* (Reg; lpl) Pânză, material pentru cămașă.

66 *sn* (Înv; îlpp) **~ la...** De-a dreptul la... **67** *sn* (Trs; Mar) Dig. întăritură pe țărmul unei ape. **68** *sn* (Reg) Fier al plugului. **69** *sn* (Reg) Bârsă. **70** *sn* (Trs) Cormană. **71** *sn* (Reg) Tăiș al sapei. **72** *s* (Reg) Parte superioară a unui stog, vârf, creștet al unui stog. **73** *s* (Reg) Bază, de formă cilindrică, a unui stog. **74** *s* (Reg) Grămadă de grăunțe separate de pleavă, care se formează la vânturat. **75-76** *s* (D. vase, măsuri etc.; îljv) **Cu ~** (Umplut) peste limită, cu vârf. **77** *s* Parte de deasupra a cuțitului de strung, pe care alunecă așchiile tăiate dintr-o piesă. **78** *s* Parte a dinților unei freze, care se ascute. **79** *s* (Reg) Bot al unei luntre.

pieptalacă *sf* vz ***pieptalacă***

pieptan *s* [At: AL LUPULUI, P. G. 65 / Pl: nct / E: ***piept*** + *-an*] (Reg) Piept (**59**).

pieptar *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: (îrg) ***~iu*** (Pl: *~uri*), (reg) ***pip~*** (Pl: *~i*) *sm* / Pl: *~e*, (reg) *~tări* / E: ***piept*** + *-ar*] **1** Obiect de îmbrăcăminte de postav, de lână etc., fără mâneci, care acoperă partea superioară a corpului, până la talie, ca un fel de vestă. **2** (Spc) Cojocel scurt din blană de oaie, fără mâneci, încheiat în față sau pe umăr, purtat mai ales de țărani Vz *ilic, taibăr, bundiță*. **3** Obiect de lenjerie femeiască sau pentru copii, fără mâneci, care acoperă pieptul Si: *brasieră, pieptăraș* (**3**). **4** Obiect de metal, de zale sau de piele groasă care acoperea spatele și pieptul luptătorilor, apărându-i de loviturile adversarului Vz *platoșa*. **5** Bucată de piele groasă cu care își acoperă pieptul scrimerii Si: *plastron*. **6** Echipament de protecție confecționat din piele groasă și pâslă, cu care își acoperă pieptul lucrătorii care folosesc unelte pneumatice sau care produc vibrații. **7** Parte de la piept (**1**), de obicei scobită, a unei cămăși. **8** Piept (**56**) de cămașă bărbătească scrobit, care se poartă deasupra unei cămăși obișnuite Si: *plastron*. **9** Curea lată la hanuri, căptușită cu pâslă, care se trece peste pieptul unui animal înhămat Si: (reg) *piept* (**58**). **10** Piept (**59**).

pieptariu *sn* vz ***pieptar***

pieptălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pieptân *sm* vz ***pieptene***

pieptăna [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ect~***, (îrg) ***~tena, ~tina*** / Pzi: *pieptan, piaptan*, 2 *piepteni, piapteni*, 3 *piaptănă*, (înv) ***pieptănă*** / E: ml ***pectinare***] **1-2** *vtr* (Ccd) A(-și) descâlci, a(-și) netezi părul sau barba cu pieptenele. **3** *vt* (C. i. oameni) A-i descâlci, a-i netezi, a-i aranja părul cu pieptenele. **4-5** *vtr* (Pex) A (se) coafa. **6-7** *vtr* (Rar; pex) A (se) găti. **8** *vr* (Pan; d. pisici) A se netezi cu limba și cu lăbuța pe păr Si: *a se linge, a se spăla*. **9** *vt* (Îvr; fig) A schingiui, a chinui pe cineva cu ajutorul unor instrumente de tortură cu dinți. **10** *vt* (Pop; c. i. animale sau părți ale corpului lor) A țesăla. **11** *vt* (C. i. anumite fibre textile) A trece prin dinții unor piepteni pentru a îndepărta impuritățile și pentru a alege fibrele de cea mai bună calitate etc. Si: *a dărăci*. **12** *vt* (Reg; c. i. carul încărcat cu fân sau claia de fân) A netezi, a nivela, a așeza cu grebla sau cu furca. **13** *vt* (Fig; fam; c. i. oameni) A bate zdravăn Si: (fam) *a flocăi, a părui*[1], *a scărmăna, a smotoci*. **14** (Fig; fam; c. i. scrieri, stilul, vorbirea etc.) A revizui cu atenție și a îmbunătăți Si: *a cizela, a îngriji, a șlefui*.

pieptănar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *ar*] **1-2** Persoană care (face sau) vinde piepteni. **3** (Înv) Persoană care se ocupa cu dărăcitul.

pieptănare *sf* [At: DRLU / V: (rar) ***~ten~*** / Pl: *~nări* / E: ***pieptăna***] **1** Descurcare, netezire, aranjare sau curățire a părului cu ajutorul pieptenului Si: *pieptănat*[1] (**1**), (rar) *pieptănătură* (**1**). **2** (Rar) Coafare. **3** (Rar; pex) Gătire. **4** Țesălare a animalelor Si: *pieptănat*[1] (**4**). **5** Netezire cu limba și cu lăbuța a blănii pisicilor Si: *pieptănat*[1] (**5**). **6** Pieptănătură (**4**). **7** (Înv) Torturare cu un instrument cu dinți Si: *pieptănat*[1] (**7**). **8** (Fig) Bătaie zdravănă Si: *pieptănat*[1] (**8**). **9** Aranjare cu grebla a fânului din căpiță Si: *pieptănat*[1] (**9**). **10** (Fig) Revizuire cu atenție și cizelare a stilului unei opere literare Si: *cizelare, îngrijire, pieptănat*[1] (**10**), *șlefuire*.

pieptănariță *sf* [At: BRANDZA, FL. 496 / V: (reg) ***~ten~*** / Pl: *~țe* / E: ***pieptene*** *+-ariță*] Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina lungă și subțire, cu inflorescențe în formă de spicușoare așezate pe două rânduri, ca dinții unui pieptene, cultivată uneori ca plantă de nutreț Si: (reg) *creasta-cocoșului, iarba-cedrilor, iarba-câinelui (Cynosurus cristatus)*.

pieptănaș *sm* [At: LB / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Pieptene (**1**) (mic) Si: (pop) *pieptănuș* (**1-2**), *pieptănuț* (**1-2**), *pieptenel* (**1-2**). **3-4** (Bot; Mol; mpl; șhp) Pieptene (**2**) (mic) Si: (pop) *pieptănuș* (**3-4**), *pieptănuț* (**3-4**), *pieptenel* (**3-4**). **5** (Orn; reg) Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **6** (Orn; reg) Codroș de casă (*Phoenicurus ochruros gibraltariensi*).

pieptănat[1] *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 476 / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~uri* / E: ***pieptăna***] **1** Pieptănare (**1**). **2** (Rar) Coafare. **3** (Rar; pex) Gătire. **4-5** Pieptănare (**4-5**). **6** Pieptănătură (**4**). **7-10** Pieptănare (**7-10**).

pieptănat[2]***, ~ă*** [At: LEX. MARS. 234 / V: (îrg) ***~ten~, ~tin~***, (reg) ***piap~, ~ect~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pieptănat***] **1** (D. păr, barbă etc.) Descurcat, netezit, aranjat sau curățat cu pieptenele. **2** (D. oameni) Care are părul descurcat, netezit, aranjat cu pieptenele. **3** (Pex) Coafat. **4** (D. animale) Țesălat. **5** (D. fibre textile) Trecut prin dinții unor piepteni pentru a înlătura impuritățile, a alege fibrele de cea mai bună calitate etc. Vz *dărăcit*. **6** (Fig; fam; d. stil, scrieri etc.) Revizuit cu atenție și îmbunătățit Si: *cizelat, îngrijit, șlefuit*.

pieptănărie[1] *sf* [At: POLIZU / V: ***~ten~*** / Pl: *~ii* / E: ***pieptănar*** + *-ie*] (Îdt) **1** Atelier în care se lucrează piepteni (**1**). **2** Magazin de piepteni (**1**). **3** Negoț cu piepteni (**1**).

pieptănărie[2] *sf* [At: POLIZU / V: *~ten~* / Pl: *~ii* / E: ***pieptene*** + *-ărie*] (Îdt; csc) Cantitate mare de piepteni (**1**).

pieptănăriță *sf* [At: KLEIN, D. 397 / V: *~ten~* / Pl: *~țe* / E: ***pieptănar*** + *-iță*] (Înv) **1-3** Soție a unui pieptănar (**1-3**). **4-5** Femeie care (confecționa sau) vindea piepteni. **6** Femeie care se ocupa cu dărăcitul.

pieptănător, ~oare [At: BARIȚIU, P. A. I, 6 / V: (înv) ***~ten~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pieptăna*** + *-tor*] **1** *smf* (Îrg) Persoană care are meseria de a pieptăna pe cineva Si: *coafor*. **2** *smf* Persoană care piaptănă anumite fibre textile. **3** *smf* Muncitor calificat în pieptănatul fibrelor textile Si: *dărăcitor*. **4-6** *sf, a* (Mașină sau) (parte a unei mașini speciale) care piaptănă fibrele textile.

pieptănătorie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: ***pieptănător*** + *-ie*] (Secție într-o) întreprindere industrială de filare, în care fibrele textile sunt supuse, în cursul procesului tehnologic, operației de pieptănare.

pieptănătură *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 109 / V: (reg) ***piap~***, (înv) ***~ten~*** / Pl: *~ri* / E: ***pieptăna*** + *-tură*] **1** (Rar) Pieptănare (**1**). **2** (Fig; fam) Bătaie zdravănă dată cuiva. **3** Fel de aranjare a părului Si: *coafură, frizura*. **4** Operație manuală sau mecanică de trecere a fibrelor textile prin dinții unor piepteni, pentru a înlătura impuritățile, a alege fibrele de cea mai bună calitate etc. Si: *pieptănare* (**6**), *pieptănat*[1] (**6**). **5** (Ccr) Totalitatea deșeurilor eliminate la pieptănatul fibrelor textile.

pieptăneală *sf* [At: GT (1901), 3/4 / Pl: *~eli* / E: ***pieptăna*** + *-eală*] (Fam) Bătaie zdravănă dată cuiva Si: (fam) *chelfăneală*.

pieptănel *sm* vz ***pieptenel***

pieptănuș *sm* [At: POLIZU / V: (îrg) ***~ten~, ~tin~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *-uș*] **1-4** (Pop; șhp) Pieptănaș (**1-4**). **5** (Orn; reg) Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **6** (Orn; reg) Codroș de casă (*Phoenicurus ochruros gibraltariensi*). **7** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **8** (Orn; reg; îs) **~ de casă** Tremurici (*Phoenicurus ochruros*).

pieptănuț *sm* [At: CIHAC, I, 204 / V: (îrg) ***~ten~*** / Pl: *~i* / E: ***pieptene*** + *-uț*] **1-4** (Pop; șhp) Pieptănaș (**1-4**).

pieptărar *sm* [At: ALR I, 1668/280, 283 / Pl: *~i* / E: ***pieptar*** + *-ar*] (Trs) Cojocar.

pieptăraș *sn* [At: EMINESCU, N. 109 / Pl: *~e* / E: ***pieptar*** + *-aș*] **1-10** (Rar; șhp) Pieptar (**1-3, 7-8**) (mic) Si: *pieptărel* (**1-10**), *pieptăruț* (**1-10**). **11** (Rar) Bărbiță pentru copii mici.

pieptărel *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***pieptar*** + *-el*] **1-10** (Șhp) Pieptăraș (**1-10**).

pieptărușcă *sf* [At: ALR II, 95 / Pl: *~ști* / E: ***pieptar*** + *-ușcă*] (Reg) Pieptăraș de catifea purtat de femei.

pieptăruț *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***pieptar*** + *-uț*] **1-10** (Pop; șhp) Pieptăraș (**1-10**).

pieptea *si* [At: BUL. FIL. II, 210 / E: ***piept*** + *-ea*] **1** (Arg) Nume pe care și-l dă sieși persoana care vorbește Si: *subsemnatul*, (arg) *mandea*, *mandiru*. **2** (Mun; Olt) Epitet dat unui om voinic, puternic, pieptos.

piepten *sm* vz ***pieptene***

pieptena *v* vz ***pieptăna***

pieptenar *sm* vz ***pieptănar***

pieptenare *sf* vz ***pieptănare***

pieptenăriță *sf* vz ***pieptănăriță***

pieptenaș *sm* vz ***pieptănaș***

pieptenat[1] *sn* vz ***pieptănat***[1]

pieptenat[2]***, ~ă*** *a* vz ***pieptănat***[2]

pieptenărie[1] *sf* vz ***pieptănărie***[1]

pieptenărie[2] *sf* vz ***pieptănărie***[2]

pieptenăriță *sf* vz ***pieptănăriță***

pieptenător, ~oare *smf* vz ***pieptănător***

pieptenătura *sf* vz ***pieptănătura***

pieptene *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 2[v]/20 / V: ***piaptăn*** (Pl: *~e*) *sn*, ***piapten, piaptin*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~ect~, ~en*** (Pl: *~e*) *sn*, ***~tin,*** (Pl: *~e*) *sn*, ***~tine, ~ptin*** / Pl: *~ni*, (pop) *~pteni* / E: ml ***pecten, -inis***] **1** Obiect de toaletă confecționat dintr-o placă de os, de metal, de material plastic etc., cu dinți pe una sau pe ambele părți, care servește la pieptănat sau pe care îl poartă femeile în păr. **2** (Bot; reg; îc) **~le-Vinerei** Hasmațuchi (*Ahthriscus silvestris*). **3** (Îrg) Țesală pentru vite. **4** (Mpl) Unealtă alcătuită dintr-o placă de lemn pe care sunt fixați dinți ascuțiți lungi, metalici, folosită în industria casnică, la pieptănatul lânii, al cânepii etc. **5** (Pex) Element al mașinii industriale de pieptănat fibrele textile. **6** (Reg; gmț; îe) **A bate din** (sau **în**) **~ni** ori **a face din ~** sau **a face ~ni** A clănțăni din dinți de frig, din cauza unei emoții etc. **7** (Îvr; pan; lpl) Instrument de tortură cu dinți de fier Vz *ciulin*. **8** (Reg) Unealtă de metal cu dinți mari și rari, cu care se îndeasă bătătura la covoare sau la unele țesături groase de lână Si: *furculița*. **9** Scândurică specială cu care se bat firele de tort la capătul pânzei, când ele nu se mai pot bate cu vatalele. **10** (Reg) Parte a greblei pe care sunt fixați dinții. **11** (Rar) Surdină de vioară. **12** (Reg) Unealtă în formă de căuș, prevăzută cu dinți rari, cu ajutorul căreia se culeg afinele. **13** (Trs) Unealtă de lemn cu care se scutură sămânța de cânepă sau de in. **14** (Reg) Regulator la capătul grindeiului de plug. **15** (Reg) Capăt mai lat al scocului unei lese de prins pește Si: (reg) *bărbie*, *dinte*. **16** (Trs) Cerbice la jug. **17** (Trs; pex) Parte a jugului care stă pe cerbice. **18** (Reg) Con de brad. **19** (Trs) Fel de pieptănătură cu coc, pe care și-o fac femeile de la țară. **20** (Reg; îf *pieptin*) Cozoroc la șapcă. **21** (Reg) Înnăditură la doaga poloboculuí. **22** (Mun) Căpăcel mic de lemn cu care se înfundă putina de murături.

pieptenel *sm* [At: JIPESCU, O. 69 / V: ***~tăn~, ~tin~*** *sm* / Pl: *~ei* / E: ***pieptene*** + *-el*] **1-10** (Pop; șhp) Pieptănaș (**1-10**).

pieptenuș *sm* vz ***pieptănuș***

pieptenuț *sm* vz ***pieptănuț***

piepti *vr* [At: BARCIANU / Pzi: *~tesc* / E: ***piept***] (Îvr) A se lăuda.

pieptin *sm* vz ***pieptene***

pieptina *v* vz ***pieptăna***

pieptinat, ~ă *a* vz ***pieptănat***[2]

pieptine *sm* vz ***pieptene***

pieptinel *sm* vz ***pieptenel***

pieptimeș *sm* vz ***pieptănuș***

pieptiș [At: ALECSANDRI, P. I, 38 / E: ***piept*** + *-iș*] **1** *av* De-a dreptul în sus. **2** *av* Drept înainte. **3** *a* (D. forme de relief, drumuri etc.) Care are pantă repede, abruptă, greu de urcat. **4-5** *a, av* (Care este) vertical Si: *abrupt*. **6-7** *a, av* Piept în piept (**13-14**). **8-9** *a, av* (D. lupte, încăierare) (Care se dă) corp la corp. **10-11** *a, av* (D. lupte, încăierare) (Care se dă) direct între combatanți. **12-13** *a, av* (D. lupte, încăierare) (Care se dă) la baionetă. **14** *av* (Fig) Cu curaj Si: *deschis, fățiș*. **15** *av* Pe față Si: *deschis, fățiș*. **16** *av* Prin luptă sau eforturi pline de curaj Si: *deschis, fățiș*.

pieptișor *sn* [At: PHILIPPIDE, P. 63 / Pl: *~oare* / E: ***piept*** + *-işor*] **1-12** (Șhp) Piept (**1-4, 47-48**) (mic) Si: (rar) *pieptuș* (**1-12**), *pieptușor* (**1-12**), *pieptuț* (**1-12**).

pieptos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***piept*** + *-os*] **1** (D. oameni sau, rar, d. animale) Cu pieptul lat. **2** (Pex) Voinic. **3** (Fig) Mândru. **4** (D. femei) Cu sânii mari Si: (pop) *țâțoasă*.

pieptoși *vr* [At: V. ROM. februarie 1954, 102 / Pzi: *~șesc* / E: ***pieptos***] (Reg) A se lăuda.

pieptui [At: ȘEZ. IX, 138 / Pzi: *~esc* / E: ***piept*** + *-ui*] **1** *vrr* (Reg) A-și disputa întâietatea. **2** *vt* A bate pe cineva. **3** *vt* (Trs; Buc) A face vârf la un stog.

piepturaș *sm* [At: MARIAN, O. I, 259 / V: *~roș* / Pl: *~i* / E: ***piept*** + ***roșu*** *-aș*] (Orn; reg) **1** Codroș de grădină (*Phoenicurus phoenicurus*). **2** Căldăraș (*Pyrrhula pyrrhula*).

piepturos *sm* vz ***piepturaș***

pieptuș *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~e* / E: ***piept*** + *-uș*] **1-12** (Rar; șhp) Pieptișor (**1-12**). **13** (Reg) Cojoc care se încheie la subsoară și pe umăr.

pieptușor *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: ***piept*** + *-ușor*] **1-12** (Rar; șhp) Pieptișor (**1-12**).

pieptuț *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***piept*** + *-uț*] **1-12** (Rar; șhp) Pieptișor (**1-12**). **13** Sânișor.

pieptin *sm* vz ***pieptene***

piercăni *v* vz ***chiorcăni***

pierde [At: PSALT. HUR. 121[v]/1 / Pzi: *pierd*, (îrg) *pierz* / Par și: (reg) *piert* / Grz: *~rzând* / E: ml ***perdere***] **1** *vt* (Bis; euf; predomină ideea de ucidere, de nimicire, de dispariție) A ucide. **2** *vr* (Înv) A se sinucide. **3** *vr* A muri[1]. **4-5** *vtr* (Cu sens atenuat) A(-și) provoca un mare rău, o nenorocire Si: *a (se) nenoroci*. **6-7** *vtr* A (se) pune într-o situație extrem de grea Si: *a (se) nenoroci*. **8** *vt* (Bis; îoc *mântui*; subiectul este Dumnezeu) A condamna la chinurile iadului pentru păcatele săvârșite. **9** *vr* (D. oameni) A-și atrage pedeapsa divină, osânda veșnică pentru păcatele săvârșite. **10** *vt* (Îvp; c. i. colectivități umane, popoare, țări, orașe, bunuri materiale etc.) A distruge. **11** *vt* (Îvp) A ruina. **12** *vt* (C. i. abstracte) A face să dispară, să ia sfârșit Si: *a anula*. **13** *vt* A șterge din amintire. **14** *vt* (Pex) A compromite. **15** *vr* A ieși din câmpul vizual al cuiva, a nu se mai zări din cauza depărtării sau a ceva care se întrepune Si: *a dispărea*. **16** *vt* A trece neobservat, neremarcat. **17** *vt* A nu fi luat în considerație. **18** *vt* (De obicei întărit prin „din ochi", „din vedere") A nu mai putea urmări cu privirea pe cineva sau ceva din cauza depărtării sau a ceva care se întrepune. **19** *vt* (Îc) **A ~ pe cineva (din ochi) (de drag)** A se uita cu mult drag la cineva. **20** *vt* (Îae) A manifesta o afecțiune puternică pentru cineva. **21** *vt* (Îc) **A ~ pe cineva** (sau **ceva**) **din vedere** A omite. **22** *vr* (D. voce, sunete, zgomote etc.) A-și diminua treptat intensitatea, a deveni din ce în ce mai slab, până la dispariție. **23** *vr* A se stinge. **24** *vt* (Predomină ideea de lipsă, eșec, pagubă; ccd) A fi deposedat de... **25** *vt* A rămâne fără... **26** *vt* A nu mai fi stăpân pe... **27** *vt* (Spc) A irosi. **28** *vt* (Îe) **A-și ~ pâinea** A fi concediat. **29** *vt* (Îe) **A ~** (**pe cineva** sau **ceva**) **din mână** A scăpa de sub influență. **30** *vt* (Îe) **A ~ teren** A-și mări distanța față de cineva mai avansat. **31** *vt* (Îe) **A ~ pământul de sub picioare** A-și pierde echilibrul din cauza unei proaste stări fizice sau din cauza unui pas greșit. **32** *vt* (Îae) A fi pe punctul de a pierde o anumită situație materială, socială. **33** *vt* (Îae) A nu mai fi sigur de poziția sa. **34** *vt* (Îe) **A-și ~ viața** (ori, rar, **zilele**) sau (rar, *vr*) **A se ~ viața cuiva** A muri. **35** *vt* (Îae) A fi omorât. **36** *vt* (Înv; îe) **A ~ viața cuiva** A omorî pe cineva. **37** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ sufletul** A muri. **38** *vt* (Bis; îae) A-și atrage, prin păcate, osânda la chinurile iadului. **39** *vt* (Bis; îae) A nu mai avea dreptul la viața veșnică. **40** *vt* (Bis; îae) A nu se mai putea mântui. **41** *vt* (Înv; îe) **A ~ sufletul cuiva** A omorî pe cineva. **42** *vt* (Bis; subiectul este Dumnezeu; îae) A osândi pe cineva la chinurile iadului, la pierderea sufletului, pentru păcatele săvârșite. **43** *vt* (Îc) **A(-și) ~ cunoștința** (sau **simțirea**, înv, **simțirile**) A ajunge în starea de inconștiență Si: *a leșina*. **44** *vt* (Îc) **A-și ~ firea** sau **a se ~ cu firea** A se zăpăci. **45** *vt* (Îe) **A-și ~ piuitul** A nu mai avea replică. **46** (Îe) **A-și ~ sărita** A se enerva. **47** *vt* (Îc) **A(-și) ~ cumpătul** (sau **răbdarea**) A nu-și

mai putea păstra calmul, stăpânirea de sine Si: *a se enerva*. **48** *vt* (Spc; c. i. părți ale corpului unei ființe, organe, facultăți ale sale etc.) A rămâne fără, prin amputare, extirpare, în urma unei boli, a unui accident etc. **49** *vt* (Îae) A nu se mai putea folosi de... **50** *vt* (Îe) **A-și ~ capul** A se fâstâci. **51-52** *vtr* (Îc) **A(-și) ~ mintea** sau **mintile (cuiva)** (A face să înnebunească sau) a înnebuni. **53** *vt* (Îlv) **A ~ sânge** A avea hemoragie Si: *a sângera*. **54** *vt* (D. femelele unor mamifere; îe) **A ~ laptele** (sau reg. **rodul**) A le scădea sau a le înceta complet secreția laptelui într-o perioadă când această secreție ar trebui să se producă. **55** *vt* (Spc; d. plante, vegetație; c. i. părți ale lor) A se usca și a cădea. **56** *vt* (Pop; fșa; d. femei) A avorta. **57** (C. i. ființe dragi, foarte apropiate) A fi despărțit pe vecie, prin moarte de... **58** *vt* A rupe relațiile de prietenie cu cineva. **59** *vt* A fi părăsit. **60** *vt* A nu mai avea aproape pe cineva. **61** *vt* (Îoc *câștiga;* războaie, bătălii, procese, întreceri sportive etc.) A fi învins, înfrânt. **62** *vt* (C. i. ora plecării unui vehicul, momentul unei întâlniri, al ivirii unei ocazii etc.) A sosi prea târziu, a nu ajunge sau a nu face la timp Si: *a scăpa*. **63** *vt* (C. i. timpul ori unități, perioade de timp) A folosi altfel decât trebuie, a irosi în zadar sau cu un folos prea mic. **64** *vt* A întârzia. **65** *vt* A consuma. **66** *vt* A ocupa cu... **67** *vt* (Îe) **Fără a (mai) ~ vreme(a)** Repede. **68-69** *vi* (Fam; îc) **~-vară** sau (reg) **~-vremea** Persoană (care își irosește timpul degeaba, căreia nu-i place să muncească sau) care umblă fără nici un rost Si: *gură-cască*. **70** *vi* (Fam; îac) Om fără căpătâi Si: *golan, haimana, vagabond,* (reg) *pierdere-de-vară târâie-brâu, vântură-cenușă*. **71** *vt* (Îoc *găsi, afla;* c. i. obiecte, bunuri materiale care aparțineau subiectului sau de care acesta răspundea) A nu mai ști unde a fost pus sau unde se află Si: *a rătăci*. **72** *vt* (Îe) **A-și ~ busola** A nu ști pe ce drum să o ia. **73** *vt* (Îe) **A-și ~ calendarul** (sau **șirul zilelor**) A fi dezorientat în privința timpului calendaristic în care se află. **74** *vt* (Pex; îae) A se încurca în socoteli. **75** *vt* (Îe) **A-și ~ șirul (vorbelor)** A nu mai avea continuitate. **76** *vt* (Îae) A se încurca. **77** *vt* (Îae) A se întrerupe din vorbit. **78** *vt* (Îe) **A-și ~ papucii** A fugi repede. **79** *vt* (C. i. drumuri, cărări, locuri etc.) A nu mai cunoaște. **80** *vt* A nu mai găsi. **81** *vt* A greși direcția, a se orienta greșit Si: *a rătăci*. **82** *vt* (Îe) **A(-i) ~ urma** (ori, reg. **de știre cuiva** sau **la ceva**) A nu mai ști unde se află cineva sau ceva. **83** *vt* (Îae) A nu mai avea nici o informație despre cineva sau despre ceva. **84** *vr* (Îe) **A-și ~** (ori **a i se ~**) **urma** (ori **urmele** sau, reg. **de urmă**) A se face nevăzut. **85** *vr* (Fig; udp „în") A se lăsa absorbit de o activitate, de o problemă, de un gând etc. **86** *vr* A se cufunda, a se adânci în... **87** *vr* (Fig) A fi cuprins, copleșit de emoție, de dragoste etc., a nu mai ști ce să facă de emoție Si: *a se fâstâci, a se zăpăci*.

pierdere *sf* [At: CORESI. EV. 18 / Pl: *~ri* / E: ***pierde***] **1** (Euf) Ucidere. **2** (Euf) Nimicire. **3** (Euf) Moarte. **4** (Euf) Sinucidere. **5** (Bis; euf; îoc *mântuire, salvare*) Osândire de către Dumnezeu la chinurile iadului pentru păcatele săvârșite. **6** (Bis; euf; îoc *mântuire, salvare*) Neputință de a dobândi viața veșnică. **7** (Cu sens atenuat) Nenorocire. **8** (Cu sens atenuat) Primejdie. **9** (Înv) Distrugere. **10** (Înv) Ruinare. **11** Cotropire a unei colectivități umane, a unui popor, a unei țări, a unei așezări. **12** (Înv) Anulare a unei idei abstracte. **13** Suprimare din memorie. **14** Păgubire. **15** Deposedare de un bun, de un drept, de o calitate etc. Si: (îvr) *pierzanie* (9). **16** (Pex) Irosire. **17** (Cer) Ceea ce se pierde, nu se mai posedă, nu mai rămâne în stăpânirea cuiva. **18-19** (Spc) (Pagubă materială reprezentată de) diferența dintre cheltuielile și încasările totale ale unei organizații economice și o perioadă dată. **20** (Îlav) **În ~** Fără câștig. **21** (Îal) În deficit. **22** (Teh) Diferență dintre valoarea unei mărimi fizice la intrarea într-un sistem tehnic și valoarea acestei mărimi restituite util de acest sistem. **23** (Lpl) Pagubă în vieți omenești. **24** Amputare a unui membru sau organ. **25** Neputință de a mai folosi o parte a corpului, un organ etc Si: *invaliditate*. **26** (Îls) **~ de sânge** Hemoragie. **27** (Înv) *~a capului* Pedeapsă cu moartea. **28** (Îas) Amețeală. **29** (Pop; șîs *~ de copil*) Avort. **30** Despărțire pentru totdeauna de o persoană foarte apropiată. **31** (Spc) Separare prin moarte de cineva. **32** Înfrângere la un concurs. **33** Ratare a unui moment favorabil. **34** Ratare a plecării cu un mijloc de transport cu orar fix, datorată întârzierii. **35** (Îs) *~ de vreme* (sau *de timp*) Ocupare a timpului altfel decât este util, necesar. **36** (Înv; îlav) **Fără ~ de vreme** În foarte scurt timp Si: *imediat*. **37** (Reg; îc) **~-de-vară** (sau **~-de-vreme**) Persoană care pierde timpul. **38** (Îoc *găsire, aflare*) Ignorare a locului unde se află un obiect propriu sau primit în păstrare Si: *dispariție, rătăcire*. **39** Lipsă de informații despre cineva sau ceva. **40** Imposibilitate de a mai găsi pe cineva sau pe ceva.

pierdut, ~ă [At: PSALT. 267 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***pierde***] **1** *a* (Pop; cuf) Mort. **2** *a* (Pop) Care și-a pierdut cunoștința. **3** *a* Care este aproape de moarte. **4** *a* Care nu mai trăiește în preajma cuiva. **5** *a* Care pleacă pentru totdeauna de lângă cineva **6** *sm* (Trs; în superstiții) Moroi[2]. **7** *a* (Cu sens atenuat) Care se află într-o situație extrem de grea, din care nu mai are șanse să iasă. **8** *a* Care se află în primejdie de moarte. **10** Distrus din punct de vedere moral Si: *nenorocit, sfârșit*. **11** *a* (Reg; d. oameni) Care este fără căpătâi, fără rost. **12-13** *smf, a* (Bis) (Persoană) care a încălcat grav normele religioase și care trebuie să îndure chinurile iadului Si: *păcătos*. **14** *af* (D. femei) Care a decăzut din punct de vedere moral Si: *stricată*. **15** *a* (D. obiecte) Care a fost distrus Si: *nimicit*. **16** *a* Care a fost dat uitării. **17** *a* Care abia se mai vede dintre alte elemente. **18** *a* Care se zărește neclar, din cauza depărtării sau a ceva care se întrepune Si: *estompat, șters*. **19** *a* (Rar; d. culori) Pal[2]. **20** *a* Decolorat. **21** *a* (D. voce, sunete, zgomote etc.) Cu intensitate scăzută la maximum. **22** *a* (D. bunuri) Care nu se mai află în posesia cuiva. **23** *a* Care nu mai aparține adevăratului posesor. **24** *a* (Spc) Irosit. **25** *a* (D. părți ale corpului, organe etc.) Desprins de corp prin amputare, extirpare, ca urmare a unui accident etc. **26** *a* (D. părți ale corpului, organe etc.) Care nu mai poate folosi. **27** *a* (D. unități sau perioade de timp) Folosit altfel decât este util, necesar Si: *irosit*. **28** *a* (D. obiecte, bunuri materiale care aparțineau cuiva sau de care răspundea cineva) Despre care nu se mai știe unde se află, unde a fost pus Si: *rătăcit*. **29** *a* (Fam; îe) **A face (ceva) ~** A se preface că nu știe unde se află un lucru, pentru a și-l putea însuși. **30** *a* (D. ființe) Care nu mai recunoaște sau nu mai găsește drumul, locul, grupul de care s-a îndepărtat Si: *rătăcit*. **31** Care a greșit direcția Si: *rătăcit*. **32** *a* (Pex) Căruia nu i se mai știe de urmă Si: *rătăcit*. **33-34** *a* (Fig) (Absorbit de o activitate, de o problemă etc., sau) adâncit, cufundat în gânduri Si: *absent*. **35** Copleșit de un sentiment puternic, de o senzație puternică Si: *aiurit, năuc*. **36** (D. ochi, privire) Care exprimă starea omului pierdut (**35**). **37** *a* (D. ochi, privire) Ațintit în gol Si: *fix, rătăcit*.

pierecíune *sf* vz ***pericíune***

pieri [At: PSALT. HUR 41[1]/22 / Pzi: *pier* și (îrg) *piei*, (reg) *pieu*, 2 și (reg) *piei*, 3 și (înv) *piare*, 4 și (reg) *pierem*, 5 și (reg) *piereți* / Cj: 1, 2 și *să piei*, 3 și (îrg) *să picie, să piaie*, (reg) *să picie* / Imt 2 *piei* și (rar) *pieri* / C-o: 2 și (reg) *ai piei* / Grz: (îrg) *pieind*, (reg) *pierin*, / Par și: (reg) *pierut* / E: ml ***perire***] **1** *vi* (D. ființe) A înceta să mai trăiască, a-și pierde viața, a muri, de obicei de moarte violentă nefirească. **2** *vi* (Pop; îe) **A ~ după** (sau **pentru**) **cineva** A fi foarte îndrăgostit de cineva, a-i plăcea foarte mult. **3** *vi* (Reg; îe) **A ~ pe lângă cineva** A-și pierde vremea în zadar alături de cineva. **4** *vt* (Îrg) A omorî. **5** *vi* (Înv; d. părți ale corpului) A se distruge, desprinzându-se de corp. **6** *vi* (Pop) A nu mai avea. **7** *vi* (Îvp; d. oameni) A deveni extrem de palid, din cauza suferinței, a supărării, a emoției etc. **8** *vi* (D. plante) A se ofili. **9** *vi* A se distruge. **10** *vi* (Bis; înv) A-și atrage pedeapsa divină pentru păcatele săvârșite. **11** *vi* (D. popoare, țări, orașe) A nu mai exista, fiind redus la nimic. **12** *vi* (Prc; d. țări, orașe etc.) A se ruina. **13** *vi* (Îe) **Nu ~ lumea** (sau **târgul** etc.) Se spune pentru a arăta că realizarea unei acțiuni nu este foarte importantă sau urgentă. **14** *vi* (D. abstracte) A lua sfârșit. **15** *vi* (D. fenomene) A înceta să se mai manifeste, să se mai producă. **16** *vi* (Îe) **A(-i) ~ (cuiva) graiul** (sau **glasul**) ori **a-i ~ (cuiva) cuvintele (de) pe buze** A nu mai putea spune un cuvânt, de emoție, de uimire etc. **17** *vi* (Îae) A nu mai avea ce răspunde, din lipsă de argumente. **18** *vi* (Îae) A fi pus în încurcătură. **19** *vi* (Îae) A fi redus la tăcere. **20** *vi* (Reg; îc) **A-i ~ (cuiva) graiul** (sau **limba**) A muri. **21** *vi* (Spc; în imprecații) A se șterge din amintire. **22** *vi* (D. sunete, zgomote, lumină etc.) A-și reduce treptat intensitatea, până la dispariția totală. **23** *vi* (Îvp; d. bunuri materiale, ființe etc.) A dispărea fără urmă.

fără a mai putea fi găsit. **24** (Spc; ccd) A i se fura. **25** (Reg; îe) **A-i ~ de dinaintea ochiilor** A fi om foarte avar, căruia îi face impresia că este mereu jefuit. **26** (Cu determinări locale) A dispărea pe neașteptate din fața cuiva sau de undeva. **27** A ieși brusc din câmpul vizual al cuiva. **28** A se face nevăzut. **29** (Reg; euf; îc) **piei-Iuda** Diavol. **30** (Spc; d. soare) A dispărea trecând dincolo de orizont Si: *a apune, a asfinți, a scăpăta*. **31** A dispărea din cauza norilor care se întrepun, din cauza unei eclipse etc. Si: *a se întuneca*.

piericios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pieri*** **+** *-cios*] (Înv) **1** Vătămător. **2** Periculos. **3** Pieritor (**16**).

piericiune *sf* [At: (a. 1642) CP 222 / V: ***păriți~, ~reci~, ~iținne*** / Pl: *~ni* / E: ***pieri*** **+** *-ciune*] **1-2** (Înv) Pieire (**1-2**). **3** (Înv; îs) *Locul ~nii* Loc de execuție a pedepsei capitale. **4** (Reg; îe) **A da (pe cineva) ~nii** A ucide. **5** Pieire (**7**). **6** (Bis; îoc *mântuire, salvare*) Pieire (**8**). **7** (Îe) **A da ~nii** A condamna la pieire. **8** (Rar) Efemeritate. **9** Pieire (**13**). **10** Pierzanie (**3**).

pierire *sf* vz ***pieire***

pierit, ~ă [At: PSALT. HUR. 109^{r}/13 / V: (reg) ***pirit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pieri***] **1** *a* (Îvp; d. ființe) Mort, de obicei de o moarte violentă, nefirească. **2** *a* (Îvp; îlav) **După ~** După un frate născut mort. **3** *a* (Pop; d. oameni) Slăbit. **4** *a* Palid, livid de spaimă, de durere, de emoție etc. **5** *a* (Pex; fig; d. oameni) Copleșit, distrus de durere, suferință, boală etc. **6** *a* (Bis; înv) Care și-a atras pedeapsa divină pentru păcatul săvârșit Si: (înv) *pieritor* (**11**). **7** *a* Care a încetat să mai existe. **8** *a* Care nu mai este. **9** *a* Care a luat sfârșit, a încetat. **10** *a* Dispărut. **11** *a* (Îvp) Care nu se mai găsește, nu se mai știe unde se află, rătăcit, dispărut fără urmă. **12** *a* (Îvp; pex) Ascuns. **13** *a* (Îvp) Furat. **14** *a* (Rar) Care a ieșit brusc din câmpul vizual al cuiva. **15** *a* Care nu se mai vede. **16** *a* Care s-a făcut nevăzut. **17** *sm* (Pop; lsg; sîc **cel-~**) Sifilis. **18** *s* (Bot; Mol; îac) Cruciuliță (*Senecio vulgaris*). **19** *s* (Bot; reg; îac) Spălăcioasă (*Senecio vernalis*).

pieritor, ~oare [At: CORESI, EV. 217 / V: (îrg) ***~eit~, ~et~, piit~,*** (reg) ***pir~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pieri*** **+** *-tor*] **1-2** *smf, a* (Ființă, colectivitate umană) care este supus(ă) morții Si: *muritor*. **3-4** *smf* (Îls; îla) **~ de foame** (Om) foarte sărac. **5-6** *smf, a* (Îal) (Om) care nu are ce mânca. **7-8** *smf, a* (Îvr) (Persoană) care este în primejdie de moarte. **9** *a* Gata de a pieri. **10** *a* (Reg; d. plante) Care nu s-a dezvoltat suficient Si: *pipernicit*. **11** *a* (Bis; înv) Care și-a atras osânda veșnică, pedeapsa divină pentru păcatele săvârșite Si: (înv) *pierit* (**6**). **12** *a* Care este supus stricăciunii, distrugerii, nimicirii. **13** *a* Care dispare. **14** *a* Care se risipește. **15** *a* Care nu durează Si: *trecător, efemer*, (înv) *piericios* (**3**). **16** *a* (Înv; d. bunuri materiale) Care poate fi înstrăinat, confiscat, luat din proprietatea cuiva, scos la vânzare. **17-18** *a, av* (Îrg; d. bunuri materiale) (Care este) dat, luat, moștenit, vândut etc. pentru totdeauna Si: *veșnic, definitiv*.

pieritură *sf* [At: LEX. MARS. 235 / Pl: *~ri* / E: ***pieri*** **+** *-tură*] **1** (Pop) Om sau animal slab, lipsit de energie și de vigoare, care abia se mai ține pe picioare Si: *căzătură, mortăciune*. **2** (Reg) Semănătură cu plantele rare, pipernicite, rău dezvoltate, din cauza condițiilor nefavorabile. **3** (Pex) Plante de pe o astfel de cultură. **4** (Reg) Cânepă măruntă crescută pe marginea cânepiștii. **5** (Reg) Iarbă rară și mică. **6** (Reg) Loc dintr-o porumbiște în care nu a răsărit porumbul semănat. **7** (Mun) Teren sărac, nerodit, pe care nu crește nimic. **8** (Reg) Pericol, primejdie de moarte. **9** (Pex) Necaz, supărare, greutate, dificultate mare.

pierițiune *sf* vz ***piericiune***

pierot *sm* [At: DN^{3} / S și: *pierrot* / P și: *piero* / Pl: *~oți* / E: fr ***pierrot***] (Frm) Personaj de pantomimă îmbrăcat în alb și cu o scufie ascuțită pe cap.

piersă *sf* vz ***piersică***

piersăciu, ~ie *a* vz ***piersiciu***

piersacut, ~ă *a* vz ***piersicut***

piersăș *sm* vz ***piersic***

piersec *sm* vz ***piersic***

pierseca *v* vz ***piersica***

piersecat, ~ă *a* [At: GR. S. V. 61 / V: ***păresc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pierseca***] (Pop; rar) Umflat.

piersecă *sf* vz ***piersică***

piersecel *sm* vz ***piersicel***

piersecele *sfp* [At: BORZA, D. 87 / E: ***piersică*** **+** *-ele*] (Bot; Olt) Papucul-domnișoarei (*Impatiens sultani*).

perseciu, ~ie *a* vz ***piersiciu***

piersecută *sf* vz ***piersicut***

piersec *sm* vz ***piersic***

piersegă *sf* vz ***piersică***

piersic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 241^{r}/17 / V: ***chersâg, chersit, persoc, piarsec, piar~, ~sâș, ~sec, ~seg, ~rzic*** / Pl: *~ici* / E: ml ***persicus***] **1** (Reg; șîs ~ *de toamnă*) Mic pom din familia rozaceelor, cu frunzele lungi, asemănătoare cu ale migdalului și cu flori trandafirii care apar înaintea frunzelor, cultivat pentru fructele lui comestibile (*Persica vulgaris*). **2** (Pop; îe) **A da (ceva) după ~** A ascunde ceva Si: *a dosi*. **3** (Pfm) **A o lua** (sau **a o aduce**) **după ~** A spune ceva pe ocolite, evitând să spună lucrurilor pe nume Si: *a se eschiva*. **4** (Îae) A căuta un subterfugiu Si: *a se eschiva*. **5** (Îe) **A bate ~ (pe cineva)** A bate foarte tare pe cineva. **6** Lemn al piersicului (**1**), din care se confecționează diverse obiecte. **7** (Bot; reg; șîc **~sălbatic, ~pitic**) Migdal pitic (*Amygdalus nana*). **8** (Bot; Trs; Olt; șîc **~-de-vară**) Cais (*Armeniaca vulgaris*). **9** (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

piersica *vt* [At: POLIZU / V: ***~seca*** / Pzi: *piersic* / E: ***piersică***] **1** (Pop; c. i. oameni, copii) A lovi, a bate tare, provocându-i umflături, bășici pe corp. **2** (Prc) A urzica, a bășica cu o plantă urticantă.

piersicare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~cări* / E: ***piersica***] (Reg) Bătaie care provoacă umflături, bășici pe corp.

piersică *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***piarsecă,*** (reg) ***piersegă*** / Pl: *~ici,* (pop) *~ice* / E: ml ***persica***] **1** Fruct comestibil al piersicului (**1**), cărnos, suculent și parfumat, de formă aproape sferică, acoperit cu o pieliță pufoasă, de culoare gălbuie-roșiatică, cu sâmburele foarte dur și brăzdat de șanțuri. **2** (Reg; d. pânză; îla) **În sâmburul ~cii** Care a fost lucrat cu un anumit model în țesătură, asemenea sâmburelui de piersică. **3** (Trs; Mar; șîs *piersecă de vară*) Caisă.

piersicărie *sf* [At: DEX^{2} / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***piersic*** **+** *-ărie*] Cultură de piersici.

piersicel *sm* [At: TDRG / V: *~sec~* / Pl: *~cei* / E: ***piersic*** **+** *-el*] (Bot; reg; mpl) Canale (*Impatiens balsamina*).

piersiciu, ~ie *a* [At: (a. 1808) IORGA S. D. XIII, 63 / V: (îrg) *~sec~* / Pl: *~ii* / E: ***piersică*** **+** *-iu*] De culoarea verde sau roșiatică a piersicii.

piersicut, ~ă [At: BORZA, D. 18 / V: ***~săc~, ~secută*** *sf* / Pl: *~i, ~e* / E: ***piersică*** **+** *-ut*] **1** *sf* (Reg) (Îf *piersecută*) Caisă. **2** *sf* (Lpl; îf *piersecute*) Migdal pitic (*Amygdalus nana*). **3** *a* (Ban; îf *piersăcut*) Frumos ca piersica.

pierzanie *sf* [At: (a. 1840), ap. TDRG / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pierde*** **+** *-anie*] **1-2** (Înv) Pieire (**1-2**). **3** Ucidere în masă Si: *masacru, pierzare* (**3**), (înv) *piericiune* (**10**), (reg) *pieiște* (**3**). **4** (Cu sens atenuat) Primejdie de moarte. **5** Nenorocire. **6** Suferință mare. **7** (Pop) Avort. **8** Decădere morală Si: *desfrâu, pierdiție, pierzare* (**14**). **9** (Înv) Pierdere (**15**).

pierzare *sf* [At: CORESI, EV. 73 / Pl: (înv) *~zări* / E: ***pierde***] **1-2** (Înv) Pieire (**1-2**). **3** (Înv) Pierzanie (**3**). **4** (Îvp; îs) *Locul (cel) de ~* Loc de execuție a pedepsei capitale. **5** (Îvp; îlv) **A da ~ zării (la ~)** ori (reg) **a scoate la ~** A ucide. **6** (Înv; îe) **A-și pune viața întru ~** A garanta cu prețul vieții. **7** (Îae) A-și pune capul. **8** (Înv; lpl) Spânzurătoare. **9** (Bis; îoc *mântuire, salvare*) Pieire (**8**). **10** (Înv) Pieire (**13**). **11** (Reg; îs) *Marha de ~* Vită de pripas. **12** (Pop; îcn; d. unități de timp; îla) **De ~** Care este risipit în zadar Si: *irosit*. **13** (Îal) Care este de desconsiderat, de neluat în seamă, de lepădat. **14** Pierzanie (**8**).

pierzăciune *sf* [At: PSALT. 181 / Pl: *~ni* / E: ***pierde*** **+** *-(ă)ciune*] (Înv) **1-2** Pieire (**1-2**).

pierzător, ~oare [At: COD. VOR. 58/21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pierde*** **+** *-ător*] **1** *a* (Îvp) Nimicitor. **2** *a* (Îvp) Vătămător. **3** *a* (Îvp) Ucigaș. **4-5** *smf, a* (Înv) (Persoană) care provoacă pagube, ruină, distrugere. **6-7** *smf, a* (Înv) (Persoană) care provoacă dezordine, răscoală. **8** *a* (Bis; înv; șîs *~ de suflet, la suflet*) Care duce, în urma păcatelor săvârșite, la osândă și la pierderea

vieții veșnice. **9** *sma* Diavol. **10** *a* (Înv) Care cauzează un prejudiciu moral. **11** *a* Care duce la degradare morală Si: *degradant*. **12-13** *smf, a* (Persoană) care face pe cineva să încalce principiile morale sau religioase. **14-15** *smf, a* (Om) păcătos. **16-17** *smf, a* (Om) defăimător, batjocoritor. **18-19** *smf, a* (Îdt) (Persoană) care suferă o pagubă, o pierdere materială.

pierzătură *sf* [At: CORESI, EV. 47 / Pl: *~ri* / E: ***pierde*** + *-ătură*] (Înv) **1** Răutate. **2** Violenie. **3** Uneltire.

pierzic *sn* vz ***piersic***

pies *sn* vz ***piesă***

piesă *sf* [At: MOLNAR, I. 396 / V: (înv) ***pies*** *sn* / Pl: *~se* / E: fr ***pièce***] **1** (Urmat de determinări ca „de teatru", „teatrală", „dramatică") Operă literară compusă în formă de dialog și destinată să fie reprezentată pe scenă. **2** (Pgn; rar) Operă literară. **3** Compoziție muzicală. **4** Fiecare dintre actele, documentele, însemnările cuprinse într-un dosar, într-o colecție etc. destinate să stabilească un drept sau să facă proba unui fapt. **5** Obiect de valoare, operă de artă etc. expuse într-un muzeu sau făcând parte dintr-o colecție. **6** Obiect sau ființă care face parte dintr-o categorie, dintr-o serie de obiecte sau de ființe identice ori asemănătoare Si: *exemplar*. **7** Fiecare dintre figurile, cu forme caracteristice, ale unor jocuri sportive sau de societate. **8** Fiecare dintre obiectele de îmbrăcăminte care face parte dintr-un ansamblu. **9** Monedă de metal. **10** (Înv; spc) Monedă de 5 lei, care a circulat în trecut. **11** Fiecare dintre armele de artilerie aflate în dotarea unei unități militare, unui stat etc. **12** (Înv) Parte a unei plante, a unei flori. **13** Parte demontabilă a unei mașini, a unui mecanism, a unui instrument, a unei construcții etc. **14** Organ de mașină sau element component al unui mecanism, instrument, aparat al unei instalații. **15** (Îs) *~ de schimb* Monedă de schimb. **16** (Îas) Piesă (**14**) a unei mașini folosită pentru înlocuirea alteia care s-a stricat. **17** (Îs) *~ anatomică* Parte dintr-un cadavru pregătită special pentru disecție și studii anatomice. **18** (Rar; îs) *~ de experiență* Piață de apreciere.

piescioară *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 325 / Pl: *~re* / E: ***piesă*** + *-cioară*] **1-10** (Rar; șhp) Piesuță (**1-10**).

piesciște *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) Loc, pe coasta unui deal, de unde izvorăște un pârâu.

pieseță *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 262 / Pl: *~țe* / E: fr ***piécette***] (Frm) Piesă de teatru de proporții reduse, într-un act Si: *scenetă*.

piesuță *sf* [At: CONTEMP, 1966, nr. 1012, 4/2 / Pl: *~țe* / E: ***piesă*** + *-uță*] **1-10** (Șhp) Piesă (**1-3, 5, 7**) (mică) Si: (rar) *piescioară* (**1-10**).

pieștenac *sm* vz ***păstârnac***

pieta *sns* [At: DN[3] / P: *pi-e~* / E: it ***pietà***] Reprezentare, specific catolică, în artele plastice, a Fecioarei, cu trupul lui Iisus adult, după răstignire, pe genunchi sau în brațe.

pietate *sf* [At: CALENDARIU (1794), 34/33 / P: *pi-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***piété***, lat ***pietas, -atis***] **1** (Înv) Milă. **2** (Înv) Îndurare. **3** (Înv) Bunăvoință. **4** (Înv; îs) *Munte de ~* Casă de împrumut prin amanet. **5** Sentiment de duioșie și de respect profund față de cineva sau de ceva Si: (rar) *pioșenie, venerație*. **6** Sentiment religios manifestat prin atașament și respect deosebit față de biserică și de practicile ei Si: *cucernicie, evlavie, religiozitate*, (liv) *devoțiune*, (rar) *piozitate*.

pietin *sn* [At: ENC. VET. 580 / P: *pi-e~* / Pl: ? / E: fr ***piéten***] Boală contagioasă la oi, care se manifestă prin răni dureroase ale țesutului subcornos, provocând distrugerea progresivă a unghiei.

pietism *sn* [At: POLIZU / P: *pi-e~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pietisme***] **1** Doctrină ascetică a unei secte protestante care promovează respectarea cu rigurozitate a practicilor religioase, pietatea și misticismul extrem Si: *puritanism*. **2** (Pex) Atitudine, comportare a adepților acestei doctrine Si: *puritanism*. **3** (Îdt; prt) Evlavie ipocrită.

pietist, ~ă [At: POLIZU / P: *pi-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***piétiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al pietismului (**1-2**). **3-4** *a* Privitor (la pietism sau) la pietiști (**1**). **5** *smf* (Îdt; prt) Om evlavios ipocrit.

pieton *sm* [At: FILIMON, O. II, 93 / V: (înv) ***pedon*** *sm* / P: *pi-e~* / Pl: *~i* / E: fr ***piéton***, it ***pedone***] Persoană care circulă pe jos pe o arteră cu trotuare, străbătută de vehicule Si: *pedestru, trecător*.

pietonal, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pi-e~* / V: (înv) ***pedo~*** / Pl: *~i, ~e* / E: it ***pedonale***] **1** Referitor la pietoni Si: (rar) *pietonier* (**1**). **2** Al pietonilor Si: *pietonier* (**2**).

pietonier, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pi-e-to-ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piétonier***] (Rar) **1-2** Pietonal (**1-2**).

pietor, ~oare *a* vz ***pieritor***

pietos, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 212 / P: *~pi-e~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***pitoso***] (Înv) **1** Evlavios. **2** Plin de afecțiune și de respect față de cineva. **3** Pătruns de venerație pentru cineva sau ceva. **4** Milos.

pietoso *av* [At: DN[3] / P: *pi-e~* / E: it ***pietoso***] (Muz; indică modul de execuție) **1** Trist. **2** Pios.

pietrai *si* [At: BĂCESCU, PĂS. 128 / E: ***piatră*** + *-ai*] (Orn; reg) Prundăraș (*Charadrius dubius*).

pietrar [At: HERODOT (1645), 125 / V: (reg) ***pit~*** / Pl: *~i* / E: ***piatră*** + *-ar*] **1** *sm* Muncitor calificat în prelucrarea pietrei pentru construcții. **2** *sm* Cioplitor în piatră. **3** (Înv; Mol) Zidar în piatră. **4** *sm* (Mol) Sobar. **5** *sm* (Rar) Pavator care pavează cu blocuri cubice de piatră. **6** *s* (Trs) Porțiune de teren cu multe pietre sau acoperită cu piatră sfărâmată. **7** *sn* (Reg) Soclu de piatră sau de cărămidă la cuptoarele de pâine țărănești. **8** *s* (Reg) Adăpost din lespezi de piatră construit pentru oi pe vârful muntelui. **9** *s* (Reg) Vânt care bate dinspre nord. **10** *sm* Pește de mărime mijlocie, de forma unui fus, cu pete negricioase pe spate, cu burta și aripioarele bătând în gălbui, care trăiește în ape adânci cu fundul pietros sau nisipos Si: (reg) *fus, râp, sula-ciobanului, sula* (*Aspro zingel*). **11-12** *sm* (Iht; reg) Porcușor (*Gobio uranascopus* și *kessleri*). **13** *sm* (Șîc **~-de-munte, ~-de-mare, ~-sur-comun**) Pasăre de mărime mijlocie, cenușie pe spate și cu o pată albă pe frunte, care trăiește mai ales prin locuri stâncoase și nisipoase, hrănindu-se cu insecte Si: (rar) *pietrosel-sur*, (reg) *codabită, pietroaică* (**2**)*-sură, pițigoice* (**1**) (*Oenanthe oenanthe*). **14** *sm* (Șîc **~-negru**) Pasăre cu aripile și spatele negre, cu abdomenul alb Si: (reg) *pietrean*[2], *pietroică* (**1**)*-neagră, pițigoice* (**2**) (*Oneanthe pleschanka*). **15** *sm* (Orn) Pietrosel (*Petronia stulta*). **16** *sm* (Orn) Prundăraș (*Charadrius dubius*). **17** *sn* (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*). **18** *sm* (Orn) Prigorie (*Meoops apiaster*). **19** *sm* (Orn; reg) Pescărel (*Cinclus cinclus*). **20** *sm* (Orn; reg) Cânepar (*Carduelis cannabina*). **21** *sm* (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **22** *sm* (Mpl; în superstiții) Persoană despre care se crede că ar fi înzestrată cu puterea de a opri sau de a îndepărta grindina.

pietrărie[1] *sf* [At: I. IONESCU, C. 40/7 / Pl: *~ii* / E: ***piatră*** + *-ărie*] **1** Carieră de piatră. **2** (Csc) Mulțime de pietre. **3** Loc pietros. **4** (Spc) Grohotiș. **5** Zid de piatră. **6** Parte din piatră a unui perete. **7** (Fam; csc) Mulțime de pietre prețioase. **8** (Îvr; lpl) Îngrășăminte artificiale pentru sol, pe bază de calcar.

pietrărie[2] *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 61 / Pl: *~ii* / E: ***pietrar*** + *-ie*] **1-5** Meserie de pietrar (**1-5**).

pietrăriță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 128 / Pl: *~țe* / E: ***pietrar*** + *-iță*] (Orn; Trs) Codobatură (*Motacilla alba*).

pietreală *sf* [At: MUSCEL, 49 / Pl: *~ele* / E: ***piatră*** + *-eală*] **1** (Reg) Boală caracterizată prin întărirea unui organ sau a unei regiuni a corpului. **2** (Mun) Soluție preparată din zeamă de varză în care s-a dizolvat piatra-acră, folosită pentru fixarea culorilor pe ouăle de Paști.

pietrean[1] *sm* [At: NECULCE, L. 13 / Pl: *~eni* / E: ***Piatra*** + *-ean*] **1-2** Persoană care (face parte din populația de bază a orașului Piatra-Neamț sau) este originară de acolo. **3** (Lpl) Populație care locuiește în Piatra-Neamț.

pietrean[2] *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eni* / E: ***piatră*** + *-ean*] (Orn; Mol) Pietrar (**14**) (*Oenanthe pleschanka*).

pietrelui *vt* [At: SFC IV, 132 / Pzi: *~esc* / E: ***piatră*** + *-elui*] (Reg; c. i. șosele, străzi, curți etc.) A pietrui (**1**).

pietreluit, ~ă [At: SĂM, III, 142 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pietrelui***] (Reg; d. șosele, străzi, curți etc.) Pietruit.

pietricea *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 211[r]/27 / V: (reg) ***~ceană, pitricele*** *sfp* / Pl: *~cele* / E: ***piatră*** + *-icea*] **1-10** (Șhp) Pietricică (**1-10**).

11 (Art; şîcs *de-a ~ua, de-a ~elele, în ~ele*) De-a pietrele (**44**). **12** (Bot: reg) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*). **13** (Bot; lpl) Garofiţe-de-grădină (*Dianthus barbatus*). **14** (Îc) **~le-albe** Planta *Dianthus simonkaianus*. **15** (Îc) **~le roşii** Planta *Dianthus saxigenus*.

pietriceaua *sf* vz ***pietricică***

pietric*i** [At: MAT. FOLK. 384 / Pzi: *~cesc* / E: ***pietricea] **1** *vr* (D. zăpada care se topeşte) A se face zgrunţuroasă. **2** *vr* A se întări. **3** *vt* (C. i. şosele, străzi, curţi etc.) A pietrui (**1**).

pietricică *sf* [At: CREANGĂ. O. 167 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pietricea*** css] **1-10** (Şhp) Piatră (**1-3, 48-49**) (mică) Si: *pietricea* (**1-10**), *pietrişoară* (**1-10**), *pietrucele* (**1-10**), *pietruţă* (**1-10**). **11** (Art.; îcs) *De-a ~ca* De-a pietrele (**44**). **12** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

pietrific*a** *v* vz ***petrifica

pietrificare *sf* vz ***petrificare***

pietrificat, ~ă *a* vz ***petrificat***

pietrificaţie *sf* vz ***petrificaţie***

pietrime *sf* [At: SFC III. 57 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***piatră*** + *-ime*] (Rar; csc) Mulţime, grămadă de pietre.

pietriş *sn* [At: N. TEST. (1648). 16^{v}/28 / Pl: *~uri* / E: ***piatră*** + *-iş*] **1** (Îvp) Pământ, teren pietros, mai rar nisipos, neproductiv, sterp. **2** (Csc) Rocă mobilă construită din fragmente de alte roci şi de minerale, cu dimensiunile cuprinse între 2 milimetri şi 20 de centimetri, care se formează pe litoralul mării, în albiile râurilor curgătoare, în regiunile ocupate de ghețari etc. Si: *prund, prundiş*. **3** Pietriş (**2**) mai mărunt provenit din albiile râurilor, din cariere sau din piatră sfărâmată şi folosit la prepararea unor betoane, pentru pietruirea drumurilor, ca material de umplutură.

pietrişoara *sf* [At: LEX. MARS. 222 / Pl: *~re* / E: ***piatră*** + *-işoară*] **1-10** (Înv; şhp) Pietricică (**1-10**).

pietroaică *sf* vz ***pietroică***

***pietroc*^{1}** *sm* vz ***pitroc*^{1}**

pietroc*^{2}** *s* [At: ALR SN V. h 1451/310 / Pl: nct / E: ***piatră + *-oc*] **1-10** (Reg; şdp) Pietroi (**1-10**).

pietroci *sn* vz ***pitur*^{1}**

pietroi *sn* [At: BUDAI-DELEANU. LEX / Pl: *~oaie* / E: ***piatră*** + *-oi*] **1-10** (Şdp) Piatră (**1-3, 48-49**) (mare) Si: *bolovan*, (reg) *pietroc*^{2} (**1-10**). **11** (Reg; îe) **A-i lua (cuiva) ~ul de pe varză** A scăpa pe cineva de sărăcie. **12** (Reg) **Coace un ~** Se spune despre cineva care stă mult pe unde se duce.

pietroică *sf* [At: DOMBROWSKI. P. 377 / V: ***~oai~*** / Pl: ? / E: ***pietroi*** + *-că*] **1** (Orn; reg; îc) **~-neagră** Pietrar (**14**) (*Oenanthe pleschanka*). **2** (Orn; îc) **Pietroaică-sură** Pietrar (**13**) (*Oenanthe oenanthe*).

pietros, ~oasă [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 110/31 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***piatră*** + *-os* cf lat *petrossus*] **1** *a* (D. terenuri, drumuri etc.) Cu multe pietre. **2** *a* Plin de pietre. **3** *a* (D. pământ) Care conţine piatră. **4** *a* Care este neproductiv, sterp, din cauza pietrelor. **5** *a* (Îrg; d. obiecte) Care este alcătuit, făcut, construit din piatră. **6** *a* (D. fiinţe sau d. părţi ale corpului lor) Care este tare ca piatra. **7** *a* (Pex) Care este plin de putere Si: *robust, voinic*. **8** *a* (D. fructe) Care are miezul consistent, tare, suculent, cărnos. **9** *a* (Îrg; d. vin şi d. unele fructe) Care are gust astringent sau amărui Si: (reg) *ciumârât*. **10** *sm* (Reg; lsg; art.) Vânt care bate dinspre sud Si: (reg) *sărăcila*. **11-12** *sm* (Iht; reg) Porcuşor (*Gobio kessleri* şi *uranoscopus*).

pietroşel [At: ANTIPA, F. I. 215 / V: (reg) ***~ruş~, ~proccl, pitr~*** / Pl: *~ei* / E: ***pietros*** + *-el*] **1** *sm* Pasăre de culoare cafenie, cu coada şi capul cenuşii şi cu pete galbene pe gât, care trăieşte mai ales în regiunile de munte Si: (reg) *pietrar* (**15**) (*Petronia stula*). **2** *sn* (Orn; reg; şîc **~-de-tărmuri**) Rostogolitor-de-piatră (*Arenaria interpres*). **3** *sm* (Orn; reg; şîc **~-rosu, ~-cânepiu**) Cânepar (*Carduelis cannabina*). **4** *sm* (Orn; reg) Guşă-roşie (*Erithacus rubecula*). **5** *sm* (Orn; reg) Mărăcinar (*Saxicola torquata rubecola*). **6** *sm* (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*). **7** *sm* (Reg) Pasărea *Fringilla cannabina*. **8** *sm* (Orn; rar; îc) **~-sur** Pietrar (**13**) (*Oenanthe oenanthe*). **9** *sm* Peşte de culoare cafenie închisă pe spate şi galbenă pe burtă, cu pete (*Umbra krameri*). **10-11** *sm* (Iht; reg) Porcuşor (*Gobio uranoscopus* şi *kessleri*). **12** *sm* (Iht; reg) Pălămidă-de-baltă (*Pungitius platygaster*). **13** *sm* (Rar) Peştele *Cyprinus alburnus*. **14** *a* (Trs; îs) *Mere ~e* Varietate inferioară de mere cu gust astringent.

pietroşie *sf* [At: I. IONESCU. C. 198/28 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pietros*** + *-ie*] (Înv) Calitate a vinului de a fi pietros (**9**).

pietrucele *sfp* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 57 / E: ***piatră*** + *-ucele*] (Reg) **1-10** (Şhp) Pietricică (**1-10**). **11** (Îcs) *La ~* De-a pietrele (**44**). **12** (Bot) Garofiţă-de-grădină (*Dianthus barbatus*). **13** (Bot) Arşinic (*Lychnis chalcedonica*).

pietrui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc*, (reg) *pietrui* / E: ***piatră*** + *-ui*] **1** (C. i. şosele, străzi, curţi etc.) A acoperi cu dale sau cuburi de piatră Si: (reg) *a pietrelui, a pietrici* Vz *pava*. **2** (Reg; c. i. fântâni) A acoperi cu piatră pereţii interiori sau exteriori. **3** (Reg; c. i. plante) A stropi cu soluţie de piatră-vânătă.

pietruială *sf* [At: CHEST. II, 90/191 / Pl: *~ieli* / E: ***pietrui*** + *-eală*] (Reg) Parte de zidărie care alcătuieşte temelia casei şi pe care se pun tălpile.

pietruire *sf* [At: I. BOTEZ. B. I, 189 / Pl: *~ri* / E: ***pietrui***] **1** Pavare a străzilor, curţilor, şoselelor cu dale sau cuburi de piatră. **2** Acoperire cu piatră a pereţilor interiori sau exteriori ai unei fântâni. **3** Stropire a plantelor cu soluţie de piatră-vânătă.

pietruit, ~ă *a* [At: VLAHUŢĂ. O. A. 153 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***pietrui***] (D. şosele, străzi, curţi etc.) Acoperit cu piatră Si: (reg) *pietreluit* Vz *pavat*.

pietruş [At: BĂCESCU. PĂS. 128 / Pl: (**2**) *~i* / E: ***piatră*** + *-uş*] **1** *s* (Mol) Nisip amestecat cu pietriş, pe malul unui râu. **2** *sm* (Orn; reg) Guşă-roşie (*Erithacus rubecula rubecula*).

pietruşel *sm* vz ***pietroşel***

pietruţă *sf* [At: CANTEMIR. I. I. I, 142 / Pl: *~te* / E: ***piatră*** + *-uţa*] **1-10** (Trs; Mol; şhp) Pietricică (**1-10**). **11** (Îcs) *De-a ~tele* sau *în ~te* De-a pietrele (**44**).

pieuci *vr* [At: CIAUŞANU, GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Olt; d. oameni) **1** A slăbi. **2** A se urâţi.

***pieun*a** *vi* [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pzi: 3 *piaună* / E: fo] **1** (Reg; d. pui de păsări) A piui^{1} (**1**). **2** (Ban; d. urechi) A ţiui.

pieunat *sn* [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: ***pieuna***] (Reg) Piuitură (**1**).

pieviţă *sf* [At: DLR / Pl: *~ţe* / E: nct] (Mun) Zăvor de lemn.

piez*^{1}** *sm* vz ***piază

piez*^{2}** *sm* [At: DN^{3} / P: *pi-ez* / Pl: *~i* / E: fr ***pièze] Unitate de măsură pentru presiune corespunzătoare unei forţe de un sten pe metru pătrat.

piezântin *s* vz ***piezăntin***

piezăşit, ~ă *a* vz ***piezişat***

piezeaş, ~ă *av, a* vz ***pieziş***

piezeş, ~ă *a* vz ***piezîş***

piezi *vt* [At: SCL 1969, 333 / Pzi: *~zesc* / E: ***piază***] (Reg) A prevesti ceva rău.

piezîş, ~ă [At: (a. 1766) URICARIUL, XIX, 33 / V: ***piaz~, ~zeaş***, (înv) ***~zeş, pizăş, pizîş*** / E: ***piez*** + *-îş*] **1-2** *av, a* (În mod) înclinat, oblic, diagonal faţă de o dreaptă sau de un plan Si: *piezişat* (**1-2**). **3-4** *a, av* (Pex) (Care este) strâmb Si: *piezişat* (**3-4**). **5-6** *av* (Îljv) **În ~ şi (în) curmeziş** (Care se petrece) în toate părţile, în lung şi în lat Si: *pretutindeni*. **7** *av* (Îe) **A zâmbi ~** A zâmbi din colţul gurii cu ironie, cu răutate, cu amărăciune etc. **8** *sf* (Mat; înv) Diagonală. **9-10** *a, av* (Care se află) în sau cu pantă foarte repede Si: *abrupt, prăpăstios*. **11** *sn* (Îvr) Povârniş repede. **12-13** *av, a* (Fig; îoc *direct, deschis*) (În mod) ocolit, indirect. **14-15** *a, av* (Pex) (Care are loc) pe ascuns, pe furiş Si: *tainic*. **16-17** *a, av* (D. privire) (Care este, se face etc.) lateral, dintr-o sau într-o parte. **18-19** *a, av* (D. privire) (Care este) sașiu. **20-21** *a, av* (Fig) (Care are loc) pe furiş. **22-23** *av, a* (În mod) bănuitor. **24-25** *a, av* (Care se face) cu răutate. **26-27** *a, av* (Care se face) cu duşmănie. **28-29** *a, av* (Care se face) cu rea-voinţă. **30** *av* (Îc) **A vedea (ceva)** ~ A aprecia ceva în mod subiectiv, greşit, denaturat. **31** *sn* (Reg) Bârnă care se pune deasupra uşorilor unei uşi sau a unei ferestre, pentru a consolida peretele.

piezişa *vt* [At: LM / Pzi: *~şez* / E: ***piezîş***] (Rar) A tăia pieziş (**1**).

piezișat, ~ă *av, a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~zășit~*** / Pl. ***~ați, ~e*** / E: ***piezișa***] (Înv) **1-4** Pieziș (**1-4**).

piezișea *sf* [At: TDRG / Pl: ***~ele*** / E: ***pieziș*** + ***-ea***] (Mol) Povârniș.

piezișime *sf* [At: ELEM. G. 16/6 / Pl: ***~mi*** / E: ***pieziș*** + ***-ime***] (Înv) **1** Înclinare față de o dreaptă sau față de un plan. **2** Diagonală. **3** Direcție de deplasare oblică.

piezișitate *sf* [At: URSU, T. Ș. 244 / Pl: ***~tăți*** / E: ***pieziș*** + ***-itate***] (Îvr) Oblicitate.

piezo- [At: DN[3] / P: *pie-zo-* / E: fr ***piézo-***, it ***piezo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Presiune. **2** Comprimare.

piezoceramic, ~ă [At: DEX[2] / P: *pie~* / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***piézo-céramique***] **1** *sf* Grup de ceramice piezoelectrice folosite în construcția rezonatoarelor și a filtrelor de calitate, a dozelor de pick-up, a traductoarelor de ultrasunete etc. **2** *a* Care se referă la piezoceramică (**1**).

piezoelectric, ~ă *a* [At: DER / P: *pie-zo-e~* / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***piézo-électrique***] (Fiz) **1-2** Care se referă la piezoelectricitate (**1-2**). **3-4** Care aparține piezoelectricității (**1-2**).

piezoelectricitate *sf* [At: DER / P: *pie-zo-e~* / Pl: ***~tăți*** / E: fr ***piézo-électricité***] (Fiz) **1** Proprietate a unor cristale ionice de a se polariza electric sub acțiunea unei deformări mecanice sau de a se deforma sub acțiunea unui câmp electric exterior. **2** Totalitate a fenomenelor electrice produse prin presiunea sau prin deformările exercitate asupra unor anumite corpuri.

piezograf *sn* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: ***~e*** / E: fr ***piézographe***] Aparat pentru măsurarea presiunilor sau a forțelor vibratoare prin metoda piezoelectrică.

piezografie *sf* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: ***~ii*** / E: fr ***piézographie***] Înregistrare grafică cu ajutorul piezografului.

piezogramă *sf* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: ***~me*** / E: fr ***piézogramme***] Curbă obținută la piezograf.

piezometric, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***piézométrique***] Care se referă la piezometrie (**2**).

piezometrie *sf* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***piézométrie***] **1** Măsurare a presiunilor ridicate. **2** Ramură a fizicii care studiază compresibilitatea lichidelor.

piezometru *sn* [At: MARIN, F. 370/22 / P: *pie~* / Pl: ***~re*** / E: fr ***piezomètre***] (Fiz) Instrument cu care se măsoară gradul de compresibilitate a lichidelor sau se determină presiunea statică a fluidelor.

piezooscilator *sn* [At: DN[3] / P: *pie-zo-os~* / Pl: ***~oare*** / E: it ***piezooscillatore***] (Fiz) Oscilator electronic care folosește ca element rezonator un cristal de cuarț.

piezorezistivitate *sf* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: ***~tăți*** / E: fr ***piézoresistivité***] Proprietate a unor materiale de a-și varia rezistența la deformări elastice.

piezoterapie *sf* [At: DN[3] / P: *pie~* / Pl: ***~ii*** / E: fr ***piézothérapie***] (Med) Aplicare terapeutică a presiunilor intratoracice în cura afecțiunilor pulmonare.

pif *i* [At: BUL. FIL. IV, 188 / E: fo] (Îcr *paf, puf*) Cuvânt care imită zgomotul produs de o împușcătură, de o explozie etc.

pifan *sm* [At: BUL. FIL. IV, 188 / Pl: ***~i*** / E: ***pifa*** + ***-an***] (Fam; irn) Infanterist.

pifa *sf* [At: BUL. FIL. IV, 188 / Pl: ***~fe*** / E: cf ger *Piff* „infanterist"] (Fam; irn) Infanterie.

pifanie *sf* [At: DLR / Pl: ***~ii*** / E: ***pifan*** + ***-ist***] (Fam; irn) Infanterie.

pifist *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~iști*** / E: ***pifa*** + ***-ist***] (Rar; irn) Infanterist.

pîfnită *sf* vz ***pivnița***

piftea *sf* vz ***chiftea***

pifteluță *sf* vz ***chifteluța***

pifti *v* vz ***chifti***

piftie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 25[v]/17 / V: (înv) ***~ire, ~tui*** *sfp*, ***pihtire***, (reg) ***piptii*** *sfp* / A și: (reg) *pîftie* / Pl: ***~ii*** / E: bg ***пихтия***, ngr ***πηχτή***] **1** Mâncare din oase, în special de la picioare, din cartilage și din carne de porc, de vițel sau de pasăre, fierte timp îndelungat într-o zeamă cu usturoi care, prin răcire, se încheagă și devine gelatinoasă Si: *răcituri*, (reg) *aituri, cotoroage, înghețătură, piciorong, pistoseli, răsol, reci, tremurici*. **2** (Reg; îe) **A avea carnea ~** A fi foarte obosit. **3** (Îe) **A face ~ pe** (sau **din**) **cineva** sau **a-i face (cuiva) pielea ~ii** A bate foarte tare pe cineva. **4** (Reg; lpl) Oase, carne a picioarelor și a capului din care se face piftia (**1**).

piftier *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 80 / P: ***~ti-er*** / Pl: ***~i*** / E: ***piftie*** + ***-ar***] (Rar) **1-2** Persoană care (face și) vinde piftie (**1**).

piftui *vr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: 3 ***~este*** / E: ***piftie***] (Reg) A se închega ca piftia (**1**) Si: (îvr) *a se pîftui*[2].

piftios, ~oasă *a* [At: H XI, 323 / P: ***~ti-os*** / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***piftie*** + ***-os***] (Reg; d. terenuri) Moale ca piftia (**1**).

piftire *sf* vz ***piftie***

piftui[1] *sfp* vz ***piftie***

piftui[2] *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: 3 ***~este*** / E: ***piftie*** + ***-ui***] (Îvr) A se închega ca piftia (**1**) Si: (reg) *a se piftui*.

pigala *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~le*** / E: pvb ***pigăli***] (Mun) Migală.

pigăleală *sf* vz ***piguleală***

pigăli *sf* vz ***pigul***

pigălit[1]***, ~ă*** *sn* vz ***pigulit***[1]

pigălit[2]***, ~ă*** *a* vz ***pigulit***[2]

pigalitură *sf* vz ***pigulitură***

pigidig *sm* vz ***bidiviu***

piglais *sn* [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / V: ***biglaiză*** *sf* / Pl: ***~uri*** / E: ger ***Bügeleisen***] (Reg) Fier de călcat.

piglăzău *sn* vz ***tiglăzău***

piglu *vt* [At: ALR SN IV, h 1232 / Pl: ***~uri*** / E: pvb ***piglui***] (Ban) Fier de călcat.

piglui *vt* [At: CV 1951, nr. 6, 29 / Pzi: ***~esc***, *piglui* / E: cf ger *bügeln*] **1** (Ban; c. i. rufe, haine etc.) A călca cu fierul de călcat. **2** (Reg; fig; c. i. oameni) A-și bate joc Si: *a zeflemisi*.

pigluit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***piguli***] (Reg) **1** (D. rufe, haine etc.) Călcat cu fierul de călcat. **2** (Fig; d. oameni) Năzuros.

pigment *sm* [At: ALBINEȚ, M. 178/2 / Pl: ***~nți*** / E: fr ***pigment***] **1** Substanță colorată naturală produsă de celulele plantelor și ale animalelor și care colorează în mod specific țesuturile sau lichidele organice ale acestora Vz *bilirubină, clorofilă, hemoglobină, melaniină, urobilină*. **2** Particulă solidă, colorată, insolubilă în mediul în care este suspendată, utilizată în industria pentru colorare. **3** (Îs) ***~nți biliari*** Pigmenți (**1**) care sunt produși în organismul animal și care se găsesc localizați în vezica biliară.

pigmenta [At: TEODOREANU, M. II, 439 / Pzi: ***~tez*** / E: fr ***pigmenter***] **1** *vr* (D. celule, țesuturi, părți ale plantelor și animalelor etc.) A se colora datorită pigmenților (**1**) care se formează prin acțiunea soarelui, în urma unor tulburări funcționale etc. **2** *vt* (C. i. fibre textile, țesături etc.) A colora cu pigmenți (**2**).

pigmentar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 63 / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pigmentaire***] (Rar) **1-2** Pigmentat (**1-2**).

pigmentare *sf* [At: PARHON, B. 36 / Pl: ***~tări*** / E: ***pigmenta***] **1** Colorare a celulelor, țesuturilor etc. datorită pigmenților (**1**) care se formează sub acțiunea soarelui, în urma unor tulburări funcționale etc. Si: *pigmentație* (**1**). **2** Colorare cu pigmenți (**2**) a fibrelor textile, țesăturilor etc.

pigmentat, ~ă *a* [At: PARHON, B. 20 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pigmenta***] (D. celule, țesuturi etc.) **1** Care conține pigmenți (**1**) Si: (rar) *pigmentar* (**1**). **2** (D. textile) Colorat cu pigmenți (**2**) Si: (rar) *pigmentar* (**2**).

pigmentație *sf* [At: DM / V: (rar) ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pigmentation***] **1** Pigmentare (**1**). **2** Mod în care apar colorate țesuturile etc. în urma pigmentării (**1**).

pigmentațiune *sf* vz ***pigmentație***

pigmentogen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pigmentogène***] Care produce pigmenți (**1**).

pigmentogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ze*** / E: lat ***pigmentum*** + ***genesis***] Proces fiziologic de formare a pigmenților (**1**).

pigmeu, ~ce [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***pygmée***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține unor populații din Africa Centrală, din bazinul fluviului Congo, cu înălțimea medie sub un metru și jumătate Si: *pitic* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Pgn) (Persoană) de statură foarte mică Si: *bondoc, pitic* (**5-6**). **5** *smf* (Mit) Persoană care aparținea unei populații de pitici despre care se credea, în antichitate, că locuiește în ținuturi îndepărtate. **6** *smf* (Fig) Pitic (**9**).

pigmez *sn* vz ***pecmez***

pigneală *sf* vz ***picneală***

pigni *v* vz ***picni***

pignit, ~ă *a* vz ***picnit***

pigniță *sf* vz ***pivniță***

pigoli *v* vz ***piguli***

pigui *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *pigui* / E: ns cf *piclui*] (C. i. făina) A cerne.

piguleală *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 68 / V: ***~gâl~*** / Pl: *~eli* / E: ***piguli*** + *-eală*] (Reg) **1** Strângere cu migala Si: *pigulitură* (**1**). **2** (Pex) Migală.

piguli *vt* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~gâl~, ~gol~*** (Pzi: 6 și *pigoale*) ***ping~*** / Pzi: *~lesc*, (reg) *pigul* / E: ns cf *ciuguli*] **1** (Îrg; c. i. materii) A lua din când în când câte puțin din ceva. **2** (C. i. obiecte mărunte) A strânge cu migala. **3** (Mun) A migăli. **4** (Olt; Mun) A curăța de buruieni Si: *a plivi*. **5** (Reg; fam) A înșela câte puțin, pe nesimțite. **6** (Pop; d. păsări) A ciuguli. **7** (Reg) A ciupi de piele Si: *a pișca*.

pigulire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***piguli***] **1** Luare câte puțin din ceva Si: *pigulit*[1] (**1**). **2** Strângere cu migală a unor obicte mărunte Si: *pigulit*[1] (**2**). **3** Migălire. **4** Plivire. **5** Ciugulire.

pigulit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / V. (reg) ***~gâl~*** / Pl: *~uri* / E: ***piguli***] (Reg) **1-2** Pigulire (**1-2**). **3** Migălire. **4** Plivire. **5** Ciugulire.

pigulit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~gâlit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piguli***] (Reg) **1** (D. realizări ale oamenilor) Migălit[2]. **2** (D. oameni) Migălos.

pigulitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***piguli*** + *-tor*] (Înv) Care pigulește.

pigulitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~gâl~*** / Pl: *~ri* / E: ***piguli*** + *-tură*] (Îrg) **1** Pigulează (**1**). **2** (Pex) Migală.

piha[1] *i* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / E: fo cf mg *pihá*, rom *phi*] (Trs) **1** Exclamație care exprimă: **1** Mirare. **2** Admirație. **3** Greață. **4** Neplăcere.

piha[2] *sf* vz ***păha***

pihav, ~ă *a* vz ***puhav***

pihă *sf* [At: KLEIN, D. / V: ***pilhă*** / Pl: *~he* / E: mg ***pihe***] **1** (Trs) Puf de pasăre. **2** (Csc) Puf în barbă. **3** (Reg) Scamă.

piheni *vr* [At: T. POPOVICI, S. 183 / Pzi: *~nesc* / E: mg ***pihen***] (Mgm; Trs) A se odihni.

pihlă *sf* vz ***pilhă***[1]

pihlui *v* vz ***pilhui***

pihnită *sf* vz ***pivniță***

pihodă *sf* vz ***pihotă***

pihotaș *sm* [At: POLIZU / V: ***pio~*** / Pl: *~i* / E: ***pihotă*** + *-aș*] (Îrg) **1** Infanterist. **2** Cal înaintaș.

pihotă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 19/20 / V: (îrg) ***pio~***, (înv) ***~oadă***, (reg) ***pioată*** / A: (îvr) *pihotă* / Pl: *~te* / E: pn ***piechota***, ucr ***пихота***, rs ***пехота***] **1-2** (Îrg; lsg; csc) (Unitate militară de) infanterie. **3** (Pgn; reg) Armată. **4** (Olt; îf *piotă*) Mulțime de oameni.

pihtire *sf* vz ***piftie***

pïimă *sf* vz ***poem***

pïire *sf* vz ***pieire***

pïiticesc, ~ească *a* vz ***poeticesc***

pïitor, ~oare *a* vz ***pieritor***

pijama *sf* [At: MINULESCU, VERS. 360 / Pl: *~le* / E: fr ***pyjama***] **1** Îmbrăcăminte de casă formată din pantaloni și bluză, care se poartă mai ales noaptea. **2** (Rar) Haină de casă.

pijmătar, ~ă *a* vz ***pizmătar***

pijniță *sf* vz ***pivniță***

pijona *vi* [At: LEXIC. REG. II, 30 / Pzi: *pijon* / E: nct] (Olt) A zăcea.

pil[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 1671 / E: fr ***pille***] Strigăt cu care vânătorul îndeamnă câinele să se arunce asupra vânatului Si: *apucă!, prinde! șo!*

pil[2] *i* [At: VÂN. PESC. noiembrie 1961, 11 / E: fo] (Are) Cuvânt care imită strigătul sitarilor.

pil[3] *sn* [At: GORJAN, H. I, 75/8 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Bici cu codiriștea scurtă, făcut din curele împletite sau din vână de bou Si: *biciușcă, cravașă*, (reg) *gârbaci, harapnic, pilac*. **2** Pisălog (**1**).

pil[4] *sn* [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C. 68 / Pl: *~uri* / E: ger ***Pille***] (Îvr) Pilulă (**1**).

pilac *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ace* / E: ***pil***[3] + *-ac*] (Mun) Pil[3] (**1**).

pilaci, ~ce *a* [At: CREANGĂ, O. 253 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***pili***[2] + *-aci*] (Fam; d. oameni) **1** Care se îmbată des Si: *bețiv*. **2** Căruia îi place să bea Si: *bețiv*.

pilaf *sn* [At: CR (1848), 16[2]/32 / V: (reg) ***~at, ~au, ~av*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pilâv***, ngr ***πιλάφι***] **1** Mâncare pregătită din orez sau din arpacaș, de obicei cu carne de pasăre, de vită, sau cu legume, ciuperci etc. Si: (reg) *plachie*. **2** (Îe) **A face (pe cineva) ~** A bate foarte tare. **3** (Îae) A nimici pe cineva. **4** (Îc) **A făgădui (ciuva) munți de ~** A promite cuiva foarte mult. **5** (Bot; reg; îf *pilau*) Orez[1] (*Oryza sativa*).

pilafciu *sm* vz ***pilafgiu***

pilafgiu *sm* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 606 / V: ***~ciu*** / Pl: *~ii* / E: ***pilaf*** + *-giu*] **1-2** (Înv) Persoană care (făcea sau) vindea pilaf (**1**). **3** (Gmț) Persoană căreia îi place pilaful (**1**). **4** (Dep) Turc.

pilagară *sf* vz ***pelagră***

pilangiu *sm* [At: BL II, 180 / Pl: *~ii* / E: ***pili***[2] + *-angiu*] (Fam) Om bețiv.

pilar *sm* [At: DR, IV, 1558 / Pl: *~i* / E: srb ***piljar***] (Ban; Trs) **1-2** Negustor (ambulant) de zarzavaturi Vz *precupeț*.

pilargoane *sf* vz ***pelargonie***

pilargone *sf* vz ***pelargonie***

pilargonie *sf* vz ***pelargonie***

pilastru *sm* [At: HELIADE, O. 316 / Pl: *~aștri* și (înv, *sn*) *~uri* / E: fr ***pilastre***, it ***pilastro***] Stâlp paralelipipedic, decorat cu o bază și un capitel, care servește ca element de ornamentație sau de consolidare a unui zid, a unui perete de lemn etc., cu care face corp comun Vz *coloană*.

pilat *sn* vz ***pilaf***

pilau *sn* vz ***pilaf***

pilav *sn* vz ***pilaf***

pilă[1] *sf* [At: (a. 1654) CUV. D. BĂTR. II, 452/20 / Pl: *~le* / E: vsl ***пила***] **1** Unealtă de oțel, de forme variate, prevăzută pe suprafețele exterioare cu un număr de dinți mărunți, care servește la ajustarea manuală sau mecanică a unor obiecte dure Vz *raspa*. **2** (Reg; îe) **A linge ~la** A îndura neajunsuri. **3** (Îae) A duce lipsa unui lucru. **4** (Îae) A se face de rușine. **5** (Îae) A o scrânti. **6** (Reg; îe) **A umbla cu ~la-n tureatcă** A fi oricând gata să comită fapte rele. **7** (Șîs ~ *de unghii*) Ustensilă în formă de lamă cu suprafața crestată, folosită la rotunjirea unghiilor.

pilă[2] *sf* [At: MARIN, PR, I, 178/71 / Pl: *~le* / E: fr ***pile***] **1** (Șîs ~ *electrică*) Dispozitiv alcătuit din doi electrozi introduși într-un electrolit, care transformă energia dezvoltată de un agent în energie chimică. **2** (Îs) ~ *atomică* Ansamblu de instalații care servește la producerea treptată și reglabilă a fisiunii nucleare în lanț. **3** Reactor nuclear. **4** (Iuz) Grămadă de lucruri identice. **5** Picior de pod din piatră, din beton sau din metal. **6** Contrafort de beton care întărește un baraj. **7** (Fam) Sprijin, ajutor (ilegal) dat cuiva de o persoană influentă pentru obținerea unui avantaj. **8** (Fam; pex) Persoană care acordă acest sprijin. **9** (Fam; îe) **A pune** (sau **a băga**) **o ~** (sau **~le**) (**pentru cineva** sau **cuiva**) A interveni în mod abuziv în favoarea cuiva sau pentru sine. **10** (Fam; îae) A solicita o protecție ilegală pentru cineva sau pentru sine. **11** (Fam; îe) **A avea ~le** A se bucura de protecția cuiva.

pilă[3] *sf* [At: H XVIII, 47 / Pl: *~le* / E: lat ***pila***] **1** (Ban; Trs) Minge. **2** (Pex; șîcs *de-a ~la, în ~*) Joc de copii care se joacă cu mingea.

pilări *vi* [At: DRLU / Pzi: *~resc* / E: ***pilar***] (Ban; Trs) A face negoț.

pilărițâ *sf* [At: CABA. SĂL. 92 / Pl: *~țe* / E: ***pilar*** + *-iță*] (Ban; Trs) **1-2** Negustoreasă (ambulantă) de zarzavaturi Vz *precupeață*. **3-4** (Reg) Soție de pilar (**1-2**). **5** (Șhp) Om rău de gură Si: *mahalagiu*.

pilc *sn* [At: LB / V: ***pelcă*** *sf*, (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: pn ***pilka***, ucr ***пилка***] (Tip) Val pentru uns literele cu cerneală.

pilcar *sm* [At: (a. 1815) BV III. 133 / V: (îvr) ***pel~*** / Pl: *~i* / E: ***pilc*** + *-ar*] (Tip) Muncitor care lucrează cu pilcul.

pilcă *sf* vz ***pilc***

pildă *sf* [At: PSALT. HUR. 65^{v}/15 / Pl: *~de*, (reg) *~duri* / E: mg ***példa***] **1** Producție literară cu caracter religios sau moralizator, cu o structură apropiată de fabulă Si: *parabolă*[1]. **2** (Pex) Maximă. **3** Proverb. **4** Semnificație a unei parabole (**1**) Si: (înv) *pilduire*. **5** (Îvr; îlav) **În ~** Sub pretext Si: *chipurile*. **6** (Îvr; îlpp) **În ~a** Cu aluzie la... **7** (Îal) Pentru. **8** (Reg; îe) **A bate ~duri** A insinua ceva. **9** (Reg; îe) **~ plăcintă** Formulă ironică folosită de cineva pentru a arăta că a înțeles și se simte atins de o aluzie a interlocutorului. **10** (Îe) **A lua ~** (sau **a urma ~da**) A lua exemplu, imitând ceva sau pe cineva. **11** (Îe) **A da ~** A oferi exemplu ce poate servi cuiva drept învățătură, model de urmat, drept termen de comparație. **12** (Îae) A oferi un model ce poate servi ca obiect de imitație sau inspirație în privința formei, aspectului, alcătuirii. **13** (Îlav) **De (o** sau **spre**, înv, **pentru** ori, reg, **într-o) ~** sau (reg) **ca o ~** De exemplu Si: *bunăoară*. **14** Măsură drastică, pedeapsă menită să servească drept avertisment pentru alții. **15** Argument, dovadă concretă Si: *indiciu, proba*. **16** (Înv) Reproducere plastică la scară redusă a unui obiect, a unei lucrări artistice, a unei construcții etc. Si: (înv) *izvod, machetă, model*. **17** (Pex) Plan. **18** (Reg) Ciudă. **19** (Îlpp) **În ~da (cuiva)** Pentru a face cuiva în necaz.

pildi [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~desc* / E: ***pildă***] **1-2** *vi* (Înv) A pildui (**1-3**). **3** *vt* (Mol) A face aluzie la cineva, a înțepa, a atinge cu vorba.

pildos, ~oasă *a* [At: ALR II, 3486/27 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pildă*** + *-os*] (Reg) Care poartă cuiva dușmănie Si: *dușmănos*.

pilduì [At: CANTEMIR, IST. 300 / Pzi: *~esc* / E: ***pildă*** + *-ui*] **1** *vi* (Îdt) A spune ceva pe ocolite, folosind anumite simboluri sau alegorii Si: (înv) *a pildi* (**1**). **2** *vi* (Pex) A spune pilde (**1**) Si: (înv) *a pildi* (**2**). **3** *vt* A simboliza ceva Si: *a semnifica*. **4** *vr* (Înv) A lua model de la cineva Si: *a imita*. **5** *vr* A trage o învățătură din ceva sau de la cineva. **6** *vt* (Rar; c. i. oameni) A învăța sau a îndruma prin exemple. **7** *vt* (Înv) A pedepsi aspru, pentru a servi ca exemplu și altora. **8** *vt* (Rar) A ilustra. **9** *vrr* (Reg) A se bănui reciproc de ceva Si: *a se suspecta*.

pilduire *sf* [At: (a. 1826) URICARIUL. I. 381/7 / Pl: *~ri* / E: ***pildui***] **1** Vorbire pe ocolite, folosind anumite simboluri sau alegorii. **2** Povestire a unor pilde (**1**). **3** (Pex) Pildă (**1**). **4** (Pex) Fabulă. **5** Simbolizare. **6** Imitare a unui model oferit de cineva sau de ceva. **7** (Înv) Model. **8** Învățare a cuiva prin oferirea unor exemple. **9** (Înv) Exemplificare. **10** Pedepsire cu asprime, pentru a servi ca exemplu și altora. **11** (Înv) Pedeapsă.

pilduitor, ~oare *a* [At: (a. 1746), ap. TDRG / P: *~du-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pildui*** + *-tor*] **1** (Înv; d. oameni) Care vorbește în pilde. **2** Care spune pilde. **3** (D. povestiri cu conținut alegoric, maxime, proverbe etc.) Care are caracter didactic și moralizator. **4** (D. activitatea, atitudinea oamenilor sau a altor ființe, d. întâmplări, evenimente etc.) Care poate servi drept model pentru cineva. **5** (D. abstracte sau d. acțiuni ale oamenilor) Elocvent.

pileag, ~ă *a* vz ***peleag***

pileală *sf* [At: GORJAN, H. II. 60/35 / Pl: *~eli* / E: ***pilă***[2] + *-eală*] (Fam) **1** Consumare de băuturi alcoolice Si: *beție, chef*. **2** (Ccr) Băutură alcoolică.

pileat *sm* [At: XENOPOL, I. R. I, 105 / P: *~le-at* / Pl: *~ați, ~i* / E: lat ***pileati***] Nume dat nobililor daci de către romani.

pileg, ~ă *a* vz ***peleag***

pilhă[1] *sf* [At: ARVINTE, TERM. 159 / V: ***pihlă*** / Pl: *~he* / E: ucr ***пильга***] **1** (Reg) Lemn care se pune de-a curmezișul unui drum de munte, pentru a înlesni tragerea cu vitele a buștenilor la vale. **2** (Plu; Mol) Lemn pus pe capătul dinapoi al unei table de plută, pentru a împiedica desfacerea acestei table în timpul mersului Si: (reg) *cordar, căldău*. **3** (Plu; reg) Lemn pus de-a curmezișul apei, pe care se construiește o tablă de plută. **4** (Plu; reg) Bucată de lemn prevăzută la capete cu sârme, funii de tei etc., cu care se leagă pluta la mal. **5** Funie cu care se leagă pluta la mal. **6** (Mar) Capăt de lemn care, la ridicat, se pune sub călcâiul țapinei.

pilhă[2] *sf* vz ***pihă***

pilhui *vt* [At: ARVINTE, TERM. 159 / V: ***pihlui*** / Pzi: *~esc* / E: ***pilhă***[1] + *-ui*] **1** (Mar; c. i. drumuri de munte) A pune pilhe[1] (**1**) de-a curmezișul, pentru a înlesni tragerea cu vitele a buștenilor la vale. **2** (Reg; c. i. partea dinapoi a unei table de plută) A pune o pilhă[1] (**2**) pentru întăriri. **3** (Buc; c. i. pluta) A lega sau a îndepărta de mal cu ajutorul unei pilhe[1] (**4-5**).

pili[1] *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~lesc* / E: ***pilă***[1]] **1** (Fșa; c. i. obiecte dure, de obicei metalice) A prelucra cu ajutorul pilei[1] (**1**). **2** (Îrg; fig; c. i. oameni) A face să devină mai politicos, mai manierat Si: *a ciopli, a cizela, a șlefui*. **3** *vr* (Buc) A slăbi lucrând mult și făcând eforturi. **4** (Fig; Trs) A fura. **5** A-și rotunji unghiile după tăiere cu ajutorul unei pile[1] (**7**).

pili[2] [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~lesc* / E: cf țig *pilo*] **1** *vt(a)* (Fam; c. i. băuturi alcoolice) A bea. **2-3** *vr* (Pex) A se îmbăta (ușor). **4** *vt* (Reg) A mânca.

pilier *sn* [At: DN[3] / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***pilier***] **1** Porțiune de zăcământ făcând parte dintr-o exploatare, delimitată de lucrări miniere sau de accidente tectonice și subîmpărțită în panouri. **2** (Spt) Fiecare dintre înaintașii din prima linie, de la jocul de rugbi, care, în grămadă, îl susțin pe taloner.

pilifer, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pilifère***] (Blg) **1** Care are perișori. **2** (Îs) *Regiune ~ă a rădăcinii* Regiune care poartă perișorii sugători.

piligiu *sm* [At: BL II, 180 / Pl: *~ii* / E: ***pili***[2] + *-giu*] (Fam) Om bețiv.

pilin *sm* vz ***pelin***

pilindric, ~ă *a* [At: COMAN. GL. / A: nct / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *chibirdic*] (Reg) **1-2** (Foarte) mic.

piling *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Piling***] Nodulet care se formează pe suprafețele expuse frecării ale îmbrăcămintei confecționate din țesături poliamidice.

pilingăzui *viim* [At: ALR SN III, h 799/574 / Pzi: 3 *~ește* / E: mg ***pilinkéz(ik), pilingéz***] (Reg) A ninge.

pilingher *sm* [At: H VIII, 175 / A: nct / Pl: *~i* / E: cf ger *Pilger* „drumeț"] (Reg) Om fără căpătâi.

pilinguță *sf* [At: ALR SN III, h 798/574 / Pl: *~țe* / E: cf mg *pilinke*] (Reg) Fulg de zăpadă.

pilire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pili***[1]] **1** Prelucrare cu ajutorul pilei[1] (**1**) Si: *pilit*[1], (rar) *pilitură* (**1**). **2** (Nob) Erodare. **3** Rotunjire a unghiilor după tăiere cu ajutorul unei pile[1] (**7**) Si: *pilit*[1] (**2**).

pilișnic *s* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / A: nct / Pl: nct / E: cf bg ***пиле*** „pui"] (Mun) Coteț în care se dă de mâncare puilor Si: (reg) *puier*.

pilit[1] *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 213 / Pl: *~uri* / E: ***pili***[2]] **1-2** Pilire (**1, 3**).

pilit[2] *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***pili***[2]] (Fam) Consum de băuturi alcoolice.

pilit[3], ***~ă*** *a* [At: LEX. MARS. 224 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pili***[1]] **1** (D. piese, obiecte dure, de obicei de metal) Care a fost ajustat cu ajutorul pilei[1] (**1**). **2** Care rezultă în urma pilirii[1] Cf *pili*[1]. **3** (Reg; d. oameni) Slăbit. **4** (Reg; d. oameni) Slab. **5** (D. unghii) Rotunjit (după tăiere) cu ajutorul unei pile[1] (**7**).

pilit[4], ***~ă*** *a* [At: CONTEMP. 1950, nr. 186, 1/5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pili***[2]] (Fam; d. oameni) **1** Care a consumat băuturi alcoolice. **2-3** (Pex) (Ușor) beat.

pilitor[1] *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***pili***[1] + *-tor*] (Înv; Trs) Hoț.

pilitor[2] *sm* [At: BL II, 180 / Pl: *~i* / E: ***pili***[2] + *-tor*] (Rar) Om bețiv.

pilitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 174 / Pl: *~ri* / E: ***pili***[1] + *-tură*] **1** (Rar) Pilire (**1**). **2** (Pex; ccr) Piesă prelucrată prin pilire (**1**). **3** (Lsg csc; udp „de") Sfărâmături ce se desprind dintr-o piesă sau dintr-un obiect de metal în urma operației de pilire (**1**).

pilniță *sf* vz ***pivniță***

pilnită *sf* vz ***pivniță***

pilocarp *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***pilocarpe***] Arbore cu flori mari originar din America de Sud, ale cărui frunze conțin policarpină Si: *jaborandi* (*Policarpus*).

pilocarpină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***pilocarpine***] (Chm) Alcaloid care se extrage din frunzele unor arbuști tropicali (*Pilocarpus*) și care are diverse utilizări în medicină.

pilon[1] *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* și (rar, *sn*) *~oane* / E: fr ***pylône***] **1** Construcție care precedă curtea interioară la templele din Egiptul antic și care este alcătuită din două masive puternice de zidărie îmbrăcate în piatră și decorate cu reliefuri, cu hieroglife etc. **2** Element decorativ, în formă de pilastru, așezat de o parte și de alta a unui cap de pod, la intrarea într-un parc, într-o expoziție etc. **3** Stâlp puternic destinat să susțină o construcție sau o parte a unei construcții Vz *pilot*[2]. **4** Suport de metal, de beton armat sau de lemn care servește la susținerea conductelor și izolatoarelor liniilor electrice aeriene, a antenelor electromagnetice etc.

pilon[2] *sn* vz ***piron***

pilona *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~nez* / E: fr ***pilonner***] (C. i. umpluturi de pământ sau alte materiale) A îndesa cu maiul[2] sau cu o placă grea.

pilonare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***pilona***] Îndesare cu maiul[2] a umpluturilor de pământ sau a altor materiale.

piloni *vt* [At: MARIAN, T. 191 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg: csnp) A omorî în bătaie.

pilor *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***~us*** / A și: *pilor* / Pl: *~e* / E: fr ***pylore***, lat ***pylorus***] Orificiu prin care stomacul comunică cu duodenul Si: (îvr) *ușă*.

pilora *sf* vz ***pilor***

pilorectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pylorectomie***] (Med) Rezecție a pilorului.

piloric, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pylorique***] **1** Care aparține pilorului. **2** Referitor la pilor. **3** De pilor.

pilorism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pylorisme***] (Med) Tendință la spasm a musculaturii pilorului.

pilorita *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***pylorite***] (Med) Inflamație a mucoasei pilorice.

piloriză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pylorise***] (Bot) Caliptră.

piloroplastie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pyloroplastie***] (Med) Intervenție chirurgicală de lărgire a sfincterului piloric prin incizia longitudinală și sutura transversală a pilorului.

pilorospasm *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pylorospasme***] (Med) Spasm al pilorului.

pilorostomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pylorostomie***] (Med) Fistulă gastrică practicată la nivelul pilorului și destinată a remedia o stenoză esofagiană.

pilorotomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pylorotomie***] (Med) Incizie a pilorului.

pilorus *sn* vz ***pilor***

pilos[1]***, ~oasă*** *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pilă***[1] **+** *-os*] **1** (Pop; d. ființe) Tare, puternic, rezistent la muncă, la greutăți sau la condiții nefavorabile. **2** (Pop; pex; d. oameni) Tenace. **3** (Pop; d. oameni) Răbdător. **4** (Olt; d. oameni) Încăpățânat. **5** (Reg; d. pâine, cozonaci etc.) Care nu este bine copt.

pilos[2]***, ~oasă*** *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pileux***, lat ***pilosus***] (Ant) **1** Care aparține părului[1]. **2** Care se referă la păr[1]. **3** Care este caracteristic părului[1]. **4** (Bot; d. organele plantelor) Care este acoperit cu păr[1].

pilos[3]***, ~oasă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pilă***[2] **+** *-os*] (Fam) Care are pile[2] (**7**).

pilostrcie *sf* vz ***pirostrie***

pilostrie *sf* vz ***pirostrie***

pilozie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***pilos***[1] **+** *-ie*] (Pop) Calitate de a fi pilos[1] (**1**) Si: *tărie, rezistență*.

pilot[1] *sm* [At: CR (1829), 110[1]/3 / Pl: *~oți* / E: fr ***pilote***] **1** Persoană specializată care conduce o aeronavă, navă, mașină de curse etc. **2** Persoană specializată în conducerea navelor în anumite regiuni în care navigația este dificilă Si: *cârmaci*. **3** (Fig) Călăuză. **4** Persoană care conduce sau ajută la conducerea unui vehicul sau a unui convoi de vehicule feroviare prin locuri primejdioase. **5** Îndrumător. **6** (Îs) *~ (de comandă) automat* Sistem de comandă care conduce automat o navă sau o aeronavă sau care îndeplinește o parte din funcțiile pilotului[1]. **7** (Îs) *Stație* (sau *instalație*) *~* Instalație experimentală, în care se fabrică în cantități mici un anumit produs, pentru a urmări procesul de producție. **8** (Îs) *Știință ~* Știință care orientează, prin noțiunile și metodele ei, alte discipline.

pilot[2] *sm* [At: ANGHEL – IOSIF, C. M. I, 153 / Pl: *~oți* / E: fr ***pilot***] **1** Stâlp de lemn, de oțel sau de beton armat, fixat în pământ în poziție verticală sau înclinată, pentru a transmite la straturile de teren rezistent greutatea construcțiilor de deasupra sau pentru a consolida terenul Vz *pilon*. **2** (Mol) Stâlp în care sunt fixate cozile ciocanelor de piuă. **3** (Reg) Stâlp puternic, fixat în malul unei ape, de care se leagă plutele Si: (reg) *bailon, cazâc, pociumb*. **4** (Reg) Lemn subțire din care se face coada lopeții de la cârma plutei. **5** (Reg) Stâlp care susține gardul.

pilota [At: LM / Pzi: *~tez* / E: fr ***piloter***] **1** *vt* (C. i. nave, aeronave, locomotive etc.) A conduce în calitate de pilot (**1**). **2** *vt* (Fig; d. știință; c. i. alte discipline) A orienta prin noțiunile și metodele proprii. **3** *vi* (D. nave, aeronave, locomotive etc.) A-și încetini mersul, din cauza nesiguranței parcursului. **4** *vi* A face manevre.

pilotagiu *sn* vz ***pilotaj***

pilotaj[1] *sn* [At: MO (1860), 636/37 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***pilotage***] **1** Conducere a unei nave, aeronave etc. în calitate de pilot Si: *pilotare* (**1**). **2** Știință și tehnică de a conduce o astfel de navă Si: *pilotare* (**2**). **3** Încetinire a vitezei de deplasare unui vehicul, din cauza nesiguranței parcursului Si: *pilotare* (**3**).

pilotaj[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pilotage***] Construcție hidrotehnică alcătuită din piloți[2] (**1**) bătuți în albia unui curs de apă flotabil, servind la dirijarea plutitului liber.

pilotan *sm* [At: ARVINTE, TERM. 160 / Pl: *~i* / E: ***pilot***[2] **+** *-an*] (Reg) Lemn de grosime potrivită din care se fabrică hârtie.

pilotare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~tări* / E: ***pilota***] **1-3** Pilotaj[1] (**1-3**).

pilotă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193/10 / Pl: *~te* / E: nct] **1** Plapumă călduroasă, umplută cu fulgi sau cu puf Si: (reg) *perinoi, pernă*. **2** (Pex) Saltea de puf (reg) *perinoi, pernă*. **3** (Înv; îe) **A dormi pe ~te** sau (reg) **a crește în ~te** A duce un trai fără griji. **4** (Mol; Isg) Bagaj.

pilotină *sf* [At: BART, E. 77 / Pl: *~ne* / E: fr ***pilotin***] Ambarcație care conduce navele ce intră sau ies dintr-un port și care aduce pilotul[1] pe aceste nave.

pilotută *sf* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: *~te* / E: ***pilotă*** **+** *-ută*] **1-4** (Reg; Shp) Piloțică (**1-4**).

pilotea *sf* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: *~ele* / E: ***pilotă*** **+** *-ea*] **1-4** (Reg; Shp) Piloțică (**1-4**).

piloțică *sf* [At: TDRG / Pl: (rar) *~ici* / E: ***piloțea*** css] **1-4** (Shp) Pilotă (**1-2**) (mică) Si: (reg) *pilotută* (**1-4**), *piloțea* (**1-4**).

pilozitate *sf* [At: DLR / Pl: *~tăți* / E: fr ***pilosité***] Prezență a părului pe față, pe corpul și pe membrele unei persoane de sex masculin, care constituie unul dintre caracterele ei sexuale secundare.

pilț *s* [At: CV 1951, nr. 5. / Pl: nct / E: ns cf ger *Spritze*] (Reg) Injecție.

piluc *sn* vz ***pilug***

pilug [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 48[v]/36 / V: (reg) ***chi~ ~luc, piul~*** / Pl: (**1-4**) *~uge*, (**8-9**) *~ugi* / E: cf *piuă*] **1** *sn* Fiecare dintre ciocanele de la piua de postav Si: (reg) *pisălog* (**4**). **2** *sn* Pisălog (**1**). **3** *sn* (Reg) Băț lung, rotund și gros cu care se zdrobesc boabele, semințele etc. în piua de măcinat, de zdrobit sau de tescuit. **4** *sn* (Reg) Băț lung, rotund și gros, la unul din capete cu crestături, cu care se bate brânza în putinei Si: (reg) *brai*. **5** *av* (Fam; îe) **A tunde** (sau **a rade**) **(pe cineva)** *~* A tunde sau a rade pe cineva până la piele. **6** *av* (Îe) **A rămâne** (sau **a fi**) **(gol)** *~* A rămâne sau a fi complet dezbrăcat. **7** *av* (Pex; îae) A rămâne sau a fi extrem de sărac. **8-9** *sm, am* (Reg) (Om) sărac. **10** *sn* (Pan; rar) Proteză de lemn a unui picior. **11** *sms* (Bot; Trs) Păpădie (*Taraxacum officinale*).

pilugaș *s* [At: ALR II, 3979/414 / Pl: nct / E: ***pilug*** + *-aș*] **1-8** (Reg; șhp) Pilug (**1-4**) (mic).

pilugă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ugi* / E: cf *ger Bühnloch*] (Min; Trs; Ban) Scobitură executată în tapla, în vatra sau în pereții unei galerii de mină, ai unui șantier de abataj etc., în care se introduc capetele stâlpilor și ale grinzilor armăturii galeriei.

pilugi *vt* [At: DDRF / Pzi: *~gesc* / E: ***pilug***] (Îdt) A pisa cu pilugul (**2**).

pilula *sf* [At: CANTEMIR, IST. 115 / V: (îvr) ***piru~*** / A și: (rar) *pilulă* / Pl: *~le* / E: lat ***pilula***, fr ***pilule***, mg ***pirula***] **1** Mic preparat medicamentos de formă circulară, care se administrează pe cale bucală Si: *drajeu*, *pastilă*, (pop) *hap*, (îvr) *pil*[4]. **2** (Îe) **A înghiți o ~** (sau **~a**) A fi nevoit să suporte un lucru neplăcut. **3** (Pex; îae) A fi păcălit. **4** (Îe) **A face (pe cineva) să înghită o ~** (sau **~la**) A pune pe cineva într-o situație neplăcută, jenantă. **5** (Îae) A păcăli pe cineva.

pilum *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***pilum*** cf fr *pilum*] (Ant) Suliță scurtă de aruncat.

pilvă *sf* [At: DLR / Pl: *~ve* / E: ***pilvi***] (Reg) Săpăligă cu care se plivește.

pilvi *v* vz ***plivi***

pim *pp* vz ***prin***

primbiu, *~ie a* vz ***pembiu***

pimeloză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: it ***pimelosi***] (Liv) Obezitate.

pimiță *sf* vz ***pivniță***

pimnăz *sn* vz ***pecmez***

pimnic *sn* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pl: *~ice* / E: cf *pimniță*, *temnic*, *zemnic*] (Olt) Magazie construită în prelungirea casei.

pimnicer *sm* vz ***pivnicer***

pimnicioară *sf* vz ***pivnicioară***

pimnicit, *~ă a* [At: CIAUȘANU, V. 188 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ns cf *pipernicit*] (Olt; d. ființe) Pipernicit.

pimniță *sf* vz ***pivniță***

pimpant, *~ă a* vz ***pimpant***

pimperlic *sm* vz ***pimpilic***

pimperlic *sm* vz ***pimpilic***

pimpilic *sm* [At: PAȘCA, GL. / V: ***pimperlic*** *sm* / Pl: *~ici* / E: nct] (Trs) Copil frumos.

pimpinea *sf* vz ***pimpinelă***

pimpineală *sf* vz ***pimpinelă***

pimpinelă *sf* [At: COTEANU, PL. 18 / V: *~ea*, *~eală*, *~prin~* / Pl: *~le* / E: lat ***pimpinella***, ger ***Pimpinelle***, fr ***pimprenelle***] (Reg) **1-2** (Șîc **~mare**) Pătrunjel-de-câmp (*Pimpinella saxifraga* și *major*). **3** Anason (*Pimpinella anisum*).

pimpiu, *~ie a* vz ***pembiu***

pimprinelă *sf* vz ***pimpinelă***

pin[1] *pp* vz ***prin***

pin[2]*sm* [At: VARLAAM, C. 439 / V: (reg) ***chin***, ***spcin*** / Pl: *~i* / E: ml ***pinus***] **1** (Șîc **~de-munte**, **~roșu**, **~silvestru**) Arbore înalt, cu coroană mare, cu ramurile întinse orizontal, cu scoarța roșie-cărămizie, cu frunzele persistente, sub formă de ace lungi de 4-7 cm, de culoare verde-albăstruie sau cenușie, dispuse câte două, și cu inflorescența sub formă de conuri de culoare brună-cenușie Si: (reg) *brad*, *brad-de-munte*, *cățuni*, *cetină*, *chifăr*, *jolcă*, *luciu*, *mălin*, *molete*[2], *molid*, *schin*, *silhă*, *sosenca*, *zadă*, (*Pinus silvestris*). **2** (Bot; reg; șîc **~mic**, **~u-ăl-mic**, **~pitic**, **~de-piatră**, **~strâmb**, **~târâtor**) Jneapăn (*Pinus mugo*). **3** (Bot; reg; șîc **~de-munte**) Zâmbru (*Pinus cembra*). **4** (Șîc **~de-Banat**, **~negru-de-Banat**) Arbore înalt, cu coroana largă, neregulată și tabulară, cu ramurile orizontale, cu frunzele persistente, în formă de ace rigide, cu inflorescență sub formă de conuri de culoare galbenă-verzuie (*Pinus pallasiana banatica*). **5** (Îc) **~strob** (sau **~moale**, **~american**, **~mirositor**) Arbore înalt, cu coroană regulată, piramidală, cu scoarța de culoare verzuie-cenușie, cu frunzele persistente, sub formă de ace lungi, de culoare verzuie-albăstruie dispuse câte cinci, cu inflorescența în formă de conuri lungi și ușor încovoiate (*Pinus strobus*). **6** (Îc) **~negru** (sau **~austriac**, **~negru-austriac**) Arbore înalt, cu coroana largă, cu trunchiul drept și adânc brăzdat, cu frunzele persistente, sub formă de ace lungi, rigide și de culoare verde întunecată, dispuse câte cinci, cu inflorescența sub formă de conuri lungi de culoare brună-cenușie Si: (reg) *brăduță* (*Pinus nigra*). **7** (Îc) **~maritim** Pin (**1**) cu lemnul poros și bogat în rășină, plantat pentru fixarea dunelor mișcătoare (*Pinus maritima*). **8** (Bot; reg; șîc **chin-înalt**, **~roșu**) Molid (*Picea excelsa*). **9** (Bot; înv; șîc **~alb**) Brad (*Abies alba*). **10** Lemn de pin[2] (**1-9**), folosit în industrie, construcții sau drept combustibil.

pin[3] *sm* [At: ATILA, P. 400 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Sondă rudimentară făcută dintr-o prăjină lungă la capătul căreia este fixat un cilindru de tablă deschis la ambele capete, cu care pescarii iau probe de mâl de pe fundul unei ape.

pin[4] *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 572 / Pl: *~ni* / E: cf ger *Pinne* „cui mic"] (Reg) Ac cu gămălie.

pin[5] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: eg ***pin***] (Elt) Terminal al unui circuit integrat.

pinacee *sf* [At: DER / Pl: *~* / E: fr ***pinacées***] (Lpl) Familie de arbori rășinoși din încrengătura gimnospermelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze aciculare persistente la majoritatea speciilor, cu flori grupate în conuri. **2** (Șîs) Arbore aparținând familiei pinaceelor (**1**).

pinachidă *sf* vz ***panachidă***

pinaclu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***pinacle***] Element de construcție, în formă de piramidă sau de clopotniță, situat în partea superioară a unui contrafort.

pinacoteca *sf* [At: RUS, I. I, 311/27 / Pl: *~ci*, (rar) *~ce* / E: fr ***pinacothèque***, ger ***Pinakothek***] **1** Colecție mare de tablouri. **2** Muzeu de pictură.

pinasa *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~se* / E: fr ***pinasse***] **1** Barcă folosită în marina militară. **2** Ambarcațiune cu motor folosită la pescuitul sardelelor.

pinatifid, *~ă a* [At: GRECESCU, FL. 74 / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***pennatifide***] (D. frunze) Cu crestături care ajung până la jumătatea limbului.

pinatilobat, *~ă a* [At: GRECESCU, FL. 308 / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***pennatilobé***] (D. frunze) Cu crestături largi.

pinatipartit, *~ă a* [At: GRECESCU, FL. 51 / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***pennatipartite***] (D. frunze) Cu crestături care depășesc jumătatea limbului.

pinatisecat, *~ă a* [At: CADE / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***pennatisequé***] (D. frunze) Cu crestături care ajung până la nervura mediană.

pinax *s* [At: (a. 1724) GÁLDI, M. PHAN. 227 / S și: *~acs* / Pl: nct / E: ngr ***πίναξ***] (Grî) Tablă de materii Si: *cuprins* (**9**).

pinără *sf* vz ***paner***[1]

pinc[1] *i* vz ***bing***

pinc[2] *sm* vz ***pinchiu***

pincă[1] *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg) Trișcă.

pincă[2] *sf* [At: BARBU, G. 406 / Pl: ? / E: nct] (Arg) Mită.

pincal *sn* [At: RETEGANUL, ap. JAHRESBER. X, 201 / Pl: *~e* / E: mg ***pinkli***] (Reg) Boccea.

pince-nez *sn* [At: DEX / P: *pansne* / S și: *pinsne* / E: fr ***pince-nez***] (Frm) Ochelari care se prind pe nas cu ajutorul unui arc.

pinchiu *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***penchi***, ***pcn~***, ***penciu***, ***penti***, ***pentiu***, (reg) ***pinc***, ***~ciu***, ***pinz*** / Pl: *~ii* / E: mg ***pinty***] (Orn) **1** (Reg) Cinteză (*Fringilla coelebs*). **2** (Îc) **~pestriț** Cinteză-de-iarnă (*Fringilla montifringilla*).

pinciu *sm* vz ***pinchiu***

pincoș *s* [At: ANON. CAR. / A: nct / E: mg ***pinküst***, ***pünkösd***] (Ban) Rusalii.

pindanică *sf* [At: BORZA, D. 132 / A: nct / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Pătlagină (*Plantago major*).

pindaric, *~ă a* [At: GTN (1836), 92[2]/19 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pindarique***] (Liv; d. poezii, versuri etc.) Scris în stilul lui Pindar Si: (îvr) *pindaricesc*.

pindaricesc, *~ească a* [At: BUZNEA, C. 105 / Pl: *~ești* / E: ***Pindar*** + *-icesc*] (Îvr; d. poezii, versuri) Pindaric.

pindarism *sm* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pindarisme***] (Liv) Lirism obscur și emfatic în stilul lui Pindar.

pindă *sm* vz ***pinter***
pindeleu *sn* vz ***pendeleu***
pindileu *sn* vz ***pendeleu***
pindzâie *sf* vz ***pensie***
pineal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 486/21 / P: *~ne-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pinéal***] **1** (Îs) *Glandă ~ă* Glandă mică, situată în masa encefalului, care determină, prin secreția ei, dezvoltarea caracterelor sexuale Si: *epifiză*. **2** Care se referă la epifiză. **3** Specific epifizei.
pinealectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~ne-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pinéalectomie***] (Med) Extirpare a glandei pineale.
pinealom *sn* [At: DN[3] / P: *~ne-a~* / Pl: *~oame* / E: fr ***pinéalome***] (Med) Tumoare malignă a glandei pineale.
pinel *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: ? / E: ***pin***[2] **+** *-el*] **1-18** (Bot; reg; șhp) Pin[2] **(1-9)** (mic) Si: *pinișor* **(1-18)**, *pinuț* **(1-18)**.
pinel *sn* vz ***paner***[1]
pinet *sn* [At: DR II, 88 / Pl: *~uri* / E: lat ***pinetum***] (Rar; csc) Pădure de pini[2] **(1)**.
pineză *sf* vz ***piuneză***
ping *i* vz ***bing***
pingă *pp* vz ***pângă***
pingăli [At: DRLU / V: (css) ***~lui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***pingál***] **1** *vt* (Trs; fșa; c. i. imaginile, modelele folosite) A picta. **2** *vt* (Trs; c. i. opera de artă executată) A picta. **3** *vr* (Reg) A se găti. **4** *vt* (Trs; fșa) A mâzgăli. **5** *vr* (Reg) A se fotografia.
pingălit, ~ă *a* [At: DRLU / V: ***pângăluit, ~luit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pingăli***] (Trs; Mar) Pictat.
pingălitură *sf* [At: CABA, SĂL. 99 / Pl: *~ri* / E: ***pingăli*** **+** *-tură*] (Trs) Mâzgălitură.
pingălui *v* vz ***pingălit***
pingea *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pengea*** / Pl: *~gele* / E: tc ***pence***] **1** Bucată de talpă folosită pentru a înlocui partea anterioară a tălpilor uzate ale încălțămintei Si: *pingica* **(1)**. **2** (Pex) Parte anterioară a tălpii încălțămintei, pe care se calcă Si: *pingică* **(2)**. **3** (Reg; îs) ***~ua casei*** Cap al familiei. **4** (Fam; îe) **A-i pune (cuiva) ~ua** A înșela pe cineva Si: *a amăgi, a păcăli*. **5** (Rar; îe) **A ține (la cineva) ca la ~ele** A nu ține deloc la cineva. **6** (Rar; îe) **A bate la ~** A risipi banii la jocuri și petreceri. **7** (Rar; îe) **A-i da (cuiva) ~ua** A respinge rugămintea sau cererea cuiva. **8** (Îae) A repezi pe cineva. **9** (Fig; fam) Friptură tare Si: *talpă*. **10** (Mun; art.) Dans popular care se dansează în ritm de horă. **11** (Mun; art.) Melodie după care se execută acest dans.
pingeli *vt(a)* [At: PR. DRAM. 127 / V: ***pen~, pin~, pingîli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***pingea***] **1-2** (C. i. obiecte de încălțăminte sau cu talpa încălțămintei) A pune pingele **(1)** (și tocuri) Si: (îrg) *a pingelui* **(1-2)**, *a tălpui*. **3** (Fam; fig; c. i. oameni) A păcăli.
pingelire *sf* [At: SFC IV, 300 / Pl: *~ri* / E: ***pingeli***] **1-2** Punere de pingele (și tocuri) Si: (îrg) *pingeluială* **(1-2)**. **3** (Fam; fig) Păcălire.
pingelit, ~a *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pingeli***] **1-2** (D. obiecte de încălțăminte) Căruia i s-au pus pingele (și tocuri) Si: (îrg) *pingeluit* **(1-2)**, *tălpuit*.
pingelui *vt/(a)* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: ***pingea*** **+** *-ui*] **1-2** (Îrg; c. i. obiecte de încălțăminte sau talpa încălțămintei) A pingeli **(1-2)**. **3** (Fam; fig; c. i. oameni) A păcăli.
pingeluială *sf* [At: DDRF / P: *~lu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pingelui*** **+** *-eală*] (Îrg) **1-2** Pingelire **(1-2)**. **3** (Fig; fam) Păcăleală.
pingeluit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pingelui***] **1-2** Pingelit **(1-2)**.
pingelută *sf* [At: TDRG / Pl: *~te* / E: ***pingea*** **+** *-ută*] **1-4** (Șhp) Pingea **(1-2)** (mică).
pingi *v* vz ***pingeli***
pingica *sf* [At: DUNĂREANU, N. 17 / V: (reg) ***pen~*** / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pingea*** css] **1-2** Pingea **(1-2)**. **3** (Reg; îe) **A aduce (pe cineva) la o ~** A provoca cuiva pagube însemnate. **4** (Îae) A sărăci pe cineva. **5** (Reg) Bucată de leat. **6** (Reg) Scândură care susține jghiabul morii sau al teascului. **7** Margine de jos a peretului de lemn al casei.
pingili *v* vz ***pingeli***
ping-pong *sns* [At: SEBASTIAN, T. 134 / E: fr ***ping-pong***, ger ***Pingpong***, eg ***ping-pong***] Tenis de masă.
ping-pongist, ~ă *smf* [At: DN[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ping-pong*** **+** *-ist*] **1** (Rar) Sportiv care practică tenisul de masă. **2** (Fam) Persoană care joacă mult tenis de masă.
pinguin *sm* [At: DRĂGHICEANU, C. 119 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***pingouin***] Specii diferite de păsări paluride marine ihtiofage, cu corpul ovoid, turtit dorso-ventral și lung, cu ciocul lung, cu aripi scurte, impropii pentru zbor, servind ca înotătoare, cu picioarele scurte, situate la extremitatea posterioară a trunchiului, cu penele negre pe spate și albe pe piept și pe pântece, care trăiesc în colonii mari în regiunile polare.
pinguină *sf* vz ***pinguin***
pinguli *v* vz ***piguli***
pinin *s* [At: BIBLIA (1688), 355[2]/46 / Pl: nct / E: ngr ***πίννα*** „scoică"] (Înv) Sidef.
pinină *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***pinine***] Substanță zaharoasă extrasă dintr-o specie de pin, folosită în farmacie.
pinion *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 198 / S și: *pignon* / P: *~ni-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***pignon***] Roată dințată a unui angrenaj care are cel mai mic număr de dinți, servind la punerea în mișcare a altor roți din angrenaj.
piniped *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* și (rar, *sm*) *~ezi* / E: fr ***pinnipèdes***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere adaptate la viața acvatică, din regiunile reci, cu corpul fusiform și cu membrele transformate în lopeți. **2** (Șls) Animal care face parte din acest ordin.
pinir *ss* [At: CHEST. V, 97/9 / E: nct] (Reg) Brânză de vaci.
pinișor *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ***pin*** **+** *-ișor*] **1-18** (Bot; reg; șhp) Pinel **(1-18)**.
pinj *s* vz ***pâj***[2]
pinolă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~le* / E: ger ***Pinole***] Ax al păpușii mobile de strung în care se fixează o uneltă de prelucrare sau un vârf de susținere a unuia dintre capetele piesei care se prelucrează.
pinos, ~oasă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 131 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pin***[2] **+** *-os*] (Înv; d. terenuri) Acoperit cu pini[2] **(1)**.
pinot *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: fr ***pinot***] (Cu determinări care arată culoarea) **1** Soiuri de viță de vie superioare, de culori diferite, originare din Franța, cultivate pentru obținerea vinului. **2** (Pex) Vin obținut din strugurii acestor plante.
pinpregiur *av, pp* vz ***primprejur***
pimprejur *av, pp* vz ***primprejur***
pinseta *sf* vz ***pensetă***
pinsulă *sf* vz ***pensulă***
pint *sn* vz ***pintă***
pintă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***pint*** *sn* / Pl: *~te* / E: mg ***pint***] (Mgî; Trs) **1** Măsură de capacitate egală, aproximativ, cu un litru. **2** Vas care are această capacitate. **3** Cantitate de lichid pe care o conține acest vas.
pintănog, ~oagă *a* vz ***pintenog***
pintăr *sm* vz ***pinter***
pintăriță *sf* [At: A IV, 1 / Pl: *~țe* / E: ***pintă*** **+** *-ăriță*] (Reg) **1** Ospătăriță. **2** Femeie de moravuri ușoare.
pinte *pp* vz ***printre***
pintecărie *sf* vz ***pântecărie***
pintece *sn* vz ***pântece***
pinteg *sm* vz ***pinten***
pinten *sm* [At: IST. Ț. R. 40 / V: ***pent, ~teg, ~tenă*** *sf*, (pop) ***~tene, pintin, pintină*** *sf*, ***~tine*** (pmz) ***timpin*** / Pl: *~i* / E: vsl ****пѧтьнъ***, bg ***петен*** „al călcâiului", ***петник*** „pinten al cocoșului"] **1** (Mpl) Obiect de metal[1] în formă de potcoavă, prevăzut cu o rotiță dințată, cu un vârf etc., pe care călărețul îl prind la călcâiul ficcărei cizme pentru a îndemna cu el calul la mers. **2** (Îe) **A bate din ~i** (sau **~ii**) A lovi călcâiele unul de altul, făcând să sune pintenii **(1)**, și a lua poziția reglementară de drepți. **3** (Îe) **A da**

(sau **a bate**) **din** (sau **în**) **~i (de bucurie)** A se bucura foarte tare, manifestându-se în mod zgomotos. **4** (Îe) **A da ~i (cuiva)** sau (rar) **a strânge în ~i (pe cineva)** A împinge, a îndemna un animal de călărie, pentru a-l face să pornească sau să meargă mai repede. **5** (Pex) A grăbi pe cineva Si: *a zori*. **6** (Reg; îe) **A lua (în) ~ (pe cineva)** A-și bate joc de cineva. **7** (Reg; îe) **A primi ~i (de la cineva)** A primi vești de la cineva. **8** (Fig) Îmbold. **9** (Pan) (La unele păsări, spc cocoși) Formațiune cornoasă, ca o unghie ascuțită, situată în partea de dinapoi și de jos a piciorului, deasupra labei. **10** (Reg; îc) **Pintinul-cocoșului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **11** (Rar) Gheară atrofiată situată în partea de jos și de dinapoi a piciorului unor animale (câinele, pisica etc.) **12** Protuberanță cărnoasă acoperită cu un smoc de peri lungi, situată deasupra gleznei, în partea din spate a piciorului calului sau al boului. **13** (Reg) Piele îngroșată ca o bătătură, situată la încheietura genunchiului calului Si: (reg) *castană, pipă*. **14** (Trs) Pată albă pe picioarele calului, în porțiunea dintre copită și genunchi. **15** (Reg; la om; îs) *~ ul piciorului* Os rotund, proeminent, care unește laba piciorului cu partea de jos a femurului Si: (reg) *oul piciorului*. **16** (Pop) Bărbie la cocoș. **17** Prelungire ascuțită cu care se termină caliciul, corola, petala etc. unor flori. **18** (Rar) Spin de pe ramurile sau tulpina unor plante. **19** (Îrg; șîc **~ul-secarei**) Cornul-secarei (*Claviceps purpurea*). **20** (Bot; reg; lpl) Nemțișor (*Delphinium consolida*). **21** (Bot; reg; lpl) Surguci (*Delphinium ajacis*). **22** (Bot; Trs; lpl) Călțunaș (*Tropaeolum majus*). **23** (Bot; reg; lpl; îf *pintini*) Canale (*Impatiens balsamina*). **24** (Teh) Proeminență a unei piese, care servește la limitarea cursei altei piese aflate în mișcare sau ca punct de articulație. **25** (Îrg) Rotiță metalică zimțată fixată într-un mâner, folosită în gospodărie la tăierea aluatului. **26** Unealtă folosită de apicultori la fixarea fagurelui pe ramă. **27** (Mol) Spiță la roata carului. **28** (Reg) Patină[2]. **29** Element de construcție plasat în afara liniei ansamblului cu scopul de a susține sau întări o zidărie, un terasament etc. Vz *contrafort*. **30** Întăritură care consolidează malul unui râu sau care-i îndreaptă cursul Vz *coteț, capră*. **31** (Reg) Bucată scurtă de lemn care se pune sub îngrăditura de pe malul unei ape. **32** (Reg) Bucată scurtă de lemn care se pune sub ulucul care transportă buștenii de pe munte. **33** Porțiune de teren care depășește nivelul celor din jur. **34** Vârf mic de pe coasta unui deal sau a unui munte, situat aproape de piciorul acestora. **35** (Reg) Bifurcație. **36** Drum care leagă șoseaua principală cu un drum improvizat. **37** (Trs) Năframă. **38** (Spc) Văl al miresei. **39** (Reg) Nume dat unei orații de nuntă. **40** (Mar; art.) Dans popular care se dansează în ritm de horă. **41** (Mar; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pintenar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***pinten*** + *-ar*] (Îdt) **1-2** Persoană care (făcea sau) care vindea pinteni (**1**).

pintenaș *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pinten*** + *-aș*] **1-14** (Șhp) Pinten (**1, 10, 12-15, 17**) (mic) Si: *pintenel* (**1-14**). **2** (Bot, reg; mpl; șîc **~i-de-câmp**) Nemțișor (*Delphinium consolida*). **3** (Bot; reg; lpl) Călțunaș (*Tropaeolum majus*).

pintenat, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***~tinat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pinten*** + *-at*] **1** *a* (D. încălțăminte) Cu pinteni (**1**) Si: (rar) *pintenog*[1] (**3**). **2** *sm* (Reg; fig; irn) Bărbat care poartă încălțăminte cu pinteni (**1**). **3** *sm* (Înv) Ofițer. **4** *sm* (Înv) Gradat. **5** *sm* (Pex) Om de nimic Si: *lichea, secătură*. **6** *a* (Rar; d. păsări; spc cocoși) Pintenog[1] (**2**). **7** *sm* Cocoș. **8** *a* (D. unele plante sau părți ale lor) Cu pinten (**18**). **9** *a* (Pex; d. unele plante sau părți ale lor) Cu aspect de pinten (**18**).

pintenă *sf* vz ***pinten***

pintene *sm* vz ***pinten***

pintenel *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ei* / E: ***pinten*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Pintenaș (**1-14**). **15** (Bot; reg) Nemțișor (*Delphinium consolida*). **16** (Reg) Planta *Pedicularis palustris*. **17** (Trs) Văl de mireasă.

pintenește *av* [At: ANT. LIT. POP. 321 / E: ***pinten*** + *-ește*] (Pop; rar) **1** Cu ajutorul pintenilor (**1**). **2** Din pinteni (**1**).

pintenoc, ~ocă *a* vz ***pintenog***[1]

pintenog[1]***, ~oagă*** [At: LB / V: ***pantan~, pântan~, pîntan~, pen~, pintân~, pintenoc, pintinog*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: vsl ****пътоногъ***, bg ***патаног***, pad *pinten*] **1** *a* (D. animale, spc cai) Care are pete de altă culoare, mai ales albe, de la genunchi în jos, în special în jurul gleznei, la unul sau mai multe picioare. **2** *a* (D. păsări, spc cocoși) Care are pinteni (**10**) Si: *pintenat* (**6**). **3** *a* (Rar; d. încălțăminte) Pintenat (**1**). **4** *sm* (Arg) Ofițer. **5** *a* (Îrg; fig; d. oameni) Răutăcios. **6** *a* (Îrg; fig; d. oameni) Obraznic. **7** *sf* Plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina lânoasă, cu frunzele dințate și spinoase și cu florile galbene ca lămâia (*Carthamus lanatus*). **8** *sf* (Bot; reg) Șofrănaș (*Carthamus tinctorius*).

pintenog[2] *s* [At: POLIZU / Pl: nct / E: cf *pintoc*] (Înv) Monedă care valora o jumătate de para[3].

pinter *sm* [At: ECONOMIA, 171/2 / V: ***~ndăr, ~tăr, ~țăr*** / Pl: *~i* / E: mg ***pinter***] (Trs; Ban) Dogar.

pintileu *sn* vz ***pendeleu***

pintiliu *sn* vz ***penteleu***

pintin *sm* vz ***pinten***

pintinat, ~ă *a* vz ***pintenat***

pintină *sf* vz ***pinten***

pintine *sm* vz ***pinten***

pintinog, ~oagă *a* vz ***pintenog***[1]

pintoc [At: LB / Pl: *~oci* / E: ns cf mg ***pintok*** „unealtă folosită de dogari la netezirea vaselor"] (Trs) **1-2** *sm* Veche monedă divizionară valorând (un gros sau) o jumătate de para[3]. **3-4** *sm* Veche monedă care valora (un sfert de gros sau) un pitac[1]. **5-6** *sm, a* (Om) de nimic Si: *netrebnic, ticalos*. **7** *sm* (Mun; Olt) Om mic de statură.

pintra *pp* vz ***printre***

pintrajel *sm* vz ***pătrunjel***

pintră *pp* vz ***printre***

pintre *pp* vz ***printre***

pintrejel *sm* vz ***pătrunjel***

pintri *pp* vz ***printre***

pintrijel *sm* vz ***pătrunjel***

pintru *pp* vz ***printru***

pintu *pp* vz ***printru***

pință *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 185 / Pl: *~țe, ~ți* / E: nct] (Zlg; reg) **1** Popândău (*Citellus citellus*). **2** Marmotă (*Arctomys marmotta*). **3** Veveriță (*Sciurus vulgaris*).

pințăl *sn* vz ***pințălaș***

pințălaș *sn* [At: LB / V: ***peneții~, peniccl, penicil, penitcl, penițil, pentelaș, pen~, pințăl, ~țâluș, ~țel~, ~țiluș, prințăl~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***penicilus***] **1-2** (Trs; Mar) (Briceag sau) cuțit mic. **3** Limbă mică a briceagului. **4** (Reg; spc; îf *penețiluș*) Cuțit de altoit. **5** (Reg; îf *pințiluș*) Ac, cui de prins pantalonii.

pințăr *sm* vz ***pinter***

pințâluș *sn* vz ***pințăluș***

pințelușe *sn* vz ***pințăluș***

pințetă *sf* vz ***pensetă***

pințiluș *sn* vz ***pințăluș***

pințos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / A și: *pințos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Trs; d. oameni, copii) Năzuros, mofturos la mâncare.

pinulă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~le* / E: fr ***pinnule***] **1** Placă de metal care are în lungul ei o deschizătură și un fir de vizare și care, așezată perpendicular pe fiecare dintre capetele unei alidade, servește la stabilirea aliniamentelor pe teren. **2** Fiecare dintre frunzulițele care alcătuiesc o frunză de ferigă Vz *foliolă*.

pin-up girl *ls* [At: DN[3] / P: *pin-ap gărl* / E: eg ***pin-up girl***] (Agm) Fată cu înfățișare atrăgătoare care apare în fotografii pe copertele revistelor, în reclame etc.

prinuț *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~i* / E: ***pin***[2] + *-uț*] **1-18** (Bot; reg; șhp) Pinel (**1-18**).

pinxit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***pinxit***] Formulă cu semnificația „A pictat", săpată pe o placă de gravură alături de numele pictorului după care gravorul și-a făcut lucrarea.

pinz *sm* vz ***pinchiu***

pinzărie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 218/20 / Pl: *~ii* / E: cf mg *pénz*] (Înv; Trs) Monetărie.

pinzetar *sm* [At: ȘINCAI, HR. 218/21 / Pl: *~i* / E: cf *pinztarăș*] (Înv; Trs) Monetar.

pinzgau *s* [At: DRL / Pl: nct / E: ger ***Pinzgau***] Rasă de bovine de lapte și carne, de culoare roșie-castanie cu o dungă albă.

pinzion *sn* vz ***pension***

pinzionist, ~ă *smf* vz ***pensionist***

pinztarăș *sm* [At: ARH. FOLK., 272 / Pl: *~i* / E: mg ***pénztáros***] (Mgm; reg) Casier.

pic *i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Mun; are) Cuvânt care imită fluieratul caracteristic al grangurului.

pio- [At: DN[3] / P: *pi-o* / E: fr ***pyo-***, it ***pio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Puroi. **2** De puroi.

pioar *sm* vz ***piuar***

pioariu *sm* vz ***piuar***

pioată *sf* vz ***pihotă***

pioceală *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-o~* / E: ***pioci*** + *-eală*] (Mun) **1** Piuitură (**1**). **2** (Pan) Vorbire cu glas subțire, pițigăiat Si: (reg) *piocit* (**2**), *pioncăială* (**2**), *pioncăit*[1] (**2**), *pioncăitură* (**2**), *pioncaneala* (**2**), *pioncanit*[1] (**2**), *pioncănitură* (**2**). **3** Pioncăneală (**3**). **4** Moleșeală. **5** Indispoziție. **6** Picoteală.

pioci *vi* [At: DLR / P: *pi-o~* / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) **1** (D. puii păsărilor) A piui[1] (**1**). **2** (Pan; d. oameni) A vorbi cu voce subțire Si: (reg) *a pioncăi* (**2**), *a pioncăni* (**2**). **3** A pioncăni (**3**).

piocit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-o~* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pioci***] (Reg) **1** Piuitură (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3** Pioncăneală (**3**).

piocit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / P: *pi-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pioci***] (Mun; d. oameni) **1** Care vorbește subțire. **2** Care vorbește încet. **3** Bleg. **4** Indispus.

piocit[3] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pyocyte***] Celulă de puroi.

piocolpos *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pyocolpos***] (Med) Colecție purulentă intravaginală.

pioctanină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***pyoktanine***] Materie colorantă derivată din anilină, cu proprietăți antibacteriene.

piodermită *sf* [At: DER / P: *pi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***pyodermite***] (Med) Inflamație supurativă a pielii datorită stafilococilor și streptococilor.

pioemie *sf* vz ***piemie***

pioftalmie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyophtalmie***] (Med) Colecție de puroi în ochi Si: *hipopion*.

piogen, ~ă *a* [At: DN / P: *pi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyogène***] **1** Care produce puroi. **2** (D. agenți patogeni) Care determină producerea puroiului.

piogenie *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pyogénie***] Producere de puroi.

piole *sp* [At: DIONISIE, C. 181 / A: nct / E: nct] (Înv) Mortiere Vz *mortier*.

piolet *sm* [At: CADE / P: *pi-o~* / Pl: *~eți*, (rar *sn*) *~e*, *~uri* / E: fr ***piolet***] Târnăcop mic, utilizat de alpiniști.

piometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pyométrie***] (Med) Piometrită.

piometrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / V: ***~trie*** / E: fr ***pyométrite***] (Med) Colecție purulentă în uter Si: *piometrie*.

pion *sm* [At: LEON ASACHI, B. 22/21 / P: *pi-on* / Pl: *~i* / E: fr ***pion***] **1** (Înv) Curier. **2** Piesă de cea mai mică valoare, folosită la jocul de șah. **3** (Rar) Pul. **4** (Fig) Luptător, militant pentru o cauză, pentru o idee, exponent al unei concepții noi Vz *pionier*.

pionac *sn* [At: GL. OLT. / P: *pi-o~* / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Clopoțel.

pionar *sm* vz ***pionier***

pionefrită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***pyonéphrite***] (Med) Nefrită purulentă.

pionefroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pyonéphrose***] (Med) Formare de puroi în cavitatea renală.

pioneză *sf* vz ***piuneză***

pionc *i* [At: UDRESCU, GL. / V: ***chiorc, piorc*** / E: fo] (Mun) Cuvânt care imită strigătul curcilor.

pioncăi [At: UDERSCU, GL. / V: ***pior~*** / Pzi: *pioncăi, ~esc* / E: ***pionc*** + *-ăi*] (Mun) **1** *vi* (D. curci) A pioncăni (**1**). **2** *vi* (Pan; d. oameni) A pioci (**1**). **3-11** *vri* A (se) pioncăni (**3-11**).

pioncăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***pioncăi*** + *-eală*] (Mun) **1** Emitere de către curci a strigătului caracteristic speciei Si: *pioncăit*[1] (**1**), *pioncăituă* (**1**), *pioncăneală* (**1**), *pioncanit*[1] (**1**), *pioncănitură* (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3-4** Pioncăneală (**3, 5**). **5** Migală.

pioncăit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***pioncăi***] (Reg) **1** Pioncăială (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3** Pioncăneală (**3**). **4** Migală.

pioncăit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pioncăi***] (Mun; d. oameni) **1-4** Pioncănit[2] (**1-4**).

pioncăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***pioncăi*** + *-tură*] (Mun) **1** Pioncăială (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3** Pioncăneală (**3**). **4** Migală.

pioncăneală *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pior~*** / Pl: *~neli* / E: ***pioncăni*** + *-eală*] (Reg) **1** Pioncăială (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3** Vorbire înceată Si: (reg) *pioceală* (**3**), *piocit*[1] (**3**), *pioncăială* (**3**), *pioncăit*[1] (**3**), *pioncăitură* (**3**), *pioncănit*[1] (**3**), *pioncănitură* (**3**). **4** Slăbire din cauza bolii sau a bătrâneții Si: (reg) *pioncănit*[1] (**4**), *pioncănitură* (**4**). **5** Vedere slabă Si: (reg) *pioncăială* (**4**), *pioncănit*[1] (**5**), *pioncănitură* (**5**). **6** Mocoșire. **7** Migală.

pioncăni [At: UDRESCU, GL. / V: ***pior~*** / Pzi: *pioncăn, ~nesc* / E: ***pionc*** + *-ăni*] **1** *vi* (D. curci) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: (reg) *a pioncăi* (**1**). **2** *vi* (Pan; d. oameni) A pioci (**2**). **3** *vi* A vorbi încet Si: (reg) *a pioci* (**3**), *a pioncăi* (**3**). **4-5** *vri* A slăbi din cauza bolii sau a bătrâneții Si: (reg) *a (se) pioncăi* (**4-5**). **6-7** *vri* A deveni moale, fără putere Si: (reg) *a (se) pioncăi* (**6-7**). **8-9** *vri* A se deplasa greu Si: *a (se) pioncăi* (**8-9**). **10-11** *vri* A nu mai vedea bine Si: (reg) *a (se) pioncăi* (**10-11**). **12-13** *vri* A (se) mocoși.

pioncanit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~orc~*** / Pl: *~uri* / E: ***pioncăni***] (Mun) **1** Pioncăială (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3-5** Pioncăneală (**3-5**). **6** Mocoșire. **7** Migală.

pioncănit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pioncăni***] (Mun; d. oameni) **1** Topit de boală sau de bătrânețe Si: (reg) *pioncăit*[2] (**1**). **2** Fără vlagă Si: *pioncăit*[2] (**2**). **3** Care se deplasează greu Si: (reg) *pioncăit*[2] (**3**). **4** Cu vederea slabă Si: (reg) *pioncăit*[2] (**4**). **5** Mocăit.

pioncănitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pior~*** / Pl: *~ri* / E: ***pioncăni*** + *-tură*] (Mun) **1** Pioncăială (**1**). **2** (Pan) Pioceală (**2**). **3-5** Pioncăneală (**3-5**). **6** Mocoșire. **7** Migală.

pioner, ~ă *smf* vz ***pionier***

pionerie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *pi-o~* / E: ***pioner*** + *-ie*] (Mun; iuz) **1** Organizație de pionieri (**5**). **2** Pionierat (**11**).

pioneză *sf* vz ***piuneză***

pioni *v* vz ***piui***[1]

pionier[1]***, ~ă*** [At: CR (1829), 55[2]/26 / V: (reg) ***peo~***, ***pionar***, (pop) ***~ner***, (înv) ***~nir*** / P: *pi-o-nier* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pionnier***, ger ***Pionier***, rs ***пионер***] **1** *sm* Militar care face parte din una dintre unitățile de geniu pregătite special pentru a executa construcțiile necesare operațiilor militare, culoarele prin barajele de mine, barajele explozive etc. **2** *sm* (Rar *sf*) Persoană care face parte dintr-un grup de coloniști sau de emigranți care pătrunde pentru prima oară într-un ținut virgin pe care îl destelenește și-l cultivă, punând bazele unei vieți civilizate. **3** *smf* (Fig) Persoană care lucrează cea dintâi într-un domeniu nou, încă necercetat, sau care pune bazele unei metode noi, unei activități noi etc. **4** *sm* Deschizător de drumuri într-un domeniu oarecare de activitate. **5** *smf* (Iuz) Membru al unei organizații de masă a elevilor de 7-14 ani, care, îndrumată de partidul comunist, avea drept scop educarea comunistă și militară a elevilor.

pionier[2] *sn* [At: DN[3] / P: *pi-o-ni-er* / Pl: *~e* / E: nct] Banc de lucru ușor transportabil și ușor de montat.

pionierat *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 4/1 / P: *pi-o-ni-e~* / Pl: ? / E: ***pionier*** + *-at*] (Iuz) **1-5** Sarcină de pionier (**1-5**). **6-10** Activitate de pionier (**1-5**). **11** Perioadă în care un elev era pionier (**5**) Si: *pionierie* (**2**).

pionieresc, ~ească *a* [At: V. ROM. februarie 1952, 133 / P: *pi-o-nie~* / Pl: *~eşti* / E: ***pionier*** + *-esc*] (Iuz) **1** Care aparţine pionierilor (**5**). **2** Privitor la pionieri (**5**). **3** Pentru pionier (**5**). **4** De pionier (**5**).

pionir *sm* vz ***pionier***

piopneumotorax *sns* [At: DN[3] / E: fr ***pyopneumothorax***] (Med) Prezenţă de lichid purulent şi gaz în cavitatea pleurală.

piorc *i* vz ***pionc***

piorcăi *v* vz ***pioncai***

piorcăneală *sf* vz ***pioncăneală***

piorcăni *v* vz ***pioncăni***

piorcănit *sn* vz ***pioncănit***[1]

piorcănitură *sn* vz ***pioncănitură***

pioree *sf* [At: ABC SĂN. / P: *pi-o-re-e* / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***pyorhée***] (Med) **1** Scurgere de puroi. **2** (Îs) ***~ alveolară*** Parodontoză.

pios, ~oasă *a* [At: CR (1829), 602/31 / P: *pi-os* / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***pieux***] (D. oameni) **1** Care este animat sau inspirat de sentimente de evlavie religioasă. **2** (Pex) De afecţiune respectuoasă. **3** (D. manifestări, acţiuni, creaţii ale oamenilor) Care exprimă evlavie. **4-5** (Pex) Care este determinat (de evlavie sau) de o afecţiune respectuoasă.

piosalpingită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***pyosalpingite***] (Med) Piosalpinx.

piosalpinx *sns* [At: DN[3] / E: fr ***pyosalpinx***] (Med) Inflamaţie purulentă a trompei uterine Si: *piosalpingită*.

pioschiol *sn* vz ***piuschiul***

piosepticemie *sf* [At: DN[3] / G: *~ii* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyosepticémie***] (Mdv) Boală foarte gravă care apare la mânji, viţei, miei etc.

pioşenie *sf* [At: TUDORAN, O. 21 / P: *pi-o-şe-ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***pios*** + *-enie*] (Rar) Pietate (**5**).

piotaş *sm* vz ***pihotaş***

piotă[1] *sf* [At: ŞINCAI, HR. I, 176/38 / P: *pi-o~* / Pl: *~te* / E: it ***peota***] (Ltr) Corabie uşoară, lungă şi îngustă, cu rame sau cu pânze, folosită în Marea Adriatică.

piotă[2] *sf* vz ***pihotă***

piotinie *sf* [At: (a. 1749) GÁLDI, M. PHAN. 227 / P: *pi-o~* / Pl: *~ii* / E: cf ngr *ποιότης*] (Învr) **1** Iscusinţă. **2** Dibăcie. **3** Îndemânare.

piotorax *sn* [At: DER / P: *pi-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***pyothorax***] Acumulare de puroi în cavitatea pleurală Si: *pleurezie purulentă*.

piozitate *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 110 / P: *pi-o~* / Pl: *~tăţi* / E: ***pios*** + *-itate*] (Rar) Pietate (**6**).

pip *sm* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Copac.

pipa *vi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~pez, pip* / E: ***pipă***] **1-2** (Trs) A fuma (cu pipa) Si: *a pipăi*[2] (**1-2**), *a pipăli* (**1-2**). **3** (Reg; d. cai) A da din cap în sus şi în jos, din cauza căldurii. **4** (Reg) A moţăi.

pipaci *smi* [At: BORZA, D. 124 / E: mg ***pipacs***] (Bot; Ban) Mac[3] (*Papaver rhoeas*).

pipagiu *sm* [At: V. ROM. aprilie 1956, 159 / Pl: *~ii* / E: ***pipă*** + *-(a)giu*] (Rar) Fumător.

pipalac *i, sm* vz ***pitpalac***

pipalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pipar *sm* vz ***piper***

pipară *sf* vz ***piparcă***

piparca *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***piparâ***, (reg) ***pipare, ~percă*** / Pl: *~părci* / E: ***piper*** + *că*] **1** (Bot; Trs; Ban) Ardei (*Capsicum annuum*). **2** (Prc) Fruct al pipărcii (**1**). **3** (Bot; îvr; îf *piparâ*) Salvie (*Salvia splendens*). **4** (Bot; Olt; îf *pipercă*) Colăcel (*Pelargonium peltatum*). **5** (Bot; reg; îc) ***~sălbatică*** Dintele-dracului (*Polygonum hydropiper*). **6** (Reg; îs) *~ roşie, ~ de râtaş, ~ pisazată* Boia de ardei (**2**). **7** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Reg; art.) Melodie după care se execută piparca (**7**).

pipare *sf* vz ***piparcă***

piparisă *sf* vz ***pipărişă***

piparoasă *sf* vz ***chiparoasă***

pipaş *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: mg ***pipás***] (Trs) Fumător.

pipat *sn* [At: DM / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pipa***] **1-2** Fumat[2] (cu pipa).

pipă *sf* [At: IST. AM. 90[r]/10 / Pl: *~pe*, (reg) *~pi* / E: mg ***pipa***] **1** Obiect format dintr-o parte mai groasă şi scobită, în care se pune tutunul de fumat, şi dintr-un tub (curbat) prin care se trage fumul din tutunul aprins Si: *lulea*, (reg) *pipoc*. **2** (Prc) Parte mai groasă şi scobită a pipei (**1**). **3** (Pex) (Cantitate de) tutun care intră în pipă (**2**). **4** (Reg; d. oameni; îe) **A face ~pe** A moţăi[1]. **5** (Reg; d. cai; îae) A pipa (**3**). **6** (Pan) Tub de porţelan curbat la un capăt, folosit pentru protejarea conductelor aeriene exterioare, la intrarea lor în pereţii unei clădiri. **7** Piesă rotitoare a capului de distribuţie al unui motor cu electroaprindere, cu ajutorul căreia se închid succesiv circuitele electrice de înaltă tensiune ale bujiilor motorului. **8** (Trs) Canea. **9** (Reg) Instrument cu care se strânge buza de sus a calului pentru a sta la potcovit. **10** (Reg) Cui de lemn îndoit la unul dintre capete, care se fixează în scaunul folosit pentru tras la cuţitoaie. **11** (Reg) Scoabă la zăvorul uşii. **12** (Reg) Pion cu belciug, care se fixează în iesle pentru a lega de el lanţul vitelor. **13** (Trs; Mar) Balama. **14** (Reg) Piesă conică de metal a lămpii de petrol, prin care se trece filtrul. **15** (Rar) Stomac. **16** (Trs) Piele îngroşată ca o bătătură, situată la încheietura genunchiului calului; (reg) *castană, piinică*. **17** (Trs; cuf) Organ genital al iepei. **18** (Pfm) Ţigară.

pipăi[1] [At: CORESI, EV. 113 / V: ***a~, apipăia, apipii, apipui***, (reg) ***pipii, pipui, piupăi*** / Pzi: *pipăi*, (pop) *~esc* / E: vsl ***пипати***] **1-2** *vt* (D. oameni; c. i. obiecte, fiinţe sau părţi ale lor) A atinge uşor şi repetat, cu degetele sau cu palma (pentru a constata existenţa, forma, consistenţa, calitatea etc. sau) pentru a mângâia. **3-4** *vtr* A (se) atinge, utilizând simţul pipăitului pentru a obţine informaţii despre propria persoană sau în alt scop. **5-6** *vtrr* (Spc; c. i. persoane de sex opus sau părţi ale corpului lor) A mângâia uşor cu degetele sau cu palma, în cadrul preludiului actului sexual. **7** *vt* (Spc; c. i. persoane) A atinge cu palma, cu conotaţie sexuală, în public, organele sexuale sau alte părţi ale trupului. **8** *vt* (Reg; îe) **A ~ vorba cu bâtul** A căuta ceartă. **9** *vt* (Învr) A căuta cu de-amănuntul Si: *a scotoci*. **10** *vt* (Rar; fig; c. i. activităţi ale oamenilor) A executa cu migală, cu seriozitate. **11** *vt* (Pan; d. animale) A atinge cu laba, cu botul, cu tentaculele etc. pentru a percepe ceva prin simţuri. **12** *vt* (Med; c. i. părţi ale corpului pacientului) A atinge cu mâna, pentru a determina dimensiunile, modificările de formă şi de consistenţă, sensibilitatea etc. unor ţesuturi sau organe şi pentru a putea stabili un diagnostic Si: *a palpa*. **13** *vt* (Med; c. i. pulsul) A simţi cu degetele şi a număra bătăile într-o unitate de timp. **14** *vt* (C. i. drumuri, terenuri etc.) A se orienta cu nesiguranţă fără să vadă bine, şi folosindu-se doar de mâini, de picioare, de băston etc. Si: *a orbecăi*. **15** *vt* (C. i. obiecte) A căuta cu mâna, pe nevăzute Si: *a bâjbâi, a dibui*. **16** *vt* (Fig; c. i. oameni, părerile, manifestările lor, situaţii etc.) A încerca să afle Si: *a sonda, a tatona*. **17** *vt* (Fig) A spiona. **18** *vt* A intui că există într-un anumit fel. **19** *vt* (Reg; c. i. oameni; îf *pipii*) A certa. **20** *vt* A bate uşor.

pipăi[2] *vt* [At: ALR I, 1543/200 / Pzi: *pipăi, ~esc* / E: ***pipă*** + *-ăi*] (Mun; Trs) A fuma cu pipa (**1**).

pipăiala *sf* [At: (a. 1652), ap. TDRG / P: *~pă-ia~* / Pl: *~ieli*, (rar) *~iele* / E: ***pipăi***[1] + *-eală*] **1-7** Pipăire (**1-7**). **8** (Fig) Tatonare.

pipăibil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 191 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pipăi***[1] + *-bil*] (Fam; d. obiecte, fiinţe, fenomene etc.) Palpabil.

pipăicios, ~oasă *a* [At: LM / P: *~pă-i~* / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pipăi***[1] + *-icios*] (Îdt) Palpabil.

pipăire *sf* [At: ST. LEX. 169[r]/18 / Pl: *~ri* / E: ***pipăi***[1]] **1-2** Atingere uşoară şi repetată cu degetele sau cu palma a unui obiect, a unei fiinţe etc: (pentru a constata existenţa, forma, consistenţa, calitatea etc. sau) pentru a mângâia Si: *pipăit*[1] (**1-2**), (rar) *pipăială* (**1-2**), *pipăitură* (**1-2**). **3** (Spc) Atingere şi mângâiere a unei persoane de sex opus, în cadrul preludiului actului sexual Si: *pipăit*[1] (**3**), (rar) *pipăială* (**3**), *pipăitură* (**3**). **4** (Spc) Atingere cu conotaţii sexuale, în public, a organelor sexuale sau a altor părţi ale trupului unei persoane Si: *pipăit*[1] (**4**), (rar) *pipăiala* (**4**), *pipăitura* (**4**). **5** Percepere prin atingere cu botul, cu laba, cu tentaculele Si: *pipăit*[1] (**5**), (rar) *pipăială* (**5**), *pipăitură* (**5**). **6** (Med; înv) Palpare pentru stabilirea diagnosticului Si: *pipăit*[1] (**6**), (rar) *pipăiala* (**6**), *pipăitura* (**6**). **7** Orientare nesigură în spaţiu, fără a vedea bine şi folosindu-se de mâini,

de baston etc. Si: *pipăit[1]* (7), (rar) *pipăială* (7), *pipăitură* (7). **8** (Fig) Tatonare. **9** (Înv) Pipăit[1] (9). **10** (Îvr) Rană de lepră.

pipăit[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 302/18 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pipăi[1]***] **1-7** Pipăire (1-7). **8** (Fig) Tatonare. **9** Simț cu ajutorul căruia, atingând corpurile cu suprafața sensibilă a pielii, sunt percepute forma, consistența, umiditatea etc. acestora.

pipăit[2], ~ă [At: ST. LEX. 161 r[1]/19 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pipăt[1]***] **1** *a* (Înv) Concret. **2** *a* (Înv; îs) *Întuneric ~* Întuneric de nepătruns. **3** *sn* (Îlav) **Pe ~e** Atingând cu mâna un obiect. **4** *sn* (Îal) Mergând cu nesiguranță, fără să vadă bine.

pipăitor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~pă-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pipăi[1]*** + *-tor*] **1-2** *a* (Înv) Care pipăie[1] (1-2). **3** *a* Palpabil. **4** (Ban; mpl) Antenă la insecte. **5** *sf* (Reg) Coș de nuiele fără fund, pentru prins pește.

pipăitură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pipăi[1]*** + *-tură*] **1-7** Pipăire (1-7). **8** (Fig) Tatonare.

pipălac *i. sm* vz ***pitpalac***

pipălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pipălacoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pipălagioi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pipăli *vi* [At: ALR I, 1543/231 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pipál***] (Reg) **1-2** A pipa (1-2).

pipăloacă *sf* vz ***pitpalacă***

pipăra *v* vz ***pipera***

pipăradă *sf* vz ***păpăradă***

pipăraș *sm* [At: BARCIANU, V. / V: *~per~* / Pl: *~i* / E: ***pipără*** + *-aș*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10). **11** (Îdt) Planta *Capsicum baccatum*.

pipărat, ~a *a* vz ***piperat***

pipărătură *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 25 / Pl: *~ri* / E: ***pipăra*** + *-ătură*] **1** (Mpl) Mâncare piperată (1). **2** *a* (Fig) Presărare cu piper (1).

pipărca *vt(a)* [At: ARH. FOLK. III, 127 / Pzi: *~chez* / E: ***piparcă***] (Trs; Ban) **1-2** A condimenta (cu piper sau) cu boia de ardei iute. **3** A ustura pe cineva gura în urma consumării unui aliment puternic condimentat, iute etc.

pipărcat, ~a *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pipărca***] (Trs; Ban; d. mâncăruri) Condimentat cu multă boia de ardei, cu piper sau cu ardei iute etc.

pipărcuță *sf* [At: DM / Pl: *~țe* / E: ***piparcă*** + *-uță*] **1-10** (Trs; Ban; șhp) Piparcă (1-5) (mică) Si: (reg) *pipăraș* (1-10), *pipărișă* (1-10), *pipăriță* (1-10), *pipăruș* (1-10), *pipărușă* (1-10), *pipărușcă* (1-10), *pipăruță* (1-10).

pipărișă *sf* [At: BRANDZA, FL, 342 / V: ***piparisă*** / Pl: *~și* / E: ***pipără*** + *-ișă*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10).

pipăriță *sf* [At: BORZA, D, 39 / Pl: *~țe* / E: ***pipără*** + *-iță*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10).

pipăruș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~per~*** / Pl: *~i* / E: ***pipără*** + *-uș*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10). **11** (Prc) Ardei iute. **12** (Fig) Om sprinten. **13** (Bot; reg) Pochivnic (*Asarum europaeum*). **14** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **15** (Reg; art.) Melodie după care se execută pipărușul (14).

pipărușă *sf* [At: BRANDZA, FL, 342 / V: ***~per~*** / Pl: *~șe* / E: ***pipără*** + *-ușă*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10). **11** (Trs) Boia de ardei. **12** (Trs; art.) Figură a jocului popular numit „romanul", variantă a călușarilor.

pipărușcă *sf* [At: MARIAN, INS, 436 / V: ***~per~*** / Pl: *~uști* / E: ***pipără*** + *-ușcă*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10). **11** (Prc) Ardei iute.

pipăruță *sf* [At: GRECESCU, FL, 38 / V: (reg) ***~per~*** / Pl: *~țe* / E: ***piper*** + *-uță*] **1-10** (Reg; șhp) Pipărcuță (1-10). **11** (Prc) Ardei iute. **12** Plantă erbacee cu flori albe-albăstrii cu vinișoare verzi pe dinafară și cu numeroase semințe negre Si: *cernușcă, chimion-de-câmpuri, negrușcă, negrui, negruță, nigeluță* (*Nigella arvensis*).

pipătă *sf* vz ***pipotă***

pipător *sm* [At: PAMFILE, DUȘM, 278 / Pl: *~i* / E: ***pipa*** + *-tor*] (Reg) **1-2** Fumător (cu pipa).

pipârlaga *sf* vz ***pitpalacă***

pipească *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Curcubeu (*Lychnis coronaria*).

pipe-line *si* [At: DER / P: *paip-lain* / E: eg ***pipe-line***] (Agm) Conductă pentru transportul la distanță al fluidelor și, mai rar, al solidelor.

pipelcuță *sf* [At: DDRF / V: ***pepel~*** / Pl: *~țe* / E: np ***Pepelea*** cf *papelcă*] (Îdt) Cenușăreasă.

pipen *sm* vz ***pepene***

piper *sm* [At: URECHE, L, 116 / V: (înv) ***biberi, ~par,*** (înv) ***~e,*** (reg) ***piup~*** / Pl: (rar) *~i* / E: ngr ***πιπέρι,*** slv ***пиперь***] **1** (Șîc **~-negru**) Plantă tropicală, cu tulpina lungă și subțire, târâtoare sau agățătoare, ale cărei fructe, în formă de boabe, verzi la început, devin roșii și apoi negre și datorită gustului lor iute și aromat, sunt folosite (ca atare sau pisate) drept condiment (*Piper nigrum*). **2** (Prc; lsg; csc) Fruct al piperului (1). **3** (Fig; d. glume, anecdote; îla) **Cu ~** Piperat (8). **4-5** (Îc; îla) **(A avea) ~ pe limbă** sau **(a fi) cu ~ pe limbă** (A fi) ironic. **6** (Îc) **A-i sta (cuiva) ca ~u-n- nas** A enerva pe cineva. **7** (Îc) **A face (pe cineva) cu sare și cu ~** A certa aspru pe cineva. **8** (Îc) **A-i da (cuiva) cu ~ (pe) la nas** A-i face cuiva o neplăcere. **9** (Îae) A întărâta pe cineva. **10** (Îae) **A i se sui** (sau **a-i veni cuiva**) **~ul la nas** sau **a-și lua ~ în nări** A se enerva foarte rău Si: *a se înfuria*. **11** (Pop; îe) **~ între voi, să rădem și noi!** Formulă adresată unor persoane care se ceartă, pentru a înțelege cearta între ele și a face apoi haz pe socoteala lor. **12** (Rar; îe) **A presăra ~ între două persoane** A aținția o ceartă. **13** (Fig; îe) **A fi sarea și ~ul...** A fi elementul dinamic al unui grup. **14** (Fig; îae) A fi elementul spiritual, savuros al unei situații sau creații. **15** (Bot; pop; șîc **~-turcesc, ~-roșu**) Ardei (*Capsicum annuum*). **16** (Prc) Ardei iute. **17** (Îs) *~ roșu* Boia de ardei. **18** (Bot; reg; îc) **~-alb** Coriandru (*Coriandrum sativum*). **19** (Reg; îs) *Pere de ale chiperului* Varietate de pere[2] de calitate inferioară, de culoare negricioasă. **20** (Bot; reg; îc) **~ul-apelor** Silnic (*Glechoma hederacea*). **21** (Bot; reg; îc) **~ul-bălții** sau **~ul-broaștei, ~-de-baltă, ~-de-bălți, ~-de-apă, ~-de-vale** Dintele-dracului (*Polygonum hydropiper*). **22** (Bot; reg; îc) **~ul-lupului** Pochivnic (*Asarum europaeum*). **23** (Bot; reg; îae) Tulichină (*Daphne mezereum*). **24** (Bot; reg; îae) Cucurbețica (*Aristolochia clematitis*). **25** (Art.) Dans popular care se joacă mai ales la nunți. **26** (Art.) Melodie după care se execută piperul (25). **27** (Reg; art.) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **28** (D. îmbrăcăminte; îla) **Sare și ~** Gri închis cu punctulețe negre și albe dese și alternând între ele Cf *pepit*.

pipera *vt(a)* [At: ANON. CAR / V: ***~păra*** (Pzi: și reg, *pipăr*), ***pinpăra*** / Pzi: *~rez* / E: ***piper***] (C. i. mâncăruri sau băuturi) **1** A presăra piper sau alte condimente, pentru a potrivi gustul, a iuți etc. **2** (Rar) A pișca la limbă, în urma consumării unui aliment puternic condimentat, iute etc.

piperacee *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~, ~ei* / E: fr ***pipéracées,*** lat ***piperacee***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate apetale cu proprietăți aromatice, cu flori mici, dispuse în amenți lungi și cu fructul în formă de boabă. **2** (Sls) Plantă din familia piperaceelor (1).

piperaș *sm* vz ***pipăraș***

piperat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~păr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pipera***] **1** *a* (D. mâncăruri și băuturi) În care s-a pus mult piper sau alte condimente iuți, care are gust de piper sau de alte condimente Si: *condimentat, iute, picant*, (reg) *papricat*. **2** *a* (Reg; îe) **A avea mâini ~e** A fi hoț. **3** *a* (Reg; d. oameni; îla) **Sărat și ~** Rău. **4** *a* (Fig; d. mirosuri, miresme) Pătrunzător. **5** *a* (Fig; d. vorbe) Răutăcios. **6** *a* (Fig; fam; d. prețuri, plăți etc.) Exagerat de mare. **7** *a* (D. obiecte, mărfuri) Care costă scump Si: (fam) *sărat*. **8** *a* (Fig; d. cuvinte, anecdote, glume etc.) Ușor indecent. **9** *sn* (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **10** Melodie după care se execută piperatul (9).

piperazină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***pipérazine,*** ger ***Piperazin***] (Far) Amină sub formă de cristale incolore, solubile în apă, utilizată ca dizolvant al nisipului din urină, la tratamentul gutei etc.

piperică *sf* vz ***piparcă***

pipere *sm* vz ***piper***

piperig *sm* vz ***pipirig***

piperină *sf* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~ne* / E: fr ***pipérine***] Alcaloid care se găsește în piper.

piperment *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***pepermint*** (S și: *peppermint*), (reg) ***pipirment*** / Pl: *~uri* / E: fr ***pepermint***] Băutură răcoritoare din alcool, zahăr și esență de mentă.

piperniceală *sf* [At: ȘEZ. VI, 83 / V: (reg) ***pirni~*** / Pl: *~eli* / E: ***pipernici*** + *-eală*] (Reg) **1** Pipernicire. **2-3** (Stare sau) aspect pipernicit Si: (rar) *pipernicie* (**1-2**).

pipernici *vr* [At: POLIZU / V: (reg) ***~pir~*** / Pzi: *~cesc* / E: nct] (D. animale și plante) A degenera din punct de vedere biologic, din cauza unor condiții neprielnice.

pipernicie *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 263 / Pl: *~ii* / E: ***pipernici*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Pipernicеală (**2-3**).

pipernicire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pipernici***] Degenerare din punct de vedere biologic, din cauza unor condiții neprielnice Si: *închircire*, (reg) *pipernicеală* (**1**), *sfrijire*.

pipernicit, ~a *a* [At: POLIZU / V: (reg) ***pârn~, ~pirn~, pirn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pipernici***] Care a degenerat din punct de vedere biologic, din cauza unor condiții neprielnice Si: *închircit, sfrijit*, (rar) *nevoiaș*, (reg) *patic, obidnic, pimnicit, pizghirit, răit*.

pipernița *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~piche~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***пиперница***] **1** (Îvp) Cutie mică în care se țin boabele de piper Vz *solniță*. **2** (Îvp) Piuliță, râșniță pentru piper și alte condimente. **3** (Bot; reg) Pochivnic (*Asarum europaeum*). **4** (Bot; reg; șîc **~-de-grădină**) Cimbru (*Satureja hortensis*).

piperonal *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***pipéronal***] Heliotropină.

piperuș *sm* vz ***pipăruș***

piperușă *sf* vz ***pipărușă***

piperușcă *sf* vz ***pipărușcă***

piperuță *sf* vz ***pipăruță***

pipetă *sf* [At: MARIN, F. 105/11 / Pl: *~te* / E: fr ***pipette***] **1** Tub mic de sticlă, simplu sau cu bulă de siguranță, subțiat la una dintre extremități, iar la cealaltă având o pară de cauciuc, folosit pentru a lua, pentru a măsura sau a turna o cantitate mică de lichid Si: (fam) *picătoare*, (rar) *picuar*. **2** (Rar) Tub cu care se trage un lichid dintr-un vas în altul.

pipi *si* [At: VINEA, L. I, 64 / A și: *pipi* / E: fr ***pipi***] (Fam) Urină.

pipic, ~a *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *pitic*] (Reg) Mic.

pipichernița *sf* vz ***pipernița***

pipierlea *sm* vz ***pepelea***

pipigioi *sm* vz ***pupezoi***

pipii *v* vz ***pipăi***[1]

pipijoi *sm* vz ***pupezoi***

pipilean, ~a *a* [At: CHEST. I 18/55 / Pl: *~eni, ~ene* / E: cf bg *пепел*] (Reg; d. cai) Cu părul cenușiu.

pipili *vr* [At: DLR / Pzi: *~lesc* / E: ***pipi***] (Fam; în limbajul copiilor) A urina.

pipiligos, ~oasă *a* [At: GCR II, 369 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *pipi, pipirig*[1]] (Trs) **1** (Dep) Scund. **2** (Trv) Pișăcios (**1**).

pipiliugă *sf* vz ***paparugă***[1]

pipiloancă *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~nce* / E: ***pipili*** + *-oancă*] **1** (Fam; în limbajul copiilor) Urină. **2** (Reg) Sugar. **3** Copil mic.

pipiloi *si* [At: DLR / E: ***pipili*** + *-oi*] (Fam; în limbajul copiilor) Urină.

pipinci *sfp* vz ***popincă***

pipingen *sn* vz ***pecingine***

pipinginâ *sf* vz ***pecingine***

pipingine *sf* vz ***pecingine***

pipiric *sm* vz ***pipirig***

pipirica *sf* vz ***pitpalacă***

pipirig[1] [At: ANON. CAR. / V: ***pap~, peper~, ~per~, ~ic, ~ă*** *sf* / Pl: *~igi* / E: nct] **1** *sm* (Reg; șîc **piperig-mare**) Plantă cu tulpina înaltă, cilindrică, de culoare verde și cu flori brune-roșcate îngrămădite în spice la vârful tulpinii Si: *rogoz*, (reg) *papură-rotundă, papuric, tiperig* (*Schoenoplectus lacustris*). **2** *sm* Plantă cu tulpina formată în trei muchii, cu frunze late, cu flori verzi-închis Si: *tipirig* (*Scirpus silvaticus*). **3** *sm* (Reg; îc) **~-de-munte** Plantă cu tulpina aspră și rigidă de culoare verzuie sau albăstruie, terminată cu un spic care are la capăt un vârf ascuțit Si: (reg) *capu-câmpului, coadă, iarbă-de-cositor* (*Equisetum hiemale*). **4** *sm* (Bot; reg) Pipirigu[1] (*Heleocharis palustris*). **5** *sm* (Bot; reg) Rugină (*Juncus effusus și conglomeratus*). **6** *sm* (Reg) Planta *Juncus maritimus*. **7** *sm* Plantă erbacee perenă cu tulpină triunghiulară, plină pe dinăuntru, cu frunze liniare cu nervuri paralele, cu inflorescențele compuse din 1-4 globușoare Si: (reg) *papură*[1] (*Holoschoenus vulgaris*). **8** *sm* (Bot; reg; îc) **~-înflorit** Roșățea (*Butomus umbellatus*). **9** *sm* (Reg; îc) **~-mărunt** Planta *Fimbristylis annua*. **10** *sm* (Zlg; înv; Trs; îc) **Peperig-viu** Hidră (*Hydra viridis*). **11** *sm* (Buc) Om mic, slab și pipernicit Si: *chircitură, sfrijitură*. **12** *sm* (Buc) Pitic. **13** *a* (Reg; d. animale și plante) Nedezvoltat.

pipirig[2] *sm* vz ***pipiriga***[1]

pipirig[3] *sm* vz ***paparuga***[1]

pipirigar *sm* [At: DOMBROWSKI, P. 335 / Pl: *~i* / E: ***pipirig***[1] + *-ar*] (Orn; reg) Lăcar-de-pipirig[1] (*Acrocephalus paludicola*).

pipiriga[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 157 / V: ***pipirig*** *sm* / Pl: *~ige* / E: nct] (Trs) Capră sau prepeleac pe care se usucă nutrețul, oalele etc.

pipiriga[2] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~igi* / E: cf *bibilică*] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

pipirigă[3] *sf* vz ***pipirig***[1]

pipirigă[4] *sf* vz ***paparugă***[1]

pipiriguț *sm* [At: BRANDZA, FL. 470 / Pl: *~i* / E: ***pipirig***[1]+ *-uț*] **1-4** (Reg; șhp) Pipirig (**1-2**) (mic) Si: (reg) *pipirigută* (**1-4**). **5** Mică plantă erbacee cu rizomul târâtor, cu tulpina cilindrică terminată cu un spic de flori brune-verzui Si: (reg) *pipirig*[1] (**4**), *rogoz* (*Heleocharis palustris*).

pipirigută *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***pipirig***[1] + *-ută*] **1-4** (Reg; șhp) Pipiriguț (**1-4**). **5** (Bot; reg) Păiuș (*Aira caespitosa*).

pipiriu, ~ie *a* vz ***pirpiriu***

pipirlig *sn* vz ***prepeleac***

pipirment *sn* vz ***piperment***

pipirnici *v* vz ***pipernici***

pipirnicit, ~ă *a* vz ***pipernicit***

pipiruja *sf* vz ***paparugă***[1]

pipiruș *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

pipistaș, ~a *smf, a* vz ***papistaș***

pipit, ~ă *sf, a* vz ***pepit***

pipitel, ~ea *a* [At: CABA, SĂL. 91 / Pl: *~ei, ~e* / E: ns cf *pipic, mititel*] (Trs) Mititel.

pipitica *a* [At: DLR / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pipitea*** css] (Trs) Mititică.

pipoașcă *sf* [At: TDRG / V: *~puș~* / Pl: *~ște* / E: ***pipotă***] **1** (Olt) Pipotă. **2** (Reg; cuf) Organ genital al femelelor unor animale, în special al iepei Si: (pop) *fătătoare*.

pipoc *s* [At: ALR I, 1543/56 / Pl: nct / E: ***pipă*** + *-oc*] (Reg) Pipă (**1**).

pipoi *sn* [At: RETEGANUL, P. II, 69 / Pl: *~oaie* / E: ***pipă***] **1-2** (Reg; șdp) Pipă (**1**) (mare).

pipolacă *sf* vz ***pitpalacă***

piporos *sn* vz ***papir***

piporuj *sn* vz ***papir***

piporuș *sn* vz ***papir***

pipotă *sf* [At: POLIZU / V: (îrg) ***hi~, picoșă, pico~,*** (reg) ***~pătă, ~pută*** / Pl: *~te*, (reg) *~oți* / E: nct] **1** Stomac de pasăre Si: (pop) *rânză*, (reg) *bătucă, morișcă, murâ*[2], *pipoașcă* (**1**), *râșnitoare, râșniță*. **2** (Fam; gmț) Stomac de om. **3** (Reg; îe) **A i se umfla (cuiva) ~ta** A se înfuria. **4** (Reg; îc) **A avea** (sau **a fi cu**) **~ta plină** (sau **umflată**) A fi înfuriat. **5** (Reg; îe) **A-i crăpa (cuiva) ~ta de nerăbdare** A fi foarte nerăbdător. **6** (Reg; îe) **A-și umple** (sau **a-și înneca**) **~ta** A se îmbăta. **7** (Reg; îe) **A avea** (sau **a face, a fi cu**) **~** (**mare**) A deveni îngâmfat. **8** (Nob; îe) **A fi rău de ~** A fi afemeiat. **9** (Mol; arg; îe) **A-i bâtâi (ciuva) ~ta** A-i fi cuiva frică. **10** (Îvr) Ficat. **11** (Reg; cuf) Organ genital al vacii.

pipotos, ~oasă *a* [At: PASCU, S. 73 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pipotă*** + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Care se înfurie repede Si: *nervos*. **2** Care este dușmănos Si: *ranchiunos, răzbunător*. **3** Care este arțăgoș Si: *tâfnos*. **4** Care este înfumurat Si: *fudul*. **5** (D. copii) Plângăcios și supărăcios. **6** Întreprinzător. **7** Inimos.

piptalac *i, sm* vz ***pitpalac***

piptalacă *sf* vz ***pitpalacă***

piptar *sm* vz ***pieptar***

piptâlac *i, sm* vz ***pitpalac***

pitâlacă *sf* vz ***pitpalacă***

pitâlăcoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

piptii *sfp* vz ***piftie***

pipui *v* vz ***pipăi***[1]

pipușcă *sf* vz ***pipoașcă***

pipută *sf* vz ***pipotă***

pir[1] *i* vz ***piri***

pir[2] *sms* [At: COTEANU, PL. / E: bg ***пир***] (Bot) **1** (Șic **~mic, ~gros**) Plantă erbacee din familia graminelor, cu rizom târâtor, cu frunze liniare aspre și cu flori verzi, grupate în spice, care crește prin lanuri, livezi și tânețe, împiedicând uneori dezvoltarea plantelor de cultură Si: (reg) *ovăz, păiuș, pirău, ragălie* (*Agropyrum repens*). **2** (Îc) **~păduret** Specie de pir[2] (1) care ajunge până la 1 m înălțime, cu frunzele aspre, cenușii-verzui și cu spicul lung și subțire (*Agropyrum caninum*). **3** (Îc) **~cristat** Specie de pir[2] (1) care crește prin pășuni, folosită ca plantă furajeră (*Agropyrum cristatum*). **4** (Pop; îe) **A se întinde ca ~ul** A fi obraznic. **5** (Șic **~de-mare**) Specie de pir[2] (1) care crește pe malul mării, formând tufe ce consolidează nisipul și adăpostesc celelalte plante (*Agropyrum junceum*). **6** (Îc) **~gros** sau **~de-telină** Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina ramificată, frunzele păroase pe fața inferioară și florile dispuse în spice la vârful tulpinii Si: (reg) *costrei, curcubeu, iarba-vântului, iarba-câinelui, iarbă-câinească, pirău* (*Cynodon dactylon*). **7-9** (Reg; șîc **~roșu**) Rogoz (*Carex arenaria, curvula* și *riparia*). **10** (Îvr) Țăpoșică (*Nardus stricta*).

pir- *ec* vz ***piro-***

piraia *sfi* vz ***piranha***

piramidal, ~ă [At: J. CIHAC, I. N. 420/21 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyramidal***] **1** *a* De forma unei piramide. **2** *a* (Atm; îs) *Fascicule ~e* Fascicule nervoase care merg de la scoarța cerebrală până la măduva spinării, conducând impulsurile pentru motilitatea voluntară. **3** *a* (Atm; îs) *Celulă ~ă* sau *neuron ~* Celulă nervoasă mare în formă de piramidă aflată pe scoarța cerebrală, în ariile motorii. **4-5** *sma, a* (Atm; șîs *mușchi ~*) (Mușchi) de formă triunghiulară situat la mijlocul bazinului. **6-7** *sma, a* (Atm; șîs *os ~*) (Oscior) dintre cele opt care formează carpul, laba piciorului la om. **8** *sm* (Teh) Mecanism special al unor mașini de tricotat, cu care se realizează, la ciorapii fini pentru femei, diferite forme ale porțiunilor întărite, talonul, talpa etc. **9** *a* (Rar) Care face parte dintr-o piramidă (**1**). **10** *a* Al piramidei (**1**). **11** *a* (Fig) De proporții foarte mari Si: *colosal, enorm, gigantic, uriaș*. **12** (Fig; pex) Foarte important. **13** (Fig) Măreț. **14** (Fig) Extraordinar.

piramidă *sf* [At: BIBLIA (1688), pref 8/36 / Pl: *~de*, (înv) *~izi* / E: ngr ***πυραμίς, ᾰ́ϊδος***, lat ***pyramis***, fr ***pyramide***] **1** (Gmt) Poliedru cu baza poligonală și fețele triunghiulare care se unesc într-un vârf comun. **2** Monument funerar gigantic de piatră, în formă de piramidă (**1**), ridicat pentru faraonii Egiptului antic. **3** (Pgn) Edificiu arhitectonic monumental în formă de piramidă (**1**). **4** (Îe) **A ajunge** (sau **a fi, a se afla** etc.) **în vârful ~dei** A ajunge sau a fi, a se afla etc. pe treapta cea mai înaltă a unei ierarhii sociale, politice, științifice etc. **5** Grămadă mare de obiecte așezate unele peste altele în formă de piramidă (**1**). **6** (Pgn) Grămadă. **7** (Mil; iuz; șîs *~ de arme, de puști* sau *de carabine*) Grup de puști sau de alte arme de foc așezate cu talpa patului pe pământ și sprijinite una de alta la vârful țevii. **8** (Spt) Exercițiu de gimnastică acrobatică executat de mai multe persoane, așezate unele pe umerii celorlalte, în rânduri suprapuse tot mai înguste, pe măsură ce se apropie de vârf, în formă de piramidă (**1**). **9** (Spt; pex) Ansamblu de persoane așezate în piramidă (**8**). **10** Sistem de susținere a viței de vie portaltoi, alcătuit dintr-un stâlp înalt din vârful căruia pornesc 6-8 sârme fixate cu câte un țăruș lângă fiecare butuc de viță.

piramidon *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~oane* / E: fr ***pyramidon***] **1** Medicament, derivat al antipirinei, folosit împotriva febrei, durerilor de cap, nevralgiilor etc. Si: *amidopirină*. **2-3** (Comprimate din) pulbere de piramidon (**1**), cristalină, albă, fără miros, solubilă în apă.

piranda *sf* [At: CREANGĂ, A. 54 / V: (reg) ***schi~*** / Pl: *~de* / E: rrm ***piranda***] **1** (Pop) Țigancă. **2** (Pop) Nevastă de țigan. **3** (Reg; prt) Femeie desfrânată.

pirandellian, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: it ***pirandelliano***] (Lit) **1-2** Referitor (la concepția artistică și) la opera lui Luigi Pirandello. **3-4** Care aparține lui Pirandello sau operei sale.

pirandellism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***pirandellismo***] (Lit) Caracteristică a teatrului lui Luigi Pirandello, a cărui problematică și mod de rezolvare sparge tiparele clasice, introducând inovații moderne și îndrăznețe și experiențe ale tehnicii dramatice, cum ar fi monologul interior, dedublarea actorului etc.

pirandică *sf* [At: TDRG / V: ***~rân~*** / Pl: *~ici* / E: ***piranda*** + *-ică*] **1-4** (Șhp) Pirandă (**1-2**) (tânără).

piranha *smi* [At: DN[3] / P: *~ra-nia* / V: (rar) ***~aia*** / E: fr ***piranha***] Pește de pradă, carnivor, feroce, care trăiește în grupuri mari în fluviul Amazon.

piranograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pyranographe***] Piranometru înregistrator.

piranometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***pyranomètre***] Instrument pentru măsurarea radiației solare.

pirapet *sn* vz ***parapet***

pirargirit *sn* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***pyrargyrite***, ger ***Pyrargyrit***] Minereu de argint de culoare roșie închisă până la negru, cu luciu adamantin, care se găsește în unele filoane argentifere hidrotermale.

pirat [At: VÎRNAV, F. M. I, 87[V]/20 / Pl: *~ați* / E: fr ***pirate***] **1** *sm* Persoană care comite acte de piraterie Si: *corsar*, (îvp) *hoț de mare, tâlhar de mare*. **2** *sm* (Îs) *~ al aerului* Persoană care comite infracțiunea de piraterie aeriană. **3** *a/n* Pirateresc (**1**). **4** *a/n* Care se ocupă cu pirateria (**1**). **5** *a/n* (D. casete, discuri, înregistrări etc.) Contrafăcut. **6** *sm* (Fig) Individ fără scrupule, care se îmbogățește prin jaf, tâlhărie, abuz.

pirateresc, ~ească *a* [At: DM / Pl: *~ești* / E: ***piraterie*** + *-esc*] **1** Care aparține piraților Si: *pirat* (**3**), (înv) *piraticesc* (**1**). **2** Privitor la pirați Si: (înv) *piraticesc* (**2**).

piraterie *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 49 / Pl: *~ii* / E: fr ***piraterie***] **1** Răpire prin amenințări sau violență a unui vas sau a bunurilor aflate la bordul lui de către membrii echipajului altui vas. **2** Îndeletnicire a piratului. **3** Infracțiune săvârșită de pirați. **4-5** (Îs) *~ aeriană* (Infracțiune constând în) acte de violență și de amenințare săvârșite de către o persoană sau de către un grup de persoane înarmate asupra echipajului unui avion, în scopul schimbării itinerarului avionului respectiv. **6** (Fig) Jaf. **7** (Fig) Abuz. **8** (Pex) Tâlhărie.

piraticesc, ~ească *a* [At: GHICA, S. 390 / Pl: *~ești* / E: ***pirat*** + *-icesc*] (Înv) **1-2** Pirateresc (**1-2**).

pirâitură *sf* vz ***piruitură***

pirândică *sf* vz ***pirandică***

pirău *sm* [At: BORZA, D. 56 / Pl: *~ăi* / E: ***pir***[2] + *-au*] (Bot) **1** (Reg) Pir[2] (**1**) (*Agropyrum repens*). **2** (Dob) Costrei (*Sorghum halepense*). **3** (Reg) Pir[2] (**6**)-gros (*Cynodon dactylon*).

pirăuaș *sn* vz ***pârâiaș***

pircă *sf* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~rce* / E: cf *pichere*] **1** (Orn; Trs) Bibilică (*Numida meleagris*). **2** (Buc) Gușă la gât.

pircâță *sf* vz ***pirchiță***

pirchină *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~ne* / E: ***pircă*** + *-ină*] (Orn; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

pirchițâță *sf* vz ***pirchiță***

pirchițoi *sm* vz ***pirchițoi***

pirchiță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / V: ***~câță, ~chițită*** / Pl: ***~țe, ~ți*** / E: ***pîrcă*** + ***-iță*** cf *pichirită*] (Orn; Trs) Bibilică (*Numida meleagris*).

pirichițoi *smi* [At: A I, 13 / V: ***~chitiț~*** / E: ***pirchiță*** + ***-oi***] (Trs) Bărbătuș al bibilicii Si: (reg) *pircoi*.

pirci[1] *s* vz ***pârci***[2]

pirci[2] *v* vz ***pârci***[4]

pirciotină *sf* [At: ȘEZ. XV, 105 / Pl: ***~ne*** / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape, care crește în câmp, în tufe, iar fructele ei, în formă de boabe, sunt folosite la vopsit.

pircit, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***pirci***[2]] (Mun) **1-3** (Om sau) animal nedezvoltat. **4-5** (Fig) (Om) rău la suflet, zgârcit. **6-7** (Fig) (Om) închis, sucit.

pircitură *sf* vz ***pârcitură***

pircoi *smi* [At: ALR II, 5 744/53 / E: ***pîrcă*** + ***-oi***] (Reg) Pirchițoi.

pircota *v* vz ***pircoti***

pircoteală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~eli*** / E: ***pircoti*** + ***-eală***] (Mun) **1** Piroteală (**1**). **2** Stare de moleșeală, de indispoziție Si: *pircotit*[1] (**2**).

pircoti *vi* [At: PĂCALĂ, M. R. 138 / V: (cscj) ***~ta*** / Pzi: ***~tesc*** / E: ctm ***piroti*** + ***picoti***] **1** (Reg; d. oameni) A moțăi[1]. **2** (Mun; d. păsări) A boli.

pircotit *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~uri*** / E: ***pircoti***] (Reg) **1-2** Pircoteală (**1-2**).

pirculici *sm* vz ***pricolici***

pire *sn* vz ***piure***

piret *s* vz ***piretru***

piretic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***pyrétique***] (Rar) **1** Care provoacă febră. **2** Referitor la febră.

piretoterapie *sf* [At: LTR[2] / Pl: ***~ii*** / E: ***pyrétothérapie***] Terapie care constă în provocarea artificială a unei stări febrile, cu diverse mijloace, injecții, soluții coloidale etc., în scopul ridicării potențialului de apărare împotriva bolii al organismului.

piretrină *sf* [At: LTR[2] / Pl: ***~ne*** / E: fr ***pyrethrine***] Insecticid care nu este toxic pentru oameni și care se extrage din piretru.

piretru *s* [At: PISCUPESCU, O. 309/21 / V: (înv) ***per~, piret*** / Pl: nct / E: lat ***Pyrethrum***] **1** (Bot; rar) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariaefolium*). **2** (Bot; rar) Năprasnică (*Chrysanthemum corymbosum*). **3** (Bot; rar) Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **4-5** (Bot; rar) Vetricea (*Chrysanthemum macrophyllum* și *alpinum*). **6** (Bot; rar) Valențiță (*Chrysanthemum millefolium*). **7** Pulbere fină obținută din florile uscate de piretru (**4-5**), care conține piretrină.

pireu *sn* vz ***piure***

pirevită *sf* [At: BORZA, D. 172 / A: nct / Pl: ***~țe*** / E: srb ***piravica***] (Bot; Dob) Alac (*Triticum monococcum*).

pirex *sns* [At: DN[3] / E: fr ***pyrex***] (Dc) Sticlă foarte rezistentă la variațiile bruște de temperatură, din care se construiesc aparate de laborator.

pirexie *sf* [At: DN[2] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pyrexie***] **1** (Liv) Febră. **2** (Pex) Nume generic dat bolilor cu temperatură ridicată.

pirg[1] *s* [At: (a. 1849) DR. III, 739 / Pl: ***~uri*** / E: ngr ***πύργος***] (Grî) Turn de apărare.

pirg[2] *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantator cu care se fac găuri în pământ.

pirgălău *sn* [At: CONV. LIT. XX, 1105 / Pl: ***~aie*** / E: ctm ***pirgău*** + ***zurgălau***] (Trs) Pirgău.

pirgău *sn* [At: ARH. FOLK. VII, 70 / Pl: ***~aie*** / E: mg ***pergö***] (Trs) Clopoțel care se atârnă la gâtul vitelor Si: *talangă*, (reg) *pirgălău*.

pirgăuaș *sn* [At: A I, 34 / Pl: ***~e*** / E: ***pirgău*** + ***-aș***] **1-2** (Reg; șhp) Pirgău (mic).

pirgeometru *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~re*** / E: fr ***pyrgéomètre***] Aparat pentru măsurarea intensității radiației terestre, care determină condițiile echilibrului termic la suprafața solului.

pirghel *sn* vz ***perghel***

pirguș *sn* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / Pl: ***~e*** / E: ***pirg***[2] + ***-uș***] **1-2** (Olt; Mun; șhp) Pirg[2] (mic).

pirheliograf *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~e*** / E: fr ***pyrhéliographe***] Pirheliometru înregistrator.

pirheliometru *sn* [At: LTR[2] / P: ***~li-o~*** / Pl: ***~re*** / E: ger ***Pyrheliometer***] Instrument cu care se măsoară cantitatea de energie solară care cade într-un anumit timp pe o suprafață.

piri *i* [At: TDRG / V: ***pir, pirca*** / E: fo cf mg *piri*] (Trs; Mun; are) **1-2** Strigăt cu care (se cheamă sau) se alungă păsările de curte.

piric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: cf gr ***πύρ, πύρος*** „foc"] Care se referă la foc, la ardere și mai ales la focuri de artificii.

pirica *i* vz ***piri***

piridăici *sfp* vz ***paradaisă***

piridină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: ***~ne*** / E: fr ***pyridine***] Substanță organică, aromatică, lichidă, incoloră, solubilă în apă, alcool și eter, toxică, având un miros caracteristic neplăcut, folosită la fabricarea unor medicamente, a unor coloranți etc.

piridoxină *sf* [At: DEX – S / Pl: ***~ne*** / E: fr, eg ***pyridoxine***] (Far) Substanță organică ce se găsește în drojdia de bere, grâu, ficat, rinichi etc., jucând un rol important în menținerea integrității structurale și funcționale a multor țesuturi și organe Si: *adermină*, *vitamina* B_6.

piriform, ~ă *a* [At: POLIZU, P. 22/25 / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pyriforme***] În formă de pară[2].

pirigoane *sf* vz ***pelargonie***

pirilaz *sn* vz ***pârleaz***

piriluș *s* vz ***piriuș***

pirină *sf* vz ***pernă***

pirinci *s* vz ***perinei***

pirinoc *sn* vz ***perinoc***

piripisi *v* vz ***peripiisi***

pirirgoane *sf* vz ***pelargonie***

pirit[1] *s* vz ***pirită***

pirit[2]***, ~ă*** *a* vz ***pierit***

pirită *sf* [At: PONI, CH. 227 / V: (rar) ***pirit*** *s* / Pl: ***~te*** / E: fr ***pyrite***] Bisulfură naturală de fier, cristalizată, în sistemul cubic, răspândită în natură și folosită mai ales ca materie primă la fabricarea acidului sulfuric.

piritizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: ***~zări*** / E: ***pirită***] (Glg) Fenomen caracteristic zonelor neaerisite, bogate în hidrogen sulfurat, constând în înlocuirea moleculelor carbonatului de calciu din cochiile fosile, prin pirită.

piritor, ~oare *a* vz ***pieritor***

piritos, ~oasă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 162 / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: fr ***pyriteux***] (D. minereuri, substanțe chimice) Bogat în pirită.

piriuș *s* [At: TEAHA, C. N. 252 / V: ***~iluș*** / Pl: nct / E: nct] (Trs) Derdeluș pe care se dau copii iarna.

pirlaș *sn* vz ***pârleaz***

pirlaz *sn* vz ***pârleaz***

pirleaz *sn* vz ***pârleaz***

pirlipcă *sf* vz ***prelipcă***

pirloag *sn* vz ***pârleaz***

pirmanent, ~ă *a* vz ***permanent***

pirniceală *sf* vz ***piperniceală***

pirnici *v* vz ***pipernici***

pirnicit, ~ă *a* vz ***pipernicit***

piro- [At: DN[3] / V: ***pir-*** / E: fr ***pyro-***, it ***piro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (De) foc. **3-4** (Prin) căldură.

piroagă *sf* vz ***pirogă***

piroană *sf* vz ***piron***

piroașcă *sf* vz ***piroșcă***

pirobalistică *sf* [At: DN[2] / Pl: ***~ici*** / E: fr ***pyrobalistique***] (Mil) Disciplină care studiază lansarea proiectilelor prin guri de foc.

piroclastic, ~ă *a* [At: LTR[2] XII, 422 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***pyroclastique***] (D. formații geologice, roci) **1** Alcătuit din piroclastite. **2** Referitor la piroclastite. **3** Caracteristic piroclastitelor. **4** Care aparține piroclastitelor.

piroclastit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pyroclastite***] Rocă formată prin depozitarea materialului expulzat în timpul exploziilor vulcanice.

piroelectric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroélectrique***] Care se referă la piroelectricitate.

piroelectricitate *sf* [At: LTR[2] / P: *~ro-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***pyroélectricité***] Proprietate a unor cristale de a se polariza electric sub acțiunea unor variații de temperatură, sau de a-și modifica temperatura sub acțiunea unui câmp electric.

pirofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***pirofile***] **1-2** (Persoană) care suferă de pirofilie. **3-4** (Persoană) care are atracție pentru foc. **5** *a* Care nu se alterează în contact cu focul.

pirofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ii* / E: it ***pirofilia***] **1-2** Atracție (morbidă) pentru foc. **3** Calitate a ceea ce este pirofil (**5**).

pirofit, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***pyrophyte***] (D. plante) **1** Ale cărei organe subterane profunde pot supraviețui focului. **2** Ale cărei semințe posedă un înveliș gros lignificat, care plesnește sub efectul căldurii incendiului, favorizând germinarea semințelor respective.

pirofob, ~ă *smf, a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyrophobe***] **1-2** (Persoană) care suferă de pirofobie.

pirofobie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrophobie***] Stare patologică ce se caracterizează prin frica de foc.

pirofor *sm* [At: DN[2] / Pl: *~i* / E: fr ***pyrophore***] **1** Corp care produce scântei și se aprinde ușor în contact cu aerul prin frecare sau prin ciocnire cu un alt corp. **2** (Lpl) Gen de insecte coleoptere care emit lumină fluorescentă. **3** (Șls) Insectă care aparține genului piroforelor (**2**).

piroforic, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 69/25 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pyrophorique***] (D. corpuri, materiale, substanțe etc.) Care are proprietățile unui pirofor (**1**).

pirofosfat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ați* / E: fr ***pyrophosphate***] Sare a acidului pirofosforic.

pirofosforic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrophosphorique***] (Îs) *Acid ~* Acid din care se obține, prin încălzire, acidul fosforic normal.

pirogalic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrogallique***] (Îs) *Acid ~* Pirogalol.

pirogalol *s* [At: LTR[2] / Pl: nct / E: fr ***pyrogallol***] Substanță chimică în formă de cristale albe cu gust amar, folosită în medicină ca antiseptic și în tehnica fotografiei, ca revelator Si: *acid pirogalic*.

pirogă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***~oagă*** / Pl: *~ogi* / E: fr ***pirogue***] Ambarcație rudimentară, lungă, îngustă și scundă, cu vâsle sau cu pânze, construită prin cioplirea sau scobirea unui trunchi de copac ori confecționată din piei cusute și folosită în apele interioare din Africa, India, în insulele din sud-estul Asiei și din Oceanul Pacific etc. Si: *cin, monoxil*.

pirogen, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyrogène***] **1** Produs de foc. **2** Care provoacă febră. **3** Capabil să declanșeze o stare de hipertermie.

pirogenare *sf* [At: ENC. TEHN. I, 44 / Pl: *~rări* / E: cf fr *pyrogénation*] Procedeu pentru realizarea unor reacții chimice între gaze la temperaturi înalte Vz *cocsificare, cracare*.

pirognostie *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrognostie***] (Chm) Metodă de analiză folosită pentru determinarea metalelor dintr-un mineral, constând din încălzirea acestuia într-o flacără de suflător.

pirograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pyrographe***] Aparat electric de pirogravură cu un vârf ascuțit care se înroșește.

pirograva *vt* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 173 / Pzi: *~vez* / E: fr ***pyrograver***] A grava pe lemn, pe os, pe piele etc. în straturile superficiale, cu ajutorul unui vârf de metal înroșit în foc sau cu un termocauter, pentru a ornamenta.

pirogravare *sf* [At: ENC. TEHN. I, 472 / Pl: *~vări* / E: ***pirograva***] Ornamentare a lemnului, osului etc. cu ajutorul unui vârf metalic înroșit în foc sau al unui termocauter Si: *pirogravură* (**3**).

pirogravat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pirograva***] **1** (D. obiecte sau părți ale unor obiecte din lemn, os, piele etc.) Decorat cu pirogravuri (**1**). **2** (D. desene, ornamente, inscripții etc.) Executat prin pirogravare.

pirogravor *sm* [At: NOM. PROF. 32 / Pl: *~i* / E: fr ***pyrograveur***] **1** Persoană care execută lucrări de pirogravură. **2** Specialist în pirogravură.

pirogravură *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: fr ***pyrogravure***] **1** Ornament realizat prin pirogravare. **2** (Pex) Obiect pirogravat. **3** Pirogravare. **4** Artă a decorării prin pirogravare.

piroi *sn* vz ***piron***

pirol *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***pyrrol***] Compus organic sub formă de lichid incolor, cu miros de cloroform, produs prin distilarea uleiului de oase și folosit la fabricarea unor coloranți.

pirolatrie *sf* [At: DN[3] / P: *~tri-e* / Pl: *~ii* / E: gr ***πῦρ + λατρεία***] Venerare a focului ca pe o ființă supranaturală, de către popoarele primitive.

pirolatru, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ri, ~re* / E: cf fr *idolâtre*] (Liv) Adorator al focului.

pirole *sfp* [At: BORZA, D. 67 / V: *~rule* / E: nct] (Bot; reg) **1** Nap (*Helianthus tuberosus*). **2** (Îf *pirule*) Buruiană care conține venin (*Euphorbia lathyris*).

pirolignos, ~oasă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pyroligneux***] (Îs) *Acid ~* Produs obținut prin distilarea uscată a lemnului, din care se extrage acidul acetic, alcoolul metilic și acetona.

piroliză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***pyrolyse***] Proces de descompunere termică a hidrocarburilor prin încălzirea acestora dincolo de limita lor de stabilitate.

piroluzit *sn* [At: PONI, CH. 215 / V: *~ă sf* / Pl: ? / E: fr ***pyrolusite***] Bioxid natural de mangan, folosit la extragerea manganului, în industria sticlei, a vopselelor de ulei.

piroluzită *sf* vz ***piroluzit***

pirom *sn* vz ***piron***

piromac, ~ă *a* [At: CANTUNIARI, L. M. 172 / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***pyromaque***] (Rar; îs) *Cremene ~ă* sau *silex ~* Piatră de amnar.

piroman, ~ă *smf* [At: V. ROM. octombrie 1960, 191 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pyromane***] Persoană care suferă de piromanie.

piromanie *sf* [At: ALBINEȚ, M. 15/19 / Pl: *~ii* / E: fr ***pyromanie***] Tulburare psihică în care bolnavul simte impulsul nestăpânit de a da foc, de a distruge prin foc.

piromant, ~ă *smf* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***piromante***] Persoană care practică piromanția.

piromanție *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pyromancie***] Ghicire a viitorului prin observarea focului, frecventă în Grecia antică.

pirometalurgie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pyrométalurgie***] Procedeu de bază pentru obținerea metalelor, care constă în topirea minereurilor în cuptoare metalurgice cu ajutorul căldurii produse prin arderea unor combustibili.

pirometamorfism *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***pyrométamorphisme***] Totalitate a transformărilor pe care le suferă rocile din vecinătatea imediată a unui corp eruptiv, din cauza temperaturilor înalte ale acestuia.

pirometră *sf* vz ***pirometru***

pirometric, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrométrique***] **1** Care aparține pirometriei. **2** Privitor la pirometrie. **3** De pirometrie.

pirometrie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***pyrométrie***] Ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor înalte.

pirometru *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ră*** / Pl: *~re* / E: fr ***piromètre***] Instrument sau dispozitiv folosit pentru măsurarea temperaturilor înalte.

piromorfism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pyromorphisme***] Modificare a structurii și a compoziției rocilor, provocată de o temperatură înaltă.

piromorfit *sn* [At: LTR[2] / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Pyromorphit***] Minereu de plumb format în zona de oxidare a zăcămintelor bogate în plumb.

piromorfită *sf* vz ***piromorfit***

piron *sn* [At: CORESI, EV. 132 / V: ***pilon, ~oană*** *sf*, (îrg) ***~oi***, (înv) ***~e*** (reg) ***~om*** / Pl: *~oane*, (reg, *sm*) *~i* / E: slv ***пиронъ***] **1** Cui lung și gros, din oțel, curbat în unghi drept la un capăt și folosit la îmbinarea pieselor unor construcții de lemn, la fixarea unui obiect greu etc. Si: (reg) *potseg*,

poțoc. **2** (Fam; îe) **A face (la) ~oane (și la cuie)** A tremura de frig Si: *a dârdâi*. **3** (Fam. îe) **A tăia** (sau **a da**) **(la) ~oane** A spune minciuni. **4** (Rar; îe) **A bate cu buretele ~ în perete** A face o acțiune absurdă și inutilă. **5** (Rar; îe) **A sta ~** A fi piedica în calea cuiva. **6** (Spc; Mun; Olt) Cui de la urechile protapului.

pironar *s* [At: H XI, 350 / Pl: nct / E: ***piron*** + *-ar*] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

pirone *sn* vz ***piron***

pironi [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 215^{v}/14 / Pzi: *~nesc* / E: ***piron***] **1** *vt* (Rar) A fixa cu sau în piroane (**1**). **2** *vt* (Îvp; spc; c. i. oameni) A ținti în cutie pentru a tortura și a omorî. **3** *vt* (Spc) A răstigni. **4-5** *vtr* (Trs) A (se) chinui. **6** *vt* (Îe) **A ~ locului** A imobiliza ca și când ar fi bătut în cuie. **7** *vt* (C. i. privirea, ochii, atenția, gândul etc.) A concentra într-o anumită direcție. **8** *vt* A fixa pe cineva cu privirea.

pironian, ~ă [At: DN^{3} / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pyrronien***] **1** *a* Care se referă la pironism. **2-3** *smf, a* (Adept) al pironismului. **4** *a* (Pex) Sceptic.

pironire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pironi***] **1** Țintuire cu sau în piroane (**1**). **2** (Îvp; spc) Țintuire a unei persoane pentru a o tortura și a o omorî. **3** (Spc) Răstignire. **4** (Trs) Chinuire. **5** Imobilizare. **6** Concentrare a privirii, a atenției asupra unui obiect.

pironism *sns* [At: DN^{3} / E: fr ***pyrrhonisme***] **1** Doctrină a filozofului sceptic grec Pyrrhon, care susținea că nici o afirmație nu poate fi mai adevărată decât alta, deoarece, după el, lucrurile sunt incognoscibile. **2** (Pex) Scepticism.

pironit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 201^{v}1/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pironi***] **1** Fixat cu sau în piroane. **2** (Spc; d. oameni) Răstignit. **3** Imobilizat. **4** Nemișcat. **5** (D. privire, atenție) Concentrat asupra unui obiect.

pirop *s* [At: ȘINCAI, HR. I, 9/20 / Pl: nct / E: fr ***pyrope***, ger ***Pyrop***] **1** Silicat de magneziu din grupa granatului, de culoare roșie, roșiatică sau neagră, translucid, cu luciu gras, folosit ca piatră semiprețioasă Si: *granat de Boemia*.

piroparafină *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ne* / E: fr ***pyroparaffine***] Parafină bine cristalizată, ca urmare a încălzirii.

piroplasmoză *sf* [At: ENC. VET. 342 / Pl: *~ze* / E: fr ***piroplasmoze***] Grup de boli parazitare ale animalelor domestice, provocate de paraziți monocelulari care pătrund în sânge distrugând globulele roșii și producând febră mare Si: *cârceag*.

piros, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pir***^{2} + *-os*] (Reg; d. terenuri) Năpădit de pir^{2} (**1**).

piroscaf *sn* [At: HELIADE, O. I, 382 / V: *~ă sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***pyroscaphe***, it ***piroscafo***] (Iuz) Navă acționată de aburi.

piroscafă *sf* vz ***piroscaf***

piroscop *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~oape* / E: fr ***pyroscope***] Instrument cu care se poate observa dacă o temperatură a atins un anumit grad.

piroscopic, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroscopique***] (Îs) *Indicator ~* Indicator făcut din diferite amestecuri de materiale ceramice cu care se înregistrează temperaturile înalte.

pirosferă *sf* [At: CANTUNIARI, L. M. 164 / Pl: *~re* / E: fr ***pyrosphère***] Zonă din interiorul scoarței pământului situată între barisferă și litosferă, care se presupune că ar fi în stare fluidă și este considerată sediul erupțiilor vulcanice Si: *sima*.

pirostat *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***pyrostat***] Aparat de supraveghere și de control al temperaturii camerei de ardere a unui focar de cazan sau de cuptor industrial.

pirostânie *sf* vz ***pirostrie***

pirostei *sm* vz ***pirostrie***

pirosteie *sf* vz ***pirostrie***

pirostie *sf* vz ***pirostrie***

pirostrcie *sf* vz ***pirostrie***

pirostrie *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 194/3 / V: ***perostie, pilostreie, pilostrie, pirostânie, pirostei, pirosteie, pirostie, pirostei, piroștie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πυρωστία***, bg ***пиростия***] **1** (Mpl) Cadru metalic circular sau triunghiular cu trei picioare, așezate direct pe pământ, pe care se pune căldarea, ceaunul sau oala la foc Si: *cracană*, (reg) *mâță, picioare, țagră*. **2** (Îcs) *De-a ~iile* Joc de copii în care participanții își dispută unul altuia un băț de lemn înfipt în pământ. **3** (Pex) Băț folosit în jocul „De-a pirostriile" (**2**). **4** (Reg) Unealtă folosită mai ales la stână, făcută din trei prăjini împreunate la capătul de sus și așezate în formă de piramidă, de care se atârnă, cu un lanț, căldarea sau ceaunul deasupra focului. **5** (Olt) Obiect de piatră sau de fier care se pune sub vatră, sub lemnele care ard, cu scopul de a le ridica și de a le face să ardă mai bine. **6** (Spc; lpl) Cunună pusă pe capul mirilor în timpul celebrării căsătoriei religioase Si: *cununie*. **7-8** (Îe) **A(-și) pune ~le** (**pe** sau **în cap**) A (se) căsători. **9** (Ast; pop; lpl) Constelație nedefinită mai îndeaproape. **10** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **11** (Reg; art.) Melodie după care se execută pirostria (**10**).

piroșcă *sf* [At: CIHAC, II, 257 / V: ***paroș~, ~roaș~*** / Pl: *~sce, ~ște, ~ști, ~știi* / E: rs, ucr dal ***пирожки***] (Mpl) **1** (Cul; reg) Colțunaș. **2** (Trs) Tăiței de formă pătrată, fierți în apă și dați prin ulei. **3** (Trs; Buc) Sarma. **4** (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*). **5** (Bot; Trs) Cartof (*Solanum tuberosum*).

piroșeață *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 143 / Pl: *~ețe* / E: cf *roșeață*] (Reg; rar) Roșeață puternică.

piroștei *sm* vz ***pirostrie***

piroștie *sf* vz ***pirostrie***

pirot *sn* [At: REV. CRIT. III, 164 / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: pvb ***piroti***] (Trs) **1** Trudă. **2** Suferință.

pirota *v* vz ***piroti***

pirotare *sf* vz ***pirotire***

pirotă *sf* vz ***pirot***

proteală *sf* [At: HELIADE, O. I, 186 / Pl: *~eli* / E: ***piroti*** + *-eală*] **1** Stare a celui care pirotește Si: *moțăială, moțăit*^{1}, *picoteală, somnolență*, (rar) *pirotire* (**1**), (reg) *pircoteală, pircuială*. **2** (Pop) Boală care se manifestă prin somnolență și dureri de oase. **3** Lipsă de vlagă Si: *pirotire* (**2**). **4** Stare de inactivitate Si: *pirotire* (**3**). **5** Stare a celui care zace bolnav Si: *pirotire* (**4**). **6** Oboseală provocată de nesomn sau veghe Si: *pirotire* (**5**).

pirotecnic, ~ă *a* vz ***pirotehnic***

pirotecnie *sf* vz ***pirotehnic***

pirotehnic, ~ă *a* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ecn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrotechnique***] **1-2** Care aparține pirotehniei (**1-2**). **3-4** Privitor la pirotehnie (**1-2**). **5-6** Produs prin pirotehnie (**1-2**).

pirotehnician, ~a *smf* [At: GL 1961, nr. 5, 5/3 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pyrotechnique***] **1-2** Specialist în pirotehnie (**1-2**).

pirotehnie *sf* [At: CR (1830), 56^{1}/13 / V: (înv) ***~ecn~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pyrotechnie***] **1** Tehnică a producerii, conducerii și utilizării focului. **2** Tehnică a fabricării unor materiale, piese și dispozitive care servesc la aprinderea muniților, armelor de foc, a unor substanțe explozibile, a artificiilor etc. **3** (Ccr) Fabrică de muniții.

pirotermic, ~ă *a* [At: LTR^{2} / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyrothermique***] Care dezvoltă căldură prin ardere.

pirotî [At: CIHAC, II, 50 / V: (rar; cscj) ***~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] **1** *vi* A ațipi șezând sau stând în picioare Si: *a dormita, a moțăi*^{1}, *a picoti*, (reg) *a mătăli, a pircoti, a ochi*^{2} (nob) *a moșăi*. **2** *vi* A fi abătut și fără vlagă Si: *a lâncezi, a tânji*. **3** *vi* A sta inactiv Si: *a lâncezi, a tânji*. **4** *vi* (Pex) A zăcea bolnav. **5** *vr* (Trs; Ban) A se trudi. **6** *vr* A obosi de nesomn sau de veghe.

pirotină *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***pirotine***] Sulfură naturală de fier, cristalizată în sistemul hexagonal, de culoare galbenă-închis cu reflexe brune-roz.

pirotire *sf sf* [At: POLIZU / V: *~tare* / Pl: *~ri* / E: ***piroti***] (Rar) **1-5** Pirotealâ (**1, 3-6**).

pirotit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 164 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piroti***] (Trs; Ban) **1** Copleșit de somn Si: *somnoros, toropit*. **2** Ostenit. **3** Abătut.

piroxen *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: fr ***piroxène***] Silicat natural de magneziu, fier, calciu, aluminiu, sodiu, potasiu etc. care apare în cristale prismatice de culoare verde-măslinie până la negru, cu luciu sticlos.

piroxenic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pyroxénique***] Care are natura piroxenului.

piroxenit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~iți* / E: fr ***pyroxénite***] Rocă eruptivă constituită mai ales din piroxen, asociată cu peridotitele și gabrourile.

piroxilină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***pyroxiline***] Amestec de esteri nitrici ai celulozei, folosit în industrie la fabricarea explozivelor, a celuloidelor, a lacurilor și a emailurilor.

pirozā *sf* [At: DN[2] / V: ***~zis*** *sn* / Pl: *~ze* / E: cf fr *pyrosis*] (Med) Senzație de arsură în piept și în gât, determinată de iritarea esofagului și însoțită, de obicei, de râgâieli.

pirozea *sf* vz ***peruzea***

pirozis *sn* vz ***pirozā***

pirpalac *i, sn* vz ***pitpalac***

pirpalacă *sf* vz ***pitpalacă***

pirpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pirpileac *sn* vz ***prepeleac***

pirpiliag *sn* vz ***prepeleag***

pirpilig *sn* vz ***prepeleac***

pirpilită *sf* vz ***prepelită***

pirpiliu[1] *s* [At: H II, 268 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Haină bărbătească.

pirpiliu[2]***, ~ie*** *a* vz ***pirpiriu***

pirpiri *a* vz ***pirpiriu***

pirpiriu, ~ie *a* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 304 / V: (înv) ***firfi~, ~ri, ~pirliu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***pirpiri***] **1** (Îvp; d. oameni; îla) **Pirpiri-cosac** Fără avere. **2** (Pop; d. oameni) Sărăcăcios, jerpelit sau prea subțire îmbrăcat. **3** (D. îmbrăcăminte) Sărăcăcios. **4** (D. îmbrăcăminte) Subțire și necorespunzător pentru vremea friguroasă. **5** (D. ființe) Mic și slab Si: *firav, pipernicit, prizărit*.

pirtiguș *sf* [At: LEXIC REG. II, 78 / Pl: *~și* / E: nct] (Reg) Maț uscat de porc, fript pentru a fi consumat.

piruchi *sfp* vz ***piruște***

piruci *sfp* vz ***piruște***

piruet *vi* [At: CĂLINESCU, S. 214 / P: *~ru-e~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***pirouetter***] (Rar) A face piruete.

pirueta *sf* [At: STAMATI, D. / P: *~ru-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***pirouette***] **1** Figură de dans constând din învârtirea completă a unui dansator, executată pe un singur picior, mai ales pe vârf. **2** (Pgn) Rotire rapidă pe vârful picioarelor. **3** (Spt) Învârtire a corpului în jurul axei sale verticale, făcută cu scopul de a imprima o anumită viteză obiectului aruncat, greutate, disc, ciocan, în diferite probe de atletism. **4** Mișcare de întoarcere a calului pe picioarele dinapoi. **5** (Fig) Schimbarea bruscă de atitudine, de apărare.

pirui[1] *vi* [At: LB / Pzi: 3 *piruie ~este* / E: ***pir***[1] **+** *-ui*] (D. păsărele, insecte) **1** A scoate sunete dulci, melodioase, în triluri. **2** (Pgn) A ciripi.

pirui[2] *vt* [At: BL VII, 129 / Pzi: *~esc* / E: ***pir***[2] **+** *-ui*] (Trs) A ara a doua oară, pentru a curăți de pir[2].

piruială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~ru-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pirui***[1] **+** *-eală*] (Reg) **1** Piruit[1] (**1**). **2** (Pgn) Ciripit.

piruit[1] *sn* [At: TDRG / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pirui***[1]] **1** (Ccr) Cântec melodios, în triluri, al păsărilor și al insectelor Si: (reg) *piruială* (**1**), *piruitură* (**1**). **2** (Pgn) Ciripit.

piruit[2] *sn* [At: PAMFILE, A. R. 104 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pirui***[2]] (Trs) Curățire de pir[2] prin arătură a pământului de două ori.

piruitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~răi~*** / P: *~ru-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pirui***[1] **+** *-tură*] (Reg) **1** Piruit[1] (**1**). **2** (Pgn) Ciripit.

pirulă *sf* vz ***pilulă***

pirule *sfp* vz ***pirole***

piruște *sfp* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 104 / V: ***~uchi, ~uci*** / E: nct] (Trs) Chibrituri.

piruț *sm* [At: BÎRLEA, C. P. 34 / Pl: *~i* / E: ***pir***[2] **+** *-uț*] **1-18** (Pop; rar; shp) Pir[2] (**1-3, 5-10**) (mic).

piruzea *sf* vz ***penezea***

pis[1] *ain* [At: ALR II/I, MN 5, 6836/53 / E: mg ***pisze***] (Trs; Ban) **1** (D. oameni) Cu nasul cârn. **2** (D. nas) Cârn.

pis[2] *i* [At: CIHAC, II, 258 / V: ***pâs*** / E: fo] **1** (Are) Strigăt cu care se cheamă pisica Si: (reg) *pituș*. **2** (Îe) **A nu** (sau **fără a**) **zice** (**nici**) **pâs** A nu spune nimic.

pisa [At: PSALT. HUR. 64V/5 / Pzi: *~sez* / E: ml ***pi(n)sare***] **1** *vt* (C. i. o substanță un corp solid etc.) A zdrobi prin lovituri repetate cu pisălogul, cu ciocanul etc., pentru a mărunți, a preface în praf sau pastă, făcând să iasă mustul Si: (reg) *a pisălogi* (**1**), *a pisăza* (**2**), (fam) *a pisăgi* (**1**). **2** *vt* (Spc; c. i. boabe de grâu sau de alte cereale) A bate în piuă pentru a descoji și a mărunți Si: *a decortica, a pisăgi* (**2**), *a pisălogi* (**2**). **3** *vt* (Îcs) *~sez mălaiul* Joc de copii la care participanții se așează câte doi spate în spate, ținându-se de subsori, și se ridică alternativ unul pe altul. **4** *vt* (Pop; c. i. carne, zarzavaturi etc.) A mărunți, tăind sau trecând prin mașina de tocat Si: *a pisăza* (**1**). **5** *vt* (Trs; c. i. plante cerealiere sau leguminoase) A bate cu îmblăciul, pentru a separa semințele de restul plantei Si: *a pisăgi* (**3**), *a pisălogi* (**3**). **6** *vt* (Pop; c. i. pământul, zăpada etc.) A frământa cu picioarele Si: (fam) *a pisăgi* (**4**). **7** *vt* (Pex) A juca, izbind cu picioarele în pământ Si: *a pisăgi* (**5**). **8** *vt* (C. i. un dans) A executa. **9** *vi* A bate din picioare stând pe loc. **10** *vi* (Pex) A nu înainta. **11** *vt* (Reg; c. i. o țesătură) A piua (**2**). **12** *vt* (Pfm; fig; c. i. ființe) A snopi din bătaie Si: *a pisăgi* (**6**). **13** *vt* (Pfm) A strivi. **14** *vt* (Fig; c. i. oameni) A plictisi cu insistențele sau repetând aceleași lucruri Si: *a cicăli*, (fam) *a pisăgi* (**7**), *a pisălogi*.

pisaltichie *sf* vz ***psaltichie***

pisan, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, T. 252 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Pisa*** **+** *-an*] **1** Care aparține orașului italian Pisa. **2** Originar din Pisa.

pisanie *sf* [At: (a. 1698), ap. TDRG / V: (nob) ***piza~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***писаниѥ***] Inscripție votivă, sculptată în piatră sau pictată la intrarea unor biserici, pe lespezile unor morminte etc. cuprinzând o invocație religioasă, numele cititorului, motivarea zidirii sau alte date asupra monumentului respectiv.

pisar *sm* [At: (a. 1660) BUL. COM. IST IV, 18 / V: (îrg) ***~iu, ~ser, ~zăr*** / Pl: *~i* / E: slv ***писарь***, pn ***pisarz***] (Înv) Funcționar de cancelarie din trecut, care copia sau întocmea acte, scrisori, documente, având adesea și alte sarcini administrative Vz *calemgiu, diac, grămătic, logofăt, uricar*.

pisare *sf* [At: DRLU / Pl: *~sări* / E: ***pisa***] **1** Zdrobire prin lovituri repetate cu pisălogul, cu ciocanul, pentru a transforma în praf, pastă etc. Si: *pisat*[1] (**1**), *pisăgeală* (**1**), *pisoleală* (**1**). **2** Batere în piuă a cerealelor pentru a le descoji și mărunți Si: *pisat*[1] (**2**), *pisăgeală* (**2**), *pisoleală* (**2**). **3** Mărunțire cu mașina de tocat a cărnii și a zarzavaturilor Si: *pisat*[1] (**3**). **4** Batere cu îmblăciul a plantelor, pentru a le separa de semințe Si: *pisat*[1] (**4**), *pisăgeală* (**3**), *pisoleală* (**3**). **5** Frământare cu picioarele a pământului sau a zăpezii Si: *pisat*[1] (**5**), *pisăgeală* (**4**), *pisoleala* (**4**). **6** Executare a unui dans, bătând din picioare Si: *pisat*[1] (**6**), *pisăgeală* (**5**), *pisoleală* (**5**). **7** Snopire în bătaie Si: *pisat*[1] (**7**), *pisăgeală* (**6**), *pisoleală* (**6**). **8** (Fig) Plictisire cu insistențele și repetarea acelorași lucruri Si: *pisat*[1] (**8**), *pisăgeală* (**7**), *pisoleală* (**7**).

pisariu *sm* vz ***pisar***

pisat[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***pisa***] **1-8** Pisare (**1-8**).

pisat[2] *s* vz ***pâsat***

pisat[3] *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pisa***] **1** Sfărâmat în bucățele mărunte, în pulbere sau în pastă Si: *fărâmițat, mărunțit, strivit, zdrobit*, (reg) *pisăzat*, (fam) *pisăgit* (**1**). **2** (Pop; îe) **Cu oasele ~e** Extenuat din cauza zdruncinăturilor unui vehicul, a unui cal în mers. **3** (Spc; d. unele boabe de cereale) Descojit și mărunțit Si: *decorticat, pisăgit* (**2**). **4** (Reg; d. carne, zarzavaturi etc.) Tăiat mărunt sau tocat. **5** (Pop; d. pământ, zăpadă etc.) Bătătorit cu picioarele Si: (fam) *pisăgit* (**3**). **6** (Pfm; fig; d. ființe) Snopit în bătaie Si: (fam) *pisăgit* (**4**).

pisageală *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 135 / V: (rar) ***~sog~*** / Pl: *~eli* / E: ***pisagi*** **+** *-eală*] **1-7** Pisare (**1-2, 5-8**). **8** (Pop; fig) Extenuare. **9** (Fig) Învățare prin repetări insistente Si: *toceală*.

pisăgi *vt* [At: CARAGIALE, O. II, 88 / V: (rar) **~sogi** / Pzi: *~gesc* / E: ***pisa***] (Fam) **1-7** A pisa (**1-2, 5-7, 12, 14**). **8** (Fig) A nimici. **9** (Fig) A învăța mult, repetând mereu Si: *a buchisi, a toci*.

pisăgit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pisăgi***] (Fam) **1-4** Pisat[3] (**1, 3, 5-6**). **5** (Pop; îe) **A fi ~ de oase** A fi extrem de obosit.

pisălău *sn* [At: PASCU, S. 417 / Pl: *~laie* / E: ***pisa*** + *-ălău*] (Reg) **1** Pisălog (**1**). **2** (Bot) Mei (*Panicum miliaceum*).

pisălog, ~oagă [At: (a. 1805) GRECU, P. 312 / V: (reg) **~lug, ~sol~, ~sulug** *smf* / Pl: *~ogi, ~oage*, (**1-3**) și *~uri* / E: ***pisa*** + *-ălog*] **1** *sn* Unealtă casnică de lemn, de metal, de piatră etc., de obicei rotunjită ca o măciucă la unul sau la ambele capete, folosită la pisat în piuliță Si: *piluș* (**2**), (reg) *mai*[2] (**9**), *măiag, nilug, pil*[3] (**2**), *pisălău* (**1**), *pisător* (**1**), *pisoi*[3] (**1**). **2** *sn* (Reg; îe) **A-i sta (cuiva) ~lug pe cap** A pisa (**14**). **3** (Reg) Mai[2] (**8**). **4** *sm* (Reg; îf *pisălug*) Piluș (1). **5-6** *smf, a* (Fam) (Persoană) care plictisește pe cineva cu repetarea aceluiași lucru, cu insistențele. **7** *sm* (Reg; dep; îf *pisălug*) Cal bătrân, care merge greu.

pisălogeală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eli* / E: ***pisălogi*** + *-eală*] (Fam) **1** Plictiseală. **2** Vorbărie care plictisește prin insistență, repetare.

pisălogi *vt* [At: V. ROM. iulie 1954, 291 / V: (reg) **~lugi** / Pzi: *~gesc* / E: ***pisălog***] (Olt; Mun) **1-3** A pisa (**1-2, 5**).

pisălție *sf* [At: CONTEMPORANUL, I, 689 / Pl: *~ii* / E: ***psalt*** + *-ie*] (Rar) Ocupație de psalt.

pisălug, ~oagă *smf* vz ***pisălog***

pisălugi *v* vz ***pisălogi***

pisăni *av* vz ***pesemne***

pisăr *sm* vz ***pisar***

pisărie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/36 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***pisar*** + *-ie*] (Înv) **1** Funcție de pisar. **2** Demnitate de pisar. **3** Cameră de lucru a pisarului.

pisător, ~oare [At: ECONOMIA, 167/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pisa*** + *-ător*] **1** *sn* (Reg) Pisălog (**1**). **2** *sn* (Reg) Băț special cu care se tescuiesc strugurii. **3** *sn* (Reg) Mai[2] (**8**). **4** *sf* (Trs; Olt) Planșetă de lemn pentru tocat carnea. **5** (Reg) Unealtă pentru zdrobit fructe, sâmburi etc. formată dintr-o albie lunguiață în care este deplasată, cu ajutorul unei prăjini, o piatră de moară.

pisătură *sf* [At: KLEIN, D. 399 / Pl: *~ri* / E: ***pisa*** + *-ătură*] **1** Material, obiect pisat mărunt Vz *tocătură*. **2** (Pex; ccr) Ceea ce rezultă din pisarea, mărunțirea etc. a ceva Vz *tocătură*. **3** (Trs; Olt; spc) Carne tocată amestecată cu ceapă, slănină etc., din care se prepară diferite mâncăruri.

pisăza *vt* [At: CĂTANĂ, ap. CADE / V: **~seza** / Pzi: *~zez* / E: ***pisa*** + *-eza*] **1** (Ban; Trs; c. i. carne, zarzavaturi etc.) A pisa (**4**). **2** (Ban; fig; îf *piseza*) A pisa (**1**).

pisăzat, ~ă *a* [At: ALR I, 732/75 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pisăza***] (Ban) Pisat[3] (**1**).

pisc[1] *i* [At: PODARIU, FL., 64 / E: fo] (Reg; are) **1-2** Cuvântul care imită strigătul caracteristic al unor (pui de) păsări Si: *piu*[1].

pisc[2] *sn* [At: (a. 1541) CUV. D. BĂTR. I, 241/3 / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Vârf ascuțit și stâncos, caracteristic regiunilor muntoase și deluroase, de obicei fără vegetație, cu pante repezi, dominând o vale sau o depresiune Si: *creștet*, (reg) *picui*[1]. **2** (Pgn) Munte. **3** (Pgn) Deal. **4** (Rar) Ridicătură de pământ Si: *dâmb, movilă*. **5** (Reg) Ostrov. **6** (Îrg) Proră a unei nave. **7** Extremitate a unei ambarcații. **8** (Reg) Capăt ascuțit și curbat în sus cu care se sfârșesc tălpile saniei. **9** (Pop) Parte de car sau de la sanie de care se fixează protapul Si: (reg) *cârlig, furcă, grui, popârțac*[2]. **10** (Reg) Defect de țesătură care face ca una dintre marginile materialului să aibă un colț mai înaintat decât cealaltă. **11** (Trs) Bucată de teren de formă triunghiulară, cuprinsă între două dealuri sau între două pârâie. **12** (Mol; Trs) Gaură de la piatra alergătoare a morii Si: (reg) *piscoaie* (**7**).

pisc[3] *sn* vz ***plisc***

pisca *v* vz ***pișca***

piscalău *sn* vz ***piscălău***

piscan *sn* [At: MAT. FOLK. 279 / Pl: *~e* / E: ***pisc***[2] + *-an*] **1-6** (Pop; sdp) Pisc[2] (**1-3**) (mare).

piscanfloarea *sm* vz ***pișcănfloare***

piscanflore *sm* vz ***pișcănfloare***

piscar[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~i* / E: ***pisc*** + *-ar*] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla*).

piscar[2] *sm* vz ***pescar***

piscat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pisc***[2] + *-at*] (Reg; d. țesături) Care are pisc[2] (**10**).

piscă *sf* vz ***plisc***

piscălău *sn* [At: DRAGOMIR, O. M. 26 / V: **~cal~** (Pl: *~lauă*) / Pl: *~aie* / E: mg ***piszkáló***] **1** (Trs) Cociorvă pentru jar sau cenușă. **2** (Reg) Băț cu care se îndeasă brânza în burduf.

piscăli [At: LEXIC REG. 72 / V: ***pâs~*** / Pzi: *piscăl, ~lesc* / E: mg ***piszkál***] (Reg) **1** *vr* A se curăța cu migală, scobindu-se etc. **2** *vi* A migăli. **3** *vi* (Îf *pâscăli*) A mocoși. **4-5** *vi* A umbla cu ceva oprit (și uneori dăunător). **6** *vi* A scotoci.

piscăruș[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 129 / Pl: *~i* / E: ***piscar***[1] + *-uș*] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla*).

piscăruș[2] *sm* vz ***pescăruș***

pischil *sn* vz ***peșchir***

pischirel *sm* vz ***pescărel***

pischirie *sf* [At: H XVIII, 78 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

pischiul *sn* vz ***piuscul***

pisci- [At: DN[3] / E: it ***pisci-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) pește. **3** Piscicol.

piscicol, ~ă *a* [At: ATILA, P. 3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piscicole***] **1-2** Care ține (de pești sau) de piscicultură. **3-4** Privitor (la pești sau) la piscicultură. **5** De pești. **6-7** Caracteristic (peștilor sau) pisciculturii.

piscicultor, ~oare *smf* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pisciculteur***] Specialist în piscicultură.

piscicultura *sf* [At: I. IONESCU, M. 91 / Pl: *~ri* / E: fr ***pisciculture***] Ramură a zootehniei care se ocupă de reproducerea, creșterea, recoltarea și ameliorarea condițiilor de viață a peștilor în apele naturale și în cele amenajate, heleșteie, iazuri etc., precum și de ansamblul măsurilor pentru sporirea rezervelor piscicole.

pisciform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pisciforme***] Care are formă de pește.

piscina *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ne* / E: fr ***piscine***, lat ***piscina***] **1** Bazin cu apă amenajat pentru creșterea unor specii de pești, în scop decorativ, într-o grădină, într-un parc etc., sau în scop productiv, într-o întreprindere. **2** Bazin de înot. **3** (Pex) Complex sportiv în care se află un bazin de înot.

piscir *sn* vz ***peșchir***

piscivor, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***piscivore***] (Liv) Care se hrănește cu pește.

piscoace *sf* vz ***piscoi***

piscoară *sf* vz ***piscoi***

piscobecea *sfs* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / E: nct] (Reg; îlav) **De-a ~** Peste cap.

piscoi, ~oaie [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 209 / V: ***picicoaie***, (reg) ***~coace, ~coară, pițcoaie, pițcoaie*** *sf* / Pl: *~, ~oaie*, (rar, *sf*) *~* / E: ***pisc***[1] + *-oi*] **1** *smf* (Trs; Ban) Fluier mic, pentru copii, făcut din lemn de salcie sau de soc. **2** *smf* (Îrg) Fluier sau tub sonor care intră în componența unor instrumente muzicale. **3** *sf* (înv, *sm*) Oboi. **4** *sf* (pop, *sm*) Vrană la moară. **5** *sf* (Reg) Jgheab prin care se scot cerealele din hambar. **6** *sf* (Trs) Jgheab de scurgere la tease. **7** *sf* (Reg) Pisc[2] (**12**). **8** *sf* (Reg) Teică a morii. **9** *sm* (Reg) Om scund, sfrijit.

piscoia *v* vz ***piscui***

piscoli [At: ALR II, 3209/316 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***piszkol***] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) murdări. **3** *vt* (Reg; fig) A batjocori.

piscoș, ~ă [At: CABA, SĂL. 99 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***piszkos***] **1** *a* (Trs; Mar) Murdar. **2** *smp* (Trs) Tăiței cu marmeladă.

piscoșag *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 85 / Pl: *~uri* / E: mg ***piszkosság***] (Reg) Murdărie.

piscoși *vtr* [At: ALR SN IV, h 1219/192 / Pzi: *~șesc* / E: ***piscoș***] (Trs) **1-2** A (se) murdări.

piscot *sn* vz ***pișcot***

piscotci *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~e/e* / E: ***pisc*²** + *-otei*] **1-8** (Mun; șhp) Pisculeț (**1-8**).

piscuflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

piscui [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (cscj) ***~coia*** / Pzi: *~esc, piscui* / E: ***pisc*¹** + *-ui*] **1** *vi* (Mol; Trs; d. păsări sau d. puii lor) A piui[1] (**1**). **2-3** *vir* (Fig; d. femei și copii) A vorbi cu voce subțire. **4-5** *vir* (Reg; imp; d. broaște) A orăcăi. **6** *vi* (Trs) A cânta din fluier. **7** *vr* (Reg; d. mămăligă; csnp) A scoate bule de aer când fierbe.

piscuire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***piscui***] (Reg) **1** Ciripire a păsărilor Si: *piscuit* (**1**). **2** Piuitură (**1**) a puilor de pasăre Si: *piscuit* (**2**). **3** (Fig) Vorbire cu voce subțire, de copil Si: *piscuit* (**3**). **4** (Reg; imp) Orăcăire a broaștelor Si: *piscuit* (**4**). **5** Cîntec dintr-un fluier mic, cu sunet subțire Si: *piscuit* (**5**).

piscuit *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***piscui***] **1-5** Piscuire (**1-5**). **6-7** (Ccr) Sunete caracteristice, ascuțite, scoase de (puii de) păsări Si: *piuit* (**11-12**), *piuitură* (**3-4**), (rar) *piuire* (**3-4**).

pisculeț *sn* [At: (a. 1806) BOGDAN, D. ȘT. II, 25 / Pl: *~e* / E: ***pisc*² + *-uleț***] **1-8** (Șhp) Pisc[2] (**1-4**) (mai puțin înalt) Si: (pop) *piscușor* (**1-8**), (reg) *piscotei* (**1-8**).

piscupie *sf* vz ***episcopie***

piscur *sm* [At: BĂCESCU, P. 46 / Pl: *~i* / E: ucr ***пискир***] (Iht; Buc) Chișcar (*Lampetra danfordi*).

piscura *v* vz ***piștura***[1]

piscuș *sm* [At: BĂCESCU, P. 46 / Pl: *~i* / E: cf *piscur*] (Iht; Buc) Chișcar (*Lampetra danfordi*).

piscușor *sn* [At: DRĂGHICI, R. 120/25 / Pl: *~oare* / E: ***pisc*² + *-ușor***] **1-8** (Pop; șhp) Pisculeț (**1-8**).

pisene *av* vz ***pesemne***

piser *sm* vz ***pisar***

piseță *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***pissette***] Aparat de laborator care proiectează un jet lichid.

piseza *v* vz ***pisăza***

pisi *s* [At: CADE / Pl: nct / E: nct] (Iht; rar) **1-2** Calcan (*Rhombus laevis* sau *rhombus*).

pisic *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 147/12 / Pl: *~ici* / E: ***pisică***[1]] (Pop) **1-3** Pisoi[1] (**1-3**).

pisicar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***pisică*** + *-ar*] (Rar) Colțar de fier care se pune pe talpa bocancilor, ca să nu alunece Si: *crampon*.

pisică[1] *sf* [At: PRAV. GOV. 49[v]/13 / Pl: *~ici* / E: ***pis*² + *-ica*** cf tc dal *pisik*] **1** Animal domestic carnivor din familia felidelor, cu corpul suplu, acoperit cu blană deasă și moale de diferite culori, cu capul sferic, botul foarte scurt, ghearele retractile și ascuțite Si: (pop) *mâță* (*Felis domestica*). **2** (Spc) Femelă a acestui animal. **3** (Îs) *~ sălbatică* Animal de pradă cu corpul lung de aproximativ 70 cm, cu blană deasă, de culoare cenușie-gălbuie, cu vârful cozii negru precedat de două inele negre Si: (reg) *mâță sălbatică* (*Felix silvestris*). **4** (Îs) *Ochi de ~* Far mic sau bucată triunghiulară de material reflectorizant pus la spatele unor vehicule, pentru semnalizarea poziției. **5** (Îla) **De ~** Specific pisicii[1] (**1**). **6** (Îal) În felul pisicii (**1**). **7** (Îal) Ca al pisicii (**1**). **8-9** (Îe; îla) **(A fi) ~ blândă** (A fi) prefăcut Si: *ipocrit, fățarnic*. **10** (Îe) **A trăi** (sau **a se înțelege, a se iubi** etc.) **ca câinele** (sau **ca șoarecele**) **cu ~ca** A fi în relații foarte rele unii cu alții. **11** (Îae) A trăi rău cu cineva. **12** (Îe) **A umbla cu ~ca-n traistă** A încerca să înșele pe cineva. **13** (Îc) **A cumpăra ~ca în traistă** A nu putea fi cunoscut un lucru înainte de a intra în posesia lui. **14** (Îe) **A avea ochi de ~** A avea privirea ageră. **15** (Îae) A fi viclean. **16** (Fam; îe) **A face rachiu ~icii** A plânge fără rost. **17** (Îe) **A avea nouă suflete, ca ~ca** A fi rezistent. **18** (Îae) A avea o mare vitalitate. **19** (Îc) **A cădea în picioare ca ~ca** A ieși cu bine din orice încurcătură. **20-21** (Îe; îla) **A fi ~ plouată** (A fi) fără chef, abătut, descurajat. **22** (Îae) A arăta prost. **23** (Îac) A avea o ținută necorespunzătoare. **24** (Îae) A fi umilit. **25** (Îe) **A spăla** (sau **a mătura**) **ca** A face o curățenie superficială. **26** (Îae) A fi neglijent și murdar. **27** (Reg) **A rupe ~ca (de la început)** A fi energic. **28** (Îac) A ști să-și impună voința. **29** (Reg; îe) **A trage ~ca da coadă (pe rogojină)** A o duce greu, din cauza sărăciei Si: *a fi sărac, a fi strâmtorat*. **30** (Reg; îe) **A da apă** (sau **țuică**) **la ~ci** A pierde vremea degeaba. **31-32** (Fam; îe) **A fi** (sau **a face rost**) **de ~ pe orez** (A fi sau) a face rost de ceva bun Si: *a se învârti*. **33** Blană prelucrată a pisicii[1] (**1**) Si: (îrg) *mâța*. **34** (Iht; îc) **~-de-mare** Pește mare cu corpul turtit, lipsit de solzi, de formă romboidală, cu coadă în formă de bici, prevăzută cu un spin lung și ascuțit care conține otravă, cu care înțeapă pentru a se apăra când este atacat (*Trygon pastinaca*). **35** (Ent; îc) **~ca-popii** Omidă mare, păroasă, colorată pe spate în negru-roșiatic, din care ies fluturele *Arctia caja* Si: *omida-urs*, (reg) *mâța-popii, pisicuța* (**4**)*-popii*. **36-37** (Ent; îac) Câinele-babei (*Oniscus murarius* și *Oniscus asellus*). **38** Cărucior deplasabil pe o grindă sau pe un pod rulant, prevăzut cu un mecanism de ridicare a sarcinilor. **39** Dispozitiv pentru agățarea și declanșarea berbecului de sonetă cu cădere liberă. **40** Mănunchi de sârme de oțel folosit pentru curățirea de noroi sau de pământ a utilajelor folosite la foraj. **41** (Mun; Trs; șîs *~ de lemn*) Cursă primitivă de șoareci Si: (reg) *mâț, mâță*. **42** (Mun; Olt) Dispozitiv în formă de furcă cu două coarne, aplicat la inima căruței sau a carului, care împiedică vehiculul oprit pe o pantă să dea înapoi Si: (reg) *mâța*. **43** (Reg) Jgheab metalic folosit ca piedică la roata unei căruțe sau a unui car ce înaintează la vale. **44** Clamă pentru prins perdeaua. **45** (Bot; reg; lpl) Papanaș (*Trifolium arvense*). **46** (Mun) Fiecare dintre cei trei flăcăi care merg cu brezaia înaintea colindătorilor, anunțând venirea lor.

pisică[2] *sf* [At: BUL. FIL. V, 191 / Pl: *~ici* / E: ***piesă*** cf *pisoi*[3]] (Arg) Pisoi[2].

pisicări *vr* [At: BARCIANU / Pzi: *~resc* / E: ***pisică***[1] + *-ări*] (Rar) A se linguși.

pisicească *sf* [At: DEX[2] / P: *~cea~* / Pl: *~celi* / E: ***pisici*** + *-ească*] (Fam) Alintare.

pisicci *smp* [At: BORZA, D. 140 / E: ***pisică***[1]] (Bot; reg) Dediței (*Pulsatilla montana*).

pisicesc, ~ească *a* [At: PASCU, S. 66 / Pl: *~ești* / E: ***pisică***[1] + *-esc*] (Rar) **1** Care aparține pisicii[1] (**1**) Si: (reg) *mâțesc*, (reg) *mâțos*. **2** De pisică[1] (**1**) Si: (rar) *mâțesc*, (reg) *mâțos*. **3** Privitor la pisică[1] (**1**) Si: (rar) *mâțesc*, (reg) *mâțos*. **4** Specific pisicii[1] (**1**) Si: (rar) *mâțesc*, (reg) *mâțos*.

pisicește *av* [At: CARAGIALE, ap. TDRG / E: ***pisică*** + *-ește*] **1** Ca pisica[1] (**1**). **2** (Pex) Cu vicleșug. **3** Pe nesimțite.

pisici *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pisică***[1]] **1** (Olt; d. pisici[1]) A se reproduce. **2** (Fam) A se alinta[1]. **3** (Fig) A se linguși ca o pisică.

pisicos, ~oasă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 48 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pisică***[1] + *-os*] (Rar) **1** Cu apucături de pisică[1] (**1**). **2** Asemănător pisicii[1] (**1**). **3** Felin.

pisicuț *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***pisic*** + *-uț*] **1-6** (Șhp) Pisic (**1-3**) (mic).

pisicuță[1] *sf* [At: PANN, P. 55/6 / Pl: *~țe* / E: ***pisică***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Pisică[1] (**1**) (mică) Si: (rar) *mâțica* (**1-2**), *mâțișoara* (**1-2**), *pisulă*[1] (**1-2**), (reg) *mâțucă* (**1-2**), *mâțulică* (**1-2**), *mâțuluie* (**1-2**), *mâțuța* (**1-2**), *pisilica* (**1-2**), *pisuleană* (**1-2**), *pisulică* (**1-2**). **3** (Reg; îcs) *De-a ~ța* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** (Ent; reg; îc) **~ța-popii** Pisica (**31**)-popii. **5** (Bot; reg) Mâțișor. **6** (Reg) Varietate de struguri asemănătoare cu coarna turcească, dar cu boabele mai mici.

pisicuță[2] *sf* [At: BUL. FIL. II, 204 / Pl: *~țe* / E: ***pisică***[2] + *-uță*] (Arg) Pisoi[2].

pisiform *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***pisiforme***] Os al carpului.

pisilică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici* / E: ***pis*² + *-ilică***] **1-2** (Reg; șhp) Pisicuță[1] (**1-2**).

pisla *sf* vz ***picsa***

pislea *sma* [At: H VII, 174 / E: nct] (Mun) Vânt care bate dinspre sud.

pislegi *smp* vz ***pișleag***

pisluga *sf* vz ***prisluga***

pismet *sm* vz ***pesmet***

pismeț *sm* vz ***pesmet***

piso- [At: DN[3] / E: fr ***piso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Mazăre. **2** Asemănător mazării.

pisoacă[1] *sf* [At: FURTUNĂ, V. 15 / V: (reg) ***chis~*** / Pl: ? / E: ***pisa*** + *-oacă*] **1** (Reg; d. lucruri; îe) **A face ~** A sfărâma. **2** (Mol; d. oameni; îae) A snopi în bătaie.

pisoacă[2] *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***pisoi*** + *-oacă*] (Mun) Pisoi[1] (**1**).

pisoaie *sf* [At: FRÎNCU – CANDREA, M. 43 / Pl: ? / E: ***pisa*** + *-oaie*] (Trs) Piatră pisată mărunt.

pisoar *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* / E: fr ***pissoir***] **1** Vas de faianță, de metal etc. montat la un zid, sau construcție independentă, care servește bărbaților pentru urinat. **2** Parte a closetului public unde sunt instalate aceste vase.

pisoc[1] *sm* [At: H XI, 231 / Pl: *~oci* / E: ***pisoi***[1] + *-oc*] (Olt; Mun) Pisoi[1] (**1**).

pisoc[2] *sn* [At: KLEIN, D. 205 / Pl: *~oace* / E: ucr ***пісок***] **1** (Trs; Mar) Nisip. **2** (Trs; Mar) Pietriș. **3** (Buc; spc) Piatră de pe malul apelor de munte, din care se fac cute.

pisoc[3] *s* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pl: nct / E: mg ***piszok***] (Reg) Jeg de pe corp.

pisoca *vti* [At: CADE / V: (cscj) ***~oci*** / Pzi: *pisoc* / E: ***pisa*** cf *toca*] (Olt; Mun) **1-2** A pisa.

pisocel *sm* [At: DR IV, 902 / Pl: *~cei* / E: ***pisoc***[1] + *-el*] **1-2** (Olt; Șhp) Pisoi[1] (**1**) (tânăr) Si: *pisoiaș* (**1-2**), *motănel* (**1-2**), *motanaș* (**1-2**).

pisoci *v* vz ***pisoca***

pisocos, ~oasă *a* vz ***pesăcos***

pisogeală *sf* vz ***pisăgeală***

pisogi *v* vz ***pisăgi***

pisoi[1] *smi* [At: PANN, P. V. III, 54/8 / E: ***pis***[2] + *-oi*] **1** Mascul al pisicii[1] Si: *cotoi, motan*, (pop) *mâț, pisic* (**1**), (reg) *mâțârlan, mâțoc, mihoc*[1], *pisoc*[1], *pisoacă*[2]. **2-3** (Prc) Pui (de sex masculin) al pisicii Si: (pop) *pisic* (**2-3**). **4** (Îs) **~ sălbatic** Mascul al pisicii sălbatice.

pisoi[2] *smi* [At: CARAGIALE, M. 179 / E: ***piesă*** + *-oi*] (Reg) Monedă de argint de cinci lei Si: (arg) *pisică*[2], *pisicuță*[2].

pisoi[3] *sn* [At: PAMFILE, I. C. 195 / Pl: *~oaie* / E: ***pisa*** + *-oi*] **1** (Reg) Pisălog (**1**). **2** (Reg) Bolovan care se pune pe vatră, sub lemnele care ard, pentru a le ține ridicate și a le face să ardă mai bine. **3** (Ban) Făină de porumb măcinată mare Si: *păsat*.

pisoiaș *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pisoi***[1] + *-aș*] **1-2** (Șhp) Pisocel (**1-2**).

pisoleală *sf* [At: I. CR. II, 15 / Pl: *~eli* / E: cf *pisolniță*] (Reg) **1-7** Pisare (**1-2, 5-8**).

pisolit *sn* [At: CADE / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~iți* / E: fr ***pisolithe***] (Glg) **1** Grăunte de aragonit, ca un bob de mazăre, care se depune în apele termale cu concentrație mare de bicarbonat de calciu. **2** Rocă formată din pisolite (**1**).

pisolitic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pisolithique***] (D. roci) Format din pisolite (**1**).

pisolniță *sf* [At: ALR I, 709/532, 508 / V: ***chisorn~*** / Pl: *~țe* / E: cf *pisa, pisoleală*] (Mol) Piuliță.

pisolog, ~oagă *smf* vz ***pisalog***

pisop *sn* vz ***posip***

pista *pp* vz ***peste***

pistard *sm* [At: DN[2] / Pl: *~rzi* / E: fr ***pistard***] (Spt) Ciclist specializat în concursuri de pistă, de velodrom.

pistă[1] *sf* [At: ENC. VET. 133 / Pl: *~te* / E: fr ***piste***] **1** Urmă lăsată pe sol de un animal în mersul său. **2** (Fig) Direcție care conduce spre un anumit țel sau pe care cineva o apucă într-un anume scop. **3** Fâșie de teren delimitată, special amenajată pentru decolarea și aterizarea avioanelor, întreceri și antrenamente sportive, executarea unui proces tehnologhic etc. **4** (Rar) Ring de dans. **5** (Șfs ~ *sonoră*) Fâșie îngustă dispusă lateral de-a lungul unui film cinematografic, a unei benzi de magnetofon etc., care cuprinde înregistrarea sunetelor.

pistă[2] *pp* vz ***peste***

piste *pp* vz ***pste***

pisteală *sf* vz ***pișteală***

pistelcă *sf* vz ***pestelcă***[1]

pisti *v* vz ***piști***

pistil[1] *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: tc ***pestil***] **1** Organ de reproducere femel al plantelor fanerogame, format din ovar, stil și stigmat Si: *gineceu*. **2** Piesă cilindrică sau tronconică de sticlă, de porțelan, de metal etc., cu unul sau cu ambele capete în formă de calotă sferică, cu care se sfărâmă, se amestecă sau se freacă, în mojar, diferite substanțe.

pistil[2] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: tc ***pestil***] Pastă uscată de fructe care se prezintă sub formă de foi groase de 2-4 mm.

pistire *sf* vz ***piștire***

pistoceală *sf* vz ***pistoseală***

pistoci *v* vz ***pistosi***

pistocit *sn* vz ***pistosit***[1]

pistofon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***pistophone***] Instrument pentru măsurarea presiunii acustice.

pistol[1] *sn* [At: COSTIN, ap. LET. II, 51/9 / V: ***pes~***, (reg) ***piscol, pist~*** / Pl: *~oale*, (îvp *sm*) *~i* / E: ngr ***πιστόλι***, ger ***Pistole***, mg ***pistoly***] **1** Armă de foc de dimensiuni mici, care se manevrează cu o singură mână Si: *revolver*. **2** (Pex) Zgomot făcut în urma declanșării acestei arme. **3** (Îc) **~-mitralieră** Armă automată ușoară, mai scurtă decât pușca-mitralieră, cu bătaie mai redusă și mai ușor de mânuit decât aceasta Si: *automat*. **4** (Îs; șîc **~-rachetă**) **~** *de semnalizare* sau **~** *de rachete* Pistol cu ajutorul căruia se trag cartușe de semnalizare luminoasă. **5** (Îs) **~** *de dopuri* Jucărie în formă de pistol (**1**), care încărcată cu dopuri speciale de plută umplute cu praf de pușcă, produce o pocnitură puternică. **6** (Îs) **~** *de soc* Jucărie rudimentară formată dintr-o țeavă de soc în care un piston împinge un dop de plută, de câlți etc., și care, prin comprimarea aerului, produce o pocnitură asemănătoare cu aceea a pistolului (**1**). **7** (Prc) Bețișor care împinge dopul acestei jucării. **8** (Reg; îlav) **Gol (ca un) ~** sau **îmbrăcat ~** Gol pușcă. **9** (Pex; îal) Sărac. **10** (Reg; îlav) **Sărac** (sau **golan**) **~** Foarte sărac. **11** (Pex) Foc tras cu pistolul (**1**). **12** Probe sportive de tir care se execută cu pistolul[1] (**1**), prin trageri automate asupra unor ținte mișcătoare sau prin trageri foc cu foc asupra unei ținte fixe. **13** (Teh; pan) Aparat portativ cu forma apropiată de a pistolului[1] (**1**), care servește la acoperirea suprafeței unui obiect prin împroșcare cu diferite substanțe. **14** (Îs) **~** *de metalizat* (sau **~** *de metalizare*) Aparat pentru metalizarea, prin topire, pulverizare și împroșcare a suprafețelor de metal, de lemn, de materiale textile etc. **15** (Îs) **~** *de vopsit* Aparat pentru vopsirea obiectelor prin pulverizarea, proiectarea și repartizarea uniformă a vopselei pe suprafața acestora. **16** (Îs) **~** *de nituit* Aparat de nituit Si: *ciocan-revolver*. **17** (Îs) **~** *de sudura* Aparat de sudură Si: *suflai*. **18** (Îs) **~** *cu aer comprimat* Perforator pneumatic. **19** (Buc; Trs; euf) Penis. **20** (Reg) Globuleț din lut umezit, scobit la mijloc, care pocnește când este izbit de pământ. **21** (Trs) Gaură de mină puțin adâncă în care se pune un exploziv.

pistol[2] *sm* [At: VALIAN, V. / V: (înv) **~ă** (Pl: *~le*) *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***pistole***] (Înv) Monedă de aur, franceză, spaniolă, italiană, engleză, cu valoare variabilă în diferite epoci.

pistolagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: *~ii* / E: ***pistol***[1] + *-agiu*] (Rar) **1-2** Pistolar (**1-2**).

pistolar *sm* [At: STANCU, R. A. I. 217 / Pl: *~i* / E: ***pistol***[1] + *-ar*] **1** Persoană specializată în tragerea cu pistolul[1] (**1**) (rar) *pistolagiu* (**1**), (prt) *pistolard*. **2** (Spc) Sportiv care participă la probele de pistol[1] Si: (rar) *pistolagiu* (**2**), (prt) *pistolard*.

pistolard *sm* [At: TRIBUNA, 1959, nr. 27, 3/4 / Pl: *~rzi* / E: ***pistol***[1] + *-ard*] (Prt) **1-2** Pistolar (**1-2**).

pistolaș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***pistol***[1] + *-aș*] **1-8** (Rar; șhp) Pistol (**1, 5-7**) (mic) Si: (înv) *pistolet* (**1-8**).

pistolă *sf* vz ***pistol***[2]

pistoleanca *sfa* [At: H XI, 247 / V: ***pri~*** / E: ***pistol***^{1} + *-eancă*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută pistoleanca (**1**).

pistolet *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***pistolet***] **1** Armă de foc portativă, semiautomată, scurtă și ușoară, care permite tragerea cu o singură mână Si: (înv) *mordai*. **2** Florar pentru desen.

pistolnic *sn* vz ***pistornic***

pistolnici *vt* [At: ALR IIm 836 / Pzi: *~cesc* / E: ***pistolnic***] A imprima cu pistornicul pe prescuri semnele rituale.

pistoluț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***pistol*** + *-uț*] **1-8** (Înv; șhp) Pistolaș (**1-8**).

piston *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~oane* / E: fr ***piston***] **1** Organ de mașină adaptat etanș în interiorul unui cilindru, în care are o mișcare rectilinie alternativă, spațiul pe care-l închide, între el și cilindru, umplut cu un fluid, variind permanent, ceea ce contribuie la transformarea energiei fluidului din cilindru în energie mecanică, la motoare, sau invers, la pompe, compresoare etc. **2** Tub cilindric introdus în interiorul unui instrument muzical de suflat, spre a-i schimba dimensiunile și a da astfel posibilitatea de a produce sunete cromatice ori cu un semiton mai jos sau mai sus. **3** Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător trompetei. **4** Clapă mobilă care închide sau deschide un orificiu la instrumentele de suflat.

pistona *vti* [At: DL / Pzi: *~nez* / E: fr ***pistonner***] **1-2** (Teh; c. i. lichide, spc țiței) A extrage, a împinge etc. cu ajutorul unui piston (**1**) special. **3-4** (Fig; fam) A insista pe lângă cineva pentru a obține un anumit lucru.

pistonaj *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***pistonnage***] (Teh; rar) Pistonare.

pistonare *sf* [At: DER / Pl: *~nări* / E: ***pistona***] (Teh) Extragere a unui lichid, în special țiței, cu ajutorul unui piston (**1**) special Si: (rar) *pistonaj*.

pistonfon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***pistonphone***] Dispozitiv de etalonare a microfoanelor în domeniul frecvențelor joase.

pistornic [At: LB / V: (reg) ***~oln~***, ***prisco~***, ***pristoln~***, ***pri~*** / Pl: *~ice* / E: ns cf vsl ***нєста***, rom *prescura*] **1** *sn* Sigiliu de piatră sau de lemn cu care se imprimă pe prescuri semnul crucii și inițialele rituale creștine Si: (rar) *pecetar*. **2** *sms* Plantă erbacee din familia malvaceelor, cu tulpina înaltă și cu florile galbene, ale cărei fructe se folosesc pentru însemnat prescurile Si: (reg) *crucea-pâinii*, *floarea-crucii*, *floarea-pâinii* (*Abutilon theophrasti*).

pistos, ~oasă *a* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 17 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *piști*] (Mun; d. vase; csnp) Care lasă să picure din el un lichid.

pistoseală *sf* [At: COM. SAT. III, 51 / V: ***~ocea~***, ***~tro~*** / Pl: *~eli* / E: ***pistosi*** + *-ceală*] **1** (Mun; Olt) Aliment zdrobit care nu mai poate fi utilizat. **2** (Reg; lpl) Piftie. **3** (Reg) Cheltuială zilnică pentru procurarea hranei.

pistosi [At: ZILOT, ap. DDRF / V: (reg) ***~oci***, (înv) ***~oși***, ***~troci*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1** *vr* (Înv) A seca. **2** *vt* (Reg; c. i. oameni) A măcelări. **3** (Reg; c. i. fructe, legume etc.) A strivi. **4** *vr* (Olt; Mun; fig) A snopi în bătaie. **5** *vr* (Mun) A masa^{1} puternic. **6** (Mun; c. i. oameni) A fi extenuat de eforturi fizice.

pistosire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~toșire*** / Pl: *~ri* / E: ***pistosi***] **1** (Înv) Secare. **2** (Reg) Măcelărire a unor oameni Si: (reg) *pistosit*^{1} (**2**). **3** (Reg) Strivire a fructelor sau legumelor Si: (reg) *pistosit*^{1} (**3**). **4** (Olt; Mun; fig) Bătaie zdravănă Si: (reg) *pistosit*^{1} (**4**). **5** (Mun) Masaj puternic Si: (reg) *pistosit*^{1} (**5**). **6** (Mun) Extenuare din cauza eforturilor fizice Si: (reg) *pistosit*^{1} (**6**).

pistosit^{1} *sn* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~ocit***, ***~trocit*** / Pl: *~uri* / E: ***pistosi***] **1** (Înv) Secare. **2-6** (Reg) Pistosire (**2-6**).

pistosit^{2}, *~ă a* [At: DDRF / V: ***~ocit***, ***~trocit***, (înv) ***~oșit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pistosi***] **1** (Reg; d. legume; fructe etc.) Zdrobit. **2** (Fig; d. oameni) Snopit în bătaie. **3** (Mun) Istovit de eforturi fizice.

pistoși *v* vz ***pistosi***

pistoșire *sf* vz ***pistosire***

pistoșit, ~ă *a* vz ***pistosit***^{2}

pistreală *sf* [At: CORESI, EV, 97 / V: ***pes~*** / Pl: *~ele, ~le* / E: slv ***пѣстрѣлъ***] **1** (Înv) Distanță până la care poate ajunge o săgeată, un proiectil. **2** (Înv; pex) Distanță de pe sol corespunzătoare bătăii unei săgeți, unui proiectil. **3** (Înv) Interval de timp bine delimitat. **4** (Înv) Loc special amenajat pentru alergări, întreceri etc.

pistrela *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 243^{v}/28 / Pzi: *~lez* / E: ***pistreală***] (Înv) A țâșni, împrăștiindu-se în toate părțile Si: *a împroșca*, (înv) *a popistrela*.

pistrelătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 70^{r}/7 / Pl: *~ri* / E: ***pistrela*** + *-ătură*] (Înv) **1** Împroșcare. **2** (Cer) Ceea ce a țâșnit.

pistricel, ~ea *a* vz ***pestricel***

pistricioaie *sfp* [At: ALR I/I, h 26/850 / E: ***pestrit*** + *-oaie*] (Rar) Pistrui.

pistricior, ~oară *a* vz ***pestricior***

pistricios, ~oasă *a* vz ***pistricos***

pistriciune *sf* vz ***pestriciune***

pistricos, ~oasă *a* [At: DR IX, 421 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *pistrui*] (Reg) **1** Pistruiat (**1**). **2** (Îf *pistricios*) Pestriț.

pistrigi *smp* [At: DR IX, 421 / E: cf *pistrui*] (Reg) Pistrui.

pistrioi, ~oaie *a* [At: ARH. FOLK. VI, 83 / P: *~tri-oi* / Pl: *~oaie* / E: ***pistru***] (Trs; d. oi) Pistru (**1**).

pistriță *sf* [At: FOLK. TRANSILV. I, 195 / Pl: *~ri* / E: (îm)***pistri*** + *-ură*] (Trs; csnp) Motiv de cusătură, lucrat pe ii sau pe fote.

pistriț^{1}, *~ă a* vz ***bistrit***

pistriț^{2}, *~ă a* vz ***pestrit***

pistroceală *sf* vz ***pistoseală***

pistroci *v* vz ***pistosi***

pistrocit^{1} *sn* vz ***pistosit***^{1}

pistrocit^{2}, *~ă a* vz ***pistosit***^{2}

pistru, ~ră [At: HOGAȘ, DR I, 246 / Pl: *~ri, ~re* / E: vsl ***пьстръ***] **1** *a* (Ban; d. oi) Cu pete negre pe bot Si: (reg) *pistrioi*. **2** *sf* (Mol) Pânză groasă cu dungi colorate, folosită la confecționarea saltelelor.

pistrugă *sf* vz ***păstrugă***

pistrui, ~e [At: PALIA (1581) / V: (reg) ***pestrâi*** *a*, (pop) ***pes~*** / Pl: *~e* / E: ***pistru*** + *-ui*] **1** *a* (Îrg; d. animale) Pestriț. **2** *smf* Animal domestic pestriț. **3** *a* (Rar; d. oameni) Pistruiat (**1**). **4** *a* (Rar; d. flori, ouă) Pestriț. **5** *smp* Pete mici, brune sau gălbui, care apar pe pielea unor oameni, sub acțiunea razelor solare sau a vântului Si: (rar) *pistruială*, (reg) *pestriciune*, *pestrițătură*. **6** (Pgn) Pată.

pistruia *vrt* [At: V. ROM. august 1955, 47 / P: *~tru-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***pistrui***] **1-2** (A căpăta sau) a face să capete pistrui (**5**). **3-4** (Pgn; rar) A (se) păta.

pistruială *sf* [At: TDRG / P: *~tru-ia* / Pl: *~ieli* / E: ***pistrui*** + *-eală*] (Rar) **1** (Csc) Pistrui (**5**). **2** Însușire de a fi pestriț.

pistruiat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 15 / V: (rar) ***~it*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pistrui*** + *-at*] **1** (D. oameni) Care are pistrui (**5**) Si: (rar) *pistrui* (**2**), (reg) *pistricos* (**1**). **2** (Rar) Pestriț.

pistruie *sf* vz ***pistrui***

pistruiet, ~iață *a* [At: JIPESCU, ap. GCR II, 258 / P: *~tru-iet* / E: ***pistrui*** + *-et*] (Mun; d. animale) Pestriț.

pistruit, ~ă *a* vz ***pistruiat***

pistruiț, ~ă *a* [At: CHEST. V, 174/24 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pistrui*** + *-iț*] (Mol; d. animale) Pestriț.

pistrușor, ~oară *a* [At: GR. S. VI, 159 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pistru*** + *-(u)șor*] **1-2** (Olt; d. animale; șhp) (Cam) pestriț (**1**).

pistui *vi* [At: PETRESCU, C. V, 268 / Pzi: *~esc* / E: ***pst*** + *-ui*] (Rar) A spune „pst" pentru a atrage atenția cuiva, pentru a chema pe cineva încet și discret.

pisui *sfp* [At: ALEXI, W. / E: cf *pisoi*^{1}] (Rar) Mâțișori.

pisulă^{1} *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 179 / Pl: *~le* / E: ***pis***^{2} + *-ulă*] (Rar) **1-2** Pisicuță (**1-2**).

pisulă^{2} *sf* vz ***fasole***

pisuleancă *sf* [At: I. CR. III, 206 / Pl: *~ence* / E: ***pis***^{2} + *-uleancă*] (Reg) **1-2** Pisicuță^{1} (**1-2**).

pisulică *sf* [At: ALR SN III, h 671/728 / Pl: *~ici* / E: ***pis***^{2} + *-ulică*] (Reg) **1-2** Pisicuță^{1} (**1-2**).

pisulug, ~oagă *s* vz ***pisalog***

***piș*[1]** [At: DLR / E: fo] (Pop) **1** *i* (Are) Cuvânt care imită zgomotul produs de cel care urinează. **2** *sf* Urină.

piș*[2]** [At: DR. IV$_2$, 885 / V: ***pâș *i* / E: fo] **1-2** *i, s* (Îvr; are) (Cuvânt care imită sunetul produs de) șoapte spuse la urechea cuiva. **3** *sm* Intrigant.

***piș*[3]** *s* vz ***pâș*[3]**

pișa [At: MOXA, 370/13 / Pzi: *piș* / Grz: (înv) *~șind* / E: ml ***pissiare***] (Pop) **1** *vr* A urina. **2-3** (Înv; îls, îla) **~sând la perete** sau **cel ce se ~să la perete** (Persoană) de sex masculin. **4** *vr* (Reg; îe) **A nu ști pe unde se ~să găina** A fi încă neștiutor, fără experiență. **5** (Reg; îe) **A se ~ împotriva vântului** A se răzvrăti. **6** (Reg; îae) A-și cauza singur un neajuns, voind să lovească în alții. **7** *vt* A stropi cu urină. **8** *vr* (Reg; îe) **A ~ tot butuci** A fi obraznic și prost. **9** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ ochii** A plânge repede, ușor.

pișalău *s* vz ***pișalău***

pișare *sf* [At: LB / Pl: *~șări* / E: ***pișa***] (Pop) **1** Urinare. **2** Stropire cu urină Si: *pișat*[1] (**2**).

pișat*[1]** *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri*, (reg, *sm*) *~ați* / E: ***pișa] (Pop) **1** Urinare. **2** Pișare (**2**). **3** (Ccr) Urină. **4** (Spc) Pișălău (**1**). **5** (Reg; îs) *~ de iapă* Apă călduță. **6** (Fig; fam; prt) Băutură alcoolică de calitate inferioară. **7** (Fam) Băutură caldă, lipsită de gust. **8** (Reg; îc) **~ul-boului** Pișătăl. **9** Piatră nedefinită mai îndeaproape.

pișat*[2]*, ~ă *a* [At: A I, 23 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pișa***] (Pop) **1** Peste care s-a urinat. **2** Stropit cu urină. **3** (Trs; îs) *Lâna ~ă* Lână tunsă de pe coada oilor.

pișăcios, ~oasă *a* [At: LM / V: ***~șecios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișa*** + *-(ă)cios*] (Pop; d. copii) **1** Care urinează mult și des Si: *pipiligos* (**2**), *pișător* (**1**), (reg) *pișalcios* (**1**), *pișolcit* (**1**), *pișolcos* (**1**). **2** Care urinează des în pat sau pe el Si: *pișător* (**2**), (reg) *pișălcios* (**2**), *pișolcit* (**2**), *pișolcos* (**2**).

pișălău *s* [At: ECONOMIA, 12/1 / Pl: *~ăi* / E: ***pișa*** + *-ălău*] **1** (Pop) Zeamă cu urină din gunoiul vitelor Si: (pop) *must, pișat*[1] (**4**), (reg) *mujdar, murdărie, mursă*[1]*, mustalău, mustar*[1]*, mustăraie, mustăreață, mustărie, musteala, mustoare, pișătoare* (**2**). **2** (Pex) Canal prin care se scurge pișălăul (**1**). **3** (Mun; fig) Lucru de calitate inferioară. **4** (Fig) Amestec de lucruri în dezordine Si: *talmeș-balmeș*. **5** (Reg) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape.

pișălcos, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișa*** + *-ăcios*] (Mun) **1-2** (D. copii mici) Pișăcios (**1-2**). **3** (Fig; d. oameni) Lipsit de energie, de voință Si: *moale*[1]. **4** (Fig) Nevoiaș.

pișarteață *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 121 / Pl: *~ețe* / E: ***pișat***] (Olt) **1-2** Urină (de animale).

pișătoare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***chișit~, ~șât~, ~șit~*** / Pl: *~ori* / E: ***pișa*** + *-atoare*] **1** (Înv) Loc ascuns unde cineva poate urina. **2** (Ban; Trs) Pișălău (**1**). **3-4** (Reg) Organ genital (al calului sau) al iepei. **5** (Înv) Organ genital al femeii. **6** (Reg; îf *chișitoare*) Vezică urinară la porc Si: *chișiță*. **7-8** (Reg; șhp) Cascadă (mică).

pișător, ~oare *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pișa*** + *-ător*] (Rar) **1-2** Pișăcios (**1-2**).

pișătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pișa*** + *-ătură*] (Pop) **1** Urinare. **2** (Pan) Ploaie măruntă și deasă de lungă durată Si: (reg) *pișoalcă, pișorniță*.

pișătăl *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ***pișa***] (Reg) Cusătură în zigzag cu care se prind diferitele părți ale unei cămăși țărănești Si: (reg) *pișatul*[1] (**8**)*-boului*.

pișâtoare *sf* vz ***pișătoare***

pișca [At: HERODOT (1645), 33 / V: (reg) ***pisca*** / Pzi: *pișc* / E: nct] **1** *vt* (C. i. ființe) A prinde cu vârful degetelor pielea sau carnea, ridicând-o puțin în sus sau strângând-o și producând o senzație specifică de durere Si: *a ciupi*, (reg) *a picura, a pișcura*[1] (**1**), *a pițiga* (**1**). **2** *vt* (Reg; îe) **A ~ boul de corn** A-și atrage o neplăcere. **3** *vt* (C. i. coardele unor instrumente muzicale) A apuca cu degetele, ridicându-le puțin și dându-le apoi drumul pentru a le face să vibreze. **4** *vt* A rupe cu vârful degetelor, cu gura etc., câte puțin din ceva Si: *a pițiga* (**2**), *a smulge, a tăia*. **5** *vr* (D. obiecte de îmbrăcăminte) A se roade puțin Si: *a se ciupi*. **6** *vr* (Fig; fam) A fura câte puțin, pe nesimțite Si: (fam) *a ciupi, a șterpeli*. **7** *vi* (Fig; fam) A realiza unele beneficii ilicite mărunte. **8** *vr* (Pop; fig; d. lună și d. conturul ei) A descrește treptat. **9** *vt* (D. insecte) A înțepa cu ajutorul unui organ bucal sau abdominal special adaptat Si: (reg) *a pițiga* (**3**). **10** *vr* (Îlav) **Ca (si) cum** (sau, reg, **cât**) **te-ar ~ un purice** Foarte puțin. **11** *vr* (Îal) Aproape imperceptibil. **12** *vr* (Îal) Extrem de ușor. **13** *vr* (D. animale și păsări) A apuca cu dinții, cu ciocul, producând o senzație dureroasă Si: (reg) *a pițiga* (**4**). **14** *vrr* (Pop; pex; d. plantele urticante) A urzica. **15** *vt* (Fig; d. vânt, ger etc.) A provoca o senzație chinuitoare, dureroasă. **16** *vt* (D. brumă; ger etc. c. i. plante sau părți ale lor) A usca parțial. **17** *vt(a)* (D. băuturi, condimente sau mâncăruri condimentate, mirosuri) A provoca o senzație specifică de înțepătură pe limbă, în nări, de usturime Si: *a ciupi*, (reg) *a pișcura*[1] (**6**), *a pițiga* (**5**). **18** *vt* (Fam) A plesni ușor. **19** *vt* (Pgn) A bate. **20** *vt* A ironiza. **21** *vt* (Înv; fig) A hărțui în timpul unei lupte, al unei confruntări armate. **22** *vt* (Mun; fig) A surprinde pe nepregătite. **23** *vt* (Mun; fig; c. i. o gestiune, un bilanț, un dosar etc.) A cerceta superficial.

pișcafloarei *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcamflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfloara *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfloare *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfloră *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanflore *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanflori *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcanfluier *sm* vz ***pișcănfloare***

pișanfluiera *sm* vz ***pișcănfloare***

piscar*[1]** *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: srb ***piskor] (Reg; dep) Țigan.

piscar*[2]** *sm* vz ***chișcar

pișcare *sf* [At: DRLU / Pl: *~cări* / E: ***pișca***] **1** Ciupire. **2** Rupere a unei mici cantități din ceva cu vârful degetelor, cu gura etc. Si: *pișcat*[1] (**2**). **3** (Reg; fig; îs) *~a lunii* Față în care conturul lunii începe să descrească Si: (reg) *pișcatul*[1] (**12**) *lunii, pișcătura*. **4** (Fig; fam) Furt în cantități mici, pe nesimțite Si: *pișcat*[1] (**3**). **5** Înțepare de către insecte, cu ajutorul unui organ special, bucal sau abdominal Si: *pișcat*[1] (**4**). **6** Urzicare de către plante Si: *pișcat*[1] (**5**). **7** Apucare cu ciocul de către păsări, producând o senzație dureroasă Si: *pișcat*[1] (**6**). **8** Senzație de înțepături chinuitoare provocată de viscol, vânt rece, ger Si: *pișcat*[1] (**7**). **9** Uscare parțială a plantelor cauzată de brumă, ger etc. Si: *pișcat*[1] (**8**). **10** Găurire ușoară a hainelor de către molii Si: *pișcat*[1] (**9**). **11** Senzație de înțepături și usturime pe limbă provocată de un aliment condimentat Si: *pișcat*[1] (**10**). **12** Pișcat[1] (**11**).

pișcat*[1]** *sm* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~uri* / E: ***pișca] **1** Ciupire. **2-10** Pișcare (**2, 4-11**). **11** Execuție a unei bucăți muzicale la un instrument cu coarde, prin apucarea acestora cu degetele, ridicare puțin și eliberare pentru a vibra Si: *pișcare* (**12**), *pizzicato*. **12** (Reg; fig; îs) *~al lunii* (sau *al luminii*) sau *~ de lună* Pișcarea (**3**) lunii.

pișcat*[2]*, ~ă *a* [At: MON. OF (1907), 7598 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pișca***] **1** (Rar; d. animale) Crestat la ureche într-un anumit fel pentru a putea fi recunoscut. **2** (Pop) Ciupit de vârsat. **3** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Ușor găurit de molii Si: *ciupit*. **4** (Pop; fam; îe) **A fi ~ la limbă** (sau **la vorbă**) A fi ușor beat.

pișcatflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcav, ~ă *a* [At: CADE / A și: (**2**) *pișcav* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pișca***] **1** (Olt; d. băuturi, condimente și mâncăruri condimentate etc.) Pișcăcios. **2** (Olt; d. oameni) Care articulează cuvintele cu vârful limbii.

pișcă *sf* vz ***chișcă***

pișcăcios, ~oasă *a* [At: DL / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișca*** + *-acios*] (Pop; d. băuturi, condimente și mâncăruri condimentate, mirosuri) Care produce o senzație specifică de înțepătură, de usturime pe limbă, în nări Si: *iute, înțepător, pișcător* (**5**), (reg) *pișcav* (**1**), *pișcos* (**4**).

pișcăfloare *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcăiflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcăiflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcămflorea *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcănfloare *smi* [At: MACEDONSKI, O. III, 135 / S și: *~a-n-floare* / V: ***~cafloarei*** (S și: *~a-floarei*), ***~camflorea*** (S și: *~cam-florea*), ***~canfloară***, ***~canfloare***, ***~canflora***, ***~canflore*** (S și: *~a-n-flore*), ***pișcanflori*** (S și: *~a-n-flori*), ***pișcanfluier***, ***~canfluieră***, ***~catflorea***, ***~âflorea*** (S și: *~â-florea*), ***~âifloarea*** (S și: *~â-i-floarea*), ***~âiflorea*** (S și: *~a-i-florea*), ***~âmflorea***, ***~ori*** (S și: *~â-n-flori*), ***~stanflorea*** / E: ***pișca*** + ***floare***] (Orn; reg) **1** Grangur (*Oriolus oriolus*). **2** (În *pișcamflorea*) Mierlă (*Turdus merula*). **3** (În *pișcamflorea*) Sturz (*Turdus*).

pișcănflori *sm* vz ***pișcănfloare***

pișcăni *vi* [At: MARIAN, NA. 55 / Pzi: *~nesc* / E: ***pișca*** + *-ăni*] (Pop; csnp) A crăpa.

pișcaraș *sm* vz ***chișcaraș***

pișcărel *sm* vz ***pescărel***

pișcărița *sf* vz ***chișcărița***

pișcător, ***~oare*** [At: CANTEMIR, HR. 173 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pișca*** + *-tor*] **1** *a* (Reg; d. oameni) Care ciupește Si: (Trs) *pișcos* (**1**). **2** *a* (D. insecte) Care înțeapă Si: (Trs) *pișcos* (**2**). **3** *a* (Fig; d. oameni) Sarcastic. **4** *a* (D. ger, vânt) Care provoacă unei persoane o senzație neplăcută, dureroasă, de arsură Si: (Trs) *pișcos* (**3**), *pițigâios*. **5** *a* (D. băuturi, condimente sau mâncăruri condimentate, mirosuri etc.) Pișcăcios. **6** *sf* (Trs; Ban) Prăjină crăpată la vârf în patru sau în opt, cu care se culeg din pom fructele la care omul nu ajunge cu mâna. **7** *sf* Praștie. **8** *sf* (Iht; reg) Țipar (*Misgurnus fossilis*).

pișcătură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ri* / E: ***pișca*** + *-ătură*] **1** Ciupitură. **2** (Pex; ccr) Semn rămas pe piele în urma unei ciupituri. **3** (Pop) Crestătură făcută la urechea animalelor domestice, în special a oilor, ca semn distinctiv, pentru identificare Si: *teșitură*. **4** Urmă rămasă în locul de unde s-a scos o mică parte din ceva. **5** (Fig; fam) Furt de lucruri mărunte sau în cantități mici și pe nesimțite Si: (fam) *ciupeală*, *ciupitură*, *șterpeleală*. **6** (Reg) Fază a lunii în care conturul ei luminos începe să descrească Si: (reg) *pișcarea* (**3**) *lunii*, *pișcatul*[1] (**12**) *lunii*. **7** (Pfm; udp „de") Bucățică sau cantitate mică desprinsă din ceva Si: *fărâma*, *fărâmătură*. **8** (Fig; rar) Pește mic, care înoată repede Si: (reg) *fâță*. **9** Înțepătură de insecte. **10** (Fig) Vorbă, afirmație sarcastică Si: *ironie*, (fam) *împunsătură*. **11** (Pop; îs) ~ *din iele* Hemiplegie.

pișcher *sn* vz ***peschir***

pișchir *sn* vz ***peschir***

pișchiric *sm* vz ***pispirică***

pișchirica *smf* vz ***pispirică***

pișcoaie *sf* vz ***piscoi***

pișcoci, ***~oace*** *s* vz ***puscoci***

pișcol *sn* vz ***pisto***[1]

pișconi *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 151 / Pzi: *~nesc* / E: pbl fo] (Reg) A fluiera ajutându-se de degete Si: (reg) *a fișconi*.

pișcori *v* vz ***pișcura***[1]

piscos, ***~oasă*** *a* [At: ALR II, 4101/574 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pișca*** + *-os*] (Trs) **1-3** Pișcător (**1-2**, **4**). **4** (D. băuturi, condimente sau mâncăruri condimentate, mirosuri etc.) Pișcăcios.

pișcot *sn* [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 60 / V: ***biscot***, ***biscotă*** *sf*, ***bișcot***, (rar) ***piscot*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e*, (rar, *sm*) *~oți* / E: mg ***piskóta***, ger ***Biskotte***] Produs de patiserie de formă alungită, obținut prin coacerea unui aluat moale și pufos făcut din făină, ouă, zahăr etc.

pișculi *v* vz ***pișcura***[1]

pișcura[1] [At: CIAUȘANU, V. 188 / V: ***pisc~***, (cscj) ***~cori***, ***~uli*** / Pzi: *pișcur*, *~rez* / E: ***pișca***] **1** *vt* (Reg) A pișca (**1**). **2** *vt* (Olt; c. i. firele de lână) A toarce neuniform, cu porțiuni mai groase și mai subțiri. **3** *vr* (Mun; d. haine, stofe etc.) A se roade ușor. **4** *vr* (Mun; d. grâu) A rămâne nedezvoltat. **5** *vi* (Reg; îf *pișcori*) A căuta să înșele pe alții. **6** *vt* (Ban; d. băuturi alcoolice) A pișca (**17**).

pișcura[2] *vi* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: 3 *~rează*, *pișcură* / E: ctm ***pișa*** + ***picura***] (Mun) A burnița.

pișcurat[1]***, ~ă*** *a* [At: ARH. OLT. XXI, 272 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***pișcura***[1]] **1** (Mun; Olt; d. firele de lână, de bumbac etc. toarse) Care nu are grosime uniformă, fiind tors neuniform, cu noduri. **2** (Mun; d. haine, țesături etc.) Ros, găurit ușor. **3** (D. țesături) Cu goluri. **4** (Mun; d. recoltele de grâu, d. plante de cultură) Care a rămas nedezvoltat Si: *pipernicit*. **5** (D. boabele de grâu) Sec.

pișcurat[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***pișcura***[2]] (Mun; d. ploaie) Cu stropi mici și rari.

pișecios, ***~oasă*** *a* vz ***pișăcios***

pișelău *s* vz ***pișălău***

pișeleu *s* vz ***pișălău***

pișicher, ***~ă*** *a* [At: POLIZU / V: (înv) ***peșc~***, ***peșecher*** / Pl: *~i*, *~e* / E: tc ***pișekâr***] (Fam) **1-2** *smf*, *a* (Om) șiret, care încearcă să înșele pe alții, care umblă după profituri, care trăiește din șiretlicuri. **3** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează pe omul șmecher Si: *șmecher*, *șmecheresc*. **4** *a* (Rar) Care cere abilitate, iscusință pentru a fi realizat Si: *ingenios*.

pișicherlâc *sn* [At: CARAGIALE, O. V. 181 / V: (rar) ***~lic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***pișekârlik***] (Fam) **1** Acțiune, faptă, vorbă de om pișicher Si: *pungășie*, *șarlatanie*, *șmecherie*. **2** Intrigă.

pișicherlic *sn* vz ***pișicherlâc***

pișitoare *sf* vz ***pișătoare***

pișlacoli *vi* [At: ALR II/I, h 282/325 / Pzi: 3 *~leșt*e / E: mg ***pislákol***] (Reg; d. foc) A mocni.

pișlaitâr *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 151 / Pl: *~i* / E: ger ***Biestleiter***] (Reg) Derbedeu.

pișleag *sn* [At: DDRF / V: ***pâsleg*** *sm*, ***pâșlegi*** *smp*, ***pișlegi*** *smp*, ***pișteag*** *sm* / Pl: *~ege*, (reg) *~uri* (rar, *sm*) *~egi* / E: nct] **1** (Pop) Cui de lemn cu ajutorul căruia se fixează, una în alta, obezile roților de la car sau scândurile care formează fundul butoiului Vz *cep*. **2** (Olt) Scândură.

pișlegornița *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ns cf *chișleag*] (Reg; csnp) Chișleag.

pișlic *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: ns cf *pișa*] (Rar) Copil mic.

pișlugă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: nct] (Rar) Vergea cu care se împingeau cartușele în țeava puștilor de tip vechi.

pișnic *s* [At: CV 1949, nr. 8, 33 / Pl: nct / E: bg ***пишник***] (Dob; Mun) Cameră separată de corpul unei case, care servește ca locuință sau ca bucătărie.

pișoaie *sfp* [At: VICIU, GL. 97 / E: ***pișa*** + *-oaie*] (Trs) Stropi de apă amestecați cu pietriș care intră prin ochiurile de la piua în care se pune piatra pentru a fi măcinată.

pișoalcă *sf* [At: KLEIN, D. 69 / V: (reg) ***~arcă***, ***~ol~***, ***~orcă***, ***pușarcă***, ***pușoarcă*** / Pl: *~lce* / E: ***pișa***] **1** (Pop; prt) Persoană care urinează des în pat Si: (pop) *pișotcă*, (reg) *pișolcea* (**1**). **2** (Mun) Om moale. **3** (Reg) Apă călduță, sălcie ori sărată. **4** (Olt; Mun) Zeamă lungă. **5** (Pop) Vin, țuică sau rachiu de proastă calitate, slab și cu gust amărui. **6** (Mun) Vreme umedă. **7** Ploaie măruntă și deasă, de durată Si: (pop) *pișătură*, (reg) *pișorniță*. **8** (Olt; îs) *Prune ~lce* Prune zemoase Si: (reg) *prune pișolcoase*.

pișoarcă *sf* ***pișoalcă***

pișolcă *sf* vz ***pișoalcă***

pișolcea *smi* [At: CIAUȘANU, V. 188 / E: ***pișolcă***] **1** (Olt) Pișoalcă (**1**). **2** (Reg) Om moale, bleg. **3** (Reg) Om leneș. **4** (Reg) Om prăpădit.

pișolcit, ***~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pișoalca***] (Mun) **1-2** (D. copii) Pișăcios (**1-2**). **3** (D. copii) Plângăreț. **4** (D. copii) Răsfățat. **5** (D. oameni) Prăpădit. **6** Moale. **7** Leneș. **8** Nehotărât. **9** (D. vreme) Umed.

pișolcos, ***~oasă*** *a* [At: KLEIN, D. 69 / V: (reg) ***~orc~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pișoalcă*** + *-os*] **1-2** (Reg) Pișăcios (**1-2**). **3** (Olt) Zemos. **4** (Îs) *Prune ~oase* Prune pișoalce (**8**).

pișorcă *sf* vz ***pișoalcă***

pișorcăi *vr* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pișoarcă*** + *-ăi*] (Rar) A urina.

pișorcos, ***~oasă*** *a* vz ***pișolcos***

pișorniță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: ***pișa***] (Reg; d. vreme) Pișoalcă (**7**).

pișotcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~tci* / E: ***pișa*** + *-otcă*] (Pop) Pișoalcă (**1**).

pispăi [At: CV 1951, nr. 6, 28 / V: ***pâș~, pâspâi, pispâi*** / Pzi: *~esc* / E: ***pis***^{2}] **1** *vi* (Rar) A șopti ceva la urechea cuiva pentru a cleveti. **2** *vi* A face intrigi. **3** *vt* (Reg; d. erbivore; îf *pâspâi*) A nu mânca bine Si: *a frunzări, a pospăi* (**6**).

pispăit *sn* [At: DDRF / V: ***pâș~*** / Pl: *~uri* / E: ***pispăi***] (Rar) Șoaptă la urechea cuiva Si: (îvr) *pispăitură*.

pispăitor, ~oare *smf, a* [At: I. GOLESCU, ap. DDRF / V: ***pâș~*** / P: *~pă-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pispăi*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** (Persoană) care pișpăiește (**1**). **3-4** (Om) care face intrigi.

pispăitură *sf* [At: ZANNE, P. VIII, 301 / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pispăi*** + *-tură*] (Îvr) Pișpăit.

pispâi *v* vz ***pispăi***

pispec *sm* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. XIII, 158 / Pl: *~ci* / E: mg ***pispek***] (Mgm; Trs; Ban) Episcop.

pispirica [At: VICIU, GL. / V: ***~șchiric*** *sm*, ***~șchir~***, (reg) ***~igă*** *sf* / Pl: *~ici* / E: fo] **1-2** *smf* (Pfm) Persoană (mică de statură, slabă sau) neînsemnată. **3** *sf* (Trs; îf *pispirigă*) Pietricică plată pe care o aruncă copiii pe suprafața unei ape, astfel încât să facă salturi cât mai numeroase Si: (reg) *pitirigă* (**1**).

pispirigă *sf* vz ***pispirica***

pișlac *sm* [At: DLR / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Persoană care hoinărește, pierzându-și vremea fără rost.

pișlalău *av* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / E: ns cf *pișlac, teleleu*] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla fără rost.

pișlanflorea *sm* vz ***pișcanfloare***

pișlă *sf* [At: COD. VOR. 94/5 / V: ***~te, ~tie*** / Pl: *~te, ~ti* / E: slv ***пища***] (Înv) **1** Hrană. **2** (Fig) Desfătare.

pișle^{1} *pp* vz ***peste***

pișle^{2} *sf* vz ***pișlă***

pișle^{3} *sm* vz ***pește***^{2}

pișleag *sm* vz ***pișleag***

pișleală *sf* [At: POLIZU / V: ***pișt~*** / Pl: *~eli* / E: ***pișli*** + *-eală*] **1-5** (Îrg) Pișire (**1-5**). **6** (Înv) Mlaștină.

pișlealnită *sf* vz ***pișlelniță***

pișlelniță *sf* [At: CANTEMIR, HR, 139 / V: ***~teal~*** / Pl: *~țe* / E: cf srb *pištalinica*] (Înv) **1** Mlaștină. **2** Baltă mică.

pișlere *sfp* vz ***pișliri***

pișli [At: BIBLIA (1688), 246^{1}/51 / V: ***ghișli, gișli***, (reg) ***pâș~***, (înv) ***piști*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***пищати***] **1** *vi* (Îrg; d. lichide) A se scurge încet din... Si: *a se prelinge*. **2** *vi* (Pex) A ieși la suprafață Si: *a izvorî, a țâșni*. **3** *vi* (Îrg; d. găuri, recipiente) A lăsa să picure, să curgă încet sau să țâșnească un lichid. **4** *vr* (Trs; d. copii; îf *pâști*) A-și face necesitățile pe el Si: *a se scăpa*. **5** *vt* (D. păsări) A murdări cu excremente. **6** *vi* (Olt) A se mișca încet Si: *a se urni*.

pișlie *sf* vz ***pișlă***

pișlimală *sf* vz ***peștiman***

pișlire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***pișt~*** / Pl: *~ri* / E: ***pișli***] (Îrg) **1** Prelingere a unui lichid de undeva Si: (îrg) *pișteală* (**1**), *pișlit* (**1**). **2** (Pex) Ieșire a lichidului la suprafața pământului Si: *izvorâre, țâșnire*, (îrg) *pișteală* (**2**), *pișlit* (**2**). **3** Scurgere a lichidului prin fisurile, porii unui recipient Si: (îrg) *pișteală* (**3**), *pișlit* (**3**). **4** Murdărire cu excremente Si: (îrg) *pișteală* (**4**), *pișlit* (**4**). **5** Urnire din loc Si: (îrg) *pișteală* (**5**), *pișlit* (**5**).

pișlireană *sf* vz ***peștireană***

pișliri *sfp* [At: LB / V: ***~tere*** / A și: *pișturi* / E: ns cf *piftie*] (Trs) Piftie.

pișliros, ~oasă *a* [At: ALR SN III, h 845/310 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pișli***] (Reg; d. terenuri) Umed.

pișlit *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***pișli***] (Îrg) **1-5** Pișire (**1-5**).

pișlitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST, 121 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pișli*** + *-tor*] (Îrg; d. lichide) **1-3** Care pișlește (**1-3**).

pișlitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***pișli*** + *-tură*] (Mun) Picătură.

pișlol *sn* vz ***pistol***^{1}

pișlorag *sn* vz ***piciorag***

pitac^{1} *sm* [At: (a. 1700) IORGA, B. R. 45 / V: (înv) ***pat~, patacă*** *sf*, (reg) ***pât~*** (Pl: *pataci, pâtace*) *smn*, ***pet~, petacă*** *sf* / Pl: *~aci* (rar, *sn*) *~ace* / E: srb ***petak***, bg ***петак***, rs ***пятак*** cf it *patacca*, sp *pataca*] (Înv) **1** Monedă austriacă cu valoare redusă, variabilă în timp și spațiu, care a circulat, începând din sec. XVII, și în țările române Si: *pataș*^{2}. **2** (Pgn; pfm) Monedă de valoare mică Si: *gologan*. **3** (Reg; îf *petac*) Rât al porcului.

pitac^{2} *sn* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 228 / Pl: *~aci, ~ace* / E: slv ***питакъ***] (Înv) **1** Act oficial. **2** Poruncă scrisă Si: *decret, dispoziție, ordonanță*. **3** Autorizație. **4-5** (Spc) Decret de ridicare a cuiva la un rang (bisericesc sau) boieresc. **6** Reclamație. **7** Inscripție.

pitac^{3} *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: ***pită*** + *-ac*] (Mol) **1** Pită mică. **2** (Îc) **~u-dracului** Ciupercă comestibilă, cu piciorul scurt și gros, cu pălăria mare în formă de castron, de culoare galbenă-brună, care crește pe trunchiuri putrede de brad Si: (reg) *lămâiță, urechea-babei* (*Discina venosa*).

pitagoreic, ~ă *a* [At: DN / P: *~re-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***pythagoreisch***] **1-3** Care aparține (lui Pitagora sau) pitagorismului (**1-2**) Si: (rar) *pitagoric* (**1-3**). **4-6** Privitor (la Pitagora sau) la pitagorism (**1-2**) Si: (rar) *pitagoric* (**4-6**), (rar) *pitagorician* (**3-5**). **7-8** Caracteristic pitagorismului (**1-2**) Si: (rar) *pitagoric* (**7-8**), (rar) *pitagorician* (**6-7**).

pitagoreism *sn* vz ***pitagorism***

pitagoric, ~ă *a* [At: AMFILOHIE, E. 24/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***pitagorico***, fr ***pythagorique***] (Rar) **1-8** Pitagoreic (**1-8**).

pitagorician, ~ă [At: CONTEMP, 1956, nr. 499, 3/6 / P: *~ci-an* / Pl: *~icni, ~iene* / E: fr ***pythagoricien***] **1-2** *smf, a* (Adept) al pitagorismului (**1**). **3-7** *a* (Rar) Pitagoreic (**4-8**).

pitagorism *sns* [At: DER III, 746 / E: fr ***pythagorisme***] **1-2** (Curent filozofic și) școală matematică din Grecia antică, întemeiate de Pitagora și continuate de adepții lui.

pitaîmpărătuș *sm* vz ***pitîmpărătuș***

pitalnită *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121^{v}/29 / Pl: *~țe* / E: ***pită*** + *-alniță*] (Înv) Firidă în peretele altarului, în care se păstrează pâinea sfințită.

pitan *sn* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~a*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***pită*** + *-an*] **1-2** (Reg; șdp) Pită (**1**) (mare) Si: (reg) *pitoi* (**1-2**). **3** Bucată mare de pâine. **4** (Îrg) Pâine necrescută și cleioasă, făcută din făină de orez sau de secară. **5** (Pgn) Pâine de calitate inferioară. **6** (Îrg) Mălai.

pitană *sf* vz ***pitan***

pitanotită *sf* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN, 229 / Pl: *~țe* / E: ngr ***πιθανότης***] (Grî; rar) **1** Îndoială. **2** Nesiguranță.

pitar *sm* [At: ANON. CAR / Pl: *~i* / E: ***pită*** + *-ar*] **1** (Mol; Buc; Ban) Brutar. **2** (Înv) Titlu dat boierului care se ocupa de aprovizionarea cu pâine a curții domnești și a oștirii, precum și cu supravegherea brutarilor domnești. **3** (Înv) Boier care avea acest titlu.

pitarca *sf* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***chitoa~*** (Pl: *~rce*), ***chitur~*** / Pl: *~rci* / E: ctm ***pită*** + ***mânătarcă***] **1** Ciupercă comestibilă, cu pălăria cenușie, brună sau portocalie, rar albă, cu piciorul alburiu, cu carnea albă, care devine albăstruie în contact cu aerul, cu gust dulce sau puțin sărat Si: (reg) *mitarcă-grasă* (*Boletus scaber*). **2** Ciupercă comestibilă sau necomestibilă, cu pălăria brună-măslinie sau roșiatică, cu piciorul gros, carnea galbenă moale, care se albăstrește imediat după rupere (*Boletus luridus*). **3** (Îf *chitarcă*) Ciupercă comestibilă cu pălăria brună, cu piciorul alburiu punctat cu brun (*Boletus duriusculus*). **4** (Bot; reg) Pitoască (*Boletus granulatus*). **5** (Bot; reg) Mânătarcă (*Boletus edulis*). **6** (Bot; reg; îf *chitarca*) Pitărcuță (*Boletus versipellis*). **7** (Bot; reg) Hrib țigănesc (*Boletus lupinus*). **8** (Bot; reg; lpl; îf *titârci*) Pita-vacii (*Boletus bovinus*). **9** (Reg; îf *chitoarcă*) Haină ruptă Si: *fleandură, zdreanță*. **10** (Îc) **A-i curge (cuiva) chitoarcele** Vz *curge*.

pitărisi *vt* [At: C. GANE, TR, V, 194 / Pzi: *~sesc* / E: ***pitar*** + *-isi*] (Nob) A acorda cuiva titlul de pitar.

pitașcă *sf* vz ***pitoașcă***

pită *sf* [At: CORESI, EV, 110 / Pl: *~te*, (reg) ***piți*** / E: ngr ***πίτα***, bg ***пита***, mg ***pita***] **1** (Îrg) Pâine. **2** (Îrg; îe) **A fi la cineva ~ta și cutitul** sau **a avea**

(ori **a fi cu**) **~ta și cuțitul în mână** A avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele. **3** (Îrg; îe) **A fi mâncat ~ din multe cuptoare** A fi bătrân și a avea multă experiență de viață. **4** (Îrg; îe) **A mânca ~ și sare (la o masă) cu cineva** A trăi la un loc cu cineva Si: *a conviețui*. **5** (Îrg; îae) A se afla în raporturi de strânsă prietenie cu cineva. **6** (Îe) **A fi bun ca ~ta caldă** sau **~ de om** Se spune despre un om foarte bun. **7** (Îe) **A mânca ~ta cuiva** A fi întreținut de cineva. **8** (Îe) **A lua (cuiva) ~ta (de la gură)** A lua cuiva posibilitatea de a-și câștiga existența. **9** (Îe) **A mânca ~ta lui vodă** A fi salariat al statului. **10** (Îrg) Aluat din care se face pâinea. **11** (Reg; csc) Cereale. **12** (Reg; csc) Recoltă de cereale. **13** (Reg; csc) Hrană. **14** (Trs; pan) Cocoașă. **15** (Reg: îcs) *De-a ~ta* De-a v-ați ascunselea. **16** (Îrg; pgn) Muncă prin care este câștigată existența Si: *funcție, serviciu, slujba*. **17** (Îe) **A pune** (sau **a băga**) **în ~** (**pe cineva**) A-i găsi cuiva o slujbă. **18** (Irn; îae) A face cuiva o neplăcere la serviciu. **19** (Irn; îae) A face astfel încât cineva să fie dus la închisoare. **20** (Bot; reg) Nalbă (*Malva silvestris*). **21** (Bot; reg) Zbârciog (*Morchella*). **22** (Bot; reg; îc) **~ta-porcului** Pâinea-porcului (*Cyclamen europaeum*). **23** (Bot; îvr; îac) Brâncă (*Salicornia herbacea*). **24** (Bot; reg; îac) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). **25** (Reg; îc) **~ta-cucului** Măcriș (*Oxalis acetosella*). **26** (Reg; îc) **~ta-lui-(sfântul-)Ion** sau **~ta-lui-Sântion, ~ta-lui-Domnul-Hristos** Roșcovă. **27** (Reg; îc) **~ta-păsării** Fruct comestibil, în forma unei bobițe de culoare roșie, al unui arbust de câmp nedefinit mai îndeaproape. **28** (Bot; îc) **~ta-lui-Dumnezeu** Râșcov (*Lactarius deliciosus*). **29** (Îc) **~ta-vacii** Ciupercă comestibilă cu pălăria roșcată-cenușie, cu piciorul cilindric, cu carnea albă Si: (reg) *mânătarcă, pitarcă, pitoancă, pitoașcă, titârci, urseasca, vacuțe* (*Boletus bovinus*). **30** (Reg; îc) **~ta-lui-Ioan** Ciupercă comestibilă de culoare roșiatică, care poate fi mâncată crudă Si: (reg) *lăptucă*.

pităcel [At: PAMFILE, CR. 191 / Pl: *~ei* / E: ***pitac*^{1} + *-el*] **1-4** (Îrg; shp) Pitac^{1} (**1-2**) (cu valoare foarte mică).

pitărci *vt* [At: TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***pitac*^{2}**] (Înv) A acorda cuiva rangul de boier printr-un pitac (**4**).

pitărit, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XI$_{1}$ 74 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pitărci***] (Înv) Căruia i s-a acordat rangul de boier (**4**) printr-un pitac (**4**).

pitărnuț, ~ă *a* [At: ARH. FOLK. VII, 97 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *pitic*] (Reg; shp) **1-2** Micuț (**1-2**).

pitârcuță *sf* [At: PANȚU, PL. 59 / Pl: *~țe* / E: ***pitârcă* + *-uță***] **1-14** (Shp) Pitarcă (**1-5, 7-8**) (mică). **15** Ciupercă comestibilă cu pălăria roșie-cărămizie, cu piciorul solid și gros, cu carnea albă Si: (reg) *pitarca* (**6**), *pituașcă* (*Boletus versipellis*).

pitărească *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***pitar* + *-ească***] (Reg) **1** Brutărească. **2-3** Soție a pitarului (**1, 3**) Si: (înv) *pităriță* (**2-3**).

pitărel *sm* [At: D. BOGDAN, GL. / Pl: *~ei* / E: ***pitar* + *-el***] (Înv) **1** Titlu în ierarhia boierească din trecut, mai mic decât acela al pitarului (**2**). **2** Rang mai mic decât al pitarului (**2**). **3** Boier cu titlul de pitărel (**1**).

pitărie *sf* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 12/4 / Pl: *~ii* / E: ***pitar* + *-ie***] **1** (Îrg) Brutărie. **2** (Îrg) Meserie de brutar. **3** (Înv) Dregătorie a pitarului (**3**). **4** Rang de pitar (**3**). **5** Funcție de pitar (**3**).

pităriță *sf* [At: HERODOT (1645), 21 / Pl: *~țe* / E: ***pitar* + *-iță***] (Înv) **1** Brutăreasă. **2-3** Pităreasă (**2-3**).

pitcălăcoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

pitchpine *sm* [At: ORBONAȘ, MEC. 447 / P: *picipain* / S și: *~pin* / Pl: *~ni* / E: eg ***pitchpine***] Arbore exotic din familia coniferelor, cu lemnul dur, de culoare galbenă cu vine roșiatice, folosit la confecționarea mobilelor de lux, precum și la construcția unor nave (*Pinus palustris*).

pitcoci, ~oace *s* vz ***puțcoci***

pitcocit, ~ă *a* [At: DR, VI, 658 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; csnp) Nedezvoltat.

***pitea*^{1}** *si* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 55 / E: nct] (Reg) **Titea si ~** Se spune despre oameni proști.

pitea*^{2}** *sf* vz ***beteală

piteală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***piți***] (Înv) **1-3** Pitire (**1-3**).

piteauă *sf* vz ***beteală***

pitec*^{1}-** [At: DN^{3} / V: ***piteco- / E: fr ***pithéc(o)-***, it ***pitec-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) maimuță. **3** Specific maimuței.

-pitec*^{2}** [At: DN^{3} / E: fr ***-pithèque] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) maimuță. **3** Specific maimuței.

pitecantrop *sm* [At: IBRĂILEANU, A. 177 / Pl: *~i* / E: fr ***pithécanthrope***] Strămoș al omului, intermediar între maimuțele antropoide și omul primitiv, prezentând o proeminență continuă la osul frontal și având capacitatea craniană mai mare decât a maimuțelor Si: *om-maimuță*, (rar) *maimuță-om* (*Pithecanthropus erectus*).

piteco- vz ***pitec*^{1}-**

pitecoid, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~co-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: it ***pitecoide***] Asemănător cu maimuța Si: *maimutesc*.

piteică *sf* vz ***peteică***

pitești̯ean, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Pitești* + *-ean***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (face parte din populația de bază a Piteștiului sau) este originară din Pitești. **5** *smp* Locuitori ai Piteștiului. **6-7** *a* Care se referă (la Pitești sau) la pitești (**5**). **8-9** *a* Care este specific (Piteștiului sau) pitești̯enilor (**5**).

pitești̯eancă *sf* [At: VARONE, D. / Pl: *~ence* / E: ***pitești̯ean* + *-că***] **1-2** Femeie care (face parte din populația de bază a orașului Pitești sau) este originară de acolo. **3** (Lsg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Lsg; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pitho *s* [At: VĂCĂRESCU, IST. 269 / Pl: nct / E: ngr ***πειθώ*** „convingere"] (Grî; rar) **1** Elocvență. **2** Patos^{1}.

pithos *sn* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: gr ***πίθος***] Vas mare de lut, de dimensiunile unui butoi, în care se păstrau lichide sau grâne.

piți [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *pitic*] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) ascunde ghemuind(u-se). **3-4** *vtr* (Pfm; spc) A (se) feri spre a nu fi prins, găsit, luat. **5-6** *vtr* (Rar; fig) A (se) face mic. **7** *vt* (Reg; d. cai) A ciuli urechile.

pitiadă *sf* [At: DN^{2} / P: *~ti-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***pythiade***] Interval de timp de patru ani care se scurgea între jocurile pitice.

pitiarsă *sf* vz ***pitiriazis***

pitiatic, ~a *a* [At: DN^{3} / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pithiatique***] **1** Referitor la pitiatism. **2** Specific pitiatismului.

pitiatism *sns* [At: DN^{3} / P: *~ti-a~* / E: fr ***pithiatisme***] Ansamblu de tulburări psihice în cadrul isteriei, produse prin sugestie și vindecabile prin persuasiune.

pitic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79^{v}/16 / V: ***chi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пигикъ***] **1-2** *smf, a* Pigmeu (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Pgn) (Persoană) a cărei statură este mult inferioară celei mijlocii, ca urmare a unei tulburări endocrine, a unor leziuni nervoase, cardiace, renale, a unor carențe alimentare etc. **5-6** *smf, a* (Pgn) (Persoană) de statură foarte mică. **7** *smf* (Spc) Pitic (**3**) întreținut în epoca feudală la curțile suveranilor sau ale seniorilor, pentru a distra pe cei din jur Vz *bufon*. **8** *smf* (Mtp; spc; în basme) Personaj fantastic mic de statură, de obicei caracterizat prin vioiciune și istețime. **9** *smf* (Fig) Persoană lipsită de orice valoare, calități, merite Si: *pigmeu* (**6**). **10** *a* (D. animale și plante) Care este de înălțime foarte mică. **11** *a* Care a rămas nedezvoltat. **12** *a* (D. obiecte) Care nu atinge înălțimea normală Si: *mic, scund*. **13** *a* (Pgn) Care este sub dimensiunile mijlocii, obișnuite Si: *mic*. **14** *sm* Pui de pește Si: *peștișor*. **15-16** *sm, av* (Îe) **A tăcea ca chiticul** sau **a tăcea chitic** A nu spune nici un cuvânt. **17** *av* **A sta** (sau **a rămâne**) **chitic** A nu se mișca. **18** *sf* (Bot; reg; șîc **~ă-de-munte**) Rățișoară (*Iris pumila*). **19** *sm* (Reg; lpl; îs) *Chitici de pădure* Mlădițe ale hameiului sălbatic, ieșite din pământ primăvara și folosite la prepararea unor mâncăruri.

pitice *a* [At: DN^{2} / E: fr (jeux) ***pythiques***] (Îs) *Jocurile ~* Jocuri care aveau loc din patru în patru ani, la Delfi, în Grecia antică, în cinstea zeului Apolo, și care constau din concursuri literare întreceri atletice și de gimnastică etc.

piticel *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I. 47 / Pl: *~ei* / E: ***pitic*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Pitic (**1, 3, 5, 7-8, 14-15**) (neajuns la maturitate). **15** (Reg; lpl: îf *chiticei*) Ceapă tăiată mărunt în formă de peștișori.

piticenie *sf* [At: TDRG / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***pitic*** + *-enie*] (Rar) Ființă nedezvoltată Si: *stârpitură*.

piticesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ești* / E: ***pitic*** + *-esc*] (Înv) **1-3** Care aparține piticilor (**3, 5, 7**). **4-6** Privitor la pitici (**3, 5, 7**). **7-9** Caracteristic piticilor (**3, 5, 7**). **10** (Reg; îs) *Mere ~ești* Varietate de mere mici, roșii.

pitici *vtr* [At: DEX / Pzi: *~cesc* / E: ***pitic***] **1-2** A (se) micșora. **3-4** A (se) închirci.

piticică *sf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pită*** + *-icică*] **1-2** (Buc; șhp) Pitișoară (**1-2**).

piticire *sf* [At: HASDEU, I. C. I. 229 / Pl: *~ri* / E: ***pitici***] (Rar) Închircire.

piticos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 24 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pitic*** + *-os*] (Rar) Mic de statură.

pitie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pythie***] **1** (Mit) Preoteasă a lui Apolo la templul din Delfi. **2** (Pex) Prezicătoare.

pitihelniță *sf* [At: ALR I. 1079/345 / V: ***~hoal~*** / Pl: *~țe* / E: cf mg *pittyed* „a atârna"] **1** (Mar) Pieliță de pe carne. **2** (Reg; îf *pitihoalnița*) Piele care atârnă sub bărbia boului.

pitihoalnită *sf* vz ***pitihelnită***

pitinet *s* vz ***pitinet***

piting *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: eg ***piting***] (Teh) Aspect al uzurii unei piese, care se prezintă sub forma unor ciupituri pe suprafețele piesei.

pitiocărie *sf* vz ***piciocărie***

pitioci *sp* vz ***picioică***

pitire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***piti***] **1** (Pfm) Ascundere prin ghemuire într-un spațiu restrâns Si: (îvr) *pitealâ* (**1**). **2** (Pfm) Ferire spre a nu fi găsit, prins, luat Si: (îvr) *pitealâ* (**2**). **3** (Îvr) Ciulire a urechilor cailor Si: (îvr) *pitealâ* (**3**). **4** (Îvr) Micșorare.

pitiriază *sf* vz ***pitiriazis***

pitiriazis *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***~za*** *sf*, (sst) ***pitiarsă*** *sf* / P: *~ri-a~* / Pl: *~uri* / E: fr ***pityriasis***] Dermatoze caracterizate prin descuamație fină, asemănătoare cu tărâțele Si: *mătreață*[1].

pitiș [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ***piti*** + *-iș*] **1** *av* (Pop; are) Pe ascuns, pentru a nu fi văzut Si: *tiptil*. **2** *sn* (Reg) Loc retras. **3** *sn* (Reg) Ascunzătoare.

pitișoară *sf* [At: BĂRAC, T. 16/31 / Pl: *~re* / E: ***pită*** + *-işoară*] **1-2** (Îrg; șhp) Pită (1) (mică) Si: (reg) *piticică* (**1-2**). **3** (Reg) Lipie.

pitit, ~ă [At: ANON. CANTAC., ap. CM I, 215 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***piti***] **1** *a* (Pfm) Ascuns prin ghemuire într-un spațiu restrâns. **2** *a* (Pfm) Ferit spre a nu fi văzut, găsit, prins, luat. **3** *sfa* (Pop; sîcs *de-a ~ta*) Joc în care un copil trebuie să-i găsească pe ceilalți care s-au ascuns. **4** *a* (Olt; d. case) Scund.

pititel, ~ea [At: MARIAN, NA. 324 / Pl: *~ei, ~ele* / E: cm ***pitic*** + ***mititel***] (Mar; Trs; șhp) **1-2** *a* (Cam) mic (**1**) Si: (reg) *pititeluc* (**1-2**), *pititelut* (**1-2**), *pititică* (**1-2**), *pititioc* (**1-2**). **3-4** *smf* Copil (mic) Si: (reg) *pititeluc* (**3-4**), *pititelut* (**3-4**), *pititică* (**3-4**) *pititioc* (**3-4**). **5-6** *smf* Pitic (**5**) (foarte mic) Si: (reg) *pititeluc* (**5-6**), *pititelut* (**5-6**), *pititică* (**5-6**), *pititioc* (**5-6**). **7-8** *sf* (Îf *pititea*) Pește (mic) nedefinit mai de aproape.

pititeluc, ~ă *a* [At: BUD, P. P. 81 / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***pititel*** + *-uc*] **1-6** (Mar; șhp) Pititel (**1-6**).

pititelut, ~ă [At: BUD, P. P. 81 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pititel*** + *-ut*] **1-6** (Mar; șhp) Pititel (**1-6**).

pititică [At: DLR / Pl: (rar) *~ici* / E: ***pititea*** css] **1-6** (Reg; șhp) Pititea (**1-6**).

pititioc, ~oacă *a* [At: ALR I/I, h 61 / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***pititel*** css] **1-6** (Mar; șhp) Pititel (**1-6**).

pitligeană *sf* vz ***pătlăgea***

pitlijan *sm* vz ***pătlăgea***

pitlingean *sm* vz ***pătlăgea***

pitlingeană *sf* vz ***pătlăgea***

pitliv, ~ă *a* [At: CORESI, L. 75/19 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***пытливъ***] (Îvr) Profetic.

pitloancă *sf* vz ***pitoancă***

pitlui *v* vz ***piclui***

pitluită *a* vz ***picluită***

pitoacă *sf* [At: ARH. FOLK. VII, 54 / Pl: *~ace* / E: ***pită*** + *-oacă*] (Bot; Trs) **1-2** Iască (*Fomes fomentarius* și *igniarius*).

pitoancă *sf* [At: LB / V: ***~tlo~*** / Pl: *~nce* / E: ***pită*** + *-oancă*] (Bot; reg) **1** Mânătarcă (*Boletus edulis*). **2** Pita-vacii (*Boletus bovinus*). **3** Ciupercă-de-gunoi (*Agaricus campestris*). **4** Burete-roșu (*Agaricus coccineus*). **5** Ciuperca *Agaricus furcatus*.

pitoane *sf* vz ***pitoi***

pitoasă *sf* [At: H V, 374 / Pl: *~se* / E: ***pită*** + *-oasă*] (Reg) **1-2** (Soi de) struguri cu boabe mari, albe, sferice și puțin turtite.

pitoașcă *sf* [At: TDRG / V: (reg) ***~ta~, ~oș~*** / Pl: *~ște* / E: ***pită*** + *-oașcă*] **1** Ciupercă cu pălăria brună-feruginoasă, cu piciorul gălbui cu granulații albe, cu carnea acrișoară, care crește în păduri de brad Si: (reg) *pitarcă* (*Boletus granulatus*). **2** (Bot; reg) Pita-vacii (*Boletus bovinus*). **3** (Mol; Buc; dep) Femeie scundă și grasă. **4** (Reg) Obiect scurt și gros.

pitoher *s* [At: LEXIC. REG. 114 / Pl: nct / E: ns cf *pita*] (Buc) Pâine mare și cu gust rău.

pitoi *sn* [At: TDRG / V: (reg) ***~toane*** *sf* / Pl: *~oaie* / E: ***pită*** + *-oi*] **1-2** (Reg; sdp) Pitan (**1-2**). **3** (Bot; Trs; șic ***~-de-plop***) Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **4** (Reg) Asfalt.

pitolnică *sf* vz ***potârniche***

piton[1] *sm* [At: DL / Pl: *~i* / E: fr ***python***] **1** (Lpl) Gen de șerpi mari, neveninoși din Africa și din sudul Asiei, cu corpul de circa 10 m lungime, prezentând rudimente de membre posterioare sub formă de resturi de gheare (*Python*). **2** (Șls) Șarpe din acest gen.

piton[2] *sn* [At: DER / Pl: *~oane* / E: fr ***piton***] Instrument metalic în formă de țăruș, având la capăt un inel prin care se introduce o frânghie și care este folosit de alpiniști pentru a se asigura în timpul escaladărilor primejdioase pe stânci.

pitonisă *sf* [At: DRLU / Pl: *~se* / E: lat ***pytonissa***, fr ***pythonisse***] (Rar) Prezicătoare.

pitor *sm* vz ***pictor***

pitoresc, ~ească *a* [At: HELIADE O. II, 294 / V: ***~rescă*** *af* / Pl: *~ești* și (rar, *af*) *~este* (S și: *pitoresce*) / E: it ***pittoresco***, fr ***pittoresque***] **1** (Înv) Care aparține picturii. **2** (Înv) Care se referă la pictură. **3** (Înv) De pictură Vz *pictural, plastic*. **4** (Îvr; d. scriere) Alcătuit din pictograme. **5** Care este potrivit ca subiect pentru o pictură (1). **6** (Pex) Care atrage atenția, încântă, impresionează prin varietatea formelor, frumusețe, culoare etc. **7** Plin de farmec. **8** (D. stil, limbă, opere literare etc.) Care înfățișează lucrurile, ființele în imagini expresive, colorate, picturale Si: *colorat, expresiv, viu*. **9** Care reprezintă specificul unei țări, al unui popor, al unei regiuni, al unei categorii sociale etc. **10** Care atrage atenția, place prin caracterul specific, original, revelator.

pitorcască *a* vz ***pitoresc***

pitornică *sf* vz ***potârniche***

pitornice *sf* vz ***potârniche***

pitoșcă *sf* vz ***pitoașcă***

pitpalac [At: ȚICHINDEAL, F. 129 / V: ***căptalog, chipalag, ciepta~, parp~, părpăduche, pătpădac, pătpăduche, pătpaduchi, pârp~, pârpăl~, pârpâduchi, pârpâl~, pâtp~, pâtpăl~, pâtpâdac, pâtpâdâc, pâtpâl~, pedpedec, petpedec, picp~, pip~, pipăl~, pirp~, pipta~, piptăl~***, (reg) ***~alachi, ~păduchi, ~pedic, ~pediche, ~pidic, ~pilic, prăpăduchi, puchel~, puchil~, putpuduche, putpuduchi, tăpălog*** / Pl: *~aci* / E: fo cf bg ***пъдпъдък***] **1** *i* Cuvânt care redă strigătul prepeliței. **2** *sm* Pasăre călătoare mai mare decât o vrabie, de culoare brună, cu dungi albe și negre, vânată pentru carnea ei gustoasă Si: *prepeliță*, (reg) *pitpălăcoi* (**1**), *pitulice, titirlic* (*Coturnix coturnix*). **3** *sm* (Arg; dep) Femeie care trăiește în concubinaj. **4** *sm* (Orn; reg) Potârniche (*Perdix perdix*). **5** *sm* (Zlg; reg: îf *pârpalac*) Liliac (*Vespertilio murinus*).

pitpalacă *sf* [At: KLEIN, D. 399 / V: ***căpălaga, pârp~, pârpâl~, pârpăl~, pâtp~, pâtpăl~, pâtpâdac, pâtpâl~***, (înv) ***~lică, ~luga***, (reg) ***pârp~, pârpal~, pârpălagă, pât~, pâtpal~, pâtpâda~, pâtpâl~, ~pâl~, ~pălagă, ~pida~, piepta~, pieptălagă, pipăl~, pipălagă, pipăloagă, pipârlagă, pipirică, pipol~, pita~, pităl~, pirp~, pirpăl~, tapta~, taptalagă, tăptălagă, tăptăl~, taptălaga, tepta~, teptăl~, tieptălagă, tipalagă, tipălagă, tiptal~, tiptileagă, tiptoloa~, tuptilea~, tuptileagă*** / Pl: *~ace* și (reg) *~lăci* / E: ***pitpalac*** + *-ă*] **1** Femelă a pitpalacului (**2**) Si: (reg) *pitpălăciță, pitpălăcoaie*. **2** (Pop) Femeie limbută. **3** (Orn; reg) Potârniche (*Perdix perdix*). **4** (Reg; art.) Dans popular asemănător cu căzăceasca. **5** (Reg; art.) Melodie după care se execută acest dans.

pitpalachi *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpalică *sf* vz ***pitpalacă***

pitpaluga *sf* vz ***pitpalacă***

pitpăduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpălac *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpălacă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpălagă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpălaci *vi* [At: BUL. FIL. III, 187 / V: (reg) ***patpaduchi*** / Pzi: *~ceşte* / E: ***pitpalac***] (Rar; d. prepeliţe; pgn; d. păsări) **1** A scoate sunete caracteristice speciei. **2** (Pgn) A ciripi.

pitpălăciță *sf* [At: ALR I, 1043/35 / V: ***pipta~*** / Pl: *~te* / E: ***pitpalac*** + *-iță*] (Orn; Ban) Pitpalacă (**1**).

pitpălăcoaie *sfi* [At: ALR I, 1044/30 / V: ***pipă~*** / E: ***pitpalac*** + *-oaie*] (Orn; Ban; Trs) Pitpalacă (1).

pitpălacoi *smi* [At: GR. S. VI, 137 / V: ***pârpăloi, pâtpâl~, pip~, ~pal~, ~tcă~, ptiptălăgoi, tăptălagoi, tuptilegoi, tuptiloi*** / E: ***pitpalac*** + *-oi*] (Reg) **1-2** Pitpalac (**2**) (mascul) (*Coturnic coturnix*).

pitpâlit *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpedic *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpediche *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpidacă *sf* vz ***pitpalacă***

pitpidic *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpilic *i, sm* vz ***pitpalac***

pitpit *i* [At: ALR SN V, MN h 1289/29 / E: fo] (Reg; are) Strigăte ale copiilor la jocul de-a baba oarba.

pitrar *sm* vz ***pietrar***

pitrașcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Bot; Mar) Porumb (*Zea mays*).

pitrec *sn* vz ***petrec***

pitrecire *sf* vz ***petrecere***

pitrenjel *sm* vz ***patrunjel***

pitricele *sfp* vz ***pietricică***

pitrinjel *sm* vz ***pătrunjel***

pitroiol *su* vz ***petrol***

pitroc[1] *sm* [At: DAMÉ, T. 128 / V: ***pet~, piet~, pietroci***, (reg) ***~oci, ~og*** / Pl: *~oci* / E: nct] **1** *sm* (Iht; Olt; Mun) Porcuşor (*Gobio*). **2** (Mun; pgn; îf *pitrog*) Peşte mic.

pitroc[2] *s* [At: CV 1951, nr. 12, 37 / Pl: nct / E: cf *potricală*] **1** (Reg) Semn de recunoaştere tăiat în formă de potcoavă la urechile oilor. **2** (Olt) Potricală (**1**).

pitroceala *sf* vz ***pitroceală***

pitrocel *sm* vz ***pitroșel***

pitroci[1] *sm* vz ***pitroc***[1]

pitroci[2] *vt* [At: CV 1951, nr. 9-10, 45 / Pzi: *~cesc* / E: ***pitroc***[2]] (Olt; c. i. opincile, încălţămintea) A perfora pentru a introduce nojiţele sau şireturile.

pitroci[3] *v* vz ***pritoci***

pitrocit[1] *sn* vz ***pritocit***[1]

pitrocit[2]***, ~ă*** *a* [At: MON. OF. (1907), 7598 / V: ***pitulcit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pitroc***[2]] (Reg; d. urechile animalelor) Tăiat, crestat, perforat într-un anumit fel, ca semn de recunoaştere.

pitrocitură *sf* vz ***pitrocitură***

pitrog *sm* vz ***pitroc***

pitroșel *sm* vz ***pietroșel***

pitrucă *sf* [At: DAMÉ, T. 140 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Pat[1] (**25**) al vârtelniţei.

pituc, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 18 / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***pitic*** css] (Reg; d. păsări) Pitic (**11**).

pitucă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 115 / Pl: *~uci* / E: ***pita*** + *-uca*] **1-4** (Reg; șhp) Pituşcă (**1-4**). **5** (Reg) Chiflă.

pituitar, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pituitaire***] (Mol) **1** *a* Care secretă pituita Si: (rar) *pituitiv*. **2** *sf* Mucoasă a cavităţii nazale constituită dintr-un epiteliu cilindric cu cili vibratili, care cuprinde elementele senzoriale ale mirosului.

pituită *sf* [At: DRLU / P: *~tu-i~* / Pl: *~te* / E: lat ***pituita***, fr ***pituite***] (Med; rar) Mucus.

pituitiv, ~ă *a* [At: ŞĂINEANU, D. U. / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pituită*** + *-iv*] (Med; rar) Pituitar (**1**).

pituitos, ~oasă *a* [At: DRLU / P: *~tu-i~* / Pl: *~oşi, ~oase* / E: lat ***pituitosus***, fr ***pituiteux***] (Med; rar) **1** Format din pituită. **2** Care conţine pituită. **3** Care seamănă cu pituita.

pituitrină *sf* [At: DEX / P: *~tu-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***pituitrine***] Hormon extras din hipofiza posterioară, cu acţiune antidiuretică.

pitul *sn* vz ***pătul***[1]

pitula [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 208[v]/23 / V: (pop) ***tupila***, (reg; cscj) ***~li, tupih*** / Pl: *~lez*, (reg) *pitul* / E: ***piti***] **1-2** *vtr* (Pop) A (se) ascunde ghemuind(u-se). **3** *vr* (Reg; d. construcţii) A se dărâma. **4** *vt* (Îvr) A doborî. **5-6** *vtr* (Înv; fig) A (se) disimula.

pitulaca *sfa* [At: ALR SN h I 287/130 / Pl: ? / E: ***pitula***] (Reg; îcs) *De-a ~* De-a baba oarba.

pitulare *sf* [At: LB / V: ***tupilare*** / Pl: *~lări* / E: ***pitula***] **1** (Pop) Ascundere prin ghemuire Si: (îvr) *pitulătura* (**1**). **2** (Reg) Dărâmare a unei construcţii Si: (îvr) *pitulatura* (**2**). **3** (Îvr) Doborâre. **4** (Înv; fig) Disimulare.

pitulat, ~ă [At: ANON. CAR. / V. (reg) ***~lit, topilat, tupilat*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***pitula***] **1** *a* (Pop) Ascuns şi ghemuit, spre a nu fi văzut, găsit, prins, luat. **2-3** *av* (Reg) Pituliş (**1-2**). **4** *a* (Rar) Cârn. **5-6** *av, a* (Îvr; fig) (În mod) tainic Si: *secret*. **7** *a* (Reg; d. case) Scund.

pitulător, ~oare *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pitula*** + *-ător*] (Îvr) **1-2** Care (se) pitulează (**1**).

pitulătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pitula*** + *-ătură*] (Îvr) **1-2** Pitulare (**1-2**). **3** Doborâre. **4** Disimulare.

pitulcit, ~ă *a* vz ***pitrocit***[2]

pituli *v* vz ***pitula***

pitulic[1] *sm* vz ***pitulici***[1]

pitulic[2] *s* vz ***pitulici***[2]

pitulică *sf* vz ***pitulice***

pitulice *sf* [At: GR. S. I, 181 / V: (reg) *~ică* / Pl: *~ici* / E: ***pitula*** + *-ice*] **1** (Şîc **~-verde-mică, ~-verde-orientală, ~-verde-de-brădet, ~-verde-cu-aripi-lungi**) Mică pasăre cântătoare călătoare, insectivoră, cu capul şi pieptul negre, cu spatele albastru-verzui şi cenuşiu, cu pântecele galben Si: (reg) *pitulici* (**2**), *pituluş*[2] (**2**), *pitulită, sălcărită* (*Phylloscopus collybita*). **2** (Şîc **~-mică**) Mică pasăre cântătoare cu ciocul ascuţit, cu pene brune-ruginii pe spate şi cenuşii-albicioase pe pântece Si: (reg) *nuculiţă, ochiul-boului, părăsită, pătrut, pietroşel, pipirus, pituluşă, pit, piti-împărat* (**1**), *piti-împăratuş* (**1**), *pitur*[1] (**1**), *regina-păsărilor, sfredeleac* (*Troglodytes troglodytes*). **3** (Orn; reg; şîc **~-de-grădină, ~-sură**) Scrofiţă (*Sylvia borin borin*). **4** (Orn; reg; îae) Purceluşă (*Sylvia hortensis*). **5** (Orn; reg; şîc **~-cafenie**) Purceluşă (*Sylvia curruca*). **6** (Reg; şîc **~-cenuşie**) Pasărea *Sylvia cinerea*. **7** (Orn; reg; şîc **~-cu-cap-negru, ~-neagră, ~-mare**) Purceluşă neagră (*Sylvia atricapilla*). **8** (Orn; reg; şîc **~-verde-de-grădină, ~-galbenă**) Frunzăriţă (*Hyppolais icterina*). **9** (Orn; reg) Prepeliţă (*Coturnix coturnix*). **10** (Ban; îcs) *De-a ~a* De-a v-aţi ascunselea Vz *ascuns*. **11** (Reg) Persoană scundă şi subţire.

pitulici[1] *smi* [At: MARIAN, O. I, 332 / V: ***patulic, ~lic*** / E: ***pitulice***] **1** (Reg) Bărbătuş al pitulicii (**1**). **2** (Pgn) Pitulice (**1**).

pitulici**[2] s* [At: ALR II. 4364/2 / V: ***pitulic / Pl: nct / E: ***pitulice***] **1** (Ban; Olt; îcs) *De-a ~ul* De-a baba oarba Vz *babă*. **2** (Reg; îcs) *De-a pitulicul* De-a v-ați ascunselea.

pitulicică** sf* [At: HEM 609 / Pl: ? / E: ***pitulice + *-ică*] (Reg) De-a v-ați ascunselea.

pituliș [At: (a. 1550-1580) GCR I. 6/21 / V: (reg) ***tupiliș*** / Pl: (**3-4**) *~uri* / E: ***pitula*** + *-iș*] **1** *av* (Pop) Pe furiș Si: (pop) *pituluș*[1] (**1**), (reg) *pitulat* (**2**). **2** *av* (Pop) Pe neobservate Si: (pop) *pituluș*[1] (**2**), (reg) *pitulat* (**3**). **3** *sn* (Rar) Ascunziș. **4** *sn* (Reg) De-a v-ați ascunselea Vz *ascuns*.

pitulit** av* vz ***pitulat

pitulița** sf* [At. BĂCESCU. PĂS. 132 / Pl: *~țe* / E: ***pitula + *-iță*] (Orn; Olt) Pitulice (**1**) (*Phyloscopus collybita*).

pituluș**[1]* [At: BUDAI-DELEANU. LEX. / V: (pop) ***tupiluș / Pl: (**3-4**) *~uri*, (**5**) *~i* / E: ***pitula*** + *-uș*] **1-2** *av* (Pop) Pituliș (**1-2**). **3** *sn* (Reg) Ascunzătoare. **4** *sn* (Reg; îc) *De-a ~ul* De-a v-ați ascunselea. **5** *sm* (Reg) Persoană care, în cursul jocului de-a pituluș[1] (**4**), trebuie să-i caute pe ceilalți.

pituluș**[2] sm* [At: CIHAC. II. 259 / V: (reg) ***~url~ / Pl: *~i* / E: ***pitulice*** + *-uș*] **1** (Orn; reg) Bărbătuș al pitulicii Si: (reg) *pitulici*[1] (**1**). **2** (Orn; reg; pgn) Pitulice (**1**). **3** (Orn; reg) Privighetoare (*Luscinia megarhynchos*). **4** (Orn; Trs) Vrabie (*Passer domesticus*). **5** (Reg; îf *chituluș*) Plantă erbacee de zonă alpină, cu tulpina subțire și flori violacee (*Astragalus alpinus*).

pituluș**ă sf* [At: BĂCESCU. PĂS. 132 / Pl: *~șe* / E: ***pitulice] (Orn; reg) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*).

pitur** sm* vz ***pițur[1]

pitura** vt* [At: DN[2] / Pzi: *~rez* / E: it ***piturare] (Nav; c. i. o navă, o ambarcațiune) A vopsi cu pitură.

piturare** sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***pitura] Vopsire cu ulei a navelor în scopul protejării acestora împotriva ruginii și a degradării.

pitură** sf* [At: ABC MAR. / Pl: *~ri* / E: it ***pittura] (Nav) Vopsea specială pe bază de ulei de in sau de rășini, folosită pentru vopsirea navelor, a ambarcațiilor.

piturluș** sm* vz ***pituluș[2]

piturnică** sf* vz ***potârniche

piturnicoi** sm* vz ***potârnichioi

pitușcar** sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***pitușcă + *-ar*] (Îvr) Franzelar.

pitușcă** sf* [At: (a. 1795) IORGA, S. D. VIII. 30 / Pl: *~ști*, (rar) *~ște* / E: ***pită + *-ușcă*] **1-2** (Îrg; șhp) Pită (**1**) (mică) Si: (reg) *pituță* (**1-2**), *pitucă* (**1-2**). **3-4** (Spc; șhp) Franzelă (mică) Si: (reg) *pitucă* (**3-4**), *pituță* (**3-4**). **5** Chiflă. **6** (Bot; Mol) Pitărcuță (*Boletus versipellis*).

pitușcărie** sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***pitușcă + *-ărie*] (Îvr) Franzelărie.

pituță** sf* [At: BUDAI-DELEANU. LEX. / Pl: *~țe* / E: ***pită + *-uță*] **1-4** (Trs; Ban; șhp) Pitușcă (**1-4**). **5** Chiflă.

pit [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: fo] (Orn; Trs) **1** Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Rar) Pițigoi (*Parus major*).

pita**[1] i* vz ***pită[1]

pita**[2] vt* [At: VICIU. GL. / Pzi: *pit* / E: ***pită[2]] (Reg; c. i. carne) A frige.

pitaig** s* [At: CV 1951, nr. 5, 26 / Pl: nct / E: ger ***Pickzeug] (Ban) Soluție pentru lipit obiectele de cauciuc.

pitan** sm* [At: MARIAN. NU. 663 / V: ***pâtian / Pl: *~i* / E: ***pită***[2] + *-an*] (Trs) **1-2** Pui de găină (fript).

pitarău** sm* vz ***pitarău

pitareu** sm* vz ***pitarău

pită**[1]* [At: N. REV. R. VIII. nr. 6, 87 / V: ***pita / Pl: *~țe* / E: cf *capriță*] **1-2** *i* (Reg: are) Strigăt cu care se cheamă (caprele sau) mânjii. **3** *sf* (Zlg; Mun; Trs) Capră (*Capra*).

pită**[2]* [At: VICIU. GL. / V: ***pâta / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs; Ban) **1-2** *sf* Carne (friptă). **3** *sm* (Reg) Om subțire, slab, nevolnic, prăpădit. **4** *sm* (Reg) Om bețiv.

pătara** vi* [At: LEXIC REG. II. 41 / V: ***~tura / Pzi: *pităr* / E: cf *pitarău*] (Trs; Ban) A umbla cu colindul în ajunul Crăciunului.

pităr**ău sm* [At: REV. CRIT. II. 164 / V: (reg) ***bija~, ***biză~***, ***bizărcu***, ***~tar~***, ***~tareu***, ***~reu***, ***~ter~***, ***~tereu***, ***pizără***, ***pizăr~***, ***pizăreu***, ***pizereu*** / Pl: *~ăi* / E: ns cf rom *pițără*, alb *picërr*, „mic de statură", „copil"] **1** (Reg) Obicei de a umbla cu colindul în ajunul Crăciunului. **2** (Reg; pex) Colind. **3** (Reg; îlv) **A merge** (sau **a umbla** etc.) **în *~ăi*** (sau **cu *~ăii***) A colinda. **4** (Reg) Colac, covrig sau altă răsplată care se dă colindătorilor sau oamenilor săraci Si: (pop) *colindeț*, (reg) *pițărel*. **5** (Reg) Băț de colindător făcut dintr-o creangă descojită și împodobită cu flori. **6** (Pop) Colindător.

pităr**el sm* [At: ȘĂINEANU. D. U. / V: (reg) ***~ter~, ***pizăr~*** / Pl: *~ei* / E: ***pițăra*** + *-el*] (Ban; Trs) **1** Pițărău (**4**). **2-3** (Șhp) Colindător (mic).

***pităreu** sm* vz ***pităr**ău*

pităgău** sm* vz ***pitigoi

pităgoaică** sf* vz ***pitigoaică

pităguș** sm* vz ***pitiguș

pităiană** sf* vz ***pițiană

pităr**ig sm* vz ***pitirig

***pităș** sm* [At: ALR I. 1027/270 / Pl: *~i* / E: cf *pitigoi*] (Orn; reg) Pițigoi (**1**) (*Parus major*).

pitcoaie** sf* vz ***piscoi

***piterău** sm* vz ***pităr**ău*

***piterel** sm* vz ***pităr**el*

***pitereu** sm* vz ***pităr**ău*

***piti** i* [At: ALR SN II. h 365/64 / E: fo] (Reg; rep) Strigăt cu care se cheamă găinile.

pitială** sf* vz ***pițiană

pițiană** sf* [At: ȘEZ. VIII. 184 / V: ***patâiene *sfp*, ***pâțâi~***, ***pâția~***, ***pităia~***, ***~iia~***, ***~iială***, ***puția~*** / P: *~ți-a~* / Pl: *~iene* / E: ns cf mg *picijány*] (Trs; Mar) Pănușă.

pitica** v* vz ***pitiga

pitiga** vt* [At: BUDAI-DELEANU. LEX. / V: (înv) ***~ica / Pzi: *pitig*, *pitig*, 3 *pitigă* / E: nct] **1-5** (Trs) A pișca (**1, 4, 9, 13, 17**). **6** (Reg; c. i. o haină, un material textil etc.) A însăila.

pitigaie**[1] sf* [At: MARIAN. O. II. 143 / V: (reg) ***picigan**ie*, ***~ane / Pl: *~găi* / E: ***pitigoi***] **1** (Orn; Ban; șîc **pitigane-mare**) Pițigoi (*Parus major*). **2** (Șîc **~puturoasă**) Pasărea *Parus articapillus*. **3** (Trs; îcs) *De-a ~ia* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *podul popii*, (reg) *de-a pitigușa*.

pitigaie**[2] sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~găi* / E: ***pitiga] (Mun; esc) Nuiele subțiri pentru aprins focul.

pitigan** sm* [At: BĂCESCU. PĂS. 132 / Pl: *~i* / E: ***pitigoi] (Orn) **1** (Mar) Pițigoi (*Parus major*). **2** (Reg) Vrabie (*Passer domesticus*).

pitigan**a sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~ne, ***~gone*** / Pl: *~ne* / E: ***pitigan*** + *-ă*] (Mar; Ban) Femeiușcă a pițiganului (**1**).

pitigane** sf* vz ***pitigană

pitigat** a* [At: ALRM SN III. h 885 / Pl: *~e* / E: ***pitiga] (Trs; îs) *Aluat ~* Gălușcă din aluat.

***pitigăi**[1] sp* [At: VICIU. GL. / E: nct] (Reg) Cimitir.

pitigăi**[2] v* vz ***pitigăia

pitigăia [At: VLAHUȚĂ. O. A. I. 198 / V: (rar; cscj) *~ăi* / Pzi: *~iez* / E: drr ***pitigăiat***] **1** *vt* (C. i. vocea, glasul etc.) A face să devină mai subțire, mai ascuțit, mai strident Si: (reg) *a pițigărni*. **2** *vr* (Rar) A vorbi cu glas subțire.

pitigăial**ă sf* [At: DEX / P: *~gă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pitigăi + *-eală*] **1** Subțiere a vocii. **2** Pronunțare cu glas ascuțit.

pitigăiat**, **~ă** a* [At: POLIZU / V: ***~ăit, (reg) ***pârtâgâit*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***pitigoi***] **1** (D. voce, glas, sunete etc.) Subțire. **2** (Pop; d. oameni și animale) Slab. **3** (Mun; d. firele de lână) Neuniform.

pitigăios**, **~oasă** a* [At: MAT. DIALECT. I. 86 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pitigăia + *-os*] (Reg) Pișcător (**4**).

pitigăit**, **~a** a* vz ***pitigăiat

***pitigarni** vt* [At: TDRG / Pzi: *~nesc* / E: cf *pitigăia*] (Olt; c. i. vocea, glasul etc.) A pițigăia (**1**).

pitigău** sm* [At: MARIAN. INS. 560 / Pl: *~ăi* / E: ***pitiga + *-au*] (Ent; reg; îc) **~ul-dracului** Specii de libelule.

pițigoaică *sf* [At: GR. S. VI, 137 / V: **~tâg~, ~țirboi~** / Pl: *~ice* / E: ***pițigoi*** + *-oaică*] **1** (Olt) Femeiușcă a pițigoiului (**1**). **2** (Trs; îf *pițâgoaică, pițârboaică*) Închisoare.

pițigoaie *sf* [At: PAMFILE, J. III, 39 / Pl: *~, ~oi* / E: ***pițigoi*** + *-aie*] **1** (Trs) Tilincă din scoarță de salcie, din cotorul frunzei de dovleac sau din pană de gâscă. **2** (Reg) Decorațiune din lemn așezată pe acoperișul caselor. **3** (Pex) Sperietoare de păsări care se atârnă prin copaci.

pițigoi *smi* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: **pâțâg~, ~tâgău,** (reg) **~gui, ~tugoi, tâchi~, tâșâg~, tâțâg~** / E: cf *pițiga*] **1** (Reg; îc **~-mare, ~ul-cel-mare, ~-de-coajă, ~-de-dovleac, ~-de-grădină, ~-de-iarnă, ~-de-pădure, ~-de-pomet, ~-de-sat, ~galben, ~popesc**) Pasăre cântătoare din ordinul paseriformelor, mai mică decât o vrabie, cu corpul ovoidal, cu ciocul scurt și conic, cu coada scurtă, cu capul și pieptul negre, cu spatele albastru-verzui și cenușiu și cu pântecele galben cu o dungă longitudinală neagră Si: (rar) *pit*, (pop) *pițiguș* (**1**), (reg) *domnișor, pasărea-plugului, pițigaie*[1] (**1**), *pițiîmpăratuș, pitiș, regele-pasărilor, simțivară, țiclete, țiglean* (*Parus major*). **2** (Îc) **~-codat** (sau **~-codat-roșietic, ~-cu-coadă-lungă, ~-de-cârd, ~-de-stol, ~-roșu, ~-roșietic, ~-întunecat, ~-rusesc**) Pasăre cu coada lungă, ascuțită la vârf, cu capul, ceafa, bărbia, gâtul, pieptul și mijlocul pântecelui alb, cu laturile și umărul roșcate Si: *pițiguș* (**2**), *tâtâr* (*Aegithalos caudatus caudatus*). **3** (Îc) **~-codat-macedonean** (sau **~-codat-macedonic**) Pasăre cu spatele negru și corpul roz palid (*Aegithalos macedonica*). **4** (Îc) **~-bărbos** (sau **~-mustăcios, ~-perciunat, ~-de-stuf**) Pasăre cu ciocul galben, cu picioarele negre, cu spatele brun-deschis, cu bărbia, gâtul și mijlocul pieptului albe, cu laturile corpului roz-violete Si: *aușel-de-stuf, aușel-bărbos, pițiguș* (**3**) (*Panurus biarmicus rusicus*). **5** (Îc) **~-pungaș** Pasăre cu laturile capului negre, cu creștetul alb, cu partea anterioară a spatelui brună-castanie, mai deschisă în partea posterioară, cu pântecele alb Si: (reg) *aușel* (*Remiz pendulinus pendulinus*). **6** (Orn; Mun) Codobatură (*Motacilla alba*). **7** (Dep) Om slab și deșirat. **8** (Dep) Om mic de statură. **9** (Mun; fig) Om sprinten. **10** (Fig) Om guraliv. **11** (Hip) Copil. **12** (Mun; îe) **A-i veni (cuiva) un ~** A-i veni cuiva o nebunie, o toană, o trăsnaie. **13** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **14** (Reg; art.) Melodie după care se execută acest dans. **15** (Reg) Lacăt. **16** (Reg; pgn) Încuietoare. **17** (Reg; îlv) **A(-i) pune (ciuva) ~ul** A încuia pe cineva undeva.

pițigoice *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 372 / V: *~goici* / Pl: *~ici* / E: ***pițigoi***] (Orn; reg) **1** (Șîc **~-ici-mare**) Pietrar (**13**) (*Oenanthe oenanthe*). **2** (Șîc **~-de-canara**) Pietrar (**14**) (*Oenanthe pleschanka pleschanka*).

pițigoici *sf* vz ***pițigoice***

pițigoism *sm* [At: BUL. FIL. VI, 23 / Pl: *~e* / E: ***pițigoi*** + *-ism*] (Nob) Atitudine de filfizon.

pițigone *sf* vz ***pițigană***

pițigui *sm* vz ***pițigoi***

pițiguș *sm* [At: CANTEMIR, IST. 79 / V: **pâtâg~,** (reg) ***pițâg~, pilitig~*** / Pl: *~i* / E: ***pițigoi*** css] **1** (Orn; pop; îs **~-mare, ~-de-casă, ~-sat**) Pițigoi (**1**) (*Parus major*). **2** (Orn; pop; îc) **~-cu-coadă-lungă** (sau **~-codarnic, ~-orb**) Pițigoi-codat (*Aegithalos caudatus*). **3** (Orn; pop; îc) **~-cu-barbă** Pițigoi-bărbos (*Panurus biarmicus*). **4** (Orn; reg) Cinteză (*Fringilla coelebs*). **5** (Trs; Buc; dep) Om slab. **6** (Mun; fig) Toană. **7** (Mun; fig) Aiureală. **8** (Mun; îe) **A avea** (sau **a prăsi**) **~i la cap** A avea idei bizare. **9** (Buc) Pom nedefinit mai îndeaproape.

pițigușă *sf* [At: DOMBROVSKI, P. 220 / Pl: *~șe* / E: ***pițiguș*** + *-ă*] **1** (Trs) Femeiușcă a pițigușului (**1**). **2** (Reg; îcs) *De-a ~șa* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *podul popii*, (reg) *de-a pițigaia*. **3** (Buc) Fruct al pițigușului (**9**).

pițiiană *sf* vz ***pițiană***

pițiitor, ~oare *smf* vz ***petitor***

pițiîmpărat *sm* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pl: *~ați* / E: ***piți*** + ***împărat***] (Orn; reg) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*).

pițilingă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 134 / Pl: *~ngi* / E: ns cf *pițigoi*] (Orn; Dob) Codobatură (*Motacilla alba*).

pițipoancă *sf* [At: DLR / Pl: *~nce* / E: nct] (Fam) **1-2** Fetișcană (ușuratică).

pițirboica *sf* vz ***pițigoaică***

pițirig, ~â [At: VICIU, GL. / V: ***~târig*** *sm* / Pl: *~igi, ~ige* / E: cf *pispiriga*] **1** *sf* (Reg) Pișpirică (**3**). **2** *sm* (Csnp; îf *pițârig*) Grăunte care se face prin holde.

pițitor, ~oare *smf* vz ***petitor***

pițiîmpăratuș *sm* [At: MARIAN, O. I, 305 / V: ***pițaî~*** / Pl: *~i* / E: ***piți*** + ***împărățuș***] (Orn) **1** (Reg) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Trs; Ban) Pițigoi (**1**) (*Parus major*). **3** (Reg) Scatiu (*Carduelis spinus*).

pițmacăr *sm* [At: LEXIC REG. 114 / V: ***pizmoa~*** / Pl: *~i* / E: cf ger *Büchsenmacher*] **1** (Buc; Trs) Armurier. **2** (Buc) Mic afacerist necinstit.

pițmacări *vt* [At: LEXIC REG. 114 / Pzi: *~resc* / E: ***pițmacăr***] (Buc) A înșela.

pițmăcărie *sf* [At: LEXIC REG. 114 / Pl: *~ii* / E: ***pițmacăr*** + *-ie*] (Buc) Speculă măruntă.

pițoc *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Clin la mâneca cămășii. **2** (Îe) **A pleca cu ~ul** Se spune despre o persoană care pleacă, definitiv și cu toate bunurile, dintr-un loc.

pițu [At: GLOSAR REG. / V: ***pițuc i*** / Pl: *~ți* / E: nct] **1** *i* (Mol; rep) Strigăt cu care se cheamă mânjii. **2** *sm* (Reg) Copil mic.

pițuc *i* vz ***pițu***

pițugoi *sm* vz ***pițigoi***

pițuguiat, ~ă *a* [At: ALR II, 105 / P: *~ga-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *tuguiat*] (Reg; d. obiecte) Subțire la mijloc și gros la capete.

pițuiene *sfp* [At: CADE / Pl: *~țu-ie~* / E: nct] (Ban) Colăcei de aluat prăjiți în untură și presărați cu zahăr.

pițulă *sf* [At: DDRF / V: ***pețâlă*** / Pl: *~le* / E: mg ***picula***] **1** (Trs) Monedă austro-ungară care valora 10 sau 20 de creițari care a circulat în Transilvania până în 1918. **2** (Pgn; fam) Monedă de valoare mică Si: *ban, gologan, para*[3].

pițumaicu *s* [At: ALR II/I, h 283/47 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Firidă pentru lemne situată sub cuptorul vetrei sau lângă cuptor Si: *cotlon*.

pițur[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 134 / V: (reg) ***pițur, pât~, pâture*** / Pl: *~i* / E: nct] (Orn) **1** (Olt) Pitulice (**2**) (*Troglodytes troglodytes*). **2** (Mun; Olt) Codobatură (*Motacilla alba*).

pițur[2] *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 1, 65 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ardei (*Capsicum annuum*).

pițura[1] *vt* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pzi: *pițur* / E: nct] (Reg; c. i. lâna) A toarce gros, neîndemânatic.

pițura[2] *v* vz ***pițara***

pițuș *i* [At: MAT. DIALECT. I, 86 / E: mg ***picus***] (Reg; are) Pis[2] (**1**).

pițvaer *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: cf ger *Spitzfeile*] (Reg) Pilă pentru lemn.

piu[1] *i* [At: DDRF / E: fo] **1** (Are) Cuvânt care redă strigătul piilor de pasăre. **2** (Mun; cu „u" prelungit) Cuvânt care redă zgomotul unui glonț sau vâjâitul unei ghiulele prin aer.

piu[2] *s* [At: ALR SN V, h 1301/102 / Pl: nct / E: nct] **1** (Trs; șîcs *de-a ~l, la ~*) Țurcă. **2** (Trs) Băț scurt, ascuțit la ambele capete, care se aruncă la jocul de țurcă.

piu[3]***, pie*** *a* [At: MUREȘANU, P. 96/19 / Pl: *pii* / E: lat ***pius***] (Ltm; Trs) **1-5** Pios (**1-5**).

piua *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 39 / V: (reg) ***piui***, (Pzi: *~esc, piui*) / P: *pi-ua* / Pzi: *~uez* / E: ***piuă***] **1** (C. i. minereuri) A zdrobi în piuă (**7**). **2** (C. i. țesături) A da la piuă (**11**) Si: (reg) *a pisa* (**11**).

piuar *sm* [At: DRLU / V: (îrg) ***pioar, pioariu,*** (reg) ***pivar*** / P: *pi-uar* / Pl: *~i* / E: ***piuă*** + *-ar*] **1** (Îvr) Persoană care lucrează la piuă (**7**). **2** Persoană care posedă o piuă (**3**). **3** Lucrător la piuă (**11**) Si: (reg) *dârstar, mălugar*, (înv) *menghinegiu*.

piuare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 403 / P: *pi-ua~* / Pl: *~uări* / E: ***piua***] **1** Pisare a minereului în piuă (**7**). **2** Batere și îndesire a țesăturilor de lână în piuă (**11**).

piuă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I. 210/23 / V: (îrg) ***piă, pio, pivă*** (Pl şi: *pive, pivi*) / Pl: (reg) *pie, pii, ~, piui* / E: ml ****pilla***] **1** Vas de lemn, de metal sau de piatră, de diverse forme şi mărimi, cu fundul şi cu pereţii groşi, în care se pisează sau se bat, cu ajutorul pilugului, diverse materiale solide. **2** (Îe) **A bate** (sau **a pisa**) **apa în ~ (să se aleagă unt)** A vorbi mult şi fără rost plictisind pe cei din jur. **3** (Buc; Trs) Solniţă de lemn. **4** (Mun; Olt; Ban) Troacă pentru porci. **5** (Reg; fig) Măsea de minte. **6** Parte componentă a unui şteamp, formată dintr-o cutie metalică în care sunt montate nicovalele pe care cad berbecii şteampului, zdrobind minereul. **7** (Pgn) Şteamp. **8** Instalaţie rudimentară pentru zdrobirea seminţelor plantelor oleaginoase Si: *teasc*. **9** Instalaţie pentru fabricarea rachiului Si: *povarna, teasc, velniţă*. **10** (Reg) Parte de jos, uneori scobită, a teascului, prin care se scurge vinul. **11** Instalaţie folosită pentru împăslirea ţesăturilor de lână prin batere cu ciocanul, îndesare, presare şi izolare într-un mediu umed şi cald, pentru a le face mai compacte Si: (reg) *dârstă, ştează*, (înv) *menghină*. **12** (Pop; prc) Covată de la piuă (**11**). **13** (Reg) Parte componentă a unor obiecte de forma unei scobituri, sau găuri, ori fixată într-o scobitură sau într-o gaură, având rolul de a o susţine, de a o fixa, de a-i regla mişcările etc. **14** (Reg) Broască în care se fixează vârful sfredelului. **15** (Reg) Gaură rotundă situată sub fusul crângului de la moară Si: (reg) *perşeie, broască, tigaie*. **16** (Reg) Căpiţă la moară. **17** (Reg) Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei, pentru fixarea stâlpilor de susţinere. **18** (Reg) Scobitură într-un bloc de piatră, într-un stâlp etc. **19** (Îrg) Tun primitiv Si: (reg) *mojar, treasc*. **20** (Îrg; pex) Mortier. **21** (Reg; îs) *~ua sobei* Coş al sobei. **22** (Olt; îas) Postament zidit al vetrei sau al sobei. **23** (Olt) Piedică pentru roata carului sau a căruţei. **24** (Pop; îe) **A se pune (în) ~** (sau **a piua**) A se apleca ghemuindu-se pentru ca cineva să se poată înălţa pe spinarea lui. **25** (Pop; îae) A sprijini pe cineva într-o acţiune.

piuărie *sf* [At: GLOSAR REG. / P: *pi-uă~* / Pl: *~ii* / E: ***piuă*** + *-arie*] (Reg; csnp) Instalaţie de la piuă.

piuărit *sn* [At: H XVII, 25 / Pl: *pi-uă~* / E: ***piuar*** + *-it*] (Reg) **1-2** Ocupaţie a piuarului (**1, 3**).

piuca *vi* [At: DLR / Pzi: 3 *piucă* / E: fo cf *piucă*] (Reg) A tipa.

piucă *sf* [At: ALR I, 1469/394 / P: *pi-u~* / Pl: ? / E: ***piu***^{1}] (Reg) Fluierătoare din coajă de salcie, pentru copii.

piui^{1} *vi* [At: CANTEMIR, IST. 48 / P: *pi-u-i* / V: ***piaun*i** (Pzi: 3 *piauna*), ***pion*i** (Pzi: 3 *pionă, pione, pioneşte*), (reg) ***piuli*** (Pzi: 3 *~leşte*), ***piun*i** (Pzi: 3 *piună, piune*), ***piur***i, (cscj) ***piur***a (Pzi: 3 *piură*) / Pzi: 3 *piuie* / E: ***piu***^{1}] **1** (D. păsări, d. puii lor) A scoate sunete ascuţite, caracteristice speciei Si: (reg) *a pieuna* (**1**), *a pioci* (**1**), *a piscui* (**1**). **2** (Reg) A se văicări. **3** (Pex; d. proiectile care străbat cu viteză aerul) A produce un zgomot şuierător caracteristic Si: *a şuiera, a ţiui*. **4** (Îe) **A-i ~ (cuiva) urechea** (sau **urechile**) A-i ţiui ciuva urechea sau urechile Vz *ţiui*.

piui^{2} *v* vz ***piua***

piuială *sf* [At: DELAVRANCEA, T. 28 / P: *pi-u-ia~* / Pl: *~eli* / E: ***piui***^{1}] (Rar) **1-2** Piuitură (**1-2**).

piuire *sf* [At: LB / P: *pi-u-i~* / Pl: *~ri* / E: ***piui***^{1}] **1-2** Piuitură (**1-2**). **3-4** Piscuit (**6-7**).

piuit *sn* [At: CANTEMIR, IST. 48 / V: (reg) ***piuita*** *sfa* / P: *pi-u-it* / Pl: *~uri* / E: ***piui***^{1}] **1-2** Piuitură (**1-2**). **3** (Fam; îe) **A-i lua** (sau, rar, **a-i tăia, a-i curma**) (**cuiva**) **~ul** (sau, rar, **~a**) A face pe cineva să nu mai poată scoate nici un cuvânt de uimire, de spaimă etc. **4** (Reg; îae) A istovi, a slăbi, a muia pe cineva. **5** (Fam; îae) A omorî pe cineva. **6** (Fam; îe) **A-i pieri (cuiva) ~ul** (sau **~a**) A-i pieri cuiva pofta de vorbă. **7** (Fam; îae) A-şi pierde curajul. **8** (Reg; îae) A fi pe moarte. **9** (Reg; pex; îae) A muri. **10** Şuierătură produsă de un proiectil care străbate aerul. **11-12** (Ccr) Piscuit (**6-7**).

piuita *sfart* vz ***piuit***

piuitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 48 / P: *pi-u-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***piui***^{1} + *-tor*] **1** (D. păsări) Care piuie (**1**). **2** (Rar; d. cântecul păsărilor) Piţigăiat. **3** (Pex; d. proiectile) Care scoate sunete ascuţite când străbate aerul. **4** (D. zgomote) Cu rezonanţe metalice.

piuitură *sf* [At: POLIZU / P: *pi-u-i~* / Pl: *~ri* / E: ***piui***^{1} + *-tură*] **1** Emitere de sunete caracteristice de către puii păsărilor Si: *piuială* (**1**), *piuit* (**1**), *piuire* (**1**), (reg) *pieunat, pioceală* (**1**), *piscuire* (**2**). **2** Sunet subţire, metalic, ascuţit, produs de proiectile prin aer Si: *ţiuitura*, (rar) *puială* (**2**), *piuire* (**2**), *piuit* (**1**). **3-4** (Ccr) Piscuit (**6-7**).

piuli *v* vz ***piui***^{1}

piuliţă *sf* [At: PRAV. 110 / P: *pi-u~* / Pl: *~ţe* / E: ***piuă*** + *-uliţă*] **1-4** (Şhp) Piuă (**1, 3**) (mică) Si: (reg) *piuşoară* (**1-4**), *piuţă* (**1-4**). **5** Vas de metal, de lemn etc., de diverse forme şi mărimi, în care se pisează sau se amestecă cu pisălogul, în gospodărie, diferite alimente Si: (reg) *mojar, pisolniţă, piuşoara* (**5**), *piuţă* (**5**). **6** (Spc) Mojar. **7** (Teh) Piesă de metal, de mărime variabilă, găuriţă la mijloc şi filetată pe pereţii găurii, care serveşte, împreună cu şurubul, la asamblarea, fixarea etc. demontabilă a altor piese Si: *mutelcă*, (reg) *gâscă*. **8** (Reg) Cep fixat în capul grindeiului morii. **9** (Mun) Bucată de fier de formă rotundă, fixată pe posadă, în care se învârteşte capul de jos al fusului de la cârligul morii Si: (reg) *broască, tigaie*.

piulug *sn* vz ***pilug***

piuneză *sf* [At: REBREANU, R. III, 14 / V: ***pine~, pion~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***punaise***] Cui special cu capul rotund şi plat şi cu vârful scurt, care serveşte la fixarea pe perete sau pe lemn a unor hârtii, cartoane, materiale textile etc.

piuni *v* vz ***piui***^{1}

pipâi *v* vz ***pipâi***^{1}

piupăra *v* vz ***pipera***

piuper *sm* vz ***piper***

piura *v* vz ***piui***^{1}

piure *sn* [At: SĂGHINESCU, S. 64 / V: (nrc) ***pireu***, (pop) ***~rea*** *sf*, ***pire*** / Pl: *~uri* / E: fr ***purée***] Preparat culinar din legume sau din fructe fierte ori crude, trecute prin sită sau zdrobite, adesea cu adaos de unt, de lapte etc., folosit de obicei ca garnitură.

piurea *sf* vz ***piure***

piuri *v* vz ***piui***^{1}

piurie *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pi-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pyurie***] Stare patologică provocată de infecţia căilor urinare şi caracterizată prin prezenţa puroiului, a leucocitelor alterate şi a germenilor microbieni în urină.

piuscul *sn* [At: (a. 1715) ARHIVA R. III, 16/11 / V: ***pioschiol, pischiul, ~uşchiul*** / Pl: *~uri* / E: tc ***püskül***] (Înv) Ciucure.

piuşchiul *sn* vz ***piuscul***

piuşoară *sf* [At: PITIŞ, ŞCH. 152 / V: ***chiu~, piuşor*** *sn* / P: *pi-u~* / Pl: *~re* / E: ***piuă*** + *-uşoară*] **1-4** (Trs; şhp) Piuliţă (**1-4**). **5** (Reg) Piuliţă (**5**).

piuşor *sn* vz ***piuşoară***

piuţă *sf* [At: ALR II, 3978 bis / 365 / P: *pi-u~* / Pl: *~ţe* / E: ***piuă*** + *-uţă*] **1-4** (Mar; Buc; şhp) Piuliţă (**1-4**).

pivar *sm* vz ***piuar***

pivă *sf* vz ***piuă***

pivnicear *sm* vz ***pivnicer***

pivnicer *sm* [At: (a. 1654) GCR I, 171/28 / V: (pop) ***pimn~***, (înv) ***~cear, ~iţar*** / Pl: *~i* / E: ***pivniţă*** + *-ar*] **1** Persoană care are în supraveghere o pivniţă de vinuri. **2** (Înv) Titlu dat boierului care avea în grijă viile şi pivniţele domneşti. **3** (Înv) Boier care avea acest titlu. **4** (Înv; îc) **Mare-~** Şef al pivnicerilor (**3**).

pivnicerit *sn* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. III, 211 / V: (îdt) ***~iţărit*** / Pl: *~uri* / E: ***pivnicer*** + *-it*] (Înv) **1** Dare care se plătea în ţările române, în epoca feudală, de către producătorii de vinuri. **2** Drept, luat în arendă, de a încasa pivniceritul (**1**).

pivnicioară *sf* [At: LB / V: (îrg) ***pimn~*** / Pl: *~re* / E: ***pivniţă*** + *-ioară*] **1-2** (Şhp) Pivniţă (**1**) (mică).

pivniţă *sf* [At: CORESI, EV. 400 / V: ***bimn~, cihn~, pefn~, pegn~, pehn~*** (Pl: *pehniţi*), ***pemen~, pemi~, pemn~*** (Pl: *pemniţi*), ***pevni~***, (Pl: *pevniţi*), ***pifn~***, (reg) ***pign~, pihn*** ~ (Pl: *pihniţi*), ***pijn~, pilni~*** (Pl: *pilniţi*), *pimi~* (Pl: *pimiţi*), *pimn~, pizmi~* (Pl: *pizmiţi*) / Pl: *~te*, (pop) *~ţi*, (reg) *~turi* / E: slv ***пивьница***] **1** Încăpere sau grup de încăperi subterane, de obicei

zidite dedesubtul unei clădiri, în care se păstrează băuturi, alimente sau diferite materiale (lemn de foc, cărbuni etc.) Si: *beci*, (reg) *zemnic*. **2** (Îvr; îs) *~ta mărfurilor* Cală. **3** (Rar; d. voce; îe) **A ieși** (sau **a se auzi**) **ca dintr-o ~** A ieși sau a se auzi de departe sau cu timbrul scăzut, profund, grav. **4** (Îe) **A vorbi (ca) din ~** A vorbi cu ton scăzut, profund, grav. **5** (Reg) Ghețărie. **6** (Olt; Mun) Magazie. **7** (Reg) Șură. **8** (Olt; Trs) Colibă, bordei, ridicat la câmp, la vie sau la munte și folosit în timpul lucrului ca locuință sau ca loc de pază. **9** (Reg) Prisacă.

pivnițărit *sn* vz ***pivnicerit***

pivot [At: GHEOM.-TRIGON. 196^{V}/9 / Pl: *~uri*, *~oți* / E: fr ***pivot***] **1** *sn* (Teh) Fus de formă cilindrică, tronconică, conică etc. montat într-un lagăr de alunecare sau de rostogolire și având mișcare de rotație sau de oscilație. **2** *sn* (Pex) Corp geometric de forma unui pivot (**1**). **3** *sn* Rădăcină principală, îngroșată, înfiptă vertical în pământ, a unor plante ca morcovul, sfecla etc. **4** *sn* Suport al unui dinte artificial, fixat în rădăcina dintelui natural. **5** *sn* (Fig) Element esențial care asigură, determină desfășurarea unei activități sau a unui proces. **6** *sm* (Mil; spc) Punct de reper în raport cu care se execută deplasarea unei formații. **7** *sm* (Spt; în jocuri colective cu mingea) Jucător cu atribuții bine precizate, care acționează în apropierea porții sau a coșului echipei adverse.

pivota *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***pivoter***] **1** (Teh; d. două corpuri în contact) A se roti în jurul unui ax perpendicular pe un plan tangent, comun celor două corpuri în punctul de contact. **2** A se învârti ca în jurul unui pivot (**1**). **3** (Mil; spc; d. formații) A executa o mișcare de rotație în jurul unui reper. **4** (D. oameni) A-și răsuci brusc corpul. **5** (Spt; în jocuri colective cu mingea) A se răsuci pe un singur picior menținut în contact cu suprafața terenului. **6** (Fig; d. acțiuni, procese etc.) A se baza pe ceva.

pivotant, ~ă *a* [At: AGRONOMIA (1859), 191 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pivotant***] **1** (D. rădăcina unor plante; foc *fasciculat*) De forma unui pivot, a unui trunchi de con foarte alungit. **2** (D. plante) Cu rădăcina în formă de pivot (**3**). **3** (Teh) Care poate pivota (**1**).

pivotare *sf* [At: LTR^{2} XII, 449 / Pl: *~tări* / E: ***pivota***] **1** Rotire a două corpuri în contact în jurul unui ax perpendicular pe un plan tangent, comun celor două corpuri în punctul de contact Si: *pivotație* (**1**). **2** Învârtire în jurul unui pivot (**1**) Si: *pivotație* (**2**). **3** (Mil; spc) Executare de către o formație a unei mișcări de rotație în jurul unui punct de reper. **4** Răsucire bruscă a corpului de către o persoană Si: *pivotație* (**3**). **5** Răsucire a unui sportiv pe un singur picior, menținut în contact cu suprafața terenului. **6** (Fig) Bazare pe ceva a unui proces, a unei acțiuni.

pivotație *sf* [At: DN^{3} / G: *~i* / Pl: *~ii* / E: fr ***pivotation***] **1-3** Pivotare (**1-2, 4**).

pivușcă *sf* [At: SADOVEANU, O. XIII, 846 / Pl: *~ști* / E: ***piva*** + *-ușca*] **1-4** (Îvr; shp) Piuă (**19-20**) (mică).

pix *sn* [At: CONTEMP. 1965, nr. 997, 5/6 / Pl: *~uri* / E: ns cf fr *byk*] **1-2** Creion (cu mină sau) cu o pastă specială, de tipul cernelii, acționat de un dispozitiv mecanic.

pixidar *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: lat ***pyxidarius***] (Îvr) Ostaș pedestru purtător de suliță.

pixidariu, ~ie *a* [At: GRECESCU, FL. 17 / Pl: *~ii* / E: ***pixidă*** + *-ariu*] (Bot; rar) **1** Cu forma unei pixide (**3**). **2** Format dintr-o pixidă (**3**).

pixidă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *picsidă* / Pl: *~de* / E: fr ***pyxide***] **1** (Rar) Cutie. **2** (Spc) Cutie mică prevăzută cu capac, în care se păstrează în biserică anafura. **3** (Bot) Capsulă care se deschide, după coacere, printr-un căpăcel situat în partea superioară, lăsând să cadă semințele.

pixis *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII / S și: *picsis* / V: ***~xus*** (Pl: *~uri*) / Pl: *~e* / E: mg ***pikszis*** cf rom *picsă*] (Mgî) Tabacheră.

pixus *sn* vz ***pixis***

pizanie *sf* vz ***pisanie***

pizăr *sm* vz ***pisar***

pizără *sm* vz ***pițărau***

pizărău *sm* vz ***pițărau***

pizărel *sm* vz ***pițărel***

pizăreu *sm* vz ***pițărau***

pizăș, ~ă *av*, *a* vz ***pieziș***

pizdă *sf* [At: TDRG / Pl: *~de* / E: vsl ***пиздА***] (Trv) **1-2** Vulvă (la femeie sau) la femelele mamiferelor. **3** (Îc) **~da țigăncii** Mică plantă erbacee din familia labiateelor, cu miros neplăcut, cu flori purpurii, roze sau (rar) albe (*Lamium purpureum*) Si: *sugel, țigancă, urzică moartă*. **4-5** (Trv; prt) Persoană (matură) de sex feminin. **6** (Trv; prt; îe) **A da în ~da mă-sii** A înjura pe cineva, trimițându-l înapoi în locul de unde s-a născut, pentru a exprima dezaprobare, dispreț, respingere, revoltă față de acea persoană Si: *a înjura de mamă*. **7-8** (Trv; prt; îla) **Dat în ~da mă-sii** Care (a fost sau) merita să fie înjurat de mamă, datorită caracterului său urât. **9** (Trv; îae) Demn de admirație datorită tupeului său, care îi aduce reușite importante.

pizdos, ~oasă *a* [At: MDA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pizdă*** + *-os*] (Trv; d. oameni) **1** Dur. **2** Ferm. **3** Cu tupeu.

pizdui *vt* [At: MDA ms / Pl: *~esc* / E: ***pizdă*** + *-ui*] (Trv) **1** A certa aspru. **2** A înjura folosind cuvântul pizdă (**1**).

pizereu *sm* vz ***pițărau***

pizgăit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *pițigăit*] (Reg; d. oameni) Slăbit.

pizghirit, ~ă *a* [At: TEAHA, C. N. 253 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *pițigăit*] (Trs) Pipernicit.

piziș, ~ă *av*, *a* vz ***pieziș***

pizmaș, ~ă [At: CORESI, EV. 15 / S și: *pism~* / Pl: *~ași, ~e* / E: ***pizmă*** + *-aș*] **1-2** *smf*, *a* (Pop) (Persoană) care manifestă ură, dușmănie, vrăjmășie față de cineva Si: *dușman, dușmănos, vrăjmaș*, (pop) *pizmuitor* (**1-2**), (îrg) *pizmăreț* (**1-2**), *pizmătar* (**1-2**), *pizmătareț* (**1-2**), *pizmos* (**1-2**), (înv) *pizmitor* (**1-2**), *pizmătarnic* (**1-2**). **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care manifestă împotrivire față de cineva Si: *potrivnic*, (pop) *pizmuitor* (**3-4**), (îrg) *pizmăreț* (**3-4**), *pizmătar* (**3-4**), *pizmătareț* (**3-4**), *pizmos* (**3-4**), (înv) *pizmitor* (**3-4**), *pizmătarnic* (**3-4**). **5-6** *smf*, *a* (Persoană) care manifestă invidie față de cineva sau de ceva Si: *invidios*, (pop) *pizmuitor* (**5-6**), (îrg) *pizmăreț* (**5-6**), *pizmatar* (**5-6**), *pizmătareț* (**5-6**), *pizmos* (**5-6**), (înv) *pizmitor* (**5-6**), *pizmătarnic* (**5-6**). **7** *a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care exprimă ură, dușmănie sau invidie, gelozie Si: (rar) *pizmătareț* (**1**), (îrg) *pizmătareț* (**7**), (înv) *pizmășesc* (**1**), *pizmătar* (**7**), *pizmos* (**7**), (îvr) *pizmătăresc* (**1**). **8** *a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care exprimă lăcomie Si: (rar) *pizmătareț* (**2**), (îrg) *pizmătareț* (**8**), (înv) *pizmășesc* (**2**), *pizmătar* (**8**), *pizmos* (**8**), (îvr) *pizmătăresc* (**2**). **9** *a* (Înv; d. oameni) Lacom. **10** *sma* (Îvr) Drac.

pizmă *sf* [At: PSALT. 235 / S: *pisma* / Pl: (pop) *~me*, (reg) *pizmi* / E: slv ***пизма***, ngr ***πεῖσμα***] **1** (Îrg) Dușmănie. **2** (Îrg) Răutate. **3** (Pop) Invidie. **4** (Îrg; îe) **A-și pune în ~** sau (înv) **a pune ~** A se supăra pe cineva. **5** (Îrg) Ciudă. **6** (Îlpp) **În ~ma (cuiva)** Cu intenția de a supăra pe cineva, de a face cuiva în necaz. **7** (Îal) În pofida cuiva. **8** (Îe) **A se lua** (sau **a se pune**) **în ~ (cu cineva)** A face în ciudă cuiva. **9** (Îae) A se lua la ceartă cu cineva. **10** (Îvr) Zel.

pizmălui *vt* [At: TDRG / V: ***~mul~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pizmă*** + *-ălui*] (Înv) **1** A urî. **2** A dușmăni. **3** A invidia.

pizmăluire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 47 / Pl: *~ri* / E: ***pizmălui***] (Înv) **1** Ură. **2** Dușmănie. **3** Invidie.

pizmăreț, ~ață *smf*, *a* [At: GANE, N. III, 28 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pizmă*** + *-ăreț*] **1-6** (Rar; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmășesc, ~ească *a* [At: (cca 1650) GCR I, 228/28 / Pl: *~ești* / E: ***pizmaș*** + *-esc*] (Înv; d. acțiuni, manifestări al oamenilor) **1-2** Pizmaș (**7-8**).

pizmășie *sf* [At: F (1884), 124 / Pl: *~ii* / E: ***pizmaș*** + *-ie*] (Îvr) **1** Ură. **2** Dușmănie. **3** Invidie.

pizmătar, ~ă [At: EUSTRATIE, PRAV. 9/12 / S: *pismatar* / V: (reg) ***pijm~*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***πεισματάρης***] (Îrg) **1-6** *smf*, *a* Pizmaș (**1-6**). **7-8** *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmătăreț, ~ă [At: (a. 1700) GCR I, 341/6 / V: (reg) ***~rit, ~rniț*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***pizmatar*** + *-ăreț*] (Îrg) **1-6** *smf*, *a* Pizmaș (**1-6**). **7-8** *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmătărit, ~ă *a, smf* vz ***pizmătăreț***

pizmătărnic, ~ă *smf, a* [At: ȚICHINDEAL, F. 409/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pizmătar*** + *-arnic*] **1-6** (Înv; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmătărnit, ~ă *asmf* vz ***pizmătăreț***

pizmătărel, ~ea *a* [At: MARIAN, INS. 504 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***pizmă*** + *-ea*] **1-6** (Pop; d. oameni; șhp) (Cam) pizmaș (**2, 4, 6**).

pizmătăresc, ~ească *a* [At: VARLAAM-IOASAF, 9[v]/7 / Pl: *~ești* / E: ***pizmătar*** + *-esc*] (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) **1-2** Pizmaș (**7-8**).

pizmătăreț, ~ață *a* [At: HASDEU, R. V. 91 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pizmatar*** + *-ăreț*] **1-2** (Rar; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmător, ~oare *a* [At: ALR SN V, h 1 250/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pizmă*** + *-ător*] (Reg) **1-6** *smf, a* Pizmaș (**1-6**). **7-8** *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmeci *sp* [At: CV 1949, nr. 3, 34 / E: mg ***pöszméte***] (Bot; mgm; Trs) Agrișă.

pizmi[1] *vi* [At: CORESI, EV. 106 / Pzi: *~mesc* / E: srb ***pizmiti***] (Înv; ccd) **1** A urî. **2** A dușmăni. **3** A invidia.

pizmi[2] *vt* [At: URECHE, ap. LET. I, 95/4 / V: ***~mui*** / Pzi: *~mesc* / E: ns cf rs *письмо* „scrisoare"] (Rsî) A scrie.

pizmitor, ~oare *smf, a* [At: PSALT. 26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pizmui***[1] + *-tor*] **1-6** (Înv; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmiță *sf* vz ***pivniță***

pizmoacăr *sm* vz ***pițmacăr***

pizmos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 52 / S și: *pismos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pizmă*** + *-os*] **1-6** *smf, a* (Îrg; d. oameni) Pizmaș (**1-6**). **7-8** *a* (Înv; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Pizmaș (**7-8**).

pizmui[1] *v* [At: URECHE, L. 162 / S și: (înv) *pismui* / Pzi: *~esc*, (rar) *pizmui* / E: ***pizmă*** + *-ui*] **1** *vt(a)* (Îrg) A urî. **2** *vt(a)* (Îrg) A dușmăni. **3** *vi* (Înv; ccd) A purta invidie cuiva. **4** *vr* (Îvr) A se încăpățâna. **5** *vr* (Îvr) A insista.

pizmui[2] *v* vz ***pizmi***[2]

pizmuire *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 60 / Pl: *~ri* / E: ***pizmui***[1]] (Pop) **1** Ură. **2** Dușmănie. **3** Invidie. **4** (Îvr) Încăpățânare. **5** (Îvr) Stăruință.

pizmuit, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 28 / P: *~mu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pizmui***] (Înv) **1** Invidiat. **2** (Pex) Dușmănit.

pizmuitor, ~oare *smf, a* [At: SLAVICI, O. II, 16 / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pizmui***[1] + *-tor*] **1-6** (Pop; d. oameni) Pizmaș (**1-6**).

pizmului *v* vz ***pizmălui***

pizza *sfi* [At: DN[3] / P: *pi-ța* / E: it ***pizza***] Foaie de aluat peste care se pune brânză, carne, ciuperci, pește, tomate și condimente, copt în cuptor, constituind un fel de mâncare tipică pentru Italia meridională.

pizzicato [At: TOPÎRCEANU, O. A. II, 12 / P: *pi-ți~* / E: it ***pizzicato***] **1-2** *sn, av* (Mod de a cânta dintr-un instrument muzical) prin ciupirea coardelor, fără folosirea arcușului. **3-4** *sn* Bucată muzicală sau fragment (compuse pentru a fi) executate în acest fel.

plac *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plăcea***] **1** Satisfacere a gustului, a dorinței cuiva sau a propriei dorințe. **2** Sentiment, senzație, stare de mulțumire, de bucurie, de încântare produse de ceva care satisface gustul sau dorința cuiva Si: *plăcere* (**2**), (înv) *ogod* (**1**), (îvr) *ogodință*. **3-4** (Îlav; îlpp) **Pe** (sau **după**, rar. **în**) **~** (sau **~ul cuiva**) Potrivit cu gustul, cu voia, cu dorința cuiva. **5-6** (Îal) După capriciul cuiva. **7** (Rar; îe) **A intra în ~ul cuiva** A fi cuiva plăcut, agreabil. **8** (Îae) A satisface gustul, preferința cuiva. **9** (Îe) **A fi la ~ul cuiva** A fi la discreția, la cheremul cuiva.

placa *vt* [At: CUV. D. BĂTR. I, 119 / Pzi: *~chez* / E: fr ***plaquer***] **1** (Îvr) A aplica pe ceva. **2** (Îvr) A lipi pe ceva. **3** A acoperi suprafața exterioară a unui obiect, piese, element de construcție etc. cu un strat de material de altă natură, pentru a-l proteja, a-i mări rezistența, a-i da un aspect mai frumos etc. **4** (La jocul de rugbi) A împiedica un jucător să pătrundă spre poarta adversă, imobilizându-l cu mâinile și făcându-l să cadă. **5** (Frm) A abandona. **6** (Avț) A ateriza pe verticală.

placagiu *sn* vz ***placaj***[1]

placaj[1] *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***placage***] **1** (Rar) Placare (**3**). **2** Semifabricat din lemn, în formă de placă (**1**), format prin încleierea sub presiune, la cald sau la rece, a unui număr, de obicei impar, de foi de furnir, așezate unele peste altele, folosit la fabricarea mobilei, a ambalajelor, a ambarcațiilor etc. **3** Înveliș de piatră, de sticlă, de lemn etc. cu care se acoperă unele elemente de construcție sau unele obiecte, spre a le proteja sau a le da un aspect mai frumos.

placaj[2] *sn* [At: L. ROM. 1961, nr. 1, 29 / Pl: *~e* / E: fr ***plaquage***] (La jocul de rugbi) Oprire din acțiune a unui jucător advers, prin imobilizarea lui cu mâinile și trântire Si: *placare* (**4**).

placard *sn* vz ***placardă***

placarda *vt* [At: MO (1860), 70/26 / Pzi: *~dez* / E: fr ***placarder***] (Rar) A afișa ceva pe o placardă, pentru a aduce la cunoștința publicului.

placardare *sf* [At: LM / Pl: *~dări* / E: ***placarda***] (Rar) Afișare pe o placardă, pentru a aduce la cunoștința publicului.

placardă *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înz) ***placard*** *sn*, ***~anc~*** / Pl: *~de* / E: fr ***plancard***] Bucată dreptunghiulară, de obicei de carton, de pânză, de lemn, de tablă, pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc. Si: *pancartă*.

placare *sf* [At: DP / Pl: *~cări* / E: ***placa***] **1** (Îvr) Aplicare. **2** (Îvr) Lipire. **3** Acoperire a suprafeței exterioare a unor piese, elemente de construcție etc. cu un strat de material de altă natură, pentru a le proteja, a mări le rezistența, a da le un aspect mai frumos etc. Si: (rar) *placaj*[1] (**1**). **4** (La jocul de rugbi) Placaj[2]. **5** (Frm) Abandonare. **6** (Avț) Aterizare pe verticală.

placat[1] *sn* [At: KOGĂLNICEANU, S. 214 / V: (reg) ***ploc~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ger ***Plakat***] (Liv) **1** Afiș. **2** Anunț.

placat[2]***, ~ă*** *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***placa***] **1** (Îvr) Aplicat. **2** (Îvr) Lipit. **3** (D. elemente de construcție, obiecte, piese etc.) Care are suprafața acoperită cu un strat de material de altă natură, de calitate superioară. **4** (D. jucătorii de rugbi) Împiedicat prin imobilizarea cu mâinile și trântire să pătrundă spre poarta adversă. **5** (Frm) Abandonat.

placă *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~cuă*** (Pl: *placue*), (reg) ***~agă, ~atcă*** / Pl: *plăci*, (înv) *~ace* / E: fr ***plaque*** cf ger *Platte*] **1** (Urmat de determinări care indică materialul) Bucată de material cu fețele plane și cu grosimea uniformă și mult mai mică decât celelalte două dimensiuni. **2** (Îs) *~ fotografică* Bucată de sticlă pe care este depus un strat dintr-o substanță sensibilă la acțiunea luminii și care este folosită pentru obținerea imaginilor fotografice negative sau pozitive. **3** (Îs) *~ aglomerată* Placă (**1**) fabricată prin aglomerarea cu lianți sintetici a așchiilor de lemn din sortimente inferioare sau din deșeuri de la exploatarea și industrializarea lemnului. **4** (Îs) *~ turnantă* (sau *învârtitoare*) Disc de oțel sau de fontă ori pod cu tablier metalic, care se poate învârti în plan orizontal în jurul axei sale verticale, și care servește la întoarcerea vehiculelor de cale ferată, la trecerea lor de pe o linie pe alta etc. **5** Disc de ebonită pe care se imprimă vibrațiile vocii sau ale unui instrument muzical, pentru a fi apoi reproduse cu ajutorul gramofonului, al patefonului sau al pick-up-ului Si: *disc*. **6** (Fam; îe) **A schimba ~ca** A schimba subiectul unei discuții care a ajuns să plictisească. **7** (Îae) A schimba atitudinea față de cineva. **8** (Îe) **A pune ~ca** Se spune despre cineva care are obiceiul să vorbească mult sau să repete mereu aceleași lucruri. **9** (Asr) Placă (**1**) de ardezie pe care învățau să scrie (cu condei de piatră) școlarii începători Si: *tăbliță*. **10** (Tip) Foaie de metal pe care se imprimă literele. **11** (Med; îs) *~ mucoasă* Leziune care apare pe mucoase, în sifilisul secundar. **12** (Med; șîs *~ dentară*) Proteză dentară mobilă. **13** (Îs) *~ funerară* Placă (**1**) de metal sau de marmură, fixată pe o piatră de mormânt pe care este scris numele persoanei decedate, anii de viață, un epitaf etc.

placebo *sni, ain* [At: DEX – S / E: fr, eg ***placebo***] **1-2** (Medicament sau preparat inactiv) prescris pentru a-i face plăcere pacientului. **3-4** (Medicament inactiv) prescris în scopuri experimentale unui lot martor, pentru a studia efectele farmaceutice ale medicamentului activ asupra altui lot și reacțiile psihice ale pacientului.

placentar, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***placentaire***] **1** *a* (Atm) Care ține de placentă (**2**). **2** *a* (Atm) Privitor la placentă (**2**).

3 *a* (D. mamifere) Care are placentă (**2**). **4** *a* (Bot) Care ține de placentă (**4**). **5** *a* (Bot) Privitor la placentă (**4**). **6** *sn* (Lpl) Subclasă de mamifere care cuprinde animale cu placentă (**2**). **7** *sn* (Șls) Animal care face parte din subclasa placentarelor (**6**).

placentație *sf* [At: BARASCH, B. 27 / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***placentation***] (Bot) Fel în care sunt așezate ovulele pe placentă (**3**).

placentațiune *sf* vz ***placentație***

placentă *sf* [At: TEODORI, A. 73/14 / V: (înv) ***~ațe~***, ***plăcintă*** / Pl: *~te* / E: lat ***placenta***, fr ***placenta***] **1** (Înv; îs) *Plăcinta sângelui* Plasmă sanguină. **2** (Atm) Membrană cărnoasă și spongioasă care se formează la majoritatea mamiferelor și la om în perioada de gestație, și care face legătura între mamă și embrion, servind la nutriția acestuia eliminându-se la naștere Si: (reg) *casă, căiță, cămașă, curătoare, loc, locșor, locuț, lupșor, matcă, mitră*[2], *nadră, plod* (**16**), *prapur, soartă, strat*. **3** (Atm; îs) *~ previa* Placentă (**2**) anormală, dezvoltată în partea inferioară a uterului. **4** (Bot) Loc în interiorul ovarelor pe care se fixează ovulele.

placentom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***placentome***] (Med) Tumoare care derivă din placentă (**2**).

placet *s* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: ? / E: lat ***placet***, ger ***Plazet***] (Îdt) Aprobare.

plache *sf* vz ***plachie***[1]

plachetă *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: fr ***plaquette***] **1** Mic volum cu conținut literar, mai ales culegere de versuri. **2** Placă de metal modelată pe o singură față cu desene, basoreliefuri sau inscripții și care se oferă, așezată într-o cutie specială, ca recompensă la unele concursuri sportive, artistice etc. **3** (Blg; îs) *~ sanguină* Element component al sângelui, lipsit de nucleu, care are un rol important în coagularea sângelui Si: *trombocit*.

plachetopoiează *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***plaquettopoyèse***] (Blg) Formare de plachete (**3**) sanguine.

plachcu *sn* vz ***blacheu***

plachie[1] *sf* [At: GHICA, S. 66 / V: (reg) ***plache, ~cie, platie*** / A și: (reg) *plachie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πλακί*** cf bg *плакия*] **1** Mâncare de pește, gătită cu multă ceapă, cu untdelemn și cu mirodenii, rumenită la cuptor. **2** (Pop) Pilaf preparat din orez cu carne sau cu pește, urzici și ceapă, cu ciuperci, din păsat cu pește sau cu slănină și ceapă, din crupe cu carne sau cu slănină ori din grâu pisat. **3** (Reg) Mâncare preparată din lapte dulce îngroșat cu crupe sau cu orez. **4** (Mol) Piftie (**1**). **5** (Reg) Mămăligă foarte moale, care nu are nici o formă.

plachie[2] *sf* [At: MÂNCĂRILE, 32/3 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ns cf *plachie*[1]] (Îvr) Vas de metal în care se gătește mâncare.

placid, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 307 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***placide***] **1** (Îvr) Care este dulce și calm. **2** Care manifestă lipsă de interes față de cineva sau ceva. **3** (D. înfățișarea oamenilor sau manifestări ale lor) Care exprimă, indică, trădează indiferență, nepăsare, apatie Si: *apatic, indiferent, nepăsător*. **4** (D. înfățișarea oamenilor sau manifestări ale lor) Exagerat de calm. **5** (Pex; d. oameni) Pasiv. **6** (D. oameni) Flegmatic. **7** Lipsit de zgomot, de agitație Si: *liniștit*. **8** (Pex) Monoton. **9** (Pex) Banal. **10** (Rar) Fără elan. **11** (Rar) Șters.

placiditate *sfs* [At: PROT. – POP., N. D. / E: fr ***placidité***] **1** Lipsă de zgomot, de agitație Si: *liniște*. **2** Atitudine lipsită de interes față de cineva sau ceva Si: *apatie, indiferență, nepăsare*. **3** Pasivitate.

placie *sf* vz ***plachie***[1]

placoderm *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***placodermes***] **1** (Lpl) Subclasă de pești fosili, paleozoici, cu scheletul cartilaginos și cu capul și regiunea anterioară a corpului acoperite de plăci osoase. **2** (Șls) Pește din subclasa placodermilor (**1**).

placoizi *smp* [At: DN[3] / P: *~co-izi* / Sg: *~id* / E: ger ***Plakoiden***] **1** Pești prevăzuți cu solzi formați dintr-o placă osoasă, de pe care se ridică un ghimpe cu vârful îndreptat înapoi. **2** (Șls) Pește din categoria placoizi (**1**).

placuă *sf* vz ***placă***

placumă *sf* vz ***plapuma***

plafar *sn* [At: SFC I, 173, 184, 188 / Pl: *~uri* / E: ***pla***(nte) + ***far***(maceutice)] **1-2** (Rețea de magazine sau) magazine în care se vând plante farmaceutice și preparate din plante.

plafon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~d, ~fund*** / Pl: *~oane*, (rar) *~uri* / E: fr ***plafond***, ger ***Plafond***, it ***plafone***] **1** Suprafață interioară a planșeului superior al unei încăperi Si: *tavan*, (reg) *bagdadie*. **2** Perete superior, orizontal, al unei galerii de mină, a unei peșteri, al unui tunel, al unui vehicul etc. **3** Înălțime la care se găsește la un moment dat suprafața inferioară a norilor față de suprafața pământului. **4** Nivel de altitudine. **5** Altitudine maximă la care poate urca o aeronavă. **6** Limită valorică (maximă) a unor sume în cadrul unor operații financiare, care nu poate fi depășită. **7** (Îs) *~ de casă* Limită până la care se pot păstra în permanență într-o casierie sume pentru efectuarea unor plăți curente. **8** Nivel maxim al unei mărimi, viteze, turații etc., pe care îl poate atinge un sistem tehnic.

plafona [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~nez* / E: fr ***plafonner***] **1** *vt* A fixa limita maximă a unor sume de bani în cadrul unor operații financiare. **2** *vr* (Fig; d. oameni) A nu progresa deloc, rămânând la același nivel de cunoștințe. **3** *vr* (Fig) A nu depăși un anumit stadiu sau valoare Si: *a se limita*.

plafonare *sf* [At: DM / Pl: *~nări* / E: ***plafona***] **1** Fixare a limitei maxime a unor sume de bani în cadrul unor operații financiare. **2** (Fig) Rămânere a cuiva la același nivel de cunoștințe. **3** (Fig) Limitare la un anumit stadiu sau valoare.

plafonat, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plafona***] **1** (D. fonduri bănești, credite etc.) Care poate merge numai până la o anumită limită. **2** (Fig; d. oameni) Care a rămas la un anumit nivel de cunoștințe. **3** (Fig; d. oameni) Limitat la un anumit stadiu sau valoare.

plafond *sn* vz ***plafon***

plafondic, ~ă *a* [At: CORNEA, E. I, 197/13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *plafond*] (Înv; d. oase) Care alcătuiește palatul[2].

plafonier *sm* [At: NOM. PROF. 38 / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: ***plafon*** + *-ier*] Muncitor care face plafoane (**1**).

plafoniera *sf* [At: C. PETRESCU, A. 478 / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***plafonnier***] (Liv) Corp de iluminat care se fixează direct pe plafonul sau pe peretele unei încăperi, al unui vehicul etc.

plaftorită *sf* vz ***praftorită***

plaftură *sf* vz ***praftură***

plafund *sn* vz ***plafon***

plaga *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 357 / Pzi: *~ghez* / E: lat ***plagare***] (Ltî) A răni.

plagat, ~ă *a* [At: CR (1846), 87[1]/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plaga***] (Înv) Rănit.

plagă[1] *sf* [At: MAIOR. IST. 4/13 / V: (înv) ***pleagă*** / Pl: *plagi*, (înv) *~age* / G-D: *plăgii*, (înv) *~gei* / E: lat ***plaga***, ger ***Plage***] **1** Stare patologică a țesuturilor corpului, caracterizată prin întreruperea continuității tegumentelor și prin leziuni profunde, provocată accidental sau produsă pe cale operatorie Si: *rană*, (înv) *rănitură*. **2** (Fig) Nenorocire care atinge o colectivitate Si: *calamitate, flagel, napastă, pacoste* (**1**). **3** (Reg; fig) Neplăcere care se abate asupra unei persoane Si: *belea, bucluc, necaz*. **4** (Fig; rar) Defect. **5** (Trs) Bucată de lemn în formă de lopățică, cu care învățătorul bătea copiii în palmă. **6** (Pex) Lovitură dată cu plaga (**5**).

plagă[2] *sf* vz ***placă***

plaghie *sf* vz ***plavie***

plagia *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~gi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***plagier***] **1** A copia sau a-și însuși întocmai, în întregime sau în parte, ideile, operele literare, artistice sau științifice ale altcuiva, prezentându-le drept creații personale. **2** (Rar) A reproduce întocmai, mecanic Si: *a imita*.

plagiar *sm, am* [At: NEGULICI / P: *~gi-ar* / Pl: *~i* / E: fr ***plagiaire***, ger ***Plagiar***] (Înv) **1-2** Plagiator (**1-2**).

plagiare *sf* vz ***plagiere***

plagiat[1] *sn* [At: NEGULICI / P: *~gi-at* / Pl: *~e* / E: fr ***plagiat***, ger ***Plagiat***] **1** Copiere, însușire, în întregime sau în parte, a ideilor altora pentru a le prezenta drept creații personale Si: *plagiere* (**1**). **2** (Ccr) Operă literară,

științifică sau artistică a altuia, însușită, integral sau parțial, de cineva și prezentată drept creație proprie Si: (rar) *plagiatură*.

plagiat[2]*, *~ă *a* [At: ARGHEZI, B. 86 / P: *~gi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plagia***] **1** (D. opere literare, științifice sau artistice) Care a fost însușit (integral sau parțial) de la altcineva și prezentat drept creație personală. **2** (Rar) Reprodus întocmai, mecanic Si: *imitat*.

plagiator*, *~oare *smf, a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 146 / P: *~gi-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plagia*** **+** *-tor*] (Rar la feminin) **1-2** (Persoană) care plagiază (**1**) Si: (înv) *plagiar* (**1-2**).

plagiatură *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 282 / P: *~gi-a~* / Pl: *~ri* / E: ***plagia*** **+** *-tură*] (Rar) Plagiat[1] (**2**).

plagie *sf* vz ***plavie***

plagiere *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***~iare*** / P: *~gi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***plagia***] **1** Plagiat[1] (**1**). **2** (Rar) Reproducere mecanică Si: *imitare*.

plagioclaz *sm* [At: ENC. ROM. / P: *~gi-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***plagioclases***] Mineral din clasa feldspaților, de culoare albă, cenușie sau albăstruie și cu luciu sticlos, cristalizat în sistemul triclinic, utilizat ca materie primă în industria ceramicii sau ca piatră ornamentală.

plagiostom *sm* [At: DER / P: *~gi-os~* / Pl: *~i* / E: fr ***plagiostomes***] **1** (Lpl) Ordin de pești cu schelet cartilaginos, cu orificiile branhiilor deschise direct la exterior Si: *selacian*. **2** (Sls) Pește care aparține ordinului plagiostomilor (**1**) Si: *selacian*.

plagiotrop*, *~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plagiotrope***] (Liv; d. tulpini) Târâtor.

plagist*, *~ă *smf* vz ***plajist***

plahie *sf* vz ***plavie***

plahilă *sf* [At: LEXIC REG. II, 46 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; csnp) Grămadă.

plahniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Turtă. **2** Epitet dat unui om moale.

plahnița *vt* [At: DLR / Pzi: ? / E: ***plahniță***] (Reg) **1** A turti. **2** A lăți.

plai[1] *sn* [At: (a. 1652) GCR I, 156/29 / V: (pop) ***~urea*** (A: nct) / Pl: *~uri*, (îvr) *~e*, (înv) *plai* sm / E: slv **плань** cf bg планина „munte", svc, ceh *pl'aní*] **1** Versant al unui munte sau al unui deal. **2** Vârf al unui munte sau al unui deal Si: *creastă, culme*. **3** (Pgn) Munte. **4** (Prc) Deal mare. **5** Regiune de munte sau de deal, aproape plană, acoperită de pășune Si: *luminiș, poiană*. **6** (Pex) Câmpie înaltă Si: (înv) *plaiet* (**1**), (pop) *plaiște*. **7** (Pop; îlav) **Prin** (sau **în**) ***~urea*** Prin sau în toate părțile Si: *pretutindeni*. **8** (Îal) În lung și în lat. **9** (Reg) Loc înalt pe care pasc vitele. **10** (Reg; urmat de determinări care arată planta cultivată) Suprafață de teren cultivată, în special cu vie. **11** (Pop) Drum sau cărare care urmează sau traversează o culme, o regiune muntoasă. **12** (Spc) Trecătoare. **13** (Pex; rar) Orice drum de pământ, nepietruit. **14** (Reg) Drum de munte, cu lemne puse de-a curmezișul, pe care se transportă buștenii la vale. **15** Subîmpărțire administrativă a județelor și ținuturilor, mai ales a celor de la munte, în evul mediu, în Țara Românească Si: *plasă*. **16** (Pex) Reședință a unui plai (**16**). **17** Întindere mare de pământ dintr-o țară, dintr-o zonă etc. Si: *meleag, regiune, ținut*, (îvr) *plăiet*. **18** (Reg) Pridvor încadrat de patru coloane. **19** (Reg) Plută.

plai[2] *s* [At: ALR I, 1514/5, 12 / Pl: nct / E: cf ger *Blei*, rom *plaivaz*] (Ban) Creion.

plainic*, *~ă *a* [At: LUC. II, 139 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) **1** Supus. **2** Liniștit. **3** Impasibil. **4** (Îe) **A se da ~** A înceta să mai lupte Si: *a ceda*.

plaisancian*, *~ă [At: DN[3] / P: *ple-zan-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***plaisancien***] **1** *sn* Etaj inferior al pliocenului. **2** *a* Care aparține plaisancianului (**1**). **3** *a* Care se referă la plaisancian (**1**).

plaiște *sf* [At: JAHRESBER. IX, 199 / Pl: ? / E: ***plai[1]*** **+** *-iște*] (Pop) Plai[1] (**6**).

plaiurea *s* vz ***plai[1]***

plaivais *sn* vz ***plaivaz***

plaivan *sn* vz ***plaivaz***

plaivas *sn* vz ***plaivaz***

plaivaz *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 80 / V: *~vas*, (înv) ***blaivos***, *~vais*, (reg) *~van*, ***plavais, plaibas, plaivas, plăi~, plebas, pleivas, plevais, plevas, plevastru, plevaș, pliavas, plibas, plievast, plivais, plivas, ploibas, ploibat, ploibaz, ploivas, privas, blaivas*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Bleiweiss***, mg ***plajbász***, srb ***plajvaz***] **1** (Pfm) Creion. **2-3** (Reg; și s ~ *de tăbliță*) Condei (de tăbliță).

plajă *sf* [At: HELIADE, D. J. 164/5 / S și: (frî) *plage* / Pl: *~je* / E: fr ***plage***] **1** Țărm jos de mare acoperit cu nisip fin și cu scoici, pe care se fac băi de soare. **2** (Pgn) Orice loc nisipos pe malul unei ape, unde se fac băi de soare Vz *renie*. **3** (Îe) **A face ~ A-și** expune corpul la acțiunea soarelui. **4** Fiecare dintre cele două regiuni luminoase ale fotometrelor de comparație, ale căror luminozități trebuie aduse la egalitate. **5** (Și s ~ *de valori*) Domeniu.

plajist*, *~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / V: ***~agi~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***plajă*** **+** *-ist*] (Rar) Persoană care face băi de soare.

plajiște *sf* vz ***pajiște***

plambică *sf* vz ***panglică***

plan[1]*, *plană [At: RÂND. JUD. 73/3 / V: (înv) ***~os*** *sn* / Pl: *~uri*, (rar, *sn*) *~e*, (**15-16, 18-19, 51-58**) *~i, ~e* / E: lat ***planus***, fr ***plan***, ger ***Plan, plan***] **1** *sn* Desen tehnic care cuprinde reprezentarea grafică, la o anumită scară, a unui teren, a unei construcții, a unei mașini etc.Vz *chip, izvod, schiță*. **2** *sn* (Reg; îe) **A face ~ de inginer chior** A spune ceva, dorind să se înțeleagă altceva. **3** *sn* (Reg) Bucată de pământ primită de țărani potrivit schițelor de comasare. **4** *sn* (Pgn) Ogor. **5** *sn* (Trs) Curătură într-o pădure. **6** *sn* (Reg) Carte funciară. **7** *sn* Distribuție metodică a părților componente ale unei lucrări științifice, literare, ale unei expuneri etc. **8** *sn* Formă abreviată, rezumată a unei lucrări, expuneri etc., cuprinzând punctele, ideile ei esențiale Vz *schemă*. **9** *sn* Proiect elaborat cu anticipare, cuprinzând o suită ordonată de operații, de acțiuni etc. destinate să ducă la atingerea unui scop Si: (rar) *planuială*. **10** *sn* Program de lucru. **11** *sn* (Îe) **A face ~ul ca tiganul** A-și propune lucruri, fapte etc. nerealizabile. **12** *sn* (Reg; îe) **A se da la ~ (cu cineva)** A se pune de acord cu cineva Si: *a se înțelege*. **13** *sn* (Rar; îls) **~ de ofiter chior** Acțiune nereușită fiindcă a fost organizată greșit. **14** *sn* (Spc; urmat de determinări) Totalitate a prevederilor de dezvoltare a economiei naționale în ansamblu, a unei ramuri sau a unei unități economice, concretizate în sarcini și obiective care trebuie realizate într-o anumită perioadă de timp. **15-16** *sn, a* (Gmt) (Suprafață) care conține, în întregime, orice dreaptă care trece prin două puncte oarecare ale ei. **17** *sn* (Îs) *~ de simetrie* Plan (**15**) al unei figuri în raport cu care punctele figurii se află de o parte și de alta, la depărtare egală. **18** *a* (Îs) *Unghi ~* Porțiune dintr-un plan (**15**) cuprinsă între două semidrepte cu aceeași origine din acel plan[1] (**15**). **19** *a* (Îs) *Geometrie ~ă* Ramură a geometriei care studiază figurile ale căror elemente sunt situate în același plan (**15**) Si: (asr) *planimetrie* (**1**). **20** *sn* (Îs) *~ de proiecție* Plan (**15**) pe care, prin metoda proiecțiilor, se pot obține imaginile obiectelor din spațiu. **21** *sn* (Îs) *~ orizontal* Plan (**15**) perpendicular pe verticala locului. **22** *sn* (Îs) *~ înclinat* Dispozitiv simplu alcătuit dintr-un corp cu o suprafață dreaptă care formează un unghi cu planul orizontal și care servește la ridicarea, la coborârea sau la deplasarea obiectelor, folosind forțe mai mici decât greutatea acestora. **23** *sn* (Îas) Galerie de mină cu axa longitudinală înclinată față de orizontală, care face legătura între două niveluri. **24** *sn* (Îs) *~ culminant* Meridian care cuprinde poziția stelelor în momentul trecerii lor prin acest meridian. **25** *sn* (Ast; îs) *~ meridian* Plan (**15**) definit de verticala locului și de axa lumii. **26** *sn* Fiecare dintre planurile (**15**), în general verticale, perpendiculare pe direcția privirii, în care se găsește sau pare că se găsește un obiect sau o ființă și care reprezintă adâncimea sau depărtarea în perspectivă. **27** *sn* (Spc) Element al filmării care reprezintă poziția de apropiere sau de depărtare a obiectului față de aparatul de filmat. **28** *sn* (Îvr; îe) **A ieși pe ~** A ieși în evidență. **29** *sn* (Îs) *Primul* sau *întâiul ~* Partea cea mai apropiată de public al unei scene. **30** *sn* (Îas) Parte a unui tablou care dă impresia a fi cea mai apropiată de cititori. **31** *sn* (Fig) Domeniu. **32** *sn* (Fig) Loc într-o ierarhie Si: *treaptă*. **33** *sn* (Fig) Zonă. **34-35** *sn* (Îlav; îlpp) **Pe plan** (sau **pe ~ul**) În domeniul. **36-37** *sn* (Îal) În ceea ce privește. **38-39** *sn* (Îal) Din punct de vedere. **40-41** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a sta, a pune** etc.) **pe primul ~** (A avea sau) a

considera ceva de importanță primordială. **42-43** *sn* (Încn; îe) **A nu fi pe primul ~** (A fi sau) a considera că este de o importanță secundară, minimă. **44** *sn* (Cig) Delimitare a mărimii încadrării în raport cu mărimea omului în cadru prin stabilirea unor termeni convenționali. **45** *sn* (Cig) Element al montajului reprezentând porțiunea de peliculă imprimată într-o singură filmare, între momentul pornirii aparatului de filmare și cel al opririi lui. **46** *sn* (Cig; îs) *Prim ~* Plan (**45**) care cuprinde bustul până la umeri. **47** *sn* (Cig; îs) *Gros ~* Reprezentare pe peliculă a unui cap de personaj sau a unei fețe văzute de aproape. **48** *sn* (Cig; îs) *~ semigeneral* Plan (**45**) care încadrează personajul în toată înălțimea. **49** *sn* (Cig; îs) *~ american* Plan (**45**) care încadrează personajul până la genunchi. **50** *sn* (Înv) Etaj. **51** *a* (Rar; în poetică; d. silabe) Plină. **52-53** *sn, a* (Suprafață) care este fără ridicături, fără inegalități, fără asperități, netedă, dreaptă. **54-55** *sn, a* (Corp, obiect) care are suprafața netedă. **56** *a* (Îs) *Mașină ~ă* Mașină de tipografie care imprimă coli separate și nu suluri lungi de hârtie. **57-58** *sn, a* (Mașină, dispozitiv) care netezește suprafața unui obiect. **59** *sn* (Îs) *~ de aripă* Suprafață de susținere a unui avion. **60** *sn* (Pex) Aripă. **61** *sn* (Atm) Suprafață care secționează imaginar corpul omenesc sub o anumită incidență.

plan²- [At: DN³ / V: ***plani-, plano-*** / E: fr ***plani-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plan (**9**). **3** Cu formă plană (**53**) Si: *plat*.

-plan³ [At: DN³ / E: fr ***-plane***, it ***-plano***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** Plan (**52-53**).

plana¹ *vi* [At: BOLLIAC, O. 161 / Pzi: *~nez*, 3 (înv) și: *plană* / E: fr ***planer¹***] **1** (D. păsări) A pluti sau a se menține în aer cu aripile întinse, aproape nemișcate. **2** (Fig) A constitui o prezență apăsătoare, primejdioasă, supărătoare. **3** (D. planoare) A pluti în aer pe o traiectorie care face un unghi mic cu orizontala. **4** (D. avioane) A zbura cu motorul oprit. **5** (D. avioane) A coborî cu motorul redus sau oprit pe o traiectorie cu pantă mică și cu viteză redusă. **6** (Rar) A întrece prin înălțime lucrurile sau ființele înconjurătoare Si: *a domina*. **7** (Fig) A se ridica deasupra altora prin importanță, prin însușiri etc. **8** (Fig) A fi iminent.

plana² *vt* [At: DL / Pzi: *~nez* / E: fr ***planer²***] **1** A prelucra suprafața unui obiect prin așchiere sau prin deformare plastică, pentru a o face netedă, plană. **2** A nivela un teren.

planare¹ *sf* [At: DL / Pl: *~nări* / E: ***plana¹***] **1** Plutire sau menținere în aer a unei păsări cu aripile aproape nemișcate. **2** Plutire în aer a unui planor cu motorul oprit. **3** Zbor cu motorul oprit al unui avion. **4** Coborâre al unui avion cu motorul redus sau oprit și cu viteză redusă, pe o traiectorie cu pantă mică. **5** (Rar) Dominare a lucrurilor sau a ființelor din jur datorită înălțimii. **6** (Fig) Ridicare deasupra tuturor prin importanță, superioritate etc. **7** (Fig) Iminență.

planare² *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 303 / Pl: *~nări* / E: ***plana²***] **1** Prelucrare a suprafeței unor obiecte prin așchiere sau prin deformare plastică, pentru a o face netedă, plană. **2** Nivelare a unui teren.

planarie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***planaire***] **1** (Art.) Gen de vierme platelmint, cu corpul oval alungit, lung de 1-2 cm și cu mare putere de regenerare, care trăiește mai ales în râuri de munte sau de deal (*Planaria*). **2** Vierme din genul planaria (**1**).

planaritate *sfs* [At: DN³ / E: ger ***Planarität***] (Mat) Proprietate de a fi plan (**16**).

planat¹, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plana¹*** cf fr ***plané***] (D. zbor) **1** Care se efectuează fără a mișca din aripi sau fără a folosi motorul. **2** (Pex) Lin.

planat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plana²***] **1** (D. suprafața unor obiecte) Care a fost prelucrat prin așchiere pentru a deveni neted. **2** (D. terenuri) Nivelat.

planator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***plana²*** + *-tor*] **1** Piesă componentă a unor matrițe pentru tablă, în formă de placă sau inel, care presează marginea tablei pentru a împiedica formarea cutelor în timpul prelucrării ei. **2** Ciocan cu o formă specială, folosit pentru a face plană suprafața unui obiect.

planație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr. eg ***planation***] (Glg) Proces de netezire a reliefului înalt și accidentat al scoarței, ca rezultat al acțiunii de eroziune.

plancardă *sf* vz ***placardă***

plancă *sf* [At: LTR² / V: (reg) ***~ngă*** / Pl: *planci* / E: ger ***Planke***, ucr, rs ***планка***] **1** Drum în pantă podit cu prăjini sau cu trunchiuri de copac și mărginit pe laturi, pe care se transportă, prin alunecare, sub acțiunea greutății proprii, bușteni și alte sortimente de lemn Si: *uluc*. **2** (Reg; pex) Construcție în formă de jgeab, făcută din pământ, din bârne, din beton etc. pe versantele cu pante ale munților și dealurilor, folosit pentru scoaterea prin alunecare a bușteniilor din pădure Si: *jilip*. **3** (Îs) *~ într-o ureche* Jilip cu o margine construită și cu ecalaltă înlocuită de înclinația pantei. **4** (Îs) *~ moartă* Uluc construit în mod provizoriu de-a lungul unui torent. **5** Podea făcută din butuci pe care se depozitează bușteni înainte de a fi antrenați la vale pe jilip sau înainte de a ajunge la ferăstrău, într-o fabrică de cherestea. **6** (Reg) Chingă a căpriorilor casei.

plance *sf* [At: LEXIC REG. II. 90 / Pl: *planci* / E: nct] (Reg) Secure mare.

planconcav, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plan-concave***] Care are o față plană și alta concavă.

planconvex, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ecși, ~e* / E: fr ***plan-convexe***] Care are o față plană și alta convexă.

planctofite *sfp* [At: DN³ / E: cf fr ***planctophyte***] Plante microscopice flotante.

planctologie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***planctologie***] Știință care se ocupă cu studiul planctonului (**1**).

plancton *sn* [At: ANTIPA, P. 54 / Pl: (rar) *~oane, ~uri* / E: fr ***plancton***] **1** Totalitate a organismelor vegetale și animale, în general microscopice, care trăiesc în apă până la o adâncime de 200 m și care formează hrana peștilor și a altor animale. **2** (Îs) *~ atmosferic* Ansamblul particulelor solide și lichide care se găsesc în suspensie în atmosferă.

planctonic, ~ă *a* [At: LTR² XII, 533 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***planctonique***] **1** Care aparține planctonului (**1**). **2** Care formează planctonul (**1**). **3** Privitor la plancton (**1**).

planctonofag, ~ă *sn, a* [At: DEX / Pl: *~agi, ~age* / E: ***plancton***] **1-2** (Animal) care se hrănește cu plancton (**1**).

planctonte *sfp* [At: DEX / E: ger ***Planktonten***] Microorganisme animale și vegetale care plutesc la suprafața sau în apropierea suprafeței apei, formând plantonul (**1**).

plancui *vt* [At: SFC V, 194 / Pzi: ? / E: ***plancă*** + *-ui* cf ger *planken*] (Buc) **1** A da drumul bușteniilor, trunchiurilor etc. pe plancă (**1**). **2** A împinge pe plancă (**1**).

planeitate *sfs* [At: ORBONAȘ, MEC. 79 / P: *~ne-i~* / V: ***~nit~*** / E: fr ***planéité***] (Teh) Însușire a unui lucru de a fi plan, neted Si: *netezime* (**1**).

planet *sm* vz ***planetă***

planetar, ~a *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 55⁷/8 / V: (înv) ***~iu***, (îvr) ***~io*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***planétaire***, it ***planetario***] **1** Care aparține planetelor (**1**). **2** Alcătuit din planete (**1**). **3** Privitor la planete (**1**). **4** (Îs) *Sistem ~* (sau, înv, *sistemă ~ă*) Totalitate a planetelor (**1**) care se mișcă în jurul soarelui sau al unei stele. **5** (Rar) Mondial. **6** (Rar) Universal. **7** (Teh; îs) *Mecanism ~* Mecanism cu roți dințate format din cel puțin trei elemente mobile, în care axa uneia dintre roți se rotește în jurul celeilalte roți. **8** (Teh; îs) *Arbore* sau *ax ~* (ori *axă ~ă*) Arbore asamblat cu roata centrală a unui diferențial, prin intermediul căreia se transmite mișcarea la roata motoare a unui automobil. **9** (Fiz; îs) *Model ~* Model al structurii atomului asemănător cu sistemul planetar (**4**).

planetario *a* vz ***planetar***

planetariu¹ *sn* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: lat ***planetarium***, fr ***planétarium***] Construcție specială în formă de cupolă, pe care se proiectează cu un aparat de proiecție special stelele și constelațiile, planetele, Soarele și Luna precum și deplasarea acestora pe bolta cerească.

planetariu², ~ie *a* vz ***planetar***

planetă *sf* [At: ST. LEX. 231^{r}/22 / V: (înv) ***planet*** *sm*, ***plannit*** *sm*, *~nită* / Pl: *~te* / E: lat ***planeta***, fr ***planète***, ger ***Planet***] **1** Corp ceresc fără lumină proprie care se rotește în jurul Soarelui și care se vede pe cer sub forma unui punct luminos ca urmare a reflectării luminii solare. **2** (Pgn) Orice corp ceresc, fără lumină proprie, satelit al unei stele. **3** (Spc) Corp ceresc din sistemul solar, locuit de oameni Si: *pământ* (**73**). **4** (Îvp) Zodie în care se naște cineva. **4** (Îvp) Bilet pe care erau scrise preziceri de viitor și pe care îl vindeau flașnetarii, extrăgându-l pentru amatori la întâmplare, dintre altele de același fel, cu ajutorul unui papagal sau a unui șoarece alb dresat.

planetoid *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~izi* / E: fr ***planétoïde***] Planetă (**1**) mică din sistemul solar Si: *asteroid*.

planetologie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: fr ***planétologie***] Ramură a astrofizicii care studiază structura planetelor și a sateliților.

planeză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***planèze***] Interfluviu înclinat cu contur triunghiular, delimitat de văi înguste, format pe pantele conurilor vulcanice.

planfilm *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~e* / E: ger ***planfilm***] Suport semirigid transparent, confecționat din material sintetic neinflamabil, pe care se află o emulsie fotosensibilă.

plangă *sf* vz ***plancă***

plani- *ec* vz ***plan-***^{1}

planic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plan*** + *-ic*] (Iuz) **1** Conform unui plan (**14**) dinainte stabilit. **2** Privitor la un plan (**14**). **3** Bazat pe un plan (**14**).

planie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 120 / Pl: *~ii* / E: srb ***planja***] (Reg) Fățuitor mare pentru scânduri.

planiedru, ~ră *a* [At: DN^{3} / P: *~ni-e~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***planièdre***] (D. cristale) Care are suprafețe plane (**53**).

planifica [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/5 / Pzi: ***planific*** / E: fr ***planifier***] **1-2** *vt* A organiza o activitate potrivit unui plan (**9, 14**). **3-4** *vtr* A(-și) folosi timpul de muncă potrivit unui plan (**9**). **5** *vt* A programa, a organiza și a conduce pe bază de plan (**9**). **6** *vt* A determina cantitatea de materiale, materii prime, fonduri etc. necesară unei activități pe o anumită perioadă de timp. **7** *vt* A include într-un plan (**9**).

planificare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/5 / Pl: *~cări* / E: ***planifica***] **1-2** Organizare potrivit unui plan (**9, 14**). **3** Folosire a timpului de muncă potrivit unui plan (**9**). **4** Programare, organizare și conducere pe bază de plan (**9**). **5** Determinare a cantității de materiale, materii prime, fonduri etc. necesare unei activități pe o anumită perioadă de timp. **6** Includere într-un plan (**9**).

planificat, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***planifica***] **1-2** (D. o activitate) Organizat potrivit unui plan (**9, 14**). **3-4** (Pex; d. o activitate) Care se execută conform unui plan (**9, 14**). **5-6** (Pex; d. o activitate) Prevăzut într-un plan (**9, 14**). **7** (D. timpul de muncă) Folosit potrivit unui plan (**9**). **8** Programat, organizat și condus pe bază de plan (**9**). **9** (D. cantitatea de materiale, materii prime, fonduri etc.) Determinat. **10** Care a fost inclus într-un plan (**9**) de muncă, de producție, de organizare.

planificator, ~oare [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***planifica*** + *-tor*] **1-2** *a* Care planifică (**1-2**). **3** *smf* (Iuz) Specialist în întocmirea planurilor (**14**) de producție. **4** *smf* (Pgn) Specialist în întocmirea planurilor de desfășurare a unei activități economice.

planiglob *sn* [At: GEOGR. MAT. 219/20 / Pl: *~uri* (înv, *sm*) *~i* / E: lat ***planiglobium***, ger ***Planiglob***] Planisferă.

planigraf *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~e* / E: fr ***planigraphe***] **1** Instrument pentru copiat desene prin varierea dimensiunilor. **2** Tomograf.

planimetra *vt* [At: DN^{3} / Pzi: *~rez* / E: ***planimetru***] A determina suprafața cuprinsă în interiorul unui contur prin calcule sau cu ajutorul planimetrului.

planimetrare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~rări* / E: ***planimetra***] Determinare a suprafeței cuprinse în interiorul unui contur prin calcule sau cu ajutorul planimetrului.

planimetric, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 33 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***planimétrique***] **1-2** Care aparține planimetriei (**1-2**). **3-4** Privitor la planimetrie (**1-2**).

planimetrie *sf* [At: FM (1847), 193^{2}/23 / Pl: *~ii* / E: fr ***planimétrie***, ger ***Planimetrie***] **1** (Asr) Geometrie plană. **2** Parte a topografiei care studiază metodele și instrumentele necesare pentru a reprezenta pe un plan (**1**) sau pe o hartă proiecția orizontală a obiectelor de pe o porțiune de teren. **3** Operație de determinare și de reprezentare pe un plan (**1**) a detaliilor de pe o suprafață de teren.

planimetru *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~re* / E: fr ***planimètre***] Instrument care servește la măsurarea suprafețelor pe hărți, planuri sau diagrame prin parcurgerea conturului acestora.

planisa *v* vz ***planisi***^{2}

planisfer *sn* vz ***planisferă***

planisferă *sf* [At: GS 23^{V}/5 / V: (înv) ***planisfer*** *sn*, *~rium s* / Pl: *~re* / E: fr ***planisphère***, ger ***Planisphäre***] Hartă a globului terestru în care cele două emisfere sunt reprezentate pe o suprafață plană Si: *planiglob*, (asr) *mapamond*.

planisferic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***planisphérique***] **1** Care aparține planisferei. **2** Referitor la planisferă. **3** Sub formă de planisferă.

planisferium *s* vz ***planisferă***

planisi^{1} [At: (a. 1710), ap. DR. I, 46 / V: ***plăn~, paln~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***επλάνισα*** (aor *πλανσα*)] **1** *vt* (Îvr) A înșela pe cineva pentru a supune voinței sale Si: *a ademeni, a amăgi*. **2** *vt* (Îvr) A încânta pe cineva pentru a seduce. **3** *vt* (Reg; pex) A îndupleca. **4** *vr* (Înv) A se lăsa ademenit, supunându-se voinței cuiva. **5** *vr* (Înv) A se lăsa sedus.

planisi^{2} *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: *~sa* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πλανίζω***] (Îdt) A nivela o suprafață Si: *a netezi*.

planisire^{1} *sf* [At: GÁLDI, M. PHAN. 229 / Pl: *~ri* / E: ***planisi***^{1}] **1** (Îrg) Ademenire. **2** (Îrg) Seducere. **3** (Îrg) Îndupleca re. **4** (Înv) Proiect. **5** (Înv) Concepție.

planisire^{2} *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***planisi***^{2}] (Îdt) Nivelare a unei suprafețe.

planit *sm* vz ***planetă***

planitate *sf* vz ***planeitate***

planită *sf* vz ***planetă***

planning *sns* [At: MDA ms / P: *plening* / E: eg ***planning***] (Îs) *~ familial* Ansamblu de mijloace folosite pentru planificarea și ducerea la bun sfârșit a nașterilor.

plano- *ec* vz ***plan-***^{2}

planografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***planographie***] Procedeu de reproducere tipografică la care se folosesc forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc.

planogramă *sf* [At: DN^{2} / Pl: *~me* / E: ger ***Planogramm***] Grafic care indică organizarea planificată a operațiilor din cadrul unui ciclu.

planor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***planeur***] **1** Aparat de zbor fără motor, care se poate menține în aer un timp mai mult sau mai puțin îndelungat folosind curenții ascendenți provocați de relieful sau de temperatura solului. **2** Osatură generală a unei aeronave, cuprinzând în special organele asupra cărora se exercită forțele aerodinamice.

planorbis *smi* [At: LTR^{2} / E: lat ***Planorbis***] Specii diferite de melci de apă dulce cu cochilia spiralată într-un singur plan (*Planorbis*).

planorism *sns* [At: DL / E: ***planor*** + *-ism*] **1** Sport practicat cu planorul (**1**). **2** Îndeletnicire de a construi planoare (**1**).

planorist, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***planor*** + *-ist*] **1-2** (Pilot sau) constructor de planoare (**1**). **3** Sportiv care practică planorismul (**1**).

planos *sn* vz ***plan***

planșa *sf* [At: HASDEU, Î. V. 17 / Pl: *~șe* / E: fr ***planche***] **1** Foaie de hârtie mai groasă pe care sunt reproduse desene, fotografii sau picturi, folosită ca ilustrație într-o carte. **2** Carton cu desene sau fotografii care servește ca material didactic. **3** Foaie de hârtie groasă sau carton pe care sunt reproduse fotografii, desene ori picturi sau pe care s-a efectuat un desen tehnic, o hartă etc. **4** (Pex) Desen tehnic executat pe o planșă (**3**). **5** Placă de metal sau de lemn pe care se gravează litere, note muzicale.

desene etc. spre a fi reproduse prin tipar. **6** Placă de lemn, în formă dreptunghiulară și nu prea groasă, cu diferite utilizări. **7** Fiecare dintre plăcile de beton sau de ciment ale pavajului unei șosele, limitată de rosturile de dilatație longitudinale și transversale.

planșetă *sf* [At: ASACHI, G. 160 / Pl: *~te* / E: fr ***planchette***] **1** Placă dreptunghiulară din lemn sau metal, montată pe un suport care permite fixarea ei în diferite poziții, folosită la ridicarea topografică a unui plan, ca suport pentru desene sau picturi, lucrări tehnice etc. **2** (Top; îs) *~ tipografică* Aparat utilizat pentru trasarea pe un plan, fără calcule prealabile, a unor figuri, asemenea celor de pe teren. **3** (Îs) *~ta șnururilor* Placă orizontală, perforată, din lemn tare, folosită la unele războaie de țesut mecanice pentru repartizarea cocleților pe lățimea țesăturii. **4** (Mar; îs) *~ de vânt* Instrument folosit la bordul unei nave pentru a determina direcția și viteza vântului. **5** (Îvr; lpl) Dușumele. **6** Scândură lată pe care se întind cu vergeua foile de aluat.

planșeu *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL, 438 / Pl: *~e* / E: fr ***plancher***] **1** Element de construcție, de grosime relativ mică față de celelalte două dimensiuni, care servește drept suport orizontal pentru fixarea unei mașini, formează partea carosabilă a unui pod, separă etajele unei clădiri, constituind dușumeaua sau acoperișul etc. **2** Plan inferior al unei cavități subterane. **3** (Atm) Perete muscolos care delimitează la bază o cavitate.

plant *s* vz ***plantă***[1]

planta [At: ASACHI, S. I. 218 / V: (înv) ***plân~***, ***plân~*** / Pzi: *~tez*, 3 (înv) *planta* / E: fr ***planter***, lat ***plantare***] **1** *vt* A înfige puieți, răsaduri etc. cu rădăcinile în pământ, la locul definitiv, pentru a se dezvolta Si: *a sădi*, (înv) *a plântalui* (**1**). **2** *vt* A acoperi un teren cu puieți, rădăcini etc. Si: *a sădi*, (înv) *a plântalui* (**2**). **3** *vt* (Pan) A așeza. **4** (Pan) A fixa stâlpi, pari etc. în pământ. **5** *vr* (Îe) **A se ~ în fața cuiva** A se opri inoportun sau ostentativ în fața cuiva. **6** *vt* A îngropa o mină pe o porțiune de teren după un anumit sistem, spre a o face să explodeze Si: *a mina*. **7** (Frr) A părăsi brusc.

plantagea *sf* vz ***patlagină***

plantaginacee *sfl* [At: DER / E: fr ***plantaginacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee cu frunze eliptice sau lanceolate, dispuse, de obicei, în rozetă bazală, cu flori hermafrodite, rar unisexuate, formând spice sferice sau cilindrice și cu fructele capsule sau nucule. **2** (Șls) Plantă din familia plantaginacee (**1**).

plantaginâ *sf* vz ***pătlagină***

plantagiu *sn* vz ***plantaj***

plantago *smi* [At: DN[3] / E: fr. eg ***plantago***] Grup de plante erbacee care cuprinde o mulțime de specii sălbatice.

plantaj *sn* [At: LM / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***plantage***, ger ***Plantage***] **1-2** (Înv) Plantare (**1-2**). **3** (Înv) Așezare. **4** Plantație de arbori ameliorați, izolată de polenul străin, inferior și îngrijită intensiv, în scopul obținerii de semințe ușor recoltabile. **5** (Pex) Arbore de pe un plantaj (**4**).

plantalgie *sf* [At: DEX – S / Pl: *~ii* / E: fr ***plantalgie***] (Med) Durere în regiunea tălpilor.

plantan *sn* vz ***platan***[1]

plantar[1]***, ~ă*** *a* [At: ISIS (1859), 22/2 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***plantă***[1]] (Îvr) Vegetal.

plantar[2]***, ~ă*** [At: KRETZULESCU, A. 255/1 / V: (înv) ***~ter*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***plantaire***] (Atm) **1** *a* Care aparține plantei[2]. **2** *a* Din regiunea plantei[2]. **3** *a* Care se referă la plantă[2]. **4** *sm* (If *planter*) Mușchi al plantei[2].

plantare *sf* [At: MIHALIC, O. 15/1 / V: (înv) ***plân~*** / Pl: *~tări* / G-D: *~tării*, (înv) *~tărei* / E: ***planta***] **1** Înfigere a unor puieți, răsaduri etc. cu rădăcinile în pământ la locul definitiv pentru a se dezvolta Si: (înv) *plantaj* (**1**), *plantat*[1] (**1**), (înv) *plantație* (**1**), *sădire*, *sădit*[1]. **2** Acoperire a unui teren cu puieți, răsaduri etc. Si: (înv) *plantaj* (**2**), *plantat*[1] (**2**), *plantație*, (**2**), *sădire*, *sădit*[1]. **3** (Pan) Așezare. **4** (Pan) Fixare în pământ a unui stâlp, par etc. Si: *plantat*[1] (**3**). **5** Îngropare a minelor[1] pe o porțiune de teren, după un anumit sistem, spre a le face să explodeze Si: *plantat*[1] (**4**). **6** (Frr) Părăsire bruscă.

plantarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1731 / Pzi: *~sesc* / E: cf fr *planter*] (Îvr) A părăsi (brusc).

plantat[1] *sn* [At: SCÎNTEIA, 1965, nr. 6589 / E: ***planta***] **1-4** Plantare (**1-2**, **4-5**). **5** (Îs) *Mașină de ~* Mașină folosită pentru plantarea răsadurilor, a puieților etc. **6** (Pan) Așezare.

plantat[2]***, ~ă*** *a* [At: GALACTION, O. A. II, 392 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***planta***] **1** (D. puieți, răsaduri etc.) Înfipt cu rădăcinile în pământ pentru a se dezvolta. **2** (Rar; d. terenuri) Pe care s-au plantat puieți, răsaduri etc. **3** (Pan) Așezat. **4** (Pan; d. stâlpi, pari etc.) Fixat în pământ. **5** (D. teren) Pe care s-au îngropat mine, după un anumit sistem, pentru a le face să explodeze.

plantator, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. I. 106 / V: (înv) ***~tător*** *sn*, ***plântător*** *smf* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***planta*** + *-tor* cf lat *plantator*] **1** *smf* Persoană care se ocupă cu plantarea (**1**) puieților, a răsadurilor etc. **2** *smf* Persoană care îngrijește de o plantație (**4**). **3** *sm* Proprietar al unei plantații (**4**). **4** *sn* Unealtă de lemn sau de fier, ca un baston scurt, ascuțit la un capăt și îndoit la celălalt, pentru plantarea (**1**) răsadurilor, a puieților etc. **5** *sn* Cazma cu partea metalică lungă și îngustă, montată pe o coadă de lemn prevăzută cu mâner, cu care se sapă gropile în care se introduc puieții. **6** *sf* Mașină de plantat[1] (**5**) cu tracțiune animală sau mecanică.

plantație *sf* [At: FABIAN-BOB, 83/3 / V: (iuz) ***~țiune***, (înv) ***plântăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***plantation***] **1-2** (Înv) Plantare (**1-2**). **3** (Înv; pex) Semănare. **4** (Udp „de" care indică planta cultivată) Totalitate a plantelor de același fel cultivate prin puieți, răsaduri etc. după o anumită metodă pe un teren amenajat în acest scop. **5** (Pex) Teren cultivat cu plante de același fel. **6** (Îs) *~ de protecție* Plantație (**4**) de arbori sau de arbuști făcută pentru a apăra un teren de cultură împotriva secetei, a vântului etc. **7** Mare gospodărie agricolă caracterizată prin monocultura unor plante tehnice și alimentare care cer condiții speciale de climă, tropicală sau subtropicală. **8** Plan după care se așază în scenă elementele decorului și mobilierul la un teatru.

plantațiune *sf* vz ***plantație***

plantă[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***plant*** *s*, ***plân~*** / Pl: *~te* / E: lat ***planta***, fr ***plante***] **1** Nume generic pentru organismele vegetale, cu o organizare mai simplă decât a animalelor și care își extrag hrana prin rădăcini, caracterizându-se prin prezența clorofilei, prin faptul că membrana celulei este formată din celuloză și, în cazul speciilor superioare, prin alcătuirea corpului din tulpină, rădăcină și frunze. **2** (Prc) Vegetală mai ales erbacee, cultivată de om sau care crește în mod natural.

plantă[2] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: lat ***planta***, fr ***plante***] Față inferioară a labei piciorului, ușor boltită, care ia contact cu solul Si: (înv) *plântă*.

plantător *sn* vz ***plantator***

planter, ~ă *a*, *sm* vz ***plantar***

plantică *sf* vz ***panglică***

planticele *sfp* vz ***panglicea***

planticuță[1] *sf* vz ***panglicuță***

planticuță[2] *sf* vz ***plânticuță***

plantigă *sf* vz ***panglică***

plantigrad, ~ă *sn*, *a* [At: BARCIANU / Pl: *~zi*, *~e* / E: fr ***plantigrade***] **1-2** (Animal) care umblă călcând pe toată talpa piciorului.

plantivor, ~ă *sn*, *a* [At: DEX – S / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *plantă*] (Înv) **1-2** (Animal) erbivor.

plantogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: cf fr *plantigramme*] Amprentă a tălpii piciorului în poziția ortostatică.

planton *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 223 / Pl: *~oane* / E: fr ***planton***] **1** Serviciu de pază în interiorul cazărmilor sau al clădirilor militare, executat de soldați neînarmați. **2** (Pex) Soldat care face serviciu de pază (noaptea) într-un sector limitat al cazărmii ori al unui obiectiv militar. **3** (Pgn) Orice persoană care face de pază într-un loc sau într-o instituție. **4-5** (Îljv) **De ~** (Care face) de pază. **6** (Pex) Pază în timpul nopții.

plantoș, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 84 / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Buc; d. oameni) Mare și prost.

plantulație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / G-D: *~iei* / E: fr ***plantulation***] Dezvoltare a embrionului vegetalelor în timpul germinației.

plantulă *sf* [At: AGRONOMIA (1859), 172/13 / Pl: *~le* / E: fr ***plantule***] Plantă (**1**) tânără în perioada de dezvoltare de la faza embrionară până la deplina formare a părților ei.

planturos, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***plantureux***] (D. oameni sau părți ale corpului acestora) Cu forme prea pline Si: *masiv* (**1**). *voinic, zdravan.*

plapan *sn* vz ***plapumă***

plapămă *sf* vz ***plapumă***

plapănă *sf* vz ***plapumă***

plapâmă *sf* vz ***plapumă***

plapână *sf* vz ***plapumă***

plapcă *sf* vz ***platcă***[1]

plapomă *sf* vz ***plapumă***

plapon *sn* vz ***plapumă***

plaponă *sf* vz ***plapumă***

plapumă *sf* [At: ANON. CAR / V: (îvp) ***~poma***, (pop) ***~pâmă***, (îrg) ***plapămă, poplon*** (Pl și: *~oane*), (înv) ***plapan*** *sn*, ***paplamă, paploma, paplonă***, (reg) ***pacloma, paploamă*** (Pl: *~me*), ***papluma, placumă, plapana, plapâmă, plapână, plapon*** *sn*, ***plaponă*** (A și: *plaponă*), ***ploplon*** (Pl: *~oane*), ***plopon*** (Pl: *~uri, ~oane*) *sn*, ***poclon*** (Pl: *~oane*) *sn*, ***potlon*** *sn* / Pl: *plăpumi*, (reg) *~mi, plăpimi* / E: ngr ***πάπλωμα***] **1** Obiect confecționat din două bucăți de pânză, de mătase, de stofă etc. de formă dreptunghiulară, între care este introdus și fixat prin matlasare un strat de lână, de puf sau de vată și care se folosește ca învelitoare a corpului în timpul somnului Si: (reg) *ogheal*. **2** (Rar; îe) **A trage ~ma** A lua partea cea mai bună din ceva. **3** (Pfm; îe) **A se întinde cât îi e** (sau **cât îi ajunge, cât îl ține**) **~ma** A nu acționa decât în limitele posibilităților. **4** (Fam; îe) **A-și lua o ~** A se pune la adăpost de răspunderi. **5** (Fam; îae) A-și lua măsuri de prevedere.

plas[1] *sn* vz ***plastă***[1]

plas[2] *sn* vz ***plaz***[1]

plasa[1] *sf* vz ***plăsea***

plasa[2] [At: I. IONESCU, M. 139 / Pzi: *~sez* / E: fr ***placer***] **1** *vt* A investi o sumă de bani, un capital într-o marfă, întreprindere, afacere, într-un bun etc. pentru a obține un câștig sau a conserva valoarea Si: *a aloca*. **2** *vt* A vinde mărfuri, bunuri etc. **3** *vt* A distribui mărfuri, bunuri etc. în schimbul unei sume de bani și în vederea obținerii unui câștig. **4-5** *vtr* A (se) stabili într-un anumit loc, spațiu, ierarhie etc. **6-7** *vtr* A (se) pune într-o anumită situație. **8-9** *vtr* (A face sau) a reuși să fie numit într-o funcție, într-un post. **10** *vt* (Rar) A introduce într-un grup, într-o categorie socială superioară Si: *a capătui*. **11** *vr* A se situa pe o anumită poziție, luând o anumită atitudine. **12** *vt* A introduce cuvinte, afirmații, ironii etc. într-o conversație, într-o relatare, la timpul sau la locul care pare potrivit. **13** *vt* (Spt) A trimite o minge, un proiectil către un punct determinat sau la un anumit jucător.

plasament *sn* [At: I. IONESCU, 121 / V: (înv) ***~semânt*** / Pl: *~e* / E: fr ***placement***] **1** Investire a unei sume de bani, a unui capital într-o marfă, întreprindere, afacere, într-un bun etc., pentru a obține un câștig sau a conserva o valoare Si: *alocare, plasare* (**1**). **2** Procurare a unei slujbe, a unui post pentru cineva. **3** (Ccr) Slujbă. **4** (Spt) Situare pe teren a unui jucător conform unei anumite tactici.

plasare *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~sări* / E: ***plasa***[2]] **1** Plasament (**1**). **2** Vânzare. **3** Distribuire în schimbul unei sume de bani și în vederea unui câștig Si: (rar) *plasaj*[1] (**3**). **4** Stabilire într-un anumit spațiu, într-o ierarhie etc. **5** Numire a cuiva într-o funcție, într-un post. **6** Introducere a cuiva într-un grup, într-o categorie socială. **7** Situare pe o anumită poziție, prin luarea unei anumite atitudini. **8** Introducere de cuvinte, ironii, afirmații etc. într-o conversație la momentul care pare a fi potrivit. **9** Trimitere a mingii, a unui proiectil către un punct determinat sau către un anumit jucător.

plasat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 90 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plasa***[2]] (Rar) **1** (D. bani, capital etc.) Investit într-o marfă, întreprindere, afacere, într-un bun etc. **2** (D. mărfuri, bunuri) Vândut. **3** (D. mărfuri, bunuri) Distribuit pe bani, pentru câștig. **4** (D. oameni) Situat într-un anumit loc, spațiu, ierarhie. **5** (D. oameni) Aflat într-o anumită situație. **6** (D. oameni) Numit într-o funcție, într-un post. **7** (D. oameni) Introdus într-un grup, într-o categorie socială, superioară. **8** (D. oameni) Situat pe o anumită poziție, prin luarea unei anumite atitudini. **9** (D. cuvinte, afirmații, ironii) Introdus într-o conversație la timpul sau locul potrivit. **10** (D. mingi, proiectile) Trimis către un punct determinat sau către un anumit jucător.

plasator, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 81 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plasa***[2] + *-tor*] **1** Persoană care conduce pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacol. **2** Persoană care, în schimbul unei sume de bani, distribuie mărfuri, bunuri etc.

plasă[1] *sf* [At: (a. 1802) DOC. EC. 68 / V: (reg) ***pleasă*** / Pl: (**1-14**) *~se*, (**15**) *plăși* / G-D: *~sei*, (rar) *plăsei* / E: slv ***пласа***] **1** Împletitură din fire textile naturale, sintetice sau metalice, lucrată cu ochiuri și cu aspectul de pânză rară, folosită ca atare sau servind la confecționarea unor obiecte. **2** (Și *~ de pescuit*) Unealtă de pescuit confecționată dintr-o împletitură de fire de cânepă, iută, bumbac etc., lucrată cu ochiuri a căror dimensiune variază în funcție de mărimea peștelui care urmează a fi pescuit și, de obicei, fixată la ambele capete de câte un lemn gros, de care țin pescarii. **3** (Înv) **A prinde (pe cineva) în ~** A înșela. **4** (Îal) A ademeni. **5** (Îal) A seduce. **6** (Îe) **A cădea în ~** A intra într-o încurcătură. **7** (Îac) A cădea în cursă. **8** (Îae; și e **a lua ~** sau **o ~**) A fi înșelat. **9** (La unele jocuri sportive; îe) **A se afla în ~sa cuiva** A se afla imediat în spatele unui adversar așteptând momentul prielnic pentru a ataca și a-l depăși. **10** Cursă de prins păsări, animale etc., alcătuită dintr-o împletitură de sfoară, sârmă etc. **11** Fileu de sfoară sau sârmă groasă, pe care se așază bagajele mai mici în tren, autobuz etc. **12** Rețea de frânghie groasă, sârmă etc., care îngrădește porțiunea din spatele porții, la jocurile de fotbal, de handbal, polo, hochei etc. pentru a opri mingea, pucul etc. și a pune în evidență marcarea punctului. **13** Împletitură de frânghie, prinsă la partea inferioară a coșului de baschet, prin care mingea cade după marcarea încercării. **14** Împletitură de sfoară sau de alte materiale, de formă dreptunghiulară, bine întinsă și fixată între doi stâlpi, între două suporturi etc., care desparte în două terenul de joc la volei, tenis etc. Si: *fileu*. **15** Săculeț de mână, de obicei împletit, în care se cară diferite obiecte. **16** Împletitură cu ochiuri rare de sfoară, sârmă etc., din care se fac îngrăditori, cuști etc. **17** Cutie făcută din sfoară împletită, folosită pentru prinderea suveicilor la războiul de țesut Si: *paravan*. **18** (Îs) *~sa țițelor* Element al războiului de țesut țărănesc, format din cocleți paraleli și verticali, prin ochiurile cărora trec, în general, unul sau două fire de urzeală. **19** (Pan) Ansamblu de fire cu aspect de pânză produse prin secretarea de către glandele sericigene ale păianjenului a unui lichid vâscos care se solidifică în prezența aerului Si: *pânză*. **20** (Pop) Împletitură de nuiele, scânduri etc. din care se fac garduri. **21** (Pop; pex) Gard făcut din plasă. **22** Porțiune dintr-un gard cuprinsă între doi stâlpi. **23** (Reg) Staul pentru oi. **24** (Reg) Loc dinaintea strungii, unde se odihnesc oile după muls. **25** (Reg) Colibă în care dorm ciobanii noaptea. **26** (Reg) Versant al acoperișului casei sau al unui adăpost. **27** (Reg) Șiță împreună cu leaturile și căpriorii acoperișului. **28** Streașină la acoperișul casei. **29** (Înv) Porțiune de teren arabil aflată în proprietatea unei singure persoane sau care se cuvenea unui proprietar. **30** (Reg) Porțiune de pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri. **31** Subdiviziune a unui județ, în vechea organizare administrativă a țării, condusă de un pretor. **32** Parte dintr-o moșie în evul mediu, în Țara Românească, cuvenită unui proprietar. **33** (Reg) Porțiune din cursul unei ape de munte unde apa e domoală și pe care pot merge plutele. **34** (Înv) Lamă de metal. **35** (Reg) Tăiș de cuțit. **36** (Îrg) Mâner al unui cuțit. **37** (Reg) Plaz[1] (**1**). **38** (Reg) Talpă la sanie.

plasă[2] *sf* [At: MAIOR. IST. 70/3 / Pl: *~se*, (îrg) *plăși*, (reg) *plese* / E: ngr ***πλάσι***] **1** (Trs; înv) Fel. **2** (Trs; înv) Categorie. **3** (Trs; înv) Clasă. **4** (Trs) Fel de mâncare care se servește la masă. **5** (Gmt; înv) Latură.

plasă[3] *sf* vz ***plăsea***

plască *sf* vz ***plasca***[1]

plasche *sf* vz ***plașcă***[1]

plasemânt *sn* vz ***plasament***

-plasie *ec* vz ***-plazie***

-plasm [At: DN[3] / E: fr ***-plasma***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plasmă. **3** De plasmă.

plasma- [At: DN[3] / V: ***plasmo-*** / E: fr ***plasma-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plasmă. **3** De plasmă.

plasmagenă *sf* [At: DEX[2] / Pl: ***~ne*** / E: fr ***plasmagène***] (Blg) Genă din citoplasmă.

plasmalemă *sf* [At: DEX[2] / Pl: ***~me*** / E: fr ***plasmalemma***] Peliculă fină, semipermeabilă, a protoplasmei, care se află sub membrana celulozică și care reglează schimburile dintre celule și mediu.

plasmaterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***plasmothérapie***] Folosire terapeutică a plasmei[2] (**1**).

plasmatic, ~a *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 342 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***plasmatique***] **1-4** Care se referă la plasmă[2] (**1-4**). **5-8** Care aparține plasmei[2] (**1-4**).

plasmatron *sn* vz ***plasmotron***

plasmă[1] *sf* [At: CANTEMIR, ap. GÁLDI, M. PHAN. 230 / Pl: (rar) *plăsmuri* / E: ngr ***πλάσμα***, lat ***plasma***] (Înv) Plăsmuire (**3**).

plasmă[2] *sf* [At: MARINESCU, P. A. 55 / Pl: ***~me*** / E: lat ***plasma***, fr ***plasma***] **1** Produs lichid intercelular format din apă, săruri minerale, glucide, lipide, protide etc., care se găsește în sânge, limfă și mușchi. **2** (Blg; îs) ~ *germinativa* Germen. **3** Substanță într-o stare de agregare asemănătoare celei gazoase, formată din electroni, ioni pozitivi și particule neutre, care se găsesc într-o continuă mișcare dezordonată. **4** (Rar) Pastă sau material moale, ușor de frământat și de modelat.

plasmidă *sf* [At: DEX – S / Pl: ***~de*** / E: cf fr *plasmine*] (Blg) Formație de acid dezoxiribonucleic prezentă în citoplasma celulelor, larg folosită în ingineria genetică sau în clonare.

plasmo- *ec* vz ***plasm***[2]***-***

plasmochimic, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***plasmochimie***] **1** Care aparține plasmochimiei. **2** Referitor la plasmochimie.

plasmochimie *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***plasmo-chimie***] Ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice ale plasmei[2] (**3**).

plasmochină *sf* [At: DEX / Pl: ***~ne*** / E: fr ***plasmochine***] Substanță medicamentoasă de sinteză, utilizată în tratamentul malariei.

plasmocit *sn* [At: DEX – S / Pl: ***~e*** / E: fr ***plasmocyte***] (Blg) Celulă cu rol important în mecanismul de apărare a organismului față de agenții infecțioși sau nocivi.

plasmodesme *sfp* [At: ENC. AGR. / E: fr ***plasmodesmes***] (Bot) Firișoare microscopice de protoplasmă care străbat prin porii membranelor dintre două celule vecine și care ușurează schimburile de substanțe dintre aceste celule.

plast *sn* vz ***plastă***[1]

plasmodie *sf* vz ***plasmodiu***

plasmodiu *sn* [At: DEX / V: ***~ie*** *sf* / P: ***~diu*** / Pl: ***~ii*** / E: fr, lat ***plasmodium***] **1** Masă plasmatică cu mai multe nuclee care nu are ca înveliș decât o membrană albuminoidă. **2** Hematozoar al paludismului.

plasmoliză *sf* [At: DEX / Pl: ***~ze*** / E: fr ***plasmolyse***] (Blg) Micșorare a volumului unei celule prin pierderea apei din țesutul vegetal viu pus într-o soluție concentrată.

plasmometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***plasmométrie***] Măsurare a micșorării volumului unei celule în timpul plasmolizei.

plasmon *sm* [At: DN[3] / Pl: ***~i*** / E: ger ***Plasmon***, fr ***plasmon***] Particulă fictivă cu ajutorul căreia este descrisă mișcarea de ansamblu a purtătorilor de sarcină, electroni sau ioni, dintr-o plasmă.

plasmoragie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***plasmorrhagie***] Pierdere de plasmă din circuitul sanguin, ca de exemplu în cazul unor arsuri.

plasmoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: ***plasmothérapie***] Folosire în scop terapeutic a substanței protoplasmatice.

plasmotron *sn* [At: DEX / V: ***~mat~*** / Pl: ***~oane*** / E: fr ***plasmotron***] Generator de plasmă[2] (**3**) care, dezvoltând temperaturi foarte mari, este folosit pentru tăierea rapidă a metalelor, sudări etc.

plasmozom *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~oame*** / E: fr ***plasmosome***] Corpuscul sferic din nucleul celular.

plast[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***plaste***] (Blg) Organit al celulelor vegetale, încărcat cu diverse substanțe nutritive sau pigmenți.

plast[2] *sn* vz ***plastă***[1]

-plast[3] [At: DN[3] / E: fr ***-plaste***] Element secund de compunere savantă, cu semnificația: **1** Modelat. **2** Format. **3** Contrafăcut.

plastă[1] *sf* [At: I. IONESCU, M. 549 / V: (reg) ***plas*** *sn*, (reg) ***plast*** *sn*, ***~tră, plaștie*** (Pl: ***~ii***) / Pl: ***~te***, (reg) *plăști* / E: bg **пласт**, srb ***plast***] **1** (Pop) Claie sau căpiță de fân, de cereale, a cărei mărime variază după regiuni. **2** (Reg) Fiecare dintre bețele dinăuntrul unui stup de nuiele, de papură etc. care servesc la susținerea fagurilor.

plastă[2] *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 262 / E: ngr ***πλάστης***] (Reg; în superstiții) **1** Arătare. **2** Fantomă.

plastbeton *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~oane*** / E: ***plast***[1] **+ *beton***] Beton în care se folosesc drept lianți mase plastice.

plasti- *ec* vz ***plastō-***

plastic[1] *sns* [At: DLR / E: eg, fr ***plastic***] Masă de exploziv fabricată cu un amestec de cauciuc sintetic și un plastifiant.

plastic[2]***, ~a*** [At: DRLU / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: lat ***plasticus***, fr ***plastique***] **1** *a* (D. unele materiale solide) Căruia i se poate da, prin modelare, forma dorită Si: *flexibil, maleabil*. **2** *a* Care poate fi ușor deformat fără a crăpa sau a se sfărâma. **3-4** *sn, a* (Șîs *masă ~ă* sau *material ~*) (Produs sintetic macromolecular de natură organică, anorganică sau mixtă) care se poate prelucra ușor sub acțiunea presiunii și temperaturii și transforma în diferite obiecte. **5** *a* (Îs) *Deformație ~ă* Deformație a unui material sub acțiunea unei solicitări peste limita lui de elasticitate, care crește chiar dacă solicitarea rămâne constantă. **6** *a* (D. obiecte) Care este făcut, realizat sau reprodus după un anumit model, prin modelarea unor materiale. **7-8** *a* Care se referă la sculptură sau la pictură. **9-10** *a* Care aparține sculpturii sau picturii. **11-12** *a* Care se ocupă cu sculptura sau pictura. **13-14** *a* Care este asemănător cu o sculptură sau cu o pictură. **15-16** *a* Care sugerează o sculptură sau o pictură Vz *pictural, sculptural*. **17-18** *sf, a* (Mpl; șîs *arte ~e*) (Artă) care are drept scop reproducerea formelor prin modelarea unor materiale, prin culori etc. **19-20** *sm, a* (Mai ales șîs *artist ~*, rar *sm*) (Artist) care activează în domeniul artelor plastice (**18**) Si: *plastician*. **21** *a* (D. realizări muzicale, literare) Care are o deosebită putere de evocare a realității Si: *evocator, expresiv, sugestiv, viu*. **22** (Îs) *Chirurgie ~ă* Ramură a chirurgiei care se ocupă cu îndreptarea deformărilor congenitale sau accidentale ale trupului, în special ale feței. **23** *a* (Îvr) Care este susceptibil de a intra în consistența țesuturilor vii. **24** *sf* Tehnică a executării unor obiecte de artă prin modelarea de substanțe maleabile. **25** *sf* Tehnică și artă de a sculpta, a picta, a desena, a grava etc. **26** *sf* Domeniu al artelor plastice (**18**). **27** *sf* Ansamblu al calităților de volum și de aspect exterior ale unei lucrări de arhitectură, de urbanistică etc. **28** *sf* Parte din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului.

plastician, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: ***~ci-an*** / Pl: ***~ieni, ~iene*** / E: fr ***plasticien***] Artist plastic (**20**).

plasticitate *sf* [At: AGRONOMIA (1859), 187/16 / Pl: ***~tăți*** / E: fr ***plasticité***] **1** Proprietate a unui material consistent de a se modela ușor prin apăsare. **2** Proprietate a unor materii prime ceramice de a forma cu apa o pastă care își menține coeziunea după ce a fost frământată și uscată. **3** Însușire a unei opere de artă, a stilului, a unei expresii, a unui cuvânt etc. de a evoca ceva în mod viu, sugestiv. **4** (Spc) Proprietate a materiei vii de a se adapta la mediu.

plasticiza *vt* [At: GHEREA, ST. CR. I, 204 / Pzi: ***~zez*** / E: ***plastic***[2] **+ *-iza***] **1** A face ca un material să devină plastic[2] (**1**), pentru a putea fi modelat. **2** A exprima ceva prin imagini plastice, expresive, evocatoare. **3** A reda realitatea în mod sugestiv.

plasticizant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***plasticiza*** + *-ant*] **1-2** Care plasticizează (**2-3**).

plasticizare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 317 / Pl: *~zări* / E: ***plasticiza***] **1** Aducere a unui material în stare plastică (**1**) pentru a putea fi modelat. **2** Exprimare a unui lucru prin imagini plastice[2], expresive, evocatoare. **3** Redare sugestivă a realității.

plastidă *sf* [At: RALEA, S. T. II, 86 / Pl: *~de* / E: fr ***plastide***] (Mpl) Constituent celular caracteristic mai ales plantelor superioare, cu rol important în procesele biochimice și de sinteză.

plastidom *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***plastidome***] (Bot) Totalitate a plastidelor incluse în citoplasma celulei.

plastie[1] *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***plastie***] Intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o porțiune de țesut cu un alt țesut, luat, de obicei, de la același individ, în scopul corectării unui defect anatomic.

-plastie[2] [At: DN[3] / E: fr ***-plastie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Grefă. **2-3** (Referitor la) plastic.

plastifia *vt* [At: DLR / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***plastifier***] A trata cu un plastifiant.

plastifiant *sm* [At: NOM. MIN. II, 210 / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți* / E: fr ***plastifiant***] Substanță care are proprietatea de a mări plasticitatea, elasticitatea și ductilitatea unor materiale cu care este amestecată.

plastifiat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plastifia***] Tratat cu un plastifiant.

plastifiere *sf* [At: LTR[2] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***plastifia***] Tratare cu un plastifiant.

plastilină *sf* [At: ANGHEL. PR. 40 / V: (reg) ***pas~*** / Pl: *~ne* / E: ger ***Plastilin***, it ***plastilina***] Material plastic[2] ușor maleabil, constând dintr-un amestec de caolin, substanțe grase, rășini naturale sau sintetice și diverși pigmenți, folosit la lucrări de modelare de mici dimensiuni.

plasto- [At: DN[3] / V: ***plasti-*** / E: fr ***plasto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Modelat. **2** Format. **3** Contrafăcut.

plastograf, ~ă [At: (a. 1738) GÁLDI, M. PHAN. 230 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***πλαστόγραφος***] **1** *s* (Înv) Document, act, text, etc. falsificat Si: *plastografie*. **2** *smf* (Fam; prt) Persoană care falsifică documente, dându-le drept autentice Si: *falsificator*.

plastografia *vt* [At: CALENDAR (1858), 117/8 / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: ***plastografie***] (Fam; prt) A falsifica documente sau semnături pe documente Vz *a contrafface, a plăsmui*.

plastografiare *sf* vz ***plastografiere***

plastografic, ~ă *a* [At: ASACHI, P. XV / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plastografie***] (Înv) **1** Care aparține plastografiei (**1**). **2** Referitor la plastografie (**1**). **3** Falsificat.

plastografie *sf* [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 230 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πλαστογραφία***] (Fam; prt) **1** Falsificare a unui document sau a semnăturii cuiva pe un document. **2** (Ccr) Document, act, text etc. falsificat Si: (înv) *plastograf*.

plastografiere *sf* [At: SFC IV, 284 / V: (rar) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***plastografia***] (Fam; prt) Falsificare a unui document sau a semnăturii cuiva pe documente.

plastomer *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***plastomère***] Produs macromolecular care, în anumite condiții de temperatură, poate suferi deformații permanente.

plastometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***plastomètre***] **1** Aparat pentru determinarea plasticității corpurilor. **2** Aparat pentru determinarea calității glutenului umed.

plaston *sn* vz ***plastron***

plastor *sm* vz ***plasture***

plastora *sf* vz ***plasture***

plastore[1] *sm* vz ***plastură[1]***

plastore[2] *sm* vz ***plasture***

plastră[1] *sf* vz ***plastă[1]***

plastră[2] *sf* vz ***plasture***

plastron *sn* [At: SLAVICI, N. II, 278 / V: (rar) ***~ton*** / Pl: *~oane* / E: fr ***plastron***] **1** (Înv) Cravată lată care acoperea pieptul. **2** Parte din față, apretată, detașabilă, a unei cămăși bărbătești. **3** Parte din față detașabilă a unei bluze, rochii, care constituie o garnitură. **4** Bucată de piele, căptușită, cu care își acoperă pieptul jucătorii de scrimă. **5** (Înv) Parte din față a unei platoșe.

plastrona *vi* [At: C. PETRESCU, C. V, 244 / Pzi: *~nez* / E: fr ***plastronner***] (Frr) **1** A se făli. **2** A face pe grozavul Si: *a poza*.

plastru *sn* vz ***plasture***

plastur *sm* vz ***plasture***

plasturaș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***plasture*** + *-aș*] **1-6** (Rar; shp) Plasture (**1-3**) (mic).

plastură[1] *sf* [At: VICIU, S. GL. / V: ***~tore*** *sm* / Pl: *~ri* / E: ***plastă***] (Reg) Grămadă de fân care se poate încărca într-un car.

plastură[2] *sf* vz ***plasture***

plasture *sm* [At: BIBLIA (1688), 475[2]/57 / V: ***plastur*** (Pl: *~e*) *sn*, ***plastore***, (îrg) ***blastor, blastru, blastur*** (Pl: *~e*) *sn*. (înv) ***plastură*** *sf*, ***plastor*** (Pl: *~e*) *sn*, ***plastora*** *sf* (Pl: *~re*), ***plastră*** *sf*, ***plastru*** (Pl: *~ture*) *sn*, ***plaștură*** (Pl: *~re*) *sf*, ***pleaster, pleastru, pleastur, pflasture, bleastor, bleastru, bleastur*** (Pl: *~e*) *sn*, ***flastrom***, (reg) ***pleasture*** / Pl: *~ri*, (rar, *sn*) *~* / E: ngr ***μπλάστρι***, lat ***plastrum***, ger ***Plaster***] **1** (Îvp) Pastă medicinală care se aplică pe o parte bolnavă a corpului. **2** Pansament pe care se întinde plasturele (**1**), pentru a fi aplicate pe corp Si: *cataplasmă*. **3** Fâșie îngustă de pânză pe care s-a întins o pastă medicinală densă și lipicioasă, care se aplică pe o rană pentru a o feri de infecție sau cu care se fixează un pansament Si: *emplastru*. **4** (Înv; îf *plastru*) Ghips.

plașcă[1] *sf* [At: PSALT. 37 / V: ***~ască, ~asche, pleasca, pleașcă, pâlască, pâlaș~*** / Pl: *plăști, ~ște, ~sce, plășci, plești* / G-D: (rar) *plăștii* / E: slv ***плащь***] **1** (Înv) Pelerină lungă Si: *hlamidă, mantie*. **2** (Înv) Veșmânt lung. **3** (Îvr) Platoșă. **4** (Reg) Plasă de pescuit, asemănătoare prostovolului, cu care se pescuiește de obicei în apele de munte. **5** (Reg; pgn) Prostovol. **6** (Buc) Bandaj. **7** (Reg) Acoperiș al casei. **8** (Reg) Loc în care se păstrează nutrețul pentru vite. **9** (Reg) Obiect care servește la susținerea fagurilor. **10** (Îdt) Praștie (**2**) de aruncat pietre. **11** (Bot; reg) Crețișoară (*Alchemilla vulgaris*). **12** (Bot; îc) **~ca-ciobanului** Punguliță (*Thlaspi arvense*).

plașcă[2] *sf* [At: HERODOT (1645), 461 / Pl: *plășci, ~sce* / E: slv ***плащь***] (Înv) **1** Răsplată. **2** Dar.

plașcă[3] *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Trompetă.

plașcă[4] *sf* vz ***pleașcă[1]***

plești *smp* vz ***plaz[1]***

plestie *sf* vz ***plastă[1]***

plaștură *sf* vz ***plasture***

plat[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: ger ***Platte***] **1** (Trs) Sobă de gătit. **2** (Prc) Plită la soba de gătit. **3** (Reg) Vagon platformă cu care se transportă lemne de foc pe căile ferate forestiere.

plat[2], ~ă [At: IC. LUM. (1841), 389[1]/18 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***plat***, ger ***platt***] **1** *a* (D. obiecte) Care are o suprafață plană, netedă. **2** *a* Care nu este bombat. **3** *a* Al cărui fund este plan. **4** *a* (Pex) Al cărui fund este puțin adânc. **5** *a* (D. terenuri) Întins. **6** *a* (Îs) *Picior ~* Platfus. **7** *av* Vertical. **8** *av* Drept. **9** *a* (Fig; d. producții literare, artistice, stil etc.) Lipsit de expresie, de culoare Si: *banal, fad*. **10** *a* (D. mediul înconjurător, modul de viață etc.) Mediocru. **11** *a* (D. mediul înconjurător, modul de viață etc.) Lipsit de variație Si: *monoton*. **12** *a* (D. oameni) Fără personalitate. **13** *a* (D. oameni) Fără valoare. **14** *a* (D. oameni) Neinteresant. **15** *a* (D. oameni) Fără imaginație Si: *îngust*. **16** *a* (Pex; d. oameni) Prost. **17** *a* (Spt; d. alergări atletice, de obicei urmat de determinări care indică distanța) Care se desfășoară pe un teren neted, special amenajat.

platagea *sf* vz ***pătlăgea***

platagică *sf* vz ***pătlăgea***

platagină *sf* vz ***pătlagica***

platan[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: (îrg) ***~a*** *sf*, (înv) ***~ant~*** (Pl: *~uri*) *sn*, (reg) ***platâ*** *sf* / A și: (înv) *platan* / Pl: *~i* / E: lat ***platanus***, ngr ***πλάτανος***, fr ***platane***] (Bot) **1** Gen de arbori exotici cu scoarța trunchiului

exfoliată, lăsând vizibilă scoarța internă, netedă și gălbuie, cu frunze lungi pețiolate, palmat-lobate, cultivați ca plante ornamentale (*Platanus*). **2** (Pex) Arbore care face parte din genul platan (**1**). **3** (Reg) Cenușar (*Ailanthus altissima*).

platan² *sn* [At: PONI, F. 39 / Pl: *~e* / E: cf ger *Platte(n)*, fr *plateau*] **1** Fiecare dintre cele două suporturi plane ale unei balanțe, pe care se așază obiectul de cântărit sau greutățile Si: *taler*. **2** (Pop) Vas în care se duce mâncare la câmp.

platană *sf* vz ***platan¹***

platangină *sf* vz ***pătlagină***

platarniță *sf* vz ***pătlagină***

plată¹ *sf* [At: PSALT. HUR. 46ᵛ/23 / Pl: *plăți*, (înv) *~te* / E: ***plăti***] **1** Ceea ce se plătește cuiva pentru munca depusă, pentru prestarea unui serviciu etc. Vz *leafă, remunerare, remunerație, retribuție, salariu, simbrie*. **2** (Îvp) Preț. **3** Sumă de bani care se dă drept contravaloare a unui obiect obținut sau cumpărat, a folosinței unui lucru, pentru achitarea unei datorii etc. **4** (Spc) Chirie, taxă pentru folosirea unui lucru. **5-6** (Îe) **A fi bun** (sau **rău**) **de ~** A (nu)-și onora la timp datoriile. **7-8** (Îrg; îe) **A-și face** sau **a i se face cuiva ~** A se despăgubi sau a fi despăgubit. **9** Răsplată morală cu care cineva este recompensat pentru faptele sale bune Si: (înv) *plătire* (**8**). **10** Pedeapsă care se dă cuiva pentru faptele sale rele Si: (înv) *plătire* (**9**). **11** (Înv; îlv) **A face ~** A răsplăti. **12** (Înv; îal) A pedepsi. **13** (Îlv) **A-și lua ~ta** (sau **~**) A fi pedepsit. **14** (Îe) **A lăsa** (sau, rar, **a da, a părăsi pe cineva**) **în ~ta Domnului** (sau **a lui Dumnezeu, a sfântului**) A nu se mai ocupa de cineva, lăsându-l în voia soartei. **15** (Îe) **A se duce** (sau **a pleca, a merge** etc.) **în ~ta Domnului** (sau **a lui Dumnezeu**) A se duce sau a pleca, a merge etc. unde-i place sau unde vrea. **16** Achitare a unei sume de bani datorate. **17** (Art.) Cuvânt cu care este chemat cel care primește banii pentru consumație într-un local. **18** (Art.) Cuvânt cu care cineva cere să i se plătească pentru un serviciu.

plată² *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bucată de slănină.

plată³ *sf* vz ***platan¹***

platbanc *s* [At: A V, 33 / Pl: nct / E: ger ***Plattbank***(hobel)] (Mol) Rindea cu care se fac canturi și tăblii la uși.

platbandă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / S și: *plat-bandă* / Pl: *~de* / E: fr ***plate-bande***] **1** Fâșie îngustă de teren plantată cu iarbă, cu flori sau arbuști. **2** (Aht) Ciubuc lat și neted. **3** (Teh) Semifabricat de oțel obținut prin laminare, având secțiunea dreptunghiulară. **4** Traversă orizontală din piatră. **5** Mulură plată, netedă sau mai puțin proeminentă. **6** Arhitravă formând o bandă fără ornamente.

platcă¹ *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***plapcă, pleapcă, preatcă*** / Pl: *plătci* / E: bg ***платка***] Parte de sus a unei cămăși bărbătești, a unei bluze, a unei rochii etc., croită separat și de care se prinde gulerul.

platcă² *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 367 / Pl: ? / E: pn ***platka***] (Înv) **1** (Îe) **A pune** (sau **a face pe cineva**) **~** A face pe cineva să piardă la jocul de cărți. **2** (Îae) A păcăli pe cineva. **3** (Îlv) **A pune** (**pe cineva**) **~ peste ~** A înșela. **4** (Îal) A distruge. **5** (Îe) **A intra** (sau **a fi**) **~** A pierde la jocul de cărți. **6** (Îe) **A intra în ~** (sau **a fi de ~**) A fi obligat să plătească o datorie. **7** (Îae) A rămâne dator. **8** (Îe) **A rămâne ~** A rămâne de rușine. **9** (Îae) A se face de râs.

platcă³ *sf* vz ***placă***

platelaj *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***platelage***] **1** Element de construcție al unui pod, executat din metal, din lemn, din beton etc., care susține direct calea podului și transmite greutatea acesteia și încărcările mobile la grinzile podului. **2** Planșeu al unei șarpante.

platelmint *sm* [At: DEX / Pl: *~nți* / E: fr ***plathelminthes***] **1** (Lpl) Încrengătură de viermi cu corpul plat și alungit. **2** (Șls) Vierme care face parte din încrengătura platelminților (**1**).

plateresc, ~ească *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~ești* / E: fr ***plateresque***] **1-2** (Șîs *stil ~*) (Stil arhitectonic caracteristic Renașterii spaniole) ale cărui ornamente imită pe cele de orfevrărie.

platformare *sf* [At: DN³ / Pl: *~mări* / E: nct] (Teh) Procedeu de reformare catalitică a benzinelor.

platformă *sf* [At: MO (1860), 71/12 / Pl: *~me* / E: fr ***plate-forme***] **1** Suprafață de teren plană, orizontală, amenajată în vederea folosirii în diverse scopuri Si: *platou* (**2**). **2** (Pex) Construcție plană, orizontală, amenajată pe o platformă (**1**). **3** Suprafață orizontală plană a unui vehicul, a unui aparat de ridicat etc. pe care se încarcă mărfuri, vite etc. **4** (Îs) **~ *de lansare*** Suport plan, orizontal, de pe care rachetele teleghidate decolează vertical. **5** (Îs) **~ *spațială*** Satelit artificial de mari dimensiuni, constituind o bază permanentă pentru cercetarea spațiului cosmic și pentru lansarea navelor interplanetare. **6** (Îs) **~ *de foraj marin*** Platformă (**3**) pe care se află instalații de forare a puțurilor pentru extragerea petrolului de pe fundul mării. **7** Formă de relief plană, situată la o altitudine oarecare Vz *platou*. **8** (Glg) Unitate structurală veche a scoarței pământului, cu fundamentul cutat, peste care sunt depuse depozite sedimentare aproape orizontale. **9** (Îs) **~ *continentală*** Regiune a fundului bazinelor oceanice cuprinsă între linia de țărm și coasta continentală. **10** Element de construcție al unei clădiri cu o suprafață plană Vz *terasă*. **11** Palier¹ al unei scări. **12** Acoperiș al unei clădiri, în formă de terasă. **13** (Pex) Camion deschis, fără pereți și fără acoperiș, utilizat pentru transporturi. **14** (Îc) **Vagon-~** Vagon prevăzut cu o platformă (**3**) de mari dimensiuni. **15** Parte a unui tramvai, autobuz, vagon de cale ferată, orizontală și plană mai înălțată sau mai coborâtă față de rest, situată la cele două capete ale vechiculului, unde pasagerii stau în picioare. **16** Loc de pe locomotivă unde stă mecanicul. **17** Construcție sau suprafață de teren plană amenajată pentru efectuarea unor lucrări cu caracter tehnic, pentru instalarea unui utilaj, pentru verificarea unor mașini și aparate, pentru depozitarea unor materiale etc. **18** (Spt) Instalație prevăzută cu o suprafață plană și orizontală, rigidă, de 2-6 m lungime, acoperită cu un strat antiderapant, de pe care se execută sărituri în apă. **19** (Fig) Program ideologic, de activitate sau de revendicări politice al unui partid, al unei grupări, al unui om politic etc. **20** (Rar) Obiect, probleme, nivel, punct de vedere al unei discuții.

platfus *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: ger ***Plattfuss***] Malformație congenitală a piciorului la care talpa este prea puțin scobită Si: *platipodie*.

platică *sf* vz ***plătică³***

platicefalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***platycéphalie***] Diformitate care constă în turtirea cutiei craniene.

platie *sf* vz ***plachie¹***

platimerie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***platymérie***] Turtire anteroposterioară a femurului.

platin *sn* vz ***platină***

platina [At: CADE / Pzi: *~nez* / E: fr ***platiner***] **1** *vt* A acoperi obiecte metalice sau alte materiale cu un strat subțire de platină (**1**). **2-3** *vtr* (D. femei) A(-și) decolora părul prin mijloace chimice, dându-i o nuanță de blond foarte deschis.

platinare *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~nări* / E: ***platina***] **1** Acoperire a metalelor sau a altor materiale cu un strat subțire de platină (**1**). **2** Decolorare a părului prin mijloace chimice, obținându-se astfel o nuanță de blond foarte deschis.

platinat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, A. 460 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***platina*** cf fr *platiné*] **1** (D. metale sau alte materiale) Acoperit cu un strat subțire de platină (**1**). **2** (Pex; d. obiecte) De platină (**1**). **3** (D. păr) Care este blond foarte deschis, cu luciu ca de platină (**1**). **4** (D. culoarea blondă) Foarte deschis, aproape alb. **5** (D. femei) Cu părul blond foarte deschis.

platină *sf* [At: LAZĂR, P. T. 52/24 / V: ***platin*** *sn* / A și: (rar) *platină* / Pl: *~ne* / E: fr ***platine***] **1** Metal prețios, cu luciu caracteristic, element chimic de culoare albă-cenușie, dur, inoxidabil și foarte rezistent la căldură, folosit la fabricarea unor aparate de laborator, instrumente de precizie, obiecte de valoare, în tehnica dentară etc. **2** (Îs) *Negru de ~* Platină (**1**) sub formă de pulbere, folosită în industrie. **3** Piese de mașini care altădată se fabricau din sau cu platină (**1**). **4** Piese de mașini care au luciul caracteristic platinei (**1**). **5** Laminat semifabricat plat, cu secțiune dreptunghiulară, cu dimensiuni mici, folosit ca materie primă la laminarea tablei subțiri.

platinic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***platinique***] **1-2** Platinifer (**1-2**).

platinifer, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***platinifère***] (D. terenuri) **1** Care conține platină (**1**) Si: *platinic* (**1**), *platinos* (**1**). **2** (Pex) Care este bogat în platină (**1**) Si: *platinic* (**2**), *platinos* (**2**).

platinit *sn* [At: ENC. TEHN. I. 402 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***platinite***, ger ***Platinit***] Aliaj de oțel cu o cantitate mare de nichel, având un coeficient de dilatație termică egal cu cel al platinei (**1**) și al sticlei, folosit la fabricarea electrozilor unor lămpi electrice, la unele piese de radio etc.

platinită *sf* vz ***platinit***

platinoid *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***platinoide***, ger ***Platinoid***] Aliaj de cupru, nichel și zinc de culoarea platinei (**1**), care se folosește la fabricarea rezistențelor electrice sau ca înlocuitor al materialelor prețioase pentru obiecte de ornament.

platinos, ~oasă *a* [At: LTR[2] XII, 589 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***platineux***] **1-2** Platinifer (**1-2**).

platinotipie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***platinotypie***] Procedeu de imprimare fotografică bazat pe acțiunea luminii asupra sărurilor de platină (**1**).

platipodie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***platypodie***] (Med) Platfus.

platirin *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: eg ***platyrrhina***] (Zlg) **1-2** Platirinieni (**1-2**).

platirinie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***platyrhinie***] Diformitate caracterizată printr-un nas larg și plat.

platirinieni *smp* [At: DN[3] / Sg: *~ian* / E: fr ***platyrrhiens***] **1** Grup de maimuțe inferioare cu septul nazal lățit și turtit, cu coada prehensibilă și degete cu gheare, care trăiesc în America de Sud și Centrală Si: *platirine* (**1**). **2** (Șîs) Maimuță din grupul platirienilor (**1**) Si: *platirin* (**2**).

platispondilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***platyspondylie***] Diformitate congenitală caracterizată prin turtirea vertebrelor.

platitudine *sf* [At: HELIADE, O. II, 80 / Pl: *~ni* / E: fr ***platitude***] **1** Lipsă de expresivitate a unei creații artistice sau literare, a stilului etc. **2** Însușire a unui lucru de a fi banal, șters Si: *banalitate*. **3** Mediocritate. **4** (Ccr; mpl) Vorbă, idee, operă etc. banală. **5** (Frr) Slugărnicie. **6** (Frr) Josnicie.

platitudinist, ~ă *smf* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 557 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***platitudine*** + *-ist*] (Nob; prt) Persoană care manifestă mediocritate.

platită *sf* vz ***plătită***

platmă *sf* [At: CHEST. II, 226/114 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) **1** Element de construcție, la acoperișul unei case, constând din doi căpriori îmbinați. **2** Gheară de fier, la mașina de secerat, care oprește coasa să se ridice.

platnic, ~ă [At: (a. 1614) IORGA, C. I, II, 241 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plată***[1] + *-nic*] **1** *a* (Înv; d. divinitate) Care răsplătește sau pedepsește pe cineva pentru faptele sale. **2** *s* (Înv) Dumnezeu, Iisus Hristos, considerați din punctul de vedere al felului cum răsplătesc faptele oamenilor. **3** *a* (Înv) Care este dator să răspundă din punct de vedere moral de faptele sale sau ale altcuiva. **4** *smf* (Înv) Datornic. **5** *a* (Îe) **A da (pe cineva) ~** A obliga pe cineva să plătească o datorie. **6** *a* (Îae) A declara dator. **7** *a* (Îe) **A se da ~** A se recunoaște dator. **8** (Îae) A fi de acord să plătească o datorie. **9-10** *smf, a* (Persoană, instituție etc.) care trebuie să plătească (în schimbul unei mărfuri, serviciu etc.) Si: *plătitor* (**3-4**). **11-12** *smf* (Îs) *Bun* (sau *rau*) **~** Persoană fizică sau juridică ce își plătește ușor și la timp (sau greu și cu întârziere) obligațiile bănești. **13-14** *smf, a* (Înv) (Persoană) care garantează pentru plata unei sume de bani Si: *garant*, (îvp) *chezaș*. **15** *a* (Înv) Plătibil (**2**).

platoneala *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***platoni*** + *-eală*] (Rar; îe) **A face ~** A iubi platonic (**2**).

platoner *sm* vz ***plutonier***

platoni *vi* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~nesc* / E: drr ***platonic***] (Rar) A iubi platonic (**4**).

platonian, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 206 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Platon*** + *-ian*] (Rar) **1-2** Platonic (**2, 3**).

platonic, ~ă [At: POTECA, F. 27/13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***platonique***] **1-2** *smf, a* (Adept) al platonismului (**1**) Si: *platonician* (**1-2**), (rar) *platonian* (**1**), (înv) *platonicesc* (**1**). **3** *a* Privitor la platonism (**1**) Si: *platonician* (**3**), (rar) *platonian* (**2**), (înv) *platonicesc* (**2**). **4** *a* (D. sentimente) Care are un caracter ideal, pur Si: *neprihănit, spiritualizat*. **5** *a* (Îs) *Iubire ~ă* Sentiment între două persoane de sex opus care nu doresc satisfacerea imediată a dorințelor erotice. **6** *a* Care are un caracter teoretic și nu poate fi pus în practică. **7** *a* Care nu se poate realiza.

platonicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 324 / Pl: *~ești* / E: lat ***platonicus***, ngr ***πλατωνικός***] (Înv) **1-2** Platonic (**2, 3**).

platonichie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: cf ngr *πλατύς*, „turtit", *ὄνυξ*, „unghie"] Afecțiune congenitală constând din turtirea unghiilor de la picioare.

platonician, ~ă *smf, a* [At: VLASIU, D. 79 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***platonicien***] **1-3** Platonic (**1-3**).

platonie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar) Platonism (**2**).

platonism *sns* [At: POTECA, F. 31/10 / E: fr ***platonisme***] **1** Concepție filozofică idealist-obiectivă a lui Platon și a adepților săi, după care lumea ideilor ar fi singura realitate obiectivă, iar lumea materială o copie sensibilă și schimbătoare a celei dintâi. **2** Iubire platonică (**5**) Si: (rar) *platonie*. **3** (Rar) Caracter abstract, formal al unei acțiuni, a unei atitudini etc.

platoniza *vi* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~zez* / E: ***platonic***] (Rar) **1** A fi adept al platonismului (**1**). **2** A imita platonismul (**1**). **3** A urma platonismul (**1**).

platonizant, ~ă *a* [At: V. ROM, aprilie 1958, 95 / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***platonisant***] (Rar) **1** Care aparține platonismului (**1**). **2** Privitor la platonism (**1**). **3** Inspirat din filozofia lui Platon. **4** Bazat pe filozofia lui Platon.

platorită *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / A și: *platoriță* / Pl: *~te* / E: cf ***plată***[2]] (Reg) **1** Scândură groasă, plană. **2** Fiecare dintre cele două jumătăți ale miezului de nucă.

platoșă *sf* [At: VARLAAM, C. 44 / V: (înv) ***~tușă*** / Pl: *~șe* / E: ns cf ger *Platte*] (Înv) Armură de zale, de fier, de piele etc., de forma unui pieptar, cu care se îmbrăcau oștenii în antichitate și în evul mediu spre a se apăra de loviturile dușmanilor Si: (îvr) *plașcă*[1] (**3**) Vz *cuirasă, zale*.

platou *sn* [At: ISIS (1859), 49/1 / Pl: *~uri* / E: fr ***plateau***] **1** Podiș (**1**). **2** Platformă (**1**). **3** Câmp destinat pentru instrucție și exerciții militare. **4** Suprafață netedă situată pe o porțiune mai înălțată a unei formațiuni anatomice. **5** Dispozitiv de formă triunghiulară sau circulară, cu o față plană, pe care se fixează diferite piese în vederea prelucrării lor la o mașină-unealtă. **6** Semifabricat în formă de placă pentru laminarea tablei subțiri, neferoase. **7** Farfurie mare de porțelan, de metal etc., pe care se aduc unele mâncăruri sau prăjituri pentru a fi servite la masă. **8** (Șîs ***~ de filmare***) Încăpere special amenajată pentru filmare într-un studiou cinematografic, în care se execută filmări cu actori în decoruri adecvate, filmări combinate etc.

platoviță *sf* [At: PRAV, 91, 405 / A: nct / Pl: *~țe* / E: cf ***plată***[2]] (Înv) **1** Bucată. **2** Fâșie. **3** Șuviță.

platru *sn* [At: BREZOIANU, A. 18/7 / Pl: ? / E: fr ***plâtre***] (Frî) Soluție densă de ghips folosită pentru mulaje.

platușă *sf* vz ***platoșă***

plat *sn* [At: AR (1830), 71/16 / V: ***pleat*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Platz***, srb ***plac***] **1** (Reg) Loc pe care se poate construi o casă. **2** (Reg) Loc (împrejmuit) în jurul unei clădiri, gospodării, amenajări etc. Vz *curte, ogradă*. **3** (Reg) Grădină de zarzavat. **4** (Reg) Răscruce de drumuri. **5** (Reg) Piață. **6** (Trs; înv; asr) Rampă la galeria unui puț minier. **7** (Trs) Depozit de materiale, în special lemne, necesare construcțiilor miniere.

plată *sf* vz ***placentă***

plaur *sm* [At: ANTIPA, P. 198 / Pl: *~i* / E: sg refăcut după ***plavuri*** (pll *plav*[1])] **1** Formație vegetală compactă, constituită dintr-o acumulare de rădăcini, rizomi de stuf și diverse elemente organice și minerale, care formează insule plutitoare la suprafața apei în Delta Dunării Si: (reg) *plav*[1], *prundoi*. **2** (Pex) Plavie (**1**).

plauzibil, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 52 / P: *pla-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plausible***] **1** Care pare a corespunde realității. **2** Care poate fi luat în considerație. **3** Care poate fi admis, crezut Si: *admisibil, verosimil*.

plauzibilitate *sfs* [At: DLR / P: *pla-u~* / E: fr ***plausibilité***] (Rar) Caracter a ceea ce poate fi crezut, admis Si: *verosimilitate*.

plav[1] *sn* [At: ANTIPA, P. 239 / Pl: *~uri* / E: rs, ucr ***плав***] (Dob) Plaur (1).

plav[2]***, ~ă*** *a* [At: LIUBA – IANA, M. 115 / V: ***plăv*** / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***plav***] (Ban; d. boi) Care are părul de culoare albă sau albă-gălbuie.

plavais *sn* vz ***plaivaz***

plavașcă *sf* vz ***plevașcă***

plavă[1] *sf* [At: ANTIPA, F. I. 229 / Pl: *~ve* / E: bg ***плава***] (Șîs ~ *de scrumbite*) Plasă de pescuit, plutitoare, făcută din aţă subţire, folosită pe Dunăre la pescuitul scrumbiilor.

plavă[2] *sf* vz ***plavie***

plavăză *sf* vz ***pavăză***

plaveză *sf* vz ***pavăză***

plavie [At: PRAV, 39 / V: (reg) ***plaghie***, ***plagie***, (înv) ***plavă*** (Pl: *~ve*), ***plahie*** / Pl: *~ii*, (pop) *plăvii* / E: cf ucr, rs ***плавня*** „stufăriș", ucr ***плавни*** „luncă cu bălți"] 1 *sf* Insuliță plutitoare sau lipită de malul apei, formată din stuf, ierburi, rizomi, rădăcini de arbori, crengi etc. intrate în putrefacție și amestecate cu nămol Si: *plaur* (2), (reg) *cocioc*, *nacladă*. **2-3** *sf* (Reg: îe) **A (se) lăsa** sau **a (se) lungi ~** A (se) întinde la pământ. **4-5** *sf* (Îae) A (se) lungi pe toată suprafața. **6** *sf* (Îe) **A face (pe cineva** sau **ceva) ~** A doborî pe cineva la pământ. **7** *sf* (Îe) **A pluti** (sau **a merge**) **~** A aluneca pe suprafața unei ape. **8** *av* (Pe lângă verbe de mișcare) În cantitate mare. **9** *av* În număr mare. **10** *sf* (Îvr; îf *plavă*) Navă. **11** *sf* (Îvr; îf *plavă*) Corabie. **12** *sf* (Reg) Plută. **13** *sf* (Buc) Pădure doborâtă de vânt Si: (reg) *palancă*[1], *picatura*. **14** *sf* (Reg) Șir de trestii înfipte în pământ, din care își fac ciobanii adăpost. **15** *sf* (Mol) Limbă de foc Si: (reg) *plavină* (2).

plavină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: ns cf *plavie*] (Reg) **1** Cantitate de fân cât se ia o dată cu furca. **2** Plavie (**15**).

plăvit, ~ă *a* vz ***plăviț***

plăviță *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / A: nct / Pl: *~țe* / E: cf srb *plavica* „soi de grâu"] (Reg) **1** Nuia cu care se leagă snopul. **2** Lână de culoare albă.

plăviu *av* [At: ATILA, P. 75 / E: ***plavie***] (Rar) Domol așa cum plutește o plavie (**1**).

plavnă *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI$_1$, 26 / V: ***~nie*** / Pl: *~ne* / E: rs, ucr ***плавня***] (Reg) Loc mlăștinos acoperit cu stuf.

plavnie *sf* vz ***plavnă***

playa *sf* [At: DN[3] / P: *pla-ia* / E: sp ***playa***] (Glg) Formă de relief care se formează la partea inferioară a pedimentului prin acumularea și împrăștierea materialelor transportate.

play-back *sn* [At: DN[3] / P: *plei-bec* / Pl: *~uri* / E: eg ***play-back***] (Agm) **1** Desfășurare în sens invers a benzii de magnetofon. **2** Imprimare a vocii înainte de o emisiune la televizune, un concert etc. pentru a asigura o înregistrare corectă. **3** Sincronizare a unor grupări cinematografice sau de televiziune cu o bandă sonoră făcută la o masă de dublare.

play-boy *smi* [At: DN[3] / P: *plei-boi* / E: eg ***play-boy***] (Agm) Bărbat care duce o viață de distracții în localuri de noapte, în societate etc. și care are succes la femei.

plaz[1] *sn* [At: ECONOMIA, 20/5 / V: (reg) ***plas*** (Pl și: *plăși*, *plași* sm), ***plăști*** *smp* / Pl: *~uri* / E: slv ****плазъ*** cf bg ***плаз***, srb *plaz*] **1** Piesă de sprijin la plugul cu brăzdar, așezată în partea inferioară a trupiței și care servește la asigurarea stabilității plugului în timpul aratului Si: (reg) *bârsă*, *călcâi*, *nadă*[1], *piept*, *plasă* (**37**), *plughiță*, *pod*[1], *talpă*. **2** (Reg) Trupiță la plug. **3** (Mol) Bârsă la plug. **4** (Mol; Mar) Fier al plugului. **5** (Olt; Mun; mpl) Talpă la sanie. **6** (Mpl) Lemne groase care alcătuiesc patul sau trupul războiului de țesut Si: (reg) *butuci*, *craci*, *drugi*, *fofeze*, *grindeie*, *lemne*, *tălpi*, *tălpeți*.

plaz[2] *sn* [At: MOXA, 354/25 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Prezicere făcută de un oracol Si: *prevestire*, *profeție*, *prorocire*.

-plazie *sf* [At: DN[3] / S și: *-plasie* / E: fr ***-plasie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Alterare de țesut".

plăcăcios, ~oasă *a* vz ***plecăcios***

plăcea [At: CORESI, EV, 541 / V: ***place*** / Pzi: *plac* / E: ml ***placere***] **1** *vi* A se bucura în ochii cuiva de o impresie favorabilă, de prețuire, de simpatie. **2** *vi* A produce cuiva o impresie favorabilă, un sentiment de prețuire, de simpatie. **3** *vi* A simți un sentiment de delectare, de mulțumire, de satisfacție. **4** *vi* A produce cuiva un sentiment de delectare, de mulțumire, de satisfacție. **5** *vt* A agrea pe cineva sau ceva. **6** *vi* (Îe) **Știi că-mi placi (?)** sau **(știi că) mi-ai plăcut (?)** (!) etc. ori **asta-mi place!** Exprimă mirarea și dezaprobarea în fața unei propuneri, a unei afirmații etc. **7** *vi* A fi în asentimentul, pe voia cuiva. **8** *vi* A fi aprobat de cineva. **9** *vi* A corespunde cerințelor, dorințelor cuiva. **10** *vi* A prefera. **11** *vi* (Îe) **Îmi place să cred că...** Sper că... **12** *vi* (D. plante) A-i prii. **13** *vi* (Spc) A avea un sentiment de admirație, de plăcere, de simpatie, de iubire față de o persoană de sex opus. **14** *vi* A trezi un sentiment de admirație, de plăcere, de simpatie, de iubire față de o persoană de sex opus. **15** *vi* A atrage prin calitățile sale o persoană de sex opus. **16** *vi* A simți atracție față de o persoană de sex opus. **17** *vi* A crede de cuviință. **18** *vi* A vrea. **19** *vi* A pofti. **20** *vr* (Îvr) A se complăcea. **21** *i* (Trs; Mar; îf *placă*) Termen de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să vină, să intre, să se așeze etc. Cf *pofti*. **22** *i* (Trs, Mar; îf *placă*) Termen de politețe care se folosește pentru a răspunde când nu s-a auzit sau nu s-a înțeles întrebarea Si: *ce?*, *cum?*, *mă rog?*, *aud?* (nrc) *poftiți?* **23** (Trs; Mar; îf *placă*) Termen de politețe folosit pentru a se adresa cuiva, cerându-i cu insistență îndeplinirea unui serviciu.

plăcere *sf* [At: CORESI, EV, 123 / Pl: *~ri* / E: ***placea***] **1** Stare afectivă fundamentală determinată de satisfacerea unor tendințe, a unor cerințe vitale. **2** Sentiment, senzație, stare de mulțumire, de bucurie, de încântare produse de ceva care satisface gustul sau dorința cuiva Si: *plac* (**2**). **3** Emoție produsă de un lucru agreabil. **4** (Cer) Ceea ce produce plăcere (**1**). **5** (Îvr; îla) **Plin de ~** Plăcut. **6** (În formulele de politețe; îlav) **Cu ~** Bucuros! **7** (Îal) Formulă de răspuns la mulțumirile exprimate de cineva pentru un serviciu. **8** (Îal) Liniștit. **9** (Îlav) **Fără ~** Fără voie. **10** (Pex; îal) În silă. **11** (În formule de politețe; îe) **Fă-mi ~a...** Te rog... **12** (Mpl) Distracție. **13** (Mpl) Desfătare. **14** (Mpl) Veselie. **15** (Mpl) Voluptate. **16** (Îs) *Călătorie* (sau *navigație* etc.) *de ~* Călătorie, navigație etc. care se face în scop recreativ. **17** (Iuz; îs) *Tren de ~* Tren special pentru excursii. **18** (Cu diverse prepoziții) Dorință. **19** (Cu diverse prepoziții) Voință. **20** (Cu diverse prepoziții) Gust. **21** (Îvr; îlv) **A avea (pe cineva) la ~** A agrea. **22** (Îal) A aprecia. **23** (Îlav) **După** (sau **de**) **~** După voie. **24** (Îal) După gust.

plăchioi *smi* [At: I. CR, VI, 154 / E: ***plachie***[1] + *-oi*] (Reg) Om greoi.

plăcincioară *sf* vz ***plăcintioară***

plăcintar [At: (a. 1705) GCR I, 352/23 / Pl: **(1-2)** *~i*, **(3)** *~e* sn / E: ***plăcintă***[1] + *-ar*] 1 *sm* Persoană care face plăcinte[1] (**1**). **2** *sm* Persoană care vinde plăcinte (**1**). **3** *sn* (Reg) Sucitor pentru întins foi de aluat.

plăcintă[1] *sf* [At: HERODOT (1645), 166 / V: (reg) ***~te***, ***~tură*** / Pl: *~te*, (rar) *~uți*, (reg) *~turi* / E: ml ***placenta***] 1 (Udp „cu" sau „de" care indică natura umpluturii) Preparat de patiserie făcut din aluat în foi suprapuse și umplut cu brânză sau cu fructe, legume, carne etc. **2** (Reg; îs) *La ~te* Ospăț și datini care au loc la țară la casa mirelui, a doua zi după cununie Si: (reg) *uncrop*. **3** (Îe) **A găsi ~ta gata** A se folosi de munca altuia. **4** (Îae) A-i veni totul de-a gata. **5** (Îe) **A aștepta (pe cineva) cu ~te calde** A aștepta pe cineva cu mari pregătiri și cu deosebită plăcere. **6** (Îe) **A se vinde** (sau **a se căuta**) **ca ~ta caldă** A se vinde repede, fiind foarte căutat. **7-8** (Îe) **A-i veni** (sau **a-i pregăti**) **o ~** A(-i) veni sau a(-i) pregăti cuiva o surpriză neplăcută, un necaz etc. **9** (Îe) **A se pune** (sau **a se trânti, a se așeza** etc.) **ca o ~ (tigăncască)** A se tolăni, a se lungi cât e de mare. **10** (Îe) **A număra foile la ~** A pierde vremea inutil. **11** (Îae) A-și face prea multe socoteli. **12** (Îae) A acorda o importanță exagerată amănuntelor. **13** (Îe) **A socoti câte foi intră în** (sau **într-o**) **~** A ține prea mult seama de toate amănuntele. **14** (Îe) **A sta ca o ~** A fi pasiv, comod. **15** (Îae) A fi nesimțit. **16** (Îe) **Ce-i ~, să-mi placă?** Replică glumeață dată cuiva care întreabă dacă îți place un om. **17** (Îe) **A face ~te** A face cerculețe pe suprafața apei, aruncând în ea pietricele plate. **18** (Fig; gmț) Bătaie dată

cu palma. **19** (Pan; irn) Hârtie oficială, cerere, memoriu etc. care se întinde pe prea multe pagini și care are, de obicei un conținut neplăcut. **20** (Reg) Aluat uns cu grăsime și rulat, prăjit sau copt. **21** (Reg) Turtă. **22** (Reg) Lipie. **23** (Trs) Gogoașă. **24** (Reg; sîs ~ *subțire*) Clătită. **25** (Bot; reg; îc) **~ta-vacii** Urechea-ursului (*Primula auricula*). **26** (Bot; îc) **~ta-porcului** Talpa-ursului (*Heracleum palmatum*). **27** (Reg) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

plăcintă[2] *sf* vz ***placenta***

plăcintăresc, ~ească *a* [At: SCRIBAN. D. / Pl: ~eşti / E: ***plăcintar*** + *-esc*] **1-2** Care aparține plăcintarului (**1-2**). **3-4** Privitor la plăcintar (**1-2**). **5-6** De plăcintar (**1-2**).

plăcintăreşte *av* [At: SCRIBAN. D. / E: ***plăcintar*** + *-eşte*] (Rar) **1-2** Ca plăcintarii (**1-2**). **3-4** În felul plăcintarilor (**1-2**).

plăcintărie[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*ii* / E: ***plăcintar*** + *-ie*] **1-2** Magazin unde (se prepară sau) se vând și se consumă plăcinte[1] (**1**) sau alte produse de patiserie Si: *patiserie*.

plăcintărie[2] *sf* [At: ALECSANDRI, T. / Pl: ~*ii* / E: ***plăcintă***[1] + *-ărie*] (Rar; csc) Diverse sortimente de plăcinte (**1**).

plăcinte *sf* vz ***plăcintă***[1]

plăcintioară *sf* [At: I. BOTEZ, ŞC. 112 / V: (reg) ***~nci~*** / Pl: ~*re* / E: ***plăcintă***[1] + *-ioară*] (Șhp) **1-2** Plăcințică (**1-2**).

plăcintor *sm* [At: ARH. FOLK. I. 205 / Pl: ~*oare* / E: ***plăcintă***[1] + *-tor*] **1** (Trs) Sucitor pentru întins foi de aluat. **2** (Reg) Bucată dreptunghiulară de lemn cu una dintre suprafețe brăzdată de șanțuri, cu care se calcă rufele de pânză groasă, înfășurate în prealabil pe un sul de lemn. **3** (Reg) Obiect de lemn, lung și dreptunghiular, cu suprafață ondulată, pe care se freacă rufele la spălat sau cu care se netezesc rufele de pânză groasă Si: (reg) *mangălău*.

plăcintucă *sf* [At: ARH. FOLK. I. 166 / Pl: ~*uci* / E: ***plăcintă***[1] + *-ucă*] (Reg; șhp) **1-2** Plăcințică (**1-2**).

plăcintură *sf* vz ***plăcintă***[1]

plăcintuță *sf* [At: MARIAN. NA. 139 / Pl: ~*țe* / E: fr ***plăcintă***[1] + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Plăcințică (**1-2**).

plăcintea *sf* [At: DLR / Pl: ~*cle* / E: ***plăcintă*** + *-ea*] (Rar; șhp) **1-2** Plăcințică (**1-2**).

plăcințică *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 10 / Pl: ~*cele* / E: ***plăcintă***[1] + *-ică*] **1-2** (Șhp) Plăcintă[1] (**1**) (mică) Si: (rar) *plăcintioară* (**1-2**), *plăcințea* (**1-2**), (reg) *plăcintuță* (**1-2**), *plăcintucă* (**1-2**). **3** (Bot; reg; lpl) Bulbuci (*Trollius europaeus*). **4** (Reg; lpl) Planta erbacee *Geum reptans*. **5** (Bot; îc) **~ca-vacii** Pătlagină (**1**) (*Plantago major*).

placiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*țe* / E: ***placă*** + *-iță*] (Reg) Suprafață mică de pământ de formă pătrată.

plăcut, ~ă *a* [At: (a. 1692) GCR I, 301/17 / Pl: ~*uți*, ~*e* / E: ***plăcea***] **1** Care produce o impresie favorabilă Si: (înv) *ogodit*[1], (reg) *omenos*, *pășin*. **2** Care produce un sentiment de delectare, de mulțumire, de satisfacție. **3** Care este pe placul cuiva. **4** (Spc; d. oameni sau înfățișarea lor) Atrăgător. **5** (Spc; d. oameni sau înfățișarea lor) Simpatic. **6** Gustos. **7** Apetisant. **8** Care este pe voia, în asentimentul cuiva. **9** Care este pe gustul cuiva.

plăcuță *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 217 / Pl: ~*țe* / E: ***placă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Placă (**1**) (mică).

plăgui *vtr* [At: MAIOR, IST. 4/12 / V: ***pleg~*** / Pzi: ~*esc* / E: ***plagă***[1] + *-ui*] (Înv) **1-2** A (se) răni.

plăguit, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 4/16 / V: ***pleg~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***plăgui***] (Înv) Rănit.

plăhit, ~ă *a* vz ***plăviț***

plăiaș *sm* vz ***plăieș***

plăibas *sn* vz ***plaivaz***

plăieș *sm* [At: (a. 1653) IORGA, S. D. V, 120 / V: (înv) ***plăiaș*** / P: *plă-ieș* / Pl: ~*i* / E: ***plai***[1] + *-aș*] **1** Locuitor de la munte. **2** Persoană originară de la munte. **3** (Pex; reg) Pădurar. **4** (În evul mediu) Locuitor de la granița Țării Românești, însărcinat cu paza frontierei țării, în regiunile de munte Si: *străjer*. **5** (Înv; pex) Grănicer. **6** (Îrg) Administrator la curtea boierească. **7** (Îrg) Portar la o instituție. **8** (Ban; Buc) Om de serviciu la o instituție. **9** (Orn; Olt; csnp) Lăstun (*Apus apus*).

plăieșesc, ~ească *a* [At: (a. 1729) IORGA, S. D. V, 371 / V: (înv) ***~işe~*** / P: *plă-ie~* / Pl: ~*eşti* / E: ***plăieș*** + *-esc*] **1-5** Care aparține plăieșilor (**1-5**). **6-10** Privitor la plăieși (**1-5**).

plăieșie *sf* [At: RUSSO, S. 99 / P: *plă-ie~* / Pl: ~*ii* / E: ***plăieș*** + *-ie*] (În evul mediu; în Țara Românească) Organizație a plăieșilor (**4**).

plăiet *s* [At: (f. a.) IORGA, S. D. V, 473 / P: *plă-iet* / Pl: nct / E: ***plai***[1] + *-et*] (Înv) Plai (**18**).

plăieț *sn* [At: LB / P: *plă-ieț* / Pl: ~*e* / E: ***plai***[1] + *-eț*] **1** (Îdt) Plai[1] (**6**). **2** (Reg) Cărare lăturalnică, prin pădure, care trece peste un deal.

plăișesc, ~easca *a* vz ***plăieșesc***

plăișor *sn* [At: DL / P: *plă-i~* / Pl: ~*oare* / E: ***plai*** + *-işor*] (Șhp) **1-6** Plai[1] (**1-3**) (frumos).

plăiț, ~ă *a* vz ***plăviț***

plăița *v* vz ***plăvița***

plăiuț *sn* [At: BUD, P. P. 34 / P: *plă-iuț* / Pl: ~*uri* / E: ***plai***[1] + *-uț*] (Șhp) **1-6** Plai[1] (**1-3**) (mic).

plăivas *sn* vz ***plaivaz***

plăivaz *sn* vz ***plaivaz***

plămadă *sf* [At: BARCIANU / V: (reg) ***plom~*** / Pl: ~*mezi* / E: ***plămădi***] **1** Amestec de făină, apă și drojdie, folosit la fermentarea aluatului Si: *plămădeală* (**1**), *plămăditură* (**1**). **2** Bucată de aluat dospit, purtătoare a fermentului care face să crească aluatul Si: *plămădeală* (**2**), *plămăditură* (**2**). **3** (Pex) Drojdie. **4** (Pex) Maia[1]. **5** (Pgn; reg) Amestec de mai multe substanțe. **6** Masă[2] pregătită în vederea fermentării. **7** Porțiune dintr-o masă[2] fermentată. **8** Element sau substanță pus(ă) la macerat. **9** (Mun; pbl pcf) Pomadă. **10** Substanță din care este format oul de albină Si: (înv) *plămăditură* (**5**). **11** Larvă dezvoltată de oul albinei Si: (înv) *plămăditură* (**5**). **12** (Fig) Element care dă naștere la ceva Si: *germen*, *sămânță*. **13** (Fig; pex) Structură. **14** (Pop) Odraslă. **15** (Ban) Reproducere. **16** (Reg) Epitet pentru un om moale și prost.

plămăd *s* [At: ARGHEZI, VERS. 382 / Pl: nct / E: pvb ***plămădi***] (Nob) Structură.

plămădeală *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***plom~***, ***plum~*** / Pl: ~*eli* / E: ***plămădi*** + *-eală*] **1-2** Plămadă (**1-2**). **3** Drojdie. **4** Maia[1]. **5** Masă[2] pregătită în vederea fermentării. **6** Porțiune dintr-o masă[2] fermentată. **7** (Spc) Cantitate mică de lapte care conține fermenți și care se amestecă în lapte fiert, pentru a obține iaurt, lapte covăsit etc. **8** Macerare. **9** (Cer) Masă macerată. **10** (Reg) Materie apătoasă care umple celulele fagurilor de albine, după trei zile de la depunerea ouălor în ele. **11** Alcătuire, structură cu aspect de amestec. **12** (Trs) Epitet dat unei persoane slabe. **13** (Pop) Boală de copii despre care se crede că este adusă de strigoi.

plămădeț *sm* [At: CHEST. VIII, 27/29 / V: (îvr) ***plom~*** / Pl: ~*i* / E: ***plămadă*** + *-eț*] (Mol) **1-4** Plămadă (**1-4**). **5** (Pex) Aluat. **6** (Reg; îf *plomădeț*) Copaie în care se frământă aluatul. **7** (Fig; îvr; îf *plomădeț*) Persoană care deformează realitatea, care scornește, exagerează.

plămădi [At: PSALT. 197 / V: (reg) ***plom~***, ***plomodi*** / Pzi: ~*desc* / E: ns cf slv **помладити*] **1** *vi* (Pop) A pregăti un amestec de făină, apă și drojdie, în vederea preparării aluatului. **2** *vi* (Pop; pex) A frământa aluatul. **3** *vt* (Pop; îe) **A ~ inima cuiva** A face cuiva descântece pentru a-l vindeca de o boală. **4** *vr* (Pop; îe) **A i se ~ inima cuiva** A se îmbolnăvi de o boală nedefinită mai deaproape. **5** *vr* (Pop; îae) A se vindeca prin descântece. **6** *vt* (Pgn) A face un amestec în vederea obținerii unui preparat. **7** *vt* (Pop) A pregăti alimente prin amestecare Si: *a prepara*. **8** *vt* (Reg; îe) **A ~ curechi** A pune varza la acrit. **9-10** *vtr* (Pop) A (se) macera. **11** *vt* (Reg) A digera alimente. **12** *vr* (Rar) A pătrunde. **13** *vr* (Rar) A se infiltra. **14** *vr* (Reg; d. albine) A depune plămadă (**10**) pentru a se înmulți. **15** *vi* (Pop) A purta rod și a da urmași Si: *a concepe*, *a zămisli*. **16-17** *vtr* (Șfg) A (se) făuri. **18** *vt* A crea prin frământare. **19-20** *vtr* (Șfg) A (se) alcătui. **21-22** *vtr* A (se) forma.

plămădire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***plămădi***] **1** Pregătire a unui amestec de făină, apă și drojdie, în vederea preparării aluatului Si: *plămădit*[1] (**1**). **2** (Pex) Frământare a aluatului Si: *plămădit*[1] (**2**). **3** (Cer) Masă[2] rezultată prin frământarea aluatului Si: *plămădit*[1] (**3**). **4** (Pop) Preparare. **5** (Pop) Macerare. **6** (Pop) Digerare. **7** (Rar) Pătrundere. **8** (Rar) Infiltrare. **9** (Trs) Depunere a plămădei (**10**) la albine Si: *plămădit*[1] (**11**). **10** (Fig) Creare. **11** (Fig) Alcătuire. **12** (Pop; șîs *~a inimii*) Boală despre care se crede uneori că este adusă de strigoi.

plămădit[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 150 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plămădi***] **1-3** Plămădire (**1-3**). **4** (Rar) Preparare. **5** (Pop) Macerare. **6** (Pop) Digerare. **7** (Rar) Pătrundere. **8** (Rar) Infiltrare. **9** (Fig) Creare. **10** (Fig) Alcătuire. **11** Plămădire (**9**).

plămădit[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plămădi***] **1** (Pop; d. aluat) Preparat din făină, apă și drojdie. **2** (Pop; pex; d. aluat) Fermentat. **3** (Trs; îs) *Lapte ~* Lapte acru preparat din lapte fiert. **4** (Pop; d. alimente) Pregătit prin amestecare. **5** (Pop) Macerat. **6** (Pop; d. alimente) Digerat. **7** (Rar) Pătruns. **8** (Rar) Infiltrat. **9** Zămislit. **10** (Sfg) Făurit. **11** Creat prin frământare. **12** (Sfg) Alcătuit. **13** Format.

plămăditură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***plămădi*** + *-tură*] **1-2** (Îdt) Plămadă (**1-2**). **3** Drojdie. **4** Maia[1]. **5** (Înv) Plămadă (**10**).

plămădiță *sf* [At: GR. S. VI, 135 / Pl: *~țe* / E: ***plămadă*** + *-iță*] **1-8** (Reg; șhp) Plămadă (**1-4**) (în cantitate mică).

plămăi *sn* vz ***plămân***

plămăie *sf* vz ***plămân***

plămănărică *sf* vz ***plămânărea***

plămănăriță *sf* vz ***plămânăriță***

plămătuc *sn* vz ***pămătuf***

plămâi *sm* vz ***plămân***

plămâie *sf* vz ***plămân***

plămâișă *sf* [At: MARIAN, INS. 57 / Pl: *~șe* / E: nct] (Buc) Pistrui.

plămân *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 297 / V: (îvr) ***~ă*** *sf*, ***plumână*** *sf*, ***plumună*** *sf*, (înv) ***~mină*** *sf*, ***plumân, plumoană*** *sf*, (reg) ***~d*** (Pl: *~zi, ~ji, ~de* sn), ***~j, ~âi, ~âie*** *sf*, ***~măi, ~măie*** *sf*, ***~mună*** *sf*, ***plâmân, plomâi, plomân, plomână, plomună, plumină*** *sf*, ***plumâi, plumânr, prumână*** *sf*, ***prumâne*** *sp* / Pl: *~i* / E: ml ***pulmo, -onis*** (= **plumonis*)] **1** (Atm; îvr, șîs ***~e albe***) Fiecare dintre cele două organe anatomice situate simetric în cavitatea toracică, cu aspect spongios, care alcătuiesc aparatul respirator principal la om și la animalele vertebrate Si: *pulmon*, (pop) *bojoc*. **2** (Îs) *~ de oțel* Aparat folosit pentru respirație artificială. **3** (Med; pop) Tuberculoză pulmonară. **4** (Reg) Epitet dat unui om plăpând, slab, prăpădit sau leneș. **5** (Atm; îvr; îs) *~i negre* Ficat. **6** (Bot; pop; îf *plămâna, plumima*; șîs ***~ă albă, ~e albe***) Nufăr (*Nymphae alba*). **7** (Bot; pop; șîs ***~ă galbenă***) Nufăr (*Nuphar luteum*). **8** (Bot; reg; îf *plomună*) Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **9** (Bot; reg; îf *plămână*) Mătasea broaștei. **10** (Bot; reg; îs) *Plumuna de pe balta* Limbariță (*Alisma plantago aquatica*).

plămânar, ~ă *a* [At: CABA. SĂL. 91 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plămân*** + *-ar*] (Trs; d. oameni) **1** Molatic. **2** Bolnăvicios.

plămânară *sf* vz ***plămânare***

plămânare *sf* [At: LB / V: ***~ră, pluman~, plum~, plumon~*** / Pl: *~nări* / E: ***plămân*** + *-are*] (Bot; reg) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Trifoiște (*Menyanthes trifoliata*).

plămânăriță *sf* [At: GRECESCU, FL. 407 / V: ***plămân~*** / Pl: *~țe* / E: ***plămân*** + *-ăriță*] (Bot; reg) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Mușchi[1] (*Lobaria pulmonaria*).

plămână *sf* vz ***plămân***

plămânărea *sf* [At: BRANDZA, FL. 375 / V: (reg) ***plum~, pulm~*** / Pl: *~ele* / E: ***plămânare*** + *-ea*] (Bot; îvr) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Mierea-ursului (*Pulmonaria mollissima*).

plămânărică *sf* [At: BRANDZA, FL. 375 / V: (înv) ***plemâ~***, (reg) ***plămân~, pluman~, plum~, plumun~, pulman~, pulmn~*** / Pl: *~rele* / E: ***plămânare*** + *-ică*] (Bot; îvr) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Mierea-ursului (*Pulmonaria mollissima*).

plămânăriță *sf* [At: BARCIANU / V: ***~măn~, plumin~, plum~*** / Pl: *~țe* / E: ***plămânare*** + *-iță*] (Bot; reg) **1** Cuscrișor (*Pulmonaria officinalis*). **2** Cuscrișor (*Pulmonaria rubra*). **3** Mușchi[1] (*Lobaria pulmonaria*).

plămând *sm* vz ***plămân***

plămânic, ~ă [At: VALIAN, V. / V: ***plomânica*** *sf* / A: nct / E: ***plămân*** + *-ic*] **1-2** *smf, a* (Îvr) (Persoană) care suferă de tuberculoză pulmonară. **3** *sf* (Bot; reg; îf *plomânică*) Plutică[1] (*Nimphoides peltata*).

plămânie *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***plum~*** / Pl: *~ii* / E: ***plămân*** + *-ie* cf *pneumonie*] (Med; îdt) Tuberculoză pulmonară.

plămâniță *sf* [At: LB / V: ***plum~, plumânuță*** / Pl: *~țe* / E: ***plămân*** + *-iță*] **1-2** (Îdt; șhp) Plămân (**1**) (mic).

plămânj *sm* vz ***plămân***

plămânos, ~oasă *a* [At: ALR II/I MN 50, 2272/64 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plămân*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Fără putere Si: *slab*.

plămână *sf* vz ***plămân***

plămună *sf* vz ***plămân***

planărit *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: cf *plană*[2]] (Trs) Operație de nivelare a cărbunilor în vagoane sau în silozuri.

planisi *v* vz ***planisi***[1]

plânta *v* vz ***planta***

plântălui *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: mg ***palántál***] (Ban; înv) **1-2** A planta (**1-2**).

plantică[1] *sf* [At: BĂCESCU, P. 154 / Pl: *~ici* / E: ***plantă***[1] + *-ică*] (Iht; Olt) Sorean (*Leucaspius delineatus*).

plantică[2] *sf* vz ***panglica***

planticuță *sf* [At: BĂCESCU, P. 154 / V: ***plan~*** / Pl: *~țe* / E: ***plantică***[1] + *-uță*] (Iht; Olt) Sorean (*Leucaspius delineatus*).

plântuță *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***plân~*** / Pl: *~țe* / E: ***plantă***[1] + *-uță*] **1-4** (Șhp) Plantă (**1-2**) (mică).

plănui [At: ASACHI, S. L. II, 5 / Pzi: *~esc* / E: ***plan*** + *-ui*] **1** *vt* (Adesea urmat de un verb la conjunctiv) A pregăti un plan în vederea atingerii unui scop. **2** A avea intenția să facă ceva, să acționeze, să procedeze într-un anumit fel Si: *a proiecta*. **3** (Pex) A unelti. **4** (Rar) A determina. **5** (Rar) A preciza. **6** (Rar) A stabili. **7** (Rar) A hotărî.

planuială *sf* [At: JIPESCU, O. 149 / P: *~nu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***planui*** + *-eală*] (Rar) Plan (**9**).

planuire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***plănui***] **1** Pregătire a unui plan în vederea atingerii unui scop. **2** (Pex) Uneltire. **3** (Rar) Determinare. **4** (Rar) Precizare. **5** (Rar) Stabilire. **6** (Rar) Hotărâre. **7** Intenție de a face ceva, de a acționa într-un anumit fel.

planuit, ~ă *a* [At: H V, 147 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plănui***] **1** (D. un plan) Pregătit în vederea atingerii unui scop. **2** (Pex) Pus la cale Si: *uneltit*. **3** (Rar) Determinat. **4** (Rar) Precizat. **5** (Rar) Stabilit. **6** (Rar) Hotărât. **7** (Reg; d. oameni) Priceput. **8** (Reg; d. oameni) Șiret.

planuț *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 329 / Pl: ? / E: ***plan*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Plan (**1**) (mai mic). **3** (Spc) Bucată mică de pământ primită de țărani potrivit schițelor de comasare.

plăpămar *sm* vz ***plăpumar***

plăpămăreasă *sf* vz ***plăpumăreasă***

plăpămărește *av* [At: PR. DRAM. 270 / E: ***plăpămar*** + *-ește*] (Îvr) **1-2** În felul plăpumarilor (**1-2**).

plăpămărie *sf* vz ***plăpumărie***[2]

plăpămea *sf* vz ***plăpumea***

plăpămioară *sf* vz ***plăpumioară***

plăpău [At: POLIZU / V: ***~pâu*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1-2** *sm, a* (Om) prostănac. **3** *sm* Om plăpând.

plăpâmărie *sf* vz ***plăpumărie***[2]

plăpână *sf* [At: BUJOREAN, B. L. 389 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

plăpând, ~ă *a* [At: CR (1846), 262/40 / V: (înv) ***~pănd, pâlp~, poplând, poplând*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: nct] **1** (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Lipsit de rezistență fizică, de vitalitate Si: *debil, firav*. **2** (Pex; d. ființe)

Care are o structură fragilă, delicată, fină. **3** (Îvr; îlav) **~ de zile** Tânăr. **4** (D. trăsături ale omului) Care arată, trădează lipsa de rezistență fizică, de vitalitate a omului. **5** (D. puteri) Secătuit. **6** (Reg) Mofturos la mâncare Si: (pop) *lingav*. **7** (Reg; d. oameni) Moale. **8** (D. plante sau d. părți ale lor) Slab dezvoltat, lipsit de sevă. **9** (Pex; d. plante sau d. părți ale lor) Gingaș. **10** (Fig; d. oameni) Care se lasă ușor impresionat Si: *sensibil*. **11** (D. voce) Puțin intens Si: *slab*. **12** (Pex; d. voce) Duios. **13** (Îvr; d. boli) Care se agravează ușor la condiții nefavorabile. **14** (Îvr; fig) Superficial. **15** (Îvr; fig) Frivol. **16** (Îvr; fig) Ușor.

plăpânzior, ~oară *a* [At: BOLINTINEANU, O. 90 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plăpând*** **+** *-ior*] (Îvr; d. ființe; șhp) **1-2** (Cam) plăpând (**2**).

plăpău *sm, a* vz ***plăpău***

plăpomar *sm* vz ***plăpumar***

plăpomărie *sf* vz ***plăpumărie***[1]

plăpomea *sf* vz ***plăpumea***

plăpomioară *sf* vz ***plăpumioară***

plăpumar *sm* [At: (a. 1824) DOC. EC. 330 / V: (îvr) ***~pâm~***, ***~pom~***, (înv) ***plopom~***, ***plop~***, ***plupum~*** / Pl: *~i* / E: ***plapumă*** **+** *-ar*] **1-2** Persoană care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea plăpumilor.

plăpumăreasă *sf* [At: PR. DRAM. 243 / V: (îvr) ***~pă~*** / Pl: *~ese* / E: ***plăpumar*** **+** *-easă*] **1-2** Femeie care se ocupă (cu confecționarea sau) cu vânzarea plăpumilor. **3-4** Soție a plăpumarului (**1-2**).

plăpumărie[1] *sf* [At: (a. 1824) DOC. EC. 330 / V: (înv) ***~pom~*** / Pl: *~ii* / E: ***plăpumar*** **+** *-ie*] **1-2** Meseria a plăpumarului (**1-2**).

plăpumărie[2] *sf* [At: PR. DRAM. 252 / V: (îvr) ***~pâm~***, (reg) ***~pâm~*** / Pl: *~ii* / E: ***plapumă*** **+** *-ărie*] **1** Atelier în care se fac plăpumi. **2** Prăvălie unde se vând plăpumi.

plăpumea *sf* [At: GR. S. VI, 121 / V: ***~pâm~***, ***~pom~*** / Pl: *~ele* / E: ***plapumă*** **+** *-ea*] **1-2** (Reg; shp) Plăpumioară (**1-2**).

plăpumioară *sf* [At: CADE / V: (reg) ***~pâm~***, ***~pom~*** / Pl: *~re* / E: ***plapumă*** **+** *-ioară*] **1-2** (Shp) Plapumă (**1**) (mică) Si: *plăpumită* (**1-2**), (reg) *plăpumea* (**1-2**).

plăpumită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: ***plapumă*** **+** *-ită*] **1-2** (Shp) Plăpumioară (**1-2**).

plăsa[1] *sf* vz ***plăsea***

plasa[2] *vi* [At: PSALT. HUR. 39[V]/18 / V: ***plesa*** / Pzi: *~sez* / E: slv ***плесати*** (< slv ***плъскати***)] (Înv) **1** A bate din palme. **2** (Fig) A sălta. **3** (Fig) A tropoti.

plasală *sf* vz ***plăsea***

plăscavița *sf* vz ***plescavită***

plăscioară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***plasă***[1] **+** *-(i)cioară*] (Rar; șhp) **1-2** Plasă (**1**) (mică).

plăsea *sf* [At: IORGA, S. D. IV, 69 / V: ***prâ~***, (îvr) ***plasă***, (reg) ***plasa***, ***~sa***, ***~sală***, ***pleasă***, ***plesa***, ***pleste*** *sfp*, ***prâsa***, ***prâsauă***, ***prâsă***, ***presauă***, ***presea*** / Pl: *~ele*, (reg) *~săli* / E: ***plasă***[1] **+** *-ea*] (Mpl) **1** Înveliș de lemn, de os, de baga etc. care acoperă mânerul unui cuțit, briceag, pumnal etc. **2** Fiecare dintre cele două părți din care se compune mânerul unui cuțit, briceag etc. **3** (Pgn) Mâner al cuțitului, briceagului, pumnalului etc. **4** (Rar; îlv) **A i se misca (cuiva) ~elele** A muri. **5** (Dlg) Matcă. **6** (Reg; îf *pleasă*) Fiecare dintre cei doi montanți ai unei scări. **7** (Reg) Braț al vatalei la războiul de țesut. **8** (Îvr) Placă mică de metal sau de material plastic, care se fixează în dreptul mânerelor și broaștelor la uși, ferestre, sertare etc. pentru a proteja gaura cheii Si: (reg) *șild*. **9** (Nob) Ramă la ochelari. **10** (Gmț; îf *prăsea*) Dinte.

plăsela *vt* [At: TDRG / Pzi: *~lez* / E: ***plăsea***] (Reg) A pune plăsele (**2**) la un cuțit, briceag etc.

plaselat, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 576 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plăsela***] (Reg; d. cuțite, bricege etc.) Care are plăsele (**2**).

plasmi *vt* [At: LABIȘ, P. 265 / Pzi: *~mesc* / E: ***plasmă***] (Rar) **1-2** A plăsmui[1] (**1-2**).

plasmui[1] *vt* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~azm~***, (înv) ***plăsnui***, ***ples~*** / Pzi: *~esc* / E: ***plasmă***[1] **+** *-ui*] (Fșa; înv; liv) **1** (Fig) A da înfățișare, formă Si: (rar) *a plasmi* (**1**). **2** (Fig) A da viață, ființă Si: *a plasmi* (**2**). **3** A alcătui. **4** A crea. **5** A imagina lucruri închipuite, inexistente în realitatea concretă, neadevărate Si: *a născoci, a scorni*. **6** (Fig) A falsifica.

plasmui[2] *v* vz ***plăzni***

plăsmuire *sf* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 324/1 / V: ***~azm~*** / Pl: *~ri* / E: ***plasmui***[1]] (Înv; liv) **1** Formare. **2** Creare. **3** (Ccr) Ceea ce este creat, făcut, produs Si: (înv) *plasmă*[1]. **4** Alcătuire. **5** Născocire. **6** (Ccr) Ceea ce este inventat, scornit, născocit (fără a corespunde unei realități concrete) Si: *invenție*. **7** Falsificare. **8** (Ccr; rar) Ceea ce este falsificat.

plăsmuit, ~ă *a* [At: (a. 1822) URICARIUL, V, 175/27 / V: ***~ăzm~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plasmui***] **1** Căruia i s-a dat formă. **2** Căruia i s-a dat viață. **3** (Îvr) Concret. **4** (Înv; liv) Care nu corespunde unei realități concrete Si: *inventat*. **5** (Înv; liv) Falsificat.

plăsmuitor, ~oare [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 326/1 / V: ***~ăzm~*** / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plăsmui***[1] **+** *-tor*] (Înv; liv)**1-2** *smf, a* (Persoană) care dă formă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care dă viață Si: *creator, făuritor*. **5** *a* Alcătuitor. **6-7** *smf, a* (Persoană) care născocește lucruri imaginare Si: *inventator, născocitor, scornitor*. **8** *smf* Falsificator.

plăsnui *v* vz ***plăsmui***[1]

plăstoaie *sfi* [At: GL. OLT. / P: *~toa-ie* / E: ***plastă***[1] **+** *-oaie*] **1-2** (Reg; șdp) Căpiță de fân (mai mare).

plăsui[1] *vt* [At: MAT. FOLK. 1476 / Pzi: *~esc* / E: ***plasă***[1] **+** *-ui*] (Reg) A vântura cerealele.

plăsui[2] *v* vz ***plăzui***

plășcar *sm* [At: VÎRCOL, V, 97 / Pl: *~i* / E: ***plașcă***[1] **+** *-ar*] (Olt) Persoană care pescuiește cu plașcă[1] (**4**).

plășcău *sm* vz ***prașcău***

plăștaică *sf* [At: BĂCESCU, P. 47 / Pl: *~ice* / E: nct] (Iht; reg) Plătică[1] (**1**) mare.

plătagen *sn* vz ***pătlagină***

plătagină *sf* vz ***pătlagină***

plătangen *sn* vz ***pătlagină***

plătanger *sn* vz ***pătlagină***

plătangină *sf* vz ***pătlagină***

plătăgea *sf* vz ***pătlăgea***

plătăgean *sm* vz ***pătlăgea***

plătăgină *sf* vz ***patlagină***

plătagine *sf* vz ***pătlagină***

plăti [At: N. TEST. (1648), 26[V]/2 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***платити***] **1** *vt* (Fșa) A da o sumă de bani dinainte stabilită pentru o muncă efectuată, pentru un serviciu prestat etc. Si: *a remunera, a retribui*. **2** *vt* (Fșa) A achita contravaloarea bunurilor obținute, cumpărate sau folosite, a unei consumații etc. în bani sau în natură. **3** *vt* (Îe) **A ~ cu capul** (sau **cu viața**) A fi omorât pentru o greșeală, o îndrăzneală, o faptă necugetată. **4** *vt* (Îe) **A ~ cu dobândă** A se răzbuna pe cineva pentru o pagubă sau o suferință. **5** *vt* A despăgubi în bani sau în natură pentru o pagubă făcută, pentru o stricăciune etc. **6** *vt* (Înv; ccd) A lua ca despăgubire în compensație. **7** *vt* (Fșa) A achita taxe, impozite, datorii etc. **8** *vt* (Fșa) A lichida o datorie. **9** *vr* A se achita de o obligație morală. **10** *vi* A răsplăti pe cineva pentru faptele sale. **11-12** *vti* A suporta consecințele nefaste ale unei fapte, ale unei atitudini (proprii sau aparținând altuia) etc. Si: *a expia, a ispăși*. **13** *vi* A avea sau a reprezenta o anumită valoare Si: *a face, a prețui, a valora*. **14** (Îe) **A nu ~ (nici) o ceapă (degerată)** sau **(nici) două parale** (ori **doi bani, un ban, doi creițari**) sau (reg) **nici o pară putredă** (ori **un fir de tort, un baraboi**) sau **nici de un potroc** A nu avea nici o valoare. **15** *vrp* (Reg) A merita.

platibil, ~ă *a* [At: CLIMESCU, A. 271 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plăti*** **+** *-bil*] **1** Care trebuie plătit. **2** Care poate fi plătit la un anumit termen Si: (înv) *platnic* (**15**).

plătică[1] *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 297 / V: (reg) ***plot~***, ***plut~*** / Pl: *~ici*, (rar) *~ice* / E: bg ***платика***] (Iht) **1** Pește de apă dulce, cu corpul plat, turtit lateral, acoperit cu solzi mari și moi, lung de 30-40 cm, cu capul mic și scurt Si: *cârjancă* (*Brama brama*). **2** (Reg) Caracudă (*Carassius carassius*). **3** (Mol; îf *plutica*) Boarcă (*Rhodeus sericeus*).

plătică² *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ici* / E: nct] Arbore din familia leguminoaselor, originar din America de Nord, înalt până la 30 m, cu coroana rară și cu spini mari ramificați pe ramuri (și pe tulpină), cu frunzele compuse din foliole mici, ovale și cu florile mici, verzui, grupate în panicule, cultivat și la noi pentru a forma perdele de protecție, garduri vii etc. Si: *glădiță*, (reg) *roșcovar*, *roșcov-sălbatic* (*Gleditschia triacanthus*).

plătică³ *sf* [At: PAMFILE, CR. 202 / V: ***plat~***, ***peletic*** *s* / Pl: *~ici* / E: ***plată²*** + *-ică*] (Mun) **1** Fiecare din cele două jumătăți de slănină (cu șorici) care se scot după tăierea porcului. **2** Bucată mare de slănină Si: (reg) *plătiță* (**3**).

plăticiat, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *plat²*] (Ban; d. lucruri) **1** Turtit. **2** Foarte întins.

plăticuță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 142 / Pl: *~țe* / E: ***plătică¹*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Plătică¹ (**1-2**) (mai mică). **5** (Iht; reg) Boarcă (*Rhodeus sericeus*).

plătire *sf* [At: PSALT. 191 / Pl: *~ri* / E: ***plăti***] **1** Oferire a unei sume de bani dinainte stabilită pentru o muncă efectuată, pentru un serviciu prestat etc. Si: *plătit¹* (**1**), *retribuire*, *remunerare*. **2** Achitare a contravalorii în bani sau în natură Si: *plătit¹* (**2**). **3** Despăgubire. **4** Achitare a taxelor, impozitelor Si: *plătit¹* (**3**). **5** Lichidare a unei datorii Si: *plătit¹* (**4**). **6** Răsplătire. **7** Ispășire. **8-9** (Înv) Plată (**9-10**).

plătișoară *sf* [At: LB / Pl: *~re* / E: ***plată¹*** + *-işoară*] **1-2** (Îvr; șhp) Plată¹ (**1**) (mai mică) Si: *plătuță* (**1-2**).

plătit¹ *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plăti***] **1-4** Plătire (**1-2**, **4-5**). **5** Despăgubire. **6** Răsplătire. **7** Ispășire.

plătit², ***~ă*** *a* [At: (a. 1626) GCR I, 74/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plăti***] **1** (D. oameni) Care a primit o sumă de bani în schimbul efectuării unei munci, a prestării unui serviciu etc. **2** (D. contravaloarea bunurilor obținute sau cumpărate) Achitat. **3** Despăgubit. **4** (D. taxe, impozite) Achitat. **5** (D. o datorie) Lichidat.

plătitor, ~oare [At: CORESI, EV. 480 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plăti*** + *-tor*] **1-2** *a*, *smf* (Persoană fizică sau juridică) care plătește. **3-4** *smf*, *a* Platnic (**1-2**). **5** *a* (Îvr) Care răsplătește. **6** *a* (Îvr) Compătimitor. **7** *a* (Îvr) Iertător.

plătită *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îdt) ***plat~*** / Pl: *~țe* / E: ***plată²*** + *-ită*] **1** (Reg) Bucată mică din ceva. **2** (Îdt; îf *plătiță*) Porțiune îngustă de teren. **3** (Reg) Plătică³ (**2**).

plătnicie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***platnic*** + *-ie*] **1** (Rar) Calitate a celui care plătește sau care poate plăti cu promptitudine Si: *solvabilitate*.

plătui *vt* [At: MÎNDRESCU, I. G. 72 / Pzi: *~esc* / E: ger ***plätten***] (Trs) **1** A netezi suprafața unr lemne sau a unor obiecte de lemn. **2** A subția suprafața unr lemne sau a unor obiecte de lemn.

plătuire *sf* [At: I. APOLZAN, U. 14 / Pl: *~ri* / E: ***plătui***] (Trs) **1** Netezire cu rindeaua Si: *plătuit* (**1**). **2** Subțiere.

plătuit *sn* [At: MÎNDRESCU, I. G. 72 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plătui***] (Trs) **1** Plătuire (**1**). **2** Subțiere.

plătuitor *sn* [At: I. APOLZAN, U. 14 / P: *~tu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***plătui*** + *-tor*] (Trs) Rindea specială care servește la subțierea plăcilor de lemn de la uși, dulapuri, lambriuri etc. sau pentru trasarea ulucului.

plătuță *sf* [At: DRLU / Pl: *~țe* / E: ***plată*** + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Plătișoară (**1-2**).

plăv, ~ă *a* vz ***plav²***

plăvai, ~aie [At: GANE, N. I, 44 / V: (reg) ***plevai*** / Pl: *~ăi* / E: ***plav²*** + *-ai*] **1** *a* (Pop; d. animale, mai ales d. oi) Care are părul sau lâna de culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **2** *a* (Pop; d. părul sau lâna animalelor) De culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **3** *a* (Reg; d. oameni sau părul lor) Blond. **4-5** *sf*, *a* (Șîs *poamă ~e*) (Strugure) care are boabele sferice și bătute, de culoare albă sau albă-verzuie, folosit mai ales pentru producerea vinului Si: (reg) *plăvan* (**6-7**).

plăvala *sf* [At: DAMÉ, T. 123 / Pl: *~le* / E: cf *plavă¹*] (Reg) **1** Năvod². **2** Unealtă de pescuit confecționată dintr-o plasă de forme și dimensiuni variate, fixată în apă cu ajutorul a două odgoane Si: *setcă*.

plăvan, ~ă [At: ALECSANDRI, POEZII, 41 / V: (reg) ***plevan*** / E: ***plav²*** + *-an*] **1** *a* (Pop; d. boi și vaci) Cu părul alb-gălbui sau alb-cenușiu. **2** *a* (D. părul boilor și vacilor) De culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **3** *a* (Pex; d. lână) Care are culoarea albă-gălbuie sau albă-cenușie. **4** *sm* Bou cu părul alb-gălbui sau alb cenușiu. **5** *a* (Reg; d. oameni sau părul lor) Blond. **6-7** *sf*, *a* (Șîs *poamă ~ă*) Plăvaie (**4-5**).

plăvăi *vi* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *plăvăi* / E: cf *pleavă*] (Olt) A sporovăi.

plăvău *am* [At: H I. 19 / Pl: *~i* / E: ***plav²*** + *-au*] (Reg; îs) *Strugure ~* Varietate de struguri cu boabe sferice, de culoare verde-gălbuie.

plăvâi, ~âie *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 46^{V}/16 / Pl: *~* / E: slv ***плавый***] (Înv) **1-2** Plăviu (**1-2**).

plăvi *v* vz ***plivi***

plăvici *a* vz ***plăvit***

plăvii *sfp* [At: I. CR. V, 376 / V: ***plevii*** / E: cf *pleavă*] (Reg) Acțiuni, fapte lipsite de seriozitate Si: *fleacuri*, *prostii*.

plăvila *sf* vz ***plevilă¹***

plăvioară *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 18 / V: (rar) ***plev~*** / P: *~vi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***plavie*** + *-oară*] **1-2** (Pop; șhp) Plavie (**1**) (mai mică).

plăvitură *sf* vz ***plivitură***

plăvit, ~ă [At: CORESI, EV. 153 / V: (reg) *~ici*, *~ăhit*, *plăit*, ***plăvit*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***plav²*** + *-it*] **1** *a* (Înv) De culoare galbenă. **2** *a* (Îvp; d. oameni sau părul lor) Blond. **3** *a* (Îvp; d. oameni) Care are pielea foarte albă, părul blond și ochi albaștri. **4** *a* (D. animale sau părți ale lor) Care are părul sau lâna de culoare albă-gălbuie sau albă-argintie. **5** *a* (D. părul sau lâna animalelor) De culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie. **6** *s* Animal cu părul sau lâna albă gălbuie. **7** *a* (Reg; îs) *Vită ~ă* Varietate de viță de vie care face struguri cu boabe de culoare foarte deschisă. **8** *a* (Reg; îe) **A fi de vită ~ă** A se pretinde de neam mare.

plăvița *vr* [At: A II, 3 / V: ***plăița*** / Pzi: 3 *~țează* / E: ***plăvit***] (Reg) **1** (D. holde) A se îngălbeni. **2** (D. țesături) A se decolora.

plăvită *sf* vz ***plevită¹***

plăviu, ~ie *a* [At: BOLINTINEANU, O. 57 / Pl: *~ii* / E: ***plav²*** + *-iu*] **1** (Îvr; d. oameni sau părul lor) Blond. **2** (Îvr; d. oameni) Care are pielea foarte albă, părul blond și ochi albaștri Si: (înv) *plăvâi* (**2**). **3** (Înv) Palid.

plăvos, ~oasă *a* [At: COD. TOD. 231 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plav²*** + *-os*] (Îvr) Alb la față.

plăvuică *sf* vz ***plevuică***

plăvușcă *sf* vz ***plevușcă¹***

plăzmui *v* vz ***plăsmui¹***

plăzmuire *sf* vz ***plăsmuire***

plăzmuit, ~ă *a* vz ***plăsmuit***

plăzmuitor, ~oare *a*, *smf* vz ***plăsmuitor***

plăzui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121^{V}/29 / V: (îvr) ***plasui*** / Pzi: *~esc* / E: ***plaz²*** + *-ui*] (Îvr) A prezice o împrejurare nefastă.

plăzuit *sn* [At: MOXA, 359/9 / E: ***plăzui***] (Îvr) Prevestire a unei împrejurări nefaste.

plăzuitură *sf* [At: MOXA, 359/9 / P: *~zu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***plăzui*** + *-tură*] (Înv) Prezicere.

plâmânărița *sf* vz ***plămânărița***

plâmân *sm* vz ***plămân***

plângaci, ~ace *a* [At: CADE / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***plânge*** + *-aci*] (Șdp) **1-3** (Rar) Plângăreț (**1-3**). **4** (D. voce, glas, sunete etc.) Trist.

plângăcios, ~oasa *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plânge*** + *-ăcios*] (Șdp) **1-3** Plângăreț (**1-4**).

plângaret, ~eață *a* [At: SLAVICI, O. II, 75 / Pl: *~i, ~țe* / E: ***plânge*** + *-aret*] (Șdp) **1** (D. oameni) Care plânge prea ușor Si: *plângăcios* (**1**), *plângător* (**2**). (rar) *plângaci* (**1**). **2** (D. oameni) Care plânge prea mult Si: *plângăcios* (**2**), *plângător* (**3**). (rar) *plângaci* (**2**). **3** (D. oameni) Care este gata să plângă Si: *plângăcios* (**3**), *plângător* (**4**). (rar) *plângaci* (**3**). **4** (D. voce, glas) Care aparține unei persoane ce plânge ușor. **5** (D. voce, glas, sunete etc.) Plin de durere Si: *dureros*, *tânguitor*, *trist*.

plângător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plânge*** + *-ător*] **1** *a* Care plânge (**1**). **2-4** *a* (Pex) Plângăreț (**1-3**). **5** *sf* (Reg) Bocitoare.

6 *a* (D. voce, glas, sunete etc.) Trist. **7** *a* (D. sălcii) Cu ramuri lungi, foarte flexibile, lăsate în jos. **8** *smf* (Înv) Reclamant.

plângatui *vr* [At: TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***plânge*** + *-atui*] (Reg) A se plânge (**9**).

plângând, ~ă *a* [At: EMINESCU, ap. SFC IV, 259 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***plânge***] Care produce sunete tânguitoare, triste.

plânge [At: COD. VOR. 130/4 / Pzi: *plâng* / E: ml ***plangere***] **1** *vi* (D. oameni) A vărsa lacrimi din cauza unei dureri, a unei supărări, a unei emoții, a unei bucurii etc. Si: *a lăcrima*. **2** *vt* A boci o persoană moartă, un lucru pierdut, o situație dureroasă, vărsând lacrimi, tânguindu-se. **3** *vt* (Îvp) A se căi de propriile păcate, greșeli etc. Si: *a regreta*. **4** *vt* (Îlv) **A-și ~ păcatele** A regreta. **5** *vt* A regreta o ființă sau un lucru pierdut, vărsând lacrimi. **6** *vt* A avea milă de cineva. **7** *vt* A compătimi. **8** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) de milă** A-i părea foarte rău de durerea, nenorocirea cuiva. **9** *vr* (D. oameni) A-și arăta prin vorbe sau în scris nemulțumirea, necazul, durerea etc. Si: *a se căina, a se jeli, a se lamenta, a se tângui, a se vaita*, (reg) *a se plângătui*. **10** *vr* (Spc) A face o reclamație Si: *a reclama*.

plângere *sf* [At: PSALT. HUR. 4[v]/5 / Pl: *~ri* / E: ***plânge***] **1** Vărsare de lacrimi ca urmare a unei dureri, supărări, emoții, bucurii etc. Si: *plâns*[1] (**1**), (îvr) *plânget, plânsare*, (îrg) *plânsătură*. **2** (Spc) Bocire. **3** Regret. **4** (Fig) Întristare. **5** (Fig) Supărare. **6** (Fig) Tristețe. **7** (Ccr) Lacrimi. **8** (Îs) *Valea ~rii* sau (înv) *vale de ~* Lumea, pământul, considerate ca loc de suferință. **9** (În basme; fas) Loc al suferințelor, unde domnește plânsul și jalea. **10** Sesizare a unui organ de jurisdicție în vederea exercitării controlului asupra unui act al administrației de stat ori a refuzului unui organ de a-și îndeplini atribuțiile legale. **11** (Ccr) Exprimare, mai ales în scris, a unei nemulțumiri, a unei revendicări etc. adresate unei autorități Si: *reclamație*, (înv) *jalbă, pitac*[3], (îrg) *plânsoare* (**11**), (rsî) *ruca*. **12** (Pex) Pretenție, revendicare, doleanță formulată în scris.

plângeros, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 102 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plângere*** + *-os*] (Înv) **1** Jalnic. **2** Tânguitor. **3** Melancolic. **4** (Îvt) Care este vrednic de compătimire Si: *lamentabil*.

plânget *sn* [At: VARLAAM, C. 449 / Pl: *~e* / E: ***plânge*** + *-et*] (Îvr) Plângere (**1**).

plângoace *a* vz ***plângocea***

plângoce *sm* vz ***plângocea***

plângocea [At: SCL 1971, 403 / V: ***~goce*** *sm*, ***~goace*** *a* / Pl: *~oci* / E: ***plânge*** + *-ocea*] **1** *sma* (Reg) Persoană căreia îi curg mereu ochii. **2-3** *sma, a* (Trs; Ban; dep) (Om. sau copil) care plânge mult.

plânguros, ~oasă *a* [At: (cca. 1680) BV I, 234 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plânge*** + *-uros*] (Îvr) Regretabil.

plâns[1] *sn* [At: (a. 1600) GCR I, 67/22 / Pl: *~uri* / E: ***plânge***] **1** Plângere (**1**). **2** Bocire. **3** Zgomot produs de cineva care plânge. **4** (Ccr) Lacrimi. **5** (Îs) *~ul țigancii* Horă nedefinită mai îndeaproape. **6** (Îla) **De ~** Vrednic de milă Si: *jalnic, lamentabil*. **7** (Fam; îe) **~ul crocodilului** Plâns (**1**) ipocrit, fără lacrimi. **8** (Buc; Trs; îc) **~ul-cel-râu** sau **~-râu** Plânsoare (**10**). **9** (Înv) Rugăciune. **10** (Înv) Nemulțumire exprimată în scris sau oral.

plâns[2]***, plânsă*** *a* [At: MINEIUL (1776), 28[rl]/11 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***plânge***] **1** (D. oameni) Care a plâns de curând, păstrând urma lacrimilor în ochi, pe obraz etc. **2** (D. ochi, fața oamenilor) Care arată, trădează pe cel care a plâns de curând. **3** (D. lacrimi) Care au fost vărsate. **4** (D. voce, glas, sunete etc.) Trist.

plânsare *sf* [At: (a. 1799) GCR II, 169/22 / Pl: *~sări* / E: ***plâns***[1] + *-are*] (Îvr) Plângere (**1**).

plânsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***plâns***[1] + *-ătură*] (Îrg) Plângere (**1**).

plânset *sn* [At: MARCOVICI, C. 28/25 / Pl: *~e* / E: ***plâns***[1] + *-et*] **1** Plângere (**1**). **2** Bocire. **3** Tânguire. **4** (Fig) Regret. **5** (Fig) Întristare. **6** (Fig) Supărare. **7** (Fig) Tristețe. **8** (Ccr) Zgomot produs de cineva care plânge. **9** (Ccr) Lacrimi. **10** (Reg; îe) **A-și plânge ~ul** A-și destăinui păsurile, necazurile.

plânsoare *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~ori* / E: ***plâns***[1] + *-oare*] **1** Plângere (**1**). **2** Bocire. **3** Tânguire. **4** (Fig) Întristare. **5** (Fig) Supărare. **6** (Fig) Tristețe. **7** Zgomot produs de cineva care plânge. **8** (Ccr) Lacrimi. **9** Rugăminte fierbinte, cu lacrimi. **10** (Buc; Mol; mpl) Colici intestinale, mai ales la nou-născuți, care provoacă insomnii și plâns necontenit Si: *plâns-rău*. **11** (Îrg) Plângere (**11**).

plânta *v* vz ***planta***

plântare *sf* vz ***plantare***

plântă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 239[v]/16 / Pl: *~te* / E: ml ***planta***] (Îvr) Plantă[2].

plântă[2] *sf* vz ***plantă***[1]

plântăciune *sf* vz ***plantație***

plântător, ~oare *smf* vz ***plantator***

plântică *sf* vz ***panglică***

plântuță *sf* vz ***plântuță***

plâpând, ~ă *a* vz ***plăpând***

plâtangină *sf* vz ***pătlagină***

pleadă *sf* vz ***pleiadă***

pleaftură *sf* vz ***praftură***

pleagă *sf* vz ***plagă***

pleamă[1] *sf* [at: (f. a.) IORGA, S. D. VI, 30 / Pl: ? / E: slv ***племе*** (< slv ***племя***), ucr ***плем'я***] **1** Neam. **2** Familie.

pleamă[2] *sf* [At: (a. 1785) GCR II, 144/35 / Pl: *plemi* / E: ucr ***пляма***] (Înv) **1** Pată pe piele. **2** Aluniță pe piele.

plean *sn* [At: MOXA, 402/2 / Pl: *~uri* / E: slv ***плѣнь***] **1** (Îvp) Pradă de război. **2** (Îvp) Ceea ce se ia prin rechiziție. **3** (Îvp; pex) Jaf. **4** (Îvp) Ceată, grup de oameni capturați, luați ca pradă de război, ca robi sau ca prizonieri. **5** (Îvp; îe) **A lua (pe cineva) ~** A face prizonier Si: *a robi*. **6** (Înv) Robie.

pleană *sf* [At: POGOR, HENR. 231/17 / Pl: ? / E: nct] **1** (Îvr) Bucată ce se desprinde dintr-un corp turnat din fier Vz *șpan*. **2** (Reg) Pană. **3** (Buc) Flegmă. **4** (Ban) Defect. **5** (Reg) Boală internă.

pleanță *sf* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pl: *plențe* / E: cf *fleanță, zdreanță*] (Trs) Zdreanță.

pleapcă *sf* vz ***platcă***[1]

pleasă[1] *sf* vz ***plasă***

pleasă[2] *sf* vz ***plăsea***

pleasc *i* [At: DELAVRANCEA, H. T. 11 / E: fo cf *pleosc*] Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea limbii de cerul gurii.

plească[1] *sf* vz ***pleașcă***[1]

plească[2] *sf* vz ***plașcă***[1]

pleasnă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***~aznă***, (reg) ***plesnă, plezna, ploazna, puleazna*** / Pl: *plesne*, (înv) *~e*, (reg) *plesni* / E: ***plesni***] **1** (Pop) Șfichi la bici. **2** (Pgn) Bici. **3** (Îlv) **A lua (pe cineva) în ~** (sau **în ~na biciului**) A satiriza. **4** (Îal) A ironiza. **5** Lovitură de bici. **6** (Rar) Zgomot produs de plesnirea biciului. **7** (Reg; fig) Vorbă usturătoare, sarcastică. **8** (Reg) Fiecare dintre cele trei cureluțe, mai înguste, cu care se încheie cureaua la cioareci și care se prind în trei catarame. **9** (Reg) Șuviță de păr. **10** (Trs) Fir de in sau de cânepă. **11** (Pes; reg) Fir de strună legată la capătul sforii undiței, de care se prinde cârligul. **12** (Trs; îf *plesnă*) Disc sau verigă care se pune pe osia roții căruței, între umeri și roată sau între roată și leucă, pentru a le apăra de frecare. **13** (Reg) Bucată mică, țandără, aschie desprinsă din ceva. **14** (Olt) Mătreață. **15** (Pop; mpl, lsg csc) Afte, mai ales la copiii mici. **16** (Med; pop; pgn) Stomatită. **17** (Reg; îf *pleazna*) Stâncă sau piatră pe cale să se despice într-o mină. **18** (Reg; îaf) Crăpătură în stâncă. **19** (Ent; reg; îf *pleazna*) Șvab (*Periplaneta orientalis*). **20** (Ent; reg; îaf) Câinele-babei (*Oniscus murarius*).

pleaster *sm* vz ***plasture***

pleastru *sm* vz ***plasture***

pleastur *sm* vz ***plasture***

pleasture *sm* vz ***plasture***

pleașcă[1] [At: BOLLIAC, ap. TDRG / V: (înv) ***plașca, pleasca*** / Pl: *plașci, plașce* / E: bg ***плячка***] **1** *sf* (Înv) Captură de război Si: *jaf, prada*. **2** *sf* (Înv) Rechiziție. **3** *sf* (Înv; pex) Ceea ce se ia prin rechiziție. **4** *sf* (Înv; îlv) **A face ~** A jefui. **5** *sf* (Pfm) Noroc neașteptat Si: *chilipir*. **6** *sf* (Pfm; ccr) Ceea ce se obține prin noroc, prin chilipir, pe gratis sau extrem de

convenabil. **7** *sf* (Îe) **A umbla în** (sau **cu, după**) **~** ori **a căuta ~** A umbla după situații avantajoase. **8** *av* (Înv) Pe nemuncite Si: *degeaba, gratis*. **9** *av* (Înv) În schimbul unui preț extrem de convenabil. **10** *av* (Pex) Aproape pe gratis.

pleașcă² *sf* [At: CHEST. II, 125/110, 182 / Pl: ? / E: cf *plașcă*[1]] (Mol) Bucată de lemn sau de fier cu care se umple o scobitură a unei bârne strâmbe sau care se adaugă pentru a întări o grindă slabă ori pentru a prelungi o bârnă scurtă.

pleașcă³ *sf* vz ***pleșcă***

pleașcă⁴ *sf* vz ***plașcă***[1]

pleată *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 42/14 / Pl: *plete* / E: slv **плеть**] **1** (Mpl) Păr al capului unei femei, mai rar al unui bărbat, lăsat să crească mai lung și adesea să atârne răsfirat pe spate. **2** (Pgn) Păr nearanjat, necoafat. **3** (Reg; pex) Coadă din păr împletit. **4** (Reg; îe) **A se da** (sau **a umbla**) **cu pletele în vânt** A căuta ceva cu înfrigurare. **5** (Reg; îae) A se agita. **6** (Reg) Coadă falsă atașată la părul natural, pentru a-l completa sau a-l înfrumuseța Vz *mesă*. **7** (Îvr) Blană la animale. **8** (Reg) Moț[1] la cai. **9** (Reg) Smoc de păr la pintenii calului. **10** (Îvr) Panglică cu care se leagă părul. **11** (Bot; îc) **Pletele-muierii** Lichen filamentos de culoare cenușie-verzuie, care crește mai ales pe brazi, atârnat pe ramurile acestora ca niște mănunchiuri de firișoare Si: (reg) *barba-ursului, mătreața-bradului, mătreață-de-arbori* (*Usnea barbata*). **12** (Reg; îc) **Pletele-doamnei** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **13** (Trs) Mănunchi de fuior. **14** (Ast; îvr; îc) **Pletele-Verenicăi** Părul Berenicei.

pleaț *sn* vz ***plaț***

pleavă *sf* [At: TETRAEV, (1574), 222 / Pl: (îrg) *pleve*, *~ve*, (rar) *plevi*, *pleviri* / E: slv **плѣва**] **1** (Csc) Resturi de spice, de coji de boabe de cereale, de păstăi etc., rezultate ca deșeu la treieratul cerealelor și al leguminoaselor, la vânturatul cercalelor etc. **2** (Prc) Resturi mărunte de paie, de fân sau sfărâmăturile tecilor de leguminoase. **3** (Fig) Lucru de nimic, lipsit de importanță, de valoare, de semnificație. **4** (Reg; îe) **A vorbi** (sau **a spune, a grăi, a vorovi**) **pleve** A spune fleacuri, prostii. **5** (Reg; îae) A spune minciuni. **6** (Csc) Epitet pentru un om de nimic Si: *lepădătură*. **7** (Bot; înv) Neghină (*Agrostema githago*). **8** (Reg) Floare a cânepii. **9** (Reg) Polen la porumb. **10** (Reg) Lamură a făinei. **11** (Iht; reg) Plevușcă[1] (1) (*Leucaspius delineatus*).

pleavilă *sf* vz ***plevilă***[1]

pleavniță *sf* [At: MOXA, 363/31 / Pl: *~țe* / E: bg **плявница**] **1** (Înv) Loc în care se ține pleava (**1**). **2** (Înv) Magazie, șopron pentru pleavă.

pleazmă *sf* vz ***pleasmă***

pleban *sm* vz ***plebanuș***

plebanuș *sm* [At: DRLU / V: ***pleban, plebean*** / Pl: *~i* / E: mg ***plébanos***] (Trs; înv) Paroh catolic.

plebas *su* vz ***plaivăz***

plebă *sf* vz ***plebe***

plebe *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: (înv) ***pleba*** / E: fr ***plèbe***, lat ***plebs, -bis***] **1** (Csc; în Evul Mediu) Cea mai săracă pătură a populației orășenești din apusul Europei, aflată în afara ierarhiei feudale, care, alături de țărănime, a avut un rol important în revoluțiile din sec. XVI-XVII. **2** (Csc; pgn; liv) Pătură socială fără drepturi, asuprită și exploatată. **3** (Csc; prt) Oameni de rând Si: *gloată, mulțime, norod*. **4** (Rar) Origine socială umilă, de rând. **5** (Csc; prt) Pătură socială declasată. **6** (Csc; în antichitatea romană) Categorie socială din care făceau parte oamenii liberi de la orașe și sate, lipsiți de anumite drepturi politice și civile, fără o activitate permanentă și care trăiau din câștiguri întâmplătoare și din distribuții făcute de către stat.

plebean *sm* vz ***plebanuș***

plebeian, ~ă [At: CANTACUZINO, N. P. 152[r]/23 / P: *~be-ian* / V: (înv) *~bian* / Pl: *~ieni*, *~iene*, (înv) *~i*, *~e* / E: fr ***plébien***] (Liv) **1-4** *smf, a* Plebeu (**1-4**). **5** *a* Care este specific plebeilor (**1**). **6** *a* Care exprimă gândurile, aspirațiile etc. plebeilor (**1**).

plebeianism *sns* [At: DN[3] / E: ***plebeian*** + *-ism*] (Liv) Comportament de plebeu (**5**) Si: *plebeism*.

plebeiat *sn* [At: MAIORESCU, CR. III, 117 / P: *~be-iat* / Pl: ? / E: ***plebe*** + *-(i)at* cf *patriciat*] (Rar; în antichitatea romană) Calitate de plebeu (**3**).

plebeic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 118 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***plebe*** + *-ic*] (Rar; în evul mediu) **1** Care aparține plebei (**1**). **2** Privitor la plebe (**1**). **3** De plebe (**1**).

plebeism *sns* [At: DN[3] / E: it ***plebeismo***] Plebeianism.

plebcu, ~ce [At: NICOLAU, P. 29/6 / Pl: *~ci*, *~ce* / E: lat ***plebeius***] **1-2** *smf, a* (În evul mediu) (Persoană) care făcea parte din plebe (**1**) Si: (liv) *plebeian* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (În antichitatea romană) (Persoană) care făcea parte din plebe (**6**) Si: (liv) *plebeian* (**3-4**). **5** *smf* (Liv) Om de rând, needucat.

plebi- [At: DN[3] / E: lat ***plebs, -bis***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mulțime. **2** Vulg.

plebian, ~ă *smf, a* vz ***plebeian***

plebicol, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***plebicola***, fr ***plébicole***] **1-2** (Liv) (Persoană) care flatează mulțimea Si: *demagog*.

plebiscit *sn* [At: ROM. LIT. 395[2]/31 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***plébiscite***] **1** (În antichitatea romană) Decizie, lege făcută și votată de plebe (**6**). **2** Formă de consultare prin vot a voinței poporului, cu privire la un proiect de lege sau la un anumit act de stat de o importanță deosebită, asupra căruia cetățenii sunt chemați să-și exprime părerea Vz *referendum*.

plebiscitar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 11 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***plébiscitaire***] (Rar) **1** Care ține de plebiscit (**2**). **2** Privitor la plebiscit (**2**). **3** Care are loc în urma unui plebiscit (**2**).

plebiscitarism *sns* [At: DN[3] / E: ***plebiscitar*** + *-ism*] (Liv) Sistem politic care acordă poporului dreptul de a-și numi conducătorul.

plec *su* vz ***pleu***

pleca [At: PSALT. HUR. 119[r]/22 / Pzi: *plec* / E: ml ***plicare***] **1** *vt* (C. i. lucruri flexibile, părți flexibile ale unor lucruri, ființe sau părți ale lor) A îndrepta în jos sau într-o parte Si: *a apleca, a curba, a încovoia, a îndoi*. **2** (Îlv) **A-și ~ genunchii** A îngenunchea. **3-4** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ capul** (sau **fruntea, grumazul, genunchiul** sau, înv, **cerbicea**) A (se) supune. **5-6** *vtr* (Îae) A (se) umili. **7-8** *vtr* (Îae) (A a face pe cineva să renunțe sau) a renunța. **9-10** *vt* (Îe) **A(-și)** sau **a nu-si ~ capul** sau **a (nu) avea unde să(-și) ~ce capul** (sau **trupul, oasele**) A (nu) se odihni. **11-12** *vt* (Îae) A (nu) se putea odihni. **13-14** *vt* (Îae) A (nu) avea unde să se odihnească. **15-16** *vt* (Îae) A (nu) avea unde să se adăpostească. **17-18** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ inima** A (se) dedica. **19-20** *vtr* (Îae) A (se) închina. **21-22** *vtr* (Îae) (A convinge sau) a se lăsa convins. **23-24** *vtr* (Îae) A arăta înțelegere. **25-26** *vtr* (Pex; îae) A (se) înduioșa. **27-28** *vtr* (Îae) A arăta smerenie, evlavie față de cineva. **29-30** *vtr* (Îae) A da ascultare suferințelor cuiva. **31** *vt* (Îe) **A(-și) ~ urechea** (sau **urechile**) A asculta cu atenție. **32** *vt* (Îae) A lua în considerare. **33** *vt* (Pex; îae) A se îndura. **34** *vt* (Îae) A da crezare vorbelor de nimic, calomniilor, bârfelilor etc. **35** *vt* (Spc) A coborî genele, ochii, privirea, ca urmare a unui sentiment de jenă, de sfială etc. sau din cauza oboselii. **36** *vr* A se înclina înaintea, în fața cuiva în semn de respect, de admirație, de devotament, de supunere etc. Si: *a se închina, a se prosterna*. **37** *vt* (Trs) A alăpta micii. **38** *vt* (C. i. obiecte neflexibile care au o anumită poziție, de obicei verticală) A lăsa într-o parte, dându-i o poziție oblică Si: *a apleca, a înclina, a povârni*. **39** *vt* (Reg; îe) **A ~ ușa** A închide ușa pe jumătate. **40-41** *vtr* (Fșa) A (se) culca la pământ. **42-43** *vtr* (Pop) A (se) răsturna. **44** *vta* (Înv) A împinge. **45** *vr* (Rar) A descreșie în înălțime. **46** *vr* (Pop; d. aștri) A coborî spre apus Si: *a apune*. **47** *vr* (Înv; pex; d. zi) A se sfârși. **48** *vr* (Înv; fig) A decădea. **49** *vt* (Înv) A modela un material moale. **50** *vt* (Înv) A supune unei influențe, unei puteri care modifică, transformă Si: *a subjuga*. **51** *vr* A ceda în fața unei influențe, a unei presiuni, a unei forțe, a unei cereri etc. Si: *a asculta, a se preda, a se supune*. **52-53** *vtrf* (Bis; înv; spc) A (se) supune preceptelor religiei creștine, autorității lui Dumnezeu. **54-55** *vtrf* (Bis; înv) (A face să aibă sau) a avea o atitudine smerită, cucernică în fața Divinității Si: *a (se) smeri*. **56-57** *vtrf* (Înv; spc) A (se) converti la o religie. **58-59** *vtrf* (Înv) (A face să recunoască sau) a recunoaște autoritatea unei divinități creștine. **60** *vtf* (Înv) A îndupleca. **61** *vtf* (Înv) A determina. **62** *vr* (Îrg) A se îndupleca. **63** *vt* A

conduce. **64** *vr* (Înv) A înclina spre... **65** *vr* (Înv) A fi gata să... **66** *vr* (Înv) A fi dispus să sau la... **67** *vr* (Înv) A se simți atras spre... **68** *vr* (Înv) A lua drept bun. **69** *vr* (Înv) A lua în considerare. **70** *vr* (Grm; înv) A avea flexiune. **71** *vr* (Grm; spc) A se declina. **72** *vr* (Reg) A face indigestie. **73** *vr* (Reg; pex) A i se face greață din cauza unei mâncări indigeste. **74** *vi* (De obicei cu determinări locale, mai rar finale) A părăsi pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte Si: *a se duce, a merge, a porni*. **75** *vi* (De obicei cu determinări locale, mai rar finale) A se îndrepta spre... Si: *a se îndepărta, a se retrage*. **76-77** *vi* (Reg; îc) **Pleacă-fuga** sau **pleacă-fugă** (Om lăudăros) care, atunci când e vorba să acționeze, să treacă la fapte, o ia la fugă. **78** *vi* (Spc) A porni într-o cursă sportivă. **79** *vr* (Înv; fig) A se abate. **80** *vr* (Înv) A părăsi pe cineva. **81** *vr* (Înv) A renunța la... **82** *vt* (Îrg) A îndrepta. **83** *vt* (Îrg) A duce. **84** *vt* (Îrg) A trimite. **85** *vi* (Îrg; urmat de verbe la infinitiv sau conjunctiv) A fi pe punctul de a... **86** *vi* (Îrg; urmat de verbe la infinitiv și conjunctiv) A începe (să) ... **87** *vi* (Reg; spc) A începe să curgă. **88** *vi* (Olt; spc) A începe să crească. **89** *vi* (Înv; spc) A începe să treacă dintr-o stare în alta. **90** *vi* (Înv) A evolua către... **91** *vi* (Înv) A avea tendința spre... **92** *vi* A avea începutul, punctul de pornire. **93** *vt(a)* (Îvr) A turna.

plecare *sf* [At: PSALT. 43 / Pl: ~cări / E: ***pleca***] **1** Îndreptare în jos sau într-o parte a ceva flexibil Si: *aplecare, curbare, încovoiere, îndoire*. **2** Coborâre a privirii ca urmare a unui sentiment de jenă, de sfială etc. **3** (Înv) Plecăciune (**1**). **4** (Ast; Ggf; înv) Înclinare. **5** (Fiz; îvr) Refracție. **6** (Înv; fig) Decădere. **7** (Îvp) Supunere. **8** (Îvp) Consimțire. **9** (Bis) Smerenie. **10** (Înv) Pornire. **11** (Înv) Predispoziție. **12** (Înv) Aplicație. **13** (Înv) Fire. **14** (Înv) Instinct. **15** (Înv) Simpatie. **16** (Înv; pex) Afecțiune. **17** (Îe) **A fi** (sau **a-i veni**) **în ~** A fi gata să... **18** (Înv) Intenție. **19** (Grm; înv) Flexiune. **20** (Grm; înv; spc) Declinare. **21** Deplasare dintr-un loc pentru a se duce în altă parte Si: *pornire*. **22** Despărțire de cineva sau de ceva. **23** (Pex) Moment când cineva pleacă. **24** (Îs) *Punct de ~* Început al unei acțiuni. **25-26** (Îljv) (Care este) pe punctul de a porni. **27** (Îlav) **La ~** În momentul pornirii. **28** (Îlav) **Gata de ~** Pe punctul de a porni. **29** (Reg; îe) **A duce (oile) în ~** A duce oile la pășunat. **30** (Euf) Moarte. **31** Moment în care se pornește într-o cursă sportivă Si: *start*. **32** (Ccr) Loc de unde se pornește într-o cursă sportivă. **33** Părăsire a unei slujbe, a unei instituții de către un angajat pentru a se duce în altă parte.

plecat^{1} *sn* [At: CORESI, PS. 73/9 / Pl: (rar) ~uri, **(3-4)** ~e / E: ***pleca***] **1** (Înv) Umilință. **2** (Înv) Smerenie. **3** (Pop; lpl) Indigestie. **4** (Pop; lpl) Greață.

plecat^{2}***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 117 / Pl: ~ați, ~e / E: ***pleca***] **1** (D. lucruri flexibile, părți flexibile ale unor lucruri, ființe sau părți ale lor) Îndreptat în jos sau într-o parte Si: *aplecat, curbat, încovoiat, îndoit*. **2** (D. gene, ochi, pleoape, privire) Coborât ca urmare a unui sentiment de jenă, de sfială etc. ori din cauza oboselii. **3** (D. obiecte neflexibile care în mod obișnuit au o anumită poziție, de obicei verticală) Lăsat într-o parte Si: *înclinat, oblic, pieziș, povârnit*. **4** (Înv; spc) Înclinat față de o dreaptă sau față de un plan Si: *oblic*. **5** (D. aștri) Coborât spre apus. **6** (Pex; înv; d. zi) Sfârșit. **7** (Pop) Subordonat unei autorități, unei persoane etc. **8** (Pgn) Ascultător. **9** (Prt) Supus cuiva în mod exagerat Si: *servil*. **10** (Bis) Smerit. **11** (Bis) Care arată, exprimă smerenie, evlavie. **12** (Îvp) Care simte atracție pentru cineva sau ceva. **13** (Înv) Înclinat să accepte ceva cu ușurință. **14** (Grm; înv) Flexibil. **15** (Grm; înv; spc) Declinabil. **16** Care a părăsit pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte Si: (înv) *mers*.

plecăcios, ~oasă *a* [At: DRLU / V: (reg) ***plăc~*** / Pl: ~oși, ~oase / E: ***pleca*** + *-ăcios*] **1** (Îdt) Care se poate ușor apleca sau înclina Si: *flexibil*. **2** (Îrg) Supus.

plecăciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 78/7 / Pl: ~ni / E: ***pleca*** + *-ăciune*] (Înv) **1** Îndoire, aplecare, înclinare a capului și a trupului în semn de respect, de venerație, de supunere etc. Si: (înv) *plecare* (**3**), (reg) *plocon*. **2-3** (Pex) (Act, manifestare de) supunere. **4-5** (Manifestare de) respect. **6-7** (Manifestare de) devotament. **8** (Pex) Modestie. **9** (Bis) Smerenie. **10** (Rar) Lăsare în jos a privirii, a ochilor. **11** Înclinare. **12** Atracție.

plecăți *vru* [At: A III, 9 / Pzi: 3 ~ește / E: de la ***plecate*** (pll *plecat*^{1})] (Reg) **1** A face o indigestie. **2** (Pex) A i se face greață, din cauza unei mâncări indigeste Si: (pop) *a i se apleca*.

plecător, ~oare [At: CORESI, L. 527/19 / Pl: ~i, ~oare / E: ***pleca*** + *-ător*] **1** *a* (Înv) Care se îndoaie, se curbează. **2** *a* Smerit. **3** *a* Care are înclinația, tendința pentru... **4** *a* (Rar; d. miei) Care suge. **5** *sf* (Pop) Oaie care dă lapte Si: (pop) *mânzare*. **6-7** *sf, af* (Trs) (Vacă) fără viței, care dă lapte. **8** *a* (Grm; înv) Flexibil. **9** *a* (Înv; d. moduri) Conjunctiv.

plecătură *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ~ri / E: ***pleca*** + *-ătură*] **1** (Înv) Îndoire. **2** (Înv) Atracție pentru ceva. **3** (Reg) Vacă fără viței, care dă lapte.

plecățel, ~ea *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 17^{v}/12 / Pl: ~ei, ~ele / E: ***plecat***^{2} + *-el*] **1-2** (Îrg) (Puțin) înclinat într-o parte. **3-4** (Îrg) Lăsat puțin în jos. **5** (Reg; d. miei) Care este dat să sugă la altă oaie decât cea care l-a fătat.

plecățică *af* [At: VASILIU, C. 171 / Pl: ~ici / E: ***plecat***^{2} + *-ică*] (Îrg; șhp) **1-2** (Puțin) înclinată într-o parte. **3-4** Lăsată (puțin) în jos.

plecăudz, ~ă *a* [At: GR. S. VI, 242 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Supărat. **2** Mohorât.

plecenic *sn* vz ***pletenic***

plecopter *sn* [At: DER / Pl: ~e / E: fr ***plécoptères***] **1** (Lpl) Ordin de insecte cu aripile membranoase, având nervuri dese, ca o rețea, și cu corpul lățit, terminat cu două filamente lungi. **2** (Șls) Insectă din ordinul plecopterelor (**1**).

plecoșat, ~ă *a* vz ***plecozat***

plecozat, ~ă *a* [At: VLASIU, A. P. 10 / V: ***~oșat*** / Pl: ~ați, ~e / E: cf *blegoșat, plecat*^{2}] (Trs; d. urechi) Bleg.

plectenchim *sn* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: ger ***Plekthenchym***] (Bot) Țesut fals, prezent la ciupercile superioare și la licheni, format din hife miceliene.

plecticos, ~oasă *a* vz ***plicticos***

plectisi *v* vz ***plictisi***

plectisire *sf* vz ***plictisire***

plectisit, ~ă *a* vz ***plictisit***

plectisitor, ~oare *a* vz ***plictisitor***

plectridium *s* [At: DER / Pl: nct / E: fr ***plectridium***] Bacil la care sporul este așezat la unul dintre capetele celulei, ca gămălia unui ac.

plectru *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: ~re / E: fr ***plectre***] Placă mică de metal, de os, de celuloid etc., cu care se ciupesc coardele la unele instrumente muzicale Si: *pană*.

pled *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 285 / Pl: ~uri / E: fr ***plaid***, ger ***Ploid***] Bucată dreptunghiulară dintr-o țesătură deasă și ușoară de lână fină, de fire sintetice etc., de obicei ecosez în culori vii, care servește la învelit Vz *cergă, pătură, plocat, țol, velință*.

pleda *vit* [At: HELIADE, D. J. 179/4 / Pzi: ~dez / E: ***plaider***] **1-2** (Udp „pentru", „în") A susține o cauză, o idee. **3-4** (D. stări de fapt, acțiuni, activități, realizări etc.) A constitui o dovadă, un argument. **5-6** A influența favorabil Si: *a milita*. **7-8** A vorbi în fața unei instanțe judecătorești, ca avocat, pentru a apăra cauza uneia dintre părți.

pledant, ~ă *a* [At: CADE / Pl: ~anți, ~e / E: fr ***plaidant***] **1** Care pledează (**8**). **2** Autorizat să pledeze (**8**). **3** (Îs) *Avocat ~* Avocat care are dreptul să susțină o cauză în fața unei instanțe judecătorești, în schimbul unui onorariu.

pledare *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 64 / Pl: ~dări / E: ***pleda***] **1** Susținere a unei cauze, a unei idei. **2** Influențare favorabilă. **3** Discurs rostit în fața unei instanțe judecătorești ca avocat, pentru a apăra cauza uneia dintre părți.

pledat, ~ă *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 198 / Pl: ~ați, ~e / E: ***pleda***] **1** (D. o cauză, o idee) Susținut. **2** (D. un discurs) Rostit în fața unei instanțe judecătorești, de către un avocat, cu scopul de a apăra cauza uneia dintre părți.

pledi *vt* [At: ALR SN V, h 1429/272 / Pzi: ? / E: nct] (Reg; îlv) **A o ~ la drum** A o lua la fugă Si: *a fugi*.

pledoarie *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 223 / V: (rar) ***~orie*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***plaidoirie***] **1** Apărare, susținere, argumentație orală sau scrisă a unei cauze, a unei idei, a unei teze etc. **2** Expunere orală a faptelor unui proces, făcută de un avocat în fața unei instanțe judecătorești, cu scopul de a susține cauza uneia dintre părțile implicate în proces.

pledorie *sf* vz ***pledoarie***

pleducea *sf* vz ***preducea***

pleducica *sf* vz ***preducea***

plef *sn* vz ***pleu***

pleftură *sf* vz ***praftura***

plefturea/a *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10 / Pl: ~*eli* / E: ***plefturi*** + ***-eală***] (Mol) Ocară.

plefturi *v* vz ***praftori***

-plegic [At: DN[3] / E: it ***-plegico***, fr ***-plégique***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Paralitic".

-plegie [At: DN[3] / E: it ***-plegia***, fr ***-plégie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Paralizie".

plegița *vi* [At: A II, 6 / Pzi: ? / E: cf ***plejită***] (Reg; d. grâu) A se coace mai mult decât trebuie Si: *a se răscoace*.

plegnit, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. II, 329 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: cf srb *pregnuti* „a apăsa"] (Trs; d. vite; pbl) Forțat.

plegui *v* vz ***plăgui***

pleguit, ~ă *a* vz ***plăguit***

pleh *sn* vz ***pleu***

plehar *sm* vz ***plenar***

plehărită *sf* vz ***pleuărită***

plehiu *s* [At: ALR I 685/170 / Pl: nct / E: cf mg *pleh* „tablă, tinichea"] (Reg) Vătrai.

plehorniță *sf* [At: A VI, 26 / Pl: ~*țe* / E: nct] (Reg) Femeie cicălitoare.

plehub, ~a *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Surd.

plehup *s* vz ***pleoapă***

plehupă *sf* vz ***pleoapă***

plehus, ~a *a* [At: ALR I, 1090/125 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: nct] (Reg) Clăpăug.

plei[1] *sn* vz ***pleu***

plei[2] *v* vz ***plivi***

pleiada *sf* [At: IST. AM. 45[1]/17 / Pl: *ple-ia~* / V: (înv) ***plea~***, ***plia~*** / Pl: ~*de* / E: fr ***pleiade***] **1** (Mpl art.; lsg; esc) Nor de stele din constelația Taurului Si: *cloșca-cu-pui*. **2** Grup de șapte poeți greci din Alexandria. **3** Grup de șapte poeți francezi din sec. XVI. **4** (Pgn) Grup de șapte. **5** Grup de oameni ilustri care activează de obicei în același domeniu și care adesea sunt legați între ei prin concepții, năzuințe sau sarcini comune. **6** (Rar) Mulțime. **7** (Rar) Totalitate. **8** (Fiz; spc) Totalitate a izotopilor unui element. **9** (Chm; spc) Ansamblu de elemente cu proprietăți chimice foarte asemănătoare.

pleiărită *sf* vz ***pleuărită***

pleier *sm* vz ***pleuar***

plein-air *si* [At: DEX / P: *plen-er* / E: fr ***plein-air***] Pictură practicată în aer liber, în scopul sugerării atmosferei și luminii specifice peisajului natural.

pleiocaziu *s* [At: DEX / P: *ple-io~* / Pl: nct / E: nct] Inflorescență în cime, în care axele laterale sunt de aceeași lungime și dispuse în verticii.

pleistocen, ~ă [At: ENC. VET. 1 / P: *ple-is~* / Pl: **(3-6)** ~*i*, ~*e* / E: fr ***pleistocène***] **1** *sn* Primă epocă a cuaternarului, caracterizată prin alternanțe de intervale reci cu perioade calde, prin răspândirea în regiunile temperate a unor specii de mamifere ca rinocerii, elefanții etc., dar mai ales prin apariția omului. **2** *sn* Serie de straturi geologice din pleistocen (**1**). **3** *a* Care aparține pleistocenului (**1**). **4** *a* Care se referă la pleistocen (**1**). **5** *a* Care datează din pleistocen (**1**). **6** *a* Care este caracteristic pentru pleistocen (**1**).

pleit *sn* vz ***plivit***[1]

pleița *sf* vz ***plevița***[1]

pleivas *sn* vz ***plaivaz***

plejită *sf* [At: ȘEZ IV, 18 / A: nct / E: cf ***plegița***] (Reg; csnp) **1** Mâncare. **2** Fiertură.

plejni *v* vz ***plesni***

plemânărică *sf* vz ***plămânărică***

plemni *v* vz ***plesni***

plemnită *sf* [At: ALR II/I, MN 121, 3809 bis /76 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Scoabă bătută în ușorul ușii, în care intră zăvorul.

plen- *ec* vz ***pleni-***

plen *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 158, 5/5 / V: (rar) ***~num*** / Pl: ~*uri* / E: lat ***plenum***] **1** Totalitate a membrilor unei organizații sau ai unei adunări constituite. **2** (Pex) Adunare la care participă totalitatea membrilor.

plenar, ~ă *a* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 135 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***plenarius, -a, -um***] **1** *a* (D. ședințe, adunări, reuniuni etc.) Care se ține cu participarea tuturor membrilor Si: (liv) *plenitudinar*. **2** *sf* Consfătuire, ședință, adunare etc. la care participă toți membrii unui for de conducere, ai unei organizații etc. **3** *sf* (Îs) ~ *largită* Adunare la care participă și persoane care nu fac parte din unitatea respectivă. **4** *a* (Liv) Întreg. **5** *a* (Liv) Complet. **6** *a* (Liv) Desăvârșit.

plenariu, ~ie *a* vz ***plenar***

plencaci *sn* [At: CV 1951, nr. 9-10, 44 / Pl: ~*ace* / E: ucr ***планкач***] (Trs) Secure lată, cu coadă lungă, pentru dulgheri.

plenceur, ~ă *a* vz ***panceaur***

plencher *sm* [At: RETEGANUL, TR. 71 / Pl: ~*i* / E: ger ***Plänker***] (Trs; gms) Infanterist însărcinat cu misiuni de cercetare Si: *tiralior*.

plenchiță *sf* [At: I. CR. V, 183 / A: nct / V: ***flen~*** / E: cf *pleanță*] (Reg) Bucată de carne cu pieliță, care nu se poate mânca.

plenchiu *sm* [At: I. CR. VII, 252 / Pl: ~*ii* / E: nct] (Mol) Persoană care acționează numai după bunul său plac.

plener *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: nct] Calcar, rocă sau marnă de culoare deschisă și separată în plăci subțiri, aparținând cretacicului.

pleni- [At: DN[3] / V: ***plen-*** / E: it ***pleni-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Deplin. **2** Plin.

pleniluniе *sf* vz ***pleniluniu***

pleniluniu *s* [At: STAMATI, D. / V: ***~lunie*** *sf*, ***plinalunie*** *sf* / Pl: nct / E: lat ***plenilunium***] (Îdt) Lună plină.

plenipotent *sm, am* [At: AR (1829), 47[2]/19 / V: ***~tinte***, ***plini~*** *sm* / Pl: ~*nți* / E: lat ***plenipotens, -ntis***] (Înv) **1-4** Plenipotențiar (**1-4**).

plenipotență *sf* [At: VĂCĂRESCU, IST. 267 / V: (înv) ***~țiu***, ***plinipotenție*** / Pl: ~*țe* / E: it ***plenipotenza***] **1** Putere deplină, împuternicire dată cuiva pentru a acționa într-o anumită chestiune, în special în probleme care interesează două state. **2** (Ccr) Act prin care se dă o plenipotență (**1**).

plenipotențial *sm, am* vz ***plenipotențiar***

plenipotențiar [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 186 / P: ~*ți-ar* / V: (înv) ***~iu***, ***~al***, ***prenepotențial*** / Pl: ~*i* / E: lat ***plenipotentiarius***, fr ***plénipotentiaire***] **1-2** *sm, am* (Persoană) care reprezintă în anumite împrejurări conducerea unui stat pe lângă guvernele altor țări și care are în această calitate puteri depline Si: (înv) *plenipotent* (**1-2**). **3-4** *sm, am* (Înv; pgn) (Persoană) care este investită cu puteri depline de un stat, de o organizație, de o colectivitate etc. într-o împrejurare dată Si: (înv) *plenipotent* (**3-4**). **5** *am* (Îs) *Ministru* ~ Agent diplomatic imediat inferior în grad ambasadorului, care reprezintă un stat la negocieri, la încheierea unui tratat, la o conferință internațională etc., pe baza deplinelor puteri încredințate de acel stat. **6** *am* (Îas) Agent diplomatic care conduce o delegație.

plenipotențiariu *sm, am* vz ***plenipotențiar***

plenipotențiat *sm* [At: BARCIANU / P: ~*ți-at* / Pl: ~*ați* / E: ***plenipotenție*** + ***-at***] (Îdt) Plenipotențiar (**3**).

plenipotenție *sf* vz ***plenipotență***

plenipotințe *sm* vz ***plenipotent***

plenison, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***plenus*** + ***sonus***] (D. vocale; îoc *semison*) Care are caracter silabic.

plenisonie *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***plenison*** + *-ie*] (Fon; rar) Polnoglasie.

plenitudinar, ~ă *a* [At: DEX – S / Pl: *~i, ~e* / E: ***plenitudine*** + *-ar*] (Liv) Plenar (1).

plenitudine *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II. 692 / Pl: (rar) *~ni* / E: fr ***plénitude***, lat ***plenitudo, -inis***] **1** Calitate, stare a ceea ce este deplin, complet, la apogeu. **2** Stadiul cel mai înalt, cel mai complet, cel mai amplu de dezvoltare Si: *deplinătate, desăvârșire, plinătate*. **3** (Fon; îs) ~ *vocalică* Putere sonoră a unei vocale.

plentică *sf* vz ***panglică***

plentiv, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plaintif***] (Înv; frr) Tânguitor.

plenui *vt* [At: PSALT. 227 / Pzi: *~esc* / E: ***plean*** + *-ui*] (Îrg) A jefui.

plenum *sn* vz ***plen***

pleo- [At: DN[3] / P: *ple-o-* / E: fr ***pléo-***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Mai mult. **2** Numeros. **3** Plin.

pleoapă *sf* [At: MINEIUL (1776), 95[v]/23 / P: *ple-oa~* / V: ***ploa~***, (îrg) ***pleopa***, ***plehu~***, ***pleu~***, ***plop*** *sm*, ***plopă***, (înv) ***pliopă*** (Pl: *~pi*), ***pliupa***, (reg) ***plehup*** *s*, ***plioa~***, ***plohupă***, ***pluhopă*** / Pl: *~pe* / E: cf bg *поклупка*] **1** Fiecare dintre cele două cute mobile ale pielii, mărginite de gene, care acoperă și protejează partea anterioară a globului ocular Si: (rar) *clipă*, (înv) *palpebră*. **2** (Rar; pex) Ochi. **3** (Îvp) Capac pentru diverse recipiente. **4** (Spc) Capac de sicriu Si: (reg) *procovață*. **5** (Îvr; îf *pliupa*) Coajă de alună. **6** (Reg; îf *pleupă*) Cupă la fusul morii de apă. **7** (Mun) Parte a cimpoiului nedefinită mai îndeaproape. **8** (Reg) Varietate de struguri cu boaba mare, rară și albicioasă. **9** (Mol; lpl) Fiertură de fructe.

pleoască *sf* vz ***pleosc***

pleoață *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *fleoartă*] (Reg) Femeie depravată, stricată.

pleocroism *sns* [At: MURGOCI-LUDWIG, M. 18 / P: *ple-o~* / E: fr ***pleochroïsme***] (Fiz) Fenomen de modificare a culorii anumitor cristale, când sunt privite prin transparență din diferite direcții Si: *policroism*.

pleohăi *vi* [At: DLR / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A împușca în zadar.

pleomorfism *sns* [At: DN[3] / P: *ple-o~* / E: fr ***pléomorphisme***] **1** Polimorfism. **2** Concepție care susține variabilitatea morfologiei bacteriilor.

pleonasm *sn* [At: HELIADE, GR. ROM. 125/29 / P: *ple-o~* / V: (înv) ***~nazm*** / Pl: *~e*, (înv; *sm*) *~i* / E: fr ***pléonasme***] Eroare de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte, expresii sau propoziții cu același înțeles.

pleonast *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 109 / P: *ple-o~* / Pl: ? / E: fr ***pléonaste***] Mineral de culoare neagră, care se prezintă sub formă de mase granulare sau cristale cu multe fațete și care conține fier.

pleonastic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / P: *ple-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pléonastique***] **1** Care conține un pleonasm. **2** Care constituie un pleonasm. **3** (Rar) Referitor la pleonasm.

pleoncios, ~oasă *a* [At: BUGNARIU, N. 262/81 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Trs; d. oameni) Prost.

pleonexie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 17 / P: *ple-o~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πλεονεξία***] (Grî; rar) Lăcomie.

pleop *sm* vz ***plop***[1]

pleopană *sf* [At: SCL 1971, 401 / Pl: *~ne* / E: ***pleoapă*** + *-ană*] (Îvr) Ochelari care împiedică un cal să privească lateral.

pleopă *sf* vz ***pleoapă***

pleoră *sf* vz ***pleură***[1]

pleosă *sf* [At: ANTIPA, P. 342 / Pl: *~se* / E: rs ***плёс*** „sector al unei ape curgătoare"] (Reg; rsm) Cot al unei ape curgătoare.

plerom *sn* [At: DN[3] / Pl: (2) *~uri* / E: fr ***plérome***] **1** Concept al filozofiei gnostice, care denumește divinitatea din care ar proveni toate lucrurile spirituale. **2** (Bot) Zonă internă a meristemului din vârful rădăcinii, care dă naștere cilindrului central.

pleosc [At: BARCIANU / V: (reg) ***oască*** *sf*, ***pliosc i***, ***pliosca i***, ***plosc i*** / E: fo] **1** *i* (Pop) Cuvânt care imită zgomotul produs de căderea unui corp moale. **2** *i* Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea unui corp, de obicei moale sau elastic, de altul. **3** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de apă în căderea ei. **4** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de apa în care se aruncă ceva. **5** *sf* (Ban; îf *pleoască*) Lovitură dată cu palma. **6** *sf* (Bot; reg; îf *pleoască*) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

pleoscă *sf* vz ***ploscă***[1]

pleoscăi *vi* [At: KLEIN, D. 400 / V: (reg) ***~oșcăi***, ***plios~***, ***plius~*** / Pzi: *pleoscăi, ~esc* / E: ***pleosc*** + *-ăi* cf srb *pljuskati*] **1** A scoate un sunet caracteristic, prin pocnirea sau plesnirea unui corp solid de alt corp solid sau prin lovirea de ceva tare Si: *a plescăi* (**2**). **2** (Rar) A aplauda. **3-4** (D. lichide, substanțe vâscoase etc.) (A se lovi sau) a fi lovit (de sau) cu un corp tare, producând un zgomot caracteristic Si: *a plescăi* (**4-5**), (reg) *a plescăni* (**2-3**). **5** A plescăi (**1**). **6** A mânca cu zgomot Si: *a plescăi* (**7**), (reg) *a plioscăni* (**1**).

pleoscăire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pleoscăi***] **1** Producere a unui sunet caracteristic, prin pocnirea sau plesnirea unui corp solid de alt corp solid sau prin lovirea de ceva tare Si: *pleoscăit*[1] (**1**), *plescăit* (**4**), *plescăire* (**2**), (reg) *plescăială* (**2**). **2** (Rar) Aplaudare. **3** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovirea unei substanțe lichide de sau cu un corp tare Si: *pleoscăit*[1] (**2**), *plescăire* (**3**). **4** Zgomot produs prin desprinderea bruscă a buzelor una de alta sau a limbii de cerul gurii Si: *plescăială* (**1**), *plescăire* (**4**), *plescăit* (**2**), *plescătură* (**3**). **5** Mestecare și înghițire cu zgomot a alimentelor Si: *pleoscăit*[1] (**4**).

pleoscăit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***pleoscăi***] **1-4** Pleoscăire (**1, 3-5**).

pleoscăit[2]***, ~ă*** *a* [At: REBREANU, R. I 16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pleoscăi***] Care pleoscăie (**5**) Si: *zgomotos*.

pleoscăitură *sf* [At: LB / P: *~ca-i~* / V: (reg) ***pleoș~*** / Pl: *~ri* / E: ***pleoscăi*** + *-(i)tură*] **1** Plescăire (**5**). **2** (Îdt) Zgomot produs prin lovirea de degetul mare a celorlalte degete.

pleoscănită *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***plesca~***, ***plios~***, ***ploscon~*** / Pl: *~țe* / E: ***plioscani*** + *-ită*] **1** (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*). **2-3** (Trs; îf *plioscanită*) (Floarea sau) mugur al ciumăfaiei. **4** (Reg; îf *plosconita*) Dans popular în care jucătorii prinși în horă bat la un moment dat din palme unii către alții. **5** Melodie după care se execută pleosconița (**4**).

pleoscăriță *sf* [At: BORZA, D. 45 / Pl: *~țe* / E: cf *pleoscănița*] (Bot; reg) Rostopască (*Chelidonium majus*).

pleosnet *sn* vz ***plesnet***

pleosni *v* vz ***plesni***

pleoșcăi *v* vz ***pleoscăi***

pleoșcăitură *sf* vz ***pleoscăitură***

pleoști [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***plești***, ***ploști***, ***pluști***, (reg) ***pliști*** / Pzi: *~esc* / E: srb ***pljoštiti***] **1-2** *vrt* A (se) lăsa în jos sau într-o parte sub apăsarea unei greutăți. **3-4** *vrt* (Pex) A (se) deforma. **5-6** *vrt* A (se) turti. **7** *vr* (Trs; îf *plești*) A cădea pe gheață cu picioarele depărtate unul de celălalt. **8** *vr* (Ban; îf *plești, pliști*) A se ascunde. **9** *vr* (Buc) A se pleca înaintea cuiva, în semn de respect. **10** *vr* (Fig; fam) A-și pierde vigoarea, entuziasmul sau buna dispoziție. **11** *vr* (Fig; fam) A deveni istovit, abătut sau deprimat Si: (fam; fig) *a se dezumfla*.

pleoștire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***plo~*** / Pl: *~ri* / E: ***pleoști***] **1** Aplecare în jos sau într-o parte sub apăsarea unei greutăți Si: (rar) *pleoștitură* (**1**). **2** (Pex) Deformare. **3** Turtire. **4** (Buc) Reverență. **5** (Fig; fam) Pierdere a vigorii, a entuziasmului sau a bunei dispoziții. **6** (Fig; rar) Deprimare.

pleoștit, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***pleș~*** (reg) ***plio~***, ***plo~***, ***pluș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pleoști***] **1** *a* Lăsat într-o parte sau în jos sub presiunea unei greutăți. **2** *a* (Pex) Deformat. **3** *a* Turtit. **4** *sm* (Reg) Epitet dat unui om cu nasul mic și turtit Si: (reg) *plut*. **5** *a* (Olt; îf *pluștit*) Culcat la pământ Si: *întins*. **6** *a* (Fig; fam) Care și-a pierdut vigoarea, entuziasmul sau buna dispoziție Si: *abătut, deprimat, istovit*.

pleoștitură *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***pluș~*** / Pl: *~ri* / E: ***pleoști*** + *-(i)tură*] **1** (Rar) Pleoștire (**1**). **2** (Reg; ccr; îf *pluștitură*) Casă dărăpănată.

pleot *sn* vz ***ploatăn***

plepelită *sf* vz ***prepelită***

plerofori *v* vz ***pliroforisi***

pleroforie *sf* vz ***piliroforie***

ples *sn* vz ***plex***

plesa *v* vz ***plăsa***[2]

plesă *sf* vz ***plăsea***

plescaiță *sf* vz ***plescavită***

plescanită *sf* vz ***plescavită***

plescavită *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***plăs~, ~aiță, ~anită, ~căiță, ~câjîță, ~căniță*** (Pl: *~iți*), ***~căviță, pleșcaiță, pleșc~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***pljuskavice***] **1** (Mpp) Boală de piele caracterizate prin erupții, eczeme etc., în special pe picioare sau în jurul gurii. **2** (Pop; ccr) Erupție, eczemă etc. care apare ca urmare a plescăviței (**1**) Vz *spuzeală*. **3** (Pan; reg; csc; îf *plescaniță*) Părticele lemnoase rămase în fuiorul de cânepă. **4** (Reg) Plantă erbacee cu frunze ovale, cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori albe, care crește prin locuri umede și umbroase (*Malachium aquaticum*). **5** (Bot; reg; îf *plescaiță, pleșcaiță*) Șopârlaiță-albă (*Parnassia palustris*). **6** (Bot; reg) Gușa-porumbului (*Cucubalous baccifer*). **7** (Reg; îc) **~rosie** Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **8** (Orn; reg; îf *pleșcaiță*) Codobatură (*Motacilla alba*).

plescăi *vi* [At: POLIZU / V: (înv) ***pleșc~,*** (reg) ***plis~*** / Pzi: *plescăi*, (pop) *~esc* / E: ***pleasc*** + *-ăi*] **1** (Cu determinările „din limbă", „din buze") A desprinde brusc buzele una de alta sau limba de cerul gurii, în semn de plăcere, producând un zgomot caracteristic Si: (reg) *a clefăi, a plescani* (**4**), *a pleoscăi* (**5**), (reg) *a plioscăni* (**1**). **2** A pleoscăi (**1**). **3** (Rar) A aplauda. **4-5** (D. lichide, substanțe vâscoase etc.) A pleoscăi (**3-4**). **6** (D. corpuri solide) A lovi un lichid sau o substanță vâscoasă, producând un zgomot caracteristic. **7** A pleoscăi (**6**). **8** (Rar) A gâlgâi.

plescăiala *sf* [At: POLIZU / P: *~că-ia~* / V: (înv) ***pleșc~,*** (reg) ***plis~*** / Pl: *~icli* / E: ***plescăi*** + *-eală*] **1** (Rar) Pleoscăire (**4**). **2** (Mun; îf *pliscăială*) Pleoscăire (**1**). **3** (Mun; îf *pliscăială*) Lovitură dată cuiva cu palma Si: *plescăitură* (**4**). **4** (Mun; îaf) Zgomot produs de plescăială (**3**) Si: *plescăitură* (**5**).

plescăire *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 233 / V: (înv) ***pleșc~*** / Pl: *~ri* / E: ***plescăi***] **1** Desprindere bruscă a buzelor una de alta sau a limbii de carul gurii, producând astfel un sunet caracteristic. **2-4** Pleoscăire (**1, 3-4**). **5** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovirea unui corp solid de o substanță vâscoasă sau de un corp solid Si: *pleoscăitură* (**1**), *plescăitură* (**1**). **6** Înghițire cu zgomot Si: *clefăială*. **7** (Rar; ccr) Zgomot produs prin înghițire.

plescăit *sn* [At: DELAVRANCEA, H. T. 164 / P: *~că-it* / Pl: *~uri* / E: ***plescăi***] **1** Zgomot făcut de cineva atunci când mănâncă repede și lacom. **2** Pleoscăire (**4**). **3** Zgomot produs de buze în timpul sărutatului. **4** Pleoscăire (**1**). **5-7** (Rar) Pocnet (**1-3**).

plescăitură *sf* [At: REBREANU, N. 10 / V: (înv) ***pleș~,*** (reg) ***plis~*** / P: *~că-i~* / Pl: *~ri* / E: ***plescăi*** + *-(i)tură*] **1** Plescăire (**5**). **2** (Rar) Fâlfâit. **3** Pleoscăire (**4**). **4-5** (Mun; îf *pliscăitura*) Plescăială (**3-4**).

plescăiță *sf* vz ***plescavită***

plescăjță *sf* vz ***plescavită***

plescăni *vi* [At: SĂM. I. 386 / V: (reg) ***plis~*** / Pzi: *~nesc*, (reg) *plescăn* / E: ***pleasc*** + *-ăni*] **1** (Rar) A pocni. **2-3** (Reg) A pleoscăi (**3-4**). **4** (Mun) A plescăi (**1**).

plescăniță[1] *sf* vz ***pleoscăniță***

plescăniță[2] *sf* vz ***plescavită***

plescăt *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 248 / Pl: ? / E: ***plescăi*** + *-et*] (Rar) Zgomot produs de lovirea unui corp (elastic) de altul Vz *pocnet*.

plescăviță *sf* vz ***plescavită***

plesimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plessimétrique***] Care se referă la plesimetrie.

plesimetrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plessimétrie***] Folosire a plesimetrului.

plesimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***plessimètre***] Instrument folosit pentru practicarea percuției.

plesio- [At: DN[3] / P: *ple-si-o-* / E: fr ***plésio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Vecin. **2** Aproape.

plesiobiotic, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plesio-*** + ***biotic***] (D. organisme vegetale) Care trăiește în vecinătatea altui organism.

plesiosaurus *sm* vz ***plesiozaur***

plesiozaur *sm* [At: LTR[2] / P: *~si-o-za-ur* / V: ***~saurus, plezi~*** / Pl: *~i* / E: fr ***plesiosaure***, lat ***plesiosaurus***] **1** (Lpl) Gen de reptile marine fosile din era mezozoică, cu gâtul lung și cu numeroase vertebre cervicale, cu trupul gros având o lungime de 3-5 m, cu membrele transformate în palete înotătoare și cu numeroși dinți mici, înfipți în alveole. **2** (Șls) Reptilă care face parte genul plesiozaur (**1**).

plesmui *v* vz ***plăsmui***[1]

plesnaie *sf* [At: BARONZI, L. 42 / Pl: *~năi* / E: ***plesni*** + *-aie* cf *trăsnaie*] (Înv) Idee neașteptată și ciudată Si: *trăsnaie*.

plesnă *sf* vz ***pleasnă***

plesneală *sf* [At: DDRF / V: ***plez~*** / Pl: *~eli* / E: ***plesni*** + *-eală*] **1** (Rar) Plesnire (**2**). **2** (Fam; îlav) **La ~** La nimereală.

plesnel *sn* vz ***prâsnel***

plesnet *sn* [At: PRAV. GOV. 71[v]/15 / V: (înv) ***pleos~*** / Pl: *~e* / E: ***plesni*** + *-et*] **1** (Înv) Zgomot produs de lovirea palmelor pentru a exprima bucuria, veselia etc. **2** (Înv) Bătaie din palme. **3** (Reg) Lovitură. **4** (Reg; spc) Lovitură dată cu palma[1] Si: *palmă*[1]. **5** Zgomot de intensitate mare de scurtă durată, produs de un obiect care crapă. **6** (Reg; lpl) Mătreață[1].

plesnevează *sf* [At: LEXIC REG. II, 37 / Pl: *~eli* / E: ***plesnevi***[1] + *-eală*] (Reg) Mucegai.

plesnevi[1] *vi* [At: LEXIC REG. II, 37 / Pzi: 3 *~vește* / E: srb ***plesniviti***] (Reg) A mucegăi.

plesnevi[2] *v* vz ***plesni***

plesnevit[1]***, ~a*** *a* [At: LEXIC REG. II, 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plesnevi***[1]] (Reg) Mucegăit.

plesnevit[2]***, ~a*** *a* vz ***plesnit***[2]

plesni [At: DOSOFTEI, PS. 336/13 / V: ***plezni,*** (înv) ***~nevi,*** (reg) ***plejni, plemni, plios~, pleșni, plios~, plis~, plos~, plozni*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***плеснѫти***] **1** *vi* (Cu determinări ca „din palme", „în palme", „din degete", „din buze" etc.) A lovi cu zgomot palmele, degetele, buzele etc. unul de altul (pentru a chema pe cineva, pentru a aplauda, pentru a exprima bucuria, veselia, nerăbdarea etc.). **2** *vi* (Îlav) **Cât ai ~ în** (ori **din**) **palme** (sau, reg) **în pălmi** (sau, reg, **cât plesnești în pălmi**) ori **cât ai ~ din bici** Foarte repede Si: *imediat*. **3-4** *vti* A lovi cu mâna sau cu un obiect care produce un zgomot caracteristic. **5-6** *vti* (Spc) A pălmui. **7** *vt* (Îlv) **A ~ pe cineva în pălărie** A ironiza. **8** *vt* (Îc) **Unde-o ~nești și unde crapă** Se zice când spusele cuiva nu au nici o legătură cu discuția purtată. **9** *vt* (Îae) Se spune când cineva înțelege cu totul altfel, pe dos spusele cuiva. **10** *vt* (Îae) Se spune atunci când rezultatele sunt cu totul altele decât cele așteptate. **11** *vt* A așeza, a împinge printr-o mișcare bruscă Si: (pop) *a tufli*. **12** *vt* (Fig; rar) A spune răspicat în față condamnând, demascând. **13** *vi* (Fig) A nimeri. **14** *vt* (Îc) **A o ~ (bine)** A spune ceva foarte potrivit într-o anumită situație, într-un anumit moment. **15** *vi* (Îcr *a trăsni, a trânti* etc.) A face zgomot din cauza mâniei. **16** *vi* (În corelație cu *a trăsni, a trânti* etc.) A-și manifesta zgomotos supărarea, nemulțumirea. **17-18** *vit* (Pop; îc) **A-i ~ (ceva) în** (sau **prin**) **cap** (sau **în minte, prin gând**) A-i veni pe neașteptate o idee năstrușnică. **19-20** *vit* (Pop; îae) A avea pe neașteptate intenția să... **21-22** *vit* (Pop; rar; îae) A simți deodată atracție pentru cineva de sex opus. **23** *vi* (Fam; îc) **Cum îi plesnește în** (sau **prin**) **cap** Cum crede. **24** *vi* (Fam; îac) Cum se pricepe. **25** *vi* (Fam; îae) Cum știe. **26-27** *vit* A produce un zgomot caracteristic, lovind aerul cu un obiect flexibil, mai ales bici. **28-29** *vit* A produce un zgomot caracteristic în urma unei explozii, a unei arderi etc. **30** *vi* A crăpa cu violență și de obicei cu zgomot, din cauza unei presiuni interioare, a unei apăsări, loviri etc. **31** *vi* (Spc) A crăpa la suprafață căpătând fisuri Si: *a se fisura*. **32** *vi* (Spc) A exploda. **33** *vi* (Fam; îc) **A ~ de...** A nu mai putea de... **34** *vi* (Fam; îac) A(-i) fi foarte... **35** *vi* (Fam; îae) A fi plin de... **36** *vi* (Îc) **A-i ~ cuiva obrazul de rușine** A-i fi cuiva foarte rușine. **37** *vi* (D. muguri, boboci) A începe să iasă. **38** *vi* (Pex; d. muguri, boboci) A se desface. **39** *vi* (Pop; d. vite) A muri prin pocnirea pântecelui, datorită gazelor acumulate în organism Si:

a crăpa. **40** *vi* (Pfm; fig; prt) A muri. **41** *vit* (Pfm; prt) A mânca foarte mult Si: *a crăpa*. **42** *vi* A se rupe prin întindere, prin suprasolicitare, prin uzare etc. **43** *vi* (D. haine) A fi foarte strâns pe corp. **44** *vi* (D. abcese) A se sparge.

plesnicar *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 114 / V: ***~cer, pleșn~, pleznicer*** / Pl: ***~e*** / E: nct] **1** (Trs) Construcție mică de lemn, ridicată lângă șură. **2** (Trs; pex) Șopron. **3** (Reg) Semn în formă de triunghi, care se așază între acoperiș și căpriori pentru a ridica streașina casei și a feri pereții de ploaie.

plesnicer *sn* vz ***plesnicar***

plesnie *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 159 / A: nct / Pl: nct / E: ***plesni*** + ***-ie***] (Med; Ban) Stomatită.

plesnire *sf* [At: MOLNAR, RET. 33/7 / V: ***plezn~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***plesni***] **1** (Înv) (Cu determinări ca „din palme", „în palme", „din degete", „din buze" etc.) Lovire cu zgomot a palmelor una de alta pentru a chema pe cineva, pentru a aplauda, pentru a exprima bucuria, veselia, nerăbdarea etc. **2** Lovire cu mâna sau cu un obiect care produce un zgomot caracteristic Si: (rar) *plesneala* (**1**). **3** (Spc) Pălmuire. **4** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovirea aerului cu un obiect flexibil, în special bici. **5** Producere a unui zomot caracteristic în urma unei explozii, a arderii etc. **6** (Înv; pex; îf *pleznire*) Zgomot produs în urma unei explozii, a unei arderi etc. **7** Spargere cu violență și de obicei, cu zgomot, a unui vas, obiect etc. din cauza unei presiuni interioare, a unei apăsări, lovituri etc. **8** (Spc) Fisurare. **9** Rupere prin întindere, prin suprasolicitare, prin uzare etc.

plesnit^{1} *sn* [At: CHEST. II, 247/16 / Pl: (rar) ***~uri*** / E: ***plesni***] **1-9** Plesnire (**1-9**). **10-11** (Reg; art.) Plugușorul (**2-3**). **12** (Reg) Boală nedefinită mai de aproape.

plesnit^{2}***, ~ă*** [At: LB / V: ***plezn~***, (înv) ***~nevit*** / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***plesni***] **1** *a* Care a fost lovit cu mâna sau cu alt obiect. **2** *a* (D. un vas) Care este spart. **3** *a* (Prc; d. un vas) Care are fisuri Si: *fisurat*. **4** *a* (D. muguri) Care a început să apară. **5** *a* (Pex; d. muguri) Desfăcut. **6** *a* Care s-a rupt din cauza întinderii, a suprasolicitării, a uzurii etc. **7** *a* (D. abcese) Spart. **8** *a* (Trs; fig; d. oameni) Amețit de băutură. **9** *sm* (Reg) Capsă de încheiat.

plesnitoare *sf* [At: LB / V: (reg) ***~tor*** *s*, ***plezn~, plozn~*** / Pl: ***~ori*** / E: ***plesni*** + ***-(t)oare***] **1** (Reg) Șfichi la bici. **2** (Pan) Ceea ce plesnește (**26**) ca șfichiul unui bici. **3** Obiect, jucărie care produce un zgomot puternic prin lovire, atingere, întindere etc. **4** Plantă erbacee din familia cucurbitaceelor, al cărei fruct, ajuns la maturitate, se desprinde de pedunculși aruncă cu putere și cu zgomot semințele cuprinse în el Si: (reg) *castravete-sălbatic, pocnitoare* (**10**) (*Echallium elaterium*). **5** (Îrg) Verigă, disc care se montează între capătul osiei carului și roată, cu scopul de a împiedica frecarea acestora.

plesnitor *s* vz ***plesnitoare***

plesnitură *sf* [At: LB / V: ***plezn~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***plesni*** + ***-(i)tură***] **1** (Cu determinări ca „din palme", „în palme", „din degete", „din buze" etc.) Zgomot produs în urma lovirii palmelor una de alta pentru a chema pe cineva, pentru a aplauda, pentru a exprima bucuria, veselia, nerăbdarea etc. **2** (Pgn) Lovitură. **3** (Înv; fig) Învinuire hotărâtă, violentă. **4** Zgomot caracteristic, de intensitate mare, de scurtă durată, produs de ceva care izbește aerul sau alte corpuri. **5** Fisură.

plesniță *sf* [At: N. LEON, MED. 142 / Pl: ***~țe*** / E: ***plesni*** + ***-iță*** cf *plesnie*] (Mpp) Stomatită.

pleste *sfp* vz ***plăsea***

plesura [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / V: ***plezări*** / E: ns cf ger *hiessieren*] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) lovi. **3** *vt* (Reg; c. i. arbori sau trunchiul lor) A tăia și a înlătura un inel din scoarță pentru a împiedica circulația sevei elaborate de la coroană la rădăcină și a provoca astfel uscarea lentă, în picioare, a arborelui Si: *a inela*, (pop) *a secui*.

plesurare *sf* [At: REV. PĂD. XXVII, 615 / Pl: ***~rări*** / E: ***plesura***] **1** (Trs) Lovire. **2** Tăiere și înlăturare a unui inel din scoarța arborelui pentru a împiedica circulația sevei elaborate de la coroană la rădăcină și a provoca astfel uscarea lentă a acestuia. Si: *inelare*, (pop) *secuire*.

pleș^{1}***, pleașă*** [At: BIBLIA (1688), 79^{2}/4 / V: ***pleșa*** *sf* / Pl: ***~i, ~e***, (3) ***~uri*** / E: slv **плѣшь**] **1** *a* (Îvp; d. oameni) Chel. **2** *a* (D. cap, creștet, frunte etc.) Care nu are păr Si: *chel, pleșuv* (**2**). **3** *smf* (Îrg) Chelie. **4** *a* (Reg: d. cai) Care are o pată albă în frunte. **5** *a* (Rar; pan: d. munți, dealuri, soluri etc.) Sterp. **6** *sf* Pleșuvie (**4**).

pleș^{2}***, pleașă*** *a* [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: ***~i, ~e*** / E: cf ***pleș***^{1}] **1** (Reg: d. vite) Care are coarnele plecate spre spate. **2** (D. coarnele vitelor) Care au crescut asimetric, unul în sus și celălalt în jos.

pleșat, ~ă *a* [At: CHEST. V, 76/38 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: de la ***pleș***^{2}] (Reg; d. vite) Cu fruntea lată și cu coarne scurte, plecate spre spate.

pleșa^{1} *sf* [At: CHEST. II, 462/241 / Pl: ***~șe*** / E: nct] (Reg) Fântână cu apă minerală sărată.

pleșă^{2} *sf* vz ***pleș***^{1}

plscaița *sf* vz ***plescavița***

pleșcan^{1} *sm* [At: ISPIRESCU, U. 15 / Pl: ***~i*** / E: ***pleașcă***^{1} + ***-an***] (Rar) Jefuitor.

pleșcan^{2}***, ~ă*** *smf, a* [At: DLR / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***pleș***^{2}] (Buc) **1-2** (Vită) cu fruntea lată și cu coarne scurte, plecate spre spate.

pleșcar *sm* [At: CREANGĂ, GL. 4/6 / Pl: ***~i*** / E: ***pleașcă***^{1} + ***-ar***] **1** (Fam; prt) Persoană care umblă după chilipiruri Si: *chilipirgiu*, (rar) *pleșcaș* (**2**). **2** (Reg) Om mincinos.

pleșcaș *sm* [At: GALACTION, O. 279 / Pl: ***~i*** / E: ***pleașcă***^{1} + ***-aș***] **1** (Reg) Jefuitor. **2** (Rar) Pleșcar (**1**).

pleșcat, ~a *a* [At: FURTUNĂ, V. 41 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pleșcă*** + ***-at***] (Reg; d. oameni) Chel.

pleșcavită *sf* vz ***plescavița***

pleșcă *sf* [At: CIHAC, II, 262 / V: ***pleașcă*** / Pl: ? / E. ***pleș***^{1} + ***-că***] **1** (Reg) Chelie. **2** (Reg: îf *pleașcă*) Epitet dat unui om chel. **3** (Reg) Cap. **4** (Reg) Schelet.

plescăi *v* vz ***plescăi***

pleșcăiala *sf* vz ***plescaiala***

pleșcăire *sf* vz ***plescaire***

pleșcăitură *sf* vz ***plescăitură***

pleșcui *vi* [At: BELDIMAN, E. 46/30 / Pzi: ***~esc*** / E: ***pleașcă***^{1} + ***-ui***] **1** (Îrg) A prăda. **2** (Reg) A umbla după chilipiruri.

pleșcuit *sn* [At: CREANGĂ, ap. CADE / Pl: ? / E: ***pleșcui***] (Reg) Faptul de a umbla după chilipiruri.

pleșcuitor *sm* [At: DDRF / P: ***~cu-i~*** / Pl: ***~i*** / E: ***pleșcui*** + ***-tor***] (Îdt) Jefuitor.

pleșcuța *sf* [At: BĂCESCU, P. 151 / Pl: ***~țe*** / E: ***plașcă*** + ***-uță***] **1-2** (Reg; șhp) Plasă (mică) de pescuit.

pleși *vi* [At: DDRF / Pzi: ***~esc*** / E: ***pleș***^{1}] (Înv) **1** (D. oameni) A cheli. **2** (D. capul oamenilor) A pleșuvi (**2**).

pleșie *sf* [At: CIHAC, II, 262 / Pl: (rar) ***~ii*** / E: ***pleș*** + ***-ie***] (Înv) Chelie.

pleșitură *sf* [At: ALR II/I, MN 3, 6815/76 / Pl: ***~ri*** / E: ***pleși*** + ***-(i)tură***] (Reg) Chelie.

plesiv, ~a *a* vz ***pleșuv***

pleșmă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 159 / Pl: ***~me*** / E: nct] (Med; Ban; csnp) Stomatită.

plesni *v* vz ***plesni***

plesnicar *sn* vz ***plesnicar***

plesnită [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~țe*** / E: cf ***meșniță***] **1** *sf* (Reg) Obiect moale. **2** *sf* (Reg) Epitet dat unui om moale, leneș, lipsit de putere. **3** *av* (Reg; îe) **A sta ~** A sta degeaba.

pleșoi *ai* [At: LEXIC REG. II, 71 / E: ***pleș***^{2} + ***-oi***] (Mun; d. boi) Cu coarnele crescute lateral.

pleștanița *sf* [At: (a. 1812) IORGA, S. D. XIII, 198 / A: nct / Pl: ***~țe*** / E: slv **плащаница**] (Bis; înv) Aer cu care se acoperă vasele liturgice.

plești *v* vz ***pleosti***

pleștină *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ***~ne*** / E: ***pleș***^{1} + ***-ișină***] (Îvr) Loc neted și fără vegetație.

pleștit, ~ă *a* vz ***pleostit***

pleșug, ~a *a* vz ***pleșuv***

pleșugi *v* vz ***pleșuvi***

pleșugie *sf* vz ***pleșuvie***

pleșugire *sf* vz ***pleșuvire***

pleșuh, ~ă *a* vz ***pleșuv***

pleșuv, ~a [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 120[r]/12 / V: (îrg) ***~șug, ~șiv,*** (reg) ***~șuh*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: bg ***плешив***] **1** *a* (D. oameni) Care nu are păr[1] pe cap Si: *chel*, (îvp) *pleș*[1] (**1**), (reg) *pleșcat* (**1**), *peleag, târcav*. **2** *a* (D. cap, creștet, frunte) Lipsit de păr[1] Si: *chel*, (îvp) *pleș*[1] (**2**). **3** *sf* (Reg; îf ***pleșuga***) Pleșuvie (**3**). **4** *a* (Pan; d. munți, dealuri, soluri etc.) Lipsit cu totul de vegetație Si: *golaș*. **5** (Pex; d. munți, dealuri, soluri) Sterp. **6** (D. plante, mai ales d. arbori) Cu ramurile sau tulpinile goale, fără frunze Si: *desfrunzit*.

pleșuveală *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pl: ***~eli*** / E: ***pleșuvi*** + ***-eală***] (Reg) Chelie.

pleșuvi [At: LB / V: (reg) ***~ugi*** / Pzi: ***~vesc*** / E: ***pleșuv***] **1** *vi* (D. oameni) A rămâne fără păr[1] pe cap Si: *a cheli*. **2** *vi* (D. capul, creștetul etc. oamenilor) A rămâne fără păr[1] Si: *a cheli*, (înv) *a pleși* (**2**). **3** *vr* (D. păr) A cădea lăsând capul chel. **4** *vr* (Pan; d. munți, dealuri, soluri etc.) A rămâne fără vegetație. **5** *vr* (D. munți, soluri, dealuri) A deveni sterp, uscat.

pleșuvie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~ugie*** / Pl: ***~ii*** / E: ***pleșuv*** + ***-ie***] **1** Lipsă a părului[1] de pe cap, la oameni, ca urmare a căderii lui Si: *chelie*. **2** (Pex) Boală care produce căderea părului de pe cap Si: *calvitie, chelie*. **3** (Ccr) Porțiune a capului rămasă fără păr[1] în urma căderii părului Si: *chelie*, (înv) *pleșie*, (reg) *pleșitură, pleșuga* (**3**). **4** (Pan) Porțiune a unui munte lipsită cu totul de vegetație Si: (îrg) *pleașă* (**6**).

pleșuvire *sf* [At: PISCUPESCU, O. 155/14 / V: (înv) ***~ugire*** / Pl: ***~ri*** / E: ***pleșuvi***] (Rar) Pierdere a părului de pe cap în urma unei boli Si: *chelire*.

pleșuvit, ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 344 / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***pleșuvi***] **1** (D. oameni) Căruia i-a căzut părul[1] de pe cap. **2** (D. cap, frunte etc.) Rămas fără păr[1] Si: *chelit*. 3 (D. munți, dealuri, soluri) Rămas fără vegetație. **4** (Pex; d. munți, dealuri, soluri) Arid. **5** (Nob; d. vegetație) Ars de soare Si: *pârjolit, uscat*.

pleșuvitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 136[2]/29 / Pl: ***~ri*** / E: ***pleșuvi*** + ***-(i)tură***] (Înv) Parte a capului de pe care s-a ras părul[1].

pletar *sn* [At: H XI, 491 / Pl: ***~e*** / E: pbl ***pleată*** + ***-ar***] (Mol) Podoabă feminească nedefinită mai îndeaproape.

pletcuri *sfp* [At: LEXIC REG. 72 / E: mg ***pletyka***] (Reg) Vorbe răuvoitoare la adresa cuiva Si: *bârfă, bârfeală*.

pleteancă *sf* [At: F (1887), 282 / V: ***pli~*** / Pl: ***~nci, ~nce*** / E: ***pleată*** + ***-eancă***] (Reg) **1** Panglică îngustă sau fir de lână cu care de obicei femeile își împletesc cozile sau le prelungesc până în talie. **2** Șuvițe de păr[1] care se adaugă la cozi, împletindu-se odată cu acestea.

pletenic *snt* [At: L. COSTIN, GR. BÂN, 159 / V: ***plece~*** / Pl: ***~ice*** / E: cf *pleteancă*] (Reg) **1** Salbă de bani care se poartă pe frunte și pe umăr. **2** (Îf *plecenic*) Sârmă pe care se înșiră monedele unei salbe.

pleter *sn* [At: SLAVICI, V. P. 5 / V: (reg) ***~ă*** *sf*, ***~tur*** / Pl: ***~e***, (rar, *sm*) ***~i*** / E: srb ***pleter***] **1** (Pop) Împletitură de nuiele Vz *leasă*. **2** (Spc) Împletitură de nuiele mai groasă, care se face în partea de sus a unui gard de lemn. **3** (Mun; pex) Porțiune de gard din nuiele împletite. **4** (Îlv) **A se uita prin ~e** (sau **prin ~**) A cerceta. **5** (Îal) A spiona. **6** (Pex) Gard pescăresc construit din stuf, din nuiele de alun ori de salcie și instalat de-a lungul malurilor, în albia majoră a râurilor etc, pentru a opri ieșirea peștelui dintr-o anumită zonă. **7** (Olt; prc) Nuia pentru împletit garduri. **8** (Olt) Șnur sau panglică cu care își împletesc femeile cozile. **9** (Trs) Păr al femeilor împletit în cozi și adus de o parte și de alta a capului. **10** (Rar; csc) Crengi lăsate spre pământ la salcie sau la mesteacăn.

pleteră *sf* vz ***pleter***

pletereală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***pleter*** + ***-eală***] (Mun) Împletitură din nuiele.

pleți *vt* [At: DRLU / Pzi: ***~tesc*** / E: de la ***plete*** (pll *pleată*) cf *împleti*] (Îrg) A împleti.

pletină *sf* [At: SCRIBAN, D. / A și: *pletină* / Pl: ***~ne*** / E: cf *pilotină*] Navă mică, fără propulsie proprie, folosită pentru transportul mărfurilor pe căi de navigație cu adâncimi mici.

pletiniță *sf* [At: CHEST. IV, 41/106, 110 / Pl: ***~țe*** / E: srb ***pletenica***] (Trs) Întăritură făcută în malul unui râu, pentru ca apa să nu surpe malul.

pletismograf *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~e*** / E: fr ***pléthysmographe***] Aparat folosit în pletismografie.

pletismografie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pléthysmographie***] Metodă de explorare a circulației periferice bazată pe înregistrarea variațiilor pulsului.

pletismogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~me*** / E: fr ***pléthysmogramme***] Curbă obținută la pletismograf.

pletișoară *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 32 / Pl: ***~re*** / E: ***plat***(ică[1]) + ***-işoara***] (Îht; reg) Boarcă (*Rhodeus sericeus amarus*).

pletitură *sf* [At: COD. VOR., ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I. 48 / Pl: ***~ri*** / E: ***pleti*** + ***-(i)tură***] (Îrg) Împletitură.

pletiță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ***~țe*** / E: ***pleată*** + ***-iță***] **1-2** (Înv; șhp) Pleată (**1**) (mică) Si: *codiță*. **3** (Reg; lpl) Grămezi de snopi.

pletoare *sf* vz ***pletoră***

pletor *s* vz ***pletoră***

pletora *sf* [At: VEISA, I. 39/17 / A și: *pletoră* / V: (înv) ***~toare, ~tor*** *s* / Pl: ***~re*** / E: fr ***pléthore***] **1** Cantitate de sânge sau de umori depășind valorile normale din întreg organismul sau din anumite părți ale lui. **2** Stare morbidă provocată de această supraîncărcare și care se manifestă prin roșcața pielii și a mucoaselor, palpitații, puls accelerat, respirație scurtă etc. Si: (rar) *pletorie*. **3** Cantitate prea mare de obiecte, de produse, de ființe lipsite de valoare Vz *exces, prisos, surplus*. **4** (Îs) ~ *semantică* Aglomerare excesivă de sensuri la un cuvânt Vz *polisemie*.

pletoric, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***pléthorique***] **1** (D. oameni) Care are prea mult sânge. **2** (Pex; d. oameni) Care este roșu din cauza pletoriei (**2**) Si: *sanguin*. **3** (D. obiecte) Care este în cantitate prea mare Si: *supraabundent* Vz *excesiv*.

pletorie *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ***~ii*** / E: ***pletoră*** + ***-ie***] (Rar) Pletoră (**2**).

pletorism *sns* [At: DN[3] / E: ***pletoră*** + ***-ism***] **1-2** Caracter pletoric (**2-3**).

pletos, ~oasă [At: KLEIN, D. / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***pleată*** + ***-os***] **1-2** *a* (D. oameni sau capul lor) Cu păr[1] lung, despletit și bogat. **3-4** *sm, a* (Prt) (Bărbat) cu părul lăsat să crească excesiv de lung. **5** *a* (D. păr[1]) Bogat. **6** *sm* (Mpl; dep) Epitet dat unui țigan nomad. **7** *a* (D. animale, în special d. cai) Cu coamă lungă, bogată. **8** *a* (Pan; d. plante sau părți ale lor) Cu tulpinile, ramurile sau frunzele lungi, stufoase și aplecate spre pământ. **9** *a* (Rar; d. regiuni, teritorii etc.) Acoperit de o vegetație bogată. **10** *sf* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pletur *sn* vz ***pleter***

pleu [At: ANON CAR. / V: ***plec, plef, pleh, plei, plev, plic, plit*** *sn* / Pl: (**1-4**) ***~ri, ~cie***, (**5**) ***plei*** / E: srb ***pleh***, mg ***pléh***] **1** *sn* (Reg) Tablă din care sunt confecționate obiecte sau părți de obiecte. **2** *sn* (Reg; de obicei urmat de determinări care indică destinația) Obiect confecționat din tablă. **3** *sn* (Trs; Ban) Cositor. **4** *sn* (Reg) Plumb (**1**). **5** *sm* (Mar) Unitate de măsură pentru capacitate nedefinită mai îndeaproape.

pleuar *sm* [At: JAHRESBER. X, 203 / V: ***bleahar, blehar, bleher, plehar, pleier, plevar*** / P: ***ple-uar*** / Pl: ***~i*** / E: ***pleu*** + ***-ar***] (Reg) Tinichigiu.

pleuărită *sf* [At: ALR II, 6528/105, 130 / V: ***plehă~, pleiă~, pleva~*** / P: ***ple-uă~*** / Pl: ***~țe*** / E: ***pleuar*** + ***-iță***] (Trs) Tinichigerită.

pleupa *sf* vz ***pleoapă***

pleur- *ec* vz ***pleuro-***

pleural, ~ă [At: BELEA, P. A. 130 / P: ***ple-u~*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pleural***] **1** Care aparține pleurei[1]. **2** Care se referă la pleură[1]. **3** Format de pleură[1]. **4** Care se face în pleură[1].

pleură[1] *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 257[r]/11 / V: (rar) ***pleoră***, (înv) ***plevră*** / A și: (rar) *pleură* / P: ***ple-u~*** / Pl: ***~re*** / E: it ***pleura***, lat ***pleura***, fr ***pléura***] Membrană seroasă care învelește plămânii și, în continuare, căptușește pereții cavității toracice.

pleură[2] *sf* vz ***plevură***

pleurectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pleurectomie***] Rezecție parțială a pleurei[1].

pleuretic, ~ă *smf, a* vz ***pleuritic***

pleurezie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 222/15 / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleurésie*** cf lat *pleurisis*] (Med) **1** Boală care constă în inflamația acută sau cronică a pleurei[1], însoțită adesea de o abundentă secreție de lichid seros, purulent sau hemoragic Si: (înv) *pleuritide*. **2** (Îs) ~ *purulentă* Piotorax.

pleuri- *ec* vz ***pleuro-***

pleurit *sn* vz ***pleurită***

pleurită *sf* [At: CORNEA, E. I.125/18 / V: (înv) ***~it*** *sn*, ***plevrit*** / P: *ple-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pleurite***] Boală care constă în inflamația uscată a pleurei[1], fără prezența lichidului în cavitatea pleurală.

pleuritic, ~ă [At: DRLU / P: *ple-u~* / V: ***~retic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pleurétique***] **1** *a* Specific pleureziei (**1**). **2** *a* Provocat de pleurezie (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de pleurezie (**1**).

pleuritide *sf* [At: MAIOR, IST. 227/25 / P: *ple-u~* / Pl: ? / E: it ***pleuritide***] (Înv) Pleurezie (**1**).

pleuro- [At: DN[3] / P: *ple-u~* / V: ***pleur-***, ***pleuri-*** / E: fr ***pleuro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) pleură. **3** Care afectează pleura.

pleurocel *sn* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: ? / E: fr ***pleurocèle***] (Med) Hernie a plămânului și a pleurei.

pleurodinie *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleurodinie***] Durere acută, de natură inflamatorie, în regiunea nervilor intercostali.

pleuroliză *sf* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pleurolyse***] (Med) Tăiere a aderențelor pleurale care unesc cele două foițe ale pleurei.

pleuropericardită *sf* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pleuropéricardite***] (Med) Inflamație simultană a pleurei și a pericardului.

pleuropneumonie *sf* [At: BARCIANU / P: *ple-u-ro-pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleuropneumonie***] Boală care constă din asocierea unei pleurezii cu o pneumonie.

pleuroscop *sn* [At: DER III, 783 / P: *ple-u~* / Pl: *~oape* / E: fr ***pleuroscope***] Instrument format dintr-un tub de metal cu sistem optic și de iluminare, cu ajutorul căruia se examinează vizual cavitatea pleurală.

pleuroscopie *sf* [At: DER / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleuroscopie***] Procedeu de explorare vizuală a cavității pleurale cu ajutorul pleuroscopului.

pleurotomie *sf* [At: DEX / P: *ple-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pleurotomie***] Secționare a cavității pleurale în scopul evacuării puroiului colectat acolo sau în vederea explorării acestei cavități.

pleurototonus *sn* [At: DN[3] / P: *ple-u~* / Pl: ? / E: fr ***pleurothotonus***] (Med) Încovoiere a trunchiului într-o parte, în tetanus, din cauza predominanței contracturii pe mușchii laterali dintr-o singură parte.

pleuston *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***pleuston***] Totalitate a talurilor pluricelulare de alge roșii sau brune care plutesc ca niște insule pe apă.

pleuț *sn* [At: CHEST. II, 323/297 / Pl: *~uri* / E: ***pleu*** + ***-uț***] (Reg) Obiect mic din tablă.

plev *sn* vz ***plen***

plevai, ~aie *a* vz ***plăvai***

plevais *sn* vz ***plaivaz***

plevaită *sf* [At: BARONZI, L. 14 / P: *~va-i~* / V: (rar) ***~văi~*** / Pl: *~te* / E: cf *pleavă, plăvai*] (Bot) **1-2** Plante erbacee din familia compozeelor, cu tulpina albă-lânoasă ramificată de la bază și cu flori roz-violacee sau roșii-purpurii care se păstrează pe vreme îndelungată Si: *imortelă*, (reg) *pelin, plevită*[2] (**1-2**), *tavnică, tavniță* (*Xeranthemum annuum* și *foetidum*).

plevan, ~ă *a* vz ***plăvan***

plevar *sm* vz ***pleuar***

plevas *sn* vz ***plaivaz***

plevastru *sn* vz ***plaivaz***

plevaș *sn* vz ***plaivaz***

plevașcă *sf* [At: CHEST. IV, 30/356 / V: *~viș~*, *~vuș~*, ***pla~*** / Pl: *~văști* / E: cf *plavie*] **1** (Reg) Jgheab cu apă pentru coborât lemnele de la munte Si: *scoc*. **2** (Mar; îf *plavașcă*) Procedeu de transportare a bușteni lor pe apă, lăsându-i să vină singuri în jos, în dezordine, nelegați în plute.

plevăită *sf* vz ***plevaită***

plevarie *sf* [At: CV 1952, nr. 3, 42 / Pl: *~ii* / E: ***pleavă*** + ***-arie***] (Reg) Loc, construcție unde se ține pleava, nutrețul, fânul Vz *pătul*[1], *șura, șopron*.

plevariță *sf* vz ***pleuărită***

plevâșcă *sf* vz ***plevașcă***

plevela *sf* vz ***plevilă***[1]

plevere *sf* vz ***pllvire***

plevi *v* vz ***plivi***

plevicioară *sf* [At: TEAHA, C. N. 254 / Pl: *~re* / E: cf *plev*] (Reg) Poliță la jug.

plevicioare *sfp* [At: BIANU, D. S. / E: ***pleve*** (pll *pleava*) + ***-icioare***] (Rar) Părticele de piele crescute neregulat în jurul unghiilor.

plevii *sfp* vz ***plăvii***

plevilă[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DLR / V: (reg) ***plăv~***, ***pleav~***, ***~vela*** / Pl: *~le* / E: ***plevi*** + ***-ilă***] **1-4** (Îrg) Plivit[1] (**1-3, 6**). **5** (Reg) Legare a viței de vie de araci. **6** (Sst) Unealtă cu care se plivește.

plevilă[2] *sf* [At: CORESI, EV. 355 / V: (reg) ***~iră*** / Pl: *~le* / E: bg ***плевел***] (Bot) **1** (Îrg) Neghină (*Agrostemma githago*). **2** (Pgn) Buruiană care crește prin semănături.

plevioară *sf* vz ***plăvioară***

plevira *sf* vz ***plevilă***[2]

plevit *sn* vz ***plivit***[1]

plevite *sf* vz ***plevită***[1]

plevitor, ~oare *s, a* vz ***plivitor***

plevitură *sf* vz ***plivitură***

plevită[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***~ite***, ***plci~***, ***plăv~***, ***previt*** *s*, ***prevită***, ***pre~***, ***priv~*** / A și: ***pleviță*** / E: ***plev*** + ***-ită***] **1** (Pop) Placă de fier care îmbracă partea de jos a leucii. **2** (Trs) Fier din capătul leucii care se bagă pe osie. **3** Bucată de fier care servește pentru a uni două obiecte, două părți ale aceluiași obiect, pentru a repara o spărtură etc. **4** (Spc) Scoabă. **5** (Rar) Crampon. **6** (Reg) Cârlig. **7** (Rar) Agrafă.

plevită[2] *sf* [At: BRANDZA, FL. 307 / Pl: *~te* / E: ***pleavă*** + ***-ită***] **1-2** (Bot; reg) Plevaită (**1-2**) (*Xeranthemum annuum* și *foetidum*). **3** (Mun; esc) Plevușcă[1] (**3**).

plevnean *sm* [At: FOLK. MOLD. I, 535 / Pl: *~eni* / E: ***Plevna*** + ***-ean***] **1-2** Persoană care (locuiește la Plevna sau) este originară din Plevna.

plevorniță *sf* [At: ALR II, 5223/520 / Pl: *~țe* / E: ***pleavă*** + ***-orniță***] (Reg) Furcă sau lingură prevăzută cu rețea pentru pleavă.

plevos, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***pleavă*** + ***-os***] Care are multă pleavă.

plevră *sf* vz ***pleură***

plevrit *sn* vz ***pleurită***

plevui *vt* [At: A II, 7 / Pzi: *~esc* / E: ***pleavă*** + ***-ui***] (Reg) A cerne pentru a curăța de pleavă.

plevuică *sf* [At: POLIZU / V: ***plăv~*** / Pl: ? / E: ***pleavă*** + ***-uică***] **1** (Iht; rar) Plevușcă[1] (**1**) (*Leucaspius delineatus*). **2** (Pgn; esc) Plevușcă[1] (**3**).

plevuină *sf* [At: CHEST. II, 415/6 / Pl: nct / E: de la ***pleavă*** cf srb *plevnja*] (Reg) Pod la șopronul pentru nutreț.

plevura *sf* [At: UDRESCU, GL. / V: ***pleu~*** / Pl: ? / E: sg refăcut după ***plevuri*** (pll *pleavă*)] (Reg) Pleavă (1) măruntă Si: (reg) *plevușcă*[1] (**5**).

plevușcar *sm* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 587 / Pl: *~i* / E: ***plevușcă***[1] + ***-ar***] (Înv) Om tânăr și lipsit de experiență, începător, într-un domeniu oarecare.

plevușcă[1] *sf* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***plăv~*** / Pl: *~ște*, *~ști* / E: ***pleavă*** + ***-ușcă***] **1** Specie de pește de apă dulce din familia ciprinidelor, cu corpul lung de 6-10 cm, acoperit cu solzi mărunți, cu capul verde-cafeniu, spinarea galbenă-verzuie și cu luciu metalic pe restul corpului Si: (rar) *plevuică* (**1**), (reg) *chisoarcă, fâță, pleavă* (**13**), *sârmă, sârmuliță* (*Leucaspius delineatus*). **2** (Îc) ***~-de-baltă*** Pește mic, cu corpul foarte subțiat spre coadă, având pe burtă și de-a lungul șirii spinării spini puternici cu care se apără de peștii mai mari (*Gasterosteus platygaster*). **3** (Pgn; esc) Puieți și pești mărunți de orice specie Si: *albitura, caracudă, mărunțiș*, (rar) *plevuica* (**2**), (reg) *plevită*[2] (**3**). **4** (Fig; esc) Grup de oameni fără importanță. **5** (Reg) Plevură.

plevușcă² *sf* vz ***plevașca***

plex *sn* [At: KRETZULESCU, A. 491/23 / V: (rar) ***~us,*** (înv) ***ples*** / Pl: ***~uri***, (înv, *sm*) ***~i*** / E: lat ***plexus***, fr ***plexus***] **1** (Cu determinări care arată felul) Țesut anatomic format din rețele de fibre nervoase, artere, vene sau vase limfatice, care se găsește în diferite puncte ale organismului. **2** (Îs) ~ *solar* Regiune anatomică situată în partea superioară și anterioară a abdomenului (unde se află nervii și ganglionii care inervează această regiune).

plexalgie *sf* [At: DN³ / Pl: ***~ii*** / E: fr ***plexalgie***] (Med) Nevralgie a unui plex nervos sau simpatic.

plexi *s* vz ***plexiglas***

plexiglas *sn* [At: LTR² / A și: *plexiglas* / V: (abr) ***plexi*** / E: ger ***Plexiglas***, fr ***plexiglas***] Masă plastică transparentă, incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la șocuri și la trepidații Si: *polimetacrilat, stiplex*.

plexită *sf* [At: DN³ / Pl: ***~te*** / E: fr ***plexite***] (Med) Inflamație a unui plex nervos.

plexudă *sf* [At: IST. AM. 8ᵛ/10 / Pl: ***~de*** / E: ngr ***πλεξούδα***] (Grî; rar) Cosiță.

plexus *sn* vz ***plex***

plezanterie *sf* [At: DN² / Pl: ***~ii*** / E: fr ***plaisanterie***] (Frm; rar) **1** Lucru amuzant. **2** Discuție amuzantă.

plezări *v* vz ***plesura***

pleziozaur *sm* vz ***plesiozaur***

plezir *sn* [At: PR. DRAM. 128 / Pl: ***~uri*** / E: fr ***plaisir***] (Frî; rar) Plăcere.

plezná *sf* vz ***pleasnă***

plezneală *sf* vz ***plesneală***

plezni *v* vz ***plesni***

pleznicer *sn* vz ***plesnicar***

pleznire *sf* vz ***plesnire***

pleznit, ~ă *a* vz ***plesnit²***

pleznitoare *sf* vz ***plesnitoare***

pleznitura *sf* vz ***plesnitură***

plia *vt* [At: DL / P: *pli-a* / Pzi: ***~ez*** / E: fr ***plier***] A îndoi hârtie, țesături etc. suprapunând părțile într-o anumită ordine Si: *a împături*.

pliabil, ~ă *a* [At: DM / P: *plia-a~* / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pliable***] Care poate fi pliat ușor.

pliadă *sf* vz ***pleiadă***

pliaftură *sf* vz ***praftură***

pliaj *sn* [At: DLR / P: *pli-aj* / Pl: ***~e*** / E: fr ***pliage***] (Rar) Pliere (**1**).

plianit, ~a *a* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / P: *pli-a~* / Pl: ***~iți, ~e*** / E: nct] (Reg) Flămând.

pliant, ~ă [At: ALEXI, W. / P: *pli-ant* / Pl: ***~nți, ~e*** / E: fr ***pliant***] **1** *a* (D. obiecte flexibile) Care poate fi îndoit și împăturit, micșorându-și astfel suprafața. **2** *sn* Tipăritură conținând fotografii, prospecte, cataloage, imprimate pentru reclamă, informații etc., îndoită de mai multe ori și împăturită, pentru comoditatea utilizării.

plianta *sf* [At: DLR / Pl: ***~te*** / E: cf *plancă*] (Reg) Piesă care fixează măseaua coasei.

pliat, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 362 / P: *pli-at* / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***plia***] Care este îndoit și împăturit, pentru a-și micșora suprafața.

pliat *sn* vz ***pliață***

pliavas *sn* vz ***plaivaz***

pliban *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 41 / Pl: ***~i*** / E: nct] (Rar) Plantă exotică decorativă nedefinită mai îndeaproape.

plibas *sn* vz ***plaivaz***

plic¹ *sn* [At: (a. 1694) FN 27 / Pl: ***~uri*** / E: ngr ***πλίκος***, it ***plico***] **1** Obiect confecționat din hârtie împăturită într-un mod special, în forma unui buzunar și lipită pe trei părți, în care se introduc scrisori, acte etc., de obicei în vederea expedierii lor prin serviciul poștal. **2** (Pex) Plic¹ (**1**) considerat împreună cu scrisoarea, actele etc. pe care le conține. **3** Punguliță specială care se închide lipindu-se, pecetluindu-se etc. la gură și care servește ca ambalaj pentru diverse produse comerciale folosite în cantități mici. **4** (Pex) Punguliță considerată împreună cu conținutul ei.

plic² *sn* vz ***pleu***

plicar *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~i*** / E: ***plic¹*** + ***-ar***] (Mol) Factor poștal.

plică *sf* [At: D. MED. / Pl: *plice* / E: lat ***plica***] Cută a pielii sau a mucoaselor pereților anatomici.

plici¹ *i* [At: PANN, P. V. III, 29²/28 / E: fo] **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de apă când se izbește sau este izbită de un corp solid. **2** Cuvânt care imită zomotul produs de o lovitură aplicată cuiva pe piele. **3** Cuvânt care imită zgomotul produs de un sărut. **4** (Reg; îlav) **Cât ai zice ~** Într-o clipă Si: *îndată, numaidecât*.

plici² *vi* [At: REBREANU, I, 337 / V: ***~cĭi*** / Pzi: ***~cesc*** / E: ***plici¹***] (Rar) **1** A produce un zgomot prin lovirea apei de un corp solid Si: (rar) *a pliciui* (**1**). **2** A produce un zgomot printr-o lovitură aplicată cuiva pe piele Si: (rar) *a pliciui* (**2**). **3** A produce un sunet printr-un sărut Si: (rar) *a pliciui* (**3**).

plicică *sf* vz ***plisca¹***

plicĭi *v* vz ***plici²***

pliciui *vi* [At: BUL. FIL. II, 186 / Pzi: *pliciui* / E: ***plici¹*** + ***-ui***] (Rar) **1-3** A plici² (**1-3**).

pliciuire *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 276 / Pl: ***~ri*** / E: ***pliciui***] (Rar) **1** Producere a unui zgomot prin lovirea apei de un corp solid. **2** Producere a unui zgomot printr-o lovitură aplicată cuiva pe piele. **3** Producere a unui sunet printr-un sărut.

plicsis *s* [At: POLIZU / S și: *plixis* / E: ngr ***πλῆξις***] (Înv) **1-2** Plictiseală (**1-2**).

plicticos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***plec~*** / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ngr ***πληκτικός***] **1** Plictisitor (**1**). **2** (Pex) Neinteresant. **3** Monoton. **4** Care supără Si: *plictisitor* (**4**), *supărător*. **5** Care enervează Si: *agasat, enervant, plictisitor* (**5**), *sâcâitor*.

plictis *sn* [At: IBRĂILEANU, A. 8 / A și: *plictis* / Pl: (rar) ***~uri*** / E: pvb ***plictisi***] (Înv; fam) **1-2** Plictiseală (**1-2**).

plictiseală *sf* [At: POLIZU / Pl: ***~eli*** / E: ***plictisi*** + ***-eală***] **1** Stare sufletească apăsătoare, ușoară depresie provocată de singurătate, de lipsă de ocupație, de o activitate lipsită de interes, de monotonie etc. Si: *plictisire* (**1**), *urât*, (înv; fam) *plictis* (**1**). **2** (Pex) Împrejurare care provoacă o asemenea stare sufletească Si: (înv; fam) *plictis* (**2**). **3** Enervare. **4** (Pex) Stare de enervare, de agasare.

plictisi [At: I. GOLESCU, C. / V: ***plec~, plih~,*** (reg) ***pric~*** / Pzi: ***~sesc*** / E: ngr ***πλήκτω***] **1** *vr* A fi cuprins de plictiseală (**1**). **2** *vr* A nu-i mai face plăcere. **3** *vr* A se sătura de ceva sau de cineva. **4** *vt* A supăra. **5** *vt* A crea o stare de enervare, de iritare Si: *a agasa, a enerva, a irita*. **6** A bate la cap Si: *a deranja, a sâcâi*. **7** *vr* (Reg) A obosi.

plictisire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***plec~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***plictisi***] (Rar) **1** Plictiseală (**1**). **2** Supărare. **3** Enervare.

plictisit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. II, 95 / V: (înv) ***plec~*** / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***plictisi***] **1** Care este cuprins de plictiseală (**1**). **2** Care exprimă plictiseală (**1**). **3** Care este dezgustat, scârbit, sătul de ceva sau de cineva. **4** Care exprimă dezgust, scârbă, lipsă de plăcere. **5** Care este enervat, agasat. **6** Supărat. **7** Deranjat. **8** (Reg) Obosit.

plictisitor, ~oare *a* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***plec~*** / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***plictisi*** + ***-tor***] **1** Care produce plictiseală (**1**) Si: *plicticos* (**1**). **2** (Pex) Neinteresant. **3** Monoton. **4-5** Plicticos (**4-5**).

plicui *vt* [At: CR (1833), 97²/24 / Pzi: ***~esc*** / E: ***plic¹*** + ***-ui***] (Asr) A pune scrisori, acte etc. într-un plic¹ (**1**).

pliculeț *sn* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 517/4 / Pl: ***~e*** / E: ***plic¹*** + ***-uleț***] **1-2** (Șhp) Plic¹ (**1**) (mic) Si: (rar) *plicușor* (**1-2**).

plicușor *sn* [At: CARAGIALE, O. IV, 399 / Pl: ***~oare*** / E: ***plic¹*** + ***-ușor***] **1-2** (Rar; șhp) Pliculeț (**1-2**).

plie *sf* [At: DN³ / Pl: ***~uri*** / E: fr ***plié***] (Cor) Îndoire lentă a picioarelor cu genunchii în afară, urmată de întinderea lor.

pliere *sf* [At: LTR² / P: *pli-e~* / Pl: ***~ri*** / E: ***plia***] **1** Îndoire a unei hârtii, țesături etc. prin suprapunerea părților într-o anumită ordine Si: *împăturire*, (rar) *pliaj*. **2** Îndoire cu 180° a unei table de-a lungul unei linii curbe sau drepte.

plieciș *av* [At: DLR / A: nct / E: nct] (Reg) **1** Pe ascuns. **2** Fără să fie văzut.

pliești *sf* [At: ALR I, 1697/348 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Praștie.

plievast *sn* vz ***plaivaz***

pliftură *sf* vz ***praftură***

pligetoare *sf* vz ***privighetoare***

plihtisi *v* vz ***plictisi***

plimb *sn* vz ***plimba***

plimba *a* [At: COD. VOR. 8/5 / V: (îrg) ***preambla***, ***preîmbla***, ***preumbla***, ***primbla***, ***prinbla***, ***prâmbla***, (înv) ***preaîmbla***, ***prembla***, (reg) ***porumbla***, ***prâînmbla***, ***prâumbla***, ***preimbla***, ***prîmbla***, ***priumbla***, ***proîmbla*** / Pzi: *plimb* / E: ml ***preambulare***] **1** *vt* (Înv) A străbate teritorii, suprafețe de teren, așezări etc. Si: *a cutreiera*. **2** *vt* (Înv) A examina cu atenție, deplasându-se printre... Si: *a cerceta*. **3** *vr* A umbla în voie dintr-un loc în altul pentru a lua aer, pentru a se distra, pentru a se relaxa, pentru a face mișcare etc. Si: (fam; gmț; irn) *a se plimbarisi*. **4** *vr* (Pex) A se deplasa din loc în loc Si: *a colinda*, *a cutreiera*. **5** *vr* (Îe) **A se ~ ca vodă prin lobodă** A umbla prin toate părțile fără nici o piedică. **6** *vr* (Fam; fe) **Du-te de te ~bă** Ocupă-te de treburile personale, nu te amesteca în treburile altuia. **7** *vr* (Îrg; pgn) A merge. **8** *vt* A duce oameni sau animale. **9** *vt* A scoate pe cineva și a însoți la plimbare. **10** *vt* (Fam; fe) **~bă ursul** Du-te și vezi-ți de treabă! **11** *vt* (D. vehicule) A transporta. **12** *vt* (C. i., rar, ființe) A muta obiecte dintr-o parte în alta. **13** *vt* (Pgn; urmat de determinări locale) A deplasa. **14** *vt* (Pop; fe) **A-și ~ urechea** A-și încorda auzul pentru a prinde zgomotele ușoare, vorbele șoptite.

plimbac *s* [At: STOICA, VÎN. 20 / Pl: nct / E: cf *plimba*] Drum pe care coboară porcii mistreți spre o curmătură.

plimbare *sf* [At: PRAV. 175 / V: (îrg) ***plinb~***, ***prâîmbla~***, ***preâmblare***, ***preîmblare***, ***preumblare***, ***primblare***, ***prinblare***, (reg) ***prâmblarie***, ***prâumbla~***, ***prembla~*** / Pl: *~bări* / E: ***plimba***] **1** Mers în voie pentru a se recrea, a lua aer etc. Si: *plimbat*[1] (**1**), *promenadă*. (rar) *plimbet* (**1**). **2** (Fam; fe) **A trimite pe cineva la ~** A nu vrea să stea la discuție cu cineva. **3** (Fam; îae) A da afară. **4** (Fam; îae) A concedia. **5** (Fam; îae) A se descotorosi de cineva. **6** (Pgn) Călătorie de agrement Si: *plimbat*[1] (**2**). **7** (Înv; ccr) Loc de promenadă Si: (înv) *plimbatoare* (**3**). **8** Deplasare a unor oameni sau animale dintr-un loc în altul Si: *plimbat*[1] (**3**). **9** (Înv) Closet.

plimbarisi *vr* [At: SFC IV, 188 / Pzi: *~sesc* / E: ***plimba*** + *-arisi*] (Fam; gmț; irn) A se plimba (**3**).

plimbat[1] *sn* [At: PREDA, R. 149 / Pl: *~uri* / E: ***plimba***] **1-3** Plimbare (**1**, **6**, **8**).

plimbat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***plimba***] (D. animale) Scos afară și însoțit la plimbare.

plimbă *sf* [At: DELAVRANCEA / V: (reg) ***plimb*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~bie***, ***prim~***, ***primblă***, ***primblu*** (Pl: *~ri*) *sn* / Pl: *~be* / E: pvb ***plimba***] **1** (Reg) Parte de deasupra a unei balustrade, a unei scânduri, de care se prinde cu mâna. **2** (Reg; pex) Balustradă. **3** (Reg) Prăjină pe care se așază sau se sprijină ceva. **4** (Reg; îf *primblă*) Fiecare dintre bețele care se pun de-a curmezișul în interiorul unui stup primitiv. **5** (Trs; îf *primblă*) Stinghie care fixează picioarele unei mese, ale unui scaun etc. **6** (Reg; îf *primblă*) Vergea de fier care fixează cele două brațe ale unei leici. **7** (Reg; îf *plimb*) Grindă superioară a unei case. **8** (Reg; îf *primblă*) Pârghie care servește la umflarea foalelor. **9** (Reg; îf *primblă*) Fiecare dintre scândurile așezate orizontal de la spătarul unui scaun. **10** (Trs; îf *primblă*) Scândură care leagă cele două părți laterale ale războiului de țesut. **11** (Mun) Prăjină scurtă de care se atârnă dârlogii, iețele și vatalele la războiul de țesut. **12** (Trs; Ban) Bucată de lemn prinsă la încheietura căprioriilor pentru a-i consolida. **13** (Reg; îf *primblă*) Pervaz.

plimbăreală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ele* / E: ***plimbare*** + *-eală*] (Fam; gmț; irn) Plimbare scurtă Si: (reg) *plimbuș*.

plimbăreț, ~eață *a* [At: CONACHI / V: (îrg) ***preumblă~***, ***primblă~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***plimba*** + *-ăreț*] (Prt) Căruia îi place să se plimbe mult, să umble fără rost, să hoinărească Si: (înv; prt) *plimbătaret*.

plimbărică *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 40 / Pl: *~ici* / E: ***plimbare*** + *-ică*] (Fam) Plimbare (**1**) scurtă.

plimbăt *sn* vz ***plimbet***

plimbător, ~oare [At: DRLU / V: ***preîmblatoriu***, ***preumblă~***, (reg) ***primblă~*** / Pl: *~i*, *~oare*, (rar, *sf*) *~i* / E: ***plimba*** + *-ător*] **1** *smf* (Înv) Persoană care se plimbă (**1**). **2** *sm* (Reg; îf *primblător*) Jucător dintr-un joc de copii cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **3** *sf* (Înv) Loc de promenadă. **4** *sf* (Pop) Closet.

plimbet *sn* [At: DDRF / V: ***~băt*** / Pl: *~e* / E: ***plimba*** + *-et*] **1** (Rar) Plimbare (**1**). **2** (Mun; fig; lpl) Ciudățenii. **3** (Mun; fig; lpl) Toane.

plimbie *sf* vz ***plimba***

plimbuliță *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***plimbă*** + *-uliță*] (Reg) Plimbare (**1**) scurtă.

plimbuș *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~e* / E: ***plimba*** + *-uș*] (Mun) Plimbăreală.

plimbuță *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***plimbă*** + *-uță*] (Reg) Plimbare (**1**) scurtă Si: *plimbuliță*.

plimez *sn* vz ***pecmez***

plimită *sf* vz ***pivinită***

plimnicer *sn* [At: CADE / V: ***plini~*** / Pl: ? / E: cf bg *пъхтник*] (Trs) Încăpere sau despărțitură într-o magazie, într-o șură etc. în care se țin uneltele agricole, pleava etc.

plin, plină [At: COD. VOR. 124/26 / Pl: (**1-35**) *~i*, *~e*, (**36-37**) *~uri* / E: ml ***plenus***] **1** *a* (D. vase, încăperi, recipiente, spații etc.) Care este umplut până sus, în întregime, până la limită cu ceva. **2** *a* Care conține toată cantitatea pe care o poate cuprinde. **3** *a* (Îlav) **~ ochi** Umplut până la limita capacității. **4** *a* (Îlav) **Cu gura ~ă** Cu mâncare în gură. **5** *a* (Îvr; îal) Cu satisfacție răutăcioasă. **6** *a* (Îe) **A fi ~ de sine (însuși** sau **de el** etc.) A fi încrezut. **7** *a* (Îae) A fi sigur de capacitatea, de forțele etc. sale. **8** *a* (Îla) **~ de el** (sau **de sine**) Arogant. **9** *a* (Îal) Sigur pe el. **10** *a* (Îe) **A-i fi (cuiva) paharul ~** Se spune despre cineva care a suferit mult, a îndurat multe necazuri, și nu le mai poate suporta. **11** *a* (D. arme de foc) În care au fost introduse cartușe Si: *încărcat*. **12** *a* (Reg; d. femelele unor animale) Care urmează să nască Si: (pop) *burțoasă*, (reg) *depusă*, *groasă*. **13** *a* (Înv) Care este complet ocupat. **14** *a* Care este fără goluri în interior. **15** *a* Care este format dintr-un material compact Si: *compact*, *masiv*. **16** *a* Întreg. **17** *a* (Îs) *Profesor ~* Profesor universitar titular, beneficiind de toate titlurile și drepturile prevăzute de lege. **18** *a* (Îs) *Catedră ~ă* Catedră care are numărul complet de ore prevăzut de regulament. **19** *a* (Înv; d. vise) Care se îndeplinește Si: *împlinit*, *realizat*. **20** *a* (Rar; d. flori) Învolt. **21** *a* (Rar; pan) Des. **22** *a* (Udp „de") Care cuprinde, conține, posedă ceva în cantitate sau în număr mare Si: *întesat*. **23** *a* (Udp „de") Care posedă ceva din belșug, din abundență, depășind așteptările. **24** *a* (Pex) Copleșit. **25** *a* (Spc; d. ochi; de obicei cu determinarea „de lacrimi") Înundat de lacrimi. **26** *a* (Udp „de" sau, rar „cu") Care este acoperit cu ceva, pe întreaga suprafață sau pe o parte determinată a ei. **27** *a* (Spc) Acoperit, uns, îmbibat cu o substanță, cu o materie care pătează, murdărește, strică Si: *mânjit*, *murdar*, *patat*. **28** *a* (D. ființe sau, pex, d. corpul sau părți ale corpului lor) Cu forme rotunde Si: *durdulia*, *grăsuț*, *rotund*. **29** *a* Care are amploare, intensitate, profunzime deplină. **30-31** *a* (Îlav) **În** (sau, rar **la**, **din**) **plin...** (ori **~ă...**, **~a...**) (În sau) din mijlocul... **32** *a* (Îal) În toiul... **33** *a* (Înv; fe) **A fi ~ de neam** A face parte dintr-o familie nobilă, bogată. **34** *a* (Spc; d. lună) Care are forma perfect rotundă și maximum de luminozitate. **35** *a* (D. voce) Cu volum Si: *sonor*. **36** *sn* Cantitate din ceva cât umple un vas, un recipient, o încăpere, o cavitate etc. Si: *conținut*, *cuprins*. **37** *sn* (Îs) *~ul conductei* Cantitate de fluid care rămâne în permanență într-o conductă de transport. **38** *sn* (Îlav) **Din ~** Din abundență. **39** *sn* (Îal) Cu intensitate maximă. **40** *sn* (Reg) Puternic. **41-42** *sn* (Îljv) **În ~** (Care atinge, lovește) exact în țintă. **43-44** *sn* (Îal) (Care atinge, lovește) drept în corpul, în masa cuiva sau a ceva. **45** *sn* (Îe) **A lovi, a ținti în ~** A lovi drept la țința vizată. **46** *sn* (Îae) A-și atinge scopul. **47** *sn* (Îlpp) **În ~ul** În mijlocul... **48** *sn* (Pex; îal) În toiul. **49** *sn* (Îe) **A-i merge cuiva în** (sau **din**) **~** A-i merge cuiva bine. **50** *sn* (Îae) A reuși în tot ceea ce întreprinde.

51 *sn* (Îc) **A ieși cuiva cu ~** (sau **~ul**) A ieși înaintea cuiva în mod accidental, cu un vas cu apă, fapt care, în superstițiile populare, este considerat semn prielnic. **52** *sn* (Îlav) **Cu ~** Cu rezultate pozitive. **53** *sn* (Îc) **A face ~ul** A umple rezervorul unei mașini. **54** *sn* (Îoc *gol*) Spațiu, suprafață compactă, masivă, fără goluri în interior. **55** *sn* (Îvr) Fast, ceremonial cuvenit într-o anumită împrejurare. **56** *sn* (Îvr) Înălțime. **57** *sn* (Îvr) Slavă.

plinăciune *sf* [At: PO 254/2 / V: ***plini~*** / Pl: *~ni* / E: ***plin*** + *-ăciune*] (Înv) Plinătate (**2**).

plinălunie *sf* vz ***pleniluniu***

plinătate *sfs* [At: BARCIANU / V: (înv) ***plinit~*** / E: ***plin*** + *-ătate*] **1** Calitate, stare a ceea ce este deplin, complet, întreg. **2** Cel mai înalt, cel mai complet, cel mai amplu stadiu de dezvoltare Si: *deplinătate, plenitudine,* (înv) *plinăciune, plineală.*

plinbare *sf* vz ***plimbare***

plineală *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET[2] II, 78 / Pl: *~eli* / E: ***plini*** + *-eală*] **1** (Îdt) Plinătate (**2**). **2** (Jur; înv) Executare silită a unei hotărâri. **3** (Înv) Achitare a unei datorii.

plini [At: DOSOFTEI, PS, 40/12 / Pzi: *~nesc* / E: ***plin***] **1** *vt* (Înv) A face să fie plin (**1**) Si: *a completa, a umple.* **2** *vt* (Îrg) A face să fie întreg Si: *a completa, a întregi.* **3** *vrp* (Înv) A-și desăvârși. **4** *vt* (Înv) A răscumpăra. **5** *vt* (Îrg) A atinge un anumit termen, număr de ani, zile etc. **6** *vr* (Pop; d. prorociri, prevestiri etc.) A se adeveri. **7** *vt* (Îrg) A duce la îndeplinire Si: *a executa, a îndeplini.* **8** *vt* (Înv) A satisface anumite dorințe Si: *a realiza.* **9** *vt* (Îrg) A achita o datorie, o obligație bănească etc. **10** *vt* (Înv) A face.

plinicel, ~ea *a* [At: DDRF / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***plin*** + *-icel*] **1-2** (Rar; șhp) Plinuț (**1-2**).

plinicer *sn* vz ***plimnicer***

plinicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plini*** + *-icios*] (Îvr) Realizabil.

pliniciune *sf* vz ***plinăciune***

plinință *sf* [At: ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 130 / Pl: ? / E: ***plini*** + *-ință*] (Îvr) Realizare.

plinipotent *sm* vz ***plenipotent***

plinipotență *sf* vz ***plenipotență***

plinire *sf* [At: MINEIUL (1776), 209[V2]/28 / Pl: *~ri* / E: ***plini***] (Înv) **1** Completare. **2** Desăvârșire. **3** Răscumpărare. **4** Adevenire. **5** Executare. **6** Satisfacere. **7** (Reg) Achitare a unei datorii bănești, a unei obligații etc. Si: *plinit* (**7**).

plinișor, ~oară *a* [At: ȘEZ. II, 214 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plin*** + *-işor*] **1-2** (Pop; șhp) (Cam) plin (**1**).

plinit *sn* [At: CALENDARI (1733), 56/1 / Pl: ? / E: ***plini***] (Înv) **1** Completare. **2** Desăvârșire. **3** Răscumpărare. **4** Adeverire. **5** Executare. **6** Satisfacere. **7** Plinire (**7**).

plinitate *sf* vz ***plinătate***

plinitor, ~oare *smf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 385 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plini*** + *-tor*] (Înv) **1** Persoană care îndeplinește ceva. **2** Persoană care duce ceva la bun sfârșit.

plintă *sf* [At: NAUM, IST. ART. 173 / Pl: *~te* / E: fr ***plinthe***] **1** Piesă de lemn, de piatră, de material plastic etc. care se montează la partea de jos a pereților unei încăperi pentru a-i apăra împotriva loviturilor și a umezelii sau pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete. **2** Parte de jos a unei clădiri, a unei sobe, a unui zid, ieșită mai în afară, care formează un mic soclu. **3** Bloc paralelipipedic de piatră sau de zidărie pe care se sprijină o coloană sau un piedestal.

plintui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *plintui* / E: fo] (Reg) A lovi cu palma udă.

plinut, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1209 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plin*** + *-uț*] **1-2** (D. vase, încăperi, recipiente, spații etc.; șhp) (Cam) plin (**1**) Si: (rar) *plinicel* (**1-2**). **3** (Reg; fig; d. oameni) Înstărit. **4** (D. ființe, d. corpul sau părți ale corpului) Cu forme rotunde Si: *durdulău, grăsuț, rotund.*

plioapă *sf* vz ***pleoapă***

pliocen, ~ă [At: BARCIANU / P: *pli-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pliocène***] **1** *sn* A doua epocă a neogenului, urmând după miocen și precedând perioada cuaternară, reprezentată, în partea de vest a Europei, prin depozite marine, iar în cea de est prin depozite lacustre. **2** *sn* Serie de straturi geologice din pliocen (**1**). **3** *a* Care aparține pliocenului (**1**). **4** *a* Care se referă la pliocen (**1**). **5** *a* Care datează din pliocen (**1**). **6** *a* Care este caracteristic pentru pliocen (**1**).

pliocoșat, ~ă *a* [At: ALR I, 1090/166 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *pleoștit, blegoșat*] (Reg; d. urechile porcilor) Clăpăug.

pliont *s* [At: I. CR. II, 35 / Pl: nct / E: nct] (Buc) Etaj.

pliop *sm* vz ***plop[1]***

pliopă *sf* vz ***pleoapă***

plior *sm* [At: DN[3] / P: *pli-or* / Pl: *~i* / E: fr ***plieur***] Persoană care pliază parașute.

pliosc *i* vz ***pleosc***

pliosca *i* vz ***pleosc***

plioscăi *v* vz ***pleoscăi***

plioscăni *vi* [At: BREBENEL, GR. P., ap. DLR / Pzi: *~nesc, plioscăm* / E: ***pliosc*** + *-ăni*] **1** (Reg) A pleoscăi (**6**). **2** (Tis) A pocni.

plioscăniță *sf* vz ***pleoscăniță***

plioscoti *v* vz ***pliscoti***

plioscuță *sf* vz ***ploscuță***

pliosni *v* vz ***plesni***

pliosnit, ~ă *a* vz ***pleoștit***

plirexăsiotită *sf* vz ***plirexusiotită***

plirexusios *sm, a* [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 231 / S și: *~ecsu~* / E: ngr ***πληρεξούσιος***] (Grî) **1-2** (Persoană) care are o împuternicire, un mandat, o delegație.

plirexusiotică *sf* vz ***plirexusiotită***

plirexusiotită *sf* [At: (a. 1775) GÁLDI, M. PHAN. 231 / V: ***~ică, ~xăs~, pere~*** (S și: *perecsusiotită*) / Pl: *~te* / E: ngr ***πληρεξουσιότητα***] (Grî) Putere deplină Si: *împuternicire.*

pliriforisi *v* vz ***pliroforisi***

piriferie *sf* vz ***piriforie***

plirofonisi *v* vz ***pliroforisi***

plirofori *v* vz ***pliroforisi***

piriforie *sf* [At: (a. 1756) URICARIUL, X, 210 / V: ***~itiune, ~ferie, pler~, pri~, pror~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πληροφορία***] (Înv) **1** Informație. **2** Veste. **3** Lămurire. **4** Situație informativă, lămuritoare.

pliroforisi *vtr* [At: (a. 1713) GALDI, M. PHAN. 231 / V: ***~fori, ~rosi, ~onisi, plirif~, plerofori, plorofonisi, poli~, prer~, prilo~, prirofori, pri~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(é)πληροφόρησα*** (aor *πληροφορῶ*)] (Înv) **1** *vt* A aduce la cunoștință. **2** *vt* A afla. **3-4** *vtr* A (se) documenta. **5-6** *vtr* A (se) lămuri. **7-8** *vtr* (Pex) A (se) convinge.

piriforisire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pliroforisi***] (Înv) **1** Aducere la cunoștință. **2** Informare. **3** Documentare. **4** Lămurire. **5** Convingere.

piriforițiune *sf* vz ***piriforie***

plirofonisi *v* vz ***pliroforisi***

plisa[1] *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~sez* / E: fr ***plisser***] A îndoi țesături, confecții, hârtii etc. în cute regulate și dese, care capătă caracter permanent Si: (reg) *a băzări.*

plisa[2] *vr* [At: ARVINTE, TERM. 160 / Pzi: 3 *~seză* / E: ***plisă[2]***] (Reg; d. apă) A se aduna într-un loc, formând o baltă.

plisaj *sn* [At: CĂLINESCU, S. 70 / Pl: *~e* / E: fr ***plissage***] (Reg) Pliseu.

plisare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~sări* / E: ***plisa[1]***] **1** Îndoire în cute regulate și dese, care capătă caracter permanent. **2** (Spc) Operație de deformare plastică a unei țesături pentru a obține cute regulate și permanente.

plisat, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 139 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plisa[1]***] (D. țesături sau confecții) Care are pliseuri.

plisă[1] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~se* / E: ucr ***плесо***] **1** (Buc; Mar) Loc adânc și liniștit în albia unui râu. **2** (Reg) Loc în pădure unde se adună lemnele pentru a fi transportate cu mașinile sau cu căruțele. **3** (Buc) Semn

pus de-a curmezișul unei ape curgătoare, pe care se așază butucii când se construiește o plută.

plisă[2] *sf* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VI, 205 / Pl: *~se* / E: rs **плис**] (Înv) Țesătură de bumbac asemănătoare cu catifeaua, având părul mai lung pe față.

plisc[1] *sn* [At: ASACHI, S. L. I, 259 / V: (înv) ***pisc, piscă*** *sf*, (reg) ***flisc*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Parte anterioară, terminală, lunguiață și cornoasă a capului păsărilor, servind pentru apucarea și sfâșierea, fărâmițarea hranei Si: *cioc, clonț*, (îrg) *rost*, (reg) *ciup, clobanț*. **2** (Pgn) Gură a păsărilor. **3** (Îc) **~ul-cocorului** (sau **~-cucoarei, ~-berzei**) Mică plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ și acoperită de peri aspri, cu flori roșii sau albe dispuse în umbele și cu fructul ascuțit ca un cioc de barză Si: (reg) *banat, ciocul-berzei, clonțul-cocostârcului, cucute, cumătră, floarea-vinului, greghetin* (**2**) (*Erodium cicutarium*). **4** (Bot; reg; îac) Ciocul-berzei (*Geranium lucidum*). **5** (Bot; reg; îac) Greghetin (**1**) (*Geranium pratense*). **6** (Bot; reg; îac) Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). **7** (Bot; reg; îac) Priboi (*Geranium macrorrhizum*). **8-9** (Bot; îc) **~-păsăresc** Bălușcă (*Ornithogalum gussonei* și *umbellatum*). **10** (Bot; îac) Laptele-păsării (*Gagea lutea*). **11** (Bot; reg; îc) **~ul-ciorii** Bălușcă (*Ornithagalum pyrenaicum*). **12** (Imp; spc) Rât. **13** (Dep) Gură la om. **14** (Reg; îc) **A fi bun de ~** A fi bună de gură. **15** (Mol; pan) Vârf al unui obiect. **16** (Reg) Coastă sau deal steril, acoperit cu piatră.

plisc[2] *i* vz ***plist***

pliscar[1] *sm* [At: BĂCESCU, PĂS, 135 / Pl: *~i* / E: ***piscă*** + *-ar*] (Orn; reg) Codobatură sură (*Motacilla cinerea*).

pliscar[2] *sm* [At: ALR SN IV, h 1196/53 / Pl: *~i* / E: ***plisc***[2] + *-ar* cf *pâslar*] (Reg) Papuc.

pliscariță *sf* [At: GRECESCU, FL, 135 / Pl: *~țe* / E: ***plisc***[1] + *-ariță*] (Bot; reg) **1** Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). **2** Ciocul-berzei (*Geranium lucidum*).

pliscă *sf* vz ***plișcă***

pliscăi *v* vz ***plescăi***

pliscăială *sf* vz ***plescăială***

pliscăit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *plescăi*] (Mun; d. oameni) Bătut cu plasma.

pliscălău *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ***plisc***[1] + *-ălău* cf *pliscălău*] (Reg) **1** Rât la porc. **2** Băț folosit în locul cleștelui, pentru a așeza lemnele în foc. **3** Lemn gros care arde toată noaptea la stână, ca să întrețină focul.

pliscăni *v* vz ***plescăni***

pliscău *sn* [At: CHEST. IV, 91/89 / Pl: *~căie* / E: ***plisc***[1] + *-ău*] (Reg) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli.

plischi *i* vz ***plist***

pliscoi *sn* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / Pl: *~oaie* / E: ***plisc***[1] + *-oi* cf *piscoi*] (Reg) Mușchiuc.

pliscoiat, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / V: ***~cuiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pliscoi*** + *-at*] (Reg) Cu vârf ascuțit Si: *țuguiat*.

pliscoți [At: ALR II, 5741/272 / V: ***plios~*** / Pzi: *~tesc* / E: ***pliss***[1] + *-oti*] **1** *vi* (Reg; d. păsări) A piui. **2** *vt* (Trs) A plescăi când mănâncă Si: (reg) *a clefăi*. **3** *vt* (Trs) A lovi cu bățul sau cu palma.

pliscui [At: DONICI, F. 92 / Pzi: 3 *~este* / E: ***plisc*** + *-ui*] **1** *vi* (D. păsări) A piui[1]. **2** *vt* A bate cu ciocul Si: *a ciuguli*.

pliscuiat, ~ă *a* vz ***pliscoiat***

pliscușor *sn* [At: DONICI, F. 92 / Pl: *~oare* / E: ***plisc***[1] + *-ușor*] **1-2** (Shp) Plisc[1] (**1**) (mic).

pliseu *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***plissé***] (Lsg; csc) Cută sau grup de cute înguste, paralele sau în formă de raze, regulate și dese, obținute prin plisare Si: (rar) *plisaj, pliu* (**2**).

plisni *v* vz ***plesni***

plist *i* [At: TDRG / V: ***~sc, ~schi, ~șchi*** / E: fo] **1** (Reg) Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură puternică. **2** (Mun; îf *plisc*) Cuvânt care redă zgomotul produs de plescăitul cu limba sau cu buzele. **3** (Mun; îf *plisc*) Cuvânt care redă zgomotul produs de plescăitul apei când este lovită cu un corp tare.

pliș *sn* vz ***pluș***

plișcă[1] *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 212 / V: ***plicică, pliscă*** / E: srb ***pliska***] (Orn) **1** (Ban; și **~-de-munte**) Codobatură sură (*Motacilla cinerea*). **2** (Reg; îf *plicică*) Codobatură (*Motacilla alba*). **3** (Reg) Cinteză (*Fringilla coelebs*).

plișcă[2] *sf* [At: ARVINTE, TERM. 161 / Pl: *~te* / E: ucr **плишка**] (Reg) **1** Cui de lemn cu ajutorul căruia se fixează sârma când se leagă pluta la mal. **2** Băț înfipt într-unul din butucii plutei, servind plutașului drept cuier.

plișchi[1] *i* vz ***plist***

plișchi[2] *v* vz ***plișcui***

plișcoci *sn* [At: ALR I, 1696/887 / V: ***pliuș~*** / Pl: *~oace* / E: cf *plisc*[2], *pușcoci*] (Reg) Pușcoci.

plișcui *vt* [At: ARVINTE, TERM. 161 / V: ***~chi, priș~*** / Pzi: *~esc* / E: ***plișcă***[2] + *-ui*] (Reg) A fixa două lemne cap la cap sau alăturea, cu ajutorul unor cuie de lemne.

pliști *v* vz ***pleoști***

plit *sn* vz ***pleu***

plitar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***plită*** + *-ar*] (Înv) Persoană care face plite (**1**).

plită *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***pri~*** / Pl: *~te* / E: rs, ucr **плита**, ceh ***plita***] **1** Placă de fontă, cu unul sau cu mai multe ochiuri acoperite cu rotițe, care constituie partea de deasupra a unei mașini de gătit. **2** (Pgn) Mașină de gătit. **3** (Rar) Sobă. **4** Dispozitiv metalic în formă de plită (**1**), fixat pe un postament, care servește la gătitul mâncării, la încălzirea unor lichide etc. cu ajutorul gazului metan sau al curentului electric. **5** (Reg; îf *prită*) Poliță la cuptor, la sobă, sub fereastră etc. **6** Aparat electric de laborator care servește la încălzirea directă a vaselor de sticlă cu fund plat.

plită *af* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Salbă ruptă.

pliteancă *sf* vz ***pleteancă***

plitoci *v* vz ***pritoci***

pliton *s* [At: CV 1950, nr. 4, 44 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pieptănătură bărbătească Si: *frez*ă.

plitufe *sfp* [At: BORZA, D. 47 / E: nct] (Bot; Trs) Tătăiș (*Chrysanthemum cinerariaefolium*).

plițăni *v* vz ***pliuțăni***

plițigușă *sm* vz ***pițigușă***

pliu *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: fr ***pli***] **1** Îndoitură care se execută la unele confecții pentru a da amploare unei anumite părți a obiectului de îmbrăcăminte Vz *cută, falD*. **2** (Rar) Pliseu.

pliucă *sf* vz ***pluta***[2]

pliuhă *sf* [At: PASCU, S. 415 / Pl: ? / E: ucr **плюха**] **1** (Trs; Buc) Rachiu de calitate inferioară Si: (reg) *pliuhău, pliuhniță* (**1**), *pliușcă*. **2** (Buc) Cățea. **3** (Buc) Haită de câini. **4** Epitet depreciativ pentru o femeie de moravuri ușoare.

pliuhău *s* [At: PASCU, S. 415 / Pl: nct / E: ***pliuhă*** + *-ău*] (Buc) Pliuhă (**1**).

pliuhniță *sf* [At: PASCU, S. 268 / Pl: nct / E: ***pliuhă*** + *-niță*] **1** (Buc) Pliuhă (**1**). **2** (Reg) Epitet depreciativ pentru o femeie de moravuri ușoare.

pliupă *sf* vz ***pleoapă***

pliurd, pliurdă *a* [At: ȘEZ. III, 86 / Pl: *~rzi, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Lipsit de judecată Si: *prost*. **2** Bleg. **3** Zăpăcit. **4** Uituc. **2** Surd.

pliurzi *vi* [At: ALR I, 50/214 / Pzi: *~zesc* / E: ***pliurd***] (Reg) A surzi.

pliuscăi *v* vz ***pleoscăi***

pliuș *sn* vz ***pluș***

pliușcă *sf* [At: PASCU, S. 415 / Pl: nct / E: cf *pliuhă*] (Buc) Pliuhă (**1**).

pliușcoci *sn* vz ***plișcoci***

pliuță[1] *sf* vz ***plută***[1]

pliuță[2] *sf* vz ***plută***[2]

pliuț *i* [At: DLR / E: fo] (Olt) Cuvânt care imită zgomotul produs prin lovirea biciului de corpul animalelor.

pliuțăni *vi* [At: I. CR. II, 301 / V: ***plițăn~, plu~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***pliuț*** + *-ăni*] **1** (Reg) A aplauda. **2** (Olt; d. papuci; îf *plițăni, pluțăni*) A produce un zgomot caracteristic în timpul mersului Vz *lipăi*.

plivais *sn* vz ***plaivaz***

plivas *sn* vz ***plaivaz***

plivealâ *sf* [At: DRLU / Pl: ~***eli*** / E: ***plivi*** + *-eală*] (Rar) **1-4** Plivit[1] (**1-3, 6**).

plivi *vt(a)* [At: CORESI, EV. 355 / V: (rar) ***plavi***, (îrg) ***pilvi, plevi, plei, prii, privi*** / Pzi: ~*vesc* / E: bg **плеВя**] **1** A curăța de buruieni plante sau terenuri cultivate, folosind mijloace manuale, mecanice sau chimice. **2** A stârpi buruienile prin smulgere sau tăiere Si: *a distruge*. **3** (Pex) A tăia sau a smulge buruienile pentru a le distruge, a stârpi. **4** (Fig) A lua (dintre...) Si: *a izola, a separa*. **5** (Rar) A culege flori, plante etc. rupând, smulgând. **6** A rupe sau a tăia cârceii, lăstarii sau frunzele de prisos de pe plantele de cultură, viță de vie, pomi, folosind mijloace manuale, mecanice sau chimice Si: *a copili*. **7** (Pop; spc) A tăia cu foarfecele spice de secară Si: (reg) *a secărăți*.

plivigitoare *sf* vz ***privighetoare***

plivire [At: ECONOMIA, 46/18 / V: (reg) ***plevere*** / Pl: ~*ri* / E: ***plivi***] **1** Plivit[1] (**1**). **2** Stârpire a buruienilor prin smulgere sau tăiere Si: *distrugere*. **3** Tăiere a buruienilor pentru a le distruge sau a le stârpi Si: *smulgere*. **4** (Fig) Separare. **5** Rupere sau tăiere a cârceilor, lăstarilor sau a frunzelor de prisos de pe plantele de cultură, viță de vie, pomi etc. Si: *copilire*. **6** (Spc) Tăiere cu foarfecele a spicelor de secară Si: (reg) *secărătire*.

plivit[1] *sn* [At: ECONOMIA, 46/19 / V: (reg) ***pleit, plev~, pri~*** / Pl: ~*uri* / E: ***plivi***] **1** Curățare de buruieni, prin mijloace manuale, mecanice sau chimice a unui teren cultivat sau a unor plante cultivate Si: *plivire* (**1**), (rar) *plivealâ* (**1**), (îrg) *plevilă[1]* (**1**), (înv) *plivitură* (**1**), (reg) *pălămizit* (**1**). **2** Operație agrotehnică prin care se realizează această curățare Si: (rar) *plivealâ* (**2**), (îrg) *plevilă[1]* (**2**), (înv) *plivitură* (**2**), (reg) *pălămizit* (**2**). **3** Timp când se efectuează această curățare Si: (rar) *plivealâ* (**3**), (îrg) *plevilă[1]* (**3**), (înv) *plivitură* (**3**), (reg) *pălămizit* (**3**). **4** Distrugere a buruienilor prin smulgere sau prin tăiere. **5** Smulgere sau tăiere a buruienilor pentru a le distruge. **6** Curățire a viței de vie, a plantelor și a pomilor de cârcei, de fruaze inutile și de lăstari Si: *copilire, copilit*, (rar) *plivealâ* (**4**), (îrg) *plevilă[1]* (**4**).

plivit[2], ~a [At: ODOBESCU, S. III, 173 / Pl: ~*iți, ~e* / E: ***plivi***] **1** *a* (D. plante sau terenuri cultivate) Curățat de buruieni. **2** *a* (D. plante de cultură sau părți ale lor) Curățat de cârcei, de lăstari, de frunzele etc. care sunt de prisos. **3** *sf* (Reg) Legătură la snopul de grâu.

plivitor, ~oare [At: ANON. CAR. / V: ***plev~*** / Pl: ~*i, ~oare* / E: ***plivi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care plivește (**1**). **3** *sf* (Rar) Instrument cu care se plivește (**1**).

plivitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***plavi~, plev~*** / Pl: ~*ri* / E: ***plivi*** + *-tură*] **1-3** (Înv) Plivit[1] (**1-3**). **4** (Ccr) Mulțime de buruieni smulse și adunate grămadă.

plivită *sf* vz ***privită***

pliznăr *sn* vz ***prâsnel***

ploactân *sn* vz ***ploatân***

ploadă *sf* vz ***plod***

ploaie *sf* [At: PSALT. HUR. 123V/15 / V: (reg) ***~auă, plouă*** / Pl: *ploi* / G-D: *ploii*, (înv) *~iei* / E: ml ****plovia***] **1** Precipitație atmosferică sub formă de picături de apă provenite din condensarea vaporilor de apă din atmosferă Si: (înv) *plouare*. **2** (Îe) **După ~ manta** Se spune despre un lucru, o situație etc. care vine cu întârziere, când nu mai este de folos. **3** (Îe) **A-și întoarce umbrela dincotro vine ~ia** A-și îndrepta atenția în direcția de unde vine o primejdie, o nenorocire. **4** (Reg; îs) ~ *mocănească* Ploaie (**1**) măruntă, de lungă durată. **5** (Îlav) **Pe ~** În timp ce plouă. **6** (Îlav) **În** (sau **sub**) **~** În bătaia ploii (**1**). **7** (Fam; îs) *Apă de ~* Se zice despre ceva lipsit de conținut, de temei. **8** (Fam; îas) Se spune despre un lucru lipsit de seriozitate. **9** (Fam; îe) **A(-și) aranja** (**cuiva**) **~ile** A(-și) crea condiții favorabile spre a obține ceva fără să merite. **10** (Fam; îae) A(-și) rezolva treburile, afacerile pe căi lăturalnice. **11** (Reg; îe) **A căsca** (sau **a face**) **a ~** A fi cuprins de moleșeală, de lene Si: *a picoti*. **12** (Fam; îe) **A lăsa** (**pe cineva**) **în ~ile lui** A lăsa pe cineva în voia lui, în apele lui. **13** (D. cer, văzduh; îe) **A se lumina a ~** A căpăta o lumină difuză care anunță venirea ploii (**1**). **14** (Prc) Picătură de ploaie (**1**). **15** (Pan; udp „pe" sau în genitiv; adesea prin exagerare) Cantitate mare de ceva care cade, se revarsă, vine pe neașteptate etc. **16** (Ast; îs) ~ *de stele* Apariție a unui mare număr de stele căzătoare venind din aceeași regiune a bolții cerești într-un mic interval de timp. **17** Alice mărunte pentru vânat animale mici și păsări.

ploapă *sf* vz ***pleoapă***

ploape *sfp* [At: UDRESCU, GL. / E: ns cf *pleoapă*] (Reg; îe) **A umbla după ~** A pierde vremea degeaba.

ploaptân *sn* vz ***ploatân***

ploapten *sn* vz ***ploatân***

ploașcă *sf* vz ***ploscă[1]***

ploatân *sn* [At: H XVIII, 60 / V: ***~ten, ~act~, ~apt~, ~apten, pleot, vloa~*** / Pl: ~*e* / E: ger (Herd)***platte***] (Trs) **1** Plită (**1**). **2** (Pgn) Instalație de încălzire a caselor țărănești prevăzută cu plită (**1**) pentru gătit. **3** (Pgn) Mașină de gătit din fier sau tuci.

ploaten *sn* vz ***ploatân***

ploauă *sf* vz ***ploaie***

ploazna *sf* vz ***pleasnă***

plocad *sn* vz ***pocladă***

plocadă *sf* vz ***pocladă***

plocadiță *sf* [At: A III, 18 / Pl: ~*țe* / E: ***plocadă*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Pocladă (mică).

plocat[1] *sn* vz ***placat[1]***

plocat[2] *sn* vz ***poclada***

plocatăr *sm* vz ***procator***

plocav *sn* vz ***pocladă***

plocaz *sn* vz ***pocladă***

plocău *sn* vz ***poclău***

plocioni *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 ~*ește* / E: ns cf *cioni*] (Reg; d. pomii fructiferi) A se apleca și a i se rupe crengile din cauza greutății fructelor.

plociumb *sm* vz ***pociumb***

plociun *sm* vz ***pociumb***

plocoană *sf* vz ***plocon***

plocog *sn* vz ***potlog***

plocon *sn* [At: CORESI, L. 427/8 / V: (îvp) ***poclon***, (reg) ***~oană*** *sf* / E: slv **поклонъ**] **1** (Înv) Ofrandă adusă divinității. **2** (În evul mediu; în țările române) Dar omagial intrând în obligațiile vasalilor către Poartă sau a supușilor către curtea domnească ori către stăpânul moșiei. **3** (În evul mediu; în țările române; șîs ~ *de nume*) Denumire generică dată unor daruri și a unor dări, devenite în timp obligații ale birnicilor. **4** (Fam; prt) Ceea ce se dă cuiva în schimbul unui serviciu sau pentru a obține o favoare, un privilegiu. **5** (Pgn) Dar. **6-7** (Înv; îe) **A duce** (sau **a aduce, a trimite, a încredința** etc. **pe cineva**) **~** (**cuiva**) sau (rar) **a se duce ~** (A preda pe cineva cuiva sau) a se preda. **8** (Îae) A duce cuiva pe cineva nedorit. **9** (Îrn; îe) **A-i pica ~** A-i veni cuiva pe neașteptate ceva sau cineva nesuferit. **10** (Spc) Dar care se dă nașilor la nuntă, la botez, mireseî ori tinerilor căsătoriți la nuntă etc. **11** (Reg) Plecăciune. **12** (Reg) Mătanie.

ploconaș [At: DDRF / Pl: (**1-10**) ~*e*, (**11**) ~*i* / E: ***plocon*** + *-aș*] **1-10** *sn* (Rar; șhp) Plocon (**1-5**) (mic). **11** *sm* (Reg) Persoană care duce sau dă plocon (**10**) la o nuntă.

ploconeală *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*eli* / E: ***ploconi*** + *-eală*] **1** Înclinare profundă a capului și a trupului în semn de respect, de supunere etc. **2** Atitudine, manifestare care arată servilism față de cineva sau de ceva. **3** (Fig) Lingușire. **4** (Fig) Umilire.

ploconi [At: CORESI, L. 566/5 / V: (îrg) ***poclo~*** / E: sl **поклонити сѧ**] **1** *vt* (Înv; îf *poclonit*) A aduce jertfă, ofrandă, prinos divinității Si: *a jertfi, a sacrifica*. **2** *vr* (Înv) A se înclina adânc și cu respect, cu supunere etc. înaintea cuiva. **3** *vr* A saluta cu politețe exagerată. **4-5** *vir* A da din cap în semn de salut. **6** *vr* (Prt) A manifesta admirație exagerată, servilism

față de cineva sau de ceva Vz *caciuli*. **7** *vr* (Fig) A se linguși. **8** *vr* (Fig) A se umili.

ploconire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***poclo~*** / Pl: *~ri* / E: ***ploconi***] **1** (Înv) Aducere de jertfă divinității. **2** (Înv) Înclinare adâncă și respectuoasă, supusă etc. înaintea cuiva. **3** Salut executat cu o politețe exagerată. **4** Atitudine de admirație exagerată, de servilism față de cineva sau de ceva Si: (rar) *ploconitură*. **5** (Fig) Lingușire. **6** (Fig) Umilire.

ploconi, ~ă *a* [At: BRĂTESCU, A. 65 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ploconi***] **1** (Înv; d. o ofrandă, o jertfă) Adus divinității. **2** (Rar; d. oameni) Adus de spate Si: *aplecat, încovoiat*. **3** (D. oameni) Înclinat adânc și cu respect înaintea cuiva. **4** (Fig; d. oameni) Umilit.

ploconitură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***ploconi*** + *-tură*] (Rar) Ploconire (**4**).

plocot *sn* vz ***poclada***

plocov *sn* vz ***pocrov***

plocovăț *sn* vz ***pocrovaț***

plocuț *sn* vz ***pocruț***

plod [At: COD. VOR. 126/30 / V: (înv) ***ploadă*** *sf* / Pl: (**1-11, 14-20**) *~uri*, (**12-13**) *plozi* / E: slv ***плодъ***] **1** *sn* (Înv) Sămânță. **2** *sn* (Pop) Ou. **3** *sn* (Pop) Germene. **4** *sn* (Pop) Embrion. **5** *sn* (Pop) Larvă. **6** *sn* (Reg) Drojdie folosită ca ferment. **7** *sn* (Înv) Capacitate de procreare Si: *fecunditate*. **8** *sn* (Îvp; îla) **Fără ~** Sterp. **9** *sn* (Înv) Rod. **10** *a* (Înv; îc) **~purtător** Fructifer. **11** *sn* (Rar) Puiet. **12** *sm* (Îvp) Prunc. **13** *sm* (Prt) Copil. **14** *sn* (Reg) Organe genitale feminine. **15** *sn* (Reg) Organe genitale la unele animale. **16** *sn* (Reg) Placentă (**2**). **17** *sn* Organ intern la păsări, în care stă oul de la formarea până la expulzarea lui. **18** *sn* Materie apătoasă care umple celulele fagurelui la câteva zile după depunerea ouălor în ele. **19** *s* (Reg; îe) **Tine-ti ~u!** Taci din gură! **20** *sn* (Reg) Strat de mucegai care se formează deasupra vinului Si: *floare*.

plodan *sm* [At: F (1889), 361 / Pl: *~i* / E: ***plod*** + *-an*] **1-2** (Mol; Trs; șdp) Copil (mai mare).

plodarnic, ~ă *a* [At: MIRONESCU, S. 619 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***plod*** + *-arnic*] (Nob; d. ființe) Fecund.

plodeț *sm* [At: GALACTION, O. A. I, 89 / Pl: *~i* / E: ***plod*** + *-eț*] **1-4** (Rar; șhp) Plod (**12-13**) (mic).

plodi [At: PSALT. HUR. 121^{v}/12 / Pzi: *~desc* / E: slv ***плодити*** cf ***plod***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) naște. **3-4** *vtr* (Îrg) A (se) înmulți prin naștere Si: *a (se) prăsi*. **5** *vi* (Reg; d. plante) A face roade. **6** *vt* (Prt; d. femei) A naște copii mulți.

plodicios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plodi*** + *-(i)cios*] (Îrg) **1** (D. ființe) Fecund. **2** (D. plante) Productiv.

plodiciune *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~ni* / E: ***plodi*** + *-ciune*] (Înv) Fecunditate.

plodire *sf* [At: ATILA, P. 163 / Pl: *~ri* / E: ***plodi***] **1** (Înv) Naștere. **2** (Îrg) Înmulțire prin naștere Si: *prăsire*. **3** Rodire a plantelor.

plodit, ~ă *a* [At: PSALT. 299 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plodi***] (Înv; d. ființe) Fecund.

ploditor, ~oare *a* [At: PALIA (1581), 63/15 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plodi*** + *-tor*] (Înv; d. ființe) Fecund.

plodnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 20^{v}/15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***плодьнъ***] (Înv; d. ființe) Fecund.

plodnicie *sf* [At: N. COSTIN, L. 64 / Pl: *~ii* / E: ***plodnic*** + *-ie*] (Înv) Fecunditate.

plodos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plod*** + *-os*] (Reg; d. ființe) Fecund.

produșcă *sf* vz ***produșcă***[1]

plofir *sn* vz ***porfir***

plohupă *sf* vz ***pleoapă***

plohuz *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Rotilă sau împletitură rotundă de nuiele care se pune între buciumul roții și cuiul osiei de la car. **2** Nuia flexibilită, pârlită în foc și răsucită, care servea în trecut la legatul plutelor Si: (reg) *gânj*.

ploia *v* vz ***ploua***

ploian *sm* [At: BĂCESCU, PĂS, 135 / P: *plo-ian* / Pl: *~ieni* / E: cf *ploaie*] (Reg) Păsăre nedefinită mai îndeaproape.

ploiar *sm* vz ***ploier***

ploibar *sm* vz ***podbal***

ploibas *sn* vz ***plaivaz***

ploibaț *sn* vz ***plaivaz***

ploibaz *sn* vz ***plaivaz***

ploicică *sf* [At: DDRF / P: *plo-i~* / Pl: *~cele* / E: ***ploaie*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Ploaie (**1**) (puțină și de scurtă durată) Si: *ploiță* (**1-2**), (rar) *ploișoară* (**1-2**).

ploicios, ~oasă *a* [At: ALR I, 1228/257 / P: *plo-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / V: (reg) ***ploieci~, plouăci~*** / E: ***ploaie*** + *-icios*] (Trs) **1-2** Ploios (**4-5**).

ploiecios, ~oasă *a* vz ***ploicios***

ploiele *sfp* [At: COMAN, GL. / P: *plo-ie~* / E: ***ploaie*** + *-ele*] (Reg) Alice mai mare decât ploaia (**17**).

ploier [At: ALEXI, W. / V: *~ă sf*, (rar) ***~iar*** / Pl: *plo-ier* / Pl: (**1**) *~e, ~uri*, (**2-13**) *~i* / E: ***ploaie*** + *-ar*] **1** *sn* (Ban; Trs) Umbrelă. **2** *sm* (Orn; șîc **~auriu, ~auriu-mare, ~pestriț**) Pasăre călătoare de mărimea unei turturele, cu fruntea bombată, cu coada scurtă, cu pene negre și albe și cu picioarele prevăzute numai cu trei degete, care trăiește în stoluri la marginea bălților și se hrănește cu viermi, insecte etc. Si: (reg) *ploieșe* (**1**), *puhoier* (*Charadrius apricarius*). **3** *sm* (Reg; îc) **~de-mare** Pasărea *Charadrius alexandrinus*. **4** *sm* (Reg; îc) **~mic** (sau **~de-noroi, ~gulerat, ~gulerat-mare**) Pasărea *Charadrius hiaticula*. **5** *sm* (Orn; reg; îc) **~gulerat-mic** (sau **~de-râu**) Prundăraș (*Charadrius dubius*). **6** *sm* (Îc) **~de-munte** Pasăre din ordinul picioroangelor, cu cap negru pătat cu roșu, cu spinarea cenușie-verzuie, împestrițată cu pete roșcate, cu gât cenușiu-ruginiu cu o dungă neagră și un guler alb, piept roșcat și pântece negru Si: (reg) *porcușor* (**6**) (*Charadrius morinellus*). **7** *sm* (Orn; îc) **~comun** (sau **~argintiu, ~degetat**) Fluierar-argintiu (*Squatarola squatarola*). **8** *sm* (Îc) **~-ochios** Pasărea *Burhinus oedicnemus*. **9** *sm* (Orn; reg) Culic (*Numenius tenuirostris*). **10** *sm* (Îc) **~mare** Pasărea *Numenius arquata*. **11** *sm* (Orn; rar) Prigoare (*Merops apiaster*). **12** *sm* (Orn; reg) Șorecar (*Buteo buteo buteo*). **13** *sm* (Orn; reg) Mierlă-sură (*Turdus torquatus*).

ploiera *sf* vz ***ploier***

ploiernița *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *plo-ier~* / Pl: *~țe* / E: ***ploaie*** + *-arniță*] (Reg) Burniță.

ploiește *sm* [At: BĂCESCU, PĂS, 136 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~ți* / E: ***ploaie***] (Orn; reg) **1** Ploier (**2**) (*Charadrius apricarius*). **2** Prigoare (*Merops apiaster*).

ploiești, ~ă [At: CARAGIALE, O, VII, 425 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Ploiești*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Ploieștiului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Ploiești. **5** *smp* Populație care locuiește în Ploiești. **6-7** *a* Care aparține (Ploieștiului sau) ploieștenilor (**5**) Si: (rar) *ploiești*. **8-9** *a* Privitor (la Ploiești sau) la ploieșteni (**5**) Si: (rar) *ploieștenesc* (**3-4**). **10-11** *a* Caracteristic (Ploieștiului sau) ploieștenilor (**5**) Si: (rar) *ploieștenesc* (**5-6**).

ploiești[2]***, ~ă*** [At: CARAGIALE, O, VII, 182 / P: *plo-ieș~* / Pl: *~ești* / E: ***ploiești*** + *-esc*] (Rar) **1-6** Ploiștean (**6-11**).

ploiște *sm* [At: BĂCESCU, PĂS 136 / P: *plo-ie~* / Pl: *~eți* / E: ***ploaie*** + *-ete*] (Orn; reg) Prigoare (*Merops apiaster*).

plointe [At: I. IONESCU, P. 301 / E: ml ***plovens, -entis***] **1-2** *at* (Reg) Ploios (**4-5**). **3** *ss* Ploaie (**1**) multă și deasă. **4** *ss* (Pex) Timp ploios.

ploioi *si* [At: L. ROM. 1963, nr. 2, 46 / E: ***ploaie*** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Ploaie (**1**) (mare cu grindină) Si: (reg) *ploiș* (**1-2**).

ploios, ~oasă *a* [At: PARACLIS (1639), 30 / P: *plo-ios* / V: (înv) ***ploos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ploaie*** + *-os*] **1** De ploaie (**1**). **2** Al ploii (**1**). **3** Care aduce ploaie (**1**). **4** (D. vreme, ani, anotimpuri, zile) Cu multă ploaie (**1**) Si: *umed*, (îrg) *plouros* (**1**), (reg) *ploicios* (**1**), *plointe* (**1**), *plouaș* (**1**), (frr) *pluvios* (**1**). **5** (Mai ales d. vreme, ani, anotimpuri, zile) Favorabil ploilor (**1**) Si: *umed*, (îrg) *plouros* (**2**), (reg) *ploicios* (**2**), *plointe* (**2**), *plouaș* (**2**), (frr) *pluvios* (**2**).

ploiș *s* [At: PAPAHAGI, C. L. 36 / Pl: nct / E: ***ploaie*** + *-iș*] **1-2** (Reg; ședp) Ploioi (**1-2**).

ploișoară *sf* [At: KLEIN, D. 400 / P: *plo-i~* / Pl: *~re* / E: ***ploaie*** + *-ișoară*] **1-2** (Reg; ședp) Ploicică (**1-2**).

ploiță *sf* [At: I. IONESCU, C. 98/2 / Pl: *~țe* / E: ***ploaie*** + *-iță*] **1-2** (Ședp) Ploicică (**1-2**). **3** (Reg) Dantelă făcută cu croșeta. **4** (Reg; csc) Cofeturi mici, colorate, folosite, de obicei, la ornamentatul colivei. **5** (Bot; reg) Năfurică (*Antemisia annua*).

ploivas *sn* vz ***plaivaz***

plojniță *sf* vz ***plosniță***

plomadă *sf* vz ***plămadă***

plomadeală *sf* vz ***plămadeală***

plomadeț *sm* vz ***plămadeț***

plomădi *v* vz ***plămădi***

plomâi *sm* vz ***plămân***

plomân *sm* vz ***plămân***

plomână *sf* vz ***plămân***

plomânica *sf* vz ***plămânic***

plomb *s* vz ***plumb***

plomba *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~bez* / E: fr ***plomber***] **1** A trata și a astupa o carie dentară cu o plombă (**1**). **2** (Pan) A construi un imobil pentru a completa spațiul gol dintre alte două clădiri. **3** A astupa gropile dintr-o îmbrăcăminte rutieră cu agregate minerale legate, de obicei, cu un liant bituminos.

plombagină *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***plum~***, ***plumbagine*** / Pl: *~ne* / E: fr ***plombagine***] **1** (Iuz) Grafit. **2** Hârtie acoperită cu grafit, folosită pentru multiplicarea textelor la mașina de scris Si: *indigo*.

plombaj *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***plombage***] **1** (Rar) Plombare (**1**). **2** Umplere a unei cavități patologice cu o substanță solidă, inalterabilă.

plombare *sf* [At: DM / Pl: *~bări* / E: ***plombare***] **1** Tratare și astupare cu plombă (**1**) a unei carii dentare Si: (rar) *plombaj* (**1**). **2** Construire a unui imobil nou în spațiul rămas gol dintre două clădiri. **3** Astupare a gropilor dintr-o îmbrăcăminte rutieră cu agregate minerale, legate de obicei cu liant bituminos. **4** (Îs) ~ *osoasă* Umplere a unei cavități osoase cu material organic sau anorganic.

plombat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***plomba***] **1** (D. carii dentare) Astupat cu o plombă (**1**) după ce a fost în prealabil tratat. **2** (D. gropi) Asupat cu agregate minerale, legate de obicei cu liant bituminos.

plombă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~be* / E: ger ***Plombe***] **1** Material alcătuit din amalgam, porțelan etc. folosit în stomatologie, pentru astuparea cavității unui dinte cariat, care a fost în prealabil tratat. **2** Lucrare executată de un dentist pentru a astupa cavitatea produsă de o carie dentară. **3** (Pan) Construcție care completează spațiul gol dintre alte două construcții.

plombemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plombémie***] (Med) Prezență a plumbului (**1**) în sânge.

plombină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: it ***plombino***] Fir cu plumb (**15**) folosit la măsurătorile topografice subterane.

plomburie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***plomburie***] Prezență a plumbului (**1**) în urină.

plomod *sn* vz ***podmol***

plomodi *v* vz ***plămădi***

plomoștină *sf* vz ***ploștină***

plomp[1] *sm* vz ***plop[1]***

plomp[2] *s* vz ***plumb***

plomună *sf* vz ***plămân***

plonj *sn* vz ***plonjeu***

plonja *vi* [At: DL / Pzi: *~jez* / E: fr ***plonger***] **1** (Șfg) A executa un plonjon (**2**). **2** (Șfg) A sări în apă de la trambulină, efectuând un plonjon (**1**). **3** A se lăsa la fundul unei ape Si: *a se scufunda*. **4** (Fam) A cădea.

plonjare *sf* [At: DN[2] / Pl: *~jări* / E: ***plonja***] **1-2** (Șfg) Executare a unui plonjon (**1-2**) Si: (rar) *plonjeu[1]* (**1-2**). **3** Cufundare în întregime în apă Si: *scufundare*.

plonjeu *sn* [At: DN[2] / V: ***plonj*** / Pl: *~ri, ~e* / E: fr ***plongée***] **1-2** (Rar) Plonjon, (**1-2**). **3** Parte a parapetului unei lucrări de fortificație peste care apărătorul poate trage asupra dușmanului. **4** Fotografie cinematografică de sus în jos, care creează o impresie de strivire. **5** (Glg; if *plonj*) Afundare a unei cute din scoarța Pământului într-o anumită direcție.

plonjon *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / Pl: *~oane* / E: fr ***plongeon***] **1** Formă specială de salt în aer, cu sau fără obiect de joc, practicat în unele sporturi: handbal, volei, fotbal Si: (rar) *plonjeu* (**1**). **2** Săritură în apă de la trambulină Si: (rar) *plonjeu* (**2**). **3** (Fam) Căzătură.

plonjor [At: ALEXI, W. / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~oare* / E: fr ***plongeur***] **1** *sm* (Rar) Scafandru. **2** *sn* (Șîs ~ *electric*) Aparat electric confecționat din oțel inoxidabil, care servește la încălzirea, în timp foarte scurt, a unei cantități mici de lichid, prin scufundare în acel lichid Si: *fierbător* (**7**).

ploos, ~oasă *a* vz ***ploios***

plop[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 170 / V: (reg) ***pleop***, ***pliop***, ***plomp***, ***plot***, ***plup*** / Pl: *~i* / E: ml ***populus***] **1** Gen de arbori înalți, cu ramuri subțiri, îndreptate în sus, cu scoarța netedă, alb-cenușie și cu frunzele oval-lanceolate, argintii pe partea inferioară, cu pețiolul lung și flori crescute în amenți, care apar înaintea frunzelor (*Populus*). **2** (Șîc **~alb, ~argintiu**, reg. **~bălan**) Arbore cu scoarță netedă și albicioasă, cu frunze acoperite pe dos cu un puf argintiu Si: *plută[2]* (**2**) (*Populus alba*). **3** (Șîc **~tremurător, ~de-munte**, reg. **~tremuriu**, rar, **~de-pădure**) Arbore de mărime mijlocie, cu scoarța netedă de culoare albă-verzuie, ale cărui frunze tremură ușor în bătaia vântului Si: (reg) *plută[2]* (**3**) (*Populus tremula*). **4** (Șîc **~negru, ~adevărat, ~algerian**, rar, **~de-luncă**, reg, **~de-pădure**) Arbore cu flori roșietice, cu scoarța crăpată, de culoare închisă, folosită la tăbăcitul pieilor Si: (reg) *plută[2]* (**4**), *plopotaș* (*Populus nigra*). **5** (Pop; șîc **~piramidal, ~negru-piramidal**, reg, **~plutaș, ~înalt**) Plută[2] (**1**) (*Populus pyramidalis*). **6** (Șîc **~negru-hibrid, ~euramerican, ~de-Canada, ~canadian**) Arbore cu tulpina cilindrică neramificată, cu scoarța cenușie, cu coroana largă (*Populus canadensis*). **7** (Șîc **~de-munte, ~cenușiu**) Arbore cu frunzele acoperite pe fața inferioară cu un puf cenușiu Si: (reg) *plută[2]* (**5**) (*Populus canescens*). **8** (Reg; d. rude, grade de rudenie; îla) **De ~** Îndepărtat. **9** (Îe) **Când va face ~ul pere și răchita micșunele** Niciodată. **10** (Arg; d. elev, studenți; ie) **A fi în ~** A nu ști nimic la o materie.

plop[2] *sm* vz ***pleoapă***

plopan *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ***plop[1]*** + *-an*] **1-2** (Mun; ședp) Plop (**1**) (mare și gros). **3** (Buc) Specie de bureți nedefinită mai îndeaproape.

plopană *sf* vz ***pulpană***

plopar [At: MARIAN, INS. 101 / Pl: *~i* / E: ***plop[1]*** + *-ar*] **1** *sm* (Ent; reg) Scripcar (*Saperda carcharias*). **2** *sm* Insectă cu tărâit caracteristic care trăiește mai ales pe plopi (*Saperda populnea*). **3-5** *s* (Reg) Plopărie (**1-3**).

plopă[1] *sf* [At: SCL 1971, 403 / Pl: *~pe* / E: ***plop[1]*** + *-ă*] (Reg) Fruct al plopului[1] (**1**).

plopă[2] *sf* vz ***pleoapă***

plopărie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: *~ii* / E: ***plop[1]*** + *-ărie*] **1** Pădure de plopi[1] (**1**) Si: *plopiș* (**1**), (reg) *ploparis* (**1**), *plopăriște* (**1**), *plopet* (**1**), *plopiște* (**1**), *plopar* (**3**). **2** Mulțime de plopi (**1**) Si: *plopiș* (**2**), (reg) *ploparis* (**2**), *plopăriște* (**2**), *plopet* (**2**), *plopiște* (**2**), *plopar* (**4**). **3** Loc unde cresc mulți plopi[1] (**1**) Si: *plopiș* (**3**), (reg) *ploparis* (**3**), *plopăriște* (**3**), *plopet* (**3**), *plopiște* (**3**), *plopar* (**5**).

plopăriș *sn* [At: DR, XI, 71, 82 / V: ***plopir~*** / Pl: *~uri* / E: ***plop[1]*** + *-ăriș*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

plopăriște *sf* [At: DR. XI. 65 / Pl: *~ti* / E: ***plop***^{1} + *-ariște*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

plopăt *sn* vz ***plopet***

plopesc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: *~ești* / E: ***plop***^{1} + *-esc*] (Îvr) Plopos.

plopet *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~păt*** / Pl: *~uri* / E: ***plop***^{1} + *-et*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

plopiriș *sn* vz ***plopăriș***

plopiș *sn* [At: CIOCÎRLAN, P. P. 69 / V: (reg) ***ploptișul*** *sna* / Pl: *~uri* / E: ***plop***^{1} + *-iș*] **1-3** Plopărie (**1-3**). **4** (Reg; art.; îf *ploptișul*) Horă vioaie și săltată. **5** (Reg; art.; îaf) Melodie după care se execută ploptișul (**4**).

plopiște *sf* [At: F (1883), 176 / A și: *plopișce* / Pl: *~iști* / E: ***plop***^{1} + *-iște*] (Reg) **1-3** Plopărie (**1-3**).

ploplon *sn* vz ***plapumă***

plopomar *sm* vz ***plăpumar***

plopon *sn* vz ***plapumă***

ploponog *sm* [At: BORZA, D. 87 / Pl: *~ogi* / E: ctm ***plăpând*** + ***slăbănog***] (Bot; reg) Slăbănog (*Impatiens noli-tangere*).

plopos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plop***^{1} + *-os*] (Îvr; d. suprafețe de teren) Care are plopi[1] (**1**) Si: (îvr) *plopesc*.

plopotaș *s* [At: BORZA, D. 136 / Pl: nct / E: cf *plop*[1]] (Bot; reg) Plop[1] (**4**) (*Populus nigra*).

plopovăț *sn* [At: ANTIPA, P. 500 / Pl: ? / E: ucr ***поплавець***] (Reg) Mreajă ai cărei ochi, împletiți cu lanțuri, se strâng când intră peștele înăuntru.

plopșor *sm* [At: ISPIRESCU, L. 1 / V: ***~pușor*** / Pl: *~i* / E: ***plop***^{1} + *-(u)șor*] (Șhp) **1-2** Plop[1] (**1**) (mic) Si: (reg) *ploput* (**1-2**).

ploptișul *sna* vz ***plopiș***

plopumar *sm* vz ***plăpumar***

plopușor *sm* vz ***plopșor***

ploput *sm* [At: SFC IV, 153 / Pl: *~i* / E: ***plop***^{1} + *-ut*] (Reg; șhp) **1-2** Plopșor (**1-2**).

plorică *sf* vz ***poreală***

plorofonisi *v* vz ***pliroforisi***

plosc *i* vz ***pleosc***

ploscan *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II. 152 / Pl: *~i* / E: ***ploscă***^{2} + *-an*] (Reg) Ploscar[2] (**1**).

ploscană *sf* vz ***ploscană***

ploscar^{1} *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***plosc~*** / Pl: *~i* / E: ***ploscă***^{1} + *-ar*] **1-2** Persoană care lucrează sau vinde plopți. **3** (În evul mediu; în țările române) Ajutor al paharnicului. **4** (Reg) Vornicel la nuntă. **5** (Rar) Palavragiu. **6** (Arg) Hoț de buzunare Si: *punga*ș.

ploscar^{2} *sm* [At: PAMFILE, A. R. 159 / Pl: *~i* / E: ***ploscă***^{2} + *-aș*] (Reg) **1** Par[1] cu care se cară grămezi de fân sau de otavă pentru a face o căpiță sau o claie Si: (reg) *ploscan*. **2** (Reg) Cârlig la samar, de care se atârnă greutățile.

ploscaș *sm* [At: HELIADE, O. I. 135 / Pl: *~i* / E: ***ploscă***^{1} + *-aș*] (Asr) Beției palavragiu.

ploscă^{1} *sf* [At: PALIA (1581), 78/13 / V: (reg) ***ploașcă, pleoscă*** / Pl: *plopti, plopte*, (rar) *plosci, plopce, plosce*, (reg) *~uri* / E: bg ***плоска*** srb ***ploska***] **1** Recipient de lemn, de lut ars, de metal etc. cu înfloriturl, cu capacitate mică, rotund și plat, cu gâtul scurt și strâmt, folosit pentru păstrarea și transportarea apei sau a altor băuturi și care se poartă, de obicei, atârnat de o curea. **2** (Pgn) Vas în care se ține băutură. **3** (Gmț; îs) *Spălătură de ~* Băutură alcoolică. **4** (Pop; îs) *Boală de ~* Beție. **5** (Îe) **A umbla (de colo până colo) cu** (sau **a purta**) **~ca** (**minciunilor** sau **cu minciuni**) A umbla cu vorbe, cu minciuni, cu bârfeli de la unii la alții. **6** (Îe) **A umbla cu ~ca la nas** A fi bețiv. **7** (Reg; îe) **Ai noștri de la gura ~stii** Formulă de salut, mai ales între bețivi. **8** (Îe) **A se duce** (sau **a veni** etc.) **cu ~ca** A se duce sau a veni etc. în pețit. **9** (Îe) **S-a băut ~ca** Se spune când s-a încheiat o logodnă. **10** (Prt) Mamelă mare, lăsată, moale. **11** (Pop) Uger plin cu lapte. **12** (Arg) Geantă. **13** (Îlv) **A scăpa laba-n ~** A fura. **14** Recipient special în care vânătorul păstrează praful de pușcă. **15** Vas confecționat din tablă smălțuită, sticlă, material plastic etc., cu o deschizătură largă în partea de sus, folosit pentru nevoile fiziologice de către bolnavii imobilizați la pat. **16** (Reg) Furtun, țeavă cu care se trage vinul din butoi Si: (reg) *tâlv, trăgulă*. **17** (Reg) Săniuță de copil având scândurelele pe care se stă bătute direct pe partea superioară a tălpilor. **18** (Reg; art.) Dans popular de nuntă. **19** (Reg; art.) Melodie după care se execută plosca (**18**). **20** (Bot; reg; îc) **~ca-ciobanului** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*).

plosca^{2} *sf* [At: REV. CRIT. III, 165 / V: ***ploște*** *sfi* / Pl: *ploște, plopti* / E: cf srb *plast*, rom *plastă*[1]] (Reg) **1** Căpiță de fân. **2** Cantitate de fân pe care o pot duce doi oameni.

ploscăniță *sf* vz ***posconiță***

ploscăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***ploscar***^{1} + *-easă*] (Rar) Palavragioaică.

ploscărie^{1} *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***ploscar*** + *-ie*] **1-2** Meserie a ploscarului[1] (**1-2**).

ploscărie^{2} *sf* [At: JIPESCU, O. 70 / Pl: *~ii* / E: ***ploscă***^{1} + *-ărie*] **1** (Csc) Articole lucrate de ploscar[1] (**1**). **2** (Csc) Mulțime de plopți[1] (**1**).

ploschiță *sf* [At: LEX. MARS. 222 / V: ***~ciță, plosc~*** / Pl: *~țe* / E: ***ploscă***^{1} + *-iță*] **1-2** (Shp) Ploscuță (**1-2**). **3** (Îvr) Biberon.

plosciță *sf* vz ***ploschiță***

ploscoaie *sf* [At: A II, 6 / Pl: *~, ploscoi* / E: ***ploscă***^{2} + *-oaie*] (Trs) Ploscoană (**1**).

ploscoană *sf* [At: LB / V: ***~avă, ~con*** *sn*, ***~cană*** / Pl: *~ne* / E: ***ploscă***^{2} + *-oană*] **1** (Trs) Căpiță joasă de fân Si: (reg) *ploscoaie*. **2** (Trs) Pală[1]. **3** (Reg) Prepeleac pe care se clădește căpița de fân.

ploscoavă *sf* vz ***ploscoană***

ploscon *sn* vz ***ploscoană***

plosconi *vt(a)* [At: GR. S. VI, 242 / Pzi: *~nesc* / E: ***ploscoană***] (Trs) A aduna brazde de fân sau de iarbă cosită pentru a face căpițe.

plosconiță^{1} *sf* vz ***pleoscăniță***

plosconiță^{2} *sf* vz ***posconiță***

ploscoteală *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eli* / E: cf *ploscar*[1]] (Reg; csnp) Vorbărie neînțeleasă, ciorovăială.

ploscoi *sn* [At: SCL 1960, 41 / Pl: *~oaie* / E: ***ploscă***^{1} + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Ploscă[1] (**1**) (mare).

plosculiță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***ploscă***^{1} + *-uliță*] **1-2** (Rar; șhp) Ploscuță (**1-2**).

ploscuță *sf* [At: ANON. CAR. / V: *~uț* *sn*, (reg) ***plios~*** / Pl: *~țe* / E: ***ploscă***^{1} + *-uță*] **1-2** (Șhp) Ploscă[1] (**1**) (mică) Si: *ploschiță* (**1-2**), (rar) *plosculiță* (**1-2**). **3** (Ent; reg) Ploșniță (**1**) (*Cimex lectularius*). **4** (Bot; reg) Brumărea (*Phlox paniculata*).

plosni *v* vz ***plesni***

plostovol *sn* vz ***prostovol***

ploșcan *s* [At: H XII, 21 / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

ploșcar *sm* vz ***ploscar***^{1}

ploșchiță *sf* vz ***ploschiță***

ploșcoci *smi* [At: ALR I, 1206/735 / E: ns cf *ploșniță*] (Ent; reg) Căpușă la oi (*Ixodes*).

ploșnicar *sm* [At: BRANDZA, FL. 524 / Pl: *~i* / E: ns cf *ploșniță*] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu frunzele divizate în lobi lineari și cu flori mici, galbene, care cresc prin locuri uscate Si: (reg) *cornișor* (*Ceratocephalus falcatus*). **2** Planta *Ceratophaleus testiculatus*.

ploșnicioară *sf* [At: MARIAN, INS. 430 / Pl: *~re* / E: ***ploșniță*** + *-ioară*] (Reg) **1-2** (Ent; șhp) Ploșniță (**1**) (mică). **3** (Bot) Tremurătoare (*Briza media*).

ploșnie *sf* vz ***ploștină***

ploșnițar *sm* [At: BORZA, D. 33 / Pl: *~i* / E: ***ploșniță*** + *-ar*] (Bot; reg) Tremurătoare (*Briza media*).

ploșnițare *sf* [At: CIHAC, II. 266 / V: ***~toare*** / Pl: ? / E: ***ploșniță*** + *-are*] (Bot; reg) Orbalț (*Actaeea spicata*).

ploșniță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***ploștă, plojn~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: slv ****площ, плоцьница*** cf ceh *ploštice*] **1** Insectă parazită.

de culoare roșie, cu corpul turtit și cu miros urât caracteristic, care trăiește prin crăpăturile pereților sau ale mobilelor și se hrănește cu sângele omului Si: *păduche-de-lemn, poduscă, stelniță,* (reg) *ploscuță* (3) (*Cimex lecturarius*). 2 Insectă parazită care se hrănește cu sângele porumbeilor (*Cimex columbarius*). 3 Insectă parazită care se hrănește cu cereale (*Eurygaster maura*). 4 (Șîc **~ța-verzei**) Insectă dăunătoare de circa 8 mm lungime, cu pete negre, care atacă varza și conopida (*Eurydema ornata*). 5 (Îc) **~de-pom** Insectă de culoare măslinie pe spate, cu antenele în dungi negre și galbene, care trăiește pe fragi, pe zmeură, pe căpșuni etc. (*Pentatoma baccarum*). 6 (Îac) Insecta *Dolycoris baccarum*. 7 (Îc) **~de-grădină** Insectă de culoare albăstruie, cu miros usturător, foarte dăunătoare legumelor (*Sirachia oleracea*). 8 (Îc) **~sură** Insectă de culoarea bronzului, cu aripi înguste și cu corpul în formă de cub, care împrăștie un miros aromatic (*Siromastes marginatus*). 9 (Îc) **~de-apă** Insectă care înoată pe spate la suprafața apei și care are un ac otrăvitor (*Notonecta glanea*). 10 (Ent; îac) Răcușor (*Nepa cinerea*). 11 (Ent; îac) Cornățar (*Naucoris cimicoides*). 12 (Îc) **~de-câmp** Insectă parazită verzuie pe spate, castanie pe aripi și roșiatică pe burtă, care trăiește pe fructe și pe legume (*Palomena prasina*) 13 (Îe) **I-au fătat ~ele** Se spune despre cineva care, deși este lipsit de mijloace materiale, face risipă de bani. 14 (Îe) **A sta ~** (sau **ca ~ța**) A sta degeaba. 15 Epitet depreciativ pentru o persoană leneșă, parazită. 16 (Ent; reg) Șvab (*Blatta orientalis*). 17 (Reg) Mămăligă moale care, atunci când este răsturnată, se întinde Si: (reg) *plostină* (3).

ploșnițărie *sf* [At: CAMILAR, N. I, 112 / Pl: *~ii* / E: ***ploșniță*** + *-ărie*] 1 Mulțime de ploșnițe (1). 2 (Pex) Încăpere, casă plină de ploșnițe (1).

plosnițoare *sf* vz ***plosnițare***

plosnițoasă *sf* [At: BORZA, D. 120 / Pl: *~oase* / E: ***plosniță*** + *-oasă*] (Bot; Mol) Specie de poroinic (*Orchis coriophora*).

plosnițoi *smi* [At: HOGAȘ, DR. I, 143 / E: ***plosniță*** + *-oi*] 1-2 (Șdp) Ploșniță (1) (mare). 3 (Spc) Mascul al ploșniței (1).

plespană *sf* vz ***pulpană***

plospară *sf* vz ***pulpană***

ploștă *sf* vz ***ploșniță***

ploște *sf* vz ***ploscă***[2]

plosteacă *sf* vz ***plosteancă***

plosteancă *sf* [At: IORGA, S. D. XVI, 160 / V: ***~teaca*** (Pl: *~eci*) / Pl: ? / E: cf ***ploștină***] (Mol; înv; pbl) 1 Bucată de teren mlăștinos. 2 Unitate de măsură pentru pământ nedefinită mai de aproape.

ploști *v* vz ***pleoști***

ploștină *sf* [At: CIHAC, II, 267 / V: ***~șnie, plomoș~*** / Pl: *~ne* / E: ucr **площина** cf srb *ploština*] 1 (Trs) Mlaștină. 2 (Trs) Pășune situată în apropierea unei ape. 3 (Reg) Ploșniță (17).

ploștinos, ~oasă *a* [At: CHEST. II, 73/61 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ploștină*** + *-os*] (Mol; Trs; d. terenuri) Mlăștinos.

ploștire *sf* vz ***pleoștire***

ploștit, ~ă *a* vz ***pleoștit***

plot[1] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***plot***] 1 Mică piesă de contact electric constituită dintr-un cilindru sau dintr-o prismă metalică fixate într-o placă de material electroizolant sau pe suprafața acesteia, și legată la un circuit electric. 2 Placă turnantă la încrucișarea unei căi ferate de mină.

plot[2] *sm* vz ***plop***[1]

plotad *sn* vz ***pocladă***

plotaginâ *sf* vz ***pătlagină***

plotajere *sfp* vz ***pătlăgea***

plotajniță *sf* vz ***pătlagină***

plotanger *sn* vz ***pătlagină***

plotanginâ *sf* vz ***pătlagină***

plotică *sf* vz ***plătică***[1]

plotoagâ *sf* vz ***potlog***

plotoajnâ *sf* vz ***pătlagină***

plotog *sm, sn* vz ***protlog***

plotogar *sm* vz ***potlogar***

plotogăreală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***plotogări*** + *-eală*] (Mun) Afacere mărunță, ocazională Si: *cârpeală*.

plotogări *v* vz ***potlogări***

plotogărie *sf* vz ***potlogărie***[1]

plotogărit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plotogări***] (Mun) 1 (D. obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) Plin de petice Si: *cârpit*. 2 (D. oameni) Îmbrăcat sau încălțat cu obiecte peticite.

plotogea sma [At: UDRESCU, GL. / E: ***plotog*** + *-ea*] (Reg) 1-3 Plotogilă (1-3).

plotogele *sfp* vz ***pătlagea***

plotogi *v* vz ***potlogi***

plotogilă *sms* [At: UDRESCU, GL. / E: ***potlog*** + *-ilă*] (Mun) 1 Om care umblă cu încălțămintea sau îmbrăcămintea peticită, ruptă Si: (reg) *plotogea* (1). 2 (Pex) Om care trăiește din afaceri mărunte Si: (reg) *plotogea* (2). 3 (Pex) Om de nimic Si: (reg) *plotogea* (3).

plotogitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***plotogi*** + *-ură*] 1 Încălțăminte sau îmbrăcăminte ruptă, cârpită Si: *ruptură, zdreanță*. 2 Epitet dat unui om care umblă zdrențuros. 3 (Pex) Om de nimic Si: *cârpă*.

plotogoase *afp* [At: DR, I, 360 / E: ***plotog*** + *-os*] (Reg; îs) *Mere* ~ Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape.

plotojeală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***plotogi*** + *-eală*] (Mun) 1 Aplicare de potloage (1) la încălțăminte pentru a o repara. 2 Cârpeală. 3 Tălpuire cu potloage.

plotoji *v* vz ***potlogi***

plotojit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plotoji***] (Mun) 1 (D. obiecte de încălțăminte și îmbrăcăminte) Foarte peticit. 2 (Pex; d. lucruri) Reparat până nu se mai poate face nimic. 3 (D. oameni) Care umblă îmbrăcat cu lucruri peticite, zdrențuite, cu vechituri Si: *zdrențăros*.

ploton[1] *sm* vz ***plotun***

ploton[2] *sn* vz ***pluton***[1]

plotonăreasă *sf* vz ***plutonieresa***

plotoncr *sm* vz ***plutonier***

plotonier *sm* vz ***plutonier***

plotter *sn* [At: DEX[2] / P: *plotăr* / Pl: *~e* / E: eg ***plotter***] Periferie de minicalculator care execută desene liniare definite prin coordonate Si: *graff-plotter*.

plotun *sm* [At: CANTEMIR, I. I, II, 219 / V: ***~ton*** / Pl: *~i* / E: slv **плотунъ**] (Zlg; Mol; Buc) 1 Cerb (*Cervus elaphus*). 2 (Pop; csnp) Animal sălbatic, foarte puternic și fioros.

ploua [At: COD. VOR. 136/6 / V: (reg) ***~oia***, (înv) ***plua*** / P: *plo-ua* / Pzi: 3 *ploaă* / Cj: 3 (reg) *să ploaie* / E: ml ***plovere***] 1 *viim* A cădea ploaia (1). 2 *viim* (Îe) **A ~ cu găleata** (sau **ca din cofă**) A ploua (1) foarte tare, cu picături mai și repezi. 3 *viim* (Îe) **~uă de varsă** A ploua (1) torențial. 4 *viim* (Îe) **A ~ ca prin sită** A ploua (1) mărunt și des Si: *a bura, a cerne*. 5 *viim* (Îe) **Parcă tot îi ninge și îi ~uă** Se spune despre o persoană posomorâtă și mereu nemulțumită. 6 *viim* **A se face că plouă** A da impresia că nu observă sau că nu știe un lucru sau un fapt neplăcut. 7 *vit* (D. ploaie) A cădea, a curge în stropi. 8 *vtim* A cădea ploaia (1) asupra cuiva sau a ceva Si: *a uda*. 9 *vt* (Înv) A da, a trimite ploaia (1). 10-11 *vit* (Pan) A cădea de sus sau a veni, a se produce etc. în număr, în cantitate mare și neîntrerupt Si: *a curge*. 12 *vt* (Fig) A arunca, a trimite fără întrerupere.

plouar *s* [At: F (1886), 380 / P: *plo-uar* / Pl: nct / E: ***ploua*** + *-ar*] (Îvr) Umbrelă.

plouare *sf* [At: MINEIUL (1776), 36[v]/35 / P: *plo-ua~* / Pl: *~uări* / E: ***ploua***] 1 (Rar) Ploaie[1]. 2 (Îvr) Ploaie (1).

plouaș, ~ă *a* [At: ALR I, 1228/218 / P: *plo-uaș* / Pl: *~ași, ~e* / E: ***ploua*** + *-aș*] (Reg) 1-2 Ploios (4-5).

plouat[1] *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *plo-uat* / Pl: ? / E: ***ploua***] Cădere a ploii (1) Si: (rar) *plouare* (1).

plouat[2], *~ă a* [At: DRLU / Pl: *plo-uați* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ploua***] 1 Udat de ploaie (1). 2 (Gmț; îe) (**A fi** sau **a sta, a umbla**) **ca o curcă** (sau **ca o găină**, rar, **ca o pisică, ca o mâță** etc.) **~ă** sau **ca un câine ~** Se spune despre un om trist, abătut. 3 (Fig; d. oameni) Care este fără chef. 4 (Fig;

d. oameni) Prost dispus. **5** (Fig; d. oameni) Descurajat. **6** (Fig; d. oameni) Abătut. **7** (Fig; d. aspectul, fizionomia oamenilor) Care trădează o indispoziție sufletească.

ploună *sf* vz ***ploaie***

plouăcios, ~oasă *a* vz ***ploicios***

plouros, ~oasă *a* [At: PARACLIS (1639), 255 / P: *plo-u~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ploua*** **+** *-uros*] (Îrg) **1-2** Ploios (**4-5**).

plovăr *sn* vz ***pulover***

plozná *sf* vz ***pleasnă***

plozni *v* vz ***plesni***

ploznitoare *sf* vz ***plesnitoare***

plua *v* vz ***ploua***

plug *sn* [At: CORESI, EV. 413 / Pl: *~uri* / E: slv **плоугъ**] **1** Unealtă agricolă cu tracțiune animală sau mecanică, folosită pentru aratul solului și pentru lucrări de dezmiriștire, de desfundare etc. Si: (reg) *pluguță* (**1**). **2** (Înv; pex) Atelaj pentru plug (**1**). **3** (Îe) **A fi de la coarnele ~ului** A fi de la țară. **4** (D. oameni; îla) **De la coarnele ~ului** De la țară. **5** (Îe) **A-i merge** sau **a-i umbla (cuiva) ~ul (bine)** A-i merge cuiva bine treaba. **6** (Îae) A avea succes. **7** (Îae) A fi bine dispus din cauza reușitei unei acțiuni. **8** (Îe) **A-i merge ~ul în grădina altuia** A munci la altul Si: *a slugări*. **9** (Îe) **A-i sta ~ul** A nu mai avea nici un folos de nicăieri. **10** (Îe) **A nu-i fi ~ul pe brazdă** A nu fi cumsecade. **11** (Îe) **A băga** sau **a-și pune (boii, vitele** etc.) **în ~ cu cineva** sau **a se pune în ~ cu altul, a pune amândoi în ~** A-și face de lucru cu cineva Si: *a se asocia, a se întovărăși*. **12** (Reg; îe) **(A avea) un ~ de copii** A avea copii foarte mulți. **13** (Pop) Arat. **14** Plugărit (**1**). **15** (Reg; îe) **Acesta** (sau **acela**) **mi-i ~ul** Se spune pentru a arăta care este ocupația, profesia cuiva. **16** (Fig) Ogor. **17** (Fig) Patrie. **18-19** (Reg) Plugușor (**3-4**). **20** (Agr; pop; îs) *~ de săpat* (sau *de sapă, de prășuit* etc.) ori *sapă de ~* Rariță[1]. **21** (Ast; reg; art.) Șir de trei stele din constelația Orion Si: *rariță*. **22** (Înv; esnp) Unitate de măsură pentru terenuri agricole, egală cu cantitatea de pământ pe care o poate ara un plug (**1**). **23** (Șîs *~ de zăpadă*) Vehicul sau dispozitiv atașat la un vehicul, folosit pentru înlăturarea zăpezii de pe o cale de comunicație, în vederea menținerii sau restabilirii circulației. **24** (Teh; îs) *~ de cărbune* Agregat folosit la executarea mecanică a operațiilor de abataj și de încărcare a cărbunelui, prevăzut cu lame sau cuțite care dislocă materialul. **25** (Teh; îs) *~ nivelator* Mașină de lucru formată dintr-un șasiu cu patru roți și o lamă tăietoare lungă, înclinabilă, care servește la nivelarea suprafețelor de teren și la împrăștierea în scopul nivelării a unui material pe o șosea sau pe un teren. **26** (Teh; îs) *~ pentru șanțuri* Mașină de lucru cu cuțite speciale, care servește la săparea șanțurilor. **27** Piesă metalică montată transversal pe o bandă de transport, pentru a face ca materialul transportat să cadă alături de bandă. **28** Figură la schi care constă în apropierea din mers a vârfurilor schiurilor în formă de unghi, pentru a frâna sau a reduce viteza schiorului.

plugar, ~ă [At: CORESI, EV. 78 / Pl: (**1-2, 5-8**) *~i*, (**3-4**) *~i*, *~e* / E: ***plug*** **+** *-ar*] **1** *sm* Persoană care trăiește în mediul rural și a cărei ocupație de bază este agricultura. **2** *sm* (Pgn) Țăran. **3** *a* (Înv) Alcătuit din țărani. **4** *a* (Înv) Privitor la țărani. **5** *sm* (Reg) Persoană angajată de un țăran înstărit pentru muncile agricole sau pentru treburile gospodărești. **6** *sm* (Reg) Băiat care mână vitele la arat Si: *pogonici*. **7** *sm* Persoană care ține coarnele plugului la arat Si: *cornaci*. **8** *sm* (Mol) Flăcău care umbla cu plugușorul (**3**) în ajunul Anului Nou Vz *colindător, urător*.

plugaraș *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 2 / Pl: *~i* / E: ***plugar*** **+** *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Plugar (**1**) (tânăr) Si: (pop) *plugărel* (**1-2**). **3** (Reg) Pogonici (**1**). **4-5** (Mol; Buc; șhp) Plugar (**8**) (tânăr) Si: (pop) *plugărel* (**3-4**).

plugăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***plugar*** **+** *-easă*] (Reg) Țărancă.

plugărel[1] *sm* [At: MARIAN, NA., 324 / Pl: *~ei* / E: ***plugar*** **+** *-el*] **1-4** (Pop; șhp) Plugăraș (**1-2, 4-5**).

plugărel[2] *sn* [At: PAMFILE, I. C. 148 / Pl: *~e* / E: ***plug*** **+** *-ărel*] (Mol) **1-2** Plugușor (**3-4**).

plugăresc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***plugar*** **+** *-esc*] **1** Care aparține plugarilor (**1**) Si: (reg) *păuresc* (**1**). **2** Privitor la plugari (**1**) Si: (reg) *păuresc* (**2**). **3** Specific plugarilor (**1**) Si: (reg) *păuresc* (**3**).

plugărește *av* [At: T. POPOVICI, SE., 497 / E: ***plugar*** **+** *-ește*] **1** (Rar) Ca un plugar (**1**). **2** (Rar) În felul plugarului (**1**).

plugări *vi* [At: CORESI, L. 309/3 / Pzi: *~resc* / E: ***plugar***] **1** A munci ca plugar (**1**) Si: (reg) *a plugui* (**1**), *a păuri*. **2** A efectua cu plugul (**1**) muncile agricole Si: (reg) *a plugui* (**2**), *a păuri*. **3** (Reg) A prăși.

plugărie *sf* [At: MINEIUL (1776), 178[15]/3 / Pl: *~ii* / E: ***plugar*** **+** *-ie*] **1** Arat. **2-3** Plugărit (**1-2**). **4** (Reg) **A sparge ~ia** A se certa cu cineva. **5** (Reg; îae) A rupe relațiile de prietenie cu cineva.

plugărime *sf* [At: SADOVEANU, E. 27 / Pl: *~mi* / E: ***plugar*** **+** *-ime*] (Csc) **1** Totalitate a plugarilor (**1**) Si: (reg) *păurie*. **2** Mulțime de plugari (**1**) Si: (reg) *paurie*. **3** (Pgn) Țărănime.

plugărire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***plugări***] (Rar) Plugărit (**1**).

plugărit *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ? / E: ***plugări***] **1** Efectuare cu plugul (**1**) a muncilor agricole Si: *plug* (**14**), *plugărie* (**2**), (rar) *plugărire*. **2** Ocupație a plugarului Si: *plugărie* (**3**).

plugăriță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***plugar*** **+** *-iță*] **1** (Trs) Țărancă. **2** (Înv) Soție de plugar (**1**). **3** (Înv) Soție a unui proprietar de pământ agricol. **4** (Orn; Trs) Codobatură (*Motacilla alba*).

plughița *sf* [At: BOCĂNEȚU, T. A. 178 / Pl: *~țe* / E: ***plug*** **+** *-iță*] (Reg) Plaz[1] (**1**).

plugniță *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***plușn~*** / Pl: *~țe* / E: ***plug*** **+** *-niță*] **1** (Reg) Plug (**1**). **2** (Reg) Rariță[1]. **3** (Ast; art.) Rariță.

plugoșnită *sf* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~țe* / E: de la ***plug***] (Reg) Plug (**1**) de lemn.

plugșor *sn* vz ***plugușor***

plugui *vi* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pzi: *plugui* / E: ***plug*** **+** *-ui*] (Reg) **1-2** A plugări (**1-2**). **3** (Spc) A prăși.

pluguială *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***plugui*** **+** *-eală*] (Reg) Arătură.

pluguiță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: de la ***plug***] (Nob) Plug (**1**) mic.

plugulet *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***plug*** **+** *-uleț*] **1-2** (Șhp) Plugușor (**1-2**). **3-4** (Pop) Plugușor (**3-4**).

plugurel *sn* [At: MÎNDRESCU, L. P. 190 / Pl: *~e* / E: ***plug*** **+** *-urel*] **1-2** (Șhp) Plugușor (**1-2**). **3-4** (Pop; art.) Plugușor (**3-4**).

plugușor *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 228 / V: ***plugșor*** / Pl: *~oare* / E: ***plug*** **+** *-ușor*] **1-2** (Șhp) Plug (**1**) (mic) Si: *pluguleț* (**1-2**), *plugurel* (**1-2**), *pluguț* (**1-2**). **3** (Pop; art.) Plug (**1**) împodobit cu hârtie colorată, cu flori etc., cu care umblă flăcăii în ajunul Anului Nou, recitând colinde, făcând urări etc. Si: (pop) *pluguleț* (**3**), (reg) *plesnitul*[1] (**10**), *plug* (**18**), *plugarel*[2] (**1**), *plugurel* (**3**). **4** (Pex) Urare tradițională de Anul Nou, făcută de flăcăii care însoțesc plugușorul (**3**) și acompaniată de instrumente muzicale, de pocnete de bici etc. Si: (pop) *pluguleț* (**4**), (reg) *plesnitul*[1] (**11**), *plug* (**19**), *plugărel*[2] (**2**), *plugurel* (**4**). **5** (Ast; reg) Carul-mic.

pluguț *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***plug*** **+** *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Plugușor (**1-2**).

pluhopă *sf* vz ***pleoapă***

pluhud, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pl: *~uzi*, *~e* / E: nct] (Olt; d. oameni) Leneș.

pluj *sn* vz ***pluș***

plum *s* vz ***plumb***

plumădeală *sf* vz ***plămădeală***

plumănare *sf* vz ***plămănare***

plumănărea *sf* vz ***plămănărea***

plumănărică *sf* vz ***plămănărea***

plumâi *sm* vz ***plămân***

plumân *sm* vz ***plămân***

plumânare *sf* vz ***plămânare***

plumână *sf* vz ***plămân***

plumânărea *sf* vz ***plămânărea***

plumânărică *sf* vz ***plămânărea***

plumânăriță *sf* vz ***plămânariță***

plumânea *sf* [At: BORZA, D. 111 / Pl: *~ele* / E: ***plumân*** + *-ea*] (Bot; reg) Trifoiște (*Menuanthes trifoliata*).

plumânie *sf* vz ***plămânie***

plumâniță *sf* vz ***plamâniță***

plumânr *sm* vz ***plămân***

plumânuță *sf* vz ***plămâniță***

plumb [At: PSALT. 311 / V: (înv) ***plum***, (reg) ***plomb, plomp, plump***, (îvr) ***blumb*** / Pl: (**10-11, 13-14**) *~i*, (**12, 15-18**) *~uri* / E: ml ***plumbum***] **1** *sns* Element chimic metalic, moale și greu, maleabil, de culoare cenușie-albăstrie, lucios în momentul tăierii sau când este proaspăt așchiat ori pilit și întunecat când este în contact cu aerul, rău conducător de căldură și de electricitate, folosit la fabricarea țevilor de canalizare, a tabelelor pentru căptușirea unor aparate în industria chimică, la confecționarea plăcilor de acumulatoare etc. Si: (reg) *pleu* (**5**). **2** *sns* (Îla) **De ~** De culoarea plumbului (**1**). **3** *sns* (Îal) Întunecat. **4** *sns* (Îal) Care dă o puternică senzație de greutate Si: *greu*. **5** *sns* (Fig; îal) Care dă o puternică senzație de apăsare Si: *apăsator*. **6** *sns* (Fig; pex; îal) Profund. **7** *sns* (Fig; îal) Prin care nu se poate pătrunde Si: *impenetrabil*. **8** *sns* (Îla) **Ca ~ul** Greu. **9** *sns* (Îs) *Apă de ~* Soluție bazică de acetat de plumb, cu gust dulce, folosită în medicină, în industria textilă etc. **10** *sm* (Pop; csc) Glonț. **11** *sm* (Pop; csc) Proiectil. **12** *sn* (Șîs *~ de garanție*) Disc mic de plumb (**1**), rotund, cu care se sigilează vagoane, colete, saci etc. **13** *sm* Greutate de diferite forme, folosită pentru îngreunarea unor instrumente de pescuit, a unor cai de curse etc. **14** *sm* (Ban; Trs) Greutate de cântar. **15** *sn* (Șîs *fir cu ~*) Dispozitiv pentru determinarea direcției verticale, format dintr-o sfoară sau un cablu subțire având atârnată la un capăt o greutatea metalică de plumb (**1**). **16** *sn* (Îrg; șîs *condei de ~*) Creion. **17** *sn* (Mol; șîs *~ de placă, ~ de piatră*) Condei special cu care se scrie pe tăblița de ardezie. **18** *sn* (Reg) Pisălog.

plumba *vt* [At: FILIMON, ap. CONTRIBUȚII, III, 157 / V: (cscj) ***~bi*** / Pzi: *~bez* / E: cf it *piombare*] **1** (Rar) A plumbui (**2**). **2** (Înv) A dărâma.

plumbagină *sf* vz ***plombagină***

plumbaginacee *sf* [At: DN[3] / P: *~ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***plombacynacée***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, având ca tip planta plumbago. **2** (Șls) Plantă care aparține familiei plumbaginacee (**1**).

plumbagine *sf* vz ***plombagină***

plumbago *smi* [At: DN[3] / E: lat ***plumbago***] Plantă ornamentală din sudul Australiei, cu flori albastre.

plumbar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-ar*] **1** (Îdt) Persoană care lucrează obiecte din plumb (**1**). **2** (Îdt) Persoană care sigilează coletele cu plumb (**12**).

plumbare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~bări* / E: ***plumba***] **1** (Rar) Plumbuire (**2**). **2** (Înv) Dărâmare.

plumbat *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~ați* / E: ger ***Plumbat***] Sare a plumbului tetravalent folosită la fabricarea chibriturilor, ca pigment în vopsitorie etc.

plumbărie[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***plumbar*** + *-ie*] (Îdt) Atelier în care se prelucrează plumbul (**1**).

plumbărie[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***plumb*** + *-ărie*] (Rar; csc) Lucruri făcute din sau cu plumb (**1**).

plumbi *v* vz ***plumba***

plumbic, ~ă *a* [At: PREV. ACCID. 91 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plombique***] **1-2** Plumbifer (**1-2**).

plumbieră *sf* vz ***plumieră***[1]

plumbifer, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plombifère*** cf *plumb*] **1** Care conține plumb (**1**) Si: *plumbic* (**1**), *plumbos* (**1**). **2** De natura plumbului (**1**) Si: *plumbic* (**2**), *plumbos* (**2**).

plumbișor *sm* [At: DM / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-işor*] **1-2** (Șhp) Obiect (mic) de plumb (**1**) Si: (reg) *plumbuț* (**1-2**).

plumbiță *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~țe* / E: ***plumb*** + *-iță*] (Îdt) **1** Creion de plumb (**1**). **2** Sticlă de plumb (**1**). **3** Capsulă de plumb (**1**) pentru sticle.

plumbiu, ~ie *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V. 182 / Pl: *~ii* / E: ***plumb*** + *-iu*] (Îvr) Plumburiu (**1**).

plumbos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***plumb*** + *-os*] **1-2** Plumbifer (**1-2**). **3** (Fig) Greoi.

plumbotipie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***plombotypie***] Tipar folosit pentru obținerea hârtiilor decorative marmorate.

plumbui *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~esc* / E: ***plumb*** + *-ui*] **1** A acoperi suprafața unor obiecte de metal cu un strat subțire de plumb (**1**), pentru a o proteja împotriva agenților chimici, a coroziunii atmosferice etc. **2** A sigila cu plumb (**12**) Si: (rar) *a plumba* (**1**). **3** (Reg) A tivi marginea unor haine de blană cu piele de oaie sau de miel, pentru a fi brodate. **4** (Fig) A întuneca. **5** (Fig) A mohorî.

plumbuire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***plumbui***] **1** Acoperire a suprafeței unor obiecte cu un strat subțire de plumb, pentru a o proteja împotriva agenților chimici, a coroziunii atmosferice etc. Si: *plumbuit*[1] (**1**). **2** Sigilare a unor colete, vagoane, saci etc. cu plumb (**12**) Si: *plumbuit*[1] (**2**), (rar) *plumbare* (**1**). **3** Tivire a marginii unor haine cu piele de oaie sau de miel, în vederea brodatului Si: *plumbuit*[1] (**3**). **4** (Fig) Întunecare. **5** (Fig) Mohorâre.

plumbuit[1] *sn* [At: DL / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plumbui***] **1-3** Plumbuire (**1-3**).

plumbuit[2]***, ~ă*** *a* [At: BART, S. M. 91 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***plumbui***] **1** (D. obiecte metalice) Acoperit cu un strat de plumb (**1**) sau de aliaj de plumb. **2** Care este întărit cu bucățele de plumb (**1**) ca să atârne greu. **3** (D. colete, vagoane, lăzi) Sigilat cu plumb (**12**). **4** (Fig) Întunecat. **5** (Fig) Mohorât.

plumbuitor, ~oare *smf* [At: DDRF / P: *~bu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***plumbui*** + *-tor*] **1** (Rar) Persoană care lucrează cu plumb (**1**). **2-3** Persoană care plumbuiește (**1-2**).

plumburiu, ~ie *a* [At: DELAVRANCEA, T. 156 / Pl: *~ii* / E: ***plumb*** + *-uriu*] **1** De culoarea plumbului (**1**) Si: *cenușiu, sur*, (îvr) *plumbiu*. **2** (Pex; d. cer, văzduh) Întunecat. **3** (Fig) Mohorât.

plumbușor *sm* [At: ALR SN IV, h 915/605 / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp; îs) *~ de piatră* Condei special (mic) cu care se scrie pe tăblița de ardezie.

plumbuț *sm* [At: FOLC. TRANSIL. I, 42 / Pl: *~i* / E: ***plumb*** + *-uț*] **1-2** (Trs; șhp) Plumbișor (**1-2**).

plumchec *sn* vz ***plumcheic***

plumcheic *sn* [At: DN[3] / V: ***~chec*** / Pl: ? / E: eg ***plumcake***] Preparat culinar dulce, pregătit din ouă, făină, cacao și fructe.

plume *sfp* [At: GRECU, P. 74 / E: ngr ***πλουμί***] (Grî; rar) Ornamente.

plumetită *sf* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~te* / E: fr ***plumetis***] Material textil cu aspect de broderie având desene în relief.

plumier *sn* vz ***plumieră***[1]

plumieră[1] *sf* [At: TEODOREANU, M. I, 63 / P: *~mi-e~* / V: ***~er*** *sn*, ***~mbi~*** / Pl: *~re* / E: fr ***plumier***] (Asr) Penar.

plumieră[2] *sf* [At: BRANDZA, FL. 115 / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; rar; șîc ***~-albă***) Nufăr (*Nymphaea alba*).

plumimă *sf* vz ***plămân***

pluminăriță *sf* vz ***plămânariță***

plumoană *sf* vz ***plămân***

plumon *sm* vz ***pulmon***

plumonare *sf* vz ***plămânare***

plumonie *sf* vz ***plumonie***

plump *s* vz ***plumb***

plumpox *sn* [At: DER / S și: *plum-pox* / Pl: ? / E: eg ***plum-pox***] Boală a prunilor și a altor pomi fructiferi, provocată de un virus și manifestată prin apariția unor pete galbene pe frunze și a unor gropițe pe fructe, în dreptul cărora pulpa se întărește și se colorează cenușiu.

plumulă *sf* [At: CAIET, 69[v]/7 / Pl: *~le* / E: lat ***plumula***, fr ***plumule***] Parte a embrionului vegetal care constituie rudimentul părților aeriene ale unor plante.

plumună *sf* vz ***plămân***

plumunărică *sf* vz ***plămânărea***

plundăr *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 160 / Pl: *~i* / E: ger ***Pluder***(hose) cf srb *plundre*] **1** (Ban) Pantalon. **2** (Irn) Pantalonar.

plunger *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr, eg ***plunger***] Piesă rotundă de șamotă la alimentatoarele automate cu sticlă topită, care ajută la formarea picăturii de sticlă.

plup *sm* vz ***plop***[1]

plupumar *sm* vz ***plăpumar***

plural, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 113 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pluralis***, ger ***Plural, Pluralis***, it ***Plurale***] **1** *a* (Grm, d. număr, persoană, părți de vorbire) Care indică două sau mai multe ființe, lucruri, fenomene etc. de același fel. **2** *a* (Fig) Multilateral. **3** *a* (Rar; îs) *Atenție ~ă* Atenție distributivă. **4** *sn* Categorie gramaticală care arată că este vorba de două sau mai multe ființe, lucruri, fenomene etc. de același fel. **5** *sn* (Îs) *~ul autorității* (sau *al maiestății*) Plural (**4**) folosit în locul singularului în vechile acte oficiale, când autoritățile vorbeau despre ele însele. **6** *sn* (Îs) *~ul autorului* Plural (**4**) folosit de către autor cu referire la persoana proprie, în locul singularului, în opere științifice, publicistice și oratorice. **7** *sn* (Îs) *~ul modestiei* Plural (**4**) folosit mai ales în vorbirea populară în locul singularului, cu referire la persoana proprie, în discuție cu cineva considerat superior. **8** *sn* (Îs) *~ul politeții* (sau *al reverenței*) Plural (**4**) folosit în locul singularului, ca formă de adresare respectuoasă către cineva.

plurale tantum *la* [At: IORDAN, L. R. 291 / V: ***~lia ~*** / E: lat ***pluralia tantum*** (pll *plurale tantum*)] (D. un substantiv) Care are numai formă de plural Si: (îvr) *pluralv*.

pluralia tantum *la* vz ***plurale tantum***

pluralism *sn* [At: RALEA, S. T. II, 294 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***pluralisme***] **1** Concepție filosofică idealistă, opusă monismului, potrivit căreia universul ar fi format dintr-o pluralitate de realități independente unele de altele, ce nu pot fi considerate manifestări ale unei singure substanțe. **2** (Pex) Concepție eclectică ce admite o multiplicitate de factori echivalenți, de principii ce nu pot fi reduse la o unitate. **3** Principiu al democrației care preconizează necesitatea existenței mai multor forțe social-politice: partide, sindicate, organizații religioase etc., interpuse între membrii societății și putere, ca o condiție și o garanție a limitării puterii, a funcționării democrației. **4** (Pgn) Orice concepție, care într-un domeniu determinat admite o multiplicitate de factori echivalenți, de principii etc. care nu pot fi reduse la o unitate. **5** Stare de lucruri caracterizată prin existența unei multiplicități de elemente.

pluralist, ~ă [At: DL / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***pluraliste***] **1-5** *a* Care aparține pluralismului (**1-5**). **6-10** *a* Care se referă la pluralism (**1-5**). **11-15** *a* De natura pluralismului (**1-5**). **16-19** *smf* Adept al pluralismului (**1-4**).

pluralitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ari~*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***pluralitas, -atis***, fr ***pluralité***] **1** Fapt, calitate, însușire de a fi în număr, în cantitate mare Si: (rar) *pluritate* (**1**). **2** Număr, cantitate mare de elemente, de ființe, de lucruri etc. Si: *mulțime*, (rar) *diversitate*, *multiplicitate*, *pluritate* (**2**). **3** Cea mai mare parte a membrilor unei colectivități Si: *majoritate*.

plurarităte *sf* vz ***pluralitate***

plurativ, ~ă *a* [At: SFC IV, 90 / Pl: *~i, ~e* / E: ***plural*** + *-ativ*] (Îvr; d. nume) Pluralia tantum.

pluri- [At: IORDAN, L. R. A. 194 / E: lat ***plus, pluris***, fr ***pluri-***, it ***pluri-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Mai mulți. **2** O pluralitate de...

pluricarpelar, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***carpelă*** + *-ar*] (Bot; d. ovare și fructe) Care este format din mai multe carpele.

pluricavitar, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***cavitar***] Care are mai multe caverne pulmonare.

pluricelular, ~a *a* [At: MARINESCU, P. A. 82 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluricellulaire***] (D. organisme) Care este format din mai multe celule Si: *policelular*.

pluridimensional, ~ă *a* [At: RL 1972, nr. 8625 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***dimensional***] Cu mai multe dimensiuni.

pluridimensionalitate *sf* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***pluridimensional*** + *-itate*] Însușire a ceea ce are mai multe dimensiuni.

pluridisciplinar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluridisciplinaire***] (D. domenii ale științei) Care este fundamentat pe transfer de concepție și metodologie, adaptate din mai multe discipline Si: *interdisciplinar*, *multidisciplinar*.

pluridisciplinaritate *sfs* [At: DEX[2] / E: fr ***pluridisciplinarité***] Caracter a unor domenii ale științei de a fi fundamentate pe transfer de concepție și metodologie, adaptate din mai multe discipline Si: *interdisciplinaritate*, *multidisciplinaritate*.

pluridotat, ~ă *a* [At: GL 1961, nr. 394, 2/7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pluri-*** + ***dotat***] (Rar) Înzestrat cu multe calități pregnante.

plurien, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-en* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (D. arborete) Care este neomogen din punctul de vedere al vârstei.

pluriflor, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 201 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluriflore***] (Reg) Care are mai multe flori Si: *multiflor*.

pluriform, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pluriformis***] **1-2** Care (are sau) poate avea mai multe forme, aspecte, înfățișări. Si: *multiform*.

pluriglandol *sn* [At: SFC V, 57 / Pl: ? / E: ***pluri-*** + ***gland***(ă) + *-ol*] Medicament preparat din extractul mai multor glande.

pluriglandular, ~ă *a* [At: SFC V, 57 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***glandular***] **1-4** Poliglandular (**1-4**).

pluriglandularitate *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: ***pluriglandular*** + *-ită*] Inflamație a mai multor glande.

plurilateral, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***plurilatéral***] (Rar) Multilateral.

plurimilenar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***milenar***] (Rar) Multimilenar.

plurinațional, ~a *a* [At: D. GUSTI, P. A. 323 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***național***] (D. țări, state, orașe) Multinațional.

plurinuclear, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 201 / P: *~cle-ar~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***nuclear***] (Rar) Polinuclear.

pluriovular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***ovular***] (D. ovare) Care are mai multe ovule.

plurisecular, ~a *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluri-*** + ***secular***] (Rar) Multisecular.

pluritate *sf* [At: DN[2] / Pl: *~tăți* / E: lat ***pluritas, -atis***] (Rar) **1-2** Pluralitate (**1-2**).

plurivalent, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***plurivalent***] **1** (D. substanțe) Care are mai multe valențe Si: *polivalent* (**1**). **2-3** Polivalent (**3-4**). **4** (Fig) Multilateral.

plurivalență *sf* [At: S. ianuarie 1961, 77 / Pl: *~țe* / E: ***pluri-*** + ***valență***] **1-3** (Rar) Polivalență (**1-3**). **4** (Fig) Multilateralitate.

plurivoc, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~oci, ~oce* / E: ***pluri-*** + (uni)***voc***] (D. cuvinte sau fraze) Cu mai multe înțelesuri.

plus[1] [At: ȘINCAI, Î. 69/10 / Pl: *~uri* / E: lat ***plus***, ger ***Plus***, fr ***plus***] **1** *sn* Simbol matematic având forma unei cruci, care indică operația de adunare a mărimilor între care se găsește sau caracterizează numerele sau mărimile pozitive, dacă se găsește înaintea acestora. **2** *sn* (Îs) *~ infinit* Simbol matematic care arată creșterea nelimitată a numerelor pozitive. **3** *sn* Semn grafic în formă de cruce care se pune uneori pe lângă o notă dată școlarilor, pentru a-i mări valoarea cu o jumătate de punct. **4** *sn* Semn grafic, indicând sarcinile electrice pozitive. **5** *av* Mai mult. **6** *av* Peste o anumită limită pozitivă, luată ca etalon de măsură. **7** *sn* Ceea ce depășește o cantitate dată Si: *prisos*. **8** *sn* (Pgn) Ceea ce depășește o limită, intensivă, temporală, calitativă etc. dată. **9-10** *sn* (Înv) **În ~** (Care este) peste ceea ce există în mod obișnuit. **11-12** *sn* (Îal) (Care este) mai mult decât atât. **13-14** *sn* (Îal) (Care este) pe deasupra. **15** (Fam; înv) **~ de asta** În afară de asta. **16** *sn* (Îal) Pe deasupra. **17** (Înv) **~ că...** Pe lângă că... **18** *sn* (Îal) În afară de faptul că...

plus-[2] [At: DL / E: cf *plus*[1]] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Mai mult. **2** În plus. **3** De mai multe ori. **4** Plural. **5** Pe deasupra. **6** Peste.

plus**a vi* [At: BUL. FIL. II. 225 / Pzi: *~sez* / E: ***plus[1]] A miza la un joc de cărți mai mult decât cei care au mizat până în acel moment.

plusprodus** sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 6/2 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***plus-[1]**+ *produs*** cdp ger ***Mehrprodukt***] (Ecp) Produs creat de lucrătorii din sfera producției materiale peste produsul necesar, prin cheltuirea de muncă suplimentară.

plusvaloare** sf* [At: IONESCU-RION, S. 115 / Pl: *~ori* / E: ***plus-[1] + ***valoare*** cf fr *plus-value*] **1** (Ecp; iuz; în concepția marxistă) Valoare nou creată de către muncitorii salariați, în procesul de producție, peste echivalentul valorii forței lor de muncă și însușită gratuit de către patroni. **2** (Îs) ~ *absolută* Formă a plusvalorii (**1**) obținută prin prelungirea zilei de muncă peste timpul de muncă necesar. **3** (Îs) ~ *relativă* Formă a plusvalorii (**1**) care se obține ca rezultat al reducerii timpului de muncă necesar și al măririi corespunzătoare a timpului de muncă suplimentar. **4** (Fig; rar) Valoare suplimentară.

pluș** sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***pliș, pliuș, pluj / Pl: *~uri* / E: fr ***p(e)luche***, ger ***Plüsch***] **1** Țesătură de bumbac, de lână, de păr de capră, de mătase etc., asemănătoare cu catifeaua, dar mai groasă decât aceasta, cu firul mai lung, care se folosește mai ales în tapițerie Si: (reg) *picler*. **2** (Lpl) Sortimente de pluș (**1**). **3** (Reg) Catifea. **4** (Buc; îf *pliș, plej*) Pâslă.

pluș**a vt* [At: DLR / Pzi: *~șez* / E: ***pluș] (Teh) A obține un luciu mătăsos pe fața pieilor de mănuși și de haine, prin frecarea lor cu un pluș (**1**) (aplicat pe un tambur rotativ).

***pluș**are sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ări* / E: ***pluș**a*] (Teh) Operație finală prin care se obține un luciu mătăsos pe fața pieilor de mănuși și de haine, prin frecarea lor cu un pluș (**1**) (aplicat pe un tambur rotativ).

pluș**at, ~ă a* [At: C. PETRESCU, C. V. 353 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pluș + *-at*] **1** (D. mobile, pex d. obiecte) Tapisat cu pluș (**1**). **2** (D. țesături) Care are fire lungi pe o față sau pe ambele fețe Si: (reg) *piclerit*.

pluș**niță sf* vz ***plugniță

***pluș**tăr sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 153 / Pl: *~i* / E: cf ger *Verfluchter*] (Ban) Porcelă batjocoritoare la adresa unei persoane.

pluș**ti v* vz ***pleoști

pluș**tit, ~ă a* vz ***pleoștit

pluș**titură sf* vz ***pleoștitura

plut, plută [At: VICIU, GL. / Pl: *pluți, ~e* / E: nct] **1** *smf* (Reg) Persoană cu nas mic și turtit Si: (reg) *pleostit*. **2** *a* (Reg; d. nasul omului) Coroiat.

plutar** sm* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~i* / E: ***plută[1] **+** *-ar*] (Reg) **1-2** Plutaș[1] (**1-2**).

plutaș**[1] sm* [At: ASACHI, S. L. I, 178 / Pl: *~i* / E: ***plută[1] + *-aș*] **1-2** Muncitor (care confecționează plute[1] (**1**) sau) care conduce plutele[1] (**1**) pe apă Si: (reg) *plutar* (**1-2**). **3** (Îvr) Negustor de plute[1] (**2**).

plut**aș[2] sm* [At: ANTIPA, P. 463 / Pl: *~i* / E: ***plută[2] **+** *-aș*] (Bot; Mol) Plută[2] (**1**) (*Populus pyramidalis*).

plută[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 117/30 / V: ***pliu~*** / Pl: *~te* / E: bg **плута**, srb ***pluta***] **1** Ambarcațiune ușoară, plutitoare, uneori prevăzută cu flotoare, construită din trunchiuri de copac prinse împreună, destinată transportării trunchiurilor de copac pe apele curgătoare Si: (înv) *plutitoare* (**12**), (reg) *pod*[2] (**23**). **2** (D. oameni; îc) **A face ~ta** A se menține la suprafața apei plutind în poziție orizontală, rigidă. **3** (Reg; d. pești; îe) **A ieși ~** A ieși la suprafața apei, plutind. **4** (Reg; îe) **A cădea de-a ~ta** A cădea întins la pământ. **5** Platformă de lemn plutitoare folosită pentru salvare pe apă. **6** (Îc) **~-far** Plută (**5**) mare, cu o baliză din panouri și o instalație de semnale de ceață, servind pentru orientare. **7** (Îvr) Dispozitiv alcătuit din două prăjini sau doi răzlogi legați la capete, pe care se așază mănușile de in sau cânepă la topit.

plută[2] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (reg) ***pliuca, pliu~*** / Pl: *~te*, (reg) *~uți* / E: bg **плъто**, srb ***pluta, pluto***] **1** Arbore ale cărui ramuri cresc aproape de la baza trunchiului, dând coroanei o formă de piramidă lungă și îngustă Si: (pop) *plop*[1] (**5**), (reg) *plutaș*[2] (*Populus pyramidalis*). **2** Plop (**2**) (*Populus alba*). **3** (Bot; reg) Plop[1] (**3**) (*Populus tremula*). **4** (Bot; reg) Plop[1] (**4**) (*Populus nigra*). **5** (Bot; reg) Plop[1] (**7**) (*Populus canescens*). **6** (Bot; reg) Nufăr (*Nymphaea alba*). **7** (Bot; reg) Nufăr (*Nuphar luteum*). **8** Material gros, neted, poros, impermeabil, elastic și mai ușor decât apa, obținut din stratul exterior al scoarței unor specii de stejar și folosit ca material izolant, la fabricarea dopurilor, a colacilor de salvare, a unor materiale de construcție etc. Si: *suber*. **9** (Pex) Dop din plută (**8**). **10** Bucată de plută (**8**), lemn sau de alt material ușor, care se leagă de sfoara undiței pentru a o face să plutească la suprafața apei. **11** (Olt) Odgon cu plută[2] (**10**) de la năvod. **12** Bucățică de plută[2] (**8**) sau de lemn ușor în care se înfige fitilul candelei ca să plutească în untdelemn. **13** Adaos de plută[2] (**8**), de piele, de material plastic etc. care se pune în interiorul încălțămintei, sub talpa piciorului sau numai sub călcâi Vz *braut, talonetă*.

plutări** vi* [At: GANE, N. II, 34 / Pzi: *~resc* / E: ***plută[1] **+** *-ări*] **1** A transporta bușteni pe apă Si: (reg) *a plutăși* (**1**). **2-4** A practica meseria de plutaș[1] (**1-3**) Si: (reg) *a plutăși* (**2-4**). **5** A merge cu pluta[1] (**1**) pe apă Si: (reg) *a plutăși* (**5**).

plutărie[1] *sf* [At: ȘEZ. II, 24 / Pl: *~ii* / E: ***plutar*** **+** *-ie*] (Rar) **1-3** Plutărit (**3-5**).

plutărie[2] *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: ***plută*** **+** *-arie*] (Rar; csc) Mulțime de plute[1] (**1**).

plutărit** sn* [At: BARCIANU, V. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plutări] **1** Transport pe apă al bușteanilor prin menținerea lor la suprafața unei ape curgătoare Si: (rar) *plutărie*[1] (**1**), *plutit*[1] (**4**), (îrg) *plutășie* (**1**). **2** (Reg; îs) ~ *sălbatic* Transport al bușteanilor pe un râu de munte, în dezordine, la întâmplare. **3-5** Îndeletnicire a plutașului (**1-3**) Si: *plutărie*[1] (**1-3**), (rar) *plutit*[1] (**5-7**), (îrg) *plutășie* (**2-4**).

plutășesc, ~ească** a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***plutaș[1] **+** *-esc*] (Reg) **1-3** De plutaș[1] (**1-3**). **4-6** Care aparține plutașului[1] (**1-3**).

plutăși** vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~șesc* / E: ***plutaș[1]] (Reg) **1-5** A plutări (**1-5**).

plutășie** sf* [At: (f. a.) URICARIUL, VII, 263 / Pl: *~ii* / E: ***plutaș[1] **+** *-ie*] (Îrg) **1-4** Plutărit (**1, 3-5**).

plutelnic, ~ă** a* [At: DDRF / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pluti **+** *-elnic*] (Îvr; d. ape curgătoare) Navigabil.

plutef, ~eață** a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***plută[1] **+** *-ef*] **1** (Înv; d. ape curgătoare) Navigabil. **2** (Nob; d. nave) Care poate naviga.

pluteu** sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: it ***pluteo, lat ***pluteum***] **1** (Ant) Mașină de război în formă de paravan semicircular, folosită pentru a proteja pe asediatori în timpul atacurilor zidurilor unei cetăți asediate. **2** Panou de marmură sau de lemn care protejează corul, altarul sau prezbieriul bisericilor catolice. **3** Ladă sau scrin pentru păstrarea lucrurilor prețioase.

pluteus** sm* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***pluteus] (Zlg) Larvă a echinodermelor.

pluti [At: N. COSTIN, ap. CADE / Pzi: *~tesc* / E: ***plută***[1]] **1** *vi* (D. nave, ambarcațiuni, corpuri plutitoare etc.; pex; d. ființe) A se menține la suprafața unui lichid, fiind parțial cufundat în acesta. **2** *vi* (Pex) A se deplasa pe suprafața unui lichid, fiind parțial cufundat în el. **3** *vi* (D. oameni) A călători cu o navă, cu o ambarcație, cu un obiect plutitor Si: *a naviga*, (îrg) *a nota*[2]. **4** *vtf* (Rar) A face să se deplaseze pe suprafața unei ape. **5** *vi* (D. mâncăruri sau părți solide ale unor mâncări) A fi înecat în grăsime sau în sos. **6** *vi* (D. păsări, insecte etc.) A se menține suspendat în aer Si: *a plana*[1]. **7** *vi* (Pex; d. păsări, insecte) A se deplasa lin prin văzduh, cu ajutorul aripilor Si: *a zbura*. **8** *vi* (Fig; d. un fenomen, un eveniment; îe) **A ~ în aer** A fi gata să se dezlănțuie. **9** *vi* (Fig; d. o afirmație, o situație etc.; îae) A nu se sprijini pe realitate. **10** *vi* (D. corpuri cerești; sfg) A se deplasa aparent pe bolta cerească. **11** *vi* (Îvr) A atârna. **12** *vi* (D. sunete, melodii, mirosuri etc.) A străbate prin aer Si: *a se extinde, a se împrăștia, a se răspândi*. **13-14** *vi* (Fig) (A se menține sau) a se mișca lin într-un spațiu sau mediu real ori imaginar. **15** *vi* (Fig) A dăinui. **16** *vi* (Fig) A stăpâni. **17** *vi* A predomina. **18** *vi* A ieși ușor, vag în evidență.

plutibil, ~ă** a* [At: I. IONESCU, M. 77 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pluti **+** *-bil*] (Rar; d. ape) Navigabil.

plutică[1] *sf* [At: TDRG / Pl: *~ici* / E: ***plută***[1] **+** *-ică*] Plantă erbacee acvatică cu flori galbene, cu rizom lung și cu frunze lucitoare care plutesc la

suprafața apei Si: (reg) *plomânică, plutniță* (**2**), *trifoi-amar, trifoi-de-apă* (*Nymphoides peltata*).

plutică² *sf* vz ***plătică¹***

plutină *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Trs) Femeie leneșă.

plutind, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 221 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***pluti***] (Înv) **1** Plutitor (**1**). **2** Care se leagănă pe apă. **3** (Fig; d. oameni sau firea lor) Schimbător. **4** (Fig; d. oameni sau firea lor) Nehotărât. **5** Care flutură în vânt.

plutire *sf* [At: MARCOVICI, D. 13/25 / Pl: *~ri* / E: ***pluti***] **1** Menținere a unei nave, a unui corp plutitor, a unei ființe la suprafața unui lichid în care se află parțial cufundat. **2** (Pex) Deplasare a unei nave sau a unui corp pe suprafața unui lichid în care se află parțial cufundat. **3** Călătorie cu o navă, cu o ambarcație, cu un obiect plutitor. **4** (Spc) Transport organizat de mărfuri sau de persoane care se face cu o navă, pe un itinerar determinat. **5** Trafic pe apă Si: *navigație*. **6-7** (Menținere sau) deplasare lină a păsărilor prin văzduh cu ajutorul aripilor.

plutit¹ *sn* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 11 / Pl: *~uri* / E: ***pluti***] **1-3** Plutire (**1-3**). **4** Plutărit (**1**). **5-7** (Rar) Plutărit (**3-5**).

plutit², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130[r]/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pluti***] **1** (Îrg) Care este purtat de valuri, de ape curgătoare. **2** (D. zborul păsărilor) Care se efectuează fără a mișca din aripi Si: *planat*.

plutitor, ~oare [At: M. COSTIN, O. 323 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pluti***] **1** *a* Care plutește la suprafața unui lichid Si: (înv) *plutind* (**1**). **2** *a* (Îs) *Pod ~* Platformă care servește la transportul ființelor sau lucrurilor de la un mal la celălalt al unei ape curgătoare Si: *bac*, (reg) *brudină*. **3** *a* (Îs) *Insulă* (sau *grădină*) *~oare, ostrov* (ori *pământ*) *~* Îngrămădire de pământ, nisip sau nămol cu resturi vegetale mai ales în apele curgătoare, formând o insuliță acoperită cu vegetație, stuf, sălcii etc. **4** *a* (Înv; d. ape) Navigabil. **5-6** *a* (D. păsări, insecte etc.) Care (se menține în văzduh sau) se deplasează lin prin văzduh, cu ajutorul aripilor. **7** *a* (D. mers) Ușor, ca și când ar zbura. **8** *sn* Corp care plutește la suprafața unui lichid și care, fiind legat de un sistem de pârghii, reglează și uneori indică nivelul lichidului dintr-un recipient Si: *flotor*. **9** *sn* Corp alcătuit dintr-un material cu densitate mai mică decât a apei, care servește la măsurarea vitezei unui curent de apă. **10** *sn* Construcție care plutește, prevăzută cu un echipament cu ajutorul căruia poate îndeplini unele servicii de semnalizare sau de transport, folosită în navigație. **11** *sm* (Îvr) Navigator. **12** *sf* (Înv) Plută[1] (**1**). **13** *sf* (Bot; reg) Rourică (*Glyceria fluitans*). **14** *sf* (Bot; reg; îc) **~oare-dulce** Lemn-dulce (*Glycyrhiza echinata*).

plutniță *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 48 / Pl: *~țe* / E: cf srb *plutnica* „mușchi de fântână"] (Bot; reg) **1** Nufăr (*Nymphaea alba*). **2** Plutică[1] (*Nymphoides peltata*).

pluto- [At: DN[3] / E: fr ***plouto-***, it ***pluto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Bogat. **2** Bogăție.

plutocrat, ~ă *smf* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***ploutocrate***] (Iuz) Persoană care, datorită averii de care dispune, participă la conducerea statului și a treburilor publice.

plutocratic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plutocratique***] **1-2** Care aparține (plutocraților sau) plutocrației (**1**). **3-4** Referitor (la plutocrați sau) la plutocrație (**1**).

plutocrație *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: fr ***plutocratie***, ger ***Plutocratie***] **1** Regim politic în care puterea de stat se află concentrată în mâinile celor mai bogați reprezentanți ai societății. **2** Totalitate a persoanelor bogate care, cu ajutorul averii, acaparează conducerea statului și a treburilor publice.

pluton¹ *sn* [At: CR (1830), 109/27 / V: (îvp) ***plo~***, (înv) ***pelot~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***peloton***, it ***plotone***] **1** Subunitate militară mai mică decât compania, alcătuită din 3 sau 4 grupe. **2** (Pex) Persoane care formează plutonul (**1**). **3** (Îs) *~ de execuție* Unitate militară care execută, prin împușcare, pe cei condamnați la moarte. **4** (Pan) Grup organizat de persoane cu preocupări, ocupații comune. **5** Grup compact de sportivi care ocupă o anumită poziție în timpul desfășurării unei întreceri de alergări, caiac-canoe, ciclism etc. **6** (Rar; îf *ploton*) Stol.

pluton² *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***pluton***] Corp de roci magmatice de mari dimensiuni, fixat prin intruziune în masa unor straturi sedimentare.

plutonaș *sn* [At: BRĂESCU, O. A. I, 291 / Pl: *~e* / E: ***pluton¹*** **+** *-aș*] **1-2** Pluton[1] (**1, 5**) mic.

plutoner *sm* vz ***plutonier***

plutonian¹, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***plutonien***] (Glg; rar) **1-2** Plutonic (**1-2**).

plutonian², ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Pluto*** **+** *-ian*] Care se referă la planeta Pluto.

plutonic, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 15/30 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***plutonique***] (Glg) **1** (D. roci eruptive și corpurile pe care le alcătuiesc) Care s-a format prin acțiunea vulcanilor în adâncul scoarței terestre Si: (rar) *plutonian* (**1**). **2** Care are loc, se manifestă, se produce în adâncul scoarței terestre Si: (rar) *plutonian* (**2**). **3** (Îs) *Roca ~ă* Nume generic dat rocilor abisale și intruzive.

plutonier *sm* [At: REBREANU, R. II, 220 / P: *~ni-er* / V: (pop) ***~ner, plotoner, ploto~***, (nob) ***platoner*** / Pl: *~i* / E: ***pluton¹*** **+** *-ier*] **1** Grad militar, în ierarhia subofițerilor, imediat superior sergentului major. **2** Persoană care are gradul de plutonier (**1**). **3** (Îc) **~major** Grad de subofițer, imediat superior plutonierului (**1**). **4** Persoană cu gradul de plutonier (**3**)-major. **5** (Îc) **~adjutant** Cel mai mare grad de subofițer, imediat superior plutonierului (**3**)-major. **6** Persoană cu gradul de plutonier (**5**)-adjutant.

plutoniereasă *sf* [At: DLR / P: *~ni-e~* / V: (reg) ***plotonâr~*** / Pl: *~ese* / E: ***plutonier*** **+** *-easă*] **1** Soție de plutonier (**1**). **2** Femeie care are gradul de plutonier (**1**).

plutonism *sn* [At: LTR[2] / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***plutonisme***] **1** Totalitate a fenomenelor și a proceselor geologice legate de mișcarea magmei la mare adâncime în interiorul scoarței terestre. **2** Concepție care exagerează rolul fenomenelor magmatice în procesul de formare a rocilor, considerând că formarea acestora ar avea loc exclusiv pe cale magmatică.

plutonist, ~ă [At: BARASCH, M. II, 21/25 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pluton¹*** **+** *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aderă la plutonism (**2**). **3-4** *a* Care se referă la plutonism (**1-2**).

plutonite *sfp* [At: DEX[2] / E: ***pluton²***] Roci magmatice consolidate în adâncurile scoarței terestre.

plutoniu *sns* [At: MACAROVICI, CH. 204 / E: fr ***plutonium***] Element chimic de sinteză, radioactiv, obținut din uraniu, capabil să întrețină reacții nucleare în lanț, folosit la obținerea energiei nucleare prin bombardarea cu neutroni.

plutui *vt* [At: LTR[2] XII, 635 / Pzi: *~esc* / E: ***pluta²*** **+** *-ui*] A supune pielile tăbăcite unei operații de finisare tratându-le cu săruri de crom pentru a le face moi și a le da un aspect specific.

plutuire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***pluti***] Operație de finisare a pielilor tăbăcite, prin tratarea cu săruri de crom și rularea pe o scândură rotunjită acoperită cu plută, pentru a le face moi și a le da un aspect specific Si: *plutuit*.

plutuit *sn* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~uri* / E: ***plutui***] Plutuire.

pluțăni *v* vz ***pliuțăni***

pluvial, ~ă [At: BREZOIANU, R. 55/29 / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pluvial***] **1** *a* (D. ape) Provenit din ploaie. **2** *sn* Interval de timp din perioada cuaternară, caracterizat printr-o climă cu precipitații abundente care a avut drept consecință extinderea vegetației și accelerarea procesului de eroziune.

pluvio- [At: DN[3] / P: *~vi-o-* / E: it, fr ***pluvio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) ploaie.

pluviodenudare *sf* [At: DEX / P: *~vi-o~* / Pl: *~dări* / E: cf *pluvial, denudare*] Acțiunea de denudație exercitată de scurgerea apelor provenite din precipitații.

pluviodenudație *sf* [At: DN[3] / P: *~vi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pluviodénudation***] Eroziune exercitată de către picăturile de ploaie.

pluviograf *sn* [At: LTR[2] / P: *~vi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***pluviographe***] Pluviometru pentru înregistrarea automată a cantității și a intensității precipitațiilor atmosferice căzute într-un anumit interval de timp și pe o anumită suprafață.

pluviogramă *sf* [At: DN[3] / P: *~vi-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***pluviogramme***] Diagramă obținută la pluviograf.

pluviometric, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 392 / P: *~vi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pluviométrique***] **1-2** Referitor (la precipitații sau) la ploi (**1**). **3-4** Care aparține (precipitațiilor sau) ploilor (**1**). **5** Referitor la pluviometru. **6** De pluviometru.

pluviometrie *sf* [At: DN[3] / P: *~vi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pluviométrie***] Măsurare a cantității de ploaie (**1**) căzută într-un interval de timp determinat pe un anumit loc.

pluviometru *sn* [At: BARASCH. M. III, 143/16 / P: *~vi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***pluviomètre***] Aparat utilizat pentru determinarea cantității de precipitații atmosferice căzute într-o regiune, într-un anumit interval de timp pe o anumită suprafață Si: (rar) *ombrometru*.

pluvios, ~oasă *a* [At: ALEXI. W. / P: *~vi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pluvieux***] (Frm; rar) **1-2** Ploios (**4-5**).

pluvioscop *sn* [At: DEX / P: *~vi-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***pluvioscope***] Aparat care înregistrează ora, durata și cantitatea ploii (1) căzute într-o anumită regiune.

pluviose *sfi* [At: DEX / P: *~vi-o~* / E: fr ***pluviose***] A cincea lună din calendarul republican francez (20 ianuarie - 18 februarie).

plymouth *sni* [At: DEX / P: *plaimas* / E: eg ***plymouth***] Rasă de găini cu producție mixtă, carne și ouă, crescută și în România.

-pnee [At: DN[3] / P: *-pne-e* / E: fr ***-pnée***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) respirație.

pneu *sn* [At: CĂLINESCU, C. N. 76 / Pl: *~uri* / E: fr ***pneu***, ger ***Pneu***] **1** Ansamblu format dintr-o cameră de aer comprimat și o anvelopă, fixat la roțile anumitor vehicule. **2** (Prc) Anvelopă.

pneum-[1] *ec* vz ***pneumo-[1]***

pneum-[2] *ec* vz ***pneumo-[2]***

pneumatic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 28[r]/8 / P: *pne-u~* / V: (înv) ***pnevm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumatique***, ger ***pneumatisch***, lat ***pneumaticus***, it ***pneumatico***] **1** *a* (D. sisteme tehnice) Care funcționează cu aer, la o presiune diferită de presiunea atmosferică. **2** *a* Care este folosit la comprimarea sau la deplasarea aerului. **3** *sf* Parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale altor gaze.

pneumato- [At: DN[3] / P: *pne-u~* / E: fr, lat ***pneumato-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: „Pneumatic".

pneumatocel *sn* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ei* / E: fr ***pneumatocèle***] (Med) Tumoare gazoasă intrapulmonară.

pneumatofor *sm* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***pneumatophore***] **1** Rădăcină metamorfozată aeriană cu rol în respirație, prezentă la unele plante superioare care cresc în regiunile mlăștinoase. **2** Vezicule plină cu aer pe talul unor plante inferioare, care ajută la plutire sau la menținere în poziție verticală.

pneumatolitic, ~ă *a* [At: LTR[2] XII, 636 / P: *pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumatolytique***] **1** Care aparține pneumatolizei. **2** Privitor la pneumatoliză. **3** *Fază ~ă* Etapă în procesul de formare a mineralelor și rocilor în care topiturile magmatice se caracterizează printr-un conținut bogat în componenți volatili, cărora le conferă o mare fluiditate.

pneumatoliză *sf* [At: LTR[2] / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumatolyse***] Totalitate a fenomenelor provocate de acțiunea emanațiilor gazoase dezvoltate din magmă asupra rocilor înconjurătoare cu care ajung în contact, în timpul procesului de formare a unor minerale și roci.

pneumatologie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: it ***pneumopatologia***] Știință a fenomenelor spirituale ca cercetare relativă la principiile vitale.

pneumatoză *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumatose***] Aglomerare de gaze în unele cavități și organe ale organismului.

pneumaturie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumaturie***] (Med) Emisiune de gaze de fermentație prin urină.

pneumă *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~me* / E: it, lat ***pneuma***] Spirit divin în filozofia stoicilor, care animă lumea, ordonând-o și dirijând-o.

pneumectomie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumectomie***] (Med) Excizie a unei părți a plămânului Si: *pneumonectomie*.

pneumo-[1] [At: DN[3] / P: *pne-u~* / V: ***pneum-*** / E: fr, it ***pneumo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Aer. **2** Gaz. **3** Respirație.

pneumo-[2] [At: DN[3] / P: *pne-u~* / V: ***pneum-*** / E: it, fr ***pneumo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) plămân. **3** De plămân. **4** Pulmonar.

pneumocel *sn* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: ? / E: fr ***pneumocèle***] (Med) Hernie a plămânului.

pneumococ *sm* [At: DM / P: *pne-u~* / Pl: *~oci* / E: fr ***pneumocoque***] Bacterie sferică, imobilă, patogenă, care provoacă, la oameni, pneumonia și alte infecții ale aparatului respirator, iar la animale septicemia.

pneumococic, ~ă *a* [At: DER III, 791 / P: *pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumococique***] **1** Care aparține pneumococilor. **2** Referitor la pneumococi. **3** Provocat de pneumococi.

pneumococie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ocii* / E: fr ***pneumococcie***] (Med) Ansamblu de accidente morbide provocate de pneumococ.

pneumococoză *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumococcose***] Boală produsă de pneumococ.

pneumoconioză *sf* [At: CONTEMP. 195, nr. 184, 7/5 / P: *pne-u-mo-co-ni-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumoconiose***] Afecțiune pulmonară cronică, cu caracter profesional, cu evoluție lentă, provocată de inhalarea masivă și de fixarea pe plămâni a unor pulberi de silicați, fier, cărbune, azbest etc., care determină inflamația și apoi sclerozarea lor.

pneumoenterită *sf* [At: ENC. VET. 575 / P: *pne-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***pneumo-entérite***] (Med; rar) Pneumonie contagioasă la porci, provocată de un microb, a cărei evoluție se prezintă la început ca o complicație a pestei porcine Si: *pasteureloză*.

pneumogastric, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 481/21 / P: *pne-u~* / V: (înv) ***pnevm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumogastrique***] **1-2** *sm, am* (Șis *nerv ~*) A zecea pereche de nervi cranieni, cu ramificații la cap, în cavitatea toracică și în cea abdominală. **3** *a* Care este comun plămânilor și stomacului.

pneumograf *sn* [At: DER / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: ger ***Pneumograph***] Aparat cu ajutorul căruia se înregistrează amplitudinea și frecvența mișcărilor respiratorii ale cutiei toracice.

pneumografie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumographie***] (Med) **1** Înregistrare a mișcărilor respiratorii cu ajutorul pneumografului. **2** Radiografie a unei regiuni anatomice după injectarea cu aer sau cu un alt gaz.

pneumolit *sn* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pneumolithe***] Concrețiune solidă care se poate găsi în parenchimul pulmonar.

pneumolog, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***pneumologue***] **1-2** (Medic) specialist în pneumologie.

pneumologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumologique***] (Med) **1** Care aparține pneumologiei. **2** Care se referă la pneumologie.

pneumologie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~gii* / E: fr ***pneumologie***] Ramură a medicinii care studiază bolile plămânului.

pneumometru *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~re* / E: fr ***pneumomètre***] Manometru respirator.

pneumonectomie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumonectomie***] (Med) Pneumectomie.

pneumonic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *pne-u~* / V: ***pnevm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pneumonique***] (Înv) **1** Referitor la bolile de plămâni. **2** Care este propriu bolilor de plămâni.

pneumonie *sf* [At: CORNEA, E. I, 92/21 / P: *pne-u~* / V: (înv) ***pnevm~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumonie***] **1** Inflamație a unui lob sau a unui segment pulmonar, provocată de obicei de pneomococ sau de alte virusuri, care

se manifestă prin febră mare, frisoane, tuse și junghiuri Si: (reg) *junghi*. **2** (Îs) *Dublă* ~ Pneumonie (1) care afectează ambii plămâni.

pneumopatie *sf* [At: D. MED. / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopathie***] Nume generic dat bolilor pulmonare.

pneumopericard *sn* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~uri* / E: fr ***pneumopéricarde***] (Med) Pătrundere de aer sau de gaz în cavitatea pericardică.

pneumoperitoneu *sn* [At: DER / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pneumopéritoine***] **1** Pătrundere accidentală a aerului sau a altor gaze în cavitatea peritoneală. **2** Introducere de oxigen sau de alt gaz în cavitatea peritoneală, în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului.

pneumopexie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopexie***] (Med) Fixare chirurgicală a plămânului la peretele toracic.

pneumopielografie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopyélographie***] (Med) Radiografie a bazinetului și a rinichiului după insuflația cu aer printr-o sondă ureterală.

pneumopleurezie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumopleurésie***] Boală care afectează deopotrivă plămânii și pleura.

pneumoragie *sf* [At: DEX / P: *pne-u~* / Pl: *~gii* / E: fr ***pneumorrhagie***] Hemoragie pulmonară care survine în diferite boli de inimă.

pneumorahie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumorachie***] (Med) Introducere de aer prin puncții lombare în canalul rahidian în scopul explorării acestuia și a ventriculilor cerebrali.

pneumoscleroză *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pneumosclérose***] (Med) Scleroză pulmonară.

pneumosept *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: ***pneumo*** + ***sept***(ic)] (Dc) Medicament dezinfectant al aparatului respirator și excitant al centrilor respiratori.

pneumotahograf *sn* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pneumotachographe***] Aparat folosit în pneumotahografie.

pneumotahografie *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumotachographie***] (Med) Înregistrare a frecvenței și a amplitudinii respirației în funcție de timp.

pneumotahogramă *sf* [At: DN[3] / P: *pne-u~* / Pl: *~me* / E: fr ***pneumotachogramme***] (Med) Curbă obținută la pneumotahograf.

pneumoterapie *sf* [At: ABC SĂN. / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumothérapie***] Metodă de tratament în unele boli pulmonare, care folosește inspirarea aerului comprimat sau rarefiat în camera pneumatică cu ajutorul unor aparate speciale.

pneumotomie *sf* [At: DN[2] / P: *pne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pneumonie***] Incizie a unui plămân făcută în vederea extragerii puroiului sau a unei tumori aflate în interiorul lui.

pneumotorace *sn* vz ***pneumotorax***

pneumotorax *sm* [At: BIANU, D. S. / A și: *~torax* / P: *pne-u~* / V: (rar) ***~race*** / Pl: *~uri* / E: fr ***pneumothorax***, it ***pneumotorace***] **1** (Șîs ~ *spontan*, ~ *accidental*) Pătrundere accidentală a aerului sau a altor gaze în cavitatea pleurală în urma perforării plămânului sau a peretelui toracic. **2** (Șîs ~ *artificial*, ~ *terapeutic*) Metodă de tratament a tuberculozei, constând în introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală pentru a comprima și a imobiliza plămânul bolnav, până la însănătoșire.

pneumotrop, ~ă [At: DER / P: *pne-u~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***pneumotrope***] **1-2** *sm, a* (Microorganism) care manifestă o afinitate specială pentru țesutul pulmonar și al aparatului respirator căruia îi provoacă leziuni. **3** *sm* Virus care provoacă leziuni în aparatul respirator, la oameni și la animale.

pnevmatic, ~ă *asfa* vz ***pneumatic***

pnevmogastric *a* vz ***pneumogastric***

pnevmonic, ~ă *a* vz ***pneumonic***

pnevmonie *sf* vz ***pneumonie***

po[1] *i* [At: A III, 3 / E: fo] (Reg; îcr *pui*) Cuvânt cu care se strigă găinile.

po[2] *pp* [At: CONTRIBUȚII, III, 80 / E: slv ***по***] (Slî) Câte.

po-[3] [At: TDRG / E: bg ***по-***] Element prim de compunere care servește la formarea unor adjective și, mai rar, substantive sau verbe folosite de obicei în pereche cu adjectivul, substantivul sau verbul temă, ca: negru-ponegru, leit-poleit, acreală-poacreală, robot-porobot etc., având rolul de a întări sensul exprimat de acestea.

poac *i* vz ***poc[1]***

poacă[1] *sf* [At: ȘEZ. V, 41 / Pl: nct / E: nct] (Reg; dep) Persoană în vârstă, bătrână Vz *hoașcă*.

poacă[2] *sf* [At: DDRF / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Lovitură dată cu pumnul. **2** Neînțelegere. **3** Ceartă.

poacă[3] *sf* vz ***pocie***

poacăi *v* vz ***pocăi[1]***

poacăn, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *pocni*] (Reg) Plin până la refuz.

poacină *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 160 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Papuc de lână Si: (reg) *cipic*.

poadă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 160 / V: ***pod*** *su* / Pl: *~de* / E: nct] (Ban) **1** Păr care cade din blana unui câine bătrân sau jigărit. **2** Lână aspră, fără păr. **3** (Îf *pod*) Parte deasă, bătută, în lâna tunsă de pe oaie.

poafă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 153 / Pl: *~fe* / E: ger ***Puffer***] (Reg) **1** Sugativă. **2** Gogoașă de mâncat.

poajgă *sf* [At: LEXIC REG. II, 30 / Pl: nct / E: cf *pojghiță*] **1** (Olt) Pojghiță care se formează la suprafața vinului. **2** (Reg) Scoarță de copac. **3** (Reg) Crustă a unei răni.

poaita *sf* vz ***poiată***

poală *sf* [At: CORESI, TETR. 18 / V: (reg) ***polă*** / Pl: *~le* / E: slv ***пола***] **1** (Mpl) Parte de jos a unui veșmânt femeiesc, a unei cămăși țărănești sau a unor obiecte de îmbrăcăminte încheiate în față. **2** Tivitură în partea de jos a unor obiecte de îmbrăcăminte. **3** (Pop) Parte de la talie în jos, de obicei mai largă și detașabilă, a unei cămăși purtate de femeile de la țară. **4** (Pop; pex) Fustă țărănească. **5** (Îlav; în legătură cu verbe ca „a depune", „a închina", „a veni", „a cădea" etc.) **La ~la** (sau **~lele**) **cuiva** Înaintea cuiva. **6** (În legătură cu verbe ca „a depune", „a închina", „a veni", „a cădea" etc.; îal) La voia, la bunul plac al cuiva. **7** (În legătură cu verbe ca „a depune", „a închina", „a veni", „a cădea" etc.; îal) Sub autoritatea cuiva. **8** (Îe) **A-și da ~lele peste cap** sau **a-și lua** (ori **a-și pune**) **~lele în cap** (sau, reg, **în dinți**) A nu mai ține socoteală de minima decență. **9** (Îae) A depăși orice limită a bunei-cuviințe. **10** (Îae) A da pe față un caracter josnic, imoral. **11** (Îe) **A-l trage** (**pe cineva**) **copii de ~le** A avea mulți copii. **12** (Îae) A fi copleșit, strâmtorat de greutăți familiale. **13** (D. copii mici; îe) **A se ține de ~la** (sau **~lele**) **mamei** A se prinde de hainele mamei. **14** (Fig; d. copii mici; îae) A sta necontenit în preajma, sub ocrotirea mamei. **15** (Îae) A urmări cu insistență pe cineva. **16** (Fig; îae) A nu da pace cuiva. **17** (Fam; d. femei; îae) **A ține pe cineva legat de** (sau **~la**) **~lele ei** A dispune de un bărbat după bunul plac. **18** (Fam; d. femei; îae) A nu lăsa bărbatului prea multă libertate de acțiune. **19** (Îe) **A săruta ~la** (sau **~lele**) (**cuiva**) A săruta, conform unui obicei ieșit din uz, partea de jos a hainei unui suveran, a unui cleric sau a unei personalități, în semn de supunere și respect. **20** (Fig; pex; îae) A se prosterna în fața cuiva. **21** (Înv; îe) **A purta ~le** A avea fire de femeie. **22** (Înv; îae) A fi slab din fire, influențabil. **23** (Înv; îe) **A fi vrednic de ~la cuiva** A fi pe măsura cuiva. **24** (Înv; îe) **A-și aprinde ~lele** A se supăra foarte tare Si: *a se înfuria*, *a se mânia*. **25** (Îs) (*Plăcintă cu*) *~le* (sau *~lele*)-*n brâu* Plăcintă cu brânză făcută dintr-o foaie de aluat pătrată, ale cărei colțuri se aduc peste umplutură, formând un fel de plic. **26** (Trs) Tiv la o țesătură. **27** (Reg) Bor la pălărie. **28** Parte de îmbrăcăminte, din față, care acoperă corpul de la brâu până la genunchi, împreună cu partea corpului corespunzătoare, la o persoană, mai ales la o femeie, când stă jos. **29** (Prc) Parte din față a unei fuste, a unui șorț etc. ridicată din mână sau prinsă în brâu, pentru a ține sau a transporta anumite lucruri împreună cu aceste lucruri. **30** (Îlav) **Cu ~la** În cantitate mare Si: *mult*. **31** (Înv; îe) **A fi în ~la cuiva** A depinde de cineva. **32** (Înv; îae) A fi la bunul plac, la cheremul cuiva. **33** (Înv; îe) **A-și lua capul în ~** A porni orbește la fugă. **34** (Înv; îae) A se preface că nu vede sau nu aude nimic. **35** (Rar; îlv) **A duce pe cineva în ~** A ocroti. **36** (Rar; îal) A favoriza. **37** Cantitate de lucruri care pot fi duse într-o poală (**28**). **38** (Înv; în concepțiile religioase creștine;

şîs *~la lui Avram, ~la lui Dumnezeu*) Loc plin de fericire în care trăiesc creştinii credincioşi după moarte Si: *rai*. **39** (Mpl) Bucată de pânză frumos lucrată cu care se împodobeşte în partea de jos o icoană sau cu care se acoperă analogul, masa din altar etc. **40** (Îvr) Perdea. **41** Parte marginală a unei piei, care a acoperit abdomenul şi picioarele animalului. **42** (Pan; urmat de determinări în genitiv) Margine a unei păduri sau, rar, a unei plantaţii, situată, de obicei, mai la vale. **43** (Urmat de determinări în genitiv) Parte a cerului mărginită de linia orizontului Si: *orizont, zare*. **44** (Îoc *vârf*; mpl; urmat de determinări în genitiv) Zonă mai largă de la baza unei forme de relief înalte: munte, deal, pisc etc. Si: *picior* Vz *vază*. **45** Parte de jos, de obicei masivă şi mai ieşită în afară, a unei clădiri, a unui zid Si: *bază, temelie*. **46** Parte de jos a coroanei unui copac. **47** (Reg) Totalitate a frunzelor de la baza tulpinii unei plante. **48** (Urmat de determinări în genitiv) Margine inferioară a versanţilor unui acoperiş Si: *jgheab*. **49** (Reg; îcs) *Pe sub ~le de dugheană* Dans popular executat de perechi de dansatori care se prind de capetele unei basmale şi se învârtesc, din când în când, pe sub ea. **50** (Reg; îacs) Melodie după are se execută acest dans. **51** (Reg) Parte de jos a unei şire sau a unui stog de grâu, puţin bombată spre a împiedica scurgerea apei la baza lor. **52** (Reg) Parte a clăii de fân rămasă după ce s-a luat din ea partea de sus. **53** (Reg) Parte din mijloc, mai umflată, a clăii de fân. **54** (Reg) Latură a unei şire de grâu, ridicată ca un perete. **55** (Reg) Bucată de tablă de mărimea unei ţigle, de diferite culori, care serveşte la acoperit casele. **56** (Reg) Pridvor scund la unele case ţărăneşti. **57** (Îrg; lpl cu valoare de sg; şîs *~ roşie, ~le femeieşti*) Menstruaţie. **58** (Med; îrg; îs) *~ albă* sau *~le albe* Leucoree. **59** (Bot; reg) Buberic (*Scrophularia nodosa*). **60** (Îc) **~la sfîntei** (sau **~la-sântei**) **Marii** sau **~la-Sântei-Mării, ~la-Sântă-Mărici**, reg. **~la-Sântă-Măririi** Plantă erbacee din familia labiatelor, cu tulpină înaltă, dreaptă, cu frunze mici, aromate şi flori albe dispuse în verticile de 10-20 de flori (*Nepeta nuda*). **61** (Bot; reg; îac) Cătuşnică (*Nepeta cataria*). **62** (Reg; îac) Plantă din familia labiatelor, cu tulpina dreaptă şi cu florile violace (*Nepeta pannonica*). **63** (Bot; reg; îac; şîc **~a-Maicii-Precestă, ~a-Maicii-Precista, ~la-Maichii-Precistii**) Granat (*Chrysanthemum parthenium*). **64** (Bot; reg; îac) Talpa-lupului (*Chaturus marubiastrum*). **65** (Bot; Trs; îac) Priboi[1] (*Geranium macrorrhizum*). **66** (Bot; pop; îac) Roiniţă[2] (*Melissa officinalis*). **67** (Bot; reg; îac) Rechie[1] (*Reseda lutea*). **68** (Orn; reg; îac) Scatiu (*Carduelis spinus*). **69** (Îc) **~la-Maicii-Precestă** (sau **~la-Maicii-Precista**) ori **~la-Maichii-Precistii** Mic arbust ornamental din familia labiatelor, cu frunze peţiolate şi flori albăstre (*Plectranthus fruticosus*). **70** (Bot; reg; îac) Urzicuţă (*Coleus blumei*). **71** (Bot; Trs; îac) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **72** (Bot; reg; îac) Peliniţă (*Artemisia annua*). **73** (Bot; reg; îc) **~la-Maicii-Domnului** Lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina hamaecyparissus*). **74** (Bot; reg; îac; şîc **~la rândunicii, ~la-rândunicăi**) Volbură (*Convolvulus arvensis*). **75** (Bot; reg; îc) **~-albă** Trifoi alb (*Trifolium repens*). **76** (Bot; reg; îc) **~la-vulpei** Dalac (*Paris quadrifolia*). **77** (Îc) **~-de-fată-mare** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

poala *sf* vz ***polca[1]***

poaleş, ~a *a* [At: V. ROM. noiembrie 1960, 48 / Pl: *~i, ~e* / E: ***poală*** *+ -eş*] **1** (Mol; d. oameni şi animale) Mare[1]. **2** (Mol; d. oameni şi animale) Gras. **3** (Mol; d. oameni şi animale) Voinic. **4** (Reg; d. plante) Pletos.

poaltă *sf* [At: PAŞCA, GL. 48 / Pl: *~te* / E: cf *boltă*] (Olt) Streaşină.

poamă *sf* [At: PSALT. HUR. 1[v]/13 / Pl: *~me* / E: ml ***poma***] **1** Fruct al comestibil al arborilor fructiferi. **2** (Pgn) Fruct al oricărei plante. **3** (Îs) *~ acră* Persoană urâcioasă, cicălitoare şi rea. **4** (Reg; îc) **~-boierească** Coacăză. **5** (Reg; îc) **~me-de-runc** Zmeură. **6** (Reg; îc) *~* (sau **~mc)-de-pământ** Cartof (*Solanum tuberosum*). **7** (Mol; îrg; lsg csc; şîs *~ de struguri, ~ din vie, ~ de vie*) Strugure. **8** (Bot; reg; pex) Viţă de vie (*Vitis*). **9** (Reg; spc) Prună. **10** (Buc; reg) Fragă. **11** (Lpl) Fructe tăiate felii, uscate la soare sau în cuptoare speciale şi păstrate pentru iarnă. **12** (Spc; reg; mpl; şîs *~ de strugure*) Stafidă. **13** (Atm; Trs; Mar.; şîs *~ma lui Adam, ~ma grumazului, ~ de la grumaz*) Mărul lui Adam. **14** (Atm; reg; îs) *~ma obrazului* Pometi. **15** (Fig) Persoană lipsită de seriozitate şi de caracter. **16** (Fig; pex) Om de nimic Si: *derbedeu, haimana*. **17** (Fig; pex; d. oameni) Desfrânat. **18** (Spc) Femeie de moravuri uşoare, imorală, uşuratică. **19** (Pex) Fapt lipsit de trăinicie, de seriozitate, care nu prezintă garanţie. **20** (Bot; reg; îc) **~ma-câinelui** Verigar (*Rhamnus cathartica*). **21** (Bot; reg; îac) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). **22** (Bot; reg; îac) Barba-caprei (*Tragopopon dubius major*). **23** (Bot; reg; îac) Mutătoare (*Bryonia dioica*). **24** (Bot; reg; îc) **~me-de-runc** Zmeur (*Rubus idaeus*). **25** (Bot; reg; îc) **~ma-vulpii** Dalac (*Paris quadrifolia*). **26** (Bot; reg; îac) Mărul-lupului (*Aristolochia clematitis*). **27** (Bot; reg; îc) **~ma-momiţei** Vuietoare (*Empetrum nigrum*). **28** (Bot; reg; îc) **~mele-mâţei** Arăriel (*Cynoglossum officinale*). **29** (Reg; îc) **~ma-soarecelui** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **30** (Bot; reg; lpl) Coacăz (*Ribes rubrum*).

poampă[1] *sf* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Pian.

poampă[2] *sf* vz ***pompă[1]***

poance *sf* vz ***ponc***

poane[1] *sfp* [At: LB / E: nct] (Îvr) Pleavă.

poane[2] *sfp* [At: VICIU, GL. / E: cf ngr *πόνος*] (Reg) Necazuri.

poanson *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 390 / V: ***pon~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***poinçon***] **1** Uneltă metalică alcătuită dintr-o tijă cu vârful gravat în relief, care serveşte la perforarea sau la marcarea prin presare a unor obiecte de metal, la confecţionarea unor matriţe, la baterea medaliilor etc. **2** Instrument ascuţit din oţel folosit în tehnica gravurii. **3** Piesă componentă a unei matriţe, cu un contur cu muchii tăietoare sau cu o suprafaţă plană ori profilată, utilizată la tăiere sau profilare prin deformare plastică. **4** Unealtă mică de formă cilindrică, de obicei din os, cu un capăt ascuţit, cu care se perforează pânza şi se dă o formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. **5** Obiect format din fire de păr sau de material plastic prinse într-un mâner, cu care se săpunesţe faţa la bărbierit Si: *pamatuf*, (reg) *pomoci*.

poansona *vt* [At: ORBONAŞ, MEC. 111 / Pzi: *~nez* / E: fr ***poinçonner***] **1** A găuri sau a marca cu un poanson (**1**). **2** A perfora prin ştanţare. **3** A grava cu poansonul (**2**).

poansonaj *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***poinsonnage***] **1-3** Poansonare (**1-3**).

poansonare *sf* [At: ORBONAŞ, MEC. / Pl: *~nări* / E: ***poansona***] **1** Găurire sau marcare cu ajutorul poansonului (**1**) Si: *poansonaj* (**1**), *poansonat* (**1**). **2** Perforare prin ştanţare Si: *poansonaj* (**2**), *poansonat* (**2**). **3** Gravare cu poansonul (**2**) Si: *poansonaj* (**3**), *poansonat* (**3**).

poansonat *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***poansona***] **1-3** Poansonare (**1-3**).

poansoneză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***poinçonneuse***] **1** Maşină de poansonat (**1**). **2** Presă de perforat.

poanta *v* vz ***ponta[3]***

poantă *sf* [At: DR IV, 901 / S şi: (după fr, eg) *point~* / Pl: *~te* / E: fr ***pointe***] **1** Moment de maxim efect, punct culminant al unei glume, al unei anecdote, al unei conversaţii. **2** Ceea ce dă expresie, vioiciune unei opere literare sau artistice. **3** (Cor) Extremitate anterioară a piciorului unei balerine Si: *vârf*. **4** (Cor) Porţiune a piciorului unei balerine cuprinsă între gleznă şi vârful degetelor. **5** (Cor) Poziţie în baletul clasic, executată la femei, care constă în ridicarea şi deplasarea pe vârful picioarelor şi cu falangele bine întinse, cu ajutorul unor pantofi speciali legaţi de gleznă. **6** (Cor; lpl) Papuci speciali, cu vârful alungit şi întărit, pe care balerinele îi poartă legaţi de gleznă.

poanter *sm* vz ***pointer***

poantilism *sn* [At: OPRESCU, A. M. 16 / S şi: *point~* / Pl: ? / E: fr ***pointillisme***] **1** Procedeu, folosit în pictură, care constă în descompunerea petei de culoare în puncte şi în liniuţe de culori pure, ca un mozaic, din al căror amestec optic rezultă tonul dorit Si: *divizionism*. **2** Şcoală de pictură modernă care foloseşte acest procedeu.

poantilist, ~ă [At: BLAGA, 243 / S şi: *point~* / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***pointilliste***] **1-2** *smf* (Adept) al poantilismului (**2**). **3-4** *a* Privitor la poantilism (**1-2**). **5** *a* Realizat prin folosirea tehnicii poantilismului (**1**)

poantou *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***pointeau***] Ac de reglare al unui carburator, care servește la deschiderea și, respectiv, închiderea acestui combustibil în carburatorul unui autovehicul.

poapă *sf* vz ***popă***

poapir *sn* vz ***papir***

poară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 117 / V: (reg) ***părâ***, ***por*** / Pl: (rar) *~re* / E: slv ***пора***] **1** (Îrg) Împotrivire. **2** (Construit cu verbul „a fi") Ceartă. **3** (Îrg; îlav) **În ~** Împotrivă. **4** (Îrg; îal) În ciudă. **5** (Îrg; îal) Invers decât trebuie, decât este normal. **6** (Îrg; îe) **A se pune (în) ~** (sau **în pori**) **cu cineva** A se împotrivi cuiva. **7** (Îrg; îae) A se contrazice cu cineva. **8** (Îrg; îae) A se lua la harță Si: *a se certa*. **9-10** (Îrg; d. animale; îe) **A (se) pune ~** (A nu mai vrea sau) a nu mai putea să tragă Si: *a se opri*. **11** (Trs; Mar) Nărav la cai. **12** (Îvr; îe) **A pune ~** A se strădui.

poarăz, ~ă *a* vz ***poroș***[1]

poarcă[1] *sf* [At: DRLU / Pl: *~rce* / E: lat ***parca***] **1** (Zlg; pop) Scroafă. **2** (Art.; șîcs *de-a ~ca*) Joc de copii la care unul dintre jucători, numit porcar, împinge cu un baston o minge, o bilă, un os etc. spre o groapă, în timp ce ceilalți jucători caută să împiedice cu bastoancle trecerea. **3** (Pex) Minge, bilă, os etc. folosite la poarcă (**2**). **4** (Îc) **A bate ~ca** A juca poarca (**2**). **5** (Arg; îae) A trage chiulul de la școală. **6** (Olt) Vrană la butoi.

poarcă[2] *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~rce* / E: cf *pearcă*] (Mun) Pălărie sau căciulă uzată.

poarcât *sms* [At: DLR / E: cf *porc*] (Reg) Om cu comportare necuviincioasă, grosolană, obraznică.

poarâs, ~ă *a* vz ***poroș***[1]

poarâste *sf* vz ***pajiște***

poarga *sfa* [At: VARONE, D. / E: cf *polcă*] **1** (Reg) Dans popular asemănător cu polca. **2** Melodie după care se execută poarga (**1**).

poarnă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 151/7 / V: (înv) ***por~*** / Pl: *~ne* / E: pvb ***porni***] **1** (Îrg) Pornire, curgere năvalnică, impetuoasă. **2** (Îrg; ecr) Șuvoi. **3** (Ban) Pornire la drum. **4** (Olt) Țuică tare care curge prima pe țeava alambicului.

poartă[1] *sf* [At: CORESI, EV. 54 / G-D și: (înv) ***portiei***, ***porței*** / Pl: ***porți***, (înv) *~te* / E: ml ***porta***] **1** Deschidere amenajată într-o împrejmuire, pentru a permite trecerea din exterior în interior și invers, considerată împreună cu panoul ori panourile mobile care o închid. **2** (Prc) Panou sau ansamblu de panouri care închide această deschizătură, împreună cu balamalele. **3** (Pex) Loc de acces într-o cetate, într-un oraș, într-un sat Si: *intrare*. **4** (Îlav) **~-n-~** Față în față Si: *vizavi*. **5** (Îlav) **Din ~-n-~** sau (rar) **de la ~ la ~** De la unul la altul. **6** (Îal) Dintr-un loc într-altul. **7** (Îal) Din casă în casă. **8** (Îe) **A sta** (sau **a se uita, a rămâne**) **ca vitelul** (sau **ca vaca, boul**) **la ~ta** (ori **la ~**) **nouă** A sta sau a se uita, a rămâne uimit, nedumerit, dezorientat, perplex în fața unei situații noi sau neașteptate. **9** (Îac) A nu putea să reacționeze în nici un fel în fața unei situații (noi sau neașteptate). **10** (Îs) **~** *de scăpare* Mijloc de a ieși dintr-o situație dificilă. **11** (Îe) **A bate la porțile cuiva** (sau **la toate porțile**) A solicita sprijinul sau concursul cuiva într-o împrejurare grea. **12** (Pex; îae) A se adresa tuturor cerând sprijin. **13** (Reg; d. lemne, la transportul pe apă; îc) **A se pune ~** A se așeza de-a curmezișul apei împiedicând astfel alunecarea lor la vale. **14** (Bot; Mol; îc) **~ta-raiului** Maghiran (*Origanum majorana*). **15** (Reg; îac) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*). **16** Regiune periferică din imediata vecinătate a unui oraș, a unui ținut, a unei țări etc. **17** (Fig) Mijloc, posibilitate de a realiza ceva. **18** (Fig) Cale de acces. **19** (Înv) Cetate, oraș întărit. **20** Ușă mare, monumentală, la intrarea sau în interiorul unei clădiri. **21** (Pgn) Ușă. **22** (Îlav) **Cu porțile închise** În secret. **23** (Îrg; pex) Casă. **24** (Îrg; pex) Gospodărie. **25** (Trs; înv) Unitate administrativă formată din reunirea mai multor familii sau case locuite, în vederea îndeplinirii în comun a obligațiilor față de stat. **26** (Pan) Cadru format din două bare verticale unite la extremitatea superioară printr-o bară orizontală de care atârnă o plasă și care este amplasată pe linia de fund a terenului la unele jocuri sportive, fotbal, handbal, hochei, polo, fiind țința adversarilor pentru introducrea mingii, a pucului etc. **27** (Pan) Cadru format din două bețe verticale care ridică puncte obligatorii de trecere pe traseul unor probe la schi. **28** (Mol; pan) Urdiniș. **29** (Pan) Deschizătură îngustă la strungă, prin care trec oile la muls. **30** (Pex) Strungă. **31** (Reg; pan) Deschidere special amenajată, la gardul de pescuit, care permite trecerea bărcilor precum și pătrunderea peștelui. **32** (Reg; pan) Stăvilar la moară pe care se scurge apa când debitul ei este prea mare sau când moara nu funcționează. **33** (Rar; pan) Vale îngustă, între două șiruri de munți, prin care trece o apă. **34** (Rar; pan) Loc îngust între doi pereți muntoși de stâncă, prin care se poate trece pe alt versant Vz *chei, defileu, pas, trecătoare*. **35** (Pan) Arc pe care îl formează o conductă de aer comprimat când traversează galeria unei mine. **36** (Reg; pan) Poziție, în formă de boltă, realizată cu ajutorul dosului mâinii stângi, la jocul de-a pietricelele. **37** (Înv; pan) Foaie de titlu a unei cărți. **38** (În evul mediu, cu determinările „înalta", „dublima" etc.; folosit ca nume propriu) Reședință a sultanului sau a unui pașă din Imperiul Otoman. **39** (Pex) Imperiu Otoman.

poartă[2] *sf* [At: DR, V, 219 / Pl: *porți* / E: nct] (Reg) Cal mătăhălos și urât.

poartă[3] *sf* [At: CV 1949, nr. 3, 34 / Pl: *porți* / E: mg ***part***] (Trs) Mal[1].

poartița *sf* vz ***portița***

poas *s* vz ***poias***

poașcă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 48 / Pl: *~ște* / E: nct] **1** (Mol) Pieptar sau cojoc făcut din piele de oaie de calitate inferioară Si: (reg) *poșcalău, poștiu*. **2** (Mol) Cojoc vechi și rupt. **3** (Reg) Piele de oaie uscată, scorțoasă. **4** (Mun) Epitet depreciativ dat unei persoane bătrâne și slabe Vz *hoașcă*.

poașcă[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ște* / E: cf lat *posca*, rom *poșirca*] (Reg) Vin de proastă calitate Vz *poșircă*.

poașos, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~oși*, *~e* / E: cf mg *pasas* „tip, ins"] (Reg; esnp) Vrednic, care se descurcă în orice împrejurare.

pobârci[1] *sm* vz ***poghircă***

pobârci[2] *v* vz ***poghirci***

pobârcire *sf* vz ***poghircire***

pobârcit *sn* vz ***poghircit***[1]

pobârcitor, ~oare *smf* vz ***poghircitor***

pobdeal *sm* vz ***podbal***

pobedi *vt* [At: PSALT. 184 / V: *~vedi~* / Pzi: *~desc* / E: slv ***побѣдити***] (Înv) **1** A învinge. **2** A supune.

pobilă *sf* vz ***povilă***[1]

pobir *sm* vz ***poghircă***

pobirci[1] *sm* vz ***poghircă***

pobirci[2] *v* vz ***poghirci***

pobircire *sf* vz ***poghircire***

pobircitoriu, ~oare *smf* vz ***poghircitor***

poblic *sn* vz ***public***

poblican *sm* vz ***publican***

pobornic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 9[v]/7 / Pl: *~ici* / E: slv ***поборьникъ***] (Îvr) Luptător pentru o cauză.

pobotează *sf* vz ***bobotează***

pobrajeni *sf* vz ***preobrajeni***

pobrajenie *sf* vz ***preobrajenie***

pobratanie *sf* [At: SADOVEANU, O. XVIII, 170 / Pl: nct / E: slv ***побратанїе***] (Înv) **1** Prietenie. **2** Frăție.

pobrăzui *v* vz ***probăzui***

pobreajen *s* vz ***preobrajenie***

pobreganie *sf* vz ***pogrebanie***

pobrejă *sf* vz ***preobrajenie***

pobrejeni *s* vz ***preobrajenie***

pobriganie *sf* vz ***pogrebanie***

pobrejenie *sf* vz ***preobrajenie***

poc[1] *i* [At: DRĂGHICI, R. 74/5 / V: *~a*, (reg) ***poac*** / E: fo] (Are; îcr alte interjecții) Cuvânt care redă un: **1** Zgomot înfundat produs de lovirea cu sau de un obiect tare. **2** Zgomot produs de o izbitură (puternică). **3** Zgomot produs de descărcarea unei arme de foc. **4** Zgomot produs de ceva care cade cu putere. **5** Zgomot produs de ceva care plesnește sau crapă. **6** Zgomot produs de bătăile repetate la ușă.

poc² *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 265 / V: ***~ă*** *sf*, ***paucă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: mg ***pók***] (Trs) Boală la cai care constă din umflături foarte dure la picioare.

poc³ *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II. 153 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Nuia.

poc⁴ *sn* [At: ALR II/I, MN 18, 6932/310 / Pl: *~uri* / E: cf *pocumpăr*] **1** (Reg) Favorit pe obraz. **2** (Pex) Muscă.

poc⁵ *sn* vz ***pac²***

poca *i* vz ***poc¹***

pocaanie *sf* vz ***pocaianie***

pocaianie *sf* [At: COD. VOR. 20/9 / P: *~ca-ia~* / V: (îrg) ***pocanie***, (înv) ***pocaa~***, ***pocăin~***, (reg) ***pocaină***, ***pocană*** / Pl: *~ii* / E: slv ***покаяние***] **1-2** (Înv) Pocăință (**1-2**). **3-4** (Înv; art.) Pocăință (**4-5**). **5** (Îrg) Penitență. **6** (Îrg; pgn) Pedeapsă. **7** (Îrg) Suferință. **8** (Reg; îf *pocaină*) Moarte. **9** (Reg; îlv) **A-și face de pocaină** A se sinucide. **10** (Trs) Seamăn. **11** (Trs) Pereche. **12** (Trs) Măsură, limită în comportare. **13** (Mun; îf *pocanie*) Muncă stăruitoare, intensă, făcută cu devotament și pasiune Si: (reg) *pocăita* (**5**). **14** (Reg) Muncă grea.

pocaină *sf* vz ***pocaianie***

pocal *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 167/19 / V: (reg) ***bocai***, ***bo~*** (Pl: *~uri*, *~i*) *sm*, ***bocală*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Pokal***, srb ***bocal***] **1** Vas de sticlă, de metal, de lut etc., cu deschizătură largă, de diferite forme și mărimi, de obicei cu picior, folosit mai ales pentru băut Vz *cupă*, *pahar*, *potir*. **2** (Udp „de") Conținut al unui pocal (**1**). **3** (Reg; îf *bocală*) Butoiaș folosit la păstrarea sau la transportarea lichidelor.

pocană *sf* vz ***pocaianie***

pocanie *sf* vz ***pocaianie***

pocanzer *sm* vz ***pocânzeu¹***

pocaș, ~ă *a* vz ***pocoș***

pocat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: cf *poc¹*] (Reg) Lovit.

pocaz *sn* vz ***poghiaz***

pocazău *sm* vz ***pocânzeu¹***

pocazer *sm* vz ***pocânzeu¹***

poca¹ *sf* vz ***poc²***

poca² *sf* vz ***pocie¹***

pocăgi *v* vz ***pogăzni***

pocăi¹ [At: COD. VOR. 80/1 / V: (reg) ***poac~*** / Pzi: *~esc*, (reg) *pocăi* / E: slv ***покаати са***] **1** *vr* (În concepțiile religioase) A mărturisi (duhovnicului) păcatele săvârșite, căindu-se și căutând să obțină iertare prin post și rugăciune. **2** *vr* (Pgn) A manifesta părere de rău, regret pentru o faptă (rea), o greșeală. **3** *vtf* A face pe cineva să-și mărturisească, să-și recunoască păcatele sau greșelile și să regrete ceea ce a făcut. **4** *vr* A deveni adept al unor secte religioase creștine. **5** *vr* (Reg.; d. oameni) neastâmpărați, zburdalnici, zvăpăiați) A se potoli. **6** *vi* (Olt) A dormita.

pocăi² *vi* [At: DDRF / Pzi: *pocăi* / E: ***poc¹*** + *-ăi*] (Înv) A ciocăni.

pocăială *sf* [At: DDRF / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pocăi¹*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Pocăință (**1-2**).

pocăianie *sf* vz ***pocaianie***

pocăință *sf* [At: TETRAEV, (1574), 4 / Pl: *~țe* / E: ***pocăi¹*** + *-ință*] **1** (Rel) Mustrare de conștiință pentru păcatele săvârșite și îndreptare prin post și rugăciune Si: *penitență*, (rar) *pocăială* (**1**), (înv) *pocaianie* (**1**). **2** (Pgn) Părere de rău, regret pentru o greșeală făcută, o faptă rea etc. Si: (rar) *penitență*, (rar) *pocaială* (**2**), (înv) *pocaianie* (**2**). **3** (Îlv) **A face ~** A se pocăi (**1**). **4** (Art.) Una dintre cele șapte taine ale bisericii creștine, care constă în mărturisirea păcatelor înaintea duhovnicului, în regretul de a le fi făcut și în străduința de a nu la mai face Si: (înv) *pocaianie* (**4**). **5** (Pex) Dezlegare de păcate în urma pocăinței (**3**) Si: *iertare*, *pocaire* (**3**), (înv) *pocaianie* (**4**). **6** (Bis; înv) Penitență. **7** (Mar) Epitet dat unei persoane lipsite de valoare, unui om de nimic.

pocaire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 288 / Pl: *~ri* / E: ***pocăi¹***] **1** (Rel) Mărturisire a păcatelor săvârșite (făcută duhovnicului), pentru obținerea iertării prin post și rugăciune Si: *penitență*. **2** (Pgn) Părere de rău pentru o faptă rea, o greșeală etc. Si: *regret*. **3** (Pex) Pocăință (**5**). **4** Penitență.

pocăit, ~ă [At: PRAV. 191 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pocăi¹***] **1** *a* (Rel) Care și-a mărturisit (duhovnicului) păcatele săvârșite, se căiește pentru cle și care, pentru a și le ispăși, se supune unor privațiuni, pedepse etc. **2** *a* (Pgn) Care manifestă părere de rău, regret pentru o faptă (rea) săvârșită, o greșeală etc. Vz *penitent*. **3** *smf* Adept al unei secte creștine apărute în Ungaria, și care consideră virtutea supremă pocăința. **4** *smf* (Pgn) Adept al oricărei secte religioase creștine Si: *sectant*. **5** *sf* (Mun; art.) Muncă stăruitoare, intensă, făcută de cineva cu pasiune și dăruire Si: (reg) *pocaianie* (**13**). **6** *sf* (Mun; art.) Fel de a munci.

pocăitor, ~oare *smf*, *a* [At: DDRF / P: *~că-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pocăi¹*** + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care se pocăiește[1]. **3-4** (Pgn) (Persoană) care face penitență.

pocăli *v* vz ***pocoli***

pocălui *v* vz ***pocoli***

pocănaie *sf* [At: BREBENEL, GR. P. / P: *~na-ie* / Pl: *~năi* / E: ***pocăni***] (Trs) **1** Mică farfurioară de lut, de mărimea unei cești, pe care o pregătesc copii pentru jocul de-a pocănaia. **2** (Îcs) *De-a ~ia* Joc în care mai mulți copii fac din lut moale, o pocănaie (**1**), o țin în palmă și după ce îi spun, în cor, un descântec, o trântesc de o lespede pentru ca, după sunetul scos și felul în care plesnește, să se aleagă cel mai meșter dintre ei.

pocănea *sf* [At: DAMÉ, T. 175 / Pl: *~ele* / E: cf *poc²*] (Reg) Pârghie a joagărului.

pocănească *sf* vz ***pocneală¹***

pocăneață *sf* [At: CV 1950, nr. 11-12, 41 / Pl: ? / E: ***pocăni*** + *-eață*] (Reg) Talangă pentru oi.

pocăni *v* vz ***pocni***

pocânici *sm* vz ***pogonici***

pocănit *sn* vz ***pocnit¹***

pocănitoare *sf* vz ***pocnitor***

pocănitură *sf* vz ***pocnitură***

pocăr *sn* vz ***pocher***

pocăraie *sf* [At: DDRF / P: *~ra-ie* / V: ***păc~*** / Pl: *~răi* / E: ger ***Bäckerei***] (Ban; mpl) Dulciuri, preparate de patiserie, prăjituri etc.

pocăraș¹ *sm* vz ***păcurăraș***

pocăraș² *sn* vz ***pocheraș***

pocărie *sf* [At: PASCU, S. 186 / Pl: *~ii* / E: ***pocă²*** + *-ărie*] Lac acoperit cu pocii[1] (**2**).

pocaș, ~ă *a* vz ***pocoș***

pocazaică *sf* vz ***pocânzeică***

pocăzi *v* vz ***pogăzni***

pocăzit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. 37 / Pl: *~iți*, *~e* / E: nct] (Reg) Priceput într-o meserie.

pocâltează *sf* [At: JIPESCU, O., ap. DLR / Pl: *~eli* / E: ***pocâlti*** + *-eală*] **1-2** Pocâltire (**1-2**). **3** Flămânzire a vitelor.

pocâlti *vir* [At: LM / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Îvr) **1-2** A flămânzi peste măsură. **3-4** A slăbi și a-și pierde puterea din cauza alimentației insuficiente.

pocâltire *sf* [At: CIHAC, II, 268 / V: (reg) ***co~*** / Pl: *~ri* / E: ***pocâlti***] (Îvr) **1** Flămânzire peste măsură Si: (reg) *pocâltează* (**1**). **2** Slăbire exagerată din cauza alimentației insuficiente Si: (reg) *pocâltează* (**2**). **3** Epilepsie la cai.

pocâltit, ~ă *a* [At: R. POPESCU, ap. CM, I, 480 / V: (reg) ***~col~***, ***co~***, ***cobâ~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pocâlti***] **1** (Șis *de foame*) Flămând peste măsură Si: (fam) *hămesit*. **2** (Îrg; îas) Slăbit și fără putere din cauza alimentației insuficiente. **3** (Reg) Îndoit. **4** (Reg) Atârnat în jos prin îndoire. **5** (Csnp) Care are o valoare scăzută, modestă.

pocâmpăr *s* vz ***pocumpăr***

pocâmport *s* vz ***pocumpăr***

pocând *sm* vz ***pocânzeu¹***

pocândău *sm* vz ***pocânzeu¹***

pocândeică *sf* vz ***pocânzeică***

pocândel *sm* vz ***pocânzeu¹***

pocândeu *sm* vz ***pocânzeu¹***

pocânzaică *sf* vz ***pocânzeică***

pocânzeică *sf* [At: H II. 245 / V: *~zai~, ~ndeică, ~căzai~, potinte~* / Pl: *~ice* / E: ***pocânzeu***[1] **+** *-că*] (Dob; Mun) Fată care însoțește mireasa la casa mirelui cu diverse atribuții la nunta tărănească Si: *pochinzorească*.

pocânzel *sm* vz ***pocânzeu***[1]

pocânzeu[1] *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***~cazer, ~cazău, ~ând, ~ndău, ~ndel, ~ndeu, ~el, pocazer, pochind, pochinder, pochinzer, pogânzie*** / Pl: *~ei* / E: nct] **1** (Reg; mpl) Vornicel la nuntă. **2** (Reg; mpl) Fiecare din flăcăii călare care însoțește mirele când merge să ia mireasa de la părinți sau când merge prin sat să strângă daruri, a doua zi după nuntă. **3** (Reg; mpl) Fiecare din părinții mirelui sau ai miresei. **4** (Reg; pex; mpl) Orice altă rudă în raport cu mirii. **5** (Reg; mpl) Rudă a miresei trimisă cu daruri din partea părinților acesteia la ginere. **6** (Reg; mpl) Invitat al miresei care, cu alaiul socrilor mici, ia parte la masa ginerelui. **7** (Reg) Nuntaș (**1**). **8** (Reg) Petitor. **9** (Reg; îf *pocândeu*) Sol călare trimis de o autoritate cu ordine sau știri într-o comună. **10** (Reg; lpl) Zestre a miresei, dusă, de obicei, a doua zi după nuntă, cu căruța, la casa mirelui. **11** (Mun; Mol) Petrecere care se face la țară în casa mirilor, a doua zi după nuntă.

pocânzeu[2] *sm* [At: H XVI. 26 / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; Olt) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

pocbial *sm* vz ***podbal***

pocdial *sm* vz ***podbal***

poceală *sf* [At: CARAGIALE, O. II. 355 / Pl: *~eli* / E: ***poci***[1] **+** *-eală*] **1** (Pfm) Urâțenie fizică Si: *hidoșenie, slutenie*. **2** (Arg; îe) **A lua la ~ pe cineva** A bate foarte tare pe cineva, desfigurându-l. **3** (Mtp) Boală la oameni, provocată de duhuri rele, ființe imaginare, de obicei cu deformări fizice, hemoragii, paralizie etc. Si: (pop) ***pocit***[1] (**1**). **4** (Pop; spc) Epilepsie. **5** (Pfm) Bătaie dată cuiva.

poceancă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II. 153 / Pl: ? / E: cf *pocinog*] (Ban) **1** Saftea. **2** (Îc) **A da ~ca cu cineva** A bate palma cu cineva la o tranzacție.

pocerpală *sf* vz ***pocerpeală***

pocerpeală *sf* [At: CORESI, EV. 15 / V: ***pece~, ~pală*** / Pl: *~cle* / E: slv ***почерпало***] (Înv) **1-2** Vas (pentru scos apă din fântână sau) pentru păstrat lichide.

pocerpi *vi* [At: CORESI, TETR. 186 / Pzi: *~pesc* / E: slv ***почерпати***] (Înv) **1** A scoate un lichid dintr-un vas. **2** A turna un lichid dintr-un vas în altul sau în altele.

pocheală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 189 / Pl: *~eli* / E: ***pochi***[1] **+** *-eală*] (Olt) Lovitură dată cuiva în cap.

pocher *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, Î. 63 / V: (fam) ***~căr*** / S și: *poker* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr, eg ***poker***] **1** Joc de cărți în care fiecare jucător, dispunând, succesiv, de cinci cărți, poate să câștige dacă are combinația cea mai bună sau dacă reușește să-i convingă pe adversari de acest lucru. **2** Partidă de poker (**1**).

pocheraș *sn* [At: REBREANU, NUV. 61 / V: ***pocâr~*** / S și: *poke~* / Pl: *~e* / E: ***poker*** **+** *-aș*] **1-2** (Frm; shp) Pocher (**2**) (amical).

pocherist, ~ă *smf* [At: SCL 1971, 404 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pocher*** **+** *-ist*] Jucător de pocher (**1**).

pochet *sn* vz ***pachet***

pochi[1] *vt* [At: SCRIBAN, D. / V: *~a* / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Olt; Mun) **1** A lovi pe cineva în cap. **2** (Pex) A lovi grav pe cineva. **3** (Pex) A omorî în bătaie pe cineva.

pochi[2] *sp* vz ***povilă***[1]

pochia *v* vz ***pochi***

pochiat, ~ă *a* vz ***pochit***

pochiaz *sn* vz ***poghiaz***

pochidnic *sm* vz ***popilnic***

pochiheci *sn* [At: DAMÉ, T. 136 / V: (reg) ***botiheri, ~cihec, ~ciheci, potih~, putiheri*** / Pl: *~uri* / E: ucr ***потягач***] (Mol; la războiul de țesut) **1** Întorcător. **2** Amnar. **3** Lopățică cu găuri care pătrunde în scobitura amnarului și prin care se trece un cui. **4** (Îf *putihes*) Cui care trece prin găurile pochiheciului (**1**) Si: (reg) *barbătuș*. **5** Sul de dinapoi.

pochilă *sf* vz ***povilă***[1]

pochilnic *sm* vz ***popilnic***

pochinchereasă *sf* vz ***pochinzorească***

pochind *sm* vz ***pocânzeu***[1]

pochinder *sm* vz ***pocânzeu***[1]

pochinzăreasă *sf* vz ***pochinzorească***

pochinzer *sn* vz ***pocânzeu***[1]

pochinzorească *sf* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***~ncher~, ~zăr~*** / Pl: *~ese* / E: ***pochinzer*** **+** *-ească*] (Olt) Pocânzeică.

pochionic *sm* vz ***popilnic***

pochionie *sf* vz ***popilnic***

pochipnic *sm* vz ***popilnic***

pochirnic *sm* vz ***popilnic***

pochit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~iat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pochi***[1]] (Mun; d. ființe) **1** Lovit în cap. **2** Bătut grav. **3** (Pex) Omorât în bătaie.

pochitnic *sm* vz ***popilnic***

pochivnic *sm* vz ***popilnic***

poci[1] [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***potci*** / Pzi: *pocesc* / E: ***potcă***[1]] **1-2** *vtr* (Pfm) A(-și) schimba în rău aspectul sau forma Si: *a (se) urâți*. **3-4** *vtr* A (se) strâmba. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) denatura. **7** *vt* (Mtp; subiectul este o ființă imaginară, un duh rău etc.) A abate un mare rău, o boală etc. asupra cuiva sluțindu-l, desfigurându-l, paralizându-l etc. **8** *vt* (Pop) A deochea. **9** *vt* (Pop) A supune pe cineva vrăjilor, farmecelor. **10** *vt* (Mol; Buc) A cobi.

poci[2] *vt* [At: ȘEZ II, 42 / V: *~ii* / Pzi: *~cesc*, (reg) *pot* / E: drr ***pocie***[1]] **1** (Reg) A împrejmui un teren cu pocii[1] (**1**). **2** A pune pe araci vița de vie sau alte plante agățătoare.

poci[3] *sn* vz ***pocie***[1]

pocibă *sf* vz ***pofidă***

pocicanie *sf* vz ***pocitanie***

pocicăli *vt* [At: DLR / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pocsékol***] (Trs) A risipi bunuri materiale sau averi.

pocici *s* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; Buc) Burete necomestibil asemănător hribului, nedefinit mai îndeaproape.

pocie[1] *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***poacă, pocă, poci, potcă*** / Pl: *~cii* / E: nct] **1** Par subțire care servește la susținerea unor plante agățătoare Si: *arac*. **2** Par subțire care servește la fixarea unui gard, la împrejmuirea unui loc etc. Si: *țăruș*. **3** (Spc; îf *pocă*) Băț al undiței. **4** Ramură înfrunzită înfiptă în pământ sau smoc de iarbă, de cereale lăsate netăiate și legate la vârf, mușuroi de pământ etc. pentru delimitarea unei parcele sau a unei porțiuni dintr-o semănătură. **5** (Îf *poci*) Momâie.

pocie[2] *sf* [At: LEXIC REG. 37 / Pl: *~cii* / E: ***poci***[1]] (Reg) Pocitanie (**1**).

pociganie *sf* vz ***pocitanie***

pocihec *sn* vz ***pochiheci***

pocihheci *sn* vz ***pochiheci***

pocii *v* vz ***poci***[2]

pocimp *sm* vz ***pociumb***

pocină *sf* vz ***popină***

pocinc *s* vz ***pocincă***

pocincă *sf* [At: DIONISIE, C. 209 / V: ***~inc*** *s* / E: cf *poceancă*] (Îvr) Băutură alcoolică nedefinită mai îndeaproape.

pocinci *sn* vz ***pociumb***

pocinoc *s* vz ***pocinog***

pocinog [At: KLEIN, D. 401 / V: (reg) *~oc, ~ov, ~ciomoc, ~cionoc, ~cion~, puci~* / Pl: *~oage* sn, *~uri* sn, (rar) *~ogi* sm / E: slv ***починокъ***, ucr ***починок***] **1** *sn* (Îvp; construit cu verbul „a face") Început de bun augur al unei acțiuni. **2** *sn* (Îvp; spc) Saftea. **3** *sn* (Reg; îla) **Bun de** (sau **la**) **~** Care este aducător de noroc. **4** *sn* (Reg; îal) Bun de saftea. **5** *sn* (Construit cu verbul „a face") Ceea ce provoacă cuiva un neajuns, o neplăcere, o suferință. **6** *sn* (Ccr) Necaz. **7** *sn* Încurcătură. **8** *sn* (Reg; îlv) **A-i face** (**cuiva**) **~ul** A omorî. **9** *sm* (Olt) Epitet dat unui copil zburdalnic, ștrengar. **10** *sn* (Reg; îf *pocinov*) Lucru de nimic Si: *fleac*.

pocinov *sn* vz ***pocinog***

pocioi *sn* [At: LEXIC REG. 72 / Pl: *~oaie* / E: mg ***pocsolya***] (Reg) Băltoacă în jurul unei fântâni.

pociomoc *sn* vz ***pocinog***

pocionoc *sn* vz ***pocinog***

pocionog *sn* vz ***pocinog***

pocire *sf* [At: PANN, Ş. I. 73 / V: ***potci~*** / Pl: *~ri* / E: ***poci***[2]] **1** Urâțire. **2** Mutilare a unei ființe sau a unei părți a corpului ei. **3** (Înv; ccr) Defect fizic Si: *infirmitate*. **4** (Pfm) Denaturare.

pocirlă *sf* [At: HEM 2538 / Pl: ? / E: ns cf *poșircă*] (Reg) Poșircă.

pocisti *vt(a)* [At: ȘEZ. III, 85 / V: ***pogi~*** / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***почистити*** „a curăța"] (Trs; Buc) **1** A nimici. **2** (Prc) A pedepsi aspru.

pocistanie *sf* vz ***pocitanie***

pocit[1] *sn* [At: H X, 360 / Pl: *~uri* / E: ***poci***[1]] (Pop) **1** Poceală (**3**). **2** Epilepsie.

pocit[2]***, ~ă*** *a* [At: BELDIMAN, E. 6/23 / V: (reg) ***potcit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poci***[1]] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are un aspect fizic dezagreabil, urât, respingător, din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc. **3** *a* (D. oameni) Desfigurat. **4** *a* Burlesc. **5** *sf* (Mtp) Duh rău care pocește[1] (**1**) pe oameni. **6** *a* (D. lucruri, fenomene, manifestări) Care se abate de la ceea ce este normal, firesc, bun. **7-8** *a* (D. lucruri) (Care are sau) care capătă un aspect denaturat, deformat, urât. **9** *a* (D. lucruri) Ciudat. **10** *a* (D. lucruri) Caraghios. **11** *a* (Mtp) Care aduce nenorocire Si: *funest, nefast*. **12** *a* (Mtp) Care este plin de nenorociri, de ghinioane. **13** *a* (Pex) Supărător. **14** *a* (Fig) Rău. **15-16** *a, av* (Fam; fe) **A avea gură ~ă** (sau **a fi ~ la gură**) A prevesti lucruri neplăcute.

pocit[3]***, ~ă*** *a* [At: ȘEZ II, 42 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poci***[2]] **1** (Reg; d. teren) Împrejmuit cu pocii[1] (**2**). **2** (D. vița de vie sau alte plante agățătoare) Arăcit.

pocita *vt* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: drr ***pocitanie*** cf *pocitură*] (Mtp; reg) A urâți.

pocitanie *sf* [At: PSALT. 258 / V: (reg) ***~cica~, ~ciga~, ~ciasta~*** / Pl: *~ii*, (reg) *~tănii* / E: ***pocit***[2] + *-anie*] **1** Ființă diformă, slută, hidoasă, desfigurată Si: *pocitură* (**4**). **2** (Pex) Monstru. **3** (Reg; îf *pociganie*) Fiară sălbatică Si: *dihanie, jivină*. **4** (Înv) Lucru, fapt ieșit din comun, bizar, ciudat Si: *bizarerie, ciudățenie*. **5** (Mun; îf *pociganie, pocicanie*) Poznă. **6** (Îrg) Vorbă de duh. **7** (Îrg) Glumă. **8** (Îrg) Snoavă. **9** (Îrg; pex) Relatare mincinoasă. **10** (Îvr) Prevestire nefastă.

pocită *sf* vz ***poștă***[1]

pocitoc *sm* [At: BORZA, D. 26 / Pl: *~oci* / E: ***pocit***[2] + *-oc*] **1** Planta *Asplenium viride*. **2** (Bot; Mar) Strașnic (*Asplenium trichotmanes*).

pocitor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***poci***[1] + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care pocește[1] (**1**). **3-4** *smf, a* (Lucru) care pocește[1] (**1**). **5** *smf* (Mtp) Ființă imaginară care pocește[1] (**7**) oameni și animale Si: (reg) *pocitoroi, pocitură* (**8**).

pocitoraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 386 / Pl: *~i* / E: ***pocitor*** + *-aș*] **1-2** (Mtp; reg; șhp) Pocitor (**5**) (tânăr).

pocitoroi, ~oaie *smf* [At: MARIAN, Î. 13 / V: (reg) ***~tur~, pocituroaie*** / Pl: *~. ~oaie* / E: ***pocitor*** + *-oi*] (Mtp; reg) Pocitor (**5**).

pocitură[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***pac~, potc~*** / Pl: *~ri* / E: ***poci***[2] + *-tură*] **1** Urâțire. **2** Desfigurare. **3** (Îvp) Denaturare. **4** (Ccr) Pocitanie (**1**). **5** (Pex; ccr) Monstru. **6** (Prc) Parte urâtă, deformată a unei ființe. **7** (Prc) Obiect deformat, urâțit. **8** (Mtp; reg) Pocitor (**5**). **9** (Pop) Boli ale oamenilor care se manifestă prin slutirea, strâmbarea, paralizarea acestora ori ale unor părți ale corpului și care sunt cauzate, în credințele populare, de pocitori (**5**).

pocitură[2] *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***poci***[3] + *-tură*] **1** Arac. **2** Țăruș.

pocituroi, ~oaie *smf* vz ***pocitori***

pociumb [At: ANON. CAR. / V: (îvp) ***~mp***, (reg) ***păci~, păciund, ploci~, plociun, ~cimp, ~cinci*** / Pl: *~i*, (reg) *~e, ~uri* / E: cf *ciomp*] **1** *sm* (Îvp) Par[1] pentru susținere, fixare în construcții rudimentare, la plante etc. **2** Stâlp în construcție. **3** *av* (Reg; fe) **A sta ~** A nu face nimic. **4** (Reg; spc) Ax al vârtelniței. **5** (Reg; spc) Ax al scrânciobului. **6** *sm* (Îrg) Ciot de copac rămas în pământ după tăiere. **7** (Îrg) Butuc. **8** *sm* (Reg; spc) Butuc al nicovalei pe care se bate coasa. **9** (Reg; dep) Persoană scundă și grasă.

pociumbaș *sm* [At: LB / V: (reg) ***~mpaș*** / Pl: *~i*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***pociumb*** + *-aș*] **1-2** (Trs; șhp) Pociumb (**1**) (mic) Si: (reg) *pociumput* (**1-2**). **3** (Buc; spc) Ax al vârtelniței. **4** (Reg; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii care constă în aruncarea unui cuțit care se înfige în pământ. **5** (Reg) Butuc al nicovalei pe care se bate coasa. **6** (Reg) Vatră a casei.

pociump *sm* vz ***pociumb***

pociumpaș *sm* vz ***pociumbaș***

pociumpos, ~oasă *a* [At: TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pociump*** + *-os*] (Reg; d. copaci) Strâmb.

pociumput *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***pociump*** + *-ut*] **1-2** (Trs; șhp) Pociumbaș (**1-2**).

pociuve *sp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Noroc.

poclad[1] *sm* vz ***pocladă***

poclad[2] *sn* vz ***poclit***

pocladă *sf* [At: KLEIN, D. 401 / V: (reg) ***plocad*** (Pl: *~e, ~uri*) *sn*, ***ploca~*** *sf*, ***plocat*** (Pl: *~e, ~uri*) *sn*, ***plocav*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***plocaz*** *sn*, ***plocot*** *sn*, ***plotad*** (Pl: *~e*) *sn*, *~ad* (Pl: *~ăzi, ~de, ~duri*) *smn*, *~laz s*, ***poglad*** (Pl: *~azi*) *sm*, ***porlad*** (Pl: *~e*) *sn* / Pl: *~de, ~lăzi* / E: slv ***покладъ***] (Reg) **1** Țesătură țărănească mițoasă, din lână nevopsită. **2** (Pex) Pătură. **3** Pocrovăț (**2**).

poclaj *sn* vz ***podlaș***

poclaș *sn* vz ***podlaș***

poclau *sn* vz ***poclău***

poclaz *sm* vz ***poclădă***

pocla *sf* [At: A I, 31 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Curea a șeii care trece pe sub coada calului Si: (reg) *curar*.

poclău *sn* [At: ANTIPA, F. I. 131 / V: (reg) ***plocău, ~lau, ~lău, ~leu*** / Pl: *~ăie* / E: nct] Unealtă de pescuit ca un sac, cu deschizătura foarte largă și cu capetele fixate de două prăjini cu care este purtată prin apă de doi oameni.

poclăz *s* vz ***poclădă***

poclet, ~ă *a* vz ***proclet***

pocleu *sn* vz ***poclău***

poclic *sn* vz ***poclit***

poclid *sn* vz ***poclit***

pocliș *sn* vz ***pocriș***[1]

poclit *sn* [At: CIHAC, II, 269 / V: (reg) ***~lad, ~lic, ~lid*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: cf ucr *тюкати*] **1** (Mol) Coviltir la car, căruță etc. **2** (Reg) Coș al trăsurii. **3** (Reg; îf *poclic*) Fiecare dintre cele două cărămizi, ca un triunghi, în care bate fumul la coșul caselor țărănești. **4** (Buc; îf *poclad, poclid*) Șopron în care se păstrează fânul în timpul iernii. **5** (Buc; pex; îaf) Grajd.

poclităl *a* vz ***procletel***

poclivnic *sm* vz ***popilnic***

poclog *sn* vz ***potlog***

poclon[1] *sn* vz ***plapumă***

poclon[2] *sn* vz ***plocon***

poclon[3] *sn* vz ***potlog***

pocloni *v* vz ***ploconi***

poclonire *sf* vz ***ploconire***

poclui[1] *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: ns cf ger *backen*] (Olt) A prăji (**1**).

poclui[2] *v* vz ***pocoli***

pocmete *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Prăjină lungă și subțire.

pocmet *s* vz ***pomneată***

pocmire *sf* vz ***pocnire***

pocnajeni *sp* vz ***podnog***

pocneală[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 191 / V: (reg) ***~căn~*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***pocni*** + *-eală*] **1** (Pop) Pocnire (**1**). **2-4** (Pex) Pocnet[2] (**1-3**). **5** (Buc) Piatră mai mare așezată pe prichiciul varniței săpate într-un mal și formând bolta sau legătura acesteia.

pocneală[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: nct] Guler al cămășii femeiești, împodobit cu motive naționale.

pocneată *sf* vz ***pomneată***

pocnet[1] *sm* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: ~*eți* / E: ***pocni*** + *-et* cf *pocnet*] (Buc) **1** Persoană neîndemânatică, stângace, care sparge multe vase. **2** Persoană certăreață.

pocnet[2] [At: ȘEZ. IX, 52 / V: (reg) ***~nit, pomnet*** *sn* / Pl: (**1-11**) ~*e* sn / E: ***pocni*** + *-et*] **1** *sn* Zgomot caracteristic, surd și puternic, produs prin lovire, batere, apăsare Si: *pocneală*[1] (**2**), *pocnitură* (**1**), (rar) *plescăit* (**5**). **2** *sn* Zgomot caracteristic produs de o explozie, de descărcarea unei arme etc. Si: *pocneală*[1] (**3**), *pocnitură* (**2**), (rar) *plescăit* (**6**). **3** *sn* Zgomot caracteristic produs de arderea unui lucru Si: *pocneală*[1] (**4**), *pocnitură* (**3**), (rar) *plescăit* (**7**). **4** *sn* (Reg; îlav) **Într-un ~** Într-o clipă Si: *imediat, îndată, numaidecât*. **5** *sn* (Rar) Zvâcnitură a tâmplelor. **6** *sn* (Rar) Lovitură scurtă și puternică. **7** *sn* Zgomot caracteristic produs de spargere, crăpare Si: (rar) *pocnitură* (**5**). **8** *sn* Zgomot caracteristic produs de rupere prin întindere, solicitate prea mare etc. **9** *sn* (Mun; îe) **A-i lua (cuiva) ~ul** A obliga pe cineva să tacă. **10** *sn* (Mun; îae) A face să cadă grav bolnav, aproape de moarte. **11** *sn* (Mun; pex; îae) A face pe cineva să moară. **12** *sms* (Mol; în imprecații; art.) Dracul. **13** *sms* (Îe) **A se duce ~ului** (sau **la ~ul, în ~ul**) A se duce dracului. **14** *sms* (Mol; îlv) **A da în ~ul** A părăsi. **15** *sms* (Mol; îa!) A renunța la cineva sau ceva.

pocnet *sm* [At: DR VII, 396 / Pl: ~*i* / E: ***pocni*** + *-et*] **1-2** (Reg; șdp) Copil (rău).

pocni [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***pogni***, (reg) ***pomni*** / Pzi: ~*nesc* / E: ***poc***[1] + *-(ă)ni*] **1** *vi* A produce un zgomot caracteristic prin lovire, batere, apăsare Si: *a bate, a izbi, a plesni*. **2-3** *vit* (D. uși, ferestre, obloane etc.) A (se) trânti cu putere unul de altul, producând un zgomot caracteristic. **4** *vi* (Reg; d. frunze) A foșni. **5** *vi* A face un zgomot caracteristic în urma exploziei, a descărcării unei arme etc. **6** *vi* (Pgn) A izbucni pe neașteptate Si: *a se declanșa*. **7** *vi* A produce un zgomot caracteristic în urma arderii Si: *a plesni, a trosni*. **8** *vi* (D. oase, încheieturi, degete etc.) A scoate un zgomot caracteristic prin întindere, răsucire Si: *a pârâi, a trosni*. **9** *vi* (Rar; îe) **A-i ~ fălcile** A-i trosni fălcile. **10** *vt* A face să trosnească oasele prin întindere. **11** *vt* (Rar; d. tâmple) A se zbate cu putere din cauza afluxului mare de sânge pricinuit de o emoție, de oboseală, de enervare, de boală și de obicei producând o senzație auditivă de zgomot obsedant Si: *a zvâcni*. **12-13** *vti* A (se) lovi scurt și cu putere producând zgomot. **14** *vt* (Fig; în limbajul elevilor) A fi ascultat pe neașteptate. **15** *vt* (Fig; în limbajul elevilor) A da o notă proastă. **16** *vt* A lovi cu putere drept în țintă. **17** *vi* (Îvr; d. oameni) A plescăi (**1**). **18-19** *vi* A crăpa sau a se sparge cu violență și, de obicei, cu zgomot, la presiune interioară, apăsare, lovire etc. **20** *vi* (Spc) A crăpa la suprafață căpătând fisuri Si: *a se fisura*. **21** *vi* (Îe) **A ~ de necaz** (sau **de ciudă**) A-i fi extrem de ciudă. **22** *vi* (Fam; fig; îe) **A-i ~ (cuiva ceva) în cap** A-i trece cuiva ceva prin minte. **23** (Îe) **A-i ~ (cuiva) obrazul de rușine** A-i foarte rușine. **24** *vi* (Spc; d. muguri, boboci) A începe să iasă. **25** *vi* (Spc; d. muguri, boboci) A se desface brusc. **26** *vi* (Pop; d. vite) A muri prin spargerea pântecelui, din cauza gazelor acumulate în organism Si: *a crăpa, a plesni* (**39**). **27** *vi* A se rupe prin întindere, suprasolicitare, uzare etc. Si: *a plesni* (**41**). **28** *vi* (D. haine) A se desface fiind prea strâns pe corp Si: *a plesni* (**42**). **29** *vi* (Îvr) A nimeri.

pocnire *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***~cmire*** / Pl: ~*ri* / E: ***pocni***] **1** Producere a unui zgomot caracteristic prin lovire, batere, apăsare Si: *plesnire, trosnire*, (pop) *pocneala* (**1**), *pocnit*[1] (**1**). **2** Lovire scurtă și puternică în ceva sau în cineva Si: (pop) *pocnit*[1] (**2**). **3** Producere a unui zgomot caracteristic prin trântirea ușilor sau a ferestrelor una de alta Si: (pop) *pocnit*[1] (**3**). **4** Producere a unui zomot caracteristic în urma exploziei, a descărcării unei arme etc. Si: (pop) *pocnit*[1] (**4**). **5** (Fig) Izbucnire neașteptată Si: (pop) *pocnit*[1] (**5**). **6** Producere a unui zgomot caracteristic în urma arderii Si: (pop) *pocnit*[1] (**6**). **7** Trosnire a oaselor, a încheieturilor Si: (pop) *pocnit*[1] (**7**). **8** Zvâcnire a tâmplelor Si: (pop) *pocnit*[1] (**8**). **9-10** (Crăpare sau) spargere violentă și de obicei cu zgomot, la presiune interioară, apăsare, lovire Si: (pop) *pocnit*[1] (**9-10**). **11** (Spc) Fisurare. **12** Desfacere bruscă a mugurilor Si: (pop) *pocnit*[1] (**11**). **13** Rupere prin întindere, solicitare prea mare Si: (pop) *pocnit*[1] (**12**).

pocnit[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~cân~, ~mn~*** / Pl: ~*uri* / E: ***pocni***] (Pop) **1-12** Pocnire (**1-10, 12-13**). **13** Fisurare.

pocnit[2]***, ~a*** [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*iți, ~e* / E: ***pocni***] **1** *a* (D. oameni) Care a primit o lovitură. **2** *a* (Pex; d. oameni) Rănit în urma unei lovituri. **3-4** *smf, a* (Arg) (Om) nebun. **5** *sma* (Buc; în imprecații; în legătură cu verbul „a se duce") Diavolul. **6-7** *a* Crăpat sau spart cu violență și, de obicei, cu zgomot. **8** *a* (Spc) Fisurat. **9** *a* Rupt prin întindere, solicitare prea mare.

pocnit[3] *sn* vz ***pocnet***[2]

pocnitor, ~oare [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~cânitoare*** *sf*, ***~gânitoare*** *sf*, ***pogn~*** *sm*, ***pomnitoare*** *sf* / Pl: ~*i, ~oare* / E: ***pocni*** + *-tor*] **1** *a* (Rar) Care pocnește (**1**). **2** *smf* (Îvr; pan) Flecar. **3** *sm* (Reg; îf *pognitor*) Pogonici (**1**). **4** *sf* (Mar) Șfichi[2] la bici. **5** *sf* (Pfm) Petardă (**2**). **6** *sf* (Olt; Ban) Pușcoci (**1**). **7** *sf* (Trs; Mol) Praștie pentru copii. **8** *sf* (Reg; îf *pocănitoare*) Jucărie dintr-un cocean de porumb, dintr-un sfert de coajă de nucă care produce zgomot prin învârtire. **9** *sf* (Reg; îcs) *De-a ~oarea* Joc de copii în care este izbită de sol o bucată de pământ modelată în formă de sferă și găurită. **10** *sf* (Bot; Dob) Plesnitoare (**4**) (*Echallium elaterium*). **11** *sf* (Bot; Ban; Mol) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

pocnitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~cân~, pomn~*** / Pl: ~*ri* / E: ***pocni*** + *-tură*] **1-3** Pocnet[2] (**1-3**). **4** Lovitură scurtă și puternică. **5** Pocnet[2] (**5**). **6** Crăpătură. **7** Spărtură. **8** (Rar) Fisură. **9** (Reg) Cantitate de porumb care se pune o dată în ciur când se fac floricelele.

pocnoj *sm* vz ***podnog***

pocnojie *sf* vz ***podnog***

poco *i* [At: LEXIC REG. 106 / E: nct] (Plu; Buc; itm) Cuvânt cu care se comandă pornirea rostogolirii pe distanță mică a unui buștean.

poco [At: DN[3] / E: it ***poco***] **1** *av* (Muz; ca indicație de executare) Puțin. **2** *sn* Compoziție muzicală executată poco (**1**). **3** *sn* Parte dintr-un poco (**1**). **4** *av* (Itm; îlav) **~ a ~** Încetul cu încetul Si: *treptat*.

pocoi[1] *smi* [At: CREANGĂ, A. 140 / A și: *pocoi* / E: slv ***покой***] **1** Nume al literei „p" din alfabetul chirilic. **2** Semn grafic pentru pocoi[1] (**1**).

pocoi[2] *s* [At: I. CR. II, 35 / A: nct / Pl: nct / E: ucr ***покій, -кою***] (Reg) Cameră de locuit.

pocoi[3] *vt* [At: F (1890), 393 / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Ban; înv; csnp) A consuma.

pocoi[4] *v* vz *pocoli*

pocoli [At: MOLNAR / V: ***pacâlui, ~căli, ~coi***, (css) ***~câlui, ~clui, ~cului, pucului*** / Pzi: ~*lesc* / E: mg ***pakol***] **1** *vt* (Trs) A împacheta. **2** *vt* (Reg) A stivui. **3** *vt* (Trs; îf *pocălui*) A bate tare pe cineva. **4** *vr* (Reg; îf *pocăli*) A se muta. **5-6** *vir* (Pop) A sta liniștit. **7-8** *vir* (Mar; Mol) A se stabili într-un anumit loc. **9-10** *vit* (Pop; îe) **A nu putea** (sau **a nu avea a**) **poclui** A nu avea liniște. **11-12** *vit* (Pop; îae) A nu avea astâmpăr.

pocolit, ~ă *a* [At: TEAHA, C. N. / Pl: ~*iți, ~e* / E: ***pocoli***] **1** (Trs) Împachetat. **2** (Reg) Stivuit. **3** (Trs; d. oameni) Bătut. **4** (Mar; Mol) Stabilit într-un anumit loc.

pocompăr *s* vz ***pocumpăr***

pocomport *s* vz ***pocumpăr***

pocompos *sn* [At: MÂNDRESCU, I. G. 73 / A: nct / Pl: ~*uri* / E: cf ger *Waffenpass*] (Ban) Permis de portarmă.

pocor *s* [At: DRL / Pl: nct / E: srb ***pokor***] (Reg; îe) **A ajunge de ~ul lumii** A ajunge de râsul lumii.

pocornită *sf* vz ***păcornită***

pocos[1] *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: ~*oși* / E: ucr ***покс, косу***] (Reg) Cotoare ce rămân după cositul ierbii.

pocos[2]***, ~oasă*** *a* [At: H XVIII, 21 / Pl: ~*oși, ~oase* / E: ns cf *focos*] (Reg) Mițos.

pocos[3]***, ~ă*** *a* vz ***pocoș***

pocosi *v* vz ***pogăzni***

pocost *s* [At: GRECU, P. 399 / V: ***puc~*** / Pl: nct / E: ucr ***покист, -косту***, pol ***pokost***] (Înv) Lac aplicat ca strat protector pe picturi (bisericești).

pocostat, ~ă *a* vz ***pocostit***

pocosteală *sf* vz ***pocăsteala***

pocosti *vt* [At: CIHAC, II, 270 / V: (înv) ***puc~*** / Pzi: *~tesc* / E: ***pocost***] **1** (Înv) A acoperi o pictură cu un strat protector de lac Si: (înv) *a pocostui*. **2** (Mol) A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de metal prețios Si: *a polei, a sufla*. **3** (Mol) A încondeia ouă.

pocostit, ~ă *a* [At: SEVASTOS, N. 395 / V: (înv) ***~stat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pocosti***] **1** (Înv; d. o pictură) Acoperit cu un strat subțire de lac protector. **2** (Buc; Mol; d. obiecte de metal) Care a fost acoperit cu un strat subțire de metal prețios Si: *poleit, suflat*[2]. **3** (Mol; d. ouă) Încondeiat.

pocostui *vt* [At: CIHAC, II, 270 / Pzi: *~esc* / E: ***pocost*** + ***-ui***] (Înv) A pocosti (**1**).

pocoș, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 401 / V: (îrg) ***~caș***, (reg) ***~cas, ~caș, ~os*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pókos***] **1** (Trs; d. cai) Care suferă de poc[2]. **2** (Trs; d. cai) Cu picioarele umflate, înțepenite sau cu cârcei. **3** (Trs; pex; d. cai) Care șchiopătă. **4** (Rar; d. cai) Deșelat. **5** (Îdt; pex; d. oameni) Cu mâna sau cu piciorul contractat, înțepenit de durere, de boală. **6** (Reg; d. oameni) Crăcănat.

pocoșeală *sf* [At: DLR / Pl: *~șeli* / E: ***pocoși***[1] + ***-eală***] (Reg) Umflătură la piciorul vitelor.

pocoși[1] *vi* [At: A I, 21 / Pzi: 3 *~șește* / E: ***pocos***] (Reg; d. cai) A șchiopăta (**1**).

pocoși[2] *vt* [At: ALR I, 2151/341 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf ***pocos***[2]] (Reg) A jumuli păsări de curte.

pocotit, ~ă *a* vz ***pocâltit***

pocozi *v* vz ***pogăzni***

pocramă *sf* [At: CV 1951, nr. 3, 41 / Pl: ? / E: ger ***Packraum***] (În industria chimică; gms) Sală de ambalaj.

pocraviță *sf* vz ***pocroviță***

pocrătol *sm* vz ***pracator***

pocreală *sfs* [At: ȘEZ, VII, 99 / Pl: *~eli* / E: ***po-***[1] + ***acreală***] (Reg) Lapte foarte acru Si: (reg) *pocriș*[2].

pocriș[1] *sn* [At: ȘEZ V, 59 / V: (reg) ***~cliș*** / Pl: *~e, ~uri*, (rar, *sm*) *~i* / E: cf ucr *покрипка*] **1** (Reg) Capac din lut ars sau din metal folosit pentru vasele de bucătărie. **2** (Îrg) Acoperiș al casei. **3** (Mol; Buc) Coviltir. **4** (Îrg) Învelitoare. **5** (Îrg) Cergă. **6** (Mol) Farfurioară pentru ceașcă. **7** (Mol) Farfurioară prea mică. **8** (Mol) Gură a vârșei Si: (reg) *vârșog*.

pocriș[2] *ss* [At: ȘEZ, VII, 99 / E: cf *pocreală*, rs *прокис*, bg *прокиснал*] (Buc) Pocreală.

pocrișar *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i* / E: ***pocrișă*** + ***-ar***] (Reg) Copil din flori Si: *bastard*.

pocrișă *sf* vz ***pocrișcă***

pocrișcă *sf* [At: LEXIC REG, 106 / V: *~șă* / Pl: ? / E: ucr ***покришка*** „acoperiș"] (Buc) **1** Femeie de moravuri ușoare. **2** Femeie necăsătorită care are un copil. **3** (Îs) *Copil din pocrișă* Copil din flori Si: *bastard*.

pocroavă *sf* vz ***pocrov***

pocrobiță *sf* vz ***pocroviță***

pocront *sn* vz ***pocrut***

pocroț *sn* vz ***pocrut***

pocrout *sn* vz ***pocrut***

pocrov, ~ă [At: (a. 1652) ap. TDRG / V: (înv) ***procov*** *sn*, (îrg) ***pro~*** *sn*, (reg) ***plocov*** *sn*, ***~croavă*** *sf*, ***procoavă*** *sf*, ***procou*** *sn* / Pl: *~e, ~oave* / E: slv ***покровъ***] **1** *sn* (Îrg) Pocrovăț (**1**). **2** *sn* (Înv) Țesătură fină ca voalul pentru acoperit capul, uneori și pieptul. **3** *sna* (Reg; pex; mpl) Sărbătoare creștină la 1 octombrie, care prăznuiește acoperământul Maicii Domnului. **4** *sf* (Reg; spc; îf *procov*) Văl de mireasă. **5** *sn* (Ban; îf *procou*) Pânză pe fața mortului. **6** *sn* (Reg; îf *procov*) Scutec. **7** *sn* (Trs; Mun) Covor țărănesc Si: *scoarță*. **8** *sn* (Trs; Mun) Pătură groasă Si: (îrg) *pocroviță* (**4**), *pocrut* (**2**). **9** *sna* (Reg; lpl; îf *pocroavele*) Sărbătoare creștină la 29 august, care prăznuiește tăierea capului Sfântului Ioan. **10** *sf* (Bot; reg) Scânteiuță (*Aster novi-belgii*). **11** *sf* (Bot; reg) Săpunească (*Aster novae anglicae*). **12** *sf* (Bot; reg) Albăstrică (*Aster tripolium*).

pocrovăț *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/21 / V: (îrg) ***poco~*** (înv) ***~veață*** *sf*, ***~vet, procovet***, (reg) ***ploco~, proco~*** / Pl: *~vețe* / E: slv ***покровець***] **1** Bucată de pânză sau de stofă folosită pentru acoperirea unor obiecte de cult din religia creștină Si: *acoperământ*, (îrg) *pocrov* (**1**), *pocroviță* (**1**). **2** (Îrg) Pătură care se pune sub șaua calului Si: (reg) *pocladă* (**3**), *pocroviță* (**5**), *pocrut* (**3**). **3** (Mol) Giulgiu. **4** (Mol; îf *pocrovăț*) Capac al sicriului.

pocroveață *sf* vz ***pocrovăț***

pocrovet *sn* vz ***pocrovăț***

pocroviță *sf* [At: LEX. MARS, 148 / V: (înv) ***~obiță, prosco~***, (reg) ***~rav~, prăcoi~, pricoi~, prico~*** (Pl și: *~iți*), ***proco~*** / Pl: *~țe* / E: ***procov*** + ***-iță***] **1** (Înv; îf *procoviță*) Pocrovăț (**1**). **2** (Reg; îaf) Basma. **3** (Îrg) Covor țărănesc Si: *scoarță*. **4** Pocrov (**8**). **5** (Îrg; spc) Pocrovăț (**2**). **6** (Reg; îf *procoviță*) Cusătură din bata iei.

pocruț *sn* [At: CABA, SĂL, 99 / V: (reg) ***plocuț, ~cront, ~croț*** (A și: *pocroț*) ***~crouț, procoț, procuț*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: mg ***pokróc***] **1** (Trs) Covor țărănesc Si: *scoarță*. **2** (Trs) Pocrov (**8**). **3** (Trs; spc) Pocrovăț (**2**). **4** (Reg; îf *pocrouț*) Boccea.

pocsâi *av* [At: GLOSAR REG. / E: nct] (Buc) În mod hotărât Si: *imperios*.

pocsâie *sf* [At: ALR I, 1387/684 / A și: *pocsîie* / V: ***~sie*** / Pl: *~âi* / E: nct] **1** (Buc) Hotărâre. **2** (Buc; îlv) **A(-și) pune ~ (pe ceva)** A hotărî. **3** (Reg) Ciudă pe cineva.

pocsie *sf* vz ***pocsâie***

pocului *v* vz ***pocoli***

pocumpăr *s* [At: ALRM II/I, h 78 / A și: *pocumpăr* / V: ***bocompăr, copomport, pacămp~, păcumpar, picumpăr, ~câmpăr*** (S și: *poc în păr*), ***~câmport, ~compăr, ~comport, ~port, tocumpoc, vocumport*** / Pl: nct / E: ger ***Backenbart***] (Pop) Favorit pe obraz.

pocumport *s* vz ***pocumpăr***

pocurar *sm* vz ***păcurar***[1]

pocut, ~ă *a* [At: LEXIC REG, 84 / Pl: *~uți, ~e* / E: nct] (Reg) Paralizat.

pocuț[1] *sn* [At: MAT. DIALECT. I, 187 / Pl: *~uri* / E: ***poc***[4] + ***-uț***] (Reg) Pachețel.

pocuț[2] *s* [At: ALR II/I, MN 18, 6932/349 / Pl: nct / E: ***poc***[4] + ***-uț***] (Reg) Muscă.

pocuță *sf* [At: BORZA, D. 197 / Pl: *~țe* / E: ***poc***[4] + ***-uță***] (Bot; reg) Jabghie (*Polytichum commune*).

pocvală *sf* vz ***pohfală***

pod[1] *sn* [At: COD. VOR. 16/25 / Pl: *~uri* / E: vsl ***подъ***] **1** (Înv) Etaj. **2** Spațiu închis între acoperiș și planșeul superior al unei clădiri. **3** (Rar; îla) **Din ~ până în pivniță** În întregime Si: *complet, radical*. **4** (Pfm; îe) **A călca** (sau **a se uita** etc.) **(ca) din ~** Se spune despre un om plin de sine, îngâmfat, încrezut. **5** (Pfm; îe) **A călca ca din ~** A merge greu și cu pași nesiguri. **6** (Pfm; îe) **A cădea ca din ~** A rămâne surprins, uimit, dezorientat într-o situație neașteptată. **7** (Reg; gmț; îe) **A-i face** (**cuiva**) **treabă până-n ~** A nu-i face nici o treabă. **8** (Reg; îae) A păcăli. **9** (Reg; îcs) *~ul popii* Joc de copii în care jucătorii își pun pumnii unii peste alții. **10** (Asr; pex) Plafon (**1**). **11** (Atm; rar; îs) *~ul gurii* Palat[2] (**1**). **12** (Îs) *~ul mâinii* Parte orientată spre exterior a mâinii. **13** (Îs) *~ul palmei* Parte inferioară a palmei, de la încheietura cu antebrațul până la degete. **14** (Îs) *~ carstic* Porțiune a tavanului unei peșteri rămasă suspendată după prăbușirea acestuia. **15** Construcție din lemn, piatră, beton, metal etc. care leagă între ele malurile unei ape sau marginile unei depresiuni, susținând o cale de comunicație terestră, șosea sau cale ferată, și asigurând continuitatea peste un obstacol natural sau artificial. **16** (Îs) *~ de gheață* Strat continuu de gheață care acoperă în întregime suprafața unui râu, a unui lac, ca urmare a unei perioade îndelungate de temperatură scăzută a aerului. **17** (Rar; îe) **A face ~ cu palma** A(-și) pune mâna streașină la ochi pentru a putea vedea mai bine. **18** (Spt; îe) **A face ~ul** A executa o figură caracteristică de gimnastică prin îndoirea corpului pe spate în semicerc, cu sprijin pe mâini și pe picioare. **19** (Reg; îe) **Că n-ăi fi la capul ~ului** Se zice când cineva oferă pe ceva un preț derizoriu, față de cât se cuvine. **20** Punte suspendată mobilă la o cetate, la un castel medieval, construită peste un șanț cu apă Si: (rar) *podișcă* (**3**). **21** (Șîs) *~ de vase, ~ de vase statator, ~ statator, ~ de luntri*, îrg, *~ mereu*) Pod[1] (**15**) demontabil

dintr-o platformă așezată peste un lanț de bărci, de plute etc. legate de ancore sau de piloți. **22** (Șîs ~ *umblător*, ~ *mișcător*, ~ *de vase umblător*, ~ *plutitor*, ~ *pe scripete*) Platformă plutitoare care servește la transportul ființelor sau al obiectelor de pe un mal pe celălalt al unei ape curgătoare Si: *bac*, (reg) *brudină*. **23** (Reg) Plută[1] (1). **24** (Rel; Mol) Bucată de pânză îngustă și lungă care se așterne în drumul cortegiului mortuar. **25** (Mol; pex) Pomană care constă din bucăți de pânză, covoare etc. **26** (Mol; îs) *~ul mortului* Pânză de pe fața mortului. **27** (Teh) Platformă având formă asemănătoare cu a unui pod[1] (**15**) folosită ca loc de lucru, de observație, ca element de protecție, ca stativ de vizare etc. Si: (îrg) *podișcă* (**5**). **28** (Spc) Macara cu scheletul în formă de pod (**15**), pe care se deplasează aparatul de ridicare și de transportare a greutăților. **29** (Îs) ~ *rulant* Macara mobilă cu o platformă metalică ce se mișcă pe o cale de rulare situată la înălțime deasupra solului, folosită în ateliere, hale de montaj, turnătorii etc. pentru ridicarea sarcinilor și deplasarea lor pe direcție orizontală. **30** (Îs) *~ul sondei* Platformă folosită ca rampă pentru materialul tubular care se introduce sau se extrage din sondă. **31** (Îs) ~ *de siguranță* Platformă cu deschidere pentru trecere, montată în puțul de mină, spre a reține o rocă desprinsă din pereți sau pentru a opri căderea unei persoane care ar aluneca pe scări. **32** (Îs) ~ *basculant* Construcție metalică mobilă cu tablierul unei deschideri ce se rotește în plan vertical, în jurul unei axe orizontale. **33** (Îas) Pod metalic mobil, destinat circulației vagonetelor între rampele puțurilor de mină și colivia de extracție. **34** (Îc) **~bascul㠹** Basculă cu o platformă pe care se cântăresc vehicule încărcate cu marfă. **35** (Înv) Pavaj de scânduri groase de stejar cu care se podeau străzile Si: *caldarâm*. **36** (Înv; pex) Stradă pavată cu scânduri de stejar groase. **37** (Înv; pgn) Stradă. **38** (Îlav) **Pe ~uri** Ca un cerșetor. **39** (Pex; îal) Sărac. **40** (Îal) Fără adăpost. **41** (Îlv) **A bate ~urile** A hoinări. **42** (Fam; îe) **Treci ~u' și-nghiți nodu'** Se spune când cineva este nevoit să suporte o situație neplăcută. **43** (Înv) Punte a unei nave. **44** (Înv; spc) Punte superioară a unei nave Si: *coverta*. **45** (Ban; Trs) Înveliș de scânduri care acoperă partea de jos a interiorului unui vehicul. **46** (Reg; spc) Pod[1] (**44**) al luntrei. **47** (Reg) Zid de piatră sau de cărămidă pe care e așezat cuptorul de pâine. **48** (Mun; Olt) Suprafață plană în regiune de munte sau de deal. **49** (Reg) Regiune de șes. **50** (Trs; Buc; îs) *~ul pământului* Suprafață a pământului. **51** Lucrare protetică dentară, metalică sau mixtă, alcătuită dintr-un corp de punte fixat la capete pe dinții naturali și folosită ca metodă terapeutică. **52** (Reg; pan) Platformă pe care sunt fixate pietrele la moara de apă Si: (reg) *podină* (**10**), *podișor* (**5**). **53** (Reg) Crivac la moara de apă. **54** (Reg) Piesă axată pe fusul de fier care pune în mișcare pietrele de la moara de apă Si: (reg) *hăitaș*. **55** (Reg) Fund al scocului de la o moară de apă Si: *podină* (**12**). **56** (Reg) Scoc. **57** (Reg) Stăvilar care permite scurgerea apei când moara nu funcționează sau când la moară vine prea multă apă. **58** (Reg) Bârnă pe care se rulează, cu ajutorul unor vârtejuri, lanțurile care ridică și coboară stavilele de la moara de apă Si: (reg) *fruntar*, *poduleț* (**4**). **59** (Trs; Ban) Punte a stavilei de la o moară de apă. **60** (Pop) Talpă la joagăr. **61** (Reg) Parte mobilă a joagărului, care poartă bușteanul de tăiat în scânduri Si: (reg) *car*. **62** (Mun) Scoc la joagăr. **63** (Reg) Scândură din față de la moara de vânt, care acoperă pietrele de măcinat și în care se înțepenește vrana Si: (reg) *corună*, *fruntar*. **64** (Reg) Fiecare dintre cele două stinghii laterale de la moara de vânt, care susțin coșul. **65** (Ban; Trs; șîs ~ *umblător*) Bucată de lemn așezată pe perinocul osiei dinainte care, rotindu-se în jurul unui cui, menține poziția carului sau a căruței la întoarceri Si: (pop) *vârtej*. **66** (Reg; pex) Perinoc la car sau la căruță. **67** (Reg) Parte a osiei care trece pe sub car sau căruță Si: (reg) *oplean* (**3**), *perinoc*, *scaun*. **68** (Mun) Grup de scânduri alăturate care se rezeamă pe dricul dinainte și dinapoi, peste osiile carului sau ale căruței. **69** (Reg) Oplean la sanie. **70** (Reg) Cruce la sanie. **71** (Reg) Plaz[1] la plug. **72** (Reg) Spetează la plug, suprapusă osiei roților, pe care se sprijină capătul grindeiului Si: (reg) *așternut*, *broască*, *căluș*, *capătâi*, *gresie*, *podecior*, *scaun*, *spetează*. **73** (Pop) Suport pe care se clădește claia sau stogul de fân pentru a le feri de umezeală Si: (pop) *pat*, *podină* (**6**). **74** Platformă superioară a batozei, pe care stau lucrătorii. **75** (Mol) Platformă de scânduri așezată în fața strungii în timpul mulsului. **76** (Reg) Pat[1] la sucală. **77** (Reg) Parte a scaunului dogarului pe care se sprijină doaga în timpul lucrului. **78** (Trs) Parte a greblei în care sunt fixați dinții Si: (reg) *carâmb*. **79** (Trs) Pânză a secerei. **80** (Trs) Pânză a coasei. **81** (Reg) Ramă de lemn a ciurului. **82** (Nav) Întăritură transversală a zalei de lanț. **83** (Reg) Putină în care se prepară untul. **84** (Trs; Olt) Smântână din care se face untul. **85** (Reg) Strat care se ridică la suprafața laptelui, a borhotului etc. **86** (Olt) Crustă care se face deasupra prunelor puse la fermentat.

***pod*[2]** *ss* [At: BĂCESCU, P. 150 / E: drr ***podu*[1]**] (Îht; Trs) Scobar (**1**) (*Chondrostoma nasus*).

pod*[3]** *sn* vz ***poadă

pod*[4]-** *ec* vz ***podo-

poda*[1]** *vr* [At: CV 1951, nr. 3-4, 43 / Pzi: *~dez* / E: ***po*[1]- + *da] (Mar) A se obișnui cu un lucru, cu o unealtă, cu o meserie Si: *a se deprinde*.

poda*[2]** *v* vz ***podi

podagral, ~ă *a* [At: CALENDAR (1862) 22/25 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***podagră*** + *-al*] (Îvr) **1-2** Care ține de podagră (**1-2**) Si: (îvr) *podagricesc* (**5-6**). **3-4** Care se referă la podagră Si: (îvr) *podagricesc* (**3-4**). **5-6** Care este provocat de podagră (**1-2**) Si: (îvr) *podagricesc* (**5-6**).

podagraște *sf* [At: ȘEZ. X, 142 / Pl: ? / E: ***podagră***] **1** (Îvr) Podagră (**1**). **2** Gută.

podagră *sf* [At: URECHE, L. 111 / V: (îvr) ***~rie*** (A și: *podagrie*) / Pl: *~re* / E: lat ***podagra***, ngr ***ποδάγρα***, ger ***Podagra***, it ***podagra***] **1** Gută localizată la membrele inferioare, afectând îndeosebi degetul mare al piciorului Si: (înv) *podalghie* (**1**), (îvr) *podagraște* (**1**). **2** (Pgn) Gută. **3** (Îvr) Boală a păsărilor localizată la picioare.

podagric, ~ă *smf, a* [At: ȘINCAI, HR. III, 14/4 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***podagricus***, ger ***podagrisch***] (Înv) **1-2** Podagros (**1-2**). **3-4** (Pgn) (Persoană) care suferă de gută.

podagricesc, ~ească *a* [At: MEȘT. DOFT. II, 105[v]/9 / Pl: *~ești* / E: ***podagră*** + *-icesc*] (Îvr) **1-6** Podagrial (**1-6**).

podagrie *sf* vz ***padagră***

podagros, ~oasă *a* vz ***podagros***

podagrist, ~ă *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 214 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ger ***Podagrrist***] (Gmr) **1-2** Podagros (**1-2**). **3-4** (Persoană) care suferă de gută.

podagros, ~oasă [At: MUSTE, ap. LET. III, 46/24 / V: (înv) ***~rios***, ***~dăgrios*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***podagră*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de podagră (**1**) Si: (înv) *podagric* (**1-2**), (gmr) *podogrist* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Pgn) (Persoană) care suferă de gută Si: *gutos*. **5** *a* (Îvr; d. picioare; îf *podagrios*) Care este atins sau cuprins de podagră (**1**).

podagru, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V. 175 / Pl: *~ri*, *~re* / E: fr ***podagre***] (Frr; d. oameni) Care este bolnav de podagră (**1**).

podalghie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 20/39 / A și: *podalghie* / V: *~gie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ποδαλγία***] (Înv) **1** Podagră (**1**). **2** (Pgn) Gută.

podalgie *sf* vz ***podalghie***

podan *sm* [At: URECHE, L. 108 / Pl: *~i* / E: pn ***poddany***, rs ***подданный***] **1** (Înv) Locuitor al unui stat, al unui oraș etc. care plătea bir. **2** (Prc) Șerb. **3** (Reg) Îngrijitor.

podanic, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 301 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***podan*** + *-anie*] (Înv) Supus.

podanie *sf* [At: LET. III, 244/21 / Pl: *~ii*, *~denii* / E: ***pod*[1]** + *-anie*] Podărit[1] (**1**).

podar *sm* [At: (a. 1785) URICARIUL X, 70 / Pl: *~i* / E: ***pod*[1]** + *-ar*] **1-2** Persoană (care are sau) care conduce un bac Si: (reg) *brudar*. **3** Persoană care avea în pază un pod[1] (**15**). **4** Persoană care încasa podăritul[1] (**2**). **5** (Mil; înv) Pontonier. **6** Constructor de poduri[1] (**15**). **7** Muncitor care lucrează la un pod[1] (**15**). **8-9** (Îrg) Muncitor care (execută sau) întreține un pod[1] (**35**) Si: *caldarâmgiu*, *pavator*. **10** (Iuz) Măturător de stradă.

podară *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***podaire***] Loc geometric al picioarelor perpendicularelor coborâte dintr-un punct dat pe tangentele la o curbă sau pe planurile tangente la o suprafață.

podasă *sf* vz ***potasă***

podagrios, ~oasă *a* vz ***podagros***

podareasă[1] *a* [At: DIONISIE, C. 194 / Pl: *~eşe* / E: ***pod[1]*** + *-ăreas*că] (Îvr; d. femei) Care practică prostituţia.

podareasă[2] *sf* [At: TDRG / Pl: *~eşe* / E: ***podar*** + *-easă*] **1-2** (Înv) Soţie a podarului (**1-2**) Si: (îvr) *podăriţă* (**1-2**). **3-4** Podăriţă (**3-4**).

podăresc, ~easca *a* [At: (a. 1815) URICARIUL V, 438/8 / Pl: *~eşti* / E: ***podar*** + *-esc*] (Îvr) **1** Care aparţine podarului (**9**). **2** Privitor la podar (**9**).

podărit[1] *sn* [At: VALIAN / Pl: *~uri* / E: ***pod[1]*** + *-ărit*] **1** Dare care se percepea de la cei care posedau sau aveau în folosinţă un bac Si: *podanie*. **2** Taxă care se încasa pentru trecerea peste un pod[1] (**15**). **3** Taxă care se încasa pentru transportul cu un bac. **4-6** Drept de a încasa podăritul[1] (**1-3**).

podărit[2] *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ***podar*** + *-it*] (Rar) **1-9** Ocupaţie a podarului (**1-9**).

podăriţă *sf* [At: SLAVICI, O. II, 12 / Pl: *~ţe* / E: ***podar*** + *-iţă*] **1-2** (Îvr) Podăreasă[2] (**1-2**). **3** Femeie care avea în pază un pod[1] (**15**) Si: (îvr) *podăreasă* (**3**). **4** Femeie care conducea un bac Si: *podăreasă* (**4**).

podâncit, ~ă *a* vz ***potângit***

podbal *sm* [At: COTEANU, PL. 29 / V: (îrg) ***~băl,*** (reg) ***bobdal, bobdial, ploibar, pobdeal, pocbial, pocdial, ~bală*** *sf*, ***~beal, ~bealâ*** *sf*, ***~bel, ~bial, ~dial, ~dval, poib~, polbag, polb~, polhar*** (Pl şi: *polbaruri*) ***polbeag, polbeal, polbean, polbiag, popdea*** *sf*, ***popdeal, popdele*** *sfp*. ***porb~, porbeal, potb~, potbeal, potmal, potval*** / Pl: *~i* / E: slv ****подъбѣлъ***] (Bot) **1** Mică plantă erbacee din familia compozitelor, cu rizom cărnos, cu flori galbene care apar înaintea frunzelor, care creşte prin locuri umede şi abrupte şi se foloseşte în medicină şi uneori, în alimentaţie Si: (reg) *brustan, brusturel, limba vecinei, nalbă, păpădie* (**4**), *papalunga* (**2**), *pătlagină, ropan, ropanior* (*Tussilago farfara*). **2** (Pop; îc) **~de-minte** Arnică (*Arnica montana*). **3** (Reg; îac) Rotunjoară (*Homogyne alpina*). **4** (Pop; îc) **~de-apă** Limbariţă (*Alisma plantago-aquatica*). **5** (Reg; şîs *podval mare*) Brustur (*Petasites hibridus*). **6** (Reg; îf *polbean*) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **7** (Reg; îf *polbeal*) Nufăr (*Nuphar luteum*). **8** (Reg; îf *potbal*) Năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). **9** (Reg; lpl; îf *popdele*) Smirdar (**1**) (*Rhododendron kotschyi*).

podbala *sf* vz ***podbal***

podbăl *sm* vz ***podbal***

podbeal *sm* vz ***podbal***

podbeală *sf* vz ***podbal***

podbel *sm* vz ***podbal***

podbial *sm* vz ***podbal***

podbic *sm* vz ***poghircă***

podcapăc *sn* vz ***poteapoc***

podcapec *sn* vz ***potcapoc***

podcapoc *sn* vz ***potcapoc***

podcomor *sm* [At: URECHE, L. 106 / V: (sst) ***potc~*** / Pl: *~i* / E: pn ***podkomorzy***] (În Polonia medievală) Şambelan.

poddiacon *sm* [At: PRAV. GOV. 105[v]/8 / P: *~di-a~* / Pl: *~i* / E: slv ***подъдиаконъ***] (Înv) Slujitor al bisericii ortodoxe care se află în imediata subordine a diaconului.

podea *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 324 / V: ***~la,*** (reg) ***pondeală*** / Pl: *~ele*, (reg) *~eli* / E: nct] **1** Înveliş care acoperă solul unei încăperi, confecţionat din diferite materiale precum scândură, piatră, cărămidă Si: *pardoseală* (**1**), (înv) *pardositură*, (grî) *pardos*[2], (ltî) *paviment*, (reg) *podilă* (**1**), *podineală*. **2** Fiecare din scândurile, piesele etc. care alcătuiesc podeaua (**1**). **3** (Pex; urmat de determinări) Înveliş care acoperă partea de jos a interiorului unui vehicul. **4** (Rar) Podium (**2**). **5** (Îrg; lpl) Plafon (**1**) de scânduri. **6** (Îrg) Fiecare dintre scândurile care alcătuiesc un tavan Si: (reg) *podina* (**2**). **7** (Îrg) Grindă de lemn. **8** (Reg) Material de dulgherie. **9** (Teh; pan) Platformă de lucru sau de protecţie la sondă. **10** (Teh; pan) Piesă metalică la războiul de ţesut mecanic, de forma unei platforme mobile aflată în partea de jos a războiului şi acţionată cu ajutorul unei pârghii. **11** (Reg; pan) Talpă la joagăr. **12** (Mun; pan) Platformă de scânduri aşezată în faţa strungii în timpul mulsului Si: *pod[1]* (**75**). **13** (Reg; pex) Loc de unde ies oile din strungă Si: (reg) *podilă* (**3**).

podeac *sn* vz ***podeag***

podeag *sn* [At: TDRG / V: (reg) *~ac* / Pl: *~uri*, (rar) *~ege* / E: ***pod[1]*** + *-eag*] **1-4** (Reg; şhp; îf *podeac*) Podeţ[1] (**4-7**). **5** (Reg; îaf) Podeţ[1] (**5**). **6** (Reg; pan; determinat prin „aţă") Împletitură de fire făcută cu acul pentru a repara o ţesătură. **7-8** (Îrg; şhp) Platou (mic). **9** (Reg) Movilă.

podeală *sf* vz ***podea***

podeaţă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, O. I, 407 / Pl: *~eţe* / E: ***pod[1]*** + *-eaţă*] **1** (Olt) Podeţ[1] (**3**). **2** (Rar) Podium (**2**).

podeci *s* [At: JAHRESBER. VIII, 150 / Pl: nct / E: ***pod[1]*** + *-eci* cf *podici*] (Îrg) **1-4** (Şhp) Podeţ[1] (**4-7**). **5** Podeţ[1] (**8**).

podecior *sn* [At: BOCĂNEŢ, T. A. 148 / Pl: *~oare* / E: ***podeţ*** + *-ior*] (Reg) Spetează suprapusă axei roţilor de la plug pe care se sprijină capătul grindeiului Si: *pod[1]* (**72**).

podei *sn* [At: DRLU / V: (reg) ***~cu*** / Pl: *~e* / E: ***pod[1]*** + *-ei*] **1-2** (Trs; şhp) Podeţ[1] (**1-2**). **3** Pod[1] (**1**) al unui coteţ. **4** (Îvr) Pridvor. **5** (Îvr) Podium (**2**). **6** (Trs; Ban) Platou (**1**). **7** (Reg) Movilă. **8** (Reg) Poiană. **9** (Trs; înv) Teren mlăştinos.

podenci *s* [At: IORGA, S. D. XIII, 75 / Pl: nct / E: ***pod[1]*** + *-enci*] (Înv) **1-4** (Şhp) Podeţ[1] (**4-7**). **5** Podeţ[1] (**8**).

poderei *sn* [At: (a. 1755) ŞTEFANELLI, D. C. 57 / V: ***~cu, ~dir~, ~dircu,*** (sst) ***~dirce*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***pod[1]***] **1-2** (Buc; Trs; şhp) Platou (**1**) (mic). **3** (Reg) Poiană. **4** (Buc) Movilă.

podereu *sn* vz ***poderei***

podest *s* [At: ALEXI, W. / Pl: nct / E: ger ***Podest***] (Îvr) Palier[1].

podesta *sms* [At: EMINESCU, P. L. 95 / E: it ***podesta***] (Îvr; itm) Guvernator al unui oraş în Italia medievală.

podestru *sn* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: cf *podest*] (Îvr) Palier[1].

podcte *sm* [At: BĂCESCU, P. 47, 150 / Pl: *~eţi* / E: ***pod[2]*** + *-ete*] (Îht; reg) Scobar[1] (*Chondrostoma nasus*).

podeţ[1] [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 312/1 / Pl: (**1-7**) *~e* (**8-9**) *~i* / E: ***pod[1]*** + *-eţ*] **1-2** *sn* (Pop; şhp) Pod[1] (**1**) (mai mic) la şură, la grajd etc. unde, de obicei, se păstrează fânul Si: (reg) *podei* (**1-2**), *poduţ*[2] (**1-2**). **3** *sn* (Spc) Parte a podului[1] (**2**) de pe capetele ieşite în afară ale grinzilor Si: (reg) *podeaţă* (**1**), *poduţ* (**7**). **4-7** *sn* (Şhp) Pod[1] (**2, 15**) mic Si: *podişcă* (**1-4**), *poduleţ* (**1-4**), (pop) *poduţ*[2] (**3-6**), *poduţel* (**1-4**), (îrg) *podeci* (**1-4**), *podişor* (**1-4**), *poduşcă*[1] (**4-7**), (înv) *podenci* (**1-4**), (reg) *podeag* (**1-4**), *podici* (**1-4**), *podiş* (**3-6**), *podiţ* (**1-4**), *poduc* (**1-4**), *podurel* (**1-4**). **8** *sm* (Spc) Construcţie ca un pod[1] (**15**) mic amenajată transversal peste şanţul unei şosele şi pe care se pătrunde din şosea în curtea unei case ţărăneşti Si: *podişcă* (**5**), *poduleţ* (**5**), (pop) *poduţel* (**5**), (îrg) *podeci* (**5**), *podişor* (**5**), (înv) *podenci* (**5**), (reg) *podeag* (**5**), *podici* (**5**), *podiş* (**7**), *poduc* (**5**), *podurel* (**5**), *poduşcă*[1] (**8**), *poduţ*[2] (**8**) **9** *sm* (Olt) Tindă.

podeţ[2] *sn* [At: DLR / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~e* / E: ***pod[2]*** + *-eţ*] **1** *sm* (Îht; reg) Scobar[1] (**1**) (*Chondrostoma nasus*). **2** *sn* (Reg) Bucată de sfoară fără cârlige a priponului de pescuit Si: (reg) *sterp*.

podeu *sn* vz ***podei***

podeuaş *sn* [At: TEAHA, C. N. 254 / P: *~de-uaş* / Pl: *~e* / E: ***podei*** + *-aş*] **1-2** (Trs; şhp) Podei (**4**) (mic).

podgalt *s* [At: PELIMON, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 77 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Cravată nedefinită mai îndeaproape.

podghiaz *sn* vz ***poghiaz***

podgircă *sf* vz ***poghircă***

podgor *sn* vz ***podgorie***

podgorean, ~ă [At: CARAGIALE, O. III, 156 / V: (îvr) ***potg~*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***podgorie*** + *-ean*] **1** *a* (Îvr; îf *potgorean*) Care se află la poalele unui deal sau ale unui munte. **2** *a* (Îvr; îf *potgorean*) De podgorie (**1**). **3** *a* (Rar) Care se află într-o regiune cu podgorie (**2**). **4** *a* Care aparţine unei regiuni cu podgorie (**2**). **5** *a* Privitor la o regiune cu podgorie (**2**). **6** *a* Care este specific unei regiuni cu podgorie (**2**). **7** *smf* Persoană care posedă o podgorie (**2**). **8** *smf* Persoană care se ocupă cu cultivarea şi îngrijirea viţei de vie Si: *viticultor*.

podgoreancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~ence* / E: ***podgorean*** + *-că*] **1** Femeie care posedă o podgorie (**2**). **2** Femeie care se ocupă cu cultivarea și îngrijirea viței de vie.

podgorici *s* [At: TDRG / Pl: nct / E: ***podgor*** + *-ici*] (Pop; din necesități prozodice) Podgorie (**2**).

podgorie *sf* [At: CORESI, EV. 493 / A și: *podgorie* / V: (îrg) ***potg~***, (reg) ***~gor*** *sn* / Pl: *~ii* / E: slv ***подъгорик***] **1** (Înv) Regiune de la poalele unui deal sau ale unui munte. **2** Zonă întinsă, situată, de obicei la deal, cultivată cu plantații masive de viță de vie, rar, cu livezi Si: (reg) *viet*. **3** (Pex) Plante cultivate pe podgorie (**2**).

podgoriu, ***~ie*** *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 205 / Pl: *~ii* / E: ***podgor(ie)*** + *-iu*] (Asr; d. terenuri, regiuni) Care este acoperit cu vii.

podhert *sn* vz ***pohert***

podhoadă *sf* vz ***podvadă***

podhod *s* vz ***podvadă***

podhodă *sf* vz ***podvadă***

podhodnic *sm* vz ***povodnic***

podhornită *sf* [At: DDRF / V: (reg) ***pah~***, ***pâdhorliță***, ***povoln~***, ***~dvor~***, ***pohodn~***, ***poh~***, ***poth~***, ***poto~*** / Pl: *~te* / E: ucr dal ***подгорница*** (lit ***підгорниця***)] (Reg) Policioară la jug.

podi *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 73^{v}/30 / V: ***~da*** / Pzi: *~desc* / E: ***pod***^{1}] **1** (Înv; fșa) A construi un pod^{1} (**15**) peste o apă. **2** A pune podeaua (**1**) într-o încăpere. **3** A acoperi cu scânduri Si: *a pardosi*. **4** (Plu; îf *poda*) A împinge bușteni cu țapina în râu pentru a construi o plută (**1**).

podial *sm* vz ***podbal***

podiaz *sn* vz ***poghiaz***

podic *sm* [At: DR, VII, 396 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Copil mic.

podică *sf* [At: BORZA, D. 103 / Pl: ? / E: ns cf *pod*^{2}] (Bot; reg) Piedicuță (*Lycopodium clavatum*).

podici *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 88 / Pl: *~ici*, *~uri* / E: ***pod***^{1} + *-ici* cf *podeci*] (Trs) **1-4** (Șhp) Podeț (**4-7**). **5** Podeț^{1} (**8**). **6** Platformă în interiorul bisericii pe care stă corul.

podidi [At: PISCUPESCU, O. 67/21 / Pzi: *~desc* / E: slv ***подъпти***, ***подъндж***] **1** *vi* (D. lacrimi, sânge) A porni brusc să curgă cu putere și în cantitate mare, țâșnind din ochi, pe gură, pe nas Si: *a izbucni*, *a năpădi*, (reg) *a povedi*. **2** *vi* (Îvr; d. oameni) A izbucni în plâns. **3** *vt* (D. râs, plâns) A cuprinde pe cineva cu putere și nestăpânit Si: *a năpădi*. **4** *vt* (Rar) A cuprinde din toate părțile Si: *a năpădi*. **5** *vt* (D. somn, dor, griji) A copleși. **6** *vt* (Nob) A împrăștia.

podidire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***podidi***] (Rar) **1** Izbucnire bruscă, cu putere și în cantitate mare a lacrimilor sau a sângelui, țâșnind din ochi, pe gură, pe nas etc. Si: *năpădire*, (reg) *povedire*. **2** Izbucnire în plâns. **3** Împresurare din toate părțile. **4** Copleșire. **5** (Nob) Împrăștiere.

podiditor, ***~oare*** *a* [At: ADAM, S. 11 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***podidi*** + *-tor*] (Rar; d. râs, plâns) Care nu poate fi stăpânit și izbucnește brusc.

podidiu *sm* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~ii* / E: ns cf *podic*] (Reg) Copil.

podijdiță *sf* [At: ARVINTE, TERM. 161 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Fiecare dintre lemnele puse pe marginea jgheabului de transportat bușteni, pentru ca aceștia să nu sară din jgheab Si: (reg) *argea*, *lăturaș*.

podilă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***pon~*** (A și: *pondilă*) / Pl: *~le*, *~li* / E: ***pod***^{1} + *-ilă*] **1** (Trs; Olt) Podea (**1**). **2** (Olt; îf *pondilă*) Podea (**6**). **3** (Reg) Podea (**13**).

podinar *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***podină*** + *-ar*] (Mol; Ban) Furcă scurtă pentru construirea podinei (**7**).

podină *sf* [At: CORESI, ap. TDRG / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: slv ****подина*** cf srb *podina*] **1** Pardoseală de scânduri, de obicei, groase la casă, la pod^{1} (**2**), la vechile străzi etc. **2** Fiecare dintre scândurile care alcătuiesc un tavan, o pardoseală, un pavaj, un pod^{1} (**15**) etc. Vz *podea* (**6**). **3** (Spc; lpl) Obligație a negustorilor brașoveni în evul mediu din Țara Românească de a întreține străzile Bucureștiului pavate cu scânduri. **4** (Spc; lpl) Taxă percepută în trecut la Iași pe carele cu produse care intrau în oraș în scopul întreținerii străzilor pavate cu scânduri. **5** (Îrg) Tavan de scânduri. **6** (Pop; pan) Suport pe care se clădește claia sau stogul de fân pentru a le feri de umezeală și de vite Si: (pop) *pat*^{1}, (reg) *pod*^{1} (**73**). **7** (Pop; pex; pan) Parte de jos a stogului de fân Si: (reg) *podlaș* (**4**). **8** (Pop; pan) Mijloc al stogului. **9** (Reg; pan) Platformă de scânduri înălțată deasupra terenului ca loc de observație, de pază etc. **10** (Mol; Mun; pan) Platformă pe care sunt fixate pietrele morii de apă. **11** (Reg; pan) Piatră stătătoare a morii. **12** (Trs; pan) Fund al scocului la moara de apă. **13** (Reg; pan) Fund al jgheabului pe care se coboară bușteni la vale. **14** (Reg) Suprafață plană în regiunea de munte sau de deal. **15** (Reg) Regiune de șes mai înalt. **16** (Reg) Strat de prune ridicat la suprafața butoiului în timpul fermentației. **17** (Atm; Trs) Șale.

podinăraș *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***podinar*** + *-aș*] **1-2** (Mol; șhp) Podinar (mic).

podineală *sf* [At: CHEST. II, 196/280 / Pl: ? / E: ctm ***podină*** + ***podeală***] (Reg) Podea (**1**).

podinoc *sn* [At: DLR / Pl: *~oace* / E: ***podină*** + *-oc*] (Reg) Claie de fân în lucru.

podiolcă *sf* [At: CV 1952, nr. 4, 32 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Trs) Bluză țărănească.

podire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***podi***] **1** (Înv) Construire a unui pod^{1} (**15**) peste o apă. **2** Pardosire a unei încăperi cu scânduri.

podiree *sf* vz ***poderei***

podirei *sn* vz ***poderei***

podireu *sn* vz ***poderei***

podiri *sp* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 12^{v}/15 / E: ngr ***ποδήρης*** „care ajung până la călcâie"] (Îvr) Veșminte lungi preoțești, de culoare închisă.

podirici *sm* vz ***poghircă***

podiș *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 60/19 / Pl: *~uri* / E: ***pod***^{2} + *-iș*] **1** Formă de relief întinsă, aproape plană înconjurată de munți sau văi adânci, situată la o altitudine relativ mare și făcând trecerea între câmpii și dealuri sau munți Si: *platou* (**1**), (rar) *masă*^{1}. **2** (Mol) Regiune de șes. **3-6** (Reg; șhp) Podeț^{1} (**4-7**). **8** (Reg) Podeț^{1} (**8**). **9** Platformă de scânduri. **10** Pardoseală de scânduri. **11** Tavan de scânduri. **12** (Înv) Palier^{1}.

podișcă *sf* [At: GORJAN, H. II, 72/32 / G-D: (rar) *~șcei* / Pl: *~ști*, *~ște*, (reg) *~curi*, (îvr) *~și* / E: ***pod***^{1} + *-ișcă*] **1-4** (Șhp) Podeț^{1} (**4-7**). **5** Podeț^{1} (**8**). **6** (Rar) Bac. **7** Pod^{1} (**27**). **8** (Îrg) Plută^{1} (**1**). **9** (Rar) Construcție de scânduri în formă de platformă care servește ca loc de lucru, de observație etc. **10** (Rar) Podium (**2**). **11** (Rar) Palier^{1} de lemn.

podișor *sn* [At: LEX. MARS. 238 / Pl: *~oare*, (rar) *~uri*, (îrg, *sm*) *~i* / E: ***pod***^{1} + *-ișor*] **1-4** (Îrg; șhp) Podeț (**4-7**). **5** Podeț^{1} (**8**). **6** (Reg) Fiecare dintre bârnele pe care se sprijină tavanul. **7** (Trs) Parte a bisericii în formă de balcon unde stă corul Si: (reg) *polici* (**4**). **8** (Reg) Platformă pe care sunt fixate pietrele la moara de apă Si: *pod*^{1} (**52**). **9** (Reg) Dulap pentru vase Vz *blidar*. **10** (Mar; șîs ~ *mare*) Dulap de haine. **11** (Trs; Mar) Nișă mică în zid Si: *firidă*. **12** (Olt) Suport de scânduri pe care se pun la uscat sau la dospit cașul, brânza etc., sau pe care se păstrează oalele cu lapte Si: (reg) *leasă*, *pat*^{1}.

podișoraș *sn* [At: A I, 13 / Pl: ? / E: ***podișor*** + *-aș*] Firidă mică.

podișorel *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***podișor*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Dulap (mic) pentru haine.

podișorui *sm* [At: CHEST. II, 194/261 / Pl: *~i* / E: ***podișor*** + *-ui*] **1-2** (Reg; șhp) Firidă (mică).

podit^{1} *sn* [At: I. IONESCU, D. 111 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***podi***] Pardosire.

podit^{2}***,*** ***~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***podi***] Care este acoperit cu scânduri sau cu alt material Si: *pardosit*.

podit^{3}***,*** ***~ă*** *a* [At: TEAHA, C. N. 255 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***poadă***] (Trs; d. lână) De proastă calitate.

poditură *sf* [At: BIBLIA (1688), 246^{1}/42 / G-D: (înv) *~rei* / Pl: *~ri* / E: ***podi*** + *-tură*] (Îrg) Pardoseală.

podiț *sn* [At: ALR I, 809/26, 850 / Pl: *~e*, *~uri* / E: ***pod***^{1} + *-iț*] **1-4** (Ban; Olt) Podeț^{1} (**4-7**).

podiu *sn* vz ***podium***

podium *sn* [At: ALEXI, W. / P: *~di-um* / V: ***~u*** / Pl: *~uri* / E: lat ***podium***, fr ***podium***, ger ***Podium***] **1** Platformă de scânduri înălțată față de nivelul terenului, al pardoselii unei încăperi, servind ca postament pentru diverse obiecte. **2** Estradă demontabilă într-o sală sau în aer liber pentru conferințe, spectacole, audiții muzicale etc. Si: (rar) *podeață* (**2**), *podișcă* (**10**), *podea* (**4**), (înv) *podei* (**5**). **3** Mică instalație mobilă, ridicată în trepte de la sol pe care stau sportivii învingători în momentul înmânării premiilor. **4** (Ant) Platformă înălțată în jurul arenei unui teatru sau al unui circ roman.

podlădă *sf* [At: L. ROM. 1961, nr. 2 / A: nct / Pl: ? / E: mg ***padláda***] (Reg) Mobilă folosită ca laviță și pentru păstrat haine, lenjerie etc.

podlaș *sn* [At: BUGNARIU, M. 264/208 / V: (reg) ***patlaj***, ***poclaj***, ***poclaș*** / Pl: *~uri* / E: mg ***padlás***] **1** (Trs) Pod[1] (**2**) la tinda caselor țărănești sau la șură. **2** (Trs; Buc) Construcție rudimentară de deasupra vetrei țărănești, prin care se adună și se evacuează fumul și scânteile Si: (reg) *babura*, *capra*, *fumar*, *ursoaie*. **3** (Reg; îf *patlaj*) Suport de lemn pe care se clădește o stivă de lemne pentru a o feri de umezeală. **4** (Mar; îf *poclaj*) Podină (**7**). **5** (Mol; Buc; îf *patlaj*) Construcție din lemne așezate transversal pe căile de acces forestiere pentru a ușura transportul cu tracțiune animală a bușteni lor la vale. **6** (Reg; îf *poclaș*) Masă[1] pe care se ține cașul la stână. **7** (Reg; îaf) Vreasc.

podlânc *sm* [At: BALADE, II, 262 / Pl: *~nci* / E: ns cf *oblânc*] (Reg; csnp) Toc de piele atârnat în șa în care se pune de obicei pistolul Si: *cobur*.

podli *s* vz ***pudli***

podlog *sn* vz ***potlog***

podlogar *sm* vz ***potlogar***

podlogi *v* vz ***potlogi***

podmâl *sms* [At: DLR / E: ns cf *podmol*] (Reg) Om leneș.

podmeț *sn* [At: POLIZU / V: ***potm~*** / Pl: *~uri*, *~e* / E: slv ***подъмєтъ***] **1** (Înv) Ciucure. **2** (Trs; înv) Nadă[1].

podmol [At: KLEIN, D. 402 / V: (înv) ***polmud***, (reg) ***pognool*** (A: nct), ***pogol***, ***polman***, ***polmod***, ***polmog***, ***polm~***, ***polmon***, ***pomnol***, ***pomnor***, ***posm~***, ***postom~***, ***potm~***, ***pozm~***, ***plomod***, ***prostom~*** / Pl: *~uri*, *~oale* / E: bg ***подмол*** cf mg *padmaly*] **1** *sn* (Pop) Mal înalt și abrupt. **2** *sn* Teren ros de ape. **3** *sn* Aluviune adusă de ape și depusă pe fundul malurilor, pe terenuri inundabile etc. **4** *sn* (Pex) Apă noroioasă. **5** *sn* Teren noroios. **6** *sn* (Îlav) **Cu postomolul** În număr mare. **7** *sn* (Îal) Cu grămada Si: *mult*. **8** *sn* (Îlav) **De-a postomolul** De-a rostogolul. **9** *sn* (Udp „de") Cantitate mare Si: *grămadă*, *mulțime*. **10** *av* (În legătură cu verbe ca „a sta", „a se face", „a se duce") în număr mare și în dezordine. **11** *av* (În legătură cu verbe ca „a sta", „a se face", „a se duce") În formă de grămadă. **12** *sn* (Trs) Prispă de pământ. **13** *sn* Prag de pământ în jurul unei case țărănești. **14** *sn* (Reg) Brâu de zid. **15** *sn* (Trs; Mun; îf *polman*, *polmon*) Tindă. **16** *sn* (Trs) Vatră de lut sau de cărămidă pe care este clădit cuptorul la unele case țărănești. **17** *sn* (Trs; pex) Suprafață plană în prelungirea vetrei, a cuptorului și, uneori, de-a lungul pereților, care servește ca loc de odihnă, de dormit etc. **18** *sn* (Trs; Ban) Firidă.

podmoli *v* vz ***potmoli***

podmoliță *sf* [At: H VIII, 277 / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Fiecare dintre prăjinile puse paralel cu loitrele căruței, la transportat snopii.

podnag *s* [At: CHEST. II 164/116 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Clanță la ușă.

podneu *s* [At: H II, 132 / Pl: nct / E: ns cf *podei*] (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape.

podnoaje *sf* vz ***podnog***

podnog *sm* [At: DAMÉ, T. 135 / V: (reg) ***patn~***, ***patnogi*** *smp*, ***patnoja*** *sf*, ***pănoj***, ***pocnajeni*** (A: nct) *sp*, ***pocnoj***, ***pocnojie***, ***podnoage*** *sf*, ***~oaje*** *sf*, ***~ojă*** (Pl: *~je*) *sf*, ***pognoj***, ***pognojie***, ***pomnoaje*** *sf*, ***pomnoj***, ***pomojnii*** *sfp*, ***ponog***, ***ponoș*** *s*, ***ponojie*** *sf*, ***pom~***, ***pornoj***, ***pornojie***, ***potinojie*** *sf*, ***potnoc***, ***potnog***, ***potnoj***, ***potnojie*** *sf* / Pl: *~ogi* / E: bg ***поднога***, ***подножие***] **1** (Pop) Fiecare dintre cele două pedale din partea de jos a războiului de țesut, cu care se schimbă iețele Si: (pop) *iapă*, *tălpinț*. **2** (Pex) Fiecare dintre sforile cu care sunt legați podnogii (**1**) Vz *talpă*, *schimbător*. **3** (Reg; îf *pomnoaje*) Curea la șa. **4** (Reg; îf *podnoaje*) Legătură de zdrențe.

podnoja[1] *sf* vz ***podnog***

podnoja[2] *sf* vz ***podnojie***

podnojie *sf* [At: PSALT. 204 / V: (reg) ***~ja***, ***potnoj*** *sn* (Pl: *~e*), ***potnoja***, ***potnojină*** / Pl: *~ii* / E: slv ***подножникъ***] **1** (Bis; înv) Scăunel scund folosit de obicei ca sprijin pentru picioare. **2** (Reg) Perniță sau preș pus sub picioare pentru a feri de frig. **3** (Reg) Ștergătoare de papură pentru picioare.

podnojcă *sf* vz ***podnoșca***

podo- [At: DN[3] / V: ***pod-*** / E: fr, it ***podo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Picior. **2** Peduncul.

podoabă [At: COD. VOR[2] 152/12 / V: ***~dobă*** / Pl: *~be* / E: slv ***подоба***] **1** *sf* Ceea ce servește pentru a înfrumuseța, a împodobi ceva sau pe cineva Si: (pop) *gateală*, (înv) *podobitură*. **2** *sf* Element decorativ din motive sculptate, pictate etc. Si: *ornament* (**1**). **3** *sf* (Pex) Lucru de preț Si: *odor*. **4** *sf* (Spc) Bijuterie. **5** *sf* (Spc; Ipl) Obiecte cu care se împodobește pomul de iarnă, de nuntă, de înmormântare. **6** *sf* Însușire pozitivă. **7** *sf* (Pex; ccr) Ceea ce constituie o însușire. **8-9** *sf* (Fig) (Ceea ce constituie un motiv de) cinste. **10-11** *sf* (Fig) (Ceea ce constituie un motiv de) mândrie. **12** *sf* (Fig) Strălucire. **13** *sf* (Reg; euf) Organ genital la oameni și la animale. **14** *sf* (Pop; euf; irn; gmț) Diferite boli venerice sau de piele. **15** *sf* (Pop; irn; euf) Insecte parazite care trăiesc pe organismul uman sau animal. **16** *sf* (Bot; reg; îc) **~a-ferestrelor** Cercelușă (*Fuchsia hybrida*). **17** *sf* (Bot; reg; îc) **~ba-zilei** Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*). **18** *sf* (Reg; îc) **~ba-pământului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **19** (Înv) Înfățișare. **20** *sf* (În legătură cu verbele „a fi", „a face") **Cu ~** (sau **în ~ba**) Asemenea. **21** *sf* (Înv; îlav) **Cu** (sau **pre ~**) După cum se cuvine. **22** *sf* (Înv; îal) În mod corespunzător. **23** *a* (Înv; îs) ~ *vreme* Timp potrivit Si: *prilej*.

podoacă *sf* [At: H XIV, 65 / V: (reg) ***~docă*** / Pl: *~oace* / E: nct] (Mun) Oaie pestriță la ochi.

podoară *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: nct] (Mun) Pătanie.

podobă *sf* vz ***podoabă***

podobea *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~ele* / E: ***podoabă*** + *-ea*] (Zlg; reg) Curcan (*Meleagris gallopovo*).

podobeală *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 518 / Pl: *~ele* / E: ***podobi*** + *-eală*] (Trs; de obicei urmat de determinări care arată felul) Modele de cusătură.

podobi [At: PSALT. 170 / Pzi: *~besc* / E: slv ***подобити сѧ***] **1** *vr* (Înv) A se asemăna. **2** *vr* (Înv; pex) A deveni asemănător. **3** *vr* (Înv) A se transforma. **4** *vrim* (Îrg) A se cuveni. **5-6** *vtra* (Îrg) A (se) împodobi. **7** *vt* (Înv) A înzestra. **8** *vi* (Înv) A considera demn de ceva Si: (înv) *a învrednici*.

podobie *sf* [At: PSALT. 298 / A și: *podobie* / Pl: *~ii* / E: slv ***подобикъ***] **1** (Înv) Înfățișare. **2** (Înv; îlav) **Cu** (sau **pre**) **~** După cum se cuvine. **3** (Înv; îal) În mod corespunzător. **4** Melodie după care se intonează, la sărbătorile mai importante, unele cântări bisericești. **5** (Reg; îe) **A vorbi pre ~** A vorbi ales, distins. **6** (Rar; pgn) Melodie.

podobire *sf* [At: (a. 1750) URICARIUL I, 73 / Pl: *~ri* / E: ***podobi***] (Înv) Împodobire.

podobit, ~ă *a* [At: VARLAAM C. 397 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***podobi***] (Îrg) Împodobit.

podobitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 52[v]/6 / Pl: *~ri* / E: ***podobi*** + *-tură*] (Îvr) Podoabă (**1**).

podobnic, ~ă *a* [At: COD. VOR.[2] 154/26 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv ***подобьнъ***] (Înv) **1** Asemănător. **2** (Fig) Ales.

podobromhidroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***podobromhidrose***] Transpirație rău mirositoare a picioarelor.

podocă *sf* vz ***podoacă***

podofilină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***podophylline***] Substanță rășinoasă, purgativă, extrasă din rizomul plantei *Podophyllum pellatum* și folosită în medicină pentru calitățile sale purgative.

padofilotoxină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: ctm ***padofilină*** + ***toxină***] Substanță din padofilină, solubilă în apă, alcool, acetonă etc., cu acțiune deosebit de iritantă asupra ochilor.

podoima[1] *sf* [At: H XVI, 143 / V: ***od~***, ***~ină*** / Pl: *~me* / E: ucr dal ***подойма*** (lit ***пидойма***)] **1** (Reg) Bârnă pe care stă capătul de jos al fusului

care învârtește piatra alergătoare a morii de apă Si: (reg) *grindă, posadă*[2] (2), *punte*. 2 (Mar) Piesă de sprijin pentru manivela care transmite mișcarea roții la joagăr.

podoimă[2] *sf* [At: A VI, 4 / Pl: *~me* / E: ns cf *uimă, moimă*[1], *moimă*[2]] 1 (Reg) Om urât. 2 (Reg) Leneș.

podoimă[3] *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (reg) ***~ină*** / Pl: *~me* / E: nct] (Trs; înv) Pretex.

podoină[1] *sf* vz ***podoima***[1]

podoină[2] *sf* vz ***podoimă***[3]

podoiniță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: bg ***подойница***] (Reg) Oaie de lapte Si: *mânzare*.

podolian, ~ă *a* [At: URECHE, L. 80 / V: (rar) ***~ien*** *a* / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (înv) *~leani, ~leane* / E: ***Podolia*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Podoliei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Podolia. **5** *smp* Populație de bază a Podoliei. **6-7** *a* Care aparține (Podoliei sau) podolienilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Podolia sau) podolieni[1] (**5**). **10** *a* Care provine din Podolia. **11-12** *a* Care este specific (Podoliei sau) podolienilor (**5**).

podolien, ~ă *a* vz ***podolian***

podologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***podologique***] **1** Care aparține podologiei. **2** Care se referă la podologie.

podologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***podologie***] Parte a medicinei care se ocupă cu studiul piciorului.

podometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***podométrique***] Care se referă la podometru.

podometru *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***podomètre***] Instrument de măsurare a vitezei sau a distanței parcurse de un pieton pe unitate de timp, prin înregistrarea numărului de pași făcuți de acesta Si: *dometru, odometru*.

podorog *sm* vz ***podorojnă***

podoroj *sn* vz ***podorojnă***

podorojnă *sf* [At: CR (1833), 98[1]/5 / V: (înv) ***~og*** *sm*, ***~oj*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~ne*, (rar) *~ni* / E: rs ***подорожная***] Ordin scris pentru a i se pune cuiva la dispoziție cai de poștă.

podorosât, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154 / Pl: *~âți, ~e* / E: nct] (Reg; d. materiale textile sau confecții) Mototolit.

podos, ~oasă *a* [At: H IV, 53 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poadă*** + *-os*] **1** (Reg; d. lână) Încâlcit. **2** (Pex; d. animale) Care are părul încâlcit și aspru.

podovaghe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; csnp) „Sarcini".

podparucic *sm* [At: TELEGRAFUL (1854) 3[1]/63 / Pl: *~ici* / E: rs ***подпоручик***] **1-4** (Rsî) Sublocotenent.

podpiscă *sf* [At: CR (1830), 134[1]/17 / Pl: *~sce* / E: rs ***подписка***] (Rsî) **1** Semnătură. **2** (Pex) Dispoziție scrisă.

podpolcovnic *sm* [At: GCR II, 126/29 / V: ***polp~, potp~*** / S și: *pod-pol~* / Pl: *~ici* / E: rs ***подполковник***] (Rsî) **1** Grad de locotenent-colonel. **2** (Pex) Persoană care îndeplinea funcția de locotenent-colonel.

podporușnic *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 74/14 / Pl: *~ici* / E: pn *podporucznik*] (Îvr) **1** Grad de sublocotenent. **2** (Pex) Persoană care îndeplinea funcția de sublocotenent.

podpri *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 257/15 / Pzi: *~resc* / E: slv ***подъпрѣти***] (Îvr) A opri (**1**).

podracic *sm* vz ***podreadcic***

podrad *s* [At: (a. 1829) FURNICĂ, D. C. 339 / V: ***~at*** / Pl: nct / E: rs ***подряд*** „antrepriză"] (Rsî) Contract.

podradie *sf* vz ***progadie***

podraghină *sf* [At: PAMFILE, J. II, 161 / V: ***~răghi~*** / Pl: *~ne* / E: ns cf *drăghină*] (Reg; ca epitet pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prepoziția „de") **1** Copil neastâmpărat. **2** Copil urât.

podrat *s* vz ***podrad***

podrăghină *sf* vz ***podraghină***

podreadcic *sm* [At: CR (1829), 316[2]/1 / V: ***~racic*** / Pl: *~ici* / E: rs ***подрядчик*** „antrepenor"] (Rsî) Persoană care își lua obligația de a executa un contract.

podrom *sn* vz ***podrum***

podrum *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~rom*** (Pl: *~oame*) / Pl: *~uri* / E: srb ***podrum***] **1** (Ban; Trs) Pivniță. **2** (Trs) Cămăruță.

podruv *sn* vz ***produh***

podscarb *sm* [At: URECHE, L. 200 / Pl: *~i* / E: pn ***podskarbi***] **1** Rang în ierarhia nobiliară poloneză, corespunzând aceluia de visternic sau de cămăraș. **2** Nobil care avea rangul de podscarb (**1**).

poduc *sn* [At: ALR I, 809/270, 361 / Pl: *~uri* / E: ***pod*** + *-uc*] **1-4** (Mar; Trs; șhp) Podeț[1] (**4-7**). **5** Podeț[1] (**8**).

puduleț *sn* [At: DAMÉ, T. 147 / Pl: *~țe* / E: ***pod***[1] + *-uleț*] **1-4** (Spc; șhp) Podeț[1] (**4-7**). **5** Podeț[1] (**8**). **6** (Reg) Bârnă pe care se relează cu ajutorul unor vârtejuri, lanțurile care ridică sau coboară stăvilarele la moara de apă Si: (reg) *fruntar, pod*[1] (**58**). **7** Vas de bucătărie nedefinit mai îndeaproape.

podurate *sfp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 161 / E: nct] (Reg) Pesmeți.

podurel *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***poduri*** (pll *pod*[1]) + *-el*] **1-4** (Pop; șhp; mpl) Podeț[1] (**4-7**).

podurnică *sf* [At: H XVI, 159 / A: nct / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

podusc *sm* vz ***podusca***[1]

podușcă[1] *sf* [At: (a. 1761) URICARIUL VII, 30 / V: ***~șc*** *sm* / Pl: *~și*, (înv) *~uști* / E: ***pod***[1] + *-ușcă*] **1** (Îvr) Galerie subterană Si: *tunel*. **2** (Îrg) Canal (de scurgere) al unei ape curgătoare folosit adesea pentru irigații. **3** (Îrg) Șanț cu apă folosit pentru irigații. **4-7** (Îrg; șhp) Podeț[1] (**4-7**). **8** (Reg) Podeț[1] (**8**).

podușcă[2] *sf* [At: H X, 69 / V: ***pro~*** / Pl: *~și* / E: ucr ***подушка***] **1** (Buc; Mol) Bară sau șină de fier folosită ca sprijin la osia carului sau la căruță, pentru a-i mări rezistența. **2** (Buc) Capac metalic care căptușește capetele osiei roții carului, sau a căruței spre a le feri de uzură. **3** (Reg; îf *produscă*) Lemn scurt și nu prea gros pentru transportul bușteniilor.

podut[1] *sm* [At: KLEIN, D. 401 / Pl: *~i* / E: mg ***paduc***] (Îht; reg) Scobar (*Chondrostoma nasus*).

podut[2] *sn* [At: LB / Pl: *~uri*, (îvr, *sm*) *~i* / E: ***pod***[1] + *-ut*] **1-6** (Reg; șhp) Podeț[1] (**1-2, 4-7**). **7-8** (Pop) Podeț[1] (**3, 8**).

podutel *sn* [At: ALR I, 809/359 / Pl: *~e* / E: ***podut***[2] + *-el*] **1-4** (Reg; șhp) Podeț[1] (**4-7**). **5** (Pop) Podeț[1] (**8**).

podvadă *sf* [At: (a. 1630) BUL. COM. IST. V, 55 / V: ***~voa~*** (Pl: *~de*), (îrg) ***~vea~*** (Pl: *~ezuri*), (înv) ***~vod*** *s*, ***~voz*** (Pl: *~i, ~oaze*) *smn*, ***potv~*** (Pl: *~de*), ***povoz*** *s*, (reg) ***~dhoada, ~hod*** *s*, ***~hoda*** / Pl: *~vezi* / E: slv ***подъводъ***] **1** *a* (Mun; Mol) Obligație la care erau supuși țăranii dependenți în folosul domniei, în timp de război, care consta în prestații, transport, cărăușie sau rechiziții ale animalelor de tracțiune. **2** (Pex) Cărăușie cu plată. **3** (Înv) Ceea ce transporta cineva (cu carul, cu căruța) la podvadă (**1**) Si: *încărcătură*.

podval[1] *sm* vz ***podbal***

podval[2] *sn* [At: LB / V: ***~ă*** *sf*, ***~vol, potv~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: bg ***подвал, пдвала***, srb ***podvala***] 1 (Trs; Olt) Fiecare dintre cele două bârne de la capetele carului de la joagăr care sprijină sau fixează bușteanul. **2** (Reg) Fiecare dinte bucățile de lemn pe care se așază butoaiele în pivniță, stiva de lemn în pădure etc. Si: (reg) *căpătâi*. **3** (Pgn) Suport de lemn sau de piatră. 4 (Olt; Trs) Fiecare dintre grinzile sau scândurile puse de-a curmezișul pe temelia casei și pe care se sprijină podeaua Si: (reg) *podvelice*. **5** (Reg; îe) **A așeza nunta pe potvale** A începe pregătirile de nuntă.

podvală *sf* vz ***podval***[2]

podvarnă *sf* vz ***povarnă***[1]

podveadă *sf* vz ***podvadă***

podvelice *sf* [At: CHEST. II, 201/3 / Pl: ? / E: cf *podval*[2]] (Reg) Podval[2] (**4**).

podvic *sn* vz ***podvig***

podvig *sn* [At: VARLAAM, C. 367 / V: ***~vic, ~toig*** (Pl *~igi, ~e*) *smn*, ***potv~*** / Pl: *~uri* / E: slv ***подвигъ***] **1** (Înv) Penitență. **2** (Îdt) Cingătoare pe care o poartă călugării.

podvigui *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 63^{v}/16 / Pzi: *~esc* / E: ***podvig*** + *-ui*] (Înv) **1** A-şi impune un canon. **2** A se pocăi[1]. **3** (Pex) A munci din greu Si: *a se strădui, a se trudi.*

podvijie *sf* vz ***pojijie***

podvoadă *sf* vz ***podvadă***

podvod *s* vz ***podvadă***

podvodar *sm* [At: DOSOFTEI V. S. ianuarie 13^{v}/18 / V: ***~vozar*** / Pl: *~i* / E: ***podvad*** + *-ar*] **1** (Înv) Persoană care organizează sau supraveghează o podvadă (**1**). **2** (Înv) Persoană care îndeplineca o podvadă (**2**) (cu căruţa). **3** (Îvr) Corăbier.

podvodări *vt* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: *~resc* / E: ***podvadă***] **1** (Înv) A pune pe cineva să facă o podvadă (**1**). **2** (Pex) A transporta cu carul sau cu căruţa şi contra plată.

podvodnic *sm* vz ***povodnic***

podvol *sn* vz ***podval***[2]

podvolnic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***повольный***] **1** *a* (Mun) Liber. **2-3** *a* (Mun; îe) **A rămâne** (sau **a lăsa**) **~** (A rămâne sau) a lăsa pe cineva liber, pe dinafară. **4-5** *a* (Îae) (A fi concediat sau) a concedia. **6** *av* De bunăvoie.

podvolniţă *sf* vz ***podhorniţă***

podvornită *sf* vz ***podhorniţă***

podvoz *sm* vz ***podvadă***

podvozar *sm* vz ***podvodar***

podzol *sn* [At: ENC. AGR. IV, 370 / Pl: *~uri* / E: rs ***подзол***] Sol nisipos şi lutos, de culoare cenuşie, sărac în calciu, cu reacţie acidă, cu fertilitate naturală slabă, care se formează sub vegetaţia pădurilor, într-un climat rece şi umed.

podzolic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1953, nr. 365, 5/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***podzol*** + *-ic*] **1** De podzol. **2** Care are caracteristicile podzolului. **3** Specific podzolului. **4** (D. sol) Care conţine nisip şi lut fiind sărac în calciu.

podzolire *sf* [At: LTR[2] XII, 665 / Pl: *~ri* / E: ***podzol*** + *-ire*] Proces de transformare a unui sol în podzol Si: *podzolizare.*

podzolit, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 406 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***podzol*** + *-it*] (D. soluri) **1** Care a devenit podzol. **2** Care are caracter de podzol.

podzolizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***podzolisation***] Podzolire.

poedinoc *s* [At: N. COSTIN, L. 168 / V: ***poid~*** / Pl: nct / E: rs ***поединок***] (Rsî) Duel.

poem *sn* [At: ST. LEX. 231^{r}/27 / V: *~â* (Pl: *~e*, înv, *~i*) *sf*, (înv) ***pâima*** *sf*, ***pïima*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***poème***, ger ***Poem***] **1** (Urmat de determinări indicând felul) Specie a poeziei epice de întindere relativ mare, alcătuită dintr-o suită de episoade care tratează subiecte cu caracter eroic, filosofic, mitologic, istoric etc. Si: (înv) *poemat.* **2** (Pgn) Poezie. **3** (Îs) *~ în proză* Specie a prozei literare, aparţinând genului liric, cultivată din a doua jumătate a sec. XIX. **4** (Îs) *~ dramatic* Scriere dramatică în versuri, având un pronunţat caracter poetic, liric. **5** Mică compoziţie muzicală instrumentală vocală sau vocal-simfonică, de construcţie liberă, cu caracter liric sau liric-vocativ. **6** (Îs) *~ simfonic* Lucrare amplă pentru orchestră, de formă liberă, având, de obicei, un conţinut programatic.

poemat *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 193^{v}/7 / V: ***poimat, poimata*** *sf* (A: nct), ***~tion*** (A şi: *~ation*) / Pl: *~e* / E: ngr ***ποιημάτιον***, lat ***poemation***] (Înv) Poem (**1**).

poematic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poem*** + *-atic*] **1** Care ţine de poem (**1**). **2** Privitor la poem (1). **3** Cu caracter de poem (**1**).

poemation *sn* vz ***poemat***

poemă *sf* vz ***poem***

poet, ~ă *smf* [At: ST. LEX. 231^{r}/23 / V: (înv) ***~a*** *sm* (Pl: *~te*) / Pl: *~eţi, ~e* / E: fr ***poète***, ger ***Poet***] **1** Persoană care compune poezii. **2** (Pex) Prozator cu imaginaţie sau cu talent poetic, liric. **3** (Fig) Persoană cu fire, sensibilitate şi imaginaţie de poet (**1**).

poeta[1] *sm* vz ***poet***

poeta[2] *vt* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: ? / E: ***poet***] (Rar) **1-2** A poetiza (**1-2**).

poetard [At: SFC II, 120 / Pl: *~rzi* / E: ***poet*** + *-ard*] **1** *sm* (Dep) Poetaş (**3**). **2** *a* Care face poezii nereuşite, mediocre. **3** *a* Privitor la poezii nereuşite, mediocre.

poetastru *sm* [At: MAIORESCU, CR. I, ap. DLR / Pl: *~aştri*, (iuz) *~ri* / E: fr ***poétastre***, it ***poetastro***] (Dep) Poetaş (**3**).

poetaş [At: MACEDONSKI, O. IV, 49 / Pl: *~i* / E: ***poet*** + *-aş*] **1-2** (Shp) Poet (1) (tânăr) Si: ***poetel*** (**1-2**). **3** (Dep) Poet mediocru, lipsit de talent Si: *poetard* (**1**), (dep) *poetastru*, (rar) ***poetel*** (**3**).

poetec *sm* vz ***poetic***

poetesă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 203 / Pl: *~se* / E: fr ***poétesse***] **1** (Liv) Femeie care compune poezii. **2** (Dep) Poetă mediocră şi fără talent.

poetic, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI 212 / A şi: *poetic* / V: (înv) ***~etec*** *sm*, ***~iatic*** *sm* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***poeticus***, it ***poetico***, fr ***poétique***, ger ***Poetik***] **1** *sm* (Înv) Poet (**1**). **2** *a* Care aparţine poeziei (**1**) Si: (înv) *poeticesc* (**1**). **3** *a* Care se referă la poezie (**1**) Si: (înv) *poeticesc* (**2**). **4** *a* Care este specific poeziei (**1**) Si: (înv) *poeticesc* (**3**). **5-6** *sf, a* (Şîs *artă ~ă*) Ansamblu de reguli care servesc pentru alcătuirea operelor literare. **7-8** *sf, a* (Pex; îas) (Tratat) care indică aceste norme. **9** *a* (Îas) Poem în care un scriitor îşi exprimă concepţia sa asupra creaţiei poeziei. **10** *a* De poet (**1**). **11** *a* Care este specific poetului (**1**). **12** *a* (Fig) Care poate inspira pe poeţi (**1**). **13** *a* (Fig) Demn de a servi ca motiv de inspiraţie. **14** *a* (Fig; pex) Frumos. **15** *a* (Fig) Expresiv. **16** *a* (Fig) Plastic. **17** *a* (Fig) Atrăgător. **18** *a* (Fig) Fermecător. **19** *a* (Fig) Impresionant. **20** *a* (Fig) Sensibil. **21** *a* Liric. **22-23** *sf* (Sistem de) reguli privitoare la creaţia poetică. **24** *sf* Ramură a teoriei literare care tratează despre creaţia poetică Si: (înv) *poezie* (**4**). **25** *sf* Sistem de forme şi de principii poetice caracteristice unei epoci, unui curent etc. **26** *sf* Manieră de a crea caracteristică unui poet. **27** *sf* (Înv; pex) Vers.

poeticale *sfp* [At: ALECSANDRI, S. 44 / E: ngr ***ποιητικά*** (pll ***ποιητικόν***) cf *poet*] (Itm; îvr) Scrieri poetice (**2**).

poeticamente *av* [At: SFC II, 197 / E: it ***poeticamente***] (Itm; îvr) **1-3** Poticeşte (**1-3**).

poeticesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 193^{v}/10 / V: ***pie~*** / Pl: *~eşti* / E: ***poet*** + *-icesc*] (Înv) **1-3** Poetic (**2-4**).

poeticeşte *av* [At: ŞINCAI, HR. II, 189/11 / E: ***poet*** + *-iceşte*] **1-3** În manieră poetică (**2-4**) Si: (îvr) *poeticamente* (**1-3**).

poetifica *vt* [At: SFC III, 114 / Pzi: *poetific* / E: ***poet*** + *-ifica*] (Rar) **1-2** A poetiza (**1-2**).

poetiza [At: HELIADE, O. I, 211 / S şi: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***poétiser***] **1** *vt* (C. i. evenimente, idei, persoane, obiecte etc.) A da unui fapt, unui eveniment etc. un caracter poetic Si: (rar) *a poeta*[2] (**1**), *a poetifica* (**1**), *a poezi* (**1**). **2** *vt* (Pex) A prezenta un fapt, un eveniment într-o lumină idealizată, înfrumuseţată Si: *a înfrumuseţa, a idealiza*, (rar) *a poeta*[2] (**2**), *a poetifica* (**2**), (îvr) *a poezi* (**2**). **3** *vi* (Înv) A face versuri Si: *a versifica*, (îvr) *a poezi* (**3**).

poetizant, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 112, 5/5 / Pl: *~nţi, ~e* / E: ***poetiza*** + *-ant*] (Rar) **1-2** Care poetizează (**1-2**).

poetizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~zări* / E: ***poetiza***] **1** Prezentare a unui fapt, a unui eveniment etc. într-o lumină idealizată, înfrumuseţată Si: *înfrumuseţare, idealizare.* **2** (Îvr) Alcătuire a unor versuri Si: *versificare.*

poetel *sm* [At: DDRF / Pl: *~ei* / E: ***poet*** + *-el*] **1-2** (Shp) Poetaş (**1-2**). **3** (Dep) Poetaş (**3**).

poez *sn* vz ***poezie***

poezea *sf* [At: IORDAN, STIL. 182 / Pl: *~zele* / E: ***poezie*** + *-ea*] **1-2** (Shp) Poezioară (**1-2**). **3** (Dep) Poezioară (**3**).

poezi *vti* [At: MOLNAR, RET. 64/11 / Pzi: *~zesc* / E: drr ***poezie***] (Îvr) **1-3** A poetiza (**1-3**).

poezie *sf* [At: MOLNAR, RET. 211/10 / S şi: *~esie* / V: (îvt) ***poez*** (Pl: *~uri*) *sn* / Pl: *~ii* / E: lat ***poesis***, fr ***poésie***, it ***poesia***, ger ***Poesie***] **1** Creaţie literară în versuri, în general de întindere (mai) redusă Si: *stihuri, versuri.* **2** Modalitate artistică ce exprimă, prin multitudinea de sensuri şi valori sugestive ale cuvântului, prin limbaj concentrat, metaforic, o cunoaştere specifică, afectivă a esenţelor lumii reale. **3** (De obicei urmat de

determinări, la singular cu sens colectiv) Totalitatea compozițiilor în versuri ale unui poet, ale unui grup social, ale unui popor etc. **4** (Înv) Poetică (**25**). **5** (Fig) Caracter poetic al unei opere literare, al unui peisaj, al unei situații etc. Si: *farmec, frumusețe, încântare*.

poezioară *sf* [At: ALECSANDRI, S. 33 / S și: *~esi~* / P: *~zi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***poezie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Poezie (**1**) (de mici dimensiuni) Si: *poezea* (**1-2**). **3** (Dep) Poezie (**1**) fără valoare Si: *poezea* (**3**).

poezism *sns* [At: IBRĂILEANU, S. L. 18 / E: ***poezie*** + *-ism*] (Nob) **1-2** Caracter poetic (**1-2**).

pof *i* [At: DDRF / E: fo] (Reg) Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură puternică, provocată de un obiect tare Si: (reg) *buf*.

pofaică *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 161 / Pl: nct / E: cf mg *pofa*] (Ban) **1** Figură. **2** Obraz. **3** Față.

pofală *sf* vz ***pohfală***

pofălui *v* vz ***pohăli***

pofâltaie *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / P: *~ta-ie* / Pl: *~tăi* / E: nct] (Reg) **1** Falcă. **2** Obraz.

pofi *sp* vz ***povilă***[1]

pofibă *sf* vz ***pofidă***

pofidă *sf* [At: VĂCĂRESCU, P. 5/9 / V: (îrg) ***pohibă***, (înv) ***~ibă***, ***~hidă***, (reg) ***pocibă***, ***prohibă***, ***prohită*** / Pl: *~de* / E: ns cf pn *pochyba*] **1** (Pop) Ciudă. **2** (Pop) Contrarietate. **3** (Îlpp) **În ~da cuiva** (sau **a ceva**) Cu intenția de a se supăra pe cineva. **4** (Îal) Înfruntând împotrivirea cuiva sau a ceva. **5** (Îal) Nesocotind dorința cuiva sau o împrejurare dată. **6** (Îal) Cu toate că... **7** (Rar) Dispreț. **8** (Rar) Ironie. **9** (Rar) Batjocură. **10** (Îlv) **A lua** (**pe cineva** sau **ceva**) **în ~** A ironiza. **11** (Îal) A batjocori. **12** (Îrg) Pretext.

pofidi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~desc* / E: ***pofidă***] (Îvr) A pretexta.

pofil *sn* [At: DLR / V: ***~ă*** *sf* / A și: *pofil* / Pl: ? / E: cf *povilă*] (Mun) Funie cu care se leagă capul unui animal domestic de picior, ca să nu fugă sau să nu poată ajunge cu gura la crengile pomilor.

pofilaș *sn* [At: MAT. FOLK. 1230 / Pl: *~e* / E: ***pofil*** + *-aș*] (Mun) Pofil mic.

pofilă *sf* vz ***pofilă***[1]

pofârcăi *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154 / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A flecări.

poflioagă *sf* [At: DLR / Pl: *~age* / E: ns cf *terfeloagă*] (Reg) Carte.

pofomoc *s* [At: H XVIII, 168 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pofresor, ~oară *smf* vz ***profesor***

poftalnic, ~ă *a* [At: SFC IV, 189 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poftă*** + *-alnic*] **1-2** (Trs; șdp) (Excesiv de) pofticios Si: *lacom*, (înv) *poftarnic* (**1-2**).

poftarnic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poftă*** + *-arnic*] **1-2** (Ban; înv; șdp) Poftalnic (**1-2**).

pofta *sf* [At: PSALT. 16 / V: (înv) ***pohtă***, (reg) ***poptă*** / Pl: *~te* / E: pvb ***pofti***] **1** Dorință puternică de a face sau de a obține ceva, de a-și îndeplini aspirațiile Si: *năzuință*. **2** Deziderat. **3** Dispoziție. **4** (Pex) Toană. **5** (Îlav) **Cu ~** Manifestând multă satisfacție, plăcere. **6** (Îlav) **După** (sau **pe**, rar **de**) **~** (sau **~ta inimii**, ori **sufletului, voii** etc.) Conform cu dorința cuiva. **7** (Îal) Pe placul cuiva. **8** (Îal) După gustul cuiva. **9** (Îal) Pentru plăcerea propriu. **10** (Îal) Spre mulțumirea cuiva. **11** (Îal) Fără nici o obligație. **12** (Îe) **A-și (mai) pune ~ta în cui** Se spune pentru a arăta că cineva este nevoit să renunțe la un lucru mult dorit. **13** (Îe) **A-i face pe ~** (sau **a-i face ~tele**) (**cuiva**) A-i satisface voile, dorințele, capriciile, toanele cuiva. **14** (Îe) **A-i tăia ~ta** (**cuiva**) A face pe cineva să nu mai îndrăznească ceva. **15** (Îac) A pune la punct pe cineva. **16** (Fam; îe) **A-i trece** (**cuiva**) **~ta** A nu mai avea curajul sau dispoziția să facă ceva. **17** (Îe) **N-am ~** Nu vreau. **18** Senzație fizică de foame, de sete etc. care naște dorința de a mânca, de a bea, de a fuma. **19** Plăcere pricinuită celui flămând sau însetat de consumarea mâncării, băuturii etc. sau, mai ales, a unui anumit fel din acestea. **20** Dorință, apetit, chef de a mânca, de a bea un anumit lucru sau de a fuma. **21** (D. produse comestibile; îlav) **Numai** sau **doar, măcar, nici) de ~te** sau **(ca) să-și prindă ~ta** În cantitate foarte mică, numai cât să guste. **22** (Îcn; d. produse comestibile; îal) Deloc. **23** (Îe) **~ bună** (sau **mare**) Urare adresată unei persoane care mănâncă sau urmează să mănânce. **24** (Fam; îlv) **A-i trece** (**cuiva**) **~ta de mâncare** A muri. **25** (Olt; ccr; lpl) Alimentele dorite de o femeie însărcinată. **26** (Ban) Gustări pe care le primește lăuza de la rude și vecini în primele opt zile după naștere. **27** Dorință determinată de o necesitate trupească, fiziologică, mai ales impuls sexual Si: (înv) *poftitură*. **28** (Pex) Dorință exagerată, morbidă Si: *patimă, viciu*. **29** (Înv; spc) Lăcomie. **30** (Reg; lpl) Lux. **31** (Îrg) Invitație. **32** (Îrg) Cerere. **33** (Îrg) Rugăminte. **34** (Bot; Mol; îc) **~ta-femeii** Cârciumerese (*Zinnia elegans*).

poftăreț, ~ață *a* [At: RETEGANUL, P. IV, 70 / Pl: *~eți, ~e* / E: ***pofti*** + *-ăreț*] (Trs) Pofticios (**1**).

pofteală *sf* [At: LEX. MARS. 200 / Pl: *~eli* / E: ***pofti*** + *-eală*] **1** (Îrg) Poftire (**1**). **2** Îmbiere la ceva.

pofti [At: PSALT. HUR. 35[v]/3 / V: (înv) ***~hti***, (reg) ***~pti*** / Pzi: *~tesc* / E: slv ****пощътѣти***] **1-2** *vti* A dori puternic să facă, să obțină, să fie sau să se întâmple ceva Si: (pop) *a jindui, a râvni*, (înv) *a dezidera, a jelui*. **3-4** *vti* A dori (ceva) în mod exagerat, cu patimă Si: (îvr) *a poftisi*. **5-6** *vti* A dori ceva în mod nejustificat etc. **7** *vi* (Fam; îe) **Du-te unde ~tești** Pleacă unde vrei, mi-e indiferent unde mergi. **8** *vt* (Îrg) A cere. **9** *vt* (Îrg) A pretinde. **10** *vt* (Buc) A cere ceva în scris, printr-o cerere. **11** *vt* (Ccd) A exprima cuiva o dorință de bine, printr-o urare Si: *a ura*, (pcf) *a poftori* (**6**). **12** *vt* (Cu sens imperativ) A ruga pe cineva să vină, să se prezinte, să stea etc. undeva ori la cineva Si: *a chema, a invita, a îmbia, a îndemna*. **13** *vt* (Asr; pgn) A ruga[1] pe cineva ceva. **14** *vt* (În construcții imperative) A cere în mod categoric, hotărât să facă, să respecte etc. un anumit lucru Si: *a soma*. **15** *vt* (Cu o nuanță de politețe) A avea bunăvoința, amabilitatea, bunătatea etc. să... Si: *a binevoi*. **16** *vt* (Pex; fșa) A avea îndrăzneala, cutezanța, curajul (să...) Si: *a cuteza, a se încumeta, a îndrăzni*. **17** *vt* (Pex) A încerca. **18** *vi* A îndrăzni să vină, să meargă, să intre etc. undeva. **19** *vi* (Pex) A veni, a sosi, a se duce, a intra etc. undeva.

pofticios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pofti*** + *-icios*] **1** (D. oameni) Care dorește mult ceva în special un lucru de mâncare Si: *doritor, dornic, lacom*, (rar) *poftitor* (**1**), (reg) *poftăreț, poftos*. **2** (Rar) Pretențios. **3** (Rar) Ambițios. **4** (D. ochi, privire, gesturi etc.) Care exprimă, care denotă, trădează lăcomie. **5** (D. ochi, privire, gesturi etc.) Care exprimă, care denotă, trădează patimă, viciu. **6** (Rar; d. mâncăruri, mirosuri etc.) Care atâță pofta Si: *apetisant, excitant, îmbietor*.

poftilat *sn* vz ***potilat***

poftim [At: ALECSANDRI, T. II, 109 / E: ***pofti***] **1** *i* Cuvânt de politețe cu care se răspunde când nu s-a auzit sau nu s-a înțeles ceea ce a spus cineva și prin care se solicită repetarea celor spuse. **2** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să intre. **3** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să se așeze. **4** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a invita o persoană să plece. **5** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a îndemna la acțiune. **6** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a îndemna la luarea unei decizii. **7** *i* Cuvânt de politețe care se folosește pentru a da cuiva ceva Si: *ia, na, ține*. **8** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima uimire. **9** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima dezamăgire. **10** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima nemulțumire. **11** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima ciudă. **12** *i* (Precedat de exclamația „ei") Cuvânt de politețe care se folosește pentru a exprima revoltă. **13** *ss* (Reg; îe) **S-a dus luna** (sau **vremea**) **lui ~** Se zice când a trecut luna august sau anotimpul toamnei, cu belșugul de produse. **14** *ss* (Reg; îae) Se zice când a trecut copilăria, când toate sunt de-a gata. **15** *ss* (Reg; îae) Se zice când cineva a pierdut avantajele de care s-a bucurat mai înainte.

poftire *sf* [At: COD. VOR. 142/17 / V: (îrg) ***pohtt~*** / Pl: *~ri* / E: ***pofti***] **1** (Înv) Dorință puternică de a vrea să facă, să obțină, să se întâmple ceva Si: (pop) *jinduire, râvnire*, (îrg) *pofteală* (**1**). **2** (Înv) Dorință exagerată.

3 (Înv) Dorință nejustificată. **4** (Înv) Urare făcută cuiva. **5** Invitație, chemare, solicitare adresată cuiva. **6** (Rar) Rugăminte.

poftisi *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 83^{v}/24 / Pzi: *~sesc* / E: ***pofta*** + *-isi*] (Îvr) A pofti (**3**).

poftit^{1} *sn* [At: PSALT. 274 / V: ***poht~*** / Pl: ? / E: ***pofti***] (Înv) **1-6** Poftire (**1-6**).

poftit^{2}***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 31 / V: (înv) ***poht~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pofti***] **1** Care este dorit cu patimă. **2** Care este dorit în mod nejustificat. **3** (Îrg) Cerut. **4** (Îrg) Pretins. **5** (Rar) Invitat.

poftitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV, 526 / V: ***poht~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pofti*** + *-tor*] **1** (Asr) Pofticios (**1**). **2** (D. ochi, privire, gesturi etc.) Care exprimă, denotă lăcomie, poftă, dorință. **3** (D. ochi, privire etc.) Care exprimă invidie. **4** (Grm; înv; îs) *Modul ~* Mod condițional optativ. **5** (Înv) Ispititor. **6** (Înv) Atrăgător. **7** (Îrg) Care invită. **8** (Îrg) Care roagă.

poftitoreasă *sf* [At: GR. S. VI, 114 / Pl: *~e* / E: ***poftitor*** + *-easă*] (Într-un descântec) Femeie care poftește (**4**).

poftitură *sf* [At: CORESI, L. 271/19 / V: ***poht~*** / Pl: *~ri* / E: ***pofti*** + *-tură*] (Înv) Poftă (**27**).

poftoreală *sf* [At: COD. SILV. 42 / Pl: *~eli* / E: ***poftori*** + *-eală*] **1** (Înv) Repetare. **2** (Reg) Cusătură dublă.

poftori *vt* [At: URECHE, L. 101 / V: ***poht~*** / Pzi: *~resc* / E: slv ***повъторити***] **1** (Fșa) A reveni insistent asupra unui lucru făcut, spus etc. **2** (Fșa) A face, a spune etc. încă o dată Si: *a repeta*. **3** (Fșa) A reînnoi. **4** (Fșa) A reaminti. **5** (Fșa) A insista. **6** (Pcf) A pofti (**11**). **7** (Pcf) A ruga.

poftorire *sf* [At: MAIOR, IST. 150/32 / Pl: *~ri* / E: ***poftori***] (Înv) **1** Revenire cu multă insistență asupra unui lucru făcut, spus etc. Si: *repetare*. **2** Reînnoire. **3** Reamintire. **4** Insistență.

poftorit, ~ă *a* [At: (a. 1694) FN 26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poftori***] (Înv) **1** Repetat. **2** Reînnoit. **3** Reamintit.

poftos, ~oasă *a* [At: ALR SN V, h 1391/334 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poftă*** + *-os*] (Reg) Pofticios (**1**).

pogabanie *sf* vz ***pogrebanie***

pogace [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 325 / V: (reg) ***boace*** *sf*, ***bogace*** *sf*, ***bogaci*** *sn*, ***bohaci*** *sn*, ***~aci*** *sn*, ***~acie*** *sf*, ***pohace*** *sf*, ***pohagi*** *sn*, ***pohoace*** *sf* / Pl: *~găci, ~* / E: mg ***pogácsa***, ger dal ***Pogatsche***, srb ***pogača***] **1** *sf* Turtă făcută din făină de grâu cu jumări de porc sau din mălai, preparată în diferite feluri după regiune, coaptă de obicei în vatră, sub spuză. **2** *sf* (Reg; îe) **E pace de ~** Se spune pentru a arăta că nu se poate face cu nici un chip un lucru. **3** *sf* (Trs; Ban; spc) Azimă făcută din făină de grâu prin coacerea aluatului în spuza din vatră. **4** *sf* (Trs; spc) Un fel de pâine făcută cu scorțișoară, care se mănâncă la serbările familiale. **5** *sf* (Trs; spc) Pâinișoară făcută din aluatul ras de pe vasul în care s-a frământat pâinea. **6** *sf* (Mun; spc) Un fel de turtă dulce făcută din aluatul rămas de la alte produse de patiserie. **7** *sf* (Buc; Trs) Pâine de grâu muiată în miere, care se dă mirilor după cununie. **8** *sf* (Trs) Mămăligă tăiată felii prăjită pe jăratic. **9** *sf* (Trs) Turtă din semințe de floarea-soarelui sau de dovleac din care s-a extras uleiul. **10** *sf* (Reg; csc) Mâncărurile servite de familia viitorului mire cuscrilor în ziua logodnei. **11** *a* (Trs; Ban; îs) *Miere ~găci* Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape.

pogaci *sf* vz ***pogace***

pogacie *sf* vz ***pogace***

pogan, ~ă [At: PRAV. GOV. 134^{v}/14 / A și: *pogan* / V: (rar) ***~gon***, (îrg) ***~găn*** / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***поганъ***, mg ***pogány***] **1-2** *a* (Îrg) (Om) păgân. **3** *a* (Reg; d. oameni) Iute la mânie Si: *artăgos, furios*. **4** *a* (Reg; d. oameni) Fără milă Si: *aprig, crud, cumplit, rău*, (înv) *câinos, crâncen*. **5** *sf* (Mar) Ciudă. **6** *sm* (Olt; spc) Copil rău. **7** *sma* (Ban) Drac. **8** *a* (Reg; d. ființe) Urât. **9** *a* (Reg; d. ființe) Slut. **10** *av* Urât. **11** *av* Grosolan. **12** *a* (Trs) Aftă. **13** *sf* (Reg) Boală de vite, probabil febră aftoasă. **14** *a* (Reg; d. oameni) Mare. **15** *a* (Reg; pex; d. ființe) Puternic. **16** *a* (Trs) Care are mare putere de muncă. **17** *a* (Trs) Care lucrează mult Si: *harnic*. **18** *a* (Trs; Ban; d. stări, acțiuni, fenomene ale naturii etc.) Intens. **19** *a* (Trs; Ban; d. acțiuni, fenomene ale naturii etc.) Care este în plină desfășurare, în toi Si: *grozav, strașnic*. **20** *a* (Trs; Ban; d. anotimpuri, perioade de timp etc.) Cu o vreme foarte rea. **21** *a* (Reg) Murdar. **22** *a* (Reg) Spurcat. **23** *sm* (Reg) Om prost.

poganici *sm* vz ***pogonici***

pogazna *sf* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / Pl: ? / E: nct] (Olt) Uimire.

pogăcea *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ele* / E: ***pogace*** + *-ea*] **1-2** (Reg; șhp) Pogace (**2**) (mică) Si: (reg) *pepenaș, pogăcioară* (**1-2**), *pogăciță* (**1-2**).

pogăcere *sfp* [At: ARH. FOLK, VII, 61 / E: ***pogace***] (Trs) Femei care vând pogăci (**2**) și turte pe la târguri.

pogăci *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~ăcesc* / E: ***pogace***] (Îvr) A mânca des pogăci (**1**).

pogăcioară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 78 / Pl: *~re* / E: ***pogace*** + *-ioară*] **1-2** (Trs; șhp) Pogăcea (**1-2**).

pogăciță *sf* [At: ALRT II, 35 / Pl: *~țe, ~iți* / E: ***pogace*** + *-iță*] **1-2** (Ban; Trs; șhp) Pogăcea (**1-2**).

pogăn, ~ă *a* vz ***pogan***

pogănesc, ~ească *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ești* / E: pbl ***pogan*** + *-esc*] (Reg; îs) *Pere ~ești* Varietate de pere nedefinite mai îndeaproape.

pogăneți *smp* [At: SĂM. III, 825 / E: nct] (Reg; art) Constelație nedefinită mai îndeaproape.

pogăni *vr* [At: T. PAPAHAGI, M. 229 / Pzi: *~nesc* / E: ***pogan***] (Reg) A deveni păgân.

pogănici^{1} *ai* [At: VICIU, COL. 111 / E: ***pogan*** + *-ici*] (Trs) **1** Grozav. **2** Aprig. **3** Neastâmpărat.

pogănici^{2} *sm* vz ***pogonici***

pogănit, ~ă [At: MAT. DIALECT. I, 87 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pogan*** + *-it*] (Reg) **1** *a* (D. oameni) Voinic. **2** *av* Grozav. **3** *av* Intens.

pogănoc, ~oacă *a* [At: ARH. FOLK, V, 167 / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***pogan*** + *-oc*] (Reg; d. oameni; șdp) **1-2** Foarte mare și puternic.

pogânzie *sf* vz ***pocânzeu***

pogâri *v* vz ***poghirci***

pogâzni *vr* [At: DDRF / V: ***pocâgi, pocâzi, pocosi, pocozi*** / Pzi: *~nesc* / E: ***pogazna***] (Reg) A se mira[1].

pogârci^{1} *sm* vz ***poghircă***

pogârci^{2} *v* vz ***poghirci***

pogârcire *sf* vz ***poghircire***

pogârcit *sn* vz ***poghircit***^{1}

pogârjit, ~ă [At: SCRIBAN, D. / V: ***~rșit*** *smf* / E: ns *cocârjit, ogârjit, poghircit*^{2}] **1** *a* (Reg d. ființe) Pipernicit. **2** *a* (Trs; Mar; d. oameni) Zgârcit. **3** *smf* (Reg; îf *pogârșit*) Om lacom Si: *flămând, nesătul*.

pogârni *v* vz ***povârni***

pogârșit, ~ă *smf* vz ***pogârjit***

pogârzie *sf* [At: I. CR. VII, 203 / Pl: *~ii* / E: nct] (Pop; csnp) Podgorie (**2**).

poghi *sp* vz ***povilă***^{1}

poghiaz *sn* [At: NECULCE, L. 46 / S și: *pogheaz* / V: (îrg) ***podg~*** (S și: *podgheaz*), (înv) ***pocaz, pochiaz, podiaz*** (S și: *podcaz*), (îvr) ***~ghiz, potg~*** / Pl: *~uri* / E: pn ***podjazd***] 1 (Îrg) Incursiune făcută pe un teritoriu străin cu scopul de a jefui. **2** (Ccr) Unitate militară, ceată, grup, bandă organizată care execută o asemenea incursiune. **3** (Îe) **A umbla în** (sau **la**) **~uri** A umbla haimana pe la petreceri Si: *a hoinări*. **4** (Reg; mpl) Râpă[1]. **5** (Reg; mpl) Coclauri.

poghibală *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 47/27 / V: ***poghidală, poghigală, pohi~, pughi~*** / Pl: *~le* / E: cf ucr *погибель* „prăpăd, nenorocire", rs *погибель*] **1** (Mol) Om rău Si: *pușlama, secătură*. **2** (Mol) Om de nimic. **3** (Mol) Strengar. **4** (Reg) Om slab. **5** (Reg) Vită slabă. **6** (Reg) Lighioană. **7** (Reg; csnp) Rămășită de la snopii de cereale.

poghidală *sf* vz ***poghibală***

poghidanie *sf* [At: C. PETRESCU, S. 39 / Pl: *~ii* / E: ctm ***poghibală*** + ***pocitanie***] (Reg) Pocitanie.

poghigală *sf* vz ***poghibală***

poghirc, ~ă [At: CIHAC, II, 272 / V: (reg) ***bobir*** *sm* ***bobircă*** *sf*, ***bobirci, boghirc*** *sm*, ***boghircă*** *sf*, ***pobir, pobirci, pobârci, podbic*** *sm*, ***podgircă*** *sf*,

podirici, ~gîrcă *sf*, ***~gîrci, polbici*** *sm*, ***porbice*** *sf*, ***porbici, pordici, porghic*** *sm*, ***porghice*** *sf*, ***porghici, porgici*** / Pl: *~rci* / E: bg ***побиръкъ***, srb ***pabirak***] **1** *sf* (Pop; mpl) Fire de cânepă răsărite târziu și nedezvoltate sau rămase după recoltat Si: (reg) *bârzoci, posomogi*. **2** *sf* (Reg; pex; csc) Cereale, fructe, legume etc. slab dezvoltate. **3** *sf* (Reg; pex; csc) Rămășițe dintr-o recoltă compromisă. **4** *sf* (Reg; îe) **Parcă-i ~** Se spune despre un om nepriceput, rămas în urma celorlalți. **5** *sm* (Trs; îf *pobirci, pobârci*) Poghircit[1]. **6** *sm* (Reg; ccr) Persoană care strânge spicele rămase pe câmp după secerat Si: (înv) *poghircitor*. **7** *sf* (Mol) Epitet dat unui om mic de statură, pipernicit. **8** *sf* (Mun; dep; îf *boghircă*) Epitet dat unui om cu mintea slabă Si: *neghiob, prost*. **9** *sf* (Mol; dep) Epitet dat unui jucător prost la jocurile de noroc. **10** *sf* (Mol; dep) Epitet dat unei femei urâte. **11** *sm* (Trs) Plantă târâtoare nedefinită mai îndeaproape. **12** *sf* (Reg) Păsăre nedefinită mai îndeaproape.

poghirci *vt* [At: KLEIN, D. 401 / V: (îrg) ***pobârci***, (înv) ***pogări, pobi~***, (reg) ***pogârci, porg~, borghirci*** / Pzi: *~resc* / E: bg ***побиркам***, srb ***pabirčiti***] (Fșa) **1** (Reg) A aduna cereale, fructe rămase după cules Si: *a strânge*. **2** (Îrg) A fura.

poghircios, ~oasă *a* [At: A VI, 14 / V: ***porg~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poghiră*** + *-ios*] (Reg; d. cânepă, cereale etc.) Slab dezvoltat.

poghircire *sf* [At: KLEIN, D. 401 / V: ***pobir~, pobâr~, pogâr~*** / Pl: *~ri* / E: ***poghirci***] (Trs; înv) Strângere a cerealelor, fructelor etc. rămase după cules Si: (înv) *poghircitură*, (reg) *poghircit*[1].

poghircit[1] *sn* [At: DDRF / V: ***pogâr~, pobâr~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***poghirci***] (Reg) Poghircire.

poghircit[2]***, ~ă*** *a* [At: KLEIN, D. 401 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poghirci***] (Trs; înv; d. fructe, cereale rămase după cules) Care este adunat, strâns.

poghircitor, ~oare *smf* [At: LM / V: ***pobâr~, pobircitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***poghirci*** + *-tor*] (Înv) Persoană care strânge spicele rămase pe câmp după secerat Si: (reg) *poghircă*.

poghircitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***poghirci*** + *-tură*] (Înv) Poghircire.

poghiz *sn* vz ***poghiaz***

poghoară *sf* vz ***povară***

poghoi *sn* vz ***puhoi***[1]

poghreb *sn* vz ***pohreb***

pogi *sp* vz ***povilă***[1]

pogîrcă *sf* vz ***poghircă***

pogisti *v* vz ***pocisti***

pogîad *sm* vz ***pocladă***

pogmată *sf* vz ***pomneată***

pogmete *sfp* [At: BUGNARIU, N. 263/192 / A: nct / E: ucr ***подмет***] (Trs) Vreascuri.

pogneată *sf* vz ***pomneată***

pognete *sm* vz ***pomneată***

pogni *v* vz ***pocni***

pognitoare *sf* vz ***pocnitor***

pognitor *sm* vz ***pocnitor***

pognoj *sm* vz ***podnoj***

pognojie *sf* vz ***podnog***

pognool *sn* vz ***podmol***

pogoadă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 162 / V: *~odă* / Pl: *~de* / E: pvb ***pogodi***] (Ban) **1** Învoială. **2** Acord.

pogoară *sf* vz ***povară***

pogoda *sf* vz ***pogoadă***

pogodeală *sf* [At: N. REV. R. IV, nr. 38, 69 / Pl: *~eli* / E: ***pogodi*** + *-eală*] (Olt; Ban) **1** Învoială. **2** Acord.

pogodi [At: LIUBA – IANA, M. 58 / Pzi: *~desc* / E: srb ***pogoditi***] **1** *vrr* (Pop) A cădea de acord asupra unei acțiuni Si: *a se înțelege, a se învoi*. **2** *vrr* (Pop) A se sfătui. **3** *vi* (Olt) A complota. **4** *vr* (Reg) A se gândi. **5** *vrr* (Reg; d. oameni) A se înțelege bine având aceleași preocupări și aceeași mentalitate. **6** *vrr* (Ban) A discuta asupra prețului unui bun Si: *a se învoi, a se târgui, a se tocmi*. **7** *vt* (Ban) A evalua ceva în vederea închirierii unei tranzacții, a compensării unei pagube etc. **8** *vt* (Reg) A angaja.

pogodire *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***pogodi***] **1** (Pop) Învoială. **2** (Pop) Sfătuire. **3** (Olt) Complot. **4** (Reg) Chibzuire. **5** (Reg) Potrivire în preocupări și mentalitate. **6** (Ban) Discuție asupra prețului Si: *tocmeală, târguială, învoială*. **7** (Ban) Evaluare a ceva în vederea încheierii unei tranzacții, a compensării unei pagube etc. **8** (Reg) Angajare.

pogol *sn* vz ***podmol***

pogon[1] *sn* [At: NECULCE, L. 32 / Pl: *~oane* / E: bg ***погон***] **1** Unitate de măsură pentru suprafețele de teren agricol, a cărei mărime a variat după epoci, regiuni și culturi, în jurul unei jumătăți de hectar Si: *iugăr*. **2** Bucată de pământ de un pogon (**1**). **3** Teren cultivat având această suprafață. **4** Cantitate de produse obținute de pe un pogon[1] (**3**).

pogon[2]***, ~ă*** *a* vz ***pogan***

poganaci *sm* vz ***pogonici***

pogonar *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***pogon*** + *-ar*] (Înv) Lucrător agricol plătit după numărul de pogoane[1] (**3**) lucrate, în special de vie Si: (reg) *pogonaș*.

pogonaș [At: SCRIBAN, D. / Pl: (**1-2**) *~e*, (**3-4**) *~i* / E: ***pogon***[1] + *-aș*] **1-2** *sn* (Shp) Pogon[1] (**2**) (puțin). **3** *sm* (Reg) Pogonar. **4** *sm* (Reg) Pogonici (**1**).

pogonărit *sn* [At: NECULCE, L. 323 / Pl: ? / E: ***pogon***[1] + *-ărit*] (Înv) Impozit care se percepea în țările române, în favoarea domniei, pentru fiecare pogon[1] (**3**) cu vie, mai târziu și cu tutun, porumb, etc.

pogonească *af* [At: TDRG / Pl: *~ești* / E: ***pogon***[1] + *-esc*] (Mun; îs) *Prăjină ~* Unitate de măsură pentru suprafețele de teren agricol, egală cu șase prăjini pătrate.

pogoneatec *s* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. XII, 129 / Pl: nct / E: nct] (Înv) Haină bisericească nedefinită mai îndeaproape.

pogonește *av* [At: I. BRĂESCU, M. 9 / E: ***pogon***[1] + *-este*] (Pop) **1** La pogon[1] (**1**). **2** Pe pogon[1] (**1**). **3** Pentru un pogon[1] (**1**).

pogoni[1] *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 113[v]/2 / Pzi: *~nesc* / E: slv ***погонити***] (Înv; fșa) A alunga.

pogoni[2] *vt* [At: CHIRIȚESCU, GR. 253 / Pzi: *~nesc* / E: ***pogoni***[1]] (Rar) A măsura cu pogonul[1] (**1**)

pogonicel *sm* [At: MARIAN, I. 531 / Pl: *~ei* / E: ***pogonici*** + *-el*] **1-2** (Pop; shp) Pogonici (**1**) (mic).

pogonici [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 247[v]/31 / V: (rar) ***~orici***, (reg) ***pocân~*** *sm*, ***~gan~, ~gân~, ~naci***, / Pl: (**1-3**), (**4-5**) *~ice* / E: bg ***погонич***] **1** *sm* (Pop) Băiat care mână vitele la arat, în cireadă, la car Si: (reg) *biriș, pognitor, pogonaș* (**3**). **2** *sm* (Trs; Mol) Persoană care ține coarnele plugului, când se arată Si: (reg) *cornaci*. **3** *sm* (Reg) Lucrător agricol plătit după numărul de pogoane[1] (**3**) lucrate. **4** *s* (Trs; îf *poganici*) Car cu care merge mireasa la cununie. **5** *sn* (Reg) Bucată de fier pe grindeiul plugului, de care se agață cele două lanțuri de la cotigă Si: (reg) *cruce*.

pogonofor *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***pogonophore***] **1** (Lpl) Grup de nevertebrate superioare, vermiforme, cilindrice, cu corpul lung și subțire, care se hrănesc prin absorția hranei capturate și digerate la nivelul tentaculelor (*Pogonophora*). **2** (Șls) Animal care face parte din pogonofori (**1**).

pogor *s* [At: DOSOFTEI / Pl: nct / E: slv ***погорь*** „în jos" cf *pogorî*] (Înv) Coborâre.

pogorământ *sn* [At: SFC V, 49 / Pl: ? / E: ***pogorî*** + *-mânt*] (Înv) Coborâre.

pogorâre *sf* vz ***coborâre***

pogorâș *sn* vz ***coborâș***

pogorâtor, ~oare *a* vz ***coborâtor***

pogorâtură *sf* vz ***coborâtură***

pogorici[1] *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Trs) Mălai de calitate inferioară.

pogorici[2] *sm* vz ***pogonici***

pogorî *v* vz ***coborî***

pogradă *sf* vz ***progadie***

pograde *sf* vz ***progadie***

pogradie sf vz *prograđie*
pogrăzi v vz *pogrăzui*
pogrăzui vir [At: PSALT. 310 / V: ~zi, *posarni* / Pzi: ~*esc* / E: slv **погрѫзнути (сѧ)**] (Înv) **1-2** A se cufunda în apă. **3-4** A se îneca în apă.
pogrebanie sf [At: URECHE, L. 240 / V: *pobrega~*, *pobriga~*, *pogab~*, *~eva~*, *pogrib~*, *povriga~*, *pro~* / Pl: *~ii* / E: slv **погрѣбаник**] **1** (Asr) Înmormântare. **2** (Asr; spc) Slujbă și ceremonie ortodoxă a înmormântării Si: *prohod*. **3** (Ban; spc) Prohod care se face în caz de moarte, pentru o lăuză până la șase săptămâni. **4** (Reg) Mâncare care se dă preoților și participanților la o înmormântare, după ceremonie.
pogoreși vr [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 117^{r}/8 / Pzi: ~*sesc* / E: slv **погрѣшити сѧ**] (Înv) A greși.
pogrevanie sf vz *pogrebanie*
pogribanie sf vz *pogrebanie*
pogorijenie sf vz *pogrebanie*
pogrom sn [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) *prog~* / Pl: *~uri* / E: rs **погром**] Masacrare și jefuire în masă a unui grup național minoritar.
pogromist, ~ă smf, a [At: CONTEMP. 1949, nr. 161, 2/2 / Pl: *~iști*, *~e* / E: *pogrom* + *-ist*] **1-2** (Persoană) care organizează pogromuri. **3-4** (Persoană) care participă la pogromuri.
pohace sf vz *pogace*
pohagi sf vz *pogace*
pohanca sf [At: H XVIII, 71 / Pl: nct / E: cf mg *pohászka*] **1** (Bot; reg) Hrișcă (*Fagopyrum esculentum*). **2** (Reg) Legumă nedefinită mai îndeaproape.
pohar^{1} *sm* [At: DAMÉ / V: *povar*, *pro~* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Băiat angajat ca ajutor al ciobanului la diferite munci la stână.
pohar^{2} *sn* vz *pahar*
poharnie sf vz *povarnă*^{2}
pohaială sf vz *pohoială*
pohalnicioară sf vz *pohodnicioară*
poharnicioara sf vz *pohodnicioară*
pohâd, ~ă a [At: SEVERIN, S. 69 / Pl: *~âzi*, *~e* / E: *po-*^{3} + *hâd*] (Rar) **1** Urât. **2** Diform.
pohârca sf vz *povodlă*
pohârla^{1} *sf* [At: PASCU, S. 267 / Pl: *~le* / E: nct] (Buc; Mol) **1** Câine prost și bătrân. **2** (Pgn) Potaie (**1**).
pohârlă^{2} *sf* vz *povidlă*
pohârni v vz *povârni*
pohârniș sn vz *povârniș*
pohârnit, ~ă a vz *povârnit*^{2}
pohârnitură sf vz *povârnitură*
pohâvnic sm vz *popilnic*
pohert sn [At: SCRIBAN, D. / V: *podh~* / Pl: *~e* / E: nct] (Mol) **1** Fier care unește inima carului cu osia anterioară. **2** (Pex) Parte superioară a osiei anterioare a carului.
pohfală sf [At: URECHE, L. 97 / V: (înv) *pocvală*, *pof~*, *pohoală*, *pohvală*, *povhală* / Pl: *~le*, *~făli* / E: slv **похвала**] (Înv) **1** Slavă. **2** Fast. **3** Splendoare. **4** Mândrie (**5**). **5** (Trs) Prestigiu.
pohfalenie sf vz *pohvalenie*
pohfalisi vt [At: IST. AM. 20^{r}/5 / Pzi: ~*sesc* / E: *pohfală* + *-isi*] (Îvr) A prețui.
pohfăli [At: DOSOFTEI, PS. 490/5 / V: (înv) *~hvă~*, *pofălui* / Pzi: *~lesc* / E: slv **похвалити**] (Înv) **1** *vt(a)* A slăvi. **2** *vr* A triumfa.
pohfălos, ~oasă a [At: IST. AM. 59^{v}/3 / V: (înv) *~hvă~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *pohfală* + *-os*] (Înv) **1** Pompos (**1**). **2** Splendid.
pohibală sf vz *poghibală*
pohibă sf vz *pofidă*
pohibi vi [At: LB / Pzi: ~*besc* / E: *pohibă*] (Trs) **1** A pretexta. **2** A face farmece. **3** A descânta. **4** A prevesti.
pohidă sf vz *pofidă*
pohilă sf vz *povilă*^{1}
pohinos, ~oasă a vz *ponivos*
pohionic sm vz *popilnic*
pohirnic sm vz *popilnic*
pohitnic sm vz *popilnic*
pohlea sf vz *pohoială*
pohlibui vt [At: SIMION DASC., ap. LET. 165 / Pzi: ~*esc* / E: ucr **похлібувати**] (Îvr) **1** A defăima. **2** A bârfi.
pohlibuitor sm [At: URECHE, ap. LET. I, 154 / 18 / V: (înv) *~iu* / P: *~bu-i~* / Pl: *~i* / E: *pohlibui* + *-tor*] (Îvr; dep) **1** Lingușitor. **2** Clevetitor.
pohlibuitoriu sm vz *pohlibuitor*
pohlibuitură sf [At: (a. 1701) FN 93 / Pl: *~ri* / E: *pohlibui* + *-tură*] (Îvr, dep) Lingușeală.
pohoace sf vz *pogace*
pohoală sf vz *pohfală*
pohoară sf vz *povară*
pohod^{1} *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN, I, 162 / Pl: *~uri* / E: srb *povod*] (Ban) Obicei.
pohod^{2} *sn* vz *povod*
pohodi vi [At: SCL, 1971, 405 / Pzi: ~*desc* / E: rs **походить**] (Rar) A merge.
pohodnic sm vz *povodnic*
pohodnicioară sf [At: DAMÉ, T. 13 / V: *~hâln~*, *~hârn~*, *~horn~*, *potâln~* / Pl: *~re* / E: cf *podhorniță*] (Mol) Policioară.
pohodniță sf vz *podhorniță*
pohoi^{1} *sn* vz *puhoi*^{1}
pohoi^{2} *v* vz *puhoi*^{2}
pohoială sf [At: DOSOFTEI, V. S. 115^{r}/32 / V: (pop) *pohăi~*, *pohlea*, *poivea~*, *povăi~*, *povâi~*, *povoi~*, *puhâi~*, *puhoală*, *puh~*, *puhui~*, *vopăi~* / P: *~ho-ia~* / Pl: *~iele* / E: nct] **1** (Mpp; mpl) Cataractă. **2** (Mpp; mpl) Leucom. **3** (Mpp; mpl; îf *povoială*) Epifloră. **4** (Mpp; mpl) Urdoare. **5** (Mpp; mpl) Conjunctivită granuloasă. **6** (Pop; îe) **A avea** (sau **a i se pune cuiva**) **~lele** (ori **~ielele**) **pe ochi** Se spune despre cei lipsiți de spirit de observație, de perspicacitate. **7** (Pop; îe) **A-i lua (cuiva) ~icle de pe ochi** A face pe cineva să înțeleagă sau să vadă un lucru Si: *a lămuri*. **8** (Îrg) Membrană care învelește diferite organe interne ale corpului, în special stomacul și intestinele Si *prapur*. **9** (Trs; Olt; Mun) Parte de jos a burții animalelor, deasupra coapselor. **10** (Atm; reg; spc) Vintre. **11** (Olt; Trs) Parte a corpului animalelor situată între ultima coastă și osul șoldului, formând o adâncitură. **12** (Atm; reg; îf *povăială*) Șira spinării. **13** (Reg; lpl; îf *povâieli*) Margini ale blănii de miel care nu sunt acoperite cu lână și care, din această cauză, nu se pot folosi la confecționarea căciulilor și a pieptarelor.
pohoier sm vz *puhoier*
pohonț, ~oantă smf vz *pahonț*
pohor s [At: DDRF / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bucată de țesătură cu care se acoperă un obiect.
pohornicioară sf vz *pohodnicioară*
pohorniță sf vz *podhorniță*
pohotnic sm [At: H III, 338 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Piatră de moară.
pohoț, ~oață smf [At: CIHAC, II, 272 / Pl: *~i*, *~oațe* / E: *po*^{1}*-* + *hoț*] (Mol) **1** Proxenet. **2** (Pex) Om desfrânat, imoral. **3** (Pex) Om ticălos Si: *nemernic*.
pohreabă sf vz *pohreb*
pohreb sn [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 125^{v}/26 / V: (reg) *pogh~*, *~eabă sf*, *~epc*, *~rib* / Pl: *~uri* / E: rs **погреб**] **1** (Mol; Buc) Subsol al unei case. **2** (Mol; Buc) Pivniță (**1**). **3** (Mol; pex) Casă mică și dărăpănată. **4** (Mol; îf *pohrib*) Capac de lut pentru oale.
pohrepc sn vz *pohreb*
pohrib sn vz *pohreb*
pohtaci smi [At: VARLAAM, C. 322 / E: *pohti* + *-aci*] (Îvr) Om cu multe pofte sexuale.
pohtă sf vz *poftă*
pohti v vz *pofti*
pohtire sf vz *poftire*

***pohtít*[1]** *sn* vz ***poftit*[1]**

pohtít*[2]*, ~ă *a* vz ***poftit*[2]**

pohtitor, ~oare *a* vz ***poftitor***

pohtitură *sf* vz ***poftitură***

pohtori *v* vz ***poftori***

pohvală *sf* vz ***pohfală***

pohvalenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 46[v]/12 / V: (îvr) ***~hfa~*** / E: slv ***похваленик***] (Îvr) Proslăvire.

pohvăli *v* vz ***pohfăli***

pohvălit, ~ă *a* [At: (sec. XVII) CAT. MAN. I. 381 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf ***pohfăli***] (Îvr) Preamărit.

pohvălos, ~oasă *a* vz ***pohfălos***

poi*[1]** *a, av* vz ***apoi

***poi*[2]** *sn* [At: PAMFILE, A. R. 173 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol; Trs) Pleavă (1) de la sămânța de cânepă.

poia *v* vz ***pui*[2]**

poiadă *sf* vz ***poiede***

poiade *sf* vz ***poiede***

poiajen *sm* vz ***păianjen***

poiajin *sm* vz ***păianjen***

poian *s* vz ***poiană***

poiană *sf* [At: (a. 1642) IORGA, S. D. VI, 57 / P: *po-ia~* / V: (nob) ***poian*** *s* / Pl: *~ieni, ~ienе* / E: slv ***полѧна***] **1** Loc în pădure lipsit de copaci și acoperit cu iarbă și cu flori Si: *luminiș, ochi*[1], (reg) *ocheam, ocheț, podei, poderei*, (pop) *poieniș*. **2** (Reg; îe) **A face crângu ~** A fugi foarte repede. **3** (Pop; îe) **A ieși** (sau **a merge, a se duce**) **în** (sau **la**) **~** A-și face nevoile fiziologice. **4** (Nob) Porțiune de pe suprafața unui lac pe care nu crește stuful.

poianjin *sm* vz ***păianjen***

poias *s* [At: (sec. XVII) IORGA, S. D. XVI, 247 / P: *po-ias* / V: (înv) ***poas*** / Pl: nct / E: slv ***пояс***ъ] (Înv) Brâu cu care se încingeau preoții ortodocși peste stihar, în timpul oficierii serviciului religios.

poiat *s* vz ***poiată***

poiată *sf* [At: PALIA (1581), 136/6 / P: *po-ia~* / V: (reg) ***poaită***, ***poiat*** *s*, ***pui~*** / Pl: *~ieți* / E: slv ***поата***, srb ***pojat***, mg ***pajta***] **1** (Trs) Grajd pentru vitele mari. **2** (Mar; Mol) Adăpost rudimentar din împletitură de nuiele, folosit ca grajd. **3** (Reg) Adăpost de iarnă mai mic decât grajdul, pentru oi, capre și alte animale mici Si: *staul*. **4** (Mol; Mun; Dob) Cocină. **5** (Reg) Coteț pentru păsările de curte. **6** (Mol; Trs) Colibă. **7** (Mol; Trs; spc) Colibă care servește de adăpost la câmp sau la stână. **8** (Mol; Trs; spc) Parte a stânii unde locuiesc ciobanii. **9** (Pop) Bucătărie de vară. **10** (Reg) Cămară.

poiatic *sm* vz ***poetic***

poibal *sm* vz ***podbal***

poibe *sf* vz ***poiva*[2]**

poichilo- [At: DN[3] / P: *po-i~* / E: fr ***poïkilo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Variat. **2** Neregulat.

poichiloblast *sn* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: ? / E: fr ***poïkiloblaste***] Eritroblast cu formă variabilă.

poichilocit *sn* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***poïkilocyte***] Globulă roșie cu aspect de obicei piriform, care apare în unele anemii.

poichilocitoză *sf* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: *~ze* / E: fr ***poïkilocytose***] (Med) Prezență în sânge a poichilocitelor.

poichilodermie *sf* [At: DN[3] / P: *po-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***poïkilodermie***] Afecțiune cutanată caracterizată prin atrofii reticulare și pigmentații, care dau pielii un aspect pestriț.

poichiloterm, ~ă *sn, a* [At: DEX / P: *po-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poïkilotherme***] **1-2** (Animal) care își modifică temperatura corpului după cea a mediului înconjurător.

poichilotermie *sf* [At: DEX / P: *po-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***poïkilothermie***] Proprietate a unor animale de a-și modifica temperatura corpului după temperatura mediului înconjurător.

poidinoc *s* vz ***poedinoc***

poiecioară *sf* [At: CHEST. II, 429/371 / P: *po-ie~* / Pl: *~re* / E: ***poiată*** + *-ioară*] **1-20** (Reg; șhp) Poiată (**1-10**) (mică) Si: (reg) *poiețea* (**1-20**), *poiețică* (**1-20**).

poiede [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 324/5 / P: *po-ie~* / V: (îrg) ***~die***, (înv) ***~iadă***, ***~iade***, (reg) ***pui~***, ***puiede*** / Pl: *~dii, ~ezi* / E: nct] **1** *sf* (Îvp) Mulțime (1). **2** *av* (Îvp) Grămadă. **3** *sf* (Înv; îf *poiadă, poiade*) Năvală (1). **4** *sf* (Înv; îf *poiadă, poiade*) Invazie.

poiedie *sf* vz ***poiede***

poiejin *sm* vz ***păianjen***

poiejine *sm* vz ***păianjen***

poiena *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 245 / P: *po-ie~* / Pzi: *~nez* / E: ***poiană***] (Mun) A-și face nevoile afară din casă.

poienic *a* vz ***poinic***

poienică *sf* [At: GOROVEI, C. 41 / P: *po-ie~* / Pl: *~ice* / E: ***poiană*** + *-ică*] **1-2** (Într-o ghicitoare; șhp) Poieniță (**1-2**).

poienice *sf* [At: SCL 1971, 405 / P: *po-ie~* / Pl: *~ici* / E: ***poiană*** + *-ice*] **1-2** (Reg; șhp) Poieniță (**1-2**).

poienioară *sf* [At: DENSUȘIANU, Ț. H. 295 / P: *po-ie~* / Pl: *~re* / E: ***poiană*** + *-ioară*] **1-2** (Pop; șhp) Poieniță (**1-2**).

poieniș *sn* [At: MATEESCU, B. 15 / P: *po-ie~* / Pl: *~uri* / E: ***poiană*** + *-iș*] (Pop) Poiană (1).

poieniță *sf* [At: PANAITESCU, O. Ț. 126 / P: *po-ie~* / V: ***~iniță*** / Pl: *~țe* / E: ***poiană*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Poiană (1) (mică) Si: (pop) *răritură*, (reg) *poienică* (**1-2**), *poienice* (**1-2**), *poienioară* (**1-2**), *poienuță* (**1-2**).

poienje *sm* vz ***păianjen***

poienos, ~oasă *a* [At: GLOSAR REG. / P: *po-ie~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poiană*** + *-os*] (Reg; d. păduri) Care are multe poieni (1).

poienuță *sf* [At: ALRM SN I, h 398/102 / P: *po-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***poiana*** + *-uță*] (Trs) **1-2** Poieniță (**1-2**).

poietea *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 320 / P: *po-ie~* / Pl: *~ele* / E: ***poiată*** + *-ea*] **1-20** (Reg; șhp) Poiecioară (**1-20**).

poietica *sf* [At: VLASIU, A. P. 269 / P: *po-ie~* / Pl: *~țele*, (rar) *~ici* / E: ***poiată*** + *-ică*] **1-20** (Reg; șhp) Poiecioară (**1-20**).

-poiczá [At: DN[3] / P: *-po-ie~* / E: fr ***-poïèse***, it ***-poiesi***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Apariție. **2** Formare.

poimat *sn* vz ***poemat***

poimata *sf* vz ***poemat***

poimâie *av* vz ***poimâine***

poimâine [At: VARLAAM, C. 291 / V: (îrg) ***~âne***, (reg) ***~âie***, ***~ână***, ***~âni*** *av* / E: ml ***post + mane***] **1** În ziua care urmează după cea de mâine. **2** *av* (Reg; îlav) **~na ailaltă** (sau **cealaltă**) Răspoimâine. **3** *av* (Îlav) **Ca mâine, ~** În curând. **4** *av* (Îcr *mâine*) În viitorul apropiat Si: *curând*. **5** *av* (Îcr *mâine*) Cândva. **6** *sn* Viitor.

poimână *av* vz ***poimâine***

poimâne *av* vz ***poimâine***

poimâni *av* vz ***poimâine***

poine *sp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) **1** Boabe seci și uscate care se aleg din cereale. **2** Resturi nefolositoare de materii vegetale Si: (reg) *gozuri*.

poinic [At: BULET. GRĂD. BOT. I, 78 / V: (reg) ***~icnic***, ***poniac***, ***ponic*** / A și: *poinic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] **1-2** *sm, am* (Îs) *Măr ~* (Soi de măr[1]) care are fructe mari, de culoare verzuie-galbenă, zemoase. **3** *sn* (Prc) Fruct al poinicului (1).

poiniță *sf* vz ***poieniță***

poinoc *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Cui al grindei, de care se leagă rotila.

pointer *sm* [At: ENC. VET. 698 / V: (îvr) ***poan~*** / E: fr, eg ***pointer***] Principală rasă de câine de vânătoare pontator englez, de talie mare, cu păr scurt, alb cu pete, bun alergător, care descoperă prada, de obicei o pasăre, și o semnalează rămânând nemișcat într-o anumită poziție.

pointilism *sn* vz ***poantilism***

pointilist, ~ă *smf, a* vz ***poantilist***

pointră *av* [At: LEXIC REG. 50 / E: nct] (Reg) Împotrivă.

poise *smi* [At: DN[3] / P: *poaz* / E: fr ***poise***] Unitate de măsură a viscozității dinamice reprezentând viscozitatea fluidului în care, pentru a deplasa tangențial cu viteza de 1 cm pe secundă o suprafață plană de 1 cm^2, este necesară o forță de o dină.

poitași *smp* [At: CHEST. II, 47/313 / E: mg ***pajtas*** „tovarăș, companion"] (Reg) Colocatar.

poitră *sf* [At: N. REV. ROM. VIII, nr. 6, 87 / V: (reg) ***~re*** / Pl: ? / E: srb ***pojutrica***] (Olt; Mun) Zi care urmează sau precedă o sărbătoare religioasă și în care se face praznic.

poitre *sf* vz ***poitră***

poivan *sn* vz ***paivan***

poivă[1] *av* [At: LEXIC REG. 50 / E: nct] (Reg) Împotrivă.

poivă[2] *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 229 / V: (reg) ***~ibe***, ***ponvă*** / Pl: ***~ve*** / E: mg ***ponyva*** „pânză groasă"] **1** (Trs; Mar) Pânză impermeabilă pentru acoperit mașini, căruțe etc. **2** (Trs; Mar) Foaie de cort Si: *prelată*. **3** (Trs; Mar; și ~ *lucitoare*) Mușama. **4** (Reg; îf *ponvă*) Împletitură de nuiele care se pune pe fundul carului ca să nu curgă cerealele.

poivăna *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155 / V: (cscj) ***~ni*** / Pzi: ***~nez*** / E: cf *paivan*] (Ban) **1** A priponi. **2** A împiedica.

poivănat *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155 / Pl: ? / E: ***poivăna***] (Ban) **1** Priponire. **2** Împiedicare.

poivăni *v* vz ***poivăna***

poiveală *sf* vz ***pohoială***

poj *sm* vz ***povilă***[1]

pojar *sn* [At: HERODOT (1645), 179 / V: (reg) ***no~***, ***pojor***, ***poșar***, ***pro~***, ***sp~*** / Pl: ***~uri*** / E: slv ***пожаръ***] **1** (Îvp) Foc violent și mistuitor, izbucnit, mai ales pe vreme de secetă și arșiță mare. **2** (Îvp; îlv) **A da ~** A incendia. **3** (Îvp) Calamitate. **4** (Îvp; pex) Nenorocire. **5** (Îvp; pan) Lumină roșie, incandescentă, a soarelui din zorii zilei și din amurg. **6** (Îvp; pan) Căldură mare, înnăbușitoare Si: *arșiță*, *caniculă*, *zăduf*, *zăpușeală*, (pop) *năduf*. **7** (Îvp; pan; rar) Senzație nestăpânită de sete produsă de caniculă. **8** (Îvp; fig; pan) Înflăcărare. **9** (Îvp; fig; rar) Patimă. **10** (Îvp; fig; pex) Chin moral produs de o patimă. **11** Boală contagioasă la copii, caracterizată prin febră, catar al mucoaselor și prin apariția unor pete roșii pe piele Si: *rujeolă*, (înv) *morbili*, (reg) *cori*, *ilez*, *mârced*, *pârpor*, *varsat*, *zapor*. **12** (Med; Ban) Scarlatină. **13** (Bot; reg) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **14** (Mol; Buc) Plantă cu floare roșie sau galbenă, nedefinită mai îndeaproape.

pojarnic *sm* [At: BARONZI, L. 160 / Pl: ***~ici*** / E: rs ***пожарник***] (Mol; înv) Pompier.

pojarniță *sf* [At: BARONZI, L. 141 / V: (reg) ***~jăln~***, ***~jern~*** / Pl: ***~țe*** / E: ***pojar*** + ***-niță***] **1** (Îrg) Loc pe care a fost un incendiu. **2** (Îrg; pex) Ceea ce rămâne după incendiu. **3** (Îrg) Morman de jăratic. **4** (Reg) Epidemie de pojar (**11**). **5** Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, netedă și ramificată, cu punete negre sau transparente și cu flori galbene-aurii, care se folosește în medicină pentru tratamentul unor boli de ficat, ca antiseptic și cicatrizant etc. Si: *sunătoare*, (reg) *iarba-lui-Sf-Ion*, *iarba-spaimei*, *lemnie*, *poala-Maicii-Precista*, *pojar* (**13**), *pojărnică* (*Hypericum perforatum*).

pojatic *sn* vz ***poșidic***

pojălniță *sf* vz ***pojarniță***

pojări [At: SIMION DASC., ap. LET. 57 / V: (înv) ***~jeri***, ***~jori*** / Pzi: ***~răsc*** / E: ***pojar***] **1** *vt* (Înv) A incendia. **2** *vr* A se îmbolnăvi de pojar (**11**). **3** *vi* (Ban) A descânta de scarlatină.

pojărit[1] *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 17 / Pl: ? / E: ***pojar***] (Ban) **1** (Înv) Incendiere. **2** Îmbolnăvire de pojar (**11**).

pojărit[2]***, ~ă*** *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***pojar***] (Ban; d. ierburi, buruieni) Distrus prin incendiu.

pojarnică *sf* [At: ALR SN III, h 646/346 / Pl: nct / E: ***pojar*** + ***-nică***] (Bot; reg) Pojarniță (**5**) (*Hypericum perforatum*).

pojărnicie *sf* [At: CREANGĂ, P. 109 / Pl: ***~ii*** / E: ***pojarnic*** + ***-ie***] **1** (Îrg) Post de pompieri. **2** (Reg) Instalație pentru distilarea băuturilor spirtoase.

pojdârcă *sf* vz ***poșircă***

pojejie *sf* vz ***pojijie***

pojeri *v* vz ***pojări***

pojeritură *sf* [At: CHEST. IV, 108/249 / Pl: ***~ri*** / E: ***pojar*** + ***-itură***] (Reg) Loc din pădure devastat de incendiu.

pojernița *sf* vz ***pojarniță***

pojgane *sf* vz ***posganie***

pojganie *sf* vz ***posganie***

pojgarnie *sf* vz ***posganie***

pojghie *sf* [At: ALEXI, W. / A și: *pojghie* / Pl: ***~ii*** / E: nct] (Reg) **1-2** Pojghiță (**7-8**).

pojghiță *sf* [At: PISCUPESCU, O. 102/2 / V: (îrg) ***posg~***, (înv) ***pusg~***, (reg) ***~jită***, ***~jni~***, ***~jviță***, ***pujî~*** / A și: *pojghiță* / Pl: ***~țe***, (pop) ***~ți*** / E: ns cf *pojghie*] **1** (Îrg) Membrană care acoperă unele țesuturi sau organe ale corpului Si: *pieliță*. **2** (Spc) Crustă a unei răni care începe să se cicatrizeze. **3** (Mun) Pușchea. **4** (Îrg) Membrană subțire care învelește unele fructe sau legume Si: *pieliță*. **5** (Îrg; pex) Scoarță de copac. **6** (Îrg; pex) Coajă tare a unor fructe. **7** (Urmat de determinări care arată felul) Strat subțire care se formează la suprafața unui lichid prin răcire, închegare etc. Si: (reg) *pojghie* (**1**). **8** (Pex; urmat de determinări care arată felul) Strat subțire care se depune sau acoperă suprafața unui lucru Si: *crustă*, (reg) *pojghie* (**2**).

pojidic *sn* vz ***poșidic***

pojghie *sf* vz ***pojijie***

pojijie *sf* [At: (a. 1640) BUL. COM. IST. V, 191 / V: (reg) ***~ighie***, ***~jej~***, ***~juj~***, ***podvi~***, ***povi~*** / E: cf ucr *пожива* „hrană, câștig"] (Mol; Trs; esc) **1** Bunuri, avere a unei gospodării, a stânii etc. **2** (Pex) Bagaj. **3** Persoane care aparțin aceleiași familii sau aceluiași neam.

pojiță[1] *sf* [At: BARCIANU / A și: *pojiță* / Pl: ***~țe*** / E: cf *nojiță*] (Reg) **1** Piele de oaie (cu păr) folosită la confecționarea cojoacelor și a altor obiecte de îmbrăcăminte. **2** Fâșie de piele de oaie sau de miel, fără lână, de culoare albă, folosită în cojocărie la ornamentarea, cojoacelor, a traistelor etc. **3** Ață de piele cu care se cos peticele pe cojoc. **4** Ață împreună cu învelișul ce leagă lâna la furcă. **5** Șipcă de lemn fixată pe grinzile pridvorului, pe partea din afară.

pojiță[2] *sf* vz ***pojghiță***

pojivăi *vt* [At: URECHE, L. 240 / Pzi: ***~esc*** / E: rs ***поживать***] (Înv) A risipi.

pojmog *s* [At: CHEST. V, 54/66 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mototol[1].

pojmojit, ~ă *a* vz ***posmăgit***

pojnar *sn* vz ***buzunar***

pojniță *sf* vz ***pojghiță***

pojoaică *sf* [At: H III, 153 / Pl: ? / E: ns cf *pojiță*[1]] (Mol) Hârtie care se pune la furcă atunci când are caier la fuior.

pojodic *sm* vz ***poșidic***

pojomoc *sms* [At: H XVIII, 169 / E: nct] (Reg) Ciupercă nedefinită mai îndeaproape.

pojor *sn* vz ***pojar***

pojori *v* vz ***pojări***

pojujie *sf* vz ***pojijie***

pojvița *sf* vz ***pojghița***

pol[1] *sm* [At: CANTEMIR, I. I., ap. DLR / V: (înv) ***~us***, (îvr) ***~o***, ***~os*** / Pl: ***~i***, (asr, *sn*) ***~uri*** / E: lat ***polus***, ngr ***πόλος***, ger ***Pol***, fr ***pôle***, it ***polo***] **1** (Și*s* ***~ul Pământului***, ***~ geografic***, ***~ terestru***, ***~ pământesc***, rar ***~ul frigului***) Fiecare dintre cele două puncte situate la capetele axei de rotație a Pământului, unde se unesc toate meridianele geografice. **2** (Pex) Teritoriu din jurul polilor[1] (**1**). **3** (Îs) ***~ul nord*** (sau, înv, ***~ arctic***) Punct extrem nordic al Pământului, unde unul dintre capetele axei de rotație a acestuia atinge suprafața globului terestru. **4** (Pex; îas) Teritoriu din jurul polului[1] (**3**) nord. **5** (Îs) ***~ul sud*** (sau, înv, ***~ antarctic***, ***antarcticesc***) Punct extrem sudic al Pământului, unde unul dintre capetele axei de rotație a acestuia atinge suprafața globului terestru. **6** (Pex; îas) Teritoriu din jurul polului[1] (**5**) sud. **7** (Și*s* ***~ ceresc***, înv, ***~ul lumii***) Fiecare dintre cele două puncte de intersecție ale axei Pământului cu sfera cerească, în jurul cărora are loc mișcarea diurnă aparentă a stelelor. **8** (Mat) Fiecare dintre cele două

puncte în care diametrul sferei intersectează sfera. **9** (Fiz) Fiecare dintre cele două puncte ale unui corp, opuse una celeilalte din punctul de vedere al unei anumite proprietăți fizice. **10** Fiecare dintre capetele opuse ale unui magnet. **11** (Fiz; îs) ~ *electric pozitiv* (sau *negativ*) Fiecare dintre cele două regiuni ale unui corp polarizat electric, de la care converg liniile de câmp ale inducției magnetice. **12** Zonă a miezului feromagnetic al circuitului magnetic, pe unde fluxul magnetic principal sau util trece, din materialul feromagnetic în aer și invers. **13** (Îs) *~ul (magnetic) nord* (sau, rar, *~ul nordului*) Zonă a magnetului de la care diverg liniile de câmp ale inducției magnetice. **14** (Îs) *~ul (magnetic) sud* (sau, rar, *~ul sudului*) Zonă a magnetului către care converg liniile de câmp ale inducției magnetice. **15** (Îs) ~ *magnetic (terestru)* Punct de pe suprafața Pământului în care acul magnetic are poziția verticală. **16** Parte componentă a unei mașini electrice care contribuie la magnetizarea circuitului electric al mașinii. **17** Piesă a unei pile galvanice care stabilește contactul cu circuitul exterior. **18** (Mat) Originea unui sistem de coordonate polare. **19** (Fig) Fiecare dintre punctele, situațiile, însușirile etc. aflate la două extremități și opuse una alteia.

pol[2] *sm* [At: CARAGIALE, O. II, 67 / Pl: *~i* / E: rs **пол**] **1** Monedă sau, rar, bancnotă românească de 20 de lei Si: (arg) *polidor* (**1**). **2** Sumă de bani echivalentă cu un pol (**1**) Si: (arg) *polidor* (**3**). **3** (Înv) Monedă rusească sau franțuzească de aur, de valori diferite, care a circulat și în țările române în sec. XIX Si: (înv) *napoleon*, (arg) *polidor* (**3**). **4** (Nob; îs) ~ *ofițeresc* Monedă valorând 5 franci sau jumătate de imperial. **5** (Reg; pgn) Ban de aur.

pol[3] *ss* [At: GCR I, 92/13 / E: slv **полъ**] (Slî; de obicei după un numeral arătând o completare a cantității indicate de acesta) Jumătate dintr-un întreg, dintr-o unitate.

polabă *sf, af* [At: GRAUR, I. L. 198 / Pl: *~be* / E: fr ***polabe*** cf rs *полабский*] **1-2** (Șîs *limba ~*) (Limbă slavă din grupul limbilor slave de apus) care s-a vorbit până în sec. XVIII pe un teritoriu de pe cursul inferior al Elbei.

polac, ~ă *smf, a* vz ***poleac***

poladie *sf* vz ***polată***

polai *sm* vz ***polei***[2]

polakiurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pollakiurie***] (Med) Nevoie de a urina în mod frecvent.

polan *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: cf *rolan*] Fibră textilă poliamidică, fabricată în lungime continuă, ca și lâna sau inul, folosită pentru confecționarea unor țesături.

polar, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 186[v] / 9 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***polaris,*** it ***polare,*** fr ***polaire,*** ger ***polar***] **1** *a* Care aparține polului[1] (**1**) Si: (înv) *polaric* (**1**). **2** *a* Privitor la pol[1] (**1**) Si: (înv) *polaric* (**2**). **3** *a* Care provine de la un pol[1] (**1**) Si: (înv) *polaric* (**3**). **4** *a* Care este specific polului[1] (**1**) Si: (înv) *polaric* (**4**). **5** *a* (Îs) *Steaua ~ă* Stea principală din constelația Carului-Mic, situată pe prelungirea boreală a axei Pământului, care servește ca mijloc de orientare și la determinarea punctului cardinal nord. **6** *a* (Îs) *Noapte ~ă* Noapte de iarnă din extremitatea nordică a Pământului, care durează până la o jumătate de an. **7** *a* (Îs) *Zonă ~ă* Zonă cuprinsă între latitudinea de 75° și poli (**1**). **8** (Zlg; îs) *Urs ~* Specie de urs cu blana albă, care trăiește în regiunile arctice (*Ursus maritimus*). **9** *smp* (Rar) Locuitori de la pol[1] (**1**). **10** *a* Care aparține polilor[1] (**10**) unui magnet Si: (înv) *polaric* (**5**). **11** Care aparține polilor[1] (**17**) unei pile electrice Si: (înv) *polaric* (**6**). **12** *a* Privitor la polii[1] (**10**) unui magnet Si: (înv) *polaric* (**7**). **13** Privitor la polii[1] (**17**) unei pile electrice Si: (înv) *polaric* (**8**). **14** *a* Care aparține unui corp sau unui mediu cu polaritate (**1**). **15** *a* (Mat; îs) *Coordonate ~e* Numere reale care determină poziția unui punct în plan. **16** *sf* (Mat) Loc geometric al punctelor conjugate armonic cu un anumit punct dat, în raport cu cele două puncte în care o dreaptă variabilă ce trece prin punctul dat intersectează o conică dată. **17** *a* (Flz) Care are polaritate (**3**). **18** *a* (Flz) Care se află într-un raport de polaritate (**3**).

polari- [At: DN[3] / V: ***polaro-*** / E: fr, it ***polari-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) polaritate.

polaric, ~ă *a* [At: BARASCH, M. III, 92/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***polar*** + *-ic*] (Înv) **1-4** Polar (**1-4**). **5-8** Polar (**10-13**).

polarimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polarimétrique***] Care se referă la polarimetrie.

polarimetrie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***polarimétrie***] Metodă de analiză cantitativă a substanțelor optice active bazată pe folosirea polarimetrului.

polarimetru *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***polarimètre***] Instrument optic folosit pentru măsurarea unghiului cu care o substanță optic activă rotește planul de polarizare al luminii.

polariscop *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***polariscope***] Instrument optic folosit pentru studiul calitativ al efectelor de polarizate produse asupra luminii la trecerea ei printr-o substanță.

polarisi *vr* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 95/23 / Pzi: *~sesc* / E: ***polar*** + *-isi*] (Înv) A se polariza (**9**).

polaritate *sf* [At: AR (1829), 138[1]/31 / E: fr ***polarité***] **1** Proprietate a unui sistem fizic de a avea, în două puncte ori regiuni ale sale, caracteristici de aceeași natură, dar opuse una celeilalte. **2** (Blg) Proprietate a structurii unui organism vegetal sau a unei părți din el de a forma două puncte de creștere cu proprietăți morfologice și fiziologice diferite, unul la baza plantei, din care cresc rădăcinile, și altul la vârful ei, din care cresc ramuri cu frunze, flori etc. **3** (Fil) Specie a contradicției în care relația dintre doi termeni prezintă cel mai mare grad de opoziție posibil și, totodată, se presupun reciproc, ca polii[1] (**11**) unui magnet.

polariza [At: ALEXI, W. / Pzi: *~zez* / E: fr ***polariser***] **1** *vtf* A transforma lumina naturală prin fenomenele de refracție, reflecție, birefrigerență etc. **2-3** *vir* (D. corpuri sau sisteme) A dobândi proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici. **4** *vtf* A face să dobândească proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici. **5-6** *vir* (D. corpuri sau sisteme) A dobândi proprietatea de a avea caracteristici de aceeași natură, dar opuse una celeilalte. **7** *vtf* A aduce un mediu în stare de polaritate (**1**). **8-9** *vtr* (Fig) A (se) concentra în jurul cuiva sau a ceva. **10** *vr* (Pgn) A alcătui extreme opuse care se presupun reciproc.

polarizabil, ~ă *a* [At: LTR[2] XIII, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polarisable***] (D. medii) Care poate fi ușor polarizat (**7**).

polarizabilitate *sfs* [At: LTR[2] XIII, 12 / E: fr ***polarisabilité***] **1** Însușire a unui mediu de a putea fi polarizat ușor. **2** Raport dintre un moment inclus al unei molecule și intensitatea câmpului electric care produce acest moment.

polarizant, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. I, 113 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***polarisant***] **1** Care transformă lumina naturală prin fenomene de refracție, reflecție, birefrigerență etc. Si: *polarizator* (**1**), *polarizor* (**1**). **2** Care dobândește proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici Si: *polarizator* (**2**), *polarizor* (**2**). **3** Care aduce un mediu în stare de polaritate (**1**) Si: *polarizator* (**3**), *polarizor* (**3**). **4-5** Care poate produce polarizare (**1-2**) Si: *polarizator* (**4-5**), *polarizor* (**4-5**). **6** (D. instrumente) Care folosește lumina polarizată (**1**). **7** (Îs) *Microscop ~* Microscop care lucrează cu lumină polarizată (**1**) și utilizată, mai ales, la studiul cristalelor.

polarizare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~zări* / E: ***polariza***] **1** (Șîs ~ *a luminii*) Transformare a luminii naturale, prin reflexie, refracție, birefringență etc. **2** Proces fizic prin care unele corpuri sau sisteme dobândesc proprietatea de a avea poli[1] (**9**) electrici sau magnetici. **3** (Pex) Stare a unui sistem care a suferit o polarizare (**2**) Si: *polarizație* (**3**). **4** (Îs) ~ *electrică* Realizare a asimetriei în distribuția sarcinii electrice pozitive și negative a unui sistem fizic, atom, moleculă etc., a unui mediu sau a unui corp. **5** (Îs) ~ *electrolitică* (sau *electrochimică*) Acumulare la electrozii unei băi de electroliză sau a unei pile electrochimice a ionilor care realizează conducția prin soluția electrolitului. **6** (Îs) ~ *rotatorie* Fenomen de rotire a planului de polarizație a luminii liniar polarizate la trecerea ei printr-o substanță activă din punct de vedere optic. **7** (Imp) Proces fizic prin care un sistem capătă proprietăți preferențiale după o anumită direcție. **8** (Imp; pex) Stare a unui sistem care a suferit o polarizare (**7**). **9** Proces fizic prin care raza de lumină își schimbă mișcarea normală ondulatorie pe mai multe planuri într-o mișcare ondulatorie pe un singur plan. **10** (Pex) Stare a unui corp

care a suferit o polarizare (**9**). **11** Stare a unui mediu ale cărui proprietăți sunt descrise local de mărimi vectoriale. **12** (Pex) Mărime vectorială care descrie o polarizare (**11**). **13** (Lin) Dezvoltare, în direcții opuse, a sensurilor unui cuvânt, nediferențiate la origine. **14** (Flz) Formare a unei contradicții în care relația dintre doi termeni prezintă cel mai mare grad de opoziție posibil și, totodată, se presupun reciproc.

polarizat, ~ă *a* [At: DRĂGHICEANU, C. 21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***polariza***] **1** (D. lumină) Care a fost transformat prin fenomenele de reflecție, refracție, birefrigență etc. **2** (D. lumină; sîs *lumină plan* sau *lumină liniar ~ă*) În care vectorul electric sau magnetic are un plan unic ori o direcție unică de oscilație. **3** (D. corpuri sau sisteme) Care a dobândit proprietatea de a avea poli magnetici sau electrici. **4** (D. mediu) Adus în stare de polaritate (**1**). **5** (Fig) Concentrat în jurul cuiva sau a ceva.

polarizator[1] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Polarisator***] Polarizor (**6**).

polarizator[2]***, ~oare*** *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***polarisateur***] (Înv) **1-5** Polarizant (**1-5**).

polarizație *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iune*** (S și: *~isa~*) / Pl: *~ii* / E: fr ***polarisation***] **1** (Fzl; îvr) Inversiune sau schimbare a unei funcții fiziologice sub influența unui factor fizic. **2** Stare a unui corp, sistem fizic care are polaritate (**1**). **3** Polarizare (**3**). **4** (Îs) *~ electrică* Stare a unui corp sau a unui sistem fizic care posedă cel puțin doi poli electrici, plus și minus. **5** (Sîs *~ia luminii*) Stare a unui fascicul luminos în care toate radiațiile electromagnetice componente au aceeași direcție de oscilație. **6** (Îas) Totalitate a fenomenelor legate de producerea și de efectele luminii polarizate. **7** (Îs) *~ cromatică* Ansamblu al figurilor de interferență, viu colorate, obținute prin cercetarea cristalelor birefringente în lumină polarizată (**2**), cu ajutorul unui polariscop. **8** Mărime vectorială care caracterizează polarizația (**2**).

polarizațiune *sf* vz ***polarizație***

polarizor, ~oare [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***polariseur***] **1-5** *a* Polarizant (**1-5**). **6** *sn* Dispozitiv optic care servește la polarizarea (**1**) luminii Si: *polarizator*[1].

polaro- *ec* vz ***polari-***

polarograf *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***polarographe***, ger ***Polarograph***] Aparat pentru înregistrarea grafică sau fotografică a curbei curent-tensiune, utilizat în analiza electrochimică.

polarografic, ~ă *a* [At: LTR[2] XIII, 16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polarographique***] **1** Care aparține polarografiei. **2** Privitor la polarografie. **3** Care folosește polarografia.

polarografie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***polarographie***] Metodă de analiză electrochimică a unei substanțe (în soluție), realizată cu ajutorul polarografului.

polaroid [At: LTR[2] / Pl: (**1**) *~izi*, (**2-4**) *~e* / E: fr ***polaroïd***] **1** *sm* Placă polarizoare confecționată dintr-un material special, folosită pentru construcția farurilor și a parbrizelor de automobile. **2** *sn* Procedeu fotografic care permite obținerea unor imagini pozitive într-un interval de timp scurt. **3** *sn* Aparat fotografic cu care se obține automat fotografia, imediat după expunere, cu materiale fotosensibile speciale. **4** *sn* Fotografie obținută cu polaroidul (**2**).

polasia *sfa* [At: I. CR. I, 155 / E: nct] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută polasia (**1**).

polată *sf* [At: CORESI, EV, 523 / V: (reg) ***palotă, ~adie, ~tie, ~tră*** / Pl: *~lăți* / E: bg ***полата***] **1** (Îrg) Palat[1] domnesc, împărătesc. **2** (Prc) Sală într-un palat[1]. **3** (Pex) Curte domnească, princiară, împărătească. **4** (Reg) Încăpere mică lângă o casă țărănească, formată, uneori, dintr-un acoperiș pe stâlpi servind ca magazie sau ca adăpost împotriva ploii, a soarelui etc. Si *magazie*, (pop) *șopron*. **5** (Reg) Adăpost improvizat făcut de ciobani. **6** (Reg) Șopron făcut la o stână pentru adăpostul vitelor Si: *colibă*. **7** (Reg) Prisacă. **8** (Reg) Cameră mică de locuit, în casele țărănești. **9** (Olt; Trs) Perete de legătură între casă și o clădire alăturată. **10** (Reg) Streașină la casă. **11** (Reg) Bucată de scândură așezată la streașina casei. **12** (Reg) Pervaz[1]. **13** (Mun) Porțiune dintr-un gard de scânduri. **14** (Trs) Schelă folosită ca suport de către muncitorii care lucrează la înălțime, la construcția sau reparația unei case. **15** (Reg; îf *polatie*) Avere. **16** (Reg; îaf) Zestre. **17** (Reg; îaf) Calabalâc. **18** (Reg; csc) Membri ai unei familii. **19** (Reg; csc; îf *poladie*) Populație a unui ținut sau a unei țări.

polatie *sf* vz ***polată***

polatră *sf* vz ***polată***

polă *sf* vz ***poală***

polăcesc, ~ească *a* vz ***polecesc***

polăceşte *av* vz ***polecește***

polăit, ~ă *a* vz ***poleit***[2]

polărit, ~ă *a* [At: VICIU, COL, 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poală***] (Pop) **1** (D. haine) Împodobit cu cusături, șnururi, panglici etc. la poale Si: (pop) *poligit* (**1**). **2** (D. cojoace) Cu o bordură de blană la poale Si: (pop) *poligit* (**2**).

polătică *sf* [At: BUL, FIL, V, 171 / Pl: nct / E: ***polată*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Polată (**4**) (mică). **3** (Reg) Bucătărie de vară în gospodăriile țărănești.

polbag *sm* vz ***podbal***

polbal *sm* vz ***podbal***

polbar *sm* vz ***podbal***

polbeag *sm* vz ***podbal***

polbeal *sm* vz ***podbal***

polbean *sm* vz ***podbal***

polbiag *sm* vz ***podbal***

polbici *sm* vz ***poghircă***

polc *sn* [At: URECHE, L, 138 / Pl: *~uri* / E: ucr, rs ***полк***] **1** (Înv) Unitate militară în țările române, la sfârșitul Evului Mediu, corespunzătoare regimentului de mai târziu. **2** (Îvr) Legiune în armata romană.

polcă[1] *sf* [At: CR (1846), 20[2]/36 / V: (reg) ***poal~, porcă*** / Pl: *~lci* / E: fr ***polka***, rs ***полка***] **1** Dans popular din Boemia, cu ritm sprinten, vioi, puternic marcat, însoțit de mici salturi, care, în a doua jumătate a sec. XIX, a devenit unul dintre cele mai cunoscute dansuri de bal. **2** Melodie după care se execută polca[1] (**1**).

polcă[2] *sf* [At: SEVASTOS, N, 47 / Pl: *~lci* / E: rs ***полька*** „poală a hainei"] (Reg) Haină sau jachetă pe care o poartă femeile la țară, făcută din stofă sau lână împletită și croită pe talie, de lungime variabilă, de obicei scurtă căptușită sau îmblănită.

polcău *sn* vz ***poclău***

polcea *sf* [At: VICIU, GL, / V: ***~licea*** / Pl: *~ele* / E: ***poala***] **1** (Reg) Tiv la obiectele de îmbrăcăminte. **2** (Trs; îf *policea*) Încrețitură pe pieptul unei cămăși Si *cută*.

polcovnec *sm* vz ***polcovnic***

polcovnic *sm* [At: URECHE, L, 94 / V: (înv) ***~nec*** / Pl: *~ici* / E: ucr, rs ***полковник***] (Înv) **1** Grad militar corespunzător colonelului de mai târziu. **2** (Pex) Persoană care avea gradul de polcovnic (**1**). **3** Comandant al unui polc (**1**). **4** Comandant al unui grup de oameni însărcinați cu ordinea publică, cu paza podurilor cu îndeplinirea unor treburi administrative etc. **5** (Îs) *~ de străini* Subaltern al marelui vornic de poliție, însărcinat cu strângerea dărilor străinilor care locuiau în București.

polcovnicat *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, M, N, 18 / Pl: *~uri* / E: ***polcovnic*** + *-at*] (Rar) **1-2** Polcovnicie (**1-2**).

polcovniceas**că** *sf* [At: (a. 1839) DOC, EC, 730 / Pl: *~ese* / E: ***polcovnic*** + *-easă*] (Înv) **1-3** Soție a polcovnicului (**2-4**).

polcovnicel *sm* [At: (a. 1803) URICARIUL, VII, 387 / Pl: *~ei* / E: ***polcovnic*** + *-el*] (Înv) **1-6** (Șhp) Polcovnic (**2-4**) (tânăr). **7-9** Subaltern al polcovnicului (**2-4**).

polcovnicesc, ~easc**ă** *a* [At: CR (1830), 274[1]/25 / Pl: *~eşti* / E: ***polcovnic*** + *-esc*] **1-4** Care aparține polcovnicului (**1-4**). **5-8** Privitor la polcovnic (**1-4**). **9-12** Care provine de la polcovnic (**1-4**). **13-16** Care este sub comanda unui polcovnic (**1-4**).

polcovnicie *sf* [At: DOC, EC, 272 / Pl: *~ii* / E: ***polcovnic*** + *-ie*] **1** Funcție de polcovnic (**4**) Si: (rar) *polcovnicat* (**1**). **2** Instituție reprezentată de polcovnic (**4**) Si: (rar) *polcovnicat* (**2**).

polcuță[1] *sf* [At: H X, 455 / Pl: *~țe* / E: ***polcă***[1] + *-uță*] **1-4** (Reg; șhp) Polcă[1] (**1-2**) (scurtă).

polcuță² *sf* [At: MANOLESCU, I. 224 / Pl: *~țe* / E: ***polcă²*** + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Polcă² (mică).

polcuță³ *sf* [At: EPURE, P. 43 / Pl: *~țe* / E: ***poală*** + *-icuță*] **1-2** (Ban; Trs; șhp) Poală (mică).

poldei *sm* vz ***boldei***

polder *sn* [At: SADOVEANU, O. IX, 219 / Pl: *~e* / E: ger ***Polder***] **1** Denumire dată în Olanda unei porțiuni joase de uscat smulsă mării sau unui lac maritim prin îndiguire și drenare. **2** Sol format de depunerile rămase în urma retragerii apelor fluviilor sau ale râurilor, a secării bălților etc.

poleac, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 324 / V: (reg) *~ah, ~lac* / Pl: *~eci, ~ece* / E: pn ***Polak***, ucr, rs ***полякъ***] **1-9** *smf, a* (Îrg) Polonez (**1-9**). **10** *smf* (Buc) Persoană care are un defect de vorbire. **11** *smf* (Reg) Reformat².

poleah, ~ă *smf, a* vz ***poleac***

poleai *sms* vz ***polei²***

poleajen *sn* [At: COMAN, GL. / V: (reg) *~ejen* / Pl: *~e* / E: cf *polejnic*] **1** (Olt) Loc plan la marginea unei păduri sau a unui deal. **2** (Reg) Pantă lungă a unui drum.

polecandru *sn* vz ***policandru***

polecesc, ~ească *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 57/12 / V: (înv) *~lăc~* / Pl: *~ești* / E: ***poleac*** + *-esc*] (Îrg) **1-4** Polonez (**6-9**).

polecește *av* [At: LB / V: ***polăc~*** / E: ***poleac*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca polonezii (**5**). **2** În limba poloneză (**11**).

polecioară *sf* vz ***policioară***

polecniță *sf* vz ***poleditâ***

polecră *sf* vz ***poreclă***

polecri *v* vz ***porecli***

polediște *sf* [At: A V, 15 / A: nct / Pl: ? / E: ***poleditâ***] css (Reg) Polei¹ (**1**).

poledița *vtim* [At: H XVIII, 136 / V: *~ejnița*, (cscj) *~ți* / Pzi: 3 *~țează*, *poledița* / E: ***poledița***] (Reg) A se face polei¹ (**1**).

poledită *sf* [At: LB / V: (îrg) *~egni~*, (înv) *~evită*, (reg) *~ecnită, ~eghită, ~etită, polighită, polivită* / Pl: *~țe* / E: bg ***полединца***, srb ***poledica***] **1** (Îrg) Polei¹ (**1**). **2** (Mol; Buc; pex) Chiciură. **3** (Îvr; îf *polegniță*) Brumă. **4** (Îvr; îaf) Sloi¹ care plutește pe apă. **5** (Trs; îaf) Zăpadă.

poledîți *v* vz ***poledița***

poleghită *sf* vz ***poledită***

polegnită *sf* vz ***poledită***

polei¹ *sm* [At: POLIZU / V: (reg) *~eu, ~lie* / Pl: *~uri*, (pop) *~e* / E: pvb ***polei⁴***] **1** Strat subțire și neted de gheață format pe suprafața solului, pe arbori sau pe alte obiecte, prin înghețarea apei de ploaie sau din topirea zăpezii Si: (pop) *ghețuș*, (îrg) *poledită* (**1**), (reg) *polediște*, *policie¹* (**1**), *poleială* (**12**). **2** (Reg; pex) Chiciură. **3** (Rar) Poleială (**2**). **4** (Mun; Olt) Staniol. **5** (Fig) Strălucire. **6** (Olt) Săniuță rudimentară pentru copii. **7** (Olt) Scară cu două trepte la capete, folosită pentru coborâtul butoaielor din car sau în pivniță. **8** (Reg; pcf) Polen al porumbului.

polei² *sms* [At: COTEANU, PL. / V: (reg) *~lai, ~eai, pul~* / E: ger ***Polei*** cf lat *puleium*] (Bot; Trs) Busuiocul-cerbilor (*Mentha pulegium*).

polei³ *smp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *lei* (pll *leu*)] (Reg) Ființe supranaturale din basme.

polei⁴ [At: (a. 1654) GCR I, 173 / 7 / V: (îrg) *~lii*, (înv) *~li* / Pzi: *~esc*, (înv) *polei* / E: slv ***политѣти***] **1** *vt* (Cu determinările „cu aur", „cu argint") A acoperi un obiect cu un strat subțire de aur sau argint cu scopul înfrumusețării sau protejării lor. **2** *vt* (Reg) A acoperi vasele de aramă cu var. **3** *vt* A înveli într-o foiță subțire de staniol, de hârtie colorată. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) cizela. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) dezvolta. **8** *vt* (Fig) A prezenta o situație, o idee, un aspect etc. într-o lumină mai favorabilă. **9-10** *vtrp* A (se) învălui într-o lumină aurie sau argintie. **11-12** *vtr* (A face să strălucească sau) a străluci.

poleială *sf* [At: ANON. CANTAC. / V: (îrg) *~lială*, (înv) *~loi~*, (îvr) *~liia~* / P: *~ieli* / E: ***polei⁴*** + *-eală*] **1** Poleire (**1**). **2** (Ccr) Strat de metal, mai ales, de aur, argint, cu care se acoperă decorativ unele obiecte Si: (rar) *polei* (**3**), *poleitură* (**2**), (îvr) *poliment*. **3** Foaie subțire de staniol cu care se învelesc diverse articole din comerț, mai ales alimentele. **4** (Rar) Fir de aur, de argint etc., folosit la țesături sau cusături. **5** (Fig) Perfecționare, șlefuire a unor opere literare sau științifice. **6** (Fig) Aparență înșelătoare de cultură, de civilizație etc. **7** (Fig) Ceea ce încearcă să dea un aspect bun, frumos, valoros unor lucruri lipsite de valoare. **8** (Fig) Strălucire aparentă. **9** Lustruire a unui obiect. **10** (Fig) Perfecționare a unei opere literare sau științifice. **11** (Reg; îf *polială*) Polei¹ (**1**). **12** Lumină aurie sau argintie care învăluie ceva.

poleier *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / P: *~le-ier* / V: (reg) *~li~* / Pl: *~i* / E: ***polei⁴*** + *-ar*] (Reg) Poleitor.

poleire *sf* [At: MAIOR, IST. 158/9 / V: (înv) *~li~* / Pl: *~ri* / E: ***polei⁴***] **1** Acoperire (a unor obiecte) cu un strat de aur, argint în scopul înfrumusețării sau protejării lor Si: *poleială* (**1**), *poleit¹* (**1**), *poleitură* (**1**). **2** Șlefuire fină a pieselor de metal. **3** (Reg) Acoperire cu var a unor vase de aramă. **4** Învelire în foiță subțire de staniol, hârtie colorată. **5** (Fig) Cizelare. **6** (Fig) Dezvoltare. **7** (Fig) Prezentare a unor fapte, împrejurări, idei etc. într-o lumină favorabilă. **8** (Fig) Învelire în lumină aurie, argintie. **9** (Fig) Strălucire. **10** (Fig) Evoluție. **11** (Fig) Civilizație.

poleit¹ *sn* [At: (a. 1706) IORGA, S. D. V, 369 / E: slv ***политѣти*** „polei"] **1** Poleire (**1**). **2** (Rar) Șlefuire fină.

poleit² *~ă a* [At: PSALT. 87 / V: (înv) *~lăit, ~lict, ~lit, ~luit*, (reg) *~liit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***polei⁴***] **1** (D. obiecte) Acoperit în scop decorativ cu un strat subțire de metal, de aur sau de argint sau cu un praf de bronz, cu staniol etc. **2** (Pgn) Care este acoperit cu un strat strălucitor. **3** (Pex) Strălucitor. **4** (Îvr) Cusut cu fir de aur. **5** (Fig; d. stil, limbă, exprimare) Cizelat. **6** (Fig) Cultivat. **7** (Fig) Civilizat. **8** (Îvr; d. fața omului; îf *polit*) Îngrijit. **9** (Îvr; d. fața omului; îaf) Înfrumusețat. **10** (Îvr; îf *poliet*) Ipocrit. **11** (Fig) Învăluit într-o lumină aurie sau argintie. **12** (D. obiecte de metal, lentile etc.) Lustruit.

poleit³ *~ă a* [At: DELAVRANCEA, S. 11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***po-³*** + ***leit***] **1-2** (Îc) (**A fi**) **leit- ~** (A fi) foarte asemănător, (aproape) identic.

poleitor *sm* [At: POLIZU / P: *~le-i~* / Pl: *~i* / E: ***polei⁴*** + *-tor*] Muncitor care poleiește⁴ (1) Si: (reg) *poleier*.

poleitură *sf* [At: DRLU / P: *~le-i~* / V: (înv) *~liet~, ~li~* / Pl: *~ri* / E: ***polei⁴*** + *-(i)tură*] **1** (Rar) Poleire (**1**). **2** (Rar) Poleială (**2**). **3** (Înv; fig; îf *polietură*) Cizelare. **4** (Înv) Lustruire.

polejen *sn* vz ***poleajen***

polejnic, ~ă *a* [At: CADE / V: (reg) *~eșn~, ~liezn~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf bg *полегма*, srb *polešati* „a sta culcat"] **1** (Olt; Ban; d. terenuri) Plan. **2** (Mun; d. terenuri, drumuri, acoperișuri etc.) Care este ușor înclinat.

polejnici *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *~esc* / E: ***polejnic***] (Reg) A nivela terenuri.

polejnița *v* vz ***poledița***

polejnită *sf* [At: CHEST. IV, 61/174 / Pl: *~țe* / E: pvb ***polejnița***] (Reg) Pământ moale și alunecos.

poleleu¹ *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 155 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) „Coșarcuță".

poleleu² *sn* [At: LEXIC REG. 50 / Pl: *~e* / E: cf *teleleu*] (Reg) Fel de a se prezenta Si: *aspect, ținută*.

poleleu³ *sn* vz ***polieleu¹***

polemar *sn* vz ***pălimar¹***

polemarh *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, (înv) *~rși* / E: ngr ***πολέμαρχος*** cf fr *polémarque*] (Înv) **1** Conducător de oști din Grecia antică. **2** Ofițer sau magistrat însărcinat cu treburi administrative în timpul războiului.

polemarhie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***polemarh*** + *-ie* cf fr *polémarchie*] (Înv) **1-2** Funcție de polemarh (**1-2**).

polemic, ~ă [At: MAIOR, I. B. 86/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***πολεμική***, it ***polemico***, fr ***polémique***] **1** *a* Care presupune o atitudine critică Si: *combativ, critic*. **2** *a* Care are caracter de controversă. **3** *a* Care se prezintă sub forma unei lupte de idei vii sau agresive. **4-5** *sf* (Discuție în contradictoriu, agresivă sau aprinsă, sau) luptă de idei în scris, pe o temă

literară, științifică, politică etc. Si: *controversă, dezbatere*, (mgî) *polemie* (1).

polemie *sf* [At: BARȚIANU, P. A. I, 609 / Pl: *~ii* / E: mg ***polemia***] (Mgî) **1** Polemică (**4**). **2** (Ccr) Lucrare care se prezintă sub forma unei lupte de idei.

polemism *sns* [At: DN[3] / E: ***polemică*** + *-ism*] **1** Caracter a ceea ce presupune o atitudine critică. **2** Caracter a ceea ce se prezintă sub forma unei lupte de idei.

polemist, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, O. III, 49 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***polémiste***] **1-2** Persoană care (poartă o discuție în contradictoriu sau) duce o luptă de idei în scris pe o temă politică, științifică, literară etc. **3** Persoană care practică și iubește polemica (**5**) Si: *pamfletar*.

polemiza *vi* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***polémiser***] **1-2** A susține (o discuție în contradictoriu sau) o luptă de idei în scris pe o temă politică, științifică, literară etc. **3** (Pgn) A discuta în contradictoriu.

polemizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***polemiza***] **1-2** Susținere (a unei discuții în contradictoriu sau) a unei lupte de idei în scris pe o temă politică, științifică, literară etc. **3** (Pgn) Discuție în contradictoriu.

polemolog, ~a *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***polémologue***] Specialist în polemologie.

polemologic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polémologique***] **1** Care aparține polemologiei. **2** Privitor la polemologie. **3** Care este specific polemologiei.

polemologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polémologie***] Știință care studiază cauzele izbucnirii războiului, diferitele forme sub care se manifestă acesta ca fenomen social, funcțiile și efectele sale.

polemoscop *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~oape* / E: fr ***polémoscope***] (Înv) Ochean[1] de mare putere, folosit în război.

polen[1] *sn* [At: ER 83[v]/11 / V: (înv) ***~lin***, (reg) ***~cu*** / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***pollen***, lat ***pollen***, ger ***Pollen, Polin***, it ***polline***] **1** (Bot) Pulbere constituită din grăuncioare sferice, microscopice, gălbui, produsă de anterele staminelor. **2** (Trs; Buc) Pășună[1] (**1**).

polen[2] *sms* [At: BORZA, D. 23 / V: ***~e*** *s* / E: ucr ***полин***] (Bot; reg; și *s ~ de cel mare*) Pelin (**1**) (*Artemisia absinthium*).

polenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: it ***polena***, fr ***poulain***] (Mar) Imagine de animale, figură statuară sacră sau profană, care se sculpta ca ornament pe prora vaselor.

polene *s* vz ***polen[2]***

polenic *am* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: ***polen[1]*** + *-ic*] (Bot; îs) *Sac ~* Fiecare dintre cavitățile care se formează în anterele staminelor unei flori și în care se formează polenul[1] (**1**).

polenifer, ~ă *a* vz ***polinifer***

poleniza *vt* [At: LTR[2] XVIII, 20 / Pzi: *~zez* / E: ***polen[1]*** + *-iza*] (C. i. plante) A transporta polenul (**1**) de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului, pentru a produce fecundația.

polenizare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2395 / V: (înv) ***~lin~*** / Pl: *~zări* / E: ***poleniza***] Transportare a polenului[1] (**1**) de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului, pentru a produce fecundația Si: (rar) *polenizație*.

polenizator *sm* [At: DEX / V: ***~lin~*** / Pl: *~i* / E: ***poleniza*** + *-tor*] Varietate de pom, de arbust sau de altă plantă al cărei polen fecundează florile altei varietăți, din aceeași specie sau din altă specie, asigurând fertilitatea acestora.

polenizație *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***~lin~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pollinisation***] (Rar) Polenizare.

polentă *sf* [At: DRLU / E: it ***polenta***] **1** (Îdt) Mămăligă (**1**). **2** Fiertură de mălai sau de făină.

polesnic, ~ă *a* vz ***polejnic***

poletită *sf* vz ***poleditâ***

polen[1] *sn* vz ***polei[1]***

polen[2] *sn* vz ***polen[1]***

poleviță *sf* vz ***poleditâ***

polfăi [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: fo cf *molfăi*] **1** *vt(a)* (Reg) A mânca lacom și cu zgomot Si: (pop) *a chelfăi*. **2** *vt(a)* (Olt; Mun) A molfăi. **3** *vi* (Mun) A vorbi încet și nedeslușit.

polfăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~fă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***polfăi*** + *-eală*] **1** (Reg) Obicei de a mânca lacom și cu zgomot Si: (reg) *polfăit* (**1**), (pop) *chelfăială*. **2** (Mun) Molfăială. **3** (Mun) Fel de a vorbi încet și nedeslușit Si: (reg) *polfăit[1]* (**3**), *polfăitură*.

polfăit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***polfăi***] (Reg) **1** Polfăială (**1**). **2** Molfăială. **3** Polfăială (**3**).

polfăit[2], ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***polfăi***] (Mun) **1** Care mănâncă încet, molfăind în gingii. **2** Care mișcă luleaua în gură în timp ce fumează. **3** (Pex; d. fumat) Care se practică prin mișcarea lulelei în gură cu limba. **4** Care vorbește cu greutate și nedeslușit.

polfăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~fă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***polfăi*** + *-tură*] (Mun) **1** Polfăială (**1**). **2** Molfăială. **3** Polfăială (**3**).

poli[1] *v* vz ***polei[4]***

poli-[2] [At: ALEXI, W. / E: fr ***poly-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Mai mulți. **2** Multiplu.

poliacetat *sm* [At: LTR[2] XVIII, 22 / P: *~li-a~* / Pl: *~ați* / E: ***poli-[2]*** + ***acetat***] (Îs *~ de vinil*) Produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil, folosit la fabricarea lacurilor, a vopselelor, a alcoolului polivinilic etc.

poliachenă *sf* [At: LTR[2] I, 55 / P: *~li-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***polyakène***] Fruct format din mai multe achene.

poliacid, ~ă *sm, a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***polyacide***] **1-2** (Acid) care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen înlocuibili cu atomi de metal. **3-4** (Corp) care posedă mai multe funcții acide.

poliadenită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***polyadénite***] (Med) Inflamație simultană a mai multor ganglioni.

poliadenom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***polyadénome***] (Med) Tumoare benignă a glandelor.

polială *sf* vz ***poleiala***

polialcool *sm* [At: LTR[2] / P: *~li-al-co-ol* / Pl: *~i* / E: fr ***polyalcool***] **1** (Lpl) Clasă de substanțe organice care conțin în moleculă două sau mai multe grupări hidroxil, legate de radicali alifatici, obținută din produse naturale sau sintetice și folosită la fabricarea fibrelor sintetice de melană. **2** (Șls) Alcool cu mai multe grupări hidroxil care face parte din clasa polialcoolilor (**1**).

poliamid *sn* vz ***poliamidă***

poliamidă *sf* [At: LTR[2] / V: ***poliamid*** *sn* / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***polyamide***] (Mpl) Produs macromolecular filiform, obținut prin policondensarea unor acizi, aminoacizi, prin polimerizarea lactamelor etc., folosit la fabricarea unor fibre sintetice și ca material de presare.

poliamidic, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4840 / P: *~li-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poliamidă*** + *-ic*] **1** Care este făcut din poliamidă. **2** Privitor la poliamide. **3** Care face parte din poliamide.

poliandră *sf, af* [At: LM / P: *~li-an~* / Pl: *~re* / E: fr ***polyandre***] **1-2** (Floare) care are multe stamine pe pistil. **3-4** (Femeie) care este căsătorită, în același timp, cu mai mulți bărbați Si: *poligamă* (**3-4**).

poliandric, ~ă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyandrique***] **1-2** Care se referă la poliandrie (**1-2**).

poliandrie *sf* [At: CAIET, 78[r]/10 / P: *~li-an~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyandrie***] **1** (Bot) Caracteristică a unor plante de a avea multe stamine pe pistil. **2** Formă istorică de organizare a familiei, întâlnită astăzi numai la unele triburi primitive, în care o femeie poate să aibă în același timp mai mulți soți.

poliarh *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~li-arh* / Pl: *~i, ~rși* / E: ngr ***πολύαρχος***] (Înv; în unele țări) Fiecare dintre conducătorii unei poliarhii.

poliarhic, ~ă [At: RUS, I. I, 72 / 12 / P: *~li-ar~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***πολυαρχικός***] (Înv) **1-2** Care aparține (poliarhului sau) poliarhiei. **3-4** Privitor (la poliarh sau) la poliarhie. **5-6** Care este specific (poliarhului sau) poliarhiei.

poliarhie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~rșie*** / P: ***~li-ar~*** / Pl: ***~ii*** / E: ngr ***πολυαρχία***, fr ***polyarchie***] (Înv; în unele țări) Formă de guvernământ în care puterea este exercitată concomitent de mai multe persoane.

poliarșie *sf* vz ***poliarhie***

poliarterită *sf* [At: DN[3] / P: ***~li-ar~*** / Pl: ***~te*** / E: fr ***polyartérite***] (Med) Inflamație (acută) concomitentă a mai multor elemente ale sistemului arterial.

poliarticular, ~ă *a* [At: BELEA, P. A. 268 / P: ***~li-ar~*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***polyarticulaire***] **1** Care aparține mai multor articulații. **2** Privitor la mai multe articulații. **3** Care afectează mai multe articulații.

poliartrită *sf* [At: DM / P: ***~li-ar~*** / Pl: ***~te*** / E: fr ***polyarthrite***] **1** Inflamare acută sau cronică a mai multor articulații concomitent, cauzată de reumatism, tuberculoză, colibacili etc. **2** (Îs) ***~ cronică evolutivă*** Formă de reumatism cronic deformant, cu evoluție progresivă, care afectează mai întâi articulațiile extremităților.

poliartropatie *sf* [At: DN[3] / P: ***~li-ar~*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***polyarthropathie***] Îmbolnăvire concomitentă a mai multor articulații.

poliartroză *sf* [At: DM[3] / P: ***~li-ar~*** / Pl: ***~ze*** / E: fr ***polyarthrose***] Reumatism cronic la mai multe articulații concomitent.

poliatlon *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / P: ***~li-a~*** / Pl: ***~oane*** / E: fr ***polyathlon***] Complex de probe din diferite discipline sportive, practicat la o competiție.

poliatomic, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: ***~li-a~*** / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***polyatomique***] (D. molecule sau radicali) Care conține doi sau mai mulți atomi identici.

polibază *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ze*** / E: fr ***polybase***] (Chm) Corp care posedă mai multe funcții bază.

polibazic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***polybasique***] (D. acizi) Care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen ce pot fi înlocuiți cu atomi metalici.

polibrăzdar *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2400 / Pl: ***~e*** / E: ***poli-[2]*** + ***brăzdar***] Plug cu mai multe brăzdare.

polibutadienă *sf* [At: DEX-S / P: ***~di-e~*** / Pl: ***~ne*** / E: eg ***polybutadiene***] Polimer sintetic folosit sub formă de cauciuc sintetic.

policalifica *vit* [At: DEX-S / Pzi: *policalific* / E: ***poli-[2]*** + ***califica***] **1-2** A (se) califica în mai multe specialități.

policalificare *sf* [At: RL 1971, nr. 8439 / Pl: ***~cări*** / E: ***poli-[2]*** + ***calificare***] Calificare în mai multe specialități.

policalificat, ~ă *a* [At: RL 1973, nr. 8858 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***poli-[2]*** + ***calificat***] **1-2** Care (are sau) cere o pregătire profesională multilaterală. **3** Care este calificat în mai multe domenii de specialitate.

policand *sn* vz ***policandru***

policandel *sn* vz ***policandru***

policandru *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 195/11 / V: (înv) ***~lec~, policand, ~del, ~iga~*** / Pl: ***~re***, (înv) ***~ri*** / E: ngr ***πολυκάνδηλον***] (Asr) Candelabru cu mai multe brațe Si: *lustră*.

policaprolactamă *sf* [At: DEX / Pl: ***~me*** / E: fr ***polycaprolactame***] Fibră sintetică de tip poliamidic, cu structură filiformă, obținută prin polimerizarea caprolactamei, comercializată sub denumirea de relon.

policar *sm* [At: ANTROP. 15/7 / Pl: ***~i***, (rar, *sn*) ***~e*** / E: lat ***pollicaris***] **1** (Înv) Unitate de măsură a lungimii sau a lățimii egală cu aproximativ 3 cm. **2** Deget gros al mâinii Si: *police*. **3** (Pan) Deget din spate al piciorul la pasăre.

policarburant *ai* [At: DN[3] / E: fr ***polycarburant***] (Îs) *Motor* ~ Motor care poate funcționa cu întreaga gamă de combustibil.

policarp, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***polycarpe***] (Bot) **1-2** Policarpic (**1-2**).

policarpic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 53 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: cf *carpelă*] **1** (D. plante) Care are mai multe carpele Si: *policarp* (**1**). **2** (D. plante perene) Care produce semințe succesiv, un șir de ani Si: *policarp* (**2**).

police[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: ~ / E: lat ***pollux***] Policar (**2**).

police[2] *sfs* vz ***policie[1]***

policea *sf* vz ***polcea***

policelular, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***polycellulaire***] (Blg; rar) Care este format din mai multe celule Si: *pluricelular*.

policer *sn* [At: TDRG / Pl: ***~e*** / E: ***polița[1]*** + ***-ar***] (Reg) Etajeră.

polichet *sn* vz ***polichetă***

polichetă *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***polichet*** *sn* / S și: *polychaetae* / Pl: ***~te*** / E: fr ***polychètes***] **1** (Lpl) Clasă de viermi inelați cu parapode bine dezvoltate, prevăzute cu un număr mare de peri, care trăiesc pe fundul apelor marine sau se înfundă în mâl și nisip. **2** (Șls) Vierme din clasa polichetelor (**1**).

polichie *sfs* vz ***policie[1]***

polici *s* vz ***policie[1]***

policilic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***polycyclique***, eg ***polycyclic***] **1** (D. substanțe chimice) Care conține în moleculă mai multe cicluri formate din lanțuri închise de atomi. **2** (Elh) Care prezintă mai multe fenomene periodice de frecvență diferită.

policie[1] *sfs* [At: PAMFILE, VĂZD. 169 / V: (reg) ***~ice[2], ~ichie, ~ci*** *s*, ***~igie*** / E: cf *polei[1]*] **1** (Reg) Polei[1] (**1**). **2** (Mol; Trs) Chiciură. **3** (Îf *polici*) Ninsoare în formă de mici particule sferice Si: (reg) *mielușei*.

policie[2] *sf* [At: I. CR. IV, 306 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Olt) Copil mic care face ghiduși.

policioară *sf* [At: LB / V: (reg) ***pel~, polec~, ~or*** *sn* / Pl: ***~re*** / E: ***polița[1]*** + ***-ioară***] **1-4** (Pop; șhp) Poliță[1] (**1-2**) (mică) Si: (pop) *policuță* (**1-4**). **5** (Reg) Firidă la sobă. **6** (Reg) Pervaz. **7** (Reg) Parte de jos a jugului, pe care se sprijină gâtul boilor. **8** (Reg) Parte a osiei care trece pe sub car sau căruță Si: (reg) *opeal, perinoc* (**1**), *scaun*. **9** (Reg) Pârleaz. **10** (Reg) Fiecare dintre scândurile care unesc transversal extremitățile războiului de țesut Si: (reg) *artar*. **11** (Reg; îf *policioară*) Colibă mică.

policior *sn* vz ***policioară***

policitație *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***pollicitatio***, fr ***pollicitation***] (Liv) Promisiune sau ofertă făcută, dar neacceptată încă.

policitațiune *sf* vz ***policitație***

policitemie *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: ***~ii*** / E: fr ***polycythémie***] Boală cu creștere excesivă a numărului de globule roșii din sânge, manifestată prin roșeața pielii, creșterea tensiunii arteriale, mărirea splinei Si: *eritemie, poliglobulie*.

policlinic, ~ă [At: CADE / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***polyclinique***, rs ***поликлиника***, ger ***Poliklinik***] **1** *sf* Unitate medicală independentă sau dintr-un spital, cu principalele specialități medicale, pentru consultări și tratări ambulatorii. **2** *sf* Clădire în care își are sediul policlinica (**1**). **3** *sf* Personal al policlinicii (**2**). **4** *a* (Rar) Care aparține policlinicii (**1**). **5** *a* Privitor la policlinică (**1**).

policlorură *sf* [At: LTR / Pl: ***~ri*** / E: fr ***polychlorure***] (Îs) ***~ de vinil*** Produs macromolecular rezultat prin polimerizarea clorurii de vinil, folosit ca material în electrotehnică, construcții, pentru fabricarea pielii artificiale etc.

policni[1] *vi* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: 3 ***~nește*** / E: nct] (Buc) A cădea brumă.

policni[2] *v* vz ***poligni***

policnit, ~ă *a* vz ***polignit***

policolie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: ***~ii*** / E: fr ***polycholie***] Secreție abundentă de fiere.

policondensare *sf* [At: LTR[2] / Pl: ***~sări*** / E: ***poli-[2]*** + ***condensare*** cf fr. eg *polycondensation*, ger *Polykondesation*] Reacție chimică de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea concomitentă a unor produse secundare.

policră *sf* vz ***porecla***

policrări *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: ***~esc*** / E: ***policră*** + ***-ări***] (Reg) A porecli.

policrăros, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***policră*** + ***-ăros***] (Reg) **1** Care poreclește. **2** Care știe să dea porecla potrivită. **3** (Pex) Spiritual. **4** (Pex) Ironic.

policreală *sf* vz ***porecleală***

policri *v* vz ***porecli***

policristalin, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli-***^{2} + ***cristalin***] Care este alcătuit din mai multe cristale.

policroism *sns* [At: LTR^{2} / E: fr ***polychroïsme***] Fenomen de modificare a culorii anumitor cristale, când sunt privite prin transparență din diferite direcții Si: *pleocroism*.

policrom, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I. 434 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polychrome***] **1** Care are un număr mare și variat de culori Si: *multicolor*, (rar) *policromic* (**1**). **2** Executat într-un număr mare de culori Si: *multicolor*, (rar) *policromic* (**2**).

policromat, ~ă *a* [At: OPRESCU, S. 110 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***policrom*** + *-at*] Care este executat din materiale de diverse culori sau din materiale vopsite diferit.

policromic, ~ă *a* [At: V. MOLIN, V. T. 63 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***policrom*** + *-ic*] (Rar) **1-2** Policrom (**1-2**).

policromie *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 287 / Pl: *~ii* / E: fr ***polychromie***] **1** Însușire de a fi multicolor. **2** Procedeu de îmbinare a mai multor culori, folosit în pictură. **3** Calitate a unei opere de artă de a fi multicoloră. **4** Procedeu tipografic de realizare a imaginilor în culori. **5** (Pex; ccr) Lucrare tipografică executată în mai multe culori.

policultură *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ri* / E: fr ***polyculture***] Sistem de exploatare a solului care constă în obținerea mai multor feluri de produse de pe aceeași proprietate.

policuță *sf* [At: GRAUR, E. 38, 39, 42 / Pl: *~țe* / E: ***poliță***^{1}] **1-4** (Pop; șhp) Policioară (**1-4**).

polidactil, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polydactyle***] Care prezintă polidactilie.

polidactilie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***polydactylie***] Malformație congenitală care constă în prezența, la membrele superioare sau inferioare, a unui număr de degete mai mare decât cel normal.

polideism *sn* vz ***politeism***

polidi *vriim* [At: H XVIII, 136 / V: ***~igia, ~iti*** / Pzi: 3 *~deșce* / E: cf *polediță*] (Reg) **1-2** A (se) face polei (**1**).

polidimensional, ~ă *a* [At: CINEMA, 1968, nr. 7, 11 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli-***^{2} + ***dimensional***] Care are multe dimensiuni Si: *pluridimensional*.

polidimensionalitate *sfs* [At: CINEMA, 1968, nr. 7, 11 / P: *~si-o~* / E: ***polidimensional*** + *-itate*] **1-2** (Însușire sau) stare de a avea mai multe dimensiuni.

polidimit *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***polydymite***, ger ***Polydymit***] Sulfură de nichel naturală, de culoare cenușie, cristalizată în sistemul cubic.

polidipsie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***polydipsie***] Simptom de sete excesivă, patologică, la bolnavii de diabet zaharat sau insipid, cu boli psihice sau febrile.

polidisc *sn* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2379 / Pl: *~uri* / E: ***poli***^{2}***-*** + ***disc***] Mașină agricolă cu mai multe discuri metalice ascuțite, folosită în lucrările de dezmiriștire, la sfărâmarea bulgărilor de pământ etc.

polidor *sm* [At: BL V, 224 / Pl: *~i* / E: nct] (Arg) **1-3** Pol^{2} (**1-3**).

polidrupă *sf* [At: DEX / Pl: *~pe* / E: ***poli-***^{2} + ***drupă***] Tip de fruct format din mai multe drupe.

polie *sf* vz ***polei***^{1}

poliedral, ~ă *a* [At: POENARU, G. 299/1 / P: *~li-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***poliedru*** + *-al*] (Gmt; rar) Poliedric.

poliedric, ~ă *a* [At: CADE / P: *~li-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyédrique***] Care are forma unui poliedru (**1**) Si: (rar) *poliedral*.

poliedrie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~li-e~* / Pl: *~ii* / E: ***poliedru*** + *-ie*] Boală infecțioasă a viermilor de mătase și a altor insecte, provocată de un virus, manifestată prin inflamarea și colorarea lor în galben, datorită apariției în celulele și în lichidele interne a unor corpusculi cu aspect de poliedru (**1**).

poliedru [At: I. GOLESCU, C. / P: *~li-e~* / Pl: *~re*, (rar) *~ri* / E: fr ***polyèdre***] **1** *sn* Corp geometric mărginit de mai multe fețe poligonale plane. **2** *sn* Obiect care are forma unui poliedru (**1**). **3** *a* Care formează un poliedru (**1**). **4** *a* Care are aspect de poliedru (**1**).

polieleu^{1} *sn* [At: PRAV. GOV. 155^{v}/4 / V: (rar) ***~ileu, ~leleu*** / P: *~li-e~* / Pl: *~eie, ~ri* / E: slv ***полиелей***] Cântare bisericească alcătuită din anumiți psalmi, care se execută în biserica ortodoxă la unele sărbători, în timpul utreniei, înaintea liturghiei etc.

polieleu^{2} *s* [A: CIHAC, II, 689 / P: *~li-e~* / Pl: nct / E: ngr ***πολυέλαιος***] (Înv) Candelabru.

poliembrionie *sf* [At: DER / P: *~li-em-bri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyembryonie***] (Big) Dezvoltare a mai multor embrioni din același ou.

poliene *sfp* [At: DN^{3} / E: fr ***polyènes***] Materii colorante, galbene sau roșii, răspândite în regnul vegetal Si: *carotinoide*.

polier *sm* vz ***poleier***

poliester *sm* [At: LTR^{2} / P: *~li-es~* / Pl: *~i* / E: fr ***polyester***] Produs chimic macromolecular, filiform, obținut prin policondensarea unui acid dicarboxilic cu un alcool care conține, în moleculă, mai mulți hidroxili.

poliesteric, ~ă *a* [At: LTR^{2} XIII, 26 / P: *~li-es~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyestérique***] **1** Care conține poliesteri. **2** Făcut din poliesteri. **3** Privitor la poliesteri.

poliet, ~ă *a* vz ***poleit***^{2}

polietilenă *sf* [At: V. ROM. iunie 1960, 49 / P: *~li-e~* / Pl: *~ne* / E: fr ***polyéthylène***, eg ***polyethylene***, ger ***Polyäthylen***] Material plastic solid alb, obținut prin polimerizarea etilenei, folosit la fabricarea materialelor izolante, a unor obiecte de uz casnic sau industrial.

polietură *sf* vz ***poleitură***

polieznic, ~ă *a* vz ***polejnic***

polifag, ~ă [At: DN^{2} / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***poliphage***] **1-2** *sn, a* (Animal) care se hrănește atât cu substanțe animale cât și cu substanțe vegetale Si: *omnivor* (**1-2**). **3** *a* (Pgn) Cu regim alimentar foarte variat. **4** *a* (Rar) Care mănâncă mult Si: *mâncăcios, mâncău*.

polifagie *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~ii* / E: fr ***polyphagie***] **1** Tip de nutriție în care intră mai multe varietăți de hrană, de tipuri biologice diferite. **2** Proprietate a unor paraziți de a ataca viețuitoare-gazdă din specii și din familii diferite. **3** Simptom al diabetului zaharat, manifestat printr-o foame exagerată, care duce la un consum mare de alimente. **4** (Rar) Consumare exagerată de alimente.

polifazat, ~ă *a* [At: LTR^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***polyphasé***] **1** (D. sisteme de tensiune sau curenți electrici alternativi) Care are fazele inițiale diferite. **2** (D. curent electric) Care are mai multe faze Si: *polifazic*.

polifazic, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poli-***^{2} + ***fazic***] (D. curent electric) Polifazat (**2**).

polifenol *sm* [At: LTR^{2} / Pl: *~i* / E: fr ***polyphénol***] Compus organic din clasa fenolilor, cu mai multe grupări hidroxil legate de un radical aromatic în moleculă.

polifibromatoză *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ze* / E: fr ***polyfibromatose***] (Med) Fibromatoză generalizată.

polifilctic, ~ă *a* [At: ARHIVA, II, 63 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *polyfilétisme*] Concepție asupra hematopoiezei, care admite pentru fiecare serie celulară din sângele circulant o celulă cap de serie proprie.

poliflor, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: ***poli-***^{2} + ***flor***(i)] (D. miere, polen) Provenit de la mai multe specii de flori.

polifoliculă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~le* / E: ***poli-***^{2} + ***foliculă***] Fruct uscat, format din mai multe folicule.

polifon, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***polyphon***] (Rar) **1-12** Polifonic (**1-12**).

polifonematic, ~ă *a* [At: ROSETTI, I. L. R. I. 61 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyphonématique***] (D. consoanele geminate; îoc *monofonematic*) Care are valoarea mai multor foneme.

polifonic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polyphonique***] **1-3** Care aparține polifoniei (**1-3**) Si: (rar) *polifon* (**1-3**). **4-6** Privitor la polifonie (**1-3**) Si: (rar) *polifon* (**4-6**). **7-9** De natura polifoniei (**1-3**) Si: (rar) *polifon* (**7-9**). **10-12** Pe baza polifoniei (**1-3**) Si (rar) *polifon* (**10-12**).

polifonie *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / S şi: (după fr) *~lyf~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyphonie***] (Muz) **1** Suprapunere coordonată a mai multor linii melodice care, în ansamblu, nu-şi pierd individualitatea melodică. **2** (Prc) Contrapunct. **3** (Prc) Artă şi ştiinţă care studiază suprapunerea coordonată a mai multor linii melodice independente, care se află în relaţii armonioase.

polifonist *sm* [At: M 1961, nr. 1, 19 / Pl: *~işti* / E: ***polifonie*** + *-ist*] Compozitor de lucrări bazate pe polifonie (**1**).

polifonizare *sf* [At: M 1962, nr. 4, 10 / Pl: *~zări* / E: ***polifonie***] Realizare a unei polifonii (**1**).

polifonizat, ~ă *a* [At: M 1965, nr. 4, 7 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***polifonizare***] Care se prezintă sub forma unei polifonii (**1**).

poligala *sf* vz ***poligală***

poligalactie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polygalactie***] (Med) Secreţie excesivă de lapte.

poligală *sf* [At: BRANDZA, FL. 205, 206, 207 / V: (liv) ***~la*** / E: lat ***polygala***, fr ***polygale***] (Bot; rar) Amăreală (*Polygala amara*).

poligam, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / S şi: (după fr) *polygame* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polygame***] (Îoc *monogam*) **1-2** *sm, am* (Bărbat) care are concomitent mai multe soţii Si: *bigam*. **3-4** *sf, af* (Rar) Poliandră (**2-3**). **5** *a* (D. plante) Care are atât flori unisexuate cât şi flori hermafrodite.

poligamic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygamique***] Care se referă la poligamie (**2**).

poligamie *sf* [At: MOLNAR, I. 30/7 / Pl: *~ii* / E: fr ***polygamie***, lat ***polygamia***, ger ***Polygamie***] **1** (Îoc *monogamie*) Formă de căsătorie, apărută o dată cu sclavia patriarhală şi întâlnită azi la popoarele de religie mahomedană, în care un bărbat poate să aibă, în acelaşi timp, mai multe soţii. **2** (Îoc *monogamie*) Stare a bărbatului care este căsătorit în acelaşi timp cu mai multe femei Si: *bigamie*. **3** (Jur) Infracţiune comisă de bărbatul căsătorit în acelaşi timp cu mai multe femei Si: *bigamie*. **4** (Înv; Ipl) Clasă sau grup de plante poligame (**5**).

poligandru *sn* vz ***policandru***

poliganglionar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polyganglionaire***] (Atm) Care este compus din mai mulţi ganglioni.

poligenetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygénétique***] **1** Care se referă la poligeneză Si: *poligenic* (**1**). **2** Care are o geneză complexă Si: *poligenic* (**1**). **3** Care dă culori diferite după mordanţii care i se asociază.

poligeneză *sf* [At: PUŞCARIU, L. R. I. 32 / Pl: *~ze* / E: ***poli***[2]***-*** + ***geneză*** cf fr *polygénisme*] Concepţie potrivit căreia un fenomen social, lingvistic, biologic etc. nu derivă dintr-un izvor unic ci are origini multiple.

poligenic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygénique***] **1-2** Poligenetic (**1-2**).

poligenie *sf* [At: MIHALI, C. 169 / S şi: (după fr) *~lyge~* / V: (înv) ***~igin~*** / E: fr ***polygénie***] **1** (Îf *poliginie*) Însuşire a unei plante de a avea mai multe pistiluri. **2** (Îaf) Însuşire a unei plante de a avea atât flori hermafrodite cât şi flori unisexuate. **3** (Rar) Poligenism.

poligenism *sns* [At: CADE / E: fr ***polygénisme***] Doctrină antropologică potrivit căreia diferitele rase umane ar proveni din mai multe tipuri primitive, considerate ca specii Si: (rar) *poligenie* (**3**).

poligenist, ~ă [At: ARHIVĂ, I. 215 / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***polygéniste***] **1** *smf* Adept al poligenismului. **2** *a* Care aparţine poligenismului. **3** *a* Care este specific poligenismului. **4** *a* Care provine din poligenism. **5** *a* Care se referă la poligenism.

polighiţă *sf* vz ***polediţă***

poligia *v* vz ***polidi***

poligie *sfs* vz ***policie***[1]

poligin, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***polygyn***] (D. flori) Care posedă mai multe carpele libere, fiecare formând pistile.

poliginie *sf* vz ***poligenie***

poligit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: cf *poleit*[2]] (Pop; csnp) **1-2** Polărit (**1-2**).

poliglandular, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polyglandulaire***] **1** Care aparţine mai multor glande Si: *pluriglandular* (**1**). **2** Privitor la mai multe glande Si: *pluriglandular* (**2**). **3** Care afectează mai multe glande Si: *pluriglandular* (**3**). **4** Care provine de la mai multe glande Si: *pluriglandular* (**4**).

poliglobulie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***polyglobulie***] Policitemie.

poliglot, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oţi, ~e* / E: fr ***polyglotte***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care vorbeşte bine mai multe limbi. **3** *a* (Înv; d. ţări, regiuni) În care se vorbesc mai multe limbi. **4** *a* (D. scrieri, opere etc.) Care este scris în mai multe limbi. **5** *a* (D. scriei, opere etc.) Care are în vedere mai multe limbi. **6** (Rar) *a* Care se referă la un poliglot (**1**). **7** *a* (Rar) De poliglot (**1**).

poliglotică *sfs* [At: TUDORAN, O. 172 / E: ***poliglot*** + *-ică*] (Nob) Limbă improvizată din cuvinte care aparţin mai multor limbi de circulaţie internaţională, în conversaţia unor persoane de diferite naţionalităţi.

poliglotie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***poliglot*** + *-ie*] (Rar) Calitate de a vorbi mai multe limbi.

poligni [At: BUDAI-DELEANU, Ţ. 170 / V: (reg) ***~icni*** / Pzi: *~nesc* / E: bg ***полегна***] **1** *vt* (Înv) A doborî pe cineva la pământ. **2** *vt* (Înv; pex) A omorî pe cineva trântind la pământ sau călcând în picioare. **3** *vr* (Reg; d. cereale, plante textile) A se apleca la pământ. **4** *vr* (Buc; fig; îf *policni*) A se subestima.

polignire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***poligni***] (Reg) Culcare sau aplecare la pământ a cerealelor şi plantelor textile.

polignit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 148/6 / V: ***~icn~*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***poligni***] **1** (Înv; d. oameni) Care este doborât la pământ. **2** (Înv; pex; d. oameni) Omorât. **3** (Reg; d. cereale sau plante textile) Care este culcat la pământ. **4** (Reg; d. lâna oilor) Care are firul dispus într-un anumit fel.

poligon *sn* [At: GEOMETRIA A. M. 16[r]/16 / Pl: *~oane* / E: fr ***polygone***, lat ***polygonum***, ger ***Polygon***] **1** (Gmt) Suprafaţă plană, mărginită de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi Si: (înv) *multunghi*. **2** (Pex) Desen ornamental ca un poligon (**1**). **3** (Mil; şîs *de tragere*) Teren special amenajat în cuprinsul căruia se fac exerciţii de instrucţie şi se execută trageri cu arma. **4** (Spt; şîs *de tir*) Loc special amenajat pentru probele de trageri cu arma, pistolul ori arma de vânătoare. **5** Teren amenajat pentru a învăţa conducerea autovehiculelor.

poligonacee *sf* [At: BRANDZA, FL. 424 / P: *~ce-e* / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***polygonacées***, lat ***poligonaceae***] **1** (Lpl) Familie de plante fanerogame dicotiledonate apetale, din care fac parte măcrişul, spanacul, troscotul etc. Si: (rar) *poligonee* (**1**). **2** (Şls) Plantă care face parte din familia poligonacee (**1**) Si: (rar) *poligonee* (**2**).

poligonal, ~ă *a* [At: GEOMETRIA A. M. 16[r]/4 / Pl: *~i, ~e* / E: ***polygonal***] **1** Care are forma unui poligon (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**1**). **2** Care aparţine poligonului (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**2**). **3** Privitor la poligon (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**3**). **4** Care formează un poligon (**1**) Si: (înv) *poligonicesc* (**4**). **5** (Rar) (Îs) Linie *~ă* sau *contur ~* Linie frântă.

poligonaţie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***polygonation***] (Teh) Poligonometrie (**1**).

poligonee *sfi* [At: DN[2] / P: *~ne-e* / E: fr ***polygonnées***] (Bot; rar) **1-2** Poligonacee (**1-2**).

poligonicesc, ~ească *a* [At: GHEOM.-TRIGON. 122[r]/25 / Pl: *~eşti* / E: ***poligon*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Poligonal (**1-4**).

poligonometrie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***polygonométrie***] **1** Tehnică de ridicare topografică prin folosirea unor reţele de poligoane închise, pe care se sprijină ridicările de detaliu pentru planimetria unei porţiuni mici de teren Si: *poligonaţie*. **2** Capitol al geometriei aplicate care se ocupă cu studiul poligoanelor (**1**).

poligraf [At: I. GOLESCU, C. / Pl: (**1, 3**) *~i*, (**5-6**) *~e* / E: fr ***polygraphe***] **1-2** *sm, a* (Asr) (Autor) care a scris opere aparţinând unor genuri diferite. **3-4** *sm, a* (Asr; pgn) (Autor) care a scris mult. **5** *sn* Aparat cu ajutorul căruia se produce un manuscris în mai multe exemplare. **6** *sn* Aparat folosit pentru înregistrarea unor constante biologice (puls, respiraţie etc.).

poligrafic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***polygraphique***] **1-3** Care aparţine poligrafiei (**4-6**). **4-6** Privitor la poligrafie (**4-6**). **7-9** Folosit în poligrafie (**4-6**). **10** (Îs) *Tehnică ~ă* Poligrafie (**5**). **11** (Îs) *Industrie ~ă* Poligrafie (**6**).

poligrafie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ii* / E: ***polygraphie***] **1** (Asr) Ansamblu de opere aparținând unui poligraf (**1**). **2** (Rar) Calitate de poligraf (**1**) a unui autor. **3** (Rar) Caracteristică a operelor unui poligraf (**1**). **4** Ansamblu al procedeelor de reproducere grafică și de multiplicare a unui text sau a unei figuri. **5** Ramură a tehnicii care se ocupă cu procedeele de reproducere grafică, tipărire și multiplicare a unui text, a unei figuri. **6** Ansamblu al întreprinderilor care se ocupă cu imprimarea și răspândirea cărților sau a altor imprimate.

poligrafist, ~ă *smf, a* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2390 / Pl: ~*iști, ~e* / E: ***poligrafie*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) specializată în poligrafie (**5**).

polihibridare *sf* [At: DER / Pl: ~*dări* / E: ***poli***^{2}***-*** + ***hibridare***] Hibridare între două forme biologice deosebite în ceea ce privește ereditatea și caracterele specifice.

polihistor *sm* [At: DN^{3} / Pl: ~*i* / E: ger ***Polyhistor***] Cunoscător al mai multor domenii de specialitate.

polihronion *s* vz ***polihroniu***

polihroniu *s* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 304/5 / V: (grî) ***~ion*** / Pl: nct / E: ngr ***πολυχρόνιον***] (Grî) Formulă sau cântec liturghic de felicitare.

poliĭ *v* vz ***polei***^{4}

poliială *sf* vz ***poleială***

poliĭt, ~ă *a* vz ***poleit***^{2}

poliizopren *sm* [At: LTR^{2} / S și: *poliisopren* / P: ~*li-i*~ / Pl: ~*i* / E: fr ***polyisoprène***] Produs macromolecular asemănător cu cauciucul natural, cu structură filiformă, obținut sintetic prin polimerizarea în emulsie a izoprenului.

polileu *sn* vz ***polieleu***^{1}

polilngv, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: ~*i, ~e* / E: fr ***polylingue***] Multilingv.

polilingvism *sns* [At: DN^{2} / E: ***poli***^{2}***-*** + ***lingvism***] (Rar) Folosire curentă și în egală măsură a mai mult de două limbi de către aceeași persoană sau același grup social.

polilobat, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: ~*ați, ~e* / E: fr ***polylobé***] **1** Care are mai mulți lobi. **2** (Aht; îs) *Arc* ~ Arc divizat cu mai mulți lobi.

polilog, ~ă *smf* [At: ZILOT, ap. GÁLDI, M. PHAN. 232 / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: ngr ***πολυλόγος***] (Înv) Om limbut, guraliv.

poliloghie *sf* [At: BUL. COM. IST. V, 287 / V: ***~lol~***, (înv) ***~logie***, ***~ologie*** / Pl: ~*ii* / E: ngr ***πολυλογία***] Expunere, discuție etc. excesiv de amplă și de încărcată cu amănunte inutile, prolixă Si: *vorbărie*, (fam) *pălăvrăgeală, pelteă, sporovăială*.

polilogic, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 598 / Pl: ~*ici, ~ice* / E: de la ***polilogie***] (Rar; d. texte, mod de exprimare) Prolix.

polilogie *sf* vz ***poliloghie***

polimahie *sf* [At: NEGULICI / Pl: ~*ii* / E: ngr ***πολυμαχία***] (Grî) Conflict.

polimar^{1} *sm* vz ***pălămar***^{1}

polimar^{2}*sn* vz ***pălămar***^{2}

polimar^{3} *sn* vz ***pălimar***^{1}

polimastie *sf* [At: DN^{3} / Pl: ~*ii* / E: fr ***polymastie***] (Med) Anomalie constând în existența mai multor mamele.

polimat, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ați, ~e* / E: fr ***polymathe***] (Înv) **1-2** (Persoană) care are cunoștințe multe și variate.

polimatic, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: ~*ici, ~ice* / E: fr ***polymatique***] (Liv) Care se referă la polimatie.

polimatie *sf* [At: DN^{3} / Pl: ~*ii* / E: fr ***polymathie***] (Liv) Cunoaștere care cuprinde cunoștințe din mai multe domenii Si: *enciclopedism*.

polimă *sf* [At: N. REV. R. VIII, nr. 6, 87 / A și: *polimă* / Pl: ~*me* / E: nct] **1** (Olt; Trs) Gând. **2** (Olt; Trs) Început al unei acțiuni. **3** (Reg) Abatere de la o normă religioasă Si: *erezie*, (pop) *rătăcire*. **4** (Pop; ca epitet pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prepoziția „de") Netrebnic. **5** (Reg) Ființă omenească Si: *tipenie*.

polimenoree *sfi* [At: D. MED. / P: ~*re-e* / E: fr ***polyménorrhée***] Apariție a ciclului menstrual la intervale mai scurte decât cele normale.

poliment *s* [At: GRECU, P. 75 / Pl: nct / E: fr ***poliment***] (Înv) Poleială (**1**).

polimer *sm* [At: V. ROM. august 1960, 82 / Pl: ~*i*, (rar, *sn*) ~*e* / E: fr ***polymère***] **1** Produs chimic macromolecular obținut prin polimerizare, a cărui moleculă este formată prin unirea în lanț a unui număr de molecule de monomer. **2** (Blg) Organ sau organism constituit din mai multe elemente distincte.

polimerie *sf* [At: DN^{3} / Pl: ~*ii* / E: fr ***polymérie***] **1** Stare a unui corp polimer (**2**). **2** Ereditate în care fiecare dintre caracterele normale sau patologice este determinat de acțiunea mai multor gene.

polimeriza *vti* [At: LTR^{2} XIII, 41 / Pzi: ~*zez* / E: fr ***polymériser***] **1-2** A (se) uni spontan sau în reacții chimice mai mulți monomeri în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și a așezării atomilor în moleculă.

polimerizare *sf* [At: LTR^{2} / Pl: ~*zări* / E: ***polimeriza***] **1** Unire spontană sau în reacții chimice a mai multor monomeri în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și a așezării atomilor în moleculă. **2** Rezultat al unei polimerizări (**1**).

polimerizat, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: ~*ați, ~e* / E: ***polimeriza***] (Chm; d. monomeri) Care s-au unit spontan sau în reacții chimice în polimeri prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și a așezării atomilor în moleculă.

polimetacrilat *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: ~*ați* / E: fr ***polyméthacrylat***] **1** Masă plastică transparentă, incasabilă, din care se fac obiecte rezistente la șocuri, trepidații Si: *plexiglas, stiplex*. **2** (Îs) ~ *de metil* Produs macromolecular care se prezintă sub formă de masă sticloasă, transparentă, termoplastică, cu calități optice deosebite, folosit în chirurgia ortopedică, la confecționarea protezelor dentare etc.

polimetalic, ~ă *a* [At: DER / Pl: ~*ici, ~ice* / E: ***poli***^{2}***-*** + ***metalic***] (Glg; d. minerale, minereuri, zăcăminte) **1** Care conține mai multe metale. **2** Din care se pot extrage mai multe metale.

polimetrie *sf* [At: DER / Pl: ~*ii* / E: it ***polimetria***] (Muz) Suprapunere simultană a două sau mai multe măsuri în care timpii tari inițiali nu coincid întotdeauna.

polimetru *sn* [At: DN^{3} / Pl: ~*re* / E: it ***polimetro***] (Liv) Operă poetică cu metrică variată.

polimi [At: CV 1952, nr. 1, 36 / Pzi: ~*mesc* / E: ns cf *polimă*] **1** *vt(a)* (Olt; d. femei sau femele) A procrea. **2-3** *vri* (Olt; d. plante) A prinde rod Si: *a lega*. **4** *vr* (Olt; d. plante) A răsări. **5** *vr* (Olt; d. plante) A înmuguri. **6** *vt* (Reg; pgn) A crea.

polimialgie *sf* [At: D. MED. / P: ~*mi-al*~ / Pl: ~*ii* / E: fr ***polymyalgie***] Durere localizată simultan la mai mulți mușchi.

polimiozită *sf* [At: DN^{3} / P: ~*mi-o*~ / Pl: ~*te* / E: fr ***polymyosite***] (Med) Inflamație concomitentă a mai multor mușchi.

polimit, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~*iți, ~e* / E: ***polimi***] (Olt) **1** Născut. **2** (D. plante) Care a prins rod Si: *legat*. **3** (D. plante) Răsărit. **4** (D. plante) Înmugurit.

polimixină *sf* [At: DER / Pl: ~*ne* / E: fr ***polymixine***] (Far) Antibiotic obținut din diferite varietăți de bacili, cu acțiune bactericidă asupra mai multor microbi.

polimolecular, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: ~*i, ~e* / E: ***poli***^{2}***-*** + ***molecular***] Care este alcătuit din mai multe molecule.

polimorf, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*i, ~e* / E: fr ***polymorphe***] **1-2** (D. obiecte sau ființe) Care (are sau) poate lua mai multe forme, fără a-și schimba esența. **3** (D. unele specii de plante sau animale) Care există sub mai multe aspecte morfologice. **4** (D. minerale cristalizate) Care se prezintă în mai multe forme cristaline deosebite, cu însușiri fizice și chimice diferite.

polimorfie *sf* [At: LTR^{2} / Pl: ~*ii* / E: fr ***polymorphie***] (Rar) Polimorfism (**3**).

polimorfism *sns* [At: PONI, CH. 19 / E: fr ***polymorphisme***] **1** Calitate a unor obiecte sau a unor ființe de a lua mai multe forme, fără a-și schimba esența. **2** (Blg) Proprietate a unei specii de plante sau animale de a exista sub mai multe aspecte morfologice. **3** Proprietate a unei substanțe de a

se prezenta sub mai multe forme cristaline, cu proprietăți fizice și chimice diferite Si: (rar) *polimorfie*.

polin[1] *s* [At: (a. 1829) DOC. EC. 431 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Unitate de măsură pentru lungimi, nedefinită mai îndeaproape.

polin[2] *sn* vz ***polen***[1]

polinar *sn* vz ***pâlimar***[1]

polinevrită *sf* [At: PARHON, B. 84 / Pl: *~te* / E: fr ***polynévrite***] Boală infecțioasă sau toxică a nervilor periferici, caracterizată prin alterarea mai multor trunchiuri nervoase și ramuri terminale.

polinezian, ~ă [At: DER / V: (înv) ***~ icn*** / S și: *~esian, ~lyn~* / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***polynésien***] **1-2** *smf a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Polineziei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Polinezia. **5** *smp* Populație care locuiește în Polinezia și care este din punct de vedere antropologic, o rasă intermediară între australoizi și mongoloizi, amestecați cu elemente negroide. **6-7** *a* Care aparține (Polineziei sau) polinezienilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Polinezia sau) la polinezieni (**5**). **10-11** *a* Care este specific (Polineziei sau) polinezienilor (**5**) **12** *a* Care provine din Polinezia.

polinezien, ~ă *smf, a* vz ***polinezian***

polinic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pollinique***] **1** (Bot; îs) *Sac ~* Sac polenic. **2** Referitor la polen[1] (1).

polinie[1] *sf* [At: GRECESCU, FL. 550 / Pl: *~ii* / E: fr ***pollinie***] (Bot; rar) **1** Anteră. **2** Formație de polen[1] (1) aglutinat cu o materie cleioasă.

polinie[2] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***polynie***] Canal navigabil printre ghețurile marine.

polinifer, ~a *a* [At: DN[2] / V: ***~len~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pollinifère***] **1** Care conține polen[1] (**1**). **2** Care transportă polen[1] (**1**).

polinizare *sf* vz ***polenizare***

polinizație *sf* vz ***polenizație***

polinom *sn* [At: ASACHI, ALGHEBRA, 6[r]/29 / Pl: *~oame* / E: fr ***polynôme***] **1** Expresie algebrică constituită din mai multe monoame, legate între ele prin semnele plus sau minus. **2** Sumă algebrică a unui număr finit de monoame.

polinomial, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / P: *~mi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***polinom*** + *-ial*] (Mat; rar) **1** Care are caracter de polinom (**1**). **2** Care formează un polinom (**1**). **3** Care se scrie ca un polinom (**1**).

polinoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***polynose***] Coliză alergică provocată de polen[1] (**1**).

polinuclear, ~a [At: DER / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polynucléaire***] **1-2** *sf, a* (Celulă) care are mai multe nuclee. **3** *a* (Îs) *Leucocită ~ă* Granulocit.

polinucleoză *sf* [At: DER / P: *~cle-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***polynucléose***] Boală manifestată prin creșterea excesivă a leucocitelor polinucleare din sânge.

polinuculă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: ***poli-***[2] + ***nucula***] (Bot) Grup de mai multe nucule formate în aceeași floare.

poliodă *sf* [At: LTR[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~de* / E: fr ***polyode***] **1** Element de circuit electric cu mai mulți poli. **2** (Spc) Tub electronic cu mai mult de doi electrozi.

polioencefalită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***polyoencéphalite***] (Med) **1** Encefalită care afectează mai ales substanța cenușie. **2** Encefalită poliomielitică.

poliomielita *sf* [At: VINEA, L. II, 70 / P: *~li-o-mi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***polyomyélite***] Boală infecțioasă, epidemică sau contagioasă, provocată de un virus specific, care se manifestă prin febră, tulburări digestive, somnolență, dureri în mușchii membrelor și paralizarea membrelor inferioare.

poliomielitic, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6905 / P: *~li-o-mi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***poliomyélitique***] (Med) **1** *a* Care aparține poliomielitei. **2** *a* Privitor la polimielită. **3** *a* Care este folosit împotriva poliomielitei. **4-5** *smf, a* (Persoană) care suferă de poliomielită.

poliopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polyopie***] (Med) Percepție multiplicată a unui obiect.

poliorchie *sf* [At: TELEMAH, I, 85[r]/17 / V: ***~rghie*** / P: *~li-or~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολιορκία***] (Grî) Asediu al unei cetăți.

poliorchisi *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~li-or~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(ε)πολιόρκησα*** (aor *πολιορχῶ*)] (Grî) A asedia o cetate.

poliorexie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polyorexie***] Foame excesivă Si: *bulimie*.

poliorghie *sf* vz ***poliorchie***

poliorhidie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polyorchidie***] (Atm) Existență la un individ a mai mult de două testicule.

polioximetilenă *sf* [At: LTR[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***polyoxyméthylène***, ger ***Polyoximethylene***] (Chm) Polimer al formaldehidei.

polioze *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***polyoses***] Denumire dată polizaharidelor, cu excepția celulozei și a amidonului.

polip *sm* [At: ȘINCAI, ap. DR, V, 559 / V: (înv) ***~us*** *sm* / A și: *polip* / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e* / E: lat ***polypus***, ger ***Polyp***, fr ***polype***] **1** Animal acvatic celenterat marin, cu corpul moale, în formă de sac, prevăzut la un capăt cu orificiul buco-anal înconjurat de tentacule, iar la celălalt capăt cu un disc cu care se fixează de un suport și care trăiește solitar sau în colonii. **2** Tumoare benignă care se formează, printr-o tumefiere sau printr-o hipertrofie cronică inflamatorie, pe unele mucoase.

polipatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polypathie***] Stare a unei persoane atinse simultan de mai multe boli.

polipectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polypectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a polipilor (**2**).

polipod, ~ă *a* vz ***polipod***

polipeptidază *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***polypeptidase***] Enzimă capabilă să dezintegreze polipetidele.

polipeptidă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: fr ***polypeptide***] Compus organic format din mai multe peptide.

polipeptidemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polypeptidémie***] Prezență a polipeptidelor în sânge.

polipeptidurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***polypeptidurie***] Prezență a polipeptidelor în urină.

polipetal, ~a *a* [At: CAIET, 78[r]/6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polypétale***] **1** (D. flori, corole) Care are mai multe petale. **2** (D. plante) Care are florile alcătuite cu mai multe petale.

polipiar *sm* vz ***polipier***

polipichil, ~ă *a* [At: ARHIVA R. II, 3/18 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***πολυποίκιλος*** „împestrițat"] (Grî; d. oameni) Ipocrit.

polipichilie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 366 / S și: *polli~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***πολυποικιλία***] (Grî) **1** Amestec de culori Si: *împestrițătură*. **2** (Fig) Viclenie. **3** (Fig) Ipocrizie.

polipier *sm* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~iar*** / P: *~pi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***polypier***] Masă calcaroasă constituită din scheletul calcaros al polipilor (**1**) din aceeași colonie.

poliploid [At: LTR[2] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***polyploïde***, ger ***Polyploid***] **1** *sm* Exemplar dintr-o specie oarecare, cu un număr de cromozomi mai mare decât cel care se găsește, în mod obișnuit, la specia respectivă. **2** *a* (D. un organism sau un nucleu) Care prezintă poliploidie.

poliploidie *sf* [At: DER / P: *~plo-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyploïdie***] Creștere naturală sau provocată de agenți fizici a numărului de cromozomi din celulele organismelor animale sau vegetale față de numărul caracteristic speciei și care se manifestă prin mărirea dimensiunilor organismului sau a unor organe ale acestuia.

polipnee *sfs* [At: DER / P: *~ne-e* / E: fr ***polypnée***] Creștere a frecvenței respirației peste limitele normale, în urma unui efort fizic, a unei emoții puternice, în afecțiuni pulmonare, cardiace etc.

polipod, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 498 / V: ***~ped*** / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***polypode*** cf lat *polypodium*] **1** *a* Care are mai multe picioare. **2** *sm* (Rar) Specie de plante erbacee care cresc pe lângă stânci umede sau pe lângă arbori și ale căror rădăcini se prind de baza trunchiurilor acestor arbori

(*Polypodium*). **3** *sm* (Rar; şls) Exemplar de polipode (**2**). **4** *sf* (Bot; reg) Feriga-stejarului.

polipodiacee *sfi* [At: DN[3] / E: fr ***polypodiacée***] **1** (Lpl) Familie de plante care cuprinde o parte din ferigile terestre. **2** (Şls) Plantă din familia polipodiacee (**1**).

polipodie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***polypodie***] Malformaţie congenitală constând în prezenţa unui număr mai mare de picioare.

polipoid, ~ă *a* [At: DN[3] / P: ~*po-id* / Pl: ~*izi*, ~*e* / E: fr ***polypoide***] (Blg) Care are aspect de polipi (**2**).

polipor *sm* [At: DN[3] / Pl: ~*i* / E: fr ***polypore***] Ciupercă cu pori, cărnoasă, din familia bazidiomicetelor, care creşte pe arbori.

poliporacee *sf* [At: DER / P: ~*ce-e* / Pl: (rar) ~*ei* / E: lat ***polyporaceae***] **1** (Lpl) Familie de ciuperci basidiomicete, anuale sau perene, cu fructe mari, uneori comestibile. **2** Ciupercă din familia poliporaceelor (**1**).

poliporee *sf* [At: DN[3] / Pl: ~ / E: fr ***polyporées***] **1** (Lpl) Familie de ciuperci având ca tip poliporul. **2** Ciupercă din familia poliporeelor (**1**).

polipotom *sn* [At: DN[3] / Pl: ~*oame* / E: fr ***polypotome***] Instrument chirurgical folosit pentru ablaţiunea polipilor (**2**).

polipoză *sf* [At: DN[2] / Pl: ~*ze* / E: fr ***polypose***] **1** Boală caracterizată prin dezvoltarea mai multor polipi (**2**) pe aceeaşi mucoasă. **2** (Îs) ~ *nazală* Boală a mucoasei nazale, caracterizată prin formarea de polipi (**2**) pe suprafaţa acesteia.

polipragmazie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: ger ***Polypragmasie***] Situaţie în care i se prescriu bolnavului prea multe medicamente.

polipragmosine *sfi* [At: VASICI, M. II, 48/27 / E: lat ***polypragmosyne***] (Înv) Impuls de a face multe lucruri noi.

polipropilenă *sf* [At: LTR[2] / Pl: ~*ne* / E: lat ***polypropilène***] Masă plastică uşoară şi rezistentă, obţinută prin polimerizarea catalitică a propilenei, folosită la fabricarea conductelor, a unor recipiente, obiecte de menaj etc.

poliptic *sn* [At: DER / Pl: ~*uri* / E: fr ***polyptyque***] Pictură alcătuită din mai multe panouri articulate care cuprind fiecare câte o scenă a compoziţiei de ansamblu.

polipus *sm* vz ***polip***

polire *sf* vz ***poleire***

poliremă *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*me* / E: fr ***polyrème***] Corabie cu mai multe rânduri de vâsle.

polirie *sf* vz ***palirie***

poliritmic, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. I, 387 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***poli-***[2] **+** ***ritmic***] (Rar; d. versuri) Cu mai multe ritmuri.

poliritmie *sf* [At: ARHIVA, II, 731 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polyrythmie***] Combinaţie simultană de linii melodice cu ritmuri diferite, în care timpii tari (iniţiali) coincid.

poliroforisi *v* vz ***pliroforisi***

polis *sn* [At: DER / Pl: ~*uri* / E: ngr ***πόλις***] **1** Formă de organizare statală sclavagistă în Grecia antică. **2** Oraş-stat în Grecia antică, în epoca sclavagistă.

polisa *v* vz ***poliza***[1]

polisare *sf* vz ***polizare***

polisat, ~ă *a* vz ***polizat***[2]

polisemantic, ~ă *a* [At: SCL 1958, 319 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysémantique***] (D. cuvinte sau unităţi frazeologice) Care are mai multe sensuri.

polisemantism *sns* [At: SCL 1957, 183 / E: fr ***polysémantisme***] (Grm) Polisemie (**1**).

polisemic, ~ă *a* [At: SCL 1954, 210 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysémique***] (Grm) **1** Care aparţine polisemiei (**1**). **2** Privitor la polisemie (**1**). **3** Cu polisemie (**1**). **4** Care este specific polisemiei (**1**).

polisemie *sf* [At: PUŞCARIU, L. R. I, 375 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polysémie***] **1** (Grm) Însuşire a unor cuvinte, unităţi frazeologice de a avea mai multe sensuri Si: *polisemantism*. **2** (Est) Proprietate a operelor de artă de a avea mai multe sensuri care se dezvăluie succesiv în funcţie de contextul social-cultural sau de momentul istoric în care este receptată opera.

polisepal, ~ă *a* [At: CAIET, 78[r]/3 / V: (înv) ~*e* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polysépale***] (Bot) **1** (D. flori, calicii) Cu mai multe sepale. **2** (D. plante) Care are flori alcătuite din mai multe sepale.

polisepale *a* vz ***polisepal***

polisialie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***polysialie***] (Med) Salivaţie excesivă.

polisier *sn* [At: DEX–S / S şi: *policier* / P: ~*si-er* / Pl: ~*e* / E: fr ***policier***] (Frm) **1-2** (Roman sau) film poliţist.

polisilab, ~ă *a* [At: HELIADE, C. 47/23 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***polysyllabus***, fr ***polysyllabe***] (Înv) **1-2** Polisilabic (**1-2**).

polisilabic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysyllabique***] **1** (D. cuvinte) Care este format din mai multe silabe Si: (rar) *multisilab*, (înv) *polisilab* (**1**). **2** (D. limbi) Care are, în general, cuvinte formate din mai multe silabe Si: (înv) *polisilab* (**2**).

polisilabie *sf* [At: HELIADE, C. 48 / V: ~***avie*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***polysyllabie***] (Înv) Caracteristică a unei limbi de a avea cuvinte formate din mai multe silabe.

polisilavie *sf* vz ***polisilabie***

polisilogism *sn* [At: MAIORESCU, L. 99 / Pl: ~*e* / E: fr ***polysyllogisme***] (Log) Raţionament deductiv alcătuit dintr-o înlănţuire de silogisme, în care concluzia silogismului anterior devine una dintre premisele celui următor.

polisilogistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysyllogistique***] (Log) Referitor la polisilogism.

polisindet *sn* vz ***polisindenton***

polisindeton *sn* [At: MOLNAR, RET. 205/15 / V: ~***det*** / Pl ~*oane* / E: fr ***polysyndéton*** cf lat *polysyntheton*] Procedeu stilistic în retorică în care se repetă o conjuncţie la începutul unor părţi de frază sau înaintea fiecărui termen al unei enumerări, pentru a pune în evidenţă ideea exprimată.

polisintetic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***polysynthétique***] (D. unele limbi) Ale cărei fraze sunt formate dintr-un singur termen ca urmare a unirii tuturor părţilor din frază într-un lung cuvânt compus Si *incorporant*.

polisintetism *sns* [At: GRAUR, I. L. 188 / E: fr ***polysynthétisme***] Însuşire a unei limbi de a fi formată din fraze alcătuite dintr-un singur cuvânt ca urmare a unirii tuturor părţilor din frază într-un singur cuvânt.

polisinteză *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ze* / E: fr ***polysyntèse***] Folosire în unele limbi a cuvintelor lungi şi complexe ca urmare a unirii tuturor părţilor din frază într-un singur cuvânt.

polisman *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 67 / S şi: *policeman* / Pl: ~*i* / E: eg ***policeman***] (Rar) Poliţist (**1**).

polisoar *sn* [At: C. PETRESCU, O. P. I, 116 / Pl: ~*e* / E: fr ***polissoir***] (Rar) Instrument de lustruit unghiile.

polison *sm* [At: CR (1848), 24[1]/46 / Pl: ~*i* / E: fr ***polisson***] (Frî) **1** Măscărici (**2**). **2** Ştrengar. **3** Persoană care spune vorbe de ocară sau obscenităţi.

polisonerie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1671 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polissonnerie***] (Frî) **1** Ştrengărie. **2** Cuvânt obscen.

polisperm, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polysperme***] **1** Care prezintă polispermie. **2** (D. fructe) Cu seminţe numeroase.

polispermie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***polyspermie***] Proces de rezultare a unui zigot prin fecundarea unui ovul de către mai mulţi spermatozoizi.

polisportiv, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 223 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***poli-***[2] **+** ***sportiv***] **1-2** (Sportiv) care practică mai multe sporturi cu rezultate meritorii în toate.

polist *sm* vz ***poloist***

polistaur *s* vz ***polistavrion***

polistavrion *s* [At: MURNU, GR. 46 / P: ~*vri-on* / V: (grî) ~***aur*** / Pl: nct / E: ngr ***πολυσταύριον***] (Bis; grî) Haină arhierească de mătase, lungă până la genunchi şi cu mâneci largi, care se poartă peste stihar Si: *sacos*.

polistil, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polystyle***] (Îdt; d. construcţii arhitectonice) **1** Care are multe coloane. **2** De mai multe stiluri.

polistiren *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***polystyrène***, eg ***polystyrene***, rs ***полистирен***] Masă plastică solidă, incoloră sau slab gălbuie, transparentă, foarte rezistentă chimic și electric, obținută prin polimerizarea stirenului și folosită în electrotehnică, la fabricarea obiectelor casnice etc.

polisulfură *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***polysulfure***] Compus chimic obținut prin dizolvarea sulfului în soluție de sulfuri sau prin alte procedee chimice, care se folosește în chimia analitică și la combaterea paraziților plantelor.

poliș *s* [At: DLR / E: ger ***pol(n)ische*** (Wurst)] (Fam) Polonez (**16**).

polișinel *sm* [At: DN[3] / S și: *polichinelle* / Pl: *~i* / E: fr ***pollichinelle*** cf it *Pulcinella*] **1** (Lit) Personaj caraghios din comedia bufă. **2** (Fig) Persoană considerată în societate ca un bufon. **3** (Fig) Persoană lipsită de o linie fermă de conduită și de opinie constantă. **4** (Îs) *Secretul lui ~* Secret cunoscut de toată lumea.

polișoară *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~re* / E: ***poală*** + *-ișoară*] **1-4** (Reg; șhp) Poală (**1-2**) (mică).

polișor *sm* [At: H XI, 256 / Pl: *~i* / E: ***pol***[2] + *-ișor*] **1-2** (Fam; șhp) Pol[2] (**1**).

polit, ***~ă*** *a* vz ***poleit***

politecnic, ***~ă*** *a* vz ***politehnic***

politecnician *sm* vz ***politehnician***

politéfsi *v* vz ***politevsi***

politefsit, ***~ă*** *a* vz ***politevsit***

politehnic, ***~ă*** [At: POLIZU / V: (înv) ***~ecn~*** / S și: *~ech~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***polytechnique***, ger ***polytechnisch***] **1** *a* Care cuprinde mai multe specialități tehnice. **2** *a* Care aparține mai multor specialități tehnice. **3** *a* Privitor la mai multe specialități tehnice. **4-5** *sf*, *a* (Șîs *institut ~*, înv, *școală ~ă*) (Instituție de învățământ superior) care pregătește specialiști în diferite domenii ale științelor tehnice. **6-7** *sf*, *a* (Îas) (Sediu) în care funcționează politehnica (**4**).

politehnician, ***~ă*** *smf*, *a* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~ecn~*** / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***polytechnicien***] **1-2** (Persoană) care studiază la politehnică (**4**). **3-4** (Profesor) care predă la politehnică (**4**).

politehnicism *sns* [At: DN[3] / E: ***politehnic*** + *-ism*] Caracter politehnic (**1**) exagerat.

politehnizare *sf* [At: CF 1960, nr. 1, 22 / Pl: *~zări* / E: rs ***политехнизация***] Orientare a învățământului de cultură generală spre dezvoltarea cunoștințelor tehnice, pentru obținerea unor deprinderi practice în diverse ramuri ale tehnicii.

politeism *sns* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 253/15 / V: (înv) ***~tiism***, ***~ide~*** / E: fr ***polythéisme***] Religie care admite existența mai multor divinități.

politeist, ***~ă*** [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***polythéiste***] **1-2** *smf*, *a* (Adept) al politeismului. **3** *a* Privitor la politeism. **4** *a* Care este specific politeismului.

politesă *sf* vz ***politețe***

politeță *sf* vz ***politețe***

politețe *sf* [At: POTECA, F. / V: (iuz) ***~tă***, (înv) ***~tesă*** (S și: *~tessă*) / Pl: (fam) *~ți*, *~turi* / E: fr ***politesse***] **1** *sf* Atitudine sau comportare atentă, amabilă, respectuoasă față de cineva sau de ceva, care denotă bună-cuviință și bună-creștere Si: *amabilitate*. **2** (Îs) *Pronume (personal* sau *posesiv) de ~* Pronume care se folosește în vorbirea cu sau despre o persoană căreia i se cuvine respect sau pentru a-i impune respect. **3** (Îla) **De ~** Care exprimă politețe Si: *amabil*, *politicos* (**2**). **4** (Îal) Protocolar. **5** (Îlav) **Din** (sau **de**, rar **pentru**) **~** Obligat de anumite cerințe formale de conduită, de etichetă. **6** (Îal) Formal. **7** (Fam; ccr; lpl) Cuvinte sau gesturi care exprimă o comportare amabilă, respectuoasă față de cineva. **8** Ansamblu de reguli de comportament în spiritul amabilității, al bunei-cuviințe.

politevsi [At: VĂCĂRESCUL, IST. 259 / V: (înv) ***~efsi***, ***~tifsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***(ε)πολίτευσα*** (aor πολιτεύω)] (înv) **1** *vt* A amăgi. **2** *vrp* (Îf *politefsi*, *politifsi*) A fi în vigoare Si: *a se obișnui*. **3** *vt* (Îf *politefsi*) A civiliza. **4** *vt* (Îaf) A instrui.

politevsit, ***~ă*** *a* [At: GOLESCU, Î. 111 / V: ***~efsit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***politevsi***] (Înv) **1** Civilizat. **2** (D. oameni; îf *politefsit*) Politicos (**1**).

politi *v* vz ***polidi***

politia *vr* [At: IST. Ț. R. 117 / P: *~ti-a* / Pzi: ? / E: ***politie***] (Înv) A se comporta.

politic, ***~ă*** [At: IST. Ț. R. 20 / G-D și: *~icei* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***politicus***, *-a*, *-um*, fr ***politique***, ger ***Politik***, ***Politikus***, ***politisch***] **1** *sf* (Înv) Rânduială statornicită Si: *ceremonial*, *etichetă*. **2** *sf* Știință și practică de guvernare a unui stat. **3** *sf* Sferă de activitate social-istorică ce cuprinde relațiile, orientările și manifestările care apar între clase, între grupuri sociale, între popoare etc. pentru promovarea intereselor lor, în lupta pentru putere etc. **4** *sf* Activitate, orientare, acțiune a unui partid, a unor grupuri sociale, a puterii de stat etc. în domeniul conducerii treburilor interne și externe Si: (dep) *politichie* (**2**), *politie* (**6**). **5** *sf* Ideologie care reflectă această orientare, acțiune, activitate Si: (dep) *politie* (**7**). **6** *sf* (Îs) *~ externă* Ansamblu de metode și mijloace folosite de un stat pentru atingerea obiectivelor pe plan internațional. **7** *sf* (Îs) *~ economică* Domeniu al politicii (**4**), constând în măsuri, mijloace și experimente pentru realizarea anumitor obiective în economie. **8** *sf* (Îe) **A face ~ă** A lua parte în mod activ la discutarea și la rezolvarea treburilor interne și externe ale statului. **9** *sf* (Fig) Mod abil de comportare folosit de cineva în atingerea unui scop. **10** *sf* (Pfm; îe) **A se lua cu ~ca pe lângă cineva** A proceda cu tact în relațiile cu cineva, pentru a-i câștiga favoarea, adeziunea, încrederea. **11-14** *a* Care aparține politicii (**2-5**) Si: (înv) *politicesc* (**3-6**). **15-18** *a* Privitor la politică (**2-5**) Si: (înv) *politicesc* (**7-10**). **19** *a* Care se ocupă cu politica (**4**) Si: *politicesc* (**11**). **20-21** *sm*, *am* (Șîs *om ~*) (Persoană) care ocupă un rol important în activitatea politică. **22-23** *sm*, *am* (Îas) (Persoană) care își desfășoară activitatea în domeniul politicii (**4**). **24** *sm* (Iuz) Persoană condamnată din cauza activității sale politice (**4-5**). **25** *a* (Îs) *Drepturi ~ice* Drepturi de participare ale cetățenilor la conducerea treburilor statului. **26** *a* (Îs) *Nivel ~* Grad de pregătire a cuiva în probleme de politică (**5**). **27** *a* (Îas) Orientare justă a cuiva în probleme de politică (**5**). **28** *a* (Îs) *Știință ~ă* Disciplină care se ocupă cu analiza formelor de putere exercitate în state și instituții. **29** *a* (Îs) *Filosofie ~ă* Disciplină care se ocupă cu studiul comparativ al formelor de putere și al altor forme posibile de guvernământ. **30** *sf* (Îvr) Informație, știre care se referă la politică (**5**). **31-32** *a* (Înv) (Care are sau) care exprimă o comportare diplomatică, abilă Si: *dibaci*, *diplomat*, *șiret*. **33** *sn* Subsistem al sistemului social care cuprinde conștiința, relațiile, instituțiile și organizațiile politice.

politica[1] [At: NEGRUZZI, S. II, 177 / Pl: *~le* / E: ngr ***πολιτικά***] **1** *sf* (Fam; mpl) Chestiune politică (**13**). **2** *sf* (Fam; pex) Noutate politică (**13**). **3-11** *a* (Rar) Politic (**11-19**). **12** *sf* (Fam; mpl) Mijloc (ingenios) folosit pentru atingerea unui scop Si: *stratagemă*.

politica[2] *v* vz ***politici***

politicamente *av* [At: SFC II, 197 / E: ***politic*** + *-mente*] (Îvr) **1-9** Politicește (**1-9**).

politicard *sm* [At: DN[3] / Pl: *~rzi* / E: fr ***politicard***] (Prt) **1** Persoană care face o politică personală, lipsită de valoare și care se complace în intrigi. **2** Adept al unei politici neprincipiale.

politicastru *sm* [At: CARAGIALE, O. III, 141 / Pl: *~aștri*, (rar) *~ri* / E: ***politic*** + *-astru* cf *poetastru*] (Prt) Om politic lipsit de orizont și preocupat de interese mărunte, meschine.

politicărie *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 77 / Pl: *~ii* / E: ***politica*** + *-ărie*] (Rar; prt) **1-2** Politicianism (**1-2**).

politicesc, ***~ească*** *a* [At: BIBLIA (1688), pref 7/14 / Pl: *~ești* / E: ***politic*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține ceremonialului, etichetei. **2** Privitor la ceremonial, la etichetă. **3-11** Politic (**11-19**). **12** Juridic. **13** Cetățenesc. **14** Public. **15** Laic.

politicește *av* [At: LEG. COND. 70/6 / E: ***politic*** + *-ește*] **1-4** Din punct de vedere politic (**11-14**) Si: (îvr) *politicamente* (**1-4**). **5-9** În ceea ce privește politica (**2-5**) Si: (îvr) *politicamente* (**5-9**).

politichie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 63 / Pl: (rar) *~ii* / E: ngr ***πολιτική***] **1** (Grî) Purtare diplomatică. **2** (Irn; dep) Politică (**5**).

politici [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 216[v]/26 / V: ~*ca* / Pzi: ~*icesc* / E: cf *politic*] (Înv) **1-2** *vti* A guverna. **3-4** *vir* A face politică (**4**). **5-6** *vir* A discuta politică (**4**). **7-8** *vir* A se pune la curent cu politica (**4**). **9** *vr* A se practica un anumit obicei Si: *a se obișnui*. **10** *vr* A se folosi. **11** *vt* A stabili un anumit preț sau procent. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) civiliza. **14-15** *vtr* (Fig) (A face să progreseze sau) a progresa A. **16** *vr* (Csnp) A se impune.

politician *smf, a* [At: CARAGIALE, O. V., 179 / P: ~*ci-an* / Pl: ~*ieni*, (asr) ~*i* / E: fr ***politicien***] **1-2** (Persoană) care are un rol important în politică (**3**). **3-4** (Prt) (Persoană) care desfășoară o activitate politică (**12**), mai ales în interesul său sau al grupului din care face parte Si: (rar; prt) *politicianist* (**1-2**).

politicianism *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 108 / P: ~*ci-a*~ / E: ***politician*** + *-ism*] (Prt) **1** Activitate politică (**12**) orientată spre realizarea unor interese meschine personale, de grup sau de partid Si: (rar; prt) *politicărie* (**1**). **2** Atitudine, purtare de politician (**2**) Si: (rar; prt) *politicărie* (**2**).

politicianist, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 242 / P: ~*ci-a*~ / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: ***politician*** + *-ist*] (Rar) **1-2** *smf, a* (Prt) Politician (**3-4**). **3-4** *a* Care aparține politicianismului (**1**) sau politicianului (**3**). **5-6** *a* Privitor la politicianism (**1**) sau la politician (**3**). **7-8** *a* Care este propriu politicianismului (**1**) sau politicianului (**3**).

politicianiza [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I., 31 / P: ~*ci-a*~ / Pzi: ~*zez* / E: ***politician*** + *-iza*] (Rar) **1** *vi* A face politică (**4**). **2** *vi* (Prt) A manifesta o atitudine de politician (**3**). **3** *vt* A practica în mod dogmatic teorii sau doctrine.

politicianizat, ~ă *a* [At: S. C. ȘT. (IAȘI), nr. 1-2, 118 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***politicianiza***] (Rar) **1** Preocupat de probleme politice (**12**). **2** (Prt) Subordonat intereselor unei grupări politice.

politicire *sf* [At: AR (1829), 1[1]/27 / Pl: ~*ri* / E: ***politici***] (Înv) **1** Civilizare. **2** Progresare.

politicit, ~ă *a* [At: CARTE TREB., I, 202/21 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***politici***] (Înv; d. popoare, națiuni, oameni etc.) **1** Civilizat. **2** Educat.

politicologie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***politicologie***] (Rar) Politologie.

politicos, ~oasă *a* [At: CUGETĂRI, II, 58[r]/10 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ngr ***πολιτικός***] **1** (D. oameni) Care are o atitudine sau o comportare amabilă, respectuoasă față de cineva sau de ceva Si: *binecrescut, civilizat, curtenitor, cuviincios, manierat*, (înv) *politevsit* (**2**). **2** (D. atitudini, manifestări, comportări ale oamenilor) Care exprimă, arată, demonstrează etc. politețe (**1**). **3** (Îvr; d. oameni) Înzestrat cu însușiri de bun conducător politic.

politie *sf* [At: IST. Ț. R. 65 / S și: *polithie* / A: *politie* / Pl: ~*ii* / E: ngr ***πολιτεία***] (Înv) **1** Așezare omenească. **2** Cetate. **3** Oraș. **4** Țară. **5** Stat. **6-7** (Dep) Politică (**4-5**). **8** (Ccr; csc) Conducători ai unui stat, ai unei cetăți, ai unui oraș etc. **9** (Ccr; csc) Organ de conducere politică. **10** Comportare. **11** (Pex) Viață. **12** Ceremonial. **13** Alai. **14** (Bis) Canon.

politifsi *v* vz ***politevsi***

politiism *sn* ***politeism***

politioară *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 32/28 / P: ~*ti-oa*~ / Pl: ~*re* / E: ***politie*** + *-ioară*] (Înv) **1-2** (Șhp) Așezare (mică). **3** Cetățuie. **4** Orășel. **5** Țărișoară. **6** Stătuleț.

politip *sn* [At: V. MOLIN, V. T. / S și: *polityp* / Pl: ~*uri* / E: fr ***polytype***] Grup de cuvinte sau semne tipografice folosite des, mai ales în titluri, fiind turnate dintr-o singură bucată Si: *linotip*.

politisi *vt* [At: POTECA, F. 359/28 / Pzi: ~*sesc* / E: ngr ***ἐπολίτισα*** (aor *πολιτίζω*)] (Grî) **1** A civiliza. **2** A cultiva. **3** A face să progreseze.

politisire *sf* [At: GALDI, M. PHAN. 234 / Pl: ~*ri* / E: ***politisi***] (Înv) **1** Civilizare. **2** Cultivare. **3** Progres.

politit, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 41/3 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: cf *politie*] (Îvr) Priceput în arta de a guverna.

politiza [At: GHEȚIE, R. M. / S și: ~*isa* / Pzi: ~*zez* / E: ger ***politisieren***, fr ***politiser***] **1** *vi* (Îdt) A discuta politică (**3**). **2** *vt* A da caracter politic (**12**). **3** A orienta din punct de vedere politic (**12**). **4** *vt* (Prt: c. i. literatura, arta etc.) A interpreta exclusiv prin prisma politică (**12**), exagerându-i importanța.

politizare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 110, 12/5 / Pl: ~*zări* / E: ***politiza***] **1** Atribuire a unui caracter politic (**12**) unui eveniment. **2** Interpretare prin prisma exclusiv politică (**12**) a artei, a literaturii.

politizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***politiza***] **1** Care a dobândit un caracter politic (**12**). **2** (D. artă, literatură) Care este interpretat exclusiv prin prisma politică (**12**).

politnic *sm* [At: (a.1800) IORGA, S. D. XVI, 17 / Pl: ~*ici* / E: ***politie*** + *-nic*] (Îvr) Orășean.

politolog, ~ă *smf* [At: L. ROM., 1972, 192 / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr ***politologue***] Specialist în politologie.

politologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***politologique***] **1** Care aparține politologiei. **2** Care se referă la politologie.

politologie *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: ~*ii* / E: fr ***politologie***] Ramură a științelor sociale care studiază activitățile, relațiile, instituțiile politice în toată complexitatea și diversitatea lor Si: (rar) *politicologie*.

politom, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polytome***] (Blg; d. organe) Ramificat în mai multe părți.

politomie *sf* [At: MAIORESCU, L., 132 / Pl: ~*ii* / E: fr ***polytomie***] (Log; rar) Diviziune în mai multe părți a unui subiect, a unei clasificări.

politonal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ger, eg ***politonal***] **1** Care aparține politonalismului. **2** Privitor la politonalism.

politonalism *sn* [At: DER / Pl: (rar) ~*e* / E: fr ***polytonalisme***] Combinație simultană de elemente melodice cu tonalități diferite Si: *politonalitate*.

politonalitate *sf* [At: DN[2] / Pl: ~*tăți* / E: ger ***Polytonalität***] Politonalism.

politrică *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ~***iche***, ~***ichie***, ~***ihie*** / E: ngr ***πολύτριχον***, lat ***polytrichum***] (Bot) **1** (Îrg) Varietate de mușchi care crește prin pășunile alpine și prin păduri Si: (reg) *jabghie* (*Polytrichum commune*). **2** (Reg; îf *politriche*) Paracherniță (*Parietaria officinalis*).

politriche *sf* vz ***politrică***

politrichie *sf* vz ***politrică***

politrihie *sf* vz ***politrică***

politrofie *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***polytrophie***] Exces de nutriție.

politrop, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***polytrope***] (Îs) *Transformare ~ă* Transformare de stare a unui sistem fizico-chimic fluid cu toți parametrii fluidului variind concomitent, astfel încât căldura specifică a fluidului rămâne constantă și independentă de presiune sau de volumul specific.

politropă *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*pe* / E: ger ***Polytrope***] Curbă care reprezintă o transformare politropă.

politruc *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 476 / Pl: ~*uci* / E: rs ***политрук***] (Iuz) **1** Instructor politic în armata sovietică. **2** (Prt; pex) Politician (**1**) aservit intereselor sovietice.

politură *sf* vz ***poleitură***

polițai *smi* [At: BR (1821), 10/7 / E: ger ***Polizei***(beamte), ***Polizei***(mann), ***Polizei***(agent)] (Iuz) **1** (Înv) Șef al poliției într-un oraș de provincie sau într-o circumscripție a unui oraș Si: (înv) *polițmaistru*. **2** (Pex) Sergent de stradă. **3** (Pgn) Agent de poliție Si: *polițist* (**1**).

polițar *sm* [At: I. GOLESCU / V: (reg) ~***er*** *s* / Pl: ~*i* / E: ***polițai***] (Îrg) Polițist (**1**).

poliță[1] *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 24/1 / A și: (reg) *polițe* / Pl: ~*țe*, ~*ți* / E: slv ***полица***] **1** Suport de scândură orizontal pe perete, ușă, într-un dulap etc. sau suspendat de grindă la stână, pe care se așază obiecte, alimente etc. Si: (reg) *policer* (**1**), *polț*. **2** (Pex) Obiect de mobilier cu polițe (**1**) Si: *colțar, etajeră, raft*, (reg) *policer* (**2**). **3** (Reg) Firidă. **4** (Reg; pan) Scândură pe care se stă într-un leagăn sau într-un scrânciob. **5** (Reg; pex) Scrânciob. **6** (Reg; pan) Raft pe care se așază stupii Si: (reg) *scândurită*. **7** (Reg; pan) Bancă fixată afară la poarta caselor țărănești Si: (pop) *laviță*. **8** (Reg; pan) Pervaz. **9** (Reg; pan) Scândură pe care se sprijină și se învârtește prâsnelul morii. **10** (Pan) Parte de jos a jugului, pe care se sprijină gâtul boilor Si: (reg) *plevicioară, podhorniță, plevioară* (**4**). **11** (Reg; pan) Parte de jos a jujeului, care se trece pe sub gâtul porcului. **12** (Pop; pan) Cormană la plug. **13** (Înv) Piedestal. **14** Formă de relief pe versanții văilor erodate dintr-o regiune cu structură tabulară, care se prezintă ca o treaptă

la o anumită înălțime deasupra fundului văii. **15** (Reg) Loc plan pe vârful unui munte. **16** (Reg) Strat plan de piatră într-o stâncă, în fața unei prăpăstii.

poliță[2] *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 97/29 / Pl: *~țe*, (îvp) *~ți* / E: ngr ***πόλιτσα***, it ***polizza***] **1** (Fin) Act prin care creditorul dispune ca debitorul său să plătească o sumă de bani unei alte persoane sau la ordinul acesteia, la data și locul stabilit Si: *cambie, trată*, (înv) *obligă, sinet*, (gmî) *vecsel*. **2** (Îs) *~ în alb* Poliță (**1**) pe care nu figurează numele beneficiarului. **3** (Fam; îlv) **A plăti (cuiva) ~ța** (sau **o ~**) A se răzbuna. **4** (Rar; îe) **A face (pe cineva) ~** A trimite pe cineva de la unul la altul. **5** (Îs) *~ de încărcare* Document care însoțește transportul mărfurilor pe apă Si: *conosament*. **6** (Îs) *~ de asigurare* Document al unei instituții de asigurare prin care aceasta certifică încheierea și condițiile unui contract de asigurare a vieții, a bunurilor cuiva. **7** (Reg) Libret de economii.

polițer *sm* vz ***polițar***

poliție *sf* [At: PRAVILA (1788), 121/16 / V: (îvr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***politia***, ger ***Polizei***, rs ***полиция***, fr ***police***] **1** Organ de stat în unele țări care asigură menținerea ordinii publice și prevenirea infracțiunilor. **2** (Csc) Reprezentați ai poliției (**1**). **3** (Îs) *~ judiciară* Secție a poliției (**1**) care urmărește infractorii de drept penal spre a fi deferiți instanțelor judecătorești. **4** (Îs) *~ sanitară* Instituție sanitară care supraveghează și controlează aplicarea metodelor de ocrotire a sănătății cetățenilor, a animalelor domestice etc. **5** (Îas) Ansamblu de legi și regulamente care prevedeau aplicarea acestor metode. **6** (Îuz; îs) *~ rurală* Instituție care se ocupa cu paza terenurilor agricole, respectarea delimitărilor de teren agricol etc. **7** (Îuz; îas) Ansamblu de legi și regulamente care prevedeau îndatoririle poliției (**6**) rurale. **8** Local unde se află poliția (**1**) Si: *circumscripție, post, secție*. **9** (Csc) Totalitate a polițiștilor dintr-o secție. **10** (Pan) Menținere a ordinii și a disciplinei într-un grup social. **11** (Înv; pgn) Pază. **12** (Îe) **A face ~** A menține ordinea într-un mod sever și autoritar. **13** (Înv) Regulament de ordine internă stabilit de o adunare, de o societate etc. **14** (Îvr) Instanță care judeca procesele dintre militari și civili.

polițienesc, ~ească *a* [At: PORONCA DIV. 2/6 / P: *~ți-e~* / Pl: *~ești* / E: ***poliție*** + *-enesc*] **1-8** Polițist (**13-20**). **9** Care se execută la poliție (**1**). **10** (Înv; îs) *Medicină ~ească* Medicină legală.

polițienește *av* [At: POLIZU / P: *~ți-e~* / E: ***poliție*** + *-enesc*] **1** Ca polițiștii (**1**). **2** În felul polițailor (**1**).

polițism *sns* [At: REBREANU, P. S. 122 / E: ***poliție*** + *-ism*] **1** Activitate întreprinsă de poliție (**1**) în vederea menținerii ordinii. **2** (Fig) Fel de gîndi, de a fi, de a acționa etc. brutal, violent.

polițist, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Polizist***] **1** *sm* Agent de poliție (**1**) Si: (rar) *polisman*, (iuz) *polițai* (**3**), (îrg) *polițar*. **2** *sm* (Pgn) Funcționar de poliție (**1**). **3-4** *a* Care aparține poliției (**1**) sau) polițistului (**1**) Si: *polițienesc* (**1-2**). **4-5** *a* Privitor (la poliție (**1**) sau) la polițist (**1**) Si: *polițienesc* (**3-4**). **6-7** *a* Care este specific poliției (**1**) sau) polițistului (**1**) Si: *polițienesc* (**5-6**). **8** *a* (D. filme, romane etc.) Care înfățișează fapte criminale misterioase și complicate, al căror secret este descoperit prin ingeniozitatea unui polițist (**1**) sau a unui detectiv. **9** *a* (D. state, regimuri politice etc.) Care se sprijină pe poliție (**1**) și pe jandarmerie, exercitându-și puterea prin metode violente și abuzive.

polițiune *sf* vz ***poliție***

polițmaister *sm* vz ***polițmaistru***

polițmaistru *sm* [At: (a. 1806) IORGA, S. D. VI, 196 / V: ***~ter, ~meistru*** / E: rs ***полицмейстер***] (Înv) Polițai (**1**).

polițmeistru *sm* vz ***polițmaistru***

poliuretan *sm* [At: LTR[2] / P: *~li-u~* / Pl: *~i* / E: ger ***Polyurethane***, eg ***polyurethanes***] Produs macromolecular obținut prin polimerizarea în trepte a unor compuși chimici cu glicoli, folosit la fabricarea materialelor plastice, a lacurilor etc.

poliurie *sf* [At: BELEA, P. A. 250 / P: *~li-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***polyurie***] Eliminare de urină în cantitate mai mare decât cea normală.

polivaci *smi* [At: SCRIBAN, D. / E: bg ***поливач***] (Reg) Persoană care se ocupă cu săpăturile de șanțuri pentru irigarea grădinilor de legume.

polivalent, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 61 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***polyvalent***] **1** (Chm; d. elemente sau radicali) Care are proprietatea de a intra în mai multe combinații chimice sub diferite stări de valență Si: *plurivalent* (**1**). **2** (Îs) *Alcool ~* Polialcool. **3** Care îndeplinește mai multe funcții Si: *multifuncțional, plurivalent* (**2**). **4** Care are diferite capacități, însușiri, posibilități de funcționare Si: *multifuncțional, plurivalent* (**3**). **5** (Fig) Care are calități, valori multiple Si: *multilateral*.

polivalență *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***polyvalence***] **1** Proprietate a unor elemente sau a unor radicali de a prezenta valențe diferite în combinațiile pe care le formează Si: (rar) *plurivalență* (**1**). **2** (Pex) Calitate de a fi polivalent (**1**) Si: (rar) *plurivalență* (**2**). **3** Însușire de a avea diferite posibilități de funcționare Si: *multifuncționalitate, multilateralitate*, (rar) *plurivalență* (**3**). **4** (Fig) Însușire de a avea calități, valori multiple.

polivinil *sns* [At: LTR[2] / E: fr ***polyvinyle***] Produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil, a clorurii de vinil etc., folosit la fabricarea lacurilor și a vopselelor, a alcoolului polivinilic, ca material în construcții, în electrotehnică etc.

polivinilic *am* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: fr ***polyvinylique***] (Îs) *Alcool ~* Compus macromolecular obținut industrial prin saponificarea poliacetatului de vinil, folosit în industria materialelor plastice, la fabricarea fibrelor sintetice, a lacurilor etc.

polivitamină *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: ***poli-***[2] + ***vitamină***] Preparat farmaceutic care conține un complex de vitamine cu adaos de lecitină și sulfat feros.

poliviță *sf* vz ***poledița***

polivoltin, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polyvoltine***] (D. viermii de mătase) Care prezintă însușirea de a avea mai multe generații în același an.

polivoltism *sn* [At: LTR[2] / E: fr ***polyvoltisme***] Însușire a unor viermi de mătase de a avea mai multe generații în cursul aceluiași an.

polixen *sns* [At: DN[3] / E: fr ***polyxène***] Amestec natural de platină și fier.

poliza[1] *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 84 / S și: (rar) ***~isa*** / Pzi: *~zez* / E: dnr ***polizor***[1]] **1** A prelucra prin așchiere suprafața unui obiect cu ajutorul polizorului[1]. **2** A lamina la rece foile de tablă subțire, pentru cositorie.

poliza[2] *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~zez* / E: fr ***policer***] (Îvr) A guverna.

polizaharidă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: fr ***polysaccharide***] (Mpl) Substanță macromoleculară din clasa hidraților de carbon, rezultată prin policondensarea unui număr variabil de monozaharide, în special glucoză.

polizaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***polyssage***] Polizare (**1**).

polizare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 382 / S și (rar) *~isa~* / Pl: *~zări* / E: ***poliza***[1]] **1** Prelucrare prin așchiere cu polizorul[1] (**1**) Si: (rar) *polizat*[1] (**1**). **2** Laminare la rece a foilor din tablă subțire, pentru cositorie Si: (rar) *polizat*[1] (**2**). **3** Netezire și subțiere a firelor textile.

polizat[1] *sn* [At: DM / S și: *~isat* / Pl: (rar)*~uri* / E: ***poliza***[1]] (Rar) **1-2** Polizare (**1-2**). **3** (Îs) *Mașină de ~* Polizor[1] (**1**).

polizat[2]***, ~ă*** *a* [At: CĂLINESCU, S. 853 / S și: (rar) *~isat*, / Pl: *~ați, ~e* / E: ***poliza***[1]] **1** Care este prelucrat cu polizorul[1] (**1**). **2** (D. foile de tablă subțire) Laminat la rece.

polizor[1] *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 98 / Pl: *~oare* / E: fr ***polissoir***] **1** Mașină-unealtă, acționată electric sau pneumatic, folosită la prelucrarea prin abrazare, cu ajutorul unei pietre abrazive în formă de disc, trunchi de con etc., a suprafețelor metalice. **2** (Reg) Pilă de ascuțit dinții joagărului.

polizor[2]***, ~oare*** *smf* [At: NOM. PROF. 22 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***polisseur***] Persoană care lucrează cu polizorul[1] (**1**).

polje *sfi* [At: LTR[2] / E: fr ***poljé***] Mare depresiune închisă din regiunile carstice, rezultată prin unirea uvalasurilor sau prin prăbușirea tavanelor peșterilor.

poll *sn* [At: DN[3] / P: *poul* / E: eg ***poll***] (Agm) **1** Listă electorală. **2** Urnă de vot. **3** Număr de voturi în alegeri. **4** (Pex) Consultare publică pentru a afla părerea cetățenilor asupra unei probleme de interes general. **5** Sondaj de opinie.

polman[1] *s* [At: COMAN. GL. / Pl: nct / E: ns cf *polpană*] (Reg) Pulpană a mantalei.

polman[2] *sn* vz ***podmol***

polmă[1] *sf* [At: A V, 15 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Mistrie (**1**).

polmă[2] *sf* [At: H XVIII, 47 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Minge (**1**).

polmeată *sf* vz ***pomneată***

polmesenic *sn* vz ***pomeselnic***

polmesnic *sn* vz ***pomeselnic***

polmod *sn* vz ***podmol***

polmog *sn* vz ***podmol***

polmol *sn* vz ***podmol***

polmon *sn* vz ***podmol***

polmonel *s* [At: CHEST. II, 331/322 / Pl: nct / E: ***polmon*** + *-el*] (Reg) Polmon mic Si: (reg) *polmonet*.

polmonet *s* [At: CHEST. II, 321/291 / Pl: nct / E: ***polmon*** + *-et*] (Reg; shp) Polmonel.

polmonuț *s* [At: CHEST. II, 336/324 / Pl: nct / E: ***polmon*** + *-uț*] (Reg) Suport de fier sau de piatră care ține ridicate lemnele de pe vatră, pentru a arde mai bine.

polmoti *v* vz ***polomoti***

polmud *sn* vz ***podmol***

polnoci *s* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 31 / Pl: nct / E: rs ***полночь***] (În terminologia marinărească) Vânt care bate dinspre nord-est.

polnoglasie *sf* [At: SCL 1954, 24 / A și: *~glasie* / Pl: *~ii* / E: rs ***полногласие***] Fenomen lingvistic caracteristic limbilor slave de est, care constă în prezența grupurilor de sunete „olo", „ere", între consoane, corespunzând grupurilor „ra", „la", „re", „le" din vechea slavă Si: (rar) *plenisonie*.

polo[1] *sni* [At: CADE / E: fr, eg ***polo***] **1** (Asr) Joc sportiv de echipă, practicat călare, cu o minge de lemn împinsă în câmpul advers cu un ciocan de lemn cu coada lungă. **2** (Șîs *~ pe apă*) Joc sportiv de echipă, practicat pe apă, în care jucătorii, deplasându-se înot, într-un bazin, încearcă să marcheze puncte aruncând, cu mâna, o minge în poarta adversarilor.

polo[2] *sn* vz ***pol***[1]

poloacă *sf* [At: LEXIC REG. 17 / Pl: *~ace* / E: cf mg *palák* (pll *pala* „ardezie")] (Mar) Placă de azbociment folosită pentru acoperit casele.

poloană *sf* vz ***pulpană***

poloboacă *sf* vz ***poloboc***

poloboc *sn* [At: NECULCE, L. 244 / V: ***bo~***, (reg) ***~oacă*** *sf*, ***poro~***, ***boloboacă*** *sf* / Pl: *~oace*, (îvr) *~oci* sm / E: ucr ***полубок***] **1** (Pop) Butoi. **2** (Pop) Epitet pentru un om gras. **3** (Reg) Nivelă cu bulă de aer.

polobocar *sm* [At: ALR I, 1836/590 / Pl: *~i* / E: ***poloboc*** + *-ar*] (Reg) Dogar.

polobocel *sn* [At: EMINESCU, N. 141 / V: ***bo~*** / Pl: *~e* / E: ***poloboc*** + *-el*] (Pop) Butoiaș.

polobocică *sf* [At: GRAIUL, I. 386 / Pl: *~ocele* / E: rs ***полубочка***] (Reg) Butoiaș.

poloc[1] *sn* vz ***polog***[1]

poloc[2] *sn* vz ***polog***[2]

polochim *ss* [At: LEXIC REG. 21 / E: nct] (Mar) Argilă de culoare cenușie care se găsește la 2-3 m în scoarța pământului, folosită ca îngrășământ.

polocoș *sn* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 185 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv; csnp) Coviltir din rogojină.

polocră *sf* vz ***poreclă***

polocre *sf* vz ***poreclă***

polocri[1] *sf* vz ***poreclă***

polocri[2] *v* vz ***porecli***

polocru *sm* vz ***poreclă***

polog[1] [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 329/33 / V: (reg) ***pal~***, ***~oc***, ***porl~***, ***prol~*** / Pl: *~oage*, (rar) *~uri*, (îrg, *sm*) *~ogi* / E: bg ***полог***, srb ***polog***] **1** *sn* Grămadă de fire de păioase sau de iarbă secerate sau cosite, reprezentând de obicei cantitatea care cade dintr-o dată sub seceră sau coasă Si: *brazdă*. **2** *sn* Cantitate de iarbă sau păioase care poate fi cuprinsă o dată cu palma deschisă Si: *mănunchi*, (pop) *mână*, (reg) *otcoș*. **3** *sn* (Reg; pex) Șir de mănunchiuri de păioase cosite sau secerate, legate ori întinse pe câmp pentru uscat. **4** *sn* (Reg) Fân uscat pe câmp. **5** *sn* (Reg; mpl) Grămadă din trei până la cinci poloage[1] (**3**) strânse la un loc. **6** *sn* (Pan) Mulțime de oameni. **7** *av* (Reg; îe) **A sta ~** (sau **a zăcea**) A sta culcat la pământ. **8** *av* (Reg; îe) **A cădea ~** A cădea grămadă. **9** *av* (Reg; îe) **A pune ~** A doborî la pământ. **10** *av* (Reg; îae) A omorî. **11** *sn* Întoarcere sau împrăștiere a fânului cosit (pentru a se usca). **12** *sn* Iarbă sau alte plante de nutreț bune de cosit.

polog[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 66[r]/32 / V: (reg) ***~oc*** / Pl: *~oage* / E: rs ***полог***] **1** (Înv) Țesătură sau împletitură fină folosită ca draperie, perdea. **2** (Înv) Baldachin. **3** Țesătură țărănească groasă impermeabilă din lână, in, cânepă, folosită ca așternut, coviltir etc. **4** Acoperitoare specială, ascmănătoare unui cort, confecționată din pânză rară sau plasă de sârmă, folosită împotriva țânțarilor, mușteloi etc.

polog[3] *sn* vz ***potlog***

pologa *v* vz ***pologi***[1]

pologar[1] [At: SĂM. IV, 799 / Pl: (**1**) *~i*, (**2-3**) *~e* / E: ***polog***[1] + *-ar*] **1** *sm* Persoană care întoarce și adună fânul cosit Si: (rar) *pologaș*. **2** *sn* (Reg) Secerătoare mecanică. **3** *sn* (Reg) Greblă la secerătoarea nelegătoare, care dă pologul[1] (**1**) jos de pe masa mașinii.

pologar[2] *sm* vz ***potlogar***

pologaș *sm* [At: SĂM. IV, 797 / Pl: *~i* / E: ***polog***[1] + *-aș*] (Rar) Pologar[1] (**1**).

pologat, ~ă *a* vz ***pologit***

pologi[1] [At: PSALT. HUR. 124[r]/26 / V: (îrg) ***~oji***, ***~ga*** / Pzi: *~gesc* / E: ***polog***[1]] **1** *vt(a)* (C. i. iarbă, păioase, holde) A doborî la pământ cu coasa sau cu secera. **2** *vt(a)* (C. i. iarbă, păioase) A întoarce și a aduna în grămezi de trei-cinci poloage[1] (**3**). **3** *vt(a)* (Pex; c. i. iarbă, păioase, holde) A strânge la un loc. **4** *vt* (Pop; c. i. iarbă, holde, tulpini de plante și de arbuști) A culca la pământ. **5** *vr* (Olt; pex; c. i. diverse obiecte sau părți ale unor obiecte) A se strâmba. **6** *vi* (Mun; d. pomi fructiferi; îf *pologa*) A fi plin de fructe. **7** *vt* (Îrg; c. i. ființe) A distruge culcând la pământ. **8** *vr* (Reg; d. oameni) A cădea bolnav la pat. **9** *vr* (Îvr; îf *poloji*) A se statornici.

pologi[2] *v* vz ***potlogi***

pologire *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 74 / Pl: *~ri* / E: ***pologi***[1]] **1** Doborâre la pământ a ierbii, a hordelor etc. cu coasa sau cu secera Si: (reg) *pologit*[1] (**1**). **2** Întoarcere și adunare a ierbii sau holdelor în grămezi de trei-cinci poloage[1] (**3**) Si: (reg) *pologit*[1] (**2**). **3** Strângere la un loc Si: (reg) *pologit*[1] (**3**).

pologit[1] *sn* [At: PAMFILE, A. R. 124 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pologi***[1]] (Reg) **1-3** Pologire (**1-3**).

pologit[2]***, ~ă*** *a* [At: I. IONESCU, C. 132/17 / V: ***~gat*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pologi***[1]] **1** (Pop; d. iarbă, holde, tulpini de plante și de arbuști) Culcat la pământ. **2** (Reg; d. plante, maluri; îf *pologat*) Cu înclinație mică. **3** (Mol; îf *pologat*) Îmbelșugat.

poloială *sf* vz ***poleială***

poloist *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 85 / V: (rar) ***polist*** / Pl: *~iști* / E: fr ***poloïste***] Jucător de polo[1] (**2**).

poloița *sf* vz ***polovița***

polojanie *sf* vz ***polojenie***

polojăni *vt* [At: ALR I, 1713/5 / Pzi: *~nesc* / E: cf *polojniță*] (Reg) A înmulți vița de vie prin butași Si: *a butăși*.

polojenie *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 522 / V: (reg) ***~jan~***, ***~gen~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***положеник***] **1** (Îvr) Prezentare a subiectului unei lucrări. **2** (Îvr; pex) Cuvânt înainte. **3** (Înv) Afirmație insultătoare în scris. **4** (Înv; pex) Pamflet. **5** (Reg; mpl) Anecdotă. **6** (Reg; mpl) Întâmplare.

poloji *v* vz ***pologi***[1]

polojniță *sf* [At: ALR I, 1713/30 / Pl: *~țe* / E: srb ***pološnica***] (Reg) Butaș de viță-de-vie.

polologhie *sf* vz ***poliloghie***

pologie *sf* vz ***poliloghie***

polonoșniță *sf* vz ***polunoștniță***

polomeac *sn* [At: (a. 1766) FURNICĂ, I. C. XXVI / V: *~ă sf*, *~moc*, *~ove~* / E: bg ***половяк*** cf srb *polovnjak*] (Îrg) **1** Căldare de aramă cositorită, rar, de lemn, în formă de trunchi de con, cu o capacitate de 10-12 litri. **2** (Pex) Conținut al unui polomeac (**1**).

polomeacă *sf* vz ***polomeac***

polomidă *sf* vz ***palămidă***[1]

polomnic *sn* vz ***polomic***

polomnidă *sf* vz ***palămidă***[1]

polomoc *sn* vz ***polomeac***

polomoți *vti* [At: ȘEZ. IX, 173 / V: ***polm~*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *bolmoji*] (Olt) **1-2** A vorbi fără șir în somn.

polon, ~ă *smf, a* [At: ȘINCAI, HR. II, 23/34 / Pl: *~i, ~e* / E: lm ***Polonus***] **1-11** Polonez (**1-11**).

polonaș *sm* [At: A I, 22 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Persoană care strânge grâul cosit.

polonesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 94/11 / Pl: *~ești* / E: ***polon*** + *-esc*] (Înv) **1-4** Polon (**6-9**).

polonește *av* [At: POLIZU / E: ***polon*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca polonii (**5**) Si: (îrg) *polecește* (**1**). **2** În limba polonă (**11**).

polonez, ~ă [At: CR (1848), 3[1]/14 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***polonais***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Poloniei Si: *polon* (**1-2**), (îvp) *leah* (**1-2**), (îrg) *poleac* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Om) originar din Polonia Si: *polon* (**3-4**), (îrg) *poleac* (**3-4**). **5** *smp* Populație care locuiește în Polonia Si: *poloni* (**5**), (îrg) *poleaci* (**5**). **6-7** *a* Care aparține (Poloniei sau) polonezilor (**5**) Si: *polon* (**6-7**), (îrg) *poleac* (**6-7**), *polecesc* (**1-2**), (înv) *leșesc* (**1-2**), *polonesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor (la Polonia sau) la polonezi (**5**) Si: *polon* (**8-9**), (îrg) *poleac* (**8-9**), *polecesc* (**3-4**), (înv) *leșesc* (**3-4**), *polonesc* (**3-4**). **10-11** *sf, a* (Șir) *limba ~ă*) (Limbă) vorbită de poloni (**5**) Si: *polonă* (**10-11**). **12** *a* (Îs) *Covrig ~* Produs de patiserie în formă de colăcel, preparat din aluat de cozonac, presărat cu nucă și îmbibat cu sirop de zahăr. **13** *sfa* Dans de origine poloneză, în tempo moderat, cu ritm viguros și cu caracter maiestuos, solemn, asemănător marșului. **14** *sfa* Melodie după care se execută poloneza (**12**). **15** *sf* Compoziție muzicală instrumentală în trei timpi, a compozitorilor romantici Vz *polcă*[1] (**2**). **16** *sm* Sortiment de mezel proaspăt de forma unui cârnat, din carne de vită și porc, tocată fin, afumată la cald și apoi fiartă Si: (fam) *poliș*. **17** *sf* Haină sau rochie femeiască strânsă pe talie, purtată în trecut Vz *polcă*[2]. **18** *sf* (Înv) Material textil subțire pentru căptușeli. **19** *sfp* (Înv) Ghete femeiești cu carâmb înalt.

polonic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 27[r]/1 / V: (înv) ***~omnic***, *~ovnic*, (reg) ***puloin~*** / Pl: *~ice* / E: ucr ***полонник***, srb ***polovnik***] **1** Lingură mare și adâncă de lemn sau metal, cu coada lungă, folosită în bucătărie, la stână etc. Si: (reg) *ciorbalâc*, *linguroi*, *meriteană*, *mestecău*[1]. **2** (Îe) **A da cu ~ul** A oferi din abundență. **3** (Reg) Lingură mare și adâncă cu găvan găurit și cu care se separă, la stână, urda sau cașul de zer Si: (reg) *făcălitoare*.

polonitoare *sf* [At: ALR II, 520/47 / Pl: nct / E: cf *polonaș*] (Ban; Trs) Femeie care adună grâul secerat sau cosit.

poloniu *sn* [At: ENC. TEHN. I, 108 / V: ***~um*** / E: fr ***polonium***] Element chimic radioactiv obținut prin dezintegrarea minereurilor de uraniu sau prin diverse reacții nucleare.

polonium *sn* vz ***poloniu***

poloniza *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 209 / Pzi: *~zez* / E: ***polon*** + *-iza*] **1-2** A (se) asimila felului de viață, limbii și caracteristicilor polonezilor (**5**).

polonizat, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***poloniza***] Asimilat felului de viață, limbii și caracteristicilor polonezilor (**5**).

polonoșniță *sf* vz ***polunoștniță***

polonoștniță *sf* vz ***polunoștniță***

polos *s* vz ***pol***[1]

poloscă *sf* [At: CATANELE, 127 / Pl: ? / E: ns cf *polosie*] (Olt; art.) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută polosca (**1**).

poloschița *sfa* [At: PAMFILE, CER, 163 / E: nct] (Reg) Stea din constelația Carului-Mare.

polosie *sf* [At: H V, 18 / Pl: ? / E: cf *poloscă*] (Olt; art.) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută polosia (**1**).

poloșă *af* [At: TDRG / V: ***~lușă*** / A și: *poloșă* / E: cf ger *pol(n)isch*] (Pop; d. oi) Care are lâna albă și moale ca vata.

poloște *sf* [At: CADE / A și: *poloște* / Pl: *~ti* / E: cf srb *ploške* „stând culcat"] (Ban) **1** Loc împrejmuit unde vitele, mai ales oile, stau la odihnă, după muls. **2** Loc împrejmuit unde dorm vitele în timpul verii. **3** (Pex) Stână. **4** (Ban) Pământ îngrășat de excrementele oilor care au stat mult timp într-un loc.

polоștit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poloște***] (Ban; d. terenuri) Care este îngrășat cu excrementele oilor.

polovatic, ~ă *a* vz ***pălăvatic***

polovăr *sn* vz ***pulover***

poloveac *sn* vz ***polomeac***

polovița *sfa* [At: PĂCALĂ, M. R. 209 / V: ***poloi~*** / A: nct / E: nct] (Reg) Joc de copii în care jucătorii participă cu un număr egal de monede care se amestecă într-o pălărie, apoi se răstoarnă pe masă.

polovnic *sn* vz ***polonic***

polpană *sf* vz ***pulpană***

polpă *sf* vz ***pulpă***

polpoană *sf* vz ***pulpană***

polpolcovnic *sm* vz ***podpolcovnic***

polpot *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: fo] (Mun) Clocot al unui lichid vâscos sau îngroșat.

polpoți *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tesc* / E: ***polpot***] (Mun; d. lichide îngroșate sau vâscoase) A clocoti.

pols *sn* vz ***puls***

polspancă *a* [At: TDRG / Pl: *~nce* / E: pbl rs dal ****полшпанка***] (Reg; d. oi) Care este încrucișat cu oile spance.

poltan *sn* vz ***foltan***

poltină *sf* [At: I. BRĂESCU, M. 78 / Pl: *~ne* / E: rs ***полтина***] (Înv) Poltinic.

poltinic *sm* [At: I. BRĂESCU, M. 78 / A și: *poltinic* / Pl: *~ici* / E: rs ***полтиник***] (Înv) Monedă rusească de argint, valorând o jumătate de rublă, care a circulat și în țările române în sec. XVIII și XIX Si: (înv) *poltină*.

poltron, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poltron***, it ***poltrone***] (Liv) **1-2** (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoare Si: *fricos*, *laș*.

poltronărie *sf* vz ***poltronerie***

poltronerie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~nări~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***poltronnerie***] (Liv) **1** Lașitate. **2** Atitudine, comportare etc. de om laș.

poltronism *sns* [At: DEX[2] / E: ***poltron*** + *-ism*] (Rar) Lașitate.

polturac *sm* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. I, 106 / Pl: *~aci* / E: pn ***półturak***] (Înv) Monedă poloneză, austriacă etc. care a circulat și în țările române în sec. XVII și XVIII.

polț *sn* [At: LEXIC REG. 25 / Pl: *~uri* / E: mg ***polc***] (Mar) Poliță[1] (**1**).

polua [At: M. D. ENC. / P: *~lu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***polluer***] **1** *vt* A face ca aerul, apa, mediul de viață să devină nocive din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc. Si: *a infecta*, *a vicia*. **2-3** *vtr* (D. aer, apă, mediul de viață) A (se) vicia din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale etc. **4** *vt* (Rar; fig) A profana. **5** *vt* (Fig) A perverti.

poluant, ~ă *sn, a* [At: SCÎNTEIA, 1974, nr. 9961 / P: *~lu-ant* / Pl: *~nți*, *~e* / E: ***polua*** + *-ant*] **1-2** (Materie chimică, reziduală, toxică etc.) care viciază apa, aerul, mediul înconjurător.

poluare *sf* [At: LTR[2] / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***polua***] **1** Viciere a apelor, a aerului sau a mediului înconjurător din cauza materiilor chimice reziduale, a gazelor de eşapament etc. **2** (Rar; fig) Profanare. **3** Complex de fenomene care au schimbat sau tind să schimbe mediul ambiant în detrimentul echilbrului ecologic natural.

poluat, ~ă *a* [At: VÂN. PESC. februarie, 1964, 4 / P: *~lu-at* / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***polua***] (D. aer, apă, mediu înconjurător) Viciat din cauza materiilor chimice reziduale, a deşeurilor industriale, a gazelor de eşapament etc.

poluit, ~ă *a* vz ***poleit***[2]

polunoşniţă *sf* vz ***polunoştnită***

polunoştniţă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 159[v]/17 / V: (înv) ***pololoşn~***, ***polonoşn~***, ***polon~***, ***~şnită*** / Pl: *~te* / E: slv ***полу́ношьница***] Slujbă bisericească ce se face la o mănăstire după miezul nopţii între pavecerniţă şi utrenie.

polupainic *sm* [At: NOM. PROF. 16 / Pl: *~ici* / E: pbl rs dal **полупайник*] (Rar) Pescar la mare care lucrează în tovărăşie, cu plata în natură sau în bani.

polus *s* vz ***pol***[1]

poluşă *a* vz ***poloşa***

poluşcă[1] *sf* [At: MARIAN, INS. 430 / Pl: *~şte* / E: mg ***poloska***] (Ent; reg) Ploşniţă (*Cimex lectularius*).

poluşcă[2] *sf* [At: DER / Pl: *~şte* / E: rs ***полушка***] Veche monedă rusească divizionară, din aramă, care a circulat şi în ţările române în sec. XIX.

poluţie *sf* [At: ANTROP. 253/9 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pollution***] Scurgere spontană a lichidului seminal la bărbat, mai ales în timpul nopţii, în afara actului sexual.

poluţiune *sf* vz ***poluţie***

poluvină *sf* [At: ALEXICI, L. P. 34 / Pl: *~ne* / E: ucr ***половина***] (Reg) **1-2** (Măsură de capacitate egală cu o) jumătate de vadră. **3-4** (Pex) Conţinut al unei poluvine (**1-2**).

polux *sns* [At: DN[3] / E: ***Polux***] Una dintre cele două stele luminoase din constelaţia Gemenilor.

polză *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: ? / E: slv ***польза***] (Înv) **1** Folos. **2** Ceea ce serveşte ca învăţătură Si: (învr) *polzuinţă* (**2**).

polzora *v* vz ***polzola***

polzui [At: VARLAAM, C. 382 / Pzi: *~esc* / E: slv ***пользовати, -зоуѫ***] (Înv) **1-2** *vrt* A trage (sau a face să tragă) învăţăminte, foloase din ceva. **3** *vrr* A se sfătui.

polzuinţă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 54[r]/22 / Pl: *~te* / E: ***polzui*** + *-inţă*] (Învr) **1** Folos. **2** Polză (**2**).

polzuire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 44[r]/20 / Pl: *~ri* / E: ***polzui***] (Învr) **1** Tragere de învăţăminte, foloase. **2** (Pex) Folos. **3** Sfătuire.

pom *sm* [At: CORESI, EV. 50 / V: (reg) ***~n*** / Pl: *~i* / E: ml ***pomus***] **1** (Determinat prin „fructifer", „roditor", etc.) Arbore sălbatic sau cultivat care produce fructe comestibile. **2** (Pgn) Arbore. **3** (Reg; îs) *~ sălbatic* (sau *nealtoit, rău*) Portaltoi. **4** (Fam; îe) **A fi în ~** A fi fără bani. **5** (Fam, îae) A fi într-o situaţie dificilă, fără ieşire. **6** (Bot; reg; îc) **~alb** (sau **~ul-raiului**) Lămâiţă (*Philadelphus coronarius*). **7** (Bot; reg; îc) **~ul-vieţii** Tuia (*Thuja occidentalis*). **8** (Bot; reg; îc) **~de-mandulă** Migdal (*Amigdalus communis*). **9** (Bot; reg; îc) **~jitraiu** Dud (*Morus alba*). **10** (Bot; reg; îc) **~cotei** Gutui (*Cydonia oblonga*). **11** (Bot; reg, îc) **~nărod** Cenuşer (*Ailanthus altissima*). **12** (Bot; reg; îc) **~ul-ursului** Scoruş (*Sorbus aucuparia*). **13** (În religia creştină; îs) *~ vieţii, ~ raiului, ~ cunoştinţei binelui şi răului* Măr[1] din mijlocul raiului, ale cărui fructe erau interzise lui Adam şi Evei. **14** (Îs) *~ de Crăciun*, sau *~ de iarnă* Brad sau alt conifer împodobit cu bomboane, jucării, lumânări, beteală etc, cu care se decorează casa cu ocazia Crăciunului şi a Anului Nou. **15** (Reg; şîs *~ul mortului, ~ul raiului*) Brad, copăcel sau ramură cu fructe, covrigi, colaci, zaharicale etc., purtat înaintea cortegiului mortuar şi ale cărui podoabe sunt date de pomană după înmormântare. **16** (Reg; prc; îas) Colac în formă de cruce care se dă de pomană pentru cei morţi. **17** (Pop; şîs *~ de cununie, ~ul ospăţului, ~ cu turte*) Ramură de măr[1], brad etc. sau brad, copăcel etc., încărcaţi cu podoabe şi folosiţi în ceremonialul nunţii. **18** (Bot; pop; prc) Prun (**1**) (*Prunus domestica*). **19** (Reg; îc) **~alb** Varietate de prun cu fructe albe şi gustoase. **20** (Reg; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **21** (Reg; art.) Melodie după care se execută pomul (**20**).

pomacee *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~ce-e* / Pl: (rar) *~ei* / E: fr ***pomacées***] **1** (Lpl) Subfamilie de arbori şi arbuşti fructiferi din familia rozaceelor, la care carpelele sunt concrescute cu receptaculul florii, la maturitate formând un fruct fals. **2** (Şîs) Arbore sau arbust din subfamilia pomacee (**1**).

pomadă *sf* [At: (a. 1801) IORGA, S. D. XII, 143 / V: (înv) ***~de***, ***~die*** / Pl: *~mezi*, (rar) *~mede*, *~măduri* / E: lat ***pomada***, ngr ***ποµάδα***, ger ***Pomade***, fr ***pommade***] **1** Preparat cosmetic obţinut din amestecul unor substanţe grase, folosit pentru îngrijirea părului, a mustăţilor, a bărbii, a pielii etc. **2** Produs farmaceutic de uz extern din materie grasă în care s-au încorporat una sau mai multe substanţe medicamentoase, folosit pentru tratarea unor afecţiuni ale pielii Si: *alifie, cremă, unguent*, (pop) *unsoare*. **3** (Rar) Pastă pentru curăţat metale sau piei.

pomade *sf* vz ***pomadă***

pomadic *sf* vz ***pomadă***

pomanageală *sf* [At: GALAN, B. II, 42 / V: *~mănag~* / Pl: *~eli* / E: ***pomanagi*** + *-eală*] (Rar) Milogeală (**2**).

pomanagi *vr* [At: GALAN, B. II, 41 / V: *~mănăgi* / Pzi: *~gesc* / E: drr ***pomanagiu***] (Rar) A se milogi (**2**).

pomanagioaică *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ice* / E: ***pomanagiu*** + *-oaică*] (Prt) **1** Femeie care cere de pomană. **2** Femeie care trăieşte din pomana altora. **3** Femeie care aşteaptă să i se ofere sau pretinde cât mai multe avantaje materiale nemeritate.

pomanagiu *sm* [At: CARAGIALE, O. VII, 284 / Pl: *~ii* / E: ***pomană*** + *-agiu*] (Prt) **1** Persoană care cere de pomană. **2** Persoană care trăieşte din pomana altora. **3** Persoană care aşteaptă să i se ofere ori pretinde cât mai multe avantaje materiale nemeritate.

pomană *sf* [At: PSALT. HUR. 84[v]/1 / V: (îrg) ***~meană*** / Pl: *~meni*, (îvp) *~mene* / E: pvb ***pomeni***] **1** (Îrg) Pomenire (**1**). **2** (Îrg) Comemorare Vz *prăznuire*. **3** (Reg; îlav) **Nici ~** Nici urmă de... Si: *deloc*. **4** (Învr; ccr) Lucru făcut spre aducere-aminte. **5** (Înv; ccr) Menţiune (**1**). **6** (Îrg) Obicei moştenit din moşi-strămoşi Si: *datină, tradiţie*. **7** (Îlav) **Din ~** De demult. **8** (Pop) Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea celor morţi Si: *parastas* (**1**), (înv) *panahidă*. **9** Masă care se face după o înmormântare sau, mai rar, după un parastas (**1**) când se dăruiesc săracilor diverse obiecte care au aparţinut celui decedat Si: *praznic*, (îrg) *prinos*, (reg) *comând, comândare, prânz*. **10** (Pex; ccr) Ceea ce se dăruieşte săracilor la o pomană (**9**). **11** (Reg; îs) *~na porcului* Masă care se face la ţară după tăierea porcului pentru sărbătorile de iarnă, când se mănâncă preparate din carnea lui. **12** (Reg; îe) **A ridica o ~** A organiza masa şi ceremonialul împărţirii bucatelor şi a obiectelor pentru sufletul unui mort. **13** (Reg; îe) **Mânca-ţi-aş la ~** Se spune când doreşti moartea cuiva. **14-15** (Reg, îla) **Lung** (sau **mare**) **cât ~a** (sau **o ~**) **ţigănească** Foarte lung (în timp sau) spaţiu. **16** (Reg; îe) **Nu mai e** (sau **s-a dus**) **~na aia** sau **~na lui Buică** Se spune când s-a schimbat o situaţie favorabilă cu una nefavorabilă. **17** (Reg: îlav) **Ca la ~** În număr foarte mare. **18** (Reg; îe) **A da** (**pe cineva**) **dracului de ~** A renunţa la cineva. **19** (Reg; îs) *~ fără lumânare* (sau *~na lui Buică*) Chilipir. **20** (Reg; îe) **Unde e** (sau **unde dă Dumnezeu**) **~na aia** Se zice când este vorba de o afacere rentabilă, un câştig, un chilipir, un noroc. **21** (Reg; îe) **Nu te mai întâlneşti cu ~na asta** Se zice când cineva a scăpat sau este pe punctul de a scăpa o ocazie favorabilă. **22** (Îrg) Colac care se împarte celor săraci la înmormântări, parastase etc. **23** Dar făcut cuiva şi servind, după credinţa creştină, la iertarea păcatelor, la mântuirea sufletului etc. Vz *cadou*. **24-25** (Îljv) **De ~** (În mod) gratuit. **26-27** (Îal) (Care este) la un preţ foarte scăzut. **28-29** (Îal) (În mod) inutil. **30-31** (Îal) (Care este) pe nedrept. **32** (Îe) **A da** (**cuiva**) (**de**) **~** A face cuiva o milostenie pentru iertarea păcatelor, mântuirea sufletului, ca act caritabil etc. Si: (rar) *a pomăni*. **33** (Reg; irn; îe) **A dat prea mult de ~** Se zice când unui om bătrân sau zgârcit îi tremură mâinile. **34** (Pfm; îe) **A trăi din ~na** (**cuiva**) A trăi din mila cuiva. **35** (Pfm; îe) **A-şi face**

(milă şi) ~ sau **a-şi face o** ~ **(cu cineva)** A face cuiva un bine. **36** (Îe) **A cere de** ~ A solicita cu umilinţă ajutorul material sau mila cuiva. **37** (Îae) A cerşi. **38** (Reg; îe) **A mânca cuiva pomeana** A omorî pe cineva. **39** (Îe) **A umbla după** ~ A umbla după avantaje materiale nemeritate. **40** (Fam) Ocazie binevenită, rară, foarte avantajoasă sub aspect material Si: *chilipir*.

pomar [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: **(1-2)** *~e*, **(3)** *~i* / E: ***poamă*** + *-ar*] **1** *sn* (Reg) Loc unde se păstrează fructele în timpul iernii. **2** *sn* Loc unde se usucă fructele. **3** *sm* (Mol) Vânzător de struguri.

pomasti *v* vz ***pomosti***

pomazalcă *sf* vz ***pomânzarcă***

pomazanic *sm* vz ***pomăzanic***

pomazanie *sf* [At: PSALT. 309 / V: *~moz~* / Pl: *~ii* / E: slv ***помазаникъ***] (Înv) **1** Miruire pentru consacrarea într-o funcţie, într-o misiune. **2** Botez. **3** (Îf *pomozanie*) Danie în bani făcută de domnitor unei biserici sau unei mănăstiri.

pomăda [At: POLIZU / Pzi: *~dez* / E: fr ***pommader***] **1-2** *vtr* A (se) unge cu pomadă (**1**) Si: (rar) *a (se) pomădui* (**1-2**). **3-4** *vtr* (Pex) A (se) parfuma. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) aranja. **7** *vt* (Fig) A linguşi.

pomădare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~dări* / E: ***pomăda***] **1** Ungere cu pomadă (**1**). **2** (Pex) Parfumare. **3** (Pex) Aranjare. **4** (Fig) Linguşire.

pomădat, ~ă *a* [At: VLAHUŢĂ, O. A. II, 210 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***pomăda***] **1** (D. păr, barbă, mustăţi, piele) Uns cu pomadă (**1**). **2** (D. oameni) Cu părul, barba, mustăţile, pielea etc. unse cu pomadă (**1**) Si: *pomăduit* (**1**). **3** (Pex; d. oameni) Aranjat.

pomădui *vtr* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 85 / Pzi: *~esc* / E: ***pomadă*** + *-ui*] (Rar) **1-2** A (se) pomăda (**1-2**). **3-4** (Pex; d. oameni) A se parfuma. **5-6** (D. oameni) A (se) aranja.

pomăduit, ~ă *a* [At: GÎRLEANU, ap. CADE 969 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***pomădui***] (Rar; d. oameni) **1** Pomădat (**2**). **2** (Pex) Aranjat.

pomăi *vr* [At: ZANNE, P. IX, 515 / Pzi: *~iesc* / E: ***poamă*** + *-ăi*] (Pop; d. fiinţe sau părţi ale corpului) **1** A slăbi extrem de mult Si: *a se usca, a se zbârci*, (fam) *a se stafidi*, (reg) *a se pomi* (**1**), *a se pomisi* (**2**). **2** A îmbătrâni înainte de vreme (slăbind, zbârcindu-se etc.) Si: (reg) *a se pomi* (**2**), *a se pomisi* (**3**).

pomăit, ~ă *a* [At: MUSCEL, 86 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***pomăi***] (Pop; d. fiinţe sau corpul acestora) **1** Foarte slab Si: *uscat, zbârcit* (fam) *stafidit*, (reg) *pomisit* (**2**), *pomit* (**2**). **2** Îmbătrânit înainte de vreme Si: (reg) *pomisit* (**3**), *pomit* (**3**).

pomănăgeală *sf* vz ***pomanageală***

pomănăgi *v* vz ***pomanagi***

pomănui *vt* [At: MARIAN, Î. 474 / Pzi: *~esc* / E: slv ***помѣновати***] (Rar) A da de pomană (**32**).

pomănuit *sm* [At: CARAGIALE, O. IV, 378 / Pl: *~iţi* / E: ***pomănui***] (Nob) **1** Persoană căreia i se dă de pomană. **2** (Pex) Persoană căreia i se face un bine, un serviciu.

pomăranţă *sf* vz ***pomerangă***

pomăreaţă *sfs* [At: ALR I, 870/85 / E: ***poamă*** + *-ăreaţă*] (Reg; csc) Fructe.

pomărelnic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***poamă*** + *-ărelnic*] (Ban) Căruia îi plac mult fructele.

pomăret *sn* [At: ALR I, 411/194 / Pl: ? / E: ***pom*** + *-ăret*] (Reg) Livadă.

pomărie *sf* [At: JIPESCU / Pl: **(1)** *~ii* / E: ***pom*** + *-ărie*] **1** (Trs) Livadă. **2** (Pop; csc) Fructe. **3** (Pop; pex; csc) Cantitate mare de fructe. **4** (Pop) Pomicultură (**3**).

pomăriştе *sf* [At: DR XI, 83 / Pl: *~ti* / E: ***pom*** + *-ariştе*] (Reg) Livadă.

pomărit *sn* [At: F (1872), 339 / Pl: **(2)** *~uri* / E: ***pom*** + *-ărit*] **1** (Pop) Pomicultură (**3**). **2** (Trs; Mol) Livadă.

pomărzvanic *sm* vz ***pomăzanic***

pomăşteală *sf* vz ***pomosteală***

pomătoc *sn* vz ***pământuf***

pomătuf *sn* vz ***pământuf***

pomătug *sn* vz ***pământuf***

pomătujel *sn* vz ***pământuşel***

pomăzanic *sm* [At: PSALT. 33 / V: *~maz~, ~ărzva~* / Pl: *~ici* / E: slv ***помазанникъ***] **1** Persoană care a fost miruită. **2** Om botezat.

pomăzui *vt* [At: CORESI, L. 412/3 / Pzi: *~esc* / E: slv ***помазати***] (Înv) **1** A mirui[1] clerici, domnitori etc. **2** (Pex) A boteza. **3** A consfinţi.

pomăzuire *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 247/25 / Pl: *~ri* / E: ***pomăzui***] (Înv) **1** Miruire. **2** (Pex) Botezare. **3** Consfinţire.

pomăzuitor *sm* [At: CORESI, L. 412/3 / P: *~zu-i~* / Pl: *~i* / E: ***pomăzui*** + *-tor*] (Înv) Persoană care consfinţeşte.

pomăzuitură *sf* [At: N. COSTIN, L. 318 / P: *~zu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pomăzui*** + *-tură*] (Înv) Bucată de bumbac cu care clericul şterge pe cel uns cu mir[1].

pomâjarcă *sm* vz ***pomânzarcă***

pomânt *sn* vz ***pământ***

pomânzacă *sf* vz ***pomânzarcă***

pomânzalcă *sf* vz ***pomânzarcă***

pomânzarcă *sf* [At: H I, 385 / V: *~mazalcă, ~âjarca, ~aca, ~alcă* / Pl: ? / E: nct] (Pop) Aţă sau fâşie de piele cu care se leagă caierul de lână de la furca de tors.

pombă *sf* vz ***pompă***[2]

pombe *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pombé***] Rachiu de banane.

pombos, ~oasă *a* vz ***pompos***

ponciş, ~ă *a, av* vz ***ponciş***

pomeană *sf* vz ***pomană***

pomeanic *sn* vz ***pomelnic***

pomelnic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88[v]/5 / V: (înv) (sst) *pem~, ~ean~, pemel~* / Pl: *~ice* / E: slv ***помѣньникъ***] **1** Listă cu numele persoanelor decedate sau în viaţă, pe care le pomeneşte preotul la slujbe sau în rugăciuni. **2** Registru cu pomelnice (**1**). **3** (Spc) Listă cu numele ctitorilor unei biserici, mănăstiri, citită de preot la slujbe sau în rugăciuni. **4** (Îrg) Scândură zugrăvită pe care sunt scrise pe o parte numele morţilor şi pe alta numele celor vii dintr-o familie. **5-6** (Pex) Totalitate a numelor din pomelnic (**1**, **4**). **7-8** (Pex) Citire de către preot a pomelnicului (**5-6**). **9** (Reg) Plată pentru preotul care citeşte pomelnicul (**1**) ori nume din el. **10** (Fam; dep) Listă interminabilă de nume sau de lucruri. **11** (Fam; dep) Oameni din pomelnic (**10**). **12** (Fam; dep) Înşirare lungă, interminabilă de nume. **13** (Fam; dep; pgn) Înşirare de vorbe prelungită şi plictisitoare Vz *litanie*. **14** (Înv) Pomenire (**1**). **15** (Îvr; îf *pomeanic*; csnp) Mormânt (**1**).

pomeneală *sf* [At: CARAGIALE, O. I, 57 / E: ***pomeni*** + *-eală*] **1** (Îlav) **Nici ~ (de**... sau **să**...) Nici un fel de ştire. **2** (Îal) Nici vorbă despre una ca asta. **3** (Îal) Nimic. **4** (Olt; îe) **A-şi da în ~ despre**... A aduce ceva în discuţie.

pomeneată *sf* vz ***pomneată***

pomenetă *sf* vz ***pomneată***

pomeni [At: PSALT. HUR. 120[v]/3 / V: (reg) *~mini*, (sst) *pomi* / Pzi: *~nesc* / E: slv ***помнѣти***] **1** *vt* A-şi aminti. **2** *vt* (Îvr) A aniversa. **3** *vt* (Pop) A comemora. **4** *vt* A semnala verbal sau în scris. **5** *vt* A vorbi în treacăt de ceva sau de cineva fără a insista Si: *a aminti, a menţiona*. **6** *vt* A aduce intenţionat vorba despre ceva sau de cineva. **7** *vt* A indica. **8** *vt* (Reg; îe) **A ~ (de) rău** A cobi. **9** *vrim* A se menţiona lucruri a căror amintire se transmite oral sau în scris şi dăinuie din generaţie în generaţie Si: *a se aminti, a se cita*. **10** *vrim* (Îe) **Nici că se ~neşte**! (sau **unde se ~neşte**?) Se spune pentru a arăta că ceva n-a existat sau nu există. **11** *vrim* (Îae) Se spune pentru a arată că ceva nu are precedent. **12** *vrim* (Îae) Se spune pentru a arăta că ceva nu este posibil. **13** *vtf* A rosti numele cuiva în cadrul unui serviciu religios, pentru a atrage harul duvinităţii asupra lui sau pentru a obţine iertarea păcatelor. **14** *vt* (Reg; îe) **A ~ mortul** A da de pomană pentru un mort. **15** *vr* A exista de multă vreme sau de totdeauna aşa cum este acum. **16** *vt* A şti de multă vreme sau de totdeauna. **17** *vr* (D. oameni) A se găsi pe neaşteptate într-un anumit loc. **18** *vr* (D. oameni) A ajunge ori a se afla într-o situaţie neprevăzută. **19** *vr* (D. oameni) A se vedea pe neaşteptate în faţa cuiva sau a ceva. **20** *vr* A face ceva necugetat, nepotrivit. **21** (Îe) **Te ~neşti că**... Se poate întâmpla să... **22** (Îae) Nu cumva...

23 (Reg; îe) **M-am ~it nicăieri** Nu mai existam. **24** (Reg; îae) Eram mort de beție, de boală etc. **25** *vt* A trăi în timpul unui eveniment sau într-o anumită perioadă. **26** *vt* A vedea sau a întâlni un eveniment, o persoană, o situație etc. **27** *vr* (Pop; de obicei cu determinarea „din somn") A se trezi din somn. **28** *vr* (Reg) A se trezi dintr-o beție. **29** *vr* (Reg) A-și reveni în simțiri Si: *a de dezmetici*. **30** *vrut* (Mai ales la perfectul compus, în forma negativă sau interogativă) A exista. **31***vt* (Înv) A numi[1].

pomenic *sn* vz ***pomelnic***

pomenință *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***pomeni*** + *-ință*] (Înv) Amintire.

pomenire *sf* [At: CORESI, EV. 428 / Pl: *~ri* / E: ***pomeni***] **1** Aducere-aminte. **2** (Îvr) Aniversare. **3** (Pop) Comemorare. **4** Semnalare verbală sau scrisă. **5** Menționare a unor lucruri a căror amintire se transmite oral sau în scris și dăinuie din generație în generație. **6** Dăinuire de multă vreme sau de totdeauna așa cum este acum. **7** Cunoaștere de multă vreme sau de totdeauna. **8** (Pop) Trezire din somn. **9** (Reg) Trezire dintr-o beție. **10** (Înv) Numire. **11** (Înv; îe) **A se stinge** (sau **a pieri**) **~a** (**cuiva**) **cu sunet** A dispărea din atenție. **12** (Înv; îae) A fi dat uitării. **13** (Ccr) Ceea ce rămâne în amintirea oamenilor. **14** Ținere de minte. **15** (Pex) Faimă. **16** (Pex) Semn, urmă care amintește ceva. **17** (Înv) Memorie. **18** (Înv) Minte, considerată ca sediu al procesului de memorare. **19** Slujbă sau rugăciune în amintirea celor morți Si: (înv) *pamente*. **20** (Îs) *Veșnica* (*lor* sau *lui, ei*) ~ Cântare bisericească de încheiere a slujbei de înmormântare sau de parastas.

pomenit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 67 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomeni***] **1** Amintit mai înainte. **2** (Înv) Aniversat. **3** (Înv) Comemorat. **4** (Îvr) Slăvit. **5** Semnalat verbal sau în scris. **6** Menționat. **7** Indicat. **8** Citat. **9** (D. oameni sau numele lor) Amintit în cadrul unui serviciu religios pentru a-i fi iertate păcatele.

pomenitor, ~oare [At: CORESI, EV. 48 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pomeni*** + *-tor*] **1** *sf* (Înv) Memorie. **2** *sf* (Înv) Menționare. **3** *sm* (Îvr; îs) ~ *de rău* Calomniator. **4** *sm* (Îvr) Cronicar.

pomenitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***pomeni*** + *-tură*] (Îvr) Aducere-aminte.

pomeranță *sf* [At: PETROVICI, P. 226/16 / V: (reg) ***moroancă, moroa~, pamarancă, pămăr~, pomarancă, pomăr~, ~moroancă*** (Pl: *~răncă*), ***pomor~, ~moroagă, ~moroancă, pomoroa~*** / Pl: *~țe* / E: ger ***Pomeranze***] **1** (Îrg) Portocală[1]. **2** (Buc) Curmală.

pomereanză *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, X/8 / Pl: ? / E: cf *pomeridă*] (Înv) **1** Chindie. **2** Toacă.

pomeridă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~de* / E: lat ***post meridiem***] (Îdt) **1** Chindie. **2** Toacă.

pomeselnec *sn* vz ***pomeselnic***

pomeselnic *sn* [At: CORESI, EV. 96 / V: (înv) ***pomis~***, (reg) ***polmesenic, polmesnic, ~nec*** / Pl: *~ice* / E: nct] **1** (Înv) Fâșie de pânză. **2** (Înv) Ștergar lung și îngust. **3** (Reg) Văl sau bucată de pânză albă, brodată purtată de femei pe cap. **4** (Înv) Scufie împodobită cu mărgele, panglicuțe colorate, fluturași etc., purtată de femei la sărbători.

pomesteală *sf* vz ***pomostească***

pomesti *v* vz ***pomosti***

pomestire *sf* vz ***pomostire***

pomeștină *sf* vz ***pomostină***

pomet[1] *sn* [At: MOXA 346/16 / Pl: *~uri*, (reg, *sm*) *~e*, (înv) *~eți* / E: ml ***pometum***] **1** Livadă. **2** (Csc) Mulțime de pomi (**1**) dintr-o livadă. **3** (Olt) Pomicultură (**3**).

pomet[2] *sn* [At: PRAV. 82 / Pl: *~uri*, (înv, *sm*) *~eți* / E: ***poamă*** + *-et*] (Csc) **1** Mulțime de fructe. **2** Varietăți de fructe. **3** Recoltă de fructe.

pometă *sf* vz ***pometi***

pomete *sn* vz ***pometi***

pometel *sn* [At: PAMFILE, I. C. 447 / V: ***pomit~*** / Pl: *~e* / E: ***pomet[1]*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Livadă (mică).

pometi *smp* [At: BOLINTINEANU, O. 445 / V: (asr) ***~ete*** (Pl: ~) *sn*, (rar) ***~etă*** *sf* / E: fr ***pommette***] (Îs *~i obrazului, obrajilor*) Parte proeminentă, osoasă, a obrajilor.

pomi[1] *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~mesc* / E: ***pom***] (Olt; Mun) **1-2** A se pomăi (**1-2**).

pomi[2] *v* vz ***pomeni***

pomi-[3] [At: DN[3] / V: ***pomo-*** / E: fr, it ***pomi-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** Pom (fructifer). **3** De pomi. **4** Pomicol.

pomicol, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2794 / Pl: *~i, ~e* / E: de la ***pom***] **1-3** Care aparține pomiculturii (**1-3**). **4-6** Privitor la pomicultură (**1-3**). **7-9** Care este specific pomiculturii (**1-3**). **10** Care se ocupă cu pomicultura (**3**). **11-13** (Rar) Care este specialist în pomicultură (**1-3**).

pomicultor *sn* [At: NOM PROF. 13 / Pl: *~i* / E: fr ***pomiculteur***] **1** Persoană care se ocupă cu pomicultură (**3**) Si: (rar) *pomolog* (**2**). **2-4** Specialist în pomicultură (**1-3**) Si: (rar) *pomolog* (**3-5**).

pomicultură *sfs* [At: BARASCH, B. 37 / E: fr ***pomiculture***] **1** Ramură a științelor agricole care cuprinde biologia și agrotehnia pomilor fructiferi, ameliorarea și comportarea în cultură a diferitelor soiuri sau specii. **2** Ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi. **3** Cultură a pomilor fructiferi Si: (pop) *pomărie* (**4**), *pomărit* (**1**), (reg) *pomet[1]* (**3**), *pomologie* (**2**). **4** (Prc) Pomologie (**1**).

pomieră *sf* [At: BRĂESCU, O. A. I, 37 / P: *~mi-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***pommière***] (Rar) Fructieră.

pomila *vr* [At: MARIAN, NA. 392 / Pzi: ? / E: cf *pomi[1]*] (Mun) A se zbârci.

pomilar *sm* [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / Pl: *~i* / E: srb ***pomilar*** „client la moară"] (Trs; Ban) Client.

pomilă *sf* vz ***pominâ***

pomiloi *smi* [At: CV 1951, nr. 2, 34 / E: cf *pomila*] (Olt; csnp) **1** Corcitură. **2** Bastard.

pomină *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 1[v]/8 / V: (înv) ***~ilă*** / E: pvb ***pomeni***] **1** (Înv) Amintire. **2** (Îla) **De ~** Care se păstrează multă vreme în amintire. **3** (Pex; îal) Care nu se poate uita. **4** (Îal) Renumit. **5** (Îal) Extraordinar. **6** (Asr) Faimă care se răspândește mult și până departe despre un lucru sau despre o acțiune remarcabilă. **7** (Rar; îlav) **Nici ~** Deloc. **8** (Îe) **A (i) se duce** sau **a (-i) merge** (**cuiva**) **~na** A se răspândi pretutindeni faima despre cineva sau ceva. **9** (Îae) A (i) se duce vestea ca de ceva neobișnuit sau extraordinar. **10** (Fam; îe) **A ajunge** (sau **a se face**) **de ~** (sau **~na lumii**) A se compromite în fața tuturor. **11** (Fam; îae) A se face de râs. **12** (Fam; îae) A intra în gura lumii. **13** (Reg) **A fi de ~** A fi surprinzător, uimitor. **14** (Reg) Poznă.

pomineată *sf* vz ***pomneată***

pominetă *sf* vz ***pomneată***

pomini *v* vz ***pomeni***

pominoc *sn* [At: VARLAAM, C. 418 / Pl: *~oace* / E: slv ***поминокъ***] **1** (Înv) Dar făcut unei persoane care îți face un serviciu, unui superior etc. **2** (Înv) Ofrandă adusă divinității. **3** (Mar) Dar adus de către nuntași mirelui sau miresei.

pominoci *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[r]/3 / Pzi: *~cesc* / E: ***pominoc***] (Înv) A se consacra unei cauze.

pomințăl *sn* vz ***pământel***

pomiros, ~oasă *a* [At: MARIAN, S. R. I, 146 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***po-[1]*** + ***miros***] (Pop) Foarte parfumat.

pomiselnic *sn* vz ***pomeselnic***

pomisi *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *pomi[1]*] (Mun) **1** A se zgârci. **2-3** (D. ființe) A se pomăi (**1-2**).

pomisit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomisi***] (Mun) **1** (D. oameni) Zgârcit. **2-3** (D. ființe sau părți ale corpului lor) Pomăit (**1-2**).

pomisteală *sf* vz ***pomosteală***

pomisti *v* vz ***pomosti***

pomișoară *sf* [At: GÂRLEANU, L. 34 / Pl: *~re* / E: ***poamă*** + *-ișoară*] (Rar) **1** (Bot) Coacăz (*Ribes rubrum*). **2** Coacăză.

pomișor *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 167 / V: (înv) ***poms~*** / Pl: *~i* / E: ***pom*** + *-ișor*] **1-2** Pom (**1-2**) mic. **3** (Bot; reg) Coacăz (*Ribes rubrum*).

pomiște *sf* [At: T. POPOVICI, S. 417 / Pl: nct / E: ***pom*** + *-iște*] (Csc) **1-2** Mulțime de pomi (**1-2**).

pomit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU. GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomi***[1]] (Olt; Mun) **1** Zgârcit. **2-3** (D. ființe sau părți ale corpului acestora) Pomăit (**1-2**).

pomiț *sm* [At: ALRM SN I, h 149/260 / Pl: *~i* / E: drr ***pomiță***] (Bot; reg) Dud (*Morus*).

pomițar *sm* [At: BORZA, D. 112 / V: ***~ter, pomni~, pomniter*** / Pl: *~i* / E: ***pomiță*** + *-ar*] (Bot; Trs) Dud (*Morus*).

pomiță *sf* [At: LB / V: ***~mniță*** / Pl: *~te* / E: ***poamă*** + *-iță*] (Reg) **1-2** (Șhp) Poamă (**1**) (mică). **3** (Spc; și ~ *de câmp*) Fragă. **4** (Bot; îas) Frag (*Fragaria vesca*). **5** (Spc) Dudă. **6** (Spc) Mură[1]. **7** (Bot) Coacăz (*Ribes rubrum*). **8** (Bot; îc) **~-de-baltă** Răchițele (*Vaccinium oxycoccos*). **9** (Bot; îc) **~-de-sânger** Salbă moale (*Evonimus europaeus*).

pomițel *sn* vz ***pometel***

pomițele *sfp* [At: BORZA, D. 71 / E: ***pomiță*** + *-ele*] (Bot; reg) Căpșun (*Fragaria viridis*).

pomiter *sm* vz ***pomițar***

pomiviticol, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***pomi***[3]***-*** + ***viticol***] **1** Care aparține pomiculturii și agriculturii. **2** Care se referă la pomicultură și la agricultură.

pomn *sm* vz ***pom***

pomnar *sn* vz ***pumnar***

pomneată *sf* [At: (cca 1780) IORGA, S. D. XIV, 311 / V: (reg) ***poema~, pocmeț*** *s*, ***pocn~, pogma~, pogn~, pognete*** *sm*, ***polmc~*** (Pl: *~meți*), ***pomen~, ~menetă, pomin~, ~minetă, ~et*** *sm*, ***~etă, ~ete*** *sm* / Pl: *~ete*, (înv) *~te* / E: cf *pomană, podmet*] **1** (Pop) Șervet, batistă sau fâșie de pânză albă, având legate, la un capăt, o lumânare, iar, la celălalt, un ban, care se pune în mâna mortului sau se dă de pomană celor de la o înmormântare. **2** (Reg; îf *pomnetă*) Bucată de pânză în care se învelesc oasele, dezgropate ale unui mort. **3** (Pop) Colac împletit dat de pomană la înmormântări. **4** (Reg; îf *pocmeț*) Manșetă la cămășile țărănești bărbătești. **5** (Mar; îf *pogmată*) Fâșie împodobită a poalelor unui obiect de îmbrăcăminte femeiesc. **6** (Mar; îf *pocmată, pogmată*) Cingătoare împodobită cu cusături, purtată de fete la sărbători. **7** (Reg) Guler la o cămașă bărbătească. **8** (Mar; îf *pogmată*) Fiecare dintre cele două ațe cu care se leagă cămașa țărănească la gât.

pomnet[1] *sn* vz ***pocnet***[2]

pomnet[2] *sm* vz ***pomneată***

pomnetă *sf* vz ***pomneată***

pomnete *sm* vz ***pomneată***

pomni *v* vz ***pocni***

pomnișor *sm* vz ***pumnișor***

pomnit *sn* vz ***pocnit***[1]

pomnitoare *sf* vz ***pocnitor***

pomnitură *sf* vz ***pocnitură***

pomnițar *sm* vz ***pomițar***

pomniță *sf* vz ***pomiță***

pomniter *sm* vz ***pomițar***

pomnoaje *sf* vz ***podnog***

pomnoj *sm* vz ***podnog***

pomnol *sn* vz ***podmol***

pomnolaș *s* [At: MERA, L. B. 184 / Pl: nct / E: cf *podmol*] (Reg) Vatră mică de lut sau de cărămidă pe care este clădit cuptorul la unele case țărănești Si: (reg) *pomnoleț*.

pomnoleț *s* [At: CHEST. II. 70/316 / Pl: nct / E: ***pomnol*** + *-eț*] (Reg) Pomnolaș.

pomnor *sn* vz ***podmol***

pomo- *ec* vz ***pomi-***

pomoc *sm* [At: BUL. FIL. IV, 183 / Pl: *~oci* / E: ***po***[1]***-*** + ***moc***[2]] (Reg) Om de nimic.

pomoceu *sn* [At: ALR SN IV, h 1060/353 / Pl: *~eauă* / E: cf *pomoci*] (Reg) Pomoci (**3**).

pomoci *sn* [At: ALR II, 172 / Pl: *~oace, ~uri* / E: mg ***pamacs***] (Reg) **1** Pensulă. **2** Pămătuf. **3** Pămătuf cu care se șterge vatra cuptorului Si: (reg) *pomoceu*.

pomoftină *sf* vz ***pomostină***

pomojdii *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 289 / E: nct] (Reg) Vorbe sau afirmații lipsite de seriozitate sau de temei Si: (fam) *palavre*.

pomojnic *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II. 73/21 / V: ***~oșnic, ~oștnic*** / Pl: *~ici* / E: rs ***помощник***] **1** (Înv) Funcționar administrativ care conducea o plasă Si: *pretor*. **2** (Înv; pex) Funcționar administrativ care ajuta un pretor la conducerea unei plase. **3** (Înv) Ajutor de subprefect. **4** (Îvr; îf *pomoștnic*) Subofițer de artilerie.

pomojnii *sfp* vz ***podnog***

pomol *s* vz ***posmol***[2]

pomoloage *sp* vz ***pomoroage***

pomolog *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ogi* / E: fr ***pomologue***] **1** Specialist în pomologie (**1**). **2-5** (Rar) Pomicultor (**1-4**).

pomologic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pomologique***] **1** Care aparține pomologiei (**1**). **2** Privitor la pomologie (**1**). **3** Care este specific pomologiei (**1**).

pomologie *sf* [At: ROM. LIT. 315[1]/14 / Pl: *~ii* / E: fr ***pomologie***] **1** Știință care se ocupă cu studiul morfologic și agrobiologic al pomilor și al arbuștilor fructiferi Si: *pomicultură* (**4**). **2** (Pex) Pomicultură (**3**).

pomont *sn* vz ***pământ***

pomoranca *sf* vz ***pomerantă***

pomorantă *sf* vz ***pomerantă***

pomoroacă *sf* vz ***promoroacă***

pomoroagă *sf* vz ***pomerantă***

pomoroage *sp* [At: PETROVICI, P. 330/22 / V: (reg) ***~molo~*** / E: cf *poamă*] (Îrg) Fructe uscate.

pomoroancă *sf* vz ***pomerantă***

pomoroantă *sf* vz ***pomerantă***

pomos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 142/6 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pom*** + *-os*] (Îvr; d. pomi fructiferi) Care are fructe cărnoase.

pomost *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri, ~oaste* / E: srb ***pomost***] **1** (Îrg) Pomosteală (**6**). **2** (Mun; Olt) Loc cu ieșire la drum pe care se poate construi o casă. **3** (Mun; Olt) Vatră a casei. **4** (Mun) Pământ clisos. **5** (Mun) Avere din pământuri arabile cultivate și livezi. **6** (Mun; spc) Suprafață întinsă de pământ cu livezi. **7** (Ban) Izvor.

pomoste *sf* vz ***pomosteală***

pomostea *sf* vz ***pomosteală***

pomosteală *sf* [At: ANTIPA, P. 787 / V: ***~te, ~ea***, (reg) ***pâmâștea, pâm~, ~mâște~, ~meș~, ~mis~, ~oște~*** / Pl: nct / E: ***pomosti*** + *-eală*] **1** (Îrg) Nivelare. **2** (Îrg) Lipire. **3** (Dob) Pomostire (**3**). **4** (Îvr) Acoperire. **5** (Îvr; pex) Îngropare. **6** (Pop; ccr) Strat de pământ bătătorit dintre temelie și podea, la construcțiile țărănești, ținând loc de pardoseală Si: (îrg) *pomost* (**1**). **7** (Reg) Pământ frământat cu care se construiesc sau se lipesc pereții caselor țărănești Vz *nisipeală*. **8** (Reg) Pământ alunecos și moale. **9** Platformă de pământ de 1-2 m, din regiunile inundabile ale cursurilor de apă și delte, pe care se construiesc clădiri de exploatare, de pază sau se fac depozite ferite de inundație Vz *diș*. **10** (Reg; îf *pomâșteală*) Mică ridicătură de pământ pe un șes. **11** (Reg; îf *pomâșteală*) Praf. **12** (Reg; îf *pâmâștea*) Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba casei țărănești. **13** (Reg, îf *pomoșteala*) Făgașe făcute de șuvoiul apelor.

pomosti *vt* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***pâm~, pâmus~, pomas~, pomes~, pomis~*** / Pzi: *~tesc* / E: ***pomost*** cf srb *pomostiti*] **1** (Înv) A bătători pardoseala de lut a unei încăperi Si: *a nivela*. **2** (Îrg) A lipi pardoseala de lut a unei încăperi. **3** (Dob; d. apele curgătoare) A depune aluviuni. **4** (Îvr) A acoperi. **5** (Îvr; pex) A îngropa.

pomostin *s* vz ***pomostină***

pomostină *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 46[v]/25 / V: (reg) ***~meș~, ~oft~, ~in*** *s*, ***~ost~*** (A și: *pomoștină*) / Pl: *~ne* / E: ucr ***помостина***] **1** (Înv) Pardoseală din lespezi. **2** (Mun) Grup de scânduri alăturate care se reazemă pe dricul dinainte și dinapoi, peste osiile carului sau ale căruței Si: (reg) *pod*[1], *pomoșnie*. **3** (Mol; pex) Fiecare dintre aceste scânduri. **4** (Reg; îs) *Car cu ~* Cotigă. **5** (Reg) Loitră la car sau la căruță. **6** (Mol) Scară la iesle Si: (reg) *șireglă*.

pomostire *sf* [At: ANTIPA, P. 787 / V: ***~mes~*** / Pl: *~ri* / E: ***pomosti***] **1** (Reg) Nivelare. **2** (Reg) Lipire. **3** (Dob) Depunere de aluviuni de către o apă curgătoare Si: (reg) *pomostit*[1] (**3**), *pomoștealâ* (**3**). **4** (Îvr) Acoperire. **5** (Îvr) Îngropare.

pomostit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pomosti***] (Reg) **1** (Reg) Nivelare. **2** (Reg) Lipire. **3** (Dob) Pomostire (**3**). **4** (Îvr) Acoperire. **5** (Îvr) Îngropare.

pomostit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pomosti***] (Reg; d. pardoseala de lut a unei încăperi) Care este umplut cu pământ până la nivelul pragurilor.

pomostâlcă *sf* [At: H I, 269 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape.

pomoșnic *sm* vz ***pomojnic***

pomoșnie *sf* [At: H X, 261 / Pl: *~ii* / E: cf *pomoștină*] (Mol) Pomostină (**2**).

pomoșteală *sf* vz ***pomosteală***

pomoștină *sf* vz ***pomostină***

pomoștnic *sm* vz ***pomojnic***

pomotoc *sn* [At: ȘEZ. XX, 138 / Pl: *~oace* / E: cf *pămătuf*] (Mol) Pămătuf.

pomotoșel *sn* [At: MARIAN, D. 157 / Pl: ? / E: ***pomotoc*** + *-el*] **1-2** (Reg; shp) Pămătuf (mic).

pomotuf *sn* vz ***pămătuf***

pomotuș *sn* vz ***pămătuf***

pomou *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***pommeau***] **1** Mică bilă la capătul mânerului unei spade sau săbii. **2** Capăt de levier, de manetă etc. adaptat pentru a fi ținut în pumn. **3** Mâner al unui pistolet.

pomozanie *sf* vz ***pomazanie***

pompa *vt* [At: DELAVRANCEA, T. 248 / Pzi: *~pez* / E: fr ***pomper***] **1** A deplasa un fluid prin respingere sau aspirare cu o pompă[1] (**1**). **2** (Îe) **A ~ (de undeva) bani** A obține de undeva bani fără încetare prin presiuni, insistențe etc. **3** (Fig) A stărui insistent pe lângă cineva pentru a obține un avantaj, o favoare etc.

pompadour *ain* [At: DN[3] / P: *~dur* / E: fr ***pompadour*** cf *Pompadour*] (Îs) *Stil ~* Stil de mobilier, de decorațiune interioară de la sfârșitul domniei lui Ludovic al XV-lea, caracterizat prin linii curbe, ondulate.

pompadur *sn* vz ***pompadură***

pompadură *sf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 413 / V: ***~r*** *sn* / Pl: *~re* / E: ger ***Pompadour***] (Rar) Poșetă croșetată sau brodată ca o pungă fixată la un capăt într-o ramă sau închisă cu un șnur.

pompagiu *sm* [At: NOM. PROF. 42 / Pl: *~ii* / E: ***pompa*** + *-giu*] Mecanic care lucrează la o pompă[1] (**1**) sau la o stație de pompare.

pompaj *sn* [At: NOM. MIN. I, 42 / Pl: *~e* / E: fr ***pompage***] **1** (Rar) Pompare. **2** (Îs) *~ de adâncime* Metodă de extracție a țițeiului, aplicată în faza finală de exploatare, când, din cauza presiunii insuficiente a lichidului din zăcământ, țițeiul este adus de la talpa găurii de sondă la suprafață cu o pompă[1] (**1**) plasată sub nivelul lichidului. **3** Fenomen care apare în funcționarea motocompresoarelor, când debitul scade sub valoarea corespunzătoare punctului de înălțime maximă a curbei caracteristice și funcționarea este labilă, discontinuă, cu întreruperea periodică a debitării gazului și deplasarea acestuia în sens contrar.

pompare *sf* [At: DELAVRANCEA, T. 213 / Pl: *~pări* / E: ***pompa***] Deplasare a unui fluid prin respingere sau aspirare cu ajutorul unei pompe[1] (**1**) Si: (rar) *pompaj* (**1**).

pompatec, ~ă *a* vz ***pompatic***

pompatic, ~ă *a* [At: L. ASACHI, J. 59/4 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pompă***[2] + *-atic* cf ngr πομπατικός] (Înv) **1-3** Pompos (**1-3**).

pompă[1] *sf* [At: DRĂGHICI, R. 10/21 / V: (îrg) ***pum~***, (reg) ***poam~*** / Pl: *~pe*, (reg) *~pi* / E: fr ***pompe***, lat ***pompa***] **1** Mașină de forță sau aparat care servește la comprimarea sau deplasarea unui fluid prin utilizarea energiei mecanice transmise de un motor de antrenare, a energiei cinetice sau a unui alt fluid. **2** (Spc; șîs *~de apă*) Aparat de pompare (**1**) adaptat mai ales la puțuri. **3** (Spc; șîs *~de apă*) Cișmea din care apa curge prin apăsare repetată pe un mâner legat la rândul său de un aparat de pompare (**1**). **4** (Spc) Obiect de uz casnic alcătuit dintr-o emisferă de cauciuc și un mâner pentru desfundarea chiuvetelor, prin producerea unei presiuni atmosferice inferioare și a unui spațiu vidat. **5** (Îs) *~ de incendiu* Pompă (**1**) cu care se aruncă apa la distanță pentru a stinge incendiile. **6** Aparat din cauciuc în formă de pară[2], cu o prelungire tubulară îngustă, folosit pentru clisme la copii Si: *pompiță* (**3**). **7** (Șîs *~ de lapte*) Obiect din sticlă de forma unei ventuze, prevăzut cu o pară de cauciuc, folosit pentru aspirarea laptelui din sânul matern Si: *succipompă*. **8** (Șîs *~ de salivă*) Dispozitiv alcătuit dintr-o canulă metalică sau de sticlă așezat la aparatul stomatologic și care funcționează pe bază electrică, împiedicând inundarea cu salivă a gurii în timpul tratamentului dentar. **9** (Reg) Pușcă de soc cu care se joacă copiii. **10** (Trs; Ban) Cumpănă la fântână. **11** (Reg) Macaz (**1**).

pompă[2] *sf* [At: BIBLIA (1688), pref 8/41 / V: (înv) ***~mbă***, ***pombă*** / Pl: *~pe* / E: lat ***pompa***, ngr ***πομπή***, fr ***pompe***] **1** Ansamblu de manifestări fastuoase, caracteristice anumitor ceremonialuri, sărbători etc. **2** (Pex) Alai plin de strălucire, de splendoare Si: (înv) *pohfală* (grî) *parisie*[1], *parataxis*. **3** Fast. **4** (Înv) **A face ~ de ceva** A da prea mare importanță unui lucru. **5** (Lpl; îs) *~pe funebre* Instituție care se ocupă cu pregătirea și cu efectuarea înmormântărilor. **6** (Înv) Obligație protocolară, de etichetă, de ținută, care se cuvine să fie respectată de o persoană oficială, în raport cu rangul ei.

pompeian, ~ă *a* [At: CADE / P: *~pe-ian* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pompeién***] **1** (D. fresce, stiluri arhitecturale) Care este executat în stilul specific al orașului antic Pompei. **2** Caracteristic orașului antic Pompei.

pomper *sm* vz ***pompier***

pompiar *sm* vz ***pompier***

pompier[1] [At: NEGULICI / P: *~pi-er* / V: (pop) ***~pcr***, (formă coruptă) ***~iar*** *sm* / Pl: *~i* / E: fr ***pompier***] **1** *sm* Persoană care face parte dintr-un corp militar sau civil special organizat, instruit și utilat pentru a stinge incendiile Si: (îrg) *pojarnic*, (înv) *tulumbagiu* (**1**), (reg) *tulumbaș*. **2** *smp* Unitate militară sau civilă pentru prevenirea și stingerea incendiilor. **3** *sm* (Fam; îs) *Muncă de ~* Muncă făcută serios, rapid și bine. **4** *sn* (Îs) *~ii la Craiova* Dans popular asemănător cu brâul. **5** *sn* (Îas) Melodie după care se execută acest dans. **6** *sn* (Îs) *~u la Breaza* Dans popular asemănător cu „de brâu". **7** *sn* (Îas) Melodie după care se execută acest dans. **8** *ai* (Frm; fig; d. stil, vorbire) Bombastic. **9** *sm* (Înv) Persoană care se ocupa cu stropitul străzilor și al caldarâmurilor. **10** *sm* (Frr) Scriitor sau artist care tratează subiecte clasice într-o manieră proprie, banală.

pompier[2] *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: ***pompă*** + *-ier*] (Înv) Persoană care face pompe[1] (**1**).

pompiereasa *sfat* [At: VARONE, D. 125 / P: *~pi-e~* / E: ***pompier*** + *-easa*] **1** Dans popular „de brâu". Melodie după care se execută pompiereasa (**1**).

pompieresc, ~ească *a* [At: DL / Pl: *~ești* / E: ***pompier***[1] + *-esc*] **1-2** Care aparține pompierilor[1] (**1-2**). **3-4** Privitor la pompieri[1] (**1-2**). **5-6** Care este specific pompierilor[1] (**1-2**). **7** (Fig; d. stil, vorbire, ton etc.) Bombastic.

pompierie *sf* [At: SADOVEANU, O. V. 15 / P: *~pi-e~* / Pl: *~ii* / E: ***Pompier*** + *-ie*] (Asr) **1** Corp al pompierilor[1] (**1**). **2** Cazarmă a pompierilor[1] (**2**). **3** Sediu al pompierilor (**2**). **4** Serviciu de pompier[1] (**1**).

pompierism *sns* [At: DN[2] / P: *~pi-e~* / E: fr ***pompierisme***] (Frm) Stil de exprimare al unor literați sau artiști care folosesc cuvinte, expresii sau imagini bombastice.

pompieristic, ~ă *a* [At: DLR / P: *~pi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pompier***[1] + *-istic*] (Rar; d. stil, vorbire, ton etc.) Bombastic.

pompieriza *vtf* [At: IORDAN, L. R. A. 240 / P: *~pi-e~* / Pzi: *~zez* / E: ***pompier***[1] + *-iza*] (Nob) A face pe cineva pompier[1] (**1**).

pompist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pompă***[1] + *-ist*] Persoană care mânuiește o pompă[1] (**1**).

pompiță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***pompă***[1] + *-iță*] **1-2** (Shp) Pompă[1] (**1**) (mică). **3** (Îs) *~ de lapte* Pompă[1] (**7**) de lapte. **4** Pompă[1] (**6**).

pompon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (pop) ***pam~***, (înv) ***~oană*** *sf* / Pl: *~oane* / E: fr ***pompon***, ger ***Pompon***, rs ***помпон***] **1** Ciucure de lână, de mătase etc. sau moț de panglici înnodate folosite ca ornament vestimentar. **2** (Spc) Ornament de lână de formă sferică sau mănunchi de pene, purtat la chipiul uniformelor de paradă Si: *egretă, panaș, surguci*. **3** (Îf *pompon*) Ornament făcut dintr-un mănunchi de fire de lână, de mătase etc. sau din blăniță, tăiate sferic și servind la împodobirea papucilor, ghetuțelor de copii etc. **4** (Mol; Buc; pan) Săgeată pusă ca ornament pe acoperișurile unor case țărănești. **5** (Îvr; pbl pcf *roz bombon*; îs) *Roz ~* Nuanță de roșu deschis specifică unor specii de trandafir.

pompon*a vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~nez* / E: ***pompon***] (Îdt) A împodobi cu pompoane (**1**).

pompos, ~ă *a* [At: LB / V: (înv) ***~mbos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pompeux***] **1** Plin de fast, de strălucire Si: *fastuos, luxos*, (înv) *pompatic* (**1**). **2-3** Care (vrea să impună sau) se impune prin fast, lux, grandoare Si: (înv) *pompatic* (**2-3**). **4** (D. stil, mod de exprimare, titluri, nume, modalități de caracterizare etc.) Plin de emfază Si: *bombastic, căutat, emfatic, încărcat, înflorit, umflat*.

pomposo *av* [At: DN[3] / E: it ***pomposo***] (Muz; ca indicație de execuție) **1** Fastuos. **2** Măreț.

pompozitate *sfs* [At: SFC VI, 57 / E: ***pompos*** + *-itate*] (Rar) Însușire de a fi pompos (**1**).

pomșor *sm* vz ***pomișor***

pomuleț *sm* [At: GORJAN, H. II, 148/33 / Pl: *~i* / E: ***pom*** + *-uleț*] **1-2** Pom (**1-2**) mic Si: *pomișor* (**1-2**), *pomușor* (**1-2**).

pomușel *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ei* / E: ***pom*** + *-ușel*] (Bot) **1** Plantă dioică din familia briofitelor, de culoare verde-albuie care crește în mici tufe dese pe ziduri, pe marginea drumurilor umbroase etc. (*Bryum argenteum*). **2** Planta *Physcomitrium pyriforme*. **3** (Reg) Cătină roșie (*Tamarix gallica*). **4** (Reg) Planta *Tamarix tetranda*.

pomușoară *sf* [At: I. IONESCU / Pl: *~re* / E: ***poamă*** + *-ușoară*] **1** Poamă (**1**) mică. **2** (Bot; Mol) Coacăz (*Ribes rubrum*). **3** (Mol; prc) Coacăză. **4** (Bot; reg) Coacăz de munte (*Ribes alpinum*). **5** (Bot; Mol) Agriș (*Ribes grossularia*). **6** (Bot; Mol) Planta *Uva-crispa*. **7** (Bot; reg) Păltior (*Ribes petraeum*). **8** (Reg; îs) *~ neagră* Struguri negri (*Ribes nigrum*). **9** Plantă originară din California și din Mexic, cu flori roșcate sau galbene, cu fructe în ciorchini, cultivată și la noi ca plantă ornamentală (*Ribes sanguinem*). **10** Planta *Ribes aureum*. **11** (Bot; reg) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*).

pomușor *sm* [At: I. IONESCU, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: ***pom*** + *-ușor*] **1-2** Pom (**1-2**) mic. **3** (Bot; reg; îs) *~ băiețesc* Slăbănog (*Imatiens noli-tangere*).

pomvagă *sf* [At: ALR II/I, h 239/47 / Pl: *~văge* / E: cf srb *vag*] (Reg) Pârghie.

ponaturi *snp* [At: BELDIMAN / E: nct] (Îvr) **1** Râpe. **2** Surpături.

ponăslu*i v* vz ***ponoslui***

ponâie *sf* [At: ALR I, 804/360 / P: *~nâ-ie* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Potecă.

ponbă *sf* vz ***pompă***[2]

ponc, poancă [At: LB / V: (reg) ***~nci, ~nce, panc, punc***, (îvr) ***poance*** *sf* / Pl: *~nci, poance, ponce* / E: mg ***ponk*** „deal"] **1-2** *a* (Mol; Ban; d. forme de relief, poziția unor obiecte etc.) (Aproape) vertical. **3** *sf* (Reg) Pantă foarte abruptă. **4-5** *sf* (Reg; îljv) **În poancă** Oblic. **6** *a* (Reg; d. afirmațiile cuiva) Direct. **7-8** *smf, a* (Ban; Trs) (Persoană) care se uită șașiu. **9-10** *sf, a* (Ban; Trs) (Om) zbanghiu. **11-12** *sf* (Reg; îljv) **În poancă** Chiorâș. **13-14** *smf, a* (Reg) (Om) lipsit de isteține Si: *prost*. **15-16** *smf, a* (Reg) (Om) care nu știe să se descurce. **17-18** *smf, a* (Reg) (Om) pe care îl înșeală toți cu ușurință. **19** *sf* (Îlav) **De-a poanca** La întâmplare, fără o țintă precisă. **20** *sf* (Mol) Organ genital femeiesc. **21** *sm* (Ban) Ghiont. **22** *sf* (Reg; mpl) Ceartă. **23** *sf* (Îlav) **În ponce** În contradictoriu. **24** *sf* (Ban) Privire urâtă și pătrunzătoare. **25** *sf* (Ban; îe) **A da poanca** A-i merge rău. **26** *av* (Reg) Cu ciudă. **27** *av* (Reg) Cu dușmănie.

poncăi [At: LEXIC REG. 43 / Pzi: *poncăi, ~esc* / E: ns cf *ponc*] **1** *vi* (Olt) A sta de veghe dormitând. **2-3** *vir* (Mun) A (se) trudi.

poncăială *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***poncăi*** + *-eală*] (Mun) Lucrare anevoioasă Si: (reg) *poncăit*[1], *poncăitură*.

poncăit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***poncăi***] (Reg) Poncăială.

poncăit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***poncăi***] (Mun) **1** Care se mișcă cu greutate. **2** Care lucrează încet Si: *mocăit, mocoșit, moșmondit*. **3** Care lucrează neatent.

poncăitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-i~* / Pl: *~ri* / E: ***poncăi*** + *-tură*] (Mun) Poncăială.

ponce *ai* [At: ALEXI, W. / P și: *pons* / E: fr (pierre) ***ponce***] (Îs) *Piatră ~* Rocă vulcanică sticloasă și foarte poroasă, mai ușoară decât apa, cu granulația fină, formată prin degajarea de gaze în timpul răcirii lavei, folosită ca abraziv Si: *spumă-de-mare*.

poncheni *vir* [At: PAMFILE, J. II, 161 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *bunghini, poncăi*] (Reg) **1-2** A (se) mocoși.

poncho *smi* [At: DN[2] / P: *poncio* / E: sp, fr ***poncho***] Pelerină scurtă, ca o pătură pătrată, cu o deschizătură la mijloc prin care se introduce capul.

ponci[1] *sn* vz ***punci***

ponci[2] *vi* [At: BUD, P. P. 81 / V: ***~ii*** / Pzi: *~cesc* / E: ***ponc***] (Mar) **1** A se împotrivi. **2** A se certa.

ponci[3]***, ~ce*** *a* vz ***ponc***

poncif *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***poncif***] **1** Foaie de hârtie cu un desen având contururile găurite cu un ac fin, care se aplică pe o hârtie, pe o pânză etc. și se presară cu o pudră colorată specială, reproducând desenul de bază. **2** (Fig; liv) Producție artistică banală. **3** (Fig; liv) Afirmație, judecată lipsite de originalitate.

poncii *v* vz ***ponci***[2]

poncioli *vr* [At: MAT. DIALECT. I, 265 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pancsol***] (Trs; Mar) **1** A se bălăci într-un lichid murdar. **2** (Pex) A se murdări.

ponciș, ~ă [At: VARLAAM, C. 163 / V: (înv) ***pomc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ponc*** + *-iș*] **1-2** *a* (Reg; d. terenuri, suprafețe etc.) (Puternic) înclinat. **3** *sn* (Buc) Povârniș. **4** *a* (Înv) Strâmb. **5** *av* (Pop) De-a curmezișul. **6** *av* (Înv; pex) Din sens opus. **7** *av* (Înv; pex) Împotrivă. **8** *av* (Înv; fig) Ostil. **9-10** *av, sf* (Îe) **A se pune ~** sau **a sta în ~, a sta de-a ~ul** A se opune. **11** *av* (Îe) **A spune** (sau **a vorbi**) **~** A se exprima direct, fără a menaja pe interlocutor. **12** *av* (Reg; îe) **A da** (**cuiva**) **~** A înghionti pe cineva. **13** *a* (Reg; d. ochi, privire) Șașiu. **14** *av* (Pop; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cruciș. **15** *av* (Pop; fig; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cu ciudă. **16** *av* (Pop; fig; în legătură cu verbele „a căuta", „a se uita", „a privi" etc.) Cu răutate. **17** *av* (Pop; fig; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cu dușmănie. **18** *s* (Mun) Număr cinci la unele numărători la jocurile de copii.

poncișa *vt* [At: MOXA, 397/35 / Pzi: *~șez* / E: ***ponciș***] (Îvr) A încrucișa armele în luptă Si: (înv) *a împoncișa*.

ponciu, ~ie *a* [At: ASACHI, I. 384/7 / Pl: *~ii* / E: ***ponc*** + *-iu*] (Îvr) **1-2** (Foarte) înclinat.

ponciur, ~ă [At: H XVIII, 147 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *ponc*] (Reg) **1-2** *smf, a* (Persoană) încruntată. **3-4** *sf, a* (Privire) încruntată.

ponct *sn* vz ***punc***

ponctura *vt* [At: ALR SN II, h 525/2 / Pzi: *~rez* / E: ***ponct***] (Reg) A coase superficial obiecte de îmbrăcăminte.

ponctie *sf* vz ***punctie***

ponctiune *sf* vz ***punctie***

pond *s* [At: DRLU / Pl: nct / E: lat ***pondus*** cf it *pondo*] **1** (Înv) Greutate. **2** (Fig) Importanță pe care un element o are în cadrul unui ansamblu de elemente și în raport cu acestea.

pondă *sf* vz ***bundă***

pondeală *sf* vz ***podea***

ponder*a* [At: DRLU / V: (îvr; cscj) *~ri* / Pzi: *~rez* / E: lat ***pondere***, fr ***ponderer***] **1** *vt* (Îvr; îf *ponderi*) A cântări. **2** *vt* (Liv) A face ca două fapte, fenomene etc. să se echilibreze prin opunere reciprocă Si: *a cumpăni, a echilibra*. **3-4** *vtr* (A face să devină sau) a deveni mai cumpătat Si: *a (se) stăpâni, a (se) înfrâna*. **5-6** *vtr* A (se) modera.

ponderabil, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pondérable***] **1** Care are greutate. **2** Care se poate cântări.

ponderabilitate *sfs* [At: DN[2] / E: fr ***pondérabilité***] **1-2** Calitate a unui corp de a fi ponderabil (**1-2**). **3** Stare a corpurilor la care se manifestă forța de gravitație.

ponderal, ~ă *a* [At: STAMATI, F. 184/5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pondéral***] **1** Referitor la greutate. **2** Care are greutate. **3** De greutate. **4** Care servește la măsurarea greutății corpurilor. **5** Din punct de vedere al greutății.

ponderanță *sf* [At: GHICA, A. 148 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: ***pondera*** + *-anță*] (Rar) **1** Cumpătare. **2** Sobrietate. **3** Echilibru.

ponderanție *sf* vz ***ponderanță***

ponderare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~rări* / E: ***pondera***] **1** (Înv) Cântărire. **2** Echilibrare. **3** Moderare. **4** (Sts) Operație de înmulțire a ponderii cu valoarea variantei.

ponderat, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***pondéré***] **1** (D. oameni și manifestările lor) Care exprimă cumpătare Si: *cumpătat, moderat, măsurat*. **2** (D. oameni și manifestările lor) Care manifestă sobrietate Si: *sobru*. **3** (D. oameni) Care este echilibrat în comportare, în vorbe etc. **4** (Sts) Care a suferit operația de ponderare (**4**).

ponderator, ~oare *a* [At: MAIORESCU, D. I, 64 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pondérateur***] (Rar) **1-2** Care (face să se mențină sau) menține echilibrul între mai multe forțe, tendințe etc. opuse.

ponderație *sf* [At: DRLU / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pondération***] **1** Echilibru între mai multe forțe, tendințe etc. opuse. **2** Cumpătare. **3** Sobrietate.

ponderațiune *sf* vz ***ponderație***

pondere *sf* [At: PONI, F. 32 / Pl: *~ri* / E: lat ***pondus, -eris***] **1** (Asr) Greutate. **2** (Liv; spc) Greutate specifică. **3** (Fig) Importanță a unui element în cadrul unui ansamblu de elemente și în raport cu acestea. **4** (Fiz) Coeficient care afectează fiecare dintre valorile unei mărimi determinate experimental și care indică probabilitatea de obținere a valorii respective. **5** (Sts) Număr al unităților dintr-o grupă a unei colectivități, căruia îi corespunde o valoare a variabilei. **6** (Rar) Frecvență.

ponderi *v* vz ***pondera***

ponderitate *sf* [At: DN[2] / Pl: nct / E: lat ***ponderitas***] (Fiz; rar) Greutate specifică.

ponderos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pondéreux***, lat ***ponderosus***] (Înv) **1** (D. obiecte) Care are o greutate mare. **2** (Fig) Convingător. **3** (Fig) Hotărâtor. **4** (Fig) Care are competență, prestigiu, autoritate. **5** (Fig; d. state) Puternic.

ponderozitate *sfs* [At: HASDEU, I. C. I, 68 / S: *~ositate* / E: fr ***pondérosité***] (Înv) **1** Calitate de a fi ponderos (**1**). **2-3** (Fig) Însemnătate (decisivă).

pondilă *sf* vz ***podilă***

pondili *vt* [At: H XVI, 48 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *podi*] (Reg) A pardosi.

pondiolcă *sf* [At: ALR II, 3326/316 / Pl: *~lce* / E: cf mg *pendelhy(ke)*, rom *poniorcă*] (Reg) **1** Îmbrăcăminte femeiască de pânză, purtată sub rochie. **2** Bluză.

pondrăv *sm* vz ***pontrav***

pondrevi *smp* vz ***pontrav***

poneavă *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 163/3 / V: ***~niadă, ~niavă, ~nioavă, ~nivă, ~noavă*** / Pl: *~evi, ~eve* / E: srb ***ponjava***, slv ***понява***, mg ***ponyva***] (Ban; Trs) **1** Țesătură groasă de lână, de bumbac, de fuior etc. din care se fac macaturi, covoare, preșuri, cearșafuri sau alte așternuturi țărănești. **2** (Pex) Obiect confecționat dintr-o poneavă (**1**). **3** Cearșaf. **4** (Reg; csnp; îf *ponivă*) Lânuță fină cumpărată. **5** (Îf *ponioavă*) Pânză mare țesută din cânepă groasă, așternută pe jos la treieratul grâului. **6** Mușama folosită pentru punerea la uscat a cerealelor plouate.

ponegreală *sf* [At: CARAGIALE / V: ***ponig~*** / Pl: *~eli* / E: ***ponegri*** + *-eală*] (Rar) **1** Ponegrire. **2** Bârfire.

ponegri *vt* [At: CANTEMIR, IST, 309 / V: (rar) ***~nigri*** / Pzi: *~resc* / E: ***po-[1]*** + ***negru***] **1** (Înv) A înnegri. **2** (Fig; c. i. oameni, producții, creații, manifestări ale acestora) A pune, cu rea-credință, într-o lumină defavorabilă Si: *a calomnia, a defăima, a denigra*. (înv) *a huli, a ocărî*. **3** A vorbi pe cineva de rău Si: *a bârfi*.

ponegrire *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 153 / Pl: *~ri* / E: ***ponegri***] **1** (Înv) Înnegrire. **2** Punere cu rea-credință a cuiva sau a manifestărilor lui într-o lumină defavorabilă Si: *defăimare, calomniere, denigrare*, (rar) *ponegreală*, (îvp) *hulire*, (înv) *ocărâre*. **3** Bârfire.

ponegrit, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 86 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ponegri***] **1** (Înv) Înnegrit. **2** (Înv; pex) Negru. **3** (Înv; pex) Întunecat. **4** (Fig) Pus cu rea-credință într-o lumină defavorabilă Si: *defăimat, calomniat, denigrat*. (îvp) *hulit, ocărât*. **5** (D. oameni) Vorbit de rău Si: *bârfit*.

ponegritor, ~oare *a* [At: IORGA, L. I, 232 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponegri*** + *-tor*] (Rar) **1-2** *smf, a* (Persoană) care ponegrește (**2**) Si: *defăimător, denigrator*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care bârfește Si: *bârfitor*. **5** *a* Care cuprinde o defăimare Si: *calomnios*.

ponegru, ~e agră [At: TDRG / Pl: *~ri, ~re* / E: ***po-[1]*** + ***negru***] **1** *a* (Îrg; îcr *negru*) Foarte negru. **2** *sf* (Buc) Epitet[1] dat unei femei rele.

ponei *smi* [At: CR (1848), 7[2]/74 / V: (înv) ***~ni*** / A și: *ponei* / E: eg ***pony***] **1** (Lpl) Rasă de cai caracterizată printr-o greutate mică a corpului și o talie redusă, originară din regiunile cu climat rece și cu vegetație săracă ale Angliei și ale Peninsulei Scandinave. **2** (Șls) Cal care aparține rasei ponei (**1**) Si: *muschici*.

ponete *sm* vz ***poponeț[1]***

ponetrebnic, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 315 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***po[1]-*** + ***netrebnic***] (Îvr) Netrebnic.

ponev, ~ă *a* vz ***poniv***

ponevăț *a* [At: TEAHA, C. N. 255 / V: ***ponov~*** / Pl: ? / E: ***poniv*** + *-eț*] **1** (Reg) Miop. **2** (Trs; îf *ponovăț*) Care nu observă ceva din cauză că e distrat, supărat etc.

poneviță *sf* [At: ALR II, 47 / Pl: *~ți* / E: ***poneavă*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Poneavă (**2-3**) (mică).

ponevos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

pongide *snp* [At: DN[3] / E: it ***pongidi***] Familie de maimuțe superioare care cuprinde gorila, cimpanzeul, urangutanul, gibonul, strămoșii lor precum și ramurile colaterale dispărute.

pongo *smi* [At: ALEXI, W. / E: fr, it ***pongo***] (Zlg; rar) **1** Specie de urangutan. **2** (Pex; șls) Uranguran care aparține speciei pongo (**1**).

pongorosi *vt* [At: ȘEZ. III, 85 / V: ***~gosi*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Buc) A coase.

pongosi *v* vz ***pongorosi***

pongosit *sn* [At: PAMFILE, I. C. 346 / Pl: ? / E: ***pongosi***] Cusut.

poni *sm* vz ***ponei***

poniac *a* vz ***poinic***

poniadă *sf* vz ***poneavă***

poniav, ~ă *a* vz ***poniv***

poniavă *sf* vz ***poneavă***

ponic *a* vz ***poinic***

ponigreală *sf* vz ***ponegreală***

ponigri *v* vz ***ponegri***

ponihos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

ponioavă *sf* vz ***poneavă***

poniorcă *sf* [At: LEXIC REG. 66 / Pl: ? / E: cf mg *panyóka* „aruncat pe umeri", rom *pondiolcă*] (Reg; csnp) Bluză purtată la țară.

ponios, ~oasă *a* vz ***ponivos***

ponir, ~ă *a* [At: ARHIVA R. II, 3/18 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***πονηρός***] (Grî; d. oameni) **1** Rău. **2** Viclean.

ponit *sn* [At: M. D. ENC. / E: ***Poni***] Carbonat natural de mangan, cristalizat, cu un conținut redus de fier, care se găsește în zăcămintele de mangan din nordul Moldovei.

ponivă *sf* vz ***poneavă***

poniv, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~niav, ~nev*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *ponivos*] **1** (Îrg) Chior. **2** (Îrg) Miop. **3** (Înv; d minte, inteligență) Lipsit de agerime, de perspicacitate Si: *redus*.

ponivos, ~oasă [At: (a. 1652), ap. TDRG (1652) / V: (reg) ***~ihos, ~ios, ~nevos, pohinos, povinos, puhinos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***poneavă*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Îvp) (Om) chior. **3-4** *smf, a* (Îvp) (Om) miop. **5-6** *smf, a* (Pgn) (Ființă) cu un defect de vedere. **7-8** *smf, a* (Îrg) (Om) sașiu. **9-10** *smf, a* (Fig; pop; prt) (Om) lipsit de inteligență și leneș. **11-12** *smf, a* (Pex) (Om) rău. **13** *sm* (Reg; îf *puhinos*) Epitet depreciativ pentru un om foarte gras. **14** *sm* (Trs) Mârțoagă.

ponoage *sf* vz ***podnog***

ponoară *sf* vz ***ponor***

ponoasă *sf* vz ***ponos***[1]

ponoavă[1] *sf* vz ***poneavă***

ponoavă[2] *sf* vz ***ponov***

ponod *sn* vz ***ponud***

ponof *sn* vz ***ponov***

ponog *sn* vz ***podnog***

ponohoc *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oci* / E: nct] (Buc) Mormoloc de broască.

ponoj *s* vz ***podnog***

ponojie *sf* vz ***podnog***

ponojnui *vt* [At: CONV. LIT VII, 326 (1807) / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvr) **1** A învinui. **2** A condamna.

ponomar *sm* vz ***pălămar***[1]

ponor *sn* [At: (a. 1741) URICARIUL, XXV, 314 / V: (reg) ***~oară*** *sf* / Pl: *~oare*, (îrg) *~oară* / E: bg ***понор***, srb ***ponor***] **1** Formă de relief scobită rezultată prin asocierea liniară și laterală a dolinelor, care dă terenurilor calcaroase un aspect alveolar. **2** Adâncitură sau coastă prăpăstioasă formată în urma eroziunii, a prăbușirii sau alunecării unor straturi de teren. **3** (Pgn) Teren accidentat și greu de străbătut Vz *râpă*. **4-5** (Reg; îlav) **În ~** (Aproape) vertical. **6** (Reg; îal) În formă de cascadă. **7** (Reg) Pârloagă. **8** (Ban) Munte înalt cu creasta golașă, fără vegetație. **9** (Reg) Deal cu coama înaltă și rotundă. **10** (Reg) Mică apă curgătoare Si: *gârlă*. **11** (Reg) Apă stătătoare mai mare decât o baltă. **12** (Mol) Poiană într-o pădurice. **13** (Trs; Mar) Vizuină. **14** (Reg) Casă mică. **15** (Reg; fig) Necaz. **16** (Reg; fig) Nenorocire. **17** (Reg; fig) Amar. **18** (Reg; fig) Greșeală. **19** (Reg; udp „de") Număr mare.

ponoră *sf* vz ***pănură***

ponorât, ~ă *a* [At: URECHE, ap. LET. I, 100/38 / V: (rar) ***~rit*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ponorî***] **1** (Îvp; d terenuri, forme de relief, construcții etc.) Surpat. **2** (Îvp; d terenuri, forme de relief, construcții etc.) Înclinat. **3** (Îvp; d terenuri, forme de relief, construcții etc.) Abrupt. **4** (Îvr; d. construcții; îf *ponorit*) Al cărui zid se prelungește sau coboară drept în vale. **5** (Înv) Rostogolit pe o coastă prăpăstioasă, într-un ponor, într-o râpă, într-o prăpastie.

ponorâtoriu, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 132/3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponorî*** + *-tor*] (Înv; d. terenuri) Care se surpă, alunecă Si: *alunecos*.

ponorâtură *sf* [At: BELDIMAN, ap. GCR II, 242/26 / Pl: *~ri* / E: ***ponorî*** + *-tură*] Loc ponorât (**1**) Si: *surpătură*.

ponoreana *sfa* [At: PAMFILE, J. III, 38 / E: ***Ponor*** + *-eană*] (Reg) Melodie populară care se cântă din tulnic.

ponori *v* vz ***ponorî***

ponorit, ~ă *a* vz ***ponorât***

ponorî [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 329[r]/26 / V: (rar) ***~ri*** / Pzi: *~răsc*, (reg) *ponor* / E: ***ponor***] **1** *vr* (Îvp; d. terenuri, construcții etc.) A se surpa. **2** *vr* (Îvp; d. terenuri, construcții etc.) A se înclina. **3** *vt* (Înv) A rostogoli pe o coastă prăpăstioasă, într-un ponor, într-o râpă, într-o prăpastie.

ponoros, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 87[r]/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ponor*** + *-os*] (Îrg; d. terenuri) Plin de povârnișuri.

ponos[1] *sn* [At: CORESI, EV. 67 / V: (reg, **19**) ***~oasă*** *sf* / Pl: *~oase, ~uri* / E: slv ***поносъ***, mg ***panasz***] **1** (Îrg) Calomnie. **2** (Îrg) Bârfă. **3** (Îrg) Batjocură. **4** (Îrg) Insultă. **5** (Îrg) Dezonoare. **6** (Reg) Epitet defăimător. **7** (Reg) Nume rău care se atribuie cuiva. **8** (Reg; construit cu verbe ca „a găsi", „a scoate", „a arunca") Vină. **9** (Reg; construit cu verbe ca „a găsi", „a scoate", „a arunca") Cusur. **10** (Îe) **A pune (cuiva) ~** sau **a pune (pe cineva) în** (sau **întru**) **~** A acuza pe cineva. **11** (Pop; construit cu verbe ca „a purta", „a duce", „a trage") Consecință neplăcută pe care o are de suportat cineva de pe urma propriilor sale fapte sau de pe urma faptelor altcuiva, din cauza unor circumstanțe nefavorabile etc. **12** (Pop; pex) Neplăcere. **13** (Pop; pex) Nemulțumire. **14** (Pop; pex) Necaz. **15** (Îlv) **A-i purta (cuiva) ~** A dușmăni. **16** (Îe) **A-și face ~ cu cineva** A avea neplăceri cu cineva. **17** (Reg; îe) **A se arăta cu ~** A fi supărat. **18** (Mol) Glumă. **19** (Mol) Poznă. **20** (Reg) Plângere.

ponos[2] *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 17 / Pl: *~oase* / E: bg dal ***понос***] (Ban; csnp) **1** Daruri. **2** Pomană.

ponosci *v* vz ***ponoslui***

ponosclu *sn* vz ***ponoslu***

ponoseală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***ponosi***[1] + *-eală*] (Rar) Ponosire (**3**).

ponosi[1] [At: R. POPESCU, ap. CM I, 537 / Pzi: *~sesc* / E: ***ponos***] **1** *vt* (Îrg) A defăima pe cineva. **2** *vt* (Îrg) A discredita pe cineva. **3-4** *vtr* (Pop) (A face să-și piardă sau) a-și pierde culoarea, aspectul inițial, erodându-se prin uzură, vechime etc. Si: *a (se) uza*. **5-6** *vtr* (Pop; pex) A (se) strica. **7-8** *vtr* (Pop) A (se) murdări. **9** *vr* (Mar; d. fața omului) A căpăta un aspect neplăcut din cauza oboselii, a suferinței, etc. Si: *a se urâți*.

ponosi[2] [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 163 / Pzi: *~sesc* / E: bg ***поноси***] **1** *vi* (Ban; ccd *pp*) A-i prii. **2** *vt* (Reg) A suporta.

ponosire *sf* [At: COD. ȚIV. 168 / Pl: *~ri* / E: ***ponosi***[1]] **1** (Îrg) Defăimare. **2** (Îrg) Discreditare. **3** (Pop) Pierdere a culorii, a aspectului inițial în urma degradării prin uzură, vechime etc. Si: *degradare, uzare*, (rar) *ponoseală*. **4** (Pop; pex) Stricare. **5** (Pop; pex) Murdărire. **6** (Mar) Urâțire.

ponosit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 347/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ponosi***[1]] **1** (Înv) Rușinat. **2** (Înv) Abătut. **3** (Înv) Supărat. **4** (Îrg; d. oameni) Defăimat. **5** (Îrg; d. oameni) Discreditat. **6** (Pop; d. obiecte de îmbrăcăminte, pânzeturi, stofe etc.) Care și-a pierdut culoarea, aspectul inițial, degradându-se din cauza uzurii, vechimii etc. Si: *degradat, uzat, rupt*. **7** (Pop; pex) Stricat. **8** (Pop; pex) Murdar. **9** (Trs; d. fața omului) Care are un aspect neplăcut din cauza oboselii, a suferinței etc.

ponoslaș *sm* [At: MARIAN, INS. 413 / Pl: *~i* / E: ***ponoslu*** + *-aș*] (Reg) Reclamant.

ponoslăi *v* vz ***ponoslui***

ponoslăli *v* vz ***ponoslui***

ponosli *v* vz ***ponoslui***

ponoslitor, ~oare *smf* vz ***ponosluitor***

ponoslu *sn* [At: PSALT. HUR. 37[r]/24 / V: (reg) ***~sclu*** / Pl: *~ri* / E: pvb ***ponoslui***] **1** (Îrg) Plângere. **2** (Îrg) Pâră. **3** (Reg; îe) **A merge** (sau **a se duce** ori **a veni la cineva**) **pe ~** A se prezenta înaintea cuiva cu o plângere, o reclamație Si: *a se jelui*. **4** (Înv; îe) **A pune (pe cineva) în ~** A învinui pe cineva. **5** (Înv) Defăimare. **6** (Înv) Rușine.

ponoslui [At: PSALT. HUR. 29[r]/2 / V: (înv) ***~lăi, ponăs~***, (reg) ***~uși, ~lăli, ~li, ~scli*** / Pzi: *~iesc* / E: mg ***panaszol***] (Îrg) **1-3** *vitr* A pârî. **4-5** *vti* A calomnia. **6-7** *vti* A discredita. **8-9** *vti* A certa. **10** *vt* (Mun; înv) A porecli.

ponosluire *sf* [At: PSALT. HUR. 24[r]/14 / Pl: *~ri* / E: ***ponoslui***] **1** (Îdt) Reclamație. **2** (Îrg) Defăimare. **3** (Îrg) Calomnie. **4** (Îrg) Ocară. **5** (Mun; înv) Epitet.

ponosluitor, ~oare *smf* [At: PSALT. HUR. 37[r]/6 / V: (reg) ***~litor*** / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponoslui*** + *-tor*] **1** (Trs) Reclamant. **2** (Înv) Calomniator.

ponosluși *v* vz ***ponoslui***

ponoș *sm* vz ***podnog***

ponoșenie *sf* [At: PSALT. HUR. 68[r]/8 / Pl: *~ii* / E: slv ***поношение***] (Înv) **1** Ocară. **2** Defăimare. **3** Calomnie.

ponou *sn* vz ***ponov***

ponov *sn* [At: VALIAN, V. / V: (reg) ***~oavă*** *sf*, ***~of, ~ou*** (Pl: *~ri*) / Pl: *~oave* / E: cf srb *ponova* „înnoire"] **1** (Ban; Olt) Pământ cultivabil. **2** (Ban;

Olt; spc) Porumbiște. **3** (Îdt) Cultivare a pământului. **4** (Ban; Olt) Recoltă. **5** (Ban; îf *ponou*) Inundație. **6** (Olt; csnp) Ceață la ochi.

ponovăț *a* vz ***ponevăț***

ponovi *vi* [At: VÎRCOL, V. 98 / Pzi: *~vesc* / E: ***ponov***] (Olt) **1** A lucra la câmp Si: *a ara*. **2** (Sst) A coborî.

ponson *sn* vz ***poanson***

pont^{1} *sm* [At: DELAVRANCEA, S 142 / Pl: *~nți* / E: fr ***ponte***] Pontator (**1**) la unele jocuri de noroc.

pont^{2} *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: mg ***pont***] **1** (Fam) Aluzie răutăcioasă Si: *ironie, împunsătură*. **2** (Fam; îe) **A vorbi în ~uri** A da să se înțeleagă Si: *a sugera*. **3** (Fam; îae) A vorbi în pilde. **4** (Fam; îc) **A bate (cuiva) ~ul** A face cuiva aluzie la ceva. **5** (Fam; îae) A-i da cuiva să înțeleagă ceva. **6** (În limbajul jucătorilor de cărți) Una dintre cărțile de joc considerată cu cea mai mare valoare. **7** (Pex) Prilej favorabil la joc. **8** (Fam; îlv) **A face cuiva ~ul** A înșela. **9** (Fam; îe) **A vinde cuiva ~ul** A dezvălui cuiva un secret prin care poate obține un avantaj, un profit. **10** (Înv) Punct în spațiu sau în timp. **11** (Înv; pex) Limită. **12** (Fam; îlav) **La ~** La momentul potrivit. **13** (Fam; îe) **A pune ~** A fixa locul potrivit pentru ceva. **14** Articol, paragraf etc. dintr-o lege, statut, convenție etc. **15** (Pex) Lege, statut etc. din care face parte pontul (**14**). **16** (Înv) Condiție de învoială agricolă impusă țăranilor. **17** Problemă sau parte a unei probleme în discuție. **18** Idee, principiu etc. care stă la baza unei discuții.

pont^{3} *sm* vz ***pfund***

pont^{4} *sm* vz ***punct***

ponta^{1} [At: ALECSANDRI, T. 403 / V: ***pun~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***ponter***] **1-2** *vit* (La jocuri de noroc) A juca pe o anumită sumă de bani Si: *a miza*, (înv) *a pontarisi*. **3** *vi* (Îe) **A ~ pe mâna cuiva** A miza pe cartea altuia fără a participa efectiv la joc.

ponta^{2} [At: BĂLCESCU, ap. CADE / V: (înv) ***pun~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***pointer***] **1** *vt* (Înv) A fixa o armă de foc în poziția necesară pentru ca proiectilul să atingă ținta. **2-3** *vir* (D. muncitori) A-și înregistra prezența la locul de muncă, pentru calcularea salariului. **4** *vt* A înregistra timpul de muncă sau cantitatea lucrului efectuat în vederea calculării plății.

ponta^{3} [At: ENC. VET. 697 / V: (rar) ***poan~*** / Pzi: 3 *~teză* / E: fr ***pointer*** „a avansa, a se ridica în poante"] **1** *vi* (D. câini de vânătoare) A se opri în loc, nemișcat, în anumite poziții caracteristice, când a găsit vânatul Si: *a areta*. **2** *vt* A pironi cu privirea animalul urmărit pentru a-l imobiliza.

pontagiu *sm* [At: I. BOTEZ, B. I, 25 / Pl: *~ii* / E: ***ponta*** + *-giu*] (Rar) Pontator^{1} (**1**).

pontaj^{1} *sm* [At: LEG. EC. PL. 207 / Pl: *~e* / E: fr ***pointage***] **1** Operație prin care se înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă, timpul folosit pentru efectuarea unei lucrări precum și cantitatea de produse efectuate într-un anumit interval de timp, în vederea calculării salariului, a retribuției sau a plății Si: *pontare*^{2}. **2** (Îs) *Fișă de ~* Document în care se înregistrează prezența la lucru.

pontaj^{2} *sn* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: fr ***pontage***] Operație destinată a restabili circulația arterială obliterată.

pontare^{1} *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***ponta***^{1}] (La jocuri de noroc) Mizare pe o anumită sumă de bani Si: (rar) *pontat*^{1}.

pontare^{2} *sf* [At: V. ROM. septembrie 1972, 14 / Pl: *~tări* / E: ***ponta***^{2}] Pontaj^{1} (**1**).

pontare^{3} *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~tări* / E: cf fr *pontage*] Operație de instalare a suporturilor unui pod militar.

pontarisi *vi* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***pun~*** / Pzi: *~sesc* / E: cf *ponta*^{1}] (Înv) A ponta^{1} (**1**).

pontaș^{1} [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 225 / Pl: *~i* / E: ***pont***^{3} + *-aș*] (Mol) **1** *sm* Țăran clăcaș. **2** *a* (Îs) *Deputat ~* Deputat care a reprezentat pe clăcașii din Moldova în Divanul ad-hoc din 1857.

pontaș^{2} *sm* [At: I. NEGRUZZI, II, 44 / Pl: *~i* / E: ***ponta***^{1} + *-aș*] (Înv) Pontator^{1}.

pontat^{1} *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 267 / Pl: *~uri* / E: ***ponta***^{1}] (Rar) Pontare^{1}.

pontat^{2}***, ~ă*** *a* [At: VÂN. PESC. septembrie 1960, 5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ponta***^{3}] (D. vânat) Pironit de privirea unui câine de vânătoare.

pontator^{1} *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 86 / V: (înv) ***~tăt~*** / Pl: *~i* / E: ***ponta***^{1} + *-tor*] (La jocuri de noroc) Persoană care pontează^{1} (**1**) Si: *pont*^{1}, (rar) *pontagiu*, (înv) *pontaș*^{2}.

pontator^{2}***, ~oare*** *smf, a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponta***^{2} + *-tor*] **1-2** (Persoană) care pontează^{2} (**4**) Si: (rar) *pontor*.

pontator^{3}***, ~oare*** *a* [At: VÂN. PESC. iulie 1960, 5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ponta***^{3} + *-tor*] (D. câini de vânătoare) Care pontează^{3} (**1-2**).

pontă^{1} *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***ponte***] **1** Proces de eliminare și depunere a icrelor la pești, a ouălor la păsări, insecte, reptile etc. **2** (Ccr; lsg; csc) Icre depuse de pești sau ouă depuse de păsări, insecte, reptile etc. în urma pontei^{1} (**1**).

pontă^{2} *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***ponte***] Persoană care joacă împotriva bancherului la ruletă sau la bacara.

pontălit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 236/345 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pontălui*** css] (Reg; d. lucruri) **1** Bine făcut. **2** Potrivit. **3** Reușit.

pontălui [At: T. PAPAHAGI, M. 66 / Pzi: *~esc* / E: ***pont***^{3} + *-ălui*] (Mar) **1** *vt* A mustra^{1} pe cineva. **2** *vt* A plictisi. **3** *vrr* A se ciorovăi.

pontător *sm* vz ***pontator***^{1}

pontean, ~ă *a* [At: SCL 1974, 156 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Pont*** + *-ean*] (Îvr) **1-4** Pontic (**5-8**).

pontefical, ~ă *a* vz ***pontifical***

pontéfice *sm* vz ***pontifice***

pontefical, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pontéfice*** + *-al*] (Îvr) **1-5** Pontifical (**1-5**).

ponter *sn* [At: KLEIN, D. 402 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: cf *pont*^{2}] **1** (Trs) Unitate de măsură de capacitate a cărei valoare variază după localități și după epoci, între un decilitru și un decalitru. 2 (Trs) Vas care are capacitatea de un ponter (**1**). **3** (Trs) Conținut al unui ponter (**2**). **4** (Trs; înv) Unitate de măsură de lungime egală cu circa 7-8 cm. **5** (Trs; înv) Unitate de timp egală cu circa 7-8 minute.

pontic, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pontique***, lat ***Ponticus***] **1** Care aparține Mării Negre. **2** Privitor la Marea Neagră. **3** Care provine din Marea Neagră. **4** Care este specific Mării Negre. **5** (Rar) Care aparține statului antic Pont. Si: (îvr) *ponteau* (**1**). **6** (Rar) Privitor la statul antic Pont Si: (îvr) *ponteau* (**2**). **7** (Rar) Care provine din statul antic Pont Si: (îvr) *ponteau* (**3**). **8** (Rar) Care este specific statului antic Pont Si: (îvr) *ponteau* (**4**).

pontif *sm* [At: VÂRNAV, F. 5^{v}/10 / Pl: *~i* / E: fr ***pontife***] **1** Membru al colegiului sacerdotal suprem din Roma antică, care supraveghea cultul religios, întocmea calendarul, listele consulare, ținea evidența analelor etc. Si: (asr) *pontifice* (**1**). **2** Grad înalt în ierarhia sacerdotală, la diferite popoare necreștine din antichitate Si: (asr) *pontifice* (**2**). **3** Înalt demnitar ecleziastic Si: *arhiereu, prelat*, (asr) *pontifice* (**3**). **4** (Spc; îs) *suveranul ~, ~ul Romei, ~ roman* Șef suprem al Bisericii catolice Si: *papă*^{2}, (asr) *pontifice* (**4**). **5** (Pan; irn; urmat de determinări) Persoană care are pretenția sau este considerat a fi o autoritate sacerdotală într-un anumit domeniu Si: (asr) *pontifice* (**5**).

pontífece *sm* vz ***pontifice***

pontífic *sm* vz ***pontifice***

pontifica *vi* [At: DDRF / Pzi: *pontífic* / E: fr ***pontifier***] **1** (Rar) A oficia o slujbă religioasă ca pontif (**3**). **2** (Fam; irn; pan) A lua atitudine de pontif (**3**). **3** (Fam; irn; pan) A se considera pontif (**5**).

pontifical, ~ă [At: HELIADE, O. I, 220 / V: (înv) ***~tef~*** / Pl: *~i, ~e*, (înv) *~i* / E: fr ***pontifical***, lat ***pontificalis***] **1** *a* Care aparține pontifului (**2**) Si: (îvr) *ponteficial* (**1**). **2** *a* Privitor la pontif (**2**) Si: (îvr) *ponteficial* (**2**). **3** *a* Care ține de pontif (**2**) Si: (îvr) *ponteficial* (**3**). **4** *a* (Spc) Care ține de papă sau de autoritatea lui Si: (îvr) *ponteficial* (**4**). **5** *a* (Spc) Care reprezintă pe papă Si: (îvr) *ponteficial* (**5**). **6** (Spc) Privitor la papă Si: *papal*. **7** *sf* Carte cu ritualul îndeplinit de un episcop la oficierea serviciului religios.

pontificat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***pontificat***, lat ***pontificatus***] **1** Demnitate de pontif (**2**). **2** (Spc) Demnitate de papă Si: *papalitate*. **3-4** Perioadă cât cineva exercită pontificatul (**1-2**).

pontifice *sm* [At: LEON ASACHI, B. 97/9 / V: (înv) ***~tef~***, ***~tifice***, ***pontific*** / A şi: *pontifice* / Pl: *~ici* / E: lat ***pontifex, -icis***, it ***pontefice***] (Asr) **1-5** Pontif (**1-5**).

pontificesc, ~ească *a* [At: BOJINCĂ, A. I, 159/12 / Pl: *~eşti* / E: ***pontif*** + *-iceşte*] (Îvr) **1-2** Care aparţine pontifului (**1-2**). **3-4** Care se referă la pontif (**1-2**).

pontificeşte *av* [At: VÎRNAV, L. 146[r]/16 / E: ***pontif*** + *-iceşte*] (Îvr) **1-2** Ca un pontif (**3-4**). **3-4** În calitate de pontif (**3-4**).

pontil *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***épontille***] Piesă de consolidare a punţii unei nave, care transmite sarcinile de pe punte la osatura fundului navei.

pontilare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***pontil***] (Mar) Întărire a compartimentelor unei nave cu ajutorul pontilelor.

ponton *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oane* / E: fr ***ponton***] **1** Pod[1] plutitor improvizat, a cărui platformă de trecere este susţinută de bărci sau de alte ambarcaţii legate între ele. **2** Fiecare dintre ambarcaţiile unui ponton (**1**). **3** (Arg; lpl) Ghete mari. **4** (Arg; lpl) Galoşi mari. **5** Ambarcaţie, de obicei fixă, în formă de platformă, realizată din mai multe corpuri plutitoare şi folosită pentru acostarea navelor, susţinerea unei instalaţii etc. **6** Vas fără motor şi punte, care se remorchează la un vas cu motor şi cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vase mari.

pontoner *sm* vz ***pontonier***

pontonier *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ni-er* / V: (reg) ***~ner*** / Pl: *~i* / E: fr ***pontonnier***] **1** Militar din trupele de geniu specializate în construcţia de pontoane (**1**) şi a altor lucrări necesare trecerii armatei peste o apă Si: (înv) *podar*. **2** (Rar) Persoană care face serviciul la un ponton (**1**).

pontor *sm* [At: L. ROM, 1961, nr. 3, 235 / Pl: *~i* / E: cf fr *ponteur*] (Rar) Pontator[2] (**1**).

pontori [At: VASILIU, C. 192 / V: ***~tur***i / Pl: *~resc* / E: ***ponturi*** (pll *pont*[3])] **1** *vi* (Reg; îf ***ponturi***) A glumi. **2** *vt* (Buc; Mol) A necăji pe cineva cu vorba. **3** *vt* (Buc) A repara obiecte de încălţăminte.

pontoros, ~oasă *a* vz ***ponturos***

pontos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 286 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pont***[3] + *-os*] (D. oameni) **1** (Trs) Glumeţ. **2** (Reg) Cârtitor.

pontoş, ~ă [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***pontos***] **1** (Trs; d. oameni) Punctual (**4**). **2** (Trs; d. oameni) Prompt. **3** (Reg; d. lucruri) Bine făcut. **4** (Reg; d. lucruri) Reuşit.

pontou *sn* vz ***poantou***

pontua *vi* [At: BREZOIANU, Î. 177/15 / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***ponctuer***] (Îvr; d. oameni) A scoate în evidenţă prin intonaţie semnele de punctuaţie, în citirea unui text.

pontrav *sm* [At: H XVIII, 294 / A şi: *pontrav* / V: ***~ndrăv, ~ndrevi*** *smp* / Pl: *~i, ~revi* / E: ceh ***pondrav***, srb ***pundrav***] (Ban; Trs; csnp) **1** Vierme. **2** Larvă. **3** Insectă.

pontual, ~ă *a* vz ***punctual***

pontuaţie *sf* vz ***punctuaţie***

pontui [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***pont***[3] + *-ui*] **1** *vrr* (Buc; d. oameni) A se ciondăni. **2** *vi* (Olt; d. oameni) A spune ceva pe ocolite. **3** *vi* (Olt; d. oameni) A face aluzie la ceva. **4** *vt* (Mol) A da cuiva partea care i se cuvine din ceva.

pontuială *sf* [At: CIAUŞANU, GL. 51 / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pontui*** + *-eală*] (Olt) Aluzie.

pontuire *sf* [At: CIAUŞANU, GL. 51 / Pl: *~ri* / E: ***pontui***] (Olt) **1** Exprimare a ceva pe ocolite. **2** Exprimare făcând aluzie la ceva. **3** (Pex) Aluzie.

ponturi *v* vz ***pontori***

ponturos, ~oasă *a* [At: MAT. DIALECT. I, 214 / V: ***~tor~*** / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***ponturi*** (pll *pont*[3]) + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Glumeţ. **2** (Îf *pontoros*) Bârfitor.

ponţian, ~ă [At: DER / P: *~ţi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pontien***] (Glg) **1** *sn* Al doilea etaj al pliocenului, caracterizat la noi prin marne argiloase, cenuşii, care protejează zăcămintele de petrol. **2** *a* Care aparţine ponţianului (**1**). **3** *a* Privitor la ponţian (**1**). **4** *a* Care datează din ponţian (**1**). **5** *a* Care este specific ponţianului (**1**). **6** *a* Care cuprinde ponţianul (**1**). **7** *sn* Grup de straturi din ponţian (**1**).

ponuda *sf* [At: STANCU, D. 28 / V: ***~nod*** *sn* / Pl: ? / E: bg ***понуда***] (Olt; Mun) **1** Petrecere făcută de femeile din familie la naşterea unui copil. **2** (Îs) *Turta ~dii* Una dintre celc cinci păinişoare pe care le face bunica la naşterea unui nepot.

ponuri *snp* [At: LEXIC REG., 55 / E: ger ***Bohne*** „fasole"] (Ban; Olt) Boabe seci de cereale sau corpuri străine care se aleg la treierat sau ies deasupra apei la spălatul cerealelor.

ponvă *sf* vz ***poivă***[2]

ponvon *s* [At: JAHRESBER. III, 324 / A: nct / Pl: nct / E: ger ***Bahnwagen***] (Ban) Vagon de cale ferată.

pool *sn* [At: M. D. ENC. / P: *pul* / E: fr, eg ***pool***] Convenţie monopolistă încheiată între investitori pe termen limitat, pentru acţiuni comune, fixarea preţurilor la unele mărfuri şi pentru influenţarea cursului hârtiilor de valoare.

pop[1] [At: LB / V: (reg) ***popă, pup*** / Pl: *~i*, (reg, *sn*) *~uri* / E: bg ***поп***] **1** *sm* Par[1] (**1**) cu care se sprijină, provizoriu, gardul, crengile unui pom etc. Si: *proptea, reazem, sprijin, susţinere*, (rar) *sprijinitoare*, (pop) *poprea*, (reg) *popoinog, poponeţ*[3] (**12**), *pripoană, proptă, propteală, propţiş, şoş, spreit*, (înv) *rezemătură, sprijineală, sprijinitură*. **2** *sm* Stâlp sau bârnă la casele şi acareturile ţărăneşti, pentru a susţine sau a consolida zidul, planşeul, acoperişul etc. Si: *pălimar*, (pop) *popârţac* (**1**), (reg) *poponeţ*[3] (**13**). **3** *sm* (Mun; îs) *~ul nasului* Cartilaj care desparte între ele fosele nazale Si: *vomer*, (reg) *popos*. **4** *av* (Reg; d. oameni; îe) **A sta ~** A se ţine drept. **5** *av* (Reg; d. oameni; îae) A sta în picioare. **6** *av* (Reg; îae) Se spune despre un lucru foarte bine făcut. **7** *sm* Fiecare dintre stâlpii prispei sau ai pridvorului, care susţin streaşina acoperişului. **8** *sm* (Mol) Fiecare dintre stâlpii care, având un capăt înfipt în pământ, susţin gardul sau poarta Si: (reg) *popcie*. **9** *sm* (Mun; Dob) Fiecare dintre stâlpii care susţin podul morii. **10** *sm* (Reg) Stâlp de telegraf. **11** *sm* (Trs) Grindă groasă folosită pentru pavat străzile. **12** *sm* (Reg) Bucată de lemn adăugată la o bârnă ca să o prelungească. **13** *sm* (Mol; Trs) Prepeleac pe care se atârnă oale. **14** *sm* (Reg) Butuc sau bolovan pe care se sprijină o pârghie. **15** *sf* (Reg; îf *popă*) Cui sau bucată de lemn în formă de „T", care leagă, la plug, grindeiul de cotigă Si: (reg) *ciocârlie, ciocâlteu, cocoş, măsea*. **16** *sm* Bucată de lemn care leagă cele două lopăţele ale cârceiei la car Si: (reg) *jiglă, lopăţică, scăluş, spetează, stinghie*. **17** *sm* (Reg) Fus la vârtelniţă. **18** *sf* (Reg; îf *popă*) Bărbătuş la războiul de ţesut. **19** *sm* Beţişor pus înăuntrul viorii, violoncelului etc., în dreptul cătuşului, ca să sprijine peretele de deasupra. **20** *sm* (Reg) Băţ scurt, ascuţit la un capăt, cu care se joacă copiii, lovindu-l cu alte bete Si: (reg) *popic*[2] (**14**) Vz *turcă*. **21** (Îcs) *În ~* Joc de copii la care se goleşte popul[1] (**20**). **22** *sm* (Reg) Scândură din mijloc, la fundul butoiului, pe care sunt aşezate, perpendicular, doagele Si: *chingă, stinghie*. **23** *sm* (Reg) Piesă de lemn la teasc, care presează strugurii sau seminţele plantelor oleaginoase. **24** *sm* (Reg) Bucată de lemn cu care presează ciobanii coşul pe brânză. **25** *sm* (Reg) Bucată circulară dintr-un trunchi de brad pe care stau ciobanii când mulg oile. **26** *sm* (Buc; Mol) Bucată rotundă de lemn în care se fixează nicovala de ascuţit coasa. **27** *sm* (Reg) Bucată de lemn groasă la un capăt cu care se bătuceşte pământul Si: (reg) *popic*[2] (**11**) Vz *mai*[2]. **28** *sm* (Ban; Trs) Tăvălug cu care se ridică piatra. **29** *sm* (Mol; lpl) Parte a harnaşamentului care stă sub coada calului Si: (reg) *curar*. **30** *sm* Grămadă de snopi sau mănunchi de plante (in, cânepă, coceni de porumb etc.) care se aşază în picioare, ca un con, ca să se usuce Si: (reg) *căpiţă, ciuclă, poponeţ*[3] (**14**). **31** *sf* (Reg; îf *popă*; şîs *popa crucilor*) Snop de grâu care se pune pieziş, în vârful clăii sau grămezii de snopi, fornd o apărătoare de ploaie Si: (reg) *căciulă, clop, măgar, preoteasă, vârf*. **32** *sm* (Trs) Fir de cânepă mai bine dezvoltat, folosit pentru sămânţă. **33** *sm* (Trs; lpl) Fire de cânepă semănate în porumbişte pentru sămânţă Si: (reg) *hăldani*. **34** *sm* (Trs; lpl) Fire de grâu lăsate netăiate. **35** *sm* (Reg) Fir de porumb rămas nesăpat la a doua prăşilă.

pop[2] *sm* vz ***popă***[1]

pop[3] [At: DEX / E: eg ***pop***] **1** *sni* Curent artistic afirmat în muzica ușoară din cel de-al șaptelea deceniu, al sec. XX, mai ales în Anglia și în S. U. A., inspirat din creația folclorică. **2** *sni* (Pex) Compoziție de muzică ușoară cu temă și linie melodică inspirate din folclor. **3** *ain* (Îs) *Muzică* ~ Muzică ușoară sau rock cu largă audiență la public.

popadie *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 44 / V: ***pap~*** / A: nct / Pl: *~ii* / E: slv ***попадия***] (Înv) Preoteasă.

popalnic *sm* vz ***popâlnic***

popanaș *sm* vz ***papanaș***

popandeț *sn* vz ***popândeț***

popandosie *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 190 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvr) Seminar.

popantă *sf* vz ***popândău***

popaos *sn* vz ***popas***

popară *sf* vz ***papară***

pop-art *sni* [At: DN[3] / E: eg ***pop***(ular)-***art*** „artă populară"] Curent în arta contemporană, mai ales americană, care, considerând că mediul actual al omului îl formează aglomerațiile urbane, nenaturale, postulează întoarcerea spre o nouă orientare realistă, întemeiată pe un simț modern al naturii.

poparniță *sf* [At: H III, 261 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă cu floarea galbenă, nedefinită mai îndeaproape, folosită în medicina populară.

popas *sn* [At: BIBLIA (1688), 121[2]/17 / V: (reg) ***~aos***, ***~păz***, ***~pos*** (îvr) ***papos*** / Pl: *~uri*, (reg) *~e* / E: ucr ***попас***, pn ***popas***] **1** (Îe) **A face ~** A se opri pentru odihnă pe parcursul unui drum lung, obositor Si: *odihnă*, (înv) *oturac*[3], *poprire* Vz *rast*[3]. **2** Ședere mai îndelungată într-un loc, în timpul unei călătorii Si: *odihnă*, (înv) *oturac*[3], *poprire* Vz *rast*[3]. **3** (Înv; îs) *~ul cel veșnic* Moarte. **4-5** (Îljv) **Fără ~** (sau **~uri**) Neîncetat. **6** (Îlav) **În ~uri** Agale. **7** (Rar; îal) Cu întreruperi. **8** (Îe) **A nu avea (nicăieri) ~** sau (**~uri**) A nu avea nicăieri astâmpăr, liniște. **9** (Pop) Pauză în timpul unei activități. **10** (Rel; pop) Oprire la răspântii a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi din Evanghelii Si: *odihnă*, *odihneală*, *odihnire*. **11-12** Loc în care se face un popas (**1-2**) Si: (înv) *conac*. **13** (Îrg) Distanță parcursă între două popasuri (**1**) Si: (înv) *conac*. **14** (Îvr) Odihnă. **15** (Reg) Amânare. **16** (Pop) Interval de timp între două popasuri (**1**) egal cu o jumătate de zi Si: (înv) *conac*. **17** (Mun) Stăruință.

popașniță *sf* [At: L. ROM. 1969, 492 / Pl: ? / E: cf srb *popaša*] (Reg) **1** Pagubă făcută de vite în semănături. **2** Neînțelegere. **3** Ceartă.

popaz *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~aji* / E: tc ***papas***, ngr ***παπᾶς***] **1** Plantă erbacee tropicală, din familia liliaceelor, cu frunze lungi și înguste Si: (reg) *popaziună* (*Sabadilla officinalis*). **2** (Pex; csc) Semințe ale popazului (**1**), negricioase și otrăvitoare, în formă de seceră, folosite în medicina populară împotriva viermilor intestinali, a reumatismului, a nevralgiilor etc.

popaziună *sf* [At: BUJOREAN, BL. 389 / A: nct / Pl: ? / E: cf *popaz*] (Bot; reg; csnp) Popaz (**1**) (*Sabadilla officinalis*).

popă[1] *sm* [At: CORESI, EV. 6 / V: (înv) ***pop***, (reg) ***poapă*** (Pl: *poape*) *sf* / G-D: *~pii*, (înv) *~pei* / Vc: *~*, *~po* / Pl: *~pi* / E: slv ***попъ***, slv ***попа***] **1** (Pfm) Preot. **2** (Pfm; îe) **A plăti ca ~pa** A plăti sigur și până la ultimul ban. **3** (Pop; îlav) **Ca fuiorul ~pii** Inutil. **4** (Pop; îlv) **A da ortul** (sau **pielea**, reg, **hâștioaga**) **~pii** ori (reg) **a-i zice ~pa pe** (sau **de**) **cap** sau **a-i cânta ~pa** (**la pat** ori **aghiosul**) A muri. **5** (Pop; îe) **A-i ședea ~pa la cap** A fi pe moarte. **6-7** (Pfm, îe) **A (i) se duce** (sau **a-i merge cuiva**) **vestea** (reg **buhul**) **ca de ~ tuns** (A se face sau) a produce mare zarvă în jurul cuiva sau a ceva. **8** (Pfm; îae) A stârni mare vâlvă cu o faptă neobișnuită. **9** (Pfm; îe) **A-i fi (cuiva) ~** A domina pe cineva. **10** (Pfm; îae) A tempera pe cineva. **11** (Pfm; îae) A face pe cineva inofensiv. **12** (Pfm; îae) A învăța minte pe cineva. **13** (Pfm; îae) A rezolva o situație dificilă. **14** (Pfm; îe) **A-și găsi ~pa** A-și găsi nașul. **15** (Îcn; îe) **A călca pe ~** A da de semne de seriozitate, ispirând încredere. **16** (Pfm; îae) A face pe grozavul. **17** (Pfm; îe) **A se uita (la cineva) ca dracul la ~** A se uita urât la cineva **18** (Pfm; îe) **A se ține după cineva ca dracul după** (sau **de**) **~** A se ține pretutindeni după cineva. **19** (Pfm; îe) **A fugi ca de ~ tuns** A evita pe cineva. **20** (Pfm; îe) **A trăi ca dracul cu ~pa** A nu se înțelege cu cineva. **21** (Reg; îe) **A fi botezat de un ~ beat** A fi nebun. **22** (Pfm; îe) **A avea burtă de ~** A fi foarte gras. **23** (Pfm; îae) Se spune despre un om care mănâncă foarte mult. **24** (Reg; îe) **Vorbă de ~ ostenit** Flecăreală. **25** (Îvr) Femeie cu funcție de preot. **26** (Reg; la dansul popular călușarii) Călușar care, în unele regiuni, poartă pe cap un potcap de hârtie și execută singur unele figuri ale jocului. **27** Carte de joc, având imprimată, pe una din părți, o imagine asemănătoare cu a unui preot (**1**) Si: *rege*, *rigă*, (înv) *crai*. **28** (Îs) *~pa prostul* Joc de cărți în care pierde jucătorul care rămâne cu popa[1] (**26**). **29** (Reg, îcs) *Uite ~pa, nu e ~pa* Joc de cărți în care jucătorii fac să apară și să dispară popa[1] (**26**). **30** (Pfm; îe) **A umbla cu uite ~pa, nu e ~pa** A umbla cu șmecherii. **31** (Pfm; îae) A fi foarte inconsecvent. **32** (Reg; îs) *~pa lanuș* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **33** Cea mai mare și mai valoroasă piesă la jocul de popice, în jurul căreia sunt așezate, într-o anumită ordine, celelalte piese. **34** (Reg) Persoană care servește mingea la oină. **35** (Reg; îcs) *De-a ~pa* De-a pietricelele. **36** (Mol) Post[3]. **37** (Mol; d. alimente; îla) **De ~** De post[3]. **38** (Mol; d. zile, săptămâni; perioade; îal) În care se postește. **39** (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*). **40** (Ent; reg) Cosaș (*Lacustra cantans*). **41** (Ent; reg) Grângoașă (*Gymnopleurus pilularius*). **42** (Ent; reg) Bărbătuș al unei insecte, pe care copiii îl înfig într-un băț ca să zbârnâie, la jocul zbârnâitoarea. **43** (Ent; reg; îc) **~pa-țiganilor** Greier de câmp (*Gryllus campestris*). **44** (Bot; reg; lpl) Zbârciog (*Morchella esculenta*). **45** (Bot; reg) Crăiță (*Tagetes erecta*). **46** (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

popă[2] *sm* vz ***pop[1]***

popălni *v* vz ***popâlni***

popălnire *sf* vz ***popâlnire***

popărie *sf* [At: JIPESCU, O. 102 / Pl: *~ii* / E: ***popă[1]*** + *-ărie*] (Rar) 1 (Csc) Preoțime. **2** Preoție.

popărit *sn* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ***popă[1]*** + *-ărit*] (Înv) Dare pe care o plăteau în trecut preoții.

popăsi *v* vz ***poposi***

popăz *sn* vz ***popas***

popâc [At: ALECSANDRI, T. 947 / V: (reg) ***popuc*** / E: cf *țopâc*] **1-2** *i, av* (Pfm) (Cuvânt care exprimă surprindere, mirare, neplăcere etc. și se rostește când apare cineva) neașteptat. **3-4** *i, sm* (Mol; îcr alte interjecții) (Cuvânt care redă un) zgomot produs de ruperea bruscă a unui lucru.

popâlni *vt* [At: LB / V: (reg) ***~năi***, ***~pâlni*** / Pzi: *~nesc* / E: bg ***попълня***] (Trs; Olt) A umple un vas până la refuz.

popâlnic *sm* vz ***popilnic***

popâlnăi *v* vz ***popâlni***

popâlnire *sf* [At: LB / V: (reg) ***~popâl~*** / Pl: *~ri* / E: ***popâlni***] (Trs; Olt) Umplere până la refuz a unui vas.

popâlnit, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***popâlni***] (Trs; Olt; d. vase) Plin până la refuz.

popândac *sm* vz ***popânzac[2]***

popândău [At: ALEXI, W. / V: (pop) ***popantă*** *sf*, (reg) ***~pinteu***, ***potinteu*** / Pl: *~ăi*, (rar, *sn*) *~ăie* / E: cf *popândoc*] **1** *sm* Mic animal rozător de stepă cu ochii mari, cu blana cenușie și coada scurtă și stufoasă, care trăiește în galerii subterane Si: *țiștar*, (reg) *mitorlan*, *pință*, *popândeț* (**2**), *popândoc* (**1**) (*Citellus citellus*). **2** (Zlg; reg) Șoarece (*Microtus arvalis*). **3** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **4** *av* (Pan; îe) **A sta ~** A sta în picioare, drept și nemișcat în fața cuiva. **5** *sm* (Îdt; pan) Sperietoare de păsări. **6** *av* (Reg; gmț; pan) Popândoc (**5**). **7** *sm* (Olt; gmț; pan) Epitet depreciativ pentru un om leneș. **8** *sm* (Ban; Trs; îf *popinteu*) Bucată de pământ bine udată și mulată ca o sferă, prevăzută cu o gaură care, trântită de pământ, produce o pocnitură caracteristică. **9** *sm* (Ban; Trs; pex; îaf) Joc în care se folosește popândăul (**8**). **10** *sm* (Reg; gmț; pan; îaf) Față grasă, umflată Si: *popânzac[1]* (**5**), *popânzoi* (**5**).

popândea *sf* [At: ALEXI, W / Pl: ? / E: de la ***popândău***] (Trs) Sperietoare (de păsări).

popândecl *sm* vz ***papândecâl***

popândeț [At: CARAGIALE, O. III, 63 / V: (reg) ***popan~*** *sn*, ***popondete***, ***popon~*** / Pl: (**1-3**) *~i* / E: de la ***popândău***] **1** *sm* (Zlg; Dob; Mun) Șoarece

(*Microtus arvalis*). **2** *sm* (Zlg; Dob; Mun) Popândău (**1**) (*Citellus citellus*). **3** *sm* (Gmț; pan; udp „de") Epitet pentru un om mic. **4** *sna* (Reg; îf *popandețul*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** *sna* (Reg; îaf) Melodie după care se execută popândețul (**4**).

popândi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~desc* / E: cf bg *попъ,ти*] **1** *vt* (Olt; Ban) A îmbrânci. **2** *vt* (Olt) A omorî. **3** *vr* (Olt) A-și părăsi familia, locul de naștere sau reședința, stabilindu-se în altă parte Si: *a se înstrăina*.

popândoc [At: ȘĂINEANU, D. V. / V: (reg) *~op*, ***popin~***, ***popon~*** / Pl: *~oci* / E: ns cf *pop*[1], mg *vakondok*] **1** *sm* (Mol; Dob) Popândău (**1**) (*Citellus citellus*). **2** *sm* Șoarece (*Microtus arvalis*). **3** *av* (Pan; îe) **a se așeza ~, a sta ~** etc. A sta în picioare drept și nemișcat. **4-5** *sm, a* (Mol; Mun; fam) (Om) mic de statură. **6** *sm* (Reg; pan) Epitet glumeț pentru un copil. **7** *sm* (Mol; Dob; îf *popondoc*) Stâlp de susținere pentru diverse construcții deschise Si: *parmac*[1].

popândop *sm* vz ***popândoc***

popânzac[1] [At: ȘĂINEANU, D. V. / Pl: *~aci*, (rar, *sn*) *~ace* / E: cf *popândău*] **1** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **2** *av* (Reg; pan; îe ***a se așeza~, a sta~***) În picioare, drept și nemișcat. **3** *sm* (Olt; pan) Sperietoare de păsări. **4** *sm* (Olt; gmț; pan) Om leneș. **5** *sm* (Mun; gmț; pan) Popândău (**10**).

popânzac[2] *sm* [At: PANȚU, PL. 310 / V: ***~ndac, ~ndace*** / Pl: *~aci*, (rar *sn*) *~ace* / E: nct] **1** (Mpl) Mușuroi format din rogoz și alte plante de acvatice, care cresc în bălțile, mlaștinile statornice din câmpie. **2** Ridicătură în formă de insulă de la suprafața unei ape, formată din tulpinile și din rizomii rogozului în mlaștinile din câmpii și din luncile largi.

popânzac[3] *s* [At: I. CR. VI, 153 / Pl: nct / E: nct] (Mol) Insulă sau grind pe o apă curgătoare.

popânzoi [At: CADE / E: cf *popânzac*[1]] (Reg) **1** *smi* (Zlg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **2** *av* (Pan; îe) **a sta ~, a se așeza ~** etc. A sta în picioare, drept și nemișcat. **3** *smi* (Pan) Sperietoare de păsări. **4** *smi* (Gmț; pan) Leneș. **5** *smi* (Gmț; pan) Popândău (**10**).

popârdă *sf* [At: ȘEZ. III, 85 / Pl: ? / E: ns cf *popândău*] **1** (Reg; gmț; pan) Leneș. **2** (Reg) Câine. **3** (Buc; gmț) Fată obraznică și guralivă. **4** (Reg) Gură ca organ al vorbirii. **5** (Reg; pan) Reproș. **6** (Reg; pan) Ocară. **7** (Reg; gmț; pan) Om mic de statură.

popârlan *sa* [At: PÂRVESCU. C. 39 / Pl: nct / E: ***popâ***[1] **+** *-ârlan* cf *momârlan*[1]] (Dob; Mun) **1** Dans popular ca o horă, executat în ritm lent. **2** Melodie după care se execută popârlanul (**1**).

popârnac *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~aci* / E: ns cf *pop*[1]] (Mun) Piatră tăiată în patru dungi, pusă lângă vatră, de-a lungul unui perete de lemn, pentru a-l feri de foc Si: (reg) *cămineț*.

popârnău *sn* [At: DDRF / Pl: *~naie* / E: ns cf *copârșeu*] (Trs) Sicriu.

popârștău *sm, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ns cf *pop*[1]] (Reg; csnp) **1-2** (Om) Înalt, ieșit din comun și prost.

popârțac[1] *sm* [At: PASCU, S. 192 / Pl: *~aci* / E: de la ***popâ***[1]] **1** (Pfm) Preot. **2** (Reg; irn) Popoiac.

popârțac[2] [At: DDRF / V: *~ap sm* / Pl: (**1-5**) *~ace*, (**6-8**) *~ai* / E: ***pop***[1]] **1** *sn* (Pop) Pop[1] (**2**). **2** (Reg) Par[1] (**1**) înfipt în pământ, prins de plug sau fixat pe o ambarcație ușoară, cu mici crăcane pe care se atârnă obiecte de uz casnic Vz *pop*[1] (**13**), *prepeleac*. **3** *sn* (Reg) Par[1] (**1**) despicat la un capăt ca o crăcană, pentru cules fructe de pe ramurile înalte ale pomilor Si: (reg) *protap*. **4** *sn* (Olt) Pârghie. **5** *sn* (Olt) Cric. **6** *sm* (Reg) Pisc[2]. **7** *sm* (Olt; csnp) Cârlig aninat de o cracă de care copiii se prind cu mâinile și se leagănă. **8** *sm* (Reg; gmț) Om mic de statură.

popârțap *sm* vz ***popârțac***

popășoi *s* vz ***papușoi***

popâvnic *sm* vz ***popilnic***

popchișor *sm* [At: MARIAN, NA. 84 / Pl: *~i* / E: ns cf *popă*[1], *pop*[1]] (Buc) Plantă cu floare galbenă, nedefinită mai îndeaproape.

popcie *sf* [At: MARIAN, S. C. II, 56 / Pl: *~ii* / E: ctm ***pop***[1] și ***pocie***[1]] (Reg) Pop[1] (**8**).

popdeal *sm* vz ***podbal***

popdele *sfp* vz ***podbal***

popean *sm* [At: ȘEZ. V, 117 / Pl: *~eni* / E: ***popâ***[1] **+** *-ean*] (Buc) Persoană înrudită cu un preot, care participă la toate praznicele.

popeasă *sf* [At: DLR / Pl: *~ese* / E: ***popâ***[1] **+** *-easă*] (Reg) Preoteasă.

popează *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 164 / Pl: *~eze* / E: ***popâ***[1] **+** *-ează*] (Reg; gmț) Preot (**2**).

popelca *i* [At: BREBENEL, GR. P. / E: ns cf *popă*[1], *popelcă*] (Trs) Cuvânt care sugerează iuțeala cu care fuge cineva ca să scape sau să ajungă din urmă pe altcineva Si: *tuleo, zbunghi*.

popelcă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: cf *popenchi*] (Bot; Mun) Mânătarcă (*Boletus edulus*).

popelcuță *sf* [At: PAMFILE, J. III, 93 / Pl: *~țe* / E: ***popelcă*** **+** *-uță*] **1-2** (Bot; reg; șhp) Popelcă (mică).

popelnic *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ***pop***[1] **+** *-elnic*] (Reg) Lemn cu trei mici ramificații, cu care se joacă copiii.

popenc *sm* vz ***popenchi***

popencă *sf* vz ***popenchi***

popenchi *smi* [At: ȘEZ. VIII, 5 / V: (reg) ***~nc, ~că*** *sf*, ***~nci*** / E: ucr dal ***пуодпеньки,*** (lit ***підпеньки***)] **1** *sm* Ciupercă comestibilă cu mici pete roșietice sau brune la vârful pălăriei, cu piciorul neted și alb Si: (reg) *caciula-șerpelui* (*Coprinus atramentarius*). **2** Ciupercă comestibilă cu solzi filamentoși alipiți, cu piciorul alb, bătând în roz sau liliachiu Si: (reg) *buretele calului* (*Coprinus comatus*). **3** (Bot; Mol; lpl) Ghebe (*Armillaria mellea*). **4** (Mol; gmț) Om mic de statură. **5** (Reg; gmț) Epitet glumeț pentru un copil. **6** (Reg; gmț; îf *popenc*) Om leneș.

popenci *smi* [At: JAHRESBER. XI, 148 / E: ***popâ***[1] **+** *-enci*] (Reg) Popoiac.

popesc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***popâ***[1] **+** *-esc*] **1** (Pfm) Preoțesc. **2** (Îrg; îs) *Literă* (sau *slovă*) *~ească* Literă chirilică. **3** (D. oameni) Din neam de preot. **4** (D. voce) Cu timbru nazal ușor cântat, specific preoților. **5** (Lpl; îs) *Bureți ~ești* Ciuperca toxică *Boletus calopus* Si: (reg) *bureți grași, ghebe, hribi*. **6** (Reg; îs) *Măr*[1] *~* Specie de măr foarte roditor. **7** (Reg; îs) *Măr*[2] *~* Fructul de măr[1] popesc (**6**). **8** (Reg; îs) *Măr*[1] *~ de Cisnădie* Specie de măr[1] popesc (**6**) cultivat în sud-estul Transilvaniei. **9** (Reg; îas) *Măr*[2] *~* Fruct de măr[1] popesc (**8**) de Cisnădie. **10** (Reg; îs) *Pară ~ească* Specie de pere dulci și cu coaja galbenă. **11** (Reg; îs) *Prună* (sau *poamă*) *~ească* Specie de prune mari și cu coaja alburie. **12** (Pan; irn) Extrem de mare[1]. **13** (Pan; irn) Extrem de bogat. **14** (Pan; irn) Extrem de intens.

popește *av* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 66[r]/25 / E: ***popâ***[1] **+** *-ește*] **1** (Pfm) Preoțește. **2** (Pfm; spc) Cu un timbru nazal ușor cântat, specific preoților. **3** (Pfm; îe) **A călca ~** A fi mândru fără motiv. **4** (Pfm; îae) A face pe grozavul. **5-6** (Pfm; îe) **A dormi** (sau **a mânca**) **~** (A dormi sau) a mânca mult.

popete *sm* vz ***popeț***

popeț *sm* [At: BĂCESCU, P. 47 / V: ***~ete*** / Pl: *~i* / E: ***popâ***[1] **+** *-eț*] **1** (Iht; reg) Molan[1] (**3**) (*Nemachilus barbatulus*). **2** (Iht; reg) Zvârlugă (*Cobitis taenia*). **3** (Ent; reg) Cosaș (*Lacustra cantans*).

popi[1] *i* [At: A IV, 3 / E: fo] (Reg; are) Strigăt cu care oamenii cheamă rațele.

popi[2] [At: ANON. CAR. / Pzi: *~pesc* / E: ***popâ***[1]] **1-2** *vtfr* (Pfm) A (se) preoți (**1**). **3** *vtf* (Îvr) A călugări. **4** *vi* (Pfm) A sluji în calitate de popă[1] (**1**). **5** *vi* (Îvr) A exercita funcția de preoteasă. **6** *vt* (Înv) A unge domn. **7** *vi* (Reg) A cobi.

popi[3] *vt* [At: DDRF / Pzi: *~pesc* / E: ***pop***[1]] (Rar) A propti cu popi[1] (**1**).

popic[1] *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici* / E: ***popâ***[1] **+** *-ic*] (Reg) Popoiac.

popic[2] *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, ***~plic*** / Pl: *~ice*, (reg) *~uri*, (îrg, *sm*) *~ici* / E: ***pop***[1] **+** *-ic*] **1** Bucată mică de lemn cu diverse utilizări, mai ales ca element de susținere sau de sprijin. **2** (Reg; spc) Bucată mică de lemn care se pune sub piciorul unei mobile, pentru a o fixa. **3** (Spc) Piesă mică de lemn folosită ca proptea la construcția tunelurilor. **4** (Mun; Trs; spc) Fiecare dintre bucățile de lemn prinse între ele în formă de triunghi, care susțin acoperișul casei. **5** (Mun; Trs; spc) Piesă de lemn în formă de triunghi fixată între căpriori și acoperișul casei. **6** (Mun; Trs; spc) Fiecare dintre bucățile de lemn fixate pe căpriorii acoperișului casei,

spre a le mări rezistența. **7** (Reg; spc) Mâner perpendicular pe coada coasei. **8** (Reg) Picior la sanie. **9** (Reg; spc) Încuietoare de lemn la ușa casei țărănești. **10** (Reg; spc) Butuc de lemn tăiat circular, folosit ca suport la lucrările de cioplire a lemnului Si: *butuc*. (reg) *boc*, *bucium*, *bușteau*, *butură*, *buturoș*, *catur*, *cioplitor*, *scaun*, *tăietor*, *tiutiuc*, *tocător*, *trunchi*, *trupină*. **11** (Reg; spc) Pop[1] (**27**). **12** (Reg; spc) Bucată de lemn pe care se toacă părul de capră. **13** (Reg; spc) Bucată de lemn sau bolovan care este sprijin pentru o pârghie de ridicat greutăți. **14** (Ban; Trs) Pop[1] (**20**). **15** (Reg) Bilă de lemn, teșită într-o parte, de la unele jocuri de copii. **16** (Pop; sîcs *de-a ~cul*) Joc de copii cu popicul[2] (**15**). **17** (Ban; Trs) Joc de copii asemănător cu popicul (**16**), care se joacă cu mingea. **18** (Lpl) Joc distractiv și sportiv la care se folosesc nouă bucăți de lemn cilindrice, fasonate la strung și așezate într-o anumită ordine în jurul unuia mai mare și pe care jucătorii încearcă să le doboare de la distanță, cu o bilă mare de lemn aruncată pe un jgheab Si: (rar) *popicărie* (**1**). **19** Fiecare dintre cele nouă piese de lemn lunguiețe, fasonate la strung, cu armătură metalică de bază, de la popice[2] (**18**) Si: (rar) *popicărie* (**4**). **20** (Lpl) Popicărie (**2**). **21** (Reg) Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba.

popicar *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***popic[2]*** + *-ar*] Jucător pasionat de popice[2] (**18**).

popică *sf* vz ***popic[2]***

popicărie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***popic[2]*** + *-ărie*] **1** (Rar) Popice[2] (**18**). **2** Loc unde se joacă popice[2] (**18**) Si: *popice*[2] (**20**). **3** Teren special amenajat sau clădire pentru jocul de popice[2] (**18**). **4** (Rar) Popic[2] (**19**).

popiei[1] *smi* [At: CADE / E: ***popă[1]*** + *-ici*] (Olt) Popoiac.

popici[2] *smi* [At: DAMÉ, T. 140 / E: ***pop[1]*** + *-ici*] (Olt) Butuc de lemn cu trei ramificații care formează scaunul vârtelniței Si: *pat*[1].

popicos, ~oasă *a* [At: F (1870), 139 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***popic[2]*** + *-os*] (Îvr) Care are formă asemănătoare cu cea a unui popic[2] (**19**) Vz *lunguiet*, *prelung*.

popie *sf* [At: PRAV. GOV. 52[r]/7 / Pl: *~ii* / E: ***popă[1]*** + *-ie*] **1-2** (Pfm) Preoție (**1-2**). **3** (Reg; îe) **A se lăsa de ~ia (cuiva)** A renunța la serviciile unui preot. **4** (Reg; îae) A refuza să mai facă parte din parohia unui preot. **5** (Reg; îae) A nu mai voi să dea ascultare preotului.

popilnic *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***pochivn~***, (îrg) ***popivn~*** (A și: *popiv~*), (înv) ***pochitn~***, ***popitn~***, (reg) ***pochidn~***, ***pochiln~***. ***pochion~***, ***pochionie*** *sf*, ***pochipn~***, ***pochirn~***, ***pochitn~***, ***pochivn~***, ***~ivnic***, ***pohâvn~***, ***pohion~***, ***pohirn~***, ***pohitnic***, ***popaln~***, ***popâln~***, ***popâvn~***, ***popion~***, ***~itnic***, ***popovn~***, ***potihn~***, ***potivn~***, ***propiln~***, ***propivn~*** / Pl: *~ici* / E: cf ucr *копитник*, srb *kopitnik*] (Bot) **1** Mică plantă erbacee cu miros de piper, cu rădăcina târâtoare, cu tulpina scurtă, cu două frunze mari, lucitoare, ca un ridichi, cu floare de culoare roșu-închis, având diferite utilizări în medicina populară Si: (reg) *buba-inimii*, *buruiana-frigurilor*, *buruiană-de-atac*, *dafin-mic*, *ficățea*, *lingura-popii*, *năjit*, *năjitnică*, *pipăruș*, *pipernită*, *piperul-lupului*, *pribolnic*, *trierei*, *tulipin* (*Asarum europaeum*). **2** (Și *~ iepuresc*) Mică plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu frunze lucitoare și flori violacee, trandafirii sau albe Si: (reg) *breabăn*, *crucea-voinicului*, *floarea-paștilor*, *foaie-de-vioară*, *iarba-fiarelor*, *iarbă-trei-rămi*, *mieșunea*, *trei-crai*, *trei-răi*, *trei-răi-boierești*, *viorele* (*Anemone hepatica*). **3** (Reg; îf *pochitnic*) Săricică (*Salsola kali*). **4** (Reg) Podbal (*Tussilago farfara*). **5** (Reg; îf *popionic*) Tulichină (*Daphne mezereum*). **6** (Reg) Ardei (*Capsicum annuum*).

popime *sf* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***popă[1]*** + *-ime*] (Pfm; csc) Preoție.

popină *sf* [At: ȘĂINEANU, D. V. / A și: *popină* / V: ***pochi~*** / Pl: *~ne*, *~ni* / E: ***pop[1]*** + *-ină*] (Reg) **1** Movilă. **2** Platou (**1**). **3** Pietriș, în lunca unei ape curgătoare.

popincă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~nci* / V: (reg) ***pip~*** / E: ***pop[1]*** + *-incă*] (Bot) **1** (Mpl) Ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-roșietică, ruginie sau brună, de obicei netedă, cu piciorul curbat sau răsucit, mai lung decât diametrul pălăriei, cu carnea alburie, cu miros de fructe Si: (reg) *popinici* (*Pholiota mutabilis*). **2** (Mpl) Ciuperca comestibilă *Pholiota squarossa*. **3** (Mpl) Ciupercă comestibilă cu pălăria brună sau roșcată, uneori mai deschisă pe margine, cu piciorul alburiu, acoperit cu mici fibre cenușii sau negre și cu carnea moale, cu miros puternic (*Pluteus cervinus*). **4** (Reg, lpl) Ghebe (*Armillaria mellea*). **5** (Reg; lpl) Burete-de-casă (*Merulius lacrymans*).

popindoc *sm* vz ***popândoc***

popinici *sm* [At: BORZA, O. 195 / E: cf *popincă*] (Bot; reg) Popincă (**1**) (*Pholiota mutabilis*).

popinteu *sm* vz ***popândău***

popintic, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 85 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *popinteu*, *opintic*] (Buc) Mititel și fără astâmpăr.

popion *sm* [At: HELIADE, O. I, 132 / P: *~pi-on* / Pl: *~i* / E: fr ***papion***] (Rar) Specie de maimuță africană cu pielea roșie, cu capul mare și coada scurtă (*Papio papio*).

popiînic *sm* vz ***popilnic***

popir *sn* vz ***papir***

popirâș *sn* vz ***papir***

popire[1] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***popi[1]***] (Rar) Preoție.

popire[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***popi[3]***] (Rar) Proptire.

popiros *sn* vz ***papir***

popiroș *sm* vz ***papir***

popiruș *sn* vz ***papir***

popirușă *sf* vz ***papir***

popistan *av* [At: LEXIC REG. II, 30 / E: ns cf *pop[1]*] (Olt; îlv) **A sta ~** A trândăvi.

popistaș, ~ă *smf*, *a* vz ***papistaș***

popistășesc, ~ească *a* vz ***papistășesc***

popistășită *sf* [At: ALR II/I, MN 103 2775 / Pl: *~te* / E: ***popistaș[1]*** + *-ită*] (Trs; dep) Femeie de religie catolică.

popistra *vt* [At: DL / Pzi: *~rez* / E: ***popistri***] (Reg) **1** A stropi. **2** (Pex) A împestrița.

popistrat, ~ă *a* [At: STANCU D. 72 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***popistra***] (Reg) **1** Stropit. **2** (Pex) Împestrițat.

popistreală *sf* [At: DLR / Pl: nct / E: ***popistri*** + *-eală*] (Reg) Împestrițare.

popistrela *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 59[r]/22 / Pzi: 3 *~eaza* / E: ***popistreală***] (Îvr) A împroșca.

popistri [At: H XVIII, 267 / Pzi: *~resc* / E: cf bg *попръстря*] **1** *vt* (Înv) A împestrița prin împroșcare. **2** *vr* (Ban; d. fructe) A începe să se coacă, schimbându-și coloritul. **3** *vt* (Mar) A broda.

popistrită *af* [At: ALRM II/I, h 251/836 / Pl: *~te* / E: ***popistri***] (Reg; îs) *Saptămâna ~* Săptămână antepenultimă din dulcele Crăciunului în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercurea și vinerea Si (pop) *cârneleagă*.

popistroacă *sf* [At: CV 1951, nr. 2, 34 / Pl: nct / E: ***popistri*** + *-oacă*] (Olt) Stropitură de ploaie.

popișnică *sf* [At: I. CR. II, 242 / Pl: *~ice* / E: ns cf *popilnic*] (Reg; pbl) Popilnic (**1**) (*Asarum europaeum*).

popișar *sm* [At: MARIAN, NA. 84 / Pl: *~i* / E: ***popă[1]*** + *-işor*] (Buc) Plantă cu floare galbenă nedefinită mai îndeaproape.

popiștaș, ~ă *smf*, *a* vz ***papistaș***

popiștoc *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oci* / E: ***popă[1]***] (Reg; irn) Popoiac.

popitnic *sm* vz ***popilnic***

popivnic *sm* vz ***popilnic***

poplac *sm* [At: BĂCESCU, P. 48 / Pl: *~aci* / E: ns cf *popită*] (Iht; Mun) Molan[1] (*Nemachilus barbatulus*).

poplănd, ~ă *a* vz ***plăpând***

poplând, ~ă *a* vz ***plăpând***

popleci *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 164 / Pzi: *~cesc* / E: srb ***popletati***, ***popleaem***] (Ban) A îndoi picioarele.

poplic *sn* vz ***popic[2]***

poplin *sn* [At: CADE / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, (îvr) ***pap~*** / Pl: *~uri* / E: rs **поплин**, fr ***popeline***] **1** Țesătură lucioasă și subțire de bumbac mercerizat sau rar, de mătase cu legătura de pânză, pentru cămăși bărbătești sau îmbrăcăminte ușoară femeiască. **2** (Lpl) Sortimente de polpin[1] (**1**). **3** Țesătură cu urzeala de mătase și cu băteala din lână.

poplină *sf* vz ***poplin***

popliteu, ~ee [At: POLIZU, P. 74/9 / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***poplité***] **1** *a* (D. mușchi, artere, nervi etc.) Care se află în porțiunea posterioară a genunchiului, opusă rotulei. **2** *sm* Mușchi popliteu (**1**).

poplon *sn* vz ***plapumă***

pop-music *sn* [At: DN[3] / E: eg ***pop-music***] **1-3** Muzică pop[3] (**1-3**). **4** Muzică din repertoriul varietăților destinată marelui public.

popoaie *sfi* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 95 / P: *~poa-ie* / E: ***popă***[1] + *-oaie*] (Îrg) Soție de preot Si: *preoteasă*.

popodie *sf* vz ***păpădie***

popoi *sn* [At: CV 1950, nr. 4, 37 / Pl: *~oaie* / E: ***pop***[1] + *-oi*] **1** (Olt) Mălai subțire, copt în spuză. **2** (Reg) Pâine mică de forma unei turtițe.

popoiac *sm* [At: JIPESCU, O. 123 / P: *~po-iac* / Pl: *~aci* / E: ***popă***[1] + *-oiac*] (Reg; irn) Preot tânăr lipsit de experiență și cam dichisit Si: (reg) *popenci, popic*[1], *popici*[1], *popiștoc*.

popol *sm* vz ***popor***

popolar, ~ă *a* vz ***popular***

popolație *sf* vz ***populație***

poponăța *vr* [At: MARIAN, ap. DA II, 514 / Pzi: *~țez* / E: cf *poponeț*[1], *poponeț*[3], *popoța*[2], *cocoța*] (Rar) A se cățăra într-un copac.

popondete *smn* vz ***popândeț***

popondeț *smn* vz ***popândeț***

popondoc *sm* vz ***popândoc***

popone *sm* vz ***pepene***

poponeacă *sf* [At: LEXIC REG. 93 / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) Cutie.

poponeață *sf* vz ***poponeț***

poponel[1] *sm* [At: ALR I, 1893 / Pl: *~ei* / E: cf *popă*[1]] (Ent; reg) Greier (*Gryllus campestris*).

poponel[2] *sm* [At: DLR / PL: *~ei* / E: ***popou*** + *-onel*] **1-2** (Fam; șhp) Șezut (mic) Si: *poponeț*[1] (**1-2**). **3** (Fam) Șezut de copil Si: *poponeț*[1] (**3**).

poponete[1] *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eți* / E: cf *popoi*] (Olt) Colăcel din aluat dospit de pâine, care se împarte copiilor de pomană.

poponete[2] *sm* vz ***poponeț***[1]

poponete[3] *sm* vz ***poponeț***[2]

poponeț[1] *sm* [At: POLIZU / V: ***~ete, ponete*** / Pl: *~i* / E: cf srb *poponac*, ucr *опонець*] (Bot) **1** (Pop) Volbură (*Convolvulus arvensis*). **2** Plantă din familia gramineelor, cu frunze subțiri și cu un spic asemănător cu al grâului, în vârful tulpinii, care crește în regiunile de baltă (*Alopecurus aequalis*).

poponeț[2] *sm* [At: CREANGĂ, A. / Pl: *~i* / E: ***popă***[1] + *-oneț*] (Gmț) Preot.

poponeț[3] [At: ȘEZ. XVIII, 168 / V: (pop) ***~ete*** / Pl: (**1-2, 8**) *~i*. (**9-14**) *~e* / E: ***pop***[1] + *-oneț*] **1** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Apodemus sylvaticus*). **2** *sm* (Zlg; reg) Șoarece (*Microtus arvalis*). **3-4** *av* (Pan; îe) **A sta** (sau **a se așeza, a ședea ~**) (A sta sau a rămâne în picioare ori) a se așeza pe ceva cu spatele drept, țeapăn, nemișcat. **5** *av* (Pex; îae) A sta provocator în fața cuiva. **6** *av* (Îae) A sta izolat de alții. **7** *av* (Fam; pe lângă verbe de mișcare) Deodată. **8** *sm* (Pop) Sperietoare de păsări. **9** *sn* (Pop) Feștilă sau fitil de opaiț. **10** *sn* (Pgn) Opaiț. **11** *sn* (Buc) Petic textil muiat în sulf și căruia i se dă foc, pentru a afuma albinele. **12-14** *sn* (Reg) Pop[1] (**1-2, 30**).

poponeț[4] *sn* [At: PAS. Z. I, 186 / V: ***~eață*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***popou*** + *-oneț*] **1-2** (Fam; șhp) Poponel[2] (**1-2**). **3** (Fam) Poponel[3] (**3**).

popor *sn* [At: PSALT 246 / V: (înv) ***popol, popul*** *sm*, ***pâp~*** / Pl: *~oare* / E: ml ***populus***] **1** (Îvr; mai ales în texte cu conținut religios) Totalitate a credincioșilor de același cult dintr-o țară, regiune, eparhie, parohie etc. în raport cu clericii lor. **2** (Îs) *~ul ales* (sau *lui Dumnezeu*) Evrei. **3** (Îvp) Parohie. **4** (Pop; d. preoți; îe) **A umbla în ~** A merge din casă-n casă cu botezul, în ajunul Bobotezei. **5** Formă istorică de comunitate umană, superioară, numeric și calitativ, tribului și anterioară națiunii, ai cărei membri locuiesc pe același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceeași tradiție culturală Si: *neam* (îvp) *nație, națiune, norod*[1], *obște*, (înv) *limbă*, (îrg) *nemzet* (**1**). **6** Totalitate a locuitorilor unei țări, a unui stat. **7** (Pex) Națiune. **8** (Înv; urmat de determinări în genitiv) Locuitori ai cetății orașului, satului (ori ai unei părți din acestea) sau ai unei unități teritoriale. **9** (Îvr) Unitate administrativ-teritorială care cuprindea localitățile din jurul unei cetăți, ale unui oraș, un cartier al unui oraș etc. **10** (Înv) Fiecare dintre părțile distincte ale unei moșii mari, corespunzând de obicei, pământurilor situate în jurul unui sat, al unei mănăstiri etc. **11** (Înv) Populație. **12** (Iuz; spc) Muncitorime. **13** (Spc) Țărănime. **14** (Îla) **Din ~** Care face parte din țărănime. **15** (Pex; îal) De origine socială modestă. **16** Mulțime mare de oameni strânși la un loc Si: *gloată, norod*, (îrg) *omet, poporime*, (reg) *omenet*, (îvr) *poporație*.

popora [At: (a. 1698) IORGA, S. D. XVIII, 2 / V: (cscj) ***~rî*** / Pzi: *~rez* / E: ***popor*** cf *populа*] (Înv) **1** *vi* (D. preoți) A păstori. **2** *vt* A popula (**1**).

poporal, ~ă *a* [At: BOJINCĂ, A. II, 199/21 / Pl: *~i, ~e* / E: ***popor*** + *-al*] (Îrg) **1-7** Poporan (**7-13**).

poporalitate *sf* [At: F (1876), 105 / E: ***poporal*** + *-itate* cf ger *Popularität*] (Îvr) **1-5** Popularitate (**1-5**).

poporalnic, ~ă *a* [At: ST. INST. 7/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***popor*** + *-alnic*] (Îvr) **1-7** Popular (**25-31**).

poporan, ~ă [At: (a. 1675) GCR I, 220/26 / V: ***~rean*** (Pl: *~reni, ~rene*) / Pl: *~i, ~e*, (reg) *~răni, ~răne* / E: ***popor*** + *-ean*] **1** *smf* (Îrg) Enoriaș. **2** *smf* (Pex) Credincios. **3-4** *smf, a* (Îrg) (Persoană) care face parte din grosul populației. **5** *smf* (Îrg; spc) Țăran. **6** *smf* (Îrg; pex) Concetățean. **7** *a* (Înv) Care aparține poporului (**11**) Si: *poporal* (**1**). **8** *a* (Înv) Care se referă la popor (**11**) Si: *poporal* (**2**). **9** *a* Care provine din popor (**11**) Si: *poporal* (**3**). **10** *a* Care servește interesele poporului (**11**) Si: *poporal* (**4**). **11** *a* Creat de popor (**11**) Si: *poporal* (**5**). **12** *a* Specific unui popor (**11**) Si: *poporal* (**6**). **13** *a* Caracteristic culturii unui popor (**11**) Si: *poporal* (**7**). **14** *a* (D. curente literare) Care susține că principala sursă de inspirație trebuie să fie poporul (**11**), în special țărănimea, precum și viața, sentimentele și aspirațiile acestuia. **15** *a* Care aparține poporanismului (**1**). **16** *a* Referitor la poporanism (**1**). **17-25** (Înv) Popular (**12-20**).

poporaneitate *sfs* [At: DN[2] / P: *~ne-i~* / E: ***poporan***] (Rar) **1-7** Caracter popular (**7-13**).

poporanism *sn* [At: CARAGIALE, O. IV, 153 / Pl: *~e* / E: ***poporan*** + *-ism* cdp rs ***народничество***] **1** Mișcare politică-ideologică și artistică de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, după care masele țărănești erau elementul de bază al națiunii și care și recomanda, pe plan literar, crearea de opere inspirate din viața țărănimii, privită cu simpatie, cu compasiune și în mod realist Vz *narodnicism*. **2** (Rar) Sentiment de dragoste, de atașament față de popor (**11**). **3** (Nob) Expresii populare (**10**). **4** (Nob) Cuvânt popular (**10**).

poporanist, ~ă [At: CARAGIALE, O. IV, 153 / Pl: *~iști* / E: de la ***poporan*** + *-ist*] **1** *a* Care aparține poporanismului (**1**). **2** *a* Privitor la poporanism (**1**). **3** *a* Care provine de la poporanism (**1**). **4** *a* Care este specific poporanismului (**1**). **5** *a* Care susține poporanismul (**1**). **6** *smf* Adept al poporanismului (**1**). **7** *smf* (Spc) Scriitor poporanist (**1**). **8** *a* Privitor la popor (**11**). **9** *a* Care reflectă aspirațiile poporului (**11**). **10** *a* Apropiat de popor (**11**). **11** *a* Care se face în favoarea poporului (**11**). **12** *a* (Pex) Democratic.

poporanizare *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 165 / Pl: *~zări* / E: ***poporan*** + *-izare*] (Nob) Popularizare (**1**).

poporare *sf* [At: DDRF / Pl: *~rări* / E: ***popora***] (Înv) **1** Păstorire a credincioșilor de către preot. **2** Populare.

poporat, ~ă *a* [At: ROM. LIT. 33[1]/25 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***popora***] (Înv) **1** Păstorit. **2-3** Populat (**1-2**).

poporație *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. XVI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***popor*** + *-ație* cf lat *populatio*, fr *population*, it *popolazione*] **1** (Înv) Populație (**1**). **2** (Îvr) Gloată.

poporațiune *sf* vz ***poporație***

poporean, ~ă *smf* vz ***poporan***

poporime *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 45/20 / Pl: *~mi* / E: ***popor*** + *-ime*] (Îrg) **1** Populație (**1**). **2** Gloată.

poporist, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 257 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***popor*** + *-ist*] (Nob) **1** Care ține de popor (**5**) Si: (nob) *poporistic* (**1**). **2** Referitor la popor

(5) Si: (nob) *poporistic* (2). 3 Specific unui popor (5) Si: (nob) *poporistic* (3).

poporistic, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 147 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***popor*** + *-istc*] (Nob) **1-3** Poporist (**1-3**).

poporî *v* vz ***popora***

poporniță *sf* vz ***paporniță***

poporos, ~oasă *a* [At: MAIOR, IST. 276/15 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***popor*** + *-os*] (Înv) **1** (D. popoare) Numeros. **2** (D. teritorii, așezări) Populat (**1**).

poporoșag *s* [At: BÂRLEA, B. 139 / Pl: nct / E: ***popor*** + *-oșag*] (Mar) Popușină.

popos^{1} *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 43 / A: nct / Pl: *~uri* / E: cf *pop*^{1}] (Atm; Mun) Cartilaj care desparte între ele fosele nazale.

popos^{2} *sn* vz ***popas***

poposeală *sf* [At: F (1886), 4 / Pl: *~eli* / E: ***poposi*** + *-eală*] (Rar) **1-3** Poposire (**1-3**). **4** Găzduire. **5** Odihnire.

poposi [At: PSALT. HUR. 45^{v}/7 / V: (înv) ***~păși*** / Pzi: *~sesc* / E: ***popas***] **1** *vi* (D. oameni) A întrerupe pentru scurt timp cursul unei plimbări, al unei călătorii, al unui marș etc. pentru a se odihni Si: *a se opri*, (înv) *a conăci*. **2** *vi* (Spc) A petrece la cineva noaptea Si: (îvp) *a mânea*. **3** *vi* A se adăposti undeva pentru a dormi peste noapte Si: (îvp) *a mânea*. **4** *vt* (Reg) A oferi cuiva ospitalitate Si: *a găzdui*. **5-6** *vir* (Înv; d. ființe) A se odihni. **7** *vt* (Rar) A lăsa pe cineva să se odihnească Si: *a odihni*.

poposire *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***pro~*** / Pl: *~ri* / E: ***poposi***] **1** Întrerupere pentru scurt timp a cursului unei plimbări, a unei călătorii, al unui marș pentru a se odihni Si: *oprire*, *popas*, (rar) *poposeală* (**1**). **2** Rămânere la cineva peste noapte Si: (rar) *poposeală* (**1**), (îvp) *mânere*. **3** Adăpostire undeva peste noapte Si: (rar) *poposeală* (**3**), (îvp) *mânere*. **4** (Reg) Găzduire. **5** (Îvr) Odihnire.

popotar *sm* [At: MIRONESCU, S. 619 / Pl: *~i* / E: ***popotă*** + *-ar*] (Adesea cu valoare de apoziție) Militar însărcinat cu administrarea unei popote (1) Si: (rar) *popotaș*.

popotaș *sm* [At: SCL 1971, 408 / Pl: *~i* / E: ***popotă***^{1} + *-aș*] (Rar) Popotar.

popotă *sf* [At: BARCIANU / A și: (reg) *popotă* / Pl: *~te* / E: fr ***popote***] **1** Cantină pentru ofițeri și subofițeri. **2** (Pex) Local unde se află popota (1).

popota^{1} *vtr* [At: ZANNE, P. I, 625 / Pzi: *~tez* / E: cf *împopotona, împopoța, împupăza, pupăză*] (Reg) **1-2** A (se) împopoțona.

popota^{2} [At: JIPESCU, O. 57 / Pzi: *~țez, popoț* / E: ctm ***pop***^{1} ***+ cocoța***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) cocoța. **3** *vt* (Olt) A incita pe cineva împotriva cuiva.

popou *sn* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ger ***Popo***] (Fam) Șezut.

popoveanca *sfa* [At: VARONE, J. R. 44 / E: nct] (Olt) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută popoveanca (**1**).

popovnic *sm* vz ***popilnic***

poprea *sf* vz ***popreală***

popreală *sf* [At: (a. 1692) BUL. COM. IST. IV, 219 / V: (pop) ***poprea***, (reg) ***propea***, ***prope~***, ***propre***a / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***popri*** + *-eală*] **1** (Îrg) Interdicție. **2** (Îrg) Dificultate pe care o are de întâmpinat cineva. **3** (Îvp) Arest la domiciliu. **4** (Îvp; pex) Închisoare. **5** (Îvp; pex) Prevenție. **6** (Îvp; îe) **A pune (la) ~ (pe cineva)** A aresta. **7** (Îvp; îae) A ține închis. **8** (Îvp; îae) A ține în arest la domiciliu. **9** (Pop; îf *propea, poprea*) Proptea. **10** (Reg; îs) *Propreaua gardului* Om leneș. **11** (Reg; îas) Om urât. **12** (Reg) Fiecare dintre prăjinile, legate câte două cruciș la capete, care se așază în vârful clăii de fân astfel încât fânul din claie să nu fie luat de vânt.

prepreliște *sf* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 167 / Pl: *~ti* / E: ***popri*** + *-eliște*] (Îvr) **1** Interdicție. **2** Dificultate pe care o are de întâmpinat cineva.

popri [At: M. COSTIN, O. 298 / V: ***propi***, ***pro~*** / Pzi: *~resc* / E: slv ***попрѣти***] **1** *vt* (Înv) A sechestra pe cineva. **2** *vt* (Înv; spc) A aresta pe cineva. **3** *vt* (Îvr) A reține pe cineva prin insistențe. **4** *vt* (Înv; udp „pentru") A obliga să rămână pentru... **5** *vt* (Înv) A determina pe cineva să rămână undeva. **6** *vt* (Jur; spc) A face o poprire (**3**). **7** *vt* (Îrg) A-și însuși bani sau bunuri. **8** *vt* (Îrg; c. i. acțiuni în desfășurare, fenomene din natură) A face să înceteze Si: *a opri*. **9** *vt* (Îrg; c. i. acțiuni în desfășurare, fenomene din natură) A împiedica. **10** *vt* (Îrg; c. i. vehicule sau ființe în mișcare) A opri din mers. **11** *vr* (Înv; d. oameni; adesea însoțit de determinări locale) A se opri. **12** *vt* (Înv) A interzice. **13** *vt* (Reg) A propti. **14** *vt* (Reg) A imobiliza. **15** *vt* (Îvr) A delimita.

poprica *v* vz ***paprica***

popricaș *sn* vz ***papricaș***

popricat, ~ă *a* vz ***papricat***

poprică *sf* vz ***paprică***

poprire *sf* [At: AETHIOPICA, 55^{r}/10 / Pl: *~ri* / E: ***popri***] **1** (Înv) Sechestrare a unei persoane. **2** (Înv) Arestare. **3** (Jur; spc) Măsură preventivă a instanței judecătorești care dispune reținerea unei sume de bani ori a unor bunuri ale debitorului de către o persoană autorizată, spre a le pune la dispoziția creditorului. **4** (Pex) Sechestru. **5** (Îrg) Oprire a unei acțiuni în defășurare. **6** (Îrg) Oprire din mers a unui vehicul. **7** (Înv) Popas (**1**). **8** (Înv) Interzicere. **9** (Înv; pex) Predică. **10** (Reg) Proptire. **11** (Reg) Imobilizare. **12** (Îvr) Delimitare.

popris *sn* vz ***propis***

popriște *sf* vz ***păpriște***

poprit, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 269 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***popri***] (Înv) **1** (D. oameni) Arestat. **2** (Jur; d. bani, bunuri) Pe care s-a aplicat o poprire (**3**). **3** Interzis pentru folosirea cuiva.

propritar *sm* vz ***proprietar***

propritor, ~oare [At: ADAM, R. 172 / V: (reg) ***propi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***popri*** + *-tor*] **1** *a* (Jur) Care are putere de sechestru. **2** *sf* (Reg) Obiect, lanț, frânghie, scândură etc. care servește pentru a opri ceva. **3** *sf* Obiect care servește pentru a propti ceva.

propritură *sf* [At: HEM 1313 / V: ***pro~*** / E: ***popri*** + *-tură*] (Reg) **1** Pădure tăiată în care este interzis accesul oamenilor Si: (reg) *apărătură*. **2** (Îf *propitură*) Pășune sau porțiune dintr-o pășune în care este interzis pășunatul.

popșoi *s* vz ***păpușoi***

popșoiște *sf* vz ***păpușoiște***

popșor *sm* vz ***popușor***

poptaș *sm* [At: CHEST. II, 254/44 / Pl: *~i* / E: cf *pop*^{1}] (Reg) Fiecare dintre cuiele care fixează leaturile de pe acoperișul din stuf al casei.

poptă *sf* vz ***poftă***

popti *v* vz ***pofti***

poptoarcă *sf* [At: DR, XI, 144 / Pl: *~rce* / E: cf rs *подпорка*] (Arg) Cheie.

popuc *i* vz ***popâc***

popul *sm* vz ***popor***

popula *vt* [At: DDRF / Pzi: *~lez* / E: fr ***peupler***] **1** A aduce și a așeza locuitori pe un anumit teritoriu Si: (înv) *a popora* (**2**). **2** A umple un teritoriu cu oameni. **3** A aduce animale și le stabili într-o regiune în care nu erau sau erau prea puține. **4** (D. oameni, animale sau plante) A se afla stabilit pe un anumit teritoriu, într-un anumit loc.

populament *sn* [At: DS / Pl: *~e* / E: fr ***peuplement***] (Sil) **1** Arboret de aceeași vârstă sau dintr-o singură specie. **2** Arboret din mai multe specii.

popular, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 142 / V: ***popo~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***populaire***] **1** Care aparține poporului (**11**). **2** Privitor la popor (**11**). **3** Care provine din popor (**11**). **4** Care servește interesele poporului (**11**). **5** Creat de popor (**11**). **6** Specific unui popor (**11**). **7** Caracteristic culturii unui popor (**11**). **8** Făcut pentru popor (**11**). **9** Creat pentru necesitățile poporului (**11**). **10** (Pex) Accesibil tuturor. **11** Care este alcătuit din oameni din popor (**11**) și lucrează pentru el. **12** Iubit de popor (**5**) Si: (înv) *poporan* (**17**). **13** Care se bucură de simpatia, considerația, respectul opiniei publice Si: (înv) *poporan* (**18**). **14** Care se bucură de succes în popor (**11**) Si: (rar) *poporan* (**19**). **15** (Pex) Cunoscut de toți (înv) *poporan* (**20**). **16-17** (Rar) Care iubește poporul (**5, 11**) Si: (rar) *poporan* (**21-22**). **18-19** Devotat poporului (**5, 11**) Si: (rar) *poporan* (**23-24**). **20** Care are o comportare prietenoasă, cordială, apropiată față de oameni simpli Si: (rar) *poporan* (**25**). **21** (D. lucrări, prelegeri, expuneri) Care poate fi înțeles cu ușurință de oricine Si: *natural, simplu*.

populare *sf* [At: DDRF / Pl: *~lări* / E: ***popula***] **1** Aducere și așezare a locuitorilor pe un anumit teritoriu. **2** Aducere a unor animele pe un anumit

teritoriu unde nu existau înainte sau unde existau prea puține. **3** Stabilire a unor oameni pe un anumit teritoriu, într-un anumit loc.

popularitate *sf* [At: CR (1829), 238[1]/1 / Pl: *~tăți* / E: fr ***popularité***] **1-4** Calitate de a fi popular (**12-15**) Si: (îvr) *poporalitate* (**1-4**). **5** Stimă, considerație, simpatie etc. de care se bucură cineva în fața maselor Si: (îvr) *poporalitate* (**5**). **6** (Pex) Faimă. **7** (Rar) Reputație proastă.

populariza *vt* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA / Pzi: *~zez* / E: fr ***populariser***] A face să fie cunoscut de către un anumit număr de oameni, într-o formă accesibilă o operă, o idee, o știință etc.

popularizant, ~ă *a* [At: SCL 1950, 271 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***populariza***] (Rar) Popularizator (**2**).

popularizare *sf* [At: DDRF / Pl: *~zări* / E: ***populariza***] **1** Aducere la cunoștința unui număr de oameni, într-o formă accesibilă, o operă, o idee, o știință etc. **2** (Îla) **De ~** Care urmărește răspândirea cunoștințelor, culturii etc., în masele largi. **3** (Îal) Care se adresează unui public larg. **4-5** (Rar; ccr) Lucrare de popularizare (**2-3**).

popularizat, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I., 1971 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***populariza***] (D. idei, opere, științe etc.) Care este răspândit printre masele largi, într-o formă accesibilă.

popularizator, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***populariza*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care face cunoscută o operă, o idee, o știință etc. răspândind-o, într-o formă accesibilă, printre masele largi Si: (rar) *popularizant*.

populat, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 132 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***popula***] **1** (D. teritorii, așezări) Care este locuit Si: *plin, umplut*, (înv) *norodit, poporat, poporos*, (îdt) *populos* (**1**), (îvr) *norodos*. **2** (Pex; d. teritorii, așezări) Cu o populație densă Si: *plin, umplut*, (înv) *narodit, poporas, poporat*, (îdt) *populos* (**2**), (îvr) *norodos*. **3** (Nob) La care participă o asistență numeroasă.

populație *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL, IV, 303/20 / V: (înv) ***~polație, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***population***] **1** Totalitate a locuitorilor unei țări, ai unei regiuni, ai unui oraș Si: (îvp) *obște*, (îrg) *poporime* (**1**), (înv) *norod, poporație* (**2**). **2** (Rar; pex) Mulțime de oameni. **3** Semințe. **4** Trib. **5** Grup de indivizi aparținând unei specii de animale, plante, care trăiesc într-o anumită regiune ori arie de răspândirea speciei respective și are anumite caracteristici.

populațiune *sf* vz ***populație***

populeț *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eți* / E: ***pop[1]*** + *-uleț*] (Mun) **1-2** Popușor (**1-2**).

populos, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***populosus***] (Îdt) **1-2** Populat (**1-2**).

popundecăl *sn* vz ***papândecăl***

popustă *sf* [At: ANTIPA, P. 361 / Pl: *~te* / E: ucr ***попуста***] Frânghie verticală care ține carmacele în apă în poziția lor normală și care se lasă mai lungă decât adâncimea apei.

popușar *sm* vz ***păpușar***

popușă *sf* vz ***păpușă***

popușărie *sf* vz ***păpușărie***

popușoi *s* vz ***păpușoi***

popușoieș *sm* vz ***păpușoieș***

popușoiște *sf* vz ***păpușoiște***

popușor [At: CHEST. II, 112/64 / V: ***popșor*** / Pl: *~i* / E: ***pop[1]*** + *-ușor*] **1-2** *sm* (Reg) Pop (**1-2**) mic Si: (reg) *populeț* (**1-2**). **3** *av* (Îe) **A sta** (sau **a se ține**) **~** A sta sau a se ține drept, în sus. **4** *av* (Îae) A sta în picioare.

popuștină *sf* [At: (a. 1774) IORGA, S. D. XIII, 267 / A: nct / Pl: nct / E: cf *popă*[1]] (Mar) Plată, în cereale sau bani dată de enoriași preotului Si: (reg) *lectical, poporoșag*.

por[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 59 / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~uri, ~e* / E: lat ***porus***, ngr ***πόρος***, it *poro*, ger ***Pore***, fr ***pore***] **1** Mic orificiu pe suprafața pielii, care corespunde cu canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee. **2** Orificiu în membrana celulelor vegetale, prin care se asigură schimbul de apă, gaze și materii nutritive. **3** (Spc) Deschidere a tuburilor sau a ascelor unor specii de ciuperci, prin care sunt puși în libertate sporii. **4** Spațiu gol de dimensiuni mici în masa unui corp solid sau a unui agregat de particule solide. **5** (Bot; reg; prc) Pir-gros (*Cynodon dactylon*).

por[2] *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: cf *porșor, porcan*] (Buc; Trs) **1** Porcoi (**4**). **2** (Spc) Căpiță. **3** (Spc) Claie. **4** (Spc) Șiră.

por[3] *sm* vz ***poară***

por[4] *sm* vz ***pur[1]***

poradă *sf* vz ***paradă***

porade *sf* vz ***paradă***

poramniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 86[v]/17 / Pl: *~țe* / E: slv ***порамьница***] (Îvr) Haină (scurtă purtată peste umeri).

poranic[1] *sm* [At: LEXIC. REG. II, 47 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Copil.

poranic[2] *sm* vz ***poroinic***

poranici *sm* vz ***poroinic***

porav, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***poară*** + *-av*] **1** (Trs; d. oameni) Certăreț. **2** (Trs; d. oameni) Sălbatic. **3** *a* (Trs; d. oameni) Aprig la mânie. **4** *a* (Înv; d. oameni) Zburdalnic. **5** *a* (Înv; d. oameni) Îndrăzneț. **6** *a* (Ban; d. animale) Care nu poate fi stăpânit. **7** *a* (Înv; d. cai) Nărăvaș. **8** *a* (Trs; Ban; d. oameni) Harnic. **9** *smf* (Reg) Persoană care se distinge prin ceva. **10** *a* (Trs; d. oameni) Grozav.

porăi *vr* [At: CONTEMPORANUL, V[2], 144 / Pzi: *~esc* / E: cf *poară*] (Îvr; csnp) **1** A se strădui. **2** A se necăji. **3** A se chinui.

porămb *sm* vz ***porumb***

porănb *sm* vz ***porumb***

porancă *sf* vz ***poruncă***

porânci *v* vz ***porunci***

porâncită *sf* vz ***poruncit***

porâncitor, ~oare *a* vz ***poruncitor***

porânici *sm* vz ***poroinic***

porăș, ~ă *a* vz ***poroș***

porăvos, ~oasă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 156 / V: ***~rov~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***porav*** + *-os*] (Reg; d. cai) Nărăvaș.

porâmb *sm* vz ***porumb***

porâmbar *sn* vz ***porumbar[2]***

porâmbă *sf* vz ***porumbă[1]***

porâmbea *sf* vz ***porumbea[1]***

porâmbiște *sf* vz ***porumbiște***

porâmbiță *sf* vz ***porumbiță***

porâncă *sf* vz ***poruncă***

porânceală *sf* vz ***porunceală***

porânci *v* vz ***porunci***

porâncire *sf* vz ***poruncire***

porâncit, ~ă *a sf* vz ***poruncit***

porânghi *sm* vz ***porumb***

porângită *sf* vz ***porumbiță***

porbal *sm* vz ***podbal***

porbeal *sm* vz ***podbal***

porbice *sf* vz ***poghircă***

porbici *sm* vz ***poghircă***

porc *sm* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 470/10 / Pl: *porci* / E: ml ***porcus***] **1** Mamifer domestic, paricopitat, din familia porcinelor, omnivor, cu capul conic, cu maxilarul superior alungit și caninii foarte dezvoltați, cu pielea groasă și corpul acoperit cu peri aspri, scurți și rari, crescut pentru carnea și grăsimea lui Si: (pop) *râmător* (**1**), *rătan* (**1**), (înv) *sfin* (*Sus scrofa domestica*) Vz *mascur* (**1**), *mator[1]*. **2** (Îc) **~-mistreț** (sau **~-sălbatic**), (pop) (**~-de-pădure**) Mamifer sălbatic paricopitat, cu corpul masiv, cu greabănul înalt, capul mare, terminat cu botul alungit, cu caninii largi, puternici și părul aspru și gros, de culoare sură-neagră Si: *mistreț* (*Sus scrofa*). **3** (Îe) **A trăi ca câinii cu porcii** A trăi foarte rău unii cu alții. **4** (Fam; îe) **A tăcea ca ~ul în păpușoi** (sau **în cucuruz**) A păstra tăcere desăvârșită asupra unui lucru, mai ales când cineva se simte vinovat. **5** (Îae) A tăcea prefăcându-se că este preocupat de ceva foarte important spre a nu răspunde la aluzii sau la învinuiri directe. **6** (Pfm; îe) **A da năvală ca ~ul** A fi foarte îndrăzneț. **7** (Pfm; îae) A fi foarte nesimțit. **8** (Pfm;

îae) A fi obraznic. **9** (Pfm; îe) **Doar n-am păscut** (sau **n-am păzit**) **porcii cu tine** (sau **împreună** etc.) Se spune cuiva spre a-i atrage atenția că-și permite prea multe. **10** (Pfm; îe) **A mânca** (sau, reg, **a întoarce**) **porcii (de) la jir** (sau **acasă**) A sforăi în somn. **11** (Pfm; îe) **A face (pe cineva) albie** (sau **troacă**) **de porci** A certa pe cineva foarte aspru și cu vorbe grele, injurioase. **12** (Reg; îe) **A nu fi în porcii lui** (sau **în toți porcii**) A fi fără chef. **13** (Reg; îae) A fi trist. **14** (Reg; îs) *Jurământul ~ului* Se spune, în glumă, despre cineva care promite că renunță la o deprindere rea, dar nu respectă promisiunea. **15-16** (Reg; îe; îls) **(A avea) norocul ~ului** (A avea) noroc mare și nemeritat. **17-18** (Îae; îal) (A avea) succes foarte mare în acțiunile întreprinse. **19** (Îe) **A îngăsa ~ul în ajun** A încerca zadarnic să recupereze în ultimul moment timpul pierdut. **20** (Prc) Carne de porc (**1**). **21** (Pex) Mâncare din porc (**20**). **22** (Reg; îcs) *~ul mare* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **23** (Reg; pex; îacs) Persoană care pierde la jocul de cărți porcul (**22**) mare. **24** (Reg; îcs) *~ul mic* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **25** (Reg; pex; îacs) Persoană care pierde la jocul de cărți porcul (**24**) mic. **26** (Reg; îcs) *Porcii în coteț* Model pe ouăle încondeiate, cu un fond roșu cu motive florale albe. **27** (Dep) Om lacom, nesimțit și fără caracter Si: (reg) *porcan* (**3**). **28** (Dep) Om obraznic, indecent Si: (reg) *porcan* (**4**). **29** (Pfm; îs) *~ de câine* Om de nimic Si: *nemernic, ticălos*. **30** (Pop; lpl) Roi de stele numit Hyadele, în formă de „V", în constelația zodiacală Taurul din emisfera boreală, având ca stea principală Aldebaran Si: (pop) *vierii*. **31** (Pop; îs) *Luceafărul porcilor* (sau *~ului*), ori *steaua ~ului* Stea principală, numită Aldebaran, din roiul de stele Hyadele Si: (pop) *porcarul*[1] (**4**), (reg) *deșteptătorul*. **32** (Fam; îe) **A fi născut în zodia ~ului** A fi extrem de norocos. **33** (Lpl; îc) **~spinos** (sau **ghimpos**) Gen de rozătoare sălbatice, de talie mijlocie cu spinarea și flancurile acoperite de spini lungi, puternici și cu abdomenul prevăzut cu peri tari (*Hystrix*). **34** (Îac) Exemplar din genul porcilor (**31**)-spinoși. **35** (Zlg; reg; îc) **~spinos** Arici (*Erinaceus europaeus*). **36** (Iht; îc) **~de-mare** Pește marin de culoare neagră, cu înotătoarele acoperite de țepi veninoși Si: *scorpie-de mare* (*Scorpaea porcus*). **37** (Zlg; îac) Delfin[2] (*Delphinus delphis*). **38** (Iht; reg; îc) **~ul-apelor** Clean (*Leuciscus cephalus*). **39** (Ent; reg; îc) **~ul-popii** Cârnele-babei (*Oniscus murarius*). **40** (Bot; Trs; lpl) Scaiete (*Dipsacus laciniatus*). **41** (Bot; Trs, lpl) Varga-ciobanului (*Dipsacus silvester*). **42** (Bot; reg; lpl) Mătrăgună (*Atropa belladonna*). **43** (Bot; reg; îc) **Porci-nebuni** Captalan (*Cirsium rivulare*).

porcan [At: I. IONESCU, C. 107/28 / Pl: (**1-6**) *~i*, (**7-8**) *~e* / E: ***porc*** + *-an*] **1-2** *sm* (Reg; ședp) Porcoi (**1-2**). **3-4** *sm* (Reg; ședp) Porc (**27-28**). **5** *sm* (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*) **6** *sm* Ciupercă comestibilă cu pălăria cărnoasă, brună-cenușie, cu piciorul scurt, neted, care crește în pădurile de brad (*Hydnum imbricatum*). **7** *sn* (Pop) Porcoi (**4**). **8** *sn* (Pgn) Grămadă nu prea mare.

porcar[1] [At: MOXA, 396/22 / V: (îvp) ***pur~***, (înv) ***purcariu*** / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-ar* cf lat *porcarius*] **1** Persoană care păzește și îngrijește porcii (**1**). **2** (Reg) Persoană care vinde porci (**1**). **3** (Pop; art.) Denumire populară a stelei Aldebaran, din constelația Taurului Si: (reg) *deșteptătorul*.

porcar[2] *sm* [At: DELAVRANCEA, O. II, 289 / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~i* / E: ***poarcă*** + *-ar*] (Pop; în unele jocuri cu mingea) Fiecare dintre jucătorii care prinde mingea aruncată de echipa adversă și care încearcă să-și lovească cu ea adversarii sau o anumită țintă.

porcaș *sn* [At: KLEIN, D. 402 / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-aș*] (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcă *sf* vz ***polcă***[1]

porcâi[1] [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***porc*** + *-âi*] (Fam) **1** *vt* A insulta grosolan Si: (reg) *a porcări*[1], *a porci* (**1**). **2** *vr* A se purta foarte urât cu cineva Si: (rar) *a se porci* (**2**).

porcâi[2] *vi* [At: PAMFILE, J. I, 24 / Pzi: *~esc* / E: ***poarcă*** + *-âi*] (Reg) A avea rolul de porcar[2] la unele jocuri cu mingea Si: (reg) *a porcări*[2] (**1**).

porcâială *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ieli* / E: ***porcâi***[1]] (Fam) **1** Porcăire (**1**). **2** Porcăreală (**2**).

porcăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***porcăi***] **1** Insultă grosolană Si: (fam) *porcâială* (**1**). **2** Purtare grosolană, obraznică, indecentă.

porcălan *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-ălan*] (Buc) Om necuviincios, grosolan și vulgar Si: (reg) *porcălău*.

porcălău *sm* [At: DLR / Pl: *~ăi* / E: ***porc*** + *-ălău*] (Buc) Porcălan.

porcăleață *sf* vz ***porcăreață***

porcănaș *sn* [At: DDRF / V: ***pur~*** / Pl: *~e* / E: ***porcan*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Porcan (**8**) (mic).

porcănel *sm* [At: BĂCESCU, P. 48 / V: ***~con~*** / Pl: *~ei* / E: ***porcan*** + *-el*] (Iht; Ban) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcăraie *sf* [At: GLOSAR REG. / P: *~ra-ie* / Pl: ? / E: ***porc*** + *-ăraie*] (Reg) Porcăreață (**3**).

porcaraș[1] *sm* [At: MARIAN, O. II, 295 / V: ***pur~*** / Pl: *~i* / E: ***porcar*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Porcar[1] (**1-2**) (tânăr) Si: (reg) *purcărel* (**1-4**). **5** (Orn; pop) Ploier (*Charadrius apricarius*). **6** (Orn; reg) Ploier-de-munte (*Charadrius morinellus*). **7** (Orn; reg) Fluierar (*Calidris arenaria*). **8** (Reg) Pasărea *Numenius aquaticus*. **9** (Orn; reg; îc) **~comun** (sau **~de-nămol**) Prundăraș-de-nămol (*Limicola falcinellus*).

porcaraș[2] *sm* [At: PAMFILE, J. I, 14 / Pl: *~i* / E: ***porcar***[2] + *-aș*] (Reg; șhp) **1-2** Porcar[2] (tânăr).

porcăreală[1] *sf* [At: DLR / Pl: *~eli* / E: ***porcări***[1] + *-eală*] (Buc) **1** Porcărire. **2** Insultă grosolană Si: (fam) *porcâială* (**2**). **3** Murdărie. **4** Dezordine.

porcăreală[2] *sf* [At: ȘEZ. II, 64 / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~eli* / E: ***porcări***[2] + *-eală*] (Reg; la unele jocuri cu mingea) Faptul de a avea rolul de porcar[2] Si: (reg) *porcarie*[2], *porcărit*[2].

porcăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~se* / E: ***porcar***[1] + *-easă*] (Rar) Femeie care păzește și îngrijește porcii (**1**) Si: (reg) *porcăriță* (**1**).

porcăreață *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~ăle~*** / Pl: *~ețe* / E: ***porc*** + *-eață*] **1** (Pop) Cocină de porci (**1**). **2** (Reg) Pășune în care pasc porcii (**1**) Si: (reg) *porcaraie*. **3** (Dob; csc) Porcărie[1] (**1**). **4** (Buc) Murdărie.

porcări[1] *vt* [At: SCL 1971, 408 / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~resc* / E: ***porc*** + *-ări*] (Buc; Trs) A porcăi[1] (**1**).

porcări[2] [At: PAMFILE, J. I, 24 / V: (reg) ***pur~*** / Pzi: *~resc* / E: ***poarcă*** + *-ări*] **1** *vi* (Reg; la unele jocuri cu mingea) A porcăi[2]. **2** *vtf* A face să se îndeplinească rolul de porcar[2].

porcărie[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***pur~*** / Pl: *~ii* / E: ***porc*** + *-ărie*] **1** (Pop; csc) Turmă de porci (**1**) Si: (reg) *porcăreață* (**3**). **2** (Pex; csc) Fermă de porci (**1**). **3** (Reg; prc; csc) Cocină de porci (**1**). **4** (Reg; pex; csc) Produse alimentare din carne de porc (**1**). **5** Murdărie mare. **6-7** (Pex) Loc sau lucru murdar. **8-9** (Csc) Faptă sau vorbă grosolană Si: (îrg) *porcie*[1] (**1-2**). **10-11** Faptă sau vorbă indecentă Si: (îrg) *porcie*[1] (**3-4**). **12-13** Faptă sau vorbă necinstită Si: (înv; reg) *porcie*[1] (**5-6**). **14** (Pex) Lucru prost făcut. **15** (Pex) Lucru de proastă calitate.

porcărie[2] *sf* [At: LEXIC REG. 62 / Pl: *~ii* / E: ***porcări***[2] + *-ie*] (Reg) Porcăreală[2].

porcărime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***porc*** + *-ărime*] (Rar; csc) Mulțime de porci (**1**).

porcărit[1] *sn* [At: XENOPOL, I. R. III, 218 / Pl: (îvr) *~uri* / E: ***porc*** + *-ărit*] (Înv) Impozit ce se plătea pe porci (**1**) Si: (îrg) *goștină*.

porcărit[2] *sn* [At: ȘEZ. II, 63 / Pl: *~uri* / E: ***porcări***[2]] (Reg) Porcăreală[2].

porcărița *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***porcar***[1] + *-iță*] (Buc) **1** Porcăreasă. **2-3** Soție a porcarului[1] (**1-2**).

porcean *sm* [At: ALR I, 1746/269 / Pl: *~eni* / E: ***porc*** + *-ean*] (Iht; reg; pbl) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcelan *sn* vz ***portelan***

porcelană *sf* vz ***portelan***

porcelănărie *sf* vz ***portelănărie***

porcesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 238 / Pl: *~ești* / E: ***porc*** + *-esc*] **1** Al porcului (**1**) Si: *porcin* (**3**). **2** Privitor la porc (**1**) Si: *porcin* (**4**). **3** Care este specific porcului (**1**) Si: *porcin* (**5**). **4** De porc (**1**) Si: *porcin* (**6**). **5** (Reg; îs) *Ploaie ~ească* Ploaie măruntă care ține vreme îndelungată. **6** (Înv; îe) **A face pe cineva (ca pe o) albie ~ească** A certa pe cineva foarte aspru și cu vorbe înjurioase. **7-8** (Înv; îe; îls) **(A avea) noroc ~** (A

avea) noroc mare, neașteptat și adesea nemeritat. **9-10** (Înv; îae; îal) (A obține întotdeauna) succese mari în acțiunile întreprinse. **11** Ca de porc (**1**). **12** (Fig) Murdar. **13** (Fig) Grosolan. **14** (Fig) Josnic. **15** (Fig) Trivial. **16** (Fig) Mizerabil. **17** (Fig) Rău. **18** (Fig) Promiscuu.

porcește *av* [At: VARLAAM, C. 175 / E: ***porc*** + ***-ește***] **1** Ca porcii (**1**). **2** (Fig) Grosolan. **3** (Fig) Josnic. **4** (Fig) Trivial.

porci [At: DDRF / Pzi: ***~cesc*** / E: ***porc***] **1** *vt* (Reg) A porcăi[1] (**1**). **2** *vr* (Rar) A se porcăi[1] (**2**). **3** *vr* (Rar) A se obrăznici. **4-5** *vr* (Rar) A (se) transforma în porc (**1**).

porcie[1] *sf* [At: ANON CAR. / Pl: ***~ii*** / E: ***porc*** + ***-ie***] **1-6** (Îrg) Porcărie[1] (**8-13**). **7** (Îvr) Necioplire. **8** (Îvr) Simplitate.

porcie[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~ii*** / E: cf *porc*] (Bot; Mol) Pir[2] (**1**) (*Agropyrum repens*).

porcin[1]***, ~ă*** [At: LB / V: (înv.) ***~crină*** *sf*, ***păr~*** / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: lat ***porcinus***, ***-a***, ***-um***] **1** *sf* (Pop) Carne de porc (**1**). **2** *sf* (Pex) Preparate din carne de porc (**1**). **3** *smf* (Bot; îrg) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). **4** (Bot; îrg) *sms* Troscot (*Polygonum aviculare*).

porcin[2]***, ~ă*** [At: LEG. EC. PL. 441 / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: ***porc*** + ***-in***] **1** *sf* (Lpl) Subfamilie de mamifere paricopitate care cuprinde porcii (**1**). **2** *sf* (Șls) Animal care face parte din porcine (**1**). **3-6** *a* Porcesc (**1-4**).

porcioaie *sf* [At: REV. CRIT. III, 165 / P: ***~ci-oa~*** / Pl: ***~***, ***~oi*** / E: ***porci*** (pll *porc*) + ***-oaie***] (Trs) **1** Ciubăr în care se dă de mâncare porcilor (**1**). **2** (Pex) Vas în care se adună resturi de mâncare pentru porci (**1**) Si: (reg) *lăturar*.

porcire *sf* [At: DDRF / Pl: ***~ri*** / E: ***porci***] **1** (Rar) Obrăznicire. **2** (Bot; îvr) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*).

porcit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 156 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***porci***] (Îvr) Transformat în porc (**1**).

porcoaie *sf* vz ***porcoi***

porcoavă *sf* vz ***potcoavă***

porcoi [At: DDRF / V: (reg) ***pur~*** *smn*, ***~oaie*** *sf* / Pl: (**1-3**) ***~***, (**4-9**) ***~oaie*** / E: ***porc*** + ***-oi***] **1-2** *sm* (Rar; șdp) Porc (**1**) (mare) Si: (reg) *porcan* (**1-2**). **3** *sm* (Iht; pop) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **4** *sn* (Pop) Grămadă de fân, de paie, de trifoi etc. de diverse dimensiuni Si: (pop) *porcan* (**7**), *porcușor* (**5**), *por*[2] (**1**), *porcoiață*, *porculean* (**6**), *porculete* (**1**), *porculeț* (**5**), *porcuț* (**3**), *porșog*. **5** *sn* (Pop; spc) Căpiță. **6** *sn* (Pop; spc) Claie. **7** *sn* (Ban; Mun) Colibă din fân, paie, stuf etc., în formă de stog, în care se adăpostesc țăranii în timpul cositului. **8** *sn* (Pfm; pgn; udp „de") Cantitate mare de lucruri sau de ființe, de obicei de același fel, îngrămădite unele peste altele Si: *grămadă*, *maldăr*, *morman*, (reg) *porcușor* (**7**). **9** *sn* (Olt) Strugure mare, cu boabe dese. **10** *av* (Pfm) Grămadă.

porcoiaș [At: ANTIPA, F. I. 134 / P: ***~co-iaș*** / V: (reg) ***~ieș***, ***pur~*** / Pl: (**1-2**) ***~e***, (**4**) ***~i*** / E: ***porcoi*** + ***-aș***] **1** *sn* Grămadă mică de paie, de fân, de trifoi etc. **2** *sn* (Pgn) Morman mic. **3** *av* (Rep) Grămadă. **4** *sm* (Iht; reg; șîs ~ *de vad*) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcoiață *sf* [At: ALR I, 933/808 / P: ***~co-ia~*** / V: ***~onea~*** (Pl și: ***~eți***) / Pl: ***~iețe*** / E: ***porcoi*** + ***-eață***] (Olt; Mun) Porcoi (**4**).

porcoieș *sn* vz ***porcoiaș***

porcolete *sm* vz ***porculete***

porconeață *sf* vz ***porcoiață***

porconel *sm* vz ***porcânel***

porcos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ***~oși***, ***~oase*** / E: ***porc*** + ***-os***] **1** (Îvr; d. oameni) Care are porci (**1**) mulți. **2** (Reg; d. oameni) Care mănâncă mult, urât, cu zgomot Si: (reg) *porcotos* (**1**). **3-4** (Reg; d. oameni) (Excesiv de) lacom la mâncare Si: *porcotos* (**2-3**). **5** (D. oameni) Care se poartă și vorbește urât, grosolan Si: *vulgar* (reg) *porcotos* (**4**). **6** (D. oameni) Indecent. **7** (D. oameni) Care este lacom Si: (reg) *porcotos* (**6**). **8** (D. oameni) Care este obraznic, nesimțit Si: (reg) *porcotos* (**7**). **9** (Pfm; d. manifestări ale oamenilor) Care arată necuviință, vulgaritate Si: (reg) *porcotos* (**8**). **10** (D. manifestări ale oamenilor) Care arată, trădează indecență Si: (reg) *porcotos* (**9**). **11** (Fam; d. cuvinte, expresii) Grosolan. **12** (D. cuvinte, expresii) Vulgar.

porcotel *sm* [At: ALR II, 6239/76 / Pl: ***~i*** / E: de la ***porc***] (Iht; reg; pbl) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcotos, ~oasă *a* [At: TOMICI, C. A 141/5 / Pl: ***~oși***, ***~oase*** / E: de la ***porc***] **1-7** (Trs; d. oameni și manifestările lor) Porcos (**2-5, 7-9**). **8** (D. oameni) Indecent.

porcovi *v* vz ***potcovi***

porcrină *sf* vz ***porcin***[1]

porcșor *smn* vz ***porcușor***

porculean *sm* [At: BĂCESCU, P. 108 / Pl: ***~eni*** / E: ***porc*** + ***-ulean***] **1-2** (Rar; șhp) Porcușor (**1-2**). **3** (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **4** (Iht; Mun) Ghiborț (*Acerina cernua*). **5** (Bot; Mun) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **6** (Trs) Porcoi (**4**).

porculete [At: PAMFILE, A. R. 158 / V: ***~col~***, ***păr~***, ***purcu~*** / Pl: (**1**) ***~***, (**2**) ***~eți*** / E: ***porc*** + ***-ulete***] **1** (Reg) Porcoi (**4**). **2** *sm* (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porculeț [At: DDRF / V: (reg) ***pur~*** *smn* / Pl: (**1-4**) ***~i***, (**5**) ***~e*** / E: ***porc*** + ***-uleț***] **1-2** *sm* (Rar; șhp) Porcușor (**1-2**). **3** *sm* (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **4** *sm* (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **5** *sn* (Reg) Porcoi (**4**).

porcuș *sm* [At: BACESCU, P. 147 / Pl: ***~i*** / E: ***porc*** + ***-uș***] (Iht; reg) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*).

porcușor [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***~rș~***, (reg) ***~cș~***, ***~cșor***, ***poș~***, ***procș~*** / Pl: (**1-6**) ***~i***, (**7-8**) ***~oare*** / E: ***porc*** + ***-ușor***] **1-2** *sm* (Șhp) Porc (**1**) mic Si: (rar) *porculean* (**1-2**), *porculeț* (**1-2**), *porcuț* (**4-5**) (reg) *poșorel* (**1-2**). **3** *sm* (Șîs ~ *de vad*, ~ *de piatră*) Pește mărunt din familia crapului, de culoare deschisă, cu pete negre de-a curmezișul spatelui, care trăiesc în apele dulci din regiunea de șes Si: (pop) *porcoi* (**3**), (reg) *mreană porcească*, *morun*[2], *murgoi*, *pește-moțănesc*, *pește-pestrit*, *pește-porcesc*, *pietrar*, *pietros*, *pitroc*[1], *porcan* (**3**), *porcaș*, *porcânel*, *porcoiaș* (**4**), *porculean* (**3**), *porculete* (**2**), *porculeț* (**3**), *porcuț* (**1**), *rancă*[1] (*Gobio gobio*) **4** *sm* (Rar) Peștele *Gobio uranoscopus*. **5** *sm* (Rar) Peștele *Gobio kessleri*. **6** *sm* (Orn; reg) Ploier (**6**) -de-munte (*Charadrius morinellus*). **7** *sn* (Pop; reg; îf *porșor*) Porcoi (**4**). **8** *sn* (Reg; pgn; îaf) Porcoi (**8**). **9** *av* (Reg; îf *poșor*) Grămadă.

porcuț *sm* [At: MARIAN, INS. 57 / Pl: ***~i*** / E: ***porc*** + ***-uț***] (Reg) **1** (Iht) Porcușor (**3**) (*Gobio gobio*). **2** (Zlg) Orbeț (*Spalax microphthalmus*). **3** Porcoi (**4**). **4-5** (Șhp) Porcușor (**1-2**). **6** (Spc) Căpiță. **7** (Spc) Claie.

pordici *sm* vz ***poghircă***

poreatcă *sf* vz ***pareatcă***[1]

porecla *v* vz ***porecli***

poreclă *sf* [At: CORESI, EV. 155 / V: (reg) ***plorică***, ***polecră***, ***policră***, ***poloce***, ***polocri*** *sfi*, ***polocru*** (Pl și: *poloacre*) *sn*, ***~regla***, ***~ric~***, ***~rigla***, ***~rlocre***, ***~roclă***, ***~rocli*** *sfi*, ***prolecă***, ***prolecră***, ***prolică***, ***proliga***, ***prorică*** / Pl: ***~le*** / E: slv **порекло**] **1** (Îrg) Nume de familie. **2** Supranume dat, de obicei în bătaie de joc, unei persoane, și urmașilor ei, uneori în legătură cu o trăsătură caracteristică a aspectului său exterior, a psihicului sau a activității sale Si: (rar) *poreclire* (**4**), (îvr) *poreclitură*. **3** (Pgn) Supranume.

porecleală *sf* [At: DDRF / V: ***poroc~***, ***policrea~*** / Pl: ***~eli*** / E: ***porecli*** + ***-eală***] (Reg) **1-2** Poreclire (**2-3**).

porecli [At: CORESI, EV. 179 / V: (reg) ***pole~***, ***policri***, ***polocri***, ***~cla***, ***porecri***, ***~egli***, ***~ricla***, ***~richi***, ***~rigli***, ***~rocli***, ***proroc~*** / Pzi: ***~esc*** / E: ***porecla***] **1** *vt* (Îrg) A da cuiva un nume Si: *a numi*[1]. **2** A da cuiva o poreclă (**2**) Si: (reg) *a număși*, *a policrări*. **3** *vt* (Pgn) A da cuiva un epitet Si: *a califica*. **4** *vi* (Îvr) A batjocori. **5** *vi* (Înv) A nesocoti. **6** *vrr* (Trs; îf *porecri*) A se blestema. **7** *vt* (Îvr) A învinui.

poreclire *sf* [At: COȘBUC, P. I, 127 / Pl: ***~ri*** / E: ***porecli***] **1** (Îrg) Numire. **2** Atribuire cuiva a unei porecle (**2**) Si: (reg) *numășire*, *policrărire*, *porecreală* (**1**). **3** (Pgn) Atribuire cuiva a unui epitet Si: *calificare*, (reg) *porecleală* (**2**). **4** (Pex) Poreclă (**2**). **5** (Îvr) Batjocorire. **6** (Îvr) Nesocotire. **7** (Îvr) Învinuire.

poreclit, ~ă *a* [At: BĂCESCU, M. V. 83 / V: (reg) ***~roc~*** / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***porecli***] **1** (Îrg) Denumit. **2** Care are o poreclă (**2**). **3** (Pgn) Căruia i

s-a dat un epitet Si: *calificat*. **4** (Îvr) Batjocorit. **5** (Îvr) Nesocotit. **6** (Îvr) Învinuit.

poreclitor, ~oare *a* [At: CREANGĂ, GL. / V: (reg) ***poroc~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***porecli*** + *-tor*] (Reg) **1** Care porecleşte (**2**) pe cineva sau ceva. **2** (D. cuvinte, expresii; îf *poroclitor*) Care exprimă, constituie o poreclă (**2**).

poreclitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***porecli*** + *-tură*] (Îvr) Poreclă (**2**).

poreglă *sf* vz ***poreclă***

poregli *v* vz ***porecli***

porncă *sf* vz ***poruncă***

porencefalie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***porencéphalie***] Boală la copii caracterizată prin existenţa unor cavităţi deschise la suprafaţa creierului.

porencitor, ~oare *a* vz ***poruncitor***

porfir[1] *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I. 168 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / S şi: *porphyr* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ngr ***πορφύρ***, fr ***porphyre***] **1** Rocă vulcanică dură, din cristale de feldspat, cuarţ etc., înglobate într-o masă de feldspat măruntă sau sticloasă, şi folosită în construcţii ca stâlpi, coloane, socluri etc. **2** (Pgn) Rocă cu structură asemănătoare cu cea a porfirului (**1**). **3-4** (Spc) (Bucată de) marmură[1] de diverse culori.

porfir[2] *sn* vz ***porfiră***[1]

porfirat *sm* [At: ŞINCAI, HR. II, 175/13 / Pl: *~aţi* / E: ***porfiră***[1]] (Înv) **1** Persoană care purta îmbrăcăminte de purpură ca semn al demnităţii sale. **2-3** (Spc) Porfirogenet (**1-2**).

porfiră[1] [At: DOSOFTEI V. S. octombrie 83[v]/13 / V: (îrg) ***~ir***, ***profir*** (A şi: *profir*), (reg) ***profil***, ***prohim***, ***prohir*** *sn*, ***prohiră*** / Pl: *~re* / E: ngr ***πορφύρα***] **1** *sf* (Înv) Purpură. **2** *sf* (Înv; pex) Îmbrăcăminte din purpură. **3** *sf* (Fig) Putere supremă a suveranului sau a împăratului. **4** *sf* (Fig) Stăpânire. **5** *sn* (Fig) Guvernare. **6-7** *sf*, *am* (Îvp; îf *profir* şi *prohim*; şîs *vin profir*) Varietate de vin de culoare roşie. **8** *sn* (Rar) Varietate de strugure cu boabe roşietice. **9** *sn* (Rar; îf *profir*) Culoare purpurie.

profiră[2] *sf* vz ***porfir***[1]

porfiric, ~ă *a* [At: DESCR. APE, 142/10 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***porfir*** + *-ic*] **1** (D. roci) Care conţine porfir[1] (**1**). **2** (D. roci) Format din porfir[1] (**1**). **3** (D. structura rocilor eruptive) Asemănător cu porfirul[1] (**1**) Si: *porfiroid* (**2**). **4** (Pex) Care are structura sau compoziţia porfirului[1] caracterizându-se prin existenţa unor cristale mari prinse într-o masă sticloasă sau foarte mărunt cristalizată.

porfirie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***porphyrie***] Boală provocată de tulburări în metabolismul pigmentului sangvin, caracterizată prin erupţii de vezicule pe pielea expusă luminii şi prin producerea excesivă de porfirine, care se elimină în cantităţi mari prin urină.

porfirin, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, ap. ŞĂINEANU, D. V. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***porphyrine***] (Îvr) De porfir[1] (**1**).

porfirină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***porphyrine***] Substanţă chimică naturală care formează structura de bază a hemoglobinei şi a clorofilei.

porfirinemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: cf fr *porphynémie*] (Med) Prezenţă a porfirinei în sânge.

porfirinurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***porphyrinurie***] Prezenţă a porfirinei în sânge.

porfirit *sn* [At: ARHIVA I, 227 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***porphyrite*** ger ***Porphyrit***] **1** Rocă vulcanică din cristale de plagioclaz, andezit, piroxen etc. înglobate într-o masă sticloasă sau fin cristalizată, folosită mai ales la pavaj. **2** (Pgn) Rocă intruzivă sau efuzivă cu cristale mari înglobate într-o masă măruntă.

porfiritic, ~ă *a* [At: MG I, 115 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***porphyritique***] (D. roci) **1** Care conţine porfirit (**1**). **2** Format din porfirit (**1**).

porfiriu, ~ie [At: IST. CAROL XII, 38[v]/15 / V: ***prof~***, (reg) ***prohiriu*** / Pl: *~ii* / E: ***profir***[2] + *-iu*] **1** *sn* (Îrg) De culoarea purpurei Si: *purpuriu, stacojiu, vişiniu*. **2-3** *sn*, *am* (Îf *profiriu*) (Vin) de culoare roşu deschis.

porfiriza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***porphyriser***] (Rar) A pisa foarte mărunt cu ajutorul unui pisălog de porfir[1] (**1**).

porfirizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***porphyrisation***] Pulverizare manuală prin frecare cu o moletă de piatră pe o placă de piatră sau de porfir.

porfiroblast *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***porphyroblaste***] Mineral în rocile metamorfice cu cristale mai mari decât celelate cristale asociate.

porfiroblastic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***porphyroblastique***] (D. structurile rocilor metamorfice) Care conţine porfiroblaste.

porfirogenet, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 225[v]/18 / V: (rar) ***~nit***, (înv) ***~ghenit*** / Pl: *~eţi, ~e* / E: ngr ***πορφυρογένητος***, fr ***porphyrogénète***] **1** Titlu atribuit unui prinţ bizantin născut în timpul domniei tatălui său Si: (înv) *porfirat* (**2**). **2** Persoană care purta titlul de porfirogenet (**1**) Si: (înv) *porfirat* (**3**).

porfirogenit, ~ă *smf* vz ***porfirogenet***

porfirogheni t, ~ă *smf* vz ***porfirogenet***

porfiroid, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***porphyroïde***] Care are aspectul porfirului[1] (**1**) Si: *porfiroidal* (**2**).

porfiroidal, ~ă *a* [At: COBĂLCESCU, G. 38/13 / P: *~ro-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***porfiroid*** + *-al*] **1** Care conţine porfir[1] (**1**). **2** Porfiroid (**2**). **3** Care are structura porfirului[1] (**1**).

porgată *sf* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Otravă.

porghic *sm* vz ***poghircă***

porghice *sf* vz ***poghircă***

porghici[1] *sm* vz ***poghircă***

porghici[2] *v* vz ***poghirci***

porghicios, ~oasă *a* vz ***poghircios***

porgici *sm* vz ***poghircă***

porham *sm* [At: ALR I, I 123/77 / Pl: *~uri* / E: ns cf *ham*] (Reg) Ham pentru cai.

pori[1] *s* [At: (a. 1805) GRECU, P. 101 / A: nct / Pl: nct / E: ngr ***πωρί***] (Grî) Tuf vulcanic.

pori[2] *vt* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: ***por***[2]] (Buc) A aduna fânul în căpiţă.

pori[3] *vr* [At: DLR / Pzi: *~resc* / E: cf *spori*] (Buc) **1** A spori în număr. **2** A se schimba.

poricale *sfp* [At: (a. 1813) DOC. EC. 158 / V: ***pur~*** / E: ngr ***πωρικά*** (pll *πωρικόν*)] (Mol) Fructe de tot felul.

poricla *v* vz ***porecla***

poriclă *sf* vz ***porecla***

poricli *v* vz ***porecli***

porif *sn* vz ***porih***

porifer, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poriphère***] (D. substanţe, materiale) Care produce pori[1] (**4**) în masa unui material vâscos cu care se amestecă Si: *porigen*.

poriform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***poriforme***] Care are forma unui por[1].

porigen, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: ***por***[1] cf *gazogen, lacrimogen*] (D. substanţe, materiale etc.) Porifer.

porigi *sn* [At: DN[2] / S şi: *porridge* / E: eg ***porridge***] Mâncare naţională engleză din fulgi de ovăz sau porumb.

porigine *sf* [At: DDRF / Pl: nct / E: cf lat *porrigo, -inis* „pecingine"] (Rar) Boală a arborilor fructiferi nedefinită mai îndeaproape.

porigla *sf* vz ***porecla***

porigli *v* vz ***porecli***

porih *sn* [At: ARVINTE, TERM. 162 / V: (reg) ***~if***, ***~imf***, ***puric***, ***purif***, ***purih*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ucr ***порiр***] (Reg) **1** Prag din buşteni puşi de-a curmezişul apei curgătoare, spre a-i micşora viteza sau a crea bălţi pentru construit plute. **2** Porţiune de drum forestier cu lemne puse de-a curmezişul pentru a uşura transportul buştenilor la vale.

porime *sf* [At: STAMATI, F. 8/25 / Pl: *~mi* / E: ***por***[1] + *-ime*] (Îvr) Porozitate a pielii corpului.

porimf *sn* vz ***porih***

poriomanie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Poriomanie***] Simptom la unii bolnavi psihici, manifestat printr-un impuls irezistibil de a vagabonda Si: *dromomanie*.

porion *sm* [At: CV 1951, nr. 5, 27 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Supraveghetor.

porit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Desfrânat.

poriu *sm* vz ***pur***[1]

porjolit, ~ă *a* vz ***pârjolit***[2]

porlad *sn* vz ***pocladă***

porlaș *sn* [At: LEXIC REG. 21 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mar) Pod[1] al șurii.

porloavă *sf* [At: FD III, 205 / Pl: *~ve* / E: cf *potloagă*] (Reg) **1** Cal bătrân Vz *mârțoagă*. **2** Femeie bătrână.

porlocre *sf* vz ***poreclă***

porlog[1] *sn* vz ***potlog***

porlog[2] *sm* vz ***polog***[1]

porlogar *sm* vz ***potlogar***

porlogărie *sf* vz ***potlogărie***[1]

porlogi *v* vz ***potlogi***

porlojenie *sf* vz ***poroganie***

pormonel *sf* vz ***portmoneu***

pormoneu *sn* vz ***portmoneu***

pormoniu *sn* vz ***portmoneu***

pornană *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN, 164 / Pl: *~ne* / E: cf *poarnă*] (Ban) Pridvor.

pornă *sf* vz ***poarnă***

pornări *vr* [At: GLOSAR REG. / Pzi: 3 *~rește* / E: ***poarnă*** + *-ări*] (Reg; d. terenuri) A aluneca.

pornăritură *sf* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ri* / E: ***pornări*** + *-tură*] (Reg) Alunecare de teren.

porneală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***porni*** + *-eală*] **1-3** (Pop) Pornire (**1-3**). **4** (Pop; îlv) **A o lua la ~** A pleca la drum. **5-6** (Pop; îe) **A fi plecat la ~** A fi plecat (de) undeva. **7** (Reg; spc; de obicei precedat de prepoziția „de") Ducere a oilor sau a altor animale domestice la păscut, mai ales seara și dimineața. **8** (Reg) Păscut în timpul mersului. **9** (Reg; îe) **A merge** (sau **a pleca, a ieși, a duce** etc.) **în** (ori **la**) **~** A merge cu oile sau cu alte animale domestice la păscut, mai ales în cursul serii sau al nopții. **10-11** (Reg; îe) **A da** (sau **a lua**) **oile** (sau, rar, **vitele**) **în ~** (A da sau) a lua oile sau vitele în pază spre a le duce la păscut, mai ales seara sau noaptea. **12** (Reg) Interval de timp, mai ales seara și noaptea, în care pasc oile. **13** (Mar; Trs) Bucată de teren pe munte cu iarba de obicei încă nepăscută, pe care ciobanii scot oile la păscut în timpul serii sau al nopții. **14** (Mun) Poziție foarte înclinată a unui obiect care stă gata să cadă. **15** (Pop) Începere a unei acțiuni. **16** (Pop) Punere în practică. **17** (Pop; spc) Stabilire a prețului unei mărfi. **18** (Reg) Plan de lucru. **19** (Îrg) Pornire (**19**).

porni [At: CORESI, EV. 237 / Pzi: *~nesc*, 2 (reg) *poarnă* / E: slv ***порнѫти***] **1-2** *vir* (D. ființe; cu determinări locale) A se pune în mișcare spre a pleca de undeva. **3-4** *vir* (D. ființe) A părăsi pe cineva sau ceva spre a se duce în altă parte Si: *a se duce*[1], *a merge*, *a pleca*. **5-6** *vir* (D. ființe; cu determinări finale) A se îndrepta spre... **7** *vi* (Îe) **A o ~ de jos** A ajunge la o situație materială sau socială bună, prin muncă, merite și cu forțe proprii. **8-9** *vir* (Cu determinările „îndărăt", „înapoi") A reveni la punctul de plecare Si: *a se înapoia*, *a se întoarce*. **10-11** *vir* (Cu determinările „în sus", „la ceruri", „la deal") A se deplasa dintr-un loc situat mai jos în altul mai sus Si: *a se sui*, *a se urca*. **12-13** *vir* (Cu determinările „devale", „în jos") A se deplasa dintr-un loc situat în sus(ul apei) către altul situat în jos(ul apei) Si: *a coborî*. **14** *vi* (Îe) **A ~ cu stângul** A nu avea succes într-o acțiune. **15** *vi* (Îe) **A ~ cu dreptul** A avea succes într-o acțiune inițiată. **16** *vi* (Spc) A pleca într-o cursă sportivă. **17** *vi* (Pex; d. lucruri) A se deplasa din locul unde se află prin rostogolire, cădere, prăbușire într-un loc situat mai jos Si: *a cădea*, *a se prăbuși*, *a se rostogoli*. **18** *vr* (Mol; Trs; pex; d. terenuri) A se surpa. **19** *vtf* (Înv) A da cuiva o sarcină. **20** *vt* (Înv) A determina pe cineva să plece. **21** *vtf* (Înv) A face să se îndrepte, să se abată asupra cuiva. **22** *vtf* (Pop; c. i. ființe) A conduce la... **23** *vtf* (Pop) A mâna. **24** *vt* (Asr; pex) A expedia bunuri, obiecte etc. spre un anumit destinatar. **25** *vt* (Urmat de verbe la conjunctiv) A determina să facă un anumit lucru Vz *a îndemna*, *a stimula*. **26** *vt* (Spc) A face să se ridice împotriva cuiva Si: *a atâța*, *a incita*. **27** *vt* (C. i. acțiuni ale ființelor) A pune în practică Si: *a realiza*. **28** *vt* (Pex; c. i. acțiuni ale oamenilor) A începe. **29** *vt* (Jur; pop; spc) A intenta un proces. **30** *vt* (Pop; îlv) **A ~ pârâ** (sau **jalbă**, rar, **hârtie**) A reclama. **31** *vt* (Pop; îal) A revendica ceva printr-un act scris. **32** *vt* (Înv; îlv) **A ~ pârâ de vinovăție** (sau **de învinovățire**) A acuza în fața justiției printr-un act scris. **33** *vt* (Pfm; îe) **A ~ hârtiile** A înainta actele pentru căsătorie. **34** *vt* (Înv; îe) **A ~ pârâ mincinoasă** A calomnia printr-un act adresat unei persoane oficiale. **35** *vi* (Fam; îe) **(A fi) ~** (sau **a ~**) **pe...** A căuta cu tot dinadinsul să... **36** *vi* (Pop; d. femei; îe) **A ~ grea** (sau, înv, **într-adevăr**) A rămâne însărcinată. **37** *vi* (Reg; îe) **A-i ~ (cuiva) capul la ceva** A-și propune să facă ceva. **38** *vi* (Reg; îae) A fi neclintit în hotărârea luată. **39** *vt* (Construit cu pronumele „o" cu valoare neutră) A relua de la capăt o discuție, o ceartă. **40** *vr* (Reg; d. aluat) A începe să crească. **41** *vi* A avea începutul sau punctul de plecare într-un anumit loc Si: *a pleca*. **42** *vi* A lua ca punct inițial Si: *a pleca*. **43** *vi* (D. mașini, motoare etc.) A începe să funcționeze. **44** *vt* A pune în funcțiune mașini, motoare, unelte etc. **45** *vi* (Îrg; d. muguri, flori etc.) A apărea, urmând să se maturizeze. **46** *vi* (Reg; d. iarbă) A încolți. **47** *vi* (Reg; d. păduri, lunci etc.) A începe să înverzească. **48-49** *vir* (D. fenomene ale naturii) A începe să se producă brusc și cu putere Si: *a se declanșa*, *a se dezlănțui*, *a izbucni*. **50-51** *vir* (D. sânge, lacrimi) A începe să curgă cu putere și în cantitate mare Si: *a țâșni*. **52** *vt* (Îvp; subiectul este sânge, lacrimi) A podidi pe cineva. **53-54** *vtr* (D. mijloace de locomoție sau obiecte care se deplasează) A (se) pune în mișcare. **55** *vt* (Rar) A duce. **56** *vt* (Rar) A conduce.

pornire *sf* [At: CORESI, EV. / Pl: *~ri* / E: ***porni***] **1** Deplasare dintr-un loc pentru a se duce în altă parte Si: (pop) *porneală* (**1**), *pornit*[1] (**1**). **2** Părăsire a cuiva sau a unui loc spre a se duce în altă parte Si: (pop) *porneală* (**2**), *pornit*[1] (**2**). (reg) *poarnă*. **3** Despărțire de cineva sau de ceva Si: (pop) *porneală* (**3**), *pornit*[1] (**3**). **4** (Pex) Moment când cineva pornește (**1**) undeva Si: *plecare*, *pornit*[1] (**4**). **5** Îndreptare spre... Si: (pop) *pornit*[1] (**5**). **6** Revenire la punctul de plecare Si: *înapoiere*, *întoarcere*, (pop) *pornit*[1] (**6**). **7** Deplasare dintr-un loc situat mai jos în altul mai sus Si: *suire*, *urcare*, (pop) *pornit*[1] (**7**). **8** Deplasare dintr-un loc din susul apei în altul din josul ei Si: *coborâre*, (pop) *pornit*[1] (**8**). **9** (Spc) Plecare într-o cursă sportivă. **10** (Ccr) Loc de unde se pornește într-o cursă sportivă Si: *plecare*, *start*. **11** (Spc) Deplasare din locul unde se află într-un loc mai jos, prin rostogolire, cădere, prăbușire Si: *pornit*[1] (**9**) Vz *cădere*, *prăbușire*, *rostogolire*. **12** (Înv) Fel de a merge al cuiva Si: *mers*, *umblet*. **13** (Înv) Ținută a corpului unei ființe care pornește sau merge. **14** (Reg) Surpare a unui teren. **15** (Înv) Trimitere. **16** (Înv) Abatere asupra cuiva. **17** (Pop) Conducere la... **18** (Asr) Expediere de bunuri unui destinatar. **19** Îmbold dat cuiva pentru a face ceva Si: (îrg) *porneală* (**19**), *pornit*[1] (**10**). **20** (Spc) Incitare împotriva cuiva Si: *atâțare*, (pop) *pornit*[1] (**11**). **21** Punere în practică a ceva Si: *realizare*, (pop) *pornit*[1] (**12**). **22** Începere a unei acțiuni Si: (pop) *pornit*[1] (**13**). **23** (Înv; îe) **A face ~** A începe războiul cu cineva. **24** Reluare de la capăt a discuției, certei Si: (pop) *pornit*[1] (**14**). **25** (Pex) Avânt. **26** (Rar) Dorință sau intenție de a face ceva. **27** (Rar) Preocupare. **28** (Rar) Interes. **29** (Urmat de determinări care arată natura) Izbucnire violentă, dar trecătoare împotriva cuiva sau a ceva Si: (pop) *pornit*[1] (**15**). **30** Supărare mare, dar trecătoare Si: *furie*, *mânie*. **31** Atitudine sau manifestare dușmănoasă și statornică, adesea instigativă împotriva cuiva sau a ceva Si: *dușmănie*, *mânie*[1], *resentiment*, *ură* Vz *înverșunare*. **32** (Învr) Influență. **33** (Cu sens atenuat) Supărare. **34** (Rar; în legătură cu fenomenele naturii) Violență. **35** Înzestrare naturală care constituie o premisă favorabilă pentru dezvoltarea unei însușiri, unui talent, unui defect Si: *aplicație*, *aptitudine*, *atracție*, *înclinare*, *predispoziție*, (înv) *plecare*. **36** Tendință către ceva Si: *instinct*, (înv) *plecare*. **37** Plecare dintr-un anumit loc Si: (pop) *pornit*[1] (**16**). **38** Punere în funcțiune Si: (pop) *pornit*[1] (**17**). **39** Intrare în funcțiune Si: (pop) *pornit*[1] (**18**). **40** Producere bruscă și puternică a unui fenomen natural Si: *dezlănțuire*, *izbucnire*, (pop) *pornit*[1] (**19**).

pornit[1] *sn* [At: NECULCE, L. 204 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***porni***] (Pop) **1-19** Pornire (**1-8, 11, 20-22, 24, 29, 37-40**).

pornit²**, ~ă a* [At: ANTIM. P. XXXVI / Pl: ~iți, ~e / E: ***porni] **1** (D. oameni) Care are o izbucnire violentă, dar trecătoare împotriva cuiva sau a ceva. **2** (D. oameni) Care este pentru un timp foarte supărat pe cineva sau ceva Si: *furios, mâniat, mânios*. **3** (Cu sens atenuat) Supărat. **4** (D. manifestări, firea oamenilor) Care se exteriorizează violent și pentru scurt timp. **5** (D. oameni) Care simte vocație sau atracție pentru cineva sau ceva Si: *înclinat, predispus*. (îvp) *plecat*². **6** (Rar; d. oameni) Hotărât. **7** (Pop; d. lucruri flexibile) Aplecat într-o parte Si: *înclinat, plecat, povârnit*. **8** (Pop; pgn) Îndreptat într-o anumită direcție. **9** Care este pe punctul să...

pornitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 380¹/21 / Pl: ~i, ~oare / E: ***porni*** + *-tor*] **1** *sn* Mecanism, aparat, dispozitiv etc. care servește la punerea în funcțiune a unor motoare, mașini, mecanisme. **2** *sn* (Spc) Demaror. **3** *a* (Îvr; d. fenomene ale naturii) Care se dezlănțuie. **4** *a* (Reg) Care provoacă fenomene violente ale naturii. **5** *a* (Înv) Violent.

pornitură** sf* [At: AMIRAS, ap. LET². III, 128 / Pl: ~ri / E: ***porni + *-tură*] **1** Deplasare a unor mase de teren, sub acțiunea gravitației, cu sau fără intermediul apei Si: *surpare*. **2** (Ccr) Porțiune de teren deplasată prin alunecare. **3** (Îrg) Parte înclinată a unui obiect care de obicei este vertical sau orizontal. **4** (Îvr) Supărare mare. **5** (Îvr) Violență.

porno** a* [At: DEX / E: fr, eg ***porno] **1-3** Pornografic (**1-3**).

pornograf, ~ă** smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~i, ~e / E: fr ***pornographe, ger ***Pornograph***] **1** Autor de lucrări pornografice. **2** Amator de obscenități, de lucruri imorale Si: (rar) *mascaragiu*.

pornografic, ~ă** a* [At: GHEREA, ST. CR. II, 77 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr ***pornographique] **1** Care conține pornografii (**3**) Si: *imoral, impudic, indecent, nerușinat, obscen, porno* (**1**), *trivial*. (liv) *licențios*. **2-3** Cu caracter de pornografie (**1-2**) Si: *imoral, impudic, indecent, nerușinat, obscen, porno* (**2-3**), *trivial*. (liv) *licențios*.

pornografie** sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ~ii / E: fr ***pornographie] **1** Ceea ce are caracter obscen Si: *obscenitate, impudoare, indecență, trivialitate*. (înv) *măscăriciune*. **2** Ceea ce depășește flagrant limitele bunei-cuviințe, a moralei Si: *obscenitate, impudoare, indecență, trivialitate*. (înv) *măscăriciune*. **3** Scriere, fotografie, desen etc. cu caracter obscen. **4** Vorbă, faptă, atitudine etc. obscenă.

pornoj** sm* vz ***podnog

pornojie** sf* vz ***podnog

pornoscopie** sf* [At: EMINESCU, ap. L. ROM. 1961, nr. 1, 55 / Pl: ~ii / E: ngr ***πόρνος + ***σκοπός*** cf *pornografie*] (Îvr) Privire indecentă.

***pornosteală** sf* [At: ALR I, 395/898 / Pl: ? / E: cf *pornealâ, pornitură*] (Mun) Pământ adus de apa de ploaie.

poroabă** sf* vz ***porumbă¹

poroaică** sf* [At: BORZA, D. 15 / Pl: ~ici / E: ***por⁴ + *-oaică*] (Bot; reg) Praz (*Allium porrum*).

poroambă** sf* vz ***porumbă¹

***porob** sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~i / E: nct] (Bot) **1** (Trs) Brad (*Abies alba*). **2** (Reg) Coada-calului (*Hippuris vulgaris*).

porobar** sm* vz ***porumbar¹

porobi** sfp* vz ***porumbă²

porobici** sfp* vz ***porodică

poroboacă** sf* [At: N. TEST. (1648), 47ᵛ/27 / Pl: ~ace / E: ***poroboc¹] (Înv) Fetiță.

poroboanță** sf* vz ***boroboanță

***poroboată** sf* [At: JAHRESBER. III, 324 / Pl: ~te / E: cf *poroboti*] (Ban) Cumpătare.

poroboc¹** sm* [At: PALIA (1581), 81/14 / Pl: ~oci / E: slv ***паробокъ cf ucr *паробок*] (Înv) Copil mic.

poroboc²** sn* vz ***poloboc

porobocie** sf* [At: (a. 1683) GCR I, 169/38 / Pl: ~cii / E: ***poroboc¹ + *-ie*] (Îvr) Copilărie.

porobot** sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~uri / E: pvb ***poroboti] (Mun) **1** Mulțime. **2** Înghesuială. **3** Gălăgie mare.

poroboteală** sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ~eli / E: ***poroboti + *-eală*] (Mun) **1** Mulțime. **2** Înghesuială.

poroboti [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 156 / V: ***~odi, ~opo~*** / Pzi: *~tesc* / E: ***po-¹ + roboti***] **1** *vr* (Trs; d. oameni) A se apuca de ceva temeinic și cu toată seriozitatea. **2** *vr* (Trs; d. oameni) A se înverșuna la lucru, la mers. **3-4** *vir* (Trs; Mun; d. oameni) A (se) îngrămădi. **5-6** *vir* (Trs; Mun) A năvăli. **7** *vt* (Ban) A deplasa un obiect dintr-un loc în altul. **8** *vr* (Trs) A se grăbi. **9** *vr* (Olt) A se certa cu cineva fără motiv. **10** *vr* (Olt) A nu se mai opri din ceartă. **11** *vr* (Olt; pex) A se supăra. **12** *vi* (Ban) A întârzia.

porocla** sf* vz ***poreclă

porocleală** sf* vz ***porecleală

porocli¹** sm* vz ***poreclă

porocli²** v* vz ***porecli

poroclit, ~ă** a* vz ***poreclit

poroclitor, ~oare** a* vz ***poreclitor

porodaica** sf* vz ***porodică

porodaie** sf* vz ***porodică

porodăi** sfp* vz ***porodică

porodăici** sfp* vz ***porodică

porodeici** sfp* vz ***porodică

***porodi** vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 165 / Pzi: *~desc* / E: cf srb *poroditi*] (Ban) A se grăbi.

porodic** s* vz ***paradaisa

porodică** sf* [At: BORZA, D. 102 / V: ***~obici *sfp*, ***~daică, ~daie, ~dăi*** *sfp*, ***~dăici*** *sfp*, ***~deici*** *sfp*, ***porodic*** *s*, ***~iciuri*** *sfp* / Pl: ~ici / E: mg ***paradicsom***] (Bot; Trs) Pătlăgea (*Lycopersicum esculentum*).

porodiciuri** sf* vz ***porodică

porodită** sf* [At: LB / Pl: ~te / E: srb ***porodica] (Trs) **1** Neam. **2** Soi. **3** Specie. **4** Urmaș.

porogani** vi* [At: DLR / Pzi: *~nesc* / E: drr ***poroganie] (Buc) **1** A flecări. **2** A ține cuvântări.

poroganie** sf* [At: DDRF / V: (1) ***~oja~, ~ojăn~, ~ojcn~, ~olojcn~ / Pl: *~gănii, ~ii* / E: rs ***порутанше***] **1** (Mol; Buc) Pățanie. **2** (Mol; Buc) Poveste hazlie. **3** (Buc) Palavră. **4** (Buc) Cuvântare.

poroi** sm* [At: BORZA, D. 14 / Pl: ~ / E: ***por⁴ + *-oi*] (Bot; reg) **1** Praz (*Allium porrum*). **2** Hașmă (*Allium ascalonicum*).

poroinic, ~ă [At: LB / V: (îrg) ***~ran~*** (A și: *poranic*), ***~ranici, ~rănici***, (reg) ***pur~, puroinică*** / Pl: *~ici, ~ice* / A și: (rar) *~nic* / E: nct] **1** *sm* (Reg; sîs *poranic bun*) Plantă orhidee cu tulpina dreaptă, frunze mari și lucioase, cu florile purpurii în spic, din tuberculii căreia se prepară salepul Si: (reg) *bujor, gemănariță, limba-cucului, salep, sculătoare, untul-vacii* (*Orchis mascula*). **2** *sm* Plantă erbacee cu flori mari roșii-purpurii, parfumate, cu frunzele inferioare mari, ascuțite, lucioase, groase și cărnoase Si: (reg) *bujorei, bujori, gemănariță, sculătoare, untul-vacii* (*Orchis militaris*). **3** *sm* (Mol) Untul-vacii (*Orchis morio*). **4** *sm* (Bot; reg) Gemănariță (*Orchis papilionacea*). **5** *smf* Plantă cu frunze mari, lungi, lucioase și cu florile mari, roșii-brune, cu fructe roșii-purpurii, în spic conic Si: (reg) *bujori, gemănariță, sculătoare, untul-vacii* (*Orchis purpurea*). **6** *sm* (Bot; reg îc) ***~alb*** Stupiniță (*Platanthera bifolia*). **7** *sm* (Bot; reg; lpl; îf *puroinici*) Săbiuță (*Gladiolus imbricatus*). **8** *smf* (Mun; îf *puroinică*) Plantă mică, cu frunze lungi, lucioase și flori albastre, adunate în vârful tulpinii, nedefinită mai îndeaproape. **9** *a* (Mun; îf *puroinic*) Albastru. **10** *a* (Mun; îaf) Liliachiu.

porojanie** sf* vz ***poroganie

porojănie** sf* vz ***poroganie

porojcnie** sf* vz ***poroganie

poroli** vt* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***porol „a scutura de praf"] (Reg; c. i. ființe) A bate foarte tare.

poromb, ~ă** sm, a* vz ***porumb

porombar¹** sm* vz ***porumbar¹

porombar²** sn* vz ***porumbar²

porombiță** sf* vz ***porumbiță

porombrel** sm* vz ***porumbel

poron** sn* vz ***parom

poroncă** sf* vz ***poruncă

poronceală *sf* vz ***porunceală***

poronci *v* vz ***porunci***

poroncinoc *sm* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 147 / A: nct / Pl: *~oci* / E: mg ***parancsnok***] (Trs) **1** Comandant. **2** Dictator.

poroncire *sf* vz ***poruncire***

poroncit, ~ă *a, sf* vz ***poruncit***

poroncitor, ~oare *a* vz ***poruncitor***

poropăneală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eli* / E: ***poropăni*** + *-eală*] (Mun) **1** Amăgire. **2** Discuție secretă cu scopul de a pune ceva la cale.

poropăni [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Mun) **1** *vt* A amăgi. **2** *vrr* A vorbi pe ascuns spre a pune ceva la cale.

poroplast *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: ***poros*** + ***plast***(ic)] Material plastic poros, folosit pentru confecționarea bureților de toaletă, a saltelelor, la izolatul construcțiilor, instalațiilor etc.

poropodi *v* vz ***poroboti***

poropoti *v* vz ***poroboti***

poros, ~oasă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 252[r]/4 / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***porosus***, it ***poroso***, fr ***poreux***] **1** (D. un corp solid) Cu pori[1] (**4**). **2** Cu mici orificii în masa sa. **3** Care nu e compact. **4** (Spc; d. pământ) Afânat. **5** (D. celule vegetale) Cu pori[1] (**2**). **6** (Înv; d. piele) Care are pori[1] (**1**).

porosică *sf* [At: BORZA, D. 127 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Zorea (*Pharbilis purpurea*).

poroș[1], ~ă *a* [At: BARCIANU / V: ***~raș, poarăz, poarază, ~raș, ~rașă, puraș, ~purașă*** / A și: *poroș* / Pl: *~i, ~e* / E: cf *poară, porav*] (Trs; Mar; d. cai) Nărăvaș.

poroș[2], ~ă [At: TDRG 1193 / Pl: *~i, ~e* / E: ***po-***[1] + ***roș***] (Reg; de obicei în descântece) Foarte roșu.

porușnic *sm* vz ***porușnic***

porovos, ~oasă *a* vz ***porăvos***

porozău *sn* [At: KLEIN, D. 408 / V: (reg **1**) ***părazel, ~raziu, purăz~*** / Pl: (**1**) *~ri*, (**3**) *~zaie, ~zauă* / E: mg ***porzó***] **1** (Trs) Nisip fin. **2** (Trs; pex) Praf sau cenușă care se presară pe scrisorile proaspăt scrise, spre a absorbi cerneala. **3** (Trs; îf *poraziu*) Nisip fin din albia și de pe malul râurilor, care, amestecat cu var, se folosește la spoit. **4** (Reg) Palmă[1] din nuiele de alun.

porozimetru *sn* [At: DEX–S / Pl: *~re* / E: fr ***porosimètre***] Aparat pentru măsurarea porozității (**4**) hârtiei.

porozita *sf* vz ***porozitate***

porozitate *sf* [At: AMFILOHIE, G. M. 131[r]/18 / V: (itî) ***porozita*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***porositas***, it ***porosità***, fr ***porosité***] **1** Proprietate a unui corp de a fi poros (**1**). **2** Defect al unei piese metalice turnate, care constă în prezența unor goluri în masa ei.

porozlui *vi* [At: ARH. FOLK. VI, 39 / Pzi: *~esc* / E: mg ***parázsol***] (Trs; fig) A se înfierbânta.

porpleca *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fată simpatizată de toată lumea pentru purtările ei bune.

porridge *sni* [At: DN[3] / P: *po-rigi* / E: eg ***porridge***] Fel de mâncare din făină de ovăz sau de porumb, preparat printr-o fierbere îndelungată la foc mic, care constituie una dintre mâncărurile naționale în Anglia.

porșar *sm, sn* vz ***porcușor***

porșoagă *sf* vz ***porșog***

porșog *sn* [At: ALR I, 933/880 / V: ***~oagă*** *sf* / Pl: *~oage* / E: ***porșor***] (Reg) Porcoi (**4**).

porșor *sm, sn* vz ***porcușor***

porșoraș *sn* [At: S. C. ȘT. (IAȘI), 1958, 147 / Pl: *~e* / E: ***porșor*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Porcoi (**4**) (mic) Si: *porșoruț* (**1-2**).

porșori *vt* [At: BOCĂNEȚU, T. A. 128 / V: ***oș~, poșorî*** / Pzi: *~resc* / E: ***porșor***] (Reg) A strânge fânul în căpițe.

porșoritură *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***porșor*** + *-itură*] (Buc) Grămadă de fân în formă de șiră.

porșoruț *sn* [At: ALR 934/295 / Pl: *~e* / E: ***porșor*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Porșoraș (**1-2**).

porștină *sf* [At: (a. 1713) CAT. MAN. I, 51[v] / Pl: *~ne* / E: cf *porc, porșor*] (Înv) Dare care se plătea pe porci (**1**).

port[1] *sn* [At: VARLAAM, C. 131 / Pl: *~uri* / E: pvb ***purta***] **1** Purtat[1] (**1**). **2-3** Îmbrăcăminte și încălțăminte (obișnuită sau) specială pentru o anumită împrejurare a unui om. **4** Fel de a se îmbrăca sau de îmbrăcăminte caracteristic unui popor, unei regiuni, unei epoci etc. Si: *costum*. **5** (Înv) Aspect. **6** (Îvr) Fel. **7** (Sil) Fel în care se prezintă o specie de arbori în pădure după vârstă, tratament etc. **8** (Asr) Atitudine. **9** (Asr) Ținută. **10** (Asr) Fel de a fi sau de a se comporta Si: *comportare, conduită, purtare*. **11** (Reg; îe) **A-i purta ~ul (cuiva)** A se adapta la felul dificil de a fi al cuiva, suportându-i toanele, curiozitățile. **12** (Îae) A fi la fel cu cineva. **13** (Îae) A se potrivi cu cineva.

port[2] *sn* [At: CĂLĂTORIE, IV 27[r]/11 / V: (îvr) ***porto*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***πόρτο***, it ***porto***, fr ***port***] **1** Loc situat pe malul unei ape navigabile, amenajat cu instalații pentru acostare, încărcare, descărcare și reparare a navelor Si: (înv) *liman*. **2** (Pex) Oraș cu port[2] (**1**).

port[3] *sn* vz ***porto[1]***

port-[4] [At: DLR / E: fr ***porte-***] Element prim de compunere savată cu semnificația: **1** Purtător de... **2** Susținător de... **3** Purtare de...

portabac *sn* vz ***porttabac***

portabil, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***portable***] **1** (D. obiecte) Care poate fi transportat cu ușurință Si: *portativ* (**1**), *transportabil*. **2** (D. obiecte) Care poate fi purtat ușor cu sine Si: *portativ[1]* (**3**). **3** (Asr; d. obiecte de îmbrăcăminte) Care mai poate fi purtat, nefiind încă uzat Si: *purtabil*.

portabilitate *sfs* [At: DN[2] / E: fr ***portabilité***] **1** Însușire a unui obiect de a putea fi transportat cu ușurință. **2** Însușire a unui obiect de a putea fi purtat cu sine.

portaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***portage***] Parte a fluviului unde navigația este imposibilă, ambarcațiile fiind transportate pe uscat.

portal *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 263 / Pl: *~uri, ~e* / E: ger ***Portal***, it ***portale***, fr ***portal***] **1** Intrare principală monumentală a unui edificiu, ansamblu de clădiri etc. (încadrată cu chenar de piatră, bogat împodobit cu reliefuri). **2** Deschidere de piatră sau de metal la intrarea unor poduri mari de cale ferată. **3** Construcție de zidărie sau de beton care are rolul de a consolida solul din jurul gurilor unui tunel și a taluzului de deasupra, oprind astfel căderea pământului sau a pietrelor. **4** Deschidere a unei scene în teatru. **5** (Glg) Arcadă.

portaltoi *sn, a* [At CADE / Pl: *~oaie* / E: ***port-***[4] + ***altoi*** cdp fr ***porte-greffe***] **1-2** (Plantă cu rădăcinile viguroase și rezistente) pe care cresc în urma altoirii soiuri valoroase de pomi fructiferi, viță de vie, trandafiri etc. Si: (reg) *mlădiță, păduret*.

portament *sn* [At: IVELA, D. M. / Pl: *~e* / E: it ***portamento***] (Muz) **1** (Indică modul de execuție) Alunecare lină de la un sunet la altul, atingându-se aproape neobservat sunetele intermediare. **2** Șir de note sau de măsuri pus sub un singur arc de legato, care se execută la un instrument în continuare.

portant, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***portant***] (Teh) **1** Care este construit special pentru a suporta încărcături Si: *purtător, susținător*. **2** Care susține ceva. **3** (Îs) *Forță ~ă* Portanță (**1**). **4** (Îs) *Zidărie ~ă* Zidărie din cărămidă sau alt material legat pe locul zidirii cu liantul respectiv.

portanță *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***portance***] **1** Forță care asigură sustentația unui corp cufundat într-un fluid și aflat în mișcare față de acest fluid. **2** (Pex) Sarcină maximă pe care o poate suporta un tren, un sistem tehnic etc.

portar *sm* [At: N. TEST. (1640), 59[v]/9 / Pl: *~i* / E: ***poartă***[1] + *-ar*] **1** Persoană însărcinată cu paza intrării unei întreprinderi, instituții, case de locuit etc. Si: (înv) *portirer* (**1**). **2** (Înv) Boier însărcinat cu paza curții domnești care mai târziu avea și atribuții de protocol sau administrative Si: (înv) *ușar*. **3** (Înv; îs) *Vel ~* (sau *~ mare*) Șef al portarilor (**2**). **4** (Îs) *(Vel) ~ de Suceava* (sau *Suceavă, al Sucevei, de cetatea Sucevei*) Mare dregător însărcinat cu apărarea capitalei și a curții moldovene care, mai târziu, a avut și comanda supremă a oștirii Si: (înv) *hatman*. **5** (La unele

jocuri cu mingea) Jucător care apără spațiul porții pentru a evita primirea unui gol. **6** (Reg) Portărel (**5**).

portarău *sm* vz ***portărel***

portarm, ~ă [At: DN[3] / E: fr ***porte-arme***] **1** *as* care deține o armă. **2** (Îs) *Permis (de)* ~ Autorizație oficială de a purta o armă. **2** Deținere legală a unei arme de foc.

portaș *s* [At: ARVINTE, TERM. 162 / Pl: nct / E: cf mg *porta*] (Reg) Loc situat pe malul unei ape curgătoare unde se depozita lemnul tăiat în pădure și se construiau plute.

portativ[1], ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***pur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***portatif***] **1** (Rar; d. obiecte) Ușor de purtat. **2** (Rar; d. obiecte) Ușor de transportat. **3** (Rar; îs) *Dicționar* ~ Dicționar de format mic, ușor de mânuit sau cu un număr redus de cuvinte și sensuri în comparație cu dicționarele obișnuite. **4** (Îs) (*Aparat de*) *radio* ~ Aparat de radio cu tranzistori, de dimensiuni reduse și făcut pentru a fi transportat. **5** (Rar; d. dimensiunea unor obiecte) Mic.

portativ[2] *sn* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~e* / E: cf *port-*[4]] **1** Sistem de cinci linii orizontale paralele și egal distanțate, pe care și între care se scriu notele muzicale. **2** (Rar; pgn) Liniatură.

portavion *sn* [At: DM / P: *~vi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***porte-avion***] Navă de luptă de mare tonaj construită special pentru a permite gararea, decolarea și aterizarea avioanelor.

portavoce *sfs* [At: CARAGIALE, O. VI, 148 / V: (rar) ***~tv~*** / E: it ***portavoce***] **1** Ansamblu portabil alcătuit dintr-un microfon, un amplificator și un difuzor ca o pâlnie, folosit pentru transmiterea unor comenzi, informații etc. la distanță, de obicei pe o navă. **2** (Pgn) Megafon.

portă *af* [At: DEX–S / Pl: *~te* / E: ***porte***] (Îs) *Vena* ~ Venă care duce sângele încărcat cu substanțe nutritive de la organele digestive la ficat.

portăfeil *sn* vz ***portofel***

portăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***portar*** + *-easă*] **1** Femeie care are drept sarcină paza unei întreprinderi, instituții, case de locuit etc. Si: (înv) *portărită*. **2** Soție a portarului (**1**).

portărel *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 331 / V: (reg) ***~tarău***, ***~eu***, ***pur~*** / Pl: *~ei* / E: ***portar*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Portar (**2**) (tânăr). **3** (Spc) Fiecare dintre feciorii care, în ceremonialul nunții tărănești, închid poarta[1] (**1**) curții unde este nunta și nu permit ieșirea tinerilor căsătoriți decât după ce aceștia plătesc o despăgubire. **4** (Înv) Slujbaș domnesc subordonat portarului (**2**). **5** (Înv) Funcționar însărcinat cu îndeplinirea unor acte de procedură și cu executarea hotărârilor judecătorești Si: (reg) *portar* (**2**).

portăreț, ~eață *a* vz ***purtăreț***

portăreu *sm* vz ***portărel***

portărie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***portar*** + *-ie*] **1** (Învr) Meserie a portarului (**1**). **2** (Învr) Funcție de portar (**1**). **3** (Înv; nob) Funcție de portar (**2**). **4** (Înv; nob) Demnitate de portar (**2**).

portărită *sf* [At: BIBLIA (1688), 222[2]/55 / Pl: *~te* / E: ***portar*** + *-ită*] (Înv) Portăreasă (**1**).

portbagaj *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***porte-bagages***] Dispozitiv sau spațiu într-un vehicul, în sau pe care se transportă bagajele.

portbaionetă *sf* [At: DL / P: *~ba-io~* / Pl: *~te* / E: fr ***porte-baionnette***] Dispozitiv din piele la centura militară, în care se fixează și se poartă baioneta.

portbilet *sn* [At: C. PETRESCU, Î. I. 97 / Pl: *~e* / E: fr ***porte-billets***] (Rar) Portofel în care se țin banii de hârtie.

portbobină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***porte-bobine***] Suport pentru bobinele de cablu telefonic de campanie.

portbuletin *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] ***+ buletin***] Portofel din piele sau alt material în care se păstrează buletinul de identitate.

portburghiu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***port-***[4] ***+ burghiu***] Piesă a unor mașini-unelte în care se fixează burghiul.

portcart *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uri* / E: fr ***porte-cartes***] (Rar) **1** Mic portofel pentru păstrarea actelor de identitate, a cărților de vizită etc. **2** Porthartă.

portchei *sn* [At: DM / Pl: *~chei* / E: ***port-***[4] ***+ -chei***(*e*) cdp fr ***porte-clefs***] Inel de metal, toc de piele etc. pentru păstrat chei.

portclișeu *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] ***+ clișeu***] Casetă de lemn în care se introduce placa pe care se fotografiază.

portcontainer *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***porte-containers***] Navă destinată transportului de mărfuri în containere.

portcreion *sn* [At: DN[2] / P: *~cre-ion* / Pl: *~oane* / E: fr ***porte-crayon***] Mic tub metalic de plastic în care se ține creionul sau în care se introduce vârful unui creion pentru a-l proteja.

portcuțit *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 280 / Pl: *~e* / E: ***port-***[4] *+ -cuțit* cdp fr ***porte-couteau***] Dispozitiv al mașinii-unelte de așchiere, pentru fixat unul sau mai multe cuțite în poziția adecvată prelucrării pieselor.

portdrapel [At: CADE / Pl: (**5**) *~e* / E: ***port-***[4] ***+ drapel*** cdp fr ***porte-drapeau***] **1** *sms* Militar care poartă steagul unității Si: (rar) *portstindard* (**1**), (înv) *sangeactar, sangeagaș, sangeangiu*. **2** *sms* Sportiv sau elev care poartă drapelul unei asociații sau organizații Si: (rar) *portstindard* (**2**). **3** *sms* (Fig) Persoană care se află în fruntea unei mișcări, unui curent etc. Si: (rar) *portstindard* (**3**). **4** *sms* (Fig; pex) Idee călăuzitoare Si: (rar) *portstindard* (**4**). **5** *sn* Toc de piele prins de o curea petrecută peste piept, în care se sprijină coada drapelului, pentru a putea fi purtat mai ușor.

porte-bonheur *sni* [At: DN[3] / P: *port-bo-nör* / E: fr ***porte-bonheur***] (Frm) Obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă Si: *amuletă, talisman*.

portecă *sf* [At: ALR I, 1590/333 / V: ***~tică*** / Pl: ? / E: mg ***porteka*** „marfă"] (Reg) **1** (Îf *portică*) Comerț. **2** Fel. **3** Calitate.

portelectrod *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ozi* / E: fr ***porte-électrode***] Piesă pe care se fixează un electrod.

portelicopter *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***porte-hélicoptère***] Navă purtătoare de elicoptere.

portepeu *sn* [At: POLIZU / V: ***~top~*** / Pl: *~e* / E: fr ***porte-épée***] (Îdt) Portsabie.

porter[1] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***porteur***] Persoană care transportă cu spatele greutăți, hrană pentru cabane la munte, materiale de construcții etc.

porter[2] *sms* [At: HELIADE, D. J. 127/24 / E: eg ***porter***] Bere englezească neagră, tare și amară.

portetichetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***porte-étiquette***] Ramă de metal, fixată pe capacul unui sertar, care poartă o etichetă privind conținutul sertarului.

portfard *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***port-***[4] ***+ fard***] Poșetă mică în care femeile își păstrează fardurile și alte produse cosmetice.

portfei *sn* vz ***portofel***

portfel *sn* vz ***portofel***

portfeu *sn* vz ***portofel***

portfilieră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ***port-***[4] ***+ filieră***] Clupă.

portfoliu *sn* vz ***portofoliu***

port-franc *sn* vz ***porto-franco***

porthart *sn* vz ***porthartă***

porthartă *sf* [At: DM / V: ***porthart*** *sn* / Pl: *~hărți* / E: ***port-***[4] ***+ hartă*** cdp fr ***porte-cartes***] Geantă de piele, pânză etc. purtată pe umăr cu o curea, în care se păstrează hărțile militare Si: (rar) *portcart* (**2**).

portic *sn* [At: DRLU / A și: (rar) *por~* / V: ***~ice*** / Pl: *~ice, ~uri*, (înv, *sm*) *~ici* / E: fr ***portique***, lat ***porticus***] **1** Galerie exterioară acoperită, mărginită de o colonadă cu arcade la intrarea ori în jurul unui edificiu, de-a lungul unei străzi, în jurul unei piețe, grădini etc. și care servește pentru adăpost și plimbare. **2** Instalație de gimnastică alcătuită dintr-un cadru metalic și o serie de aparate agățate de el cu cârlige.

portică *sf* vz ***portecă***

portice *sn* vz ***portic***

porticea *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 65 / Pl: *~cele* / E: ***portiță*** + *-ea*] (Trs; șhp) **1-2** Portiță (**1-2**).

porticuri *snp* [At: ALR SN I, h 17/228 / E: ns cf *portecă*] (Reg) Unelte agricole.

portier *sm* [At: BARIȚIU, P. A. III, 417 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: it ***portiere***] (Înv) Portar (**1**).

portieră *sf* [At: BARCIANU / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***portière***] **1** Ușă cu geam la un automobil, vagon de tren sau la o trăsură închisă. **2** (Rar) Perdea sau draperie atârnată deasupra unei uși spre a o masca.

portișor *sn* [At: MARIAN, NU. 706 / Pl: *~oare* / E: ***port***^{1} + *-işor*] (Reg; Șhp) **1-2** Port^{1} (**4**) (frumos).

portiță *sf* [At: N. COSTIN, L. 585 / V: (reg) ***poar~***, ***pur~*** / Pl: *~țe* / E: ***poartă***^{1} + *-iță*] **1-2** (Șhp) Poartă^{1} (**1**) (mică) Si: *portuță* (**1-2**). **3** (Îs) ~ *de scăpare* (sau, rar, *de rezervă*) Mijloc de a ieși dintr-o situație dificilă. **4** (Pan) Dispozitiv care închide un coteț, un dulap etc. **5** (Reg) Deschizătură îngustă la strungă prin care trec oile la muls. **6** (Olt) Vale îngustă între două șiruri de munți între care trece o apă. **7** (Reg; șîcs *De-a ~ța*) Joc în care doi copii, așezați față în față, se prind de mâini, formând o barieră pe sub care trece un șir de copii. **8** (Reg; îacs) Joc în care mai mulți copii, plimbându-se seara, se țin de mâini și strigă: „portiță, portiță!". **9** (Reg; îacs) Poziție ca o boltă cu ajutorul degetelor arătător, mijlociu și mare de la mână, la jocul de-a pietricelele. **10-11** (Șhp) Ușă (mică).

portjalon *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~oane* / E: fr ***porte-jalon***] Dispozitiv metalic care servește pentru susținerea verticală a jaloanelor.

portjartier *sn* [At: VINEA, L. I, 67 / P: *~ti-er* / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***port-***^{4} + ***jartier*** cdp fr ***porte-jarretelles***] Obiect de lenjerie feminină confecționat dintr-un material textil elastic de care sunt fixate jartierele.

portjartieră *sf* vz ***portjartier***

portland *sn* [At: LTR^{2} IV, 313 / Pl: ? / E: fr ***portland***] Ciment fabricat dintr-un amestec de calcar și de argilă fin pulverizat.

portlandian, ~ă [At: LTR / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***portlandien***] **1** *sn* Ultim etaj al jurasicului caracterizat prin faună de amoniți, lamelibranhiate, gasteropode Si: *titanic*. **2** *a* Care aparține portlandianului (**1**) Si: *titanic*. **3** *a* Privitor la portlandian (**1**) Si: *titanic*. **4** *a* Care datează din portlandian (**1**) Si: *titanic*. **5** *a* Care este specific portlandianului (**1**) Si: *titanic*. **6** *a* Care cuprinde portlandianul (**1**) Si: *titanic*. **7** *sn* Grup de straturi geologice din portlandian (**1**) Si: *titanic*.

portluneță *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***porte-lunette***] Dispozitiv de metal care susține luneta pe scheletul aparatului de observație.

portmagnet *sm* [At: DN^{3} / Pl: *~eți* / E: ***port-***^{4} + ***magnet***] Suport pentru magnet.

portmantou *sn* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: fr ***portemanteau***] Umeraș.

portmanuscris *sn* [At: V. MOLIN, V. T. 52 / Pl: *~e* / E: ***port-***^{4} + ***manuscris***] (Tip) Clește de lemn care fixează manuscrisul în fața culegătorului.

portmonel *sn* vz ***portmoneu***

portmonetă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: ***port-***^{4} + ***monetă***] (Îvr) Portmoneu (**1**).

portmoneu *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 132 / V: (reg) ***~rmonel*** (Pl: *~e*), ***porm~***, ***~rmoniu*** *sn*, ***~tomănău***, ***~nel*** / Pl: *~ee* / E: fr ***porte-monnaie***] **1** (Rar) Pungă de piele, de pânză etc. în care se țin banii mărunți Si: (îvr) *portmonetă*, (reg) *pughilareș, puleart*. **2** (Pex) Portofel (**2**).

porto^{1} *sn* [At: IARCU, D. S. II, 439/14 / V: (rar) ***port*** (Pl: *~uri*) / Pl: ~ / E: it ***porto***] **1** *sn* Taxă de expediere prin poștă a unei scrisori, a unor sume de bani, a unui pachet etc. **2** *a* (Îs) *Marcă poștală* ~ Marcă poștală pentru porto (**1**) folosită la oficiul de destinație.

porto^{2} *sni* [At: CADE / E: fr ***porto***] Vin roșu, negru sau, rar, alb, foarte dulce, originar din Portugalia.

porto^{3} *sn* vz ***port***^{3}

portoca *sf* vz ***portocală***

portocal *sm* [At: CR (1833), 80^{2}/28 / V: (îrg) ***~ă*** *sf*, (reg) ***~tuc~*** / Pl: *~i* / E: drr ***portocală*** cf ngr *πορτοκαλλιά*] Pom fructifer mediteranean și subtropical, cu frunze persistente, cu flori albe și parfumate, cu fructe sferice, galbene-roșietice, comestibile Si: (îrg) *naramz*, (înv) *oranz*, (reg) *năranci* (*Citrus aurantium*).

portocală^{1} *sf* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 55 / V: (îrg) ***potruc~***, (înv) ***portoca***, (reg) ***potro~***, ***proto~***, ***purtuc~*** / Pl: *~le* / E: ngr ***πορτοκάλλι***] **1** Fruct sferic al portocalului, învelit într-o coajă galbenă-roșiatică, zemos, cu gust dulce-acrișor, aromat și bogat în vitamine și uleiuri eterice Si: (îrg) *naramză*^{1}, *pomeranță*, (reg) *noroancă*. **2** (Bot; Olt) Colăcel (*Pelargonium pelatum*). **3** (Bot; Trs; prc) Portulac (**1**) (*Portulaca grandiflora*). **4** (Rar; pan) Lumânare galbenă și subțire, răsucită ca un ghem pentru a putea fi ținută mai ușor în mână. **5** (La jocurile de copii) Cuvânt dintr-o formulă de eliminare.

portocală^{2} *sf* vz ***portocal***

portocaliu, ~ie [At: PANN, E. II, 11/8 / V: (reg) ***potric~***, ***potro~*** / Pl: *~ii* / E: ***portocală*** + *-iu*] **1** *sn* Culoare fundamentală a spectrului luminii, situată între roșu și galben Si: (îrg) *naramzat, narangiu, păratic*, (frm) *oranj*. **2** *a* De culoarea portocalei (**1**) Si: (îrg) *naramzat, narangiu, păratic*, (frm) *oranj*.

portochelari *sm* [At: ENC. TEHN. I, 99 / Pl: ~ / E: ***port-***^{4} + ***ochelari***] Toc de piele, metal, material plastic etc. în care se păstrează ochelarii.

portofei *sn* vz ***portofel***

portofel *sn* [At: CR (1830), 373^{2}/3 / V: (înv) ***~fei***, ***~eul***, ***~foi***, ***~tf~***, (îvr) ***~tăfeil***, (frm) ***~tfei***, ***~tfeu*** / Pl: *~e*, (îrg) *~uri* / E: fr ***portefeuille***] **1** (Înv) Mapă sau servietă în care se țin hârtii de valoare, manuscrise, acte etc. Si: (înv) *portofoliu* (**5**). **2** Obiect dreptunghiular din piele, material plastic etc. cu mai multe despărțituri, în care se păstrează cu sine, în buzunarul pantalonilor sau al hainei, banii de hârtie, acte etc. Si: *portmoneu* (**2**), (asr) *portofoliu* (**6**), (reg) *pughilareș, puleart*, (arg; rar) *mușamat* Vz *portvizit*. **3** (Rar) Portmoneu (**1**). **4** (Reg) Pungă de tutun. **5** (Îvr; îf *portăfeil*) Ministru. **6** (Îvr; îaf) Minister.

portofelar *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / Pl: *~i* / E: ***portofel*** + *-ar*] (Înv) Meseriaș care confecționa portofele (**2**).

portofeul *sn* vz ***portofel***

portofoi *sn* vz ***portofel***

portofoliu *sn* [At: CR (1846), 5^{1}/20 / V: (înv) ***~tf~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πορτοφόλι***, it ***portafoglio***] **1** (Liv; urmat de determinări) Titlu de ministru. **2** (Liv; urmat de determinări) Funcție de ministru. **3** (Liv; urmat de determinări) Minister. **4** (Îs) *Ministru fără* ~ Ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial, fără a conduce un minister. **5** (Înv) Portofel (**1**). **6** (Asr) Portofel (**2**). **7** Efecte, valori, acțiuni bancare sau comerciale. **8** Totalitate a acțiunilor, a efectelor de comerț etc. care se află în evidența operativă a unei bănci. **9** Totalitate a lucrărilor manuscrise aflate în evidența unei edituri pentru publicare.

porto-franc *sn* vz ***porto-franco***

porto-franco *sn* [At: GOLESCU, Î. 78 / V: (înv) ***port-franc***, ***porto-franc*** / Pl: (rar) *~curi* / E: it ***porto-franco***] Parte a unui port^{2} sau zonă de pe litoral cu regim special, în care mărfurile importate, exportate sau în tranzit nu sunt supuse taxelor vamale și nici formalităților fiscale.

portoghez, ~ă *smf, a* vz ***portughez***

portolac *sm* vz ***portulac***

portolacă *sf* vz ***portulac***

portolan *sn* vz ***portulan***

portomănău *sn* vz ***portmoneu***

portopeu *sn* vz ***portepeu***

portor *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~oare* / E: fr ***porteur***] (Mar) Șaland autopropulsat care transportă materialul dragat.

portorican, ~ă [At: DEX^{2} / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***portoricain***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care s-a născut și a crescut în Puerto Rico. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Puerto Rico. **5** *smp* Populație din Puerto Rico. **6-7** *a* Care aparține insulei Puerto Rico sau portoricanilor (**5**). **8-9** *a* Care se referă la Puerto Rico sau la portoricani (**5**).

portpaginâ *sf* [At: V. MOLIN, V. T. 64 / Pl: *~ni* / E: ***port-***^{4} + ***pagină*** cf fr *porte-page*] Suport de hârtie sau de carton pe care se așază zatul tipografic al unei pagini pentru a putea fi transportat.

portperie *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 137 / Pl: *~ii* / E: ***port-[4] + perie***] **1** Organ al unei mașini electrice pe care sunt fixate periile de contact. **2** Suport pentru perii (**1**).

portret *sn* [At: PLEȘOIANU, AB. 72/10 / V: (îvp) ***pot~***, (reg) ***potree*** *sf*, ***pat~***, ***potrit***, ***put~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***portrait*** cf rs *портрет*] **1** Pictură, desen, sculptură, fotografie etc. care înfățișează chipul unei persoane Si: (înv) *obraz*. **2** (Pex; îc) ***~-robot*** Desen care înfățișează trăsăturile unui criminal căutat, realizat pe baza relatării victimei sau a martorilor. **3** (Pgn) Imagine tip. **4** (Pex; îc) ***~-vorbit*** Procedeu de identificare criminalistică bazat pe descrierea semnalmentelor infractorului de către victimă sau de către martori. **5** (Îvr) Chip. **6** (Rar; pan) Persoană care seamănă perfect la chip cu alta, de obicei, rudă. **7** Prezentare a aspectului fizic sau moral al cuiva într-o operă literară, mai ales epică. **8** (Pex) Specie literară epică ce cultivă portretul (**6**). **9** (Pgn) Prezentare în scris a unei epoci, societăți, stări de lucruri.

portreta *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~tez* / E: ***portret*** cf ger *porträtieren*] (Înv) A face cuiva un portret (**1**).

portretar *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 130 / Pl: *~i* / E: ***portret*** + *-ar*] (Înv) **1** Portretist (**1**). **2** (Pgn) Pictor.

portretare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***portreta***] (Înv) Portretizare (**2**).

portretist, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***portraitiste***] **1** Artist plastic specializat în portrete (**1**) Si: (înv) *portretar* (**1**). **2** Autor de portrete (**6**).

portretistic, ~ă [At: LOVINESCU, C. V, 28 / Pl: *~ici*, *~ice* / G-D și: (rar, *sf*) *~icei* / E: ***portret*** + *-istică*] **1-2** *sn, a* (Ramură a picturii, a sculpturii, a fotografiei etc.) a cărui obiect este portretul (**1**). **3-4** *sn, a* (Creație literară) care folosește portretul (**7**) Si: (rar) *portretură* (**1**). **5-6** *a* Care aparține portretiștilor (**1, 3**). **7-8** *a* Care se referă la portretistică (**1, 3**).

portretiza *vt(a)* [At: CAMIL PETRESCU, O. I, 261 / Pzi: *~zez* / E: ***portret*** + *-iza*] **1** A face cuiva portretul (**1**). **2** A prezenta aspectul fizic sau moral al unui personaj dintr-o operă literară sau epică.

portretizare *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1958, 181 / Pl: *~zări* / E: ***portretiza***] **1** Înfățișare în portret (**1**). **2** Reprezentare a unui personaj prin procedee plastice Si: (înv) *portretare*.

portretură *sf* [At: CONSTANTINESCU, S. I, 70 / Pl: *~ri* / E: fr ***portraiture***] (Rar) Portretistică (**3**).

portsabie *sf* [At: LTR[2] XVII, 18 / S și: *port-sabie* / Pl: *~săbii* / E: ***port-[4] + sabie***] Dispozitiv din piele, metal sau stofă la centura militară sau la șa, în care se fixează și se poartă sabia Si: (înv) *portepeu*.

portsart *sn* [At: ABC MAR. / S și: *port-sart* / Pl: *~uri* / E: ***port-[4] + sart***] Platformă pe bordajul lateral al navei, care servește la fixarea sarturilor.

portsatelit *sm* [At: SFC I, 163 / S și: *port-satelit* / Pl: *~iți* / E: ***port-[4] + satelit***] Element de legătură între partea centrală a mecanismului planetar și satelitul sau sateliții acestuia.

portschi *sn* [At: DEX–S / Pl: *~uri* / E: ***port-[4] + schi***] **1** Dispozitiv care ajută la transportul schiurilor. **2** Suport pe capota automobilului, care servește la transportul schiurilor.

portsculă *sf* [At: DM / Pl: *~le* / E: ***port-[4] + sculă*** cf fr *porte-outil*] (Teh) Portunealtă.

portsemnal *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: ***port-[4] + semnal***] Suport montat pe un vehicul, care susține luminile de semnalizare.

portstindard *sn* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/5 / Pl: *~e* / E: ***port-[4] + stindard***] (Înv) **1-4** Portdrapel (**1-4**).

porttabac *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 237 / V: ***~rta~*** / Pl: *~uri* / E: ***port-[4]- + tabac***] (Rar) Portțigaret (**1**).

porttorpilă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***porte-torpille***] Dispozitiv pe care se montează o torpilă pentru a fi transportată.

porttigar *s* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: nct / E: fr ***porte-cigare(s)***] (Rar) Portțigaret (**1**).

porttigaret *sn* [At: C. PETRESCU, S. 223 / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***porte-cigarette(s)***] **1** Cutie paralelipipedică de metal, lemn, piele etc. în care se păstrează țigările Si: *tabacheră*, (rar) *porttabac*, *portțigar*. **2** Mic tub de chihlimbar, os, lemn, material plastic etc. în care se introduce țigara pentru a fi fumată.

portțigaretă *sf* vz ***porttigaret***

portuar, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 24/1 / P: *~tu-ar* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***portuaire***] **1** Care aparține portului[3] (**1**). **2** Privitor la port[3] (**1**). **3** Care are loc în port[3] (**1**). **4** (D. orașe, localități) Care are port[3] (**1**).

portugal, ~ă [At: IST. AM. 74[v]/13 / Pl: *~i*, *~e* / E: drr ***Portugalia***] (Înv) **1-11** *smf, a* Portughez (**1-11**). **12** *a* (Îs) *Limba ~ă* Portugheză (**14**).

portughez, ~ă [At: IST. AM. 74[r]/10 / V: (înv) ***~toghez*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***portugais***, it ***portughese***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Portugaliei Si: (înv) *portugal* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Om) originar din Portugalia Si: (înv) *portugal* (**3-4**). **5** *smp* Populație care locuiește în Portugalia Si: (înv) *portugal* (**5**). **6-7** *a* Care aparține (Portugaliei sau) portughezilor (**5**) Si: (înv) *portugal* (**6-7**). (îvr) *portughezesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor (la Portugalia sau) la portughezi (**5**) Si: (înv) *portugal* (**8-9**). (îvr) *portughezesc* (**3-4**). **10-11** *a* Care este specific (Portugaliei sau) portughezilor (**5**) Si: (înv) *portugal* (**10-11**). (îvr) *portughezesc* (**5-6**). **12** *a* Care provine din Portugalia Si: (îvr) *portughezesc* (**7**). **13-14** *sf, a* (Șîs *limba ~ă*) (Limba) vorbită de potughezi (**5**).

portughezesc, ~ă *a* [At: AR (1829), 36[2]/34 / Pl: *~ești* / E: ***portughez*** + *-esc*] (Îvr) **1-7** Portughez (**6-12**).

portulac *sm* [At: POLIZU / V: ***~ă*** *sf*, ***~tol~***, (reg) ***~tolacă*** *sf*, ***~achie*** / Pl: *~aci* / E: ger ***Portulak***, fr ***portulaca***] (Bot; reg) **1** Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunzele cilindrice, cărnoase, cu florile mari, viu colorate și care se deschid numai la soare, cultivată ca plantă decorativă Si: *agurijoară*, (reg) *ciulămaș*, *gheață*, *ghețișoară*, *grăjnicioară*, *pietricică*, *porcire* (**2**) (*Portulaca grandiflora*). **2** (Rar; șîs *~a vulgară*) Iarbă-gasă (*Portulaca oleracea*).

portulacă *sf* vz ***portulac***

portulachie *sf* vz ***portulac***

portulan *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~tol~*** / Pl: *~e* / E: fr ***portulan***, it ***portolano***] **1** Hartă medievală de navigație. **2** Ghid tipărit, care conține date geografice, istorice, politice și economice despre țările dintr-o zonă de navigație precum și date referitoare la farurile, zonele de ancoraj, posibilitățile de ancorare și reparare a navelor etc.

portunealtă *sf* [At: DM / Pl: *~elte* / E: ***port-[4] + unealtă*** cf fr *porte-outil*] Piesă sau dispozitiv de prindere a unei unelte în vederea mânuirii ei la prelucrări efectuate manual sau cu mașini-unelte Si: *portsculă*.

porturi *vt* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: *~resc* / E: cf *portărel*] (Buc) A sechestra bunuri materiale.

portuț *sn* [At: BÂRLEA, B. 30 / Pl: *~uri* / E: ***port[2]*** + *-uț*] (Mar; pop; șhp) **1-4** Port[2] (**1-2**) (frumos).

portuță *sf* [At: EPURE, P. 43 / Pl: *~țe* / E: ***poartă*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) Portiță (**1-2**).

portvizit *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 330 / Pl: *~e* / E: fr ***porte-visite***] Obiect dreptunghiular din piele, material plastic etc., cu mai multe despărțituri în care se păstrează cărți de vizită, acte, documente Vz *portofel*.

portvoce *sf* vz ***portavoce***

portă *sf* vz ***portie***

portălan *sn* vz ***porțelan***

portâion *sn* vz ***portie***

portâu *sn* vz ***portie***

porțelan *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / V: (rar) ***~ă*** *sf*, ***~rcel~***, ***~rcelană*** *sf*, (îvp) ***~tal~***, ***~tol~***, (înv) ***pârțal~***, ***~lon***, ***~țul~***, ***purțul~*** / Pl: *~uri*, *~e* / E: ngr ***πορτσελάνα***, ger ***Porzellan***, it ***porcelana***] **1** Material ceramic vitrifiat și translucid, alb, alb-albăstrui, gălbui, obținut prin arderea, la temperaturi ridicate, a unei paste de caolin, cuarț și feldspat, folosit la fabricarea vaselor industriale de laborator, a vaselor de uz casnic, a izolatoarelor, a obiectelor decorative Si: (reg) *marmură*[1]. **2** (Csc) Obiect din porțelan (**1**). **3** (Înv) Faianță.

porțelană *sf* vz ***porțelan***

porțelănărie *sf* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~rcel~*** / Pl: *~ii* / E: ***porțelan*** + *-ărie*] (Rar) Magazin de porțelanuri (**2**).

porțelăniu, *~ie a* [At: ENC. VET. 151 / Pl: *~ii* / E: ***porțelan*** + *-iu*] (Rar) Care are culoarea albă specifică porțelanului (**1**).

porțelon *sn* vz ***porțelan***

porțiaș *sm* [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XIII, 15 / V: ***~ieș*** / Pl: *~i* / E: ***porție*** + *-aș*] (Îrg) **1** Persoană obligată să plătească impozit. **2** (Pex) Iobag. **3** (Pex) Om sărac.

porție *sf* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 266 / V: (îrg) ***~ion*** *sn*, (reg) ***~ță***, ***~țâion*** *sn*, ***~țâu*** *sn*, ***~țon*** *sn* / A și: (reg) ***~ție*** / Pl: *~ii* / E: lat ***portio, -onis***] **1** Cantitate determinată dintr-un material, dintr-o substanță, dintr-un aliment etc., destinată a fi folosită dintr-o dată sau într-un anumit interval de timp Si: (reg) *parțon* Vz *rație*. **2** (Îc) **A-și lua ~ia** A fi certat sau bătut după cum merită. **3** (Rar; spc) Doză. **4** (Trs) Măsură de capacitate pentru vânzarea băuturilor, de aproximativ un decilitru. **5** (Trs) Conținut al unei porții (**3**). **6** (Trs) Măsură de capacitate pentru măsurat laptele egală cu a paisprezecea parte dintr-o cupă. **7** (Tip) Cantitate de zaț pe care o poate cuprinde lucrătorul o dată spre a o pune în pagină. **8** (Îrg) Impozit. **9** (Reg; îf *portâie*) Percepție.

porțieș *sm* vz ***porțiaș***

porțioară *sf* [At: DRLU / P: *~ți-oa~* / Pl: *~re* / E: ***porție*** + *-oară*] (Shp) **1-12** (Shp) Porție (**1, 3-7**) (mică) Si: (pop) *porțiușă* (**1-12**).

porțion *sn* vz ***porție***

porționa *vt* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***portionner***] (C. i. mezeluri, alimente, carne etc.) A tăia și a ambala în porții (**1**) pentru vânzare.

porționare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***porționa***] Tăiere și ambalare a mezelurilor pentru vânzare.

porționat, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***porționa***] (D. mezeluri, carne, alimente) Tăiat și ambalat în porții (**1**) pentru vânzare.

porțiune *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 50 / Pl: *~ni* / E: fr ***portion,*** ger ***Portion***] **1** Parte, bucată, fragment, segment etc. dintr-un tot. **2** (Îs) *Porțiune canonică* Parte de teren ce se acorda preoților uniți spre a o cultiva. **3** (Mol) Parte dintr-o pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri Si: *lot, parcelă*. **4** Sector.

porțiușă *sf* [At: MAT. FOLK. 1037 / P: *~ți-u~* / Pl: *~șe* / E: ***porție*** + *-ușă*] **1-12** (Pop; shp) Porțioară (**1-12**).

porțolan *sn* vz ***porțelan***

porțon *sn* vz ***porție***

porțotină *sf* vz ***pârțotin***

portulan *sn* vz ***porțelan***

porucic *sm* [At: (a. 1830) URICARIUL, XXII, 439 / V: ***par~*** / Pl: *~cici* / E: rs ***поручик***] (Înv) **1** Locotenent. **2** (Pgn) Ofițer (rus).

porucinic *sm* vz ***porușnic***

porumb, ~ă [At: PSALT. HUR. 45[v]/6 / V: (îrg) ***~romb***, (înv) ***pâr~***, ***~rămb***, ***~rânb***, ***per~***, (reg) ***~râmb***, ***~rânghi*** *sm*, ***~ă*** *sf*, ***pur~, pur~*** *a*, ***purung*** *sm* / Pl: (**1-3, 6-17**) *~i*, (rar, *sn*) *~uri*, (**4-5**) *~i*, *~e* / E: ml ***palumbus***] **1** *sm* (Orn; pop) Porumbel (**1**) (*Columba*). **2** *sm* (Orn; reg; îc) ***~tigănesc*** Stăncuță (*Coloeus monedula*). **3** *sm* (Orn; reg; îc) ***~râzător*** Turturică râzătoare (*Streptopelia risorius*). **4** *a* (Pop) Porumbiu[1] (**1**). **5** *a* (D. animale, păsări) Care are părul, lâna, penele de culoare cenușiu-albăstruie. **6** *sm* Plantă graminee, cu rădăcina puternică, tulpina înaltă și groasă, frunze lungi și ascuțite la vârf, cu inflorescența masculină în panicul terminal și cu cea femelă în spic cu acul îngroșat, cultivată ca plantă alimentară, industrială și furajeră Si: (reg) *calambuc, ciolomadă, cocenaș, colibaș, cucoriță, cucuruz, gârnișor, mălai, păpușă, păpușoi, pitrașca, tenchi, tengher* (*Zea mays*). **7** *sm* (Prc; csc) Fruct matur al porumbului (**6**) cu pănușile care îl învelesc Si: *știulete*, (reg) *cucuruz, drugă, păpușoi, știuleag, tuleu*. **8** *sm* (Csc) Boabe de porumb (**7**) desprinse de pe știulete. **9** *sm* (Reg; îe) **A-i lua (cuiva) ~ul de pe foc** A zădărnici planurile cuiva. **10** *sm* (Reg; îae) A juca cuiva o festă. **11** *sm* Recoltă de porumb (**6**). **12-13** *snm* Porumbiște (**1-2**). **14** *sm* (Bot; reg) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*). **15** *sm* (Bot; reg) Pana-cocoșului (*Aspidistra elatior*). **16** *sm* (Bot; reg; îc) ***~ul-cucului*** (sau ***~ul-șarpelui***) Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **17** *sm* (Bot; reg; îc) ***~ul-cucului*** Mama pădurii (*Lathraea squamaria*). **18** *sm* (Bot; reg; îac) Porumbei (**16**) (*Muscari botryoides*).

porumbac, ~ă [At: CUPARENCU, V. 25/15 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***porumb*** + *-ac*] **1** *a* (Pop; d. animale, păsări) Pestriț. **2** *a* (Pop; d. animale, păsări) Cenușiu. **3** *a* (Pop; d. animale, păsări) Negru-albăstrui. **4** *sf* (Pop) Pasăre domestică cu penele de culoare cenușie. **5** *sm* Fluture mare de noapte, cu aripile dinainte galbene cu dungi cafenii, iar cu cele din spate, multicolore (*Sphinx euphorbiae*).

porumbar[1] *sm* [At: MARIAN, S. R. II, 138 / V: (reg) ***~rob~, ~rom~*** / Pl: *~i* / E: ***porumbă***[1] + *-ar*] Arbust sălbatic din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase, flori albe și fructe sferice, negre-vinețiu, cu gust acru, astringent Si: *porumbel* (**16**), (reg) *coțobrel, curcudel, marăcine, porumb* (**15**), *porumbea*[1] (**3**), *porumbică*[1] (**3**), *scorombar, sprin, țârn* (*Prunus spinosa*).

porumbar[2] [At: LB / V: (reg) ***~râm~, ~rom~*** *sn* / Pl: (**1-3**) *~e*, (**4-6**) *~i* / E: ***porumb*** + *-ar*] **1-2** *sn* Porumbărie (**1, 4**). **3** *sn* (Reg) Pătul. **4** *sm* (Rar) Persoană care crește sau vinde porumbei (**1**). **5** *sm* (Iuz) Ostaș care îngrijea porumbei (**2**) călători. **6** *sm* (Orn; reg; și îs *uliu* ~) Uliul-găinilor (*Accipiter gentilis*).

porumbărița *sf* [At: CHEST. II, 433/58 / Pl: *~țe* / E: ***porumb*** + *-ariță*] (Trs) **1-2** Porumbărie (**1, 4**).

porumbaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 70[1]/45 / Pl: *~i* / E: ***porumb*** + *-aș*] (Pop; shp) **1-2** Porumbel (**1**) (mic).

porumbă[1] *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~râm~, ~roabă, ~roam~, ~robi*** *sfp*, ***~brâ*** / Pl: *~be* / E: ml ****polumba***] Fruct al porumbarului[1], sferic, negru-vinețiu, cu gust acru, astringent Si: (reg) *scoroambă*.

porumbă[2] *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 21 / Pl: *~be* / E: ***porumb*** + *-ă*] (Orn; reg) Porumbiță (**1**).

porumbă[3] *sf* vz ***porumb***

porumbăcel, ~cea *a* [At: SEVASTOS, C. 57 / Pl: *~cei, ~e* / E: ***porumbac*** + *-el*] **1-6** (Mol; Buc; shp) (Cam) porumbac (**1-3**).

porumbăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***porumbar***[2] + *-easă*] (Rar) Femeie care crește sau vinde porumbei (**1**).

porumbărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***porumb*** + *-ărie*] **1** Coteț pentru porumbei (**1**) Si: *porumbar*[2] (**1**), (reg) *hulubărie, porumbariță* (**1**), *porumbăriște, porumbelniță, porumbiște* (**4**), *porumbită* (**5**). **2** (Rar; fam; pan) Galerie la teatru. **3** (Rar; fam; pan) Locuință situată prea sus și cu acoperișul țuguiat. **4** Crescătorie de porumbei (**1**) Si: (reg) *porumbar*[2] (**2**), *porumbariță* (**2**). **5** (Rar) Mulțime de porumbei (**1**). **6-7** (Reg; csc) Cantitate mare de porumb (**6-7**). **8-9** (Mun) Porumbiște (**1-2**).

porumbăriște *sf* [At: CHEST. II, 433/392 / Pl: nct / E: ***porumbar***[2] + *-iște*] (Reg) Porumbărie (**1**).

porumbea[1] *sf* [At: LB / V: (reg) ***~râm*** / Pl: *~ele* / E: ***porumbă*** + *-ea*] **1-2** (Pop; shp) Porumbă[1] (mică) Si: *porumbică* (**1-2**). **3** (Bot; reg) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*). **4** (Bot; reg; îc) ***~ua-ursului*** Strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*)

porumbea[2] *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 172 / Pl: *~ele* / E: ***porumb*** + *-ea*] (Orn; reg) Porumbiță (**1**).

porumbel [At: CANTEMIR, I. I. I. 255 / V: (îrg) ***~brel*** (înv) ***~breriu***, (reg) ***pâr~*** *sn*, ***~rombrel, ~biel, ~unghel*** / Pl: *~ei* / E: ***porumb*** + *-el*] **1** *sm* Specie de păsări sălbatice sau domestice din familia columbidelor, de mărime mică și mijlocie, cu ciocul scurt, cu penele colorate foarte variat Si: (pop) *porumb* (**1**), (reg) *golumb, hulumb* (*Columba*). **2** *sm* (Pex) Pasăre care aparține acestei specii. **3** *sm* (Îs) *~ călător* (sau *de poștă, voiajor*) Porumbel (**2**) dresat să se întoarcă la locul de unde a fost trimis, folosit la transmiterea mesajelor. **4** *sm* (Pfm; mai ales d. soți; îc) **A trăi** (sau **a se iubi, a se giugiuli**) **ca ~ei** (sau **ca doi**) **~ei** A trăi în dragoste și bună înțelegere unii cu alții. **5** *sm* (Îc) ***~sălbatic*** sau (reg) ***~ul-lui-Noe*** Pasăre înrudită cu porumbelul (**1**), mai mică decât acesta, cu penele de pe spate cenușii-roșcate, cu pete negre, tivite cu alb pe laturile gâtului, cu gâtul scurt și coada lungă Si: *turturea* (*Streptopelia turtur*). **6** *sm* (Orn; rar; îc) ***~turcesc*** sau ***~ râzător-oriental*** Guguștiuc (*Streptopelia decaocta*). **7**

sm (Orn; reg; îc) **~-de-mare** Pescar (*Larus*). **8** *sm* (Orn; reg; îc) Carabas (*Larus ridibundus*). **9** *sm* (Orn; reg; îc) **~-mic** Pițigoi-codat (*Aegithalos caudatus caudatus*). **10** *sma* (Lpl; îcs) *De-a ~-eii* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **11** *sm* (Reg) Model de cusătură pe țesături sau cămăși țărănești Vz *pui*. **12** *sm* Termen de alint pentru un bărbat iubit Vz *pui*. **13-14** *a* (Pop) Porumbiu[1] (**1-2**). **15** *sm* (Bot; pfm) Știulete de porumb (**6**) cu boabele încă necoapte, în lapte, care se mănâncă fiert sau copt în spuză. **16** *sm* (Bot; reg; ȋs *~ul cucului*) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*). **17** *sm* (Lpl) Plante liliacee, cu flori albastre, rar albe, dispuse în racem, care crește mai ales prin vii și livezi Si: (reg) *cocoșei, ceapa-ciorii, floarea-cucului, porumb* (**18**) (*Muscari botryoides*). **18** (Bot; reg; lpl) Ceapa-ciorii (*Muscari racemosum*). **19** (Bot; reg; lpl) Ceapa-ciorii (*Muscari comosum*). **20** *sm* (Bot; reg) Păducel (*Crataegus monogyna*). **21** *sm* (Bot; reg) Spin (*Carduus acanthoides*). **22** *sm* (Bot; reg) Verigar (*Rhamuus cathartica*).

porumbelniță *sf* [At: CHEST. II, 433/204 / Pl: *~țe* / E: ***porumb*** + *-elniță*] (Reg) Porumbărie (**1**).

porumbești *a* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / E: ***porumbă***[1] + *-ești*] (Reg; îs) *Prune ~* Prune mici și negre ca porumbelul.

porumbică[1] *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 401 / V: (reg) *~bri~* / Pl: *~bele* / E: ***porumbea***[1] css] (Reg) **1-2** (Șhp) Porumbea[1] (**1-2**). **3** (Bot) Porumbar[1] (*Prunus spinosa*).

porumbică[2] *sf* [At: TDRG / Pl: nct / E: de la ***porumbea***[2]] (Orn; reg) Porumbiță (**1**).

porumbiel *sm* vz ***porumbel***

porumbin *s* [At: M. D. ENC. / E: ***porumb***] Produs alimentar dietetic dintr-un amestec de griș de porumb (**8**) cu amidon de cartofi.

porumbioară *sf* [At: HODOȘ, P. P. 101 / Pl: *~re* / E: ***porumb*** + *-ioară*] (Pop) Porumbiță (**1**).

porumbiște *sf* [At: I. IONESCU, M. 325 / V: (reg) *~râm~* / Pl: *~ti*, (rar) *~* / E: ***porumb*** + *-iște*] **1** Loc semănat cu porumb (**6**) Si: *porumb* (**12**). (reg) *cucuruzaștină, cucuruziște, mălăină, mălăiș, mălăiște, mălăiștină, moină*[1], *nadaz, păpușoi, păpușoaie, păpușoină, păpușoiște, porumbărie* (**8**). **2** Lan de porumb (**6**) Si: *porumb* (**3**), (reg) *cucuruzaștină, cucuruziște, mălăină, mălăiș, mălăiște, mălăiștină, moină*[1], *nadaz, păpușoi, păpușoaie, păpușoină, păpușoiște, păpușoiniță, porumbărie* (**9**). **3** Loc de pe care s-a cules porumbul (**6**) și care se poate folosi ca pășune Vz *miriște*. **4** (Reg) Porumbărie (**1**).

porumbiță [At: DRLU / V: (reg) *~râm~, ~rângiță, ~ungiță, ~rom~* / Pl: *~țe* / E: ***porumb*** + *-iță*] **1** *sf* (Orn) Femelă a porumbelului (**1**) Si: *porumbioară*, (pop) *porumboaică*, (reg) *hulubiță, porumbă*[2], *porumbea, porumbică*[2], *porumboaie*. **2** *sf* Termen dezmierdător pentru o fată sau o femeie. **3-4** *a* (Pop) Porumbiu[1] (**1-2**). **5** *sf* (Trs) Porumbărie (**1**). **6** *sf* (Reg) Stea nedefinită mai îndeaproape. **7** *sf* (Reg) Fereastră în acoperișul unei case. **8** *sf* (Bot; reg) Hulubiță (*Russula aurata*). **9** *sf* (Reg; îs) *~ neagră* Varietate de strugure nedefinită mai îndeaproape. **10** *sf* Floricele de porumb (**8**).

porumbiu[1]***, ~ie*** *a* [At: CIHAC, I, 213 / Pl: *~ii* / E: ***porumb*** + *-iu*] **1** Cenușiu ca penele sau gușa porumbelului (**1**) Si: (pop) *porumb* (**4**), *porumbel* (**13**), *porumbiță* (**3**). **2** (D. animale) Cu părul, lâna, penele cenușii Si: (pop) *porumb* (**5**), *porumbel* (**14**), *porumbiță* (**4**).

porumbiu[2]***, ~ie*** [At: MARIAN, CH. 51 / V: *~briu* / Pl: *~ii* / E: ***porumbă***[1] + *-iu*] **1** *a* (Reg; îf *porumbriu*) De culoarea porumbei[1] Si: *negru-vinețiu*. **2** *sf* (Reg) Varietate de strugure cu boabele negre-vinețiu.

porumbla *v* vz ***plimba***

porumboaică *sf* [At: ALR I, 1023 / Pl: *~ice* / E: ***porumb*** + *-oaică*] (Orn; pop) Porumbiță (**1**).

porumboaie *sfi* [At: ALR I, 1023 / E: ***porumb*** + *-oaie*] (Trs; Mar) Porumbiță (**1**).

porumboi *smi* [At: LB / E: ***porumb*** + *-oi*] **1-2** (Îrg; șdp) Porumb (**1**) (mare). **3** Porumbel (1) bărbătuș.

porumbră *sf* vz ***porumbă***[1]

porumbrea *sf* vz ***porumbea***[1]

porumbrel *sm* vz ***porumbel***

porumbreriu *sm* vz ***porumbel***

porumbrică *sf* vz ***porumbică***[1]

porumbriu, ~ie *a* vz ***porumbiu***[2]

poruncă *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 362/28 / V: (pop) *~ron~*, (înv) *~răn~, ~rân~, ~ren~* / Pl: *~nci*, (rar) *~nce* / E: pvb ***porunci***] **1** (În legătură cu verbe ca „a da", „a avea", „a primi" etc.) Dispoziție orală sau scrisă dată de o (persoană cu) autoritate, care trebuie executată întocmai Si: *dispoziție, hotărâre, ordin*, (pop) *așezământ, formulă, învățătură, mandat, orânduială, rânduire, porunceală* (**1**), (înv) *ordine, poruncită* (**5**), *povelimie, povelire, strânsoare, șart*[2], *tertip, tertipat, ucaz*, (rsî) *pricaz* Vz *carte, lege, pitac, pravilă*. **2** (Îvr; îs) *La ~nci* Comunicări publice ale autorităților comunale. **3** (Îlav) **La ~** Imediat ce dorește cineva. **4** (Reg; îlav) **De ~** Prin constrângere. **5** (Reg; îal) În silă. **6** (Înv; îe) **A avea (pe cineva) sub** (sau **la**) **~ca sa** A avea pe cineva la dispoziția sa. **7** (Înv; îae) A putea dispune după plac de cineva. **8** (Fam; îe) **Care-i ~ca?** Se spune atunci când este întrebat cineva ce dorește **9** (Trs; Mar) Ordin de chemare în armată. **10** (Mol) Lege morală sau religioasă Si: *învățătură, precept, prescripție*, (înv) *porunceală* (**12**), *poruncită* (**6**). **11** (Îrc; îcs) *Cele zece ~nci* (sau, reg, *zece ~nci dumnezeiești*) Ansamblu de zece învățături religioase și etice fundamentale care, potrivit Bibliei, au fost revelate de Dumnezeu lui Moise pe Muntele Sinai Si: *decalogul*.

porunceală *sf* [At: (a. 1560) GCR I, 3/30 / V: (pop) *~ron~*, (îrg) *~rân~* (Pl și: *~cele*) / Pl: *~celi* / E: ***porunci*** + *-eală*] **1** (Pop) Poruncă (**1**). **2-3** (Îljv) **De** (sau **pe, după,** reg, **în**) **~** (Care este) făcut la sau pe, după indicațiile, dorințele etc. cuiva. **4-5** (Îal) (Care este) făcut din ordin. **6-7** (Care este) acceptat din ordin. **8-9** (Îal) (Impus) cu forța. **10-11** (Îal) (Făcut) în silă. **12** (Înv) Poruncă (**10**).

porunci [At: PSALT. 337 / V: (îrg) *~rân~, ~ron~*, (înv) *~răn~* / Pzi: *~ncesc* / E: slv ***поржчити***] **1** *vt(a)* A dispune cu autoritate, oral sau în scris, ca ceva să fie îndeplinit întocmai Si: *a ordona*, (înv) *a orândui, a opri*. **2** *vt(a)* (D. legi morale, bisericești) A orândui ce sau cum trebuie să facă. **3-4** *vt(a)* (Rar; d. interese, circumstanțe) (A cere sau) a impune să se facă într-un anumit fel. **5** *vt(a)* (Înv) A încredința cuiva îndeplinirea unei sarcini, acțiuni Si: *a însărcina*. **6** *vt(a)* (Îvr) A domni. **7** *vt(a)* (Rar) A angaja oameni la muncă. **8** *vi* A decide în calitate de stăpân. **9** *vi* A fi stăpân și a decide. **10** *vt(a)* (Îrg) A da de știre Si: *a comunica, a transmite, a vesti*. **11** *vt(a)* (Îrg) A împărtăși. **12** *vt(a)* A cere să i se aducă, să i se pună la dispoziție pentru a fi imediat folosit, consumat Si: *a comanda*. **13** *vt(a)* (Pop) A dispune să se fabrice, să se confecționeze, să se execute ceva Si: *a comanda*. **14** *vt* (Îrg) A destina.

poruncire *sf* [At: IST. CAROL XII, 25[v]/19 / V: (înv) *~rân~* / Pl: *~ri* / E: ***porunci***] **1** Cerere autoritară, oral sau în scris, pentru îndeplinirea întocmai a unui lucru Si: *ordonare*, (înv) *orânduire, oprire*. **2** Putere de a ordona. **3** Încredințare a unei sarcini spre îndeplinire. **4** (Îrg) Transmitere a unei vești. **5** (Îrg) Împărtășire a ceva.

poruncit, ~ă [At: PSALT. HUR. 65[v]/14 / V: (îrg) *~rân~*, (înv) *~răncită* *sf*, *~ron~* *a*, *~roncită* *sf*, ***purăncită*** *sf* / Pl: *~ciți*, *~e* / E: ***porunci***] **1-2** *sn, a* (Ceea ce este) cerut printr-o poruncă (**1**) Si: *ordonat*, (înv) *orânduit, oprit* Vz *impus, pretins*. **3-4** *sn, a* (Pop) (Ceea ce a fost) cerut să-i fie adus, pus la dispoziție, pentru a fi imediat consumat Si: *comandat*. **5-6** *sf* (Înv) Poruncă (**1, 10**).

poruncitor, ~oare [At: ST. LEX. 250[r]/19 / V: (îrg) *~ron~*, (înv) *~răn~, ~ren~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***porunci*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Îrg) (Persoană) care poruncește (**1**). **3-4** *smf, a* (Îrg) (Persoană) care caută să-și impună, cu orice preț, hotărârile sau părerile. **5-6** *smf, a* (Om) energic și autoritar. **7-8** *smf, a* (Înv) (Persoană) care stăpânește, conduce. **9** *av* Cu autoritate. **10** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează o poruncă (**1**). **11** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care caută să impună. **12** *a* (D. privire, glas) Care exprimă o poruncă. **13** *a* (D. privire, glas) Autoritar. **14-15** *sn, a* (Grm; înv; ȋs *mod ~*) Mod imperativ.

porunghel *sm* vz ***porumbel***

porungiță *sf* vz ***porumbiță***

porurea *av* vz ***pururi***

poruşnic *sm* [At: SIMION DASC., ap. LET. 188 / V: ***~ucin~, ~roş~*** / Pl: ***~ici*** / E: pol ***porucznik***] **1** (Îrg) Locotenent. **2-3** (Îrg; pgn) Ofiţer (rus). **4** (Reg) Tânăr care îndeplineşa unele sarcini în ceremonialul nunţii ţărăneşti.

porzol *s* [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Substanţă chimică cu care se tratează seminţele de cereale înainte de a fi semănate.

porzoła *vrp* [At: GL. OLT. / V: ***polzora*** / Pzi: ***~lez*** / E: ***porzol***] (Olt; d. seminţe de cereale) A fi stropit cu porzol.

pos^{1} *sn* [At: CALENDARI (1733), 21/3 / Pl: ***~uri*** / E: nct] (Înv) **1** Altoi. **2** Răsad^{1} (**1**). **3** (Pgn) Plantă.

pos^{2} *sn* vz ***poş***^{2}

posac, ~ă *a* [At: PANN, P. V. III, 13/11 / V: (reg) ***~soacă*** *smf* / Pl: ***~aci, ~ace*** / E: nct] **1** (D. oameni) Care vorbeşte puţin. **2** (Pex; d. oameni) Care tace mereu. **3** (D. oameni) Căruia nu-i place societatea Si: *insociabil, închis, necomunicativ, neprietenos, nesociabil*. **4** (D. oameni) Care este prost dispus Si: *morocănos, posomorât, ursuz*. **5** (D. înfăţişarea şi manifestările oamenilor) Care caracterizează o persoană prost dispusă. **6** (D. vreme, peisaje etc.) Care inspiră prin aspect melancolie, dezolare Si: *deprimant, dezolant*. **7** (Pex; d. peisaje, vreme etc.) Lipsit de veselie Si: *trist*.

posacă *sf* vz ***posoacă***^{1}

posad *sn* [At: DDRF / Pl: ***~uri*** / E: cf *posadă*^{1}] (Înv) Impozit care se plătea pentru întreţinerea garnizoanei unui oraş.

posadă^{1} *sf* [At: (a. 1674) IORGA, B. R. 153 / Pl: ***~de*** / E: srb ***posada***] **1** (Înv) Pichet^{1}. **2** (Înv) Punct de vamă. **3** (Înv; prc) Vamă. **4** (Înv) Casă de pază la marginea câmpului. **5** (Îvr) Casă din mahala. **6** (Înv) Trecătoare îngustă în munţi. **7** (Înv) Vamă plătită la posadă^{1} (**6**). **8** (Înv) Loc întărit în mod natural, care servea ca punct de vamă. **9** (Înv) Obligaţie a ţăranilor dependenţi de a face de strajă în preajma trecătorilor din munţi (**5**). **10** (Reg) Curătură în pădure. **11** (Reg) Loc neted pe un deal sau munte mic, unde a fost o aşezare omenească. **12** (Reg) Loc de odihnă pentru călători.

posadă^{2} *sf* [At: DAMÉ, T. 151 / G-D: (rar) ***~sădei, ~sezii*** / Pl: ***~de*** / E: ucr ***посад***] **1** (Pop) Pârghie cu care se reglează înălţimea pietrelor la moara de apă sau de vânt, pentru a se obţine o făină mai mare sau mai fină. **2** (Pop) Bârnă de sprijin pe care stă capul de jos al fusului care învârteşte piatra alergătoare a morii de apă Si: (reg) *grindă, podoimă*^{1} (**1**), *punte*. **3** (Ban) Prăjină. **4** (Reg) Moară.

posadă^{3} *sf* [At: DN^{3} / Pl: ***~de*** / E: sp ***posada***] (Spm) Han.

posade *ap* [At: DLR VI, 255 / E: nct] (Reg; îs) *Mere* ~ Specie de mere nedefinită mai îndeaproape.

posadnic *sm* [At: (a. 1680) IORGA, S. D. XI, 78 / Pl: ***~ici*** / E: slv ***посадьникъ***] (Înv) Slujbaş sau mic dregător, cu atribuţii militare la un punct de vamă.

posadnică *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 98/6 / V: (înv) ***~atn~*** / Pl: ***~ice*** / E: slv ***посадьница***] (Îrg) Concubină.

posadnicie *sf* [At: DDRF / Pl: ***~cii*** / E: ***posadnică*** + ***-ie***] (Îrg) Concubinaj.

posapete *ap* [At: DLR VI, 255 / E: nct] (Reg; îs) *Mere* ~ Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape.

posatnică *sf* vz ***posadnică***

posăceală *sf* [At: CADE / Pl: ***~celi*** / E: ***posac*** + ***-eală***] (Rar) **1** Posomoreală. **2** Vreme mohorâtă.

posăcie *sf* [At: GORJAN, H. II, 183/9 / Pl: ***~cii*** / E: ***posac*** + ***-ie***] **1-2** Caracteristică a cuiva (de a nu vorbi deloc sau) de a vorbi foarte puţin. **3** Proastă dispoziţie. **4** Lipsă de veselie. **5** Însuşire a cuiva care este mereu prost dispus. **6** Însuşire a unui om care întotdeauna este lipsit de veselie.

posădi *vtr* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 250/11 / V: (reg) ***~ăgi, ~segi*** / Pzi: ***~desc*** / E: slv ***посадити***, srb ***posaditi se***] (Îrg) **1-2** A (se) aşeza într-un loc pentru mai mult timp Si: *a se stabili*.

posădire *sf* [At: LTR^{2} / Pl: ***~ri*** / E: ***posădi***] **1** Operaţie de fixare a unor bucăţi de plasă pe scheletul de frânghii al unei unelte de pescuit. **2** Stabilire undeva pentru mai mult timp.

posăgi *v* vz ***posădi***

posăi^{1} *vt* [At: VASICI, M. II, 79/7 / Pzi: ***~iesc*** / E: ***pos***^{1} + ***-ăi***] **1** (Înv; c. i. plante) A altoi. **2** (Îrg; c. i. oameni sau părţi ale acestora) A vaccina.

posăi^{2} *vi* [At: DAN. U. 156 / Pzi: ***~esc*** / E: cf *fosăi*] (Rar) A respira zgomotos.

posăiala *sf* [At: DLR / P: ***~să-ia~*** / Pl: ***~ieli*** / E: ***posăi***^{1} + ***-ală***] (Reg) Vaccinare.

posăire *sf* [At: VASILICI, M. II, 79/19 / Pl: ***~ri*** / E: ***posăi***^{1}] (Înv) **1** Altoire. **2** Vaccinare.

posăit, ~ă *a* [At: DLR / Pl: ***~iţi, ~e*** / E: ***posăi***^{1}] **1** (Înv) Altoit. **2** (Reg; d. oameni sau părţi ale corpului lor) Vaccinat.

posăitor *sm* [At: CIHAC, II, 278 / P: ***~să-i~*** / Pl: ***~i*** / E: ***posăi***^{1} + ***-tor***] (Îrg) Persoană care vaccinează.

posărni *v* vz ***pogrăzni***

posâcli *v* vz ***posicli***

posâclit, ~ă *a* vz ***posiclit***

posâclită *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. II, 6 / Pl: ? / E: cf ***posâcli***] (Ban) Murdărie.

posâclos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pl: ***~oşi, ~oase*** / E: ***posâcli*** + ***-os***] (Reg) **1** Murdar. **2** Unsuros.

posângeac, ~eacă *smf* vz ***bosângeac***

posângi *v* vz ***bosângi***

poscolniţă *sf* vz ***posconiţă***

posconiţă *sf* [At: MARIAN, NA. 38 / V: (reg) ***ploscăn~, plos~, ~oln~, ~orn~, pospo~*** / Pl: ***~ţe*** / E: cf ucr dal *п(а)оскуонь, п(а)оскуонка*] **1** (Pop) Pleavă cu floare şi sămânţă, rămasă de la bătutul ori vânturatul cânepei, folosită ca hrană pentru oi. **2** Pleavă de grâu cu grăunţe, neghină etc. **3** (Reg) Vrejuri şi teci rămase după ce se bate fasolea. **4** (Reg) Capsulă de polen la cânepă. **5** (Reg; îf *posponiţă*) Crustă subţire care se formează la suprafaţa caşului, a laptelui etc. **6** (Bot; reg; îf *ploscăniţă*) Tigvă (*Lagenaria vulgaris*).

poscorniţă^{1} *sf* vz ***păcorniţă***

poscorniţă^{2} *sf* vz ***posconiţa***

posdire *sf* vz ***puzderie***

poseclit, ~ă *a* vz ***posiclit***

poseda *vt* [At: CR (1846), 185^{2}/29 / Pzi: *posed*, (înv) ***~dez*** / E: fr ***posséder***] **1** A deţine bunuri materiale, drepturi etc. în proprietate, în stăpânire Si: *a avea, a deţine, a stăpâni*, (înv) *a posesui*. **2** A cunoaşte bine un lucru Si: *a stăpâni, a şti*. **3** (Spc) A cunoaşte bine o limbă, o disciplină ştiinţifică etc. **4** (La pasiv) A fi dominat de... **5** A avea anumite însuşiri, caracteristici. **6** (D. bărbaţi; c. i. femei) A săvârşi un act sexual Si: (pop) *a avea*.

posedant, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 23/2 / Pl: ***~nţi, ~e*** / E: fr ***possedant***] **1** Care deţine în proprietate un bun material. **2** (Luz; îs) *Clase ~e* Clase sociale care deţin în proprietate mijloacele de producţie şi care exploatează munca altora.

posedare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ***~dări*** / E: ***poseda***] **1** Deţinere a unui bun, drept etc. în proprietatea sa Si: *posesiune* (**1**). **2** Cunoaştere deplină a unui lucru Si: *stăpânire*. **3** (Spc) Cunoaştere aprofundată a unei limbi, a unei discipline ştiinţifice etc. **4** Dominare. **5** Săvârşire a unui act sexual Si: *posesiune* (**8**).

posedat, ~ă [At: MARIAN, NA. 166 / Pl: ***~aţi, ~e*** / E: ***poseda***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este dominată de obsesii, de frământări sufleteşti Si: *stăpânit*. **3-4** *smf, a* (Spc; în credinţele populare) (Persoană) care este stăpânită şi chinuită de demoni. **5-6** *smf, a* (Spc; în credinţele populare) (Persoană) care şi-a pierdut integritatea facultăţilor mintale prin acţiunea unor forţe supranaturale. **7** *smf* (Pex) Nebun. **8** *a* (D. bunuri materiale, drepturi etc.) Aflat în proprietatea cuiva. **9** *af* (D. femei) Care săvârşeşte un act sexual.

posegi *v* vz ***posădi***

posesie *sf* vz ***posesiune***

posesionat, ~ă *a* [At: BARIŢIU, P. A. II, 8 / P: ***~si-o~*** / Pl: ***~aţi, ~e*** / E: cf *posesiune*] (Îvr) Care deţine oarecare avere.

posesiu, ~ie *a* vz ***posesiv***

posesiune *sf* [At: VÎRNAV, F. M. I, 92^{v}/3 / V: ***~scsie*** / P: ***~si-u~*** / Pl: ***~ni*** / E: fr ***possession***, lat ***possessio, -onis***] **1** Posedare (**1**). **2** Drept al unei

persoane de a folosi și de a dispune de un bun aflat în proprietate. **3** Stăpânire efectivă a unui lucru bun. **4** (Luz; de obicei în construcții cu verbe ca „a da", „a ține", „a lua") Arendă. **5** Țară slab dezvoltată aflată sub dominația unui stat și lipsită de drepturi economice, politice etc. Si: *colonie*. **6** (Înv; ccr; îf *posesie*) Proprietate (mai întinsă de pământ) Si: *domeniu, moșie*[1]. **7** (Înv; ccr; îaf) Fermă. **8** Posedare (**5**).

posesiv, ~ă *a* [At: ETIMOL. 4[v]/6 / V: (înv) ***~iu, ~etiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***possessivus,*** fr ***possessif***] **1** *a* (Grm; d. pronume, articol, adjectiv) Care exprimă o relație de apartenență, un raport de posesiune, de dependență. **2** *sn* Parte de vorbire care exprimă un raport de apartenență. **3** *a* Care trădează spirit de stăpânitor. **4** *a* (Pex) Autoritar. **5** *a* (Fam) Care vrea să arate dominația, stăpânirea față de un obiect sau de o persoană.

posesor, ~oare [At: ST. INST. 37/14 / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***possessor,*** fr ***possesseur***] **1** Persoană care posedă (**1**), cu titlu de proprietate, un bun Si: *deținător, proprietar, stăpân*, (îvr) *posesuitor* (**1**), (liv) *posident*. **2** (Pgn) Persoană căreia îi aparține ceva Si: *deținător, proprietar, stăpân*, (îvr) *posesuitor* (**2**). **3** (Pex) Persoană care posedă (**1**) o calitate, o caracteristică. **4** (Mol; înv) Arendaș.

posesoraș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 48 / Pl: *~i* / E: ***posesor*** + *-aș*] **1-2** (Îvr; șdp) Posesor (**1**) (neînsemnat).

posesoriu[1] *sm* vz ***posesor***

posesoriu[2]***, ~ie*** *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: fr ***possessoire,*** lat ***possessorius***] (D. acțiuni judiciare) Prin care se urmărește protecția posesiunii (**2**).

posesui *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 10/22 / Pzi: *~esc* / E: ***posesie*** + *-ui*] (Înv) A poseda (**1**).

posesuitor *sm* [At: I. IONESCU, P. 102 / P: *~su-i~* / Pl: *~i* / E: ***posesui*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Posesor (**1-2**).

posetiv, ~ă *a* vz ***posesiv***

poseur *sm, am* [At: DEX / S și: *pozeur* / P: *pozör* / Pl: *~i* / E: fr ***poseur***] **1-2** (Persoană îngâmfată) care pozează, studiindu-și în permanență atitudinile, gesturile etc. pentru a face impresie, a epata sau pentru a se evidenția.

posfat *sn* [At: DAMÉ, T. 124 / Pl: *~e, ~uri* / E: nct] (Pes; Olt) **1** Crâșnic. **2** Chipcel. **3** Ciorpac.

posibel, ~ă *a* vz ***posibil***

posibil, ~ă [At: CR (1848), 9[1]/44 / V: (nrc) ***~bel*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***possible,*** lat ***possibilis***] **1** *a* Care se poate întâmpla Si: *probabil*. **2** *a* Care se poate face Si: *realizabil*, (înv) *putibil*. **3** *a* Care este voie să se facă Si: *îngăduit, permis*. **4** *a* Care se poate imagina. **5** *sn* Ceea ce este cu putință. **6** *sn* Ceea ce se poate realiza. **7** *sn* Ceea ce se poate întâmpla. **8** *sn* (Îe) **A face tot ~ul (și imposibilul)** A face tot ce se poate, într-o împrejurare. **9** (Îae) A încerca totul pentru a ajunge la rezultatul dorit.

posibilitate *sf* [At: MAG. IST. I, 196/5 / Pl: *~tăți* / E: fr ***possibilité,*** lat ***possibilitas, -atis***] **1** Capacitate a unui lucru de a se putea întâmpla. **2** Capacitate a unui lucru de a se putea realiza. **3** Îngăduință. **4** Capacitate a unui lucru de a putea fi imaginat. **5** Mijloc, modalitate de realizare, de înfăptuire a ceva Si: *putință*, (îvp) *putere*, (înv) *puteringa, putincioșie* (reg) *modru*, (îvr) *putibilitate*. **6** (Îs) *~tăți materiale* Bani necesari traiului. **7** (Îlav) **În măsura** (sau **în limita**) **~tăților** Atât cât (se) va putea sau cât (se) poate. **8** (Lpl) Însușiri intelectuale, morale etc. de care dispune cineva. **9** (Lpl) Calități ale unei ființe care se pot dezvolta. **10** Categorie filozofică desemnând tendințele de dezvoltare care duc la constituirea unui nou fenomen, premisele obiective ale unei viitoare realități.

posicli *vtr* [At: COMAN, GL. / V: ***posâcli*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *șiclí*] (Trs; Mun) **1-2** A (se) murdări. **3-4** A (se) umple de unsoare.

posiclit, ~ă *a* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~sec~*** (reg) ***~sâc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***posicli***] (Reg) **1** Murdar. **2** Unsuros. **3** (D. timp) Mohorât. **4** (Înv; îe) **A fi leit ~** A fi foarte asemănător cu cineva sau ceva.

posident, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***possidente***] (Liv) Posesor (**1**).

posincele *sfp* [At: LIUBA – IANA, M. 120 / E: nct] (Ban) **1** Făină de grâu de calitate inferioară. **2** Tărâță de grâu.

posip *sn* [At: LB / V: ***pisop*** / E: srb ***posip***] (Îdt) Nisip.

poslanet *sm* [At: DLR / Pl: *~i* / E: pn ***poslaniec***, rs ***посланец***] (Îvr) Mesager.

poslanic *sm* [At: BIBLIA (1688), 250[2]/5 / Pl: *~ici* / E: pn ***poslannik*** cf slv ***посланникъ***, rs ***посланник***] (Înv) Mesager.

poslanică *sf* [At: DR III, 435 / Pl: *~ice* / E: cf *posadnică*] (Înv) Concubină.

poslanie *sf* [At: CORESI / Pl: *~ii* / E: slv ***посланиѣ***] (Înv) **1** Scrisoare sau carte cu conținut teologic, pentru îndrumarea sau lămurirea credincioșilor. **2** (Pgn) Scrisoare.

poslaz *sn* vz ***poslet***

poslăduì *v* vz ***posledui***

poslăduire *sf* vz ***posledуire***

poslede[1] *s* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133[v]/26 / E: slv ***послѣдь*** cf *poslede*[2]] (Îvr; îla) **De ~** De rând Si: *obișnuit*.

poslede[2] *s* vz ***poslet***

posledie *sf* vz ***poslet***

posledui *vt* [At: CORESI, L. 165/21 / V: ***~lăduì*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***послѣдовати***] (Înv) **1** A urma întocmai Si: *a respecta*. **2** (C. i. transcrieri, traduceri, copii etc.) A confrunta pentru a stabili conformitatea cu originalul Si: *a colaționa*.

posleduire *sf* [At: I. BRĂESCU, M. 70 / V: ***~lăd~*** / Pl: *~ri* / E: ***posledui***] (Înv) Colaționare.

poslete *sm* vz ***poslet***

poslet, ~eață [At: MANOLACHE DRĂGHICI, I. 76/23 / V: ***~lcde*** *s*, ***~lcdie*** *sf*, ***lcte*** (Pl: *~eți*) *sm*, ***~laz*** *sm*, ***poslete*** *s*, ***potlet, pozlet*** *sn*, ***puslete*** *s* / Pl: *~uri* / E: cf rs ***посылка***] **1** *sn* (Reg) Rachiu de calitate inferioară, cu un procent redus de alcool, care se scurge din alambic la începutul și mai ales la sfârșitul distilării. **2** *a* (Trs; d. oameni) Leneș. **3** *a* (Trs; d. oameni) Molâu.

posleți *vru* [At: PAMFILE, I. C. 228 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***poslet***] (Reg; d. rachiu) A deveni apos atunci când se scurge din alambic.

poslosnic *sm* vz ***poslușnic***

posloșanie *sf* vz ***poslușanie***

poslovac *sm* [At: IORGA, S. D. VII, 147 / Pl: *~aci* / E: nct] (Îvr) Unealtă de brutărie nedefinită mai îndeaproape.

posluginic *sm* vz ***poslușnic***

poslujenie *sf* vz ***poslușanie***

poslujì *v* vz ***poslușì***

poslujnic *sm* vz ***poslușnic***

poslujnicie *sf* vz ***poslușnicie***

posluș *s* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 356 / Pl: nct / E: ns cf *poslușanie*] (Reg; îe) **A-i tăia** (sau **a-i lua**) **(cuiva) ~ul** A lipsi pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat până atunci.

poslușanie *sf* [At: (a. 1630) BUL. COM. IST. V, 55 / V: (îrg) ***pozlu~***, (înv) ***~șenie, ~loș~, ~ujenie, pus~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***послоушаниѥ***] **1** (Înv) Ascultare. **2** (Înv) Supunere. **3** (Înv) Muncă prestată pe moșiile boierești sau mănăstirești. **4** (Înv; pgn) Muncă. **5** (Înv) Serviciu. **6** (Înv) Slujbă religioasă. **7** (Înv; lpl) Obiecte care servesc la oficierea unui serviciu religios. **8** (Îrg) Aprobare. **9** (Îrg) Dispoziție.

poslușenie *sf* vz ***poslușanie***

poslușì [At: PRAV. 182 / V: ***~ujì*** / Pzi: *~yesc* / E: slv ***послоушати***] (Înv) **1** *vi* A se afla în serviciul cuiva, mai ales în slujba unei moșii boierești sau mănăstirești Si: *a servi, a sluji*. **2** *vi* A munci ca slugă la un stăpân Si: *a slugări*. **3** *vt* A ajuta. **4** *vt* A oficia serviciul divin.

poslușire *sf* [At: BIBLIA (1688), 363[1]/10 / Pl: *~ri* / E: ***poslusi***] (Înv) **1** Aflare în serviciul cuiva. **2** Slujire. **3** Ajutor. **4** Oficiere a serviciului divin.

poslușitor, ~oare *sm, a* [At: BIBLIA (1688), pref 6/49 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***poslușì*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care slujea cuiva.

poslușnic *sm* [At: PRAV. 279 / V: ***~losnic, ~uginic, ~ujnic, proslujnic, pus~*** / Pl: *~ici* / E: slv ***послоушьникъ***] (Înv) **1** Slujitor mănăstiresc sau boieresc care era scutit de dări. **2** (Pgn) Slujitor. **3** (Spc) Infirmier.

posluşniţă *sf* [At: SCL 1971, 409 / Pl: *~ţe* / E: ***posluşnic*** + *-iţă*] (Nob) Femeie care slujeşte pe lângă o mănăstire.

posmag *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 45[v]/15 / V: (reg) ***bosmag poşmag,*** / Pl: *~agi* / E: slv ***посмагъ***] (Îrg) **1** (Mpl) Pesmet. **2** (Rar) Biscuit. **3** Produs alimentar obţinut prin uscarea bucăţilor de pâine albă sau intermediară şi măcinarea acestora. **4** (Îvr; pgn) Aliment solid, zdrobit mărunt.

posmăgeală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***posmăgi*** + *-eală*] (Reg) **1-4** Posmăgire (**1-4**).

posmăgele *a* [At: DLR VI, 255 / E: ***posmag*** + *-ele*] (Reg; îs) *Mere ~* Specie de mere nedefinite mai îndeaproape.

posmăgi [At: TDRG / V: ***~megi, ~mogi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***posmag***] (Reg) **1** *vt* A presăra pesmet peste o bucată de friptură, de peşte sau de alt aliment, înainte de a le frige. **2** *vr* (D. oameni sau părţi ale corpului lor) A slăbi foarte tare Si: *a se sfrigi, a se usca, a se scofâlci*. **3** *vr* (Pex; d. oameni sau părţi ale corpului lor) A se zbârci. **4** *vr* (Mun; d. fructe; îf *posmogi*) A se usca. **5** *vr* (D. plante) A se ofili.

posmăgire *sf* [At: POLIZU / V: ***~mogire*** / Pl: *~ri* / E: ***posmăgi***] (Reg) **1** Slăbire. **2** Zbârcire. **3** Uscare a fructelor Si: (reg) *posmăgeală* (**3**). **4** Ofilire.

posmăgit, ~ă *a* [At: KLOPŞTOCK, F. 325 / V: ***pojmojit, ~mogit, ~mongit*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***posmăgi***] (Reg) **1** (D. oameni) Care a slăbit foarte tare. **2** (D. oameni) Zbârcit. **3** (D. fructe) Uscat. **4** (D. plante) Ofilit.

posmândri *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / V: ***poşm~*** / Pzi: *~resc* / E: cf srb *pomudriti*] **1** (Ban) A se face bun, supus, umil, plecat. **2** (Ban; îf *poşmândri*) A glumi. **3** A flecări.

posmegi *v* vz ***posmăgi***

posmoagă *sms* [At: LEXIC REG. II, 16 / V: ***poşm~*** *sf* / E: pvb ***posmogi***] (Mun; Olt) **1** Persoană ridată, zbârcită. **2** Om bătrân lipsit de puteri Si: *hodorogit, neputincios, prăpădit*, (reg) *poşmogea*.

posmogi *v* vz ***posmăgi***

posmogire *sf* vz ***posmăgire***

posmogit, ~ă *a* vz ***posmăgit***

posmol[1] *sn* vz ***podmol***

posmol[2] *s* [At: TDRG / V: ***pomol, poşmol*** / Pl: nct / E: cf *podmol*] (Reg) **1** Morman. **2** Mulţime. **3** (Îe) **A face ~ în...** A face ravagii. **4** (Îae) A face victime printre...

posmogit, ~ă *a* vz ***posmăgit***

posnic, ~ă *a* vz ***postnic***[1]

poso- [At: DN[3] / E: fr, it ***poso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1** Porţie. **2** Doză.

posoacă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 12[r]/3 / V: ***~saca, ~oca*** / Pl: ? / E: pn ***posoka***] **1** (Îrg) Sânge sau lichid amestecat cu sânge, puroi etc. care curge din gură, din nas sau dintr-o rană, în urma unei lovituri puternice. **2** (Reg; îe) **A face ~** A omorî, pe cineva zdrobindu-l cu totul. **3** (Trs; Mar) Spumă pe care o face cineva la gură. **4** (Reg; csnp) Terciuială, zdrobire. **5** (Reg) Murdărie. **6** (Buc; csnp) Mâncare rea.

posoacă[2] *smf* vz ***posac***

posoc, ~oacă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: cf *posoacă*[1]] (Reg; d. rufe, haine etc.) Murdar.

posoca *sf* vz ***posoacă***[1]

posoci[1] *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ocesc* / E: ***posoc***] (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A murdări foarte tare.

posoci[2] *vr* [At: I. CR. I, 60 / Pzi: *~ocesc* / E: cf *posoacă*[1]] (Mol; d. boli, răni) A se vindeca de la sine, fără tratament.

posod *s* [At: PLOPŞOR, V. O. 13 / Pl: nct / E: cf *posadă*[2]] (Olt) Lemn cu care se ridică posada[2] (1) la morile de apă, pentru a alătura mai mult pietrele.

posodeală *sf* [At: LEXIC REG. II, 52 / Pl: *~eli* / E: ***posodi*** + *-eală*] (Reg) Bătătorire a pământului cu picioarele.

posodi [At: PĂCALĂ, M. R. 269 / Pzi: *~desc* / E: cf *posod, bosoli*] (Reg) **1** *vt* A apăsa. **2** *vt* A strânge. **3** *vt* A îndesa. **4** *vrp* A fricţiona. **5** *vrp* A masa. **6** *vt* A bătători pământul cu picioarele Si: (pop) *a bătuci*.

posologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***posologique***] **1** Care aparţine posologiei. **2** Care se referă la posologie.

posologie *sf* [At: DER / V: ***pozo~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***posologie***] Parte a terapeuticii care se ocupă cu studiul dozelor şi a modului în care trebuie administrate medicamentele.

posoman, ~ă *smf, a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***posomorât*** cf *capsoman, grandoman*] (Reg) **1-2** (Om) posomorât (**1**).

posomant *sn* vz ***pasmant***

posomantar *sm* vz ***pasmantier***

posomantariu *sm* vz ***pasmantier***

posomanter *sm* vz ***pasmantier***

posomanterie *sf* vz ***pasmanterie***

posometru *sn* [At: DN[3] / V: ***pozo~*** / Pl: *~re* / E: fr ***posomètre***] Exponometru.

posomont *sn* vz ***pasmant***

posomoreală *sf* vz ***posomoreala***

posomorâre *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 90/35 / V: (înv) ***~rire*** / Pl: *~ri* / E: ***posomorî***] **1** Modificare a dispoziţiei cuiva, devenind încruntat, întunecat, trist ca urmare a unei stări sufleteşti apăsătoare. **2** Stare a omului trist, întunecat, încruntat ca urmare a unei stări sufleteşti apăsătoare Si: *încruntare, întristare, întunecare, posomoreală* (**1**). **3** Aspect fizionomic al unui om încruntat, trist, întunecat Si: *posomoreala* (**2**). **4** Înnorare. **5** Stricare a vremii.

posomorât, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 80 / V: (reg) ***lo~,*** (înv) ***~rit*** / Pl: *~âţi, ~e* / E: ***posomorî***] **1** (D. oameni) Care are fizionomia, ochii, privirea etc. încruntată, întunecată, tristă ca urmare a unei proaste dispoziţii a unei nemulţumiri, a unei stări sufleteşti apăsătoare. **2** (D. fizionomia, ochii, privirea etc. oamenilor) Care exprimă sau trădează o stare de proastă dispoziţie, de nemulţumire, de tristeţe Si: *încruntat, întunecat, mohorât, noros, posac, trist*. **3** (D. cer) Acoperit de nori Si: *înnegurat, înnorat, întunecat*. **4** (D. nori) De culoare închisă, întunecată. **5** (D. nori) Care aduce vreme urâtă, precipitaţii. **6** (D. zile, vreme) Cu precipitaţii Si: *ploios, urât*. **7** (D. obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care este de culoare închisă Si: *întunecat*. **8** (D. obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care face o impresie tristă Si: *dezolant, melancolic, sumbru*. **9** (Pex; d. obiecte, elemente ale naturii, peisaje etc.) Care inspiră melancolie, dezolare, tristeţe prin aspectul întunecat, sărăcăcios etc. Si: *dezolant, melancolic, sumbru*.

posomoreală *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 23 / V: ***~rală*** / Pl: *~eli* / E: ***posomorî*** + *-eală*] **1-2** Posomorâre (**2-3**). **3** Atmosferă de proastă dispoziţie. **4** (Rar) Vreme mohorâtă, întunecată şi ploioasă Si: (rar) *posoceală*.

posomori *v* vz ***posomorî***

posomorire *sf* vz ***posomorâre***

posomorit, ~ă *a* vz ***posomorât***

posomorî [At: BELDIMAN, N. P. II, 120/13 / V: (reg) ***~ri*** / Pzi: *~răsc* / E: cf mg *szomorú* „trist"] **1** *vr* (D. oameni sau d. faţa, ochii, privirea etc. lor) A deveni încruntat, întunecat, trist ca urmare a unei proaste dispoziţii, a unei nemulţumiri, a unei stări sufleteşti apăsătoare Si: *a se încrunta, a se întrista, a se întuneca, a se mohorî*. **2** *vr* (D. cer) A se acoperi de nori Si: *a se înnegura, a se înnora, a se întuneca*. **3** *vr* (D. vreme) A deveni urât, închis, cu precipitaţii Si: *a se închide, a se strica*. **4-5** *vtfr* (A da sau) a căpăta o notă de tristeţe, de dezolare Si: *a (se) înnegura, a (se) întuneca*.

posp *s* [At: BOCEANU, GL. / V: ***~ă*** *sf* / Pl: nct / E: cf *pospai*] (Reg) Lamură a făinii.

pospai *sn* [At: PANN, H. 8 / V: (reg) ***pas~, pâspai, ~păi, ~poi, pospul*** *sm,* ***pus~*** / Pl: *~e* / E: bg ***паспал*** cf srb *paspalj*] **1** Pulbere de făină produsă în timpul măcinatului, care se depune pe pereţi şi pe toate obiectele din moară Si: (reg) *colb, ometiţă, pielm, praf, pulbere*. **2** (Reg; îf *pospul*) Lamură a făinii. **3** (Pgn; udp „de" sau de determinanţi în genitiv) Pulbere albă, strat subţire şi afânat, mai ales de zăpadă, care acoperă ceva. **4** Înveliş subţire, superficial. **5** (Fig) Element superficial de învăţătură, cultură, civilizaţie etc. asimilat. **6** (Reg) Pleavă care rămâne după ce se vântură grâul. **7** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pospan *sm* vz ***puspan***

pospang *sm* vz ***puspan***

pospă *sf* vz ***posp***

pospăi[1] *sn* vz ***pospai***

pospăi[2] [At: PSALT. 305 / V: (înv) ***pospi***, (reg) ***pospăia***, ***pospoi*** / Pzi: *~esc*, (reg) *pospăi* / E: ***pospai***] **1** *vt* (Îrg) A răspândi pe deasupra Si: *a acoperi, a așterne, a înveli*. **2** *vt* (Îrg) A presăra cu un strat subțire, fin, superficial Si: *a acoperi, a așterne, a înveli*. **3** *vt* (Îvr; spc) A tencui din nou Si: *a fățui*. **4** *vt* (Reg) A murdări. **5** *vt* (Fig) A face un lucru în mod superficial, de mântuială sau cu greutate. **6** *vt* (Îrg) A mânca repede, puțin și în silă Si: *a frunzări* (reg) *a pispăi* (**3**). **7** (Înv) A învăța, a instrui, a pregăti pe cineva în mod superficial. **8** *vr* (Reg; fig) A se îmbrăca sumar sau cu puțină cheltuială, dar încercând să salveze aparențele. **9** *vt* (Reg; îf *pospăia*) A face mai rar, mai moale, mai pufos, mai afânat.

pospăia *v* vz ***pospăi***[2]

pospăială *sf* [At: HASDEU, ap. TDRG / P: *~pă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pospăi***[2] + *-eală*] **1** (Îrg) Acoperire cu un strat subțire, fin, superficial. **2** (Îrg; pex; ccr) Înveliș sau strat subțire, fin, care acoperă un obiect. **3** (Fig) Aparență înșelătoare care ascunde sau încearcă să ascundă superficialitatea reală. **4** (Pex; ccr) Lucru făcut, învățat etc. în mod superficial pentru a salva aparențele Si: *spoială, superficialitate*. **5** (Reg) Boală la oi nedefinită mai îndeaproape.

pospăiat, ~ă *a* vz ***pospăit***

pospăit, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 7 / V: (reg) ***~iat, ~poiat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pospăi***[2]] **1** (Îrg) Care este acoperit, învelit cu un strat subțire, fin, superficial. **2** (Fig; d. manifestări, însușiri etc. ale oamenilor) Care are o aparență înșelătoare de cultură, de civilizație etc. **3** (D. oameni) Care ascunde sau caută să ascundă situația reală asupra propriului nivel de cultură sub o aparență înșelătoare. **4** (Reg) Afânat.

pospi *v* vz ***pospăi***[2]

pospoi[1] *sn* vz ***pospai***[1]

pospoi[2] *v* vz ***pospai***[2]

pospoiat, ~ă *a* vz ***pospăit***

pospolită *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 325 / Pl: *~te* / E: pn (wojsko) ***pospolite***] (Înv) **1** Unitate militară poloneză, alcătuită din nobilime. **2** Nobilime care alcătuia această unitate militară.

posponită *sf* vz ***pospolite***

pospul *sm* vz ***posconită***

post[1] *sn* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 127 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***poste,*** ger ***Posten***] **1** Loc de muncă, într-o anumită ierarhie administrativă, ocupat de cineva numit de obicei prin decizia unei autorități superioare Si: *funcție, slujbă*. **2** (Fam; îe) **A fi pe ~ de...** A executa în mod temporar în locul altcuiva rolul de... **3** (Îlav) **La ~** (sau **la ~ul meu, al tău** etc.) Prezent la datorie pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu. **4** (Înv) Autoritate publică reprezentată printr-o persoană care îndeplinește anumite funcții administrative. **5** Loc în care se găsește un planton, o santinelă, în timpul serviciului de gardă. **6** (Pex) Serviciu de gardă al santinelei. **7** (Rar) Santinelă. **8-9** (Loc unde se găsește o) formație militară restrânsă care execută unele operații. **10** Unitate de polițiști sau jandarmi, în trecut, de milițieni, însărcinată cu menținerea ordinii publice într-o localitate rurală. **11** (Pex) Local unde funcționează o unitate de poliție. **12** Loc unde stă un polițist, în trecut, un sergent de stradă, însărcinat cu supravegherea circulației pe străzi, cu paza unei clădiri etc. **13** (Udp „de") Instalație fixă sau mobilă care cuprinde aparatele necesare pentru efectuarea anumitor operații tehnice. **14** (Pex) Loc, spațiu special amenajat pentru desfășurarea unei activități tehnice. **15** (Pex) Loc pe care îl ocupă în mod obișnuit cineva într-un ansamblu, într-un loc în care se desfășoară o anumită activitate. **16** (Îs) *~ de mișcare* Loc pentru deservirea circulației trenurilor. **17** (Îs) *~ (sanitar) de (prim) ajutor* Ansamblu al încăperilor, al mijloacelor tehnico-sanitare și al personalului sanitar, organizat cu scopul de a da primele îngrijiri persoanelor accidentate și bolnavilor. **18** (Spc) Ansamblu al aparatelor sau dispozitivelor necesare transmiterii unor emisiuni de radio sau de televiziune. **19** (Pex) Loc de unde se transmit emisiuni de radio sau de televiziune. **20** Categorie în care sunt introduse, într-o evidență contabilă, sume de bani, materiale etc. **21** Element de activ sau pasiv înscris într-un bilanț, care reprezintă soldul unuia sau mai multor conturi. **22** Rubrică corespunzătoare dintr-un registru de contabilitate.

post[2] *sn* [At: PSALT. HUR. 29[r]/17 / Pl: *~uri* / E: slv ***постъ***] **1** Interdicție de a mânca unele alimente, de obicei de origine animală, impusă credincioșilor de către biserică sau pe care credincioșii și-o impun singuri în anumite perioade sau zile ale anului Si: *postire* (**2**), (îvr) *postitură* (**2**), (îvp) *sec*. **2-3** (D. mâncare; îljv) **De ~** (Care este) pregătit numai din alimente admise de biserică pentru o perioadă de post[2] (**1**). **4-5** (Pgn; d. alimente; îal) (Care este) gătit fără carne și fără grăsime animală. **6** (D. zile, săptămâni, luni; îla) **De ~** În care se recomandă postul (**1**). **7** (D. zile, luni, săptămâni; îal) În care se postește. **8** (Pgn; d. zile, săptămâni, luni; îal) În care cineva este constrâns să rabde de foame. **9** (Îla) **Cât o zi de ~** Care dă impresia că nu se mai termină, atât de lung, de înalt, de mare etc. este. **10** (Îal) Foarte mare. **11-12** (Îe) **A fi mare** (sau **lung**) **cât o zi de ~** A fi foarte mare sau lung. **13** (Îlv) **A ține** sau **a mânca** (**de**) **~** A posti. **14** Mâncare pregătită din alimente admise de biserică pentru o perioadă de post[2] (**1**). **15** Abținere totală sau parțială de la mâncare și băutură. **16** (Îvr; șîs *~ limpede*) Regim. **17** (Fam) Abstinență. **18** Perioadă de timp care precedă anumite sărbători religioase și în care biserica prescrie postul[2] (**1**). **19** (Îs) *~ul (cel) mare* Post (**18**) care precedă sărbătoarea Paștilor. **20** (Îe) **Martie din ~ nu** (**mai**) **lipsește** Se spune despre cineva care nu lipsește niciodată de la ceva care îi poate aduce un profit. **21** (Îlav) **Ca nunta în ~** Acțiune necugetată, nepotrivită pentru o anumită împrejurare. **22** Timp cât cineva este obligat să rabde de foame.

post[3]***-*** [At: DER / E: lat ***post,*** fr ***post-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** După. **2** Posterior. **3** Ulterior. **4** În spatele.

posta *vtr* [At: BARIȚIU, P. A. II, 145 / Pzi: *~tez* / E: fr ***poster***] **1-2** A (se) plasa într-un anumit loc, cu scopul de a supraveghea, de a observa, de a urmări, de (a) păzi.

postabdomen *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***postabdomen***] (Ent) Parte posterioară a abdomenului unor artropode.

postacut, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~uți, ~e* / E: ***post-*** + ***acut***] (Med) Care a depășit o stare maladivă critică.

postadolescență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: ***post-*** + ***adolescență***] (Rar) **1** Vârstă cuprinsă între optsprezece și douăzeci de ani care urmează adolescența. **2** Perioadă care corespunde postadolescenței (**1**).

postaică *sf* vz ***păstaică***

postaie *sf* vz ***păstaie***

postaj *sn* vz ***postav***[1]

postal[1] *sm* [At: (a. 1792) ȘIO II$_2$, 96 / Pl: *~i* / E: tc ***postal,*** bg ***постал***] (Îrg; mpl) **1** Încălțăminte de piele. **2** (Pgn) Pantof.

postal[2]***, ~ă*** *a* vz ***poștal***

postalion *sm* vz ***poștalion***

postamânt *sn* vz ***postament***

postament *sn* [At: GOLESCU, Î. 50 / V: (înv) ***~mânt*** / Pl: *~e*, (îrg) *~uri* / E: ger ***Postament***] **1** Placă sau suport de piatră, de metal, de lemn etc. așezate pe sol pe o fundație specială, care servesc ca bază de susținere și de fixare a unei mașini, a unui agregat, a unei statui etc. Si: *piedestal, soclu*. **2** Estradă de catedră. **3** (Rar) Platformă de lemn înălțată deasupra pardoselii unei încăperi. **4** (Mol) Strat de lemne pe care se pune o căpiță de fân ca să nu putrezească.

postaprindere *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***post-*** + ***aprindere***] (Rar) Autoaprindere.

postaș *sm* vz ***poștaș***

postat *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] (Mun; csnp) Racilă.

postată *sf* [At: LB / V: ***~te, ~ată, ~ație*** / Pl: *~te, ~ăți* / E: bg ***постат***, srb ***postat***] (Reg) **1** Porțiune dintr-o suprafață de pământ cultivat, pe care o prășește, o seceră, o coseș etc. manual unul sau mai mulți lucrători într-un anumit interval de timp Si: (îrg) *obraț*, (reg) *palancă*[1], *partal*. **2** (Rar) Porțiune dintr-o pădure de unde se taie copacii Si: *parchet*. **3** (Rar)

Strat de legume sau de flori. **4** Fâșie îngustă de pământ, nelucrat, servind drept limită între două ogoare Si: (reg) *hat, răzor*[1]. **5** (Adesea cu determinările „bună", „bunicică") Bucată de drum. **6** Distanță. **7** Cantitate de iarbă tăiată cu coasa Si: *pală*[1].

postate *sf* vz ***postată***

postață *sf* vz ***postată***

postație *sf* vz ***postată***

postav[1] *sn* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 11/35 / V: (înv) ***~toj*** / Pl: (**2**) ***~uri***, (înv) ***~e*** / E: slv ***поставъ***] **1** Țesătură de lână groasă, compactă, adesea păroasă, uneori cu adaos de fibre sintetice, din care se confecționează uniforme militare, paltoane, rochii, pături etc. Si: *dimie, șiac, pănură*. **2** (Lpl) Diferite pături sau confecții din postav[1] (**1**) Si: *postăvărie* (**2**).

postav[2] *s* vz ***postavă***

postavă *sf* [At: PANN, P. V. III, 69/15 / V: (reg) ***~av*** *s* / Pl: ***~răvi, ~ve*** / E: srb ***postava***, bg ***поставъ***] **1** (Pop) Albie care servește la spălatul rufelor, la frământatul aluatului etc. **2** (Pop; pex) Vas mai mare de lemn asemănător cu o albie. **3** (Reg) Ladă în care curge făina la moară, în timpul măcinatului Si: *covată*, (reg) *ladă, troacă, trom, vălău*. **4** (Reg) Jgheab de lemn sau de fier care se pune la streașina caselor pentru a se scurge apa de ploaie.

postavete *s* vz ***postăvete***

postavie *sf* vz ***păstaie***

posta[1] *sf* vz ***post***[2]

posta[2] *sf* vz ***poștă***

postăchie *sf* vz ***postochie***

postăici *vt* [At: ALR I, 850/56 / Pzi: ***~cesc*** / E: ***postaie*** + ***-ici***] (Reg; c. i. plante leguminoase) A scoate boabele din păstăi Si: (reg) *a păstăi, a păstări*[1] Cf *dezghioca*.

postământ *sn* vz ***postament***

postâmpi *v* vz ***postâmpi***

postârnac *sm* vz ***păstârnac***

postârnachi *sm* vz ***păstârnac***

postăți *vt* [At: DOSOFTEI, MOL. 85 / Pzi: ***~țesc*** / E: ***postață***] (Îvr) A așeza.

postău *sm* vz ***păstaie***

postăvar *sm* [At: (a. 1695) IORGA, B. R. 346 / Pl: ***~i*** / E: ***postav*** + ***-ar***] **1** Fabricant de postavuri[1] (**2**) **2** Negustor de postavuri[1] (**2**). **3** Țesător de postavuri[1] (**1**).

postăvaș *sn* [At: LB / Pl: ***~e*** / E: ***postav***[1] + ***-aș***] (Îvr; șhp) **1-2** Postăvior (**1-2**).

postăvăreasă[1] *sn* [At: DL / Pl: ***~ese*** / E: ***postăvar*** + ***-easă***] **1-2** Soție a postăvarului (**1-2**).

postăvăreasă[2] *sf* [At: CADE / Pl: ***~ese*** / E: ***postav***[1] + ***-easă***] **1** Femeie care face postavuri[1] (**2**) Si: (îvr) *postăvăriță* (**1**). **2** Femeie care vinde postavuri (**2**) Si: (îvr) *postăvăriță* (**2**).

postăvărie *sf* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 263/11 / Pl: ***~ii*** / E: ***postav***[1] + ***-ărie***] **1** Fabrică, atelier, prăvălie etc. de postav[1] (**1**). **2** (Înv; csc) Postavuri (**2**).

postăvăriță *sf* [At: LB / Pl: ***~țe*** / E: ***postăvar*** + ***-iță***] (Îvr) **1-2** Postăvăreasă[2] (**1-2**).

postăvete *s* [At: ANTIPA, P. 442 / V: ***~tav~*** / Pl: nct / E: cf *postavă*] (Olt) Greutate folosită de pescari pentru a fixa capetele unor plase de pescuit în apele curgătoare.

postăvior *sn* [At: DDRF / Pl: ~oa*re* / E: ***postav***[1] + ***-ior***] **1-2** (Rar; șhp) Postav[1] (**1**) (frumos) Si: (îvr) *postăvaș* (**1-2**). **3** Postav[1] (**1**) mai subțire. **4** Postav[1] (**1**) de calitate inferioară.

postăvire *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 40 / Pl: ***~ri*** / E: de la ***postav***[1]] (Trs) Bucată de postav[1] (**1**) negru aplicată pe o haină, ca ornament.

postăviță *sf* [At: DDRF / Pl: ***~țe*** / E: ***postavă*** + ***-iță***] **1-2** (Reg; șhp) Postavă (**1**) (mică).

postâmpi *vi* [At: PSALT. 36 / S și: ***~tânpi*** / V: ***~tâmpi*** / Pzi: ***~pesc*** / E: slv ***постѫпити***] (Înv) **1** (Udp „către") A se îndrepta spre... **2** A se apropia de... **3** (Rar; udp „de") A se îndepărta de cineva. **4** A pleca de undeva. **5** (Fig) A se înstrăina de cineva Si: (înv) *a ostâmpi*.

postârnac *sm* vz ***păstârnac***

postârnap *sm* vz ***păstârnac***

postbelic, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. L. 28 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***post***[1] + ***-belic*** cf lat *bellicus*] **1** Care se referă la perioada de după un război mondial. **2** Care aparține perioadei de după un război mondial. **3** Care este specific perioadei de după un război mondial.

postcalcul *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: ***~e*** / E: ***post***[3]***- + calcul***] **1** Calculare a prețului de cost efectiv, pe baza datelor concrete privitoare la cheltuielile făcute Si: *postcalculație*. **2** Secție, serviciu, birou de contabilitate din cadrul unei întreprinderi sau instituții, care se ocupă cu postcalculul (**1**).

postcalculație [At: M. D. ENC. / Pl: ***~ii*** / E: ***post***[1] ***+ calculație***] Postcalcul (**1**).

postcombustie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***postcombustion***] Combustie suplimentară de carburant efectuată într-un turboreactor pentru a mări combustia.

postcurativ, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***post***[3]***- + curativ***] De după o cură balneară.

postcură *sf* [At: DEX[2] / Pl: ***~re*** / E: ***post***[3]***- + cură***] Tratament care urmează după o cură balneară.

postdata *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: ***~tez*** / E: fr ***postdater***, ger ***postdatieren***] (C. i. acte, scrisori etc.) A pune o dată posterioară redactării.

postdatare *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~tări*** / E: ***postdata***] Punere pe un act, pe o scrisoare etc. a unei date posterioare redactării.

postdatat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***postdata***] (D. un act, o scrisoare etc.) A cărei dată este ulterioară redactării.

postdată *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~te*** / E: fr ***postedate***] Dată ulterioară celei reale.

postdiluvian, ~ă *a* [At: CADE / P: ***~vi-an*** / Pl: ***~ieni, ~iene*** / E: fr ***postdiluvien***] **1** Care a avut loc după potop. **2** Care aparține epocii de după potop. **3** Care se referă la epoca de după potop. **4** Specific epocii de după potop.

postealnic *sm* vz ***postelnic***

posteia *sf* vz ***păstaie***

postelnec *sm* vz ***postelnic***

postelnic *sm* [At: CORESI, L. 56/19 / V: (înv) ***~nec, ~tealnic*** / Pl: ***~ici*** / E: slv ***постѣльникъ***] (Înv) **1** Titlu dat, în orânduirea feudală din țările române, boierului de curte însărcinat, inițial, cu paza camerei de dormit a domnitorului, și care, ulterior, a avut diferite funcții la curtea domnească, de a pregăti audiențele la domn, de om de încredere al domnitorului, de maestru de ceremonii, în Moldova și de pârcălab al ținutului Iași etc. Si: (înv) *stratornic*. **2** Boier care avea rangul de postelnic (**1**). **3** (Iuz) Ministru de externe. **4** (Îs) *Vel* ~ sau *mare* ~ Șef al postelnicilor (**1**). **5** (Îs) ~ *al doliea* sau *al treilea* Postelnic (**1**) imediat subordonat marelui postelnic (**4**). **6** (Îac) Ajutor al marelui postelnic (**4**). **7** Titlu onorific dat unui boier de țară, subordonat marelui postelnic (**4**), care uneori avea și unele atribuții administrative. **8** Boier care purta titlul de postelnic (**7**). **9** (Pex) Dregător la diverse curți domnești sau împărătești, cu funcții asemănătoare cu ale postelnicului (**1**). **10** Sfetnic domnesc, împărătesc.

postelnică[1] *sf* [At: H IX, 122 / Pl: ***~ice*** / E: nct] (Orn; reg) Bufniță (*Bubo bubo*).

postelnică[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~ice*** / E: nct] (Mun) Bucată de lemn lungă de aproximativ 25 de cm și prevăzută cu 3 găuri, care se folosește la sania sau la căruciorul cu care se transportă lemne de foc.

postelniceasă *sf* [At: (a. 1823) DOC. EC. 279 / Pl: ***~ese*** / E: ***postelnic*** + ***-easă***] (Înv) Soție a postelnicului (**2**).

postelnicel *sm* [At: HERODOT (1645), 178 / Pl: ***~ei*** / E: ***postelnic*** + ***-el***] **1** Titlu dat unui boieraș, unui slujbaș de la curte sau unui ostaș care se afla sub comanda postelnicului (**1**). **2** Persoană care poartă titlul de postelnicel (**1**).

postelnicie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 325 / Pl: ***~ii*** / E: ***postelnic*** + ***-ie***] **1** Funcție de postelnic (**1**). **2** Rang de postelnic (**1**). **3** Perioadă de timp în care cineva exercita funcția de postelnic (**1**). **4** Instituție

administrativă care se afla sub conducerea postelnicului (1). 5 (Iuz) Minister de Externe. 6 Clădire în care se afla postelnicia (4).

posteminescian, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 5, 71 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***post³- + eminescian***] 1 Privitor la perioada care a urmat imediat epocii eminesciene. 2 Care aparține perioadei care a urmat epocii eminesciene. 3 Specific perioadei care a urmat epocii eminesciene.

poster *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg. fr ***poster***] 1 Mod de prezentare a unei comunicări sub formă de afișe, în cadrul sesiunilor, al congreselor științifice etc. 2 Afiș care se vinde publicului, reprezentând de obicei fotografia unui artist, cântăreț, a unei mașini etc.

posterholț *s* vz ***pastraholț***

posterior, ~oară [At: KRETZULESCU, A. 16/19 / P: *~ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***postérieur,*** lat ***posterior***] (Îoc *anterior*) 1 *a* (Cu sens local) Care se află în partea de dinapoi, în raport cu un punct de referință. 2 *sn* (Rar) Parte de dinapoi. 3 *sn* (Euf) Șezut. 4 *a* (D. sunete, în special d. vocale) Al cărui punct de articulație este situat în partea de dinapoi a cavității bucale. 5 *a* (Cu sens temporal) Care urmează după ceva sau cineva Si: *ulterior*. 6 *a* (Cu sens temporal) Care se petrece după ceva Si: *ulterior*. 7 *av* Mai târziu Si: *ulterior*.

posterioritate *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-o~* / E: fr ***postériorité***] Calitatea de a urma după ceva (în timp).

posteritate *sf* [At: HELIADE, D. J. 23/19 / Pl: nct / E: fr ***postérité,*** lat ***posteritas, -atis***] 1 (Înv; esc) Urmași, descendenți din aceeași familie, de aceeași origine. 2 Succesiune de generații care urmează unei epoci date Si: *viitorime*.

posteroinferior, ~oară *a* [At: DER III, 558 / P: *~ro-in-fe-ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***postéro-inférieur***] (Atm) Care se află în partea de dinapoi și de jos a unui organ.

posterolingual, ~ă *sf, a* [At: GRAUR, I. L. 50 / P: *~gu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postéro-lingual***] (Fon) 1-2 (Sunet) care are ca bază de articulație rădăcina limbii.

posteromanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***postéromanie***] (Liv; rar) Dorință patologică de a avea urmași.

postcucă *sf* [At: CIHAC, II, 280 / V: (reg) ***~tiocă*** / Pl: *~uci, ~uce* / E: ucr dal ***подставка*** (lit ***підставка***)] 1 (Pop) Bucată de lemn pe care se sprijină osia carului, în timp ce se unge Si: (reg) *vârtej*. 2 (Reg; îcs) *De-a postioca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

postfața *vt* [At: DEX² / Pzi: *~țez* / E: ***postfață***] A scrie postfața unei cărți.

postfațat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***postfața***] (D. cărți) Care are postfață.

postfațator *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ***postfața*** + *-tor*] Autor al unei postfețe.

postfață *sf* [At: ALEXI, W. / S: *post-față* / Pl: *~fețe* / E: fr ***postface***] (Îoc *prefață*) Cuvânt de încheiere cu caracter explicativ plasat la sfârșitul unei cărți Si: *epilog*.

postglaciar, ~ă *a* [At: CADE / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postglaciaire***] 1 Care a avut loc după epoca glaciară cuaternară. 2 Care aparține epocii de după era glaciară cuaternară. 3 Specific perioadei de după epoca glaciară cuaternară.

posti [At: COD. VOR. 62/13 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***постити***] 1 *vi* A ține post² (1) Si: *a ajuna*. 2 *vi* A respecta posturile² prescrise de biserică. 3 *vt* (Înv) A obliga pe cineva la post² (1). 4 *vi* A răbda de foame Si: *a flămânzi*. 5 *vi* A nu mânca nimic. 6 *vi* A mânca prost, insuficient. 7 *vi* A se abține de la alimente interzise. 8 *vi* (Fig) A se abține de la ceva. 9 *vi* (Fig) A duce lipsă de ceva.

postiie *sf* vz ***pastaie***

postilion *sm* [At: ASACHI, PED. 13/1 / Pl: *~i* / E: fr ***postillon***] (Înv) Surugiu care conducea un poștalion (2).

postin *s* vz ***poștin***

postioca *sf* vz ***posteuca***

postire *sf* [At: CORESI, EV. 529 / Pl: *~ri* / E: ***posti***] 1 Respectare a postului² (1) Si: (îvr) *postitură* (1). 2 (Înv; pex) Post² (1). 3 (Îvr) Flămânzire. 4 Abținere de la alimente interzise. 5 (Fig) Abținere de la ceva.

postiș, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***postiche***] (Frm) 1 *a* (D. păr, gene, sprâncene etc.) Fals. 2 *a* Adăugat. 3 *sf* Meșă adăugată la părul natural. 4 *sf* (Teatru; lpl) Elemente care se lipesc pe față, bărbi, mustăți etc., pentru a corecta anumite defecte ale interpretului sau pentru a realiza tipul unui personaj.

postitor, ~oare [At: CORESI, EV. 50 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***posti*** + *-tor*] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care postește (1) Si: *postnic*[1] (1-2). 3-4 *smf, a* (Persoană) care rabdă de foame. 5 *a* (Îvr; d. viață, trai) Care se desfășoară în posturi² (1).

postitură *sf* [At: CORESI, EV. 83 / Pl: ? / E: ***posti*** + *-tură*] (Îvr) 1 Postire (1). 2 Post² (1).

postliceal, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ce-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***post[1]*** + ***liceal***] (D. forme de învățământ) 1 Care urmează după absolvirea liceului. 2 Pe care îl urmează cei care au absolvit liceul.

postliminium *sni* [At: DN³ / P: *~ni-um* / E: lat ***postliminium***] (În dreptul roman) Redobândire retroactivă, la înapoierea în patrie, a drepturilor cetățenești de către o persoană înstrăinată prin captivitate, exil etc.

postludiu *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ii* / E: ger ***Postludium***] (Muz) 1 (Îoc *preludiu*) Episod final al unei compoziții muzicale, în care sunt reluate teme din cuprinsul ei. 2 Secțiune suplimentară, de sine stătătoare, a unei lucrări muzicale, care urmează după secțiunile ei de bază. 3 Lucrare pentru orgă care se execută la încheierea serviciului divin.

postmaistor *sm* vz ***poștmeșter***

postmenstrual, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~tru-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***post-menstruel***] Care urmează menstruației.

postmeridian, ~ă *a* [At: CULIANU, C. 180 / S și: *post-meridian* / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, (rar) *~i, ~e* / E: fr ***postméridien***] (Îoc *antemeridian*) 1 Care este situat în cursul după-amezii. 2 Care are loc în cursul după-amiezii. 3 De după-amiază.

post-mortem *a, av* [At: SADOVEANU, E. 76 / E: lat ***post mortem***] (În legătură cu unele titluri, distincții acordate oamenilor iluștri) 1-2 (Care are loc, se acordă etc.) după moarte.

postnatal, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***postnatal***] 1 Care urmează după naștere. 2 Care are loc după naștere.

postnec, ~ă *smf* vz ***pustnic***

postnic[1], ~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 457/24 / V: *posnic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***постьникъ***] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care postește (1) Si: (înv) *postitor* (1-2). 3-4 *smf, a* (Pex) (Om) smerit. 5 *a* (D. mâncăruri) Gătit fără carne și grăsime animală. 6 *a* (D. cărți de rugăciune) Care se citește în timpul postului² (18).

postnic², *~ă smf* vz ***pustnic***

postnicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 10[r]/21 / Pl: *~ești* / E: ***postnic²*** + *-esc*] (Înv) 1 Care ține de pustnic. 2 Privitor la pustnic. 3 Specific pustnicului. 4 De pustnic.

postnicește *av* [At: VARLAAM-IOASAF, 64[r]/20 / E: ***postnic²*** + *-ește*] (Îvr) 1 Ca un pustnic. 2 În felul pustnicilor.

postnicie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 210[v]/32 / Pl: *~ii* / E: ***postnic²*** + *-ie*] (Înv) Viață de pustnic și de post sever.

postniță *sf* [At: MINEIUL (1776), 80[v2]/28 / Pl: ? / E: slv ***постьница***] (Îvr) Femeie care duce viață de pustnic.

postnominal, ~ă *sn, a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: ***post-³ + nominal***] 1-2 (Cuvânt) care provine dintr-o formație nominală.

postochie *sf* [At: H II, 244 / V: ***~tachie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Dob) Pernă mică de obicei umplută cu paie.

postoj *sn* vz ***postav[1]***

postomol *sn* vz ***podmol***

postoperatoriu, ~ie *a* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***postopératoire***] Care se produce, apare, se face etc. în urma unei operații chirurgicale.

postorâncă *sf* vz ***postoronca***

postornaci *sm* vz ***pastârnac***

postoroacă *sf* vz ***postoronca***

postoroancă *sf* vz ***postoroncă***

postoroncă *sf* [At: DAMÉ, T. II / V: ***~oacă, ~oancă, ~râncă, ~runcă, poşt~*** / Pl: ***~nci*** / E: ucr ***посторонок***, rs ***посторонка***] (Reg) **1** Funie, lanţ sau curea legată de crucea căruţei şi de hamuri, cu ajutorul cărora calul trage vehiculul. **2** Funie sau lanţ care leagă leuca de carâmbul căruţei. **3** Curea, funie sau vergea de fier care ţine legat capătul osiei unei căruţe de hulubă. **4** (Pgn) Funie. **5** Ştreang. **6** Epitet dat unui om de nimic Vz *lichea, puşlama, secătură*. **7** Epitet dat unui om zgârcit Vz *avar, harpagon, zgârcit*. **8** Epitet dat unui om care vorbeşte pe nas Vz *fonf, fonfăit*.

postorunca *sf* vz ***postoroncă***

postovie *sf* vz ***păstaie***

postovol *sn* vz ***prostovol***

postpalatal, ~ă *sn, a* [At: CADE / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***postpalatal***] (Fon) **1-2** (Sunet) care este articulat în partea posterioară a vălului palatului[2] Si: *gutural, velar*.

post-partum [At: DER / E: fr ***post-partum***, lat ***post partum***] (Med) **1** *sni* Perioadă de 6-8 săptămâni care urmează unei naşteri. **2** *sni* Stare a lăuzei din perioada care urmează unei naşteri Si: *lăuzie*. **3** *ai* (D. boli) Care apare în urma unei naşteri.

postpaşoptist, ~ă [At: V. ROM. ianuarie 1965, 97 / Pl: ***~işti, ~e*** / E: ***post³- + paşoptist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparţine generaţiei de după Revoluţia de la 1848 din ţările române. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a creat, a activat în perioada imediat următoare Revoluţiei de la 1848 din ţările române. **5** *a* Care aparţine perioadei de după Revoluţia de la 1848 din ţările române. **6-7** *a* Care aparţine postpaşoptiştilor (**1, 3**). **8** *a* Privitor la perioada de după Revoluţia de la 1848 din ţările române. **9-10** *a* Privitor la postpaşoptişti (**1, 3**). **11** *a* Specific perioadei de după Revoluţia de la 1848 din ţările române. **12-13** *a* Care aparţine postpaşoptiştilor (**1, 3**).

postpozitiv, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***postpositif***] (Grm; iuz) Postpus.

postpoziţie *sf* [At: DN[2] / V: ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***postposition***] (Grm; rar) **1** Postpunere (**2**). **2** Situaţie a cuvintelor, a particulelor postpuse.

postpoziţiune *sf* vz ***postpoziţie***

postprandial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: ***~di-al*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: it ***postprandiale***, lat ***postprandialis***] (Liv; rar) De după masa de prânz.

postprocesare *sf* [At: DEX[2] / Pl: ***~sări*** / E: ***post³- + procesare***] Procesare ulterioară a unei înregistrări pe bandă magnetică.

postpune *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *postpun* / E: ***post¹- + pune*** (după fr *postposer*)] **1** A pune, a aşeza după. **2** (Grm; spc) A plasa anumite cuvinte cu rol de determinant în frază după părţile de vorbire pe care le determină.

postpunere *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 422 / Pl: ***~ri*** / E: ***postpune***] **1** Aşezare după. **2** (Grm; spc) Procedeu sau fenomen prin care anumite părţi de vorbire cu rol de determinant se plasează în frază după părţile de vorbire pe care le determină Si: (rar) *postpoziţie* (**1**).

postpus, ~ă *a* [At: CADE / Pl: ***~uşi, ~e*** / E: ***postpune***] (Grm; d. anumite părţi de vorbire) Plasat în frază după părţile de vorbire pe care le determină Si: *enclitic*, (iuz) *postpozitiv*.

post-restant *sni* [At: BĂLCESCU ap. GHICA, A. 612 / S şi: *poste-restante, post-restante* / E: fr ***poste-restante***] **1** Serviciu special care păstrează la poştă corespondenţa unei persoane, până când aceasta vine să şi-o ridice. **2** (Pex) Indicaţie menţionată pe plic pentru această corespondenţă.

postrevoluţionar, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: ***~ţi-o~*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***post³- + revoluţionar***] Care urmează după o revoluţie.

postrig *s* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 63[r]/1 / Pl: nct / E: slv ***постригъ***] (Înv) **1** Ceremonie a intrării cuiva în rândul călugărilor. **2** (D. cărţi bisericeşti; îla) **De ~** Care serveşte la ceremonia intrării cuiva în rândul călugărilor. **3** (D. oameni; îal) Care aparţine, prin călugărire, unei mănăstiri. **4** (Pex) Mănăstire. **5** Tagmă călugărească. **6** (Pgn) Stare socială Si: *rang*[1].

postrigaş *sm* [At: PRAV. GOV. 154[r]/8 / Pl: ***~i*** / E: ***postrig*** + ***-aş***] (Învr) Persoană care ţine de tagma călugărească Si: *călugăr*.

postrigi *vr* [At: PRAV. GOV. 72[v]/14 / Pzi: *~gesc* / E: ***postrig***] (Învr) A se călugări.

postrânga *sf* vz ***postrungă***[1]

postromantic, ~ă *a* [At: S mai 1960, 91 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***postromantique***] **1** Posterior romantismului. **2** Care aparţine perioadei posterioare romantismului. **3** Privitor la perioada posterioară romantismului. **4** Specific perioadei posterioare romantismului.

postronac *sm* vz ***păstârnac***

postrovol *sn* vz ***prostovol***

postrugă *sf* vz ***păstrugă***

postrungă[1] *sf* [At: DR, V, 288 / V: ***~rângă, păs~*** / Pl: ***~ngi*** / E: cf *strungă*] (Reg) **1** Strungăreaţă la dinţi. **2** (Pan) Crestătură făcută ca semn de recunoaştere la urechea vitelor. **3** (Reg) Zăbală care se pune în gura cailor.

postrungă[2] *sf* vz ***păstrungă***

postscenium *sn* [At: DN[2] / P: ***~ni-um*** / Pl: ***~uri*** / E: lat ***postscenium***] Parte a unui teatru antic, situată în spatele scenei.

post-script *sn* vz ***post-scriptum***

post-scriptu *sn* vz ***post-scriptum***

post-scriptum *sni* [At: I. GOLESCU, C. / S şi: *postsc~*, (abr) *P. S.* / V: (înv) ***post-scriptu, post-script*** / E: fr ***post-scriptum***, lat ***postscriptum***] Text care se adaugă la sfârşitul unei scrisori, după ce a fost semnată.

postsincron *sn* [At: CINEMA, 1969, nr. 3, 3 / Pl: ***~uri*** / E: pvb ***postsincroniza***] (Cig) Înregistrare în studio a dialogurilor sau a cuvintelor, muzicii, zgomotelor etc. unui film cinematografic, în concordanţă cu imaginea filmată în prealabil Si: *postsincronizare, postsincronizaţie*.

postsincroniza *vt* [At: DLR / Pzi: *~zez* / E: fr ***postsynchroniser***] (Cig) A înregistra în studio dialogurile, muzica, zgomotele etc. unui film cinematografic, în concordanţă cu imaginea filmată în prealabil.

postsincronizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: ***~zări*** / E: ***postsincroniza***] (Cig) Postsincron.

postsincronizat, ~ă *a* [At: CINEMA, 1968, nr. 4, 13 / Pl: ***~aţi, ~e*** / E: ***postsincroniza***] (D. filme) În care dialogurile sau cuvintele, muzica, sunetele etc. înregistrate în studio sunt puse în concordanţă cu imaginea filmată în prealabil.

postsincronizaţie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***postsynchronisation***] (Cig) Postsincron.

postşcolar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***post³- + şcolar***] **1** Care urmează după absolvirea unei şcoli. **2** Pe care îl urmează cei care au absolvit o şcoală.

posttonic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***posttonique***] (D. silabe, sunete) Care se găseşte după o silabă tonică sau după un sunet accentuat.

posttraumatic, ~ă *a* [At: CONTEMP, 1961, nr. 748 7/7 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***post³- + traumatic***] **1** Care este urmarea unui traumatism. **2** Care se face după traumatism.

postula *vt* [At: PROT. ~ POP., N. D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***postuler***] (Liv) **1** A cere cu insistenţă Si: *a solicita*. **2** A considera, a formula sau a propune ca postulat. **3** A da unei afirmaţii sau demonstraţii caracter de postulat.

postulant, ~ă *smf* [At: RUSSO, S. 122 / Pl: ***~nţi, ~e*** / E: fr ***postulant***] **1** (Asr) Persoană care solicită un post[1] (**1**). **2** Persoană care aspiră să ocupe o slujbă, o demnitate.

postulare *sf* [At: VIANU, P. 177 / Pl: ***~lări*** / E: ***postula***] (Rar) Formulare a unui postulat (**7**).

postulat *sn* [At: ÎNV. VIN. 87/22 / V: (înv) ***~um*** / Pl: ***~e*** / E: fr ***postulat***, lat ***postulatum***] **1** (Asr) Cerere. **2** (Asr) Cerinţă. **3** (Asr) Deziderat. **4** (Asr) Condiţie. **5** (Mat) Principiu recunoscut ca adevărat, de la care se pleacă într-o demonstraţie. **6** (Log) Enunţ considerat ca prim în cadrul unui sistem deductiv. **7** Enunţ care nu poate fi demonstrat, care nu e evident prin el însuşi, dar care, prin convenţie, e considerat drept adevărat şi fundamental.

postulativ, ~ă *a* [At: JOJA, S. L. 156 / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***postulat*** + ***-iv***] (Rar) **1** Care se referă la un postulat (**7**). **2** Care are caracteristicile unui postulat (**7**).

postulatum *s* vz ***postulat***

postulație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***postulation***] (Învr) Solicitare (insistentă).

postuleț[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***post***[1] + *-uleț*] **1-2** (Rar; șhp) Post[1] (**1**) (modest).

postuleț[2] *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***post***[2] + *-eț*] (Rar) Post[2] (**1**) scurt.

postum, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***posthume***, lat ***postumus***] **1-2** *smf, a* (Jur) (Copil) născut după moartea tatălui său. **3-4** *sf, a* (Operă literară, muzicală, științifică etc.) care este publicată pentru prima dată după moartea autorului. **5** *av* (D. opere literare, muzicale, științifice etc.) Publicat pentru prima dată după moartea autorului. **6** *a* (D. distincții, aprecieri etc.) Care se acordă, se atribuie sau se recunoaște după moarte. **7** *a* (Pgn) Care are loc, se produce, apare, se manifestă, se atribuie după moartea celui la care se referă.

postumitate *sfs* [At: IBRĂILEANU, S. L. 223 / E: ***postum*** + *-itate*] (Liv) **1** Caracter a ceea ce s-a publicat după moartea autorului. **2** Perioadă care urmează după moartea cuiva.

postuniversitar, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 973 / Pl: *~i, ~e* / E: ***post***[3]***- + universitar***] **1** Care urmează după absolvirea universității. **2** Pe care îl urmează cei care au absolvit universitatea.

postural, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***postural***] **1** Care ține de o poziție. **2** (Psh) Care ține de atitudine.

postură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: fr ***posture***] **1** (Asr) Atitudine, ținută, poziție în care se află corpul omenesc sau alte corpuri la un moment dat. **2** Situație deosebită în raport cu cea obișnuită în care se găsește cineva sau ceva la un moment dat. **3** Atitudine deosebită în raport cu cea obișnuită pe care cineva o adoptă la un moment dat.

postverbal, ~ă *sn, a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 50 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***posture***] (Lin) **1-2** (Cuvânt) format prin derivare regresivă de la un verb.

posuz *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** (Îe) **A se depune cu ~ul** A se apuca în mod serios de ceva. **2** (Îae) A depune eforturi susținute pentru realizarea unei acțiuni.

poș[1] *sn* [At: BOLLIAC, O. 146 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: bg ***пош***, srb ***пошa***] (Îrg) **1** Turban de mătase neagră (broboadă cu fir). **2** (Pgn) Turban. **3** (Pex) Basma. **4** Tulpan. **5** Broboadă. **6** Șal.

poș[2] *sn* [At: DDRF / V: ***pos*** / Pl: *~uri* / E: cf *poștă*[2]] **1** (Reg) Alică de dimensiune mijlocie sau mare, folosită la vânătoare Si: *poștă*[2]. **2** (Pex) Bucată de fier folosită în loc de alică. **3** (Mun; îf *pos*) Glonț de vânătoare Si: *cartuș*.

poș[3] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***poche***] Cornet din pânză deasă prevăzută la un capăt cu un șpriț de metal, folosit în bucătărie pentru turnarea unor compoziții.

poș[4] *sn* vz ***poșă***[1]

poșadă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***pochade***] (Liv) **1** Pictură executată la repezeală. **2** Operă literară scrisă superficial și în grabă.

poșar *sn* vz ***pojar***

poșarcă *sf* vz ***poșircă***

poșă[1] *sf* [At: ANTIM, P. 309 / V: ***poș*** *sn*, ***puș*** *sn*, ***pușă*** / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Corp cilindric făcut din tulpină de papură sau pipirig, legat de sfoara priponului de pescuit la distanțe aproximativ egale, cu scopul de a ține priponul la suprafața apei.

poșă[2] *sf* vz ***poș***[1]

poșălătate *sf* [At: IOVESCU, N. 235 / Pl: *~tăți* / E: nct] (Reg) Om ticălos sau care nu este bun de nimic.

poșâdic *sn* vz ***poșidic***

poșâdichiu *sn* vz ***poșidic***

poșândic *sm* vz ***poșidic***

poșândoc *sm* vz ***poșidic***

poșârcă *sf* vz ***poșircă***

poșârlic *s* [At: DR. III, 716 / Pl: nct / E: cf *poșidic*] (Trs) „Poșidic".

poșcalău *s* [At: ȘEZ. V, 118 / Pl: nct / E: ***poașcă***[1] + *-ălău*] (Buc) Pieptar sau cojoc făcut din piele de oaie de calitate inferioară Si: (reg) *poașcă*[1], *poștin*.

poșcar *sm* [At: CV 1951, nr. 9-10, 46 / Pl: *~i* / E: ***poașcă***[1] + *-ar*] (Reg) Cojocar.

poșce *sfi* [At: ALR I, 934/116 / E: cf *poș*[1]] (Reg) Căpiță de fân.

poșchină *sf* [At: DLR / Pl: *~ne* / E: ***poașcă***[1] + *-ină*] (Reg) Cojoc vechi.

poșcolit, ~ă *a* [At: I. CR. VII, 51 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *poașcă*[1]] (Mun) **1** (D. oameni bătrâni) Slab și zbârcit. **2** (D. fructe) Uscat.

poșercă *sf* vz ***poșircă***

poșetar *sm* [At: L. ROM. 1961, nr. 3, 235 / Pl: *~i* / E: ***poșetă*** + *-ar*] (Rar) Meseriaș care confecționează poșete.

poșetă *sf* [At: CAZIMIR, GR. 37 / Pl: *~te* / E: fr ***pochette***] **1** Geantă de mărime și de formă diferită, confecționată din piele, material plastic etc., de obicei prevăzută cu o încuietoare cu clapă, în care femeile țin acte, bani și diferite accesorii de toaletă. **2** Plic confecționat din material transparent, în care se montează mărcile poștale neobliterate în albume.

poșezătiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 93 / V: ***~ătiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *posesiv*] (Grm; înv; îs) *Pronume ~* Pronume posesiv.

poșezătiv *a* vz ***poșezătiv***

poșganie *sf* [At: MARIAN, INS. 30 / V: ***pojgane, pojg~, pojgarnie, projg~*** / Pl: *~ii* / E: nct] **1** (Csc) Larve ale insectei *Sciara miliaris*, care stau agățate una de alta în număr foarte mare, târându-se pe pământ ca un șarpe. **2** (Trs; îf *pojgane, pojgarnie, projganie*) Mulțime de copii. **3** (Reg; îf *pojganie*) Rudă.

poșghi *vr* [At: DELAVRANCEA, T. 168 / Pzi: 3 *~ghește* / E: ns cf *pojganie, pojghiță*] **1** (Învr) A se forma pojghiță. **2** A apărea ca o pojghiță.

poșghiță *sf* vz ***pojghiță***

poșicăli *vi* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A pierde timpul cu lucruri mărunte.

poșidic, ~ă [At: LB / V: (înv) ***~indic, ~indoc, poșondic*** *sm*, (reg) ***boșândoc, foșodic*** *sm*, ***podic*** *smn*, ***pojatic, pojidic*** *sn*, ***pojodic, ~șâdic, poșâdichiu*** *sn*, ***~șândic, ~șândoc, ~dâc*** *sn*, ***~ichiu*** *sn*, ***~intic*** *sm*, ***~șodec*** *sm*, ***~șotic*** *sm*, ***pusintic*** / Pl: *~ici, ~uri* / E: mg ***posodek***] (Îrg) **1** *smf* Copil mic, slab dezvoltat. **2** *smf* (Dep; csc) Copil în pragul adolescenței. **3** *smf* (Pex) Tânăr. **4** *smf* (Csc) Persoană scundă. **5** *smf* (Csc) Persoană neputincioasă. **6** *smf* (Csc) Persoană urâtă. **7** *smf* (Pex) Om de nimic Si: *netrebnic, ticălos*. **8** *smf* (Reg; îf *pusintic*) Om mic de statură și gras. **9** *sn* (Csc) Mulțime de copii mici. **10** *sn* (Pex) Mulțime de animale mărunte.

poșidichiu *sm* vz ***poșidic***

poșidie *sf* [At: PAMFILE, J. III, 93 / Pl: *~ii* / E: cf *poșidic, pojijie*] (Reg) Mulțime gălăgioasă de copii sau de oameni.

poșindic *sm* vz ***poșidic***

poșindoc *sm* vz ***poșidic***

poșintic *sm* vz ***poșidic***

poșircar *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ***poșircă*** + *-ar*] (Mun) **1-2** Persoană care cumpără sau vinde poșircă.

poșircă *sf* [At: CIHAC, II, 280 / V: (reg) ***pojdârcă, ~șarcă, ~șârcă, ~șercă, ~șoarcă, pușoarcă*** / Pl: *~rci* / E: ns cf *pișa*] **1** (Reg) Prune fermentate în vederea distilării țuicii. **2** (Reg) Drojdie rămasă de la distilarea țuicii. **3** (Olt; îf *poșercă*) Fiertură făcută din semințe de dovleac sau de cânepă pisate mărunt și cernute. **4** (Reg) Lapte de bou. **5** (Fam) Băutură alcoolică slabă. **6** (Fam) Băutură alcoolică de proastă calitate Si: (reg) *holeră, liur, poașcă*[2], *zemură*. **7** (Pex, rar) Apă murdară.

poșircărie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***poșircă*** + *-ărie*] (Mun) **1** Cantitate mare de poșircă (**1**). **2** Negustorie de poșircă (**6**). **3** Afaceri cu poșircă (**6**).

poșlener *sm* vz ***poșlinar***

poșlete *s* vz ***posleț***

poșlinar *sm* [At: CIHAC, II, 281 / V: ***~lener*** / Pl: *~i* / E: ***poșlină*** + *-ar*] (Înv) Persoană care încasa poșlina.

poșlină *sf* [At: CIHAC, II, 281 / Pl: ? / E: rs ***пошлина***] (Înv) Taxă de export pentru cereale și vite.

poșmag[1] *sm* vz ***posmag***

poșmag[2] *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: ns cf *poș*[1], *poșce*] (Reg) Căpiță de fân.

poșmândri *v* vz ***posmândri***

poșmândrie *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 165 / Pl: ~*ii* / E: ***posmândri*** + ~*ie*] (Ban; csc) Glume.

poșmoagă *sf* vz ***posmoagă***

poșmogea *sms* [At: LEXIC REG. II, 16 / E: cf *poșmoagă*] (Olt) Om bătrân și lipsit de puteri Si: *hodorogit, neputincios, prăpădit,* (reg) *posmoagă.*

poșmol *s* vz ***posmol***[2]

poșmote *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ? / E: cf *poșidic, poșidie*] (Buc; îe) **A veni cu toată ~a** A veni cu toții, cu mic cu mare.

poșoar *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: ~*e* / E: fr ***pochoir***] Foaie de carton sau placă de metal, de lemn etc. pe care a fost decupat un ornament, o literă, o cifră pentru a servi ca șablon.

poșoarcă *sf* vz ***poșircă***

poșodec *sm* vz ***poșidic***

poșodâc *smn* vz ***poșidic***

poșodic *sn* vz ***poșidic***

poșolog *s* [At: VICIU, COL. 185 / Pl: nct / E: ns cf *poș*[2]] (Reg) Bucată mare din ceva Si: (reg) *poșomog* (**1**).

poșomoc *sn* vz ***poșomog***

poșomog [At: PAMFILE, I. C. 203 / V: ~***oc*** / Pl: ~*ogi* / E: ns cf *poș*[2]] **1** *s* (Trs) Poșolog. **2** *smp* (Reg) Fire de cânepă răsărite târziu și nedezvoltate sau rămase după recoltat Si: (pop) *poghircă,* (reg) *bârzoci.* **3** *sm* (Reg; îf *poșomoc*) Om mic de statură, care merge împiedicându-se.

poșondic *sm* vz ***poșidic***

poșonfir *sm* [At: L. ROM. 1960, nr. 3, 80 / Pl: ~*i* / E: ger ***Postanführer***] (Reg) Șef de post de jandarmi.

poșor *smn* vz ***porcușor***

poșorel *s* [At: ALR I, 933/69 / Pl: nct / E: ***poșor*** + ~*el*] **1-2** (Ban; Trs; Shp) Porcușor (**1-2**).

poșori *v* vz ***poșori***

poșorî *v* vz ***porșori***

poșotic *sm* vz ***poșidic***

poșovaică *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. 81 / V: ~***voaică*** / Pl: ? / E: cf *poșovăi*] (Ban) **1** Glumă. **2** (Pex) Minciună. **3** Înșelătorie. **4** (Îlv) **A umbla cu ~ca** A minți. **5** (Îal) A înșela. **6** Piedică ce se pune cuiva ca să cadă. **7-9** (Art.) Dansuri populare din zona Caransebeșului, Făgărașului etc., de tipul (brâului) (hațeganei ori) asemănător cu călușarii, cu mișcare în general vioaie. **10-12** Melodie după care se execută poșovoaica (**7-9**). **13** Epitet dat unui om care merge legănat.

poșovală *sf* vz ***poșoveală***

poșovalcă *sf* [At: CHEST. V, 89/67 / V: ~***arcă*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Urdă nefiartă bine. **2** (Îf *poșovarcă*) Lapte smântânos.

poșovarcă *sf* vz ***poșovalcă***

poșovăi *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 166 / Pzi: ~*esc* / E: cf srb *pošalivati se*] (Ban) **1** A glumi. **2** (Pex) A minți.

poșoveală *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 166 / V: ~***valâ*** / Pl: ~*eli* / E: cf srb *pošivalka*] (Ban) **1** Totalitate a elementelor din lemn care fixează acoperișul de paie sau de stuf al casei. **2** Fel în care este lucrat acest acoperiș. **3** (Pex) Creștet din paie sau din stuf al casei.

poșovoaică *sf* vz ***poșovaică***

pospeang *sm* vz ***puspan***

poștagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 159 / Pl: ~*ii* / E: ***poștă***[1] + ~*agiu*] (Rar) **1** Diriginte de poștă[1] la țară Si: (înv) *poștamește*r, *poștar* (**2**). **2** Poștaș (**2**).

poștal, ~ă [At: CR (1848) 2[2]/47 / V: ***post~*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***postal***] **1** *a* Care aparține poștei[1] (**2**). **2** *a* Privitor la poștă[1] (**2**). **3** *a* Folosit de poștă[1] (**2**). **4-5** *sm, a* (Șîs *factor* ~) Poștaș (**2**). **6** *a* (Îs) *Pachet* ~ Colet. **7-8** *sf, a* (Șîs *carte* ~*ă*) Bucată de carton de formă dreptunghiulară, cu unele indicații de adresă și francare imprimate pe ea, care se folosește la corespondența scurtă expediată prin poștă[1]. **9** *sm* (Rar; îf *postal*) Poștă[1] (**1**).

poștalaș *sm* [At: ALR SN III, h 874/95 / Pl: ~*i* / E: cf mg *pastálás*] (Reg) Poștaș (**2**).

poștalău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*ăi* / E: ***poștal*** + ~*ău*] (Reg) Poștaș (**2**).

poștalion [At: MILLO, ap. PR. DRAM. 348 / V: (înv) ***posta~*** *sn* / P: ~*li-on* / Pl: ~*i*, ~*oane* / E: rs **почтальон**] (Înv) **1** *sm* Poștaș (**1**). **2** *sn* Vehicul pentru călători, bagaje și corespondență, tras de mai mulți cai, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate Si: *diligență, poștă*[1] (**15**), (îrg) *olac.* **3** *sm* Cal folosit împreună cu alții la un poștalion (**2**). **4** (Pex) Caleașcă. **5-6** Trăsură (mare). **7-8** Căruță (mare).

poștamester *sm* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 264 / V: ***poșteamaister, poștmaister, postmaistor*** / S și: *poșta-meșter* / Pl: ~*i* / E: mg ***postamester,*** ger ***Posmeister***] (Înv) Poștagiu (**1**).

poștar *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: ~*i* / E: ***poștă***[1] + ~*ar*] **1** (Înv) Poștaș (**2**). **2** (Înv) Poștagiu (**1**). **3** (Mun) Persoană care conduce buștenii pe apă și îi dirijează cu țapina ca să nu se îngrămădească la un loc.

poștaș *sm* [At: POLIZU / V: ***postaș*** *sm* / Pl: ~*i* / E: ***poștă***[1] + ~*aș*] **1** (Înv) Surugiu la o căruță sau trăsură de poștă[1] Si: *poștalion* (**1**). **2** Angajat al poștei[1] care duce corespondența la domiciliu Si: *curier, poștar* (**1**), (rar) *poștagiu* (**2**), (reg) *poștalaș, poștalău.*

poștă[1] *sf* [At: (a. 1790) IORGA, S. D. VIII, 110 / V: (îrg) ***postie*** (înv) ***pocită, postă*** / Pl: ~*te*, (rar) ~*ti* / E: rs **почта,** ger ***Post,*** mg ***posta,*** fr ***poste***] **1** (Înv) Serviciu de transport pentru călători și corespondență, folosit mai ales înainte de introducerea căilor ferate Si: (îrg) *olac.* **2** Instituție publică specializată în transportul și distribuirea corespondenței, a coletelor etc. **3** Clădire, sediu al poștei (**2**). **4-6** (Îla) **De ~** Poștal (**1-3**). **7** (Înv; îs) *Căruță de* ~ Poștalion (**2**), mai ales pentru corespondență. **8** (Înv; spc) Loc special amenajat pe parcursul unui drum, unde se găseau vehicule de transport în comun și cai de schimb și unde se putea asigura odihna călătorilor. **9** Unitate de măsură de lungime din trecut care a variat în timp și după regiuni între cca 10 și cca 22 de km. **10** (Pgn) Distanță foarte mare. **11-12** (Îlav) **(Cale) de-o ~** sau **de la o ~** (De) la o distanță relativ mare. **13-14** (Îal) (De sau) până departe. **15** (Înv) Poștalion (**2**). **16** (Reg; îe) **A se duce cu ~ta nemțească** A merge pe jos. **17** (Îs) *Cal de* ~ Cal destinat exclusiv serviciului de transport cu poștalionul sau călare și schimbat la fiecare popas. **18-19** (Înv; îlav) **În cai de ~** Cu ajutorul poștalionului sau cu ajutorul cailor schimbați la fiecare popas. **20-21** (D. oameni; îe) **A fi** (sau **a ajunge** etc.) **cal de ~** (A fi sau) a ajunge să fie extrem de solicitat, de hărțuit cu treburi mărunte. **22** (Îae) A fi obligat să alerge mereu într-o parte și în alta pentru treburi mărunte. **23** Transport de corespondență primită sau expediată în aceeași zi sau într-o perioadă dată. **24** Corespondență. **25** (Pex) Veste. **26** (Reg; îe) **A tăia ~ta cuiva** A împiedica pe cineva de la o acțiune începută ori plănuită. **27** (Îs) *~ta redacției* Rubrică în paginile unei reviste sau ziar, în care se publică răspunsurile la întrebările cititorilor ori se fac aprecieri asupra valorii producției literare trimise de aceștia spre publicare. **28** (Înv) Crainic. **29** Ștafetă. **30** (Fig) Persoană care umblă cu minciuni. **31** (Pex; fig) Intrigă. **32** (Pex; fig) Minciună. **33** (Îe) **A umbla cu ~ta** sau **a aduce** (ori **a purta**) **~ta** A face public un secret. **34** (Îae) A răspândi zvonuri, știri, păreri de la o persoană la alta. **35** (Îae) A face intrigi. **36** (Îlav) **Cu prima ~** sau **cu ~ta următoare** (sau **viitoare**) Cu prima corespondență care urmează să vină sau să plece. **37** Poștaș (**2**). **38** (Pan; îc) **~ta merge** Joc de copii în care jucătorii se așează alături și se lovesc succesiv unul pe altul spunând „poșta merge". **39** Echipă de hamali zilieri folosită la încărcarea vapoarelor acostate la chei. **40** (Mpl) Bucată de hârtie ori frunză unsă cu grăsime sau cu rășină, care se pune pe talpa ori între degetele picioarelor unui om adormit și care se aprinde pentru a-l speria.

poștă[2] *sf* [At: CIHAC, GL. / V: (reg) ***~tie*** / Pl: ~*te* / E: mg ***posta***] (Reg) Poș[2] (**1**).

poștă[3] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*te* / E: ger ***Pfosten***] (Reg) **1** Scândură groasă. **2** Ramă de lemn a ușii. **3** Buștean mai lung din corpul unei plute, de care se leagă cu sârmă pluta care urmează.

poștă[4] *sf* [At: ARVINTE, TERM. 162 / Pl: ~*te* / E: ger ***Posten*** „santinelă"] (Reg) Persoană care supraveghează de pe marginea ulucului desfășurarea muncii de transportare a lemnului tăiat.

poștări [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***poștă***[1] + *-ări*] **1** *vi* (Îvr) A expedia cu poșta[1] (**1**) în toate părțile. **2** *vi* A alerga de colo colo. **3** *vtf* A trimite pe cineva de colo până colo.

poștărie[1] *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 460 / Pl: *~ii* / E: ***poștă***[1] + *-ărie*] **1** (Îvr) Poștărit. **2** (Reg; îs) *Cal de ~* Cal de poștă (**17**).

poștărie[2] *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***poștări*** + *-ie*] (Îvr) Alergătură încoace și încolo Si: (îvr) *poștărire, poștăritură*.

poștărire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***poștări***] (Îvr) Poștărie[2].

poștărit *sn* [At: BARIȚIU, P. A. 385 / Pl: *~uri* / E: ***poștă*** + *-ărit*] (Înv) Corvoadă pe care trebuia s-o îndeplinească țăranii în serviciul de transporturi cu poștalionul (**2**) Si: (îvr) *poștărie*[1] (**1**).

poștăritură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***poștări*** + *-tură*] (Îvr) Poștărie[2].

poștăriță *sf* [At: VARONE, J. R. 66 / Pl: *~țe* / E: ***poștar*** + *-iță*] **1** Funcționară la poștă[1] (**2**). **2** (Spc) Femeie angajată a poștei[1] (**2**) care duce corespondența la domiciliu Si: (rar) *curieră*.

poșteamaister *sm* vz ***poștamester***

poșterholț *s* vz ***pastraholț***

poștie[1] *sf* vz ***poștă***[1]

poștie[2] *sf* vz ***poștă***[2]

poștin *s* [At: PAMFILE, I. C. 48 / V: ***postîn*** / Pl: nct / E: cf *prașcă*[1]] (Buc) Pieptar sau cojoc făcut din piele de calitate inferioară Si: (reg) *proașcă*[1], *poșcalău*.

poștmaister *sm* vz ***poștamester***

poștoc *sn* vz ***puștoc***

poștoroncă *sf* vz ***postoroncă***

puștuță *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 138 / Pl: *~țe* / E: nct] (Orn; reg) Coțofană (*Pica pica*).

poșunar *sn* vz ***buzunar***

poșunăraș *sn* vz ***buzunăraș***

poșuș *sn* vz ***pașuș***

pot *sn* [At: C. PETRESCU, Î. I, 289 / Pl: *~uri* / E: fr ***pot***] Sumă rezultată din mizele strânse într-un tur al unui joc de cărți.

potabil, ~ă *a* [At: APE MIN. 1616 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***potable***, lat ***potabilis***] (D. lichide, mai ales d. apă) Care îndeplinește toate calitățile necesare pentru a putea fi băut.

potabilitate *sfs* [At: DEX / E: fr ***potabilité***] Calitate a apei de a putea fi băută.

potager, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / V: ***~ajer*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***potager***] **1** (D. plante) Folosit ca legumă. **2** (D. terenuri de cultură, grădini) În care se cultivă legume, zarzavat.

potaie *sf* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 210 / P: *~ta-ie* / Pl: *~tăi* / E: nct] **1** (Dep) Câine slab, neîngrijit, jigărit, leneș etc. Si: *cotarlă, javră, jigodie*. **2** (Pgn; dep) Câine. **3** (Reg; dep) Epitet dat unui om nedezvoltat, pipernicit. **4** (Dep) Epitet dat unui om de nimic, netrebnic. **5** (Dep) Epitet dat unui om leneș. **6** (Trs) Dihanie. **7** (Trs) Arătare. **8** (Reg; csc) Haită de câini sau de lupi. **9** (Buc) Cârd.

potajer, ~ă *a* vz ***potager***

potajniță *sf* vz ***pătlagină***

potal *sn* vz ***potol***

potamolog, ~ă *smf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***potamologue***] Specialist în domeniul potamologiei.

potamologie *sfs* [At: DN[2] / E: ***potamologie***] Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare.

potanță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe, ~tănți* / E: cf *potcă*[1]] **1** (Trs) Poznă. **2** (Trs; Mar) Întâmplare neplăcută. **3** (Trs; Mar) Necaz.

potar *sm* vz ***potor***

potas *sn* vz ***potasă***

potasă *sf* [At: CALENDARIU (1814), 174/8 / V: (îrg) ***potaș*** (A și: *potaș*) *sn*, ***potâș*** *sn*, (înv) ***poda~***, ***potas*** *sn*, ***~așă***, ***~aș***e, (reg) ***botâș*** *sn*, ***potuș*** *sn* / S și: *potassă* / Pl: *~se* / E: ger ***Pottasche***, lat ***potassa***, fr ***potasse***] (Chm; înv) **1** Carbonat de potasiu. **2** (Îs) *~ caustică* Hidroxid de potasiu.

potasic, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***potassique***] **1** Care conține potasiu. **2** Pe bază de potasiu. **3** Care derivă din potasiu.

potasiu *sns* [At: I. IONESCU, M. 312 / V: (înv) ***~m*** / E: fr ***potassium***] Element chimic din grupa metalelor alcaline, cu luciu metalic, alb-argintiu și foarte reactiv, care se găsește în natură sub formă de săruri Si: *kaliu*.

potasium *sn* vz ***potasiu***

potaș *sn* vz ***potasă***

potașă *sf* vz ***potasă***

potașe *sf* vz ***potasă***

potatoric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *Potator*, lat *potator* „băutor"] (Liv) **1** Care se referă la băutură. **2** Care se referă la chef.

potă *sf* [At: ALR II, 3733/36 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Noutate.

potăi *v* vz ***potoli***[1]

potânjiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***potâng*** + *-iță*] (Reg) Gaură din spate a opincii, prin care este trecută nojița, spre a fi legată de picior.

potântaș *sn* vz ***patrontaș***

potârnic *sm* vz ***potârnic***

potârnică *sf* vz ***potârniche***

potârniche *sf* vz ***potârniche***

potârnichie *sf* vz ***potârniche***

potâș *sn* vz ***potasă***

potâlnicioară *sf* vz ***pohodnicioară***

potâmpire *sf* [At: COD. VOR. 30/17 / Pl: *~ri* / E: cf *postâmpi*] (Înv) **1** Despărțire. **2** Îndepărtare.

potânc *sn* vz ***potâng***

potândiche *sf* [At: H XVII, 122 / Pl: ? / E: cf *potâng*] (Reg) Parte a plugului de care se agață potângul (**1**).

potâng, ~ă [At: ECONOMIA, 21/17 / V: ***pat~*** *sn*, ***~nc*** *sn*, ***~ting*** *sn* / Pl: (**9-12**) *~uri*, (**1-8, 13-17**) *~i, ~e* / E: slv ***потягъ***, bg dal ***потегн***] **1** *sn* (Pop) Împletitură circulară de nuiele sau lanț, curea etc. care leagă grindeiul plugului de roți sau de cotigă Si: (reg) *chișer, gânj, mâtă*. **2** *sn* (Reg; d. carne; îla) **Ca ~ul** Foarte tare Si: *ațos*. **3** *sn* (Reg; d. oameni; îal) Vânjos. **4** *sn* (Trs; Ban; Olt) Lanț, curea, bucată de fier etc. cu care leagă leuca de loitra carului. **5** *sn* (Reg) Funie (de clopot). **6** *sn* (Trs) Inel de piele care leagă cele două curele ale oglavei. **7** *sn* (Reg) Lemn folosit atunci când se înjugă două rânduri de vite la plug. **8** *sn* (Reg; îf *poting*) Bătătură făcută la ceafa boului din cauza jugului. **9** *a* (Mun) Cocoșat. **10** *a* (Mun) Strâmb. **11** *a* (Mun) Pocit. **12** *a* (Reg) Murdar. **13** *sn* (Buc) Petec de pânză gros, plin de ațe cusute una peste alta, scorțos și negru. **14** *sn* (Reg; îlav) **Negru ca ~ul** Foarte negru. **15** *sn* (Ban; udp „de") Mulțime. **16** *sn* (Ban) Grămadă. **17** *sn* (Trs) Poznă.

potângel *sn* [At: MAT. FOLK. 1471 / Pl: *~ei* / E: ***potâng*** + *-el*] (Gmț; pop) Potâng (**1**) mic.

potângi [At: ȘEZ. III, 85 / V: ***co~, ~nji***, ***potinți*** / Pzi: *~gesc* / E: cf *otânji*] **1** *vt* (Trs; Buc) A coase prost. **2** *vt* (Trs; Buc) A cârpi. **3-4** *vtr* (Mun) A (se) cocoșa. **5** *vt* (Mun) A bate pe cineva foarte rău. **6** *vt* (Mun) A asupri.

potângit, ~ă *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 154 / V: ***co~***, ***podâ~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potângi***] **1** (Reg; îf *podâncit*) Cusut prost. **2** (Reg) Cârpit. **3** (Mun) Cocoșat. **4** (Mun; d. oameni) Bătut foarte rău. **5** (Mun) Asuprit.

potângoi *smi* [At: JAHRESBER. III, 324 / E: ***potâng*** + *-oi*] (Ban) **1** Om mitocan Si: *bădăran*. **2** Slugă. **3** Bătăuș.

potângos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. V, 118 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***potâng*** + *-os*] **1** (Buc) Tare. **2** (Buc) Noduros. **3** (Reg; fig) Supărat.

potânji *v* vz ***potângi***

potânțău *sm, am* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***potanță*** + *-au*] (Reg) **1-2** (Om) lipsit de merite. **3-4** (Om) care se ține mai mult de petreceri.

potânție *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 188 / Pl: *~ii* / E: ***potanță*** + *-ie*] (Reg) Poznă.

potârcă *sf* [At: I. CR. IV, 305 / V: ***protâlcă*** / E: ns cf *potcă, poghircă*] (Dob; Mol) Lucru sau ființă rămasă mică.

potârnac *sm* vz ***păstârnac***

potârnachi *sm* vz ***păstârnac***

potârnechi *sf* vz ***potârniche***

potârnic *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***pătur~***, ***potâr~***, ***potrinic***, ***potroinic***, ***potrunic***, ***potur~*** / Pl: *~ichi* / E: drr ***potârnică***] (Orn) **1** Bărbătuș

al potârnichii (1) Si: (rar) *păturnel*, (reg) *potârnicar*, *potârnichioi*, *potârnichel*, *potârniche* (4). 2 (Reg) Potârniche (1) (*Perdix perdix*).

potârnicar *sm* [At: ALR SN III, h 710/228 / Pl: *~i* / E: ***potârnică*** + *-ar*] (Reg) Potârnic (1).

potârnică *sf* vz ***potârniche***

potârnice *sf* vz ***potârniche***

potârniche *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 365/6 / V: ***pătârnică***, ***pătârnice***, ***pătâ~***, ***pătrân~***, ***pătrânichie***, ***pătrin~***, ***pătrinichie***, ***pătrunică***, ***pătrunice***, ***pătrun~***, ***păturnea***, ***păturnică***, ***păturnice***, ***pătur~***, ***păturnită***, ***pâtârniche***, ***peternică***, ***pitolnică***, ***pitornică***, ***pitornice***, ***piturnică***, ***potârnică***, ***potâr~***, ***potârnichie***, ***~ică***, ***poter~***, ***potirnică***, ***potir~***, ***potrânică***, ***potrân~***, ***potrânichii***, ***potrinică***, ***potrin~***, ***potrinichie***, ***poturnică***, (reg) ***~neche***, ***~ice***, ***~chie***, ***potrânică***, ***potrân~***, ***potrânichie***, ***potrunică topârnică*** / Pl: *~chi*, (rar) *~che* / E: ml ****peturnicula***] **1** (Șîc **~cenușie**, **~dobrogeană**) Pasăre sălbatică, de mărimea unui porumbel, cu penele de culoare brună pe spate, cenușie pe piept, albă pe pântece și cu desen în formă de potcoavă, vânată pentru carnea ei gustoasă Si: (reg) *chirchică*, *fugău*, *găinușă*, *pitpalac*, *pitpalacă*, *potârnic* (2), *tărhiță* (*Perdix perdix*). **2** (Îlav; în legătură cu verbele „a fugi", „a se împrăștia", „a se risipi", „a se răspândi) **Ca ~le** sau **ca (pe) puii de ~** În toate direcțiile. **3** (Înv; îlav) **Ca puii de ~chi** În număr foarte mare. **4** (Orn; reg) Potârnic (1). **5** (Reg; îc) **~de-stâncă** (sau **~de-cleant**) Pasărea *Alectoris glaeca saxatilis*. **6** (Orn; reg; îc) **~de-stepă** Găinușă-de-stepă (*Syrhaptes paradoxus*). **7** (Orn; reg) Prepeliță[1] (*Coturnix coturnix*).

potârnichel *sm* [At: ALR SN III, h 710 / V: ***potrân~*** / Pl: *~ei* / E: ***potârniche*** + *-el*] (Orn; Mun; Dob) Potârnic (1).

potârnichie *sf* vz ***potârniche***

potârnichioi *smi* [At: GR. S. VI, 137 / V: ***pât~*** *sn*, ***păturnicoi*** *sn*, ***pătur~*** *sn*, ***piturnicoi*** *sn*, ***potârnicoi*** *sn* / E: ***potârniche*** + *-oi*] (Orn; reg) Potârnic (1).

potârnicoi *sm* vz ***potârnichioi***

potârnog *sm* [At: CIAUȘANU, V. 190 / Pl: *~ogi* / E: nct] (Olt; Mun) **1** Pumn dat cuiva. **2** Ghiont dat cuiva.

potârnogi *vt* [At: LEXIC REG. II, 16 / Pzi: *~ogesc* / E: ***potârnog***] (Mun; Olt) A lovi cu pumnii.

potbal *sm* vz ***podbal***

potbălaș *sm* [At: BÂRLEA, C. P. 169 / Pl: *~i* / E: ***podbal*** + *-aș*] **1-18** (Reg; șhp) Podbal (**1-9**) (mic).

potbeal *sm* vz ***podbal***

potcafiu *sn* vz ***potcap***

potcales, ***~ă*** *a* [At: LB / V: ***~călеș*** / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *potcă*] (Îrg) **1** Arțăgos. **2** Cicălitor. **3** Intrigant.

potcan *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: mg ***patkány***] (Zlg; Trs) Șobolan (*Rattus norvegicus*).

potcap *sm* [At: KLEIN, D. 403 / V: (îrg) ***~iu***, (reg) ***~cape***, ***~afiu***, ***pocapciu*** *sn* / Pl: *~uri* / E: slv ***подъкапъ***] **1** Acoperământ pentru cap, de formă cilindrică, înalt și fără boruri purtat de preoții și călugării ortodocși Si: (îrg) *potcapoc* (**1**). **2** (Rar; îlv) **A pune ~ul în cap** A se călugări. **3** (Rar; îe) **A pune ~ul în par** A fugi de la mănăstire. **4** (Rar; îae) A părăsi viața monahală. **5** (Îc) **~ul-călugărului** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu rădăcină oblică-trunghiulară, tulpina terminată într-un singur capitul, frunze lanceolate, dințate sau penate, dispuse în rozetă bazală, flori galbene așezate pe două rânduri și fructe achene striate (*Leontodon hispidus*). **6** (Reg; îf *potcafiu*) Calotă de pălărie. **7** (Reg; îf *potcape*) Cască militară. **8** (Reg) Rugăciune sau text din Evanghelie citit de preot în timp ce este dus mortul la biserică.

potcapăc *sn* vz ***potcapoc***

potcapcier *sm* vz ***potcapier***

potcape *sn* vz ***potcapoc***

potcapic *sn* vz ***potcapoc***

potcapier *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~pcier*** / P: *~pi-er* / Pl: *~i* / E: ***potcap*** + *-ier*] Persoană care confecționează sau vinde potcapuri (**1**) Si: (îvr) *potcapigiu*.

potcapierie *sf* [At: POLIZU / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: ***potcapier*** + *-ie*] (Îdt) **1-2** Atelier în care (se confecționau sau) se vindeau potcapuri (**1**).

potcapigiu *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***potcap*** + *-(i)giu*] (Îvr) Potcapier.

potcapit *sn* vz ***potcapoc***

potcapiu *sn* vz ***potcap***

potcapoc *sn* [At: PRAV. 297 / V: (înv) ***podcapăc***, ***podcapec***, ***podcapoc***, ***~păc***, ***~pec***, (reg) ***~pic***, ***~pit*** / Pl: *~oce* / E: slv ***подъкапокъ***] (Îrg) **1** Potcap (**1**). **2** (Bot; reg; îc) **Potcapicul-popii** Păpălău (*Physalis alkekengi*). **3** (Fig; îf *potcapic*) Post[1] (**1**) de preot.

potcar *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 146 / Pl: *~i* / E: ***potcă***[1] + *-ar*] (În superstiții) Duh rău care ar provoca deochiul Si: (reg) *potcă* (**11**).

potcaș, ***~ă*** [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: ***potcă***[1] + *-aș*] (Reg) **1-2** *sm*, *a* (Om) certăreț. **3-4** *smf*, *a* (Om) cicălitor. **5-6** *smf*, *a* (Om) intrigant. **7-8** *smf*, *a* (Om) viclean. **9-10** *smf*, *a* (Om) șarlatan. **11-12** *smf*, *a* (Om) care face glume. **13-14** *smf*, *a* (Om) căruia îi plac glumele. **15-16** *smf*, *a* (Om) poznaș. **17** *a* (D. oameni) Lipsit de energie Si: *moale*[1], *neputincios*.

potcă[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~tci* / E: slv ***потъка***] **1** (Pop) Ceartă. **2** (Pop) Scandal. **3** (Pop) Supărare. **4** (Pop) Necaz. **5** (Pop; d. oameni; îla) **De ~** Arțăgos. **6** (Pop; îe) **A da de ~** A avea de suportat necazuri. **7** (Pop; îae) A i se întâmpla ceva neplăcut. **8** (În superstiții) Deochi. **9** (În superstiții) Boală provocată de deochi, cu manifestări diverse precum dureri de cap, hemoragie nazală, umflături, paralizie. **10** (Pop) Descântec, vrajă, destinate să aducă sau să alunge deochiul. **11** (Reg) Potcar. **12-14** (Pop; dep cu determinări în genitiv) Persoană (nedezvoltată din punct de vedere fizic), (urâtă sau) schiloadă Si: *pocitanie*, *pocitură*[1]. **15** (Reg; pex; dep) Persoană fără caracter. **16** (Reg) Copil neastâmpărat, rău. **17** (Reg; îc) **~ca-pădurii** Muma-pădurii. **18** (Ban; spc) Diavol. **19** (Înv; reg; euf) Organ genital feminin, la oameni și la animale. **20** (Mun; îc) **D-a ~ca** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

potcă[2] *sf* vz ***pocie***[1]

potcăleș, ***~ă*** *a* vz ***potcales***

potci *v* vz ***poci***[1]

potcioi *sm* vz ***potcoi***[1]

potcirc *sf* vz ***pocire***

potcit, ***~ă*** *a* vz ***pocit***[2]

potcitură *sf* vz ***pocitură***[1]

potcoaica *sf* [At: ȘEZ. V, 146 / Pl: *~ce* / E: ***potcă***[1] + *-oaică*] **1-2** (Reg; în descântece; șdp) Potcoaie (**1-2**).

potcoavă *sf* [At: NECULCE, L. 190 / V: (reg) ***porc~*** / Pl: *~ve* / E: bg ***подкова*** cf srb *potkova*, ucr *підкова*] **1** Piesă de oțel de forma unui semicerc, care se fixează cu cuie pe copitele unor animale, în special ale cailor, pentru a le proteja. **2** (Îlav) **În ~** În formă de semicerc. **3** (Pfm; îe) **A umbla după** (sau **a căuta**, **a căuta să scoată**) **~ve de** (ori, reg; **după la**) **cai morți** sau **a umbla** (ori **a porni după** sau **a căuta**) **cai morți să le iei ~vele** A-și pierde vremea cu lucruri fără rost, fără importanță sau imposibil de găsit. **4** (Îls) **~ve de cai morți** Lucruri fără valoare. **5** (Îal) Himeră. **6** (Pfm; îe) **A-și lepăda ~vele** sau **a sta să-i pice** (sau **a-i suna**) **cuiva ~vele** sau **i-a tras ~vele** A fi pe moarte. **7** (Îae) A muri. **8** (Reg; îe) **A-i rămâne cuiva ~vele** A sărăci cu totul. **9** (Îe) **A cumpărat ~vele, mai are să cumpere calul** Se spune despre cineva care a făcut o investiție insuficientă și inutilă. **10** Piesă asemănătoare cu potcoava (**1**), care se fixează pe marginea posterioară a tocului unor obiecte de încălțăminte, pentru a evita tocirea lui sau pentru a ajuta la mersul pe suprafețe alunecoase. **11** (Rar; îe) **A se duce de nu-i mai vezi ~vele** A pleca foarte repede. **12** Placă de fier, folosită mai ales de muncitorii forestieri, prevăzută cu colți ascuțiți în partea inferioară, care se prinde cu curele sau cu frânghii de talpa încălțămintei, pentru ca aceasta să nu alunece Si: (reg) *mâță*. **13** Obiect sau parte a unui obiect în formă de potcoavă (**1**). **14** Construcție sau parte a unei construcții în formă de potcoavă (**1**). **15** (Rar; spc) Cârnați de forma unei potcoave (**1**). **16** (Trs) Literă chirilică. **17** (Trs; îla) **Cu ~** Chirilic.

potcogi *v* vz ***potcovi***

potcoi[1], ~oaie *smf* [At: ȘEZ. III, 136 / V: ***~cioi*** *sm* / Pl: *~*, *~oaie* / E: ***potcă[1]*** + *-oi*] **1-2** (Reg; în descântece; șdp) Potcă (**11**) (cu mare putere malefică) Si: *potcoaică* (**1-2**), *potculeasă* (**1-2**).

potcoi[2] *v* vz ***potcovi***

potcomor *sm* vz ***podcomor***

potcovală *sf* vz ***potcoveală***

potcovan *sm* [At: ALR I, 1917/85 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Liliac (*Syringa vulgaris*).

potcovar [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 44/11 / V: (reg) ***~ver*** *sn* / Pl: (**1-3**) *~i*, (**4-5**) *~e* / E: ***potcoavă*** + *-ar*] **1** *sm* Meseriaș care face potcoave (**1**) Si: (îvr) *potcovitoriu* (**1**). **2** *sm* Meseriaș care potcovește (**1**) animalele de tracțiune Si: (îrg) *nalbant*, (îvr) *potcovitoriu* (**2**). **3** *sm* (Pgn) Fierar. **4** *sn* (Reg; îf *potcover*) Ciocan mic pentru potcovit. **5** *sn* (Rar) Toc de piele cu uneltele necesare pentru potcovit, care se atârnă la șa.

potcovărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***potcovar*** + *-ie*] **1-2** Atelier, fierărie (unde se fac potcoave (**1**) și unde se potcovesc (**1**) animalele de tracțiune. **3-4** Meserie a potcovarului (**1-2**).

potcoveală *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~vală*** / Pl: *~eli* / E: ***potcovi*** + *-eală*] (Rar) **1** Potcovire (**1**). **2** (Fig) Păcăleală.

potcover *sn* vz ***potcovar***

potcovi [At: URECHE, ap. LET. I, 160/16 / V: (reg) ***porc~***, ***~ogi***, ***~coi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***potcoavă***] **1** *vt* A bate potcoave (**1**) animalelor de tracțiune Si: (reg) *a pândăci*. **2** *vrp* (Formulă ori formule de introducere la basme; îe) **De** (sau **pe**) **când se ~vea puricele** (**la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier**) Foarte demult. **3** *vrp* (Îae) Niciodată. **4** *vt* (Rar) A fixa potcoave (**9**) pe încălțăminte. **5** *vt* (Fig; fam) A încărca pe cineva cu un lucru de care nu are nevoie. **6** *vt* A da cuiva o sarcină care nu-l interesează și care obosește. **7** *vt* (Pex) A păcăli. **8** *vt* A face pe cineva, printr-o măsură represivă, să se comporte din nou cum trebuie. **9** *vt* (Pex) A bate tare, zdravăn pe cineva.

potcovire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***potcovi***] **1** Punere de potcoave (**1**) unui animal de tracțiune Si: *potcovit[1]* (**1**), (rar) *potcoveală* (**1**). **2** (Rar) Fixare de potcoave (**10**) pe un obiect de încălțăminte Si: *potcovit[1]* (**2**). **3** (Fig) Încărcare a cuiva cu un lucru de care nu are nevoie Si: *potcovit[1]* (**3**). **4-5** (Fig) Încărcare a cuiva cu o sarcină (care nu îl interesează sau) care îl obosește Si: *potcovit[1]* (**4-5**).

potcovit[1] *sn* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 132/27 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***potcovi***] **1-5** Potcovire (**1-5**).

potcovit[2], ~ă *a* [At: LB / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***potcovi***] **1** (D. animale de tracțiune) Care are potcoave (**1**). **2** (Rar; îe) **A merge ca un purice** ~ A merge foarte încet. **3** (D. încălțăminte) Cu potcoave (**9**) la tocuri. **4** (Fig; d. oameni) Încărcat cu un lucru de care nu are nevoie. **5-6** (Fig; d. oameni) Căruia i s-a dat o sarcină (care nu-l interesează și) îl obosește. **7** (Fig; d. oameni) Păcălit.

potcovitoriu *sm* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***potcovi*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Potcovar (**1-2**).

potcoviță *sf* [At: LEXIC REG. II, 71 / Pl: *~țe* / E: ***potcoavă*** + *-iță*] (Mun) Șină de fier subțire sau fier laminat din care se fac potcoave (**1**) sau cercuri la butucii roților de car.

potcovoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***potcovar*** + *-easă*] (Îvr) **1-2** Soție a potcovarului (**1-2**).

potculeasă *sf* [At: I. CR. VII, 88 / Pl: *~se* / E: ***potcă[1]*** + *-uleasă*] **1-2** (Mol; în descântece; șdp) Potcoaie (**1-2**).

potea[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 256 / Pl: *~ele* / E: cf *potecă*] (Reg) Potecă (**1**).

potea[2] *ss* [At: PAȘCA, GL. / E: mg ***potya***] (Trs) **1** (Îlav) **De-a ~** Pe degeaba Si: *gratis*. **2** (Trs; îe) **A umbla de-a ~** A-și pierde vremea degeaba.

potea[3] *v* vz ***putea***

poteacă *sf* vz ***potecă***

poteahău *s* [At: GLOSAR REG. / Pl: nct / E: ns cf ucr dal *пуодтягач*] (Reg; rar) Dispozitiv la războiul de țesut, la stative, care ține sulul strâns și pânza întinsă.

potec *sn* vz ***potecă***

potecaș [At: (a. 1811) DOC. EC. 128 / Pl: *~i* / E: ***potecă*** + *-aș*] **1** *sm* (În Țara Românească) Locuitor din satele grănicerești cu misiunea de a supraveghea potecile, regiunile de la graniță etc. aflate între două puncte apărate de soldați Si: *grănicer*, *plăieș*. **2** *a* (Buc; d. cai) Care poate să urce potecile de munte.

potecă *sf* [At: (a. 1563) CUV. D. BĂTR. I, 248 / V: (reg) ***~eacă***, (îrg) ***potec*** *sn*, ***~eică***, ***potic*** *sn*, (îvp) ***~tică***, ***put~*** / Pl: *~eci*, (reg) *~ece* / E: bg ***пътека***] **1** Drum îngust de țară, de munte, în pădure etc., pe care se poate merge numai pe jos Si: *cărare*, (reg) *ponâie*, *potea[1]*. **2** (Pgn) Drum. **3** (Înv; pex) Trecătoare. **4** (Înv) Defileu. **5** (Îlav) **Pe toate ~ecile** Peste tot Si: *pretutindeni*. **6** (Îrg; îe) **A păzi** (sau **a ține**) **~ca cuiva** A păndi pe cineva pentru a-i face un rău. **7** (Reg; îe) **A ști toate ~ecile** A ști foarte bine un lucru. **8** (Reg; îe) **A-i ști ~ecile** A cunoaște secretele cuiva. **9** (Reg; îe) **A aduce pe cineva la ~** A convinge pe cineva să nu mai greșească, să se îndrepte. **10** (Îe) **A merge** (sau **a umbla**) pe două (sau **pe zece**) **~eci** A fi foarte beat. **11** (Reg; îe) **A nu-și vedea ~ca** A fi foarte supărat. **12** (Reg; îe) **A i se scurta cuiva ~** A nu-i mai lăsa cuiva libertatea să facă orice. **13-14** (Reg; îe) **A se strânge după ~eci** sau **a i se strânge ~ecile** (A nu mai umbla sau) a face pe cineva să nu mai umble fără rost. **15** (Reg; îe) **A umbla ca pe o ~** A umbla cu sfială, cu teamă sau cu greutate. **16** (Reg; îe) **A-și căuta ~cul** A se duce acolo unde are treabă. **17** (Reg; îae) A-și vedea de drum. **18** (Reg; îae) A fugi. **19** (Reg; îlv) **A-și lua ~ca** A pleca. **20** (Reg; îe) **I-a adunat Dumnezeu ~ecile** Se spune despre cineva care a murit. **21** Loc de trecere printre oameni. **22** (Pex) Pârtie. **23** (Reg; îf *potic*) Pripor.

potecea *sf* [At: PANN, P. V. I, 102/10 / V: ***~ticea*** / Pl: *~ele* / E: ***potecă*** + *-ea*] **1-12** (Pop; șhp) Potecuță (**1-12**). **13** (Reg; îe) **A lua ~ua înapoi** A se întoarce de unde a venit.

potecni *v* vz ***poticni***

potecuță *sf* [At: PANN, P. V. III, 60/16 / V: (reg) ***~teic~***, ***~tic~*** / Pl: *~țe* / E: ***potecă*** + *-uță*] **1-12** (Șhp) Potecă (**1-4, 22-23**) (mică) Si: (pop) *potecea* (**1-12**). **13** (Reg; îe) **A-și lua ~ța (casei)** A se întoarce acasă.

poteg *sn* vz ***potegă***

potegaci *sn* vz ***potigari***

potegă *sf* [At: ALRM SN I, h 229 / V: ***~eg*** *sn*, ***~glă*** / Pl: *~ege* / E: srb ***potega***] (Ban; Trs) Lamă la car sau la căruță.

potegla *sf* vz ***potegă***

poteică *sf* vz ***potecă***

poteicuță *sf* vz ***potecuță***

poten *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ***Potain***] (Med) Aparat pentru extras lichid pleural în cazuri de pleurezie.

potent, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 206 / V: ***~e***, ***~tinte***, ***putinte*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: lat ***potens, -ntis***, it ***potente***] **1** (Înv; liv; d. țări, organizații, popoare etc.) Înzestrat cu o mare putere economică, politică, militară etc. **2** (Înv; liv; d. oameni, organizații social-politice etc.) Care se impun prin autoritate, influență etc. **3** (Înv; îf *potinte*) Răsunător. **4** (Înv; liv; d. oameni) Capabil să facă ceva. **5** (Înv; liv; d. ființe) Care are o mare forță fizică. **6** (D. bărbați) Viril.

potentat *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 103/26 / Pl: *~ați* / E: lat ***potentatus***, fr ***potentat***, ger ***Potentat***] **1** (Înv) Trimis al cerului pe pământ. **2** Șef al unui (mare) stat care are suveranitate absolută Si: *autocrat*, *despot*. **3** (Pgn) Persoană care exercită o putere despotică, tiranică. **4** (Pex) Om puternic, influent, datorită bogăției, poziției sociale etc.

potentație *sf* [At: MICU, ap. CONTRIBUȚII, III, 121 / Pl: *~ii* / E: lat ***potentatia***] (Jur; Trs; înv) Violență.

potente *a* vz ***potent***

potenteu [At: LEXIC REG. 84 / E: ns cf *pocânzeu[1]*] (Reg) **1** *sms* Tânăr însărcinat, la nunțile țărănești, cu supravegherea miresei, începând cu ziua dinaintea nunții și până la sfârșitul ei Si: *pocânzeu[1]*. **2** *av* (Îe) **A se ține ~ de cineva** A fi tot timpul după cineva.

potența [At: CARAGIALE, O. III, 68 / V: (îvr) ***~ția*** / Pzi: *~țez* / E: ***potență***] **1-2** *vtr* (A face să dobândească sau) a dobândi o amploare mai mare, o intensitate, o forță, o putere mai ridicată, o precizie, o delimitare

etc. mai accentuată Si: *a (se) amplifica, a (se) intensifica, a (se) întări, a (se) lărgi, a (se) mări.* **3** *vt* (Mat; nob) A înmulți un număr cu el însuși. **4** *vt* (Mat; nob) A ridica la o putere.

potențare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 47 / Pl: *~țări* / E: ***potența***] **1-4** Dobândire (a unei precizii,) (a unei intensități,) (a unei amplori sau) a unei puteri mai mari. **5** (Mat; nob) Ridicare a unui număr la putere.

potențat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 14 / V: (rar) ***~țiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***potența***] **1-4** Care a dobândit (o amploare mai mare,) (o intensitate,) (o putere, o forță mai ridicată sau) o precizie, o delimitare etc. mai accentuată. **5** (Mat; nob; d. un număr) Ridicat la o putere.

potență *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 255 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: lat ***potentia***, it ***potenza***] **1** (Liv) Putere (**1**). **2** (Pex) Posibilitate de dezvoltare, de afirmare. **3** Virilitate. **4** (Înv) Abuz de putere. **5** (Înv) Act de violență. **6** (Înv; pex) Violență. **7** (Îvr) Jurisdicție. **8** (Mat; înv) Putere.

potenția *v* vz ***potența***

potențial, ~ă [At: PONI, F. 204 / P: *~ți-al* / Pl: (**13-15, 17-19**) *~i, ~e*, (**1-12**) *~e* / E: fr ***potentiel***] **1** *sn* Mărime asociată unui sistem fizic, a cărei variație în spațiu și timp permite caracterizarea și determinarea unui câmp fizic sau a unei variații de energie. **2** *sn* Funcție asociată unui câmp fizic, dependentă de coordonatele de poziție, care servește la obținerea prin derivare a intensității câmpului fizic respectiv. **3** *sn* (Fiz; îs) *~ electric* Mărime a cărei variație caracterizează câmpul electric. **4** *sn* (Fiz; Chm; îs) *~ de electrod* Diferență de potențial (**1**) dintre un metal și o soluție electrolitică în contact cu metalul. **5** *sn* (Fiz; Chm; îs) *~ de ionizare* Diferență de potențial (**1**) necesară accelerării unui electron astfel încât, prin ciocnirea cu un atom sau cu o moleculă, să provoace ionizarea acestuia. **6** *sn* (Ast; îs) *~ terestru* Geopotențial. **7** *sn* (Blg; îs) *~ de înmulțire* Capacitate a unor organisme vegetale sau animale de a fi foarte prolifice. **8** *sn* (Urmat de determinări care arată domeniul, felul) Capacitate de muncă, de producție, de acțiune. **9** *sn* Randament calitativ și cantitativ al unei munci. **10** *sn* (Pex) Nivel. **11** *sn* Forță. **12** *sn* (Îs) *~ de război* Capacitate militară a unui stat. **13** *a* Care are în sine toate condițiile pentru realizare. **14** *a* Care există în mod virtual, ca posibilitate. **15** *a* (Îs) *Energie ~ă* Energie pe care o poate dezvolta un corp aflat în mișcare liberă din poziția în care se află până la un nivel de referință. **16** *av* În mod virtual. **17** *a* (Grm; d. moduri, propoziții etc.) Care prezintă o acțiune ca posibilă fără să precizeze dacă se realizează sau nu. **18** *a* (Grm; d. moduri, propoziții etc.) Care exprimă o posibilitate. **19** *a* (Rar; d. moduri) Prezumtiv.

potențialitate *sf* [At: CADE / P: *~ți-a~* / Pl: (rar) *~ăți* / E: fr ***potentialité***] (Rar) **1** Caracter a ceea ce există în mod virtual, ca posibilitate. **2** Calitate a ceea ce există ca posibilitate.

potențializa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***potentialiser***] A face să crească acțiunea unui medicament prin altul care este lipsit de acțiunea respectivă.

potențializare [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***potențializa***] Creștere a acțiunii unui medicament prin altul care este lipsit de acțiunea respectivă.

potențiat, ~ă *a* vz ***potențat***

potenție *sf* vz ***potență***

potențiometrie *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***potentiométrie***] Metodă de analiză chimică cantitativă, care folosește ca indicator pentru observarea sfârșitului reacției, variația potențialului electric al unui electrod cufundat în soluția de analizat Si: *electrometrie.*

potențiometru *sn* [At: NOM. MIN. I, 43 / P: *~ți-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***potentiomètre***] **1** Aparat pentru măsurarea tensiunii electromotoare a pilelor galvanice prin metoda compensației Si: *compensator.* **2** Montaj alcătuit dintr-un reostat sau rezistor folosit pentru divizarea tensiunii electrice. **3** Reostat care intră în componența unui potențiometru (**2**).

poteraș [At: (a. 1820) URICARIUL IV, 218/14 / V: (îvr) ***~tir~***, (reg) ***~reaș*** *sn*, ***~reșe*** *snp*, ***~tireș*** *smn* / Pl: (**1-4, 6**) *~i*, (**5-9**) *~e* / E: ***poteră*** + *-aș*] **1** *sm* Persoană înarmată care făcea parte dintr-o poteră (**1**) Si: *nefer.* **2** *sm* (Buc; Dob) Gonaci la vânătoare. **3** *sm* (Reg; hip; îf *potireș*) Copil strengar. **4** *sm* (Reg) Arac cu capetele ramificate în formă de „V", care susține vița de vie încărcată cu struguri. **5** *sn* (Reg; îf *potereaș*) Țăruș pe care se leagă funia cu care se prinponește un cal Si: *pripon*, (reg) *stănog.* **6** *smn* (Reg) Rădăcini și parte de jos a tulpinii plantelor de cultură rămase în pământ după secerat sau după tăiatul porumbului. **7** *sn* (Reg; îf *potiraș*) Lăstar crescut din rădăcina pomilor. **8** *sn* (Reg; îf *potireș*) Lemn mic. **9** *sn* (Reg) Om foarte mic, scund.

poteră *sf* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. VIII, 114 / V: (îrg) ***~tină***, (reg) ***~re*** / Pl: *~re, ~ri* / E: bg ***потера***] **1** (Înv) Ceată, grup organizat, detașament de oameni înarmați, mai ales de arnăuți, care aveau misiunea de a urmări și de a prinde răufăcătorii, haiducii etc. **2** (Reg; îe) **A face o ~** (sau **a pleca în ~tină**) A face cercetări pentru prinderea hoților. **3** (Mol; îcs) *De-a hoții și ~ra* Joc de copii în care unii, numiți hoți, se ascund, iar ceilalți, numiți potera, trebuie să-i caute și să-i prindă. **4** (Reg) Herghelie de cai. **5** (Reg) Haită de lupi.

potere[1] *sf* vz ***poteră***

potere[2] *sf* vz ***putere***

potereaș *sn* vz ***poteraș***

potereșe *snp* vz ***poteraș***

poteri *vt* [At: VAIDA / V: ***~tiri*** / Pzi: *~resc* / E: ***poteră***] (Trs) **1** A izgoni pe cineva. **2** A fugări pe cineva.

poterie *sfs* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 85 / E: fr ***poterie***] (Rar; csc) Olărie[2].

poterime *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~mi* / E: ***poteră*** + *-ime*] (Reg; csc) Mulțime de poterași (**1**).

poteriță *sf* [At: SEVASTOS, C. 299 / Pl: *~țe* / E: ***poteră*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Poteră (**1**) (mică).

poternă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***poterne***] (Cns) **1** Poartă secretă a fortificațiilor castelelor, care dădea spre șanțul împrejmuitor. **2** Galerie subterană.

poternic, ~ă *a* ***puternic***

poterniche *sf* vz ***potârniche***

poterși *smp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *poteraș*] (Reg) Stâlp de susținere din lemn.

potestate *sf* [At: LAURIAN, M. III, 90/3 / Pl: (îvr) *~tăți* / E: lat ***potestas, -atis***] (Ltî) **1** Putere. **2** (Îs) *~ legislativă* (sau *legiuitivă*) Putere legislativă. **3** (Îs) *~ publică* Putere de stat.

potestativ, ~ă *a* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***potestatif***] **1** (Jur; rar) Care depinde de voința uneia dintre părțile contractate. **2** (Jur; rar) Care nu se perfectează dacă se opune una dintre părțile contractate. **3** (Îs) *Condițiune ~ă* Condiție de care depinde încheierea și respectarea unei convenții.

potgalț *s* [At: CIHAC, II, 281 / Pl: nct / E: cf rs *подгалстучник*] (Înv) Guler cu multe crețuri, cute.

potghiaz *sn* vz ***poghiaz***

potgorean, ~ă *a* vz ***podgorean***

potgorie *sf* vz ***podgorie***

pothornită *sf* vz ***podhornită***

potic *sn* vz ***potecă***

poticală[1] *sf* [At: URECHE, L. 68 / Pl: *~le* / E: cf *poticni*] **1** (Îvp) Întâmplare neașteptată și neplăcută Si: *bucluc, neajuns[1], necaz, supărare.* **2** (Îvp) Obstacol în calea realizării. **3** (Înv) Înfrângere în lupte armate.

poticală[2] *sf* vz ***potricală[1]***

poticar *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 376 / V: ***pâti~*** / Pl: *~i* / E: ***potică[2]*** + *-ar*] (Ban; Trs) Farmacist.

poticarașită *sf* [At: TEAHA, C. N. 256 / Pl: *~țe* / E: ***poticaraș*** + *-iță*] (Trs) Farmacistă.

poticaraș *sm* [At: I. PAȘCA, M. 546 / V: ***paticariș, pâticareș, ~reș, ~riș, ~roș, ~căraș, ~tricaraș*** / Pl: *~i* / E: mg ***potikarus***] (Îvr) Farmacist.

poticareș *sm* vz ***poticaraș***

poticariș *sm* vz ***poticaraș***

poticaroș *sm* vz ***poticaraș***

poticaș[1] *sm* [At: ALR II/I, h 112/95 / Pl: *~i* / E: ***potică[2]*** + *-aș*] (Reg) Farmacist.

poticaș² *sn* vz ***potigaci***

potică¹ *sf* [At: VAIDA, CHEST. II, 101/385 / Pl: ~*ici* / E: mg ***patics***] (Mgm; Trs) Gard de nuiele, care servește la construcția pereților la casele țărănești.

potică² *sf* [At: CLEMENS, ap. DLR / V: ***pât~*** / Pl: ~*ici* / E: mg ***patika***] (Trs) **1** Farmacie. **2** (Pex) Medicamente cumpărate dintr-o farmacie.

potică³ *sf* vz ***potecă***

poticăli [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 211ᵛ/22 / Pzi: ~*lesc* / E: ***poticală¹***] (Îvr) **1** *vt* A abate de la comportarea cinstită, morală Si: *a amăgi, a corupe*. **2** *vt* A înșela. **3** *vt* A copleși. **4** *vt* A încărca. **5** *vt* A pedepsi. **6** *vr* A se pune în pericol Si: *a se expune*.

poticălit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 212ᵛ/10 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***poticăli***] (Îvr) **1** Care a fost abătut de la calea cea dreaptă Si: *amăgit, corupt*. **2** Înșelat. **3** Copleșit. **4** Încărcat. **5** Pedepsit. **6** Expus pericolului.

poticăni *v* vz ***poticni***

poticaraș *sm* vz ***poticaraș***

poticărită *sf* [At: ALR II/I, MN 56, 4172/228 / V: ***pât~*** / Pl: ~*te* / E: ***poticar*** + *-ită*] (Trs; Ban) **1** Farmacistă. **2** Soție a farmacistului.

poticea *sf* vz ***potecea***

potici *sfp* [At: LEXIC REG. 106 / E: ns cf *potică³*] (Buc) Flori de câmp.

poticnă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ne* / E: pvb ***poticni***] (Îvr) **1** Obstacol. **2** Dispută. **3** Scandal.

poticneală *sf* [At: CORESI, L. 307/10 / Pl: ~*eli* / E: ***poticni*** + *-eală*] **1** Împiedicare. **2** (Reg) Șchiopătare. **3** (Înv; fig) Vină. **4** (Înv; fig) Greșeală. **5** (Înv; fig) Păcat.

poticni [At: CORESI, EV. 95 / V: (îvp) ~***gni***, (înv) ~***căni***, ~***tecni*** / Pzi: ~*nesc* / E: slv ***потъкнѫти***] **1-2** *vri* A face o mișcare, un pas greșit. **3-4** *vri* A se lovi cu picioarele de ceva sau de cineva și a-și pierde pentru o clipă echilibrul Si: *a se împiedica*. **5-6** *vri* A fi nesigur în mers. **7-8** *vri* A fi nevoit să se oprească. **9-10** *vri* A nu putea merge mai departe din cauza unui obstacol, a unui impediment. **11-12** *vrtf* (A se opri sau) a face să se oprească brusc. **13** *vr* (Rar) A cădea. **14** *vr* (Rar) A se răsturna. **15** *vr* (Pop) A șchiopăta. **16-17** *vtr* (Înv) A (se) lovi. **18** *vr* (Înv; fig) A se abate de la calea morală, dreaptă, de la buna comportare. **19** *vt* (Buc) A pedepsi aspru pe cineva. **20** *vr* (Reg; d. obiecte care au de obicei poziție verticală) A se lăsa într-o parte Si: *a se apleca, a se înclina*. **21** *vi* (Îvr) A dovedi. **22** *vr* A pronunța cu greutate cuvintele. **23** *vr* A vorbi cu greutate, cu întreruperi.

poticnire *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 51/31 / V: (înv) ~***ign~*** / Pl: ~*ri* / E: ***poticni***] **1** Împiedicare. **2** (Înv; îs) *Piatră de* ~ sau *piatra ~i* Dificultate. **3** (Înv; îas) Necaz. **4** Nesiguranță în mers Si: *poticnit¹* (**2**). **5** Oprire bruscă Si: *poticnit¹* (**3**). **6** (Rar) Cădere. **7** (Pop) Șchiopătare. **8** (Înv) Lovire. **9** (Înv; fig) Abatere de la calea dreaptă, morală. **10** Pronunțare cu greutate a cuvintelor.

poticnit¹ *sn* [At: DEX / Pl: (rar) ~*uri* / E: ***poticni***] **1** Împiedicare. **2-3** Poticnire (**4-5**). **4** Cădere. **5** (Pop) Șchiopătare. **6** Lovire.

poticnit², ~ă *a* [At: LB / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***poticni***] **1** Care se împiedică. **2** (D. mers) Nesigur. **3** (Fig; d. vorbe, vorbire etc.) Spus, articulat cu greutate, cu întreruperi. **4** (Fig; rar; d. oameni) Neajutorat.

poticnitor, ~oare *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 19/11 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***poticni*** + *-tor*] (Îvr) **1** Care se împiedică. **2** (D. mers) Nesigur.

poticnitură *sf* [At: CORESI, L. 253/16 / Pl: ~*ri* / E: ***poticni*** + *-tură*] (Înv) **1** Împiedicare. **2** (Îs) *Piatră de* ~ Dificultate. **3** (Îas) Necaz.

poticuță *sf* vz ***potecuță***

potigaci *sn* [At: ANTIPA, P. 299 / V: ~***aș***, ~***icaș***, ***poteg~*** / Pl: ~*ace* / E: rs ***потягач***] (Pes) **1** (Dob) Nuia (scurtă) de care este legată sfoara undiței sau care fixează vârșa ori vintilul pe fundul apei Si: (reg) *coidac*. **2** (Reg) Prăjină înfiptă în pământ, pe care se atârnă la uscat vârșele.

potigaș *sn* vz ***potigaci***

potigni *v* vz ***potlcni***

potignire *sf* vz ***poticnire***

potiheci *sn* vz ***pochiheci***

potihnic *sm* vz ***popilnic***

potilar *sn* vz ***potilat***

potilat *sn* [At: PO 275 / V: (înv) ***pătelat***, ***pât~***, ***potiolat***, (reg) ***poft~ potilar*** / Pl: ~*e*, (rar, *sm*) ~*ați* / E: mg ***potylolat***] (Reg) Pânză subțire sau voal pe care, de obicei, îl poartă pe cap femeile tinere de la țară și miresele.

potilățel *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ***potilat*** + *-el*] (Atm; Trs) Diafragmă.

potilică *sf* [At: PAMFILE, CER. 140 / Pl: ? / E: cf *potcă¹*] (Pop) Fată potrivită pentru cineva.

potină *sf* vz ***putină***

potineu *sm* [At: PAMFILE, A. R. 38 / Pl: ~*ei* / E: nct] (Pop) **1** Parte a plugului, de formă triunghiulară, așezată peste podul osiei, pe care se reazemă grindeiul Si: (reg) *broască*. **2** Bucată de lemn la roțile plugului, pe care se așază grâul.

potinga *sn* vz ***potânga***

potinji *v* vz ***potângi***

potinog *sm* [At: DR. V, 221 / Pl: ~*ogi* / E: ns cf *cotonog, poticni*] (Reg) Cal care se împiedică de pietre.

potinojie *sf* vz ***podnog***

potinte *a* vz ***potent***

potinteică *sf* vz ***pocânzeică***

potinteu¹ [At: PAMFILE, A. R. 34 / Pl: (**1-3**) ~*eie* / E: nct] (Reg) **1** *sn* Lemn scurt, fix, care depărtează cormana de coarnele plugului. 2 *sn* (Îf *potinteie*) Lemn care sprijină alt lemn. **3** *sn* Obstacol. **4** *av* Ca un obstacol. **5** *av* Drept. **6** *av* Dârz. **7** *av* Nemișcat.

potinteu² *sm* vz ***popândău***

potință *sf* vz ***putință***

potiolat *sn* vz ***potilat***

potir *sn* [At: CORESI, L. 319/4 / V: (înv) ~***iu*** / Pl: ~*e* / E: slv ***потирь***, ngr ***ποτήριον***] **1** Vas de metal prețios, de forma unui pahar cu picior, cu gura largă și de obicei cu marginile răsfrânte, în care preotul sfințește cuminecătura în timpul liturgiei și o păstrează pentru împărtășanie. **2** (Pex) Conținut al unui potir (**1**). **3** Cupă de aur, de argint cu gura largă și cu marginile răsfrânte. **4** (Pex) Conținut al unui potir (**3**). **5** (Pan) Parte a unei flori alcătuită din caliciu și corolă. **6** (Prc) Caliciu. **7** (Prc) Corolă. **8** (Pan) Floare în formă de potir (**1**).

potiraș¹ *sm* vz ***poteraș***

potiraș² *sn* [At: MARIAN, INS. 132 / Pl: ~*e* / E: ***potir*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Potir (**8**) (mic). **3** Mică plantă erbacee cu flori albastre-violete, în formă de clopot, dispuse în tulpină, răspândită în regiunile de munte Si: *degetărel, degetăruț*, (reg) *măcrișul-caprei* (*Soldanella major* sau *montana*).

potiră *sf* vz ***poteră***

potireci *smp* [At: H XVII, 176 / E: cf *poteraș, potiraș*] (Reg) Tufani mici și deși, numai ca mușiroaiele.

potiresc, ~ească *a* [At: PAMFILE, C. T. 268 / Pl: ~*ești* / E: ***potiră*** + *-esc*] (Pop) **1** Care formează o poteră (**1**). **2** Care aparține unei potere (**1**). **3** Privitor la poteră (**1**).

potireș *smn* vz ***poteraș***

potiri *v* vz ***poteri***

potiriu *sn* vz ***potir***

potirnică *sf* vz ***potârniche***

potirniche *sf* vz ***potârniche***

potivnic¹ *sm* vz ***popilnic***

potivnic², ~ă *smf, a* vz ***potrivnic¹***

potlagină *sf* vz ***pătlagină***

potlajniță *sf* vz ***pătlagină***

potlaș *s* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. XVII, 204 / Pl: nct / E: mg ***pótlás***] (Mgm; Îvr) Completare făcută de cineva.

potlăgită *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 166 / Pl: ~*te* / E: cf srb *podlošica*, rom *potloz*] (Ban) Petic de stofă care se pune sub picior, în opinci.

potlânăcioară *sf* [At: A VI, 18 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bulfeu la jug.

potlec *sn* [At: CHEST. II, 125/276 / Pl: ~*uri* / E: mg ***pótlék***] (Reg) **1** Bucată de lemn, în formă de triunghi, care se așează între acoperiș și

căpriori pentru a ridica streașina casei și a feri pereții de ploaie. **2** Bucată de lemn care se adaugă la o bârnă mai scurtă sau care umple scobitura unei bârne, când se construiește o casă nouă din lemnăria unei case mai vechi.

potlet *sn* vz ***poslet***

potloagă *sf* vz ***potlog***

potlog [At: (a. 1726-1733) N. A. BOGDAN, C. M. 159 / V: (îrg) ***plotog*** *sm, sn*, ***podlog***, (reg) ***plocog***, ***plotoagă*** *sf*, ***poclon*** *sn*, ***polog*** *sn*, ***porlog*** *sn*, ***potloagă*** *sf* / Pl: *~oge* / E: bg **подлога**] **1** *sn* (Pop) Bucată de piele groasă, de proastă calitate cu care se cârpește încălțămintea sau talpa încălțămintei. **2** *sn* (Pop) Bucată de piele proastă, veche, ruptă, uscată de la încălțăminte. **3** *sn* (Pop; pgn) Petic. **4** *sn* (Pop) Bucată. **5** *sn* (Înv; îe) **A-i pune (cuiva) ~ pe nas** A dojeni pe cineva. **6** *sn* (Înv; îae) A face de rușine pe cineva. **7** *sn* (Reg; îe) **A nu avea porlog pe nas** A nu avea rușine. **8** *sn* (Reg; îae) A-și permite prea mult. **9** *sn* (Reg; îe) **A-și pune plotog pe gură** A-și impune să tacă. **10** *sn* (Reg) Obiect de îmbrăcăminte, de încălțăminte etc. vechi, uzat, stricat, zdrențuit Si: *ruptură, vechitură*. **11** *av* (Reg) Foarte rupt Si: *zdrențuit*. **12** *av* (Reg îf *plotog*) Foarte gros. **13** *av* (Reg) Foarte îndesat. **14** *av* (Reg) Îngrămădit unul în altul. **15** *sn* (Reg; îf *porlog*) Piele îngroșată pe care o au caii sub genunchiul picioarelor din spate și deasupra genunchiului picioarelor din față. **16** *sf* (Trs; îf *plotoagă*) Ochelari pentru cai. **17** *sn* (Mol; Buc) Botniță cu cuie, care se pune vițeilor pentru a nu putea suge. **18** *sn* (Reg) Epitet dat unui cal slab și bătrân. **19** *sm* (Pop) Persoană decăzută fizic și moral Si: *căzătură*. **20** *sf* (Pop; spc) Prostituată. **21** *sm* (Pop) Om ticălos, netrebnic. **22** *sn* (Reg; îf *porlog*) Trăsnaie. **23** *sn* (Trs; Olt) Unealtă rudimentară, făcută dintr-o bucată uzată de piele de oaie, folosită la văruitul caselor de pământ. **24** *sn* (Ban; Trs; și îs *plotogu dinăinte*) Cozonac. **25** *sn* (Reg) Unealtă pentru tors nedefinită mai îndeaproape.

potlogar *sm* [At: PRAVILA (1814), 174/8 / V: (îvr) ***ploto~***, (reg) ***podl~***, ***pologar***, ***porl~***, ***purligar*** / Pl: *~i* / E: ***potlog*** + *-ar*] **1** (Pop) Persoană care pune potloage (**1**) la încălțăminte. **2** (Pop; pex) Cizmar rău Si: *cârpaci*. **3** (Fam) Hoț. **4** (Fam) Escroc. **5** (Fam) Șmecher. **6** (Fam) Om de nimic. **7** (Zlg; Ban) Liliac (*Plecotus auritus*).

potlogăresc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***potlagar*** + *-esc*] (Pop) **1-2** De potlogar (**1-2**). **3-4** Care aparține potlogarului (**1-2**). **5-6** Privitor la potlogar (**1-2**). **7-8** Specific potlogarului (**1-2**).

potlogărește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***potlogar*** + ***-ește***] (Pop) **1-2** Ca potlogarii (**1-2**). **3-4** În felul potlogarilor (**1-2**).

potlogări [At: DDRF / V: ***ploto~*** / Pzi: *~resc* / E: ***potlogar***] **1** *vt* (Mun; îf *plotogări*) A lucra prost Si: *a cârpaci*. **2-3** *vit* (Fig; reg) A face escrocherii Si: *a escroca, a înșela, a pungăși*.

potlogărie[1] *sf* [At: ALECSANDRI, T. 402 / V: (reg) ***ploto~***, (reg) ***porlogă~*** / Pl: *~ii* / E: ***potlogar*** + *-ie*] **1** (Mun; îf *plotogărie*) Lucru făcut fără pricepere Si: *cârpăceală, cârpeală*. **2** (Fig; fam) Hoție. **3** (Fig; fam) Escrocherie. **4** (Fig; fam) Fraudă.

potlogărie[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~ii* / E: ***potlog*** + *-ărie*] (Reg; csc) Mulțime de petice vechi de piele.

potlogărit *sn* [At: CONV. LIT. XVIII, 69 / Pl: ? / E: ***potlogări***] (Fam) **1** Hoție. **2** Escrocherie. **3** Fraudă.

potlogi [At: LB / V: (îvr) ***plotogi***, ***plotoji***, (înv) ***pod~***, (reg) ***polo~***, ***porl~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***potlog***] **1** *vt* (Pop; c. i. încălțămintea sau părți ale ei) A pune potloage (**1**) pentru a repara Si: *a cârpi, a petici, a pingeli, a tălpui*. **2-3** *vtr* (Reg; îf *plotoji*) A(-și) duce viața greu, de azi pe mâine. **4** *vt* (Reg; fig; îf *plotogi*) A face cuiva un mic necaz. **5-6** *vtr* (Reg; îf *plotogi*) A (se) bătători. **7-8** *vtr* (Reg; îf *plotogi*) A (se) presa. **9-10** *vtr* (Reg; îf *plotogi*) A (se) turti.

potlon *sn* vz ***plapumă***

potmal *sm* vz ***podbal***

potmet *sn* vz ***podmet***

potmol *sn* vz ***podmol***

potmoli *vr* [At: SLAVICI, V. P. 4 / V: ***podm~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***potmol***] (Asr) A se împotmoli.

potmolire *sf* [At: PAMFILE, A. R. 150 / Pl: *~ri* / E: ***potmoli***] (Rar) Împotmolire.

potmolit, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potmoli***] (Rar) Împotmolit.

potnoc *sm* vz ***podnog***

potnog *sm* vz ***podnog***

potnoj[1] *sm* vz ***podnog***

potnoj[2] *sn* vz ***podnojie***

potnoja *sf* vz ***podnojie***

potnojină *sf* vz ***podnojie***

potoc *s* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: srb ***potok*** cf mg *patak*] (Ban) Pârâu.

potocos, ~oasă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; într-un descântec) **1** Urât. **2** Strâmb.

potoi *v* vz ***potoli***[1]

potoig *smn* vz ***podvig***

potol *sn* [At: P. CONSTANT, O. 4 / V: ***~tal*** / Pl: ? / E: pvb ***potoli***[1]] **1-2** (Reg; îe) **A (nu) avea ~** A (nu) avea astâmpăr. **3-4** (Îljv) **Fără ~** (Care se desfășoară) neîncetat. **5** (Reg; lsg; într-un descântec) Spirit despre care se crede că stăpânește în timpul nopții și are puterea de a liniști pe cineva sau ceva. **6** (Arg) Mâncare.

potola *v* vz ***potoli***[1]

potolaș [At: H XVII, 314 / V: ***poutlaș*** *sn* / Pl: *~uri* / E: mg ***pótolás***] **1** *sn* (Trs) Supliment. **2** *sn* (Trs) Completare. **3** *s* (Reg; îcs) *De-a ~u* Joc de copii, cu cinci pietricele, nedefinit mai îndeaproape.

potoleală *sf* [At: BUL. FIL. V. 193 / Pl: *~eli* / E: ***potoli*** + *-eală*] **1** (Rar) Potolire. **2** (Arg) Mâncare.

potoli[1] [At: PSALT. HUR. 53²/15 / V: (reg) ***~tăi***, ***~toi***, (înv) ***~tolui***, (cscj) ***~tola*** / Pzi: *~lesc*, (îvr) *potol*, 2 și: (îvr) *potoli*, 3 și: (îvr) *potoale* / E: slv ****потолити***] **1-2** *vtr* (A face să-și piardă sau) a-și pierde din intensitate, din tărie, din ritm, din gravitate Si: *a (se) alina, a (se) astâmpăra, a (se) atenua, a (se) calma, a (se) domoli, a (se) îmblânzi, a (se) liniști, a (se) tempera*, (îvp) *a (se) ostoi*[2], (pop) *a (se) ogoi*[3], (îvr) *a (se) oteși*[1], (reg) *a (se) opăci*. **3-4** *vtr* (Pex) (A face să înceteze sau) a înceta un lucru început, o acțiune în desfășurare etc. Si: *a (se) încheia, a (se) sfârși, a (se) termina*, (îvp) *a (se) ostoi*[2]. **5** *vt* (C. i. deplasarea sau ritmul de deplasare a unei ființe) A face să devină mai puțin repede Si: *a încetini*. **6** *vr* (Spc; d. foc sau d. o materie care arde) A scădea în intensitate. **7** *vr* (Pex; spc; d. foc sau d. o materie care arde) A începe să se stingă. **8** *vr* (Pex; spc; d. foc sau d. o materie care arde) A se stinge. **9** *vt* (Trs; Mar) A stinge varul. **10** *vt* (Reg) A călii fierul. **11** *vt* (Arg) A mânca. **12-13** *vt* (Îe) **A(-și) ~ foamea** (sau **setea**) A mânca sau a bea puțin, cât să nu-i mai fie foame sau sete.

potoli[2] *vt* [At: ECONOMIA, 161/14 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pótol***] (Trs) **1** A compensa. **2** A înlocui drept compensație. **3** A adăuga. **4** A completa drept compensație.

potolire *sf* [At: BELDIMAN, N. P. II, 150 / Pl: *~ri* / E: ***potoli***[1]] **1** Pierdere din intensitate, din tărie, din ritm Si: *atenuare, calmare, domolire*, (rar) *potoleală*, (pop) *ogoire*, (înv) *oteșire, potolit*[1] (**1**), (îvr) *potolitură*, (reg) *ostoi*[1]. **2** (Pex) Încetare a unui fenomen, a unei acțiuni etc. Si: *încheiere, potolit*[1] (**2**), *sfârșit, terminare*. **3** Încetinire a ritmului de deplasare a unei ființe Si: *potolit*[1] (**3**). **4-5** (Scădere în intensitate a focului sau) stingere a focului Si: *potolit*[1] (**4-5**). **6** (Trs; Mar) Stingere a varului. **7** (Reg) Călire a fierului.

potolișcă *sf* vz ***potorișcă***

potolit[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 327/25 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***potoli***[1]] **1-5** (Înv) Potolire (**1-5**).

potolit[2]***, ~ă*** [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potoli***[1]] **1-2** *a, av* (D. oameni și manifestările lor) (Care este) lipsit de agitație, de nervozitate etc. **3** *a* (D. oameni și manifestările lor) Care s-a liniștit, s-a calmat Si: *calm, domol, liniștit*, (pop) *ogoit*. **4** *a* (D. oameni și manifestările lor) Așezat. **5** *a* (D. oameni și manifestările lor) Blând. **6** *a* (Spc; d. sunete, vorbe, zgomote etc.) Cu intensitate scăzută Si: *încet, molcom, slab, stins*. **7** *a* (Spc; d. mers) Lipsit de grabă Si: *încet*. **8-9** *a, av* (D. elemente ale naturii) (Care este) fără intensitate, forță, tărie Si: *calm, domol, liniștit*.

10 *a* (Spc; d. ape) Care este, a devenit fără valuri mari Si: *lin*. **11** *a* (D. foc, lemne, cărbuni etc.) (Care arde) încet, mocnit, fără vâlvătaie. **12-13** *a, av* (D. foc, lemne, cărbuni etc.) Care este pe punctul să se stingă. **14** *a* (D. foc, lemne, cărbuni etc.) Stins. **15** *a* (Rar; îe) **A fi cărbune ~** A-şi ascunde gândurile, secretele. **16** *a* (D. lumină) Care şi-a pierdut strălucirea Si: *difuz, palid, slab, stins*. **17** *a* Lipsit de strălucire Si: *difuz, palid, slab, stins*. **18** *a* (Rar; d. culori) Şters.

potolitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, HR. 207 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***potoli*** + *-tor*] (Rar) Care linişteşte Si: *calmant, liniştitor*.

potolitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***potoli*** + *-tură*] (Îvr) Potolire (**1**).

potolnic *sm* [At: BORZA, D. 75 / Pl: *~ici* / E: cf *potoli*[1]] (Bot; reg) Drobiţă (*Genista tinctoria elatior*).

potoloşchiţă *sf* [At: I. CR. VII, 51 / A: nct / Pl: *~ţe* / E: nct] (Mun) Femeie bătrână mică de statură, vioaie şi îndemânatică.

potolui *v* vz ***potoli***[1]

poton *sn* [At: LEXIC REG. 72 / Pl: *~oane* / E: mg ***pottony, putton***] (Reg) Vas de lemn folosit la culesul strugurilor, pe care culegătorul îl poartă fixat în spate cu curele.

potop *sn* [At: COD. VOR. 172/14 / Pl: (asr) *~oape, ~uri* / E: slv ***потопъ***] **1** Revărsare mare de ape care, după Biblie sau după alte mitologii, a devastat pământul după apariţia omului, făcând să piară toate vieţuitoarele, cu excepţia acelora de pe arca lui Noe Si: (liv) *diluviu*. **2** (Reg; îlav) **Din alte ~oape** Din vremuri străvechi. **3** (Îe) (Cdp fr; *après moi le déluge*; îe) **După noi (vie) ~ul** Se spune pentru a arăta nepăsarea cuiva pentru ceea ce se va întâmpla după ce va pleca. **4** (Prin exagerare) Ploaie mare, torenţială Si: (liv) *diluviu*. **5** Revărsare mare de ape, inundaţie mare Si: (liv) *diluviu*. **6** Dezlănţuire de forţe provocată de om sau de elementele naturii, care provoacă mari distrugeri de bunuri sau de vieţi Si: *calamitate, dezastru, pârjol, prăpăd, urgie*, (asr) *potopenie* (**2**). **7** (Înv; fig; îlav) **Cu foc şi cu ~** Fierbinte. **8** (Înv; fig; îal) Desperat. **9** (Reg; spc) Incendiu. **10** (Pan; udp „de") Număr foarte mare de fiinţe sau de lucruri Si: *grămadă, mulţime*.

potopenie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***potop*** + *-enie*] **1** (Îdt) Inundaţie. **2** (Asr) Potop (**6**).

potopi [At: CORESI, PS. 407/7 / Pzi: *~pesc*, 3 şi: (reg) *potoape* / E: slv ***потопити***] **1-2** *vtr* (Pop) A (se) îneca. **3** *vt* (Pop; d. ape) A inunda. **4** *vi* (D. ploaie sau apa de ploaie) A cădea în cantitate mare, cu putere, vijelios, inundând. **5** *vtf* (Pan; rar) A face să cadă, să se împrăştie ca o ploaie torenţială. **6** *vt* (Fig) A copleşi. **7** *vt* (Fig) A cuprinde (copleşind). **8** *vt* (Înv) A nimici. **9** *vt* (Înv) A omorî. **10** *vt* (Înv) A pustii.

potopire *sf* [At: PSALT. 101 / Pl: *~ri* / E: ***potopi***] **1** (Pop) Înecare. **2** (Înv) Inundaţie. **3** (Rar; fig) Invadare. **4** (Înv) Nimicire. **5** (Înv) Omorâre. **6** (Înv) Pustiire.

potopit, ~ă *a* [At: (a. 1559-1560), ap. SCL 1974, 153 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***potopi***] **1** Peste care s-a revărsat o cantitate mare de apă Si: *inundat*. **2** (Pop) Înecat. **3** (Fig) Copleşit. **4** (Înv) Nimicit. **5** (Înv) Pustiit. **6** (Înv) Omorât.

potopitor, ~oare *a* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 36 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***potopi*** + *-itor*] (Pop) **1** Care copleşeşte. **2** Care inundă. **3** Care distruge. **4** Care este greu de suportat.

potor *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 77/28 / V: (reg) ***~tar*** *sm*, ***~ă*** *sf*, ***~tur*** *sm*, ***~tură*** *sf* / Pl: *~i* / E: pn ***póltora***] **1** (Înv) Monedă de aramă a cărei valoare a variat între o jumătate de ban şi zece bani, sau între o jumătate de groş şi doi groşi şi care a circulat mai ales în Transilvania. **2** (Mar) Fiecare dintre bucăţile mici de piele de diverse culori, care se aplică ca podoabe pe suman. **3** (Reg) Aluniţă pe piele.

potoraş *sm* [At: ALR II, 4034/334 / V: ***~turaş*** / Pl: *~i* / E: ***potor*** + *-aş*] (Trs; mpl) **1** Tăiţei în formă de pătrăţele Si: (reg) *potorel* (**2**). **2-7** (Trs; şhp) Potor (**1-3**) (mic) Si: *potorel* (**3-8**), *potoriţă* (**4-9**).

potoră *sf* vz ***potor***

potorel [At: ALR II, 6300/574 / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~e* / E: ***potor*** + *-el*] (Reg) **1** *smp* (Bot; îc) **~ei albi** Floare de colţ (*Leontopodium alpinum*). **2** *sn* (Mpl) Potoraş (**1**). **3-8** *sm* (Şhp) Potoraş (**2-7**).

potoreşte *av* [At: (a. 1725) IORGA, S. D. XII, 27 / E: ***potor*** + *-eşte*] (Îvr) În cantitate mică.

potori *smp* vz ***poturi***

potorişcă *sf* [At: ALR SN IV, MN, h 1 030/284 / V: ***~oli~*** / Pl: ? / E: cf *potor*] **1** (Reg) Unitate de măsură pentru capacitate echivalentă cu o jumătate de decilitru. **2** (Trs; îf *potolişcă*) Sticlă de trei sferturi de litru.

potoriţă *sf* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XII, 210 / V: ***~oviţă*** / Pl: *~ţe* / E: ***potor*** + *-iţă*] **1** (Trs) Monedă veche a cărei valoare a fost de zece sau de douăzeci de bani. **2** (Reg) Unitate de măsură pentru volume egală cu o jumătate de metru cub. **3** (Trs; înv) Veche măsură de capacitate nedefinită mai îndeaproape. **4-9** *sm* (Şhp) Potoraş (**2-7**).

potorniţă *sf* vz ***podhorniţă***

potoancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~oance* / E: ns cf *potor*] **1** (Trs; înv) Monedă de aramă, în valoare de patru creiţari. **2** (Reg; pan) Nasture mare de metal.

potoroaşcă *sf* vz ***potroşcă***

potoşcă *sf* vz ***potroşcă***

potou *sn* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***poteau***] **1** Punct de plecare şi de sosire la alergările de cai. **2** (Pgn) Punct de plecare şi de sosire la o cursă sportivă.

potoviţă *sf* vz ***potoriţă***

potpăduche *i, sm* vz ***pitpalac***

potpolcovnic *sm* vz ***podpolcovnic***

potpuri *sn* vz ***potpuriu***

potpuriu *sn* [At: HELIADE, F. 51/13 / V: *~ri* / Pl: *~ri* / E: fr ***pot-pouri***] **1** Piesă muzicală alcătuită dintr-o suită de fragmente cu caracter asemănător din opere, operete etc. sau de melodii ori cântece grupate fără o legătură strânsă între ele. **2** (Rar; fig) Amestecătură.

potracăl *s* vz ***potricală***[1]

potracân *sm* vz ***procator***

potracăr *sm* vz ***procator***

potraiereu *sm* vz ***protoiereu***

potrasă *sf* [At: PAŞCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie beţivă şi stricată.

potracăli *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~rocoli*** / Pzi: *~lesc* / E: de la ***potracăr***] **1** (Reg) A vorbi întruna despre lucruri fără importanţă. **2** (Mun; îf *potrocoli*) A ocoli adevărul.

potrăcân *sm* vz ***procator***

potrânică *sf* vz ***potârniche***

potrâniche *sf* vz ***potârniche***

potrânică *sf* vz ***potârniche***

potrâniche *sf* vz ***potârniche***

potrânichel *sm* vz ***potârnichel***

potrânichie *sf* vz ***potârnichie***

potrânichii *sf* vz ***potârniche***

potrântaşcă *sf* vz ***patrontaşcă***

potrebi [At: PSALT. HUR. 32[v]/12 / V: ***~ribi*** / Pzi: *~besc* / E: slv ***потрѣбити***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) distruge. **3** *vt* A sfinţi obiecte de cult.

potree *sf* vz ***portret***

potret *sn* vz ***portret***

potriacă *sf* [At: ALR I, 711/87 / Pl: nct / E: cf *potricăli*] (Reg) Ciur făcut din piele.

potribi *v* vz ***potrebi***

potrical *s* vz ***potricală***[1]

potricală[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 97[v]/31 / V: (înv) ***petrec~***, (reg) ***poti~***, ***~racăl*** *s*, ***~cal*** *s* / Pl: *~le* / E: rs ***протыкало***] **1** Unealtă de oţel asemănătoare cu o daltă mică, având tăişul de obicei circular, cu vârful ascuţit, cu care se fac găuri la curele, la ciur, la opinci, în urechile oilor şi caprelor Si: *preducea*, (reg) *dăltiţă, patron*[2], *pitroc*[2] (**2**), *zamba*. **2** (Pex) Semn făcut prin găurire cu potricala[1] (**1**), la urechile oilor sau, rar, ale

altor animale, pentru a putea fi identificate Si: *preducea*, (reg) *pușcătură*, *zamba*.

potricală² *sf* [At: CV 1950, nr. 1, 33 / Pl: ? / E: nct] (Ban) Fotografie.

potricaliu, ~ie *a* vz ***portocaliu***

potricaraș *sm* vz ***potricaraș***

potricăli [At: DOSOFTEI, PS. 67/2 / V: (înv) ***pet~***, ***petricoli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***potricală¹***] (Îrg) **1** *vt* A găuri cu potricala¹ (**1**) Si: *a perfora*, *a străpunge*. **2** *vt* (Pex) A sfâșia. **3-4** *vtr* A (se) distruge.

potricălire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***potricăli***] (Îrg) **1** Găurire cu potricala (**1**) a curelelor, opincilor etc. **2** (Pex) Sfâșiere. **3** Distrugere.

potricălit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 37ʳ/22 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***potricăli***] (Îrg) **1** (D. curele, opinci etc.) Găurit cu potricala¹ (**1**) Si: *perforat²*, *străpuns*. **2** (Pex) Sfâșiat. **3** Distrus.

potrici *v* vz ***pritoci***

potrimnic, ~ă *a*, *smf* vz ***potrivnic¹***

potrinic *sm* vz ***potârnic***

potrinică *sf* vz ***potârniche***

potriniche *sf* vz ***potârniche***

potrinichie *sf* vz ***potârniche***

potrit *sn* vz ***portret***

potrivă [At: CORESI, ap. DHLR II, 282 / V: (înv) ***protivă*** / E: slv ***противо***] **1** *av* (Îrg) Împotrivă. **2** *av* (Îrg) În sens opus față de... **3** *pp* (Înv) Exprimă situarea în dreptul, în fața unei realități oarecare *Sosit-au la Prut..., drept potriva podului ce-l făcuse turcii*. **4** *sf* (Construit cu verbe ca „a găsi", „a avea", „a fi") Ființă, obiect etc. care seamănă și se potrivește perfect cu altă ființă, cu alt obiect etc. Si: *pereche*, *seamăn*. **5-6** *sf* (Îljv) **Pe** (sau, înv, **de**, **într-o**) **~** (Care este) la fel ori asemănător cu cineva sau cu ceva. **7-8** *sf* (Îal) (Care este) adecvat. **9** *sf* (Înv; îlav) **Într-o ~** În egală măsură Si: *deopotrivă*. **10** *sf* (Îlpp) **De** (sau **pe** ori, rar, **la**) **~va** La fel cu... **11** *sf* (Îal) Asemenea. **12** *sf* (Îal) Egal cu... **13** *sf* (Îal) Corespunzător cu... **14** *sf* (Îal) Pe măsura... dintr-un anumit punct de vedere. **15** (Înv; îlp) **După ~va** Conform cu... ceea ce vrea cineva, ceea ce trebuie etc. **16** *sf* (Reg; d. piese care se asamblează; îe) **A-și găsi ~va** A se potrivi cu alta. **17** *sf* (Reg; irn; d. oameni; îae) A întâlni omul energic care știe să-l stăpânească, să-l conducă. **18** *ai* (Olt; înv; îs) *Loc* ~ Loc șes pe deal.

potrivăda *vi* [At: PSALT. 211 / Pzi: *~dau* / E: ***potrivă*** + ***da*** cf slv ***въздати***] (Îvr) A răsplăti.

potrivădare *sf* [At: PSALT. 211 / V: ***proti~*** / Pl: *~dări* / E: ***potrivăda***] (Îvr) Răsplată.

potrivealã *sf* [At: POLIZU / Pl: *~veli* / E: ***potrivi*** + *-ealã*] (Pop) **1** Asemănare. **2** Conformitate. **3** (Reg; îla) **La** (sau **cu**) **~** Corespunzător. **4** (Rar; îe) **A fi pe ~la cuiva** A fi indicat, potrivit² cuiva. **5** Fasonare. **6** Ajustare. **7** Punere la punct Si: *aranjare*. **8** Fixare a unui obiect într-un anumit fel, pentru a-l face să corespundă unui sistem. **9** Chibzuială. **10** Întâmplare. **11** Coincidență.

potrivelnic, ~ă *a* [At: PAMFILE, CER. 129 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***potrivi*** + *-elnic*] (Reg) Care se potrivește cu cineva sau cu ceva Si: *asemănător*.

potrivi [At: PSALT. HUR. 10ᵛ/15 / V: (înv) ***protivi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***potrivă***] **1** *vr* (Îrg) A se împotrivi. **2-3** *vtrr* (A face să aibă sau) a avea însușiri comune cu cineva sau cu ceva Si: *a (se) asemăna*. **4** *vrr* (Rar; îe) **Ce se ~vește**! Ce are a face!? **5** *vrr* (Rar; îae) Nu-i logic. **6** *vrr* (Rar; îae) N-ai dreptate. **7** *vrr* (Spc) A fi conform cu cerințele, felul, situația, specificul, posibilitățile etc. cuiva sau a ceva Si: *a corespunde*. **8-9** *vtr* (Îrg) A (se) compara pentru a stabili asemănarea, însușirile comune. **10** *vt* A pune un obiect la locul firesc, indicat sau în cel mai bun loc. **11** *vt* A face ca un obiect să stea așa cum trebuie. **12** *vt* A pune un obiect în poziția cea mai bună. **13** *vt* A aranja într-un fel considerat adecvat. **14** *vt* A împodobi, a găti, a dichisi punând ceva la locul său și aranjând cât mai adecvat. **15** *vt* A afirma ceva în locul, la timpul, sau în situația considerată adecvată. **16** *vr* (D. obiecte de îmbrăcăminte) A fi pe măsura cuiva. **17** *vt* A da forma dorită, necesară Si: *a fasona*. **18** *vt* A transforma pentru a corespunde cerințelor. **19** *vt* (Fam; dep) A alcătui ceva în grabă Si: *a improviza*, *a ticlui*. **20** *vt* (C. i. sisteme tehnice) A face să corespundă pentru a putea funcționa Si: *a adapta*, *a regla*. **21** *vt* (Pop; spc) A acorda instrumente muzicale, strune etc. **22** *vt* A da unei substanțe compoziția adecvată. **23** *vt* A doza un aliment atât cât trebuie pentru a fi bun. **24** *vt* (Fșa) A acționa în așa fel încât să ajungă la rezultatul urmărit, dorit. **25** *vt* (Pex) A chibzui. **26** *vr* (Ccd) A da cuiva ascultare. **27** *vr* (Ccd) A se lua după cineva sau ceva. **28** *vr* (Ccd) A da cuiva crezare. **29** *vr* (Ccd) A lua în serios. **30** *vr* (Ccd) A face pe voia cuiva. **31** *vr* (Ccd) A-și pune mintea cu cineva sau ceva. **32** (Fam; îe) **Ce te ~vești**? De ce crezi ceea ce ți se spune? **33-34** *vri* A se întâmpla să fie într-un anumit fel Si: *a se nimeri*, *a se brodi*. **35** *vt* (Îe) **A se ~ ca nuca-n perete** (sau **ca musca-n lapte**) A fi nepotrivit, deplasat.

potrivioară *sf* [At: CONV. LIT. XXXV, 521 / Pl: *~re* / E: ***potrivă*** + *-ioară*] **1-2** (Ban; șhp) Potrivă (**4**) (mică).

potrivire *sf* [At: CORESI, EV. 242 / V: (înv) ***proti~*** / Pl: *~ri* / E: ***potrivi***] **1** (Înv) Împotrivire. **2** (Înv) Asemănare. **3** (Înv) Conformitate. **4** (Înv) Egalitate între două sau mai multe ființe, fenomene, cantități, valori etc. Si: *potrivit¹* (**3**). **5** (Înv) Acord. **6** Așezare a unui obiect la locul firesc, indicat sau în cel mai bun loc Si: *potrivit¹* (**4**). **7** Aranjare a unui obiect într-o poziție considerată adecvată Si: *potrivit¹* (**5**). **8** Modificare a formei unui obiect pentru a-l face să corespundă cerințelor Si: *fasonare*, *potrivit¹* (**6**). **9** Improvizare. **10** (Pop) Chibzuință. **11** (Pop) Previziune. **12** (Pop) Întâmplare. **13** (Pop) Coincidență.

potrivit¹ *sn* [At: PAS, Z. I, 271 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***potrivi***] **1** (Înv) Asemănare. **2** (Înv) Conformitate. **3-6** Potrivire (**4, 6-8**).

potrivit², ~ă [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 328 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***potrivi***] **1** *a* Care are însușiri comune cu cineva sau ceva Si: *asemănător*. **2** *a* Care se armonizează, concordă cu cineva sau cu ceva ori între ei. **3** *a* Care corespunde în bune condiții scopului urmărit, unor cerințe, unor situații etc. Si: *adecvat*, *corespunzător*, *indicat*, *nimerit*. **4** *a* (Îs) *Cheie ~ă* Cheie de care se servește cineva pentru a descuia broasca unei uși, a unui seif etc. străine. **5** *av* (Ccd sau udp „cu") Conform cu... **6** *av* (Ccd sau udp „cu") În raport cu... **7** *a* Întocmit, alcătuit, aranjat corespunzător dorințelor, necesităților etc. sau într-un anume fel. **8** *a* Care are dimensiunea, calitatea, valoarea, temperatura, intensitatea etc. situate între extrema inferioară și cea superioară Si: *mijlociu*, *moderat*, *temperat*. **9** *a* Bine proporționat. **10** *a* (Spc; d. suprafețe de teren) Care este neted, șes. **11** *a* (Mol; Mun; spc; d. oameni) Cumpătat. **12** *a* (D. substanțe) Care are compoziția cerută. **13** *a* (D. alimente) Care este dozat atât cât trebuie. **14** *a* (Îrg) Împărțit în două sau mai multe părți egale. **15** *a* Bine ales Si: *indicat*. **16** *a* (Pex) Acceptabil.

potrivitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 47 / V: ***proti~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***potrivi*** + *-tor*] (Înv) **1-5** Potrivnic² (**4-8**).

potrivițel, ~ică *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ei*, *~ele* / E: ***potrivit²*** + *-el*] **1-12** (Reg; fam; irn; șhp) (Destul de) potrivit² (**1-3, 7-9**).

potrivnic¹ ~ă *smf*, *a* [At: SIMION DASC., ap. LET. 153 / V: (reg) ***poti~***, ***potrimnic***, ***protihnic***, (înv) ***proti~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***potrivă*** + *-nic*] (Îrg) **1-2** (Persoană) care se aseamănă, se potrivește cu cineva.

potrivnic², ~ă [At: PSALT. HUR 64ʳ/21 / V: (îrg) ***proti~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: slv ***противьникъ***] **1** *smf* Persoană, colectivitate umană, stat etc. care manifestă împotrivire, ură, dușmănie, rivalitate, adversitate față de cineva sau ceva Si: *adversar*, *dușman*, *rival*. **2** *smf* Persoană care se află într-o dispută cu cineva. **3** *smf* Stat, colectivitate umană etc. care se află în stare de război cu cineva Si: *dușman*, *inamic*, *vrăjmaș*. **4** *a* Care se împotrivește Si: (înv) *împotrivitor*, *potrivitor* (**1**). **5** *a* Care nu acceptă ceva Si: *dușmănos*, *ostil*, (înv) *potrivitor* (**2**). **6** *a* Care manifestă o atitudine ostilă, dușmănoasă, de ură, de adversitate etc. față de cineva sau ceva Si: *dușmănos*, *ostil*, (înv) *potrivitor* (**3**). **7** *a* Care se află în dispută cu cineva Si: (înv) *potrivitor* (**4**). **8** *a* (Spc; d. persoane, armate, state) Care se află în război cu cineva Si: *dușman*, *inamic*, (înv) *potrivitor* (**5**). **9** *a* (D. vreme, fenomene ale naturii etc.) Caracterizat prin condiții nefavorabile, care produce neajunsuri greu de suportat Si: *nefavorabil*, *neprielnic*. **10** *a* Care este opus², contrar altui element, altei concepții, altei stări etc. **11** *a* (Rar; cu sens local) Opus². **12** *a* (Reg; îs) *Femeie ~ă* Femeie voinică, grasă.

potrivnicea *sf* [At: SCL 1975, 261 / Pl: *~icele* / E: ***potrivnic***^{1} + *-ea*] (Pop; nob) Persoană care se potrivește într-o mică măsură cu cineva.

potrivnicie *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 326 / V: (îrg) ***protiv~*** / Pl: *~ii* / E: ***potrivnic***^{2} + *-ie*] **1** (Îvr; îf *protivnicie*) Împotrivire. **2** (Îvr; îf *protivnicie*) Constrângere. **3** (Înv) Împrejurare nefavorabilă. **4** (Înv) Element care împiedică Si: *dificultate, obstacol, piedică*. **5** (Înv) Ostilitate. **6** (Rar) Contradicție.

potrivnicit, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. U. 105 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potrivnic***^{2}] (Nob) Care nu s-a putut realiza din cauza împrejurărilor nefavorabile.

potroacă *sf* [At: COTEANU, PL. / V: ***pet~***, ***put~*** / Pl: *~ace* / E: ns cf *potroc*^{1}] **1** Plantă erbacee cu tulpina simplă, cu frunze ovale, cu flori roșietice, rar albe, dispuse în coriambe și cu fructul o capsulă, ale cărei vârfuri florale amare sunt folosite în medicină Si: *fierea-pământului*, (reg) *buruiană-de-friguri, buruiană-de-viermi, cocoșei-de-grădină, crucea-pământului, fiere-de-pământ, floare-de-friguri, floare-de-viermi, floare-roză-de-friguri, frigor, frigurică, fumărică-bășicoasă, iarbă-de-curcă, iarba-frigurilor, iarbă-de-friguri, iarbă-gonitoare-de-friguri, iarbă-începătoare-de-sânge, potrocea, potrocoțea, potrocuță* (**1**), *țintaură* (*Centaurium minus*). **2** *av* (Ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) Extrem de... *Sânge negru-potroacă*. **3** *av* (Reg; îe) **A fi ~** A fi extrem de supărat. **4-5** *a, av* (Care este) foarte amar. **6** *sf* (Bot; reg) Albăstriță (*Centaurea cyanus*). **7** *sf* (Reg) Ghințură (*Gentiana cruciata*). **8** *sf* Ghințură (*Gentiana punctata*). **9** (Reg) Veninariță (*Gratiola officinalis*). **10** (Reg) Boglari (*Ranunculus sceleratus*). **11** *sf* (Reg) Ghizdei (*Lotus corniculatus*).

potroacăn *sm* vz ***procator***

potroacăr *sm* vz ***procator***

potroc^{1} *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **A băga în ~** A ascunde ceva bine spre a nu fi găsit.

potroc^{2}***, ~ă*** [At: POLIZU / Pl: *~oci, ~oace* / E: ucr ***потрох*** cf mg *patroh*] **1** *sn* (Lpl) Mărunțaie de pasăre. **2** *sn* (Lpl) Ciorbă preparată din mărunțaie de pasăre, acrită de obicei cu zeamă de varză sau cu borș. **3** *sf* (Buc) Vin acru. **4** *sf* (Buc; pex) Băutură cu gust rău. **5** *sf* (Reg) Mâncare prea acră. **6** *sf* (Reg) Mâncare prea sărată. **7-8** *a, av* (Reg) (Care este) prea acru. **9-10** *a, av* (Reg; pex) (Care este) foarte acru. **11-12** *a, av* (Reg) (Care este) prea sărat. **13-14** *a, av* (Reg; pex) (Care este) foarte sărat.

potroc^{3}***, ~oacă*** *a* [At: CONV. LIT. XVII, 477 / Pl: *~oci, ~oace* / E: ns cf *potroc*^{1}] (Îvr; d. lovituri) Care este foarte tare, puternic.

potroca *v* vz ***potroși***

potrocală *sf* vz ***portocală***

potrocaliu, ~ie *a* vz ***portocaliu***

potrocea *sf* [At: BARONZI, L. 142 / Pl: *~ele* / E: ***potroacă***^{1} + *-ea*] (Bot; Trs) Potroacă^{1} (**1**) (*Centaurium minus*).

potroci^{1} *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ocesc* / E: ***potroc***^{1}] (Mun; c. i. alimente) A pune prea multă sare.

potroci^{2} *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: 3 *~oceşte* / E: ***potroacă***^{1}] (Mun) A deveni amar.

potroci^{3} *v* vz ***potroși***

potrocol *sn* vz ***protocol***

potrocoli *v* vz ***potrăcăli***

potrocoțea *sf* [At: BORZA, D. 43 / Pl: ? / E: ***potrocuță*** + *-ea*] (Bot; reg) Potroacă^{1} (**1**) (*Centaurium minus*).

potrocuță *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~uțe* / E: ***potroacă***^{1} + *-uță*] (Bot; reg) **1** Potroacă^{1} (**1**) (*Centaurium minus*). **2** Siminoc (*Helichrysum arenarium*).

potrohos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: mg ***potrohos***] (Reg; d. oameni) Burtos.

potroina *sfa* [At: CV 1950, nr. 11-12, 41 / A: nct / E: cf ucr *потроснитa* „întreit", „triplu"] (Reg; îe) **A juca ~** A sări în sus jucând.

potroinic *sm* vz ***potârnic***

potromenghie [At: ȘĂINEANU, D. V. / V: ***bostromengher*** *sm*, ***~ghiu*** *sm* / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** *sf* Om care încurcă lumea. **2** *sm* (Îf *potromenghiu, bostromengher*) Om intrigant.

potromenghiu *sm* vz ***potromenghie***

potromoa *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ? / E: cf *potromoci*] (Reg) A mușamaliza.

potromoci [At: ȘEZ. IX, 153 / V: ***pătrămăși, ~ogi, ~oji, ~oși*** / Pzi: *~ocesc* / E: ctm ***potroși*** + ***motroci***] **1** *vt* (Trs) A aduna în dezordine Si: *a îngrămădi*. **2** *vt* (Trs) A mototoli. **3** *vt* (Reg) A ascunde un obiect. **4** *vt* (Trs) A mușamaliza. **5** *vt* (Reg; c. i. obiecte) A pierde. **6** *vt* (Buc) A risipi bani, averi, lucruri etc. **7** *vr* (Buc; îf *potromoși*) A se împrăștia. **8** *vr* (Buc; îaf) A se strica. **9** *vr* (Buc; îaf) A se distruge. **10** *vt* (Reg) A bate la tălpi.

potromogi *v* vz ***potromoci***

potromoji *v* vz ***potromoci***

potromoși *v* vz ***potromoci***

potromoșit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***potromoși***] (Reg) **1** (Trs) Adunat în dezordine Si: *îngrămădit*. **2** (Trs) Mototolit. **3** (Reg; d. obiecte) Ascuns. **4** (Reg; d. obiecte) Furat. **5** (Trs) Mușamalizat. **6** (Buc; d. obiecte) Pierdut. **7** (Buc; d. bani, averi etc.) Risipit. **8** (Buc) Împrăștiat. **9** (Buc) Stricat. **10** (Buc) Distrus.

potron *sm* [At: IORGA, S. D. XI, 48 / V: (reg) ***pat~*** / Pl: *~i* / E: cf *potronic*] (Îrg) Potronic.

potronic *sm* [At: ROSETTI, B. 61 / V: (reg) ***pat~*** / Pl: *~ici* / E: pn ***potrójnik***] (Înv) Monedă poloneză de argint, care a circulat și în țările române, mai ales în Moldova, în sec. XVII și XVIII Si: (îrg) *potron*.

potropop *sm* vz ***protopop***

potropopeasă *sf* vz ***protopopeasă***

potros *sn* vz ***potroz***

potroșcă *sf* [At: H XVIII, 283 / V: ***potoroaşcă***, ***potoşcă*** / Pl: ? / E: cf *potroși*] **1** (Ban; Trs) Putinei. **2** (Reg; îf *potoroaşcă*) Coș de diferite forme, făcut din paie sau din rogojină, în care se coace pâinea. **3** (Mun; Olt; îlav) **De-a ~a** De-a rostogolul.

potroși [At: ALEXICI, L. P. 119 / V: ***pătrăși, ~oci***, (cscj) ***~oca*** / Pzi: *~șesc* / E: bg ***потроша***, ucr ***потрошити***] **1** *vt* (Trs) A nimici. **2** *vt* (Trs) A omorî. **3** *vt* (Reg; îf *pătrăși*) A fura. **4** *vt* (Îf *potroci*) A face să dispară. **5** *vt* (Reg) A amesteca. **6** *vt* (Reg) A prelucra prin amestecare. **7** *vi* (Buc) A trăi greu, de azi pe mâine.

potroz *sm* [At: KLEIN, D. 403 / V: ***~tros***, ***protos*** *sn* / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; îdt) **1** Asemănare. **2** Formă. **3** Chip. **4** Aspect. **5** (Îlav) **În ~ul** (**cuiva** sau **a ceva**) sau **în ~ de..., după ~ul...** În felul cuiva sau a ceva Si: *asemănător*. **6** Fotografie.

potrucală *sf* vz ***portocală***

potrumb *sn* vz ***produh***

potrunic *sm* vz ***potârnic***

potrunică *sf* vz ***potârniche***

potruntașcă *sf* vz ***patrontașcă***

potrupop *sm* vz ***protopop***

potruv *sn* vz ***produh***

potsdamian, ~ă [At: DN^{3} / P: *~mi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***potsdamien***] (Glg) **1** *sn* Epocă superioară a cambrianului specifică Munților Appalache. **2** *a* Care aparține potsdamianului (**1**). **3** *a* Care se referă la potsdamian (**1**).

potseg *s* [At: ALR II/I, h 295 / V: ***potoc*** (Pl *~oace*) *sn*, ***potog*** / Pl: nct / E: mg ***pocokszeg***] (Trs) Piron.

potur *sm* vz ***potor***

poturaș *sm* vz ***potoraș***

potură *sf* vz ***potor***

poturei *smp* [At: ȘIO II$_{1}$, 297 / E: ***poturi*** *-ei*] **1-4** (Îvp; șhp) Poturi (**1-2**) (mici).

poturi *smp* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: ***pat~***, (reg) ***potori*** / E: tc ***potur***] (Îvp) **1** Pantaloni largi în partea de sus și strânși pe pulpe cu obiele, de obicei încheiați cu copci și împodobiți cu găitane, purtați odinioară de arnăuți și de haiduci, iar astăzi de țărani, în unele regiuni

ale țării. **2** Pantaloni țărănești confecționați din piele tăbăcită de oaie sau de miel Si: (reg) *meșini*.

poturnic *sm* vz ***potârnic***

poturnică *sf* vz ***potârniche***

potuș *sn* vz ***potasă***

potval[1] *sm* vz ***podbal***

potval[2] *sn* vz ***podval***[2]

potvig *sn* vz ***podvig***

potvoadă *sf* vz ***podvadă***

poț *sn* vz ***puț***

poțin, ~ă *a, av* vz ***puțin***

poținel, ~ea *a, av* vz ***puținel***

poțintică *a* vz ***puțintică***

poțiune *sf* [At: BARCIANU / P: *~ți-u* / Pl: *~ni* / E: fr ***potion***, lat ***potio, -onis***] Denumire generală dată unor medicamente lichide care se iau în doze mici pe cale bucală.

poțoală[1] *sf* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 116 / Pl: *~le* / E: cf mg *pocok*] (Trs; gmț; irn) **1** Puști. **2** Țânc.

poțoală[2] *sf* [At: CHEST. II, 246/387 / Pl: *~le* / E: cf mg *pocok*] (Reg) Bucată de lemn în formă de triunghi, care se așază între acoperiș și căprioi pentru a ridica streașina casei și pentru a feri pereții de ploaie.

poțoc[1] *sm* [At: PRIBEAGUL, P. R. 147 / V: ***paț~***, ***pațog***, ***pâț~***, ***pâțog***, ***pâț~*** / Pl: *~oci* / E: mg ***pocok***] (Zlg; Trs; Ban) **1** Șobolan (*Rattus norvegicus*). **2** (Îc) **~-roșu** Hârciog (*Cricetus cricetus*).

poțoc[2] *sn* vz ***potseg***

poțoc[3] *s* [At: ALR II/I, h 254/325 / Pl: nct / E: mg ***pocok*** „proptea"] (Reg) Bucată mică de scândură care se pune sub piciorul mesei ca să nu se miște.

poțocoi *sm* [At: TEAHA, C. N. 256 / Pl. ~ / E: ***poțoc***[1] + *-oi*] (Zlg; reg; șdp) **1-4** Poțoc (**1-2**) (mare).

poțog *s* vz ***potseg***

poțoni *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~nesc* / E: cf *împopoțona*] (Îvr) **1** A se împodobi. **2** A se îngâmfa.

poucenie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 322 / V: ***pau~***, ***pău~*** / P: *~po-u~* / Pl: *~ii* / E: slv ***поучение***] (Înv) **1** Învățătură religioasă. **2** Predică (**1**). **3** Act, decret, document etc. de hirotonisire a preoților.

pound *sm* [At: DN[3] / P: *paund* / Pl: *~nzi* / E: eg ***pound***] Unitate de măsură anglo-saxonă a greutății egală cu 453,59 g Si: *livră*.

poutăli *vt* [At: LEXIC. REG. 72 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pótol***] (Reg) A adăuga pentru a completa Si: *a întregi*.

poutlaș *sn* vz ***potolaș***

povar *sn* vz ***polhar***[1]

povară *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 297 / V: (îrg) ***pohoară***, ***~voară***, (înv) ***poghoară***, (reg) ***pogoară***, ***~veară*** / Pl: *~veri*, (îrg) *~vări* / E: cf slv ***подъвора*** „targă"] **1** Obiect, ființă sau grup de obiecte ori de ființe având o greutate mare și fiind transportate cu un animal de tracțiune, cu un mijoc de transport, pe spinarea omului etc. **2** Greutate pe care o reprezintă aceste obiecte sau ființe. **3** (Pgn) Greutate pe care o are cineva de cărat Si: *încărcătură, sarcină*. **4** (D. animale; îla) **De ~** Care este folosit pentru cărat greutăți mari. **5** (Înv; d. vehicule; îal) Destinat transportului de mărfuri. **6** (Fig) Suferință fizică sau morală Si: *apăsare, chin, trudă, zbucium*. **7** (Îc) **A-și duce ~ra** A fi obligat să îndure greutățile vieții de fiecare zi. **8** (Reg; îlv) **A-și face ~** A se sătura. **9** (Trs; spc) Greutate la cumpăna fântânii. **10** (Reg) Greutate pe care o simte femeia aflată într-o stare înaintată de graviditate. **11** (Reg) Durere fizică internă manifestată ca o senzație de greutate, de apăsare. **12** (Fig) Lucru, stare, situație etc. care constituie o apăsare, o greutate materială sau morală pentru cineva. **13** (Fig) Obligație, datorie care îngreunează situația cuiva. **14** (Spc) Muncă fizică grea, istovitoare pe care o face cineva. **15** (Spc) Serviciu greu, care impune multe eforturi. **16** (Fig) Sarcină, misiune grea. **17** (Înv) Unitate de măsură pentru greutăți care varia între 100 și 125 de ocale folosită la cântărirea mărfurilor. **18** (Reg; îe) **A tăia ~ra** A tăia trunchiul de copac după o anumită măsură, atât cât poate fi cărat de boi. **19** (Înv) Sumă de 1000 sau, probabil, greșit, de 10.000 de galbeni. **20** (Olt) Măciniș. **21** (Pes: Olt; determinat prin „de sus" sau „de jos") Sfoară subțire trecută prin ochiurile de la extremitatea osiei Si: (reg) *obor*[2]. **22** (Îs) *~ra sacului* Sfoară groasă care ține întinse marginile sacului de la sacoviște și care leagă colțurile acesteia de vârfurile crucii. **23** (Reg; îf *povoară*) Bucată de ață sau de frânghie.

povarnagerie[1] *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***povarnagiu*** + *-ărie*] (Mun) **1-2** Ocupație a povarnagiului (**1-2**).

povarnagerie[2] *sf* [At: UDRESU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***povarnă*** + *-agerie*] (Mun) Povarnă[1] (**3**).

povarnagioaică *sf* [At: UDRESU, GL. / Pl: *~ice* / E: ***povarnagiu*** + *-oaică*] (Mun) **1-2** Soție de povarnagiu (**1-2**) Si: (reg) *balgiereasă*.

povarnagiu *sm* [At: (a. 1813) CAT. MAN. 593 / Pl: *~ii* / E: ***povarnă***[1] + *-agiu*] (Mun) **1** Persoană care lucrează la o povarnă[1] (**1**) Si: (înv) *povârnar* (**1**), (reg) *balgier, rachier, țuicar, velnicer*. **2** Proprietar al unei poverne[1] (**3**) Si: (înv) *povârnar* (**2**), (reg) *balgier, rachier, țuicar, velnicer*.

povarnă[1] *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 210 / V: ***podv~*** / Pl: *~ne, ~verne, ~verni, ~vărni* / E: bg ***поварня***] **1** (Mun; Mol) Instalație pentru producerea spirtului, a rachiului, a țuicii. **2** (Mun; Mol; prc) Cazan în care se produce spirt, rachiu, țuică. **3** (Mun; Mol; pex) Clădire în care se află instalația pentru producerea țuicii, a rachiului Si: (reg) *balgerie, cazănărie, povarnagerie*[2], *povărnărie, prefăcanie, velniță*. **4** (Înv; Mun; udp „de") Fabrică.

povarnă[2] *sf* [At: CHEST. V, 72 supl. / V: ***polharnie*** / Pl: ? / E: pvb ***povârni***] (Reg) **1** Acoperiș înclinat al colibei de la stână. **2** (Îf *poharnie*) Casă dărăpănată. **3** (Îaf) Casă mare, urât construită.

povarnic, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 403 / V: (reg) ***~vârnic*** (A și: *povârnic*) / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***povară*** + *-nic*] (Îrg) **1** Care are greutate mare Si: *greu*. **2** (Fig) Care este o povară (**12**) pentru cineva. **3** Care duce o greutate mare. **4** Încărcat cu o povară (**1**). **5** (D. animale) De povară (**4**).

povasnița *sf* vz ***povâzniță***

povastă *sf* vz ***poveste***

povață *sf* [At: (a. 1787) FURNICĂ, D. C. 170 / Pl: *~eți* / E: nct] (Îvr; csnp) Adăpost rudimentar pe lângă o stână.

povață *sf* [At: (a. 1644) GCR I, 113/23 / V: (reg) ***~văț*** *sn*, (înv) ***~viață***, ***~voață*** / Pl: *~vețe*, (rar) *~veți*, (înv) *~țe, ~văți* / E: pn ***powodca***] **1** Povățuitor (**1**). **2** (Înv; îla) **De ~** Care servește drept îndrumător, povățuitor. **3** (Înv; spc) Călăuză. **4** Îndrumare, sfat etc. dat cuiva sau primit de la cineva în legătură cu luarea unei hotărâri într-o situație dificilă, în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc. Si: (înv) *îndemn, povățuire* (**2**), *povățuială, povățuitură*. **5** (Îla) **De ~** Care servește cuiva ca îndrumare, ca sfat, ca îndemn. **6** (Reg; îe) **A pune (pe cineva) la ~** A îndemna pe cineva la rău. **7** (Reg; îe) **A avea ~ bună** A fi cumpătat, chibzuit. **8** (Rar) Exemplu, model urmat de cineva. **9** (Înv) Conducere. **10** (Înv) Orientare. **11** (Înv) Directivă. **12** (Înv) Lege, normă cu caracter obligatoriu. **13** (Îvr; spc) Conducere a unui vehicul. **14** (Îvr; îf *povoață*) Persoană care conduce un vehicul.

povază *sf* vz ***pavază***

povazniță *sf* vz ***povâzniță***

povăială *sf* vz ***pohoială***

povăli *vt* [At: VICIU, GL. / V: ***~lui*** / Pzi: *~lesc* / E: srb ***povaliti***] (Reg) **1** A transforma. **2** (Îf *povălui*) A da aluatului de pâine o formă rotunjită pentru copt.

povălui *v* vz ***povăli***

povărnărie *sf* [At: GOLOGAN, C. R. 28 / V: ***~ver~*** / Pl: *~ii* / E: ***povarnă***[1] + *-ărie*] (Trs) Povarnă[1] (**3**).

povăros, ~oasă *a* [At: BUDAI-DELEANU, 393 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***povară*** + *-os*] (Înv) **1** Împovărător. **2** Copleșitor.

povârușc *sn* vz ***povârșuc***

povăsti *v* vz ***povesti***

povăț *sn* vz ***povață***

povăța *v* vz ***povăți***

povățar *sm* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***povață*** + *-ar*] (Îvr) **1** Conducător. **2** Îndrumător. **3** Ghid.

povățat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 178r/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *povățui*] (Îvr) Care s-a lămurit.

povățător *sm* [At: N. TEST (1648), 20r/20 / V: ***~vețitor*** / Pl: *~i* / E: ***povăța*** + *-ător*] (Înv) Ghid.

povăți *vt* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 248/9 / V: ***~veți***, (cscj) ***~ța*** / Pzi: *~țesc* / E: ***povață***] (Înv) **1** A povățui (**1**). **2** A guverna. **3** A conduce, a călăuzi pe un drum, într-un loc, la cineva.

povățui [At: (a. 1699) GCR I, 329/12 / V: (înv) ***~vețui*** / Pzi: *~esc*, (îrg) *povățui, poveții* / E: ***povață*** + *-ui*] **1** *vt* A da un sfat, o îndrumare în legătură cu luarea unei hotărâri într-o situație dificilă, în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc. Si: *a călăuzi, a îndruma, a sfătui*, (înv) *a îndemna, a povăți* (**1**). **2** *vt* (Înv) A guverna. **3** *vt* (Îvr) A învăța. **4** *vt* (Înv) A iniția. **5** *vt* (Înv) A conduce pe un drum sau într-un loc, pe cineva. **6** *vt* (Îvr) A sprijini, a susține în mers. **7** *vi* (Îvr) A indica. **8** *vt* (Înv) A comanda unități militare Si: *a conduce*. **9** *vt* (Înv) A conduce vehicule, mecanisme etc. Si: *a dirija, a manevra*. **10** *vt* (Înv) A impune. **11** *vt* (Înv) A ordona. **12** *vt* A da dispoziție Si: *a hotărî*.

povățuială *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 287 / P: *~țu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***povățui*** + *-eală*] (Înv) Povață (**4**).

povățuire *sf* [At: (a. 1750-1780) GCR II, 82/25 / Pl: *~ri* / E: ***povățui***] (Înv) **1** Îndrumare în legătură cu luarea unei hotărâri într-o situație dificilă, în adoptarea unei atitudini, pentru atingerea unui scop etc. **2** (Pex; ccr) Povață (**4**). **3** (Spc) Lucrare literară care conține sfaturi, îndemnuri. **4** Guvernare. **5** Învățare. **6** Inițiere. **7** (Rar) Indicare. **8** Comandă a unei unități militare Si: *conducere*. **9** Conducere a unui autovehicul, a unor mecanisme etc. **10** Impunere. **11** Ordonare. **12** Hotărâre. **13** (Fiz) Ductilitate.

povățuit, ~ă *a* [At: AR (1829), 34²/16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povățui***] **1** (Pop; d. oameni) Care a primit un sfat în legătură cu luarea unei hotărâri, în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei anumite situații etc. **2** (Înv) Guvernat. **3** (Îvr) Învățat. **4** (Îvr) Inițiat. **5** (Înv) Indicat. **6** (D. o unitate militară) Condus. **7** (Înv) Impus. **8** (Înv) Ordonat. **9** (Înv) Hotărât.

povățuitor, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. II, 326 / V: ***~iu*** *sm* / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***povățui*** + *-tor*] **1** *smf* (Rar) Persoană care îndrumă, sfătuiește Si: *călăuzitor, îndrumător, sfătuitor*, (înv) *povață* (**1**). **2** *sm* (Înv) Călăuză, ghid pe un drum, într-un loc, la cineva. **3** *sm* (Înv) Conducător. **4** *sm* (Înv) Șef. **5** *sm* (Înv; îs) *~iu de tunuri* Altilerist.

povățuitoriu *sm* vz ***povățuitor***

povățuitură *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 7 / P: *~țu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***povățui*** + *-tură*] (Înv) Povață (**4**).

povăz *s* vz ***podvadă***

povăzniță *sf* [At: VÎRCOL, M. / V: ***povasn~, povaz~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Ban; Olt; Ipl) Fiecare dintre prăjinile, lemnele sau crengile legate câte două cruciș, care se așază de o parte și de alta a unui acoperiș de paie[1], a unei clăi de fân etc. pentru a le face să reziste împotriva vântului sau furtunii Si: (reg) *martac, panză, păluie[1], păianjen, păușă, păuză, pozmă*.

povâce *sfi* [At: ALR I, 742/825 / E: nct] (Atm; reg) Tendon.

povâială *sf* vz ***pohoială***

povârghie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: cf *povârniș, povârni*] (Olt) Povârniș.

povârnar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***povarnă*** + *-ar*] (Îdt) **1-2** Povarnagiu (**1-2**).

povârneala *sf* [At: JAHRESBER., XVI, 227 / Pl: *~eli* / E: ***povârni*** + *-eală*] **1** (Reg) Înclinare într-o parte, cu tendință de prăbușire. **2** (Reg) Înclinare a unei pante. **3** (Buc; Mar) Pantă[1] a acoperișului unei case. **4** (Buc; Mar) Acoperiș înclinat al unei colibe, al unei stâne. **5** (Reg) Tablă mai mică la acoperișul casei. **6** (Mar; Trs) Loc sub acoperișul colibei unui cioban, unde se pun la uscat lemne și surcele pentru foc. **7** (Reg) Adăpost la stână, unde se mulg oile.

povârni [At: CANTA, ap. LET. III, 185/35 / V: ***pogâ~***, (îrg) ***pohâr~***, (înv; cscj) ***~vorna*** / Pzi: *~nesc* / E: bg ***повърна***] **1** *vr* (Pop; d. obiecte) A se lăsa într-o parte din poziția verticală Si: *a se înclina, a se apleca*, (îvp) *a se ponorî*. **2** (Pop; pex; d. oameni) A se îndoi de la mijloc înainte de a cădea. **3** *vr* (Reg; d. oameni) A se gârbovi de bătrânețe. **4** *vr* (Pop) A cădea brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare, rostogolindu-se, distrugându-se, deteriorându-se, rănindu-se etc. Si: *a se prăbuși, a se prăvăli, a se răsturna*, (reg) *a se oroia*. **5** *vr* (Pop; d. terenuri, forme de relief, drumuri etc.) A coborî în pantă[1]. **6** *vr* (Reg; d. oameni) A coborî coasta unui deal. **7** *vi* (Îrg) A trece peste vârful unui deal. **8** *vi* (Fig; d. oameni sau în construcții impersonale; urmat de determinări numerice introduse prin prepozițiile „pe", „la", „spre") A merge spre... **9** *vt* (Olt) A înfășura funii pe un par la treieratul cu cai.

povârnic, ~ă *a* vz ***povarnic***

povârnire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***povârni***] **1** (Pop) Înclinare într-o parte din poziția verticală Si: *povârnit[1]* (**1**). **2** (Pop) Îndoire a mijlocului înainte de a cădea Si: *povârnit[1]* (**2**). **3** (Reg) Gârbovire din cauza bătrâneții Si: *povârnit[1]* (**3**). **4** (Pop) Cădere bruscă și cu zgomot de la înălțime Si: *povârnit[1]* (**4**). **5** (Pop) Coborâre în pantă a unui teren, deal, drum etc. Si: *povârnit[1]* (**5**).

povârniș *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 140 / V: (reg) ***pohâ~***, (îrg) ***~âr*** / Pl: *~uri* / E: ***povârni*** + *-iș*] Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal, care formează de obicei versanții unor forme de relief Si: *coastă, muchie, pantă[1]*, (rar) *prăvălac, prăvăluc*, (pop) *prăvăliș, clină*, (îrg) *piez*, (înv) *povârnitură* (**1**), (reg) *piezișea, ponciș, povârghie, prăval, prăvălitură[1], răpăguș[1]*.

povârnit[1] *sn* [At: PAMFILE, A. R. 205 / Pl: *~uri* / E: ***povârni***] **1-5** Povârnire (**1-5**). **6** (Olt) Înfășurare a funiei pe un par la treieratul cu cai.

povârnit[2], ~ă [At: BIBILA (1688), 400v²/51 / V: (înv) ***pohâ~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povârni***] **1** *a* (Pop) Lăsat într-o parte din poziția verticală Si: *aplecat, înclinat*, (îvp) *ponorât*, (pop) *pornit[2]*, (îvr) *povortit*. **2** *a* (Pop; d. oameni) Gata să cadă. **3** *a* Care s-a dărâmat, s-a surpat, s-a părbușit. **4** *a* (Îvr; fig; îf *pohârnit*) Care se află în declin, în regres. **5** *a* (Pop; d. terenuri, forme de relief, drumuri etc.) Care este orientat în pantă[1]. **6** *sm* (Îvr; fig) Om afurisit, rău.

povârnitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 197 / V: ***pohâr~*** / Pl. *~ri* / E: ***povârni*** + *-tură*] (Înv) **1** Povârniș. **2** (Îf *pohârnitură*) Loc prăpăstios.

povârș *sn* vz ***povârniș***

povârșoc *sn* vz ***povârșuc***

povârșuc *sn* [At: ANTIPA, P. 129 / V: (reg) ***~vârușc, ~șoc*** / Pl: *~uri* / E: cf *vârșă*] **1** (Olt) Unealtă de pescuit, în formă de papuc sau de opincă, făcută din coajă de tei lată, îndoită de la mijlocul ei și cu marginile cusute una peste alta Si: (reg) *legănaș, legănuș*. **2** (Ban; Olt; îf *povârșoc*) Împletitură de nuiele pentru pescuit.

povârti [At: CADE / V: ***~vorti*** / Pzi: *~tesc* / E: bg ***повъртя***] **1-2** *vt* (Mun; Mol; c. i. sfori, funii) A înfășura sau a lega în jurul unui lemn, al unui par. **3** *vt* (Îvr; îf *povorti*) A înclina. **4** *vt* (Mun) A trânti la pământ. **5** *vi* (Mun; fig; urmat de determinări numerice introduse prin prepoziția „pe") A merge pe...

povârtit, ~ă *a* [At: PSALT. 117 / V: ***~vor~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povârti***] **1-2** (Reg; d. funii, sfori) Legat sau înfășurat în jurul unui par. **3** (Îvr; îf *povorti*) Înclinat. **4** (Mun) Trântit la pământ.

poveară *sf* vz ***povară***

poveastă *sf* vz ***poveste***

poveaste *sf* vz ***poveste***

povedi[1] [At: PSALT. 246 / V ***~vidi*** / Pzi: *~desc* / E: ucr ***повести, -веду*** cf *povedi*] **1** *vr* (Îrg) A se pleca. **2** *vr* (Îrg) A-și pierde echilibrul. **3** *vr* (Îrg) A merge clătinându-se, gata să cadă. **4** *vr* (Reg) A nu mai putea de oboseală. **5** *vt* (Reg; d. lacrimi, sânge etc.) A podidi pe cineva. **6** *vtf* (Înv) A face să podidească lacrimile, sângele etc.

povedi[2] *v* vz ***pobedi***

povedit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, MOL. 85 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***povedi[2]***] (Îvr) **1** Învins. **2** Asuprit.

poveleanie *sf* vy ***povelenie***

povelenie *sf* [At: PSALT. 168 / V: ***~lean~***, ***povol~*** / Pl: ***~ii*** / E: slv ***повелѣнии***] (Înv) **1** Poruncă. **2** Dispoziție. **3** Lege. **4** Regulă. **5** (Rar; îf *povolenie*) Autorizație.

poveli *vt* [At: PSALT. HUR. 124^{r}/24 / Pzi: ***~lesc*** / E: slv ***повелѣти***] (Înv; fșa) **1** A porunci. **2** A dispune. **3** A decide.

povelire *sf* [At: PSALT. SCH. 477/11 / Pl: ***~ri*** / E: ***poveli***] **1** (Înv) Poruncă. **2** (Înv) Dispoziție. **3** Hotărâre. **4** (Îvr) Împuternicire dată cuiva într-o funcție.

povelișcă *sf* [At: ALR II, 6132/64 / Pl: ***~iști*** / E: nct] (Reg) Vas în care curge mustul, când se storc strugurii.

povelit *sn* [At: PSALT. HUR. 124^{r}/25 / Pl: (rar) ***~uri*** / E: ***poveli***] (Îvr) **1** Poruncă. **2** Dispoziție.

poverel *sm* [At: GR. S. VI, 227 / Pl: ***~ei*** / E: ***povar*** + ***-el***] **1-2** (Reg; șhp) Pohar[1] (tânăr).

poverlă *sf* vz ***povidlă***

povernărie *sf* vz ***povărnărie***

povescă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1358 / Pl: ? / E: rs ***повестка***] (Rsî; rar) Raport.

povestar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ***~i*** / E: ***poveste*** + ***-ar***] (Îrg) **1-2** Povestitor (**1-2**).

povestaș *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 225 / Pl: ***~i*** / E: ***poveste*** + ***-aș***] (Îvp) **1-2** Povestitor (**1-2**).

povestă *sf* vz ***poveste***

poveste *sf* [At: CORESI, EV. 425 / V: (înv) ***~vastă***, ***~veastă***, ***~veaste***, (reg) ***~tă***, ***~tie*** / Pl: ***~ești***, (îrg) ***~***, ***~ti***, (reg) ***~turi*** / E: slv ***повѣсть***] **1** Relatare, expunere a unui fapt, a unui eveniment sau a unui șir de fapte sau de evenimente într-o desfășurare gradată Si: *istorisire*, *povestire* (**1**), (îvr) *povestitură*. **2** (Spc) Narațiune literară cuprinzând fapte posibile și imposibile. **3** (Înv; îla) **De ~** Care servește ca mărturie că așa s-au petrecut faptele. **4** (Înv; d. o persoană; îal) Rămas în viață ca să relateze un fapt. **5** (Înv; îal) Nici unul. **6** (Pfm; îe) **A sta** (sau **a se apuca**) **de** (sau **la**) **~** (ori **~ești**) sau **a se pune la ~ești** ori **a sta** (ori **a umbla**) **în ~ești** (sau **de-a ~estile**) A sta de vorbă îndelung ori prea mult cu cineva. **7** (Pfm; îae) A vorbi cu cineva despre tot felul de lucruri mărunte, personale. **8** (Pfm) **A ajunge** (sau **a fi**, **a se face**, **a rămâne** etc.) **de ~** ori (înv) **a fi întru ~** A ajunge (sau a fi, a deveni etc.) cunoscut, renumit, vestit, mai ales prin fapte reprobabile. **9** (Pfm; îae) A se face de râs. **10** (Pop; îe) **A-i merge** (sau **i se duce cuiva**) **vestea și ~a** A deveni foarte cunoscut printr-un fapt sau printr-o pățanie. **11** (Înv; îe) **A fi de veste și de ~** A fi demn de povestit. **12** (Înv; îae) A fi renumit. **13** (Fam; îe) **Nici ~** Nici vorbă. **14** (Îae) Nu e adevărat. **15** (Înv; îe) **A nu zice nici vorbă, nici ~** A nu spune nimic, nici un cuvânt. **16** (Spc; asr) Relatare, expunere a unor fapte, întâmplări, evenimente istorice în ordinea lor cronologică Si: *cronică*, *letopiseț*. **17** (Înv) Tradiție orală. **18** (Urmat de determinări în genitiv) Istorie sau povestire a vieții, a faptelor, a întâmplărilor cuiva. **19** (Prc) Fapt, întâmplare sau șir de întâmplări survenite în viața cuiva Si: (reg) *pățanie povestitură* (**2**). **20** Ceea ce se discută. **21** Ceea ce se relatează. **22** (Pex) Întâmplare. **23** Eveniment. **24** Chestiune. **25** (Pfm; îe) **Ce** (**mai**) **veste ~?** sau (rar) **ce veste? ce ~?** Ce mai e nou? **26** (Pfm) **Așa e** (sau **ți-e**, **ți-a fost**) **~a** Așa stau lucrurile. **27** Specie a epicii populare în proză în care se relatează întâmplări fantastice ale unor personaje imaginare în luptă cu personaje nefaste și în care binele triumfă Si: *basm*. **28** (Îla) **Ca din** (sau **în**, **de**) **~** Foarte frumos Si: *minunat*. **29** (Îal) Miraculos. **30** (Pex; rar) Vis. **31** (Rar) Iluzie. **32** Fapt, întâmplare, afirmație etc. inventată, neadevărată Si: *minciună*, (îrg) *basnă*. **33** (Reg; îf *povastă*) Promisiune mincinoasă. **34** (Înv) Cuvânt de învățătură Si: *învățătură*, *predică*. **35** (Îrg; șîs ***~a vorbei***, ***~a ăluia***, ***~a celuia***) Proverb. **36** Zicătoare. **37** (Îas) Maximă. **38** (Îs) ***~a cântecului*** (sau ***~a ăluia***) Vorba aceea.

povestelnic, ~ă [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 152 / V: (reg) ***povis~*** / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***povesti*** + ***-elnic***] **1-2** *smf* (Reg) Povestitor (**1-2**). **3** *a* (Trs; d. oameni) Vorbăreț.

povesti [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 54/12 / V: (îrg) ***~visti***, (reg) ***~văști*** / Pzi: ***~tesc*** / E: ***poveste***] *vt* **1** A expune detaliat și, de obicei, într-o desfășurare gradată fapte, întâmplări reale, evenimente etc. Si: *a istorisi*, *a relata*, (liv) *a nara*, (frm) *a raconta*. **2** *vt* A spune o poveste (**27**). **3** (Rar) A înfățișa prin imagini Si: *a arăta*, *a ilustra*. **4-5** *vti* (Îrg) A (se) face cunoscut. **6-7** *vti* (Bis; spc) A (se) propovădui. **8** *vi* (Pfm) A sta de vorbă cu cineva Si: *a conversa*, *a discuta*, (fam) *a pălăvrăgi*, *a sporovăi*, *a tăifăsui*. **9** *vt* (Rar) A dezbate. **10** *vt* (Pop) A defăima. **11** *vt* (Pop; șîe **a ~ pe la spate pe cineva**) A bârfi. **12** *vrim* (Îvr; îf *povisti*) A se menționa. **13** *vi* (Reg) A avea relații de dragoste cu cineva. **14** *vi* (Reg) A face curte cuiva. **15** *vi* (Reg; d. grauri) A scoate sunete caracteristice speciei. **16** *vi* (Reg) A prevesti de rău Si: *a cobi*.

povestic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 298 / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***poveste*** + ***-ic***] (Îvr) Fabulos ca în basme Si: *fantastic*.

povestie *sf* vz ***poveste***

povestioară *sf* [At: IL septembrie 1962, 15 / P: ***~ti-oa~*** / Pl: ***~re*** / E: ***poveste*** + ***-ioară***] **1-2** (Șhp) Poveste (**1**) (scurtă).

povestire *sf* [At: GCR I, 302/6 / Pl: ***~ri*** / E: ***povesti***] **1** Poveste (**1**). **2** Relatare a unei povești (**27**) Si: *povestit*[1] (**2**). **3** (Spc) Narațiune literară de dimensiuni relativ reduse și în care structura epică se construiește pe un fond liric. **4** (Rar) Basm. **5** (Rar) Înfățișare prin imagini Si: *ilustare*. **6** (Bis; reg) Predică. **7** (Rar; lpl) Bârfeli. **8** (Rar) Defăimare.

povestit[1] *sn* [At: GALACTION, A. 278 / Pl: (rar) ***~uri*** / E: ***povesti***] (Rar) **1** Istorisire. **2** Povestire (**2**).

povestit[2]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1747) GCR, I, 320/35 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***povesti***] **1** (D. fapte, întâmplări, evenimente etc.) Relatat. **2** (D. o poveste) Spus. **3** (Rar) Înfățișat în imagini Si: *ilustrat*. **4** (Îrg) Făcut cunoscut. **5** (Bis) Propovăduit. **6** (Pop) Defăimat. **7** (Pop) Bârfit.

povestitor, ~oare [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***povesti*** + ***-tor***] **1** *smf* Persoană care relatează fapte, evenimente, întâmplări etc. Si: (reg) *povestelnic* (**1**), (îrg) *povestar* (**1**), (îvp) *povestaș* (**1**). **2** *smf* Persoană care știe să povestească (**1**) Si: *povestelnic* (**1**), (îrg) *povestar* (**2**), (îvp) *povestaș* (**2**). **3** *sm* Scriitor de povestiri (**3**). **4** *sm* (Liv) Narator. **5** *a* (Înv) Care relatează fapte evenimente, întâmplări din viața reală. **6** *a* Care înfățișează ceva. **7** *a* Care arată ceva. **8** *a* (Îvr) Mitic[2]. **9** (Trs; d. oameni) Vorbăreț.

povestitură *sf* [At: (a. 1809) CAT. MAN. I, 409 / Pl: ***~ri*** / E: ***povesti*** + ***-tură***] **1** (Îvr) Istorisire. **2** (Reg) Poveste (**19**).

povestui *vt* [At: CORESI, ap. DHLR II, 524 / Pzi: ***~esc*** / E: ***povesti*** + ***-ui***] **1** (Îvr) A arăta. **2** (Bis; înv) A propovădui.

poveți *v* vz ***povăți***

povețitor *sm* vz ***povățător***

povețui *v* vz ***povățui***

povețuit, ~ă *a* [At: ISIS (1862), 46^{2}/44 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: cf *povățui*] (Îvr) Demn de urmat, de respectat Si: *adecvat*, *indicat*.

povhală *sf* vz ***pohfală***

poviață *sf* vz ***povață***

povicercă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 167 / A: nct / Pl: ? / E: srb ***povečerka***] (Ban) Șezătoare.

povidi *v* vz ***povedi***[1]

povidlă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***pohârcă***, ***pohârlă***, ***~ilă***, ***~irlă***, ***~verlă*** / Pl: ***~le*** / E: ucr ***повидло***] (Reg) Magiun.

povie *sf* vz ***povilă***[1]

povii *sfp* [At: BORZA, D. 102 / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Cătină-de-garduri (*Lycium halimifolium*).

povijie *sf* vz ***pojijie***

povilă[1] *sf* [At: LB / V: ***pobilă***, ***pochi*** *sp*, ***pochilă***, ***pofi*** *sp*, ***pofil*** (A și: *pofil*), ***pofilă*** (A și: *pofilă*), ***poghi*** *sp*, ***pogi*** *sp*, ***pohilă***, ***poj*** *sm*, (reg) ***povie*** / Pl: ***~le***, (rar) ***~li*** / E: ucr ***повиле***] **1** (Pop) Curea care trece pe sub coada calului, fixând șaua sau hamul. **2** (Îe) **A-i pune** (**cuiva**) **pofila** (sau **pofilul**) **în nas** A nu permite cuiva să facă tot ce dorește. **3** (Îae) A stăpâni pe cineva Si: *a înfrâna*.

povilă[2] *sf* vz ***povidlă***

povinos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

povinui *vr* [At: CORESI, L. 154/2 / Pzi: *~esc* / E: slv **повиновати сѧ**] (Înv) A asculta de sau pe cineva Si: *a se supune*.

povirlă *sf* vz ***povidlă***

povistelnic, ~ă *smf, a* vz ***povestelnic***

povisti *v* vz ***povesti***

poviște *sf* [At: BOCĂNEȚU, T. A. 213 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Mică colină accidentată care nu poate fi cultivată. **2** Teren necultivat, nelucrat.

povoară *sf* vz ***povară***

povoată *sf* vz ***povată***

povod^{1} *sn* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***pohod*** / Pl: *~uri* / E: rs **повод**, srb ***povod***] **1** (Mol; Ban; d. cai; îla) **În** (sau, rar, **de**) **~** Dus de căpăstru. **2** (Mol; Ban; d. cai; îal) Care este prins la căruță alături de calul de la oiște Si: *laturaș*. **3** (Îe) **A lua vitele-n pohod** A mâna vitele de dinapoi, ducându-le de frânghie. **4** (Îlv) **A lua (pe cineva) în ~** A-și bate joc de cineva.

povod^{2} *sn* [At: BULETIN, F. (1843), 7^{1}/2 / Pl: *~uri* / E: rs **повод**] (Înv; Mol) Motiv.

povodea *sf* [At: PAMFILE, I. C. 233 / Pl: *~ele* / E: cf *povidlă*] (Reg) Magiun.

povodnic *sm* [At: URECHE, L. 240 / V: (reg) ***podho~***, ***povoinic***, (îrg) ***poho~***, ***povolnic***, (înv) ***podv~***, ***povotnic*** / Pl: *~ici* / E: ***povod***^{1} + *-nic* cf srb *povodnik*] **1** (Înv) Cal dus de căpăstru. **2** (Înv) Cal de călărie. **3** (Înv) Cal tânăr care nu a fost încă înhămat. **4** (Înv) Cal lăturaș. **5** (Înv) Cal care umblă liber. **6** (Înv) Cal care umblă singur pe lângă trăsură. **7** (Reg) Bou stingher.

povogări *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / Pzi: *~resc* / E: srb ***pogovarati***] (Ban) A vorbi de rău.

povoi^{1} *sn* vz ***puhoi***^{1}

povoi^{2} *v* vz ***puhoi***^{1}

povoială *sf* vz ***pohoială***

povoinic *sm* vz ***povodnic***

povolenie *sf* vz ***povelenie***

povolnic *sm* vz ***povodnic***

povolnică *sf* [At: ANTIPA, P. 465 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lotcă simplă cu care se transportă peștele prins cu năvodul.

povon *sn* vz ***puhoi***^{1}

povoraș *sm* [At: CHEST. V, 25/37 / Pl: *~i* / E: ***povară*** + *-aș*] (Reg) **1** Om de rând, iobag care poartă poveri. **2** Frate. **3** Soț. **4** Al doilea om din serviciul stânei.

povorna *v* vz ***povârni***

povornitoare *sf* [At: DLR / Pl: *~ori* / E: ***povârni*** + *-toare*] (Îvr) Cascadă.

povorti *v* vz ***povârti***

povortit, ~ă *a* vz ***povârtit***

povotnic *sm* vz ***povodnic***

povoz *s* vz ***podvadă***

povriganie *sf* vz ***pogrebanie***

poxă *sf* vz ***poxie***

poxie *sf* [At: CONTEMPORANUL, V$_{1}$, 297 / S și: *pocsie* / V: ***poxă*** / Pl: ? / E: ngr ***ὑποψία*** „bănuială"] (Mol; Buc) **1** Ciudă. **2** Dușmănie.

poza [At: BARCIANU / Pzi: *~zez* / E: fr ***poser***] **1** *vi* A-și studia gesturile și a lua o anumită atitudine, comportare, etc. pentru a face impresie sau pentru a epata. **2** *vi* A sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat etc. **3-4** *vtr* (Pfm) A (se) fotografia. **5** *vt* (Teh) A așeza. **6** *vt* (Teh) A monta. **7** *vt* (Teh) A stivui.

pozar *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ***pază*** + *-ar*] (Pfm) Fotograf.

pază *sf* [At: CALENDAR (1848), 49/3 / Pl: *~ze* / E: fr ***pose***] **1** Atitudine, comportare pe care cineva și-o impune pentru a produce impresie și care nu este conformă cu adevărata sa fire. **2** (Pgn) Atitudine. **3** Ținută. **4** Poziție specifică. **5** (Fam; îe) **A-și lua o ~** A adopta o atitudine afectată pentru a produce impresie. **6** (Spc; rar) Mod specific de a sta. **7** (Spc) Poziție specifică favorabilă, expresivă, pe care o are modelul care pozează (**2**). **8** (Pfm) Fotografie. **9** (Pfm) Ilustrație. **10** (Pfm) Reproducere. **11** (Teh; îs) *~za căii* Mod de construcție a suprastructurii liniei de cale ferată, în funcție de tipul șinei, pe lungimea panourilor, de felul și de numărul de traverse ale unui panou etc.

pozdare *sf* vz ***puzderie***

pozderos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. V, 14 / V: ***pâzdăros*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pozderie*** + *-os*] (Reg) Care conține puzderii.

pozeur *sm* vz ***poseur***

pozetiv, ~ă *a* vz ***pozitiv***

pozitiv, ~ă [At: ASACHI, ALGHEBRA, 7^{1}/4 / S și: *positiv* / V: (înv) ***pozet~*** (S și: *posetiv*) / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***positif***, lat ***positivus***, ger ***Positiv***] **1** *a* (Mat; d. numere, mărimi scalare etc.) Care este mai mic decât zero sau egal cu zero și care se notează în scris cu semnul plus (+). **2** *a* (Îs) *Semn ~* Semnul plus (+), folosit pentru caracterizarea numerelor, mărimilor scalare etc. mai mari decât zero. **3** *a* (D. electricitate, sarcini electrice) De același fel cu sarcina nucleelor atomice sau cu sarcina dobândită de un baston de ebonită prin frecare cu o bucată de postav. **4** *a* (D. polii unei surse electrice) Prin care iese curentul electric. **5** *a* (D. electrozii sau bornele receptoarelor electrice) Care se leagă la polul pozitiv (**4**) al sursei electrice. **6** *a* Care se întemeiază pe fapte, pe date concrete, pe realități. **7** *a* Care are un caracter de certitudine Si: *adevărat, autentic, cert, real, sigur*. **8** *a* (Îs) *Drept ~* Totalitate a normelor juridice scrise caracteristice unei societăți, epoci, țări etc. emanate de la organele statului. **9** *a* (Îs) *Religie ~ă* Religie oficial acceptată într-o țară și existentă ca atare. **10** *a* Practic. **11** *a* Care dovedește simț practic, realist. **12** *a* Care se bazează pe practică, pe realitatea imediată. **13** *a* (Îs) *Științe ~e* Științe experimentale. **14-15** *av, a* (Într-un mod) care exprimă o afirmație, o aprobare. **16** *a* (Log; d. noțiuni, raționamente) Care afirmă ceva. **17-18** *a* Care (are sau) conferă un sens de afirmare. **19-20** *sn, a* (Șîs *grad ~*) (Formă a adjectivului sau a adverbului) cu ajutorul căreia se exprimă însușirea unui obiect sau a unui proces privite izolat, fără referire la alte obiecte sau procese. **21** *a* (Îoc *negativ*) Cu însușiri bune Si: *bun*. **22** *a* Care se recomandă prin însușirile sale Si: *recomandabil*. **23** *a* Care nu produce rău. **24** *a* Care nu este periculos. **25** *a* Demn de urmat, de imitat. **26** *a* Care are o valoare, o semnificație justă Si: *valoros*. **27** *a* (Rar) Care produce bunurile materiale. **28** *a* (Chm; Blg; d. unele reacții ale anticorpilor) Care se produce în prezența antigenului sub influența și în prezența căruia a luat naștere. **29** *a* (D. analize medicale) Care confirmă prezența în organism a unui anumit agent patogen. **30-31** *sn, a* (Imagine fotografică) la care distribuția luminii și a umbrei corespunde celei reale. **32-33** *sn, a* (Pex) (Placă, film sau hârtie fotografică) pe care s-a obținut o asemenea imagine.

pozitivamente *av* [At: SFC, 197 / S și: *positivamente* / E: ***pozitiv*** + *-mente* cf fr *positivement*] (Îvr) În mod pozitiv.

pozitivism *sn* [At: CONCORDIA, 4^{2}/68 / S și: *positivism* / Pl: ? / E: fr ***positivisme***] **1** (Rar) Interes exagerat pentru problemele practice, materiale Si: *practicism, utilitarism*. **2** Tendință de a lua în considerare și de a urmări numai avantajele imediate și personale Si: *practicism, utilitarism*. **3** Curent filozofic din sec. XIX-XX, care respinge filozofia ca reprezentare teoretică generalizată a lumii, limitându-se la faptele confirmate de experiență și negând astfel posibilitatea cunoașterii esenței (și a cauzelor) fenomenelor. **4** (Fil; îs) *~ logic* Neopozitivism. **5** Curent în științele juridice care admite numai esența dreptului pozitiv (**8**). **6** (Lit) Tendință, curent în critica literară care adoptă metodele scientiste în cercetarea fenomenului literar. **7** Modalități de creație literară care tind să reproducă realitatea în faptele ei concrete, adesea în stare brută, netipizată.

pozitivist, ~ă [At: DELAVRANCEA, T. 52 / S și: *positivist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***positiviste***] **1-10** *smf, a* (Adept) al pozitivismului (**3-7**). **11-15** *a* Care se referă al pozitivism (**3-7**). **16-20** *a* Specific pozitivismului (**3-7**). **21** *a* (Rar) Legat de realitatea concretă, de fapte.

pozitivitate *sf* [At: F (1872), 61 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***positivité***] **1** (Înv; lav) **Cu ~** Cu exactitate. **2** (Înv; îal) În mod sigur Si: *cert*. **3** (Liv) Caracter pozitiv.

pozitron *sm* [At: MACAROVICI, CH. 199 / Pl: *~i* / E: fr ***positron***, ger ***Positron***] (Fiz) Particulă elementară, nestabilă, întâlnită rar în natură, care are masa egală cu a electronului, și a cărei sarcina electrică este pozitivă și egală în valoarea absolută cu sarcina electronului Si: *antielectron*.

pozitroniu *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: ? / E: fr ***positronium***] (Fiz) Formație instabilă, alcătuită dintr-un electron și un pozitron, care gravitează împreună în jurul centrului de masă comun.

poziție *sf* [At: AR (1829), 140[1]/4 / S și: *posiție* / V: (înv) ***~țiune*** (S și: *positiune*) / Pl: *~ii* / E: lat ***positio***, fr ***position***, ger ***Position***] **1** Mod în care este așezat sau situat ceva sau cineva în spațiu, în raport cu altceva sau cu altcineva Si: *așezare*. **2** (Pex; ccr) Loc, punct, regiune în care este situat ceva sau cineva Si: (înv) *pusătură*, *pusăciune*, *pusoare*. **3** (Muz) Loc pe care îl ocupă o notă sau o cheie pe portativ. **4** (Muz) Loc în care sunt atinse cu degetele coardele unui instrument muzical, când se cântă la instrumentul respectiv. **5** (Spc) Fiecare dintre operațiile înscrise într-un cont contabil. **6** (Pex) Loc pe care îl ocupă fiecare dintre operațiile înscrise într-un cont contabil. **7** (Lin) Loc pe care îl ocupă un sunet sau un grup de sunete într-un cuvânt. **8** (Spc) Loc, punct din care ceva sau cineva este sau poate fi privit Si: *unghi*. **9** Raport, relație existentă între două obiecte, ființe, fenomene. **10** (Mil) Loc pe care sunt așezate trupele pe front sau vasele de război pe mare și folosit ca bază de atac sau ca linie de apărare. **11** (Mil; îs) **~** *de tragere* Loc special amenajat de unde o subunitate de infanterie sau de artilerie, de aruncătoare de mine, de mitraliere navale etc. execută tragerile. **12** (Îe) **A lua ~** A se instala într-un loc considerat potrivit din punct de vedere strategic. **13** Loc desemnat fiecărui participant la vânătoarea cu hăitași. **14** Mod în care se stă cu corpul sau cu o parte a lui Si: *ținută*. **15** (Îs) **~** *de tragere* Fel în care stă trăgătorul în timpul sau în vederea tragerii. **16** (Îas) Fel în care trăgătorul își orientează gura de foc în vederea tragerii eficiente. **17** (Spc; îe) **A lua~** A sta într-o atitudine dreaptă și nemișcată a corpului, cu mâinile lipite de trunchi, reglementară în armată sau în anumite sporturi. **18** Fiecare dintre atitudinile principale ale corpului, prevăzute de regulamentele militare de instrucție. **19-20** (Pop; d. femei; îe; îla) **(A fi) în ~** (A fi) însărcinată. **21** (Fig) Mod în care cineva reacționează, se comportă, își exprimă opinia etc. într-o împrejurare dată Si: *atitudine*. **22** (D. oameni; îe) **A lua ~** A manifesta o atitudine fermă, hotărâtă într-o problemă. **23** (D. oameni; îae) A-și exprima punctul de vedere în legătură cu o problemă. **24** (Îe) **A sta** (sau **a rămâne, a se menține** etc.) **pe ~** A-și menține cu fermitate părerile, opinia formulată. **25** (Îe) **A se situa, a fi** etc. **pe ~ii opuse** A fi de păreri contrare. **26** (Îe) **A se situa** (sau **a fi**) **pe aceeași poziție** A fi de aceeași părere. **27** (D. oameni; îlav) **Pe ~ii opuse** De păreri diferite. **28** (D. oameni; îlav) **Pe aceeași ~** De aceeși părere. **29** Mod în care cineva se comportă într-o împrejurare dată. **30** Stare, situație, împrejurare în care se găsește cineva sau ceva Si: (înv) *pusăciune*. **31** (Spc) Situație înaltă pe care o deține cineva în ierarhia socială Si: *condiție*, *rang*, *treaptă*. **32** (Mun) Centrul satului Si: *vatră*. **33** (Mun) Linie.

poziționa *vt* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***positionner***] **1** (C. i. obiecte, scule) A așeza într-o anumită poziție (**1**), cu asamblare directă sau prin intermediul unui sistem. **2** A indica coordonatele geografice ale unei nave. **3** A indica amplasamentul exact al unei mașini, unități militare etc.

pozițional, ~ă *a* [At: DLR / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***poziționa*** + ***~al***] (Lin) **1** Referitor la poziție (**7**). **2** De poziție (**7**). **3** Care are o anumită poziție (**7**) într-un cuvânt.

poziționare *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-o~* / Pl. *~nări* / E: ***poziționa***] **1** Așezare a unui obiect într-o anumită poziție (**1**) direct sau prin intermediul unui sistem tehnic. **2** Stabilire a coordonatelor geografice ale unei nave. **3** Indicare a amplasamentului exact ale unei unități militare.

poziționat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***poziționa***] (D. obiecte, scule) Așezat într-o anumită poziție (**1**) direct sau prin intermediul unui sistem tehnic.

pozițione *sf* vz ***poziție***

pozleț *sn* vz ***poslet***

pozlușanie *sf* vz ***poslușanie***

pozmă[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 163 / V: ***pazmă***, ***pozna*** / Pl. *~me, ~mi* / E: mg ***püzma***, ***püzna***] (Trs; lpl) Fiecare dintre prăjinile care, legate două câte două cruciș, se așază de o parte și de alta a clăii de fân sau a unui acoperiș de paie, ca să nu le ia vântul Si: (reg) *martac*, *panză*, *păhuie[1]*, *păușă*, *păuză*, *păianjen*, *povăznită*, *prăștină[1]*.

pozmă[2] *sf* vz ***pozna[1]***

pozmete *sm* vz ***pesmet***

pozmidie *sf* [At: ALR I, 1210/320 / Pl: *~ii* / E: mg ***pöszmète***, ***poszmite***] (Reg) Agrișă.

poznit, ~ă *a* vz ***poznit***

pozmoc *s* [At: DR, V, 302 / Pl: nct / E: cf *smoc*, *pozma[1]*] (Reg) **1** Smoc de păr crescut în partea de jos a piciorului calului. **2** Cantitate mare din ceva Si: *grămadă*.

pozmol *sn* vz ***podmol***

poznaci, ~ace *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~ / E: ***pozna[1]*** + *-aci*] (Reg) **1** (D. oameni) Poznaș (**4**). **2** (D. manifestări ale oamenilor) Poznaș (**7**).

poznar *sn* vz ***buzunar***

poznaș, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, ap. PR. DRAM. 426 / S: *posnaș* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pozna*** + *-aș*] **1** *a* (Rar) Care iese din comun Si: *bizar*, *ciudat*, *curios*, *neobișnuit*, *straniu*. **2** *a* (Rar; pex) Interesant. **3** *a* (Rar) Fermecat. **4** *a* (Pfm; d. oameni) Căruia îi place să se țină de glume, de năzbâtii, de păcăleli Si: (reg) *poznaci* (**1**), *poznat* (**1**), *poznet* (**1**), *poznit* (**5**), (înv) *poznatec* (**1**). **5-6** *a* (Pfm; d. faptele, manifestările, fizionomia etc. oamenilor) Care (trădează sau) caracterizează pe omul poznaș (**4**). **7** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care provoacă râsul, veselia Si: *hazliu*, *glumeț*, *năzdrăvan*, *șugubăț*, *vesel*, (pop) *mehenghi*, (îrg) *marghiol*, *poznat* (**2**), *ghiduș*, (înv) *poznatec* (**2**), (reg) *poznaci* (**2**), *poznet* (**2**), *poznit* (**6**). **8** *sm* (Reg) Măscărici la nuntă. **9** *a* (Îrg; d. bărbați) Afemeiat. **10** *a* (Reg) Periculos. **11** *a* (Pfm) Care produce neplăceri. **12** *av* (Pfm) Într-un mod interesant. **13** *av* (Pfm) În mod amuzant, nostim.

poznat, ~ă *a* [At: BĂRAC, T. 3/17 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pozna[1]*** + *-at*] **1** (Reg; d. oameni) Poznaș (**4**). **2** (Îrg; d. manifestări ale oamenilor) Poznaș (**7**).

poznatec, ~ă *a* [At: CLEMENS / S: *posnatec* / Pl: *~eci, ~ece* / E: ***pozna[1]*** + *-atec*] (Înv) **1** (D. oameni) Poznaș (**4**). **2** (D. manifestări ale oamenilor) Poznaș (**7**).

pozna[1] *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 206/11 / S: *posna* / V: (reg) ***pozma*** / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Îvp) Faptă, întâmplare, situație etc. care provoacă cuiva un rău, un neajuns, un necaz, o nenorocire Si: *belea*, *bucluc*. **2** (Reg; îe) **A da de ~** (**cu cineva**) A o păți. **3** (Înv) Întâmplare regretabilă. **4** (Rar) Lucru, faptă, întâmplare, situație care iese din comun Si: *bizarerie*, *ciudățenie*, *curiozitate*, *minunăție*. **5** (Reg; îlav) **A ~na** De-a-ndoaselea. **6** (Reg; îe) **A face ~** A face o impresie deosebită. **7** (Reg; îae) A face senzație. **8** (Șîe **a face ~ne**) Faptă regretabilă, greșeală etc. de gravitate redusă, comisă de cineva Si: *boroboață*, *trăsnaie*, (reg) *nișaftă*. **9** (Buc; lpl) Scandal mare. **10** Păcăleală cu consecințe lipsite de gravitate făcută cuiva Si: *farsă*, *festă*, *renghi*, (îrg) *marghiolie*, (reg) *mișculanță*. **11** Faptă sau vorbă care provoacă râs, haz, veselie Si: *ghidușie*, *glumă*, *năzbâtie*, *năzdrăvănie*, (înv) *măscăriciune*, (reg) *marafet*, *ponos[1]*, (fam) *pehlivănie*. **12** (Pfm) Împrejurare neplăcută pentru cineva. **13** (Reg; gmț) Organ genital feminin.

pozna[2] *sf* vz ***pozma[1]***

poznăi *vt* [At: VÎRCOL, V. 98 / S și: *posnăi* / Pzi: *~esc* / E: bg ***позная***] (Olt) **1** A scorni vorbe Si: *a născoci*. **2** A începe o treabă însemnând, jalonând, schițând.

poznășie *sf* [At: SBIERA, F. S. 194 / Pl. *~ii* / E: ***poznaș*** + *-ie*] (Buc) Caraghioslâc.

poznet *a* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pl. *~i* / E: ***pozna*** + *-et*] (Trs) **1** (D. oameni) Poznaș (**4**). **2** (D. manifestări ale oamenilor) Poznaș (**7**).

pozni [At: HELIADE, O. T. 272 / S și: *posni* / Pzi: *~nesc*, *pozn* / E: ***pozna[1]***] **1-2** *vtr* (Trs) (A face să pățească sau) a păți ceva rău din punct de vedere fizic. **3-4** *vtr* (Trs) A (se) nenoroci în urma unui accident. **5** *vt* (Reg; c. i. oamnei) A lovi trăsnetul Si: *a trăsni*. **6** *vr* (Trs) A se face de râs. **7** *vi* (Buc) A face scandal mare. **8** *vr* (Rar) A se minuna.

poznit, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *posnit* / V: (înv) ***pozmit*** (S și: *posmit*) / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pozni***] **1** (Reg) Ciudat. **2** (Reg; d. cai) Mare[1]. **3** (Reg) Gros. **4** (Reg) Urât. **5** (Trs; d. oameni) Poznaș (**4**). **6** (Trs; d. manifestări ale oamenilor) Poznaș (**7**). **7** (Trs; d. oameni) Prefăcut[2].

poznui *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158 / Pzi: *~esc* / E: cf *pozná*[1]] (Reg) **1** A calomnia. **2** A bârfi. **3** A invidia.

pozologie *sf* [At: DER / V: ***poso~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***posologie***] Parte a farmacologiei și a terapeuticii care se ocupă cu indicațiile referitoare la dozele și la modul în care acestea trebuie administrate, în raport cu vârsta, sexul, constituția etc. bolnavului.

pozometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***posomètre***] Aparat pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice Si: *expometru*.

pozomoc *sms* [At: ARH. FOLK. III, 116 / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

pozonar *sn* vz ***buzunar***

pozovenchi *sn* vz ***pezevenchi***

pozunar *sn* vz ***buzunar***

pozuni *vt* [At: JAHRESBER. V, 126 / Pzi: *~nesc* / E: slv ***познати, -ам***] (Înv) A recunoaște.

pozvăli *v* vz ***pozvoli***

pozvol *s* [At: NECULCE, L. 295 / S și: *posvol* / Pl: nct / E: pvb ***pozvoli***] (Înv) Permisiune.

pozvolenie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 284/29 / S și: *posvolenie* / Pl: *~ii* / E: pn ***pozwolenie***, rs ***позволение***] (Îrg) Permisiune.

pozvoli [At: HERODOT (1645), 182 / S și: *posvoli* / V: ***~văli*** / Pzi: *~lesc* / E: pn ***pozwolić***, ucr ***позволити***, rs ***позволить***] (Îrg) **1** *vt(a)* (C. i. oameni și acțiuni ale lor) A permite. **2** *vr* (Ccd) A-și lua libertatea (să...) Si: *a-și îngădui, a-și permite*.

pozvolire *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 107/29 / Pl: *~ri* / E: ***pozvoli***] (Înv) Permisiune.

pr *i* [At: SADOVEANU, O. I, 244 / V: ***pra*** / E: fo] (Pronunțat cu „r" prelungit) **1** Cuvânt care imită zgomotul, trosnetul produs de un corp, un obiect, un material care se rupe sau se despică Si: *pâr*. **2** (Reg) Cuvânt care redă zgomotul făcut de un sac plin când cade. **3-4** (Reg) Cuvânt cu care (se opresc sau) se pornesc caii. **5** (Reg) Cuvânt cu care se opresc oile. **6** (Reg) Cuvânt care imită sunetul caracteristic al turturelei.

pra[1] *i* vz ***pr***

pra[2] *sn* vz ***praf***

prabalău *sn* [At: ALR I, 1591/355 / Pl: *~ăi* / E: ***prabali*** + *-ău*] (Reg) Geambaș.

prabali *vt* [At: L. ROM. 1961, nr. 1, 21 / Pzi: *prabal* / E: mg ***próból***] (Reg) A încerca.

prabeț *s* vz ***pravăț***

praboi *sn* vz ***priboi***[1]

pracrit *sms* [At: DN[3] / E: fr ***prakrit***] Dialect indian derivat din sanscrită.

practecă *sf* vz ***practic***

practic, ~ă [At: IST. Ț. R. 77 / Pl: (**2**) *~ici*, (**1, 3-19**) *~ici, ~ice* / E: lat ***practicus, -a, -um***, ngr ***πρακτικός, πρακτική***, ger ***praktisch***, fr ***pratique***] **1** *a* (Înv; d. oameni) Priceput într-un domeniu, într-o problemă Si: *destoinic, experimentat, îndemânatic, versat*. **2** *sf* (Înv) Pricepere, îndemânare, iscusință, obținută prin exerciții, uz etc. **3** *a* (D. oameni) Care știe să aplice la viața de toate zilele cunoștințele acumulate. **4** *a* (D. oameni) Care are simțul realității. **5** *a* (D. oameni) Care are însușirea de a se adapta la situații concrete, apărându-și interesele materiale și știind să profite de ceva. **6** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă pe omul care se adaptează ușor la situații concrete. **7** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează pe omul cu simțul realității. **8** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care arată omul care știe să aplice la viața de toate zilele cunoștințele acumulate. **9** *a* (Înv) Care exercită o meserie. **10** *a* (Înv; spc) Care exercită concret profesia pentru care s-a pregătit. **11** *a* Care se poate executa în mod concret Si: (înv) *practicesc* (**1**). **12** *a* Care se efectuează în mod concret, fiind corespunzător nevoilor reale ale existenței Si: (înv) *practicesc* (**2**). **13** *a* Care se verifică în viața de toate zilele Si: (înv) *practicesc* (**3**). **14** *a* Care se poate aplica în viață Si: (înv) *practicesc* (**4**). **15** *a* Care se bazează pe experiența vieții reale, concrete Si: (înv) *practicesc* (**5**). **16** *a* Legat de realitatea concretă, de viața de fiecare zi, de nevoile ei concrete Si: (înv) *practicesc* (**6**). **17** *a* De fiecare zi Si: *curent, obișnuit*, (înv) *practicesc* (**7**). **18** *a* Care este ingenios și eficace, servind bine la realizarea unui scop Si: *folositor*. **19** *a* Care este ușor de folosit Si: *comod*, (înv) *lesnicios*. **20** *av* În mod concret. **21** *av* De fapt.

practica[1] *sf* [At: (a. 1780) GÁLDI, M. PHAN. 234 / Pl: *~le* / E: ngr ***πρακτικόν*** „proces-verbal", (**τα**) ***πρακτικά*** „acte"] (Înv) **1** Proces-verbal. **2** Permisiune de trafic dată unui vapor. **3** Autorizație de a face negoț cu navele.

practica[2] [At: AR (1829), 191[2]/18 / V: (înv) ***~ici*** / Pzi: *practic*, (înv) *~icez* / E: fr ***pratiquer***] **1** *vt* (C. i. concepții, teorii, norme, cunoștințe etc.) A pune în aplicare Si: *a aplica*. **2-3** *vtr* (Pex) A (se) folosi. **4** *vt* (Înv) A cultiva. **5** *vrp* A exista obiceiul să se facă într-un anumit fel Si: *a se obișnui*, (înv) *a se politici*. **6** *vr* (Înv) A se instrui, a se iniția pentru a putea aplica în practică cele învățate. **7** *vt* A exercita o meserie, o profesie Si: *a profesa*, (înv) *a metahirisi, a profesui*. **8** *vt* (Liv) A executa. **9** *vt* (Liv) A efectua. **10** *vt* A respecta cu strictețe ceremoniile, dogmele, cerințele de cult. **11** *vt* (Frr) A vizita des Si: *a frecventa*.

practicabil, ~ă [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 425 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***practicable***, ger ***praktikabel***] **1** *a* Care se poate folosi în mod concret Si: *folosibil, utilizabil*. **2** *a* Care se poate executa sau realiza în mod concret Si: *realizabil*. **3** *a* De care cineva se poate folosi în mod efectiv. **4** *a* Pe unde se poate umbla sau trece relativ ușor fără pericol sau dificultăți Si: *accesibil*. **5** *sn* Podium mobil pe care se poate sta sau pe care se poate trece, folosit mai ales ca element de decor în teatru, cu care se realizează pe scenă o diferență de nivel. **6** *sn* (Cig) Platformă mobilă pe care sunt instalate camera de luat vederi și proiectoarele care înregistrează un spectacol, o scenă de film etc.

practicabilitate *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~tăți* / E: ***practicabil*** + *-itate* cf fr *practicabilité*] (Rar) **1** Calitate a unui lucru de a putea fi folosit. **2** Calitate a unui lucru de a putea fi executat sau realizat. **3** Calitate a unui lucru de a permite trecerea fără greutate și fără pericol.

practicant, ~ă *smf* [At: ALBINEȚ, M. 18/18 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Praktikant***] **1** (Asr) Persoană care exercită o meserie, o profesie, o disciplină etc. **2** (Înv; spc) Specialist în probleme juridice, de procedură etc. **3** Cea mai mică funcție administrativă în vechea ierarhie a funcționarilor începători. **4** Salariat, angajat care execută o muncă de ajutor pe lângă un specialist dintr-un domeniu tehnic. **5** Persoană care învață o meserie. **6** Persoană care îndeplinește un stagiu de pregătire lucrând ca începător într-o instituție sau întreprindere, pentru a se perfecționa într-o anumită profesie, prin completarea cunoștințelor teoretice cu noțiuni practice.

practicare *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~cări* / E: ***practica***[2]] **1** Punere în aplicare a cunoștințelor, concepțiilor, teoriilor etc. Si: *aplicare, practică* (**1**). **2** (Pex) Folosire. **3** (Înv) Cultivare. **4** Exercitare a unei meserii, profesii etc. Si: *profesare*. **5** (Liv) Executare. **6** (Liv) Efectuare. **7** Respectare cu strictețe a normelor, cerințelor, ceremoniilor unui cult religios.

practicat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 637 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***practica***[2]] **1** (D. concepții, teorii, cunoștințe etc.) Pus în aplicare. **2** (Pex) Folosit. **3** (Înv) Cultivat. **4** (D. meserii, profesii, îndeletniciri) Profesat. **5** (Liv) Executat. **6** (Liv) Efectuat. **7** (D. normele, cerințele, ceremoniile unui cult religios) Respectat.

practică *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț, 357 / V: (înv) ***~tecă***, (liv) ***~cum*** *sn* / Pl: *~ici* / E: fr ***pratique***, ger ***Praktik***] **1** Practicare (**1**). **2** Activitate a omului prin care se execută un lucru în mod concret, corespunzător nevoilor reale ale existenței. **3** Aplicare a cunoștințelor teoretice. **4** (Pex) Experiență de viață acumulată de obicei în urma unei activități. **5** Deprindere câștigată prin exercițiu. **6** Verificare experimentată a unei teorii Si: (înv) *praxis* (**1**). **7** (Îlav) **În ~** În mod efectiv. **8** (Îal) În realitate. **9** (Înv; îe) **A se lua la practecă** A se folosi. **10-11** (Îe) **A (se) pune în ~**

A (se) aplica. **12** Activitate concretă pe teren de verificare și completare a cunoștințelor teoretice acumulate într-un domeniu oarecare. **13** (Spc; șîs ~ *productivă*, ~ *în producție*) Stagiu pe care-l face într-o întreprindere, într-o instituție, pe teren etc. un student sau un elev dintr-o ramură de învățământ, pentru a-și îmbogăți și valorifica cunoștințele acumulate. **14** (Îs) ~ *pedagogică* Stagiu de pregătire efectuat de un student din ultimii ani de studiu, în cadrul școlii, în vederea însușirii metodologiei de predare a unei anumite discipline. **15** Exercitare a unei profesiuni Si: *practicare, profesare*. **16** Predare a unei discipline Si: *practicare, profesare*. **17** Procedeu folosit pentru realizarea efectivă a unui lucru sau pentru atingerea unui scop Si: *metodă, obicei*. **18** (Jur; spc; rar) Procedură. **19** (Îs) ~ *judiciară* Ansamblu al soluțiilor date de instanțele judecătorești în rezolvarea unor litigii concrete sau în activitatea de îndrumare a instanțelor judecătorești subordonate. **20** (Mpl) Ceremonie, manifestare exterioară specifică unui cult, unei credințe Si: *uzanță*.

practicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^{v}/16 / Pl: *~ești* / E: ***practic*** + *-icesc* cf ngr *πρακτικός*, lat *practicus*, ger *praktisch*] (Înv) **1-7** Practic (**11-17**).

practicește *av* [At: I. IONESCU, M. 387 / E: ***practicesc***] (Îvr) În mod practic Si: *concret, efectiv*.

practici *v* vz ***practica***

practician, ~ă *smf* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***practicien***] **1** Profesionist, de obicei medic, cu practică și experiență îndelungată. **2** Persoană care cunoaște și dovedește pricepere mai ales în latura practică a meseriei sau a specialității sale.

practicism *sn* [At: RALEA, S. T. III, 224 / Pl: (rar) *~e* / E: ***practic*** + *-ism* cf rs *практицизм*] **1** Simț practic, abilitate în rezolvarea diferitelor probleme. **2** Înclinare exagerată pentru activitatea practică.

practicist, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***practic*** + *-ist*] **1-2** Care aparține practicismului (**1-2**). **3-4** Privitor la practicism (**1-2**). **5-6** Specific practicismului (**1-2**).

practicitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. 71 / Pl: *~tăți* / E: ***practic*** + *-itate*] (Nob) Înclinare spre o activitate practică.

practicos, ~oasă *a* [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 235 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***πρακτικός***] (Înv; d. oameni) **1** Cu multă experiență de viață. **2** Priceput.

practicum *sn* vz ***practică***

practisa *v* vz ***practisi***

practisi *vi* [At: GOLESCU, Î. 62 / V: *~sa* / Pzi: *~sesc* / E: ***practică*** + *-isi*] **1** (Înv) A face practică (**12**). **2** A exersa într-un domeniu pentru a acumula cunoștințele necesare.

practisire *sf* [At: ASACHI, E. II, 60/14 / Pl: *~ri* / E: ***practisi***] (Îvr) Exersare într-un domeniu, în scopul de a acumula cunoștințele necesare.

practisit, ~ă *a* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 124 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***practisi***] (Înv; d. oameni) **1** Cu multă practică (**12**). **2** Experimentat. **3** Priceput.

pradalău, ~laie *smf, a* vz ***prădălău***

pradă *sf* [At: PSALT. 318 / G-D: *prăzii* / Pl: *prăzi*, (înv) *~de* / E: ml ***praeda***] **1** Prădare (**1**). **2** (Înv; îlv) **A da în (foc și) ~** A prăda (**1**). **3** (Ccr) Totalitate a bunurilor materiale luate prin jaf de la dușman în timp de război Si: *captură*. **4** (Pgn) Orice bun material însușit de la cineva cu forța, prin acte de violență Si: (înv) *răpiciune*[1], *răpire, răpitură*. **5** (Îlav) **~** (sau **~da, în ~da**) **cuiva** (sau **a ceva**) Sub dominația, în stăpânirea cuiva. **6** (Fig; îal) Sub dominația unui sentiment, a unei idei etc. **7** (Îal) Dominat, copleșit de cineva sau de ceva. **8** (Îal) La bunul plac al cuiva sau a ceva. **9** (Înv; ccr; csc) Robi de război. **10** (Înv) Stare, condiție de rob de război. **11** Acțiune a animalelor sălbatice carnivore sau a păsărilor răpitoare prin care acestea caută și prind diverse vietăți care le servesc drept hrană. **12** (Ccr) Vietate care servește drept hrană animalelor sălbatice carnivore sau păsărilor răpitoare. **13** (Pgn) Ceea ce poate servi drept hrană viețuitoarelor. **14** (Trs) Cheltuială inutilă Si: *risipă*.

pradie *sf* vz ***paradă***

pradnic, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, PS. 222/19 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pradă*** + *-nic*] (Îvr) **1-2** Prădător (**1-2**).

praf *sn* [At: PSALT. HUR. 28^{v}/20 / V: (îrg) ***prah, prau, prav,*** (reg) ***pra, praj, praure*** / Pl: *~uri* / E: slv ***прахъ***] **1** Material format din particule solide, foarte fine și ușoare, provenite din fărâmițarea naturală a scoarței terestre, a unor corpuri solide, din unele procese biologice ale viețuitoarelor etc. Si: (reg) *colb, pulbere*. **2** (Pgn) Orice amestec pulverulent din corpusculi care se pot menține în suspensie în aer. **3** (Îe) **A face** (**pe cineva** sau **ceva**) **~** (**și pulbere**) sau **~ și țărână** (sau **scrum, cenușă, fărâme** etc.) A distruge complet pe cineva sau ceva Si: *a nimici*. **4** (D. bunuri materiale; îae) A risipi în totalitate Si: *a irosi*. **5** (Fam; fig; îae) A învinge pe cineva într-o discuție în contradictoriu, anulându-i toate argumentele. **6** (Fam; fig; îae) A impresiona profund pe cineva prin cele spuse sau făcute Si: *a epata*. **7** (Îe) **A se alege ~ul** (sau **~ul și pulberea, ~ul și țărâna,** reg. **~ul și paradichiul** etc.) (**de cineva** sau **de ceva**) sau **a nu se (mai) alege** (sau **rămâne**) **nici** (sau **decât**) **~** (sau **~ul, ~ul și pulberea** etc.) A fi complet distrus, nimicit. **8** (Îae) A fi ucis. **9** (Îae) A fi complet irosit, risipit. **10-11** (Îe) **A (se) face ~ și pulbere** sau **a (se) preface în ~** A (se) distruge complet. **12** (Îe) **A da** (sau **a arunca cuiva cu**) **~ în ochi** A induce în eroare, a înșela pe cineva, dându-i iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate. **13** (Reg; îe) **A se face ~ pentru cineva** A-i purta cuiva mare grijă. **14** (Îae) A face tot posibilul pentru a ajuta pe cineva. **15** (Fam; d. oameni; îe) **A face ~** A vorbi fără rost. **16** (Fam; d. oameni; îae) A spune minciuni. **17** (Fam; îae) A combate cu elemente puternice, convingătoare, hotărâtoare. **18** (Fam; pex; îae) A anula argumentele cuiva într-o discuție Si: *a desființa*. **19** (Fam; îae) A uimi prin argumentație, judecată, cunoștințe etc. **20** (Fam; îs) *~ul de pe tobă* Nimic. **21** (Rar; îlv) **A trage un ~** (**cuiva**) A mustra. **22** (Rar; îal) A critica. **23** (Fam; îe) **A o face ~** A nu realiza nimic. **24** (Fam; îae) A suferi un eșec. **25** (Pan; cu determinări care arată materia) Materie solidă redusă la starea de particule foarte fine, care are diferite utilizări. **26** (Îs) *~ de bronz* Pulbere metalică, având culori și jocuri de lumini variate, fabricată din metale simple sau din aliaje care, în amestec cu ulei sau cu lac, formează vopsele ce imită metalul. **27** (Îs) *~ de spumă* (sau *spumant*) Amestec de pulberi de bicarbonat de sodiu, de saponină și de sulfat de aluminiu, sau acid oxalic, care în contact cu apa, produce o spumă folosită pentru stingerea incendiilor. **28** (Îs) *~ de strănutat* (sau, înv, *strănutător*) Substanță pulverulentă iritantă care provoacă strănutul. **29** (Îs) *~ de copt* Preparat chimic sub formă de pulbere, care în contact cu umezeala sau cu căldura, degajă bioxid de carbon și care este folosit în patiserie pentru a face să crească aluatul. **30** (Îs) *~ de mătase* Substanță cu aspect lucios, preparată din mică pisată, folosită la zugrăveli. **31** (Îs) *~ de lipit* Material pulverulent format dintr-o anumită substanță sau dintr-un amestec, folosit la lipituri și la sudură pentru a împiedica formarea oxizilor. **32** (Îs) *~ hidrofob* Pulbere neinflamabilă, imputrescibilă în contact cu apa, obținută din cenușa de la termocentrale mici cu un adaos de păcură, folosită pentru hidroizolări. **33** (Îs) *Lapte ~* Lapte sub formă de pulbere, obținut prin eliminarea apei din componența lui. **34** (Precedat de *arn* „un") Cantitate mică dintr-o materie care se prezintă sub formă de pulbere. **35** (Șîs *~ de pușcă*, înv, *~ de tun*) Substanță pulverulentă formată dintr-un amestec de azotat de potasiu, sulf și cărbune de lemn, folosită ca explozibil, mai ales la armele de foc Si: (pop) *iarbă*, (îvr) *prăvărie*. **36** (Îe) **Mirose a ~ de pușcă** Se simte atmosfera de război, de lupte armate. **37-38** (Spc) Substanță (medicamentoasă sau) toxică în formă de pulbere. **39** Doză dintr-o astfel de substanță. **40** (Rar; îs) *~ alb* Cocaină. **41** (Pop) Polen[1] (**1**). **42** (Bot; reg; îc) **~ul-strigoilor** Brădișor (*Lycopodium clavatum*).

praftură *sf* vz ***prăftură***

praftori *vt* [At: BARCIANU / V: ***plefturi***, (reg) ***prâfturi*** / Pzi: *~resc* / E: ***praftură***] **1** A lovi, stropind cu praftura (**1**) sau cu un obiect asemănător cu aceasta. **2** (Reg; fig) A batjocori. **3** (Reg; fig) A certa.

praftoriță *sf* [At: PANN P. V. III, 50/1 / V: ***prast~, pla~*** / Pl: *~țe* / E: ***praftură*** + *-iță*] **1** (Pop) Praftură (**1**). **2** (Fam; îe) **A da cu ~ța (pe la nas)** A vorbi mult. **3** (Fam; îae) A supăra pe cineva prin aluzii jignitoare. **4**

(Reg) Foale de fierărie. **5** (Olt) Uşă rudimentară, la unele bordeie, făcută din nuiele împletite. **6** (Arg) Popă[1] la jocul de cărţi.

praftur *s* [At: PAMFILE, CR. 85 / Pl: nct / E: nct] (Pop; rar) Obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai îndeaproape, probabil plastron.

prafturaş *s* [At: PAMFILE, CR. 85 / Pl: nct / E: ***praftur*** + *-aş*] **1-2** (Pop; şhp) Praftur (mic).

praftură *sf* [At: POLIZU / V: ***plea~***, (reg) ***br~, pla~, plia~, plef~, plif~, ~tură, prea~, vr~*** / Pl: *~ri* / E: nct] **1** Pământuf din păr, din câlţi, din zdrenţe, din fâşii de rafie etc., fixat într-o coadă lungă, folosit ca unealtă a fierarului, pentru a stropi fierul şi cărbunii încinşi, sau pentru a scoate spuza din cuptorul de pâine Si: (pop) *praftoriţă* (**1**). **2** (Fam; îe) **A face (pe cineva) ~** sau **a-i face** (ori **a-i da, a-i trage**) **(cuiva)** o **~** A face pe cineva de râs. **3** (Fam; îae) A batjocori pe cineva. **4** (Fam îae) A certa aspru pe cineva. **5** (Reg) Epitet dat unui om de nimic.

prag *sn* [At: CORESI, L. 106/5 / V: (reg) ***prav*** / Pl: *~uri* / E: slv ***прагъ***] **1** Parte de jos, orizontală, a unui toc de uşă sau a unei porţi, de obicei puţin mai ridicată faţă de rest, peste care se trece la intrare sau la ieşire. **2** (Şîs *~ de sus*) Parte de sus, orizontală, a tocului uşii, situată între cele două părţi laterale. **3** (Îe) **A(-i) păşi** ori **a(-i) trece, a(-i) călca** etc. **~ul** (**cuiva** sau **a ceva**) A intra la cineva sau undeva. **4** (Îae) A ieşi de la cineva sau de undeva. **5** (Pex; îae) A vizita pe cineva. **6** (Îe) **A (se) da** (sau **a se lovi, a se izbi** etc.) **cu capul de ~** (sau **de ~ul de sus**) A se convinge de unele adevăruri în urma unei experienţe personale neplăcute. **7** (Îae) A trage învăţătură dintr-o întâmplare neplăcută. **8** (Îae) A câştiga experienţă în urma unui insucces. **9** (Îe) **A(-i) pune piciorul** (sau, rar, **picioarele**) în (sau, rar, **pe**) **~** A lua o atitudine hotărâtă. **10** (Îae) A se opune în mod energic. **11** (Îae) A obliga pe cineva să facă ceva. **12** (Rar; îe) **A se pune ~** A se aşeza în calea cuiva, pentru a-l împiedica să treacă. **13** (Rar; fig; îae) A împiedica acţiunile cuiva. **14** (Reg; îe) **A trăi la ~uri** A trăi din mila altora. **15** (Reg; îae) A cerşi. **16** (Îe) **A fi ~ul casei** A fi sprijinul, susţinătorul familiei. **17** (Fam; îe) **A bate ~urile** A umbla de colo-colo fără rost. **18** (Fam; îae) A fi haimana. **19** (Îlav) **Din ~ în ~** Din casă în casă. **20** Spaţiu, porţiune din imediata apropiere a unei uşi sau a unei porţi. **21** Cadru al unei uşi. **22** (Pex) Spaţiu din cadrul unei uşi. **23** Poartă. **24** (Pex) Casă. **25** (Fig) Locuinţă. **26** (Fig) Familie. **27** (Fig) Sediu. **28** (Rar) Temelie. **29** (Îrg: fig) Treaptă socială Si: *rang*. **30** (Îrg; fig) Categorie socială Si: *situaţie, stare*. **31** (Fig) Limită, margine, hotar care desparte ceva de altceva, în spaţiu sau în timp. **32** (Fig) Imediată apropiere în spaţiu, timp sau mod. **33** (Fig) Apropriere iminentă în timp. **34** (Fig) Început al unei situaţii noi. **35** (Înv; pan) Stâlp de susţinere la pod[1]. **36** Ridicătură naturală a fundului albiei unei ape. **37** Banc de nisip şi de pietriş care se formează prin depunere pe fundul apei. **38** Banc de depuneri format din materiale transportate de apă. **39** (Îs) *~ suboceanic* Treaptă mai înaltă pe fundul unui bazin oceanic sau marin, care separă două depresiuni oceanice. **40** (Îs) *~ glaciar* Proeminenţă în profilul longitudinal al unei văi glaciare, care separă o treaptă glaciară superioară de alta inferioară. **41** (Înv; îs) ***~ul mării*** Litoral. **42** Perete de piatră, stâncă peste care trece cursul unei ape, formând o cascadă. **43** (Pex) Cădere de apă Si: *cascadă*. **44** Ridicătură de teren în formă de prag (**1**). **45** Ridicătură de teren care barcază trecerea. **46** Treaptă de stâncă mai înaltă decât cele din jur. **47** (Teh) Proeminenţă în formă de treaptă executată sau formată, în urma uzurii, pe suprafaţa ori muchia unei piese. **48** Bucăţică de lemn de abanos, de fildeş etc. pe care se sprijină coardele la unele instrumente muzicale Si: (reg) *prăguş*. **49** Mică ridicătură ori linie de demarcaţie special amenajată pe unele terenuri de sport, pentru a indica limita de la care se efectuează săriturile atletice de lungime şi triplu salt. **50** (Reg) Fâşie îngustă de pământ care a scăpat nearată între brazde, când plugul ia brazda prea mare Si: (reg) *greş*. **51** (Reg) Parte laterală a unei brazde. **52** (Atm; pop) Bazin. **53** (Atm; pop) Abdomen. **54** (Îdt; şîs *osul ~ului*) Cadă pubiană. **55** (Pop) Fiecare dintre dungile late, de diferite culori, care formează desenul ţesăturilor învârstate Si: (reg) *vârcă, vârstă*. **56** (Reg; îs) *Săptămâna de ~uri* Săptămână care precedă postul propriu-zis al Paştilor, în care se mănâncă în unele zile de dulce şi în altele de post. **57** (Reg; îs) *Sâmbăta în ~uri* Sâmbătă din săptămâna de praguri (**56**), închinată morţilor. **58** (Ban; Mun) Lemn, bârnă groasă, grindă, folosită la construcţii. **59** (Reg; îs) *~ul lesei* Grindă transversală, din lemn tare, care ţine lipit, pe fundul apei, capătul dinapoi al coşului de pescuit. **60** (Reg; îs) *~ul osiei* Parte a osiei care trece pe sub car sau căruţă Si: (reg) *opleam, perinoc, pod, scaun*. **61** (Fiz) Valoare limită, minimă sau maximă, a unei mărimi, caracteristică unui fenomen, sub care sau deasupra căreia fenomenul nu se poate produce. **62** (Fzl) Valoare minimă pe care trebuie să o aibă un factor pentru a determina declanşarea şi dezvoltarea unei stări. **63** (Med) Valoare minimă a unui factor, necesară pentru a declanşa apariţia unui fenomen patologic. **64** (Fzl; îs) *~ de excitabilitate* Intensitate minimă a unui excitant, capabilă să provoace o stare de excitaţie într-o celulă sau într-un complex de celule nervoase. **65** (Fzl; îs) *~ senzorial absolut* Mărime minimă a unui excitant necesară pentru a provoca o reacţie abia perceptibilă. **66** (Pol; îs) *~ electoral* Procent minim de voturi, diferit în funcţie de ţară sau de sistem electoral, pe care trebuie să-l primească un partid politic pentru a fi reprezentant în parlament.

praghez, ~ă [At: GRAUR, E. 15 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Praga*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populaţia de bază a oraşului Praga. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Praga. **5** *smp* Populaţie care locuieşte în Praga. **6-7** *a* Care aparţine (oraşului Praga sau) praghezilor (**5**). **8-9** *a* Privitor (la Praga sau) la praghezi (**5**).

praghilă *sf* vz ***plevilă***[1]

pragilă[1] *sf* [At: DLR / Pl: *~li* / E: nct] (Reg) Plavie.

pragilă[2] *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: nct / E: cf *privi*] (Reg) Cătare la puşcă.

pragmatec, ~ă *a* vz ***pragmatic***

pragmatic, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, T. 347 / V: (înv) ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***πραγματικός***, ger ***pragmatisch***, fr ***pragmatique***] **1** *a* (Asr) Care priveşte sau urmăreşte succesul acţiunii, aspectul practic, utilitatea. **2** *a* (Prt) Care judecă, acţionează etc. în funcţie de considerente de conjunctură, de utilitate nemijlocită, în dauna obiectivităţii. **3** *a* (Îs) *Istorie ~ă* Lucrare istorică limitată la fapte, la evenimente politice şi militare. **4** *a* (Îas) Istorie care urmăreşte să tragă din cercetarea trecutului învăţăminte pentru prezent şi viitor. **5** *a* (Îs) *Sancţiune ~ă* Decret dat de ţările din apusul Europei, pentru a reglementa o importantă problemă laică sau bisericească. **6** *a* Bazat pe studierea faptelor. **7** *sf* Parte a semioticii, în concepţia lui Charles Morris, care studiază relaţia între semnele lingvistice şi utilizatorii acestora. **8** *sf* Disciplină care se ocupă cu studiul limbii în contextul de comunicare. **9** *a* Care aparţine pragmaticii (**8**). **10** *a* Care se referă la pragmatică (**8**). **11-12** *a* Care este specific pragmatismului (**1-2**) Si: *pragmatist* (**1-2**). **13-14** *a* Privitor la pragmatism (**1-2**) Si: *pragmatist* (**3-4**).

pragmatie[1] *sf* [At: CANTEMIR, HR. 178 / Pl: *~ii* / E: ngr ***πραγματεία***] (Grî; rar) **1** Lucrare. **2** Operă[1].

pragmatie[2] *sf* vz ***pramatie***

pragmatism *sn* [At: RALEA, S. T. III, 224 / Pl: *~e* / E: fr ***pragmatisme***] **1** Curent filozofic idealist-subiectiv care consideră noţiunile, ideile, teoriile etc. exclusiv din punctul de vedere al eficacităţii lor practice, ca reguli, planuri, instrumente de acţiune, identificând adevărul cu utilul. **2** (Pex) Atitudine, concepţie etc. a celui care ia în consideraţie numai eficacitatea, utilitatea practică.

pragmatist, ~ă [At: BLAGA, Z. 150 / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***pragmatiste***] **1-4** *a* Pragmatic (**11-14**). **5-8** *smf, a* (Adept) al pragmatismului (**1-2**).

prah *sn* vz ***praf***

prahaghiţă *sf* vz ***prahaiţă***

prahaiţă *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 64 / V: (reg) ***parh~, pârh~, ~aghiţă, ~aviţ s, ~aviţă, prohabiţă, prohaviţă, sparh~*** / Pl: *~ţe* / E: bg ***прахавица***] **1** Ciupercă cu carne albă şi comestibilă în prima fază de dezvoltare, mai apoi măslinie şi brună-roşcată şi care, la maturitate, se deschide la vârf lăsând să iasă sporii în formă de praf brun-roşcat ori gălbui închis, praf folosit în medicina populară (*Bovista plumbea*). **2** (Reg; îe) **A nu se alege nici pârhaiţa (de ceva)** A se sfărâma foarte tare. **3** (Reg; îae) A se distruge în întregime. **4** (Reg; îae) A nu se alege nimic din ceva.

prahaviț *s* vz ***prabaiță***

prahavită *sf* vz ***prahaită***

prahovean, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 18 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Prahova*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază de pe Valea Prahovei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care trăiește în județul Prahova. **5-6** *smf, a* (Persoană) care este originară de pe Valea Prahovei. **7-8** *smf, a* (Persoană) care este originară din județul Prahova. **9-10** *smp* Populație care este originară (de pe Valea Prahovei sau) din județul Prahova. **11-12** *a* Care aparține (regiunii din Valea Prahovei sau) județului Prahova. **13-14** *a* Care aparține prahovenilor (**9-10**). **15-16** *a* Care se referă (la Valea Prahovei sau) la județul Prahova. **17-18** *a* Privitor la prahoveni (**9-10**).

prahoveancă [At: VARONE, D. / Pl: *~ence* / E: ***prahovean*** + *-că*] **1-2** *sf* Femeie (care face parte din populația de bază de pe Valea Prahovei sau) care trăiește în județul Prahova. **3-4** *sf* Femeie (originară de pe Valea Prahovei sau) din județul Prahova. **5-7** *sfa* Dansuri populare românești specifice acestei regiuni, de tipul (sârbei) (horei sau) învârtitei. **8-10** *sfa* Melodii după care se execută dansurile prahoveanca (**5-7**).

prai *sn* [At: LEXIC REG. II, 41 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Mâncare pentru copii preparată din făină, lapte și ouă.

prainic *sn* vz ***pranic***

prainica *v* vz ***prănica***

prairial *sni* [At: DEX / P: *pre-ri-al* / E: fr ***prairial***] A noua lună în calendarul republican francez, de la 20 sau 21 mai la 19 sau 20 iunie.

prais *sm* [At: MÂNDRESCU, I. G. 74 / S și: *praiz* / A: nct / Pl: *~iși* / E: ger ***Preusse***] (Trs; Mar) Prusac.

praj[1] *sm* vz ***praz***

praj[2] *sn* vz ***praf***

prajă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *prăji* / E: pvb ***prăji***] (Trs) Rântaș.

prajilă *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***prăji***] (Reg) **1** Omletă. **2** Mâncare făcută din lapte acru sau dulce, amestecat cu mălai și ouă, peste care se toarnă untură încinsă. **3** Grătar pe care se frige carne.

pralapoi *sn* vz ***parapleu***

pralinat, ~ă *a* [At: S. MARIN, C. B. 239 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***praliné***] Cu praline.

pralină *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 96 / Pl: *~ne* / E: fr ***praline***] **1** Bomboană având o umplutură făcută din cremă de migdale sau nuci. **2** (Pex) Umplutură a unei praline (**1**).

pramatie *sf* [At: CARAGIALE, S. N. 257 / V: (reg) ***pragm~, prăm~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***πραγματεία*** „marfă"] **1** (Pfm) Gen de om. **2-4** (Prt; pex) Persoană (fără caracter) (cu apucături rele sau) imorală Si: *canalie, destrăbălat, lichea, puștama, secătură, stricat*.

prandial, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prandial***] (Rar) Referitor la masa de prânz.

prandidă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Trs) Chibrit.

prang *s* [At: BĂRAC, T. 46/15 / Pl: nct / E: ger ***Pranger***] (Trs; grî) Podium construit în piețele publice, unde își primeau pedeapsa infractorii, vinovații etc.

pranga *sf* [At: BARONZI, L. 150 / Pl: *~nghe* / E: bg ***пранга***, srb ***prangija***] (Ban) Lanț cu care se leagă deținuții.

pranic *sn* [At: CADE / V: ***prainic*** / Pl: *~ice* / E: ucr ***праник***] (Reg) **1-2** Obiect de lemn în formă (de lopățică sau) de ciocan, cu care se bate ceva, mai ales rufele, când se spală Si: *mai*[2].

pranica *v* vz ***prănica***

prant *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Scândură groasă având lungimea de un stânjen. **2** (Lpl) Muguri uscați.

prao *sns* [At: DN[3] / E: fr ***prao***] Ambarcațiune mare cu vele folosită în Malaezia.

prap *sn* vz ***prapur***

prapadoamnă *a* vz ***preapodobnă***

prapadobnă *a* vz ***preapodobnă***

prapadomnă *a* vz ***preapodobnă***

prapaloc *sm* [At: DLR / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Om de nimic Si: *lichea, secătură*.

prapanație *sf* vz ***prepanație***

praplău *sn* vz ***parapleu***

prapor *sm* vz ***prapur***

praporcic *sm* [At: (a. 1775) IORGA, S. D. VII, 41 / V: ***~rgic, ~rscinic, ~purcic, ~purgic*** / A și: *praporcic* / Pl: *~ici* / E: rs ***прапорщик***] (Înv) **1** Sublocotenent în armata rusă. **2** (Pex) Portdrapel în armata rusă.

prapore *sm* vz ***prapure***

praporgic *sm* vz ***praporcic***

praporscinic *sm* vz ***praporcic***

prapur *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 224/36 / V: ***prap*** *sn*, (pop) ***~por***, (reg) ***~pore, ~e*** / Pl: *~i, ~e*, (rar, *sn*) *~uri* / E: slv ***прапоръ***] **1** (Înv) Drapel militar care se purta în vârful unei lănci Si: *flamură*. **2** (Înv) Pânză, material din care era confecționat un prapur (**1**). **3** (Mol) Întrecere călare în care flăcăii invitați de mireasă la nuntă trebuie să ajungă din urmă flăcăii invitați ai mirelui, învingătorii câștigând un steag sau o sumă de bani. **4** Steag bisericesc înfățișând imagini de sfinți sau scene biblice, purtat la procesiuni sau la diverse alte solemnități religioase. **5** (Ban; îf *prapor*) Brad verde, împodobit cu flori, cununi și panglici, care se face la moartea unui tânăr necăsătorit, indiferent de sex. **6** (Pop) Membrane care învelesc organe interne. **7** (Pop; spc) Peritoneu. **8** (Pop; spc) Mezenter. **9** (Mun; Olt) Osânză, seu, grăsime care se depune pe peritoneu. **10** (Reg; îf *prapor*) Placentă.

prapuraș *smn* [At: MARIAN, Î. 133 / V: ***prăporaș, prăpunaș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***prapur*** + *-aș*] **1-8** (Pop; șhp) Prăpurel (**1-8**).

prapurcic *sm* vz ***praporcic***

prapure *sm* vz ***prapur***

prapurel *sm* vz ***prăpurel***

prapurgic *sm* vz ***praporcic***

prasadă *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Buc) **1** Invidie. **2** Dușmănie. **3** Ură.

prasadeală *sf* [At: LEXIC REG. 106 / Pl: *~eli* / E: ***prasadi*** + *-eală*] (Buc) Dizenterie.

prasadi *vr* [At: LEXIC REG. 106 / Pzi: *~desc* / E: nct] (Buc) A se îmbolnăvi de dizenterie.

prasală *sf* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: ? / E: nct] (Buc) Treabă făcută de mântuială.

prasă *sf* [At: ALR I, 1796/65 / Pl: ? / E: pvb ***prăsi***] (Reg) Prasilă.

praseodium *sns* [At: LTR[2] / P: *~se-o~* / E: ger ***Praseodym***, fr ***praséodyme***] Element chimic metalic din familia lantanidelor.

prasâlă *sf* vz ***prăsilă***

praslageală *sf* [At: LEXIC REG. 106 / Pl: nct / E: ***prăslagi*** + *-eală*] (Buc) Trai, viață dusă după bunul plac.

prasnic *sn* vz ***praznic***

prastavală[1] *sf* vz ***prostovol***

prastavală[2] *sf* vz ***prastăvală***

prastol *sn* vz ***pristol***

prastoriță *sf* vz ***praftoriță***

praș[1] *sm* vz ***praz***

praș[2] *s* [At: LEXIC REG., 46 / Pl: nct / E: cf *praf*] (Reg) Cantitate foarte mică dintr-o materie solidă Si: *fărâmă, fir, pic, strop*.

prașă *sf* [At: (a. 1772) URICARIUL XXI, 363 / Pl: *~șe, ~și* / E: pvb ***prăși***[1]] (Pop) **1-2** Prășit[1] (**1-2**).

prașcău *sn* [At: F (1885) / V: ***plăscău, plăș~, prăscău, prășcau, prăș~*** / Pl: ? / E: nct] (Pop; dep) **1-2** Adolescent, băiețandru, flăcău, holtei etc. (șirengar și haimana, destrăbălat). **3** Om de nimic, ticălos. **4** Om imoral, depravat, destrăbălat.

prașchie *sf* vz ***praștie***

prașilă *sf* [At: I. IONESCU, C. 119/8 / V: ***~șulă***, (reg) ***prăș~*** / Pl: *~le* / E: cf ***prăși***[1], *prașă*] **1-2** Prășit[1] (**1-2**). **3** (Îs) *~ oarbă* Prășit[1] (**1**) făcut printre rândurile de culturi.

praștie *sf* [At: BIBLIA (1688), 208²/23 / V: (reg) ***~șchie*** / Pl: *~ii*, (pop) *prăștii* / E: slv ***пращи***] **1** (Înv) Armă rudimentară, făcută dintr-o bucată de piele legată de două sfori, cu care se aruncau bolovani și pietre de la distanță. **2** Jucărie făcută dintr-una sau două fâșii de elastic legate de un băț despicat având la capăt o bucată de curea, de elastic sau de pânză în care se pune o pietricică pentru a fi aruncată la o anumită țintă Si: (reg) *mușcătoare, nil, părită, picătoare, pliescă, proască, răpezitor*. **3** (Îlav) **Ca din ~** Cu mare viteză. **4** (Îal) Cu putere. **5** (Îal) În mod violent. **6** (Îal) În dezordine Si: *împrăștiat, răsfirat*. **7** (Fam; îe) **A fi lovit cu ~ia** (sau **de ~**) A fi cam nebun Si: *smintit, țicnit*. **8** (Fam; îe) **A da cu ~ia în** (sau **prin**) **ceva** A se repezi la ceva. **9** (Pex; îae) A încerca să fure. **10** (Pex; îae) A fura. **11** (Rar; îe) **A da** (sau **a merge**) **cu ~ia** (**pe**) **undeva** A merge pe undeva foarte rar, din când în când. **12** (Rar; îe) **A învăța carte cu ~ia** A învăța puțin și pe apucate. **13** (Rar; îe) **A păzi casa cu ~ia** A sta puțin pe acasă. **14** (Îae) A nu fi aproape niciodată acasă. **15** (Îe) **A păzi treaba cu ~ia** A lucra foarte puțin. **16** (Rar; îe) **A-și face ~ia** A face cum dorește. **17** (Îae) A face cum e normal. **18** (Îae) A-și face voia, gustul, plăcerea. **19** (Pan) Legătură sau pansament de formă asemănătoare cu despicătura praștici (**2**). **20** Aruncătură de praștie (**2**). **21** Distanță pe care o străbate o piatră aruncată cu praștia (**2**). **22** (Îlav) **Ca de o ~** sau **cât dai** (sau **ajungi**) **cu ~ia** La mică distanță Si: *aproape*. **23** (Îal) Puțin. **24** (Pop) Bucată de funie care se leagă de leucă ori de capătul osiei pentru a prinde la căruță un cal lăturaș Si: (reg) *ceatlău* (**10**). **25** (Pop; îs) *Cal de ~* Cal lăturaș. **26** (Îe; rar) **A-și lua ~ia și hamul** (sau **hamul și ~ia**) A-și căuta de lucru. **27** (Îae) A-și găsi un rost. **28** (Îae) A se apuca cu hotărâre de o treabă. **29** Frânghie sau căpăstru de care se ține calul pentru a-l dresa. **30** (Îe) **A da un cal la ~** A dresa un cal ținându-l legat cu o funie și făcându-l să alerge în cerc, împrejurul celui care îl dresează. **31** (Mol) Sfoară groasă având diferite utilizări. **32** (Reg) Împletitură, plasă de sfoară, de ață etc. în care se transportă vasele cu mâncare la câmp Si: (reg) *peteică*. **33** (Ban; Olt) Chimir (**3**) (lat) Si: *șerpar*. **34** Unealtă în formă de prăjină, ramificată la vârf, folosită la culesul fructelor din arbori Si: (reg) *pravăț* (**15**). **35** (Reg) Cosoroabă (**1**) a casei. **36** (Reg) Fiecare dintre prăjinile care, legate la vârf, se lasă pe o parte și de alta a acoperișului de paie al unei case, ca să-l sprijine împotriva vântului. **37** Fiecare dintre stâlpii între care se fixează o ușă. **38** (Reg) Băț de undiță Si: *vargă*. **39** (Reg) Fâșie lungă și îngustă de pământ arabil sau cultivat. **40** Loc în care apa este puțin adâncă din cauza prundișului depus.

praștilă *sf* vz ***praștilă***

praștină *sf* vz ***prăștină***²

prașulă *sf* vz ***prașilă***

prat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 259 / Pl: *~uri* / E: lat ***pratum***] (Ltm) **1** (Trs; Ban) Fâneață naturală. **2** (Reg) Livadă.

pratimie *sf* vz ***protimie***¹

pratologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pratologie***] Știință care studiază pajiștile.

prau *sn* vz ***praf***

praure *sn* vz ***praf***

prav¹ *sn* vz ***praf***

prav² *sn* vz ***prag***

pravalichi *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: net] (Reg) **1** Mustrare. **2** Ceartă.

pravăț [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI, 326 / V: ***~abeț***, (reg) ***~veț, ~viț, ~viță*** *sf*, ***prăvit, prăvită*** *sf*, ***prăviț*** *sm* / Pl: *~e, ~uri*, (**12, 17**) *~i* / E: slv ***правьць***, srb ***pravac***] **1** *sn* (Îrg) Drum drept, de obicei pe coama unui deal. **2** *sn* (Îrg; îe) **A bate ~ul** A ține calea unei femei. **3** *sn* (Înv) Direcție, fel în care este orientat cineva sau ceva în spațiu, indicat printr-un semn. **4** *sn* (Înv; îlav) **În ~ul vântului** În direcția vântului. **5** *sn* (Reg) Puț de intrare într-o mină¹, care coboară vertical. **6** *sn* (Reg) Parte abruptă a unei văgăuni. **7** *sn* (Înv) Țintă, obiectiv final. **8** *sn* (Îrg) Loc de observație sau de urmărire. **9** *sn* (Îrg; pex) Loc deschis folosit într-un anumit scop. **10** *sn* (Înv) Îndrumător. **11** *sn* (Înv; pex) Învățătură, normă, lucrare etc. care servește drept îndrumător. **12** *sm* (Îvr; îf *pravet*) Dirijor de cor. **13** *sn* (Olt; Mun) Fier în formă de unghi drept de la rotilele unui plug. **14** *sf* (Reg; îf *prăvită*) Fier de la capătul leucii carului, care se sprijină pe osie. **15** *sf* (Olt; Trs; îf *praviță*) Par¹ lung și subțire, despicat la un capăt, cu care se culeg fructele din arbori. **16** *sf* (Pgn) Par¹. **17** *sm* (Ban; îf *prăviț*) Nuia, lăstar de salcie sau de tei cu care se leagă snopul de grâu. **18** *sf* (Reg; îf *prăviță*) Sarcină de lemne.

pravednic *sm, am* [At: PSALT. HUR. 1ʳ/21 / Pl: *~ici* / E: slv ***правєдьникъ***] (Înv) **1-2** (Om) drept, cinstit, bun, din punct de vedere al respectării preceptelor bisericești.

pravelă *sf* vz ***pravilă***

pravelist *sm* vz ***pravilist***

pravelnicesc, ~ească *a* vz ***pravilnicesc***

praveț *s* vz ***pravăț***

pravie *sf* vz ***pravilă***

pravilă *sf* [At: CORESI, EV, 436 / V: (înv) ***~velă, ~ie*** / Pl: *~le, ~li*, (pop) *prăvili* / E: slv ***правило***] **1** Normă, îndatorire etc. prescrisă de biserică, decurgând din esența preceptelor morale pe care le preconizează aceasta. **2** (Pex) Carte, scriptură în care sunt cuprinse astfel de norme, de îndatoriri etc. **3** (Înv) Pedeapsă constând mai ales din rugăciuni, dată celor care încălcau dogmele bisericești Si: *canon*. **4** (Înv; pgn) Pedeapsă. **5** (Îvr) Rugăciune spusă de preoți sau de călugări conform cu tipicul bisericesc, mai ales la vecernie sau la utrenie. **6** (Asr) Lege naturală. **7** Normă, regulă, tipic etc. după care se produce, se alcătuiește un lucru, un fenomen. **8** (Pex) Lucrare care conține reguli, norme etc. după care se produce un anumit fenomen. **9** (Spc) Regulă, normă de conduită. **10** (Spc; gmț) Cod de maniere. **11** (Înv) Obicei. **12** (Înv) Tradiție. **13** (Înv) Lege. **14** (Înv) Hotărâre. **15** (Mpl) Culegere, cod, carte de legi. **16** (Înv) Regim politic. **17** (Înv; îs) *~ împărătească* sau *~lele împărătești* Corp de legi și dispoziții juridice întocmite de împăratul Iustinian și folosite, cu unele adaptări, și în țările române. **18-19** (Înv; îljv) **După** (sau **pe, ca pe**) **~** ori **cu ~la** (Care este) conform legii. **20-21** (Pex; îal) (Care este) drept. **22-23** (Înv; îljv) **Peste ~** (În mod) nedrept Si: *ilegal*. **24** (Reg) Sentință la o judecată. **25** (Înv; îs *știința ~lelor*) Științe juridice Si: *drept*. **26** (Reg) Treabă. **27** (Reg) Afacere. **28** (Înv) Cătare la pușcă. **29** (Îlav) **În ~** În poziție de tragere. **30** (Îe) **A bate în** (sau **la**) **~** A trage la țintă.

pravilicesc, ~ească *a* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 46/22 / Pl: *~ești* / E: ***pravilă*** + *-icesc*] (Înv) **1** Legal. **2** Care cuprinde legi Si: (înv) *pravilnicesc* (**2**).

pravilicește *av* [At: ALECSANDRI, T. 584 / E: ***pravilă*** + *-icește*] (Înv) Conform legii Si: *legal, legalmente*, (înv) *pravilnicește*.

pravilist *sm* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 249 / V: ***~vel~*** / Pl: *~iști* / E: ***pravilă*** + *-ist*] (Înv) **1-2** Persoană care (cunoștea sau) întocmea legi Si: *jurist*.

pravilnic, ~ă *a* [At: (a. 1819) DOC. EC. 109 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pravilă*** + *-nic* cf rs *правильный*] **1** (Înv) Legal. **2** (Îvr) Major.

pravilnicesc, ~ească *a* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 332/5 / V: ***~vel~*** / Pl: *~ești* / E: ***pravilnic*** + *-esc*] (Înv) **1** Legal. **2** (Înv) Pravilicesc (**2**).

pravilnicește *av* [At: POLIZU / E: ***pravilnicesc*** + *-ește*] (Înv) Pravilicește.

pravilnicie *sf* [At: BREZOIANU, Î. 97/25 / Pl: *~ii* / E: ***pravilnic*** + *-ie*] (Înv) Legalitate.

praviț *s* vz ***pravăț***

praviță *sf* vz ***pravăț***

pravoslav *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: drr ***pravoslavie***] (Îvr) Ortodox.

pravoslavie *sf* [At: MOXA, 381/21 / V: ***~lăvie*** / A și: *pravoslăvie* / Pl: *~ii* / E: slv ***православиѣ***] (Înv) **1** Ortodoxie. **2** Totalitate a adepților credinței ortodoxe. **3** Mulțime, comunitate de adepți ai ortodoxiei.

pravoslavnic, ~ă [At: MOXA, 379/9 / V: (înv) ***preago~ prea~, prevoslavnec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***православьнъ***] (Asr) **1-2** *smf, a* (Credincios) ortodox. **3-4** *smf, a* (Pgn) (Credincios) creștin. **5-6** *smf, a* (Pex) (Om) bigot. **7** *sm* (Îvr) Sfânt creștin ortodox. **8** *a* (Îs) *Biserică ~ă* Biserică creștină răsăriteană. **9** *a* (Pgn; fas) Biserică ortodoxă.

pravoslavnicie *sf* [At: IORGA, L. I, 13 / Pl: *~ii* / E: ***pravoslavnic*** + *-ie*] (Nob) Ortodoxie.

pravoslăvie *sf* vz ***pravoslavie***

praxapostol *sn* [At: (sec. XVI) GCR I, 82/12 / Pl: ? / E: ngr ***πραξαπόστολος***] (Înv) Praxiu.

praxat, ~ă *a* [At: GR. S. I, 138 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***praxă***] (Trs; d. oameni) Experimentat.

praxă *sf* vz ***praxis***

praxen *sn* vz ***praxis***

praxeologie *sf* vz ***praxiologie***

praxes *sn* vz ***praxis***

praxeu *sn* vz ***praxiu***

praxi- [At: DN[3] / E: fr ***praxie-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Acțiune. **2** Practică. **3** Practic.

praxie[1] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***praxie***] Coordonare normală a mișcărilor în vederea executării unor acte motorii adecvate scopului propus.

praxie[2] *sf* vz ***praxis***

praxim *sn* vz ***praxis***

praxin *sn* vz ***praxis***

praxiologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~xi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***praxiologique***] **1** Care aparține praxiologiei. **2** Referitor la praxiologie.

praxiologie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~xi-o~* / V: ***~xeo~*** / Pl: *~ii* / E: ***praxis*** + ***-logie***] Ramură a științei care studiază structura generală a acțiunilor umane și a condițiilor eficacității acestora.

praxis *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/16 / V: ***~xă*** *sf*, ***~xen, ~xes, ~ie*** *sf*, ***~im, ~in, ~iș*** / Pl: ? / E: ngr ***πρᾶξις***, lat ***praxis***, ger ***Praxis***] **1** (Îrg) Practică (**6**). **2** (Îvr; îf *praxă*) Fel de a proceda, conform legii, tradiției etc. **3** (Îvr) Document.

praxiș *sn* vz ***praxis***

praxiu *sn* [At: CORESI, ap. BV I, 518/5 / V: (înv) ***~xeu*** / Pl: *~ri* / E: ngr *πράξεις* (*τῶν Ἀποστόλων*)] Carte de ritual bisericesc ortodox care cuprinde faptele apostolilor Si: *apostol, praxapostol*.

praz *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1071 / V: (înv) ***praș***, (reg) ***praj*** *sn* / Pl: *~aji* / E: bg ***праз***] **1** Plantă erbacee legumicolă din familia liliaceelor, înrudită cu ceapa, cu tulpina cilindrică, groasă și înaltă cu frunzele lungi, lanceolate și cu bulb cărnos Si: (reg) *ai, ceapă-albă, ceapa-blândă, coada-vacii, hașmă, horceag, poroaică, poroi, pur (Albium porrum)*. **2** (Fam; îe) **(Adio și-) un ~ verde** Nu-mi pasă că pleci! **3** (Fam; îe) **A mânca ~** A spune minciuni. **4** Mâncare pregătită din tulpină de praz (**1**). **5** (Bot; reg; și *~ul iepurelui*) Anul șarpelui *(Allium scorodoprasum)*.

prazăriu, ~ie *a* vz ***prăzăriu***

prazdnic *sn* vz ***praznic***

praznec *sn* vz ***praznic***

praznic *sn* [At: PSALT. HUR. 69[r]/21 / V: (înv) ***prasnic, ~zdnic, ~nec*** / Pl: *~ice*, (înv) *~ici* / E: slv ***праздьникъ, празникъ***] **1** Zi de sărbătoare religioasă sau de odihnă. **2** (Pex) Celebrare a unui eveniment religios important. **3** Comemorare a unui sfânt. **4** (Reg; spc) Hram. **5** (Înv; d. îmbrăcăminte; îla) **De ~** Care se poartă în zilele de sărbătoare. **6** (Înv; d. îmbrăcăminte; îal) De gală Si: *festiv*. **7** (Înv) Aniversare a zilei de naștere a cuiva. **8** (Înv; pex) Sărbătoare care avea loc cu prilejul zilei de naștere a cuiva. **9** (Pop) Sărbătorire a patronului casei, a sfântului ocrotitor al casei. **10** Masă mare, îmbelșugată, cu joc și lăutari, organizată cu ocazia unei sărbători religioase, a unui eveniment important etc. Si: (pgn) *chef, ospăț, petrecere*, (înv) *prăznuire*. **11** (Fam; îlav) **La dracu-n ~** Undeva foarte departe. **12** Masă mare care se face după o înmormântare sau la comemorarea ei, când se dăruiesc săracilor diverse obiecte care au aparținut celui decedat Si: *pomană*, (reg) *comând, comândare, prânz*.

pră *pp* vz ***pe***

prăbălău *sm* [At: T. PAPAHAGI, M, 34 / V: ***probal~*** / Pl: *~ăi* / E: mg *próbáló*] (Mar; Trs) **1** Om care probează, care încearcă ceva, să vadă dacă e bun. **2** (Pex) Om șmecher.

prăbăli *v* vz ***probălui***

prăbălui *v* vz ***probălui***

prăbăluire *sn* vz ***priboi***[1]

prăbușeală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~eli* / E: ***prăbuși*** + *-eală*] **1** (Rar) Prăbușire. **2** (Reg) Peșteră. **3** (Reg) Muncă ce se face la legatul viței altoite pe loc.

prăbuși [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~ăvu~*** / Pzi: *~șesc*, (rar) *prăbuș* / E: bg ***пробуша (се)***] **1** *vr* A cădea brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărâmându-se, distrugându-se, deteriorându-se, rănindu-se etc. Si: *a se povârni, a se prăvăli*, (reg) *a se oroia*. **2** *vtf* A face să cadă brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare. **3** *vtf* A doborî, a trânti la pământ. **4** *vtf* (Fig) A decădea în mod brusc. **5** *vtf* (D. ape) A curge cu repeziciune pe un loc abrupt. **6** *vtf* (D. ape) A cădea de la înălțime, formând o cascadă Si: *a se prăvăli*. **7** *vtf* (Med; d. tensiunea arterială) A scădea brusc. **8** *vtf* (Rar) A se repezi spre cineva sau asupra cuiva, încercând să-l doboare. **9-10** *vtr* A (se) îndrepta în goană într-o anumită direcție, la vale. **11** *vt* (Îvr) A călca în picioare Si: *a strivi, a zdrobi*. **12** *vr* (Buc) A se scufunda. **13-14** *vtr* (Fig) (A lua sau) a face să ia sfârșit.

prăbușire *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1573 / Pl: *~ri* / E: ***prăbuși***] **1** Rostogolire bruscă, cu violență, cu zgomot de la înălțime Si: *năruire, prăvălire, surpare*, (rar) *prăbușeală*. **2** (Glg) Desprindere a unei mase de roci de pe o pantă abruptă și deplasarea ei bruscă, de obicei sub acțiunea gravitației Si: *surpătură*. **3** (Fig) Decădere bruscă. **4** Curgere cu repeziciune a unei ape pe un loc abrupt. **5** Cădere de la înălțime a unei ape, formând o cascadă. **6** (Med) Scădere bruscă a tensiunii arteriale. **7** Îndreptare rapidă spre o anumită direcție. **8** (Îvr) Strivire. **9** (Buc) Scufundare. **10** (Fig) Faliment.

prăbușit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 487 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăbuși***] **1** Care a căzut brusc, cu violență, cu zgomot, de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărâmându-se, distrugându-se, rănindu-se etc. Si: *dărâmat, năruit, prăvălit, răsturnat, surpat*. **2** (Rar) Care este întins la pământ. **3** (Olt; fig) Hodorogit, gata de pierire. **4** (D. ochi) Intrat, cufundat în orbite. **5** (Ban) Străpuns, spart, trecut prin el. **6** (Olt) Răscopt[2].

prăbușitură *sf* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 321 / Pl: *~ri* / E: ***prăbuși*** + *-tură*] **1** Loc în care s-a produs o prăbușire (**1**). **2** Grămadă, morman de stânci, de pământ, de ruine etc., rezultat în urma unei prăbușiri (**1**). **3** Ceea ce s-a prăbușit (**1**).

prăci *av* [At: SBIERA, P. 159 / E: cf ucr *upec'*] (Buc) **1** Mult. **2** Foarte tare. **3** De tot. **4** Cu totul.

prăclit, ~ă *a* ***proclet***

prăcoită *sf* vz ***pocrovită***

prăcopseală *sf* vz ***pricopseala***

prăcșor *s* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ***prat*** + *-șor*] **1-2** (Trs; șhp) Livadă (mică).

prăcupăț *sm* vz ***precupeț***

prăcupețe *sm* vz ***precupeț***

prăda [At: PSALT. HUR. 116[v]/4 / Pzi: *prad, ~dez*, (reg) *prăd* / E: ml ***praedare***] **1** *vt* (Fșa) A jefui țări, ținuturi, localități, locuri etc., mai ales în timp de război, de obicei devastând, distrugând etc. Si: (îrg) *a plenui*. **2** *vt* (Fșa) A deposeda pe cineva de bunuri, de obicei prin mijloace violente Si: *a fura*. **3** *vt* (Pex) A ruina, a sărăci prin acte silnice, prin biruri, amenzi etc. excesive, copleșitoare Si: (îrg) *a plenui, a pleșcui*. **4** *vt* (C. i. bunuri, obiecte posedate de cineva) A lua cuiva cu forța, prin violență, pe furiș pentru a-și însuși. **5** *vt* (Îvr; d. focuri, incendii) A distruge un bun al cuiva prin ardere. **6** *vt* (Reg) A omorî pe cineva. **7** *vt* (Îvr) A sacrifica animale. **8** *vt* (Îrg) A risipi averi, bani, bunuri materiale etc. Si: *a irosi*. **9** *vt* (Pgn) A cheltui. **10** *vt* (D. animale sălbatice carnivore sau păsări răpitoare) A-și procura hrana vie Si: *a prinde, a vâna*. **11** *vt* (Înv) A subjuga. **12** *vt* (În textele bisericești, c. i. „iadul") A înfrânge.

prădaisă *sf* vz ***paradaisă***

prădaiste *sf* vz ***paradaisă***

prădalică *sf* [At: MIHĂILĂ, D. / Pl: *~ice* / E: slv ***прьдалика***] (Înv) **1** Nume dat în sec. XV-XVI, în Țara Românească, moșiei[1] care, în momentul

stingerii descendenței pe linie masculină, trecea în stăpânirea domniei. **2** Drept al domniei de a lua pe seama sa averea celor morți fără urmași de sex masculin.

prădalnic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pradă*** *+ -alnic*] **1** Care jefuiește, deposedează pentru a se îmbogăți Si: *jefuitor*. **2** (Pex; d. acțiuni ale oamenilor) Care are caracter de jaf, de distrugere. **3** (D. animale) Care trăiește din pradă Si: *răpitor*. **4** (Pex; d. acțiuni, manifestări etc. ale animalelor) Care are caracter de pradă (**11**), de răpire.

prădanie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***pradă*** *+ -anie*] (Îvr) Prădare (**1**).

prădare *sf* [At: PSALT. HUR. 111^{v}/21 / Pl: *~dări* / E: ***prăda***] **1** Jefuire a unor țări, ținuturi, localități, locuri etc., mai ales în timp de război, devastând, distrugând etc. (**1**) Si: (îvr) *prădanie*. **2** Deposedare de bunuri mai ales prin mijloace violente Si: *prădat*^{1} (**2**). **3** Ruinare prin acte silnice, amenzi, biruri copleșitoare etc. Si: *prădat*^{1} (**3**). **4** (Îrg) Omorâre. **5** (Îrg) Sacrificare a unor animale. **6** (Îrg) Risipire a banilor, averilor, bunurilor materiale etc. **7** (Înv) Subjugare.

prădaș *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 153^{r}/32 / Pl: *~i* / E: ***prăda*** *+ -aș*] (Îvr) Prădător.

prădat^{1} *sn* [At: CAMILAR, N. I, 369 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăda***] **1-3** Prădare (**1-3**).

prădat^{2}***, ~ă*** [At: PSALT, 318 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prăda***] **1** *a* (D. țări, ținuturi, așezări, locuri etc.) Care a fost jefuit, devastat. **2** *a* (D. oameni) Care a fost deposedat de bunuri, prin acte silnice, violente. **3-4** *sf, a* (Reg; șîs *concina ~a* sau *concina pe ~te*) Specie de concină^{2} (**1**) nedefinită mai îndeaproape. **5** *a* (Trs) Sărac. **6** *a* (Îs) *Tabinetul pe ~te* Tabinet nedefinit mai îndeaprope. **7-8** *smf, a* (Înv) (Om) aflat în stare de robie Si: *captiv* (**1-2**). **9** *a* (Îvr; d. oameni) Blestemat.

prădăciune *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 234/2 / Pl: *~ni* / E: ***prăda*** *+ -ăciune*] (Îvp) **1** Jaf. **2** Hoție. **3** Exploatare. **4** Înșelăciune.

prădădi *v* vz ***prididi***

prădălaș *s* [At: CABA, SĂL, 99 / Pl: nct / E: mg ***prédálás***] (Mgm; Trs) Jaf.

prădălău, ~laie *smf, a* [At: VAIDA / V: ***pradal~*** / Pl: *~ăi, ~laie* / E: ***prădăli*** *+ -au*] (Trs) **1-2** (Om) risipitor.

prădăli *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 88 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***prédál***] (Mgm; reg; c. i. averi, bunuri materiale, bani etc.) A risipi.

prădășug *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 145 / Pl: *~uri* / E: ***pradă*** *+ -șug*] (Reg) **1** Jaf. **2** Hoție.

prădător, ~oare [At: PSALT, 285 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăda*** *+ -tor*] **1-2** *smf, a* (Îrg) (Persoană, colectivitate, armată etc.) care jefuiește, mai ales în timp de război. **3-4** *smf, a* (Persoană) care fură Si: *jefuitor*, (îvr) *pradnic*. **5-6** *smf, a* (Om) rapace. **7** *a* (Reg; d. oameni) Care risipește Si: *cheltuitor, risipitor*. **8** *smf* (Îvr) Persoană care subjugă Si: *înrobitor*.

prădătură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prăda*** *+ -ătură*] (Îvr) Pradă.

prădenie *sf* vz ***prăpădenie***

prădică *sf* vz ***predică***

prădice *sfp* [At: GLOSAR, REG. / E: cf *predică*] (Reg) Urări pe care le face starostele când se închină darurile la nuntă.

prădoi, ~oaie *smf, a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 330 / Pl: *~, ~oaie* / E: ***pradă*** *+ -oi*] (Trs) **1-2** (Om) risipitor.

prăducea *sf* vz ***preducea***

prădug *sn* vz ***produh***

prăduí *vt* [At: BL II, 115 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Arg) A schimba.

prăduială *sf* [At: BARBU, G. 203 / P: *~du-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prăda***] (Nob) **1** Furt. **2** Jaf.

prăduv *sn* vz ***produh***

prădval *sn* vz ***prăval***

prădvalnic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prădval*** *+ -nic*] (Reg; d. ape) Care se prăvălește (**4**).

prafărae *sf* [At: SFC IV, 181 / P: *~ra-ie* / Pl: *~răi* / E: ***praf*** *+ -ăraie*] Cantitate mare de praf Si: *prăfărie* (**1**), (reg) *colbăraie, colbărie*.

prafărie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 160/25 / V: (înv) *~ăvă~* / Pl: *~ii* / E: ***praf*** *+ -ărie*] **1** Prăfăraie. **2** (Înv) Pulberărie. **3** (Îvr; îf *prăvărie*) Praf de pușcă.

prăfect *sm* vz ***prefect***

prăfesur *sm* vz ***profesor***

prăfișor, ~oară *smf* vz ***profesor***

prăfos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 598^{2}/6 / V: (înv) *~ăhos, ~ăvos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***praf*** *+ -os*] **1-3** Prăfuit (**1-3**). **4** Care se prezintă sub formă de pulbere Si: *pulverulent*, (înv) *pulberos*, (îvr) *pulberic*. **5** Care este ca praful Si: *pulverulent*, (înv) *pulberos*, (îvr) *pulberic*.

prăfoșa *vr* [At: UDRESCU, GL. / V: (cscj) *~și* / Pzi: *~șez* / E: ***prăfos***] (Reg) A se prăfui.

prăfoșat, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prăfoșa***] (Mun) **1-3** Prăfuit (**1-3**).

prăfoși *v* vz ***prăfoșa***

prăfrige *v* vz ***prefrige***

prăfript, ~ă *a* vz ***prefript***

prăftui *v* vz ***praftori***

prăfui [At: ANON, CAR. / V: (îrg) *~ăluí, ~ăvui* , (reg) *~ăui* / Pzi: *~esc*, (rar) *prăfui* / E: ***praf*** *+ -ui*] **1-2** *vtr* A (se) acoperi cu un strat de praf Si: (reg) *a (se) colbăi*. **3-4** *vtr* A (se) umple de praf Si: (reg) *a (se) colbăi*. **5** *vt* (Rar) A împrăștia ca un praf. **6** *vr* (Rar) A se așeza ca praful peste ceva. **7** *vt* (Imp) A pulveriza cu un lichid. **8-9** *vtr* A (se) transforma în praf sau în particule foarte mici. **10** *vt* (Trs) A curăța de praf. **11** *vt* (Îrg) A ridica praful.

prăfuire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***prăfui***] **1** Acoperire cu praf Si: (îvr) *prăvuială* (**1**). **2** Umplere de praf Si: (îvr) *prăvuială* (**2**). **3** (Imp) Pulverizare cu un lichid. **4** Transformare în praf sau în particule foarte mici Si: (îvr) *prăvuială* (**3**). **5** Curățare de praf. **6** Ridicare a prafului.

prăfuit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. GCR, 241/18 / V: (înv) ***prăvuit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăfui***] **1** Acoperit cu praf Si: *prăfos* (**1**), (rar) *prăfuros* (**1**), (înv) *pulberos* (**1**), (reg) *colbăit, prăfoșat* (**1**). **2** Plin de praf Si: *prafos* (**2**), *prafuros* (**2**), (înv) *pulberos* (**2**), (reg) *colbăit, prăfoșat* (**2**). **3** Cu mult praf Si: *prăfos* (**3**), *prăfuros* (**3**), (înv) *pulberos* (**3**), (reg) *colbăit, prăfoșat* (**3**). **4** Care este transformat în praf. **5** Redus la starea de praf. **6** Care are aspect de praf.

prăfuitor, ~oare *a* [At: TDRG / P: *~fu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăfui*** *+ -tor*] (Îvr) **1** Care se transformă în mult praf. **2** Care pulverizează ceva.

prăfulet *sn* [At: ISPIRESCU, U. 79 / Pl: *~e* / E: ***praf*** *+ -uleț*] **1-2** (Șhp) Praf (**1**) (fin) Si: *prăfușor* (**1-2**), (rar) *prăfurel* (**1-2**).

prăfurel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***praf*** *+ -urel*] **1-2** (Rar; șhp) Prăfuleț (**1-2**).

prăfuriu, ~ie *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: ***praf*** *+ -uriu*] (Rar) **1** De culoarea prafului. **2** Cenușiu.

prăfuros, ~oasă *a* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 135 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***praf*** *+ -uros*] (Rar) **1-3** Prăfuit (**1-3**).

prăfușor *sn* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 173 / Pl: *~oare* / E: ***praf*** *+ -ușor*] **1-2** (Șhp) Prăfuleț (**1-2**).

prăgar^{1} *sm* vz ***pârgar***

prăgar^{2} *sn* [At: VÂRCOL, V. 98 / Pl: *~e* / E: ***prag*** *+ -ar*] **1** (Olt) Grindă care se pune deasupra ușorilor ușii, formând pragul de sus Si: (reg) *prăgăriță*. **2** (Reg) Prag de jos al ușii. **3** (Reg) Fiecare dintre grinzile care se așază de-a curmezișul pe temelia unei case pentru a despărți încăperile. **4** (Reg) Cunună la casă.

prăgaș *sm* [At: H IX, 123 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Persoană care mână boii la arat.

prăgăriță *sf* [At: CHEST. II, 117/396 / Pl: *~te* / E: ***prăgar*** *+ -iță*] (Reg) Prăgar^{2} (**1**).

prăgșor *sn* vz ***prăgușor***

prăguș *sn* [At: ȘEZ. XIII, 53 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***prag*** *+ -uș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Prăgușor (**1-2**). **3-4** (Șhp) Bucată (mică) de lemn în formă de prag, fixată la nivelul solului. **5** Mică ridicătură de teren care împiedică trecerea. **6** Prispă.

prăguşor *sn* [At: SADOVEANU, O. VIII. 281 / V: *~gş~* / Pl: *~oare* / E: ***prag*** + *-uşor*] **1-2** (Şhp) Prag (**1**) (mic) Si: (reg) *prăguş* (**1-2**), *prăguţ* (**1-2**). **3** Pervaz mic. **4** Mic suport pe care se aşează tacâmurile la masă.

prăguţ *sn* [At: CADE / Pl: *~e*, *~uri* / E: ***prag*** + *-uţ*] **1-2** (Reg; şhp) Prăguşor (**1-2**).

prăhos, ~oasă *a* vz ***prăfos***

prăhubit, ~ă *a* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~iţi*, *~e* / E: nct] (Olt) Copt peste măsură.

prăhui *v* vz ***prăfui***

prăhupti *vr* [At: CV 1951, nr. 3, 43 / Pzi: 3 *~teşte* / E: nct] (Mar; d. maluri) A se surpa.

prăîmbla *v* vz ***plimba***

prăîmblare *sf* vz ***plimbare***

prăjătura *sf* vz ***prăjitură***

prăjeală *sf* [At: GOROVEI, CR. 41 / Pl: *~eli* / E: ***prăji*** + *-eală*] **1** Prăjire. **2** (Fig; fam) Păcăleală. **3** Înşelătorie. **4-5** (Ccr) Făină prăjită cu ceapă în grăsime, sau ceapă prăjită, folosită la prepararea unor sosuri de mâncăruri Si: *rântaş*, (îrg) *prăjitură* (**1-2**). **6** (Pex) Aliment prăjit[2] în grăsime Si: (reg) *prăjitură* (**4**). **7** (Ccr) Mâncare preparată în grăsime încinsă Si: (reg) *prăjitură* (**5**). **8** Bronzare.

prăji [At: CORESI, EV. 367 / Pzi: *~jesc*, 3 (îrg) *~jaşte* / E: slv ***пражити***] **1** *vt* A supune un aliment acţiunii focului, de obicei în grăsime încinsă pentru a-l face comestibil Si: *a frige*. **2** *vi* (Rar; îe) **A i-o ~** A încerca să facă un rău cuiva. **3** *vi* (Rar; fae) A pune cuiva gând rău. **4-5** *vtr* (Fig) (A face să sufere sau) a suferi o durere sufletească violentă. **6** *vt* (Gmţ) A distruge prin foc. **7** *vr* (Rar) A se usca din cauza arşiţei. **8-9** *vtr* (Fig; fam) A (se) păcăli. **10-11** *vtr* (Fig; fam) A (se) înşela. **12-13** *vt* (Rel; înv) (A tortura sau) a ucide cu focul. **14** *vr* (D. oameni) A se expune la căldura focului ori la razele soarelui, pentru a se încălzi, a se bronza etc. **15** *vr* (Îe) **A-şi ~ burta la soare** A nu face nimic Si: *a lenevi*. **16** *vr* (Îrg) A se usca la soare. **17** *vt* (Teh) A efectua operaţia de prăjire (**3**).

prăjică *sf* vz ***prăjincă***

prăjila *sf* [At: LEXIC REG. 84 / Pl: *~le* / E: ***prăji*** + *-ilă*] (Reg) Prăjitură preparată din făină, ulei, ouă şi lapte.

prăjinar *sm* [At: I. BRĂESCU, M. 16 / Pl: *~i* / E: ***prăjină*** + *-ar*] Persoană care făcea măsurători agrare cu prăjina (**23-29**).

prăjină *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79[r]/6 / Pl: *~ini* / E: bg ***пръжина***] **1** Bucată de lemn lungă şi subţire, folosită mai ales pentru a fixa sau a susţine ceva Si: (îrg) *parângă*, (reg) *mlădoacă*, *prăştină*[1] (**1**), *rudă*. **2** (Îe) **A lua cu ~na** A alunga pe cineva. **3** (Gmţ; irn; îe) **A încăleca ~na** A pleca. **4** (Îvr; îla) **Călare pe ~** Se spune despre un om fără căpătâi Si: (pfm) *fluieră-vânt*, *vântură-ţară*. **5** (Rar; îe) **A apuca înainte ca curva ~na** Se spune despre cineva care, deşi e vinovat, face pe indignatul. **6** (Dep) Persoană foarte înaltă şi slabă Si: (reg) *măcău*[1], *prăştină*[1] (**3**) Cf *găligan*, *lungan*. **7** (Spc) Bară de lemn, bambus, metal, fibre sintetice etc., folosită în atletism la săritura în înălţime. **8** (Pex) Probă atletică practicată cu prăjina (**7**). **9** Tijă lungă de metal sau de lemn cu diverse utilizări tehnice. **10** Coadă a undiţei Si: (reg) *prăştină*[1] (**6**). **11** Vargă. **12** Parte a cumpenei fântânii cu ajutorul căreia se cufundă găleata în apă Si: (reg) *lunânare*, *prăştină*[1] (**7**). **13** Prăjină (**1**) prevăzută la un capăt cu o proeminenţă scobită, cu care se loveşte apa spre a goni peştele către plasele de pescuit Si: (reg) *ştiulbuc*. **14** (Reg) Sul de lemn cu care se leagă încărcătura de paie sau de fân dintr-un car. **15** (Mun) Întorcător la războiul de ţesut. **16** (Trs; şîs) *~ cu coajă* Băţ pe care ciobanii însemnează, prin crestături, numărul oilor şi al vaselor cu lapte. **17** (Olt) Bucată de scândură având la un capăt o gaură prin care intră o sfoară sau o cureluşă şi cu care se împinge pe sub gheaţă o frânghie a năvodului, de la o copcă la alta Si: (reg) *igliţă*, *undrea*. **18** (Reg) Frigare de lemn. **19** (Reg) Par[1] cu crăcane scurte şi înfipt cu un capăt în pământ, în jurul căruia se clădeşte claia de fân sau de paie grâu Si: (pop) *prepeleac*. **20** (Reg) Prăjină (**1**) aşezată orizontal şi legată cu frânghii de grinzile tavanului pe care, în casele ţărăneşti, se pun rufe la uscat, se atârnă haine etc. Si: (pop) *culme*, (reg) *prăştină*[1] (**8**), *rudă*[1]. **21** (Reg) Catarg. **22** (Reg) Cârlig cu care ciobanii prind oile. **23** Prăjină (**1**) de lungimi variabile, folosită ca unitate de măsură agrară. **24** (Îrg; îs) *~ fălcească* (sau *mare*, *domnească*, *legiuită*), *~ de Moldova*, *~ (de) a Parijului*, *~ pogonească* (sau *stânjenească*) Veche unitate de măsură pentru lungimi, echivalentă cu cca 5-7 m Si: (reg) *bucată*. **25** (Pex; îrg; îas) Distanţă aproximativ egală cu prăjina (**24**). **26** (Ccr) Instrument cu care se măsura prăjina (**23-25**). **27** (Îrg; îs) *~ fălcească*, *~na lucrului*, *~ pătrată fălcească*, *~ pogonească*, *~na vânzării* Veche unitate de măsură pentru suprafeţe, egală cu cca 180-210 m^2. **28** (Pex; îrg; îas) Suprafaţă de teren aproximativ egală cu prăjina (**26**). **29** (Ccr) Instrument cu care se măsura prăjina (**28**). **30** (Rar) Ramură a coarnelor de cerb. **31** (Mun) Funie care leagă strâns protapul de restul saniei Si: (reg) *apărătoare*, *ceatlău*, *coardă*, *gânj*, *lamba*, *lănţuş*, *legătură*, *vaioagă*. **32** (Reg) Cantitate de fân pe care o pot duce doi oameni, purtată de prăjini (**1**) Si: (reg) *boghie*, *boghinet*, *boghin*, *rudaş*[1]. **33** (Fam; îe) **A nu-i (mai) ajunge (nici) cu ~na la nas** Se spune despre un om încrezut. **34** (Fam; îe) **A paşte (pe cineva) cu ~na** A urmări pe cineva pentru a-i face rău.

prăjincă *sf* [At: GHEŢIE, R. M. / V: *~ică* / E: ***prăji***] **1** (Trs) Pâine prăjită[2] şi unsă cu grăsime. **2** Mămăligă rece prăjită[2] în grăsime.

prăjinica *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***prăjină*** + *-ică*] **1-12** (Reg; şhp) Prăjinuţă (**1-2**).

prăjinioară *sf* [At: DDRF / V: *~jio~* / Pl: *~re* / E: ***prăjină*** + *-oară*] **1-12** (Reg; şhp) Prăjinuţă (**1-12**).

prăjiniş *sn* [At: ANTIPA, P. 557 / Pl: *~uri* / E: ***prăjină*** + *-iş*] (Reg) Pădurice tânără, formată din copaci cu trunchiul subţire şi drept.

prăjiniţa *sf* [At: GRAIUL, I. 509 / Pl: *~ţe* / E: ***prăjină*** + *-iţă*] **1-12** (Reg; şhp) Prăjinuţă (**1-12**).

prăjinuţa *sf* [At: CHEST. IV, 96/546/c / V: *~iuţă* / Pl: *~ţe* / E: ***prăjină*** + *-uţă*] **1-12** (Pop; şhp) Prăjină (**1, 6, 11, 18-20**) (mică) Si: (reg) *prăjinică* (**1-12**), *prăjinioara* (**1-12**), *prăjiniţa* (**1-12**). **13** (Reg) Bucată îngustă de pământ.

prăjioară *sf* vz ***prăjinioară***

prăjire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***prăji***] **1** Preparare a unui aliment sub acţiunea focului, de obicei în grăsime încinsă Si: *prăjit*[1] (**1**). **2** Expunere îndelungată la soare sau la căldura focului Si: *prăjit*[1] (**2**). **3** (Teh) Operaţie de încălzire a unor minereuri sau a unor produse metalurgice, la temperaturi inferioare temperaturii lor de topire, cu scopul de a le usca, de a le purifica sau de a le transforma în alte produse mai uşor de tratat Si: *prăjit*[1] (**3**). **4** (Gmţ) Distrugere prin foc Si: *prăjit*[1] (**4**). **5** (Rar) Uscare din cauza arşiţei Si: *prăjit*[1] (**5**). **6** (Fig; fam) Păcălire. **7** (Fig; fam) Înşelare.

prăjit*[1]** *sn* [At: BASSARABESCU, V. 31 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăji] **1-5** Prăjire (**1-5**). **6** (Fig; fam) Păcălire. **7** (Fig; fam) Înşelare. **8** (Reg) Mâncare preparată din ouă, unt şi slănină Si: (reg) *ieşniţă*.

prăjit*[2]**, ***~ă *a* [At: MÂNCĂRILE, 1/4 / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***prăji***] **1** (D. alimente) Care a fost supus acţiunii focului, de obicei în grăsime încinsă, pentru a deveni comestibil Si: *fript*. **2** (Gmţ; îs) *Răbdări ~e* Nici un fel de hrană. **3** (Rar; d. vegetaţie) Uscat din cauza arşiţei. **4** (D. oameni sau părţi ale corpului lor) Ars de soare.

prăjite *sp* [At: FD II, 163 / A: nct / E: nct] (Reg) Foarfece de tuns oile.

prăjitor, ~oare [At: IORGA, B. R. 239 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prăji*** + *-tor*] **1** *smf* Lucrător în industria alimentară, specializat în operaţia de prăjire (**1**). **2** *smf* Aparat folosit în gospodărie pentru a prăji pâine sau boabe de cafea. **3** *smf* (Rar) Grătar pentru carne. **4** *smf* Muncitor calificat în operaţii de prăjire (**3**). **5** *sf* Încăpere sau instalaţie special amenajată în care se execută, într-o fabrică, operaţii de prăjire (**3**).

prăjitură *sf* [At: MÂNCĂRILE, 9/7 / V: (înv) ***~jăt~***, (reg) ***pârjât~***, ***prej~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăji*** + *-tură*] **1-2** (Îrg) Prăjeală (**4-5**). **3** (Îrg) Grăsime comestibilă încinsă. **4-5** (Reg; ccr) Prăjeală (**6-7**). **6** Produs de patiserie preparat din făină, zahăr, grăsimi, ouă şi alte ingrediente, care se consumă, de obicei, ca desert.

prăjiturica *sf* [At: DEX / Pl: *~rele* / E: ***prăjitură*** + *-ică*] **1-2** (Şhp) Prăjitură (**6**) (mică).

prăjiuţă *sf* vz ***prăjinuţă***

prăjuroaică *sf* vz ***păjuroaică***

prăleji *v* vz ***prileji***
prălucă *sf* vz ***prelucă***
prămatie *sf* vz ***pramatie***
prămândi *v* vz ***prămândi***
prămblarie *sf* vz ***plimbare***
prămădă *sf* vz ***premândă***
prămândi [At: PSALT. HUR. 30^{V}/7 / V: (înv) ***~mândi***, (cscj) ***premânda***, (îvr) ***prem~*** / Pzi: *~desc* / E: slv ***пръмѣѫдити***] **1** *vi* (Înv) A trăi undeva. **2** *vi* A petrece. **3** *vi* A dăinui. **4** *vt* (Îdt) A amâna. **5** *vt* (Îdt) A omite. **6** *vt* (Îdt) A disimula. **7** *vt* (Reg; c. i. animale de tracțiune) A nu pune la muncă Si: *a cruța*. **8** *vt* (Îvr; îf *premândi*) A trimite.
prămrac *s* [At: PSALT. HUR. / Pl: nct / E: slv ***примракъ***] (Îvr) Întuneric absolut Si: *beznă*, (înv) *întuneciune*.
prănica *vt* [At: ȚIPLEA, P. P. 95 / V: ***prain~***, ***pran~*** / Pzi: *pranic* / E: ***pranic***] (Reg) **1** (C. i. rufe) A bate cu pranicul pentru a spăla. **2** (Pgn) A lovi cu pranicul.
prănicuț *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 95 / Pl: *~uri* / E: ***pranic*** + *-uț*] **1-4** (Mar; șhp) Pranic (**1-2**) (mic).
prăntru *pp* vz ***printru***
prăntu *pp* vz ***printru***
prănuic *s* [At: ALR I, 1260/345 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Chiciură.
prăpad *sn* vz ***prăpăd***
prăpald *s* [At: ALAS 21 I, 1923, 5/3 / Pl: nct / E: nct] (Arg; îe) **A da (pe cineva) ~** A produce cuiva o impresie copleșitoare.
prăpastă *sf* vz ***prăpastie***
prăpaste *sf* vz ***prăpastie***
prăpastie *sf* [At: PSALT. 325 / V: (îrg) ***prep~***, (înv) ***~te***, ***~aște***, ***prepaste***, ***propaste***, ***prop~***, (reg) ***~tă*** / Pl: *~ii* și *~păstii* / E: slv ***пропасть***] **1** Povârniș înalt și abrupt, situat de obicei într-o regiune muntoasă, privit dinspre extremitatea sa superioară Si: *abis*, *genune*, *hău*, (îrg) *prăpăstenie*, (înv) *precipițiu*, (îvr) *prăpădere*, (reg) *prăval*. **2** (Îe) **A fi** (sau **a se afla**, **a ajunge** etc.) **pe** (ori **la**) **marginea ~i** A se afla într-o situație extrem de critică. **3** (Îe) **A duce** (sau **a împinge**, **a băga pe cineva**) **în ~** A pricinui cuiva mari neajunsuri. **4** (Îae) A distruge. **5** (Fig; îe) **A spune** (sau **a vorbi**) **prăpăstii** A spune lucruri care înspăimântă. **6** (Fig; îae) A spune lucruri lipsite de rațiune. **7** (Îvr; îf *prăpaște*) Iad. **8** (Îvp) Adânc al unei ape. **9** (Îvp) Noian de ape. **10** (Fig) Nenorocire. **11** (Fig) Primejdie mare.
prăpaște *sf* vz ***prăpastie***
prăpăd *sn* [Ap: CORESI, L. 134/10 / V: (îvr) ***~pad*** / Pl: *~uri* / E: pvb ***prăpădi***] **1** Dezlănțuire de forțe, provocată de ființe sau de elemente ale naturii, care provoacă mari distrugeri de bunuri sau de vieți omenești Si: *calamitate*, *dezastru*, *pârjol*, *urgie*, (îvp) *prăpădenie*, (înv) *pierzare*, (reg) *prăpăstenie*, *prohab*. **2** (Pex) Distrugere de mari proporții provocată de un prăpăd (**1**). **3** (Pex) Element care produce o distrugere de mari proporții. **4** (Îs) *~ul pământului* (sau *Domnului*, *lui Dumnezeu*) Se spune despre ceva insuportabil, copleșitor. **5** Cantitate foarte mare Si: (reg) *prăpădenie* (**5**). **6** Mulțime imensă Si: *puhoi*, (reg) *prăpădenie* (**6**).
prăpădanie *sf* vz ***prăpădanie***
prăpădenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 23^{v}/4 / V: (reg) ***prăd~***, ***~danie***, ***~die~*** / Pl: *~ii* / E: ***prăpădi*** + *-enie*] **1** (Îvp) Prăpăd (**1**). **2** (Îs) *~ia pământului* (sau *~ia lui Dumnezeu*) Se spune despre o nenorocire îngrozitoare. **3** (Îlav) **De ~** În mare cantitate și producând mari pagube. **4** (Îal; șîf **de ~ia pământului**) Extrem de tare. **5-6** (Reg) Prăpăd (**5-6**). **7** (Îlav) **De ~** Extrem de mult.
prăpădere *sf* [At: PSALT. 325 / Pl: *~ri* / E: cf *prăpădi*] (Îvr) Prăpastie (**1**).
prăpădi [At: PSALT. 293 / Pzi: *~desc*, (reg) *prăpăd* / E: slv ***пропасти***, ***-падѫ***] **1-2** *vtr* (A face să dispară sau) a dispărea prin violență de pe fața pământului Si: *a (se) face praf*, *a (se) nimici*, *a (se) distruge*. **3-4** *vtr* (Spc; îvp) A (se) nărui. **5-6** *vtr* A (se) ruina. **7-8** *vtr* A (se) strica. **9** *vt* A duce la pierzanie Si: *a nenoroci*, (reg) *a prăpădui* (**1**). **10** *vt* (Pop) A risipi bani, averi, bunuri materiale Si: *a cheltui*, *a irosi*, (reg) *a prăpădui* (**2**). **11** *vt* (Pop) A omorî. **12** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) în bătaie** (sau **cu bătaia**) A bate foarte tare pe cineva. **13** *vr* A muri. **14** *vr* (Îe) **A se ~ după** (sau, rar, **de**) **ceva** sau **cineva** A-i plăcea foarte mult ceva sau cineva. **15** *vr* (Îae) A iubi foarte mult. **16** *vr* (Îe) **A se ~ cu firea** A se agita foarte mult. **17** *vr* (Îae) A-și face prea multe griji Si: *a se consuma*. **18** *vr* (Reg) A se sinucide. **19** *vr* (Îrg) A înceta să mai existe Si: *a dispărea*. **20** *vt* (Reg) A pierde pe cineva sau ceva. **21** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ călcâiele** A fugi foarte repede. **22** *vt* (Înv) A rămâne, în parte sau integral, lipsit de facultăți fizice sau intelectuale, sentimente etc., posedate anterior Si: *a pierde*. **23** *vt* (Înv) A nu se mai putea folosi de facultăți fizice sau intelectuale care funcționau anterior Si: *a pierde*. **24-25** *vt* (Reg) (A nu mai recunoaște sau) a nu găsi drumul Si: *a rătăci*. **26** *vt* (Reg) A pierde din ochi din cauza depărtării sau a unui obstacol. **27** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva) din ochi** A iubi pe cineva nespus de mult. **28** *vr* A se face nevăzut Si: *a dispărea*. **29** *vr* (Fam; îe) **A se ~ de râs** (sau **de plâns**, **de rușine**) A râde sau a plânge, a-i fi rușine foarte tare. **30** *vr* (Fam; îe) **A se ~ de dorul cuiva** sau **a ceva** A dori foarte mult.
prăpădienie *sf* vz ***prăpădenie***
prăpădire *sf* [At: MAIOR, P. 169/6 / Pl: *~ri* / E: ***prăpădi***] **1** Nimicire. **2** Risipă. **3** (Înv) Omorâre. **4** Moarte. **5** Năruire. **6** Ruinare. **7** Stricare. **8** Dispariție. **9** Pierdere a cuiva sau a ceva. **10** Rătăcire.
prăpădit, ~ă [At: R. POPESCU, ap. CM I, 332 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prăpădi***] **1** *a* Care este distrus. **2** *a* Care a suferit mari pagube materiale. **3** *a* (D. obiecte) Care este foarte uzat. **4** *a* De foarte proastă calitate. **5** *a* (D. construcții) Care este dărăpănat sau sărăcăcios. **6** *a* (D. așezări) Care are clădiri dărăpănate. **7** *a* (D. bani, averi, bunuri materiale etc.) Consumat în mod excesiv sau fără folos Si: *irosit*, *risipit*^{2}. **8** *a* (D. ființe) Care și-a pierdut capacitatea de muncă în urma efortului excesiv și prelungit sau a unei boli Si: *epuizat*, *extenuat*, *istovit*, *sfârșit*, *vlăguit*, (reg) *pandosit*. **9-10** *smf*, *a* (Om) sărac. **11-12** *smf*, *a* (Om) amărât. **13-14** *smf*, *a* (Pex) (Om) chinuit. **15-16** *smf*, *a* (Om) care are un caracter josnic. **17-18** *smf*, *a* (Persoană) care comite acte josnice. **19-20** *smf*, *a* (Om) ticălos.
prăpăditor, ~oare *a* [At: (a. 1751) URICARIUL X, 106 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prăpădi*** + *-tor*] (Asr) **1** Care prăpădește Si: *distrugător*, *nimicitor*, *ucigător*. **2** (Reg) Risipitor.
prăpăditură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 113^{r}/5 / Pl: *~ri* / E: ***prăpădi*** + *-tură*] **1** (Îvr) Prăpădire. **2** (Mun) Om mic și slab Si: (pfm) *sfrijitură*, *stârpitură*.
prăpădoamnă *a* vz ***preapodobnă***
prăpăduchi *i*, *sm* vz ***pitpalac***
prăpădui *vt* [At: I. CR. III, 310 / Pzi: *~esc* / E: ***prăpăd*** + *-ui*] (Reg) **1-2** A prăpădi (**9-10**).
prăpăși *v* vz ***prăpăși***
prăpăsire *sf* vz ***pripășire***
prăpăstanie *sf* vz ***prăpăstenie***
prăpăstenie *sf* [At: CORESI, ap. TDRG / V: (îrg) ***~ăști~***, ***prepes~***, ***prop~***, (reg) ***~tan~***, ***~ăștan~***, ***~pes~***, ***pripastăn~*** / Pl: *~ii* / E: ***prăpastie*** + *-enie*] **1** (Îrg) Prăpastie. **2** (Reg) Prăpăd. **3** (Pop) Ființă uriașă, înspăimântătoare.
prăpăstiaș, ~ă *a* [At: TDRG / P: *~ti-aș* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prăpastie*** + *-aș*] (Îvr) Prăpăstios.
prăpăstios, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, D. 261/16 / V: (înv) ***prăpăștios***, ***~oasă*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prăpastie*** + *-os*] **1** Cu prăpăstii (**1**), cu pante abrupte Si: *râpos*^{1}, (rar) *prăpăstuit*, (îvr) *prăpăstiaș*. **2** (Pex) Abrupt. **3** (Pex) Foarte accidentat. **4** (Fig; rar) Foarte adânc. **5** (Fig; rar) Cu prăpăstii (**8**). **6** (Fig) Năprasnic. **7** (Fig) Extrem de profund. **8** De neînchipuit Si: *bizar*, *ciudat*. **9** Bazat pe închipuire Si: *mincinos*, *plăsmuit*. **10** (Fig; d. oameni) Care vede lucrurile numai în rău Si: *pesimist*. **11** (D. manifestările oamenilor) Care trădează pe omul prăpăstios (**10**).
prăpăstui [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***prăpastie*** + *-ui*] **1-2** *vtr* (Pop) A (se) rostogoli la mare adâncime. **3** *vt* (Pop) A arunca într-un loc adânc, la mare distanță în jos. **4** *vr* (Îrg) A se năpusti.
prăpăstuire *sf* [At: CRITIL, 2/18 / V: (înv) ***~ăști~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăpăstui***] **1** (Pop) Rostogolire la mare adâncime. **2** (Pop) Aruncare a ceva într-un loc foarte adânc. **3** (Îrg) Năpustire. **4** (Reg) Istovire sufletească.

prăpăstuit, ~ă *a* [At: IORGA, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăpăstui***] (Rar) Prăpăstios (**1**).

prăpăștenie *sf* vz ***prăpăstenie***

prăpăștios, ~oasă *a* vz ***prăpăstios***

prăpăștuire *sf* vz ***prăpăstuire***

prăpestenie *sf* vz ***prăpăstenie***

prăpicaș *sn* vz ***papricaș***

prăplăzmui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 6[r]/10 / Pzi: *~esc* / E: *pre-* + ***plăzmui***] (Îvr) A transforma.

prăporaș *sm* vz ***prapuraș***

prăptici *sn* vz ***prichici***

prăpunaș *sm* vz ***prapuraș***

prăpurel *sm* [At: POP., ap. GCR II, 345 / V: ***prap~*** / Pl: *~ei*, (rar, *sn*) *~e* / E: ***prapur*** + *-el*] **1-8** (Pop; șhp) Prapur (**1, 4-6**) (mic) Si: (pop) *prapuraș* (**1-8**).

prăpușcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~și* / E: *pre-* + ***pușcă***] (Trs) Un fel de jucărie făcută dintr-un bulgăre de pământ scobit la mijloc, care, izbit de pământ cu gaura în jos, face un zgomot ca de pușcă.

prăsa *sf* vz ***plăsea***

prăsad, ~ă [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (înv) ***~at***, ***presad***, (reg) ***prisad*** / Pl: (**1-3**) *~azi, ~e*, (**4**) *~uri* / E: bg ***присад***] **1** *a* (Îrg; d. pomi fructiferi) Altoit. **2** *a* (Îrg; prc; d. fructe) Altoit. **3** *a* Care aparține unei specii altoite nedefinite mai îndeaproape. **4** *sn* (Reg) Răsad[1].

prăsală *sf* vz ***prăseală***

prăsat, ~ă *a* vz ***prăsad***

prăsauă *sf* vz ***plăsea***

prăsă *sf* vz ***plăsea***

prăsădi *v* vz ***presădi***

prăsădit, ~ă *a* vz ***presădit***

prăsăra *v* vz ***presăra***

prăsân *sn* vz ***presenă***

prăsână *sf* vz ***presenă***

prăscău[1] *sm* vz ***prașcău***

prăscău[2] *sn* vz ***prașcău[2]***

prăscrisă *sf* vz ***păscrisă***

prăsea *sf* vz ***plăsea***

prăseală *sf* [At: BIBLIA (1688), 593[2]/14 / V: (reg) ***~șală*** / Pl: *~eli* / E: ***prăsi*** + *-eală*] **1** (Mun) Prăsilă. **2** (Îvr; udp „de") Mulțime.

prăselnic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prăsi*** + *-elnic*] (Mun) Prăsitor (**3**).

prăsi [At: PSALT. 36 / V: (înv) ***presi*** / Pzi: *~sesc* / E: bg ***прася се***] **1** *vr* (D. animale) A face pui Si: *a concepe*. **2** *vr* (Pex) A se perpetua prin generare Si: *a se înmulți, a se reproduce*, (îrg) *a se plodi*. **3** *vr* (Fig) A crește ca număr Si: *a se înmulți, a spori*. **4** *vri* (Îrg; d. femei) A naște. **5** *vr* (Îrg) A se naște. **6** *vt* A concepe. **7** *vt* (Fig; rar) A se pripăși. **8** *vt* (C. i. animale) A crește pentru a înmulți, pentru a obține un folos etc. Si: (îvr) *a presili* (**1**). **9** *vt* (Fig; reg; c. i. bunuri materiale, averi, bani etc.) A strânge. **10** *vt* (C. i. plante) A cultiva pentru a înmulți, pentru a obține roade etc. Si: (îvr) *a prăsili* (**2**). **11-12** *vtr* A (se) răspândi prin cultură Si: *a plantа, a semăna*, (îvr) *a prăsili* (**3**). **13** *vr* (D. plante) A se răspândi, spontan sau prin cultivare, pe un anumit teritoriu Si: *a se extinde, a se înmulți*.

prăsilă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 262/17 / V: (înv) ***pres~***, (reg) ***pras~*** / Pl: *~le*, (rar) *~li* / E: ***prăsi*** + *-ilă*] **1** Reproducție dirijată a animalelor domestice de rasă. **2** (D. animale domestice; îla) **De ~** Selecționat pentru reproducere. **3** (Îvr) Crescătorie. **4** (Ccr) Animal domestic tânăr, rezultat în urma prăsilei (**1**) Si: *progenitură, pui*, (rar) *plod*, (îvr) *prăsitură* (**1**). **5** (Spc) Animal domestic de rasă, bun pentru reproducere. **6** (Asr) Copil. **7** (Asr) Urmaș. **8** (Rar) Rasă. **9** (Pex) Descendent al unui animal de rasă. **10** (Pex) Animal din rasă ameliorată.

prăsili *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 23/27 / V: ***pres~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***prăsilă***] (Îvr) **1** (În *presili*) A prăsi (**8**). **2-3** A prăsi (**10-11**).

prăsilos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prăsilă*** + *-or*] **1** (Reg; d. animale) Prăsitor (**3**). **2** (Dep; d. familii) Cu mulți copii.

prăsină *sf* vz ***presenă***

prăsire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 33 / V: (înv) ***pres~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăsi***] **1** Perpetuare prin reproducție a animalelor Si: *înmulțire, prăsilă, prăsit[1]* (**1**), *reproducere*, (reg) *plămadă, prasă, prăseală*. **2** Reproducție dirijată a animalelor de rasă Si: (înv) *prăsit[1]* (**2**). **3** Naștere. **4** Cultivare. **5** (Îvr) Origine.

prăsit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăsi***] **1-2** Prăsire (**1-2**). **3** Naștere. **4** Cultivare. **5** (Îvr) Origine.

prăsit[2], ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 49[r]/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăsi***] **1** *a* (Îrg; d. animale) Care a fătat de curând. **2** *a* (D. femei) Care a născut de curând. **3** *af* (Reg) Însărcinată. **4** *a* (D. animale) Reprodus.

prăsitor, ~oare [At: CARAGEA, L. 80/10 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăsi*** + *-tor*] **1** *a* (D. animale) Care se prăsește. **2** *a* Care este folosit pentru prăsire (**1**). **3** *a* (Pex) Care se înmulțește mult Si: *prolific, puios*, (reg) *prăselnic, prăsilos* (**1**). **4** *sm* (Reg) Animal domestic mascul, selecționat pentru reproducere. **5** *sn* Persoană care se ocupă cu creșterea animalelor domestice, în vederea valorificării lor maxime. **6** *sf* (Pes; rar) Clocitoare pentru icre.

prăsitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~st~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăsi*** + *-tură*] **1** (Îvr) Prăsilă (**4**). **2** (Înv; îf *prăstură*) Femelă a unor animale.

prăslăgi *v* vz ***proslăvi***

prăsle *sm* vz ***prâslea***

prăslea *sm* vz ***prâslea***

prăsnel *sn* vz ***prâsnel***

prăsni *av* vz ***prisne***

prăstamac *sm* vz ***păstârnac***

prăstav *sm* vz ***păstrăv[1]***

prăstă *pp* vz ***peste***

prăstăgală *sf* vz ***prăstăvală***

prăstăgălă *sf* vz ***prostoval***

prăstăgăli *v* vz ***prăstăvăli***

prăstăli *v* vz ***prăstăvăli***

prăstăv *sm* vz ***păstrăv[1]***

prăstăvală *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 159 / V: ***pastraval*** *sn*, ***pastrav~***, ***păstăga~***, ***păstrăga~***, ***păstrăgăl*** *sn*, ***păstrăgola***, ***păstrăvăl*** *sn*, ***pestrega~***, ***prastav~***, ***prestăv~***, ***prestega~***, ***pristiga~*** / Pl: ? / E: pvb ***prăstăvăli***] (Reg; îlav) **De-a ~a** De-a rostogolul.

prăstăvăli *vtr* [At: CIHAC, II, 444 / V: ***păstră~***, ***pestregăli***, ***~tăgăli***, ***~tăli***, ***prestă~***, ***prestev~***, ***prostov~***, ***prostovoli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) rostogoli.

prăstivire *sf* vz ***pristăvire***

prăstură[1] *sf* vz ***păstură[1]***

prăstură[2] *sf* vz ***prăsitură***

prăsună *sf* vz ***presenă***

prăsură *sf* vz ***presenă***

prăș *s* [At: L. COSTIN, ap. DLR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fir de păr[1].

prășcai *sn* vz ***prăștău[2]***

prășcar *sm* [At: CONV. LIT. IV, 175 / Pl: *~i* / E: cf bg ***прашка***] (Trs) Prăștiaș.

prășeau *sm* vz ***praștău***

prășcăiaș *sn* [At: UDRESCU, GL. / P: *~că-iaș* / Pl: *~e* / E: ***prăștău[2]*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Prăștău[2] (**1**) (mic).

prășcău[1] *sm* vz ***praștău***

prășcău[2] *sn* [At: CHIRIȚESCU, GR. 253 / V: ***pârș~***, ***prăsc~***, ***~cai***, ***prâș~***, ***prișcai***, ***priș~***, ***proșcai***, ***proș~*** / Pl: *~ri, ~ăi, ~caie* / E: cf bg ***пръска***] **1** (Reg) Ninsoare rară, cu fulgi mari, care se topește repede. **2** (Reg; îf *prișcai*) Burniță.

prăștui *vt* [At: PAMFILE, CR. 77 / Pzi: *~esc* / E: cf *proașcă*] (Pop) A stropi.

prășeală *sf* [At: ALR II, 5130/751 / Pl: *~eli* / E: ***prăși[1]*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Prășit[1] (**1-2**).

prăși[1] *vt* [At: (a. 1805) URICARIUL II, 135 / V: (reg) ***~șui*** / Pzi: *~șesc* / E: bg ***пращя***] **1** A lucra cu sapa sau cu prășitoarea spațiul de sol dintre

rândurile distanțate ale unor plante de cultură, pentru a distruge buruienile, a afâna solul etc. Si: (reg) *a plugări, a săpa*. **2** (C. i. plante agricole) A curăța de buruieni Si: (reg) *a plugări, a săpa*. **3** (Reg; c. i. suprafețe de pământ) A curăța de orice fel de plante, îndeosebi de buruieni.

prăși[2] *v* vz ***prăștia***

prășilă *sf* vz ***prașilă***

prășire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***prăși***[1]] (Pop) **1-2** Prășit[1] (**1-2**).

prășit[1] [At: MANOLACHE – DRĂGHICI, ap. CADE / V: (reg) ***~șuit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prăși***[1]] **1** Lucrare cu sapa sau cu prășitoarea a spațiului dintre rândurile unor plante de cultură, pentru a distruge buruienile, a afâna solul etc. Si: (pop) *prășeală* (**1**), *prășire* (**1**), *prășitură* (**1**). **2** Curățare de buruieni Si: (pop) *prășeală* (**2**), *prășire* (**2**), *prășitură* (**2**).

prășit[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăși***[1]] (D. terenuri cultivate sau d. plante de cultură) Care este săpat și curățat de buruieni.

prășitor, ~oare [At: I. IONESCU, C. 119/5 / V: (reg) ***~șui~*** *smf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăși***[1] + *-tor*] **1** *a* (D. plante, culturi agricole) Care se prășește[1] (**2**). **2** *a* (D. plante) Care se cultivă în rânduri distanțate, pentru ca spațiul dintre rânduri să se poată prăși[1] (**1**). **3-4** *sf, a* (Unealtă sau mașină agricolă) cu care se prășește[1] (**1**). **5** *smf* Persoană care prășește[1] (**1**). **6** *sf* (Reg) Loc prășit[2].

prășitură *sf* [At: I. IONESCU, C. 55/27 / V: (reg) ***preșăt~*** / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: ***prăși***[1] + *-tură*] **1-2** (Pop) Prășit[1] (**1-2**). **3** (Reg) Câmp prășit[2]. **4** (Reg; csc) Buruieni și gunoi adunate de pe un teren care a fost prășit[1].

prăștanap *sm* vz ***păstărnap***

prăști *v* vz ***prăștia***

prăștia [At: BIBLIA (1688), 215[2]/32 / V: (reg) *~și, ~ști* / P: *~ti-a* / Pzi: *prăștii* / E: ***praștie***] **1** *vt* (Înv) A împrăștia. **2** *vi* (Reg; d. lichide) A țâșni. **3** *vi* (Olt; îf *prăști* și *prăși*) A ținti greșit cu pușca. **4** *vr* (Reg; îf *prăși*) A-i intra cuiva ceva în ochi.

prăștiaș *sm* [At: HERODOT (1645), 407 / P: *~ti-aș* / Pl: *~i* / E: ***praștie*** + *-aș*] **1** (Îrg) Persoană care lovește cu praștia Si: (reg) *prășcar*. **2** (Îrg) Ostaș care luptă cu praștia Si: (reg) *prășcar*. **3** (Reg) Cal lăturaș.

prăștiat, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 243 / P: *~ti-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prăștia***] (Înv) Împrăștiat.

prăștier *sm* [At: SĂM. IV, 332 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: ***praștie*** + *-ar*] (Mol) Cal lăturaș.

prăștila *vt* [At: ALR II, 6 669/27 / Pzi: *~lez* / E: ***prăștilă***] (Reg) A tăia scânduri pentru a face șindrilă.

prăștilă *sf* [At: LEX. MARS., 189 / V: (reg) ***praș~, preș~*** / Pl: *~le* și *~li* / E: nct] (Pop) Șindrilă.

prăștinaș *sm* [At: SEVASTOS, N. 316 / Pl: *~i* / E: ***prăștină***[1] + *-aș*] (Mol) Prăștină[1] (**5**).

prăștină[1] *sf* [At: MANOLESCU, I. 30 / Pl: *~ni* și *~ne* / E: cf *prăjină*] **1** (Reg) Prăjină (**1**). **2** (Îe) **A-i cădea (cuiva) ~na** A înceta, (ilit de împrejurări, să mai fie încrezut. **3** (Îe) **A-i da (cuiva) cu ~ pe la nas** A-și bate joc de cineva. **4** (Dep) Prăjină (**6**). **5** (Reg; mpl) Prăjină care se pune pe stuful sau pe paiele de pe acoperișul unei case țărănești, pentru a le fixa Si: (reg) *martac, păianjen, prăștinaș*. **6-8** (Reg) Prăjină (**10, 12, 20**). **9** (Reg) Nuia mare care se pune pe cânepa așezată la topit, pentru a nu o ridica apa. **10** (Buc) Betișor care se pune de-a curmezișul în stupii rudimentari.

prăștină[2] *sf* [At: TDRG / V: ***praș~*** / Pl: (**3**) *~ni* / E: cf *boștină*] **1** Ceea ce rămâne după stoarcerea strugurilor Si: *tescovină*, (reg) *boștină* (**2**), *comină, grunj*. **2** (Reg) Ceea ce rămâne în cazan după fierberea fructelor pentru țuică. **3** Băutură alcoolică obținută prin fermentarea prăștinei[2] (**1**) Si: *tescovină*. **4** (Reg; d. femei, fete; îe) **A-i lua ~na** A viola. **5** Cantitate determinată de prăștină[2] (**3**), cuprinsă într-un pahar, într-o cinzeacă etc.

prăștini *vt* [At: CV 1951, nr. 1, 37 / Pzi: *~nesc* / E: ***prăștină***[1]] (Mol) **1** A pune prăștini[1] (**5**). **2** A întări cu prăștini[1] (**9**).

prăștiuță *sf* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***praștie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Praștie (**1**) (mică).

prășui *v* vz ***prăși***[1]

prășuit *sn* vz ***prășit***[1]

prășuitor, ~oare *smf* vz ***prășitor***

prătar *ss* [At: POLIZU / E: ***prat*** + *-ar*] (Pop) Luna mai[4].

prăui *v* vz ***prăfui***

prăumbla *v* vz ***plimba***

prăumblare *sf* vz ***plimbare***

prăura *v* vz ***proora***

prăval [At: (a. 1579) CUV. D. BĂTR., I. 253/26 / V: ***priv~***, (reg) ***~adv~, ~ă*** *sf*, ***~vălă*** *sf*, ***prev~*** / Pl: *~uri, ~e* / E: cf bg *провал*, rs *провал*, rom *prăvăli*] **1** *sn* (Îf *prival, preval*) Depresiune naturală puțin adâncă ce face legătura între bălți sau între acestea și râuri Si: (reg) *zaval*. **2** *sn* (Spc) Gârlă din regiunea inundabilă a Dunării Si: (reg) *zaval*. **3** *sn* (Reg) Porțiune pe cursul unui râu, pârâu etc. unde apa curge foarte repede, formând o cascadă mică. **4** *sn* (Pgn) Curs de apă. **5** *sn* (Pex) Cascadă. **6** *sn* (Mun; îf *prăvală*) Ropot de ploaie. **7** *sn* (Înv) Țărm. **8** *sn* (Reg) Povârniș. **9** *sn* (Îlav) **De-a ~a** De-a dura. **10** *sn* (Îe) **A da ~** (sau **~a**) **pe cineva** A doborî pe cineva. **11** *av* De-a rostogolul. **12** *sn* (Reg) Prăpastie. **13** *sn* (Mun; fig; îf *prăvală*) Nenorocire. **14** *sn* Calamitate. **15** *sn* (Reg) Opintire pentru a deplasa ceva. **16** *sf* (Mun; îf *prăvală*) Activitate febrilă Si: *zor*. **17** *sn* (Rar) Zar la jocurile de noroc.

prăvală *sf* vz ***prăval***

prăvădi *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *~desc* / E: ns cf *prăvărit*] (Reg) A amesteca.

prăvădinăr *sm* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~i* / E: ger ***Privatdiener***] (Ban) Ordonanță.

prăvăla *v* vz ***prăvăli***

prăvălac *sn* [At: POLIZU / Pl: *~ace* / E: ***prăval*** (sau ***prăvăli***) + *-ac*] **1** (Înv) Povârniș. **2** (Îrg; îlav) **De-a ~ul** De-a dura. **3** (Înv) Tăvălug. **4** (Înv) Cilindru. **5** (Înv) Rolă[1].

prăvălat, ~ă *a* vz ***prăvălit***

prăvălatec, ~ă *a* vz ***prăvalatic***

prăvălatic, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 85 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prăvăli*** + *-atic*] **1** (Reg) Care este în pantă[1] Si: *abrupt, povârnit*. **2** Care este accidentat. **3** (Nob) Care se ridică și coboară cu forță, în mod succesiv.

prăvălă *sf* vz ***prăval***

prăvăli [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 465/11 / V: (rar) ***~la***, (înv) ***prev~, priv~***, (reg) ***~lui*** / Pzi: *~lesc*, (reg) *prăvăl* / E: slv ***провалити*** (***се***), bg ***провали*** (***се***)] **1-2** *vtr* A (se) înclina. **3-4** *vtr* (A face să cadă sau) a cădea brusc, cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare rostogolindu-se, sfărâmându-se, rănindu-se etc. Si: *a se prăbuși, a se răsturna*. **5-6** *vtr* (Pex) A (se) rostogoli. **7-8** *vtr* A (se) distruge în urma acțiunii unor forțe violente. **9** *vr* (Îrg) A se culca. **10** *vr* (D. ape) A curge cu repeziciune, căzând de la înălțime. **11** *vr* A se prăbuși. **12** *vr* (Rar) A coborî în pantă[1]. **13** *vr* (Pex) A aluneca. **14** *vr* (Fig) A se împrăștia. **15-16** *vtr* (Fig; înv) (A face să decadă sau) a decădea în mod brusc, violent. **17-18** *vtr* (A face să dispară sau) a dispărea în mod brusc, violent. **19** *vt* (Spc, pop) A doborî într-o luptă. **20** *vt* (Pex) A învinge în luptă. **21** *vr* (Rar; d. ființe) A se repezi spre cineva sau asupra cuiva, încercând să-l doboare. **22** *vr* A se îndrepta în goană într-o anumită direcție. **23** *vr* (D. fenomene ale naturii) A se dezlănțui cu putere. **24-25** *vtr* (Înv) A (se) transforma.

prăvăliar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / P: *~li-ar* / Pl: *~i* / E: ***prăvălie*** + *-ar*] (Nob) **1-2** Prăvăliaș (**1, 5**).

prăvăliaș [At: (a. 1812) DOC. EC. 139 / P: *~li-aș* / Pl: *~i, ~e*, (rar) *~ieși* / E: ***prăvăli*** + *-aș*] (Asr) **1-4** *smf, a* (Persoană) care are o prăvălie (și este vânzător la ea) Si: (nob) *prăvăliar* (**1**). **5** *smf* Persoană care vinde într-o prăvălie Si: (nob) *prăvăliar* (**2**).

prăvălic *s* [At: SEVASTOS, N. 289 / Pl: nct / E: ***prăvăli*** + *-ic*] (Pop) Zar la jocurile de noroc.

prăvălicație *sf* vz ***prevalicațiune***

prăvălici *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***prăvăli*** + *-ici*] (Înv) Zar la jocurile de noroc.

prăvălie *sf* [At: PRAV. 57 / Pl: *~ii* / E: slv ***привилик*** „privilegiu"] **1** Local în care se expun și se vând diferite mărfuri Si: (rar) *negustorie*, (reg) *boltă, dugheană*. **2** (Pex) Magazin mic Si: (rar) *negustorie*, (reg) *boltă, dugheană*.

3 (Pan; rar) Loc în care cineva exercită o meserie, o profesiune, în mod individual. **4** (Rar) Negustorie. **5** (Fig; îrg; îs) ~ *drăcească* (sau *a diavolului*) Persoană despre care se crede că este stăpânită de diavol. **6** (Iuz; îs) *Băiat de* ~ Tânăr care învăța negustoria servind într-un magazin. **7** (Iuz; îas) Tânăr angajat ca ajutor într-un magazin.

prăvălioară *sf* [At: GORJAN. H. I, 38/11 / P: *~li-oa~* / Pl: *~re* / E: ***prăvălie*** + *-ioară*] **1-6** (Șhp) Prăvălie (**1-3**) (mică) Si: *prăvăliuță* (**1-6**).

prăvălire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***prăvăli***] **1** Înclinare. **2** Năvală. **3** Prăbușire. **4** Rostogolire. **5** Distrugere în urma acțiunii unor forțe violente. **6** (Înv) Decădere. **7** (Îvr) Transformare.

prăvăliș *sn* [At: ALECSANDRI, T. II, 121 / Pl: *~uri* / E: ***prăvăli*** + *-iș*] (Pop) **1** Coastă abruptă de deal sau de munte Si: *povârniș*. **2** (Pan) Loc în pantă[1].

prăvălit, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 92 / V: (îrg) ***~lat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prăvăli***] **1** Care a căzut cu violență, cu zgomot de la o înălțime oarecare Si: *prăbușit, răsturnat, rostogolit*. **2** Dărâmat. **3** (D. ființe) Întins la pământ. **4** (D. ființe) Tolănit. **5** (Îrg; îf *prăvălat*) Abrupt. **6** (Îrg; îaf) Accidentat.

prăvălitor, ~oare [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăvăli*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** *a* Care (se) prăvălește. **3** *sm* Lemn cilindric servind ca pârghie de ridicat greutăți.

prăvălitură[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***prăvali*** + *-tură*] **1-3** (Îrg) Prăvălire (**1, 3-4**). **4** (Buc) Povârniș. **5** (Buc) Loc abrupt. **6** (Buc) Arătură negrăpată.

prăvălitură[2] *sf* [At: ALR I, 1819/30 / Pl: *~ri* / E: cf *prăvărit*] (Reg) **1** Urdă. **2** Brânză dulce de oaie.

prăvăliuță *sf* [At: DDRF / P: *~li-u~* / Pl: *~te* / E: ***prăvălie*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Prăvălioară (**1-6**).

prăvăluc *sn* [At: DDRF / Pl: *~uce* / E: ***prăval*** + *-uc*] (Rar) Povârniș.

prăvălui *v* vz ***prăvăli***

prăvărie *sf* vz ***prăfărie***

prăvărit *a* [At: H XVIII, 141 / Pl: nct / E: ns cf *prăvădi*] (Ban; îs) *Lapte* ~ Lapte acrit și brânzit când a fost pus la fiert.

prăvătariu *sm* vz ***privătar***

prăvedea *v* vz ***prevedea***

prăvi *v* vz ***privi***[1]

prăvidea *v* vz ***prevedea***

prăvilaș *sm, a* [At: PISCUPESCU, O. 75/23 / Pl: *~i* / E: ***pravilă*** + *-aș*] (Îvr) **1-2** Jurist. **3-4** Legiuitor.

prăvilnici *vt* [At: GOLESCU, Î. 7 / Pzi: *~cesc* / E: ***pravilnic***] (Îvr) A conduce conform legii.

prăvire *sf* vz ***privire***

prăviriște *sf* vz ***priveliște***

prăvit[1] *sn* vz ***privit***[1]

prăvit[2] *s* vz ***pravăt***

prăvită *sf* vz ***pravăț***

prăvitor *sm* vz ***privitor***

prăvitură *sf* vz ***privitură***

prăviț *sm* vz ***pravăț***

prăvoi, ~oaie [At: CHEST. II, 113/60 / Pl: *~, ~oaie* / E: ***prav***[2] + *-oi*] (Reg) **1** *sf* Bârnă care leagă stâlpii unei case în partea de sus. **2** *sf* Bârnă care se pune deasupra ușorilor ușii și ai ferestrei pentru a întări zidul. **3** *sm* Ușor la ușă.

prăvos, ~oasă *a* vz ***prăfos***

prăvui *v* vz ***prăfui***

prăvuială *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 166[v]/4 / P: *~vu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prăvui*** + *-eală*] (Îvr) **1-3** Prăfuire (**1-2, 4**).

prăvuit, ~ă *a* vz ***prăfuit***

prăvuși *v* vz ***prăbuși***

prăzăluí *vr* [At: LEXIC. REG. 93 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se răni[1].

prăzărit, ~ă *a* vz ***prizărit***

prăzăriu, ~ie *a, sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 33 / V: ***praz~*** *a* / Pl: *~ii* / E: ***praz*** + *-ăriu*] (Reg) **1-2** Prăzuliu (**1-2**).

prăzdnui *v* vz ***prăznui***

prăzdnuire *sf* vz ***prăznuire***

praznicar *sn* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XIII, 187 / V: (îvr) *~icer* / Pl: *~e* / E: ***praznic*** + *-ar*] **1** (Îrg) Icoană care înfățișează o imagine legată de un anumit eveniment bisericesc, de o anumită sărbătoare religioasă. **2** (Pex) Catapeteasmă. **3** (Îvr; îf *praznicer*) Carte cuprinzând slujbele diferitelor sărbători sau praznice bisericești.

praznicer *sn* vz ***praznicar***

praznicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 193[r]/17 / Pl: *~ești* / E: ***praznic*** + *-esc*] (Îvr) **1** Care se referă la praznicele bisericești. **2** Care se face la praznice. **3** De praznice.

prăznici *vt* [At: LM / Pzi: *~cesc* / E: ***praznic***] (Îrg; c. i. evenimente religioase, aniversări etc.) A sărbători prin slujbe, mese.

prăznicitor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăznici*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Prăznuitor (**1-2**).

prăznui [At: CORESI, EV. 144 / V: (înv) ***~zdn~, prânzui*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***праздьновати, празновати***] (Îvp) **1-2** *vtr* (C. i. evenimente sau personalități religioase) A (se) celebra. **3-4** *vtr* (Pgn) A (se) sărbători. **5** *vt* (Pgn) A aniversa. **6** *vt* (Pex) A slăvi. **7** *vi* A participa la o masă, la un banchet, la un chef Si: *a se ospăta*, (fam) *a benchetui, a chefui*.

prăznuială *sf* [At: ALR II, 1 h 218 / 784 / P: *~nu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prăznui*** + *-eală*] **1-2** (Reg) Prăznuire (**1, 5**).

prăznuire *sf* [At: CORESI, EV. 199 / V: (înv) ***~zdn~*** / Pl: *~ri* / E: ***prăznui***] **1** Celebrare a unui eveniment religios, a unui sfânt etc. Si: (reg) *praznuiala* (**1**). **2** (Pgn) Sărbătorire. **3** (Pgn) Aniversare. **4** (Pex) Laudă. **5** Masă mare, îmbelșugată, cu joc și lăutari, organizată cu ocazia unei prăznuiri, a unui eveniment important etc. Si: (reg) *prăznuială* (**2**). **6** (Pgn) Ospăț. **7** (Spc) Praznic.

prăznuitor, ~oare *a* [At: MINEIUL (1776), 37[V2]/20 / P: *~nu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prăznui*** + *-tor*] (Înv) **1-2** Care (se) celebrează Si: (îvr) *prăznicitor* (**1-2**).

prăzuliu, ~ie *a, sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***praz*** + *-uliu*] (Pop) **1-2** (De o) culoare verde-gălbui deschis, ca a prazului Si: (reg) *prăzăriu* (**1-2**).

prâgitoare *sf* vz ***prigitoare***

prâhă *sfs* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg; csc) Scuamă.

prâlej *sn* vz ***prilej***

prâlog *sn* vz ***pârloagă***

prâmbla *v* vz ***plimba***

prân *pp* vz ***prin***

prângă *pp* vz ***pângă***

prânjor *sn* vz ***prânzișor***

prânstior *sn* vz ***prânzișor***

prânșor *sn* vz ***prânzișor***

prânștior *sn* vz ***prânzișor***

prântra *pp* vz ***printru***

prântră *pp* vz ***printre***

prântru *pp* vz ***printru***

prântu *pp* vz ***printru***

prântui *v* vz ***prundui***

prânturele *sfpl* vz ***prundurele***

prânz *sn* [At: CORESI, EV. 419 / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ml ***prandium***] **1** (Reg; îs) ~ *mare, ~ul cel mare, ~ul (al) mare* Masă[1] principală care se ia cam la jumătatea zilei Si: *dejun* (**3**), (pop) *namiază*. **2** (Pgn) Oricare dintre mesele principale ale zilei. **3** (Spc) Ospăț (**1**). **4** (Îlv) **A ședea la ~** A prânzi (**1**). **5** (Gmț; îe) **A fi (cam) după ~** Se spune despre un om amețit de băutură. **6** (Rel; reg; spc) Pomană. **7** (Îe) **A(-i) pune (cuiva) ~urile** A-i face cuiva pomană. **8** (Pop; și *~ul mic, ~ul cel mic, ~ul ăl mic*) Primă masă care se ia în cursul dimineții, în momente care variază după obiceiuri și după ora de începere a activității Si: *mic dejun*, (îvp) *prânzișor* (**3**), (reg) *nemejor*. **9** (Ccr) Ceea ce se pregătește sau se mănâncă la un prânz (**1**) Si: (rar) *prânzare* (**1**). **10** (Reg; și *~ul mare, ~ cel mare, ~ul ăl mare, ~ul bun*) Mijloc al zilei, corespunzător aproximativ orei 12 când se ia prânzul (**1**) Si: *amiază*, (pop) *namiază*. **11** (Pop; pex) Interval de timp, care variază după regiuni și anotimpuri, cuprins între răsăritul

soarelui și amiază Si: *prânzare*. **12** (Îlav) **După ~** (rar) **după ~ă**, (reg) **din ~ înainte** În a doua parte a zilei, între amiază și seară Si: *după-amiază, după-masă*. **13** (Îlav) **După ~urile** În fiecare după-amiază. **14** (Rar; îlav) **Din zori în ~** Toată dimineața. **15** (Îlav) **Din ~ până-n cină** Toată ziua. **16** (Ban; îs) *~ de pământ* Bucată de pământ pe care o poate lucra un om până la prânz. **17** (Reg; pgn) Fiecare dintre momentele principale ale zilei corespunzătoare unui prânz. **18** (Reg; ccr; și îs *~ul cel mare, ~ul cel mic, ~ul cel bun*) Loc de pe bolta cerească în care se află soarele la prânz. **19** (Trs; și îs *~ul mare, ~ul cel mare*) Miazăzi.

prânza *v* vz ***prânzi***

prânzare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) **~zire** / Pl: **~zări** / E: ***prânza***] **1** (Pop) Prânz (**9**). **2** (Îrg; îlv) **A sta** (sau **a ședea**) **la ~** A prânzi (**1**).

prânză *sf* vz ***prânz***

prânzașor *sn* vz ***prânzișor***

prânzcean *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: **~ene** / E: ***prânz*** + *-(u)cean*] (Reg) Prânzișor (**6**).

prânzcior *sn* vz ***prânzișor***

prânzi [At: PALIA (1581), 180/17 / V: (reg) **~za** / Pzi: **~zesc**, (îrg) *prând* / E: ***prânz*** cf lat *prandere*] **1** *vi* A mânca la prânz (**1**) Si: *a dejuna* (**2**), (îrg) *a merinda*, (reg) *a miezăza, a prânzui*. **2** *vi* (Îrg; pgn) A mânca în oricare dintre momentele principale ale zilei Si: *a prânzui*. **3** *vt* (Reg; c. i. oameni) A oferi un prânz (**1**).

prânzire *sf* vz ***prânzare***

prânzișor *sn* [At: LEX. MARS. 238 / V: (reg) **~știor, ~zășor, ~zcior, ~zșor, ~njor, ~nstior, ~nșor, ~nștior** / Pl: **~șoare** / E: ***prânz*** + *-ișor*] **1-2** (Îrg; șhp) Prânz (**1**) (mic) Si: (îrg) *prânzuc* (**1-2**), *prânzuleț* (**1-2**), *prânzurele* (**1-2**), *prânzușor* (**1-2**), *prânzuț* (**1-2**). **3** (Îvp) Prânz (**8**). **4** (Rel; reg) Pomană care se face în cursul dimineții, în primele 8-9 zile după moartea cuiva Si: (îrg) *prânzuț* (**3**) *prânzuleț* (**3**). **5** (Rar) Ceea ce se pregătește sau se mănâncă la prânzișor (**3**) Si: (reg) *prânzuț* (**4**). **6** (Pop; și îs *prâzciorul ăl mic*) Moment al zilei, situat de obicei în primele ore ale dimineții, când se ia prânzișorul (**3**) Si: (reg) *prânzcean*. **7** (Pex) Interval de timp care variază după regiuni și anotimpuri, reprezentând prima parte a zilei. **8** (Reg) Loc de pe bolta cerească în care se află soarele la prânzișor (**6**) Si: (reg) *prânzușor* (**3**).

prânziștior *sn* vz ***prânzișor***

prânzit[1] *sn* [At: (sf. sec. XVIII) ap. DDRF / Pl: (rar) **~uri** / E: ***prânzi***] **1** Luare a mesei de prânz Si: *dejunat*[1] (**2**), (rar) *merindare, miezăzare, prânzuială* (**1**). **2** (Pgn) Luare a mesei în oricare dintre momentele principale ale zilei Si: (rar) *merindare, miezăzare, prânzuială* (**2**).

prânzit[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: **~iți, ~e** / E: ***prânzi***] (Trs; d. oameni) Care a mâncat de prânz.

prânzitor *sn* [At: DRLU / Pl: **~oare** / E: ***prânzi*** + *-tor*] **1** (Îrg) Sufragerie. **2** (Îrg) Cantină. **3** (Reg) Mobilier pentru sufragerie.

prânzmei *v* vz ***prâzmi***

prânzșor *sn* vz ***prânzișor***

prânzuc *smi* [At: BÂRLEA, B. 31 / E: ***prânz*** + *-uc*] **1-2** (Mar; shp) Prânzișor (**1-2**).

prânzui[1] *vi* [At: ALR I, 761/522 / Pzi: **~esc** / E: ***prânz*** + *-ui*] (Reg) A prânzi (**1**).

prânzui[2] *v* vz ***prâznui***

prânzuleț *sn* [At: PANN, P. V. I, 24/19 / Pl: **~țe** / E: ***prânz*** + *-uleț*] **1-2** (Îrg; șhp) Prânzișor (**1-2**). **3** (Reg) Prânzișor (**4**).

prânzurele *snp* [At: TEODORESCU, P. P. 74 / E: ***prânz*** + *-urele*] **1-2** (Pop; șhp) Prânzișor (**1-2**).

prânzușor *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 158 / Pl: **~oare** / E: ***prânz*** + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp) Prânzișor (**1-2**). **3** Prânzișor (**6**).

prânzuț *sn* [At: DLRU / Pl: **~uri** / E: ***prânz*** + *-uț*] **1-2** (Îrg; șhp) Prânzișor (**1-2**). **3-4** (Reg) Prânzișor (**4-5**).

prâsad *sms* [At: BORZA, D. 48 / E: nct] (Bot; reg) **1** Căpușnic (*Cirsuim furiens*). **2** (Îc) **~-de-câmp** Scai (*Cirsuim vulgare*). **3** (Îac) Scai-măgăresc (*Omopordon acanthium*).

prâscaviță[1] *sf* [At: ALRM I/I, h 188/840 / Pl: ? / E: srb ***prskalica***] (Reg) Bătătură în talpă.

prâscaviță[2] *sf* [At: H XVIII, 284 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Instrument muzical nedefinit mai de aproape.

prânscâți *vi* [At: A I, 22 / Pzi: 3 *~rește* / E: pb fo] (Reg; d. fusul de tors) A sfârâi când se toarce.

prâscopală *sf* vz ***prișcopală***

prâsle *sm* vz ***prâslea***

prâslea *sm* [At: POLIZU / V: (înv; reg) **~snea, prăsle**, (înv) **~le, părsle, prăs~, pârs~** / Pl: (rar) *prâsli*, (sn) *prâsle* / E: cf *prâsnel*] **1** Cel mai tânăr dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia Si: *mezin*. **2** (Pgn) Apelativ pentru un copil mic sau pentru cel mai mic dintre mai mulți copii.

prâslei *smi* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *prâslea*] (Reg) Localnic.

prâsliță *sf* [At: H XVIII, 262, 284 / V: **prâzl~, presl~, pris~, prișl~** / Pl: **~țe** / E: srb ***preslica***] (Ban; Trs) Furcă de tors, de obicei ornamentată.

prâsluc *sn* vz ***prusluc***

prâsnea[1] *sf* vz ***prâsnel***

prâsnea[2] *sm* vz ***prâslea***

prâsnel *sn* [At: KLEIN, D. 406 / V: ***prisnar, pris~***, (îrg) ***prâs~***, (înv) ***pristlân*** (A: nct), ***pristn~***, (reg) ***pârsn~, pliznăr, ~snea*** *sf*, ***~âștin*** (A: nct), ***~âzn~, pres~, prezn~, prisnăr*** (A: nct), ***pristân, pristen, pristene, pristin, prișten, prișlin, priuștin, prizmel, priznăl, priznăr, prizn~, pușten, spârn~*** / Pl: **~e** / E: slv ***прьстень, пръстень***] **1** Parte conică sau șaibă terminată cu un vârf ascuțit de la capătul inferior al fusului de tors, care, prin greutatea ei, face ca fusul să se învârtească mai ușor în timpul torsului Si: *titirez*, (reg) *măciucă, mot*[1], *muc*. **2** Jucărie mică făcută din metal, din lemn etc., cu un vârf ascuțit, care poate fi rotită pe o suprafață plană Si: *sfârlează, titirez*. **3** (Reg; îe) **A-i umbla** (**cuiva**) **iute pristenul** Se zice despre cineva foarte vioi, iute și harnic. **4-5** (Fam) Epitet (pentru un copil mic și foarte vioi sau) pentru un om iute, ager. **6** Crâng la moară. **7** (Mun; Trs; îf *prisnel*) Ansamblu al morii alcătuit din fusul de fier și din cilindrul acționat de roata cu măsele. **8** (Reg) Fiecare dintre cele două discuri de lemn sau de metal care formează capetele cilindrului la moară Si: (reg) *târcoală*. **9** (Reg; îf *prâznel*) Bucată de fier în formă de farfurioară, fixată pe posadă, în care se învârtește capătul de jos al fusului de la crângul morii. **10** (Mun; îf *prisnel, priznel*) Ax al roții la moara de apă Si: (reg) *fus, grindei*. **11** (Trs; Mar; îf *prâznel, prisnel, priznel*) Inel în jurul butucului la roata carului. **12** (Mol; Buc) Disc metalic cu găuri pe margine, care se poartă la cingătoare și de care își atârnă ciobanii cuțitul, punga etc. Si: (reg) *prâsnic*. **13** (Trs; Buc; mpl) Ornamentații din nasturi, discuri metalice etc. folosite mai ales la chimir. **14** (Reg; îf *prișten*) Bucată plată de lemn cu care se peticește burduful de brânză. **15** (Mol) Unealtă de ciobănie nedefinită mai de aproape. **16** (Buc; îf *prâsnel*) Bobârnac dat peste urechea cuiva. **17** (Olt; îf *spârnel*) Vârtej în păr. **18-19** (Bot; îrg) Peniță (*Mzriophyluum spicatum* și *verticillatum*). **20** (Bot; îrg) Coada-șoricelului (*Achillea millefolium*).

prâsnet *sn* [At: CIHAC, II, 257 / V: ***pârs~, prisnit*** / Pl: **~e** / E: ***prâsni***[2]] **1** (Îvr) Foșnet. **2** (Reg; îf *prisnit*) Sunete caracteristice, scârțâitoare, scoase de cristei[2] (**1**).

prâsni[1] *sp* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 168 / E: ***prâsni***[2]] (Ban) Picături de apă, de ploaie.

prâsni[2] [At: CIHAC, II, 257 / V: (îrg) ***pârsni, pris~***, (reg) ***prâșni, prâzni*** / Pzi: **~nesc** / E: srb ***prsnuti***, bg ***пръскам***, rs ***прыскать***] **1-2** *vtr* (Ban) A (se) stropi, a (se) împroșca cu apă, cu noroi etc. **3** *vi* (Îrg) A țâșni. **4** *vi* (Trs; Mun; d. oameni, îf *prâșni, prâzni*) A izbucni în râs. **5** *vi* (Reg; d. oameni sau animale) A strămuta. **6** *vi* (Trs; Mun; d. pisici; îf *prâșni, prâzni*) A rânji și a scuipa un câine. **7** *vi* (Reg; d. oameni) A sforăi. **8** *vi* (D. cai; îf *pârsni*) A forăi. **9** *vi* (Îdt) A foșni. **10** *vi* (Îdt) A fâșâi. **11** *vi* (Îdt) A scârțâi. **12** *vi* (Îdt; d. foc) A trosni. **13** *vi* (Îdt; d. foc) A vui. **14** *vi* (Reg; d. fusul de tors) A sfârâi când este învârtit la tors Si: (reg) *a prâznăli*.

prâsni[3] *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 38[2]/24 / V: (îvr) ***pârsni*** / Pzi: **~nesc** / E: slv ***прьскнѫти***] (Îrg) **1** A batjocori. **2** A insulta. **3** A nesocoti.

prâsnic[1] *s* [At: DLR / Pl: nct / E: cf *prâsnel*] (Reg) Prâsnel (**12**).

prâsnic*[2], *~ă *a* vz ***prisnic***

prâstelnic *s* [At: DAMÉ. T. 151 / Pl: nct / E: ***prâsnel***] (Mun) Crâng la roata cu măsele a morii.

prâș *i* [At: A III, 1 / E: fo] (Reg) **1** Cuvânt cu care se cheamă măgarul. **2** Cuvânt cu care se alungă capra.

prâșcău *sn* vz ***prăștău***[2]

prâșleț *sm* vz ***prișleț***

prâșni *v* vz ***prâsni***[2]

prâștin *sn* vz ***prâsnel***

prâzliță *sf* vz ***prâsliță***

prâznăi *v* vz ***prâznăli***

prâznăli *vi* [At: A I, 13 / V: ***~ăi*** / Pzi: 3 ***~leşte*** / E: ***prâznel***] (Reg; d. fusul de tors) A prâsni[2] (**14**).

prâznel *sn* vz ***prâsnel***

prâzni *v* vz ***prâsni***[2]

pre *pp* vz ***pe***

prea *av* [At: CORESI, EV. 63 / V: (reg) ***pe***, ***pea*** / E: slv ***пр҃ѣ***] **1** (Înv) Peste măsură, din cale afară Si: *excesiv*. **2** (Încn; euf; aşezat între negaţie şi verb exprimă o exagerare) Deloc, câtuşi de puţin. **3** (Încn; aşezat între negaţie şi verb exprimă o aproximare în minus) Nu excesiv de mult Si: *nu chiar*. **4-5** (Determină un adjectiv, un adverb) (Mai mult sau) mai puţin decât trebuie. **6** (Determină un adjectiv, un adverb) Peste măsură de. **7** (Îe) **A (fi) ~ de tot** (sau **~ din cale afară** ori **~~**) Se spune când s-a depăşit o limită acceptată, permisă. **8-9** (Înv; ca determinant al unui substantiv, pe care îl precedă) Foarte (mare sau) mult. **10** (Îlav) **Nu ~** Nu chiar, nu tocmai atât de... **11** (Îlav) **Nici ~~** Nici peste măsură de. **12** (Îal) Nici ieşit din comun. **13** (Pfm; îlav) **Nici ~~, nici foarte-foarte** Aşa şi aşa Si: *potrivit*. **14** (Îrg; precedă adjective, adverbe, servind la formarea superlativului absolut) Foarte. **15** (Olt) Cam. **16** (Olt) Aproximativ.

preaadeverit, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 242/13 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***adeverit***] (Înv) Dovedit cu mare temeinicie.

preaadânc, ~ă *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 56 / Pl: ***~nci***, ***~nce*** / E: ***prea*** + ***adânc***] (Înv) Profund.

preaales, ~ească *a* [At: (a. 1675) GCR I, 224/2 / S şi: *pre(a) ales* / Pl: ***~eşi***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***ales***] **1** (Înv) Care este preferat. **2** (Înv) Care a fost ales dintre mai mulţi. **3** (Înv) Care este foarte bun.

preabataj *sn* [At: IORDAN, L. R. 113 / P: *pre-a~* / Pl: ***~e*** / E: *pre-* + ***abataj***] (Mun) **1** Galerie subterană într-o mină, executată în vederea începerii abatajului. **2** (Rar) Operaţie care precedă operaţia de abataj.

preabăt *s* [At: COŞBUC, P. II, 177 / V: ***~bet*** / Pl: nct / E: nct] (Trs) Preajmă.

preabet *s* vz ***preabăt***

preabirui *vt* [At: CORESI, L, 248/15 / Pzi: ***~esc*** / E: ***prea*** + ***birui***] (Înv) A învinge în mod categoric.

preablagorodnic, ~ă *a* [At: (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 231 / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***prea*** + ***blagorodnic***] (Înv) De neam foarte înalt.

preablagoslovi *vt* [At: PSALT. 331 / Pzi: ***~vesc*** / E: ***prea*** + ***blagoslovi***] (Înv) A binecuvânta.

preablagoslovit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 2 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***blagoslovit***] (Înv) Binecuvântat.

preabucura *vr* [At: COD. VOR. 160/24 / Pzi: *preabucur* / E: ***prea*** + ***bucura***] (Înv) A se bucura foarte mult.

preabun, ~ă [At: CORESI, EV. 87 / S şi: *prea bun* / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***bun***] (Înv) **1** *a* Foarte bun la suflet. **2** *sma* Dumnezeu.

preacălcător, ~oare *a* [At: PSALT. 327 / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***prea*** + ***călcător***] (Înv) Care încalcă legea în mod sistematic Si: (înv) *preastâpnic*.

preacânta *vt* [At: CORESI, EV. 177 / Pzi: *preacânt* / E: ***prea*** + ***cânta***] (Înv) A preamări.

preacântat, ~ă *a* [At: PSALT. 330 / Pl: ***~ați***, ***~e*** / E: ***preacânta***] (Înv) Preamărit.

preacestă *a* vz ***precistă***

preacezetor, ~oare *a* vz ***precezător***

preachiar *av* [At: MAIOR, IST. 143/2 / E: ***prea*** + ***chiar***] (Înv) Foarte clar ca înţeles.

preacinstit, ~ă [At: CORESI, EV. 459 / S şi: *prea cinstit* / V: (înv) ***~is~***, ***preci~*** / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***cinstit***] **1-2** *smf, a* (Îvp) (Sfânt sau reprezentant al clerului) vrednic de cinste. **3** (Înv) *a* Foarte cinstit. **4** *a* (Înv) Onorabil. **5** *sfa* (Înv) Maica Domnului.

preacistă *a* vz ***precistă***

preacistit, ~ă *a* vz ***preacinstit***

preaciudat, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 225 / Pl: ***~ați***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***ciudat***] **1** (Înv) Sfânt. **2** (Rar) Foarte ciudat.

preacovârși *vt* [At: PSALT. 71 / V: ***prec~*** / Pzi: ***~şesc*** / E: ***prea*** + ***covârși***] (Înv) A copleşi.

preacredincios, ~oasă *a* [At: DRLU / V: ***prec~*** / Pl: ***~oşi***, ***~oase*** / E: ***prea*** + ***credincios***] (Înv) **1** Foarte credincios. **2** Foarte devotat Si: *fidel*.

preacucernic, ~ă *a* [At: SFC I, 34 / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***prea*** + ***cucernic***] (Mai ales ca termen de reverenţă pentru clerici) Foarte cucernic.

preacucerniceşte *av* [At: ŞINCAI, HR. III, 291/30 / E: ***preacucernic*** + ***-eşte***] (Înv) Cu multă smerenie.

preacuminte *a* [At: KOTZEBUE, V, 4[r]/2 / Pl: ***~nți*** / E: ***prea*** + ***cuminte***] (Rar) Foarte cuminte.

preacumpăra *vt* [At: CORESI, EV. 122 / Pzi: *preacumpăr* / E: ***prea*** + ***cumpăra***] (Înv) A răscumpăra.

preacurat, ~ă [At: CORESI, EV. 138 / S şi: *prea curat*, *prea-curat* / V: (îrg) ***prec~*** / Pl: ***~ați***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***curat***] **1-2** *sfa, a* (Fecioara Maria) care este cu totul lipsit(ă) de păcate Si: *imaculat*, *nepătânit*. **3** *a* (Fig) Curat din punct de vedere moral. **4** *a* Care reflectă o stare de curăţenie morală ireproşabilă. **5** *a* (Nob) Cu totul lipsit de murdărie.

preacurător, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 154 / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***prea*** + ***curător***] (Înv) Care curge din belşug, mult, tare.

preacurând *av* [At: DRLU / E: ***prea*** + ***curând***] (Înv) Foarte curând.

preacurgător, ~oare *a* [At: KOGĂLNICEANU, S. 43 / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***prea*** + ***curgător***] (Înv; d. substanţe) Care are o consistenţă lichidă extrem de slabă.

preacurvar, ~ă [At: PRAV. GOV. 10[r]/3 / S şi: *prea curvar* / V: ***prec~***, ***~iu*** *sm*, ***~e*** *a* / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: ***prea*** + ***curvar***] (Înv) **1** *sm* Bărbat adulter. **2** *sm* Bărbat foarte afemeiat. **3** *a* (D. oameni) Care comite un adulter. **4** *a* Care este foarte afemeiat. **5** *a* (D. faptele oamenilor) De om foarte desfrânat.

preacurvare *a* vz ***preacurvar***

preacurvariu *sm* vz ***preacurvar***

preacurvă *sf* [At: PRAV. 140 / S şi: *prea curvă* / Pl: ***~ve*** / E: ***prea*** + ***curvă*** cdp slv ***пр҃ѣлюбодѣица***] (Înv) **1** Femeie adulteră. **2** Femeie desfrânată.

preacurvi [At: CORESI, EV. 310 / S şi: *prea curvi* / V: ***prec~*** / Pzi: ***~vesc*** / E: ***prea*** + ***curvi*** cdp slv ***пр҃ѣлюбодѣити***] (Înv) **1** *vi* A comite un adulter. **2** *vi* A duce o viaţă imorală. **3** *vt* (Nob) A preaiubi. **4** *vtf* A atrage în desfrâu.

preacurvie *sf* [At: PRAV. GOV. 23[v]/3 / S şi: *prea curvie*, *prea-curvie* / V: ***prec-*** / Pl: ***~ii*** / E: ***prea*** + ***curvie*** cdp slv ***пр҃ѣлюбодѣиство***] (Înv) **1** Adulter. **2** Desfrâu. **3** Viaţă imorală. **4** Faptă comisă de un om foarte desfrânat. **5** (Înv) Preaiubire.

preacurviefăcător, ~oare *smf* [At: COD. VOR. 128/12 / P: ***~vi-e~*** / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***preacurvie*** + ***făcător*** cdp slv ***пр҃ѣлюбодѣй***] (Înv) Persoană adulteră.

preacurvire *sf* [At: DRLU / V: ***prec~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***preacurvi***] (Înv) Desfrânare.

preacuviință *sf* [At: PSALT. 335 / Pl: ? / E: ***prea*** + ***cuviință*** cdp slv ***пр҃ѣподобиѥ***] (Înv) Cucernicie.

preacuvinios, ~oasă *a* vz ***preacuvios***

preacuvinius, ~ă *a* vz ***preacuvios***

preacuvios, ~oasă *smf, a* [At: PSALT. 5 / S şi: *prea cuvios* / V: ***~inios***, ***~inius*** / P: ***~vi-os*** / Pl: ***~oşi***, ***~oase*** / E: ***prea*** + ***cuvios***] **1-4** (Înv) (Persoană) (divină sau) sfântă Si: (înv) *preapodobnă*, *preapodobnic* (**1-4**). **5-6** (În

titulatura unor clerici) (Cleric, călugăr) foarte cuvios. **7-8** (Pex) (Om) foarte evlavios Si: (înv) *preapodobnic* (**5-6**).

preacuviosie *sf* [At: SADOVEANU, O. X, 276 / S și: *prea cuviosie* / P: *~vi-o~* / Pl: *~ii* / E: ***prea + cuviosie***] (Urmat de un *aps*) Termen de reverență pentru călugări clerici de grad superior.

preadălojcnie *sf* vz ***predlojenie***

preadesclintit, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 199/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + desclintit***] (Îvr) Deosebit.

preadespune *vi* [At: COD. VOR. 148/20 / Pzi: *preadespun* / E: ***prea + despune*** cdp slv ***прѣдрѣжатн***] (Îvr) A fi cu mult mai presus de cineva sau de ceva.

preadestinație *sf* vz ***predestinație***

preadirept, ~reaptă *a* vz ***preadrept***

preadislovie *sf* ***predoslovie***

preaditece *sm* vz ***prediteci***

preaditeci *sm* vz ***prediteci***

preadlojcnie *sf* vz ***predlojenie***

preadolescent, ~ă *smf, a* [At: L. ROM 165/269 / P: *pre-a~* / Pl: *~nți* / E: *pre-* **+ *adolescent***] **1-2** (Copil) aflat în perioada dintre pubertate și adolescență.

preadolescență *sf* [At: SCÎNTEIA, 1967, nr. 7309 / P: *pre-a~* / Pl: *~țe* / E: *pre-* **+ *adolescență***] Perioadă din viața unui om situată între pubertate și adolescență.

preadomnitor, ~oare *a* vz ***predomnitor***

preadoslovie *sf* vz ***predoslovie***

preadrept, ~dreaptă [At: BIBLIA (1688), pref 41/32 / S și: *prea drept* / V: *~dir~* / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prea + drept*** cdp slv ***прѣправьдьнъıй***] (Înv) **1** *a* Foarte drept. **2** *sma* Dumnezeu.

preadulce *a* [At: CORESI, EV. 136 / Pl: *~lci* / E: ***prea + dulce*** cdp slv ***прѣсладъкъ***] (Înv; d. divinitate) Deosebit de bun, de milostiv, de îngăduitor.

preadumnezeiesc, ~iască *a* [At: (a. 1689) C. CR. 137 / S și: *prea dumnezeiesc* / P: *~ze-iesc* / Pl: *~ești* / E: ***prea + dumnezeiesc*** cdp slv ***прѣбожьствьнъ***] (Îvr) **1** Sfânt. **2** Divin.

preaduna *vt* [At: GL. OLT. / P: *pre-a~* / Pzi: *preadun* / E: ***prea + aduna***] (Reg; c. i. fire textile) A înfășura.

preaduslovie *sf* vz ***predoslovie***

preaface *vru* [At: GL. OLT. / Pzi: 3 *~* / E: ***prea + face***] (Reg; d. procese de fabricație) A se încheia.

preafărădelege *sf* [At: PRAV. GOV. 104^{r}/22 / S și: *prea fărădelege* / Pl: *~egi* / E: ***prea + fărădelege***] (Înv) Faptă condamnabilă Si: *nelegiuire, tâlhărie*.

preafărădumnezei *vi* [At: CORESI, EV. 287 / Pzi: *~esc* / E: ***prea + fără + Dumnezeu***] (Îvr) A încălca grav normele religioase.

preafericire *sf* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 48/26 / Pl: *~ri* / E: ***prea + fericire***] (Îvr) Fericire foarte mare.

preafericit, ~ă *sm, am* [At: (a. 1650) GCR I, 146/20 / S și: *prea fericit* / V: (înv) ***pref~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + fericit*** cdp slv ***прѣблаженъ***] **1-2** (Bis) (Sfânt) foarte slăvit. **3-4** (Pex) (Prelat) foarte venerat.

preaființat, ~ă *a* [At: (a. 1689) C. CR. 137/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + ființat*** cdp slv ***прѣвѣчьнъ***] (Îvr) Foarte vechi.

preaființiv *s* [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. I, 99/14 / Pl: nct / E: cf *ființă*] (Grm; îvr) Timp prezent.

preafrumos, ~oasă [At: CORESI, EV. 135 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea + frumos***] Foarte frumos Si: *minunat*.

preaftură *sf* vz ***praftură***

preafund *av* [At: MICU, L. 34/2 / E: ***prea + afund***] (Înv) **1-2** Foarte adânc, extrem de profund (în sens material sau) spiritual.

preagătit, ~ă vz ***pregătit***[2]

preagingas, ~ă *a* [At: ARGHEZI, VERS. 213 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + gingaș***] (Rar) **1** Foarte delicat. **2** Foarte firav.

preaglăsitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea + glăsitor***] (Îvr; d. unele sărbători religioase) La care se cântă cântece bisericești.

preagoslavnic, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

preagrești *vi* [At: PSALT. 357 / Pzi: *~ăsc* / E: ***prea + grești***] (Înv) A păcătui grav.

preagrășire *sf* [At: PSALT. HUR. 57^{v}/18 / Pl: *~ri* / E: ***preagrești***] (Înv) Păcat grav.

preaieși *vi* [At: CORESI, EV. 443 / P: *prea-ie~* / Pzi: *~ies* / E: ***prea + ieși*** cdp slv ***прѣвъзити, прѣвъсходити***] (Îvr) A reuși să-și facă drum, să înainteze, învingând obstacolele.

preaiubi [At: PSALT. SCH. 412/14 / P: *prea-iu~* / Pzi: *~besc* / E: ***prea + iubi***] **1** *vt* (Înv) A iubi foarte mult. **2** *vi* A preacurvi.

preaiubire *sf* [At: N. TEST. 1648 / P: *prea-iu~* / Pl: *~ri* / E: ***prea + iubire*** cdp slv ***прѣлюбы***] (Înv) **1** Adulter. **2** Depravare. **3** Viața extrem de imorală. **4** Faptă comisă de un om desfrânat Si: *preacurvie*.

preaiubit, ~ă *a* [At: COD. TOD. 208 / S și: *prea iubit, prea-iubit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + iubit*** cdp slv ***прѣлювимъ***] **1** Foarte iubit. **2** (În formule de adresare) Drag.

preaiubitor, ~oare [At: COD. TOD. 219 / S și: *prea iubitor* / V: (reg) ***prei~*** / P: *prea-iu~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea + iubitor***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care iubește foarte mult. **3** *smf* Persoană care comite un adulter. **4** *smf* Persoană care trăiește în desfrâu.

preaizbândi *vrp* [At: CORESI, EV. 315 / P: *prea-iz~* / Pzi: *~desc* / E: slv ***прѣизбыти, -бѫдж***] (Înv) A prisosi.

preaîmbla *v* vz ***plimba***

preaîmpistrit, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 38^{v}/12 / S și: *pre împistrit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + împistrit*** cdp slv ***прѣнспьщрен***ъ] (Înv; d. îmbrăcăminte) Împodobit excesiv Si: (îvr) *preapistrat*.

preaîmplea [At: CORESI, EV. 191 / V: (îrg; cscj) *~la* / Pzi: *preaîmplu* / E: ***prea + împlea*** cdp slv ***прѣплънити***] **1** *vt* (Înv; d. ape) A depăși nivelul obișnuit. **2** *vr* A fi din abundență, din belșug. **3** *vt* (C. i. recipiente; îf *preîmplea*) A umple complet cu un fluid.

preaîmpodobit, ~ă *a* [At: AR (1830) / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + împodobit***] (Îvr) Cu multe podoabe sau ornamente.

preaînalt, ~ă [At: CORESI, EV. 304 / S și: *prea înalt* / Pl: *~lți, ~e* / E: ***prea + înalt*** cdp slv ***прѣвъıшин, прѣвъıшьнъ***] **1** *a* Dumnezeiesc. **2** *sma* Dumnezeu. **3** *a* (Înv) Care vine de la o autoritate supremă.

preaînălța [At: PSALT. 71 / V: ***~an~*** / Pzi: *preaînalț* / E: ***prea + înălța*** cdp slv ***прѣвъзнести***] (Înv) **1-4** *vtr* A (se) ridica din punct de vedere (moral sau) spiritual cu mult peste un anumit nivel. **5** *vt* A preamări. **6** *vr* A fi îngâmfat. **7** *vr* A se lăuda.

preaînălțare *sf* [At: CORESI, EV. 14 / Pl: *~tări* / E: ***preaînălța***] (Înv) **1-2** Ridicare din punct de vedere (moral sau) spiritual cu mult peste un anumit nivel. **3** Preamărire. **4** Îngâmfare.

preaînălțat, ~ă [At: CORESI, EV. 117 / S și: *prea înălțat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***preaînălța***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) preamărită. **3** *a* Îngâmfat.

preaînălțime *sf* [At: CORESI, EV. 122 / Pl: *~mi* / E: ***prea + înălțime***] (Înv) **1** Îngâmfare. **2** (În titulatura dată suveranilor) Maiestate.

preaîndrăgi *vt* [At: MOXA, 352/24 / S și: *prea îndrăgi* / Pzi: *~âgesc* / E: ***prea + îndrăgi***] (Îvr) A îndrăgi foarte mult.

preaîndrăznel, ~eață *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 27 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + îndrăznel***] (Îvr) **1** Foarte îndrăzneț. **2** Curajos.

preaîndumnezeit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 13^{v}2/11 / S și: *prea îndumnezeit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + îndumnezeit*** cdp slv ***прѣбожьствьнъ***] (Îvr) **1** Sfânt. **2** Divin.

preaînființat sms [At: CALENDARIU (1814), 14/12 / S și: *prea înființat* / E: ***prea + înființat***] (Îvr; art.) Iisus Hristos, care s-a întrupat din Fecioara Maria.

preaînfrumusețat, ~ă *a* [At: CORESI, PS. 391/4 / S și: *prea înfrumusețat* / V: (îrg) ***~sit~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + înfrumusețat*** cdp slv ***прѣоукрашенъ***] (Înv) Foarte gătit Si: (îvr) *preaînfrumușat*.

preaînfrumusițat, ~ă *a* vz ***preaînfrumusețat***

preaînfrumușat, ~ă *a* [At: PSALT. 298 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + înfrumușat*** cdp slv ***прѣоукрашенъ***] (Îvr) Preaînfrumusețat.

preaînmulțime *sf* [At: CORESI, EV. 116 / Pl: *~mi* / E: ***prea + înmulțime*** cdp slv ***пръмножьство***] (Înv) **1** Cantitate foarte mare Si: (înv) *preamulție, preamulțime*. **2** Număr foarte mare. **3** Mulțime. **4** Abundență.

preaînmulțit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 116 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + înmulțit*** cdp slv ***пръмногъ***] (Înv) **1-2** Care este (în cantitate sau) în număr foarte mare. **3** Foarte bogat. **4** Foarte îmbelșugat.

preaînota *vi* [At: PSALT. 216 / Pzi: 3 *~înoată* / E: ***prea + înota*** cdp slv ***пръплоүти***] (Înv) A naviga.

preaînțălept, ~eaptă *a* vz ***preaînțelept***

preaînțelepciune *sf* [At: PSALT. 99 / S și: *prea înțelepciune* / E: ***prea + înțelepciune*** cdp slv ***пръмждрость***] (Înv) **1** Înțelepciune foarte mare, deosebită. **2** Înțelepciune a divinității.

preaînțelept, ~eaptă *a* [At: PSALT. 233 / S și: *prea înțelept* / V: (îrg) ***~țăl~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prea + înțelept*** cdp slv ***пръмждръ***] (Înv) **1** Deosebit de înțelept Si: (înv) *preaînțelepțit* (**1**). **2** (D. cuvinte, acțiuni, manifestări etc.) Care denotă multă înțelepciune Si: (înv) *preaînțelepțit* (**2**).

preaînțelepțește *av* [At: DRLU / E: ***prea + înțelepțește***] (Înv) În mod foarte înțelept.

preaînțelepțit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 106 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + înțelepțit*** cdp slv ***пръмждръ***] **1-2** (Înv) Preaînțelept (**1-2**).

preaînvățat, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 26 / S și: *prea învățat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + învățat***] (Înv) Foarte instruit, cult.

preajm *sn* vz ***preajmă***

preajmă *sf* [At: PSALT. 72 / V: (reg) ***~amă***, (îrg) ***prej~, prij~*** *sf*, (înv) ***~ajm*** *sn* / Pl: *prejme*, (rar) *preajme* / E: slv ***пръжьдьнꙗ***] **1** (Înv) Spațiu care înconjură Si: *împrejurime*, (reg) *preabăt*. **2** (Îla) **Din** (sau **de prin**) **~** Care se află în (sau prin) jur. **3** (Îlav) **În** (**din** sau **prin**) În (din sau prin) jur. **4** (Îlpp; construit cu G) **În** (**din** sau **prin**) **~ma** În, din sau prin jurul. **5** (Îal; construit cu G) În, din sau prin fața. **6** (Îal; construit cu G) Puțin înainte de. **7** (Îal; construit cu G) În jurul datei de... **8** (Îal; construit cu G) În ajunul. **9** (Pop; îe) **A umbla în** (**sau prin**) **~ma cuiva** A se ține după cineva.

preajudecată *sf* vz ***prejudecată***

prealabil, ~ă *a* [At: MARIN, F. V. / P: *pre-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préalable***] **1** Care trebuie supus, examinat, făcut, pregătit, cunoscut înainte de începerea unei acțiuni principale, condiționând reușita acesteia. **2** Care precedă. **3** Anticipat. **4** (Pex) Preliminar. **5** (Îs) *Chestiune ~ă* (În sistemul parlamentar din trecut) Discutare a oportunității unui proiect de lege înainte de a începe dezbaterea propriu-zisă. **6** (Îlav) **În ~** Mai întâi Si: (înv) *prealabilmente*.

prealabilmente *av* [At: HAMANGIU, C. C. 435 / P: *pre-a~* / E: fr ***préalablement***] (Înv) În prealabil.

prealarg *s* [At: ODOBESCU, S. III, 16 / Pl: nct / E: ***prea + larg***] (Înv) Întindere mare.

prealarmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: it ***preallarme***] Sunet de avertizare care precede declanșarea unei alarme.

prealat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 65 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + lat***] (Înv) **1** Foarte lat. **2** Foarte întins. **3** Extrem de vast.

prealăcui *vi* [At: PSALT. 56 / Pzi: *~esc* / E: ***prea + lăcui*** cdp slv ***пръбывати***] (Înv) A preamări.

prealăuda *vt* [At: PSALT. 246 / P: *~lă-u~* / Pzi: *~laud* / E: ***prea + lăuda***] (Înv) A preamări.

prealăudare *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 41/19 / P: *~lă-u~* / Pl: *~dări* / E: ***prealăuda***] (Înv) Preamărire.

prealăudat, ~ă *a* [At: (a. 1669) GCR I, 183/14 / S și: *prea lăudat* / P: *~lă-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prealăuda***] (Înv) **1** Foarte lăudat. **2** Slăvit.

prealegere *sf* [At: BARONZI, L. 99 / P: *pre-a~* / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***alegere***] (Înv) Preferință.

prealuminat, ~ă [At: CORESI, EV. 501 / S și: *prea luminat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + luminat*** cdp slv ***пръсвѣтлъ***] (Înv) **1** *a* Care constituie un izvor de lumină. **2** *a* Care răspândește multă lumină. **3** *a* Foarte strălucitor. **4** *a* (Fig) Plin de înțelepciune. **5** *sma* (În titulatura dată domnitorilor, prelaților etc.) Preamărit. **6** *sfa* Maica Domnului.

prealuminos, ~oasă *a* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 512 / S și: *prea luminos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea + luminos***] (Reg) Preamărit.

prealungi *v* vz ***prelungi***

prealungire *sf* vz ***prelungire***

pream[1] *sn* [At: M V 382 / Pl: *~uri* / E: nct] (Olt) Barcă mare, cu care se trec oile și vitele peste o apă.

pream[2] *sn* vz ***prim***[1]

preamare *a* [At: CORESI, EV. 524 / Pl: *~ri* / E: ***prea + mare***[1] cdp slv ***пръвеликъ***] (Înv) Foarte mare[1] din punct de vedere calitativ.

preamă *sf* vz ***preajmă***

preamări [At: CORESI, EV. 49 / S și: *prea mări* / Pzi: *~resc* / E: ***prea + mări***[1]] **1** *vr* (Înv) A se îngâmfa. **2-3** *vtr* A (se) lăuda. **4** *vt* A slăvi.

preamărie *sf* [At: CORESI, EV. 332 / Pl: *~ii* / E: ***prea + mărie***[1] cdp slv ***пръвеличьство***] (Înv) Măreție.

preamărire *sf* [At: HELIADE, O. I, 190 / Pl: *~ri* / E: ***preamări***] **1** Slăvire. **2** (Înv) Divinitate.

preamărit, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 137 / S și: *prea mărit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea + mărit***[3]] (Mai ales în titulatura domnitorilor, împăraților etc.) Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă, datorită calităților sale Si: *preaînalțat, preaslăvit*, (înv) *preacântat, prealuminat, preaseninat*, (înv) *polivălit*, (reg) *prealuminos*.

preamărturisi *vt* [At: CORESI, EV. 160 / Pzi: *~sesc* / E: ***prea + mărturisi***] (Înv) A mărturisi direct, fără înconjur.

preamânca *vt(a)* [At: CORESI, EV. 287 / Pzi: *~mănânc* / E: ***prea + mânca***] (Înv) A mânca foarte mult Si: (pfm) *a se îmbuiba, a se ghiftui*.

preamâncare *sf* [At: CORESI, EV. 45 / Pl: *~cări* / E: ***prea + mâncare***] (Înv) Îmbuibare.

preamândrie *sf* [At: COD. VOR. 126 9 / Pl: *~ii* / E: ***prea + mândrie*** cdp slv ***пръмждрость***] **1** (Înv) Putere de înțelegere profundă. **2** Înțelepciune deosebită. **3** Faptă, vorbă, manifestare plină de înțelepciune.

preamândru, ~ă *a* [At: PSALT. HUR. 41[1]/20 / Pl: *~ri, ~re* / E: ***prea + mândru*** cdp slv ***пръмждръ***] (Înv) Înzestrat cu multă putere de judecată și de înțelegere a lucrurilor.

preambala *vt* [At: SCÎNTEIA, 1970, nr. 8385 / P: *pre-am~* / Pzi: *~lez* / E: *pre-* + ***ambala***] (C. i. mărfuri) A ambala înainte de a pune în vânzare.

preambalare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1970, nr. 8385 / P: *pre-am~* / Pl: *~lări* / E: ***preambala***] Ambalare înainte de punerea în vânzare.

preambalat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4849 / P: *pre-am~* / Pl: *~lați, ~e* / E: ***preambala***] (D. mărfuri) Care este ambalat înainte de a fi pus în vânzare.

preamblu *sn* vz ***preambul***

preambul *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~blu*** / P: *pre-am~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***préambule***] **1** Parte introductivă a unui discurs, a unei scrieri, a unei convorbiri etc., în care de obicei sunt expuse rezumativ probleme ce vor fi dezvoltate ulterior Si: *introducere*. **2** (Pex; rar) Prefață. **3** (Pgn) Ceea ce constituie partea introductivă, premergătoare a unei acțiuni, manifestări etc. **4** Parte introductivă a unui act important, a unei legi sau a unui tratat internațional, în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc.

preambular, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *pre-am~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préambulaire***] Care servește ca preambul.

preameritat, ~ă *a* [At: MUREȘAN, P. 120/6 / S și: *pre meritat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pre + meritat***] (Înv) **1** Care este plin de merite. **2** Extrem de valoros. **3** Demn de întreaga stimă și laudă.

preameșter *sm* [At: (a. 1652) BUL. COM. IST. IV, 15 / Pl: *~i* / E: ***prea meșter***] (Înv, pbl) **1** Șef al meșterilor. **2** Meșter foarte priceput.

preamilostiv, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 258 / S și: *prea-milostiv* / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + milostiv*** cdp slv ***пръмилостивъ***] (Înv) **1** Foarte milos. **2** Foarte îndurător. **3** Foarte iertător.

preaminuna *vr* [At: CORESI, EV. 496 / Pzi: *~nez* / E: ***prea + minuna*** cdp slv ***пръчюдити сѧ***] (Înv) A se mira foarte mult.

preminunat, ~ă [At: CORESI, EV. 405 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea + minunat*** cdp slv ***пръчюдьнъ***] (Înv) **1** *a* Demn de întreaga admirație. **2** *sf* Minune.

preamplificator *sn* [At: LTR^2 / P: *pre-am~* / Pl: *~oare* / E: fr ***préamplificateur***] Amplificator folosit într-un lanț de transmisie înaintea unui amplificator principal, pentru a-i ridica nivelul semnalului de intrare și pentru a realiza adaptarea de impedanță necesară.

preamult, ~ă *a* [At: PSALT. 308 / S și: *prea-mult* / Pl: *~lți, ~e* / E: ***prea*** **+** ***mult*** cf slv ***прѣмногъ***] (Înv) **1-2** Care este (în cantitate sau) în număr foarte mare. **3** Din belșug.

preamulție *sf* [At: DHLR II, 363 / Pl: *~ii* / E: ***prea*** **+** ***mulție***] (Îvr) Preaînmulțime.

preamulțime *sf* [At: CORESI, EV. 237 / Pl: *~mi* / E: ***prea*** **+** ***mulțime***] cdp slv ***прѣмножьство***] (Îvr) Preaînmulțime.

preamutarisi *vt* [At: VÎRNAV, F. M. I, 95^1/6 / Pzi: *~sesc* / E: ***prea*** **+** ***mutare*** **+** *-isi*] (Îvr) A promova pe cineva într-o funcție.

preanălța *v* vz ***preaînălța***

preanemic *sm* [At: ȘINCAI, HR I, 220/32 / S și: *prea nemic* / Pl: *~ici* / E: ***prea*** **+** ***ne***(a)***mic***] (Îvr) Dușman înverșunat.

preanestezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: ***préanesthésie***] Administrare a unor substanțe medicamentoase analgezice sau sedative înaintea anesteziei propriu-zise Si: *prenarcoză*.

preanevinovată *sfa, af* [At: CORESI, EV. 519 / Pl: *~te* / E: ***prea*** **+** ***nevinovată*** cdp slv ***прѣнеповинъна***] (Bis) **1-2** (Fecioara Maria) cea fără prihană.

preanota [At: CORESI, L. 131/13 / S și: *prea nota* / V: (înv) ***~nuta*** / Pzi: *preanot* / E: ***prea*** **+** (în)***nota***] (Înv) **1** *vi* A naviga. **2** *vt* (Îvr; c. i. ape) A face să se deplaseze cu putere, în valuri.

preantru *pp* vz ***printru***

preanuța *v* vz ***preanota***

preaobrajenie *sf* vz ***preobrajenie***

preaogodnic, ~ă *a* [At: PRAV. GOV. 58^v/15 / S și: *prea ogodnic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prea*** **+** ***ogodnic***] (Îvr) Foarte iubit.

preaosfinția *sfa* vz ***preasfinția***

preaosfințit, ~ă *a* vz ***presfințit***

preaotet *sm* [At: CORESI, EV. 176 / Pl: *~i* / E: slv ***прѣотецъ***] (Înv) Mare preot.

preapadomnă *a* vz ***preapodobnă***

preapări *vt* [At: N. TEST. (1648) / Pzi: *~resc* / E: slv ***прѣпьрѣти***] (Înv) A convinge să facă ceva.

preapăstrat, ~ă *a* [At: PSALT. 87 / S și: *prea păstrat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea*** **+** ***păstrat***^{2}] (Îvr) Foarte bogat împodobit.

preapcă *sf* vz ***pretcă***

preapetrece *vi* [At: CORESI, EV. 519 / Pzi: *preapetrec* / E: ***prea*** **+** ***petrece***] (Îvr) A avea o viață lungă.

preaplânge *vr* [At: CORESI, EV. 349 / Pzi: *preaplâng* / E: ***prea*** **+** ***plânge***] (Îvr) A regreta mult o faptă comisă.

preaplecat, ~ă *a* [At: (a. 1725) CAT. MAN. I, 444 / S și: *prea plecat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prea*** **+** ***plecat***] (Înv) Foarte supus.

preaplin, ~ă [At: CORESI, EV. 154 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea*** **+** ***plin*** cdp slv ***прѣплънъ***] **1** *a* (Înv) Care este din belșug, din abundență, foarte mult. **2** Ceea ce depășește cu mult un anumit nivel, o anumită măsură. **3** Ceea ce este prea mult, prea abundent. **4** Dispozitiv de evacuare automată a lichidului care depășește un anumit nivel într-un recipient, într-o instalație tehnică etc

preapodoamnă *a* vz ***preapodobnă***

preapodobie *sf* [At: CORESI, PS. 442/3 / Pl: *~ii* / E: slv ***прѣподобиѥ***] (Îvr) **1** Evlavie. **2** Smerenie.

preapodobit, ~ă *a* [At: PSALT. 176 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea*** **+** ***podobit*** cdp slv ***прѣподовьнъ***] (Îvr) Care este deosebit de credincios, de cucernic.

preapodobnă *a* [At: PSALT. 54 / V: (înv) ***prapadoamnă, prapad~, prapadomnă, prăpădoamna, ~doab~, ~doamnă, ~domnă*** / Pl: *~ni, ~ne* / E: slv ***прѣподобьнъ***] (Bis; cu valoare de calificativ al Sfintei Paraschiva) Preacuvioasă (**2**).

preapodobnic *smf, a* [At: PSALT. 301 / V: *~omnic a*, ***prep~*** *sm* / Pl: *~ici* / E: slv ***прѣподобьникъ***] (Înv) **1-6** Preacuvios (**1-4, 7-8**).

preapodomnă *a* vz ***preapodobnă***

preapodomnic, ~ă *a* vz ***preapodobnic***

preaponderant, ~ă *a* vz ***preaponderent***

preaponderanță *sf* vz ***preaponderență***

preaponderantie *sf* vz ***preponderență***

preaponderenție *sf* vz ***preponderență***

preaprețios, ~oasă *a* [At: ARGHEZI, VERS. 396 / P: *~ți-o~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea*** **+** ***prețios***] (Nob) **1** Foarte prețios. **2** Foarte valoros.

preaprindere *sf* [At: LTR^2 / P: *~pre-a~* / Pl: *~ri* / E: *pre* **+** ***aprindere***] Aprindere prematură a combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă, determinată de apariția incidentală a unor puncte prea încălzite în interiorul lor, însoțită adesea de detonații.

preaprost, ~oastă *a* [At: CORESI, EV. 332 / Pl: *~oști, ~oaste* / E: ***prea*** **+** ***prost*** cdp slv ***прѣпростъ***] (Îvr) Foarte prost.

preaputernic, ~ă [At: CORESI, EV. 187 / S și: *prea puternic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prea*** **+** ***puternic*** cdp slv ***прѣсильнъ***] (Înv; în titulatura dată suveranilor, înalților demnitari, divinității) **1** *a* Care are puteri foarte mari Si: (înv) *preaputincios*. **2-3** *sma, a* (Dumnezeu) care are puteri nelimitate Si: *atotputernic*.

preaputernicie *sf* [At: MOLNAR, RET. 54/9 / Pl: *~ii* / E: ***preaputernic*** **+** *-ie*] (Îvr) **1** Atotputernicie. **2** (Art.; urmat de un *aps*) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt.

preaputincios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 178 / S și: *prea putincios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea*** **+** ***putincios***] (Înv) Preaputernic (**1**).

prearăbda *vt* [At: CORESI, L. 144/14 / Pzi: *~rabd* / E: ***prea*** **+** ***răbda*** cdp slv ***прѣтръпѣти***] (Îvr) A înfrunta cu multă răbdare.

prearădica [At: PSALT. 70 / Pzi: *~dic* / E: ***prea*** **+** ***rădica*** cdp slv ***прѣвъзнести***] (Îrg) **1-2** *vr* A (se) preamări.

preareverend *a* [At: (a. 1871) URICARIUL I, 172 / S și: *prea reverend* / E: ***prea*** **+** ***reverend***] (Îvr; în titulatura arhimandriților) Care este demn de mult respect.

prearvuni *vt* [At: JIPESCU, ap. DDRF / P: *pre-ar~* / Pzi: *~nesc* / E: *pre-* **+** ***arvuni***] (Îvr; c. i. dreptul de proprietate) A reține cu anticipație, dând o sumă de bani înainte de arvună.

preasănă *sf* vz ***presenă***

preasăra *v* vz ***presăra***

preasână *sf* vz ***presenă***

preasânt, ~ă *a* vz ***preasfânt***

preasenă *sf* vz ***presenă***

preaseninat, ~ă *a* [At: (cca 1725) CAT. MAN. I, 443 / S și: *prea seninat* / V: *~eri~* / E: ***prea*** **+** ***seninat*** cdp rs ***пресветлый***] (Înv; în titulatura domnitorilor, a prelaților) Preamărit.

preaserinat, ~ă *a* ***preaseninat***

preasfânt, ~ă [At: CORESI, EV. 157 / S și: *prea sfânt, prea-sfânt* / V: (înv) ***~svânt, pres~, presvânt***, (reg) ***~sânt*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ***prea*** **+** ***sfânt*** cdp slv ***прѣсвѧтъ***] **1** *a* (În titulatura clericilor, călugărilor, sfinților etc.) Care a primit harul divin Si: *preasfințit*. **2** *sfa* Fecioara Maria.

preasfinția *sfa* [At: (a. 1775) URICARIUL I, 78 / S și: *prea sfinția* / V: (înv) ***preaos~, pres~*** / Pl: *~iile* / E: ***prea*** **+** ***sfinție*** cdp slv ***прѣсвѧщенъство***] (Urmat de un *aps*) Termen de adresare respectuasă pentru prelați.

preasfințit, ~ă [At: BIBLIA (1688), 4/53 / S și: *prea sfințit* / V: (înv) ***preaos~, preos~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prea*** **+** ***sfințit*** cdp slv ***прѣсвѧщенъ, прѣосвѧщенъ***] **1-2** *sma, a* (Prelat) care a primit harul divin Si: *preasfânt* (**1**). **3** *a* (Reg; d. sărbători religioase) De mare importanță.

preasină *sf* vz ***presenă***

preaslăvi *vt* [At: PSALT. 177 / Pzi: *~vesc* / E: ***prea*** **+** ***slăvi*** cdp slv ***прославити***] (Asr) A preamări.

preaslăvie *sf* [At: CORESI, EV. 494 / Pl: *~ii* / E: ***preaslăvi*** **+** *-ie*] (Îvr) Dovadă a unei bunăvoințe excepționale.

preaslăvire *sf* [At: MINEIUL (1776), 11^v/25 / Pl: *~ri* / E: ***preaslăvi***] (Înv) Preamărire.

preaslăvit, ~ă [At: PSALT. 311 / S şi: *prea slăvit* / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***prea + slăvit*** cdp slv ***прѣславьнъ***] **1** *a* Care este vrednic de întreaga laudă, cinste, slavă Si: *preaînălţat, preamărit,* (înv) *preacântat, prealuminat, preaseninat,* (îvr) *pohvălit,* (reg) *prealuminos.* **2** *sfa* Minune.

preaspori *vi* [At: DHLR II, 363 / Pzi: *~resc* / E: ***prea + spori***] (Îvr) A spori foarte mult.

preaspurcat, ~ă *a* [At: GORJAN, H. I, 109/5 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***prea + spurcat***] (Îvr) Foarte josnic.

preastăpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***

preastâpnic, ~ă *a* [At: PSALT. 262 / V: (înv) ***~tăp~, pres~, prest~, pristăp~, pris~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***прѣстжпьникъ***] (Înv) **1** Care încalcă în mod sistematic legea Si: (îvr) *preacălcător.* **2** (Pex) Care renegă o religie.

preastimat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***prea + stimat***] (În formule de adresare) Foarte stimat.

preastol *sn* vz ***pristol***[1]

preastrâin, ~ă *a* [At: MAIOR, IST. 182/11 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prea + străin***] (Îvr) Neobişnuit.

preastrălucit, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 70 / S şi: *prea strălucit* / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***prea + strălucit***] (Rar; d. oameni) Foarte capabil şi inteligent.

preastrănepot *sm* vz ***prestrănepot***

preastriga *vi* [At: CORESI, EV. 473 / Pzi: *preastrig* / E: ***prea + striga***] (Îvr) A prevesti cu glas tare.

preastrigare *sf* [At: CORESI, EV. 444 / Pl: *~gări* / E: ***preastriga***] (Îvr) **1-2** Profeţie (făcută cu glas tare).

preasui *vr* [At: CORESI, EV. 454 / Pzi: *preasui* / E: ***prea + sui***] (Îvr) A se preamări.

preasvânt, ~ă *a* vz ***preasfânt***

preaşbă *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 104 / Pl: ? / E: nct] (Trs) Iarbă cosită şi neadunată de prin tufişuri.

preaşcă *sf* vz ***pretcă***

preaşedea *vi* [At: PSALT. 14 / Pzi: *preaşed* / E: ***prea + şedea*** cdp slv ***прѣсѣдѣти***] (Îvr; csnp) A sta la pândă.

preaşezat, ~ă *a* [At: AR (1829), 81/31 / P: *pre-a~* / Pl: *~aţi, ~e* / E: *pre-* + ***aşezat***] (Îvr) Prestabilit.

preaşti *vt* [At: CORESI, EV. 488 / Pzi: *~u* / E: ***prea + şti***] (Îvr) A cunoaşte foarte bine.

preatărie *sf* [At: HELIADE, O. I, 190 / E: ***prea + tărie***] (Îvr) Boltă cerească Si: *cer*[3] (**1**).

preatcă[1] *sf* vz ***platcă***[1]

preatcă[2] *sf* vz ***pretcă***

preaten, ~ă *smf* vz ***prieten***

preatimpuriu, ~ie *a* vz ***pretimpuriu***

preatomic, ~ă *a* [At: SFC I, 15 / P: *pre-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pre-* + ***atomic***] **1** Anterior descompunerii atomului. **2** Care precedă perioada de descoperire şi utilizare a energiei atomice.

preatpişi *vt* [At: PSALT. 98 / Pzi: ? / E: nct] (Îvr) **1** A învinge. **2** A reuşi.

preatrufă *sf* [At: DHLR / Pl: *~fe* / E: ***prea + trufă***] (Îvr) Trufie nemăsurată.

preatinut, ~ă *a* [At: CORESI, L. 286 / 21 / Pl: *~uţi, ~e* / E: ***prea + tinut*** cdp slv ***прѣдрицисати***] (Îvr) Prefăcut.

preavărsa *vtr* [At: CORESI, EV. 191 / Pzi: 3 *~varsă* / E: ***prea + vărsa***] (Îvr) **1-2** A (se) revărsa. **3-4** A (se) vărsa din abundenţă.

preavătăma *vti* [At: PSALT. 185 / Pzi: *preavatăm* / E: ***prea + vătăma***] **1-2** (Înv) A dăuna mult.

preavăzător, ~oare *smf, a* [At: CORESI, EV. 226 / S şi: *prea văzător* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea + văzător***] (Înv) **1-2** Atotvăzător. **3-4** Atotştiutor.

preavechi, ~eche *a* [At: C. CANTACUZINO, CM I, 36 / V: (înv) ***prev~***[4] / Pl: *preavechi* / E: ***prea + vechi***] (Înv) **1** Care datează de foarte multă vreme Si: *străvechi.* **2** (D. fiinţe) Care a trăit într-un trecut îndepărtat Si: *străvechi.*

preavecinătate *sf* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 38 / Pl: *~tăţi* / E: ***prea + vecinătate***] (Îvr) Apropiere imediată în spaţiu.

preavecinic, ~ă *a* [At: PARACLIS (1639), 246 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prea + vecinic***] (Îvr) Veşnic.

preavertizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***avertizare***] Avertizare prealabilă Si: *preavizare.*

preavesti *v* vz ***prevesti***[1]

preaviteaz, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 201 / S şi: *pre(a) viteaz* / Pl: *~eji, ~eze* / E: ***prea + viteaz***] (Înv) Foarte viteaz.

preaviz *sn* [At: ALEXI, W. / P: *pre-a~* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***préavis***] **1** (Rar) Înştiinţare prealabilă. **2** (Spc) Încunoştinţare scrisă prin care conducerea unei instituţii sau a unei întreprinderi anunţă anticipat un salariat despre intenţia de a-i desface contractul de muncă. **3** (Pex) Interval de timp prevăzut în preaviz (**2**). **4** Plată care se cuvine unui angajat în intervalul dintre preaviz şi concediere.

preaviza *vt* [At: CĂLINESCU, S. 423 / P: *pre-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***préaviser*** cf *preaviz*] **1** (Rar) A înştiinţa în prealabil. **2** (Spc) A da preaviz unui angajat.

preavizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***preaviza***] Înştiinţare prealabilă.

preavoslavnec, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

preavoslavnic, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

preazedui *v* vz ***prezidui***

preaziduì *v* vz ***prezidui***

preazviter *sm* vz ***prezbiter***[1]

preămbla *v* vz ***plimba***

preămblare *sf* vz ***plimbare***

preabălui *v* vz ***probălui***

prebândi *vi* [At: N. TEST. (1648) / Pzi: *~desc* / E: slv ***прѣбыти***] (Îvr) A rămâne undeva sau la cineva un anumit timp.

prebeag, ~ă *a, smf* vz ***pribeag***

prebegi *v* vz ***pribegi***

prebegire *sf* vz ***pribegire***

prebegitor, ~oare *a* vz ***pribegitor***

prebendar *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: lat ***praebendarius***] (Înv; Trs) Venit fix acordat unui cleric catolic, mai ales unui canonic.

prebendă *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: lat ***praebenda,*** fr ***prébende***] Venit afectat unui titlu ecleziastic catolic, mai ales unui canonic.

prebun *sm* vz ***tribun***

preburghez, ~ă *a* [At: V. ROM. martie 1960, 130 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***burghez***] (Rar) Care este anterior apariţiei burgheziei.

precalcula *vt* [At: BARIŢIU, P. A. I, 63 / Pzi: *~lez* / E: *pre-* + ***calcula***] (Rar) A calcula în prealabil.

precalculare *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~lări* / E: ***precalcula***] (Rar) Calculare anticipată.

precalculat, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***precalcula***] Care a fost calculat în prealabil.

precambrian, ~ă [At: MG I, 109 / P: *~bri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***précambrian***] **1** *a* Care aparţine primei ere geologice. **2** *a* Care se referă la prima eră geologică. **3** *a* Care datează din prima eră geologică. **4** *a* Care cuprinde prima eră geologică. **5** *sn* Primă eră geologică, anterioară paleozoicului. **6** *sn* Grupă de straturi geologice din precambrian (**1**).

precapitalist, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~işti, ~e* / E: *pre-* + ***capitalist***] **1** Care este anterior apariţiei capitalismului. **2** Din epoca premergătoare capitalismului.

precar, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***précaire***, lat ***precarius***] **1** Lipsit de siguranţă, de trăinicie Si: *nesigur.* **2** Al cărui viitor nu poate fi asigurat. **3** Dependent de voinţa cuiva, de împrejurări neprevăzute etc. **4** (Pex) Nesatisfăcător. **5** (Pex) Necorespunzător. **6** (Pex) Redus. **7** (Pex) Sumar. **8** (Rar; d. construcţii) Şubred. **9** (Rar) Improvizat. **10** (Rar) Lipsit de importanţă, de profunzime şi de sens. **11** (Jur) Provizoriu. **12** (Jur) Care deţine ceva în mod provizoriu.

precaria *sf* [At: DER / P: *~ri-a* / E: lat ***precaria***] (În antichitate și în Evul Mediu) Drept de posesiune asupra unui lot de pământ, primit în schimbul prestării unor obligații față de proprietarul funciar.

precariamente *av* [At: SFC II, 191 / P: *~ri-a~* / E: ***precariu*** + *-(a)mente*] (Îvr) În mod precar.

precaritate *sfs* [At: ALEXI, W. / E: fr ***précarité***] **1** Caracter a ceea ce este precar. **2** (Jur) Fapt sau însușire de a deține ceva în mod provizoriu, temporar.

precariu, ~ie *a* vz ***precar***

precarpatic, ~ă *a* [At: LINȚIA, P. II, 111 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pre-* + ***carpatic***] (Rar) Subcarpatic.

precaut, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~ca-ut* / A și: *precaut* / Pl: *~uți, ~e* / E: lat ***praecautus***] **1** (D. ființe) Care prevede și preîntâmpină un pericol, o neplăcere, un necaz etc. posibil Si: *circumspect, prevăzător, prudent*. **2** (D. atitudini, manifestări) Care denotă prudență Si: *circumspect, prevăzător, prudent*.

precauție *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURA, 107/22 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praecautio, -onis***, fr ***précaution***] **1** Însușire de a fi precaut (**1**). **2** Atitudine, comportare precaută (**2**). **3** (Rar; îs) *Măsură de ~* Măsură de prevedere pentru a evita un pericol, o neplăcere. **4** Prudență. **5** (Îlav) **Cu ~** Cu grijă. **6** (Îal) Cu mare atenție. **7** În mod prudent. **8** Circumspect.

precautiona *vt* [At: PROT. – POP. N. D. / P: *~ca-u-ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***précautionner***] (Iuz; c. i. oameni) **1** A sfătui pe cineva pentru a-l ajuta să evite posibile necazuri, nenorociri. **2** A scăpa de o nenorocire, de un neajuns prin măsurile luate cu anticipație.

precauțiune *sf* vz ***precauție***

precaz *sn* vz ***pricaz***[1]

precădea *vi* [At: POLIZU / Pzi: nct / E: *pre-* + ***cădea***] (Înv) A avea întâietate.

precădere *sfs* [At: (a. 1839) DOC. EC. 728 / E: *pre-* + ***cădere***] **1** Prioritate acordată unei persoane, unei probleme, unei acțiuni, unei opinii etc. **2-3** (Îljv) **Cu ~** (Care este, se face, se preferă etc.) înainte de orice. **4** (Rar) Superioritate față de ceva sau de cineva. **5** Pondere mai mare față de ceva sau de cineva. **6** Importanță mai mare față de ceva sau de cineva. **7** (Nob) Posedare a calității, a autorității de a face ceva.

precâjit, ~ă *a* vz ***pricâjit***

precânță *sf* [At: ALR II, 5080/260 / Pl: *~jale* / E: ns cf *pregânjală*] (Reg) **1-2** (Parte dintr-o) tânjală.

precât *av* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 199/29 / V: ***pe~*** / E: ***pre*** + ***cât***] (Pop) **1** După cum. **2-3** După (cât).

preceas *sn* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 263 / Pl: *~uri* / E: *pre-* + ***ceas***] (Nob) Moment imediat premergător declanșării unui fenomen sau producerii unui eveniment.

precect *sm* vz ***preceptor***

preceda *vt* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR / V: *~cede* / Pzi: *preced*, (rar) *~dez*, 3, 6 *precedă* / E: fr ***précéder***, lat ***praecedere***] **1-2** A exista înaintea cuiva sau a ceva (în timp sau) în spațiu Si: *a premerge* (**1-2**), *a propăși* (**2**). **3** A se situa înaintea cuiva sau a ceva în spațiu Si: *a propăși* (**1**). **4** A se petrece înainte de ceva Si: *a premerge* (**3**). **5** (Rar) A depăși. **6** A anticipa.

precedant, ~ă *a* vz ***precedent***

precedător, ~oare *a* vz ***precezător***

precede *v* vz ***preceda***

precedent, ~ă [At: POENARU, G. 17/13 / V: (înv) ***~dant*** *a*, ***~dinte*** *ai* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***précédent***] **1** *a* Care există înaintea cuiva sau a ceva, în timp sau în spațiu Si: (înv) *precezător* (**1**). **2** *a* Care se petrece înaintea cuiva sau a ceva Si: (înv) *precezător* (**2**). **3** *a* Care a fost arătat, amintit mai înainte Si: (înv) *precezător* (**3**). **4** *sn* Situație anterioară, care servește ca exemplu sau ca justificare pentru situațiile următoare Si: (rar) *precedență* (**3**). **5** *sn* (Îla) **Fără ~** Nemaiîntâlnit. **6** *sn* (Pex; îal) Inedit.

precedență *sf* [At: NEGULICI / V: (iuz) ***~dință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***précédence***, lat ***praecedentia***] **1** Ceea ce precedă pe cineva sau ceva în timp sau în spațiu. **2** (Ccr) Lucru care precedă. **3** (Rar; pex) Precedent (**4**). **4** (Îs) *Caz de ~* Situație premergătoare unui fapt, unui eveniment etc., care este invocată pentru justificarea unei hotărâri, a unei dispoziții.

precedere *sf* [At: FABIAN-BOB. 24/6 / Pl: nct / E: ***preceda***] (Îvr) Justificare a situațiilor, soluțiilor, cazurilor, faptelor următoare similare.

precedesor, ~oare *smf* vz ***predecesor***

precedințe *ai* vz ***precedent***

precedință *sf* vz ***precedență***

precelență *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 382 / Pl: ? / E: lat ***praecellentia***] (Ltî; rar) Superioritate.

precenă *sf* vz ***pricină***

precepător, ~oare *a* vz ***pricepător***

precepătură *sf* vz ***pricepătură***

precepe *v* vz ***pricepe***

precepere *sf* vz ***pricepere***

precepiș *sn* vz ***precipițiu***

precept *sn* [At: HELIADE, D. J. 83/14 / V: (rar) ***percept*** , (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***précepte***, lat ***praeceptum***] **1** Principiu care stă la baza unei doctrine, mai ales morale. **2** Normă sau regulă de conduită. **3** Normă religioasă. **4** Recomandare într-un domeniu practic.

preceptă *sf* vz ***precept***

preceptistic, ~ă *a* [At: V. ROM. aprilie 1958, 115 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***precept*** + *-istic*] **1** (Nob) Care este bazat pe precepte (**4**). **2** (Rar) Preceptoral.

preceptor[1] *sm* [At: HELIADE, D. J. 103/23 / A și: *precep~* / Pl: *~i* / E: fr ***précepteur***, lat ***praeceptor***] (Înv) Persoană angajată într-o familie bogată, pentru educarea și instruirea unui copil sau a unui tânăr Si: *educator, meditator, pedagog*.

preceptor[2] *sn* vz ***perceptor***

preceptoral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préceptoral***] De preceptor Si: (rar) preceptistic (**2**).

percepție *sf* vz ***percepție***

preceput[1] *sn* [At: MOXA, 346/23 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***precepe***] (Îvr) Pricepere (**4**).

preceput[2]***, ~ă*** *a* vz ***priceput***

precerne *vt* [At: SEVASTOS, N. 54 / Pzi: *precern* / E: ***prea*** + ***cerne***] (Reg; îcr *cerne*) A cerne de mai multe ori.

precesie *sf* vz ***precesiune***

precesiune *sf* [At: GENILIE, G. 88/3 / V: ***precesie***, (înv) ***pretesie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***précession***, lat ***praecessio, -onis***] **1** (Ast; și *~a echinocțiilor*) Deplasare lentă, în sens retrograd, a punctelor echinocțiale, punctul vernal și punctul autumnal, pe ecliptică, datorită atracției exercitate de lună și de soare asupra pământului, în zona ecuatorului și a regiunilor lipsite de omogenitate structurală. **2** (Fiz) Deplasare relativ lentă a axei proprii de rotație a unui corp care se rotește rapid și care are doar un punct fix.

precestamic *sf* vz ***pricestanie***

precestă *a* vz ***precistă***

precestui *v* vz ***pricestui***

precestuit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***precestui***] (D. oameni) **1** (Bis; Olt; Mun) Împărtășit. **2** (Olt) Sfânt. **3** (Olt) Cucernic. **4** (Reg) Cumsecade.

precestanie *sf* vz ***pricestanie***

precești *v* vz ***pricestui***

preceti *vt* [At: SEVASTOS, P. 154 / Pzi: *~tesc* / E: ***pre***(a) + ***ceti***] (Îrg) A citi de multe ori același lucru.

precezător, ~oare *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 9/24 / V: ***precedă~***, ***preace~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***preceda*** + *-ător*] (Înv) **1-3** Precedent (**1-3**).

prechelean [At: DN[3] / P: *~le-an* / E: ger ***Prächelleen***] (Glg) **1** *sn* Al doilea subetaj al paleoliticului inferior, dinaintea cheleanului. **2** *a* Care aparține precheleanului (**1**). **3** *a* Specific precheleanului (**1**).

prechema *vt* [At: GL. OLT. / Pzi: *prechem* / E: ***prea*** + ***chema***] (Îrg) A chema din nou.

prechezășuire *sf* [At: CR (1846), 34[1]/51 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***chezășuire***] (Îvr) Garanție.

prechinjală *sf* vz ***pregânjală***

precii *sfp* vz ***pretcă***

precinctie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***praecinctio***, fr ***précinction***] Fiecare dintre scările unui amfiteatru roman.

precinos, ~oasă *a* vz ***pricinos***

precinstit, ~ă *a* vz ***preacinstit***

precios, ~oasă *a* vz ***pretios***

precipiciu *sn* vz ***precipițiu***

precipita [At: BARIȚIU, P. A. II, 721 / V: (înv) ***preți~*** / Pzi: *precipit*, (rar) *~tez* / E: fr ***précipiter***, lat ***praecipitare***] **1** *vt* (Chm) A provoca, cu ajutorul unei reacții chimice, trecerea în stare de precipitat[1] (**1**). **2** *vt* (Chm) A transforma în precipitat[1] (**1**). **3** *vrt* (Chm; d. o substanță solubilă dizolvată într-un lichid) A se depune sub formă de precipitat[1] (**1**). **4-5** *vtr* (A face să se desfășoare sau să se declanșeze ori) a se desfășura sau a se declanșa într-un timp mai scurt decât ar fi normal Si: *a (se) grăbi*, (pop) *a (se) zori*. **6** *vr* (D. oameni) A acționa cu prea mare grabă și în dezordine. **7** *vr* (Pex) A se agita. **8** *vr* A se repezi undeva. **9-10** *vtrp* A (se) arunca cu forța dintr-un loc înalt. **11** *vr* (Rar; d. ființe; udp „asupra") A se năpusti.

precipitabil, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 244/35 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***précipitable***] (Chm; rar; d. anumite substanțe) **1-3** Care se poate precipita (**1-3**).

precipitabilitate *sfs* [At: MACAROVICI, CH. 630 / E: ***precitabil*** + *-itate*] **1-3** Proprietate a unor substanțe chimice de a fi precipitabile (**1-3**).

precipitando *av* [At: DN[3] / E: it ***precipitando***] (Muz; ca indicație de execuție) Iuțind mișcarea.

precipitant *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~anți*, (rar, *sn*) *~e* / E: fr ***précipitant***] Produs chimic care, introdus într-o soluție, provoacă precipitarea parțială sau totală a substanțelor pe care le conține soluția.

precipitare *sf* [At: GHICA, S. 99 / Pl: *~tări* / E: ***precipita***] (Chm) **1** Precipitație (**1**). **2** Grabă prea mare Si: *agitație, iuțeală, precipitație* (**3**), *pripă, zor*.

precipitat[1] *sn, a/n* [At: AR (1829), 43[2]/10 / V: ***preți~*** *sn*, ***pretipitate*** *sf*, ***prici~*** *sn*, ***priți~*** *sn* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***précipité***, lat ***praecipitatum***] **1-2** (Chm) (Substanță solidă, greu solubilă, cristalină, amorfă sau sub formă de gel) care se separă dintr-o soluție și care se depune pe fundul vasului, în urma tratării soluției cu un reactiv, prin răcirea sau evaporarea soluției etc.

precipitat[2], ~ă [At: FILIMON, O. I, 126 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***precipita***] **1-2** *a, av* (D. ființe) (Care acționează) cu prea mare grabă, sub impresia momentului, forțat de împrejurări etc. **3-4** *a, av* (D. manifestări ale oamenilor, fenomene, evenimente) (Care se produce) cu prea mare grabă. **5** *a* Care exprimă o prea mare grabă. **6-7** *av, a* (În mod) grăbit.

precipitație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iune***, (înv) ***~tăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***précipitation***, lat ***praecipitatio, -onis***] **1** (Chm) Trecere a unei substanțe în stare de precipitat[1] (**1**) Si: *precipitare* (**1**). **2** (Mpl; și ~ *atmosferică*) Produs al condensării vaporilor de apă din atmosferă, care cade pe suprafața pământului sub formă de ploaie, zăpadă, burniță, lapoviță, brumă, ceață, grindină etc. **3** Precipitare (**2**). **4** (Îdt) Aruncare sau cădere violentă dintr-un loc înalt.

precipitațiune *sf* vz ***precipitație***

precipităciune *sf* vz ***precipitație***

precipitină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***précipitine***] Anticorp care provoacă coagularea antigenului dintr-o soluție.

precipitron *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***précipitron***] Dispozitiv electrostatic folosit pentru purificarea aerului dintr-o încăpere prin dirijarea prafului spre unul dintre electrozi.

precipiț *sn* vz ***precipițiu***

precipițiu [At: LB / V: ***precepiș, ~iciu*** (Pl: *~uri*), ***~pit*** (Pl: *~te*), (reg) ***pretâpiș, pretipiș*** *sn* / Pl: *~ii* / E: lat ***praecipitium***, it ***precipriziо***, fr ***précipice***] **1** *sn* (Înv) Prăpastie. **2** *a/n* (În *pretipiș*) Abrupt. **3** *sn* (Trs; în *pretâpiș*) Munte. **4** *sn* Cădere de la înălțime. **5** *sn* (Fig) Dezastru. **6** *sn* (Fig) Ruină.

preciput *sn* [At: DN[2] / A și: *preciput* / Pl: *~uri* / E: fr ***préciput***] (Jur) Drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun înainte de partaj.

preciroză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***précirrhose***] (Med) Stare morbidă a ficatului exprimând clinic, funcțional și morfologic trecerea de la hepatita cronică la ciroza hepatică.

precis, ~ă *a* [At: CR (1848), 16[1]/30 / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***précis***, lat ***praecisus***] **1** Care este limpede și clar. **2** Care este sigur, categoric. **3** Care este determinat în mod clar și categoric. **4** (D. mărimi, unități de măsură, de timp etc.) Care este exact calculat, precizat, apreciat. **5** (D. instrumente de măsură) Care funcționează cu precizie. **6** Care indică valori foarte apropriate de cele exacte.

precistă [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 195/23 / V: (îrg) ***precestă***, (înv) ***preacestă, preacistă*** / S și: (înv; abr) *pristă* / Pl: (rar) *~te* / G-D și: (reg) *precistii* / E: slv ***пръчиста***] **1-2** *sfa, a* (Cu valoare de calificativ; în componența unor nume proprii) (Fecioara Maria) care este fără vină, cu totul lipsit de păcate și de o curățenie morală desăvârșită Si: *imaculat, neprihănit, preacurat, preanevinovat*. **3** *a* (Pop; îs) *~ta mare* Sărbătoare bisericească ortodoxă care prăznuiește adormirea Maicii Domnului și se celebrează la 15 august Si: *Sfânta Maria Mare*. **4** *a* (Pop; îs) *~ta mică* Sărbătoare bisericească ortodoxă care prăznuiește nașterea Maicii Domnului și se celebrează la 8 septembrie Si: *Sfânta Maria mică*.

precistie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: slv ***пръчѣстик***] (Înv) Împărtășanie.

precistui *v* vz ***pricestui***

precitat, ~ă *a* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 372 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***précité***] **1-2** Care este (citat sau) menționat anterior.

precinput, ~ă *a* vz ***priceput***

preciza *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***préciser***] **1** A determina în mod exact. **2** (Pex) A clarifica. **3** (Rar) A contura. **4** A delimita.

precizabil, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. 169 / Pl: *~i, ~e* / E: ***preciza*** + *-bil*] (Rar) **1-4** Care poate fi precizat (**1-4**).

precizamente *av* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / E: it ***precisamente***] (Rar) În mod exact.

precizare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 36 / Pl: *~zări* / E: ***preciza***] **1** Determinare exactă. **2** (Ccr) Ceea ce este precizat de cineva.

precizie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iune*** (S și: *~isi~*), (înv) ***preți~*** / S și: (înv) *~isie* / Pl: *~ii* / E: fr ***précision***, lat ***praecisio, -onis***] **1** (Precedat de *pp* „cu", „de", „la") Calitate de a fi exact Si: *exactitate*. **2** Calitate de a determina sau indica în mod exact Si: *exactitate*. **3** (Spc) Însușire a unui instrument de măsură de a da indicații cât mai exacte. **4** (Pex) Eroare maximă admisă la efectuarea unui calcul, a unei măsurări etc. **5** (D. aparate, instrumente de măsură etc.; îla) **De ~** Care funcționează cu cea mai mare exactitate Si: *exact*. **6** (Pex) De calitate. **7** (Rar; mpl) Informație sau indicație exactă. **8** (Ccr) Ceea ce este exact.

preciziune *sf* vz ***precizie***

preclasic, ~ă [At: M 1962, nr. 4, 28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***préclassique***] **1** *a* (Art; d. curente) Care este anterior perioadei clasice. **2** *a* (Art; d. opere) Care datează din epoca premergătoare clasicismului. **3-4** *sm* (Scriitor sau) creator de artă din această perioadă.

preclasicism *sns* [At: M. D. ENC. / E: ***preclasic*** + *-ism*] **1-2** Perioadă din istoria (literaturii sau) artei premergătoare clasicismului. **3** (Spc) Perioadă din istoria muzicii vocale și instrumentele din sec. XVII și XIII, care precedă clasicismul vienez.

preclăti *vr* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pzi: *~tesc* / E: *pre-* + ***clăti***] (Olt) A înnebuni.

preclătit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / V: ***~let~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***preclăti***] (Olt) Nebun.

precletit, ~ă *a* vz ***preclătit***

precleți *v* vz ***procleți***

precletit, ~ă *a* vz ***procletit***

preclimacteriu *sns* [At: DN[3] / E: lat ***prae*** **+** ***climacterium***] Fază anterioară climacteriului.

preclinic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***preclinique***] Dinainte de internarea în clinică.

preclinteală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~eli* / E: ***preclinti*** **+** *-eală*] (Olt) Nebunie.

preclinti *vr* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pzi: *~tesc* / E: ***prea*** **+** ***clinti*** cf *proclinti*] (Olt) A înnebuni.

preclintire *sf* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~ri* / E: ***preclinti***] (Olt) Nebunie.

preclintit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***preclinti***] (Olt) Nebun.

precoace *a* vz ***precoce***

precoce *a* [At: HELIADE, D. J. 22/24 / V: (înv) ***~oace*** / Pl: (rar) *~oci, ~* / E: fr ***précoce***, lat ***praecox, -cis***] **1** (D. ființe) Care se dezvoltă fizic sau psihic înainte de vârsta normală. **2** Care își anticipează, prin anumite manifestări, vârsta. **3** Care este mai matur în comparație cu cei mai mulți de aceeași vârstă. **4** (D. facultăți psihice sau biologice, însușiri, atribuite etc. ale oamenilor) Care apare sau se dezvoltă înainte de timpul normal Si: (rar) *prematur* (**10**). **5** (D. plante) Care ajunge la maturitate foarte devreme Si: *timpuriu, văratic*.

precocitate *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 208 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***précocité***] **1** Dezvoltare fizică sau psihică a unei ființe înainte de vârsta normală. **2** (Pex) Stare a unei ființe sau unei plante precoce. **3** (Spc) Însușire a animalelor de a încheia într-un timp scurt, față de media speciei sau a rasei, creșterea și dezvoltarea. **4** (Spc) Însușire a taurinelor, porcinelor, ovinelor, păsărilor de casă etc. de a realiza sporuri de greutate mari datorită unei bune valorificări a hranei în timpul creșterii.

precolici *sm* vz ***pricolici***

precolumbian, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***précolombien***] **1-2** (D. civilizație, artă) Care aparține (Americii de Sud sau Centrale ori) istoriei Americii de Sud sau Centrale, înainte de descoperirea ei de către Cristofor Columb. **3** Privitor la America de Sud sau Centrală, înainte de descoperirea ei de către Cristofor Columb. **4** Specific Americii de Sud sau Centrale din această perioadă.

precomandă *sf* [At: SFC I, 15 / Pl: *~menzi* / E: *pre-* **+** ***comandă***] (Rar) Comandă făcută pentru o marfă, înainte de a fi fabricată sau pusă în vânzare.

precomă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***précoma***] (Med) Sindrom care precede coma.

precombustie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***précombustion***] **1** (Teh) Fază a funcționării unui motor cu ardere internă care precedă aprinderea combustibilului. **2** (Îs) *Cameră de ~* Anticameră.

precomprimare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~mări* / E: *pre-* **+** ***comprimare***] Operație prin care elementele de construcție din beton armat sunt supuse unor eforturi de compresiune înainte de aplicarea sarcinilor reale, pentru a le mări rezistența.

precomprimat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* **+** ***comprimat***] (D. betonul armat) Care a fost supus operației de precomprimare.

preconcentrare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~rări* / E: *pre-* **+** ***concentrare***] Operație de preparare mecanică a mineralelor, prin care se urmărește îndepărtarea unei cantități importante de component steril, pentru obținerea unui material îmbunătățit.

preconcentrat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***preconcentrare***] Produs minier îmbogățit în substanțe utile prin operații preliminare urmate de operații de preparare propriu-zisă.

preconceptie *sf* [At: GALACTION, A. 373 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préconception***] (Îvr) Prejudecată.

preconceptiune *sf* vz ***preconceptie***

preconceput, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~uți, ~e* / E: *pre-* **+** ***conceput*** cdp fr ***préconçu***] (D. idei, păreri etc.) Formată dinainte, fără a face în prealabil o cercetare, o experiență etc.

preconferință *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: *pre-* **+** ***conferință***] Conferință preliminară unei conferințe de mai mare importanță.

preconiza *vt* [At: NEGULICI / S și: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***préconiser***, ger ***präkonisieren***] **1** (Înv) A lăuda în mod public și cu căldură. **2** A recomanda insistent. **3** (C. i. măsuri, metode, soluții, rezolvări etc.) A propune. **4** A prevedea ceva. **5** (În religia catolică; c. i. un episcop numit de șeful statului) A confirma în funcție în cadrul consistoriului.

preconizare *sf* [At: DDRF / Pl: *~zări* / E: ***preconiza***] **1** (Înv) Lăudare publică plină de căldură. **2** Recomandare insistentă. **3** Propunere a unei măsuri, metode, soluții. **4** Prevedere. **5** Confirmare în funcție a unui episcop catolic.

preconizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați ~e* / E: ***preconiza***] **1** (Înv) Lăudat în mod public. **2** Recomandat insistent. **3** (D. măsuri, metode, soluții, rezolvări etc.) Propus. **4** Prevăzut. **5** (D. un episcop catolic numit de șeful statului) Confirmat.

preconizație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~isație* / Pl: *~ii* / E: fr ***préconisation***] (Îvr) **1** Laudă publică și călduroasă. **2** Laudă excesivă.

preconsolidare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~dări* / E: *pre-* **+** ***consolidare***] Fază de consolidare a unui strat de pământ argilos supus, în trecut, unei sarcini geologice mai mari decât cea actuală.

preconstituit, ~ă *a* [At: PR. DREPT, 294 / Pl: *~iți, ~e* / E: *pre-* **+** ***consituit***] **1** Care a fost constituit sau stabilit dinainte. **2** Anticipat.

preconștient *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***préconscient***] Ansamblu de procese psihice latente, dar disponibile, care pot fi rechemate în conștiință oricând.

precontract *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: *pre-* **+** ***contract*** cdp fr ***avant-contracte***] Contract provizoriu.

precontractual, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* **+** ***contractual***] De dinaintea încheierii unui contract.

precopăț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

precopeț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

precopsealâ *sf* vz ***pricopsealâ***

precopsi *v* vz ***pricopsi***

precopsit, ~ă *a smf* vz ***pricopsit***

precordial, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***précordial***] (Atm) Din regiunea anterioară a toracelui, care corespunde inimii.

precorector, ~oare *smf* [At: DEX / A și: *~rector* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* **+** ***corector***] Persoană care face operația de precorectură.

precorectură *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ri* / E: *pre-* **+** ***corectură***] Operație de corectură a unui manuscris dactilografiat, făcută înainte de a-l trimite la tipografie.

precosmic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***précosmique***] Anterior lansării sau ajungerii în spațiul cosmic.

precovârși *v* vz ***preacovârși***

precredincios, ~oasă *a* vz ***preacredincios***

precreștin, ~ă *a* [At: HEM 1858 / S și: *pre-creștin* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* **+** ***creștin*** cdp fr ***préclrétien***] Care este anterior apariției creștinismului.

prector *sm* vz ***pretor***[1]

precuget *sn* [At: HELIADE, O. I, 212 / Pl: *~e* / E: pvb ***precugeta***] (Înv) Chibzuire.

precugeta *vt* [At: MARCOVICI, D. 290/3 / Pzi: *precuget* / E: *pre-* **+** ***cugeta*** cf lat *praecogitare*] **1** (Asr) A chibzui înainte de a face ceva. **2** (Pex) A chibzui.

precugetare *sf* [At: (a. 1843) DOC. EC. 784 / Pl: *~tări* / E: ***precugeta***] **1** (Asr) Chibzuire. **2** (Îlav) **Cu ~** În mod intenționat.

precugetat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 199 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***precugeta***] **1** (Asr) Chibzuit de mai înainte. **2** (Pex) Premeditat (**2**).

precugetător, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***precugeta*** **+** *-ător*] (Îvr) **1-2** Care precugetă (**1-2**).

preculici *sm* vz ***pricolici***

precum [At: (a. 1603) CUV. D. BĂTR. I, 130/2 / V: (îvp) ***păcum, pecum*** / E: *pre-* **+** ***cum***] **1** *cj* Introduce propoziții circumstanțiale de mod Si: *așa cum*. **2-3** *cj* (Îljv) **~ se cade** Cum trebuie (să fie). **4** *cj* Introduce propoziții

comparative Si: *tot astfel cum*. **5** *cj* (Îlc) **~ și** Stabilește un raport copulativ în cadrul aceleiași propoziții Si: *ca și*. **6** *cj* Introduce propoziții care cuprind o afirmație, o observație etc. sigură, categorică, cu caracter de concluzie Si: *după cum*. **7** *cj* (Fam; îe) **~ vezi** Asta-i situația. **8** *cj* (Fam; îe) **~ urmează** Formulă prin care este anunțată o enumerare, o completare, o lămurire a unei expuneri, explicații, relatări. **9** *cj* (Pop; îlc) **~ ca să** Introduce propoziții circumstanțiale de scop Si: *pentru ca să*. **10** *av* Ca de exemplu.

precumpăni [At: BARIȚIU, P. A. I, 556 / V: (îrg) **~peni** / Pzi: **~nesc** / E: *pre-* + ***cumpăni*** cdp lat ***praeponderare***] **1** *vi* A avea mai multă extindere, greutate, putere, influență, prestigiu, importanță etc. decât altcineva sau altceva. **2** *vi* A constitui elementul hotărâtor Si: (rar) *a prepondera*. **3** *vi* (Pex) A predomina (**3**). **4** *vt* A ține în cumpănă. **5** *vt* (Pex; fig) A compensa.

precumpănire *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 167 / Pl: **~ri** / E: ***precumpăni***] **1-2** Predominare (**1-2**). **3** Impunere ca element hotărâtor. **4** Triumfare asupra altei idei, soluții. **5** Cumpănire. **6** Compensare.

precumpănitor, ~oare *a* [At: F (1881), 345 / Pl: **~i, ~oare** / E: ***precumpăni*** + *-tor*] Predominant.

precumpeni *v* vz ***precumpăni***

precunoștință *sf* [At: BARONZI, L. 99 / Pl: **~țe** / E: *pre-* + ***cunoștință***] (Înv) Cunoștință anticipată.

precup *sm* vz ***procopie***

precupete *sm* vz ***precupeț***

precupeț, ~eață [At: HERODOT (1645), 141 / V: (înv) **~copeț, pricopăț**, (reg) ***prăcupăț*** *sm*, **~ete** *sm*, ***pricopeț***, ***pricupeț*** / Pl: **~i, ~e** / E: bg ***прекупец***] **1** *smf* Persoană care cumpără de la producător zarzavaturi, fructe, păsări, ouă etc., pe care le revinde apoi cu preț mai ridicat, în piață sau pe străzile orașului Si: (înv) *precupitor* (**1**). **2** *smf* (Pex) Producător individual de legume, fructe etc. care își vinde produsele pe piață Si: (înv) *precupitor* (**2**). **3** *sm* (Îvr) Zaraf. **4** *sm* (Reg) Geambaș. **5** *sfa* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** *sfa* Melodie după care se execută acest dans.

precupețesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: **~ești** / E: ***precupeț*** + *-esc*] (Rar) **1-4** Care ține de meseria precupeților (**1-4**). **5-8** Care aparține precupeților (**1-4**). **9-12** Privitor la precupeț (**1-4**).

precupețește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***precupeț*** + *-ește*] (Rar) **1-4** În felul precupeților (**1-4**). **5-8** După obiceiul precupeților (**1-4**). **9-12** Ca precupeții (**1-4**).

precupeți [At: ALECSANDRI, T. 59 / Pzi: **~țesc** / E: ***precupeț***] **1** *vt* (C. i. mărfuri) A cumpăra și a revinde în calitate de precupeț (**1**) pentru a realiza un profit. **2** *vt* (Spc) A vinde cu preț de speculă Si: *a specula, a trafica*. **3** *vt* (C. i. bunuri valorificabile) A încerca să fructifice sau a valorifica în mod avantajos prin vânzare. **4-7** *vi* A practica meseria de precupeț (**1-4**) Si: (îrg) *a precupi* (**1-4**). **8-9** *vtrr* A (se) negocia asupra prețului unei mărfuri pentru a cădea la învoială Si: *a (se) târgui, a (se) tocmi*. **10** *vt* A conveni asupra prețului unei mărfuri. **11** *vt* (Fig; îcn) A nu cruța nimic. **12** *vt* (Fig; îcn) A face totul pentru reușita cuiva sau a ceva. **13** *vt* (Fig; îcn) A căuta pe toate căile să realizaze ceva.

precupeție *sf* [At: CARAGIALE, O. V, 174 / Pl: **~ii** / E: ***precupeț*** + *-ie*] **1-4** Meserie a precupeților (**1-4**). **5-6** Comerț (ambulant) făcut de precupeț (**1-2**) Si: *precupie* (**1-2**). **7-8** (Pex) Comerț (ambulant) de mărunțișuri Si: *precupie* (**3-4**).

precupețire *sf* [At: POLIZU / Pl: **~ri** / E: ***precupeți***] **1** Tocmire. **2** (Pex; rar) Negociere.

precupețoaie *sfi* [At: ALR II, 6524/928 / P: **~țoa-ie** / E: ***precupeț*** + *-oaie*] (Reg) Măcelăreasă.

precupi *vti(a)* [At: CORESI, EV. 401 / V: ***pric~*** / Pzi: **~pesc** / E: slv ***прѣкоупити*** cf srb *prekupite*] (Îrg) **1-4** A precupeți (**4-7**).

precupie *sf* [At: CORESI, EV. 327 / Pl: **~ii** / E: ***precupi*** + *-ie*] (Înv) **1-4** Precupeție (**5-8**). **5** (Pex) Comerț necinstit Si: *speculă*.

precupit, ~ă *a* [At: GR. S. III, 315 / Pl: **~iți, ~e** / E: ***precupi***] (Reg) **1-2** Care a fost cumpărat sau negociat (prin intermediari).

precupitor *sm* [At: (a. 1756) GCR II, 80/29 / Pl: **~i** / E: ***precupi*** + *-tor*] **1-2** (Înv) Precupeț (**1-2**). **3** *sm* (Îvr) Zaraf. **4** *sm* (Reg) Geambaș.

precurat, ~ă *a* vz ***preacurat***

precurge *vr* [At: DRLU / Pzi: 3 *precurge* / E: ***prea*** + ***curge***] (Înv; d. lichide) A curge în cantitate mare, revărsându-se.

precurgere *sf* [At: F (1874), 230 / Pl: **~ri** / E: ***pre*** + ***curgere***] (Îvr) Desfășurare, trecere, scurgere a timpului.

precurma^{1} *vt* [At: (a. 1878), ap. TDRG / Pzi: *precurm* / E: *pre-* + ***curma***] (Îvr) A strânge prea tare cu o frânghie sau sfoară.

precurma^{2} *vtr* [At: HELIADE, O. I, 324 / Pzi: *precurm*, (rar) **~mez** / E: *pre-* + ***curma***] (Înv) **1-2** A (se) întrerupe brusc Si: *a (se) curma, a (se) opri, a (se) sfârși*.

precurmare *sf* [At: (a. 1829) DOC. EC. 434 / Pl: **~mări** / E: ***precurma***^{2}] (Înv) **1** Întrerupere bruscă. **2** Lichidare. **3** (Îlav) **Fără (de) ~** În mod continuu. **4** (Îal) Tot timpul Si: *permanent*.

precurmat^{1}***, ~ă*** *a* [At: ALR II, 6560/836 / Pl: **~ați, ~e** / E: ***precurma***^{1}] (Reg; d. insecte) Care este foarte îngustat în partea de mijloc a corpului.

precurmat^{2}***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 115/23 / Pl: **~ați, ~e** / E: ***precurma***^{2}] (Înv) Întrerupt, curmat, oprit brusc.

precurmător, ~oare *a* [At: (a. 1843) DOC. EC. 784 / Pl: **~i, ~oare** / E: ***precurma***^{1} + *-ător*] (Înv) **1** Care pune capăt. **2** Care întrerupe. **3** Care sporește brusc.

precursoară *sf* vz ***precursor***

precursor, ~oare [At: NEGULICI / V: (rar) **~oară** *sf* / Pl: **~i, ~oare** / E: fr ***précurseur***, lat ***praecursor***] **1** *smf* Persoană care desfășoară o activitate creatoare complet nouă într-un anumit domeniu. **2** *a* Care pregătește terenul pentru o dezvoltare ulterioară mai largă într-un anumit domeniu Si: *înaintaș, premergător*, (înv) *piodrom*.

precurvar, ~ă *sma* vz ***preacurvar***

precurvi *v* vz ***preacurvi***

precurvie *sf* vz ***preacurvie***

precurvire *sf* vz ***preacurvire***

precuvânta *vt* [At: POLIZU / Pzi: **~tez** / E: *pre-* + ***cuvânta***] **1** (Îdt; c. i. opere scrise) A prefața. **2** (Îvr; c. i. discursuri) A ține.

precuvântare *sf* [At: HELIADE, O. II, 337 / Pl: **~tări** / E: *pre-* + ***cuvântare*** cf *predoslovie*] **1** (Asr) Prefață. **2** (Îvr; pex) Discurs.

precuvântător, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: **~i, ~oare** / E: ***precuvânta*** + *-ător*] (Îdt) Introductiv.

preda [At: POLIZU / Pzi: *predau* / Cj: 3 și (pop) *să predeie* / Ps: 3 și (reg) **~dete** / E: *pre-* + ***da*** cdp slv ***прѣдати***] **1** *vt* (C. i. obiecte, bunuri etc.) A da în primire cuiva un obiect pentru a avea grijă și a răspunde de el Si: *a încredința, a înmâna, a remite, a transmite*. **2** *vt* (Rar) A comunica. **3** *vt* A expedia. **4-5** *vtr* A (se) da pe mâna cuiva care să sancționeze sau să dispună de cineva. **6-7** *vtr* (Spc) A (se) declara învins. **8-9** *vtr* A (se) încredința dușmanului. **10-11** *vtr* A (se) supune. **12** *vt(a)* (C. i. cunoștințe, învățătură, rezultate obișnuite într-un domeniu de activitate etc.) A comunica în mod sistematic, în cadrul unei instituții de învățământ Si: (înv) *a paradosi*. **13** *vi* (Reg) A-i fi sortit.

predabil, ~ă *a* [At: DL / Pl: **~i, ~e** / E: ***preda*** + *-bil*] (Rar) **1** Care poate fi predat (**1**). **2** Care este gata de a fi predat (**1**).

predanie *sf* [At: VARLAAM, C. 43 / Pl: **~ii** / E: slv ***прѣданиѥ***] (Înv) **1** Trădare. **2** Tradiție. **3** Predare (**1**). **4** Capitulare.

predare *sf* [At: MUMULEANU, C. 1/11 / Pl: **~dări** / E: ***preda***] **1** Intrare în posesie Si: *predanie* (**3**). **2** (Îvr) Ceea ce comunică cineva sau ceva. **3** Capitulare. **4** Transmitere de cunoștințe.

predat, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 408/24 / Pl: **~ați, ~e** / E: ***preda***] **1** (D. obiecte, bunuri) Dat cuiva în primire pentru a avea grijă sau a dispune de el. **2** (Rar) Comunicat. **3** Expediat. **4** (D. oameni) Dat pe mâna cuiva pentru a fi sancționat. **5** Care s-a închinat dușmanului. **6** Supus. **7** (D. cunoștințe, învățătură etc.) Comunicat în mod sistematic, în cadrul unei instituții de învățământ.

predător *sm* [At: DDRF / Pl: **~i** / E: ***preda*** + *-ător*] **1** (Îvr) Persoană care predă (**1**). **2** (Îvr) Trădător. **3** (Îvr) Persoană care, în perioada persecuțiilor religioase din antichitate, propovăduia păgânilor cărțile sfinte

ale creștinismului. **4** (Rar) Persoană care lucrează în industria exploatării țițeiului, cu sarcini nedefinite mai îndeaproape.

predeal *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 149 / Pl: *~uri* / E: *pre-* + ***deal***] (Rar) Ridicătură de teren mai mică decât dealul, dar mai mare decât movila, situată în preajma unei regiuni deluroase.

predeală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 148[r]/ 19 / Pl: *~eli* / E: ns cf slv *прѣдѣлъ* „sfârșit"] (Îvr; csnp) Execuție, în urma unei condamnări.

predecedat, ~ă *a* [At: PR. DREPT., 413 / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***decedat***] (Jur) Care a decedat înainte de ceva.

predecesor, ~oare *smf* [At: VĂCĂRESCU, GR. 8/6 / V: (înv) ***~iu***, ***~dețe~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prédécesseur***, lat ***praedecessor***] **1** Persoană care a precedat pe cineva într-o funcție, activitate, într-un post etc., considerată în raport cu acesta Si: *antecesor*. **2** (Lpl) Cei care au trăit cu una sau mai multe generații înaintea cuiva și care aparțin de obicei aceluiași neam Si: *strămoși*.

predecesoriu, ~oare *smf* vz ***predecesor***

predel *sn* vz ***bredel***

predelă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~le* / E: it ***predella***, fr ***prédelle***] Parte inferioară a unui tablou, care dezvoltă subiectul principal din tabloul respectiv.

predeli *vt* [At: LEXIC REG. II, 47 / Pzi: *~lesc* / E: ***predel***] (Reg; c. i. părțile carului) A lega cu bredelul și cu lanțul.

predelojenie *sf* vz ***predlojenie***

predență *sf* vz ***pretență***

prederegător *sm* [At: COD. TOD. 193 / Pl: *~i* / E: ***prea*** + ***deregător***] (Îvr) **1-2** Persoană cu funcții (laice sau) ecleziastice înalte.

predespunere *sf* vz ***predispunere***

predest, ~ă *a* vz ***pedestru***

predestina *vt* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 173 / V: (înv) ***~dest~*** / Pzi: *~nez*, 3 și (înv) *predestina* / E: lat ***praedestinare***, fr ***prédestiner***] **1** (Subiectul este o forță supranaturală) A hotărî dinainte soarta cuiva Si: *a meni, a predetermina* (**1**), *a sorti, a ursi*. **2** A determina dinainte actele de voință Si: *a predetermina* (**2**). **3** A decide înainte de a acționa Si: *a predetermina* (**3**). **4** (Rar) A prezice destinul.

predestinare *sf* [At: CADE / Pl: *~nări* / E: ***predestina***] **1** Concepție teologică sau filozofică idealistă, potrivit căreia fiecare om ar avea destinul fixat de mai înainte de o forță naturală Si: (rar) *predestinație* (**1**), *predeterminație* (**1**). **2** Hotărâre dinainte a sorții cuiva de către o forță supranaturală Și: (rar) *predestinație* (**2**), *predeterminație* (**2**). **3** (Pex) Ceea ce îi este sortit cuiva, în bine sau în rău Si: *destin, menire, soartă, ursită*, (rar) *predestinație* (**3**), *predeterminație* (**3**), (înv) *preursită*. **4** Decidere a actelor de voință, anterioară acționării. **5** (Rar) Prezicere a destinului.

predestinat, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***predestina*** cf fr *prédestiné*] A cărui soartă ar fi dinainte hotărâtă de o forță supranaturală Si: *sortit, ursit*, (rar) *predeterminat, preursit*, (pop) *hărăzit*.

predestinație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune***, (înv) ***pread~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prédestination***] **1-3** (Asr) Predestinare (**1-3**).

predestinațiune *sf* vz ***predestinație***

predestos, ~oasă *a* [At: DLR / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Sensibil.

predestina *v* vz ***predestina***

predetermina *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *predetermin* / E: fr ***prédéterminer***] (Rar) **1-3** A predestina (**1-3**).

predeterminant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prédéterminant***] (Rar) **1-2** Care (determină sau) decide dinainte.

predeterminat, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***predetermina***] (Rar) Predestinat.

predeterminație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prédétermination***] (Rar) **1-3** Predestinare (**1-3**).

predeterminațiune *sf* vz ***predeterminație***

predeterminism *sns* [At: DN[2] / E: fr ***prédéterminisme***] Concepție filozofică idealistă care consideră că actele de voință ale omului și desfășurarea evenimentelor ar fi determinate dinainte de puterea divină.

predetesor, ~oare *smf* vz ***predecesor***

predia *sf* [At: CHEST. II, 256/ 6 / P: *~di-a* / V: ***~lă*** / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Furcă pentru ridicat paiele de pe acoperișul unei case țărănești.

predial, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***praedialis***] (Îdt) **1** Care se referă la latifundii sau moșii nobiliare. **2** Care este în legătură cu o moștenire.

predială *sf* vz ***predia***

predialist *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~di-a~* / Pl: *~iști* / E: lat ***praedialista***] (Îdt) Nobil care deținea latifundii sau administra proprietățile bisericii.

predica [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***petrica*** / Pzi: *predic* / E: lat ***praedicare***, it ***predicare***] **1** *vt* (D. clerici) A explica în biserică un text biblic, un fapt religios etc., extrăgând din ele o învățătură morală. **2** *vt* A propovădui o credință religioasă. **3** *vi* (Îe) **A ~ în pustiu** (sau **în deșert**) A da sfaturi pe care nimeni nu le urmează. **4** *vi* (Îae) A vorbi în zadar. **5** *vt* (C. i. idei, concepții etc.) A recomanda cu insistență și pretutindeni.

predicabil, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prédicable***] (Rar) Care poate fi aplicat unui subiect.

predicament *sn* [At: (a. 1825) CAT. MAN II, 116 / Pl: *~uri* / E: lat ***praedicamentum***, fr ***prédicament***] (Înv; în logica aristotelică) **1** Categorie de predicate. **2** Noțiune fundamentală.

predicamental, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***predicamentale***] (Fil) Categorial.

predicant *sm* [At: LEXIC REG. 107 / Pl: *~nți* / E: ger ***Prädikant***] (Buc) Orator.

predicare *sf* [At: PANN, P. V. I, 75/4 / Pl: *~cări* / E: ***predica***] (Rar) **1** Explicare în biserică a unui text biblic, a unui fapt religios etc. și degajarea din ele a unei învățături morale. **2** (Înv) Predică (**1**). **3** Propovăduire. **4** Recomandare.

predicat *sn* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 71 / Pl: *~e* / E: fr ***prédicat***, lat ***praedicatum***, ger ***Prädikat***] **1** (Grm) Parte principală de propoziție care arată o acțiune, o stare sau o însușire a subiectului. **2** (Grm; îs) *~ nominal* Predicat (**1**) exprimat printr-un verb copulativ la un mod personal și un nume predicativ. **3** (Grm; îs) *~ verbal* Predicat (**1**) exprimat printr-un verb predicativ la un mod personal, printr-o locuțiune verbală sau printr-o interjecție. **4** (Log) Termen al unei judecăți, care afirmă sau neagă ceva despre subiectul judecății. **5** (În logica simbolică) Element constitutiv al funcțiilor specifice calculului cu predicate (**4**), care indică o extensiune. **6** (Înv) Titlu nobiliar. **7** (Înv) Nume de cinste.

predicată *sf* vz ***predicație***[1]

predicativ, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 51 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prédicatif***] **1** (Grm) Care formează sau poate forma un predicat (**1**). **2** (Grm) Care conține un predicat (**1**). **3** (Grm) Care are valoare de predicat (**1**). **4** (Grm) Care se referă la predicat (**1**). **5** (Grm; îs) *Verb ~* Verb care poate forma singur predicatul (**1**). **6** (Grm; îs) *Nume ~* Nume care, împreună cu un verb copulativ la un mod personal, formează predicatul (**1**) unei propoziții. **7** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție care îndeplinește funcția de nume predicativ (**6**) al unei propoziții regente. **8** (Log) Care se referă la predicat (**4**). **9** (Log) Care aparține predicatului (**4**). **10** (Log) Care formează un predicat (**4**).

predicativitate *sfs* [At: CV 1949, nr. 6, 47 / E: ***predicativ*** + *-itate*] (Grm) Însușire a unui cuvânt de a putea avea funcția de predicat (**1**).

predicator *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 309/30 / V: (înv) ***~cător~*** / A și: (înv) *~cător~* / Pl: *~i* / E: lat ***praedicator***, fr ***prédicateur***] **1** Persoană care predică Si: *propagator*. **2** Conducător al unei comunități religioase baptiste. **3** Persoană care propagă idei, concepții, doctrine etc.

predicată *sf* vz ***predicație***[1]

predicație[1] *sf* [At: (a. 1700) GCR. I, 335/ 14 / V: (înv) ***~iune***, ***~icăciune***, (reg) ***~tă*** / Pl: *~ii*, (reg) *~ți* / E: lat ***praedicatio, -onis***, mg ***prédikáció***] (Îrg) Predică (**1**).

predicație[2] *sf* [At: SCL 1955, 298 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: rs ***предикация***] **1** Enunțare a ceva despre ceva. **2** Enunț care reflectă raportul dintre un obiect și o însușire a sa. **3** Act de raportare la realitate a unor reprezentări din conștiința vorbitorului, realizat cu mijloace lingvistice.

***predicațiune**[1] sf* vz ***predicație**[1]*

***predicațiune**[2] sf* vz ***predicație**[2]*

predică** sf* [At: (a. 1810) BV III, 24 / V: (reg) ***pedrică, prădică, pridică, priedică / A și: (reg) ***~predică*** / Pl: ***~ici***, (rar) ***~ice***, (îrg) ***~iche*** / E: it ***predica***] **1** Cuvântare rostită de preot în biserică, axată pe un text biblic și cuprinzând învățături cu caracter moral Si: (îrg) *predicație*[1], (înv) *didahie, omilie, predicare* (**2**), *propovăduire, propovedanie*. **2** (Prt) Expunere orală sau scrisă cu conținut moralizator. **3** (Pex) Mustrare.

***predicăciune** sf* vz ***predicație**[1]*

predicător** sm* vz ***predicator

predicea** sf* vz ***preducea

predicție** sf* [At: HASDEU, I. V. 203 / V: (înv) ***~iune / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prédiction*** cf lat *praedictio*] (Rar) **1** Prevestire. **2** Operație rațională de anticipare a unui eveniment sau fenomen Si: *previziune*. **3** Presentiment.

predicțiune** sf* vz ***predicție

predigestie** sf* [At: DN[2] / Pl: ***~ii / E: fr ***prédigestion***] Totalitate a fenomenelor care pregătesc digestia.

predileciune** sf* vz ***predilecție

predilect, ~ă** a* [At: FILIMON, O. I, 386 / Pl: ***~cți, ~e / E: it ***prediletto*** cf *predilecție*, lat *praedilectus*] (Liv) Preferat.

predilecție** sf* [At: CR (1848) / V: (asr) ***~iune, (înv) ***~eciune, ~epciune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***praedilectio***, fr ***prédilection***] **1** Preferare a unei ființe, a unui obiect, a unei situații etc. atunci când există posibilitatea opțiunii între mai multe ființe, obiecte, situații etc. Si: *înclinație, preferință*, (înv) *protimis*, (îvr) *prealegere*. **2** (Pex) Simpatie. **3** (Pex) Atracție. **4** (Îla) **De ~** Preferat. **5** (Îal) Frecvent. **6** (Îlav) **Cu** (sau **de**) **~** Mai ales.

predilecțiune** sf* vz ***predilecție

predilepciune** sf* vz ***predilecție

predislovie** sf* vz ***predoslovie

predispozant, ~ă** a* [At: DEX[2] / Pl: ***~nți, ~e / E: fr ***prédisposant***] Predispus la o anumită boală.

predispoziție** sf* [At: MINER. 24/13 / V: (rar) ***~iune / S și: ***~osi~*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prédisposition***] **1** (Med) Sensibilitate crescută, ereditară sau dobândită, a organismului față de anumite boli Si: (îvr) *predispunere* (**3**). **2** Înzestrare naturală care constituie în anumite condiții o premisă favorabilă dezvoltării unei aptitudini sau a unui talent Si: *aplecare, înclinație, pornire*, (rar) *predispunere* (**2**). **3** (Rar; îf *predispozițione*) Preferință. **4** Chef.

predispozițione** sf* vz ***predispoziție

predispune** vt* [At: NEGULICI / Pzi: *predispun* / E: *pre-* + ***dispune cdp fr ***prédisposer***] **1** A crea sau a determina o anumită stare de spirit sau dispoziție sufletească. **2** A dispune la ceva. **3** A face să încline către ceva. **4** (Med) A face să aibă o deosebită sensibilitate sau receptivitate față de anumite boli.

predispunere** sf* [At: STAMATI, D. 176 / V: ***~des~ / Pl: ***~ri*** / E: ***predispune***] **1** (Rar) Pregătire pentru o anumită stare de spirit. **2** (Pex) Înclinație. **3** (Îvr; îf *predespunere*) Predispoziție (**1**).

predispus, ~ă** a* [At: EMINESCU, N. 36 / Pl: ***~uși, ~e / E: ***predispune***] (Udp „la" sau „spre") **1** Care are o înclinație nativă pentru ceva. **2** (Med) Sensibil la anumite boli.

prediteci** sm* [At: CORESI, EV. 210 / V: ***preaditece, pread~, ~dteci / Pl: ***~*** / E: slv ***прѣдитеча***] (Bis; înv; ca atribut dat unor sfinți) **1** Precursor (**1**). **2** Antecesor.

prediu** sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 254/ 11 / Pl: ***~ii, ~ri / E: lat ***praedium***] (Trs; înv) **1-2** Domeniu (feudal). **3-5** (Mare) proprietate (regească) (nobiliară sau) a obștii sătești. **6** (Pex) Așezare rurală dependentă de o altă așezare (mai mare).

predlojănie** sf* vz ***predlojenie

predlojenie** sf* [At: (a. 1809) DOC. EC. 76 / V: ***preadăl~, pread~, predel~, ~jănie, prid~ / Pl: ***~ii*** / E: slv ***прѣдложеникъ***, rs ***предложение***] (Înv) **1** Propunere. **2** (Bis) Proscomidie.

predmet** sn* [At: ALECSANDRI, T. 1248 / Pl: ***~uri / E: rs ***предмет***] (Înv) **1** Afacere. **2** Cauză. **3** (Îlpp) **În ~ul** Referitor la... **4** (Îal) În privința.

predomina** vi* [At: CR (1846), 33[1]/24 / Pzi: *predomin*, (rar) ***~nez / E: fr ***prédominer***] **1** A se impune față de altcineva prin număr, cantitate, dimensiune, forță, valoare, intensitate, autoritate etc. **2** A se ridica deasupra altora. **3** A avea întâietate, preponderență Si: *a precumpăni* (**3**), (înv) *a predomni*.

predominant, ~ă** a* [At: MARIN, PR. I, 166/21 / V: ***~e / Pl: ***~nți, ~e*** / E: fr ***prédominant***] Care predomină în privința numărului, ponderii, extinderii, greutății, puterii, influenței, prestigiului, importanței etc. Si: *precumpănitor, preponderent*, (înv) *predomnitor*.

predominante** a* vz ***predominant

predominanță** sf* [At: NEGULICI / V: (reg) ***~nen~ / Pl: ***~țe*** / E: fr ***prédominance***] **1-2** Predominare (**1-2**).

predominare** sf* [At: HELIADE, O. II, 53 / Pl: ***~nări / E: ***predomina***] **1** (Spc) Superioritate pe care cineva sau ceva o are asupra altcuiva în privința extinderii, greutății, puterii, influenței, importanței etc. Si: *precumpănire* (**1**), *predominanță* (**1**), *preponderență* (**1**), (rar) *predominație* (**1**), (înv) *predomnire* (**1**). **2** Ridicare valorică deasupra altora Si: *precumpănire* (**2**), *predominanță* (**2**), *preponderență* (**2**), (rar) *predominație* (**2**), (înv) *predomnire* (**2**). **3** Întâietate.

predominator, ~oare** a* [At: MAIORESCU, CR. II, 149 / V: ***~nător / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***predomina*** + *-tor*] (Rar) Predominant.

predominație** sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prédomination***] (Asr) **1-2** Predominare (**1-2**).

predominațiune** sf* vz ***predominație

predominător, ~oare** a* vz ***predominător

predominență** sf* vz ***predominanță

predomni** vi* [At: DLR / Pzi: ? / E: *pre-* + ***domni] (Înv) A predomina (**3**).

predomnire** sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 607 / Pl: ***~ri / E: ***predomni***] (Înv) **1-2** Predominare (**1-2**).

pricestație** sf* vz ***prestație

predomnitor, ~oare** a* [At: VALIAN, V. / V: ***~iu, pread~ / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***predomni*** + *-tor*] (Înv) Predominant.

predomnitoriu, ~orie** a* vz ***predomnitor

predoslov** sm* [At: (a. 1642) GCR I, 98/30 / Pl: ***~i / E: drr ***predoslovie***] (Îvr) Autor de predoslovii.

predoslovie** sf* [At: CORESI, EV. 1 / V: ***~dis~, pread~, preadis~, preadus~, pridis~ / A și: ***~slovie*** / Pl: ***~ii*** / E: slv ***прѣдъсловникъ***] (Înv) Prefață.

predpisanie** sf* [At: (a. 1835), ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: ***~ii / E: rs ***предписание***] (Rsm) Dispoziție, ordin, instrucțiune scrisă.

predstatel** sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 17[v]/4 / V: ***~stoa~ / Pl: ***~i*** / E: slv ***прѣдъстатель***] (Îvr) Președinte.

predstavlenie** sf* [At: AR (1829), 41/29 / Pl: ***~ii / E: rs ***представление***] (Rsm) Raport, relatare, situație care conține o propunere.

predstavlisi** vt* [At: (a. 1839) URICARIUL, V, 12/1 / Pzi: ***~sesc / E: rs ***представить***] (Rsm; îvr) A înfățișa.

predstoatel** sm* vz ***predstatel

prediteci** sm* vz ***prediteci

preduc** sn* vz ***produh

preduca** sf* vz ***preducea

preduce** vtr* [At: VÎRCOL, M. 87 / Pzi: *preduc* / E: ***prea + ***duce***] **1-2** (Olt) A (se) duce încă o dată.

preducea** sf* [At: DAMÉ, T. 29 / V: ***~uă, ~uca, ~ucică, ~dicea, prăd~, producică, ple~, pleducică / Pl: ***~ele*** / E: nct] **1** Unealtă de oțel asemănătoare cu o daltă mică, având tăișul de obicei circular, cu vârful ascuțit, cu care se străpunge pielea pentru a se face găuri la curele, la ciur, la opinci, în urechea oilor și a caprelor etc. Si: *potricală*[1] (**1**), (reg) *dăltiță, patron*[2], *pitroc, priboi, sulă, zamba*. **2** (Pex) Gaură făcută cu preducea (**1**) în mijlocul pavilionului urechii vitelor sau crestătură executată pe marginea urechii lor, ca semn de recunoaștere Si: *potricală*[1] (**2**).

preduceauă** sf* vz ***preducea

preducel *sn* [At: BARONZI, L. 117 / Pl: *~e* / E: ***preducea*** **+** ***-el***] Model, tipar, şablon cu care se imprimă diferite figuri ornamentale pe o placă de metal, prin batere cu ciocanul.

preduci *vt* [At: DDRF / Pzi: *~ucesc* / E: ***preducea***] (Reg) A găuri cu preducea (**1**) Si: *a perfora, a străpunge,* (îrg) *a potrăcăli.*

preducică *sf* vz ***preducea***

preduf *sn* vz ***produh***

preechipă *sf* [At: DEX / P: *pre-e~* / Pl: *~pe* / E: *pre-* **+** ***echipă***] Echipă din care se selecţionează jucătorii pentru un meci oficial important.

preeclampsie *sf* [At: DN[3] / P: *pre-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***prééclampsie***] Formă gravă de disgravidie premergătoare eclampsiei.

preelectoral, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126 / P: *pre-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* **+** ***electoral***] Care se petrece înainte de alegeri.

preemi *v* vz ***primi***

preeminent, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *pre-e~* / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***prééminent***] (Liv) Care este mai presus decât alţii ca valoare, ca rang.

preeminenţă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *pre-e~* / V: (înv) ***prem~*** / Pl: *~ţe* / E: fr ***prééminénce***] (Liv) Superioritate în rang, în demnitate, în importanţă, în merite, în valoare, în drepturi etc. a cuiva sau a ceva.

preemptiune *sf* vz ***preemţiune***

preemţiune *sf* [At: V. ROM. februarie 1954, 58 / P: *pre-em-ţi-u~* / V: ***~mpt~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***préemption***] (Jur; şîs *drept de ~*) Drept pe care îl are cineva, printr-un contract sau printr-o lege, la o vânzare-cumpărare, de a fi, în condiţii egale, cel preferat dintre mai mulţi cumpărători.

preer *sg* vz ***prier***[1]

preerie *sf* vz ***prerie***

preesistinţă *sf* vz ***preexistenţă***

preevghenicos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 51 / S şi: *pre evghenicos* / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***prea*** **+** ***evghenicos***] (Îvr) **1** De origine foarte aleasă. **2** Din înalta boierime.

preexista *vi* [At: I. GOLESCU, C. / S şi: (înv) *preesista* / P: *pre-eg-zis~* / Pzi: 3 *preexistă* / E: fr ***préexister***] **1** A exista înainte de... **2** A exista de mai înainte.

preexistant, ~ă *a* vz ***preexistent***

preexistent, ~ă *a* [At: NEGULICI / S şi: (înv) *preesistent* / P: *pre-eg-zis~* / V: (înv) ***~tant*** / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***préexistant***] Care există de mai înainte.

preexistenţă *sf* [At: NEGULICI / P: *pre-eg-zis~* / S şi: (înv) *preesistenţă* / V: (înv) ***preesistinţă*** / Pl: *~ţe* / E: fr ***préexistence***] **1** Existenţă anterioară. **2** Doctrină filozofică sau religioasă care admite existenţa sufletului înainte de cea a trupului precum şi reîncarnarea sufletelor.

prefabrica *vt* [At: DM / Pzi: *prefabric* / E: drr ***prefabricat***] A fabrica într-o întreprindere elementele componente ale unei construcţii, care ulterior sunt montate sau asamblate pe şantier.

prefabricare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~cări* / E: ***prefabrica***] Fabricare într-o întreprindere a elementelor componente ale unei construcţii, care ulterior sunt montate sau asamblate pe şantier Si: *prefabricaţie.*

prefabricat, ~ă *sn, a* [At: LEG. EC. PL. 434 / Pl: *~aţi, ~e* / E: fr ***préfabriqué***] **1-2** (Element sau parte de construcţie, dintr-un ansamblu tehnic etc.) care este confecţionat în fabrică sau în atelier, de obicei în serie, înainte de a fi dus la locul de montare sau de asamblare. **3-4** (Produs) care rezultă dintr-un proces industrial şi serveşte ca material pentru executarea unui produs industrial finit Si: *semifabricat.*

prefabricaţie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***préfabrication***] Prefabricare.

preface [At: (a. 1652) GCR I, 158/30 / V: (îrg) ***prif~*** / Pzi: *prefac* / E: *pre-* **+** ***face*** cdp slv ***прѣтворити***] **1-2** *vtr* (Udp „în") A face să ia sau a lua o formă, un aspect, un conţinut nou etc. Si: *a (se) transforma, a (se) modifica, a (se) schimba, a (se) preschimba.* **3** *vt* (Înv) A trece dintr-un loc în altul Si: *a transfera, a transmite.* **4** *vt* (Rar) A da, a ceda pentru a obţine altceva în loc. **5** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte, obiecte casnice, construcţii etc) A repara schimbând aspectul, înfăţişarea Si: *a moderniza, a renova.* **6** *vt* (Înv) A traduce. **7** *vt* (Îrg) A prepara alimente, băuturi etc. Si: *a pregăti* (**10**). **8** *vt* (Trs; Olt; spc; c. i. pâinea, aluatul) A plămădi. **9** *vt* A frământa. **10** *vt* (Trs; Ban; spc; c. i. aluatul de pâine) A da forma pentru copt. **11** *vt* (Mol; spc; c. i. mămăliga) A amesteca în timpul preparării. **12** *vt* (Îrg; c. i. ţuica) A distila a doua oară. **13** *vt* (Mol; Mun; spc) A pritoci vinul. **14** *vt* (Reg; spc; c. i. cereale) A curăţa. **15** *vr* (D. oameni) A da o impresie falsă, schimbându-şi expresia, comportarea, cu intenţia de a induce în eroare pe cineva Si: *a simula.* **16** *vt* (Spc; c. i. glasul, vocea; ccd) A schimba spre a nu fi recunoscut sau spre a imita pe cineva Si: *a contraface.* **17-18** *vtr* (Pop) A (se) travesti. **19** *vt* (Pop; c. i. băuturi alcoolice) A falsifica, amestecând cu apă Si: *a contraface.*

prefacere *sf* [At: R. GRECEANU, CM II, 201 / V: (îrg) ***prif~*** / Pl: *~ri* / E: ***preface***] **1** Transformare. **2** (Îvr) Transmitere. **3** (Spc) Reparaţie, refacere care schimbă în bine aspectul, înfăţişarea unui obiect de îmbrăcăminte, a unei construcţii. **4** (Înv) Traducere. **5** Simulare. **6** (Pop) Falsificare prin amestecare cu apă a unei băuturi alcoolice Si: *contrafacere.* **7** Evoluţie.

prefai *sn* [At: ISPIRESCU, ap. ŞĂINEANU, D. U. / Pl: ? / E: cf *preface*] (Mun) Reparaţie.

prefaţa *vt* [At: BUL. FIL I, 178 / V: (reg) ***~ţia*** / Pzi: *~ţez* / E: fr ***préfacer***] A scrie prefaţa unei cărţi a altcuiva Si: (înv) *a precuvânta* (**1**).

prefaţator, ~oare *smf* [At: BUL. FIL I, 178 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prefaţa*** **+** ***-tor***] Persoană care prefaţează o carte Si: (nob) *prefaţier.*

prefaţă *sf* [At: DZ 3/1 / V: (înv) ***~ţie, ~ţiune*** / Pl: *~feţe* / E: fr ***préface***, lat ***praefatio, -onis***, it ***prefazione***] Parte introductivă precedând o operă literară sau ştiinţifică şi care cuprinde lămuriri, aprecieri etc. legate de opera respectivă şi de autorul ei Si: (rar) *preambul, precuvântare* (**1**), (înv) *predoslovie, preludiu* (**7**), *prevorovire, procuvântare,* (grî) *proimion,* (îvr) *prevoroavă* Vz *introducere.*

prefaţia *v* vz ***prefaţa***

prefaţie *sf* vz ***prefaţă***

prefaţier *sm* [At: PERPESSICIUS, M. III, 156 / P: *~ţi-er* / Pl: *~i* / E: ***prefaţă*** **+** ***-ier***] (Nob) Prefaţator.

prefaţiune *sf* vz ***prefaţă***

prefă *sf* vz ***preferans***

prefacanie *sf* [At: GORJAN, N. II, 203/20 / V: (reg) ***prif~*** / Pl: *~ii* / E: ***preface*** **+** ***-anie***] **1** (Înv) Prefăcătorie. **2** (Reg) Instalaţie pentru fabricarea spirtului, a rachiului, a ţuicii. **3** Cazan în care se fabrică spirt, rachiu, ţuică Si: (reg) *balgierie, căzănărie, povarnă*[1], *povarnagerie*[2], *povărnărie, velniţă.* **4** (Pex) Clădire în care se află această instalaţie Si: (reg) *balgierie, căzănărie, povarnagerie*[2], *povarnă*[1], *povărnărie, velniţă.* **5** (Îlv) **A trage la ~** A distila. **6** (Reg) A doua fierbere a ţuicii.

prefacăciune *sf* [At: JIPESCU, O. 3 / Pl: *~ni* / E: ***preface*** **+** ***-ăciune***] (Îvr) Prefăcătorie.

prefăcător, ~oare *a* [At: CONACHI, P. 209 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***preface*** **+** ***-ător***] (Îvr) **1** Transformator. **2** Înnoitor.

prefăcătorie *sf* [At: MARCOVICI, C. 44/11 / V: (reg) ***prif~*** / Pl: *~ii* / E: ***prefăcător*** **+** ***-ie***] Mod de comportare sau de manifestare a unei persoane, lipsit de sinceritate, opus adevăratelor sale convingeri şi sentimente, adoptat cu scopul de a induce în eroare sau a înşela buna-credinţă a cuiva Si: *ipocrizie, făţărnicie, simulare* (înv) *prefăcanie* (**1**), *prefăcătură* (**2**), (îvr) *prefăcăciune.*

prefacătură *sf* [At: CONACHI, P. 221 / V: (îrg) ***prif~*** / Pl: *~ri* / E: ***preface*** **+** ***-ătură***] (Înv) **1** Transformare. **2** Prefăcătorie.

prefăcut[1] *sn* [At: DAMÉ, T. 62 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***preface***] (Reg) Operaţie de sortare a ştiuleţilor de porumb.

prefăcut[2]***, ~ă*** *a* [At: N. COSTIN, L. 580 / V: (înv) ***prif~*** / Pl: *~uţi, ~e* / E: ***preface***] **1** Transformat. **2** (Spc; d. obiecte de îmbrăcăminte, construcţii etc.) Care şi-a schimbat în bine înfăţişarea prin reperaţie, refacere, transformare. **3** (Înv) Preparat. **4** (Reg; d. ţuică) Distilat a doua oară. **5** (Pex) Tare. **6** De bună calitate. **7** (D. oameni) Care încearcă să inducă în eroare printr-o comportare, manifestare etc. ce ascunde adevăratele gânduri, sentimente etc. Si: *fals, făţarnic, ipocrit,* (înv) *marafetos,* (reg) *milcoşit, negândit, nelcuşos, noduros, pâşin.* **8** (Reg; d. oameni) Viclean. **9** (D. atitudini, sentimente, acţiuni etc. ale oamenilor) Care arată, trădează

pe omul prefăcut[2]. **10** Care este specific omului prefăcut[2] (**7**). **11** (Pop; d. băuturi alcoolice) Falsificat cu apă.

prefământa *v* vz ***prefrământa***

prefect *sm* [At: MAIOR, I. B. 233 / 25 / V: (reg) ***prăf~***, ***perf~***, ***~fept***, ***~fet***, ***prif~***, ***prof~*** / Pl: ***~cți*** / E: lat ***praefectus***, ger ***Präfekt***, fr ***préfet***] **1** (Înv) Demnitar care conducea o prefectură la romani sau, mai târziu, diverse unități teritoriale în unele state feudale Si: *căpetenie*, *conducător*, *dregător*, *șef*. **2** (Înv; pgn) Cârmuitor. **3** (Înv) Comandant al unei armate, al unei legiuni etc. în armata romană. **4** (Înv) Comandant de legiune în armata română, în Transilvania, în timpul revoluției din 1848. **5** (Îvr) Prefector (**1**). **6** Șef al administrației și al poliției într-un județ sau, în trecut, într-un district, reprezentant al conducerii centrale Si: (reg) *prefector* (**2**). *prefectuș* (**3**). **7** (Îs) ~ *de poliție* (sau *al poliției*) Șef al poliției în orașele mari ale țării. **8** (În vechea organizare a învățământului din Imperiul austro-ungar; îs ~ *de studii*, *~ul studiilor*) Supraveghetor și îndrumător însărcinat cu instruirea și cu educarea copiilor într-o școală, într-un seminar, într-o familie nobiliară etc. **9** (Trs; înv) Intendent. **10** (Înv) Logofăt.

prefectăr *sm* vz ***prefector***

prefectină *sf* [At: P. CONSTANT, R. 166 / Pl: ~*ne* / E: ***prefect*** + *-ină*] (Nob) Prefectoriță.

prefector *sm* [At: (a. 1777) URICARIUL V, 425/11 / V: ***~tăr***, ***~tru*** / Pl: ~*i* / E: lat ***praefector***] (Înv) **1** Persoană care conducea o biserică sau o parohie catolică Si: (îvr) *prefect* (**5**). **2** (Reg) Prefect (**6**).

prefectoral, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: ***~rial*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***préfectoral***] **1-2** Care aparține (prefectului (**6**) sau) prefecturii (**3**). **3-4** De (prefect (**6**) sau) de prefectură (**3**).

prefectorial, ~ă *a* vz ***prefectoral***

prefectorie *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL II, 14 / Pl: ~*ii* / E: ***prefector*** + *-ie*] **1** (Înv) Conducere a unei parohii sau a unei biserici catolice. **2** Funcție de prefector (**1**).

prefectorită *sf* [At: ALECSANDRI, T. 890 / Pl: ~*țe* / E: ***prefect***] Soție de prefect (**6**) Si: (nob) *prefectină*.

prefectru *sm* vz ***prefector***

prefectură *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 190/15 / Pl: ~*ri* / E: lat ***praefectura***, fr ***préfecture***] **1** (Înv) Conducere a unui județ. **2** Administrație. **3** Instituție care constituie forul administrativ și politic suprem dintr-un județ sau, în trecut, dintr-un district și care este condusă de un prefect. **4** (Pex) Clădire în care își are sediul această instituție. **5** (Îs) ~*ra poliției* (sau *de poliție*) Sediu sau reședință a prefectului de poliție. **6** Funcție de prefect al poliției. **7-8** (Funcție sau) demnitate de prefect (**6**). **9** (Pex) Perioadă de timp în care prefectul își exercită această funcție. **10** Unitate administrativă, întindere teritorială, provincie etc. condusă de un prefect (**6**).

prefectuș *sm* [At: (a. 1733) BUL. COM. IST. II, 251 / V: ~ ***factuș*** / Pl: ~*i* / E: mg ***prefektus***] **1** (Trs; înv) Administrator de moșie. **2** (Trs; înv) Conducător. **3** (Reg) Prefect (**6**).

prefept *sm* vz ***prefect***

prefera *vt* [At: HELIADE, D. J. 127 / 24 / V: (înv) ~*ri* / Pzi: *prefer*, (înv) ~*rez* / E: fr ***préférer*** cf lat *praeferre*] **1** A da întâietate sau precădere în raport cu altceva sau cu altcineva. **2** A aprecia mai mult, a avea predilecție pentru ceva sau cineva. **3** A considera mai bun, mai valoros, mai important, în raport cu altceva sau cu altcineva Si: (înv) *a protimisi*, (îvr) *a nostimivisi*.

preferabil, ~ă *a* [At: BREZOIANU, A. 99/29 / V: (înv) ***~ribil*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***préférable***] (Construit cu verbul „a fi") Care merită să fie preferat, ales.

preferans *sn* [At: ASACHI, PED. 7/4 / V: ***~ă*** *sf*, ***~rant***, ***~ntă*** *sf*, ***prefă*** *sf*, ***proferanță*** *sf* / Pl: ~*uri* / E: fr ***préférence***] Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

preferansă *sf* vz ***preferans***

preferant *sn* vz ***preferans***

preferantă *sf* vz ***preferans***

preferat, ~ă [At: DRLU / V: (înv) ***~rit*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***prefera***] **1** *a* Care este apreciat, ales sau dorit înaintea altuia, fiind considerat mai bun, mai valoros, mai important. **2** *a* Pentru care cineva manifestă o preferință Si: *favorit*. **3** *smf* Ființă pe care cineva o iubește mai mult. **4-5** *a* (Îljv) **De ~** (În mod) preferabil.

preferență *sf* vz ***preferință***

preferențial, ~ă *a* [At: M 1962, nr. 4, 19 / P: ~*ți-al* / V: ***~rin~*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***préférentiel***] **1** (Prt) Care stabilește o preferință. **2** Care se acordă cu preferință. **3** Către care se îndreaptă preferința cuiva. **4** Care este, se face în favoarea, în avantajul cuiva.

preferențiat, ~ă *a* [At: DEX / P: ~*ți-at* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***preferință***] Pentru care cineva are o preferință Si: *preferat* (**2**).

preferenție *sf* vz ***preferință***

preferi *v* vz ***prefera***

preferibil, ~ă *a* vz ***preferabil***

prefericit, ~ă *a* vz ***preafericit***

preferință *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 382 / V: (înv) ***~rență***, ***~renție*** / Pl: ~*țe*, (rar) ~*ți* / E: lat ***praeferentia***, fr ***préférence***] **1** Apreciere a unei ființe, a unui obiect, a unei situații etc. atunci când există posibilitatea de a alege dintre mai multe ființe, obiecte, situații etc. Si: *predilecție*, (înv) *protimisire*, *protimie*, *protimisis*, (îvr) *prealegere*. **2** (Pex) Simpatie. **3** Înclinație față de o anume ființă Si: *atracție*. **4** (Îlav) **De** (sau, înv, **cu**) **~** Mai ales Si: *îndeosebi*. **5** (Jur; și *drept de ~*) Drept recunoscut creditorilor titulari ai unor garanții reale, ipotecă, gaj etc., sau ai unor privilegii de a fi plătiți din prețul obținut prin vânzarea silită a unor lucruri ale debitorilor lor mai înaintea altor creditori.

preferințial, ~ă *a* vz ***preferențial***

preferit, ~ă *a* vz ***preferat***

prefesor, ~oară *smf* vz ***profesor***

prefet *sm* vz ***prefect***

prefeți *vt* [At: H XVIII, 175 / Pzi: ~*țesc* / E: cf srb *prihvaliti (se)*] **1** (Ban; c. i. oameni) A ocroti. **2** A îngriji. **3** (Pex) A linguși. **4** (Ban) A chema.

prefețor, ~oară *smf* vz ***profesor***

prefeudal, ~ă *a* [At: CONTEMP, 1956, nr. 483, 1/2 / P: ~*fe-u-~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *pre-* + ***feudal***] Anterior feudalismului.

prefice *sfp* [At: DN[3] / E: ml ***praeficae***] Bocitoare tocmite pentru a plânge morții și a le proslăvi însușirile.

prefige *vt* [At: BARIȚIU, P. A. III, 1 / Pzi: *prefig* / E: lat ***praefigere***] (Înv) A prestabili.

prefigura *vt* [At: OPRESCU, S. 214 / Pzi: ~*rez* / E: fr ***préfigurer***] (Liv) **1** A schița în linii mari înainte de realizare, de aplicare. **2** A avea sau a sugera toate trăsăturile unui lucru, ale unui fenomen etc. viitor.

prefigurare *sf* [At: VIANU, M. / Pl: ~*rări* / E: ***prefigura***] **1** Schițare în linii mari înainte de realizare, de aplicare Si: (rar) *prefigurație* (**1**). **2** Sugerare a tuturor trăsăturilor unui lucru, unui fenomen etc. viitor Si: (rar) *prefigurație* (**2**).

prefigurativ, ~ă *sn, a* [At: SFC IV, 104 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *pre-* + ***figurativ***] **1-2** (Liv) (Element) care prefigurează (**1**).

prefigurație *sf* [At: TEODOREANU, M. U. 87 / Pl: ~*ii* / E: fr ***préfiguration***] (Rar) **1-2** Prefigurare (**1-2**).

preființa *vt* [At: DOSOFTEI, ap. CV 1949, nr. 4, 34 / Pzi: ~*țez* / E: *pre-* + ***ființa***] (Îvr) A preface.

preființă *sf* [At: AR (1829), 69[1]/9 / Pl: ~*țe* / E: *pre-* + ***ființă***] (Îvr) Prezență.

prefilatelie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) ~*ii* / E: ger ***Präphilatelie***] Colecționare de plicuri, cărți poștale, mărci încrustate, banderole etc. care au circulat înaintea mărcii poștale adezive.

prefiltrare *sf* [At: DEX / Pl: ~*rări* / E: *pre-* + ***filtrare***] Trecere a apei prin prefiltru înaintea filtrării propriu-zise.

prefiltru *sn* [At: LTR[2] / Pl: ~*re* / E: fr ***préfiltre***] Filtru cu strat filtrant de nisip cu granule mai mari așezat înaintea filtrului principal al instalației de tratare a apei, pentru a reduce încărcarea acestuia.

prefipt, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 434 / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prefige***] (Înv) Prestabilit.

prefira [At: PANN, P. V. II, 13/8 / V: (înv) ***presf~, prisf~*** / Pzi: *prefir* / E: *pre-* + ***fir***] **1** *vt* (Înv) A lăsa să treacă printre degete. **2** *vt* (Înv) A lua în mână unul câte unul. **3** *vt* (Înv) A cerceta, a examina rând pe rând cu atenție. **4** *vt* (Olt) A alege, a selecționa trecând prin mână. **5-6** *vtr* (Înv) A (se) deplasa. **7-8** *vtr* (Înv) A (se) așeza rând pe rând, unul după altul Si: *a (se) desfășura*. **9-10** *vtr* (Reg) A (se) așeza în diferite direcții, locuri etc. Si: *a (se) împrăștia, a (se) răsfira, a (se) răspândi*. **11-12** *vtr* (Înv) (A face să se deruleze ori) a se derula prin fața ochilor, prin minte etc. **13-14** *vr* (Înv) (A-și face loc sau) a se mișca încetul cu încetul. **15** *vr* (Înv; pex) A se furișa. **16** *vt* (Reg) A pritoci vinul.

prefirare *sf* [At: TOMICI, C. A. 72 / 20 / Pl: *~rări* / E: ***prefira***] **1** (Înv) Trecere printre degete. **2** (Înv) Trecere prin mână unul câte unul a unor obiecte. **3** (Înv) Examinare rând pe rând cu atenție. **4** (Olt) Selecționare trecând prin mână. **5** (Înv) Deplasare. **6** (Înv) Așezare în rând, unul după altul. **7** (Reg) Împrăștiere în diferite direcții, locuri etc. **8** (Înv) Derulare prin fața ochilor sau prin memorie. **9** Mișcare încetul cu încetul, făcându-și loc. **10** (Înv; pex) Furișare. **11** (Îvr) Plimbare a oamenilor pentru a se recrea, pentru a lua aer.

prefirat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, ap. DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prefira***] **1** (Înv) Răsfirat. **2** (Reg; pex) Întins.

prefix *sn* [At: DDRF / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***préfixe***] **1** Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau temei unui cuvânt pentru a forma un derivat. **2** Indicativ folosit în telefonia automată pentru localizarea apelului înaintea formării numărului postului solicitat.

prefixa *vt* [At: BUC. FIL. III, 186 / Pzi: *~xez* / E: fr ***préfixer***] A atașa un prefix (**1**) unui cuvânt pentru a forma un derivat.

prefixal, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 210 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prefix*** + *-al*] **1** (D. cuvinte derivate) Format cu ajutorul unui prefix (**1**) Si: *prefixat*. **2** Care conține un prefix (**1**). **3** (D. elemente derivative) Cu caracter de prefix (**1**).

prefixare *sf* [At: SCL 1954, 295 / Pl: *~xări* / E: ***prefixa***] Formare a unui cuvânt cu ajutorul unui prefix (**1**) Si: *prefixație*.

prefixat, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 203 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prefixa***] (D. cuvinte derivate) Care este format cu ajutorul unui prefix (**1**).

prefixație *sf* [At: SCL 1953, 137 / Pl: *~ii* / E: fr ***préfixation***] Prefixare.

prefixă *sf* vz ***prefix***

prefixoid *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 215 / Pl: *~e* / E: it ***prefissoide***] Element de compunere sau cuvânt cu ajutorul căruia se formează, în compunerea savantă, mai ales termeni științifici și tehnici Si: *pseudoprefix*.

prefixoidal, ~ă *a* [At: DLR / P: *~xo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prefixoid*** + *-al*] **1** Care se referă la un prefixoid. **2** Al prefixoidului. **3** Care este format cu ajutorul unui prefixoid. **4** (D. elemente derivative) Cu caracter de prefixoid.

preflorație *sf* [At: GRECESCU, FL. 11 / Pl: *~ii* / E: fr ***préfloraison***] Mod de așezare a sepalelor și a petalelor într-un mugur floral Si: (rar) *preflorire*.

preflorire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + (în)***florire*** cdp fr ***préfloraison***] (Bot; rar) Preflorație.

prefoliație *sf* [At: LTR[2] / P: *~li-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***préfoliation***] Mod de așezare a frunzelor într-un mugur.

prefont *sn* vz ***profont***

preforjare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~jări* / E: *pre-* + ***forjare***] Operație de forjare preliminară, aplicată unei piese înainte de a i se da forma definitivă.

preformare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~mări* / E: *pre-* + ***formare***] Operație prin care pâslele sub formă de con sunt trase pe calapod pentru a obține un format apropriat de aspectul pălăriilor bărbătești cu calotă și cu bor.

preformație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108 / Pl: *~ii* / E: fr ***préformation***] **1** Formație care precedă o altă formație. **2** Conformație moștenită. **3** Predispoziție.

preformism *sns* [At: DN[2] / E: ger ***Präformismus***] Concepție biologică, care a predominat până în sec. XVIII, după care organismul adult este complet constituit în germen, în miniatură, dezvoltarea ontogenetică constând doar în creșteri de volum.

preformui *vt* [At: DOSOFTEI, MOL. 93 / Pzi: nct / E: ***pre*** + ***formui***] (Îvr) **1** A schimba. **2** A împodobi.

prefrământa *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~fâm~*** / Pzi: *prefrământ* / E: *pre-* + ***frământa***] **1** (Olt; c. i. aluatul necrescut) A frământa a doua oară, înainte de coacere. **2** (Reg; în forma *prefământa*) A plămădi.

prefrământare *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~tări* / E: ***prefrământa***] (Olt) A doua frământare a aluatului necrescut, înainte de coacere.

prefrământat, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prefrământa***] (Olt; d. aluatul necrescut) Frământat a doua oară, înainte de coacere.

prefrige *vt* [At: SFC, I, 10 / V: ***praf~, preof~*** / Pzi: *prefrig* / E: *pre-* + ***frige***] **1** (Ban) A distila țuica de două sau mai multe ori Si: (îrg) *a prentoarce*. **2** (Reg; fig) A păcăli.

prefript, ~ă *a* [At: BĂNUȚ, T. P. 24 / V: ***prâf~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prefrige***] **1** (Ban; Trs; d. țuică) Care a fost distilat de două sau de mai multe ori. **2** (Reg; fig) Păcălit.

prefulgeros, ~oasă *a* [At: BARONZI, L. 99 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prea*** + ***fulger*** + *-os*] (Îvr) Foarte strălucitor.

prefund *sn* vz ***profond***

prefus *sm* [At: LB / Pl: *~uși* / E: mg ***prâfusz, profosz***] (Înv) Comandant militar în jandarmerie, în Imperiul austro-ungar.

prefuste *sf* vz ***prefuște***

prefușor *sms* [At: BORZA, D. 171 / E: ns cf *pufușor*] (Bot; reg) Papanaș (**2**).

prefuște *sf* [At: DAMÉ, T. 148 / V: ***~uste*** / Pl: *~ti* / E: *pre-* + ***fuște***] **1** Scândură fixată în capul parilor care despart scocul morii de sterp. **2** (Reg; lpl) Andrele ale morii. **3** (Lpl; înf *prefuste*) Pari pe care se sprijină împletitura pereților coșului la leasa de pescuit.

pregânjală *sf* vz ***pregânjală***

pregâța *v* vz ***pregăti***

pregăti [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 255 / V: (reg; cscj) ***~ța*** / Pzi: *~tesc* / E: *pre-* + ***găti*** cf lat *praeparare*] **1** *vt* A face preparative, a crea sau a aranja din timp condițiile în vederea unui scop, unei acțiuni, a face să fie gata, să se producă Si: *a prepara* (**4**), (înv) *a orândui*. **2** *vt* (Îe) **A ~ terenul** A crea condiții prielnice pentru ceva. **3** *vt* (Îae) A încerca să vadă, să tatoneze dacă o acțiune pe care vrea s-o inițieze are sorți de izbândă. **4** *vr* (Urmat de un verb la conjunctiv sau la infinitiv) A fi pe punctul de a face ceva. **5** *vr* A fi gata de ceva. **6-7** *vtr* (A determina cuiva sau) a-și crea o stare sufletească necesară pentru a putea accepta, suporta etc. o anumită situație neplăcută. **8** *vt* A transmite în mod sistematic (și în cadru organizat) cunoștințele necesare în scopul de a cultiva, de a face apt pentru desfășurarea unei activități etc. Si: *a instrui*. **9** *vt* (Spc) A medita. **10** *vt* (C. i. mâncăruri, băuturi etc.) A face, a prelucra prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării Si: *a prepara* (**1**), (îrg) *a preface* (**7**). **11-12** *vtr* A studia temeinic.

pregătire *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 17 / Pl: *~ri* / E: ***pregăti***] **1** Creare a condițiilor necesare pentru atingerea unui scop, pentru o acțiune ulterioară etc. Si: *pregătit*[1] (**1**), (asr) *preparație* (**1**). **2** (Îs) *~ de artilerie* Trageri de artilerie care precedă declanșarea atacului propriilor trupe. **3** (Spc) Ansamblu de operații sau fază de lucru premergătoare unui proces de exploatare, de fabricație etc. Si: *pregătit*[1] (**2**). **4** Determinare, creare a unei stări sufletești necesare pentru ca cineva să poată accepta, suporta etc. o anumită situație neplăcută Si: *pregătit*[1] (**3**). **5-6** (Transmitere ori) însușire sistematică și în cadru organizat de cunoștințe în scopul de a (se) instrui, de a putea desfășura o activitate Si: *pregătit*[1] (**4-5**). **7** (Spc) Meditație. **8** (Pex) Ansamblu sau nivel de cunoștințe pe care le posedă cineva, și care îi sunt necesare în desfășurarea unei activități. **9** Prelucrare a unui aliment, a unei băuturi etc. prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării Si: *pregatit*[1] (**6**).

pregătit*[1]** *sn* [At: DLR / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pregăti] **1-6** Pregătire (**1, 3-6, 9**).

pregătit*[2], *~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II. 461/121 / V: (înv) ***preag~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pregăti***] **1** Aranjat, creat din timp în vederea unui scop, a unei acțiuni. **2** (D. oameni) Care are pregătirea, cunoștințele necesare pentru a desfășura o anumită activitate. **3** (D. oameni) Care are o cultură temeinică, multe cunoștințe într-un anumit domeniu Si: *cult, format, instruit*. **4** (D. alimente, băuturi etc.) Prelucrat prin fierbere, prăjire, fermentare, amestecare etc., în vederea consumării.

pregătitor, ~oare [At: ASACHI, E. I, 107/7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pregăti*** + *-tor*] **1** *a* Care servește pentru pregătire Si: *preparator* (**2**). (Îvr) *pregătitiv*. **2** *a* (Rar) Preliminar. **3** *a* Care instruiește pentru a forma cadre calificate. **4** *smf* (Rar) Meditator. **5** *a* (Rar) Care pregătește o mâncare, o băutură etc. **6** *a* Preparator (**1**).

pregătitiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 94 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pregătit*** + *-iv*] (Îvr) Pregătitor (**1**).

pregânjală *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 172 / V: ***~gân~, prechin~, premânzală*** / Pl: *~le* / E: ns cf *precânjă, tânjală*] (Reg) Tânjală.

preged *s* vz ***preget***

pregeneric *sn* [At: CINEMA, 1968, nr. 5, V. / Pl: *~ice* / E: *pre-* + ***generic***] Parte a unui film cinematografic premergătoare genericului.

preget *sns* [At: VARLAAM, C. 53 / V: (înv) ***~ged*** / E: ***pregeta***] (Pop) **1** Lipsă de activitate. **2** Întrerupere a unei activități. **3** Răgaz. **4** Tihnă. **5-6** (Îljv) **Fără (de) ~** (Care are loc) fără întrerupere Si: *neîntrerupt, neobosit*. **7-8** (Îal) (Care are loc) neîntârziat, imediat, repede, prompt. **9-10** (Înv; pex; îal) (Care se petrece) prin surprindere. **11** (Asr) Ezitare. **12** (Asr) Întârziere. **13** (Înv) Cruțare.

pregeta [At: COD. VOR. 168/6 / V: (înv) ***~gita, prejeta*** / Pzi: *preget*, (înv) *~tez* / E: pbl ml *prigitare*] **1** *vi* (Înv) A sta pe gânduri înainte de a face, de a începe ceva Si: *a se codi, a ezita, a șovăi*. **2** *vi* (Înv; pex) A întârzia, a amâna, a zăbovi în întreprinderea unei acțiuni. **3** *vi* (Îvp) A sta inactiv. **4** *vt* (Nob) A opri, a împiedica de la o acțiune. **5** *vt* (Înv) A menaja.

pregetare *sf* [At: VARLAAM – IOASAF, 69[v]/10 / Pl: *~tări* / E: ***pregeta***] (Înv) **1** Ezitare. **2** (Pex) Întârziere a unei acțiuni Si: *amânare*, (reg) *pregetătură* (**2**). **3** (Îlav) **Fără ~** Neîntârziat.

pregetător, ~oare *a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pregeta*** + *-ător*] (Înv) **1** Care pregetă (**1**). **2** Care se ferește de ceva. **3** Care evită ceva.

pregetătură *sf* [At: ȘEZ. VIII, 48 / Pl: *~ri* / E: ***pregeta*** + *-ătură*] (Reg) **1-2** Pregetare (**1-2**).

pregetoare *sf* vz ***prigitoare***

pregetos, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pregeta*** + *-os*] (Mun; d. oameni) Șovăitor.

preghieră *sf* [At: FILIMON, ap. CONTRIBUȚII, III, 157 / Pl: *~re* / E: it ***preghiera***] (Itm; îvr) Rugăminte.

preghită *sf* [At: ECONOMIA, 24/16 / V: (înv) ***pregită*** / Pl: *~ți* / E: nct] **1** (Îrg) Stinghie. **2** (Îrg) Scândură îngustă. **3** (Reg; spc) Policioară la jug.

pregimuire *sf* vz ***prejmuire***

pregita *v* vz ***pregeta***

pregită *sf* vz ***preghita***

pregiudeț *sn* vz ***prejudet***

pregiudițios, ~oasă *a* vz ***prejudicios***

pregiur *pp av* vz ***prejur***

pregiuraș *sm* [At: AMIRAS, ap. LET[2], III, 142 / Pl: *~i* / E: ***pregiur*** + *-aș*] (Îvr) Vecin.

pregiutoare *sf* vz ***prigitoare***

preglaciar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préglaciaire***] (Glg) Anterior epocii glaciare cuaternare

pregnant, ~ă [At: CALENDAR (1857), 65/3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prégnant***, ger ***prägnant***] **1** *a* Care se impune, iese în relief prin trăsături specifice, prin evidență, claritate, expresivitate, importanță, semnificație Si: *clar, expresiv, semnificativ, vizibil*. **2** *av* În mod evident. **3** *av* Cu claritate. **4** *av* În mod semnificativ.

pregnanță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: fr ***prégnance***, ger ***Prägnanz***] Calitate de a fi pregnant, de a se impune, de a ieși în relief prin trăsături specifice, prin calitate, expresivitate, importanță, semnificație etc.

pregoare *sf* vz ***prigoare***

pregor *sm* vz ***prigoare***

pregusta *vt* [At: PISCUPESCU, O. 173/6 / Pzi: *pregust* / E: *pre-* + ***gusta***] (Îrg) **1** A gusta o băutură sau o mâncare înainte de consumare. **2** (Îlav) **Nici cât să te ~ști** Foarte puțin.

pregustare *sf* [At: CR (1848), 3[2]/8 / Pl: *~tări* / E: ***pregusta***] **1** (Înv) Gustare. **2** (Înv; spc) Mic dejun. **3** (Îvr) Mostră.

pregustat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pregusta***] (Rar; d. băuturi, mâncăruri) Care a fost gustat înainte de consumare.

prehensibil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *préhensible*] Care poate fi apucat.

prehensil, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préhensile***] (D. părți, organe etc. ale unor animale) Care are capacitatea de a apuca.

prehensiune *sfs* [At: DN[3] / Pl: *~ni* / E: fr ***préhension***] **1** Acțiune a mâinii de a prinde cu ajutorul degetelor. **2** (Pex) Îmbucare a alimentelor.

prehistoric, ~ă *a* vz ***preistoric***

prehotărî *vt* [At: CR (1829), 154[2]/15 / Pzi: *~răsc* / E: *pre-* + ***hotărî***] (Înv) A stabili dinainte.

prei *v* vz ***prii***

preiatin, ~ă *smf* vz ***prieten***

prcică *sf* [At: H IX, 438 / Pl: ? / E: ns cf *priu*] (Reg) Vacă bălțată.

preimbla *v* vz ***plimba***

preimi *v* vz ***primi***

preimire *sf* vz ***primire***

preimperialist, ~ă *a* [At: DL / P: *pre-im-pe-ri-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: *pre-* + ***imperialist***] Anterior imperialismului.

preindustrializare *sf* [At: LTR[2] / P: *pre-in-dus-tri-a~* / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***industrializare***] Prelucrare primară a materiilor prime textile, până în faza în care acestea pot fi supuse operațiilor procesului de filare.

preinfarct *sn* [At: D. MED. / P: *pre-in~* / Pl: *~e* / E: ger ***Präinfarkt***] (Med) Insuficiență coronariană care se manifestă prin aspecte intermediare între anghina pectorală și infarctul miocardic propriu-zis.

preir*[1]** *sn* vz ***proor

***preir*[2]** *s* vz ***prier*[2]**

preistoric, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 421 / P: *pre-is~* / V: (rar) ***prehi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***préhistorique***] **1** Care aparține preistoriei (**1**). **2** Din timpul preistoriei (**1**). **3** Privitor la preistorie (**1**). **4** Specific preistoriei (**1**). **5** (Fig; gmț) Învechit.

preistorie *sf* [At: ȘĂINEANU, D. V. / P: *pre-is~* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***préhistoire***] **1** Perioadă din istoria omenirii de la originea omului până la apariția primelor documente scrise. **2** (Gmț) Perioadă înapoiată, perimată. **3** Parte a istoriei care studiază preistoria (**1**).

preiteșog *sn* vz ***preiteșug***

preiubitor, ~oare *a* vz ***preaiubitor***

preiudiție *sf* vz ***prejudiciu***

preiudițiu *sn* vz ***prejudiciu***

preîmbla *v* vz ***plimba***

preîmblare *sf* vz ***plimbare***

preîmblătoriu, ~oare *smf* vz ***plimbător***

preîmplea *v* vz ***preaîmplea***

preîncălzi *vt* [At: LTR[2] XVII, 222 / P: *pre-în~* / Pzi: *~zesc* / E: *pre-* + ***încălzi***] A încălzi în prealabil un fluid în scopul ameliorării unui proces termic sau de prelucrare.

preîncălzire *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 179 / P: *pre-în~* / Pl: *~ri* / E: ***preîncălzi***] **1** Încălzire în prealabil în scopul ameliorării unui proces termic sau a unui proces de prelucrare. **2** (Îs) *~a tiparului* Încălzire în cuptor a tiparului unei piese protetice dentare, înainte de turnare, în scopul desprinderii machetei și a știfturilor cu care se toarnă ceara, precum și pentru obținerea contracției metalului.

preîncălzitor *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 148 / P: *pre-în~* / Pl: *~oare* / E: ***preîncălzi*** + *-tor*] Aparat sau instalație care servește la preîncălzirea (1) unui agent termic, a unui combustibil, a aerului etc.

preîncoltire *sf* [At: LTR[2] / P: *pre-în~* / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***încoltire***] Procedeu special de declanșare artificială a germinației la anumite semințe și de supraveghere a acesteia până la completa încolțire a semințelor.

preîncoltit, ~ă *a* [At: LTR[2] XIII, 229 / P: *pre-în~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *pre-* + ***încoltit***] (D. semințe) Care a fost supus procedeului de preîncolțire.

preîndemână *ai* [At: URECHE, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 226 / P: *pre-în~* / V: ***prin~*** / E: ***pre*** + ***îndemână***] **1** (Îvr; îs) *Vreme ~* Timp favorabil. **2** (Îas) Vreme potrivită.

preîngriji *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *pre-în~* / Pzi: *~jesc* / E: *pre-* + ***îngriji***] (Îdt) A îngriji de mai înainte.

preîngrijire *sf* [At: ALEXI, W. / P: *pre-în~* / Pl: *~ri* / E: ***preîngriji***] Îngrijire de mai înainte.

preînnoi [At: CARAGEA, L. 11 / 5 / P: *pre-în~* / V: ***prennoi*** / Pzi: *~esc* / E: *pre-* + ***înnoi***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) reînnoi. **3** *vt* A restaura, a renova o clădire, un monument. **4-5** *vtr* A (se) redeștepta. **6-7** *vtr* A (se) împrospăta. **8** *vt* A relua. **9** *vt* A repeta.

preînnoire *sf* [At: N. LEON. MED. 146 / P: *pre-în~* / V: ***prenn~*** / Pl: *~ri* / E: ***preînnoi***] (Înv) **1** Refacere. **2** Restaurare.

preînregistrare *sf* [At: LTR[2] / P: *pre-în~* / Pl: *~rări* / E: *pre-* + ***înregistrare***] Procedeu de filmare cu sunet, la care înregistrarea sunetului se efectuează în prealabil, în cele mai bune condiții de studio.

preînregistrat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***înregistrat***] (D. partea sonoră a unui film) Înregistrat în prealabil în studio.

preînsemna *vt* [At: CR (1848), 26[1]/21 / P: *pre-în~* / V: ***pren~*** / Pzi: *~nez* / E: *pre-* + ***însemna***] (Îvr) **1** A fixa cu anticipație. **2** (Îf *prensemna*) A menționa.

preînștiința *vt* [At: BARIȚIU, D. A. I, 37 / P: *pre-în-ști-in~* / Pzi: *~ez* / E: *pre-* + ***înștiința***] (Înv) A înștiința.

preînștiințativ, ~ă *a* [At: SFC IV, 92 / P: *pre-în-ști-in~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***preînștiința*** + *-iv*] (Înv) Introductiv.

preîntâmpina *vt* [At: GHICA, A. 36 / P: *pre-în~* / Pzi: *preîntâmpin* / E: *pre-* + ***întâmpina***] (C. i. situații neplăcute, primejdii etc.) A lua din timp măsuri de precauție pentru a înlătura ceva neplăcut care ar putea să se întâmple etc. Si: *a preveni*[1].

preîntâmpinare *sf* [At: LM / P: *pre-în~* / Pl: *~nări* / E: ***preîntâmpina***] Prevenire.

preîntâmpinător, ~oare *a* [At: MAN. SĂNĂT. 263/11 / P: *pre-în~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***preîntâmpina*** + *-ător*] (Înv) Preventiv.

preîntru *pp* vz ***printru***

prejbiter *sm* vz ***prezbiter***[1]

prejenire *sf* [At: PSALT. 183 / Pl: *~ri* / E: ***prijeni***] (Înv) Sprijin.

prejenitor *sm* vz ***prijinitor***

prejeta *v* vz ***pregeta***

prejitoare *sf* vz ***prigitoare***

prejitură *sf* vz ***prăjitură***

prejmă *sf* vz ***preajmă***

prejmăt *sn* vz ***prejmet***

prejmet *sn* [At: AR (1829), 59[2]/35 / V: ***~măt***, (reg), ***prijmut*** / A și: *prejmet* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***preajmă*** + *-et*] **1** (Înv; udp „în") Împrejurime. **2** (Îlpp) **În ~ tul (cuiva)** În onoarea cuiva.

prejmui *vt* [At: BARCIANU, V. / Pzi: *~esc* / E: ***preajmă*** + *-ui*] (Reg) A împrejmui.

prejmuire *sf* [At: CR (1832), 119[1]/23 / V: ***pregim~*** / Pl: *~ri* / E: ***prejmui***] (Înv) **1** Împrejurime. **2** Loc împrejmuit. **3** (Reg; pex) Gard făcut în jurul stogului Si: *împrejmuire, îngrăditură*.

prejos *av* [At: BOLINTINEANU, O. 202 / E: ***pre*** + ***jos***] (Îlav) **Mai ~** În situație de inferioritate, de subordonare față de cineva sau de ceva.

prejudeca *vt* [At: CALENDARIU (1814), 88/4 / Pzi: *prejudec* / E: *pre-* + ***judeca***] (Înv) **1** A gândi, a aprecia cu anticipație. **2** (Îvr) A prevedea. **3** (C. i. probleme, fenomene etc.) A face o apreciere înainte de a fi făcut o examinare temeinică. **4** A avea idei preconcepute asupra a ceva. **5** (Pcf) A prejudicia.

prejudecare *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 169/13 / Pl: *~cări* / E: ***prejudeca***] (Înv) **1** Apreciere anticipată. **2** Prejudecată.

prejudecată *sf* [At: MAIOR, IST. 1948 / V: (înv) ***preaj~*** / Pl: *~căți* / E: *pre-* + ***judecată*** cdp fr ***préjugé***] Părere, idee preconcepută și adesea eronată pe care și-o face cineva asupra unui lucru sau a unei probleme, adoptată, de obicei, fără cunoașterea directă sau temeinică a obiectului ori a problemei respective Si: (rar) *preconcepție*, (liv) *prevenție*, (înv) *prejudecare, prejudeț, prejudiciu*.

prejudecios, ~oasă *a* vz ***prejudicios***

prejudeciu *sn* vz ***prejudiciu***

prejudeț *sn* [At: AR (1829), 28[1]/18 / V: ***pregiu~*** / Pl: *~e* / E: *pre-* + ***județ*** cdp lat ***praeiudicium***] (Înv) Prejudecată.

prejudicia *vt* [At: BARCIANU / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~iția*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***préjudicier***] A cauza cuiva un prejudiciu Si: *a dăuna, a leza, a păgubi, a vătăma*.

prejudiciabil, ~ă *a* [At: MO (1860), 65/9 / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~iți~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préjudiciable***] Care poate aduce prejudicii Si: *păgubitor, vătămător*.

prejudicial, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préjudiciel***] **1** (Rar) Care precedă o judecată. **2** (Pgn) Preliminar. **3** (D. o cauză, o pricină) Care trebuie judecat în primul rând.

prejudiciat, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prejudicia***] Care a suferit un prejudiciu Si: *păgubit, vătămat*.

prejudicios, ~oasă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 291/13 / P: *~ci-os* / V: ***~deci~, pregiudițios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prejudiciu*** + *-os* cf fr *préjudiciaux*] (Înv) Păgubitor.

prejudiciu *sn* [At: (a. 1807) BV II, 495 / V: (înv) ***preiudiție*** *sf*, ***~dițiu***, ***preiudițiu, ~deciu*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praeiudicium***, fr ***préjudice***] **1** (Înv) Prejudecată. **2** Pagubă. **3** (Pex) Știrbire a onoarei, a prestigiului, a reputației cuiva.

prejudiția *v* vz ***prejudicia***

prejudițiabil, ~ă *a* vz ***prejudiciabil***

prejudițiu *sn* vz ***prejudiciu***

prejunghia *vt* [At: MARIAN, NA. 371 / P: *~ghi-a* / Pzi: *prejunghii* / E: *pre-* + ***junghia***] (Pop; îcr *junghia*) A înjunghia.

prijur [At: (cca 1550), CUV. D. BĂTR. II, 455/29 / V: (înv) ***prigiur*** / E: ***pre*** + ***jur***] (Înv) **1** *pp* Împrejurul. **2** *s* (Îc) **~gură** Răscroială de la gâtul hainei. **3** *s* (Îc) **~piept** Parte a hainei care înfășoară pieptul. **4** *av* Împrejur. **5** *av* Aproximativ.

prejura *vi* [At: FOLC. TRANSIL. I, 304 / Pzi: *prejor* / E: ***pre*** + ***jura***] (Pop; îcr *jura*) A jura pe ceva.

prelagă *sf* vz ***pelagră***

prelarg *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pre*** + ***larg***] (Rar) **1** Întindere vastă. **2** (Îlpp) **În ~ul** În largul. **3** (Îal) Pe întinsul. **4** (Îal) În cuprinsul.

prelat *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 52/11 / Pl: *~ați* / E: lat ***praelatus***, ger ***Prelat***, fr ***prélat***] **1** Înalt demnitar bisericesc. **2** Episcop.

prelată *sf* [At: STANCU, R. A. V, 96 / Pl: *~te* / E: fr ***prélart***] Foaie de pânză groasă deasă și impermeabilizată, cu care se acoperă platformele unui camion, un autovehicul care staționează mai mult, diverse obiecte și materiale care trebuie apărate de umezeală etc. Si: (reg) *poiv*[2], Vz *polog*[2].

prelatin, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 340 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***latin***] Care este anterior epocii latine.

prelatură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: fr ***prélature***] **1** Titlu de prelat. **2** Rang de prelat. **3** Demnitate de prelat.

prelație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***prélation***] (Înv; în unele țări) Drept de preferință acordat fiului pentru a ocupa slujba tatălui.

prelaz *sn* vz ***pârleaz***

prelăsti *v* vz ***prilesti***

preleagă *sf* vz ***pelagră***

prelecție *sf* [At: ȚICHINDEAL, D. N. 5/21 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***praelectio, -onis***] (Înv) Prelegere.

prelecțiune *sf* vz ***prelecție***

prelege *vi* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *prelеg* / E: lat ***praelegere***] (Îdt) A ține o prelegere.

prelegere *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 612 / Pl: ***~ri*** / E: cf lat *praelegere*] **1** Curs în învățământul superior. **2** Conferință publică, aparținând unui ciclu Si: (înv) *prelecție*.

prelegomenă *sf* vz ***prolegomenă***

prelej *sn* vz ***prilej***

preleji *v* vz ***prileji***

prelesti *v* vz ***prilesti***

prelestit, ~ă *a* vz ***prilestit***

prelева *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 183 / Pzi: *prelev, ~vez* / E: fr ***prélever***] (Liv) A extrage, a detașa, a lua cu anticipație o parte dintr-un tot, dintr-un ansamblu.

prelevare *sf* [At: OȚETEA, T. V. 325 / Pl: *~vări* / E: ***preleva***] **1** Extragere dintr-o cantitate totală, dintr-un ansamblu Si: (rar) *prelevație*. **2** (Îs) ***~a aburului*** Luare a unei cantități de abur, care a fost destins numai parțial, dintr-o mașină cu abur în scopul utilizării lui într-o instalație industrială sau pentru încălzit.

prelevație *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prélevation***, it ***prelevazione***] (Rar) **1** Prelucrare. **2** Prelevare (**1**).

prelevațiune *sf* vz ***prelevație***

prelimina *vt* [At: SBIREA, F. S. 395 / Pzi: *~nez* / E: drr ***preliminar***] (Rar) A calcula cu anticipație.

preliminar, ~ă [At: AR (1829), 76[2]/16 / V: ***~iu, ~ie*** / Pl: (**1-3**) *~ii* și (rar) *~nări, ~e*, (**4-6**) *~i, ~e* / E: fr ***préliminaire***] **1** *sn* (Lpl) Acțiune premergătoare Si: *preparative*. **2** *sn* (Spc) Parte introductivă generală a unui tratat internațional, a unei convenții etc. Si: *preambul*. **3** *sn* (Pgn) Introducere. **4** *a* Care precedă o acțiune, un fapt Si: (rar) *pregătitor, prejudicial*, (înv) *precuvântător*. **5** *a* Care servește ca introducere la ceva Si: (rar) *pregătitor, prejudicial*, (înv) *precuvântător*. **6** *a* Prealabil. **7** *av* În mod preliminar Si: (îvr) *preliminariamente*. **8** *snp* (Îf *preliminarii*) Etapă competițională în care sunt selecționați participanții pentru faza finală a unei întreceri sportive.

preliminare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~nări* / E: ***prelimina***] **1** (Rar) Calcul făcut cu anticipație. **2** (Spc) Includere treptată în cheltuielile curente, a unor sume care reprezintă cheltuieli viitoare, spre a evita creșterea excesivă a cheltuielilor din perioadele următoare.

preliminariamente *av* [At: SFC II, 197 / P: *~ri-a~* / E: fr ***préliminairement***] (Îvr) În mod preliminar.

preliminariu, ~ie *a* vz ***preliminar***

preliminat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 282 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prelimina***] (Rar) Calculat cu anticipație.

prelinge[1] *vt* [At: LB / Pzi: *prelіng* / E: *pre-* + ***linge***] (Reg; în corelație cu *linge*) A linge îndelung.

prelinge[2] [At: POLIZU / V: ***pril~*** / Pzi: *prelіng* / E: ***pre*** + ***linge***] **1** *vr* (Reg) A-și trece cu limba peste buze ca o manifestare a unei pofte mari de mâncare. **2** *vr* (D. lichide) A se scurge foarte încet, picătură cu picătură, de-a lungul unui vas, a unui obiect etc. Si: (îrg) *a piști*. **3** *vt* (C. i. lichide) A lăsa să curgă încet. **4** *vr* (D. vase) A avea un mic spațiu prin care lichidul se scurge. **5** *vr* (Fig; nob) A se perpetua în timp, străbătând spațiile. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) deplasa încet, de-a lungul a ceva. **8** *vt* (Fig) A parcurge de-a lungul. **9** *vr* (Fig; fam) A se furișa.

prelingere *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***prelinge[2]***] **1** Scurgere. **2** (Ccr) Dâră lăsată de un lichid care se prelinge[2] (**2**) Si: (rar) *prelinsătură*.

prelins[1], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 244 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***prelinge[1]***] **1** (Reg; de obicei în corelație cu *lins*; d. păr sau pene) Neted, lucios și lipit de corp. **2** (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Cu părul sau cu penele netede, lucioase și lipite de corp. **3** (Pex) Cu pielea netedă, întinsă.

prelins[2], ~ă [At: PSALT. HUR. 48[v]/5 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***prelinge[2]***] **1** *a* (D. lichide) Care s-a scurs foarte încet, picătură cu picătură. **2** *a* (D. vase) Pe care se prelinge[2] (**2**) un lichid. **3** *a* (Fig; d. mers, deplasare etc.) Furișat. **4** *av* (Fig) Pe furiș.

prelinsătură *sf* [At: CONTEMP. 1961, nr. 785, 1/3 / Pl: *~ri* / E: ***prelins[2]*** + *-ătură*] (Rar) Prelingere.

prelintă *a* [At: LEXIC REG. 50 / Pl: *~te* / E: ns cf *alintă*] (Reg; d. femei) Prefăcută.

prelipcă *sf* [At: SADOVEANU, O. I, 290 / V: ***pirl~, pril~*** / Pl: *~pci* / E: ***pre*** + ***lipcă***] (Reg) Încăpere alipită unei case țărănești, care servește de obicei ca adăpost pentru animale, ca magazie, ca șopron.

prelipi *vt* [At: HERODOT (1645), 135 / Pzi: *~pesc* / E: ***pre*** + ***lipi***] (Îvr) A lipi.

prelisti *v* vz ***prilesti***

preliubodeai *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 63[r]/29 / Pl: *~* / E: slv ***прѣлюводѣи***] (Slî; rar) Bărbat adulter.

preloacă *sf* vz ***prelucă***

prelogic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prélogique***] Anterior logicii.

prelua[1] *vt* [At: HERODOT (1645), 491 / P: *~lu-a* / Pzi: *preiau* / E: *pre-* + ***lua***] (Îvr) A dobândi.

prelua[2] *vt* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~lu-a* / Pzi: *preiau* / E: ***pre*** + ***lua***] **1** A lua (sau a primi) de la altul. **2** A lua în primire. **3** A lua asupra sa.

preluare *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~lu-a* / Pl: *~uări* / E: ***prelua[2]***] **1** Primire. **2** (Jur) Intrare sau luare în posesie.

prelucă *sf* [At: (a. 1755) ȘTEFANELLI, D. C. 57 / V: ***prăluca, ~loacă, ~uncă, preocă, preucă, prilucă, prizlucă*** / Pl: *~uci*, (rar) *~uce* / E: srb ***preluka***, ucr ***прилука***] **1** (Reg) Poiană mică, înconjurată de munți sau de dealuri, pe valea unei ape etc. **2** (Reg; pgn) Poiană. **3** (Reg) Loc cultivat înconjurat de o pădure sau de un teren sterp. **4** (Trs) Loc nesemănat rămas într-un ogor semănat. **5** (Îrg; îf *preloacă*) Teren despădurit, pregătit pentru a deveni ogor. **6** (Reg) Izlaz. **7** (Reg) Luncă. **8** (Reg) Crâng. **9** (Reg) Vale îngustă. **10** (Reg) Spărtură în gheață, în gard etc. **11** (Reg) Scobitură prin care se scurge apa. **12** (Reg; îf *prilucă*) Crestătură făcută în piciorul de sus al prispei. **13** (Trs) Staul pentru oi.

preluci *vr* [At: PISCUPESCU, O. 37/2 / Pzi: *~ucesc* / E: ***pre*** + ***luci***] (Îvr) A străluci.

prelucire *sf* [At: BARONZI, L. 98 / Pl: *~ri* / E: ***preluci***] (Îvr) Strălucire.

prelucra *vt* [At: DONICI, F. II, 40/12 / Pzi: *~rez* / E: *pre-* + ***lucra***] **1** A modifica forma, dimensiunile, constituția sau aspectul unui material pentru a obține produse finite, materii prime etc. **2** (Spc) A trece din stare brută în stare finită. **3** (C. i. opere științifice, artistice etc.) A modifica. **4** (Spc) A adapta o operă literară, științifică etc. unor scopuri determinate. **5** A expune analizând conținutul unor documente, al unei rezoluții, al unui articol din presă în fața unei adunări. **6** A căuta să convingă pe cineva să facă ceva sau să recunoască ceva. **7** (C. i. oameni) A arăta greșelile pentru a îndrepta.

prelucrabil, ~ă *a* [At: SFC I, 99 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prelucra*** + *-bil*] (D. materiale) **1** Care se poate prelucra (**1**). **2** Care poate fi supus operației de prelucrare.

prelucrabilitate *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tăți* / E: ***prelucrabil*** + *-itate*] (Rar) **1** Însușire a unui material de a fi prelucrabil (**1**). **2** Proprietate a unui metal de a putea fi prelucrat în produse semifabricate sau finite.

prelucrare *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 5 / Pl: *~rări* / E: ***prelucra***] **1** Modificare a formei, dimensiunilor, constituției, aspectului etc. unui material, a unei substanțe etc. **2** Modificare în scop determinat a unei opere științifice, artistice, a unui material științific, artistic etc. **3** (Ccr) Operă științifică, literară sau artistică realizată pe baza unui izvor cunoscut. **4** Expunere a conținutului unui document, al unei rezoluții, al unui articol etc. în fața unei adunări. **5** Lămurire a cuiva. **6** Arătare a greșelilor cuiva în scopul îndreptării acelei persoane.

prelucrat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prelucra***] Care a fost modificat și finisat, sau adaptat în urma operației de prelucrare.

prelucrativ, ~ă *a* [At: SFC IV, 102 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prelucrat*** + *-iv*] (Nob) Care poate fi prelucrat.

prelucrător, ~oare [At: LEG. EC. PL. 78 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prelucra*** + *-ător*] **1** *a* Care prelucrează (**1**). **2** *a* Care se referă la prelucrare (**1**). **3** *a* Al cărui obiectiv este prelucrarea materialelor. **4** *smf* Persoană care prelucrează o operă literară, științifică etc.

prelucuța *sf* [At: (a. 1755) ȘTEFANELLI, D. C. 57 / Pl: *~țe* / E: ***prelucă*** + *-uță*] **1-10** (Îrg; șhp) Prelucă (**1-5**) (de dimensiuni reduse).

prelud *sn* vz ***preludiu***

preluda [At: HELIADE, O. I, 267 / V: (rar) *~dia*, (înv) *~lude* / Pzi: *~dez*, (înv) *prelud* / E: *fr* ***préluder***] (Liv) **1** *vt* A-și încerca vocea sau instrumentul înainte de a executa o bucată muzicală. **2** (Pex) A începe să cânte. **3** *vi* A efectua o acțiune preliminară.

preludare *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 239 / Pl: *~dări* / E: ***preluda***] (Liv) **1** Executare a unei operații preliminare. **2-3** (Pex) (Operă de) debut.

prelude *v* vz ***preluda***

preludia *v* vz ***preluda***

preludie *sf* vz ***preludiu***

preludiu *sn* [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~lud, ~die* *sf* / Pl: *~ii* / E: *fr* ***prélude***, *it* ***preludio***, *ger* ***Präludium***] **1** Exercițiu muzical pregătitor. **2** (Pex) Improvizație muzicală preliminară. **3** Parte introductivă a unei compoziții muzicale mai ample. **4** (Spc) Primă piesă muzicală dintr-o suită instrumentală. **5** (Spc) Piesă muzicală care precedă o fugă sau un coral. **6** (Pex) Compoziție muzicală instrumentală independentă scrisă în formă liberă. **7** (Înv) Prefață. **8** (Fig) Ceea ce anunță, precedă sau pregătește o acțiune, un fenomen, un eveniment etc. **9** (Spc) Gesturi care preced actul sexual.

prelunca *sf* vz ***prelucă***

prelung, ~ă *a* [At: C. CANTACUZINO, ap. CM I, 34 / Pl: *~ngi, ~nge* / E: lat ***perlongus***] **1** *a* Care durează mult Si: *îndelungat, lung, prelungit* (**2**). **2** *av* Îndelung. **3** *a* Care are o formă aproximativ lungă Si: *alungit, lungaret, lunguiet, prelungit* (**3**). **4** *a* Care se prelungește în spațiu Si: *prelungit* (**4**). **5-6** *s* (Reg; îljv) **În ~** (Care este) în pantă domoală, lină. **7-8** *a* (Îal) (Care este) puțin abrupt. **9-10** *a* (În mod) progresiv, pe măsură ce înaintează spre capăt.

prelunga *v* vz ***prelungi***

prelungat, ~ă *a* vz ***prelungit***

prelungi [At: (a. 1703) FN 140 / V: (înv) ***preal~***, ***prol~***, (cscj) ***~ga*** / Pzi: *~ngesc* / E: ***prelung***] **1-2** *vtr* (A face să dureze sau) a dura mai mult timp Si: *a se lungi*. **3** *vt* (Înv) A amâna îndeplinirea unei obligații sau realizarea unui lucru propus. **4** *vt* A face să aștepte. **5** (Spc) A amâna un termen, o scadență etc. **6** *vt* A îndeplini formele legale pentru a fi în continuare valabil. **7** *vt* A dispune să se prelungească valabilitatea. **8** *vr* (Înv; d. noțiuni de timp) A trece. **9-10** *vtr* A (se) întinde mai departe, în spațiu Si: *a (se) lungi*.

prelungioasă *sf* vz ***prelungoasă***

prelungire *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 431 / V: ***preal~*** / Pl: *~ri* / E: ***prelungi***] **1** Durată mai mare în timp. **2** Amânare. **3** Timp acordat cuiva peste un anumit termen inițial stabilit. **4** (Înv; îlav) **Fără (de) ~** Numaidecât. **5** Lungire. **6** (Ccr) Parte a unui obiect care constituie o extindere în spațiu, o continuare a lui. **7** (Îlpp) **În ~a** Lângă.

prelungit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. II, 231/15 / V: (îrg) ***~gat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prelungi***] **1** Care se prelungește în timp. **2-4** Prelung (**1, 3-4**). **5** (D. obiecte) La care s-a adăugat ceva care-l face mai lung.

prelungitor, ~oare [At: (a. 1813) BUL. COM. IST. IV, 93 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prelungi*** + *-tor*] **1-2** *a* (Înv) Care (face să dureze sau) durează mai mult timp. **3** *a* Care se produce încet. **4** *a* Care întârzie. **5** *a* Care se amână. **6-7** *sn* (Obiect sau) fragment dintr-un obiect care servește la prelungirea altor obiecte. **8** *sn* (Spc) Obiect în formă de tub care se fixează la capătul neascuțit al creionului pentru a face creionul mai lung.

prelungoasă *sf* [At: GRECESCU, FL. 467 / V: ***~ngioa~***, ***pel~*** / Pl: *~se* / E: ***prelung*** + *-oasă*] (Bot; Trs) Silnică (*Glehoma hederaceum*).

preluxație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***préluxation***] (Atm) Stare a unei articulații, caracterizată prin malformații congenitale osoase, care predispune la luxație.

prem *sn* vz ***prim[1]***

premagnetizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***magnetizare***] (Teh) Magnetizare suplimentară constantă a unor circuite magnetice destinate să funcționeze în curent alternativ.

premar[1] *sm* vz ***primar[2]***

premar[2], ~ă *a* vz ***primar[1]***

premare[1] *a* vz ***primar[1]***

premare[2] *sm* vz ***primar[2]***

premarxist, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2803 / Pl: *~iști, ~e* / E: *pre-* + ***marxist***] Care precedă marxismul.

prematur, ~ă [At: FILIMON, O. I, 114 / A și: *~matur* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***praematurus***] **1-4** *a, av* (Care se întâmplă sau apare) înainte de vreme ori) prea devreme Si: *pretimpuriu*, (înv) *prematural* (**1-4**), *prematurat* (**1-4**). **5-6** *sm, a* (Spc) (Copil) născut înainte de termen. **7** *a* (Spc; d. pui) Ieșit sau scos din ou mai devreme decât este normal. **8-9** *sm, a* (Copil) născut viu cu o greutate sub 2500 g, indiferent de durata sarcinii. **10** *a* (Rar) Precoce (**4**).

prematural, ~a *a, av* [At: CALENDAR (1862), 63/16 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prematur*** + *-al*] (Înv) **1-4** Prematur (**1-4**).

prematurare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***prematur***] Operație în procesul de fabricare a fibrelor din vâscoză.

prematurat, ~ă *a, av* [At: CR (1839), 250[2]/14 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***prématuré***] (Înv) **1-4** Prematur (**1-4**).

prematuritate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: ***prématurité***] **1** (Înv) Calitate de a fi prematur (**1**). **2** Naștere prematură.

premănda *sf* vz ***premânda***

premărie *sf* vz ***primărie***

premătar *sm* [At: DR. I, 302 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om lipsit de valoare.

premânda *v* vz ***premândi***

premânda *sf* [At: LB / V: ***~măn~***, ***~mund*** *sn*, ***prâm~***, ***prim~*** / A și: *premân* / Pl: *~de* / E: mg ***prémonda, prëmonda***] **1** (Înv; Trs) Retribuție în alimente dată lucrătorilor agricoli. **2** (Reg) Rație săptămânală de alimente pe care o primește un lucrător forestier. **3** (Trs) Parte din pomeni și ofrande cuvenită cântăreților bisericești. **4** (Reg) Hrană pe care o ia cineva cu sine când pleacă la drum sau la lucru. **5** (Trs) Hrană ce se gătește pentru o familie într-o zi. **6** (Reg; îf *primândă*) Pâine sau malai. **7** (Reg) Recoltă. **8** (Trs; pad *prebendă*) Venit al unui canonic.

premândeală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***premândi*** + *-eală*] (Îvr) **1** Trimitere. **2** Revărsare.

premândi *v* vz ***pramândi***

premânzală *sf* vz ***pregânjală***

prembla *v* vz ***plimba***

premblare *sf* vz ***plimbare***

prembulete *s* [At: MAT. DIALECT. I, 26 / Pl: nct / E: ns cf *primbură*] (Trs; csnp) Dantelă.

premeci *vt* [At: ALR SN IV, h 1106/353 / Pzi: *~ecesc* / E: *pre-* + ***meci[4]***] (Reg; c. i. varza sau zeama de varză) A pritoci.

premedicație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prémédication***] (Med) Administrare înainte de operație a unor medicamente destinate a diminua secrețiile, a prepara acțiunea anestezicelor etc.

premedita *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~tez* / E: fr ***préméditer***] (Înv) **1** A chibzui. **2** (Pex; asr) A plănui. **3** A pune la cale o acțiune, de obicei reprobabilă Si: (asr) *a precugeta*, (îvr) *a premedita*.

premeditare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***premedita***] **1** (Înv) Chibzuire. **2** (Spc) Circumstanță agravantă constând în săvârșirea în mod deliberat, pe baza unei pregătiri minuțioase, a unei infracțiuni Si: (asr) *premeditație* (**2**). **3-4** (Îljv) **Cu ~** (În mod) premeditat Si: *intenționat*.

premeditat, ~ă *a* [At: CR (1848), 16[2]/57 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***premedita***] **1** Plănuit dinainte. **2** Săvârșit în mod deliberat Si: *intenționat*, (asr) *precugetat*.

premeditație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune***, ***~tăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préméditation***] **1** (Înv) Chibzuire. **2** (Asr) Premeditare (**2**).

premeditațiune *sf* vz ***premeditație***

premedităciune *sf* vz ***premeditație***
premejde *sf* vz ***primejdie***
premejduincios, ~oasă *a* vz ***premejduicios***
premenea *sf* vz ***primenealâ***
premenealâ *sf* vz ***primenealâ***
premeni *v* vz ***primeni***
premenire *sf* vz ***primenire***
premenit, ~ă *a* vz ***primenit***[2]
premenitură *sf* [At: LM / V: ***primin~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***premeni*** + ***-tură***] (Reg) **1** Primenire (**6**). **2** (Ccr; lpl) Primeneli (**6**).
premenopauză *sf* [At: DEX / P: ***~pa-u~*** / Pl: ***~ze*** / E: fr ***préménopause***] (Med) Sindrom care precedă menopauza.
premenstrual, ~ă *a* [At: DN[3] / P: ***~tru-al*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***prémenstruel***] Care precedă menstruația.
premergător, ~oare [At: MAIORESCU, D. II, 119 / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***pre-*** + ***mergător***] **1** *a* Care precedă pe cineva sau ceva Si: (rar) *precursor* (**2**). **2** *smf* Persoană care desfășoară o activitate creatoare complet nouă într-un anumit domeniu, pregătind terenul pentru o dezvoltare ulterioară Si: *precursor* (**1**), *predecesor*, *înaintaș*, (înv) *prodrom*.
premerge [At: CARAGIALE, O. VII, 292 / Pzi: *premerg* / E: drr ***premergător***] **1-2** *vi* (A exista sau) a se afla înaintea cuiva sau a ceva Si: *a preceda* (**1-2**). **3** *vi* A se întâmpla înainte de ceva Si: *a preceda* (**4**). **4** *vt* A veni înaintea cuiva sau a ceva.
premetea *sf* vz ***primitea***
premeteală *sf* vz ***primiteală***
premeti *v* vz ***primiti***
premetiv, ~ă *a* vz ***prumutiv***
premia *vt* [At: CALENDAR (1858), 104/5 / P: ***~mi-a*** / Pl: ***~iez*** / E: lat ***praemiare***] **1-2** A conferi un premiu (**1-2**).
premial, ~a *a* [At: BO (1951), 453 / P: ***~mi-al*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***premiu*** + ***-al***] **1** De premii. **2** Privitor la premii. **3** Pentru premii. **4** (Îs) *Sistem ~* Parte a sistemului de salarizare sau de retribuție care se referă la condițiile de acordare a premiilor și a primelor.
premiant, ~ă *smf, a* [At: ASACHI, R. 14/2 / P: ***~mi-ant*** / Pl: ***~nți, ~e*** / E: ***premia*** + ***-ant***] **1-2** (Elev) care a obținut un premiu (**1**) la sfârșitul anului școlar. **3-4** (Persoană) care a obținut un premiu (**2**) la un concurs.
premiare *sf* vz ***premiere***
premiat, ~ă *smf, a* [At: DDRF / P: ***~mi-at*** / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***premia***] **1-4** (Persoană) căreia i s-a acordat un premiu (**1-2**).
premie *sf* vz ***premiu***
premier, ~ă [At: BARCIANU / P: ***~mi-er*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***premiere, -ère***] **1** *sf* Primă reprezentație a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc. **2** *sf* (Pex) Inaugurare a unei activități. **3** *sm* Prim-ministru. **4** *sf* (Iuz) Femeie care supraveghează sau execută probele într-un atelier de croitorie, de lenjerie sau într-o casă de mode.
premiere *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / P: ***~mi-e~*** / V: (înv) ***~iare*** / Pl: ***~ri*** / E: ***premia***] **1-2** Acordare a unui premiu (**1-2**).
premieza *vt* [At: CORESI, ap. DHLR II, 500 / Pzi: ***~zez*** / E: ***primiez***] (Înv) A înjumătăți ca timp.
premilitar, ~ă [At: PREDA, M. 93 / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***pre-*** + ***militar***] **1** *sm* Tânăr care era încadrat în premilitărie (**1**). **2** *a* Care aparține premilităriei (**2**). **3** *a* Privitor la premilitărie (**2**). **4** *a* Care aparține unui premilitar (**1**). **5** *sf* (Fam) Premilitărie (**2**).
premilitărie *sf* [At: T. POPOVICI, S. 105 / Pl: ***~ii*** / E: ***pre-*** + ***militarie***] **1** Pregătire militară organizată în România, înainte de cel de-al doilea război mondial, pentru tinerii între 18 și 21 de ani. **2** Organizație a tinerilor care făceau această pregătire Si: (fam) *premilitară* (**5**).
preminență *sf* vz ***preeminență***
premion *sn* vz ***premiu***
premire *sf* vz ***primire***
premisă *sf* [At: NAPOLEON, 10/26 / V: ***~iză***, (înv) ***~misie*** / Pl: ***~se*** / E: lat ***praemissio***, ger ***Prämisse***, fr ***prémisse***] **1** Punct de plecare al unei acțiuni, al unei inițiative, al unei argumentații etc. **2** (Log) Fiecare dintre propozițiile inițiale ale unui raționament, din care se deduce concluzia.
premisie *sf* vz ***premisă***
premite *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 9 / Pzi: *premit* / E: lat ***praemittere***] (Ltî) **1** A pune înainte. **2** A arăta înainte de altele.
premitere *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 442 / Pl: ***~ri*** / E: ***premite***] (Înv) Punere înainte.
premiu *sn* [At: (a. 1811), DOC. EC. 99 / V: (înv) ***~um, ~ie*** *sf*, (îvr) ***~ion*** / Pl: (rar, *sm*) ***~ii***, (înv) ***~ri, ~ie*** / E: lat ***praemium***, ger ***Prämie***] **1** Distincție acordată la sfârșitul anului școlar elevilor care au obținut cele mai bune rezulate la învățătură. **2** Recompensă materială sau distincție acordată cuiva pentru merite deosebite obținute într-un domeniu de activitate, la un concurs etc. **3** (Înv) Primă de asigurare. **4** (Îvr; îf *premion*) Cotă-parte care se cuvenea cuiva dintr-o sumă de bani.
premium *sn* vz ***premiu***
premiză *sf* vz ***premisă***
premodern, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***pre-*** + ***modern***] Care precedă epoca modernă.
premolar [At: DM / Pl: ***~i*** / E: fr ***prémolaire***] **1** *sm* Fiecare dintre dinții mamiferelor situați între canini și molari. **2** *a* (D. dinți) Care se află între canin și molar.
premonitoriu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prémonitorie***] (Med; d. simptome) Care precedă o anumită boală.
premoniție *sf* [At: DEX / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prémonition***] Presimțire a unor fapte viitoare, în general fără motivare rațională.
premonopolist, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2766 / Pl: ***~iști, ~e*** / E: ***pre-*** + ***monopolist***] **1** Care precedă monopolismul. **2** Care se referă la primul stadiu al capitalismului. **3** Care aparține primului stadiu al capitalismului. **4** Care este specific acestui stadiu.
prempletitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 181[r]/25 / Pl: ***~ri*** / E: ***pre-*** + ***împletitură***] (Îvr) Împletitură prealabilă.
premucet *sm* vz ***premugere***
premuger *sm* vz ***premugere***
premugere *sm* [At: I. CR. IV, 251 / V: ***premucet, premuger*** / Pl: ***~ri*** / E: nct] (Olt) Diavol.
premui *v* vz ***primui***
premuitor, ~oare *a, smf* vz ***primuitor***
premuitură *sf* [At: LM / P: ***~mu-i~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***premui*** + ***-tură***] (Îvr) Bandă, panglică, șnur etc., de obicei frumos lucrate, cu care se ornamentează pe margini unele veșminte.
premund *sn* vz ***premândă***
premundaș *sm* [At: CHEST. II, 8/48 / Pl: ***~i*** / E: ***premund*** + ***-aș***] (Reg) Persoană care nu are casă proprie.
premunitiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***prémunitif***] Care conferă premuniție.
premuniție *sf* [At: DEX / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prémunition***] (Med) Imunitate la altă infecție a unui organism deja infectat.
premuta *v* vz ***permuta***
pren *pp* vz ***prin***
prenadez *sns* [At: DEX / E: nct] (Dc) Substanță vâscoasă adezivă folosită la lipit.
prenarcoză *sf* [At: DEX / Pl: ***~ze*** / E: fr ***prénarcose***] (Med) Preanestezie.
prenaște *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 58[v]/16 / Pzi: *prenasc* / E: ***pre-*** + ***naște***] (Îvr) A începe o nouă viață.
prenatal, ~ă *a* [At: IL septembrie 1962, 13 / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***prénatal***] **1** Care precedă nașterea. **2** Care are loc înainte de naștere.
prencepe *vt* [At: CDDE 128 / Pzi: *prencep* / E: ***pre-*** + ***începe***] (Olt) A reîncepe.
prende *v* vz ***prinde***
prenepotential *sm, a* vz ***plenipotențiar***
preneputintarus *sm* [At: (a. 1775) IORGA, S. D. XII, 90 / Pl: ***~i*** / E: mg ***plenipotenciárius***] (Îvr; Trs) Plenipotențiar.

prenesenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 20^{r}/13 / Pl: *~ii* / E: slv ***пр҃несенїе***] (Îvr) Transport.

prennoi *v* vz ***preînnoi***

prennoire *sf* vz ***preînnoire***

prennoit, ~ă *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 148/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prennoi***] (Îvr) Care a fost reparat.

prenoi *vt* [At: N. TEST. (1648), 267^{r}/27 / V: (înv) ***prinoi*** / Pzi: *~esc* / E: ***pre*** + ***noi***^{3}] **1** (Înv) A înnoi. **2** (Înv) A relua. **3** (Înv) A repeta. **4** (Îrg) A renova. **5** (Îrg) A restaura.

prenoială *sf* [At: JIPESCU, O. 137 / P: *~no-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***prenoi*** + ***-eală***] (Îvr) Reparație.

prenoire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prenoi***] (Îvr) Reparare.

prenoit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 323 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prenoi***] (Îvr) **1** Care se înnoiește. **2** Care a fost renovat sau restaurat.

prenoitor, ~oare *smf* [At: ZILOT, CRON. 333 / P: *~no-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prenoi*** + ***-tor***] (Îvr) Persoană care prenoiește.

prenora *vt* [At: ALR SN IV, h 1012/219 / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg; c. i. lucruri, bunuri etc.) A sechestra.

prenota *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~tez* / E: lat ***praenotare***] (Rar) A înscrie dinainte pe cineva pe o listă, pentru a-l avea în evidență.

prenotare *sf* [At: DL / Pl: *~tări* / E: ***prenota***] (Rar) Înscriere dinainte într-un registru.

prenotat, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prenota***] (Îvr) Care este notat dinainte.

prenotațiune *sf* [At: BARCIANU, V. / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***praenotatio***] (Jur; îvr) Observație preliminară.

prenoțiune *sf* [At: BARCIANU, V. / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: *pre-* + ***noțiune***] (Rar) Noțiune preliminară.

prenpregiur *av, pp* vz ***primprejur***

prenprejur *av, pp* vz ***primprejur***

prens *sm* vz ***print***

prensasă *sf* vz ***prințesă***

prensemna *v* vz ***preînsemna***

prensoare *sf* vz ***prinsoare***

prensura *vr* [At: BALADE, III, 341 / Pzi: ? / E: *pre-* + ***însura***] (Reg) A se recăsători.

prentoarce *vtr* [At: TOMICI, C. A. 66/3 / Pzi: *prentorc* / E: ***pre*** + ***întoarce***] (Îrg) **1-2** A (se) întoarce.

prentră *pp* vz ***printre***

prentre *pp* vz ***printre***

prentru *pp* vz ***printru***

prentip *sm* vz ***principe***^{1}

prenumăra [At: EPISCUPESCU, A. 22/3 / V: (înv) ***~mera*** / Pzi: *prenumăr* / E: lat ***praenumerare***, ger ***pränumerieren***] **1-2** *vtr* (Asr) A (se) număra printre... **3-4** *vtr* A (se) considera printre... **5** *vr* (Înv) A se abona la o publicație periodică. **6** *vr* A plăti cu anticipație o carte care urmează să apară.

prenumărant *sm* vz ***prenumerant***

prenumărare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~mer~*** / Pl: *~rări* / E: ***prenumăra***] **1** (Asr) Încadrare printre... **2** (Îvr) Enumerare. **3** (Înv) Abonare la o publicație periodică.

prenumărat, ~ă *a* [At: AR (1829), 128^{2}/2 / V: ***~merat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prenumăra***] (Îvr) **1** Care este enumerat. **2** (Îf *prenumerat*) Care este abonat la o publicație periodică.

prenume *sni* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***prénom***] **1** Nume care se dă unui om la naștere și care distinge pe fiecare dintre membrii aceleiași familii. **2** (Pcf) Pronume. **3** (Reg) Nume de familie.

prenumera *v* vz ***prenumăra***

prenumerant *sm* [At: HELIADE, O. II, 12 / V: ***~măr~*** / Pl: *~nți* / E: lat ***praenumerans***] **1-2** (Înv) Abonat (la o publicație periodică sau) la o carte încă neapărută. **3** (Pex) Persoană care contribuie la o listă de subscripție.

prenumerare *sf* vz ***prenumărare***

prenumerat, ~ă *a* vz ***prenumărat***

prenumerație *sf* [At: AR (1829), 22^{1}/2 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praenumeratio, -onis***, ger ***Pränumeration***] (Înv) **1** Subscripție. **2** Abonare. **3** Abonament.

prenumerațiune *sf* vz ***prenumerație***

prenumi *vt* [At: BREZOIANU, Î. 211/24 / Pzi: *~mesc* / E: fr ***prénommer***] (Îvr) **1** A supranumi. **2** A menționa.

prenumit, ~ă *a* [At: AR (1829), 143^{2}/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prenumi***] (Înv) Care a fost menționat.

prenuptial, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prénuptial***] Dinainte de căsătorie.

preobăjenie *sf* vz ***preobrajenie***

preobăzi *v* vz ***preobrăzi***

preobejenie *sf* vz ***preobrajenie***

preobrajenie *sf* [At: CORESI, EV. 75 / V: ***bobreajă, bobreajăn*** *s*., ***ob~, obrej~, obroj~, pobrajeni, pobraj~, pobreajen*** *s*., ***pobrejă, pobrejeni*** *s*., ***pobrej~, pobrij~, preao~, ~băj~, ~bej~, ~brej~, probaje, probajeni, probajine, probajne, probej~, proboj~, probrejeni, probrej~*** / P: *pre-o~* / Pl: *~ii* / E: slv ***пр҃кображенїе***] **1** (Înv) Schimbare a înfățișării cuiva. **2** (Înv) Înfățișare nouă, transformată a cuiva. **3** (Bis; îvp) Sărbătoare religioasă ortodoxă, ținută la 6 august.

preobrăji *v* vz ***preobrăzi***

preobrăzi [At: TETRAEV (1574), 229 / P: *pre-o~* / V: ***~ăji, ~băzi*** / Pzi: *~zesc* / E: slv ***пр҃кобразити***] (Înv) **1** *vr* A se schimba la față Si: *a se transfigura*. **2** *vt* A mustra.

preobrăzitură *sf* [At: VARLAAM, C. 253 / P: *pre-o~* / Pl: *~ri* / E: ***preobrăzi*** + ***-tură***] (Îvr) Mustrare aspră.

preobrăzui *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 23^{r}/12 / P: *pre-o~* / Pzi: *~esc* / E: slv ***пр҃кобразовати -зоуѥ***] (Îvr) A se schimba la față.

preobrejenie *sf* vz ***preobrajenie***

preocă *sf* vz ***prelucă***

preocupa [At: I. GOLESCU, C / P: *pre-o~* / Pzi: *preocup* / E: fr ***préoccuper***] **1** *vt* (D. idei, sentimente etc.) A pune stăpânire pe cineva Si: *a absorbi, a domina, a obseda, a stăpâni*. **2** *vt* (Pex; d. idei, sentimente etc.) A produce o stare de încordare Si: *a frământa, a îngrijora, a neliniști, a tulbura*. **3** *vt* A reține atenția. **4** *vt* (Înv) A atrage de partea sa Si: *a câștiga*. **5** *vt* A deștepta interesul, în vederea unei rezolvări adecvate. **6** *vr* A se interesa în mod deosebit de cineva sau de ceva Si: *a păsa*^{1}, *a se sinchisi*. **7** *vt* (Spc) A deștepta interesul, curiozitatea de a pătrunde înțelesul unei probleme.

preocupare *sf* [At: GHICA, S. 87 / P: *pre-o~* / Pl: *~pări* / E: ***preocupa***] **1** Interes deosebit pentru ceva sau pentru cineva Si: (înv) *preocupație* (**1**). **2** (Pex) Activitate constantă într-un anumit domeniu Si: *îndeletnicire, ocupație*, (înv) *ocupare*, (înv) *preocupație* (**2**). **3** Stare de neliniște, de teamă, provocată de ceva Si: (înv) *preocupație* (**3**). **4** Ceea ce constituie un motiv de neliniște Si: (înv) *preocupație* (**4**).

preocupat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1460 / P: *pre-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***preocupa***] **1** Absorbit de ceva. **2** Îngrijorat de ceva. **3** (D. manifestările oamenilor) Care trădează interes, concentrare, îngrijorare.

preocupație *sf* [At: GHICA, A. 92 / Pl: *pre-o~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préoccupation***] (Înv) **1-4** Preocupare (**1-4**).

preocupațiune *sf* vz ***preocupație***

preofrige *v* vz ***prefrige***

preolimpic, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 850 / P: *pre-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pre-* + ***olimpic***] Care precedă jocurile olimpice.

preoor *sn* vz ***proor***

preoperator, ~oare *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~oare* / E: ns cf fr *préopératoire*] (Med) Preoperatoriu.

preoperatoriu, ~ie *a* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *préopératoire*] (Med) Care precede o operație chirurgicală Si: *preoperator*.

preopina *vi* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *pre-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***préopiner***] (Rar) A lua atitudine înaintea altora.

preopinant, ~ă *smf* vz ***preopinent***

preopinare *sf* [At: DDRF / P: *pre-o~* / Pl: *~nări* / E: ***preopina***] (Îvr) Adoptare a unei poziții înaintea altora.

preopinent, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI. T. 1658 / V: (rar) ***~nant*** / P: *~nți, ~e* / E: fr ***préopinant***] (Liv) **1** Persoană care își exprimă părerea înaintea alteia. **2** Persoană care ia cuvântul la o adunare înaintea altora, considerată în raport cu acestea Si: *antevorbitor*. **3** (Pex) Adversar de opinii.

preor *sn* vz ***proor***

preosfinția *sfa* vz ***preasfinția***

preosfințit, ~ă *a* vz ***preasfințit***

preot *sm* [At: COD. VOR. 48/4 / V: (înv) ***preut***, (reg) ***priot, priut*** / Pl: *~oți* / E: ml ***praesbiter***] **1** Persoană care săvârșește ritualurile unui cult religios. **2** (Spc; în biserica creștină) Persoană din cler care oficiază serviciile religioase și îndeplinește toate formele cultului creștin Si: *părinte*, (pfm) *popă*[1], (înv) *oltarnic*, (reg) *popează, poponeț*[2].

preotcă *sf* vz ***pretcă***

preoteasă *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II. 340/11 / V: (îrg) ***preut~, prio~*** / P: *pre-o~* / Pl: *~ese*, (înv) *~ease* / E: ***preot*** + *-easă*] **1** Soția preotului (**2**) Si: (îvr) *popoaie*, (înv) *popadie*, (reg) *popeasă*. **2** Femeie care îndeplinea, în antichitate, funcții sacerdotale Si: (îvr) *popă*[1] (**24**). **3** (Îvr) Damă la cărțile de joc. **4** (Trs) Snop de grâu care se pune pieziș, în vârful unei clăi sau grămezi de snopi, formând o apărătoare de ploaie Si: (reg) *căciulă* (**34**), *măgar* (**12**), *pop*[1] (**31**), *vârf*. **5** (Reg) Muierușcă. **6** (Reg; îf *preuteasă*) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **7** (Iht; reg) Boarță (*Rhodeus sericeus*).

preotesc, ~ească *a* vz ***preotesc***

preoteșică *sf* [At: JIPESCU. O. 72 / P: *pre-o~* / V: (reg) ***prioteșigă*** / Pl: *~ici* / E: ***preoteasă*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Preoteasă (**1**) (tânără).

preotel *sm* [At: TDRG / P: *pre-o~* / V: ***preutel*** / Pl: *~ei* / E: ***preot*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Preot (**2**) (tânăr).

preotesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 145 / P: *pre-o~* / V: (rar) ***~otesc***, (înv) ***preutesc, preut~*** / Pl: *~ești* / E: ***preot*** + *-esc*] **1** Care aparține preotului (**1**) Si: (Bis) *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral, păstoricesc, prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **2** Care se referă la preot (**1**) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral, păstoricesc, prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **3** De preot (**1**) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral, păstoricesc, prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **4** Specific preotului (**1**) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral, păstoricesc, prezbiterial*, (îvr) *păstornic*. **5** Format din preoți (**1**) Si: *păstoresc*, (pfm) *popesc*, (înv) *pastoral, păstoricesc, prezbiterial*, (îvr) *păstornic*.

preotește *av* [At: LB / P: *pre-o~* / V: (reg) ***~eut~*** / E: ***preot*** + *-ește*] **1** În felul preoților (**2**) Si: (pfm) *popește* (**1**). **2** Ca preoții (**2**) Si: (pfm) *popește* (**2**).

preoți [At: PRAV. GOV. 12[r]/6 / P: *pre-o~* / V: (înv) ***preuți***, (reg) ***priuți*** / Pzi: *~tesc* / E: ***preot***] **1-2** *vtr* A (se) face preot (**2**) Si: *a (se) hirotonisi*, (pfm) *a (se) popi*[2]. **3** *vi* (Înv) A exercita funcția de preot (**2**) Si: *a păstori*, (pfm) *a popi*[2].

preoție *sf* [At: PRAV. GOV. 106[r]/14 / V: (îrg) ***preuție*** / P: *pre-o~* / Pl: *~ii* / E: ***preot*** + *-ie*] **1-2** Calitate de preot (**1-2**) Si: (liv) *sacerdoțiu*, (pfm) *popie*. **3-4** Funcție pe care o îndeplinește un preot (**1-2**) Si: (liv) *sacerdoțiu*, (pfm) *popie*. **5** (Spc) Dar cu care este învestit un preot (**1**) Si: (liv) *sacerdoțiu*, (pfm) *popie*. **6** (Înv; îe) **A lepăda** (sau **a delunga**) **din** (sau **de**) **~** A răspopi. **7-9** (Înv) Preoțime (**1-3**). **10-11** (Înv; pex) Instituție reprezentată de preoți (**1-2**).

preoțime *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 240/26 / V: (înv) ***preuț~*** / P: *pre-u~* / Pl: *~mi* / E: ***preot*** + *-ime*] (Csc) **1** Tagmă preoțească Si: (rar) *popărie*, (înv) *preoție* (**7**), (pfm) *popime*. **2** Mulțime de preoți (**2**) Si: (rar) *popărie*, (înv) *preoție* (**8**), (pfm) *popime*. **3** Totalitate a preoților (**2**) Si: (rar) *popărie*, (înv) *preoție* (**9**), (pfm) *popime*.

preotire *sf* [At: LM / P: *pre-o~* / Pl: *~ri* / E: ***preoți***] (Rar) **1** Hirotonisire. **2** Exercitare a funcției de preot (**2**).

preoțit *sm, am* [At: EUSTRATIE, PRAV. 39/18 / P: *pre-o~* / Pl: *~iți* / E: ***preoți***] **1-2** (Persoană) care a fost învestită în funcția de preot (**2**).

prepalatal, ~ă *sf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prépalatal***] (Fon) **1-2** (Sunet) care se articulează în partea anterioară a palatului.

prepanație *sf* [At: CADE / V: ***prap~, ~pen~*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Propination***] **1** (Trs) Permis de a fabrica și de a vinde băuturi spirtoase. **2** (Pex; reg) Depozit de băuturi spirtoase. **3** (Pex; reg) Cârciumă.

prepara [At: HELIADE. D. J. 142/26 / Pzi: *prepar*, (înv) *~rez* / E: fr ***préparer***] **1-2** *vtr* (C. i. mâncăruri, băuturi etc.) A (se) prelucra prin fierbere, prăjire, fermentare etc., în vederea consumării Si: *a găti, a pregăti* (**10**), (îvr) *a preface* (**7**). **3** *vt* A pregăti din timp ceva. **4** *vt* A face ca ceva să fie gata, în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare Si: *a pregăti* (**1**), (înv) *a orândui*. **5** *vr* A fi pe punctul de a... Si: *a se pregăti* (**4**). **6** *vt* A preveni pe cineva asupra unui eveniment. **7-8** *vtr* A (se) pregăti în vederea unui examen, a unei activități Si: *a (se) instrui*. **9** *vt* (Spc) A medita. **10** *vt* (C. i. lecții, obiecte de studiu etc.) A învăța temeinic. **11** *vt* (C. i. materii prime, produse etc.) A efectua operațiile tehnologice necesare pentru a obține un produs nou sau pentru a îmbunătăți calitatea unui material. **12** *vt* (Spc) A fabrica produse chimice sau farmaceutice prin combinare de diverse substanțe sau prin macerare. **13** *vt* (Rar; c. i. animale) A împăia.

preparand *sm* [At: ȚICHINDEAL. F. II. 11 / Pl: *~nzi* / E: lat ***praeparandus***, ger ***Präparand***] (Îrg) **1-3** Preparandist (**1-3**).

preparandală *sf, a* [At: (a. 1815) BV III. 124/18 / Pl: *~le* / E: ***preparand*** + *-al*] (Îrg; șîs) *școală* ~ **1-2** Școală normală.

preparandă *sf* vz ***preparandie***

preparandie *sf* [At: ANTROP. 288/16 / V: ***~ndă*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praeparandia***, ger ***Präparanden***(schule)] (Îrg) **1** Școală primară. **2** Seminar teologic. **3** (Pgn) Școală de diverse feluri. **4-6** (Pex) Proces de învățământ desfășurat într-o preparandie (**1-3**).

preparandist *sm* [At: SLAVICI. O. I, 77 / Pl: *~iști* / E: ***preparandie*** + *-ist*] (Îrg) **1-3** Elev al unei preparandii (**1-3**) Si: (îrg) *preparand* (**1-3**).

preparare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 657 / Pl: *~rări* / E: ***prepara***] **1** Prelucrare a unor mâncăruri sau băuturi prin fierbere, prăjire, fermentare etc., în vederea consumării Si: (rar) *preparat*[1] (**1**), *preparație* (**11**). **2** Creare de condiții în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare Si: *preparat*[1] (**2**). **3** Pregătire în vederea unui examen, a unei activități Si: *instruire*, (rar) *preparat*[1] (**3**). **4** (Spc) Meditare. **5-6** (Grad de) pregătire intelectuală. **7** Efectuare de operații tehnologice necesare pentru obținerea unui produs nou Si: *preparație* (**3**). **8** Fabricare a unor produse chimice sau farmaceutice Si: *preparație* (**4**).

preparat[1] *sn* [At: AR (1829), 134[1]/17 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ***prepara***] **1-3** (Rar) Preparare (**1-3**). **4-7** Produs rezultat printr-o operație de preparare (**1-2, 7-8**) Si: (rar) *preparație* (**5-8**). **8** (Spc) Produs alimentar.

preparat[2]***, ~ă*** *a* [At: CR (1848), 2[1]/48 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prepara***] **1** (D. mâncăruri, băuturi etc.) Prelucrat prin fierbere, prăjire, fermentare etc., în vederea consumării Si: *gătit, pregătit*[2] (**1**). **2** Creat din timp în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare Si: *pregătit*[2] (**1**). **3** (Rar; d. oameni) Instruit. **4** (Rar; d. oameni) Meditat. **5** (Rar) Competent.

preparativ, ~ă [At: CR (1846), 46[1]/33 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préparatif***] **1** *sfp* Pregătiri speciale făcute în vederea unei acțiuni Si: *preliminarii*. **2** *a* (Înv) Care servește pantru a prepara (**1**) ceva.

preparator, ~oare [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prepara*** + *-tor*] **1** *a* Care pregătește din timp ceva Si: *pregătitor* (**5**), (înv). **2** *a* Care servește pentru pregătire Si: *pregătitor* (**1**). **3** *a* Care instruiește pentru a forma cadre calificate Si: *pregătitor* (**3**). **4** *a* (Înv; îs) *An* ~ Prim an de studii la unele institute de învățământ superior, între cele două războaie mondiale, când liceul avea șapte clase. **5** *a* (Îas) Prim an de studii pentru studenții străini, în care aceștia învață limba română. **6** *smf* (Iuz) Membru al corpului didactic universitar care ocupă prima treaptă din ierarhia învățământului superior. **7** *smf* Asistent universitar stagiar. **8** *smf* Meditator. **9** *smf* Persoană care prelucrează anumite materiale sau alimente pentru a obține un produs nou sau pentru a îmbunătăți calitatea unui produs existent.

preparatoriu, ~ie *a* vz ***preparator***

preparație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***préparation***] **1** (Asr) Pregătire (**1**). **2** (Rar) Meditație. **3-4** Preparare (**7-8**). **5-8** Preparat[1] (**4-7**). **9** Mod de a prepara. **10** (Spc) Substanță cu care pictorii îmbibă pânza înainte de a picta cu ulei. **11** (Rar) Preparare (**1**).

preparațiune *sf* vz ***preparație***

prepaste *sf* vz ***prăpastie***

prepastie *sf* vz ***prăpastie***

prepaș *sm* vz ***pripas***[1]

prepă *sf* vz ***pripă***

prepăși *v* vz ***pripăși***

prepăt *s* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: cf *pripec, prăpăd*] (Trs) Zăpușeală.

prepăzi *vr* [At: BREZOIANU, Î. 143/12 / Pzi: *~zesc* / E: *pre-* + ***păzi***] (Înv) A se păzi (din timp).

prepânație *sf* vz ***propinație***

prepebac *s* [At: ANTIPA, P. 788 / Pl: nct / E: nct] (Mun) Vârtej de la lotcă cu care se trage năvodul.

prepec *sn* vz ***pripec***

prepel *sm* [At: ALR I, 1043/77 / Pl: *~i* / E: ***prepeliță***[1]] (Reg) Prepeliței.

prepelac *sn* vz ***prepeleac***

prepeleac [At: NECULCE, L. 105 / V: (reg) ***perp~, perpeliag, perpelig, ~lac, ~leag, ~leci, ~lic, ~lici, ~lig, ~lit, prip~, pripil~*** / Pl: *~ece*, (reg) *~ace, ~uri*, (rar, *sm*) *~eci* / E: nct] **1** *sn* Par[1] cu crăcane scurte, înfipt în pământ, în care se pun, la țară, oalele spălate ca să se scurgă sau de care se atârnă diferite obiecte. **2** *sn* (Pop; pgn) Par[1] (**1**). **3** *av* (Reg; îe) **A fi gol ~** A fi foarte sărac. **4** *a* (Reg; d. cozile sau coarnele animalelor) Care este drept și ascuțit ca un par[1]. **5** *sn* (Reg) Scară rudimentară formată dintr-un stâlp în care sunt bătute cuie lungi de lemn, care servesc drept trepte. **6** *sn* (Olt; îf *prepeleag*) Stâlp din mijlocul ariei, în jurul căruia se învârt caii pentru a treiera grâul. **7** *sn* (Mun) Prăjină crăpată la vârf, care se folosește la culesul fructelor din pom Si: (reg) *pișcătoare*. **8** *sn* (Reg) Stâlp în perete de care se fixează fereastra sau ușa unei case. **9** *sn* (Pop) Prăjină sau ansamblu de prăjini pe care se clădesc căpițele. **10** *sn* (Pex) Căpiță clădită pe o prăjină. **11** *sn* (Buc) Barieră din lemn. **12** *sn* (Mun) Băț prevăzut la unul dintre capete cu două bețișoare încrucișate, cu care se bat urzicile fierte. **13** *sn* (Reg) Dispozitiv prevăzut cu cârlige de care se agață carnea la măcelărie. **14** *sn* (Reg) Bețișor pe care se înșiră fructe sau flori. **15** *sn* (Trs) Par lung care se pune pe acoperișul caselor. **16** *sn* (Reg) Foișor sau platformă de lemn înălțată pe stâlpi, care servește drept loc de pază la câmp, la vie etc. **17** *sn* (Reg; îf *prepeleag*) Construcție rudimentară care servește ca adăpost ciobanilor și țăranilor la câmp. **18** *sn* (Reg; pex; îf *prepeleag*) Casă urâtă. **19** *sn* (Îrg; îf *prepeleag*) Roată de plug fără obadă, numai cu spițe. **20** *sn* (Ent; Mun) Molie-de-casă (*Oniscus irarius*). **21** *sn* (Reg; dep) Persoană înaltă. **22** *sn* (Reg; dep) Tânăr ușuratic. **23** *sn* (Reg; dep) Om bleg, neputincios.

prepeleag *sm* vz ***prepeleac***

prepeleci *sn* vz ***prepeleac***

prepelecuț *sm* [At: A V, 28 / Pl: *~i* / E: ***prepeleac*** + *-uț*] **1-4** (Mol; shp) Prepeleac (**1-2**) (mic).

prepelegi *vt* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~egesc* / E: ***prepeleag***] (Mun) A bate urzicile fierte cu prepeleacul (**12**), pentru a face o pastă Si: *a sfărâma*.

prepelic *sn* vz ***prepeleac***

prepelicar *sm* [At: FILIMON, O. I, 165 / V: (reg) ***~iță***r / Pl: *~i* / E: ***prepeliță***[1] + *-ar*] Grup de rase de câini de vânătoare de talie mijlocie, cu urechile atârnate, specializate pentru vânatul mic, în special al păsărilor.

prepelici *sn* vz ***prepeleac***

prepelicioară *sf* [At: MARIAN, O. II, 221 / Pl: *~re* / E: ***prepelită*** + *-ioară*] **1-2** (Rar; shp) Prepeliță (**1**) (mică).

prepelicit *sn* [At: H XI, 502 / Pl: *~uri* / E: cf *prepeleac*] (Reg) Operație de legare a viței de vie de araci.

prepelig *sn* vz ***prepeleac***

prepelit *sn* vz ***prepeleac***

prepelițăr *sm* vz ***prepelicar***

prepeliță[1] *sf* [At: HERODOT (1645), 115 / V: (reg) ***pirpi~, plepe~*** / A și: (reg) *prepeliță* / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: bg ***препелица***] **1** Pasăre migratoare din ordinul galinaceelor, de culoare brună, cu dungi pe spate, vânată pentru carnea ei gustoasă Si: *pitpalac*, (reg) *pitulice, titirlic* (*Coturnix coturnix*). **2** (Reg; îe) **A se înțelege ca gâsca cu ~ța** A nu se înțelege deloc. **3** (Reg; îe) **A prins ~ța de coadă** Se spune despre un om beat. **4** (Reg; fig; îe) **A căuta coada ~ței** A căuta un lucru inexistent. **5** (Pex) Vânătoare de prepelițe (**1**).

prepeliță[2] *sf* vz ***pârpăniță***

prepeliți *vi* [At: I. CR. III, 199 / Pzi: 3 *~țește* / E: ***prepeliță***[1]] (Îvr; d. prepelițe[1]) A scoate sunete caracteristice speciei.

prepeliței *smi* [At: MARIAN, O. II, 221 / E: ***prepeliță***[1] + *-oi*] (Pop) Mascul al prepeliței[1] (**1**) Si: (reg) *prepel*.

prepenație *sf* vz ***prepanație***

prepestenie *sf* vz ***prăpăstenie***

prepi *v* vz ***pripi***

prepici *sn* vz ***prichici***

prepinge *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *preping* / E: nct] (Reg) A echilibra un întreg.

prepingere *sf* [At: DLR / Pl: *~ri* / E: ***prepinge***] (Reg) Echilibrare a unui întreg.

prepit, ~ă *a* vz ***pripit***

prepitoriu *a* vz ***pripitor***

prepodoabnă *a* vz ***preapodobnă***

prepodobnă *a* vz ***preapodobnă***

prepodobnic *sm* vz ***preapodobnic***

prepondera *vi* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 208 / Pzi: *~rez* / E: fr ***prépondérer***, lat ***praeponderare***] (Rar) A precumpăni (**2**).

preponderant, ~ă *a* vz ***preponderent***

preponderanță *sf* vz ***preponderență***

preponderanție *sf* vz ***preponderență***

preponderent, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. II, 312/25 / V: (înv) ***~rant***, ***preaponderant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***prépondérant***] Care predomină Si: *precumpănitor, predominant*, (rar) *predominator*, (înv) *predomnitor*.

preponderență *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~ran~***, (înv) ***preaponderanță, preaponderanție, preaponderație, ~rantie, ~rință, ~rinție, prop~*** / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***prépondérance***, ger ***Präponderanz***] **1-2** Predominare (**1-2**).

preponderință *sf* vz ***preponderență***

preponderinție *sf* vz ***preponderență***

preponire *sf* vz ***priponire***

prepor *sn* vz ***pripor***

preporța *v* vz ***prepurta***

preportare *sf* vz ***prepurtare***

prepotent, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***preapotens, -ntis***, ger ***präpotent***] (Rar) Atotputernic.

prepotență *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~țe* / E: fr ***prépotence***, ger ***Präpotenz***] **1** (Rar) Autoritate absolută.

prepotrivire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***potrivire***] Operație de ajustare a formei pentru tipar înalt.

prepozie *sf* vz ***prepoziție***

prepozit *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 242[v]/5 / S și: *~pos~* / V: (înv) ***prop~*** / Pl: *~iți* / E: lat ***praepositus***, ger ***Präpositus***] **1** (Înv) Căpetenie. **2** (În ierarhia bisericii catolice) Cleric de rang înalt, care îndeplinește o funcție administrativă importantă. **3** (Înv) Reprezentant al puterii, cu funcție temporară în fruntea unei colectivități sau a unui oficiu special din Imperiul roman. **4** (Înv) Mare maestru al palatului în Imperiul bizantin.

prepozitiv, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prépositif***] (Grm; rar; d. cuvinte și particule) **1** Proclitic. **2** Care se folosește ca prepoziție.

prepoziturâ *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: lat ***praepositura***, it ***prepositura***] **1-4** Demnitate de prepozit (**1-4**). **5** Funcție de conducere în anumite congregații religioase.

prepoziție *sf* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 98/4 / V: (înv) ***prepozie, ~iune, ~pusețiune,*** (pcf) ***propoziținne*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praepositio, -onis,*** fr ***préposition***] (Lin) Parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții.

prepozițional, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 288 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prépositionnel***] (D. anumite construcții gramaticale) Construit cu ajutorul unei prepoziții.

prepoziținne *sf* vz ***prepoziție***

preprec *sn* vz ***pripec***

preprint *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***preprint***] Lucrare multiplicată, difuzată separat înainte de a apărea într-o publicație, de a fi tipărită.

preptici *sn* vz ***prichici***

prepubertate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: *pre-* + ***pubertate***] Vârstă care precedă pubertatea.

prepuciu *sn* vz ***prepuț***

prepuielnic, ~ă *a* [At: BELDIMAN, E. 110/14 / P: *~pu-iel~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prepune*** + *-elnic*] (Îrg; d. oameni) Bănuitor.

prepuitor, ~oare [At: (a. 1675) BUL. COM. IST. II. 220 / V: (înv) ***~unător*** *a* / P: *~pu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prepune*** + *-ător*] **1** *a* (Înv; d. oameni) Suspicios. **2** *sm* (Înv) Denunțător. **3** *a* (Înv; d. scrisori, acte etc.) Care dovedește vinovăția cuiva.

prepunător, ~oare *a* vz ***prepuitor***

prepune *v* [At: CORESI, EV. 60 / V: (îrg) ***prip~*** / Pzi: *prepun, prepui* / E: ml ***praeponere***] **1** *vt* (Înv) A așeza înainte. **2** *vt* (Înv) A așeza în loc Si: *a înlocui*. **3** *vt* (Reg) A adăuga. **4** *vt* (Reg; fig) A întreba. **5** *vt* (Înv; c. i. opere scrise, texte etc.) A traduce. **6** *vt* (Înv) A copia un text. **7** *vt* (Îrg) A presupune. **8** *vt* (Îrg; pex) A bănui. **9** *vr* (Înv) A nu avea încredere în cineva sau ceva Si: *a se îndoi*. **10** (Îrg) A prevesti[1]. **11** *vt* (Îrg) A însărcina pe cineva cu o anumită funcție. **12** *vt* (Îrg; c. i. oameni) A cunoaște de mai înainte. **13** *vr* (Înv) A se lăsa antrenat la ceva. **14** *vt* (Reg; c. i. cereale) A semăna a doua oară.

prepunere *sf* [At: (a. 1652) GCR I, 159/24 / Pl: *~ri* / E: ***prepune***] **1** (Rar) Așezare înainte. **2** (Îrg) Presupunere. **3** (Îrg) Bănuială.

prepurța [At: (a. 1748) IORGA, S. D. XVII. 59 / V: (reg) ***~por~*** / Pzi: *preport* / E: *pre-* + ***purta***] **1** *vt* (Înv) A duce dintr-un loc în altul. **2** *vr* (Ban) A se plimba mult dintr-un loc într-altul.

prepurtare *sf* [At: H XVIII, 281 / V: ***~por~*** / Pl: *~tări* / E: ***prepurta***] (Înv) Deplasare dintr-un loc în altul.

prepus[1] *sn* [At: CORESI, EV. 549 / V: (reg) ***prip~*** / Pl: *~uri* / E: ***prepune***] **1** (Înv) Presupunere. **2** (Înv) Suspiciune. **3** (Înv) Îndoială. **4** (Reg; ccr) Bucată de lemn cu care se umple scobitura unei bârne vechi folosite la construirea unei case noi.

prepus[2] *sn* vz ***prepuț***

prepus[3] [At: ȘINCAI, HR. III, 76/21 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***prepune***] **1** *a* Care este pus înainte Si: *adăugat*. **2** *a* (Înv) Pus mai mare peste ... **3** *a* (Îvp) Presupus[2]. **4** *a* (Îvp) Care ascunde intenții răuvoitoare Si: *bănuit, suspectat*. **5** *a* (Reg; d. păr[1]) Care a fost adăugat în locul celui natural Si: *fals*. **6** *sm* (Jur) Persoană care efectuează acte juridice sau îndeplinește o funcție după directivele și sub controlul altei persoane.

prepuscă *sf* [At: ANTIPA, P. 330 / V: ***păp~*** / Pl: *~uște* / E: nct] (Reg) Frânghie lungă și groasă legată de fiecare dintre cei doi bolovani de la capetele carmacelor stătătoare.

prepusețiune *sf* vz ***prepoziție***

prepuț *sn* [At: S. BĂRB. 2/22 / V: ***~iu,*** (înv) ***~uciu, ~us, ~ie*** *sf* / Pl: *~uri* / E: lat ***praeputium,*** fr ***prépuce***] (Atm) Cută a pielii care acoperă partea anterioară a penisului.

preputial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***préputial***] (Atm) Al prepuțului.

prepuție *sf* vz ***prepuț***

prepuțiu *sn* vz ***prepuț***

prer[1] *sn* vz ***proor***

prer[2] *ss* vz ***prier***[2]

prerafaelism *sn* [At: PETICĂ, O. 353 / P: *~fa-e~* / Pl: ? / E: fr ***préraphaélisme***] (Rar) Prerafaelitism.

prerafaelist, ~ă *smf* [At: CĂLINESCU, C. O. 143 / P: *~fa-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***parafael***(ism) + *-ist*] (Rar) **1-4** Prerafaelit (**1-4**).

prerafaelit, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~fa-e~* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***préraphaélite***] **1-2** *smf, a* (Adept) al prerafaelitismului Si: (rar) *prerafaelist* (**1-2**). **3** *a* Referitor la prerafaelitism Si: (rar) *prerafaelist* (**3**). **4** *a* Specific prerafaelitismului Si: (rar) *prerafaelist* (**4**).

prerafaelitism *sns* [At: CĂLINESCU, B. I. 174 / P: *~fa-e~* / E: fr ***préraphaélitisme***] Curent artistic apărut în Anglia la mijlocul sec. XIX care, pornind de la ideea că apogeul picturii este reprezentat de înaintașii lui Rafael, a militat pentru o artă de rafinament, antiacademică, paseistă, literaturizantă, ezoterică, moralizatoare Si: (rar) *prerafaelism*.

prerăstrăbun *sn* [At: CONV. LIT. VII, 113 / Pl: *~i* / E: *pre-* + ***răstrăbun***] (Înv) **1-2** (Părinte sau) strămoș al răstrăbunicului sau al răstrăbunicii, considerat în raport cu răstrănepoții acestora.

prerânda *v* vz ***perinda***

prerâura *vt* [At: AR (1829), 196[1]/4 / P: *~râ-u~* / Pzi: 3 *~reazâ* / E: *pre-* + ***râura***[1]] (Înv) A uda un teritoriu.

prerecui *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 156[r]/22 / Pzi: *~esc* / E: slv ***прѣрѣкованиѥ, -ѡчиѥ***] (Înv) **1** A protesta. **2** A se abate de la o normă Si: *a contrazice*.

prerepartizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***repartizare***] Repartizare prealabilă care se poate definitiva ulterior.

prerevoluționar, ~ă *a* [At: C. GANE, TR. V. 443 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***revoluționar***] **1** Care s-a întâmplat înaintea unei revoluții. **2** Care caracterizează perioada dinaintea unei revoluții.

prerie *sf* [At: CADE / V: ***preer~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prairie***, eg ***prairie***] **1** Asociație vegetală formată din ierburi, caracteristică pentru unele regiuni ale Americii de Nord. **2** (Pgn) Regiune de stepă care are o vegetație formată din ierburi.

preroditor, ~oare *a* [At: IST. CAROL. XII, 28[r]/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prea*** + ***roditor***] (Înv) Care este foarte roditor.

preroforisi *v* vz ***pliroforisi***

prerogativ *sn* vz ***prerogativă***

prerogativă *sf* [At: (a. 1782) URICARIUL XI, 263 / V: (înv) ***~iv*** *sn* / Pl: *~ve* / E: lat ***praerogativa***, fr ***prérogative***] **1** Privilegiu de care se bucură în exclusivitate o persoană sau o colectivitate și care este legat de exercitarea unei funcții, de apartenența la o clasă socială, la o situație juridică etc. **2** (Pgn) Aptitudine care aparține în exclusivitate unei ființe umane. **3** (Pgn) Avantaj de care se bucură cineva, prin calitățile sale. **4-5** (Privilegiu sau) împuternicire acordat(ă) în exclusivitate șefului unui stat sau unui demnitar.

preroman, ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 16 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***roman***] **1** Care a existat înainte de apariția romanilor. **2** Care aparține perioadei preromane (**1**).

preromantic, ~ă [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***préromantique***] **1** *a* Care se referă la preromantism. **2** *a* Specific preromantismului. **3-4** *smf, a* (Scriitor) care aparține preromantismului.

preromatism *sns* [At: PERPESSICIUS, M. IV, 47 / E: fr ***préromantisme***] Curent literar din sec. XVIII, anterior romantismului, care se caracterizează prin respingerea canoanelor clasicismului, prin adoptarea cultului sensibilității și al naturii, prin gustul pentru pitoresc și exotic.

prerumpe *vt* [At: PANN, P. V. I, 8/15 / V: ***prerupe*** / Pzi: *prerump* / E: lat ***praerumpere***] (Înv) A întrerupe vorbirea cuiva.

prerupe *v* vz ***prerumpe***

prerupere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prerupe***] (Înv) Întrerupere a vorbirii cuiva.

prerupt, ~ă *a* [At: ALR I, 1762/856 / Pl: *~pți, ~e* / E: ***prerupe***] **1** (Înv) Care a fost întrerupt din vorbire. **2** (Reg; d. florile unei cusături) Care este cusut din loc în loc.

pres *s* vz ***presă***

presa *vt* [At: CALENDARIU (1794), ap. DLR / Pzi: *~sez* / E: fr ***presser***] **1** (Fig) A constrânge o persoană să acționeze într-un anumit fel. **2** (D. timp, evenimente, circumstanțe etc.) A forța pe cineva să ia o decizie Si: *a grăbi, a zori*. **3** A exercita o presiune asupra unui material sau a unui obiect, pentru a-i reduce volumul, pentru a-i da o anumită formă, pentru a extrage lichidul conținut etc. **4** (Spc) A strânge între foi de hârtie sugativă plante sau părți ale lor, pentru a le usca și conserva.

presacă *sf* vz ***prisacă***

presad, ~ă *a* vz ***prăsad***

presagiu *s* [At: CR (1846), 196[1]/50 / Pl: nct / E: fr ***présage***, lat ***praesagium***] (Înv) **1** Semn prevestitor. **2** Presentiment.

presaj *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pressage***] (Frm) Presare (**3**).

presant, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pressant***] **1** *a* Care exercită o presiune asupra cuiva. **2** *a* Care cere o rezolvare imediată Si: *grabnic, urgent*. **3** *sfp* (Nob) Copci care servesc la prinderea unui obiect de îmbrăcăminte.

presar *sm* [At: NOM. PROF. 47 / Pl: *~i* / E: ***presă*** + *-ar*] **1** Muncitor calificat care lucrează la o presă Si: *presator, presor*. (rar) *presaș*. **2** (Arg) Polițist.

presare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN, 91 / Pl: *~sări* / E: ***presa***] **1** Constrângere a unei persoane să acționeze într-un anumit fel Si: *presat*[1] (**1**). **2** Forțare a cuiva de către evenimente, circumstanțe, să ia o hotărâre Si: *presat*[1] (**2**). **3** Exercitare a unei presiuni asupra unui material, pentru reducerea volumului, pentru obținerea unei anumite forme, pentru extragerea lichidului conținut Si: (rar) *presaj, presat*[1] (**3**). **4** (Spc) Strângere a unei plante sau a unei părți de plantă între foi de sugativă, pentru a o usca și conserva Si: *presat*[1] (**4**).

presaș *sm* [At: SFC V, 20 / Pl: *~i* / E: ***presă*** + *-aș*] (Rar) Presar (**1**).

presat[1] *sn* [At: CADE / Pl: (rar) *~uri* / E: ***presa***] **1-4** Presare (**1-4**).

presat[2]***, ~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presa***] **1** (D. oameni) Forțat să acționeze împotriva voinței, a convingerilor sale. **2** (D. obiecte, materiale etc.) Care a fost supus unei presiuni pentru a-și reduce volumul, pentru a căpăta o anumită formă, pentru a elibera lichidul conținut etc. **3** (Spc; d. plante sau părți ale lor) Conservat prin apăsare și uscare între foi de hârtie sugativă.

presator, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 23 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***presa*** + *-tor*] Presar (**1**).

presaua *sf* vz ***plăsea***

presă *sf* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 144 / V: (reg) ***pres, preș*** (Pl: *preșuri*) / Pl: *~se* / E: fr ***presse***] **1** Mașină tipografică simplă care tipărește prin presarea hârtiei pe un zaț acoperit cu un strat de cerneală sau imprimat în gravură. **2** (Îlv) **A pune sub ~** A tipări. **3** (Pgn) Totalitate a publicațiilor cotidiene și periodice dintr-o țară sau din lume, dintr-un domeniu, dintr-o epocă etc. **4-5** (Îe) **A avea ~ bună** (sau **proastă**) A se bucura de apreciere (bună sau) rea în presă. **6** Profesiune de gazetar Si: *gazetărie, ziaristică*. **7** (Csc) Persoane care activează în domeniul gazetăriei, publicisticii Si: *gazetari, publiciști, ziariști*. **8-9** (Dispozitiv de lucru sau) mașină cu care se execută operația de presare a unui material, obiect.

presădi [At: CORESI, EV. 301 / V: (îrg) ***prăs~, pris~*** / Pzi: *~desc* / E: slv ***прѣсадити***] **1** *vt* (Pop; c. i. plante) A răsădi. **2** *vt* (Reg; c. i. via) A butăși. **3-4** *vtrp* (Îrg) A (se) altoi. **5** *vt* (Reg; fig) A face aluzii jignitoare. **6** *vr* (Îvr) A se transmite pe cale ereditară.

presădire *sf* [At: PRAV. 25 / V: (înv) ***pris~*** / Pl: *~ri* / E: ***presădi***] (Pop) Răsădire.

presădit, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 263 / V: (reg) ***prăs~, pris~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***presădi***] (Pop; d. plante) Răsădit.

presăn *sn* vz ***presenă***

presăra *vt* [At: HERODOT (1645), 116 / V: (îrg) ***~sâra, ~sura***, (înv) ***prăs~, preas~, ~sora, pris~***, (cscj) *~ri* / Pzi: *presar*, (reg) *~rez* / E: ***pre*** + ***sără***] **1** (C. i. materii în formă de pulbere, granule etc.) A pune. **2** (C. i. materii în formă de pulbere, granule etc.) A împrăștia câte puțin, din loc în loc, pentru a forma un strat subțire. **3** (Pgn) A răspândi. **4** (C. i. obiectul asupra căruia se face acțiunea) A acoperi cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. **5** (Rar) A împestrița.

presărare *sf* [At: (a. 1827) IORGA, S. D. XXI, 279 / Pl: *~rări* / E: ***presăra***] **1** Adăugare la ceva a unor materii în formă de pulbere, de granule Si: *presărat*[1] (**1**). **2** Acoperire cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. Si: *presărat*[1] (**2**). **3** (Pgn) Răspândire. **4** (Rar) Împestrițare.

presărat[1] *sn* [At: ARGHEZI, VERS. 99 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***presăra***] **1-2** Presărare (**1-2**). **3** (Pgn) Răspândire. **4** (Rar) Împestrițare.

presărat[2]***, ~ă*** *a* [At: DRLU / V: (înv) ***~sur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presăra***] **1** (D. materii în formă de pulbere, granule etc.) Care a fost împrăștiat câte puțin, din loc în loc, pentru a forma un strat subțire. **2** (D. obiecte) Care a fost acoperit cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc. **3** (Pgn) Răspândit. **4** (Rar) Împestrițat.

presărător, ~oare [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***presăra*** + *-ător*] **1-2** *sm, a* (Persoană) care presară anumite substanțe pulverulente, granulare etc. peste pieile de tăbăcit. **3** *sn* Parte componentă a instalației de fabricat plăci aglomerate din așchii de lemn, care servește la turnarea particulelor de lemn în caseta ori în rama de formare.

presărătură *sf* [At: LITINSCHI, M. 20/9 / Pl: *~ri* / E: ***presăra*** + *-ătură*] (Rar) Ceea ce se presară.

presărât, ~ă *a* vz ***prizărit***

presări *v* vz ***presăra***

presarirură *sf* vz ***prizăriturâ***

presână *af* [At: DR IV, 745 / Pl: *~ne* / E: cf lat *persona*] (Mar; mtp; d. o ființă supranaturală de sex feminin) Care dispune de sănătatea cuiva, putând să o dea sau să o ia.

presbiopie *sf* vz ***prezbiopie***

presbiter *sm* vz ***prezbiter***

preschimba [At: ASACHI, S. L. 221 / Pzi: *preschimb* / E: *pre-* + ***schimba***] **1-2** *vtr* (A face să ia sau) a lua o formă, un aspect, un conținut nou Si: *a (se) modifica, a (se) prefăce, a (se) schimba, a (se) transforma*, (înv) *a (se) prăvăli*. **3** *vt* A ceda un lucru în locul altuia, cam de aceeași valoare Si: *a schimba*. **4** (Înv; îe) **A ~ cuvinte** A sta de vorbă cu cineva Si: *a conversa, a vorbi*. **5** (Înv; îlv) **A ~ glume** A-și spune glume unii altora Si: *a glumi*.

preschimbare *sf* [At: VĂCĂRESCUL, P. 54/17 / Pl: *~bări* / E: ***preschimba***] **1** Transformare. **2** (Reg; îs) *~ de șine* Macaz. **3** Cedare a unui lucru în locul altuia, cam de aceeași valoare Si: *schimbare*.

preschimbat, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 335 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***preschimba***] **1-2** (Care a fost sau) care s-a transformat Si: *modificat, prefăcut*[2]*, schimbat*.

prescleroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***préscl*é*rose***] (Med) Stare morbidă care precedă sclerozarea unui țesut.

prescore *sf* vz ***prescure***

prescornic *sn* [At: CADE / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pistornic.

prescorniță *sf* [At: DLR / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-orniță*] (Reg) Vas în care se țin prescurile la biserică.

prescribălui *vrp* [At: MICU, ap. CONTRIBUȚII, III, 126 / Pzi: 6 *~esc* / E: mg ***preskribál***] (Îvr) A se prescrie (**8**).

prescrie [At: (a. 1811) BV III, 49 / Pzi: *prescriu* / E: lat ***praescribere***, fr ***prescrire***] **1** *vt* (Înv) A transcrie un text Si: *a copia*. **2** *vt* (Înv) A traduce. **3** *vt* (Înv) A reproduce după un model o cusătură. **4** *vt* (Îvr) A consemna. **5** *vt* A stabili cu precizie ceea ce trebuie făcut Si: *a arăta, a indica, a recomanda*. **6** *vt* (Spc) A recomanda medicamentele sau tratamentul de care are nevoie un bolnav. **7** *vt* (Spc; d. autorități, acte etc.) A dispune. **8** *vtrp* (Jur; d. pedepse penale, drepturi de proprietate etc.) A-și pierde valabilitatea Si: (îvr) *a se paragrafisi, a se prescribălui*.

prescriere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***prescrie***] **1** (Înv) Transcriere a unui text. **2** (Înv) Traducere. **3** (Înv) Reproducere după un model a unei cusături. **4** (Îvr) Consemnare. **5** Stabilire cu precizie a ceea ce este de făcut. **6** Recomandare a tratamentului pentru un bolnav. **7** (Spc) Dispunere a unor

modificări legislative de către o autoritate. **8** (Jur) Pierdere a valabilității unor pedepse penale, drepturi de proprietate etc.

prescriitor *sn* [At: POLIZU / P: *~scri-i~* / Pl: *~i* / E: ***prescrie*** + *-tor*] (Înv) Copist.

prescriitură *sf* [At: CIHAC, I, 249 / P: *~scri-i~* / Pl: *~ri* / E: ***prescrie*** + *-tură*] (Înv) Copie.

prescript *sn* [At: AR (1829), 180[1]/21 / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***praescriptum***] (Înv) Prescripție (**1**).

prescriptibil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C., 150 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prescriptible***] (Jur; d. pedepse penale, drepturi de proprietate etc.) **1** Care se poate prescrie (**8**). **2-3** Care este supus prescripției (**4-5**).

prescriptibilitate *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***prescriptibilité***] **1-3** Însușire a unui lucru de a fi prescriptibil (**1-3**).

prescripție *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prescription***, lat ***praescriptio, -onis***] **1** Obligație înscrisă într-un act normativ, stabilită prin uz, prin tradiție etc. Si: *dispoziție*, *prevedere*, (înv) *prescript*. **2** (Îs) ***~ tehnică*** Instrucțiuni scrise cuprinzând condițiile tehnice care trebuie respectate la proiectarea, verificarea, executarea sau folosirea unui sistem tehnic. **3** (Pgn) Norme scrise care trebuie respectate la păstrarea, folosirea, prepararea etc. unui obiect, a unei substanțe etc. **4** (Jur) Stingere a unui drept de acțiune sau de executare a unei hotărâri prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege. **5** (Jur) Dobândire a dreptului de proprietate asupra unui lucru prin posedarea lui cu bună credință, un anumit timp Si: (înv) *paragrafie*. **6** Recomandație dată de medic unui bolnav, printr-o rețetă. **7** (Pex) Rețetă.

prescriptiune *sf* vz ***prescripție***

prescris, ~ă *a, smf* vz ***proscris***

prescurar *sm* [At: STĂNOIU, C. I. 7 / Pl: *~i* / E: ***prescură*** + *-ar*] (Rar) Persoană care face prescuri (**1**).

prescurăriță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 378 / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-ăriță*] **1** (Reg) Prescurăreasă. **2** (Bot; reg) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). **3** (Bot; Trs) Varietate de pere mari, galbene, lătărețe, de calitate inferioară.

prescură *sf* [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 51/9 / V: (îrg) ***~re***, (înv) ***~core*** / A și: *prescură* / Pl: *~ri* / E: slv ***проскура***] **1** Pâinișoară rotundă sau în formă de cruce, făcută din aluat dospit, din care se pregătește cuminecătura și se taie anafura la biserică. **2** (Pex) Colac care se împarte la înmormântări, parastase etc. **3** (Bot; Buc) Coada-racului (*Pontentilla anserina*). **4** (Bot; reg) Rozetă (*Roseda odorata*).

prescurăreasă *sf* [At: CADE / Pl: *~ese* / E: ***prescurar*** + *-easă*] (Rar) Femeie care face prescuri (**1**) Si: (reg) *prescurariță* (**1**), *prescurăriță* (**1**).

precurărele *sfp* [At: BULET. GRĂD. BOT. XI, 52 / E: ***prescură***] (Bot; Trs) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

prescurărie *sf* [At: GALACTION, A. 8 / Pl: *~ii* / E: ***prescură*** + *-ărie*] Încăpere într-o mănăstire în care se face prescura (**1**).

prescurăriță *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 132 / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-ăriță*] **1** Prescurăreasă. **2** (Bot; reg) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

prescure *sf* vz ***prescură***

prescurea *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 247 / Pl: *~ele* / E: ***prescură*** + *-ea*] **1-4** (Pop; șhp) Prescură (**1-2**) (mică) Si: (reg) *prescurice* (**1-4**), *prescuricea* (**1-4**), *prescuriță* (**1-4**). **5** (Bot; reg) Rozetă (*Roseda odorata*). **6-7** (Bot; reg) Rechie (*Reseda luteola* și *lutea*). **8** (Bot; Mol; Ipl) Floare-de-colț (*Leontopodium alpinum*). **9** (Bot; Trs) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

prescurice *sf* [At: BORZA, D. 156 / Pl: *~ici* / E: ***prescură*** + *-ice*] **1-4** (Reg; șhp) Prescurea (**1-4**). **5** (Bot; Trs) Iarba-surzilor (*Saxifraga aizoon*).

prescuricea *sf* [At: BUJOREANU, B. L. 390 / Pl: *~cele* / E: ***prescurice*** + *-ea*] **1-4** (Reg; șhp) Prescurea (**1-4**). **5-6** (Bot; reg; șhp) Prescurice (mică).

prescuriță *sf* [At: CONV. LIT. XXIV, 921 / Pl: *~țe* / E: ***prescură*** + *-iță*] **1-4** (Reg; șhp) Prescurea (**1-4**). **5** (Bot) Plantă erbacee cu tulpina scurtă, cu frunze groase, dispuse în rozetă, cu flori albe-gălbui, care crește pe stânci calcaroase (*Sempervivum soboliferum*).

prescurt *s* [At: CANTEMIR, HR. 57 / Pl: nct / E: ***pre*** + ***scurt***] (Înv) **1** Prezentare succintă Vz *rezumat*. **2** (Îlav) **În ~** Succint.

prescurta *vt* [At: MARIN, PR I, XVII, 21 / Pzi: *~tez* / E: ***pre*** + ***scurta***] **1** A reduce dimensiunile unui text. **2** (Spc) A scurta un cuvânt, un titlu etc. Si: *a abrevia*. **3** (Îvr) A scurta.

prescurtare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 41/26 / Pl: *~tări* / E: ***prescurta***] **1** Rezumare a unui text Si: (îvr) *prescurtătură* (**1**). **2** (Ccr) Text prescurtat Si: (îvr) *prescurtătură* (**2**). **3** (Spc) Abreviere. **4** (Ccr) Cuvânt abreviat Si: (îvr) *prescurtătură* (**3**).

prescurtat, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prescurta***] **1** (D. texte) Al cărui volum a fost redus. **2** (Spc; d. cuvinte, titluri etc.) Abreviat. **3** (Îvr) Simplificat.

prescurtător, ~oare *smf, a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prescurta*** + *-ător*] (Înv) **1-6** (Persoană) care prescurtează (**1-3**).

prescurtătură *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prescurta*** + *-ătură*] (Îvr) **1-3** Prescurtare (**1-2, 4**). **4** (Spc) Abreviere.

presea *sf* vz ***plăsea***

preseacă *sf* vz ***prisacă***

preseară *sf* [At: F (1879), 36 / Pl: *~eri* / E: *pre-* + ***seară***] (Îvp) Seară din ajunul unei sărbători, al unui eveniment etc.

preseci *v* vz ***prisăci***

preselecta *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: it ***preselettare***] A selecta în prealabil.

preselectare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***preselecta***] Selectare prealabilă Si: *preselecție* (**1**).

preselector *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***présélecteur***] **1** Dispozitiv care pregătește dinainte condițiile necesare unei schimbări de viteză. **2** Mecanism de comutație auxiliar din ansamblul unui schimbător, cu preselecție directă.

preselecție *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***présélection***, it ***preselezione***] **1** Preselectare. **2** Operație de căutare a unui selector într-o instalație telefonică automată. **3** Operație preliminară care permite în unele cutii de viteză determinarea unei combinații alese dinainte.

preselecțiune *sf* vz ***preselecție***

presemnal *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e, ~uri* / E: it ***presegnale***] Semnal care precedă un altul și avertizează asupra acestuia.

presemnaliza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: *pre-* + ***semnaliza***] A semnaliza în prealabil.

presemnalizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***presemnaliza***] Semnalizare prealabilă.

presemne *av* vz ***pesemne***

presen *sn* vz ***presenă***

presenă *sf* [At: LB / V: ***prâsân, prâsână, prâsună, prâsură, preasână, preasână, preas~, preasină, ~sân, presen, ~seră, ~sin, ~sină, ~sură*** (A și: *presură*) / Pl: *~ne* / E: srb ***prsina***] (Reg) Curea a hamului sau a șeii, care trece pe sub pieptul calului.

presentiment *sn* [At: HELIADE, D. C. 245/17 / V: (înv) ***~sin~*** / Pl: *~e* / E: fr ***pressentiment***] Sentiment vag și instinctiv pe care cineva îl încearcă cu privire la un eveniment viitor Si: *presimțire*, (îrg) *presimț*, (înv) *presagiu* (**2**), *presimțământ*.

presera *v* vz ***presăra***

preseră *sf* vz ***presenă***

presetupă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~pe* / E: fr ***presse-étoupe***] Presgarnitură.

presfânt, ~ă *a* vz ***preasfânt***

presfira *v* vz ***prefira***

presgarnitură *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***presse-garniture***] (Teh) Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini Si: *presetupă*.

presi[1] *vi* [At: (a. 1600) ROSETTI, B. 52 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Îvr; csnp) A rezista.

presi[2] *v* vz ***prăsi***

presie *sf* vz ***presiune***

presilă *sf* vz ***prăsilă***

presili *v* vz ***prăsili***

presimt *sn* vz ***presimț***

presimtement *sn* vz ***presentiment***

presimț *sn* [At: F (1871), 603 / V: (reg) ***presimt*** / Pl: *~uri* / E: pvb *presimți*] (Îrg) Presimțire.

presimțământ *sf* [At: FILIMON, O. II, 253 / V: (înv) ***~țim~*** / Pl: *~e* / E: ***presimți*** + *-ământ*] (Înv) Presimțire.

presimți *vt* [At: DRLU / Pzi: *presimt*, (rar) *~țesc* / E: *pre-* + ***simți***] A simți dinainte, vag și instinctiv, ceea ce urmează să se întâmple Si: (fam) *a mirosi*, (îrg) *a nădăi*.

presimțimânt *sn* vz ***presimțământ***

presimțire *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 157/44 / Pl: *~ri* / E: ***presimți***] Sentiment vag și instinctiv pe care îl are cineva cu privire la un eveniment viitor Si: *presentiment*, (îrg) *presimț*, (înv) *nădăire*, *presimțământ*.

presin *sn* vz ***presină***

presină *sf* ***presină***

presing *sn* [At: L. ROM. 1962, nr. 3, 340 / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***pressing***] **1** Tactică prin care fiecare component al unei echipe sportive aflate în apărare își supraveghează în permanență adversarul direct, pentru a-i anihila acțiunile ofensive. **2** Predominare în inițiativa de joc. **3** (Fig; rar) Presiune (**8**) exercitată asupra adversarului.

presinterizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: *pre-* + ***sinterizare***] (Teh) Sinterizare anterioară celei finale, la o temperatură mai mică, făcută cu scopul de a conferi obiectului calitatea de a putea fi prelucrat mecanic.

presire *sf* vz ***prăsire***

presistolă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***présystole***] (Med) Fază din diastolă care precede sistola.

presiune *sf* [At: MARIN, PR. I, 20/35 / S și: (înv) *~ssi~* / P: *~si-u~* V: ***presie*** / E: fr ***pression***, lat ***pressio, -onis***] **1** Mărime fizică egală cu raportul dintre intensitatea unei forțe care apasă perpendicular și uniform pe suprafața unui corp și aria acelei suprafețe. **2** Forță care apasă perpendicular și uniform pe unitatea de suprafață ori pe suprafața unui corp. **3** Apăsare. **4** (Îs) *~ atmosferică* (sau *a atmosferei*) Presiune (**2**) pe care o exercită atmosfera asupra suprafeței pământului și a corpurilor situate pe ea, indiferent de orientarea acestei suprafețe și care variază în funcție de condițiile atmosferice, de altitudine, de latitudine etc. **5** (Îs) *~ radiculară* Presiune (**2**) care apare în celulele vii ale rădăcinii unei plante și care determină împingerea apei în sus. **6** (Îs) *~ arterială* (sau *sangvină*, *~a sângelui*) Forță elastică reactivă a pereților arterelor față de forța exercitată asupra lor de presiunea sângelui impulsionat de inimă Si: *tensiune*. **7** (Îlav) **Sub ~** Gata de a începe, de a se pune în funcționare sub acțiunea presiunii (**2**). **8** (Fig) Constrângere economică, politică, socială, morală etc. exercitată asupra cuiva pentru a face ceva împotriva dorinței, preferinței etc. sale. **9** (Fig) Stare de apăsare sufletească.

preslaș *sm* [At: SCL 1973, 43 / Pl: *~i* / E: ***breslaș*** + ***presă***] (Nob) Persoană care lucrează la o publicație periodică.

preslăvi *v* vz ***proslăvi***

preslită *sf* vz ***prâslită***

preslop *sn* vz ***prislop***

preslușnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 196[v]/3 / Pl: *~ici* / E: slv ***прѣслоүшьнникъ***] (Înv) Persoană neascultătoare, nesupusă.

presnel *sn* vz ***prâsnel***

presnic, ~ă *a* vz ***prisnic***

presocialist, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~iști, ~e* / E: *pre-* + ***socialist***] **1** Care este imediat anterior socialismului. **2** Care se referă la timpul imediat anterior socialismului. **3** Specific perioadei care precedă socialismul.

presocratic, ~ă [At: DEX–S / P: *~si-u~* / V: ***presie*** / S și: (înv) *~ssi~* / Pl: *~ni* / E: / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***présocratique***, eg ***pre-Socratic***] **1** *a* Care este anterior lui Socrate. **2** *smp* Grup de filozofi greci care, înaintea lui Socrate, au construit sisteme care încercau să explice lumea, natura.

presometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***pressiomètre***] (Teh) Aparat de măsurare pentru presiuni Si: *manometru*.

presor [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***presseur***] **1** *sn* Dispozitiv la mașina de cusut, care apasă materialul de lucrat pe placa mașinii și permite deplasarea lui. **2** *smf* Muncitor calificat care lucrează la o presă Si: *presator*. **3** *a* Care face să crească presiunea.

presora *v* vz ***presăra***

presoreceptor *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oare* / E: ***presiune*** + ***receptor***] (Fzl) Terminație nervoasă senzitivă situată în peretele unui vas sangvin, care recepționează variațiile de presiune din interiorul vaselor Si: *baroreceptor*.

presortare *sf* [At: DEX–S / Pl: *~tări* / E: *pre-* + ***sortare***] Sortare prealabilă în vederea sporirii calității în sortarea propriu-zisă.

presosi *v* vz ***prisosi***

presosință *sf* vz ***prisosință***

presositoriu, ~ie *a* vz ***prisositor***

presostat *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***pressostate***] Aparat pentru măsurarea, controlul și reglarea presiunii unui fluid dintr-o încăpere închisă.

prespan *sn* [At: NICA, L. VAM, 203 / V: ***prespan*** / S și: (rar) *~ssp~* / Pl: *~uri* / E: ger ***Presspan***, fr ***presspahn***] (Șîs *carton ~*) Carton dur, rezistent, satinat, fabricat din mai multe straturi de celuloză, de obicei de culoare brună-portocalie, cu multiple utilizări ca izolator în industria electrotehnică.

prespapier *sn* [At: V. ROM. martie 1958, 46 / V: ***prespapir*** / P: *~pi-er* / Pl: *~uri* / E: fr ***presse-papier***, ger ***Presspapier***] Obiect greu de birou care se așază peste hârtii pentru a le împiedica să se împrăștie.

prespapir *sn* vz ***prespapier***

prespălare *sf* [At: DEX–S / Pl: *~lări* / E: *pre-* + ***spăla***] Spălare prealabilă în scopul ameliorării spălării propriu-zise sau pentru a conferi anumite calități materialului.

prespălat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prespăla***] **1** Spălat în prealabil în scopul ameliorării spălării propriu-zise. **2** (D. obiecte de îmbrăcăminte, materiale) Decolorat.

prespori [At: ALR I, 1377/350 / Pzi: *~resc* / E: *pre-* + ***spori***] (Reg) A reuși să facă, să realizeze, să ducă ceva la bun sfârșit.

prespre *pp* vz ***peste***

presta [At: BARIȚIU, ap. DLR / Pzi: *~tez* / E: lat ***prestare***, it ***prestare***] **1** *vi* (Îvr; udp „la") A participa. **2** *vt* A desfășura diverse feluri de munci, de activități, de servicii etc., în mod sistematic, organizat. **3** *vt* (Îe) **A ~ un jurământ** A depune un jurământ în condițiile prevăzute de lege sau de uz. **4** (Înv; spc; d. vasali; îe) **A ~ omagiu** (sau **jurământ de credință**) A depune jurământul de credință și supunere către suzeranul său.

prestabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ***presta*** + *-bil*] (Nob) **1** (D. oameni) Apt de muncă. **2** (D. mașini, unelte) Care dă randament.

prestabili *vt* [At: EMINESCU, N. 69 / Pzi: *~lesc* / E: *pre-* + ***stabili***] A stabili, a fixa dinainte Si: (înv) *a prefige*.

prestabilit, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prestabili***] Stabilit, fixat dinainte Si: (înv) *prefipt*, (îvr) *preașezat*.

prestant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***pretante***] (Liv) **1** Cu prestanță (**1**). **2** Cu aspect plăcut, impunător.

prestanță *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: fr ***préstance***] **1** Ținută, înfățișare, atitudine etc. impunătoare, demnă. **2** (Pex) Efect produs de o ținută, înfățișare, atitudine demnă, impunătoare.

prestare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***presta***] **1** (Îvr) Participare. **2** Desfășurare a diverse feluri de munci, activități, servicii etc. Si: *prestație* (**6**).

prestat, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 308 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presta***] (D. munci, servicii, activități etc.) Desfășurat.

prestatal, ~ă *a* [At: PANAITESCU, O. Ț. 29 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***statal***] **1** Care este anterior existenței unui stat. **2** Privitor la perioada care precedă existența statului. **3** Specific perioadei care precedă existența statului.

prestator, ~oare *smf, a* [At: DEX–S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***presta*** + *-tor*] **1-2** (Șîs *~ de servicii*) (Persoană, întreprindere) care prestează o muncă, o activitate.

prestație *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 429 / V: (asr) ***~iune***, (reg) ***precis~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prestation***, lat ***prestatio, -onis***] **1** (Înv) Formă de impozit care consta în efectuarea unei munci gratuite sau, mai rar, în predarea

unor produse ori a unei sume de bani în folosul stăpânului feudal, pentru realizarea unor lucrări de interes obștesc etc. **2** (Înv; pex) Muncă, produse, bani etc. care constituie prestația (**1**). **3** Muncă de scurtă durată, de obicei gratuită, efectuată pentru lucrări de interes public. **4** (Pex) Sumă de bani care reprezintă contravaloarea neefectuării prestației (**3**). **5** (Asr; pgn) Obligație materială. **6** Prestare (**2**). **7** (Îs) ~ *de jurământ* Depunere a jurământului în condițiile prevăzute de lege sau de uz.

prestațiune *sf* vz ***prestație***

prestavlenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 65[r]/25 / Pl: ~*ii* / E: slv ***прѣставлѣнїе***] (Învr) Moarte.

prestă *sf* vz ***peste***

prestăni *v* vz ***pristăni***

prestăpenic, ~ă *a* vz ***prestâpnic***

prestăvală *sf* vz ***prăstăvală***

prestăvăli *v* vz ***prăstăvăli***

prestăvi *v* vz ***pristăvi***[1]

prestăvire *sf* vz ***pristăvire***

prestăvit, ~ă *a* vz ***pristăvit***

prestâpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***

preste *sf* vz ***peste***

prestegală *sf* vz ***prăstăvală***

prestelar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***prestellaire***, eg ***prestellar***] (Ast) Care a existat înainte de a lua naștere stelele.

prestelcă *sf* vz ***pestelcă***[1]

presteleancă *sf* [At: H XIV, 87 / Pl: ~*enci* / E: ***prestelcă*** + *-eancă*] (Mun) Pestelcă.

presterca *sf* vz ***pestelcă***[1]

presteță *sf* [At: DEX-S / Pl: ~*țe* / E: fr ***prestesse***] (Frr) Promptitudine.

prestidegiator *sm* vz ***prestidigitator***

prestidegitator *sm* vz ***prestidigitator***

prestidegitație *sf* vz ***prestidigitație***

prestidegitațiune *sf* vz ***prestidigitație***

prestidigicator *sm* vz ***prestidigitator***

prestidigitator *sm* [At: ALECSANDRI, S. 88 / V: (înv) ~***degia~***, ~***degi~***, ~***gica~*** / Pl: ~*i* / E: fr ***prestidigitateur***] **1** Specialist în prestidigitație Si: *scamator*. **2** (Fig) Persoană care posedă o mare agilitate a mâinilor.

prestidigitație *sf* [At: DDRF / V: (asr) ~***iune***, (înv) ~***degi~***, ~***degitățiune*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***prestidigitation***] **1** Artă și tehnică de a produce iluzii optice prin mișcări abile și rapide ale mâinilor. **2** (Pex) Iluzie optică provocată de prestidigitator cu ajutorul prestidigitației (**1**). **3** (Fig) Agilitate deosebită a mâinilor pe care o are cineva.

prestidigitațiune *sf* vz ***prestidigitație***

prestigios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***prestigieux***] **1** (Îdt) Care ține de prestigiu (**12**). **2** (Îdt) Referitor la prestigiu (**12**). **3** (Îdt) Provocat de prestigiu (**12**). **4** (Îdt) Care face vrăji, farmece. **5** Care se bucură de un mare prestigiu (**1**). **6** Care impune, impresionează, încântă etc. prin calități deosebite, de ordin moral, spiritual etc.

prestigiu *sn* [At: ASACHI, M. H. 4/13 / V: ***prestij*** / Pl: (rar) ~*ii* / E: fr ***prestige*** cf lat *praestigium*] **1** Autoritate deosebită de care se bucură cineva sau ceva datorită însușirilor sale morale, cunoștințelor, talentului, situației sociale, unor trăsături specifice pregnante etc. Vz *ascendent*, *considerație*, *vază*. **2** (Îla) **De** ~ Prestigios (**5**). **3** (Îal) Care onorează. **4** (Îal) Care aduce glorie, considerație. **5** (Îal) Important. **6** (Îal) Valoros. **7** (Asr; fig) Aspect fermecător, seducător. **8** (Asr; fig; pex) Ceea ce seduce, farmecă. **9** (Rar) Strălucire. **10** (Rar) Farmec. **11** (Rar) Atracție. **12** (Înv) Iluzie atribuită magiei, vrăjilor, farmecelor.

prestij *sn* vz ***prestigiu***

prestimoniu *sn* [At: DN[3] / P: ~*niu* / Pl: ? / E: lat ***prestimonium*** cf fr *prestimonie*] Venit destinat întreținerii unui preot catolic.

prestissimo [At: IVELA, D. M. / E: it ***prestissimo***] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo extrem de rapid. **2-3** *sn* (Compoziție sau) parte dintr-o compoziție muzicală executată în tempo extrem de rapid.

prestiț, ~ă *a* vz ***pestrit***

presto [At: IVELA, D. M. / E: ***presto***] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo rapid. **2-3** *sn* (Compoziție sau) fragment dintr-o bucată muzicală executată în tempo rapid.

prestogoli *vr* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: ~*lesc* / E: *pre-* + (ro)***stogoli***] (Îdt) A se rostogoli peste ceva.

prestoi *vi* [At: PSALT. 317 / Pzi: ~*esc* / E: slv ***пръстоѩти*** cf *pristoi*] (Înv) A fi de față.

prestol *sn* vz ***pristol***

prestranepot *sm* [At: IORGA, S. D. VI, 77 / Pl: ~*oți* / E: *pre-* + ***strănepot***] (Înv) Fiu al strănepotului sau al strănepoatei în raport cu părinții străbunicului sau ai străbunicii.

prestură *sf* vz ***păstură***[1]

presucea *sf* [At: STOIAN, PĂST. 52 / Pl: ~*cele* / E: cf *presuci*] (Mun) Bucată de lemn prevăzută cu un cârlig metalic, care ajută la împletirea nojițelor de la opinci.

presuci *vt* [At: TDRG / Pzi: ~*cesc* / E: *pre-* + ***suci***] **1** (Reg) A răsuci. **2** (Ban) A frământa aluatul. **3** (Reg) A însăila materiale textile.

presucit, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 41 / Pl: ~*ciți*, ~*e* / E: ***presuci***] (Reg) Răsucit.

presudstvie *sf* vz ***presustvie***

presudsvie *sf* vz ***presustvie***

presudvie *sf* vz ***presustvie***

presumeț *sm* [At: CANELLA, V. 237 / Pl: ~*i* / E: *pre-* + ***sumeț***] (Învr) Om foarte semeț și îndrăzneț.

presumeție *sf* [At: CANELLA, V. 236 / Pl: ~*ii* / E: ***presumeț*** + *-ie*] (Învr) Trufie, orgoliu excesiv.

presupoziție *sf* [At: HASDEU, I. V. 236 / V: (înv) ~***iune*** / Pl: ~*ii* / E: fr ***présupposition***] (Rar) Supoziție prealabilă.

presupozițiune *sf* vz ***presupoziție***

presupuitor, ~oare *a* [At: DDRF / P: ~*pu-i~* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***presupune*** + *-itor*] (Îdt) Suspicios.

presupunctură *sf* [At: DEX-S / Pl: ~*ri* / E: ***pre***(siune) + (acu)***punctură***] Variantă a acupuncturii care constă în masarea și presarea unor puncte ale tegumentului cu activitate biologică deosebită.

presupune [At: DLRU / Pzi: *presupun*, (înv) *presupui* / E: *pre-* + ***supune***] **1** *vt* A avea ca premisă existența prealabilă a unui lucru Si: *a implica*. **2-3** *vtrp* (Urmat de o completivă introdusă prin conjuncția „că") A (se) admite în mod provizoriu că ceva este real, posibil, adevărat Si: *a (se) bănui*, *a (se) crede*, *a (se) socoti*, (liv) *a (se) prezuma*, (îrg) *a (se) prepune*, (reg) *a (se) probălui*.

presupunere *sf* [At: LĂZĂRESCU, S. 128/12 / Pl: ~*ri* / E: ***presupune***] **1** Implicare. **2** Admitere a realității, posibilității, adevărului unui lucru. **3** (Pex; ccr) Ceea ce este admis ca posibil, real, adevărat Si: *ipoteză*, *prezumție*, *supoziție*, (rar) *presupus*[1], (îvp) *prepus*, (îrg) *prepunere*.

presur *sm* [At: MARIAN, O. I. 379 / Pl: ~*i* / E: drr ***presură***] Bărbătuș al presurei[1] (1) Si: (reg) *presuroi*.

presura *v* vz ***presăra***

presurat, ~ă *a* vz ***presărat***[2]

presură[1] *sf* [At: ANON. CAR / V: (reg) ~***eșu~*** / Pl: ~*ri*, (înv) ~*re* / E: nct] **1** Pasăre din familia fringilidelor, de mărimea vrabiei, cu aripile bombate, cu coada lungă și bifurcată și cu ciocul conic, scurt și ascuțit. **2** (Îc) **~-aurie, ~-aurie-orientală, ~-de-câmp, ~-de-câmpii, ~-de-fân, ~-de-holdă, ~-galbenă** Pasăre cântătoare cu capul și pântecele de culoare galbenă-aurie, cu coada și vârful aripilor negre Si: (reg) *gălbioară* (*Emberiza citrinella*). **3** (Îc) **~-mare, ~-sură** Pasăre migratoare cu partea superioară a corpului de culoare ruginie și cu pântecele galben, presărat cu pete cafenii Si: (reg) *alion* (*Emberiza calandra*). **4** (Îc) **~-cu-mustăți, ~-mustăcioasă, ~-perciunată** Pasăre cu ciocul albastru-sur, cu corpul brun cu striații negre (*Emberiza cia*). **5** (Îc) **~-bărboasă, ~-cu-barbă** Pasăre cu partea superioară a corpului de culoare măslinie, cu spatele roșcat (*Emberiza cirlus*). **6** (Îc) **~-ra-lui-Stresemann, ~-de-stuf, ~-de-trestie, ~-dobrogeană, ~-mijlocie-de-trestie, ~-vuitoare-de-stuh** Pasăre

migratoare cu capul și gușa de culoare neagră și cu aripile dungate în negru, ruginiu și alb Si: (reg) *vrabie-de-stuf*, *vrabie-de-trestie* (*Emberiza schoenichlus*). **7** (Îc) **~de-grindină, ~de-vară** Pasăre migratoare cu penele de culoare brună-roșcată, cu capul cenușiu-gălbui, cu gușa gălbuie Si: *ortolan* (*Emberiza hortulana*). **8** (Îc) **~căciulată, ~cu-cap-negru** Pasăre cu gușa, pieptul și pântecele de culoare galbenă și cu capul și aripile de culoare neagră (*Emberiza melanocephala*). **9** (Reg; îc) **~de-omăt** (sau **~de-iarnă**) Pasărea-omătului (*Plectrophenax nivalis*). **10** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **11** (Orn; reg) Prigoare (*Merops apiaster*). **12** (Orn; Trs) Privighetoare (*Luscinia luscinia*).

presură² *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: ns cf *împresura*] (Olt) Fiecare dintre prăjinile care, legate împreună la unul dintre capete, se așează pe vârful clăii de fân, pentru a împiedica împrăștierea paielor Si: (reg) *martac*, *panză*, *păianjen*, *păuză* (**1**).

presură³ *sf* [At: LM / Pl: ? / E: fr ***pressure***] (Rar) Cheag folosit la coagularea laptelui pentru a prepara brânza.

presură⁴ *sf* vz ***presenă***

presure *sf* vz ***presenă***

presuriza *vt* [At: M. D. ENC. / Pzi: *~zez* / E: fr ***pressuriser***] **1** (C. i. o incintă etanșă) A introduce și a menține presiunea necesară. **2** (C. i. interiorul unor elemente ermetic închise ale unui sistem) A menține o anumită presiune pentru a mări rezistența mecanică.

presurizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***presuriza***] **1** Introducere și menținere a presiunii necesare într-o incintă etanșă. **2** Menținere a unei anumite presiuni în interiorul unor elemente ermetic închise ale unui sistem pentru a mări rezistența mecanică.

presurizat, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***presuriza***] (D. incinte etanșe) În care este menținută o presiune normală.

presurizator *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***pressuriseur***] **1** Aparat de presurizare (**1-2**). **2** Instalație de presurizare (**1-2**).

presuroi *sf* [At: GR. S. VI, 137 / Pl: ~ / E: ***presură¹*** + *-oi*] (Olt) Presur.

presus [At: CORESI, EV, 284 / E: ***pre*** + ***sus***] **1** *av* (Udp „de", „decât") În partea imediat superioară Si: *deasupra*. **2** *av* (Fig) Mai mult decât... **3** *av* (Fig) Dincolo de un anumit nivel obișnuit, intensiv, calitativ. **4** *av* (Îs) *Mai ~ de orice, toate, orișicine* În gradul cel mai înalt. **5** *av* (Îs) *Mai ~ de orice, toate, orișice* De o importanță maximă. **6** *a* (Îvr) Suprem.

presusdvie *sf* vz ***presustvie***

presusie *sf* vz ***presustvie***

presustfie *sf* vz ***presustvie***

presustivie *sf* vz ***presustvie***

presustvie *sf* [At: DOC. EC. 1831, 489 / V: ***~tfie***, ***~tiv~***, ***~sdv~***, ***~sie***, ***~sv~***, ***~uds~***, ***~udv~*** / Pl: *~ii* / E: rs ***присутствие***] **1** (Înv) Sală de judecată la tribunal. **2** (Pgn) Tribunal.

presusvie *sf* vz ***presustvie***

presvânt *a* vz ***preasfânt***

presvit, ~ă *smf, a* vz ***prezbit***

presviter *sm* vz ***prezbiter¹***

presviteră *sf* vz ***prezviteră***

preș¹ [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** *sn* Covor lung și îngust care se pune pe jos într-o încăpere, pe un coridor, pe treptele unei scări etc. **2** *sn* (Fam; îe) **A duce (pe cineva) cu ~ul** A induce în eroare. **3** *av* (Îae) A păcăli. **4** *av* (Îae) A înșela. **5** *av* (Arg; îe) **A bate ~ (pe cineva)** A bate foarte tare pe cineva. **6** *sn* (Înv) Traversă. **7** *sn* Ștergătoare pentru picioare, dintr-un material gros, poros. **8** *sn* (Înv) Stofă groasă, țesută din păr de capră, din care se făceau desagi, saci, acoperitoare pentru căruțe. **9** *sn* (Mun; înv) Fotă la costumul femeiesc popular.

preș² *sn* vz ***presă***

preșă *sf* vz ***preș¹***

preșătură *sf* vz ***prășitură***

preșcolar, ~ă [At: T. BOTEZ, B. 208 / Pl: *~i, ~e* / E: *pre-* + ***școlar*** cf fr *préscolaire*] **1-2** *smf, a* (Copil) care nu a împlinit încă vârsta școlară. **3** *a* Care aparține copiilor de vârstă preșcolară (**1**). **4** *a* Care privește educarea copiilor care nu au împlinit încă vârsta școlară. **5** *a* Care este specific preșcolarilor (**1**).

președa *v* vz ***președea***

președe *v* vz ***președea***

președea *vt* [At: LM / V: (cscj) ***președe***, ***președa*** / Pzi: *președ* / E: *pre-* + ***ședea***] (Înv) A prezida (**1**).

președente *sm* vz ***președinte***

președență *sf* vz ***președință***

președențe *sf* vz ***președințe***

președere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***președea*** + *-ere*] (Înv) Prezidare.

președinte, ~ă *smf* [At: LAURIAN, M. III, 13 / V: (înv) ***~den~*** / Pl: *~nți, ~* / E: fr ***président***, lat ***praesidens, -ntis***] **1** Persoană care conduce un organ de stat sau obștesc, o organizație ori o asociație, o societate Si: (asr) *prezident*, (îrg) *pezeș*, (îvr) *predstatel*. **2** Persoană care conduce dezbaterile unei ședințe, lucrările unei comisii. **3** Persoană care conduce un stat. **4** Persoană care conduce o provincie. **5** Titlu oficial pentru șeful statului în unele republici Si: (asr) *prezident* (**2**).

președință *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 403 / V: ***~den~*** / Pl: *~țe* / E: ***președea*** + *-ință* cf fr *présidence*] **1-20** (Înv) Președinție (**1-20**).

președințial, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 108 / V: ***~șiden~*** / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***președințe*** + *-al* cf fr *présidentiel*] (Rar) **1-4** Prezidențial (**1-4**).

președințe *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 111 / V: ***~den~*** / Pl: *~ii* / E: ***președinte*** + *-ie*] **1-5** Funcție de președinte (**1-5**) Si: (înv) *președință* (**1-5**), (asr) *prezidență* (**1-5**). **6-10** Perioadă în care un președinte (**1-5**) își exercită funcția Si: (înv) *președință* (**6-10**), *prezidență* (**6-10**). **11-15** Muncă de conducere îndeplinită de un președinte (**1-5**) Si: (înv) *președință* (**11-15**), (asr) *prezidență* (**11-15**), (asr) *prezidențe* (**1-5**). **16-20** (Pex) Sediu unde își exercită activitatea președintele (**1-5**) și unde funcționează serviciile organizatorico-administrative în subordine Si: (înv) *președință* (**16-20**), (asr) *prezidențe* (**6-10**).

preșeli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: mg ***présel*** „a presa"] (Reg; c. i. țesături) A plisa[1].

președințial, ~ă *a* vz ***președințial***

prespan *sn* vz ***prespan***

prești¹ *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~u* / E: *pre-* + ***ști***] (Rar) A prevedea (**1**).

prești² [At: DA / Pzi: *~tesc* / E: ***preașcă***] (Reg) **1** *vt* (C. i. leaturi) A bate pe pereții de lemn ai casei spre a fixa tencuiala sau lutul. **2** *vt* (C. i. garduri) A consolida cu nuiele puse cruciș și acoperite cu spini, cu paie pentru a împiedica trecerea. **3** *vr* (D. pâine) A se lăți în timpul coacerii la cuptor.

prețiință *sf* [At: HELIADE, O. I, 383 / Pl: *~țe* / E: *pre-* + ***știință*** cf fr *prescience*] **1** (Asr) Previziune (**1**). **2** Presimțire. **3** Cunoștință generală preliminară. **4** Cunoștință perfectă a tot ce se va întâmpla în viitor, atribuită de teologi Divinității.

prețilă *sf* vz ***prăstilă***

prețire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***prești¹***] (Îvr) Prevedere (**1**).

prețiutor, ~oare *smf* [At: BARCIANU / P: *~ti-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *pre-* + ***știutor***] (Îdt) Persoană care are capacitatea de a prevedea evenimente viitoare.

preșură *sf* vz ***presură¹***

preta *vr* [At: CARAGIALE, O. II, 157 / Pzi: *~tez* / E: fr ***prêter***] **1-2** (Udp „la") (A consimți să facă sau) a face ceva reprobabil. **3** A se potrivi la... **4** A se armoniza cu... **5** A fi apt de... **6** A fi bun la... **7** (Rar) A se lua după... **8** (Rar) A considera întemeiat.

pretabil, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prêtable***] **1-4** Care se pretează (**2-5**) la ceva.

pretăbăcire *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***tăbăcire***] Tăbăcire prealabilă.

pretândălui *v* vz ***pretendelui***

pretăr *sm* vz ***pretor¹***

pretândă *sf* [At: LB / Pl: *~de* / E: ***pretenda***] (Îvr) Pretenție (**1**).

pretcar *sm* [At: JIPESCU, O. 69 / V: (reg) ***~tec~*** / Pl: ***~e*** / E: ***pretcă*** + ***-ar***] Tip de sfredel folosit în dulgherie la efectuarea găurilor cu diametru mic.

pretcă *sf* [At: I. IONESCU, M. 379 / V: (reg) ***~eapcă***, ***~eașcă***, ***~eat~***, ***~ecii***, ***~eot~***, ***~eut~***, ***prit~***, ***treapcă***, ***trepcă***, ***trepță***, ***tripcă*** / Pl: ***~tce***, ***~tci*** / E: bg ***притка***, srb ***pritka***] **1** (Mpl) Fiecare dintre bețișoarele așezate în formă de cruce care susțin fagurii în interiorul stupului Si: (reg) *paltău* (**1**), *primbluță*. **2** (Reg) Urdiniș al stupului. **3** (Pan; pop) Fiecare dintre bețele înfipte în drugii de lemn ai căruței, care servesc la alcătuirea corlatei. **4** (Reg; pan; îf *pritcă*) Fuscel la o scară de lemn. **5** (Reg; pan; îf *trepță*) Balustradă la scară. **6** (Trs; pan; îf *preașcă*) Fiecare dintre bucățile de lemn care se prind pe căprioriii casei pentru a le mări rezistența sau care se fixează pe pereții de lemn pentru a fixa lutul sau tencuiala. **7** (Reg; îe) **L-o da el dracu-n preatcă** O va păți el o dată și o dată. **8** (Reg; îe) **A trece peste preatcă** A depăși orice măsură. **9** (Reg) Parte a viorii nedefinită mai îndeaproape.

pretcuță *sf* [At: PAMFILE, A. R. 227 / Pl: ***~țe*** / E: ***pretcă*** + ***-uță***] (Reg) **1-8** (Shp) Pretcă (**3-6**) (mică). **9** (Spc) Băț mic ce servește la alcătuirea lesei din nuiele.

preteandălui *v* vz ***pretendelui***

pretecar *sn* vz ***pretcar***

pretenda *v* vz ***pretinde***

preten, ~ă *smf* vz ***prieten***

pretendant, ~ă *smf* vz ***pretendent***

pretendarisi *v* vz ***pretenderisi***

pretendator, ~oare [At: AR (1839), 39[1]/29 / V: ***~tin~*** / A: nct / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***pretenda*** + ***-tor***] **1** *smf* (Înv) Pretendent (**3**). **2** *sm* (Îvr) Pretendent (**4**).

pretendălui *v* vz ***pretendelui***

pretende *v* vz ***pretinde***

pretendelui *vt* [At: CANTEMIR, HR. 300 / V: ***~tăndăl~***, ***~ean~***, ***~dăl~*** / Pzi: ***~esc*** / E: ns cf mg *pretendál*, ger *prätendieren*] (Înv) A pretinde (**2**).

pretendent, ~ă [At: ȘINCAI, HR. I, 380/24 / V: (înv) ***~dant***, ***~dînt*** / Pl: ***~nți***, ***~e*** / E: fr ***prétendant***, ger ***Prätendent***] **1** *smf* Persoană care aspiră să ajungă ceva. **2** *smf* Persoană care cere ceva în baza unor drepturi pe care le are sau pe care pretinde că le are. **3** *smf* (Spc) Persoană aparținând unei familii domnești, care pretinde tronul unei țări Si: (înv) *pretendator* (**1**). **4** *sm* Bărbat care are intenția să ceară în căsătorie o femeie sau care aspiră să ia în căsătorie o femeie Si: (îvr) *pretendator* (**2**), (înv) *proclu*, *petitor*.

pretenderimă *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 134 / V: ***~dir~*** / Pl: ***~me*** / E: cf ngr *πρετενδέρω*] (Înv) Pretenție (**1**).

pretenderisi *vt* [At: IST. CAROL XII, 28[r]/20 / V: ***~dar~***, ***~dir~***, ***~ntir~***, ***~tindar~***, ***~tin~***, ***~tindir~***, ***printindir~***, ***pritindar~***, ***pritindir~*** / Pzi: ***~sesc*** / E: ngr ***πρετενδέρω***] **1-2** (Înv) A pretinde (**2**, **8**).

pretenderisire *sf* [At: IST. AM, 70[v]/10 / Pl: ***~ri*** / E: ***pretenderisi***] (Înv) **1** Cerere insistentă, pe baza unui drept. **2** Drept pe care îl are cineva. **3** Drept pe care și-l arogă cineva. **4** (Pex) Pretenție (**9**).

pretendînt, ~ă *smf* vz ***pretendent***

pretendîrimă *sf* vz ***pretenderimă***

pretendirisi *v* vz ***pretenderisi***

pretendui *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 30/25 / Pzi: ***~esc*** / E: ger ***prätendieren***] (Îvr) A pretinde (**8**).

pretenesc, ~ească *a* vz ***prietenesc***

pretenește *av* vz ***prietenește***

preteni *v* vz ***prieteni***

pretenie *sf* vz ***prietenie***

pretenime *sf* [At: (a. 1775) GCR II, 108/17 / Pl: ? / E: ***preten*** + ***-ime***] (Îvr) Prietenie.

pretenos, ~oasă *a* vz ***prietenos***

pretensie *sf* vz ***pretenție***

pretensionare *sf* [At: LTR[2] / P: ***~si-o~*** / Pl: ***~nări*** / E: eg ***pre-tension***] Operație prin care se realizează o stare inițială de întindere sau de comprimare în materialul unei piese, într-o piesă, într-un material de construcție, înainte de aplicarea sarcinilor funcționale, reale.

pretensionat, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / P: ***~si-o~*** / Pl: ***~ați***, ***~e*** / E: ***pretensionare***] Care a fost supus pretensionării.

pretensione *sf* vz ***pretenție***

pretensiune *sf* vz ***pretenție***

pretensiv, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 142 / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: ***pretensie*** + ***-iv***] (Rar) Pretențios (**1**).

pretenșug *sn* vz ***prietești***

pretentirisi *v* vz ***pretenderisi***

pretenție *sf* [At: CANTEMIR, IST. 163 / V: (înv) ***~ede~*** (S și: *predenzie*), ***~nsie***, ***~nsione***, ***~nsiune***, ***~ion*** (S și: *pretenzion*) *sn*, ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***praetensio, -onis***, ger ***Prätension***, ***Prätention***, fr ***prétension***] **1** Revendicare a unui drept sau a unui privilegiu de către cel căruia i se cuvine. Si: (înv) *pretenderimă*, (îvr) *pretândă*. **2** (Îvr; îe) **A cere ~ii** A cere despăgubiri pentru un prejudiciu suferit. **3** Convingere nejustificată sau exagerată despre sine ori despre propriile acțiuni. **4** Cerință ca pretenția (**3**) să fie împărtășită sau acceptată. **5** Opinie despre ceva sau cineva. **6** Afirmație nedovedită sau neîntemeiată despre ceva sau cineva. **7** Dorință ambițioasă Si: *năzuință* (**2**), *aspirație*. **8** Ambiție nejustificată Si: *veleitate*. **9** (Fig; lpl) Aere de superioritate Si: *ifose*, *fumuri*, (înv) *pretenderisire* (**4**), *pretențiozitate* (**1**). **10-11** (Îljv) **Cu ~ii** (sau **cu ~**) (Care este) cu aere de superioritate, de infatuare. **12-13** (Îal) (Care se manifestă) cu o falsă aparență de rafinament. **14-15** (Îla) **Fără ~** (sau **fără ~ii**) Care este (lipsit de artificialitate sau) foarte modest. **16** (Îla) **Cu ~ de...** Care vrea să pară... **17** (Îal) Care ar vrea să fie...

pretențion *sn* vz ***pretenție***

pretențios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / P: ***~ți-os*** / Pl: ***~oși***, ***~oase*** / E: fr ***prétentieux***] **1** (D. oameni) Care cere în mod insistent, considerând că este îndreptățit, că i se cuvine mult de la alții. **2** Care este greu de mulțumit Si: *exigent*, (pex) *mofturos*, (rar) *capricios*, *năzuros*, *pretensiv*. **3** (Rar) Înfumurat. **4** (D. plante și animale) Care necesită îngrijiri sau condiții de dezvoltare speciale Si: *dificil*. **5** (D. manifestări, creații ale oamenilor) Care este făcut cu scopul de a da impresia că este ceva deosebit, fiind în realitate lipsit de valoare. **6** Care vrea să impresioneze cu orice preț prin formă, prin modul de exprimare. **7** (D. oameni) Care dă o falsă impresie de cultură, de rafinament. **8** Care denotă exigență, rafinament. **9** Care este de valoare, prețios, de bun-gust. **10** A cărui înțelegere necesită o pregătire sau cunoștințe prealabile, un efort deosebit Si: *dificil*, *greu*.

pretențiozitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 108 / P: ***~ți-o~*** / Pl: ***~tăți*** / E: ***pretențios*** + ***-itate***] (Rar) Manifestare pretențioasă (**1**).

pretențiune *sf* vz ***pretenție***

pretera *vt* [At: BARCIANU / Pzi: ***~rez*** / E: lat ***praeterire***] (Ltr) **1** A omite. **2** A neglija.

preterintențional, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 512 / P: ***~ți-o~*** / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: cf lat *praeter*, rom *intențional*] **1** (Jur; rar; d. infracțiuni) Care depășește intenția făptașului. **2** Al cărui rezultat depășește scopul urmărit.

preterit *sn* [At: VĂCĂRESCU, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 430 / Pl: (rar) ***~e*** / E: fr *prétérit*, ger *Präterit*] (Lin) **1** Timp al verbului prin care se exprimă în unele limbi o acțiune trecută. **2** (Spc) Perfect simplu.

preteriție *sf* vz ***preteritiune***

preteritiune *sf* [At: BARCIANU / V: ***preteritie*** / P: ***~ți-u~*** / Pl: ? / E: fr ***prétérition***, lat ***praeteritio, -onis***] Figură retorică prin care se declară că nu se va vorbi despre un lucru, amintit totuși în cursul expunerii Si: *paralipsă*, *pretermisie*.

pretermisie *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / P: ***~si-e*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***praetermissio, -onis***, fr ***prétermission***] Preteriție.

pretermisiune *sf* vz ***pretermisie***

pretest *sn* vz ***pretext***

pretesta *v* vz ***pretexta***

pretestat *sn* [At: ȘINCAI. HR. I. 236/15 / Pl: *~ați* / E: lat ***prae + testatus***] (Îvr) Persoană mai sus-amintită sau citată.

pretești *sn* vz ***prietești***

pretești *sn* vz ***prietești***

pretext *sn* [At: (a. 1701) FN 93 / V: (înv) ***~est*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***prétexte***, lat ***praetextum***] **1** Motiv aparent, invocat de cineva pentru a ascunde mobilul real al unei acțiuni sau pentru a justifica o anumită atitudine, comportare Si: (îvr) *pofidă* (**3**), (îvr) *podoimă*[3], (grî) *profasis*. **2** (Îlc) **Sub ~, sub ~ul că...** (sau **ca..., să..., de a...**) Invocând drept motiv că... **3** (Îal) Pretinzând că... **4** (Îal) Pe motiv că... **5** Ceea ce constituie mobilul[1] (**4**) unei acțiuni Si: *imbold*, *impuls*, *stimulent*.

pretexta *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 15 / V: (înv) ***~esta*** (Pzi: *pretest*) / Pzi: *~tez* / E: fr ***prétexter***] A invoca un pretext (**1**) pentru a justifica o acțiune, o atitudine Si: (grî) *a profasisi*, (îvr) *a pricini* (**3**), *a pofidi*, (reg) *a pohibi* (**1**).

pretextare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***pretexta***] **1** Invocare a unui pretext (**1**). **2** Folosire a unui pretext (**1**) pentru a justifica o acțiune, o atitudine etc.

pretextă *sf, af* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: lat ***(toga) praetexta***] **1-2** (Șîs *toga ~*) (Togă) albă cu garnitură de purpură, pe care o purtau, în vechea Romă, tinerii patricieni.

preti[1] *vt* [At: COMAN, GL / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***претити***] (Reg; c. i. membre ale corpului, tendoane, vene etc.) A deplasa din articulație sau din poziția normală Si: *a luxa*, *a răsuci*, *a scrânti*.

preti[2] *v* vz ***priti***

pretien, ~ă *smf* vz ***prieten***

pretimpuriu, ~ie *av, a* [At: CALENDAR (1862), 63/16 / V: ***~eat~*** / Pl: *~ii* / E: *pre-* + ***timpuriu***] **1-2** (Într-un mod) care se petrece, apare sau se desfășoară prea devreme Si: *precoce*, *prematur* (**1**), (înv) *prematural*, *prematurat*.

pretin, ~ă *smf* vz ***prieten***

pretina *v* vz ***pretinde***

pretinda *v* vz ***pretinde***

pretindarisi *v* vz ***pretenderisi***

pretindator, ~oare *smf* vz ***pretendator***

pretinde [At: ASACHI, S. L. I. 227 / V: (înv) ***~tcn~***, (cscj) ***~da***, ***~tenda***, / Pzi: *pretind*, (reg) *pretinz* / E: lat ***praetendere***, fr ***prétendre***] **1** *vt* A cere în mod insistent, considerând că este îndreptățit, că i se cuvine. **2** *vt* A ridica pretenții (**1**) Si: *a revendica*, *a reclama* (**2**), (înv) *a pretendelui*, *a pretenderisi* (**1**). **3** *vr* A-și atribui o calitate pe care nu o are. **4** *vr* A avea despre sine o părere mai bună decât s-ar cuveni, în privința posibilităților intelectuale, a însușirilor fizice etc. Si: *a se supraevalua*, *a se supraestima*. **5** *vi* (Rar) A aspira Si: *a dori*, *a mări* (**3**), *a ținti*. **6** *vr* A se impune ca o necesitate Si: *a necesita* (**2**). **7** *vt* (Urmat de determinări introduse prin conjuncția „că") A afirma cu tărie ceva care nu este dovedit ca adevărat. **8** *vt* A avea convingerea, adesea nejustificată, că... Si: (înv) *a pretenderisi* (**2**), (îvr) *a pretendui*.

pretindere *sf* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***pretinde***] **1** Cerere insistentă. **2** Ridicare a unor pretenții (**1**) Si: *revendicare*, *reclamare* (**1**). **3** Atribuire a unei calități pe care nu o are. **4** Părere despre sine mai bună decât s-ar cuveni, în privința posibilităților intelectuale, a însușirilor fizice etc. **5** (Rar) Aspirație. **6** Necesitate. **7** Afirmare cu tărie a ceva care nu este dovedit ca adevărat. **8** Convingere.

pretinderisi *v* vz ***pretenderisi***

pretindirisi *v* vz ***pretenderisi***

pretinișâg *sn* vz ***prietășug***

pretini *v* vz ***prieteni***

pretinie *sf* vz ***prietenie***

pretinoșagă *sf* vz ***prietășug***

pretins, ~ă *av, a* [At: CR (1848), 45[1]/57 / Pl: *~și*, *~e* / E: ***pretinde***] **1-4** (Într-un mod) care (trece sau) vrea să treacă drept altceva decât este în realitate Si: *aparent*, *fals*.

pretișâg *sn* vz ***prietășug***

pretit *s* [At: T. PAPAHAGI, M. 230 / Pl: nct / E: cf *preti*[1]] (Reg) Paralizie.

pretitindirea *av* vz ***pretutindeni***

pretitindirile *av* vz ***pretutindeni***

pretitindirilea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutinderea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutinderele *av* vz ***pretutindeni***

pretiutindinea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutindirea *av* vz ***pretutindeni***

pretiutindirile *av* vz ***pretutindeni***

pretoc *sn* vz ***pritoc***

pretoci *v* vz ***pritoci***

pretocit, ~ă *a* vz ***pritocit***[2]

pretor[1] *sm* [At: SP I, 206/12 / V: (reg) ***~ect~, ~tăr, ~e, ~tur*** / A și: *pretor* / Pl: *~i* / E: lat ***praetor***, fr ***préteur***] **1** Magistrat roman cu rang imediat inferior consulului, având atribuții judecătorești și care adesea guverna o provincie romană. **2** (Înv) Persoană numită pe lângă marile comandamente ale armatei, în timp de război sau de mobilizare, cu atribuții în poliția administrativă și juridică. **3** (În vechea organizare administrativ-teritorială a României) Reprezentant al puterii centrale într-o plasă[1], subordonat prefectului, cu atribuții administrative și de poliție.

pretor[2] *s* [At: CORESI, TETR. 228 / A: nct / Pl: nct / E: slv ***преторъ***] (Înv) Pretoriu (**3**).

pretorat *sn* [At: CAMILAR, N. I. 77 / Pl: *~e* / E: ***pretor***[1] + *-at*] **1** (Înv) Autoritate militară condusă de un pretor[1] (**2**). **2** (Pex) Sediu al pretoratului (**1**).

pretore *sm* vz ***pretor***[1]

pretoriadă *sf* [At: (a. 1698) GCR I, 320/22 / P: *~ri-a~* / Pl: *~de* / E: ***pretor***[1] + *-iadă*] (Îvr) Provincie romană guvernată de un pretor[1] (**1**) Si: *provincie pretoriană* (**7**).

pretorian, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GÎDEI, 327 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni*, *~iene*, (înv) *~i*, *~e* / E: lat ***praetorianus***, fr ***prétorien***] **1** *a* (Înv) Care făcea parte din garda personală a unui monarh. **2** *a* (Îs) *Garda ~ă* Gardă personală a unui monarh. **3** *sm* Soldat din garda pretoriană (**2**). **4** *a* Care aparține unui pretor[1] (**1**) Si: (îvr) *pretoricesc* (**1**). **5** *a* Care provine de la un pretor[1] (**1**) Si: (îvr) *pretoricesc* (**2**). **6** *a* Care se referă la un pretor[1] (**1**) Si: (îvr) *pretoricesc* (**3**). **7** *a* (Îs) *Provincie ~ă* Pretoriadă.

pretorianism *sn* [At: DN[3] / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***prétorianisme***] Situație din Roma antică în care pretorienii (**3**) și soldații în general aveau o influență predominantă.

pretoricesc, ~ească *a* [At: DLRU / Pl: *~ești* / E: ***pretor***[1] + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Pretorian (**4-6**).

pretorită *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~te* / E: ***pretor***[1] + *-ită*] (Rar) Soție a pretorului[1] (**3**).

pretoriu *sn* [At: CORESI, L. 116/11 / Pl: *~ii* / E: lat ***praetorium***, cf fr *prétoire*] **1** Instituție condusă de un pretor[1] (**1**). **2** Construcție pe plan dreptunghiular, precedată de portice și prevăzută cu o sală în care pretorul[1] (**1**) locuia și își exercita funcția. **3** (Pex) Sală de judecată în tribunalele romane Si: (înv) *pretor*[2]. **4** Loc dintr-o tabără romană unde era așezat cortul comandantului. **5** (Înv) Sală de judecată în incinta unui tribunal. **6** (Îvr; pex) Tribunal. **7** (Înv) Sfat domnesc cu caracter restrâns, în Țara Românească, format din sfetnicii cei mai apropiați ai domnului.

pretort *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: *pre-* + ***tort***] Semifabricat din lână obținut prin cardarea tortului, care are forma unor fire groase sau a unor benzi înguste, îndesate și sucite și din care, prin filare, se obțin firele de țesut stofele.

pretotindeni *av* vz ***pretutindeni***

pretrece *v* vz ***petrece***

pretrofob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***prêtrophobe***] **1-2** (Persoană) care este stăpânită de un puternic sentiment anticlerical.

pretur *sm* vz ***pretor***[1]

pretură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: lat ***praetura***, fr ***préture***] **1** (În vechea organizare administrativ-teritorială a României) Instituție

în care își exercita funcția pretorul[1] (3). 2 Serviciu al pretorului[1] (3). 3 Funcție a pretorului[1] (3). 4 (Pex) Local în care pretorul[1] (3) își exercita funcția.

preturna *vt* [At: (a. 1852), ap. TDRG / Pzi: *pretorn* / E: *pre-* + ***turna***] (Îvr; d. obiecte de metal) A turna din nou.

pretutinde *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenar, ~ă *a* [At: EFTIMIU, ap. IORDAN, I. R. A. 154 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pretutindeni*** + *-ar*] (Nob) **1-2** Pretutindenesc (**1-2**).

pretutindene *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenelea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindenesc, ~ească *a* [At: G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I. 87 / Pl: *~eşti* / E: ***pretutindeni*** + *-esc*] (Nob) **1** Care există pretutindeni (**1**) Si: (nob) *pretutindenar* (**1**). **2** Care se manifestă pretutindeni (**1**) Si: (nob) *pretutindenar* (**2**).

pretutindeni *av* [At: COD. VOR. 58/11 / V: ***~nea***, (asr) ***~ne***, (îrg) ***pătu~***, ***pretutinde***, ***~dinea***, (îvr) ***pătutindenea***, ***pertutindenea***, ***petiutindere***, ***~titinderea***, ***~titinderile***, ***~tiutinderea***, ***~tiutinderele***, ***~tiutindinea***, ***~tiutindirea***, ***~tiutindirile***, ***~nelea***, ***~dilea***, ***~ere***, ***~erea***, ***~erelea***, ***~dilea***, ***~dine***, ***~dinea***, ***~dini***, ***~dinile***, ***~direa***, ***~dirilea***, ***~tot~***, (reg) ***pătutindinea***, ***pătutindini***, ***petitinderea***, ***pet~***, ***petutindinerea***, ***petutindirea***, ***pintrutindărea***, ***pitindirea*** / E: ml ***per*** + ***totum*** + ***inde***] **1** Oriunde. **2** (Precedat de *pp* „de", care indică punctul de iradiație, de răspândire) Peste tot.

pretutindenilea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindere *av* vz ***pretutindeni***

pretutinderea *av* vz ***pretutindeni***

pretutinderelea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindilea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindine *av* vz ***pretutindeni***

pertutindinea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindini *av* vz ***pretutindeni***

pretutindinile *av* vz ***pretutindeni***

pertutindirea *av* vz ***pretutindeni***

pretutindirilea *av* vz ***pretutindeni***

preț *sn* [At: COD. VOR. 6/29 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ml ***pretium***] **1** Expresie bănească a valorii unei mărfi. **2** Sumă de bani care se cere sau care se plătește pentru o marfă. **3** Expresie bănească a valorii unui bun. **4** (Spc) Tarif. **5** (Spc) Contravaloare. **6** (Spc) Cost. **7-8** (Îljv) **Fără (de) ~** (Care se vinde) mult sub valoarea reală Si: *ieftin*. **9-10** (Îal) (Care este) imposibil de evaluat în bani Si: *neprețuit*, *valoros*. **11-12** (Îrg; îljv) **Cu** (sau **de**) (**marc**, înv, **mult**) **~** (Care este) foarte valoros, sub aspect material. **13** (Îlav) **Cu orice ~** În orice condiții Si: *neapărat*. **14** (Îlav) **Cu nici un ~** În nici un caz Si: *deloc*. **15** (Pop; îs) **~ *de*...** (reg) **~ *la*...** (Reprezentând) contravaloarea a... **16** (Îas) Valorând... **17** (Îas) Aproximativ... **18** (Urmat de determinări temporale; îs) **~ *ca la*...**, **~ *ca de*...** Un interval de timp de circa... **19** (Pop; urmat de determinări spațiale) **~ *ca la*...** Aproximativ... **20** (Îe) **A pune ~ pe** (sau, rar, **la**) **ceva** (sau **cineva**) A considera că ceva sau cineva este foarte important sau necesar. **21** (Îae) A ține mult la ceva sau la cineva. **22** (D. mărfuri, bunuri materiale; îe) **A avea (un) ~** A se vinde bine, cu preț ridicat. **23** (Îae) A valora mult, sub aspect material. **24** (Îe) **A ajunge la ~** A fi căutat, apreciat. **25** (Îe) **A se învoi** (sau, reg, **a veni**) **la** (sau **din**) **~** sau (reg) **a se ajunge din ~** ori (înv) **a rupe ~ul** A încheia o tranzacție comercială, înțelegându-se asupra sumei de plată. **26** (Îe) **A ține la ~**, (înv) **a se ține greu la ~** A nu reduce nimic din suma cerută la o vânzare. **27** (Înv; îs) **~ *de sânge*** Pedeapsă cu moartea. **28** (Înv; îs) ***~ul sângelui*** Legea talionului. **29** (Ccr) Bucată de hârtie, de carton, de lemn etc. pe care este indicat costul unei mărfi. **30** (Ccr) Cifră care indică valoarea în bani a unei mărfi. **31** Sumă încasată dintr-o vânzare. **32** (Îvp) Plată[1] (**1**). **33** (Pex) Recompensă. **34** (Îlp) **Cu ~ul...** În schimbul unei contravalori materiale. **35** (Fig; îal) Cu sacrificiul... **36** (Fig; îalp) Cu efortul... **37** (Rar) Sacrificiu. **38** (Înv) Echivalent pentru o sumă de bani. **39** (Îlav) **În ~** Drept compensație a unei datorii. **40** (Îvr) Cheltuială. **41** (Îvr) Mită (**1**). **42** Valoare. **43** Importanță. **44** Însemnătate. **45** Semnificație. **46** (Îla) **Fără (de) ~** Care este foarte important. **47** (Îvr; îla) **Pre ~** De mare însemnătate. **48** (Rar; ccr) Ceea ce are valoare. **49** (Mat; înv) Valoare. **50** (Muz; îvr) Valoare a notelor muzicale. **51** (Îvr) Conținut. **52** (Îvr) Cuprins.

prețălui [At: (a. 1643) IORGA, D. B. I. 103 / V: (îrg) ***~țel~***, (înv) ***prițiel~*** / Pzi: *~esc* / E: ***preț*** + *-ălui*] **1-4** *vt* (Îrg; c. i. bunuri care pot fi vândute) A prețui (**1-4**). **5-6** *vt* (Îvr) A prețui (**10-11**). **7** *vrr* (Mol; Buc) A se tocmi.

prețăluire *sf* [At: I. IONESCU, C. 250/23 / V: (reg) ***~țel~*** / Pl: *~ri* / E: ***prețălui***] **1** (Îrg) Evaluare. **2** (Îvr) Prețuire (**1**). **3** (Îvr) Tocmeală.

prețăluitor, ~oare *smf* [At: I. IONESCU, C. 251/10 / V: (reg) ***~țel~*** / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prețălui*** + *-tor*] **1-2** (Îrg) Prețuitor (**1-2**).

prețătorie *sf* vz ***perceptorie***

prețâpiș *sn* vz ***precipițiu***

prețectorie *sf* vz ***perceptorie***

prețelui *v* vz ***prețălui***

prețeluire *sf* vz ***prețăluire***

preteluitor, ~oare *smf* vz ***prețăluitor***

preteptore *sm* vz ***perceptor***

preteptorie *sf* vz ***perceptorie***

pretesie *sf* vz ***precesiune***

prețios, ~oasă [At: CALENDARIU (1794), 35/11 / V: (înv) ***~eci~***, ***~țuos*** / P: *~ți-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: lat ***pretiosus***, fr ***précieux***] **1** *a* Care reprezintă o valoare materială ridicată. **2** *a* Care costă mult datorită valorii materiale ridicate Si: *scump*, (rar) *prețuit* (**2**). **3** *a* (Îs) *Metal ~* Aur, platină și argint. **4** *a* (Îs) *Piatră ~oasă* Mineral cristalizat cu aspect frumos, în culori variate, cu duritate foarte mare, de valoare deosebită, care se găsește rar în natură și se folosește de obicei la confecționarea bijuteriilor. **5** *a* Care are valoare datorită unor calități materiale sau considerente spirituale, morale. **6** *a* La care cineva ține mult Si: *important*, *valoros*. **7** *sf* (Înv; Ipl) Bijuterii. **8** *a* (D. oameni și manifestările lor) Care este lipsit de naturalețe și de simplitate Si: *afectat*, *căutat*, *exagerat*, *pedant*. **9** *smf* Persoană care are un stil, o vorbire, o comportare afectată. **10** *a* (Rar; fig) Rafinat.

prețiosism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 119 / P: *~ți-o~* / Pl: (rar) *~e* / E: ***prețios*** + *-ism*] (Nob) **1-3** Prețiozitate (**1-3**).

prețiozitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 278 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***précіosité***] **1** Lipsă de naturalețe și de simplitate Si: (nob) *prețiosism* (**1**). **2-3** (Pex) (Comportare sau) exprimare afectată Si: (nob) *prețiosism* (**2-3**)..

pretipiș *sn* vz ***precipițiu***

pretipita vz ***precipita***

pretipitat *sn* vz ***precipitat[1]***

pretipitate *sf* vz ***precipitat[1]***

pretitor *sm* vz ***perceptor***

pretizie *sf* vz ***precizie***

prețos, ~oasă *a* [At: PANN, E. I, 65/18 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***preț*** + *-os*] (Îvr) Care știe să aprecieze corect însușirile, importanța, valoarea.

prețui [At: TETRAEV, (1574), 216 / Pzi: *~esc*, (reg) *prețui* / E: ***preț*** + *-ui*] **1** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A determina cu aproximație un preț (**1**) Si: *a estima*, *a evalua*, (îrg) *a prețălui* (**1**). **2** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A stabili valoarea în bani Si: (îrg) *a prețălui* (**2**). **3** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A indica valoarea echivalentă în bunuri Si: (îrg) *a prețălui* (**3**). **4** *vt* (Îvp; c. i. bunuri care pot fi vândute) A considera că are o valoare materială foarte mare Si: (îrg) *a prețălui* (**4**). **5** *vi* A avea un anumit preț (**1**) sau o anumită valoare materială Si: *a valora*, *a face*. **6** *vi* A reprezenta pentru cineva o mare valoare datorită unor calități materiale sau considerente spirituale, morale Si: *a valora*, *a face*. **7** *vi* (Îe) **A ști cât ~este ceva** (sau **cineva**) A cunoaște defectele cuiva sau a ceva. **8** *vi* (Îae) A ști dinainte că nu trebuie să contezi pe ceva sau pe cineva. **9** *vi* (Spc; înv; d. note muzicale) A avea o anumită valoare Si: *a valora*. **10** *vt* A aprecia calitățile cuiva sau a ceva Si: (îvr) *a prețălui*

(**5**). **11** *vt* A populariza calitățile cuiva sau a ceva Si: (învr) *a prețălui* (**6**). (înv) *a polifalisi*.

prețuială *sf* [At: (a. 1734) IORGA, S. D. I, 232 / P: *~țu-ia~* / Pl: *~ieli*, (înv) *~iele* / E: ***prețui*** + *-eală*] **1** (Înv) Prețuire (**1**). **2-3** (Mun) Prețuire (**2-3**).

prețuire *sf* [At: DRLU / Pl: (rar) *~ri* / E: ***prețui***] **1** (Îvp) Determinare aproximativă a prețului (**1**) unui bun care poate fi vândut Si: (îrg) *prețăluire* (**1**). (înv) *prețuială* (**1**). **2** Apreciere a calităților cuiva sau a ceva Si: (Mun) *prețuială* (**2**). **3** Popularizare a calităților cuiva sau a ceva Si: (Mun) *prețuială* (**3**).

prețuit, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648), 37^{r}/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prețui***] **1** (Înv; d. obiecte care pot fi vândute) Căruia i s-a stabilit prețul în bani. **2** (Rar; d. obiecte) Care reprezintă o valoare materială ridicată. **3** (Înv; îs) *Piatră ~ă* Mineral cu aspect frumos, în culori variate, cu duritate foarte mare, de valoare deosebită, care se găsește rar în natură și se folosește de obicei la confecționarea bijuteriilor. **4** (D. oameni și însușirile lor) Care este apreciat.

prețuitor, ~oare *smf* [At: DRLU / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prețui*** + *-tor*] **1** Persoană calificată, specializată în evaluarea prețului (**1**) unui bun Si: (îrg) *prețăluitor* (**1**). **2** Persoană care poate aprecia valoarea sau importanța unui bun Si: (îrg) *prețăluitor* (**2**).

prețuos, ~oasă *a* vz ***prețios***

preucă^{1} *sf* vz ***priocă***

preucă^{2} *sf* vz ***prelucă***

preuman, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: it ***preumano***] Care precedă apariția omului pe Pământ.

preumbla *v* vz ***plimba***

preumblare *sf* vz ***plimbare***

preumblată *sf* [At: PAMFILE, S. V. 59 / P: *pre-um~* / Pl: *~te* / E: ***preumbla***] (Reg) Parte a dansului popular călușul care precedă figurile propriu-zise și în timpul căreia dansatorii se deplasează în pas ritmic.

preumblăreț, ~ață *a* vz ***plimbăreț***

preumblător, ~oare *smf* vz ***plimbător***

preur *sn* vz ***proor***

preurma *vt* [At: MARCOVICI, D. 245/25 / P: *pre-ur~* / Pzi: *preurm* / E: *pre-* + ***urma***] 1(Învr) A preceda (**1**). **2** (Învr) A premerge (**1**). **3** (C. i. oameni) A urmări.

preursi *vt* [At: HELIADE, O. I, 192 / Pzi: *~sesc* / E: *pre-* + ***ursi***] (Rar) A predestina.

preursire *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 83 / P: *pre-ur~* / Pl: *~ri* / E: ***preursi***] **1** (Înv) Predestinare. **2** (Pex) Soartă.

preursit, ~ă [At: BOLINTINEANU, O. 118 / P: *pre-ur~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***preursi***] **1** *sf* (Înv) Destin. **2** *a* (Rar) Predestinat.

preuscare *sf* [At: DEX–S / P: *pre-us~* / Pl: *~cări* / E: *pre-* + ***uscare***] Uscare prealabilă.

preuscat, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. DDRF / P: *pre-us~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *pre-* + ***uscat***] (Mun) Foarte uscat.

preuș, ~ă [At: JAHRESBER. XVI, 227 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf mg *prózsa*] **1-2** *smf, a* (Reg) (Oaie, berbec sau miel) care are pete albe sau roșietice pe pântece. **3-4** *smf, a* (Oaie, berbec, miel sau capră) care are pete albe pe cap. **5** *a* (D. oameni) Cu fața brăzdată și murdară.

preut *sm* vz ***preot***

preutcă *sf* vz ***pretcă***

preuteasă *sf* vz ***preoteasă***

preutesc, ~ească *a* vz ***preotesc***

preutel *sm* vz ***preotel***

preutesc, ~ească *a* vz ***preotesc***

preutește *av* vz ***preotește***

preuți *v* vz ***preoți***

preuție *sf* vz ***preoție***

preutime *sf* vz ***preotime***

prevadă *sf* vz ***privat***

preval *sn* vz ***prăval***

prevala *v* [At: MAG. IST. I, 69/13 / Pzi: *~lez* / E: lat ***praevalere***, fr ***prévaloir***] (Liv) **1** *vi* A avea întâietate. **2** *vi* A avea preponderență Si: *a predomina*. **3** *vi* A se dovedi superior. **4** *vr* (Udp „de") A se folosi de ceva, de obicei de un drept, în vederea atingerii unui anumit scop Si: (învr) *a se prevalida*.

prevalare *sf* [At: SBIERA, F. S. 213 / Pl: *~lări* / E: ***prevala***] (Liv) **1** Ceea ce are preponderență asupra cuiva sau a ceva, în anumite contexte Si: (rar) *prevalență*. **2** Folosire a ceva, de obicei a unui drept, în vederea atingerii unui anumit scop

prevalent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***praevalens, -ntis***, eg ***praevalent***] **1** De importanță majoră. **2** Predominant.

prevalență *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: ***prevala*** + *-ență*] (Rar) Prevalare (**1**).

prevalida *vr* [At: HAMANGIU, C. C. 349 / Pzi: *~dez* / E: lat ***praevalidare***] (Învr) A se prevala (**4**).

prevar *s* [At: A II, 12 / Pl: nct / E: ns cf *privar*] (Reg) Pârleaz.

prevarica *vi* [At: BARCIANU / Pzi: *~chez* / E: fr ***prévariquer***, lat ***praevaricari***] (Liv) A contraveni prin rea-credință, abuz, fraudă de la îndatoririle și obligațiile cerute de serviciu.

prevaricare *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~cări* / E: ***prevarica***] (Liv) **1-3** Prevaricațiune (**1-3**).

prevaricator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prévaricateur***] **1-6** (Liv) (Persoană) care comite o prevaricațiune (**1-3**).

prevaricație *sf* vz ***prevaricațiune***

prevaricațiune *sf* [At: (a. 1830) IORGA, S. D. XXI, 270 / V: ***prevaricație***, (reg) ***prăvălicație*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***prévarication***] **1** Abatere de la îndatoririle de serviciu Si: (liv) *prevaricare* (**1**). **2** Abuz comis de un angajat în exercițiul funcțiunii Si: (liv) *prevaricare* (**2**). **3** Trădare a unei cauze sau a unor interese pe care cineva ar trebui să le apere Si: (liv) *prevaricare* (**3**). **4** (Reg, îf *prăvălicație*) Amendă aplicată cuiva pentru un furt de lemne.

prevaz *sn* vz ***pervaz***

prevăcătoare *sf* vz ***privighetoare***

prevăgătoare *sf* vz ***privighetoare***

prevăli *v* vz ***prăvăli***

prevălui *vt* [At: I. CR. VII, 52 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *evalua*] (Mun) A evalua.

prevârsa *vt* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 260 / Pzi: 3 *prevarsă* / E: *pre-* + ***vârsa***] (Învr; d. ape, viituri etc.) A inunda totul.

prevăzător, ~oare *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 78^{r}/6 / V: ***~vidit~***, ***priv~***, ***privedit~***, ***prividit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prevedea*** + *-ător*] **1** (D. oameni) Care prevede și preîntâmpină un pericol, o neplăcere, un necaz posibil. **2** (D. oameni) Care își ia toate măsurile de prevedere pentru a evita orice neplăcere posibilă Si: *circumspect, grijuliu, precaut, prudent*. **3** (D. manifestări, acțiuni sau creații ale oamenilor) Care trădează precauție Si: *circumspect, precaut, prudent*. **4** (Fiz; înv; îf *previditor, priveditor, prividitor, privăzător*) Transparent. **5** (Învr; îf *privăzător*) Care permite să se poată vedea prin el la distanță.

prevăziu, ~ie *a* [At: AR (1832), 271^{1}/15 / V: ***~vez~***, ***~viz~*** / Pl: *~ii* / E: ***prevedea*** + *-iu*] (Înv) **1** Transparent. **2** Diafan.

prevăzut, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~uți, ~e* / E: ***prevedea***] **1** Care este dedus din fapte, fenomene, date etc. precedente. **2** Care este prescris, specificat de o lege, de un regulament etc. **3** Care este dotat cu cele necesare.

prevechea *v* vz ***priveghea***

prevechi^{1} *sn* vz ***priveghi***

prevechi^{2}, ***~eche*** *a* vz ***preavechi***

prevechitoare *sf* vz ***privighetoare***

prevedea [At: PSALT. HUR. 117^{v}/3 / V: (înv) ***prăv~***, ***prăvid~***, ***priv~*** / Pzi: *prevăd*, (îrg) *prevăz* / E: *pre-* + ***vedea***, cdp fr ***prévoir***] **1** *vt* (C. i. evenimente, procese, fapte viitoare) A deduce evoluția, realizarea, producerea etc. din analiza unor fapte sau a unor situații prezente Si: *a bănui, a întrezări, a prognoza* (**3**), (rar) *a prești*^{1}, *a prevesti*^{1} (**5**), (învr) *a prejudeca*. **2** *vt* (D. acte normative, dispoziții etc. elaborate de autorități

competente) A stabili ceva care trebuie respectat Si: *a prescrie*. **3** *vt* A echipa cu ceva necesar. **4** *vt* (Asr) A întrezări. **5** *vt* (Asr) A vedea. **6** *vt* (Spc; îvr) A cuprinde dintr-o privire. **7** *vrp* (Reg) A fi transparent. **8** *vr* (Asr) A se reflecta.

prevedenie *sf* vz ***preveghenie***

prevedere *sf* [At: (a. 1642) BV I, 126 / V: (înv) ***~vid~***, ***priv~***, ***privid~*** / A şi: *~ved~* / Pl: *~ri* / E: ***prevedea***] **1** Capacitate de a deduce din fapte anterioare sau prezente evoluţia evenimentelor viitoare Si: *bănuială*, *întrezărire*, *previzionare* (**1**), *prognozare* (**3**), (îvr) *prestire*. **2** (Ccr; mpl) Fapt prevăzut Si: *previzionare* (**2**). **3-5** (Mpl) (Obligaţie) (dispoziţie sau) îndrumare înscrisă într-un act normativ Si: (înv) *prescript*, (frm; rar) *previziune* (**7-9**). **6** (Îs) *~ri sociale* Sistem de măsuri privitoare la acordarea de asistenţă socială persoanelor care şi-au pierdut, temporar sau definitiv, capacitatea de muncă ori celor rămaşi fără susţinător în familie. **7** Evaluare realizată pe baze ştiinţifice a unui obiectiv care urmează să fie îndeplinit Si: *previzionare* (**3**). **8** Precauţie legată de evenimente, fenomene neplăcute, posibile Si: *previzionare* (**4**). **9** Decizie luată pentru a preveni producerea unui eveniment, a unui fenomen primejdios. **10-11** (Îljv) **De** (sau **ca**) **~** (Care serveşte) pentru a preveni un lucru primejdios care s-ar putea întâmpla. **12** (Rar; îlav) **Cu ~** Cu atenţie şi prudenţă. **13** (Fiz; înv) Transparenţă.

preveditoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegătoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegea *v* vz ***priveghea***

prevegetoare *sf* vz ***privighetoare***

preveghea *v* vz ***priveghea***

prevegheare *sf* vz ***priveghere***

preveghenie *sf* [At: ARH. FOLK. V, 131 / V: ***~vede~*** / Pl: *~ii* / E: ***preveghea*** + *-enie*] (Trs) Priveghi.

prevegh̆ere *sf* vz ***priveghere***

preveghetoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegheţură *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 345 / Pl: *~ri* / E: ***preveghea*** + *-ţură*] (Înv) Priveghere (**1**).

prevegheu *sm* [At: PSALT. 53 / Pl: *~ghei* / E: ***preveghea*** + *-ău*] (Îvr; csnp) Priveghetor (**2**).

preveghi[1] *sn* vz ***priveghi***

preveghi[2] *v* vz ***priveghea***

preveghiere *sf* vz ***priveghere***

preveghitoare *sf* vz ***privighetoare***

prevegi *sn* vz ***priveghi***

prevegitor *sm* vz ***privighetor***[1]

preveleghiat, ~ă *smf, a* vz ***privilegiat***

prevelegiu *sn* vz ***privilegiu***

preveli *smp* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 44 / A: nct / E: nct] (Mun) Persoane de aceeaşi vârstă, întovărăşite.

preveligiu *sn* vz ***privilegiu***

prevence *vt* [At: PSALT. HUR. 112^{v}/10 / Pzi: ? / E: ml ***pervincere***] (Înv) A învinge.

prevenciune *sf* vz ***prevenţie***

preveni[1] *vt* [At: DRLU / Pzi: *previn*, (rar) *previu* / E: fr ***prévenir***, lat ***praevenire***] **1** (C. i. oameni) A atrage cuiva atenţia asupra consecinţelor neplăcute sau primejdioase ale unor acţiuni Si: *a avertiza*, *a înştiinţa*, (înv) *a prevesti* (**2**). **2** (C. i. dificultăţi, neplăceri, primejdii) A lua din timp măsurile necesare pentru a evita, a împiedica, a opri Si: *a combate*, *a para*, *a preîntâmpina*. **3** (Rar; c. i. dorinţe, intenţii) A îndeplini cu solicitudine înainte de a fi fost formulat de cineva.

preveni[2] *vi* [At: GL. OLT. / Pzi: *previn* / E: *pre-* + ***veni***] (Reg) **1-2** A veni (din nou).

prevenińtă *sf* [At: GHICA, S. 157 / Pl: *~te* / E: fr ***prévenance***] (Înv) **1** Prevenire (**3**). **2** (Ccr) Act de bunăvoinţă.

prevenire *sf* [At: LEG. EC. PL. 279 / Pl: *~ri* / E: ***preveni***[1]] **1** Avertizare făcută cuiva asupra consecinţelor neplăcute sau primejdioase ale unor acţiuni. **2** Luare din timp a unor măsuri pentru a evita, a împiedica, a opri dificultăţi, neplăceri, primejdii viitoare Si: (rar) *prevenţie* (**7**). **3** (Rar) Îndeplinire cu solicitudine a unor dorinţe, intenţii, înainte ca acestea să fi fost formulate de cineva Si: (înv) *prevenińtă* (**1**).

prevenit, ~ă [At: BOLLIAC, O. 273 / Pl: *~iţi*, *~e* / E: fr ***prévenu***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost avertizată asupra consecinţelor neplăcute sau primejdioase ale faptelor sale. **3** *a* (D. neplăceri, primejdii) Împotriva căruia s-au luat măsuri. **4** *smf* (Jur) Persoană împotriva căreia s-a luat măsura arestului preventiv.

prevenitor, ~oare [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 201 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***preveni***[1] + *-tor*] **1** *a* (D. oameni şi manifestările lor) Plin de solicitudine Si: *amabil*, *îndatoritor*, *serviabil*. **2** *sn* (Thl; îs) *~ de erupţie* Dispozitiv instalat la gura sondei, în timpul operaţiilor de foraj sau de reparaţie, pentru a putea închide, etanş şi rapid, spaţiul dintre coloanele de tubaj şi garnitura de prăjini de foraj sau de ţevi de extracţie în cazul unei erupţii libere, necontrolate a sondei, când se forează sub presiune. **3** *av* Cu precauţie.

preventiv, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 263/11 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préventif***] **1** Care serveşte pentru a preveni[1] (**2**) producerea unui lucru neplăcut. **2** Care are drept scop împiedicarea săvârşirii unei infracţiuni. **3** Care are drept scop împiedicarea apariţiei sau răspândirii unei boli Si: (înv) *preîntâmpinător*. **4** (Îs) *Medicină ~ă* Ramură a medicinii care se ocupă cu mijloacele de apărare a organismului împotriva bolilor şi de combatere a condiţiilor care favorizează apariţia acestora. **5** (Îs) *Arest ~*, *detenţiune ~ă*, *deţinere ~ă*, (rar) *închisoare ~ă* Măsură privativă de libertate luată în cursul soluţionării unui proces penal, în scopul de a preveni[1] (**2**) fie dispariţia infractorului, fie influenţarea martorilor de către inculpat Si: *prevenţie* (**3**). **6** (Pex; îas) Loc în care se execută detenţiunea prevăzută de arestul preventiv (**5**) Si: *prevenţie* (**5**), (îvp) *popreală*.

preventoriu *sn* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2915 / Pl: *~ii* / E: fr ***préventorium***] **1** Instituţie medicală în care sunt internate şi tratate, în mod preventiv, persoanele predispuse la anumite boli grave şi de lungă durată. **2** (Iuz) Instituţie medicală în care erau tratate persoanele bolnave de tuberculoză, pentru a preveni răspândirea bolii, în epoca în care nu se cunoştea tratamentul pentru vindecarea ei.

prevenţă *sf* vz ***prevenţie***

prevenţie *sf* [At: CALENDARIU (1794), 38/16 / V: ***~iune***, (îvr) ***~nciune***, (reg) ***~ţă***, ***~vinţă***, ***privenţă***, ***privinţă*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praeventia***, fr ***prévention***] **1** (Liv) Prejudecată. **2** (Îvr, îf *prevenţiune*) Suspiciune. **3** (Jur) Măsură privativă de libertate luată în cursul soluţionării unui proces penal, pentru a preveni[1] (**2**) fie dispariţia infractorului, fie influenţarea martorilor de către inculpat Si: *arest preventiv* (**5**). **4** (Pex) Perioadă cât cineva este supus arestului preventiv. **5** Loc în care se execută prevenţia (**3**) Si: *arest preventiv* (**6**), (îvp) *popreală*. **6** (Îlav) **În ~** În mod preventiv. **7** (Rar) Prevenire (**2**).

prevenţiune *sf* vz ***prevenţie***

preverb *sn* [At: SCL 1955, 239 / Pl: *~e* / E: fr ***préverbe***] Prefix care se ataşează la verbe.

preverbaţie *sf* [At: IST. L. ROM. I, 103 / Pl: *~ii* / E: fr ***préverbation***] (Grm; rar) Procedeu de derivare cu ajutorul preverbelor Si: *prefixare verbală*.

prevernal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***prevernale***] Din perioada care precedă primăvara Si: *primăvăratic*.

prevestaş *sm* [At: DIACONU, VR. 223 / Pl: *~i* / E: ***prevesti***[1] + *-aş*] (Reg; csnp) Vestitor.

prevesti[1] *vt* [At: COD. VOR. 36/14 / V: (înv) ***preav~*** / Pzi: *~tesc* / E: *pre-* + ***vesti***] **1** *vt(a)* (C. i. evenimente, fenomene ale naturii etc.) A vesti. **2** *vt* (Spc; c. i. evenimente, fenomene ale naturii etc.) A anticipa. **3** *vt* (Spc) A prezice. **4** *vt* (Înv; c. i. oameni) A preveni[1] (**1**). **5** *vrp* A prevedea (**1**).

prevesti[2] *v* vz ***privesti***

prevestire *sf* [At: MARCOVICI, C. 26/22 / Pl: *~ri* / E: ***prevesti***[1]] **1** Anunţare a ceea ce urmează să se întâmple Si: (rar) *prevestit* (**1**). **2** Fapt care urmează să se întâmple, anunţat de cineva sau ceva Si: *prezicere* (**2**), (rar) *predicţiune*, *prevestit* (**2**), (înv) *plaz*[2]. **3** (Spc) Profeţie.

prevestit *sn* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prevesti***[1]] **1-2** (Rar) Prevestire (**1-2**). **3** (Spc; rar) Profeție. **4-5** (Îrg) (Fază de) creștere a lunii. **6-7** (Îrg) (Fază de) descreștere a lunii.

prevestitor, ~oare [At: MARCOVICI, C. 8/8 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prevesti***[1] + *-tor*] **1** *a* (Udp „de") Care vestește anumite evenimente, fenomene ale naturii etc. **2** *a* Care constituie un indiciu al unor întâmplări viitoare Si: (înv) *menitor*. **3** *sn* (Om; reg; îc) **~oarea morții** Cucuvea (*Athene noctua*).

prevestea *sf* vz ***prevestească***

prevestească *sf* [At: MOLNAR, ap. DR IV, 388 / V: (reg) ***prevestea***, ***privistea***, ***privis~*** / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***prevesti*** + *-ească*] **1** (Trs; Ban) Ceață care tulbură, uneori, vederea cuiva Si: *încețoșare, împăienjenire*. **2** (Pex) Cataractă. **3** (Atm; îvr) Diafragmă. **4** (Atm; reg) Peritoneu. **5** (Reg) Membrană care învelește, sub coajă, conținutul unui ou. **6** (Reg) Pieliță formată din lapte. **7** (Reg) Sevă a arborilor, aflată sub coajă. **8** (Mol; îf *privișteală*) Bucată de scândură care se adaugă drept nadă la ciocanele uzate de la piuă. **9** (Reg; îaf) Șipcă adăugată la marginea unei ferestre pentru a-i asigura închiderea ermetică. **10** (Reg; îf *prevestea, privistea*) Pană[1] de lemn cu ajutorul căreia se astupă o crăpătură a unei lăzi, a unui perete etc. **11** (Mol; îf *privișteală*) Ceea ce se adaugă la un obiect.

prevești *v* vz ***privești***

preveziu, ~ie *a* vz ***prevăziu***

previ *v* vz ***privi***[1]

previchitoare *sf* vz ***privighetoare***

previdere *sf* vz ***prevedere***

previditoare *sf* vz ***privighetoare***

previditor, ~oare *a* vz ***prevăzător***

previgătoare *sf* vz ***privighetoare***

previgătoriu *a* vz ***priveghetor***

previghere *sf* vz ***priveghere***

previghitoare *sf* vz ***privighetoare***

previgitoare *sf* vz ***privighetoare***

previlă *sf* vz ***prevină***

prevină *sf* [At: ANTIPA, P. 581 / V: (reg) ***~ilă***, ***priv~*** / Pl: *~ne* / E: nct] Fiecare dintre grinzile de lemn legate transversal, cu odgoane, de stâlpii de susținere ai îngrăditurilor pescărești Si: (reg) *privisină*.

previnde *vt* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 223 / Pzi: *prevând* / E: *pre-* + ***vinde***] (Trs; Olt) A revinde.

prevință *sf* vz ***prevenție***

previre *sf* vz ***privire***

previt *s* vz ***pleviță***[1]

prevită *sf* vz ***pleviță***[1]

previtură *sf* vz ***privitură***

previța *sf* vz ***pleviță***[1]

previzibil, ~ă *a* [At: OPRESCU, S. 198 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prévisible***] Care se poate prevedea (**1**).

previzibilitate *sf* [At: DEX–S / Pl: (nob) *~tăți* / E: ***previzibil*** + *-itate*] Caracter a ceea ce este previzibil.

previzie *sf* vz ***previziune***

previziona *vt* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: nct] **1-4** A prevedea (**1, 4-6**).

previzional, ~ă *a* [At: L. ROM. 1965, 207 / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prévisionnel***] (Rar; d. gândire sau d. mașini cibernetice) Care are capacitatea de a face o previziune (**1**).

previzionare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***previziona***] **1-4** Prevedere (**1-2, 7-8**).

previziu, ~ie *a* vz ***prevăziu***

previziune *sf* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***previzie*** / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***prévision***] **1** Capacitate de a deduce întemeiată pe cunoașterea unor legi sau a legității obiective, a unor fenomene existente, dar neconstatate încă experimental, a unor fenomene și evenimente care urmează să aibă loc sau a tendinței generale de dezvoltare a unui proces sau sistem. **2** Enunțare a unor judecăți sau teorii bazate pe previziuni (**1**). **3** Ceea ce prevede (**1**) cineva Si: *ipoteză*. **4** (Rar; îlpp) **În ~a** Având în vedere... **5** (Rar; îal) În cazul... **6** (Rar; îal) Cu condiția... **7-9** (Frr) Prevedere (**3-5**).

prevorbi *vi* [At: LM / Pzi: *~besc* / E: *pre-* + ***vorbi***] (Îdt) A rosti un discurs introductiv.

prevorbitor *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: *pre-* + ***vorbitor*** cf ger *Vorredaur*] (Îdt) Antevorbitor.

prevoroavă *sf* [At: CANTEMIR, HR.136 / Pl: *~ve* / E: *pre-* + ***voroavă***] (Îvr) Prefață.

prevorovire *sf* [At: CANTEMIR, HR, 109 / Pl: *~ri* / E: *pre-* + ***vorovire***] (Înv) Prefață.

prevoslavnec, ~ă *a* vz ***pravoslavnic***

prez *pp* [At: PRAV, COND (1780), 136 / E: slv **прѣзъ**] (Slî; îc) **Ot ~** Indică localizarea unei realități prin raportare la depășirea unei limite *Județele ot prez Olt* Si: *peste*.

prezaj *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~e* / E: fr ***présage***] (Frr) Semn prevestitor.

prezanta *v* vz ***prezenta***

prează *sf* vz ***priză***

prezăluit, ~ă *a* vz ***prizăluit***

prezântin *sn* vz ***prezentin***

prezentină *sf* vz ***prezentin***

prezări[1] *vt* [At: IORGA, în SFC I, 8 / Pzi: *~resc* / E: *pre-* + ***zări***] (Nob) A întrezări.

prezări[2] *v* vz ***prizări***

prezărit, ~ă *a* vz ***prizărit***

prezări *v* vz ***prizări***

prezăruit, ~ă *smf, a* [At: ALR I, 1426/385 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prizări***] (Reg) **1-2** (Om) rănit[2] în război.

prezătin *s* vz ***pezântin***

prezbiacuzie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-a-cu-zi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***presbyacousie***] (Med) Leziune senilă a urechii.

prezbiestezie *sf* [At: DEX–S / P: *~zi-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***prezbyesthésie***] (Med) Scădere a sensibilității cutanate la bătrâni.

prezbiofrenie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-o-fre-ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***presbyophrénie***] (Med) Psihoză senilă, în special la femei, caracterizată prin angoasă, halucinații, idei delirante și tulburări de memorie.

prezbiopie *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***~esb~*** / S și: *~esbyo~* / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***presbyopie***] (Rar) Prezbitism.

prezbit, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~esvit*** / S și: *~esb~* / Pl *~iți, ~e* / E: fr ***presbyte***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de prezbitism **3** *a* (Rar; d. ochi) Care prezintă simptome de prezbitism.

prezbiter[1] *sm* [At: N. TEST. (1648), 154[r]/29 / V: ***~eazvi~***, ***~ejb~***, ***~esb~***, ***~esvi~***, ***prizvi~*** / Pl: *~i* / E: ngr **πρεσβύτος**] **1-2** (Titlu onorific pentru o persoană care face parte din cinul bisericesc. **3** (Spc) Preot.

prezbiter[2] *sn* vz ***prezbiteriu***

prezbiteral, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esb~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***presbytéral***] **1** (Îdt) Care aparține prezbiterului[1] (**2**). **2** (Îdt) Care privește presbiterul[1] (**2**). **3** (Spc) Preotesc.

prezbiteră *sf* [At: ȘEZ. XII, 7 / V: ***~zvi~***, ***~esvi~*** / Pl: *~re* / E: ngr **πρεσβυτέρα**] **1-2** Soție a prezbiterului[1] (**2-3**).

prezbiterian, ~ă [At: SĂULESCU, HR. II, 329/22 / Pl: *~ieni, ~iene* (îvr) *~i, ~e* / E: fr ***presbytérien***] **1-2** *a* Care aparține (prezbiterianismului sau) prezbiterienilor (**9**). **3-4** *a* Care privește (prezbiterianismul sau prezbiterienii (**9**). **5-6** *a* (De prezbiterianism sau) de prezbiterieni (**9**). **7-** *a* Care este în spiritul (prezbiterianismului sau) prezbiterienilor (**9**). **9** *sn* Adept al confesiunii protestante desprinsă din anglicanism, care recunoaște numai autoritatea religioasă a preoților, înlăturând ierarhi episcopală.

prezbiterianism *sni* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esb~* / P: *~ri-a* / E: fr ***presbytérianisme***] Confesiune protestantă desprinsă din anglicanism care recunoaște numai autoritatea religioasă a preoților, înlăturând ierarhi episcopală.

prezbiteriu *sn* [At: NEGULICI / V: ***prezbiter*** / S și: *~esb~* / Pl: *~ii* / E: lat ***presbyterium***, fr ***presbytére***] **1** Casă parohială catolică. **2** (Îvr) Parte a unei biserici creștine între naos și altar unde stau clericii în timpul slujbei religioase. **3** (Înv) Sfat al preoților unei comunități creștine. **4** Corporație aflată în fruntea unei comunități bisericești protestante.

prezbiție *sf* vz ***prezbiție***

prezbitism *sn* [At: PONI, F. 392 / E: fr ***presbytisme***] Tulburare de vedere caracterizată prin scăderea capacității de acomodare a cristalinului, astfel încât obiectele îndepărtate apar mai clare decât cele apropiate Si: *prezbitie*, (rar) *prezbiopie*.

prezbiție *sf* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~itie*** / S și: *~esb~* / Pl: *~ii* / E: fr ***presbytie***] Prezbitism.

prezbus *s* [At: ALR SN IV, h 1125 / V: ***~zluș*** / Pl: ? / E: ger ***Presswurst***] (Trs) Tobă de porc.

prezedent *sm* vz ***prezident***

prezedenție *sf* vz ***prezidenție***

prezent[1] *sn* [At: AR (1829), 58[2]/45 / S și: *~ese~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***présent***] (Frî) Cadou.

prezent[2]***, ~ă*** [At: HELIADE, O. II, 46 / V: (rar) ***~zinte*** *a*, (înv) ***~e*** *sn*, ***~zint*** (S și: *~esint*) *a*, (pop) ***zent***, ***zănt*** *a* / S și: *~ese~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***présent***, lat ***praesens***, ***-ntis***, it ***presente***] **1** *sn* (Îoc *trecut* sau *viitor*) Perioadă de timp variabilă, concepută ca o durată distinctă între trecut și viitor, reprezentând actualitatea. **2** *sn* Timp actual. **3** *sn* Epocă actuală Si: *contemporaneitate*. **4** *sn* (Pex) Situație actuală Si: *actualitate*. **5** *sn* (Îlav) **În** (sau, rar, **de**) **~** În momentul de față. **6** *sn* (Îal) În zilele noastre Si: *acum*, *azi*. **7** *sn* (Grm) Timp al verbului care arată o acțiune în curs de desfășurare, simultană cu momentul vorbirii sau de durată. **8** *sn* (Grm; îs) *~ istoric* Prezent[2] (**1**) cu valoare de perfect, care se folosește mai ales în narațiuni, pentru a da operei o forță de evocare mai pregnantă. **9** *sn* (Îs) *~ gnomic* Prezent[2] (**1**) care arată că o acțiune se îndeplinește indiferent de timp. **10-11** *a* (D. fenomene, procese, unități de timp etc. sau manifestări, acțiuni ale oamenilor; îoc *trecut* sau *viitor*) Care (se desfășoară sau) există în timpul vieții vorbitorului sau în epoca la care acesta se referă. **12** *a* (D. fenomene, procese, unități de timp etc. sau manifestări, acțiuni ale oamenilor) Care se desfășoară în momentul de față Si: *actual*, *contemporan*. **13** *a* Despre care este vorba acum Si: *de față*. **14** *a* (D. acte normative, documente administrative etc.; îoc *anterior*, *fost*) Care este în vigoare astăzi. **15** *a* (D. oameni; îoc *absent*) Care se află în același loc cu vorbitorul sau în locul la care acesta se referă. **16** *a* (D. oameni; îoc *absent*) Despre care se vorbește Si: *de față*, (grî) *paron*. **17** *i* Cuvânt prin care cel strigat răspunde la un apel nominal. **18** *a* (Rar) Atent. **19** (Rar) *a* Activ. **20** *a* (D. abstracte) La care cineva se gândește. **21** *a* (D. abstracte) Pe care cineva îl simte la un moment dat.

prezenta [At: AR (1829), 141[2]/10 / V: (înv) ***~zin~***, (frî) ***~zan~*** / S și: *~ese~*, *~esin~* / Pzi: *prezint*, (înv) *~tez*, *prezent* / E: fr ***présenter***] **1** *vt* (C. i. cereri, rapoarte, memorii) A înmâna cuiva pentru a informa, pentru a rezolva etc. **2** *vt* A oferi pentru a lua, pentru a servi, pentru a consuma etc. **3** *vt* A exprima omagii, complimente, salutări. **4** *vt* A transmite omagii, complimente, salutări. **5** *vt* (Îe) **A ~ arma** A mânui arma după anumite reguli militare, fixând-o într-o poziție stabilită, pentru a da onorul unui superior, unei personalități la o ceremonie etc. **6** *vt* A arăta cuiva creații, rezultate ale unei activități, pentru a aprecia, pentru a evalua. **7** *vt* (C. i. oameni sau creații, manifestări ale lor, spectacole etc.) A susține înaintea cuiva aspecte ori rezultate ale unei activități științifice, pentru a lua cunoștință Si: (îvr) *a prezentui*. **8** *vt* (C. i. oameni sau creații, aspecte ale realității) A descrie. **9** *vt* (Rar; c. i. spectacole) A reprezenta. **10** *vt* (Rar) A desemna ca reprezentant. **11** *vt* (Îvr, c. i. oameni) A face cunoștință cuiva cu altcineva. **12-13** *vtr* (D. oameni) A (se) duce, din proprie inițiativă sau chemat anume, înaintea cuiva sau undeva cu un anumit scop. **14** *vr* (Spc) A participa la un concurs, la un examen, la o întrecere etc. **15-16** *vtr* A(-și) spune numele, titlurile, ocupația etc. când face cunoștință cu cineva Si: *a (se) recomanda*, (înv) *a (se) recomândălui*. **17** *vr* A-i veni în minte. **18** *vr* A-i reveni în amintire. **19** *vr* A avea un anumit aspect, o anumită caracteristică, o anumită valoare, o anumită importanță etc. **20** *vt* A constitui un anumit aspect, o anumită caracteristică, o anumită valoare. **21** *vr* A avea înfățișarea, reală sau aparentă, de... **22** *vr* A se înfățișa ca...

prezentabil, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~zin~*** / S și: *~ese~*, *~esin~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***présentable***] **1** (D. oameni) Care are o înfățișare plăcută Si: *frumos*, *îngrijit*. **2** (Rar; d. abstracte) Care merită să fie luat în considerație și prezentat.

prezentare *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (rar) ***~zin~*** / S și: *~esin~* / Pl: *~tări* / E: ***prezenta***] **1** Înmânare a unei cereri, a unui act, a unui bun etc. **2** Înfățișare a aspectelor unui obiect sau ale unui fapt Si: *descriere*. **3** Înfățișare a aspectelor unei activități, a rezultatelor unei cercetări științifice etc. **4** Povestire a ceea ce s-a întâmplat. **5** Descriere a ceea ce își imaginează cineva. **6** Înfățișare înaintea cuiva sau undeva într-un anumit scop. **7** Enunțare a numelui, titlurilor, ocupației cuiva când face cunoștință cu altcineva Si: *recomandare*, *recomandație*, (frm) *prezentație*.

prezentativ, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 113 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prezenta*** + ***-tiv***] (Nob; d. interjecții) Care arată, care întărește un sens Si: *deictic*.

prezentator, ~oare *smf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (îvr) ***~tăt~*** (S și: *~esentăt~*) / S și: *~ese~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***présentateur***] **1** Persoană care prezintă (**8**) publicului pe cineva sau ceva. **2** (Pex) Moderator. **3** (Înv) Persoană care prezintă (**15**) pe cineva cuiva.

prezentație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** (S și: *~esentațiune*), (înv) ***~zintățiune*** (S și: *~esintățiune*) / S și: *~ese* / Pl: *~ii* / E: fr ***présentation***] (Frm) Prezentare (**7**).

prezentațiune *sf* vz ***prezentație***

prezentător, ~oare *smf* vz ***prezentator***

prezente *sn* vz ***prezent***[2]

prezentificare *s f* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: fr ***présentification***] (Psh) Caracteristică a timpului trecut, văzut ca prezent și integrat ca atare în memorie.

prezentin *sn* [At: (a. 1787) IORGA, S. D. VIII, 14 / V: ***pezăn~***, ***~zăn~***, ***~ă*** *sf*, ***~zin~*** / Pl: *~uri* / E: it ***presentatino***] (Înv) Sortiment de brânză nedefinit mai îndeaproape.

prezentină *sf* vz ***prezentin***

prezentir *s* [At: JAHRESBER. X, 203 / Pl: ? / E: ger ***präsentieren***] (Ban) **1** Prezentare a armei la o ceremonie sau la o paradă militară. **2** (Îe) **A face ~** A defila.

prezentism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: ***prezent*** + ***-ism***] Tendință sau orientare în filozofie care neagă posibilitatea unei cunoașteri istorice obiective și autentice, reducând știința istoriei la o proiectare în trecut a mentalității și aspirațiilor prezentului.

prezentui *vt* [At: CANTEMIR, IST, 49 / Pzi: *~esc* / E: ***prezent***[2] + ***-ui***] (Îvr) A prezenta (**7**).

prezenturele *snp* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 127 / S și: *~ese~* / E: ***prezenturi*** (pll *prezent*[1]) + ***-ele***] **1-2** (Nob; șhp) Cadouri (mici).

prezență *sf* [At: CANTEMIR, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 310 / V: (înv) ***~tie***, ***~zin~*** / S și: *~ese~*, *~esin~* / Pl: (rar) *~te* / E: fr ***présence***, lat ***praesentia***] **1** (Îoc *absență*) Aflare în același loc cu ceva sau cu cineva Si: (înv) *preființă*. **2** (Pex; ccr) Entitate. **3** (Spc; ccr) Ființă care se remarcă prin activitatea desfășurată într-un anumit domeniu. **4** (Îs) *Condică* (sau *caiet*, *listă* etc.) *de ~* Registru, caiet, listă etc. în care semnează cei care se află la serviciu, la un curs, la o ședință etc. **5** (Îlpp) **În ~ța (cuiva)** În fața cuiva. **6** (Îe) **(A avea) ~ de spirit** A acționa repede și la timp în împrejurări dificile și neprevăzute.

prezenție *sf* vz ***prezență***

prezerva *vtr* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 113/15 / V: (iuz) ***~ese~*** / Pzi: *prezerv*, (înv) *~vez* / E: lat ***praeservare***, fr ***préserver***] **1-2** (Liv) A (se) feri de un rău fizic sau moral.

prezervare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *~ese~* / Pl: *~vări* / E: ***prezerva***] (Liv) Ferire de un rău Si: (rar) *prezervație*.

prezervativ, ~ă [At: ÎNV. TAB., ap. URSU, T. Ș. 260 / V: (iuz) ***~ese~***, (înv) ***~văt~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***préservatif***, lat ***praeservativus***, ger ***Präservativ***] **1-2** *snf*, *a* (Remediu sau soluție) care servește la

preîntâmpinarea unui inconvenient, mai ales a unei boli. **3** *sn* (Spc) Mic tub elastic, de obicei confecționat din latex, închis la un capăt, folosit de bărbați în timpul actului sexual ca mijloc de protecție împotriva bolilor venerice sau ca mijloc contraceptiv.

prezervator, ~oare *a* [At: MAN. SĂNĂT. 34/6 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***préservateur***] (Îvr) Prezervativ (**2**).

prezervatoriu, ~ie *a* vz ***prezervator***

prezervație *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***préservation***] (Îdt) Prezervare.

prezervațiune *sf* vz ***prezervație***

prezeș *sm* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 123 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: lat ***praeses***] (Îrg) Președinte (**1**).

prezeșiu *sm* vz ***prezeș***

prezicător, ~oare *smf* [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prezice*** + ***-ător***] **1** Persoană care pretinde că ar avea darul de a ghici viitorul și care practică, pentru bani, divinația Si: *ghicitor*. **2** Astrolog. **3** (Spc) Chiromant.

prezice *vt* [At: DRLU / Pzi: *prezic* / E: *pre-* + ***zice***, cdp fr ***prédire***] **1** (D. oameni) A anunța dinainte ce se va întâmpla Si: *a prevesti*[1] (**3**). **2** (Spc) A proroci. **3** (Spc) A ghici cuiva în cărți, în cafea, în palmă etc.

prezicere *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***prezice***] **1** Anunțare dinainte a ceea ce urmează să se întâmple. **2** Prevestire (**2**). **3** (Spc) Prorocire. **4** (Spc) Profeție. **5** (Spc) Ghicire în cărți, în cafea, în palmă etc.

prezida [At: ȘINCAI, HR. III, 289/10 / S și: *~esi~* / Pzi: *~dez*, 3 (înv): *prezidă* / E: lat ***praesidere***, fr ***présider***] **1** *vt(a)* (C. i. ședințe, dezbateri, adunări etc.) A conduce, în calitate de președinte (**2**) Si: (înv) *a președea*, (îvr) *a prezidirui*, (înv) *a prezidui* (**1**). **2** *vt* (Fam) A ocupa locul de onoare la o masă Si: (înv) *a prezidui* (**2**). **3-4** *vti* (Rar) A asista, având un cuvânt hotărâtor Si: (înv) *a prezidui* (**3-4**).

prezidare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~dări* / E: ***prezida***] **1** Conducere a unei adunări, ședințe, dezbateri etc. în calitate de președinte (**2**) Si: (înv) *președere*. **2** (Fam) Ocupare a locului de onoare la o masă. **3** (Rar) Asistare.

prezident *sm* [At: CANTEMIR, S. M. 186/8 / V: (înv) ***~zed~*** / Pl: *~nți* / E: lat ***praesidens, -ntis***, fr ***président***] (Înv) Președinte (**1**).

prezidență *sf* [At: CR (1848), 10^2/11 / S și: *~esi~* / Pl: *~țe* / E: fr ***présidence***] **1-15** (Asr) Președinție (**1-15**).

prezidenți *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 239 / S și: *~esi~* / Pzi: *~țesc* / E: ***prezident***] **1** (Îvr) A alege președinte (**1**). **2** A numi președinte (**1**).

prezidențial, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***presidentiel***] **1** Care aparține unui președinte (**1**) Si: *președințial* (**1**). **2** Care privește un președinte (**1**) Si: *președințial* (**2**). **3** Care vine de la un președinte Si: *președințial* (**3**). **4** Care este propriu pentru un președinte (**1**) Si: *președințial* (**4**).

prezidențe *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 3018 / A și: (reg) *~den~* / S și: *~esi~* / V: (înv) ***~zed~*** / Pl: *~ii* / E: ***prezident*** + ***-ie***] **1-10** (Asr) Președinție (**11-15, 16-20**). **11** (Înv) Veche diviziune teritorial-administrativă din India, în perioada când era posesiune engleză. **12** (Îvr; csnp) Grup.

prezidial, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~di-al* / S și: *~esi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***présidial***] **1** Care aparține unui prezidiu (**3**). **2** Care privește un prezidiu (**3**). **3** Care vine de la un prezidiu (**3**). **4** Care este propriu pentru un prezidiu (**3**).

prezidie *sf* vz ***prezidiu***

prezidirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 445/2 / Pzi: *~esc* / E: ger ***präsidieren***] (Îvr) A prezida (**1**).

prezidiu *sn* [At: ANON. BRÂNCOV., ap. CM II, 328 / S și: *~esi~* / V: ***~m, ~ie*** *sf* / Pl: *~ii*, (înv) *~ri* / E: lat ***praesidium***, ger ***Präsidium***] **1** (Înv) Fortăreață. **2** (Înv; pex) Conducere a unei fortărețe, garnizoane, cetăți. **3** Organ colectiv de conducere a unei adunări, a unei instituții, a unui stat etc. **4** Grup de persoane care conduce unele adunări. **5** (Îvr) Sprijin.

prezidium *sn* vz ***prezidiu***

prezidui [At: (a. 1831) URICARIUL, II, 212 / S și: *~esi~* / V: ***~eazed~, ~eaz~*** / E: ***prezidiu*** + ***-ui***] (Înv) **1-4** *vti* A prezida (**1-4**).

prezint, ~ă *a* vz ***prezent***[2]

prezinta *v* vz ***prezenta***

prezintabil, ~ă *a* vz ***prezentabil***

prezintare *sf* vz ***prezentare***

prezintățiune *sf* vz ***prezentație***

prezinte *a* vz ***prezent***[2]

prezintin *sn* vz ***prezentin***

prezintă *sf* vz ***prezentă***

prezis, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 41/8 / S și: *pre-zis* / Pl: *~iși, ~e* / E: *pre-* + ***zis***] **1** (D. evenimente, fapte etc.) A cărui producere sau apariție este anunțată dinainte. **2** (D. viitor, destin) Care este cunoscut, anticipat prin divinație.

prezisă *sf* [At: GORJAN, H. II, 228/10 / Pl: *~se* / E: ***prezice***] (Înv) Prorocire.

preziua *sf* [At: DELAVRANCEA, T. 125 / P: *~zi-uă* / Pl: *~ile* / E: *pre-* + ***ziua***] **1** (Precedat de prepoziții) Zi precedentă Si: *ajun*. **2** (Pex) Zi sau perioadă din trecut foarte apropiată de prezent sau de un eveniment, de o întâmplare etc. **3** (Îlpp) **În** (sau **din**) **~ua** (sau, înv, **~ilele**) În ajunul. **4** (Pex; îal) Cu puțin timp înainte de...

prezli *s* [At: LEXIC REG. II, 81 / V: ***~lu*** / Pl: nct / E: mg ***prézli***] (Trs) Pesmet.

prezlu *s* vz ***prezli***

prezluș *s* vz ***prezbus***

preznel *sn* vz ***prâsnel***

prezomptiv, ~ă *a* vz ***prezumtiv***

prezomptuos, ~oasă *a* vz ***prezumtios***

prezomptie *sf* vz ***prezumție***

prezomtiv, ~ă *a* vz ***prezumtiv***

prezomtuos, ~oasă *a* vz ***prezumtios***

prezon *sn* vz ***prizon***[1]

prezoner, ~ă *smf* vz ***prizonier***

prezuma [At: CR (1848), 14^2/73 / Pzi: *prezum*, (rar) *~mez* / E: fr ***présumer***] **1-2** *vtr* (Liv) A presupune. **3-4** *vtr* (Liv) A estima. **5** *vi* (Nob) A avea o părere bună despre cineva sau ceva.

prezumabil, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esu~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***présumable***] **1** (Înv) Care este de presupus. **2** Care poate fi presupus.

prezumare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~mări* / E: ***prezuma***] (Liv) **1** Presupunere. **2** Estimare.

prezumat, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 38 / S și: *~esu~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prezuma***] (Liv) Presupus[2].

prezumpt, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 303 / S și: *~esu~* / Pl: *~pți, ~e* / E: lat ***praesumptus***] (Înv) Presupus[2].

prezumptiv, ~ă *a* vz ***prezumtiv***

prezumptuos, ~oasă *a* vz ***prezumtios***

prezumptie *sf* vz ***prezumție***

prezumptios, ~oasă *a* vz ***prezumtios***

prezumptiune *sf* vz ***prezumție***

prezumtiv, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. II, 310/9 / S: și *~esu~* / V: ***~mpt~***, (înv) ***~zompt~, ~zom~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***praesumptivus***, fr ***présomptiv***] **1** (D. succesori) Care urmează să moștenească, în mod firesc sau conform legii, un bun, un drept, o funcție etc. **2** Considerat ca probabil Si: *presupus*[2]. **3** (Grm; îs) *Modul ~* Mod verbal care prezintă o acțiune ipotetică în trecut sau în viitor.

prezumtuos, ~oasă *a* vz ***prezumtios***

prezumție *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~esu~* / V: (rar) ***~mpt~, ~mptiune, ~iune***, (înv) ***~esumtiune, ~zompt~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***praesumptio, -onis***, fr ***présomption***] **1** Părere întemeiată pe aparențe, pe ipoteze, pe deducții Si: *presupunere, supoziție*. **2** Ceea ce este admis în mod prealabil drept real, posibil, adevărat. **3** (Nob) Pretenție. **4** (Spc) Recunoaștere a unui fapt ca autentic din punct de vedere juridic, până la proba contrarie. **5** Părere exagerat de bună despre sine.

prezumtios, ~oasă *a* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 278 / S și: *~esu~* / V: ***~mpt~***, (rar) ***~mptuos***, (înv) ***prezomptuos, prezomtuos, ~mtuos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***praesumptuosus***, fr ***présomptueux***] **1** (Liv; d. oameni)

Care are o părere exagerat de bună despre sine Si: *încrezut, înfumurat, îngâmfat.* **2** (D. manifestări ale oamenilor) Care trădează aroganță.

prezumțiozitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: it ***presunziosità***] (Liv) Aroganță.

prezumțiune *sf* vz ***prezumție***

prezusfie *sf* vz ***presustvie***

prezviterâ *sf* vz ***prezbiterâ***

prezviterian, ~ă *a, smf* vz ***prezbiterian***

pri *pp* vz ***pe***

priabonian, ~ă [At: LTR[2] / P: *pri-a-bo-ni-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***priabonien***] **1** *sn* Etaj superior al eocenului din regiunile alpină și mediteraneană, caracterizat prin numuliți, echinide, lamelibranhiate, gasteropode etc. **2** *a* Care se referă la priabonian (**1**). **3** *a* Care aparține priabonianului (**1**). **4** *a* Care provine din priabonian (**1**).

priam, ~a *a* vz ***prian***

prian, ~ă *a* [At: CIHAC, II, 289 / P: *pri-an* / V: (reg) ***~am*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***prin*** + *-an*] (Pop; d. vite) Care are pete sau cu dungi de altă culoare, de obicei albe.

priap *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***priape***] (Rar) Penis în erecție.

priapesc, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *pri-a~* / Pl: *~ești* / E: ger ***priapisch***] **1-2** Priapic (**1, 3**). **3** Priapeu (**1**).

priapeu, ~ce [At: DN[3] / P: *pri-a-peu* / Pl: *~ci, ~ee* / E: it ***priapeo***] **1** *a* Referitor la Priap, zeul fecundității Si: *priapesc* (**3**). **2-3** *smf, a* Priapic (**2-3**). **4** *sn* Formă de vers antic, considerat ca o juxtapoziție a două versuri. **5** *sn* Poezie antică cu conținut obscen sau licențios.

priapic, ~ă [At: DN[3] / P: *pri-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***priapique***] **1** *a* Referitor la priapism Si: *priapesc* (**1**). **2-3** *smf, a* (Bolnav) care suferă de priapism Si: *priapesc* (**2**), *priapeu* (**2-3**).

priapism *sn* [At: MEȘT. DOFT. II, 81[1]/13 / P: *pri-a~* / V: (înv) *~os* / / Pl: ? / E: fr ***priapisme***, ngr ***πριαπισμός***] (Med) Stare de erecție a penisului prelungită în mod anormal, adesea dureroasă și neurmată de ejaculare.

priapismos *sn* vz ***priapism***

priar *ss* vz ***prier***[2]

priaten, ~ă *smf, a* vz ***prieten***

priatin, ~ă *smf, a* vz ***prieten***

priatnic *sm* vz ***prietnic***

priăr *sn* vz ***proor***

pribag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

pribăgel *sm* vz ***pribegel***

pribăgi *v* vz ***pribegi***

pribăgie *sf* vz ***pribegie***

pribeag, ~a [At: MOXA, 377/31 / V: (înv) ***~bag***, (înv) ***preb~, ~ive~***, (reg) ***~blag, ~ble~*** / Pl: *~egi, ~ege* / E: slv ***прѣбѣгъ***] **1-2** *smf, a* (Asr) (Om) refugiat. **3-4** *smf, a* (Persoană) care merge din loc în loc fără o țintă precisă Si: *hoinar.* **5-6** *smf, a* (Persoană) care a venit din altă parte și s-a stabilit într-un anumit loc Si: *străin, venetic.* **7-8** *a* (D. viață, mod de trai etc.) Care este specific omului pribeag (**4, 6**). **9** *a* Care s-a desprins de colectivitate Si: *singur, izolat.* **10** *sm* (Reg) Haiduc.

pribegel, ~ea *smf* [At: ARH. FOLK. I, 166 / V: ***~băgel*** / Pl: *~gei* / E: ***pribeag*** + *-el*] **1-8** (Mar; șhp) Pribeag (**1, 3, 5, 10**) (tânăr).

pribegi *vi* [At: MOXA, 352/21 / V: (înv) ***~eji***, (înv) ***~băgi, preb~***, (reg) ***~ipăgi, ~ipăji*** / Pzi: *~gesc* / E: ***pribeag***] **1** A-și părăsi locul natal, țara Si: *a emigra, a se refugia.* **2** (Pex) A trăi într-un loc străin, unde a fost obligat să se refugieze. **3** A rătăci din loc în loc Si: *a hoinări, a peregrina.*

pribegie *sf* [At: N. TEST. (1648), 191[V]/14 / V: (reg) ***~băgie*** / Pl: *~gii* / E: ***pribeag*** + *-ie*] **1** Părăsire a locului natal, a țării pentru a se stabili într-un loc străin Si: (asr) *pribegire* (**1**). **2** (Pex) Viață dusă într-un loc străin Si: (asr) *pribegire* (**2**). **3** Timp cât cineva trăiește în loc străin Si: (asr) *pribegire* (**3**). **4-5** Stare a pribeagului (**1, 3**) Si: (asr) *pribegire* (**4-5**).

pribegire *sf* [At: BELDIMAN, N. P. II, 26/18 / V: (înv) ***~bigi~, preb~*** / Pl: *~ri* / E: ***pribegi***] **1-5** (Asr) Pribegie (**1-5**).

pribegiște *sf* [At: HERODOT (1645), 312 / Pl: *~ti* / E: ns cf *pribeag*] (Înv; csnp) Fortificație.

pribegit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 115 / V: (reg) ***~băgit*** / Pl: *~giți, ~e* / E: ***pribegi***] (Asr) **1** Care își părăsește locul natal, țara, spre a se refugia în alt loc. **2** Care trăiește într-un loc străin, unde a fost obligat să se refugieze. **3** Care rătăcește din loc în loc Si: (rar) *pribegitor.*

pribegitor, ~oare *a* [At: DRLU / V: (înv) ***prebe~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pribegi*** + *-tor*] (Rar) Pribegit (**3**).

pribeji *v* vz ***pribegi***

pribelnic, ~ă *a* [At: GOGA, POEZII, 164 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pribeag***] (Nob) **1-3** De pribeag (**1, 3, 5**).

pribigire *sf* vz ***pribegire***

priblag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

pribleag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

priboc *sn* vz ***priboi***[1]

priboi[1] *snm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***br~, prab~***, *~oc, ~on* / Pl: (**1-15**) *~oaie*, (**16-20**) *~* / E: bg ***пробой***] **1** *sn* Unealtă de oțel în formă de bară, cu unul dintre capete conic, care servește la perforarea sau la lărgirea găurilor în materiale metalice Si: *dorn*, (reg) *găunitor, găurar, jugastău, licastru, pătrunzător.* **2** *sn* (Mol) Unealtă cu care se fac găuri în pământ pentru semănatul porumbului. **3** *sn* (Reg) Par scurt, ascuțit la un capăt, cu care se fac în pământ găuri în care se introduc stâlpii unui gard. **4** *sn* Pană[1]. **5** *sn* (Buc) Piron gros și scurt. **6** *sn* Băț lung, terminat la unul dintre capete cu un fel de măciulie, cu care se bat icrele pentru a le curăța de pieliță. **7** *sn* Ciur din sârmă împletită folosit de pescari pentru curățatul de pieliță al icrelor de morun. **8** *sn* (Buc; pop) Soluție de pilitură de sulfat de cupru folosită pentru vindecarea fracturilor în medicina populară. **9** *sn* (Înv) Deal noroios. **10** *sn* (Reg) Stâncă abruptă pe malul unei ape curgătoare. **11** *sn* (Reg) Loc la cotul unei ape curgătoare unde apa se izbește în mal Si: (reg) *priboină.* **12** *sna* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **13** *sna* (Reg) Melodie după care se execută priboiul (**12**). **14** *sn* (Reg) Plantă erbacee, din familia geraniaceelor, cu frunze parfumate, cu flori mari, roșii, rar albe, cu fructe valvulare, care crește în locuri pietroase, folosită ca plantă medicinală Si: (reg) *banat, cumătră, floarea-raiului, piscul-cocorului, poalele-sfintei-Marii* (*Geranium macrorrhizum*). **15** *sn* Planta erbacee *Geranium rotundifolium*. **16** *sm* (Bot; pop) Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). **17** *sm* (Bot; pop) Ciocul-berzei (*Geranium lucidum*). **18** *sm* (Bot; pop; și *~ cășpresc*) Năprasnică (*Geranium robertianum*). **19** *sm* (Bot; pop) Piscul-cocorului (*Erodium cicutarium*). **20** *sm* (Bot; pop) Bobornic (*Veronica beccabunga*).

priboi[2] *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***priboi***[1]] **1** A găuri cu priboiul[1] (**1**). **2** A lărgi o gaură cu priboiul[1] (**1**). **3** (Olt; fig) A privi intens.

priboiaș *sn* [At: DL / P: *~bo-iaș* / Pl: *~e* / E: ***priboi***[1] + *-aș*] **1-10** (Reg; șhp) Priboi (**1-5**) (mic).

priboină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: rs ***пробоина***] (Reg) Priboi[1] (**11**).

priboinic *sm* [At: BORZA, D. 110 / Pl: *~ici* / E: ***priboi***[1] + *-nic*] (Bot; reg) Dumbravnic (*Melittis melissophyllum*)

priboire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***priboi***[2]] (Rar) **1** Găurire cu priboiul[1] (**1**). **2** Lărgire a unei găuri cu priboiul[1] (**1**). **3** (Olt) Privire intensă.

priboli *vr* [At: I. IONESCU, D. 403 / Pzi: *~lesc* / E: slv ***прѣболѣти***] (Reg) **1** A se însănătoși. **2** A se imuniza.

priboliț, ~ă *a* [At: CUPARENCU, V. 11/4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***priboli***] (Reg) **1** Însănătoșit. **2** Imunizat.

pribolnic *sm* [At: TDRG / Pl: *~ici* / E: ns cf *priboi*[1]] **1** Plantă erbacee din familia orhideelor, cu tulpina înaltă și dreaptă, cu flori mari, roșii, care crește pe terenuri calcaroase (*Orchis simia*). **2** (Bot; reg) Bobornic (*Veronica beccabunga*). **3** (Bot; reg) Năsturel (*Nasturtium officinale*). **4** (Bot; reg) Popilnic (**1**) (*Asarum europaeum*).

pribon *sn* vz ***priboi***[1]

pric, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *priu*] (Reg) **1** (D. animale și păsări) Bălțat. **2** (D. haine, stofe etc.) Cu multe culori. **3** (D. haine, stofe etc.) Colorat fără gust Si: (pop) *bălțat.*

pricaj *sn* vz ***pricaz***[1]

pricajă *sf* vz ***pricaz***[1]

pricaz[1] *sn* [At: CANTEMIR, I. I. II, 116 / V: (reg) ***prec~***, ***~aj***, ***~ajă*** *sf*, ***~ă*** *sf* / Pl: ***~uri*** / E: ns cf ***pricăji***] **1** (Îvp; de obicei în credințe și superstiții) Pagubă mare. **2** (Îvp) Ceea ce provoacă o pagubă, un necaz etc. **3** (Îvp) Stare a celui care a suferit o pagubă, un necaz etc. **4** (Îvp; îe) **A-i umbla (cuiva) cu ~** A dori răul cuiva. **5** (Reg) Piază rea. **6** (Îvr) Neînțelegere. **7** (Reg) Furt.

pricaz[2] *sn* [At: GHICA, S. XVIII, ap. DLR / Pl: ***~uri*** / E: rs ***приказ***] (Înv) Ordin.

pricaz[3] *sn* vz ***pricază[1]***

pricază[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 247[r]/32 / V: (reg) ***pricaz*** *sn* / Pl: ? / E: slv ***проказа***] **1** (Med; îvr) Lepră. **2** (Trs) Boală a vitelor nedefinită mai îndeaproape.

pricază[2] *sf* vz ***pricaz[1]***

pricaznic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 141 / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***pricaz[1]*** + ***-nic***] (Îvr) **1** Care aduce nenorocire. **2** Care provoacă moartea Si: *fumeș*.

pricăi *vr* [At: VÎRCOL, M., ap. DLR / Pzi: ***pricăi*** / E: nct] (Olt) A se liniști.

pricăji [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116[v]/23 / V: (reg) ***~ăzi*** / Pzi: ***~jesc*** / E: slv ***прокажати***] **1** *vr* (Înv) A se îmbolnăvi de lepră. **2** *vr* (Mol) A se schimba în rău. **3** *vr* (Reg) A (se) murdări. **4-5** *vtr* (Fig; înv) A (se) pângări. **6** *vt* (Buc) A păgubi. **7** *vr* A se pipernici. **8** *vt* (Îvr) A necăji.

pricăjiciune *sf* [At: CORESI, EV, 217 / Pl: ***~ni*** / E: ***pricăji*** + ***-(i)ciune***] (Îvr) Pângărire.

pricăjire *sf* [At: BIBLIA (1688), 288[2]/1 / Pl: ***~ri*** / E: ***pricăji***] **1** Îmbolnăvire de lepră. **2** Schimbare în rău. **3** Murdărire. **4** Pângărire. **5** Păgubire. **6** Pipernicire. **7** Necăjire.

pricăjit, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 69 / V: (reg) ***prec~***, ***~ăzit*** / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***pricăji***] **1** (Îvr; d. oameni) Bolnav de lepră. **2** (D. ființe și plante) Care s-a oprit din creștere, din dezvoltare. **3** (D. ființe și plante) Care a degenerat biologic Si: *chircit*, *închircit*, *pipernicit*, *pirpiriu*, *prizărit*, *sfrijit*, (reg) *obidnic*, *pimnicit*, *patic*, *pizghiriti*, *răit*, (rar) *nevoiaș*. **4** Cu un aspect sărăcăcios. **5** Care duce o viață grea, chinuită. **6** (Reg) Blestemat.

pricăjitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 256[2]/37 / Pl: ***~ri*** / E: ***pricăji*** + ***-tură***] **1** (Îvr) Josnicie. **2** Ființă pipernicită și debilă.

pricăl *s* [At: I. CR. VII, 52 / Pl: nct / E: nct] (Mun) Canicula.

pricăli [At: CV 1951, nr. 6, 30 / Pzi: 3 ***~lește*** / E: srb ***pricaliti***] **1** *vru* (Reg; d. vreme) A se încălzi. **2** *vr* (Reg; d. porci) A se întinde la soare.

pricăzi *v* vz ***pricăji***

pricăzit, ~ă *a* vz ***pricăjit***

price *sf* [At: CORESI, EV, 245 / V: (înv) ***pritce*** / Pl: ***~ici*** / E: slv ***приче***] **1** (Înv) Pildă. **2** (Îvr; construit cu verbul „a avea") Dispută. **3** (Pex) Dușmănie. **4** (Înv; îla) **De ~** Care constituie prilej de neînțelegere. **5** (Înv; îal) Care este potrivnic. **6** (Înv; îlav) **Fără de ~** Cu supunere. **7** (Înv; îlv) **A se pune în** (sau **de, cu**) **~** A contrazice pe cineva. **8** (Înv; în jocuri de copii; îlv) **A face cu ~a** A trișa. **9** (Îvr) Pricină (**1**). **10** (Reg; construit cu verbul „a face") Supărare. **11** (Îvr) Întâmplare.

priceasnă *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET.[2] III, 307 / V: ***~stnă***, ***~aznă*** / Pl: ***~cesne*** / E: slv ***причастъıн***] Cântare interpretată în bisericile ortodoxe la slujba liturghiei în timp ce se împărtășește preotul sau un credincios de vază.

priceastnă *sf* vz ***priceasnă***

priceștanie *sf* vz ***pricestanie***

priceștenie *sf* vz ***pricestanie***

priceav, ~ă *a*[At: HERODOT (1645), 160 / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: ***price*** + ***-av***] (Îvr) Bețiv.

priceaznă *sf* vz ***priceasnă***

pricelnic, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 490[1]/16 / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***price*** + ***-elnic***] (Înv) Certăreț.

pricenă *sf* vz ***pricină***

pricepător, ~oare *a* [At: MOXA, 346/18 / V: (înv) ***prece~*** / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***pricepe*** + ***-ător***] (Asr) **1-3** (D. oameni) Priceput (**1-2, 5**).

pricepătură *sf* [At: CORESI, EV, 369 / V: ***prece~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***pricepe*** + ***-ătură***] **1** (Înv) Pricepere (**4**). **2** (Îvr; îf *precepătură*) Pricepere (**8**).

pricepe [At: PSALT. HUR. 48[v]/10 / V: (îvr) ***prec~*** / Pzi: ***pricep*** / E: ml ***percipere***] **1** *vt(a)* A reuși să cunoască ceva. **2** *vt(a)* A reuși să afle. **3** *vt(a)* A înțelege. **4** *vt(a)* A-și da seama. **5** *vt* A-și face o idee Si: *a pătrunde*, *a percepe*, (reg) *a se nădăi*. **6** *vr* (Îvr) A se lămuri asupra unui lucru. **7** *vt* (Rar) A distinge. **8** *vr* (Reg; îlv) **A se ~ de ziuă** A se lumina. **9-10** *vti* A avea cunoștință despre ceva Si: *a ști*. **11** *vr* (Udp „la" și „în" care arată domeniul) A avea cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **12** *vr* A dovedi iscusință, îndemânare, experiență într-o acțiune, într-o situație. **13** *vt* A afla. **14** *vt* (Fig) A intui. **15** *vt(a)* (Înv) A constata. **16** *vr* (Olt) A se înzdrăveni. **17** *vt* (Reg) A obține.

pricepere *sf* [At: PSALT. HUR. 26[r]/15 / V: (îvr) ***prece~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***pricepe***] **1** Cunoaștere. **2** Aflare. **3** Înțelegere. **4** (Îvr) Lămurire asupra unui lucru Si: (înv) *pricepătură* (**1**), (îvr) *preceput*[1]. **5** (Rar) Distingere. **6** (Reg) Luminare. **7** Luare la cunoștință. **8** Cunoaștere temeinică într-un anumit domeniu Si: *pricepătură* (**2**), (rar) *pricepuție* (**1**). **9** Iscusință, experiență într-o acțiune Si: (rar) *pricepuție* (**2**). **10** Aflare. **11** Constatare. **12** (Olt) Înzdrăvenire.

pricepnic, ~ă *a* [At: ARHIVA, I, 734 / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: ***pricepe*** + ***-nic***] (Înv) Priceput.

pricept *sm* vz ***perceptor***

preceptie *sf* vz ***perceptie***

priceput, ~ă *a* [At: VARLAAM-IOASAF, 16[r]/7 / V: ***prece~***, ***preciup~*** / Pl: ***~uți***, ***~e*** / E: ***pricepe***] **1** (D. oameni) Care înțelege Si: (asr) *pricepator* (**1**). **2** (D. manifestările oamenilor) Care trădează pricepere (**1**) Si: (asr) *pricepător* (**2**). **3** (Rar) Care poate fi înțeles. **4** (D. oameni) Care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **5** (D. oameni) Competent într-o acțiune, într-o situație Si: (asr) *pricepător* (**3**), (înv) *practicos*, *practisit*. **6** Aflat. **7** Înțeles. **8** Constatat. **9** (Olt; d. oameni) Refăcut după boală.

pricepuție *sf* [At: SBIERA, P. 252 / Pl: ***~ii*** / E: ***priceput*** + ***-ie***] (Reg) **1-2** Pricepere (**8-9**).

pricestanie *sf* [At: CORESI, EV, 421 / V: (înv) ***~ceas~***, ***~ceașt~***, ***~ceaștean~***, ***~cești~***, ***~cești~n~***, (reg) ***precești~***, ***~precis~***, ***pricit~***, (îvr) ***prece~***, ***~cis~*** / Pl: ***~ii***, (reg) ***~tănii*** / E: slv ***причащаниk***] (Îvp) **1** Împărtășanie. **2** (Ccr) Cuminecătură.

pricestui [At: CORESI, EV, 114 / V: (îvr) ***prece~***, ***~icis~***, ***~iciști~***, (înv) ***precest~***, ***~cești~***, (reg) ***precis~***, ***pris~*** / Pzi: ***~esc*** / E: slv ***причастити***] (Îvp) **1** *vr* (D. credincioși) A se împărtăși. **2** *vt* (D. preoți) A împărtăși. **3** *vi* (Reg; îf *precestui*) A înjura de pricestanie (**1**).

pricestuire *sf* [At: DDRF / Pl: ***~ri*** / E: ***precestui***] (Îvr) **1** Împărtășire. **2** Înjurare de pricestanie (**1**).

prices *sm* [At: GLOSAR REG. / Pl: ***~i*** / E: mg ***pricses*** (-nadrág)] (Reg) Pantalon strâmt.

priceștanie *sf* vz ***pricestanie***

priceștenie *sf* vz ***pricestanie***

pricestui *v* vz ***pricestui***

prichic *sn* vz ***prichici***

prichici *sn* [At: I. IONESCU, ap. CADE / V: (îvr) ***~ipi~***, (reg) ***prâpti~***, ***prepi~***, ***prepti~***, ***~chic***, ***~ipti~***, ***~iti~*** / E: ucr ***припічок***] **1** (Pop) Margine îngustă, ieșită în afară, în formă de poliță[1] la vatra țărănească, la cuptor sau la horn, pe care se așază, de obicei, diverse obiecte casnice. **2** (Reg) Prelungire sub formă de pat a sobei ori a cuptorului. **3** (Reg) Laviță pusă lângă sobă sau cuptor. **4** (Pop) Margine de jos a ferestrei, ieșită în afară ca o streașină Si: *pervaz*. **5** (Rar) Margine de sus a balustradei unui pridvor. **6** (Mun) Scobitură făcută în zidul pivniței Si: (reg) *prică*[3] (**1**).

prichidele *sfp* [At: H IV, 280 / E: nct] (Reg) Părți ale căruței nedefinite mai îndeaproape.

prichidută *sm* vz ***prichinduță***

prichili *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 16 / Pzi: ***~lesc*** / E: nct] (Ban; d. frig) A scădea în intensitate.

prichindel [At: JIPESCU, O. 135 / V: (reg) ***chipri~***, ***pritinghel*** / Pl: ***~ei***, ***~e*** / E: nct] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care este mică de statură Si: (rar) *prichinduță* (**1**). **3-4** *smf*, *a* (Spc) (Personaj din basmele populare) care

este mic de statură, de obicei vioi și poznaș Si: *pitic*. (rar) *prichindută* (**2**). **5-6** *smf, a* (Pan) (Animal sau obiect) de dimensiuni mici. **7-8** *sm, a* (Băiat) care este foarte tânăr, scund, adesea sprinten și zburdalnic Si: *pici, puști*. **9** *sn* (Reg) Clește folosit la scos cuie sau la potcovit caii.

prichindută *smf* [At: LUC. I, 309 / V: ***~chid~*** / Pl: *~ți, ~țe* / E: nct] **1-2** (Rar) Prichindel (**1, 3**).

prichiști *vt* [At: LEXIC REG. II, 62 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Trs) A măsura cu exactitate.

prichiștit, ~ă *av, a* [At: LEXIC REG. II, 62 / V: ***prișchit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prichiști***] (Trs) **1-2** (În mod) exact.

prici[1] *a, av* [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / Pl: *~, ~ce* / E: nct] **1-2** (Buc) (Care este) identic cu ceva sau cu cineva.

prici[2] *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ger ***Pritsche***] (Reg) **1** Pat rudimentar. **2** (Spc) Pat de scânduri pentru un număr mare de persoane, folosit în dormitoarele comune.

prici[3] *sn* [At: CHEST. II, 283/229 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Reg) Prichici (**1**). **2** (Mar) Prispă. **3** (Reg) Fiecare dintre leaturile bătute pe partea exterioară a pereților de lemn ai unor case, pe care se fixează lutul sau tencuiala.

prici[4] [At: (cca 1618) GCR I, 49/29 / V: ***~itci*** / Pzi: *~cesc* / E: ***price***] **1** *vrr* (Îrg) A se certa. **2** *vrr* (Îrg) A se judeca. **3** *vt* (Îvr) A protesta. **4** *vt* (Îvr) A provoca.

prici[5] *vt* [At: CIHAC. II, 290 / Pzi: *~icesc* / E: srb ***pričati***] (Ban) A povesti.

priciche *sfp* [At: DLR / A: nct / E: ns cf *pretcă*] (Reg) Bețe pe care albinele își construiesc fagurii.

pricictor *sm* vz ***perceptor***

pricinaș, ~ă [At: CARAGIALE, O. I, 55 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pricină*** + *-aș*] **1-2** *smf, a* (Pop) (Om) certăreț. **3** *smf* (Pop) Parte într-un proces. **4** *smf* (Îvr) Reclamant. **5** *smf* (Rar) Autor al unei infracțiuni Si: *făptaș*.

pricinat, ~ă *smf* [At: RETEGANUL, P. IV, 32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pricină***] (Trs) Împricinat într-un proces.

pricină *sf* [At: HERODOT (1645), 133 / A și: *~cină* / V: (înv) ***prccena, ~icenă*** / Pl: *~ni*, (înv) *~ne* / E: slv ***причина***] **1** Ceea ce determină apariția unei acțiuni, unei situații, unui fenomen Si: *cauză, mobil, motiv*, (înv) *obiect, ocă*[1], *povod*, (reg) *parfie, price* (**9**). **2** (Îlav) **Fără** (**nici o** sau, înv, **de**) **~** Fără justificare Si: *nemotivat*. **3** (Îlc) **Din ~ că** Deoarece. **4** (Îlpp) **Din ~na** sau (rar) **din ~ de** Ca urmare a... **5** (Pop) Motiv de ceartă Si: *conflict, diferend*. **6** (Înv; spc) Proces. **7** (Îe) **A(-i) căuta ~** sau **~ni** (**cu lumânarea**) A căuta cuiva motiv de ceartă. **8** (Îe) **A(-i) găsi ~** A găsi cuiva motiv de ceartă. **9** (Pex; îae) A reproșa cuiva ceva pe nedrept. **10** (Îrg, îlv) **A se pune de** (sau **în**) **~** A se certa. **11** (Îrg; îal) A se împotrivi. **12** (Înv; îe) **A avea** (sau **a fi în**) **~** (**cu cineva**) A fi certat cu cineva. **13** (Înv; spc; îae) A se judeca cu cineva. **14** (Înv; îe) **A sta** (**de**) **~** A se împotrivi. **15** (Reg; îlv) **A da la ~** A începe să se certe. **16** (Înv; ccr) Act în care sunt consemnate datele privitoare la o acțiune judiciară. **17** (Pop) Pretext (**1**). **18** (Înv; îlv) **A pune ~** (**că...**) A motiva. **19** (Înv) Acuzație, adesea neîntemeiată. **20** (Înv; pex) Vină. **21** (Înv; îla) **De** (sau **cu**) **~** ori **cu ~ni** Vinovat. **22** (Înv; îlv) **A-i da ~** A acuza. **23** (Îrg) Necaz. **24** (Asr) Problemă. **25** (Îla) **Cu ~na** Despre care este sau a fost vorba Si: *respectiv*. **26** (Reg; euf) Epilepsie.

pricinător, ~oare *a* vz ***pricinitor***

pricinelnic, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pricini*** + *-elnic*] (Olt) **1** Certăreț. **2** Bătăuș.

pricini [At: CANTEMIR, I. I., II, 328 / Pzi: *~nesc* / E: ***pricină***] (Îrg) **1** *vt* A pricinui (**1**). **2** *vrr* A se certa. **3** *vrr* A se încăiera. **4** *vrr* (Spc) A se judeca.

pricinitor, ~oare *a* [At: N. COSTIN, ap. LET.[2] I, 385 / V: ***~nât~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pricini*** + *-tor*] **1** (Îvr) Pricinuitor. **2** (Înv; îf *pricinător*) Care poate aduce neplăceri Si: *compromițător*.

pricinos, ~oasă *a* [At: REBREANU, NUV. 241 / V: (reg) ***preci~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pricină*** + *-os*] **1** (Reg) Certăreț. **2** (Reg) Bătăuș. **3** (Reg) Cicălitor. **4** (Rar) Despre care este sau a fost vorba.

pricinui [At: R. GRECEANU, ap. CM, II, 188 / V: (înv) ***~iținu~*** / Pzi: *~esc* / E: ***pricină*** + *-ui*] **1** *vt* A fi cauza a ceva Si: *a prilejui, a produce, a provoca*, (rar) *a prileji*, (înv) *a pricini* (**1**). **2** *vrr* (Îrg) A se certa. **3** *vrr* (Îrg) A se încăiera. **4** *vrr* (Îrg; spc) A se judeca. **5** *vt* (Înv) A pretexta. **6-7** *vri* (Îvr) A i se năzări.

pricinuire *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET.[2] I, 16 / Pl: *~ri* / E: ***pricinui***] **1** Provocare. **2** (Înv) Ceartă. **3** (Înv) Încăierare. **4** (Înv; spc) Judecată. **5** (Înv) Pretext. **6** (Înv) Nemulțumire. **7** (Înv; pex) Opoziție.

pricinuitor, ~oare *a* [At: AETHIOPICA, 11[r]/10 / P: *~nu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pricinui*** + *-tor*] (Asr) **1** Care provoacă ceva Si: *producător*, (îvr) *pricinitor*. **2** Care dă naștere la ceva. **3** (Grm; înv; îs) *Cădere ~oare* Cazul acuzativ. **4** (Grm; înv; îs) *Modul ~, modă ~oare* Valoare a modului conjunctiv, care arată cauza unei consecințe.

pricios, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *~ci-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prici***[4] + *-os*] (D. oameni) **1** (Înv) Certăreț. **2** (Înv) Bătăuș. **3** (Mun) Care trișează.

pricipitat *sn* vz ***precipitat***[1]

priciptor *sm* vz ***perceptor***

pricire *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 344 / Pl: *~ri* / E: ***prici***[4]] (Înv) **1** Ceartă. **2** Judecare. **3** Protestare. **4** Provocare. **5** (Pex) Dușmănie. **6** (Îvr) Reclamație.

pricistanie *sf* vz ***pricestanie***

pricistui *v* vz ***pricestui***

pricișlui *v* vz ***pricestui***

pricitanie *sf* vz ***pricestanie***

pricitor, ~oare *a* [At: N. COSTIN, ap. LET.[2] II, 75 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prici***[4] + *-tor*] (Înv, d. oameni) **1** Certăreț. **2** Bătăuș.

priclet, ~ă *a* vz ***proclet***

pricoapsă *sf* [At: IOVESCU, N. 178 / Pl: *~se* / E: ***pricopsi***] (Reg) Pricopseală (**8**).

pricoară *sf* vz ***prigoare***

pricoci *smi* [At: BĂCESCU, PĂS. 141 / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

pricoiță *sf* vz ***pocroviță***

pricolici *smi* [At: KLEIN, D. 405 / V: (înv) ***pircul~, prec~, precul~, ~ori~, ~cul~, pircuri~, ~iguri~, str~, stricul~, tr~*** *smf* / E: ns cf mg *prikulics*] **1** (În superstiții) Duh rău în care se presupune că se transformă unii bărbați (sau animale) după moarte și care ia înfățișarea unor animale Si: *moroi*[2], *vârcolac*. **2** (Pgn) Strigoi. **3** (Reg) Copil neastâmpărat. **4-5** (Pgn) Prichindel (**7-8**). **6** (Buc; îf *tricolici*) Pui de animal nedezvoltat. **7** (Zlg; reg) Pârș[2] (*Muscardinus avellanarius*). **8** (Reg) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

pricolicioaică *sf* [At: H IV, 292 / Pl: *~ice* / E: ***pricolici*** + *-oaică*] (Mtp; reg) Duh rău în care se transformă o femeie după moarte și care ia înfățișarea unor animale Si: (reg) *priculicioaie, priculicitoare*.

pricomigdală *sf* vz ***picromigdală***

pricop *s* vz ***procopie***

pricopăt, ~eață *smf* vz ***precupeț***

pricope *s* vz ***procopie***

pricopeț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

pricopi[1] *vt* [At: PAMFILE, S. V. 164 / Pzi: 3 *~pește* / E: ***pricop***] (Mol; c. i. cereale) A coace.

pricopi[2] *v* vz ***precupi***

pricopseală *sf* [At: NECULCE, L. 66 / V: ***proc~***, (înv) ***prăc~, prec~*** / Pl: *~eli* / E: ***pricopsi*** + *-eală*] **1** (Înv) Știință de carte Si: *învățătură*. **2-3** (Înv; îe) **A lua** (sau **a da, a avea**) **pe cineva pe** (sau **spre, de**) **~** A lua (sau a da) pe cineva ca ucenic, ca elev. **4** (Pop) Situație materială bună Si: *bogăție, bunăstare*. **5** (Pop) Câștig obținut prin mijloace abuzive, incorecte Si: *chilipir*. **6** (Înv; irn; determinat de „mare", „nici o" etc.) Faptă dusă până la capăt. **7** (Înv; irn; determinat de „mare", „nici o" etc.) Consecință a unui fapt Si: *folos, ispravă, lucru, treabă*, (fam) *scofală*, (reg) *pricoapsă*.

pricopsi [At: (a. 1652) ap. TDRG / V: ***proc~***, (înv) ***prec~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πρόκοψα*** (aor προκόπτω)] **1** *vi* (Îvp) A avansa. **2** *vr* (Îrg) A se

instrui. **3** *vr* (Pfm; irn) A ajunge la o situație materială bună. **4** *vr* (Pfm) A realiza un câștig fără a munci. **5-6** *vrt* (Înv; irn) A ajunge la o stare rea, deplorabilă.

pricopsire *sf* [At: (a. 1652) ap. MURNU, GR. 48 / V: ***proc~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***pricopsi***] **1** (Îvp) Avansare. **2** (Îrg) Instruire. **3** (Pfm) Ajungere la o situație materială bună. **4** (Pfm) Realizare a unui câștig fără muncă. **5** (Înv) Ajungere la o stare deplorabilă.

pricopsit, ~ă [At: VARLAAM, C. 136 / V: ***proc~***, (înv) ***prec~*** / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***pricopsi***] **1** *a* (Îrg) Instruit. **2** *a* (Îrg; pex) Care este priceput. **3** *a* (Înv; fam) Care iese din comun prin calități, aspect etc. **4** *a* (Pfm) Ajuns la o situație materială bună. **5** *a* (Pfm) Îmbogățit fără muncă Si: *capatuit, chivernisit*. **6-7** *smf, a* (Înv) (Persoană) care se găsește într-o situație rea. **8** *smf* (Înv) Persoană nechibzuită.

pricorici *sm* vz ***pricolici***

pricorod *sm* vz ***procuror***

pricovița *sf* vz ***pocovița***

prictisi *v* vz ***plictisi***

priculici *sm* vz ***pricolici***

priculicia *vi* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 160 / Pzi: 3 ***~iceaza*** / E: ***priculici***] (Ban; d. pricolici) A pricinui cuiva un rău.

priculicioaie *sfi* [At: GR. S. VI, 145 / P: ***~cioa-ie*** / E: ***priculici*** + ***-oaie***] (Mtp; Ban) Pricolicioaică.

priculicitoare *sf* [At: GR. S. VI, 153 / Pl: ***~ori*** / E: ***priculici*** + ***-toare***] (Mtp; reg) Pricolicioaică.

pricupeț, ~eață *smf* vz ***precupeț***

pricurici *sm* vz ***pricolici***

pricuror *sm* vz ***procuror***

pricuros, ~oasă *a* [At: PETROVICI, P. 157/21 / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ns cf *periculos*] (Iuz) Primejdios.

pricut *s* [At: (a. 1617) PANAITESCU, O. Ț. 102 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf ucr ***прикуток***] (Mol; înv) Parte mărginașă a unui sat, izolată de acesta Si: *catun*.

pridădi *v* vz ***prididi***

pridădire *sf* vz ***prididire***

pridădit, ~ă *a* vz ***prididit***

pridăditor, ~oare *smf* [At: CORESI, L. 31/14 / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***pridădi*** + ***-tor***] (Iuz) Trădător.

prideđi *v* vz ***prididi***

pridică *sf* vz ***predică***

pridideală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 191 / Pl: ***~eli*** / E: ***prididi*** + ***-eală***] (Olt; îvp) **1** Năpădire. **2** Copleșire. **3** Podidire.

prididi [At: PSALT. HUR. 35[1]/1 / V: (îrg) ***~dădi***, ***~dedi***, (înv) ***prădădi***, (reg) ***~dudi*** / Pzi: ***~desc*** / E: slv ***прѣдати***] **1** *vt* (Înv; îf *pridădi*) A preda în mâinile cuiva. **2-3** *vtr* (Iuz; îf *prădădi, pridadi*) A se dărui. **4** *vt* (Înv; îf *pridădi*) A cuceri. **5** *vt* (Pop) A învinge. **6** *vt* (Rar) A stăpâni. **7** *vt* (Pop) A năpădi. **8-9** *vit* (Rar; d. lacrimi, sânge) A podidi. **10-14** *vti* (Îcn) A (nu) fi în stare să ducă ceva cu bine la capăt Si: *a răzbi*, (pop) *a dovedi*, (reg) *a puchi*.

prididire *sf* [At: TETRAEV. (1574), 225 / V: (înv) ***~dăd~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***prididi***] **1** (Iuz; îf *pridădire*) Datină. **2** (Îvr) Grabă. **3** (Înv) Predare. **4** (Iuz) Dăruire. **5** (Înv) Cucerire. **6** (Pop) Învingere. **7** (Rar) Stăpânire. **8** (Pop) Năpădire. **9** (Rar; d. lacrimi, sânge) Podidire. **10** Răzbire.

prididit, ~ă *a* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 466/22 / V: (îvr) ***~dad~*** / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***prrididi***] **1** (Îvr; îf *pridădit*) Predat. **2** (Pop) Năpădit. **3** (Iuz) Dăruit. **4** (Înv) Cucerit. **5** (Pop) Învins. **6** (Rar) Stăpânit. **7** (Rar; d. lacrimi, sânge) Podidit. **8** Răzbit.

pridislovie *sf* vz ***predoslovie***

pridlojenie *sf* vz ***predlojenie***

pridudi *v* vz ***prididi***

pridvan *sn* vz ***pridvor***

pridvar *sn* vz ***pridvor***

pridvor *sn* [At: PRAV. GOV. 108[v]/10 / V: (îvp) ***~itv~***, (înv) ***~itfor***, (reg) ***~van***, ***~var***, ***~igvar***, ***~ivar***, ***~ivariu***, ***~iv~***, ***~izvar*** / Pl: ***~oare*** / E: slv ***притворъ***] **1** Galerie exterioară deschisă sau închisă, cu acoperișul sprijinit de stâlpi, așezată în partea din față sau de jur împrejurul unei clădiri Si: *cerdac, portic, prispă, tindă, verandă*. **2** (Spc) Încăpere închisă sau deschisă, cu arcade sprijinite de stâlpi, care precedă pronaosul unei biserici. **3** (Pex; înv) Pavilion. **4** (Pes; pan) Primă despărțitură a sacului unui vintir.

pridvoraș *sn* [At: IORGA, C. I. II, 30 / Pl: ***~e*** / E: ***pridvor*** + ***-aș***] (Șhp) **1-6** Pridvor (**1-3**) (mic).

pridvori *vt* [At: H XVI, 48 / Pzi: ***~resc*** / E: ***pridvor***] (Reg) A construi un pridvor (**1**).

prie *ss* vz ***prier***[2]

priedică *sf* vz ***predică***

priel *ss* vz ***prier***[2]

prielnic, ~ă *a* [At: CREANGĂ, O. 106 / P: *pri-el~* / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***prii***[1] + ***-elnic***] **1** Care favorizează apariția unei acțiuni, a unui fenomen etc. **2** Care favorizează desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment. **3** Care favorizează pe cineva Si: *avantajos, favorabil, nimerit, oportun, potrivit*[2], *propice*, (pop) *priincios*, (înv) *priitor, prios*, (îvr) *priicios*. **4** (Rar) Care arată înțelegere, bunăvoință etc.

prier[1] *sn* vz ***proor***

prier[2] *ss* [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. II, 48/16 / A și: ***prier*** / V: (înv) ***~e***, (reg) ***prcer***, ***preir*** (A: nct), ***prer***, ***~iar***, ***prie***, ***~el***, ***priil*** (A: nct), ***priir*** (A: nct) / E: lat ***Aprilis***] (Pop) Aprilie.

priera [At: ALR I, 619/370 / P: *pri-e~* / V: (cscj) ***~ri*** / Pzi: ***~rez*** / E: ***prier***] **1** *vt* (Reg; c. i. turme de oi) A duce pentru prima oară la pășune, la sfârșitul lunii aprilie. **2** *vi* (Reg; îf *prieri*; csnp) A uda.

priere *ss* vz ***prier***[2]

prieri *v* vz ***priera***

prietelșug *sn* vz ***prietești***

prieten, ~ă [At: PSALT. 181 / P: *pri-e~* / V: (înv) ***preat~***, ***preiatin***, ***~iat~***, ***~iatin***, ***~iiatel***, ***~iiat~***, ***~iiatin*** (îrg) ***pre~***, ***pretin, ~tin***, (îvr) ***pretien*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: bg ***приятен*** cf slv ***приятель***] **1** *smf* Persoană de care cineva este legat prin relații afective sau prin idei ori principii comune Si: *amic*, (iuz) *prietnic* (**1**). **2** *smf* (Pex) Aliat. **3** *smf* Iubit. **4** *smf* Amant. **5-6** *a* (Rar) Prietenos (**2**, **6**). **7** *smf* (Îvr) Semen. **8** *smf* (Reg) Asociat. **9** *smf* (Reg; îlv) **A se face ~i** A se întovărăși. **10** *smf* (Pop) Tovarăș de drum. **11** *smf* (Reg) Cumătru la botez. **12** *smf* (Trs) Rudă[1].

prietenesc, ~ă *a* [At: LB / P: *pri-e~* / V: (reg) ***pre~***, ***~tin~*** / Pl: ***~ești*** / E: ***prieten*** + ***-esc***] **1** Care ține de prieteni (**1**). **2** Referitor la prieteni (**1**). **3** Specific prietenilor (**1**) Si: *amical*. **4** (D. oameni și acțiunile lor) Plin de prietenie Si: *afabil, binevoitor, prietenos* (**1**). **5** (Rar) Prietenos (**4**).

prietenește *av* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 360 / P: *pri-e~* / V: (reg) ***pre~***, ***~tin~*** / E: ***prieten*** + ***-ește***] **1** Ca un prieten (**1**). **2** Ca între prieteni (**1**). **3** Cu prietenie (**3**) Si: *amical*.

prieteni [At: URECHE, ap. LET. I, 190/26 / P și: *pri-e~* / V: (reg) ***pret~***, ***pretini***, ***~tini***, ***pritini***, (cscj) ***pretina*** / Pzi: ***~nesc*** / E: ***prieten***] **1** *vrr* (Îrg) A se împrieteni. **2** *vrr* (Reg; îf *pretini*) A se întovărăși la un drum. **3** *vi* (Îvr; îf *prietini*) A-i fi favorabil.

prietenie *sf* [At: ANON. CANTAC., ap. CM I, 130 / P: *pri-e~* / V: (îrg) ***pre~***, ***~tin~***, (înv) ***~iit~***, (reg) ***pretin~***, ***~itin~*** / Pl: ***~ii*** / E: ***prieten*** + ***-ie***] **1** Sentiment de simpatie, de stimă, de respect, de atașament reciproc care leagă două persoane. **2** Relație care se stabilește între persoane, pe baza prietenici (**1**) Si: *amiciție*, (îvp) *prietășug* (**1**), (înv) *prietnicie* (**1**), (îvr) *pretenime*. **3** Atitudine plină de afecțiune, de amabilitate etc. față de cineva. **4** (Îlav) **Cu ~** În mod amabil Si: *binevoitor, prietenos* (**2**), *afabil, afectuos*. **5** (Îlav) **Fără ~** Lipsit de amabilitate Si: *ostil, rece*. **6** (Reg) Tovărășie. **7** Legătură între grupuri sociale, între popoare, între țări bazată pe aspirații, interese comune Si: (înv) *prietășug* (**3**), (înv) *prietnicie* (**3**). **8** (Pex; euf) Iubire între persoane de sex opus.

prietenos, ~oasă [At: LB / P: *pri-e~* / V: (îrg) ***~tin~***, (reg) ***pre~*** / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***prieten*** + ***-os***] **1** *a* Plin de prietenie (**1**) Si: *afabil, amical, binevoitor*. **2** *a* (D. manifestările oamenilor) Care exprimă prietenie (**1**) Si: *amical, prietenesc* (**4**), (rar) *prieten* (**5**). **3** *av* Cu prietenie (**1**). **4** *a* Care place Si: (rar) *prieten* (**6**), *prietenesc* (**5**). **5** *a* Care satisface. **6** *a* Care atrage.

prietenșug *sn* vz ***prietesug***

prietesug *sn* [At: PRAV. LUCACI, 181 / P: *pri-e~* / V: (înv) ***preitesog***, ***pretenș~***, ***~elș~***, ***~ens~***, ***~tineș~***, ***~tinșâg***, ***~tinș~***, ***~tiș~***, ***~iiat~***, ***~iint~***, ***~iit~***, (reg) ***pretesag***, ***pre~***, ***pretinișâg***, ***pretinoșagă***, ***pretișâg*** / Pl: *~uri* / E: ***prieten*** + *-șug*] **1** (Îvp) Prietenie (**1**). **2** (Înv) Dragoste. **3** (Înv) Prietenie (**7**).

prietin, ~ă *smf* vz ***prieten***

prietinesc, ~ească *a* vz ***prietenesc***

prietinește *av* vz ***prietenește***

prietinești *sn* vz ***prietesug***

prietini *v* vz ***prieteni***

prietinie *sf* vz ***prietenie***

prietinișâg *sn* vz ***prietesug***

prietinos, ~oasă *a* vz ***prietenos***

prietinșâg *sn* vz ***prietesug***

prietinșug *sn* vz ***prietesug***

prietișug *sn* vz ***prietesug***

prietnic *sm* [At: PO 289/16 / P: *pri-et~* / V: ***~iat~***, ***~iiat~*** / Pl: *~ici* / E: slv ***приатьнъкъ***] (Iuz) **1** Prieten (**1**). **2** (Îf *priatnic*) Semen.

prietnicie *sf* [At: MOXA, 392/9 / Pl: ? / E: ***prietnic*** + *-ie*] (Înv) **1** Prietenie (**1**). **2** (Îlav) **Cu ~** În mod amabil. **3** Prietenie (**7**).

prifăce *v* vz ***prefăce***

prifacere *sf* vz ***prefacere***

prifăcanie *sf* vz ***prefăcanie***

prifăcătorie *sf* vz ***prefăcătorie***

prifăcătură *sf* vz ***prefăcătură***

prifăcut, ~ă *a* vz ***prefăcut***[2]

prifect *sm* vz ***prefect***

prifont *sn* vz ***profont***

prigă *sf* vz ***prigla***

prigăvitoare *sf* vz ***privighetoare***

prighană *sf* vz ***prihană***

prigiitoare *sf* vz ***privighetoare***

priginea *sf* [At: PAMFILE, C. 37 / Pl: *~ele* / E: ns cf *prevină*] (Pes; reg) Crâsnic.

prigitoare *sf* [At: I. IONESCU, ap. CADE / V: (reg) ***prâgi~***, ***preget~***, ***pregiut~***, ***~ijit~***, ***~ingi~*** / Pl: *~ori* / E: ns cf *împrejmuitoare*] (Reg) Fotă formată dintr-o singură bucată de țesătură petrecută în jurul corpului.

prigivitoare *sf* vz ***privighetoare***

prigla *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 73 / V: (reg) ***~ga***, ***~li*** / Pl: *~le* / E: srb ***prigla***] **1** (Reg; îf *priga, prigli*) Trunchi de copac tânăr, de unul sau doi metri lungime, folosit ca lemn de foc. **2** (Pex) Lemn de foc de calitate inferioară. **3** (Ban) Chingă de lemn cu care se prind căpriorii unei case pentru a le mări rezistența. **4** (Pgn) Căprior al casei.

prigli *smp* vz ***prigla***

prigoadă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~godă*** / Pl: ? / E: srb ***prigoda***] (Ban) **1-2** Întâmplare (neplăcută).

prigoană *sf* [At: PSALT. 105 / Pl: *~ne* / E: ***prigoni***] **1** Urmărire perseverentă și nedreaptă pentru a provoca un rău Si: *prigonire* (**1**). **2** Pornire sistematică împotriva cuiva cu scopul de a-i pricinui necazuri Si: *prigonire* (**2**). **3** Totalitate a măsurilor represive luate de o autoritate împotriva unei persoane sau a unui grup social Si: *asuprire, oprimare, persecuție, prigonire* (**3**), (înv) *nepriință*. **4** (Rar) Obsesie. **5** (Înv) Dispută.

prigoară *sf* vz ***prigoare***

prigoare *sf* [At: POLIZU / V: ***~orie***, (reg) ***preg~***, ***pregor***, ***~icoară***, ***~ră***, ***~oi***, ***~on***, ***~or***, ***~orea*** / Pl: *~ori* / E: ***prigori***] **1** (Reg) Canicula. **2** (Reg; îf *prihoară*) Parte a muntelui bătută de soare Si: (reg) *arșiță*. **3** (Reg; fig; îf *prigor*) Supărare. **4** Pasăre migratoare, zveltă, de mărimea unei turturele, viu colorată pe corp cu roșu, galben, negru și albastru-verzui, cu cioc lung și curbat, cu coada lungă și ascuțită, care trăiește pe malurile lutoase ale unor ape și care se hrănește mai ales cu albine și viespi Si: *albinărel*, (rar) *ploier*, (înv; liv) *merop*, (reg) *albinel, ciuma-albinelor, furnicar, lupul-albinelor, mâncătoare-de-albine, pietrar, ploiește, ploiete, presură*[1] (**1-2**), *prigorean, prigoruie, prior*[1], *viespar, viespărită* (*Merops apiaster*). **5** (Orn; reg; îc) **~-cu-gât-roșu**, **prihor-roșu** Gușă-roșie (*Erithacus rubecula rubecula*). **6** (Orn; reg) Viespar (*Pernis apivorus*). **7** (Reg; îe) **A se usca ca ~oria** A slăbi. **8** (Reg; îe) **A mânca ca ~oria** A mânca foarte puțin Si: *a ciuguli, a gusta*. **9** (Orn; reg; îc) **~-cu-gât-albastru**, **prihor-albastru** Gât-vânăt (*Luscinia svecica cyanecula*).

prigodă *sf* vz ***prigoadă***

prigoi *sm* vz ***prigoare***

prigon[1] *sm* vz ***prigoare***

prigon[2] *sn* [At: SADOVEANU, O. V. 240 / V: ***prog~*** / Pl: *~oane* / E: ucr, rs ***прогон***] (Reg) **1** Tânjelar pentru plug. **2** (D. animale de tracțiune; îla) **Din** (sau **în, de la, la**) **~** Înhămat de tânjală. **3** (D. animale de tracțiune; îal) Înhămat la mijloc când sunt mai multe perechi. **4** (Îe) **A pune** (**un animal**) **la ~** A înhăma sau a înjuga la mijloc între o pereche aflată în față și una în spate.

prigonar *sm, am* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: ***prigon***[2] + *-ar*] (Reg) **1-2** (Animal de tracțiune) care se înhamă la mijloc, între o pereche aflată în față și una în spate Si: *mijlocar, mijlocaș*.

prigoni [At: PALIA (1581), 191/15 / Pzi: *~nesc* / E: slv ***прогонити***] **1** *vt* (Rar) A alunga. **2** *vt* (Rar) A urmări. **3** *vt* (D. abstracte) A obseda. **4** *vt* A provoca cuiva în mod permanent necazuri. **5** *vt* A trata cu ură, cu dușmănie Si: *a persecuta*. **6** *vt* (D. autorități) A lua măsuri represive Si: *a asupri, a oprima, a oropsi, a persecuta*. **7** *vrr* (Înv) A se certa. **8** *vrr* (Înv; spc) A se judeca.

prigonire *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 60 / Pl: *~ri* / E: ***prigoni***] **1-3** Prigoană (**1-3**). **4** (Înv) Ceartă. **5** (Înv; spc) Judecată. **6** (Rar) Alungare. **7** (Rar) Obsedare.

prigonit, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZ[1], S. I, 3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prigoni***] **1-2** (Persoană) urmărită cu perseverență și pe nedrept pentru a i se provoca un rău Si: *asuprit, oprimat, oropsit*. **3-4** (Rar) (Om) alungat. **5-6** (Om) tratat cu dușmănie.

prigonitor, ~oare *smf, a* [At: (a. 1750-1780) GCR II, 82/19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prigoni*** + *-tor*] **1-6** (Persoană sau comunitate socială) care prigonește (**4-6**) Si: *asupritor, persecutor*. **7-8** (Jur; înv; mpl) (Persoană) care are calitatea de reclamant într-un proces. **9-10** (Jur; înv; mpl) (Persoană) care este parte într-un proces.

prigonită *sf* [At: BUGNARIU, N. 265/239 / Pl: *~te* / E: ***goni***] (Reg) Juncană care nu ține fătul.

prigor *sm* vz ***prigoare***

prigorea *sf* vz ***prigoare***

prigoreală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***prigori*** + *-eală*] (Îrg) **1** Expunere la căldura focului sau a soarelui. **2** Încălzire. **3** Frământare din cauza unei situații grele. **4** (Îe) **A sta** (sau **a se da**) **la ~** A face plajă.

prigorean *sm* [At: TDRG / Pl: *~eni* / E: ***prigoare*** + *-ean*] (Orn; reg) Prigoare (**4**) (*Merops apiaster*).

prigori [At: NEAGOE, ÎNV, 123/31 / Pzi: *~resc* / E: bg ***прегоря***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) expune la căldura focului sau a soarelui. **3-4** *vtr* (Îrg) A (se) încălzi prea tare. **5** *vr* (Îrg; fig) A fi chinuit de ceva Si: *a se frământa, a se pârpăli, a se zbuciuma*.

prigorică *sf* [At: PAMFILE, VĂZD. 102 / Pl: *~ice* / E: ***prigoare*** + *-ică*] **1-2** (Orn; reg; șhp) Prigoare (**4**) (mică).

prigorie *sf* vz ***prigoare***

prigoriște *sf* [At: (a. 1746) ap. TDRG / Pl: *~* / E: ***prigori*** + *-iște*] (Îvr) Canicula.

prigorit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prigori***] (Îrg) **1** Expus la căldura focului sau a soarelui. **2** Încălzit foarte tare. **3** Pârjolit de foc sau de soare. **4** (Pex) Roșu la față. **5** (Pex) Care are temperatură. **6** (Fig) Pripit. **7** (Pex) Nechibzuit.

prigorui *smi* [At: BĂCESCU, PĂS. 141 / E: ***prigor*** + *-ui*] (Orn; reg) Viespar (*Pernis apivorus*).

prigoruie *sf* [At: CADE / P: *~ru-ie* / Pl: *prigorui* / E: ***prigor*** + *-uie*] (Orn; Ban) **1** Prigoare (**4**) (*Merops apiaster*). **2** Viespar (*Pernis apivorus*).

prigurici *sm* vz ***pricolici***

prigvar *sn* vz ***pridvor***

prihană *sf* [At: (cca 1679-1680) GCR I, 242/24 / V: (îvr) ***~igh~*** / Pl: ***~ne***. (înv) ***~hăni*** / E: ucr ***пригана***, pn ***przygana***] **1** (Înv) Acuzare. **2** (Înv) Blam. **3** (Iuz; îlv) **A-i arunca** (sau **a-i zice**) **~** A învinui. **4** (Iuz; îal) A reproșa. **5** (Rar) Faptă care încalcă morala Si: (înv) ***prihănie*** (**1**), ***prihănire*** (**3**). **6** (Îla) **Fără** (**de**) **~** Nevinovat. **7** (Îal) Cast.

prihănie *sf* vz ***prihănie***

prihăni *vt* [At: (a. 1894) ap. TDRG / Pzi: ***~nesc*** / E: ***prihană***] **1** (Înv) A învinui. **2** (Înv) A dojeni. **3** (Rar) A pângări. **4** (Rar) A spurca un aliment sau o băutură, făcându-le de neconsumat.

prihănie *sf* [At: ȚICHINDEAL, ap. DDRF / V: ***~han~*** / Pl: ***~ii*** / E: ***prihană*** + ***-ie***] **1** (Înv) Prihană (**5**). **2** (Înv; îla) **Fără ~** Nevinovat. **3** (Îal) Cast.

prihănire *sf* [At: (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 347 / Pl: ***~ri*** / E: ***prihăni***] **1** (Înv) Învinuire. **2** (Înv) Dojană. **3** Prihană (**5**). **4** (Rar) Pângărire. **5** (Rar) Spurcare a unui aliment sau a unui lichid, făcându-le de neconsumat.

prihănit, ~ă *a* [At: ASACHI, I, 104/14 / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***prihăni***] **1** (Rar) Pângărit. **2** (Rar) Spurcat. **3** (Înv) Învinuit. **4** (Înv) Dojenit.

prihoadă *sf* [At: LEXIC. REG. 115 / Pl: ***~de*** / E: ***prihodi***] (Buc) Nălucă (**1**).

prihoară *sf* vz ***prigoare***

prihoață *sf* [At: DA ms / Pl: ***~țe*** / E: ns cf ***prihod***] (Reg) Prihod (**3**).

prihod *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 61 / V: ***~ot, ~iod*** / Pl: ? / E: bg ***проход***] **1** (Reg) Poteacă în pădure, făcută de animalele sălbatice. **2** (Reg: îf ***priod***) Loc de trecere peste un deal. **3** (Reg; îaf) Trecătoare printre munți Si: ***pas***, (iuz) ***prihodiște***, (reg) ***prihoată***. **4** (Reg) Despărțitură la stână unde se închid oile înainte de muls. **5** (Trs) Organ genital al calului. **6** (Trs) Organ genital al iepei.

prihodeală *sf* [At: LEXIC REG. 115 / Pl: ***~eli*** / E: ***prihodi*** + ***-eală***] (Buc) Nălucă (**1**).

prihodi *vrim* [At: LEXIC REG. 115 / Pzi: 3 ***~deșe*** / E: ucr ***проходити***] (Buc) A i se năzări.

prihodiște *sf* [At: HERODOT (1645), 114 / Pl: ? / E: slv ***прѣходище***] (Îvr) Prihod (**3**).

prihor *sm* vz ***prigoare***

prihot *sn* vz ***prihod***

prihuhu *i* [At: BUDAI-DELEANU, Ț, 285 / E: fo] (Îvr) Cuvânt care exprimă bucurie, entuziasm etc.

prii[1] [At: PSALT. 78 / V: (înv) ***prei*** / Pzi: ***~esc*** / E: slv ***прѣльстити***] **1** *vi* (Înv; ccd) A(-i) fi binevoitor, îngăduitor, protector etc. Si: *a favoriza*, *a proteja*. **2** *vt* (Înv; c. i. „sănătate", „fericire" etc.) A dori cuiva. **3** *vt* (Înv) A vrea un lucru bun pentru cineva sau pentru sine. **4** *vi* (Ccd) A-i fi favorabil, folositor. **5** *vi* (Ccd) A se simți bine. **6** *vi* (Îvr; ccd) A se dezvolta bine.

prii[2] *v* vz ***plivi***

priiatel *sm* vz ***prieten***

priiaten, ~ă *smf* vz ***prieten***

priiateșug *sn* vz ***prieteșug***

priiatin, ~ă *smf* vz ***prieten***

priiatnic *sm* vz ***prietnic***

priicios, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *pri-i~* / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***prii***[1] + ***-icios***] (Îvr) Prielnic.

priil *ss* vz ***prier***[2]

priimi *v* vz ***primi***

priimință *sf* [At: R. GRECEANU, ap. CM II, 201 / P: *pri-i~* / Pl: ***~țe*** / E: ***priimi*** + ***-ință***] (Înv) Primire.

priimire *sf* vz ***primire***

priimit, ~ă *a* vz ***primit***

priimitor, ~oare *a* vz ***primitor***

priincios, ~oasă *a* [At: HELIADE, O, I, 441 / P: *pri-in~* / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***priința*** + ***-ios***] (Înv) **1** Care prieste[1] (**1**) cuiva. **2** Care este binevoitor cu cineva. **3** Care protejează pe cineva. **4** Prielnic.

priinteșug *sn* vz ***prieteșug***

priință *sf* [At: (a. 1587), ap. L. ROM. 1975, 46 / V: (îvr) ***~țe, prințâ*** / Pl: ***~țe*** / E: ***prii***[1] + ***-ință***] **1** (Înv) Atitudine favorabilă față de cineva Si: *bunăvoință*, *prietenie*, *simpatie*. **2** (Înv) Relații prietenești existente între mai multe persoane. **3-4** (Înv; îljv) **Cu** (**mare**) **~** Cu multă bunăvoință. **5** (Îvr; îlav) **Fără de ~** În mod obiectiv. **6** (Îrg) Devotament. **7** (Îrg; îlav) **Cu ~** Devotat. **8** (Înv) Folos. **9-10** (Înv; îljv) **De** (sau **cu**) **~** (În mod) util.

priințe *sf* vz ***priință***

priir *ss* vz ***prier***[2]

priire *sf* [At: POLIZU / Pl: ***~ri*** / E: ***prii***[1]] **1** (Înv) Favorizare. **2** (Înv) Urare. **3** Râvnire la un lucru bun pentru cineva sau pentru sine. **4** (Îvr) Dezvoltare.

priitenie *sf* vz ***prietenie***

priiteșug *sn* vz ***prieteșug***

priitor, ~oare *a* [At: MOXA, 387/32 / P: *pri-i~* / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***prii***[1] + ***-tor***] **1** (Înv) Care prieste[1] (**1**). **2** (Înv) Prielnic.

priivi *v* vz ***privi***[1]

priîmbla *v* vz ***plimba***

priîn *pp* vz ***prin***

priîntru *pp* vz ***printru***

prijanie *sf* [At: I. CR. VII, 52 / Pl: ? / E: ***prijăni*** + ***-ie***] (Mun) Sprijin.

prijăni *v* vz ***prijini***

prijeni *v* vz ***prijini***

prijenit, ~ă a vz ***prijinit***

prijenitor, ~oare *smf* vz ***prijinitor***

prijî *v* vz ***prijini***

prijîn *s* [At: UDRESCU, GL. / Pl: nct / E: ***prijini*** cf ***sprijin***] **1** (Mun) Proptea. **2** (Reg) Ajutor material sau moral.

prijinea *sf* vz ***prijineală***

prijineală *sf* [At: ANTIPA, P, 141 / V: ***prijinea*** / Pl: ***~eli*** / E: ***prijini*** + ***-eală***] (Mun) Crâsnic de pescuit.

prijini [At: PSALT. 69 / V: (înv) ***~jani, ~jeni***, (reg) ***prijî, ~jona, ~joni, ~juni*** / Pzi: ***~nesc, prijin*** / E: nct] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) susține. **3** *vr* (Fig; îvr; îf *prijeni*) A se baza. **4** *vt* (Reg; îf *prijoni*) A ajuta la o treabă. **5** *vr* (Reg) A se opri, rezemându-se de ceva. **6** *vt* (Reg) A prinde din zbor. **7** *vt* (Îrg; îf *prijeni*, *prijoni*) A împinge către. **8** *vt* (Îrg; pex) A strânge. **9** *vt* (Olt; îf *prijoni*) A agăța. **10** *vt* (Mun) A lăsa în păstrare. **11** *vt* (Mun) A păstra. **12-13** *vtr* (Reg) A (se) întâmpina.

prijinit, ~ă *a* [At: CORESI, în L. ROM. 1967, 132 / V: (îvr) ***~jen~*** / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***prijini***] **1** (Reg) Susținut. **2** (Reg) Întărit prin sprijinire. **3** (Îvr; îf *prijenit*) Adunat. **4** (Reg) Ajutat. **5** (Reg) Care se oprește, rezemându-se de ceva. **6** (Reg) Prins din zbor. **7** (Îrg) Împins către... **8** (Olt) Agățat. **9** (Mun) Lăsat în pădure. **10** (Mun) Păstrat. **11** (Reg) Întâmpinat.

prijinitor, ~oare *smf* [At: PSALT. HUR. 49[v]/13 / V: (înv) ***prejen~*** *sm*, ***~jen~***, (reg) ***~ntoare*** *sf* / Pl: ***~i, ~oare*** / E: ***prijini*** + ***-tor***] **1** (Înv; îf *prejenitor*, *prijenitor*) Susținător. **2** (Reg) Băț cu care se sprijină sarcina de lemne când este purtată pe umăr. **3** (Reg; îf *prijintoare*) Tavă de pământ, îngustă și lungă, în care se prăjesc cârnații.

prijintoare *sf* vz ***prijintor***

prijitoare *sf* vz ***prigitoare***

prijitior *sm* vz ***prigitoare***

prijmă[1] *sf* [At: GHEORGACHI, CER, (1762), 208 / Pl: ? / E: ns cf ***preajmă***] (Îvr) Recto.

prijmă[2] *sf* vz ***preajmă***

prijmut *sn* vz ***prejmet***

prijnit *sn* vz ***prisnit***

prijnită *sf* vz ***prisnit***

prijona *v* vz ***prijini***

prijoni *v* vz ***prijini***

prijuni *v* vz ***prijini***

prilagiu *sn* vz ***pârleaz***

prilaz *sn* vz ***pârleaz***

prilăstet, ~eață *a* vz ***prilestet***

prilăsti *v* vz ***prilesti***

prilăstire *sf* [At: PSALT. HUR. 63ᵛ/11 / V: ***~los~*** / Pl: *~ri* / E: ***prilasti***] (Înv) **1** Amăgire. **2** Ademenire.

prilăstit, ~ă *a* vz ***prilestit***

prilăstitor, ~oare *a* [At: PSALT. HUR. 8ᵛ/13 / V: ***~los~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prilăsti*** + *-tor*] (Înv) **1** Amăgitor. **2** Ademenitor.

prilăstitură *sf* [At: CORESI, EV. 235 / Pl: *~ri* / E: ***prilasti*** + *-tură*] (Înv) **1** Amăgire. **2** Ademenire.

prilegiu *sn* vz ***prilej***

prilej *sn* [At: CORESI, L. 162/15 / V: (reg) ***~egiu***, (înv) ***pârl~***, ***pârl~***, ***prâl~***, (reg) ***prel~*** / Pl: *~uri* / E: bg ***прилежь***] **1** Ocazie. **2** (Înv; îlav) **La ~** În fața situației. **3** (Îrg; ie) **Vreme cu ~** Moment potrivit, favorabil. **4** (Îvr; îlv) **A-și face ~ cu...** A se îndeletnici cu... **5** Cauză. **6** Motiv aparent invocat de cineva pentru a ascunde mobilul real al unei acțiuni Si: *pretext*. (îrg) *pofidă*. (înv) *podoima*, *prilejire* (**8**). **7** (Înv; îlv) **A lua (de** sau **a-și afla) ~** A invoca un pretext. **8** (Îrg) Avere. **9** (Iuz; îlav) **Cu ~** Mult. **10** (Reg) Pericol. **11** (Reg; în superstiții; îla) **Cu ~** Aducător de rele.

prileji [At: (a. 1631) GCR I, 75/22 / V: (înv) ***pralăji***, ***prel~***, (îvr) ***pârl~***, (reg) ***pârliji*** / Pzi: *~jesc* / E: ***prilej***] **1** *vru* (Îrg) A se întâmpla. **2** *vrui* (Îrg) A se ivi. **3** *vr* (Înv; îlv) **A i se ~ moarte(a)** A muri. **4** *vt* (Rar) A prilejui (**5**). **5** *vr* (Îrg; d. oameni) A se nimeri. **6** *vt* (Îvr; îf *pârleji*) A găsi. **7-8** *vr* (Înv) (A căuta sau) a găsi un moment oportun.

prilejire *sf* [At: COD. VOR. 84/14 / Pl: *~ri* / E: ***prileji***] **1** (Îrg) Întâmplare. **2** (Îrg) Ivire. **3** (Îrg) Nimerire. **4** (Îvr) Găsire. **5-6** (Înv) (Căutare sau) găsire a unui moment oportun. **7** (Îvr) Îngrijire. **8** (Înv) Prilej (**6**).

prilejti *v* vz ***prilesti***

prilejui [At: PAMFILE, DUȘM. 161 / Pzi: *~esc* / E: ***prilej*** + *-ui*] **1** *vt* A permite. **2** *vt* A determina. **3** *vt* A constitui o ocazie favorabilă pentru ceva Si: *a ocaziona*. **4** *vrim* (Rar) A se ivi ocazia favorabilă. **5** *vt* A fi cauza Si: *a cauza*, *a pricinui*, *a produce*, *a provoca*. (rar) *a prileji* (**4**). (înv) *a pricinui*. **6** *vr* (Reg; d. oameni) A se nimeri.

prilepsi *vr* [At: (a. 1848) FURNICĂ, D. C. 432 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***πρόληψα*** „a lua și a aduce înainte"] (Îvr) A se repeta.

prilestet, ~eață *smf, a* [At: PSALT. 6 / V: ***~las~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***prilesti*** + *-et*] (Înv) **1-2** (Om) înșelător.

prilesti [At: PSALT. HUR. 9ᵛ/4 / V: ***~los~***, (înv) ***prelas~***, ***prel~***, ***prelis~***, ***~lăs~***, ***~lejti***, (reg) ***~lis~*** / Pzi: *~tesc* / E: slv ***прѣльстити***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) amăgi. **3** *vt* (Spc) A ademeni. **4** *vr* (Îvr; îf *prilosti*) A se degrada. **5** *vt* (Înv; îf *prilăsti*) A calomnia. **6** *vt* (Înv; îaf) A profera. **7-8** *vtr* (Reg; îf *prilosti*) A (se) schimonosi. **9** *vr* A se strâmba. **10** *vr* (Îvr; îf *prelesti*) A se strădui.

prilestit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 30ᵛ/11 / V: (îrg) ***prel~***, ***~los~***, (înv) ***~las~***, ***~lis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prilesti***] **1** (Înv) Amăgit. **2** (Spc) Ademenit. **3** (Îrg) Zăpăcit. **4** (Reg; d. copii; îf *prelestit*) Neastâmpărat. **5** (Reg; îf *prelestit*, *prilistit*) Pipernicit. **6** (Reg; d. oameni; îf *prilostit*) Care nu are noroc. **7** (Îvr) Degradat. **8** (Înv) Calomniat. **9** (Înv) Proferat. **10** (Reg) Schimonosit.

prilinge *v* vz ***prelinge²***

prilipcă *sf* vz ***prelipcă***

prilipticos, ~oasă *a* vz ***prolipticos***

prilisti *v* vz ***prilesti***

prilistit, ~ă *a* vz ***prilestit***

priloagă *sf* vz ***pârloagă***

priloforisi *v* vz ***pliroforisi***

prilog *sn* vz ***pârloagă***

prilogi *v* vz ***pârlogi***

prilosteală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***prilosti*** + *-eală*] **1** Amăgire. **2** Ademenire.

prilosti *v* vz ***prilesti***

prilostire *sf* vz ***prilăstire***

prilostit, ~ă *a* vz ***prilestit***

prilostitor, ~oare *a* vz ***prilăstitor***

prilucă *sf* vz ***preluca***

prim¹ *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***perem***, ***plumb***, ***plimbură***, ***prem***, ***~ă*** *sf*, ***~b*** *sm*, ***~blu***, ***~bură***, ***~ură*** / Pl: *~uri* / E: mg ***prim***] **1** (Reg) Garnitură din blană de miel aplicată pe marginea căciulilor, a pieptarelor, a hainelor. **2** (Reg) Bandă dintr-o țesătură frumos lucrată sau din broderie, cu care se ornamentează unele veșminte pe margini Si: (reg) *primblătura*. **3** (Trs; îf *plimbură*, *primă*, *primbura*, *primură*) Panglică pe care fetele o prind în păr. **4** (Trs; îaf) Bandă care se pune la pălărie. **5** (Reg; îf *primă*) Dungă colorată trasă în partea de sus sau de jos a pereților. **6** (Reg; îf *primă*) Margine a plitei.

prim² *s* vz ***primă***

prim³, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 149 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***prim***] **1-2** *smf, a* (Obiect, persoană) care se află la început, înaintea tuturor în spațiu sau în timp. **3-4** *a, no* (Care se află) în fruntea unei serii. **5** *a* (Îs) ***~a audiție*** Executare pentru prima oară a unei compoziții muzicale. **6** *a* (Pex; îas) Compoziție muzicală executată prima oară. **7-8** *a* (Îljv) **În ~ă audiție** (Care se execută) pentru prima oară în fața publicului. **9** *sn* (Muz; înv) Primă (**8**). **10** *a* (Îc) **~-plan** Imagine în cinematografie care prezintă detaliile unor obiecte, unor personaje filmate de aproape. **11** *a* (Îc) **June-~** sau **~-amorez** Actor sau cântăreț care interpretează rolul principal de îndrăgostit la teatru sau la operă. **12** *a* (Îc) **~-secretar, ~-dirijor, ~ă-balerină** Indică gradul cel mai înalt în ierarhia funcțiilor pe care le precedă. **13** *a* (Îc) **~-ministru** Președinte al Consiliului de Miniștri. **14** *sf* Cea mai valoroasă, cea mai bună parte din ceva. **15** *a* (D. voci, instrumentiști) Care execută melodia principală, dominantă. **16** *a* (Mat; d. simboluri; îoc *secund*, *terț* etc.) Care este primul dintr-o înșiruire de simboluri de același fel: a′, a′′, a′′′ etc. **17** *sn* (Mat; pex) Semn ca un accent pus la umăr, care deosebește două cantități corelative reprezentate prin același simbol. **18** *a* (Mat; îs) *Număr ~* Număr care este divizibil numai cu unitatea sau cu el însuși. **19** (Îlav) **În ~ul rând** (sau, rar, **loc**) Înainte de toate. **20** *a* (Îs) *Materie ~a* Material prin-a cărui prelucrare se obțin produse finite. **21** *a* (Îs) *~a tinerețe* Perioadă de început a tinereții, care urmează imediat după copilărie. **22-23** *a, no* (Care este) cel dintâi în ordinea calității. **24-25** *a, no* (Care este) cel dintâi în ordinea importanței. **26-27** *a, no* (Care este) cel dintâi în ordinea apariției Si: *primordial*. **28** *a* (Glg; îvr) Paleozoic. **29** *av* (Fam; îf *prima*) În primul rând Si: *primo*.

prim⁴- [At: DN³ / V: ***primi-***, ***primo*** / E: lat ***primo***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** Întâi, din punct de vedere (spațial sau) temporal. **3-4** Primul, din punct de vedere (calitativ sau) ierarhic.

prima *vi* [At: ASACHI, S. L. II, 91 / Pzi: *~mez* / E: fr ***premier***] **1** A avea întâietate. **2** A ocupa primul loc. **3** A fi pe primul plan. **4** (Îvr) A se remarca.

primadona *sf* [At: GTN (1836), 36¹/20 / S și: *prima dona* / Pl: *~ne* / E: it ***prima donna***, fr ***prima donna***] Primă solistă a unui teatru de operă sau de operetă.

primaj *sn* [At: I. PANȚU, PR. 6 / Pl: *~e* / E: fr ***primage***] **1** Bonificație, la frahtul maritim, acordată căpitanului sau proprietarului unei nave comerciale. **2** (Thl) Antrenare a apei dintr-un cazan de către aburul produs.

priman *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: lat ***primanus***, ger ***Primaner***] (Trs; înv) Școlar din primele clase.

primar¹, ~ă *a* [At: PSALT. 164 / V: (îrg) ***~e***, (înv) ***prem~***, ***premare*** / Pl: *~i, ~e*, (înv, *sf*) *~i* / E: lat ***primarius***] **1** (Înv) Care se află la începutul unei perioade de timp. **2** (Înv) Care se află la începutul unei acțiuni. **3** (Înv) Care se află la începutul unei serii Si: *dintâi*, *prim³*. **4** (Reg; îs) *Cale ~ă* Primă vizită pe care o fac tinerii căsătoriți și părinții mirelui părinților miresei, la câteva zile după nuntă. **5** (Îs) *Văr ~* (sau *vară ~ă*) Grad de rudenie între copiii mai multor frați și surori. **6** (Îas) Persoană care se află cu alta în grad de văr primar (**5**). **7** (Înv; îoc *vitregi*; îs) *Frați ~i* Frați născuți din aceeași părinți.

primar², ~ă [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 342 / V: (pop) ***prem~***, ***premare*** *sm*, ***~e***, (înv) ***~iu*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***primarius***, fr ***primaire***] **1** *a* De primă importanță. **2** *a* De prim rang. **3** *a* De bază. **4** *a* (Îs) *Medic ~* Grad în ierarhia cadrelor medicale, superior medicului specialist, care se obține în urma unui concurs. **5** *sm* (Îas) Persoană cu grad de medic primar (**4**).

6 *a* (Înv; d. stele) De primă mărime și strălucire. **7** *a* (Pex; d. aștri) Care are mișcare proprie în jurul soarelui. **8** *a* De (la) origine Si: *inițial, originar, primi*[3]*, primordial*. **9** *a* (Med) Care constituie prima fază în evoluția unei boli. **10** *a* (Îs) *Învățământ* ~ Formă de învățământ cu caracter obligatoriu, în care se predau elementele de bază ale celor mai importante discipline. **11** *a* (Îas) Formă de învățământ care constituia primele patru clase ale școlii generale Si: *elementar*. **12** *a* (Îs) *Curs* ~ Prim ciclu școlar, format din 4-7 clase, în vechea organizare a învățământului. **13-14** *sf, a* (Îs) *Clasa ~a* (Clasă) care face parte din primul ciclu școlar. **15-16** *sf, a* (Îs) *Școala ~a* (Școală) care face parte din primul ciclu de învățământ. **17** *sf* (Îas) Clădire în care se preda școala primară (**16**). **18** *a* (Îs) *Învățător* ~ Cadru didactic din primul ciclu școlar. **19** *a* Elementar. **20** *a* (Pex) Care este neevoluat Si: *rudimentar, simplist*. **21** *a* (D. cuvinte) Care poate servi ca element de bază pentru formarea altor cuvinte. **22** *a* (D. cuvinte) Care păstrează forma sau valorile originare. **23** *a* (D. elemente și compuși chimici) Care are o singură valență satisfăcută de un anumit element sau radical. **24** *a* (Glg) Din paleozoic. **25** *sn* Paleozoic. **26** *sm* Reprezentant al conducerii centrale în orașe și comune, cu atribuții administrative Si: (îrg) *birău, chinez, jude*, (înv) *procator, vornic*, (tcî) *mudir*. **27** *sm* (Orn; irn; îc) **~ul-găinilor** Uliu (*Accipiter gentilis*). **28** *sma* (Reg) Joc de copii în care mai mulți băieți se adună în jurul unuia dintre ei, îi îndeasă căciula pe ochi și-l lovesc cu palmele în căciulă. **29** *sm* (Reg; îe) **A face (pe cineva) ~** A bate.

primare[1] *a* vz ***primar***[1]

primare[2] *sm* vz ***primar***[2]

primariat *sn* [At: CADE / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: ***primar***[2] + *-(i)at* cf lat *primarius*] **1** Funcție de primar[2] (**26**) Si: (rar) *primărie* (**5**). **2** Titlu de primar[2] (**26**) Si: (rar) *primărie* (**6**). **3** Calitate de primar[2] (**26**) Si: (rar) *primărie* (**7**). **4** Perioadă de timp în care cineva exercită funcția de primar[2] (**26**) Si: (rar) *primărie* (**8**). **5** Examen susținut de un medic pentru a obține titlul de medic primar.

primariu, ~ie *a* vz ***primar***[2]

primas *sm* [At: AR (1829), 6[2]/6 / A: nct / Pl: *~ași* / E: lat ***primas***] (Înv) Primat[1] (**6**).

primaș *sm* [At: AGÂRBICEANU, A. 117 / Pl: *~i* / E: mg ***primás***] (Reg) Prim viorist într-un taraf.

primat[1] [At: CUGETĂRI, I, 103[v]/16 / V: (înv) *~e sm* / Pl: *~ați* / E: lat ***primas, -tis***, fr ***primat***] **1** *sm* Cel mai înalt grad în vechea ierarhie a bisericii ortodoxe și catolice. **2** *a* (Înv; îs) *Mitropolit* ~ Titlu dat primului mitropolit al unei țări Si: *patriarh*. **3-4** *sm, a* (Îas) (Persoană) care deține titlul de prim mitropolit al unei țări. **5** *a* (Îs) *Cardinal* ~ Cel dintâi dintre cardinali. **6-7** *smf, a* (Îas) (Persoană) care deține titlul de cardinal primat (**5**) Si: (înv) *primas*.

primat[2] *sn* [At: ARHIVA, I, 495 / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~ați* / E: fr ***primates***] (Zlg) **1** (Lpl) Ordin de mamifere superioare, plantigrade, cu degetul mare opozabil, cu mamele pectorale, cu creierul foarte dezvoltat, din care fac parte omul și maimuța. **2** (Șîs) Animal care aparține ordinului primatelor (**1**).

primat[3] *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***primat***, ger ***Primat***] **1** Importanță primordială pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau cu altceva. **2** Situație a ceva care are întâietate Si: *prioritate, întâietate, primordialitate*, (nob) *priordialism*.

primate *sm* vz ***primat***[1]

primație *sf* [At: ȘINCAI, HR, I 240/29 / Pl: *~ii* / E: lat ***primatia***, fr ***primatie***] (Înv) **1** Funcție de primat[1] (**1**) Si: (îvr) *primăție* (**1**). **2** Calitate de primat[1] (**1**) Si: (îvr) *primăție* (**2**).

primă[1] *sf* [At: CR (1833), 214[2]/15 / V: (reg) ***prim*** / Pl: *~me* / E: fr ***prime***] **1** Recompensă în bani sau obiecte acordată cuiva peste salariul de bază pentru calitatea deosebită a muncii depuse. **2** (Frr; îe) **A face ~** A se bucura de considerație deosebită Si: *a prețui, a valora*. **3** (Îs) *~ de asigurare* Sumă de bani pe care asiguratul o plătește celui care asigură, pentru asumarea riscului Si: (înv) *premiu*. **4** (Îs) *~ de export* Sumă de bani sau scutire de taxe, de impozite acordată ca stimulent unor exportatori pentru exportarea anumitor mărfuri. **5** Spor adăugat la retribuție persoanelor care muncesc în condiții cu un anumit grad de periclitate. **6** (Îvr) Preț de cost al unei mărfi. **7** (Îs) *~ de economie* Sumă plătită deponenților de către unele case de economii, peste nivelul ratei dobânzii. **8** (Muz) Cel mai mic interval posibil între două trepte de aceeași înălțime prin repetarea notei date Si: (înv) *prim*[3] (**9**). **9** (Spt) Primă poziție la scrimă Si: *gardă*.

primă[2] *sfs* [At: CORESI, ap. DHLR II, 261 / E: lat ***prima***] **1-2** (Îvr; îljv) **De(-a) ~ma, din ~ma** (Care este) de la început Si: *dintâi*. **3-4** (Reg; îljv) **În ~** (Care a fost făcut) înainte de vreme Si: *prematur*. **5-6** (Reg; îljv) **Din** (sau **în**) **~** (Care s-a făcut) de timpuriu Si: *devreme*. **7-8** (Iuz; îal) (Care este) înainte de toate Si: *întâi*.

primă[3] *sf* vz ***prim***[1]

primaraș *sm* [At: ȘEZ. VIII, 28 / Pl: *~i* / E: ***primar***[2] + *-aș*] **1-2** (Mol; shp) Primar (**26**) (tânăr).

primăreasă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 40 / Pl: *~ese* / E: ***primar***[2] + *-easă*] **1** Soție a primarului[2] (**26**) Si: *primăriță* (**1**). **2** Femeie cu funcția de primar[2] (**26**) Si: *primăriță* (**2**).

primăresc, ~ească *a* [At: VISSARION, FL, 169 / Pl: *~ești* / E: ***primar***[2] + *esc*] (Rar) **1** Care aparține primarului[2] (**26**). **2** Privitor la primar[2] (**26**). **3** De primar[2] (**26**).

primări [At: GALAN, Z. R. 74 / Pzi: *~resc* / E: ***primar***[2]] **1** *vi* (Olt) A exercita funcția de primar[2] (**26**). **2** *vt* (Rar) A numi primar[2] (**26**).

primărie *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 175 / V: (reg) ***prem~*** / Pl: *~ii* / E: ***primar***[2] + *-ie*] **1** Instituție condusă de un primar[2] (**26**). **2** Clădire în care își are sediul primăria (**1**). **3** (Pex) Funcționarii primăriei (**1**). **4** (Reg) Proces în cadrul primăriei (**1**). **5-8** (Rar) Primariat (**1-4**).

primăriu, ~ie *a* [At: SLAVICI, N. I, 172 / Pl: *~ii* / E: ***primar***[1] + *-iu*] (Reg) **1** (D. fructe) Care se coace devreme Si: *timpuriu*. **2** (Spc; lpl; îc) **Pere-~ii** Soi de pere timpurii. **3** (Șîs; îac) Pară din soiul perelor primării (**2**).

primăriță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***primar***[2] + *-iță*] **1-2** Primăreasă (**1-2**).

primătar *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 287 / Pl: *~i* / E: ns cf *primi*[3]] (Reg) Invitat la nuntă din partea mirelui sau din partea miresei.

primătarit, ~tărită *a* [At: BUGNARIU, N. 54/494 / A: nct / Pl: *~i, ~tărițe* / E: nct cf *primătar*] (Reg; d. oameni și animale) Vagabond.

primăție *sf* [At: SĂULESCU, HR, I, 118/18 / Pl: *~ii* / E: ***primat***[1] + *-ie*] (Îvr) **1-2** Primație (**1-2**).

primăvară [At: PSALT. HUR. 64[v]/14 / A și: *~vară* / V: (îrg) ***~vea~***, (reg) ***~mev~, ~mov~, prinvară*** / Pl: *~veri*, (reg) *~vări, ~văre, ~meveri* / E: ml ***primavera***] **1** *sf* Anotimp care urmează după iarnă și precedă vara, cuprinzând, în emisfera noastră, intervalul dintre echinocțiul de la 21 martie și solstițiul de la 21 iunie. **2** *sf* (D. plante sau părți ale lor; îla) **De ~** Care crește în timpul primăverii (**1**) Si: *primăvăratic*. **3** *sf* (Îal) Indică specii sau varietăți ale acestora. **4** *sf* (D. sămânța plantelor; îal) Care se seamănă în timpul primăverii (**1**). **5** *sf* (D. sămânța plantelor; îal) Din care cresc plante primăvăratice. **6** *sf* (Îal) Care are loc în timpul primăverii (**1**). **7** *sf* (Îal) Care este potrivit pentru primăvară (**1**). **8** *sf* (Îal) Care se poartă primăvara (**1**). **9** *sf* (Îlav) **În ~** În timpul primăverii (**1**). **10** *sf* (Îal) În fiecare primăvară (**1**). **11** *sf* (Îal) În cursul primăverii (**1**) trecute. **12** *sf* (Îal) În cursul primăverii (**1**) viitoare. **13** *sf* (Îal) La sosirea primăverii (**1**) viitoare. **14** *sf* (Îlav) **La ~** În cursul primăverii (**1**) viitoare. **15** *sf* (Îal) La sosirea primăverii (**1**). **16** *sf* (Îlav) **Astă ~** În cursul primăverii (**1**) trecute. **17** *sf* (Îlav) **Spre** (sau, îrg, **despre, de**) **~** Când se apropie primăvara (**1**). **18** *sf* (Îe) **A bate (un) vânt de ~ (peste ceva)** A risipi. **19** *av* (Îf *primăvara*) În cursul primăverii (**1**). **20** *av* (Îaf) În fiecare primăvară (**1**). **21** *av* (Îaf) La începutul primăverii (**1**). **22** *sf* (Fig; îc) **~ra vietii** Vârstă a tinereții cuiva. **23** *sf* (Fig; lpl) Ani de tinerețe. **24** *sf* (Fig; pex; lpl) Vremuri frumoase, fericite. **25** *sf* (Trs; lpl) Arături sau semănături care se fac în perioada primăverii (**1**). **26** *sfa* (Reg) Dansuri populare (hore sau brâuri). **27** *sfa* Melodii după care se execută primăvara (**26**).

primăvăra [At: DRLU / Pzi: *~rez* / E: ***primăvară***] **1** *vrîm* (Reg) A se desprimăvăra. **2** *vi* (Rar) A-și petrece primăvara (**1**) undeva.

primăvărat *sn* [At: GR. S. V, 305 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***primăvăra***] **1** (Reg) Scoatere a oilor și a vitelor la pășune în timpul primăverii (**1**). **2** (Reg) Ținere a oilor și a vitelor la pășune în timpul primăverii (**1**). **3** (Ccr) Loc unde fată oile, la stână.

primăvăratec, ~ă *a* vz ***primăvăratic***

primăvăratic, ~ă [At: LB / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***primăvară*** + *-atic*] **1** *a* Care ține de primăvară (**1**) Si: (rar) *primăvărel*[1] (**1**), (rar) *primăvăros* (**1**), (îvr) *primăvăresc* (**1**). **2** *a* Privitor la primăvară (**1**) Si: (rar) *primăvărel*[1] (**2**), (rar) *primăvăros* (**2**), (îvr) *primăvăresc* (**2**). **3** *a* Caracteristic primăverii (**1**) Si: (rar) *primăvărel*[1] (**3**), (rar) *primavaros* (**3**), (îvr) *primăvăresc* (**3**). **4** *a* Care se manifestă primăvara (**1**) Si: (rar) *primăvărel*[1] (**4**), (rar) *primăvăros* (**4**), (îvr) *primăvăresc* (**4**). **5** *a* Care anunță primăvara (**1**) Si: (rar) *primăvărel*[1] (**5**), (rar) *primăvăros* (**5**), (îvr) *primăvăresc* (**5**). **6** *a* Asemănător primăverii (**1**) Si: (rar) *primăvărel*[1] (**6**), (rar) *primăvăros* (**6**), (îvr) *primăvăresc* (**6**). **7** *a* (Fig) Tineresc. **8** *a* (Spc; d. plante) Care se dezvoltă în timpul primăverii (**1**) Si: (rar) *primăvaros* (**7**). **9** *s* (Reg) Taxă care se plătește pentru pășunatul și îngrijirea oilor în perioada primăverii (**1**).

primăvărătoare *sf* [At: H X, 5, 31, 45 / Pl: *~ori* / E: ***primăvara*** + *-toare*] (Mol) Loc unde stau ciobanii cu oile la păscut în timpul primăverii (**1**).

primăvărel[1]***, ~ea*** *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 127 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***primăvară*** + *-el*] (Rar) **1-6** Primăvăratic (**1-6**).

primăvărel[2]***, ~ea*** *a* [At: BÎRLEA, L. P. M. I, 29 / V: ***~ver~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ns cf *primar*[1], *primăvară*] (Reg) **1** (Îs) *Văr ~* Văr primar. **2** (Îs) *Vară ~ea* Vară primară.

primăvăresc, ~ească *a* [At: DRLU / Pl: ***~ești*** / E: ***primăvară*** + *-esc*] (Îvr) **1-6** Primăvăratic (**1-6**).

primăvăriță *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~ver~*** / Pl: *~țe* / E: ***primavară*** + *-iță*] (Bot; pop) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

primăvăriu, ~ie *a* [At: CONV. LIT. IV, 71 / Pl: *~ii* / E: ***primavară*** + *-iu*] (Îvr; d. țînuturi) Cu climă asemănătoare primăverii (**1**).

primăvăros, ~oasă *a* [At: HELIADE, O. I, 261 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***primăvară*** + *-os*] (Rar) **1-7** Primăvăratic (**1-6, 8**).

primăvăruță *sf* [At: ȘEZ. XV, 36 / Pl: *~țe* / E: ***primavară*** + *-uță*] (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

primaveară *sf* vz ***primavară***

primaverel, ~ea *a* vz ***primăvărel***[2]

primăveriță *sf* vz ***primăvăriță***

primândă *sf* vz ***premândă***

primb *sm* vz ***prim***[1]

primba *sf* vz ***plimbă***

primbla *v* vz ***plimba***

primblare *sf* vz ***plimbare***

primblă *sf* vz ***plimbă***

primblăreț, ~eață *a* vz ***plimbăreț***

primblător, ~oare *smf* vz ***plimbător***

primblătură *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 514 / Pl: *~ri* / E: ***primblă*** + *-tură*] (Reg) Bandă, bordură, șnur, de obicei dintr-o țesătură frumos lucrată sau din broderie, cu care se ornamentează unele veșminte pe margini Si: (reg) *prim*[1] (**2**).

primblu[1] *sn* vz ***plimbă***

primblu[2] *sn* vz ***prim***[1]

primbluță *sf* [At: CHEST. VI, 112/2 / Pl: *~țe* / E: ***primblă*** + *-uță*] (Reg) Pretcă (**1**).

primbură *sf* vz ***prim***[1]

primeala *sf* [At: ANTIM, O. 262 / Pl: *~eli, ~ele* / E: ***primi*** + *-eală*] **1** (Îvr) Primire (**19**). **2** Prinos. **3** (Reg) Acces de furie. **4** (Reg) Acces de nebunie. **5** (Reg) Acces care însoțește unele boli manifestate prin convulsii.

primej *sn* vz ***primez***

primejd *sn* vz ***primez***

primejde *sf* vz ***primejdie***

primejdie *sf* [At: PSALT, 228 / V: (îrg) ***~de***, (înv) ***premejde*** / Pl: *~ii* / E: ***пръмеждикъ***] **1-2** Împrejurare care amenință (securitatea sau) existența cuiva sau a ceva Si: *pericol, nevoie*, (ltr) *pernicie*, (înv) *primejduiala* (**1-2**). **3** (Îla) **De (mare) ~** Primejdios. **4** (Îal) Care vestește un pericol. **5-6** (Pop; în superstiții; îljv) **Cu ~** (Care este) de rău augur. **7** (Îlav; gmt) **De ~** Extraordinar. **8** (Îe) **A-și pune viața** (ori **capul**) **în ~** A-și risca viața. **9** (Înv; îe) **A se pune** (ori **a se băga, a cădea**) **la** (sau **în**) **~** A se expune pericolului. **10** (Îe) **A-i fi capul în ~** A se afla în mare pericol. **11** (Îrg; îe) **A da de** (sau **a veni la**) **~ cu cineva** A avea o supărare cu cineva. **12** (Înv; îe) **A da** (**pe cineva**) **de ~** ori **a băga** (sau **a pune pe cineva**) **în** (ori **la**) **~** sau (îrg) **a-i face ~** A pricinui cuiva un rău. **13** (Înv; îae) A băga pe cineva într-un necaz. **14** Risc. **15-16** (Mun; udp „de") Cantitate sau număr foarte mare. **17-18** (Mun; udp „de") Proporție sau dimensiune foarte mare.

primejdii *vt* [At: C. CANTACUZINO, ap. LET[2], I, 115 / Pzi: *~iesc* / E: ***primejdie***] (Îrg) **1-2** A primejdui (**1-2**).

primejdiitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, HR, 229 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primejdii*** + *-tor*] (Îvr) **1-3** Primejdios (**3-4, 7**).

primejdios, ~oasă [At: ANTIM, ap. GCR II, 6/32 / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***primejdie*** + *-os*] **1-2** *a* Care constituie o primejdie (**1-2**). **3-4** *a* Care (prezintă sau) poate prezenta o primejdie (**1-2**) pentru cineva sau ceva Si: *periculos*, (frr) *periclitant*, (înv) *piericios* (**1**), *pricuros, primejduitor* (**1-2**), *primejduicios* (**1-2**), (îvr) *primejdiitor* (**1-2**), (reg) *poznaș*. **5-6** *a* Care expune pe cineva sau ceva unei primejdii (**1-2**) Si: *riscant, riscat*. **7** *a* Care poate cauza mult rău Si: *periculos*, (frr) *periclitant*, (înv) *piericios* (**1**), *pricuros, primejduitor* (**3**), *primejduicios* (**3**), (înv) *primejdiitor* (**3**), (reg) *poznaș*. **8** *av* (Rar) În semn de primejdie (**1-2**).

primejdioșie *sf* [At: C. VÎRNAV, H. 19/5 / P: *~di-o ~* / Pl: *~ii* / E: ***primejdios*** + *-ie*] (Îvr) Periculozitate.

primejdui [At: R. POPESCU, CM I, 472 / Pzi: *~esc*, (reg) *primejdui* / E: ***primejdie*** + *-ui*] **1-2** *vt* A constitui o primejdie (**1-2**) pentru cineva sau ceva Si: (liv) *a periclita*, (îrg) *a primejdii* (**1-2**), (înv) *a pericola, a pericolarisi*, (nob) *a periclisa*. **3-6** *vr* A-și risca (liniștea,) (securitatea,) (libertatea sau) viața Si: *a se expune*. **7** *vt* (Mun; spc; în superstiții) A atrage asupra cuiva o boală.

primejduială *sf* [At: I. VĂCĂRESCU, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 448 / P: *~du-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***primejdui*** + *-eală*] (Îvr) **1-2** Primejdie (**1-2**).

primejduicios, ~oasă *a* [At: CRITIL, ap. GCR II, 150/23 / P: *~du-i~* / V: ***~inci~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***primejdui*** + *-icios*] (Înv) **1-3** Primejdios (**3-4, 7**).

primejduincios, ~oasă *a* vz ***primejduicios***

primejduire *sf* [At: (a. 1729) CAT. MAN. I, 324 / Pl: *~ri* / E: ***primejdui***] **1** Amenințare a unei primejdii pentru cineva sau ceva Si: (rar) *periclitație*, (liv) *periclitare*, (înv) *pericolare*. **2-5** Riscare (a liniștii,) (a securității,) (a libertății sau) a vieții Si: *expunere*. **6** (Mun; spc; în superstiții) Atragere asupra cuiva a unei boli.

primejduit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***primejdui***] **1-2** Expus primejdiei (**1-2**). **3** Aflat în primejdie (**1**).

primejduitor, ~oare *a* [At: ASACHI, I, 38/12 / P: *~du-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primejdui*** + *-tor*] (Înv) **1-3** Primejdios (**3-4, 7**).

primeneală *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 200/36 / V: (îrg) ***prem~, ~min~***, (reg) ***premenea*** / Pl: *~eli*, (înv) *~ele* / E: ***primeni*** + *-eală*] **1-2** (Asr) Primenire (**1-2**). **3** (Îvr; pex; ccr) Aspect rezultat în urma unei transformări. **4** (Îvr; pex) Moarte, considerată ca o etapă în dezvoltarea unei ființe spirituale. **5** (Îvp) Primenire (**6**). **6** (Lpl; ccr) Haine, lenjerie curate, de schimb sau de sărbătoare Si: (reg) *premenitură*.

primeni [At: CORESI, EV, 133 / V: (reg) ***prem~, ~mini*** / Pzi: *~nesc* / E: slv ***пръмѣнити***] **1-2** *vtr* (A înlocui sau) a fi înlocuit parțial sau total cu altceva Si: *a (se) împrospăta, a (se) reînnoi*. **3-4** *vtr* (A face să ia sau) a lua o formă, un aspect, un conținut etc. Si: *a (se) transforma, a (se) modifica, a (se) preface*. **5-6** *vtr* (Îrg; îe) **A ~ gazda, a se ~ din...** A se muta din... **7-8** *vtr* (Îe) **A se ~ din lumea aceasta, a ~ viața** A muri. **9** *vt* (Înv; îlv) **A ~** (**pe cineva**) **din viață** A ucide. **10-11** *vtr* (Spc; îvr) A(-și) schimba numele cu un nume nou. **12** *vt* (Spc; îvr; c. i. o rană, o plagă) A

schimba pansamentul. **13** *vt* (Îvr; îf *premeni*) A vindeca de boală. **14-15** *vtr* A(-și) schimba lenjeria purtată și murdară cu alta curată. **16-17** *vt* A(-și) schimba hainele cu altele curate, curățate. **18-19** *vtr* (Spc) A (se) îmbrăca, îngrijit, frumos. **20** *vt* (C. i. obiecte de îmbrăcăminte, rufărie de pat, de masă etc.) A înlocui cu alt obiect curat. **21** *vt* (C. i. animale cabaline) A pune potcoave noi. **22** *vt* (Pex) A împodobi picioarele cailor. **23** *vr* (Reg; d. lună și lumina ei) A fi în faza de creștere sau de scădere, începînd să apară sau să dispară din umbra pământului. **24** *vt* (Înv) A traduce dintr-o limbă în alta. **25** *vt* (Trs; c. i. bani; îf *premeni*) A pune în circulație, cumpărând sau plătind ceva. **26-27** *vtr* (Înv) (A face să revină sau) a-și reveni la o anumită stare, la un anumit sentiment. **28-29** *vtr* (A face să renunțe sau) a renunța la o anumită stare, la un anumit sentiment, revenind la situația de dinainte. **30** *vr* (Îvr) A trece de la o persoană la alta. **31** *vtf* (Îvr; îf *premeni*) A porni.

primenire *sf* [At: BIBLIA (1688), 3611/19 / Pl: *~ri* / E: ***primeni***] **1** Înlocuire parțială sau totală cu altceva (nou) Si: *împrospătare, înnoire, primeneală* (**1**), *primenit*[1] (**1**), *reînnoire*. **2** Luare a unei forme, a unui aspect, conținut noi. Si: *primeneală* (**2**), *primenit*[1] (**2**). **3** (Îvr; spc) Schimbare a numelui cuiva și punere a unui nume nou Si: *primenit*[1] (**3**). **4** Schimbare a pansamentului la răni, la plăgi Si: *primenit*[1] (**4**). **5** Vindecare de boală Si: *primenit*[1] (**5**). **6** Schimbare a lenjeriei purtate și murdare cu alta curată Si: *primeneală* (**5**), *primenit*[1] (**6**). **7** Schimbare a hainelor cu altele curate, curățate, bune Si: *primenit*[1] (**7**). **8** Punere de potcoave noi la cabaline Si: *primenit*[1] (**8**). **9** (Pex) Împodobire a picioarelor cailor Si: *primenit*[1] (**9**). **10** (D. lună și lumina ei) Situare în faza de creștere sau descreștere, apărând sau dispărând din umbra pământului Si: *primenit*[1] (**10**). **11** (Îvr; îf *premenire*) Transfigurare. **12** (Îvr; îf *premenire*) Desfătare. **13** (Îvr; îf *premenire*) Mutare.

primenit[1] *sn* [At: DDRF / V: (reg) ***~min~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***primeni***] **1-10** Primenire (**1-10**)

primenit[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / V: (îvp) ***prem~***, (reg) ***~min~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***primeni***] **1** Care a fost înlocuit parțial sau total cu altceva nou Si: *împrospătat, înnoit, reînnoit*. **2-3** Care face să ia sau a luat o formă, un aspect, un conținut nou. **4** Care a suferit transformări în formă, aspect, conținut Si: *transformat, modificat, prefăcut*[2], *schimbat*. **5** Care este îmbrăcat cu haine sau cu rufe curate, curățate, bune. **6** (Îvr; fig) Desfătat. **7** (Reg; d. un părinte; îf *priminit*) Vitreg. **8** (D. frați) Care au același tată, dar mame diferite, sau au aceeași mamă, dar tați diferiți. **9** (D. persoane) Căreia i s-a schimbat numele și i s-a pus un nume nou. **10** (D. o rană, o plagă) Care a fost pansată din nou. **11** (D. lenjeria murdară și purtată) Care a fost schimbată cu lenjerie curată. **12** (D. o persoană) Care și-a schimbat hainele cu altele curate, curățate, bune.

primenitor, ~oare *a* [At: LĂNCRĂNJAN, C. I, 144 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primeni*** + *-tor*] (Rar) Care primenește (**1**).

primes *sn* vz ***primez***

primet *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: lat ***primus***] (Liv) Prim exemplar dintr-o carte intrat în bibliotecă.

primetea *sf* vz ***primitea***

primeți *v* vz ***primiți***

primevară *sf* vz ***primăvară***

primez *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / V: (înv) *~es*, (reg) ***~ej, ~ejd, ~miez*** / E: ml **permedium*] (Reg) **1** Perete care desparte două încăperi. **2** Îngrăditură, scândură, bârnă, par, drug etc. care desparte un spațiu în două sau care se pune în grajd, între vite, pentru a le izola. **3** (Ban; Olt; îf *primiez*) Cartilaj care desparte cele două fose nazale. **4** (Reg) Cercevea în formă de cruce care desparte fereastra în mai mule ochiuri. **5** (Trs) Perdea de pădure care se află între două poieni. **6** Proptea de lemn cu care se blochează ușa sau poarta. **7** (Reg) Întăritură făcută în malul unui râu, pentru a-l consolida. **8** (Olt) Proeminență într-un lemn cioplit.

primezeală *sf* [At: CHEST. II, 177/1 / Pl: *~eli* / E: ***primez*** + *-eală*] (Reg) Fiecare dintre despărțiturile în care este împărțită o fereastră prin cercevelua în formă de cruce din mijlocul ei.

primeziu, ~ie *a* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***primez*** + *-iu*] (Îvr; d. ziduri, pereți) Despărțitor.

primezui [At: CHEST. II, 70/32 / Pzi: *~esc* / E: ***primez*** + *-iu*] (Reg) **1** *vi* A face o despărțitură. **2** *vt* (C. i. uși sau porți) A bloca cu un primez (**6**).

primi[1] [At: CORESI, EV, 236 / Pzi: *~mesc* / E: slv **примѣ**] **1** *vt* (C. i. bunuri materiale care aparțin sau care i se cuvin subiectului ori care îi sînt dăruite, oferite, trimise etc.) A intra în posesia sau în folosința a... Si: *a căpăta, a obține*. **2** *vt* (Spc; c. i. sume de bani) A încasa. **3** *vt* (Spc; c. i. scrisori) A ajunge la adresa indicată. **4** *vt* (Pex; d. persoane) A accepta să intre în posesia a ceva. **5** *vt* (Îrg; spc; d. persoane) A moșteni. **6** *vtr* (Îvr; c. i. copii) A (i se) naște. **7** *vt* (Înv; îe) **A ~ în sine** A rămâne însărcinată Si: *a concepe, a procrea*. **8** *vt* (C. i. nume, titluri, ranguri) A deveni deținătorul, titularul. **9** *vt* (C. i. mărfuri) A lua în primire, în inventar, în fondul destinat vânzării. **10-11** *vt* (C. i. știri, informații, explicații, dispoziții, ordine etc.) (A lua ori) a i se aduce la cunoștință. **12** *vt* (Pex) A beneficia de avantajul, de privilegiul de a lua cunoștință. **13** *vt* A prelua de la cineva. **14** *vt* A suporta efectele negative ale unei acțiuni, circumstanțe etc. **15** *vt* A veni în contact cu... **16** *vt* (Spc) A recepta. **17** *vr* (Reg) A-i prii. **18** *vi* (Mun) A înnebuni. **19** *vt* (C. i. oaspeți, solicitatori etc.) A întâmpina, adesea în mod festiv, protocolar. **20** *vt* (Pex) A oferi ospitalitate, găzduire. **21** *vt* A accepta în casă. **22** *vt* A accepta să găzduiască. **23** *vt(a)* A avea oaspeți, pe care îi tratează cu mâncare, băutură, dulciuri etc. **24** *vt* A accepta o vizită. **25** *vt(a)* A acorda o audiență. **26-27** *vt(a)* (Înv; îe) **A ~ de...** A considera ca... sau drept... **28** *vt* (Jur) A admite ca veridic, ca legitim. **29** *vt* (C. i. legi, teorii, doctrine, concepții religioase etc.) A adera. **30** *vi* (Îvr) A înțelege pentru a accepta. **31** *vt* A avea o anumită atitudine de acceptare, negare, respingere, indiferență etc. **32** *vt* (Spc) A manifesta bunăvoință, înțelegere, plăcere. **33** *vt* A accepta cu bunăvoință, cu înțelegere, cu plăcere. **34** *vt* A admite pe cineva într-un anumit cerc, în cadrul unei organizații, al unei instituții, într-o anumită funcție. **35** *vt* (C. i. oameni, creștini) A acorda milă, iertare. **36** *vt* A ierta de păcate. **37** *vt* (Subiectul este divinitatea) A fi bun, îndurător, binevoitor. **38** *vt* (Înv; c. i. divinitatea sau reprezentanți ai acesteia) A da ascultare. **39** *vt* (Înv; c. i. divinitatea sau reprezentanți ai acesteia) A se încrede în... **40** *vt* A îngloba. **41** (Înv; c. i. oameni) A pune stăpânire un sentiment pe cineva.

primi[2]***-*** *ec* vz ***prim***

primicer[1] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 50[r]/13 / V: (înv) ***~ichir, ~cicr*** / Pl: *~i* / E: ml ***primicerius***] **1** (Trs) Căpetenie a călușarilor. **2** Conducător secund al călușarilor. **3** (Înv) Superior al cântăreților bisericești. **4** Ajutor al unui prelat în timpul slujbei bisericești. **5** Cel dintâi dintr-un corp, dintr-o grupare, în Roma antică. **6** Căpetenie a anumitor congregații sau fraternități religioase.

primicer[2] *sn* vz ***primnicer***

primicerial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***primiceriale***] **1** De primicer[1]. **2** Care se referă la primiceriat.

primiceriat *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: it ***primiceriato***] Demnitate de primicer[1].

primichir *sm* vz ***primicer***[1]

primicier *sm* vz ***primicer***[1]

primicii *sfp* vz ***primiții***

primiez *sn* vz ***primez***

primigestă *sf, a* [At: DN[2] / Pl: *~te* / E: fr ***primigeste***] **1-2** (Med) (Femeie) care este gravidă pentru prima oară.

primineală *sf* vz ***primeneală***

primini *v* vz ***primeni***

priminit[1] *sn* vz ***primenit***[1]

priminit[2]***, ~ă*** *a* vz ***primenit***[2]

priminitură *sf* vz ***premenitură***

primintean, ~ă *a* vz ***pământean***

primipară *sf, a* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***primipare***] (Med) **1-2** (Femeie) care a născut pentru prima oară.

primipilar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***primipilaris*** cf fr *primipilaire*] Centurion care comanda prima unitate a unei cohorte în armata romană.

primire *sf* [At: CORESI. EV. 319 / Pl: *~ri* / E: ***primi***] **1** (D. obiecte, bunuri materiale) Intrare în posesia a ceva sau în dreptul de a folosi ceva Si: *primitură* (**1**). **2** Folosire a ceva. **3** Încasare a unei sume de bani. **4** Ajungere a unui obiect în mâna cuiva. **5** Acceptare de a intra în posesia a ceva Si: (îvr) *primitură* (**1**). **6** (Îe) **A-şi lua (ceva) în ~** Preluare a unui lucru, a unui post, a unei sarcini etc. **7** (Îe) **A lua (pe cineva în) ~** Preluare a cuiva sub supraveghere, în evidenţă. **8** (Îae) Purtare de grijă pentru cineva. **9** (Îe) **A da (pe cineva** sau **ceva) în ~** Predare a cuiva sau a ceva. **10** (Îae) Încredinţare a cuiva sau a ceva unei alte persoane. **11** (Gmţ; îlv) **A da în ~** A muri. **12** (Îlv) **A avea (ceva) în ~** A răspunde. **13** (Fin; rar; ccr) Venit provenit din încasări. **14** Atribuire a unui titlu, a unei recompense, a unui rang etc. **15-16** (Luare sau) aducere la cunoştinţă a unei ştiri, a unei informaţii, a unei dispoziţii etc. **17** Suportare a efectelor negative ale unei acţiuni, circumstanţe. **18** Întâmpinare protocolară, festivă a cuiva. **19** Acceptare a cuiva în casă Si: (îvr) *primeală* (**1**). **20** (Îla; d. încăperi) **De ~** Care este destinat oaspeţilor, vizitatorilor sau solicitanţilor. **21** (Îal; d. zile, ore) Când se primesc oaspeţi, vizitatori sau solicitanţi. **22** (D. încăperi; îal) Care este destinat vizitelor. **23** (Îal) În care este permis accesul. **24** (Fam; îlv) **A lua în ~ pe cineva** A certa pe cineva. **25** (Fam; îal) A i se adresa cuiva cu un ton aspru, răstit. **26** (Rar; îal) A-şi bate joc de cineva. **27** (Reg) Pomană. **28** Acceptare a vizitei cuiva. **29** Acordare a unei audienţe. **30** Admitere a cuiva într-un cerc, într-o organizaţie, o instituţie, o funcţie. **31** (Înv) Înfiere. **32** Punere de acord cu cineva sau ceva. **33** Admitere a ceva. **34** Consimţire la ceva. **35** Aprobare. **36** (Îvr; îla) **De ~** Acceptabil. **37** Adorare la o teorie, la o doctrină, la o concepţie etc. **38** Reflectare a unei anumite atitudini, aprecieri.

primit, ~ă [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***priim~*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***primi***] **1** *a* (D. bunuri materiale) Care au intrat în posesia sau în folosinţa cuiva. **2** *a* (D. bani) Care sunt încasaţi. **3** *a* (D. scrisori, colete) Care a ajuns la adresa indicată. **4-5** *smf, a* (Reg) (Om) epileptic. **6-7** *smf, a* (Olt; Mun) (Om) nebun. **8-9** *smf, a* (Olt; Mun) (Om) aiurit. **10** *a* Admis. **11** *a* Acceptat. **12** *a* (Îvr) Care a fost promis. **13** *sm* (Bis; îvr; îs) *Cel priimit* Iisus Hristos.

primitea *sf* [At: PAMFILE, A. R. 216 / V: ***premet~, ~met~*** / Pl: *~ele* / E: drr ***primiteală***] **1** (Reg) Mătură cu coada lungă, cu care se mătură pleava, când se vântură grâncle pe arie Si: (reg) *felează, felezeu, felezitoare, felezoaie, leasă*. **2** (Reg) Unealtă formată dintr-o plasă susţinută de o prăjină, cu care se îndepărtează pleava. **3** (Mun; îf *premetea*) Bidinea. **4** (Îe) **A-i da cu premeteaua** A vorbi mult şi fără rost. **5** (Mun; îf *premetea*) Ştergar. **6** (Mun; îf *premetea*) Cârpă de spălat vasele Si: *spălător*. **7** (Mun; îf *premetea*) Cârpă de spălat pe jos Si: *otreapă*.

primiteala *sf* [At: PAMFILE, A. R. 215 / V: ***premet~*** / Pl: *~eli* / E: ***primiti*** + *-eală*] **1-2** (Reg) (Înlăturare sau) măturare a plevei unor cereale, la vânturatul acestora cu lopata Si: (reg) *primitit* (**1-2**). **3** (Reg) Al doilea vânturat al grâului, ovăzului sau orzului. **4** (Reg; îf *premeteală*) Curăţire. **5** (Reg; îf *premeteală*) Reînnoire. **6** (Reg; ccr; lpl) Rufărie de schimb pentru corp sau pentru pat. **7** (Reg; îf *premeteală*) Curăţenie în casă.

primiti *vt* [At: PAMFILE, A. R. 215 / V: ***premeti*** / Pzi: *~iesc* / E: bg **премятна**] **1** (Reg) A vântura a doua oară grâul, ovăzul sau orzul. **2** (Mun; Olt) A curăţi. **3** (Mun; Olt) A scutura de praf. **4** (Mun; Olt) A înnoi. **5** (Mun; Olt) A vărui. **6** (Reg; îf *premeti*) A primeni rufăria de corp sau de pat. **7** (Olt; îf *premeti*) A frământa pâinea, adăugând aluat nou la cel vechi.

primitit *sn* [At: PAMFILIE, A. R. 215 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***primi***] (Reg) **1-2** Primiteală (**1-2**)

primitiv, ~ă [At: ISIS (1856), 6/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***primitif,*** lat ***primitivus***, ger ***primitiv***] **1-2** *smf, a* (Om, popor) care se află la începutul istoric al omenirii. **3-4** *smf, a* (Om, popor) care se află la începutul istoric al unei comunităţi sociale. **5** *a* Care este la originea existenţei cuiva sau a ceva. **6** *a* Care aparţine începutului istoric al omenirii. **7** *a* Care este specific începutului istoric al omenirii. **8** *a* Care aparţine comunei primitive. **9** *a* Privitor la comuna primitivă. **10** *a* Care este primul într-o succesiune temporală. **11** *a* În prima fază. **12** *a* Care a fost la început. **13** *a* Care este cel mai vechi. **14** *a* De la origine Si: *iniţial, originar, primordial*. **15-16** *av, a* (În mod) necizelat. **17** *a* (D. cuvinte) Care provine direct din rădăcină şi poate servi ca element de bază pentru formarea de derivate cu ajutorul sufixelor sau al prefixelor. **18** *sn* (Lin) Cuvînt de bază dintr-o familie cu derivate. **19-21** *a* (D. fiinţe) Care are caracter (rudimentar) (neevoluat sau) prea puţin educat. **22-25** *smf, a* (Persoană) care este prea puţin (civilizată sau) educată Si: *necivilizat, necioplit*. **26** *a* (D. obiecte făcute de oameni) Care trădează neîndemânare. **27-28** *a, av* (D. obiecte) (Care este executat) în mod rudimentar. **29** *a* (Îs) *Culori ~e* Cele trei culori care nu se pot obţine dintr-o combinaţie de alte culori: roşu, galben şi albastru. **30-31** *smp, a* (Pictori) care precedă perioada Renaşterii. **32** *sf* (Mat; şîs *~ă a unei funcţii*) Funcţie a cărei derivată este egală cu funcţia iniţială.

primitivamente *av* [At: HASDEU, ap. SFC II, 192 / E: ***primitiv*** + *-amente*] (Îvr) **1** La origine. **2** La început. **3** Iniţial.

primitivism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 122 / Pl: *~e* / E: fr ***primitivisme***] **1-7** Însuşire de a fi primitiv (**2, 4-9**) Si: *primitivitate* (**1-7**).

primitivitate *sf* [At: GALACTION, A. 260 / Pl: *~tăţi* / E: fr ***primitivité***] **1-7** Primitivism (**1-7**).

primitiviza *vtf* [At: BUL. FIL. III, 286 / Pzi: *~zez* / E: ***primitiv*** + *-iza*] (Nob) **1-2** A aduce în starea de om primitiv (**2, 4**).

primitivizare *sf* [At: LOVINESCU, S. I, 347 / Pl: *~zări* / E: ***primitiviza***] (Nob) **1-2** Aducere în starea de om primitiv (**2, 4**).

primitor, ~oare [At: DRLU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primi*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (primeşte sau) poate primi ceva. **5-8** *smf, a* (Persoană) care acceptă să intre (în posesia ori) în dreptul de a folosi (a) ceva. **9** *a* (D. o persoană) Care primeşte cu plăcere, cu amabilitate oaspeţii Si: *ospitalier*, (înv) *ospătos*, (reg) *ospătarit, ospătarnic*. **10** *a* (D. o persoană) Care oferă ospitalitate, găzduire. **11** *a* (D. o persoană) Care acceptă în casă. **12** *a* (D. o încăpere, o locuinţă, un oraş, o ţară) Care atrage oaspeţii prin aspect. **13** *a* (Rar; d. o incintă) Făcută pentru a da ospitalitate, pentru a adăposti. **14** *a* (D. o incintă) Încăpătoare. **15** *smf* (Îdt) Destinatar. **16** *sf* (Îvr) Loc, locuinţă, încăpere în care sunt primiţi oaspeţii. **17** *a* Care înglobează, cuprinde în sine. **18** *a* (Spc) Încăpător. **19** *sm* (Îvr) Recipient. **20-21** *a* Care (admite o idee sau) se raliază la o doctrină. **22** *a* (D. societăţi, organizaţii, instituţii) Care a acceptat să primească pe cineva ca membru sau ca ocupant al unei funcţii. **23-24** *smf, a* (Om) care manifestă bunăvoinţă, înţelegere, plăcere faţă de ceva sau de cineva.

primitura *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***primi*** + *-tură*] **1** (Îvr) Primire (**4**). **2** Încasare a unei datorii.

primitii *sfp* [At: ARISTIA, PLUT. / V: *~icii* / E: lat ***primitiae***] **1-2** (Înv) Primele roade ale pământului (aduse ca prinos unui zeu). **3** (Îdt) Început.

primnicer *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~mi~*** / Pl: ? / E: ns cf *pimniţă*] (Trs) Adăpost de scânduri ridicat lângă şură, în care se depozitează pleava, cocenii etc.

primo[1] *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: it ***primo***] (Liv; fam) **1** În primul rând. **2** Mai întâi.

primo-[2] *ec* vz ***prim***

primogenit, ~ă *a, smf* [At: SĂULESCU, HR, II, 420 / Pl: *~iţi, ~e* / V: ***~oghen~*** / E: lat ***primogenitus, -a, -um***] (Liv) Prim născut dintre mai mulţi copii ai aceleiaşi familii Si: *primogenitură*.

primogenitură *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ri* / E: fr ***primogéniture*** cf lat ***primogenitus***] Prioritate pe care o are cel dintâi născut dintre fraţi, mai ales în familiile nobile şi domnitoare.

primoghenit, ~ă *a, smf* vz ***primogenit***

primoinfectie *sf* [At: ABC SĂN, 363 / P: *~mo-in~* / Pl: *~ii* / E: fr ***primo-infection***] Ansamblu al manifestărilor clinice, umorale şi anatomice ale unui organism care suportă, pentru prima oară, pătrunderea unui microb.

primordial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***primordial*** cf lat *primordialis*] **1** Care este primul într-o succesiune temporală. **2** Care este cel mai vechi. **3** Care este în prima fază. **4** Care a fost la origine Si:

primitiv, originar, inițial. **5** Care este de cea mai mare importanță Si: *esențial, fundamental.*

primordialism *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 181 / P: *~di-a~* / Pl: *~e* / E: ***primordial*** + *-ism*] (Nob) Primordialitate (**1-6**).

primordialitate *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 104, 15/4 / P: *~di-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***primordial*** + *-itate*] **1-4** Importanță primordială (**1-4**) pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau altceva. **5-8** Situație, stare pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau altceva **9-10** Situație, stare a ceva care are întâietate Si: *întâietate, primat*[3]*, prioritate,* (nob) *primordialism.*

primordie *sf* [At: LTR[2] / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***primordia***] (Șîs *~ foliară*) Frunză în prima fază a formării din celulele situate la periferia conului de creștere.

primordiu *sn* [At: SEVERIN, S. 114 / Pl: ? / E: lat ***primordium***] (Ltî) Început.

primovaccinare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***primo*** + ***vaccinare*** cf fr *primovaccination*] (Med) Primă administrare a vaccinului.

primovară *sf* vz ***primăvară***

primprejur *av, pp* [At: MOXA, 394/25 / V: ***~inpregiur*** (S și: *prin pregiur*), ***~inp~*** (S și: *prin prejur*), (înv) ***penpregiur*** (S și: *pen pregiur*), ***penp~*** (S și: *pen prejur*), ***pinpregiur***, ***pinp~***, ***prenpregiur***, ***prenp~***, (reg) ***pîm~*** / E: ***prin*** + ***împrejur***] **1** *av* Prin apropiere. **2-3** *av* (Din sau) în vecinătate. **4-5** *av* (Din sau) în jur. **6** *av* De jur-împrejur. **7** *av* Dintr-o parte în alta a unei linii sau a unei suprafețe circulare. **8** *av* Împrejur. **9** *av* (Îla) **De ~** Care se află în jur. **10** *av* (Îal) Înconjurător. **11** *av* (Îal) Învecinat. **12** *av* Vecin. **13** *sn* (Îvr; îf *prenprejurul*) Împrejurime. **14** *pp* (Astăzi art.) Semnifică ideea de localizare a unei realități în diferite părți, porțiuni, zone etc. cuprinse nedefinit pe un plan determinat prin imediată proximitate față de toate punctele de orientare ale reperului spațial dat sau pe o multitudine de planuri de imediată proximitate considerate față de toate punctele de orientare ale unor repere spațiale identice.

prim-pretor *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***prim***[1] + ***pretor***] (În vechea organizare administrativă a României) Funcționar mai mare în grad decât pretorul[1] (**3**).

primui *vt* [At: DRLU / P: *~mu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***prim***[1] + *-ui*] **1-2** (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A broda, a tivi cu prim[1] (1).

primuitor, ~oare *smf, a* [At: LM / V: ***prem~*** / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***primui*** + *-tor*] (Reg) **1-2** (Persoană) care primuiește.

primulacee [At: SCRIBAN, D. / P: *~ce-e* / Pl: *~*, (rar) *~cei* / E: fr ***primulacées***] **1** *sf* (Lpl) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu flori gamopetale, de obicei cu frunzele dispuse în rozetă și cu fructul capsulă. **2-3** *sf, a* (Șls) (Plantă) care face parte din familia primulacee (**1**).

primulă *sf* [At: PANȚU, PL. / A și: *~mula* / Pl: *~le* / E: lat ***primula***] Plantă erbacee ornamentală din familia primulaceelor, cu flori purpurii sau liliachii (*Primula obconica*) Si: (reg) *gălățene.*

primulină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***primuline***] Substanță colorantă galbenă pentru vopsit bumbacul.

primulița *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: cf *primulă*] (Bot; reg) Lăptișor (*Androsace chamaejasme*).

primură *sf* vz ***prim***[1]

primus *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 42 / Pl: *~uri* / E: ger ***Primus kocher***] Lampă specială de gătit care folosește benzina, petrolul lampant etc. drept combustibil.

primută *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1015 / Pl: *~țe* / ***primă***[1] + *-uță*] **1-6** Primă[1] (**1, 5-6**) (mică).

prin *pp* [At: CORESI, EV. 155 / V: (pop) ***pân***, ***pin***, (înv) ***păn***, ***pen***, ***pren***, ***~în***, (reg) ***pim***, ***prân*** / E: ***pre*** + ***în***] **1-3** Exprimă cuprinderea a ceva (pe întinsul unei suprafețe,) (în interiorul unui spațiu sau) de-a lungul unui traseu. **4-5** Exprimă situarea unei realități într-una sau pe mai multe părți, porțiuni, zone etc. (cuprinse nedefinit pe o suprafață anumită sau) într-o multitudine de suprafețe identice *Nu-i lăsa să locuiască prin sate.* **6-7** Arată că suprafața pe care se situează o realitate este (parte a unui interior spațial sau) a mai multora identice *Purta lumânări prin biserici.* **8-9** Arată că interiorul spațial este (cuprinsul unui mediu lichid sau) adâncitura lăsată pe întinderea unei suprafețe moi, în masa unui material afânat, într-o structură elastică etc. *Purceii se tăvălesc prin noroi.* **10** Arată că interiorul spațial este gândit ca plasat între limitele unei stări fizice, ale manifestării unui fenomen meteorologic etc. *Corabia se apleca prin furtună.* **11** Arată că starea fizică gândită ca interior spațial este un mediu sonor, optic etc. *Mergea prin întuneric.* **12** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți, porțiuni, zone etc. rămase neocupate de vreunul dintre elementele de același fel adunate într-o aglomerare discontinuă sau în ceva gândit ca atare *Rătăcea prin pădure.* **13** Arată că situarea pe întinsul unei suprafețe, în cuprinsul unui spațiu, al unui mediu fizic etc. este percepută explicit senzorial *Se auzea plescăind prin apă.* **14** Exprimă faptul că senzația este resimțită ca fiind situată în interiorul spațial al unei ființe sau al unei părți a acesteia *Simți o durere prin corp.* **15** Arată că un fapt psihic, un act de gândire etc. este considerat în interiorul spațial al capului, în minte, în suflet etc. imaginate ca interioare spațiale *Nu mi-a trecut prin cap ideea.* **16** Exprimă străbaterea unui traseu cuprins nedefinit de una sau mai multe linii posibile de traversare a unei suprafețe anumite sau a unei multitudini de suprafețe identice *A trecut prin munți.* **17** Exprimă faptul că suprafața traversată este un loc de trecut sau un element gândit ca atare, care permite intrarea sau ieșirea a ceva în vederea depășirii locului de trecut sau a elementului gândit ca atare *Ploaia intra prin găurile acoperișului.* **18** Exprimă faptul că suprafața traversată este o cale de trecere de-a lungul căreia se poate ajunge dintr-un loc în altul *Se deplasa prin strada aglomerată.* **19** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți, porțiuni, zone etc. de pătrundere, de perforare, de străpungere, de infiltrare etc. într-o masă materială compactă *Cuiul a pătruns prin zid.* **20** Exprimă mijlocirea realizării a ceva de către părți, porțiuni, zone etc. cuprinse nedefinit pe o suprafață anumită sau într-o mulțime de suprafețe identice *Poți scoate ceva bani numai prin livezi.* **21** Urmat de un determinant distributiv, exprimă răspândirea a ceva în părți, porțiuni, zone etc. ale unei multitudini de elemente de același fel, considerate ca unități independente, nedefinite numeric *Au căutat prin fiecare curte.* **22** Arată că aria de răspândire este constituită dintr-o mulțime de interioare spațiale sau de elemente gândite ca atare și considerate ca unități independente nedefinite numeric *Prin orice peșteră vezi lilieci.* **23** Exprimă faptul că aria de răspândire este constituită dintr-o multitudine de repere de același fel indicate ca orientări pentru o deplasare și considerate ca unități independente nedefinite numeric *Prin fiecare cărare puteți ajunge la cabană.* **24** Exprimă faptul că o senzație este resimțită ca fiind răspândită într-o multitudine de elemente de același fel ale unei ființe *Frigul mă pătrundea prin fiecare mădular.* **25** Exprimă localizarea unei realități în părți, porțiuni, zone etc. cuprinse nedefinit pe un anumit plan de raportare spațială față de un reper exprimat sau subînțeles, ori față de o multitudine de repere identice *Trecu prin fața Ateneului.* **26** Arată că planul de raportare spațială privește toate punctele de orientare ale reperului exprimat sau subînțeles *Prin împrejurimi sunt magazine.* **27** Exprimă încadrarea a ceva în cuprinsul unui interval de timp sau în decursul duratei unei circumstanțe. **28** Exprimă plasarea petrecerii unui fapt într-unul sau în mai multe momente cuprinse nedefinit într-un interval delimitat calendaristic sau într-o succesiune de asemenea intervale identice *Cireșul se coace prin iunie.* **29** Exprimă faptul că intervalul de timp este delimitat în interiorul duratei unei circumstanțe *Prin sărbătorile Crăciunului mă duceam la țară.* **30** Interiorul duratei privește perioada de desfășurare a unei stări fizice, fiziologice etc. *Tresar prin somn.* **31** Este urmat de determinări care marchează explicit durata în interiorul căreia se manifestă o circumstanță sau o stare *Am trecut prin vremuri grele.* **32** Urmat de determinări care marchează explicit durata în interiorul căreia se manifestă desfășurarea unei circumstanțe sau a unei stări, arată că parcurgerea unui interval de timp se realizează mental, vizionar etc. *Prevăd prin secoli o ei înălțare.* **33** Exprimă proiectarea momentelor cuprinse nedefinit într-un interval de timp sau într-o succesiune de asemenea intervale identice, ca termen de programare pentru petrecerea unui fapt

Ne vom muta prin anul viitor. **34** Exprimă rolul, datorită scurgerii unui interval de timp delimitat calendaristic sau unei succesiuni de asemenea intervale identice, în favoarea sau în defavoarea împlinirii unui fapt *Și-a desăvârșit pregătirea prin anii petrecuți în străinătate.* **35** Exprimă repetarea regulată a aceluiași fapt într-o succesiune nedefinită de intervale de timp identice, delimitate calendaristic *Prin orice lună de iarnă puteai găsi flori la magazin.* **36** Exprimă faptul că intervalele identice de timp prezentate în succesiune nedefinită sunt delimitate în interiorul duratelor repetabile cu regularitate ale aceleiași circumstanțe *Prin orice vreme ei se duceau la înot.* **37** Exprimă determinarea în timp a petrecerii unui fapt pe baza încadrării cu aproximare a acestuia într-un plan de raportare a imediatei sale anteriorități față de un reper temporal exprimat sau subînțeles ca delimitare calendaristică *Era prin preajma lui întâi martie.* **38** Exprimă faptul că planul de raportare poate privi ambele sensuri de orientare, anterior și posterior, față de reperul temporal exprimat sau subînțeles *Se întâmplase prin jurul Crăciunului.* **39** Exprimă integrarea a ceva în sfera unui domeniu, a unei posibilități, a unei modalități etc. sau a unei realități oarecare gândite ca modalitate. **40** Exprimă implicarea ca aspect înglobat, ca parte componentă, ca trăsătură intrinsecă etc. a unuia sau a mai multor elemente în sfera unitară a unui domeniu sau în multitudinea unor realități identice aparținând aceluiași domeniu de referință *Vestigii dacice întâlnim prin folclorul maramureșean.* **41** Arată că sfera unitară care implică un cuantum parțial de actualizare a ei este o capacitate potențială *Dacă i-ar fi stat prin putință ar fi omorât-o.* **42** Arată că sfera unitară care implică aspectul comun al părților componente dintr-un tot este o însușire dominantă *Viața lui a excelat prin corectitudine.* **43** Exprimă petrecerea unui fapt aparte față de obișnuit sau a mai multora de același fel, cu repercusiuni directe în sens pozitiv ori negativ asupra cuiva sau a ceva *Prin multe am trecut.* **44** Arată că faptul petrecut cuiva constă în trăirea unei stări sufletești ca urmare a influenței pozitive sau negative exercitate de o circumstanță, de o conjunctură, confruntarea cu o formă de verificare, de examinare etc. *Omul trecuse prin dureroase furtuni.* **45** Urmat de un determinant cantitativ, arată un mod al cuiva de manifestare, de săvârșire a ceva *Prin mult efort am rezolvat problema.* **46** (Îlav) ~ **excelență** Indică dezvoltarea maximă a intensității de manifestare a cuiva *Era prin excelență artist.* **47** Exprimă direcționarea cu valoare de reper intermediar în desfășurarea cursului evolutiv al unei acțiuni a cuiva *Trecând prin romantism, tema ajunge la poeții moderni.* **48** (Îlpp) ~ **intermediul, ~ mijlocirea** Urmat de un termen care indică o modalitate sau este gândit ca având o valoare modală, exprimă recurgerea la un factor mediator din a cărui intervenție decurge ceva scontat *Rezolvase totul prin intermediul felului ei original de a fi.* **49** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea de trimitere sau de primire a ceva *Scrisoarea a fost expediată prin coletărie rapidă.* **50** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea de trimitere sau de receptare a comunicării unei idei *Pictorul își exprimă ideile prin culori.* **51** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea de justificare, de argumentare etc. a manifestării unui fapt *A pierdut prin neprezentare.* **52** Arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva privește modalitatea adecvată, oportună de realizare a ceva *Au luat puterea prin revoluție.* **53** Arată că factorul mediator datorită căruia pot fi puse în legătură două sau mai multe elemente este o trăsătură de marcare a asemănării sau a diferenței dintre aceste elemente *Ei se aseamănă prin eleganță.* **54** Urmat de un termen care indică un nume de instrument sau este gândit ca având o valoare instrumentală, arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva este un mijloc concret sau gândit ca atare *Casa era nimicită prin foc.* **55** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge sau din care decurge ceva privește transportarea a ceva *Am trimis scrisoarea prin avion.* **56** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge sau din care decurge ceva privește actul expedierii sau al primirii unui mesaj, a unei informații etc. *I-am comunicat prin telefon.* **57** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge sau din care decurge ceva privește adeverirea unui fapt *Rezultatele au fost verificate prin calculator.* **58** Urmat de un termen care indică o operație sau este gândit ca având o valoare operațională, arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva este o cale folosită în vederea atingerii unui rezultat *Se curăță prin frecare.* **59** Urmat de un termen care indică un act, un document etc., arată că factorul mediator la care se recurge sau din care decurge ceva este un asemenea înscris *Numit prin decret prezidențial.* **60** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge sau datorită căruia decurge ceva privește transferarea unei sume de bani *Am trimis banii prin mandat poștal.* **61** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge sau datorită medierii căruia decurge ceva privește accesul la un lucru oarecare *Plecarea se face prin bilet de voie.* **62** Urmat de un termen care indică o persoană, o instituție, un organ administrativ etc., arată că factorul mediator la al cărui oficiu se recurge sau datorită intervenirii căruia decurge ceva este un asemenea intermediar *Încheierea acordului s-a făcut prin solul de pace.* **63** Exprimă faptul că intermediarul la al cărui oficiu se recurge sau datorită intervenirii căruia decurge ceva privește realizarea unei intenții, satisfacerea unui interes etc. *Am obținut audiența prin secretară.* **64** Urmat de un termen care indică o stare psihică sau o formă de exteriorizare a acesteia, arată că factorul mediator la care se recurge sau datorită căruia decurge ceva este o reacție afectivă sau o atitudine comportamentală *L-am pus la punct prin brutalitate.* **65** Exprimă faptul că reacția afectivă sau atitudinea comportamentală la a cărui mediere se recurge sau datorită căreia decurge ceva privește exteriorizarea poziției adoptate de cineva față de un fapt supus unei aprecieri *Și-au manifestat dezaprobarea prin tăcere.* **66** Urmat de un determinant distributiv, exprimă reluarea constantă, continuă, neîntreruptă etc. a unui fapt oarecare privit ca element mediator în vederea realizării a ceva *Ma jignește prin fiecare cuvânt.* **67** Exprimă întemeierea manifestării sau săvârșirii unui fapt pe conformitatea cu ceea ce indică termenul pe care îl precedă, considerat ca bază de conformare *Are acest drept prin lege.*

prinbla *vb* vz ***plimba***

prinblare *sf* vz ***plimbare***

prince de galles *s* [At: DEX[2] / P: *prãns dë gal* / E: fr ***prince de Galles***] Țesătură de lână cu linii fine încrucișate care formează carouri într-o tentă uniformă, pe un fond deschis.

princeasă *sf* vz ***prințesă***

princep *sm* vz ***principe***[1]

princepe *sm* vz ***principe***[1]

princeps *ain* [At: ALEXI, W. / E: lat ***princeps***] **1** (Rar) Care se află pe primul loc într-o ierarhie. **2-3** (Îs) *Ediție* (sau, rar, *operă*) ~ Primă ediție a unei opere clasice.

princesă *sf* vz ***prințesă***

princiar, ~ă *a, av* [At: HELIADE, O. I, 203 / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / V: (înv) ***~nțiar, ~ă*** / E: fr ***princier***] **1** *a* Care aparține unui prinț (2) Si: (înv) *principesc* (1), *prințesc* (1). **2** *a* Privitor la prinț (2) Si: (înv) *principesc* (2), *prințesc* (2). **3** *a* De prinț (2) Si: (înv) *principesc* (3), *prințesc* (3). **4** *a* Care emană de la un prinț (2) Si: (înv) *principesc* (4), *prințesc* (4). **5** *a* În care au domnit prinți (2) Si: (înv) *principesc* (5), *prințesc* (5). **6** *a* (Fig) Demn de un prinț (2) Si: (înv) *principesc* (6) *prințesc* (6). **7** *a* (Pex) Care impresionează prin aspect, bogăție, lux. **8** *av* Ca un prinț (2).

princie *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 273 / P: *~ci-e* / E: ***print*** + *-ie*] **1-6** (Îvr) Demnitate de principe[1] (**1-2, 4-6, 8**).

princip[1] *sm* vz ***principe***[1]

princip[2] *sn* vz ***principiu***

principal, ~ă [At: CANTEMIR, HR. 75 / Pl: *~i, ~e* / V: (înv) ***~ntip~***, (îvr) ***~e***, (îrg) ***~ntipales*** / E: lat ***principalis***, fr ***principal***, it ***principale***, ger ***Prinzipal***] **1-2** *a* Care este cel mai însemnat. **3-4** *a* Care este cel mai important. **5** *a* Care este de căpetenie. **6** *a* Care este de frunte. **7** *a* Care este de bază. **8** *a* (Spc) Esențial. **9** *a* (Spc) Fundamental. **10** *a, sf* (Grm; și *propoziție ~a*) Propoziție independentă dintr-o frază, de care depind propozițiile subordonate. **11** *a* (Îs) *Fond lexical* ~ sau *fondul* ~ *(de cuvinte)*

Parte esențială a vocabularului unei limbi, care cuprinde cuvintele utilizate cel mai frecvent de toți vorbitorii. **12** *a* (Îlav) **În ~** În primul rând. **13** *a* (Îal) Cu precădere. **14** *a* (Îal) Mai ales. **15** *a* (Îal) În linii mari. **16** *sna* Ceea ce constituie un lucru foarte important, fundamental. **17-18** *sm* (Asr) Persoană care conduce ceva (singură sau) împreună cu altele.

principale *a* vz ***principal***

principalmente *av* [At: BARCIANU, V. / V: ***~min~*** / E: fr ***principalement***, it ***principalmente***] **1** În primul rând. **2** Mai ales.

principalminte *av* vz ***principalmente***

principat *sn* [At: (a. 1773) IORGA, S. D. VII, 40 / V: (înv) ***~ntip~*** / Pl: ***~e***, (înv) ***~uri*** / E: lat ***principatus***] **1** Teritoriu guvernat de un suveran care poartă numele de principe[1] (**1**). **2** (Lpl; determinat prin „române", „dunărene" etc.) Nume sub care erau cunoscute împreună Țara Românească și Moldova, înainte de unirea din 1859. **3** Demnitate de principe[1] (**1**). **4** Orânduire de stat din Roma antică, instituită de August, care concentra în mâna împăratului puterea militară, civilă și religioasă.

principatean *sm* [At: T iunie 1964, 9 / Pl: ***~eni*** / E: ***principat*** + ***-ean***] (Nob) Locuitor din populația de bază a celor două principate, Moldova și Țara Românească, considerate împreună, înainte de unirea din 1859.

principe[1] *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 221 / 17 / V: (înv) ***prențip, ~ncep, princip, ~nțep, ~nțeps, ~nți, ~ntip***, (nob) ***~ncepe*** / A și: (reg) ***~cipe*** / Pl: ***~pi*** / E: lat ***princeps, -ipis***, it ***principe***] **1-2** Prinț (**1-2**). **3** (Fig; urmat de determinări care arată ocupații artistice) Persoană care este cea mai competentă, talentată etc. în domeniul său. **4-5** (Rar; lpl; îs) ***~pii bisericii*** (Prelați sau) cardinali. **6** Titlu purtat de un împărat roman. **7** (Pex) Persoană care purta titlul de principe (**6**). **8** Titlu purtat de primii regi ai Franței, de unii domni români etc. **9** (Pex) Persoană care purta titlul de principe (**8**).

principe[2] *sn* vz ***principiu***

principeasă *sf* vz ***principesa***

principesă *sf* [At: (a. 1694) FN 29 / V: (îvp) ***~easă***, (înv) ***~ntepeasă, ~ntipeasa, ~ntipează, ~ntipisă*** / Pl: ***~se*** / E: it ***principessa***] **1-3** Prințesă (**1-3**).

principesc, ~ească *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: ***~ești*** / E: ***principe***[1] + ***-esc***] (Îdt) **1-6** Princiar (**1-6**).

principial, ~ă [At: LOVINESCU, C. VII, 121 / V: (nob) ***~ar*** / P: ***~pi-al*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***principiu*** + ***-al***] **1-2** *a* Care este conform cu un principiu (**6-7**). **3-5** *a* Care decurge dintr-un principiu (**5-7**). **6** *a* (D. oameni) Care are principii (**15**) și se conduce strict după acestea. **7-8** *av* În principiu (**9-10**).

principialitate *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 185 / P: ***~pi-a~*** / E: ***principial*** + ***-itate***] **1-5** Însușire de a fi principial (**1-5**). **6** Însușire de a respecta anumite principii (**15**).

principiar, ~ă *a* vz ***principial***

principie *sf* vz ***principiu***

principiere *sf* [At: FILIMON, O. II, 329 / Pl: ***~ri*** / E: it ***principiare***] (Itf; rar) Început.

principiu *sn* [At: ÎNV. VIN. 4/26 / V: (înv) ***~ie*** *sf*, ***princip, ~pe, ~nsip, ~ntip, ~ntipie*** *sf*, ***~ntip~*** / Pl: ***~ii***, (înv) ***~ri, ~ie, ~pe*** / E: lat ***pricipium***, ger ***Prinzip***, fr ***principe***, it ***principio***] **1** Cauză inițială, constituindu-se în punctul de plecare al lumii fizice și spirituale. **2** Element esențial al materiei Si: *baza, fundament*. **3** Însușire cuprinsă în constituția unui lucru, reprezentând forța naturală, energia acestuia. **4** (Chm; îs) ***~ activ*** Substanță care dă caracterul specific unui produs de origine vegetală sau animală. **5** Lege fundamentală, conform căreia se desfășoară fenomenele din natură. **6** Noțiune sau teză de bază a unei științe. **7** Conținut teoretic al unui sistem, al unui meșteșug, al unei arte etc. **8** (Îla) **De ~** (sau **~ii**) Care are caracter teoretic, general și preliminar. **9** (Îlav) **În ~** Din punct de vedere teoretic Si: *principial* (**7**). **10** (Îal) În linii generale Si: *principial* (**8**). **11** (Îlav) **Din ~** Conform unui punct de vedere general, hotărât o dată pentru totdeauna. **12** (Spc; lpl) Totalitate a legilor și a noțiunilor de bază ale unei discipline. **13** (Spc; lpl; ccr) Lucrare cu caracter special care cuprinde legi și noțiuni de bază ale unei discipline Si: *tratat*. **14** (Log; spc) Propoziție folosită ca punct de plecare în demonstrarea unei clase de propoziții care nu este deductibilă din acestea. **15** Regulă sau normă de acțiune, de comportare, de apreciere etc. căreia i se conformează sau ar trebui să i se conformeze un individ sau un grup social. **16-17** (D. oameni; îla) **Cu** (sau **de** ori **fără**) **~ii** (Cu sau) fără convingeri sau norme de conduită precise.

prinde [At: (a. 1521) HURMUZAKI, XI, 843 / V: (reg; cscj) ***~a***, (înv) ***pren~*** / Pzi: ***prind***, (îrg) ***prinz***, (reg) ***pring*** / E: ml ***pre(he)ndere***] **1** *vt* (D. oameni și animale; c. i. ființe și lucruri) A lua, a apuca sau a înșfăca, cu mâna, cu dinții, cu ghearele, cu ajutorul unui instrument etc., pentru a ține, a duce cu sine, a trece dintr-un loc în altul etc. **2** *vt* (Reg; îlv) **A ~ un sărutat** (sau **o sărutare**) A săruta. **3** *vt* (Îe) **A ~ foc cu gura** A face tot posibilul pentru a reuși. **4** *vt* (Îe) **A ~ oala de toartă** A deveni obraznic și încrezut. **5** *vt* (Îrg; îe) **A-și ~ capul** (sau **capetele**) A se pune la adăpost de primejdii. **6** *vr* (Îe) **A se ~ cu dinții de carte** A se apuca serios de învățătură. **7** *vt* (Îlv) **A ~ de urechi** (**pe cineva**) A urechea. **8** *vi* (Reg; îe) **A-și ~ de gură** A se abține să spună ceva Si: *a tăcea*. **9-10** *vti* (Reg; d. vin; îe) **A ~ de limbă** A pișca (pe cineva). **11** *vt* (Îvp; spc; d. oameni; c. i. unelte, instrumente etc.) A apuca cu scopul de a se servi de el pentru a lucra. **12** *vt* (Îvp; pex) A utiliza ținând cu mâna. **13** *vt* (Înv; îlv) **A ~ (un) lucru** A lucra. **14-15** *vti* (Reg; îe) **A-i ~ (pe cineva)** sau **a-i ~ (cuiva) mâna** (**la ceva**) A se pricepe la ceva, dovedindu-se îndemânatic. **16** *vt* (Înv; îe) **A ~ arme** (sau **armele**) A porni o acțiune militară împotriva cuiva. **17** *vt* (Rar; cu complementul „pulsul") A stabili pulsul cuiva punând degetul pe o arteră. **18** *vr* (Udp „de" care indică locul de unde se apucă) A-și încleșta mâna sau mâinile, ghearele etc. de cineva sau de ceva pentru a se sprijini Si: *a se agăța, a se apuca, a se atârna*. **19** *vt* (Rar) A da de ceva în care să se poată sprijini. **20-21** *vtrr* (C. i. oameni; urmat de determinările „în brațe", „la piept" etc.) A-și petrece ori a-și întinde mâinile sau o mână pe după ceva sau cineva, pentru a aduce mai aproape, a strânge etc. Si: *a îmbrățișa*. **22** *vra* (Îe) **A se ~ (cu cineva) de păr** (sau **de piept**) A se încăiera cu cineva. **23** *vrr* (Urmat de determinările „în joc", „la joc", „la horă") A se lua sau a se ține de mână cu cineva pentru a forma un cerc, o horă etc. și a dansa. **24** *vr* (Reg; îe) **A se ~ în horă** (sau **în joc**) A participa pentru prima dată la hora, la dansul etc. din sat. **25** *vr* (Reg; pex; d. tineri; îae) A ajunge la vârsta când poate ieși la horă, la dans etc. în sat. **26** *vr* (Îae) A se lăsa antrenat într-o acțiune, atras de mersul evenimentelor. **27** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) la joc** (sau **în horă** etc.) A invita sau a lua pe cineva la joc, în horă etc. **28** *vt* (D. oameni sau d. minte, rațiune etc.) A percepe. **29** *vt* (D. oameni sau d. minte, rațiune etc.) A reține. **30** *vt* (D. oameni sau d. minte, rațiune etc.) A învăța. **31** *vt* (Spc; c. i. obiceiuri, deprinderi, meserii etc.) A-și însuși. **32** *vt* (Rar; îlv) **A ~ obicei** A se obișnui. **33** *vt* (Înv; îlv) **A ~ năravi** A se năravi. **34** *vt* (D. ființe; urmat de determinările „cu ochii", „cu privirea", „în priviri" etc.) A avea în câmpul vizual Si: *a observa, a vedea*. **35** *vt* (D. telescoape, aparate de fotografiat etc. sau d. obiectivul acestor aparate) A cuprinde în raza sa de acțiune în timpul funcționării. **36** *vt* (D. fotografi, reporteri etc.) A face să intre în câmpul vizual al obiectivului unui aparat pentru a fotografia ori a filma. **37** *vt* (Pex) A fotografia. **38** *vt* (Pex) A filma. **39** *vt* (D. pictori, scriitori, critici etc. sau d. diverse domenii ale artei sau științei) A sesiza și a prezenta prin mijloace caracteristice Si: *a contura, a zugrăvi*. **40** *vt* (D. ființe; c. i. cuvinte, sunete, zgomote) A percepe și a desluși cu ajutorul auzului Si: *a auzi*. **41** *vt* (Îe) **A** (sau, pop. **a-și**) **~ de veste** (ori, rar, **de știre**) sau (îrg) **a ~ veste** A afla la momentul oportun. **42** *vt* (Îae) A-și da seama. **43** *vt* (C. i. tonuri, sunete) A executa în mod corect, exact. **44-45** *vtrp* (C. i. ființe) A opri cu forța din mișcare, alergare, zbor etc. Si: *a (se) captura*. **46-47** *vtrp* (Spc; c. i. animale sălbatice, păsări) A (se) vâna. **48-49** *vtrp* (Spc; c. i. persoane urmărite, răufăcători, inamici etc.) A aresta. **50-51** *vtr* (Îe) **A (se) ~ în cursă** (sau **în capcană, în lat**) ori, îvr, **în laț**e A face să intre sau a intra din greșeală într-o încurcătură mare, periculoasă etc. din care nu se poate ieși. **52-53** *vtr* (Îae) A (se) înșela. **54-55** *vtr* (Îae) A (se) da de gol. **56** *vt* (Îvp; îe) **A ~ (pe cineva) la oaste** (sau, reg, **la cătane**) A duce pe cineva cu forța în armată. **57** *vt* (Îvr; îe) **A-i ~ ochii** (**cuiva**) sau **a-l ~ (pe cineva) de ochi** A atrage privirile cuiva, datorită aspectului

armonios sau ieșit din comun Si: *a frapa*. **58-59** *vtrp* (Îe) **A ~ (pe cineva) la mână** (sau **la mâna** ori **mâinile lui, în mâna lui**) sau **a se ~ la mâna (cuiva)** A (se) ajunge, prin mijloace, în general, căutate, să (se) dispună de soarta, de viața etc. cuiva, care a comis ceva. **60** *vt* (Îc) **A ~ șarpele cu mâna altuia** A rezolva o situație dificilă folosindu-se de efortul altcuiva, dar atribuindu-și sieși meritele. **61** *vt* (Gmț; îc) **A ~ vulpea de coadă** A fugi pentru a scăpa de ceva sau de cineva. **62** *vt* (Îe) **A ~ prepelița** (ori **ciocârlanul** sau **purceaua** etc.) **de coadă** A se îmbăta. **63** *vt* (Rar; îc) **~-muște** Gură-cască. **64** *vt* (Reg; îcs) *De-a ~-mă* De-a prinselea. **65** *vt* (Reg; îcs) *~ barza puișoru* Joc de copii în care jucătorii își pun pumnii unii peste alții. **66-68** *vtir* (Îlv) **A ~ pește**[2] A pescui. **69** *vt* (Pex) A căuta și a scoate din apă o ființă sau un lucru, pentru a salva, a recupera Si: *a pescui*. **70** *vt* A ajunge pe cineva din urmă. **71** *vt* A apuca să mai găsească ceva, înainte de a pleca. **72** *vt* (C. i. obiecte sau ființe care cad, sunt aruncate, străbat aerul etc.) A reține cu mâinile sau cu ceva ținut în mână. **73** *vt* (D. oameni; c. i. vehicule care sunt gata de plecare) A sosi la timp sau în ultima clipă pentru a putea lua, folosi etc. Si: *a apuca*. **74-75** *vt* (C. i. ocazii, împrejurări favorabile etc.) (A putea sau) a ști să folosească, să valorifice, să exploateze. **76** *vt* (C. i. epoci sau evenimente) A trăi într-o anumită perioadă ori a fi martor la cele petrecute în perioada respectivă. **77** *vtrp* (C. i. obiecte sau părți ale acestora) A fixa de ceva sau unul de altul în cuie, în ace, într-o închizătoare, cosând, legând etc. **78** *vt* (Reg; îe) **A ~ (cuiva) o nevoie** A ajuta pe cineva aflat într-o situație materială dificilă. **79** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ o** (sau **vreo**) **nevoie** (sau **nevoile cu ceva**) A face față unei nevoi materiale. **80** *vr* (Reg; îe) **A se ~ ca nuca** (sau **ca mazărea**) **în** (sau **de**) **perete** A fi total nepotrivit pentru o anumită împrejurare. **81** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A coase. **82** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A cârpi. **83** *vt* (C. i. obiecte de îmbrăcăminte, podoabe etc.; la participiu și urmat de determinări care arată locul) A pune sau a fixa ori a strânge în jurul sau pe o parte a corpului, capului etc., înnodând, prinzând într-o închizătoare etc. **84** *vt* (C. i. părul) A strânge la un loc sau a aranja strângând într-o anumită pieptănătură. **85-86** *vtrp* (C. i. cai; urmat de determinări care indică felul vehiculului, udp „la") A (se) înhăma. **87-88** *vtrp* (C. i. boi; urmat de determinări care arată felul vehiculului, udp „la" sau „în") A (se) înjuga. **89-90** *vtr* (C. i. obiecte; udp „de", „la", „în" etc.) A agăța de ceva, lăsând să cadă liber în jos Si: *a atârna, a spânzura, a suspenda*. **91-92** *vtr* (C. i. ființe) A lega de gât, de picioare, lăsând să atârne Si: *a spânzura*. **93** *vr* A se opri fixându-se, blocându-se, înțepenindu-se, împiedicându-se etc. în ceva ascuțit, ieșit de la locul lui etc. **94** *vr* (D. unele plante parazite sau d. plante agățătoare) A se fixa ori a se agăța de ceva, crescând în sus sau a crește pe ceva. **95** *vr* (Înv; d. oameni) A se stabili la... sau a se fixa ori a rămâne în... **96-97** *vtr* A (se) uni prin atingere. **98-99** *vtr* A (se) lipi cu o materie cleioasă sau prin alte mijloace, din alte cauze. **100** *vr* (D. țesuturi, părți ale corpului) A se lipi la loc, reunindu-se cu ansamblul, reintegrându-se în acesta. **101-102** *vir* A adera la ceva sau a se lipi de ceva. **103** *vr* (Îe) **A nu se ~ somnul de cineva** A nu putea dormi. **104** *vr* (Îrg; îe) **A se ~ (cuiva) privirile** (sau **ochii** ori **ochiul**) **de** (ori **pe**) **cineva** (sau **de ceva**) A se opri cu privirea pe cineva sau pe ceva. **105** *vr* (Îrg; îae) A alege cu privirea pe cineva sau ceva. **106** *vr* (Înv; îe) **A se ~ mintea după ceva** A fi de acord cu cineva sau cu ceva. **107** *vr* (Mol; d. medicamente, tratamente) A-și face efectul. **108** *vi* (Ccd; cu determinarea „bine") A(-i) fi folositor Si: *a(-i) folosi, a(-i) servi*. **109** *vi* (Ccd; cu determinarea „bine") A(-i) aduce un serviciu sau a(-i) fi de ajutor. **110** *vi* (Îe) **A-i ~ rău** A-i face un deserviciu sau a-i cauza o neplăcere, un rău. **111** *vt* (Îrg; ccd; urmat de determinări ca „foamea", „setea", „pofta") A-și potoli[1]. **112-113** *vri* (Înv; d. mâncare; îcn) A-i prii[1]. **114** *vt* (D. îmbrăcăminte, podoabe, pieptănătură etc.) A-i sta cuiva bine. **115** *vt* (Pex; d. gesturi, atitudini, manifestări ale oamenilor) A fi adecvat pentru cineva. **116** *vt* (Îe) **A-l ~ rău (pe cineva)** A nu-i sta bine. **117** *virt* (Îvp; d. arme, unelte tăioase, proiectile) A pătrunde, tăind, găurind, vătămând etc. **118-119** *vtrp* (Îrg; c. i. bunuri materiale sau valori monetare) A intra în posesia a ceva Si: *a dobândi, a obține*. **120-121** *vtrp* (Îrg; c. i. valori monetare) A obține contravaloarea a ceva Si: *a încasa*. **122-123** *vtrp* (Îrg; c. i. bunuri materiale) A (se) cumpăra. **124** *vt* (Pex; fig) A reuși să obțină. **125** *vti* (D. ființe; îe) **A ~ putere** (ori **puteri** sau **forță**) sau (reg) **a ~ la putere** A începe să capete sau a căpăta mai multă forță, vitalitate Si: *a se întări*. **126-127** (D. bunuri în mișcare, fenomene fizice etc.) A-și intensifica activitatea. **128** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ rădăcini** (sau **rădăcină**) A căpăta stabilitate într-un anumit loc Si: *a se fixa, a se stabili*. **129** *vt* (D. acțiuni, deprinderi, idei etc. ale oamenilor) A începe să găsească un mediu prielnic pentru a se manifesta. **130-131** *vtr* (Îe) **A ~ carne** (**moale** sau **burtă** ori **seu** etc.) ori **a se ~ carnea** (**pe cineva**) A se îngrășa. **132-133** *vti* (Îc) **A ~ limbă** (sau **glas**) ori (pop) **a ~ la limbă** A căpăta curaj, îndrăznind să vorbească, să-și spună părerile. **134-135** *vti* (Îae) A-i veni poftă să vorbească. **136** *vt* (Rar; d. copii; îe) **A ~ limbă** A începe să vorbească. **137-138** *vti* (Îe) **A ~ viață** sau (reg) **a ~ la viață** A se înviora. **139-140** *vti* (Îae) A se însănătoși. **141-142** *vti* (Pop; îe) **A ~ inimă** ori (reg) **a-și ~ inima** sau **a (mai) ~ la inimă** (ori, îrg, **la suflet, la fire**) A începe să capete sau a căpăta curaj Si: *a se îmbărbata*. **143-144** *vti* (Pop; îae) A-și veni în fire. **145-146** *vti* (Pop; îae) A-și reface forțele. **147** *vt* (Îe) **A ~ ființă** (sau **viață**) A se naște. **148** *vt* (Îae) A se contura vizual sau în minte. **149-150** *vti* (Îe) **A ~ nas** sau (reg) **a ~ la nas** A deveni arogant sau obraznic Si: *a se obrăznici*. **151** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ față** A începe să arate bine, căpătând culoare, un aspect frumos, sănătos. **152** *vt* (D. unele alimente; îae) A se rumeni sub acțiunea focului. **153** *vt* (Îc) **A ~ un fir** A avea un punct de plecare pentru a afla ceva, cunoscând un amănunt în legătură cu o anumită situație. **154** *vt* (Îae) A obține firul liber la telefon, pentru a putea avea o convorbire. **155** *vt* (Îvr; îe) **A ~ temei** A căpăta stabilitate Si: *a se statornici, a se stabili*. **156** *vt* (Îvr; îe) **A ~ foc** A se înflăcăra. **157-158** *vti* (Îe) **A ~ minte** (ori, reg, **la minte, la cumințe**) A câștiga experiență, devenind mai înțelept. **159-160** *vti* (Îae) A se face om de treabă. **161-162** *vti* (Îe) **A ~ chef** (sau, rar, **la chef**, ori, înv, **la voie bună**) A începe să se înveselească. **163** *vt* (Înv; îe) **A ~ partea (cuiva)** A lua cuiva apărarea. **164** *vt* (Înv; îae) A se situa pe aceeași poziție cu cineva. **165** *vt* (Înv; îe) **A(-și) ~ gazdă** A poposi la o anumită gazdă. **166** *vi* (Reg; îe) **A ~ la zile** A mai crește în vârstă. **167** *vt* (Pfm; îe) **A ~ seu** (**la rărunchi**) A se îmbogăți. **168** *vt* (Reg; îe) **A ~ urechi** A auzi. **169** *vt* (Reg; îae) A înțelege. **170** *vi* (Reg; îe) **A ~ în cap** A se îmbăta. **171** *vt* (Reg; îe) **A ~ zburător** A se transforma în strigoi. **172** *vt* (Îvr; spc; c. i. funcții, posturi) A obține. **173** *vta* (Trs; la jocul de cărți) A câștiga, bătând cu o carte superioară. **174** *vt* (D. suprafețele corpurilor) A căpăta un strat de... sau a se acoperi cu... **175** *via* (Îvp; d. femei; urmat de determinarea „grea") A rămâne însărcinată. **176** *vta* (Îvp; d. femele) A concepe. **177-178** *vti* (Îvp) A prăsi. **179** *vr* (D. plante, semințe) A-și forma rădăcini, dezvoltându-se normal. **180** *vr* (D. plante) A începe să se hrănească prin rădăcini, după transplantări. **181** *vr* (D. altoi) A da mugur sau a se dezvolta dintr-un mugur. **182-183** *vri* (Fig) A (se) impune. **184-185** *vri* (Fig; d. manifestări sau acțiuni ale omului) A reuși să-și atingă scopul. **186** *vrim* (Îvr) A se cuveni. **187** *vrim* (Îvr) A-i fi sortit să... **188** *vt* (Rar) A contracta o anumită boală. **189** *vt* (Înv; c. i. teritorii, locuri strategice, construcții, așezări etc.) A pune stăpânire pe... **190** *vt* (Înv; c. i. teritorii, locuri strategice, construcții, așezări etc.) A domina. **191** *vt* (Fig) A atrage, făcând incapabil de altceva. **192** *vt* (Fig; d. stări fiziologice, psihice, afective etc.) A cuprinde (pe neașteptate). **193** *vt* (Fig; d. stări fiziologice, psihice, afective etc.) A copleși. **194** *vt* (Îlv) **A(-l) ~ mirarea** (sau, îvp), **mirare, minune, minuni** (**pe cineva**) A se mira tare. **195** *vt* (Îvr; îlv) **A-l ~ otrava** A otrăvi. **196** *vrim* (Îcn) A nu găsi crezare. **197** *vt* (Rar; îe) **Ce te-a** (sau **l-a, v-a** etc.) **prins?** Se spune pentru a-și exprima mirarea în fața unei atitudini, a unei acțiuni etc. neașteptate, anormale a cuiva. **198** *vt* (Reg; îe) **A-l ~ mințile** (**pe cineva**) A ști. **199** *vt* (Reg; îae) A pricepe. **200** *vt* (Îe) **A ~ beția** (**pe cineva**) A (se) îmbăta. **201-202** *vtr* (Îvp; fig; d. boli, farmece, blesteme, descântece) A se abate asupra cuiva, producând un efect negativ. **203-204** *vtr* (Îvp; pex) A deteriora. **205** *vt* (Îe) **A-l ~ (pe cineva) friguri** (sau **friguri de moarte**) A simți un fior de spaimă, de furie etc. **206** *vr* (Reg) A se contamina. **207** *vt* (Înv; d. foc) A distruge prin ardere. **208-209** *vtr* (A face să fie sau) a fi imobilizat.

reținut, oprit într-un anumit loc, de ceva material. **210** *vt* (Reg; îe) **A ~ (pe cineva) cu coada între ușă** A surprinde pe cineva mințind. **211** *vt* (Spc) A exercita o presiune asupra unui corp, surprins într-o anumită poziție, strivindu-l. **212** *vt* (Pop; spc; d. dureri fizice; c. i. părți ale corpului omenesc) A înțepeni. **213** *vt* (D. vânt, ploaie etc.) A cuprinde și a lua cu sine Si: *a antrena*. **214** *vt* (Pop; c. i. posturi de emisie sau ceea ce se emite) A recepționa. **215** *vt* (Pop; pex) A auzi. **216** *vt* (Pop; c. i. locuri în spațiu, suprafețe) A ocupa. **217-218** *vti* (Înv; îlv) **A ~ cu chirie** A închiria. **219** *vt* (Îe) **A ~ loc** A se bucura de considerație. **220** *vt* (Îae) A fi util. **221** *vt* (Îvr; îae) A ține loc de... **222** *vt* (Îe) **A nu-l ~ locul** (sau **starea**) **pe cineva** A nu avea astâmpăr, neputând sta locului sau negăsindu-și locul. **223** *vt* (Înv; îe) **A-i ~ calea cuiva** A păndi trecerea cuiva, stând în drumul lui. **224** *vt* (C. i. oameni) A surprinde asupra unui fapt. **225** *vt* (C. i. oameni) A descoperi pe cineva care a săvârșit o neregulă, o faptă reprobabilă, o infracțiune etc. **226-227** *vti* (Rar; îe) **A ~ (pe cineva) cu măsura** (sau **cu litra** ori **cu ocaua**) **mică** A descoperi minciuna sau înșelătoria practicate de cineva. **228-229** (Reg; îe) **A ~ în piuă** (sau **cu piulița**) A da pe cineva de gol. **230** *vr* (Rar) A se surprinde făcând ceva în mod inconștient sau fără voia lui. **231-232** *vtr* (Îvp; fam) A (se) încurca în ceea ce spune sau în răspunsuri, fiind determinat să se dea sau dându-se de gol prin ceea ce spune. **233-234** *vtr* (Pex) A (se) pune într-o situație dificilă, fără ieșire. **235** *vt* A da într-un loc unde n-ar fi trebuit, nu s-ar fi așteptat, n-ar fi dorit sau ar fi dorit să întâlnească ori să găsească de sau peste cineva. **236-237** *vri* (Înv) A se produce deodată, contrar așteptărilor, dorințelor etc. **238** *vt* (C. i. obiecte secrete, ascunse, corpuri delicte sau compromițătoare etc.) A da de urma... **239** *vt* (C. i. obiecte secrete, ascunse, corpuri delicte sau compromițătoare etc.) A găsi, în mod neașteptat sau nedorit. **240** *vt* (D. unități de timp, elemente sau fenomene ale naturii, calamități etc.) A se abate, de obicei în mod nedorit, asupra cuiva sau a ceva, surprinzând într-un anumit loc. **241** *vt* (Rar; îe) **A nu-l ~ (pe cineva) vremea în loc** Se spune despre un om extrem de ocupat. **242** *vr* (Îvp) A-și lua obligația ori angajamentul de a face ceva, învoindu-se sau fiind de acord să... **243-244** *vrt* (Înv; îe) **A se ~ chezaș** (sau **cu chezășie**) A garanta pentru sine sau pentru altul. **245** *vr* A o lua în serios, fără temei, prin inducere în eroare. **246** *vr* (Înv; îe) **Cum s-ar ~** Cum s-ar zice. **247** *vra* A paria[2]. **248** *vt* (Îrg; c. i. valori) A socoti. **249** *vrp* (Înv) A fi considerat. **250** *vtri* (Îvp; udp „de", „la", „în") A se angaja. **251** *vtri* (Îe) **A (se) ~ (la** sau **în) vorbă** (ori, reg, **vorbe**) sau (reg) **în cuvinte** (**cu cineva**) ori (reg) **a-și ~ vorba** (**cu cineva**) A începe să discute cu cineva sau între ei. **252** *vr* (Reg; îe) **A se ~ la vorbă** A se înțelege. **253-254** *vit* (Îe) **A (o) ~ la fugă** sau **a ~ fuga** A o lua la fugă. **255** *vt* (Pop; îe) **A ~ (pe cineva) de mușteriu** A face pe cineva să devină client. **256-257** *vtrp* (Reg; îe) **A ~ post** A începe să (se) postească. **258** *vi* (Trs; Mol; spc) A începe să vorbească. **259** *vi* (Înv; spc; d. oameni) A contribui la... **260-261** *vrt* (Pop; spc) A (se) angaja într-o slujbă. **262** *vt* (Urmat de verbe la infinitiv sau la conjunctiv, are valoare de verb semiauxiliar) A începe să... **263** *vr* (Udp „cu", care indică persoanele cu care se intră sau care intră în concurență, în confruntare etc.) A se măsura Si: *a se bate*, *a se lupta*. **264** *vr* (Reg; îe) **A se ~ în câini (cu cineva)** A încerca să enerveze pe cineva. **265** *vr* (Reg; îae) A provoca pe cineva. **266** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ mintea (cu cineva)** A lua în serios spusele cuiva. **267** *vt* (Reg; îe) **A-și ~ treabă** (sau **vadul cu cineva**) A o păți. **268-270** *vtir* (Îvp) (A se asocia sau) a face să se asocieze. **271-272** *vrt* (Îvp; spc) (A intra sau) a face să intre în relații de rudenie, de dragoste, de prietenie cu cineva. **273-275** *vtri* (Îe) **A se ~ în sâmbră** sau **a ~ în ortăcie** (ori **în. de sâmbră**) sau **a ~ tovărășie** A se întovărăși. **276** *vr* (Reg; d. apă) A îngheța. **277** *vr* (D. gheață) A se forma ca o crustă. **278** *vi* (Rar; d. anumite substanțe) A se solidifica. **279-280** *vrtf* (D. laptele dulce) (A se transforma sau) a face să se transforme în lapte bătut sau în iaurt, căpătând sau dând un aspect consistent Si: *a (se) închega*, *a (se) coagula*. **281-282** *vr* (D. unele preparate culinare) (A căpăta sau) a da consistență Si: *a (se) închega*, *a (se) coagula*. **283** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ cheag** A începe să se înstărească. **284** *vt* (D. conversații; îae) A începe să se desfășoare și să devină cursivă. **285** *vr* (Reg; d. pâine) A se rumeni. **286** *vr* (Îe) **A nu i se ~ (cuiva) colacii** A nu reuși ceea ce și-a propus. **287** *vr* (D. unele mâncăruri) A forma o crustă la fundul vasului ori a căpăta un gust neplăcut, de aliment ars, afumat, în urma expunerii excesive la acțiunea focului. **288** *vi* A suferi efectul unei acțiuni exercitate asupra lui.

prindea *v* vz ***prinde***

prindemâna *a* vz ***preîndemâna***

prindere *sf* [At: (a. 1780) IORGA, S. D. XII, 102 / Pl: *~ri* / E: ***prinde***] **1** Luare sau apucare ori înșfăcare cu mâna, cu dinții, cu ghearele, cu ajutorul unui instrument etc., pentru a ține, a duce cu sine, a trece dintr-un loc în altul etc. Si: *prins*[1] (**1**). **2** (Îvp; spc) Apucare a unui obiect cu scopul de a se servi de el pentru a lucra Si: *prins*[1] (**2**). **3** (Îvp; pex) Utilizare a unei unelte ținând-o cu mâna Si: *prins*[1] (**3**). **4** Încleștare a mâinii sau a mâinilor, a ghearelor de cineva sau de ceva pentru a se sprijini Si: *agățare*, *apucare*, *atârnare*, *prins*[1] (**4**). **5** (Rar) Găsire a ceva în care să se poată sprijini Si: *prins*[1] (**5**). **6** Petrecere ori întindere a mâinilor, sau a unei mâini, pe după cineva sau ceva pentru a aduce mai aproape, a strânge etc. Si: *îmbrățișare*, *prins*[1] (**6**). **7** Luare sau ținere de mână a cuiva pentru a forma un cerc, o horă etc. și a dansa Si: *prins*[1] (**7**). **8** Antrenare într-o acțiune, atras de mersul evenimentelor Si: *prins*[1] (**8**). **9** Percepere. **10** Memorare. **11** Învățare. **12** Cuprindere cu privirea Si: *observare*, *vedere*. **13** Cuprindere în raza sa de acțiune, în timpul funcționării. **14** Cuprindere în câmpul vizual al obiectivului unui aparat pentru a fotografia ori a filma. **15** (Pex) Fotografiere. **16** (Pex) Filmare. **17** Sesizare și prezentare prin mijloace caracteristice Si: *conturare*, *zugrăvire*. **18** Percepere și deslușire cu ajutorul auzului Si: *auzire*. **19** Oprire cu forța, punând mâna pe o ființă care fuge Si: *prins*[1] (**14**), *prinzare* (**1**). **20** (Spc) Capturare. **21** (Spc) Vânare. **22** (Spc) Capturare ca urmare a unei căutări, a unei urmăriri, a unei lupte etc. Si: *prins*[1] (**15**), *prinzare* (**2**). **23** (Îls) **~ a peștilor** Pescuire. **24** Căutare și scoatere din apă pentru a salva, a recupera Si: *pescuire*, *prins*[1] (**16**), *prinzare* (**3**). **25** Găsire a cuiva sau a ceva înainte de a pleca. **26** Reținere cu mâinile sau cu ceva ținut în mână. **27** Sosire la timp sau în ultima clipă pentru a se putea urca într-un vehicul gata să pornească Si: *apucare*, *prins*[1] (**17**). **28** Capacitate sau știință de a folosi, de a valorifica, de a exploata. **29** Fixare de ceva sau unul de altul în cuie, în ace, într-o închizătoare, cosând, legând etc. Si: *prins*[1] (**18**). **30** (Spc) Coasere. **31** (Spc) Cârpire. **32** (Spc) Unire între ele a unor obiecte textile, însăilând, cosând Si: *prins*[1] (**19**). **33** Punere sau fixare ori strângere în jurul sau pe o parte a corpului, capului etc. a unui obiect de îmbrăcăminte sau de podoabă, înmodând, prinzând într-o închizătoare etc. Si: *prins*[1] (**20**). **34** Strângere la un loc sau aranjare a părului, strângându-l într-o anumită pieptănătură Si: *prins*[1] (**21**). **35** Înhămare a cailor. **36** Înjugare a boilor. **37** Agățare de ceva a părții superioare a unui obiect, lăsându-l să cadă liber în jos Si: *atârnare*, *spânzurare*, *suspendare*, *prins*[1] (**27**). **38** Legare de gât, de picioare a ceva sau a cuiva, lăsând să atârne Si: *spânzurare*. **39** Oprire fixându-se, blocându-se, înțepenindu-se, împiedicându-se etc. în ceva ascuțit, ieșit de la locul lui etc. Si: *prins*[1] (**28**). **40** Fixare ori agățare de ceva a unei plante, crescând în sus. **41** (Înv) Stabilire sau fixare ori rămânere într-un loc Si: *prins*[1] (**29**). **42** Unire prin atingere. **43** Lipire cu o materie cleioasă sau prin alte mijloace, ori din alte cauze. **44** Lipire la loc reunindu-se cu ansamblul, reintegrându-se în acesta. **45** Găsire a unui mediu prielnic, pentru a se manifesta. **46** (Trs; la jocul de cărți) Câștigare cu o carte superioară. **47** Căpătare a unui strat de... sau acoperire cu ceva. **48** Adaptare a unei plante în locul unde a fost răsădită, dezvoltându-se normal Si: *prins*[1] (**30**). **49** Apariție a mugurilor sau dezvoltare dintr-un mugur. **50** Impunere a unei idei, a unei teorii etc. **51** (Rar) Îmbolnăvire. **52** (Înv) Cucerire. **53** (Înv) Dominare. **54** (Fig) Atragere a cuiva, făcându-l incapabil de altceva. **55** (Fig) Copleșire. **56** Deteriorare. **57** Imobilizare sau reținere ori oprire într-un anumit loc, de către ceva material Si: *prins*[1] (**31**). **58** (Spc) Exercitare a unei presiuni asupra unui corp surprins într-o anumită poziție, strivindu-l Si: *prins*[1] (**32**). **59** (Pop) Recepționare a unei transmisii radio. **60** (Pop; pex) Auzire. **61** Surprindere a cuiva asupra unui fapt, de obicei reprobabil Si: *prins*[1] (**33**). **62** Întâlnire sau găsire a cuiva într-un loc unde n-ar fi trebuit, nu s-ar fi așteptat, n-ar fi dorit să se întâmple acest

fapt Si: *prins*[1] **(34)**. **63** Angajare la ceva, învoindu-se sau fiind de acord să îndeplinească anumite condiții. **64** (Rar) Solidificare. **65** Transformare a laptelui dulce în lapte bătut sau în iaurt, căpătând un aspect consistent Si: *acrire*, *închegare*, *coagulare*, *prins*[1] **(35)**. **66** Formare a unei cruste la fundul vasului ori dobândire a unui gust neplăcut, de aliment ars, afumat, în urma expunerii excesive la acțiunea focului Si: *prins*[1] **(36)**. **67** (Reg; la jocul de țintar) Învingere a adversarului Si: (reg) *prinsătură* **(1)**. **68** (Îrg) Avere. **69** (Îla) **Cu ~** Bogat. **70** (Nob) Valoare. **71** (Rar; îe) **A avea ~** A avea de lucru, ocupându-se cu ceva. **72** (Trs; îs) *~a postului* (*Paștelui*) Începere a postului Si: *lasata secului*. **73** (Rar) Legare. **74** (Rar) Atașare. **75** (Rar; ccr) Ceea ce servește pentru a lega Si: (reg) *prinsătură* **(2)**. **76** (Rar; ccr) Ceea ce servește pentru a atașa Si: (reg) *prinsătură* **(3)**.

prindilic, ~ă *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *prinde*] (Reg) **1-2** (Copil) ager.

prindoare *sf* [At: CADE / Pl: *~ori* / E: cf *prindori*, *prinde*] (Trs) **1** Avuție. **2** Condiție materială de un anumit fel. **3** Stare socială.

prindori *vt* [At: LUC. III, 332 / Pzi: *~resc* / E: cf *prindoare*] (Trs) **1-2** A acorda (prin împrumut) un ajutor material. **3** A lucra ceva.

pringă *sf* [At: CDDE / Pl: *pringi* / E: ns cf *părânga*] (Ban) Fiecare dintre cele două lemne puse transversal peste capetele loitrelor, la carul cu care se transportă cereale.

pringitoare *sf* vz ***prigitoare***

pringută *sf* [At: TOMICI, C. A. 48/3 / Pl: *~te* / E: ***pringă*** + *-ută*] (Ban) Fiecare dintre cele patru scândurele care se prind de marginile pereților laterali ai unui stup, pentru a-i da mai multă stabilitate și pentru a oferi posibilitatea unei mai ușoare mânuiri.

prinoi *v* vz ***prenoi***

prinos *sn* [At: PSALT. 317 / Pl: *~uri*, (îrg) *~oase* / E: slv ***принось***] **1** (În ritualurile religioase, mai ales în antichitate) Ceea ce se oferă ca dar, în semn de veneratie, de mulțumire, pentru realizarea unui scop etc., unei divinități, unui sfânt etc. Si: *jertfă*, *ofrandă*, (înv) *mântuire*, *plocon*, (îvr) *primeală*. **2** (Îrg) Pomană. **3** (Spc; îrg) Colac mare oferit preotului sau credincioșilor la înmormântări, la parastase sau la anumite sărbători religioase. **4** (Rar) Plocon dat unui stăpânitor. **5** (Pgn) Dar. **6** (Pgn) Recompensă. **7** Sacrificiu făcut în slujba unei cauze, a unei idei etc. **8** Omagiu adus cuiva în semn de devotament, de admirație, de recunoștință etc.

prinosi [At: (a. 1716) IORGA, S. D. XVII, 165 / Pzi: *~sesc* / E: ***prinos***] (Înv) **1-2** *vtrp* A (se) aduce prinos. **3** *vt* A oferi ca dar sau ca omagiu.

prinpregiur *av, pp* vz ***primprejur***

prinprejur *av, pp* vz ***primprejur***

prins[1] *sns* [At: ST. LEX. 171^v/1 / V: (reg) ***~ă*** *sf* / E: ***prinde***] **1-8** Prindere **(1-8)**. **9** Percepere. **10** Memorare. **11** Învățare. **12** (Îcs) *De-a ~ul* sau *de-a ~elea* Joc în care un copil aleargă să prindă pe cei din jur, care fug Si: (reg) *de-a ~nde-mă*. **13** (Reg; îs) *D-a pă* (sau *pră*) *~ă* Oină[1]. **14-21** Prindere **(19, 22, 24, 27, 29, 32-34)**. **22** (Spc) Vânătoare. **23** (Spc) Pescuit. **24** (Spc) Coasere. **25** (Spc) Cârpire. **26** (Îvr) Punere la jug. **27-36** Prindere **(37, 39-40, 48, 57-58, 61-62, 65-66)** **37** (Îvr) Pariu. **38** (Rar) Legare. **39** (Rar) Atașare.

prins[2]***, ~ă*** [At: CORESI, TETR. 122 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***prinde***] **1-4** *smf, a* Persoană (care a căzut sau) care este în prizonierat. **5** *a* (Îe) **A se da ~** A se preda. **6** *a* (Reg; îae) A se recunoaște învins Si: *a ceda*. **7** *a* (D. animale) Care a fost capturat. **8** *a* Atașat de ceva prin fixare. **9** *a* (Rar; îe) **A fi ~ de cap și de picioare** A nu putea acționa liber. **10** (Reg; îe) **A-i fi (cuiva) graiul ~** A nu putea vorbi Si: *a fi mut*. **11** *a* (Pop; d. o femeie; îe) **A fi cu brațele ~e** A avea copil mic. **12** *a* (Îvr; îe) **A fi ~ de limbă** A fi amețit de băutură. **13** *a* (D. oameni) Care are mult de lucru Si: *absorbit*, *ocupat*, (înv) *cuprins*. **14** *a* Stăpânit de o stare fiziologică, de o boală, de o stare sufletească etc. **15** *a* (Spc) Îndrăgostit. **16** *a* (D. încheieturi, articulații) Anchilozat. **17** *a* (Rar; d. posturi, locuri etc.) Ocupat. **18** *a* (Pop; d. recipiente) Umplut. **19** *a* (Îvr; d. apă) Înghețat. **20** *a* (D. laptele dulce) Transformat sau pe cale de a se transforma, căpătând consistență, în lapte bătut sau în iaurt. **21** *a* (D. unele preparate culinare) Care a căpătat consistență Si: *coagulat*, *închegat*. **22** *a* (D. unele mâncăruri) Care a fost expus prea mult la foc și a format la fundul vasului o crustă necomestibilă ori a căpătat un gust neplăcut de aliment ars, afumat Si: (reg) *păpărăzit*. **23** *a* (Reg; îs) *Ochișori ~uși* Colțunași.

prinsă *sf* vz ***prins***[1]

prinsătura *sf* [At: PAMFILE, J. I, 36 / Pl: *~ri* / E: ***prins*** + *-ătură*] (Reg) **1-3** Prindere **(67, 75-76)**.

prinsioner *sm* vz ***prizonier***

prinsionier *sm* vz ***prizonier***

prinsip *sn* vz ***principiu***

prinsoare *sf* [At: CORESI, EV. 210 / V: (reg) ***prinsor*** *s*, (îvr) ***pren~*** / Pl: *~ori* / E: ***prins***[2] + *-oare*] **1** (Înv) Pariu. **2** (Buc) Efort al unui animal pentru a duce o povară. **3-4** (Îvp) (Stare de) captivitate. **5** (Pex; ccr) Închisoare. **6** (Reg) Loc de unde cineva pescuiește cu crâsnicul. **7** (Reg) Avere. **8** (Reg; d. oameni; îla) **Cu ~** Bogat. **9** (Îvr) Sumă plătită ca arendă. **10** (Olt) Ac de prins părul. **11** (Îvr) Dispozitiv folosit la fixarea unor drugi. **12** (Trs) Cerc de lemn care prinde doagele unui butoi. **13** (Olt) Parte a undiței de care se prinde firul. **14** (Reg) Căprior la casă. **15** (Trs) Bucată de lemn fixată la îmbinarea căpriorilor unei construcții, pentru a le mări rezistența. **16** (Reg) Bârnă așezată deasupra pereților casei, în lungul acoperișului, pentru a susține căpriorii Si: (reg) *cosoroabă*. **17** (Reg) Fiecare dintre stâlpii din peretele casei în care intră ferestrele. **18** (Trs; Mar) Fiecare dintre cele două bare de lemn care fixează părțile laterale ale războiului de țesut sau tălpile războiului de țesut una de alta Si: (pop) *chingă*, (reg) *prinzătoare*, *prinzător*. **19** (Reg) Lanț sau bară de fier care leagă crucea căruței cu capetele osiei Si: (reg) *lambă*. **20** (Reg) Punte dintre coarnele plugului. **21** (Reg; îs) *~a nărilor* Perete despărțitor al nărilor. **22-23** (Înțelegere făcută sau) angajament luat în vederea îndeplinirii unui lucru.

prinsoner *sm* vz ***prizonier***

prinsonier *sm* vz ***prizonier***

prinsor *s* vz ***prinsoare***

prinsuner *sm* vz ***prizonier***

prinsură *sf* [At: N. TEST. (1648), 162/24 / Pl: *~ri* / E: ***prins***[2] + *-ură*] **1** (Înv) Pariu. **2** (Reg) Ciudă. **3** (Îrg; ccr) Suprafață de pământ luată din terenul comun al statului Si: (reg) *cuprinzătura*.

prinștin *sn* vz ***prâsnel***

printindirisi *v* vz ***pretenderisi***

printră *pp* vz ***printre***

printre *pp* [At: PRAV. 209 / V: (îvp) *pi~*, (îrg) ***pân***, ***pântră***, ***pcn~***, ***pintră***, (înv) ***pren~***, ***~ră***, (reg) ***păn***, ***pinte***, ***pintri***, ***prântră*** / E: ***pre*** + ***între***] **1-2** Exprimă situarea unui element, localizarea unei acțiuni sau a unei stări etc., care pot fi percepute, explicit sau implicit, prin intermediul simțurilor, între realități spațiale de același fel dispuse în mod discontinuu pe o suprafață nedefinită *Domnitorul stătea printre oșteni*. **3-4** Exprimă parcurgerea, străbaterea etc. unei traiectorii sinuoase, ocolite, nesigure, agitate etc. și delimitate de realități spațiale de același fel sau de elemente aparținând unei realități colective *Umbla printre mese*. **5-6** Urmat de un determinant cantitativ, exprimă precizarea numărului realităților spațiale de același fel ce delimitează intervale pe care se situează un element sau se desfășoară o acțiune, o stare, un parcurs etc. *Drumul trecea printre cei patru pomi*. **7-8** Exprimă orientarea (prin erupere sau) prin dispersare, diseminare etc. între elemente de același fel considerate ca reper spațial *Au coborât printre noi*. **9** Exprimă plasarea tăinuită, ferită, discretă etc. prin utilizarea spațiilor libere dintre realități spațiale de același fel sau dintre elementele unei realități colective *Sta pitit printre tufe*. **10** Exprimă intercalarea unor elemente într-un șir de alte elemente de același fel dispuse distanțat *Printre pomi sădi flori*. **11** Exprimă localizarea unei acțiuni, a unei stări etc. între două realități diferite care își corespund prin poziție de paralelism, de simetrie *Merge printre scaun și masă*. **12** Arată încadrarea discontinuă a desfășurării unei acțiuni, a manifestării unei stări etc. în intervalele dintre manifestările intermitente ale unei circumstanțe concomitente acestor acțiuni, acestor stări etc. *Mărturisi printre lacrimi*.

13 Arată încadrarea duratei unui parcurs în raport cu manifestările succesive ale unei circumstanțe concomitente acelui parcurs *Înainta printre ovații*. **14** Urmat de un determinant cantitativ, precizează numărul manifestărilor repetate ale unei circumstanțe ce întrerup desfășurarea în timp a unei acțiuni, a unei stări, a unui parcurs etc. *Printre mii de urale a luat cuvântul*. **15** Arată producerea bruscă a unei acțiuni în cursul desfășurării iterative a unei circumstanțe concomitente acelei acțiuni *Năvăliră printre chiote*. **16** Arată perceperea, interceptarea etc. unor sunete, a unor zgomote, a unor manifestări etc. datorită momentelor de întrerupere ale altora *Printre țipete se auzea un glas*. **17** Exprimă încadrarea accidentală sau liber aleasă a unei unități de timp sau a unei circumstanțe ce se desfășoară în timp într-un șir de unități temporale similare sau diferite *Printre toți anii aceia tot mai găsești și unul bun*. **18** Exprimă alternarea temporală a două acțiuni, a două stări, a două procese etc. contrare *Râde printre lacrimi*. **19** Arată cuprinderea unui element între elementele unei colectivități, unui grup etc. *Se afla iarăși printre copii*. **20** Arată străbaterea prin peregrinare, perindare etc. între elementele unei colectivități, unui grup etc. *Vara asta a umblat printre pescari*. **21** Urmat de un determinant cantitativ, arată gradul de extensiune al mediului, al circumstanțelor etc. în care este inclus un element *Printre toți amicii săi, nu era nici unul mai de soi*. **22** Exprimă provocarea unei anumite stări de spirit, a unei anumite atitudini în cadrul elementelor unei colectivități *Grozavă spaimă s-a iscat printre oameni*. **23** Arată utilizarea predilectă a unui element aparținând unei anumite categorii, unei anumite serii etc. de elemente de același fel, de aceeași natură, ca modalitate de efectuare a unei acțiuni, de atingere a unui scop *Printre tropii folosiți, abundă sinecdoca*. **24-27** (Îlav) **~ degete** (Mod întâmplător) (superficial) (greu de sesizat ori) nesistematic etc. al efectuării unei acțiuni *Toate îi trec printre degete*. **28** (Îlav) **~ picături** Sporadic *Printre picături, se uita la televizor*. **29** (D. transmiterea unei comunicări orale; îlav) **~ dinți** sau (rar) **~ buze** (Voit) ferit, neclar etc. ori trădând o anumită stare sufletească neexteriorizată prin vorbe *Înjura printre dinți*. **30** (D. transmiterea esenței unei comunicări; îlav) **~ rânduri** Cu caracter aluziv *Citeam printre rânduri*. **31** Exprimă distribuirea într-o ordine accidentală ori liber aleasă între elementele unei sau unor colectivități, unui grup etc. *Mâncarea este împărțită printre oameni*. **32** Exprimă închiderea unui element într-o anumită categorie de aceeași natură, pe baza unei corespondențe, de obicei valorice *Se numără printre cei mai destoinici*.

printru *pp* [At: PSALT. HUR. 74^{v}/18 / V: ***pcn~***, (pop) ***pîn~***, (îrg) ***păn~***, ***pin~***, (înv) ***paîn~***, ***pean~***, ***peîn~***, ***pentră***, ***preîn~***, ***priîn~***, ***prcn~***, (reg) ***păntu***, ***pântu***, ***pentu***, ***pintu***, ***prîntra***, ***prîn~***, ***pun~*** / E: ***pre + întru***] **1-2** Semnifică ideea de includere a unei realități (în cuprinsul unui element singularizat față de altele subînțelese de același fel sau) în cuprinsul nedeterminat al mai multora singularizate dintr-o multitudine subînțeleasă de elemente identice. **3** Exprimă situarea unei realități în cuprinsul unei suprafețe singularizate față de altele subînțelese *Se jucau printr-o curte*. **4** Arată că suprafața pe care se situează o realitate este parte a unui interior spațial singularizat față de altele de același fel *L-a găsit printr-un sertar*. **5** Exprimă faptul că interiorul spațial este un mediu lichid sau masa unui material afânat, unei structuri elastice *Se bălăceau printr-o apă murdară*. **6** Exprimă faptul că interiorul spațial este gândit ca plasat între limitele unei stări fizice, ale manifestării unui fenomen meteorologic etc. *Se vedea casa printr-o ceață alburie*. **7** Arată că starea fizică gândită ca interior spațial este un mediu sonor sau optic *Vocea se auzea printr-un zgomot infernal*. **8** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți rămase neocupate de vreunul dintre elementele de același fel aflate într-o aglomerare discontinuă *Avea vizuina printr-o pădure de fagi*. **9** Arată că situarea în cuprinsul unui spațiu este percepută explicit senzorial *Omul pândea printr-o gaură a gardului*. **10** Exprimă faptul că senzația este resimțită ca localizată într-una sau mai multe părți din interiorul spațial al corpului unei ființe *Simțea o durere printr-un picior*. **11** Exprimă străbaterea unui traseu nedefinit pe una sau mai multe linii posibile de traversare a unei suprafețe singularizate față de altele de același fel *Au trecut printr-o localitate*. **12** Arată că suprafața traversată este un loc de trecere care permite intrarea și ieșirea a ceva dintr-un spațiu în altul *A intrat printr-o spărtură a gardului*. **13** Arată că suprafața traversată este o cale de trecere dintr-un loc în altul *Printr-o cărare îngustă se ajunge la râu*. **14** Exprimă faptul că interiorul spațial este constituit din părți, zone de pătrundere, de străpungere, de infiltrare într-o masă materială compactă *Morcovul îl pasezi printr-o sită*. **15** În legătură cu o suprafață, cu un cuprins spațial, determinate cantitativ, exprimă extinderea a ceva pe tot întinsul indicat de determinant prin singularizare față de alte întinderi identice *Printr-un sfert de țară a plouat*. **16** Exprimă îndrumarea unei deplasări spre o localizare spațială singularizată ca reper orientativ sau spre mai multe localizări spațiale singularizate *Evacuarea s-a făcut printr-o ieșire de serviciu*. **17** Arată că localizarea spațială singularizată ca reper orientativ este parte a unui interior *Treceți printr-aceeași cameră pe unde ați venit*. **18** Exprimă mijlocirea realizării a ceva de către o orientare spațială singularizată față de altele de același fel *Printr-un drum drept ajungi mai repede*. **19** Exprimă încadrarea a ceva într-un interval de timp sau în decursul duratei unei circumstanțe. **20** Exprimă plasarea petrecerii unui fapt într-un interval calendaristic singularizat față de altele de același fel *Era printr-un august ploios*. **21** Exprimă faptul că interiorul duratei privește perioada desfășurării unei stări fizice, fiziologice, meteorologice etc. *Muncea printr-o arșiță mare*. **22** Exprimă parcurgerea unui interval de timp delimitat calendaristic și singularizat față de altele de același fel *Am trecut printr-o vară secetoasă*. **23** Este urmat de determinări care marchează explicit durata în interiorul căreia se manifestă o circumstanță *A trecut printr-un moment dificil*. **24** În legătură cu un interval de timp determinat cantitativ, exprimă extinderea pe toată durata indicată de determinant prin singularizare față de alte durate de același fel *A trecut printr-un deceniu de frământări sociale*. **25** Exprimă faptul că perioada de desfășurare a unui fapt este delimitată în tot interiorul duratei unei circumstanțe *Printr-una din acele ierni, n-a existat zi fără zăpadă*. **26** Exprimă proiectarea unui fapt într-un interval de timp singularizat față de altele subînțelese *Vom face excursia printr-o lună de vară*. **27** Exprimă rolul mediator în favoarea sau în defavoarea împlinirii unui fapt, al scurgerii unui interval de timp singularizat față de altele de același fel *Printr-o lună de practică, muncitorii au deprins meșteșugul*. **28** Exprimă faptul că intervalul de timp care favorizează împlinirea unui fapt este delimitat de o circumstanță *Mi-am revenit printr-un concediu de odihnă*. **29** Exprimă integrarea a ceva în sfera unui domeniu, a unei posibilități, a unei modalități etc. **30** Exprimă implicarea a ceva ca aspect înglobat, ca parte componentă în sfera unitară a unui domeniu singularizat față de altele de același fel *Prezența elementelor progresiste printr-unele literaturi occidentale este evidentă*. **31** Arată că sfera de implicație în care se singularizează aspectele eterogene ale unui tot este o însușire dominantă unificatoare *Operele se caracterizează printr-o sobrietate stilistică remarcabilă*. **32** Exprimă faptul că sfera de implicație este suportul obiectiv al unui act de comunicare *Nu se înțelegea nimic printr-aceste vorbe laconice*. **33** Exprimă petrecerea de către cineva sau ceva a unui fapt singularizat față de altele de același fel *El trece printr-o criză morală*. **34** În legătură cu un fapt determinant cantitativ, exprimă amploarea modului de manifestare, de săvârșire a acestui fapt *Se remarca printr-o bogată activitate literară*. **35** Exprimă faptul că amploarea modului de manifestare a unui fapt rezultă din aspectul cantitativ al realității asupra căreia se extinde *Aducerea aminte a acelei epoci se păstrează printr-o mulțime de legende*. **36** Exprimă direcționarea către ceva singularizat ca reper intermediar în descrierea desfășurării cursului evolutiv al unui fapt *Romantismul a trecut printr-unii poeți minori până la marii săi reprezentanți*. **37** În legătură cu un termen care indică o modalitate, exprimă recurgerea la un factor mediator sau datorarea decurgerii a ceva din manifestarea unui factor mediator *Printr-acest mijloc obținură victoria*. **38** Arată că factorul mediator la care se recurge privește modalitatea de trimitere sau de primire a ceva *Animalele vii se trimit printr-o coletărie specială*. **39** Arată că factorul mediator la care se recurge privește

modalitatea de justificare a manifestării unui fapt *E vestit printr-un castel încărcat de opere de artă*. **40** Exprimă faptul că factorul mediator prin care poate fi demarcată o manifestare specifică este o modalitate de exteriorizare particulară *Boala începe printr-o stare de indispoziție*. **41** Arată că factorul mediator privește modalitatea adecvată de realizare a ceva *A trântit-o printr-o lovitură*. **42** În legătură cu un termen care indică un instrument, exprimă faptul că factorul mediator la care se recurge este un mijloc concret *Apa a fost absorbită printr-o pompă*. **43** Arată că mijlocul concret la care se recurge privește transportarea a ceva *Ziarele veneau printr-o bandă rulantă*. **44** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge privește actul recepționării unei informații *Îi vorbisem printr-un videofon*. **45** Exprimă faptul că mijlocul concret la care se recurge privește eficiența îndeplinirii unui fapt *Circulația era dirijată printr-un semafor*. **46** În legătură cu un termen cu valoare operațională, exprimă faptul că factorul mediator este o cale de obținere a unui rezultat *Am închis robinetul printr-o învârtire bruscă*. **47** Arată că mijlocul la care se recurge privește felul de redare a unui conținut de idei sau de sentimente *Relatase totul printr-un grai foarte colorat*. **48** În legătură cu un termen care indică un document, exprimă faptul că mijlocul mediator la care se recurge este un asemenea înscris *Și-a lăsat averea printr-un testament legalizat*. **49** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge privește transferarea unei sume de bani *Suma e transferată printr-o foaie de virament*. **50-51** Exprimă faptul că înscrisul la a cărui valoare mediatoare se recurge privește (aducerea la cunoștință sau) justificarea unui fapt *Îl anunț printr-o telegramă. Mă justific printr-o chitanță*. **52** Exprimă faptul că înscrisul datorită căruia poate fi consemnată o manifestare specifică într-un anumit stadiu din desfășurarea unei activități este o formă de contribuție în domeniul activității respective *Și-a încheiat activitatea printr-un roman istoric*. **53** În legătură cu un termen care indică o persoană, o instituție, un organ administrativ, exprimă faptul că factorul mediator este un asemenea intermediar *Nota a fost remisă printr-o ambasadă*. **54** Arată că intermediarul la al cărui serviciu se recurge privește aducerea unei probe despre ceva *L-am convins printr-un martor ocular*. **55** Arată că intermediarul datorită căruia poate surveni trecerea într-un nou stadiu al unei situații este un agent declanșator *Totul a început printr-un prieten care ne-a făcut cunoștință*. **56** Exprimă faptul că intermediarul datorită căruia pot fi puse în legătură două sau mai multe elemente este un factor determinant al unirii sau separării *Suntem legați printr-un copil*. **57** În legătură cu un termen care indică o stare psihică, exprimă faptul că factorul mediator datorită căruia decurge ceva este o reacție afectivă sau comportamentală *O îmbună printr-un compliment*. **58** Arată că reacția afectivă sau comportamentală privește exteriorizarea atitudinii față de ceva sau față de cineva *Ea își manifestă dezaprobarea printr-o tăcere ostentativă*. **59** Exprimă faptul că reacția comportamentală datorită căreia poate fi generată o ambianță specifică este o formă de manifestare consacrată în circumstanța dată *Ceremonia se încheia printr-o horă mare*. **60** Exprimă faptul că reacția comportamentală prin intermediul căreia pot fi puse în legătură două elemente este o manifestare a divergenței dintre ele *Se deosebea de colegii săi printr-o rară dibăcie*.

prinț *sm* [At: RÂND. JUD. pref 3/8 / V: (înv) ***prens*** / Pl: *~i* / E: ger ***Prinz***, rs ***принц***; fr ***prince***] **1** Titlu purtat de conducătorul unui principat și de membrii unor familii princiare, regale sau imperiale Si: *principe* (**1**). **2** Persoană care are titlu de prinț (**1**) Si: *principe* (**2**). **3** (Îe) **A trăi ca un ~** A avea de toate din belșug.

prințâ[1] *sf* [At: ALR II, 2865/812 / Pl: *~țe* / E: ***prinț*** + *-ă*] (Reg) **1-3** Prințesă (**1-3**).

prințâ[2] *sf* [At: H III, 141 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Haină femeiască nedefinită mai îndeaproape.

prințâ[3] *sf* vz ***priință***

prințâluș *sn* vz ***pințaluș***

prințească *sf* vz ***prințesă***

prințep *sm* vz ***principe***[1]

prințepească *sf* vz ***principesă***

prințeps *sm* vz ***principe***[1]

prințesă *sf* [At: EUSTATIEVICI, I. 112/6 / V: (reg) ***~ncesă***, ***~easă***, (înv) ***prensasă***, (reg) ***~nceasă*** / Pl: *~se* / E: ger ***Prinzess(in)***, rs ***принцесса***, fr ***princesse***] **1** Titlu purtat de conducătoarea unui principat și de descendentele unei familii regale sau imperiale Si: *principesă* (**1**), (reg) *prințâ*[1] (**1**), *prințoaică* (**1**). **2** Femeie care poartă titlul de prințesă (**1**) Si: *principesă* (**2**), (reg) *prințâ*[1] (**2**), *prințoaică* (**2**). **3** Soție a unui principe Si: *principesă* (**3**), (reg) *prințâ*[1] (**3**), *prințoaică* (**3**). **4** (Fig) Femeie distinsă, stilată. **5** (Fig; irn) Femeie snoabă, care face pe nobila.

prințesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 38/28 / Pl: *~ești* / E: ***prinț*** + *-esc*] (Înv) **1-6** Princiar (**1-6**).

prințește *av* [At: POLIZU / E: ***prinț*** + *-ește*] (Învr) Ca un prinț (**2**).

prințiar, ~ă *a* vz ***princiar***

printip[1] *sm* vz ***principe***[1]

printip[2] *sn* vz ***principiu***

printipal, ~ă *a* vz ***principal***

printipaleș *a* vz ***principal***

printipat *sn* vz ***principat***

printipe[1] *sm* vz ***principe***[1]

printipe[2] *sn* vz ***principiu***

printipească *sf* vz ***principesă***

printipează *sf* vz ***principesă***

printipesă *sf* vz ***principesă***

printipie *sf* vz ***principiu***

printipisă *sf* vz ***principesă***

printipiu *sn* vz ***principiu***

printișor *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~i* / E: ***prinț*** + *-işor*] **1-2** (Șhp) Prinț (**2**) (tânăr). **3** (Șdp) Monarh al unui stat de mică însemnătate.

prințoaică *sf* [At: ALR II, 2865/260 / Pl: *~ice* / E: ***prinț*** + *-oaică*] (Reg) **1-3** Prințesă (**1-3**).

prinvară *sf* vz ***primăvară***

prinveni *vi* [At: BREZOIANU, Î. 17/18 / Pzi: ? / E: ***prin*** + ***veni*** cdp fr ***parvenir***] (Învr; urmat de un infinitiv) A reuși (să...).

prinzaci, ~ace *a* [At: BĂNUȚ, T. P. 38 / Pl: *~*, *~ace* / E: ***prinde*** + *-aci*] (Trs; d. oameni) Descurcăreț.

prinzare *sf* [At: JAHRESBER, V, 190 / Pl: *~zări* / E: ***prinde*** + *-are*] **1-3** (Reg) Prindere (**19, 22, 24**). **4** (Olt) Închisoare. **5** (Spc) Capturare. **6** (Spc) Vânare.

prinzaș, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: ***prinde*** + *-aș*] (Învr; d. oameni) Care lucrează cu plăcere.

prinzăcios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***prinde*** + *-ăcios*] (Învr) Ușor de sesizat, de înțeles.

prinzător, ~oare [At: DRLU / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prinde*** + *-ător*] 1 *a* Care apucă. 2 *a* Care capturează. **3** *sm* Persoană care prinde pe cineva care vrea să fugă, să facă ceva reprobabil etc. **4** *sm* Persoană care se ocupă cu capturarea păsărilor sau a animalelor sălbatice vii. **5** *sm* (Spc) Copil care, în unele jocuri, aleargă după ceilalți copii pentru a-i prinde. **6** *sm* Copil care, la unele jocuri, prinde mingea și o aruncă într-o groapă făcută în pământ. **7** *sf* Cursă de prins păsări sau alte animale. **8** *sf* Unealtă sau loc special amenajat pentru prins pește. **9** *sf* (Spc) Cursă de prins păsări, de forma unei duble colivii, în care un compartiment este ocupat de o pasăre cântătoare în captivitate, iar celălalt compartiment, cu un perete mobil deschis, are rol de momeală pentru o pasăre liberă care, intrată în el, este prinsă prin închiderea peretelui mobil. **10** *sf* (Învr) Închisoare. **11** *sf* (Trs) Săculeț făcut dintr-o pânză rară și groasă în care se pune cașul la scurs sau prin care se storc fagurii. **12** *sn* (Pan) Mașină sau instalație folosită pentru separarea anumitor impurități dintr-un material. **13** *s* (Pop; pan) Grindă principală care leagă căpriorii unei case țărănești. **14** *snf* (Reg; pan) Lemn care leagă ceafa jugului de policioară Si: (reg) *bulfeu*. **15** *sf* (Reg; pan) Mâner la coasă. **16** *sf* (Reg; pan) Fiecare dintre cele două bare de lemn care fixează părțile laterale ale războiului de țesut sau tălpile războiului de țesut una de alta Si: (pop) *chingă*, (reg) *prinsoare*. **17** *sf*

(Buc; pan) Tindeche la războiul de țesut manual. **18** *s* (Reg; pan) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape. **19** *sf* (Pan; îs) *~oare de muște* Fâșie de pânză sau de hârtie, îmbibată cu o materie lipicioasă, care servește la prinderea muștelor.

prinzioner *sm* vz ***prizonier***

prinzoner *sm* vz ***prizonier***

prinzonier *sm* vz ***prizonier***

prinzonir *sm* vz ***prizonier***

priocă *sf* [At: CONV. LIT. XLIV$_1$, 204 / V: ***preucă*** (A și: *preucă*) / A și: *prio~* / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Herghelie.

priochiti *vt* [At: ALR SN I, h 128 / 2 / Pzi: *~tesc* / E: *prio-* + ***chiti***] (Reg; c. i. fânul) A împrăștia pentru a se usca Si: (reg) *a priontinde, a priosparge*.

priod *s* vz ***prihod***

priontinde *vt* [At: ALR SN I, h 128/2 / Pzi: *priontind* / E: *prio-* + ***întinde***] (Reg; c. i. fânul) A priochiti.

prior^{1} *sm* [At: SCL 1973, 46 / Pl: *~i* / E: nct] Prigoare (**4**) (*Merops apiaster*).

prior^{2} *sm* vz ***proor***

prior^{3}***, ~ă*** *smf* [At: ȘINCAI, HR, III, 182/14 / P: *pri-or* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***prior***, ger ***Prior***] Conducător al unei mănăstiri catolice sau al unei congregații de călugări catolici Si: *egumen, staret*.

priorat *sn* [At: ȘINCAI, HR, II, 154/15 / P: *pri-o~* / Pl: *~e* / E: lat ***prioratus***, ger ***Priorat***, it ***priorato***] **1** Funcție de prior^{3}. **2** Perioadă cât îndeplinește cineva funcția de prior^{3}. **3** Unitate teritorial-administrativă bisericească condusă de un prior^{3} sau depinzând de o mănăstire catolică. **4** (Înv; pgn) Unitate teritorial-administrativă din unele țări.

prioritar, ~ă *a* [At: RL 1968, nr. 7387 / P: *pri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prioritaire***] **1-10** Care (are sau) trebuie să aibă prioritate (**1-3, 5-6**).

prioritate *sf* [At: NEGULICI / P: *pri-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***priorité***] **1** Însușire de a fi primul într-o succesiune temporală Si: *întâietate, primat, primordialitate*, (nob) *primordialism*. **2** Importanță primordială pe care o are sau trebuie să o aibă cineva sau ceva în raport cu altcineva sau cu altceva Si: *întâietate, primat, primordialitate*, (nob) *primordialism*. **3** Situație sau stare a ceva care are întâietate Si: *întâietate, primat, primordialitate*, (nob) *primordialism*. **4** (Îlav) **Cu ~** Îndeosebi. **5** (Spc; jur) Drept recunoscut creditorilor titulari ai unor garanții reale (ipotecă, gaj etc.) sau ai unor privilegii de a fi plătiți din prețul obținut prin vânzarea silită a unor lucruri ale debitorilor lor mai înaintea altor creditori Si: *preferință*. **6** (Spc) Posibilitate pe care o are inventatorul sau autorul unei mărci de fabrică, înregistrate într-o țară, într-un anumit termen, de a-și valorifica drepturile de creație intelectuală fără ca o altă înregistrare a unei aceleiași invenții sau mărci, făcută în altă țară, în cadrul aceluiași termen, să-i fie opozabilă.

prioroc *sm* vz ***proroc***

prios, ~oasă *a* [At: POLIZU / P: *pri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prii***^{1} + *-os*] (Îdt) Prielnic.

priosparge *vt* [At: ALR SN I, h 128/2 / Pzi: *priosparg* / E: *prio-* + ***sparge***] (Reg; c. i. fânul) A priochiti.

priostrica *vt* [At: ALR SN V, h 1337 / 2 / Pzi: *priostric* / E: *prio-* + ***stric***] (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A modifica.

priot^{1} *sm* vz ***preot***

priot^{2} *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] **1** (Mun) Uger al unei vaci când fată. **2** (Reg) Organ genital al vacii Si: (reg) *fătăciune*.

prioteasă *sf* vz ***preoteasă***

prioteșică *sf* vz ***preoteșică***

pripac *sn* vz ***pripec***

pripas^{1} [At: PARACLIS (1639), 258 / V: (îrg) ***~aș***, (înv) ***prepaș*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e, ~ure*, (**1-5**) ***~ași*** / E: slv ***припасъ***] **1** *smn* (Îvp) Pui de animal domestic. **2** *smn* (Pex) Copil. **3** *smn* (D. vaci; îla) **Bun de ~** Prolific, fătând în fiecare an. **4** *a* (Trs) Sprinten ca un animal tânăr sau ca un copil. **5** *sm* (Înv) Persoană străină care s-a pripășit pe lângă casa cuiva sau undeva. **6-7** *sn* (Fam; d. animale domestice, mai ales d. câini; îla) **De ~** (Care este sau) care a rămas fără stăpân. **8** *sn* (Fam; d. copii; îal) Care a fost abandonat și rătăcește de colo până colo. **9** *sn* (Pex; d. copii; îal) Din flori Si: *nelegitim*. **10** *sn* (Dep; d. oameni; îal) Venetic. **11** *sn* (Rar; îc) **A lăsa pe cineva de ~** A abandona pe cineva într-un moment dificil. **12** *sn* (Îvr) Lucru găsit. **13** *sn* (Înv) Vită rătăcită rămasă fără stăpân. **14** *sn* (Înv) Vită prinsă în semănături străine. **15** *sn* (În legătură cu verbe ca „a lua", „a prinde", „a cădea"; îlav) **De ~** Drept zălog până la răscumpărarea pagubelor cauzate de vita altuia în semănăturile proprii. **16** *sn* (Pex) Despăgubire sau amendă plătită pentru o vită prinsă în semănături străine. **17** *sn* (Buc) Loc îngrădit unde se țin vitele prinse în semănături străine.

pripas^{2} *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~uri* / E: cf *păsui*^{1}] (Mun) **1-2** (Înlesnire sau) păsuire^{1} în plata unei datorii. **3** (Pex) Odihnă.

pripastănie *sf* vz ***prăpăstenie***

pripaș *sm* vz ***pripas***^{1}

pripă *sf* [At: CORESI, EV, 88 / V: (înv) ***prepă*** / Pl: *~pe* / E: ***pripi***] **1** (Îlav) **În ~** (sau, îrg, **de ~, cu ~**) Grabă mare Si: (pop) *zor*. **2** (Înv; îla) **De ~** Care se face sau are loc repede. **3** (Înv; îal) Care trebuie făcut repede. **4** (Îlav) **Fără ~** Pe îndelete.

pripăc *sn* vz ***pripec***

pripăg *av* vz ***pripec***

pripăgi *v* vz ***pribegi***

pripăgit, ~ă *a* vz ***pribegit***

pripăji *v* vz ***pribegi***

pripăloagă *sf* [At: ȘEZ, V, 119 / Pl: *~age* / E: nct] (Buc) **1** Femeie singură care se descurcă greu. **2** Prostituată.

pripășar *sm* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. VI, 75 / Pl: *~i* / E: ***pripas***^{1} + *-ar*] (Înv) Slujbaș însărcinat cu încasarea amenzilor pentru vitele găsite în semănături străine.

pripăși [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 352/2 / V: (reg) ***prep~, prop~***, (îvr) ***prăp~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***pripas***^{1}] **1-2** *vr* (D. ființe) A se stabili (temporar) undeva sau pe lângă cineva, venind din altă parte Si: (pop) *a se aciua, a se oploși*. **3** *vr* (Fam; d. ființe) A se încuiba. **4** *vt* (C. i. ființe venind din altă parte) A lua și a ține pe lângă sine, oferind adăpost și cele necesare traiului Si: (pop) *a oploși*.

pripășire *sf* [At: POLIZU / V: (îvr) ***prăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***pripăși***] **1-2** Stabilire (temporară) a unei ființe undeva sau pe lângă cineva, venind din altă parte Si: (pop) *aciuare, oploșire, pripășit*^{1} (**1**). **3** (Fam) Încuibare. **4** Luare și ținere a unei ființe venind din altă parte pe lângă sine, oferind adăpost și cele necesare traiului Si: (pop) *oploșire, pripășit*^{1} (**3**).

pripășit^{1} *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pripăși***] **1-3** Pripășire (**1-2, 4**). **4** (Fam) Încuibare.

pripășit^{2}***, ~ă*** *smf, a* [At: I. IONESCU, P. 526 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pripăși***] **1-2** (Ființă) care s-a rătăcit, rămânând fără stăpân, fără îngrijitor etc. **3-4** (Ființă) care a venit sau a fost adusă din altă parte, din alt ținut și s-a stabilit undeva sau pe lângă cineva Si: (pop) *aciuat, oploșit*.

pripeală^{1} *sf* [At: (a. 1750) GCR II, 64/38 / Pl: *~eli* / E: ***pripi*** + *-eală*] **1** (Îvp) Grăbire. **2-5** Pripire (**2-5**). **6** (Îlav) **Fără ~** Pe îndelete. **7** (Reg) Umflătură la mână provocată de un efort fizic excesiv sau de o grabă prea mare în efectuarea unei munci. **8** (Met; îrg) Arșiță.

pripeală^{2} *sf* [At: PARACLIS (1639), 244 / Pl: *~ele* / E: slv ***припѣло***] (Bis) Vers sau refren care se cântă după psalmi, înaintea stihurilor sau laudelor închinate unui sfânt.

pripec [At: PSALT. SCH. 520 / V: (înv) ***prep~, preprec, ~pac, ~păc***, (reg) ***~păg*** *av* / A și: *~pec* / Pl: ? / E: bg ***припек*** cf srb *pripeka*] **1** *sn* (Met; înv) Arșiță. **2** *av* (Ban; îf *pripăg*) Urgent.

pripegit, ~ă *a* [At: ALR II/I, h 81/836 / Pl: *~giți, ~e* / E: nct] (Reg) Pipernicit.

pripeleac *sn* vz ***prepeleac***

pripelnic, ~a *a* [At: HERODOT (1645), 159 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pripă*** + *-elnic*] (D. oameni și acțiunile, manifestările lor) **1** (Îrg) Pripit. **2** (Îdt) Zelos. **3** (Îdt) Prompt.

pripelnicie *sf* [At: DDRF / Pl: *~cii* / E: ***pripelnic*** + *-ie*] (Îvr) **1** Pripă (**1**). **2** Nerăbdare. **3** Promptitudine. **4** Exces de zel.

pripi [At: (cca 1550), ap. DHLR II, 469 / V: (îrg) ***prepi***, (reg) ***~ispi*** / Pzi: ***~pesc*** / E: slv ***приспѣти*** cf slv *припѣщи*] **1-2** *vîr* (Înv; d. unități militare) A (se) deplasa grabnic către un loc. **3-4** *vri* (Îvp; d. oameni) A (se) grăbi când face ceva. **5-6** *vri* (Îvp; d. oameni) A da greș într-o acțiune din cauza grabei. **7** *vtf* (Înv; c. i. oameni) A determina pe cineva să acționeze în grabă Si: *a grăbi*, *a îndemna*, *a zori*. **8** *vr* (Îrg; d. oameni) A se strădui să facă ceva cât mai repede, la vreme etc. **9-10** *vtr* (Asr; c. i. acțiuni, deplasări etc.) A accelera pentru a realiza ceva. **11** *vt* (Înv; c. i. oameni) A urmări de aproape și în grabă pentru a pune pe fugă, pentru a învinge, pentru a prinde etc. Si: *a fugări*. **12** *vt* (Îrg) A surprinde asupra unui fapt reprobabil. **13-14** *vtr* (Îrg) A (se) încălzi puternic, la foc. **15** *vt* (Reg; c. i. un aliment) A coace sau a frige repede și superficial Si: *a rumeni*. **16** *vr* (Olt; Mun; spc; d. pâine) A se coace prea repede, făcând găuri mari sub coajă Si: (reg) *a se coși*. **17-18** *vit* (Îrg; d. soare) A arde. **19-21** *vtri* (Reg; d. soare; c. i. cereale sau fructe) A coace prematur, prin căldură și uscăciune.

pripici *sn* vz ***prichici***

pripie *sf* [At: DDRF / A: ? / Pl: ***~ii*** / E: ***pripă*** + ***-ie***] (Îvr) Precocitate.

pripileac *sn* vz ***prepeleac***

pripire *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 63 / Pl: ***~ri*** / E: ***pripi***] **1** (Îvp) Grăbire. **2** (Îvp; spc) Îndeplinire a unei acțiuni (prea) în grabă și adesea fără chibzuială Si: *pripeală*[1] (**2**). **3** (Îvp) Ratare a unei acțiuni din cauza grabei Si: *pripeală*[1] (**3**). **4** (Înv) Determinare a unei persoane de către altă persoană să acționeze în grabă Si: *grăbire*, *îndemnare*, *pripeală*[1] (**3**) *zorire*. **5** (Îrg) Străduință a unei persoane să facă ceva cât mai repede, la vreme etc. Si: *pripeală*[1] (**5**).

pripit, ~ă [At: DRLU / V: (înv) ***prep~*** *a* / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***pripi***] **1** *a* (D. ființe) Care acționează prea în grabă și fără o suficientă chibzuială. **2** *a* (D. acțiunile, manifestările etc. ființelor) Care este făcut prea repede și fără chibzuială. **3-4** (Excesiv de) grăbit. **5** (Pex) Necugetat din cauza grabei excesive. **6** (Îrg) Pripelnic. **7** *sf* (Reg; îlav) **În ~e** Grabnic. **8** *sf* (Mun; art.) Horă cu ritm grăbit. **9** *sf* (Mun; art.) Melodie după care se dansează pripita (**8**). **10** *a* (D. mâncăruri) Copt sau fiert, fript în grabă și superficial la un foc prea puternic. **11** *a* (Îs) *Mămăligă* (sau *mămăliguță*) ***~ă*** Mămăligă puțin consistentă, moale, pregătită prin amestecarea continuă pe măsură ce se adaugă mălaiul în apă clocotită. **12** *a* (Reg; d. cereale) Copt înainte de vreme, din cauza căldurii și a uscăciunii excesive. **13** *sn* (Mdv; med; Mun) Antrax.

pripitor, ~oare [At: CANTEMIR, IST. 108 / V: (înv) ***prepitoriu***, (reg) ***prisp~*** / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***pripi*** + ***-tor***] **1** *a* (Înv) Zorit. **2** *sfp* (Înv; în superstiții) Ființe imaginare despre care se credea că au darul de a prevesti moartea grabnică a cuiva. **3** *a* (Ban; Olt; d. soare) Arzător. **4** *a* (Reg; d. cereale și fructe) Copt prea devreme Si: (pop) *pretimpuriu*. **5** *a* (Reg; d. pomi fructiferi) Care face fructe prea devreme. **6** *a* (Mol; Olt; d. pământ) Nisipos.

pripoană *sf* vz ***pripon***[1]

pripoi[1] *sn* [At: MARIAN, NU. 653 / Pl: ***~oaie*** / E: rs ***припой***] (Buc; Olt) Ospăț oferit de părinții mirelui după cununie, la care mesenii oferă daruri mirilor.

pripoi[2] *sn* [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pl: ***~oaie*** / E: slv ***припой***, rs ***припой***] (Îvr) Metal care servește la lipit sau la sudat.

pripoi[3] *vt* [At: TDRG / V: ***~pui*** / Pzi: ***~esc*** / E: srb ***pripojiti***, rs ***припоить***] (Îrg; c. i. metale) A suda.

pripoite *sp* [At: BIBLIA (1688), 309[2]/37 / E: cf *pripoi*[3]] (Îvr) Obiecte de artă modelate din metal prețios.

pripon[1] [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~oană*** *sf* / A și: (reg) ***prip~*** / Pl: ***~oane***, (reg) ***~e*** / E: slv ***прѣпонь***] **1** *sn* Frânghie sau alt obiect cu care se leagă vitele la păscut pentru a nu se putea deplasa decât pe o suprafață limitată, o ambarcație la țărm pentru a nu fi luată de valuri etc. **2** *sn* (Pex) Țăruș sau altceva de care se prinde priponul[1] (**1**). **3** *sn* (Pex) Pripon[1] (**1**) împreună cu pripon[1] (**2**). **4** *sn* (Îlv) **A lega** (sau **a sta**, **a pune**, **a lăsa**) **în ~** A (se) priponi. **5** *sn* (Mun; pex) Perioadă cât durează înfășurarea maximă și desfășurarea totală a funiei legate cu un capăt de steajer și cu celălalt de caii care treieră, învârtindu-se la arie în jurul steajerului. **6** *sf* (Reg; îf *pripoană*) Fiecare dintre prăjinile care, legate câte două la vârf, se pun de-o parte și de alta a acoperișului de paie sau de stuf al unei case, pentru a-l susține împotriva vântului. **7** *sf* (Reg; îf *pripoană*) Par sau alt obiect care se folosește pentru a sprijini ceva. **8** *sf* (Reg; îf *pripoană*) Șiret de piele. **9** *sn* (mpl) Unealtă de pescuit formată din mai multe cârlige cu nadă, prinse din loc în loc de o funie care se așază pe fundul sau la suprafața apei și ale cărei capete sunt fixate de țăruși Si: (reg) *sfoară*, *cărmăcută*, *carmac*. **10** *sn* (Pex) Țăruș sau altceva de care se prinde priponul[1] (**9**) sau alte unelte de pescuit. **11** *sn* (Reg) Coadă sau mâner al juvelnicului.

pripon[2] *sn* vz ***pripor***

priponaș *s* [At: GRAIUL, I, 286 / Pl: ? / E: ***pripon***[1] + ***-aș***] (Reg) **1-2** (Shp) Pripon[1] mic.

priponeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ***~eli*** / E: ***priponi*** + ***-eală***] (Rar) **1-5** Priponire (**1-5**).

priponi [At: ANON. CAR. / Pzi: ***~nesc***, (reg) *pripon* / E: ***pripon***[1]] **1-2** *vtrp* (C. i. animale, ambarcații etc.) A lega de un pripon[1] sau de un obiect fixat, solid, ca să nu se îndepărteze. **3-4** *vtrp* (C. i. animale) A pune o piedică sau ceva similar ca să nu se poată deplasa repede și departe. **5** *vt* (Pan; c. i. oameni sau părți ale corpului lor) A imobiliza sau a fixa cu ajutorul unei frânghii, al unui dispozitiv etc. **6** *vt* (Pgn; c. i. diverse obiecte) A prinde sau a lega ori a fixa bine de ceva. **7** *vr* (Reg; d. oameni) A se rezema. **8** *vr* (Rar; d. oameni) A se posta provocator în fața cuiva. **9** *vr* (Fig) A ține cu dârzenie sau cu încăpățânare la ceva.

priponire *sf* [At: LB / V: (îvr) ***prep~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***priponi***] **1** Legare a unui animal, a unei ambarcații etc. de un pripon[1] sau de un obiect fixat, solid, ca să nu se îndepărteze Si: (rar) *priponeală* (**1**). **2** Punere la picioarele unui animal a unei piedici sau a ceva similar, ca să nu se poată deplasa repede și departe Si: (rar) *priponeală* (**2**). **3** (Pan) Imobilizare sau fixare a unei persoane sau a unei părți a corpului său cu ajutorul unei frânghii, al unui dispozitiv etc. Si: (rar) *priponeală* (**3**). **4** (Pgn) Prindere sau legare ori fixare solidă a unui obiect de ceva Si: (rar) *priponeală* (**4**). **5** Postare provocatoare a unei persoane în fața cuiva Si: (rar) *priponeală* (**5**). **6** Rezemare. **7** (Fig) Dârzenie sau încăpățânare în susținerea a ceva.

ponit, ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 108 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***priponi***] **1** (D. animale, ambarcații etc.) Legat de un pripon[1] ori de un obiect fixat, solid, ca să nu se îndepărteze. **2** (Pan; d. oameni sau părți ale corpului lor) Imobilizat sau fixat în sau de ceva. **3** (Rar; d. oameni) Postat provocator în fața cuiva.

pripor [At: LB / V: (înv) ***prepor***, (reg) ***pripon***, ***pripore*** / A și: (îrg) *prip~* / Pl: ***~oare*** / E: bg ***припор***] **1** *sn* Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal și care formează, de obicei, versanții unor forme de relief Si: *coastă*, *muchie*, *pantă*[1], *povârniș*, (rar) *prăvălac*, *prăvăluc*, (pop) *clină*, *prăvăliș*, (îrg) *piez*, (înv) *povârnitură*, (reg) *piezișea*, *ponciș*, *povârghie*, *prăval*, *prăvălitură*[1], *răpăguș*[1]. **2** *sn* Porțiune de teren cu suprafața foarte înclinată, abruptă, prăpăstioasă. **3** *a* (Rar) Pripos. **4** *sn* (Ban; Trs) Porțiune de pădure pe un versant, cu copacii tăiați, pe unde se dă drumul lemnelor la vale, de la locul de tăiere. **5** *sn* (Ban; Trs; pex) Jgheab folosit pentru a se da drumul, pe un versant, lemnelor la vale, de la locul de tăiere. **6** *sn* (Trs) Poiană. **7** *sn* (Trs) Loc îngrădit lângă strungă, în care se odihnesc oile după muls. **8** *sn* (Trs) Adăpost de iarnă pentru oi.

priporaș *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 56 / Pl: ***~e*** / E: nct] (Reg) Un fel de șal pe care îl poartă unii flăcăi de la țară.

priporât, ~a *a* [At: CAZIMIR, GR. 199 / Pl: ***~âți***, ***~e*** / E: ***pripor***] (Rar) Priporos.

pripore *sn* vz ***pripor***

priporos, ~oasă *a* [At: VLAHUȚĂ, R. P. 140 / Pl: ***~oși***, ***~oase*** / E: ***pripor*** + ***-os***] (D. forme de relief, terenuri, drumuri etc.) **1** Care are multe pripoare (**1**) Si: (rar) *pripor*, *priporât*, (reg) *pripuriu*, *pripos*. **2** Care are forma unui pripor (**1**) Si: (rar) *pripor*, *priporât*, (reg) *pripuriu*, *pripos*.

pripos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. 107 / Pl: ***~oși***, ***~oase*** / E: ***pripă*** + ***-os***] (Buc) Priporos.

priposi *v* vz ***prisosi***

pri-prip i, *sn* [At: ALR SN III, h 698/605 / E: fo] (Reg; rep) **1-2** (Cuvânt care imită un) strigăt caracteristic al graurilor.

pripsosi *v* vz ***prisosi***

priptici *sn* vz ***prichici***

pripui *v* vz ***pripoi***[3]

pripune *v* vz ***prepune***

pripuriu, ~ie *a* [At: LUC. III, 344 / P: ~*ii* / E: ***pripor*** + *-iu*] (Trs) Priporos.

pripus *sn* vz ***prepus***[1]

prirod *sn* [At: CANTEMIR, HR. 100 / Pl: ~*uri* / E: slv ***природъ***] (Îvr) Neam.

prirofori *v* vz ***pliroforisi***

priroforie *sf* vz ***pliroforie***

priroforisi *v* vz ***pliroforisi***

prisacă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 212/13 / V: (reg) ***pres~***, ***presea~***, ***~agă***, ***~sea~*** / Pl: ~*săci* / E: slv ****прѣсѣка***] **1** (Pop) Loc într-o pădure unde s-au tăiat copacii. **2** (Pop) Poiană rămasă după tăierea copacilor. **3** (Reg) Vale îngustă și seacă. **4** (Pop) Trunchi de copac care a fost curățat de crengi. **5** (Reg; îf *presacă*) Crestătură făcută în trunchiul unor copaci, care servește la marcarea unei porțiuni de pădure. **6** Loc unde sunt așezați stupii, pentru a se crește albine Si: *stupărie*, *stupină*, (rar) *albinărie*, *prisăcărie* (**2**), (reg) *pivnită*, *polată*. **7** Totalitate a stupilor aflați în prisacă (**6**) Si: *prisăcărie* (**3**), *stupărie*, *stupină*, (rar) *pivniță*, *polată*. **8** (Csc) Totalitate a albinelor dintr-o prisacă (**6-7**). **9** (Trs) Loc unde se adăpostesc ori s-au adăpostit cândva oile sau caii în timpul nopții Si: *staniște*, *stână*. **10** (Trs) Îngrăditură făcută prin îngrămădire de lemne, nuiele, spini etc. **11** (Reg; îf *prisagă*) Fiecare dintre bucățile de lemn sau de fier ale unei grape, în care sunt înfipți colții.

prisacân *s* [At: BORZA, D. 45 / A: nct / Pl: nct / E: cf *prisacă*] (Bot; reg) Zburătoare (*Chamaenerion angustifolium*).

prisad, ~ă *a* vz ***prăsad***

prisagă *sf* vz ***prisacă***

prisăcar *sm* [At: SIMION DASC., ap. LET. 15 / V: (reg) ***~sec~*** / Pl: ~*i* / E: ***prisacă*** + *-ar*] Persoană care se ocupă cu îngrijirea prisăcii (**6-8**) și cu creșterea albinelor, pentru a obține de la ele miere și ceară Si: *albinar*, *apicultor*, *stupar*.

prisăcări *vi* [At: SIMION DASC., ap. LET. 15 / Pzi: ~*resc* / E: ***prisăcar***] (Îvr) A se îndeletnici cu apicultura.

prisăcărie *sf* [At: I. IONESCU, D. 246 / Pl: ~*ii* / E: ***prisăcar*** + *-ie*] **1** Îndeletnicire a prisăcarului Si: *albinărit*, *apicultură*, *prisăcărit* (**1**), *stupărie*, *stupărit*. **2-3** (Rar) Prisacă (**6-7**).

prisăcărit *sn* [At: NECULCE, L. 304 / Pl: (rar) ~*uri* / E: ***prisăcar*** + *-it*] **1** (Reg) Prisăcărie (**1**). **2** (Iuz) Impozit care se plătea în Moldova pe stupi.

prisăcăriță *sf* [At: SADOVEANU, P. M. 50 / Pl: ~*țe* / E: ***prisăcar*** + *-iță*] Femeie care se îndeletnicește cu prisăcăria.

prisăci [At: PSALT. HUR. 23[r]/14 / V: (îrg) ***preseci***, ***~seci*** / Pzi: ~*acesc* / E: slv ***прѣсѣкати***] **1** *vt* (Îrg; îf *preseci*, *priseci*) A tăia. **2** *vt* (Reg) A zdrobi. **3** *vr* (Mar; Trs; d. cereale) A se scutura din cauza coacerii excesive. **4** *vr* (Pex) A se răscoace[1].

prisădi *v* vz ***presădi***

prisădire *sf* vz ***presădire***

prisădit, ~ă *a* vz ***presădit***

prisăra *v* vz ***presăra***

prisc *sms* [At: BORZA, D. 67 / E: ns cf *plisc*[1]] (Bot; reg; îs) ~ *păsăresc* Orășniță (*Lathyrus tuberosus*).

priscalău *sn* [At: ALR II/I, h 250/346 / Pl: ~*laua* / E: ns cf *priscălău*] **1** (Reg) Închizătoare de lemn la o ușă. **2** (Reg) Clanță la o ușă. **3** (Mar) Închisoare.

priscaveț *sm* [At: REV. CRIT. IV, 145 / Pl: ~*i* / E: nct] (Trs) Om mincinos.

prisca *sf* vz ***prispă***

priscopală *sf* vz ***prișcopală***

priscornic *sn* vz ***pistornic***

priseacă *sf* vz ***prisacă***

prisecar *sm* vz ***prisăcar***

priseci *v* vz ***prisăci***

prisel *sn sg* vz ***prizăl***

priselniță *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 168 / Pl: ? / E: nct] (Ban) Salcie tânără.

prisfira *v* vz ***prefira***

prislită *sf* vz ***prâslită***

prisloapă *sf* vz ***prislop***

prisloc *sn* vz ***prislop***

prislop [At: ȘTEFANELLI, D. C. 36 / V: (înv) ***pres~*** *sn*, (reg) ***~oapă*** *sf*, ***~oc*** *sn* / Pl: (**1-2**) ~*oape*, (**2**) ~*i* / E: sl ****прѣслопъ***, bg ***прeслоп***] **1** *sn* Loc adâncit în formă de șa sau de curmătură care separă două culmi de munte sau de deal. **2** *sn* Trecătoare îngustă între munți, situată la înălțime și având formă de șa. **3** *sm* (Reg; lpl) Gropi de hotar.

prislopi [At: COMAN, GL. / Pzi: ~*pesc* / E: ***prislop***] (Reg) **1** *vr* A se dărâma. **2** *vt* (C. i. semne, urme etc.) A lăsa.

prisluga *sf* [At: LB / V: (reg) ***pres~***, ***pis~*** / Pl: ~*ugi* / E: cf srb *prisluškiti* „a aprinde", rs *прислуга* „serviciu"] **1** (Înv) Pișlugă. **2** (Trs) Tub care conține pulbere explozivă pentru minat. **3** (Trs) Chibrit.

prism *sn* vz ***prismă***[1]

prismatic, ~ă *a* [At: EGT 52[r] / V: ***~izm~*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***prismatique*** cf ger *prismatisch*] **1** Care este în formă de prismă[1]. **2** Care se prezintă ca o prismă[1]. **3** (Chm) Care cristalizează în formă de prismă[1]. **4** (Îs) *Culoare ~ă* Fiecare dintre cele șapte culori fundamentale în care se descompune lumina soarelui când trece printr-o prismă[1] de sticlă. **5** (Îs) *Spectru ~* Totalitate a culorilor în care se descompune lumina soarelui când trece printr-o prismă[1] de sticlă.

prismatin *sms* [At: CANTUNIARI, L. M. 110 / V: ***~ă*** / E: fr ***prismatine***, ger ***Prismatin***] Minereu compus îndeosebi din silicat de aluminiu și de magneziu.

prismatoid, ~ă [At: LM / Pl: ~*izi*, ~*e* / E: fr ***prismatoide***] **1** *a* Care are o formă asemănătoare cu aceea a prismei[1]. **2** *sn* Poliedru care are două baze poligonale și celelalte fețe cu câte o latură sau un vârf pe una dintre baze.

prismă[1] *sf* [At: GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ș. 261 / V: ***~izmă***, (înv) ***prism*** *sn*, ***prizm*** *sn* / Pl: ~*me*, (înv) ~*izmi*, ~*izmate* / E: ngr ***πρῖσμα***, lat ***prisma***, ger ***Prisma***, fr ***prisme***] **1** Poliedru cu două fețe paralele și egale, numite baze, și cu celelalte fețe laterale în formă de paralelogram. **2** Corp solid care are formă de prismă[1] (**1**). **3** Piesă din sticlă sau din alt material transparent, de formă poliedrică, de obicei prismatică, folosită pentru descompunerea luminii, pentru reflexia razelor luminoase etc. **4** (Îlpp) **Prin** (sau rar, **sub**) **~ma** Din punctul de vedere al... **5** (Îal) Potrivit cu...

prismă[2] *sf* vz ***prispă***

prismoid *sn* [At: NEGULICI / Pl: ~*e* / E: fr ***prismoide***] (Îdt) Corp solid care are o formă asemănătoare cu aceea a prismei[1].

prisnalic *s* vz ***prisnilic***

prisnar *sn* vz ***prâsnel***

prisnă *av*, *sf* vz ***prisne***

prisnăr *sn* vz ***prâsnel***

prisne [At: PO 260/22 / V: (îrg) ***~nă*** *av*, *sf*, ***~izne*** *av*, *a* (îvr) ***prăsni*** *av* / E: slv ***приснѣ*** cf rs *присный*] **1** *av* (Îrg) În întregime. **2** *av* (Îrg) Exact. **3** *ain* (Reg) Pur. **4** *ain* (Îvr) Veritabil. **5** *sfî* (Înv; îf *prisnă*) Candelă la biserică.

prisnel *sn* vz ***prâsnel***

prisni *v* vz ***prâsni***[2]

prisnic, ~ă *a* [At: (a. 1809) URICARIUL, X, 254 / V: ***pres~***, ***prâs~*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: cf slv ***присьнъ***] **1** (Buc; Trs; înv) Pur. **2** (Trs; îf *prâsnic*) Veritabil.

prisnilic *s* [At: VAIDA / V: ***~nal~***, ***~stinic***, ***~izn~*** / Pl: nct / E: ***prisnel*** + *-ic*] (Trs) **1-2** (Șhp) Prâsnel de dimensiuni mici. **3-4** (Șhp; îf *prisnalic*) Prâsnel de dimensiuni mici. **5** (Îf *priznilic*) Om sprinten, iute. **6-7** (Șhp; îf *priznilic*) Prâsnel (mic).

prisnire *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: ***prisni***] (Rar; îdt) **1** Foșnire. **2** Fâșâire. **3** Scârțâire. **4** Trosnire a focului. **5** Vuire a focului. **6** (Reg) Sfârâire a fusului când este învârtit la tors.

prisnit *sn* vz ***prâsnet***

prisos *sn* [At: URICARIUL, V, 43/5 / V: (îrg) ***~stos***, (îvr) ***~t*** / Pl: *~uri*, (îrg) *~oase* / E: ngr ***περισσός***] **1** Ceea ce depășește necesarul ori întrece o cantitate sau o limită obișnuită, reprezentând un spor sau un plus inutil Si: *excedent*, *plus*[2], *surplus*, (asr) *prisosință*, (înv) *prisoseală* (**1**), *prisosire* (**7**), *prisosit*[1] (**1**), *prisositură* (**1**). **2** (Pex) Abundență. **3-4** (Îljv) **De** (sau, nob, **în de**) **~** (Care este) din belșug. **5-6** (Îal) (Care este) în plus. **7-8** (Pex; îal) (Care este) inutil. **9-10** (Înv; îljv) **Cu ~** (Într-o măsură) care depășește obișnuitul, normalul, cerințele, așteptările etc. Si: *excesiv*. **11-12** (Îvr; îlav) **La ~** Oprit de la consum, (ca rezervă sau) ca economie. **13** (Mat; înv) Rest. **14** (În orânduirea feudală; lpl; îf *prisoase*) Teren agricol care prisosea moșierului și pe care acesta îl arenda țăranilor, direct sau prin mijlocirea arendașilor. **15** (Buc; Mol) Teren folosit pentru pășune. **16** (Buc; Mol) Fânețe. **17** (Mun) Mănunchi de fire de urzeală care nu încap în spată și care se fac ghem, rămânând pe lângă război Si: (reg) *mânzălău*, *mânzoc*, *mânzoi*.

prisoseală *sf* [At: BIBLIA (1688), 46[1]/18 / Pl: *~eli* / E: ***prisosi*** + *-ealâ*] (Înv) **1** Prisos (**1**). **2** (Pex) Abundență. **3-4** (Îljv) **De ~** De prisos (**3-4**).

prisoselnic, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 261 / Pl: *~ici*, *~ice* (înv, *af*) *~ici* / E: ***prisosi*** + *-elnic*] **1-10** Care prisosește (**1-10**) Si: (asr) *prisositor* (**1-10**). **11** (Pex) Care este inutil Si: (asr) *prisositor* (**11**). **12** (Înv) Disponibil.

prisosi [At: VARLAAM, C. 194, CF 283, 408 / V: (îrg) ***~sto~***, (înv) ***pres~***, (îvr) ***~ipo~***, ***~ips~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***prisos***] **1** *vi* (Ccd) A fi sau a exista ori a se afla în cantitate mai mare decât este necesar sau decât îi trebuie cuiva Si: (reg) *a privești*. **2** *vi* (Ccd) A întrece măsura sau limita obișnuită, găsindu-se din abundență Si: (reg) *a privești*. **3** *vi* (Ccd) A fi sau a rămâne în surplus după ce s-a consumat cât era necesar Si: *a privești*. **4** *vi* (Nob; d. oameni) A fi inutil. **5** *vi* (Îvr) A da în plus. **6** *vi* (Înv) A prevala. **7** *vi* (Îvr) A face o precizare suplimentară. **8-10** *virt* A crește ca număr, cantitate, intensitate, calitate etc. **11** *vt* (Reg; îe) **A fi ~t** (**pe cineva** sau **pe ceva**) A avea nevoie de cineva sau de ceva.

prisosință *sf* [At: AETHIOPICA, 40[v]/3 / V: (îvr) ***pres~*** / Pl: (rar) *~țe* / E: ***prisosi*** + *-ință*] **1** (Asr) Prisos (**1-2**, **5-8**). **2** (Îlav) **Cu** (sau, înv, **de**, **din**) **~** Mai mult decât trebuie. **3** (Pex; îal) Din plin. **4** (Pex; îal) Îndeosebi.

prisosire *sf* [At: HERODOT (1645) / Pl: *~ri* / E: ***prisosi***] **1** (Înv) Existență a ceva în cantitate mai mare decât este necesar sau decât îi trebuie cuiva Si: *prisosit*[1] (**5**). **2** (Înv) Depășire a măsurii sau a limitei obișnuite Si: *prisosit*[1] (**6**). **3** (Înv) Rămânere în surplus după ce s-a consumat cât era necesar Si: *prisosit*[1] (**7**). **4** (Înv; nob) Inutilitate. **5** (Îvr) Dare în plus. **6** Aducere a unei precizări suplimentare. **7** (Pex) Prisos (**1**). **8** (Îlav) **Cu ~** Cu prisosință. **9** (Îvr) Folos.

prisosit[1] *sn* [At: BIBLIA (1688), 57[2]/59 / E: ***prisosi***] (Înv) **1** Prisos (**1**). **2** (Pex) Abundență. **3-4** (Îljv) **De ~** De prisos (**3-4**). **5-7** Prisosire (**1-3**).

prisosit[2]***, ~ă*** *a* [At: MOLNAR, E. S. 124 / 15 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***prisosi***] (Înv) **1-10** Care prisosește (**1-10**).

prisositor, ~oare *a* [At: N. TEST. (1648), 267[v]/6 / V: (înv) ***presositoriu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***prisosi*** + *-tor*] (Asr) **1-11** Prisoselnic (**1-11**).

prisositură *sf* [At: VARLAAM, C. 408 / Pl: *~ri* / E: ***prisosi*** + *-tură*] (Înv) **1** Prisos (**1**). **2** (Pex) Abundență.

prisosnic, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***prisosi*** + *-nic*] (Înv) Inutil.

prisost *sn* vz ***prisos***

prispar *sn* [At: CHEST, II, 270/86 / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ***prispă*** + *-ar*] (Reg) **1** Fiecare dintre grinzile din care este făcută prispa. **2** Margine exterioară de lemn a prispei.

prispață *smp* [At: BARONZI, L. 117 / E: ns cf *prin spate*] **1** (Reg) Cusături oblice pe partea din spate, la umeri, a unei ii, făcute cu fire de mătase sau de lână colorată. **2** (Mun) Pânză din spatele cămășii.

prispă *sf* [At: URICARIUL, V, 323/5 / V: (reg) ***~scă***, ***~smă***, ***~izma*** / Pl: *~pe* / E: ucr ***приспа***] **1** Parte exterioară a unei case țărănești, ca un fel de terasă îngustă și acoperită în partea de sus, construită din lut sau din pământ bătătorit, din lemn sau din piatră, de-a lungul peretelui din față și a celor laterali, adesea mărginită de o balustradă de lemn sau de zidărie și de stâlpi care susțin streașina Si: (reg) *podmol*, *pragus*, *prici*[3], *prus*, *streașină*, *streie*, *suparete*, *taban*, *tălpoane*, *târnaț*, *târnăcior*, *vatra*, *vătruță*. **2** (Îvr) Platformă la vagoanele de cale ferată. **3** (Olt) Tindă la o casă țărănească. **4** (Reg) Temelie la o casă țărănească. **5** Formă de relief, situată la o altitudine oarecare Si: *platformă*. **6** Dig rudimentar de pământ sau de lemn, folosit pentru a menține un anumit nivel al apei din bălți, lacuri etc. provenite din apele curgătoare.

prispi *v* vz ***pripi***

prispișoară *sf* [At: TDRG / Pl: *~re* / E: ***prispă*** + *-işoară*] (Rar) Prispușoară.

prispitor, ~oare *a* vz ***pripitor***

prispuliță *sf* [At: HASDEU, R. V. 10 / Pl: *~țe* / E: ***prispă*** + *-uliță*] (Pop) Prispușoară.

prispușoară *sf* [At: POP., ap CADE / Pl: *~re* / E: ***prispă*** + *-ușoară*] **1-6** (Shp) Prispă (**1-3**) mică Si: (rar) *prispișoară*, (pop) *prispuliță*.

pristanda *sf* [At: CADE / Pl: *~le* / E: nct] **1** Dans popular asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută dansul pristanda (**1**).

pristani *v* vz ***pristâni***

pristanițe *sf* [At: COD. VOR. 86/17 / Pl: *~ți* / E: slv ***пристанице***] (Înv) **1** Port[3]. **2** (Pex) Țărm unde se află un port[3] sau condiții de acostare a navelor. **3** (Pex) Loc de refugiu sau adăpostit pe țărmul unei ape.

pristariu *sn* vz ***pristol***

pristav [At: (a. 1630) IORGA, S. D. I, 274 / A și: (reg) *pris~* / Pl: (**1-13**) *~i*, (**14**) *~uri* / E: slv ***приставъ***] **1** *sm* (Îrg) Persoană însărcinată cu supravegherea unui grup de oameni care lucrează la o construcție. **2** *sm* (Reg) Persoană care supraveghea munca oamenilor de pe o moșie Si: (înv) *logofăt*, *vătaf*. **3** *sm* (Reg; îs) *~ de pluguri* Persoană care supraveghea plugurile și plugarii de pe o moșie. **4** *sm* (Înv; pgn; de obicei urmat de determinări care arată felul) Supraveghetor. **5** *sm* (Înv; pgn; de obicei urmat de determinări care arată felul) Administrator. **6** *sm* (Înv; pgn; de obicei urmat de determinări care arată felul) Paznic[2]. **7** *sm* (Înv; îs) *~ul casei* Majordom. **8** *sm* (Înv) Slujbaș care avea diverse atribuții financiare sau juridice, mai ales ca executor. **9** *sm* (Mol; Trs) Fiecare dintre persoanele care făceau parte din consiliul de conducere al unei comune Si: *pârgar*. **10** *sm* (Îrg) Fiecare dintre persoanele care îndeplinesc sarcini subordonate cu prilejul unei sărbători religioase, al unei ceremonii etc. **11-12** *sm*, *a* (Persoană) care avea sarcina să anunțe public pristavurile (**14**) Si: *crainic*, (îvr) *priatavnic*. **13** *sm* (Trs) Argat. **14** *sm* (Trs) Odăiaș. **15** *sn* Dispoziție anunțată de pristav (**11**).

pristavlisi *vt* [At: BULETIN, F. (1833), 196[2]/13 / Pzi: *~sesc* / E: cf rs *пристáвлять*] (**2**) cf *pristav*] **1** (Înv; c. i. acte oficiale, documente etc.) A prezenta sau a înainta ori a preda în mână. **2-14** (Îvr; c. i. persoane) A numi în funcția de pristav (**1-13**).

pristavnic *sm* [At: CORESI, L. 284/2 / Pl: *~ici* / E: slv ***приставьникъ***] (Îvr; csnp) **1-2** Conducător (ecleziastic). **3-15** Pristav (**1-13**).

pritazi *v* vz ***pristâvi***[1]

pristalog *sn* vz ***prostovol***

pristân *sn* vz ***prâsnel***

pristâni [At: PSALT. HUR. I[v]/3 / V: (înv) ***~tani***, ***pres~***, (reg) ***~timi***, ***~tini***, ***~iștini*** / Pl: *~nesc* / E: slv ***пристати***, ***-станѭ***] **1** *vi* (Înv) A fi sau a se ridica împotriva cuiva. **2** *vi* (Îvr) A urma pe cineva. **3** *vi* (Îrg) A face ceea ce dorește cineva. **4** *vi* (Îrg) A susține pe cineva. **5** *vi* (Îrg) A lua sau a ține partea cuiva. **6** *vi* (Îrg) A urma exemplul cuiva. **7** *vt* (Nob) A aproba. **8** *vi* (Înv) A fi de acord. **9** *vi* (Înv) A adera. **10-11** *vit* (Îrg) A îngădui. **12-13** *vit* (Îrg; spc) A primi în gazdă, oferind adăpost pentru o vreme. **14** *vit* (Îrg; spc) A ceda un drept, un privilegiu. **15** *vt* (Reg; îf *pristini*) A amâgi. **16-17** *vi* A se stabili (temporar) într-un loc.

pristânire *sf* [At: CORESI, L. 427/4 / V: (reg, **2**) ***~timi~***, ***~tin~*** / Pl: *~ri* / E: ***pristâni***] **1** (Îvr) Cauză pentru a cărei apărare se duce o luptă susținută. **2** (Olt; Mun; îf *pristimire*, *pristinire*) Îngăduință.

pristănitor, ~oare *smf* [At: CORESI, L. 315/21 / Pl: *~i* / E: ***pristăni*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care pristănește (**2-9**).

pristăpi *vi* [At: CORESI, L. 148/3 / Pzi: *~pesc* / E: slv ***пристѫпити***] (Îvr) A păcătui.

pristăpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***

pristăvel *sm* [At: GOGA, P. 91 / Pl: *~ei* / E: ***pristav*** + *-el*] **1-26** (Trs; Șhp) Pristav (**1-13**) (tânăr). **27-39** Ajutor de pristav (**1-13**).

pristăvi[1] *vr* [At: CORESI, EV. 248 / V: (înv) ***preas~***, ***pres~***, ***~tovi***, (reg) ***~tazi*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***прѣставити сѧ***] (Îrg) A muri[1].

pristăvi[2] *vt* [At: CIHAC, II, 294 / Pzi: *~vesc* / E: ***pristav***] (Îvr; c. i. oameni) **1-13** A numi pristav (**1-13**).

pristăvie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 120 / Pl: *~ii* / E: ***pristav*** + *-ie*] (Îvr) **1-13** Funcție de pristav (**1-13**).

pristăvire *sf* [At: GAVRIL, NIF, 18/22 / V: ***prăs~***, ***pres~*** / Pl: *~ri* / E: ***pristăvi***[1]] (Înv) Încetare din viață Si: *moarte*.

pristăvit, ~ă [At: (a. 1650) BV I, 177/12 / V: ***pres~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***pristăvi***[1]] **1** *smf* (Îvr) Mort. **2** *a* (Înv) Mort.

pristăvoaie *sfi* [At: ALECSANDRI, T. 665 / P: *~voa-ie* / E: ***pristav*** + *-oaie*] (Îvr) **1-13** Soție de pristav (**1-13**).

pristâpnic, ~ă *a* vz ***preastâpnic***

priste *pp* vz ***peste***

pristen *sn* vz ***prâsnel***

pristene *sn* vz ***prâsnel***

pristenior *sm* [At: LB / V: ***~tin~***, ***~tinioară*** *sf* / Pl: *~i* / E: ***pristen*** + *-ior*] (Bot; înv) Silnică (*Glechoma hederaceum*).

pristerie *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Bis; reg) Împărtășanie.

pristigală *sf* vz ***prăstăvală***

pristil *sn* vz ***pristol***

pristimi *v* vz ***pristăni***

pristimire *sf* vz ***pristănire***

pristin[1] *sn* vz ***prâsnel***

pristin[2], ***~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***pristinus***] (Îdt) Vechi.

pristinac *sm* vz ***păstârnac***

pristineală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***pristini*** + *-eală*] (Reg) **1** Păsuire[1]. **2** Răsfăț.

pristini *v* vz ***pristăni***

pristinic *s* vz ***prisnilic***

pristinioară *sf* vz ***pristenior***

pristinior *sm* vz ***pristenior***

pristinire *sf* vz ***pristănire***

pristlân *sn* vz ***prâsnel***

pristnel *sn* vz ***prâsnel***

pristoare *sf* [At: GLOSAR REG. / V: ***~iștoale***, ***~ișt~*** / Pl: (pbl) *~ori* / E: nct] (Buc) Catrință.

pristoc *sn* vz ***pritoc***

pristoci *v* vz ***pritoci***

pristocit *sn* vz ***pritocit***[1]

pristocitor, ~oare *a, smf* vz ***pritocitor***

pristocitură *sf* vz ***pritocitură***

pristoi[1] *vi* [At: COD. VOR. 2/22 / Pzi: *~esc* / E: slv ***пристоѩти***] (Îvr) A debarca.

pristoi[2] *vi* [At: COD. VOR. 22/23 / V: (reg) ***~tui*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***пръставти***] (Îrg) A înceta.

pristol *sn* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 466/15 / V: (îrg) ***pras~***, ***preas~***, ***pres~***, (înv) ***~or***, ***~til***, (reg) ***~tariu*** / Pl: *~uri*, (rar) *~oale* / E: slv ***пръстолъ***] **1** Masă din mijlocul altarului pe care se țin obiectele necesare oficierii serviciului religios. **2** (Pgn) Altar. **3** (Trs; pcf) Pistornic.

pristoleanca *sfa* [At: DEX[2] / E: nct] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul pristoleanca (**1**).

pistolnic *sn* vz ***pistornic***

pristor *sn* vz ***pristol***

pristornic *sn* vz ***pistornic***

pristos *sn* vz ***prisos***

pristosi *v* vz ***prisosi***

pristovi *v* vz ***pristăvi***[1]

pistrit, ~ă *a* vz ***pestrit***

pristui[1] [At: ȘEZ. VII, 182 / Pzi: *~esc*, *pristui* / E: srb ***pristati***] **1** *vi* (Reg) A conviețui. **2** *vtr a)* (Trs; Mar; c. i. necazuri, supărări, dureri) A îndura. **3** *vt* (Trs; Ban; c. i. oameni) A suporta pe lângă sine. **4** *vr* (Reg) A se ascunde.

pristui[2] *v* vz ***pricestui***

pristură *sf* [At: Com. LIUBA / Pl: ? / E: nct] Păstură[1].

pristoale *sp* [At: A V, 20 / E: cf *tol*] (Reg) Obiecte vechi de îmbrăcăminte.

prișcai *sn* vz ***prăscău***[2]

prișcală *sf* [At: MARIAN, Î. 212 / Pl: ? / E: ***prișca*** + *-ală*] **1** (Trs; Buc) Scândurică sau lopățică de brad despicată la un capăt, care se folosește la unele jocuri de copii pentru a lovi pe cineva. **2** (Îcs) *De-a ~la* Joc în care un participant este lovit pe spate cu prișcala (**1**) de către ceilalți participanți, până când ghicește cine l-a lovit. **3** (Reg) Prăștie.

prișcă *sf* vz ***frișcă***

prișcăla *v* vz ***prișcăli***

prișcăli *vt* [At: DR, V, 895 / V: ***~la***, ***fr~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***prișcală***] (Reg) A lovi sau a plesni cu o nuia, cu șfichiul biciului sau cu prișcala (**1**).

prișcălit *sn* [At: VICIU, GL. 71 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prișcăli***] (Trs) Lovire sau plesnire cu o nuia, cu șfichiul biciului sau cu prișcala (**1**).

prișcău *sn* vz ***prăscău***[2]

prișcopală *sf* [At: ALR I, 1656/1 / V: ***prâsc~***, ***~isc~*** / Pl: *~le*, *~păli* / E: ns cf *prișcală*] **1** (Ban; Olt) Pușcoci de soc. **2** (Reg; îf *priscopală*) Pocnitoare făcută de copii dintr-un bulgăre de lut muiat cu apă, scobit la mijloc, care, prin izbire, face un zgomot specific.

prișcui *v* vz ***plișcui***

prișcupi *v* vz ***prăștipi***

prișleci *sm* vz ***prișleț***

prișlesi *vtir* [At: BIBLIA (1688), 176[2]/54 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *prișleț*] (Îvr) **1-3** A (se) stabili în altă parte. **4-6** A (se) strămuta. **7-9** A (se) înstrăina.

prișleț *sm* [At: COD. VOR. 138/23 / V: (înv) ***~eci***, (reg) ***prâș~*** / Pl: *~i* / E: slv ***пришълець***] **1** (Înv) Străin. **2** (Înv) Venetic. **3** (Înv) Vagabond. **4** (Înv) Pribeag. **5** (Reg; îf *prâșleț*) Om bicisnic.

prișlița *sf* vz ***prâșlița***

prișnit *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 293 / V: ***~ijniță*** *sf*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Priessnitz***] (Asr) Compresă.

prișnită *sf* vz ***prișnit***

prișteht, ~ă *a* vz ***prichistit***

prișten *sn* vz ***prâsnel***

prișțin *sn* vz ***prâsnel***

prișțini *v* vz ***pristăni***

prișțipeală *sf* [At: REV. CRIT. III, 166 / Pl: *~eli* / E: ***prișțipi*** + *-eală*] (Trs) **1** Cruțare. **2** Păstrare.

prișțipi *vt* [At: REV. CRIT. III, 166 / V: ***~șcupi*** / Pzi: *~pesc* / E: nct] (Trs; Olt) **1** A cruța. **2** A păstra. **3** A economisi.

prișțipit *av* [At: PĂCALĂ, M. R. 141 / E: ***prișțipi***] (Reg) Cu superficialitate.

prișțit, ~ă *a* vz ***pestrit***

prișțoale *sf* vz ***pristoare***

prișțoare *sf* vz ***pristoare***

pritan *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i* / E: fr ***prytane***] (În Grecia antică) **1** Magistrat principal. **2** Fiecare dintre cei cincizeci de delegați ai fiecărui trib, care formau, la Atena, Sfatul celor cinci sute.

pritaneu *sn* [At: DM / Pl: *~ee* / E: fr ***prytanée***] (În Grecia antică) Edificiu unde se întâlneau pritanii.

pritâ *sf* vz ***plită***

pritâci *v* vz ***pritoci***

pritcă *sf* vz ***pretcă***

pritce *sf* vz ***price***

pritici *v* vz ***prici***[4]

priteală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~cli* / E: ***priti***[1] + *-eală*] (Ban; înv) Avertisment.

priteașcă *sf* [At: CONTEMPORANUL, VI$_2$, 298 / Pl: ? / E: ucr ***притяжка***] (Rar) Orcic care se adaugă la una dintre marginile crucii căruței, pentru a se putea înhăma un al treilea cal în rând cu ceilalți.

pritegă *sf* [At: H XVIII, 277 / Pl: *~egi* / E: srb ***pritega***] (Reg) Fiecare dintre cele două stinghii puse cruciș la ambele capete ale loitrelor.

pritfor *sn* vz ***pridvor***

priti *vt* [At: ANON. CAR. / V: ***~tita***, ***preti*** / Pzi: *~tesc* / E: srb ***pretiti***] (Trs; Ban; ccd) **1** A preveni[1]. **2** (Pex) A sfătui. **3** A porunci.

pritici *sn* vz ***prichici***

pritindarisi *v* vz ***pretenderisi***

pritindirisi *v* vz ***pretenderisi***

printinghel *sm* vz ***prichindel***

pritini *v* vz ***prieteni***

pritinie *sf* vz ***prietenie***

pritinită *sf* [At: ALR II, 4382/29 / Pl: *~țe* / E: ***prietină*** + *-iță*] (Reg; șhp) **1-2** Prietină.

pritita *v* vz ***priti***

pritităare *sf* [At: BORZA, D. 137 / Pl: *~ori* / E: nct] (Bot; reg) Coada-racului (*Potentilla anservina*).

pritoacă *sf* [At: DAMÉ, T. 81 / Pl: *~ace* / E: ***pritoci*** cf *pritoc*] **1** Vas de lemn în formă de cadă, în care se transportă strugurii la tease ori acasă după culesul viei. **2** (Reg) Vas pentru păstrarea apei de băut.

pritoc [At: (a. 1727) IORGA, S. D. XIV, 274 / V: (înv) ***~ist~***, (reg) ***pret~*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ***pritoci*** cf *pritoacă*] **1-7** *sn* (Pop) Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire. **9** *sn* (Îrg) Vas scurt și larg, de obicei pentru pritocirea (**1**) vinului. **10-11** *sn, a* (Îrg; șîs *vin ~*) (Vin) care este tras de pe drojdie prin cep.

pritoceală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~celi* / V: (reg) ***pitro~*** / E: ***pritoci*** + *-eală*] **1** Turnare a vinului dintr-un butoi în altul, după fermentație, pentru a se limpezi prin separarea de drojdia care s-a așezat la fund Si: (pop) *pritoc* (**1**), *pritocire* (**1**), *pritocit*[1] (**1**), *pritocitură* (**1**). **2** (Olt; îf *pitroceală*) Stare de beție Si: (pop) *pritoc* (**2**), *pritocire* (**2**), *pritocit*[1] (**2**), *pritocitură* (**2**). **3** (Pgn) Turnare a unui lichid dintr-un vas în altul Si: (pop) *pritoc* (**3**), *pritocire* (**3**), *pritocit*[1] (**3**), *pritocitură* (**3**), *transvazare*. **4** (Reg; îf *pitroceală*) Rafinare a țuicii a doua oară Si: (pop) *pritoc* (**4**), *pritocire* (**4**), *pritocit*[1] (**4**), *pritocitură* (**4**). **5** A scoate zeama dintr-un vas cu murături sau cu varză acră și a o turna la loc, de mai multe ori la rând, pentru a dizolva sarea rămasă la fund și a determina o acrire uniformă Si: (pop) *pritoc* (**5**), *pritocire* (**5**), *pritocit*[1] (**5**), *pritocitură* (**5**), *vânturare*. **6** (Rar) Învolburare a unui lichid Si: (pop) *pritoc* (**6**), *pritocire* (**6**), *pritocit*[1] (**6**), *pritocitură* (**6**). **7** (Rar; pgn) Mutare a unor materii, obiecte etc. dintr-un loc în altul sau dintr-o parte în alta Si: (pop) *pritoc* (**7**), *pritocire* (**7**), *pritocit*[1] (**7**), *pritocitură* (**7**). **8** (Mun; fig; îf *pitroceală*) Cicălire.

pritoci [At: CANTEMIR, I. I. II, 328 / V: (înv) ***~tăci***, ***~ist~***, (reg) ***petro~***, ***pitro~***, ***pli~***, ***potrici***, ***pret~*** / Pzi: *~ocesc* / E: bg ***приточа***] **1-2** *vtrp* (C. i. vinul) A turna dintr-un butoi în altul, după fermentație, pentru a limpezi prin separarea de drojdia care s-a așezat la fund Si: (reg) *a preface*, *a prefira*. **3** *vt* (Olt; îf *pitroci*) A fi beție. **4** *vt* (Pgn; c. i. lichide) A turna dintr-un vas în altul Si: *a transvaza*. **5** *vt* (Reg; îf *pitroci*; c. i. țuica) A rafina a doua oară. **6** *vt* (Mol; Buc; îf *petroci*; c. i. tortul de cânepă) A spăla turnând leșie în butoiul în care se află și scurgând-o prin cep. **7-8** *vtrp* (C. i. zeama dintr-un vas cu murături, cu varză acră) A scoate și a turna la loc, de mai multe ori la rând, pentru a dizolva sarea rămasă la fund și a determina o acrire uniformă Si: *a vânturа*, (reg) *a premeci*. **9** *vt* (Rar; c. i. un lichid) A învolbura. **10** *vt* (Rar; pgn; c. i. materii, obiecte etc.) A muta dinr-un loc în altul sau dintr-o parte în alta. **11** *vt* (Reg; pgn; îe) **A pitroci limba** (sau **vorbele**) **în gură** A vorbi încurcat sau nedeslușit. **12** *vt* (Reg; pgn; îae) A trăncăni. **13** *vt* (Reg; pgn; îae) A nu fi ascultat. **14** *vt* (Mun; fig; îf *pitroci*; c. i. oameni) A cicăli.

pritocire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pritoci***] (Pop) **1-7** Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire.

pritocit[1] *sn* [At: CADE / V: (înv) ***prist~***, (reg) ***pitro~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pritoci***] **1-7** Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire.

pritocit[2]***, ~ă*** *a* [At: TEODORESCU, P. P. 673 / V: (reg) ***pret~*** / Pl: *~ciți*, *~e* / E: ***pritoci***] (D. vin sau zeama de varză, de murături) Care a fost supus pritocirii.

pritocitoc *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: cf *pritoci*] (Mun; csnp) Vas folosit la pritocitul[1] verzei.

pritocitor, ~oare [At: LM / V: (înv) ***prist~*** (S și: *pristro~*) / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pritoci*** + *-tor*] **1** *a* (D. vase) Care este folosit la pritocit[1]. **2-3** *smf, a* (Persoană) care pritocește vinul.

pritocitură *sf* [At: LM / V: (înv) ***~ist~*** (S și: *~istro~*), (reg) ***pitro~*** / Pl: *~ri* / E: ***pritoci*** + *-tură*] (Pop) **1-7** Pritoceală (**1-7**). **8** Cicălire.

pritvor *sn* vz ***pridvor***

prit *sn* [At: PAMFILE, I. C. 278, cf 495 / Pl: *~i* / E: ger ***Spreize***] (Mol; Buc) Fiecare dintre scândurelele care alcătuiesc partea principală a tindechei de la războiul de țesut manual.

pritilui *v* vz ***pretălui***

pritinui *v* vz ***pricinui***

pritipitat *sn* vz ***precipitat***[1]

priu, ~ie *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: ns cf *prian*] (Reg; d. animale) Prian.

priumbla *v* vz ***plimba***

priur *sn* vz ***proor***

priut *sm* vz ***preot***

priuți *v* vz ***preoți***

priva *vtr* [At: CALENDARIU (1794), 37/29 / Pzi: *~vez* / E: fr ***priver***, lat ***privare***] (Liv) **1-4** A (se) lipsi (de un avantaj sau) de un drept care i se cuvine. **5-6** A (se) lipsi de ceva necesar.

privabil, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***privable***] (Rar) **1-2** (Care se poate priva sau) care poate fi privat de ceva.

privadă *sf* vz ***privat***

prival *sn* vz ***prăval***

privală *sf* vz ***privelă***

privant[1] *sn* [At: CHEST. II, 175/233 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Ramă[1] a ferestrei.

privant[2] *sn* vz ***proviant***

privar *sn* vz ***pridvor***

privare *sf* [At: DL / Pl: *~vări* / E: ***priva***] (Liv) **1-3** Lipsire (de un avantaj sau) (de un drept care i se cuvine ori) de ceva necesar Si: *privațiune* (**1-3**).

privariu *sn* vz ***pridvor***

privas *sn* vz ***plaivaz***

privască *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ? / E: nct] (Înv; Mol) Jaf.

privașcă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ? / E: nct] (Nob) Chelie.

privat, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. II, 329 / V: (reg) ***prevadă*** (Pl: *prevăzi*, *prevezi*) *sf*, ***~adă*** (Pl: *~văzi*, *~vezi*) *sf*, ***~văd*** *s* / Pl: (**1-6**) *~ați*, (**7**) *~văți* / E: lat ***privatus***, ger ***privat***, fr ***privé***] **1** *a* (Liv) Particular. **2-3** *a, sm* (Liv) (Care aparține unui) particular. **4-5** *av, a* (Liv) (În mod) individual. **6** *a* (Înv) Diferit. **7** *sf* (Pop) Closet. **8** *sf* (Pop) Una dintre figurile realizate cu un fir de ață înnodat și petrecut printre degete într-un anumit fel, la jocul de copii numit „chipurile cu ața".

privaticesc, ~ească *a* [At: SP I, 60/11 / Pl: *~ești* / E: ***privat*** + *-icesc*] (Îvr) Particular.

privatier *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i* / E: ger ***Privatier***] (Trs; înv) **1** Particular. **2** Rentier.

privatim, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***privatim***] (Înv; Trs) Particular.

privatist *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~iști* / E: ger ***Privatist***] (Trs; gms; iuz) Persoană care își face studiile în particular.

privativ, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***privatif***, lat ***privatius***] **1-3** *a* (Liv) Care lipsește pe cineva (de un avantaj sau) (de un drept care i se cuvine ori) de ceva necesar. **4** *a* (Liv) Care arată o privațiune. **5** *sn, a* (Lin) (Afix) care exprimă lipsa ori excluderea, dând cuvântului derivat un sens opus celui de bază.

privatiza [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: ***privat*** + *-iza* cdp ger ***privatisieren***] **1** *vi* (Trs; înv) A trăi ca persoană privată sau retras. **2** *vi* (Trs; înv) A trăi ca rentier. **3-4** *vtrf* (C. i. întreprinderi, instituții) A trece din proprietatea statului în proprietatea particulară. **5** *vr* A începe o afacere pe cont propriu.

privatizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***privatiza***] **1** (Trs; înv) Trai retras. **2** (Trs; înv) Ducere a unei vieți de rentier. **3** Trecere a unei întreprinderi sau a unei instituții ori a mai multora din proprietatea statului în proprietatea particulară. **4** Începere a unei afaceri pe cont propriu.

privatizat, ~ă [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***privatiza***] **1** *a* Care a trecut din proprietatea statului în proprietatea particulară. **2-3** *smf, a* (Fam) (Persoană) care are o întreprindere proprie.

privatnic, ~ă *a* [At: (a. 1843) ȘTEFANELLI, D. C. 423 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***privat*** + *-nic*] (Îvr) Particular.

privație *sf* vz ***privațiune***

privațiune *sf* [At: VÂRNAV, L. 141^{v} / 15 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***privation***, lat ***privatio, -onis***] (Mpl) **1-3** Privare (**1-3**). **4** Abținere voită de la ceva. **5** (Pex) Lipsă. **6** (Pex) Sărăcie. **7** (Pex) Mizerie.

privaz *sn* vz ***pervaz***

privăd *s* vz ***privat***

privăli *v* vz ***prăvăli***

privătar *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 28^{v}/16 / V: ***~iu, prăvătariu*** / Pl: *~i* / E: lat ***privatarius***] (Înv) **1** Negustor. **2** Cămătar.

privătariu *sm* vz ***privătar***

privăzător, ~oare *a* vz ***prevăzător***

privdor *sn* vz ***pridvor***

priveache *sf* vz ***priveghi***^{1}

priveag, ~ă *smf, a* vz ***pribeag***

priveala *sf* [At: HERODOT (1645), 333 / V: (înv) ***~valã*** / Pl: *~eli* / E: ***privi***^{1} + *-eală*] **1** (Îrg) Privire (**4**). **2** (Pex) Câmp vizual. **3-4** (Îvr; îlpp) **În ~la (cuiva)** (În văzul cuiva sau) în prezența cuiva. **5** (Înv; îlv) **A ieși** (sau **a se afla**) **în ~** sau **a face ~** A privi^{1}. **6** (Înv; îal) A asista. **7** (Nob; îe) **A fi în ~** A inspecta. **8** (Îvr) Orientare vizuală. **9** (Înv) Priveliște. **10** (Înv) Priveliște (**18**).

privealiște *sf* vz ***priveliște***

privechea *sn* vz ***priveghi***

privechi *sn* vz ***priveghi***

priveci *sn* vz ***priveghi***

privedea *v* vz ***prevedea***

privedere *sf* vz ***prevedere***

priveditor, ~oare *a* vz ***prevăzător***

privcg *sn* vz ***priveghi***

privegătoare *sf* vz ***privighetoare***

privege *sf* vz ***priveghi***

privegea *v* vz ***priveghea***

privegetoare *sf* vz ***privighetoare***

priveghe *sf* vz ***priveghi***

priveghea [At: COD. VOR.^{2} 11^{r}/10 / V: (îvp) ***prev~, ~vighea***, (reg) ***prevegea, ~echea, ~egea, prevechea***, (cscj) ***preveghi, ~eghi*** / E: ml ***pervigilare***] **1** *vi* (Rel) A petrece noaptea în rugăciuni, în reculegere și în meditații. **2** *vi* (Îvp) A veghea (**1**). **3** *vi* (Trs; îf *priveghi*) A pierde nopțile în chefuri, în petreceri. **4** *vt(a)* (Pop) A sta treaz noaptea la un mort, potrivit unor practici religioase. **5** *vi* (Îvp) A păzi (**1**). **6** *vi* (Îvp) A străjui. **7** *vt(a)* (Îvp) A păndi. **8** *vt(a)* (Îvp) A urmări. **9** *vi* (Asr) A avea grijă de cineva sau de ceva Si: *a supraveghea*.

privegheală *sf* [At: CIHAC, I, 310 / V: ***~vighe~*** / Pl: *~gheli* / E: ***priveghea*** + *-eală*] (Reg) Veghe.

privegheare *sf* vz ***priveghere***

privegheat *sn* [At: BĂRAC, T. 74/26 / Pl: *~uri* / E: ***priveghea***] **1** (Îvp) Veghe. **2-5** (Îvr) Priveghere (**1, 3-5**).

privegher *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~e* / E: ***priveghi*** + *-ar*] Carte bisericească cu rânduiala slujbei privegherii (**3**).

priveghere *sf* [At: PSALT. 115 / V: (îrg) ***~gheare, ~vighe~***, (înv) ***prevegheare, prev~, preveghiere, ~vigheare***, (reg) ***previghe~*** / Pl: *~ri* / E: ***priveghea***] **1** (Rel) Petrecere a nopții în rugăciuni, în reculegere și în meditații Si: *privegheat* (**2**). **2** (Îvp) Veghe. **3** Serviciu religios care se face în noaptea sau în seara din ajunul unei sărbători, într-o biserică sau într-o mănăstire Si: *privegheat* (**3**). **4** (Pgn) Serviciu religios de noapte care se oficiază în diverse împrejurări speciale Si: *priveghi*^{1} (**1**), *privegheat* (**4**). **5** (Spc) Veghere a unui mort în conformitate cu anumite practici religioase Si: *priveghi*^{1} (**6**), *privegheat* (**5**). **6** (Îvp) Pază (**1**). **7** (Îvp) Străjuire. **8** (Asr) Atenție față de cineva, de ceva Si: *grijă, supraveghere*. **9-10** (Îljv) **Cu ~** (Care este) cu grijă.

priveghetor, ~oare [At: MOXA, 370/4 / V: (reg) ***~iu, ~eghit~, ~eghitoriu, ~vighe~, ~vighit~, ~vighitoriu***, (îvr) ***previgătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***priveghea*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv; și îf *privighetor*) (Persoană) care veghează. **3** *smf* (Trs; îf *previghetor*) Persoană care veghează noaptea la un mort Si: (reg) *privegieș*. **4** *sf* (Trs; pex) Lumânare care arde la capul unui mort și care are, de obicei, lungimea acestuia Si: (reg) *toiag*. **5** *sm* (Asr) Paznic. **6** *a* (Înv) Păzitor. **7** *a* (Înv) Străjuitor. **8** *a* (Înv) Pânditor. **9** *a* (Înv) Urmăritor. **10** *a* (Înv) Atent. **11** (Mol; înv) Subprefect.

priveghetoriu, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

priveghetoroi *sm* vz ***privighetoroi***

privegheturoi *sm* vz ***privighetoroi***

priveghi^{1} [At: PSALT. 188 / V: (pop) ***~u***, (îrg) ***prev~***, (reg) ***prevechi, prevegi, ~eache*** *sf*, ***~echi, ~eci, ~eg, ~ege*** *sf*, ***~eghe*** *sf*, ***~egi, ~vichi*** / Pl: *~uri* / E: ***priveghea***] **1** *sn* Priveghere (**4**). **2** *sn* (Pgn) Serviciu religios de noapte care se oficiază în diverse împrejurări speciale. **3** *sn* (Ban; Trs) Datină de a sta de veghe petrecând în ajunul unei sărbători. **4** *sn* (Ban; Trs; pex) Foc în jurul căruia se petrece noaptea în ajunul sau în preajma unei sărbători, în cântece și jocuri. **5** *sn* (Pop) Veghe. **6** *sn* Priveghere (**5**). **7** *sn* (Buc; pex) Cântec ce se cântă la mort. **8** *sn* (Rar) Pază. **9** *sm* (Înv; ccr) Paznic^{2}. **10** *sm* (Rar) Străjuire. **11** *sm* (Înv; ccr) Străjă.

priveghi^{2} *v* vz ***priveghea***

priveghime *sf* [At: ȘEZ. II, 33 / Pl: *~mi* / E: ***priveghi***^{1} + *-ime*] (Trs) Petrecere de noapte.

privighetoare *sf* vz ***privighetoare***

privighetor, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

privighetoriu, ~oare *smf, a* vz ***priveghetor***

privighiu *sn* vz ***priveghi***^{1}

privigi *sn* vz ***priveghi***^{1}

privigieș *sm* [At: FL. A. 51 / Pl: *~i* / E: ***priveghi***^{1} + *-aș*] (Reg) Previghetor (**3**).

privigitoare *sf* vz ***privighetoare***

priveleghiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

priveleghie *sf* vz ***privilegiu***

priveleghiu *sn* vz ***privilegiu***

privelegiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

privelegiu *sn* vz ***privilegiu***

priveliște *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 93^{v}/35 / V: (înv) ***~eal~, prăviriș~*** / Pl: *~ti*, (rar) *~te* / E: ***priveala*** + *-iște*] **1** (Asr) Privire (**4**). **2** (Asr; pex) Câmp vizual. **3** (Asr; îlav) **În** (înv. **spre**) **~** În văzul tuturor. **4** (Asr; îal) Ca să vadă oricine. **5** (Asr; îal) În prezența cuiva sau a tuturor. **6** (Îvr; îlpp) **În ~a (cuiva)** În văzul cuiva. **7** (Îvr; îal) În prezența cuiva. **8** (Reg) Orientare. **9** Parte din natură, care formează un ansamblu estetic, cât poate fi cuprinsă dintr-o privire Si: *peisaj, privealã*. **10-11** (Aspect propriu unui) teritoriu rezultat din îmbinarea unor factori naturali și acțiunea omului. **12-13** (Loc unde se desfășura) o reprezentație teatrală, de circ, de bâlci etc. **14** (Înv; îe) **A se face prăviriște** A se da în spectacol în fața cuiva. **15** (Îf *prăviriște*) Artă dramatică. **16** (Csc) Spectatori. **17** Aspect. **18** Spectacol, fapt, fenomen etc. interesant sau neobișnuit care se înfățișează sau este oferit cuiva Si: (înv) *privire* (**28**), *priveala* (**10**). **19** (Îvr) Examinare a ceva sau a cuiva. **20-21** (Îvr) (Fapt ce servește drept) prezentare generală a ceva.

privență *sf* vz ***prevenție***

privești *v* vz ***privești***

privesti [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / V: (reg) ***~esti***, ***prevesti***, ***prev~***, ***~visti***, ***~vis~*** / Pzi: ***~tesc*** / E: ml ****pervestire***] **1** *vt* (Reg; d. lichide) A acoperi. **2** *vt* (C. i. lichidul din vase, recipiente, gropi) A (se) revărsa peste margini. **3** *vi* (Mol; pex) A prisosi. **4** *vt* (Reg; c. i. țesături, materiale textile) A tivi îndoind sau înnădind materialul. **5** *vt* (Reg; c. i. țesături, materiale textile) A întoarce pentru a face o tiviturǎ dublă. **6** *vt* (Reg; c. i. țesături, materiale textile) A coase unul peste altul pentru a petici sau pentru a înnădi. **7** *vt* (Trs; c. i. țesături, materiale textile) A însăila. **8** *vt* (Mun; c. i. marginile unui obiect de îmbrăcăminte) A petrece una peste alta, pentru a încheia. **9** *vt* (Pop; c. i. șindrilă, scânduri etc.) A fixa și a așeza parțial una peste alta, într-un anumit fel. **10** *vt* (Reg; c. i. bucăți de lemn, grinzi) A suprapune capetele pentru a înnădi. **11** *vt* (Reg; c. i. obiecte, pereți etc.) A astupa o crăpătură. **12** *vi* (Ban; îf *privesti*) A umbla încercând să nu fie observat.

privez *s* [At: PRIBEAGUL, P. R. 138 / Pl: nct / E: srb ***privez***] (Trs; Ban) Bucată mare de stofă sau de mătase pe care nașul sau nașa o dăruiește miresei și care se pune la cununie pe spatele sau pe capul mirilor.

privi^{I} [At: PSALT. HUR. 27^{r}/12 / V: (îvr) ***prăvi***, (înv) ***previ***, (reg) ***~iivi*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***правити***] **1-2** *vti* (D. ființe) A-și îndrepta ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea Si: *a se uita*, (reg; fam) *a ochi*^{2}. **3** *vr* (D. ochi, privire) A se îndrepta spre cineva sau spre ceva pentru a vedea Si: *a se uita*, (reg; fam) *a ochi*^{2}. **4** *vi* (D. clădiri; îc) **A ~ spre** (sau **către**) **ceva** A fi cu fațada spre ceva. **5** *vt* A aprecia. **6** *vt* (Înv; îf *prăvi*) A trăi fiind martorul a ceva. **7-8** *vti* (Înv) A observa. **9-10** *vtr* A (se) cerceta cu privirea sau cu mintea Si: *a (se) examina*, *a (se) scruta*. **11** *vr* (Spc) A-și cerceta propria imagine într-o oglindă. **12** *vt* (Îvr; îf *prăvi*) A pândi. **13** *vt* (Udp „ca") A considera într-un anumit fel Si: *a crede*, *a socoti*. **14** *vt* A lua în considerație. **15** *vt* (Îvr) A aprecia. **16** *vt* A se referi. **17** *vt* A implica. **18** *vt* A fi de competența cuiva. **19** *vt* A intra în obligația cuiva. **20** *vt* (Îlpp) **În (ceea) ce** (sau **cât**, înv, **întrucât**, **încât**) **~vește** (ori, rar, **~vea**)... Referitor la... **21** *vt* (Îal) Din punct de vedere. **22** *vi* (Înv; udp „la", „către") A tinde. **23** *vi* (Înv) A se cuveni.

privi^{2} *v* vz ***plivi***

priviant *sn* vz ***proviant***

privicătoare *sf* vz ***privighetoare***

privichetoare *sf* vz ***privighetoare***

privichi *sn* vz ***priveghi***^{1}

privichitoare *sf* vz ***privighetoare***

privicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***privi***^{1} + *-icios*] (Îvr) Care își îndreaptă ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea.

prividere *sf* vz ***prevedere***

prividitor, ~oare *a* vz ***prevăzător***

privigatoare *sf* vz ***privighetoare***

privigătoare *sf* vz ***privighetoare***

privigător *sm* vz ***privighetor***^{1}

privigetoare *sf* vz ***privighetoare***

privighea *v* vz ***priveghea***

privigheală *sf* vz ***priveghealâ***

privigheare *sf* vz ***priveghere***

privighere *sf* vz ***priveghere***

privighetoare *sf* [At: PRAV. GOV. 49^{r}/9 / V: (îrg) ***pligit~***, ***plivigit~***, ***prevăcăt~***, ***prevăgăt~***, ***prevechit~***, ***prevedit~***, ***prevegăt~***, ***preveget~***, ***preveghet~***, ***preveghit~***, ***previchit~***, ***previdit~***, ***previgăt~***, ***previghit~***, ***previgit~***, ***~igăvit~***, ***~igiit~***, ***~igivit~***, ***~irigit~***, ***~vegăt~***, ***~veget~***, ***~veghit~***, ***~vegit~***, ***~icăt~***, ***~ichet~***, ***~ichit~***, ***~igat~***, ***~igăt~***, ***~iget~***, ***~ighit~***, ***~igit~*** / Pl: *~ori*, (rar) *~* / E: ***priveghea*** + *-toare*] **1** (Șîc **~mare**, **~filomelă**, **~proprie**) Pasăre călătoare, insectivoră, de talie mijlocie, cu spinarea brună-sură-roșcată închis, cu gâtul alb mărginit de un gri șters, cu partea superioară a pieptului sură închis, care cântă foarte frumos Si: *filomelă*, (reg) *presură* (*Luscinia luscinia*). **2** (Șîc **~roșie**, **~mică**, **~sură**) Pasăre călătoare, insectivoră, de talie mijlocie, cu spinarea sură-roșcată-gălbuie, cu gâtul și mijlocul pieptului albe, cu coada ruginie Si: (reg) *pituluș*^{2}, *minunea*, *mierloi*, *mierlă-gulerată* (*Luscinia megarhynchos*) **3** (Șîc **~albastră**) Pasăre de culoarea brună-măslinie-sură, cu coada predominant ruginie-roșcată Si: (reg) *gât-vânăt*, *gușu-vânăt* (*Luscinia svecica*). **4** (Orn; îc) **~a-băltilor** (sau **~a-tamariscului**, **~a-tamarinului**), ori **~de-stuf** (sau **~cu-mustăți-negre**) Lăcar (*Lusciniola melanopogon*). **5** (Îc) **~de-stuf**, **~de-stufărie**, **~de-trestii**, **~greușel**, **~de-trestie-fluvială** Pasăre cu spinarea de culoare brună-verzuie, cu gâtul alb cu pete sure Si: (reg) *lăcar-de-țărm*, *silvie-greușel*, *silvie-de-țărne* (*Locustela fluviatilis*). **6** (Îc) **~de-stuf**, **~de-stufărie**, **~de-trestii**) Pasăre cu spinarea brună-măslinie-roșcată, cu gâtul și mijlocul pântecelui alb-brun, cu restul pântecelui galben-brun-ruginiu (*Locustella luscinoides*). **7** (Îc) **~de-stuf**, **~de-stufărie**, **~de-trestii**, **~pătată**, **~de-stuf-pătată**) Pasăre cu spinarea de culoare măslinie-sură cu striuri brune, cu gâtul și mijlocul pântecelui albe, cu laturile pântecelui și picioarele galbene (*Locustella naevia*). **8** (Orn; reg; îc) **~de-stuf**, **~de-stuf-ruginie**, **~de-baltă**) Caracateț mare Si: *lăcar mare* (*Acrocephalus arundinaceus*). **9** (Orn; reg; îac) Lăcar (*Acrocephalus palustris*). **10** (Orn; reg; îc) **~de-stuf**, **~de-stuf-ruginie**, **~de-baltă**, **~de-lac** Țârâiac Si: *lăcar mic* (*Acrocephalus scirpaceus*). **11** (Orn; reg; îc) **~de-stuf**, **~de-stuf-ruginie**, **~de-baltă**, **~de-lac**, (reg) **~cu-cap-negru** (sau **~neagră**) Purcelușă-neagră (*Sylvia atricapilla*). **12** (Orn; reg; îc) **~de-grădină** Silvie-de-grădină Si: *scrofiță* (*Sylvia borin*). **13** (Reg; îac) Pasărea *Sylvia hortensis*. **14** (Orn; reg; îc) **~cenușie** Grieluș Si: *silvie-de-câmpie* (*Sylvia communis*). **15** (Îac) Păsărică de culoare cafenie-roșcată, cu capul cenușiu, care trăiește prin livezi și prin grădini (*Sylvia cinerea*). **16** (Orn; reg; îc) **~cafenie** (sau **~pitică**) Purceluș (*Sylvia curruca*). **17** (Orn; reg; îc) **~porumbacă** (sau **~vărgată**) Țârâitoare (*Sylvia nisoria*). **18** (Orn; reg; îc) **~de-stânci** Urzicar (*Saxicola rubetra*).

privighetoi *sm* vz ***privighetoroi***

privighetor^{1} *sm* [At: CR (1846), 180^{1}/10 / V: (reg) ***prevegit~***, ***~igat~***, ***~igitoriu*** / E: ***privighetoare***] **1-2** Bărbătuș al privighetoarei (**1-2**) Si: (reg) *privighetoroi* (**1-2**).

privighetor^{2}, ***~oare*** *a*, *sm* vz ***privighetor***

privighetorică *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 143 / Pl: *~ici* / E: ***privighetoare*** + *-ică*] (Orn; reg) Coadă-lată (*Cettia cetti*)

privighetoroi *smi* [At: MARIAN, O. I, 244 / V: ***~veghe~***, ***~toi***, ***~veghetur~***, ***~ighit~*** / E: ***privighetoare*** + *-oi*] **1-2** (Reg) Privighetor^{1} (**1-2**).

privighicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***priveghea*** + *-icios*] (Îvr) Care ține treaz, atent.

privighind, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. II, 76 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: ***privighea***] (Îvr) Care veghează.

privighitoare *sf* vz ***privighetoare***

privighitor, ~oare *smf*, *a* vz ***priveghetor***

privighitorie *sf* [At: CIHAC, I, 310 / Pl: *~ii* / E: ***privighitor*** + *-ie*] (Înv) **1** Sarcină a priveghetorului (**11**). **2** Funcție a priveghetorului (**11**). **3** (Mol) Subprefectură.

privighitorița *sf* [At: ALECSANDRI, T. 677 / Pl: *~țe* / E: ***privighitor*** + *-iță*] (Mol; înv) Soție a priveghetorului (**11**).

privighitoriu, ~oare *sn*, *a* vz ***priveghetor***

privighitoroi *sm* vz ***privighetoroi***

privigitoare *sf* vz ***privighetoare***

privigitoriu *sm* vz ***privighetor***

privileghia *v* vz ***privilegia***

privileghiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

privileghie *sf* vz ***privilegiu***

privileghiu *sn* vz ***privilegiu***

privileghium *sn* vz ***privilegiu***

privilegia [At: (a. 1829) URICARIUL VIII, 108 / P: *~gi-a* / V: (înv) ***~eghia***, ***~lighia***, ***~ligia*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***privilégier***, it ***privilegiare***] **1** *vt* (Asr; c. i. oameni, comunități umane, instituții etc.) A acorda un privilegiu (**1**). **2** *vrp* (Înv; îf *priviligia*; d. publicații) A fi autorizat să apară. **3** *vt* (Jur) A supune unui privilegiu (**5**) sau unei preferințe de altă natură.

privilegial, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~gi-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] **1** Care se referă la privilegiu. **2** Care prevede un privilegiu.

privilegiare *sf* [At: POLIZU / P: *~gi-a~* / Pl: *~giări* / E: ***privilegia***] (Îvr) Acordare a unui privilegiu (**1**).

privilegiat, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 66 / P: *~gi-at* / V: (înv) ***preveleghiat, ~veleghiat, ~vel~, ~eghiat, ~lighet, ~lighiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***privilegiatus***, fr ***privilegié***] **1** *a* (D. oameni, grupuri ori clase sociale, așezări umane, organizații sau instituții etc.) Care se bucură de privilegii (**1**). **2** *a* (D. creditori) Care se bucură de privilegii (**5**). **3** *sm* (Mol; înv îf *privilighet*) Subprefect. **4** *a* (Înv) Autorizat.

privilegiativ, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~gi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: cf it *privilegiativo*] **1-5** Care conferă privilegii (**1-5**).

privilegiu *sn* [At: IST. Ț. R. 14 / V: (înv) ***prevel~, preveligiu, ~veleghie*** *sf.* ***~velegh(i)u, ~velc~, ~eghie*** *sf.* ***~eghiu, ~eghium, ~lighion, ~lighiu*** / Pl: *~gii*, (înv) *~ri* / E: lat ***privilegium***, fr ***privilège***] **1** Avantaj, scutire de obligații către stat. **2** Drept sau distincție socială care se acordă în anumite perioade sau în situații speciale unei persoane, unui grup social, unui partid, orașelor, mănăstirilor etc. **3** (Pex; ccr) Act, document prin care se acordă un privilegiu (**2**). **4** (Pgn) Drept, avantaj, libertate, favoare de care se bucură cineva sau pe care și le ia cineva datorită unor circumstanțe determinate. **5** (Jur) Drept conferit de lege unui creditor de a fi preferat celorlalți creditori ai aceleiași persoane în satisfacerea creanței sale.

privilie *sf* [At: AN. IST. NAȚ. III, 520 / Pl: *~ii* / E: cf ***privilegiu***] **1-4** (Îvr) Act primitiv pe care se baza un privilegiu (**1-4**).

privilighet *sm* vz ***privilegiat***

privilighia *v* vz ***privilegia***

privilighiat, ~ă *a* vz ***privilegiat***

privilighion *sn* vz ***privilegiu***

privilighiu *sn* vz ***privilegiu***

priviligia *v* vz ***privilegia***

privină *sf* vz ***prevină***

privință[1] *sf* [At: CR (1846), 17[2]/33 / Pl: *~țe*, (înv) *~ți* / E: ***privi***[1] + *-ință*] **1** (Îrg) Privire (**1**). **2** (Pex) Câmp vizual. **3** Punct de vedere Si: *aspect, considerent, opinie, parere*. **4** Înfățișare. **5** (Îlav) **În această** (sau, pop, **astă**) **~** Din acest punct de vedere. **6** (Îlav) **Într-o (oarecare) ~** Dintr-un anumit punct de vedere. **7** (Îlav) **În unele ~te** Din unele puncte de vedere. **8** (Îlav) **În multe ~te** Din multe puncte de vedere. **9** (Îlpp) **În această ~** (sau **într-o ~**) În ceea ce privește. **10** (Îlpp) **În ~ța...** (înv, **cu ~ la...**) Referitor la... **11** (Îlpp) **În ~ța...** Sub aspectul... **12** (Îal) Sub raportul... **13** (Înv; îe) **A lua în ~** A lua în considerație. **14** (Îvr) Gând. **15** (Îvr) Intenție.

privință[2] *sf* vz ***prevenție***

privire *sf* [At: N. TEST. 1648 / V: (înv) ***prăv~, prev~*** / Pl: *~ri* / E: ***privi***[1]] **1** Îndreptare a ochilor spre cineva sau ceva, pentru a vedea (**1**) Si: *privit*[1] (**1**), (îrg) *privință*[1] (**1**). **2** (Pex) Câmp vizual. **3** Funcție fiziologică a ochilor Si: *văz, vedere, privit*[1] (**2**). **4** Mod de a-și îndrepta ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea Si: *căutătură, uitătură*, (înv) *priveală* (**1**), *privit*[1] (**3**), *privitură* (**1**), (asr) *priveliște* (**1**). **5** (Reg; îs) *~a cea rea* Deochi. **6** (Îlav) **Dintr-o ~** Imediat ce s-a uitat. **7** (Îal) Cât a putut vedea uitându-se repede. **8** (Înv; îlpp) **În** (sau **la**) **~a (cuiva)** În văzul cuiva. **9** (Ccr) Ochi[1] (**1**). **10** Expresie a ochilor[1] (**1**) Si: *privit*[1] (**4**). **11** (Spc) Contemplare. **12** (Înv) Perspectivă vizuală Si: *privit*[1] (**5**). **13** (Înv) Observație (**1**). **14** Punct de vedere Si: *considerent*. **15** (Îlav) **În această ~** Din acest punct de vedere. **16** (Îlav) **Într-o (oarecare) ~** Dintr-un anumit punct de vedere. **17** (Îlav) **În unele ~ri** Din unele puncte de vedere. **18** (Îlav) **În multe ~ri** Din multe puncte de vedere. **19** (Îlav) **În toate ~rile** Din toate punctele de vedere. **20** (Îlpp) **Cu ~ la...** Referitor la... **21-22** (Îlpp) **În** (sau **din**) **~a** În privința[1] (**11-12**). **23** Examinare, cercetare, apreciere, cu ajutorul văzului sau cu ajutorul minții Si: *privit*[1] (**6**). **24** (Înv; îe) **A avea ~ la...** A ține seamă de... **25** (Îvr) Luare-aminte Si: *grijă, atenție*. **26** (Înv) Reprezentație teatrală, de circ, de bâlci etc. Si: *spectacol, privit*[1] (**7**). **27** (Pex) Loc unde se desfășura această reprezentație Si: *privit*[1] (**8**). **28** (Înv) Priveliște (**18**).

privirigitoare *sf* vz ***privighetoare***

privisină *sf* [At: ANTIPA, P. 598 / A: nct / Pl: *~ne* / E: nct] (Pes; Dob) Prevină.

privisti *v* vz ***privești***

privistului *vt* [At: (a. 1757) GCR II, 53/29 / Pzi: *~esc* / E: rs ***привятствовать***] (Îvr) A saluta.

privistea *sf* vz ***prevești(e)ală***

privișteală *sf* vz ***prevești(e)ală***

priviști *v* vz ***privești***

privit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S., septembrie 3[v]/26 / V: (înv) ***prăv~*** / Pl: (rar) *~uri, ~e* / E: ***privi***[1]] **1-8** Privire (**1, 3-4, 10, 12, 23, 26-27**). **9** (Îvr; îe) **A se tâmpla în prăvit(e)** A fi de față.

privit[2] *sn* vz ***plivit***[1]

privița *v* vz ***priviți***

privită *sf* [At: R. POPESCU, ap. CM I, 406 / V: (îrg) ***~iță, pliviță*** / Pl: *~te, ~ți* / E: nct] **1** (Îrg) Nuia flexibilă, răsucită, cu care se leagă o sarcină de lemn, de fân etc. **2** (Îe) **A pune în ~** A strânge laolaltă fânul, vreascurile etc. și a lega cu nuiele. **3** (Olt; pex) Sarcină, legătură de lemne, de fân etc., legată cu o privită (**1**), care poate fi dusă în spinare. **4** (Pes; reg) Fiecare dintre cele două nuiele flexibile, puse cruciș, pe care se fixează prăjina și plasa crâșniculuí. **5** (Pes; Olt) Parte inferioară, în formă de greblă, a ramei metalice pe care este fixat sacul pentru pescuitul scoicilor. **6** (Reg) Prinzătoare de păsări confecționată din lațuri fixate pe un cerc de nuiele. **7** (Olt) Nuia îndoită cu care se lărgesc mațele de porc pentru a putea fi umplute. **8** (Mun; îf *privițâ*) Bețișor pus în putină, deasupra verzei, ca s-o țină scufundată în saramură. **9** (Reg; îf *privițâ*) Stinghie la cotețul găinilor, pe care acestea se suie. **10** (Reg) Piesă formată din mai multe nuiele de salcie cu care se fixează, la roata morii, aripile de colaci. **11** (Trs) Piesă metalică ce îmbracă partea de jos a teucii carului. **12** (Reg) Inel de fier sau lanț scurt care leagă două tânjale la plug când sunt folosite două sau mai multe perechi de animale. **13** (Reg) Parte inferioară a tocului unei ferestre la casele țărănești, adesea zidită și folosită ca poliță. **14** (Reg; pex) Firidă. **15** (Reg; pex; îf *privițâ*) Etajeră mică Si: *raft*.

priviți *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88[r]/13 / V: ***privița*** / Pzi: *~iesc* / E: pn ***przywitać***] (Înv) A saluta, închinându-se și manifestându-și bucuria.

priviți*ș** *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 147[r]/33 / Pl: *~uri* / E: ***priviți + *-iș*] (Înv; îe) **A-și lua ~** A-și lua rămas-bun.

privitoare *sf* vz ***privighetoare***

privitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 35[v]/35 / V: (înv) ***prăv~*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***privi***[1] + *-tor*] **1** *a* Care se uită la cineva sau la ceva. **2** *smf* Persoană care își îndreaptă ochii spre cineva sau ceva, pentru a vedea. **3-4** (Îlav; îlpp) **Privitor la...** Referitor la... **5** *smf* Persoană care se privește în oglindă. **6** *smf* (Spc; rar) Persoană care asistă la un spectacol artistic sau la o adunare, la o ceremonie etc. Si: *spectator*. **7** *sm* (Înv) Persoană care observă sau supraveghează. **8** *sm* (Îvr; îf *prăvitor*) Reprezentant al puterii centrale într-o subunitate administrativ-teritorială. **9** *a* (Îvr; d. discipline, științe) Care are un caracter teoretic.

privitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197[v]/6 / V: ***prăv~, prev~*** / Pl: *~uri* / E: ***privi***[1] + *-tură*] **1** (Înv) Privire (**4**). **2** (Fig; îf *prăvitura*) Reflectare. **3** (Fig; îf *prăvitură*) Vrajă făcută cu privirea.

privița[1] *sf* vz ***pleviță***[1]

privița[2] *sf* vz ***privită***

privor *sn* vz ***pridvor***

priza[1] *vt* [At: NEGRUZZI, ap. TDRG / Pzi: *~zez* / E: fr ***priser***] (C. i. tutun, droguri) A aspira pe nas.

priza[2] *vt* [At: CĂLINESCU, B. I, 404 / Pzi: *~zez* / E: fr ***priser***] **1** (Liv) A aprecia Si: *a prețui*. **2** A stima. **3** (Rar) A intui Si: *a înțelege, a sesiza*.

priză *sf* [At: MUMULEANU, C., 125/8 / V: (înv) ***prează*** / Pl: *~ze* / S și: *prisă* / E: fr ***prise***] **1** Cantitate mică de tutun sau de drog care se trage pe nas. **2** Doză mică dintr-un medicament. **3** (Înv) Pradă. **4** (Îe) **A fi** (sau **a se afla**) **în ~** (D. o piesă de șah) A fi în pericol de a fi capturată. **5** (Liv) Capacitate de intuiție, de sesizare, de înțelegere a realității. **6** (Fam) Influență. **7** Autoritate. **8** Interes. **9** (Teh; și *~ electrică, ~ de curent*) Dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează conectarea la o rețea electrică a unui aparat, instrument etc. prin intermediul unei fișe de curent. **10** (Prc) Orificiu, cu un dispozitiv de obturare sau de reglare, făcut în peretele unei

încăperi, al unui generator, al unei conducte etc., care realizează legătura electrică. **11** (Îs) ~ *de pământ* Dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează o legătură electrică conductoare directă cu pământul a unei rețele electrice, a carcaselor metalice, a utilajelor acționate electric etc. pentru a se obține anumite circulații de curenți sau pentru asigurarea protecției contra pericolului de electrocutare. **12** (Îs) ~ *aeriană (de curent)* Priză în formă de bară, de liră etc. prin care se realizează legătura dintre o rețea electrică aeriană și un tramvai, un troleibuz, o locomotivă electrică. **13** (Fam; îe) **A fi** (sau **a băga pe cineva**) **în ~** A fi sau a face ca cineva să fie în contact direct cu ceva. **14** (Îae) A fi sau a face ca cineva să fie foarte activ. **15** (Sîs ~ *electrică*) Derivație dintr-o înfășurare electrică prin care se poate realiza o legătură electrică suplimentară. **16** Angrenare a două roți dințate într-un mecanism. **17** (Îs) ~ *directă* (sau *constantă*) Cuplare directă între arborele principal al unui schimbător de viteză și arborele de la care primește sau căruia îi transmite mișcarea. **18** Orificiu, piesă, dispozitiv sau construcție cu ajutorul cărora se absoarbe sau se captează un fluid, aer, abur, apă etc. în scop utilitar. **19** Fenomen de transformare din stare plastică în stare rigidă a amestecurilor hidratate de lianți folosiți în construcții. **20** (Îs) ~ *de aterizare* (sau *de teren*) Ansamblu al manevrelor executate de un pilot pentru a ateriza exact în punctul dorit. **21** (Spt) Poziție a mâinilor în momentul în care se prinde sau se aruncă mingea de handbal, de baschet, de rugbi etc. **22** (Spt) Poziție a mâinilor unui portar de fotbal la prinderea sau la aruncarea mingii. **23** (Spt) Mod în care atleții țin sulița sau prăjina, tenismenii racheta sau paleta etc. **24** (Îe) **A avea ~** A trezi interesul cuiva. **25** (La judo, lupte etc.) Dezechilibrare și proiectare a adversarului. **26** (Cig; îs) ~ *directă* Tehnică de înregistrare a dialogului sincron cu filmarea, asigurând veridicitatea interpretării actoricești.

prizăluit, ~ă *smf, a* [At: ALR I, 1426/378, 388 / V: ***presă~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *prăzălui*] (Buc) **1-2** (Om) rănit în război.

prizărătic, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prizări*** + *-atic*] (Reg; d. animale și plante ori d. părți ale lor) Prizărit (**1**).

prizări [At: ap. TDRG / V: ***prezări***, ***pre~***, ***prizeri*** / E: slv ***пръзрѣти*** (***сѧ***)] **1** *vr* (Mol, Buc; d. animale și plante ori d. părți ale lor) A se pipernici. **2** *vr* (Mol; Buc; d. animale și plante ori d. părți ale lor) A deveni firav. **3** *vi* (Reg; d. oameni) A duce o viață modestă, grea. **4** *vtr* (Reg) A (se) răni[1] (**1**) în război.

prizărit, ~ă [At: I. IONESCU, C. 177/18 / V: (reg) ***~rât*** *a*, ***~prăz~***, ***presă~***, ***presărât***, ***prez~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prizări***] **1** *a* (D. animale și plante ori părți ale lor) Care s-a oprit din creștere sau a degenerat din punct de vedere biologic din cauza unor condiții neprielnice Si: *(în)chircit, pipernicit, pirpiriu, pricăjit, sfrijit*, (rar) *nevoiaș*, (reg) *obidnic, patic, pimnicit, pizghirit, prizărătic, răit*. **2** *a* (Pex) Firav. **3-4** *smf, a* (Pop) (Persoană) care duce o viață modestă, grea Si: *amărât, nenorocit, prăpădit, sărac, sărman*. **5** *a* (Fig; fam) Lipsit de importanță, de valoare Si: *neînsemnat*. **6-7** *smf, a* (Reg) (Om) rănit[2] în război.

prizărîtură *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***presă~*** / Pl: *~ri* / E: ***prizărit*** + *-ură*] **1** (Îrg) Ființă sau plantă, ori parte a lor, care s-a oprit din creștere sau a degenerat din punct de vedere biologic din cauza unor condiții neprielnice. **2** (Pex; înv) Rezultat prost.

prizărât, ~ă *a* vz ***prizărit***

prizâl *sns* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / V: ***prisel*** / A: nct / E: nct] (Înv) Stofă fină de lână cu un fir negru și unul cenușiu închis.

prizeri *v* vz ***prizări***

prizil *sns* [At: IORGA, S. D. XII, 81, XIII, 303 / A: nct / E: ns cf ger *Prise*] (Îvr) Tutun de prizat[1] Si: *tabac*.

prizioner *sm* vz ***prizonier***

prizlaz *sn* vz ***pârleaz***

prizlucă *sf* vz ***prelucă***

prizm *sn* vz ***prismă***[1]

prizmă[1] *sf* vz ***prismă***[1]

prizmă[2] *sf* vz ***prispă***

prizmel *sn* vz ***prâsnel***

priznăl *sn* vz ***prâsnel***

priznăs *sn* vz ***prâsnel***

priznătoare *sf* [At: H XVII, 240 / Pl: *~ori*, *~* / E: nct] (Reg) Vas de bucate.

prizne *av, a* vz ***prisne***

priznel *sn* vz ***prâsnel***

priznilic *s* vz ***prisnilic***

prizometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***prisomètre***] Instrument folosit pentru determinarea începutului și sfârșitului prizei unui ciment.

prizon[1] *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 428 / V: ***prez~*** / Pl: *~oane* / S și: *prison* / E: fr ***prison***, ger ***Prison***] (Teh) Tijă metalică, filetată la ambele capete, care se folosește ca organ de îmbinare amovibilă a două sau mai multe piese de mașini sau de construcție Si: *șurub, prizonier* (**4**).

prizon[2] *s* [At: FILIMON, O. I, 392 / Pl: ? / S și: *prison* / E: fr ***prison***] (Frî) Închisoare.

prizoner *sm* vz ***prizonier***

prizonier, ~ă [At: CR (1829), 268[1]/21 / P: *~ni-er* / V: (pop) ***~ner***, (reg) ***prezoner*** ***~insioner***, ***~insio~***, ***~insoner***, ***~inso~***, ***~insuner***, ***~inzioner***, ***~inzoner***, ***~inzo~***, ***~inzonir***, ***/~nir***, ***~zioner*** / S și: *~iso~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***prisonnier***] **1** *smf* (În legătură cu verbele „a lua", „a face", „a cădea") Militar luat în captivitate de inamic în timpul unui război și reținut de acesta pentru a fi împiedicat să participe la ostilități. **2** *smf* (Pgn) Persoană căzută în mâinile unui dușman, ale unui bandit, ale unui răpitor etc. și rămasă în puterea acestuia Si: *captiv*. **3** *smf* Persoană arestată, întemnițată, închisă Si: *arestat, deținut*. **4** *a* (Teh; îs) *Șurub* ~ Tijă metalică, filetată la ambele capete, care se folosește ca organ de îmbinare amovibilă a două sau a mai multe piese Si: *prizon*[1].

prizonierat *sns* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2354 / P: *~ni-e~* / E: ***prizonier*** + *-at*] **1-3** Stare de prizonier (**1-3**). **4-6** (Pex) Perioadă de timp cât cineva este prizonier (**1-3**) Si: *captivitate*, (nob) *prizonierie* (**1-3**).

prizonierie *sf* [At: V. ROM, martie, 1956, 19 / P: *~ni-e~* / Pl: *~ii* / E: ***prizonier*** + *-ie*] **1-3** (Nob) Prizonierat (**4-6**).

prizonir *sm* vz ***prizonier***

prizvar *sn* vz ***pridvor***

prizviter *sm* vz ***prezbiter***[1]

prî *pp* vz ***pe***

pro[1] *pp* [At: DN[3] / E: lat ***pro***] (Îoc, îcr „contra") În favoarea cuiva sau a ceva.

pro-[2] [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 145 / E: lat ***pro***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Pentru. **2** În sprijinul. **3** Înainte. **4** Dinainte. **5** În loc de. **6** În caz de. **7** Anterior. **8** Prioritar.

pro-[3] [At: / E: ns cf slv ***про-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Din nou. **2** Iar. **3** Foarte.

proafla *vt* [At: ARH. FOLK, III, 153 / P: *pro-a~* / Pzi: ***proaflu*** / E: ***pro-***[2] + ***afla***] (Reg) A regăsi.

proafrican, ~ă [At: SFC IV, 25, FORM. CUV. II, 201 / P: *pro-a~* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pro-***[1] + ***african***] (D. oameni și manifestările lor) **1** Care este favorabil africanilor. **2** Care susține pe africani. **3** Care este de partea africanilor.

proamerican, ~ă *a* [At: CONTEMP, 1949, nr. 126, 15/1, SFC IV, 26 / P: *pro-a~* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***pro-***[1] + ***american***] (D. oameni și manifestările lor) **1** Care este favorabil americanilor. **2** Care susține pe americani. **3** Care este de partea americanilor.

proaptă *sf* vz ***proptă***

proaspăd, ~ă *a* vz ***proaspăt***

proaspăt, ~ă [At: URECHE, L. 132 / V: (îrg) ***~păd***, ***~pâd***, ***~ped***, ***~pet***, ***pros~*** / Pl: *~peți*, *~pete* / E: gr ***πρόσφατος***] **1** *a* (D. alimente sau produse alimentare) Care a fost preparat, recoltat, obținut etc. de curând. **2** *a* (D. alimente sau produse alimentare) Care își păstrează nealterate calitățile originare. **3** *a* (D. alimente sau produse alimentare; pex) Care nu a fost supus unui procedeu de conservare. **4** *a* (Reg; d. vinuri) Din recolta anului în curs Si: *nou*. **5** *a* (D. plante) Culeș de curând. **6** *a* (D. apa potabilă) Scos de curând de la sursă. **7** *a* (D. apa potabilă; pex) Rece. **8** *a* (D. aer) Care este oxigenat. **9** *a* (Pex; d. mirosuri) Plăcut. **10** *snf* (Trs) Carne proaspătă (**1**) de porc. **11** *av* (Îe) **A face ~** A tăia porcul. **12** *sf* (Trs) Grăsime

de porc Si: *slănină*. **13** *a* Care există de puțină vreme. **14** *a* Care s-a produs de curând Si: *nou, recent*. **15** *av* (Pop; îlav) **Din** (sau, înv. **de**) **~** De curând. **16** *a* (Îvr; îlav) **În ~ă vreme** Imediat. **17** *a* (Spc; d. oameni) Care se află într-o anumită situație sau care are o anumită calitate de puțină vreme. **18** *a* (Spc) Care apar. în locul a ceva mai vechi Si: *nou*. **19** *a* (Spc) Care este de strictă actualitate. **20** *a* (Spc) Care își păstrează noutatea. **21** *a* (Spc) Care este încă viu, actual în memorie. **22** *a* (D. plante sau d. părți ale lor ori, pgn, d. vegetație) Care este în plină dezvoltare Si: *fraged, crud*. **23** *a* (Pex) Gingaș. **24** *a* (D. oameni) Care este plin de vitalitate. **25** *a* (D. obraz, privire, manifestări etc. ale oamenilor) Care vădesc tinerețe. **26** *a* (D. ființe) Care are forțele intacte Si: *odihnit*[1]. **27** *a* (Fig) Care a fost schimbat în bine Si: *nou*. **28** *a* (Fig) Curat.

proaspât, ~ă *a* vz ***proaspăt***

proasped, ~ă *a* vz ***proaspăt***

proaspet, ~ă *a, sf* vz ***proaspăt***

proască *sf* [At: MOXA, 375/12 / V: (înv) ***procică, pros~***, (reg) ***~schie, ~sică*** / Pl: ***~ște***, (înv) ***~sce***, (reg) ***~ști*** / E: (îm)***proșca***] **1** (Înv) Punct de ochit Si: *țintă*[2]. **2** (Înv) Distanță (variabilă) egală cu aceea parcursă de o săgeată aruncată cu arcul. **3** (Pop; fe) **A face** (sau **a da**) **~** sau **~ca** (**în, între, prin, printre** sau **împrejurul...**) A năvăli în, între, prin, printre sau împrejurul a ceva Si: *a se năpusti, a da iama*. **4** (Pex) A distruge prin mijloace violente și instantanee Si: *a nimici, a prăpădi*. **5** (Reg) Prăstic. **6** (Reg) Pușcoci pentru împroșcat apă. **7** (Buc) Stropitoare. **8** (Reg) Aparat de stropit via. **9** (Reg) Pompă de incendiu. **10** (Udp „de") Cantitate de apă, de noroi etc. care țâșnește de undeva și împroașcă. **11** (Reg; îf *proașche*) Prăjină crestată la un capăt cu care se culeg fructele.

proașche *sf* vz ***proască***

proașică *sf* vz ***proască***

proavă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ***~ve*** / E: ns cf *probă*] Gest, mișcare, grimasă sau vorbă indecentă.

prob, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***probe***] (Liv) **1** Cinstit **2** Onest. **3** Integru.

proba *vt* [At: LB / V: (reg) ***pruba***, (cscj) ***~bi, ~vi*** / Pzi: ***~bez***, (înv) *prob* / E: lat ***probare***] **1** A supune la o probă, o încercare, pentru a vedea dacă corespunde scopului, cerințelor etc. Si: *a încerca, a verifica*, (îrg) *a probălui* (**3**), (reg) *a prabali*, (îvr) *a probăi, a probui* (**1**). **2** (Îrg; c. i. metode, șiretlicuri etc.; îf *probi*) A încerca ceva pentru a atinge un anumit scop. **3** (Trs) A repeta pentru a învăța pe dinafară. **4** A arăta cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, are anumite trăsături etc. Si: *a dovedi, a demonstra*, (îrg) *a probălui* (**5**), (îrg) *a prubui* (**2**).

probabil, ~ă [At: BREZOIANU, R. 9/14 / V: (înv) ***~e*** *a* / Pl: ***~i, ~e*** / E: lat ***probabilis***, fr ***probable***, it ***probabile***] **1** *a* Care se poate întâmpla, petrece, produce. **2** *a* Care se scontează să se producă Si: *posibil*. **3** *a* (Îs) *Timp* **~** Condiții meteorologice care se prevăd pentru zilele care urmează. **4** *a* (Precedat de „mai") Care pare a corespunde cel mai bine realității Si: *plauzibil*. **5** *av* După toate probabilitățile Si: *poate*, (îvp) *pasămite*, (pfm) *pesemne*, (înv) *opsă, probabilmente*. **6** *av* (Îc) **Este** (sau **e**) **~ că...** Este posibil să...

probabile *a* vz ***probabil***

probabiliorism *sns* [At: DN[3] / P: ***~li-o-rism*** / E: it ***probabiliorismo***, cf lat *probabilior*] Sistem catolic de teologie morală potrivit căruia nu suntem obligați să respectăm legea când existența acesteia e mai puțin probabilă decât nonexistența ei Si: *probabilism* (**2**).

probabilism *sns* [At: GHEȚIE, R. M. / E: fr ***probabilisme***] **1** (Flz) Concepție potrivit căreia nu se poate stabili cu certitudine dacă o afirmație este sau nu adevărată. **2** Sistem catolic de teologie morală potrivit căruia, atunci când există un conflict între o normă și libertate, o acțiune contra normei este permisă dacă are consensul unei persoane prudente Si: *probabiliorism*.

probabilist, ~ă [At: DEX / Pl: ***~iști, ~e*** / E: fr ***probabiliste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al probabilismului (**1-2**). **5-6** Privitor la probabilism (**1-2**). **7** *a* Care folosește calculul probabilităților. **8** *smf* Matematician specialist în calculul probabilităților.

probabilistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: it ***probabilistico***] **1** (Rar) Care are caracter de probabilitate (**1**). **2-3** Care se referă (la teoria probabilităților sau) la calculul probabilităților.

probabilitate *sf* [At: CUCIURAN, D. 88/27 / Pl: ***~tăți*** / E: fr ***probabilité***] **1** Caracter a ceea ce este probabil (**1**). **2** Fapt, întâmplare probabilă. **3** Modalitate ca ceva să se poată realiza, să fie posibil. **4** (Îlav) **Cu ~** În mod probabil. **5** (Îlav) **După toate ~tățile** sau (înv) **după toată ~a** După cât de pare Si: *probabil, poate*, (pfm) *pesemne*, (înv) *probabilmente*. **6** (Mat) Mulțime numerică prin care se exprimă caracterul aleatoriu, posibil sau nesigur al unui eveniment, al unui fenomen. **7** (Îs) *Calculul* (sau *teoria*) *~tăților* (sau *~tății*) Calcul matematic care permite să se aprecieze dacă un eveniment complex se va întâmpla sau nu, în funcție de eventualitatea unor evenimente mai simple, presupus cunoscute. **8** (Îas) Capitol al matematicii care studiază proprietățile claselor de mulțimi de evenimente înzestrate cu o probabilitate și proprietățile variabilelor aleatorii.

probabilmente *av* [At: ODOBESCU, S. II, 263 / E: fr ***probablement*** cf *probabil*] (Înv) Probabil (**5**).

probagiu *sm* [At: NOM. PROF., 42 / Pl: ***~gii*** / E: ***probă*** + ***-agiu***] (Rar) Persoană specializată în efectuarea unor probe de laborator.

probaje *sf* vz ***preobrajenie***

probajeni[1] *sf* vz ***preobrajenie***

probajeni[2] *v* vz ***probăgeni***

probajine *sf* vz ***preobrajenie***

probajne *sf* vz ***preobrajenie***

probalău *sm* vz ***prăbălău***

proband, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: ***~nzi, ~e*** / E: it ***probando***] (Bis) Persoană care cere să fie primită într-un ordin religios catolic.

probandat *sn* [At: DN[3] / Pl: ***~e*** / E: it ***probandato***] Perioadă de probă la care sunt supuși aspiranții la anumite ordine de călugări catolici.

probant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ***~nți, ~e*** / E: fr ***probant***] **1** Care constituie o probă (**1**) Si: *edificator, concludent*. **2** Care dovedește în mod temeinic.

probar [At: (a. 1811) BV III, 51 / V: (înv) ***prub~*** *sm* / Pl: (**1**) ***~i***, (**2**) ***~e*** / E: ***probă*** + ***-ar***] (Tip) **1** *sm* (Înv) Zețar. **2** *sn* (Și ***~ de litere***) Albumul care cuprinde modelele de litere și de cifre de care dispune o tipografie. **3** Album de imprimare, în special de accidențe, executate într-o tipografie.

probare *sf* [At: BREZOIANU, T. 31/13 / Pl: ***~bări*** / E: ***proba***] **1** Supunere la o probă, o încercare, pentru a vedea dacă corespunde scopului, cerințelor etc. Si: *încercare, verificare*, (îrg) *probăluire*. **2** Dovedire cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, are anumite trăsături etc. Si: *dovedire, demonstrare, probaluire*. **3** (Rar; ccr) Probă (**1**).

probat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 118 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***proba***] **1** Care a fost încercat, verificat Si: (îvr) *probăit*. **2** (Pex; d. oameni) Experimentat. **3** Care a fost dovedit Si: *arătat, demonstrat, evidențiat*.

probator, ~oare *a* [At: BARASCH, M. III 38/1 / V: (înv) ***~băt~*** / E: fr ***probatoire***] **1** Care are calitatea de a dovedi ceva Si: *probatoriu* (**3**). **2** Care poate servi drept dovadă.

probatoriu, ~ie [At: CADE / Pl: ***~ii*** / E: lat ***probatorius, -a, -um***] **1** *sn* (Jur) Procedură de culegere a probelor (**1**) în justiție. **2** *sn* Totalitate a probelor adunate și prezentate într-un litigiu. **3** *a* Care are calitatea de a dovedi ceva Si: *probator* (**1**).

probație *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: lat ***probatio***, fr ***probation***] Noviciat.

probațiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 281 / P: ***~ți-u~*** / Pl: ***~ni*** / E: lat ***probatio, -onis***, fr ***probation***] (Jur) **1** Dovedire. **2** (Ccr) Dovadă.

probază *sf* [At: MARIAN, Î. 523 / Pl: ***~ze*** / E: ***probozi***] (Buc) Mustrare (**1**).

probă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 164 / V: (îvp) ***prubă***, (reg) ***~ovă, prublă*** / Pl: ***~be*** / E: lat ***proba***, ger ***Probe***, it ***prova***, pn ***próba***, mg ***probá***, fr ***(é)preuve***] **1** Confirmare a unui adevăr, a unui fapt, a unei afirmații etc. **2** (Ccr) Dovadă etc. în sprijinul sau împotriva cuiva sau a ceva ori pentru

confirmarea unui fapt, a unei afirmații, a unei presupuneri etc. Si: (rar) *probare* (3). **3** (Jur; îs) *~ cu martori* Dovedire cu martori a unei afirmații, a unei situații etc. în fața instanțelor de judecată. **4** (Îlv) **A da ~** (sau **~be**) **de...** A dovedi Si: *a demonstra, a proba*. **5** (Îvr) Marcă[2] aplicată pe un obiect de metal prețios pentru a întări valoarea lui. **6** (În legătură cu verbele „a face", „a pune la") Acțiune, cercetare, analiză etc. întreprinsă pentru a constata dacă ceva sau cineva îndeplinește condițiile cerute Si: *verificare*. **7** (Spc; de obicei în legătură cu verbele „a face", „a pune la...") Experiment. **8** (Îla) **De** (sau, pop, **de o**) **~** Care servește ca încercare. **9** (Îlav) **De** (sau, pop, **de o**) **~** De verificare. **10** (Spc) Încercare a unei mașini, a unui aparat, a unui material, a unui obiectiv tehnic etc. pentru a verifica buna lor funcționare ori însușirile lor tehnice, funcționalitatea lor etc. **11** (Spc) Încercare a unui obiect de îmbrăcăminte care este în lucru, pentru a vedea dacă se potrivește pe purtător. **12** (Spc) Fiecare dintre părțile din care se compune un examen. **13** (Pgn) Examen. **14** (Spc) Fiecare dintre întrecerile sportive organizate în cadrul unei competiții mai largi, în cadrul unui concurs etc. **15** (Îvr; îs) *~ la metale* Totru. **16** (Îvr) Vas în care se topeau sau se încercau aurul, argintul etc. **17** (Spc; asr) Repetiție făcută în vederea unei reprezentații, a unei ceremonii etc. **18** (Spc) Verificare a exactității unui calcul matematic. **19** (Udp „de") Obiect dintr-o serie de obiecte identice sau cantitate mică dintr-un material, care poate să servească la determinarea anumitor caracteristici ale obiectelor respective din care face parte Si: *eșantion, mostră*, (reg) *modă*[1]. **20** (Îs) *Corp de ~* Epruvetă. **21** (Îs) *Arbore de ~* Arbore ales după anumite criterii, apoi doborât, tăiat și stivuit, astfel ca din volumul obținut să se poată deduce volumul unei specii de arbori sau de arbuști. **22** (Reg) Arbore pregătit anume pentru ca anumite insecte parazite să-și depună îl el ouăle, care apoi sunt distruse. **23** (Asr) Text de tipar pe care se operează corecturile tipografice. **24** (Îs) *~be de tipar* Modele de tipărituri colecționate de un tipograf pentru a arăta varietatea literelor de care dispune. **25** Analiză a funcției unui organ în vederea stabilirii unui diagnostic. **26** Formă particulară care, prin însușirile sale, ilustrează o categorie, un ansamblu de fenomene, o situație generală Si: *mostră*. **27** (Reg; îe) **A-i trage** (**cuiva**) **o ~ de bătaie** A bate zdravăn pe cineva.

probăi *vt* [At: TRDG / Pzi: *~esc* / E: ***probă*** + *-ăi*] (Îvr) A proba (**1**).

probăit, ~ă *a* [At: CANTEMIR. I. I. II, 165 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***probăi***] (Îvr) Probat (**1**).

probăjăni *v* vz ***probăjeni***

probăjeni *vr* [At: ZANNE, P. I, 64 / V: ***~jăni***, ***~baj~*** / Pzi: 3 *~nește* / E: ***probajeni***[1]] (Mol; d. frunze, iarbă, vegetație etc.) A se vesteji la sosirea toamnei.

probăli *v* vz ***probălui***

probălui *vt* [At: CANTEMIR. HR. 184 / V: (îrg) ***prăb~***, ***prubul~***, (înv) ***probol~***, (reg) ***preb~***, ***~bul~***, (css) ***prăbăli***, ***~li***, ***prubăli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***probă*** + *-ălui*] **1** (Îrg) A încerca să dovedească ceva. **2** (Îrg) A face tentative de... **3** (Îrg) A proba (**1**). **4** (Îrg; c. i. oameni) A pune la încercare. **5** (Îrg) A proba (**4**). **6** (Reg; urmat de o propoziție introdusă prin „că", „cum" etc.) A chibzui. **7** (Reg; urmat de o propoziție introdusă prin „că", „cum" etc.) A presupune Si: *a bănui, a crede*. **8** (Îf *prubului*) A stabili. **9** (Îf *prubului*) A potrivi.

probăluire *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***prăb~***, ***~bol~*** / Pl: *~ri* / E: ***probălui***] (Îrg) **1** Dovedire a unui fapt, a unei afirmații, a unei idei etc. **2** Tentativă. **3** Supunere a cuiva la o probă (**1**). **4** Chibzuire. **5** Presupunere.

probătate *sf* vz ***probitate***

probător, ~oare *a* vz ***probator***

probăzătură *sf* vz ***probăzitură***

probăzitură [At: CANTEMIR. I. I. II. 98 / V: ***~zăt~*** / Pl: *~i* / E: ***probozi*** + *-tură*] (Înv) Mustrare.

probejenie *sf* vz ***preobrajenie***

probelă *sf* [At: I. IONESCU, M. 751 / V: ***~ope~*** *sn* / Pl: *~le* / E: eg ***propeller***, ger ***Propeller***] **1** (Ist) Navă acționată cu vapori. **2** Navă de mare care poate naviga pe Dunăre.

probi *v* vz ***proba***

probic *s* [At: ALR SN V, h 1306/2 / Pl: nct / E: ns cf srb *proviti* „a desfunda"] (Reg) Băț care împinge dopul la pușca de soc.

probita *sfi* [At: AR (1839), 359[1]/4 / E: it ***probità***] (Îvr) **1** Cinste. **2** Onestitate. **3** Integritate.

probitate *sf* [At: SĂULESCU, HR. I. 51/3 / V: (înv) ***~băt~*** / E: lat ***probitas, -atis***, fr ***probité***] (Liv) **1** Cinste. **2** Onestitate. **3** Integritate. **4** (Îvr; îf *probătate*) Valabilitate. **5** (Îvr; îf *probătate*) Autenticitate. **6** (Îvr; îf *probătate*) Valoare.

problem *sm* vz ***problemă***

problema *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 241 / Pzi: *~mez* / E: ***problemă***] (Nob) A problematiza.

problematic, ~ă [At: LEON ASACHI, B. 98/14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***problematique***, ger ***problematisch***] **1** *a* Care are caracter de problemă (**6**). **2-3** *sm, a* (Creator) care ridică probleme (**6**). **4** *sf* Ansamblu de preocupări care caracterizează un domeniu al cunoașterii, o disciplină, o operă, activitatea cuiva etc. **5** *a* Care provoacă îndoieli. **6** *a* (Log; îs) *Judecată ~ă* Judecată în care raportul dintre termenii ei este doar probabil. **7** *a* (Pex) Dubios.

problematiza *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 241 / Pzi: *~zez* / E: ***problematic*** + *-iza*] (Rar) **1** A face din orice lucru o problemă (**6**) Si: (nob) *a problema*. **2** A crea probleme (**6**). **3-4** A formula probleme pe care să le rezolve (o lucrare filozofică sau) un plan de cercetare științifică.

problematizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***problematiza***] **1** Atitudine a cuiva care obișnuiește să complice inutil lucrurile. **2** Punere în discuție a unor idei, a unor situații neclare sau dificile. **3** (Prc) Metodă de învățământ care urmărește declanșarea activității independente a elevului, gândirea și efortul personal ale acestuia. **4-5** Formulare a unor probleme pe care să le rezolve (o lucrare filozofică sau) un plan de cercetare științifică.

problemă *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 195 / V: (înv) ***problem*** *sm*, ***~limă***, ***provlema***, ***provlimă***, (reg) ***provnimă*** / A și: (îrg) *problemă* / Pl: *~me* / E: lat ***problema***, fr ***problème***, ger ***Problem***] **1** Întrebare. **2** (Înv; construit cu verbul „a face") Propunere (**1**). **3** (Pex; cer) Cerere care conține o propunere (**1**), o doleanță etc. **4** (Îrg; îf *provlima, provnima*) Pricină. **5** (Îrg; spc; îf *provlimă, provnimă*) Proces. **6** Chestiune care prezintă aspecte dificile, neclare, discutabile, care necesită o lămurire, o precizare, care se pretează la discuții, care impune o rezolvare Si: (asr) *pricină*. **7** (Îs) *~ deschisă* Problemă (**6**) care nu a fost rezolvată satisfăcător până în prezent sau care permite mai multe rezolvări satisfăcătoare opționale. **8** (Spc) Chestiune importantă care constituie o sarcină, o preocupare majoră și care cere o soluționare imediată. **9** (Spc) Chestiune care intră în sfera preocupărilor, cercetărilor unui domeniu sau ale cuiva. **10** (Spc) Obiect principal al preocupărilor unui domeniu sau unei persoane. **11** (Mat; spc) Temă de lucru care expune o situație în care, fiind date anumite ipoteze, se cere să se determine alte date cu ajutorul metodelor specific matematice. **12** Dificultate pe care o întâmpină cineva și care ar fi de dorit să fie rezolvată. **13** Lucru greu de înțeles, de explicat, de aflat sau de rezolvat.

problemist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***problemă*** + *-ist*] Specialist în elaborarea de probleme în domeniul șahului sau al matematicii.

problemuță *sf* [At: V. ROM, octombrie 1954, 155 / Pl: *~țe* / E: ***problemă*** + *-uță*] **1-2** (Rar; shp) Problemă (**6**) (ușoară). **3-4** (Sdp) Problemă (**6**) (lipsită de importanță).

problimă *sf* vz ***problemă***

probojenie *sf* vz ***preobrajenie***

probolui *v* vz ***probălui***

proboluire *sf* vz ***probăluire***

proboschidă *sf* vz ***proboscidă***

proboscidă *sf* [At: LEON ASACHI, B. 61/4 / V: ***~schidă***, ***~oștidă***, ***~ovoschidă*** / Pl: *~de* / E: lat ***proboscis, -idis***, fr ***proboscide***] (Înv) **1** Trompă a elefantului. **2** (Pex) Trompă a unor insecte diptere.

proboscidian *sm* [At: C. PETRESCU, C. V. 196 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***proboscidien***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere mari, din care face parte elefantul, caracterizate prin trompa lungă și mobilă, folosită ca organ tactil.

olfactiv și de apucare, și prin caninii transformați în defense. **2** (Șls) Animal care face parte din ordinul proboscidian (**1**).

proboștidă *sf* vz ***proscidă***

proboșag *sn* [At: ARH. FOLK. I, 229 / Pl: *~uri* / E: ***probă*** + *-oșag*] (Reg) **1** Încercare. **2** Exercițiu.***probotează*** *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: ***pro***^{2} + ***botează***] (Ban) Molitvă (**1**) care se citește mamei și copilului la șase săptămâni după naștere.

probozeală *sf* [At: PSALT. 132 / V: (înv) ***~brăzeală*** / Pl: *~zeli*, (înv) *~zale* / E: ***probozi*** + *-eală*] (Îrg) Mustrare (**1**) aspră.

probozenie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***probozi*** + *-enie*] (Reg) Mustrare (**1**) (aspră).

probozi [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 74^{r}/22 / V: (înv) ***pobrăzi***, ***pobrozi***, ***~băzi***, ***~brăzi***, (css) ***pobrăzui***, (reg) ***propozi*** / Pzi: *~zesc* / E: slv ***прообразити***, ***прѣобразити*** (***сѧ***)] **1-2** *vt* (Îvp) A mustra[1] (aspru) Si: *a probrăzui* (**1-2**). **3** *vt* (Îvp) A face de rușine Si: *a probrăzui* (**3**). **4** *vr* (Trs; Buc) A se întrista. **5** *vr* (Trs; Buc) A se rușina (**1**). **6** *vr* (Mol; Trs; d. frunze, iarbă, vegetație etc.) A începe să se ofilească.

probozire *sf* [At: CANTEMIR, HR, 144 / V: ***~brăzare*** / Pl: *~ri* / E: ***probozi***] (Îrg) **1-2** Mustrare (**1**) (aspră). **3** Rușinare. **4** Întristare. **5** (Mol; Trs) Ofilire a frunzelor.

probăzare *sf* vz ***probozire***

probrăzeală *sf* vz ***probozeală***

probrăzi *v* vz ***probozi***

probrăzui *vt* [At: PSALT. 62 / V: ***pob~*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***прообразовати***] (Înv) **1-3** A probozi (**1-3**).

probrejeni *sf* vz ***preobrajenie***

probrejenie *sf* vz ***preobrajenie***

probui *vt* [At: PSALT. 199 / V: ***prubui*** / Pzi: *~esc* / E: pn ***próbować***, rs ***пробовать***] (Îvr) **1** A proba (**1**). **2** (În *prubui*) A proba (**4**).

probului *v* vz ***probălui***

procaină *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***procaïne***] (Far) Produs de sinteză care se prezintă sub formă de cristale aciculare, incolore, inodore, cu gust ușor amar, puțin solubile în apă, și care exercită o acțiune anestezică locală Si: *novocaină*.

procajen, ~ă *a* [At: HERODOT (1645), 58 / Pl: *~i*, *~e* / E: slv ***прокаженъ***] (Med; îvr) Lepros.

procajenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie, 247^{r}/11 / Pl: *~ii* / E: slv ***прокаженик***] (Med; îvr) Lepră.

procariot *sn* [At: DEX^{2} / P: *~ri-ot* / Pl: *~e* / E: fr, eg ***procaryote***] (Blg) **1** (Lpl) Grup de organisme primitive (viruși, bacterii, alge albastre etc.) unicelulare, cu structură simplă. **2** (Șls) Specie din grupul procariote (**1**).

procatalepsă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~se* / E: gr ***προκατάληψις*** „anticipare"] Figură de stil constând în dislocarea și anticiparea unui membru al unei propoziții subordonate și introducerea lui în propoziția regentă.

procatâr *sm* vz ***procator***

procatâr *sm* vz ***procator***

procatoh *sm* [At: URICARIUL, IV, 209/19 / Pl: *~i* / E: ngr ***προκάτοχος***] (Grî) Predecesor (**1**) al unui monarh.

procator [At: N. TEST. (1648), 167^{r}/6 / V: (înv) ***plocatâr***, ***pocrătol***, ***potracân***, ***potracâr***, ***potrăcân***, ***potroacân***, ***potroacâr***, ***~târ***, ***~catâr***, ***protacâr***, ***protocâr***, ***protocâr*** / Pl: *~i* / E: mg ***prókátor***] **1** *sm* (Trs) Avocat. **2** *a* (Reg; în *procatâr*) Cu minte, cu umor. **3** *sm* (Zlg; reg; în *protocâr*, *potracâr*) Broatec (Hyla arborea). **4** *sm* (Ban; în *procatâr*) Procuror fiscal. **5** *sm* (Înv) Persoană împuternicită.

procatori *vi* [At: KLEIN, D. 407, 408 / V: ***~cătârî*** / Pzi: *~resc* / E: ***procator***] (Trs; înv) **1-2** A exercita funcția de procator (**4-5**). **3** A practica avocatura.

procatorie *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~cătârie***, ***~cătorie*** / Pl: *~ii* / E: ***procator*** + *-ie*] (Trs; Ban; înv) Avocatură.

procatorit *sn* [At: LB / V: ***~cătârit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***procatori***] (Trs; înv) Avocatură.

procătări *v* vz ***procatori***

procătărie *sf* vz ***procatorie***

procătârit *sn* vz ***procatorit***

procătorie *sf* vz ***procatorie***

proced *sn* vz ***procedeu***

proceda *vi* [At: HELIADE, F. 14/11 / V: (înv; cscj) ***~cede*** / Pzi: *~dez* / E: lat ***procedere***, it ***procedere***, fr ***procéder***] **1** (Udp „la") A trece la... **2** (Udp „la") A începe să... **3** A lucra după o anumită metodă. **4** A folosi anumite mijloace în săvârșirea unei acțiuni, pentru atingerea unui scop etc. **5** (Îdt) A proveni din... **6** (Olt) A porni (**1**).

procedare *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~dere*** / Pl: *~dări* / E: ***proceda***] **1** (Asr) Procedeu (**1**). **2** (Îvr; înf *procedere*) Proveniență. **3** Folosire a anumitor mijloace în săvârșirea unei acțiuni, pentru atingerea unui scop etc. **4** Lucru după o anumită metodă.

procede *v* vz ***proceda***

procedere *sf* vz ***procedare***

procedeu *sn* [At: BREZOIANU, Î. 49/3 / V: (înv) ***proced*** / Pl: *~ee*, *~ri* / E: fr ***procédé***] **1** Cale folosită pentru a ajunge la un anumit rezultat, pentru a atinge un anumit scop Si: *manieră*, *metodă*, *mijloc*, *mod*^{1}, *modalitate*, *procedură*, (asr) *procedare* (**1**), (rar) *patentă*, (îvr) *mers*^{1}. **2** (Spc) Soluție tehnică, tehnologică etc. adoptată sistematic pentru efectuarea sau producerea unui lucru. **3** (Frr) Bucățică rotundă de piele prinsă în vârful tacului de biliard.

procedibil, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i*, *~e* / E: cf it *procedibile*] (Jur; d. procese, judecăți) **1** Care poate avea ulterior curs. **2** Care poate fi deschis ca procedură (**1**).

procedibilitate *sf* [At: COD. PEN. RPR. 217 / V: ***~dub~*** / Pl: *~tăți* / E: ***procedură***] (Nob) Punere în mișcare a procedurii (**1**).

procedubilitate *sf* vz ***procedibilitate***

procedural, ~ă [At: LOVINESCU, S. I, 364 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***procédural***] **1** *a* Privitor la procedură (**1**). **2** *a* Care este în conformitate cu procedura (**1**). **3** *a* (Rar) Privitor la procedeu (**1**). **4** *av* Sistematic.

procedură *sf* [At: LOVINESCU, S. I, 364 / V: (înv) ***protedură*** / Pl: *~ri* / E: lat ***procedura***, fr ***procédure***] **1** Totalitate a actelor și formelor îndeplinite în cadrul activității desfășurate de un organ de jurisdicție, de executare sau de un alt organ de stat Si: (rar) *practică*. **2** Ramură a dreptului care are ca obiect studiul procedurii (**1**). **3** Procedeu (**1**).

procedurist *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 137 / Pl: *~iști* / E: ***procedură*** + *-ist*] Specialist în dreptul procesual.

procelă *sf* [At: MUREȘANU, P. 123/9 / Pl: ? / E: lat ***procella***] (Ltî) **1** Furtună. **2** Vijelie.

proceleusmatic, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~le-us-matic* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***procéleusmatique***] (D. picioare metrice) Care este compus din patru silabe scurte.

procelnic *sm* [At: URICARIUL, XVIII, 445 / Pl: *~ici* / E: slv ***прочелникъ***] (Înv) Slujbaș în cancelaria domnească cu atribuții nedefinite mai îndeaproape.

procent *sn* [At: ARITM. (1805), 83/10 / V: (îrg) ***protent***, ***protento***, (înv) ***protânt*** / Pl: *~e* / E: lat ***pro cento***, ger ***Prozent***, rs ***процент***] **1** Dobândă calculată la o sută de lei sau la o sută de alte unități monetare, pe intervalul de un an. **2** (Pgn) Dobândă acordată pentru o sumă de bani Si: (reg) *sazolic*, *pertenu*. **3** Număr care arată câte unități sunt luate în considerație pentru fiecare sută dintr-o sumă Si: *sutime*, *procentaj*. **4** Semn special alăturat unui număr, care indică procentul (**3**).

procentaj *sn* [At: TITULESCU, D. 97 / Pl: *~e* / E: ***procent*** + *-aj*] **1** Valoare a unei părți dintr-un întreg exprimată în procente (**3**). **2** (Pex) Procent (**3**). **3** Calcul făcut pentru stabilirea procentului (**3**). **4** (Pex) Număr obținut prin calculul făcut pentru stabilirea procentului (**3**).

procentual, ~a *a* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~tu-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***procentuel***] **1** Calculat sau exprimat în procente (**3**) Si: (înv) *protentualnic* (**1**). **2** Care reprezintă un anumit procent (**3**) dintr-o cantitate Si: (înv) *protentualnic* (**2**). **3** (Rar; d. oameni care prestează un serviciu) Care este plătit cu un procent (**3**) dinainte stabilit din totalul încasărilor, al vânzărilor etc.

proces *sn* [At: (a. 1762) IORGA, S. D. XII, 75 / V: (pop) ***~cest***, (îrg) ***protes***, (reg) ***protăsc***, ***protest*** / Pl: ***~e***, (înv) ***~uri*** / E: lat ***processus***, ger ***Prozess***, fr ***procès***] **1** (Jur) Acțiune în justiție făcută pentru soluționarea unui diferend între două părți care sunt în litigiu sau pentru constatarea și sancționarea încălcării legilor statului Si: *acțiune judecătorească*, *judecată*, *pricină*, (îrg) *provlimă*, *pâră*, (înv) *pârâre*, *pricinuire*, *prigonire*, (reg) *petrectare*. **2** (Rar; ccr) Totalitate a actelor, hârtiilor adunate în vederea procesului (**1**). **3** (Jur; îe) **A face** (sau **a intenta**) **cuiva** (sau, înv, **asupra cuiva**) **~** A chema pe cineva în fața instanțelor de judecată. **4** (Îe) **A face ~ul** (**cuiva** sau **a ceva**) A ataca în cuvinte pe cineva sau ceva Si: *a critica*. **5** (Îe) **A-i face cuiva ~ de intenții** (sau **intenție**) A învinui pe cineva pentru intenții reprobabile pe care nu poți dovedi că le-a avut. **6** (Îe) **A-și face ~(e) de conștiință** A-și reproșa anumite atitudini sau acțiuni Si: *a regreta*. **7** (Mol; Mun; înv) Sentință judiciară. **8** (Rar) Punct de vedere. **9** (Pex) Cauză. **10** (Rar) Discuție în contradictoriu Si: *ceartă*, *dispută*, *neînțelegere*. **11** (Îc) **~-verbal** Înscris, act cu caracter oficial, în care se consemnează un fapt de natură juridică. **12** (Îac) Act cu caracter oficial, în care se consemnează pe scurt discuțiile și hotărârile unei adunări constituite Si: (înv) *jurnal*, *tacrir*. **13** (Cu determinări care arată domeniul, scopul, caracterul etc.) Succesiune de stări prin care trec, în desfășurarea lor temporală, diverse ființe, lucruri, fenomene etc. **14** Șir de operații, de fenomene etc. prin intermediul cărora se efectuează o lucrare, o transformare, se obține un produs etc. **15** (Ecp; îs) ***~ de producție*** Activitate socială în cadrul căreia oamenii acționează, cu ajutorul uneltelor de producție, asupra obiectului muncii, pentru a crea bunuri materiale. **16** (Teh; îas) Totalitate a procedeelor folosite pentru transformarea materiilor prime și a semifabricatelor în produse finite. **17** (Med; spc) Boală considerată din punctul de vedere al felului cum evoluează.

procesa *vt* [At: DEX^2 / Pzi: ***~sez*** / E: eg ***process***] A prelucra semnalele înregistrate pe bandă magnetică prin intermediul unui procesor.

procesare *sf* [At: DEX^2 / Pl: ***~sări*** / E: ***procesa***] Prelucrare a semnalelor înregistrate pe bandă magnetică prin intermediul unui procesor.

procesat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***procesa***] (D. semnale înregistrate pe bandă magnetică) Care a fost prelucrat prin intermediul unui procesor.

proceselnic, ~ă *smf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 161 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: ***proces*** + ***-elnic***] (Reg) Procesoman.

procesie *sf* vz ***procesiune***

procesif, ~ă *a* vz ***procesiv***

procesional, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / P: ***~si-o~*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***processionnel***] **1** *a* (Rar) De procesiune (**1**) Si: (îvr; pcf) *procesual* (**5**). **2** *a* (Rar) Care formează o procesiune (**1**). **3** *sn* (Îdt) Carte bisericească în care sunt scrise rugăciunile care se cântă la procesiuni (**1**).

procesionar *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: ***~si-o~*** / Pl: ***~i*** / E: fr ***processionnaire***] (Îdt) Persoană care ia parte la o procesiune (**1**).

procesiune *sf* [At: DRLU / V: (îrg) ***~cesie***, (înv) ***protesie***, (reg) ***prosâțâie***, ***protision*** / Pl: ***~ni*** / E: fr ***procession***, lat ***processio, -onis***, ger ***Prozession***] **1** Ceremonie religioasă în timpul căreia credincioșii, precedați de slujitorii bisericii, merg în convoi, purtând adesea diferite obiecte de cult, cântând imnuri religioase sau rostind rugăciuni, pentru a cere ajutorul ori a mulțumi divinității într-o anumită împrejurare. **2** (Reg; îf *procesie*) Totalitate a obiectelor de cult care se folosesc în timpul unei procesiuni (**1**) sau în ritualul înmormântării. **3** (Pgn) Grup de oameni care merg într-un șir lung în aceeași direcție și cu același scop Si: *alai*, *convoi*, *cortegiu*. **4** (Pgn; rar) Șir de elemente. **5** (Pex; rar) Repetare, succesiune la intervale regulate de timp.

procesiv, ~ă *a* [At: BREZOIANU, Î. 12/27 / V: (îvr) ***~sif*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***processif***] **1** (Rar; d. oameni) Care este procesoman. **2** (Pex) Cârcotaș. **3** (Nob) Procesual (**1**).

procesivitate *sf* [At: D. GUSTI, P. A. 146 / Pl: ***~tăți*** / E: ***procesiv*** + ***-itate***] (Nob) Tendință de a intenta nejustificat procese (**1**).

procesoman, ~ă *smf* [At: SCÎNTEIA, 1961, nr. 5293 / Pl: ***~i, ~e*** / E: ***proces*** + ***-oman***] Persoană care are mania de a intenta procese (**1**) fără motive serioase Si: (reg) *proceselnic*, *protestaș*.

procesomanie *sf* [At: DEX^2 / P: ***~ni-e*** / Pl: ***~ii*** / E: ***procesoman*** + ***-ie***] Manie de a intenta nejustificat procese (**1**).

procesor *sn* [At: DEX^2 / Pl: ***~oare*** / E: eg ***processor***] Aparat electronic sau circuit integrat specializat pentru operații complexe sau pentru transformarea esențială a semnalelor înregistrate pe bandă magnetică.

procest *sn* vz ***proces***

procesta *vt* [At: KOGĂLNICEANU, S. 220 / Pzi: ***~tez*** / E: ***procest***] (Îvr) A cere daune printr-un proces (**1**).

procesual, ~ă *a* [At: MARIAN, Î. 255 / P: ***~su-al*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: lat ***processualis***] **1** Care aparține unui proces (**1**) Si: (nob) *procesiv* (**3**). **2** Specific procedurii unui proces Si: (nob) *procesiv* (**4**). **3** Propriu modului de executare a hotărârilor într-un proces Si: (nob) *procesiv* (**5**). **4** (Trs; înv; îs) *Jude* ~ Subprefect. **5** (Îvr; pcf) Procesional (**1**).

procesualitate *sf* [At: DN^3 / P: ***~su-a~*** / Pl: ***~tăți*** / E: cf it *processualità*] **1-3** Caracter procesual (**1-3**).

procesuant, ~ă *a* [At: (a. 1875), ap. BARIȚIU, P. A. I, 661 / P: ***~su-ant*** / Pl: ***~nți, ~e*** / E: ***proces***] (Trs; înv) Care se află în proces (**1**).

proceta *v* vz ***prociti***

procetanie *sf* vz ***procitanie***

procetì *v* vz ***prociti***

procetire *sf* vz ***procitire***

procheilie *sf* [At: DN^3 / Pl: ***~ii*** / E: ger ***Procheilie***] (Atm) Malformație în care o buză este mai ieșită în afară.

prochema *vt* [At: CR (1833), 159^2/37 / Pzi: *prochem* / E: ***pro-^{1}*** + ***chema*** cf lat *proclamare*, it *prochiamare*] **1** (Înv; c. i. oameni) A proclama (**3**). **2** (Îvr) A proclama (**1**).

prochestor *sm* [At: DN^3 / Pl: ***~i*** / E: lat ***proquaestor***] Magistrat roman care exercita funcții financiare în provincii și era recrutat în general dintre foștii chestori.

prochimen *sn* [At: (a. 1715) GÁLDI, M. PHAN. 236 / V: (înv) ***~ohi~***, (reg) ***porochi~*** / Pl: ***~e***, (rar, *sm*) ***~i*** / E: ngr ***προχείμενον***] **1** (Bis) Versete din psalmi care se cântă înainte de a se citi un pasaj din Biblie sau înainte de o rugăciune ori de o cântare. **2** (Îrg) Chestiune care formează obiectul unei discuții. **3** (Îe) **A veni** (**iar** sau **iarăși**) **la ~** A reveni la subiectul în chestiune, după o digresiune. **4** (Reg; îae) A se potrivi (**1**). **5** (Îe) **A aduce** (pe cineva) **la ~** A aduce pe cineva pe calea cea bună.

prochiti *vt* [At: HODOȘ, C. 63 / Pzi: ***~tesc*** / E: ***pro-^{2}*** + ***chiti***] (Reg) A chiti din nou.

proci *av* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 20/3 / E: slv ***прочь***] (Slî; îs) *I* ***~*** Și așa mai departe.

procică *sf* vz ***proașcă***

procidență *sf* [At: DN^3 / Pl: ***~țe*** / E: fr ***procidence***] (Med) Coborâre sau prolabare a unui organ sau a unei părți mobile dintr-un organ.

procilă *sf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 161 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Ban) Margine a spetei de la războiul de țesut.

procita *v* vz ***prociti***

procitanie *sf* [At: LB / V: (înv) ***procet~*** / Pl: ***~ii*** / E: rs ***прочитание***] **1** (Îdt) Lectură cu voce tare și din scoarță în scoarță. **2** (Înv) Recitire. **3** (Înv) Examinare recapitulativă a elevilor. **4** (Reg) Mustrare (**1**).

procitează *sf* [At: CADE / Pl: ***~eli*** / E: ***prociti*** + ***-eală***] (Îrg) **1** Citire în întregime sau mereu. **2** Citire cu voce tare în fața cuiva. **3** Recitire. **4** Repetare (**1**) în gând sau cu voce tare. **5** Examinare recapitulativă. **6** Mustrare (**1**). **7** Pălăvrăgeală.

prociti [At: (sec. XVI) DHLR II, 527 / V: (îrg; cscj) ***~ceta***, ***~cita***, (reg) ***~ceti*** / Pzi: ***~tesc*** / E: slv ***прочитати***] **1** *vt* (Înv; c. i. acte, cărți, texte etc.) A citi în întregime sau mereu. **2** *vt* (Înv; c. i. acte, cărți, texte etc.) A citi cu voce tare în fața cuiva. **3** *vt(a)* (Îvp; c. i. acte, cărți, texte etc.) A reciti. **4** *vt* (Îrg; c. i. lucruri citite, cunoscute, știute, presupuse etc.) A repeta (**1**) în gând sau cu voce tare. **5** *vt* (Înv; c. i. elevi) A examina din toată materia.

recapitulativ. **6** *vt* (Pop; c. i. oameni) A mustra[1]. **7** *vi* (Olt) A vorbi fără rost Si: *a flecări, a pălăvrăgi, a trăncăni.*

procitire *sf* [At: HR (1829) / V: ***~cetire*** / Pl: *~ri* / E: ***prociti***] (Înv) **1** Citire integrală sau continuă Si: *procitit* (**1**). **2** Citire cu voce tare în fața cuiva Si: *procitit* (**2**). **3** Recitire. **4** Repetare în gând sau cu voce tare Si: *procitit* (**3**). **5** Examinare recapitulativă a materiei de studiu Si: *procitit* (**4**). **6** Mustrare. **7** Flecăreală.

procitit *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 187[v]/15 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prociti***] (Îvp) **1-4** Procitire (**1-2, 4-5**). **5** Recitire. **6** Mustrare. **7** Flecăreală.

proclama [At: HELIADE, D. J. 60/16 / V: ***~clama*** / Pzi: *proclam*, (înv) *~mez* / E: lat ***proclamare***, fr. ***proclamer***] **1** *vt(a)* (C. i. fapte, evenimente, hotărâri, acte etc. de o mare importanță) A anunța în mod solemn și oficial Si: (îvr) *a prochema* (**2**). **2** *vt(a)* (C. i. fapte, evenimente, hotărâri, acte etc. de o mare importanță) A hotărî în mod public să se realizeze. **3** *vt* (C. i. oameni) A acorda în mod oficial o împuternicire, un titlu, un drept, o calitate Si: *a învesti*, (înv) *a prochema* (**1**). **4-5** *vtr* A (se) stabili cu fermitate, cu claritate. **6** *vt* A susține deschis, cu convingere. **7-8** *vtr* A (se) califica în mod deschis, public într-un anumit fel Si: (îvr) *a (se) proclamarisi* (**1-2**).

proclamare *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 192 / Pl: *~mări* / E: ***proclama***] **1** Anunțare solemnă și oficială a unui fapt, a unui eveniment, a unei hotărâri etc. de o mare importanță pentru o colectivitate. **2** Hotărâre de a realiza un lucru de mare importanță. **3** Stabilire declarată cu fermitate și public a unui lucru important Si: (înv) *proclamație* (**4**). **4** Acordare oficială a unei împuterniciri, a unui titlu, a unei calități etc. pentru o persoană Si: *învestire*. **5** Considerare publică într-un anumit fel. **6** Susținere a unui punct de vedere. **7-8** (Înv; ecr) Proclamație (**1, 3**).

proclamarisi *vtr* [At: ALECSANDRI, M. C. 18/29 / Pzi: *~sesc* / E: ***proclama*** + *-arisi*] (Îvr) **1-2** A proclama (**7-8**).

proclamativ, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. III, 410 / Pl: *~i, ~e* / E: ***proclama*** + *-ativ*] (Rar) Care proclamă ceva cu ostentație, cu vorbe goale etc.

proclamator *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~i* / E: fr ***proclamateur***] (Îdit) Persoană care anunță ceva în public.

proclamație *sf* [At: BELDIMAN, ap. DDRF / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ții* / E: fr ***proclamation***, lat ***proclamatio***] **1** Comunicare oficială prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de o mare importanță și de interes general Si: (îvr) *proclamare* (**7**). **2** Declarație scrisă prin care se face un apel către mase în vederea unei acțiuni importante. **3** (Pex) Document, afiș etc. care cuprinde o astfel de comunicare Si: *manifest*, (înv) *proclamare* (**8**). **4** (Înv) Proclamare (**3**).

proclamațiune *sf* vz ***proclamație***

proclâma *v* vz ***proclama***

procleat, ~ă *a* vz ***proclet***

procleciune *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ni* / E: ***proclet*** + *-ciune*] (Bis; îvr) **1** Anatemă **2** Afurisenie.

proclet, ~ă [At: CORESI, EV. 69 / V: (înv) ***poclet, priclet, ~cleat, ~cliat, proglet***, (reg) ***práclit, ~clit*** / A și: *proclet* / Pl: *~eți, ~e* / E: slv ***проклетъ***] **1** *a* (Bis; înv; d. oameni; în imprecații) Anatemizat. **2** *a* (Pex) Necredincios. **3** *sm* (Pop) Drac. **4-5** *smf, a* (Asr) (Om) ticălos, rău. **6-7** *smf, a* (Om) ipocrit, fățarnic. **8** *a* (D. manifestările oamenilor) Care vădește ticăloșie, răutate. **9** *a* (D. manifestările oamenilor) Care vădește ipocrizie, fățărnicie. **10** *a* (Trs) Cumplit. **11** *a* (Trs) Grozav. **12** *smf* (Reg) Om înfocat.

procletel *a* [At: ARH. FOLK. III, 153 / V: ***poclițăl*** / E: ***proclet*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Proclet (**1**) (tânăr).

procleténie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 292/21 / Pl: *~ii* / E: ***proclet*** + *-enie*] (Bis; înv) **1** Anatemă. **2** (Pex) Blestem. **3** (Pex) Faptă rea.

procleți [At: CORESI, EV. 182 / V: (reg) ***prec~*** / Pzi: *~țesc* / E: ***proclet***] **1** *vt* (Bis; înv) A excomunica. **2** *vt* (Pex) A blestema. **3** *vt* (Pex) A dezaproba. **4** *vr* (Reg; d. boli; îf *precleți*) A se înrăutăți.

procleție *sf* [At: CORESI, L. 376/13 / Pl: *~ii* / E: ***proclet*** + *-ie*] **1** (Bis; înv) Anatemă. **2** (Înv) Ipocrizie. **3** (Reg; csnp) Iuteală.

procleține *sf* [At: BIBLIA (1688), 288[1]/1 / Pl: *~ri* / E: ***procleți***] (Bis; îvr) **1** Anatemizare. **2** Afurisire.

procleții, ~ă *a* [At: GRAIUL, I, 297 / V: ***precle~*** / Pl: *~ți, ~e* / E: ***procleții***] (Reg: în descântece) Care provine dintr-un blestem al cuiva.

procliat, ~ă *a* vz ***proclet***

proclinteală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***proclinti*** + *-eală*] (Med; Mun) Luxație.

proclinti *vtr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~tesc* / E: ***pro-***[2] **+ *clinti***] (Med; Mun). **1-2** A (se) luxa. **3-4** (Pex) A (se) strivi.

proclintire *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***proclinti***] (Med; reg) **1** Luxare. **2** (Pex) Strivire.

proclintit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proclinti***] (Med; reg) **1** Luxat. **2** (Pex) Stivit.

proclît, ~ă *a* vz ***proclet***

proclitic, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***proclitique***] (Grm; d. articole și pronume; îoc *enclitic*) Care este așezat înaintea altui cuvânt cu care formează o unitate sintactică Si: (rar) *prepozitiv* (**1**).

proclíză *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 105 / Pl: *~ze* / E: fr ***proclise***] (Grm; îoc *enclíză*) Poziție a unui cuvânt proclitic.

proclu *sm* [At: BARONZI, L. 117 / Pl: *~li* / E: cf lat ***procus***] (Îvr) Pretendent acceptat de o fată.

procoase *vt* [At: CDDE / Pzi: *procos* / E: ***pro-***[2] **+ *coase***] (Ban) A coase la loc.

procoavă *sf* vz ***procrov***

procobiță *sf* vz ***pocrovită***

procoiță *sf* vz ***pocrovită***

procojor *sn* [At: LUNGIANU, CL. 105 / Pl: *~oare* / E: ***procov***] (Reg) Pocladă mică pusă sub șaua calului.

proconsul *sm* [At: NICOLAU, P. 252/23 / V: (îvr) ***~le*** *sm* / Pl: *~i* / E: lat ***proconsul***, fr ***proconsul***] **1** Magistrat roman care, după ce înceta să mai fie consul, era însărcinat cu guvernarea unei provincii. **2** (Fig) Persoană care se poartă ca un tiran, abuzând de drepturile sale.

proconsular, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***proconsularis***, fr ***proconsulaire***] **1** Referitor la proconsul (**1**). **2** Guvernat de un proconsul (**1**).

proconsulat *sn* [At: VÎRNAV, F. 110[r]/17 / Pl: *~e* / E: lat ***proconsulatus***, fr ***proconsulat***] **1** Funcție de proconsul (**1**). **2** Timp în care un proconsul (**1**) își exercită atribuțiile.

proconsule *sm* vz ***proconsul***

procop *sm* vz ***procopie***

procope *sm* vz ***procopie***

procopeanca *sfa* [At: VARONE, D. 125 / E: ns cf *procopie*] **1** Dans popular asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută procopeanca (**1**).

procopie *sm* [At: CADE / V: ***precup, pricop, pricope ~cop, ~cope*** / Pl: *~i* / E: ***Procopie***] (Mpl) Sărbătoare bisericească populară care se ține la 8 iulie în cinstea mucenicului Procopie.

procopseală *sf* vz ***pricopseală***

procopsi *v* vz ***pricopsi***

procopsință *sf* [At: GT (1839), 99[2]/21 / Pl: *~țe* / E: ***procopsi*** + *-ință*] (Îvr) Pricopseală.

procopsire *sf* vz ***pricopsire***

procopsit, ~ă *smf, a* vz ***pricopsit***

procorarisi *vt* [At: (a. 1835) DOC. EC. 593 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *procura*] (Îvr) A procura (**1**).

procorod *sm* vz ***procuror***

procorol *sm* vz ***procuror***

procoror *sm* vz ***procuror***

procoț *sn* vz ***pocrut***

procou *sn* vz ***procrov***

procov *sn* vz ***pocrov***

procovanca *sfa* [At: SEVASTOS, N. 282 / E: ***procov*** + *-ancă*] **1** Dans popular cu lăutari care se joacă la nuntă, după ce s-a terminat masa de cununie. **2** Melodie după care se execută procovanca (**1**).

procovanță *sf* [At: CV 1950, nr. 1, 32 / Pl: ? / E: ns cf *procovanca*] (Mun) Discuție fără rost.

procovăt *sn* vz ***pocrovăt***

procovăț *sn* vz ***pocrovăt***

procoveț *sn* vz ***pocrovăt***

procovită *sf* vz ***pocrovită***

procrea *vi* [At: NEGULICI / P: *~cre-a* / Pzi: *~eez* / E: fr ***procréer***] **1** (D. femei) A rămâne însărcinată. **2** (D. femele) A fi fecundată. **3** A zămisli. **4** (D. ființe, organisme etc.) A se perpetua prin generare Si: *a se înmulți, a prolifera, a se reproduce*. **5** *vi* (Pex; d. femei sau femele) A naște. **6** (D. perechi umane sau animale) A avea un act sexual din care rezultă o fecundare.

procreare *sf* [At: CĂLINESCU, O. I, 92 / P: *~cre-a~* / Pl: *~eări* / E: ***procrea***] (Rar) **1** Fecundare a unei femei sau femele Si: *procreație* (**1**). **2** Perpetuare a unor organisme prin reproducție Si: *procreație* (**2**). **3** Naștere. **4** Act sexual din care rezultă o fecundare Si: *procreație* (**3**).

procreativ, ~ă *a* [At: VIANU, P. 10 / P: *~cre-a* / Pl: *~i, ~e* / E: ***procrea*** + *-(a)tiv*] (Liv) Procreator.

procreator, ~oare *a* [At: BARONZI, I. L. IV, 204/32 / P: *~cre-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***procrea*** + *-tor*] **1** Care procrează. **2** Care servește la procreație Si: (liv) *procreativ*.

procreație *sf* [At: NEGULICI / P: *~cre-a~* / V: (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***procréation***] **1-3** Procreare (**1-2, 4**). **4** (Pex) Naștere.

procreațiune *sf* vz ***procreație***

procrintă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~te* / E: ns cf *crintă*] (Reg) Covățică în care se taie carnea pentru cârnați.

procriște *vi* [At: ARH. FOLK. III, 82 / Pzi: 3 *procrișteș* / E: ***pro-***^{2} + ***crește***] (Reg; d. pâine) A crește la loc.

procșor *sm, sn* vz ***porcușor***

proct- *ec* vz ***procto-***

proctalgie *sf* [At: DN^{3} / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctalgie***] (Med) Durere a anusului Si: *rectalgie*.

proctectazie *sf* [At: DN^{3} / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctectasie***] (Med) **1-2** Dilatație a anusului sau a rectului.

proctectomie *sf* [At: DN^{3} / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctectomie***] (Med) Rezecție a unei părți a rectului.

proctită *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***proctite***] (Med) Inflamație a anusului Si: *rectită*.

procto- [At: DN^{3} / V: ***proct-*** / E: fr, it ***procto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) anus. **3** Din regiunea anusului. **4** Al anusului.

proctolog, ~ă *smf* [At: DN^{3} / Pl: *~i* / E: fr ***proctologue***] Medic specialist în proctologie.

proctologie *sfs* [At: DN^{3} / P: *~gi-e* / E: fr ***proctologie***] Disciplină medicală care se ocupă cu afecțiunile anusului.

proctoplastie *sf* [At: DN^{3} / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctoplastie***] (Med) Operație chirurgicală de creare sau de refacere a orificiului anal.

proctor *sm* [At: DN^{3} / Pl: *~i* / E: fr, eg ***proctor***] (Rar) Funcționari însărcinat cu supravegherea disciplinei în universitățile engleze de la Oxford și Cambridge.

proctoragie *sf* [At: DN^{3} / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctorrhagie***] (Med) Rectoragie.

proctoree *sf* [At: DN^{3} / P: *~re-e* / Pl: *~ei* / E: fr ***proctorrhée***] (Med) Scurgere mucoasă prin anus.

proctoscopie *sf* [At. DN^{3} / P: *~pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctoscopie***] (Med) Rectoscopie.

proctotomie *sf* [At: DN^{3} / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***proctotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a anusului.

procumbent, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***procumbens***] (D. tulpină) Care stă culcată pe pământ, având numai vârful îndreptat în sus.

procufunda *vr* [At: ARH. FOLK. III, 97 / Pzi: *procufund* / E: ***pro-***^{2} + ***cufunda***] (Reg) A se cufunda din nou.

procunoaște *vt(a)* [At: PANN, E. II, 125/14 / Pzi: *procunosc* / E: ***pro-***^{1} + ***cunoaște***] (Înv) A cunoaște dinainte.

procunoștință *sf* [At: PANN, E. II, 152/17 / Pl: *~țe* / E: ***pro-***^{1} + ***cunoștiință***] (Înv) Cunoaștere a ceea ce urmează să se întâmple.

procura *vt* [At: CUCIURAN, D. 90/25 / Pzi: *procur*, (înv) *~rez* / E: fr ***procurer***, lat ***procurare***] **1** (Ccd) A face rost de ceva sau de cineva pentru a utiliza Si: *a obține*, (grî) *a proftaxi*, (înv) *a procorisi*. **2** (Înv) A prevedea. **3** (Înv) A prilejui. **4** (C. i. noțiuni abstracte) A fi cauza a ceva Si: *a ocaziona, a pricinui, a produce, a provoca*, (rar) *a prilejui*, (înv) *a pricini*. **5** *vt* (C. i. noțiuni abstracte; pex) A determina. **6** (Înv) A crea.

procurant *sm* [At: CADE / Pl: *~nți* / E: it ***procurante***] (Înv) Procurator (**2**).

procurare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***procura***] **1** Obținere a ceva în scopul utilizării, al valorificării. **2** Provocare a unui anumit efect.

procurator *sm* [At: URECHE, L. 113 / A și: *procurator* / Pl: *~i* / E: lat ***procurator***, fr ***procurateur***] **1** (Înv) Înalt funcționar împuternicit în numele altora cu atribuții administrative, politice și îndeosebi juridice. **2** (Jur) Persoană care acționează în numele cuiva pe bază de procură (**1**) Si: (înv) *procurant*. **3** (Pgn) Împuternicit. **4** (Iuz; pex) Avocat al unei întreprinderi economice. **5** (Spc) Magistrat roman, ales de obicei dintre liberți, însărcinat cu strângerea impozitelor și cu administrarea provinciilor imperiale. **6** (Spc) Înalt magistrat în unele republici italiene din evul mediu. **7** (Înv) Persoană care procură cuiva ceva.

procuratorie *sf* [At: NICOLAU, P. II, 237/23 / V: ***~rătorie*** / Pl: ? / E: ***procurator*** + *-ie*] (Înv) **1** Funcție de procurator (**5**). **2** Profesie de procurator (**5**).

procuratură *sf* [At:BARCIANU, V. / V: (înv) ***~ratură*** / Pl: *~ri* / E: ger ***Prokuratur***, rs ***прокуратура***] **1** (Înv) Avocatură. **2** (Înv; îs) *~ financiară* Organ care avea atribuția să supravegheze respectarea legalității în activitățile financiare. **3** Organ de stat care exercită activitatea de supraveghere a aplicării și respectării corecte a legilor, asigură trimiterea infractorilor în fața justiției, susținerea acuzării înaintea instanțelor judiciare, reprezentarea intereselor statului în aceste instanțe etc. **4** (Pex) Clădire în care își are sediul acest organ.

procurație *sf* [At: CARCALECHI, C. 40/14 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ții* / E: lat ***procuratio, -onis***, fr ***procuration***] (Jur) 1 Procură (**2**). **2-3** (Înv) Procură (**4-5**).

procurațiune *sf* vz ***procurație***

procură *sf* [At: AR (1829), 54^{2}/7 / Pl: *~ri* / E: lat ***procura***, fr ***procure***, ger ***Prokura***] (Jur) **1** Împuternicire legalizată, oficială prin care cineva poate reprezenta o persoană fizică sau juridică și poate acționa în numele ei, în anumite limite, specificate expres. **2** Act prin care se dă această împuternicire Si: *procurație* (**1**). **3** (Îs) *~ generală* Împuternicire legalizată, oficială prin care o anumită persoană investește cu puteri depline pe o altă persoană pentru a acționa în numele ei într-o anumită situație dată. **4** (Înv) Împuternicire pe care o avea un epitrop Si: (înv) *procurație* (**2**). **5** (Înv) Act prin care se dădea procura (**4**) Si: (înv) *procurație* (**3**).

procurătorie *sf* vz ***procuratură***

procurătură *sf* vz ***procuratură***

procurist *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~iști* / E: ger ***Prokurist***] (Asr) **1** Persoană care acționează în numele cuiva pe bază de procură (**1**), în special în domeniul economic-comercial. **2** (Pgn) Împuternicit. **3** (Pex) Avocat al unei întreprinderi economice.

procuror *sm* [At: CR (1829), 308^{2}/33 / V: (îvp) ***proco~***, (înv) ***pricorod***, (reg) ***pricu~, ~corod, ~corol*** / Pl: *~i* / E: fr ***procureur***] **1** (Înv) Dregător care avea atribuții judecătorești în divan în perioada Regulamentului organic. **2** (Înv; îs) *~ general* (sau *crăiesc*) Înalt fucționar, cu grad militar, însărcinat să apere interesele regelui și ale maselor în fața parlamentului, în Franța. **3** (Csnp) Înalt funcționar diplomatic acreditat într-o țară străină. **4** (Jur) Membru al parchetului, care avea rolul de a exercita acțiunea penală și de a susține acuzarea. **5** Membru al procuraturii (**3**), care supraveghează

justa aplicare și respectare a legilor, care decide trimiterea infractorilor în fața justiției, susține acuzarea înaintea instanțelor judiciare, reprezintă interesele statului într-un proces etc. **6** (Îs) *Procuror general* Șef al parchetului de pe lângă o curte de apel sau de pe lângă Curtea de Casație. **7** (Îas; șîs ~ *general al Republicii*) Șef al Procuraturii, care exercită supravegherea respectării legilor de către toate organele centrale și locale ale statului și care numește pe procurori (**5**). **8** (Îc) **Prim-procuror** Șef al parchetului de pe lângă un tribunal.

procuroraș *sm* [At: CARAGIALE, O. I, 44 / Pl: *~i* / E: ***procuror*** + *-aș*] **1-2** (Rar; șhp) Procuror (**3**) (tânăr).

procusta *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: cf *Procust*] (Rar; fig) A lungi sau a scurta ceva, în funcție de împrejurări.

procustare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***procusta***] (Rar; fig) Lungire sau scurtare a ceva, în funcție de împrejurări.

procuț *sn* vz ***pocruț***

procuvântare *sf* [At: (a. 1826) GCR II, 251/32 / Pl: *~tări* / E: ***pro-***[1] + ***cuvântare***] (Înv) Prefață.

proda *vi* [At: ARH. FOLK. III, 100 / Pzi: *prodau* / E: ***pro-***[2] + ***da***] (Reg) **1** A da din nou. **2** A da la rândul său.

prodaci *smi* [At: I. CR. IX, 125 / V: ***~daș*** / E: ns cf. rs *продавцик*] (Mun) Persoană trimisă înaintea unei armate pentru a face provizii.

prodaș *sm* vz ***prodaci***

prodaxi *v* vz ***proftaxi***

prodat, ~ă [At: SĂULESCU, HR. I, 21/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ngr ***προδότης***] (Înv) Trădător.

prodată *sf* [At: SBIERA, F. S. 142 / Pl: ? / E: ***pro-***[1] + ***dată*** „soartă, destin"] (Înv) Soartă.

prodânou *av* [At: ARH. FOLK. III, 142 / E: ***pro-***[2] + ***dă*** + ***nou***] (Reg) Din nou.

prodecan, ~ă *smf* [At: NOM. PROF. 72 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Prodekan***, it ***prodecano***] **1** Titlu dat membrului corpului profesoral universitar care are funcția de locțiitor de decan. **2** Persoană care are titlul de prodecan (**1**). **3** (Jur; înv) Titlu dat avocatului care avea funcția de locțiitor al decanului baroului. **4** (Jur; înv) Persoană care avea titlul de prodecan (**3**).

prodență *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Prodentie***] Orientare spre înainte a dinților.

prodgade *sf* vz ***progadie***

prodidit, ~ă *a* [At: BARONZI, L. 98 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Înv) Proeminent (**2**).

prodig, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~igi, ~ige* / E: fr ***prodique***] **1** (Liv; d. oameni) Risipitor. **2** (D. bacșișuri) Excesiv de mare.

prodiga *vt* [At: HELIADE, D. J. 65/16 / Pzi: *prodig* / E: fr ***prodiquer***] (Asr) **1** A acorda cu generozitate. **2** A folosi din plin. **3** (C. i. averi, bunuri materiale, bani etc.; îoc *economisi*) A risipi. **4** (C. i. grămezi, șiruri, mulțimi etc.) A risipi.

prodigalitate *sf* [At: CR (1848), 24[2]/64 / Pl: *~tăți* / E: fr ***prodigalité***] (Liv) **1** Risipă. **2** Generozitate excesivă Si: *dărnicie*. **3** (Pex) Folosire din plin, cu dărnicie. **4** (Lpl) Fapte de om risipitor.

prodigios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***prodigieux***] Ieșit cu totul din comun prin cantitate, bogăție, varietate, calitate, efecte etc.

prodigiozitate *sf* [At: SFC. VI, 56 / P: *~gi-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***prodigiosité***] (Nob) Însușire de a fi prodigios.

prodigiu *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~gii* / E: fr ***prodige***, lat ***prodigium***] (Îdt) **1** Lucru, fapt ieșit cu totul din comun. **2** Epitet pentru o persoană cu calități ieșite cu totul din comun.

prodit, ~ă *a* [At: (a. 1680) CP 55/23 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf ngr *προφόδιτης*] **1** (Înv) Pribeag. **2** (Îdt) Nevoiaș.

proditor, ~oare *smf, a* [At: PRAVILA (1788), 27/23 / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***proditor***] **1-2** (Înv) Trădător (al patriei sau) al unei cauze.

proditură *sf* [At:TEAHA, C. N, 257 / Pl: *~i* / E: ***prodit*** + *-ură*] (Trs) Venetic.

proditie *sf* [At: PRAVILA (1788), 27/18 / V: ***~tiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proditio, -onis***] **1** (Înv) Trădare.

proditiune *sf* vz ***proditie***

prodoc *sn* vz ***produh***

prodosi *vt(a)* [At: (a. 1821) IORGA, S. N. 165 / Pzi: *~sesc* / E: cf ngr *προδίδω*] (Înv) A trăda.

prodosie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 94 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προδοσία***] (Înv) Trădare.

prodosire *sf* [At: ASACHI, I, 39/15 / Pl: *~ri* / E: ***prodosi***] (Înv) Trădare.

prodositor, ~oare *smf, a* [At: ASACHI, I, 120/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prodosi*** + *-tor*] (Înv) Trădător.

prodot *sm* [At: (a. 1808) GÁLDI, M. PHAN. 237 / V: ***~tis*** / Pl: *~oți* / E: ngr ***πεοδότης***] (Înv) Trădător.

prodotis *sm* vz ***prodot***

prodrom [At: CANTEMIR, IST. 198 / A și: *prodrom* / Pl: *~uri*, (rar) *~oame* / E: ngr ***πρόδρομος***, fr ***prodrome***] **1** *smf* (Înv) Precursor (**1**). **2** *sn* (Med; înv) Simptom care precedă sau anunță apariția unei boli sau a unei stări patologice. **3** (Rar) Introducere în studiul unei științe.

produ *sn* vz ***produh***

produc *sn* vz ***produh***

producălui *vt* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 126 / Pzi: *~esc* / E: mg ***produkál***] (Înv) A produce[1] (**1**).

producător, ~oare [At: SĂULESCU, HR. I, 1/12 / V: (rar) ***~ctor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***produce***[1] + *-ător*] **1** *a* (Rar; d. fenomene, abstracte etc.) Care este cauza, mobilul[1] a ceva. **2** *smf* (Îoc *consumatori*) Persoană care, prin munca sa, produce[1] bunuri materiale, valori artistice sau științifice etc. **3** *a* (D. oameni, activitățile lor sau d. mijloace sau unități de producție) Care fabrică ceva Si: *productiv* (**2**). **4** *sm* (D. mijloace sau unități de producție) Care servește la producerea unor bunuri Si: *productiv* (**3**). **5** *sm* (D. unități de timp) În care se produce[1]. **6** *sm* (Rar; d. comerț, activități lucrative etc.) Productiv (**4**). **7** *a* (Înv; d. pământ, ținuturi etc.) Productiv (**6**). **8** *a* (D. plante) Roditor. **9-10** *sf, a* (Îs) *Viță ~oare* Viță de vie nealtoită. **11** *smf* Persoană sau societate care asigură finanțarea unui film cinematografic.

produce[1] [At: PETROVICI, P. 45/8 / Pzi: *produc* / E: lat ***producere***] **1** *vt* (D. oameni; c. i. acte, declarații etc.) A aduce în instanță, la o instituție etc. ca dovadă în sprijinul celor susținute. **2** *vt* (Pgn) A arăta. **3** *vr* A se prezenta în fața spectatorilor cu un program artistic, sportiv etc. **4** *vt* A fi cauza, mobilul a ceva Si: *a cauza, a ocaziona, a pricinui, a prilejui, a provoca*, (rar) *a prileji*, (înv) *a pricini*. **5** (Mat; înv) A determina ca rezultat. **6** *vru* (D. evenimente, fenomene, acțiuni etc.) A avea loc Si: *a se înfăptui, a se realiza*. **7** *vt(a)* (C. i. bunuri materiale, valori științifice sau artistice etc.) A realiza. **8** *vt(a)* (Spc) A fabrica. **9** *vt* (C. i. plante, fructe etc.) A face să crească, să rodească. **10** *vt* (C. i. fructe) A face rod[1] Si: *a rodi*[1]. **11** *vt* (Înv; d. plante) A reproduce. **12** *vt(a)* (C. i. profituri, venituri etc.) A realiza prin muncă, investiții etc.

produce[2] *vt* [At: ARH. FOLK. III, 82 / Pzi: *produc* / E: ***pro-***[2] + ***duce***] (Reg) A duce din nou.

producere *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***produce***[1]] **1** Aducere a unor dovezi în sprijinul celor susținute. **2** (Pgn) Prezentare. **3** Cauzare. **4** Realizare a unor bunuri materiale, a unor valori științifice sau artistice etc. **5** (Spc) Fabricare. **6** (Înv; ccr) Bun produs de natură. **7** (Înv; ccr; mpl) Operă artistică.

producică *sf* vz ***preducea***

product[1] *sn* [At: DAS 56/4 / V: ***~dut*** *sn* / Pl: *~e, ~uri* / E: lat ***productus***, ger ***Produkt***] (Înv) **1** (Mat) Produs (**3**). **2** (Pex) Formulă aritmetică, algebrică etc. prin care se exprimă o înmulțire. **3** Produs (**2**). **4** (Spc) Operă de artă. **5** (Îvr; îf *produt*) Materie. **6** (Îvr) Descendent. **7** (Urmat de determinări care arată proveniența, scopul, felul etc.) Produs (**4**). **8** Venit. **9** Beneficiu.

product[2] *sn* vz ***produh***

productibil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***productible***] Care poate fi produs.

productibilitate *sf* [At: ISIS (1859), 55²/29 / Pl: *~tăți* / E: fr ***productibilité***] (Îvr) Productivitate (**1**).

productiv, ~ă *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 216/18 / Pl: *~tivi, ~e* / E: fr. ***productif***] **1** (Înv) Care determină ceva. **2** (D. oameni sau d. activitățile lor) Care fabrică ceva Si: *producător* (**3**). **3** (D. mijloace sau unități de producție etc.) Care servește la producerea unor bunuri Si: *producător* (**4**). **4** (D. comerț, activități lucrative etc.) Care aduce câștig Si: *rentabil*, (rar) *producător* (**6**). **5** (Rar) Eficient. **6** (D. pământ, ținuturi etc.) Care dă recolte bogate Si: *fertil, rodnic, roditor, mănos*, (înv) *producător* (**7**). **7** (D. sufixe, prefixe, elemente de compunere etc.) Care formează numeroase sau mai multe derivate, compuse etc. **8** (D. cuvinte) Care are numeroase derivate. **9** (D. conjugări) Care se îmbogățește mereu cu noi verbe.

productivamente *av* [At: I. IONESCU, M. 298 / V: ***~vămintre, ~vemente*** / E: ***productiv*** + *-amente*] (Înv) **1** În mod productiv (**6**). **2** În mod rentabil.

productivămintre *av* vz ***productivamente***

productivemente *av* vz ***productivamente***

productivitate *sf* [At: LAURIAN, M. IV, 17/15 / Pl: *~tăți* / E: fr ***productivité***] **1-3** Capacitate de a fi productiv (**4-6**). **4** Capacitate de a produce[1] mult. **5** Eficiență concretă, materială, a muncii productive Si: *randament* (**1**). **6** (Ecp; îs) *~a muncii* Eficiență a muncii sociale exprimată prin raportul dintre cantitatea de produse realizată și volumul de muncă consumat. **7** Capacitate a unor sufixe, prefixe, elemente de compunere etc. de a forma numeroase sau mai multe derivate, compuse etc. **8** Capacitate a unor cuvinte de a forma numeroase derivate. **9** Capacitate a unor conjugări de a se îmbogăți mereu cu noi verbe. **10** (Îvr) Producție (**2**).

productometru *sn* [At: DM / Pl: *~re* / E: cdp ger ***Produktionsmesser***] Înregistrator automat de producție.

productor, ~oare *smf, a* vz ***producător***

producție *sf* [At: CR (1829), 227[1]/18 / V: (asr) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***production***, rs ***продукция***] **1** Rezultat direct, concret și util al unui proces de muncă. **2** Totalitate a produselor, a bunurilor obținute în procesul muncii într-o perioadă de timp determinată și într-un anumit sector Si: (îvr) *productivitate* (**10**). **3** Operă literară, științifică sau artistică. **4** Totalitate a operelor unui scriitor, ale unui om de știință sau ale unui artist. **5** Totalitate a operelor create într-un anumit gen, într-o anumită epocă etc. **6** Proces al creării bunurilor materiale necesare existenței și dezvoltării societății. **7** (Ecp; îs) *~ de mărfuri* Formă de organizare a economiei sociale în care produsele muncii sunt create de către diferiți producători independenți, autonomi unii față de alții, specializați fiecare dintre ei în obținerea unui produs oarecare, astfel încât pentru satisfacerea nevoilor sociale este necesară vânzarea-cumpărarea de produse de piață. **8** (Ecp; îs) *Mica ~ de mărfuri* Formă de economie bazată pe proprietatea privată și munca personală a proprietarului mijloacelor de producție, în care se produce pentru vânzare. **9** (Ecp; îs) *Mod de ~* Fel istoricește determinat în care oamenii produc bunurile necesare existenței lor, caracterizând o orânduire socială și determinând-o din punct de vedere istoric. **10** (Ecp; îs) *Relații de ~* Raporturi economice care se stabilesc între oameni în procesul de producție a bunurilor materiale. **11** (Ecp; îs) *Mijloace de ~* Totalitate a obiectelor muncii și a mijloacelor de muncă pe care oamenii le folosesc în procesul de producere a bunurilor materiale. **12** (Ecp; îs) *Forță de ~* Însumare între mijloacele de producție și forța de muncă a oamenilor implicați în producție. **13** (Îe) **A fi** (sau **a se afla, a intra** etc.) **în ~** A fi sau a intra într-un serviciu care produce ceva pentru schimbul de mărfuri. **14** (Înv) Porvocare a ceva. **15** Spectacol organizat la sfârșitul unui an sau unui ciclu școlar în institutele de artă teatrală și cinematografică, în școlile de muzică, de coregrafie etc.

producțirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 64/20 / Pzi: *~esc* / E: ger ***produzieren***] (Îvr) A face.

producțiune *sf* vz ***producție***

produf *sn* vz ***produh***

produft *sn* vz ***produh***

produh *sn* [At: MUSTE, ap. LET. III, 18/28 / V: (îvp) ***brăduf, burduf, podruv, potrumb, potruv, prădug, prăduh, prăduv, preduc, preduf, ~duf, ~duv***, (înv) ***~duj***, (reg) ***produ, ~duc, ~duct, ~duft, ~dul, ~duș, ~duu, ~doc, pru~*** / Pl: *~uri* / E: slv ***продухъ***] **1** (Îvp) Copcă în gheață. **2** (Reg; îf *preduf*) Vrană la butoi. **3** (Reg; îf *produv*) Gaură mică făcută lângă vrana unui butoi, pentru aerisire sau pentru evacuarea gazelor în timpul fermentației vinului. **4** (Trs; Olt) Organ genital la vacă sau la iapă.

produj *sn* vz ***produh***

produl *sn* vz ***produh***

produs *sn* [At: MAIORESCU, L. 157 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ***produce***[1]] **1** Rezultat material al unui proces social sau natural, al unui proces fiziologic, chimic, de creație etc. **2** (Pgn) Consecință concretă Si: (rar) *product*[1] (**3**). **3** (Mat) Rezultat al înmulțirii unor factori numere, mărimi scalare, vectoriale etc. Si: (înv) *product*[1] (**1**). **4** (Ecn; urmat de determinări care arată proveniența, scopul, felul etc.) Bun material rezultat dintr-un proces de muncă Si: (înv) *product*[1] (**7**). **5** (Ecn) Totalitate a bunurilor materiale obținute prin prelucrarea unor materii prime în procesul de producție. **6** (Ecn; îs) *~ brut* Material obținut dintr-o exploatare, înainte de sortare sau de prelucrare finită. **7** (Ecn; îs) *~ finit* Produs (**4**) care, având procesul de fabricație încheiat, corespunde întocmai condițiilor tehnice stabilite și este apt pentru folosire. **8** (Ecn; îs) *~ de schimb* Marfă. **9** (Ecn; îs) *~ necesar* parte a produsului (**5**) creat de lucrătorii din sfera producției materiale care este necesară pentru asigurarea reproducerii forței de muncă. **10** (Ecp; iuz; îs) *~ pentru sine* Formă istorică a produsului necesar în socialism (**9**). **11** (Ecp; iuz; îs) *~ pentru societate* Formă istorică a plusprodusului destinat lărgirii producției și ridicării bunăstării materiale și culturale a societății în socialism (**9**). **12** (Ecn; îs) *~ global* Totalitate a bunurilor materiale create într-o ramură din sfera productivă. **13** (Ecn; îs) *~ net* Parte a produsului global care reprezintă valoarea nou creată. **14** (Ecn; pex; îas) Venit național. **15** (Ecn; îs) *~ social total* Totalitate a bunurilor materiale create în decursul unei perioade de timp de lucrătorii ocupați în sfera productivă. **16** (Ecn; îas) Sumă a produsului global din toate ramurile economiei, într-o perioadă dată. **17** (Îdt) Venit. **18** (Îdt) Beneficiu. **19** (Ecn; îs) *~ intern brut* Valoare monetară la prețurile pieței a bunurilor și serviciilor produse de o economie în decursul unei perioade, de regulă un an sau trimestru și care include numai bunurile și serviciile pentru consumul final sau destinate investițiilor, datorită faptului că valoarea consumului intermediar, spre exemplu, materiile prime sunt incluse în prețul bunurilor finale, deosebindu-se de produsul național brut . **20** (Ecn; îs) *~ național brut* Valoare monetară la prețurile pieței a bunurilor și serviciilor produse de o economie în decursul unei perioade, de regulă un an sau trimestru și care include produsul intern brut la care se adaugă producția finală brută a agenților naționali care-și desfășoară activitatea în străinătate și din care se scade producția finală a agenților economici străini realizată în interiorul țării.

produș *sn* vz ***produh***

produșcă[1] *sf* [At: ANTIPA, P. 62 / V: (reg) ***plodușcă*** / Pl: *~ște, ~ști* / E: rs ***продушка*** „răsuflătoare"] (Mol) Copcă în gheață.

produșcă[2] *sf* vz ***podușcă***[2]

produt *sn* vz ***product***[1]

produu *sn* vz ***produh***

produv *sn* vz ***produh***

proedrie *sf* [At: (a. 1821) GÁLDI, M. PHAN. 237 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προεδρεία***] (Grî) Rang de prim ordin într-o ierarhie nobiliară.

proedru *sm* [At: DN[3] / P: *~pro-e~* / Pl: *~ri* / E: gr ***πρόεδρος***] Fiecare dintre cei nouă cetățeni din Atena aleși prin tragere la sorți să prezideze adunările consiliului celor cinci sute și adunările populare.

proegumen *sm* [At: (a. 1593), ap. TDRG / V: ***proigu~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***προηγούμενος***] (Înv) **1** Călugăr care avea funcția de egumen. **2** Ajutor de egumen.

proemina *vi* [At: ALEXI, W. / Pzi: 3 *~nează* / E: drr ***proeminent, proeminență***] (Rar) **1** A ieși în relief. **2** A fi proeminent.

proeminent, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***proéminent***, ger ***proeminent***] **1** Care iese mult în relief. **2** Care este cu mult mai ridicat decât suprafața înconjurătoare Si: (îvr) *prodidit*. **3** (Fig; d. oameni și manifestările lor) Care iese din comun prin valoare, calități etc. Si: *remarcabil, excepțional, eminent*.

proeminență *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: fr ***proéminence***, ger ***Proeminenz***] **1** Ceea ce iese mult în relief. **2** Ceea ce este cu mult mai ridicat decât suprafața înconjurătoare Si: *ieșitură, ridicătură*. **3** (Pex) Înălțime.

proemiu *sn* vz ***proimion***

proen *a* vz ***proin***

proeres *ss* vz ***proeresis***

proeresi *v* vz ***proerisi***

proeresie *sf* vz ***proeresis***

proeresis *ss* [At: MAG. IST. IV, 176/17 / V: ***~resie*** *sf*, ***procre, ~eris, ~erisis*** / E: ngr ***προαίρεσις***] (Grî) **1** Intenție bună Si: *bunavoință*. **2** (Îe) **Din** (sau **cu**) **bun** ~ ori **de bun ~resul** (**cuiva**) De bună voie. **3** (Îe) **A lăsa la** (**bun**) **~ul** (**cuiva**) A da cuiva libertatea să procedeze cum dorește.

proeresit, ~ă *a* [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XIV, ~ / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proeresi***] (Îvr) **1** Intenționat. **2** Voit.

proeris *ss* vz ***proeresis***

proerisi *vt* [At: (a. 1794) GÁLDI, M. PHAN. 237 / V: ***~eresi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προαίρεσω*** (aor προαιροῦμαι)] (Grî) **1** A se milostivi. **2** A se îndura.

proerisis *ss* vz ***proeresis***

proerisit *sn* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 237 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***proerisi***] (Îvr) Bunăvoință.

proeriticos *av* [At: (a. 1799) GÁLDI, M. PHAN. 237 / E: ngr ***προαιρετικῶς***] (Grî; rar) Din proprie inițiativă.

proest *sm* vz ***proestos***

proestoasă *sf* [At: (a. 1851) TDRG / V: ***proist~*** / Pl: *~se* / E: ***proestos***] (Înv) **1** Stareță. **2** Persoană cu rang înalt în ierarhia unei mănăstiri de femei.

proestos *sm* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XIII, 3 / V: ***proest, proistos*** / Pl: *~oși* / E: ngr ***προεστώς***] (Îrg) **1-2** (Călugăr sau) preot cu cel mai înalt rang în ierarhia unei (mănăstiri sau) a unei biserici. **3** Cleric mai mare peste o plasă. **4** (Înv) Șef al unei bresle, al unei corporații etc. Si: *staroste*. **5** (Îvr) Șef al unui serviciu public, al unei instituții administrative, politice etc.

profăce *vt* [At: ARH. FOLK. III, 60 / Pzi: *profac* / E: ***pro-*** ^{2} **+** ***face***] (Reg) A face din nou.

profan, ~ă [At: (a. 1811) B. V. III, 30 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***profanus, -a, -um***, fr ***profane***] **1** *a* Care se află în afara religiei. **2** Care aparține lumii laice. **3** *a* (Pex) Păgân. **4** *a* Care este împotriva religiei stabilite, a canoanelor ei. **5** *a* (Pex) Care nesocotește lucrurile considerate sacre. **6-7** *smf, a* (Om) care este neinițiat într-un domeniu al cunoașterii, într-o problemă de viață etc.

profana *vt* [At: HELIADE, ap. GHICA, A. 725 / V: (îvr) ***~făni*** / Pzi: *~nez*. (îvr) *profan* / E: fr ***profaner***] **1** A trata fără respectul cuvenit, cu dispreț, cu violență ceva considerat sfânt. **2** (Pgn) A știrbi cinstea, curățenia unei ființe, a unui lucru venerabil etc. Si: *a batjocori, a pângări, a spurca*.

profanare *sf* [At: ALEXANDRI, T. 1965 / Pl: *~nări* / E: ***profana***] **1** Tratare fără respect, cu dispreț, cu violență a ceva considerat sfânt Si: *profanațiune* (**1**). **2** Știrbire a cinstei, curățeniei unei ființe venerabile Si: *pângărire, profanațiune* (**2**).

profanat, ~ă *a* [At: BOLLIAC, C. 172 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***profana***] **1** (D. ceva considerat sfânt) Care este sau a fost tratat fără respectul cuvenit, disprețuit. **2** (D. ființe venerabile) Care este sau a fost batjocorit, dezonorat, necinstit Si: *pângărit*.

profanator, ~oare [At :PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***profana*** **+** *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care profanează (**1-2**) Si: *pângăritor* (**1-2**).

profanație *sf* vz ***profanațiune***

profanațiune *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ți-u~* / V: ***~nație*** / E: fr ***profanation***] **1-2** Profanare (**1-2**).

profascist, ~ă [At: BENIUC, M. C. I, 387 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pro-*** ^{1} **+** ***fascist***] **1** *a* Care este favorabil fascismului. **2-3** *smf, a* (Persoană) care îi susține pe fasciști. **4-5** *smf, a* (Persoană) care este de partea fasciștilor.

profasin *s* vz ***profasis***

profasis *s* [At: CANTEMIR, I. I. I, 235 / V: ***~fasin*** / Pl: nct / E: ngr ***πρόφασσις***] (Grî) Pretext.

profasisi *vt* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 238 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προφασίζω***] (Grî) A pretexta.

profază *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ze* / E: fr ***prophase***] (Blg) Prim stadiu al mitozei, în care are loc formarea cromozomilor.

profăni *v* vz ***profana***

profecsor, ~oară *smf* vz ***profesor***

profect *sm* vz ***prefect***

profecticie *sf* [At: PRAVILA (1814), 112/12 / Pl: *~ii* / E: lat ***profecticius***] (Îvr) Zestre.

profeminist, ~ă *a* [At: S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 300 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pro-*** ^{1} **+** ***feminist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care susține drepturile femeilor. **3** *a* Care este favorabil femeilor.

profera *vt* [At: VALIAN, V. / V: (înv; cscj) ***~feri*** / Pzi: *~rez*. (rar) *profer* / E: fr ***proférer***] (C. i. de obicei blesteme, amenințări etc.) A rosti^{1} cu voce ridicată Si: (grî, rar) *a proferisi*.

proferanță *sf* vz ***preferans***

proferare *sf* [At: CANELLA, V. 251 / Pl: *~rări* / E: ***profera***] Rostire cu voce ridicată a unor blesteme, amenințări etc.

proferi *v* vz ***profera***

proferisi *vt* [At: (a. 1820) GÁLDI, M. PHAN. 238 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προφέρω***] (Grî, rar) A profera.

proferment *sm* [At: DN^{3} / Pl: *~nți* / E: fr ***proferment***] Substanță proteică inactivă, care se activează în prezența proenzimei.

profes^{1} *sm* vz ***profesor***

profes^{2} *sn* [At:VÎRCOL, V. 98 / Pl: *~e* / E: nct] (Olt) Prosop.

profesa *vt* [At: HELIADE, ap. GHICA, A. 678 / V: (cscj) *~si*, ***~sui*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***professer***, lat ***professare***] **1** (C. i. concepții atitudini, păreri etc.) A expune. **2** (C. i. îndeletniciri, meserii, profesiuni, discipline etc.) A se ocupa cu... Si: *a exercita, a îndeplini, a practica*, (înv) *a metanisi*. **3** (Spc) A exercita profesiunea de profesor.

profesare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~sări* / E: ***profesa***] **1** Expunere a unei concepții, a unei atitudini etc. **2** Exercitare a unei îndeletniciri, a unei meserii, a unei profesiuni etc. **3** (Spc) Exercitare a profesiunii de profesor.

profesăr *sm* vz ***profesor***

profesări *vt* [At: ȘEZ. I, 88 / Pzi: *~resc* / E: ***profesăr***] (Reg) A face să devină profesor.

profesi *v* vz ***profesa***

profesie *sf* vz ***profesiune***

profesiogramă *sf* [At: DN^{3} / P: *~si-o~* / Pl: *~me* / E: ger ***Professiogramm***] Elaborare a surselor de rezistență și de periclitare în legătură cu o profesiune în vederea orientării profesionale științifice.

profesional, ~ă [At: ASACHI, R. 6^{1}/14 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***professionel***] **1** *a* Referitor la o profesiune. **2** *a* (Îs) *Boală* ~ Boală determinată de acțiunea unor factori chimici, fizici sau biologici nocivi ori de suprasolicitarea unor aparate, sisteme etc., care intervin în exercitarea anumitor profesiuni. **3** *a* (Îs) *Secret* ~ Informație pe care o deține cineva datorită profesiunii sale și pe care nu are dreptul să o divulge. **4-5** *sf, a* (Șîs *școală ~ă*) (Instituție de învățământ) care pregătește muncitori calificați. **6** *a* (Îs) *Învățământ* ~ Învățământ pentru pregătirea și pentru specializarea muncitorilor calificați. **6** *av* Cu obișnuința unui profesionist.

profesionalism^{1} *sns* [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 10/6 / P: *~si-o~* / E: fr ***professionnalisme***] (Rar) **1** Conștiință profesională. **2** Conștiință profesională.

profesionalism^{2} *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 102 / P: *~si-o~* / Pl: *~e* / E: ***profesional*** **+** *-ism*] (Lin; rar) Cuvânt care aparține unui limbaj profesional.

profesionalitate *sf* [At: T februarie 1969, 54 / P: *~si-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***profesional*** **+** *-itate*] (Rar) Calitate de a fi un bun profesionist.

profesionaliza *vrt* [At: VIANU, P. 20 / P: *~si-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***profesional*** **+** *-iza*] (Rar) **1-2** (A căpăta sau) a face să capete un caracter profesional. **3-4** (A deveni sau) a face să devină o profesiune.

profesionalizare *sf* [At: VIANU, P. 18 / P: *~si-o~* / Pl: *~zări* / E: ***profesionaliza***] (Rar) **1** Dobândire a unui caracter profesional. **2** Transformare în profesiune.

profesionalmente *av* [At: ARGHEZI, S. XI, 36 / P: *~si-o~* / E: ***profesional*** **+** *-mente*] (Rar) Din punct de vedere profesional.

profesionism *sni* [At: SFC, I, 126 / P: *~si-o~* / E: ***profesio(ist)*** **+** *-ism*] **1** Practicare a unei îndeletniciri ca profesionist. **2** Pregătire corespunzătoare a unui profesionist. **3** (Pex) Ramură a artei, a sportului etc. practicată ca profesiune.

profesionist, ~ă [At: FUND, 41/12 / P: *~si-o~* / Pl: *~işti, ~e* / E: lat ***professionista,*** it ***professionista,*** ger ***Professionist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care lucrează într-un anumit domeniu de activitate pe baza unei pregătiri corespunzătoare. **3** *a* Care este făcut de către persoane de profesie. **4** *a* Care activează ca persoane de profesie. **5-6** *smf, a* (Spc; euf) (Persoană) care practică prostituția.

profesiune *sf* [At: GOLESCU, E. 339/11 / P: *~si-u~* / V: ***~fesie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***profession***] **1** Activitate cu caracter permanent pe care o desfășoară cineva în baza unei calificări Si: *meserie, ocupație.* **2** Complex de cunoștințe teoretice și de deprinderi practice de un anumit gen și de un anumit grad care definesc pregătirea cuiva pentru exercitarea unei ocupații. **3** (Îla) **De profesie** Profesionist. **4** (Îs) *~ de credință* Declarație publică pe care o face cineva despre principiile sau convingerile sale.

profesor, ~oară [At: CALENDARIU (1794), 27/6 / V: (reg) ***pofresor, prafisor, prăfesur, prefesor, prefețor, ~fecsăr, profes, ~săr, ~fisăr, ~fisor, ~fisur*** / A și: *profesor* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***professor,*** fr ***professeur,*** ger ***Professor***] **1** *smf* Persoană cu o pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate care predă o materie în învățământul gimnazial sau liceal ori într-o instituție de învățământ superior, sau pregătește pe cineva în afara școlii într-un domeniu al cunoașterii. **2** *smf* (Imp) Învățător. **3** *sf* (Mol; Olt) Profesoreasă (**2**).

profesoral, ~ă *a* [At: CR, (1834), 282[2]/17 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***professoral***] **1** (Îvr) Referitor la învățător Si: (înv) *profesoresc* (**1**). **2** Referitor la profesor (**1**) Si: (înv) *profesoresc* (**2**). **3** (Șîs *consiliu ~, corp ~*) Care este alcătuit din profesori (**1**) Si: (înv) *profesoresc* (**3**). **4** (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă pedanterie, prețiozitate, gravitate, solemnitate Si: (înv) *profesoresc* (**4**).

profesoraș *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***profesor*** **+** *-aș*] **1-4** (Șhp) Profesor (**1-2**) (tânăr). **5** (Dep) Profesor (**1**) slab pregătit și fără experiență.

profesorat *sn* [At: DRLU / Pl: ? / E: fr ***professorat***] **1** Meserie, funcție sau carieră de profesor (**1**) Si: (rar) *profesorie* (**1**), (îvr) *profesură* (**1**). **2** Timp cât o persoană exercită meseria de profesor (**1**) Si: (rar) *profesorie* (**2**), (îvr) *profesură* (**2**).

profesoreasă *sf* [At: F (1877), 542 / Pl: *~ese* / E: ***profesor*** **+** *-easă*] (Înv) **1** Profesoară (**1**). **2** Soție de profesor (**1**) Si: *profesoară* (**3**), *profesoriță* (**5**).

profesoresc, ~easă *a* [At: DRLU / Pl: *~eștii* / E: ***profesor*** **+** *-esc*] (Înv) **1-4** Profesoral (**1-4**).

profesorică *sf* [At: BUL. FIL. VII, 74 / Pl: *~ici* / E: ***profesoară*** **+** *-ică*] (Rar) **1-2** (Șhp) Profesoriță (**1-2**). **3** (Șdp) Profesoriță (**3**).

profesorie *sf* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***profesor*** **+** *-ie*] (Rar) **1-2** Profesorat (**1-2**).

profesorime *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: ***profesor*** **+** *-ime*] **1** Totalitate a profesorilor (**1**). **2** Mulțime de profesori (**1**).

profesoriță *sf* [At: CR (1830), 110[2]/39 / Pl: *~ițe* / E: ***profesoară*** **+** *-iță*] **1-2** (Rar; șhp) Profesoară (**1**) (tânără) Si: (rar) *profesorică* (**1-2**). **3** (Dep) Profesoară slab pregătită și fără experiență Si: (rar) *profesorică* (**3**). **4** (Buc) Învățătoare. **5** (Reg) Profesoreasă (**2**).

profesui *v* vz ***profesa***

profesură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ? / E: ger. ***Professur***] **1-2** (Îvr) Profesorat (**1-2**). **3** (Reg) Studii făcute de cineva pentru a deveni profesor.

profet[1] *sm* [At: GOLESCU, C. / V: (înv) ***~fit, ~feta*** / Pl: *~eți* / E: lat ***proheta,*** fr ***prohète***] **1** Predicator religios considerat ca trimis al divinității pe pământ și înzestrat cu darul de a prezice viitorul Si: *proroc.* **2** (Îe) **Nimeni nu e ~ în țara lui** Se spune despre cineva care are puțină influență, care găsește puțină crezare sau înțelegere în mijlocul celor din jur. **3** Epitet dat de musulmani lui Mahomed Si: *proroc.* **4** Persoană care intuiește apariția sau desfășurarea unor evenimente în viitor Si: *proroc.*

profet[2] *sn* vz ***profit[2]***

profeta[1] *sm* vz ***profet[1]***

profeta[2] *v* vz ***profeti***

profeteasă *sf* vz ***profetesă***

profetesă *sf* [At: HELIADE, O. II, 49 / V: ***~teasă*** / Pl: *~se* / E: it ***profetessa,*** fr ***prophétesse***] Femeie considerată drept trimisă a divinității pe pământ și înzestrată cu darul de a prezice viitorul.

profetic, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 8/7 / V: (înv) ***~fitic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prophétique***] **1-2** (Ca) de profet[1] (**1**). **3** Care prezice. **4** Care are caracter de profeție. **5** Care conține o profeție Si: (liv) *mesianic.* (îvr) *pitliv.*

profetism *sni* [At: NEGULICI / E: fr ***prophétisme***] Curent religios care susține opinia, funcția profetului[1] (**1**).

profetiza *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~fitiza*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***prophétiser***] A profeți.

profetizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***profetiza***] Prorocire a unei întâmplări.

profeți *vt* [At: LB / V: (îvr) ***~feța*** / Pzi: *~țesc* / E: ***profet[1]***] A anunța, a arăta dinainte ce se va întâmpla în calitate de profet[1] (**1**) Si: *a prezice, a proroci, a prevesti[1], a profetiza.*

profeție *sf* [At: CANTEMIR, IST, 275 / V: (înv) ***~fiție*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prophétie***] Ceea ce profețește cineva Si: *prorocire, prevestire, prezicere.*

profezmie *sf* vz ***protesmie***

proficrbe *vt* [At: CDDE 96 / Pzi: *proficrb* / E: ***pro-[2]*** **+** ***fierbe***] (Ban) A fierbe din nou.

profil[1] *sn* [At: AR, (1829), 154[2] / 40 / Pl: *~uri,* (rar) *~e* / E: fr ***profil,*** ger ***Profil***] **1** Contur a feței cuiva, privită dintr-o parte. **2** (Pgn) Contur al unui obiect privit dintr-o parte. **3** (Îla) **Din** (sau **în**) **~** Dintr-o parte a feței sau a corpului. **4** (Fig) Aspect general caracteristic pentru cineva sau ceva. **5** (Pex) Caracter predominant, propriu unei ființe, unui lucru, unui fenomen etc. Si: *caracteristică, specific.* **6** Vedere laterală, dintr-o parte sau aspect al unui lucru în care trăsăturile și contururile se detașează ca un profil[1] (**1**). **7** Contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. **8** (Pgn; rar) Aspect. **9** (Spc) Contur al unei acțiuni plane, al unui element de construcție, al unui corp geometric etc. **10** Contur al unui plan, al unui proiect etc. **11** Contur aparent al unui obiect, rezultat dintr-o proiecție ortogonală pe un plan. **12** Desen care reprezintă o secțiune verticală făcută într-o construcție, într-un obiect, în sol etc. pentru a evidenția distribuția elementelor sau structura acestora. **13** (Îs) *~ geologic* Reprezentare grafică, în plan vertical, a structurii geologice a unei porțiuni din scoarța terestră. **14** Secțiune în plan vertical a straturilor geologice. **15** Piesă decorativă, în relief, folosită la ornamentarea unei clădiri, la consolidări aparente, la îmbunătățirea acusticii unei săli etc. **16** Elemente de decor care ies din planul general al fațadei unei construcții. **17** Obiectiv de bază și relativ stabil al producției unei instituții, căruia îi corespunde un anumit mod de organizare, de înzestrare etc. **18** Structură organizatorică ce corespunde acestui obiectiv. **19** (Îla) **De ~** Care aparține unei anumite specialități.

profil[2] *sn* vz ***porfiră[1]***

profila [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***profiler***] **1** *vr* A ieși în evidență din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător Si: *a se contura, a se proiecta, a se reliefa.* **2** *vr* (Pex) A se vedea. **3** *vt* (C. i. obiecte, materiale etc.) A da o anumită formă. **4** *vt* (C. i. întreprinderi, instituții etc.) A stabili în linii generale obiectivul de bază al producției, al activității. **5** *vt* (C. i. întreprinderi, instituții etc.) A organiza într-un mod corespunzător unui obiectiv de bază al producției, al activității.

6 *vt* (C. i. întreprinderi, instituții etc.) A da o anumită orientare. **7** *vt* (Pgn) A specializa.

profilactic, ~ă [At: CUCIURAN, M. 12^{v}/21 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prophylactique***] **1** *a* Referitor la profilaxie (**1**) Si: (îvr) *profilactiv* (**1**). **2** *a* Care apără organismul de boli Si: (îvr) *profilactiv* (**2**). **3** *a* Care se ocupă cu mijloacele de apărare a organismului împotriva bolilor, de combatere a condițiilor care favorizează apariția acestora Si: *preventiv*, (îvr) *profilactiv* (**3**). **4** *a* (Rar; pgn) Care apără de ceva Si: *aparător*, (îvr) *profilactiv* (**4**). **5-6** *sf* (Înv) (Tratat de) profilaxie.

profilactiv, ~ă [At: I. IONESCU, D. 473 / Pl: *~i, ~e* / E: cf. *profilactic*] (Îvr) **1-4** Profilactic (**1-4**).

profilare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~lări* / E: ***profila***] **1** Ieșire în evidență a ceva din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător Si: *conturare, proiectare, reliefare*. **2** Dobândire a unei anumite forme. **3** Stabilire în linii generale a obiectivului de bază al producției, al activității. **4** Organizare într-un mod corespunzător obiectivului de bază al producției, al activității. **5** (Pex) Specializare.

profilaxi *vt* [At: IORGA, S. D. XVI, 209 / Pzi: *~xesc* / E: ngr ***προφυλάσσω*** (aor *προφυλάττω*)] (Grî) A garanta.

profilaxie *sf* [At: (a. 1788) GÁLDI, M. PHAN. 238 / V: ***~filaxis*** (S și: *profilacsis*) / Pl: *~ii* / E: fr ***prophylaxie***] **1** Totalitate a măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea apariției și răspândirii bolilor. **2** (Pex) Totalitate a activităților cu caracter preventiv care stau la baza principiilor de ocrotire a sănătății publice. **3** Ramură a medicinii care se ocupă cu profilaxia (**1**).

profilaxis *s* vz ***profilaxie***

profilă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~le* / E: fr ***profile***, it ***profilo***] (Bot) Bractee mică Si: *bracteolă*.

profilograf *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: fr ***profilographe***] Profilometru care depistează și înregistrează sau măsoară denivelările suprafeței unui drum, a unui teren sau neregularitățile, asperitățile de pe suprafața unei piese prelucrate.

profilogramă *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~me* / E: fr ***profilogramme***] Înregistrare grafică a asperităților de pe suprafața unei piese prelucrate, obținută cu profilograful.

profilometru *sn* [At: DL / Pl: *~re* / E: fr ***profilomètre***] Aparat pentru măsurarea gradului de netezire al suprafeței unui drum, a unui teren, a unei piese prelucrate.

profimie *sf* vz ***protimie***^{1}

profir^{1} *sn* [At: (a. 1763) IORGA, S. D. XI, 71 / V: ***plofir*** / Pl: *~uri* / E: it ***profilo*** „ornament la haină"] (Înv) Fâșie de blană cusută ca ornament pe marginea unei haine.

profir^{2} *sn* vz ***porfiră***^{1}

profiriu, ~ie *a* vz ***porfiriu***

profisăr *sm* vz ***profesor***

profisor, ~oară *smf* vz ***profesor***

profisur, ~oară *smf* vz ***profesor***

profit^{1} *sm* vz ***profet***^{1}

profit^{2} *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***~fet*** / Pl: *~uri*, (rar) ***~e*** / E: fr ***profit***, ger ***Profit***, it ***profitto***] **1** Ceea ce reprezintă un folos material sau spiritual pentru cineva sau ceva Si: *avantaj, beneficiu, câștig, folos*, (înv) *prilință*. **2** (Îlp) **În ~ul (cuiva)** În interesul material sau spiritual al cuiva. **3** (Fam; îae) **Un ce ~** Un oarecare beneficiu. **4** (Ecp; spc) Formă transformată a plusvalorii, reprezentând beneficiul capitalistului. **5** (Ecn; îs) *~ mijlociu* Parte a plusvalorii creată în societate care revine fiecărui capitalist proporțional cu mărimea capitalului avansat. **6** (Ecn; îs) *~ comercial* Parte a plusvalorii creată în sfera productivă.

profita *vi* [At: HELIADE, D. J. 147/21 / Pzi: *profit*, (înv) *~tez* / E: fr ***profiter***] **1** (Udp „de") A avea un profit^{2} (**1**) Si: *a beneficia*, (îvr) *a profitui*. **2** A folosi un prilej pentru a beneficia de ceva, pentru a face ceva. **3** (Rar; ccd) A aduce cuiva profit^{2} (**1**).

profitabil, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***profitable***, it ***profitabile***] Care aduce profit^{2} (**1**) Si: *avantajos, folositor, util*.

profitabilitate *sf* [At: DN^{3} / Pl: (rar) *~tăți* / E: it ***profittabilità***] Însușire a ceva de a fi profitabil.

profitare *sf* [At: DN^{3} / Pl: (rar) *~tări* / E: ***profita***] Obținere a unui profit^{2} (**1**).

profitasire *sf* vz ***proftaxire***

profiterol *sn* [At: VINEA, L. I, 133 / Pl: *~uri* / E: fr ***profiterole***] Prăjitură făcută din produse de patiserie de forma unor gogoși mici umplute cu cremă de vanilie, din mai multe sortimente de înghețată, din frișcă și din sos de ciocolată cu rom.

profitic, ~ă *a* vz ***profetic***

profitiza *v* vz ***profetiza***

profitor, ~oare *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 91 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***profiteur***] **1-2** (Persoană) care caută să obțină câștig din orice împrejurare neținând seamă de interesele altora. **3-4** (Persoană) care urmărește un folos din munca sau în dauna altora. **5-6** Speculant.

profitui *vi* [At: SĂULESCU, HR. I, 150/5 / Pzi: *~esc* / E: ***profit***^{2} + *-ui*] (Îvr) A profita (**1**).

profiție *sf* vz ***profeție***

profond, ~ă *a* vz ***profund***

profont *sn* [At: LB / V: ***pref~, prefund, prif~, ~funt*** / Pl: *~uri* / E: mg ***prófont***] Pâine de calitate inferioară care se prepara în trecut pentru militarii din fostul Imperiu austro-ungar.

profora *sf* [At: R. POPESCU, ap. C M I, 530 / Pl: (rar) *~ale* / E: ngr ***προφορά***] (Înv) Pronunțare după anumite norme Si: *dicțiune*.

proforisi *vtr* [At: ASACHI, ALGHEBRA, 5^{v}/12 / Pzi: *~sesc* / E: ***profora*** + *-isi*] **1-2** (Înv; d. litere, sunete, silabe etc.) A (se) pronunța Si: *a (se) rosti*.

proftamsi *v* vz ***proftaxi***

proftasi *v* vz ***proftaxi***

proftaxi [At: (a. 1781) URICARIUL, III, 147 / V: ***~amsi, ~asi, ~tăxi, prodaxi, prohtaxi*** / S și: *~thacsi* / Pzi: *~xesc* / E: ngr ***προφθάσα*** (aor *προφθάνω*)] (Grî) **1** *vt* A pregăti din timp. **2** *vt* A urgenta. **3** *vi* A sosi. **4** *vt* A avea timpul necesar pentru a întreprinde ceva. **5** *vt* A expedia. **6** *vt* A transmite. **7** *vt* A satisface o trebuință. **8** *vt* A prinde.

proftaxire *sf* [At: (a. 1781) ARH. OLT. XIV, 256 / V: ***~fitasire*** / Pl: *~ri* / E: ***proftaxi***] Expediere.

proftăxi *v* vz ***proftaxi***

proftea *sf* vz ***proptea***

proftimisi *v* vz ***protimisi***

profum *sn* vz ***parfum***

profuma *v* vz ***parfuma***

profumare *sf* vz ***parfumare***

profumat, ~ă *a* vz ***parfumat***

profumător, ~oare *a* vz ***parfumator***

profumătoriu, ~oare *a* vz ***parfumator***

profund, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1794), 32/17 / V: (înv) ***~fond*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat ***profundus, -a, -um***, fr ***profund***] **1** (D. stări fiziologice sau psihice, însușiri ori manifestări morale etc.) Care are o mare intensitate Si: *adânc, intens, mare*. **2** (Spc; rar; d. culori) Foarte intens. **3** (Spc, d. saluturi, reverențe etc.) Care este făcut prin înclinare adâncă a capului, a corpului etc. **4** (Pex) Care exprimă respect deosebit. **5** (D. oameni) Înzestrat cu o putere de înțelegere, cu o temeinică cultură etc. Si: *pătrunzător, perspicace*. **6** (D. gândurile, gândirea, judecățile, cunoștințele, înțelegerea etc. omului) Care denotă multă inteligență, cultură, pregătire, seriozitate. **7** Care este făcut cu multă seriozitate, competență. **8** (D. creații ale oamenilor) Care are o mare valoare. **9** (D. creații ale oamenilor) Care este încărcat de semnificații. **10** (D. ochi, privire) Care exprimă sentimente adânci, însușiri morale deosebite. **11** (D. voce, sunete, zgomote etc.) Cu tonul cel mai de jos Si: *adânc, grav*. **12** (D. procese, modificări etc. fizice, sociale etc.) Care are un caracter radical. **13** (D. procese, modificări etc. fizice, sociale etc.) Care duce la schimbări esențiale. **14** (D. procese, modificări etc. fizice, sociale etc.) Care se deosebește în mod esențial de altceva sau de ceea ce fusese înainte. **15** (D. ape, cavități,

săpături, obiecte concave etc.) Al cărui fund se află la o distanță foarte mare față de marginea de sus, de suprafață, de un reper dat etc. Si: *adânc*. **16** (D. zone, regiuni etc.) Care se află la mare adâncime. **17** (Spc; d. plăgi, infecții etc.) Care pătrunde ori se află adânc în interior. **18** (D. respirație, suspine etc.) Care vine sau pare că vine din interiorul corpului Si: *adânc*.

profundamente *av* [At: HELIADE, ap. SFC II, 197 / E: fr ***profondément***] (Înv) În mod profund (**1**).

profundare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~dări* / E: ***profund***] (Teh) Ambutisare a unui obiect în formă de cupă, cu adâncime mare în raport cu diametrul.

profunditate *sf* [At: CR (1848), 16[3]/79 / Pl: (rar) *~tăți* / E: lat ***profunditas, -atis***] (Liv) **1-2** Profunzime (**1, 3**).

profundor *sn* [At: DER / Pl: *~oare* / E: fr ***profondeur*** cf *profund*] Parte postero-ioară, mobilă, a ampenajului orizontal al unei aeronave, care asigură ușurința mânuirii, echilibrul și stabilitatea aeronavei.

profunt *s* vz ***profont***

profunzime *sf* [At: MARIN, F. 9/21 / Pl: *~i* / E: ***profund*** + *-ime*] **1** Capacitate de a judeca, de a înțelege, de a înfățișa lucrurile în esența, în semnificația lor adâncă Si: *adâncime*, (liv) *profunditate* (**1**). **2** Punct, loc, considerate de la suprafața unui lucru, de la un reper dat până la o distanță mare spre interior. **3** Însușire de a fi profund Si: *adâncime*, (liv) *profunditate* (**2**).

profuzie *sf* vz ***profuziune***

profuziune *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) *~fuzie* / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***profusion***, lat ***profusio, -onis***] (Liv; udp „de") **1** Cantitate foarte mare din ceva Si: *abundență, bogăție*. **2** (Îlav) **Cu ~** Din abundență.

progadă *sf* vz ***progadie***

progade *sf* vz ***progadie***

progadie *sf* [At: (cca 1800) IORGA, S. D. XV, 312 / V: ***podradie, pogradă, pograde, pogradie, prodgade, ~gadă, ~gade, ~grade, ~gradie, vrogadie*** / Pl: *~ii* / E: slv ***подъградник***] **1** Curte a unei biserici folosită ca cimitir. **2-3** (Pex) Cimitir (pe lângă o biserică).

progalben, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 1519 / Pl: *~i, ~e* / E: ***pro-***[2] + ***galben***] (Reg) Foarte galben.

progenie *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ger ***Progenie***] (Med) Prognatism.

progenitură *sf* [At: HELIADE, O. I, 386 / Pl: *~ri* / E: fr ***progéniture***] **1** Totalitate a puilor unui animal. **2** Pui al unui animal Si: *prăsilă*, (rar) *plod*, (rar) *prăsitură*. **3** (Fam; prt) Totalitate a fiilor și fiicelor unei persoane Si: *copil, odraslă*. **4** Urmaș.

progerie *sf* [At: DEX[2] / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***progérie***] (Med) Îmbătrânire prematură a țesutului cutanat.

progesteron *sn* [At: DM / V: *~ă* / Pl: *~ne* / E: fr ***progestérone***] **1** Hormon care se formează în ovare și care este indispensabil în procesul de reproducere Si: *luteină*. **2** Medicament preparat cu hormonul progesteron (**1**).

progesteronă *sf* vz ***progesteron***

proget *sn* vz ***proiect***

progetat, ~ă *a* vz ***proiectat***

proglet, ~ă *a* vz ***proclet***

proglot *sn* vz ***proglotă***

proglotă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***proglottis***] (Blg) Fiecare dintre segmentele unui vierme inelat.

prognat, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***prognathe***] Caracterizat prin progmatism.

progmatism *sni* [At: cf. ȘĂINEANU, D. U. / E: fr ***prognathisme***] Conformație particulară a feței omului care constă în proeminența anterioară, în formă de bot, a maxilarelor sau a arcadelor dentare ale acestora.

prognitic *s* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 23/6 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Înv) Pronostic (**1**).

prognostic *sn* vz ***pronostic***

prognostica *v* vz ***pronostica***

prognosticale *sfp* vz ***pronostic***

prognosticator, ~oare *smf* [At: CĂLINESCU, S. 206 / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***prognostica*** + *-tor*] (Nob) Persoană care face un pronostic (**1**).

prognostici *v* vz ***pronostica***

prognosticon *sn* vz ***pronostic***

prognoza *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: ***prognoza***] **1-2** A elabora o prognoză (**1-2**). **3** A prevedea (**1**).

prognozare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***prognoza***] **1-2** Elaborare a unei prognoze (**1-2**). **3** Prevedere (**1**).

prognozat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prognoza***] A cărui apariție sau desfășurare a fost prezentată anticipat.

prognoză *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ze* / E: fr ***prognose***, ger ***Prognose***] **1** Estimare a apariției și desfășurării în timp a unui fenomen, a unui proces etc., bazată pe studiul împrejurărilor care îi determină apariția și evoluția. **2** Estimare a valorilor probabile pe care le vor lua în viitor unele măsuri nesigure, inconstante din prezent. **3** (Pex) Prognostic (**1**).

progon[1] *sn* [At: (a. 1780) URICARIUL V, 395/21 / Pl: *~oane* / E: rs ***прогон***] (Înv) Taxă pentru transportul cu căruța de poștă.

progon[2] *sn* vz ***prigon***[2]

progradare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~dări* / E: eg ***progradation*** cf lat *progredi* „a înainta"] (Glg) **1** Proces de lărgire și de înălțare spre uscat a unei plaje prin depunerea nisipului dislocat de apă. **2** Mărire a concentrației în carbonați și în alte săruri în orizonturile superioare ale solului, ca urmare a mișcării ascendente a apei.

prograde *sf* vz ***progadie***

progradie *sf* vz ***progadie***

program, ~ă [At: AR (1829), 6[1]/37 / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***programme***, ger ***Programm***, ngr ***πρόγραμμα***, rs ***программа***, lat ***programma***, it ***programma***] **1** *sn* (Înv) Ansamblu al momentelor care alcătuiesc o ceremonie, o serbare, un spectacol etc. sau o emisiune de radio ori de televiziune, în ordinea desfășurării acestora. **2** *sn* Ceremonie alcătuită confrom programului (**1**). **3** *sn* Foaie de hârtie, publicație etc. care anunță și descrie ansamblul momentelor care alcătuiesc o ceremonie, o serbare, un spectacol etc. sau o emisiune radio ori de televiziune. **4** *sn* (Spc) Emisiune de radio sau de televiziune. **5** *snf* Expunere scrisă a principiilor, a scopurilor, a sarcinilor etc. unei organizații politice, sociale, culturale etc. **6** *sf* (Îs) *~ă școlara* sau *analitică* Document care stabilește și detaliază volumul cunoștințelor și sistemul lor de predare pentru o anumită clasă ori an de studii și la un anumit obiect de studiu, în cursul unui an de învățământ, sau tematica unui concurs, a unui examen etc. **7-8** *snf* (Plan de) activitate în care sunt stabilite în ordinea desfășurării lor etapele sau muncile, operațiile propuse pentru o perioadă dată. **9** *snf* Timp afectat programului (**8**) Si: *orar*[2]. **10** *snf* Desfășurare a activității individuale, dintr-o instituție etc. după un program (**7**). **11** *snf* (Fam) Ocupație. **12** *sn* Ansamblu de instrucțiuni codate, într-o anumită succesiune, folosit de un calculator pentru rezolvarea unei probleme. **13** *sn* (Rar; îs) *Muzică cu ~* Muzică programatică.

programa [At: LEG. EC. PL. 255 / Pzi: *~mez* / E: fr ***programmer***] **1** (C. i. acțiuni, activități etc.) A organiza potrivit unui program (**7**). **2** A fixa un program (**7**) pe baza căruia urmează să se desfășoare o activitate. **3** A include într-un program (**1**). **4** (C. i. oameni) A planifica la o anumită dată pentru rezolvarea unei probleme. **5** A introduce un program într-un calculator în vederea rezolvării unor sarcini de lucru.

programabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr, eg ***programmable***] **1** Care poate fi programat. **2** Care trebuie să fie programat.

programare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 2/3 / Pl: *~mări* / E: ***programa***] **1** Organizare potrivit unui program (**7**). **2** Stabilire a unui program (**7**) pe baza căruia urmează să se desfășoare o activitate. **3** Includere într-un program (**1**). **4** Planificare a unei persoane la o anumită dată pentru rezolvarea unei probleme. **5** Introducere a unui program (**12**) într-un calculator în vederea rezolvării unei probleme. **6** Ansamblu de metode de rezolvare matematică a problemelor de tipul celor care intervin în planificare, urmărind optimizarea unor funcții de mai multe variabile.

programatic, ~ă *a* [At: D. GUSTI, P. A. 311 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***programatisch***] **1** Privitor la un program (**7**). **2** (Îs) *Muzică* (sau *lucrare, compoziție* etc.) *~ă* Muzică sau lucrare, compoziție etc. muzicală care își propune să ilustreze, să urmărească explicit o temă dată.

programatism *sns* [At: S iulie 1960, 81 / E: ***programat***(ic) + *-ism*] **1** Caracter al unei muzici programatice (**2**). **2** Curent care promovează muzica programatică (**2**).

programator, ~oare [At: M. D. ENC. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***programmateur***] **1** *a* Care face programe (**12**). **2** *smf* Persoană specializată în întocmirea programului (**12**) unui calculator.

progrebanie *sf* vz ***pogrebanie***

progres *sn* [At: (a. 1699) FN 87 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***progressus***, it ***progresso***, fr ***progrès***] **1** Mișcare înainte, evolutivă în spațiu, în timp, într-un proces, într-o stare de lucruri etc. **2** Dezvoltare în linie ascendentă, de la simplu la complex, de la inferior la superior (înv) *progresie* (**5**). **3** Apariție și consolidare a noului. **4** (Spc) Schimbare favorabilă datorită căreia se ajunge la un rezultat scontat ori se atinge un anumit scop. **5** (Înv; d. oameni; îla) **De ~** Progresist (**3**).

progresa [At: GHICA, S. 217 / Pzi: *~sez* / E: fr ***progresser***] **1** A trece de la o stare sau de la o formă inferioară de dezvoltare la una superioară Si: *a înainta, a propăși, a avansa, a se dezvolta*, (înv) *a prohorisi*, (reg) a *noji*[1]. **2** A evolua spre rău Si: *a se agrava*.

progresie *sf* [At: ARITM. (1823), 8[v]/23 / V: (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***progression***, lat ***progressio, -onis***] **1** Șir finit de numere ai cărui termeni se deduc unul din altul după un anumit procedeu progresiv cu ajutorul unui număr fix. **2** (Pex) Cantitate corespunzătoare acestui șir. **3** (Îs) *~ aritmetică* (sau înv, *prin diferență*) Șir de numere a cărui proprietate constă în faptul că fiecare termen al său în afară de primul, se obține din cel care îl precedă prin adăugarea la el a aceluiași număr constant, numit rație. **4** (Îs) *~ geometrică* Șir de numere a cărui proprietate constă în faptul că fiecare termen al său, în afară de primul, se deduce din cel care îl precedă, prin multiplicarea lui cu același număr constant, numit rație. **5** (Înv) Progres (**1**). **6** (Nob) Înaintare pe jos.

progresif, ~ă *a* vz ***progresiv***

progresism *sns* [At: CV 1950, nr. 3, 48 / E: fr ***progressisme***] **1** Doctrină politică progresistă (**4**). **2** Poziție politică progresistă (**4**).

progresist, ~ă [At: CR (1846), 28[1]/15 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***progressiste***] **1** *smf* Partizan al progresului pe plan politic, social, economic, cultural etc. **2** *smf* Persoană care are o atitudine înaintată în epoca sa. **3-4** *a* Care ține (de progres sau) de progresiști (**1**) Si: *progresiv* (**8-9**), (înv) *progres* (**5**). **5-6** *a* Privitor (la progres sau) la progresiști (**1**) Si: *progresiv* (**10-11**). **7** *a* Care promovează, susține progresul (politic, social, economic, cultural, etc.) Si: *progresiv* (**12-13**). **8** *a* Care are o atitudine înaintată sau un caracter avansat pentru epoca respectivă Si: *progresiv* (**14**).

progresiune *sf* vz ***progresie***

progresiv, ~ă *a* [At: DACIA LIT. 267/15 / V: (înv) ***~sif*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***progressif***] **1** Care are loc treptat. **2** Care urmează o linie ascendentă. **3** Care duce la progres (**2**). **4** (Îs) *Impozit ~* Impozit care crește procentual, pe măsura creșterii venitului, averii cuiva. **5** (Lin; îs) *Asimilare* (sau *asimilație*) *~ă* Asimilare sau asimilație în care sunetul modificat stă după cel care exercită influența modificatoare. **6** (Lin; rar; îs) *Derivare ~ă* Derivare care are loc prin adăugare de sufixe sau, mai rar, prin substituție de terminație. **7** (D. boli, dereglări) Care evoluează spre rău. **8-14** Progresist (**3-8**)

progresivemente *av* [At: MARIN, F. 382/16 / E: fr ***progressivement***] (Frî) **1-3** În mod progresiv (**1-3**).

progresivitate *sf* [At: M 1965, nr. 4, 22 / Pl: *~tăți* / E: fr ***progressivité***] (Rar) **1-3** Calitate a de a fi progresiv (**1-3**). **4-6** Caracter progresiv (**1-3**). **7-9** Evoluție progresivă (**1-3**).

progrom *sn* vz ***pogrom***

proh *s* vz ***pruhă***

prohab *sn* [At: GANE, N. III, 29 / V: (reg) ***prolab, ~ap, ~av, pruhab, pruhap*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e*, (reg, *sm*) *~i* / E: bg ***прохаб***] **1** Deschizătură din față a pantalonilor bărbătești Si: *șliț*[1]. **2** Despicătură, în dreptul taliei, a rochiei sau a fustei Si: *șliț*[1]. **3** (Rar; îe) **A descoase (pe cineva) din toate ~urile** A încerca cu orice preț să afli secretele cuiva. **4** (Reg) Despicătură în lungul hainei, rochiei, fustei Si: *șliț*[1]. **5** (Reg; dep) Epitet pentru un om care poartă haină despicată la spate. **6** (Reg) Ruptură mare într-o haină. **7** (Buc; Trs; pex) Haină, rufă ruptă Si: *zdreanță*. **8** (Reg) Încrețitură la fustă. **9** (Trs) Fiecare dintre cele două clape care astupă pe dinăuntru deschizăturile dinainte, în formă de buzunar, ale cioarecilor, ca să nu se vadă cămașa Si: (reg) *oblon*. **10** (Reg) Motiv ornamental în cojocărie format din mai multe motive de broderie Si: (reg) *ammar*. **11** (Buc) Tăietură mare de cuțit. **12** (Mar) Prăpăd.

prohabită *sf* vz ***prahaită***

prohap *sn m* vz ***prohab***

prohar *sm* vz ***pohar***[1]

prohas *s* vz ***prohaz***

prohav *sn* vz ***prohab***

prohavită *sf* vz ***prahaită***

prohaz *s* [At: CANTEMIR, HR, 21 / V: *~as* / Pl: nct / E: ns cf mg *póráz*] (Înv) Zgardă pentru câini.

prohdeorisi *vt* [At: (a. 1806) GÁLDI, M. PHAN. 239 / P: *~de-o~* /V: ***prosadiarisi, prosodiorisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προσδιόρισα*** (aor *προσδιορίζω*)] (Grî) A preciza.

prohdiorihmos *s* [At: (a. 1806) GÁLDI, M. PHAN. 239 / P: *~di-o~* / V: ***prosodiorizmos*** / Pl: nct / E: ngr ***προσδιορισμός***] (Grî) Precizare.

prohiba *v* vz ***prohibi***

prohiba *sf* vz ***pofidă***

prohibe *v* vz ***prohibi***

prohibi *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***proibi***, (cscj) ***~ba, ~ibe, proiba*** / Pzi: *~besc* / E: fr ***prohiber***, ger ***prohibieren***] (C. i. producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri) A interzice printr-o măsură de ordin administrativ sau prin lege.

prohibire *sf* [At: DM / Pl: *~ri* / E: ***prohibi***] Interzicere printr-o măsură de ordin administrativ sau prin lege a producerii, vânzării, exportului sau importului unor mărfuri.

prohibit, ~ă *a* [At: CADE / V: (înv) ***proibit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prohibi***] (D. mărfuri) A căror producere, vânzare, al căror export sau import sunt interzise prin măsuri de ordin administrativ sau prin lege.

prohibitiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***prohibitiv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prohibitif***, ger ***prohibitov***] **1** (D. legi) Care interzice producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri Si: (rar) *prohibitoriu* (**1**). **2** (D. măsuri) Care aplică prohibiția Si: (rar) *prohibitoriu* (**2**). **3** (Îs) *Tarif ~* Taxe vamale mari, fixate pentru a face imposibilă pătrunderea și concurența produselor străine pe piața internă a unui stat care fixează aceste taxe.

prohibitoriu, ~ie *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~rii* / E: fr ***prohibitoire***] **1-2** Prohibitiv (**1-2**).

prohibiție *sf* [At: DRLU / V: (înv) ***~țiune, ~oib~, ~oibițiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prohibition***] **1** (Liv) Interdicție. **2** (Spc) Măsură legislativă sau administrativă prin care se interzice producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri.

prohibiționism *sns* [At: DM / P: *~ți-o~* / E: fr ***prohibitionnisme***] Curent social care susține prohibiția (**1**) alcoolului.

prohibiționist, ~ă [At: SCRIBAN, D. / P: *~ți-o~* / V: (înv) ***prohibiționist, ~ă*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***prohibitionniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al prohibiționismului. **3** *a* Referitor la prohibiționism. **4** *a* Care susține prohibiția (**2**). **5** *a* Care aplică prohibiția (**2**).

prohibițiune *sf* vz ***prohibiție***

prohim *sn* vz ***porfiră***[1]

prohimen *sn* vz ***prochimen***

prohir *sn* vz ***porfiră***[1]

prohiră *sf* vz ***porfiră***[1]

prohită *sf* vz ***pofidă***

prohiti *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 130/22 / Pzi: *~tesc* / E: ***prohită***] (Îvr) A batjocori.

prohod *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 43^{v}/24 / V: (îrg) ***~ovod*** / Pl: *~oade, ~uri* / E: slv ***проводъ***] **1** Slujbă religioasă la înmormântările creștine. **2** (Pgn) Înmormântare. **3** Slujbă religioasă făcută în Vinerea Paștilor, în amintirea morții lui Hristos. **4** (Reg) Slujbă religioasă oficiată la fiecare oprire din cursul ducerii mortului la groapă.

prohodi *vt* [At: VARLAAM, C. 380 / V: (îvr) ***provodi*** / Pzi: *~desc*, (rar) *prohod* / E: slv ***проводнти***] **1** A oficia slujba prohodului (**1**). **2** (Pgn) A duce la groapă, oficiind slujba prohodului (**1**). **3** A înmormânta. **4** (Rar) A boci. **5** (Reg; îf *provodi*) A ura. **6** (Buc) A popi[2].

prohodire *sf* [At: CONACHI, P. 97 / Pl: *~ri* / E: ***prohodi***] **1** Slujbă religioasă la înmormântările creștine Si: *prohodit*[1] (**1**). **2** (Pgn) Înmormântare.

prohodit[1] *sn* [At: DL / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prohodi***] **1** Prohodire (**1**). **2** (Pgn) Înmormântare.

prohodit[2]***, ~ă*** *a* [At: SADOVEANU, O. VII, 414 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prohodi***] **1** Căruia i s-a oficiat prohodul (**1**). **2** (Pgn) Înmormântat.

prohorisi *vi* [At: (a. 1782) URICARIUL, VI, 461 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προχώρισα*** (aor *προχωρῶ*)] (Înv) **1** A progresa. **2** A câștiga teren.

prohorisire *sf* [At: IST. AM. 76^{r}/71 / Pl: *~ri* / E: ***prohorisi***] (Înv) **1** Progresare. **2** Înaintare.

prohtaxi *v* vz ***proftaxi***

proiba *v* vz ***prohibi***

proibi *v* vz ***prohibi***

proibit, ~ă *a* vz ***prohibit***

proibitiv, ~ă *a* vz ***prohibitiv***

proibiție *sf* vz ***prohibiție***

proibiționist, ~ă *a, smf* vz ***prohibiționist***

proibițiune *sf* vz ***prohibiție***

proidi *vti* [At: PSALT. 219 / P: *pro-i~* / Pzi: *~desc* / E: slv ***пронти, -ндж***] (Înv) **1-2** A străbate cu putere, cu forța.

proidire *sf* [At: SCL 1960, 606 / P: *pro-i~* / Pl: *~ri* / E: ***proidi***] Străbatere cu putere, cu forța.

proidit *sm* [At: PSALT. 195 / P: *pro-i~* / Pl: *~iți* / E: ***proidi***] (Înv) **1** Venetic. **2** Străin. **3** Pribeag.

proiect *sn* [At: IST. CAROL XII, 31^{v}/17 / P: *pro-iect* / V: (înv) ***proget, project, projet*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***proiectus***, ger ***Projekt***] **1** Plan de a întreprinde ceva, de a organiza, de a face ceva în viitor. **2** (Ccr) Înscris care conține un asemenea proiect (**1**). **3** Formă pregătitoare a unei lucrări, a unei redactări etc. care urmează să fie definitivată. **4** Cea dintâi formă a unui plan economic, social, financiar etc., care urmează să fie discutat, îmbunătățit și aprobat pentru a primi caracter oficial și a fi pus în aplicare. **5** (Îs) *~ de lege* (sau înv, de *legiuire*) Text provizoriu al unei legi, însoțit de expunerea de motive, care este supus dezbaterii și aprobării organului legislativ pentru a deveni efectiv lege. **6** Lucrare tehnică întocmită pe baza unei teme date, care cuprinde calculele tehnico-economice, desenele, instrucțiunile etc. necesare pentru justificarea utilității și executarea unei construcții, a unei mașini etc. **7** (Îs) *~ de diplomă* Lucrare cu caracter preponderent tehnic pe baza căreia studenții institutului politehnic, ai institutului de arhitectură etc. obțin diploma la sfârșitul studiilor.

proiecta [At: DESEN ARH. 21/20 / P: *pro-iec~* / V: (înv) ***projecta, projeta*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***projeter*** cf *proiect*] **1** *vt* A elabora un proiect (**1**). **2** *vt* A face o proiecție (**1**). **3** *vt* (C. i. fascicule de raze, de particule, succesiuni de imagini cinematografice etc.) A trimite pe o suprafață, a reproduce pe un ecran. **4** *vt* (C. i. activități) A organiza în vederea atingerii unui scop în viitor Si: *a plănui*, (reg) *a proista*. **5** *vr* A ieși în evidență din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător Si: *a se contura, a se reliefa, a se profila*. **6** *vt* (C. i. corpuri solide) A arunca cu forță într-o anumită direcție. **7** *vt* (C. i. lichide sau materiale pulverescente) A împrăștia sub presiune și la distanță mare.

proiectabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf it ***proiettabile***] Care poate fi proiectat (**1-7**).

proiectant, ~ă [At: ORESCU, T. 54/6 / P: *pro-iec~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***projetant***, ger ***Projektant***] **1** *a* Care servește la proiecție. **2** *a* De proiecție. **3-4** *sf, a* (Șîs *dreaptă ~ă*) (Dreaptă) cu ajutorul căreia se efectuează proiecția (**1**). **5-6** *smf, a* (Persoană calificată) care face proiecte.

proiectare *sf* [At: CALENDAR (1857), 64/10 / P: *pro-iec~* / Pl: *~tări* / E: ***proiecta***] **1** Elaborare de proiecte. **2** Trimitere pe o suprafață a unor fascicule de raze, de particule pentru a le reproduce. **3** Desenare a unei proiecții (**1**). **4** Ieșire în evidență din ansamblul căruia îi aparține ori din cel înconjurător. **5** Aruncare cu forță într-o anumită direcție a unui corp solid. **6** Împrăștiere, sub presiune și la mare distanță, a unui material în stare lichidă ori pulverulentă.

proiectat, ~ă *a* [At: CR (1834), 343[1]/32 / P: *pro-iec~* / V: (înv) ***progetat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proiecta***] Care a fost plănuit să fie făcut în viitor.

proiectil *sn* [At: CR (1829), 138[1]/17 / P: *pro-iec~* / V: (înv) ***projectil*** / Pl: *~e* / E: fr ***projectile***] **1** Corp metalic exploziv de formă cilindrică-ogivală, aruncat în spațiu de o armă de foc sau lăsat să cadă asupra unei ținte, pentru a o distruge. **2** (Pgn) Orice corp greu care poate fi aruncat în spațiu asupra cuiva sau a ceva cu o forță oarecare. **3** (Îc) ***~-rachetă*** Rachetă alcătuită dintr-un proiectil obișnuit prevăzut, în partea dinapoi, cu un motor-rachetă pentru a-i asigura propulsia.

proiectiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***proiectif***] Care proiectează (**1, 4**).

proiectivitate *sf* [At: DEX[2] / P: *pro-iec~* / Pl: *~tăți* / E: eg ***projectivity***] Ansamblu de proprietăți funcționale ale unui sistem de a se proiecta (**5**) sau reflecta în altul.

proiector *sn* [At: NICA, L. VAM, 203 / P: *pro-iec~* / V: (rar) ***projictor*** / Pl: *~oare* / E: fr ***projecteur***] **1** Aparat care concentrează cu ajutorul unei oglinzi, lentile, prisme etc., într-un fascicul intens razele produse de o sursă de lumină și care se folosește pentru semnalizări luminoase ori pentru luminare la autovehicule, în săli de spectacole, pe aeroporturi etc. **2** (Spc) Aparat pentru proiectarea imaginilor pe un ecran cinematografic, compus dintr-o sursă luminoasă și dintr-un sistem optic.

proiecție *sf* [At: D. ASACHI, T. 27/18 / V: (asr) ***~țiune***, (înv) ***~iepciune, projecție*** / Pl: *~ii* / E: fr ***projection***, lat ***projectio, -onis***] **1** Operație de reprezentare a unui corp geometric pe un plan sau a unei figuri plane pe o dreaptă. **2** (Ccr) Corp, figură obținute prin această operație. **3** (Îs) *~ cartografică* Procedeu matematic de reprezentare în plan pe o hartă a suprafeței pământului sau a unei porțiuni din suprafața pământului, în care fiecărui punct de pe glob îi corespunde un punct de pe plan. **4** (Înv) Aruncare cu putere a unui corp. **5** (Înv) Traiectorie pe care o urmează un corp ceresc în jurul altui corp ceresc. **6** Trimitere de raze luminoase. **7** (Ccr) Fascicul de lumină, traiectorie luminoasă. **8** (Pex; înv) Emanație. **9** (Fig) Mod în care este reflectat, reprezentat un anumit fenomen, un anumit obiect etc. din realitatea obiectivă. **10** (Ccr) Fenomen, obiect etc. reprezentante într-o proiecție (**9**). **11** Reproducere pe un ecran a imaginilor înregistrate pe un film, cu ajutorul unui fascicul luminos. **12** (Îc) *Aparat de ~* Aparat care servește la proiectarea pe un ecran a imaginilor de pe o peliculă cinematografică și la reproducerea sunetelor înregistrate pe pista sonoră.

proiectionist, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~iec-ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***projectionniste***] Operator însărcinat cu proiectarea filmelor.

proiecțiune *sf* vz ***proiecție***

proiepciune *sf* vz ***proiecție***

proigumen *sm* vz ***proegumen***

proimie *sf* vz ***proimion***

proimion *sn* [At: CANTEMIR, IST. 33 / V: ***proemiu ~mie*** *sf*, ***~mios, ~miu***, / Pl: *~oane* / E: ngr ***προοίμιον***] **1** (Îvr, îf *proimiu*) Parte introductivă la un discurs. **2** (Înv) Prefață. **3** (Îvr; îf *proimiu*) Prevestire.

proimios *sn* vz ***proimion***

proimiu *sn* vz ***proimion***

proin *a* [At: N. COSTIN, ap. GCR I, 205/31 / V: ***proen*** / Pl: *~i* / E: ngr ***πρώην***] (Înv) **1** Care a avut o calitate pe care nu o mai are. **2** Care a avut

o funcție pe care nu o mai are Si: (fam) *fost*. **3** Care a avut un rang pe care nu-l mai are Si: (înv) *biv*.

prois *s* [At: SCRIBAN, D. / Pl: nct / E: ns cf *proeresis*] (Reg) **1** (Îla) **De ~** sau **de bun ~. din ~ (cuiva)** Din propriie inițiativă. **2** (Îal) De bunăvoie.

proista *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~tez* / E: ns cf *prois*] (Reg) A proiecta (**4**).

proistoasă *sf* vz ***proestoasă***

proistos *sm* vz ***prostos***

proizvolenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. pref IV/11 / Pl: *~ii* / E: slv ***произволение***] (Înv; îla) ***De ~*** De bunăvoie.

proîmbla *v* vz ***plimba***

proîncălica *vt* [At: ARH. FOLK. III, 66 / Pzi: *proîncalic* / E: ***pro-*[2] + *încălica***] (Reg) A încăleca din nou.

proîncepe *vt* [At: ARH. FOLK. III, 99 / Pzi: *proîncep* / E: ***pro-*[2] + *începe***] (Reg) A începe din nou.

projar *sn* vz ***pojar***

project *sn* vz ***proiect***

projecta *v* vz ***proiecta***

projectil *sn* vz ***proiectil***

projector[1] *sm* [At: (a. 1811) DOC. EC. 108 / V: ***prozec~*** / Pl: *~i* / E: rs ***прожектёр***] (Înv) **1** Persoană care proiectează ceva. **2** Persoană care prospectează ceva.

projector[2] *sn* vz ***proiector***

projecție *sf* vz ***proiecție***

projecțiune *sf* vz ***proiecțiune***

projet *sn* vz ***proiect***

projeta *v* vz ***proiecta***

projganie *sf* vz ***poșganie***

prolab *sn* vz ***proliab***

prolabare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~bări* / E: lat ***prolabi***] (Med) Deplasare în sus sau în jos a unui organ.

prolactină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***prolactine***] Hormon al hipofizei, care provoacă lactația.

prolalie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: gr ***προλαλία***] (Liv) Compliment adresat auditorilor înainte de începerea unui discurs.

prolan *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***prolan***] (Blg) Hormon al placentei din timpul sarcinii femeii.

prolanemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***prolanémie***] **1** Prezență a prolanului în sânge. **2** Cantitate de prolan prezentă în sânge.

prolanurie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-e* / Pl: (nob) *~ii* / E: fr ***prolanurie***] **1** Prezență a prolanului în urină. **2** Cantitate de prolan prezentă în urină.

prolaps *sn* [At: ABC SĂN. / Pl: *~uri* / E: lat ***prolapsus***, fr ***prolapsus***] (Med) Deplasare a unui organ sau a unei părți a unui organ din poziția lor normală ori ieșirea lor în afara cavității în care se află.

prolațiune *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ni* / E: cf lat *prolatio*, fr ***prolation***, it ***prolazione***] **1** (Lin) Pronunțare. **2** Discurs, vorbire.

prolecă *sf* vz ***poreclă***

prolecră *sf* vz ***poreclă***

prolega *vr* [At: ARH. FOLK. III, 116 / Pzi: *proleg* / E: ***pro-*[2] + *lega***] A se lega din nou.

prolegat *sm* [At: DN[2] / Pl: *~ați* / E: lat ***prolegatus***] Magistrat roman care înlocuia un legat.

prolegomen *sn* vz ***prolegomene***

prolegomena *sf* vz ***prolegomene***

prolegomene *sfp* [At: CANTEMIR, HR. 57 / V: (înv) ***prolegomen*** *sn*, *~na*, *~menă* / E: ngr ***προλεγόμενα***, fr ***prolégomènes***] **1** Parte introductivă, explicativă, care precedă expunerea propriu-zisă, într-o operă științifică. **2** Ansamblu de noțiuni preliminare aparținând unui domeniu științific.

prolemă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***prolemme***] (Log) Propoziție sau serie de propoziții care servesc ca bază unei leme.

prolepsă *sf* [At: CADE / Pl: *~se* / E: fr ***prolepse***] Procedeu științific constând în enunțarea unei obiecții pe care un adversar ar putea s-o ridice și combaterea ei anticipată.

proleptic, ~ă *a* [At: cf. PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***proleptique***] **1** Care ține de prolepsă. **2** Relativ la prolepsă. **3** Care formează o prolepsă.

prolet, ~ă *a* vz ***proletar***

proletar, ~ă [At: NEGULICI / V: (nob) ***prolet*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prolétaire***] **1** *sm* Cetățean sărac din Roma antică, considerat ca aparținând ultimei clase de cetățeni și fiind scutit de impozite. **2** *smf* (Iuz) Muncitor. **3** *a* Care aparține proletariatului. **4** *a* Referitor la proletariat. **5** *a* Realizat de proletariat. **6** *a* De proletar. **7** *a* Format din proletari Si: (frî) *proletarian*.

proletarian, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 6/3 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***prolétarien***] (Frî) Proletar (**7**).

proletariat *sn* [At: ROMÂNUL (1858), 150[2]/79 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***prolétariat***] **1** Una dintre cele două clase fundamentale ale societății capitaliste în filozofia marxistă. **2** Totalitate a proletarilor (**2**). **3** Masele cele mai sărace ale cetățenilor liberi din Roma antică.

proletariza *vtr* [At: GHEREA, ST. CR. IV, 25 / Pzi: *~zez* / E: fr ***prolétanser***] **1-2** (A aduce sau) a ajunge în starea de sărac.

proletarizare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 26 / Pl: *~zări* / E: ***proletariza***] Aducere în starea de sărăcie.

proletarizat, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 4/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proletariza***] **1** Transformat în proletar. **2** Ajuns la condiția de proletar.

proletcult *sns* [At: DN[3] / E: rs ***пролеткульт***] Organizație literară apărută în fosta Uniune Sovietică, după Revoluția din Octombrie, care promova proletcultismul.

proletcultism *sni* [At: IORDAN, L. R. 105, / E: rs ***пролеткульт*** + *-ism*] Curent cultural apărut în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie, ale cărui principii estetice se reduceau la ideea formării unei culturi pur proletare și care respingea aproape întreaga moștenire culturală a trecutului.

proletcultist, ~ă [At: IORDAN, L. R. 92 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***proletcult*** + *-ist* cdp rs ***пролеткультовец***] **1** *a* Care ține de proletcultism. **2** *a* Privitor la proletcultism. **3** *a* Specific proletcultismului. **4-5** *smf, a* (Adept) al proletcultismului.

proli- [At: DN[3] / E: fr, it ***proli-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Referitor la copii. **2** Copil. **3** Progenitură.

prolică *sf* vz ***poreclă***

prolifer, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prolifère***] **1** (Bot; d. plante sau părți ale lor) Care generează accidental un nou organ, suplimentar. **2** (Blg; d. celule sau țesuturi celulare) Care se înmulțesc prin diviziune celulară.

prolifera *vi* [At: DN[2] / Pzi: *~rează* / E: fr ***proliférer***] (Blg) **1-2** (D. celule, țesuturi celulare) A se înmulți prin diviziune (în mod anormal ori suplimentar). **3** (D. ființe, organisme) A se perpetua prin generare Si: *a se înmulți, a se reproduce, a procrea*. **4** (Fig) A se dezvolta în mod nefiresc, inutil.

proliferare *sf* [At: BABEȘ, O. A. I, 134 / Pl: *~rări* / E: ***prolifera***] (Blg) **1-2** Înmulțire (anormală ori) suplimentară a celulelor sau a țesuturilor celulare dintr-un organism prin diviziune celulară Si: *proliferație* (**1**). **3** Reproducere. **4** Dezvoltare excesivă, nefirească.

proliferat, ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I. 134 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prolifera***] **1** (Blg; d. celule) Care s-a înmulțit în mod anormal ori suplimentar prin diviziune. **2** (Blg; d. țesuturi celulare) Cu celule înmulțite în mod anormal ori suplimentar prin diviziune.

proliferație *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***proliferation***] **1** (Blg) Proliferare (**1**). **2** (Bot; nob; ccr; îf *proliferațiune*) Boboc apărut într-un loc neobișnuit.

proliferațiune *sf* vz ***proliferație***

prolific, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prolifique***] **1** (D. ființe) Care se înmulțesc ușor și repede Si: (pop *puios*, (îvr) *plodicios*.

(înv) *plodit, ploditor, plodnic*, (reg) *plodos*, (nob) *plodarnic*. **2** (D. căsătorii, relații sexuale) Din care rezultă mulți copii. **3** (Rar; d. pământ, terenuri) Rodnic. **4** (Fig) Care creează mult și ușor. **5** (Fig) În care se creează mult și cu ușurință.

prolifica *vi* [At: BARCIANU / Pzi: 3 *prolifică* / E: ***prolific***] (Îdt; d. plante) **1** A încolți. **2** A se înmulți.

prolificare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ***prolific***, cf fr *prolifération*] **1** Înmulțire a plantelor. **2** Încolțire. **3** (Spc) Naștere a unui lujer cu frunze, din floare.

prolificație *sf* [At: BARCIANU / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Prolifikation***] (Îdt) **1** Încolțire a unei plante. **2** Înmulțire a unei plante.

prolificațiune *sf* vz ***prolificație***

prolificitate *sf* [At: ENC. AGR. I, 122 / Pl: *~tăți* / E: fr. ***prolificité***] **1** Însușire de a fi prolific (**1**) Si: (înv) *plodiciune, plodnicie*. **2** (Spc) Indice care reprezintă numărul total de pui născuți la o fătare de femelele mamiferelor multipare. **3** (Spc; pgn) Capacitate de înmulțire a unor animale.

prolips *sn* vz ***prolipsis***

prolipsis *sn* [At: (a. 1777) GÁLDI, M. PHAN. 239 / V: ***prolips*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***πρόληψις***] (Grî) Prejudecată.

prolipticos, ~oasă *a* [At: (sec. XIX) CAT. MAN., I, 319 / V: ***prili~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***προληπτικός***] (Grî; d. oameni) Care are prejudecăți.

prolix, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~icși, ~e* / E: fr ***prolixe***, lat ***prolixus, -a, -um***] (D. vorbire, stil, scrieri etc.) **1** Care este lipsit de concizie Si: *confuz, greoi, neclar*. **2** (Pex; d. oameni) Care se exprimă cu prea multe cuvinte, complicat sau confuz Si: (rar) *polilogic*.

prolixitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***prolixité***, lat ***prolixitas, -atis***] **1** Însușire de a fi prolix (**1**). **2** Lipsă de concizie, de simplitate, de claritate în vorbire, în scriere, în stil etc.

prolog[1] *sn* [At: (a. 1675) GCR. I, 221 / Pl: *~oage* / E: slv ***прологъ***] (Bis; înv) **1-2** (Carte care cuprinde) viețile sfinților Si: *prologar* (**1-2**). **3** (Pex) Biografie a unui sfânt.

prolog[2] *sn* vz ***prolog***[1]

prolog[3] [At: CANTEMIR, IST. 376 / Pl: (**1-5**) *~uri*, (rar) *~oage*, (**6**) *~oguri* / E: ngr ***πρόλογος***, lat ***prologus***, fr ***proloque***, it ***prologo***] **1** *sn* (Înv) Discurs, prezentare orală care se rostește la deschiderea unei adunări, la inaugurarea unei activități. **2** *sn* (Ioc *epilog*) Parte introductivă a unei opere literare, dramatice sau muzicale, care prezintă evenimentele premergătoare acțiunii sau elemente care îi înlesnesc înțelegerea Si: (nob) *pronaos* (**3**). **3** (Spc) Introducere. **4** *sn* Parte a unei piese antice de teatru care se prezenta înainte de intrarea corului în scenă și în care se expunea subiectul și se făcea apel la bunăvoința spectatorilor. **5** *sm* Actor care recita prologul (**4**).

prologar *s* [At: (a. 1724) IORGA, S. D. XV$_2$, 121 / Pl: nct / E: ***prolog***[1] ***+ -ar***] (Înv) **1-2** Prolog[1] (**1-2**).

prolongație *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***prolongation***, lat ***prolongaso***] Poziție a unei note muzicale care, făcând parte dintr-un acord, se continuă și în acordurile următoare.

prolua *vt* [At: ARH. FOLK. III, 54 / V: ***~uva*** / Pzi: *proiau* / E: ***pro-***[2] ***+ lua***] (Reg) A lua din nou.

prolungi *v* vz ***prelungi***

proluva *v* vz ***prolua***

proluviu *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: lat ***proluvuim***] Depozit sedimentar detritic format sub acțiunea torenților și acumulat la baza unor pante sub formă de conuri de dejecție.

proluziune *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: cf lat *prolusio*, it *prolusione*] (Liv) **1** Cuvânt introductiv. **2** Lecție de deschidere ținută de un profesor universitar imediat ce a obținut o catedră.

promâșlenie *sf* vz ***promișlenie***

promedita *vt* [At: PR. DRAM. 196 / Pzi: *~tez* / E: ***pro-***[1] ***+ medita***] (Îvr) A premedita.

promena *vr* [At: ALEXI, W. / Pzi: ? / E: ger ***promemieren*** cf. fr *promener*] (Îvr) A se plimba.

promenadă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***promi~*** / Pl: *~de* / E: fr ***promenade***, ger ***Promenade***] **1** Deplasare în spațiu și de obicei pe jos în scop recreativ, curativ etc. Si: *plimbare*, (rar) *plimbet*. **2** (Ccr) Loc special amenajat pentru plimbare Si: (înv) *plimbare*.

promenoar *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***promenoir***] (Frr) Foaier.

promenor *sm* [At: GALACTION, A. 424 / Pl: *~i* / E: fr ***promeneur***] (Frr) Persoană care frecventează o promenadă (**2**).

promesă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~se* / E: ger ***Promesse***, fr ***promesse***] (Îdt) Bilet care dă drept de participare la tragerea unei loterii.

prometazină *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ne* / E: fr ***prométhasine***] Substanță medicamentoasă de sinteză, folosită în tratamentul unor alergii Si: *fenergan, romergan*.

prometeian, ~ă *a* [At: DEX / P: *~te-ian* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***prométhéen***] (Rar) **1-2** Prometeic (**2-3**).

prometeic, ~ă *a* [At: V. ROM. noiembrie 1962, 94 / P: *~te-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Prometeu*** + ***-ic***] **1** Care aparține lui Prometeu. **2-3** Privitor (la Prometeu sau) la mitul acestuia Si: (rar) *prometeian* (**1-2**).

prometeism *sn* [At: V. ROM. noiembrie 1962, 94 / E: ***Prometeu*** + ***-ism***] (Rar) Concepție legată de mitul lui Prometeu.

prometiu *sn* [At: DN / E: fr ***prométhium***, ger ***Promethium***] Element chimic din grupul pământurilor rare.

promil *sn* vz ***promilă***

promilă *sf* [At: I. PANȚU, PR. 1 / V: ***~mil*** *sn* / Pl: *~le* / E: ger ***Promille***] (Rar) Parte raportată la o mie de părți dintr-un întreg Si: *miime*[1].

prominadă *sf* vz ***promenadă***

promis, ~ă *a* [At: BARONZI, I. L. II, 209/25 / Pl: *~iși, ~e* / E: ***promite***] Care constituie obiectul unei promisiuni (**1**) Si: *făgăduit*.

promiscuitate *sf* [At: BARCIANU / P: *~cu-i~* / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***promiscuité***] **1** Amestec eterogen, nepotrivit, nesănătos, imoral etc. de persoane. **2** Amestec de indivizi foarte diferiți pe care îi reunește un mod de viață mizerabil, dubios, imoral. **3** Conviețuire în condiții de mizerie sau de imoralitate a mai multor persoane. **4** Locuință, loc, mediu în care se trezește în promiscuitate (**3**). **5** (Pex) Mizerie sau imoralitate dintr-un astfel de loc.

promiscuu, ~uă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 123 / Pl: *~cui, ~ue* / E: fr ***promiscue***, lat ***promiscuus***] Care are caracter de promiscuitate (**3**).

promisie *sf* vz ***promisiune***

promisiune *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 27 / V: (înv) ***~sie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***promission***, lat ***promissio, -onis***] **1** Angajament prin care cineva se obligă să facă ceva pentru altcineva Si: *făgăduială*, (înv) *promitere*. **2** (Rar) Perspectivă promițătoare, favorabilă. **3** (Îvr) Jurământ.

promisoriu, ~ie *a* [At: DN[2] / Pl: *~rii* / E: cf fr *promissoire*] (Jur; d. jurăminte) Care se face în vederea aducerii la îndeplinire a unor fapte viitoare.

promișlenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11[v]/21 / V: ***~mâșlenie*** / E: slv ***промишленик***] (Îvr) Pronie (**1**).

promit *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 352/20 / Pl: *~uri* / E: ngr ***προμίθιον*** „morala de la începutul unei fabule"] (Îvr) Amintire.

promite *vt* [At: CALENDARIU (1794), 12[4]/10 / V: (reg; cscj) ***~iți*** / Pzi: *promit* / E: lat ***promittere***, fr ***promettre***] **1** (Înv) A prevesti[1] (**1**). **2** (Înv) A anunța. **3** A-și lua obligația, angajamentul de a face ceva pentru altcineva Si: *a făgădui*. **4** (Fig; rar) A sorti. **5** A prezenta perspective favorabile, temeinice, certe etc. **6** A da speranțe.

promitere *sf* [At: ALECSANDRI, S. 163 / Pl: *~ri* / E: ***promite***] (Înv) Promisiune (**1**).

promitie *sf* [At: (a. 1754) GÁLDI, M. PHAN. 239 / S și: *promithie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***προμήθεια***] (Grî) **1** Pronie (**1**). **2** (Ctb) Comision.

promitiruri *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 352/18 / Pzi: *~esc* / E: ***promite*** + ***-iruri***] (Îvr; csnp) A atrage atenția.

promitisi *v* vz ***protimisi***

promițător, ~oare *a* [At: GALACTION, A. 226 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***promite*** + ***-ător***] Care promite (**5**).

promiți *v* vz ***promite***

promoară *sfs* [At: MARIAN, S. R. I, 97 / V: ***~moroară*** / E: ns cf *promoroacă*] (Reg) Promoroacă.

promontor *sn* vz ***promontoriu***

promontorie *sf* vz ***promontoriu***

promontoriu *sn* [At: AR (1829), 171[1]/29 / V: (înv) ***~tor, promontorie*** *sf*, ***~toriu, ~muntorium*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***promontorium***, it ***promontorio***, fr ***promontoire***] **1** (Înv) Munte. **2** (Pex) Vârf de munte. **3** Fâșie de pământ înaltă și stâncoasă care înaintează în mare Si: (îvr) *promunte*.

promorar *sms* [At: ALECSANDRI, P. P. 34 / E: ***promoară*** **+** ***-ar***] (Mol) Luna noiembrie.

promoroacă *sf* [At: ALECSANRI, P. III, 48 / V: (reg) ***pomor~, ~aga, ~roc*** *s*. ***promu~*** / Pl: ***~oace*** / E: cf ucr *примороэок*, rs *поморок*] **1** Cristale de gheață poroasă care se depun pe sol, pe arbori, pe case etc. când temperatura este scăzută și vântul slab Si: *chiciură*, (reg) *nea*[2], *promoară*. **2** (Rar) Strat fin, alburiu, asemănător brumei, care acoperă unele fructe Si: *brumă*. **3** (Mol) Abureală care se formează pe vasele de sticlă umplute cu apă rece. **4** (Reg) *Moină*[1].

promoroagă *sf* vz ***promoroacă***

promoroară *sf* vz ***promoară***

promoroc *s* vz ***promoroacă***

promorocit, ~ă *a* [At: GOROVEI, CR, 39 / Pl: ***~iți, ~e*** / E: ***promoroc*** **+** ***-it***] (Reg) Plin de promoroacă (**1**).

promotor, ~oare *smf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: ***~i, ~oare*** / E: fr ***promoteur***, lat ***promotor, -oris***] **1-2** Persoană sau colectivitate care inițiază și animă, susține o acțiune, un curent, o idee etc. Si: *inițiator*. **3** (Chm) Substanță care mărește eficacitatea unui catalizator. **4** (Chm) Substanță folosită pentru a pune în libertate radicali liberi, capabili să inițieze o reacție în lanț Si: *inițiator*.

promoție *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***promotion***, lat ***promotio, -onis***] **1** (Luz) Înaintare în grad. **2** (Luz; pex) Trecere a unui elev într-o clasă superioară, în urma rezultatelor obținute la învățătură. **3** (Luz) Totalitate a persoanelor ridicate în același timp la o demnitate, la un grad. **4** Serie de absolvenți ai unei școli, ai unei facultăți etc. **5** Totalitate a persoanelor care absolvă în același an un ciclu de învățământ. **6** Publicitate.

promoțional, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***promotionnel***] **1** Care se referă la creșterea vânzărilor unei întreprinderi. **2** Care se referă la publicitate.

promoțiune *sf* vz ***promoție***

promova *vt* [At: BARCIANU / Pzi: ***~vez*** / E: lat ***promovere***] **1** (C. i. oameni) A ridica sau a înainta într-o funcție, într-o demnitate, într-un post de răspundere etc. Si: *a avansa*. **2** (C. i. oameni) A declara absolvent al unui an școlar sau al unui ciclu de învățământ, în urma rezultatelor obținute la învățătură. **3** (C. i. cicluri de studii, ani de învățământ, examene etc.) A termina cu succes. **4** (C. i. elevi, studenți etc.) A trece într-o clasă, într-un an superior, în urma rezultatelor obținute la învățătură. **5** (C. i. acțiuni, idei, curente, teorii etc.) A iniția și a susține, a sprijini făcând să progreseze, să se dezvolte.

promovare *sf* [At: CALENDAR (1857), 25/29 / Pl: ***~vări*** / E: ***promova***] **1** Ridicare sau înaintare într-o funcție, într-o demnitate, într-un post de răspundere etc. Si: *avansare*. **2** Absolvire a unui an școlar sau a unui ciclu de învățământ, în urma rezultatelor obținute la învățătură. **3** Terminare cu succes a unui ciclu de studii, an de învățământ, examen etc. **4** Trecere într-o clasă, într-un an superior, în urma rezultatelor obținute la învățătură. **5** Inițiere și susținere, sprijinire a unei acțiuni, idei, teorii, a unui curent etc. făcând să progreseze, să se dezvolte.

promovat, ~ă [At: DDRF / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***promova***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a terminat o clasă sau un an de învățământ, un ciclu de studii etc., pe baza rezultatelor obținute la învățătură.

prompt, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: ***~pți, ~e*** / E: fr ***prompt***, lat ***promptus, -a, -um***] **1** (D. fapte, acțiuni etc.) Care se produce repede, fără întârziere și la timpul oportun. **2** (D. oameni) Care acționează repede și la timp.

promptitate *sfs* [At: ARISTIA, PLUT. / E: ***prompt*** **+** ***-itate***] (Îvr) Promptitudine (**1**).

promptitudă *sf* vz ***promptitudine***

promptitudine *sfs* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~tituda*** / E: fr ***promptitudine***, lat ***promptitudo, -inis***] **1** Rapiditate și punctualitate în executarea unui lucru, într-o intervenție etc. Si: (rar) *nepreget*, (îvr) *promtitate*. **2** (Îlav) **Cu ~** În mod prompt, repede și la timpul potrivit.

promptuar *sn* [At: DN[3] / P: ***~tu-ar*** / Pl: ***~e*** / E: fr ***promptuaire***] (Liv) Manual prescurtat.

promucior *ss* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 18 / A: nct / E: cf ***promoroacă***] Cer înnorat la asfințit.

promulga *vt* [At: CR (1848) 13[3]/11 / Pzi: *promulg* / E: fr ***promulguer***, lat ***promulgare***] (Jur) **1** (C. i. proiecte de legi, decrete, hotărâri etc. ale unor state) A da caracter executoriu după votarea în parlament, atestând oficial existența prin publicare. **2** (Pex; c. i. proiecte de legi, decrete, hotărâri etc. ale unor state) A face să intre în vigoare.

promulgare *sf* [At: RUSSO, S. 155 / V: (înv) ***~mulgere*** / Pl: ***~gări*** / E: ***promulga***] (Jur) Intrare în vigoare a unei legi Si: (asr) *promulgație*.

promulgator *sm* [At: BARCIANU / Pl: ***~ri*** / E: ***promulga*** **+** ***-tor***] (Îdt) Persoană care promulgă (**1**) proiecte de legi, decrete, hotărâri etc.

promulgație *sf* [At: I. GOLESCU / V: ***~țiune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat. ***promulgatio, -onis***, fr ***promulgation***, it ***promulgazione***] (Asr) Promulgare.

promulgațiune *sf* vz ***promulgație***

promulgere *sf* vz ***promulgare***

promunte *s* [At: VASICI, M. I, 76/20 / Pl: nct / E: ***pro***[1] **+** ***munte*** cdp lat ***promontorium***] (Îvr) Promontoriu.

promuntoriu *sn* vz ***promontoriu***

promuntorium *sn* vz ***promontoriu***

promuroacă *sf* vz ***promoroacă***

prona *vt* [At: NEGULICI / Pzi: ***~nez*** / E: fr ***prôner***] (Îdt) A lăuda.

pronaos *sn* [At: IORGA, ap. TDRG / A și: (rar) *pronaos* / Pl: ***~uri*** / E: ngr ***πρόναος***] **1** Parte de la intrare a bisericilor creștine, care precedă naosul. **2** Încăpere a unui templu grec, situată în fața sanctuarului și servind drept vestibul. **3** (Nob) Prolog[3] (**3**).

pronator *sm, a* [At: DN[3] / Pl: ***~i*** / E: fr ***pronateur***] **1-2** (Atm) (Mușchi) care permite mișcarea de pronație.

pronație *sf* [At: KRETZULESCU, A. 58/23 / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pronation***] **1** (Loc *supinație*) Mișcare de rotație pe care antebrațul o execută din afară către corp, în jurul axei sale longitudinale. **2** (Înv) Poziție a antebrațului în care jumătatea inferioară a radiusului se află înaintea cubitusului.

pronazist, ~ă [At: DN[3] / Pl: ***~iști, ~e*** / E: ***pro-***[1] **+** ***nazist***] **1** *a* Care este favorabil nazismului. **2-3** *smf, a* (Persoană) care simpatizează nazismul. **4-5** *smf, a* (Persoană) care susține nazismul.

pronă *sf* vz ***pronie***

pronie *sf* [At: CANTEMIR, HR, I / V: (îvr) ***~nă, ~oon~*** / Pl: ? / E: ngr ***πρόνοια***] **1** (Flz) Înțelepciune supremă cu care divinitatea conduce lumea Si: (grî) *promitie*, (îvr) *promișlenie*. **2** Divinitatea însăși Si: *providență*. **3** (Pex) Grijă ca atribut al divinității. **4** (Pex) Milă ca atribut al divinității. **5** (Înv) Prevedere.

pronistimos *s* [At: GÁLDI, M. PHAN. 240 / Pl: nct / E: ngr ***προνηστήσιμος***] (Grî, rar) Post[3] la mahomedani.

pronoisi *vi* [At: (a. 1764) URICARIUL, I, 308 / Pzi: ***~sesc*** / E: ngr ***επρονόησα*** (aor *προνοέω*)] (Grî, rar) A se preocupa de ceva.

pronom *sn* vz ***pronomion***

pronomie *sf* vz ***pronomion***

pronominal, ~ă *a* [At: I. GOLESCU / V: (înv) ***proniminal*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pronominal***, lat ***pronominalis***] **1** Care ține de pronume. **2** Referitor la pronume. **3** Cu valoare de pronume. **4** Exprimat prin pronume. **5** (D. propoziții sau părți de vorbire) Care este introdus ori însoțit de un pronume sau care este construit cu un pronume.

pronominaliza *vtr* [At: DN[3] / Pzi: ***~zez*** / E: fr ***pronominaliser***] (Lin) **1** *vt* A transforma în pronume. **2** *vr* A deveni pronume. **3** *vr* A primi funcție pronominală.

pronominalizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***pronominaliza***] (Lin) Trecere a diverselor părți de vorbire în categoria pronumelui.

pronomion *sn* [At: (a. 1773) GCR. II, 86/22 / V: ***~nom, ~nomie*** *sf, ~nomiu* / Pl: *~uri, ~ii, pronomii* / E: ngr ***προνόμιον***] (Înv) Privilegiu (**1**).

pronomiu *sn* vz ***pronomion***

pronosport *sn* [At: SP. POP. 1967, nr. 5366, 3/1 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***prono***(stic) + ***sport***] Sistem de loterie în care jucătorii trebuie să indice rezultatele unor meciuri de fotbal care urmează a fi disputate.

pronostic *sn* [At: (a. 1693) FN 16 / V: ***progno~***, (înv) ***~ognosticon***, (îvr) ***~ognosticale*** *sfp* / Pl: *~uri*, (înv) *~ice* / E: fr ***pronostic***, it ***prognostico***, lat ***prognosticus***, ngr ***προγνωστικόν***] **1** Ipoteză referitoare la desfășurarea, la sfârșitul unor fenomene, al unor evenimente, al unor acțiuni, al unor întreceri sportive etc., (îvr) *prognitic*. **2** (Pex) Prognoză. **3** (Pex) Semn prevestitor. **4** (Asr; spc) Previziune asupra evoluției, a duratei, a sfârșitului unei maladii. **5** (Pex) Diagnostic.

pronostica *vti* [At: CANTEMIR, IST. 51 / V: ***prognostica***, (înv) ***prognostici*** / Pzi: *~ichez* / E: fr ***pronostiquer***] A face un pronostic (**1**).

pronosticare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~cări* / E: ***pronostica***] Elaborare a unui pronostic (**1-2, 4-5**).

pronosticat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pronostica***] Pentru care există un pronostic (**1-5**).

pront *s* [At: ALRM SN I, h 210/987 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Staniște a vitelor.

prontoarce *vr* [At: ARH. FOLK. III, 96 / Pzi: *prontorc* / E: ***pro-***[2] + ***întoarce***] (Reg) A se reîntoarce.

prontozil *s* [At: LTR / Pl: nct / E: ger ***Prontosil***] (Îuz) Medicament din clasa sulfamidelor, puțin solubil în apă, cu acțiune directă asupra streptococilor.

pronume *sni* [At: ALBOTEANU, GRAM. ROM. 22[r]/16 / E: lat ***pronomen***, fr ***pronom*** cf *nume*] **1** (Grm) Parte de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv. **2** (Îrg) Nume de familie provenit din poreclă. **3** (Pex) Poreclă. **4** (Pcf) Prenume.

pronumi *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 81 / Pzi: *~mesc* / E: ***pro-***[2] + ***numi***] (Înv) A supranumi.

pronuminal, ~ă *a* vz ***pronominal***

pronumire *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 98/19 / Pl: *~ri* / E: ***pronumi***] (Îvr) Supranume.

pronumit, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 41/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pronumi***] (Înv) Supranumit.

pronuncia *v* vz ***pronunța***

pronunciament *sn* [At: BARIȚIU, P. A. II, 622 / V: ***~mento***, (înv) ***~nunția~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~e* / E: it ***pronunziamento***, sp ***pronunciamiento***, fr ***pronunciamiento***] Declarație, manifest, acțiune prin care o provincie, o grupare politică, o armată etc. și manifestau atitudinea împotriva unui sistem politic, social etc.

pronunciamento *sn* vz ***pronunciament***

pronunț *s* [At: DDRF / Pl: nct / E: ***pronunța***] (Îdt) Pronunțare.

pronunța [At: IORGOVICI, O. 5/18 / V: (înv) ***~ția, ~nuncia*** / Pzi: *pronunț*, (înv) *~ez* / E: după fr ***prononcer***] **1** *vt* (C. i. sunete, silabe, cuvinte sau grupuri de cuvinte) A emite, a articula cu ajutorul organelor vorbirii Si: *a rosti*[1]. **2** *vt* (Pex) A spune. **3** *vt* (Îvr, îf *pronunția*) A se citi. **4** *vt* (C. i. cuvântări, discursuri etc.) A prezenta prin viu grai unui auditoriu. **5** *vr* A-și spune părerea sau intenția asupra unei probleme. **6** *vr* A-și da avizul într-o problemă. **7** *vr* A lua atitudine într-o problemă Si: *opina*. **8** *vt* (Jur; c. i. hotărâri, sentințe etc. judecătorești) A decide în urma unor dezbateri și a comunica în mod public. **9** *vt* (Jur; c. i. hotărâri, sentințe etc. judecătorești) A declara ceva în virtutea autorității cu care cineva este învestit.

pronunțabil, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: ***pronunța*** + *-bil*] (Rar) Care poate fi rostit.

pronunțare *sf* [At: CARTE TREB. II, 56/17 / V: (înv) *~țiare* / E: ***pronunța***] **1** Emitere a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **2** Articulare a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **3** Mod de a pronunța Si: *pronunție* (**3**). (înv) *pronunțiație*. (îvr) *pronunțiatură*. **4** (Jur) Decizie într-un litigiu comunicată părților de către autoritatea competentă care a luat-o.

pronunțat, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 266 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pronunța***] **1** (D. sunete) Care a fost emis. **2** (D. hotărâri judecătorești) Care a fost decis în urma unor dezbateri și comunicat public. **3** Care are un caracter evident, pregnant. **4** Care este scos în evidență Si: *reliefat, accentuat*.

pronunția *v* vz ***pronunța***

pronunțiament *sn* vz ***pronunciament***

pronunțiare *sf* vz ***pronunțare***

pronunțiatură *sf* [At: ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 366 / P: *~ți-a~* / Pl: *~ri* / E: ***pronunția*** + *-tură*] (Îvr) Pronunțare (**3**).

pronunțiație *sf* [At: BREZOIANU, Î. 19/23 / V: ***~țiațiune*** / P: *~ți-a~* / Pl: *~ții* / E: fr ***prononciation***] (Înv) Pronunțare (**3**).

pronunțiațiune *sf* vz ***pronunțiație***

pronunție *sf* [At: CALENDARIU (1794), 29/16 / Pl: *~ii* / E: lat ***pronuntio***, it ***pronunzia***] **1** Emitere a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **2** Articulare a sunetelor, silabelor, cuvintelor etc. cu ajutorul organelor vorbirii. **3** Pronunțare (**3**).

prool *sn* vz ***proor***

proonie *sf* vz ***pronie***

proor [At: HEM 1107 / V: ***preir, preoor, preor, prer, preur, priăr, prier, prior, priur, prool, pror, prour*** / Pl: ? / E: ngr ***πρόωρος***] **1-3** *sns* (Reg) Perioadă a zilei care cuprinde, după regiuni, (primele ore de după miezul nopții sau) (vremea prânzului ori) întreg intervalul de timp de la răsăritul soarelui până la prânz. **4** *sn* (Îe) **A da oile în prior** A duce oile la pășune înainte de mulsul de dimineață. **5** *sn* (Îf *prour*) Vreme care precedă un anotimp. **6** *a* (Reg; d. miei, îf *prior*) Născut în prima perioadă a anului. **7** *sns* Ajun al sărbătorii Sfântului Gheorghe Si: *mânecătoare*, (reg) *proroc*. **8** *sn* (Rar) Ajun al Bobotezei. **9** *sns* (Olt; csc) Crengi verzi care se pun la porți sau la case în ajunul sau în dimineața unei anumite sărbători. **10** *sn* Petrecere a băieților care aduc proor (**9**).

proora *vt* [At: DR. V, 897 / V: ***prăura, proura***, (cscj) ***proori*** / P: *pro-o~* / Pzi: *~rez* / E: ***proor***] **1** (Reg; c. i. oile; îf *proori*) A duce la pășune în timpul proorului (**1**). **2** (Reg) A uda cu apă.

prooratec, ~ă *a* vz ***prooratic***

prooratic, ~a *a* [At: CANTEMIR, HR. 409 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***προορατικός***] (Grî; rar) Care are darul profeției.

proori *v* vz ***proora***

proorism *sns* vz ***proorismos***

proorismos *sns* [At: IST. AM. 29[r]/21 / V: ***~ism, ~izm~*** / E: ngr ***προορίσμος***] (Grî) Destin.

proorizmos *sn sg* vz ***proorismos***

prooroc *sm* vz ***proroc***

prooroceа *sf* vz ***prorocea***

prooroceșc, ~ească *a* vz ***prorocesc***

proorocește *av* vz ***prorocește***

prooroci *v* vz ***proroci***

proorociе *sf* vz ***prorocie***

prooroci*re *sf* vz ***prorocire***

prooroga *v* vz ***proroga***

prorogare *sf* vz ***prorogare***

propaga [At: HELIADE, O. I, 361 / Pzi: *propag*, (înv) *~aghez* / E: lat ***propagare***, fr ***propaguer***] **1** *vr* (Înv) A se înmulți prin reproducere. **2** *vr* (D. epidemii, infecții, microbi etc.) A se transmite de la un individ la altul. **3** *vr* (D. multe acțiuni, elemente, surse etc. fizice) A se transmite din aproape în aproape, în spațiu și în timp, cu viteză finită. **4** *vt* (Pgn; c. i. idei, principii, teorii, metode etc.) A recomanda cu insistență. Si: *a populariza, a predica, a propovădui, a răspândi*.

propagandă *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 141 / Pl: *~de* (înv) *~dii* / E: fr ***propagande***] **1** Acțiune organizată de răspândire în mase a unor idei care prezintă și susțin un partid politic, o teorie, o concepție etc., cu scopul

de a le face cunoscute și acceptate, de a câștiga adepți etc. Si: (îvr) *propagandție*. **2** (Rar) Acțiune de lămurire, de convingere.

propagandist, ~ă *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***propagandiste***, rs ***пропагандист***] **1** Persoană care face propagandă (**1**) Si: (nob) *propagant*. **2** (Iuz) Activist de partid care conduce un cerc de studii al învățământului de partid.

propagandistic, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1949, nr. 156 3/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***propagandist*** + *-ic*] **1** Care aparține propagandei (**1**). **2** Care are caracter de propagandă (**1**). **3** Care este făcut cu ajutorul propagandei (**1**). **4** Care urmărește să facă propagandă (**1**). **5** Care servește propagandei (**1**). **6** De propagandă (**1**).

propagandiza *vt* [At: STANCU, R. A. I, 360 / Pzi: *~zez* / E: ***propagandă*** + *-iza*] (Nob; prt) A face să fie lămurit, convins cu ajutorul propagandei (**1**).

propagant *sm* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 125 / Pl: *~nți* / E: ***propaga*** + *-ant*] (Nob) Propagandist (**1**).

propagație *sf* [At: ZILOT, CRON. 354 / Pl: *~ii* / E: cf *propaganda*] (Îvr) Propagandă (**1**).

propagare *sf* [At: HELIADE, O. I, 360 / Pl: *~gări* / E: ***propaga***] **1** (Înv) Înmulțire prin reproducere Si: (înv) *propagație* (**1**). **2** Transmitere sau extindere a unei boli, a unei infecții etc. Si: (înv) *propagație* (**2**), (îvr) *propăgăciune* (**1**). **3** Transmitere a unor acțiuni, elemente, surse etc. fizice, din aproape în aproape, în spațiu și în timp, cu viteză finită Si: (rar) *propagație* (**3**). **4** Fenomen fonetic care constă în transmiterea parțială a vibrațiilor unui sunet dintr-un cuvânt și în repetarea sunetului în cuvânt. **5** (Pgn) Recomandare cu insistență a unor principii, teorii, metode etc. pentru a le răspândi Si: (înv) *propagație* (**4**), (îvr) *propăgăciune* (**2**).

propagator, ~oare [At: NEGULICI / V: (înv) ***propăgător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***propagateur***] **1** *smf* Persoană care propagă idei, principii, teorii, metode etc. **2** *smf* (Spc) Propovăduitor. **3** *a* Care (se) propagă.

propagație *sf* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 105/7 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***propagatio, -onis***, fr ***propagation***] (Înv) **1-4** Propagare (**1-3, 5**).

propagațiune *sf* vz ***propagație***

propagulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***propagule***] (Blg) Formație de celule filamentoase sau frunzoase la alge, care asigură înmulțirea vegetativă.

propan *sns* [At: MARCOVICI, CH. 434 / E: fr ***propane***] Hidrocarbură saturată gazoasă din seria metanului, care se găsește în țiței și în gazele asociate cu țițeiul și este folosită drept combustibil menajer, ca materie primă în industria chimică etc.

propanol *sns* [At: LTR[2] / E: fr ***propanol***] Alcool acidic saturat primar obținut la fabricarea alcoolului etilic sau din etilenă.

propanonă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***propanone***] (Chm) Acetonă.

proparoxiton, ~ă *sn, a* [At: ALBOTEANU, GRAM. ROM. 13[v]/9 / Pl: *~ii, ~e* / E: fr ***proparoxyton***] **1-2** (Cuvânt) care are accentul pe silaba antepenultimă.

proparoxitonie *sf* [At: SCL 1954, 87 / Pl: *~ii* / E: ***proparoxiton*** + *-ie*] (Fnl; rar) **1** Însușire de a fi proparoxiton (**2**). **2** Fapt de a fi proparoxiton (**2**).

propaste *sf* vz ***prăpastie***

propastie *sf* vz ***prăpastie***

propator *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 217[v]/2 / Pl: *~i* / E: ngr ***προπάτωρ***] (Îvr) Străbun.

propăgăciune *sf* [At: STAMATI, D. 222 / Pl: *~ni* / E: lat ***propagatio, -onis***] (Îvr) **1-2** Propagare (**2, 5**).

propăgător, ~oare *smf, a* vz ***propagator***

propăstenie *sf* vz ***prăpăstenie***

propăși[1] [At: URICARIUL, VIII, 191 / Pzi: *~șesc* / E: ***pro-***[1] + ***păși*** (după lat *progredior*)] **1-2** *vt* (Îvr) A preceda (**2-3**). **3** *vi* (Îrg) A merge înainte Si: *a înainta*. **4** *vi* (Rar; d. incendii) A lua proporții. **5** *vi* (Rar; d. incendii) A întinde. **6** *vi* A trece de la o stare sau de la o formă inferioară de dezvoltare la una superioară Si: *a avansa, a se dezvolta, a înainta*, (înv) *a prohorisi*, (reg) *a noji*[1].

propași[2] *v* vz ***pripași***

propășire *sf* [At: SĂULESCU, HR. II, 340/21 / Pl: *~ri* / E: ***propăși***[1]] **1** (Înv) Expansiune în spațiu Si: *înaintare*. **2** Mișcare înainte, evolutivă. **3** Dezvoltare în linie ascendentă. **4** Progres obținut de cineva sau de ceva.

propășitor, ~oare [At: ASACHI, E. I, 120/4 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propăși***[1] + *-tor*] **1** *sn* (Mat; îvr) Termen care precedă un alt termen. **2** *a* Care propășește[1]. **3** *a* Care face să propășească[1] (**6**). **4** *a* (Pex) Avansat. **5** *a* (Pex) Progresist.

propăvădui *v* vz ***propovădui***

propăvăduire *sf* vz ***propovăduire***

propăveduì *v* vz ***propovădui***

propăveduire *sf* vz ***propovăduire***

propea[1] *sf* vz ***popreală***

propea[2] *sf* vz ***proptea***

propedeutic, ~ă [At: STAMATI, D. / A și: *propedeutic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***propédeutique***] **1** *sf* Învățământ pregătitor care cuprinde elementele de bază ale unei științe. **2** *sf* Disciplină care constituie o introducere necesară în studiul altei discipline. **3** *sf* Ramură a medicinii care are ca obiect învățământul pregătitor chimic. **4** *a* (Rar) Care aparține propedeuticii (**2**). **5** *a* Privitor la propedeutică (**1**). **6** *a* Bazat pe propendeutică (**1**).

propedică *sf* [At: ARH. OLT. X, 213 / Pl: *~ici* / E: ***propedie***] (Mat.; îvr) Operație de înmulțire.

propedie *sf* [At: (a. 1713) CAT. MAN. I, 144 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προπαιδεία***] (Îvr) **1** Prime elemente de învățătură. **2** Studiu pregătitor. **3** Parte introductivă a unui studiu.

propel *sn* vz ***probelă***

propelant *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: it ***propellante***] Amestec de combustibil și de oxidant necesar arderii acestuia, folosit de motoarele unei rachete sau ale unui avion care zboară la mare înălțime.

propelă *sf* vz ***probelă***

propeliște *sf* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 53 / Pl: *~ti* / E: ***propi***[1] + *-eliște*] (Nob) Interdicție.

propenă *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***propène***] Compus organic din clasa hidrocarburilor acidice nesaturate, care se găsește în gazele de cracare izolate din petrol și care se folosește ca materie primă la fabricarea glicerinei, acetonei, alcoolului izoproprilic etc. Si: *propilenă*.

propensie *sf* vz ***propensiune***

propensiune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 81 / P: *~si-u~* / V: (rar) ***propensie*** / Pl: *~ni* / E: lat ***propensio, -onis***, fr ***propension***] **1** (Liv) Atracție naturală către ceva. **2** (Îdt) Tendință de atracție între corpuri. **3** (Îdt) Atracție între corpuri.

properdină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***properdine***] Principiu activ al serului sanguin.

propergol *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***propergol***] Amestec de substanțe capabil de reacții chimice puternic exoterme, folosit drept combustibil pentru rachete.

propetar *sn* vz ***proprietar***

propi[1] *v* vz ***popri***

propi[2] *v* vz ***propti***

propice *ai* [At: HELIADE, D. J. 97/25 / V: (înv) ***~pici, ~picie, ~pițiu*** / E: fr ***propice***, lat ***propitius***] (Liv) **1** Favorabil. **2** Potrivit. **3** (Nob) Capabil să...

propici *a* vz ***propice***

propicie *a* vz ***propice***

propietar *sm* vz ***proprietar***

propietăreasă *sf* vz ***proprietăreasă***

propieter *sm* vz ***proprietar***

propieție *sf* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. I, 377/24 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvr) **1** Ocrotire. **2** Prietenie. **3** Familiaritate.

propiitar *sm* vz ***proprietar***

propiitareasă *sf* vz ***proprietăreasă***

propil *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: cf it, fr *propile*] (Chm) Reziduu monovalent derivat din propan prin pierderea unui atom de hidrogen.

propilee *sfp* [At: BARCIANU / V: (rar) ***~eu*** *sn* / P: *~le-e* / E: fr ***propylée***] Intrare monumentală a unui templu, a unui palat etc. din antichitate, formată dintr-un ansamblu de vestibuluri și de porți legate între ele prin porticuri și prin scări.

propilenă *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***propylène***] (Chm) Propenă.

propileu *sn* vz ***propilee***

propilic *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***propylique***] (Îs) *Alcool ~* Alcool acidic saturat primar obținut la fabricarea alcoolului etilic din etilenă Si: *propanol*.

propilit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***propylite***] (Glg) Porfirit alterat, format din caolin, hornblendă, calciu etc.

propilitizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: cf fr *propylitisation*] (Glg) Proces de transformare a porfiritelor în propilite.

propilnic *sm* vz ***popilnic***

propina *vt* [At: MUREȘANU, P. 150/6 / Pzi: *propin* / E: lat ***propinare***] (Ltî; rar) **1** A da. **2** A insufla.

propinac *sn* vz ***propunac***

propinație *sf* [At: (a. 1843) ȘTEFANELLI, D. C. 422 / V: (**2**) ***prepânație*** / Pl: *~ii* / E: cf lat *propinatio* „întrecere între băutori"] **1** (Îvr) Comerț cu băuturi alcoolice. **2** (Reg; cer; îf *prepânație*) Cârciumă.

propis *sn* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 170 / V: (reg) ***popris, ~iță*** *sf* / A și: *propis* / Pl: *~uri, ~e* / E: srb ***propis***] **1** (Ban; Trs) Caiet. **2** (Reg) Hârtie liniată special de care se servesc elevii la exercițiile de caligrafie. **3** (Ban) Scrisoare.

propitar *sm* vz ***proprietar***

propitor, ~oare *a, sf* vz ***proprietar***

propiță *sf* vz ***propis***

propițiu, ~ie *a* vz ***propice***

propiu, ~ie *a* vz ***propriu***

propivnic *sm* vz ***popilnic***

propleca *vi* [At: ARH. FOLK. III. 60 / Pzi: *proplec* / E: ***pro-***[2] ***+ pleca***] (Reg) A pleca din nou.

propoadă *sf* vz ***broboadă***

propocni *vi* [At: ARH. FOLK. III. 143 / Pzi: *~nesc* / E: ***pro-***[2] ***+ pocni***] (Reg) A pocni din nou.

propodelnic *sn* vz ***brobodelnic***

propolis *sns* [At: ALEXI, W. / E: lat ***propolis***] **1** Substanță rășinoasă, aromată și amară, culeasă de albine de pe mugurii arborilor pentru a o folosi la astupatul crăpăturilor din stup, la lipitul fagurilor etc. Si: *păstură*[1]. **2** (Reg) Venin al albinei.

proponderență *sf* vz ***proponderență***

proponiment *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: it ***proponimento*** „hotărâre, rezoluție"] (Îdt) **1-2** Prelegere (universitară).

proporție *sf* [At: ȘINCAI, Î. 72/12 / V: (înv) ***proporțiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proportio, -onis***, fr ***proportion***] **1** (Mat) Egalitate între două rapoarte, având patru elemente constitutive. **2** Raport între dimensiunile unor obiecte, între dimensiunile părților unui întreg ori ansamblu de elemente sau între fiecare dintre aceste părți și întreg sau ansamblu. **3** (Pex) Raport echlibrat, armonios între elementele unui ansamblu. **4** (Pgn) Relație adecvată, echilibrată între ființe, lucruri, fenomene, noțiuni etc. **5** (Luz; îs) *~ii economice* Raporturi între două sau mai multe sectoare, ramuri, activități, procese etc. din cadrul economiei sub aspectul utilizării unor părți din munca socială în concordanță cu nevoia socială.

proporționa *vt* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~nez* / E: fr ***proportionner***] **1** A stabili anumite proporții în raport cu ansamblul, cu o circumstanță, cu un reper, cu un anumit scop. **2** A stabili un raport just, echilibrat, între elementele unui ansamblu.

proporțional, ~ă [At: ȘINCAI, HR. III. 213/2 / P: *~ți-o~* / V: ***~nel, ~iunariu*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***proportionalis***, ger ***proportionel***, fr ***proportionnel***] **1** *a* Care formează o proporție Si: (înv) *proporționalnic* (**1**), (îvr) *proporționicesc* (**1**). **2** *a* Care corespunde unei proporții Si: (înv) *proporționalnic* (**2**). (îvr) *proporționicesc* (**2**). **3** *av* Într-o anumită proporție cu... Si: (îvr) *proporționalniceşte* (**1**). **4** *av* În raport cu... Si: (îvr) *proporționalniceşte* (**2**). **5** *av* Comparativ cu Si: (îvr) *proporționalniceşte* (**3**).

proporționalitate *sf* [At: MN (1836) 41[1]/27 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***proportionnalité***, lat ***proportionalitas, -atis***] **1-2** Însușire a elementelor unui ansamblu, a unor lucruri, a unor fenomene, a unor noțiuni (de a fi proporționale între ele sau) de a forma o proporție. **3** Fapt de a fi proporțional. **4** Însușire de a avea elementele componente echilibrate, armonioase. **5** (Spc) Stare în care se înfăptuiesc toate componentele necesare echilibrului economic și dezvoltării social-economice. **6** (Mat; spc) Raport între două mărimi care variază prporțional. **7** (Mat; spc) Raport între două proporții (**1**).

proporționalnic, ~ă *a* [At: ARITM. (1806), 72 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***proporțional*** *+ -nic*] (Înv) **1-2** Proporțional (**1-2**).

proporționalniceşte *av* [At: ARITM. (1806), 88 / P: *~ți-o~* / E: ***proporționalnic*** *+ -eşte*] (Îvr) **1-3** Proporțional (**3-5**).

proporționare *sf* [At: POLIZU / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***proporționa***] **1** Stabilire a anumitor proporții în raport cu ansamblul, cu o circumstanță, cu un reper, cu un anumit scop. **2** Stabilire a unui raport just, echilibrat, între elementele unui ansamblu.

proporționat, ~ă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 65/8 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proporționa***] **1** Care se află într-un anumit raport de proporționalitate Si: (înv) *proporțuit* (**1**). **2** Care urmează, respectă anumite proporții Si: (înv) *proporțuit* (**2**). **3** (Înv) Care are o anumită dimensiune în raport cu... Si: (înv) *proporțuit* (**3**). **4** Care are proporții echilibrate, armonioase. **5** Care se potrivește cu celelalte elemente sau cu ansamblul din care face parte.

proporționel, ~ă *a* vz ***proporțional***

proporționicesc, ~ească *a* [At: ASACHI, G. 35[v] / P: *~ți-o~* / Pl: *~ești* / E: ***proporțiune*** *+ -icesc*] (Îvr) **1-2** Proporțional (**1-2**).

proporțiunariu, ~ie *a* vz ***proporțional***

proporțiune *sf* vz ***proporție***

proporțuit, ~ă *a* [At: DAS 138 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proporție***] (Îvr) **1-3** Proporționat (**1-3**).

proposi *v* vz ***poposi***

proposire *sf* vz ***poposire***

proposta *sf* [At: DN[3] / E: it ***proposta***] (Muz) Primă voce într-un canon, care expune tema.

propovădui [At: CORESI, L. 73/9 / V: (înv) ***~păv~, ~păved~, ~ved~*** / Pzi: *~esc* / E: slv ***проповѣдовати***] **1** *vt* (C. i. învățături morale, concepții, doctrine religioase, divinitatea etc.) A recomanda cu insistență, prezentând în mod cât mai convingător, unui mare număr de oameni și în diferite locuri Si: (înv) *a mărturisi*, (îrg) *a povesti*, (îvr) *a povestui*, *a predica*, (îrg) *a propovedi* (**1**), *a proroci* (**2**). **2** *vi* (Înv; d. clerici) A predica. **3** *vt* (Pgn) (C. i. idei, principii, teorii etc.) A răspândi printre oameni, recomandând cu insistență Si: *a populariza*, *a predica*, *a propaga*. **4-5** *vti* (Înv) A face cunoscut Si: *a dezvălui* (**1**), *a revela*. **6-7** *vtr* (Înv; îf *propovedui*) A (se) alege (**29, 31**).

propovăduire *sf* [At: (a. 1765) GCR II, 79/23 / V: (înv) ***~păv~, ~păved~, ~ved~*** / Pl: *~ri* / E: ***propovădui***] **1** Recomandare publică a unor învățături morale, concepții, doctrine religioase cu scopul de a fi împărtășite de cât mai mulți oameni Si: (înv) *mărturisire*, (înv) *mărturisitură*, (înv) *propovedanie* (**1**), (îvr) *propovedire*. **2** (Îvr; îf *propoveduire*) Ceea ce este prezis. **3** (Îrg) Prezentare a unor idei, principii, teorii, metode etc., în scopul popularizării și împărtășirii lor Si: *popularizare*.

propovăduit, ~ă [At: CORESI, EV. 417 / V: (înv) ***~ved~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***propovădui***] **1** *a* (D. concepții religioase) Recomandat cu insistență spre a fi răspândit. **2** *a* (Înv) Predicat[2]. **3** *smf* Persoană a cărei existență a fost prezisă.

propovăduitor, ~oare [At: CORESI, EV. 130 / V: (înv) ***~ved~, ~oare*** / P: *~du-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propovadui*** *+ -tor*] **1-3** *smf* Persoană care

propovăduiește (**1-3**) Si: *mărturisitor, predicator, propagator,* (înv) *propovednic.* **4** *sm* (Îvr; îf *propoveduitor*) Persoană care prorocește (**2**).

propoveadanie *sf* vz ***propovedanie***

propoveadnic *sm* vz ***propovednic***

propovedanie *sf* [At: CORESI, EV. 130 / V: (înv) ***~vead~*** / Pl: ***~ii*** / E: slv ***проповѣданиѥ***] (Înv) ɪ Propovăduire (**1**). **2** Vestire. **3** Oraţie funebră.

propovedi *vt* [At: COD. VOR. 20/14 / Pzi: ***~desc*** / E: slv ***проповѣдати***] **1** (Îrg) A propovădui (**1**). **2** (Îvr) A pomeni.

propovedire *sf* [At: CORESI, L. 159/5 / Pl: ***~ri*** / E: ***propovedi***] (Îvr) Propovăduire (**1**).

propovednic *sm* [At: CORESI, EV. 209 / V: (înv) ***~vead~*** / Pl: ***~ici*** / E: slv ***проповѣдьникъ***] (Înv) Propovăduitor (**1**).

propoveduí *v* vz ***propovădui***

propoveduire *sf* vz ***propovăduire***

propoveduit, ~ă *a* vz ***propovăduit***

propoveduitor, ~oare *smf* vz ***propovăduitor***

propozi *v* vz ***prepobozi***

propozit[1] *sn* vz ***prepozit***

propozit[2] *sn* [At: CANTEMIR, HR. 153 / S şi: ***~osit*** / Pl: ? / E: lat ***propositum***] (Înv) **1** Plan. **2** Subiect de discuţie.

propoziție *sf* [At: (a. 1694) FN 41 / V: (înv) ***~tione***, (îvr) ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***propositio, -onis***, it ***proposizione***, fr ***proposition***] **1** (Liv) Propunere (**1**). **2** (Asr) Lucru susţinut de cineva. **3** Cea mai mică unitate sintactică prin care se exprimă o idee, o judecată Si: (înv) *propunere* (**9**). **4** (Log; Mat) Enunţ a cărui valoare de adevăr este întemeiată pe bază de reguli explicit exprimate. **5** (Mat) Teoremă. **6** Cea mai mică construcţie muzicală care se încheie printr-o cadenţă.

propozițional, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***propositionnel***, eg ***propositional***] Referitor la propoziţii.

propozițione *sf* vz ***propoziție***

propoziţiune[1] *sf* vz ***prepoziție***

propoziţiune[2] *sf* vz ***propoziție***

propozui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 227[v]/5 / Pzi: ***~esc*** / E: cf *propozit*[2]] A propune[3] (**1**).

proprea *sf* vz ***poprealã***

propretor *sm* [At: CADE / Pl: ***~i*** / E: lat ***propraetor***, fr ***propréteur***] (Înv) Magistrat roman locţiitor al unui pretor.

propretură *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~ri*** / E: fr ***propréture***] (Înv) **1** Funcţie de propretor. **2** Perioadă în care cineva deţinea această funcţie. **3** Reşedinţă a propretorului.

proprí *v* vz ***popri***.

proprieta *sf* vz ***proprietate***.

proprietar, ~ă [At: ÎNVĂŢĂTURĂ, 32/3 / P: ***~ri-e~*** / V: (îrg) ***poprit~, ~pet~, ~pie~, ~pietor, ~piit~, ~pit~, ~iu, ~ter*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: lat ***proprietarius***, fr ***propriétaire***] **1** *smf* Persoană care are drept de proprietate asupra unui bun Si: *posesor, stăpân.* **2-3** *smf* (Spc) Persoană care posedă un imobil, considerată în raport cu chiriaşii săi. **4** *sm* (Îs) *Mare* ~ Moşier. **5** *sm* (Mil; înv; îf *proprietariu* şi *propieter*) Comandant (**7**).

proprietaricesc, ~easca *a* [At: (a. 1837) DOC. EC. 659 / P: ***~ri-e~*** / V: ***~tăr~*** / Pl: ***~eşti*** / E: ***proprietar*** + ***-esc***] (Înv) **1-3** Proprietăresc (**1-3**).

proprietariu *sm* vz ***proprietar***

proprietate *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 204[v]/26 / P: ***~ri-e~*** / V: (înv) ***~eta*** / Pl: ***~tăţi*** / E: lat ***propietas, -atis***, it ***proprietà***, fr ***propriété***] **1** Trăsătură dominantă ce caracterizează o fiinţă, un lucru, un fenomen etc. şi care le diferenţiază între ele Si: *caracteristică* (**4**), *însuşire.* **2** Calitate a unui cuvânt, a unui termen, a stilului etc. de a reda exact ideea sau noţiunea exprimată. **3** (Adesea cu determinări care arată felul, natura) Stăpânire deplină asupra unui bun în baza unui drept recunoscut sau impus. **4** (Ccr) Bun material, mai ales imobil sau pământ, aflat în posesia cuiva. **5** (Îs) ***~ literară*** (sau *artistică*) Drept de care se bucură un autor de a dispune după voie de operele sale, putându-le edita, reproduce etc.

proprietăreasă *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***~piet~, ~piit~*** / P: ***~ri-e~*** / Pl: ***~ese*** / E: ***proprietar*** + ***-easă***] **1** Soţie a unui proprietar. **2** Femeie care deţine dreptul de proprietate asupra unui bun Si: *stăpână.* **3** (Spc) Femeie care posedă un imobil, considerată în raport cu chiriaşii ei.

proprietăresc, ~easca *a* [At: (a. 1833) DOC. EC. 528 / P: ***~ri-e~*** / Pl: ***~eşti*** / E: ***proprietar*** + ***-esc***] **1-3** Care aparţine unui proprietar (**1-3**) Si: (înv) *proprietaricesc* (**1-3**). **4** Care reprezintă o proprietate privată.

proprietărime *sf* [At: CAMIL PETRESCU, O. II, 406 / P: ***~ri-e~*** / E: ***proprietar*** + ***-ime***] (Rar; csc) **1-2** Totalitate a proprietarilor (de pământ). **3** Mulţime de proprietari (**1**).

proprieter *sm* vz ***proprietar***

proprinac *sn* [At: CIHAC, II, 229 / V: ***~pin~*** / Pl: ~*ace* / E: cf *propri*] (Îvr) **1** Zid de apărare Si: *meterez.* **2** (Pex) Închisoare.

proprioceptiv, ~ă *a* [At: DN[3] / P: ***~ri-o~*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***proprioceptif***] (D. senzaţii provenite din corp) Care informează asupra mişcărilor, echilibrului etc.

proprioceptor *sm* [At: DN[3] / P: ***~ri-o~*** / Pl: ***~i*** / E: fr ***propriocepteur***] (Atm) Formaţie nervoasă senzitivă care transmite stimuli din diferite organe despre mişcare, echilibru etc.

propriturã *sf* ***popriturã***

propriu, ~ie [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 16[v]/3 / V: (îvp) ***~piu***, (îvr) ***~ium*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***proprius, -a, -um***, fr ***propre***, it ***proprio***] **1** *a* (Construit cu *a/s*) Care aparţine în mod exclusiv cuiva Si: *personal.* **2** *a* (Îs) *Nume* (sau *substantiv*) ~ Nume dat unui lucru sau unei fiinţe spre a le deosebi de alte lucruri sau fiinţe din aceeaşi categorie şi care se scrie cu majusculă. **3** *a* (Rar; fas) Persoană considerată ca purtătoare a unui nume propriu (**2**). **4-5** *a, smf* (Care constituie o) particularitate a cuiva sau a ceva Si: *caracteristic* (**4-6**), *specific.* **6** *a* Care este bun pentru... Si: *adecvat, indicat, potrivit.* **7** *a* (D. cuvinte, îmbinări de cuvinte, limbaj etc.) Care redă exact ideea ce trebuie exprimată. **8-9** (Îljv) **~-zis** (Care este sau trebuie considerat) în sensul strict al cuvântului. **10** (Îlav) **~-zis** La drept vorbind. **11** (Îlav) **La ~** În mod real. **12** (Îal) Concret (**1**). **13** (Îal) Obiectiv. **14** *a* (D. sensuri) De bază. **15** *a* (Înv) Real. **16** *a* (Îs) *Amor* ~ Sentiment al propriei demnităţi.

propriu *a* vz ***propriu***

propt *sn* vz ***proptă***

proptar *sn* [At: DAMÉ, T., 136 / Pl: ***~e*** / E: ***proptă*** + ***-ar***] Piesă la războiul de ţesut ţărănesc ce împiedică derularea sulului pe care sunt înfăşurate iţele sau pânza ţesută Si: (reg) *căţel* (**24**), (pop) *cordenci* (**1**), *piedică, răzuş, tocălie.*

proptă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***proap~, propt*** *sn* / Pl: ***~te*** / E: ***propti***] (Reg) **1** Proptea (**1**). **2** (Pop; pex; îe) **A sta ~ gardului** A sta degeaba. **3** (Îlpp) **În ~** În contra. **4** (Îe) **A se pune (în) ~ (cu cineva)** sau **a sta în ~a cuiva** A se împotrivi cuiva. **5** (Fig; rar) Protecţie neprincipială.

proptea *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***proft~, ~pea***, (reg) ***~eauă, ~uă*** / Pl: ***~ele***, (rar) ***~eli*** / E: drr ***propteală***] **1** Lemn, stâlp, bară etc. cu care se sprijină un gard, un zid, un pom etc. Si: (pop) *poprea*, (reg) *prijin, propta* (**1**), *propteală* (**4**). **2** (Pop; îs) *~ua (~eala) gardului* Persoană leneşă şi urâtă. **3** (Îas) Copil nelegitim. **4** (Îvr; lpl) Gard. **5** (Reg) Piedică la car, la căruţă. **6** (Înv; fig) Favoare nemeritată Si: *sprijin.* **7** (Pex) Persoană care acordă cuiva un sprijin neprincipial. **8** (Reg; fig; fam) Lovitură de pumn. **9** (Înv; îf *propteală*) Rezemare.

propteală *sf* [At: DLR / Pl: ***~tele*** / E: ***propti*** + ***-eală***] **1-3** Proptire (**1, 3, 7**). **4** (Ccr) Proptea (**1**).

propteauă *sf* vz ***proptea***

priopteuă *sf* vz ***proptea***

propti [At: PSALT. 69/31 / V: (pop) ***~pi***, (îvr) ***protpi*** / Pzi: ***~tesc*** / E: slv ***подъпрѣти***] **1** *vt* (C. i. garduri, ziduri, construcţii etc.) A pune un element de susţinere. **2** *vt* (Înv; fig) A argumenta. **3-4** *vtr* A (se) rezema de ceva. **5-6** *vtr* A (se) apăsa cu putere, pentru a împiedica intrarea sau ieşirea cuiva. **7** *vt* (Pgn; rar) A imobiliza. **8-9** *vtr* A (se) sprijini cu toată forţa de ceva în vederea unui efort. **10-11** *vrt* A (se) înţepeni într-un loc, sprijinindu-se. **12** *vr* A lua o poziţie rigidă şi provocatoare în faţa cuiva. **13** *vr* (Îvr; fig) A se folosi de o proptea (**1**). **14** *vr* (Îvr; fig) A recurge la

sprijinul cuiva pentru a obține ceva. **15** *vr* (Reg; fig) A se reface după o boală.

proptire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***propti***] **1** Punere a unui element de susținere pentru a sprijini un gard, un zid, o construcție etc. **2** (Înv; fig) Argumentare. **3-4** Rezemare de ceva. **5** Apăsare puternică, pentru a împiedica intrarea sau ieșirea cuiva. **6** Imobilizare. **7** Sprijinire în vederea unui efort. **8** Întepenire. **9** Luare a unei poziții rigide și provocatoare în fața cuiva. **10** (Îvr; fig) Recurgere la sprijinul cuiva pentru a obține ceva. **11** (Îvr; fig) Folosire a unei proptele (**1**). **12** (Reg; fig) Refacere după o boală.

proptiș [At: SLAVICI, N. I, 62 / Pl: *~uri* / E: ***propta*** **+** *-iș*] **1** *sn* (Rar) Barieră la marginea unei râpe sau a unui râu pentru a opri căderea oamenilor sau a animalelor. **2-3** *sn* (Pgn) Ceea ce servește spre a (se) propti (**8-9**). **4** *sn* Balustradă a unei scări. **5** *av* (Rar) În mod sprijinit.

proptișoară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***propta*** **+** *-işoară*] **1-2** (Rar; șhp) Proptă (**1**) (mică).

proptitor, ~oare [At: BĂLCESCU, M. V. 307 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propti*** **+** *-tor*] **1** *a* (Rar) Care proptește (**1**). **2** *sf* (Reg; spc) Bârnă care se pune deasupra ușorilor ferestrei și ai ușii pentru a întări peretele.

proptitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***propti*** **+** *-tură*] (Reg) **1** Sprijin cu proptea (**1**). **2** Proptire (**7**).

propuitor, ~oare *a, smf* vz ***propunător***

propulsa *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 183 / Pzi: *~sez* / E: fr ***propulser***] **1** (C. i. corpuri mobile) A imprima o mișcare de înaintare cu ajutorul unui propulsor. **2** (Fig) A stimula. **3** (Pex) A proiecta departe cu violență Si: *a arunca* (**15**).

propulsant *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: ***propulsa*** **+** *-ant*] (Teh) **1** Propulsor. **2** Substanță în stare gazoasă sau de plasmă ejectată din motoarele cu reacție în sens opus direcției lor de mișcare și care le asigură forța de împingere.

propulsare *sf* [At: DL / Pl: *~sări* / E: ***propulsa***] **1** Imprimare a unei mișcări de înaintare a unui vehicul, cu ajutorul unui propulsor Si: *propulsie* (**1**). **2** (Fig) Stimulare. **3** (Pex; rar) Proiectare a unui obiect departe, cu violență.

propulsie *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***propulsion***] **1** Exercitare a unei forțe asupra unui vehicul, a unui sistem tehnic etc., provocând înaintarea acestuia. **2** Forță exercitată asupra unui vehicul, a unui sistem tehnic etc., pentru a provoca înintarea lui. **3** Sistem tehnic prin care se realizează propulsarea (**1**) unui vehicul.

propulsiune *sf* vz ***propulsie***

propulsiv, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***propulsif***] Care produce o propulsie (**2**).

propulsor *sn, a* [At: CADE / Pl: *~oare*, (rar) *~i sn* / E: fr ***propulseur***] **1-2** (Organ sau aparat de mașină) care asigură propulsia (**1**).

propunător, ~oare *smf, a* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 214 / V: (înv) ***~uitor, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***propune***[1] **+** *-ător*] **1-2** (Persoană) care propune (**1**) ceva.

propune[1] [At: ȘINCAI, HR. III, 286/29 / Pzi: *propun*, (rar) *propui*; Grz: (înv) *propuind* / E: lat ***proponere***, fr ***proposer*** cf *pune*] **1** *vt(a)* (C. i. idei, păreri, soluții etc.) A supune discuției, aprobării sau hotărârii Si: (înv) *a propozui*. **2** *vt* (Mat) A oferi spre a introduce într-un calcul, într-o demonstrație. **3** *vt* (Urmat de determinări la conjunctiv sau infinitiv) A da un sfat, o sugestie Si: *a recomanda*. **4** *vt* (Înv) A prezenta. **5-6** *vtr* (C. i. oameni) A recomanda pentru numirea într-un post, într-o funcție, într-o misiune etc. **7-8** *vtr* A pune la dispoziție. **9-10** *vtr* A intenționa. **11** *vt* (Înv; c. i. materii, discipline) A preda. **12** *vt* (Înv) A pretexta.

propune[2] *vt* [At: DLR / Pzi: *propun* / E: ***pro-***[2] **+** ***pune***] (Reg) A pune din nou.

propunere *sf* [At: CALENDARIU BUDA (1818), 39/7 / Pl: *~ri* / E: ***propune***] **1** Idee supusă discuției, aprobării sau hotărârii Si: (înv) *predoljenie, problemă, propozit*[2] (**3**), *propoziție* (**1**). **2** (Pex) Sfat. **3** (Îvr) Părere. **4** Recomandare pentru numirea cuiva într-un post, într-o funcție etc. **5** Intenție. **6** (Rar) Predare a unei materii de studiu. **7** (Pex; rar) Oră de curs. **8** (Îvr) Tratare a unei teme. **9** (Grm; înv) Propoziție (**3**).

propurta *vr* [At: ALRM I/I, h 136 / Pzi: *proport* / E: ***pro-***[2] **+** ***purta***] (Ban) A se plimba.

propus *sn* [At: HELIADE, O. II, 417 / Pl: *~uri* / E: ***propune***[1]] **1** (Îvr) Expunere (**1**). **2** (Îrg) Intenție.

propuscă *sf* [At: MIHĂIESCU, ap. SCL 1973, 47 / Pl: *~uști* / E: rs ***пропуск***] (Rsî; reg) Act prin care se certifică ceva.

pror *sm* vz ***proor***

prora *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: *~ova* / Pl: *~re* / E: lat, it ***prora***, ngr ***πρῶρα***] **1** Parte din față a unei nave Si: *bot* (**19**), (înv) *pruă* (**1**). **2** (Prc) Extremitate din față a prorei (**1**) unde se află postul de comandă.

proreclama *vi* [At: DLR / Pzi: *proreclam* / E: ***pro-***[2] **+** ***reclama***] (Reg) A reclama din nou.

prorector *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: lat ***prorector***, ger ***Prorektor***] Locțiitor al rectorului.

prorică *sf* vz ***poreclă***

prorig *s* vz ***prurigo***

proroc *sm* [At: COD. VOR. 80/14 / V: (îrg) ***prio~***, ***proo~*** / Pl: *~oci* / E: slv ***пророкъ***] **1** Predicator al voinței lui Dumnezeu înzestrat cu darul de a prezice viitorul Si: *profet* (**1**). **2** (Îs) *~ mincinos* Fals proroc. **3** (Pex; îae) Persoană care prevestește lucruri care nu se realizează. **4** Persoană care intuiește apariția sau desfășurarea unor evenimente în viitor. **5** (Mol) Ajun al sărbătorii Sfântului Gheorghe Si: *mânecătoare, proor*.

prorocea *sf* [At: PAMFILE, CR.134 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pl: *~ele* / E: ***proroc*** **+** *-cea*] **1** (Olt) Colind de Crăciun. **2** (Prc) Ultimă recitare pe care o fac colindătorii de Crăciun, înainte de a părăsi casa la care au colindat. **3-4** Orație (care conține prorocirea belșugului pentru anul următor).

prorocenie *sf* [At: (a. 1822) CAT. MAN. II, 80 / Pl: *~ii* / E: ***proroci*** **+** *-enie*] (Îvr) Prorocire (**2**).

prorocesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 176 / V: (îrg) ***proor~*** / Pl: *~eşti* / E: ***proroc*** **+** *-esc*] (Înv) **1** Care aparține proroculuí (**1**). **2** Referitor la proroc (**1**) Si: *profetic*. **3** Format din proroci (**1**).

prorocestvie *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 358/6 / V: (înv) ***~cost~*** / Pl: *~ii* / E: slv ***пророчьствик***] (Înv) Prorocire (**2**).

prorocestvui *vt(a)* [At: DOSOFTEI V. S. noiembrie 116[r]/10 / Pzi: *~esc* / E: slv ***пророчьствовати***] (Înv) A proroci (**1**).

prorocește *av* [At: CORESI, EV. 493 / V: (îrg) ***prooro~*** / E: ***proroc*** **+** *-ește*] (Înv) **1-2** În maniera profeților (**1, 4**).

proroci *vt(a)* [At: COD. VOR. 140/11 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***proroc***] **1** (Rel) A prezice viitorul, voința divină Si: *a prevesti, a profetiza, a profeti*, (înv) *a prorocestvui*. **2** (Pgn) A prevedea și a anunța evenimente viitoare. **3** (Îvr) A propovădui (**1**).

prorocie *sf* [At: COD. VOR. 166/19 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pl: *~ii* / E: ***proroc*** **+** *-ie*] (Asr) Prorocire (**2**).

prorocire *sf* [At: (a. 1650) GCR I, 134/3 / V: (îrg) ***prooro~*** / Pl: *~ri* / E: ***proroci***] **1-2** Prezicere a viitorului de către un proroc (**1, 4**). Si: *prevestire, prezicere, profeție*, (asr) *prorocie*, (înv) *plaz*[2], *prorocestvie, prorocitură* (**1**), (îvr) *prorocenie*. **3** (Reg) Orație de nuntă care prevestește viitorul tinerilor căsătoriți.

prorocitor, ~oare [At: CORESI, L. 330/7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***proroci*** **+** *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care prorocește (**1**) Si: *proroc* (**1**). **3** *a* (Îvr) Care anunță cu anticipație starea vremii.

prorocitură *sf* [At: CORESI, L. 321/11 / Pl: *~ri* / E: ***proroci*** **+** *-tură*] **1-2** (Înv) Prorocire (**1-2**). **3** Dar de a proroci (**1**).

prorociță *sf* [At: CORESI, EV. 515 / Pl: *~țe* / E: slv ***пророчица***] **1** Femeie care prorocește (**1**). **2** (Pex) Ghicitoare (**1**).

prorocli *v* vz ***porecli***

prorocostvie *sf* vz ***prorocestvie***

proroforie *sf* vz ***pliroforie***

prorога *vt* [At: BARIȚIU, P. A. III, 170 / V: (îvp) ***prooro~*** / Pzi: *prorog*, 3 (înv) *~roagă* / E: lat ***prorogare***, fr ***proroger***] **1** (C. i. activitatea unui corp constituit, a unei adunări legislative etc.) A amâna din oficiu pentru o dată ulterioară. **2** A prelungi în timp un tratat. **3** (Pgn) A amâna (**2**). **4** (Pex) A suspenda.

prorogare *sf* [At: DRLU / V: (rar) ***prooro~*** / Pl: *~gări* / E: ***proroga***] **1** Act prin care se amână sau se suspendă activitatea unui corp constituit, a unei adunări legislative etc. Si: *prorogație*. **2** Extindere a competenței unui organ de jurisdicție.

prorogat, ~ă *a* [At: DRLU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proroga***] **1** (Înv) Prelungit. **2** (Înv) Amânat.

prorogativ, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prorogatif***] (Jur) Cu caracter de amânare, de prelungire.

prorogație *sf* [At: AR (1829) 51[1]/19 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***prorogatio, -onis***, fr ***prorogation***] Prorogare (**1**).

prorogațiune *sf* vz ***prorogație***

proros, ~oasă *a* [At: MAT. FOLK. 1519 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pro-***[2] **+ *ros***] (Reg) Foarte ros.

proruga *vr* [At: ARH. FOLK. III. 108 / Pzi: *prorog* / E: ***pro-***[2] **+ *ruga***] (Reg) A se ruga din nou.

prorumpe *v* vz ***prorupe***

prorumpere *sf* vz ***prorupere***

prorupe [At: HELIADE, O. I, 352 / V: (înv) ***~umpe*** / Pzi: *prorup* / E: ***pro-***[2] **+ *rupe*** cdp lat ***prorumpere***] **1** *vi* (Îrg; d. oameni; udp „în") A se manifesta brusc și cu putere prin vorbe, țipete, plânsete, râs etc. **2** *vi* (Înv; d. sunete, vorbe, țipete, râsete, plânsete etc.) A izbucni. **3** *vi* (Înv; d. mișcări sociale) A începe. **4** *vr* (Ban; d. sunete, zgomote) A înceta.

prorupere *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 61 / V: (înv) ***~ump~*** / Pl: (rar) *~ri* / E: ***prorupe***] **1** (Îrg) Manifestare bruscă a oamenilor prin vorbe, plânsete, țipete, râs, etc. Si: (înv) *proruție*. **2** (Înv) Izbucnire a sunetelor, vorbelor, țipetelor, râsetelor, plânsetelor etc. **3** (Înv) Declanșare (**1**) a unor mișcări sociale. **4** (Ban) Încetare a sunetelor, zgomotelor.

proruție *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proruptio, -onis***] (Înv) Prorupere (**1**).

proruptiune *sf* vz ***proruție***

prosac, ~ă *smf, a* vz ***prusac***

prosadiarisi *v* vz ***prohodeorisi***

prosaie *sf* vz ***prosie***

prosate *sfp* [At: LEXIC REG. II, 76 / E: cf *prăsad, prăsade*] (Reg) Fructe (**1**).

prosâc *s* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 170 / Pl: nct / E: srb ***prosek***] (Îrg) Vale din marginea unui sat.

prosădi *vt* [At: PAMFILE, C. Ț. 33 / Pzi: *~desc* / E: ***pro-***[2] **+ *sadi***] (Mun) A răsădi.

prosăsie *sf* [At: LEXIC REG. 107 / Pl: ? / E: ucr ***процесія***] (Buc; csc) Prapuri și cruci folosite la un cortegiu religios.

prosâie *sf* vz ***prosie***

prosâtâie *sf* vz ***procesiune***

proscalesi *v* vz ***proscalisi***

proscalisi *vt* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 240 / V: (înv) ***~lesi, ~lipsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπροσκάλησα*** (aor *προσκαλῶ*)] (Înv; c. i. oameni) A invita.

prosceniu *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (rar) ***~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proscenium***, fr ***proscenium***, ger ***Proscenium***] **1** (În teatrul antic) Parte a teatrului corespunzătoare scenei și avanscenei de azi. **2-3** (În teatrul modern) (Avan)scenă.

prosceniu *sn* vz ***prosceniu***

proschinitar *sn* [At: (a. 1799) URICARIUL I, 92 / V: ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ngr ***προσκυνητάρι***] **1** (Bis; înv) Iconostas. **2** Scăunel pe care se îngenunchează pentru rugăciune. **3** Capelă. **4** Loc de pelerinaj. **5** Carte de rugăciuni și de informații asupra locurilor sfinte.

proschinitariu *sn* vz ***proschinitar***

proscoate *vt* [At: ARH. FOLK. III, 95 / Pzi: *proscot* / E: ***pro-***[2] **+ *scoate***] (Reg) A scoate din nou.

proscomedi *v* vz ***proscomidi***

proscomedie *sf* vz ***proscomidie***

proscomidi [At: TDRG / V: (rar) ***~medi*** / Pzi: *~desc* / E: drr ***proscomidie***] (D. preoți; c. i. pâinea și vinul) A sfinți pentru împărtășanie.

proscomidie *sf* [At: (a. 1652) GCR I, 160/30 / V: (îrg) ***~med~***, (înv) ***~oni~*** / A și: *~midie* / Pl: *~ii* / E: slv ***проскомидиа***] **1** Parte din liturghie în care preotul pregătește pâinea și vinul pentru împărtășanie Si: (înv) *predoljenie*. **2** Masă sau firidă în peretele de nord al altarului unde are loc proscomidia (**1**) Si: (înv) *jertfelnic*.

proscomidit, ~ă *a* [At: (a. 1652) GCR I, 160/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proscomidi***] (Bis; înv; d. pâine sau vin) Sfințit pentru împărtășanie.

prosconidie *sf* vz ***proscomidie***

proscovițâ *sf* vz ***pocovițâ***

proscrie [At: HELIADE, D. J. 3/6 / Pzi: *~iu* / E: fr ***proscrire*** cf *scrie*] **1** *vt* (Rar) A blama (**1**). **2-3** *vtrp* A (se) lua măsuri represive împotriva cuiva, mai ales pe motive politice, prin scoatere de sub protecția legilor. **4-5** *vtr* A (se) îndepărta în mod forțat din patrie Si: *a exila* (**1**), *a surghiuni*. **6** *vt* (În antichitatea romană) A condamna la moarte pentru infracțiuni politice, fără forme judiciare, publicând pe o listă numele celui osândit. **7** *vt* (Asr) A interzice.

proscriere *sf* [At: BOLLIAC, ap. GHICA, A. 629 / Pl: *~ri* / E: ***proscrie***] **1** Blamare (**1**). **2** Scoatere a cuiva de sub protecția legilor pe motive politice. **3** Exilare (**1**). **4** (În antichitatea romană) Condamnare la moarte pentru infracțiuni politice, fără forme judiciare Si: *proscripție* (**4**). **5** (Asr) Interzicere.

proscriptor *sm* [At: DDRF / A și: *~tor* / Pl: *~i* / E: lat ***proscriptor***, fr ***proscripteur***] (Înv) Persoană care hotăra o proscripție (**1**).

proscripție *sf* [At: SĂULESCU, HR. II, 282/10 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***proscriptio***, fr ***proscription***] **1** Pedeapsă la care autoritatea publică supunea pe cineva pentru motive politice. **2** Exilare (**1**). **3** (Rar) Emigrare (**1**). **4** (În antichitatea romană) Proscriere (**4**). **5** (Înv; îs) *Listă de ~* Listă afișată ce cuprindea numele condamnaților. **6** (Rar) Interzicere.

proscriptiune *sf* vz ***proscripție***

proscris, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***pres~*** / Pl: *~iși, ~e* / E: ***proscrie***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă rigorile unei proscripții (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) obligat(ă) să-și părăsească patria, pentru o vină politică Si: *exilat* (**1-2**). *surghiunit*. **5-6** *smf, a* (În antichitatea romană) (Om) condamnat la moarte fără forme judiciare, pe motive politice. **7** *a* (Rar; d. idei, atitudini, acțiuni) Interzis.

prosector *sm* [At: CUCIURAN, D. 15/20 / A și: *~sec~, pro~* / Pl: *~i* / E: lat ***prosector***, fr ***prosecteur***, ger ***Prosektor***] **1** (Med) Persoană specializată în efectuarea disecțiilor și autopsiilor. **2** Persoană însărcinată să prepare piesele anatomice necesare la cursul unui profesor, pentru examenele de laborator etc.

prosectură *sf* [At: DER / Pl: *~ri* / E: ger ***Prosektur***] (Med; rar) **1** Morgă[2]. **2** Încăpere în care se pregătesc piesele anatomice pentru disecție.

proseuc *sm* [At: DN[2] / P: *~se-uc* / Pl: *~uci* / E: fr ***proseuque***] Orator public al evreilor din Alexandria.

prosferisi *v* vz ***prosforisi***

prosfeti *vtf* [At: PSALT. 53 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***просвѣтити***] (Înv) A face să strălucească.

prosfora[1] *sf* [At: DOSOFTEI V. S. decembrie 211[r]/23 / Pl: *~le* / E: ngr ***προσφορά***] **1** (Înv) Dar[2] (**1**). **2** (Pex) Ofrandă.

prosfora[2] [At: SĂULESCU, HR. I, 215/11 / Pzi: *~rez, ~for* / E: ngr ***προσφορῶ***] **1** *vt* (Îrg) A dărui. **2** (Înv) A sacrifica.

prosforat, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 65/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prosfora***] **1** (Înv) Primit în dar. **2** (Înv) Sacrificat.

prosforisi *vt(a)* [At: (a. 1809) GÁLDI, M. PHAN. 241 / V: (înv) ***~fer~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προσεφόρησα*** (aor *προσφορῶ*)] (Înv) A oferi.

proshima *sf* [At: I. GOLESCU, ap. PR. DRAM. 12 / Pl: ? / E: ngr ***πρόσχημα***] (Grî) Aparență (**4**).

prosie *sf* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. VII, 95 / V: (înv) ***~saie***, (reg) ***~sâie, ~șie*** / Pl: *~ii* / E: cf slv ***просо***] **1** (Pop) Ogor arat și semănat pentru prima dată sau după ce a fost lăsat necultivat timp de mai mulți ani. **2** (Pex) Ogor nelucrat sau abia desțelenit. **3** (Pgn) Ogor. **4** (Reg; îf *prosâie*) Fâneață. **5** (Reg) Loc din apropiere. **6** (Mol) Moșie strămoșească.

prosilogism *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~e* / E: fr ***prosyllogisme***] Silogism a cărui concluzie este premisa unui silogism următor Si: *episilogism*.

prosilogistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosyllogistique***] Care are caracterul unui prosilogism.

prosimian *sm* [At: SCRIBAN, D. / P: *~mi-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***prosimiens***] (Zlg; rar) Lemurian.

prosinghilă *sfs* [At: A V, 31 / A: nct / E: nct] (Reg; rar) Vreme rea.

prosiri *v* vz ***prozări***

prosiritură *sf* vz ***prozăritură***.

prosit *i* [At: DN[2] / V: *~ozit* / E: ger ***Prosit***] Urare la un toast, însemnând „Să vă fie cu noroc!".

proslavă *sf* [At: PALIA (1581) / Pl: ? / E: srb ***proslava***] (Îvr) **1-2** Slavă (deosebită).

proslavnic, ~ă *a* [At: COȘBUC, P. II, 247 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***прославен***] (Îvr) Slăvit.

proslăvi [At: PSALT. HUR. 73[r]/20 / V: (reg) ***prăslăgi***, (înv) ***pres~*** / Pzi: *~vesc* / E: slv ***прославити***] **1-2** *vtr* A aduce întreaga laudă, cinste, slavă Si: (înv) *a pohfăli, a preacânta, a preaînălța, a prealăuda*, (îvr) *a prearădica*, (asr) *a (se) preaslăvi, a (se) slăvi*. **3** *vtf* (Îvr) A face să aibă calități deosebite. **4** *vrp* (Înv; d. evenimente sau personalități religioase) A se celebra (**1**). **5** *vt* (Îvr) A binecuvânta (**2**). **6** *vt* (Înv) A milui. **7** *vt* (Înv) A dota cu calități morale, fizice deosebite. **8** *vr* (Îrg) A se simți mulțumit. **9** *vr* (Îrg) A se odihni în voie. **10** *vr* (Îrg) A se lăfăi. **11** *vr* (Înv) A o duce bine. **12** *vr* (Înv) A muri[1]. **13** *vi* (Reg) A-și petrece viața. **14** *vi* (Reg) A se ocupa. **15** *vi* (Buc) A umbla de la stână la stână.

proslăvire *sf* [At: (a. 1820) URICARIUL II, 68 / Pl: *~ri* / E: ***proslăvi***] **1** Acordare a slavei cuvenite cuiva Si: (îvr) *pohfală, pohvalenie*, (înv) *prealăudare, preamărire, preaslăvire, proslăvitură* (**1**), *slăvire*. **2** (Înv; d. evenimente sau personalități religioase) Celebrare (**1**). **3** (Îvr) Binecuvântare (**2**). **4** (Înv) Miluire.

proslăvit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 25[r]/24 / Pl: ? / E: ***proslăvi***] **1-4** (Îvr) Proslăvire (**1-4**).

proslăvit[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11[v]/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proslăvi***] **1** Vrednic de întreaga slavă Si: (îvr) *pohvălit*, (înv) *preacântat, prealuminat*, (reg) *prealuminos, preasenînat, preaslăvit*. **2** (Fig; îvr) Transfigurat.

proslăvitor, ~oare *smf* [At: OȚETEA, T. V. 301 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***proslăvi*** + *-tor*] (Rar) Persoană care proslăvește (**1**).

proslăvitură *sf* [At: CORESI, EV. 464 / Pl: *~ri* / E: ***proslăvi*** + *-tură*] (Îvr) **1** Proslăvire (**1**). **2** Binefacere.

proslujnic *sm* vz ***poslușnic***

prosob *sn* vz ***prosop***

prosocoti *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 170 / Pzi: *~tesc* / E: ***pro[2]-*** + ***socotesc***] (Reg) A chibzui (**4**).

prosodic, ~ă *a* vz ***prozodic***

prosodicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, S. M. 341/9 / Pl: *~ești* / E: ***prosodie*** + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Prozodic (**1-3**).

prosodie *sf* vz ***prozodie***

prosodiorisi *v* vz ***prohodeorisi***

prosodiorizmos *s* vz ***prohdiorihmos***

prosomie *sf* [At: SEVERIN, S. 116 / Pl: *~ii* / E: ngr ***προσομοιόω***] **1** (Nob) Asemănare (**2**). **2** Tip de melodie după care se intonează unele cântări bisericești. **3** (Spc) Cântare bisericească din minei sau octoih.

prosop[1] *sn* [At: (a. 1794) IORGA, S. D. XI, 223 / V: (reg) ***~sob, ~otop*** / Pl: *~oape* / E: ngr ***πρόσωπον*** „pentru față", ***προσωπίς*** „ștergar"] **1** Bucată de țesătură care se folosește la șters după spălare sau, mai rar, ca obiect de podoabă în casele țărănești Si: (îrg) *chindeu* (**1**), (îrg) *mânăștergură, peșchir, profes, senic*, (înv) *sprijineală, ștergar, ștergătoare*. **2** Țesătură de bumbac, de obicei flaușată, folosită pentru halate de baie, ștergare, articole de lenjerie pentru copii.

prosop[2]- *ec* vz ***prosopo-***

prosopalgie *sf* [At: FĂTU, D. 33 / V: (îvr) ***~lție*** / Pl: *~ii* / E: fr ***prosopalgie***] (Med) Nevralgie facială.

prosopalție *sf* vz ***prosopalgie***

prosopel *sn* [At: COȘBUC, AE. 28 / Pl: *~e* / E: ***prosop*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Prosop (**1**) (mic).

prosoplegie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***prosoplégie***] (Med) Paralizie facială.

prosopo- [At: DN[3] / V: ***prosop-*** / E: fr, it ***prosopo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1-2** (Referitor la) față. **3** Facial.

prosopografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prosopographie***] (Lit) Figură de compoziție ce constă în descrierea trăsăturilor exterioare ale ținutei unui om sau animal.

prosopometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ***prosopomètre***] Instrument folosit pentru măsurarea diferențelor diametrelor feței și ale craniului.

prosopopee *sf* vz *prozopopee*

prosopopie *sf* vz *prozopopee*

prosoposcopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prosoposcopie***] Studiu al aspectului feței și al modificărilor pe care i le imprimă bolile.

prospăt, ~ă *a* vz ***proaspăt***

prospăta[1] [At: DRLU / Pzi: *~tez* / E: ***prea*** + ***ospăta***] **1-2** *vtr* (Trs) A (se) ospăta din belșug. **3** *vt* (C. i. oameni) A avea o anumită atitudine față de ceva sau cineva. **4** *vt* (Spc) A mustra.

prospăta[2] *vt* [At: CANTEMIR, HR. 288 / Pzi: *~tez* / E: ***proaspăt***] (Îvr) A reîncepe.

prospătaș *sm, a* [At: (a. 1701) IORGA, S. D. V, 341 / Pl: *~i* / E: ***proaspăt*** + *-aș*] (Înv) **1-2** (Pescar) care vindea pește proaspăt prin sate.

prospătate *sf* [At: PENESCU, M. 53/13 / E: ***proaspăt*** + *-ătate*] (Îvr) Calitate de a fi proaspăt.

prospătură *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 152 / Pl: *~ri* / E: ***proaspăt*** + *-ură*] **1** Aliment proaspăt. **2** Amestec de făină, apă și drojdie comprimată, omogenizat și fermentat, folosit la prepararea plămădelii. **3** (Arg) Persoană tânără și atrăgătoare.

prospect[1] *sn* [At: CALENDARIU BUDA (1816), 53/23 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***prospectus***, fr ***prospectus***, ger ***Prospekt***] **1** (Înv) Perspectivă[1] a unui colț de natură. **2** (Îvr) Aspect (**1**). **3** (Înv) Perspectivă[1] de viitor. **4** Broșură, afiș, pliant etc. în care se prezintă sumar planul unei lucrări în curs de apariție, calitățile, condițiile de vânzare și de folosire ale unui produs, intențiile unor instituții sau ale unor întreprinderi. **5** (Înv) Prezentare sistematică și sumară.

prospect[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: rs ***проспект***] (Liv) Magistrală.

prospecta *vt(a)* [At: C. PETRESCU, R. DR. 185 / Pzi: *~tez* / E: fr ***prospecter***] **1** (C. i. terenuri) A cerceta în scopul de a descoperi și localiza zăcăminte minerale utile. **2** A cerceta cererea și oferta de mărfuri de pe o piață dată.

prospectare [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837 / Pl: *~tări* / E: ***prospecta***] **1** Ansamblu de cercetări efectuate pentru a descoperi și localiza zăcăminte minerale utile Si: *prospecțiune*. **2** Studiere a cererii și ofertei de mărfuri de pe o piață dată.

prospectiv, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prospectif***] **1-2** (Studiu) referitor la viitor, la evoluția viitoare a societății prin analiza unor factori și tendințe actuale.

prospectivă *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ve* / E: fr ***prospective***] Analiză asupra viitorului constând în studierea factorilor tehnici, științifici, economici, sociali etc. și în stabilirea influenței lor asupra lumii moderne.

prospectivist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***prospectivă*** + *-ist*] Specialist în prospectivă.

prospector, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prospecteur***] **1-2** Specialist în prospecțiuni.

prospecție *sf* vz ***prospecțiune***

prospecțiune [At: LEG. EC. PL. 427 / V: ***~ție*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***prospection***] Prospectare (**1**).

prosper, ~ă *a* [At: CALENDAR (1847), 41/8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***prospère***] **1** Care se dezvoltă sau se află în condiții extrem de favorabile Si: *înfloritor*. **2** Care dovedește o stare bună, favorabilă.

prospera *vi* [At: HELIADE, O. II, 376 / Pzi: *prosper* şi *~rez* / E: fr ***prospérer***] A se afla sau a se dezvolta în condiţii extrem de prielnice Si: *a înflori, a progresa*.

prosperare *sf* [At: ARISTIA / Pl: *~rări* / E: ***prospera***] Dezvoltare în condiţii extrem de favorabile.

prosperător, ~oare *a* [At: BARIŢIU, P. A. III, 428 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prospera*** + *-ător*] Care prosperă.

prosperitate *sf* [At: HELIADE, F. 13/3 / Pl: (rar) *~tăţi* / E: fr ***prospérité***, lat ***prosperitas, -atis***] Stare sau dezvoltare prosperă a unei întreprinderi, instituţii, a vieţii unui individ sau a unei colectivităţi, a unei aşezări, a unei regiuni Si: *bunăstare*.

prospeţel, ~ea *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 157 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***proaspăt*** + *-el*] **1-2** (Rar; şhp) (Destul de) proaspăt.

prospeţime *sf* [At: DONICI, F. II, 17/19 / E: ***proaspăt*** + *-ime*] **1** Calitate de a fi proaspăt. **2** Frăgezime. **3** (Fig) Tinereţe. **4** (Fig) Noutate.

prospicia *vi* [At: GHEŢIE, R. M. / V: ***~piţia*** / P: *~ci-a* / Pzi: *~iez* / E: lat ***prospicere***] **1** (Lat; d. oameni) A părea într-un anumit fel după înfăţişare. **2** (Liv) A prevedea.

prospiciént, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ci-ent* / Pl: *~nţi, ~e* / E: cf it *prospiciente*, lat *prospiciens*] (Liv) **1** Care dă către un anumit loc. **2** Care priveşte către un anumit loc. **3** Orientat într-un anumit fel, către ceva.

prospiciere *sf* [At: DN[3] / P: *~ci-e~* / E: ***prospicia***] (Rar) Prevedere.

prospiţia *v* vz ***prospicia***

prospoiét, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 74 / P: *~po-iet* / Pl: *~eţi, ~e* / E: nct] **1** (Reg) Proeminent. **2** (Spc; d. haine, ţesături) Înfoiat.

prost, proastă [At: CORESI, EV, 347 / Pl: *~oşti, ~oaste* / E: slv ***простъ***] **1** *av* (Îvr) Vertical. **2** *av* (Îvr) Din belşug. **3-4** *av, a* (Înv; d. oameni şi manifestările lor) (În mod) inocent. **5-6** *av, a* (În mod) sincer. **7-8** *av, a* (În mod) natural. **9** *a* Comun (**25**). **10** *a* (Îcn) De importanţă redusă. **11** *av* Intens. **12** *a* (Spc; îvr; d. ani) Care nu este bisect. **13** *a* (Spc; îvr; d. zile) Lucrătoare. **14** *a* (Spc; înv; d. cuvinte) Simplu. **15** *a* (Îvp; d oameni) De condiţie socială modestă. **16** *a* (Îs) *Soldat ~* Militar fără grade. **17** *a* (Pfm; îs) *Neam ~* Persoană lipsită de bunele maniere. **18** *s* (Spc; îvr) Iobag. **19** *smf* (Trs) Ţăran. **20** *a* (Înv; d. limbă) Popular. **21** *a* (D. obiecte materiale) Nesatisfăcător din punct de vedere calitativ, funcţional etc. **22-23** *a, av* (Spc) (Care este) de calitate inferioară. **24** *a* (D. creaţii sau manifestări ale spiritului) Lipsit de valoare. **25-26** *a, av* (D. stări, situaţii, manifestări etc.) (Care evoluează) în mod nefavorabil. **27** *av* (Îe) **A se simţi ~** A fi stânjenit. **28** *av* (Pe lângă verbe ca „a vorbi", „a pronunţa") Incorect. **29** *a* (Spc; d. sănătate, stare fizică a cuiva, stări fiziologice) Care lasă de dorit. **30-31** *a, av* (Care este) modest ca aspect Si: (înv) *prostac* (**2**), (îvr) *prostatic*[1] (**5**). **32** *a* (Îrg; d. oameni şi înfăţişarea lor) Urât. **33** *a* (D. bani) Care nu mai are putere de circulaţie. **34** *a* (Înv; d. bani) Care valora o pătrime dintr-un ban vechi. **35** *a* (Înv; îs) *Palmă ~oastă* Veche unitate de măsură pentru lungime, mai mică decât palma[1]. **36-37** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) fără ştiinţă de carte Si: *neinstruit*, (înv) *neştiut*[2], (îrg) *prostav*. **38** *a* (Îvr; d. popoare, naţiuni, colectivităţi umane) Înapoiat. **39** *a* Lipsit de rafinament. **40** *a* (Nob; d. limbi) Aflat într-un stadiu mai puţin evoluat decât vechile limbi clasice. **41-42** *a, av* (Care are) efecte nefavorabile. **43** *av* (Pfm; îe) **A pica ~** A sosi într-un moment nepotrivit. **44** *a* (Spc; îvr) Prevestitor de nenorocire. **45-46** *a, av* (D. trai, stare materială) (Care este) cu lipsuri, greutăţi şi privaţiuni. **47** *a* (Pop; d. cuvinte, afirmaţii) Jignitor. **48** *a* (Pex) Trivial. **49** *a* (Îs) *Glumă proastă* (sau *de ~ gust*) Glumă nepotrivită, care jigneşte. **50** *a* (Îla) **De ~ gust** Deplasat (**3**). **51** *a* (D. obiceiuri, deprinderi) Rău. **52** *a* (D. vreme) Nefavorabil. **53-54** *smf, a* (Cu sens atenuat) (Om) lipsit de inteligenţă Si: *moroiman, motănos, năbârceac*, (reg) *năgăbui, năprui, năsărâmb, năsilnic, nătărău, nătâng, natânt*, (îvp) *năuc, năvleg, năvligos, neajuns*[2], *necălit, neghiob, nerod, netot, opac*[2], *paliu*[3], *păhui*[2], (pop) *pălăvratic, pătrăşcan, pliurd, ploncios*, (îrg) *prostan* (**1-2**), *prostatic*[1] (**7-8**), *prostănac* (**1-2**), *prostănatic* (**1-2**), *prostovoi, puncău, tanău*[1], *tălăşman, tărăntuc, tăut, tântăit, telepiz, tont, traşcaliu, trencheş, tronc*[2], *tutunac*. **55** *s* (Reg; îlav) **A ~oasta** sau **a** (ori **de-a**) **~ul** În zadar. **56** *smf* (Pfm; îe) **A-şi găsi ~ul** A găsi omul pe care să-l poată înşela uşor. **57** *smf* (Pfm; îe) **A face pe ~ul** sau (reg) **a se face ~** A simula prostia. **58** *smf* (Îe) **A fi un ~ şi jumătate** sau **a fi ~ca noaptea** A fi foarte prost. **59** (Reg; îe) **A fi ~ în dungi** A fi foarte prost. **60** *a* (Pe lângă substantive nume de profesionişti) Lipsit de pricepere sau pregătire profesională. **61** *a* (Spc) Lipsit de talent într-un domeniu al artei. **62-63** *smf, a* (Reg; d. oameni) Nebun. **64** *a* (Pop; d. oameni) Bădăran (**1**). **65** *a* (Reg; d. oameni; şîs *~ la gură*) Flecar (**2**). **66** *a* (Reg; d. oameni) Bleg (**5**). **67** *a* (Reg; d. oameni) Mâncăcios. **68** *a* (Trs; d. oameni) Murdar. **69** *a* (Reg; d. oameni) Invidios.

prosta *v* vz ***prosti***[1]

prostac, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 11[v]/23 / Pl: *~aci, ~ace* / E: pn ***prostak***, ucr ***простак***] **1** *sm* (Înv) Prost (**15**). **2** *a* (Înv) Prost (**31**). **3** *sm* (Înv) Persoană fără ştiinţă de carte.

prostan, ~ă *smf, a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 255/714 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prost*** + *-an*] (Îrg) **1-2** Prostănac (**1-2**).

prostasie *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN, 241 / E: ngr ***προστασία***] (Grî; rar) Protecţie (**1**).

prostată [At: ANTROP, 241/20 / V: (îvr) ***~te, ~stra~*** / Pl: *~te* / E: lat ***prostata***, fr ***prostate***] **1** *sf* (Atm) Oragan musculos şi glandular situat la nivelul porţiunii iniţiale a uretrei şi care aparţine aparatului genital masculin Si: (îvp) *gâlca sămânţii*. **2** *a* (Îvr; îs) *Glandă ~* Prostată (**1**). **3** *sf* (Med; imp) Prostatită (**2**).

prostate *sf* vz ***prostată***

prostatec, ~ă *a* vz ***prostatic***

prostatectomie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***prostatectomie***] (Med) Extirpare a prostatei sau a adenoamelor prostatice[2] (**1**).

prostatic[1]***, ~ă*** [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 12[r]/36 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prost*** + *-atic*] **1-2** *smf, a* (Înv; d. oameni şi manifestările lor) Simplu. **3** *a* (Înv; d. oameni şi manifestările lor) Firesc (**4**). **4** *a* (Înv; d. oameni şi manifestările lor) Sincer. **5** (Îvr) Prost (**31**). **6** *a* (Îvr; îf *prostatec*) Numeros. **7-8** *smf, a* (Îrg) Prost (**53-54**). **9** (Îvr; îf *prostatec*) Nepriceput într-o meserie. **10** *a* (Înv) Prostesc (**3**). **11** *av* Prosteşte (**3**).

prostatic[2]***, ~ă*** [At: KRETZULESCU, A. 336/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prostatique***] **1** *a* Privitor la prostată (**1**). **2** *sm* Bolnav de prostatită.

prostatită *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: fr ***prostatite***] **1** (Med) Afecţiune inflamatorie a prostatei. **2** (Imp) Prostată (**1**).

prostatotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***prostatotomie***] (Med) Incizie chirurgicală a prostatei (**1**).

prostaţie *sf* vz ***prostraţie***.

prostav, ~ă *a* [At: MAT. FOLK, 212 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *prost*] (Reg) Prost (**36**).

prostăciune *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ni* / E: ***prost*** + *-ăciune*] (Reg) Om foarte prost (**53**).

prostălan, ~ă *a* vz ***prostolan***

prostălancă *sf* [At: ALR SN V, h 1240/346 / Pl: *~nce* / E: ***prostălan*** + *-că*] (Reg) Femeie proastă (**53**).

prostălancă *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 217 / Pl: *~nce* / E: ***prostălău*** + *-că*] (Reg) Femeie proastă (**53**).

prostălău [At: LB / Pl: *~ăi* / E: ***prost*** + *-ălău*] **1-2** *sm, a* (Om) foarte prost (**53-54**) Si: (reg) *năvrâc*, (pop) *prostolan* (**1-2**), (pfm) *prostovan* (**1**). **3** *a* (Reg; d. oameni) Ursuz. **4** *a* (Reg; d. oameni) Grosolan (**1**). **5** *sm* (Reg) Om fără căpătâi.

prostănac [At: POLIZU / V: (reg) ***~ton~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***prostan*** + *-ac*] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de inteligenţă Si: *prost* (**53-54**). **3** *a* (Rar) Prostesc (**3**).

prostănatec, ~ă a vz ***prostănatic***

prostănatic, ~ă *smf, a* [At: TÎMPEANUL, G. 101/15 / V: ***~tec, ~tin~, ~ton~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prostan*** + *-atic*] **1-2** (Îrg) Prostănac (**1-2**).

prostănău *sm* [At: PANN, ap. CADE / Pl: *~ăi* / E: ***prostan*** + *-ău*] (Îvr) Om prostănac (**1**).

prostancl, ~ea *a* [At: MARIAN, Î. 123 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***prostan*** + *-el*] (Reg) Prostuţ (**1**).

prostăticie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 124^{r}/33 / E: ***prostatic*** + *-ie*] (Îvr) Calitate a ceea ce este prost (**21**).

prostătură *sf* vz ***prostitură***

prostăvală *sf* vz ***prostovol***

prostealâ^{1} *sf* [At: BACALBAȘA, S. A. I. 28 / Pl: *~eli* / E: ***prosti***^{1} + *-ealâ*] **1** Pierdere a capacității de a judeca, de a gândi. **2** Stare a omului prost (**53**). **3** Înșelare sau încercare de a înșela. **4** Fandoseală (**2**). **5** (Reg) Lucrare făcută superficial.

prostealâ^{2} *sf* [At: ISPIRESCU, L. 364 / Pl: *~eli* / E: ***prosti***^{2} + *-ealâ*] (Îrg) Cerșetorie (**1**).

prostelcă *sf* vz ***pestelcă***^{1}

prostelui *v* vz ***protestălui***

prostercă *sf* vz ***pestelcă***^{1}

prosterna *vr* [At: HELIADE, O. II, 78 / V: (înv; cscj) ***prosterne*** / Pzi: *prostern, ~nez* / E: fr ***prosterner***] **1** A se înclina până la pământ. **2** A îngenunchia în semn de venerație, de supunere, de umilință etc.

prosternare *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 288 / Pl: *~nări* / E: ***prosterna***] **1** Înclinare până la pământ. **2** Îngenunchere în semn de venerație, de supunere, de umilință. **3** Atitudine a celui care se prosternă Si: (asr) *prosternație*.

prosternat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***prosterna***] **1-2** Care se prosternă (**1-2**).

prosternație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: fr ***prosternation***] (Asr) Prosternare (**3**).

prostesc, ~ească *a* [At: PANN, P. V. III, 64^{1}/4 / Pl: *~ești* / E: ***prost*** + *-esc*] **1** (Înv) Ordinar. **2** (Înv) Popular. **3** Care denotă prostie (**6**) Si: *natâng, neghiob*, (rar) *neghiobesc, nerod, nerozesc, nesărat, nesocotit, prostănac* (**1**), (înv) *prostatic*^{1} (**10**).

prosteşte *av* [At: VARLAAM, C. 255 / E: ***prost*** + *-eşte*] **1** (Înv) Cu simplitate. **2** (Spc; îvr) În limba simplă, populară. **3** În mod prostesc (**3**) Si: (rar) *năuceşte, nerozește*, (înv) *prostatic*^{1} (**11**), *stupid*. **4** (Cu sens atenuat) Fără o justificare logică. **5** (Pfm; îe) **A râde** (sau **a zâmbi**) **~** A râde sau a zâmbi fără nici un motiv și atunci când nu trebuie.

prostetic, ~ă *a* vz ***protetic***^{1}

prosteță *sf* vz ***prostețe***

prostețe *sf* [At: GORJAN, H. II, 218/24 / V: (îvr) ***~ță*** / E: ***prost*** + *-eță*] (Înv) **1** (Rar; csc; îf *prosteță*) Prostime (**8**). **2** Atitudine prostească (**3**). **3** Purtare prostească (**3**).

prosteză *sf* vz ***proteză***

prosti^{1} [At: LB / V: (reg) ***~sta*** / Pzi: *~tesc* / E: ***prost***] **1** *vt* (C. i. oameni) A aduce la starea de prost Si: (pop) *a îndobitoci*. **2** *vr* (D. oameni) A deveni prost (**53**) Si: *a se năuci*, (înv) *a se neghiobi, a se tâmpi*, (reg) *a se tutui*^{2}. **3-4** *vrt* (A-și pierde sau) a face să-și piardă cumpătul Si: *a (se) fâstâci* (**1-2**), (reg) *a (se) ului, a (se) zăpăci*. **5** *vr* (Rar) A-și pierde forțele fizice. **6** *vr* (Îvr) A se urâți. **7** *vr* (D. lucruri) A-și pierde din calități, din valoare și a nu mai corespunde scopului. **8** *vt* (Fam; c. i. oameni) A induce în eroare Si: *a înșela, a păcăli*, (pfm) *a trișa*. **9** *vr* (Fig; îvr) A se travesti. **10** *vr* (Fam) A se fandosi (**1**).

prosti^{2} [At: DOSOFTEI, MOL. 85 / Pzi: *~tesc* / E: slv ***простити***] **1** *vt* (Îvr; c. i. oameni) A scuti de o pedeapsă. **2** *vt* A permite ceva interzis. **3** *vrr* (Îvr) A se împăca. **4** *vr* (Înv; udp „de") A demisiona (**1**). **5** *vr* (Spc) A abdica (**1**). **6** *vr* (Îvr) A se retrage într-un anumit loc. **7** *vi* (Pop) A cerși (**2**).

prostic^{1} *sn* vz ***prostichi***^{1}

prostic^{2}***, ~ă*** *a* [At: REBREANU, NUV. 192 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***prost*** + *-ic*] **1-6** (Rar; șhp) Prosticel (**1-6**).

prosticel, ~ea *a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 209^{r}/22 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***prost*** + *-icel, -icea*] **1-6** (Șhp) (Cam) prost (**22, 36, 53**) Si: *prosticica* (**1-6**), (rar) *prostic* (**1-6**), *prostulet* (**1-6**), (pfm) *prostișor* (**1-6**), *prostuț* (**1-6**).

prostichi^{1} *sn* [At: (a. 1810) GÁLDI, M. PHAN. 241 / V: (înv) ***~ichion, ~tic*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***προσθήκη***] (Înv) Adaos la o dare.

prostichi^{2} *vtrp* [At: (a. 1813) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pzi: ? / E: ***prostichi***^{1}] **1-2** (Îvr; c. i. venituri) A spori.

prostichion *sn* vz ***prostichi***^{1}

prosticică *a* [At: BRĂESCU, V. 21 / Pl: *~icele* / E: ***prost*** + *-icică*] **1-6** (Șhp) Prosticea (**1-6**).

prostie *sf* [At: CORESI, EV. 170 / Pl: *~ii* / E: ***prost*** + *-ie*] **1** (Înv) Curățenie sufletească. **2** (Înv) Cinste (**1**). **3** (Înv) Naturalețe. **4** (Înv) Modestie. **5** (Înv) Neștiință. **6** Stare a celui prost (**53**) Si: *mărginire*, (îrg) *nătărâie, nătângie, neghiobie*, (rar) *neminte, nerozie, nesocotință, netoție*, (înv) *prostime* (**7**). **7** (Mpl) Faptă sau vorbă prostească (**3**) Si: *inepție*. **8** Vorbă, lucru sau faptă lipsite de seriozitate, de importanță Si: *fleac*^{1} (**1**), *nimic*. **9** (Pfm; îlav) **În ~** Fără măsură. **10** Faptă nesocotită de gravitate redusă Si: *boroboață, poznă, trăsnaie*.

prostietate *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 3113/3 / P: *~ti-e~* / E: ***prost*** + *-ietate*] (Îvr) Stare de înapoiere culturală.

prostil *sn, a* [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***prostyle***] **1-2** (Edificiu antic) care are coloane numai pe fațada principală.

prostime *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 79/5 / E: ***prost*** + *-ime*] **1** (Înv) Curățenie sufletească. **2** (Înv) Cinste (**1**). **3** (Înv) Umilință. **4** (Înv) Modestie. **5** (Înv) Neștiință. **6** (Îvr) Însușire a ceea ce este prost (**41**). **7** (Înv) Prostie (**6**). **8** (Csc) Număr mare de oameni Si: *gloată* (**1**), *mulțime, norod*, (îvr) *prosțețe* (**1**). **9** (Spc) Țărănime.

prostimon *s* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pl: nct / E: ngr ***πρόστιμον***] (Grî; rar) Despăgubire (**1**).

prostinac, ~ă *a* vz ***prostânac***

prostire^{1} *sf* [At: (a. 1730) DOSOFTEI, ap. GCR I, 258/26 / Pl: *~ri* / E: ucr ***простирало***] **1** (Reg) Cearceaf (**1**). **2** (Reg) Cuvertură. **3** (Mol) Față de masă albă. **4** (Reg) Țesătură de bumbac sau de borangic dungată, folosită la decorarea pereților, la învelitul hainelor etc. **5** (Îvr) Glugă preoțească.

prostire^{2} *sf* [At: CR (1833), 195^{1}/39 / E: ***prosti***^{1}] **1-2** (Trecere în) stare de îndobitocire. **3** Pierdere a inteligenței, a capacității de judecată. **4** Degradare a calității unui obiect. **5** Inducere în eroare.

prostire^{3} *sf* [At: VĂCĂRESCU, IST. 288 / Pl: *~ri* / E: ***prosti***^{2}] (Înv) **1** Demisie. **2** Abdicare (**1**).

prostisi *vt* [At: (a. 1803) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπροστέσα*** (aor *προστέτω*)] (Grî; rar) A adăuga la un venit, la un câștig, la o dare etc.

prostișor, ~oară *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 237^{r}/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***prost*** + *-işor*] **1-6** (Pfm; șhp) Prosticel (**1-6**).

prostit, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. I, 59 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prosti***] **1** Îndobitocit. **2** Asemenea unui prost (**54**). **3** (Pex) Buimăcit. **4** Care denotă prostie (**6**). **5** (Pex) Care denotă dezorientare. **6** Indus în eroare.

prostitua *vtr* [At: IORGOVICI, O. 69/8 / V: (rar; cscj) ***~tui*** (Pzi: *~uiesc*) / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez*, (rar) *prostitui* / E: fr ***prostituer***, lat ***prostituere***] **1-2** (A practica sau) a face pe cineva să practice prostituția. **3-4** (Fig) A (se) necinsti prin folosire nedemnă.

prostituare *sf* [At: POLÍZU / V: ***~tuire*** / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***prostitua***] **1** Practicare a prostituției. **2** Obligare la practicarea prostituției. **3** (Fig) Necinstire prin folosirea în mod nedemn. **4** (Fig) Dobândire a unui aspect degradant.

prostituat, ~ă *sf, a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~tuit*** / P: *~tu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***prostituée***] **1-2** (Femeie) care practică prostituția Si: (pop) *curvă* (**1**), (înv) *muiere*, (arg) *maimuță, marcoavă, mastroacă*, (rar) *palatandră, parașută, târfă*.

prostitui *v* vz ***prostitua***

prostituire *sf* vz ***prostituare***

prostituit, ~ă *a* vz ***prostituat***

prostitură *sf* [At: MURNU, O. 185 / V: (rar) ***~tătă~*** / E: ***prosti***^{1} + *-tură*] (Rar) Lucru de calitate inferioară.

prostituță *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~te* / E: lat ***prostituta***] (Îvr) Prostituată (**1**).

prostitutie *sf* [At: IORGOVICI. O. 69/12 / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***prostitution***, lat ***prostitutio, -onis***] **1** Întreținere de relații sexuale pentru bani. **2** Faptă (infracțională) comisă de cel ce practică prostituția (**1**). **3** Ocupație a celui ce practică prostituția (**1**). **4** Viață dusă de cel ce practică prostituția (**1**). **5** (Fig) Corupție (**4**). **6** (Fig) Înjosire. **7** (Fig) Degradare (**2**).

prostitutiune *sf* vz ***prostituție***

prostogală *sf* vz ***prostovol***

prostogoală *sf* vz ***prostovol***

prostogol *sn* vz ***prostovol***

prostolan *sm, a* [At: LB / V: (pop) ***~tal~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***prostălau*** css] (Pop) **1-2** Prostălău (**1-2**).

prostolog *sn* vz ***prostovol***

prostoloj *sn* vz ***prostovol***

prostoman *sm* [At: ȚICHINDEAL. F. 435/6 / Pl: *~i* / E: ***prost*** + *-oman*] (Înv) Om foarte prost (**36**).

prostonac, ~ă *a* vz ***prostănac***

prostonatic, ~ă *a* vz ***prostănatic***

prostovală *sf* vz ***prostovol***

prostovan, ~ă [At: PAMFILE, J. II, 162 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prost*** + *-ovan*] **1-2** *smf, a* (Pfm) Prostănac (**1-2**). **3** *a* (Reg) Zăpăcit. **4** *a* (Reg) Ursuz.

prostovăli *v* vz ***prăstăvăli***

prostovoi, ~oaie *a* [At: DLR / Pl: *~* / E: ***prostovan*** css] (Reg; rar) Foarte prost (**54**).

prostovol *sn* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / V: (reg) ***păstrăgală*** *sf*, ***plos~***, ***prastavală*** *sf*, ***prăstăgală*** *sf*, ***pristălog***, ***~tăvală*** *sf*, ***~togală*** *sf*, ***~togoală*** *sf*, ***~togol***, ***~tolog***, ***~toloj***, ***~tro~***, ***~vală*** *sf*, ***rostafol*** / Pl: *~oale, ~uri* / E: nct] **1** Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă conică, prevăzută pe margine cu greutăți de plumb care o trag la fundul apei și o strâng, formând în apă un sac în care este prins peștele Si: (reg) *năpastă, năpastnic, plasca*[1], *trandada*. **2** (Reg; îlav) **De-a ~vala** De-a rostogolul. **3** (Reg) Crâsnic[2] (**3**).

prostovoli *v* vz ***prăstăvăli***.

prostrat, ~ă *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 63/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***prostratus***, fr ***prostré***] (Rar) **1** (Med; rar; d. oameni) Aflat într-o stare de prostrație. **2** (D. însușiri sau manifestări ale organismului uman) Extrem de diminuat. **3** (Fig) Lipsit de energie morală. **4** (D. tulpinile unor plante) Care crește culcat la pământ.

prostrată *sf* vz ***prostată***

prostrație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 271/8 / V: ***~sta~***, (înv) ***~iune*** / E: fr ***prosration***, lat ***prostratio, -onis***] Stare patologică de indiferență totală față de ceea ce se petrece în jur, cauzată de o slăbire extremă a forței fizice și psihice Si: *apatie* (**1**).

prostrațiune *sf* vz ***prostrație***

prostrânge *vt* [At: CADE / Pzi: *prostrâng* / E: ***pro-***[2] + ***strânge***] (Ban) A strânge la loc.

prostulcț *sm, a* [At: ALECSANDRI, T. 1264 / Pl: *~i* / E: ***prost*** + *-ulet*] **1-12** (Rar; șhp) (Om) prosticel (**1-6**).

prostuț, ~ă *smf, a* [At: DONICI, F. II, 51/3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***prost*** *+-uț*] **1-12** (Pfm; șhp) (Om) prosticel (**1-6**). **13-14** (Pex) (Om) naiv.

prosumțiune *sf* vz ***prezumție***

proș *sn* [At: AL LUPULUI, P. G. 104 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1-2** Alică (mai mare).

proșca *vt* [At: FOLC. MOLD. I, 287 / Pzi: *proșc* / E: cf *proșcă*] (Reg) A împroșca.

proșcai *sn* vz ***prașcău***

proșcă *sf* vz ***proașcă***

proșcău *sn* vz ***proașcă***

proședea *vi* [At: ARISTIA, PLUT., ap. DLR / Pzi: *proșed* / E: ***pro-***[1] + ***ședea***] (Înv) A ocupa un loc în față într-o adunare.

proședere *sf* [At: SFC IV, 25 / Pl: *~ri* / E: ***proședea***] (Înv) Ocupare a unui loc aflat în față într-o adunare.

proșie *sf* vz ***prosie***

proșterne *v* vz ***prosterna***

proștitui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 432/12 / Pzi: *~esc* / E: ger ***prostituieren***] (Înv) A desconsidera.

prot[1] *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~oți* / E: fr ***prote***] (Înv) **1** Șef al lucrărilor într-o tipografie. **2** Director al unei tipografii. **3** (Rar) Corector tipografic.

prot[2] *sm* [At: (a. 1654) GCR I, 170/31 / E: slv ***протъ***] (Înv) Conducător al comunității monahale de la muntele Athos.

prot[3]***-*** vz ***protero-***

prot[4]***-*** vz ***proto-***

prota *no* vz ***protos***[2]

protacâr *sm* vz ***procator***

protacâr *sm* vz ***procator***

protactiniu *sns* [At: MACAROVICI, CH. 401 / E: fr ***protactinium***, ger ***Protaktinium***] Element chimic radioactiv, izotop al uraniului.

protagină *sf* vz ***pătlagină***

protagonist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***protagoniste***] **1** Persoană care joacă un rol principal într-un film, într-o piesă de teatru, într-o operă etc. **2** (Pgn) Erou principal într-o operă literară. **3** Reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii etc. Si: *cap* (**122**), *fruntaș* (**1**), *inițiator, promotor*. **4** Persoană care joacă rolul principal într-o acțiune, într-o afacere etc.

protal *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***prothale***] (Bot) Lamă verde de forma unei frunze, rezultată din germinarea sporilor criptogramelor vasculare.

protamină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 630 / Pl: *~ne* / E: fr ***protamine***] Proteină bazică specifică peștilor, care conține în proporție mare aminoacizi.

protandrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***protandrie***] (Blg) Proterandrie.

protanopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***protanopie***, eg ***protanopia***] Incapacitate a ochiului de a vedea culoarea roșie.

protapop *sm* vz ***protopop***

protargol *sns* [At: NICA, L. VAM. 204 / E: fr ***protargol***, ger ***Protargol***] Substanță sub formă de pulbere galbenă sau galben-brună, solubilă în apă, folosită ca astringent și antiseptic.

protas *sn* vz ***protază***

protasă *sf* vz ***protază***

protasis *sf* vz ***protază***

protav, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 203/713 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Înv) Neplăcut.

protază *sf* [At: CANTEMIR, IST. 39 / V: (înv) ***~tas*** (Pl: *~uri*) *sn*, ***~asă*** (Pl: *~ase*), ***~asis*** / Pl: *~ze* / E: fr ***protase***, lat ***protasis***, ngr ***πρότασις***] **1** Primă parte a unei perioade condiționale, care cuprinde propozițiile secundare și care îndreaptă atenția asupra consecințelor ce se enunță în apodoză. **2** (Înv) Premisă. **3** (Înv; îs) *Protase părtnicești* Premise particulare. **4** (Înv; îs) *Protase adeveritoare* Premise afirmative. **5** (Înv; îf *protas*) Teză. **6** Parte de început a unei drame antice, care cuprinde expunerea subiectului.

protă *sm* [At: CONV. LIT. V, 3 / Pl: *~oți* / E: srb ***prota***] (Înv; Ban; Trs) **1-2** Protopop (**1-2**).

ptotăc *sm* [At: LIUBA – IANA, M. 100 / Pl: *~ăci* și (rar, *sn*) *~ăce* / E: srb ***protak***] (Ban) Ciur de piele cu găuri mari prin care se cerne grâul.

protăcări *v* vz ***procatiri***

protălui *v* vz ***protestălui***

protaștălui *v* vz ***protestălui***

protâlcă *sf* vz ***potârcă***.

protează *sf* [At: DN[2] / P: *~te-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***protéase***] (Chm) Enzimă care catalizează descompunerea peptidelor din aminoacizi.

protecsie *sf* vz ***protecție***

protecsui *vt* [At: (a. 1794) GCR II, 153/2 / Pzi: *~esc* / E: ***protecsie*** + *-ui*] (Înv) A proteja (**1**).

protecștație *sf* vz ***protestație***.

protecștului *v* vz ***protestălui***.

protecta *vt* [At: CR (1830), 56[2]/30 / Pzi: *~tez* / E: drr ***protector***] (Înv) A proteja (**1**).

protectoară *sf* vz ***protector***

protector, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 29^{v}/33 / V: (rar) ***~toară*** *sf*, (înv) ***~torâ*** *sf*, ***~tic~*** / A şi: *~tec~* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***protector, -oris***, fr ***protecteur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care protejează (**1**) Si: (îvr) *proteguitor* (**1-2**), *protectorită, protectrice* (**1-2**). **3-4** *av, a* (Într-un mod) care protejează (îvr) *proteguitor* (**3-4**). **5-6** *av, a* (Pex) (În mod) respectuos. **7** *a* (D. state) Care îşi exercită protecţia asupra unui protectorat Si: (înv) *protectrice* (**3**), (îvr) *protectuitor*.

protectorat *sn* [At: SĂULESCU, HR. II, 332/14 / Pl: *~e* / E: fr ***protectorat***] **1** Formă de dependenţă politică a unui stat faţă de altul în baza unei convenţii conform căreia statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrându-şi autonomia internă. **2** Conducere exercitată de statul protector. **3** Stat sau teritoriu în care se exercită protectoratul (**1**).

protectoră *sf* vz ***protector***

protectoriţă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ţe* / E: ***protector*** + *-iţă*] (Îvr) Protectoare (**1**).

protectrice [At: ZILOT, CRON. 350 / V: ***~iţă, ~tictriţă*** / Pl: *~* / E: fr ***protectrice*** cf it *protettrice*] **1-2** *sf, a* Protectoare (**1-2**). **3** *a* (D. state) Protector (**7**).

protectriţă *sf* vz ***protectrice***

protectuitor, ~oare *a* [At: (a. 1831) URICARIUL II, 213/3 / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***protecta***] (Îvr) Protector (**1**).

protecţie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 256 / V: (înv) ***~csie, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***protectio, -onis***, fr ***protection***, rs ***протекция***] **1** Ocrotire acordată cuiva sau cerută de cineva Si: (grî; rar) *protasie*. **2** (Pex; îs) *~a muncii* Ansamblu de măsuri luate pentru ocrotirea vieţii şi a sănătăţii celor ce muncesc şi pentru asigurarea celor mai bune condiţii de muncă. **3** (Pex; iav) **De ~** Protector (**1**). **4** Sprijin neprincipial acordat cuiva pentru obţinerea unui avantaj. **5** (Pex) Persoană care acordă cuiva un sprijin neprincipial. **6** (Îla) **Cu ~** Influent. **7** Sprijin politic sau militar acordat sau cerut de un stat altui stat în schimbul unor compensaţii. **8** (Înv) Protectorat (**2**). **9** (Înv) Consulat (**2**). **10** (Asr) Sistem protecţionist.

protecţionism *sn* [At: HASDEU, I. C. I, 105 / S şi: (înv) *~izm* / P: *~ţi-o~* / E: fr ***protectionnisme***] Sistem de măsuri politico-economice al cărui scop este dezvoltarea şi ocrotirea industriei şi a agriculturii indigene împotriva concurenţei străine prin aplicarea unui regim de taxe vamale ridicate la mărfurile de import.

protecţionist, ~ă [At: GHICA, S. 190 / P: *~ţi-o~* / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***protectionniste***] **1** *a* Privitor la protecţionism. **2-3** *smf, a* (Adept) al protecţionismului.

protecţiune *sf* vz ***protecţie***

protegarisit, ~ă *a* [At: (a. 1824) T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***protégé*** + *-arisit*] (Îvr) Protejat (**1**).

protege *v* vz ***proteja***

protegere *sf* vz ***protejare***

protegiare *sf* vz ***protejare***

protegiat, ~ă *a, smf* vz ***protejat***

protegui *vt* [At: SĂULESCU, HR. II, 262/5 / Pzi: *~esc* / E: ***protege*** + *-ui*] (Îvr) **1-3** A proteja (**1-3**).

proteguire *sf* [At: XENOPOL, I. R. IV, 176 / Pl: *~ri* / E: ***protegui***] (Îvr) **1-2** Protejare (**1-3**).

proteguit, ~ă *smf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***protegui***] (Îvr) Persoană protejată (**1**) de cineva.

proteguitor, ~oare [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 130 / P: *~gu-i~* / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***protegui***] (Îvr) **1-2** *smf, a* Protector (**1-2**). **3-4** *av, a* Protector (**3-4**).

proteguitoriu, ~oare *a, smf* vz ***proteguitor***

proteic, ~a *a* [At: SCRIBAN / P: *~te-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protéique***] **1** Cu caracter schimbător. **2** (D. unele substanţe) Care îşi modifică neîncetat forma. **3** (Blg) Care se referă la proteine sau la protide. **4** Care conţine proteine sau protide.

proteidă *sf* [At: ENC. AGR. IV, 201 / Pl: *~de* / E: fr ***protéide***] (Blg) Substanţă chimică naturală rezultată din combinarea unor proteine cu substanţe neproteice.

proteidemie *sf* [At: DN^{3} / P: *~te-i~* / E: fr ***protéidémie***] (Blg) **1-2** Proteinemie (**1-2**).

proteiform, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~te-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protéiforme***] Cu formă variabilă.

protein- *ec* vz ***proteo-***

proteină *sf* [At: ALDEA, S. 36 / Pl: *~ne* / E: fr ***protéine***] (Blg) Substanţă organică alcătuită din carbon, hidrogen, oxigen, azot, sulf etc. care intră în compunerea protoplasmei celulelor animale şi vegetale, îndeplinind în organism funcţii variate fundamentale.

proteinemie *sf* [At: DN^{3} / P: *~te-i~* / E: fr ***protéinémie***] **1** Prezenţă a proteinelor în sânge Si: *proteidemie* (**1**). **2** Cantitate de proteine prezentă în sânge Si: *proteidemie* (**2**).

proteinic, ~ă *a* [At: ENC. VET. 79 / Pl: *~ici, ~ice* / Pl: ***proteină*** + *-ic*] **1** Referitor la proteine. **2** Care conţine proteine.

proteino- *ec* vz ***proteo-***

proteinogramă *sf* [At: DN^{3} / P: *~te-i~* / Pl: *~me* / E: fr ***protéinogramme***] **1** Examen de laborator care determină prezenţa şi cantitatea proteinelor din sânge. **2** (Ccr) Buletin care conţine rezultatul proteinogramei (**1**).

proteinoterapie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *~te-i~* / E: fr ***protéinothérapie***] Tratament care constă în injectarea în organism a unor proteine, în scopul stimulării proceselor biologice de apărare împotriva infecţiilor.

proteinurie *sf* [At: DN^{3} / P: *~te-i~* / Pl: *~ii* / E fr ***protéinurie***] (Med) Prezenţă a proteinelor în urină Si: *albuminurie* (**3**).

proteism *sn* [At: DN^{3} / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***protéisme***] (Liv) **1** Comportare de proteu (**1**). **2** (Pex) Tendinţă de a lua forme diferite.

proteja [At: HELIADE, O. I, 200 / V: (înv) ***~tege, ~tegia*** / Pzi: *~jez* / E: fr ***protéger***, lat ***protegere***, it ***proteggere***] **1** *vt* A ajuta pe cineva facilitându-i reuşita prin recomandări, sprijin material sau moral Si: *a ocroti*, (îvr) *a protecsui*, (înv) *a protecta*, (rar) *a protegui* (**1**), *a sprijini*. **2** *vt* (Spc) A favoriza (**2**). **3-4** *vtr* A (se) apăra (**27-28**).

protejare *sf* [At: (a. 1776) URICARUIL I, 180 / V: (înv) ***~egere, ~tegiare*** / Pl: *~jări* / E: ***proteja***] **1** Ajutor acordat cuiva în scopul de a-i facilita reuşita. **2** (Spc) Favorizare (**2**). **3** Ocrotire.

protejat, ~ă [At: CR (1848), 28^{2}/64 / V: (înv) ***~egiat, ~ă*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***proteja***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se bucură de protecţia cuiva. **3-4** *smf, a* (Persoană) favorizat(ă). **5** *a* Ocrotit de ceva dăunător. **6** *a* (Spc; d. sisteme tehnice, instalaţii) Prevăzut cu un sistem de protecţie.

protejator, ~oare *smf* [At: BL XIV, 121 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***proteja*** + *-tor*] (Rar) Protector (**1**).

protemisi *v* vz ***protimisi***

protemisire *sf* vz ***protimisire***

proteo- [At: DN^{3} / V: ***protein-, proteino-*** / P: *~te-o-* / E: fr ***protéo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1-2** (Referitor la) proteină. **3** De proteine. **4** Proteic (**4**).

proteolitic, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protéolitique***] (Med) **1** Referitor la proteoliză. **2** De proteoliză.

proteoliză *sf* [At: DN^{3} / P: *~te-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***protéolyse***] (Med) Descompunere şi degradare a proteinelor.

proterandrie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ie* / E: fr ***protérandrie***] Dezvoltare a organelor reproducătoare masculine înaintea celor feminine la organismele hermafrodite.

proterimă *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 241 / Pl: *~me* şi *~mi* / E: ngr ***προτέρημα***] (Grî) **1** Privilegiu. **2** Însuşiri superioare.

protero- [At: DN^{3} / V: ***prot-*** / E: fr ***protéro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1** Anterior (**1**). **2** Timpuriu.

proterogin*ie** *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ie* / E: fr ***protérogynie] (Rar) **1-2** Protoginie (**1-2**).

proterozoic *sn, a* [At: GEOLOGIA, 61 / P: *~zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protérozoïque***] (Glg) **1-3** Algonkian (**1-3**).

proterv, ~ă *a* [At: DN[3] / E: cf it *protervo*, lat *protervus*] (Liv; rar) Arogant și insolent.

protese *s* [At: BĂCESCU, P. 186 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Olt; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

protesmie *sf* [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 241 / S și: ***~the~*** / V: (înv) ***~ezm~, ~tizm~, profezmie*** / Pl: ***~ii*** / E: ngr ***προθεσμία***] (Înv) **1** Termen. **2** Răgaz.

protest *sn* [At: (a. 1703) FN 155 / Pl: ***~e***, (înv) ***~uri*** / E: lat ***protestum***, it ***protesto***] **1** Manifestare energică împotriva unei stări de fapt, a unei măsuri etc. considerată drept abuzivă, injustă Si: (rar) *protestare* (**1**), *protestație* (**1**), (înv) *protestăciune*. **2** (Ccr) Protestare (**2**). **3** (Șîs *notă de* ~) Act al unui guvern prin care acesta dezaprobă o acțiune a guvernului altui stat, considerată contrară tratatelor sau normelor de drept internațional. **4** (Jur) Act public prin care organele judecătorești constată neplata la scadență a unei polițe Si: (înv) *protestație* (**3**). **5** (Rar) Declarație (**18**).

protesta [At: HELIADE, D. J. 11 / Pzi: ***~tez*** / E: it ***protestare***, fr ***protester***] **1** *vi* A-și manifesta energic dezaprobarea față de o stare de fapt, față de o măsură considerată injustă, abuzivă, dăunătoare Si: (înv) *a prerecui, a prici*[4]. (înv) *a protestui, a protestălui, a protestarisi*. **2** *vt* (Înv) A contesta (**5**). **3** *vt* (Jur; c. i. polițe, cecuri etc.) A stabili pe cale judiciară că o poliță nu a fost achitată la scadență. **4** *vt* (Rar) A declara (**4**).

protestabil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: fr ***protestable***] (Rar) Care poate fi protestat (**1**).

protestan *sm* vz ***protestant***[1]

protestant[1]***, ~ă*** [At: DRLU / V: (înv) ***~tan*** *sm* / Pl: ***~nți***, ***~e*** / E: ger ***Protestant***] **1-2** *smf, a* (Adept) al protestantismului Si: *reformat*, (înv) *protestanticesc* (**1**). **3** *a* Referitor la protestantism Si: (înv) *protestanticesc* (**2**). **4** *a* Specific protestantismului Si: (înv) *protestanticesc* (**3**). **5** *a* Care susține protestantismul.

protestant[2]***, ~ă*** *smf* [At: STAMATI, D. / Pl: ***~nți***, ***~e*** / E: ***protesta*** + ***-ant***] (Înv) Protestatar (**1**).

protestanticesc, ~ească *a* [At: POLIZU, SFC II, 112 / Pl: ***~ești*** / E: ***protestant***[1] + ***-icesc***] (Înv) **1-3** Protestant[1] (**2-4**).

protestanticește *av* [At: POLIZU / E: ***protestant***[1] + ***-icește***] (Înv) În felul protestanților[1] (**1**).

protestantism *sn* [At: CR (1829), 58[1]/23 / S și: (rar) ***~izm*** / E: fr ***protestantisme***] **1** Confesiune religioasă creștină separată de catolicism prin mișcarea Reformei din prima jumătate a sec. XVI. **2** Totalitate a popoarelor sau țărilor protestante[1] (**5**). **3** Totalitate a protestanților[1] (**1**).

protestare *sf* [At: POLIZU / Pl: ***~tări*** / E: ***protesta***] **1-4** Protest (**1-4**).

protestarisi *vi* [At: ALECSANDRI, T. 1395 / Pzi: ***~sesc*** / E: ***protesta*** + ***-arisi***] (Înv; gmț) A protesta (**1**).

protestatar, ~ă [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 73 / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: fr ***protestaire***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care protestează (**1**) într-o împrejurare oarecare, de obicei cu implicații sociale largi. **3-4** *smf, a* (Persoană) care aderă la o acțiune de protest (**1**). **5** *a* (D. manifestări, creații ale oamenilor) Care conține un protest (**1**).

protestator *sm* [At: HELIADE, O. II, 69 / Pl: ***~i*** / E: ***protesta*** + ***-tor***] (Înv) Persoană care părăsește o anumită doctrină, o anumită religie și trece la alta.

protestație *sf* [At: (a. 1737) IORGA, S. N. 102 / V: (înv) ***~ecșta~, ~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***protestatio, -onis***, fr ***protestation***] (Înv) **1-3** (Rar) Protest (**1, 3, 5**). **4** (Ccr) Act scris prin care se exprimă un protest (**1**).

protestațiune *sf* vz ***protestație***

protestăciune *sf* [At: NEGRUZZI, ap. PR. DRAM. 475 / Pl: ***~ni*** / E: ***protest*** + ***-ăciune***] (Înv) Protest (**1**).

protestălui *vi* [At: (a. 1728) IORGA, S. N. 110 / V: ***prostel~, prostului***, (sst) ***protălui, ~tăștă~, ~ecștului***, ***~telui*** / Pzi: ***~esc*** / E: lat ***protestari***, mg ***protestálni***] (Înv; Trs) A protesta (**1**).

protestelui *v* vz ***protestălui***

protestui *vi* [At: DONICI, F. II, 25/10 / Pzi: ***~esc*** / E: ***protest*** + ***-ui***] (Înv) A protesta (**1**).

protestuit, ~ă *a* [At: (a. 1820) URICARIUL I, 265 / Pl: ***~iți***, ***~e*** / E: ***protestui***] (Înv) Contestat (**1**).

protesea *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 143 / Pl: ***~ele*** / E: nct] (Orn; Olt) Specie de presură[1] mică.

protetic[1]***, ~ă*** *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***proste~*** / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: fr ***prothétique***] **1** (Med) Referitor la proteză (**1**). **2** (Fon; d. sunete) Care se adaugă la începutul unui cuvânt ce începe cu o consoană, fără a-i schimba sensul.

protetic[2]***, ~ă*** *a* [At: SCRIBAN, D. / E: ngr ***προθετικός***] (Grî; nob) Care este proiectat.

protcu *sm* [At: NEGULICI / V: ***~s*** / Pl: ***~ei*** / E: fr ***protée***, lat ***proteus***] **1** (Liv) Persoană nestatornică. **2** (Zlg; și ***~ de peșteră***) Batracian care trăiește în unele peșteri (*Proteus anguinus*). **3** (Blg) Bacterie polimorfă foarte mobilă, care conține elemente baciliare (*Proteus*). **4** (Mit) Zeu marin care avea darul prevestirii și putea lua după voie diferite forme.

protcus *sm* vz ***proteu***

proteză *sf* [At: TURNESCU, C. 3 / S și: (înv) ***~the~*** / V: (înv) ***proste~*** / Pl: ***~ze*** / E: fr ***prothèse***] **1** Aparat sau piesă medicală care înlocuiește un organ, un membru, o parte dintr-un membru amputat sau un conduct natural al corpului sau pe care se fixează o dantură falsă. **2** Operație chirurgicală prin care se înlocuiește un organ, un membru, o parte dintr-un membru al corpului printr-o proteză (**1**). **3** (Fon) Apariție accidentală a unui sunet la începutul unui cuvânt care începe cu consoană, fără a se schimba sensul acestuia.

protezmie *sf* vz ***protesmie***

protictor *sm* vz ***protector***

protictriță *sf* vz ***protectrice***

protidă *sf* [At: BOTANICA, 8 / Pl: ***~de*** / E: fr ***protide***] (Mpl) Denumire generică pentru orice substanță azotată.

protidic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~ici***, ***~ice*** / E: fr ***protidique***] **1** Care conține protide. **2** De protide.

protie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 88 / E: ngr ***πρωτειά***] (Înv) **1** Prioritate. **2** (Jur; spc) Drept de prioritate al unei persoane în raport cu altele. **3** (La jocul de cărți) Protos[1] (**2**).

protihnic, ~ă *a, smf* vz ***potrivnic***[1]

protim *a* vz ***protimos***

protimi *v* vz ***protimisi***

protimie[1] *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 330 / S și: (înv) ***~thi~*** / V: (înv) ***prat~, profi~*** / E: ngr ***προθιμία***] (Grî) **1** Zel. **2** Bunăvoință (**1**).

protimie[2] *sf* [At: (a. 1813) BUL. COM. IST. IV, 93 / S și: (înv) ***~thi~*** / E: cf *protimis, protie*] (Înv) **1** Prioritate în raport cu alții. **2** Protos[1] (**2**).

protimis *sn* vz ***protimisis***

protimisi *vt* [At: (a. 1776) BV II, 216 / V: (înv) ***proft~, promitisi, ~tem~, ~tini, ~tism~, ~tom~*** / E: ngr ***προτίμησω*** (aor *προτιμῶ*)] (Grî) **1** A acorda prioritate cuiva Si: *a prefera, a privilegia*. **2** A favoriza (**2**).

protimisie *sf* vz ***protimisis***

protimisire *sf* [At: (a. 1784) / V: (înv) ***~tem~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***protimisi***] (Înv) **1** Acordare a priorității cuiva. **2** Favorizare (**2**).

protimisis *sn* [At: (a. 1765) BUL. COM. IST. IV, 214 / S și: (înv) ***~thi~*** / V: (înv) ***~sie*** *sf*, ***~timis, ~timisiie*** *sf*, ***~tom~*** / Pl: ***~uri*** / E: ngr ***προτίμησις***] (Grî) **1** Preferință. **2** Drept de prioritate. **3** Drept de preempțiune.

protimisitor, ~oare *a* [At: ASACHI, I, 123/10 / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***protimisi*** + ***-tor***] (Înv) Care acordă dreptul de prioritate sau de preempțiune.

protimos *a* [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 242 / S și: (înv) ***~thi~*** / V: (înv) ***~tim*** (Pl: ***~i***) / E: ngr ***πρόθυμος***] (Înv; d. oameni) Prompt.

protipend *sm* [At: P. CONSTANT, O. 128 / Pl: ***~nzi*** / E: drr ***protipenda***] (Nob) Protipendist.

protipenda *sf* vz ***protipendadă***

protipendad, ~ă *a* vz ***protipendat***

protipendadă *sf* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 99 / V: (înv) ***~da*** (Pl: ***~das***), ***~dală, ~ndă, ~ntadă, protis-pentados*** / Pl: ***~de*** / E: ngr ***πρώτη πεντάδα***] **1** Aristocrație care se bucura în Evul Mediu de privilegii speciale. **2** (Pex) Elită socială.

protipendală *sf* vz ***protipendadă***

protipendar, ~ă *smf, a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 17 / Pl: *~i, ~e* / E: ***protipenda*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Protipendist.

protipendat, ~ă *smf, a* [At: ALECSANDRI, ap. CONV. LIT. VII, 369 / V: (înv) ***~ad*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***protipenda*** + *-at*] (Înv) **1-2** Protipendist.

protipendă *sf* vz ***protipendadă***

protipendesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, ap. GÁLDI, M. PHAN. 243 / Pl: *~ești* / E: ***protipenda*** + *-esc*] (Înv) Care aparține protipendadei.

protipendist, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI, T. 1338 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***protipenda*** + *-ist*] (Înv) Persoană care făcea parte din protipendadă (**1**) Si: (înv) *protipendar* (**1**), *protipendat* (**1**).

protipentadă *sf* vz ***protipendadă***

protiron *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oane* / E: ngr ***πρόθιρον***] **1** (Ant) Vestibul al unei case grecești. **2** Mică construcție adăugată peretelui de intrare într-o biserică, portalului sau pronaosului, constând dintr-o boltă în formă de baldachin sprijinită pe perete și susținută, în față, de două coloane.

protismisi *v* vz ***protimisi***

protis-pentados *s* vz ***protipendadă***

protist *sn* [At: ARHIVA, II, 287 / V: (înv) ***~a*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***protiste***] (Blg; rar) Microorganism unicelular Si: *protozoar* (**2**).

protista *sf* vz ***protist***

protistologie *sfs* [At: M. D. ENC. / E: fr ***protistologie***] (Blg) Disciplină care se ocupă cu studiul protistelor.

protiu *sn* [At: DEX / E: fr, eg ***protium***] (Chm) Hidrogen ușor.

protivă *av* vz ***potrivă***

protivădare *sf* vz ***potrivădare***

protivi *v* vz ***potrivi***

protivire *sf* vz ***potrivire***

protivitor, ~oare *a* vz ***potrivitor***

protivnic[1], ~ă *a, smf* vz ***potrivnic[1]***

protivnic[2], ~ă *smf* vz ***potrivnic[2]***

protivnicie *sf* vz ***potrivnicie***

protizmie *sf* vz ***protesmie***

protmisiie *sf* vz ***protimisis***

proto- [At: FORM. CUV. I, 256 / E: ngr ***πρωτο-***, fr ***proto-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Primul. **2** Preistoric. **3** (Lin) Foarte vechi. **4-5** (Lin) Anterior (unui grup etnic). **6** Primitiv.

protoamibă *sf* [At: FORM. CUV. I, 146 / P: *~to-a~* / Pl: *~be* / E: ***proto-*** + ***amibă***] Amibă primitivă.

protoanie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: ***protă*** + *-oane*] (Ban; îvr) Protopopeasă.

protoasicrit *s* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 22[v]/7 / A: nct / Pl: nct / E: ngr ***πρωτο-*** + ***ασύγκριτος***] (Îvr) Persoană care ocupa cel mai înalt rang într-o ierarhie.

protobiologie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / E: fr ***protobiologie***] Ramură a biologiei care studiază formele de viață mai mici decât bacteriile.

protobitumen *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: ger ***Protobitumen***] Bitumen în stare de formare, reprezentând prima fază de transformare a materiei organice în petrol.

protoblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***protoblaste***] (Blg) Celulă lipsită de membrană.

protobromură *sf* [At: CADE / Pl: *~uri*, (rar) *~ure* / E: ***proto-*** + ***bromură***] (Chm) Combinație a unui corp simplu cu cea mai mică cantitate de brom.

protocală *sf* vz ***portocală[1]***

protocarbonat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***protocarbonat***] (Chm) Care este combinat cu cea mai mică proporție de carbon.

protocarburat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***protocarburat***] (Chm) **1** Care formează o protocarbură. **2** Aflat în stare de protocarbură.

protocarbură *sf* [At: CADE / Pl: *~uri*, (rar) *~ure* / E: fr ***protocarbure***] (Chm) Combinație săracă în carbon pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protocatedrie *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 244 / E: ngr ***πρωτοκαθεδρία***] (Grî; rar) Întâietate în rang.

protocâli *v* vz ***protocoli***

protocâlui *v* vz ***protocoli***

protocâr *sm* vz ***procator***

protocinghel *sm* vz ***protosinghel***

protoclorurat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***protochloruré***] (Chm) **1** Care formează o protoclorură. **2** Aflat în stare de protoclorură.

protoclorură *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ri*, (îvr) *~re* / E: fr ***protochlorure***] (Chm) Combinație săracă în clor pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protococale *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***protococcales***] (Bot) **1** Ordin de alge verzi unicelulare, lipsite de flageli, care trăiesc în scoarța arborilor. **2** (Șls) Algă din acest ordin.

protocol *sn* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 226 / V: (îrg) ***potro~*** / Pl: *~oale*, (înv) *~uri, ~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: lat ***protocollum***, ger ***Protokoll***, fr ***protocol***] **1** (Îrg) Formular oficial pentru acte publice, corespondențe etc. **2** (Pex) Registru cu date oficiale. **3** (Reg; îe) **A se pune la ~** A se înscrie în registrele stării civile și parohiale în vederea căsătoriei și a cununici. **4** Document în care sunt consemnate rezoluțiile unei ședințe, ale unei conferințe internaționale, ale unui congres, ale unei convorbiri diplomatice etc. **5** Document diplomatic cu valoarea unui acord internațional, care cuprinde hotărârile luate la o conferință internațională. **6** Totalitate a formelor și practicilor de ceremonial ce se aplică la festivități oficiale în relațiile diplomatice. **7** (Pgn) Reguli de conduită ce trebuie respectate în societate într-o anumită situație. **8** Serviciu însărcinat cu organizarea oficială a ceremonialului.

protocola *v* vz ***protocoli***

protocolant *sm* [At: SBIERA, F. S. 81 / Pl: *~nți* / E: ger ***Protokollant***] (Gmr) Secretar.

protocolar, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. III, 31 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protocolaire***, ger ***protokollarisch***] **1** *a* (Înv) Cu caracter de protocol (**4**). **2** *a* Care este înscris într-un protocol (**4**). **3-4** *a, av* (Care este) conform protocolului (**6**). **5-6** *a, av* (Care este) impus de protocol (**6**). **7-8** *a, av* (D. oameni și manifestările lor) (În mod) ceremonios (**1, 5**).

protocolare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~lări* / E: ***protocola***] (Înv) **1** Autentificare a unui document. **2** Înregistrare într-un protocol (**4**). **3** (Spc) Redactare a unui proces-verbal. **4** Colaționare.

protocolarmente *av* [At: GHEȚIE, R. M. / E: ***protocolar*** + *-mente*] (Îvr) Conform cu procesul-verbal.

protocoli [At: (a. 1784) URICARIUL, V, 430/14 / V: (înv) ***~câli***, (ess) ***~câlui***, (cscj) ***~la*** / Pzi: *~lesc* / E: lat ***protocollare***, ger ***protokolliren***] (Înv) **1-2** *vtrp* (C. i. acte, documente etc.) A autentifica (**1**). **3** *vt* A înregistra în protocol. **4** *vt* (Spc; c. i. procese-verbale de constatare) A redacta. **5-6** *vtrp* A colaționa.

protocolist *sm* [At: DRLU / Pl: *~iști* / E: ger ***Protokollist***] (Înv) **1** Persoană care redactează un proces-verbal. **2** (Pex) Secretar.

protocordat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***protochordé***] **1** (Lpl) Încrengătură de animale marine care prezintă notocord și fante branhiale persistente în timpul întregii vieți a individului (*Protocordata*). **2** (Șls) Animal din încrengătura protocortate (**1**).

protocronie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***protocronism*** cf *sincronie*] Protocronism.

protocronism *sn* [At: DEX / E: ***proto-*** + ***(sin)cronism***] Curent de idei preocupat să pună în valoare elementele de prioritate în afirmarea unei idei, a unei teme etc. în istoria culturii la nivel universal.

protocronist, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***protocronie*** + *-ist*] **1-2** (Adept) al protocronismului.

protodiacon *sm* [At: LM / P: *~di-a~* / Pl: *~i* / E: ngr ***πρωτοδιάκονος***] (Înv) Arhidiacon (**2**).

protodiaconie *sf* [At: BARCIANU / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: ***protodiacon*** + *-ie*] (Rar) **1** Calitate de protodiacon. **2** Rang de protodiacon.

protodoric, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protodorique***] **1** Care aparține doricului primar din secolele VII-VI î. Hr. **2** (Îs) *Ordin ~* Denumire dată fazei de elaborare a ordinului doric grec.

protofit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***protophyte***] Organism vegetal unicelular primitiv din care a evoluat regnul vegetal.

protogamie *sf* [At: I. IONESCU, D. 82 / Pl: *~ii* / E: cf ngr *πρωτο-* + *γάμος*] (Îvr) Căsătorie între persoane care nu au mai contractat înainte o altă căsătorie.

protogin, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***protogyne***] **1** *a* (Bot; d. flori hermafrodite) Al cărui pistil se dezvoltă înaintea staminelor. **2** *sf* (rar) *sn* (Glg) Rocă granitică cu structură de șist.

protoginie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***protogynie***] **1** (Bot; la flori hermafrodite) Dezvoltare a pistilului înaintea staminelor Si: (rar) *proteroginie* (**1**). **2** (Zlg) Organism hermafrodit care produce inițial ovule, apoi spermatozoizi Si: (rar) *proteroginie* (**2**).

protoiereu *sm* [At: (a. 1818) GCR II, 220/40 / P: *~to-ie~* / V: (reg) ***protaie~***, (înv) ***~tuiriu*** / E: ngr ***πρωτοιερεύς***] **1-2** Protopop (**1-2**).

protoierie *sf* [At: (a. 1863) GÁLDI, M. PHAN. / P: *~to-ie~* / Pl: *~ii* / E: ***protoiereu*** + *-ie*] **1** Funcție de protoiereu Si: *protopopie* (**1**), *protoprezbiterie* (**1**). **2** Perioadă în care era deținută această funcție Si: (înv) *protopopiat* (**2**). **3** Unitate administrativă bisericească ortodoxă, formată din mai multe parohii, condusă de un protoiereu Si: *protopopie* (**3**). **4** Reședință a unui protoiereu (**1**).

protoiodură *sf* [At: CADE / P: *~to-io~* / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: fr ***protoiodure***] (Chm) Combinație sărac în iod pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protoistoric, ~ă *a* [At: ARHIVA, I, 264 / P: *~to-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protohistorique***] Referitor la protoistorie.

protoistorie *sf* [At: PÂRVAN, G. 289 / P: *~to-is~* / E: fr ***protohistoire***] Perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzând epocii fierului.

protojude *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uzi* / E: ***proto-*** + ***jude***] (Îvr) Prim judecător.

protomă *sf* [At: ARHIVA, II, 397 / Pl: *~me* / E: fr ***protomé***] (În arheologie) Bust al unui om sau al unui animal care împodobea, în antichitate, un obiect de metal sau de ceramică.

protomedic *sm* [At: (a. 1844) DOC. EC. 816 / V: (înv) ***~os*** / Pl: *~ici* / E: ***proto-*** + ***medic***] (Înv) Medic șef.

protomedicos *sm* vz ***protomedic***

protomeșter *sm* [At: (a. 1824) DOC. EC. 311 / Pl: *~i* / E: ***proto-*** + ***meșter*** cdp ngr ***πρωτομάστορας***] (Înv) Staroste.

protomisi *v* vz ***protimisi***

protomisis *sn* vz ***protimisis***

proton[1] *sm* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 101 / Pl: *~i* / E: fr ***proton***, ger ***Proton***] (Fiz) Particulă elementră stabilă, cu sarcina electrică pozitivă, care constituie nucleul atomului de hidrogen.

proton[2], ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 70 / Pl: *~i, ~e* / E: cf *protonic*[2]] (Fon; rar) Protonic[2].

protonefridie *sf* [At: ZOOLOGIA, 27 / Pl: *~ii* / E: ns cf *nefridie*] Aparat excretor caracteristic viermilor lați.

protonema *sf* vz ***protonemă***

protonemă *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***~ma*** / Pl: *~me* / E: fr ***protonéma***] (Bot) Formație verde, reprezentând stadiul inițial de dezvoltare a gametofitului.

protonic[1], ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protonique***] (Fiz) **1** Referitor la proton[1]. **2** Care conține proton[1].

protonic[2], ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protonique***] (D. sunete și silabe) Care se află înaintea silabei accentuate Si: (rar) *proton*[2].

protonotar *sm* [At: (a. 1652), ap. CADE / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: lat ***protonotarius***] **1** (Înv) Prelat la curtea papală sau, rar, patriarhală, însărcinat cu înregistrarea și expedierea actelor pontificale sau patriarhale. **2** (Îvr) Jurisconsult al statului.

protonotaraș *sm* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII, III, 124 / Pl: *~i* / E: ***proto-*** + ***notaraș*** cf lat *protonotarius*] (Îvr) Secretar șef.

protonotariat *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: it ***protonotariato***] **1** Funcție de protonotar. **2** Demnitate de protonotar.

protonotariu *sm* vz ***protonotar***

protopărinte *sm* [At: BARIȚIU, P. A. II, 46 / Pl: *~nți* / E: ***proto-*** + ***părinte***] (Înv) Strămoș.

protoplasmatic, ~ă *a* [At: ARHIVA, II, 428 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***protoplasmatisch***] **1** Referitor la protoplasmă Si: *protoplasmic* (**1**), *protoplastic* (**1**). **2** Compus din protoplasmă Si: *protoplasmic* (**2**), *protoplastic* (**2**).

protoplasmă *sf* [At: IONESCU-RION, S. 125 / S și: *~azmă* / Pl: *~me* / E: fr ***protoplasma***] (Blg) Substanță albuminoidă complexă, cu aspectul unei mase vâscoase, incolore, semifluide, reprezentând baza celulei vii Si: (rar) *protoplast*.

protoplasmic, ~ă *a* [At: MARINESCU, P. A. 41 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***protoplasmique***] **1-2** (Rar) Protoplasmatic (**1-2**).

protoplast *sn* [At: BOTANICA, 8 / Pl: *~e* / E: ger ***Protoplast***] (Blg) **1-2** (Parte din) protoplasmă.

protoplastic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***protoplast*** + *-ic*] (Blg; rar) **1-2** Protoplasmatic (**1-2**).

protopop *sm* [At: (a. 1642) GCR I, 92/31 / V: (îrg) ***pătrupop, patrupopa***, (pop) ***potro~, potrupop***, (reg) ***~tapop***, (înv) ***~a, ~tupop*** / Pl: *~i* / E: slv ***протопопъ***] **1** Preot ortodox care conduce o protopopie (**3**) Si: (înv) *prota* (**1**), *protoprezbiter* (**1**). **2** Funcție deținută de protopop (**1**).

protopopa *sm* vz ***protopop***

protopopeasă *sf* [At: LB / V: (pop) ***potro~*** / Pl: *~ese* / E: ***protopop*** + *-easă*] Soție a unui protopop (**1**) Si: (reg) *protoanie*, (pfm) *protopopoaie*, (înv) *protoprezbitera*.

protopopesc, ~ească *a* [At: (a. 1763) IORGA, S. D. IV, 93 / Pl: *~ești* / E: ***protopop*** + *-esc*] **1** Care aparține protopopului (**1**). **2** Referitor la protopop (**1**). **3** De protopop (**1**).

protopopește *av* [At: LB / E: ***protopop*** + *-ește*] (Îvr) Ca un protopop (**1**).

protopopi *vi* [At: LB / Pzi: *~pesc* / E: ***protopop***] (Îvr) A exercita funcția de protopop (**2**).

protopopiat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. I, 556 / P: *~pi-at* / Pl: *~e* / E: ***protopop*** + *-iat*] **1-3** Protopopie (**1-3**).

protopopie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 40/30 / Pl: *~ii* / E: ***protopop*** + *-ie*] **1** Funcție de protopop (**2**) Si: *protoierie* (**1**), (înv) *protopopiat* (**1**), (înv) *protoprezbiterie* (**1**). **2** Perioadă în care cineva deține această funcție Si: *protopopiat* (**2**), *protoprezbiterie* (**2**). **3** Unitate administrativă bisericească ortodoxă, formată din mai multe parohii, condusă de un protopop Si: *protoierie* (**3**), *protopopiat* (**3**), *protoprezbiterie* (**3**). **4** Reședință a unui protopop (**1**). **5** Sediu al unei protopopii (**3**). **6** (Înv) Instanță bisericească de judecată.

protopopoaie *sfi* [At: HOGAȘ, DR. II, 88 / P: *~poa-ie* / E: ***protopop*** + *-oaie*] (Pfm) Protopopeasă.

protopotar *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 80/10 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr; pbl) **1-2** Protopop (**1-2**).

protoprezbiter *sm* [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 68 / S și: *~esb~* / V: (înv) *~zvi~* / Pl: *~i* / E: ngr ***πρωτοπρεσβύτερος***] (Înv) **1-2** Protopop (**1-2**).

protoprezbiteră *sf* [At: DL / Pl: *~re* / E: ***protoprezbiter*** + *-ă*] (Înv) Protopopeasă.

protoprezbiterie *sf* [At: LB / V: (înv) *~zvi~* / Pl: *~ii* / E: ***protoprezbiter*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Protopopie (**1-3**).

protoprezviter *sm* vz ***protoprezbiter***

protoprezviterie *sf* vz ***protoprezbiterie***

protopsalt *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 290/25 / V: (înv) ***~is*** / Pl: *~lți* / E: ngr ***πρωτοψάλτης***] (Înv) Prim cântăreț la o biserică.

protopsaltis *sm* vz ***protopsalt***

protopter *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***ptotoptère***] Pește care trăiește în râurile și mlaștinile din Africa tropicală, respirând prin branhii și plămâni.

protorace *sni* [At: CADE / V: ***~torax*** / E: fr ***prothorax***] Prim segment al toracelui la insecte.

protoromână *sf* [At: DEX / E: ***proto-*** + ***română***] (Lin) Română comună.

protos[1] [At: (a. 1798) URICARIUL VIII, 441 / E: ngr ***πρῶτος***] **1** *no* (Înv) Primul. **2** *smi* (Fam; la jocul de cărți) Cel care are dreptul să deschidă jocul Si: (înv) *protie* (**3**), *protimie*[2] (**2**). **3** *smi* (Rar) Cel care este dispus să facă primul ceva.

protos[2] *sm* vz ***protoz***

protosânce *sm* vz ***protosinghel***

protosinghel *sm* [At: MAG. IST. IV, 136/3 / V: (înv) ***~sâncel, ~ocin~*** / Pl: ***~i*** / E: ngr ***πρωτοσύγκελλος***] **1** Grad ecleziastic ortodox superior singhelului și inferior arhimandritului. **2** Persoană care deține gradul de protosinghel (**1**).

protospătar *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88[r]/5 / Pl: ***~i*** / E: ngr ***πρωτοσπάθαριος***, lat ***protospatarius***] (Înv) Comandant general al oștirii.

protostea *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: ***~ele*** / E: ***proto- + -stea***] (Ast) Stea în faza de formare.

protosulfură *sf* [At: CADE / Pl: ***~ri***, (rar) ***~re*** / E: fr ***protosulfure***] (Chm) Combinație sărăcă în sulf pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta.

protostului *v* vz ***protestalui***

prototip, ~ă [At: EPISCUPESCU, O. Î. 288/17 / Pl: ***~uri***, (înv *sn*) ***~e***, (rar, *sm*) ***~i*** / E: fr ***prototype***, ger ***Prototyp***] **1** *sn* Exemplar care reprezintă un model ilustrativ. **2** *sn* (Spc) Model care servește ca etalon. **3** *sn* Exemplar originar. **4** *sn* (Rar) Manuscris original după care se fac copii. **5** *sn* Model reprezentând tipul original după care se realizează ceva. **6** *sn* Prim exemplar. **7** *sn* (Teh; spc) Produs unicat sau exemplar dintr-un lot de piese, de mașini etc. care urmează să se realizeze în serie. **8** *a* (Îvr) Prototipic (**2**).

prototipic, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 70 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: fr ***prototypique***] **1** Care este caracteristic pentru ceva sau cineva. **2** Care aparține unui prototip Si: *prototip* (**8**). **3** Care constituie un prototip.

protovestiarit *sm* [At: ȘINCAI, HR. 283/27 / P: ***~ti-a~*** / Pl: ***~iți*** / E: cf *protovistiar*] (Îvr; csnp) Protovistier (**2**).

protovistiar *sm* vz ***protovsitier***

protovistier *sm* [At: SĂULESCU, HR. I, 162/21 / P: ***~ti-er*** / V: (înv) ***~tiar*** / Pl: ***~i*** / E: ngr ***πρωτοβεστιάριος***] (Înv) **1** Rang superior celui de vistier. **2** Persoană care purta titlul de protovistier (**1**). **3** (Pgn) Vistier.

protoxid *sm* [At: FĂTU, D. 155/19 / Pl: ***~izi***, (rar, *sn*) ***~e*** / E: fr ***protoxyde***] (Chm) Oxid mai puțin oxigenat al unui element.

protozoar *sn* [At: BARCIANU / P: ***~zo-ar*** / V: ***~e*** *sf* / Pl: ***~e*** / E: fr ***protozoaire***] **1** (Lpl) Încrengătură de animale microscopice unicelulare, cu o structură anatomică foarte simplă. **2** (Șls) Animal care face parte din această încrengătură.

protozoare *sf* vz ***protozoar***

protozoologie *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) ***~ii*** / E: fr ***protozoologie***, eg ***protozoology***] Ramură a zoologiei ce studiază organismele unicelulare.

protpi *v* vz ***propti***

protractil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***protractile***] Care poate fi întins în direcția înainte.

protriton *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: ***~i*** / E: fr ***prototriton***] (Glg) **1** (Lpl) Ordin de amfibieni din carboniferul superior permian, din grupa stegocefalilor. **2** (Șls) Animal care făcea parte din acest ordin.

protrombină *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: ***~ne*** / E: fr ***prothrombine***] Substanță din sânge care, în caz de hemoragie, se tranformă în trombină Si: *trombogen*.

protrombinemie *sf* [At: DN[3] / Pl: ***~ii*** / E: fr ***prothrombinémie***] Prezență a protrombinei în sânge.

protruzie *sf* [At: DN[3] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***protrusion***] Proeminență anterioară foarte pronunțată a unei formații anatomice.

protruziune *sf* vz ***protruzie***

protubera *vt* [At: CĂLINESCU, S. 137 / Pzi: 3 ***~rează*** / E: it ***protuberare***] (Nob) A acoperi cu broboane de sudoare.

protuberant, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 322 / Pl: ***~nți, ~e*** / E: fr ***protubérant***] Care formează o protuberanță (**1**).

protuberanță *sf* [At: KRETZULESCU, A. 91/13 / V: (înv) ***~rențe~*** / Pl: ***~țe*** / E: fr ***protubérance***] **1** Formație anatomică ce constă într-o proeminență pe suprafața unui organ. **2** (Atm; îs) ***~ inelară*** Segment al encefalului, situat între bulb, pedunculii cerebrali și cerebel. **3** (Pgn) Proeminență. **4** (Ast) Nor de gaze incandescente la marginea discului solar.

protuberență *sf* vz ***protuberanță***

protuiriu *sm* vz ***protoiereu***

protupop *sm* vz ***protopop***

protură *sf* [At: SIMIONESCU, F. R. 249 / Pl: ***~re*** / E: fr ***protures***] **1** (Lpl) Ordin de insecte inferioare, fără aripi, antene și ochi, cu rudimente de picioare și cu armătură bucală pentru supt și mestecat. **2** (Șls) Insectă din ordinul proturelor (**1**).

protutor, ~oare *smf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~i, ~oare*** / E: fr ***protuteur***] Persoană numită să administreze bunurile unui minor, aflate în afara țării în care acesta este stabilit.

protac *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: cf *protacă*] (Reg) Batistă (**1**).

protacă *sf* vz ***prutuc***

protap [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~țiap*** / Pl: ***~uri***, (înv) ***~e*** / E: slv ***проѫпъ*** cf bg *upojen* (dal *upojam*)] **1** *sn* Prăjină groasă de lemn, bifurcată la un capăt, care se fixează la dricul carului, al saniei etc. și de care se prinde jugul Si: (reg) *tânjală, turșug*. **2** *sn* (Reg; pex) Oiște[1]. **3** *sn* Prăjină lungă. **4** *sn* (Pop; îe) **A umbla** (sau **a veni, a purta, a se înfățișa** etc.) **cu jalba** (sau, rar, **cu hârtia**) **în ~** A umbla sau a veni, a se înfățișa etc. cu o jalbă în vârful unei prăjini pentru a se face remarcat din mulțime și a putea înmâna plângerea domnitorului, unui demnitar etc. **5** *sn* (Pex; fam; îae) A cere ceva cu insistență. **6** *sn* (Pex; fam; îae) A protesta (**1**). **7** *av* (Fig) Drept (**102**). **8** *av* (Fam; îe) **A sta ~** A sta drept, nemișcat. **9** *sn* (Ban; Olt) Lemn despicat în două până la mijloc, cu care se melițează tulpinile de cânepă. **10** *sn* Fiecare din cele două bețe despicate la un capăt și înfipte în pământ cu celălalt capăt, lângă jar, între care se fixează peștele întreg pentru a se frige. **11** *sn* (Mun; Olt) Prăjină despicată la un capăt cu care se culeg fructele Si: (reg) *popârtac*. **12** *sn* Uneltă pentru prins racii, în forma unei prăjini despicate la un capăt. **13** *sn* (Reg) Bucățică de lemn folosită pentru a ține depărtate fălcile sau buzele unei ființe ori marginile unei deschizături. **14** *sn* (Olt; înv) Betișor despicat cu care unii învățători răsuceau părul netuns al unor școlari, drept pedeapsă. **15** *sn* Pârghie la moara de vânt sau la fântână. **16** *sn* (Reg) Laț pentru prins păsări. **17** *sn* (Olt; Mun; și ***~ul nunții***) Petrecere care se face luni, după nuntă. **18** *sn* (Olt; Mun; și ***~ul soacrei***) Masă festivă care se face luni, după nuntă, când soacra primește daruri.

protăpaș *sn* [At: LEXIC REG. 93 / V: (reg) ***~țop~*** / Pl: ***~e*** / E: ***protap + -aș***] (Reg) **1-20** (Șhp) Protăpel (**1-20**). **21** (Spc) Protap (**1**) mobil, cu vârful în formă de cârlig.

protăpeală *sf* [At: C. PETRESCU, A. R. 18 / Pl: ***~eli*** / E: ***protăpi + -eală***] **1** (Reg) Înțepenire. **2** Oprire. **3-9** Protăpire (**3-9**). **10** (Fig) Îngâmfare. **11** (Fig; rar) Împotrivire.

protăpel *sn* [At: TDRG / Pl: ***~e*** / E: ***protap + -el***] (Pop) **1-20** (Șhp) Protap (**1-3, 9-15**) (mic) Si: (reg) *protăpel* (**1-20**), *protăpior* (**1-20**). **21** Bucată de lemn sau de fier îndoit, așezat deasupra protapului, pe care se prinde jugul Si: *japiță*.

protăpi [At: LB / V: (reg) ***~topi*** / Pzi: ***~pesc*** / E: ***protap***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) înțepeni. **3-4** *vtr* A (se) sprijini. **5** *vt* (C. i. obiecte) A pune o pană de lemn pentru a face să rămână deschis, despicat etc. **6** *vt* (Spc) A pune protap (**13**) sau căluș în gură pentru a nu vorbi, a nu țipa etc. **7** *vt* (Rar; c. i. ființe) A lovi cu protapul (**3**). **8** *vr* (D. oameni și animale) A se propti bine pe picioare. **9** *vr* (Fam; d. oameni) A lua o poziție rigidă și provocatoare în fața cuiva. **10** *vr* (Fig; fam; d. oameni) A-și da importanță. **11** *vr* (Fig; rar) A se împotrivi. **12** *vt* (Fig; înv) A pretexta. **13** *vt* (Buc; fig; c. i. oameni) A constrânge pe cineva să facă ceva. **14** *vt* (Reg; fig) A străpunge cu privirea.

protăpior *sn* [At: MARIAN, D. 58 / Pl: ***~oare*** / E: ***protap + -ior***] (Reg) **1-20** (Șhp) Protăpel (**1-20**). **21** (Spc) Mică bucată de lemn care se fixează pe osia cotigii plugului.

proțăpire *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***proțăpi***] **1** (Reg) Înțepenire. **2** Oprire. **3** Fixare a unei pene de lemn la anumite obiecte, pentru a le face să rămână deschise, despicate etc. Si: *proțăpeală* (**3**). **4** (Spc) Introducere a unui proțap (**13**) sau a unui căluș în gura cuiva, pentru a nu vorbi sau a nu țipa Si: *proțăpeală* (**4**). **5** (Rar) Lovire cu proțapul (**3**) Si: *proțăpeală* (**5**). **6** (Fam) Proptire (**7**) pe picioare Si: *proțăpeală* (**6**). **7** Luare a unei poziții rigide și provocatoare în fața cuiva Si: *proțăpeală* (**7**). **8** (Buc; fig) Constrângere a cuiva să facă ceva Si: *proțăpeală* (**8**). **9** (Reg; fig) Străpungere cu privirea Si: *proțăpeală* (**9**). **10** (Fig) Îngâmfare. **11** (Fig; rar) Împotrivire.

proțăpit, ~ă *a* [At: DEȘLIU, G. 26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***proțăpi***] (Reg) **1** Care este înțepenit. **2** Care este fixat. **3** Care este nemișcat. **4** (Spc; d. gură) Căscat (**2**). **5** (Fig; fam; d. oameni) Îngâmfat.

proțaptorat *sn* vz ***perceptorat***

proțăsc *sn* vz ***proces***

proțânt *sn* vz ***procent***

proțedură *sf* vz ***procedură***

proțent *sn* vz ***procent***

proțento *sn* vz ***procent***

protentualnic, ~ă *a* [At: ST. INST. 25/9 / P: *~tu-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *prozentual*] (Îvr) Procentual.

proțes *sn* vz ***proces***

proțesie *sf* vz ***procesiune***

proțest *sn* vz ***proces***

proțestaș, ~ă *smf* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / Pl: *~i, ~e* / E: ***proțest*** + *-aș*] (Îrg) Procesoman.

proțiap *sn* vz ***proțap***

proțision *s* vz ***procesiune***

proțop *sn* vz ***prosop***

proțopaș *sn* vz ***proțăpaș***

proțopi *v* vz ***proțăpi***

proudhonian, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *~ni-an* / S și: *pru~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***proudhonien***] **1-2** Proudhonist (**1-2**).

proudhonism *sn* [At: DN[3] / P: *prudonism* / S și: *pru~* / E: fr ***proudhonisme***] Doctrină inițiată de Pierre Joseph Proudhon, care preconiza menținerea și întărirea micii proprietăți.

proudhonist *a, smf* [At: DN[3] / P: *prudonist* / S și: *pru~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***proudhoniste***] **1-2** (Adept) al proudhonismului.

prour *sn* vz ***proor***

proura *v* vz ***proora***

prourma *vt* [At: BL IV, 193 / P: *pro-ur~* / Pzi: *~mez* / E: ***pro***[1] + ***-urma***] (Buc) A continua pe cineva.

provalisi *vtr* [At: (a. 1817) GÁLDI, M. PHAN. 244 / V: (înv) ***prav~, prev~, ~vl~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προβάλλησα*** (aor προβάλλω)] **1-2** (Jur; înv) A face o propunere.

provansal, ~ă *smf, a* vz ***provensal***

provaz *sn* vz ***pervaz***

provază *av* [At: I. CR. IV, 201 / E: ncf] (Îrg) După el.

provă[1] *sf* vz ***probă***

provă[2] *sf* vz ***proră***

provârsa *vr* [At: ALR I, 1331/5 / Pzi: 3 *~vârsă* / E: ***pro-***[2] + ***-vârsa***] (Reg; d. lichide) A se prelinge[2].

provăzător, ~oare *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: ***provedea*** + *-ător*] (Înv) Om prevăzător.

proveală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 192 / Pl: *~eli* / E: ***provi*** + *-eală*] (Olt) **1** Probă. **2** Mostră.

provedea *vt* [At: HELIADE, O. I, 207 / Pzi: *provăd* / E: lat ***providere*** cf *vedea*] (Îvr) **1-2** A înzestra pe cineva sau ceva cu cele necesare Si: *a prevedea*.

provedență *sf* vz ***providență***

provedere *sf* [At: SFC IV, 288 / Pl: *~ri* / E: ***provedea***] (Îvr) **1-2** Înzestrare a cuiva sau a ceva cu cele necesare Si: *a prevedea*.

provedință *sf* vz ***providență***

proveditor *sm* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 199 / Pl: *~i* / E: it ***provveditore***] (Înv) Funcționar public al vechii republici venețiene, însărcinat cu guvernarea unei provincii, cu diverse funcții de control etc.

provel *sn* vz ***proverb***

provenanță *sf* vz ***provenință***

proveni[1] *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 58 / Pzi: *provin* / E: ***pro-***[2] + ***veni***] (Udp „din") **1** A lua naștere din ceva sau de undeva. **2** A rezulta din ceva sau de undeva. **3** A-și avea originea, provenința din ceva sau de undeva.

proveni[2] *vi* [At: ARH. FOLK. III, 84 / Pzi: *provin* / E: ***pro-***[2] + ***veni***] (Ban) A reveni[1].

provenință *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ni-en~* / V: (înv) *~nan~, ~nin~* / Pl: *~țe* / E: fr ***provenance***, it ***provenienza***] **1** Loc de unde vine sau provine[1] (**3**) cineva sau ceva. **2** Sursă de unde vine sau provine[1] (**2**) ceva. **3** (Pex) Origine. **4** (Nob) Ceea ce vine sau provine[1] (**1**) de undeva.

provenință *sf* vz ***provenință***

provenire *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 124 / Pl: *~ri* / E: ***proveni***[1]] (Rar) **1-2** Provenință (**1-2**). **3** (Pex) Provenință (**3**).

provenit *sn* vz ***provent***

provensal, ~ă [At: ALECSANDRI, POEZII, 537 / V: (rar) *~van~, ~nțal* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***provençal***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația de bază din Provence. **2** *smf* Persoană care este originară din Provence. **3-4** *a* Care aparține regiunii Provence sau populației ei. **5-6** *a* Referitor la Provence sau la populația ei. **7** *a* Originar din Provence. **8** *sf* Limbă romanică vorbită de provensali (**1**). **9** *sf* (Pex) Limbă romanică vorbită în mai multe provincii din sudul Franței.

provent *sn* [At: DRLU / V: ***~nit*** / Pl: *~e* / E: lat ***proventus***] (Înv; Trs) **1** Beneficiu realizat de stat prin acordarea de privilegii comerciale. **2** (Pex) Venit.

provental, ~ă *smf, a* vz ***provensal***

proventalism *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***provental*** + *-ism*] (Rar) Expresie împrumutată din limba provensală.

proverb *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 107 / V: (reg) ***~vel***, (înv) ***~ie*** *sf*, ***~iu, ~vorbă*** *sf* / Pl: *~e*, (înv) *~uri*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***proverbe***, lat ***proverbium***] **1** Învățătură morală populară născută din experiență, exprimată printr-o formulă eliptică sugestivă, de obicei parabolică, ritmică sau ritmată Si: (rar) *parimie*, (pop) *pildă, zicală, zicătoare*. **2** (Reg; îe) **A fi** (sau **a se face**) **de ~** (A fi sau) a se face de râs. **3** (Rar; șîs ~ *dramatic*) Operă dramatică, de proporții reduse, cu conținut moral, care ilustrează un proverb (**1**).

proverbial, ~ă [At: ASACHI, T. B. 7 / P: *~bi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***proverbial***] **1-2** *a, av* (Care este) vestit. **3-4** *av, a* (Pex) (În mod) intens. **5** *a* Care ține de proverb (**1**). **6** *a* Referitor la proverb (**1**). **7** *a* Cu caracter de proverb (**1**) Si: (îvr) *parimicesc*.

proverbialist *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~bi-a~* / Pl: *~iști* / E: ***proverbial*** + *-ist*] (Îvr) Autor de proverbe (**1**).

proverbie *sf* vz ***proverb***

proverbiu *sn* vz ***proverb***

provezion *sn* vz ***provizion***[1]

provi *v* vz ***proba***

proviant *sn* [At: NECULCE, L. 364 / P: *~vi-ant* / Pl: *~uri* / V: (înv) ***privant, priv~*** / E: pn ***prowjant***, rs ***провиантъ***, ger ***Proviant***] **1** (Îrg) Alimente necesare pentru aprovizionarea armatei. **2** (Pgn) Provizii alimentare. **3** (Înv; îc) **(Mare-)~-maistru** Șef al aprovizionării armatei. **4** (Înv) Dare din care se aduna fondul pentru proviant (**1**).

proviantа *vt* [At: POLIZU / P: *~vi-an~* / Pzi: *~tez* / E: ***proviant***] (Înv) A aproviziona cu proviant (**1**).

proviantare *sf* [At: POLIZU / P: *~vi-an~* / Pl: *~tări* / E: ***provianta***] (Înv) Aprovizionare cu proviant (**1**).

providență *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 210[r]/10 / V: (înv) ***~ved~, ~vedință, ~tie*** / E: lat ***providentia***, fr ***providence***] **1** Grijă, milă, îndurare ca atribute ale divinității. **2** (Rel) Înțelepciune supremă a divinității în conducerea destinelor lumii Si: (îvr) *promișlenie*, (grî) *protimie* (**1**). **3** (Pex) Divinitate însăși Si: *pronie*. **4** (Îvr; îf *providență*) Prevedere (**1**). **5-6** (Fig)

(Persoană sau) împrejurare miraculoasă care contribuie la salvarea sau la fericirea cuiva.

providențial, ~ă [At: MAG. IST. I, 2/1 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***providentiel***] **1** *a* Care aparține providenței (**2**). **2** *a* Care este hotărât de providență (**2**). **3** *a* Care este trimis de providență (**3**). **4-5** *a, av* (Pex) (Care apare) la momentul potrivit, printr-o întâmplare favorabilă ieșită din comun Si: *excepțional* (**5-6**). **6-7** *a, av* (Pex) (Care rezolvă o situație dificilă) în mod miraculos.

providențialism *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 111, 8/1 / P: *~ți-a~* / E: fr ***providentialisme***] Concepție filozofică idealistă bazată pe credința în providență (**2**).

providențialist, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 183 / P: *~ți-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***providentialiste***] **1-2** (Adept) al providențialismului. **3-4** (Persoană) care crede în providență (**2**).

providențe *sf* vz ***providență***

providet, ~ă *smf, a* [At: GAVRIL, NIF. 12/9 / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***провидець***] (Înv) **1-2** Prezicător.

provincial, ~ă [At: MAN. ÎNV. 77/22 / P: *~ci-al* / V: (înv) ***~țial*** / E: lat ***provincialis***, fr ***provincial***] **1-2** *a* Care aparține provinciei (**1, 3**). **3-4** *a* Referitor la provincie (**1, 3**). **5-6** *a* Caracteristic provinciei (**1, 3**). **7-8** *a* De provincie (**1, 3**). **9-10** *smf, a* (Persoană) care locuiește în provincie (**3**). **11-12** *smf, a* (Persoană) care este originară din provincie (**3**). **13-14** *smf, a* (Pex) (Persoană) care se comportă cu stângăcie, în mod naiv.

provincialism *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~nți~*** / Pl: *~e*, (îvr, *sm*) *~i* / E: fr ***provincialisme***] **1** Fapt de limbă caracteristic unei anumite provincii (**1**) Si: *regionalism*. **2** (Pex) Rostire caracteristică unei provincii (**1**). **3** Fel de a se purta și de a gândi propriu unei anumite provincii (**1**). **4-5** Atitudine de provincial (**1, 5**). **6-7** Comportare de provincial (**1, 5**). **8-9** Mentalitate de provincial (**1, 5**).

provincialist, ~ă [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XIII, 14 / P: *~ci-a~* / V: (înv) ***~nția~*** (Pl și: *provințialiște*) / Pl: *~iști, ~e* / E: ***provincial*** + *-ist*] **1** *sm* (Înv; Trs) Persoană care nu făcea parte din cadrele armatei. **2** *smf* (Înv) Provincial (**9**). **3** *a* (Rar) Provincial (**14**).

provincializa *vrtf* [At: CR (1848), 19[1]/39 / P: *~ci-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***provincial*** + *-iza*] **1-2** (A căpăta sau) a face să dobândească trăsături specifice celor din provincie (**3**).

provincializare *sf* [At: BARCIANU / P: *~ci-a~* / Pl: *~zări* / E: ***provincializa***] Dobândire a unor trăsături specifice celor din provincie (**3**).

provincializat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ci-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***provincializa***] Care a dobândit trăsături specifice celor din provincie (**3**).

provincie *sf* [At: DESC. AM. 17/21 / V: (înv) ***~nță, ~nție*** / Pl: *~ii* / E: lat ***provincia***, ger ***Provinz***, fr ***province***] **1** Unitate geografică sau administrativă dintr-o țară. **2** (Urmat de determinarea „romană") Teritoriu cucerit de romani în afara Italiei, supus legilor și organizării romane. **3** Teritoriu sau localitate dintr-o țară situate în afara capitalei. **4** (Îla) **De ~** Situat în provincie (**3**).

provincioară *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 98 / P: *~ci-oa~* / Pl: *~re* / E: ***provincie*** + *-oară*] **1-2** (Rar; șdp) Provincie (**1**) (mică).

provință *sf* vz ***provincie***

provințial, ~ă *a, smf* vz ***provincial***

provințialism *sn* vz ***provincialism***

provințialist, ~ă *a, smf* vz ***provincialist***

provinție *sf* vz ***provincie***

provitamină *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***provitamine***] Substanță inactivă din alimente, activată de organism și transformată în vitamină.

provivasi *vt(a)* [At: (a. 1795) GÁLDI, M. PHAN. 244 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προβίβασα*** *(aor προβιβάζω)*] (Grî; c. i. oameni) **1** A numi într-o demnitate sau într-o funcție. **2** (Pex) A promova.

provivasire *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL VII, 226 / Pl: *~ri* / E: ***provivasi***] (Înv) **1** Numire într-o demnitate sau într-o funcție. **2** (Pex) Promovare.

provizer *sm* vz ***provizor[1]***

provizie *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 137/25 / V: (înv) ***~ion*** *sn*, ***~iune[1]*** / E: fr ***provision***, lat ***provisio, -onis***, ger ***Provision***, rs ***провизия***] Rezervă de produse, mai ales alimentare, necesare pentru o anumită perioadă de timp.

provizion[1] *sn* [At: (a. 1749) IORGA, S. D. XII, 52 / P: *~zi-on* / V: (înv) ***prevezon, ~vez~, ~iune*** *sf* / Pl: *~oane* / E: ger ***Provision***] (Înv) Comision (**6**).

provizion[2] *sn* vz ***provizie***

proviziona *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***provizion[2]***] (Înv) A aproviziona (**1**).

proviziune[1] *sf* vz ***provizie***

proviziune[2] *sf* vz ***provizion[1]***

provizor[1] *sm* [At: (cca 1733) BUL. COM. IST. II, 252 / V: (înv) ***~zer*** / A și: *~zor* / Pl: *~i* / E: lat ***provisor***, ger ***Provisor***] (Înv) Persoană care se ocupa cu îngrijirea și administrarea unei instituții, a unei moșii etc.

provizor[2], ~oară *a* vz ***provizoriu***

provizora *vt* [At: BUL. FIL. III, 186 / Pzi: *~rez* / E: drr ***provizorat[2]***] (Nob) A numi pe cineva într-o funcție în mod provizoriu.

provizorat[1] *sn* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~e* / E: ***provizor[1]*** + *-at*] (Înv) **1** Funcție a provizorului[1]. **2** Perioadă de exercitare a provizoratului (**1**).

provizorat[2] *sn* [At: GALACTION, O. A. I, 49 / Pl: *~e* / E: fr ***provisorat***] **1-2** (Stare a) ceea ce este provizoriu Si: *provizoriu* (**5-6**). **3** Fapt provizoriu. **4** Situație provizorie. **5** Timp cât cineva sau ceva este provizoriu.

provizoric, ~ă *a* [At: CR (1830), 168[1]/39 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***provisorisch***] (Înv) (**1-2**) Provizoriu (**1, 4**).

provizoriu, ~ie [At: ZILOT. CRON. 350 / V: (înv) ***~zor, ~oară*** / Pl: *~ii* / E: lat ***provisorius***, fr ***provisoire***] **1-2** *a, av* (Care se face) pe un termen limitat Si: (înv) *provizoric* (**1-2**), *provizornic* (**1-2**), *temporar, vremelnic*. **3-4** *a, av* (Care durează) pe o perioadă limitată de timp, după care se înlocuiește Si: (înv) *provizornic* (**1-2**). **5-6** *sn* (Înv) Provizorat[2] (**1-2**).

provizornic, ~ă *a* [At: CR (1829), 238[1]/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***provizor[2]*** + *-nic*] (Înv) **1-2** Provizoriu (**3-4**).

provlemă *sf* vz ***problemă***

provlimă *sf* vz ***problemă***

provlisi *v* vz ***provalisi***

provnimă *sf* vz ***problemă***

provoca [At: CUCIURAN, D. 93/18 / Pzi: *provoc* / E: fr ***provoquer***, lat ***provocare***] **1** *vt* (C. i. oameni) A incita pe cineva printr-un act de sfidare, printr-un gest șocant etc. Si: *a atâța* (**4**), *a instiga, a întărâta*. **2** *vt* (Jur; spc) A aduce pe cineva (prin acte de violență, lezarea demnității sau alte acte ilicite) într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracțiuni. **3** *vt* (Înv) A soma să facă un anumit lucru. **4** *vt* A chema la luptă, la o întrecere, la o competiție etc. Si: (înv) *a provocarisi*. **5** *vt* A avea drept urmare Si: *a cauza* (**2**), (înv) *a pricini, a pricinui*, (rar) *a prileji, a produce*. **6** *vt* (Spc) A produce intenționat un eveniment, un proces, un fenomen Si: *a stârni*. **7** *vr* (Trs; Buc; înv) A se referi.

provocabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***provoca*** + ***-bil***] (Înv; d. oameni) Irascibil.

provocant, ~ă [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***provoquant***] **1** *a* (Rar) Provocator (**1**). **2** *sm* (Îvr) Persoană care provoca pe cineva la duel Si: *provocator* (**9**).

provocare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 90 / Pl: *~cări* / E: ***provoca***] **1** Incitare a cuiva printr-un act de sfidare, printr-un gest șocant etc. Si: *atâțare* (**4**), *instigare, întărâtare*, (rar) *provocație* (**1**). **2** (Jur; spc) Aducere a cuiva într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracțiuni Si: (rar) *provocație* (**2**). **3** Chemare la luptă, la o întrecere, la o competiție etc. Si: *provocație* (**3**). **4** Cauzare (**2**). **5** Somare. **6** (Ccr; rar) Somație scrisă Si: (rar) *provocație* (**6**). **7** (Spc) Producere intenționată a unui eveniment, proces sau fenomen Si: *stârnire*, (rar) *provocație* (**7**). **8** (Înv; Trs) Referire.

provocarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1402 / Pzi: *~sesc* / E: ***provoca*** + *-arisi*] (Înv) A provoca (**4**).

provocator, ~oare [At: CR (1846), 87²/ 33 / V: (asr) ***~cătr~, ~oare*** *a, smf* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***provocateur***] **1-2** *av, a* (În mod) incitant Si: *provocant* (**1**). **3-4** *av, a* (În mod) sfidător. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care atrage atenția prin aspect, conținut, comportare. **7-8** *smf, a* (Persoană) care instigă la producerea unui act reprobabil. **9** *sm* (Învr) Provocant (**2**). **10-11** *smf, a* (Care constituie o) cauză a ceva.

provocație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***provocation***, lat ***provocatio, -onis***] (Rar) **1-3** Provocare (**1-3**). **4** Cauzare (**2**). **5** Somare. **6-7** Provocare (**6-7**).

provocațiune *sf* vz ***provocație***

provocălui *vr* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII, III, 126 / Pzi: *~esc* / E lat ***provocare***, mg ***provokál***] (Trs; înv) A se referi.

provocător, ~oare *a, smf* vz ***provocator***

provocov *sn* vz ***pocrov***

provod *sn* vz ***prohod***

provodi *v* vz ***prohodi***

provodnic *sm* [At: BELDIMAN, N. P. I, 142/19 / Pl: *~ici* / E: rs ***проводник***] (Învr) Călăuză (**2**).

provorbă *sf* vz ***proverb***

provoșchidă *sf* vz ***proboscida***

proxen *sm* [At: DN² / E: ngr ***προξένη***] (Ant) Magistrat grec însărcinat cu primirea oaspeților oficiali.

proxenet, ~ă *smf* [At: NEGULICI / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***proxénète***] **1** Persoană care mijlocește prostituția Si: *codoș*² (**1**), (îrg) *pezevenchi*, (reg) *prohoț*, (înv) *verigaș*. **2** Persoană care îndeamnă sau constrânge pe cineva să practice prostituția, pentru a trage foloase materiale personale.

proxenetism *sn* [At: COD PEN. R. P. R. 463 / V: (rar) ***~nit~*** / E: fr ***proxénétisme***] **1** Ocupație a proxenetului (**1**) Si: (înv) *pezevenclâc, verigășie*. **2** Câștig obținut prin obligarea la prostituție a altei persoane. **3-4** Infracțiune comisă de proxenet (**1-2**).

proxenisi *vt* [At: (a. 1713) GÁLDI, M. PHAN. 245 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***προξένισα*** (aor *προξενῶ*)] (Grî; rar) A cauza (**2**).

proxenitism *sn* vz ***proxenetism***

proxim, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 102 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***proximus***] (Liv) **1** Cel mai apropiat în timp sau spațiu. **2** (Log; îs) *Gen ~* Prim termen relevant al unei definiții, cel mai apropiat ca sens de noțiunea de definit.

proximal, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***proximal***] (Ant; îoc *distal*) **1** Apropiat în raport cu un punct central. **2** (Mai) apropiat de axa mediană a corpului.

proximitate *sf* [At: NEGULICI / V: *~tăți* / E: fr ***proximité***, lat ***proximitas, -atis***] (Liv) Apropiere imediată în timp sau spațiu Si: *vecinătate*.

prozaic, ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 82/6 / P: *~za-ic* / S și: *~osa~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosaïque***] **1** (Înv) Scris în proză (**4**). **2** (Înv) Care este specific prozei (**1**). **3** (D. opere literare, stil etc.) Lipsit de calități artistice. **4** (D. scriitori) Lipsit de talent. **5** (Pex) Banal (**1**). **6** (Pex) Vulgar.

prozaicitate *sf* [At: DN³ / P: *~za-i~* / E: ***prozaic*** + *-itate*] (Rar) **1-4** Prozaism (**1-4**).

prozaism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *~izm* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***prosaïsme***] **1** Însușire de a fi prozaic (**3**). **2** Ceea ce este prozaic (**5**). **3** (Pex) Banalitate (**2**). **4** (Pex) Vulgaritate.

prozaist *sm* [At: POLIZU / S și: *~osa~* / Pl: *~iști* / E: ger ***Prosaist***] (Înv) **1** Prozator (**1**). **2** (Pgn) Persoană care scrie un text, o lucrare nepoetică.

prozaiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***prosaïser***] (Rar) A face să devină prozaic (**3**).

prozaizare *sf* [At: DN³ / P: *~za-i~* / Pl: *~zări* / E: ***prozaiza***] **1-3** Impunere a unui caracter prozaic (**3, 5-6**).

prozapodoză *sf* [At: DN² / E: fr ***prosapodose***, ngr ***προσαπόδοσις***] Figură retorică constând în adăugarea la argumentație a unei probe scurte care să o întărească.

prozastic, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1962, nr. 845, 1/7 / S și: *~osa~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***proză***] **1** (Liv) De proză (**1**). **2** Scris în proză (**1**). **3** Care aparține prozei (**4**).

prozator, ~oare *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***prosateur***] Autor de opere literare în proză (**1**).

prozaurian *sm* [At: M. D. ENC. / P: *~za-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***prosauriens***] **1** (Lpl) Ordin de reptile primitive terestre și acvatice. **2** (Șls) Reptilă din ordinul prozaurienilor (**1**).

proză *sf* [At: CR (1829) 130²/14 / Pl: (rar) *~ze* / E: fr ***prose***, lat ***prosa***] **1** Mod de exprimare în literatură care nu se supune regulilor de versificație. **2** (Ccr) Compunere literară care folosește ca mod de exprimare proza (**1**). **3** (Csc) Totalitate a operelor în proză (**1**) ale unui scriitor, ale unui popor, ale unei epoci, ale unei culturi etc. **4** Literatură scrisă în proză (**1**). **5** (Rar) Text neliterar scris în proză (**1**). **6** (Fig) Platitudine în exprimare, în tratarea unei teme etc. **7** (Fig) Lucruri comune, banale, aparținând realității cotidiene. **8** (Îs) *~ poetică* Proză (**2**) ritmată și rimată. **9** (Pex; îas) Probă care are conținut liric.

prozări *vru* [At: MOLNAR, ap. DR. IV$_1$, 390 / V: (rar) ***prosiri, ~zori*** / Pzi: 3 *~rește* / E: ns cf *zări*] (Asr; d. bube) A erupe (**4**).

prozăritură *sf* [At: LB / V: (înv) ***~osir~*** / Pl: *~uri* / E: ***prozări*** + *-tură*] (Îdt) **1** Eczemă. **2** Erupție (**8**).

prozector *sm* vz ***projector***

prozelit, ~ă *smf, a* [At: NICOLAU, P. 320 / S și: *~ose~* / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***proselytus***, fr ***prosélyte***] **1-2** (Persoană) convertit (ă) de curând la o credință, la o doctrină etc. **3-4** (Adept) al unei credințe, al unei doctrine etc.

prozelitic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / S și: *~ose~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosélytique***] (Rar) **1-2** Care aparține prozeliților (**1, 3**). **3-4** Privitor la prozeliți (**1, 3**). **5-6** Caracteristic prozeliților (**1, 3**).

prozelitism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *~ose~, ~izm* / Pl: (nob) *~uri* / E: fr ***prosélytisme***] **1** Râvnă în a face prozeliți (**1**). **2** Devotament față de o credință, doctrină etc. specific prozeliților (**2**).

prozelitist, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***proselitista***] **1-2** Referitor la prozelitism (**1-2**).

prozenchim *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: it ***prosenchima***, ger ***Prosenchym***] (Blg) Țesut fals rezultat din împletirea hifelor miceliene.

prozice *vt* [At: ARH. FOLK, III, 105, 113, 154 / Pzi: *~zic* / E: ***pro***²***-*** + ***zice***] (Ban) A zice din nou.

prozit *i* vz ***prosit***

proznoșenie *sf* [At: (a. 1789) BV II, 329 / Pl: *~ii* / E: rs ***произношение***] (Rsî; rar) Pronunțare.

prozodem *sn* [At: L. ROM. 1967, 59 / Pl: *~e* / E: fr ***prosodème***] (Liv) Element prozodic (**1**) cu rol distinctiv.

prozodic, ~ă [At: HELIADE, PARALELISM, II, 153/16 / S și: *~oso~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***prosodique***] **1** *a* Care aparține prozodiei (**1**) Si: (învr) *prosodicesc* (**1**). **2** *a* Privitor la prozodie (**1**). **3** *a* De prozodie (**1**). **4** *av* În mod prozodic (**1**). **5** *a* (Înv) Ortografic.

prozodie *sf* [At: MACARIE¹, GRAM. 133ᵛ/21 / V (asr) ***~oso~*** / E: ngr ***προσωδία***, fr ***prosodie***, lat ***prosodia***] **1** Parte a poeticii care studiază versificația și normele ei sub raportul structurii versurilor, al numărului accentelor sau lungimii silabelor versurilor. **2-3** (Mod de) aplicare a normelor prozodiei (**1**). **4** (Înv) Ortoepie.

prozodist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ***prozodie*** + *-ist*] Cunoscător al prozodiei (**1**).

prozopopee *sf* [At: MOLNAR, RET. 277/19 / V: ***~oso~***, (învr) ***~pie*** / P: *~pe-e* / E: fr ***prosopopée***, lat ***prosopopeia***] Figură retorică prin care autorul pune să vorbească o persoană absentă, defunctă sau un personaj alegoric.

prozori *v* vz ***prozări***

prozorliv, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 329 / Pl: *~i, ~e* / E: slv ***прозорьливъ***] (Învr; d. oameni) **1** Pătrunzător. **2** Perspicace.

prozorlivie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 190ᵛ/17 / E: ***prozorliv*** + *-ie*] (Învr) **1** Pătrundere. **2** Perspicacitate.

prozornică *sf* [At: ALR SN III, h 649/353 / Pl: *~ice* / E: cf ucr dal *прозорник „sovârvariță"*] (Bot; reg) Pojarniță (*Hypericum perforatum*).

prr *i* [At: CHEST. V, 77/77 / E: fo] (Pop) Cuvânt cu care sunt opriți caii din mers.

prș *i* vz ***ptru***
prșiu *i* vz ***ptru***
ptroa *i* vz ***ptruia***
pruă *sf* [At: KLEIN, D. 408 / Pl: ~*ue* / E: it ***prua***, fr ***proue***] (Înv) **1-2** Proră (**1-2**).
pruba *v* vz ***proba***
prubar *sm* vz ***probar***
prubă *sf* vz ***probă***
prubăleală *sf* [At: LEXIC REG. II, 81 / Pl: ~*eli* / E: ***prubăli*** + *-eală*] (Reg) Încercare.
prubăli *v* vz ***probălui***
prublă *sf* vz ***probă***
prubui *v* vz ***probui***
prubuit, ~ă *a* [At: AR (1831), 59²/3 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***prubui***] (Îvr) Verificat.
prubului *v* vz ***probălui***
pruc *s* [At: MDT / Pl: nct / E ger ***Bruch***] (Trs; rar) Surpătură în mină.
pruceda *v* vz ***purcede***
prud, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 269 / Pl: *pruzi*, ~*e* / E: fr ***prude***] (Frr) Care simulează o atitudine virtuoasă.
prudă *sf* vz ***pudră***
prudent, ~ă [At: IORGOVICI, O. 41/10 / V: (înv) ***~e, ~ă*** / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: lat ***prudens, -ntis***, fr ***prudent***] **1-2** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) care se ferește de tot ce ar putea să-i producă un neajuns sau să constituie o primejdie Si: *circumspect* (**3-4**), *precaut, prevăzător*. **3** *av* Cu prudență (**1**). **4** *a* (D. manifestări, acțiuni sau creații ale oamenilor) Care dovedește prudență (**1**) Si: *circumspect* (**1-2**), *precaut, prevăzător*.
prudente, ~ă *a* vz ***prudent***
prudență *sf* [At: IORGOVICI, O. 41/13 / V: (înv) ***~ție, ~din~*** / E: lat ***prudentia***, fr ***prudence***] **1** Calitate de a fi prudent (**2**) Si: *circumspecție* (**1**), *precauție, prevedere*. **2-3** (Îljv) **Cu ~** (Care acționează, se manifestă) în mod precaut.
prudenție *sf* vz ***prudență***
pruderie *sf* [At: CR (1848), 18³/73 / Pl: ~*ii* / E: fr ***pruderie***] (Frî) **1** Afectare a unei rezerve excesive în ceea ce privește pudoarea, decența. **2** Atitudine care exprimă pruderie (**1**). Manifestare care dovedește pruderie (**1**).
prudhonian, ~ă *a, smf* vz ***proudhonian***
prudhonism *sn* vz ***proudhonism***
prudhonist, ~ă *a, smf* vz ***proudhonist***
prudință *sf* vz ***prudență***
pruduh *sn* vz ***produh***
prufni *vi* [At: CREANGĂ, A. 43 / Pzi: ~*nesc* / E: fo] (Reg) A scoate sunete asemănătoare buhaiului folosit de colindători.
prugă *sf* [At: GĂMULESCU, E. S. 180 / Pl: ? / E: srb ***pruga***] (Ban) Cale liberă.
pruglă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*le* / E: srb ***pruglo***] (Îvr) Lat.
pruh *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ucr ***пруг***] (Reg; rar) Cingătoare improvizată.
pruhab *sn* vz ***prohab***
pruhap *sn* vz ***prohab***
pruhă *sf, a* [At: RUSSO, S. 115 / V: (îrg) ***proh*** *s* / E: nct] (Îrg) **1-2** (Parte) mai bună a ceva.
pruhist, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 120 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: ***pruhă*** + ***-ist***] (Îvr; d. oameni) Care aparține protipendadei.
prui *smi* [At: H IX, 92 / E: nct] (Reg) Prost.
pruină *sf* [At: DM / E: fr *pruine*] (Blg) Strat de materie ceroasă, incoloră sau violacee, care acoperă pielița unor fructe, a ciupercilor etc. ca o brumă.
prujalnic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***prujă*** + ***-alnic***] (Mol) Glumeț (**1**).
prujă[1] *sf* [At: PAMFILE, A. R. 257 / Pl: ~*ji* / E: ***pruji***[1]] (Mol) **1-2** Glumă (**1-2**). **3** Anecdotă (**2**).
prujă[2] *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: nct] (Reg; rar) Parte a sumanului nedefinită mai îndeaproape.
prujălui *vi* [At: I. CR. XIII, 45 / Pzi: ~*esc* / E: ***prujă***[1] + ***-ălui***] (Reg) **1-2** A glumi (**1-2**).
pruji[1] *vi* [At: DRĂGHICI, R. 238/6 / Pzi: ~*jesc* / E: nct] (Mol, Buc) **1-2** A glumi (**1-2**). **3** A sporovăi.
pruji[2] *vi* [At: TEODORESCU, P. P. 46 / Pzi: ~*jesc* / E: rs ***пружиться***] (Mun; rar) A munci.
prujire *sf* [At: DDRF / Pl: ~*ri* / E: ***pruji***[1]] (Mol) **1-2** Glumă (**1-2**). **3** Sporovăială.
prujitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU, 130 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***pruji***[1] + ***-tor***] (Mol; rar) **1-2** Glumeț (**1-2**). **3** Flecar (**2**).
prujitură *sf* [At: COSTINESCU, 130 / Pl: ~*ri* / E: ***pruji***[1] + ***-tură***] (Mol, Buc) **1-2** Glumă (**1-2**). **3** Snoavă. **4** Anecdotă (**2**).
prumână *sf* vz ***plămân***
prumâne *s* vz ***plămân***
prumuta *vt* [At: DOSOFTEI, ap. DA II$_1$, 529 / Pzi: *prumut* / E: ml ***promutuare***] (Îrg) A împrumuta.
prumutiv, ~ă *a* [At: GORJAN, H. II, 83/28 / V: (îvr) ***preme~*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: cf *prumuta*] (Îvr) Reciproc.
prun *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i* / E: ml ***prunus***] (Bot) **1** Pom fructifer din familia rozaceelor, înalt de 6-10 m, cu frunze eliptice, cu flori albe-verzui, cultivat pentru fructele sale, drupe sferice alungite, de obicei, de culoare vineție Si: (reg) *pom* (**2**) (*Prunus domestica*). **2** (Reg; îe) **A umbla cu mintea prin ~i** A nu avea minte. **3** (Reg; îs) ~ *gogonel* Goldan (**1**) (*Prunus instititia*). **4** (Reg; îs) ~ *salbatic* Mălin (*Prunus Padus*). **5** (Reg; îas) Goldan (**1**) (*Prunus instititia*).
prunar[1] *sm* [At: DR. VIII, 207 / Pl: ~*i* / E: ***prun*** + ***-ar***] Cultivator de pruni Si: (reg) *perjar* (**1**).
prunar[2] [At: CONV. LIT. XXIV, 916 / Pl: ~*i* / V: (înv) ***~iu*** / E: ***prun*** + ***-ar***] **1** *sm* Insectă mică, de culoare cafenie, acoperită cu peri moi, care atacă prunele și cireșele Si: (reg) *burghias, firezar* (*Rhynchites cupreus*). **2** *s* (Reg; îf *prunariu*) Ceea ce rămâne după fiertul țuicii. **3** *sm* (Reg; gmț) Om care nu vrea să muncească.
prunariu *sm* vz ***prunar***[2]
prună *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*e* / E: ml ***pruna***] **1** Fruct comestibil al prunului (**1**), drupă sferică, alungită, de obicei de culoare vineție sau gălbuie, cu sâmbure mare Si: (reg) *perjă, pearjă, poamă*. **2** (Pop; îe) **A fi cu ~na în gură** A fi prost. **3** (Pfm; îe) **A vorbi** (sau **a răspunde**) **de parcă are** (sau **este cu**) **~ne** (sau **o ~** ori **cu ~na în gură**) (A vorbi sau) a răspunde neinteligibil. **4** (Reg; prt) Organ genital al iepei. **5** (Fam; îs) *Rahat cu ~ne* Rahat[2]. **6** (Fam; îe) **A nu fi nici de zeama ~nelor** A nu fi bun de nimic. **7** (Reg; îc) **~~pădureață** Porumbă[1]. **8** (Pex) Mâncare din prune (**1**) uscate. **9** (Rar) Țuică de prune (**1**).
prunărie[1] *sf* [At: I. IONESCU, M. 469 / Pl: (rar) ~*ii* / E: ***prunar*** + ***-ie***] Ocupație a prunarului[1].
prunărie[2] *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 5 / Pl: ~*ii* / E: ***prun*** + ***-ărie***] Livadă de pruni Si: *prunet, prunis, pruniște*, (reg) *perjărie*.
prunău *sms* [At: TEAHA, C. N. 257 / E: ***prună*** + ***-ău***] (Reg) Ceca ce rămâne după fiertul țuicii.
prunc [At: PSALT. HUR. 52^{V}/11 / Pl: ~*nci* / E: cf lat *puerunculus*] **1** *sm* (Îvp) Copil de orice vârstă și indiferent de sex Si: (îvp) *plod*. **2** *sm* Sugar. **3** *sm* (Îrg) Copil de sex bărbătesc considerat în raport cu părinții săi. **4** *sm* (Pgn) Fiu (**1**). **5** *sm* (Reg) Băiat (**1**). **6-7** *sm, a* (Trs; Mar; îs ~ *tânăr* sau *om* ~) (Băiat) de însurat.
pruncar *sm* [At: BELDIMAN, E. 8/13 / Pl: ~*ri* / E: ***prunc*** + ***-ar***] (Îvr) **1-2** Copil (de sex masculin).
pruncateu *sm* [At: TEAHA, C. N. 257 / Pl: ~*ei* / E: ***prunc***] (Trs) Băiețandru.
prunică *sf* [At: VARLAAM, C. 382 / Pl: ~*nce* / E: ***prunc*** + ***-ă***] (Îrg) **1** Copil de sex femeiesc. **2** (Pop; și ~ *tânără*, ~ *tinerea*) Fată tânără. **3** Fiică.
pruncenie *sf* [At: ALR II/I, h 153 / E: ***prunc*** + ***-enie***] (Mar; Trs) Copilărie (**1**).

pruncesc, ~ească *a* [At: VARLAAM, C. 13 / Pl: *~ești* / E: ***prunc*** + *-esc*] **1** Care aparține pruncului (**1**). **2** Privitor la prunc (**1**). **3** Care provine de la prunc (**1**). **4** Care este specific pruncului (**1**). **5** Pentru prunc (**1**). **6** (Fig) Care este lipsit de seriozitate, de temei Si: *copilăresc* (**5**).

prunchеș *sm* [At: BENIUC, V. CUC. 18 / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-eș*] **1-10** (Rar) Pruncușor (**1-10**).

prunci *vi* [At: DRLU / Pzi: *~ncesc* / E: ***prunc***] (Rar) A copilări (**1**).

pruncie *sf* [At: VARLAAM, C. 405 / E: ***prunc*** + *-ie*] **1** (Îvp; precedat de *pp* „din" sau „în") Copilărie (**1**). **2** (Pop; îla) **Căzut în ~** Căzut în mintea copiilor Si: *ramolit, senil*.

pruncime *sf* [At: (a. 1775) GCR II, 108/34 / E: ***prunc*** + *-ime*] (Înv) **1** Mulțime de prunci (**1**). **2** Totalitate a pruncilor (**1**).

pruncoi *smi* [At: CABA. SĂL. 92 / E: ***prunc*** + *-oi*] **1-10** (Trs; șdp) Prunc (**1-5**) (mare).

pruncoieș *sm* [At: VAIDA / P: *~co-ieș* / Pl: *~i* / E: ***pruncoi*** + *-aș*] (Trs) Copil între 7-12 ani.

pruncotan *sm* vz ***pruncotean***

pruncotean *sm* [At: LB / V: (reg) ***~tan*** (Pl: *~tani, ~teni*) / Pl: *~eni* / E: ***prunc*** + *-otean*] **1-2** (Mar; Trs; șdp) Băiețandru (**1-2**). **3-4** (Trs) Copilaș (**1-2**).

pruncșor *sm* vz ***pruncușor***

pruncucidere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***prunc + ucidere***] **1-2** Infracțiune care constă în uciderea (de către mamă) a propriului copil nou-născut Si: *infanticid*.

pruncucigaș, ~ă *smf, a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: ***prunc + ucigaș***] **1-2** (Persoană) care comite pruncucidere (**1**).

prunculeană *sf* [At: GR. S. VI, 243 / Pl: *~ene* / E: ***pruncă*** + *-uleană*] **1-6** (Reg; șhp) Prunculiță (**1-6**).

prunculeț *sm* [At: BOLLIAC, O. 181 / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-uleț*] **1-10** (Pop; șhp) Pruncușor (**1-10**).

prunculiță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 53 / Pl: *~țe* / E: ***pruncă*** + *-uliță*] (Reg; șhp) **1-6** Pruncă (**1-3**) (mică) Si: (reg) *prunculeană* (**1-6**), *pruncuță* (**1-6**), *pruncușoară* (**1-6**).

pruncușoară *sf* [At: MARIAN, NA. 348 / Pl: *~re* / E: ***pruncă*** + *-ușoară*] (Reg; șhp) **1-6** Prunculiță (**1-6**).

pruncușor *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 310 / V: (pop) *~cș~* / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-ușor*] (Pop; șhp) **1-10** Prunc (**1-5**) (mic) Si: (pop) *prunculeț* (**1-10**), (rar) *prunchеș* (**1-10**), (îrg) *pruncuț* (**1-10**). **11-12** (Trs; înv; îf *pruncșor*) Tânăr.

pruncuț *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 58/59 / Pl: *~i* / E: ***prunc*** + *-uț*] (Îrg; șhp) **1-10** Pruncușor (**1-10**).

pruncuță *sf* [At: DRLU / Pl: *~țe* / E: ***pruncă*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-6** Prunculiță (**1-6**).

prund *sn* [At: VARLAAM, C. 318 / V: (îrg) ***~nt*** (Pl: *~uri, ~e*) / Pl: *~uri* / E: slv ****прѫдъ*** cf srb *prud*, pn *prȕd*] **1** Pietriș mărunt amestecat cu nisip, care se găsește pe fundul apelor sau, în straturi, în scoarța pământului Si: (reg) *prundar* (**1**), *prundiș* (**1**). **2** Pietriș mărunt așternut pe drumuri, pe șosele Si: (reg) *prundiș* (**2**). **3** (Reg) Nisip de râu Si: (reg) *prundiș* (**3**). **4** (Reg) Grămadă de pietre Si: *grohotiș* (**1**). **5** (Pop) Albie (**4**) (cu pietriș). **6** Țărm acoperit cu prund (**1**) Si: (reg) *prundar* (**3**), *prundiș* (**4**). **7** Teren nisipos Si: *prundar* (**4**), *prundiș* (**5**). **8** Insulă mică pe cursul unei ape curgătoare, fără vegetație Si: *prundiș* (**6**). **9** (Reg) Bucată de pământ cuprinsă între răzoare Si: (reg) *delniță* (**3**). **10** (Reg) Poiană.

prundac *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 143 / Pl: *~aci* / E: ***prund*** + *-ac*] (Orn; reg) Fluierar (*Tringa totanus*).

prundar [At: LM / Pl: (**1-5**) *~e*, (**6-13**) *~i* / E: ***prund*** + *-ar*] **1** *sn* (Trs) Prund (**1**). **2** *sn* (Trs) Îngrămădire de lemne, bușteni, crengi etc. aduse de apă și oprite la cotitura râurilor, pârâielor etc., unde formează un fel de baraj. **3-4** *sn* (Trs; Mun) Prund (**6-7**). **5** *sn* (Buc) Cute făcută din piatră de râu. **6** *sm* (Orn; Mol; Mun; șîc ***~de-șes***) Prundăraș (**1**) (*Charadrius dubius curonicus*). **7** *sm* (Reg) Pasărea *Charadrius pluvialis*. **8** *sm* (Orn; reg) Codobatură (**1**) (*Motacilla alba*). **9** *sm* (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*). **10** *sm* (Orn; reg) Pescărel (*Cinclus cinclus*). **11** *sm* (Reg) Pasărea *Cinclus aquatica*. **12** *sm* (Iht; reg) Fusar (**3**) (*Aspro streber*). **13** *sm* (Rar) Persoană care scoate și transportă prund (**1**).

prundaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***prund*** + *-aș*] (Orn; reg) **1** Fugaci (**5**) (*Calidris*). **2** Codobatură (**1**) (*Motacilla alba*).

prundăios, ~oasă *a* [At: A I, 12 / P: *~dă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prundos*** css] (Reg; d. terenuri) Nisipos.

prundăluș *sn* [At: DLR / Pl: *~lușe* / E: ***prund*** + *-ăluș*] (Reg) Gunoi vegetal.

prundăraș *sm* [At: CONV. LIT. XXIII, 342 / V: (reg) ***~ntă~*** / Pl: *~i* / E: ***prundar*** + *-aș*] (Orn) **1** (Șîc ***~de-râu, ~de-râu-cu-cioc-negru, ~gulerat-mic***) Pasăre călătoare de mărimea unei prepelițe, brună-roșcată pe spate și albă pe pântece, cu două dungi albicioase pe cap și pe piept Si: (reg) *pietrai, pietrar, ploier gulerat mic, ploier de râu, prundărel* (**3**), (*Charadrius dubius curonicus*), *prundar* (**6**), *prundurel*[1] (**1**), *tilic, văcărel* (*Charadrius apicarius*). **2** (Reg; îf *pruntăraș*) Ploier (*Charadrius apicarius*). **3** (Reg; îc) ***~lobat*** Notătiță (*Phalaropus lobatus*). **4** (Reg; îc) ***~de-nămol*** (sau ***~cu-cioc-lat***) Pasărea *Limicola falcinellus*. **5** (Reg) Pasărea *Cinclus aquaticus*.

prundărel *sm* [At: CADE / Pl: *~ei* / E: ***prundar*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Prund (**6**) (mărunt). **3** Prundăraș (**1**) (*Charadrius dubius curonicus*). **4** *sm* (Reg) Pasărea *Charadrius pluvialis*. **5** *sm* (Orn; reg) Codobatură (**1**) (*Motacilla alba*). **6** *sm* (Orn; reg) Lăstun (*Delichon urbica*). **7** *sm* (Orn; reg) Pescărel (*Cinclus cinclus*). **8** *sm* (Reg) Pasărea *Cinclus aquatica*.

prundărie *sf* [At: CAMILAR, C. P. 159 / Pl: *~ii* / E: ***prund*** + *-ărie*] (Rar) **1** Teren format din prund (**1**) aluvionar. **2** Loc de unde se scoate prund (**1**).

prundăriu, ~ie *a* [At: A I, 17 / Pl: *~ii* / E: ***prund*** + *-ăriu*] (Reg; d. terenuri) Nisipos.

prundăros, ~oasă *a* [At: ALR SN I, h 10/349 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prund*** + *-ăros*] (Trs; Mar; d. terenuri) Nisipos.

prundi *vt* [At: TDRG / Pzi: *~desc* / E: ***prund***] (Reg) **1** A prundui (**1**). **2** (Pgn) A acoperi cu un strat de nisip etc.

prundiș *sn* [At: CANTEMIR, IST. 205 / V: (reg) ***~ntiș*** / Pl: *~uri* / E: ***prund*** + *-iș*] **1-6** Prund (**1-3, 6-8**).

prundișor *sn* [At: SADOVEANU, O. IX, 11 / Pl: *~oare* / E: ***prund*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) Prunduleț (**1-8**).

prundit, ~ă *a* [At: REBREANU, I. 211 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prundi***] (Reg) Prunduit.

prundoi *sn* [At: TAFRALI, S. 36 / Pl: *~oaie* / E: ***prundi***] (Reg; rar) Plaur.

prundos, ~oasă *a* [At: N. TEST. (1648), 171[r]/29 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***prund*** + *-os*] (D. terenuri) **1** Acoperit cu prund (**1**). **2** Alcătuit din prund (**1**). **3** (Pex) Pietros (). **4** (Reg; pex) Nisipos.

prundui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 694 / V: (reg) ***prântui*** / Pzi: *~esc* / E: ***prund*** + *-ui*] **1** (C. i. drumuri, șosele etc.) A acoperi cu prund (**1**) Si: (reg) *a prundi* (**1**), *a prunduli*. **2** (Buc; îf *prântui*) A risipi.

prunduiaș *s* [At: PASCU, S. 351 / P: *~du-iaș* / Pl: nct / E: ***prund*** + *-uiaș*] **1-8** (Reg; șhp) Prunduleț (**1-8**).

prunduit, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***prundui***] (D. terenuri etc.) Pe care s-a așternut prund (**1**) Si: (reg) *prundit*.

prunduleț *sn* [At: JAHRESBER. VIII, 196 / Pl: *~e* / E: ***prund*** + *-uleț*] **1-8** (Șhp) Prund (**1-4**) (fin, mărunt) Si: *prundișor* (**1-8**), (reg) *prunduiaș* (**1-8**), *prunduț* (**1-8**), *prunduțel* (**1-8**). **9-10** (Reg) Prund (**5**) cu adâncime mică.

prunduli *vt* [At: PODARU, FL. 58 / Pzi: *~lesc* / E: ***prund*** + *-uli*] (Reg) A prundui (**1**).

prundunea *sf* [At: ȘEZ. IV, 136 / Pl: *~ele* / E: ***prundunel*** + *-ea*] **1-5** (Orn) Femelă a prundurelului[1] (**1-5**).

prundunel *sm* vz ***prundurel***[1]

prundurel[1] *sm* [At: DDRF / V: (reg) ***brundărel, ~unel*** / Pl: *~ei* / E: ***prundar*** + *-el*] (Orn; reg) **1** Prundăraș (**1**) (*Charadrius dubius curonicus*) **2** (Șîc ***~de-pădure***) Codobatură (*Motacilla cinerea*). **3** (Îf *brundărel*) Sticlete (*Carduelis carduelis*). **4** Pescărel (*Alcedo atthis*). **5** Fugaci (**5**) (*Calidris*).

prundurel[2] *sm* [At: ŞEZ. XV, 110 / Pl: *~ci* / E: ***prund*** + *-urel*] (Buc) Plantă spinoasă, nedefinită mai îndeaproape, care creşte pe prundurile (**6**) pâraielor de munte.

prundurele *sfp* [At: TDRG / V: (reg) ***prân-*** / E: ***prunduri*** (pll *prund*) + *-ele*] **1-4** (Pop; şhp) Prund (**6-7**) (mic).

prunduros, ~oasă *a* [At: A IX, 3 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***prund*** + *-uros*] (Reg; d. terenuri) Pietros.

prunduţ *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 411 / Pl: *~uri* / E: ***prund*** + *-uţ*] (Reg; şhp) **1-8** Prunduleţ (**1-8**).

prunduţel *sn* [At: BÂRLEA, C. P. 145 / Pl: *~ele* / E: ***prunduţ*** + *-el*] (Reg; şhp) **1-8** Prunduleţ (**1-8**).

prunel *sms* [At: SCL 1973, 48 / E: ***pruna*** + *-el*] (Rar) Ţuică (de prune).

prunelă *sf* [At: MARIN. F. 423/31 / Pl: *~le* / E: fr ***prunelle***] (Atm; frî) Pupilă.

prunet *sn* [At: DRLU / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***prun*** + *-et*] Livadă de pruni (**1**) Si: *prunărie*[2], *prunişi, prunişte*, (reg) *perjărie*.

prunic *sm* [At: CV 1950, nr. 3, 36 / Pl: *~ici* / E: ***prun*** + *-ic*] **1-2** (Reg) Prunişor (**1-2**).

pruniş *sn* [At: DR, XI, 72 / Pl: *~uri* / E: ***prun*** + *-iş*] Prunet.

prunişoară *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: ***pruna*** + *-işoară*] **1-2** (Şhp) Prună (**1**) (mică). **3** (Pop; rar) Roşie sub formă de prună (**1**).

prunişor *sm* [At: JAHRESBER. VIII, 212 / Pl: *~i* / E: ***prun*** + *-işor*] **1-2** (Şhp) Prun (**1**) (mic) Si: *prunuţ* (**1-2**), (reg) *prunic* (**1-2**).

prunişte *sn* [At: SLAVICI, O. II, 30 / Pl: *~ti* / E: ***prun*** + *-işte*] (Reg) Prunet.

prunjăl *sm* vz ***pătrunjel***

prunt *sn* vz ***prund***

pruntăraş *sm* vz ***prundăraş***

pruntiş *sn* vz ***prundiş***

prunuţ *sm* [At: PASCU, S. 154 / Pl: *~i* / E: ***prun*** + *-uţ*] **1-2** (Şhp) Prunişor (**1-2**).

pruriginos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***prurigineux***] **1** Care provoacă mâncărime. **2-3** De natura bolii prurigo (**1-2**).

prurigo *sn* [At: DESCR. APE, 5/13 / V: (înv) ***prorig*** / E: lt ***prurigo***] (Med) **1** Boală cronică a pielii, caracterizată prin apariţia unor leziuni superficiale persistente în formă de băşicuţe, însoţite de mâncărime intensă. **2** Dermatoză alergică.

prurit *sn* [At: ÎNVĂŢĂTURĂ, 121/16 / Pl: *~uri* / E: lat ***pruritus***, fr ***prurit***] Senzaţie de mâncărime intensă la nivelul tegumentului, care apare în diferite boli de piele sau în unele afecţiuni generale.

prus[1] *sm* [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: *~uşi* / E: ucr ***прус***] (Ent; Buc) Şvab[1].

prus[2]***, ~ă*** [At: URECHE, L. 110 / Pl: *~uşi, ~i, ~e* / E: pn ***prus***] **1-9** *sm, a* (Înv) Prusac (**1-9**). **10** *sm* (Lpl) Triburi care populau în antichitate şi în evul mediu ţărmul de sud al Mării Baltice dintre cursul inferior al râurilor Vistula şi Niemen. **11** *smf* (Lsg) Persoană care aparţinea acestor triburi.

prusac, ~ă [At: CANTEMIR, HR, 415 / V: (înv) ***prosac***, ***~ă*** *smf, a* / Pl: *~aci, ~ace* / E: rs ***прусак***, pn ***prusak***] **1-4** *smf, a* (Persoană) (care face parte din populaţia de bază a Prusiei sau) este originară de acolo Si: *prusian* (**1-4**), (înv) *prus*[2] (**1-4**). **5** *smp* Popor care trăieşte în Prusia Si: (rar) *prusian* (**5**), (înv) *prus*[2] (**5**). **6-7** *a* Care aparţine (Prusiei sau) populaţiei ei Si: (rar) *prusăcesc* (**1-2**), (înv) *prusesc* (**1-2**), (rar) *prusian* (**6-7**), (înv) *prusienesc* (**1-2**), *prus*[2] (**6-7**). **8-9** Care este specific (Prusiei sau) populaţiei ei Si: (rar) *prusăcesc* (**3-4**), (înv) *prusesc* (**3-4**), (rar) *prusian* (**8-9**), (înv) *prusienesc* (**3-4**), *prus*[2] (**8-9**).

prusăcesc, ~ească *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 95 / Pl: *~eşti* / E: ***prusac*** + *-esc*] **1-4** (Rar) Prusac (**6-9**).

prusăceşte *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***prusac*** + *-eşti*] **1-2** Ca prusacii (**1, 3**).

prusesc, ~ească *a* [At: AR (1830), 9[1]/43 / Pl: *~eşti* / E: ***prus***[2] + *-esc*] **1-4** (Înv) Prusac (**6-9**)

prusian, ~ă *smf, a* [At: TÂMPEANUL, G. 30 / 9 / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***prussien***] (Rar) **1-9** Prusac (**1-9**).

prusiancă *sf* [At: CADE / P: *~si-an~* / Pl: *~ience* / E: fr ***prussien***] (Rar) **1-2** Femeie (care face parte din populaţia de bază a Prusiei sau) este originară de acolo.

prusianesc, ~ească *a* vz ***prusienesc***

prusianiza *vtr* [At: BUL. FIL. VI, 51 / P: *~si-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***prusian*** + *-iza*] **1-2** A (se) asimila cu populaţia de limbă prusacă Si: (rar) *a (se) prusifica* (**1-2**).

prusiat *sm* [At: CADE / P: *~si-at* / Pl: *~aţi* / E: fr ***prussiate***] (Chm; rar) Sare a acidului prusic Si: *cianură*.

prusic *am* [At: BARCIANU / E: fr ***prussique***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid care se prezintă sub formă de lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare Si: *acid cianhidric*.

prusienesc, ~ească *a* [At: (a. 1825) DOC. EC. 352 / V: (înv) ***~ian~*** / P: *~si-e~* / Pl: *~eşti* / E: ***prusian*** + *-esc*] (Înv) **1-4** Prusac (**6-9**).

prusifica *vtr* [At: BUL. FIL. VI, 51 / Pzi: *prusific* / E: ***prus***[2] + *-ifica*] (Rar) **1-2** A (se) prusieniza (**1-2**).

prusliuc *sn* vz ***prusluc***

prusluc *sn* [At: ŢICHINDEAL, F. 399/26 / V: (reg) ***prâsluc, ~liuc, pruzliuc, pruzluc, puslic, puzlic*** / A şi: *~luc* / Pl: *~uce, ~uri* / E: srb ***prsluk, prusluk,*** mg ***pruszlik***] (Ban; Trs) Vestă (fără mâneci).

prust[1] *s* [At: ANTIPA, P. 62 / Pl: nct / E: nct] (Îvr) Lemn care ţine deschisă gura matiţei năvodului.

prust[2] *s* [At: FD I, 151 / Pl: nct / E: ger ***Brust***] (Îvr) Perete de cărbune într-o mină, la care se lucrează în abataj cu ciocanul de abataj.

prustar *sn* [At: DR, IV, 1557 / V: (îrg) ***~iu*** / A şi: *prus~* / Pl: *~e* / E: ***prust***[2] + *-ar* cf mg *pruszoló*] (Îrg) Sfredel scurt, de cca 30-50 de centimetri, de formă hexagonală, folosit de mineri pentru găurit stânca.

prustariu *sn* vz ***prustar***

prustuli *vt* [At: PAŞCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: mg ***pruszlol***] (Reg; c. i. rocile dure din mine) A găuri cu prustarul.

pruşaică *sf* [At: DLR / Pl: ? / E: ns cf *bruş*] (Reg) Praf de var.

pruşni *vi* [At: DLR / Pzi: *~nesc* / E: fo cf *pufni, prufni*] (Reg) A izbucni în râs.

pruşuvi *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~vesc* / E: bg ***прошивам***] (Reg; c. i. bucăţele de piele sau de pânză) A coase margine la margine, punând un petic pe dedesupt.

prutaş *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 113 / Pl: *~i* / E: ***Prut*** + *-aş*] (Reg) Persoană care locuieşte în regiunea Prutului sau care este originară de acolo.

prutec *s* [At: ANTIPA, P. 788 / Pl: nct / E: ***Prut*** + *-ec*] (Reg) **1** Baltă alimentată cu apă din Prut. **2** Fost braţ al Prutului rămas ca baltă.

prutişor *s* [At: PAMFILE, J. III, 93 / Pl: nct / E: ns cf ger *Brot*] (Reg) Pesmet.

prutuc *sn* [At: CADE / V: (reg) ***protacă*** / Pl: *~uce* / E: ger ***Brotsack***] (Mar; Trs; înv) Traistă de pânză pentru hrană, pe care o purtau soldaţii.

pruvireag *sm* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 6 / A: nct / Pl: *~agi* / E: ns cf mg *virág*] (Bot; Trs) Micsandră (*Matthiola iucana*).

pruzgiuc *s* [At: (a. 1726) N. A. BOGDAN, C. M. 160 / A: nct / Pl: nct / E: ger ***Prusszeug***] (Îvr) Postav de Brusa.

pruzliuc *sn* vz ***prusluc***

pruzluc *sn* vz ***prusluc***

psalm *sm* [At: CORESI, L. 429/8 / V: (înv) ***~lom*** / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e* / E: slv ***псалмъ***] **1** Imn religios biblic. **2** (Lpl) Psaltire (**1**). **3** (Pgn) Imn de proslăvire. **4** (Pgn) Poezie lirică.

psalmic, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***psalm*** + *-ic*] **1-4** Care aparţine sau este specific psalmilor (**1-4**). **5-8** Privitor la psalmi (**1-4**) Si: *psaltic*.

psalmist *sm* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 239/8 / V: (înv) ***~a*** / Pl: *~işti* / E: fr ***psalmiste***] **1** Autor de psalmi (**1**). **2** (Art) Regele evreu David, considerat autorul majorităţii psalmilor biblici Si: (înv) *psaltistul*. **3** (Pex) Cântăreţ de psalmi (**1**).

psalmista *sm* vz ***psalmist***

psalmodia *vt(a)* [At: HELIADE, O. I, 120 / P: *~dli-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***psalmodier***] **1** (C. i. psalmi, rugăciuni, cântări religioase) A cânta în biserică, după un anumit tipic Si: (înv) *a psălmui*. **2** A spune cu glas monoton, uniform, neexpresiv.

psalmodiare *sf* vz ***psalmodiere***

psalmodic, ~ă [At: VLAHUȚĂ, O. A, I, 57 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psalmodique***] **1-3** *a* Care aparține psalmodiei (**1-3**). **4-6** *a* Privitor la psalmodie (**1-3**). **7-9** *a* Care este specific psalmodiei (**1-3**). **10-12** *av* În felul psalmodiei (**1-3**)

psalmodie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 197[r]/27 / Pl: *~ii*, (înv) *psăl~* / E: ngr ***ψαλμωδία***, fr ***psalmodie***] **1** Melodie bisericească lentă, cu multe modulații, de origine bizantină, cu care se cântă psalmii (**1**) și alte cântări religioase Si: *psalmodiere* (**1**), *psălmuire* (**1**). **2** (Pex) Mod de a cânta o psalmodie (**1**) Si: *psalmodiere* (**2**), *psălmuire* (**2**). **3** (Fig) Rostire cu glas monoton, uniform, neexpresiv.

psalmodiere *sf* [At: DDRF / V: (înv) ***~iare*** / P: *~di-e~* / E: ***psalmodia***] **1-2** Psalmodie (**1-2**).

psalom *sm* vz ***psalm***

psalt *sm* [At: N. COSTIN, ap. GÁLDI, M. PHAN. 245 / Pl: *~lți* / E: ngr ***ψάλτης***] Cântăreț de strană în biserică Si: (reg) *cantor*[1], *dascăl* (**14**), (îvr) *psaltichies, psălticaș*.

psalterion *sn* [At: CADE / V: ***~riu*** / P: *~ri-on* / A și: *~rion* / Pl: *~oane* / E: fr ***psaltérion***, lat ***psalterium***] Vechi instrument muzical cu coarde, de formă triunghiulară, folosit până în evul mediu Si: (înv) *psaltire* (**2**).

psalteriu *sn* vz ***psalterion***

psaltic, ~ă *a* [At: M 1965, nr. 2, 8 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***psalt*** + *-ic*] **1-8** Psalmic (**1-8**).

psaltichie *sf* [At: (a.1713) CAT. MAN. I, 144 / V: (înv) ***pis~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ψαλτική***] **1** Muzică vocală bisericească specifică ritului ortodox. **2-3** Lucrare care conține o asemenea muzică (cu îndrumări de execuție).

psaltichieș *sm* [At: LB / P: *~chi-eș* / Pl: *~i* / E: ***psaltichie*** + *-aș*] (Îvr) Psalt.

psaltir *s* vz ***psaltire***

psaltire *sf* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 154/12 / V: (înv) ***psaltir*** *s*, ***psăl~***, ***psel~***, (reg) ***sa~***, (îvp) ***săl~*** / Pl: *~ri*, (înv) *~* / E: slv ***псалтирь***, ngr ***ψαλτήριον***] **1** Carte bisericească de ritual, aparținând Vechiului Testament și cuprinzând cei 151 de psalmi atribuiți în cea mai mare parte regelui evreu David, și care a fost folosită, pe vremuri, la noi, drept manual școlar. **2** (Înv) Psalterion.

psaltistul *sma* [At: VARLAAM – IOASAF, 40[r]/3 / E: drr ***psaltire***] (Înv; art) Psalmist (**2**).

psam- *ec* vz ***psamo-***

psamit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***psamite***] (Glg) **1** Material detritic cu granulație dată de elemente cu dimensiuni până la 2 mm, care alcătuiește unele roci sedimentare. **2** Denumire generică dată nisipului și gresiilor.

psamo- [At: DN[3] / V: ***psam-*** / E: fr, it ***psammo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) nisip. **3** De nisip. **4** Nisipos.

psamom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***psammome***] (Med) Tumoare cu depozite asemănătoare nisipului, localizată la nivelul sistemului nervos.

psamon *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***psammône***] (Blg) Asociație de animale de nisip.

psamoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psammothérapie***] Tratament medical extern cu ajutorul băilor sau al săculețelor cu nisip încălzite.

psălmui *vt(a)* [At: PSALT. 281/20 / Pzi: *~esc* / E: ***psalm*** + *-ui*] (Înv) A psalmodia (**1**).

psălmuire *sf* [At: PILLAT, P. 21 / Pl: *~ri* / E: ***psălmui***] (Îvr) **1-2** Psalmodie (**1-2**).

psălmuitoriu *sm* [At: DRLU / P: *~mu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***psălmui*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care psălmuiește.

psalticaș *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***psaltichie*** + *-aș*] (Îvr) Psalt.

psaltire *sf* vz ***psaltire***

psâât *i* vz ***pst***

psânî *av* vz ***pesemne***

psefit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***psèphite***] **1** Material detritic cu granulația dată de elemente cu dimensiuni mai mari de 2 mm. **2** Denumire generică dată rocilor sedimentare detritice grosiere.

psefologie *sf* [At: DN[3] / E: cf gr ψέφος + λόγος] Formă a sociologiei care studiază atitudinea politică și comportamentul grupurilor de alegători, pentru a detecta factorii care îi influențează în deciziile luate Si: *sociologie electorală*.

psela- [At: DN[3] / E: fr, it ***psela-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) pipăire. **3-4** (De) palpare. **5-6** (De) tatonare.

pselafobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: cf it *pselafobia*] (Med) Teamă patologică de contactul cu obiectele.

pseltire *sf* vz ***psaltire***

psente *av* [At: DLR / E: ns cf *pesemne*] (Reg) Pesemne.

pseud- *ec* vz ***pseudo-***

pseudartroză *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pse-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***pseudarthrose***] (Med) Lipsă de consolidare a capetelor osoase ale unei fracturi care are drept consecință crearea unei false articulații.

pseudo- [At: CADE / V: (înv) ***pseud-***, ***psevdo-*** / P: *pse-u~* / E: fr ***pseud(o)***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Fals. **2** Pretins. **3-4** (Cu) asemănare exterioară.

pseudoacid *sm* [At: MACAROVICI, CH. 110 / P: *pse-u-do-a~* / Pl: *~izi* / E: ***pseudo-*** + ***acid***] (Chm) Acid anhidru care nu mai este electrochimic acid.

pseudoafix *sn* [At: DN[3] / P: *~do-a~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo-*** + ***afix***] Afixoid.

pseudoaldehidă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *pse-u-do-al~* / Pl: *~de* / E: ***pseudo-*** + ***aldehidă***] (Chm) **1** (Lpl) Grup de substanțe odorante de sinteză. **2** (Lsg) Substanță care face parte din grupul pseudoaldehidelor (**1**).

pseudoalelă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *pse-u-do-a~* / Pl: *~le* / E: eg ***pseudoallele***] (Blg) Genă care se comportă asemenea alelelor, dar se manifestă ca o singură unitate funcțională.

pseudoanacreontic, ~ă *a* [At: DEX / P: *pse-u-do-a-na-cre-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***anacreontic***] Care dă impresia că este scris în genul anacreontic.

pseudoantic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, B. I. 8 / P: *pse-u-do-an~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***antic***] Fals antic.

pseudoapendicită *sf* [At: D. MED. / P: *pse-u-do-a~* / Pl: *~te* / E: ***pseudo-*** + ***apendicită***] Boală manifestată prin dureri abdominale, care dau impresia unei apendicite.

pseudoaristocratic, ~ă *a* [At: V. ROM. august 1960, 111 / P: *pse-u-do-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***aristocratic***] Fals aristocratic.

pseudoarmonic, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: *pse-u-do-ar~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo-*** + ***armonic***] (Mat; d. funcții) Care are calitatea de a fi egală cu produsul unei funcții armonice printr-o funcție neperiodică de același variabilă.

pseudoartist, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 195 / P: *pse-u-do-ar~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pseudo-*** + ***artist***] Fals artist.

pseudoautonomie *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 109, 6/3 / P: *pse-u-do-a-u~* / E: ***pseudo-*** + ***autonomie***] Autonomie aparentă.

pseudobacă *sf* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u~* / Pl: *~ace* / E: ***pseudo-*** + ***bacă***] (Bot) Bacă falsă întâlnită la plantele curcubitacee, la soc etc.

pseudoblepsie *sf* [At: D. MED. / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo-*** + ***blepsie***] (Rar) Iluzie optică.

pseudobunătate *sf* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 65 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo-*** + ***bunătate***] (Rar) Bunătate aparentă.

pseudocarst *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: cf fr *pseudo-karst*] **1-2** (Proces și) formă de relief asemănătoare celor carstice.

pseudocălugăr *sm* [At: ASACHI, S. L. II, 40 / P: *pse-u~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo-*** + ***călugăr***] Fals călugăr.

pseudocelebritate *sf* [At: CONTEMP. 1961, nr. 778, 1/7 / P: *pse-u~* / Pl: *~tăți* / E: ***pseudo-*** + ***celebritate***] **1-2** (Persoană care se bucură de o) falsă celebritate.

pseudocilindru *sm* [At: D. MED. / P: *pse-u~* / Pl: *~ri* / E: ***pseudo- + cilindru***] Formație cu aspect cilindric, alcătuită din aglutinări de celule, neînglobate într-o materie proteică, din conglomerate de cristale sau de săruri amorfe etc. prezentă, uneori, în urină și putând fi confundată cu cilindrii adevărați.

pseudococaină *sf* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + cocaină***] (Far) Ester obținut, alături de cocaină, din frunzele arbustului *Erytroxylon coca*, folosit, în medicină, ca anesteziant ușor.

pseudococs *sn* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~uri* / E: ***pseudo- + cocs***] Produs obținut din cărbuni neaglutinați, având toate proprietățile mecanice și chimico-tehnice ale cocsului obișnuit Si: *cocs brichete*.

pseudocoloid *sm* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~izi* / E: ***pseudo- + coloid***] (Chm) Sistem dispers eterogen format din particule mai mari vizibile și particule coloide.

pseudoconcept *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: cf it *pseudoconcetto*] **1** Concept iluzoriu, căruia nu-i corespunde ceva în mod real Si: *pseudoidee, pseudonoțiune*. **2** (În filozofia lui Benedetto Croce) Reprezentare sau grup de reprezentări care nu ajung la adevărata universalitate sau la o autentică înțelegere a vieții determinate de spirit, distingându-se prin aceasta de adevăratele concepte.

pseudoconglomerat *sn* [At: LTR^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + conglomerat***] Formă rotunjită care apare la unele roci sub influența proceselor de alterare superficială și care se poate confunda cu conglomerate autentice.

pseudocreație *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 164, 9/1 / P: *pse-u-do-cre-a~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + creație***] Creație falsă, fără valoare.

pseudocredință *sf* [At: S. C. ȘT. (Iași), 1956, nr. 1, 56 / P: *pse-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pseudo- + credință***] Credință falsă.

pseudocritică *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 35, 4/1 / P: *pse-u~* / Pl: *~ici* / E: ***pseudo- + critică***] Critică falsă și fără valoare.

pseudocronica *sf* [At: V. ROM. iulie 1960, 150 / P: *pse-u~* / Pl: *~ici* / E: ***pseudo- + cronică***] Cronică falsă și fără valoare.

pseudocrup *s* [At: BELEA, P. A. 188 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + crup***] (Med) Crup fals.

pseudocuadrofonie *sf* [At: DEX^2 / P: *pse-u-do-cu-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoquadrophonie***] Obținere a efectului cuadrofonic prin prelucrarea, cu diferite mijloace, a unui semnal stereofonic.

pseudocultură *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 1, 6 / P: *pse-u~* / Pl: *~ri* / E: ***pseudo- + cultură***] Cultură falsă.

pseudodemocrat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *pseudodemocrație*] Referitor la pseudodemocrație.

pseudodemocrație *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 5/3 / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + democrație***] Democrație aparentă.

pseudodipter *sn* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: lat ***pseudodipterium***] (În antichitatea greco-romană) Templu în care distanța dintre colonadă și pereții cellei este egală cu distanța a două intercolonamente plus o grosime de coloană.

pseudodomiciliu *sn* [At: CĂLINESCU, B. I. / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + domiciliu***] (Rar) Fals domiciliu.

pseudodramă *sf* [At: T februarie 1969, 51 / P: *pse-u~* / Pl: *~me* / E: ***pseudo- + dramă***] Dramă falsă.

pseudoencefal *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoencéphale***] Monstru care prezintă pseudoencefalie.

pseudoencefalie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoencéphalie***] (Med) Malformație congenitală caracterizată prin absența encefalului, care este înlocuit de o tumoare vasculară.

pseudoepigraf, ~ă *sn, a* [At: BUL. COM. IST. I, 36 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pseudo- + epigraf***] **1-2** (Text) care este atribuit pe nedrept unui anumit autor.

pseudoepiscop *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 216/5 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + episcop***] Fals episcop.

pseudoestet, ~ă *smf* [At: BUL. COM. IST. I, 38 / P: *pse-u-do-es~* / Pl: *~eți, ~e* / E: ***pseudo- + estet***] Fals estet.

pseudoestetic, ~ă *a* [At: BLAGA, Z. 44 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo- + estetic***] Cu aparență estetică.

pseudoestezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudoesthésie***] Senzație căreia nu-i corespunde nici o vibrație care să fi fost prinsă de organele senzoriale și transmisă centrilor nervoși pentru prelucrarea ei în conștiință.

pseudoetimologic, ~ă *a* [At: SCL 1950, 61 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo- + etimologic***] Fals etimologic.

pseudoetimologism *sn* [At: DN^3 / P: *pse-u-do-e~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + etimologism***] Sistem ortografic intermediar între cel etimologic și cel fonetic.

pseudofecundare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~dări* / E: cf fr *pseudo-fécondation*] Fel de partenogeneză în care polenul nu intervine decât ca excitant al țesuturilor ovulare.

pseudofilozofie *a* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: cf fr *pseudofilosofia*] Falsă filozofie.

pseudofonetic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***pseudofonetico***] Referitor la pseudofonetism.

pseudofonetism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***pseudophonétisme***] Sistem ortografic propus de Aron Pumnul, care se caracterizează prin utilizarea unui anumit sistem de semne pentru anumite sunete, în mod independent de evoluția istorică a acelor sunete din sistemul originar din care provine cel românesc.

pseudohermafroditism *sn* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u~* / E: fr ***pseudo-hermaphrodisme***] (Med; liv) Anomalie în care caracterele sexuale aparente sunt opuse sexului respectiv Si: *androginie* (**1**).

pseudoidee *sf* [At: DN^3 / P: *~do-i-de-e* / Pl: *~ei* / E: cf it *pseudoidea*] (Rar) Pseudoconcept (**1**).

pseudoinginer *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + inginer***] Fals inginer.

pseudoinstrument *sn* [At: DLR / P: *pse-u-do-in~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + instrument***] Fals instrument muzical.

pseudoinvalid, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~izi, ~e* / E: ***pseudo- + invalid***] **1-2** Fals invalid.

pseudoistoric *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ici* / E: cf fr *pseudohistorique*] Fals istoric.

pseudolatin, ~a *a* [At: OȚETEA, R. 319 / P: *pse-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pseudo- + latin***] Fals latin.

pseudoliberalism *sn* [At: CONTEMP. 1948, nr. 106, 5/4 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + liberalism***] Fals liberalism.

pseudolingvist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1953, nr. 2, 95 / P: *pse-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pseudo- + lingvist***] Fals lingvist.

pseudoliterat, ~ă *smf* [At: DEMETRESCU, O. 178 / P: *pse-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pseudo- + literat***] Fals literat.

pseudoliteratură *sf* [At: DEX^2 / P: *pse-u~* / Pl: *~ri* / E: ***pseudo- + literatură***] Literatură lipsită de valoare Si: *paraliteratură*.

pseudomembrană *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *pse-u~* / Pl: *~ne* / E: ***pseudo- + membrană***] Membrană patologică formată pe amigdale, pe cerul gurii și în nas, în unele boli ca anghina difterică, laringita, etc.

pseudometaforă *sf* [At: VIANU, M. 25 / P: *pse-u~* / Pl: *~re* / E: ***pseudo- + metaforă***] Falsă metaforă.

pseudomilitar *sm* [At: GALACTION, O. 132 / P: *pse-u~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + militar***] (Rar) Persoană lipsită de aptitudini militare.

pseudomnezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudomnésie***] Memorie falsă, constând în imposibilitatea de a recunoaște împrejurările în care s-au format anumite idei și impresii venite din subconștient, în lumina conștiinței, acestea fiind socotite ca noi.

pseudomorfoză *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 428/23 / P: *pse-u~* / V: (înv) ***~evd~*** / E: fr ***pseudomorphose***] Modificare fizică sau chimică a unui mineral care continuă să-și păstreze forma cristalografică inițială.

pseudoneuroptera *sf* vz ***pseudonevroptera***

pseudonevroptera *sf* [At: SIMIONESCU, F. R. 252 / V: ***~neur~*** / P: *pse-u~* / Pl: *~re* / E: ***pseudo- + nevroptera***] **1** (Lpl) Familie de insecte din grupul nevropterelor, cu aripi membranoase egale, cu metamorfoză

incompletă, al căror aparat bucal este adaptat pentru tăiat și sfărâmat. **2** (Șls) Insectă din familia pseudonevropterelor (**1**).

pseudonim, ~ă [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~evd~*** / P: *pse-u~* / Pl: (**2**) *~e*, (**1, 3**) *~i* / E: fr ***pseudonyme***] **1** *sm* (Înv; îf *psevdonim*) Persoană care se dă drept ceea ce nu este. **2** *sn* Nume creat sau adaptat sub care cineva își ascunde adevărata identitate, folosit mai ales de scriitori, artiști etc. Si: (rar) *pseudonume*. **3** *sm* (Rar) Persoană care poartă un pseudonim (**2**). **4** *a* Care are un nume fictiv. **5** *a* Publicat sub un pseudonim (**2**). **6** *a* Care este un pseudoepigraf.

pseudonoțiune *sf* [At: CONTEMP. 1956, nr. 506, 7/1 / P: *pse-u-do-no-ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ***pseudo- + noțiune***] Pseudoconcept.

pseudonume *sni* [At: IONESCU-RION, C. 65 / P: *pse-u~* / E: ***pseudo- + nume***] (Rar) Pseudonim (**2**).

pseudooccultist, ~ă *a* [At: CONTEMP. nr. 1030, 3/2 / P: *pse-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pseudo- + ocultist***] Fals ocultist.

pseudooriental, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 3, 391 / P: *pse-u-do-o-ri-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***pseudo- + oriental***] Aparent oriental.

pseudoparazit *sm* [At: ENC. AGR. / P: *pse-u~* / Pl: *~iți* / E: ***pseudo- + parazit***] **1** Plantă care are unele asemănări cu plantele parazite, fără să intre în categoria acestora. **2** Animal care are unele asemănări cu animalele parazite, fără să intre în categoria acestora.

pseudopatriot, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *pse-u-do-pa-tri-ot* / Pl: *~oți, ~e* / E: ***pseudo- + patriot***] Fals patriot Si: *patriotard*.

pseudopatriotic, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *pse-u-do-pa-tri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pseudo- + patriotic***] Cu pretins caracter patriotic.

pseudoperipter *sn* [At: DN^3 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***pseudo-périptère***] Templu antic roman înconjurat de coloane, la care coloanele laterale sunt ieșite doar în parte din nivelul zidului.

pseudopod *sn* [At: SCRIBAN, D. / P: *pse-u~* / V: ***~ium*** / Pl: *~e* / E: fr ***pseudopode***] Prelungire temporară a protoplasmei unor protozoare sau a unor celule, ca leucocitele, care servește la locomoție și la prinderea prăzii.

pseudopodium *sn* vz ***pseudopod***

pseudopoezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: cf it *pseudopoesia*] Poezie lipsită de calitățile adevăratei poezii.

pseudopopularizare *sf* [At: CV 1949, nr. 6, 2 / P: *pse-u~* / Pl: *~zări* / E: ***pseudo- + popularizare***] Popularizare aparentă.

pseudoprefix *sn* [At: L. ROM. 1965, 407 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + prefix***] (Lin) Element de compunere sau cuvânt cu ajutorul căruia se formează, în compunerea savantă, mai ales termeni științifici și tehnici Si: *prefixoid*.

pseudoprefixa *vt* [At: DEX / P: *pse-u~* / Pzi: *~xez* / E: ***pseudoprefix***] A forma un cuvânt cu ajutorul unui pseudoprefix.

pseudoprefixare *sf* [At: L. ROM. 1962, 399 / P: *pse-u~* / Pl: *~xări* / E: ***pseudoprefixa***] Formare a unui cuvânt cu un pseudoprefix.

pseudoprefixat, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, 399 / P: *pse-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pseudoprefixa***] (D. cuvinte) Format cu ajutorul unui pseudoprefix.

pseudoproblemă *sf* [At: L. ROM. 1953, nr. 2, 94 / P: *pse-u~* / Pl: *~me* / E: ***pseudo- + problemă***] Falsă problemă.

pseudoprofesor *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + profesor***] Fals profesor.

pseudoproroc *sm* [At: FORM. CUV. I, 150 / P: *pse-u~* / Pl: *~oci* / E: ***pseudo- + proroc***] Fals proroc.

pseudoprudență *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 52 / P: *pse-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pseudo- + prudență***] (Rar) Falsă prudență.

pseudosavant *sm* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2, 384 / P: *pse-u~* / Pl: *~nți* / E: ***pseudo- + savant***] Pretins savant.

pseudoscorpie *sf* [At: ENC. AGR. / P: *pse-u~* / Pl: *~ii* / E: ***pseudo- + scorpie***] (Zlg) **1** (Lpl) Subclasă a arahnidelor care cuprinde insecte caracterizate printr-un apendice în formă de clește legat de o glandă cu secreție. **2** (Șls) Insectă din subclasa pseudoscorpiilor (**1**).

pseudoscorpion *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 418 / P: *pse-u-do-scor-pi-on* / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + scorpion***] (Ent) Insectă asemănătoare cu scorpionul, fără coadă și fără venin.

pseudoscriitor *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + scriitor***] (Liv) Fals scriitor.

pseudosferă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: ***pseudo- + sferă*** cf ger *Pseudosphäre*] (Mat) Suprafață de rotație generată de o traiectorie care se rotește în jurul asimptotei ei.

pseudosmie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***pseudosmie***] Falsă senzație de miros.

pseudosocialist *sm* [At: CONTEMP. 1950, nr. 184, 2/1 / P: *pse-u-do-so-ci-a~* / Pl: *~iști* / E: ***pseudo- + socialist***] Fals adept al socialismului.

pseudosperm *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***pseudosperme***] Sămânță falsă.

pseudostenografic, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 3, 391 / P: *pse-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo- + stenografic***] (Rar) Pretins stenografic.

pseudostereofonie *sf* [At: M. D. ENC. / P: *pse-u-do-ste-re-fo~* / E: ***pseudo- + sterefonie***] Procedeu de reproducere a sunetelor, care imită efectul stereofonic și care constă în trimiterea sunetelor din toate părțile, nefiind posibilă localizarea sursei sonore.

pseudosufix *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***pseudosuffixe***] Cuvânt folosit ca un sufix în compunerea termenilor neologici Si: *sufixoid*.

pseudoștiință *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 91 / P: *pse-u~* / Pl: *~țe* / E: ***pseudo- + știință***] Falsă știință.

pseudoștiințific, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 6/4 / P: *pse-u-do-ști-in~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pseudo- + științific***] Fals științific.

pseudotalent *sn* [At: GALACTION, A. 130 / P: *pse-u~* / Pl: *~e* / E: ***pseudo- + talent***] (Rar) Pretins talent.

pseudoturcoaică *sf* [At: GALACTION, A. 66 / P: *pse-u~* / Pl: *~ice* / E: ***pseudo- + turcoaică***] (Rar) Falsă turcoaică.

pseudovaloare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ori* / E: ***pseudo- + valoare***] Falsă valoare.

pseudovânător *sm* [At: VÎN. PESC. martie 1964, 1 / P: *pse-u~* / Pl: *~i* / E: ***pseudo- + vânător***] Fals vânător.

pseudovulcan *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: cf fr *pseudo-volcan*] (Glg) Depresiune de forma unui crater care nu este însoțită de manifestări vulcanice recente.

psevdo- *ec* vz ***pseudo-***

psevdomorfoză *sf* vz ***pseudomorfoză***

psevdonim *sm* vz ***pseudonim***

psi *smi* [At: CADE / E: ngr ***ψί***] **1** A douăzeci și treia literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetelor *ps*. **2** A patruzecea literă a alfabetului chirilic, corespunzând sunetelor *ps* și având valoarea numerică 700.

psicamente *av* [At: GHICA, ap. SFC II, 189 / E: ***psihic*** + ***-(a)mente***] (Rar) Psihic (**10**).

psicho- *ec* vz ***psiho-***

psicolog *sm* vz ***psiholog***

psicologic, ~ă *a* vz ***psihologic***

psicologicamente *av* [At: SFC II, 197 / E: fr ***psychologiquement***, it ***psicologicamente***] (Înv) Psihologicește.

psicologie *sf* vz ***psihologie***

psicro- [At: DN^3 / V: ***psihro-*** / E: fr ***psychro-***, it ***psicro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Rece. **2** Răceală. **3** Frig.

psicroalgie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychroalgie***] (Med) Senzație dureroasă la rece Si: *psicroestezie*.

psicroestezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychroesthésie***] (Med) Psicroalgie.

psicrofil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psychrophile***] (D. microorganisme) Care se dezvoltă la temperaturi scăzute.

psicrofit, ~ă *sf, a* [At: DN^3 / V: ***psihr~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf fr *psychrophite*] **1-2** (Plantă) care crește la umiditate și la frig.

psicrometrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychrométrie***] Tehnică de măsurare a umidității.

psicrometru *sn* [At: DN[3] / V: ***psihr~*** / Pl: *~re* / E: fr ***psychromètre***] Instrument cu care se măsoară umiditatea aerului, bazat pe efectul de răcire al evaporării.

psicroterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychrothérapie***] (Med) Tratament prin aplicații reci.

psif *sn* [At: CANTEMIR, ap. CIHAC, II, 692 / V: (înv) ***psifos*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***ψῆφος***] (Înv) **1-2** (Alegere prin vot sau) numire în funcție a unui mitropolit.

psifi *sfp* vz ***psifoi***

psifisi *vt* [At: CANTEMIR, I. I. I, 160 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐψήφισα*** (aor *ψηφίζω*)] (Înv) **1-2** (A alege prin vot sau) a numi într-o funcție înaltă.

psifoi *sfp* [At: (a. 1715), ap. TDRG / V: (înv) ***~fii*** / E: ngr ***ψηφί***] (Înv) Mozaic[1].

psifos *sn* vz ***psif***

psih- *ec* vz ***psoho-***

psihagog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***psychagogue***] Specialist în psihagogie.

psihagogic, ~ă *a* [At: DN[3]/ Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychagogique***] Care se referă la psihagogie.

psihagogie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychagogie***] Ramură a psihopedagogiei reeducării și a psihoterapiei care se ocupă de recuperarea personalității deformate, potrivit exigențelor și normelor sociomorale.

psihalgie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***psychalgie***] Varietate de nevralgie în care predomină elementul psihopatic.

psihanalist, ~ă *smf* [At: VIANU, M. 59 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***psychanalyste***] **1** Specialist în psihanaliză (**2**). **2** Titlu de psihanalist (**1**). **3** Adept al psihanalizei (**1**).

psihanalitic, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 198 / V: (rar) ***~hoa~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychanalytique***] **1** Care aparține psihanalizei (**2**). **2** Privitor la psihanaliză (**2**). **3** Specific psihanalizei (**2**). **4** Care se bazează pe psihanaliză (**2**).

psihanaliză *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 124 / V: (rar) ***~hoa~*** / E: fr ***psychanalyse***] **1** Ansamblu al concepțiilor lui S. Freud privind viața psihică conștientă și inconștientă, după care tendințele sau dorințele profunde ale individului vin în conflict cu convingerile sale morale și sunt refulate în subconștient, de unde tind să reapară sub o formă travestită. **2** Metodă de analiză psihologică și de tratament al bolilor neuropsihice, care își propune, prin diverse probe, asociații de cuvinte, relatări de vise, interpretări de figuri confuze etc., să descopere cauzele nevrozelor și psihozelor și să vindece aceste boli prin defulare.

psihastenic, ~ă *smf, a* [At: RALEA, S. T. II, 37 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychasthénique***] **1-2** (Persoană) care suferă de psihastenie.

psihastenie *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***psychasténie***] Formă de nevroză caracterizată prin obsesii și fobii, prin stări de nehotărâre și nesiguranță etc.

psihe *sf* [At: CADE / Pl: *~* / E: fr ***psyché***] Oglindă mobilă de mari proporții, în care cineva se poate vedea în totalitate.

psihedelic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***psychedelic***, fr ***psychédélique***] **1** Referitor la psihedelism. **2** Care se caracterizează prin efecte de lumină, culoare, atmosferă sonoră etc. **3** Care evocă viziuni, halucinații, vise produse prin drogare.

psihedelism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***psychédélisme***] Stare de visare trează, specifică, dată de unele halucinogene.

psihiatric, ~ă *a* [At: BARASCH, I. F. 20/21 / P: *~hi-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychiatrique***] **1** Care aparține psihiatriei. **2** Privitor la psihiatrie. **3** Care provine din psihiatrie. **4** Specific psihiatriei.

psihiatrie *sf* [At: BARCIANU / P: *~hi-a~* / E: fr ***psychiatrie***] Disciplină medicală care se ocupă cu studiul bolilor psihice și cu tratamentul lor.

psihiatru, ~ră *smf* [At: BARASH, I. F. 20/10 / P: *~hi-a~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***psychiatre***] Medic specialist în psihiatrie.

psihic, ~ă [At: ALBINEȚ, M. 189/9 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychique***, ger ***psychisch***] **1** *sn* Formă de reflectare a realității proprie omului și animalelor superioare, produs al activității sistemului nervos. **2** *sn* Totalitate a fenomenelor și proceselor prin care se realizează psihicul (**1**). **3** *sn* Structură sufletească proprie unui individ. **4** *sn* (Pex) Individ cu o structură sufletească proprie. **5-7** *a* Care aparține psihicului (**1-4**). **8-9** *a* Privitor la psihic (**1-3**). **10-12** *a* Specific psihicului (**1-3**). **13** *av* Din punct de vedere al psihicului (**1**) *psicamente*.

psihism *sn* [At: RALEA, S. T. II, 10 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***psychisme***] Totalitate a fenomenelor psihice proprii unui individ sau unei colectivități.

psihiza *vi* [At: SFC III, 102 / Pzi: *~zez* / E: ***psih***(ic) + *-iza*] (Rar) A face o analiză psihologică amănunțită Si: (rar) *a psihologiza*.

psiho- [At: DN[3] / V: ***psicho-, psih-*** / E: fr ***psycho-***, it ***psico-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Psihic. **2** Suflet. **3** Spirit. **4** Spiritual. **5** Psihologic.

psihoanalitic, ~ă *a* vz ***psihanalitic***

psihoanaliză *sf* vz ***psihanaliză***

psihoanaleptic, ~ă *a, sn* [At: DEX[2] / P: *~ho-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychoanaleptique***] (Far) **1-2** (Substanță psihotropă) cu acțiune euforizantă.

psihoanalgezie *sf* [At: DN[3] / P: *~ho-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychoanalgésie***] (Med) Calmare a senzațiilor dureroase prin psihoterapie.

psihobiogramă *sf* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / Pl: *~me* / E: ***psiho***(logic) + ***biogramă***] **1** Examen al dezvoltării personalității în relație cu dezvoltarea biologică. **2** (Cer) Buletin care cuprinde rezultatul unui astfel de examen.

psihochirurgie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***psychochirurgie***] Termen generic pentru metodele chirurgicale de tratament al bolilor psihice.

psihodiagnostic, ~ă [At: DN[3] / P: *~di-ag~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychodiagnostique***, eg ***psychodiagnostic***] **1** *sn* Rezultat al psihodiagnozei. **2** *a* Cu caracter de psihodiagnoză. **3** *a* De psihodiagnoză.

psihodiagnoză *sf* [At: DN[3] / P: *~di-ag~* / Pl: *~ze* / E: fr ***psychodiagnose***, eg ***psychodiagnosis***] (Med) Acțiune complexă de investigare a individului prin intermediul tehnicilor psihologice pentru cunoașterea particularităților sale psihice specifice.

psihodramatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychodramatique***] Cu caracter de psihodramă.

psihodramă *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~me* / E: fr ***psychodrame***] **1** (Psh) Metodă psihoterapeutică modernă care utilizează jocul dramatic improvizat pe o temă dată pentru dezvăluirea gândurilor și a aptitudinilor bolnavului psihic. **2** (În sociologie) Test folosit ca mijloc de selecție a candidaților la anumite posturi care necesită multă dezinvoltură în contactul cu publicul.

psihodramatist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: cf fr *psychodramatiste*] Medic care folosește metoda psihodramei.

psihoendocrinologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psycho-endocrinoligie***] Ramură a endocrinologiei care studiază influența sistemului endocrin asupra psihicului.

psihoenergetică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr ***psycho-énergétique***] Disciplină biofizică care studiază fenomenele energetice ale psihismului.

psihofarmacologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychopharmacologie***] Studiu referitor la întrebuințarea și efectele substanțelor farmaceutice asupra psihicului.

psihofizic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 143 / S și: *psich~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychophysique***, ger ***Psychophysik***] **1** *sf* Curent psihologic care studiază, pe cale experimentală, raporturile cantitative dintre intensitatea stimulilor fizici și intensitatea stărilor psihice corespunzătoare, dând o formulare matematică concluziilor obținute. **2** *a* Care aparține psihofizicii (**1**). **3** *a* Privitor la psihofizică (**1**). **4** *a* Specific psihofizicii (**1**). **5** *a* Care aparține psihicului și fiziculuí. **6** *a* Privitor la psihic și la fizic. **7** Specific psihicului și fiziculuí.

psihofiziologic, ~ă *a* [At: GHICA, S. 318 / S și: *psicho~* / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychophysiologique***] **1** Care aparține psihofiziologiei. **2** Privitor la psihofiziologie.

psihofiziologie *sf* [At: DL / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychophysiologie***] Disciplină psihologică care studiază relațiile dintre procesele psihice și cele somatice pentru a stabili mecanismele neurologice și fiziologice

corespunzătoare fenomenelor psihice, precum și influența activității psihice asupra funcțiilor neurovegetative Si: *psihologie fiziologică*.

psihogen, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psychogène***] **1-6** Care are cauze psihice (**4-9**).

psihogeneză *sf* [At: DL / Pl: *~ze* / E: fr ***psychogenèse***] **1** Apariție și dezvoltare a funcțiilor psihice la om. **2** Proces al apariției unei boli din cauze psihice.

psihografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychographie***] Descriere a aptitudinilor și trăsăturilor biopsihologice și a atitudinilor sociale pe care le cere o profesiune.

psihogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***psychogramme***] (Psh) **1** Caracterizare psihologică detaliată a structurii și dezvoltării personalității unui individ. **2** (Cer) Buletin care cuprinde o astfel de caracterizare.

psihoigienă *sf* [At: DEX[2] / P: *~ho-i-gi-e~* / E: ***psiho***(logie) + ***igienă***] Domeniu al psihiatriei care se ocupă de măsurile de igienă impuse de diferite categorii de activitate.

psiholeptic, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psycholeptique***] **1-2** (Medicament psihotrop) cu acțiune hipnotică, sedativă.

psiholingvist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***psycholinguiste***, eg ***psycholinguist***] Specialist în psiholingvistică.

psiholingvistic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psycholinguistique***] **1** *sf* Studiu psihologic al limbajului. **2** *a* Care aparține psiholongvisticii (**1**). **3** *a* Privitor la psiholingvistică (**1**).

psiholoagă *sf* vz ***psiholog***

psiholog, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: (înv) *psich~* / V: ***~oagă*** *sf*, (înv) ***psico~*** / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***psychologue***] **1** Persoană specializată în studiul psihologiei (**1**). **2** Persoană dotată cu însușirea de observator fin, cu capacitatea de a sesiza și de a analiza viața sufletească a cuiva, de a cunoaște psihologia (**2**) omenească.

psihologic, ~ă *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 74/12 / S și: (înv) *psicho~, psych~* / V: (înv) ***psico~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychologique***] **1-3** Care aparține psihologiei (**1, 5, 6**) Si: (înv) *psihologicesc* (**1-3**). **4-6** Privitor la psihologie (**1, 5, 6**) Si: (înv) *psihologicesc* (**4-6**). **7-9** Specific psihologiei (**1, 5, 6**) Si: (înv) *psihologicesc* (**7-9**). **10** (Îs) *Moment ~* Moment potrivit pentru a influența pe cineva în soluționarea unei probleme. **11** (Îas) Moment de tensiune în așteptarea producerii unui fapt.

psihologicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***psihologie*** + *-icesc*] (Înv) **1-9** Psihologic (**1-9**).

psihologicește *av* [At: POLIZU / E: ***psihologic*** + *-ește*] **1-9** Din punct de vedere psihologic (**1-9**) Si: *sufletește*.

psihologie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 276/26 / V: (rar) ***psico~*** / S și: *psich~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychologie***] **1** Știință care studiază psihicul (**13**), legile proceselor psihice și particularitățile psihice individuale. **2** (Îs) *~ fiziologică* Ramură a psihologiei (**1**) care combină metodele psihologice cu cele fiziologice pentru a stabili mecanismele neurologice și fiziologice corespunzătoare diferitelor fenomene psihice, precum și influența activității psihice asupra funcțiilor neurovegetative Si: *psihofiziologie*. **3** (Îs) *~ abisală* Ramură a psihologiei (**1**) care înglobează diverse curente psihanalitice și care își propune să studieze straturile cele mai profunde ale personalității individului. **4** (Îs) *~ animală* Ramură a psihologiei (**1**) care studiază geneza și stadiile de dezvoltare ale psihicului la animale Si: *zoopsihologie*. **5** Ansamblu de procese psihice (**12**) care caracterizează un individ sau o colectivitate. **6** (Cu determinări care indică domeniul) Ansamblu de procese psihice (**12**) care sunt determinate, generate de un fenomen, de un proces etc. sau care condiționează o anumită activitate. **7** (Îs) *~ socială* Latură a vieții sociale a societății care, împreună cu ideologia și cu științele naturii, alcătuiește conștiința socială. **8** (Îs) *~a artei* Disciplină care își propune examinarea structurilor psihologice definitorii pentru crearea și receptarea valorilor artistice.

psihologism *sn* [At: IBRĂILEANU, S. L. 64 / Pl: *~e* / E: fr ***psychologisme***] **1** Orientare psihologică ce extinde cauzalitatea psihologică la interpretarea unor fenomene din alte domenii ale realității sau care exagerează rolul factorului psihologic în diverse sfere ale activității omenești. **2** (Spc) Exagerare a factorului psihologic în literatură. **3** (Îs) *~ lingvistic* Curent inițiat de Steinthal în Germania și de Potebnea în Rusia, conform căruia unicul obiect de studiu al lingvisticii ar trebui să fie actul individual al vorbirii, înțeles ca un proces psihic, fără nici o legătură cu viața socială.

psihologist, ~ă [At: LL I, 128 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***psychologiste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al psihologismului (**1-2**). **5-6** *a* Care se bazează pe psihologism (**1-2**). **7-8** *a* Privitor la psihologism (**1-2**).

psihologiza [At: MACEDONSKI, O. IV, 108 / Pzi: *~zez* / E: fr ***psychologiser***] (Rar) **1-9** *vi* A face o analiză psihologică (**1-9**) (amănunțită) Si: (rar) *psihiza*. **10** *vt* (C. i. discipline, științe etc.) A studia cu ajutorul metodelor psihologiei (**1**). **11-19** *vt* A face să capete un pronunțat caracter psihologic (**1-9**).

psihologizant, ~a *a* [At: CONTEMP. 1949, nr. 159, 2/3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***psychologisant***] **1-2** Care acordă o importanță (mare sau) exagerată factorului psihologic.

psihomanție *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychomancie***] Pretinsă artă de a ghici viitorul prin invocarea spiritelor celor morți.

psihometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychométrique***] Referitor la psihometrie.

psihometrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***psychométrie***] Măsurare a fenomenelor psihice.

psihomotor, ~oare *a* [At: ABC SĂN. 347 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***psychomoteur***] **1** Care se referă la funcțiile motrice realizate prin activitatea nervoasă superioară. **2** Care este determinat de aceste funcții. **3** (Îs) *Centru ~* Regiune a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitări cerebrale fizice.

psihomotoriu, ~ie *a* vz ***psihomotor***

psihonevroză *sf* [At: DM / Pl: *~ze* / E: fr ***psychonévrose***] (Med) Nevroză.

psihopat, ~ă *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 104 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***psychopathe***] **1-2** (Persoană) care suferă de psihopatie.

psihopatic, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychopathique***] **1-2** Care aparține psihopatiei (**1-2**). **3-4** Privitor la psihopatie (**1-2**). **5-6** Specific psihopatiei (**1-2**).

psihopatie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: fr ***psychopathie***] **1** Boală psihică. **2** (Spc) Stare morbidă cu tulburări de afectivitate, de comportament de caracter.

psyhopatolog, ~ă *smf* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 213 / S și: *psich~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***psihopatologie***] Specialist în psihopatologie.

psihopatologic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychopatologique***] **1** Care aparține psihopatologiei. **2** Specific psihopatologiei. **3** Referitor la psihopatologie.

psihopatologie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E fr ***psychopathologie***] Ramură a psihologiei care studiază aspectele patologice ale activității psihice.

psihopedagog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***psychopédagogue***] Specialist în psihopedagogie.

psihopedagogic, ~ă *a* [At: DN[3] / V: ***psihr~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychopédagogique***] Referitor la psihopedagogie.

psihopedagogie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***psychopédagogie***] Aplicare a metodelor psihologiei experimentale în pedagogie.

psihoprofesiogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***psycho-professiogramme***] Profesiogramă cuprinzând aptitudinile și trăsăturile psihologice ale unei persoane.

psihoprofilaxie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychoprophylaxie***] Tratament psihic preventiv al unui pacient care urmează să suporte încercări psihice sau dureri extraordinare.

psihosexologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psychosexologie***] Psihologie a sexelor și a relațiilor sexuale.

psihosocial, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *psycho-social*] Referitor la psihologia socială.

psihosociolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: cf fr *psychosociologue*] Specialist în psihosociologie.

psihosociologic, ~ă *a* [At: V. ROM. martie 1960, 76 / P: *~ci-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychosociologique***] **1** Care aparține psihosociologiei. **2** Privitor la psihosociologie. **3** Referitor la psihosociologie.

psihosociologie *sf* [At: DEX / P: *~ci-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***psychosociologie***] Studiu psihologic al fenomenelor sociale.

psihosomatic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychosomatique***] **1** *sf* Orientare în medicină care studiază originea psihică a unor boli din domeniul patologiei generale și posibilitatea folosirii mijloacelor psihologice în terapie. **2** *a* De psihosomatică (**1**).

psihotehnică *sf* [At: BENIUC, M. C. I, 167 / E: fr ***psychotechnique***] Ramură a psihologiei (**1**) care studiază problemele activității oamenilor sub aspectul practic, aplicativ.

psihotehnician, ~ă *smf* [At: D. GUSTI, P. A. 169 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***psychotechnicien***] Specialist în psihotehnică.

psihoterapeut *sm* [At: DN[3] / Pl: *~uți* / E: fr ***psychothérapeute***] Medic specialist în psihoterapeutică.

psihoterapeutic, ~a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychothérapeutique***] (Med) **1** *sf* Psihoterapie. **2-4** *a* Psihoterapic (**1-3**).

psihoterapic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychothérapique***] **1** Care aparține psihoterapiei. **2** Privitor la psihoterapie. **3** Bazat pe psihoterapie.

psihoterapie *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 9 / Pl: *~ii* / E: fr ***psychothérapie***] Metodă de tratare a bolnavilor prin influențarea psihicului lor, utilizându-se explicația rațională, hipnoza, persuasiunea, sugestia etc.

psihotonic, ~ă *sn, a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psychotonique***] **1-2** (Medicament, substanță) care are o acțiune stimulentă asupra funcțiilor psihice.

psihotronic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cg ***psychotronics***] **1** *sf* Disciplină biofizică care studiază interacțiunile psihice la distanță. **2** *a* De psihotronică (**1**).

psihotrop, ~ă *sn, a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psychotrope***] **1-2** (Medicament) care are acțiune asupra psihicului.

psihoză *sf* [At: GHEREA, ST. LR. II, 116 / S și: *psich~* / Pl: *~ze* / E: fr ***psychose***] **1** Boală psihică cu grave tulburări ale comportamentului, gândirii sau afectivității bolnavului și de care acesta nu este conștient. **2** (Pgn) Boală mintală. **3** (Cu determinări care arată cauza) Stare de spirit bolnăvicioasă, adesea cu caracter colectiv, caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, creată de cauze exterioare Si: *obsesie*.

psihro- *ec* vz ***psicro-***

psihrofil, ~ă *smf, a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***psychrophile***] **1-2** (Animal sau plantă) care trăiește la temperaturi scăzute Si: *criofil* (**1-2**).

psihrofit, ~ă *a, sf* vz ***psicrofit***

psihrometru *sn* [At: ALEXI, W. / S și: *psich~* / Pl: *~re* / E: fr ***psychromètre***] Higrometru utilizat pentru determinarea umidității atmosferice.

psili *ss* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 20[r]/13 / E: ngr ***ψιλή***] (Lin; grî) Spirit lin.

psilo- [At: DN[3] / E: fr, it ***psilo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificațiile: **1** Neted. **2** Golit. **3** Epilat.

psilofitală *sf* [At: LTR[2] XIII, 449 / Pl: *~le* / E: lat ***psilophytales***] **1** (Lpl) Grup de plante criptogame devoniene din încrengătura pteridofitelor, cu tulpină subpământeană și aeriană, fără frunze sau cu frunze solzoase, care se înmulțesc prin spori. **2** (Șîs) Plantă din grupul psilofitalelor (**1**).

psilofită *sf* [At: LTR[2] / V: (înv) ***~ton*** *s* (S și: *~ophyton*, A și: *~ophyton*) / Pl: *~te* / E: fr ***psilophyton***] Plantă din grupul psilofitalelor (**1**), cu rizomul prevăzut cu perișori, cu tulpina aeriană ramificată dihotonic, cu ramurile fără frunze, prevăzute cu sporangi, și care se înmulțește prin spori.

psilofiton *s* vz ***psilofilă***

psilomelan *sn* [At: LTR[2] / E: fr ***psilomélane***] Oxid natural de mangan, de culoare neagră, cu luciu semimetalic sau mat, care se găsește frecvent în zăcămintele de mangan.

psimit *s* [At: GRECU, P. 392 / S și: (înv) *~th* / E: ngr ***ψίμυθος***] (Îvr) Praf obținut prin pisarea varului sau a tencuielii de pe pereți, utilizat în picturile murale Si: *ceruză*.

psimitizi *vt* [At: (a.1805) GRECU, P. 92 / Pzi: *~zesc* / E: ngr ***ψιμυθίζω***] (Îvr) A zugrăvi cu psimit.

psitaci- *ec* vz ***psotaco-***

psitacism *sn* [At: SCRIBAN, D. / S și: (înv) *~izm* / E: fr ***psittacisme***] **1** Denumire dată de filozoful german Leibnitz teoriei nominalismului. **2** (Med) Reproducere mecanică a celor auzite sau citite, fără a le înțelege Si: *papagalism*. **3** (Pan) Maimuțăreală.

psitaco- [At: DN[3] / V: ***psitaci-*** / E: fr, it ***psittaco-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) papagal. **3** De papagal.

psitacoză *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ze* / E: fr ***psittacose***] Boală infecțioasă care se localizează de obicei la plămâni, provocată de un virus transmis mai ales de papagali Si: *boala papagalilor*.

psoas *sm* [At: KRETZULESCU, A. 238/1 / Pl: *~așî* / E: fr ***psoas***] (Atm) Fiecare dintre cei doi mușchi inserați pe fața anterioară a vertebrelor lombare și la capătul femurului, contribuind la flexiunea coapsei.

psofo- [At: DN[3] / E: fr ***psopho-***, it ***psofo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) zgomot. **3** Zgomotos.

psofometric, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psophométrique***] Referitor la psofometrie.

psofometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***psophométrie***] Tehnică a măsurării zgomotelor.

psofometru *sn* [At: M. D. ENC. / Pl: *~re* / E: fr ***psophomètre***] Aparat care măsoară perturbațiile introduse într-un circuit telefonic de circuitele învecinate.

psoită *sf* [At: DN[3] / P: *pso-i~* / E: fr ***psoïte***] (Med) Inflamație a mușchiului psoas.

psoră *sf* vz ***psoriazis***

psoriază *sf* vz ***psoriazis***

psoriazic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***psoriasique***] Referitor la psoriazis.

psoriazis *sn* [At: BIANU, D. S. / S și: *~asis* / P: *~ri-a~* / V: ***~ză*** *sf*, (rar) ***psoră*** *sf* / E: fr ***psoriasis***] Boală de piele caracterizată prin descuamări abundente, localizate în diverse regiuni ale corpului.

pss i vz ***pst***

pst i [At: ALECSANDRI, T. I 732 / V: ***pss, psââî, psâât*** / E: fo] **1-2** (Rep; cu „s" prelungit) Cuvânt prin care (se atrage cuiva atenția sau) se cere cuiva să tacă, să asculte etc. **3** (Spc; reg) Cuvânt cu care se strigă oile. **4** (Spc; Mun) Cuvânt cu care se alungă pisicile.

pșo i [At: CHEST. V, 77/6 / E: fo] (Reg; rep) Cuvânt cu care se strigă caii.

psuicăle i [At: PAȘCA, GL. / A: nct / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se strigă oile.

pter[1]- *ec* vz ***ptero-***

-pter[2] [At: DN[3] / E: fr ***-ptère***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) aripi. **3-4** (Cu sau) de aripi.

pteranodon *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***ptéranodon***] Reptilă zburătoare fosilă din ordinul pterozaurienilor, cu aripi foarte mari.

pteri- *ec* vz ***ptero-***

pteridă *sf* [At: BRANDZA, FL. 515 / Pl: *~de* / E: fr ***ptéride***] (Bot; rar) Ferigă de câmp (*Pteridium aquilinium*).

pteridofită *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: fr ***ptéridophytes***] **1** (Lpl) Încrengătură de plante superioare cu rădăcină, tulpină și frunze, care se înmulțesc prin spori. **2** (Șîs) Plantă din această încrengătură. **3** Criptogamă vasculară.

pteridologie *sf* [At: DN[3] / E: cf ngr *πτερίδος* ***++λόγος***] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ferigilor.

pteridosperm*ă** *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: fr ***ptéridospermes] **1** (Lpl) Grup de gimnosperme primitive arborescente sau erbacee, cu frunze asemănătoare celor de ferigă și care se înmulțesc prin semințe provenite

din ovule neînvelite în ovare. **2** (Șls) Plantă din grupul pteridospermelor (**1**).

pterigion *s* [At: BIANU, D. S. / P: *~gi-on* / E: fr ***ptérygion***] Îngroșare în formă triunghiulară, cu aspect de aripioară, a conjunctivei, care acoperă (total sau parțial) corneea.

pterigotă *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~te* / E: fr ***ptérigotes***] **1** (Lpl) Subclasă de insecte superioare care cuprinde majoritatea insectelor, caracterizate, în general, prin prezența aripilor și prin dezvoltarea prin metamorfoză. **2** (Șls) Insectă din această subclasă.

ptero- [At: DN[3] / V: ***pter-***, ***pteri-*** / E: fr ***ptéro-***, it ***ptero-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) aripi. **3-4** (Cu sau) de aripi.

pterodactil *sm* [At: ISIS (1859), 7/1 / V: (înv) ***~tylus*** / S și: *~tyl* / A și: *~dac~* / Pl: *~i* / E: fr ***ptérodactyle***, lat ***pterodactylus***] **1** (Lpl) Gen de reptile fosile zburătoare de mărimea unei vrăbii, care au trăit în jurasicul superior și în cretacic. **2** (Șls) Reptilă din genul pterodactil (**1**).

pterodactylus *sm* vz ***pterodactil***

pterodon *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~i* / E: fr ***ptérodon***] **1** (Lpl) Gen de mamifere carnivore fosile din eocen, asemănătoare cu hienele. **2** (Șls) Mamifer pterodon (**1**).

pteropod, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***ptéropodes***] **1** *a* (D. unele animale) Care are picioare proprii pentru înotat. **2** *sn* (Lpl) Ordin de moluște gasteropode care trăiesc în planctonul marin. **3** *sn* (Șls) Moluscă din acest ordin.

pterozaur *sm* [At: DN[2] / P: *~za-ur* / Pl: *~i* / E: lat ***Pterosaurus***] (Rar) Pterozaurian.

pterozaurian *sm* [At: LTR[2] / P: *~za-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***ptérosauriens***] **1** (Lpl) Ordin de reptile fosile adaptate pentru zbor. **2** (Șls) Reptilă din ordinul pterozaurienilor (**1**) Si: (rar) *pterozaur*.

ptialagog, ~ă *sn, a* [At: M. D. ENC. / P: *pti-a~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***ptyalagogue***] **1-2** (Substanță, aliment etc.) care activează salivația.

ptialină *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *ptya~* / P: *pti-a~* / E: fr ***ptyaline***] Enzimă secretată de glandele salivare, care are proprietatea de a transforma amidonul din alimente în maltoză și glucoză Si: *amilază salivară*.

ptialism *sn* [At: BIANU, D. S. / S și: *~izm* / P: *pti-a~* / E: fr ***ptyalisme***] Salivație abundentă care apare în unele afecțiuni.

ptii *i* vz ***ptiu***

ptioa *i* vz ***ptiu***

ptitălogoi *sm* vz ***pitpălăcoi***

ptiu *i* [At: GCR II, 343 / V: (reg) ***m~***, ***ptii***, ***ptioa***, ***ptui***, ***ptuu***, ***tpiu*** / E: fo] (Pfm; rep) **1** Cuvânt care redă zgomotul pe care-l face cineva când scuipă Si: (reg) *pfui, puc[1], tfu*. **2** Cuvânt care exprimă dezgust, nemulțumire, mirare etc. în fața unui lucru neașteptat Si: (reg) *pfui, puc[1], tfu*. **3** Cuvânt care însoțește acțiunea de a scuipa, utilizat în descântece.

ptolemeic, ~ă *a* [At: LABIȘ, P. 283 / P: *~me-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Ptolemeu*** + *-ic*] (Rar) **1** Privitor la Ptolemeu. **2** Privitor la concepția lui Ptolemeu, bazată pe doctrina geocentrică.

ptomaină *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ne* / E: fr ***ptomaïne***] (Mpl) Substanță toxică azotată rezultată din descompunerea proteinelor de origine animală.

ptoză *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr ***ptôse***] Fenomen patologic care constă în deplasarea în jos a unor organe interne, datorită slăbirii și relaxării unor ligamente de susținere.

ptr *i* vz ***ptru***

ptrio *i* vz ***ptru***

ptriu *i* vz ***ptru***

ptroa *i* vz ***ptruia***

ptrșii *i* vz ***ptru***

ptrt *i* vz ***ptru***

ptru *i* [At: PANN, H. 36/7 / V: (reg) ***prșiu***, ***pru***, ***ptr***, ***~rio***, ***~riu***, ***ptrsii***, ***ptrt***, ***~i***, ***ptu***, ***tpr***, ***tpriu***, ***tpru***, ***tpruș***, ***tptroa***, ***tr***, ***tru*** / E: fo] (Pop; are; cu „r" sau „u" prelungit) **1** Cuvânt cu care se opresc sau se cheamă caii ori măgarii. **2** (Pex) Cuvânt care redă zgomotul morii. **3** (Pop) Cuvânt cu care se strigă vitele prinse la jug, ca îndemn să meargă la stânga. **4** (Reg; îcr *ni*[3] și *nea*) Cuvânt cu care se strigă viței. **5** (Pop; îf *pru, ptu, tptroa, tpru, tru*) Cuvânt folosit la mânarea oilor. **6** (Reg) Cuvânt care imită sunetul produs de împrăștierea apei cu buzele.

ptrua *i* vz ***ptruia***

ptrucă *i* [At: CHEST. V, 77/92 / E: cf *ptru*] (Reg) Cuvânt cu care se strigă oile.

ptrui *i* vz ***ptru***

ptruia *i* [At: MAT. FOLK. 130 / P: *ptru-ia* / V: (pop) ***prtroa***, ***~roa***, ***~ua*** / E: cf *ptru*] (Pop; rep) Cuvânt cu care se cheamă unele animale, îndeosebi caii și oile.

ptrusca *i* [At: LEXIC REG. 107 / E: fo] (Buc) Cuvânt cu care se alungă oile.

ptu *i* vz ***ptru***

ptui *i* vz ***ptiu***

ptuși *v* vz ***căptuși***

ptuu *i* vz ***ptiu***

ptu *i* [At: UDRESCU, GL. / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită plescăitul buzelor când se dă un sărut.

pu *i* [At: CREANGĂ, A. 52 / V: ***pup*** / E: fo] (Rep) Cuvânt care imită strigătul pupezei.

puah *i* [At: STANCU, D. 406 / E: fo] (Pop) Cuvânt care exprimă greață, dezgust, silă.

pubelă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***poubelle***] Recipient portabil pentru gunoiul menajer.

puber, ~ă *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pubére***, lat ***puber***] (Liv) **1-2** (Individ) care a ajuns la vârsta pubertății.

puberal, ~ă *a* [At: PARHON, B. 128 / Pl: *~i, ~e* / E: ***puber*** + *-al*] (Liv) **1** Care aparține pubertății (**1**). **2** Privitor la pubertate (**1**). **3** Care este specific pubertății (**1**).

pubertar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pubertaire***] Referitor la pubertate (**1**) Si: (liv) *puberal* (**1-3**).

pubertate *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 51/23 / E: fr ***puberté***, lat ***pubertas, -atis***] **1** Perioadă a vieții omenești cuprinsă între copilărie și adolescență, caracterizată prin maturația funcțiilor sexuale, prin apariția caracterelor sexuale secundare și printr-o dezvoltare psihică intensă. **2** (Îvr; îs) *Oasele ~ății* Pubis. **3** (Jur; rar; șîs *vârsta pubertății*) Vârstă minimă admisă de lege pentru căsătorie.

pubes *sn* vz ***pubis***

pubescent, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 92 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***pubescent***] (D. frunze, tulpini etc.) Care este acoperit cu peri mici și fini ca un puf.

pubescență *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: fr ***pubescence***] (Bot) Stare a tulpinelor și a frunzelor pubescente.

pubian, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 70/13 / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***pubien***] **1** Care aparține pubisului (**1**). **2** Privitor la pubis (**1**). **3** Care formează pubisul (**1**).

pubis *sn* [At: KRETZULESCU, A. 71/22 / V: ***pubes*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***pubis***] Os format din segmente-pereche, care formează partea anterioară a centurii pelviene Si: (îvr) *oasele pubertății*.

public, ~ă [At: (a. 1782) URICARIUL XI, 266 / V: (reg) ***pob~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***publicus, -a, -um***, fr ***public***] **1** *sns* Totalitate a unor persoane, considerată în raport cu ceva care îi este atribuit, adresat, destinat etc. Si: *lume, obște*. **2** *sns* Număr mare nedefinit de persoane Si: *lume, mulțime, popor*. **3** *sn* (Îs) *Marele ~* sau (rar) *~ul cel mare* Mase largi ale populației considerate în raport cu participarea la un eveniment social, cultural, artistic etc. **4-5** *sn* (înv) *sf* (Îljv) **În ~** sau (înv) **în ~ă** (Care are loc) în văzul lumii Si: (înv) *publicamente*, (îvr) *publicește*. **6** *sf* (Îvr; îe) **A da (ceva) în ~ă** A aduce ceva la cunoștința unei colectivități. **7** *sn* (Reg; îe) **A da (pe cineva) în poblic** A demasca pe cineva. **8** *sn* (Spc) Totalitate a persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință, la o reuniune etc. Si: *asistență* (**1**), *auditoriu* (**1-2**), *spectatori*. **9** *sn* (Înv) Populație a unei așezări umane. **10** *a* La care asistă sau ia parte un număr mare de

oameni. **11** *a* (Spc; d. examene, concursuri etc.) Care se desfășoară în prezența unui număr de oameni care pot aprecia. **12** *a* (D. examene, concursuri etc.) Care permite o participare a tuturor celor ce îndeplinesc condițiile prevăzute. **13** *a* (Spc) Care se face sau devine cunoscut unei colectivități umane prin publicare. **14** *a* Care aparține unei colectivități umane Si: *comun* (**1-2**), *general* (**2-3**), *obștesc*. **15** *a* Care provine de la o colectivitate umană Si: *comun* (**7-8**), *general* (**2-3**), *obștesc*. **16** *a* Privitor la o colectivitate umană Si: *comun* (**3-4**), *general* (**2-3**), *obștesc*. **17** *a* (Îs) *Opinie* (sau, îvr, *opiniune*) *~ă* Părere a colectivității într-o anumită chestiune. **18** *a* (Îas) Colectivitate umană considerată din punctul de vedere al părerii, al judecății sale într-o anumită chestiune. **19** *a* Care aparține statului. **20** *a* Privitor la stat. **21** *a* Care provine de la stat. **22** *a* (Înv; îs) *Drept ~* Subîmpărțire a dreptului care trata despre relațiile persoanelor, ca indivizi particulari, cu statul. **23** *a* (Înv; îas) Relații juridice stabilite pe baza acestui drept. **24** *a* (Înv) *Minister ~* Minister. **25** *a* (Iuz; îs) *Învățământ ~* sau *instrucție* (ori *instrucțiune*, *școală*) *~ă* Învățământ sau școală organizate și controlate de stat. **26** *a* (Iuz; îs) *Forța ~ă* Poliție. **27** *a* (Îs) *Viață ~ă* Activitate politico-administrativă a unui stat. **28** *a* (Îas) Activitate a cuiva în legătură cu funcțiile de stat pe care le ocupă. **29** *a* (Îs) *Datorie ~ă* Suma totală datorată la un moment dat de către un stat în baza unor împrumuturi interne și externe. **30** *a* (Îs) *Om ~* (sau *persoană ~ă*) Persoană care joacă, prin funcția sa, un rol important în viața politică și socială a unei țări. **31** *a* (D. persoane) Care ocupă o funcție de stat. **32** *a* Care este pus la dispoziția tuturor sau a unor anumite categorii de oameni. **33** *a* (Îs) *Grădină ~ă* Parc. **34** *a* (Înv) *Femeie ~ă* Prostituată. **35** *a* (Înv) *Casă ~ă* Bordel.

publica *vt* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 262/9 / V: (înv; cscj) ***~ici*** / Pzi: *public* / E: lat ***publicare*** cf fr *publier*] **1** (Asr; c. i. știri, informații etc.) A face cunoscut tuturor ceva prin tipărire, afișare etc. Si: (rar) *a publicita*, (înv) *a publicarisi* (**1**), *a publicălui* (**1**), *a publicui* (**1**). **2** (C. i. articole, cărți, reviste, creații literare etc.) A face să apară prin intermediul tiparului sau al altor mijloace tehnice de multiplicare Si: *a da publicității* (**17**), (înv) *a publicarisi* (**2**), *a publicui* (**2**), *a tipări*. **3** (Reg) A oficializa prin tipărire. **4** (Olt) A calomnia.

publicabil, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 8/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***publica*** + *-bil* cf fr *publiable*] Care se poate publica (**2**).

publicamente *av* [At: HELIADE ap. SFC II, 197 / V: (înv) ***~minte*** / E: it ***publicamente*** cf fr *publiquement*] (Înv) În public.

publicaminte *av* vz ***publicamente***

publican *sm* [At: N. TEST. (1648) V^{v}/16 / V: (îvr) ***pob~*** / E: lat ***publicanus*** cf fr *publicain*] (Înv) Persoană care strângea impozitele la vechii romani.

publicare *sf* [At: CR (1830), 226^{2}/40 / Pl: *~cări* / E: ***publica***] **1** (Asr) Aducere la cunoștință prin tipărire, afișare, persoane intermediare etc. Si: *anunțare*, (înv) *publicarisire*, *publicație* (**1**), *publicuire*, *vestire*. **2** Apariție a unui articol, a unei cărți, a unei reviste etc. Si: (înv) *publicație* (**2**), *publicitate* (**1**), *tipărire*. **3** (Spc) Afișare. **4** (Înv; ccr) Publicație (**6**).

publicarisi *vt* [At: IST. AM. 14^{v}/21 / Pzi: *~sesc* / E: ***public*** + *-arisi*] (Înv) **1-2** A publica (**1-2**).

publicarisire *sf* [At: BULETIN. F. (1833), 50^{1}/24 / Pl: *~ri* / E: ***publicarisi***] (Înv) **1-2** Publicare (**1-2**).

publicație *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL IV, 36/17 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***publication***, ger ***Publikation***, rs ***публикация***] **1-2** (Înv) Publicare (**1-2**). **3** (Spc) Afiș. **4** (Spc) Ordonanță publică. **5** (Spc) Declarație tipărită. **6** (Șîs *~ periodică*) Apariție editorială periodică Si: *periodic*, (înv) *publicare* (**4**).

publicațiune *sf* vz ***publicație***

publică *sf* [At: CANTEMIR, IST. 31 / Pl: *~ici* / E: lat ***publica***] (Înv) **1** Republică. **2** (Pgn) Stat.

publicălui *vt* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 94 / Pzi: *~esc* / V: (înv) ***~cul~*** / E: ***public*** + *-ălui*] (Înv) A publica (**1**).

publicește *av* [At: CALENDARIU (1794), 36/20 / E: ***public*** + *-ește*] (Îvr) În public.

publici *v* vz ***publica***

publicism *sn* [At: LM / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***publicisme***] (Frr) Publicistică (**2**).

publicist, ~ă *smf* [At: CR (1836), 43^{1}/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***publiciste***] **1** Persoană care publică (**2**) opere cu caracter politic, social, cultural, legate de actualitate Si: *autor* (**6**). **2** Persoană care publică în calitate de profesionist articole în presă, răspunzând interesului public Si: *gazetar*, *jurnalist*, *ziarist*. **3** (Pgn; rar) Scriitor.

publicistic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 209 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***publicist*** + *-ic*] **1** *sf* Totalitate a publicațiilor periodice dintr-un anumit interval de timp, dintr-o țară, dintr-un domeniu etc. considerate ca mijloc de informare a publicului Si: *presa*, (înv) *publicitate* (**4**). **2** *sf* Activitate a publicistului (**2**) Si: *gazetărie*, *presă*, (frr) *publicism*, (înv) *publicitate* (**2**), *ziaristică*. **3-5** *a* Care aparține (publiciștilor (**1-2**) sau) publicisticii (**1**) Si: *gazetăresc*, *jurnalistic*, *ziaristic*. **6-8** *a* Privitor (la publicist (**1-2**) sau) la publicistică (**1**) Si: *gazetăresc*, *jurnalistic*, *ziaristic*. **9-11** *a* Care provine (de la publicist (**1-2**) sau) de la publicistică (**1**) Si: *gazetaresc*, *jurnalistic*, *ziaristic*.

publicita *vt* [At: T noiembrie 1962, 62 / Pzi: *~tez* / E: cf *publicitate*] (Rar) A publica (**1**).

publicitar, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***publicitaire***] **1-3** Care aparține publicității (**6-8**). **4-6** Privitor la publicitate (**6-8**). **7-9** Care servește publicitatea (**6-8**). **10-12** Care se ocupă de publicitate (**6-8**).

publicitate *sf* [At: CR (1848), 25^{1}/16 / E: fr ***publicité***] **1** (Înv) Publicare (**2**). **2-3** (Înv) Publicistică (**1-2**). **4** (Rar; csc) Opere publicate de cineva. **5** (Înv; îs) *Organ de ~* (sau al *~ății*) sau *organul ~ății* Publicație (**6**) periodică. **6** Caracter a ceea ce este de interes public (**13**) și nu este ținut secret. **7** Fapt de a deveni cunoscut în cercuri cât mai largi. **8-9** Mijloace prin care cineva sau ceva (este făcut să devină sau) devine cunoscut de cercuri cât mai largi. **10** (Iuz; îs) *~a judecății* sau *principiul ~ății* Principiu al dreptului procesual socialist potrivit căruia soluționarea litigiilor se face de regulă în ședință publică. **11** (Îs) *Mica ~* Rubrică a unei publicații periodice în care se publică, contra plată, cereri și oferte de serviciu, anunțuri de vânzări și cumpărări, înștiințări cu caracter personal etc. **12** (Îas) Totalitate a anunțurilor de acest fel. **13** (Îs) *Agenție* (sau *birou*, îvr, *agenturâ*) *de ~* Birou unde se pot da, pentru a fi publicate în periodice sau difuzate prin radio și televiziune, anunțuri cu caracter particular. **14** (Șîs *Marea ~*) Vastă activitate în presă și în mass-media, prin care se recomandă publicului diverse produse comerciale, servicii, publicații (**2**), evenimente culturale sau politice, se strâng fonduri în diferite scopuri caritabile și se încearcă manevrarea opiniei publice referitor la diferite probleme de interes general, pentru care publicațiile și posturile de radio și televiziune primesc fonduri însemnate, constituind unul din cele mai importante mijloace de finanțare a lor. **15** Totalitate a anunțurilor și programelor de publicitate (**14**), în realizarea cărora sunt implicați numeroși oameni de artă, psihologi, sociologi, politicieni, economiști etc. **16** (Îs) *Agent de ~* Persoană angajată de o firmă comercială pentru a face reclamă mărfurilor ei. **17** (Îlv) **A da ~tății** (sau, rar, **în ~**) A publica (**2**).

publicui *vt* [At: MAN. LEG. 4^{v}/19 / Pzi: *~esc* / E: ***public*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A publica (**1-2**).

publicuire *sf* [At: (a. 1844) BULETIN. G. 10^{1}/19 / Pl: *~ri* / E: ***publicui***] (Înv) Publicare (**1**).

publicului *v* vz ***publicălui***

pubn *sm* vz ***pumn***

puc^{1} *i* [At: PĂCALĂ, M. 163 / E: fo] (Reg; rep) Ptiu.

puc^{2} *sn* [At: DM / Pl: *~uri* / E: eg ***puck***] Obiect în formă de disc, făcut din cauciuc tare, folosit la jocul de hochei pe gheață pentru a marca goluri în poarta adversă.

pucă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ns cf *pucăr^{1}*] (Reg) Termen depreciativ la adresa unei femei sau a unei fete.

pucăr[1] *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Olt; Mun) Om prost, nătâng. **2** Epitet depreciativ pentru un tânăr necăsătorit, care umblă haimana.

pucăr[2] *sm* vz ***mucăr***

pucecios, ~oasă *a* [At: AMFILOHIE, G. F. 55[v]/1 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: cf *pucios*] (Îvr) Sulfuros.

pucheană *sf* vz ***puchină***

puchen *sm* vz ***puchină***

puchenos, ~oasă *a* vz ***puchinos***

puchi *smi* [At: SCRIBAN, D. / E: nct] **1** (Mol; Buc) Urdoare. **2** (Reg) Pată mică. **3** (Reg) Păduche. **4** (Reg) Joc de cărţi nedefinit mai îndeaproape.

puchin *sm* vz ***puchină***

puchină *sf* [At: TDRG / V: ***pucheană, puchen*** *sm*, ***~n*** *sm* / A şi: *puc~* / Pl: *~ni* / E: ns cf *puchi*] (Reg) Urdoare.

puchinească *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***puchini*** + ***-ească***] (Reg) Migală.

puchini *vi* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nesc* / E: ***puchin***] (Mol; Mun) A migăli (**1**).

puchinisit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: cf *puchini*] (Reg; d. scris) Puchinos (**11**).

puchinit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***puchini***] (Reg) Migălire.

puchinit[2], ~ă [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***puchini***] (Reg) **1** (D. oameni) Care migăleşte. **2** (D. un obiect) Migălit[2].

puchinos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 107 / V: (reg) ***~hen~*** / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***puchină*** + ***-os***] **1-2** *smf, a* (Pop) (Om) care are urdori la ochi Si: *puchios* (**1**). *urduros*. **3-4** *a* (Pop; pex; prt) (Om) nespălat şi neîngrijit Si: *puchios* (**2**). **5** *av* (Reg; îe) **A se uita ~** A miji ochii. **6-7** *smf, a* (Om) sărac. **8** *a* (D. aşezări omeneşti) Mic şi sărăcăcios. **9-10** *a, av* (Mol; fam; d. lumină) (Care este) extrem de slab. **11-12** *a, av* (Mol; fam; d. scris, litere) (Care este) extrem de mărunt, şters şi se descifrează cu greutate Si: (reg) *puchinisit*.

puchios, ~oasă *a* [At: BELDIMAN, E. 10/33 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***puchi*** + ***-os***] (Reg) **1-2** Puchinos (**2, 4**). **3** (Reg) Care este bolnav de trahom.

puchiţel, ~ea [At: CONTEMPORANUL, VI[2], 1 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***puchi*** + ***-iţel, -iţea***] **1** *smf* (Pop; mpl; cu determinări care indică culoarea) Picăţel. **2** *a* (Reg) Cu picăţele. **3** *a* (Reg; pex) Pestriţ. **4** *a* (D. ochi) Căprui.

puchiţică [At: H III, 306 / Pl: *~ici* / E: ***puchi*** + ***-(i)ţică***] (Reg) **1** *sf* Puchiţel (**1**). **2** *af* Puchiţea (**2**). **3** *af* Pestriţă.

puchpuruchi *i, a* vz ***pitpalac***

puci *sn* [At: BENIUC, M. C. I, 178 / S şi: *putsch* / Pl: *~uri* / E: ger ***Putsch***] Acţiune armată a unui grup politic militar având drept scop răsturnarea prin violenţă a unui regim politic, a unei ordini statale.

puciagnă *sf* vz ***puciognă***

pucigâios, ~oasă *smf, a* [At: I. CR. VI, 127 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ns cf *pucios*] (Mol) **1-2** (Om) urât, neîngrijit.

pucignă *sf* vz ***puciognă***

pucingă *sf* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: ns cf srb *pučenka*] (Trs) Unealtă de cizmărie cu care se netezeşte, se poleieşte sau se lustruieşte pielea.

pucinog *s* vz ***pocinog***

pucioacnă *sf* vz ***puciognă***

pucioagnă *sf* vz ***puciognă***

pucioanca *sf* vz ***pucioagnă***

puciocnă *sf* vz ***puciognă***

puciognă *sf* [At: ECONOMIA, 46/26 / V: (reg) ***puciagnă, pucignă***, (îrg) ***~oacnă***, (pop) ***~oagnă***, (îvr) ***~oancă, ~ocnă*** / E: cf *pucios*] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe, care creşte prin semănături Si: (reg) *buruiană-pucioasă, puturoasă* (*Bifora radians*). **2** (Trs) Coriandru (*Coriandrum sativum*).

pucios, ~oasă [At: PSALT. 17 / V: (reg) ***pâci~*** / E: ***puţi*** + ***-os***] **1-2** *a, sf* (Chm; îvp; şîs *piatra* sau, înv, *iarbă ~oasă*) Sulf. **3** *sf* (Trs) Chibrit. **4** *a* (Reg; îs) *Pere ~oase* Varietate de pere nedefinită mai îndeaproape. **5** *a* (Îrg; d. substanţe, materii etc.) Sulfuros. **6** *a* (Pex) Care miroase urât, a sulf sau a hidrogen sulfurat. **7-8** *sf, a* (Şîs *Apă ~oasă* sau *apă de ~oasă*) (Apă minerală) sulfuroasă. **9-10** *smf, a* (Mun; Dob) (Om) murdar, care miroase urât. **11-12** *smf, a* (Reg; pex) (Om) trândav. **13** *a* (Reg) Nesuferit. **14** *a* (Reg; d. lemne) Plin de apă. **15** *a* (Reg; csnp) Plin de sevă.

puciosit, ~ă *a* [At: AR (1830), 236[1]/44 / Pl: *~iţi, ~e* / E: cf *pucios*] (Chm; înv; îs) *Idrogeniu ~* Hidrogen sulfurat.

pucist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~işti* / E: ger ***Putschist***] Participant la un puci.

puclăuă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 144 / A: nct / Pl: *~laie* / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (**1**) (*Numida meleagris*).

puclіş, ~ă *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***buk(e)lig***] (Reg) Cocoşat[2] (**2**).

puclui [At: CADE / Pzi: *~esc* / V: (reg) ***~cului***, (css) ***~culi*** / E: cf *pocoli*] **1** *vi* (Trs; Buc) A nu reuşi. **2** *vt* (Buc) A lucra superficial. **3** *vi* (Reg; îf *puculi*) A locui. **4** *vt* (Reg; îf *puculuí*) A fura (**1**).

pucost *s* vz ***pocost***

pucosti *v* vz ***pocosti***

pucşă *sf* [At: A III, 17 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mai[2].

puculi *v* vz ***puclui***

puculuí[1] *v* vz ***pocoli***

puculuí[2] *v* vz ***puclui***

pucurici *smi* [At: ALR I, 1895/28 / E: ns cf *licurici*] (Ent; reg) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

pud *sn* [At: AR (1829), 236[1]/12 / Pl: *~uri* / E: rs ***пудъ***] Unitate rusească de măsură pentru greutăţi egală cu 16,38 kg.

pudăr *sn* vz ***pudră***

pudără *sf* vz ***pudră***

pudărele *sfp* [At: ALR I, 790/116 / E: ns cf *pudră*] (Reg) Podoabe.

pudări *v* vz ***pudra***

pudel *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1309 / V: (rar) ***pudl*** / Pl: *~i* / E: ger ***Pudel***] Rasă de câini de mărime mică sau mijlocie, cu părul lung, lăţos şi creţ, uşor de dresat, folosită mai ales la vânatul păsărilor acvatice sau drept câine de companie Si: *caniche*.

puder *sn* vz ***pudră***

puderi *v* vz ***pudra***

pudibond, ~ă *a* vz ***pudibund***

pudibonderie *sf* [At: DN[2] / V: ***~bund~*** / E: fr ***pudibonderie***] (Frr; liv) Afectare a unei pudori exagerate.

pudibund, ~ă *a* [At: LM / V: ***~bond*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat ***pudibundus***, fr ***pudibond***] (Liv) **1** Care afectează o pudoare (**1**) exagerată. **2** Care aparţine unei persoane pudice (**1**).

pudibunderie *sf* vz ***pudibonderie***

pudic, ~ă [At: PROT. – POP., N. D. / A şi: (rar) *~ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pudique***, lat ***pudicus***] **1** *a* (D. oameni) Plin de pudoare (**1**). **2-3** *a, av* (Care se manifestă) cu pudoare (**1**).

pudicitate *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ăţi* / E: fr ***pudicité***] **1-2** Pudoare (**1-2**).

pudiciţie *sf* [At: GHEŢIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: lat ***pudicitia***] (Ltr) **1-2** Pudoare (**1-2**).

puding[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: eg ***pudding***] Budincă englezească preparată din făină, ouă, grăsime de vacă, zahăr, măduvă, prune şi rom.

puding[2] *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: (rar) ***~ă*** (A: nct) *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***poudingue*** cf eg *puddingstone*] (Glg) Varietate de conglomerat foarte compact, format din blocuri perfect rotunjite, cu mult pietriş.

pudingă *sf* vz ***puding[2]***

pudl *sm* vz ***pudel***

pudla *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***puddler***, eg ***puddle***] (Mtg) A separa fonta de impurităţi pentru a obţine un oţel cu însuşiri speciale.

pudlagiu *sn* vz ***pudlaj***

pudlaj *sn* [At: PONI, CH. 222 / V: (înv) ***~agiu*** / E: fr ***puddlage***] (Mtg) Procedeu de îndepărtare a impurităţilor din fontă, în cursul elaborării oţelului.

pudlare *sf* [At: SFC V, 201 / Pl: *~lări* / E: ***pudla***] (Mtg) **1** Separare de impurități pentru a obține un oțel special. **2** Oțel obținut prin pudlare (**1**). **3** Ansamblu de operațiuni de elaborare a oțelului prin pudlaj.

pudlat, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pudla***] (Mtg; d. oțel) Care a fost supus operației de pudlaj.

pudli *s* [At: ALR SN IV, h 1019 / V: (reg) ***podli*** / Pl: nct / E: mg ***pudli***] (Trs) Tejghea într-un magazin.

pudoare *sf* [At: FIS, 79/28 / Pl: (rar) *~ori* / E: fr ***pudeur***, lat ***pudor***] **1** Sentiment de sfială, de jenă, de decență etc. manifestat în comportarea cuiva Si: *pudicitate* (**1**), (ltr) *pudiciție* (**1**). **2** Comportare care arată pudoare (**1**) Si: *pudicitate* (**2**), (ltr) *pudiciție* (**2**). **3** (Rar) Modestie. **4** (Jur) Castitate. **5** (Jur; îs) *Atentat la ~* Infracțiune care constă în încercarea de a viola o femeie.

pudoinică *sf* [At: CV 1951, nr. 9-10, 45 / Pl: *~ici* / E: cf *podoiniță*] Podoiniță.

pudra [At: POLIZU / V: (reg) ***pudura***, (cscj) ***pudări***, ***puderi*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***poudrer***] **1-2** *vtr* A(-și) da cu pudră (**1**) Si: (înv) *a (se) pudrui* (**1-2**). **3** *vt* A acoperi cu un strat subțire de zahăr etc.

pudrare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~rări* / E: ***pudra***] **1** Fardare cu pudră (**1**). **2** Acoperire cu un strat subțire de pulbere de zahăr etc.

pudrat, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pudra***] **1** (D. oameni) Care are pe toată fața sau pe unele părți ale ei un strat de pudră (**1**) Si: (asr) *pudruit*. **2** Acoperit cu un strat subțire de pulbere de zahăr.

pudră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 179 / V: (reg) ***pudăr*** *sn*, ***pudară***, ***puder*** *sn*, ***pudură***, ***puldăr*** *sn*, ***prudă*** / Pl: *~re* / E: fr ***poudre***] **1** Pulbere fină, parfumată și colorată, care se folosește ca fard. **2** (Pgn) Material solid prefăcut în pulbere. **3** (Spc) Pulbere fină dintr-o substanță medicamentoasă, folosită pentru acoperirea, protejarea sau tratarea pielii și în terapeutica unor boli.

pudretă *sf* [At: I. IONESCU, P. 38 / S și: (iuz) *~rettă* / E: fr ***poudrette***] (Iuz) Preparat industrial sub formă de pudră (**3**), folosit ca îngrășământ.

pudriera *sf* [At: NICA, L. VAM. / P: *~dri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***poudrier***] Cutioară prevăzută cu o oglindă, în care se păstrează pudra de fardat.

pudrui *vtr* [At: DACIA LIT. 140/8 / Pzi: *~esc* / E: ***pudră*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A (se) pudra (**1-2**).

pudruit, ~a *a* [At: GTN (a. 1836), 107[1]/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pudrui***] (Asr) Pudrat (**1**).

pudura *v* vz ***pudra***

pudură *sf* vz ***pudră***

puer- *ec* vz ***pueri-***

pueri- [At: DN[3] / P: *pu-e~* / V: ***puer-*** / E: fr ***puéri-***, it ***pueri-*** cf lat *puer*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) copii. **3** De copii.

puericultură *sf* [At: CADE / P: *pu-e~* / Pl: (rar) *~ri* / E: fr ***puériculture***] Ramură a medicinii care se ocupă cu metodele și mijloacele de creștere și dezvoltare armonioasă, în condiții sănătoase, a copiilor în primii ani de viață.

pueril, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *pu-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***puéril***] (D. însușirile, activitățile etc. oamenilor) **1-2** Caracteristic (copilului[1] (**1**) sau) copilăriei (**1**) Si: *copilăresc* (**5**), *copilăros* (**1**), *naiv*. **3** (Pex; prt) Căruia îi lipsește maturitatea, profunzimea, seriozitatea Si: *naiv, neserios*.

puerilism *sn* [At: PARHON, B. 71 / P: *pu-e~* / E: fr ***puérilisme***] Stare patologică în care bolnavul se află la nivelul psihicului unui copil.

puerilitate *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *pu-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***puérilité***] (Rar) **1-3** Atitudine puerilă (**1-3**).

puerperal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, M. 113/20 / P: *pu-er~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***puerpérale***] **1-2** Care aparține (lăuzei sau) lăuziei. **3-4** Care se referă (la lăuză sau) la lăuzie. **5** (Îs) *Febră* (sau *infecție*) *~ă* ori (înv) *friguri ~e* Boală infecțioasă care apare la lăuze datorită pătrunderii în uter a unui agent patogen.

puerperalitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr ***puerpéralité***] Stare a femeii de la fecundație până la sfârșitul lăuziei.

puf[1] [At: ȚICHINDEAL, F. 214/24 / Pl: (**4-5**) *~uri* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care redă zgomotul înfundat produs de lovirea, în cădere, a unui corp de o suprafață moale Si: *buf*. **2** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de eliminarea bruscă și cu intermitențe a aerului pe nări, pe gură. **3** *i* (Mun) Bășină (**1**). **4** *sn* (Mun) Înțepătură de ac. **5** *sn* (Mun; spc) Injecție.

puf[2] [At: NEGRUZZI, S. II, 37 / V: (îvr) ***puh*** *sn* / Pl: *~uri*, (**14, 16**) *~i* / E: slv *пухъ cf bg *пух*] **1** *sn* (Csc) Pene mici, moi și fine, care constituie primul penaj al puilor sau care acoperă corpul unor păsări pe burtă și sub aripi și care servesc la umplerea pernelor, a plăpumilor etc. **2** *sn* (Pfm; îe) **A crește** (sau **a trăi, a ține** etc.) **în** (sau **pe**) **~** (sau, rar **~uri**) sau **în perini de ~** A crește, a trăi etc. în confort, neducând lipsă de nimic. **3** *sn* (Pan; csc) Fulg de zăpadă. **4** *sn* (Csc) Păr[1] mărunt, moale și mătăsos din blana unor animale. **5** *sn* (Csc) Peri[1] foarte fini și moi care le cresc, la pubertate, băieților pe obraz. **6** *sn* (Csc) Peri[1] mici și fini care acoperă unele plante ori unele părți ale lor sau cu care sunt prevăzute unele semințe ca să poată pluti în aer. **7** *sn* (Îs) *~ de piersică* sau *~ul piersicii* Păr[1] fin și moale care le crește oamenilor pe obraz și pe ceafă. **8** *a* (Lsg; îc) **Bumbac-~** Bumbac brut obținut la culeș. **9** *sn* Obiect de toaletă făcut din puf[2] (**1**) sau alt material pufos (**2**), care servește la pudrat. **10** *sn* (Reg) Pilotă (**1**). **11** *sn* (Reg) Făină de cea mai bună calitate. **12** *sn* Ou bătut pus în supe sau în ciorbe după ce acestea s-au fiert și care, coagulându-se, stă la suprafață sub formă de ghemotoace neregulate Si: *zdrențe*. **13** *sn* (Reg) Joc de copii care constă într-o întrecere a forței dintre arătătorul unui copil și cel al altui copil. **14** *sm* (Bot; reg) Gogoașă (*Globaria gigantea*). **15** *sn* (Bot; reg; îc) **~-vegetal** Bumbăcariță (**3**) (*Eriophorum scheuzeri*). **16** *sm* (Olt; lpl) Gogoși ale viermilor de mătase.

puf[3] *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***pouf***] Scaun scund, fără spătar, de formă cilindrică, capitonat cu stofă sau făcut din material plastic umplut cu aer.

pufa *i* vz ***pufai[1]***

pufai[1] *i* [At: GÎRLEANU ap. CADE / V: (rar) ***pufa*** / E: fo] (Rep) Cuvânt care redă zgomotul produs de pufăitul lulelei.

pufai[2] [At: LB / Pl: *~e, ~uri* / E: cf *puf[2]*] **1** *sn* (Înv) Ceea ce este înfoiat, umflat, asemănător cu pufu[2] (**1**). **2** *smi* (Bot; pop) Gogoașă (*Globaria gigantea*).

pufan *sm* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / Pl: *~i* / E: ***puf[2]*** + *-an*] (Reg) Iepure (*Lepus europaeus*).

pufar *sn* [At: CONV. LIT. XLIV$_2$, 132 / Pl: *~uri* / E: ***puf[2]*** + *-ar*] **1** (Mol) Nisip foarte fin. **2** (Reg) Zăpadă măruntă.

pufat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *puf[2]*] (Rar) Înfoiat ca pufu[2] (**1**).

pufă[1] *sf* [At: H XVIII, 169 / Pl: *~e* / E: cf *puf[2]*] (Bot; reg; îs) *Pufa calului* Burete nedefinit mai îndeaproape.

pufă[2] *sf* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ns cf *pufăi*] (Reg) Pâclă (**1**).

pufăi *vi* [At: LB / V: (rar) ***bu~***, ***pâfăi***, ***pâhâi***, ***pâhâi***, ***pifai***, ***pihâi***, (reg) ***pufui***, ***puhâi***, ***puhui*** / Pzi: *pufăi*, (înv) *~esc* / E: ***puf[1]*** + *-ăi*] **1** (D. oameni și animale) A respira cu zgomot și greu pe nări. **2** (Spc) A pufni (**1**). **3** (D. oameni) A fuma expulzând fumul cu mici întreruperi zgomotoase, provocate de dezlipirea bruscă a buzelor Si: *pufui* (**2**). **4** (Pex) A fuma. **5** (D. lulea) A scoate fum. **6** (Buc; Trs) A sufla în foc. **7** (D. locomotive) A scoate aburi sau fum cu presiune și cu zgomot. **8** (Îvr) A râde pe înfundate. **9** (Ban; Mun; îf *pâhâi*) A produce un zgomot specific, în timpul fierberii, coacerii etc.

pufăială *sf* [At: SADOVEANU, O. II, 48 / P: *~fă-ia~* / V: (reg) ***pâhă~*** / Pl: *~ieli* / E: ***pufăi*** + *-eală*] **1-4** Pufăire (**1, 3, 5-6**). **5** (Spc) Pufnire (**1**). **6** Fumegare (**1**). **7** (Ccr) Fum scos de o persoană care fumează. **8** (Mol; îf *pâhăială*) Ceață (**3**).

pufăios, ~oasă *a* [At: LB / P: *~fă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***puf[2]***] (Trs; d. oameni, d. părți ale corpului lor etc.) Puhav (**1**).

pufăire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pufăi***] **1** (D. oameni și animale) Respirație cu zgomot și cu greutate pe nări Si: *pufăială* (**1**), *pufăit[1]* (**1**), *pufăitură* (**1**). **2** (Spc) Pufnire (**1**). **3** (D. oameni) Scoatere afară pe gură și pe nas a fumului de tutun cu zgomot înfundat, prelung și șuierător Si:

pufăială (2), *pufăit*[1] (2), *pufăitură* (2), *pufnet* (2), *pufnire* (2), *pufnitura* (2). **4** Fumegare (**1**). **5** (D. locomotive) Scoatere de aburi sau de fum cu presiune și cu zgomot Si: *pufăială* (3), *pufăit*[1] (3), *pufăitură* (3). **6** (Îvr) Râs pe înfundate Si: *pufăială* (4), *pufăit*[1] (4), *pufăitură* (4).

pufăit*[1]** *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 8 / V: **~fuit,** (reg) **păf~** / Pl: (rar) **~uri** / E: ***pufăi] **1-4** Pufăire (**1, 3, 5-6**). **5** (Spc) Pufnire (**1**). **6** Fumegare (**1**).

pufăit*[2]*, ~ă *a* [At: COMȘA, N. Z. 36 / Pl: **~iți, ~e** / E: ***pufăi***] (Rar; d. pământ, terenuri) Afânat (**1**).

pufăitor, ~oare *a* [At: LM / P: **~fă-i~** / Pl: **~i, ~oare** / E: ***pufăi*** + ***-tor***] (Îvr) **1-6** Care pufăie (**1, 3-5, 7, 9**).

pufăitură *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 360 / P: **~fă-i~** / V: (rar) ***păf~, pufui~*** / Pl: **~ri** / E: ***pufăi*** + ***-tură***] (Rar) **1-4** Pufăire (**1, 3, 5-6**). **5** (Spc) Pufnire (**1**). **6** Fumegare (**1**).

pufăneață *sf* [At: H V, 10 / Pl: ? / E: cf *puf*[2]] (Bot; reg) Iarbă de baltă.

pufărie *sf* [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: **~ii** / E: ***puf***[2] + ***-ărie***] **1** Mulțime de puf[2] (**1**). **2** Așternut de puf[1] (**1**).

pufăriță *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 284 / Pl: **~țe** / E: ***puf***[2] + ***-ăriță***] (Bot; reg) Pufuriță (**1**) (*Epilobium hirsutum*).

pufeică *sf* vz ***pufoaică***

pufin *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 144 / Pl: **~i** / E: lat ***Puffinus***] (Orn; rar; îs) **~ *mediteranean*** (sau ***răsăritean***) Furtunar (*Puffinus puffinus*).

pufișor *sm* [At: BORZA, D. 171 / Pl: **~i** / E: ***puf***[2] + ***-işor***] (Bot; reg) Papanaș (*Trifolium arvense*).

pufnă *sf* [At: DM / Pl: **~ne** / E: cf *pufni*] Ridicătură conică formată prin erupția la suprafața pământului a gazelor degajate dintr-un zăcământ de hidrocarburi care au antrenat apă și nămol Si: *pâclă, vulcan noroios.*

pufnet *sn* [At: CANTEMIR, IST. 156 / Pl: **~e** / E: ***pufni*** + ***-et***] **1** Pufnire (**1**). **2** Zgomot produs prin cădere, izbire, explozie etc. **3** (Reg) Râs înfundat.

pufni [At: CANTEMIR, IST. 156 / V: (reg) ***puvni*** / E: ***puf***[1]] **1** *vi* (D. oameni și animale) A expira brusc, cu zgomot, scurt și sacadat, pe nas (și pe gură) (din cauza oboselii, a mâniei, a nemulțumirii etc.) **2-3** *vi* (D. oameni) A pufăi (**3-4**). **4-5** *vti* (Îe) **A-l ~ pe cineva râsul** sau **a ~ în** (sau **de**) **râs** A începe să rădă (brusc și zgomotos). **6** *vi* (D. locomotive, mașini) A da afară cu zgomot înfundat, scurt și sacadat, gaze, aburi, fum. **7** *vi* (Pex) A produce un zgomot înfundat, scurt și sacadat în timpul funcționării.

pufnire *sf* [At: DM / Pl: **~ri** / E: ***pufni***] **1** (D. oameni și animale) Expirație bruscă, cu zgomot, scurtă și sacadată, pe nas și pe gură, din cauza oboselii, a mâniei, a nemulțumirii etc. Si: *pufăială* (**5**), *pufăire* (**1**), *pufăit*[1] (**5**), *pufnet* (**1**), (rar) *pufăitură* (**5**), *pufnitură* (**1**). **2** (D. oameni) Pufăire (**3**). **3** (Șîs **~ *în râs, de râs***) Izbucnire în râs înfundat. **4** (D. mașini) Scoatere de gaze, aburi, fum, cu zgomot scurt, înfundat și sacadat Si: (rar) *pufnitură* (**2**). **5** (Pex) Producere de zgomote scurte, sacadate, înfundate din timpul funcționării Si: (rar) *pufnitură* (**3**).

pufnitura *sf* [At: MIRONESCU, S. A. 137 / Pl: **~ri** / E: ***pufni*** + ***-tură***] (Rar) **1-3** Pufnire (**1, 5-6**).

pufniță *sf* vz ***bufniță***

pufoaică *sf* [At: V. ROM. octombrie 1954, 112 / V: (reg) **~fci~** / E: rs ***фуфайка*** cf *puf*[2]] Haină scurtă, vătuită și matlasată.

pufos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: **~oși, ~oase** / E: ***puf*** + ***-os***] **1** (D. perne, saltele etc.) Cu mult puf[2] (**1**) sau cu mult material având consistența, moliciunea pufului[2] (**1**). **2** (Pex) Moale ca puful[2] (**1**). **3** (D. zăpadă, pământ, roci, pâine etc.) Care este puțin compact și are aspectul structural al pufului[2] (**1**) Si: *afânat* (**1-2**), *poros*. **4** (D. cer) Acoperit cu nori ca puful[2] (**1**). **5** (Rar; d. oameni sau d. părți ale corpului lor) Puhav (**1**). **6** (D. animale sau d. blana lor) Care are mult puf[2] (**4**) Si: (îvr) *pufulin*. **7** Ca puful[2] (**4**). **8** (D. față sau părți ale feței) Acoperit cu puf[2] (**5**). **9** (D. plante) Acoperit cu puf[2] (**6**) Si: (rar) *pufuiat*.

pufoșit, ~ă *a* [At: POPA, V. 137 / Pl: **~iți, ~e** / E: ***pufos*** + ***-it***] (Rar; d. oameni și d. părți ale corpului lor) Puhav (**1**).

pufui *v* vz ***pufăi***

pufuiat, ~ă *a* [At: POPA, V. 174 / P: **~fu-iat** / Pl: **~ați, ~e** / E: ***puf***[2]] (Rar; d. plante) Pufos (**9**).

***pufuit*[1]** *sn* vz ***pufăit*[1]**

pufuit*[2]*, ~ă *a* [At: VINEA, L. I, 67 / Pl: **~iți, ~e** / E: ***puf***[2]] (Nob) Ca un puf[2] (**5**).

pufuitură *sf* vz ***pufăitură***

pufulețe *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: **~eți** / E: ***puf***[2] + ***-ulete***] (Bot; reg) **1** Gogoașă (*Globaria gigantea*). **2** Păpălău (**1**) (*Physalys alkekengi*).

pufuleț *sm* [At: ISPIRESCU, L. 44 / Pl: **~i**, (rar, *sn*) **~e** / E: ***puf***[2] + ***-uleț***] **1-8** (Șhp) Pufușor (**1-8**). **9** (Reg) Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunzele ovale și florile albastre sau albe, care se cultivă ca plantă ornamentală Si: (reg) *pufușor* (**10**) (*Ageratum houstonianum*). **10** (Bot; reg; lpl) Pejnă (**1**) (*Amberboa moschata*). **11** (Bot; reg) Gogoașă (*Globaria gigantea*). **12** (Lpl) Produs alimentar în formă de tubulețe, preparat din mălai cu adaos de caşcaval etc.

pufulin, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 366 / Pl: **~i, ~e** / E: ***puf***[2]] (Îvr; d. animale, d. blana lor sau d. unele părți ale corpului lor) Pufos (**6**).

pufulită *sf* [At: GRECESCU, FL. 224 / Pl: **~țe** / E: ***puf***[2] + ***-ulită***] (Bot) **1** Plantă erbacee cu tulpina cilindrică, ramificată, acoperită cu peri lungi, cu flori roșii-purpurii, care crește prin locuri mlăștinoase Si: (reg) *limbrișor, pufăriță, răscoage, zburătoare* (*Epilobium hirsutum*). **2** (Reg) Planta *Epilobium montanum*. **3** (Reg) Zburătoare (*Chamaenerion angustifolium*).

pufușor [At: DONICI, F. 26 / Pl: **~i** sm, **~oare** sn / E: ***puf***[2] + ***-uşor***] **1-8** *sm* (Șhp) Puf[2] (**1, 5-6, 9**) (mic) Si: *pufuleț* (**1-8**). **9** *sm* (Bot; Mol) Papanaș (*Trifolium arvense*). **10** *sm* (Bot; reg) Pufuleț (**9**) (*Ageratum houstonianum*).

pughibală *sf* vz ***poghibală***

pughilareș *sn* vz ***bughilaș***

pugilat *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: **~e**, (înv) **~uri** / E: fr ***pugilat***] **1** (În antichitatea greco-romană) Luptă cu pumnii goi practicată ca sport. **2** (Pex; rar) Bătaie cu lovituri de pumni. **3** (Spt; rar) Box.

pugilism *sn* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / E: eg ***pugilism***] Sport în care doi adversari luptă pe ring, cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale Si: *box*[2] (**1**), *pugilat* (**3**), *pugilistică*.

pugilist *sm* [At: CADE / Pl: **~iști** / E: fr ***pugiliste***] Boxer[1] (**1**).

pugilistic, ~ă [At: DM / Pl: **~ici, ~ice** / E: fr ***pugilistique***] **1** *a* Care ține de pugilism. **2** *a* Privitor la pugilism. **3** *a* Specific pugilismului. **4** *sf* Pugilism.

pugleu *sm* [At: MERA, L. B. 204 / Pl: **~ei** / E: cf mg *pudli*] (Trs) Dulău[1] (**1**).

pugn *sm* vz ***pumn***

pugnaș *sm* vz ***pumnaș***

pugnașă *sf* vz ***pumnaș***

pugnășel *sm* vz ***pumnășel***

pugnișor *sm* vz ***pumnișor***

puh *sn* vz ***puf***[2]

puha *sf* vz ***paha***

puhab, ~ă *a* vz ***puhav***

puhace *sfi* [At: CANTEMIR, IST. 135 / E: ucr ***пугач***] (Orn; îrg) Bufniță (*Bubo bubo*).

puhai *smi* [At: BORZA, D. 138 / E: nct] (Bot; Trs) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

puhată *sf* [At: FOLC. MOLD. I, 445 / Pl: **~te** / E: cf *puhă*[2]] (Reg) Bici lung și gros.

puhav, ~a *a* [At: ANON. CAR. / V: (rar) ***buhab,*** (pop) ***bu~,*** (reg) ***pâhav, pihav, ~ab*** / A și: **~hav** / Pl: **~i, ~e** / E: bg ***пухкав***] **1** (D. oameni și d. părți ale corpului lor) Cu carnea moale, flască și umflată Si: (reg) *buged, buhăit*[1], *pâhavit*, (rar) *pufos* (**5**), *pufăios, pufoșit, scarbăd, umflat*. **2** (Olt; Mun; d. oameni; îf *pâhav*) Care nu rezistă la eforturi Si: *bolnăvicios* (**1**), *slab*. **3** (Reg; d. aluat, pâine și preparate din aluat) Moale. **4** (Pex) Proaspăt. **5** (Mun; d. boabele cerealelor; îf *pâhav*) Care nu are miez Si: *sec*. **6** (Reg; d. carne) Fraged (**2**). **7** (Reg; d. pământ, roci, zăpadă etc.) Care este puțin

compact și se fărâmițează ușor. **8** (Reg; d. terenuri) Umed. **9** (Mol; d. mirosuri) Stricat.

puhă[1] *i* vz ***puhăi[1]***

puhă[2] *sf* [At: NECULCE, L. 299 / V: (reg) ***buhă*** / Pl: *~he* / E: pn ***puha***, ucr ***пуга***] (Reg) Bici lung cu care se joacă copiii Si: *biciușcă* (**2**), *cravașă*, *gârbaci* (**1**), *harapnic* (**1-2**), *pil*[3].

puhă[3] *sf* [At: MARIAN, Î. 199 / Pl: *~he* / E: cf *buhă*] (Trs) **1** Bucată de pânză răsucită, înnodată la un capăt (sau la ambele capete), folosită într-un joc de copii. **2** (Îcs) *De-a ~ha* Joc de copii în care jucătorii ascund puha[3] (**1**), iar unul dintre ei trebuie s-o găsească.

puhă[4] *sf* [At: ȘEZ. V, 120 / E: cf *buhă*] (Buc; rar) Perucă.

puhă[5] *sf* vz ***buhă***

puhăgială *sf* [At: DR V, 308 / Pl: *~ieli* / E: ns cf *puhav*] (Reg) Vână aflată în partea inferioară a burții calului.

puhăi[1] *i* [At: CHEST. V, 77/48 / V: (reg) ***puhă[1]*** / A: nct / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se alungă lupii.

puhăi[2] *vti* [At: PRECUP, P. 9 / Pzi: *~esc* / E: ***puhăi[1]***] (Trs) **1-2** A striga foarte tare, puternic.

puhăi[3] *vi* [At: CHEST. V, 16, 88 / Pzi: ? / E: ***puhă[2]*** + *-ăi*] (Mol; Trs) A pocni din puhă[2].

puhăi[4] *v* vz ***pufăi***

puhăi[5] *v* vz ***puhăvi***

puhăi[6] *v* vz ***puhoi[2]***

puhăială[1] *sf* [At: PAMFILE, J. fl, 162 / P: *~hă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) Canicula (**2**).

puhăială[2] *sf* vz ***puhoiala***

puhăier *sm* vz ***puhoier***

puhăvi *vr* [At: VLAHUȚĂ ap. CADE / V: (reg) ***pâh~***, (rar) ***~ăi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***puhav***] **1** (D. oameni sau d. părți ale corpului lor, în special d. față) A deveni puhav (**1**) Si: *a se buhăi*[2], *a se umfla*. **2** (Mun; d. plante; îf *pâhăvi*) A păli. **3** (Mun; d. oameni; îf *pâhăvi*) A se anemia (**2**).

puhăvie *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ii* / E: ***puhav*** + *-ie*] (Înv) **1** Calitate de a fi puhav Si: *buhăială*[1]. **2** Stare a celui puhav Si: *buhăială*[1].

puhla *sf* [At: A VI, 26 / Pl: *~le* / E: ns cf *pujlă*] (Reg) Om bătrân neputincios și ramolit.

puhoală *sf* vz ***puhoiala***

puhoi[1] *sn* [At: URECHE, L. 112 / V: (reg) ***covoi***, ***hopoi*** (Pl: *~uri*), ***opovon***, ***păvoi***, ***pâh~***, ***povon***, ***puvoi***, (îvr) ***pogh~***, (pop) ***poh~***, (îrg) ***povoi*** / Pl: *~oaie*, (rar) *~uri* / E: slv ***повонь***] **1** Cantitate foarte mare de apă, formată de ploi sau de zăpezile topite, care curge cu repeziciune și forță. **2** Apă curgătoare umflată de ploi care iese din matcă și se revarsă cu forță Si: *șuvoi*, *torent*. **3** Ploaie mare, torențială Si: *potop*. **4** (Reg; îf *hopoi*) Picătură mare de ploaie. **5** (Pan; cu determinări care arată felul, natura) Cantitate imensă de ființe sau de lucruri în mișcare năvalnică, în agitație etc. Si: *mulțime*, *potop*. **6** (Reg; îf *povoi*) Cărare făcută în pădure de animalele sălbatice. **7** (Trs) Îngrămădire de lemne, crengi etc., blocate pe cursul unei ape, formând un stăvilar.

puhoi[2] [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 369 / V: (reg) ***poh~***, ***~hăi***, (cscj) ***~ia***, (înv) ***puvoi*** / Pzi: *~este* / E: ***puhoi[1]***] **1** *vi* (D. ape curgătoare) A curge în cantitate mare, năvalnic. **2** *vi* (Pex) A inunda cu forță, luând totul în cale Si: *a se revărsa*. **3** *vt(a)* (Rar; d. oameni) A invada. **4** *vi* (Reg; d. pământ) A se prăvăli (**1**).

puhoia *v* vz ***puhoi[2]***

puhoială *sf* vz ***pohoială***

puhoier *sm* [At: DDRF / P: *~ho-ier* / V: (reg) ***poh~***, ***~hăi~*** / Pl: *~i* / E: ***puhoi[1]*** + *-ar*] **1** (Reg) Specii de păsări despre care se crede că ar prevesti furtună și ploaie. **2** (Orn; Mol; Buc) Ploier (*Charadrius apicarius*). **3** (Orn; Mol; Buc) Fluierar-argintiu (*Squatarola squatarola*). **4** (Orn; Mol; îf *pohoier*) Caie (*Buteo buteo*). **5** (Orn; Mol; Trs) Gaie (*Milvus milvus*). **6** (Reg) Hăitaș (**1**) la o vânătoare.

puhoire *sf* [At: C. PETRESCU, S. 6 / Pl: *~ri* / E: ***puhoi[2]***] **1** Revărsare năvalnică de ape în cantitate mare. **2** (Fig) Fierbere (**10**).

puhonț *sm* vz ***pahonț***

puhoțog *s* [At: ALR SN IV, h 917/574 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Burete pentru tabla de scris.

puhui *v* vz ***pufăi***

puhuială *sf* vz ***puhoiala***

pui[1] [At: PSALT. 304 / Pl: (rar, *sn*) *~uri* / E: ml ****pulleus***] **1** *smi* (Urmat de determinări care indică specia) Pasăre, de la ieșirea din ou până la maturitate. **2** *smi* (Îs) *~ de cuc* Bastard (**1**). **3** *smi* (Reg; îe) **A vorbi ~ și ouă** A spune nimicuri Si: *a flecări*. **4** *smi* (Reg; îc) **A sta** (sau **a trăi**) **ca ~ul în găoace** A sta sau a trăi izolat. **5** *smi* (Îae; reg) A fi resemnat. **6** *smi* (Pfm; îe) **A muri ca ~ul de găină** A muri repede, fără chinuri. **7** *smi* (Bot; Ban; îc) **~de-gâscă** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **8** *sfa* (Pop; îcs) (*De-a*) *~a-gaia* (sau *~a-caia*, *~-gai*, *~-gaie*) ori (reg) *puiegaie* Joc de copii în care unul dintre jucători are rolul cloștii sau păsării care își apără puii[1] (**1**) de atacul găii Si: (pop) (*de-a*) *cloșca cu pui*, (*de-a*) *uliul și porumbeii*, (reg) (*de-a*) *mama-gaia*, (*de-a*) *baba-gaia*. **9** *smi* (Fig; rar) Începător într-o profesiune. **10** *smi* (Pex) Om naiv. **11** *smi* (Spc) Pui[1] (**1**) de găină sau de altă pasăre de curte. **12** *smi* (Prc) Carne de pui[1] (**11**). **13** *smi* (Pex) Mâncare gătită din pui[1] (**12**). **14** *smi* (Pgn) Orice animal de la naștere până la maturitate, considerat în raport cu părinții lui. **15** *smi* (Bot; reg; îc) **~ul-Sivei** Vasilică. **16** *smi* (Reg; îs) *~ de leu* Om viteaz. **17** *smi* (Îs) *~ de viperă* (sau *de năpârcă*) Om rău, viclean. **18** *smi* Ou sau larvă de insectă, mai ales de albină Si: (reg) *cățel* (**14**). **19** *smi* Puiet (**4**). **20** *smi* (Urmat de determinări care indică specia) Ramură tânără, subțire și flexibilă a unei plante lemnoase Si: *lăstar*, *mlădă*, *mlădiță*, *vlăstar*, (reg) *mlădoacă*, (nob) *mlăstară*, (îvp) *odraslă*. **21** *smi* (Reg) Mugur de viță de vie Si: (reg) *căpușă* (**9**). **22** *smi* (Pop; lpl) Vlăstar crescut la tulpina porumbului Si: (reg) *copilet* (**1**), *puiec* (**2**). **23** *smi* (Reg) Porumb tânăr, rupt cu scopul de a rări porumbiștea. **24** *smi* (Trs) Mănunchi de fân. **25** *smi* (Trs) Bob[1] (**5**) de porumb, de fasole, de mazăre etc. **26** *smi* (Mun; Trs) Porumb tânăr, înainte de a se forma mătasea și boabele Si: (pop) *păpușă*, (reg) *panușie*, *puică*. **27** *smi* (Trs; Mol) Știulete de porumb îngemănat Si: (reg) *babă* (**27**). **28** *smi* (Reg) Cățel (**18**) de usturoi. **29** *smi* (Cu valori stilistice; udp „de") Copil (**1**). **30** *smi* (Pex) Persoană tânără, considerată în raport cu ascendenții săi. **31** *smi* (Fam; îs) *~ de lele* (sau *de bogdaproste*) Copil (**21**) din flori. **32** *smi* (Pex; îs) *~ de lele* Om șmecher. **33** *smi* (Fam; îas) Bărbat afemeiat. **34** *smi* (Pfm; îas) Femeie de moravuri ușoare. **35** *smi* (Fam; îs) *~ de drac* Copil (**1**) sau om neastâmpărat. **36** *smi* (Fam; îs) *~ul dracului* Om nesupus. **37** *smp* (Reg) Spumă care se ridică deasupra când începe să fiarbă urda. **38** *smi* (Reg; îs) *~ de giol* Potlogar. **39** *smi* (Reg; îe) **A da ~ de giol** A înșela. **40** *smi* (Pop; îe) **A nu fi nici ~ de...** A nu fi nimeni sau nimic. **41** *smi* (Îla) **Ca un ~ de bogdaproste** Prăpădit. **42** *smi* (Îal) Necăjit. **43** *smi* (Fam) Termen de adresare dezmierdător sau ironic folosit când se vorbește cu sau despre un copil ori cu sau despre un bărbat tânăr. **44** *sfa* (Reg; îcs) *De-a ~a moartă* Joc de copii în care fetele bocesc, ca la mort, o păpușă făcută din cârpe. **45** *smi* (Pop) Iubit. **46** *smp* Cusături decorative mărunte, în cruciulițe, pe iile, cămășile, cojoacele etc. țărănești. **47** *smp* Fel de a coase pui (**46**). **48** *smp* (Mol; Buc) Picățele. **49** *smi* (Reg) Mișină. **50** *smi* (Reg) Desen cu care se încondeiază ouăle. **51** *smp* (Reg) Modele ornamentale făcute pe turte la anumite sărbători religioase. **52** *smp* (Reg) Asperități care se fac pe dosul palmei din cauza frigului și a muncii manuale. **53** *smi* (Fam; udp „de") Obiecte de dimensiuni reduse sau considerate ca atare în rapot cu altele de același fel. **54** *smi* Obiecte, fenomene, manifestări etc. de proporții, intensitate etc. foarte mari, cu însușiri superlative etc. **55** *smi* (Reg; îs) *~ul târgului* Obiect deosebit. **56** *smi* (Trs) Sertar mic. **57** *smi* (Trs; îs) *~ul șurii* Pod de deasupra șurii, în care se păstrează nutrețul. **58** *smi* (Trs; Mar; îs) *~ de fereastră* Ochi[1] mic de fereastră. **59** *smi* (Reg) Șopron. **60** *smp* (Olt) Surcele pe care cineva le împarte prietenilor, familiei etc. în ajunul Crăciunului, însoțindu-și gestul cu urări de bine. **61** *smi* (Mol) Bucată de alun din care e format răbojul (**1**). **62** *smi* (Reg) Bucăți de lemn prinse pe căpriori pentru a-i ține mai bine încheiați și pentru a le mări rezistența la vânt. **63** *smi* Ambarcație mică cu vâsle, folosită pentru anumite servicii la bordul vaselor mai mari. **64** *smi* (Ecn) Acțiune (**11**) dintr-o nouă emisiune, care are un curs mai

scăzut decât acțiunile vechi ale aceleiași întreprinderi. **65** *smi* (Reg) Petic de diferite forme care se pune la răscroiala de la subsuoară sau la poalele cămășilor țărănești Si: (reg) *palhă*², *pălăcrint*, *puiete*² **(3)**, *puiuț* **(9)**. **66** *smi* (Reg) Bazon. **67** *smi* (Trs) Bomboană mică. **68** *i* (Rep) Cuvânt cu care se cheamă pui¹ **(11)**, găinile și alte păsări de curte. **69** *i* (Reg; îcr *nea*¹) Cuvânt cu care se strigă mânzul să vină după căruța în mers. **70** *i* (Reg) Cuvânt cu care se asmut câinii.

pui² [At: ANON. CAR. / V: (reg; cscj) ***poia***, ***puia*** / Pzi: 3 ~***ește*** / E: ***pui***¹] **1-2** *vt(a)* (Îvr; d. păsări) A face pui¹ **(1, 11)**. **3** *vrr* (Reg; d. animale) A se împreuna. **4** *vrr* (Reg; pex) A se înmulți. **5** *vt* (Trs) A făta **(1)**. **6-7** *vri* (Îrg; d. insecte) A depune ouă. **8-9** *vri* (Pex) A se răspândi în număr mare. **10** *vr* (Reg; d. albine; îf *puia*) A-și depune ouăle în vederea înmulțirii. **11** *vra* (Reg; d. ouăle de albine; îf *puia*) A scoate larve de albină. **12** *vi* (Reg; d. plante, spc d. porumb) A înfrăți. **13** *vi* (Pex) A forma copileți **(3)**. **14-15** *vtr* (C. i. plante) A (se) tăia lăstarii fără rod Si: (reg) *a copili* **(2)**. **16** *vi* (Olt; Ban; pan; în descântece; d. bube; îf *puia*) A se întinde. **17-18** *vir* (Îrg; fig) A crește în intensitate. **19** *vt* (Reg; îe) **A ~a capul** (sau **urechile**) **cuiva** A nu lăsa în pace pe cineva, încercând insistent să-l determine să accepte o idee.

puia *v* vz ***pui***²

puiac *sm* [At: ALR SN I, h 103/27 / P: *pu-iac* / Pl: *puieci* / E: ***pui***¹ + *-ac*] (Bot) **1** (Ban) Arpagic **(5)**. **2** (Reg) Copileț **(1)** la tulpina porumbului.

puiag *sn* [At: VUIA, Ț. H. 101 / P: *pu-iag* / Pl: *~uri* / E: ***pui***¹ + *-ag*] (Trs) Pod al grajdului în care se păstrează nutrețul și recolta.

puian *sm* [At: SLAVICI ap. TDRG / P: *pu-ian* / Pl: *puieni* / E: ***pui***¹ + *-an*] **1-14** (Reg; șdp) Puiandru **(1-14)**. **15-16** (Spc; șdp) Cățelandru **(1)** (mare).

puiancă *sf* [At: CAMILAR. N. II, 425 / P: *pu-ian~* / Pl: *puience* / E: ***puian*** + *-că*] **1-2** (Rar; șdp) Puică **(8)** (mare).

puiandru, ~ră [At: DELAVRANCEA, S. 166 / P: *pu-ian~* / Pl: *~ri, ~re*, (pop) *~iendri, ~iendre* / E: ***pui***¹ + *-andru*] **1-14** *sm* (Pop; șdp) Pui¹ **(1, 11, 14, 20, 22, 29-30)** (mare) Si: (reg) *puian* **(1-14)**, *puigan* **(1-14)**, *puioc* **(1-14)**.

puiat *sn* vz ***puit***¹

puiată *sf* vz ***poiată***

puiață *sf* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / P: *pu-ia~* / Pl: ? / E: ***pui***¹] (Mun) Puier **(2)**.

puic *sn* [At: CHEST. II, 70/232 / Pl: *~uri* / E: ***pui***¹ + *-ic*] **1-2** (Buc; Trs; șhp; cu determinări care arată felul) Pui¹ **(53)** (mic). **3** (Buc) Despărțitură în șură, în care se păstrează cereale, alimente etc. **4** (Reg; pex) Șură. **5-8** (Reg) Pui¹ **(56, 65)** (mic).

puicană *sf* [At: DM / Pl: *~ne* / E: ***puică*** + *-ană*] **1-4** (Reg; șhp) Puică **(1-2)** (grasă, mare).

puicar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 162 / Pl: *~i* / E: ***puică*** + *-ar*] (Rar) Vânzător ambulant de pui¹ **(11)**.

puică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *puici*, (pop) *puice*, (G-D; pop) *~i, puichii* / E: ***pui***¹ + *-că*] **1** Pui¹ **(11)** de sex feminin. **2** Găină tânără, care abia a început să ouă. **3** (Pop; îe) **A face mâna** (sau **degetele**) **~** A apropia vârfurile degetelor de la mână. **4** (Rar; îe) **A se lăsa ~** sau **a sedea** (ori **a se da** etc.) **~ca** A se lăsa pe vine. **5** (Reg; îe) **A i se face (cuiva) părul ~** A i se face cuiva părul măciucă. **6** (Reg; îe) **A fi cu inima ~** A fi extrem de înfricoșat. **7** (Orn; reg) Curcă **(1)**. **8** (Rar) Pui¹ **(14)** de sex feminin Si: (rar) *puiancă*. **9** (Fam) Termen de adresare dezmierdător sau ironic folosit când se vorbește cu sau despre o fată ori o femeie tânără. **10** (Pfm) Iubită. **11** (Rar; dep) Prostituată. **12** (Mun; Olt) Porumb recoltat tânăr, înainte de se a forma mătasea și boabele Si: (pop) *păpușă*, (reg) *pămușie*, *pui*¹ **(26)**. **13** (Reg) Copileț **(1)** la tulpina porumbului. **14** (Trs; Mol; mpl; lsg csc) Boabe de porumb rămase neînflorite după ce s-au făcut floricelele Si: (reg) *puichiță* **(8)**, *puicuță* **(9)**. **15** (Reg; îs) *~ de curechi* Sarma. **16** (Ent; Mun; îc) **~a-popii** Buburuză **(3)** (*Coccinella septempunctata*). **17** (Iht; Ban) Lostriță (*Hucho hucho*).

puichiță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe*, (reg) *~ți* / E: ***puică*** + *-iță*] **1-6** (Ban; Olt; șhp) Puicuță **(1-6)**. **7** (Reg) Bibilică **(1)** (*Numida meleagris*). **8** (Ban; lpl) Puică **(15)**. **9** (Bot; reg) Calce¹ **(1)** (*Caltha palustris*). **10** (Bot; Ban; îs *~ d-ali albe*) Floarea-paștilor **(74)** (*Anemone nemorosa*). **11** (Bot; Ban) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Reg) Specie de broască nedefinită mai îndeaproape.

puicoi *smi* [At: DR. IV$_2$, 1328 / E: ***puică*** + *-oi*] (Trs) Curcan **(1)** (*Meleagris gallopavo*).

puiculea *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 89 / E: ***puică*** + *-ulea*] **1-6** (Reg; șhp) Puicuță **(1-6)**.

puiculeană *sf* [At: VARONE. D. 126 / Pl: *~ene* / E: ***puică*** + *-uleană*] **1-6** (Pop; shp) Puicuță **(1-6)**. **7** (Buc; art.) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** (Buc; art.) Melodie după care se execută puiculeana **(7)**.

puiculiță *sf* [At: CR (1846), 124^{2}/32 / Pl: *~țe* / E: ***puică*** + *-uliță*] **1-6** (Șhp) Puicuță **(1-6)**. **7-8** (Șhp) Puicuță **(7-8)**. **9** (Ent; Mun; îc) **~a-popii** Buburuză (*Cocinella septempunctata*). **10** (Olt; Trs; lpl) Floricele de porumb.

puicuță *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 573 / Pl: *~țe* / E: ***puică*** + *-uță*] (Pop) **1-6** (Șhp) Puică **(1-2, 10)** (mică) Si: *puiculiță* **(1-6)**, (reg) *puichiță* **(1-6)**, *puiculea* **(1-6)**, *puiculeană* **(1-6)**. **7-8** (Rar; dep; șhp) Puică **(11)** (mică) Si: *puiculiță* **(7-8)**. **9-10** (Buc; lpl; șhp) Puică **(15)** (măruntă). **11** (Reg; lpl) Specie de cartofi lunguieți.

puidăi *vi* [At: CĂTANĂ, P. B. III, 33 / Pzi: 3 ~***ește*** / E: nct] (Ban; d. câini) A lătra.

puiec *sm* [At: ALRM SN I, h 176/27 / P: *pu-iec* / Pl: *~i* / E: cf *pui*¹] (Reg) **1** (Lpl) Pui¹ **(18)** de albine. **2** (Lpl) Pui¹ **(22)**. **3** Cățel **(18)** de usturoi. **4** (Lpl) Arpagic **(5)**.

puiecior *sm* [At: CIAUȘANU, GL. 53 / P: *pu-ie~* / Pl: *~i* / E: ***puiet*** + *-ior*] (Olt) **1-2** (Șhp) Puiet **(4)** (mic). **3** (Prt) Ceapă mică.

puiede *sf* vz ***poiede***

puiedie *sf* vz ***poiede***

puielniță *sf* vz ***puierniță***

puier *s* [At: CV 1951, nr. 1, 36 / P: *pu-ier* / Pl: nct / E: ***pui***¹ + *-ar*] **1** (Reg) Sertar la masă. **2** (Mun) Coteț în care se dă mâncare puilor **(11)** Si: (reg) *pilișnic*, *puiață*, *puierniță* **(2)**.

puierime *sf* [At: DLR / P: *pu-ie~* / E: ***pui***¹ + *-ărime*] (Reg; csc) Mulțime de pui¹ **(1)**.

puierită *sf* [At: ALR SN I, h 103/29 / P: *pu-ie~* / E: ***pui***¹ + *-ariță*] (Reg; csc) Copileți **(1)** la tulpina porumbului.

puiernită *sf* [At: NOM. MIN. I, 26 / V: (reg) ***~eln~*** / P: *pu-ier~* / Pl: *~țe* / E: ***pui***¹ + *-arniță*] **1** Instalație simplă folosită în crescătoriile de pești pentru dezvoltarea puietului de păstrăv. **2** Instalație special amenajată pentru creșterea puilor¹ **(1)** unor păsări de curte fără cloști, în primele luni de viață. **3** (Reg; îf *puielnița*) Clocitoare. **4** (Mun) Puier **(2)**. **5** (Mun; îf *puielnița*) Prostituată.

puiestru *s* [At: A III, 17 / P: *pu-ies~* / Pl: nct / E: ***pui***¹] (Reg) Mlădiță.

puiet *sm* [At: LB / V: (reg) ***~e***, ***puiet*** / P: *pu-iet* / Pl: *~eți* / E: ***pui***¹ + *-et*] (Lsg; csc) **1** Mulțime de pui¹ **(1)** Si: (înv) *puime*. **2** Mulțime de pui¹ **(18)**. **3** Pești mici, în prima lor perioadă de viață, adesea obținuți prin fecundare artificială și folosiți la repopularea apelor. **4** Plante lemnoase tinere, din momentul în care formează primele frunze și până când ating înălțimea de 1-2 m, apărute în păduri sau cultivate în pepiniere silvice sau pomicole spre a fi transplantate ulterior Si: *pui*¹ **(19)**, (reg) *puiț* **(23)**. **5** (Pgn) Plantă tânără. **6** (Rar) Mulțime de pui¹ **(29)** Si: (îvr) *puietură*.

puiete¹ *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / P: *pu-ie~* / Pl: *~eți* / E: ***pui***¹ + *-ete*] (Olt) **1-2** (Șhp) Pui¹ **(19)** (firav). **3-4** (Șhp) Pui¹ **(44)** (mic). **5** Adaos de lemn la grinzile care au o adâncitură.

puiete² *sm* vz ***puiet***

puietoare *a* [At: ST. LEX. 225^{r}/5 / P: *pu-ie~* / E: ***pune*** + *-ătoare*] (Grm: îvr; îs) *Spiță ~* Grad pozitiv.

puietor, ~oare [At: DLRU / P: *pu-ie~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***pui***² + *-ator*] 1 *a* (Înv; d. animale) Care umblă după împerechere. **2** *sf* Cloșcă.

puietura *sf* [At: (a. 1694) FN 42 / P: *pu-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***pui***² + *-ătură*] (Îvr; csc; pbl) Mulțime de copii, de urmași Si: (rar) *puiet* **(6)**.

puiet¹ *sm* vz ***puiet***

puiet[2] [At: CHEST. II. 180/61, 63 / P: *pu-ieţ~* / Pl: (1) *~e*, (2) *~i* / E: ***pui***[1] **+** *-eţ*] (Trs) **1** *sn* Sertar mic. **2** *sm* Scândură din partea de jos a ferestrei.

puieza *sf* vz ***puizea***

puiezi [At: MINEIUL (1776), 62[1]/2 / V: (îrg) ***poi~***, (reg) ***poieji***, ***puizi*** / P: *pu-ie~* / Pzi: 3 *~eşte* / E: ***pui***[1] **+** *-ezi*] **1** *vi* (Înv) A veni în mare cantitate şi în număr mare Si: *a năpădi*, *a năvăli*. **2** *vr* (Mol) A se înmulţi prin procreare. **3** *vr* (Mol) A se înmulţi indivizii pe un teritoriu. **4** *vr* (Olt; d. apă; îf *poieji*) A se revărsa. **5** *vr* (Olt; d. apă) A picura. **6** *vt* (Mun; c. i. suprafeţe; îf *poiezi*) A umple cu fiinţe.

puiezitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *pu-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***puiezi*** **+** *-ură*] (Reg) **1** Mulţime de pui[1] (**11**). **2** Mulţime de copii.

puigan *sm* [At: SADOVEANU, O. XIII, 849 / Pl: *~i* / E: ***pui***[1]] **1-14** (Mol; şdp) **1-14** Puiandru (**1-14**).

puigros *sm* [At: MARIAN, O. I. 416 / V: (reg) ***puing~***, ***puingroş***, ***puiug~*** / E: ***pui***[1] **+** ***gros***] (Orn; reg) Bot-gros (*Coccothraustes coccothraustes*).

puilete *sm* [At: MAT. DIALECT. 266 / Pl: *~eţi* / E: ***pui***[1] **+** *-(u)lete*] (Reg) Porumb semănat des, care se recoltează verde şi este folosit ca furaj.

puiluş *s* [At: DDRF / P: *pu-i~* / Pl: nct / E: ***pui***[1]] (Înv) Împletitură făcută din nuiele şi folosită ca funie.

puiluţ *sm* [At: SFC VI, 124, 127 / P: *pu-i~* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1]] **1-22** (Reg; şhp) Puişor (**1-22**).

puime *sf* [At: DDRF / E: ***pui***[1] **+** *-ime*] (Înv) Puiet (**1**).

puingros *sm* vz ***puigros***

puingroş *sm* vz ***puigros***

puinită *sf* [At: BUL. FIL. XI-XII, 494 / Pl: *~ţe* / E: ***pui***[1] **+** *-niţă*] (Mol) Prostituată.

puioară[1] *sf* [At: PAŞCA, GL. / P: *pu-ioa~* / Pl: *~re* / E: ***pui***[1] **+** *-ioară*] (Reg) Haină femeiască făcută dintr-o stofă cu picăţele.

puioară[2] *sf* vz ***păioară***

puioc [At: CADE / P: *pu-ioc* / Pl: (**1-14**) *~oci*, (**15**) *~uri* / E: ***pui***[1] **+** *-oc*] **1-14** *sm* (Trs; Ban; şdp) Puiandru (**1-14**). **15** *sn* (Reg) Sertar mare.

puios, ~oasă *a* [At: CANDREA, F. 311 / P: *pu-ios* / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: ***pui***[1] **+** *-os*] **1** (Pfm; d. fiinţe) Prolific. **2** (Trs; îs) *Fagure ~* Fagure din care ies pui[1] (**18**) de albine. **3** (Ban; îs) *Bubă ~oasă* Boală de piele care se manifestă prin ieşirea unor bube mărunte, mai ales pe faţă.

puipuruchi *sm* vz ***pitpalac***

puire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***pui***[2]] (Reg; rar) Înmulţire.

puiriţă *sf* [At: ALR SN I, h 98/29 / P: *pu-i~* / Pl: *~ţe* / E: ***pui***[1]] (Reg) **1-7** Copileţ (**1**) la tulpina porumbului (**1, 11, 14, 20, 22, 29-30**).

puişor, ~oară [At: MOXA, 386/36 / P: *pu-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pui***[1] **+** *-işor*] **1-22** *sm* (Shp) Pui[1] (**1, 11, 14, 20, 22, 29-30, 43, 45, 53, 65**) (mic) Si: (reg) *puiluţ* (**1-22**), (pop) *puiuleţ* (**1-32**), (Mar) *puiţ* (**1-22**), (pop) *puiuc* (**1-22**), (reg) *puiuluc* (**1-22**), *puiuluţ* (**1-22**), *puiuţ* (**1-22**). **23** *sm* (Rar; îe) **A fi ~ cu caş la gură** A fi copil. încă nematurizat. **24** *sm* (Pex; îae) A fi lipsit total de experienţă. **25** *sm* (Reg; şlp; îcs) *De-a ~ii*, *de-a ~u* (De-a) puia-gaia cf *pui*[1] (**8**). **26** *sm* Veche monedă austriacă de argint care a circulat şi în ţările române. **27** *sn* Pernă mică, pusă direct sub cap, peste o pernă mare Si: *perniţă* (**1**), *pernuţă* (**1**). **28** *sn* (Mun) Doniţă mică. **29** *sm* (Mol) Muşchi fraged de porc. **30** *sm* (Pgn) Carne fragedă. **31** *smp* (Reg) Bucăţi de lemn, lungi de circa un metru, care se pun pe acoperişul caselor fără streaşină, pentru a feri pereţii de ploaie. **32** *i* (Reg; rep) Cuvânt cu care se strigă pui[1] (**11**), găinile şi alte păsări de curte.

puişte *sf* [At: H III, 71 / A: nct / Pl: *~ti* / E: ***pui***[1] **+** *-işte*] (reg) Teren de pe care s-a cules porumbul.

puit[1] *sn* [At: CADE / V: ***~iat*** / Pl: *~uri* / E: ***pui***[2]] **1** (Rar) Înmulţire. **2** (Reg) Perioadă de împerechere la animale şi la păsări.

puit[2]***, ~ă*** *a* [At: DLR / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***pui***[1] **+** *-it*] (Reg; d. cai) Care are o pată albă pe crupă.

puitor, ~oare [At: DM / P: *pu-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***pune*** **+** *-itor*] (Înv) **1** *smf* Lucrător tipograf care alimentează cu coli de hârtie presa de imprimat. **2** *sn* (Îs) *~ de mine* Navă militară amenajată pentru transportul şi punerea minelor marine şi fluviale.

puitură *sf* [At: CADE / P: *pu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***pune*** **+** *-itură*] (Reg) **1** Semănat al unor plante. **2** Perioadă de timp când se seamănă anumite plante. **3** Cusătură cu fluturi sau cu fir pe o cămaşă ţărănească.

puiţ *sm* [At: GR. S. V, 123 / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] **+** *-iţ*] **1-22** (Mar; şhp) Puişor (**1-22**). **23** (Olt) Puiet (**4**). **24** (Olt) Arpagic. **25** (Trs; mpl) Bomboană.

puiţă *sf* [At: CONTEMPORANUL, VII[2], 102 / P: *pu-i~* / Pl: *~ţe* / E: ***pui***[1] **+** *-iţă*] (Mol; Buc) **1** (Lsg; csc) Haită de câini sau de lupi care umblă după o cătea sau după o lupoaică în perioada împerecherii. **2** Cătea sau lupoaică în perioada împerecherii. **3** (Îla; d. femelele unor animale) **În ~** Care este în călduri. **4** Femeie depravată.

puiţi *vr* [At: N. LEON, MED. 105 / P: *pu-i~* / Pzi: 3 *~eşte* / E: ***pui***[1] **+** *-iţi*] (Reg) A se înmulţi.

puiuc [At: BARIŢIU, P. A. II, 272 / P: *pu-iuc* / Pl: (**1-23**) *~uci*, (**24**) *~uri* / E: ***pui***[1] **+** *-uc*] **1-22** *sm* (Pop; şhp) Puişor (**1-22**). **23** *sm* (Reg) Bob de fasole. **24** *sn* (Trs) Sertăraş.

puiug *s* [At: TODORAN, GL. / P: *pu-iug* / Pl: nct / E: ***pui***[1] **+** *-ug*] (Reg) Pod la şură sau la grajd.

puiguros *sm* vz ***puigros***

puiuleţ *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 558 / P: *pu-iu~* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] **+** *-uleţ*] **1-22** (Pop; şhp) Puişor (**1-22**).

puiuluc *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 13 / P: *pu-iu~* / Pl: *~uci* / E: ***pui***[1] **+** *-uluc*] **1-22** (Reg; şhp) Puişor (**1-22**).

puiuluţ *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 36 / P: *pu-iu~* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] **+** *-uluţ*] **1-22** (Reg; şhp) Puişor (**1-22**).

puiurel *sn* [At: TEAHA, C. N. 257 / P: *pu-iu~* / Pl: *~e* / E: ***pui***[1] **+** *-urel*] **1-2** (Reg; şhp) Pui[1] (**65**) (mic).

puiuţ *sm* [At: ANON. CAR. / P: *pu-iuţ* / Pl: *~i* / E: ***pui***[1] **+** *-uţ*] **1-22** (Pop; şhp) Puişor (**1-22**). **23** (Reg) Boboc de floare. **24** (Ban) Pui[1] (**54**). **25** (Reg) Sertăraş. **26** (Reg) Bomboană mică.

puiza *sf* vz ***puizea***

puizea *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 11 / V: (reg) ***~iez~***, ***~za*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; reg) **1** Pansea (*Viola tricolor*). **2** (Îc) **Puiezea-pe-fasole** Cebare (**2**) (*Sanguisorba minor*). **3** (Îf *puiza*) Buruiană măruntă care creşte întinsă şi lipită de pământ.

puizi *v* vz ***puiezi***

pujână *sf* vz ***pujlă***

pujdină *sfs* [At: SCRIBAN, D. / E: ns cf *spujină*] (Mun; udp „de") Mulţime.

pujinar *sn* vz ***buzunar***

pujiţă *sf* vz ***pojghiţă***

pujlă *sf* [At: PASCU, S. 237 / V: (reg) ***pujână***, ***pujnă***, ***puşlă*** / Pl: *~le* / E: uer ***пужла***] (Reg) **1** Potaie (**1**). **2** (Reg; îc) **A umbla ca o ~** A umbla de colo colo fără nici un rost. **3** (Dep) Persoană neascultătoare şi leneşă. **4** (Dep; pex) Puşlama. **5** (Dep; pex) Haimana (**1**). **6** (Dep) Femeie de moravuri uşoare. **7-9** (Bot) Coada-calului (**95-97**) (*Equisetum telmateja*, *arvense* şi *silvaticum*). **10** (Îf *pujână*) Fânceaţă care se coseşte o singură dată pe an.

pujlău [At: LB / V: (reg) ***puşlău***, ***puşleu*** / Pl: *~ăi* / E: ***pujlă*** **+** *-ău*] **1** *sm* (Reg; îf *puşlău*) Dulău[1] (**1**). **2** *sm* (Îvr; dep) Persoană neascultătoare şi leneşă. **3** *sm* (Dep; pex) Puşlama. **4** *sm* (Dep; pex) Haimana (**1**). **5** *av* (Reg; îe) **A umbla puşlău** A umbla de colo colo fără nici un rost. **6** (Îvr; îf *puşlău*) Dezertor (**1**). **7** (Îvr; îaf) Cal de pripas.

pujletic, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***pujlă*** **+** *-etic*] (Reg; d. oameni) Leneş.

pujli [At: ŞEZ. V, 120 / V: (reg) ***pujni*** (Pzi: 3 *~neşte*) / Pzi: nct / E: ***pujlă***] (Buc) **1** *vi* (D. câini; îf *pujni*) A lătra în mod neplăcut şi răguşit. **2** *vr* A se strica, a se face de nimic.

pujnă *sf* vz ***pujlă***

pujni *v* vz ***pujli***

pujniţă *sf* [At: CHEST. II, 49/363 / Pl: ? / E: ***pujnă*** **+** *-iţă*] (Mar; Trs) Casă urâtă, sărăcăcioasă, în ruină.

pul *sn* [At: CHIRIŢESCU, GR. 253 / Pl: *~uri* / E: tc ***pul***] **1** Fiecare dintre cele treizeci de piese rotunde, de lemn, de la jocul de table. **2** (Rar) Pion.

pulan *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***pulă*** + *-an*] (Înv) **1-2** Pular (**1-2**). **3** (Trv) Baston de polițist. **4** (Trv) Obiect cu aspect falic.

pular *sn* [At: TDRG / Pl: ? / E: ***pulă*** + *-ar*] **1** (Înv) Scăunel pentru mulgător Si: *pulan* (**1**), *pulău* (**1**), *puliei* (**1**). **2** (Înv) Câine ciobănesc (german) Si: *pulan* (**2**), *pulău* (**2**), *puliei* (**2**).

pulă *sf* [At: TDRG / Pl: *~le* / E: lat ***pulla***] (Trv) **1** Penis. **2** (Înv) Nuia. **3** (Înv) Coadă. **4** (Iht; îc) **~la ciobanului** Pietrar (*Aspro zingel*). **5** (Îac) Pește care trăiește în bălți, pe fundul mlăștinos sau argilos, cu corp scund, turtit, mai mult gros decât înalt, lung de 12-18 centimetri, și care aduce pagube însemnate, hrănindu-se cu puii de pește (*Gobius kessleri*) Si: *guvidie-de-baltă*. **6** (Bot; îc) **~la calului** Burete pucios (*Ithyphallus impudicus*). **7** (Trv; îs) **~ bleagă** Individ neînsemnat, fără personalitate. **8** (Trv; îe) **Ce ~la mea?** Se spune pentru a exprima un sentiment de frustrare, de neputință sau de revoltă față de o problemă dificilă în care vorbitorul refuză să se implice. **9-10** (Trv; îe) **Îmi bag ~la** Se spune pentru a exprima (dispreț pentru ceva sau) nepăsarea și renunțarea de a se mai implica în ceva greu de rezolvat. **11** (Trv; dep; d. bărbați; îe) **A sta cu ~la în mână** A fi onanist. **12** (Trv; d. bărbați; îae) A nu face nimic, a fi leneș și indolent. **13** (Trv; îe) **Du-te-n ~la mea** Expresie injurioasă care de obicei se adresează unui coleg sau unui prieten acuzat de lipsă de solidaritate, sinceritate, principialitate etc., cu intenția de a pune capăt relației cu acesta. **14** (Trv; îe) **Îmi bag ~la în mă-ta** Expresie injurioasă foarte răspândită între bărbați, care consideră actul sexual drept un mod de înjosire atât a interlocutorului cât și a persoanei la care acesta ține cel mai mult.

pulărău *sm* [At: MDA ms / Pl: *~ăi* / E: ***pulă*** + *-(ăr)ău*] (Trv) **1** Bărbat superdotat din punct de vedere sexual. **2-3** (Prt) Persoană (matură) de sex masculin.

pulău *s* [At: TDRG / Pl: nct / E: ***pulă*** + *-ău*] (Înv) **1-2** Pular (**1-2**).

pulbăr *s* vz ***pulbere***

pulbăre *sf* vz ***pulbere***

pulbăros, ~oasă *a* vz ***pulberos***

pulber *s* vz ***pulbere***

pulbera *vt* [At: PANN, E. IV, 58/7 / Pzi: *~rez* / E: ***pulbere***] (Învr) A umple de praf.

pulberă *sf* vz ***pulbere***

pulberărie *sf* [At: VLAHUȚĂ ap. TDRG / V: (rar) ***~rer~*** / Pl: *~ii* / E: ***pulbere*** + *-ărie*] Fabrică sau depozit de muniții Si: (înv) *prafărie*.

pulbere *sf* [At: N. TEST. (1648) ap. DLR / V: (reg) ***~băr s, ~băre, ~r s, ~ră, ~bire, ~bure, pulvăr s, pulvere*** / Pl: *~ri* / E: ml ***pulvis, -veris***] **1** Material solid care se prezintă sub forma unor particule fine Si: (reg) *colb*, *praf* (**1**). **2** (Pgn) Orice amestec pulverulent de corpusculi care se pot menține în suspensie în aer. **3** (Pop; îe) **A se ține norocul sau sărăcia (după cineva) ca ~a după câini** (sau **câine**) A nu reuși. **4** (Îae) A fi sărac. **5** (Pop; îe) **A (se) face** sau **a (se) preface în (praf și) ~** ori **~ și cenușă** sau **a (nu) se (mai) alege** (sau **rămâne**) **(nici) (praful și) ~a** ori (reg) **~a și paradichiul** (**din cineva** sau **ceva**) A fi zdrobit, nimicit. **6** (Îae; d. obiecte, bani, bunuri materiale etc.) A nu mai rămâne nimic. **7** (Înv; îe) **A pune (ceva) în foc și ~** A distruge. **8** (Îe) **A arunca ~ în ochi(i) (cuiva)** A da cuiva impresia că lucrurile sunt altfel decât în realitate. **9** (Rar; îe) **A-și scutura ~a de pe picioare** A se lepăda cu totul de un lucru. **10** (Rar; îe) **A se ridica** (sau **a se scula**) **din ~** sau **din ~ri** A evolua. **11** (Rar; îae) A parveni. **12** (Rar; îe) **A ridica** (sau **a ardica**) **capul din ~** A se emancipa. **13** (Îe) **A scoate** (sau **a ridica**) **din ~ (pe cineva)** A scoate din anonimat pe cineva. **14** (D. oameni; îlav) **(Cu fruntea) în ~** Umilit. **15** (Reg; îlav) **Câtă ~ și spuză** Numeros. **16** (Irn; îe) **A face ~a praf** A nu face nici o ispravă. **17** (Bis; fig) Trup omenesc considerat ca ceva pieritor, supus acțiunii distrugătoare a timpului. **18** (Fig; udp „de") Mulțime de... **19** (Pan) Materii solide reduse la starea de particule foarte fine, ca pulberea (**1**), cu diferite utilizări Si: *praf*. **20** (Spc; reg) Pulbere fină de făină care se formează în timpul măcinatului și se depune pe toate obiectele din moară Si: *pospai*. **21** (Ban; Mun; spc) Lamură a făinii. **22** (Îrg; pan) Polen[1] (**1**). **23** (Pan) Exploziv granular utilizat la armele de foc, în tehnica rachetelor, în tehnica minieră etc. **24** (Spc; șîs ~ *neagră*) Substanță pulverulentă formată dintr-un amestec de azot de potasiu, sulf și cărbune de lemn, folosită ca explozibil, îndeosebi la armele de foc Si: (pop) *iarbă*, (înv) *praf de pușcă*, (îvr) *prăvărie*. **25** (Îs) *~ fără fum* Exploziv pe bază de nitroceluloză, care conține un absorbant de vapori. **26** (Reg; îf *pulvăr*) Aspirină.

pulbererie *sf* vz ***pulberărie***

pulberic, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pulbere*** + *-ic*] (Îvr) Care este ca pulberea (**1**).

pulberice *sf* [At: VICIU, COL. 97 / Pl: *~ici* / E: ***pulbere*** + *-ice*] (Reg) **1-2** Pulbere (**1**) (foarte fină sau) în strat subțire.

pulberiza *v* vz ***pulveriza***

pulberos, ~oasă *a* [At: TOMICI, C. A. 101/20 / V: (reg) ***~băr~***, (înv) ***~lve~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pulbere*** + *-os*] **1** (Înv; pex) Acoperit cu praf Si: *prăfos*. **2** Care se prezintă sub formă de pulbere (**1**) Si: *prăfos*.

pulberulent, ~ă *a* vz ***pulverulent***

pulbire *sf* vz ***pulbere***

pulbure *sf* vz ***pulbere***

pulcă *sf* [At: LEXIC REG. 115 / Pl: ? / E: ucr ***пулька***] (Buc) Femeie leneșă.

puldăr *sn* vz ***pudră***

puleart *sn* [At: LEXIC REG. 117 / Pl: *~uri* / E: ucr ***пулярець***] (Buc) Portofel.

puleazmă *sf* vz ***pleasmă***

pulei *sn* vz ***polei***[2]

pulgârmeșter *sm* [At: DHLR II, 541 / Pl: *~i* / E: mg ***polgármester***] (Învr) Primar[2] al unei comune.

pulheică *sf* vz ***puliheică***

pulie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***poulie***] Roată specială cu șanț pe circumferința exterioară, pe care se mișcă o frânghie sau o curea și care servește la ridicarea unor greutăți, la transmiterea unei mișcări circulare etc. Si: *scripete*.

puliheică *sf* [At: H III, 18, 140 / V: (reg) ***~lhe~*** / Pl: ? / E: nct] (Mol) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

pulihoc *sm* [At: ALR SN III, h 731/386 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Mormoloc.

pulică *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ici* / E: ***pulă*** + *-ică*] (Trv) **1-2** Puță (**1, 5**).

puliei *s* [At: TDRG / Pl: ? / E: pbl ***pulă*** + *-ei*] (Înv) **1-2** Pular (**1-2**).

pulman *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: eg, fr ***pullman***(-car)] **1** Vagon de lux. **2** (Pex) Tren compus din pulmane (**1**).

pulmă *sf* [At: CADE / Pl: *~me* / E: mg ***puma*** „bombă"] (Ban) **1** Minge. **2** (Îcs) *De-a ~ma* Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **3** Groapă făcută în pământ pentru pulmă (**2**).

pulmănărică *sf* vz ***plămănărea***

pulmân *sm* vz ***pulmon***

pulmânărea *sf* vz ***plămânărea***

pulmnărică *sf* vz ***plămânărea***

pulmon *sm* [At: TEODORI, A. 65/15 / V: ***plumon, pneumân, ~mân, ~mun*** / Pl: *~i* / E: lat ***pulmo, -onis***] (Atm; liv) Plămân (**1**).

pulmonal, ~ă *a* [At: ANTROP. 79/4 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***pulmonalis***] (Înv) **1-4** Pulmonar (**1-4**).

pulmonar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulmonaire***] **1** Care aparține plămânilor Si: (înv) *pulmonal* (**1**). **2** Care se referă la plămâni Si: (înv) *pulmonal* (**2**). **3** Care este localizat la plămâni Si: (înv) *pulmonal* (**3**). **4** Care afectează plămânii Si: (înv) *pulmonal* (**4**).

pulmonariță *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 17 / Pl: *~țe* / E: lat ***Pulmonaria*** cf *măselariță, săpunariță*] (Bot; rar) Cuscrișor (**6**) (*Pulmonaria officinalis*).

pulmonate *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***pulmonés*** cf lat *pulmonata*] **1** Subclasă de moluște gasteropode care respiră printr-un plămân. **2** (Șîs) Moluscă din această subclasă.

pulmonic, ~ă [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***pulmonique***] (Iuz) Tuberculos.

pulmonie *sf* [At: PROT. – POP.. N. D. / V: (reg) ***plum~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pulmonie***] **1** (Îvr) Pneumonie. **2** (Iuz) Tuberculoză.

pulmun *sm* vz ***pulmon***

puloinic *sn* vz ***polonic***

puloroză *sf* [At: DN[3] / E: fr ***pullorose***] Boală contagioasă a puilor de găină transmisă prin ouă, care provoacă moartea puilor după ecloziune.

pulovăr *sm* vz ***pulover***

pulover *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 245 / A şi: *pulover* / V: (reg) ***plo~, polovăr***, (pop) ***~văr*** / E: fr, eg ***pull-over***] (Cu determinări care indică materialul) **1** Obiect de îmbrăcăminte tricotat care acoperă partea superioară a corpului. **2** (Pex) Jachetă tricotată.

pulp *sn* vz ***pulpă***

pulpa *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~pez* / E: ***pulpă***] (Reg; rar; c. i. fructe) A separa pulpa de sâmbure.

pulpan *sn* [At: DLR / Pl: *~e* / E: ***pulpă*** + *-an*] (Reg) Copan[1] (**3**) de pasăre.

pulpană *sf* [At: I. GOLESCU ap. DR. I, 291 / V: (înv) ***plop~, poloa~, pol~, polpoană, ~poa~***, (reg) ***ploşp~, plospără*** / Pl: *~ne* / E: ***pulpă***] **1** Parte despicată la spate de la talie în jos a unei haine bărbăteşti lungi Si: *poală*. **2** (Pop; îe) **A se ţine de ~na cuiva** A urmări cu insistenţă pe cineva. **3** (Pfm; îe) **A trage de ~ (pe cineva)** A stărui pe lângă cineva pentru a obţine ceva. **4** (Pfm; îe) **A lua pe cineva sub ~** A proteja (**1**). **5** (Reg) Clapă (**10**) dintr-o ţesătură groasă care acoperă gluga ciobanilor, păzitorilor de vite etc.

pulpar[1] *sn* [At: AR (1829), 174[2]/15 / Pl: *~e*, (rar, *sm*) *~i* / E: ***pulpă*** + *-ar*] (Mpl) **1** Apărătoare de metal sau de piele purtată în trecut de războinici pe pulpe Si: (îvr) *pulpă* (**18**). **2** Carâmb de piele care protejează piciorul călăreţului Si: (înv) *tibială, tureatcă, tuzluc*[1].

pulpar[2], ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulpaire***] **1** Care aparţine pulpei (**11**). **2** Privitor la pulpă (**11**).

pulpare *sf* [At: PREDA, R. 82 / Pl: *~pări* / E: ***pulpa***] (Rar; d. fructe) Separare a pulpei de sâmbure Si: (rar) *pulpat*[1].

pulpat[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pulpa***] (Rar) Pulpare.

pulpat[2], ~ă *a* [At: LB / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***pulpă*** + *-at*] (Îvr; d. oameni sau d. animale) Pulpos (**1**).

pulpă *sf* [At: PSALT., 304 / V: (reg) ***pol~, pulpe***, (rar) ***pulp*** *sn* / Pl: *~pe*, (îvr) *~pi* / E: ml ***pulpa***, fr ***pulpe***] **1** Parte musculoasă posterioară a piciorului, situată între genunchi şi gleznă Si: (reg) *icră*. **2** Parte a piciorului care cuprinde pulpa (**1**). **3-4** (Pex; imp) Coapsă (**1-2**). **5** Pulpă (**1**) de animal, care serveşte ca aliment. **6** (Pgn) Orice fel de carne macră. **7** (Pan) Părţi cărnoase ale corpului care seamănă, ca formă, cu pulpa (**1**). **8** (Pop; îs) *~pa mâinii, ~pa de la mână, ~pa de la brâncă* Biceps (**2**). **9** (Trs; Mun; îs) *~pa mâinii* Antebraţ. **10** (Rar) Parte cărnoasă de la ultima falangă a degetelor. **11** Ţesut conjunctiv bogat în vase şi nervi, care se găseşte în unele organe sau care umple unele cavităţi osoase. **12** (Pop) Uger. **13** (Pan) Ţesut celular spongios, bogat în sevă, care constituie pericarpul unor vegetale. **14** (Pgn) Parte moale şi cărnoasă a unor fructe şi legume. **15** (Îs) *~ de fructe* Fructe închise ermetic în butoaie parafinate şi păstrate cu ajutorul unui conservant pentru industrializare. **16** Reziduu obţinut în industria zahărului, în distilerii şi la prepararea feculei, folosit ca hrană pentru vite. **17** (Min) Apă care conţine în suspensie granule minerale. **18** (Pex; îvr) Pulpar[1] (**1**). **19** (Fig; înv) Virtute.

pulpe *sf* vz ***pulpă***

pulpectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pulpectomie***] (Med) Extirpare totală a ţesuturilor pulpare[1] (**1**) ale unui dinte.

pulpes, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***pulpă*** + *-eş*] (Reg; d. oameni sau d. animale) Pulpos (**1**).

pulpişoară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 190 / Pl: *~re* / E: ***pulpă*** + *-işoară*] **1-8** (Şhp) Pulpă (**1-4**) (mică) Si: (reg) *pulpită* (**1-8**), *pulpulită* (**1-8**).

pulpit *sn* [At: DRLU / Pl: *~e* / E: lat ***pulpitum***] (Trs) **1-3** Pupitru (**1, 5-6**). **4** Sertar la masă.

pulpită *sf* [At: DN[2] / Pl: *~te* / E: fr ***pulpite***] Inflamaţie a pulpei (**11**) dentare.

pulpitru *sn* vz ***pupitru***

pulpiţă *sf* [At: ALRM SN I, h 245/182 / Pl: *~ţe* / E: ***pulpă*** + *-uliţă*] **1-8** (Reg; şhp) Pulpişoară (**1-8**).

pulpoană *sf* vz ***pulpană***

pulpoduct *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: cf fr *pulpeduc*] (Min) Conductă pentru transportul pulpei (**17**).

pulpos, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***pulpă*** + *-os*] **1** (D. oameni sau d. animale) Care are pulpe (**1**) mari şi groase Si: (îvr) *pulpat*[2], (reg) *pulpeş*. **2** (Prc; d. picioarele oamenilor sau ale animalelor) Musculos. **3** (Olt; Mun; d. oameni sau d. părţi ale corpului lor) Bine dezvoltat ca musculatură Si: *robust, vânjos, zdravăn*. **4** (Reg; d. mamifere, spc d. vaci) Cu uger mare. **5** (D. fructe) Cu pulpă (**14**) bogată.

pulpuliţă *sf* [At: ALRM SN I, h 245/182 / Pl: *~ţe* / E: ***pulpă*** + *-uliţă*] **1-8** (Reg; şhp) Pulpişoară (**1-8**). **9-10** (Spc) Picior de găină (fript).

puls *sn* [At: FIZIOLOG. 128/16 / V: (înv) ***pols, pulz, pulzum*** / Pl: (rar) *~uri* / E: lat ***pulsus***, fr ***pouls***, ger ***Puls***, it ***polso***] **1** Ansamblu de mişcări fiziologice ritmice de dilatare şi de contractare a pereţilor arterelor determinate de creşterea şi scăderea succesivă a volumului de sânge pompat de inimă Si: *pulsaţie* (**2**). **2** (Pex) Loc unde se simte această mişcare ritmică. **3** (Îe) **A lua (cuiva) ~ul** sau **a-şi lua ~ul** A număra cuiva pulsaţiile (**1**) inimii. **4** (Îe) **A simţi** (sau **a prinde**) **~ul** A înţelege sau a intui exact o situaţie, o stare de lucruri. **5** (Îe) **A pipăi ~** A căuta să-şi dea seama de intenţiile cuiva, de o stare de spirit existentă etc.

pulsa *vi* [At: POLIZU / V: (îvr) ***pulza*** / Pzi: *~sez* / E: lat ***pulsare***] **1** (D. sânge) A circula ritmic prin vasele sangvine. **2** (D. inimă) A se dilata şi a se contracta ritmic, pompând sânge prin artere. **3** (Fig; d. viaţă, gânduri etc.) A se manifesta cu putere Si: *a palpita, a vibra*.

pulsant, ~ă *a* [At: ENC. AGR. I, 118 / Pl: *~nţi, ~e* / E: ***puls*** + *-ant*] **1** (Îs) *Vas ~* Organ care pompează sânge în corpul albinei, îndeplinind rolul inimii. **2** (Rar; d. curentul electric) Pulsator (**3**).

pulsar *sm* [At: M. D. ENC. / Pl: *~e* / E: eg ***pulsar***] (Ast) Sursă galactică de unde radio a cărei emisie este alcătuită din impulsuri cu frecvenţe de ordinul megahertzilor şi cu perioade de până la o secundă.

pulsare *sf* [At: POLIZU / Pl: (rar) *~sări* / E: ***pulsa***] **1** Circulaţie a sângelui prin vasele sanguine. **2** (D. inimă) Pulsaţie (**2**). **3** (Fig; d. viaţă, gânduri etc.) Pulsaţie (**6**).

pulsatil, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulsatile***] **1** (D. senzaţii, procese patologice etc.) Care se manifestă prin pulsaţii (**1**) anormale, prin zvâcnituri Si: (rar) *pulsativ*. **2** Privitor la puls (**1**). **3** (D. boli, simptome) Care afectează pulsul (**1**). **4** (Îs) *Durere ~ă* Durere care se accentuează la intervale regulate, provocând zvâcnituri.

pulsativ, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulsatif***] (Rar) Pulsatil (**1**).

pulsator, ~oare *a* [At: MG I, 414 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***pulsatoire***] **1** (D. fenomene) Care este alcătuit dintr-o succesiune de pulsaţii (**4**) identice. **2** (Rar; îf *pulsatoriu*) Periodic. **3** (D. curentul electric) Care este format numai din alternanţe de un singur sens Si: (rar) *pulsant* (**2**).

pulsatoriu, ~ie *a* vz ***pulsator***

pulsaţie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 206/25 / V: (îvr) ***~iune, pulza~, pulzaţiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pulsation***, lat ***pulsatio, -onis***] **1** Mişcare a pulsului (**1**) Si: (rar) *pulsare* (**2**). **2** (Pex) Puls (**1**). **3** (Pex) Mişcare vibratorie de scurtă durată. **4** Număr de perioade pe care le efectuează o mărime periodică într-un anumit număr de unităţi de timp. **5** (Spc; fiz) Mărime caracteristică proceselor periodice, egală cu frecvenţa acestor procese înmulţită cu 2 π. **6** (Fig) Desfăşurare a unui proces, a unui fenomen etc. într-un ritm intens Si: (fig) *palpitare, pulsare* (**3**), *vibrare*.

pulsaţiune *sf* vz ***pulsaţie***

pulsi-[1] *ec* vz ***pulso-[1]***

pulsi-[2] *ec* vz ***pulso-[2]***

pulsiune *sf* [At: DN[3] / P: *~si-u~* / E: fr ***pulsion***] (Med) Senzaţie de tracţiune într-o parte, care apare în unele boli, perturbând echilibrul.

pulso-[1] [At: DN[3] / V: ***pulsi[1]-*** / E: fr, it ***pulso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Propulsie. **2** Propulsor.

pulso-[2] [At: DN[3] / V: ***pulsi[2]-*** / E: fr ***pouso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) puls.

pulsograf *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***pulsographe***] Stigmograf.

pulsometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***pulsomètre***] Pompă pentru deplasarea apei prin presiunea exercitată de aburi asupra apei respective.

pulsoreactor *sn* [At: DP / P: *~re-ac~* / Pl: *~oare* / E: fr ***pulsoréacteur***, ger ***Pulsoreaktor***, rs ***пульсореактор***] Reactor pentru avioane supersonice la care arderea combustibilului se face în mod discontinuu.

pulsuleț *sn* [At: GORUN, F. 84 / Pl: *~e* / E: ***puls*** **+** ***-uleț***] **1-2** (Rar; șhp) Puls (**1**) (slab).

pult *sn* [At: COȘBUC, P. II, 251 / Pl: *~uri* / E: ger ***Pult*** cf mg *pult*] (Trs; Ban) **1** Tejghea. **2** (Prc) Sertar.

pultaceu, ~ee *a* [At: DN[2] / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***pultacé***] **1** (Rar; d. materii, substanțe) Păstos. **2** (Îs) *Anghină ~ee* Anghină în care amigdalele sunt acoperite cu un exudat alb.

pululație *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***pullulation***] **1** Înmulțire rapidă și abundentă. **2** Producere rapidă de țesuturi morbide.

puluman *sm* [At: BORZA, D. 119 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Luminiță (*Oenothera biennis*).

pulvăr *s* vz ***pulbere***

pulvere *sf* vz ***pulbere***

pulverină *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***pulvérin***] Pulbere neagră cu granule foarte fine folosită ca exploziv și la fabricarea artificiilor.

pulveriza [At: CORNEA, E. II, 176/24 / V: (înv) ***pulbe~*** / S și: *~isa* (Pzi: 3 (rar) *pulverisă*) / Pzi: *~zez* / E: fr ***pulvériser***, lat ***pulverisare***] **1** *vt* (C. i. diverse corpuri solide) A transforma în pulbere prin mijloace mecanice sau manuale Si: *a măcina, a mărunți*. **2-3** *vtr* (A face să dispară sau) a dispărea prin violență de pe fața pământului, împrăștiindu-se în particule Si: *a (se) distruge, a (se) prăpădi*. **4** *vt* (C. i. lichide sau pulberi) A împrăștia în particule extrem de fine cu ajutorul unui pulverizator Si: *a dispersa*.

pulverizabil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pulvérisable***] **1** (D. corpuri solide) Care poate fi transformat în pulbere. **2** (D. lichide sau pulberi) Care poate fi pulverizat (**4**).

pulverizare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: (rar) *~zări* / E: ***pulveriza***] **1** Transformare în pulbere prin mijloace mecanice sau manuale Si: *măcinare, mărunțire*. **2** Împrăștiere în particule extrem de fine cu ajutorul unui pulverizator Si: *dispersare*, (rar) *pulverizație*.

pulverizat, ~ă *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pulveriza***] Care este prefăcut în pulbere sau în particule lichide foarte fine.

pulverizator *sn* [At: ALEXI, W. / S și: (rar) *~isa~* / A și: (rar) *~izator* / Pl: *~oare*, (rar, *sm*) *~i* / E: fr ***pulvérisateur***] Aparat pentru împrăștierea în particule fine a lichidelor sau pulberilor Si: *atomizator, vaporizator*.

pulverizație *sf* [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***pulvérisation***] (Rar) Pulverizare (**2**).

pulverizațiune *sf* vz ***pulverizație***

pulveros, ~oasă *a* vz ***pulberos***

pulverulent, ~ă *a* [At: ARHIVA, II, 148 / V: (înv) ***pulbe~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***pulvérulent***, lat ***pulverulentus***] (D. corpuri solide) Sub formă de pulbere Si: *prăfos*.

pulverulență *sf* [At: CĂLINESCU, B. I. 15 / E: fr ***pulvérulence***] (Rar) Calitate a unui corp pulverulent sau pulverizat.

pulz *sn* vz ***puls***

pulza *v* vz ***pulsa***

pulzație *sf* vz ***pulsație***

pulzațiune *sf* vz ***pulsație***

pulzum *sn* vz ***puls***

pum *sm* vz ***pumn***

puma *sfi* [At: ISIS (1856), 50/1 / V: ***~mă*** (Pl: *~me*) / E: fr ***puma***] Mamifer carnivor din familia felinelor, cu blana de culoare galbenă-roșcată, care trăiește în America Si: *cuguar* (*Felis concolor*).

pumă *sf* vz ***puma***

pumătuf *sn* vz ***pămătuf***

pumer *sn* vz ***pumnar***

pumice *sf* [At: DDRF / E: lat ***pumex, -icis***] (Îdt) Rocă de origine vulcanică, poroasă, ușor friabilă, folosită de obicei la lustruitul metalelor Si: *piatră ponce*.

pumn *sm* [At: PRAV, 231 / V: (înv) ***pubn***, (îvr) ***pugn, pum*** (Pl: *~uri*) *sn*, (reg) ***puni*** *smp* / Pl: *~i*, (pop, *sn*) *~uri* / E: ml ***pugnus***] **1** Palmă[1] (**1**) închisă, cu degetele îndoite și strânse. **2** (Reg; îs) *~ii obrajilor* (sau *obrazului*) Pometi. **3** (Îla) **Cât ~ul** sau **cât un ~** Extrem de mic. **4** (Îal) Extrem de mare în comparație cu pumnul (**1**). **5** (Îe) **A sta cu capul** (sau **cu tâmpla**) **în ~i** (sau, rar, **în ~**) A contempla, proptindu-și capul sau tâmpla cu pumnii (**1**). **6** (Îe) **A arăta ~ul** (**cuiva**) A face un semn de amenințare cu pumnul (**1**) spre cineva. **7** (Rar; îe) **A rămâne cu ~ul în gură** A rămâne păcălit. **8** (Pfm; îe) **A(-i) pune** (sau **vârî**) (**cuiva**) **~ul în gură** A împiedica pe cineva, cu mijloace dure, să vorbească sau să acționeze. **9** (Pop; îe) **A-și da cu ~ii în cap** A nu mai putea de necaz. **10** (Îae) A regreta extrem de mult. **11** (Pfm; îe) **A-și plânge în ~i** A plânge pe ascuns, de necaz sau de durere. **12** (Îae) A regreta greșeala făcută. **13** (Pfm; îe) **A râde în ~i** A râde pe ascuns. **14** (Reg; îe) **A(-i) bate** (**cuiva**) **în** (sau **din**) **~i** sau (rar) **a juca ~ii** A necăji sau a lua în râs pe cineva, lovindu-și pumnii (**1**) unul de altul și zicînd „sâc". **15** (Îe) **A-și rupe ~ii și picioarele pe cineva** A bate foarte tare pe cineva. **16** (Reg; irn) **A cânta în ~i** A fi supărat. **17** (Reg; îe) **A lăsa pe cineva cu ~ la inimă** A lăsa pe cineva adânc îndurerat. **18** Regiune aflată la încheietura antebrațului cu extremitatea inferioară a mâinii. **19** (Șîe **a da, a trage un ~**) Lovitură dată cuiva cu pumnul (**1**) Si: (îvr) *pumnitură*. **20-21** (Rar; îla) **lute de ~** Care este gata să se ia la bătaie Si: *bătăuș* (**1-2**). **22** (Pop; îe) **A lua** (**pe cineva**) **în** (sau la) **~i** A lua pe cineva la bătaie cu pumnii (**1**). **23** Palmă[1] sau palme[1] făcute căuș pentru a putea reține ceva, de obicei un lichid. **24** (Pex) Conținut al pumnului (**23**). **25** (Îlav) **Cu ~ul** (sau **~ii**) În mare cantitate sau număr Si: *cu ghiotura, cu toptanul*. **26** Cantitate mică sau mare din ceva, atât cât poate încăpea în palma[1] cuiva. **27** (Reg) Pumnaș (**1**). **28** Veche unitate de măsură pentru lungimi, folosită astăzi doar de pescari.

pumnaci *smi* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR / E: ***pumn*** **+** *-aci*] (Îdt) Gladiator.

pumnal *sn* [At: ASACHI, S. L. I, 207 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ***pumn*** **+** *-al* cdp it ***pugnale***] **1** Armă albă cu lamă scurtă, cu două tăișuri și cu vârful ascuțit Si: *jungher*, (înv) *pumnar* (**1**), *stilet*. **2** Lovitură dată cuiva cu un pumnal (**1**).

pumnala *vt* [At: MACEDONSKI, O. I. 280 / Pzi: *~lez* / E: ***pumnal*** cdp it ***pugnalare***] (Rar) A înjunghia sau a ucide cu ajutorul unui pumnal (**1**).

pumnar [At: LB / V: (reg) ***pom~, puvnar***, (înv) ***pumer*** / Pl: (**1**) *~e*, (reg) *~uri*, (**2**) *~i* / E: ***pumn*** **+** *-ar* cf *pumnal*] **1** *sn* (Înv) Pumnal (**1**). **2** *sm* (Reg) Pumnaș (**1**).

pumnaș [At: KLEIN, D. 65 / V: (reg) ***pugnaș, ~ă*** *sf* / Pl: (**1-3**) *~i*, (**4**) *~e, ~uri* / E: ***pumn*** **+** *-aș*] **1** *sm* Manșetă încrețită și brodată la cămăși țărănești și la ii Si: (reg) *pumn* (**27**), *pumnar* (**2**). **2** *sm* Bandă sau șiret de pânză care se aplică la o mânecă, servind ca manșetă. **3** *sm* (Reg; pex) Broderie cusută pe manșeta unei cămăși țărănești sau a unei ii. **4** *sn* (Reg) Mânecuțe.

pumnată *sf* [At: TEAHA, C. N. 257 / Pl: ? / E: nct] (Trs) Bentiță cusută de jur-împrejurul părții de jos a rochiei.

pumnă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. 19 / Pl: ? / E: ***pumn*** **+** *-ă*] (Îvr) Luptă sau bătaie cu pumnii (**1**).

pumnăcel *sm* vz ***pumnicel***

pumnări [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II. 162 / Pzi: *~resc* / E: ***pumn*** **+** *-ări*] **1** *vt* (Ban; c. i. oameni) A pumni. **2** *vrr* (Reg; la unele jocuri de copii) A se număra pe pumni (**1**) pentru a alege pe cel care urmează să fie căutat sau prins.

pumnășel *sm* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (reg) ***pugn~*** / Pl: *~ei* / E: ***pumnaș*** **+** *-el*] **1-4** (Trs; Ban; șhp) Pumnaș (**1-2**) (mic) Si: *pumnicel* (**9-12**), *pumnișor* (**9-12**), *pumnușel* (**1-4**).

pumneală *sf* [At: TDRG / Pl: *~eli* / E: ***pumni*** + *-eală*] **1** (Rar) Lovitură de pumn (**1**). **2** (Pex) Bătaie cu pumnii (**1**).

pumnecel *sm* vz ***pumnicel***

pumni *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***pumn***] (Pop; c. i. oameni) A lovi cu pumnii (**1**) Si: (reg) *pumnări*, (pop) *pumnui*.

pumnicel *sm* [At: PANN, P. V. II, 67/16 / V: (reg) ***~năcel, ~necel*** / Pl: *~ei* / E: ***pumn*** + *-icel*] (Șhp) **1-8** Pumnișor (**1-8**). **9-12** (Reg) Pumnășel (**1-4**).

pumnism *sn* [At: DEX[2] / E: ***Pumn***(ul) + *-ism*] (Lin) Ciunism.

pumnist, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 183 / V: (rar) ***~nulist*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***pumnism*** css] (Lin) **1-2** *smf, a* (Adept) al sistemului lingvistic preconizat de Aron Pumnul Si: *ciunist* (**1**), (nob) *pumnulean* (**1**). **3-4** *a* Privitor (la Aron Pumnul sau) la adepții lui Si: *ciunist* (**2**), (nob) *pumnulean* (**2**). **5-6** *a* Care este specific (lui Aron Pumnul sau) adepților lui Si: *ciunist* (**3**), (nob) *pumnulean* (**3**).

pumnișor *sm* [At: LB / V: (îvr) ***pom~, pugn~*** / Pl: *~i* / E: ***pumn*** + *-işor*] **1-8** (Șhp) Pumn (**1, 18, 23-24**) (mic) Si: *pumnicel* (**1-8**), (reg) *pumnuț* (**1-8**). **9-12** (Trs; mpl) Pumnășel (**1-4**).

pumnitură *sf* [At: F (1870), 367 / Pl: *~ri* / E: ***pumni*** + *-tură*] (Îvr) Pumn (**18**).

pumnor *sn* [At: CHEST. II, 294/407 / Pl: *~oare* / E: nct] **1** (Reg) Parte a tindei unei case țărănești unde se află vatra Si: (reg) *cuptoriște*. **2** (Pex) Vatră.

pumnoriște *sf* [At: CHEST. II, 331/407 / Pl: *~ti* / E: ***pumnor*** + *-işte*] (Reg) Ridicătură de zid la o casă țărănească pe care este așezată vatra sau soba.

pumnui *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: ***pumn*** + *-ui*] (Pop; c. i. oameni) A pumni.

pumnuială *sf* [At: TDRG / P: *~nu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pumnui*** + *-eală*] (Reg) Pumnuire.

pumnuire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pumnui***] (Reg) Lovire cu pumnii (**1**) Si: (reg) *pumnuială*.

pumnulean, ~ă *a* [At: SFC VI, 120 / Pl: *~eni, ~ene* / E: (Aron) ***Pumnul*** + *-ean*] (Nob) **1-3** Pumnist (**1-3**).

pumnulist, ~ă *a, sm* vz ***pumnist***

pumnuliza *vt* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 226 / Pzi: *~zez* / E: ***Pumnul*** + *-iza*] (Nob) A modifica în conformitate cu sistemul lingvistic preconizat de Aron Pumnul sau de adepții lui.

pumnușel *sm* [At: CADE / Pl: *~ei* / E: ***pumn*** + *-uşel*] **1-4** (Trs; Mar; mpl) Pumnășel (**1-4**).

pumnușor *sm* [At: ALR SN IV, h 1167/349 / Pl: *~i* / E: ***pumn*** + *-uşor*] (Reg; șhp) **1-4** Pumnășel (**1-4**).

pumnuț *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***pumn*** + *-uț*] (Trs; șhp) **1-2** (Șhp) Pumnișor (**1-2**).

pumpă *sf* vz ***pompă***[1]

puna *sf* [At: DN[3] / E: sp. fr ***puna***] Semideșert rece în Anzi, situat la mari altitudini, cu o vegetație rară alcătuită din smocuri de graminee și boschete de arbuști spinoși.

punalua *sf* [At: DN[3] / P: *~lu-a* / E: ger ***Punalua*** cf pn *punalua*] A doua treaptă în evoluția familiei primitive, în care este interzis incestul între generații.

pună *pp* vz ***până***

punără *sf* vz ***pănură***

punc, ~ă *a* vz ***ponc***

puncăr *sn* vz ***buncăr***

puncău *a* [At: GLOSAR REG. / Pl: *~ăi* / E: ns cf mg *brunkó*] (Reg) Prost.

puncer *sm* [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 85 / V: ***puncior*** / S și: *puncher, puncheur* / E: eg ***puncher***, fr ***puncheur***] (Spt) Boxer care are o lovitură foarte puternică.

pueri- [At: DN[3] / P: *pu-e~* / V: ***puer-*** / E: fr ***puéri-***, it ***pueri-*** cf lat *puer*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) copii. **3** Copil. **4** De copii.

puncher *sm* [At: DN[3] / P: *pán-cer* / E: eg ***puncher***] Muzician care cântă un punci[2] (**3**).

puncheur *sm* [At: DN[3] / P: *pan-ciör* / fr ***pancheur***] Boxer cu pumnul greu.

punching-ball *sn* [At: DN[3] / P: *pancing-bol* / E: eg ***punching-ball***] Punctbal.

punci[1] *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. VIII, 51 / V: (înv) ***ponci***, (rar) ***puns*** / S și: *punch* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***punch***] Băutură preparată de obicei dintr-un amestec de portocale, suc de lămâie, zahăr, la care se adaugă rom sau lichior și unele mirodenii.

punci[2] *sn* [At: M. D. ENC. / S și: *punch* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***punch***] **1** Calitate a unui boxer de a executa lovituri puternice, decisive. **2** Lovitură puternică, decisivă aplicată adversarului de un boxer. **3** (Jazz) Acompaniament instrumental plin de vigoare, cu nuanțe dinamice remarcabile.

puncior *sm* vz ***puncer***

puncite *sn* vz ***pântece***

punct *sn* [At: M. COSTIN, O. 45 / V: (îvp) ***pont***, (îrg) ***ponct, punt***, (îvr) ***~um*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***punctum***] **1** Articol, paragraf etc. dintr-o lege, dintr-o convenție, dintr-un statut etc. **2** (Pgn) Lege, convenție, statut în totalitate. **3** (Prc) Hotărâre, prevedere, clauză etc. cuprinsă într-un act juridic. **4** (Spc) Obligație a țăranului pontaș[1]. **5** (Înv; îlav) **Ponturi – ponturi** În mod amănunțit. **6** (Buc; îf *pont*) Proprietate pe care cineva o poseda pentru totdeauna în baza unui act, a unei înțelegeri etc. **7** (Mol) Parte. **8** (Înv; pgn; îf *pont*) Pasaj, capitol etc. dintr-o lucrare, dintr-o scriere etc. **9** Element al unui ansamblu, al unei acțiuni etc. **10** Idee, principiu care stă la baza unei discuții. **11** (Îlav) **Din ~ în ~** sau **~ cu ~** Unul după altul. **12** (Pex; îal) Detaliat. **13** (Îe) **A pune (ceva) la ~** A regla un aparat sau un sistem tehnic. **14** (Îae) A aranja lucrurile așa cum trebuie, fără a neglija nici un amănunt. **15** (Îae) A restabili cu fermitate adevărul. **16** (Pfm; îe) **A fi pus la ~** A fi bine și îngrijit îmbrăcat. **17** (Pfm; îe) **A pune (pe cineva) la ~** A interveni în mod ferm, ca o ripostă la manifestarea necontrolată a cuiva. **18** (Îs) *~ de onoare* Problemă care angajează prestigiul cuiva. **19** (Spc) Etapă în desfășurarea unui proces. **20** (Îs) *~ de plecare* (sau *de pornire*, înv *de purcedere*) Început al unei acțiuni. **21** (Îlav) **La ~** La momentul oportun Si: *la timp*, (fam) *la țanc*. **22** (Îlav) **Până la un ~** Până la un moment dat. **23** (Îal) Într-o anumită măsură. **24** (Reg; îlav) **Pe pont** Așa cum trebuie. **25** (Îlav) **Până la ce ~** În ce măsură. **26** (Îe) **A fi** (sau **a se găsi** etc.) **pe** (sau **la**) **~ul de a...** (sau, înv, **în ~ul..., în ~ de...**) A fi gata să... **27** (Îe) **A ajunge** (sau **a se găsi, a se afla**) **la un** (sau **într-un**) **~ mort** A ajunge sau a se găsi, a se afla într-un impas. **28** (Cu determinări temporale introduse prin *pp* „la") Exact. **29** (Îrg; îf *pont*) Prilej favorabil pentru cineva Si: *ocazie*. **30** (Pop; îe) **A avea ponturi** A începe bine o treabă. **31** (Pop; îe) **A-i face (cuiva) pontul** A-i crea cuiva o situație favorabilă. **32** (Îae) A păcăli pe cineva. **33** (Arg; îe) **A-i vinde (cuiva) pontul** A destăinui cuiva un secret prin care poate obține un avantaj. **34** (Trs; mpl; îf *pont*) Moft. **35** (Pex) Deprindere urâtă. **36** (Reg; îe) **A grăi pe ponturi** A vorbi afectat. **37** (Reg; mpl; îf *pont*) Vorbe de spirit sau cu caracter aluziv. **38** (Pop; îe) **A vorbi** (sau, reg, **a da**) **în ponturi** sau **a bate cuiva pontul** A vorbi aluziv. **39** (Reg; Ipl; îf *pont*) Variațiuni pe o temă muzicală. **40** (Cor; Trs; Ban; îf *pont*) Figură cu tropăituri la anumite dansuri populare, pe care o execută numai flăcăii. **41** Semn de punctuație cu valoare de pauză care se pune la sfârșitul unor fraze și propoziții independente, după grupuri de cuvinte sau cuvinte izolate care echivalează cu propoziții independente etc. **42** Semn grafic, mic și rotund, folosit în scriere. **43** (Îs) *Două ~e* Semn de punctuație din două puncte (**41**) așezate vertical, care arată că urmează o vorbire directă, o enumerare, o explicare, o concluzie etc. Si: (înv) *colon*. **44** (Îs) *~ și virgulă* sau (îvr) *~ cu opritoare* Semn de punctuație care marchează o pauză pentru a despărți propoziții sau grupuri de propoziții relativ independente într-o frază, constând dintr-un punct (**41**) și o virgulă așezate vertical Si: (înv) *semicolon*. **45** (Îs) *~e de suspensie* sau *~e-~e* Semn de punctuație format din trei sau, nerecomandabil, mai multe puncte (**41**) așezate în linie

orizontală, folosit pentru a arăta o pauză mare în cursul vorbirii, o întrerupere în șirul gândirii sau al acțiunii ori o omisiune voluntară într-un text reprodus. **46** Punct (**41**) după un cuvânt prescurtat. **47** Semn grafic care se pune deasupra literelor „i" și „j". **48** (Îe) **A pune ~ul** (sau, rar, **~ele**) **pe i** A preciza ce este esențial într-o chestiune. **49** (Asr; îs) ~ *de întrebare* sau, înv, *punt întrebător* Semnul întrebării. **50** (Asr; îs) ~ *al mirării* sau ~ *de mirare* (ori *de exclamație*) Semn al exclamării. **51** Punct (**42**) folosit în matematică în locul semnului grafic „x", pentru efectuarea unei înmulțiri. **52** Punct (**42**) pus la dreapta unei note sau a unei pauze muzicale pentru a marca prelungirea intonării notei sau a pauzei cu o jumătate din valoarea lor. **53** (Îs) ~ *de orgă* Punct (**41**) pus deasupra unei note muzicale, care indică suspendarea măsurii și prelungirea ei oricât de mult este necesar. **54** Semn convențional care indică pe o hartă așezările omenești mici. **55** Semn convențional care marchează zarurile, piesele de domino etc. **56** Obiect, corp etc. care, din cauza depărtării sau a dimensiunilor mici, apare într-o formă aproximativ rotundă și cu detalii greu perceptibile. **57** Adâncitură, pată etc. mică, rotundă pe suprafața unui obiect, a unei piese tehnice etc. **58** Pată mică, rotundă, detașată pe un fond de altă culoare. **59** (Înv; îf *pont, punt*) Grup de (douăzeci de) obiecte de același fel luate împreună, formând astfel o unitate la vânzarea, folosirea etc. unor mărfuri. **60** (Sîs ~ *tipografic*) Unitate de măsură a lungimii, folosită în tipografie, egală cu 0,376 mm. **61** Fel de a coase, de a broda, de a croșeta prin care se obțin mici ornamente de formă rotundă. **62** Model de cusătură, de broderie, de împletitură astfel realizat Si: (reg) *puntură* (**2**). **63** (Mpp; sîs ~ *negru*) Comedon. **64** Concept teoretic fundamental ireductibil în matematică și în geometrie, definit ca locul de intersecție a două linii. **65** (Pex) Porțiune a spațiului în care dimensiunile lineare sunt nule. **66** Unitate de măsură pentru unghiuri egală cu 1°. **67** Valoare a unei mărimi fizice, tehnice etc. **68** (Spc; îs) ~ *de topire, ~ de fierbere* Temperatură fixă, caracteristică, la care se petrece un anumit fenomen fizico-chimic. **69** Unitate de măsură, exprimată numeric, care arată golurile marcate sau punctele obținute de cineva într-o întrecere sportivă, în unele jocuri etc. **70** (Mpl) Unitate de măsură, exprimată numeric, care arată punctajul obținut de cineva în finalul sau pe parcursul unei competiții sportive, al unor jocuri cu mai multe etape etc. **71** (Iuz) Diviziune a unei cartele pentru raționalizarea produselor desfăcute prin unitățile de stat sau cooperatiste. **72** (Iuz) Tichet detașat dintr-o cartelă de raționalizare a produselor. **73-74** (Îljv) **Pe ~e** (Care este cumpărat, procurat, raționalizat) în baza dreptului conferit de cartelă. **75-76** (Pfm; îal) (Care este) fără pregătire corespunzătoare funcției pe care o ocupă sau titlului pe care îl deține. **77** Loc determinat pe o lungime, pe o suprafață, în spațiu. **78** Porțiune de teren cu anumite caracteristici. **79** (Pex) Așezare omenească. **80** (Îs) ~ *de ochire* Loc din țintă în care trăgătorul potrivește precis linia de ochire. **81** (Îs) ~ *de articulare* Loc pe bolta palatului unde se emite un sunet cu ajutorul organelor de vorbire. **82** (Rar; îs) ~*e de foc* Procedeu terapeutic folosit în anumite afecțiuni și constând din termocauterizări locale. **83** (Îs) ~ *material* Abstractizare folosită în mecanică, conform căreia corpurile reale își păstrează masa, dar își reduc dimensiunile la zero. **84** (Îs) ~ *de sprijin* (sau *de reazem*) Loc fix pe care se sprijină o pârghie pentru a ridica ceva. **85** (Îas) Proptea. **86** (Fig; îas) Sprijin. **87** (Îs) ~ *medical* (sau *sanitar*) Serviciu medical organizat cât mai aproape de locul de muncă sau cât mai aproape de un loc în care se pot întâmpla accidente. **88** (Înv; îs) ~ *de vedere* (sau *de privire*) Loc de unde se poate privi ceva din unghiul cel mai bun cu putință. **89** (Înv; îas) Loc de unde se vede o priveliște frumoasă. **90** (Îas) Mod de a gândi. **91** (Îs) ~ *de plecare* Loc de unde pleacă cineva sau ceva. **92** (Îlpp) **Din ~ de vedere...** sau **din ~ul de vedere al...** În privința... **93** (Îlpp) **Din ~ul de vedere al cuiva** După felul în care concepe sau în care privește cineva ceva sau pe cineva. **94** (Reg; îe) **A pune pont** A fixa un anumit loc pentru efectuarea unei acțiuni. **95** (Mol; îf *pont*) Loc unde își efectuează o persoană serviciul, în special de pază. **96** (Mol; pex) Serviciu al unei persoane. **97** (Reg; la unele jocuri de copii) Țintă extremă până unde pot fugi copiii care participă la jocul respectiv Si: (reg) *țăcăr*. **98** (Înv; spc; îf *pont*) Pol[1]. **99** (Reg; spc; îf *pont*) Capăt al unui obiect.

punct**a* *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 150 / V: (înv) ***punt**a* / Pzi: *~tez* / E: ***punct cf fr *pointer*)] **1** (Fig) A scoate în evidență Si: *a accentua, a marca, a sublinia*. **2** (Rar; c. i. texte scrise) A pune semnele de punctuație Si: (rar) *a punctua*. **3** (C. i. suprafețe, obiecte) A face sau a forma puncte care ies în evidență pe un fond mai larg, de obicei de altă culoare. **4** (Spt; c. i. puncte) A înregistra pe măsură ce se marchează. **5** (Rar; c. i. puncte) A marca. **6** (Înv; la jocul de cărți) A miza. **7** (Înv; c. i. arme, proiectile etc.) A ținti. **8-9** (În limbajul vânătorilor; c. i. animale) A adulmeca (**2, 4**). **10** (Fig; rar) A pătrunde.

punctaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 959 / Pl: *~e* / E: ***punct*** **+** *-aj* cf fr *pointage*] **1** Însemnare care conține ideile principale sau mai importante ale unei expuneri, ale unei lucrări etc. Si: (înv) *punctațiune* (**1**). **2** Stabilire a unui plan de acțiune sumar Si: (înv) *punctațiune* (**2**). **3** Notație de puncte (**69**) a rezultatelor obținute la o întrecere sportivă. **4** Totalitate a punctelor (**69**) obținute de un sportiv sau de o echipă într-o întrecere sportivă.

punctar *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 224 / Pl: *~e* / E: ***puncta*** **+** *-ar*] (Teh; rar) Punctator.

punctare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***puncta***] **1** Formare de puncte care ies în evidență pe un fond mai larg, de obicei de altă culoare. **2** Indicare cu punctatorul, pe suprafața unei piese, a unor repere care urmează să fie perforate. **3** (Fig) Scoatere în evidență Si: *accentuare*. **4** (Spt) Înregistrare a punctelor pe măsură ce se marchează. **5** (Rar) Marcare a punctelor.

punctator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***puncta*** **+** *-tor*] Unealtă de oțel cu vârf conic, cu ajutorul căreia se trasează, prin lovire cu ciocanul, pe diverse piese metalice, reperele unor perforații Si: (rar) *punctar*.

punctație *sf* vz ***punctațiune***

punctațiune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 23 / V: ***~ie*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ger ***Punktation***] (Înv; Trs) **1-2** Punctaj (**1-2**).

punctaveraj *sn* [At: M. D. ENC / Pl: *~e* / E: fr ***point-avérage*** cf *punct*] Raport dintre punctele (**69**) marcate și cele primite, care departajează doi sportivi sau două echipe aflate la egalitate într-un clasament Si: *coșaveraj, golaveraj, setaveraj*.

punctbal *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: cf fr, eg *punching-ball*] Minge în formă de pară, suspendată de o frânghie, care servește pentru antrenament la box Si: *punching-ball*.

punctiform, ~ă *a* [At: PARHON, B. 62 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***punctiforme***] **1** Care are forma și dimensiunile unui punct (**42**). **2** Care are puncte (**56**). **3** (Fiz; d. corpuri cu sarcină electrică, magnetică etc.) Care are dimensiuni neglijabile. **4** Care acționează intermitent.

punctișor *sn* [At: POPA, V. 34 / Pl: *~oare* / E: ***punct*** **+** *-işor*] **1-4** (Shp) Punct (**42, 56**) (mic) Si: *punctuleț* (**1-4**), (rar) *punctuliță* (**1-4**).

punctua *vt* [At: BARCIANU / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***ponc**teur* cf *punct*] (Rar; c. i. texte scrise) A puncta (**2**).

punctual, ~ă [At: BREZOIANU, Î. 29/18 / P: *~tu-al* / V: (înv) ***pont~***, ***punt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***punct*** **+** *-al* cf fr *ponctuel*] **1** *a* (D. oameni) Care respectă termenul sau momentul fixat Si: (reg) *pontoș*, (nob) *punctuos*. **2** *a* (Rar; d. verbe) Care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment. **3** *av* La timp.

punctualitate *sf* [At: CR (1848), 29[2]/36 / P: *~tu-a~* / V: (înv) ***pon~*** / E: fr ***ponctualité*** cf *punct*)] **1** Respectare a momentului sau a termenului fixat. **2** Promptitudine în executarea la termen a unei lucrări, în îndeplinirea unei îndatoriri etc.

punctualmente *av* [At: SFC II, 197 / E: fr ***ponctuellement*** cf *punct*] (Înv) Cu punctualitate (**2**).

punctuare *sf* [At: CARAGIALE, O. IV, 284 / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***punctua***] (Rar) **1-3** Punctuație (**1-3**).

punctuație *sf* [At: HELIADE, GR. ROM. XV/28 / P: *~tu-a~* / V: (înv) ***pont~***, ***~nt~***, (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ponctuation*** cf *punct*] **1** Sistem de semne grafice convenționale care servesc pentru a marca în scris pauzele, întreruperea șirului vorbirii, intonația, momentele afective,

raporturile sintactice ale unui enunț etc. Si: (rar) *punctuare* (1). 2 Mod de a folosi punctuația (1) Si: (rar) *punctuare* (2). 3 Parte a gramaticii care cuprinde regulile de întrebuințare a acestor semne Si: (rar) *punctuare* (3).

punctuațiune *sf* vz ***punctuație***

punctuleț *sn* [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~e* / E: ***punct*** + *-uleț*] **1-4** (Șhp) Punctișor (**1-4**).

punctulița *sf* [At: REBREANU, NUV. 85 / Pl: *~țe* / E: ***punct*** + *-ulița*] (Rar; șhp) **1-4** Punctișor (**1-4**).

punctum *sn* vz ***punct***

punctuos, ~oasă *a* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 136 / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***punct*** + *-uos*] (Nob; d. oameni) Punctual (**1**).

punctie *sf* [At: BREZOIANU, R. 331/10 / V: (îvt) ***pon~, ponctiune,*** (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ponction,*** lat ***punctio, -onis***] Procedeu chirurgical de introducere a unui ac sau a unui trocar într-un vas, într-un țesut sau într-o cavitate a organismului în scopul extragerii unui lichid, normal sau patologic, a unui fragment de țesut sau pentru introducerea unui medicament Si: (rar) *punctionare*.

punctiona *vt* [At: ABC SĂN. 357 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***ponctionner*** cf ***punct***] (Rar; c. i. țesuturi, organe, cavități etc.) A face puncție.

punctionare *sf* [At: ENC. AGR. III, 578 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***punctiona***] (Rar) Puncție.

punctiune *sf* vz ***punctie***

pund *sm* vz ***pfund***

pune [At: PSALT. HUR. ap. PSALT. 29 / Pzi: *pun*, (pop) *pui* / E: ml ***ponere***] **1** *vt* (C. i. obiecte) A lua și a așeza într-un anumit loc, pe ceva, sub ceva etc. **2** *vt* (C. i. obiecte, ființe, (pex) diverse noțiuni abstracte) A face să ocupe locul dinainte stabilit ca fiindu-i propriu sau cel mai potrivit Si: *a plasa*[2]. **3** *vt* (Îe) **A ~ mâna** A lua ceva în mână Si: *a apuca* (**1**), *a prinde*. **4** *vt* (Pex; îae) A se apuca de lucru Si: *a acționa* (**2**). **5** *vt* (îae) A-și însuși ceva prin abuz Si: *a fura* (**1**), *a jefui, a prăda, a sustrage*. **6** *vt* (îae) A captura (**1**). **7** *vt* (Pex; îac) A lua prizonier. **8** *vt* (îae) A dobândi un lucru interesant. **9** *vt* (Pex; îae) A găsi în mod întâmplător ceva sau pe cineva interesant, deosebit. **10** *vt* (îae; prt ție **a ~ laba**) A aresta (**1**). **11** *vt* (îae; îcn) A se atinge de ceva ce nu-i aparține. **12** *vt* (Înv; îe) **A ~ mâna pe pâine și pe cuțit** A obține putere deplină. **13** *vt* (Înv; îe) **A ~ mâna asupra cuiva** A amenința pe cineva cu bătaia. **14** *vt* (Pex; înv; îae) A bate. **15** *vt* (Înv; îe) **A ~ la mână pe cineva** A face ca cineva să fie la discreția cuiva. **16** *vt* (Îe) **A ~ piciorul (undeva, la cineva)** A pătrunde undeva. **17** *vt* (îae) A păși undeva. **18** *vt* (îae) A se duce la cineva. **19** *vt* (Rar; îe) **A ~ piciorul** (sau **picioarele**) **la pământ** (ori **pe uscat, jos** etc.) A coborî dintr-un vehicul. **20** *vt* (Înv; îe) **A ~ în ajutor** sau **a ~ mână de ajutor (cuiva)** A veni în ajutorul cuiva. **21** *vt* (Îe) **A ~ umărul** sau (reg) **a ~ piept (pentru cineva)** A împinge cu umărul. **22** *vt* (îae) A veni cuiva în ajutor. **23** *vt* (îae) A contribui cu munca sa. **24** *vt* (Fam; îe) **A ~ osul** A participa la o muncă grea. **25** *vt* (Îe) **A ~ gura (pe ceva)** A mânca (**1**). **26** *vt* (Îe) **A ~ ochii** (sau, rar, **ochiul**) **(pe cineva** sau **pe ceva)** A se opri cu interes asupra cuiva sau a ceva, dorind să și-l apropie, să-l obțină. **27-28** *vtr* (Îe) **A (se) ~ degetul pe rană** (sau **pe bubă, pe rană deschisă,** rar, **unde trebuie** ori **unde ar trebui)** A atinge o problemă dureroasă, dificilă sau delicată. **29** *vt* (Îe) **A ~ ochii** (sau **capul, nasul, privirea) în pământ** A avea o atitudine modestă, rușinoasă, vinovată etc., plecându-și privirea. **30** *vt* (Îe) **A ~ problema...** A aduce în discuție o anumită chestiune teoretică sau practică importantă care cere o rezolvare Si: *a ridica problema*. **31** *vt* (Îe) **A ~ probleme** A crea o situație dificilă care trebuie rezolvată. **32** *vt* (Îe) **A ~ (mâncare) înainte(a) (cuiva)** sau **a ~ (cuiva) dinainte** A pune masa pentru cineva și a servi. **33** *vt* (Îae) A prezenta. **34** *vt* (Înv; îac) A propune[1] (**1**). **35** *vt* (Îvr; îae) A aduce sau a invoca drept argument. **36** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) în evidență** A sublinia ceva. **37** *vt* (Îe) **A ~ în lumină** (**ceva**) A da la iveală. **38** *vt* (Pex; îae) A pune în evidență. **39** *vt* (Spc) A lăsa o vreme undeva, cu un anumit scop. **40** *vt* (C. i. alimente; îe) **A ~ la foc** A expune acțiunii focului pentru a pregăti o mâncare. **41** *vt* (Îe) **A(-i) ~ (cuiva) la dispoziție** (sau **la îndemână**) A oferi cuiva ceva din proprie inițiativă sau la cerere. **42-43** *vtr* (Îvp) A (se) stabili într-o localitate, într-un loc etc. **44-45** *vtr* (C. i. corpuri de pază) A (se) instala în anumite locuri pentru a supraveghea etc. **46-47** *vtr* (Îvr) A (se) adăposti. **48** *vt* (Înv) A introduce în... **49** *vt* (Reg) A lăsa pe cineva sau ceva undeva, după ce l-a transportat. **50** *vt* A lăsa jos sau în altă parte ceva. **51** (Îlv) **A ~ amanet** A amaneta. **52** *vt* (Înv; îe) **A ~ armele jos** A se da bătut. **53** *vt* (Reg; îc) **A ~ buza** A lăsa colțul buzelor în jos, fiind gata de plâns. **54** *vr* (Înv; îe) **A-și ~ sufletul** (sau **avutia, capul, sănătatea, viața) (pentru cineva)** A fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva. **55** *vr* (Înv; îe) **A-și ~ capul** A-și risca viața. **56** *vt* (Pex; îae) A fi absolut sigur de ceva, garantând cu viața pentru cele susținute. **57** *vt* (Reg; îe) **A ~ (cuiva) capul** (sau **sufletul**) A zăpăci. **58** *vt* (Pex; îae) A nenoroci pe cineva. **59** *vt* (Reg; îe) **A ~ zilele (cuiva)** A omorî. **60** *vt* (Îvr) A da deoparte. **61** *vt* (Îrg) A pierde. **62-63** *vtr* (Urmat de determinări modale) A (se) așeza într-un anumit fel, după un anumit tipic Si: *a (se) aranja*. **64** (Îe) **A ~ în ordine** (sau **în bună orânduială,** sau, îvp, **la orânduială** ori, reg, **în rost)** A așeza ordonat. **65** (Îe) **A ~ la un loc** (sau, reg, **laolaltă,** înv, **depreună**) A așeza diverse elemente de același fel sau eterogene la un loc. **66** *vt* (Îc) **A ~ deoparte** A sorta. **67** *vt* (Îae) A păstra pentru sine sau pentru altcineva. **68** *vt* (Îae; șie **a ~ la o parte**) A agonisi bunuri. **69** *vt* (Îe) **A ~ bine** sau **la păstrare** A așeza ceva într-un loc ferit sau special amenajat pentru menținere în bună stare, pentru a nu putea fi găsit de alții etc. **70** *vt* (Îae; c. i. sume de bani) A economisi. **71** *vt* (Îe) **A ~ pânză** (sau **pânza**) A pregăti urzeala pentru țesut, trecând firul de pe mosor pe alergătoare sau pe urzitoare, de unde se montează apoi pe război. **72** *vt* (Pop; îe) **A ~ fuiorul în două** (sau **în trei, în patru** etc.) A împleti firul sau fuiorul în două, în trei etc., pentru a obține un fir mai trainic. **73** *vt(a)* (Îe) **A ~ (pe) sul** A înfășura urzeala pe sulul de dinapoi, la războiul de țesut manual. **74** *vt(a)* (Îc) **A ~ (pe) ghem** (sau **pe răschitor**) A depăna firele toarse de pe fus pe ghem, pentru a obține gheme, sau de pe fus ori ghem pe răschitor pentru a face jirebii. **75** *vt* A așeza sau a acoperi, total ori parțial capul, corpul, membrele cu obiecte de îmbrăcăminte. **76** *vr* (Îrg; îc) **A-și ~ marama** A se mărita. **77-78** *vtr* A (se) îmbrăca. **79** *vr* (Arg; d. bărbați; îe) **A se ~ în fustă** (sau **în fuste**) A plânge cu ușurință. **80-81** *vtr* (D. zăpadă, praf, nisip etc.) A (se) așterne în strat mai mult sau mai puțin dens și gros peste ceva Si: *a (se) depune*. **82-83** *vtr* (D. gheață, promoroacă) A (se) forma. **84** *vr* (Fig) A începe să se producă. **85** *vt* (C. i. substanțe pulverulente) A presăra pe... **86** *vr* (Îe) **A-și ~ cenușă în cap** A se pocăi[1]. **87** *vr* (Pex; îae) A-și recunoaște vina sau greșeala în mod public. **88-89** *vtrp* (C. i. furaje, paie, plante recoltate etc.) A așeza jos, în strat uniform. **90** *vt* (C. i. cuvinte, propoziții, idei etc.) A așterne pe hârtie. **91** *vt* (Spc) A preciza în scris. **92** *vt* (Pex) A introduce într-o lucrare sau într-un înscris Si: *înscrie*. **93** *vt* (Spc) A transpune prin pictură. **94** *vt* (Îlv) **A ~ iscălitură** (sau **semnătură**) A iscăli. **95** *vt* (Îc) **A ~ pe note** (sau, rar, **pe muzică**) A compune muzica adecvată unui text, unei poezii. **96** *vt* (Îe) **A ~ pe curat** A transcrie. **97** *vt* (Îe) **A ~ aprobarea** A aproba cererea, propunerea, soluția dintr-un document scris, prin semnătură proprie. **98** *vt* (Îe) **A ~ accent(ul)** (sau **un accent deosebit) pe ceva** A scoate în evidență un anumit lucru. **99** *vt* (Îe) **A ~ lipsă pe cineva** sau (pop) **a ~ lipsă cuiva** A nota absența cuiva de la cursuri, de la o ședință etc. **100** *vt* (Jur; c. i. o avere imobiliară; îe) **A ~ pe numele cuiva** A înscrie cu drept de proprietate pe numele altcuiva. **101** *vt* (Jur; c. i. un proces; îe) **A ~ pe rol** A înscrie pe lista tribunalului în vederea judecării efective la o anumită dată. **102** *vt* (Înv) A publica printre alte materiale. **103** *vt* A fixa lângă ori pe un punct de sprijin ca să se mențină în poziția dorită Si: *a propti, a rezema, a sprijini*. **104** *vt* A aplica pe sau peste ceva, făcând să adere sau să se întipărească. **105-106** *vtr* A (se) agăța pe, la sau de ceva. **107** *vt* (Îe) **A(-i) ~ (cuiva) lingura** (sau **lingurile**) **de gât** (sau **de** ori **în brâu,** reg, **la gușă**) A lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a venit târziu la masă. **108** *vt* (Reg; îae) A pierde ocazia favorabilă pentru a realiza sau a dobândi ceva. **109** *vr* (Reg; îe) **A-și ~ lingura de brâu** A termina de mâncat. **110** *vt* (Reg; îe) **A ~ cuiva șterangul de gât** A forța pe cineva să facă un lucru neplăcut și nedorit de acesta. **111** *vt* (Reg; îe) **A ~ cuiva funia-n coarne** A înșela pe

cineva. **112** *vt* (Reg; îae) A dispune de cineva după bunul plac. **113** *vt* (Reg; îe) **A ~ (cuiva) ghiocei la ureche** A înșela pe cineva. **114** *vt* (Reg; îe) **A(-l) ~ (pe cineva) în sus** A spânzura pe cineva. **115** *vt* A monta[1] (1). în cadrul unui ansamblu, la locul destinat. **116** *vt* (Pex) A fixa. **117** *vt* (Reg; îe) **A ~ coadă la oală** A găsi un motiv pentru a-și justifica refuzul. **118** *vt* (Îe) **A ~ în scenă** A regiza un spectacol. **119** *vt* (Îae) A înscena. **120** *vt* (Spc) A aplica și a fixa prin coasere sau prin batere în cuie, lipire etc. **121** *vt* (Înv; îe) **A ~ cuiva iacana** A ruga cu stăruință pe cineva. **122** *vt* (Îvr; îe) **A-i ~ (cuiva) pingeaua** A păcăli pe cineva. **123** *vt* (Arg; îe) **A ~ guler** A nu plăti datoria. **124** *vt* (C. i. animale de tracțiune) A înhăma. **125** *vt* (Îlv) **A ~ șaua (pe cal)** A înșeua. **126** *vt* (C. i. copii; îe) **A ~ șaua (pe cineva)** A face să devină ascultător. **127** *vt* (Pex; c. i. oameni maturi; îae) A constrânge să muncească foarte mult. **128** *vt* (Îlv) **A ~ frâul** (unui cal) A înfrâna. **129** *vt* (C. i. sentimente, pasiuni; îe) **A ~ frâu (la ceva)** A reuși să domine. **130** *vt* (Îae; c. i. o acțiune în desfășurare) A face să înceteze brusc. **131** *vr* (Îe) **A-și ~ frâu limbii** (sau **gurii**) ori **a-și ~ frâu la limbă** A vorbi cumpătat, cu prudență. **132** *vt* (C. i. un dispozitiv de închidere, de încuiere) A manevra astfel încât să închidă ori să încuie o ușă, un capac, o cutie etc. **133** *vr* (Pop; îe) **A-și ~ lacăt la gură** A-și impune tăcere, discreție. **134-135** *vtr* A introduce într-un spațiu mărginit. **136** *vt* (Îlv) **A ~ în groapă** (sau **în mormânt**) A îngropa. **137** *vr* (Reg; îe) **A-și ~ lingura unde nu-i fierbe oala** A se amesteca într-o problemă care nu-l privește. **138** *vt* (Rar; îe) **A ~ în mormânt** A omorî. **139** *vr* (Îe) **A-și ~ ceva în gând** (sau **în cap**) A lua hotărârea să... **140** *vt* (Îae; înv) A ține minte. **141** *vt* (Îae) A se gândi la un lucru dorit, cu speranța că el se va îndeplini. **142** *vt* (Îe) **A nu avea nici ce ~ în gură** (sau reg. **în căldare**) A fi lipsit de orice mijloc de existență. **143** *vt* (Îe) **A nu ~ țigară în gură** A nu fuma. **144** *vt* (C. i. expresii, cuvinte; îe) **A ~ în gura cuiva** A introduce în vorbirea cuiva ca element specific. **145** *vt* (C. i. țări, popoare; îe) **A ~ pe cineva sub călcâi(e)** A supune. **146** *vt* (Rar; c. i. oameni, îae) A desconsidera. **147** *vt* (Îe) **A ~ pe toți într-o ciorbă** A trata un grup de oameni la fel, fără a face deosebire între ei după merite, după valoare etc. **148** *vt* (Îe) **A ~ cuiva pumnul în gură** A împiedica pe cineva să vorbească. **149** *vt* (Fam; îe) **A ~ (pe cineva) în cofă** A întrece pe cineva prin pricepere, viclenie, isteime. **150** *vr* (Gmț; îe) **A-și ~ capul sub comănac** A se călugări. **151** *vt* (Înv; îe) **A ~ (pe cineva) sub sabie** sau **a ~ capul cuiva sub picior** A ucide. **152** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) sub picior** A neglija. **153** *vt* (Reg; îe) **A ~ lumea în pântece** A mânca sau a bea cu lăcomie. **154** *vt* (Spc) A trece prin... **155** *vt* (Spc; c. i. un inel, o verighetă etc.) A vârî în deget. **156-157** *vt* (Spc) (A face sau) a lăsa să intre complet într-un lichid. **158** *vt* (Pop; c. i. plante) A planta. **159** *vt* (C. i. lichide) A face să intre într-un recipient. **160** *vt* (Pex) A vărsa. **161** *vt* (Îe) **A ~ benzină** (sau **gaz** ori, reg., **oleu**) **pe foc** A agrava o situație deja neplăcută. **162** *vt* (Reg; îe) **A ~ plumb topit în capul cuiva** A domoli pe cineva. **163** *vt* A adăuga. **164** *vt* (C. i. oameni; îe) **A ~ la** (sau **în**) **închisoare, a ~ la** (sau **în**) **pușcărie** A închide. **165** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) în lanțuri** (sau **în** ori **la lanț** sau **în fiare, în obezi, în butuc**) sau **a ~ (cuiva) cătușe** A imobiliza pe cineva prin legare în lanțuri, în cătușe, în butuci, în obezi. **166** *vt* (Pop; c. i. obiecte ascuțite) A înfige. **167** *vt* (Îe) **A ~ un glonț în piept** A împușca pe cineva. **168** *vt* (Îe) **A-i ~ (cuiva) cuțitul** (sau **cuțitele**) A omorî. **169** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) sula în coastă** (sau **cuțitul în** ori **la gât**) A constrânge pe cineva să facă un lucru neplăcut și greu pentru el. **170** *vt* (Îe) **A ~ (carne) în frigare** A înfige carnea în frigare pentru a se frige la jăratic. **171** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) în țeapă** A trage pe cineva în țeapă. **172-173** *vtr* (Îe) **A (i se) ~ (cuiva) un ghimpe** (sau **un cuțit**) **la inimă** (sau, rar, **la stomac**) (A face să fie sau) a fi cuprins de anxietăți sau de supărare. **174** *vr* (Îe) **A-și ~ gheara-n gât** A se încăiera. **175** *vt* (Reg; îe; d. albine, viespi etc.) **A ~ acul** A înțepa. **176** *vr* (Pop; d. oameni) A se așeza pe ceva. **177** *vr* (Îe) **A se ~ pe capul cuiva** sau **a se ~ cu rugăminte pe lângă cineva** A stărui fără încetare pe lângă cineva, pentru realizarea unor dorințe, pentru obținerea a ceva etc. **178** *vt* (Îe; c. i. copii) **A ~ la colț** A obliga să stea în genunchi într-un colț al camerei, cu fața la perete, drept pedeapsă. **179** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) la zid** A împușca, în urma unei sentințe de condamnare. **180** *vt* (Îae) A blama. **181** *vt* (C. i. bolnavi; îe) **A ~ pe** (sau **în**) **picoare** A reda sănătatea cuiva, prin îngrijire medicală adecvată. **182** *vt* (Reg; îae; c. i. oameni) A scoate dintr-o încurcătură. **183** *vt* (C. i. lucrări, acțiuni, construcții; îae) A crea condiții necesare pentru a începe, a se desfășura, a exista etc. **184** *vt* (Îae) A realiza. **185** *vr* (Îe) **A se ~ pe** (sau **în**) **picioare** A se însănătoși. **186** *vr* (Îae) A se reface din punct de vedere material. **187** *vr* (Îe) **A se ~ (în) piuă** (sau **piua**) A se apleca ghemuindu-se la pământ, de obicei prin sprijinire în mâini (astfel încât cineva să se poată sui sau înălța pe, ori sări peste spinarea lui). **188** *vr* (Îae; rar) A sprijini pe cineva într-o acțiune. **189** *vr* (Îe) **A se ~ luntre** (sau, rar, **cruce**) și **punte** ori (pop) **a se ~ în ruptul capului, și(-n) cruciș și(-n) curmeziș** A se strădui din răsputeri pentru a obține, a realiza ceva. **190** *vr* (Îe) **A (i) se pune în curmeziș** (sau **de-a curmezișul**) A împiedica pe cineva în acțiunile sale. **191** *vt* (Îe) **A ~ jos** (**pe cineva** sau **ceva**) A trânti la pământ. **192-193** *vtr* (Pop) A (se) urca pe sau într-un mijloc de locomoție pentru a se deplasa undeva. **194-195** *vtr* A (se) culca pe ceva. **196** *vr* (Reg) A sta pe stat înaintea cuiva sau a ceva, cu un anumit scop. **197** (Îe) **A i se ~ (cuiva) în cale** (sau **în drum**) ori **a se ~ în calea cuiva** (sau **a ceva**) A bara drumul cuiva sau a ceva. **198** *vr* (Îe) **A se ~ împotrivă** (sau **împotriva...**) sau (înv) **a se ~ înainte** (sau **tare**) A se împotrivi. **199** *vr* (Rar; îe) **A se ~ cu capul** A se opune din răsputeri, cu prețul vieții. **200** *vr* (D. oameni; îe) **A (i) se ~ soarele drept inimă** A-i fi foame. **201** *vr* (Pop) A se repezi la cineva. **202** *vrr* (Pop; udp „cu") A se lua la întrecere. **203** *vr* (Îrg; îe) **A se ~ de pricină** (sau **în poară, în pizmă, de** sau **la price**, înv. **în** ori **cu price**) A fi în conflict cu cineva. **204** *vr* (Îae) A se împotrivi. **205** *vt* A fixa o dată, o limită etc., în urma unei înțelegeri prealabile. **206** *vt* A determina în urma observării atente. **207** *vt* (C. i. impozite, taxe) A stabili un anumit cuantum drept obligație. **208** *vt(a)* A da cuiva ordin să... **209** *vr* A începe să. **210** *vt* A face să ajungă într-o anumită stare sau situație. **211** *vr* (Îe) **A se ~ în situația** (sau **în locul, în postura, în pielea**) **cuiva** A-și imagina că se află în împrejurările în care se găsește cineva, pentru a-și da seama de modul acestuia de a gândi sau de a reacționa în asemenea împrejurări. **212** *vr* (Îe) **A se ~ în postura...** A se manifesta ca... **213-214** *vtr* A (se) situa într-o ierarhie. **215** *vr* A-și asuma un rol de conducere. **216** *vt* (Îlv) **A ~ (pe cineva** sau **ceva) la probă** (sau **la încercare**) A proba. **217** *vt* (Îlv) **A ~ (pe cineva) la chinuri** (sau **la cazne, la torturi,** îvp. **la munci**) A chinui, a tortura etc. pe cineva. **218** *vt* (Înv) A socoti. **219** *vt* (Înv; îe) **A ~ în socoteală că...** A băga de seamă că... **220** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) la socoteală** A avea în vedere ceva. **221** *vt* (Scn; îe) **A ~ temei** A avea încredere. **222** *vt* (Îvr; urmat de determinări introduse prin *c* „că") A presupune că... **223** *vt* (Îlv) **A(-i) ~ nume** (sau **poreclă**, rar, **porecliri**) A numi[1]. **224** *vt* (Îal) A porecli. **225** *vt* (Îlv) **A ~ întrebări** (sau **o întrebare**) A întreba. **226** *vt* (Reg; îe) **A ~ pace** A încheia pace. **227** *vt* (Reg; îe) **A ~ tăcere** A impune tăcere. **228** *vt* (Îe) **A(-și) ~ pomană** A face pomană.

punere *sf* [At: BIBLIA (1688). 69[1]/22 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***pune***] **1** Așezare într-un anumit loc, pe ceva, sub ceva etc. Si: *pus*[1] (1). **2** Plasare în locul dinainte stabilit ca fiindu-i propriu sau cel mai potrivit Si: *pus*[1] (2). **3** (Reg; îs) *~a capului* (sau *~ de cap*) Omorâre. **4** (Reg; îas) Dezastru. **5** (Fiz; îs) *~ la pământ* Legare a unui circuit electric cu pământul sau cu o masă metalică în contact cu pământul. **6** Aranjare într-un anumit fel, după un anumit tipic Si: *pus*[1] (3). **7** (Îs) *~ la cale* Plănuire a unei acțiuni. **8** Îmbrăcare. **9** Încălțare. **10** Aplicare sau prindere prin lipire etc. Si: *pus*[1] (6). **11** (Înv) Sfat demn de pus în aplicare. **12** (Înv; îs) *~ în lucrare* Tranzacție. **13** (Înv; îas) Aplicare în practică. **14** (Îs) *~ în libertate* Eliberare din detenție. **15** (Îs) *~ în scenă* Regizare a unui spectacol. **16** (Îas; fig) Înscenare. **17** (Tip; îs) *~ în pagină* Paginație. **18** (Tip; îas) Așezare în format de pagini a unui text cules, pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește Si: *pus*[1] (7). **19** (Udp „în") Începere a activității. **20** (Înv; îs) *~ înainte* Propunere.

pangaci[1] *smi* [At: ALR I, 1554/270 / E: ***pungă*** + *-aci*] (Reg) Hoț.

pungaci, ~ace [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 57 / Pl: ~ / E: ***punge*** + *-aci*] **1** (Îvr; d. obiecte) Care înțeapă. **2** (Fig) Sarcastic. **3** (Îrg; d. vite) Care împunge.

pungălău *s* [At: ALR II, 6 618/353 / Pl: nct / E: ***punge*** + *-ălău*] (Reg) Unealtă cu vârful ascuțit cu care se fac găuri în opinci.

punganinte *av* [At: CARAGIALE, O. VII, 291 / E: ***pungă*** + *-amente*] (Rar; gmț) Din punct de vedere al situației materiale.

pungar *sm* [At: JAHRESBER. V, 327 / Pl: *~i* / E: ***pungă*** + *-ar*] (Înv) Persoană care păstra și care administra banii unei comunități.

pungaș [At: PANN ap. GCR II, 323 / Pl: *~i* / E: ***pungă*** + *-aș*] **1** *sm* Hoț de buzunare. **2-3** *sm, a* (Pgn) (Persoană) care fură Si: *hoț* (**1, 9**). **4** *sm* (Pex) Escroc.

pungă *sf* [At: (a. 1642) GCR I, 95/14 / Pl: *pungi*, (reg) *punge* / E: ngr ***πούγγι***, lm ***punga***, slv ***пьнгва***] **1** Săculeț cu băieri, din diferite materiale, cu una sau mai multe despărțituri, în care se țin monedele și alte obiecte mici. **2** Conținut al pungii (**1**). **3** (Îs) *Negustător de ~ngi* Hoț de drumul mare. **4** (Pfm; îe) **A(-și) strânge** (sau **a face, a i se face, a avea**) **gura** (sau **buzele**) **~** A avea sau a produce o contractare a buzelor din cauza unui aliment astrigent, acru etc. **5** (Îae) A strânge buzele în semn de nemulțumire, de amărăciune etc. **6** (Îe) **A sufla în ~** sau **a-i sufla vântul în ~** ori **a avea pe dracu-n ~** sau **a-i fi ~ ofticoasă** sau **a da de fundul pungii** A nu mai avea bani. **7** (Reg; îe) **A i se întoarce** (**cuiva**) **~ga pe dos** A-și cheltui toți banii. **8** (Reg; îe) **A-l mânca** (**pe cineva**) **în ~** A simți nevoia să facă cheltuieli de prisos. **9** (Reg; îe) **A-l ustura** (**pe cineva**) **în** (sau **la**) **~** A plăti un lucru cât nu face. **10** (Reg; îe) **A sta cu mâna în ~** A cheltui mereu. **11** (Reg; îe) **A-l scurma paralele în ~** A fi cheltuitor. **12** (Îs) *~ goală* Om fără bani. **13** (Reg; îe) **A-i face ~ga păienjeni la gură** A fi foarte zgârcit. **14** (Reg; îe) **A umbla cu doi bani în trei ~gi** A se purta necinstit. **15** (Reg; îe) **A fi ca un ban în două ~gi** A fi sărac, dar fudul. **16** (Reg; îe) **A trăi ca banul în ~ga săracului** A trăi liniștit. **17** (Reg; îe) **A bate pe cineva în ~** A produce cuiva o pagubă. **18** (Îe) **A fi gros** (sau, rar, **cald**) **la** (ori **de**) **~** A fi foarte bogat. **19** (Reg; îe) **A avea cheag la ~** A avea bani. **20** (Reg; îe) **A sta cu ~ga în drum** A fi datornic. **21** (Îe) **A-și dezlega** (sau **a-și desface**) **~ga** (ori **băierile ~ngii**) A da cuiva bani. **22** (Pex; îae) A fi darnic. **23** (Reg; îe) **A-l avea** (sau **a-l băga**) **în** (sau **la**) **~** (**pe cineva**) A dispune de cineva. **24** (Reg; îe) **A-și căuta în ~** A fi foarte bolnav. **25** (Reg; îe) **A-l băga** (**popa**) **în ~** (**pe cineva**) A muri. **26** (Fam; îs) *~ga statului* Bugetul statului. **27** (Spc; îs) *~ de bani* Săculeț cuprinzând 500 de galbeni, taleri, lei vechi etc., cu care se făceau unele plăți înainte de sec. XIX. **28** (Pex) Sumă de 500 de galbeni, taleri, lei vechi etc. **29** (Udp „de") Săculeț confecționat din hârtie, din plastic etc., care are diferite utilizări. **30** Conținut al pungii (**29**), mai ales alimente. **31** (Pan) Nume dat unor organe ale oamenilor, ale animalelor sau ale plantelor, formații etc. ale acestor organe care seamănă cu o pungă (**1**). **32** (Atm; pop; îs) *~ga boașelor* Scrot. **33** (Atm) Pungă (**31**) triunghiulară de pe piciorul albinei, în care aceasta strânge și transportă polenul. **34** Cantitate mică într-un țesut în care se acumulează un lichid patologic. **35** (Pop; îs) *~ de apă* Ascită. **36** (Bot; rar) Coleoriză. **37** Umflătură a pielii situată mai ales sub pleoapa inferioară. **38** Cavitate naturală în scoarța pământului, de forma unei pungi (**1**), care conține o anumită substanță. **39** (Îc) **~ga-babei** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-aurii, care crește prin locuri umede Si: (reg) *albeață* (**9**), *cioroinic, iarbă-de-inimă-rea, iarbă-roșie, tătășiță*[1] (*Pulicaria dysenterica*). **40** (Bot; pop; îac) Turtă (*Carlina acaulis*). **41** (Bot; reg; îac) Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). **42** (Bot; reg; îc) **~ga-ciobanului** Limba-mării (*Iberis umbrellata*). **43** (Bot; reg; îc) **~ga-popii** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). **44** (Bot; reg; îac) Stupitul-cucului (*Cardamine pratensis*). **45** (Bot; reg; îac) Punguliță (**3**). **46** (Reg) Sângerete.

pungăleală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 193 / V: (reg) ***punghil~*** / Pl: *~eli* / E: ***pungăli*** + *-eală*] **1** (Olt) Pungălitură (**1**). **2** (Reg; îf *punghilează*) Migăleală.

pungăli [At: CADE / V: (reg) ***punghili*** (Pzi: *punghil*) / Pzi: *~lesc* / E: ***punge*** + *-ăli*] **1** *vt(a)* (Pop) A coase prost, cu împunsături neregulate și inestetice, cu creturi etc. Si: (reg) *punge* (**3**), *pungui* (**3**). **2** *vt* (Pgn) A coase. **3** *vi* (Reg; îf *punghili*) A migăli.

pungălit, ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 73 / V: (reg) ***punghil~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungăli***] **1** (Pop) Prost cusut Si: (reg) *punguit*[1]. **2** (Reg; îf *punghilit*) Care lucrează cu migală Si: (reg) *punghinit*[2].

pungălitură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: ***pungăli*** + *-tură*] (Pop) **1** Cusut de mântuială, cu împunsături neregulate, cu creturi etc. Si: (reg) *pungăleală* (**1**). **2** (Ccr) Împunsătură cu acul într-un material.

pungări *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~resc* / E: ***pungă*** + *-ări*] (Înv) Pungăși (**2**).

pungărire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pungări***] (Înv) Pungășire.

pungășeală *sf* [At: JIPESCU ap. CADE / Pl: *~eli* / E: ***pungăși*** + *-eală*] **1** (Fam) Furt. **2** (Pex) Escrocherie.

pungășesc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***pungaș*** + *-esc*] **1** (Fam) Hoțesc. **2** (Rar; îs) *Geamparalele ~ești* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **3** (Rar; îas) Melodie după care se execută acest dans.

pungășește *av* [At: SCRIBAN, D. / E: ***pungaș*** + *-ește*] Ca pungașii.

pungăși *vtr* [At: BARONZI, L. 125 / Pzi: *~sesc* / E: ***pungaș***] (Fam) **1-2** A (se) fura. **3-4** (Pex) A (se) escroca.

pungășie *sf* [At: CARAGIALE, O. V, 411 / Pl: *~ii* / E: ***pungaș*** + *-ie*] **1** Furt. **2** (Pex) Escrocherie.

pungășire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***pungăși***] (Rar) Furt.

pungășoaică *sf* [At: CADE / Pl: *~ice* / E: ***pungaș*** + *-oaică*] (Fam) **1** Hoață de buzunare. **2** (Pex) Escroacă. **3** (Pex) Femeie șmecheră.

pungășoi *smi* [At: ALR I, 1550/746 / E: ***pungaș*** + *-oi*] **1-4** (Reg; șhp) Pungaș (**1-2**) (mare).

pungător, ~oare *a* [At: MAIOR, P. 120/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***punge*** + *-ător*] (Înv) Care împunge Si: *împungător*.

punge *vt(a)* [At: CLEMENS / V: (reg) ***pungi*** / Pzi: *pung* / E: ml ***pungere***] **1** (Îrg; d. obiecte cu vârf ascuțit) A împunge. **2** (Îrg) A înțepa. **3** (Olt; îf *pungi*) A pungăli (**1**).

pughileală *sf* vz ***pungăleală***

punghili *v* vz ***pungăli***

punghilit, ~ă *a* vz ***pungălit***

punghineală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***punghini*** + *-eală*] (Reg) Lucru făcut încet, atent, cu migală Si: (reg) *punghinit*[1].

punghini *v* vz ***bunghini***

punghinit[1] *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***punghini***] (Reg) Punghineală.

punghinit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***punghini***] (Reg) Pungălit (**2**).

punghisi *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: css ***pungăli***] (Reg) **1** A migăli. **2** A mocosi.

punghiță *sf* [At: ANON, CAR. / V: (reg) ***pungiță~*** / Pl: *~țe* / E: ***pungă*** + *-iță*] (Ban; Olt; șhp) **1-2** Punguliță (**1-2**).

pungi[1] [At: BĂLCESCU ap. GHICA, A. 614 / Pzi: *~gesc* / E: ***pungă***] **1** *vt* (C. i. gura sau buzele; ccd prn personal; șîe **a-și ~ gura sau buzele**) A strânge și a țuguia, dând aspectul unei pungi (**1**) Si: (rar) *a pungui* (**5**). **2** *vr* (Reg) A se chirci. **3-4** *vt* (Înv) A pungăși (**1-2**). **5** *vr* (Mun; Olt) A fi zgârcit. **6** *vt* (Înv) A obține de la cineva bani prin mijloace incorecte.

pungi[2] *v* vz ***punge***

pungit, ~ă [At: D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 47 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungi***] **1** *a* (D. gură sau buze) Strâns și țuguiat, cu aspectul unei pungi (**1**) Si: (reg) *pungos*. **2** *a* (Reg; pex; d. obraji, piele) Cu riduri multe. **3** *a* (D. oameni) Cu obrazul ridat. **4** *a* (Reg; fig; d. oameni) Necăjit. **5** *a* (Bot; d. unele organe) Ascuțit la vârf. **6-7** *smf, a* (Mun; Olt) (Persoană) zgârcit(ă).

pungiță *sf* vz ***punghiță***

pungiuc *s* [At: FILIMON, O. I, 223 / Pl: nct / E: tc ***bunğuk***] (Trî) Ornament pentru stofe, pentru țesături, făcut din mărgele.

pungoci *sn* [At: CARAGIALE, O. III, 145 / Pl: *~oace*, (rar) *~uri* / E: ***pungă*** + *-oci*] (Pop; aug) **1-2** Pungoi (**1-2**).

pungoi *sn* [At: ANON, CAR / Pl: *~oaie* / E: ***pungă*** + *-oi*] **1-2** (Pop; șdp) Pungă (**1**) (mare) Si: (pop) *pungoci* (**1-2**).

pungos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pungă*** + *-os*] (Reg: d. gură sau buze) Pungit (**1**).

pungui [At: POLIZU / Pzi: *~esc*, (reg) *pungui* / E: ***pungă*** + *-ui*] **1** *vt* (Pop) A pungăși (**1**). **2** *vr* (Mun) A se căuta prin buzunare de bani. **3** *vt* (Reg) A pungăli (**1**). **4** *vr* (Reg; d. fructe) A se încreți. **5** *vt* (Rar; c. i. gura sau buzele; ccd) A pungi[1] (**1**). **6** *vr* (D. obraji etc.) A se zbârci.

pungulală *sf* [At: UDRESCU, GL. / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***pungui*** + *-eală*] (Reg) **1** Pungășeală (**1**). **2** Scotoceală prin buzunare în căutare de bani.

punguire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***pungui***] (Îvr) Pungășire (**1**).

punguit[1], ~ă *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 5, 73 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungui***] (Reg) Pungălit (**1**).

punguit[2], ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pungă***] (Olt) Zgârcit.

pungulița *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118[v]/5 / Pl: *~țe* / E: ***pungă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Pungă (**1**) (mică) Si: (reg) *punghiță* (**1-2**), *pungușoară* (**1-2**), *punguță* (**1-2**). **3** (Reg) Plantă erbacee din familia cruciferelor, de culoare verde-deschis, cu miros neplăcut, cu tulpină dreaptă, cu frunze oblonge și sagitate la bază, cu flori mici, albe, în racem, cu fructe semicirculare, aripate și cu stilul scurt Si: (reg) *banul-diavolului, buruiana-viermelui* (**177**), *iarba-roșie, limbușoară, mazărea-mâții, plașca[1]-ciobanului, punga-popii* (**43**), *tașcă, tașculița, traista-ciobanului, turta-cioarei* (*Thlaspi arvense*). **4** (Bot; reg) Păstăioară (*Thlaspi perfoliatm*). **5** (Bot; reg; șîs *~ta păstorului*) Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*).

pungușoară *sf* [At: POP, ap. CADE / Pl: *~re* / E: ***pungă*** + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Pungulița (**1-2**).

punguța *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***pungă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Pungulița (**1-2**).

puni[1] *smp* [At: M. D. ENC. / E: lat ***Puni***] Nume dat de romani cartaginezilor.

puni[2] *smp* vz ***pumn***

punibil, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 242 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***punibilis***, it ***punibile***] (Jur) Pasibil de pedeapsă Si: (rar) *punisabil*.

punic, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***punicus***, fr ***punique***] **1-2** Care aparține (Cartaginei sau) locuitorilor ei Si: *cartaginez* (**6-7**). (înv) *punicesc* (**1-2**). **3-4** Referitor (la Cartagina sau) la locuitorii ei Si: *cartaginez* (**8-9**). (înv) *punicesc* (**3-4**). **5** Care provine din Cartagina Si: *cartaginez* (**12**). (înv) *punicesc* (**5**). **6-7** Care era specific (Cartaginei sau) locuitorilor ei Si: *cartaginez* (**10-11**). (înv) *punicesc* (**6-7**). **8** (Îs) *Războaie ~* Fiecare dintre cele trei războaie purtate de Roma antică împotriva Cartaginei, la 264-241, 218-201 și 149-146 î. Hr., pentru hegemonia din bazinul occidental al Mării Mediterane Si: (înv) *război punicesc* (**8**).

punicesc, ~ească *a* [At: MAIOR, IST. 19/7 / Pl: *~ești* / E: ***puni[1]*** + *-icesc*] (Înv) **1-7** Punic (**1-7**). **8** (Îs) *Război ~* Război punic (**8**).

punie *sf* vz ***pâlnie***

punihos, ~oasă *a* vz ***ponivos***

punisabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***punissable***] (Liv; rar) Punibil.

punitiv, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***punitif***] Care pedepsește.

puniție *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***punitio, -onis***, fr ***punition***] (Înv) Pedeapsă.

punițiune *sf* vz ***puniție***

punoaie *sf* vz ***puroi[1]***

punoi[1] *sn* vz ***puroi[1]***

punoi[2] *v* vz ***puroia***

punoia *v* vz ***puroia***

punoios, ~oasă *a* vz ***puroios***

puns *sn* vz ***punci[1]***

punt[1] *sm* vz ***pfund***

punt[2] *sn* vz ***punct***

punta[1] *v* vz ***ponta[1]***

punta[2] *v* vz ***ponta[2]***

punta[3] *v* vz ***puncta***

puntarisi *v* vz ***pontarisi***

puntat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***punte***] (D. nave, ambarcațiuni) Cu punte.

puntă *sf* [At: HELIADE, O. I, 233 / Pl: *~te* / E: it ***punta***] (Îvr) Vârf ascuțit al spadei.

punte *sf* [At: BIBLIA (1688), 239[2]/19 / Pl: *punți* / E: ml ***pons, -ntis***] **1** Pod[1] îngust, de obicei dintr-o scândură sau dintr-o bârnă, așezat peste o apă mică, peste un șanț, o râpă etc., care poate fi trecut numai cu piciorul. **2** (Îs) *~ de scăpare* Mijloc de a ieși dintr-un impas. **3** (Pfm; îe) **A se face (sau a se pune) luntre (sau, rar, munte,** reg. **cruce, scară) și ~** A-și da toată silința în vederea realizării unui scop. **4** (Pop; îe) **A trece ~a** A scăpa de o primejdie. **5** (Pfm; îe) **A face ~** A nu merge la serviciu într-o zi de lucru care se află între două sărbători legale. **6** (D. servicii publice, instituții; îae) A nu funcționa într-o zi de lucru care se află între două sărbători legale. **7** (Îcs) *De-a ~a ologului* Joc de copii în care un copil, care își murdărește călcâiul, începe să șchiopăteze și cere altui copil, care nu cunoaște jocul, să-l ajute întinzându-i palma peste care primul copil trece cu călcâiul murdar. **8** (Înv) Pod. **9** (Spc) Punte (**1**) mobilă care leagă vasele de chei. **10** (Spc; rar șîs *~ cu macara*) Punte (**1**) mobilă peste un șanț adânc, plin cu apă, la o cetate sau la un castel medieval. **11** Scândură groasă sau panou îngust așezat pe o schelă, pe care circulă muncitorii când lucrează la înălțime. **12** (Șîs *~ de comunicație*) Placă de metal rabatabilă care servește la legătura dintre două vagoane de cale ferată. **13** (Mun; Trs) Pârleaz. **14** (Buc; Mar) Trunchi întreg de copac tăiat și curățat de crengi și de coajă. **15** Stinghie de lemn care unește cele două brațe ale ferăstrăului de tâmplărie, situată la distanță (aproximativ) egală de pânza și de frânghia ferăstrăului și pe care se sprijină pana cu care se răsucește frânghia Si: (reg) *curmezis, mijloc, mijlocar*. **16** (Reg) Stinghie care susține fagurii în stupi. **17** (Trs) Policioară. **18** (Reg) Bucată de fier care unește coarnele plugului. **19** (Reg) Arc care unește cele două picioare ale compasului. **20** (Reg) Stinghie de lemn care desparte ochiurile geamului. **21** (Pex) Pervaz. **22** Stinghie de lemn sau bară de fier care se pune de-a curmezișul doagelor de la fundul ciuberelor, ciuturilor, butoaielor, găleților etc. **23** (Reg) Brăcinar (**5**) la căruță. **24** (Reg) Parte a unei piese metalice formată dintr-o bară cu capetele îndoite, până la locul unde se îndoaie cele două capete. **25** (Reg) Parte a greblei în care sunt fixați colții. **26** (Reg) Talpă la joagăr. **27** (Reg) Parte mai lată a potcoavei folosite de lucrătorii forestieri, pe care stă talpa piciorului. **28** (Reg) Lama țapinei. **29** (Reg) Stinghie la grapă. **30** Parte a scaunului de doage pe care este sprijinită doaga în timpul prelucrării. **31** (Muz; rar) Cordar. **32** (Trs) Platcă[1] la cămășile bărbătești. **33** (Reg; îs) *~a bogdanelor* Lemn orizontal mobil care unește capetele stâlpilor din care este alcătuit stăvilarul morilor de apă. **34** (Reg) Pârghie cu ajutorul căreia se reglează înălțimea pietrelor morii de apă sau de vânt, pentru a obține o făină mai mare sau mai măruntă Si: (pop) *posadă* (**1**). **35** (Reg) Strat de lemn de care este prinsă broasca morii. **36** (Reg) Schelet de lemn pe care este așezată roata morii. **37** (Buc; Trs) Grindă longitudinală care unește ursoaiele morii. **38** (Trs) Bârnă orizontală, paralelă cu fruntarul, cu un capăt mobil, care se reazemă pe calul morii. **39** (Reg; Ipl) Fiecare din lemnele care fixează piatra zăcătoare a morii Si: *crivace* (**3**). **40** (Rar) Mică piesă metalică pe care este așezat capătul de jos al fusului care învârtește piatra alergătoare la moara de apă Si: *grindă, podoimă[1], posadă[2]*. **41** (Reg; șîs *~a prâsnelului*) Masă a tigăii. **42** Planșeu din lemn sau din metal care închide corpul unei nave la partea superioară sau care compartimentează nava pe nivele Si: (înv) *pod[1]*. **43** Bucățică de plută[2], de lemn ușor sau de metal în care se înfige fitilul candelei ca să plutească în untdelemn. **44** (Olt) Coardă de viță de vie întinsă între araci. **45** (Atm; Trs; îs) *~a umărului* Claviculă. **46** (Atm; Trs; Mol; îs) *~a nasului* Cartilaj care desparte fosele nazale Si: (pop) *zgârciul nasului*. **47** (Mun) Două crenguțe în formă de furcă între care se așează o crenguță orizontală, ca o punte (**1**), sau alte obiecte, pe care fetele de la țară le puneau afară în noaptea Sf. Vasile sau a Bobotezei, pentru a-și visa ursitul.

48 (Bis; reg) Pânză îngustă și lungă care se așterne în drumul cortegiului mortuar. **49** (Pex) Pomană care constă din colaci, bucăți de pânză, covoare, căni de apă etc. și care se împarte pe drumul pe care este dus mortul la cimitir Si: (reg) *pod*[1].

puntece *sn* vz ***pântece***

punticea *sf* [At: LB / Pl: ***~icele*** / E: ***punte*** + ***-icea***] (Rar) **1-2** (Șhp) Puntișoară (**1-2**).

punticică *sf* [At: CADE / Pl: ***~icele*** / E: ***punte*** + ***-icică***] (Rar) **1-2** (Șhp) Puntișoară (**1-2**).

puntișoară *sf* [At: CIHAC, I, 223 / Pl: ***~re*** / E: ***punte*** + ***-işoară***] **1-2** (Șhp) Punte (**1**) (mică) Si: (rar) *punticea* (**1-2**), *punticica* (**1-2**), (pop) *puntiță* (**1-2**).

puntiță *sf* [At: LB / Pl: ***~țe*** / E: ***punte*** + ***-iță***] **1-2** (Pop; șhp) Puntișoară (**1-2**). **3** (Reg) Lopățică la răschitor. **4** Interval aflat între găurile țevilor la o placă tubulară a unei căldări de aburi.

puntru *pp* vz ***printru***

puntual, ~ă *a* vz ***punctual***

puntuație *sf* vz ***punctuație***

puntură *sf* [At: BIBLIA (1688), 469[2]/54 / Pl: ***~ri*** / E: lat ***punctura*** cf it *puntura*] **1** (Înv) Împunsătură. **2** Urmă lăsată de o împunsătură. **3** (Reg) Punct (**61**).

puotoros, ~oasă *a* vz ***puturos***

pup[1] *i* vz ***pu***

pup[2] *sm* [At: KLEIN, D. 408 / Pl: ***~i***, (rar, *sn*) ***~uri*** / E: srb ***pupa***, ucr ***пуп***] **1** (Reg) Boboc de floare. **2** Mugur. **3** (Fig; Trs) Copil mic. **4** (Reg; îs) ***~ul fânii*** Lamura fânii. **5** (Reg) Altoi (**3**). **6** (Olt; Ban) Pată mică. **7** (Trs; Ban; mpl) Motiv ornamental, desen în forma unor cerculețe folosit la cusăturile și la țesăturile țărănești. **8** (Reg) Motiv ornamental făcut pe colaci.

pup[3] *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl.: ***~i*** / E: drr ***pupa***] (Pfm; în limbajul copiilor) Sărut.

pup[4] [At: SLAVICI, N, I, 22 / Pl: (**1, 3-4, 12-25**) ***~i***, (**1, 3-6, 11**) ***~uri*** / E: mg ***pup***] **1** *smn* (Med; reg) Cocoașă (**1**). **2** *av* (Ban; Trs; îc) **A sta** (sau **a se pune**) **~** A sta chircit. **3** *smn* (Pan) Aglomerări în formă de pup[1] (**1**) de obiecte. **4** *smn* (Trs; pan) Stog de fân, grâu, coceni etc. așezați pentru iarnă. **5** *sn* (Trs; îs) *Fasole* ***~uri*** Specie de fasole care crește fără araci, ca niște mici tufe. **6** *sn* (Trs) Grămadă mică de gunoi. **7** *av* (Trs; îc) **A sări tot ~uri** A face sărituri scurte și dese, de bucurie. **8** *s* (Reg) Vârf de deal. **9** *s* (Trs) Calotă la pălărie. **10** *s* (Reg) Moț[1]. **11** *sn* (Ban; Trs) Coc[2]. **12** *sm* (Ban; Trs) Un fel de colac. **13** *sm* (Spc) Pupăză. **14** *sm* (Ban; Trs) Gogoașă. **15** *sm* (Trs; Mar) Turtă de mălai, coaptă în cenușă. **16** *sm* (Reg) Turtă de mure uscate. **17** *sm* (Reg) Franzelă. **18** *sm* (Reg) Pâine mică. **19** *sm* (Reg) Bucată de aluat care se scurge din pâinea crăpată și se coace mai târziu, căpătând o coajă rumenă Si: (reg) *cursură*. **20** *sm* (Reg) Bucată de prescură. **21** *sm* (Trs) Prună care se usucă în pom. **22** *sm* (Bot; reg) Zbârciog (*Morchella esculenta*). **23** *smp* (Bot; reg) Zbârciogi-grași (*Gyromitra esculenta*). **24** *smp* (Bot) Bobonei (*Gomphrena globosa*). **25** *smp* (Bot) Maghiran (*Origanum majorana* sau *Majorana hortensis*).

pupa [At: PRAV. GOV. 60[v]/13 / Pzi: *pup* / E: lat ****puppare***] **1-2** *vtrr* (Pfm) A (se) săruta. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) în bot** A se da bine pe lângă cineva. **4** *vrr* (Pfm; îe) **A se ~ în bot** (sau, rar, **în gură**) **cu cineva** A fi în relații extrem de strânse cu cineva. **5** *vt* (În imprecații; îe) **A-l ~ (pe cineva) (mă-sa) rece** A vedea pe cineva mort. **6-7** *vtrr* (Îe) **A ~ luleaua neamțului** (sau **a se ~ cu clondirul**) A se îmbăta. **8** *vt* (Îe) **A-l ~ (pe cineva) cucul armenesc** A se scula târziu, după ce a lenevit în pat. **9** *sm* (Rar; îc) **~pă-vânt** Om neserios, fără căpătâi. **10** *sm* (Rar; îc) **~ă-lapte** Om blond. **11** *vt* (Fam; îcn) A ajunge să obțină ceva râvnit sau care i se cuvine. **12** *vt* (Rar) A vrea ceva.

pupar, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ***~i***, ***~e*** / E: nct] (Reg) **1** Harnic. **2** Aspru. **3** Amar.

pupără *sf* vz ***papără***

pupare *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 463/8 / Pl: ***~pări*** / E: ***pupa***] (Pfm) **1** Sărutare. **2** (Ccr) Sărut.

pupat *sn* [At: POLIZU / Pl: (rar) ***~uri*** / E: ***pupa***] (Pfm) **1** Sărutare. **2** (Ccr) Sărut.

pupază *sf* vz ***pupăză***

pupă[1] *sf* [At: MAIOR, T. 18/19 / Pl: ***~pe*** / E: fr ***poupe***] Parte de dinapoi a unei nave.

pupă[2] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ***~pe*** / E: lat ***pupa***] (Ent) Formă de dezvoltare în metamorfoza unor insecte, reprezentând faza de trecere de la larvă la adult Si: *nimfă*, (pop) *papușa*.

pupă[3] *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 266 / Pl: ***~pe*** / E: nct] (Reg) Cartof copt.

pupăcios, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: ***~oși***, ***~oase*** / E: ***pupa*** + ***-ăcios***] (Pfm; d. oameni) Căruia îi place să sărute.

pupăgioară *sf* vz ***pupejoară***

pupăi *vi* [At: LB / Pzi: ***~esc***, (înv) *pupăi* / E: ***pup***[1] + ***-ăi***] **1** (D. pupeze) A scoate sunete caracteristice speciei Si: (reg) *a pupui*[2] (**1**). **2** (Pfm; d. oameni) A flecări. **3** (Reg; d. broaște) A orăcăi.

pupăire *sf* [At: LB / Pl: ***~ri*** / E: ***pupăi***] (Îvr) **1** (D. pupeze) Scoatere de sunete caracteristice speciei. **2** Sunet caracteristic pupezei (**1**).

pupăjoară *sf* vz ***pupejoară***

pupător, ~oare *smf, a* [At: CADE / Pl: ***~i***, ***~oare*** / E: ***pupa*** + ***-ător***] (Rar) **1-2** (Om) căruia îi place să se sărute.

pupătură *sf* [At: D. ZAMFIRESCU ap. CADE / Pl: ***~ri*** / E: ***pupa*** + ***-ătură***] (Pfm) **1** Sărutare. **2** (Ccr) Sărut.

pupăță *sf* vz ***pupăză***

pupățele *sfp* [At: LEXIC REG. 115 / E: ***pupa***] (Buc) Săruturi.

pupăza [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~zi*** (escj), ***pupeza*** / Pzi: ***~zez*** / E: ***pupăză***] **1** *vi* (Reg; îf *pupăzi*) A pălăvrăgi. **2** *vr* (Mun) A se îmbăta. **3** *vr* (Reg) A sta ridicat. **4** *vr* (Reg) A se împopoțona. **5** *vt* (Reg; c. i. obiecte de îmbrăcăminte) A scurta prea mult. **6** *vr* (Reg; d. vedere) A slăbi. **7** *vr* (Olt) A se îngusta.

pupăzat, ~ă [At: IOVESCU, N. 69 / Pl: ***~ați***, ***~e*** / E: ***pupăza***] (Mun) **1-2** *a, av* (Care este) strâmb. **3** *a* (Reg; îe) **A fi** (sau **a umbla**) **cu nasul ~** A fi îngâmfat. **4** *a* (Îae) A fi supărat.

pupăză *sf* [At: BIBLIA (1688), 137[1]/8 / V: (reg) ***~pază***, ***~ață***, ***~peză***, ***~pozâ***, ***~puză*** / E: alb ***pupëzë***] **1** Pasăre insectivoră migratoare, cu penaj pestriț, cu cioc lung, subțire și curbat în jos, cu moț de pene mari, roșii-ruginii, așezate ca o creastă în vârful capului Si: (reg) *nevăstuica*, *pasăre-de-baleg*ă (*Upupa epops*). **2** (Îs) *Cuib de* ***~*** Loc murdar. **3** (Pex; îas) Locuință murdară, urât mirositoare. **4** (Reg; îs) *Brânză de* ***~*** Mâncare proastă. **5** (Reg; îe) **A-l spurca** (**pe cineva**) **~za** A auzi, pe nemâncate, pupăza (**1**) cântând pentru prima oară într-un an. **6** (Gmț; îae) A vedea o femeie goală. **7** (Reg; îe) **A aduce tot pui** (sau **ouă**) **de ~** sau **a-i cânta ~za** A-i merge totul rău, în pagubă. **8** (Reg; îe) **A-i merge** (**cuiva**) **gura ca ~za** A vorbi mult. **9** (Reg; îe) **A-și umple cuibul ca ~za** (sau **ca o ~**) A fi murdar. **10** (Reg; îae) A avea obiceiuri proaste. **11** (Reg; îe) **A-i lua** (**cuiva**) **dracul din pupeze** A-și pierde răbdarea. **12** (Reg; îae) A fi nebun. **13** (Reg; îe) **A-i pune** (sau **a-i da**) (**cuiva**) **o ~ în obraz** A batjocori. **14** (Reg) Femelă a cucului. **15** (Reg; fig) Persoană care flecărește, clevetește. **16** (Prc) Gură, considerată ca organ al vorbirii. **17** (Pfm; îe) **A bate din ~** A vorbi mult. **18** (Fig) Femeie îmbrăcată sau fardată strident Si: (reg) *pupezoaica*. **19** (Pex) Prostituată. **20** (Trs; Olt) Organ genital feminin. **21** (Trs; Olt) Organ genital al iepei. **22** (Reg) Preparat din aluat, în formă de pasăre sau de cuib de pasăre, care se face la botezuri, nunți, înmormântări etc. Si: (reg) *păpurojnie*, *păsărică*, *păsăruică*, *păsăruță*, *peștișor*. **23** (Îs) *Colac peste* ***~*** sau (rar) ***~*** *peste colac* Supărare, pagubă etc. care se adaugă la o altă nenorocire, supărare. **24** (Rar; îs) ***~*** *pe colac* Lucru excepțional. **25** (Bot; reg) Nopticoasă (*Hesperis matronalis*). **26** (Bot; reg) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **27** (Olt; Ban) Ciocan mare, ascuțit la un capăt, folosit la spart și cioplit pietre și pentru făcut găuri sau scobituri în lemn. **28** (Med; Olt) Cicatrice. **29** (Olt) Semn convențional pus de dogari pe fundul vaselor.

pupăzea *sf* vz ***pupezea***

pupăzi *v* vz ***pupăza***

pupăzoi *sm* vz ***pupezoi***
pupăzui *sm* vz ***pupezoi***
pupegioară *sf* vz ***pupejoară***
pupegioi *sm* vz ***pupezoi***
pupejoară *sf* [At: MARIAN, O. II, 157 / V: (reg) ***pupăgio~, pupăjo~, ~egio~*** / Pl: ***~re*** / E: ***pupăză*** + ***-ioară***] **1-2** (Orn; șhp) Pupăză (**1**) (mică și drăgălașă) Si: *pupezea* (**1-2**). Si: *pupezică* (**1-2**). **3-8** (Fig; șhp) Pupăză (**18, 20, 22**) (mică) Si: *pupezea* (**3-8**), *pupezică* (**3-8**). **9-10** (Bot; reg; mpl) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **11-12** (Bot; reg; mpl) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*).
pupejoi *sm* vz ***pupezoi***
pupele *sfp* vz ***păpălău***
pupeza *v* vz ***pupăza***
pupeză *sf* vz ***pupăză***
pupezea *sf* [At: BRANDZA, PL. 545 / V: (reg) ***~elă, ~păz~*** / Pl: ***~ele*** / E: ***pupăză*** + ***-ea***] **1-2** (Orn; șhp) Pupejoară (**1-2**). **3-8** (Fig; șhp) Pupejoară (**3-8**). **9-10** (Mpl) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **11-12** (Mpl) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*).
pupezela *sf* vz ***pupezea***
pupezica *sf* [At: H XI, 389 / Pl: ***~ele*** / E: ***pupăză*** + ***-ică***] **1-2** (Orn; șhp) Pupejoară (**1-2**). **3-8** (Fig; șhp) Pupejoară (**3-8**). **9-10** (Mpl) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **11-12** (Mpl) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*).
pupezoaică *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ***~ice*** / E: ***pupăză*** + ***-oaică***] (Mun) Pupăză (**18**).
pupezoi *smi* [At: MARIAN, O. II, 157 / V: (reg) ***pepigioi, pepingioi, pipigioi, pipijoi, pupăzoi, pupăzui, ~egioi, ~ejoi, pupuzoi*** / E: ***pupăză*** + ***-oi***] **1** (Orn) Bărbătuș al pupezei (**1**). **2** (Mun; fig) Tânăr ușuratic. **3-4** (Bot; reg) Orăstică (*Orobus vernus* sau *Lathyrus vernus*). **5-6** (Bot; reg; îf *pupegioi*) Orăstică (*Orobus niger* sau *Lathyrus niger*). **7** (Bot; reg; îf *pupegioi*) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **8** (Bot; reg) Ciubotica-cucului (*Primula veris*). **9** (Bot; reg; lpl; îf *pipigioi*) Brebenei (*Corydalis marschalliana*).
pupi *vi* [At: LEXIC REG. 85 / Pzi: 3 *pupește* / E: ***pup***^{2}] (Reg) A îmboboci.
pupic *s* [At: PAS, Z. II, 152 / Pl: nct / E: ***pup***^{3} + ***-ic***] **1-2** (Fam; șhp) Pup^{3} (mic).
pupicnică *sf* [At: HODOȘ, P. P. 106 / V: (reg) ***~iln~*** / E: ns cf *pup*^{2}] (Ban) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
pupil, ~ă *smf* [At: ȘINCAI, HR. III, 146/5 / Pl: ***~i, ~e*** / E: lat ***pupillus***, fr ***pupille***] **1** Persoană orfană minoră, aflată sub tutela sau în grija cuiva, altul decât părinții. **2** (Înv) Copil.
pupilar^{1}***, ~ă*** *a* [At: DRLU / Pl: ***~i, ~e*** / E: lat ***pupillaris***, fr ***pupillaire***] **1** Care aparține pupilului (**1**). **2** Referitor la pupil (**1**). **3** Specific pupilului (**1**).
pupilar^{2}***, ~ă*** *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***pupillaire***] **1** Care aparține pupilei (**1**). **2** Referitor la pupilă (**1**). **3** Specific pupilei (**1**).
pupilaritate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***pupillarité***] (Îdt) Timp cât durează tutela unui pupil (**1**).
pupilă *sf* [At: ANTROP. 176/14 / Pl: ***~le*** / E: fr ***pupille***, lat ***pupilla***] **1** (Atm) Deschizătură circulară în partea centrală a irisului, prin care se face adaptarea vederii în funcție de luminozitate, de distanță etc. Si: (înv) *gaura irisului*, (pop) *lumina ochiului*, (reg) *negruș*, (frî) *prunelă*. **2** (Fiz; îs) ***~ de intrare*** Deschidere reală sau o imagine a sa care limitează cantitatea de lumină care pătrunde printr-un instrument optic. **3** (Fiz; îs) ***~ de ieșire*** Deschidere reală sau o imagine a sa care limitează conul de raze de lumină emergente dintr-un sistem optic.
pupilincă *sf* vz ***pupicnică***
pupilometrie *sf* [At: DN^{3} / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pupillométrie***] Măsurare a dimensiunilor pupilei.
pupilometru *sn* [At: DN^{3} / Pl: ***~re*** / E: fr ***pupillomètre***] Aparat pentru măsurarea diametrului pupilar.
pupiloscopie *a* [At: DN^{3} / Pl: ***~ii*** / E: fr ***pupilloscopie***] Schiascopie.
pupin, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 346 / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***poupin***] (Frr) **1-2** (Ca) de păpușă.
pupitru *sn* [At: FILIMON, O. I, 226 / V: (înv) ***pulp~*** / Pl: ***~re*** / E: fr ***pupitre***] **1** Suport special, cu picior înalt, cu suprafața înclinată, pe care se așază partitura cu notele muzicale Si: (reg) *pulpit* (**1**). **2** (Îlav) **La ~** La conducerea unei orchestre în calitate de dirijor. **3** Suport înclinat pe care se sprijină o carte, un caiet etc. **4** (Teh; îs) ***~ de comandă*** Instalație în formă de masă înclinată de unde se execută comanda, măsurarea și controlul operațiilor unui proces tehnologic sau de altă natură. **5** Mobilă cu partea de sus în formă de plan înclinat, folosită pentru scris, citit, desenat etc., în care se păstrează diverse materiale în acest scop Si: (reg) *pulpit* (**2**). **6** Parte din față a unei bănci, cu fața înclinată, cu sau fără capac rabatabil, pentru una sau pentru două persoane, folosită în școli Si: (reg) *pulpit* (**3**). **7** (Pgn) Bancă în școală.
pupoi^{1} *sn* [At: CREANGĂ, O. 233 / Pl: ***~oaie*** / E: ***pup***^{3} + ***-oi***] **1-2** (Rar; dep) Pup^{3} (mare, zgomotos și grosolan).
pupoi^{2} *s* [At: DLR / Pl: nct / E: ***pup***^{4} + ***-oi***] (Reg) Lipie.
puponiеră *sf* [At: DN^{3} / P: ***~ni-e~*** / Pl: ***~re*** / E: fr ***pouponnière***] Secție de prunci într-o creșă.
pupos, ~ă *a* [At: DR, V, 222 / Pl: ***~i, ~e*** / E: mg ***pupos***] (Med; Trs; d. oameni) Cocoșat.
pupoză *sf* vz ***pupăză***
pupuí^{1} *sn* [At: CONV. LIT. IX, 190 / V: ***bubuí*** / Pl: ***~e*** / E: ***pup***^{4}] **1** (Med; Trs) Cifoză. **2** (Trs; Ban) Moț^{1}. **3** (Reg) Coc^{2}.
pupuí^{2} [At: H III, 325 / Pzi: ***~esc***, *pupuí* / E: ***pup***^{4} + ***-uí***] **1** *vi* (Reg) A pupăi (**1**). **2** *vr* (Olt; Mun) A pune ceva la cale Si: *a șușoti*. **3** *vt* (Reg) A agasa (**1**). **4** *vrr* (Mun) A se giugiuli.
pupuí^{3}***, ~e*** *a* [At: PASCU, S. 135 / Pl: ~ / E: ns cf *pup*^{2}] (Mol; d. copiii mici) Frumos.
pupuia *vr* [At: GR. S. VI, 95 / P: ***~pu-ia*** / Pzi: ***~iez*** / E: ***pupuí***^{1}] (Mar) A se cocoța pe ceva.
pupuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 193 / P: ***~pu-ia~*** / Pl: ***~ieli*** / E: ***pupuí***^{2} + ***-eală***] (Olt; Mun) **1** Șușotire. **2** Agasare.
pupuiat^{1}***, ~ă*** *a* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 162 / P: ***~pu-iat*** / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pup***^{2}] (Reg; d. animale) **1** Cu pete. **2** Pestriț.
pupuiat^{2}***, ~ă*** *a* [At: RETEGANUL, TR. 178 / P: ***~pu-iat*** / V: ***bubu~*** / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***pup***^{4}] **1** (Reg) Ascuțit. **2** (Trs, Ban; d. păsări) Moțat.
pupuică *sf. a* [At: NEGRUZZI, S. III, 51 / A și: ***~uică*** / Pl: ***~ici*** / E: ***pupuí***^{1} + ***-ică*** cf *puică*)] (Reg) **1-2** (Fată, femeie) drăguță, agreabilă, cochetă etc.
pupuiеț *sm* [At: GOROVEI, C. 290 / P: ***~pu-ieț*** / Pl: ***~i*** / E: ***pupuí***^{1} + ***-eț***] **1** (Reg; îg) Umflătură. **2** (Trs) Căpiță de fân.
pupuit *sn* [At: CIAUȘANU, V. 193 / Pl: ***~uri*** / E: ***pupuí***^{2}] (Olt; Mun) **1-2** Pupuială (**1-2**).
pupuitură *sf* [At: MAT. DIALECT. I. 234 / P: ***~pu-i~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***pupuí***^{2} + ***-tură***] (Olt) **1-2** Pupuială (**1-2**).
pupurei *smp* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 64 / V: ***~ele*** *snp* / E: ***pupuri*** (pll *pup*^{2}) + ***-el***] **1** (Reg) Pete mici pe corpul unui animal. **2** (Trs) Motiv ornamental în formă de cerculețe, folosit la cusăturile și la țesăturile țărănești.
pupurele *snp* vz ***pupurei***
pupurez [At: REV. CRIT. III, 166 / V: ***hubu~*** *av* / Pl: (**2**) ***~e*** / E: ***pup***^{4}] **1** *av* (Trs; Ban; îe) **A sta** (sau **a se pune**) **~** A sta chircit, cu spatele curbat. **2** *sn* (Trs) Pâine mică.
pupușă *sf* vz ***păpușă***
pupușuță *sf* [At: LB / Pl: ***~țe*** / E: ***pupușă*** + ***-uță***] **1-2** (Trs; șhp) Păpușică (**1-2**).
puput [At: BĂCESCU, PĂS. 145 / Pl: ***~i*** / E: ***pup***^{4} +***-ut***] **1-2** *s* (Trs; șhp) Pup^{4} (**1**) (mic). **3** *av* (Trs; îe) **A sta ~** A sta chircit, cu spatele curbat. **4** *sm* (Reg) Pasăre mică cu moț^{1}, neidentificată mai îndeaproape.
puputare *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ***~tări*** / E: cf *împuputa*] (Reg) Împopoțonare.

pupuză *sf* vz ***pupăză***

pupuzoi *sm* vz ***pupezoi***

pur[1] *sm* [At: LB / V: (reg) ***por, poriu*** / Pl: *~i*, (înv, *su*) *~e* / E: ml ***porrum***] **1** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu bulbul format din numeroși bulbi mici, acoperiți cu o membrană, cu tulpina rotundă, cu frunze lungi și înguste, cu flori purpurii, dispuse în umbele Si: (reg) *ai* (*Allium rotundum*). **2** (Bot; reg; îc) **~-de-grădină** Hajme (*Allium ascalonicum*). **3** (Bot; reg) Usturoi sălbatic (*Allium ochroleucum*). **4** (Bot; reg) Praz (*Allium porrum*). **5** (Bot; reg) Arpagic (*Allium schoenoprasum*). **6** (Bot; reg) Aiul-șarpelui (*Allium scorodoprasum*). **7** (Bot; reg) Ceapa-ciorii (*Allium vineale*). **8** (Bot; reg) Usturoi (*Allium sativum*). **9** (Bot; reg) Lumânărică (*Verbascum thapsus*). **10-11** (Bot; reg) Coada-vacii (*Verbascum phlomoides* sau *thapsiforme*). **12** (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

pur[2]***, ~ă*** [At: LB / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***purus***, fr ***pur***] **1** *a* Care nu conține elemente străine Si: *curat*, *neamestecat*. **2** *av* (Îlav) **~ și simplu** Nimic altceva decât... **3** *a* (D. noțiuni abstracte, d. valori spirituale) Care realizează sau încearcă să realizeze un tip, un model considerat perfect, absolut. **4** *a* (D. noțiuni abstracte, d. valori spirituale) Care se conformează (întocmai) unui tip, unui model, unui etalon, care este neamestecat cu elemente ale unui alt tip sau ale unui alt model din același domeniu. **5-6** *a*, *av* (D. artă și produsele ei) (Care este) în afara oricăror tendințe, a oricăror scopuri. **7** *av* (Reg; îlav) **De ~ ce...** Extrem de.... foarte. **8** *a* (Spc) Care se conformează întocmai unei doctrine, unei credințe etc. **9** *a* (Spc) Care este nealterat, neviciat. **10** *a* (D. zăpadă) Foarte albă. **11** *a* (D. cer, zare, atmosferă) De o seninătate desăvârșită. **12** *a* (D. chip, față) Care este de o desăvârșită armonie, frumusețe. **13-14** *a*, *av* (D. voce, sunete) Clar (**9-10**). **15** *a* Curat din punct de vedere moral. **16** *a* (Spc) Virgin. **17** *a* Care se limitează exclusiv la...

puradău *sm* vz ***puradel***

puradel *sm* [At: KLEIN, D. 409 / V: (reg) ***~dău*** (A și: *puradau*), ***~eu***, ***purde*** (A și: *purde*), ***purdea***, ***purdel***, ***purdeu*** / Pl: *~ei* / E: rrm ***purdé***, mg ***purdé***] **1** (Pfm) Copil de țigan Si: (pop) *danci*, *parpandel*. **2** (Pgn; fam) Copil.

puradeu *sm* vz ***puradel***

puradichi *smi* [At: STĂNOIU ap. SCL 1973, 50 / E: nct] (Rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

puradichiu *s* vz ***paradichiu***

puraș, ~ă *a* vz ***poroș***[1]

purav, ~ă *a* vz ***porav***

pură *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL X, 405 / V: (înv) ***poră*** / Pl: *pure* / E: ucr ***пора***] **1** (Înv) Perioadă în care se împerechează bovinele. **2** (Buc; csnp) Pasiune.

purâncită *sf* vz ***poruncit***

purăț *sm* [At: I. BOTEZ, B. I, 19 / Pl: *~i* / E: cbr ***пурэ***] (Rar) **1** (Dep) Evreu (bogat). **2** (Pgn) Om bogat.

purăvi *vt* [At: CV 1951, nr. 9-10, 44 / Pzi: *~vesc* / E: ***purav***] (Trs) A trata rău pe cineva.

purâzău *s* vz ***porozău***

purcar[1] *sm* vz ***porcar***[1]

purcar[2] *sm* vz ***porcar***[2]

purcariu *sm* vz ***porcar***[1]

purcâlab *sm* vz ***pârcâlab***

purcălaș *sm* [At: CONV. LIT. XX, 1016 / Pl: *~i* / E: ***porc*** + *-alaș*] (Trs; Buc; șhp) **1-2** Purceluș (**1-2**).

purcănaș *sn* vz ***porcănaș***

purcăraș *sm* vz ***porcăraș***[1]

purcăreală *sf* vz ***porcăreală***[2]

purcăreață *sf* vz ***porcăreață***

purcări[1] *v* vz ***porcări***[1]

purcări[2] *v* vz ***porcări***[2]

purcărie[1] *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1 016 / E: ***purcar***[1] + *-ie*] (Trs; Mun) Meserie a porcarului[1] (**1**).

purcărie[2] *sf* vz ***porcărie***[1]

purcărită *sf* [At: DLR / Pl: *~te* / E: ***purcar***[1] + *-ită*] (Reg) Colac din aluat care se dă porcarului (**1**) în ajunul Crăciunului.

purcea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ml ***porcella***] **1-2** (Șhp) Pui (mic) de sex feminin al scroafei Si: *purceluca* (**1-2**), *purcica* (**1-2**), (reg) *purcicuță* (**1-2**). **3-4** (Pex; șhp) Scroafă (tânără) Si: *purceluca* (**3-4**), *purcica* (**3-4**), (reg) *purcicuță* (**3-4**). **5-6** (Mun; Olt; șhp; îs) **~ mistreață** (sau *sălbatică*) Femelă (tânără) a porcului mistreț Si: *purceluca* (**5-6**), *purcica* (**5-6**), (reg) *purcicuță* (**5-6**). **7** (Fam; îe) **A lua ~ua de coadă** (sau **de nas**) A se îmbăta. **8** (Reg; îe) **A pune cuiva ~ua** A necăji pe cineva. **9** (Art.; îcs) *De-a ~ua*, *de-a purcica* Joc de copii, în care unul împinge cu un baston o minge, o bilă, un os etc. spre o groapă care se află în mijlocul unui cerc, timp în care ceilalți jucători încearcă să-i împiedice cu bastoanele trecerea Si: *de-a poarca*. **10** (Pex) Minge, bilă etc. cu care se joacă de-a purceaua (**9**). **11** (Reg; îe) **A se juca de-a ~ua în ceafa** (sau **pe spinarea**) **cuiva** A trage cuiva o bătaie. **12** (Atm; Trs) Biceps. **13** (Olt) Cavitate care se află după pavilionul urechii. **14** Capăt de traversă pe care este rezemat lomul în timpul așezării la cotă a șinelor unei linii de cale ferată. **15** (Arg) Ladă.

purceda *v* vz ***purcede***

purcede [At: PSALT. HUR. 37[v]/11 / V: (reg) ***pruceda***, ***~da***, ***~ege*** / Pzi: *purced*, (înv) *~dez* / E: ml ***procedere***] **1** *vi* (Îvp; d. ființe) A porni la drum Si: *a pleca*. **2** *vi* (Înv; îe) **A ~ în** (sau **spre**) **risipă** A se împrăștia. **3** *vi* (Înv; îae) A decurge în mod nefavorabil. **4** *vi* (Înv; îe) **A ~ către Domnul** (sau **dintru această viață**) A muri. **5** *vi* A străbate. **6** *vr* (Nob) A se ivi. **7** *vi* (Înv; spc; udp „asupra", „contra", „împotriva") A porni cu armată la atac. **8** *vt* (Înv; c. i. oameni) A trimite undeva. **9** *vi* (Înv; d. suprafețe de pământ; cu determinări locale) A se întinde până... **10** *vi* (Înv; d. ape curgătoare; pex, d. lichide, secreții organice) A curge. **11** *vi* (Reg; îe) **A ~ de veste** A prinde de veste. **12-14** *vtir* (Îvp; d. oameni) A (se) dezlănțui. **15** *vi* (Înv; d. suprafețe de pământ) A se întinde de la... până la... **16-17** *vir* (D. sunete, zgomote etc.) A (se) porni. **18** *vi* (Îvr; d. evenimente, acțiuni) A se desfășura. **19** *vi* (Rar) A proceda la... **20** *vi* (Îvp) A-și avea originea. **21** *vi* (Îrg) A deveni. **22** *vi* (Îvp; îe) **A ~ grea** (sau **îngreunată, groasă**) A rămâne însărcinată.

purcedere *sf* [At: BIBLIA (1688), 69[2]/44 / V: (reg) ***~dire*** / Pl: *~ri* / E: ***purcede***] (Înv) **1** Pornire la drum Si: *purces*[1] (**1**), *purcezătură*. **2** Trimitere. **3** (Spc) Pornire la luptă contra unui dușman. **4** (Pop) Origine.

purcedire *sf* vz ***purcedere***

purcegător, ~oare *a* vz ***purcezător***

purcegătură *sf* vz ***purcezătură***

purcege *v* vz ***purcede***

purcel *sm* [At: MOXA, 354/32 / V: ***pâr~*** / Pl: *~ei* / E: ml ***porcellus***] **1-4** (Șhp) Pui (mic) (de sex masculin) al scroafei, de obicei până la înțărcare Si: *purcelaș* (**1-4**), *purceluș* (**1-4**), *purceluț* (**1-4**). **5-6** (Pex; șhp) Porc (tânăr) Si: *purcelaș* (**5-6**), *purceluș* (**5-6**), *purceluț* (**5-6**). **7-10** (Reg; șhp; îs) **~ sălbatic** (sau *de pădure*, *de gligan*) Pui (mic) (de sex bărbătesc al) porcului mistreț Si: *purcelaș* (**7-10**), *purceluș* (**7-10**), *purceluț* (**7-10**). **11-12** Carne de purcel (**5-6**). **13** (Fam; îlav) **Cu cățel, cu** (sau **și**) **~** Cu tot ce are. **14** (Îal) Cu toată familia. **15** (Pex; îal) Cu toții. **16** (Zlg; îc) **~-de-India** Cobai (*Cavia porcellus*). **17** (Reg) Sarma. **18-19** (Reg; aug) Ciorchine (mare) de strugure Si: (reg) *purcelaș* (**11-12**). **20-21** (Reg; aug) Mugur (mare) de viță de vie Si: (reg) *purcelaș* (**13-14**). **22** (Bot; lpl) Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **23** (Bot; lpl) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **24** (Reg) Bucată mică de lemn, de formă cilindrică, care ține loc de minge, la unele jocuri de copii. **25** (Reg; lpl) Unealtă la războiul de țesut, nedefinită mai îndeaproape.

purcelandru *sm* [At: H IV, 153 / Pl: *~ri* / E: ***purcel*** + *-andru*] (Reg; șhp) **1-10** Purcel (**1, 3, 5, 7, 9**) (mare și gras) Si: (reg) *purcelete* (**1-10**).

purcelaș *sm* [At: PASCU, S. 347 / Pl: *~i* / E: ***purcel*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Purcel (**1-10**). **11-14** (Reg; aug) Purceluș (**18-21**). **15** (Bot) Scaietele-popii (*Xanthium strumarium*).

purcelete *sm* [At: JAHRESBER. XII, 157 / Pl: *~eți* / E: ***purcel*** + *-ete*] **1-10** (Reg; șhp) Purcelandru (**1-10**).

purceli *vrr* [At: TDRG / Pzi: 3 *~leşte* / E: ***purcel***] (Reg; d. porcine) A se împerechea.

purcelime *sf* [At: CIAUŞANU, V. 117 / Pl: *~mi* / E: ***purcel*** + *-ime*] (Olt) **1-2** Friptură de purcel (**11-12**). **3** (Csc) Mulţime de porci.

purceluca *sf* [At: RETEGANUL ap. CADE / Pl: *~uci* / E: ***purcel*** + *-ucă*] **1-6** (Trs; şhp) Purcea (**1-6**).

purceluş, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~i, ~e* / E: ***purcel*** + *-uş*] **1-10** *smf* (Şhp) Purcel (**1-10**). **11-12** *smf* (Fam) Epitet alintător dat copiilor (dolofani). **13** *sf* (Reg) Pasăre de culoare sură spre maroniu pe spate şi albă pe pântece, care trăieşte prin grădini Si: (reg) *pitulice, tât* (*Sylvia curruca*). **14** *sf* (Reg) Pasăre de culoare măslinie pe spate, albă pe gât şi pe pântece, care îşi face cuibul prin tufişuri şi prin iarbă Si: (reg) *pitulice, scrofiţă* (*Sylvia hortensis*). **15** *sf* (Reg; îc) **~ă-neagră** Pasăre mică, de culoare sură închis pe spate şi sură deschis pe burtă, care trăieşte prin tufişuri şi prin păduri şi cântă plăcut Si: *pitulice* (*Sylvia atricapilla*). **16** *sf* (Mpp; reg) Puşchea.

purces[1] *sn* [At: PALIA (1581) ap. GCR I, 35/31 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***purcede***] (Înv) **1** Purcedere (**1**). **2** (Pop; îs) *~ul de grea* Sarcină. **3** Începere. **4** (Fig) Pornire. **5** (Fig; pex) Furie. **6** (Îvp) Origine.

purces[2]***, ~easă*** *a* [At: COŞBUC, AE. 20 / Pl: *~eşi, ~e* / E: ***purcede***] (Înv) **1** Care pleacă. **2** Care îşi are originea Si: *purcezător* (**2**).

purcezător, ~oare *a* [At: (a. 1644) GCR I, 109/34 / V: (înv) ***purcegă~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purcede*** + *-ător*] (Înv) **1** Care porneşte. **2** Purces[2] (**2**).

purcezătură *sf* [At: CIHAC, I, 223 / V: (îvr) ***purcegat~*** / Pl: *~ri* / E: ***purcede*** + *-ătură*] (Îvr) Purcedere (**1**).

purci[1] *smp* [At: GLOSAR, REG. / E: nct] (Reg) Varietate de ciuperci nedefinită mai îndeaproape.

purci[2] *v* vz ***pârci***[4]

purcică *sf* [At: SBIERA, P. 251 / Pl: *~ici* / E: cf lat *porcella*] **1-6** (Şhp) Purcea (**1-6**). **7** (Reg; îc) **A avea ~** A fi arţăgos. **8** (Reg; îac) A avea toane.

purcicuţă *sf* [At: PASCU, S. 155 / Pl: *~ţe* / E: ***purcică*** + *-uţă*] **1-6** (Mol; Buc; şhp) Purcea (**1-6**).

purcoi *smn* vz ***porcoi***

purcoia *vt* [At: UDRESCU, GL. / P: *~co-ia* / Pzi: *~icz* / E: ***purcoi***] (Mun; c. i. fânul) A strânge purcoaie.

purcoiaş *sn* vz ***porcoiaş***

purculete *sm* vz ***porculete***

purculeţ *smn* vz ***porculeţ***

purd, ~ă *a* [At: GR. S. I, 138 / Pl: *~rzi, ~e* / E: nct] (Olt; Mun) Surd.

purdalnic, ~ă *a* vz ***pârdalnic***

purdă *sf* [At: SCL 1973, 50 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Praf (**1**).

purdc *sm* vz ***puradel***

purdea *sf* vz ***puradel***

purdel *sm* vz ***puradel***

purdeu *sm* vz ***puradel***

purdic *sm* vz ***poghircă***

purec *sm* vz ***purice***

pureca *v* vz ***purica***[1]

purecan *sm* [At: MARIAN, INS. 419 / Pl: *~i* / E: ***purece*** + *-an*] **1-2** (Şdp) Purice (**1**) (mare).

purecar *sm* [At: ŞEZ. IX, 57 / Pl: *~i* / E: ***pureca*** + *-ar*] (Reg) Omorâtor de pureci (**1**).

purecare *sf* vz ***puricare***

purecaritâ *sf* vz ***puricariţă***

purecaş *sm* vz ***puricaş***

purecat *sn* vz ***puricat***

purecărie *sf* vz ***puricărie***

purecătură *sf* vz ***puricătură***

purece *sm* vz ***purice***

purecel *sm* vz ***puricel***

purecreşte *av* vz ***puricreşte***

purechet *sn* vz ***puricat***

pureci *v* vz ***purici***

purecime *sf* [At: LABIŞ, P. 276 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***purece*** + *-ime*] (Rar) Puricărie.

purecitură *sf* [At: CHEST. II, 369/260 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***pureci*** + *-tura*] (Reg; csc) Şipci subţiri care se bat pe pereţii caselor de lemn, pentru a fixa tencuiala sau lutul.

purecos, ~oasă *a* vz ***puricos***

purga [At: OLLĂNESCU, H. A. P. 45 / Pzi: *~ghez*, (rar) *purg* / E: fr ***purger***, lat ***purgare***] **1-2** *vrt* A(-şi) provoca purgaţie. **3-4** *vrt* (A lua sau) a da un purgativ (**3**). **5** *vt* (Liv) A elimina. **6** *vt* (Jur; c. i. o obligaţie, un impozit etc.) A face să piardă. **7** *vt* (Jur; c. i. o obligaţie, un impozit etc.) A scuti.

purgament *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e* / E: lat ***purgamentum***] (Îdt) **1** Înlăturare. **2** Purgativ (**3**).

purgar *sm* vz ***pârgar***

purgare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~gări* / E: ***purga***] **1-2** (Înv) Purgaţie (**2-3**). **3** (Liv) Eliminare. **4** (Jur) Scutire de impozite.

purgativ, ~a [At: APA MINER. 23/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***purgatif***, lat ***purgativus***] **1-2** *a* Care provoacă purgaţie (**2-3**). **3** *sn* Substanţă medicamentoasă de origine chimică sau vegetală, care favorizează eliminarea materiilor fecale din organism Si: (pop) *curăţenie*, (înv) *purgament* (**2**), *purgaţie* (**1**).

purgator *sn* vz ***purgatoriu***

purgatoriu *sn* [At: HELIADE, D. C. 222/28 / V: (rar) *~or*, ***~m*** / Pl: *~ii* / E: lat ***purgatorium***, fr ***purgatoire***, it ***purgatorio***] **1** (Rel) Loc în care catolicii cred că poposesc sufletele morţilor cu păcate mai uşoare, pentru a fi purificate, prin suferinţe, înainte de a intra în paradis. **2** (Îvr) Infern. **3** (Pan) Loc de suferinţă trecătoare. **4** (Pan) Perioadă temporară de încercări, de suferinţe.

purgatorium *sn* vz ***purgatoriu***

purgaţie *sf* [At: VULCAN, T. 547 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***purgatio, -onis***, fr ***purgation***] **1** (Înv) Purgativ (**3**). **2** Eliminare (în mod regulat) a materiilor fecale Si: *purgare* (**1**). **3** Curăţire a intestinelor cu un purgativ (**3**) Si: *purgare* (**2**). **4** (Rel) Curăţire de păcate prin ispăşire.

purgaţiune *sf* vz ***purgaţie***

puric[1] *sm* vz ***purice***

puric[2] *sn* vz ***porih***

purica[1] [At: ANON. CAR. / V: ***~reca*** / Pzi: *puric* / E: ml ***pulicare***] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) curăţa de purici (**1**). **3** *vt* (Olt; pan; c. i. omizile; îf *pureca*) A curăţa de pe pomii fructiferi. **4** *vt* (Fig) A examina atent. **5** *vt* (Rar; fig) A aduna cu de-amănuntul. **6** *vt* (Fig; c. i. fiinţe) A bate tare. **7** *vt* (Olt; fig; c. i. oameni; îf *pureca*) A lăsa fără bani, prin mijloace necinstite.

purica[2] *v* vz ***purici***

puricale *sfp* vz ***poricale***

puricar [At: KLOPSTOCK, F. 295 / Pl: (1) *~e*, (2) *~i* / E: ***purice*** + *-ar* cf *policar*] **1** *sn* (Atm; pfm) Policar. **2** *sm* (Trs) Hoţ.

puricare *sf* [At: BARIŢIU, P. A. II, 642 / V: ***~rec~*** / Pl: *~cări* / E: ***purica***[1]] **1** Curăţare de purici (**1**) Si: *puricat* (**1**), *puricătură* (**1**). **2** (Fig) Examinare minuţioasă, atentă Si: *puricat* (**2**), *puricătură* (**2**).

puricariţă *sf* [At: POLIZU / V: ***~rec~***, ***~căr~*** / Pl: *~ţe* / E: ***purice*** + *-ariţă*] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina cenuşie, păroasă, cu frunze ondulate şi flori galbene, dispuse în capitule, cu miros neplăcut, care creşte prin locurile umede Si: (reg) *iarba puricelui, puricească* (**1**), *puricică* (**1**), *puricioasă* (**1**), *rozovă* (*Puricaria vulgaris*).

puricarniţă *sf* [At: BORZA, D. 135 / Pl: *~ţe* / E: ***purice*** + *-arniţă*] (Bot; reg) Iarbă-roşie (*Polygonum persicaria*).

puricaş *sm* [At: MARIAN, INS. 419 / V: ***~rec~*** / Pl: *~i* / E: ***puric***[1] + *-aş*] **1-8** (Rar; şhp) Puricel (**1-8**). **9** (Ent; Buc) Purice (**24**)-de-omăt (*Podura nivalis*).

puricat *sn* [At: RUSSO, S. 77 / V: ***~rec~***, (îvr) ***~rechet*** / Pl: *~uri* / E: ***purica***[1]] **1-2** Puricare (**1-2**).

puricăresc, ~ească *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 48 / Pl: *~eşti* / E: ***purice*** + *-aresc*] (Nob) **1** Care aparţine puricilor (**1**). **2** Privitor la purici (**1**). **3** Care provine de la purici (**1**). **4** Specific puricilor (**1**).

puricărie *sf* [At: BOLINTINEANU, O. 294 / V: ***~rec~*** / E: ***purice*** + *-ărie*] Mulțime de purici Si: (rar) *purecime*, (rar) *puricărime*.

puricărime *sf* [At: SFC III, 57 / Pl: (rar) *~mi* / E: ***purice*** + *-ărime*] (Reg) Puricărie.

puricăriță *sf* vz ***puricariță***

puricătură *sf* [At: POLIZU / V: ***~rec~*** / Pl: *~ri* / E: ***purica*** + *-ătură*] **1-2** Puricare (**1-2**). **3** (Fig; rar) Bătaie zdravănă dată cuiva.

purice *sm* [At: DOSOFTEI ap. GCR I, 264/27 / V: ***~rece,*** (rar) ***~rec,*** (reg) ***~ric*** / Pl: *~ici* / E: ml ***pulex, -icis***] **1** (Șîc ***~comun, ~de-casă***) Insectă de circa 2 mm lungime, de culoare neagră-cafenie, cu corpul turtit lateral, cu aparatul bucal pentru înțepat și supt și cu picioarele posterioare adaptate pentru sărit, care parazitează omul (*Pulex irritans*). **2** Specii de insecte mici, asemănătoare cu puricele (**1**), parazite hematofage pe diverse animale. **3** (Fam; fe) **A nu (mai) face (mulți** sau **prea mulți) ~ici** sau **~ici mulți** A pleca repede de undeva sau de la cineva. **4** (Fam; îae) A nu rezolva nimic acolo unde se duce. **5** (Fam; fe) **A i se face inima cât un ~** sau **a fi cu inima cât un ~** A se speria foarte tare de o primejdie iminentă. **6** (Reg; fe) **A avea ~ici pe limbă** A avea mâncărime pe limbă. **7** (Pop; fe) **A avea ~ici** A nu avea astâmpăr. **8** (Reg; fe) **A face ~ici** A fi nerăbdător. **9** (Pop; fe) **A scutura (pe cineva) de ~ici** A bate. **10** (Reg; fe) **A-și scutura ~icii** A scăpa de sărăcie. **11** (Rar; îlav) **Nici cât (ai chiorî) un ~** Deloc. **12** (Pop; fe) **A fi plin de parale ca câinele de ~ici** A avea mulți bani. **13** (Pop; îlav) **De când** (sau **pe când**) **se potcoavea ~le** De demult. **14** (Pop; îal) Niciodată. **15** (Reg; fe) **A i se cerni (cuiva) ~icii** A nu-i păsa. **16** (Gmț; îc) ***~bătrân*** Păduche (*Pediculus vestimenti*). **17** (Șîc ***~de-câmp, ~de-curechi, ~de-grădină, ~de-iarbă, ~de-răsad, ~de-varză, ~verde***) Insectă parazită mică, albastră sau verde, cu cap mic și antene subțiri, filiforme, care distruge legumele, mai ales varza (*Haltica oleracea*). **18** (Șîc ***~de-câmp, ~de-iarbă, ~de-in, ~de-pământ, ~le-pământului***) Insectă parazită mică, neagră, care atacă inul, trifoiul și varza (*Haltica nemorum*). **19** (Îc) ***~le-cânepii*** Insectă mică, verzuie sau arămie, cu luciu metalic, care atacă cânepa (*Psylliodes attenuata*). **20** (Îc) ***~le-ciupercilor*** Insectă care sapă galerii în țesuturile ciupercilor (*Hypogastrura manubrialis*). **21** (Îc) ***~le-inului*** Insectă mică, neagră-verzuie sau neagră-albăstruie, cu luciu metalic, care atacă plantele tinere de in (*Aphthona euphorbiae*). **22** (Îc) ***~le-sfeclei*** Insectă care atacă frunzele sfeclei (*Chaetocnema tibialis*). **23** (Îc) ***~le-dracului*** Insectă castanie, lunguiață și subțire, cu corpul păros, cu antene și picioare cărămizii, care, mai ales în stare de larvă, atacă rădăcinile grâului și ale ierbii Si: (reg) *faur* (*Elater segetum*). **24** (Îc) ***~de-omăt*** Insectă mică, neagră-verzuie, care trăiește iarna sub lemnele putrezite Si: (reg) *puricaș* (**2**) (*Podura nivalis*). **25** (Șîc ***~de-apă, ~de-baltă***) Crustacee inferioare mici de apă dulce stătătoare, transparente, cu corpul acoperit cu o crustă membranoasă, care sunt hrana de bază a puietului de pește Si: (liv) *dafnie* (*Daphnia*). **26** (Lpl) Puncte negre de pe țesăturile crude de bumbac, rezultate din resturi de semințe care aderă la fibre, și care, prin albirea țesăturilor, nu se mai observă. **27** (Reg) Ornament la bondiță. **28** (Trs; lpl) Puricei (**8**). **29** (Art.; îcs) *De-a ~le, de-a ~le pe labe* Joc de copii în care jucătorul trebuie să prindă o minge, o bilă etc., așezată pe unul din capetele unei pârghii, care sare spre el în momentul când atinge celălalt capăt al pârghiei. **30** (Pop; șîs *în ~ici, la ~*; îcs) *De-a ~recile, de-a ~recile pă babe* Popic[1]. **31** (Trs) Titirez cu care se joacă copiii. **32** (Mpl) Bucăți mici de piatră, beton, oțel etc. care se așază pe fundul cofragului, sub armături, pentru a menține armăturile în poziția prescrisă în timpul turnării betonului. **33** (Mpl) Cui mic cu floare mare, folosit în cizmărie, în tapițerie etc. **34** (Reg; mpl) Cui de lemn. **35** (Reg; mpl) Lemn subțire bătut pe pereții de lemn ai unei case, pentru a ușura fixarea tencuielii, a lutuluí. **36** (Trs) Pârghie de lemn care servește la ridicarea sau la coborârea pietrei morii. **37** (Trs) Bucată de oțel sau de fier fixată în centrul piuliței de sub fusul crângului morii, pe care se învârtește capătul de jos al fusului. **38** (Îrg; îf *purece*) Bucată de lemn sau de fier pe care se sprijinea grindeiul morii Si: (înv) *broască* (**27**). **39** (Reg) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape. **40** (Reg; îf *purec*) Plută[2].

puriceală *sf* [At: LEXIC REG. 62 / Pl: *~celi* / E: ***purici*** + *-eală*] (Reg) **1** Lipire a pereților noi ai unei case, pentru a le mări rezistența. **2** (Ccr) Pietriș cu care se face puriceala (**1**).

puricească *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***purice*** + *-ească*] (Bot: reg) **1** Puricariță (*Pulicaria vulgaris*). **2** Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricească *sf* [At: BORZA, D. 197 / Pl: *~ești* / E: ***purice*** + *-ească*] (Bot; reg) Părul[1]-câinelui (*Lecanora confluens*).

puricel *sm* [At: DDRF / V: ***purecel*** / Pl: *~ei* / E: ***purice*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Purice (**1-2, 17, 18**) (mic) Si: (rar) *puricaș* (**1-8**). **9** (Reg; îf *purecel*) Cusătură în formă de râuri mărunte la cămașă. **10** (Reg; îf *purecel*) Broderie cu care se unesc marginile a două bucăți de pânză. **11** (Reg; lpl; îf *purecel*) Șir de găurele cusute pe marginea unui tiv. **12** (Pop; lpl) Fel de mâncare constând din bucăți de mămăligă sau de turtă prăjite în grăsime Si: (reg) *gâgău, scornici*. **13** (Reg; lpl) Nisip aruncat la scăldat pe corpul ud al aceluia care vrea să se îmbrace și să plece, pentru a-l obliga să intre iar în apă, ca să se spele. **14** (Mol) Pană mică de lemn fixată pe pereții de lemn ai caselor pentru a susține lipitura. **15** (Reg; îf *purecel*) Bucată de lemn, conică, care, așezată la capătul unei scânduri, este azvârlită prin lovirea celuilalt capăt al scândurii. **16** (Reg; îcs) *De-a purecelu* (De-a) țurca.

puricește *av* [At: ALAS 28 IV, 1935, 1/1 / V: ***~rece~*** / E: ***purice*** + *-ește*] **1-2** Ca un purice (**1-2**).

purici [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***~reci*** (cscj) ***~ica***, / Pzi: *~icesc* / E: ***purice***] **1-2** *vtr* (Mol; Trs; c. i. șipci, pene de lemn etc.) A (se) fixa cu purici (**33**). **3** *vt* (Reg; c. i. bucăți mici de cărămidă sau de piatră) A lipi pe pereții noi ai unei case, pentru a le mări rezistența.

puricică *sf* [At: BRANDZA, FL. 270 / Pl: (rar) *~ici* / E: ***purice*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Puricariță (*Pulicaria vulgaris*). **2** Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricioasă *sf* [At: BRANDZA, FL. 270 / Pl: *~oase* / E: ***purice*** + *-oasă*] (Bot; reg) **1** Puricariță (*Pulicaria vulgaris*). **2** Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

puricos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~rec~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***purice*** + *-os*] **1-2** Cu mulți purici (**1-2**). **3** (Reg; d. animale; îf *purecos*) Nărăvaș.

purif *sn* vz ***porih***

purifica [At: BARIȚIU, P. A. I, 428 / Pzi: *purific* / E: fr ***purifier***, lat ***purificare***] **1-2** *vtr* (A face să fie sau) a deveni pur[2] (**1**) Si: *a (se) curăța* (**1-2**). **3** *vt* (Îvr) A dezinfecta. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) curăța de păcate. **6** *vr* (Rel) A se disculpa conform regulilor prescrise de canoane. **7** *vt* (Teh) A epura (**1**).

purificare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 245 / Pl: *~cări* / E: ***purifica***] **1** Proces prin care un corp, un ansamblu etc. devine pur[2] (**1**) Si: *curățare* (**1**), *purificat*[1] (**1**), (rar) *purificație* (**1**). **2** (Fig) Curățare de păcate Si: *purificat*[1] (**2**), (rar) *purificație* (**2**). **3** Ceremonie religioasă consacrată ispășirii păcatelor, curățirii morale Si: *purificat*[1] (**3**), (rar) *purificație* (**3**). **4** (Îs) *~a apei* Epurare a apei.

purificat[1] *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***purifica***] **1-3** Purificare (**1-3**).

purificat[2]***, ~a*** *a* [At: BARASCH, I. N. 67/13 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***purifica***] **1-2** Care a fost supus purificării (**1-2**).

purificator, ~oare [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~cât~*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purifica*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care purifică (**1**). **3** *sn* Aparat, utilaj etc. care servește la purificarea (**1**) unei substanțe Si: *epurator*. **4** *a* Care purifică (**5**). **5** *sm* (Rar) Pânză cu care preotul șterge potirul după cuminecătură.

purificație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***purification***] (Asr) **1-3** Purificare (**1-3**).

puruficațiune *sf* vz ***purificație***

purificator, ~oare *a* vz ***purificator***

purih *sn* vz ***porih***

purim *sm* [At: ALEXI, W. / E: ebr ***purim***] Sărbătoare mozaică, celebrată la începutul primăverii, în amintirea salvării evreilor din masacrul plănuit de Aman, demnitarul regelui persan Ahașveroș.

purină[1] *sf* [At: DLR / A: nct / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Oaie albă cu pete negre în jurul botului.

purină[2] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***purine***] Compus organic heteroclitic, unitate de bază a acidului uric, care formează adenina și guanina din structura acizilor nucleici.

purioasă *sf* vz ***puroios***

purisa *vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 120 / Pzi: *~sez* / E: lat ***purisare***] (Îvr) A transcrie pe curat în formă definitivă.

purism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / E: fr ***purisme*** cf ger *Purismus*] **1** Tendință exagerată și formalistă de a înlătura din limbă toate elementele considerate străine. **2** (Îs) **~ *estetic*** Tendință în arta modernă de restaurare a reflectării obiectelor în simplitatea lor arhitecturală și în autenticitatea lor.

purist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***puriste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al purismului. **5-6** *a* Care practică purismul (**1-2**). **7-8** *a* Privitor la purism (**1-2**).

puritan, ~ă [At: FILIMON, O. II, 100 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***puritain***] **1-2** *smf, a* (Adept) al puritanismului (**1**). **3-4** (Pex) *smf, a* (Persoană) care practică, afișează sau pretinde o morală foarte severă sau care manifestă o rigoare excesivă în respectarea principiilor religioase și morale. **5** *a* Privitor la puritanism (**1**). **6** *a* Specific puritanismului (**1**).

puritanism *sns* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: fr ***puritanisme***] **1** Sectă prezbiteriană engleză care își întemeiază doctrina numai pe textul Bibliei, luptând împotriva rămășițelor catolicismului din biserica reformată. **2** (Pex) Rigoare exagerată, adesea formală, privind respectarea perceptelor religioase și morale.

puritate *sf* [At: LAURIAN, M. IV, 93/22 / Pl: *~tăți* / E: fr ***purité***, lat ***puritas, ~atis***] **1** (D. substanțe etc.) Neamestecare cu elemente străine. **2** (D. noțiuni abstracte, d. valori spirituale) Perfecțiune. **3** Consecvență față de un principiu, de o ideologie, de o credință etc. **4** (D. aer etc.) Nepoluare. **5** (D. artă și produsele ei) Nealterare. **6** (D. cer etc.) Seninătate. **7** (D. voce, sunete) Claritate. **8** (D. chip, față) Frumusețe. **9** (Spc) Castitate.

puritoare *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~, ~ori* / E: nct] (Reg) Baraj (**1**).

purită *sf* [At: BORZA, D. 31 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) **1** Dentiță (*Bidens tripartitus*). **2** Cârligioară (*Bidens cernuus*).

puriu, ~ie [At: BARBU, G. 383 / E: rrm ***puro***] **1** *a* (Reg; d. oameni) Cărunt. **2** *a* (Reg; d. oameni) Bătrân. **3** *sm* (Arg) Tată.

puriure *av* vz ***pururi***

purja *vt* [At: SFC IV, 297 / Pzi: *~jez* / E: fr ***purger***] (Teh) **1** (C. i. instalații tehnice, cazane, recipiente) A evacua în timpul funcționării o cantitate de apă cu un conținut ridicat de săruri, pentru împiedicarea formării pietrei etc. **2** (Îe) **A ~ balastul** A goli balastul de apă prin introducerea aerului sub presiune, la submarine.

purjare *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~jări* / E: ***purja***] Evacuare continuă a unui fluid, de obicei apă sau gaz, pentru curățirea pietrei din instalațiile tehnice.

purjă *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***purge***] (Teh) Deschidere în partea de sus a celulelor unui balast la un submarin prin care iese aerul sau apa.

purjor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***purgeur***] Dispozitiv pentru purjare.

purli *v* vz ***pârli***

purligan, ~ă *a* [At: ALR I, 452/125 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Sărac.

purligar *sm* vz ***potlogar***

purlui *vt* [At: ALR I, I 496/361 / Pzi: *purlui* / E: nct] (Reg; c. i. oameni) **1** A-și bate joc. **2** A porecli. **3** A plictisi.

puroaie *sf* vz ***puroi[1]***

puroare *sf* vz ***puroi[1]***

puroi[1] *sn* [At: (cca 1550) CUV. D. BĂTR. II, 470/4 / V: (îvr) ***punoaie*** *sf*, ***punoi***, (înv) ***~oaie*** *sf*, (reg) ***pânoi, pâr~, ~oare*** *sf*, ***~on, purur*** / Pl: *~oaie*, (înv) *~* / E: ml ****puronium***] **1** Colecție de detritus tisular și de leucocite formate dintr-un focar inflamator de germeni patogeni sau de unii agenți fizici și chimici Si: (pop) *coptură* (**3**), *materie*, (reg) *material*. **2** (Trs; Mar) Coraslă. **3** (Reg; îf *punoi*) Zeamă din boabele porumbului necopt. **4** (Reg; d. porumb; îe) **A fi în ~** A avea boabele necoapte, tocmai bune de fiert.

puroi[2] *v* vz ***puroia***

puroia *vi* [At: LB / V: (reg) ***punoia***, (cscj) ***punoi***, (înv) ***~oi*** / P: *~ro~ia* / Pzi: 3 *~ază* / E: ***puroi[1]***] (D. țesuturi animale) **1** A forma puroi[1] (**1**). **2** A colecta puroi[1] (**1**). **3** A elimina puroi[1] (**1**) Si: *a supura*.

puroiat, ~ă *a* [At: DRLU / V: ***puruiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***puroia***] (Rar) Purulent.

puroinic, ~ă *sm, a* vz ***poroinic***

puroios, ~oasă [At: MAN. SĂNĂT. 245/3 / V: (reg) ***puno~*** *a*, ***purioasă*** *sf*, ***puruios*** *a* / P: *~ro-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***puroi[1]*** **+** *-os*] **1** *a* (Îvr) Care elimină puroi[1] (**1**) Si: *purulent*. **2** *sf* (Mun) Varietate de struguri cu boabele mărunte, albe și dulci.

puroire *sf* [At: DRLU / Pl: *~ri* / E: ***puroi[2]***] (Înv) **1** Formare de puroi[1] (**1**). **2** Colectare de puroi[1] (**1**). **3** Eliminare de puroi[1] (**1**) Si: *supurare*.

puron *sn* vz ***puroi[1]***

purpur *sn* vz ***purpură***

purpura *vt* [At: HELIADE, O. I, 180 / Pzi: *~rez* / E: ***purpură***] (Îvr) A înroși.

purpurat, ~ă *a* [At: BOLLIAC, O. 68 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***purpură*** **+** *-at*] (Îrg) Purpuriu.

purpură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***pârpor*** *sn*, ***pârpur*** *sn*, (asr) ***purpur*** (A și *purpur*) *sn* / Pl: *~ri, ~re* / E: lat ***purpura***, fr ***purpura***] **1** (Înv) Boli contagioase caracterizate prin apariția pe piele a unor pete de culoare roșie. **2** (Înv) Boală caracterizată prin erupții hemoragice subcutanate. **3** Substanță colorantă roșu-închis cu nuanță violetă, care în antichitate se extrăgea din molusca *Mulex brandaris*, iar astăzi se obține pe cale sintetică. **4** (Pgn) Culoare roșu-închis. **5** Stofă scumpă, plușată, vopsită cu purpură (**3**) Si: (înv) *porfiră*[1]. **6** (Pex) Veșmânt de ceremonie pentru regi, nobili, arhierei etc. făcut din purpură (**5**). **7** (Înv; fig) Demnitate a consulilor, împăraților etc. la romani. **8** (Înv; fig; pgn) Demnitate regală. **9** (Înv; fig; pex) Tron. **10** (Înv; fig; pex) Imperiu. **11** (Îs) **~ *retiniană*** Substanță fotosensibilă de culoare roșie, care se găsește în celulele cu bastonaș de pe retină.

purpurător, ~oare *a* [At: HELIADE, O. I, 94 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purpura*** **+** *-ător*] (Îvr) Care împurpurează.

purpurină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 620 / Pl: *~ne* / E: fr ***purpurine***] Substanță de culoare roșie-cafenie extrasă din rădăcina unor plante din familia rubiaceelor sau obținută pe cale sintetică, care se utilizează ca intermediar la prepararea coloranților.

purpuriu, ~ie *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ii* / E: ***purpură*** **+** *-iu*] De culoare roșu-închis ca a purpurei (**3**) Si: (îvr) *porfiriu*, *purpurat*, (rar) *purpuros*.

purpuros, ~oasă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 243 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***purpură*** **+** *-os*] (Rar) Purpuriu.

pursânge [At: ENC. VET. 352 / S și: *pur-sânge* / E: ***pur[2]*** **+** ***sânge*** cdp fr ***pur-sang***] **1** *ai* (D. animale, spc d. cai) Care este de rasă pură[2] (**1**). **2** *sm* Cal de rasă pură[2] (**1**), de obicei de origine engleză sau arabă.

purta [At: PSALT. HUR. 116[v]/8 / V: (înv) ***porta*** / Pzi: *port* / E: ml ***portare***] **1** *vt* A ține în mâini, în spate, pe umăr etc. ducând cu sine undeva. **2** *vt* (Înv; îs) *Poartă-voce* Portavoce. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) pe degete** A dispune de cineva după bunul plac. **4** *vt* (Pex; îae) A înșela. **5** *vt* (Reg; îe) **A ~ poșta** A flecări. **6** *vt* (Reg; îe) **A ~ sufletul în traistă** A nu se ține de cuvânt Si: *a minți*. **7** *vt* (Fig; asr) A suporta consecințele. **8** *vt* (Fig; asr; pex) A suporta. **9** *vi* (Rar; îe) **A-i ~ (cuiva) de cheltuială** A suporta toate cheltuielile cuiva. **10** *vt* A trece dintr-o mână în alta, de la unul la altul. **11** *vt* A trece dintr-o parte în alta. **12** *vt* A avea asupra sa pentru a se folosi la nevoie. **13** *vt* (D. mijloace de transport, d. ființe) A transporta. **14** *vt* A duce cu sine. **15** *vt* (Înv; c. i. victorii, succese) A reputa. **16** *vt* A sprijini în mers, să nu cadă. **17** *vt(a)* (D. femele, femei) A fi însărcinată. **18** *vt* (D. plante) A rodi. **19** *vt* (C. i. ființe) A călăuzi[1] (**1**). **20-21** *vtrp* (Pgn) A (se) duce dintr-un loc într-altul. **22** *vt* A determina să se ducă undeva, în mod real sau imaginar. **23** *vt* A duce cu forța și sub pază. **24** *vt* (Înv; pfm; fig) A înșela, ducând pe o cale greșită. **25** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) cu vorba** (sau **cu vorbe** ori, înv, **cu voroave**) A face

promisiuni fără a-și ține cuvântul, pentru a obține răgaz. **26** *vr* (Pop; pex) A se perinda. **27** *vr* (Pop) A se plimba. **28** *vr* (Îvr) A pleca. **29** *vr* (Rar) A se îndrepta către... **30** *vt* (Rar) A trimite. **31** *vt* (Rar; c. i. drumuri) A parcurge. **32** *vr* (Reg) A se grăbi. **33** *vt* (C. i. corpul sau o parte a corpului unei ființe, un organ anatomic) A mișca ritmic încoace și încolo, de obicei în timpul mersului. **34** *vtf* (Spc; rar; c. i. părul) A flutura. **35-36** *vtrp* (Rar) A trece pe suprafața a ceva dintr-o parte în alta. **37-38** *vtrp* (Îvp; c. i. vorbe, vești, zvonuri etc.) A răspândi. **39** *vr* (Înv; îe) **A i se ~ numele** A ajunge să fie cunoscut de toți. **40** *vt* (Îrg) A avea grijă de... **41** *vt* (Îvr) A întreține din punct de vedere material. **42** *vt* (C. i. acțiuni) A desfășura cu eforturi proprii. **43** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) prin judecăți** A da pe cineva în judecată, târându-l mereu pe la procese. **44** *vt* A îndeplini o funcție, o însărcinare sau a deține un titlu, o demnitate. **45** *vt* (C. i. instrumente, unelte, arme etc.) A mânui cu pricepere, cu îndemânare. **46** *vt* A avea o anumită înfățișare de la natură ori potrivit obiceiului, modei etc. **47** *vt* (Rar; îe) **A ~ coarne** A fi înșelat în căsnicie. **48** *vt* (Spc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte, podoabe etc.) A umbla îmbrăcat încălțat, împodobit cu... **49** *vi* (Jur; udp „asupra") A se referi la... **50** *vi* (Reg) A fi mai rezistent. **51** *vt* (Îe) **A ~ doliu** A umbla îmbrăcat în negru sau a avea aplicată o fâșie neagră pe haine, în semn de doliu. **52** *vt* A avea imprimat, gravat, pictat, scris. **53** *vt* A avea în structura sa. **54** *vt* (Înv) A deține pentru a conduce, a decide etc. **55** *vt* (C. i. gânduri, sentimente, intenții etc.) A nutri. **56-57** *vti* (Îlv) **A ~ (de) grijă** (sau **grija**) **cuiva** sau **de** (ori, înv, **despre**) **ceva** A se îngriji de cineva sau de ceva. **58** *vt* (Fam; îe) **A-i ~ cuiva un dinte** A urmări să se răzbune pe cineva. **59** *vt* A conține într-o manieră abstractă, psihologică. **60** *vt* (C. i. nume) A se numi. **61-62** *vtrp* (C. i. conversații, corespondență) A întreține. **63-64** *vtrp* (Pop) A îndeplini conform tradiției sau rânduielilor bisericești. **65** *vr* A avea o anumită conduită. **66** *vr* (Pex) A acționa într-un anumit fel. **67** *vt(f)* (Pop) A se comporta cu cineva după bunul său plac. **68** *vr* (Îvr; fig) A se desfăta (**5**). **69** *vr* (Înv) A se desfășura.

purtabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***purta*** **+** *-bil* cf fr *portable*)] (Fam; d. îmbrăcăminte) **1** Care este comod de purtat. **2** (Pex) Care nu este încă uzat.

purtabilitate *sf* [At: SFC VI, 56 / E: ***purtabil*** **+** *-itate*] (Rar; d. îmbrăcăminte) Comoditate în a purta ceva care se uzează mai greu.

purtală *sf* [At: VASILIU, P. L. 163 / Pl: *~le* / E: ***purta*** **+** *-eală*] (Reg; d. îmbrăcăminte; îla) **De ~** De purtat[1] (**9**).

purtare *sf* [At: PRAV. GOV. 115^{v}/15 / Pl: *~tări* / E: ***purta***] **1** Transportare pe umeri, pe brațe etc. Si: *purtat*[1] (**1**), *purtătură* (**1**). **2** (Îvr; fig) Suportare. **3** (Îvr; fig) Îngrijire. **4** (Îvr) Ducere a sarcinii de către o femeie gravidă. **5** (Îvr; pex) Graviditate. **6** (Îvr) Ducere cu sila, contra voinței sale. **7** (Reg) Circulație a oamenilor, a vehiculelor Si: *purtat*[1] (**4**). **8** (Trs) Afacere. **9** (Pop; ccr) Folosire a unui obiect de îmbrăcăminte, de încălțăminte, de podoabă Si: *purtat*[1] (**5**). **10** (Îe) **A lua (un lucru) la ~** A începe să folosească un lucru foarte des, aproape zilnic Si: *purtat*[1] (**6**). **11** (Mpl) Conduită (**1**). **12** (Înv) Conducere. **13** (Spc) Mod de comportare disciplinară a unui elev în școală. **14** (Reg) Stare meteorologică bună. **15** (Pfm; îe) **A-și lua nasul la ~** A deveni obraznic. **16** (Art; îs) *~a de fete* Dans popular cu acompaniament vocal, executat de femei care se țin de braț în formație de cerc. **17** (Îas) Melodie după care se execută purtarea (**16**) de fete.

purtat[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 343/34 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***purta***] **1** Purtare (**1**). **2** (Îvr; fig) Suportare. **3** (Îvr; fig) Îngrijire. **4-6** Purtare (**7, 9-10**). **7** (Mpl) Conduită (**1**). **8** (Înv) Conducere. **9-10** (Îljv) **De ~t** (Care servește) de îmbrăcăminte.

purtat[2]***, ~ă*** [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***purta***] **1** *a* (D. oameni) Care a călătorit mult prin lume. **2** *a* (Pex) Cu experiență. **3** *a* (D. îmbrăcăminte, încălțăminte) Uzat. **4** *a* (Înv; d. pământ) Cultivat fără întrerupere, până la secătuire. **5** *sfa* Dans popular care se execută în perechi, în ritm binar moderat, cu mai multe variante, executat la deschiderea ciclurilor de joc. **6** *sfa* Melodie după care se execută purtata (**5**).

purtativ, ~ă *a* vz ***portativ***[1]

purtărel *sm* vz ***portărel***

purtăreț, ~ață [At: PRAV. GOV. 146^{v}/10 / V: (rar) ***por~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***purta*** **+** *-ăreț*] **1** *a* (Înv; d. obiecte) Care se poate muta cu ușurință Si: *mobil*. **2** *a* (Îs) *Dicționar* (sau *vocabular*) *~* Dicționar portativ. **3** *a* (Med; înv; d. boli) Care este ușor de suportat Si: *stenic*. **4** *sn* (Trs) Prăjină cu care se transportă fânul la locul unde se face claia. **5** *sm* (Îvr; îs) *~ de viață* Ființă care trăiește. **6** *a* (Pop; d. îmbrăcăminte, încălțăminte) Care nu se rupe și nu se murdărește ușor Si: *durabil* (**4**), *trainic*. **7** *a* (Îvr; d. limbă) Comun (**1**). **8** *a* (Îvr; d. oameni) De rând.

purtător, ~oare [At: CORESI, EV. 30 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***purta*** **+** *-ător*] **1-2** *smf, a* (Ființă) care poartă (**1**). **3** *smf* (Îs) *~ de cuvânt* Persoană fizică sau juridică împuternicită să difuzeze în țară și în străinătate știri și textele documentelor oficiale sau ale unor organizații, instituții etc. **4** *smf* (Rar; îs) *~ de condei* Scriitor. **5** *a* (Îs) *Undă ~oare* Undă electromagnetică de înaltă frecvență care, fiind modulată de un semnal de mesaj, servește la transmiterea acestuia. **6** *sn* (Îs) *~ de germeni* Organism uman sau animal care adăpostește microbi patogeni, de obicei într-una din cavitățile naturale ale corpului, constituind o sursă permanentă de infecție. **7** *smf* Persoană care are ceva asupra sa. **8-9** *smf* (Îljv) **La ~** (Care poate fi plătit, achitat, folosit etc.) fără a avea indicat numele titularului. **10-11** *smf, a* (Ființă) care răspândește, propagă etc. **12-13** *smf, a* (Înv; șîs *~ de Dumnezeu, ~ de dumnezeire*) (Om) care crede în Dumnezeu și care practică ori propagă religia creștină. **14** *smf* (Pex) Sfânt. **15** *smf* (Înv; îs) *~ de grijă* Persoană care se ocupă de cineva sau de ceva. **16** *sm* (Înv) Conducător (**1**). **17** *smf* (Îvr) Persoană îmbrăcată, împodobită cu ceva. **18** *a* (Reg; d. îmbrăcăminte) Trainic. **19** *a* Care are imprimat, gravat, pictat etc. ceva. **20** *a* (Rar) Care produce ceva.

purtătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***purtat***[1] **+** *-ură*] (Îrg) **1** Purtare (**1**). **2** (Îvr; fig) Suportare. **3** (Îvr; fig) Îngrijire. **4** (Mpl) Conduită (**1**). **5** (Înv) Conducere. **6** (Îs) *~ de grijă* Solicitudine arătată cuiva.

purtiță *sf* vz ***portiță***

purtucală *sf* vz ***portocală***[1]

purtotină *sf* vz ***pârtotin***

purtulan *sn* vz ***portelan***

puruiat, ~ă *a* vz ***puroiat***

puruios, ~oasă *a* vz ***puroios***

purulent, ~ă *a* [At: MAT. MEDIC. 66 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***purulent***] (D. țesuturi animale, organe, leziuni etc.) Care conține, elimină puroi[1] (**1**) Si: (rar) *puroiat*, (îvr) *puroios, supurant*.

purulență *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: fr ***purulence***] (Rar) Supurație.

purumb, ~ă *a* vz ***porumb***

purung *sm* vz ***porumb***

purur *sn* vz ***puroi***[1]

pururău *s* [At: ALR I, 1852/93, 94 / Pl: nct / E: nct] (Trs) Rumeguș de la tăierea lemnului cu ferăstrăul.

pururе *av, sf* vz ***pururi***

pururea *av* vz ***pururi***

pururi [At: PSALT. HUR. 43^{r}/9 / V: ***~rea,*** (înv) ***porurea, puruire*** *av,* ***~re*** *av, sf,* ***~le, ~lea*** *av* / E: ns cf lat *purus*] **1** *av* (Îvp) Fără încetare Si: *întruna, mereu, necontenit, neîncetat*. **2** *av* (Îvp) Veșnic. **3** *av* (Îvr; îcn) Niciodată. **4** *av* (Nob) Din ce în ce mai mult. **5** *sf* (Îvr; îf *pururе*) Veșnicie. **6-7** *av* (Îlav) **De-a ~** (Pentru) totdeauna.

pururelnic, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 48/27 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pururi*** **+** *-elnic*] (Îvr) Permanent.

pururelnicie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***pururelnic*** **+** *-ie*] (Îvr) Veșnicie.

pururile *av* vz ***pururi***

pururilea *av* vz ***pururi***

pus[1] *sn* [At: MAN. SĂNĂT. 48/26 / E: ***pune***] **1-3** Punere (**1-2, 6**). **4** Îmbrăcare. **5** Încălțare. **6-7** Punere (**10, 18**). **8** (Pop) Turnare a unui lichid într-un recipient. **9** (Reg) Semănare prin așezarea semințelor în brazdă. **10** (Reg; pex) Perioadă de timp în care se seamănă.

-pus[2] [At: DN[3] / E: fr ***-pus*** cf ngr *ποῦς*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) picior. **3** De picior.

pus[3] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr, lat ***pus***] (Med) Exudat patologic vâscos, care se formează în focarele de infecție Si: *puroi[1]* (**1**).

pusat *s* vz ***păsat***

pusăciune *sf* [At: RUS. I. I. 60/25 / V: (înv) ***~ățiune*** / Pl: ***~ni*** / E: ***pus*** cf it *posizione*, fr *position*] (Înv) **1** Fel în care este așezat sau situat ceva sau cineva în spațiu, în raport cu altcineva sau altceva Si: (înv) *pusătură* (**1**), (înv) *pusoare* (**1**). **2** Împrejurare în care se găsește cineva.

pusătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 69 / Pl: *~ri* / E: ***pus*** + *-ătură*] **1** (Înv) Pusăciune (**1**). **2** (Reg) Boală căpătată prin farmece. **3** (Reg; pex) Farmec pentru îmbolnăvirea cuiva Si: *vrajă*.

pusățiune *sf* vz ***pusăciune***

puscе *sf* vz ***puşchea***

puscea *sf* vz ***puşchea***

puscelos, ~oasă *a* [At: LB / V: (înv) ***puste~*** / Pl: ***~oși, ~oase*** / E: ***puşchele*** (pl *puşchea*) + *-os*] (Îdt) Pustulos.

puschea *sf* vz ***puşchea***

pusdarie *sf* vz ***puzderie***

puseism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~se-i~* / E: fr ***puseyisme*** cf *Pusey*] Curent în biserica anglicană care cerea să fie restabilite ceremoniile catolice și unele dogme ale catolicismului.

puseist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *puseyiste*] **1-2** (Adept) al puseismului.

puseu *sn* [At: GRAUR. E. 48 / P: *pu-seu* / Pl: *~ri* / E: fr ***poussée***] **1** Acces al unei boli. **2** (Fig) Vervă momentană.

push-pull *sn* [At: DN[3] / P: *puș-pul* / E: eg, fr ***push-pull***] (Elt) Montaj amplificator în care două elemente cu caracteristici simetrice funcționează în opoziție.

pusilanim, ~ă *a* [At: GALACTION, A. 212 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***pusillanime***] (Liv; d. oameni și manifestările lor) Care este lipsit de curaj Si: *fricos, laș*.

pusilanimitate *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1954, 193 / E: fr ***pusillanimité***] (Liv) **1** Slăbiciune morală. **2** Stare a unui om pusilanim. Si: *lașitate*.

pusiutic *sm* vz ***poșidic***

pusuc *sn* vz ***prusluc***

puslușanie *sf* vz ***poslușanie***

puslușnic *sm* vz ***poslușnic***

pusnic, ~ă *smf* vz ***pustnic***

pusnici *v* vz ***pustnici***

pusnicie *sf* vz ***pustnicie***

pusnicire *sf* vz ***pustnicire***

pusnicit, ~ă *a* vz ***pustnicit***

pusoare *sf* [At: PRAV. 21 / Pl: *~ori* / E: ***pus*** + *-oare*] **1** (Îvt) Pusăciune (**1**). **2** (Înv) Statură. **3** (Înv) Comportare. **4** (Înv) Vie sădită de curând Si: (îvp) *sad*. **5** (Înv; pgn) Plantație recentă. **6** (Ban; Trs) Loc îgrădit pe unde trec animalele sălbatice și unde stau vânătorii la pândă.

puspai *sn* vz ***pospai***

puspan *sm* [At: LB / V: ***pos~, pospang, pospeang, ~d, puşpan, sospain, sospan*** / Pl: *~i* / E: mg ***puszpáng***] (Bot; Trs) Cimșir (**1**) (*Buxus sempervirens*).

puspand *sm* vz ***puspan***

pust *sm* vz ***puști***

pustă *sf* [At: ECONOMIA, 16/3 / Pl: *~te* / E: mg ***puszta***] **1** Stepă situată în Câmpia Panonică. **2** (Pgn; asr) Stepă. **3** (Ban) Pășune (**1**). **4** (Trs) Luminiș în pădure. **5** (Îvr) Tinut pustiu. **6** (Mar) Loc pustiit[2] (**1**). **7** (Ban; Trs) Proprietate rurală la o oarecare distanță de o comună. **8** (Ban; Trs; pex) Dependințe ale pustei (**7**). **9** (Ban; Trs; pex) Conac boieresc. **10** (Reg) Unitate de măsură pentru suprafețe agrare, egală cu circa 12 iugăre.

pustâni *v* vz ***pustii[1]***

pustâi *v* vz ***pustii[1]***

pustâieșag *sn* vz ***pustieșag***

pustâietate *sf* vz ***pustietate***

pustân, ~ă *a* vz ***pustiu***

pustânătate *sf* vz ***pustietate***

pustâni *v* vz ***pustii[1]***

pustâniu, ~ie *a* vz ***pustiu***

pustânoșag *sn* vz ***pustieșag***

pustea *sf* vz ***puşchea***

pusteire *sf* vz ***pustiire***

pusteit, ~ă *a* vz ***pustiit[2]***

pusteitate *sf* vz ***pustietate***

pusteiu *sn* vz ***pustiu***

pustelnică *sf* vz ***pustielnic***

pustelnici *vi* [At: PAMFILE, CR. 140 / Pzi: *~cesc* / E: ucr ***пустельник***] (Olt) A pusnici (**1**).

pustenecie *sf* vz ***pustnicie***

pustia *v* vz ***pustii***

pustiatate *sf* vz ***pustietate***

pustieciune *sf* vz ***pustiiciune***

pustielnic, ~ă [At: BĂCESCU, PĂS. 146 / P: *~ti-el~* / V: ***~telnică*** *sf* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***pustiu*** + *-elnic*] **1** *a* (Reg; d. păsări) Care anunță o nenorocire, o moarte. **2** *sf* (Orn; reg) Cucuvea (**1**) (*Athene noctua*).

pustiere *sf* vz ***pustiire***

pustiesc, ~iască *a* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 12[v]/4 / P: *~ti-esc* / Pl: *~ești* / E: ***pustiu*** + *-esc*] (Îvr) **1-6** Pustnicesc (**1-6**).

pustieșag *sn* [At: (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 294 / P: *~ti-e~* / V: (reg) ***~tâi~, ~tânoșag, ~iișag, ~iș,*** (îvr) ***~tușag*** / E: ***pustiu*** + *-șag* cf mg *pusztaság*] (Reg) **1** Pustiu (**1**). **2** Ogor necultivat. **3** Casă lăsată în ruină. **4** (Îvr; îf *pustușag*) Prefacere în pustiu (**1**) a unui loc fertil. **5** (Îf *pustușag*) Avere mare.

pustict, ~ă *a* vz ***pustiit[2]***

pustietate *sf* [At: URECHE, L. 192 / P: *~ti-e~* / V: (reg) ***~tâi~, ~tânăt~, ~iat~,*** (înv) ***~teit~, ~inie~,*** (îvr) ***~iit~*** / Pl: *~tăți* / G-D (rar) *~tății* / E: ***pustiu*** + *-etate*] **1** Pustiu (**1**). **2** (Spc) Deșert (**23**). **3** (Reg; îe) **Ducă-se-n ~** Ducă-se pe pustii. **4** (Înv) Teritoriu devastat, jefuit Si: *pustiu* (**12**). **5** (Mol; Dob) Loc sau casă lăsată în paragină, părăsită. **6** (Îvr) Teren care nu aparține nimănui Si: *pustiu* (**13**). **7** Loc foarte puțin populat Si: (îvp) *pustiu* (**17**), *singurătate*. **8** Liniște. **9** (Mol) Avere mare în bani.

pustietor, ~oare *a* vz ***pustiitor***

pustietură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 188[v]/28 / P: *~ti-e~* / Pl: *~ri* / E: ***pustii[1]*** + *-etură*] (Îvr) Pustiire (**1**).

pustii[1] [At: PALIA (1581), 199/14 / V: (reg) ***~tâni, ~tâi, ~tâni,*** (îvp; cscj) ***~ia,*** (înv) ***~ini*** / Pzi: *~tiesc* / E: ***pustiu***] **1** *vt* (C. i. locuri fertile sau teritorii populate, așezări umane) A lăsa pustiu (**1**) de vegetație, de animale, de oameni, de bunuri etc. Si: (reg) *a pustului*. **2** *vt* (Pgn) A devasta. **3** *vt* (Îvr; c. i. ființe) A prăpădi (**1**). **4** *vt* (Îvr) A omorî. **5** *vt* (Ban; Trs; c. i. animale sau plante) A stârpi. **6** *vr* (Înv; d. locuri cultivate) A se părăgini. **7-8** *vtrp* (Reg; c. i. bunuri materiale) A (se) risipi. **9** *vt* (Îvr; c. i. bunuri materiale) A jefui. **10** *vt* (Îrg; c. i. oameni, așezări omenești) A părăsi. **11** *vr* (Pop; d. oameni) A se refugia. **12** *vr* (Reg; îe) **A se ~tâni în ha lume** A deceda.

pustii[2], ~ie *a* vz ***pustiu***

pustiicios, ~oasă *a* [At: SLAVICI, O. I, 117 / P: *~ti-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***pustii[1]*** + *-cios*] (Înv) **1** Pustiitor (**1**). **2** (Pgn) Devastator. **3** Nepopulat.

pustiiciune *sf* [At: PSALT. 145 / P: *~ti-i~* / V: (înv) ***~tieci~*** / E: ***pustiu*** + *-ciune*] (Înv) **1** Pustiu (**1**). **2** (Îf *pustieciune*) Deșert (**23**).

pustiire *sf* [At: CORESI, EV. 459 / V: (îvr) ***~teire,*** (înv) ***~tiere*** / Pl: *~ri* / E: ***pustii[1]***] **1** Prefacere în pustiu (**1**) a unui loc fertil, a unui teritoriu populat etc. Si: *pustiit[1]* (**1**). **2** (Pgn) Devastare (**1**). **3** (Îvr) Moarte a ființelor. **4** (Îvr) Omorâre. **5** (Ban; Trs) Stârpire a animalelor, plantelor Si: *pustiit[1]* (**2**). **6** (Înv) Părăginire a locurilor cultivate Si: *pustiit[1]* (**3**). **7** (Reg) Irosire a bunurilor materiale Si: *pustiit[1]* (**4**). **8** (Înv) Jefuire a bunurilor materiale Si: *pustiit[1]* (**5**). **9** (Îvr) Părăsire a așezărilor omenești Si: *pustiit[1]* (**6**). **10** (Pop) Refugiere a oamenilor Si: *pustiit[1]* (**7**). **11** (Ccr; prc) Deșert (**23**).

pustiișag *sn* vz ***pustieșag***

pustiit[1] *sn* [At: CORESI, PS. 193/13 / V: (înv) ***~init*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***pustii[1]***] (Îvr) **1-7** Pustiire (**1, 5-10**). **8** (Pgn) Devastare (**1**).

pustiit*[2], *~ă [At: PRAV. 55 / V: (înv) ***~teit, ~tiet*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pustii***[1]] **1** *a* (D. locuri fertile, teritorii populate) Prefăcut în pustiu (**1**). **2** *a* (Pgn) Devastat. **3** *a* (Îvr; d. oameni) Rămas fără nici un bun material. **4** *sf* (Îvr; nob) Femeie părăsită. **5** *a* (Pop) Solitar.

pustiitate *sf* vz ***pustietate***

pustiitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / P: *~ti-i~* / V: ***~tietor,*** (înv) ***~iu*** / E: ***pustii***[1] **+** *-tor*] **1** Care pustiește[1] (**1**) de vegetație, de animale, de oameni, de bunuri etc. Si: *pustiicios* (**1**). **2** (Pgn) Devastator.

pustiitoriu, ~oare *a* vz ***pustiitor***

pustiiu, ~ie *a* vz ***pustiu***

pustin, ~ă *a* vz ***pustiu***

pustini *v* vz ***pustii***[1]

pustinic, ~ă *smf* vz ***pustnic***

pustinietate *sf* vz ***pustietate***

pustinit *sn* vz ***pustiit***[1]

pustiniu, ~ie *sn, a* vz ***pustiu***

pustișag *sn* vz ***pustieșag***

pustiu, ~ie [At: PSALT. HUR. 45[v]/9 / V: (reg) ***~tân*** *a*, ***~teiu*** *sn*, ***~iiu*** *a*, ***puștiu*** *sn*, (îvr) ***~in*** *a*, (înv) ***postine*** *sn*, ***~tâniu*** *a*, ***~ii*** *a*, ***~iniu*** *a, sn* / Pl: (**1-6, 10-13, 17-19, 30-32**) *~uri*, (**14-20, 22, 24-43**) *~ii*, *~ie* / E: slv ***пустыни,*** bg ***пустиня***] **1** *sn* (Îvp) Regiune sălbatică fără vegetație și nepopulată de oameni Si: *pustietate* (**1**), (reg) *pustieșag* (**1**), (înv) *pustiiciune, pustiire* (**1**). **2** *sn* (Îvp; spc) Deșert (**23**). **3** *sn* (Îlav) **În ~** sau (pop) **în ~ie** Zadarnic. **4** *sn* (Îlav) **A ~** Prevestind moartea sau o altă mare nenorocire. **5** *sn* (Îe) **A fluiera în** (sau **a**) **~** A fluiera în semn de pagubă. **6** *sn* (Reg; îe) **A puți a ~** A fi gol. **7** *av* (Reg; îe) **A vorbi ~** (sau **~tii**) A vorbi prostii, lucruri neadevărate. **8** *av* (Reg; pex; îae) A aiura. **9** *av* (Reg; îae) A vorbi obscen. **10** *sn* (Reg; îe) **A arunca** (**pe cineva**) **în ~ie** A distruge pe cineva. **11** *sn* (Înv; îe) **A lua munții și ~iile-n cap** A pleca fără nici o țintă precisă. **12** *sn* Pustietate (**4**). **13** *sn* (Înv) Teren între sate sau în afara hotarelor unui sat, care nu e în proprietatea cuiva Si: (îvr) *pustietate* (**6**). **14** *a* (D. locuri, ținuturi) Care se află în stare sălbatică, fără vegetație și nepopulat de oameni. **15** *a* (Spc; d. locuri, ținuturi) Care formează un deșert (**23**). **16** *a* (Îvp; d. locuri cultivate) Lăsat în paragină. **17** *snf* (Îvp) Pustietate (**7**). **18** *snf* (Îvp; pex) Liniște. **19** *snf* (Îvp) Loc în care cineva nu se poate adapta. **20-21** *a, av* (D. așezări omenești) (Care este) nepopulat. **22-23** *a, av* (Pex) (Care este) lipsit de viață. **24** *a* (D. străzi, drumuri etc.) Puțin circulat. **25** *a* (Rar; d. recipiente, spații, obiecte) Care nu conține nimic înăuntru Si: *gol* (**23**). **26** *a* (D. copaci) Lipsit de frunze, de flori. **27** *a* (D. ochi, pex, d. privire) Lipsit de expresie. **28** *a* (Îrg; fig; d. manifestări ale oamenilor) Care este fără sens. **29** *a* (Udp „de") Care este lipsit de... **30-31** *a, snf* (Fig) (Care este cuprins de o) senzație de singurătate apăsătoare. **32-33** *a, snf* (Fig; pex) (Care este cuprins de o) stare de tristețe apăsătoare. **34** *snf* (Fig) Liniște absolută de după moarte. **35** *a* (Îvp; d. oameni, ființe) Părăsit (**1**). **36** *a* (Îvp; pex) Nesupravegheat. **37** *a* (Îvp; pex) Neîngrijit. **38** *sm* (Reg; îe) **~tânu de mine!** Nenorocitul de mine! **39** *a* (Îvr; d. oameni) Care este fără ocupație. **40** *smf* (Pop; lsg; art.) Drac (**1**). **41** *smf* (Pfm; îe) **Ducă-se** (sau **duce-te-ai, duce-s-ar** etc.) **pe** (sau **la** ori **în**) **~ii** sau **~, ~ia** Se spune pentru a exprima enervarea, nemulțumirea față de cineva sau de ceva. **42** *smf* (Pfm; îe) **A lăsa** (**la**) **~ia** sau **la ~ii, ~iei, în ~ie** A nu se mai interesa în continuare de cineva sau de ceva. **43-44** *smf, a* (Îvp; lsg) (Persoană, sentiment, dorință) care macină, chinuie.

pustnic, ~ă [At: COD. TOD. 216 / V: ***pusnic,*** (înv) ***postnec, pos~, ~tinic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: slv ***пустиньникъ***] **1-2** *smf* Om (laic sau) călugăr care trăiește izolat de lume, ducând o viață închinată rugăciunii și plină de privațiuni Si: *anahoret*, (liv) *ascet, eremit, schimnic, sihastru*. **3-4** *smf, a* (Pan) (Persoană) care duce o viață retrasă, izolată de societate etc.

pustnicesc, ~ească *a* [At: MINEIUL (1776), 83[r1]/36 / Pl: *~ești* / E: ***pustnic*** **+** *-esc*] **1-5** Care aparține (pustnicilor (**1-3**) sau) pustniciei (**1-2**) Si: (îvr) *pustiesc* (**1-5**). **6-10** Privitor (la pustnici (**1-3**) sau) la pustnicie (**1-2**) Si: (îvr) *pustiesc* (**6-10**). **11-15** Specific (pustnicilor (**1-3**) sau) pustniciei (**1-2**) Si: (îvr) *pustiesc* (**11-15**).

pustnicește *av* [At: MAIOR, P. 66/27 / E: ***pustnic*** **+** *-ește*] (Rar) **1-2** Ca pustnicii (**1-2**) Si: (înv) *sihăstrește*.

pustnici [At: MINEIUL (1776), 179[r2]/34 / V: ***pusn~*** / Pzi: *~icesc* / E: ***pustnic***] **1** *vi* A duce o viață de pustnic (**1**) Si: *a sihăstri*, (rar) *a schimnici*, (reg) *a pustelnici*. **2-3** *vr* A se face pustnic (**1-2**) Si: *a se sihăstri*, (rar) *a se schimnici*. **4-5** *vr* (Rar) A se stabili undeva ca pustnic (**1-2**).

pustnicie *sf* [At: MINEIUL (1776), 49[r2]/17 / V: ***pusn~,*** (înv) ***~tenecie*** / Pl: *~ii* / E: ***pustnic*** **+** *-ie*] **1-2** Viață de pustnic (**1-2**) Si: *sihăstrie*. **3** (Pan) Izolare totală în care trăiește cineva sau se află ceva. **4** (Pex; ccr) Loc singuratic.

pustnicire *sf* [At: DEX / V: ***pusn~*** / Pl: *~ri* / E: ***pusnici***] (Rar) **1** Sihăstrire. **2-3** (Rar) Stabilire undeva ca pustnic (**1-2**).

pustnicit, ~ă *a* [At: STĂNOIU, C. I, 143 / V: ***pusn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***pustnici***] (Rar) Retras din lume în calitate de pustnic (**1**) Si: *izolat, retras, sihăstrit*.

pustulație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***pustulation***] (Med) Acoperire cu pustule (**1**).

pustulă *sf* [At: POLIZU / A și: *pustulă* / Pl: *~le* / E: fr ***pustule,*** lat ***pustula***] **1** (Med) Veziculă purulentă la nivelul tegumentelor, produsă prin infecția cu germeni patogeni. **2** (Med; îs) ***~ malignă*** Formă de localizare pe piele a antraxului, manifestată prin apariția unei pete minuscule care se transformă într-o vezicule plină cu puroi care ulcerează. **3** (Med; pgn; îas) Antrax (**2**). **4** (Bot) Îngrămădire de ciuperci sau de conidii formată pe tulpina sau pe frunzele plantelor atacate de ciuperci parazite.

pustulos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***pustuleux***, lat ***pustulosus***] Plin de pustule (**1**) Si: (pop) *bubos*, (îdt) *puscelos*.

pustului *vrp* [At: ARH. FOLK. I, 180 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***pustă*** **+** *-ului*] (Reg; c. i. locuri fertile, teritorii populate, așezări umane) A lăsa pustiu (**1**) de vegetație, de animale, de oameni, de bunuri etc. Si: *a pustii* (**1**).

pustuloză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***pustulose***] (Med) Afecțiune caracterizată prin leziuni pustuloase.

pustușag *sn* vz ***pustieșag***

puș[1] *sm* [At: BL VI, 192 / Pl: *~i* / E: ger ***Bursch***] (Trs) Ordonanță.

puș[2] *sn* [At: A II, 2 / Pl: *~e* / E: ger ***Busch***] (Reg) Grămadă de struguri.

puș[3] *sn* vz ***poșă***[1]

pușă *sf* vz ***poșă***[1]

pușca [At: LEX. MARS. 214 / Pzi: *pușc*, 2 *puști*, (reg) *pușci*, Cj: 3, 6 (reg) *să pusce, să pușce* / E: ***pușcă***] **1-2** *vti* (Îvp) A trage cu pușca. **3-4** *vti* (Îvp; pgn) A descărca orice armă de foc. **5** *vi* (Reg; îe) **A ~ în lună** A nu fi conștient de realitate. **6** *vt* (Reg; îe) **A ~ cu biciul** A pocni din bici. **7** *vt* (Reg; îe) **A ~ în palmă** A bate palma la încheierea unui târg. **8** *vi* (Trs; Mol) A ochi cu pușca (**1**). **9** *vi* (Reg) A trage cu arcul. **10** *vrr* A trage cu pușca (**1**) unul în altul. **11** *vrr* (Spc) A se duela cu o armă de foc. **12** *vi* (Min) A produce sfărâmarea rocilor cu ajutorul unui exploziv. **13** *vi* (Reg) A împroșca în jur. **14** *vt* (Trs; fig) A provoca o durere fizică acută Si: *a înjunghia, a săgeta*. **15** *vi* (Reg) A crăpa (**1**). **16** *vt* (Înv) A lucra superficial.

pușcală *sf* [At: ALR I, 1696/870 / Pl: *~le, ~căli* / E: drr ***pușcăli***] (Reg) Pușcoci (**1**).

pușcălău *sn* [At: SCL 1973, 51 / Pl: *~ăi* / E: ***pușcală*** **+** *-ău*] (Rar; prt) Vânător prost.

pușcar *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 195/26 / Pl: *~i* / E: ***pușcă*** **+** *-ar*] (Înv) **1** Tunar. **2** Fabricant de puști (**1**) Si: (îvr) *pușcaș* (**5**).

pușcare *sf* [At: PRAV. COND. (1780), 48 / Pl: *~cări* / E: ***pușca***] **1** (Înv) Împușcare. **2** (Îvp) Ucidere sau rănire prin împușcare. **3** (Min) Sfărâmare a rocilor cu ajutorul unui exploziv.

pușcaș *sm* [At: URECHE, L. 190 / Pl: *~i* / E: ***pușcă*** **+** *-aș*, cf mg *puskás*] **1** (Înv) Tunar. **2** (Înv; spc) Soldat dintr-un corp de armată ce forma paza pușcăriilor. **3** (Asr) Vânător înarmat cu pușcă (**3**). **4** (Pex) Persoană care ochește bine cu pușca (**3**), la vânat. **5** (Îvr) Pușcar (**2**). **6** (Înv) Om ticălos.

pușcat, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. II, 498 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***pușca***] (Reg) **1** *a* Ucis prin împușcare. **2** *a* (D. vânat) Împușcat. **3** *av* (Îe) **A fugi** (sau **a ieși, a se duce**) **ca ~** A fugi, a ieși foarte repede.

puşcavíţă *sf* [At: ALR I, 1696/9 / V: **~cov~** / Pl: *~ţe, ~căviţi* / E: ***puşcă***] (Olt; Ban) Puşcoci (1).

puşcă *sf* [At: MOXA, 403/36 / Pl: *~şti*, (îvr) *puşci, ~şte*, (înv) *~şce, ~şci* / E: mg ***puska***] **1** (Înv) Tun. **2** (Înv) Puşcă primitivă cu cremene Si: *sâneaţă*. **3** Armă de foc portativă şi individuală, cu patul de lemn şi cu ţeava metalică lungă, care trage lovitură cu lovitură, încărcarea şi descărcarea executându-se manual. **4** (Îc) **~-mitralieră** Puşcă (**3**), la care încărcarea şi descărcarea se execută automat şi care, într-un timp scurt, trage un număr mare de gloanţe. **5** (Îs) *~ antitanc* Puşcă (**3**) mai mare, folosită pentru trageri împotriva tancurilor. **6** (Îvr; îs) *~ împărătească* Puşcă (**1**) veche militară care era pusă la primărie ca simbol al autorităţii. **7** (Reg; îs) *~ de soc* Puşcoci (**1**). **8** (Reg; îs) *~ cu* (sau *de*) *apă* Puşcoci (**1**). **9-10** (Îljv) **Gol ~** (şi, înv, **îmbrăcat ~**) (Care este) complet dezbrăcat. **11-12** (Îal) (Care este) foarte sărac. **13-14** (Îe; îlav) (**A ieşi** sau **a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce** etc.) **ca din ~** sau **~** (A se duce) în cea mai mare grabă. **15** (Reg; îe) **A sta drept ca ~** sau **oblu ca ţeava ~ştii** A sta foarte drept. **16** (Fam; îe) **A da cu ~ca-n Dumnezeu** A nu-i fi teamă de nimic. **17** (Ban; Mol) Praştie (**1**). **18** (Îvr; îs) *~ de apă* Pompă de incendiu. **19** (Gmţ) Persoană care umblă după zestre. **20** (Mar; Buc) Ciocan de fier cu care se bat pene în buştenii ce se târăsc cu boii la vale, de la locul de exploatare. **21** (Trs) Cilindru metalic care căptuşeşte pe dinăuntru butucul roţilor de căruţă sau de camion Si: *bucea* (**1**). **22** (Bot; îc) **~ca-lupului** Garofiţă (**14**) de grădină (*Dianthus barbatus*). **23** (Bot; reg; îac) Garofiţă (**3**) (*Dianthus carthusianorum*). **24** (Bot; reg; îac) Planta *Dianthus saxigenus*. **25** (Bot; reg; îae) Lipicioasă (*Viscaria vulgaris*). **26** (Bot; reg; îc) **~ca-dracului** Ciupercă în formă de sferă, de culoare albă-aurie, apoi brună, din regiunile de câmpie (*Mycenastrum corium*). **27** (Bot; reg; îac) Mică plantă erbacee, cu frunzele inferioare ovale, iar cele superioare lanceolate, cu flori albastre, din păşunile pietroase ale regiunilor alpine şi subalpine (*Phyteuma tetramerum*). **28** (Arg) Fiţuică (**2**).

puşcăi *vi* [At: ARH. FOLK. III, 62 / Pzi: *~esc* / E: ***puşcă*** + *-ăi*] (Reg) A împuşca.

puşcăleáţă *sf* [At: ALR I, 1696/798 / Pl: *~eţe* / E: ***puşcă*** + *-áleaţă*] (Reg) Puşcoci (**1**).

puşcăli *v* vz ***puşcări***

puşcăliţă *sf* vz ***puşculiţă***

puşcălui *vi* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***puşca*** + *-álui*] (Îvr) A trage cu puşca (**1**) des, la intervale scurte.

puşcări *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 173 / V: (îvr; css) ***~ăli*** / Pzi: *~resc* / E: ***puşcă*** + *-ări*] **1** (Îvr) A trage cu tunul. **2** (Îvr) A împuşca. **3** (Reg) A vâna prin împuşcare.

puşcăriaş, ~ă *smf* [At: JIPESCU, O. 94 / P: *~ri-aş* / Pl: *~i, ~e* / E: ***puşcărie***[1] + *-aş*] Persoană care a fost sau este în închisoare Si: *deţinut* (**2**).

puşcărie[1] *sf* [At: (cca 1650) IORGA, B. R. 176 / V: (înv) ***~cherie*** / Pl: *~ii* / E: ***puşcă*** + *-ărie*] **1** Clădire în care sunt deţinute preventiv până la judecare sau în care îşi execută pedeapsa persoanele arestate sau private de libertate Si: *închisoare, penitenciar* (**1**), (îpp) *prinsoare, temniţă*. **2** (Pex) Timp petrecut la puşcărie (**1**). **3** (Reg; îe) **A fi ~ (de fum)** A fi mult fum. **4** (Înv) Pedeapsă cu închisoarea Si: *întemniţare*.

puşcărie[2] *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 70/14 / Pl: *~ii* / E: ***puşcar*** + *-ie*] (Înv) Artilerie (**2**).

puşcărire *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 152 / Pl: *~ri* / E: ***puşcări***] (Înv) Canonadă (**1**).

puşcăriţă *sf* [At: ALR I, 1696/835 / Pl: *~ţe* / E: ***puşcă*** + *-ăriţă*] (Reg) Puşcoci (**1**).

puşcător *sm* [At: DRLU / Pl: *~i* / E: ***puşca*** + *-ător*] **1** (Trs; Buc) Vânător. **2** (Trs; Buc; spc) Vânător care ochieşte bine. **3** (Reg) Şfichi de bici.

puşcătură *sf* [At: ŞINCAI, HR. II, 301/37 / Pl: *~ri* / E: ***puşcă*** + *-ătură*] **1** (Îvp) Împuşcătură. **2** (Îvp) Detunătură (**6**). **3** (Îvp) Distanţă până la care ajunge proiectilul unei arme de foc. **4** (Îvp; rar) Vânătoare. **5** (Reg) Zgomot produs de explozia unor materiale explozive puse în mină pentru sfărâmarea rocilor. **6** (Ccr) Cartuş special folosit pentru sfărâmarea rocilor Si: *patron*[2] (**1**). **7** (Reg) Potricală[1]. **8** (Reg) Coardă de arc.

puşcău *s* [At: PUŞCARIU, L. R. I, 393 / Pl: nct / E: ***puşca*** + *-ău*] (Trs) Dinamită (**1**).

puşcăvi *vr* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 163 / Pzi: 3 *~veşte* / E: nct] (Reg) **1** (D. coaja fructelor) A se zbârci. **2** A putrezi.

puşcăvit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***puşcăvi***] (Trs; d. pâine) Mucegăit.

puşcea *sf* vz ***puşchea***

puşche *sn* vz ***puşchea***

puşchea *sf* [At: KLEIN, D. 409 / V: (reg) ***fâşta, fâştie, fuşcea, fuş~, fuşteală, fustie*** (Pl: *~eli*), ***pâş~, pusce, puscea, puschea, pustea, puşcea, puşche*** *sn*, *~ei sn*, ***puşchie, ~uă, puştea*** / Pl: *~ele*, (reg) *puşchi* / E: ml ****pustella***] **1** Veziculă dureroasă pe mucoasa cavităţii bucale, mai ales pe limbă Si: *aftă, băşică*. (îrg) *pojghiţă, purceluşă, puşchineaţă, mărgea*. **2** (Fam; îe) **~(-ţi) pe limbă(-ţi)** Fereastă sfântul să nu se întâmple lucrul neplăcut despre care ai vorbit! **3** (Pex; îf *puşchei*) Boală care se manifestă prin apariţia unor puşchele (**1**).

puşcheauă *sf* vz ***puşchea***

puşchei *sn* vz ***puşchea***

puşcherie *sf* vz ***puşcărie***[1]

puşchia *sf* [At: ALR SN V, h 1305/182 / Pl: *~iele* / E: ***puşcă***] (Reg) Puşcoci (**1**).

puşchie *sf* vz ***puşchea***

puşchineaţă *sf* [At: PR. DRAM, 186 / Pl: *~eţe* / E: ***puşchea***] (Înv) Puşchea (**1**).

puşcoaie *sf* vz ***puşcoi***

puşcoci, ~oace [At: POLIZU / V: (reg) ***piş~, pitc~*** *s* / Pl: *~oace*, (reg, *sn*) *~uri*, *~* / E: ***puşcă*** + *-oci*] **1** *snf* Jucărie care imită puşca (**1**), făcută de copii dintr-o ţeavă de lemn de soc sau dintr-o tulpină de cucută şi dintr-un beţişor care intră în ţeavă, cu ajutorul căruia se împuşcă cu gloanţe de cârlţi sau se împroaşcă cu apă Si: (reg) *plişcoci* (**2**), *pocnitoare, puşcală, puşcaviţă, puşcăleaţă, puşcăriţă, puşchia, puşcoi* (**3**), *puşculie, puşculiţă* (**3**), *puşcuroi, puşcuţă* (**3**). **2** *sn* (Irn) Puşcă (**1**) primitivă, de proastă calitate. **3** *sn* (Irn) Imitaţie de puşcă (**1**). **4** *sn* (Pan; rar) Irigator. **5** *sn* (Reg) Arc (**1**). **6** *smf* (Pop) Fiinţă mică de vârstă sau de statură, nedezvoltată sau pitică. **7** *sf* (Pop; îe) **A fi o pişcoace** sau **cât pişcoacea** A fi mic de tot. **8** *sm* (Orn; reg; îf *pitcoci*) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

puşcoi *sn* [At: ŞINCAI, HR. II, 270/25 / V: (reg) ***~oaie*** / Pl: *~oaie*, *~* / E: ***puşcă*** + *-oi*] (Reg) **1-2** (Înv; şdp) Puşcă (**1**) (mare). **3** Puşcoci (**1**). **4** Săgeată pentru arc.

puşcoviţă *sf* vz ***puşcaviţă***

puşculie *sf* [At: ARL I, 1696/355 / Pl: *~ii* / E: cf *puşcă*] (Mrm) Puşcoci (**1**).

puşculiţă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~căl~*** / Pl: *~ţe*, (reg) *~ţi* / E: ***puşcă*** + *-uliţă*] **1-2** (Şhp) Puşcă (**1**) (mică) Si: (pop) *puşcuţa* (**1-2**). **3** (Trs) Puşcoci (**1**). **4** (Reg) Praştie (**1**). **5** Vas mic de lut, de lemn sau de metal, cu o deschizătură îngustă pentru introducerea banilor care se economisesc Si: (reg) *picsă, mut*.

puşcuroi *sn* [At: ALR I, 1677 / Pl: *~oaie* / E: ***puşcă*** + *-(ur)oi*] (Dob) Puşcoci (**1**).

puşcuţă *sf* [At: C. STAMATI ap. CADE / Pl: *~ţe* / E: ***puşcă*** + *-uţă*] **1-2** (Pop; şhp) Puşculiţă (**1-2**). **3** (Trs; Mar) Puşcoci (**1**). **4** (Reg) Praştie (**1**). **5** (Reg; îcs) *De-a ~ţa* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **6** (Îvr) Colivie mică. **7** (Reg; îc) **~ţa-lupului** Garofiţă (*Dianthus cartusianorum*).

puşghiţă *sf* vz ***pojghiţă***

puşina *vt* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. 171 / Pzi: ? / E: ***poci***[1] + *-ina*] (Reg) „A poci[1]".

puşit *s* vz ***puşită***

puşită [At: ALR II/I, h 122/310 / V: (reg) ***puşit*** *s* / Pl: *-ţe* sf / E: nct] **1** *sf* (Reg) Puroi[1] (**1**). **2** *sf* (Reg) Panariţiu. **3** *sf* (Trs; d. copii; îe) **A avea ~** A plânge mereu. **4** *s* (Reg; îf *puşit*) Flori de mucegai Si: *muşiţă*.

puşitos, ~oasă *a* [At: CV 1951, nr 3-4, 46 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: cf *puşiţă*] (Trs; d. copii) Plângăreţ.

puşkinian, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ni-an* / S şi: *puşchi~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Puşkin*** + *-ian*] **1** De Puşkin. **2** Al lui Puşkin. **3** În maniera lui Puşkin.

puşlalău *sm* [At: LM / Pl: *~ăi* / E: ***puşlă*** + *-alău*] (Înv) Haimana.

puşlama *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 248 / Pl: *~le* / E: ns cf *puşti*] (Pfm) **1** Om lipsit de caracter, care nu este capabil de nimic bun Si: *lichea, pramatie, secătură*. **2** Om care trăieşte din expediente, neavând o ocupaţie serioasă, stabilă Si: *derbedeu, haimana*.

puşlamalâc *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 190 / Pl: *~uri* / E: ***puşlama*** + *-lâc*] (Pfm) **1-6** (Atitudine) (comportare sau) viaţă de puşlama (**1-2**).

puşlanie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***puşla*** + *-anie*] (Reg) Vagabondaj.

puşlaucă *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 189 / Pl: *~uce* / E: ***puşlă*** + *-aucă*] (Reg) Fată neserioasă.

puşlă *sf* vz ***pujlă***

puşlăţel *sm* [At: PASCU, S. 148 / Pl: *~ei* / E: ***puşlă*** + *-ţel*] **1-2** (Mun; Olt; şhp) Pujlă (**1**) (mică).

puşlău *sm* vz ***pujlău***

puşleac *s* [At: PAPAHAGI, M. 230 / Pl: nct / E: nct] (Mar) Cuţit cu mânerul de lemn.

puşleaşcă *sf* [At: ALR SN I, h 241/531 / E: cf *puşlete*] (Reg; îs) *~ rea* Vin de proastă calitate.

puşlete *s* vz ***poşleţ***

puşleu *sm* vz ***pujlău***

puşliac *sms* [At: TOMESCU, GL. / E: ns cf *puşlete*] (Mun) Ţuică inferioară, cu procent redus de alcool, care se scurge din alambic la sfârşitul distilării.

puşoarcă *sf* vz ***poşircă***

puşpan *sm* vz ***puspan***

puştan *sm* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 296 / V: (rar) ***~tean*** / Pl: *~i* / E: ***puşti*** + *-an*] (Fam; aug) **1-2** Băieţandru (**1-2**).

puştancă *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 175 / Pl: *~nce* / E: ***puştan*** + *-că*] **1-2** (Fam; aug) Fetişcană (**1-2**).

puştea *sf* vz ***puşchea***

puştean *sf* vz ***puştan***

puştelos, ~oasă *a* vz ***puscelos***

puşten *sn* vz ***prâsnel***

puştesc, ~ească *a* [At: IORDAN, L. R. A. 171 / Pl: *~eşti* / E: ***puşti*** + *-esc*] (Rar) **1** Specific puştiului (**5**). **2** Care aparţine puştiului (**5**).

puşti *smi* [At: NECULCE, L. 168 / V: (înv) ***pust*** / E: tc ***puşt***] **1** (Înv) Tânăr corupt. **2** (Înv; spc) Tânăr care practică sodomia. **3** (Înv) Tânăr neserios. **4** Ştrengar. **5** (Pop; îf *puşchi*) Amant (**1**). **6** (Fam) Tânăr. **7** (Reg) Om scund.

puştica *vi* [At: T. POPOVICI, S. 148 / Pzi: 3 *puştică* / E: cf *puşca*] (Trs; d. sânge) A ţâşni.

puşticat, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 87 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***puştica***] (Reg) **1** Găurit. **2** Spart.

puştiman *sn* vz ***peştiman***

puştime *sf* [At: SCL 1973, 52 / Pl: *~mi* / E: ***puşti*** + *-ime*] (Fam; csc) Mulţime de copii, de puşti (**6**).

puştism *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***puşti*** + *-ism*] **1-3** Comportament de puşti (**3-4, 6**).

puştiu *sn* vz ***pustiu***

puştiulică *sm* [At: BENIUC, M. C. I, 44 / Pl: *~ici* / E: ***puşti*** + *-ulică*] **1-2** (Fam; şhp) Puşti (**6**) (mic sau drag, simpatic etc.).

puştlă *sf* [At: MAIOR, IST. 278/15 / E: cf ger *Pustel*] (Îvr) Pestă[1] (**1**).

puştoaică *sf* [At: ALAS 18 III, 1923, 5/3 / Pl: *~ice* / E: ***puşti*** + *-oaică*] **1-2** (Fam; aug) Fetişcană (**1-2**).

puştoc *sn* [At: ALR SN V, h 1306 / V: ***poş~, lu~*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *puşcoci*] (Trs) Beţigaş cu care se împinge dopul puşcociului (**1**) Si: (reg) *arbiu, clempuş*.

putativă *a* [At: HAMANGIU, C. C. LXXVIII / Pl: *~ve* / E: fr ***putatif***] (Jur; îs) *Căsătorie ~* Căsătorie de bunăvoie, făcută în necunoaşterea, din partea soţilor, a unor cauze care împiedică existenţa sau validitatea căsătoriei.

pută *sf* [At: CORESI, EV. 233 / Pl: ? / E: nct] (Îvr; csnp) Izvor.

putea *vt* [At: COD. VOR. 88/8 / V: (reg) ***potea*** / Pzi: *pot*, (îvp) *poci*, (pop) 2 *poci*, (reg) 3 *poa*, (înv) 4 *putum* / E: ml ****potere***] **1** *vt(a)* (Cu valoare de semiauxiliar de mod) A avea forţa fizică, morală, intelectuală de a înfăptui ceva. **2** *vt* (Pfm; îe) **Cât** (sau **ce**) **îi poate capul** (sau **pielea, mâna** etc.) sau **ce poate osul (cuiva)** Cât sau ce este în stare să facă cineva. **3** *vt* (Pfm; îae) Câtă rezistenţă are cineva când face ceva. **4** *vt* (Pfm; îe) **A nu (mai) ~ de...** A fi cuprins de un sentiment, de o senzaţie extrem de puternică sau insuportabilă. **5** *vt* (Pfm; îe) **De nu mai pot** (sau **nu mai poţi, nu mai poate** etc.) ori **nu mai pot** (sau **nu mai poţi, poate** etc.) **de...** (Sunt sau eşti, este etc.) foarte mult, intens etc., extrem de... **6** *vt* (Pfm; îe) **A nu mai ~ după...** A-i plăcea foarte mult. **7** *vt* (Pfm; îae) A ţine foarte mult la cineva. **8** *vt* (Pfm; îae) A regreta foarte mult ceva care nu mai este. **9** *vt* (Pfm; îe) **A nu (mai) ~ fără...** A avea absolută nevoie de... **10** *vt* (Pfm; îlav) **Cât** (sau **ce**) **poate** (sau **pot, ~em**) Din răsputeri. **11** *vt* (Pfm; îlav) **Cum poate** (sau **~, ~tu, ~em** etc.) În limita posibilităţilor cuiva. **12** *vt* (Fam; îe) **A nu mai ~ (de...)!** A nu se sinchisi de cineva, ceva. **13** *vt* (Înv; îe) **Cum mai poţi?** Ce mai faci? **14** *vt* (Rar) A avea influenţă asupra cuiva. **15** *vt* (Îvr) A învinge. **16** *vt(a)* A avea posibilitatea, mijloacele, ocazia de a înfăptui ceva. **17** *vt* A exista posibilitatea sau probabilitatea de a se întâmpla ceva. **18** *vrim* (Îlav) **Cât se poate (de...** sau **mai...)** ori **(cum) nu se poate mai...** sau (pop) **de nu se mai poate** În cel mai înalt grad. **19** *vrim* (Îal) Din cale-afară. **20** *vrim* (Îe) **Se prea poate** Este foarte posibil. **21** *vr* (Reg; îe) **A i se ~** A se supăra. **22** *vt* (Înv; îlav) **Poate fi (că...** sau **de...)** Probabil că... **23** *vt* (Pop; îlav) **Peste poate** Cu neputinţă. **24** *vt* (Pop; îal) Foarte mult. **25** *vt* (Pop; îlav) **Fără doar şi poate** Cu siguranţă. **26** *vt* A avea dreptul de a face ceva. **27** *vt* (Spc) A avea permisiunea conform legii de a face ceva. **28** *vt* A avea motive întemeiate. **29** *vt* A fi indicat să... **30** *vt* (Pex) A se cuveni să...

putecă *sf* vz ***potecă***

putenă *sf* vz ***putină***

putencios, ~oasă *a* vz ***putencios***

putere *sf* [At: PSALT. HUR. 49^v/22 / V: (înv) ***pot~*** / Pl: *~ri* / E: ***putea***] **1** Capacitate, forţă, însuşire fizică, morală, intelectuală de a acţiona, de a face, de a realiza ceva Si: (liv) *potenţă* (**1**), *putinţă* (**1**), (înv) *puternicie* (**1**), *puterinţă* (**1**), (gmţ) *puterişcă*. **2** (Îs) *~ de muncă* Forţă de muncă. **3** (Îs) *~a vârstei* Perioadă din viaţa unui om când acesta se află în deplinătatea capacităţilor fizice şi intelectuale. **4** (Îs) *(Vin) ~a ursului* Sortiment de vin negru. **5** (Îas) Sortiment de vin roşu. **6** (Pgn; îas) Vin foarte bun. **7-8** (Înv; îljv) **În ~** (Care are loc) prin forţă armată. **9-10** (Pop; îal) (Care este) în toi. **11-12** (Îal) (Care este) în plină dezvoltare, maturizare Si: *înfloritor*. **13** (Îe) **A fi în toată ~a vârstei** (sau, reg, **vieţii**) A fi în plină vigoare fizică şi intelectuală. **14** (Îlav) **Din** (sau **cu**) **toate ~rile** ori **din** (sau **cu**) **toată ~a** ori **cu** (sau, înv, **din**) **~** Extrem de mult, de intens etc. **15** (Îal) Cu toată voinţa. **16** (Îvr; îlav) **Cu (de-a) ~a** sau **în ~** Cu forţa. **17** (Îlav) **Peste ~a** (sau **~rile**) **cuiva** Depăşind posibilităţile cuiva. **18** (Înv; îlav) **Cu ~** Temeinic. **19** (Înv; îlav) **În toată ~a** Pe deplin. **20** (Îvr; îlav) **În ~a calului** În goana calului. **21** (Reg; îlav) **Cu ~a** De-a valma. **22** (Înv; îlpp) **În ~ de** În ceea ce priveşte... **23** (Îe) **A fi** (sau **a sta**) **în ~a cuiva** sau **a-i sta** (**cuiva**) **în ~** (sau **în ~ri**) A depinde de cineva rezolvarea unui lucru. **24** (Reg; d. plante; îe) **A-şi prinde** (sau **a-şi apuca**) **pe ~** A se împuternici. **25** (Reg; îae; d. oameni) A se îmbogăţi. **26** (Irn; îc) **~a-oamenilor** Epitet dat unui om slab, neajutorat. **27** Însuşire excepţională cu care este înzestrat cineva de la natură, datorită unui factor supranatural etc. **28** (Spc) Calitate de a reda în mod pregnant ceva, emoţionând auditoriul. **29-30** (Îljv) **În (toată) ~a cuvântului** (Care este) în înţelesul adevărat. **31** Forţă de acţiune irezistibilă sau de dominaţie asupra cuiva sau a ceva. **32** (Lpl; ccr) Persoană considerată din punctul de vedere al eforturilor fizice depuse. **33** (Înv; mpl) Minune. **34** (Reg) Speranţă. **35** Drept de a dispune Si: *autoritate*, (înv) *puternicie* (**2**), (îvr) *putinţă* (**22**). **36** Situaţie a celui care deţine putere

(35). **37** (Pex) Stăpânire. **38** (Asr; îla) **În ~** (sau **~ri**) Care dispune de autoritate. **39** (Înv; îlav) **De ~a sa** De sine stătător. **40** (Asr; îlpp) **În** (sau, înv, **după**) **~a** În baza... **41** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **în ~a cuiva** A fi sau a rămâne la dispoziția cuiva. **42** (Bis; înv; cu referire la divinitate) Atotputernicie. **43** (Urmat de determinări) Divinitate. **44** (Bis; înv; lpl; art.; și s) *~rile cerești, ~rile cerurilor*) Totalitate a îngerilor. **45** (Bis; înv) Cei puternici. **46** (Îs) *~rile iadului* sau *~rile infernului* Totalitate a diavolilor. **47** Forță de influențare, de convingere etc. **48** Influență asupra cuiva. **49** (Ccr) Persoană care se impune prin prestigiul sau meritele sale Si: *autoritate, forță*. **50** (Și s ~ *de stat*) Funcție socială fundamentală care constă în adaptarea deciziilor privind societatea și în îndeplinirea acestora cu ajutorul autorității suverane a statului. **51** (Îas) Atribut esențial al clasei dominante care folosește statul ca instrument pentru a conduce societatea. **52** (Îas) Conducere a unei țări, a unui teritoriu etc. prin organele reprezentative. **53** (Îs) ~ *populară* Regim social-economic în care conducerea politică și cea a statului aparțin clasei muncitoare și aliaților ei. **54** (Și s *~a legislativă, ~a executivă* etc.) Formă de organizare prin care statul își exercită conducerea. **55** Țară. **56** (Îs) *~rile centrale* În primul război mondial, Germania și Austro-Ungaria. **57** (Îs) *Mare* ~ Stat care dispune de mari forțe economice, militare, politice etc. **58** (Îvt) Forță economică, militară, socială etc. a unui teritoriu, a unei țări, a unui stat suveran. **59** (Spc) Potențial de luptă al unei țări, al unei armate. **60** (Spc; asr; ccr) Armată. **61** Capacitate de apărare militară. **62** Permisiune. **63** (Îlav) **Cu de la sine ~** sau (înv) **cu ~a sa** (ori **a lui, a ei** etc.) Din proprie inițiativă și în mod abuziv. **64** (Îe) **A avea ~ri depline** A avea dreptul nelimitat și necondiționat de a acționa în numele cuiva. **65** Valabilitate. **66** (Îs) ~ *de circulație* (sau *circulatorie*) *a banilor* Valoare pe care o au banii în circulația lor. **67** (Îs) ~ *de cumpărare (a banilor)* Cantitate de mărfuri și de servicii care poate fi obținută în schimbul unei anumite sume de bani, a unei unități bănești, sau pe care o poate plăti populația într-o perioadă dată. **68** (Înv; îlpp) **În ~a** În schimbul... **69** Calitate a ceva de a produce un anumit efect. **70** (Pex) Efect produs de această calitate. **71** Forță mare. **72** (Rar; îlav) **Din ~** Tare. **73** Grad mare de concentrație Si: *tărie*. **74** (Spc) Eficacitate. **75** (Pex) Ceea ce produce eficacitatea. **76-77** (Înv; îljv) **Cu ~** (Care se produce) în mod eficient. **78** (Urmat de un substantiv în genitiv sau udp „în") Moment culminant în desfășurarea unei acțiuni, a unui fenomen etc. Si: *toi*. **79** (Pop; îs) *~a nopții* Miezul nopții. **80** (Îvr) Centru al unei așezări. **81** (Mun; îs) *~a apei* Loc adânc în mijlocul unei ape curgătoare. **82** (Mat) Număr sau element egal cu rezultatul obținut prin înmulțirea unui anumit număr sau element cu el însuși de un anumit număr de ori Si: (înv) *potență*. **83** (Îs) *Ridicare la* ~ Operație prin care se obține puterea (**82**) unui număr. **84** (Îs) ~ *a unui punct față de un cerc* Valoare absolută a diferenței dintre pătratul razei cercului și pătratul distanței între punct și centrul cercului. **85** Denumire a exponentului puterii (**82**). **86** (Fiz) Lucru mecanic efectuat sau primit într-o unitate de timp Si: (asr) *putință* (**24**). **87** (Fiz) Energie primită sau cedată într-o unitate de timp Si: (asr) *putință* (**25**). **88** (Fiz) Raport dintre o energie produsă și o mărime caracteristică materialului care a produs această energie Si: (asr) *putință* (**26**). **89** (Fiz) Raport dintre valoarea efectivă a unei mărimi și valoarea sa maximă. **90** (Îs) ~ *nominală* Putere (**86**) pentru care a fost construit un sistem tehnic. **91** (Îs) ~ *instalată* Sumă a puterilor (**90**) nominale ale mașinilor de forță dintr-o uzină, centrală electrică sau de pe un vehicul. **92** (Teh) Mărime egală cu puterea (**86**) dezvoltată de un sistem tehnologic în anumite condiții. **93** (Înv) Mărime vectorială care caracterizează acțiunea unuia sau a mai multor sisteme fizice asupra unui corp, prin schimbarea stării de mișcare a acestuia față de sistemele de referință inițiale Si: *forță*, (asr) *putință*. **94** (Fiz; teh) Capacitate de a produce un anumit efect. **95** (Fiz; Teh) Mărime care caracterizează puterea (**94**). **96** (Îvp; îcn) Posibilitate. **97** (Pop; spc) Posibilități materiale. **98** (Pop; spc; pex) Stare materială bună. **99** (Rar; ccr) Bun material. **100** (Mol; Buc; îlav) **De-a ~(a) fi** Cum s-ar spune.

puteri *vt* [At: TEODORESCU, P. P. 568 / Pzi: *~resc* / E: ***putere***] (Reg) A da cuiva putere (**1**) Si: *a înțări*.

puterință *sf* [At: PANN, P. V. I, 128/9 / Pl: *~țe* / E: ***putere*** + *-iință*] (Înv) **1** Putere (**1**). **2** Posibilitate.

puterișcă *sf* [At: STĂNOIU ap. SCL 1973, 52 / E: ***putere*** + *-ișcă*] (Gmț) Putere (**1**).

puternec, ~ă *a* vz ***puternic***

puternic, ~ă [At: CORESI, EV. 40 / V: (îrg) ***pot~***, (îvr) ***~nec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***putere*** + *-nic*] **1** *a* (D. oameni, d. trăsături ale caracterului lor) Capabil să facă ceva prin forța capacității intelectuale și psihice Si: (înv; liv) *potent*, (înv) *putincios* (**1**). **2** *a* (D. oameni sau d. caracterul lor) Caracterizat prin dârzenie, tenacitate, fermitate. **3** *a* (Îvr) Bun cunoscător al... **4** *a* (Înv) Care are forță de convingere. **5** *a* (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Care are o mare forță fizică sau o construcție robustă Si: (înv; liv) *potent*, (înv) *puteros* (**1**), *putincios* (**2**), (reg) *putut, tare, vânjos, viguros*. **6** *a* (Pex; rar) Sănătos. **7** *a* (D. părți ale feței oamenilor) Pronunțat. **8** *a* (D. lucruri) Solid. **9** *a* (D. mașini, unelte etc.) Care posedă o forță mecanică sau motrice însemnată. **10** *a* (D. oameni, organe, organizații social-politice etc.) Care (se) impune prin rolul său prin calitățile sale, prin inteligența sa etc. Si: (înv; liv) *potent* (**2**), (înv) *putincios* (**4**). **11** *a* (Înv; îla) **~ de bani** Înstărit. **12** *sm* (D. oameni; lpl; art.) Persoană care deține un loc de frunte într-o ierarhie, într-o comunitate socială. **13** *a* (Bis; cu referire la divinitate) Atotputernic (**2**). **14** *sm* (Bis) Dumnezeu. **15** *smp* (Bis; înv; art.) Totalitate a îngerilor. **16** *sfp* (Mtp; art.) Iele. **17** *a* (D. țări, organizații statale, populare, națiuni etc.) Înzestrat cu mare forță organizatorică, politică, militară etc. Si: (înv; liv) *potent* (**1**), (înv) *putincios* (**8**). **18** *a* (Spc; d. forțe armate; prc d. membrii unor forțe armate) Care are o mare capacitate de luptă. **19** *a* (Îvr) Excepțional. **20** *a* Care nu poate fi pus la îndoială Si: *temeinic, solid*. **21** *a* Esențial. **22** *a* Care se manifestă cu intensitate Si: *intens, tare, viu*. **23-24** *a, av* (D. lumină, surse de lumină, fenomene ale naturii etc.) (Care este) intens. **25** *a* (Rar; d. anotimpuri) În miezul... **26-27** *a, av* (D. stări sufletești, sentimente, senzații etc.) Intens. **28-29** *a, av* (D. stări patologice, simptome etc.) (Care evoluează) rapid. **30-31** *a, av* (D. acțiuni, manifestări, însușiri etc. ale ființelor) (Care are sau se produce) cu o mare forță. **32-33** *a, av* (Rar; d. privire) (Care este) pătrunzător. **34** *a* (D. ape curgătoare, izvoare etc.) Care curge, țâșnește cu forță și debit bogat. **35** *a* (D. substanțe chimice, medicamente etc.) Care acționează imediat și cu efect. **36** *a* (D. creații literare, artistice etc.) Care are caracter mobilizator.

puternicește *av* [At: LB / E: ***puternic*** + *-ește*] (Îvr) Cu putere.

puternici [At: PALIA (1581), 197/1 / Pzi: *~cesc* / E: ***puternic***] (Îvr) **1** *vt* A da putere (**1**) Si: *a întări*. **2** *vi* A deține sau a-și menține puterea (**35**). **3** *vr* (D. fenomene ale naturii) A se intensifica, producând pagube.

puternicie *sf* [At: PSALT 300 / Pl: *~ii* / E: ***puternic*** + *-ie*] **1** (Înv) Putere (**1**). **2** (Înv) Putere (**35**). **3** Formulă de adresare folosită de o persoană de rang înalt. **4** (Bis) Atotputernicie. **5** (Îrg) Faptă brutală.

puternicos, ~oasă *a* [At: BIBICESCU, P. P. 363 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***puternic*** + *-os*] (Bis; reg) Atotputernic (**2**).

puteros, ~oasă *a* [At: BARIȚIU, P. A. II, 82 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putere*** + *-os*] (Trs; înv) **1** Puternic (**5**). **2** Care creează condițiile pentru a realiza ceva.

puteruță *sf* [At: RETEGANUL, TR. 108 / E: ***putere*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Putere (**1**) (mică).

putibil, ~ă *a* [At: BREZOIANU, Î. 225/16 / Pl: *~i, ~e* / E: ***putea*** cf fr *possible*] (Îvr) Posibil.

putibilitate *sf* [At: BREZOIANU, Î. 136/6 / Pl: *~tăți* / E: ***putibil*** + *-itate*] (Îvr) Posibilitate.

putiheș *sn* vz ***pochiheci***

putinar *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: ***putină*** + *-ar*] (Mol; Trs) **1** Persoană care lucrează sau vinde putini (**1**). **2** (Pgn) Dogar (**1**).

putină *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***pot~, putenă, ~ără*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: ml ****putina***] **1** Vas de lemn făcut din doage legate cu cercuri, folosit la păstrarea laptelui, a unor brânzeturi, a murăturilor, a peștelui conservat etc. Si: *cadă, ciubăr, hârdău*. **2** (Pex) Butoi (**1**). **3** Capacitate a putinei (**1**) Si: *cadă, ciubăr, hârdău*. **4** (Îlav) **De-a ~na** De-a rostogolul.

5 (Pfm; îe) **A spăla** (sau **a șterge, a rade**) **~na** A fugi, a pleca pe furiș din fața unui pericol sau a unei situații neplăcute. **6** (Reg) Epitet pentru o femeie leneșă. **7** (Bis; reg) Cristelniță. **8** (Rar) Cadă (**2**) de baie din lemn. **9** (Reg; pan) Coș în care se pun strugurii culeși. **10** (Mun; Olt) Ciubăr în care se toarnă strugurii din coș. **11** (Mun; Olt) Cadă (**1**) în care se varsă strugurii spre a fi călcați Si: (pop) *călcătoare*. **12** (Reg) Tocitoare. **13** (Olt) Coș al teascului. **14** (Reg) Vas în care se argăsesc pieile.

putincios, ~oasă *a* [At: N. COSTIN, L. II, 13/17 / V: (înv) ***puten~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putință*** **+** *-ios*] **1-2** (Înv) Puternic (**1, 5**). **3** (Îvr; d. lucruri) Rezistent. **4** (Înv) Puternic (**10**). **5** (Înv) Influent. **6** (Bis; cu referire la divinitate) Atoputernic. **7** (Rar; îs) *~ din avuție* Înstărit. **8** (Înv) Puternic (**17**). **9** (Îrg) Posibil. **10** (Îvr) Necesar. **11** (Înv; d. acțiuni) Eficace.

putincioșie *sf* [At: CIHAC, I, 214 / Pl: *~ii* / E: ***putincios*** **+** *-ie*] (Îdt) Posibilitate.

putinei *sn* [At: LB / V: (înv) ***~eu*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ***putină*** **+** *-ei*] **1** Putină (**1**) mică, înaltă și strâmtă, în care de obicei se bate laptele ca să se aleagă untul Si: (reg) *maslincă, potroșcă* (**1**), *tic*[1]. **2** Conținut al putineiului (**1**) Si: (reg) *maslincă, potroșcă, tic*[1]. **3** (Reg; îe) **A bate ca într-un ~ deocheat** A încerca în zadar să facă ceva. **4** (Mun; Dob) Vas în care se duce mâncarea la câmp. **5** (Reg; îe) **A fi trântit de un ~** A fi gras.

putineiu *sn* vz ***putinei***

putinică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~nele, ~ei* / E: ***putină*** **+** *-ică*] **1-2** (Șhp) Putină (**1**) (mică) Si: (reg) *putinioară* (**1-2**). **3** (Pex) Conținut al putinei (**1**).

putinioară *sf* [At: TDRG / V: ***putio~*** / Pl: *~re* / E: ***putină*** **+** *-oară*] **1-2** (Reg; șhp) Putinică (**1-2**).

putinte *a* vz ***potent***

putință *sf* [At: PRAV. LUCACI, 172 / V: (înv) ***pot~*** / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: ***putea*** **+** *-ință*] **1** Putere (**1**). **2-3** (Îljv) **Peste ~** sau **peste ~ța cuiva** (Care este) mai presus de puterile sau posibilitățile (de realizare ale) cuiva. **4** (Rar; îal) Foarte tare. **5-6** (Îljv) **Cu ~** Posibil. **7** (Îlav) **Pe cât cu ~** Pe cât este posibil. **8-9** (Îlv) **A(-i) fi cu ~** sau (înv) **a(-i) fi (la, prin) ~** A (se) putea (**16-17**). **10** (Îe) **A(-i) sta cuiva în** (sau, înv, **prin**) **~** ori **a fi în ~ța cuiva** A depinde (numai) de cineva realizarea a ceva. **11** (Îe) **A face tot ce-i stă în** (sau, înv, **prin**) **~** A face tot posibilul. **12** (Îla) **Cel mai... cu ~** Extrem de... **13** (Îvr; îe) **A fi fără ~** A nu mai avea nici o posibilitate de a realiza ceva. **14** (Rar; îe) **A fi în ~ța de a...** A fi în situația de a... **15** (Înv; îe) **Pe** (sau **prin**) **cât îi va fi cuiva** (sau **îl iartă pe cineva**) **~ța** În măsura în care (îi) este posibil. **16** (Îrg) Stare materială. **17** (Îrg; pex) Situație socială. **18** (Îla) **Cu ~** sau **cu ~ți** Înstărit. **19** (Înv) Influență (a cuiva). **20** Modalitate de realizare Si: (îvp) *putere* (**96**), (înv) *puterință* (**2**), *putincioșie*, (reg) *modru*, (îvr) *putibilitate*. **21** Posibilitate (**1**). **22** (Îvr) Putere (**35**). **23** (Îvr) Țară. **24-26** (Fiz; teh; asr) Putere (**86-88**).

putioară *sf* vz ***putinioară***

putiră *sf* vz ***putină***

putmal *sms* [At: L. COSTIN, GR. BĂN. II, 163 / E: nct] (Reg) Om puturos.

putoană *sf* vz ***puton***

putoare *sf* [At: PRAV. GOV. 126[v]/12 / V: (îvr) ***~ore*** / Pl: *~ori* / E: ml ***putor, ~is***] **1** (Cu determinări care precizează sensul) Emanație rău mirositoare Si: *duhoare, exalație, puturoșenie* (**3**), (frr) *miasmă*. **2** Atmosferă viciată de putoare (**1**) Si: (frr) *miasmă*. **3** (Rar; îc) **~a-dracului** Substanță medicamentoasă urât mirositoare, nedefinită mai îndeaproape pbl, pe bază de sulf. **4** (Pfm) Persoană leneșă, murdară sau lipsită de caracter. **5** (Pfm) Femeie de moravuri ușoare. **6** (Îvr; îf *putore*) Fecale.

putoi *s* [At: CHEST. V, 8/65 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Stâlp la stână.

puton *sn* [At: ECONOMIA, 157/5 / V: (reg) ***~oană*** / Pl: *~oane, ~uri* / E: mg ***putton***] **1** (Trs) Vas din doage de lemn, asemănător cu putina (**1**), care se poartă adesea în spate și care are diverse utilizări. **2** (Reg) Bidon pentru untură.

putore *sf* vz ***putoare***

putori *vi* [At: REV. CRIT. III, 166 / Pzi: *~resc* / E: ***putoare***] (Trs; Mol) A lenevi.

putorișcă *sf* [At: DEX / Pl: *~ști* / E: ***putoare*** **+** *-işcă*] **1-4** (Pfm; prt; șhp) Putoare (**4, 5**).

putos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 139 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *puti*] (Îvr) Puturos (**1**).

putpuduche *i, sm* vz ***pitpalac***

putpuduchi *i, sm* vz ***pitpalac***

putrăgai *sn* vz ***putregai***

putrăganie *sf* [At: POLIZU / V: (îrg) ***~rig~*** / E: ***putregai*** **+** *-anie*] (Îrg) Putregai (**1**).

putrăjune *sf* vz ***putrejune***

putrăt, ~ă *a* vz ***putred***

putred, ~ă [At: CORESI, EV. 419 / V: (reg) ***~răt, ~rid, ~rit*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: ml ***putridus***] **1** *a* (D. corpuri ori d. substanțe organice sau d. obiecte confecționate din astfel de substanțe) Care a intrat în putrefacție (**1**) Si: *alterat*[2] (**3**), *descompus*[2] (**3**), (pop) *putregaios* (**1**), *putregăit* (**1**), *putrezit* (**1**), (liv) *putrid*[1], *stricat*. **2** *a* (Reg; îs) *Friguri ~e* Febră tifoidă. **3** *a* (Înv) Emanat de corpuri sau substanțe putrede (**1**). **4** *a* (Pex) Rău mirositor. **5** *a* (Rar; d. ape stătătoare) Stătut. **6-7** *a, av* (Care este) foarte... **8** *a* (Pop; d. ploi; șîs *ploaie ~ă*) Persistent și mărunt, specific toamnei. **9** *a* (Înv) Care este supus morții Si: (înv) *putregăios* (**2**). **10** *a* (Înv; pex) Trecător. **11** *a* (Fig; d. oameni, grupuri sociale, regimuri politice etc.) Ineficient. **12** *a* (Îe) **A fi ceva ~ la mijloc** (sau **în Danemarca**) Există ceva suspect în felul cum se desfășoară lucrurile. **13** *a* (Îla) **~ de bogat** Foarte bogat. **14** *a* (Îla) **~ de copt** Foarte copt Si: *răscopt*.

putredi *v* vz ***putrezi***

putredire *sf* vz ***putrezire***

putredit, ~ă *a* vz ***putrezit***

putreditor, ~oare *a* vz ***putrezitor***

putrefacție *sf* [At: BREZOIANU, A. 35/17 / V: (asr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***putréfaction***] **1** Proces de descompunere a unor substanțe organice vii sau moarte, sub influența unor agenți externi normali sau patogeni Si: (liv) *putrefiere*, (îrg) *putrejune* (**1**), (asr) *putrezeală* (**1**), *putreziciune* (**1**), *putrezire*, (îvr) *putrificațiune*. **2** (Spc) Fază ultimă a procesului de asimilare și dezasimilare a hranei de către un orgasnism viu, care constă în descompunerea sub acțiunea fermenților a resturilor neasimilate din materia cu care s-a hrănit organismul. **3** (Fig; rar) Ineficiență. **4** (Îs) *Bacterii de ~* Grup de bacterii care provoacă fenomenele de descompunere a substanțelor organice.

putrefacțiune *sf* vz ***putrefacție***

putrefia *vr* [At: CĂLINESCU, B. I. 104 / P: *~fi-a* / Pzi: 3 *~ză* / E: fr ***putréfier***] (Liv) A putrezi (**1**).

putrefiabil, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~fi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***putréfiable***] (Liv) **1-2** Putrescibil (**1-2**).

putrefiere *sf* [At: DN[2] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***putrefia***] (Liv) Putrezire (**1**).

putregai *sn* [At: DOSOFTEI ap. C. CR. 240/17 / V: (reg) ***~răg~*** (Pl: *~răgaie, ~răgăi, ~răgai*) *smn*, (îvr) ***~e*** *sf*, (îrg) ***~rig~*** (Pl: *~rigaie, ~rigăi, ~rigai*) *smn* / Pl: *~uri*, (îvp) *~e*, (pop, *sm*) *~* / E: ***putred***] **1** Lemn, plantă putredă (**1**). **2** Masă vegetală în descompunere. **3** Obiect de lemn putred (**1**) Si: (rar) *putreziturâ* (**1**). **4** (Pex) Obiect vechi, extrem de uzat Si: (rar) *putreziturâ* (**2**). **5** Boală provocată de unele specii de ciuperci, care duce la putrezirea plantelor. **6** (Îvr) Mucegai. **7** (Îvr; îf *putregaie*) Miros de putrefacție (**1**). **8-9** (Fig; dep) Om (bătrân și neputincios sau) decăzut, corupt. **10** (Fig) Ineficiență. **11** (Fig) Ceea ce este corupt. **12** (Ent; pop) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

putregaie *sf* vz ***putregai***

putregăi *vi* [At: TAFRALI, S. 152 / Pzi: *~esc* / E: ***putregai*** **+** *-ăi*] (Rar) A putrezi (**1**).

putregăios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 169 / P: *~gă-ios* / V: (îrg) ***~rig~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putregai*** **+** *-os*] **1** (Pop; d. corpuri, substanțe vegetale) Putred (**1**). **2** (Înv) Putred (**9**). **3** (Pex) Trecător.

putregăit, ~ă *a* [At: GANE, N. II, 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***putregăi***] (Pop; d. corpuri vegetale) **1** Putred (**1**). **2** Plin de putregai (**1**).

putregiune *sf* vz ***putrejune***

putrejiciune *sf* vz ***putreziciune***

putrejuciune *sf* vz ***putreziciune***

putrejune *sf* [At: CORESI, EV. 213 / V: (înv) ***~râj~, ~egiune, ~eziu~*** / Pl: *~ni* / E: ***putred*** + *-iune*] **1** (Îrg) Putrefacție (**1**). **2** (Îrg; pex) Putreziciune (**2**). **3** (Înv) Mortăciune. **4** (Îrg) Putreziciune (**4**). **5** (Fig) Ineficiență.

putrescent, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nți* / E: fr ***putrescent***] (Liv) Care a intrat în putrefacție (**1**).

putrescență *sf* [At: DN[3] / E: fr ***putrescent***] **1-2** Intrare în putrefacție (**1-2**).

putrescibil, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***putrescible***] **1** (D. corpuri sau substanțe organice, ori d. obiecte confecționate din aceste substanțe) Care putrezește (**1**) ușor Si: (liv) *putrefiabil* (**1**), (înv) *putrezicios* (**1**), *putrezitor* (**1**). **2** Care este supus putrezirii (**1**) Si: (liv) *putrefiabil* (**2**), (înv) *putrezicios* (**2**), *putrezitor* (**2**).

putrescibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: cf fr *putrescibilité*] Însușire a ceea ce este putrescibil.

putret *sn* vz ***portret***

putrezeală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***putrezi*** + *-eală*] (Asr) **1** Putrefacție (**1**). **2** Putreziciune (**2**). **3** Putreziciune (**4**).

putrezi [At: PSALT. HUR. 44[v]/1 / V: (îrg) ***~edi***, (înv) ***~rizi*** / Pzi: *~zesc* / E: ***putred***] **1-2** *vir* (D. corpuri sau substanțe organice ori d. obiecte confecționate din astfel de substanțe; pex, fig) A-și pierde treptat aspectul, consistența, duritatea etc. sub influența agenților externi normali sau patogeni Si: *a (se) altera, a (se) descompune, a (se) strica,* (liv) *a (se) putrefia,* (rar) *a putregăi*. **3** *vi* (Îe) **A-i ~ (cuiva) ciolanele** (sau **oasele, oscioarele**) A zăcea mort (**1**). **4** *vi* (Pex; îae) A muri[1] (**1**). **5** *vi* (Rar; d. ape) A deveni stătut, clocit. **6-7** *vir* (D. semințe) A (se) descompune în vederea germinării. **8** *vi* (Reg; îf *putredi*) A zăcea bolnav de moarte. **9** *vi* (Fig) A sta închis multă vreme, în condiții de distrugere fizică și morală. **10** *vi* (Fig; d. oameni) A duce o viață monotonă, de lâncezeală Si: *a lâncezi, a mucezi*. **11-12** *vir* (D. organe și țesuturi ale corpului) A se cangrena.

putrezicios, ~oasă *a* [At: DRLU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putrezi*** + *-icios*] **1-2** (Îdt) Putrescibil (**1-2**).

putreziciune *sf* [At: CORESI, EV. 99 / V: (înv) ***~eji, ~ejuc~*** / Pl: *~ni* / E: ***putrezi*** + *-iciune*] **1** (Asr) Putrefacție (**1**). **2** Materie organică putredă (**1**) Si: (liv) *putriditate* (**1**), (rar) *putrezime* (**1**), *putrezeală* (**2**), (îrg) *putrejune* (**2**). **3** Mortăciune. **4** Stare a unei materii, a unui organism putred (**1**) Si: (liv) *putriditate* (**3**) (rar) *putrezime* (**3**), *putrezeală* (**3**), (îrg) *putrejune* (**4**). **5** (Fig) Corupție.

putrezime *sf* [At: AGÎRBICEANU, A. 532 / Pl: *~mi* / E: ***putred*** + *-ime*] (Rar) **1-3** Putreziciune (**2-4**)

putrezind, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 291 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***putrezi***] (Rar) Care este în curs de putrezire (**1**).

putrezire *sf* [At: PSALT. HUR. 10[r]/14 / V: (înv) ***~edi~*** / Pl: *~ri* / E: ***putrezi***] Proces de descompunere aflat în curs, a unui corp, a unei substanțe organice, a unui obiect făcut din asemenea substanțe Si: (liv) *putrefacție* (**1**), *putrefiere*.

putrezit, ~ă *a* [At: COD. TOD. 221 / V: (înv) ***~edit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***putrezi***] **1** (D. corpuri ori d. substanțe organice sau d. obiecte făcute din astfel de substanțe) Care și-a pierdut aspectul, consistența, duritatea etc. sub influența agenților externi normali sau patogeni și care a intrat în putrefacție (**1**) Si: *alertat, descompus, putred* (**1**), *stricat,* (liv) *putrid*[1] (**1**). **2** (Rar; d. ape stătătoare) Clocit.

putrezitor, ~oare *a* [At: CORESI, EV. 217 / V: (înv) ***~edi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***putrezi*** + *-tor*] (Înv) **1** (Pex) Putrescibil (**1**). **2** (Pex) Care este muritor, efemer. **3** Care face să putrezească (**1**).

putrezitură *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ri* / E: ***putrezi*** + *-tură*] (Rar) Putregai (**1**).

putreziune *sf* vz ***putrejune***

putric *s* [At: PRIBEAGUL, P. R. 57 / Pl: nct / E: mg ***putri***] (Trs) Colibă.

putrid[1], ~ă *a* [At: BABEȘ, O. A. I, 324 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***putride***] (Liv) **1** Putred (**1**). **2** Produs de putrefacție.

putrid[2], ~ă *a* vz ***putred***

putriditate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***putridité***] (Liv) **1-3** Putreziciune (**2-4**).

putrificațiune *sf* [At: BARASCH, M. III, 174/8 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: cf *putrefia*] (Îvr) Putrefacție (**1**).

putrigai *sn* vz ***putregai***

putriganie *sf* vz ***putreganie***

putrigăios, ~oasă *a* vz ***putregăios***

putrit, ~ă *a* vz ***putred***

putritudine *sf* [At: DN[3] / E: cf it *putredine*] (Liv) Putriditate.

putrizi *v* vz ***putrezi***

putroacă *sf* vz ***potroacă[1]***

putto *sn* [At: DN[3] / Pl: *putti* / E: it ***putto***] (Art) **1** Denumire în sculptura și pictura italiană pentru motivul plastic al copilului Amor Si: *amoraș*. **2** Denumire dată figurilor de îngerași care apar frecvent în compozițiile iconografice sau decorative din epoca Renașterii și apoi în baroc.

putuoacă *sf* vz ***picioică***

puturos, ~oasă [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***puotoros*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***putoare*** + *-os*] **1** *a* Care miroase urât Si: (liv) *mefitic, pestilențial,* (îvr) *putos*. **2** *a* Care este acoperit, îmbâcsit, plin de murdărie, de pete Si: *jegos, murdar* (**1**), *nespălat, soios, slinos,* (reg) *mârșav, mocicoș, muruit, muscuros, muzgurit*. **3** *a* (Reg; îs) *Rachiu ~* Rachiu de calitate inferioară. **4** *a* (Fig) Mizerabil. **5-6** *a, s* (Om) leneș. **7** *sf* (Bot) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu rădăcina pivotantă, groasă, cu tulpini numeroase, ramificate, cu frunze lung pețiolate, adânc penate și cu inflorescență deasă Si: (reg) *cerențel, ridichioară* (*Diplotoxis tenuifolia*). **8** *sf* (Bot; reg; și *buruiană ~oasă, iarbă ~oasă*) Puciognă (**1**) (*Bifora radians*). **9** *sf* (Bot; reg) Mărul[1]-lupului (*Aristolochia clematitis*). **10** *sf* (Bot; Olt) Mușcată[1] (*Pelargonium zonale*). **11** *sf* (Bot; reg) Păpălău (**1**) (*Physalis alkekengi*). **12** *sf* (Bot; înv) Coriandru (*Coriandrum sativum*). **13** *sf* (Bot; reg) Ciubotica-cucului (*Primula veris*). **14** *sm* (Zlg; reg) Sconcs (*Mephitis mephitis*). **15** *sn* (Mar) Petrol.

puturoșenie *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 105 / Pl: *~ii* / E: ***puturos*** + *-enie*] **1** Ceea ce miroase urât. **2** Stare a lucrului sau a ființei puturoase (**1**) Si: *puturoșie* (**1**). **3** Putoare (**1**). **4** Stare a omului puturos (**6**). **5** Lene. **6** (Fam) Om leneș.

puturoși *vri* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ***puturos***] (Pop) **1-2** A (se) lenevi.

puturoșie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***puturos*** + *-ie*] **1** Puturoșenie (**2**). **2** Lene.

putut, ~ă *a* [At: PASCU, S. 138 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***putea***] (Reg) Puternic (**5**).

put[1] *i* [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / E: ger ***putz***] (Buc) Strigăt cu care se asmut câinii asupra cuiva.

put[2] *sn* [At: CORESI, EV. 151 / V: (îvr) ***poț*** / Pl: *~uri* / E: ml ***puteus***] **1** Fântână. **2** (Îs) *~ colector* Cavitate în care se adună apele captate prin drumuri, drintr-un strat de apă freatică. **3** (Rar; îs) *~ artezian* Fântână arteziană. **4** (Îs) *~ absorbant* Groapă făcută până la un strat de pământ permeabil, prin care se introduc în sol, în cantități mici, apele uzate din canale, după o curățire prealabilă de corpurile în suspensie pe care le conțin. **5** (Îe) **A căra apă la ~** A întreprinde acțiuni zadarnice. **6** (Pfm; îe) **A cădea** (sau **a sări**) **din lac în ~** A da de un rău mai mare, fugind de alt rău. **7-8** (Rar; îe; îlav) (**A se simți**) **ca câinele în ~** (A se simți) prost. **9** (Rar; îe) **A cădea ca pisica în ~** A ajunge într-un loc sau într-o situație care nu ți se potrivește sau în care nu te-ai fi așteptat să ajungi. **10** (Reg; îs) *~ părăsit* Persoană care consumă băuturi alcoolice fără să se îmbete. **11** (Reg) Joc de copii care constă din construirea, din coceni de porumb suprapuși, a unui puț[2] (**1**). **12** Gaură cilindrică forată în scoarța pământului pentru exploatarea unui zăcământ de petrol. **13** (Pex) Sondă. **14** Spărtură în mină care leagă zăcământul cu suprafața sau cu o galerie principală, făcută pentru extracție, aeraj sau pătrunderea personalului în

mină. **15** (Pan) Locaș al unei nave în care se depozitează lanțurile ancorelor. **16** (Mun; Dob) Groapă în pământ pentru păstrarea cerealelor. **17** (Reg) Zgomot care se face la golirea lichidului din ulcior. **18** (Ast; reg; art.) Pegas.

puțar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***puț***[2] **+** *-ar*] **1** (Reg) Fântânar. **2** Persoană care sapă puțuri[2] (**12**) de petrol. **3** (Pex) Muncitor la puțurile[2] (**12**) sau la sondele de petrol.

puță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ml ***praeputium***] **1** (Pop) Penis la copii și la unele animale mici Si: (trv) *pulică* (**2**). **2** (Pfm; pex) Organ sexual la copil. **3-4** (Pfm; șdp) Penis (mic) al adultului. **5** (Arg) Termen de adresare ironic adresat unui băiat mic sau unei persoane tinere de sex bărbătesc Si: (reg) *puțicane* (fam) *puțică* (**3**), *puțoi* (**5**), (trv) *pulică* (**1**), *sulică* (**5**). **6** (Arg) Vulvă. **7** (Reg; îc) **~ța-cocoșului** Plantă erbacee din familia orhidaceelor, care crește prin păduri umbroase și pășuni umede, cu tulpina dreaptă, frunze ovale, opuse și flori verzi-gălbui, dispuse într-un spic terminal Si: *buhai* (*Listera ovata*). **8** (Bot; reg; îc) **~ța-tiganului** Coada-vacii (*Verbascum phlomoides*). **9** (Reg; îc) **~ța-cânelui** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **10** (Reg; îc) **~ța-cucului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **11** (Reg; îc) **~ța-ursului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Reg; îc) **~ța-preotesii** Plantă cu tulpina subțire, cu frunzele rare, de formă lunguiață, cu flori albastre, care crește prin fânețe, nedefinită mai îndeaproape. **13-14** (Iht; reg; șîc **~ța-ciobanului**) Două specii de guvizi (*Gobius gymnotrachetus* și *marmoratus*). **15** (Atm; Trs; îs) *~ța-gâtului* Omușor. **16** (Pop) Băiat mic sau tânăr.

puțăn, ~ă *a, av* vz ***puțin***

puțănel, ~ea *a, av* vz ***puținel***

puțănică, ~ea *a, av* vz ***puținică***

puțăr *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 189 / Pl: *~i* / E: ger ***Putzer***] (Trs; Buc) Ordonanță.

puțân, ~ă *a, av* vz ***puțin***

puțcă *sf* [At: ALR II, 6 454/365 / Pl: *puțce* / E: nct] (Buc; Trs; Mar) Baros.

puți [At: CORESI, EV. 96 / Pzi: *put*, 2 *puți*, 3 *pute*; Cj: 3, 6 (îrg) *să puță* / E: ml ***putere***] **1** *vi* A răspândi un miros greu, neplăcut. **2** *vi* (Îe) **A ~ locul (sub cineva)** (**de lene**) sau **a-i ~ cuiva și urma** (**de lene**) A-i fi cuiva foarte lene. **3** *vi* (Îe) **Nici nu pute, nici nu miroase** Nu-i nici bun, nici rău, e așa și așa. **4** *vi* (Pfm; îe) **A(-i) ~ (cuiva) gura** A fi mincinos. **5** *vi* (Reg; îe) **A ~ a pustiu** A fi gol. **6** *vi* (Rar; îe) **Parcă tot îi pute ceva** A nu-i plăcea cuiva nimic, a fi mereu nemulțumit. **7** *vi* (Fig; fam) A fi în cantitate mare, a fi plin de... **8** *vi* (Fig; înv) A aduce a..., a semăna cu... **9** *vi* (Înv) A mirosi. **10-11** *vti* (Fig; pop; udp „a", care arată elementul de referință) A mirosi (ceva).

puțiană *sf* vz ***pițiană***

puticane *s* [At: CIAUȘANU, V. 193 / Pl: nct / E: ***puță***] (Olt) Puță (**5**).

puțică *sf* [At: CIAUȘANU, V. 193 / Pl: *~ici* / E: ***puță*** **+** *-ică*] **1-2** (Fam; șhp) Puțișoară (**1-2**). **3** Puță (**5**).

puțin, ~ă [At: COD. VOR. 8/5 / V: (înv) ***poțin, puțăn, puțân, puțun*** / Pl: *~i, ~e* / E: ml ****putinus*** (= *pittinus*)] **1** *a* (Îoc *mult, numeros*) Care este în cantitate mică Si: (pop) *nițel, nițică*. **2** *a* (Îoc *mult, numeros*) Care există în sorturi, în locuri etc. reduse ca număr Si: (pop) *nițel, nițică*. **3** *a* (Pex) Care are un nivel cantitativ sau valoric scăzut. **4** *a* Insuficient. **5** *a* (Îlav) **De ~e ori** Rareori. **6** *a* (Îlav) **În ~e zile** (sau, rar, **ceasuri**) Peste câteva zile sau ceasuri. **7** *a* (Rar; îla) **~ la minte** Prost. **8** *a* (Rar; îal) Naiv. **9** *a* (Îvr; îla) **~ la simțire** Nesimțitor. **10** *s* Ceea ce este sau ar trebui să fie în cantitate mică, în măsură mică, în număr redus, în cantitate valorică scăzută etc. **11** *a* (Înv; d. prețuri; îoc *mare, ridicat*) Scăzut. **12** *av* În cantitate, în măsură sau în număr mic. **13** *av* În cantitate, în măsură sau în număr insuficient. **14** *av* (Îlav) **Mai ~** În afară de. **15** *av* (Îlav) **Cel ~** sau **pe ~** Exprimă determinarea restrângerii unei stări, manifestări, acțiuni etc. la un stadiu minimal acceptat ca necesar, indicat, potrivit, posibil etc. Si: *măcar*. **16** *av* (Îlav) **Cât de ~** În foarte mică măsură. **17** *av* (Îlav) (Îcn) **Câtuși de ~** Nici în cea mai mică măsură. **18** *av* (Îlav) **(~) câte ~** sau **(câte) ~, ~** Pe rând. **19** *av* (Îlav) **Pe ~** Cu un preț scăzut. **20** *a* (Înv) Care este de dimensiuni, de proporții, de capacitate redusă. **21** *a* (Îpp) Mărunt. **22** *a* Care are durată scurtă. **23** *a* (Îlav) **În** (sau **peste**) **~ă vreme** ori **în** (sau **peste**) **~ timp** Curând. **24** *av* Pentru scurt timp. **25** *av* (Îlav) **Peste** (sau, îvr, **în**) **~** În curând. **26** *a* (Pex) Care are forță, intensitate, putere scăzută. **27** *a* De valoare scăzută. **28** *av* În oarecare măsură. **29** *av* (Îlav) **Cu atât** (sau, înv, **atâta**) **mai ~** Într-o măsură și mai mică, determinată de împrejurarea respectivă. **30** *av* (Îlav) **Nu mai ~...** Deopotrivă. **31** *av* (Înv; îcn) Cât pe-aci.

puțina *vt* [At: DRLU / Pzi: *~nez* / E: ***puțin***] (Înv) A împuțina.

puținare *sf* [At: (a. 1710) GCR I, 366/17 / V: (înv) ***~nire*** / E: ***puțina***] (Înv) Împuținare.

puținătate *sf* [At: (a. 1643) BV I, 134 / E: ***puțin*** **+** *-ătate*] **1** Cantitate sau număr mic Si: *micime*, (rar) *puțintime*, (îrg) *puținime*, (îvr) *puțineala* (**1**). **2** Cantitate sau număr insuficient Si: *micime*, (rar) *puțintime*, (îrg) *puținime*, (îvr) *puțineală* (**2**). **3** Dimensiune, proporție, volum sau capacitate redusă Si: *micime*.

puțineală *sf* [At: CLEMENS / E: ***puțin*** **+** *-eală*] **1-2** (Îvr) Puținătate (**1-2**).

puținel, ~ea [At: PSALT. HUR. 95[v]/22 / V: (înv) ***~țun~*** / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***puțin*** **+** *-el*] **1-12** *a* (Îvp; șhp) Puțintel (**1-12**). **13-20** *av* (Îrg; șhp) Puțintel (**13-20**). **21** *av* (Înv; îlav) **Cât de ~** În cât de mică măsură. **22** *av* (Înv; îlav) **Câte ~** Încetul cu încetul.

puținelușa *av* [At: ANON. CAR. / E: ***puținel*** **+** *uș*] (Îrg; șhp) **1-8** Puțintel (**13-20**).

puținică *af* [At: ODOBESCU, S. III, 313 / Pl: *~ici* / E: ***puținea*** css] (Îrg; șhp) **1-8** Puțintea (**13-20**).

puținime *sf* [At: ȘINCAI, H R. III, II/6 / Pl: *~mi* / E: ***puțin*** **+** *-ime*] (Îrg) Puținătate (**1**).

puținire *sf* vz ***puținare***

puțintel, ~ea [At: PRAV. 159 / V: (înv) ***~țân,*** (reg) ***~țun~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***puțin*** **+** *-el*] **1-12** *a* (Șhp) (Cam) puțin (**1-2, 20, 22-23, 27**) Si: (îvp) *puținel* (**1-12**). **13-20** *av* (Șhp) (Cam) puțin (**13-14, 25, 29**) Si: (îvp) *puținel* (**13-20**).

puțintelușa, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 134 / Pl: *~i, ~e* / E: ***puțintel*** **+** *-uș*] (Înv; șhp) **1-4** *a* (Cam) puțintel (**1-4**). **5-8** *av* (Cam) puțintel (**13-16**). **9-10** *av* Puțintel (**19-20**).

puțintică *af* [At: HELIADE, O. II, 9 / Pl: *~ici* / E: ***puțintea*** css] (Îrg; șhp) **1-8** Puțintea (**13-20**). **9** (Îlav) **În ~ vreme** Foarte curând.

puțintime *sf* [At: MARIAN ap. CADE / E: ***puțintel***] (Rar) Puținătate (**1**).

puțișoară *sf* [At: ALR I/I, h 33/512 / Pl: *~re* / E: ***puță*** **+** *-işoară*] **1-2** (Pfm; șhp) Puță (**1**) (mică) Si: (înv) *puțuică* (**1-2**), (fam) *puțică* (**1-2**). **3** (Mpl) Produs culinar din cartofi fierți, făină și ouă, având forma de baston presărat cu pesmet prăjit în grăsime și cu zahăr. **4** (Atm; reg) Omușor.

puțoaică *sf* vz ***picioică***

puțoi [At: DDRF / Pl: (**1-2, 6-12**) *~oaie* / E: ***puță*** **+** *-oi*] **1-2** *sn* (Șdp) Puță (**1**) (mare). **3-4** *smi* (Pfm; șdp) (Puști) care, în viziunea adulților, dovedește lipsă de respect față de aceștia sau pretenții nefondate de emancipare. **5** *smi* (Fam) Puță (**5**). **6-7** *sn* (Olt) Țoi pentru țuică, rachiu etc. **8** *snp* (Reg) Țurțuri de gheață. **9** *sn* (Reg) Mică plantă erbacee din familia orhidaceelor, care crește prin poieni și pășuni în regiunea subalpină, cu frunze numeroase și flori mici purpuriu-negricioase, cu miros plăcut de vanilie Si: *sângele-voinicului* (*Nigritella nigra*). **10-11** *sn* (Olt) (Fruct de) ardei iute (*Capsicum annuum*). **12** *sn* (Reg) Specie de cartofi lunguieți, gălbui.

puțoli *v* vz ***putului***

puțui [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / Pzi: *~esc* / E: ger ***putzen***] **1** *vt* (Buc) A curăța. **2** *vt* (Spc; c. i. încălțămintea) A lustrui. **3** *vt* (Reg; spc) A țesăla. **4** *vt* (Spc; reg) A spoi. **5** *vt* (Buc; fig) A certa. **6** *vt* (Buc; fig; pex) A bate. **7** *vr* (Reg) A se împodobi.

puțuială *sf* [At: LEXIC REG. 107 / P: *~țu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***puțui*** **+** *-eală*] **1** (Buc) Lustruire a încălțămintei. **2** (Reg; fig) Ceartă.

puțuică *sf* [At: LB 565 / Pl: *~ci* / E: ***puță*** **+** *-uică*] (Înv; șhp) **1-2** Puțișoară (**1-2**).

puțuitură *sf* [At: LEXIC REG. 107 / P: *~țu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***puțui*** + *-tură*] **1** (Buc) Lustruire a încălțămintei. **2** (Reg; fig) Ceartă.

puțuleț *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***puț***[2] + *-uleț*] **1-2** (Rar; șhp) Puț[2] (**1**) (mic).

puțuli *v* vz ***puțului***

puțului [At: COMAN. GL. / V: (reg) ***~li***, ***~urlui***, ***~uroi***, ***puțoli*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***pucol***] **1** *vt* (Trs; c. i. încălțăminte) A lustrui. **2** *vt* (Trs) A țesăla. **3** *vr* (Trs; Mol) A se găti.

puțuluială *sf* [At: CV 1950, nr. 11-12, 40 / P: *~lu-ia~* / V: ***~uru~*** / Pl: *~ieli* / E: ***puțului*** + *-eală*] **1** (Buc; îf *puțuruială*) Lustruire a încălțămintei. **2** (Reg; fig) Bătaie.

puțun, ~ă *a, av* vz ***puțin***

puțunel, ~ea *a, av* vz ***puținel***

puțuntel, ~ea *a, av* vz ***puțintel***

puțurele *snp* [At: BL VI, 161 / E: ***puțuri*** (pll *puț*[2]) + *-ele*] (Reg; șhp) Puțuri (mici) Cf *puț*[2] (**1**).

puțurgău *sn* vz ***puțurgoi***

puțurgoi [At: LEXIC REG. / V: ***~gău*** (Pl: *~gaie*) *sn* / Pl: ? / E: nct] **1** *s* (Reg) Rachiu. **2** *sn* (Mar; îf *puțurgău*) Spirt denaturat.

puțurlui *v* vz ***puțului***

puțurui *v* vz ***puțului***

puțuruială *sf* vz ***puțuluială***

puvnari *sn* vz ***pumnar***

puvni *v* vz ***pufni***

puvoi *sn* vz ***puhoi***[1]

puvuială *sf* [At: ALR I, 1085/776 / P: *~vu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: nct] (Atm; reg) Flămânzare.

puzdarie *sf* vz ***puzderie***

puzdărie *sf* vz ***puzderie***

puzderie *sf* [At: PSALT. 329 / V: (îrg) ***pozdărie***, ***poz~***, ***~dăr~***, (înv) ***păsdere***, ***pozdarie***, ***pusdarie***, (reg) ***păzdării*** *sfp*, ***pâzdărie***, ***pâz~***, ***posdire***, ***pozdare***, ***pozdărăi***, ***pozdeie***, ***~darie*** / S și: *pusd~* / Pl: *~ii* / E: slv ***поздерник***] **1** (Lsg; csc) Resturi lemnoase care cad din tulpina cânepei sau a inului la melițare, destrămare etc., folosite pentru ațâțarea focului Si: (reg) *spâhdării*, *zgreben*. **2** (Pop; îe) **A (se) face ~** A (se) sfărâma. **3** (Reg) Pleavă (**1**). **4** (Olt; Mol; îpl îf *păzdării*, *pozderii*) Surcele pentru aprins focul. **5** Cantitate mare de praf, de stropi de ploaie, de fulgi etc. (răscolită de vânt, împrăștiată). **6** Număr, cantitate extrem de mare Si: *mulțime*.

puzzle *sni* [At: DN[3] / P: *pazl* / E: eg ***puzzle***] (Agm) Joc de reconstituire a unui întreg din fragmente decupate.

puzlic *sn* vz ***prusluc***

puzzolană *sf* [At: LTR[2] / P: *~to~* / E: it ***puzzolana***] **1** Material de construcție bogat în bioxid de siliciu, solubil în soluții alcaline, întrebuințat ca adaos hidraulic la fabricarea cimentului. **2** (Glg) Tuf format din sedimentarea cenușii vulcanice, rezistent la apa de mare.

pya *sm* [At: DN[3] / Pl: *pyas* / E: fr *pya*] Monedă divizionară în Birmania, valorând a suta parte dintr-un kyat.